

A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE

VOLUME - ONE

General Editor
A. M. GHATAGE

BHANDARKAR ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE,
PUNE, INDIA
1996

**A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE**

VOLUME ONE

Prepared by the staff of the Prakrit Dictionary Department, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune (India), with the financial support of the Sanmati Tearth, Pune (a Trust devoted to Prakrits and Jainology), the University Grants Commission, and the Ministry of Human Resource Development, Government of India.

EDITORIAL STAFF

GENERAL EDITOR

A. M. GHATAGE

EDITORIAL ASSISTANTS

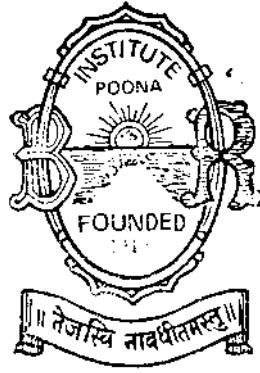
G. B. PALSULE

MEENAKSHI KODNIKAR

NALINI JOSHI

KAMALKUMAR K. JAIN

Copyright, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune

Printed at

The Bhandarkar Institute Press, Pune

Published by

A. M. GHATAGE, Honorary Secretary,
Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune 411004 (India)

**A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE**

VOLUME ONE

Prepared by the staff of the Prakrit Dictionary Department, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune (India), with the financial support of the Sanmati Teerth, Pune (a Trust devoted to Prakrits and Jainology), the University Grants Commission, and the Ministry of Human Resource Development, Government of India.

EDITORIAL STAFF

GENERAL EDITOR

A. M. GHATAGE

EDITORIAL ASSISTANTS

G. B. PALSULE

MEENAKSHI KODNIKA

NALINI JOSHI

KAMALKUMAR K. JAIN

The Project of the Prakrit Dictionary is sponsored by Shri N. K. FIRODIA, Professor A. M. GHATAGE and the staff of the Prakrit Dictionary Department of the Bhandarkar Oriental Research Institute have prepared the Dictionary with the financial support of the Sanmati Teerth, a Trust of which Shri N. K. FIRODIA is the Chairman and Dr. U. K. PUNGALIYA, Advocate, is the Honorary Secretary.

LIST OF DONORS OF THE SANMATI TEERTH

Donations received for the Project of Prakrit Dictionary and allied activities of more than Rs. 50,000

(1) Shri N. K. FIRODIA, Pune (Firodia Trust & Other Trusts)	14,00,000
(2) Dr. U. K. PUNGALIYA, Advocate, Pune	2,03,570
(3) Shri ABHAYRAJJI BALDOTA, Wadala, Bombay	2,00,000
(4) Shri SUKHLALJI BORA, Pune	1,63,000
(5) Shri SHANTILALJI LUNKAD, Pune	1,11,000
(6) Shri SHRENIKHBHAI KASTURBHAI (Shri S. M. Jain Boarding) Ahmedabad	1,00,000
(7) Shri SOHANLALJI CHORDIYA, Pune (Chordiya Charitable Trust)	52,000
(8) Shri KANTILALJI CHUTTAR, Pune	51,000
(9) Dhyani Vikas Kendra, Madras	50,000

Printed at the Bhandarkar Institute Press, Pune, with the financial assistance from the Ministry of Human Resource Development, Government of India, and Shri N. K. FIRODIA, Chairman, and Dr. U. K. PUNGALIYA Honorary Secretary, Sanmati Teerth, Pune.

PREFACE

The project of preparing and publishing a comprehensive dictionary of the Prakrit languages, mainly based on the extensive Jain literature in Prakrit, was first thought of by Shri N. K. Firodia, Chairman of the Sanmati-Teerth, an academic institute newly started by a group of Jains in Pune city, with the intention of promoting Prakrit studies, which were generally neglected so far. They approached me in connection with the planning of the academic work of the Institute. A meeting was held in Poona for this purpose at the end of 1986, and, out of the two essential requirements of Prakrit studies, namely, a detailed comparative grammar of all the Prakrit languages and a comprehensive and critical dictionary, the latter was chosen for early execution, because of its greater necessity and usefulness. During the last fifty years, the urgency of such a work was often voiced in various seminars and conferences, and the Prakrit Text Society also had thought of such a plan. But no adequate arrangement could be made to bring such a project in practice.

The authorities of the Sanmati-Teerth asked me to undertake the work of planning and executing this dictionary-project, which made it necessary for me to come to Poona from my native place, a small village in the district of Kolhapur where I had lived since my retirement as the Chief Editor of the Sanskrit Dictionary Project of the Deccan College Post-graduate and Research Institute, Poona, in 1983. To avoid delay, it was also thought necessary to establish and locate the project at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, because of its reputation as one of the foremost Institutes working in the field of Indological studies and also because of its excellent library and press facilities. With a view to enabling the Bhandarkar Institute to undertake the project, Shri N. K. Firodia, Chairman of the Sanmati-Teerth, made to the Institute an initial grant of Rs. five lakhs for this purpose.

Accordingly the work on the project was begun at the Institute on the 1st of April 1987, when I came to Poona, and took charge as Honorary General Editor of the Dictionary.

A detailed plan of the proposed dictionary indicating the nature and scope of the work, the method to be adopted for its implementation, the problems involved in it, and other relevant matters was prepared and incorporated into 'A Note on the Nature and Scope of

a Dictionary of Prakrits'. This Note was widely circulated among Indian and foreign scholars interested in Prakrit studies, in order to elicit their opinions and suggestions. The plan also roughly indicated the time required for the completion of the work : three to four years for the collection of material and about ten years for the preparation and publication of the dictionary in about three volumes. It was pointed out that, like other works of similar nature, the dictionary would be published in the form of fascicules.

For the implementation of the Project, a small unit of workers was set up at the Institute, which consisted, besides the General Editor, of three to four editorial assistants, and the extraction of words from the Prakrit works was carried on with their help. An independent library unit was also created, most of the books having been taken from the library of the Institute. Additional books were borrowed from other libraries in Poona, some were purchased, a few were got xeroxed, and some were donated to the project. At present there are about 500 original works in the library of the Project, which are used for extraction of material, and about 300 secondary works dealing with the Prakrit languages and Jain literature, religion, philosophy and a few other related topics. It is felt that this collection will be adequate for the dictionary, and the addition of recent publications will be continued.

After the extraction of material had reached an advanced stage and the excerpts had reached the number of four lakhs, the material was alphabetized and made ready for the editorial work.

In 1989 a detailed questionnaire on some 80 specific points pertaining to 11 main aspects of the mechanism of dictionary-making was prepared and circulated among Prakrit scholars in India and outside, and a fairly good response was received particularly from foreign scholars showing keen interest in such a work. In 1991, a specimen form of eight pages was prepared and again circulated among scholars. The numerous suggestions thereby received having been duly taken into account, the methodology of the dictionary was finalised. The actual printing of the dictionary was begun in April 1992, and the first fascicule of the dictionary containing a detailed introduction and the necessary ancillary material is now being published.

(vi)

On behalf of the project, I convey my sincere thanks to Professor R. N. Dandekar, Honorary Secretary of the Bhandarkar Institute and to Shri N. K. Firodia and Shri U. K. Pungaliya, the Chairman and the Secretary of the Samati-Teerth, whose devotion to the Prakrit studies and whose academic and financial help have made the execution of the project possible. My thanks are also due to the members of the staff of the Project who have spared no pains to meet the heavy demands made on them; — to the following scholars who answered the questionnaire and made many valuable suggestions, K. S. Arjunwadkar, Poona; N. Balbir, Paris; H. Berger, Heidelberg; W. B. Bolles, Heidelberg; J. Bronkhorst, Lausanne; G. Cardona, Pennsylvania University; L. A. Van Daalen, Utrecht; G. L. Amar, New Delhi; P. M. Joseph, Thumba; Jain Vishva Bharati, Ladnun; C. G. Kasnikar, Poona; B. K. Khadabadi, Shankeshwar; R. A. Koch, München; Chr. Lindtner,

Denmark; Sādhvī Manjushri, Poona; C. Mayrhofer, Canberra; M. A. Mehendale, Poona; H. Nakamura, Tokyo; K. R. Norman, Cambridge; E. C. Polome, Texas University; A. Radichi, Italy; M. S. Ranadive, Satara; H. P. Schmidt, Los Angeles; N. M. Sen, Poona; R. Norton Smith, Toronto; S. Suridev, Patna; W. J. Wright, London; G. Wojtilla, Budapest; — to the following persons for their voluntary work in connection with the extraction of words, Mrs. R. R. Mohadikar, J. G. Keskar, Muni Pravinarushiji, Mrs. S. S. Lunavat and Mrs. V. R. Bhatewara; — to the following Institutions for lending books, Fergusson College, Poona, Deccan College Post-Graduate and Research Institute, Poona, Wadia College Poona and Seva Mandir, Rant Jodhpur.

Finally I express my thanks to the office-staff of the Bhandarkar Institute and to the Institute's Press who did their work in an excellent and expeditious manner.

A. M. Ghalage
General Editor

INTRODUCTION

I. THE TITLE

The full title of the present lexical work is 'A Comprehensive and Critical Dictionary of the Prakrit Languages with special reference to Jain literature'. This designation is chosen to indicate the main features of the work. Compared to the available dictionaries of the Prakrits, old and new, this dictionary is intended to cover all the available lexemes in the Prakrit languages and as such aims at comprehensiveness as far as the Prakrit literature is concerned. It is meant to be critical in the sense that while using the literature for this purpose, a critical attitude is consistently followed, and each item is examined and all quotations for it are thoroughly corrected wherever necessary with all the available material, and are fully interpreted. This is essential because most of the Prakrit works which are at present available are not critically edited and properly translated. In the case of editions of the canonical texts, there are too many differences among them, because they are published at different times and are worked with divergent principles which are often contrary to each other, being based upon different views of their nature. Equally chaotic is the method used for the purpose of giving references to passages and many of the entries are based on memory of the dictionary-makers. Sometimes an attempt is made to put a Sanskrit word into Prakrit without any thought being given to its actual occurrence in the Prakrit language. Short of preparing complete critical editions of the works used for this dictionary, an attempt is made to present the words and examples in as critical a form as possible with the available material. A consistent and easily verifiable mode of reference is used which will help the reader to trace the passages in different editions. The meanings given are based on a thorough consideration of all the evidence available including the traditional interpretations and for this purpose extracts from the commentarial literature are given in their proper places with references. By the expression 'Prakrit languages' it is intended to take the word in the sense in which it has been used in Indian Classical literature as a whole and more particularly its use as found in the traditional Prakrit grammars, works on rhetorics and dramaturgy. In this sense the word 'Prakrits' is not co-extensive with what the modern linguists call the Middle Indo-Aryan languages (MIA). Hence we exclude from the

scope of this work the whole of the Pali literature and extra-Indian Prakrit dialects and some of the early inscriptions in MIA like those of Aśoka. This exclusion is based on two considerations: (1) excellent dictionaries are available for Pali literature and an exhaustive one is already in progress. Glossaries for the excluded dialects and inscriptions are also known and meet the needs sufficiently well. (2) Technically the different modes of writing of these dialects make it difficult to include the words in the alphabetical order of the Prakrit Dictionary and their inclusion as separate entries will only increase the bulk of the work without real advantage. However, whenever an etymology of the Prakrit word is attempted, this material is given due consideration. The reference to Jain literature is intended to draw attention to the fact that an extensive material is available here and that the semantic analysis of the peculiar and technical words from this literature is expected to yield a rich harvest and is in need of some amount of special explanation to understand them. The position which the Apabhraṃśa literature occupies in the history of Indo-Aryan languages fully justifies its inclusion in the Dictionary. All the material bearing on the so-called Vibhāṣās 'sub-dialects of Prakrits' being scanty will be included in the scope of this work. But the bulk of the Dictionary will be formed by the chief Prakrit languages namely Ardha-Māgadhī, Jain Māhārāṣṭrī, Jain-Saurasenī, Māhārāṣṭrī, Saurasenī, Māgadhī and Apabhraṃśa and illustrations from them will be used throughout. A complete list of books used for this Dictionary is given separately along with the abbreviations used and the mode of reference followed. It contains nearly 500 works and thus covers almost all the material available in the Prakrit languages.

II. LEXICAL MATERIAL IN PRAKRIT

For a better understanding of the nature of the present dictionary, it may be useful to give a brief survey of the lexical material available for the Prakrits included in this dictionary. As compared with Sanskrit and Pali, the traditional lexical material for the Prakrits is definitely scanty and not of much significance. It is true that the vast commentarial literature on the AMg. canon and post-canonical works both in JM. and JS. often cite a few passages which appear like bits of Kōśas of the traditional type, just as they quote a few

(*2)

grammatical rules which have given rise to the hope of finding old grammars of Prakrit written in Prakrit itself, as is the case with the Pali language. But in both cases the expectation is not justified. In the earliest exegetical works in AMg and Pro-canonical works in JŚ, and more particularly in the so-called Nijjuttis and Bhāṣas, where such bits of statements occur, those are due to the tradition of these works to explain the texts in a peculiar manner. Of the various devices used to elucidate the meanings of the sacred texts, there is one called *egatthas* i. e. giving words all of which have the same meaning. As the idea is to classify the concept which underlies a word more than its exact sense, these bits of *egatthas* are built on a very loose idea of synonyms and a collection of words is put together to include as many aspects of the concept as possible, which can hardly be called a Kośa as usually understood in Ancient Indian literature. A fairly evolved example of this can be seen at the beginning of each chapter of the late canonical book *Paṇḍarāyaraṇḍī*. In the very first chapter we come across the word *pāṇivaha* and its 30 names like *pāṇivahan, ummūlanā sarirāo, arisumbho, lahasarhi-mā, akiccam, ghāyana, māraṇā, vahaṇā, uddharana, tivāyana, āraṇḍhu-samārambho* etc. called *ganāṇi nāmāṇa*. The Nijjuttī on the *Sūyagaḍḍi* gives purely phonetic variants of its name as: *toss ya imāṇi nāmāṇi / suttagaḍḍam, suttagaḍḍam, sūyagaḍḍam, eeva ganāṇi* 2. The later work called *Aṅgaṃjā* abounds in such collections of synonyms and a modern work called *Ekārtha-kośa* puts them together. In spite of the usefulness of such passages, they can hardly be called Kośas or excerpts from Kośas in the usual sense of the term as seen in a very large number of works in Sanskrit beginning with the work of Amara. Real Kośas in this sense are only two, Dhanapāla's *Pāṭalucchināmamālā* and *Ratnāvalī* (later known by the name *Deśināmamālā*) of Hemacandra. The first is a small work of 279 *gāthās* and deals with nearly a thousand words in Prakrit containing mostly *tatsamas* and *taubhavas* along with a few Deśī words. The author tells us at the end of the work that he composed it in VS. 1329 and mentions a famous incident which occurred in that year, viz. the town of Mānyakheta was attacked and looted by the king of Mālavā. The author himself lived in Dharā and wrote his Kośa for his sister Sundarī. He also indirectly gives his name in a line by the simple device of listing words, the end-syllables of which make up his name *Maṇavāla*. The choice of the words is made on the basis of their usefulness for writing poetry. It is obvious that he wants his work to be considered as an aid to poets, which thus belongs to the genre called *Kavīśikṣā*.

The device used to arrange the words is equally simple which explains the limitations placed on the choice of words. Synonyms which number many but not exceeding a *gāthā* are given first, then those which can be accommodated in one line, or one *carana* or the fourth part of a *gāthā*, two lines of which are divided into two parts each of unequal length. The list is concluded with words with their meanings in a single word. It can be easily imagined that such a plan would give very little scope both for the number of words to be included and the explanations to be given for them. Hence its use for a Prakrit lexicographer is very little.

On the other hand the *Deśināmamālā* of Hemacandra is of capital importance for Prakrit lexicography. While the *tat-sama* and *taubhava* words of Prakrit are easily identified with their Sanskrit counterparts and offer no difficulty of explanation, the so-called Deśī words, which occur throughout the Prakrit literature, are enigmatic as regards their source, and often their meaning cannot be decided, when not extensively used. Hemacandra has devoted one Kośa of his to collect and explain this stock of words in his work originally called *Rayanāvāṇī* but renamed by its first editor R. Pischel as *Deśināmamālā* as being more expressive of its nature. It consists of eight chapters called *vargas* based on the division of the alphabet into groups according to a non-grammatical astrological tradition of India *वनमंजरी चेद्व न व्याकरणपरिसिद्धा किं नु यानि शास्त्रपरिद्धयद्वादाः* p. 273. This divides the alphabet into vowels from *a* to *ṛ*, *ka-varga*, *ca-varga*, *ṣa-varga*, *ta-varga* *pa-varga*, and *ya-varga*. Hemacandra has split the last one into two, the first containing *y*, *r*, *l*, and *v*, the second *ṣ*, *ṣ*, *s* and *h*. Naturally the Deśī words do not show the sounds *visarga*, *nasals* *ṃ*, *ṅ* and *y* initially and hence they are not necessary for arranging the words on the basis of their initial sounds. He remarks *नकारादयस्त्वे देहयामदस्मच्चिन मुदेवि न विबुधः* p. 208; *यस्मात्स्य प्राकृतेऽप्येवमन्तु नतो रफादयः प्रकृत्यन्ते* p. 236; *वटमवर्गे प्राकृते यपौ न संभवत इति तदयः प्रकृत्यन्ते* p. 313. Besides arranging the words in the alphabetical order of the first syllable he further arranges them according to the number of syllables they contain, i. e. as having two three, four or five syllables in each group and this is again repeated twice on the consideration, whether they are having a single meaning or many (*ekārtha*, *anekārtha*). The *ekārtha* group naturally includes words having the same meaning, a synonymous Kośa, while the other is a polysemous Kośa. This brings his classification in conformity with the basic division of the Sanskrit Kośa works. Hemacandra has put together as many as 6000 words of this nature in 783 stanzas.

To his text he has added a Sanskrit commentary explaining the meanings of these words and illustrates their use in a large number of stanzas composed by himself. Pischel is very critical about these as having no literary merit, even after giving due consideration to the constraints under which they were composed. In spite of this limitation they are often of use in deciding the meanings of words when they are polysemous in Sanskrit itself and hence they are often cited for this purpose in the dictionary.

Hemacandra makes two more points worth noting. He explicitly says that he has not included in his work numerous words current in different parts of the country on the ground that they are too many to be listed. He has confined himself to such words as are actually found used in Prakrit literature. He also defines what he means by Deśi qualitatively in his stanza 3. There he lays down the criteria that they should not be justifiable by the rules of grammar, or not known to Sanskrit lexicons and not justifiable by interpreting their sense by the device of a figurative or transferred meaning. More particularly words derived from the so-called *prāśastān* are also excluded. He thus makes a distinction between Deśi words not derived from Sanskrit words and Dhātvaśeṣas which are not genetically connected with Sanskrit roots, a distinction which is reflected in the further history of such words in the modern Indian languages.

All the modern Dictionaries of Prakrits are arranged on the alphabetical principle, but the way in which the alphabet is arranged differs from dictionary to dictionary. Particularly in the treatment of the Anusvāra no definite principle is followed and hence groups of words involving this sound are found at different places in these dictionaries. Nor is the principle followed by a particular dictionary used consistently throughout and hence the Anusvāra, if it occurs in the middle of a word, is not given the same treatment as is given to it, if it occurs in the first syllable of a word.

The largest modern dictionary which professes to deal with Prakrits is called *Abhidhānarājendra*, composed by Vijayarājendrasūri (1820-1906), edited by his two pupils Dipavijaya and Yaśodravijaya and published between 1910 and 1924, in seven folio volumes and contains more than 9000 pages of a large size in two columns. The lemmata are given in Prakrit, but that does not mean that all such words actually occur in the Prakrit literature. For example the entry *अद्देश* on page 3 is based on its Sanskrit counterpart *अभिदेश* and its meaning as current in the Mīmāṃsā is given with

a quotation from Vācaspatya. Its use in Prakrit is unknown. It quotes long passages from Prakrit works along with the Sanskrit commentary on them when available and even whole chapters are included in this respect. This procedure accounts for its bulk. It is more of the nature of an encyclopaedia and includes both Prakrit and Sanskrit material, which the author considers as useful for studying the Jain canonical works and their commentaries. It is obviously modelled on Sanskrit works like the *शब्दकल्पद्रुम* and the *वाचस्पत्य* and as such has both the merits and short-comings of these works. In spite of its obvious defects, the work has been carefully scanned to get some items and meanings which are not otherwise available. The material utilised is mostly based on the memory of the author and the MSS. used were not critically edited. Its bulk has certainly affected the judgements of both F. W. Thomas and W. Schubring when they speak of this work in their reviews of 1924 and 1935. The strictures passed on it by Pt. Hargovind Das Seth in the preface of his Dictionary in 1928 appear to be not fully justified, as claimed there that the name of a work of Yaśovijaya *अभिदेशपरिच्छा* in Prakrit is coined by the author.

The author has used about a hundred books in Prakrit and Sanskrit and has also listed the words under which the bulk of the information is to be found in the introduction. But their number is very small. The introduction also includes the whole of the Prakrit grammar of Hemacandra with a new commentary in Sanskrit verses written by the author, which however gives no new information.

During the thirties of this century two more dictionaries of Prakrit were published. Unlike the work mentioned above, they were planned as regular dictionaries of the modern type, arranged alphabetically and the meanings of the words explained with a few examples. The various meanings which the words conveyed are systematically numbered and separated from each other. The usual parts of speech are indicated and the verbal bases are clearly marked. The words are collected from the literature and they are given with their Sanskrit equivalents based on the rules of changes of sounds which the Prakrit grammarians have formulated. Of these two, the *Ardha-Māgadhī* dictionary was planned to include all the words in the Jain Śvetāmbara canon or sacred books, overlooking the legitimacy of the books called *Prakirṇakas*. All the 45 books, which form the canon, were utilised. However, in spite of the fact that *Ardha-Māgadhī* as a Prakrit is confined to the canonical works only, some other

(* 4)

works like the six Karmagranthas Kammāpayadi, the Viśeṣāvaśyakabhāṣya, the Pañcāśaka and Supā-saṁhacariya were included. The reasons for this is hard to find. Originally planned by a non-academician Mr. Bhandari, who gives a graphic description of the difficulties met by the project during its execution, the basic work was prepared by the monk Shri Ratāncandji Maharaja, a versatile Sanskrit scholar famous for his extraordinary memory, containing an estimated 50,000 words taken from the canonical books, who also gave their meanings, both common and technical, in Gujarati. As the plan originally conceived had decided to give the meanings in three languages, Gujarati, Hindi and English, in order to have the dictionary a wider circulation, the Gujarati meanings were rendered into the other two languages with the help of a number of scholars who themselves were not acquainted with the original texts and hence worked under a real handicap. The bulk of the dictionary, which consists of four volumes with a total of more than three thousand pages, is primarily due to this trilingual translations and the actual lexical items are far less than can be expected from the bulk of the work. Most of the shortcomings of the dictionary are due to the way in which the plan was carried out in very adverse circumstances. It appears that the original intention to confine the work to only the Ardha-Magadhī Prakrit as found in the canon, which is also apparent from the fact that a new grammar of this Prakrit was prepared by Dr. Banarasi Das and given at the beginning, was altered and a fifth volume of 857 pages was added, which included all the words which were found in the Pārasaddamabhaṅgavo of Pandit Hargovinddas Sethi. This was done with the intention of making it cover all the Prakrit dialects, but which were not found in the first four volumes. The words in this fifth volume are given with only a Gujarati rendering. This has deprived the dictionary of the possibility of giving all the meanings a word has, at one place, a great inconvenience for the user. The use of uncritical editions of the books, the insufficiency of the references given which makes it often impossible to trace them and lack of first-hand knowledge of the source material on the part of the numerous translators, have made the work less useful in comparison with its bulk and the labour spent on it. Quite recently the whole work is reprinted as it is, without making any attempt to remedy even its scribal mistakes.

The other Dictionary of the Prakrits of the twenties is the most frequently used work called Pārasaddamabhaṅgavo, compiled by Pt. Hargovinddas Sethi all alone. This work has served its purpose well during the last 60

years and more, and a second edition of it was published in 1961. More recently an abridged edition of the same for the use of students was issued under the same name. The abridgement was mainly done by dropping a fair number of words, mostly derivatives or compound forms, which can be easily produced by the rules of grammar. Otherwise all the three editions are identical in every respect and no attempt was made to either correct its mistakes or modernise it by additional material.

This work consists of about 1000 pages, each page having three columns, and includes about 75000 words. Meanings are given in Hindi and quotations are few, a few more references being added to them. It uses as many as 170 books and represents the major Prakrit dialects except works from Jain Sauraseni. However *अपह्रन्ति* and *द्वयसंज्ञ* are included, the purpose of which remains unexplained. Only a few Apabhraṁṣa works were used for the simple reason that most of them were published after the Dictionary was completed. Citations from the Mahāraṣṭri epics are given mostly by a mere reference to the name of the book when they have a word-index. (Probably the index to Śeṭubandha was not available to the author.) The dramatic Prakrits are poorly represented and only an unpublished list of technical Prakrit terms in the dramas was made use of, and hence other words of the dramatic Prakrits were not included. In fact this has become a good dictionary for the three Prakrits, Ardha-Magadhī, Jain Mahāraṣṭri and Mahāraṣṭri.

All Prakrit words are followed by their Sanskrit equivalents, but no attempt is made to include their etymology and often the Sanskrit given does not appear to be correct according to the Sanskrit grammar. All words taken from the Deśanumajala are called Deśi, even when they have easily ascertainable Sanskrit cognates.

From the technical point of view the dictionary leaves much to be desired. The abbreviations of the words show that no uniform principle is followed; sometimes the name of the work is abbreviated; sometimes the name of the author. Thus the hymn *Ṛsabhaṇṣā-gīkā* is indicated by *Dhaga* which is an abbreviation of the author's name *Dharmapala*. *pu* stands for *Pischel* to refer to the famous work *Grammatik der Prakrit Sprachen*. The collection of the Prakrit stories prepared by H. Jacob is indicated by the *siglum mahā*, because they are said to have been in *Mahāraṣṭri*, a double confusion. There are many such curiosities which make it difficult for the reader to remember the abbreviations.

(5)

The references are quite accurate when they are taken from the works which the author himself has edited as in the case of *Viśeṣāvaśyakabhāṣya* or *Sura-sundarīkathā*. The same is true of the voluminous work *Paumacariya* of Vimala. On the other hand, references to works like *Vyarahāra* or *R̥hathkalpa* are very insufficient, the number of the *utthāśas* alone being given and in many other cases only the name of the book is all that is found. When MSS. are used it is but natural that the author could not give the reference to folio, side and line, unless he also specified the exact MS. which he has used.

A long introduction of 64 pages is added which contains a detailed grammar of the Prakrit in general and the characteristic features of the various Prakrit dialects like Śaurasenī, Magadhī, Paśācī, Cūṭika-Paśācī and Aṇabhraṇṇī, in which the author follows very closely the Grammar of Hemacandra.

While giving the meanings of words, numbers 1, 2, 3 etc. are used to indicate their different senses. But in most cases, lack of examples on which this was based makes it very difficult to decide their correctness. The author has put great faith in the traditional interpretation given in the commentaries in Sanskrit, which has led him admit meanings which cannot be justified. But it must be admitted that, in spite of the deficiencies of the work, it is the only dictionary of Prakrit taken as a whole and it has served its purpose well during the last 60 years and more.

The only other dictionary which needs to be referred to is a publication called *Alpaparicita-Saiddhāntika-śabdakośa* consisting of five parts published between 1954 and 1979 thus taking 25 years to complete. It contains a total number of 1256 pages and an additional supplement of 56 pages devoted to listing the words of the *Deśināmānirāṭa* of Hemacandra in an alphabetical order with the meanings assigned to them by Hemacandra himself, and hence has no independent value.

This work is prepared by Muni Sāgarānanda, a profound student of the Jain Āgamas, and responsible for the editions of the major works of the canon along with the Sanskrit commentaries published by the Āgamodayasamiti. These are the only reliable editions available today for many of these works. The commentaries on the canonical works were written by Haribhadra, Śīlānka, Hemacandra, Abhayadeva, Malayagiri, Śānti-sūri, Dronacārya and Candrasūri, covering a period of more than five hundred years, which was mostly devoted to the writing of Sanskrit commentaries. This dictionary takes note of all the 45 books of the canon along

with the commentaries written on them and incidentally a few non-canonical works like *Dasaveyāhiyaśūni*, *Paumacariya* of Vimala, *Uvaesamūṭa* of Dharmadāsa, *Tattvārthasūtra* of Umāsvāti along with his so-called *Svopajña Bhāṣya* and *Viśeṣāvaśyakabhāṣya* of Jinabhadra. The later volumes were edited by Sāgarānanda's pupil Kāñcanasāgara.

Though intended to deal with the words found in the Āgama texts, which are less known as is indicated in the title, the work is fairly comprehensive as far as the canon is concerned. By the word *Alpa-paricita*, it appears, the author took it to mean, not generally found in the classical Sanskrit literature or less known outside the Sanskrit works written by the Jain scholars.

The real peculiarity of the work lies in the fact that it is a Prakrit-Sanskrit dictionary which also includes a fair amount of Sanskrit words occurring in the commentaries and their explanations given there. As an editor of the texts of the Āgamodayasamiti, one can well understand the procedure which the author has followed. For each word included (either in Sanskrit or Prakrit), he adds by way of explanation the relevant statements of the commentators in Sanskrit as they are actually found in the editions. As the same word occurs in a number of canonical books, the author has put together the explanations offered by the different commentators and even by the same commentator at different places. The references again are in the form of the number of the folio (the side being not indicated) because nearly all the books are in the form of folio-bundles or *pothis*. As is to be expected from the editor of these books, the page number is mostly accurate and one can locate the word and its explanation by reading at most the two sides of the folio.

The author has made no attempt to weigh the explanations offered by the commentators and has not suggested his own views in this matter. But this is not an important loss because the reader has before him all the excerpts which he needs for this purpose. This method often gives rise to some problems like a choice of the meaning among the divergent explanations in Sanskrit. For example *ambadei* in *Uttarādayayana* is explained by the word *viraskurute* and in the *Avāśyaka* by *upaśabdhate*. When a word like *amsalaya* is explained as *amsagata*, the etymological or derivational process gets obscured because the word consists of the stem *amsa* and *ga* from the root *gam-*, while in the other the stem is *amsa* and the other element is *gata-* a past passive participle of the same root *gam-*. When *aṇāyām* in *Vij.* is explained with the words *aṇātita*, *anādikaṁ*,

ajñātīkam, *ṛgātīkam* and *anātīkam*, the reader can make up his mind only by going through the original texts. When the Prakrit form *aggei* is explained as *āgneyi*, (पूर्वऽग्निमयवर्तिदक्) at *Arasyoka* 315, the other form *aggeyi* as *agnikona* at *Blaspati* 493 and *Thāṇaṇa* 133, difficulties arise because of the lack of context, which become clear only when we go to the originals and look at the whole context. *Aggbhūi* is explained as *Agnidyotajīva* at *Avā.* 172. When the passage is read in full one realises that *Agnibhūti* had a number of lives one after another and one of them was *Agnidyota*, a Brahmin, hence the explanation ought to mean 'the soul of *Agnidyota* Brahmin' which was the same as that of *Agnibhūti*.

In spite of all such curiosities, the work is a very useful compilation to serve as an index not only to the canonical texts but also to the voluminous Sanskrit commentaries, which could not have been done by any one else better than Śaṅkarānanda, who carefully edited all these works over a life-time.

There is also a fair amount of lexical material for some dialects of Prakrit which should be noted here. This material is in the form of indices and glossaries with or without meanings, some of them being also without an exact reference to the passages of the works on which they are based. In this regard a reference should be made to the indices of the *Ardha-Magadhī* canon published from Ladnun and to the indices of individual works, attached to the editions published in the Jain *Āgama* series published from Bombay. But even here no uniform plan has been followed and the original divisions of the canonical works into *Śrutaskandhas*, *Ādhyayas*, *Uddāśakas* and *Sūtras* is neglected. In both these publications the *Prakīrtikas* are neglected. Most of the published *Apabhraṃśa* texts possess good word-indices and recently an attempt is made to put them together in one work called a dictionary of *Apabhraṃśa*. Unfortunately the compiler has not taken trouble to avoid the deficiencies and mistakes of the individual indices and has simply repeated them in his work. Unindexed works have been simply neglected, thus impairing its value. Another small dictionary confined to the works of Kundakunda in Jain *Saurasēnī* is also available and is of some use.

In view of this situation the present dictionary has made it a point to scan all the words in these works and particularly the *Ardha-Magadhī* Dictionary, the *Pāṇsaddamahāṇavo* and the *Alpa-paricita-siddhāntika-śabdakośa* and to indicate their differences or mistakes under the corresponding words of its own.

III. LINGUISTIC BACKGROUND OF THE DICTIONARY

To understand the derivations and etymologies given in the dictionary, it is quite necessary to keep in mind the exact position the Prakrit dialects occupy in the general development of the Indo-Aryan languages. Frequent references will have to be made to the earlier stages of the languages as also to the later developments which the Prakrits have undergone. It is also necessary to fix the scope of each Prakrit used for this work and to indicate which works are included under a given name. It is hardly possible to explain the derivation of Prakrit words without comparing them with their OIA, equivalents and numerous words can only be understood in the light of their use in the NIA languages. Hence a brief survey of the development of Indo-Aryan is given below. Relation of the Prakrit words with those found in the other Indo-European languages is rarely found and only incidentally discussed here.

1. Historical Linguistics

The science of language has succeeded in establishing what is called the genealogical classification of languages and thus grouping them into different families. This idea of a family of languages is mainly based on historical facts. As it is chiefly a historical concept, according to which a parent language undergoes successive changes resulting into the emergence of divergent but related languages at a later stage in which each member of the family is, in reality, nothing but a more or less modified form of the original speech, the method which can legitimately help build up such groups cannot but be historical, in which the earlier stages of the given languages are followed upto their common original form. In the absence of such material, however, the comparative method has to be used either to supplement it or, in rare cases, to take its place. We compare languages as regards their geographical location, their inherited vocabulary (naturally excluding borrowed words), inflectional peculiarities, types of syntactical groupings and, above all, phonetic correspondences amenable to more or less rigid application, to show their relatedness. But the extreme modifications, which a language may undergo in course of its evolution, make this procedure only lead to results of a positive nature. We can prove two languages as related but cannot assert that any two languages were not so related in the past.

If the similarities found in the languages help us in grouping them into families, sometimes of wide extent, the facts of common innovation lead us to put two or more languages into a more compact group, forming a sub-

(*7)

division of the bigger family. A language grows and assumes different forms, and each one of them may further repeat the same process. Thus we can well speak of the genealogy of a language with its nearer and distant relations, provided we remember that this is, after all, a figurative way of expression.

2. Indo Aryan Languages

The Indo-Aryan languages (so called to emphasise the fact that they are of Aryan descent and belong to India, so as to be distinguished from other languages of Non-Aryan descent of the country and from Aryan languages current outside India) belong to the Indo-European (IE.) family (possibly itself forming a branch of an older family with Hittite), which includes other groups like the Hellenic, Italic, Celtic, Germanic, Slavic etc. They form an important branch of the Aryan group along with the Iranian branch, with the inclusion of a possible intermediate group called Dardic. In the Indo-Iranian group itself the two main branches differ from each other more on account of innovations and rapid changes on the side of the Iranian languages than on the part of the Indo-Aryan group which on the whole shows itself more conservative.

The changes on the Indo-Aryan side, though less radical, are of greater importance to us. They include the change of *ai* and *au* to *e* and *o* (Sk. *védā* Av. *vištā*, Sk. *rodhāni* Av. *raodhnyēti*); of *ā* and *āu* into *a* and *au*; the change of palatal *z*, *zh* into *j*, *h* (Sk. *yājate* Av. *yazate*, Sk. *hīsta* Av. *zista*); the loss of voiced sibilants like *z*, *zh* (Sk. *nāhstha* Av. *nažhīša* Sk. *duruktām* Av. *dužhāwām*); the creation of a new series of retroflex sounds including the nasal *ṇ* and the sibilant *ṣ*; the creation of groups like *ceh* and *keṣ* from various earlier groups. In morphology we have the form *māma* 1st per. pres. Gen. sing. for *manu* of Avesta; the root *brū-* 'to speak' for the original *mnu-* and many analogous forms like the 1st per. act. thematic ending *-mi*. The two branches also differ in the treatment of *r* (Sk. *sakti* Av. *hakrot*) and in the grade of the termination of the medial present partic. (weak in Av. *mna*; *bərəmna*, strong in Sk. *-māna*, *bhūramāṇa*).

While most of these early stages are reconstructed with the help of the comparative method, we are on more secure ground when we enter the history of the IA languages. From R̥veda (RV.) onwards we have a mass of documentary evidence marking the different stages in the growth of these languages. But the evidence is of varying value. Based on broad considerations, it is customary to divide the history of these languages into three stages, which are not strictly chro-

nological in view of the fact that languages of the earlier stage continued to be artificially cultivated after they had become purely literary idioms. Thus we speak of the OIA, or Sanskrit, the MIA, or Prakrit and the NIA, or the stage of the modern languages. The OIA, includes the Vedic language (wherein we can distinguish the language of RV. and of the other Samhitās), the Classical Sanskrit (of Pāṇini-Paraṇjali), the Epic language (of the Mahābhārata and the Rāmāyana), the Sanskrit of the Jains and Buddhists and what we can infer about the spoken idioms of those days. The whole of this group derives its unity more on account of a rigid and well-defined phonetic pattern to be adhered to, than common morphologic structure, which on the contrary, shows a steady process of growth and simplification. This is strongly brought out by the attempts of later writers at hypersanskritisation and the use of such foreign words only as are in agreement with the Sanskrit phonetic system. Even then each one of these speeches has its own features which distinguish it from the others. Naturally the majority of them are grammatical as distinct from phonological.

The MIA group includes a number of languages and dialects, all showing a strong family likeness and forming the next stage in the growth of the Indo-Aryan. These languages can be arranged into different groups according to the purpose for which they were used (those used for religious preaching and those for secular literature like dramas, epics and popular tales), according to locality of the dialects on which they are based (those of the North, of the Midland, of the East and South), according to the form in which they are preserved for us (as literary, inscriptional and on other monuments like coins and idols) and chronological according to the more or less archaic or developed forms shown by them. Each one of these classifications has its value and helps us in judging the linguistic nature of the Prakrits in the form in which we now possess them. We can see how the use of Māhāśtrī for the composition of songs and lyrics and writing long epics making use of Yamakas and other *tour-de-force*, is partly responsible for the form in which we find it. The use of Śaurasenī and Magadhī with their sub-dialects and rarely Ardha-Māgadhī and Pāṭāli (?) in the dramas side by side with Sanskrit has led to the effacement of finer dialectical differences and some overlappings between them. The inscriptional Prakrits are influenced to some extent by the form of writing in which the gemination of the consonants (length) remains unmarked and the order of the members of consonant-groups remains uncertain. Even the treatment of these Pra-

(१४)

krits by the Prakrit grammarians in conformity with a definite plan has left some traces on their present form, the most important of which is the tendency to form wide generalisations on the basis of a few examples. With due consideration of all such points, the main task of the student of the MIA. is to ascertain the local distribution of these Prakrit dialects and to arrange them in a chronological sequence so as to mark the various stages of their growth.

In spite of the meagreness of the evidence, its conflicting nature and the theoretical difficulty of distinguishing between regional and chronological features, it is possible to arrive at some broad conclusions. To the North-West can be assigned the Mānsehrā and Shābhāzgarhī versions of Aśokan inscriptions, the dialect of the Kharoṣṭhī Dhammapada and possibly Paṭṭaṇḍī and its sub-dialects. To the East lie the Aśokan inscriptions of Gangetic basin and the mouth of Mahānadī, the Ramgarh inscription and the Dramatic Magadhi with its sub-dialects. To the West are found the Gīmar version of Aśoka, the Pāh of the Buddhist canon, the inscriptions of the Sātavāhanas and Western Kṣatrapas and the Māhārāṣṭrī Prakrit. To the Midland belongs Śaurasenī and to the east of it Ardhamāgadhī, while a similar dialect is seen in the inscriptions of Aśoka in the Deccan. Of course, this distribution neglects some amount of conflicting facts and leaves some dialects out of consideration. Attempts have been made to reconstruct the features of the earlier stages of some of the Prakrit languages available to us in their present forms. Such has been the case with Pāli as it is known to us at present, with Ardhamāgadhī as it is handed down by the tradition and for Māhārāṣṭrī which is regarded as being closer to Śaurasenī or even identical with it. But the results in this direction have been very meagre and pertain to a few phonetic features and grammatical forms. These remain mostly speculative in nature and do not justify rewriting the traditional texts.

The classification in time is based on a firmer foundation and is more comprehensive. To the older stage belong the various inscriptions, Pāli, Ardhamāgadhī and Paṭṭaṇḍī. A later stage is formed by Śaurasenī, Magadhi, Jain Māhārāṣṭrī and on the threshold of the NIA. are found the Apabhraṃśa dialects and Avabagdhā.

In contrast with the OIA, the MIA. group shows quite a different appearance on account of a drastic change in its phonetic structure. In grammar and syntax, the older synthetic mode of expression continues

nearly to the end of the period, although the richness of forms of the older stage is lost and now and then, especially in the Apabhraṃśa dialects, we see the rise of the analytical mode of expression. In their vocabulary, the MIA. dialects are mostly dependent on the OIA. but with a few additions of the so-called Deśī words of uncertain origin. The percentage of these depends both on the date and the nature of the work in which they are found.

The NIA. languages cover the whole of the Northern India and parts of the North-Western region, Deccan and Shri Lankā. They naturally admit of a ready geographical distribution. Their relation with the various MIA. dialects however, is not easy to settle; nor can we group them in cognate groups with equal ease. Most of them date from a nearly identical period, though the first available documents in them belong to different centuries from the 10th to the 16th, while many have no written literature. Having continuous areas to cover, there are naturally many border dialects like Bhīṣapurī, Kachī etc. the affinities of which are bound to remain doubtful. Some of the languages of NIA. form distinct groups either on account of isolation, separation or other historical incidents. Thus Sindhī is separated from the main body of the IA. by the Dravidian tongues and follows its individual line of development. The Dard languages (including the Kafir dialects, the Khowar of Chitral, the Kohistanī dialects and the Shina group) are found to the extreme North-West and may owe their peculiarities either to an independent origin on par with Old Indian and Old Iranian or may be the result of a strong Iranian influence. Out of them only Kashmirī came under the influence of Indo-Aryan civilization. On account of the nomadic life of the speakers, another of the Midland or a North-Western dialect assumed different forms in different countries. These are known as Gypsy dialects (Romani).

The Indo Aryan languages proper are usually grouped into an inner and an outer band with a few intermediate languages, a classification which is much disputed but to which new support is sought in the treatment of the aspirates in the different NIA. language. It is, however, more convenient and safer to follow a much more limited type of classification based on both geographical and historical considerations. To the North-West are found Lahndī and Sindhi, to the South we have Marāṭhī, to the centre belong Panjabī, Rajasthanī, Gujarātī and Western Hindī, to the East of it the Eastern Hindī dialects, to the North of the Midland the Pahārī group and to the East belong the Bihārī dialects, Orīya, Bengālī and Assamese.

(*9)

3. Prakrit Languages

The dictionary quotes extensively from the seven main Prakrit dialects to illustrate the meanings of words included and also makes a systematic attempt to trace the origins of the words in the Indo-Aryan branch of the Indo-European family of languages. For this purpose a brief survey of these languages may prove useful. The question about the peculiar features of each dialect and the relations among them make it necessary to name the dialects specifically when quotations from them are given. This is done by naming the dialect at the beginning and giving the name of the book at the end.

The bulk of the citations naturally comes from the Prakrits known as Ardha-Māgadhī (AMg.), Jain Māhārāṣṭrī (JM.), Jain Saurasēnī (JS.), Māhārāṣṭrī (M.), Saurasēnī (S.), Māgadhī (Mg.) and Apabhraṃśa (Apa.), because the literature in these dialects is found in large measure. The main problem which a lexicographer meets in this case pertains to demarcating clearly one dialect from another and to decide to what extent minor dialectal differences in a given Prakrit can be ascertained and indicated. Obviously a given quotation from a given book must be assigned to the language in which it is written, at the same time taking note of the fact that many books use different dialects in different parts of the same work. Thus many books written in JM. include long passages and stories in Apa., and many quotations from the canon occur in JM. works. In fact it is often difficult to decide whether a given work is to be considered as being written in AMg. or JM. In the present case only such books as form the part of the Śvetāmbara canon are cited under the signum AMg. and others are considered to be in JM. This is obviously arbitrary and leads to such results as considering the Ogha and Ponda Nirvāṇas as being written in AMg. while the ĀvNi. and ĀyatNi. in JM. This problem is acute in the case of the Prakṛnakas and again an arbitrary decision is taken by including all such works attributed to *पुराणशिल्पि* in AMg. and those of definite authors in JM. In case of doubt, the reader should refer to the classification of books on the basis of their language, given separately. All Prakrit works written by the Dīghanāgarī writers are given the designation JS. while under Apa. are included works which are written by both the Dīghanāgarī and Śvetāmbara writers, and a few verses found in the works of non-Jain writers.

In the case of other dialects, under Māhārāṣṭrī are included the well known older epics, and more recent ones

P.D. *11

from the south and the majority of Prakrit stanzas quoted in the works on rhetorics. But the problem which needs a clarification pertains to the stanzas in Sanskrit dramas and the Saṅgītas and the use of Saurasēnī, Māgadhī and various *भाषा*s and *विभाषा*s which may occur in them. A brief history of this problem may help us to understand the situation, though the problem cannot be completely solved due to lack of necessary evidence in this regard.

(i) Ardha-Māgadhī

From among the MIA. dialects the Śvetāmbara writers have used two closely related languages, Ardha-Māgadhī and Jain Māhārāṣṭrī, to compose their canonical and post-canonical literature. The relation between AMg. and JM. can be understood better by considering the history of these languages. Slowly AMg. has come under the influence of Māhārāṣṭrī so as to develop into what is now called Jain Māhārāṣṭrī; and in the course of a further development, this language is modified by the influence of Sanskrit on the one hand and the Apabhraṃśa dialect on the other.

The oldest form of AMg. can be seen in the first books of Ācārāṅga and Sūtrakṛtāṅga and the older parts of other works like Uttarādhyayana etc. It is characterised, in its phonology, by the change of -r- to -l- to a greater extent (*avelisa* Āyār. 1. 9. 1. 16; Sūy. 1. 15. 2); the loss of initial y- (*ahāsuyam* Āyār. 1. 9. 1. 1; *avakathāe* Āyār. 1. 9. 1. 2; *āvantī* Āyār. 1. 4. 1. 2; *āhattahiyam* Sūy. 1. 13. 1) and the change of -kh- to -gh- (*āghāi* Āyār. 1. 4. 2. 1; Sūy. 1. 11. 23; *āghāyam* Sūy. 1. 1. 2. 1). In its morphology we have a number of old forms: the Nom. sg. in -e also in stanzas (cf. *uvahānasuyam* Āyār. 1. 9); forms of the past tenses (*atarimsu* Sūy. 1. 11. 6; *riūthā* Sūy. 9. 1. 1; *ahesi* Āyār. 1. 9. 3. 6); forms of the future (*āgamissā* Sūy. 1. 15. 25), a present part. formed by -mīṇa (*abhināyamīṇe* Āyār. 1. 9. 1. 8); forms of Gerund with -ntā (*hantā* Sūy. 1. 8. 5) and *iyāṇa* (*ārusyāṇa* Āyār. 1. 9. 1. 3). Nouns often govern cases (*kālamākaṅkhī* Sūy. 1. 11. 38) and a few peculiar words are met with (*añju* 'straight' Sūy. 1. 9. 1; Āyār. 1. 9. 1. 7; *acca-* 'body' Āyār. 1. 9. 1. 11; Sūy. 1. 13. 17; *adu* 'or' Sūy. 1. 2. 2. 2; *phusā* 'daughter-in-law' Sūy. 1. 9. 5).

The later and more usual form of AMg. is distinguished from JM. by the additional features like the lengthening of final -am before *eva* (*evāmeva samāṇāuso* Nāya 1. 9. 53); *i* representing *iti* (*Goyamā i samāṇe* Uvās. 86); forms of *prati* without the final -i (*paḥuppanna* Sūy. 2. 1. 15); Nom. sg. *e* in prose (*ceie* Vivā. 1); Inst. sg. in -sā (*kāyasā* Dasave. 6. 27); Dat.

(•10)

sg. in *-ttāe* (*neraigattāe* Nirayā. 63); Loc. sg. in *-mī* (*sayanijjamsi* Kapp. 32); Nom. sg. of *-t* stems in *-m* (*bhagavān* Kapp. 1; *vaṇṇavān* Utt. 3. 18); forms like *kammunā* (Utt. 1. 17), *kāladhammunā* (Vivā. 49); verbs like *ākkhūi* (Kapp. S. 64); *kuvanti* (Sūy. 1. 4. 1. 16); *duruhōmī* (Uvās. 108); past tense forms in *-ttā* and *-mī* (*rippatāttā* Nāyā. 1. 1. 159; *hariṇsu* Sūy. 1. 14. 3), and a number of peculiar forms of the infinitive (*parvattāe* Nāyā. 1. 12. 39) and Gerund (*ciccā* Utt. 7. 28, *vijahitū* Utt. 8. 2; *buddhū* Dasave. S. 29). In its syntax and vocabulary AMg. resembles Pāli and is nearer to it than the later Prakrits. The language of the canonical works like the Paṇṇas, however, is hardly different from the older stage of JM.

(ii) Jain Māhārāṣṭrī

The various Nijjuttis and narrative works like Paumacariya, Vasudevahirdī and others may be taken to represent the archaic form of JM, the language of the non-canonical books of the Śvetāmbara writers. Here the Nom. sg. always ends in *-a*. The Dat. sg. has a *-ya* ending (*cahāya* VasuH. 169. 19) and a Inst. sg. is formed with *-īṇa* (*maravāṇa* PaumCa. (V.) 5. 110). The Loc. sg. of Fem. words also ends in *-ān* (*disāyān* VasuH. 280. 27); *mayā* is used along with *maye* as Inst. sg. 1 Per. pron.; a form in *-am* (*jāyām* VasuH. 174. 26) is found for 1 P. sg. present, and there are future forms like *bhūṇīhaṇ* (VasuH. 22. 28) and *parissehaṇ* (PaumCa (V) 8. 191). There is a constant confusion between the Inf and Ger. This form of the language also shows a large number of syntactical peculiarities. A number of words and forms of AMg. are also utilized. In its classical form, as represented by Haribhadra's Samarādityakathā, JM. comes nearest to pure Māhārāṣṭrī and shows the influence of Sk. in the use of *cvi-* forms, compounds ending in *-bhūya* (*-bhūta*) and the literary words. The late form of this language is best seen in the stories of Devendra in his commentary on Uttarādhyayana and the anthology called Vajjalagga. Here we see a strong influence of the Apabhraṃśa dialects making itself felt both in its phonology and grammar. This is but inevitable when we find writers like Somaprabha composing works in all the three languages, Sk. JM. Apa. without any plan and mixing them in all possible ways. In this context, it must be clearly understood that this so called Apa. influence originates from the spoken languages (in all probability the mother tongues of the writers) and traces of it can be detected even in the AMg. canon (*acchuhim* Utt. 22. 16) and the older works in JM. But this late form of JM.

shows the influence of the literary Apa. with which the writers were thoroughly acquainted. In its phonology, we find the confusion between written *-m-* and *-v-* (*samvā* VajLag. 12); simplification of the conjuncts (*hosai* VajLag. 54); a shortening of the final vowels (*ju* VajLag. 234; *amha* VajLag. 129); the change of *-s-* to *-h-* (*d.h.* VajLag. 296) and *-y-* in place of *-r-* (*taheya* VajLag. 133). In its morphology, we have the forms of the Nom. and Acc. falling together (*ālā* Acc. VajLag. 14; *āvai* Acc. VajLag. 273); pronominal forms like *paī* (Inst. VajLag. 190; Loc. VajLag. 704) and gerunds in *-eri* or *-vi* (*laṇṇheri* Erz. 78. v. 181). It shows a further contraction of syllables (*ārontassa* Erz. 82. v. 255; *uttho ntassa* VajLag. 132) and all traces of the Sk. *-aya-* forms of the verbs are lost (*cintai* Erz. 81. v. 24; *vāruni* VajLag. 56).

(iii) Jain Śauraseni

The name Jain Śauraseni is given to the Prakrit dialect which is seen in the works of the Digambara writers, most of whom come from the south. It is modelled on the name Jain Māhārāṣṭrī which is used to designate the Prakrit found in the non-canonical works of the Śvetāmbara writers. The Digambara view is that the original canon, containing the teachings of the last prophet Mahāvira, was lost along with the language in which it was composed, when the community migrated to the south, sometime before the beginning of the Christsian era. Their religious needs were however met by the writings of later scholars like Puṣpadanta, Bhūtabali and Guṇadhara in the form of Sūtras called Śiṅghaḍagana and Kaṣāyapāṇḍa. Later on these works were commented upon by scholars like Vīrasena and Jināsena, in extensive works called Dhavalā, Mahādhavalā and Jayadhavalā, mostly written in Prakrit but with passages in Sanskrit as well. In the meantime the religious and the philosophical teachings were written down in manuals in verse by scholars like Kundakunda, Vāṭṭakera, Yativr̥ṣabha and others upto the 12th century. All these writings are included in the scope of Jain Śauraseni.

The language found in all these books is fairly uniform but differs considerably from the Jain Māhārāṣṭrī of the writers from the north. It changes the Sanskrit sounds *tu* and *tha* into *du* and *dha* and preserves the original sounds *du* and *dha*. It changes the dental nasal into *ṇa* and knows only one sibilant *sa*. Sometimes *jña* is changed into *ṇha*. Peculiar grammatical forms are a Loc. sg. ending in *-mhu* and the adverbial ablative ending *-do*. The verbal terminations like *-i* and *-te* are changed to *-u* and *-de*. Passive is formed with *-iya*

(* 11)

and the gerund ends in *-dūna*. The name given to this dialect is intended to suggest that it is a peculiar form of Sauraseni used by the Jain writers of the south. The peculiarities of this Prakrit need further confirmation by the editions of these works in a more critical form.

(iv-vi) Māhārāṣṭrī and the Dramatic Prakrits

The nature of Māhārāṣṭrī is described by the Prakrit grammarians like Vararuci, and others following him, in detail because they considered it as representative of all the Prakrit dialects being the most comprehensive. From the date of Daṇḍin onwards it is named Mahārāṣṭrī and is thought to be the best Prakrit in which famous epics were composed. But its relation to Dākṣiṇātyā of Bharata, as used in the dramas, and to Sauraseni in particular, which is the most extensively used Prakrit in the dramas, remains doubtful and the problem needs a historical review.

During the beginning of the 20th century when Prakrit studies were in their infancy and were primarily related to the dramatic Prakrits, a controversy arose about the distribution of dialects among the dramatic personages and the distinction between the various Prakrits as described by the Prakrit grammarians. It was natural and inevitable to proceed with the information supplied by the writers on dramaturgy and poetes as regards the use of the dialects by various characters in the drama and to rely on the Prakrit grammarians for the distinguishing characteristics of the dialects usually enumerated in this context. The result was a kind of disagreement between the two views leading to the problem of deciding the Main Prakrit of the dramas. However, it must be noted that neither the Prakrit grammarians were of one opinion about the features of a given dialect, nor did the works on dramaturgy show complete unanimity in the use of a language by a particular type of character in the dramas. The result was a kind of historical reconstruction of the growth in the dramatic practice, which distinguished various stages: (i) a pre-classical Prakrit called old Sauraseni, as the dominant language in the earliest stage of the Sanskrit drama, as seen in the fragments of Buddhist dramas discovered in Central Asia, edited and analysed by Lüders (ii) a slightly later stage as seen in the use of Sauraseni in the Dhruvās given by Bharata in the 32nd chapter of his Nāṭyaśāstra and the absence of Māhārāṣṭrī in the list of the dramatic Prakrits, this language being grammatically analysed by Jacoby and supported to some extent by the recently discovered dramas attributed to Bhāsa (iii) a classical stage represented by the dramas of

Kālidāsa, Maṇṣa, Śūdraka, Viśākhadatta, Bhavabhūti and others upto the dramas of Rājaśekhara and the dramatic theory that Sauraseni was the language of the prose spoken by ladies in general and Māhārāṣṭrī to be used in their stanzas, a view held by Pischel, Konow and others. This position was, however, objected to by some scholars and the use of Māhārāṣṭrī was denied for the dramas as was done by Hillebrandt and others, or it was considered to be the same as Sauraseni but in a more developed form as M. Ghosh and others did, thus casting some doubt on the validity of the views of the dramaturgists and the grammarians. In particular, two problems arose (1) whether the stanzas are to be in Māhārāṣṭrī or in Sauraseni and (2) whether the generally accepted characteristic feature of Sauraseni, the voicing of the dental stops is valid or not. This led to a further question, what language is meant by 'Prakrit' when it is used by the grammarians as a cover term for the whole group of Middle Indo-Aryan languages with which they deal.

A lexicographer has to decide how to designate the Prakrit passages which are found in the Sanskrit dramas. Hence he has to take some decision about the various Prakrits, dialects and subdialects called Bhāṣā and Vibhāṣā. A closer examination of the original data is essential to decide the issue. I have a feeling that much of the controversy on this account is based on some assumptions of a linguistic nature which are not correct and some interpretations of the passages on which they are based appear to be erroneous. To the first group belongs the view that distinctions in the literary dialects is mostly based on phonological differences. This may be true where we can actually analyse the spoken languages which are fairly uniform in this respect. But while dealing with ancient and medieval languages which are available only in their written form, this may not do. They are not uniform and use material belonging to different stages of development and hence are misleading. Nor are the sounds uniformly used in all the words in which they are expected to occur. A striking example is supplied by the opinion of Lüders, who sets up a language called Ardha-Māgadhī for the dramatic fragments found in central Asia on the evidence of a single form of future tense *kāhāmī* for this purpose. His other assumption, that the three forms of Prakrit revealed in these fragments are representative of their older stage on the ground that the intervocalic stops are preserved and are not lost, is also doubtful. Phonetic changes in the various languages and dialects do not proceed with the same speed and older and younger

phases can be found at any given stage of the language. That intervocalic stops in Latin are either completely lost or voiced or kept in tact in the different Romance languages does not give us any right to say that one is older and the other is younger in their written form and the same is true in case of the Prakrit languages. Lüders himself has argued that the original language of the Pāli canon voiced the intervocalic stops, where the later Pāli uses the unvoiced consonants. This has an important bearing on the nature of the language of the canon of the Śvetāmbara community, usually called Ardha-Māgadhī but the older name of which was Addhamāgadhā Bhāsā. The MS. material of the canonical works, both older and younger, is such as to allow side by side the use of the intervocalic stops and their loss even in the same sentence or verse. This has led to a regular duplication of all words containing such sounds which cannot be true of any language whatsoever. For example the 3rd person singular active form of a verb, which is very frequent cannot be having both -*ti* / and -*si* as its ending throughout the language in all its occurrences. And to make the matter worse, textual evidence, whether the MS. is on paper or palm-leaves, whether old or young, is equally uncertain. There appears to be a feeling among the editors of the Agamic texts that giving preference to the practice of retaining the consonants would make the language look older and nearer Pāli which is considered as an older speech. This does not look natural and hence cannot be accepted. To ascertain the relative ages of closely related languages, the only valid criteria are of a grammatical nature. The synchronic nature of the Asokan inscriptions and the phonological differences found in them are responsible for extending their use to the literary languages as well. Besides morphological criteria one can also think of a semantic criterion as well for this purpose. For example, the meaning of the verb *atipati-* (causal) and the noun *atipāta* shows the meaning 'to injure, to kill' only in Pāli and AVig. A reference to the article *atipat-* in the second volume of the Sanskrit Dictionary of the Deccan College will show that it is rarely used there in this sense and the only examples for it are from the works of Āyurveda, Sūśruta and Caraka, the language of which shows a close affinity with Buddhist usage.

Returning to the dramatic Prakrits, we should note that a number of misinterpretations and conclusions drawn from insufficient evidence have led to the present position, which, to say the least, is confusing. For example it is often stated that the 12th chapter of Vararuci's *Prakṛtīprakāśa* is an interpolation on the ground that there is no commentary of Bhāmaha now

available. There is, however, good internal evidence to show that this chapter forms an integral part of the original work. There is no doubt that the first 9 chapters deal with some Prakrit, which is not named at the beginning. In fact the very first Sūtra runs as *अदिरेरः* which means 'of the vowel which is initial' and constitutes an *adhikāra* for the following Sūtras. This is followed by the next Sūtra *आ समुच्चयिषु* which shows that the initial vowel of words like *समुच्चय* and others is changed to *ā* giving rise to the form *सामुच्चयि* in this language. But then what is the name of this language? The author says nothing. It may look reasonable to think that it was called 'Prakrit' because the work bears the name *Prakṛtīprakāśa*. But then all the other languages dealt with in chapters 10, 11, and 12 are also included in the scope of the title. We may further ask, does the author use the word *Prakrit* in two senses, *Prakrit* as a cover term for all the dialects dealt with and *Prakrit* as a specific dialect treated in the first 9 chapters? In this first alternative, what is given then in these chapters is not the description of any one dialect, but a common core of all the dialects taken together. But then, following the usual practice only the deviations from this common core should have been given for the other dialects which follow. But this is not the case. There are two Sūtras each, at the beginning of the last three chapters, the first giving the name of the language and the second its basis. The Sūtras run as follows *पञ्चाक्षरः, प्रकृतिः शौरसेनी, मागधी, प्रकृतिः शौरसेनी, शौरसेनी प्रकृतिः संस्कृतम्*. This means the procedure followed in describing these languages is first to describe *Śaurasēnī* and then mark the deviations from it in case of *Pañcāśī* and *Māgadhī*. But the description is hardly sufficient for this purpose unless we include all the matter of the first nine chapters in it. Thus the full description of *Śaurasēnī* would consist of two components, one, the special rules laid down in the 12th chapter and the other, all the rules of *Prakrit* as found in chapters 1-9. This part of its grammar is indicated by the last rule of the 12th chapter which runs *अपे महाराष्ट्रोवत्*. This means that the *Prakrit* language described in the first 9 chapters under the general name *Prakrit* is here specified as having the name of *Mahārāṣṭrī*. Has not Dandina specifically said *महाराष्ट्रादयः भाषां प्रकृष्टं प्राकृतं विदुः*? Thus the traditional explanation that the name of the language described in the first 9 chapters is *Mahārāṣṭrī* is correct.

The 3rd Sūtra of the 12th chapter lays down the rule that non-initial, intervocalic *ta* and *tha* are changed into *da* and *dha*. Here the basic sounds are to be taken from Sanskrit and not from *Prakrit* because they do not

survive there. Hence the earlier rule प्रकृतिः संस्कृतम्. This implies that these two sounds did not exist in the Prakrit of the first 2 chapters which thus differs from Sauraseni in this diagnostic feature, which fact is true of Mahārāṣṭrī. Sūtra 2. 7 states क्वादिषु नो दः as an exception to the general rule 2. 2. by which both न and द were dropped, but survived in a group of words as exceptions. For this *gana* a further change is indicated by 1. 29 उदु क्वादिषु by which र is changed to उ which is found in the final form उदु. Thus the voicing of dental stops was a regular feature of Sauraseni while it occurred in a few words in Mahārāṣṭrī as exceptions. This complex procedure is chosen because no single Prakrit dialect can be taken as a basis for others.

Once this position is realised the other problem about the statement of Hemacandra 1. 209 अत्र द्वेचिदु क्वादिषु द इति आरब्धवन्तः स तु शौरसेनीयागोविषय एव दृश्यते इति नाच्यते gets clarified. This passage has troubled all those who have worked on it, beginning with Th. Bloch, Pischel, Nitti-Dolci, Alsdorf and others. The question is raised, whom does Hemacandra refer to by द्वेचिदु and why did he introduce this discussion in the commentary of the Sūtra which lays down the change of रुदिन to द्वा. The scholars have blamed Hemacandra quite unnecessarily by saying that he has copied this passage from somewhere and without understanding it. More specifically it is argued that the words क्वादिषु are a wrong copying of some such expression as रुदिदिषु रिन् standing for a reduplicated substitute in the system of grammar followed by Trivikrama and others.

A little more attention to the plan of Hemacandra's Prakrit grammar can clear up this point. This passage occurs in the section dealing with the Main Prakrit, which fact is of some importance. The system followed by Hemacandra in stating the changes of noninitial intervocalic consonants is as follows. After stating the general rule of dropping such consonants क-च-ज-व-द-य-य and च (1. 177), Hemacandra notes the sporadic changes of the Sanskrit consonants in their traditional order beginning with क onwards. When these substitutes are more than one for a given consonant the Sūtras are arranged in that group according to the traditional order of the substitutes. To take an example the consonant क, its change to च is given in 1. 181, to ग in 182, to ज in 1. 183, to य in 1. 184, to म in 1. 185 and to ह in 1. 186. Here the substitutes follow the traditional order. When it comes to त, besides its general loss the other changes are given as follows. It changes to च and छ (1. 204), to द (1. 205), to ड (1. 206-7) to ण (1. 208-209), to र (1. 210), to ल (1. 221), to व (1. 213) and to ह (1. 214). Here the substitutes are also in the traditional order. After stating

the change of त to ण (1. 209) and before its change to र is given (1. 210) Hemacandra naturally finds that a possible change of त to द has to be dealt with because such a change has been admitted by someone as occurring in some sporadic words. Hence अत्र द्वेचिदु does not mean in the topic of the Sūtra 1. 209, but in the alphabetical order of the substitutes i. e. between ण and र, which is the place for द. In fact the sound which undergoes change is here contextually fixed as त (cf. 1. 204 तः नरर) and the Sūtra is shortened to the essential parts क्वादिषु दः. If we add the word तः by the process of अनुदिन, the Sūtra becomes क्वादिषु तौ दः which is actually the Sūtra of Vararuci 2. 7 in his Prakṛtprakāśa. It is immaterial whether Hemacandra should have given the name of Vararuci or refer to any other grammarian which uses such a rule in the description of the basic Prakrit or uses the word तौ to refer to a whole school of Eastern grammarians. It only means that his view is different from them, and he does not admit such a change in the principal Prakrit. It helps him then, to follow a uniform procedure of basing the rules of change on each preceding dialect, which he does by changing the order of the dialects to शौरसेनी [अपे प्रकृतवत्], मगधी [अपे शौरसेनीवत्], पञ्जाबी [अपे शौरसेनीवत्], चल्हिकपेशाची [अपे प्राग्वत्], अपभ्रंश [अपे शौरसेनीवत्]. He also takes note of the words and forms which Prakrits have taken from Sanskrit, mainly words, by his last Sūtra 4. 446 शेरं संस्कृतवत् सिद्धम्. Instead of blaming him on the count of copying without understanding, we must admire his skill in following a far more systematic and rigorous procedure in this case.

With these interpretations and clarifications, we should be able to state the exact relationship between the two Prakrit dialects Mahārāṣṭrī and Sauraseni. It is not a question of one language developing into another, or that one is an earlier form of the other. They are two distinct dialects which were used for literary purposes at different stages of their development. In case of the dentals, their voicing was a regular feature of Sauraseni, while such a change is confined to a few words in Mahārāṣṭrī, which can be considered as either archaisms or borrowings. There is however one more difficulty in accepting such a position, which must be cleared up. The Prakṛtprakāśa of Vararuci appears to show a change of this type even in a morphological form which cannot be thus limited to a few words, or thought of as an isolated phenomenon. Vararuci 5. 6 reads उवराशेदुद्वः, which Bhāmaha explains as stating that the Abl. sg. of *a*-ending nouns in this Prakrit is formed by adding the terminations आ, दो, दु or हि. The ending आ is nothing but the base itself with the

(*14)

loss of the final consonant *ṛ* in the original Skt. form. But both the endings *ṛ* and *ṛu* with a voiced dental, which though regular in Śaurasenī, are unusual in Māhārāṣṭrī. Bhāṣaṇa's examples are *वच्छादो*, *वच्छादु* but no such forms are recorded in this Prakrit. No other grammarian mentions them. Nor can we regard them as archaisms. It appears that these forms are due to some misunderstanding of the wording of this Sūtra, either on the part of the earliest editor Cowell or possibly on the part of Bhāṣaṇa himself. Though Vararuci does not specifically mention the mechanism of stating grammatical rules, he generally follows the method followed by the Sanskrit grammarians which was accepted as a regular technique of the science of grammar. Whenever a single vowel is to be stated a *ṛ* is added to it, to fix its quantity and to make the use of its cases easy. Thus *ṛ* stands for the gen. sg. of *ṛ* which is equal to its explanation *ṛṣṇ*. In a series of terminations which begin with vowels this becomes essential. In the above Sūtra the suffixes enumerated are *अ*, *ओ*, *उ* and *इ* and to combine them, a *ṛ* is added to the first two to give *अṛ*, *ओṛ* and following the usual Saṅghī rules, the *अṛ* reads *ओṛदुदु* in the plural. Failing to understand this, some one wrongly analysed it into *अ*, *ओ*, *उ*, *इ* and to justify it gave the examples in conformity with it as *वच्छादो*, *वच्छादु*. This can hardly be the mistake of the commentator, when we find that सूत्र 5. 22 and many others are correctly analysed by him. Once Cowell included this in his edition, most of the later scholars have continued to repeat it to the present day. Let me add here that this problem is simplified for the sake of clarity.

The idea that all the stanzas spoken by those characters in the Sanskrit drama who use Śaurasenī in their speech, are to be taken as composed in Māhārāṣṭrī, is another case of misunderstanding. Bharata's statement that seven dialects were used in the dramas and in addition seven more sub-dialects were also used is substantially correct. This list does not include Māhārāṣṭrī, but his treatment of Prakrit in general is nothing but a brief summary of what the later grammarians give. The 17th chapter of the Nāṭyaśāstra is repeatedly edited by scholars like Dr. Ghosh and Dr. Vaidya. In this sketch there is nothing which is new and all that is found in it is also included in the first 9 chapters of Vararuci, and the first 3 Pādas of Hemacandra, and therefore they naturally deal with the same language. Whether it should be called by the generic term Prakrit or by the specific designation Māhārāṣṭrī is really of no importance, and in the editions of the Prākṛtprakāśa, with the commentaries in South India, this situation persists. More particularly

Bharata's statement in V. 13 अस्वप्नद्वयः would suggest that the sound occurring in the Main Prakrit was a slightly different sound than the same phoneme in Śaurasenī and Sanskrit. Phonetically it may be slightly fricativised and thus would approach a sound like *ṣ* a stage which immediately preceded its complete loss.

In this context it is necessary to refer to the traditional allotment of the various Prakrit dialects and sub-dialects to the different dramatic characters. Bharata gives a detailed statement about it in his chapter 17, stanzas 32-49, and the Daśarupī and the Nāṭyaśāstra merely summarise them, as does also Viśvanātha in his Sahityadarpaṇa. He, however, makes a slight addition to it with the words *अस्वप्नद्वयः सप्तमः सप्तमः* (sic.) *प्रवृत्तये* to which nothing corresponds in the other works. Both Fischel and Kenow have given more importance to this statement by taking the word *gathāsu* in a wider sense so as to include all kinds of stanzas in Prakrit and making a sharp division between the prose in Śaurasenī and verses in Māhārāṣṭrī. In case of all other dialects like Māgadhī, Śākari, Chāṇḍālī etc. no such distinction is found, and the language remains the same whether in prose or verse. The oldest commentary on the Sahityadarpaṇa written by अस्वप्नद्वयः, the son of Viśvanātha, explains *सप्तमः* here to mean गीतितु which meaning the word Gāthā has in the early literature. It is only later that Gāthā comes to mean a specific Prakrit metre. We can then understand Viśvanātha to mean that only the songs, which occur in the speech of the ladies who speak Śaurasenī, should be composed in Māhārāṣṭrī. The practice of early Sanskrit dramas shows that a song to be sung by a female character was used at the appropriate occasion and Māhārāṣṭrī was the most suitable Prakrit for it, because it was used for this purpose and owes its extreme attenuation to it.

The subordinate role which Māhārāṣṭrī plays in Sanskrit drama can also be seen by ascertaining the amount of Prakrit stanzas in them. A quick check reveals that the number of stanzas in Prakrit in the early dramas was small. The three dramas of Bhāsa *प्रसिद्धाभिषेक*, *सुहृद* and *सुहृद* show a total of 12 Prakrit stanzas and not a single one out of them is put in the mouth of a woman. In the dramas of Kālidāsa, *अग्निमित्र* has 8 stanzas out of which 7 are spoken by women but only one of them, put in the mouth of the *नर्त* in the prologue, can be called a गीति. In *मालविकाग्निमित्र* there is a single stanza uttered by the heroine herself and in *विजयदर्शन*, out of a total of 31, only 3 are put in the mouth of the ladies. Of the three dramas of Harsa, *रत्नमकर* has 8 out of which 4 are

(*15)

uttered by ladies and only the three *śīṅgīraṅga* sung by the *śreṣṭhā*, can be called Gīti. In *naṅgaṅga*, 2 are uttered by *śreṣṭhā*, the *lāṅga* in disguise, only one of which was sung by her. The dramas of Bhavabhūti show no Prakrit stanza and on the contrary *śreṣṭhā* sings two stanzas in Sanskrit. Both the Prakrit stanzas in *veṅgaśreṣṭhā* are uttered by the *śreṣṭhā* and *śreṣṭhā*. It will be seen that we have to make a distinction between Prakrit stanzas sung in the dramas and others used for other purposes. The songs are very few and can be considered as written in Māhāśrī while all other stanzas will be in the language used by the dramatic characters, viz. Śauraseni, Māgadhī, Śākāī etc.

As a practical device which will help to avoid the pitfalls in this regard, the quotations taken from the dramas are always supplied with the name or status of the speaker. The literature available in other dialects like Paisācī and Cūṭikā Paisācī or the numerous sub-dialects like Uṇṇā, Śābarī, Śakāī etc. is so scanty that no problem should arise. The available information in their case will be found under words peculiar to them according to the statement of the Prakrit Grammarians.

(iii) Apabhraṁśa

From 1918 onwards a large number of works in Apabhraṁśa have come to light due to the labours of many scholars and to-day we possess a sizable literature in it, mostly in the form of the lives of the Jain prophets or the Jain versions of the two epics, the *Ramāyaṇa* and the *Mahābhārata* which form a part of the lives of the prophets Munisuvrata and Ariṣṭanemi. Some books preach Jain religion and others are didactic in nature. In comparison, the Apa. works written by non-Jain writers are scanty. We possess the doubtful verses occurring in the fourth Act of *Vikramorvaśīya* and a few stanzas in the works of Abhinavagupta dealing with Tantra philosophy. A few stanzas are also quoted in the works on *Alaī karaśāstra*.

The most striking feature of the Apa. literature is the fact that the whole of it is written in verse and there hardly exists any prose in it, except a passage in the book called *Kuvalayamālā*, written by Uddyotanaśūri. But the most valuable material of this language is found in a large number of stanzas quoted by Hemacandra in the fourth Paṭh of his Prakrit grammar. They show not only traces of their non-Jain origins but also contain purely secular matter and show traces of different dialects.

The traditional distribution of the Apa. language into the three dialects called Nāgarī, Uṇnāgarī and Vṛācadā is of no great importance. The retention of *r* and

of *r* in clusters which is given as a feature of the Vṛācadā dialect is actually found in the works like the *Mahāpurāṇa* of Puṣpadanta written in the south, while this dialect is assigned to the north. The only region where Apa. works were written without break is Gujarat and Rajasthan i.e. Western India. Here it is not possible to separate the Apa. works from those written in early Gujarātī and Western Kājasthānī. For this purpose we will have to use a metrical and a structural criterion by which works called *Sandhis* are assigned to Apa. while those which go by the name of *Rāsu* or *Phagu* will belong to the earliest NIA. languages. A similar distinction is drawn between *Apabhraṁśa* and *Avahatṭhā* works.

The Apa. grammar is a greatly simplified form of the Prakrit. The final vowels are all shortened except in monosyllabic words. Both the declensions and conjugations are greatly reduced. The multiplicity of form in many grammatical categories is indicative of dialectal origins but they cannot be now sorted out on this basis. The available literature is of a purely literary nature and hence we have treated all the Apa. works as forming one language for the purpose of this dictionary, which will give only the basic word-form. The language used by the Digambara writers appears to be fairly uniform and constitutes the bulk of Apa. literature. The few works of the Svetāmbara poets, written in Western India, do show a few peculiar features in grammar but on that account their language need not be set up as a different dialect for the purpose of the lexicon. The use of *Deśī* words and roots shows a perceptible increase in this literature.

For this dictionary, two works *Prakṛtaprīṅgala* and *Sandēśarāsaka*, have been included in the *Apabhraṁśa* group, though linguistically speaking they belong to the *Avahatṭhā* stage.

IV. ORTHOGRAPHIC CONVENTIONS AND THE PHONETIC FORMS OF THE PRAKRIT WORDS

The books in Prakrit which are used for this dictionary show a number of writing conventions partly based on the manuscript tradition and partly on the views which the editors held about them. Others are based on the teaching of the Prakrit grammarians who teach phonetic changes which a Sanskrit word undergoes when it passes over to the Prakrits, which view the editors may or may not accept. These differences in the sounds (or letters) used, affect the alphabetical arrangement of the words a good deal and hence the lexicographer has to look into the problems arising out of them, and take suitable decisions to be followed in the

(* 16)

arrangement of the dictionary. Some of the more important ones are discussed here and the practice followed in the dictionary is clearly indicated.

(1) The writing of य in the place of a vowel left over (*udrta*) with the loss of an intervocalic consonant is briefly called यश्रुति. The rules laid down by Hemacandra in this respect are neglected by the writers of the MSS. and also by modern scholars while editing the works in AMg. JM JS. and Apa. It was only Pischel who tried to follow them in his edition of the *Deśanāmāla* by discarding the MSS. evidence on the ground that the explicit teaching of a grammarian must be given due weight against the chaotic writings of the scribes. Hem. (Gr.) 1. 180 lays down that whenever an intervocalic consonant is dropped, the remaining vowel will be pronounced as a form of य which is to be articulated very lightly, provided the surviving vowel is अ or आ and is preceded by अ or आ, and not otherwise. कगचनेत्यादिना लुकि मति जेव भवणः अणान् परो लघुप्रत्ययनरयकारश्रुतिर्भवति। By the general practice of the grammarians अ stands for both अ and आ unless followed by an indicatory न. Among the eastern grammarians, it is only Mārkaṇḍeya who refers to this phenomenon (2. 2). This is regarded as a writing convention of the Jain scribes. In the purely non-Jain works like *साङ्ख्यसाम्प्रदायिका*, *राजवज्र*, *गडडवज्र*, *लीलावर्ण* and other later works like *कंसवध*, *उपासिद्ध* and some of the *सद्वक्*s, no यश्रुति is used. In the case of *गडडवज्र* when all the MSS. come from Jain Bhandaras and use य throughout, the new edition of Prof. Suru drops this य in all cases while others like Prof. Patwardhan and Dr. Upadhye continue to use it, even in non-Jain works when the MSS. show it. The same holds good of a large number of Sanskrit dramas written by Jain and non-Jain writers. This practice is thus taken to be a writing method and is treated as such and no phonetic value is attached to it. Hence also the complete neglect of the restrictions imposed on its occurrence by Hemacandra.

The nature of this -y-, like a similar use of -v-, is given by tradition as having a very light articulation, as against the indistinct pronunciation of द referred to by Bharata in 17. 13. Speaking phonetically we may describe the first as a glide and the second as a slightly fricativised voiced stop in the intervocalic position. This will help us in understanding Hemacandra's rule precisely and ascertain its validity. Here a glide of a palatal colour is involved as occurring between two vowels which is due to the loss of single consonants in that position. Hemacandra's condition is two-fold, reference being made to the immediately preceding vowel and the vowel which follows it. The situation thus created

consists of two vowels coming together but without forming crasis, and forming two distinct syllables. This will inevitably give rise to a glide sound between the two and yet will not have a full consonantal value. The possible sequences of this nature will involve the use of a front, a back or a central vowel at both the places. The i-like glide will thus assume three phonetic values, one which is the same as a clearly articulated y- sound, the other between two front vowels becoming hardly audible and a third, a fleeting y- like sound lightly pronounced. It is only when the preceding and the following vowels are central ones, do we get a y- glide to mark the syllabic boundary and Hemacandra's rule correctly describes it as लघुप्रत्ययनरयकारः. The other procedure to keep the syllabic boundary will be to use a glotal stop which Sanskrit does not recognise as a sound of the language. That a similar situation does not arise in case of r is due to the fact that its pronunciation has already shifted to a fricative sound. That the scribes did not take note of such a fine distinction in case of the written records is quite understandable and they used the same symbol for both. Thus a form like मयि or मये as found in a work like *चसुदेवहिंदी* should not be judged as an archaic form but merely as a writing convention for मयि or मये.

Another writing convention is found in the MSS. of both the canonical works in Ardha Māgadhī and the post-canonical works in Jain Māhārāṣṭrī. It consists in writing the letter न in place of many originally different consonants, and is called नश्रुति on the analogy of यश्रुति and वश्रुति, but does not belong to that category. Most editors refer to it as a peculiarity of the MSS. they use, and being convinced that it has no phonetic validity, they do not take the trouble of recording it fully. This lack of evidence in the recorded readings makes it difficult to judge it correctly. This writing of न is fairly well-represented in the edition of *चसुदेवहिंदी* in both its Khandas and most Cūṛnis on the canonical works use it extensively. Schubring has very carefully noted the writing of this न in his edition of the work *द्विजायय्या* and allows us to judge its nature to some extent. An analysis of its usage gives us the following result. Compared to Sanskrit this written न corresponds to different original consonants like क as in कृपासतः कृपासक, चक्रवात चक्रवाक, मावत प्रावक, कालिपुत्रकलित, कालिकोत्कलिक, in place of ग as in एवत प्रयोग, in place of च as in विमोचितो विमोचितः, दानिक वाचिक अणुवेति, अनुवीक्षि, सूति सूचि, कदाचि कदाचित् मंतेति मोचयति, in place of ज as in पारिनाय पारिनायः गत गत्र, भारदातः भारद्वाजः in place of द as in जगत वाग्द, नदी नदी, जनि यदि, जगत्वन जनपद, भेदाति भेदादि, अकावितानः

(* 1 /)

अकोविदा. कोहानीणं कोधार्दीनां. मेदिनी मेदिनी. in place of य as in अययित आचाय, छाया छायाः जिनायतन जिनायतन, माति मायित. ताती ताती etc. Such changes are phonetically impossible and cannot be admitted in any language. In most of these cases, a corresponding form with a written य is also found, sometimes side by side, which makes it obvious that the scribe wrote it randomly and attached no importance to it. अक्रामन् चरणं तत्रे is followed by अक्रामने चरणे तत्रं. संसारकं तराओ तातीनि ताई, जेरडुया जेरतिना and many similar cases are found in the work इतिमयिदाह. This usage is so inconsistent and occurs so unexpectedly that most of them must be cases due to negligence of the scribes.

To judge this mode of writing one must ascertain its source. No attempt is made so far in this direction except the one made by Dr. Upadhye, but in a hailing manner. He suggests that this writing originated in the copying of the Chedasūtras and it spread to other works from it. It was done to keep these writings concealed from the common reader or make them less accessible, being meant for the initiated few. Such attempts are not rare in Indian literature and one that is often met with in the Tantra works is based on rearranging the letters in a complicated manner, so that one has to know this scheme before one is able to read them correctly. But these considerations do not apply to the Ched-sūtras of the Jain Canon. The writing is not confined to any particular type of works but is found used in all types both old and new. Nor is its usage confined to words which need concealment, but is found in all kinds of words and these words are written both with and without त and are not of the nature which are to be guarded from the common reader. Pt. Malvania's reference to the भाष्य stanza 6227 of the निशेधसूत्र and the commentary in the 3rd part of व्यवहारसूत्र do not prove that they are to be excluded from the common man. The चूणि on the निर्माधभाष्य makes it clear that what is to be kept back are mainly the अववादपद and only incidentally the Ched-sūtra itself. Its wording is परचयणरहस्यं अववादपदं सत्त्वं वा हेतुमुक्तं. The व्यवहारभाष्य confirms the same view in the passage छेदसूत्राणि प्रकलप्यवहारादीनि तानि वमतौ अपरिणामको अतिपरिणामको वा शृणुयाद्, तथा विद्यामन्त्रान् च वमतौ कस्यापि दीयमाना(?) न विरिण निर्यमां शृणुयात्. The same verse occurs in the वृद्धव्यवहारभाष्य 790. प्रवचनरहस्य is to be taught, taking into consideration, the place, the time, and the person to whom it is to be taught. In the last case three types of students are thought of. They are called परिणामक, अपरिणामक and अतिपरिणामक. The second and the third type of students are to be excluded from the teaching of the Ched-sūtra. The reason is the attitude they show towards the rules and their exceptions.

P.D. *III

The परिणामक admits both the rules and the exceptions as legitimate, the अपरिणामक admits only the rules, but not the exceptions, while the अतिपरिणामक admits only the exceptions and not the rules. Obviously in the field of a penal code the last two will draw wrong conclusions and hence they should be excluded from their study, particularly the atonements prescribed. No question of secrecy is involved.

What then is the origin of this habit of writing त ? It is clearly based on some kind of misunderstanding on the part of the scribes. The occasional lack of attention on the part of the copyist explains their random occurrence. The influence of the Sanskrit language at the basis of the Prakrit words may have affected him to some extent, and is probably the main cause, when the original Sanskrit contains a त. Its use for other original sounds can only be explained on the basis of a habit to transcribe a Prakrit word by the substitution of its Sanskrit counterpart, a kind of Sanskritisation of the language. Once he develops the habit of changing a word like मय to मत, it is but natural that now and then a written य even if it comes from some other Sanskrit sound, say in a word like नयर standing for नगर, will be written by him by using त, i. e. नतर. Such a process can only be unsystematic and sporadic and the तश्रुति is exactly of this nature. Such writing based on a misunderstanding is at work in all the classical language MSS. and some of them may find a place as the correct usage in the language as well. Whether this is a लघु-प्रत्ययनतर or a regularly pronounced phoneme of Sanskrit is immaterial for such mistakes and both will be treated in the same manner. This position is confirmed by the fact that in case of such sounds as are not normally dropped or written as य, i. e. ट and ढ and प or व, there will be no occasion for writing them as त, and this agrees with the known facts. The consonants which are written as त are क, ग, च, ज, त, द and य. From this a very important and valid inference can be drawn. The MSS. which were copied by the scribes had in them a written y- for all the above consonants which thus indirectly proves the rule stated by Hemacandra in J. 177 stating the loss of intervocalic stops and also proves its antiquity.

In view of the above discussion, it appears quite reasonable to take the following decisions in setting up the lemmata in the dictionary. The ya-śruti will be allowed in the case of the Prakrit dialects AMg., JM., JS., and some of the Apa. works, but without violating the evidence of the MSS. which use side by side the simple vowels as well. In the latter case a crossreference to the form with the ya-śruti will be useful. If

the word is found in the Nem. eg. ending in -e or -o, the base in these dialects will be given with -ya and not -a. The writing of syllables like णि, ण, ण, ण, etc. which sporadically occur will be given as ण, ण, ण, ण, etc. In case of the dialects Māhārāṣṭrī and the dramatic Prakrits and some Apa. works, the ya śruti will be avoided though the citations will show them with the ya śruti if the edition uses it, particularly in a work like Līlāvaikahā, and stray verses cited in other works. The writing of the णश्रुति will be avoided in setting up the lemmata but used where it occurs in the MSS. as an exclusive form. If both forms occur the form with -ta will be avoided as far as possible. The reader will locate all such words in the place proper for it, as if the writing of the ण is absent. No form with the णश्रुति will be given as lemmata unless no form without -ta occurs. The णश्रुति will be treated as occurring regularly and will be so noted both in the lemmata and in the citations.

(2) Another writing convention, which has become very common in Prakrit, pertains to the writing of Anusvāra for all kinds of nasal sounds. While Sanskrit uses it before such sounds as the semivowels, sibilants and the voiced aspirate, Prakrit writing convention is to extend it to all the places, before the stops, and before pause, for all nasalised vowels and all the nasal consonants except before *n* and *m*, where it is assimilated to the following nasal consonant. But in all such cases its original phonetic value remains intact. When the earlier Prakrit works used the nasal consonants following the Sanskrit mode of writing and made a distinction between an Anusvāra and a nasalised vowel, no such distinction is made in Prakrit Devanāgarī orthography. Even at the end of a word or a metrical line, where Sanskrit insists upon the use of -m, the Prakrits will use an Anusvāra. The writing of the Anusvāra will be used in this dictionary whatever the mode of writing in various editions which are found to be inconsistent, and therefore call for some kind of normalisation.

(3) The distinction between an Anusvāra and a nasalised vowel will be made only where the metrical rules do not help us to decide the length of the syllable as either short or long, which otherwise decides whether the sound is a full Anusvāra making the syllable long or only a nasalization which keeps the value of the syllable unchanged. In practice nasalised vowels may be occasionally marked with the sign of nasalization (called *Candrabindu*) at the end of words in Apabhraṃśa where the length of the syllable is not determinable.

(4) The use of a dental *n* and a retroflex *ṇ* in Prakrit has become a rallying point of different views and different practices. The Prakrit grammarians differ from each other and on some essential points the interpretations of the rules of grammarians have become a matter of doubt for some scholars. Different normalisations have been suggested and used by scholars and even the antiquity of a work is made to depend on it. Dialectal differences play a prominent part in it. Hence some amount of clarification must be attempted before a scheme is suggested and followed in this dictionary.

Some amount of basic clarification can be achieved by trying to use the phonemic principle for this purpose. This will help to separate the writing conventions from the phonetic values of the sounds involved. The generally accepted writing mode for a given Prakrit dialect may also be used for this purpose. Pālī, and Pāṣāṇī with its sub-variety Cūḍkā Pāṣāṇī use only *n* to represent this sound and it will be retained here as it is. Like the absence of ya-śruti in non-Jaina works and MSS., *n* is mostly absent and only *ṇ* and *ṇṇ* are found. The Jaina works except those in the dialect called JŚ, mostly give both *n* and *ṇ* as optional sounds and are so written in the initial position. In the intervocalic position *ṇ* is preferred, and in case of the clusters resulting in a geminated nasal, both *n* and *ṇ* are used like other consonants. No final nasal sound occurs and the final -n in the original Sanskrit words is represented by an अनुस्वार. Thus there remain two positions in the phonology of Prakrit words where both the sounds are used in writing. These are the initial and intervocalic positions where both *n* and *ṇ* and *nn* and *ṇṇ* are used with no discernible principles.

In the initial position both *n* and *ṇ* are used at random or one or the other is used exclusively in a given Prakrit dialect and hence there results no contrast between the two. In the medial position an ungeminated sound is mostly used as *ṇ* and not *n*, giving rise to no contrast as such. But in the intervocalic position the geminated sounds *nn* and *ṇṇ* are found, but their distribution in a given dialect does not coincide with the distribution of an initial *n* or *ṇ*. In this position both *nn* and *ṇṇ* contrast with *n*. Hence one may regard the relation between initial *n/ṇ* as in complementation with *nn* and *ṇṇ* in the medial position and consider a medial single *ṇ* as a different phoneme. This view is in agreement with the development of these sounds in the New Indo-Aryan languages. Hence the writing of the initial *n* and *ṇ* may be based on the writing conventions of a given dialect, and setting aside the writing of both *nn* and *ṇṇ* (or *ṇṇ*) as two distinct

(13)

phones in some dialects like Magadhi the use of ॠ and ॡ may be taken as a matter of free variation in the other Prakrit dialects as is reflected in the MSS. tradition, which runs parallel to the use of ॠ and ॡ and the corresponding pure vowel. The etymologically valid distinction between the presence or absence of a ॠ sound in the corresponding Sanskrit words may not be allowed to decide the writing system of MIA, when they have completely merged together. Of course if the dialect shows a phonemic difference between the geminated ॠ and geminated ॡ or ॠ and ॡ , it will have to be kept intact.

(5) The remaining writing conventions may be merely stated. The writing ॠ for ॠ which is found in the southern MSS. and editions is uniformly followed. The representation of a double aspirated consonant by using two aspirates together, which is found in some of the earlier editions of Prakrit works will be represented by the more phonetically accurate method of using the unaspirated consonant as the first member of the cluster. The ॠ and ॡ will not be distinguished from the normal ॠ or ॡ , as was done by Pischel in his Prakrit grammar because it is not found necessary. The difference between the short and long ॠ and ॡ sounds can be ascertained from their environment and hence not always necessary to be indicated. This may be necessary only in the case of the final syllable in Anuprasa, where the principle of *anapa* is not valid. The MS. tradition of writing ॠ and ॡ in place of short ॠ and ॡ is often retained without nasalisation, because it cannot be precisely decided to what extent it is phonetically different in view of the tradition current in Indo-Aryan languages to consider ॠ and ॡ as shortened forms of ॠ and ॡ . Thus in the environment of a cluster which follows, no distinction of a phonemic nature is found between [i] [ɪ] or [e], and the sounds may be really different in each case. The citations will follow the writing found in the editions used.

V. transliteration

The transliteration used is the usual one for Indo-Aryan languages. Particularly to be noted are ॠ as *m*, ॡ as *ś*, ॢ as *ṣ* and ॣ as *h*, the nasalisation of vowels shown as *~* on Devanāgarī letters as *~*. Accents are not marked. Taking into consideration all the Prakrit dialects together, the alphabetical order will be as follows : अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ए, ऐ, ओ, औ, - , () क, ख, ग, घ, (ङ), च, छ, ज, झ, (ञ), ट, ठ, ड, ढ, ण, त, थ, द, ध, न, प, फ, ब, भ, म, य, र, ल, व, श, ष, स, ह. In following this alphabetical order, an attempt is made to keep it as close to Sanskrit as possible, because nearly all words will be followed by their Sanskrit equivalents. For this purpose

what is written as an ॠ is treated as a separate phoneme before the semi-vowels, fricatives and the aspirate *h*, as a *para samarga* before the stops, and as a ॠ in the final position. The distinction between short and long ॠ and ॡ and the mark of nasalisation of vowels will be treated as mere diacritical marks and will not affect the alphabetical order.

VI. abbreviations

Various types of abbreviations have to be used in a comprehensive dictionary in order to make the work as compact as possible. These abbreviations fall into a number of groups : (i) abbreviations of grammatical terms and terms of general nature used in textual and literary criticism. These have been mostly standardised and they will be easily known. (ii) There are symbols which will be used to make clear some aspects of linguistics which, otherwise, will take a lot of space if explained in so many words. (iii) Then the names of various languages and dialects will have to be indicated by abbreviations and also the names of ancient writers and modern scholars will be abbreviated when reference is made to them. There will be abbreviations of the names of the series of publications and other bibliographical information to be given. Above all, a dictionary which is giving quotations from various books on an extensive scale must make use of abbreviations of the names of books which form the corpus of the dictionary. As these names of books are expected to occur thousands of times, it is essential to make the abbreviations self-explanatory or at least easily recallable, even at the cost of making them a little longer, when once they have been noted.

Abbreviations which occur in books which are to be read continuously and which deal with a specific subject or topic will not be found suitable in a dictionary which is to be constantly referred to and in which the context extends over one small entry and gives no help in guessing the source. The practice followed in the lexicons of the classical languages of Europe viz. to use the name of the author first and then indicate his work, will have to be reversed in the case of the classical languages of India. The primary reference will be to the book and only in case of homophonous titles of books will the author's name be given to distinguish between them. In the Indian literature as a whole, the names of books are found to be longer than those of the authors and homophony is prevalent in both the types of names. The method used is to combine the abbreviated name of the book, followed by the abbreviated name of the author in brackets. As the number of books to be referred to goes on increasing, the abbreviations also become longer to avoid overlap.

(* 20)

The self-explanatory nature of the abbreviations of books will depend upon the system used in forming them. The syllabic writing used in Indian literature makes it necessary to abbreviate the names to the first syllable by using the principle of acrony. It may also require us to split the name into its constituent elements and use this principle for each one of its parts and indicate the division by using the capital letter for the first syllable of each such part. Most of the names will consist of two or three such units and very rarely four or more will be required. Further abbreviations may be used in the case of words which designate the nature of the book or its category. Such words are usually found at the end, and sometimes at the beginning of the name.

Names of books in Prakrit involve a problem which must be taken note of. It is but natural to expect that the names of Prakrit works should be in Prakrit. But in course of time with the increased importance of Sanskrit, aided by the tendency to write the commentaries in Sanskrit, the Sanskrit versions of the Prakrit titles came into constant use. The later writers usually used them in preference to the Prakrit names. Hence by the mere name of a work it is not always clear whether it is in Prakrit or in Sanskrit. A number of Prakrit works are known only by their Sanskrit names and these cannot be replaced by newly coined Prakrit names. The name used by a long-standing tradition must be given due importance in this regard.

This dictionary uses Prakrit names of Prakrit works as far as possible. As a rule the names of the books of the Ardha-Magadhi canon are given in their Prakrit form being well-attested in the canon itself. In the case of later works the Prakrit title is given and if it cannot be easily traced or is not found in the work itself, the Sanskrit name is given with an indication that it is in Prakrit by adding into parenthesis (Pkt.). If the work is in mixed Sanskrit and Prakrit, as in case of the dramas or the proto-canonical works of the Digambara sect, the Sanskrit name is preferred. In the case of the भाष्य and चूर्ण the Prakrit name is followed by the Prakrit forms भाष्य and चूर्ण and in case of a Sanskrit name भाष्य and चूर्ण for the sake of consistency. Considerations like being better known decide the choice of सेतुबन्ध for रावणबन्ध, कुमारपालपद्विरोह for जितव्रतपद्विरोह, and देशीनाममाला for रघुनामली. The names of सट्कः are given in Prakrit. The names of Prakrit Grammars are replaced by the names of their authors with the addition of Gr. added in parenthesis. From amongst the alternative names of a book, as far as possible, the older name is selected as in the case of Vyahapannatti for Bhagavatīśūra. The names of works dealing with Prakrit

metres are given in Sanskrit as they also deal with Sanskrit metres. With a complete listing of the names of the books with their abbreviations supplied, no difficulty should be met with in this regard.

VII. THE PLAN OF THE DICTIONARY

This dictionary includes in its scope a group of languages and makes use of a literature of varying types. It has perforce to use a large number of works which are not critically edited, and those which can be called carefully edited are based on different principles for different editors. The books themselves often show a shorter and a longer version, particularly in the case of the Ardha-Magadhi canon. The divisions of a given text are done differently by each editor which makes it well-nigh impossible by the given reference to use the commentary on a given text, when the editors of the two are different. Indices are prepared by the editors in such a way that the original divisions of the book are neglected and references cannot be easily traced. All these considerations have made it necessary to adopt a complex system for the dictionary which needs some detailed explanation to facilitate its use.

A typical entry in the dictionary is made up of the following elements, in a definite order :

1. The lemma (in Devanāgarī).

2. Transliteration of the Prakrit word, and its derivation or etymology given in the form of transliterated word, and enclosed in parenthesis.

3. Alternative forms of the given word in Devanāgarī in square brackets. The quotation from the Kośas and grammatical works dealing with the word are included here.

4. The Parts of Speech in Italics.

5. The Meanings in English.

6. After each meaning there follow the quotations from Prakrit works, arranged in a specific order.

7. Cross references where necessary.

1. Lemma

Besides the regular phonetic changes which the Prakrit grammarians describe as being applicable to the Sanskrit words, they also prescribe some changes as being peculiar and applicable to the Sanskrit base of the words (Hem. (Gr.) 1. 15-22). Thus the consonantal endings of the basic words are either dropped or thematised by adding the vowel *a* to them and in the case of feminine nouns the suffix is naturally *-ā* or *-ī*. In the case of Sanskrit nouns ending in vowels like *अ* some changes occur before the case-endings (Hem. (Gr.) 3. 44 foll.),

All such changes are due to the attempt to get the word to conform to the phonological structure of the Prakrit languages. Hence the problem of setting up the lemmata of words in a Prakrit dictionary. The practice of modern scholars as seen in the glossaries prepared by them for the books which they have edited differs from scholar to scholar. Various methods have been used by them, keeping the Sanskrit ending as it is, to produce new bases with no observable general principle. It seems best to set up the lemma in the Prātipadika form when it conforms to the rules of word-endings current in Prakrit. In case this is not possible, we set the lemma in the form in which it occurs before the inflectional terminations. More specifically, if a noun ends in the suffix -in (both *kṛt* and *tadhituḥ*) it will be given without the final consonant. If the word ends in -an, the final consonant will be dropped, or a vowel like -a or -ā will be added according to the gender of the word. For words originally ending in ṛ the base will end in -u or -ara ~ āra as the case may be. The present active participle will be given as ending in -anta. The distinction between words ending in short vowels like -i and -u and long vowels like -ī and -ū will be preserved even in the case of feminine words. Words ending in -us will be given as u-ending and those in -ṛ will be either shown as ending in -u or in -ṛā (-yā) and the ending -ḥ will be shown as -nu or -ṇu.

The adjectives will be given in their mas. or neu. forms and their feminine form will be shown as [f. -ā] or [f. -ī] as the case may be. If only the feminine form is available then after the designation of the part of speech as *adj.* the symbol (f.) will be added.

Pronouns will be given as they actually occur in their Nom. (?) Sg. form, and pronominal adjectives will be treated as ordinary nouns, so also the numerals.

The adverbs will be given in their actually occurring forms and in the case of adverbial use of the cases of some nouns and adjectives, they will be included under the corresponding nouns and adjectives.

In case of the verbs, the practice of the Prakrit scholars so far has been indecisive and varying. Some use the Sanskrit root itself, while others give the Prakrit form of the Sanskrit root, either using thematization or some other changes. Some give the 3. p. sg. Present form of the root, even when that form may not occur. Following a suggestion of H. Jacobi and confirmed by Edgerton, the verbs will be given here as ending either in -u or -e or -ā, thus forming three types of conjugation. The base will be decided by cutting off the inflections

as given by the Prakrit grammarians. Secondary bases of the verbs will be treated in the same way.

As regards the orthography of the lemma which will be given in Devanāgarī throughout, an Anusvāra will be used for all nasal consonants which do not occur in the Prakrit phonology. Earlier scholars have used both the *para-samāṇa* and *anuvāra* indiscriminately.

Verbs will be distinguished from the other words by adding a hyphen at the end, even in the Devanāgarī form.

2. Transliteration, Derivation and Etymology

Transliteration into Roman is given after the Devanāgarī word into brackets so that those who are unacquainted with the Devanāgarī script can also make use of the dictionary. But in the same brackets are included some other words given only in transliteration. These are intended to explain the derivation and to some extent the etymology of the lemma. In the majority of the cases the etymology of the Prakrit word is to be found in a Sanskrit word. Only in rare cases we will have to search for origins in the pre-classical stages of language or even in the Indo-European stage. A brief indication of this will be given wherever necessary by quoting the relevant cognates. The derivation of the Prakrit words is a task beset with great difficulties. No attempt is made by the Prakrit grammarians to explain the derivation of the nouns, derivative verbs, adjectives, adverbs etc. as they occur in Prakrit, because they have laid down the rules of phonetic changes which relate a Sanskrit word with the word in Prakrit, sound for sound. A large number of words which in Sanskrit consist of two or more morphemes, which are based on the derivative history of the word, are all taken up as one unit and are used in Prakrit with the necessary phonetic changes. The Prakrit grammarians confine themselves only to such suffixes which are not found in Sanskrit. Hence the derivation of a Prakrit word can only be understood by looking into the corresponding Sanskrit word which is amenable to morphemic analysis, and this analysis is taken as the basis of the Prakrit word. To make such an attempt requires a good knowledge of the derivation of the Sanskrit word itself. Hence to make the process of derivation clear the transliteration of the Prakrit word and the transliterated form of the Sanskrit word which immediately follows are divided into their morphemic elements which are indicated by hyphens. This procedure works fairly well when the structure of the two words is nearly the same. But in many cases this is not so, because the way in which Prakrit uses its grammatical elements is not the same as is done by Sanskrit. In

such cases two methods are used. One is to reconstruct the Sanskrit shape of the Prakrit morphemes sound by sound, and indicate their differences by using italics for the different elements. This often gives rise to a form which looks like Sanskrit only in its phonology, but not in its morphemic make up. The two languages may use different morphemes, or even if they use the same morphemes their allomorphs will be differently distributed, and this must be made clear by using italics for either the Sanskrit or Prakrit allomorphs. As this procedure gives rise to Sanskrit-looking words which are not correct in Sanskrit, they are also given in their correct form in transliteration. Hence immediately following the Prakrit used in Devanāgarī, there will be at the most three transliterated words in the brackets. In case the Sanskrit and the Prakrit word is the same in all respects, a single transliteration is given for both the Prakrit and the Sanskrit word. If there are phonetic and morphological differences, there will occur two transliterated words, the second being the Sanskrit form, provided it has the same grammatical and morphological structure. If it differs from the first, a third transliterated word will be added which will be a correct Sanskrit form of the Prakrit word as far as the meaning is concerned. This will also be the case if the meaning of the Prakrit word differs from that of Sanskrit, which will also indicate the traditional rendering of the Prakrit word into Sanskrit by the commentators. This arrangement will correspond to the classification of Prakrit words into *utsamī* and *adbhava* types. The third type called *Deśī* or *Deśya* will have a different treatment as far as its etymology is concerned and, if known, it will be stated clearly in so many words.

3. Sound Variations

The close relationship between the various Prakrit languages was well established from the very beginning of the tradition of the Prakrit grammarians. This is reflected in the fact that they take Sanskrit as the basis for their description of the Prakrits. In addition they take one Prakrit as a basis for another Prakrit as well. By common consent Māhāśrī is taken as the basis for a detailed description and this is taken as a new basis for the description of the other Prakrits like Śaurasenī, Māgadhi, Pāṣāṇī etc. In addition, Māgadhi is described with reference to Śaurasenī by noting the differing features of that language. This procedure is quite sufficient to conclude that it is a mere procedural relationship and is in no way connected with the independent nature of the Prakrit languages. That is why Rājasekhara uses the word *śūbhāṣākrī* to describe himself and Lakṣmīdhara gives the name *śūbhāṣā-*

caudrikā to his Prakrit grammar. Earlier, Rudraṭa enumerates the six languages as Prakrit, Sanskrit, Māgadhi, Pāṣāṇī, Śaurasenī and Apabhraṃśa (2. 12). Later writers dropped Sanskrit and added Cūṣkā-Pāṣāṇī as an additional Prakrit. Still later the number of Prakrit languages or dialects went on increasing with the result that the features by which one Prakrit was differentiated from the other became fewer and fewer and of less significance.

Even with the major Prakrit languages, in which a fair amount of literature is available, the form of a word shows a varying phonetic shape, which will make it necessary for the dictionary to give each form a separate place in the alphabetical arrangement. These differences, being phonetic in nature, affect a large number of words. In all cases of this type the meaning and the usage remain the same. To give recognition to all such variants as independent entries will lead to endless repetition without any advantage. To add to this undesirable situation, we find that a word assumes different shapes in the same language and thus increases the number of entries. Most of such changes are optional and both alternatives occur in literature. The failure on the part of the modern editors to distinguish between real phonological difference and orthographical variation has led to a situation which is intolerable and the lexicographer has to make a determined effort to reduce the number of entries so produced. This situation is similar to one caused by the spelling variations, found in Old and Middle English. The treatment which is given to these spelling variations in the lexicons of these languages is adopted for the Prakrit words as well. In this dictionary, all such variations which occur in the same language or even a number of languages are given as variant forms at one place under the word chosen as the lemma. Thus writing of vowels like *a* and *ā* as *ya* and *yā* writing a *ya* in place of the consonants which are lost, writing *i* and *u* for the short values of *e* and *o*, and many others will be treated as spelling variants of a given vocable. This will help reduce the entries to a considerable extent and help the lexicographer to quote passages at one place even when they contain the given word in different phonetic shapes.

4. Parts of Speech

The grammatical status of the words in the dictionary will be indicated by using the theory of the parts of speech. The system of Sanskrit which classifies all the words (*Pada*s) into two classes nouns (called *subānta*) and verbs (called *dhātū*) and includes the other words among nouns by the device of adding terminations and

then dropping them, is not much useful and cannot be followed for the Prakrit languages. Nor is it economical because the classification of the *sulantis* will have to be divided further into many subdivisions to explain their meaning and use in the language. The European grammatical tradition began with Aristotle by setting up three classes called nouns, verbs, and a third heterogeneous group called *syndermoi* (i.e. connectors) which included the article, pronouns, conjunctions and possibly prepositions as well. Thrax codified for Greek the eight parts of speech as nouns, verbs, participles, article, pronouns, prepositions, adverbs and conjunctions. As Latin lacked an article, Triscian dropped it in his classification and added interjections in its place. These eight parts of speech thus became current upto the modern times and were used for all types of languages. In spite of the fact that this theory is based on both formal and semantic criteria, its usefulness cannot be denied and it can be used for the Prakrits with some modifications.

For this dictionary the following parts of speech will be used :

1. Nouns along with the indication of their gender as *m. f. n.*

2. Adjectives (*adj.*) also including all types of participles which will be indicated by using their abbreviations in parenthesis : *adj. (pp.)* etc. When the adjective is available only in its feminine form, it will be indicated by writing (*f.*) after it. If all forms are found, the feminine form will be shown as ending in [*f. ā. or ī*].

3. Adverbs (*adv.*). This category will include Acc. Sg. of adjectives used as adverbs and Inst., Abl. and Loc. cases of nouns similarly used. In addition it will include words used as adverbs like *ajja, ahana, diti* etc. and nouns with the adverbial suffix Skt. *-as* (Prakrit *-o*).

4. Pronouns (*pro.*) including personal, demonstrative, reflexive and other pronominal derivatives.

5. Numerals (*nu.*) include words used in the sense of a number (*saṅkhyā*) or numeral qualifying other objects (*saṅkhyegya*).

6. Verbs (*v.*). Here all stems which are conjugated in Prakrit will be included even when they are having different conjugational signs (*rikaranas*) or use derivative suffixes for passive and causative and even noun-bases (denominatives). These will be classified into three categories: those ending in *a*, those which use *e* (from Skt. *aya*) and those ending in a long vowel. Passive bases except those formed with the regular passive suffix *-ajja* or *-ā* will be given as bases with either passive

or active meanings. A comprehensive statement on the formation of the verbal bases in the Prakrits can only be made when a detailed grammar of these languages is made available.

7-8. Two adverbial derivatives from the verbal bases are given an independent status here, the gerund (*Ger.*) and the infinitive (*Inf.*).

9. Under the designations Adnominal (*adn.*) (coined after adverbial) are included particles like *व, च, इति, न, मनु, नृणे, परि* etc. postpositions governing various cases of nouns, and adverbs of time, place cause etc., if they do not come under the scope of No. 3. The criterion used for this purpose is the primary relationship of these with another nouns and not with the verb. When these words are used in groups or in correlative pairs they function as the traditional class of conjunction. This term conjunction is avoided because disjunctive relations between sentences and words are not covered by it.

10. Interjections (*intj.*) which semantically are expressive of emotions and feelings and syntactically form independent sentences like the Vocative Case.

5. Meaning-analysis, Homophony and Polysemy

Meaning analysis is the very core of a dictionary. But no general principles can be laid down for it, because it differs from language to language, and even in the same language from word to word. Both historical and logical considerations play an important role in the relations which subsist between different meanings of a word. Similarly no hard and fast line can be drawn between what may be called the overall meaning and a specific meaning. In the field of semantics, each word has its own history and it must be explained on the basis of its use in a given language. Semantic universals are hard to find and hence can be of limited use.

The apparent multiplicity of homonyms in Prakrit need not be indicated by the use of index numbers because in the majority of cases its source in Sanskrit, which is given throughout, makes it obvious. Only in rare cases where the Sanskrit equivalent itself is homophonous, can we use index numbers for this purpose.

The inherent ability of a language to make distinctions in meaning to any degree of nicety makes it necessary to analyse it on the evidence of the actual use of the word in literature. This is true especially in the case of classical languages where an appeal to the intuitive judgement of the speaker cannot be made to decide its precise meaning. In this connection, two things must be constantly and clearly kept in mind. The semantic spectrum

of the target language and that of the language of explanation may not be the same, and in fact is usually different. Secondly, only such distinctions in the meaning can be made which are caused by the influence of the linguistic environment only.

In this dictionary the different meanings of a word are indicated by the use of numbers in serial order and no complicated system is used to show close and distant relationships of the meanings. When one meaning directly leads to another, this is indicated by the use of the word *hence*. In the case of technical terms of different branches of knowledge, great care is taken to explain them fully, but no attempt is made to coin new words for this purpose.

In this part of the entry syntactic usage is given full representation and the linguistic environment is stated in the form of classifications based on common sense, with no pretence of making them scientifically or philosophically very accurate. The labelling of meanings as literal, metonymical or figurative, which is generally followed in the dictionaries of the classical languages of Europe, is not followed here. But all the necessary evidence in the form of quotations is given in ample measure, and the reader is free to draw his own conclusions based on them. So also the classification of meanings as expressive, indicative and suggestive which is done by the writers of rhetorics in Sanskrit is not explicitly stated. Stylistic differences and usage labels are mostly confined to the passages taken from the dramatic works, whether in Sanskrit and Prakrit or wholly in Prakrit (the *Sattakas*). Here the name of the speaker or an indication of his status is always given at the beginning of each quotation from the dramas.

6. Arrangement of Quotations and Mode of Reference

The justification of the meanings assigned to a word lies in the quotations from the Prakrit literature supplied in the entry after each meaning. To keep the bulk of the work as small as possible, only selected quotations are given, which are necessary to determine the meanings. When the word occurs in a long passage as can be seen from the *varnakas* of the AMg. canon, only such portion of it is quoted as is essential to understand it. The portion which is dropped is indicated by using three dots (...) in its place. As the dictionary is using all the Prakrit languages, it is necessary to represent all of them, at least with one quotation from each Prakrit if the word occurs in it. This will mean that if a Prakrit language is not represented by any quotation, one can conclude that the word does not occur in that

language, and if no passage is quoted under a particular meaning it means that, that meaning is not found in it. Very often a given word with a given sense may occur in different phonetic shapes in different languages. In such a case it will occupy different places in the Dictionary. In view of these and similar considerations a purely chronological arrangement for quotations from all the languages taken together is not possible.

It is found convenient to put the seven Prakrits which have a sizable literature into three groups based on their linguistic and semantic affinities. A word having a religious, a philosophical or a technical meaning is likely to occur in AMg., JM. and JS. but may not occur in M., Ś., Mg. and *vice versa*. Moreover a word may be found in any two languages within a group. There are a large number of words which are peculiar to Apa. having formal and semantic features not found in other Prakrits. Hence for the arrangement of the quotations these languages are divided into three groups : (1) AMg., JM., JS. (2) M., Ś., Mg. (3) Apa. The above sequence of languages within a group will be strictly followed, so that quotations from them will occur in that order. For example, if a word does not occur in AMg., then quotations from JM. and JS. will follow. The same arrangement will be valid for the second group, first M. and then Ś. and/or Mg. The Apa. quotations will come last, which is as it should be in view of the place of that language in the Middle Indo-Aryan group.

The sequence between the first two groups cannot be pre-decided. According to the evidence found, either of them may get precedence over the other. Considerations like the phonetic shape of the word, grammatical peculiarities and meaning will be taken into account in this regard. The chronology of all the books used for this dictionary cannot be definitely settled *vis-à-vis* all the other books. Therefore a convenient sequence which will be followed in giving quotations is given in the list called 'Language- and subject-wise classification with approximate chronology of the Prakrit works'. In the case of AMg. the traditional divisions of the canon are followed though no pretence is made of a strict chronological sequence. In the canon there are sufficient indications to believe that its parts do not belong to the same period and are often separated from each other by a long period of time. But for the convenience of reference, a book will be treated as one unit and all quotations from any of its part will come together. It should be particularly noted that even the demarcation of languages like AMg., JM. or JS. is not always clear and often remains doubtful. Traditions are divided as regards the number of the Prakritaka works and many of them are attributed to writers who lived long

after the finalisation of the canon. For the dictionary of the present type such inaccuracies are inevitable. All that we can do in this regard is to label a word as older or younger.

For giving reference it may be noted that more than one edition of a book is required to be used for citations. This is because they differ in readings, orthography and divisions of the text. In a few cases a book has two versions, a shorter one and a larger one. In such a case a word may occur in one but not in the other. To meet this difficulty, references to more than one edition are given after the quotation, the second reference being in parenthesis. When we quote from a *Cūṇi* or a *Ṭīkā* we give reference to the folio, side (*a* or *b*) and line because without this help the explanation of a word in a given text cannot be easily traced in the commentaries. The system of numbering various parts of the text, except for the largest divisions, is, to say the least, chaotic and there is no agreement between different editions of the same text. The original divisions into *Śrutaskandha*, *Adhyāya*, *Uddesaka* and *Sūtra* is completely neglected while preparing indices for such works, making it impossible to use them. The number of verses in a text is not the same in different editions. This is also true of *Sūtra* numbers, because the *Sūtras* are differently divided by the different editors. All these facts make it well-nigh impossible to trace passages from one edition to the other. This explains to some extent the length of the references, and the reader is requested to try all of them if he wants to verify the quotations.

7. Cross reference

The last element of an entry in the dictionary is a cross-reference to another entry which is related to it in different ways. It may be a mere variant reading of the same lemma or an earlier or a later form of the same word occurring at a given place of the text. The way in which the work of the dictionary is planned and carried out, it is inevitable to have more frequent references to the words which come later than those which have already been given. To remedy this situation, recourse is taken to give the reference in both ways. However, great care is taken to choose the lemma which must be based on its usefulness for a detailed treatment. Another way adopted to help the reader is to put together all minor variants of a word in one place. Citations are also kept at the minimum by avoiding repetition at different places unless absolutely necessary.

8. Material from Other Sources

In order to achieve maximum comprehensiveness, words which are found in the earlier dictionaries are included even when we are not in a position to verify them along with the quotation given there. Naturally such entries are few and are given in square brackets with the indication of the work from which they are taken. The same procedure is followed when we find that a meaning is assigned to a word which cannot be verified.

A. M. GHATGE

ABBREVIATIONS OF BOOKS QUOTED IN THE PRAKRIT DICTIONARY

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Abhiṣe.	Abhiṣeka, Bhāsa, Bhāsanātakacakra, pp. 321-369, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
ĀdiSta.(D.)	Ādidevastava, Devendra, JSS. Vol. I, p. 98, Muni Amara-vijaya, Ahmedabad, 1972.	Verse No.
ĀdiSta.(Rā.)	Ādidevastava, Rāmacandra, JSS. Vol. I, p. 92.	Verse No.
ĀdiTraBha.	Ādināthatrayodaśabhavastotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 106.	Verse No.
ĀgDañi.	Āgamadambara, Jayanta Bhatta, Dr. V. Raghavan and Prof. Anantlal Thakur, Darabhanga, 1964.	Page. Line
ĀināCa.	Āinābhacariya, Jinavallabha, Prakaraṇasamūdoha, p. 4, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
AjjhMaPaṛ.	Ajjhappamayaparikkhā, Yaśovijaya, Ādīśvara Jaina Temple Trust, Bombay, 9.	Verse No.
AjiSaTha.(Dha.)	Ajitaśāntistava, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 112.	Verse No.
AjiSaTha.(N.)	Ajitasāntitthaya, Nardiseṇa, Saptasmaranastava, pp. 1-13, Surat, 1942.	Verse No.
AkkhāMaKo.	Akkhānamanikosa, Nemicandra, PrTS. 5, Muni Puṇyavijaya, Varanasi, 1962.	Story No. Stanza No.
AlaṅkāRa.	Alaṅkāratnākara, Śobhākaramitra, POS. 77, C. R. Devadhar, 1942.	Sūtra. Line
AlaṅkāSa.	Alaṅkārasarvasva, Ruyyaka, KM. 35, with comm. of Jayaratha, Pt. Durgāprasāda K. P. Parab, 1893.	Page. Line
ĀloyKu.	Āloyanākulaya, JĀS. 17 (Part II), pp. 249-250, Muni Puṇyavijaya, Bhojaka, M.V. Bombay, 1987.	Verse No.
AlpGaMaSta.	Alpabahutvagarbhitamahāvīrastava, Samayasundargāṇi, ĀGRM. 19, Bhavnagar, VS. 1970.	Verse No.
AnāhSañi.	Anāhisamdhī, Jinaṇḍha, Samdhikāvyasamuccaya, pp. 48-50, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kāvya. Line
AnāMahSañi.	Anāhimaharisisamdhī, Samdhikāvyasamuccaya, pp. 110-117, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kāvya. Line
AnarghRā.	Anargharāghava, Mūrāri, KM. 5, Pt. Durgāprasāda, W. L. Panshikar, Bombay, 1937.	Act. Verse. Line
ĀnaSāSmñi.	Anandasāvasamdhī, Vinayacandrasūtri, Samdhikāvyasamuccaya, LDS. 72, pp. 65-71, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kāvya. Line
ĀnaSun.	Anandasundarī, Ghanaśyama, A. N. Upadhye, Motilal Banarasidass, Banaras, 1955.	Act. Verse. Line
AnBha.	Anagārabhatti (Yogibhakti), Jinendra-Guṇa-Samistuti va Bhakti, Kundakunda, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
AngVi.	Angavijā, Muni Puṇyavijaya, PrTS. I, Banaras, 1957.	(Adhyāya), Page, Line
AñjaPav.	Añjanāpavanañjaya, Hastimalla, MDJGM. 43, M. V. Patvardhan, Bombay, 1950.	Act. Verse, Line
AnnāUṣKu.	Annāyauṣṭhakulaya, Ānandavijaya, AGRM. 17, Bhavnagar, VS. 1979.	Verse No.
AñSuKabā.	Añjanāsundarikahānaya, Guṇasamṛddhimahattarā, Sambodhi, Vol. I, No 2, Shah, Bhojaka, LDS Ahmedabad, 1972.	Verse No.
Antag.	Antagadadasāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
AntarañSam.	Antaraṅgasamṛdhi Ratnaprabhagaṇi, Saṁdhikāvyaśmuccaya, pp 72-82, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka, Line
AṇuOg.	Aṇuogadāra, Āryaraksita Sthavira : I] JĀS. I, pp. 61-105, Muni Puṇyavijaya, Malvaniya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1968. II] Nava-Suttāni V, pp. 291-421, Yuvācārya Mahā-prajña, JVB. Ladnun, 1987.	Sūtra No.
AṇuOgCu.	Aṇuogadāracuṇṇi, with Haribhadra's comm., Ratnam, 1928.	Folio Side, Line
Aṇuttaro.	Aṇuttarovavāiyadasāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
Appay.(Gr.)	Prākṛtamānidīpa, Appaya Dikṣita, OUP. Sanskrit Series 92, T. T. Shrinivasagopalacarya, Mysore, 1953.	Prakarana, Sūtra
AppViKu.	Appaviśohikulaya, JĀS. 17 (Part II), MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrābKu.	Ārāhanākulaya, JĀS. 17 (Part II), p. 244, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrābPad. Ārāh-Pad.(V.)	Ārāhanāpadāgā, JĀS. 17 (Part II), Muni Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987, (1) 1-84, (2) pp. 85-168, ĀrābPad (V.).	Verse No.
ĀrābPag.	Ārāhanāpagarāṇa, Abhayadevasūri, JĀS. 17 (Part II), pp. 22-231, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrābPai.(Sn.)	Ārāhanāpāinnaya, I, II, Sulasa Śrāvaka, JĀS. 17 (Part II), MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrābSā.	Ārāhanāsāra, Devasena, SJGM. 18, Calcutta.	Verse No.
ĀścaCū.	Āścaryacūḍāmaṇi, Śaktibhadra, C. R. Jones, OUP 1984.	Act. Verse, Line
ĀuraPacc.	Āurapaccakkhāṇa, I, II, III, JĀS. 17 (Part I), pp. 160-163; 305-308; 329-336, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1984.	Verse No.
Āv.	Āvassayasutta : 1] Navasuttāṇi, pp. 1-23, Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1937. 2] JĀS. 15, pp 331-358, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1977.	1] Av. Sūtra No. 2] Sūtra No.
ĀvCu.	Āvassayacuṇṇi, Jmadāsagaṇi, ĀS. Ratnam, 1929.	Page, Line
Avimā.	Avimāraka : 1] Meharchanda Lachhmandas, Bak Kunbae, Delhi, 1968.	Act. Verse, Line

III

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
	2] Bhāsanātākacakra, pp. 109-190, C. R. Devadhara, POS. 54, Poona, 1937.	
AvNi.	Āvassayanijjuttī : 1] Bhadrabāhu with Jinadāsa's Cūṇī, ĀS. Ratlam, 1929. 2] Bhadrabāhu with Haribhadra's Tīkā, ĀS. Siddhānta-Saṅgraha I, Mehsana, 1916.	Verse No.
AvSuSan.	Avantisukumālasaṁdhī, Ratnaprabhasūri, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 37-42, R. M. Shah, LDS 72, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
AvTī. (II.)	Āvassayaṭīkā, Haribhadra, ĀS. Siddhānta-Saṅgraha I, Mehsana, 1916.	Folio. Side. Line
Āyār.	Āyāra : 1] Walter Schubring, JSSGM. Ahmedabad, VS. 1980. 2] Aṅgasuttāni (i) pp. 1-250, Muni Nathmal, JVB. Ladnun, VS. 203. 3] JAS. 2, Muni Janbūvijaya, MJV. Bombay, 1977. 4] Hermann Jacobi, London, 1882.	Śrutaskandha. Adhyāya 1] Uddesa. Sūtra 2] Adhyāya. Sūtra 3] Sūtra No.
ĀyārBha.	Āyariyabhāṭī, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va Bhakti, pp. 43-47, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
ĀyārCu.	Ācārāṅga Cūṇī, Ṛṣabhadeva Kesarimal Pedhi, Ratlam, 1914.	Page. Line
ĀyārDas. (Daśā.)	Āyāradāśo, Yuvācārya Mēhāprajña, JVB. Ladnun, 1987.	Daśā. Sūtra
ĀyārNi.	Āyāraṅganijjuttī, Bhadrabāhu, ĀS. Mehsana, 1916.	Niryukti No.
ĀyārTī.	Āyāraṅga Tīkā, Śīlāṅka, ĀS. Mehsana, 1916.	Folio. Side. Line
BāAṇu.	Bārasāṇuvekkhā, Kundakunda, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
BālCa.	Bālacarita, Bhāsa : 1] Dr. V. Raghavan, Munshi Ram Manohar Lal, Delhi. 2] Dr. H. Weller, Leipzig, 1922. 3] Bhāsanātākacakra, pp. 511-560, C. R. Devadhara, POS. 54, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
BālRām.	Balaramāyana, Rājāśekhara, CSGM. 70, Gaṅgāprasāda Ray, Varanasi, 1986.	Act. Verse. Line
BanSām.	Bandhasāmita, Devendra with Svopajñāvṛtti (Karmagrantha III, pp. 98-111), AJGRM. 85, Caturavijayaji, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
BhaĀrā.	Bhagavati Ārādhana, Ācārya Śivakoṭi, DDJGM. 2, Karanja, 1935.	Verse No.
BhagAjjū.	Bhagavadajjukīya, Bodhāyana, Prabhat Shastri, Allahabad, 6.	Page. Line
BhaviKa.	Bhavisattakaha, Dhanapāla, GOS. 20, Dalal, Gune, Baroda, 1967.	Kaṭavaka. Line
BhāvPā.	Bhāvapāhada, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, 1968.	Verse No.
BhāvSan.	Bhāvanā Saṁdhī, Jayadevamuni, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 90-95, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
BhavaTraSta.	Bhavatrayīstavanam, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. 1, p. 268.	Verse No.
Bharat. (Gr.)	Nāṭyaśāstra, Bharata, Manamohana Ghosa, Calcutta, 1967.	Adhyāya. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
BhattaP.	Bhattaparinā, Virabhadra, JĀS. 17 (Part I), pp. 312-328, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
BhayaTho.	Bhayabharathotta, Mānatuiga, JSS. Vol. II. p. 14, Muni Caturavijaya, PJSG. 4, Ahmedabad, 1936.	Verse No.
BhuvKevCa.	Bhuvanabhāpukevalicariya. Indrahamsagani, LDS. 54, Muni Ramanikvijaya, Ahmedabad, 1976.	Verse No.
BodPā.	Bodhapāḥuḍa, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, Rajasthan, 1968.	Verse No.
BraCaPari.	Brahmacaryaparikaraṇa, A. C. Nabata B. L. Nabata, AJGM. 11, Calcutta, VS. 1997.	Verse No.
BṛhKapp.	Kappasutta (cheya), W. Schubring, in Devanāgarī, S. M. Modi, JSSGM. Poona, 1923.	Uddeśa. Sūtra
BṛKṣeSamā.	Bṛhatkṣetrasamāsa, Jinabhadragani Kṣamāśramana, JDPS. Bhavnagar, VS. 1977.	Verse No.
BṛSanigra.	Bṛhatsaṅgrahānī, Jinabhadragani Kṣamaśramana, JĀGRM. 47, Bhavnagar, VS. 1973.	Verse No.
Bruchstücke.	Bruchstücke Buddhistischer Dramen, Heinrich Lüders, Berlin, 1911.	Page. Line
Cacc.	Caccarī, Jinadatta. Apabhraṃśa Kāvya-trayī, GOS. XXXVII, L. B. Gandhi, Baroda, 1927.	Verse No.
CaītaCa.	Caitanyacandrodaya, Karnapūra, KM. Kedaranatha, Paṇsīkara, Bombay, 1917.	Act. Verse. Line
Cand.	Candāvejjhaya : 1] Punyavijaya, Bhojaka, JĀS. 17 (Part I), pp. 63-80, MJV. Bombay, 1984. 2] Ed. Colette Caillat. Institut de civilisation indienne, Paris, 1971.	Verse Line
Caṇḍa. (Gr.)	Prākritalakṣaṇa, Caṇḍa, CSGM. 25. Muni Darsanavijaya, Gujratha, 1936.	Vidhana No. Sūtra No.
CaṇḍKau.	Caṇḍakauśika, Kṣemīśvara, VB5GM. 126, Caukhamba Vidyābhavan, Jagadīśb Mishra, Varanasi, 1965.	Act. Verse. Line
CandKeCa.	Candakevalicariya, Siddharṣi, Namaskārasvādhyāya, pp. 452-456, JSVM. Tattvānandavijaya. Bombay, 1961.	Verse No.
CandLe.	Candalehā, Rudradāsa, BVG. 6. A. N. Upadhye, Bhāratīya Vidyābhavana, Bombay, 1945.	Act. Verse. Line
CandappaCa. (Y.)	Candappabacariu, Yaśaḥkīrti, Viraseva Mandir Trust, B. C. Jain Bhaskara, Beena (Sagar), 1986.	Saṁdhi. Kaḍavaka. Line
CandraSto.	Candraprabhasaptabhavastotra, Dharmaghoṣa. JSS. Vol. I, p. 167.	Verse No.
CāriBha.	Cārittabhatti, Kundakunda, Jinendra-gaṇa-saṁstuti va Bakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
CāriPā.	Carittapāḥuḍa, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, Rajasthan, 1968.	Verse No.
Cārud.	Cārudatta, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra pp. 121-248, POS. 54, C. R. Devallhara, Poona, 1937.	Act. Verse. Line

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
CatujināSta.	Catuṣṭrīmśajjinātīśayasāvana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 81.	Verse No.
CaturJinaSta.	Caturvīmśatijīnastāvana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 83.	Verse No.
CaupCa.	Cauppannamahāpurisacariya, Śīlāka, PrTS. 3, Bhojaka, Varanasi, 1961.	Page. Line
CaurBhāSam.	Caurāṅgabhāvaṇasāndhi, Jinaprabha, Saṁdhikāvyaṣamuccaya, pp. 56-64, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kāvaka. Line
CauSar.	Causarāṇa (1), Vīrabhadra, JAS. 17 (Part I), Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1974.	Verse No.
CauVijīThu.	Cauṣajjathui, Prakaraṇasāndoha, pp. 46-56, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse. No.
CeyVanBhā (Ś)	Ceyavandanamahābhāsa, Śāntisuri, JAS. AGRM. 69, Bhavnagar, VS. 1977.	Verse No.
CeyVanBhā.	Ceyavandanabhāsa, Śrī Prakaraṇapartha, pp. 28-36, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
Chakkammuu.	Chakkammuvāsa, Anarakuru Oriental Institute, GOS. Baroda, 1992.	Samdhi. Kāvaka. Line
ChaGā.	Chappanṇayagāthā, Shīvajī University, Sanskrit Prakrit Series 3, A. N. Upadhye, Kolhapur, 1970.	Verse No.
ChanAnuŚā.	Chandonuśāsana, Hemacandra, SJGM. 49, BVB. 11, D. Velankar, Bombay, 1961.	Page. Line
ChandKo.	Chandaḥkeśa, Ratnasekharsūri, Kavīdarpana, pp. 99-110, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Verse No.
ChanLa.	Chandolakṣaṇāni, Jinaprabha, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Verse No.
ChaPā.	Chappāhūḍa, Kundakunda, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
ChePi.	Cheyapiṇḍi, Indranandīyogīndra, cf. Prāyaścittasāṅgraha, pp. 1-75, MDJGM. 18, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1978.	Verse No.
CheSath.	Cheyasattha, Anonymous, cf. Prāyaścittasāṅgraha, pp. 76-103, MDJGM. 18, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1978.	Verse No.
DamPā.	Damśanapāhūḍa, Kundakunda, ŚVDJS. Pannalal Jain, Rajasthan, 1968.	Verse No.
DamSā.	Damśanasāra, Devasena, JGRK. Nathuram Premi, Bombay, VS. 1974.	Verse No.
DandPra.	Dandakaprakaraṇa, Gajarājamuni, YVJSP. Mehsana, 1916.	Verse No.
DānVi.	Dānavihī, Prakaraṇasāndoha, p. 35, ĀS. Ratlam, 1921.	Verse No.
DarśNiy.	Darśananiyama, Prakaraṇasāndoha, p. 16, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Dasā.	Dasāsuyakkhaṇḍa : 1] ĀAP. Muni Kamala, Rajasthan, 1977. 2] Navasuttāṇi (5). Yuvācārya Mahāprajña, pp. 425-491, JVB. Ladnun, 1987. 3] Āyāradasāo, in Drei Chedasūtras des Jaina-Kanons, W. Schulzinger, Colette Caillat, Hamburg, 1966.	Dasā. Sūtra / Verse No.

VI

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
Dasave.	Dasaveyāliyasutra : 1] W. Schubring, Ahmedabad, 1932. 2] JĀS. Punyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1977. 3] With Haribhadra's Vivaraṇa, (Nirṇayasāgama) Bombay, 1918. 4] Navasuttāni (5), Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ludhna, 1987.	Adhyayana. Uddeśa
DasaveCu.	Desaveyāliyacuppi (1, II) : 1] Jinadāsagani, with Bhadrabāhu's Niryukti, Jain Bandhu Press, Indore, 1933. 2] Agastukasūtra, PrTS. 17, Punyavijaya, Ahmedabad, 1973.	Verse No.
DasaveNi.	Dasaveyābhyantijutti, Bhadrabāhu, PrTS. 17, Punyavijaya, Ahmedabad, 1973.	Chapter. Verse. Line
DavSani.	Davvasaṅgaha, Nemicaṇḍra, SBJ. VI. II. C. Ghoshal, Arrah, 1917.	Page. Line
DeNāMā.	Deśināmanāḷā, Hemacandra, PrTS. 17, Pischel; Ramaunja-swami, BORI. Poona, 1938.	Varga. Verse No.
DeveNaPra.	Devendra-narakendra-prakaraṇa, Candrasūri, AGRM. 74, Caturavijaya, Bhavnagar, 1922.	Verse No.
DevTha.	Devindatthaya, JĀS. 17, Punyavijaya, Bhojak, MJV. Bombay, 1914.	Verse No.
DhammoMā.	Dhammovaesamāḷā, Jayasūtra, SJGM. 28, BVB. Bombay, 1919.	Verse No.
DhamPar.	Dhammaparikkhā, Harisēṇa, Dr. Bhagucandra Jain, Prof. M. Ranadive, Nagpur, 1940.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
DhamRaPa.	Dhammarayaṇapagarāṇa, Śāntisūri, JĀGM. 54, Bhavnagar, VS. 1982.	Verse No.
DhamSani.	Dhammasaṅghayaṇī, Haribhadra, DLJP. 42, Bombay, 1918.	Verse No.
DhamViPa.	Dhammasaṅghaparaṇi, Śrīprabha, HFL. 23, Ahmedabad, 1924.	Verse No.
Dhutt.	Dhuttakkhāṇi, Haribhadra, SJGM. 19, Jinavijaya Muni, BVB. Bombay, 1944.	Kathānaka. Verse No.
Dhvanyā.	Dhvanyāloka, Ānandavardhana, with comm. Locana, KSS. 135, 1940.	Uddyota. Śloka. Verse No. Page. Line (for Vṛtti and Locana)
DinŚu.	Dinaśuddhi, Śrījainajyotiṛgranthasaṅgraha, Kṣamāvijayagani NSP. Bombay, 1938.	Verse No.
DiSāPaṇ.	Dīvaśāgarapaṇṇatti. Saṅgahanīgābhā. JĀS. 17 (Part I), pp. 257-279, MJV. Punyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
DuḷṣkāSta.	Duḷṣm kalastavāna, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 269.	Verse No.
DūtGha.	Dūttaghaṭṭakā, Bhāsa, Bhāsarāṭṭakacakra, pp. 459-476, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
DvājiSto.	Dvāsapatiṭṭhinastotra, Tilakacandra, JSS. Vol. I, p. 77.	Verse No.
DvāKu.	Dvādasakuḷaka, Jinavallabha, JSPPF. 37, Muni Sukhasūgar, Bombay, 1937.	Kulaka. Verse No.

VII

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
DvāPaKu.	Dvādaśāṅgīpadapramāṇakulaka, Jñānabhadrasūri, ISS, Vol. I, p. 88.	Verse No.
Gacchā.	Gacchācāra, JAS. 17 (Part I), pp. 337-40, MJV. Punyavijaya, Bhojaka.	Verse No.
GānBhaPra.	Gāṅgeyabhaṅgaprakaraṇa, Vijayagaṇi, AVGM. 4, Bhavnagar, 1916.	Verse No.
GaṇiVi.	Gaṇivijā, JAS. 17 (Part I), pp. 93-98, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay 1981.	Verse No.
GaṇSadSa.	Gaṇaharasaddhasavaya, Jendatta, Anabhrāṇśa kāvyatrayī, GOS 37, pp. 97-106, Baroda, 1927.	Verse No.
GāRaKo.	Gāhārāyarakosa, Jireśvāra ūri, LDS. 52, Bhojaka, Shaba, Ahmedabad, 1975.	Gāthā No.
GāSāb.	Gāhāsābhasī, Samayasundaragaṇi, JSPPF. 43, Bombay, 1940.	Gāthā No.
GāSaSa.	Gāh satsaī, Hela, Radhagovinda Basak, Asiatic Society, 1971.	Śāraka. Gāthā No.
GāthāLa.	Gāthālakṣaṇam, Nandīādhyā, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Verse No.
GauḍVa.	Gaulavaho, Vākpatirāja, PITS 18, N. G. Suru, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
GauSto.	Gautamastotra, Jinaprabha, JSS. Vol. I, p. 235.	Verse No.
GayaSaṇ.	Gayasūmālas mūdhī, Ratnaprabhasūri, Sūdhīkāvyasamuccaya, pp. 20-29, LDS 71, Ahmedabad, 1989.	Kāvya Line
GomSā (J) (K.)	Gommatasāra, Nem'andra Siddhāntacakraṇa, J. L. Jaini, Jivakāṇḍa, Karmakāṇḍa, Lucknow, 1927.	Verse No.
GoyTha.	Goyamatthava, Jinaprabha, ISS. Vol. I, pp. 235-37.	Verse No.
GurPārTho.	Gurupārātantathotta, Saptasmaranastava, pp. 29-35, JSPPF. Surat, 1942.	Verse No.
GurTaVi.	Gurumatavipicchaya, Yasovijayagaṇi, JAGRM 78, Caturvijaya, Bhavnagar 1925.	Ullāsa, Verse No.
GurVanBhā.	Guruvandanabhāṣya, Śrī-Prakaragatratna, pp. 36-42, Ahmedabad, VS 1988.	Verse No.
HammiMaMa.	Hammiramadamardana, Jayasūmālasūri, GOS 10, C. D. Dalal, Baroda, 1929.	Act. Verse. Line
HāsCū.	Hāsyacūḍāmaṇi, Vatsarāja, Rūpakasūktam, pp. 118-149, GOS 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Act. Verse. Line
Hem.(Gr.).	Prākṛta Vyākaraṇa, Hemacandra, BSFS. LX, P. L. Vaidya, BORI. Poona, 1955.	Pāda. Sūtra
HemSūSaṇ.	Hemaulakasūrisaṇḍhī, Sūdhīkāvyasamuccaya, pp. 101-104.	Kāvya Line
IriVa.	Iriyāvahiyaviyāra, Dharmasūtraṅgī, Iriyāpāṇiśāstrī, pp. 36-40, AS. 49, Bombay, 1927.	Verse No.
IryāK1.	Iryāpāṇikīrṇīyāduskrakulaka, Prakaragatratna, p. 41, AS Ratlam, 1929.	Verse No.

VIII

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book. Author. Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
IsiBhās.	Isibhāsiyāñ :	Adhyayana. Line
	1) W. Schubring, Pt. Malvaniya, LDS. 45, Ahmedabad, 1974.	
	2) JĀS. 17 (Part I), pp. 182-256, Panyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1984.	
JagSuMā.	Jagatsundarīprayogamālā, Dhuliya. VS. 1993.	Topic No. Verse No.
JambūCa.(G.)	Jambūcariya, Gunapāla, SJGM. 44, Jnavijaya Muni, BVB. Bombay, 1959.	Uddeśa. Verse No. Prose. Page. Line
Jambuddī.	Jambuddīvapannatti, Uvaṅsuttāni 4 (Part II), pp. 357-388, Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1989.	Vakkhāra. Sūtra
JambuddīSam.	Jambuddīvapannattis. ingaha. Padmasāndi, JRJGM. 7, L. C. Jain, B. C. Siddhanta Śāstrī, Sholapur, 1958.	Uddeśa. Verse No.
JambuddīSaṅgha.	Jambuddīsaṅghayaṇī, Haribhadraśūtri, JDPS. Bhavnagar, 1915.	Verse No.
JambūSāCa.	Jambūsāmicariya, Virakavi, BJP. JMJGM. 7, Vimalaprakash Jain, Varanasi, 1968.	Saṁdhi. Kaṭavaka. Line
JānPa.	Jānakīparinaya, Rāmabhadra Dīkṣita, Lakṣmaṇasūri, Tanjore, 1906.	Act. Verse. Line
JasCa.	Jasaharacariya, Puṣpadanta, BJP. BJMGM. 11, 1972.	Saṁdhi. Kaṭavaka. Line
JayDhav.	Jayadhavalā, Kuṣṭhāpābuda Tīkā, Vīrasena, Jināsena, JSUF. H. L. Jain, Amaravati.	Vol. Page. Line
JayTihu.	Jayatihuanathuya, BORI. Collection, 1871-72, No. 285.	Verse No.
JhāpSa.	Jhāpasaya, Jinabhadra Kṣamāśramapa, comm. by Haribhadra, in ĀvN'Ti, by Haribhadra, pp. 580-612.	Verse No.
JinadaĀkhyā.	Jinadatiākhyā,advaya, 1) Sumatisūri 2) Anonymous, SJGM. 27, BVB. A. M. Bhojaka, Bombay 1953.	Page. Line
JinaSto.	Jinastotra (Ābhānakastotra). Jinacandra. JSS Vol. I, p. 78.	Verse No.
JhThu.	Jinathui, BORI. 1880-81, 77(10).	Folio. Line
Jīvābhi.	Jīvābhigama, Uvaṅsuttāni 4 (Part I), pp. 215-215, JVB. Yuvācārya Mahāprajña, Ladnun, 1987.	Padivatti. Sūtra No.
JīvānuSaṁ.	Jīvānusattisāṁdhi, Jinaprabha, Saṁdhi-kāvyasamuccaya, pp. 51-52, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
JivAnu.	Jīvānusāsaṇa, Devasūri. HeGr. 17, Prabhudas, Ahmedabad, 1928.	Verse No.
JivaPra.	Jivadayāprakaraṇa, Prakaraṇasāṁdoha, p. 27, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
JivSa.	Jīvasamāsa, ĀS. 50, Indore, 1927.	Verse No.
JivViy.	Jivavīyāra, Śāntisūtri JĀPM. Agri, VS. 1986.	Verse No.
JivViyTha.	Jivavīyāratthavāna, Dharm ghosa. JSS Vol. I, p. 262.	Verse No.
JiyKapp.	Jiyakappa, Jinabhadra, JSJGM. 7, Jnavijaya, Ahmedabad, 1946.	Verse No.
JiyKappBhā.	Jiyakappabhāsa. Jinabhadra. Ed. Panyavijaya, Ahmedabad, 1937.	Verse No.

IX

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
JiyKappCu.	Jiyakappacunni, Siddhasenagani, JSSGM, 7, Jinavijaya, Ahmedabad, 1976.	Page, Line, (Prose). (Verse No.)
JñāSto.	Jñānastotra, Jinacandra, JSS, Vol. I, p. 87.	Verse No.
JogNa.	Joganandī, JĀS, I, 54-55, MJV, Panyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
JogSā.	Jogasāra, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Verse No.
JolsKa.	Jolsakurandaga, JĀS, 17 (Part I), pp. 361-408, MJV, Panyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
JonTha.	Jonitihya, Dharmaghosa, ĀGRM.	Verse No.
JSS.	Jainastotrasamudhaya, Vol. I, II, PJSG, I, Muni Amarvijaya, Ahmedabad, 1932.	Page, Line
JugāJiCa.	Jugājinindacariya, Vardhamānasūri, LDS, 104, R. K. Pagarīya, Ahmedabad, 1987.	Page, Line
KahānKo	Kahānayakosa, cf. KaSoPra.	Story, Verse
KaharaKo.	Kahārayanakosa, Devabhadra, Ed. Panyavijaya, Ātmānandasabbā, Bhavnagar, 1944.	Kathānaka, Verse (Page, Line)
KaKo.	Kahākosu, Śricandra, PrTS, 13, Hiralal Jain, Ahmedabad, 1969.	Saṁdhi, Kaḍavaka, Line
KaKoPra.	Kathākosaparakaraṇa, Juegvara, SJGM, 11, BVB, Jinavijaya Muni, Bombay, 1949.	Page, Line
KālKa.	Kālakācāryakathānaka, W. Norman Brown, pp. 1-86, Washington, 1933.	Page, Line
KālKa.(Bhav.)	Kālakācāryakathānaka, Bhavadeva, W. Norman Brown, pp. 87-92, Washington, 1933.	Verse No.
KālKa.(Dharm.)	Kālakācāryakathānaka, Dharmaprabha Sūri, W. Norman Brown, pp. 92-104, Washington, 1933.	Verse No.
KalpVi.	Kalpatāvivēka, Anonymous, LDS, 17, Nagar, Shastri, Ahmedabad, 1968.	Page, Line
KālSaKu.	Kālasarūvakulaka, Jinadatta, Ārabhramśakāvyaṭrayī, GOS, 37, pp. 67-80, Baroda, 1927.	Verse No.
KamPay.(N.)	Kammapayaḍī, Nemicaṇḍa, JMGM, 11, Hiralal Śāstrī, Varanasi, 1964.	Verse No.
KamPay.(Ś.)	Kammapayaḍī, Śivaśarman, Vijayapremśūrī, Dabhoi, Gujraṭh.	Page, Line.
KamPayCu.	Kammapayaḍīcunni, Vijayapremśūrī, Dabhoi, Gujraṭh.	Folio, Side, Line
KamTh.(D.)	Karmastava (Karmagrantha II), ĀJGRM, 85, pp. 66-97, Caturvijaya, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
KaṁsVa.	Kaṁsavāḥ, R. mapūvāda, HGRK, A. N. Upadhye, Bombay, 1960.	Canto, Verse
KamVi.(D.)	Kammavivāga (Karmagrantha I), Devendra, ĀJGRM, 85, pp. 1-65, Caturvijaya, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
KapMañ.	Kappūramañjarī, Ratāśekhara, HCS, MR., S. Konoow, Delhi, 1963.	Act, Verse, Line

--

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Kapp. J. Th. S.	Kalpasūtra : 1] Jinacariya, Theravāli, Sāmāyārī, H. Jacobi, AKM. 7, 1, Leipzig, 1872. 2] Ed. K. C. Lalwani, MB. Delhi, 1979. 3] Pajjūsāṇakappa with comm. Kirapāvali by Dharma- dasagani, AJGRM. 71, Bhavnagar, 1922.	Sūtra No.
KappBhā.	Kappabhāsa (Bhaskaraprasūtra), Saṅghadāsagani, AJGRM. 82, Caturvijaya, Punyavijaya, Bhavnagar, 1935.	Verse No.
Kappi.	Kappiā, cf. Nirayāvaliyāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
KappNi.	Kappanijutti, Bhadrabahu, AJGRM. 82, Caturvijaya, Punyavijaya, Bhavnagar, 1933.	Verse No.
KappVad.	Kappavādūsiyāo, cf. Nirayāvaliyāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
KarCa.	Karakandacarī, Kanakāmara, ACDJGM. 4, Hiralal Jain, Karanja, 1934.	Samdhi, Kaḍavaka. Line
KarṇaBhā.	Karṇabhāra, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, PCS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Verse. Line
KarṇaSu.	Karṇasundarī Bihana, KM. 7, Pt. Durgāprasāda, K. P. Parab, Bombay, 1932.	Act, Verse. Line
KarpCaBhā.	Karpūracaritaḥṇa, Vatsarāja, Rūpakasaṭkam, pp. 23-35, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Act. Verse. Line
KarVajr.	Karṇāvajrāyudha Bālacandrasūri, JĀGRM. 56, Caturvijaya, Bhavnagar, 1916.	Act. Verse. Line
KasāPā.	Kasāyapahuda, Gunadhara, ŚDJJS. Sumeruchandra Divakar, Phaltan, 1908.	Verse No.
KattiAṇu.	Kattigeyāṇuvekkhā, Sv. mī Kamara, R. SM. A. N. Upadhye, Agas, Gujrat, 1960.	Verse No.
Kātyā. (Gr.)	Prākṛtamañjarī, Kātyāyana, NSP. Mukunda Sharma, Bombay, 1918.	Pariccheda. Sūtra. Verse
KaumMi.	Kaumudamitrānanda, Rāmacandra, JĀS. 59, Punyavijaya, Bhavnagar, 1917.	Act. Verse. Line
KaumMa.	Kaumudīmahostava, Vijjakā, DBGS(M. 4, M. Ramkrishna Kavi, S. K. Ramnath Sastri, 1929.	Act. Verse. Line
KaviDar.	Kavidarpaṇa, Anonymous, RFGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Uddeśa. Gātha No.
KāvyaIaṇ. (Ru.)	KāvyaIaṇkāra, Rudraṭa, KM. 2, Pt. Durgaprasad, W. L. Pansikar, 1886.	Adhyāya. Śloka
Kāvyaṇu. (He.)	Kāvyaṇuśāsana, Hemacandra, KM. 70, Śivadatta, K. P. Parab, 1934.	Page. Line
Kāvyaṇu (Va.)	Kāvyaṇuśāsana, Vāgbhaṭa, KM. 43, Śivadatta, K. P. Parab, 1891.	Page. Line
KāvyaPra.	Kāvyaṇuśāṣa, Mammata, EORI. R. D. Karmarkar, Poona, 1910.	Page. Line
KesGoSam.	Kesigoyamasamdhī, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 83-89, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book. Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
KhanKu.	Khantikulaya, Vāsudevatūri, Prakaraṇasamīdha, p. 18. AS. Ratlam, 1929.	Verse No.
KhavSā.	Khavanāsāra, Nemicandra, GHDJGM. 5, G. Jain. S. Jain, Calcutta.	Verse No.
KirātVyā.	Kirātārjunīavyāyoga, Vatsarāja, Rūpakasūkam, pp. 1-21, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line
Krama.(Gr.)	Samkṣiptasāra (Prākṛtādhyāya), Kramadīśvara, S. R. Banerjee, PrTS. 22, Ahmedabad, 1980.	Kārya. Sūtra.
KumāCa.(H.)	Kumārapālacarita, Hemicandra, BSS. 60, NSP. S. P. Pandita, Bombay, 1900.	Sarga. Verse No.
KumāPra.	Kumārapālpratibedha, Somaprabha, GOS. 14, Jinavijaya, Baroda, 1920.	Page. Line
KummCa.	Kummāputtacariya, Jinamāṇikya, P. L. Vaidya, Poona, 1930.	Verse No.
KundaMā.	Kundamālā, Dīnāga, CSCRS. 28, Kalikumar Datta, Calcutta, 1964.	Act. Verse. Line
KuvMāKa.	Kuvalayamālākahā, Udyotanasūri, SJGM. 45, BVB. A. N. Upadhye, Bombay, 1959.	Page. Line
LaAjiSāSta.	Laghu-Ajita-Śāntistava or Ullāśikkamathotta, Saptasmaranastava, pp. 14-21, JSPPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
LabSā.	Labdhisāra, Nemicandra, GHDJGM. 5, G. Jain, S. Jain, Calcutta.	Verse No.
LagnaŚu.	Lagnaśuddhi, Śrījainajyotirgranthasamgraha, Kṣamāvijayagaṇi, NSP. Bombay, 1918.	Verse No.
LahuNa.	Lahunandī, JAS. 1, pp. 49-53, MJV. Puṇyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
LaKṣeSa.(R.)	Laghukṣetrasamāsa, Ratnaśekhara, AGRM. 46, Bombay, VS. 1972.	Verse No.
LakṣmI.(Gr.)	Śaṭbhāṣācandrikā, Lakṣmīdhara, BS'S. 71, K. P. Trivedi, Bombay, 1916.	Adhyāya. Pāda. Sūtra
LaliMā.	Lalitamādhava, Rūpagosvāmī, KSGM. 190, Babulala Shukla Shastri, Varanasi, 1959.	Act. Verse. Line
LaNavPha.	Laghuṇavakāraphala, Jinacandra, Prakaraṇasamīdha, p. 44, AS. Ratlam, 1929.	Verse No.
LaSaṁgh.	Laghusaṁghayaṇī, In Prakaraṇaratna, pp. 24-28, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
LiṁPā.	Liṅgapāhuḍa, Kundakunda Śatprabhṛtūdisaṁgraha, pp. 380-384, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
Lilā.	Līlāvāī, Kautūhala, SJGM. 31, BVB. A. N. Upadhye, Bombay, 1949.	Verse No.
LogBat.	Loganālibattīśī, Dharmaghoṣa, AJGM. Ahmedabad.	Verse No.
LokDeSta.	Lokāntikadevastavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. 1, p. 109.	Verse No.
LoViYa.	Lokavijayayantra, Nemicandra Shastri, Varanasi, Vīra Saṁvat 2497.	Verse No.

XII

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
MaBan.	Mahābandha, Bhūtabali, JMGM. Sumaruchandra Diwakar, Kashi, 1947.	Vol. Page. Line
MadhyaVyā.	Madhyamavyāyoga, Bhāsa, Bhāsanītakacakra, pp. 421-440, POS, 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Page. Line
MahāNis.	Mahānisīha : 1] I-V, J. Deleu, W. Schabring, Hamburg, 1963. 2] VI-VIII, F. R. Hamm, W. Schabring, Hamburg, 1951.	Adhyana. Section (Verse No.) Addhyana. Section (Verse No.)
MahāMañ.	Mahārthamāñjarī, Mahēśvarānanda, Yogatoṭra-granthamālā, Varanasi, 1972.	Verse No.
MahāPacc.	Mahāpaccakkhāṇa, JĀS. 17 (part I), pp. 161-166, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
MahāPu. (P.)	Mahāpurāṇa, Puṣpadanta, MDJG. 73, 1, L. Vaidya, Bombay, 1937.	Saṁdhi, Kāvaka. Line
MahāViCa.	Mahāvīracarita, Bhavabhūti, OUP, Toke Mall, London, 1918.	Page. Line
MañipaCa.	Mañipaticarita, Anonymous, RAS. R. Williams, Great Britain, 1959.	Verse No.
MañipaCa. (H.)	Mañipaticarita, Haribhadra, RAS. R. Williams, Great Britain, 1959.	Verse No.
MañKa.	Mañoramākahā, Vaidhanānashri, LDS. 93, R. K. Pagariya, Ahmedabad, 1985.	Page. Line (Verse No.)
MālaMā.	Mālatīmādhava, Bhavabhūti, BSFS. 12, BORI. R. G. Bhandarkar, Poona, 1970.	Act. Verse. Line
Mālavikā.	Mālavikāgnimitra, Kālidāsa, K. A. Subramonia Iyer, New Delhi, 1977.	Act. Verse. Line
MallijīSta.	Mallijinastavana, Jinacandra, JSS. Vol. 1, p. No. 1.	Verse No.
MallMak.	Mallikārnkaranda, Rāmacandra, LDS. 91, Punyavijaya, Ahmedabad, 9.	Act. Verse. Line
MarañVi.	Marāvavibhatti or Marāpasamabī, JĀS. 17 (Part I), pp. 99-109, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
Mārka. (Gr.)	Prākṛta-Sarvasva, Mārkaṇḍeya, PrTS. 11, K. C. Acarya, Ahmedabad, 1963.	Pāda. Sūtra
MatViPra.	Mattavīrasaprabhāṣa, Mahendra Vikrama Vaidya, TSS. 55, T. Gaṇapati Sisti, Trivendram, 1917.	Act. Verse. Line
MaViCa. (G.)	Mahāvīracarita, Guṇacandra, LDJPS. 75, Bombay, 1929.	Folio. Side. Line (Prastāva)
MaViCaSto.	Mahāvīracaritaṣṭotra, Jivavallabha, Prastāvanāśloka, p. 10, ĀS. Radam, 1929.	Verse No.
MaViKa.	Mahāvīrakalāśī (Apabrahmaṇḍaya), Dharmagheṣa, JSS. Vol. 1, p. 257.	Verse. No.
MaViSto.	Mahāvīraṣṭotra (Vīrajanālaya), Abhayadeva, JSS. Vol. 1, p. 197.	Verse No.
MayaParāCa.	Mayanaparājayacarita, Harideva, JMGM. Hiralal Jain, Varanasi, 1944.	Saṁdhi. Kāvaka. Line

XIII

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
MayaRa.	Mayarabhiyattthaya, Saptaśmaranastava, JSPPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
MayaReSan.	Mayanarehāsandhi, Jinaprabha : 1] Sandhikāvyaśamuccaya, pp. 43-47, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980. 2] Madanurekhā Ākhyāyikā, LDS. 39, pp. 169-173, Becharadas Doshi, Ahmedabad, 1973.	Kaḍavaka. Line
MicDuKku. (I, II)	Micchādukkakūlaya, JĀS. 17 (Part II), pp. 245-246, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
MitManthKu.	Mithyātvamanthaukulika, Prakaraṇasandoha, p. 45, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
MokPā.	Mokkhapāhuḍa, Kundaṇḍa, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
Mṛcch.	Mṛcchakatika, Sūdraka, N. B. Godbole, Bombay, 1896.	Act. Line
MudrāRā.	Mudrārāksasa, Vāṛikhaḍatta. Alfred Hillebrandt, Breslau, 1912.	Page. Line
Mūlā.	Mūlācara, Vāṭakera, JMJGM. 19, K. C. Shastri, Jagan-Mohan Sastri, Pannalal Jain, Bombay, 1984.	Verse No. (Adhikāra)
MūSudPa.	Mūlasuddhipagaraṇa, Pradyumnasūri, PrTS. 15, A. M. Bhojaka, Ahmedabad, 1971, Tīkā of Devacandra.	Verse No. Page. Line
MuSuvraCa.	Munisuvratasvāmīcṛita, Candrasūri, Pr. Rupendrakumar Pagariya, LDS. 105, Ahmedabad, 1989.	Verse No.
Nāgā.	Nāgānanda, Śrīharṣa, LSS. 39, T. Gaṇapati Śāstri, Trivandrum, 1917.	Act. Verse. Line
Naiṣa	Naiṣadhānanda, Kṣemīvara, ALS. 112, A. K. Warder, K. Kunjanni Raja, Madras, 1986.	Act. Verse. Line
NalaViNā.	Nalavilāsanāṭaka, Rāmacandra, GOS. 39, G. K. Shirogondekar, L. B. Gandhi, Baroda, 1926.	Act. Verse. Line
NumaSta.	Namaskāraastava, Anonymous, JSS. Vol. I, P. 44.	Verse No.
NamaTha.	Namakkāraṭṭhaya, Jinacandra, Prakaraṇasandoha, p. 44, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Namiṭṭa.	Namiṭṭastava Mānatunga, JSPPF. 46, Saptaśmaranastava, pp. 21-29, Surat, 1942.	Verse No.
NamSuSan.	Nammayāśundarīsandhi, Jinaprabha, Sandhikāvyaśamuccaya, pp. 53-58, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
NānCitPra.	Nānācittakaprakaraṇa, Prakaraṇasandoha, p. 32, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NandCeySan.	Nandīsaracīyasandhaya, Prakaraṇasandoha, p. 13, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Nandī.	Nandīsutta, JĀS. 1, pp. 1-48, MJV. Puṇyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
NandīCu.	Nandīsuttacūṇi, Jinadīpaṇi, PrTS. 9, Puṇyavijaya, Varanasi, 1966.	Page. Line
NāPañKa.	Nānapañcamīkāhā, Mabhāvara, SJGM. 25, BVB. A. S. Gopani, Bombay, 1972.	Kahā No. Verse No.

XIV

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
NātySā.	Nātyasāstra, Bharata, M. Ghosh, Calcutta, 1967.	Adhyāya, Verse
NavPay.	Navapaya, Devaguptasūri, DLJP. 68, Bombay, 1929.	Verse No.
NavTaPra.	Navatattvaparakaraṇa, Prakaraṇaratna, pp. 11-18, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
Nāyā.	Nāyādharmakāhāṇi : 1] Aṅgasuttāni 3, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, 1974. 2] N. V. Vaidya, Poona, 1940 3] ĀS. with Abhayadeva's comm., Mehsana, 1929.	Śrutaskandha. Adhyayana. Sūtra
NāyCa.(P.)	Nāyakumāracarīu, Puṣpadanta, DDJGM. 1, Hiralal Jain, Karanja, 1933.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
NeNāCa.(Ha.)	Neminābhacarīu, Haribhadra, LDS. 25, H. C. Bhayani, M. C. Modi, Ahmedabad, 1970.	Bhava. Raddā, Line
NeNāCa.(J.)	Neminābhacarīya, Jinavallabha, Prakaraṇasamdoha, p. 7, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NeNāNavSto.	Nemunātha-nava-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 109.	Verse No.
NigChat.	Nigoyachattisī, with comm., DLJP. Surat, VS. 1980.	Folio. Side. Line
Nirayā.	Nirayavaliyao : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1932. 2] Uvaṅgasuttāni 4 (Part II), pp. 715-740, JVB. Ladnun, 1989.	Sūtra No. Upāṅga. Sūtra
Nis.	Nisīha : 1] Navasuttāni 5, pp. 665-812, JVB. Yuvacarya Mahapranjāna, Ladnun, 1987. 2] Nisīha, Ed. W. Schubring in Vavahāra und Nisīha-sutta, Leipzig, 1918.	Uddeśa. Sūtra
NisBhā.	Nisīhabhāsa, ĀSRM. 3, Amar Muni, Kanhayyalal Kamal, Delhi, 1982.	Verse No.
NisCu.	Nisīhacūṇi, ĀSRM. 3, Amar Muni, Kanhayyalal Kamal, Delhi, 1982.	Vol. Page. Line
NivBha.	Nivvāṇabhātti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
NiySā.	Niyamasāra, Kundakunda, KKJSM, 58, Himmatlal Shah, Songhar, 1951.	Verse No.
OghaNi.	Obanijjuttī, Bhadrabāhu, ĀS. Mehsana, 1919.	Verse No.
PaccSarū.	Paccakkhāṇasarūva, Yaśodeva, RKS. Ratlam, 1927.	Verse No.
PāDo.	Pāhuḍadohā, Rāmasīhiha, ACDJGM. 3, Hiralal Jain, Karanja, 1933.	Dohā No.
Paharā.(Gr.)	Pāuakosa, Paharāa, Mithilā University Gr. 21, Dr. Goswami, Darbhanga, 1968.	Pariccheda. Sūtra
PāiJaNā.	Pāiyalacchīcāmamālā, Dhanapāla. KJGM. 1, B. J. Doshi, Ahmedabad, 1960.	Word No.

xv

Abbreviation	Name of the Book. Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
PajĀrā.	Pajjantārāhanā, Somasūri, JĀS 17 (Part II), MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1987.	Verse No.
PāṇāCa. (P.)	Pāsanābhacariu, Padmakīrti, PrTS. 8, P. K. Modi, Varanasi, 1965.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
PāṇāTha.	Pāsanāhatthaya, Prakaraṇasamīdoha, pp. 7-8, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
PañcāCū.	Pañcāśakacūṇi-Yaśodeva, DLJP. 102, Surat, 1952.	Folio. Slide. Line
PañcāPra.	Pañcāśakaprakarana, Haribhadra, with Abhayadeva's comm., JDPS. Bhavnagar, 1912.	Pañcāśaka No. and Verse
PañcaRā.	Pañcarātra, Bhāsa. Bhāsanāṭakacakra, pp. 373-420, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PañcatrinJiGuSta.	Pañcatrinśat-Jinavānī-guṇa-stavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 267	Verse No.
Pañcatthi.	Pañcatthikāya, Kundakunda, KKJSM. 73, H. J. Shah, Son-gadha, VS. 2014.	Gāthā No.
PañGuBha.	Pañcagurubhakti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
Paṇhā.	Paṇhāvāgarapāi : 1] JVB. Muni Nachmal, Ladoun. VS. 2031. 2] With Abhayadeva's comm., NSP. Bombay, 1919.	Adhyāya. Sūtra Page. Line
PañKalJiThu.	Pañcakallāṇajinathuya, Jinavallabha, cf. JSS. Vol. I, p. 95.	Verse No.
Pannav.	Pannavaṇā JAS 9, MJV. Puṇyavijaya Bombay, 1971.	Pada. Sūtra No.
PañParTha.	Pañcaparametthīthavana, Mānatunga, Stotratraya, p. 237, DLJP. 79, R. H. Kapadiya, Bombay 1932.	Verse No.
PañSam. (C.)	Pañcasamgaha, Candramabarsī, ĀS. 47, Surat, 1927.	Verse No.
PañSam. (Dig.)	Pañcasamgaha, JMJGM. 10, Hiralal Jain, Varanasi, 1960.	Adhikāra. Verse No.
PañSam. (Dig.) II	Pañcasamgaha with Pāya-vitti, JMJGM. 10, BJP. p. 541 f.	Book. Verse (Page. Line)
PañSu.	Pañcasutta, Anonymous BLII. Muni Jambūvijaya, Delhi, 1986.	Sūtra. Divisions
PañVa.	Pañcavatthuya, Haribhadra, DLJPF. 69, and ĀS. Surat, 1927.	Vastu. Gāthā No.
Paramapp.	Paramappapayāsu, Yoginudeva, RJSM. 10, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Adhikāra. Gāthā
PārśvadeSta.	Pārśvadevastavana, Jyāḍṛti, JSS. Vol. II, p. 129.	Verse No.
PārśvaJiSta.	Pārśvajinastavana, Ratnakīrti, JSS. Vol. II, p. 40.	Verse No.
PārśvanāDaBhaSto.	Pārśvanātha-daśa-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. p. 110.	Verse No.
PārśvanāJiSta.	Pārśvanātha-jina-stavana (navagrahasvarūpagarbhita), Anonymous, JSS. Vol. II, p. 126.	Verse No.
PārśvanāJiSta. (R.)	Pārśvanātha-j na-stavana Ratnakīrti, JSS. Vol. II, p. 40.	Verse No.
PārśvanāLaSta.	Pārśvanātha laghu-stava (navagrahasutitigarbha), JSS. Vol. I, p. 288.	Verse No.
PārśvanāSta. (D.)	Pārśvanāthastavana, Kunalaprabha, JSS. Vol. I, p. 242.	Verse No.
PārśvanāSta. (J.)	Pārśvanāthastavana, Jinavallabha, JSS. Vol. I, p. 93.	Verse No.

XVI

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
PārthaPa.	Pārthaparākrama, Paramūra Śrī Prāhādānādeva, GOS. 4, C. D. Dalal, Baroda, 1917.	Act. Verse. Line
PārvaPa.	Pārvaūparipaya, Bānabhaṭṭa, NSP. V. L. Panshikar, Bombay, 1916.	Act. Verse. Line
PaumCa.(S.)	Paumacariu, Svayambhu, SJGM. BVB. H. C. Bhayani, Bombay, 1953.	Samdhi Kaḍavaka. Line
PaumCa.(V.)	Paumacariya, Vinayasūtri, H. Jacobi, PrTS. 6, Punyavijaya, Varanasi, 1962.	Parva. Śloka
PaumSiCa.	Paumasiricariu, Dhāhīl, SJGM. BVB. Bhayani, Modi, Bombay, 1948.	Samdhi. Line
PavParl.	Pavayanaparikkhā, Dharmavāgarangani, RKS. Surat, 1937.	Vigrahma. Śloka
PavSā.	Pavayanāsāra, Kundakunda, RJSM. 9, A. N. Upadhye, Bombay, 1935.	Adhikāra. Gāthā
PavSāro.	Pavayanāsāroddhāra, Nemicandra, DL. P. 58, NSP. Bombay, 1922.	Gāthā No.
PlṇNI.	Plṇaniijutti, Bhadrabāhu, DLJP. 105, Surat, 1958.	Verse No.
PosVi.	Posavihi, Jivavallabha, Prakaraṇasāndoha, p. 40. ĀS. Ratlam, 1939.	Verse No.
PraboCa.	Prabodhacandrodaya, Kṛṣṇamīṣṭayati, CABP. 20, R. N. Tripathi, Varanasi, 1977.	Act. Verse. Line
PrāPaing.	Prākṛtapāṅgala, PrTS II, B. S. Vyas, Varanasi, 1959.	Pariccheda. Gāthā
Prasārā.	Prasannarāghava, Jayadeva, S. M. Patanjape, N. S. Panse, Poona, 1894.	Act. Verse. Line
Prati.	Pratimā, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 249-320, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PratiYau.	Pratiñāyangaudharāyana, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 57-108, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PriyDa.	Priyadarśikā, Śrīharṣa : 1] N. G. Sura, Poona, 1923. 2] Indo-Iranian Series 10, G. K. Nariman, J. Ogden, Charles, New York, 1923.	Act. Verse. Line
PudṢaṭTri.	Pudgaṣṭṭrimśikā, Ratnasūtra, with comm.	Verse No.
PuhCa.	Puhavīcaudacariya, Śāntisūtri, PrTS. 16, Ramnikvijaya, Ahmedabad, 1972.	Page. Line
Puruṣa.(Gr.)	Prākṛtānuśāsana, Puruṣottama, Luigi Nitti Dolci, Paris, 1938.	Adhyāya Sūtra
Raghu.(Gr.)	Prākṛtānanda, Raghunātha Kavi, RPGM. 10, Munī Jīva-vijaya, Jodhpur, 1962.	Sūtra No.
RamMañ.	Rambhāmañjarī, Nayacondrasūtri, RIPA. 14, R. P. Poddar, Vaishali, 1976.	Act. Verse. Line
RasūSu.	Rasāṇavāsudhakara, Śingabhūpāla, TSS. 50, T. Gaṇapati Śāstrī, 1916.	Vilāsa. Sūtra
RasGañ.	Rasagaṅgādharā, Jagannāthapaṇḍita, KM. 12, with comm. of Nāgeśa and Saralā of Mathuranātha Śāstrī.	Page. Line

AVII

<i>Abbreniation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Ratnā.	Ratnāvalī, Śrīhara, POBH. C. R. Devadhar, N. G. Suro, Poona, 1954.	Page. Line
RayPa.	Rayanaprikkhā, Thakkura Pheru, Vivek Publications, S. R. Sharma, Aligarh, 1984.	Verse No.
RāyPa.	Rāyapasenijja, Uvaṅgasuttāni-4 (Part I), pp. 81-212, JVB. Yuvacharya Mahaprajna Ladnun, Rajasthan, 1987.	Sūtra No.
RaySā.	Rayanasāra, Kurdakunda, Balbhadra Jain, Jaipur, 1979.	Verse No.
RaySeKa.	Rayanaseharīkahā, Jinaharaganā, Caturavijaya, JĀGRM. 63, Bombay, 1917.	Page. Line (Verse No.)
RIPāSam.	Risabapārasanidhi, Ratnaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 1-8, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
RitNeCa.	Ritthanemicariu, Svayambhū, JMGM. 19, D. C. Jain, Varanasi, 1985.	Sagga. Kaḍavaka. Line
RitSamu.	Ritthasamuccaya, Durgadevācārya, BSS. 21, BVB. A. S. Gopani, Bombay, 1985.	Śloka No.
RṣaDeSta.	Rṣabhadevājñastava, Jinaprabha, JSS. Vol. I, p. 227.	Verse No.
RṣaPañ.	Rṣabhapañcāśikā, Dhanapāla, DLJP. 83, Hiralal Kapadiya, Bombay, 1933.	Śloka No.
RṣaViSta.	Rṣabhavīrastava, Śānticandra, Schubring, Kleine Schriften p. 287, Germany.	Verse No.
RṣiSta.	Rṣimanḍalastava, Dharmaghoṣasūri, JSS. Vol. I, pp. 273-339.	Verse No.
RukmiHa.	Rukmiṇīharana, Vatsarāja, Rūpakāṣṭka, pp. 37-74, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
ŚāCaSta.	Śāśvatacātyastava, Devendrasūri, JSS. 1, Vol. I, pp. 99-105.	Verse No.
SāDhaDo.	Sāvayadhammadchā, Devasena, ACDJGM. 2, Hiralal Jain, Karanja, 1932.	Verse No.
SāDhaVi.	Śrāvakadharmavidhiprakaraṇa, Haribhadra, ĀJGM. 77, Caturavijaya, Bhavnagar, 1924.	Verse No.
SaḍSj. (D.)	Saḍasī, Devendra, Barmagrantha 4, Caturavijaya, ĀGRM. 85, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
SādVātKu.	Sādharmikavātsalyakulaka, Abhayadeva, Prakaraṇasānidoha, p. 15, ĀS. Radani, 1929.	Verse No.
SāhiDa.	Sāhityadarpaṇa, Viśvanātha, NSP. 1922, with the Vivṛti of Rāmacarana Tarkavāgīśa Bhāṭṭācārya, Durgaprasad Dvivedi.	Page. Line
SāhiMI.	Sāhityamīmāṃsā, Mahākavi Maṇikha, SBGM. 119, Gaurinath Shastri, Varanasi, 1984.	Page. Line (Verse No.)
Śāk.	Abhijñānaśākuntala, Kālidāsa, Carl Cappeller, Leipzig, 1909.	Page. Line
SāliSani.	Sālibhaddasānidhi, Ratnaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 28-36, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
SāmācāPra.	Sāmācāriprakarana, Anonymous, ĀS. Mehesana, 1919.	Folio. Side. Line
Sāmācā. (Śrī)	Subodhāsāmācārī, Śrīcandra, LDJP. 62, Bombay, 1924.	Folio. Side. Line
Sāmācā. (Til.)	Sāmācārī, Tilakācārya, DLJP. Bhavnagar, VS. 1900.	Folio. Side. Line

XVIII

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SamarāKa.	Samarāṅgacakahā, Haribhadra, Bibliotheca Indica, Vol. 169, Hermann Jacobi, Calcutta, 1926.	Page, Line
Samav.	Samavāya :	
	1] Aṅgasuttāni-I, pp. 825-954, Muni Nathamal, JVB. Ladnun, VS. 2031.	Samavāya, Sūtra No.
	2] JĀS. 3, pp. 323-480, Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1985.	Samvāya No.
SambPañcā.	Sambobhapañcāsiyā, Raidhu, (7) B. C. Jain, (Bhaskar), Jaipur, 1985.	Gāthā No.
SambSit.	Sambodhasattarī, Ratnaśekhara, SVJGM. 10, pp. 6-21, Ahmedabad, 1927.	Verse No.
SamghKu.	Samghasvarūpakulaka, Haribhadra, Prakaraṇasamīdoha, p. 14, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SamkaSū.	Samkalpasūryodaya, Śrīveṅkaṭaṇātha, ALS. 65, Pt. Krishna-macarya, Madras, 1948.	Act. Verse. Line
SamoTha.	Samosaraṇatthaya, Dharmaghoṣa, Khadia, Ahmedabad, 1916.	Verse No.
SamSā.	Samayasāra, Kundakunda, RJSM. Manoharlal Siddhant Shastri, Bombay, 1919.	Verse No.
SamSat. (H.)	Sammattasattarī, Haribhadra, DLJP. 35, Lalitavijaya, Bombay, 1916.	Verse No.
Samth.	Samthārā, JĀS. 17 (Part I), pp. 280-291, MJV., Muni Puṇyavijaya, Bhojak, 1984.	Verse No.
SamudraMa.	Samudramanthana, Vatsarāja, Rūpakasaṭka, pp. 149-191, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
SanatkuKa.	Sanatkumāra-cakravartī-kathānaka, Haribhadra, Appendix, pp. 33-160 to SaṅKuCa. LDS. 42, H. C. Bhayani, M. C. Modi, Ahmedabad, 1974.	Verse No.
SandeRā.	Sandeśarāsaka, Abdul Rahamūna, SJGM. 22, Jinavijaya Muni, Bombay, 1945.	Prakrama. Verse No.
SanDolā.	Sandehadolāvalī, Jinadattasūri, Comm. Srijayasagar Upa-dhyaya, Jamnagar, 1912.	Verse No.
SanjMañ.	Sanjamamañjarī of Maheśvarasūri. P. D. Gune, Introduction to Bhavisayattakahā, pp. 37-39, GOS. 20, Baroda, 1923.	Verse No.
SaṅKuCa.	Sanāmkumāracarīu :	Raddā No. Line
	1] Haribhadra, H. Jacobi, München, 1921.	
	2] Sanatkumāracarīya, Haribhadra, H. C. Bhayani, M. C. Modi, LDS. 42, Ahmedabad. 1974.	
SaṃTa.	Sanmatitarka, Siddhasena Divākara, Pt. Dalsukh Malvaniya, Bombay, 1939.	Chapter. Verse No.
SantiCa.	Santināhacarīya, Jinavallabha, Prakaraṇasamīdoha, p. 6, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
ŚāntināDvāBhaSto.	Śāntināthadvādaśabhavastotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 107.	Verse No.
SantiSta.	Santikarastava, Munisundara, JSS. Vol. I, p. 319.	Verse No.

XIX

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
SaraKaṇṭhā.	Sarasvatikaṇṭhābharana, Bhoja, KM. 94, Bombay, 1934.	Page. Line
SārāPa.	Sārāvalī Painnaya, JĀS. 17 (part I), pp. 350-360, Muni Punyavijaya, A. M. Bhojak, MJV. Bombay, 1984.	Verse No.
SarTIKu.	Sarvatīrthamaharṣikulaka, Jinēśvara, Prakaraṇasāṁdoha, pp. 17-19, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SarvaJiCaDuḥSto.	Sarvajina-caturvidha-duḥṣamā-sanigraha-stotra, Anonymous, JSS. Vol. I, p. 372.	Verse No.
SarvaŚa.	Sarvajñaśataka, Dharmasāgaragaṇi, ĀUGM. I, Kheda, VS. 2012.	Verse No.
Sat.(C.)	Sattarī, Candramahattara, 6th Karmagrantha, JSM. 37, pp. 157-380, Muni Jivavijaya, Mehsana, VS 1988.	Verse No.
ṢaṭĀg.	Ṣaṭkhaṇḍāgama, Puṣpadanta, Bhūtabali, Sumatibai Shaha, Sholapur, 1965. Comm. Dbavalā	Khaṇḍa. Parūvaṇā. Anugama. Sūtra Vol. Page. Line
ŚatCū.	Śatakacūrṇi-vyākhyā, Śivaśarman, Siddhasāgarajī Maharaja, Jaipur, 1974.	Gāthā No.
ṢaṭPra.	Ṣaṭ-Sthāna-Prakaraṇa, Jinēśvara, JSPF. 34, Surat, 1933.	Prakaraṇa. Verse No.
ŚatLaKa.	Śatruñjayalaghukalpa, Prakaraṇaratna, pp. 1-4, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
ṢaṭṭhiSa.	Ṣaṭṭhisaya, Nemicandra Bhandari, PGGM. B. J. Sandesara, Baroda, 1953.	Verse No.
SāvPaṇ.	Sāvayapaṇṇatti, Umāsvāti, Hariḥhadra's comm. NSP. Keshavalal Premchandra, Bombay, VS. 1961.	Verse No.
Sayaya.(D.)	Sayaya, Devendra, 5th Karmagrantha, Muni Jivavijaya, Mehsana, VS. 1988.	Verse No.
SeṣKṛ.(Gr.)	Prākṛtacandrikā, BVP. Prabhakar Jha, Varanasi, 1969.	Prakāśa. Kārikā
SetuBa.	Setubandha : 1] Setubandha (= Rāvaṇavaha), Pravarasena, NSP. Bombay, 1935. 2] Rāvaṇavaha, Pravarasena, R. Basak, CSCRS, 8, Calcutta, 1959.	Āśvāsaka. Verse No.
SidBha.(I. II.)	Siddhabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, pp. 27-31, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
SidPā.	Siddhapāhuḍa, Anonymous (Cirantanācārya), ĀGRM. 65, Bhavnagar, 1921.	Verse No.
SidPañ.	Siddhapāñcāśikā, Devendra, ĀGRM. 16, Bhavnagar, VS. 1969.	Verse No.
Siggham.	Sigghamavaharaustava, Saptasmarāṇastava, pp. 44-45, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
SiloMā.	Silovaesamālā, Jayakīrti, LDS. 77, H. C. Bhayani, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Verse No.
SilPa.	Silapāhuḍa, Kundakunda, MDJGM. 17, pp. 385-392, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
SilSamh.	Silasamdhī, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 96-98, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Verse No.
Simha. (Gr.)	Prākṛitarūpāvatāra, Simharāja, RAS., L. Hultsch, England, 1909.	Vibhāga. Sūtra
SimJiSta.	Sīmāndharajīnastavana, Merunandana, SS. Vol. I, p. 340.	Verse No.
SimMañ.	Śṛṅgāraṁajārī, Viśveśvara, A. N. Upadhye, Satara, 1969.	Act. Verse. Line
SiSiVāKa.	Sirisirivālokahā, Ratnaśekharaśūrī, Yashendu Prakashana, 11, Muni Bhanuchandravijaya, Ahmedabad, 1963.	Verse No.
SiVāCa.	Sirivālacariu, Narasenaśeva, MJGM. 12, Devendrakumar Jain, Delhi, 1974.	Samidhi, Kaḍavaka. Line
SiVijCañCa.	Sirivijayacandakevalīcariya, Candraprabha, JDPS. Bhavnagar, VS. 1962.	Folio. Page. Line
ŚrāĀ. (V.)	(Vasunandī) Śrāvākācāra, Vasunandī, MJGM. Hiralal Jain, Kashi, 1952.	Verse No.
ŚrāDhaViPra.	Śrāvākadharmavidhiprakaraṇa, Haribhadra, AGKM. 77, Caturavijaya, Bhavnagar, 1924.	Verse No.
ŚrādPraSū.	Śrāddhapratikramanāsūtra, with Ratnaśekhara's comm., DLJP. 46, Surat, 1919.	Verse No.
ŚrīKāv.	Śrīcibhakāvya, Bilvamaṅgala, TSS. 235, K. Raghavan Pillai, Trivandrum, 1971.	Sarga. Śloka No.
ŚrūjñāNa.	Śrūtajñānanamaskāra, Anonymous, JSS. Vol. I, p. 87.	Verse No.
StaPāJiSta.	Stambhanapārśvajīnastavana (Pūṇakalaśa), JSS. Vol. II, p. 50.	Verse No.
Subha.	Subhadrā, Hastimalla, MDJGM. 43, M. V. Patwardhan, Bombay, 1950.	Act. Verse. Line
SubhaDha.	Subhadrādhanañjaya, Kulāśekharaśarmān, TSS. T. Gaṇapathi Śāstrī, N. P. Uani, Delhi, 1987.	Act. Verse. Line
SubhāGaSanī.	Subhāsiyagāhāsāṅgaha, Jineśvaraśūrī, LDS. 52, A. M. Bhojak, N. J. Shaha, in Gāhārāṇakosa, pp. 67-75, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
SubhāPaJJSanī.	SubhāsiyapaJJasāṅgaha, Jineśvaraśūrī, LDS. 52, A. M. Bhojak, N. J. Shaha, in Gāhārāṇakosa, pp. 76-82, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
SudCa. (N.)	Sudāṁsaṇacariu, Nayanandī, RJPJA. 3, Hiralal Jain, Vaishali, 1970.	Samidhi. Kaḍavaka. Line
SugDhaKa.	Sugandhadāsāṁikahā, Udayacandra, MJGM. 6, Hiralal Jain, Varanasi, 1966.	Samidhi. Kaḍavaka. Line
SumiSat.	Sumiṇasattarī, Haribhadra, Prākṛatīśāṁikahā, p. 12, AS. Ratlam, 1922.	Verse No.
SupāsCa.	Supāsānābhacariya, Lalāṇapāṇāṇī, JV: SM. 4, 8, 12, Har-govindadas Sheth, Benaras, 1919.	Story. Section. Verse No.
SuraP.	Sūrapannatti, Uvāṇasattīṇī-4 (Part II), pp. 594-712, IVB. Yuvacharya Mahaprajna, Laddan, 1989.	Pāhuda. Sūtra. Verse

XXI

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
SurSuCa.	Surasundarīcariya, Dhaneśvara, JVSSM. 1, Hargovindadas Sheth, Banaras, 1916.	Pariccheda. Verse No.
SusCa.	Susadhacariya, Anonymous, JĀGRM. Bhavnagar, 1918.	Verse No.
SutPā.	Suttapāhuda, Kundakunda. Pannalal Jain, Rajsthan, 1968.	Verse No.
Sūy.	Sūyagada : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1928. 2] Angsutlāpi-1. pp. 251-486, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031. 3] JĀS. Muni Jambuvijaya, MJV. Bombay, 1978.	Sūtra No. Śrutaskandha. Adhyāya. Uddeśaka. Sūtra
SuyBha.	Suyabhatti, Kundakunda. Jinendra-guna-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
SūyCu.	Sūyagadacuppi, Paññāthera'bhaddanta, PrTS. 19, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1975.	Page. Line
SūyNi.	Sūyagadanijjutti, Bhadrabāhu, PrTS. 19, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1975.	Page. Line
SvapnaVā.	Svapnavāsavadattam, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 1-50, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
SvayChan.	Svayambhūchandas, Svayambhū, RPGM. 37, H. D. Velankar, Jodhpur, 1952.	Pū. Chapter. Verse No. U. Chapter. Verse No.
TanijTho.	Tanijayathotta, Saptasmaranastava, pp. 29-36, JSPE. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Tand.	1] Tandulaveyāliya, JĀS. 17 (Part I). pp. 35-65, MJV. Puṇyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984. 2] Tandulaveyāliya, with the comm. of Jayavimalagani, DLJP. 59. NSP. Bombay, 1922.	Sūtra No. (with Verse)
TapaSamva.	Tapasāṁvarāṇa, Kulāśekharavarman, TSS. I, Gaṇapathi Śāstri, N. P. Unni, Calcutta, 1987.	Act. Verse. Line
TāpaVa.	Tapasavatsarāja, Śrīmātrarāja alias Anāṅgabhaṣa, Yadugiri Yathiraj Sampthkumar Ramanuj Muni, Mysore, 1928.	Act. Verse. Line
Tārā.	Tārāyaṇa, Bappabhatti, PrTS. 24, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1987.	Verse No.
TarLo.	Taraṅgalolā (Saṁkṣipta-taraṅgavatī-kathā). Anonymous LDS. 75, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1979.	Verse No.
TarVaKa. (Bha.)	Taraṅgavaikāhā, Bhadrēśvara, TarLO, LDS. 75, pp. 231-258, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1979.	Verse No.
TattvārSū.	Tattvārthasūtra. Tattvārthadhigamasūtra, Umāsvāti, with comm. of Siddhasenagani, DLJP. 67, Hiralal Jain, Bombay, 1926.	Adhyāya. Sūtra
TattvaTar.	Tattvatarāṅgiṇī, Dharmasāgara, ĀS. Ratlam, 1921.	Verse No.
TavSani.	Tavasāṁdhī, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 105-109, Viśālā-rājasūrisiṣya, LDS. 71, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
Tāpa.	Tāpa : 1] JĀS. 3, MJV. pp. 1-322, Jambuvijaya, Bombay. 2] Angasutlāpi-1, pp. 487-824, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sthāna. Uddeśaka. Sūtra

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
TiloPaṇ.	Tiloyapaṇṇatti, Yativerṣabhācārya, JJGM. 1, A. N. Upadhye, Hiralal Jain, Sholapur, 1943.	Mahādhikāra. Verse No.
TiloSā.	Tiloyasāra, Nemicaṇḍra, Shivasagar Granthamala 6, Ratanchand Jain Mukhtar, Chetanprakash Patni, Rajasthan, 1974.	Verse No. (Adhikāra No.)
Tittho.	Titthogālī, JĀS. 17 (Part I), pp. 408-523, MJV. Puṇya-vijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
Tripulji.	Tripuradābhāṣita, Vatsarāja. Rupakaṣaṭka, pp. 75-117, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
Trivi.(Gr.)	Prākṛtavayākaraṇa, Trivikrama, JJGM. 4, P. L. Vaidya, Sholapur, 1954.	Adhyāya. Pāda. Sūtra
UḷkamTha.	Uḷāsikkamatthava, Saptasmaranastava, pp. 14-21, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
UnmaRā.(Bhā.)	Unmattarāgbava, Bhāskarabhaṭṭa, KM. 17, Pt. Durgaprasad, K. P. Parab, Bombay, 1926.	Page. Line
UnmaRā.(Vi.)	Unmattarāgbava, Virūpākṣa, ALS. 57, V. Krishnamacharya, Madras, 1946.	Page. Line
UruBh.	Urubhaṅga, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 489-510, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Page. Verse No. Page. Line
Usāṇi.	Usāṇiruddha, Rāmapāṇivāda, ALS. 42, S. S. Shastri, Kunban Raja, Madras, 1943.	Sarga. Verse No.
UssuKu.	Ussuttakulaya, Dharmasāgara, Iryāpathikīṣaṭtriṇīśikā, pp. 38-49, ĀS. 49, Bombay, 1927.	Verse No.
Utt.	Uttarajjhayaṇa : 1] Jarl Charpentier, Archives D'Études Orientales, Vol. 18, Uppsala, 1922. 2] Uttarādhyayanāni, with Nemicaṇḍra's comm. Sukhabodhā, ĀVGM. 12, Valad, 1937. 3] Uttarādhyayana with Nirukti and Tika Śiṣyabhitā by Śāntisūri, DLJP. 33, 36, 41.	Chapter. Verse No.
UttarāCa.	Uttararāmacarita, Bhavabhūti, S. K. Belvalkar, Poona, 1921.	Act. Verse. Line
UttCu.	Uttarajjhayaṇacunṇi, Jinadāsagani, ĀS. Surat, 1933.	Folio. Side. Line
UttNi.	Uttarajjhayaṇanijjuttī, as in Śiṣyabhitā of Śāntiācārya	Folio. Side. Line
Uvās.	Uvāsagadasāo : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1930. 2] Aṅgasuttāni-3, pp. 395-537. JVB. Muni Nathamal, Ladnun, VS. 2031.	Sūtra No.
UvaSam.	Uvabhāsaśāndhi, Anonymous, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 99-100, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kāvaka. Line
UvaSat.	Uvaśasattari, Kṣemarāja, JDPS. Bhavnagar, 1917.	Verse No.
UvasHaThu.	Uvasaggaharatthuya, Saptasmaranastava, pp. 46-51, JSPP. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Uvav.	Uvavāiya : 1] Das Aupapātika Sutra, E. Leumann, Leipzig, 1883.	Sūtra No.

XXIII

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
	2] Uvavāiya, N. C. Sru, Poona, 1931.	
	3] Uvaṅgasuttāni-4, pp. 1-77, JVB. Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1987.	
UvaVihTho.	Uvahanavibhittotta, Mārādeva, Namaskārasvādhyāya, pp. 93-101, JSVM. N. A. Shah, Bombay, 1961.	Verse No.
UvMā.	Uvaesamālā, Dharmadāsa, with Ratnaprabha's comm. Doghaṭṭi, ĀHJGM. 5, Hemsagarsuri, 1958.	Verse No. (Page, Line)
UvMaKu.	Uvaesamaṇimālākulaya, Jinésvara, MSS. 826(1) 1892-95.	Folio. Side. Line
UvPay.	Uvaesapaya, Haribhadra, MKJMM. 19, Baroda, 1923.	Verse No.
UvPayTī.	Uvaesapayaṭīkā, Candrarši, MKJMM. 19, Baroda, 1923.	Folio. Side. Line
UvRaKo.	Uvaesarasāyanakosa, Padmajinésvarasūri, SVJGM. 10, pp. 3-21, Ahmedabad, 1927.	Verse No.
UvRas.	Uvaesarasāyaṇu, Jinadatta, Apabhraṃśakāvyaṭrayī, pp. 29-66, L. B. Gandhi, GOS. 37, Baroda, 1927.	Verse No.
UvSan.	Uvaesasaṃdhi, Hemasāra, Saṃdhi-kāvya-samuccaya pp. 118-120, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
VaḍḍhaCa.	Vaḍḍhamāṇacariu, Vibudha Śrīdhara, JMJGM. 14, Rajaram Jain, Varanasi, 1975.	Saṃdhi. Kaḍavaka. Line
VaḍḍhaDes.	Vaḍḍhamāṇadesaṇā, Śubhavaradhanagaṇi, JDPS. Bhavnagar. VS. 1984.	Ullāsa. Verse No.
Vāgbhaṭā.	Vāgbhaṭālaṅkāra, Vāgbhaṭa, VSGM. 33, Satyavrat Simha, 1957.	Pariccheda. Śloka
VairoṭSta.	Vairoṭyādevīstava, Ārya Ānandīla, JSS. Vol. I, p. 347.	Verse No.
VajLag.	Vajjālagga, Jayavallabha, PrTS. 14. M. V. Patwardhan, Ahmedabad, 1969.	Gāthā No.
VakroJi.	Vakroktijīvita, Kuntaka, COS. 8, with author's own comm., S. K. De, 1928.	Page. Line.
Vara.(Gr.)	Prākṛtaprakāśa, Vararuci, E. B. Cowell, Calcutta, 1962.	Pariccheda. Sūtra
VasuHi.	Vasudevabhiṇḍi, Dharmadāsagaṇi, Saṃghadāsagaṇi, ĀJGRM. 80, Puṇyavijaya, Caturavijaya, Bhavnagar, 1930.	Page. Line
VasuHi.(M.)	Vasudevabhiṇḍi (Madhyama-kāṇḍa), Dharmadāsagaṇi, Saṃghadāsagaṇi, LDS. 99, H. C. Bhayani, R. M. Shah, Ahmedabad, 1987.	Page. Line
VatthuSā.	Vatthusāra, Ṭhakkura Pāeru, R. P. Kulkarni, Jnana Prabodhini, Poona, 1987.	Chapter. Verse No.
Vava.	Vavahārasutta :	
	1] JSSS. W. Schubring, Poona, 1923.	Sūtra No.
	2] Navasuttāni-5, JVB. pp. 599-661, Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1987.	Uddeśa. Sūtra
	3] Vavahāra in Drei Chedasūtras des Jaina Kanons. W. Schubring, Colette Caillat, Hamburg, 1966.	
VavaBhā.	Vavahārabhāsa, Bhāṣya and Vrtti by Malayagiri, Muni Manek, Bombay, 1928.	Uddeśa. Verse No.

XXIV

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
VayaKa.	Vayakahā, Brabma Sādhārāṇa, Bhagchandra Jain, Jaipur, 1985.	Kathā. Section No. Line
VeṇīSam.	Veṇīsaṁhāra, Bhaṭṭanārāyaṇa, A. R. Gajendragadkar, Bombay, 1922.	Act. Verse. Line
ViĀvBhā.	Visesāvassayabhāsa, Jinabhadra : 1] LDS. 10, Pt. Malvaniya, Ahmedabad, 1966. 2] YJGM. 25, 27, 28, 31, 33, 35, 37, 39. Hargovindadas Sheth, Benares, Vīra Samvat 2441.	Verse No.
ViddhaŚā.	Viddhaśālabhañjikā, Rājagṛhara, COS. 30, Calcutta, 1943.	Act. Page. Line
VidMā.	Vidagdhamādhava, Rūpagoswāmī, KM. 81, Bhavadatta Shastri, K. P. Parab, Bombay, 1937.	Act. Verse. Line
Vikramo.	Vikramorvaśīya, Kālidāsa, BSS. 16, S. P. Pandit, Bombay, 1901.	Act. Verse. Section
VilāKa.	Vilāsavaṅkahā, Sādhārāṇa, LDS. 61, R. M. Shah, Ahmedabad, 1977.	Samdhi. Kadavaka. Line
VimāFra.	Vidhimārgaprapā, Jinaprabhasūri, 43, Jinavijaya, Surat, 1941.	Page. Line
VīPāSam.	Vīrajīnapārapayasandhi, Ratnaprabha, Samdhikāvyaśamu-ccaya, pp 1-19, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka. Line
VīSapBhaSto.	Vīra-sapta-vimśati-bhava-stotra, Dharmaghoṣa. JSS. Vol. 1, p. 111.	Verse No.
Vīśeṣa.	Vīśeṣanavati, Jinabhadra, Ratlam, 1927.	Page. Line
VīSta.(Dha.)	Vīrastava, Dhanapāla, JSS. Vol. 1, p. 91.	Verse No.
VīsVīs.	Vīmśativīmśikā, Haribhadra, K. V. Ashyankar, Poona, 1932.	Vīmśikā. Śloka
VīTha.	Vīratthaya, JĀS. 17 (Part I), pp. 292-297, MJV. Punyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
VīTiKa.	Vividhatīrthakalpa, Jinaprabha, SJGM, 10, Shantiniketan, Bengal, 1934.	Page. Line (Kalpa No.)
VīTirStu.	Vividhatīrthastutayah. Anonymous, JSS. Vol. I. p. 375.	Verse No.
Vivā.	Vivāgasūya : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1933. 2] Aṅgasuttāni-3, JVB, pp. 717-809, Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sūtra No. Adhyayana. Section
VivMañ.	Vivegamañjarī, Āsadha, JVSSM. Benares.	Verse No.
Viy.	Viyāhapannatti or Bhagavati : 1] JĀS. 4, Bechardas Doshi, Bombay, 1974. 2] Aṅgasuttāni-2, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Śataka. Uddoṣa. Sūtra
ViyPan.	Viyārapannāsī, Vijayavimala, ĀGRM. 18, Bhavnagar, VS. 1969.	Page. Line
VivSā.	Vivārasāra, Pradyumna, ĀS. Mehsana, 1923.	Verse No.

xxv

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
ViySat.	Viyārasat'tari, Mahendrasūri, ĀGRM. 18, Bhavnagar, VS. 1969.	Verse No.
VrtJāSa.	Vṛttajāṭisamuccaya, Viralāṅka, RPGM. 61, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Niyama. Verse No.
VyaktiVi.	Vyaktiviveka, Mahimabhaṭṭa, TSS. 5, T. Gopapati Śāstrī, 1909.	Page. Line
VyavKu.	Vyavasthākulaka, Prakaraṇasamīdoha, pp. 11-15, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
YayāCa.	Yayāticarita, Rudradeva, C. R. Devadhar, BORI. 6, Poona, 1965.	Act. Verse. Line
YogŚa.	Yogaśataka, Haribhadra, LDS. 4, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1965.	Verse No.
YogSā	Yogasāra, Yogīndradeva, RJSM. 10, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Verse No.
YugCatus.	Śrīyugapradhānacatuspadikā, Ṭhakkura Pheru, JSPF. 53, Included in Carcaryādi-grantha-saṁgraha, Surat, VS. 2004.	Verse No.
YugDeSta.	Yugādidēvastava, Śubhasundaragani, JSS. Vol. I, p. 353.	Verse No.

ABBREVIATIONS USED IN THE BIBLIOGRAPHY

ĀAP.	Agama Anuyoga Prakashan, Sanderav, Rajasthan.
ACDJGM.	Ambadas Chavra Digambar Jain Granthmala, Karanja.
ĀGRM.	Atmananda Granthratnamala, Bhavnagar.
ĀHJGM.	Ananda Hema Jain Granthmala.
ĀJGRM.	Atmananda Jain Granthratnamala, Bhavnagar.
ALS.	Adyar Library Series, Madras.
ĀS.	Agamoday Samiti, Ratlam.
ĀSRM.	Agama Sahitya Ratnamala, Delhi.
ĀUGM.	Agama Uddhara Granthmala, Kheda.
ĀVGM.	Atmavira Granthmala, Bhavnagar.
BJMGM.	Bhartiya Jnanpith Murtidevi Granthmala, Varanasi.
BJP.	Bhartiya Jnanpith, Varanasi, New Delhi.
BLII.	Bhogilal Leherchand Institute of Indology, Delhi.
BORI.	Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.
BSPS.	Bombay Sanskrit and Prakrit Series, Bombay.
BSS.	Bombay Sanskrit Series, Bombay.
BVB.	Bhartiya Vidyabhavan, Bombay.
BVG.	Bhartiya Vidya Prakashan Granthavali, Bombay.

P. D. IV

XXVI

CABP.	Chaukhamba Amarabharati Prakashan, Varanasi.
COS.	Calcutta Oriental Series, Calcutta.
CSCRS.	Calcutta Sanskrit College Research Series, Calcutta.
CSGM.	Chaukhamba Surabharati Granthmala, Varanasi.
DBGM.	Dakshina Bharati Granthmala.
DDJGM.	Devendrakirti Digambar Jain Granthmala, Karanja.
DLJP.	Devchand Lalbhai Jain Pustakodhar, Surat.
GHDJGM.	Gandhi Haribhai Desoluran Jain Granthmala, Calcutta.
GOS.	Gaikwad Oriental Series, Baroda.
HeGr.	Hemchandracharya Granthavali, Ahmedabad.
HFL.	Hansavijay Free Library, Ahmedabad.
HGRK.	Hindi Granth Ratnakar Karyalay, Bombay.
HOS.	Harvard Oriental Series, Cambridge, Massachusetts.
JAGRM.	Jain Atmanand Granthotsaamal, Bhavnagar.
JAPM.	Jainagam Prakash Mandal, Agra.
JAS.	Jain Agam Series, Bombay.
JDPS.	Jain Dharm Prasarak Sabha Surat, Bhavnagar.
JGRK.	Jain Granth Ratnakar Karyalay, Bombay.
JJGM.	Jivraj Jain Granthmala, Sholapur.
JMJGM.	Jnanpith Murtidev Jain Granthmala, Varanasi.
JSM.	Jain Shreyashkar Mandal, Mehesana.
JSPF.	Jindattasuri Prachin Pustakodhar Fund, Bombay.
JSS.	Jainastotras nidoha Vol. I, II.
JSSGM.	Jain Sahitya Samshodhak Granthmala, Ahmedabad.
JSSS.	Jain Sahitya Samshodhak Samiti, Poona.
JSUF.	Jain Sahitya Uddharak Fund, Ahmedabad.
J SVM.	Jain Sahitya Vikas Mandal, Bombay.
JVB.	Jain Visva Bharati, Ladnun.
JVSSM.	Jain Vividh Sahitya Shastramala, Varanasi.
KKJSM.	Kundakundakathan Jain Shastramala, Songarh.
KM.	Kavyamala, Nirnaysagar Press, Bombay.
KSGM.	Kashi Sanskrit Granthmala, Varanasi.
LDS.	Lalbhai Dalpatbhai Series, Ahmedabad.
MB.	Motilal Banarsidass, Banaras, Delhi.
MDJGM.	Manikchandra Digambar Jain Granthmala, Bombay.
MJV.	Mahavir Jain Vidyalyaya, Bombay.
MIJMM.	Muktikamal Jain Mohanmala, Baroda.
MUSS.	Madras University Sanskrit Series, Madras.
NSP.	Nirnaysagar Press, Bombay.
ORIPSS.	Oriental Research Institute Publications, Sanskrit Series, Mysore.
OUP.	Oxford University Press, London.
PGGM.	Prachin Gurjar Granthmala, Baroda.
PJSG.	Prachin Jain Sahityodhar Granthavali, Ahmedabad.
POBH.	Poona Oriental Book House, Poona.
POS.	Poona Oriental Series, Poona.
PrTS.	Prakrit Text Society, Varanasi.
RAS.	Royal Asiatic Society, Great Britain.
RIPJA.	Research Institute of Prakrit, Jainology and Ahimsa, Vaishali.
RJSM.	Rajchandra Jain Shastramala, Agas, Gujrat.

XXVII

RKS.	Rishabhadevaji Kesarimalji Samstha, Ratlam.
RPGM.	Rajasthan Puratan Granthamala, Jodhpur.
SA.	Sahitya Akademi, New Delhi.
SanJGM.	Sanatan Jain Granthamala, Calcutta.
SÄVG.	Shri Atmavallabh Granth, Valad.
SBJ.	The Sacred Books of the Jains, Arrah.
ŠDJJS.	Shantisagar Digambar Jain Jivani Jirnoddharak Samstha, Phaltan.
ŠDJS.	Shantivir Digambar Jain Samsthan, Mahavirji, Rajasthan.
SJGM.	Singhi Jain Granthamala, Bombay.
SPFP.	Satya Prakash Printing Press, Ahmedabad.
SVJGM.	Satyavijay Jain Granthamala, Bhavnagar.
TSS.	Trivandrum Sanskrit Series, Trivandrum.
VBSGM.	Vidya Bhavan Sanskrit Granthamala, Varanasi.
VSGM.	Vidyasagar Sanskrit Granthamala, Varanasi.
YJGM.	Yashovijay Jain Granthamala, Varanasi.
YJSP.	Yashovijay Jain Sanskrit Pathshala, Mehsana.

LANGUAGE AND SUBJECTWISE CLASSIFICATION
WITH
APPROXIMATE CHRONOLOGY OF THE WORKS

I. ARDHAMĀGADHĪ CANON (AMg.) 1. Aṅgas 2. Upāṅgas 3. Prakīrṇakas (Paiṇṇas) 4. Late Prakīrṇakas (in JM.) 5. Epistemological Works 6. Mūlasūtras 7. Chedasūtras II. JAIN MĀHĀRĀṢṬRĪ (JM.) 8. Nijjuttis 9. Bhāṣyas 10. Cūṇais 11. Karmagranthas 12. Caritras 13. Kathās 14. Prakaraṇas 15. Kulakas 16. Stotras	17. Didactical Works 18. Philosophical and Ritualistic Works 19. Scientific and Technical Works 20. Anthologies III. JAIN ŚĀURASENĪ (JŚ.) 21. Pro-Canon and Later Works 22. Religious and Philosophical Works IV. MĀHĀRĀṢṬRĪ (M.) 23. Māhārāṣṭri Works 24. Poetics (Verses quoted) V. DRAMATIC PRAKRITS 25. Dramas 26. Saṭṭakas (in Prakrit) VI. APABHRAṂŚĀ (Apa.) 27. Apabhraṁśa Works VII. MISCELLANEOUS 28. Prakrit Grammars (in Sanskrit) 29. Metrics (Prakrit, Sanskrit)

ARDHAMĀGADHĪ CANON (AMg.)

1. Angas

Āyāra
Sūyagada
Thāna
Samavāya
Viyābapannatti
Nāyādharmakabāo
Uvāsagadasāo
Antagadadasāo
Aṇuttarovavāiyadasāo
Paṇhāvāgaraṇāi
Vivāgasuya

2. Upāngas

Uvavāiya
Rāyapaseṇaijja
Jivābhigama
Pannuvanā
Jambuddivapannatti
Sūrapannatti
Candapannatti
(Nirayāvaliyāo)
Kappiyāo
Kappavadiṇṇisiyāo
Pupphiyāo
Pūpphacūlāo
Vaṇhidasāo

3. Prakīraṇakas (Paiṇṇas)

Ārāhaṇāpadāyā — Pāṇāyariya
Arāhaṇāpadāyā — Vīrabhadra
Ārāhaṇāsāra (Pajjantārāhaṇā)
Āurapaccakkhāṇa I, II
Aurapaccakkhāṇa — Vīrabhadra
Bhattaparinnā — Vīrabhadra
Candāvejjhaya
Causaraṇa (Kusalāṇubandhi) — Vīrabhadra
Devindattihaya
Gacchāyāra
Gaṇivijjā
Isibhāsiyāṇi
Joisakarapḍaga
Mahāpaccakkhāṇa
Maraṇavibhatti (Maraṇasamāhi)
Sāṇṭhārāga
Sārāvalī
Tandulaveyāliya
Tutthogālī
Vīratthao

4. Late Prakīraṇakas (in JM.)

Ārāhaṇā — Sulasaṁvāya
Ārāhaṇāpayarāna — Abhayadeva
Līvasāgarapannatti

5. Epistemological Works

Nandīsutta
Jaganandī
Laghuṇandī (Aṇupānandī)
Aṇugadārāṇi

6. Mūlasūtras

Uttarajjhāyā
Dasaveyāliya
Āvassayasutta
Piṇḍanijjuttī
Chāṇijjuttī

7. Cūḍasūtras

Āyāradasāo, (VIII Pujjusaṇākappa-Jīṇacariya,
Therāvalī, Samāyārī)
Kappa (Bhikkhūkaḍḍika)
Vavahāra
Nisīha
Mahānisīha
Pañcakappa
Jitakappa

JAIN MAHARASṬRĪ (JM.)

8. Nijjuttis on

Āvassaya
Dasaveyāliya
Uttarajjhāyā
Āyāra
Sūyagada
Oghanijjuttī
Piṇḍanijjuttī
Kappanijjuttī

9. Bhāṣyās (Often mixed up with the Nijjuttis and containing verses called Mūlabhāṣya)

Bhikkhūkaḍḍikabhāṣya (Pkt.)
Vavahārabhāṣya (Pkt.)
Nisīhabhāṣya (Pkt.)
Vīgeṇāvaśyakabhāṣya (Pkt.)
Pañcakalabhāṣya (MS.) (Pkt.)
Jitakalabhāṣya (Pkt.)

10. Cūṇīs

Āvassayacūṇī (Pkt.)
Ācarāṅgacūṇī (Pkt.)
Sūtrakṛtāṅgacūṇī (Pkt.)
Paṇḍavāṇikācūṇī I, II (Pkt.)

XXIX

Uttarādhyayanacūrṇi (Pkt.)
 Nandīśūtracūrṇi (Pkt.)
 Anuyogadvaracūrṇi (Pkt.)
 Nīśīthacūrṇi (Pkt.)
 Jītakalpacūrṇi (Pkt.)

11. Karmagranthas

Karmaprakṛti — Śivaśarman (Pkt.) with Cīrṇi
 and Vṛtti of Malayagiri
 Śataka (Sayaya) — Śivaśarman with Cūrṇi
 Saptatikā (Śattari) — Candrarṣimahattara
 Sārdhaśataka — Jīnavallabha (Pkt.)
 Pañcasanīgraha — Candramaharṣi (Pkt.) with his
 own Vṛtti

(*Prācīnakarmagranthas*)

Karmavipaka (Pkt.)
 Karmastava (Pkt.)
 Bandhasvāmitva (Pkt.)
 Śaḍaśīti (Pkt.)

(*Navīnakarmagranthas*)

Karmavipāka (Pkt.)
 Karmastava (Pkt.)
 Bandhasvāmitva (Pkt.)
 Śaḍaśīti (Pkt.)
 Śataka (Pkt.)

12. Carītras

Paṇṇacariya
 Cauppannamahāpurīscariya
 Surasundarīcariya
 Muṇisuvvacariya
 Puhavīcandacariya
 Vijayacandaśivalīcariya
 Mahāvīracariya
 Kumārapālacarita (Pkt.)
 Jambucariya
 Jūgādijūṇīncacariya
 Manīpatīcarita (H.) (Pkt.)
 Supāsanahacariya
 Bhuvaṇabhinīkevalīcariya
 Manīpatīcarita — Anonymous (Pkt.)
 Susaḍhacariya — Anonymous
 Kummāputīcariya

13. Kathās

Vasudevahiṇḍī
 Kuvalayamaḷākabhā
 Samarāiccakabhā
 Dhuttakkabhā
 Kabhāṇayakosa
 Kathākosaparakaraṇa (Pkt.)
 Akkhāṇamāṇīkosa

Maṇoramākabhā
 Kumārapālpratibodha (Pkt.)
 Nammayāsundarīkabā
 Jīnadattākkhyāna — Sumati (Pkt.)
 Jīnadattākkhyāna — Anonymous (Pkt.)
 Nāṇapañcamīkabā
 Taraṅgalolā
 Śaṇāṇīkumārācakraṇīkabhāṇaka (Pkt.)
 Kālākācāryakathanaka — Anonymous (Pkt.)
 Kālākācāryakathanaka — Bhāva. (Pkt.)
 Kālākācāryakathanaka — Dharmaprabha (Pkt.)
 Vividhatīrthakalpa (partly Pkt.)
 Añjāṇāsundarīkabāṇaya
 Sirīsīrīvālakabhā
 Rayāṇaseharīkabā

JM. stories in the Sanskrit and Prakrit commentaries like Cuppiś and Tīkās on works like Āvassaya, Uttarajjhāyā, Dasaveyāliya and others. Cf. Erz., AVTI. (H.)

14. Prakaraṇas

Faṇcāśakaparakaraṇa (Pkt.)
 Śrāvādharmavidhīprakarāṇa (Pkt.)
 Mūlaśuddhīprakarāṇa (Pkt.)
 Dharmaratnāprakarāṇa (Pkt.)
 Devendraṇarakendraparakaraṇa (Pkt.)
 Subodhā Sāmācārī (Pkt.)
 Brahmācāryaparakaraṇa (Pkt.)
 Dharmavidhīprakarāṇa (Pkt.)
 Daṇḍakaparakaraṇa (Pkt.)
 Sāmācārī — Tilākācārya (Pkt.)
 Sāmācārī — Anonymous (Pkt.)
 Jīvadāyāprakarāṇa (Pkt.)
 Nānācittakaparakaraṇa (Pkt.)
 Navatattvaparakaraṇa (Pkt.)
 Gāṅgeyabhaṅgaparakaraṇa (Pkt.)

15. Kulakas

Āloyāṇākulaya
 Annāyauñchakulaya
 Appavīśīkulaya
 Ārāhaṇākulaya
 Dvādaśakulaka (Pkt.)
 Dvādaśāṅgīpadapramāṇakulaka (Pkt.)
 Īryāpathīkīṇṇīyādūṣkṛtakulaka (Pkt.)
 Khatīkulaya
 Micchādūkkāḍakulaya
 Mīthīyātvamanthānakulaka (Pkt.)
 Sādharmīkavātsalyakulaka (Pkt.)
 Saṅghasvarūpakulaka (Pkt.)
 Sarvātīrthamaharṣīkulaka (Pkt.)

Ussuttakulaya
Uvaesamamālākulaya

16. Stotras (alphabetically arranged)

Ādidevastava --- Devendra (Pkt.)
Ādidevastava --- Rāmacandra (Pkt.)
Ādidevastava (Sanskrit, Prakrit)
Ādinātha-trayodaśa-bhava-stotra (Pkt.)
Āṇāhacariya
Ajitaśāntistava --- Dharmaghoṣa (Pkt.)
Ajitaśāntistava --- Nandiṣeṇa (Pkt.)
Alpabāhuvaggarbhita-mahavīrasīstava (Pkt.)
Bhava-trayī-stavana (Pkt.)
Candraprabha-sapta-bhava-stotra (Pkt.)
Caturvīṃśati-jinastavana (Pkt.)
Catuṣtriṃśat-jināṭṭhastavana (Pkt.)
Duṣṣamakalastavana (Pkt.)
Dvāsapta-jina-stotra (Pkt.)
Gaṇadharasārdhaśataka (Pkt.)
Gautamastotra (Pkt.)
Gurupāratantryastotra (Pkt.)
Guruvandanabhāṣya (Pkt.)
Jayatīhayanāthaya
Jinastotra (Abhāṇaka-stotra) (Pkt.)
Jīva-vicāra-stavana (Pkt.)
Jñānastotra (Pkt.)
Laghu-ajitaśāntistava (Ullāsikkamastava) (Pkt.)
Lokāntika-deva-stavana (Pkt.)
Mahāvīra-kalasa (Apabhraṇśamaya)
Mahāvīra-stotra (Vīrajānāthaya) (Pkt.)
Mallījinastavana (Pkt.)
Mayarāhīyathaya
Namokkāratthaya
Namaskāra-stavana --- Anonymous (Pkt.)
Namasūya-stotra (Bhayabharathotta)
Nandīśvara-dvīpa-stotra (Nandīsaraceiyasānīthava)
(Pkt.)
Neminātha-nava-bhava-stotra (Pkt.)
Pañca-kalyāṇaka-stotra (Pkt.)
Pañcaparametṭhithavana
Pañca-triṃśat-jinavāṇī-guṇa-stavana (Pkt.)
Pārśvadevastavana --- Jayakīrti (Pkt.)
Pārśvajinastavana (Pkt.)
Pārśvanātha-dāśa-bhava-stava (Pkt.)
Pārśvanātha-jina-stavana --- (Navagrahasvarūpa-
garbhita) (Pkt.)
Pārśvanātha-jina-stavana --- Ratnakīrti (Pkt.)
Pārśvanātha-laghu-stava (Navagabathuigabbha)
(Pkt.)
Pārśvanātha-stavana --- Dharmaghoṣa (Pkt.)
Pārśvanātha-stavana --- Jinavallabha (Pkt.)
Pārśva-prabhu-stavana (Pkt.)

Rṣabha-devājñā-stava (Pkt.)
Rṣabha-pañcāśikā (Pkt.)
Rṣimandala-stava (Pkt.)
Samosaraṇatthaya
Sāntikarastava (Pkt.)
Sāntinātha-dvādaśa-bhava-stotra (Pkt.)
Sarva-jina-caturvidha-duṣṣamā-saṅgha-stotra
(Pkt.)
Sāsāvata-chaitya-stava (Pkt.)
Siddhapañcāśikā (Pkt.)
Sigghamavaharau-stotra (Pkt.)
Sīmādhara-jina-stavana (Pkt.)
Srutajñāna-namaskāra (Pkt.)
Stambhanapārśvajinastavana (Pkt.)
Tām-Jayau-smaraṇa-stotra (Pkt.)
Uvasaggahara-stotra (Pkt.)
Vaiṛyādevīstava (Pkt.)
Vīra-saptavīṃśati-bhava-stotra (Pkt.)
Vīra-stava (Pkt.)
Vividhāṭṭhastuti (Pkt.)
Yugādidevastava (Pkt.)

17. Didactic Works :

Uvaesamālā
Uvaesapaya
Uvaesapayaṭṭikā
Dhammovaesamālā
Sīlovaesamālā
Viveganāṇjari
Uvaesasattari
Sammattasattari
Saṭṭhisayaya
Uvaesarayanakosa
Sāmbodhasattari
Sāmbodha-dohāvalī
Ihāvavairāgyaśataka --- Anonymous (Pkt.)
Sāmbodhapañcāsiyā

18. Philosophical and Ritualistic Works

Tattvārthasūtra (Skt.)
Sammattitarka (Sammai-pagarāṇa)
Viśeṣaṇavati (Pkt.)
Dhyānaśataka (Pkt.)
Eṣṭakṣetrasamūsa (Pkt.)
Eṣṭasāṅghaṇī (Pkt.)
Jambuddhivasāṅghaṇī
Laghusaṅghaṇī (Pkt.)
Dhammasaṅghaṇī (Pkt.)
Pañcavattihaya
Sāvayapaṇṇatti
Sumipāsattari
Pañcāśakaprakaraṇa (with Cūṇī on 1) (Pkt.)

XXXI

Vimśativimśikā (Pkt.)
 Yogasataka (Pkt.)
 Jivaviyāra
 Pañcasamgraha (Pkt.)
 Navapaya
 Rīṭṭhasamuccaya
 Ceiyavandanabhāsa
 Ceiyavandanamahābhāsa
 Nigoyachattīsi
 Pudgalasaṭṭhamīkā (Pkt.)
 Posabavihi
 Jivānusāsana
 Pavayanasāroddhāra
 Laghuksetrasamāsa (Pkt.)
 Loganālibattīsi
 Paccakkhānasarūva
 Saṭṭhisaya
 Vidhimārgaprapā (Pkt.)
 Viyārasāra
 Siddhapañcāśikā (Pkt.)

19. Scientific and Technical Works

Aṅgavijjā
 Loka vijaya yantra (Pkt.)
 Jagatsundarīprayogamālā (Pkt.)
 Jcñitthaya
 Lagnaśuddhi (Pkt.)
 Dinaśuddhi (Pkt.)
 Vatthusāra
 Rayanaparikkhā

20. Anthologies

Tārāyana
 Vajjālagga
 Gāhārayanakaṣa
 Subhāsiyapaṭṭhasamgraha
 Subhāsiyagāṇāsamgraha
 Gābāsāhassī
 Chappannayagābāo

JAIN ŚAULASENI (JŚ.)

21. Pro-Canon and Later Works

Ṣaṭkhaṇḍāgama (Pkt.)
 Mahābandha (Pkt.)
 Kasāyapahūḍa
 Samayasāra (Pkt.)
 Pravacanasāra (Pkt.)
 Pañcāstikāya (Pkt.)
 Niyamasāra
 Rayanasāra
 Daṁṣanapātuda

Suttapāhūḍa
 Bohapāhūḍa
 Cārittapāhūḍa
 Bhāvapāhūḍa
 Mokkhapāhūḍa
 Liṅgapāhūḍa
 Sīlapāhūḍa
 Bārasa Anuvekkhā
 Pañcanamaskarabhakti (Pkt.)
 Tīrthāṅkarabhakti (Pkt.)
 Siddhabhakti (Pkt.)
 Śrutabhakti (Pkt.)
 Cāritrabhakti (Pkt.)
 Yogi (Aṅgāra) bhakti (Pkt.)
 Ācāryabhakti (Pkt.)
 Nirvāṇabhakti (Pkt.)
 Pañcagurubhakti (Pkt.)

22. Religious and Philosophical Works

Mūlācāra
 Tiloyapaṇṇatti
 Bhagavatī Arādhana (Pkt.)
 Dhavalā (Ṣaṭkhaṇḍāgama-Ṭīkā) (Pkt.)
 Jayadhavalā (Pkt.)
 Mahādhavalā (Mahābandha) (Pkt.)
 Ārādhanaśāra (Pkt.)
 Pañcasamgraha (Pkt.)
 Laghunayacakra (Pkt.)
 Darśanasāra (Pkt.)
 Tattvasāra (Pkt.)
 Bhāvasamgraha (Pkt.)
 Śrīvākācāra (Vasuṇḍī) (Pkt.)
 Gommaṭasāra (Jivakāṇḍa, Karmakaṇḍa) (Pkt.)
 Karmaṇṇakṛti (Pkt.)
 Trilokasāra (Pkt.)
 Dravyasamgraha (Pkt.)
 Labdhisāra (Kṣapanaśāra) (Pkt.)
 Jambuddhivapaṇṇatti samgraha
 Kattigeyāṇupekkhā
 Jñānasāra (Pkt.)
 Chedaśāstra, Chedapīṇḍa (Pkt.)
 Siddhāntasāra (Pkt.)
 Kallāṇāloyaṇā
 Aṅgapaṇṇatti
 Brhat-nayacakra (Pkt.)

MAHĀRĀṢṬRĪ (M.)

23. Māhārāṣṭrī Works

Gāhāsattasaī
 Setubandha (Rāvaṇavaha)
 Līlāvaī

XXXII

Mahārthamañjarī (Pkt.)
 Śricibhakāvya (Pkt.)
 Kāṁsavaha
 Uśāniruddha
 Verses from Alaṅkāra Literature
 Verses from Sanskrit Dramas

24. Poetics (Verses quoted)

Kāvyaālaṅkāra (Rudraṭa)
 Dhvanyāloka
 Vakroktijivita
 Śṅgāraprakāśa
 Sarsvatīkaṇṭhābharaṇa
 Kāvyaaprakāśa
 Alaṅkārasarvasva
 Sāhityamīmāṃsā
 Vāgbhaṭālaṅkāra
 Kāvyaṇuśāsana (Hemacandra)
 Kalpalatāviveka
 Alaṅkāramahodadhī
 Kāvyaṇuśāsana (Vāgbhaṭa)
 Sāhityadarpaṇa
 Rasārṇavasudhākara
 Alaṅkāraratnākara
 Rasagāṅgādhara

DRAMATIC PRAKRTIS

25. Dramas

Dramas of Aśvaghoṣa
 Abhiṣeka
 Avimāraka
 Ūrubhaṅga
 Karpabhāra
 Cārudatta
 Dūtaghaṭotkaca
 Dūtavākya
 Pañcarātra
 Pratiññāyagandharāyaṇa
 Pratimā
 Bālacarita
 Madhyama-vyāyoga
 Svapnavāsavadatta
 Abhijñānaśākuntala
 Mālavikāgnimitra
 Vikramorvaśīya
 Mṛcchakaṭika
 Kundamālā
 Mudrārākṣasa
 Veṇīśanīhāra
 Bhagavadajjukīya
 Nāgānanda
 Prīyadarśikā

Ēatnāvallī
 Mattavilāsa-prahasana
 Kaumudīmabostava
 Mahāvīracarita
 Uttararāmacarita
 Mālatīmādhava
 Kāmābhyaṇaya
 Anargharāghava
 Tāpasavastarāja
 Āścaryacūḍāmaṇi
 Subhadrādhanaṁjaya
 Tapatīsamvarana
 Naisadhānanda
 Āgam dambara
 Bālarāmāyaṇa
 Viddhaśālabbhañjikā
 Bālabhārata
 Candakaṇṭika
 Karpāsundarī
 Prabodhacandrodaya
 Kaumudīmītrānanda
 Pārījātaḥaraṇa
 Mudritakumudacandra
 Pārthaparākrama
 Prasannarāghava
 Karpūracarita-bhāṇa
 Tripuradāha-dīpa
 Kūkmīṭharāṇa-Ihāmrga
 Samudramanthana-samavakāra
 Ilāścaryacūḍāmaṇi-prahasana
 Kīrātārjuniya-vyāyoga
 Ilammīramadamardana
 Karuṇāvajrāyudha
 Mallikāmakaranda
 Samkalpasūryodaya
 Subhadrā
 Añjanāpavanamjaya
 Dūtāṅgada
 Pārvatīparinaya
 Caitanyacandrodaya
 Unmattarāghava (Vi.)
 Vidagdhamādhava
 Lalitāmādhava
 Kāṁsavadha
 Jñanāparinaya
 Manmathomathana
 Mahānāṭika
 Unmattarāghava (Bhā.)
 Yayāticarita
 Nalavilāsa-nāṭika

XXXIII

26. Sattakas (In Prakrit)

Karpūramāñjarī
Candralekḥā
Rambhāmāñjarī
Ānandasundarī
Śrīgāramāñjarī

APABHRAṂŚA (Apa.)

27. Apabhraṁśa Works

Paumacariu — Svayambhū
Rittbanemicariu
Paramappapayāsu
Yogasāra
Mahāpurāṇa
Jasaharacariu
Nayakumāracariu
Sāvayadhammadohā
Pāsanāhacariu
Bhavisattakā
Kahākosu
Jambūsāmicariu
Sudamśanacariu
Karakandacariu
Vilāsavaikāḥ
Pāhūdadoḥ
Paumasiricariu
Suandhadabamīkahā
Dhammaparikkhā
Vaddhamānacariu
Nemrāhacariu
(Saṇḍikumaracariu)
Risaha-pāraṇa-saṁdhi
Vīrajiṇa-pūṭapaya-saṁdhi
Gayaśumāli-saṁdhi
Sātibhadda-saṁdhi
Avantisukumāla-saṁdhi
Chakkamuvāeso
Jivāṇusattḥi-saṁdhi
Anāhi-saṁdhi
Upadeśa-rasāyana-rāsa
Kālasvarūpakulaka
Caccarī
Mayaṇareha-saṁdhi
Mayaṇaparājayacariu
Nammayāsundarī-saṁdhi
Saṁdesarāsaka
Candappahacariu

Caurāṅga-bhāvaṇa-saṁdhi

Ānandasāvaya-saṁdhi

Antaraṅga-saṁdhi

Prākṛta-paiṅgala

Kesi-goyama-saṁdhi

Bhāvaṇa-saṁdhi

Sila-saṁdhi

Uvabhāṇa-saṁdhi

Hematīlayasūri-saṁdhi

Tava-saṁdhi

Aṇāhi-maharisi-saṁdhi

Uvaesa-saṁdhi

Vaynakāḥ

Bārasāṇuvekkha

Sinvālacariu

Vikramorvaśīya (Apa. verses)

Hemacandra's grammar 8. 4.

Apabhraṁśa verses from Alamkāra literature

Abhinavagupta Taotrasāra stanzas.

28. Prakṛit Grammars (in Sanskrit)

Nāṭyaśāstra: (Bharata)

Prākṛtaprakāśa

Prākṛtamañjarī

Prākṛtalakṣaṇa

Saṁśiptasāra

Prākṛtavayākaraṇa (Hem.)

Prākṛtavayākaraṇa (Trivi.)

Prākṛtānūsāsana

Prākṛtarūpavatāra

Śadbhāṣācandrikā

Prākṛtasañjīvanī

Prākṛtamañidīpa

Prākṛtacandrikā

Prākṛtakalpataru

Prākṛtasarvasva

Prākṛtānanda

Pāṇakosa

29. Metrics (Prakṛit, Sanskrit)

Gāthālakṣaṇa

Vṛttaśāstisamuccaya

Svayambhūchandas

Chandonūsāsana

Chandolakṣaṇāni

Chandaḥkośa

Kavidarpaṇa

Prākṛtapaṅgala

GRAMMATICAL AND GENERAL ABBREVIATIONS

A.	Ātmanepada	Gr.	Grammar
Abl.	Ablative	ib.	ibidem
Acc.	Accusative	id.	idem
act.	active	i. e.	idest
adj.	adjective	impf.	imperfect
adn.	adnominal	impv.	Imperative
adv.	adverb	infix.	infix
aor.	aorist	Inst.	Instrumental
App.	Appendix	intj.	Interjection
arch.	archaic	intra.	intransitive
asp.	aspect	l.	line
aug.	augment	lit.	literal
Bv.	Bahuvrīhi	Loc.	Locative
card.	cardinal	m.	masculine
caus.	causative	m. c.	metri causa
cc	compare	med.	medial
comm.	commentary	n.	neuter
comp.	comparative	neg.	negative
cond.	conditional	Nom.	Nominative
conj.	conjunction	num.	numeral
correl.	correlative	obj.	objective
cpd.	compound	obs.	obsolete
Dat.	Dative	onomat.	onomatopoeic
denom.	denominative	opt.	optative
desid.	desiderative	ord.	ordinal
dimi.	diminutive	F.	Parasmaipada
du.	dual	p.	page
Dv.	Dvandva	pt.	paragraph
Dvig.	Dvigu	pp.	pages
Ed.	Edition	pp.	past active participle
e. g.	exempli gratia	pass.	passive
em.	emendation	pej.	pejorative
encl.	enclitic	per.	person
etc.	etcetera	pf.	perfect
etym.	etymology	pl.	plural
euphem.	euphemism	postpo.	postposition
ex.	example	pot.	potential
excl.	exclamation	p-pp.	potential passive participle
f.	feminine	pp.	past passive participle
fig.	figurative	pred.	predicate
F. N.	foot note	pref.	prefix
fol.	following	prep.	preposition
freq.	frequentative	procl.	proclitic
fut.	future	pron.	pronoun
Gen.	Genitive	pr. part.	present participle (active)
gend.	gender	pr. part. pass.	present participle
ger.	gerund		(passive)

xxxv

prvb.	preverb	term.	termination
redup.	reduplication	tr.	transitive
refl.	reflexive	ts.	tatsama
rel.	relative	v.	verb
sg.	singular	v.	verse
sub.	subject	v. l.	versu lectio
subs.	substantive	Voc.	Vocative
suff.	suffix	Vol.	volume
superl.	superlative	v. w.	variant writing
s. v.	sub voce	w. r.	wrong reading
tbb.	tadbhava		

LANGUAGES

Ābhī.	Ābhīrī	Lat.	Latin
AMg.	Ardha-Māgadhī	L. Skt.	Late Sanskrit
Apa.	Apabhraṇṣa	M.	Māhārāṣṭrī
As.	Asokan Inscription	Mg.	Māgadhī
Av.	Avestan	MIA.	Middle Indo-Aryan
Āva.	Āvantī	Nāg.	Nāgara
Avb.	Avahatthā	NIA.	New Indo-Aryan
Cāp.	Cāṇḍālī	Ni. Pra.	Niya Prakrit
Cl. Skt.	Classical Sanskrit	OIA.	Old Indo-Aryan
CūPai.	Cūlikā Paisācī	Pā.	Pāli
Dāk.	Dākṣiṇātyā	Pai.	Paisācī
Deśī.	Deśī word	Pkt.	Prakrit
Gā.	Gāthā dialect	Prā.	Prācyā
Gr.	Greek	Ś.	Śaurasenī
HySkt.	Hybrid Sanskrit	Śāb.	Śābarī
IE.	Indo-European	Skt.	Sanskrit
I. I.	Indo-Iranian	Tāk.	Tākkī or Dhākkī
JM.	Jain Māhārāṣṭrī	UpNāg.	Upanāgara
JŚ.	Jain Śaurasenī	Ve.	Vedic
J. Skt.	Jain Sanskrit	Vrā.	Vrācada

SYMBOLS

<	derived from	-	when an hyphen cannot be used without ambiguity the plus sign is used.
>	developing into	—	dash
=	semantically equivalent	?	in etymology 'of doubtful origin or not of Indo-Aryan origin'
·	short syllable (micron)	?	in other places, 'doubtful'
—	long syllable (macron)		a dapda is used to indicate the end of a hemistich in case of metrical passages, but will not be used if the passage is immediately followed by the reference (abbreviation and numbers).
*	Unattested or reconstructed form other than those which are preceded by <		
-	hyphen is used to separate the morphological elements of a word or the constituents of a compound and the ICs of an expression.		

OTHER ABBREVIATIONS

AD.	anno Domini	Sāg.	Alpaparicitaśiddhāntikaśabdakośa by Śāgarānanda
BC.	before Christ	JainSiKo.	Jainendrasiddhāntakośa, 4 volumes, BJP, 1920 ff.
VS.	Vikrama Samvat	JainLa.	Jaina Lakṣaṇāvali, 3 volumes
ŚS.	Śaka Samvat	Debrun.	Debrunner, Altindische Grammatik II, 2, Göttingen 1954.
Pu.	Pūrvabhāga	Sch.	Schubring, Die Lehre der Jainas, Leipzig 1935.
U.	Uttarabhāga	W.	Weber, Saptaśatakam des Hāla, Leipzig 1831.
Alt.	Abhidhānarājendra		
AMgD.	Ardha-Māgadhi Dictionary		
FSM.	Pāiyasaddamahānava		

अ

अ (a < ā, ī, ū and ɛ) The first letter of the pan-Indian alphabet; the first vowel in the so-called वर्णमाला which lists the usual sounds used in the Indian languages. The Prakrit grammarians wrote in Skt. and traces of grammars in Prakrit are sporadic and doubtful. They give the sounds of Sanskrit and point out the main differences which the Prakrits show from them, mostly absence of a few sounds, but with no new additions. The oldest statement is found in the नाट्यशास्त्र of भरत, 18. 6 'प्रश्नोच्चारणस्य अच्चारणं न पाठ्यं णत्वम्। वसुधैव कुटुम्बकम्' quoted by Malayagiri on KapṛBhā. 2. This points to the loss of the sounds ऐ and औ, the विसर्ग, झ, ष and ङ, भ and न. This is based on the usual मात्रा in which विसर्ग follows अनुस्वार and the order of the semivowels and sibilants is य र ल व ष ङ and स. Hem.(Gr.) 1. 1 gives a more complete list of the sounds absent in Prakrits वा-वृ-लृ-ळ-ले-औ-इ-उ-ए-अ-विष्-दीर्घान्तवर्ज्यो वर्णसमाप्तयो लोकादस्यन्तव्यः. Tripi.(Gr.) more precisely असंयुक्तञ्जकारभ्यां रक्षितः 1. 1. 1; Appay.(Gr.) however points out that we have to start with the entire वर्णमाला of Sanskrit to justify the rules of all the Prakrit grammarians like Vama and others. ŚeṣaKr.(Gr.) in ऐ-औ-अ-इ-उ-ए-अ-विष्-दीर्घान्तवर्ज्यो वर्णसमाप्तयो लोकादस्यन्तव्यः सङ्गः। चतुर्थो भ्यसि प्राप्ते हल् ङ-भ-नाः पृथक् द्विवचनं नष्टायाः प्राकृते (a mixed list of sounds and grammatical features) points out that many of these so-called absent sounds do not occur in one or the other dialect of Prakrit. Such rules are necessary because Skt. is taken as the basis of Prakrits by all these grammarians. The phonetic value of अ in Prakrit remains uncertain, but appears to show some variations in different places in a word. This can be seen by looking into its origins in Skt. Thus initial अ comes also from आ before a double consonant and अनुस्वार (i.e. in a close syllable) and from क् and from initial य in words like अहाम्य. In the final position it is a short form of आ in some pronominal words like अहं, यथा, तह-तथा or acts as a thematic vowel if the original word ends in a consonant. The अ of इअ (इति) may go back to the IE. final as seen in Latin *ita*. In the medial position it often represents आ if the stress is either on the preceding or following vowel and acts as an anaptyctic vowel in गम्हा-गर्हा. Dissimilation of उ also gives rise to अ in some words: मउट्ट < मुउट्ट, गम्अ < गुम्अ.

अ (a ~ ay) neg. part. [only in epds; a- before words beginning with consonants and an- before vowels] [IE. *h₂u-ae*] All the usages and nuances of the meaning of Sanskrit

नञ् are also found in the Prakrits. The theory of नञ् assigns it two basic meanings: exclusion (पर्युदास) and denial (प्रसङ्गप्रतिषेध) and normally they are expressed by अ as forming a cpd. with the following word and by न as an independent particle respectively. However some cases of denial with compounds and of exclusion with न as an uncompounded word in a sentence are admitted. These are due to change of emphasis on one or the other idea based on mostly non-linguistic considerations. The compounds with अ- are one of the two types, attributive (karmadhāraya) and possessive (bahuvrīhi) which shows a partial correspondence with the two basic meanings तदभाव 'absence of a thing' and तदन्वय 'difference from a thing'. An inclusive scope is suggested for the negative अ by भिनभद्र in his stanza: सुखं देसो व जसो पञ्चकषाणे न जेसिमुदणं। ते अप्पञ्चकषाणे सुखणिदिहे मओऽकारो॥ VīṣṭBhā. 1232 (1229) (comm. सर्वप्रत्ययानां देशप्रत्याख्यानां च वेदासुदेवे न अभ्यन्ते तदप्रत्याख्यानाः। अकारस्य सर्वसिद्धिप्रदानमत्वात्); The various senses suggested are 'similar to' (अन्वय-दंशण), 'other than, different from' (अदेव, अमणुस्स), 'absence of' (अणुण, अणमार, अचित्त), (figuratively) 'small, little' (अथण, अनेल, अपरिगह), 'opposition to, contradictory to' (अधम्म, अरद, असुमाहि, अनित्त, expressive of independent entities) and 'impropriety' (अद्वय, अकहा, S. अणच्छरो). In some words it has the meaning of दुश्च, असाहवी. अ is compounded with all the parts of speech except the finite verbal forms. A rare case of this type is found in अगमंति 'they take no heed' in अगमंति दंति अकुसुपहार PāṇCa. (P.) 12. 2. 8. With nouns it forms compounds which may give rise to a noun or an adjective (अधम्म, अमणुस्स, अविरद, अकारण, अमर, अपुत्त). With adjectives it generally gives rise to adjectives some of which can then be used as nouns (अकल, असुभ), with adverbs (अहरा, अदरेण, अरुद-), with particles (अतहा, अतुख), with participles (अकय, अप्पमत्त, अणिन्दित, अणिच्छमाण) and with gerunds and infinitives (अकहिअण, अकहिअं). In some cases it intensifies the meaning of the following word (अक्कर, अवरम, अपच्छिम, अणुत्तर, अणुच्छिम); sometimes it negates both words of the following compound: अनुच्चमोस (neither true nor false), अगल्लु (neither heavy nor light). A negative cpd., when compounded with its opposite, generally follows it (धम्मअधम्म, जीवाजीव), the exceptions being due to phonetic reasons (अरहरद). Sometimes अ is contrasted with स, अकाममरण, सकाममरण. [Citations will be found under the various words given above]

अ

2

अ

अ (a < a-) [pronominal base of the two demonstratives *idam* and *adas*, the first indicating an object near the speaker and the second an object which is distant from him. In comparison with Vedic, the *a*-base is already limited in Cl. Sanskrit to the oblique cases and in the Prakrits it is found only in the Gen. sg. and Loc. sg. and probably in the Nom. sg. of *idam* and of *adas*. In the other forms the bases are *ima-* and *ama-*. Thus forms corresponding to Skt. अयम्, अस्, अस्मिन् and असौ are found here and there, particularly in older AMg. and in the epics or dramas which are closely modelled on Sanskrit. The base is also found in some adverbial derivatives like *ajja* (a-dya) and *ao* or *adu* (adas). Hem.(Gr.) 3. 74, Varā. (Gr.) 6. 15-17, Mārka. (Gr.) 5. 70-71. Hem.(Gr.) 3. 87 gives अह as Nom. sg. of *adas* for all genders, but it may really be अय. In addition *ya-* has initially developed into the base *a-* in some words and their compounds in older AMg. cf. : अहावस्यं, अहामयं. Hem.(Gr.) 1. 245 और लोपोऽपि] अअं M. अहवां वअकजो मज्झ कए सुक्कीविओ सोमिती SetuBa. 14. 44; अअं महिदो उण एस वण्णी Usānī. 1. 31; S. (दुनेय) अअं महाराओ भूमिए उवविट्ठो ŪruBh. 1. 42. 1; (प्रियंवदा) तुए उवगदाए लदासणाहो विअ अअ कंसुरव्वओ पडिमादि Sāk. 7. 6(1); (विट्ठक) मम उजेव्व पक्कस भम्हणस अअं मअणमहम्मवो Ratnā. 1. 9. 3; (सुत्रधार) दिणामयेओ अअं उववासो Mrecc. 1. 88; (भायुर) अअं दस सुवण्णं धलेदि Mrecc. 2. 196; (लवङ्गिण) पडिच्चिट्ठो कयु गो पिअमहीए अअं एसाओ MālaMā. 4. 1. (40); (सारङ्गिण) अअं च दिक्खविहिण्णविट्ठार देवीए विण्णतो जोईसरो KapMañ. 4. 18. 12; 2. 45. 2; (सुत्रधार) अअं अवसरो अम्हाणं पओअविण्णणं णिसिंहु CandLe. 1. 4. p. 2; 1. 28; (विट्ठक) अअं उण पव्वसो पुणिमार्चरो ViddhaSā. 1. 39 (p. 64); अअं जणो may refer to both men and women, (सदयन्तिका) अअं पि सो जणो MālaMā. 4. 0. 18; 5. 24 (159); (मेखला) अअं जणो तुमं ... सणं पडिवज्जदि ViddhaSā. 3. 5 (p. 135); (राजा) पव्वविजेसे अअं पिअओ कयु देवीए SīhMañ. 4. 12 (p. 96). For AMg. JM. JS. Apa. see अय. अस्स JM. उअ अस्स जंतुसुओ इमस्स दाडिमदुमस्स य कलाअं KumāCa.(H.) 5. 8; रुवज्जुं तु परितासं लहु अस्स रासि अम्माने । जुतासंखेजं लहु SāJSi.(D.) 4. 78; S. (विट्ठक) अहो अस्स दिअअव्वेवो ViddhaSā. 1. 14(28); (पारिवर्धक) सो अस्स कइ सिरिअभसेहरो KapMañ. 1. 10; अस्सि AMg. तच्च वेयं तहा चैयं अस्सि वेयं पवुज्जहं Āyār. 1. 4. 1. 2; अस्सि लोए पव्वहए Āyār. 1. 1. 2. 1; 1. 5. 3. 3; सेउजं पुण उववस्ये जाणंजा अस्सि पडियार एयं साहम्मियं सुतुस्सि Āyār. 2. 2. 1. 3; (Sīlānka p. 361; अस्सि पडियार ति पत्तपत्तिज्जा ?) अस्सि च लोक अदुवा पत्था Sūy. 1. 7. 4; अस्सि सुठिक्खा ति विहेण ताए Sūy. 1. 14. 16; दुस्सि जणं परिणाय अस्सि जीविअभावा Sūy. 1. 15. 4; Sūy. 2. 1. 15. (p. 79. 19) (Sīl. correctly, अस्मिन् पयावे साधुपयावे व्यवस्थितम्); अस्सि धम्मे अणाधारं नायेवजा क्वाइ वि Sūy. 2. 5. 1; JM. अस्सि नेव देसकले पुरजणवण्ण राया विण्णविओ Erz. 67. 8; M. अस्सि देतभरे इमस्सिमहिवे संकीलमाणे इह SīKāv. 5. 29; (पारिवर्धक) अस्सि लु सट्ठअवरे CandLe. 1. 13; S. (मेना) मह वि रत्तिअं भाइदे अस्सि ज्जेव अत्थे पिहिअहिअए किं लदिसअदि PārVpā. 1. 15(5); Apa. अस्सि परम्मज्जितित्थे MahāPu.(P.) 59.8.1; असो the only form from the pronoun अदस्. AMg. असो तत्तमकासी य अदाण्ता सुसं वए Sūy. 1. 1. 3. 8.

अ (a) augment used in Sanskrit before the secondary

tenses of imperfect, aorist, pluperfect and conditional. AMg. alone has sporadically preserved augmented verbal forms in its older works. The following forms are noted : आसि ~ आसी from अस् Āyār. 1. 1. 1. 3; 1. 9. 2. 4; 1. 9. 2. 7; 1. 9. 4. 3; 1. 9. 4. 16. अहेसि Āyār. 1. 9. 3. 6; अकासि ~ अकासी Āyār. 1. 1. 4. 3; 2. 2. 2. 4; Sūy. 1. 1. 3. 8; 1. 2. 2. 4; 1. 2. 2. 8; 2. 1. 31. अवसिम् Sūy. 1. 2. 3. 20; 1. 15. 25; अतरिम् Sūy. 1. 11. 6; अदक्खु Āyār. 1. 5. 1. 3; 1. 9. 1. 10; 1. 5. 2. 1; अक्खी Sūy. 1. 5. 2. Some doubtful cases are अच्छे, अम्मे Āyār. 1. 1. 2. 5. [Examples will be found under the respective words]

अ (a < ca) part. [अ is written after nasalised and non-nasalised vowels in M. S. Mg. and as य in AMg. JM. and JS. The usage in Apa. varies according as the text-tradition belongs to Jain or non-Jain writings. च is written after अनुस्वार. Writing of अ after अनुस्वार and च after vowels is sporadic and uncritical, cf. GāSaSa. 1. 2; 1. 24; 2. 62; 6. 16; 6. 24; 6. 41; 6. 55; JambūSāCa. 3. 11. 6; 5. 13. 17; Māla. 736(8); BhāvPā. 52; 162; RīṭSamu. 15, 26, 31; य = अ in Līlāvaī as in Gauda-vaḥo] The basic meaning is conjunction. A and, in addition, also, as well. M. चत्तरिणी पिअवण्णा अ तण्णी पट्ठववआ अ GāSaSa. 1. 36; अइ पवसिण्णु दिअसेसु । अणिअत्तासु अ राइसु पुत्ति किं दड्ढमाणे GāSaSa. 1. 45; साहसं मज्झ । जाणइ गोत्ताओ वासारतोइत्तो य GāSaSa. 3. 31; तह वि मज्जाणं मईणं अ आमरंताई पेम्माइ GāSaSa. 2. 87; तह तह से तणुआअइ मज्झो दाओ अ पडिवक्खो GāSaSa. 3. 92; इत्थेसु अ पाएसु अ अंगुलिगणणइ अगमा दिअहा GāSaSa. 4. 7; (joins two relata of a relation) पुत्तस्स पिअअमस्स अ मज्झमिस्स-ण्णाए वरणीए GāSaSa. 5. 9; वंक्कस्स उज्जुअस्स अ संबो किं चिरं होइ GāSaSa. 5. 24; मत्तं । धणरिद्धीअ सिगीअ अ सल्लप्पण्णाइ वाक्खीअ अ लोअं SetuBa. 2. 17; अह मंहेदि तरुहि अ फल्लिहि अ मोगरदि हंतुण दं SetuBa. 15. 15; तो पवआइ नआई तुरआइ अ रक्खसाइ लोहिअमत्तो । ... पअत्तो खत्तुं SetuBa. 15. 16; जीणण अ अहिमाणो रक्खि-ज्जअ अ गरुओ सरीरेण जओ SetuBa. 15. 15; इअ तो धुव्वह ... । वंदीहि कइदिहि अ भूमत्थेहि विअ गुणेहि GaudVa. 253; गअणं च मत्तमेहं धारा-लुलिअज्जुणइ अ वणाई । ... हरेति पिआओ अ पिआओ GaudVa. 406; पिअववैति व हिअं ... । मुहलविहंता अ सता सुणणसण्णाइ अ वणाई GaudVa. 524; वाहिगआण जस्स अ गत्थि च्छिअ णहअलं ति पडिवत्ती । कंदरपरिठ्ठिआण अ सो च्चिअ गत्थि ति पडिहाइ GaudVa. 281; असहाओ वगववाहणो य वहमगओ पत्थ Līlā. 135; सो उण विहिसंपुण्णो मूरो चार्हं सुभिक्वो य Līlā. 149; दिण्णाण अण्णणाय य ... । कुमारीणे गत्थि अण्णं मणयव्वं Līlā. 633; अहं खु जणणी य तुह पत्त Līlā. 654; जं लोए पअडअमो अपाअओ अ SīKāv. 1. 2; B (develops in negative sentences the meaning) either or (neither nor), but, (implying some contrast). It connects words, phrases, clauses and sentences, where it can be used with each member or only once. M. कमलाअरा ण मलिआ हंसा दुगुविअ ण अ पिच्छा GāSaSa. 2. 10; (जाएज) मा माणुसम्मि लोए कइ रसिओ ददिओ अ GāSaSa. 3. 30; (ण सोहइ) अंतविरसो अ वानो असेअणो अ रसिओसो GāSaSa. 1. 68; पावइ तुरिअविमुक्को अणहं ण अ अक्खसे पवंगमपहरो SetuBa. 14. 5; मिण्णो णडालव्वो ण अ से कुडभित्ठिविराणा विद्विआ SetuBa. 15. 71; जलिअं च अक्खवा हुअवहेण धूमो अ विणिअओ GaudVa. 896; लच्छीओ । आआरधराणं विअ ताओ ण जणो अ इअराण GaudVa. 926; ता ण पिओ ण विमाणं ण य ताओ णेय किं पि तं जिहं Līlā. 642; ण य विसइ णट्ठाल-

ण य कीलापव्यर्थं समग्रहा Lihā. 831; (स्थापक) अजो अजभारिखा अ जवणिअंतरे वट्टति KapMañ. 1. 12. 3; (भूमी) पीय वट्टती अ कट्ठिण सुदी अ VattluSā. 1. 5; C In narration it is often used with each added sentence where it occurs in the second place. M. आलोएइ अ विंही SetuBa. 1. 54; बोलेति अ पेच्छंसा पडिमासंकेत-धवलणसंपाए SetuBa. 1. 57; णवरि अ योअत्थोअं अर्थति ... अत्तर-सूराअवा दिअसा GauḍVa. 270; 363; 413; णवरि अ SetuBa. 1. 36; 4. 2; 5. 11; णवरि अ Lihā. 441; GāSaSa. 2. 72; D If used with pronouns, conjunctions or adverbs, it emphasises their meaning. M. तस्स अ सोहग्गमुणं महिआसरिअं च साहसं मज्झ GāSaSa. 331; ते अ जुआणा ता गामसंपा; ते अ अम्ह तरुणं GāSaSa. 6. 17; ता णीससिअं कराअ जाअ अ सासा पडुअति GāSaSa. 2. 41; ण. (संनका) इअं पक्काणीदा सही अअं च अपविअओ महाराओ Vikramo. 1. 49; (प्रसीहारी) तेण अ भारिदुअवाइ भूत्तायारं MudāRā. 20. 13; (करमक) सो अ ससिणेइं बहुमाणिओ णाअरअणेण MudāRā. 106. 8; (राजा) सह अ तणुलदाए दुअअ जीविआसा KapMañ. 2. 9; Apa. तो जाइअइ अ वज्जि मइ अइआवलह SañcāRā. 113. However, Apa. works avoid the use of अ 'and' and use other words like वि, जो, जि, पुणु etc. for this purpose.

अ (a < -ka) (Gr.) [also ग, य] most frequent with words ending in उ and अ. M. अकअणुअ GāSaSa. 5. 45; ईसाहुअ GāSaSa. 2. 59; उज्जुअ GāSaSa. 5. 38; गुणणुअ GāSaSa. 3. 3; भाणुअ GāSaSa. 3. 32; युअ GāSaSa. 1. 24; मीरुअ GāSaSa. 1. 30; बहुअ GāSaSa. 1. 72; अअणुअ GāSaSa. 3. 75; अक्खाणअ GāSaSa. 6. 17; थणअ GāSaSa. 3. 70; मक्खअ GāSaSa. 1. 63; सिविणअ GāSaSa. 1. 93; 4. 97; समअ GāSaSa. 3. 35; 1. 61; बालअ GāSaSa. 1. 57; अचलअ (वृक्ष) SetuBa. 9. 47; उत्तमअ SetuBa. 9. 22; सारअ SetuBa. 3. 48; 9. 40; कलुअ SetuBa. 1. 61; गरुअ SetuBa. 2. 1; मउअ SetuBa. 6. 9; लहुअ SetuBa. 3. 37; 4. 13; अवरुअ GauḍVa. 955; अणुलअ GauḍVa. 998; कयाअ GauḍVa. 733; किसलअ (?) GauḍVa. 1067; गरअ GauḍVa. 80; 125; गुणणुअ GauḍVa. 71; णिअ GauḍVa. 74; 1194; तणुअ GauḍVa. 127; 1203; थणअ GauḍVa. 995; थणुअ GauḍVa. 325; दिअअ GauḍVa. 872; पयणुअ GauḍVa. 50; पलहुअ GauḍVa. 501; मरुअ GauḍVa. 784; लहुअ GauḍVa. 23; 159; सक्काणिअ GauḍVa. 486; ण. गहअं Mālavikā. 3. 2; अंगुलीअं Mālavikā. 4. 1; 4. 4; 7. 10; मीरुओ Mālavikā. 46. 2; परिकेअं Mālavikā. 41. 8; आहाणअ KapMañ. 4. 20. 2; कुपाअ KapMañ. 1. 13; गोवअ KapMañ. 1. 21; दोहलअ KapMañ. 2. 43; पडुअ KapMañ. 1. 5. 6; सिविणअ KapMañ. 3. 2; 3. 3; 3. 4; 3. 8; मज्झअ KapMañ. 3. 21; AMg. with inf. भोत्तुयं Dasave. 5. 1. 87; परिभोत्तुयं Dasave. 5. 1. 82; ger. अलहुयं Dasave. 9. 3. 4; हवयं Dasave. 5. 1. 83; उहुयं (Sch. क्रतुयं) Dasave. 5. 1. 87. Compared to other Prakrits, Apabhramśa makes use of the a(ka) extension on a much larger scale. It is primarily due to the fact that a mono- or dissyllabic word cannot afford to change its final syllable to the Nom. ending उ without making the base indistinct. Hence an addition of a ka, which then turns into an ए or ओ (later उ) in Mas. and अं in Neu., is found in a large number of cases. The Apa. verses from Vikramo. give the following examples : अंगओ 31; आहत्तओ 8; अणओ 13; अलिअओ 2; 3; गजओ 18; गिरिका-णए, कुसुमुअलए 10; ईसजुआणओ 6; णअणं 2; णइओ 26; पवअओ 6; परवारणओ 11; ललसओ 11; लीणओ 13; लोअणओ 16; वअअओ 15;

विमाणओ 31; समाउलओ 16; संताविअओ 21; सिणिअओ 2. Some of these may have -ka as a samāsanta in case of the बहुव्रीहि cpds. We get in Paramapp. परमण्णउ 1. 10; परिट्टियउ 1. 14; कम्मविणिणउ 1. 37; विविउ 1. 38; परिमडियउ 1. 40; कम्मविबलियउ 1. 52; जाणियउ 1. 56; जणियउ (जाणिउ) 1. 59. Most past. pass. participles thus show forms with pleonastic अ(क) and also without it.

अ (a < a) [IE. e~o] as the thematic vowel it is found in सअ < सरइ, उअ ओ सरओ SetuBa. 1. 16; अणंतरोअणसरअवधावडिआ (गिरी) SetuBa. 6. 34; बहिय Vikramo. 12; बाहओ Vikramo. 26.

अ (a < -ga; -ja; -da at the end of a compound) [roots originally ending in nasals and in the long vowel ā have become monosyllabic nouns having the meaning of the original root in an active sense. They are represented by अ] अ < अ M. पंअं GāSaSa. 1. 1; 1. 6; GauḍVa. 56; 303; 1119; करअ GāSaSa. 965; अ < ग M. उरअ GauḍVa. 473; 482; SetuBa. 14. 59; सअ SetuBa. 15. 10; तुरअ SetuBa. 9. 69; 12. 87; पवअ SetuBa. 2. 37; 3. 25; मुअअ SetuBa. 6. 63; 7. 39; दिअअ SetuBa. 5. 58; 7. 32; GauḍVa. 515; 579; अ < द M. जलअ SetuBa. 1. 24; 4. 52; थणअ SetuBa. 15. 42; फलअ SetuBa. 2. 10; वारिअ SetuBa. 2. 23; सुअअ SetuBa. 12. 38; जलअ GauḍVa. 473; 482 [Quotations given under the words]

अ (a < iya) part. like, similar to, पिव-विअ-मिव-अ इवार्थः Mārk. (Gr.) 8. 14; अंदो अ; पिव-मिव-विअ-व-व्वम्-अ-कारा इवार्थं Puruṣ. (Gr.) 8. 8.

अ (a < ka) n. water, M. कुट्टइ गअउलं अणालिअं (comm. अना-लीइं अनास्यादितं कं जलं येन) SetuBa. 6. 56; [sun is the meaning given by the comm. on SetuBa. 7. 43 but the meaning of the first two lines does not justify it]

अअ (a-a < a-ja) m. [also written अय] 1 god Kṛṣṇa (un-born), M. अअअं अअपिआ दुअं गओ ŚrīKāv. 1. 22 (comm. अअपिता वामुदेव); 5. 18; इत्यमण विअंतिअमासि ŚrīKāv. 7. 21; भवओ अिअ चेअणअं अअ तेले व तिलमि सव्वओ Usāṇi. 2. 65; 2 god Brahmā Apa. गिरहु वि अयसिरहुणे पडियउ NāyCa. (P.) 9. 7. 5.

अअं (a-am < ?) adj. spread out, respectable, abandoned, तयआदरणिअअह्णिअ अअं DeNāMā 1. 49; comm. अअं विस्तारितमादर-णीयं तत्के चेति त्रयर्थम्. इहानेकार्थेषु शब्देषु वैषम्याच्छिष्यमतित्वाभेदो मा भूदित्युदाहरणानि नोपदेयिष्यन्ते. What is probably meant is that अअं here stands for different words and is not polysemous. अअं may be ततम् and अयम् 'this one' used with respect or dejection.

अअक (aakka < ?) [Pischel 194] cf. अयक 'demon'.

अअग (aaga < ?) [Pischel 194] cf. अयग 'demon'.

अअग (aa-ga < aja-ka) m. goat [Pischel 194]

अअक (a-amkha < a-kāṅkṣa) Deśi. adj. without affection, pitiless, णिण्णेहमि अअओ DeNāMā, 1. 13; तं अअं (तं निस्तेह) पिअपासं। गंतुमसहो ... पहिअणो DeNāMā. 1. 10.

अअद्धिअ (a-aḍḍhia < a-kṛṣṭ-īa = akṛṣṭa) adj. not attracted, not drawn towards oneself, लहुअत्तणुअअंता अअद्धिआ वि गअं विलगंति दुमा SetuBa. 7. 44.

अअण (aana < ay-ana) n. period of six months when the sun is away from the earth's equator, M. एअं अअणे दिअहा

अहपर्वहिय GaSaSa. 1.45; अहचिंतो GaSaSa. 3.14; अहजो SetuBa. 15.66; Ś. अदिवाहेदि Vikramo. 4.0.12; Apa. अहरेह- KarCa. 1.3.10; अहवत- PañCaCa.(P.) 2.5.3; अहसच्छय SandeRā. 133; 2 overcoming, transgressing, going against, violating, AMg. अहयच Āyār. 1.6.2.2; 1.9.19; अहचेही Sūy. 1.2.3.7; अहकम- Uvās. 47; Viy. 8.10.13; Apa. अहकमिउ PaumCa.(S.) 6.9.5; 3 much, abundant, excessive, superior, higher, AMg. अहरेलं Āyār. 1.8.8.8; अहदुखलं Āyār. 1.9.2.14; अहविजं Āyār. 1.3.2.1; 1.4.3.3; अहदुखलधम्म Sūy. 1.5.1.18; अहकंदुहय Sūy. 1.3.3.13; अहकाय Thāpa. 105; अहति Nāyā. 1.1.72; अहमार Uvās. 45; अहदूर Uvās. 208; अहअण्डि RūyPa. 767; अहसुवीमच्छ Nirayā. 1.1.72; JM. अहसुवील KumāCa.(H.) 4.41; अहसेस DasaveNi. 183; अहसु KumāPra. 10.12; JS. अहसोहप MokPā. 24; अहसुगंध ŚrāĀ.(V.) 169; M. अहसुण GaSaSa. 1.81; अहमार SetuBa. 13.41; अहसणीय Liñā. 945; Ś. अहसुदूर RāmMañ. 1.36; Apa. अहविउल JasCa. 1.5.5; अहसु NāyCa.(P.) 1.1.7; अहयच BhaviKa. 42.4; अहकाल SañKuCa. 509.1; अहदेयवतु VajjhaCa. 1.10.11; अहतम PañCaCa. (P.) 16.4.3; (separated) अह ह्य विरति SudCa.(N.) 7.11.5; 4 beyond something, not subject to, free from, additional, AMg. अहरित Āyār. 1.2.3.1; अहवदं Sūy. 1.4.2.2; अहजल Thāpa. 4.1.34 (240); अहसेस Thāpa. 4.2.254 (284); अहकस Dasave. 5.2.42; Samav. 20(1); अहरित्तज्ञासुणि Dasā. 1.4; अहसंय Kapp. 100; JM. अहसंय KumāCa.(H.) 4.46; अहसलय KumāCa.(H.) 4.34; अहोहसि KumāPra. 10.16; Apa. अहससय MahāPu. (P.) 15.12.4; अहवाउ JambāSāCa. 8.14.9; अहसयमह PañCaCa. (P.) 6.9.2. [Quotations and more precise meanings will be found under the words given]

अह (ai<ati) *adv.* greatly, very much, Apa. अमंडं मंडलं णं भाणहि अह आसंकिण्युं सुभाणहि ... सणु पइड्डिउ MahāPu.(P.) 9.27.11.

अह (ai<api?) *int.* [occurs in काइ Viy. 8.6.3. Only the Edn. of Bechardas reads कायि, while ĀgaśaKo. sets up अपि for अइ and JAS. = काचित्: the context requires कायि or काचित्] कांतलो से पावे कम्म कजइ नहि ते काइ निजरा कजइ Viy. 8.6.3; अनुक्रमेण पुण जिणेहि न कयाइ पडिमिइ stanza quoted by अमयदेव in his comm. P. 374a. which also suggests Skt. कदापि.

अहअ (ai<a<ati-ga) *adj.* attacked, Apa. लिहकिवि रिच्छिहि अहओ थकउ MayaParāCa. 2.37.11.

अहअ (ai<a<ā+ita) *adj.* came, arrived, Apa. सुदं थंतइ उप्पलवेदु अइउ MahāPu.(P.) 25.22.11; पहरणक यविह अवह अइउ MahāPu.(P.) 61.18.11.

अहअ (ai<a<atita) *adj.* gone over, passed, JM. अब्बो अहअमि तुमे नवरं जइ सा न जूरिहि Hem.(Gr.) 2.204.

अहअ (ai<a<dayita) [end. of cpd.] dear to, liked by, favourite, M. (सुवेरं) गदिआमिसहरिअअं SetuBa. 9.31 (confirmed by the rhyme वगहरिअअं (वंदेहरितयित्तम्))

अहअइसइय (ai<aisaiya<aty<atiśay-ita) *adj.* greatly surpassing, Apa. कणिणरसुरइं हि अहअइसइय हरि मुहि नुविवि कडियलि छइय MahāPu.(P.) 85.12.5.

अहअच्च (ai<a<ca<ati<atya) *ger.* [AMgD] cf. अइयच्च.

अहअहज्जाण (ai<atta<jjhāṇa<aty<ārta<dhyaṇa) *n.* constant meditation on one's misery or calamity. (TattvārSū.

9.31; आर्तममनोज्ञानां सम्प्रयोगे तद्विप्रयोगाय स्मृतिसमन्वाहारः), Apa. अहअहज्जाणवत्तेण मुय पुत्तणेहें वसुमह MahāPu.(P.) 90.12.15.

अहअट्टिजमाण (ai<attijja<māṇa<aty<artya<māṇa) *adj.* (f.) greatly rolling, AMg. सा नावा ... सलिलविमलवेगेहि अहअट्टिजमाणी Nāyā. 1.9.10 (comm. अतिवत्यमाना, आक्रम्यमाणा p.158a)

अहअडुवियडु (ai<adda<viyadda<ati + akata<vikata?) *adj.* extremely deformed, Apa. अहअडुवियडुहडुविसमु णिह पुट्टपाय कयणयविरमु JasCa. 2.6.12.

अहअण्डि (ai<an<iṭṭha<aty<an<iṣṭa) *adj.* (f.) very undesirable, AMg. जे णं इमिपरिसाण अवरज्झइ से णं णाउअण्डिहि णाउअंताहि ... कग्गहि उवालअइ RūyPa. 183(767)

अहअंबिल (ai<ambila<aty<āmla) *adj.* very sour, too sour, AMg. णाउअंबिलेहि णाउमहुरेहि ... मोषणच्छायणममलेहि ववयय -- परिस्समा Kapp. 95.

अहअवर (ai<avara<aty<avara) *adj.* very much lowly, extremely low, Apa. परमेण जि अहअवरेण उतु सुवहं जीविउ अंतोमुहुतु MahāPu.(P.) 10.12.13; (F. N. अतिजवन्नेन)

अहअविहय (ai<avihaya<atīva<vihata) *adj.* completely removed, Apa. अहअविहयहरिणुत्तण्हयहि अणुहरिय सा वि मासणियहि MahāPu.(P.) 34.3.4.

अहअआर (ai<āra<aty<āra) *m.* great consideration, M. वणअअलिप्पमुहि जो मं अहअआरेण भवंतो GaSaSa. 6.19.

अहअआयरक्ख (ai<āya<rakkha<aty<ātma<rakṣa) *adj.* [also written अइयायरक्ख] great egoist, caring only for one's own self, AMg. से भवइ अहम्मिण अइउत्ते अहआयरक्ख Sūy. 2.2.17 (31); Dasā. 10.56.

अहआर (ai<āra<ati<cāra) *m.* cf. अइयार.

अहआवल्लय (ai<āvalaya<aty<ākula?) *adj.* very urgent, Apa. तो जाइअइ अ कजि मइ अहआवल्ल SandeRā. 113.

अइइ (aii>aditi) *f.* [PMS. also अदिति] the presiding deity of the constellation called पुणव्वसुणक्खत्त. AMg. सो अदित्ती Thāpa. 2.3.324(95) (comm. पुनर्वसुद्वित्वात् अदितिद्वित्वम्); पुणव्वसु अदितिद्वयाप SūraP. 10.12. (83); सोमे रुदे अदित्ती बहससइ सुप्पे Jambuddi. 7.171(1) (comm. नक्षत्राणामभिदेवतद्वारा नामप्रतिपादनाय गाथाद्वयमाह p.533); सोमरुदअदितोवहससती चव JoisKa. 149.

अइइसा (aii>atirṣyā) *f.* excessive jealousy or rivalry, Apa. अहसंसंगअइइसाकरणे, ... बहइ अतुडभाउ जुवइयणु SudCa.(N.) 4.10.3.

अइउकस (ai<ukkasa<aty<ut<karṣa) *adj.* going beyond pride or idea of greatness, AMg. मज्झिमायविरओ तवस्सी अइउकसे Desave. 5.2.42.

अइउग्ग (ai<ugga<aty<ugra) *adj.* very formidable, very frightening, Apa. जणियदरिण अइउग्गवणिण। संछाइय दिट्ठि मरिय SañKuCa. 580.2.

अइउच्च (ai<ucca<aty<ucca) *adj.* very high (place), AMg. नाइउच्चे व णीण वा ... पिउं पडिमाहेज संजण. Utt. 1.34. (Dev. नात्युच्चे प्रासादोपरिभूमिकादौ); JM. वजयंतीओ। सुवेति व रविणो साउहिस्स अइउच्चयमणट्ठा SurSuCa. 1.70.

अइउच्चाय (ai<uccāya<ati<?<ati<śrānta) *adj.* extremely tired or exhausted, JM. जो पुण हवेज खमओ अतिउच्चाओ व सो भइ ठाउ OghaNi. 564.

अइउच्छिद्य (ai<ucciya<aty<ucca<ka) *adj.* very high,

अङ्गुजल

6

अङ्कमिय

Apa. अङ्गुचिचय मगहर वेइ किय KarCa. 7.7.11.

अङ्गुजल (ai-ujjala < aty-ujjala) *adj.* very bright, Apa. हो अङ्गुजलु हुइ मुखफासु CandappaCa.(Y.) 2.7.

अङ्गुजुअ (ai-ujjua < ati-rju-ka) *adj.* [f. -ā] having a very simple nature, M. उच्चैइ अपण चिअ माए अङ्गुजुअपहावो GaSaSa. 2.59; अङ्गुजुयासि पियसहि किमहं जाणामि संदिंसिउं Lila. 559; Apa. अङ्गुजुय मोखहि धावमाण SudCa.(N.) 9.10.3.

अङ्गुजुव (ai-ujjuva < ati-rju-ka) *adv.* in a straight course, Apa. अङ्गुजुव कथयइ परिवहेइ जलजाणु पाई सायेरे सहेइ KarCa. 10.13.4.

अङ्गुट्ट (ai-utta < ati-vrt-ta) [Cu. जलजातियट्टे, जलणं अति-यट्टति] अतो जलजातियट्टे p. 129; Sīl. ज्वलने अग्रो अतिवृत्तः अतिगमः] *adj.* who has gone into or carried across (the fire), AMg. अंसी गुहाय जलणंउत्तिउट्टे अविजाणो डङ्गइइ हुत्तपणो Say. 1.5.1.12. (Jacobi 'who is roasted in fire')

अङ्गुट्ट- (ai-utta < ati-vrt-) *v.* [also तिउट्ट-] to go beyond, to escape, AMg. तमयं ते तज्जाइयं दुक्खे नाइउट्टति सउणी पंजरं जहा Sāy. 2.1.11(661); cf. Sāy. 1.1.2.22; बुद्धिज्जं त्ति तिउट्टिज्जा बंधणं परिजाणिया Sāy. 1.1.1.1; (Cu. ब्रोडेज्जा; Sīl. ब्रोडेयत् अपनयेत्); नावा व तीरसंपन्ना सबहुक्खा तिउट्टइ Sāy. 1.15.6; तिउट्टइ उ मेहावी जाणं लोणंसि पावग Sāy. 1.15.6; (comm. from *truf-* to break) cf. **अङ्गुवत्त-**.

अङ्गुड (ai-unda < ati-?) *adj.* very deep, JM. अह एगत्थप-एसे अङ्गुडो कूवो तेणं दिट्ठो MaViCa.(G.) 126.5; उडं गहिरे कुदया य अङ्गुडा DeNaMā. 1.85.

अङ्गुणह (ai-unha < aty-uṣṇa) *adj.* very hot, AMg. गाइ-सीएहि गाइणहेहि ... भोगणच्छायणंभमहेहि वगय ... परिससमा Kapp. 95; Apa. अङ्गुणु चंदणरसु वि SaṇKuCa. 522.4.

अङ्गुणहंगी (ai-unhaṅgi < aty-uṣṇāṅgi) *adj.* (f.) having a very hot bodily constitution, Apa. जा पुणु पित्तल अङ्गुणहंगी गाई कुरंगी SudCa.(N.) 4.7.9; cf. सुखुत्त, उत्तरतंत्त 39.24.

अङ्गुत्तम (ai-uttama < aty-uttama) *adj.* far more excellent, Apa. देसहं अङ्गुत्तमु पुब्बंदेसु CandappaCa.(Y.) 7.1.3.

अङ्गुत्ति (ai-utti < aty-ukti) *f.* hyperbolic expression, S. (विदूषक) अत्तणो सामियस्स देवस्स देविवाए य पुरदो उत्तीए अङ्गुत्तीए अत्तणो केइं कब्बहुं (? जु)गं मणियस्सं (? भणइस्सं) RaṇMañ. 1.34 (p. 27); 1.36 (p. 28)

अङ्गुद्ध (ai-uddha < aty-ūrdhva) *adj.* very tall, Laksmī. (Gr.) 1.4.50 (p.40)

अङ्गुत्त(य) (ai-unta(ya) < ati-mukta(ka)) *n.* [Hem.(Gr.) notes अणिउत्तयं, अङ्गुत्तयं, अङ्गुत्तयं 1.26] a kind of plant, M. अङ्गुत्तासोयविसालसालपीयालतालसंछणं (मवाययणं) Lila. 1026.

अङ्गुणहअ (ai-unha-a < aty-uṣṇa-ka) *adj.* very hot, Apa. अङ्गुणहउ वोमयलि पङ्गणु जं वइइ SandeRa. 132.

अङ्गुडम (ai-ubbha < aty-ūrdhva) *adj.* very tall, Laksmī. (Gr.) 1.4.50 (p.40)

अङ्गुडभड (ai-ubbhadda < aty-udbhadda) *adj.* very pompous, very gaudy, JM. अङ्गुडभडो अ वेसो Dharmasamgraha 2 [AR]

अङ्गुल (ai-ulla < aty-ārdrā) *adj.* very wet, very moist, AMg. गाइउलेहि गाइसुखेहि ... भोगणच्छायणंभमहेहि ... वगयपरिससमा Kapp. 95.

अङ्गुलसंत (ai-ullasanta < aty-ullasat) *adj.* (pr. part.) rising greatly, JM. (गुरुणा तहा सद्धिं) अङ्गुलसंतनिम्मलअङ्गुलवसाण

अणुसमयं ViMaPra. 13.20. (v. 25)

अङ्गुवसंत (ai-uva-santa < aty-upa-sānta) *adj.* very calm, very peaceful, Apa. अङ्गुवसंतहं भूरिमत्तिभरणमिवहं । ... कहइ महासुण मवियहं SudCa.(N.) 12.4.12.

अङ्गुववरिय (ai-uvvariya < ati+urvarita < aty-uddhṛta) *adj.* much that is left over, JM. गंणु लियणा, आणणं बहु दोसा । संपादमाऽथाओ अतिउववरिय य उस्सग्गो OghaNi. 198 (Bhā.) (comm. अत्युद्धरिते 'when more is taken') cf. उववरिय.

अङ्गुसिण (ai-uṣiṇa < aty-uṣṇa) *adj.* very hot, JM. अङ्गुसिणसंसिहि देहे दाहो त्ति मज्जमाणीओ । ... तेजं विरयंति SupāsCa. 2.416 (p. 61)

अङ्गुण (ai-ūṇa < *ayitvāna = atitya) *ger.* having arrived, Apa. अङ्गुण ता णवर दणुयारिणण ... सिंघेवि MaṇāPu.(P.) 42.7.2; अङ्गुण हरिणा त नयरे MaṇāPu.(P.) 94.19.2.

अङ्गुओहुलिय (ai-ohulliya < ? अतिम्लान comm.) *adj.* very much faded, Apa. सुललियमइलियवेलयं अङ्गुओहुलियमलयं । ... जावं मह खवन्धिधं MaṇāPu.(P.) 7.10.1. cf. ओहुलिय.

अङ्गुक्खड (ai-kakkhadda = ati-karkaṣa) *adj.* very harsh, very hard to bear, JM. अङ्गुक्खडं व किरियं रोगो दुक्खं पवजए पदमं ViAvBhā. 1042; नरएसु जाइ अङ्गुक्खडाइ दुक्खाइ परमतिक्खाइ UvMa. 278; JinadaĀkhyā. II. v. 222.

अङ्गुकुडुय (ai-kaḍu-ya < ati-kaṭu-ka) *adj.* very bitter, AMg. गाइत्तिसेहि गाइकुडुएहि गाइकसाएहि ... भोगणच्छायणंभमहेहि वगयपरिससमा Kapp. 95; Apa. अङ्गुकुडुयखरफरुसवयणं गउ चवइ NāyCa.(P.) 9.20.8.

अङ्गुकठिण (ai-kadhina < ati-kāṭhina) *adj.* very hard, JM. जइ किण्ह करजुअलं सुकुमालं पि य इवेइ अङ्गुकठिणं RiṭSamu. 19.

अङ्गुकुडुइय (ai-kaṇḍūiya < ati-kaṇḍūy-ita) *n.* excessive itch, AMg. नाइकंहुइयं सेयं मल्लयस्सावरुज्जइ Sāy. 1.3.3.13.

अङ्गुकंत (ai-kanta < ati-kānta) *adj.* very charming, very beautiful, AMg. ताओ गं मणुइओ ... अङ्गुकंतविसम्पणाणपउमसुमालकुम्म-संठियसिलिद्धवलाओ Jivābhi. 3.597; Jambuddi. 2.15; पमया वि य तेसि होति ... अङ्गुकंतविसम्पणाणमउयसुकुमालकुम्मसंठियसिलिद्धवरणा Paṇhā. 4.8.

अङ्गुकंत (ai-kanta < ati-krānta) *adj.* 1 transgressed, violated, AMg. जं होइ वज्जणिज्जे दुहिणं उवायरमतिकंतं ... एवविहं सच्चं पि न वत्तलं Paṇhā. 7.13; 2 past, gone over, Apa. जोवणि अङ्गुकंते सुहेण थाइ PaṇāCa.(P.) 2.5.3; cf. **अङ्गुकंत**.

अङ्गुकम- (ai-kama- < ati-kram-) *v.* to pass, to elapse, JM. लेहारिओ य तह लोहवंधनामो डिणम्मि पणधीसं । अङ्गुकमड जोयणे AkkhāMaKo. 5.212; देवच्चणस्स सुगओ अङ्गुकमड दुद्धरस्स रायस्स SamSat. 174 [PSM] cf. **अङ्गुकम-**.

अङ्गुकमण (ai-kamaṇa < ati-kramaṇa) *n.* transgressing the limits, Apa. उट्ठितिरिच्छा अङ्गुकमणु (पदमगुणव्ययदोसो) CandappaCa.(Y.) 2.17.1.

अङ्गुकमंत (ai-kamanta < ati-kramat) *adj.* (pr. part.) traversing, Apa. जसहंसु भुवणपिंजरे न संतु वमंड न धावइ अङ्गुकमंतु JambūSāCa. 8.8.8.

अङ्गुकमिय (ai-kamiya < ati-kramita = ati-krānta) *adj.* 1 overcome, conquered, Apa. पणवेपिणु मंतिहि उवरमिउ वइणिवहु ण केण वि अङ्गुकमिय PaumCa.(S.) 6.9.5; 2 approached, तं गिसुणेवि परितुट्ठण अङ्गुकमिय णमिय मरिसाविव PaumCa.(S.) 6.9.9.

अङ्कम्

7

अङ्कम्

अङ्कम् (ai-kamma < ati-karman) *n.* wicked deed, crime. Apa. अङ्गे वुत्तु पउरमाहम्भे अङ्कम्हो फिर काई वियप्पे BhaviKa. 184. 7.

अङ्कलुण (ai-kalūṇa < ati-karūṇa) *adj.* very piteous, JM. अङ्कलुणगगयक्खरं च रोइउं पवत्ता CaupCa. 224. 16.

अङ्कसायु(उ)क्कडया (ai-kasāukkaḍa-yā < ati-kaṣāya-utkata-ā) *f.* extreme intensity of the passions, JM. अङ्कसायु- (उ)क्कडया य तेण बद्धे अप्पइट्ठणे गरए आउयं CaupCa. 103. 7.

अङ्कसिण (ai-kasiṇa < ati-kṛṣṇa) *adj.* very black, pitch-black, JM. जीहग्गे(य) अङ्कसिणं अणं तं होइ जस्स गुरुतिलयं RiṭSamu. 30; अङ्कसिणिनिद्वलहरभुंई पिव लोडलोयणाणंदो (गिरिवरो) JuggiCa. v. 538; v. 49.

अङ्काय (ai-kāya < ati-kāya) *adj.* [also अङ्काअ] having an excessively big body. AMg. तन्ध णं प्रहं एमे उताविसे ... अङ्काय महाकायं दिट्ठिविसे सप्पे परिवसइ Nāya. 1.9.20; *m.* 1 one of the two kings (Indras) of the Mahoraga class, AMg. दो महोरगिंदा पणत्ता, अत्तिकायं चैव महाकायं चैव Thāpa. 105; 273; गवरं ईदेसु णाणं भाणि-यव्वं इमेण विहिणा—महोरगाणं अङ्कायमहाकाया Pannav. 2.192; (probably the same as पिंसायकुमारयं) दो देवा अहवच्चं जाव विहरंति। अङ्कायमहाकायं (एते वाणसेतराणं देवाणं) Viy. 3.275(2); 2 name of Ravana's son, M. अङ्काअस्स वि कवपं विरेण ऊरुसु ठिअल्लोसारे SetuBa. 12.59.

अङ्काल (ai-kāla < ati-kāla) *m.* delay, late. Apa. सुवणु संपइ हुवउ अङ्कालं SanKuCa. 509. 1.

अङ्किण्ह (ai-kiṇha < ati-kṛṣṇa) *adj.* very dark. Apa. अङ्किण्हे दीहे उवरिणं बहु बलित्तउ वरोमचइ JambūSaCa. 4.13.14.

अङ्किण्हंगी (ai-kiṇhaṅgi < ati-kṛṣṇaṅgi) *adj.* (f.) having a very black body. Apa. अङ्किण्हंगी पाई भुयंगी SudCa.(N.) 4.7.3.

अङ्किलट्टत्तण (ai-kilattatṭṭaṇa < ati-kliṣṭatvāṇa) *n.* great deprivity, JM. कालस्स अङ्किलट्टत्तणं अस्सेसपुरिसविरहेण। ... पायमइ-संक्किलिट्ठा धमत्थी वेत्थ दीसंति DvāKu. 12.1;

अङ्किलिट्ठ (ai-kiliṭṭha < ati-kliṣṭa) *adj.* greatly defiled or disturbed, JM. कीला अङ्किलिट्ठो KamPay.(Śiva.) 4.76; Cu. p. 91. तेजइगसत्तां मउयल्लुगावज्जं सुभवणंकारसं अगुरुल्लुगथिरसुभणिमं ति पत्तासि वीसाण पग्गं सुवसंक्किलिट्ठा अंतरगतीं बहुमाणो अणाहारओ मिच्छा-दिट्ठी जहण्णाणुमागउदीरओ.

अङ्किलेस (ai-kileśa < ati-kleśa) *m.* great trouble. Apa. अङ्किलेसं जइ अत्थु विहएइ BhaviKa. 37.1.

अङ्किविण (ai-kivina < ati-kṛpaṇa) *adj.* very niggardly, very stingy, JM. अङ्किविणो चैव तुमं जे एक्कम्मि वि गुणम्मि थियंति। अपरिमाणगुणो वि हु वइसि सुमहोसुहं नाह SubhāPajjSārṇ. 49.

अङ्किसिय (ai-kisiya < ati-kṛṣita) *adj.* very lean, much emaciated, JM. णीसाहरो रुहवारइसणे विस्सुयम्मि अङ्किसिओ। होइ (पहियगणे) CaupCa. 88.16 (v. 7)

अङ्कुडिल (ai-kudila < ati-kuṭila) *adj.* [f. -ā] very crooked, JM. अङ्कुडिला कज्जमई CaupCa. 122.31.

अङ्कुडिली (ai-kudilī < ati-kuṭilā) *adj.* greatly wrinkled or contracted, Apa. अङ्कुडिली भट्टावलि विहाइ KarCa. 1.16.12.

अङ्कुडिय (ai-kunḍiya < ati-kunḍita=ati-kunḍita) *adj.* very much contracted (leg), JM. अङ्कुडिय सिय ताहे बहियं पायस्स पण्हया होइ। तहियं पमज्जिऊणं आगासेणं तु जेऊणं quoted by Hari-

bhadra on Āv. 4.17 (p. 574).

अङ्कुविद (ai-kuvida < ati-kupita) *adj.* very angry, J's. अणभवे जो सुयणो सो वि य णए हणइ अङ्कुविदो KattiApu. 39.

अङ्कुसल (ai-kusala < ati-kuśala) *adj.* very clever, JM. को एसो वरपुमिओ गववरसिक्खाए अङ्कुसलो Erz. 72.14.

अङ्कूर (ai-kūra < ati-kūra) *adj.* 1 very cruel, JM. रत्तो वि अङ्कूरत्तो तीए अङ्कूरचरिएहि Erz. 75.34; Apa. अङ्कूरदुग्गहगण्डिउ जेण JasCa. 1.8.9; 2 very harmful, JM. तस्स य अङ्कूरज्जवसाहणो गळियं सम्मत्तरणं CaupCa. 103.7.

अङ्केउ (ai-keu < ati-ketu) *m.* name of a king, JM. तनो हंसरहअत्तिकउमालवंतपहंकरपमितिओ जे रायाणो VasuHi. 221.2.

अङ्कोमल (ai-komaḷa < ati-komala) *adj.* very soft, very tender. Apa. अङ्कोमलु सरलामलु धवलु कुरु किह सीसइ JasCa. 2.23. 12; जाहं चरण सारुण अङ्कोमल SudCa.(N.) 4.2.1; अहं तत्तणुपरि-सेण अङ्कोमलिण सुदलहिण नडिउ अंशु अङ्गेण SanKuCa. 509.8.

अङ्कोवणा (ai-kovaṇā < ati-kopana) *adj.* (f.) very irascible, M. अङ्कोवणा वि साम् रुआविआ गअवईअ सोण्णाए GāSaSa. 5.93.

अङ्कोवाउर (ai-kovāura < ati-kopātura) *adj.* (f.) prone to great anger, Apa. अङ्कोवाउर महिसी सिट्ठी SudCa.(N.) 4.5.20.

अङ्कोहग्गहवत्त (ai-koha-ggaha-gghatta < ati-krodha-graha-grasta) *adj.* (the first type of रौद्रव्याप्त) marked by being infested by the evil planet in the form of excessive anger, JM. अङ्कोहग्गहवत्तं निविणमणसोइमविवागं JhānSa. 19.

अङ्क- (aikka- < ati-kram-) *v.* [only in 3rd pl.] to pass away, elapse, M. समसोक्खइउक्खसंभावणाए दिवहा अङ्कंति Līlā. 232; देवाराहणकयणिच्छयाण दिवहा अङ्कंति Līlā. 284.

अङ्कंत (ai-kkanta < ati-kṛanta) *adj.* [f. -ā] (ppp. of अङ्क- =) [बोलीणं वुक्कंतं अङ्कित्तं बोलीअं अङ्कंतं PaḷLaNā.141; अति-वत्तं अतिक्कंतं रातं ति य विणिग्गत्तं AngVi. 81.644] 1A passed, elapsed (of time), AMg. दोसु मासेसु अङ्कंतेसु Nāya. 1.1.49; JM. अङ्कंतं पि कालं न याणइ VasuHi. 29.5; अङ्कंता य संहा VasuHi. 40.18; सभो जहाम्हेण धम्मनिरवाए ... अङ्कंता नव मासा SamarāKa. 61.16; कयदिवहावारस्स य अङ्कंतो सो दिवहो KuvMāKa. 11.14; तो निव्वत्ते सुवक्कमे. अङ्कंते बारसाहे KaKoPra. 2.22; अङ्कंते मासे कयं मे नामं मेहरहो ति KaKoPra. 12.6; एवमङ्कंता कय वि वासरा MaṇaKa. 25.34; M. सुणं इट्ठं चणआ अ भजिआ सो जुवा अङ्कंतो GāSaSa. 6.57; Ś. (राजा) वअस्स ... अङ्कंतरअणीए एक्कावग्गमाणो सुवत्तो म्हि SiṇMañ. 1.17 (p. 12); 1B past, belonging to the earlier period, AMg. इत्थी पुरिसेण सइ संवसमाणी वि गअं न धरेत्ता, तं जहा अणत्तजोव्वणा अतिक्कंतजोव्वणा Thāpa. 5.2.104(416); जे य वुद्धा अङ्कंता जे य वुद्धा अणागया Say. 1.11.36; सुवत्ति अङ्कंता संगामा गामधम्ममूला Paṇhā. 4.12; M. ण णिवत्तइ जोव्वणं अङ्कंतं GāSaSa. 3.47; अङ्कंतवालभावा जोव्वणं पत्ता Erz. 1.8; 17.21; 2A having gone beyond, having bypassed, JM. तजो अंभंभावियुव्वं ... अङ्कंतमात्तायं ववणं आयणिणऊण CaupCa. 8.12; अहं पुण गाठपहारो अङ्कंतजीओ सि Comm.(Śā.) on Utt. 4 (p. 215); J's. पक्खाअङ्कंतो पुण अण्णदि जो सो समयसारो SamSā. 142; 2B crossing, going over, JM. अङ्कंता पेक्कंति ... वग्गं VasuHi. 53.1; 3 which has disregarded, transgressed, or abandoned, AMg. तस्स जामालिस्स अण्णारस्स तेहि ... कालाअङ्कंतेहि य पमाणाअङ्कंतेहि य ... पाणभोयणेहि ... सरिगंसि विउळे रोपा-यक पाउब्भूए Viy. 9.33.92 (476.21); सन्निवेसेसु मणुया भवति तं जहा

अङ्कतचारि

8

अङ्कत

सम्बन्धकामविरया सम्बन्धसिनेहाङ्कता अकोहा Uvav. 130; से य सम्बन्धसिने-
हाङ्कते सम्बन्धचरितपरिवृद्ध Dasā. 10.33; 4 pertaining to an earlier
event. AMg. दसविध पञ्चस्त्राणे, अणागतमतिक्रान्ते निर्यतिं चैव Thāpa.
10 (748); अणागतमङ्कते ... पञ्चस्त्राणं भवे दसहा Viy. 7.2.34(1);
JM. अणागतमङ्कते कोटियसहियं (पञ्चस्त्राणं) ĀvNi. 1514; तमङ्कते
नेनेव हेउणा तवइ अ उडुं PavSāro. 190.

अङ्कतचारि (ai-kkanta-cāri < ati-krānta-cārin) *adj.* who
violates the rules of conduct, कालाङ्कतचारिणो जइ वि PavSāro.
734 ? [AMgD.]

अङ्कतजोवणा (ai-kkanta-jovvanā < ati-krānta-yau-
vanā) *adj.* (f.) who is past her youth, AMg. इत्थी पुरिसिण
तद्धि संवसमाणी वि गम्भे न धरेज्जा तं जहा अप्यतजोवणा अङ्कतजोवणा
Thāpa. 5.2.104 (416)

अङ्कतबालभावा (ai-kkanta-bāla-bhāvā < ati-krānta-
bāla-bhāvā) *adj.* (f.) who is past the period of childhood, JM. अङ्कतबालभावा जोवणं पत्ता Erz. 1.8; 17.21.

अङ्कम- (ai-kkama- < ati-kram-) *v.* 1A to pass, to
elapse (time), JM. अङ्कोत्तरेणापुराणरात्ताण य सुहेण अङ्कमइ कालो Vasu-
Hi. 65.2; अमाच्छ भोयणवेला अङ्कमइ KaKoPra. 3.30; (caus.) मूढो
नुहा कालमङ्कमेइ UvSat. 68; Apa. इय कसु सुहिण अङ्कमइ एहु वसंतु हयासु
SapKuCa. 540.8; 1B to go past some one, AMg. एणो चिट्ठेज्ज
भत्तदुः लंधिया तं नङ्कमे Utt. 1.32; परिहारकण्ठिए भिक्खू बहिया धेराणं
ज्यावडियाय गच्छेज्जा, से य आहच्च अङ्कमेज्जा Kapp. 5.53; 1C to go
across, to cross, AMg. इणाळं छारियं रासिं तुसरान्तिं च गोमयं । सत्तर-
क्खेहि पाणहिं संजओ तं नङ्कमे Dasave. 5.1.7; तच्च पुण भवगहणं नाङ्कमइ
Viy. 8.10.13; पत्तरसंभोगेण य पुणो वि तं चेतिक्कवइ Jivābhi. 3.838
v. 19; सम्बद्धस्त्राणं अंतं करेति सत्तट्ठमवगहणाइ नाङ्कमेति BrhKapp.
5.63; JM. न य पंचमीय रयणि पजोसवणा अङ्कमइ KālKa. 94; नो तं
रयणि अङ्कमेज्जा KālKa. 271.7; 2 to transgress, AMg. आहाकम्मं
णं भुंजमाणे आयाए धम्मं अङ्कमइ Viy. 1.9.437(26); अणुगए सुणि अत्य-
मिए वा से जे च मुहे अं च पाणिंसि जे च पहिगहंसि तं विगिंचमाणे विओहे-
माणे नाङ्कमइ जो तं भुंजइ भुंजं वा साइजइ Nis. 10.25; 3 to violate,
to break, AMg. आणं सम्बज्जिणं गिहंतो तं अङ्कमइ लुद्धो PindNi.
184; तं निगंभी नीहरमाणी वा विसोहेमाणी वा नाङ्कमइ BrhKapp. 6.3;
आयरियउवज्झाए अंतो उवससयस्स पाए निगिञ्झिय निगिञ्झिय पफोडमाणे
वा पमज्जेमाणे वा नो अङ्कमइ Vava. 6.2; 4 to be unfaithful,
AMg. अकाम्बंभवेरवासोणं तमेव पइसेज्जं नाङ्कमेति Vava. 72; 5 to
surpass, JM. अङ्कमइ सम्बदेवतेउलेसं PañcSu. 41.

अङ्कम (ai-kkama < ati-krama) *m.* 1A stepping beyond
the proper limit, transgression, AMg. अङ्कमं ति वायाए मणसा वि न
पत्त्या Sāy. 1.8.20; M. विणआङ्कमआरअ मा मा णं पम्हसिज्जासु GāSaSa.
4.48; किं उणं दुपरिअद्धा मज्जाआङ्कमुपहवलिज्जंता । उअहिं व्व सारगुआ
SetuBa. 4.25; (देवी) तथंअङ्कमअङ्कमं अहह संभरंतीअ तं इमस्स वअणंभुअं
कह विलोइवं तीरइ SthMan. 4.16; JM. एवं अविणीययाए गुरुआणाङ्कमं
विहेऊण KālKa. v. 97; 1B to violate the boundary, AMg. भूलायस्स
अदिण्णादाणवेरमणस्स पंच अइयारा जाणियव्वा ... तं जहा ... विरुद्धरज्जाङ्कमे
Uvās. 47 (with the intention of smuggling); 2 going beyond
the measure, AMg. (इच्छापरिमाणस्स अइयारा) लेत्तवत्थुपमाणाङ्कमे,
हेरणसुवणपमाणाङ्कमे, दुपयचउप्पवपमाणाङ्कमे, धणधत्तपमाणाङ्कमे Uvās.
49; Āv. 75; तिबिहे अङ्कमे पणत्ते, तं जहा, पाणअङ्कमे दंसणअङ्कमे
चरित्तअङ्कमे Thāpa. 3.3(440); 3.3(444); भंडोवगरणस्स अप्पमज्जाणए
दुप्पमज्जाणए अङ्कमे वड्कमे जो मे देवसिओ अइयारो कओ तस्स मिच्छामि

दुक्कइ Āv. 19; 83; 92; ĀurPacc.(V.) 5.2.8; जो मे कोइ देवसिओ
राइओ उत्तिमेट्ठे अङ्कमो अइयारो अणायारो तस्स मिच्छामि दुक्कइ ĀurPacc.
(V.) 11; आहाकम्मनिमंतणं पडिसुणमाणो अङ्कमो होइ PindNi.
179; मणुया भविस्संति ... मज्जायतिक्रमप्यहाणा Jambuddi. 2.133; Apa.
परिसइ अङ्कमु माणु तासु VadhaCa. 5.2.8; 3 violation of the
limit of the prescribed time (for begging), JM. कालाङ्कमपरववसं
मच्छरियं चैव Pañcā. 1.2 (comm. तथा कालस्य साधूचित्तमिक्षासमयस्य
अतिक्रम उल्लेखने कालातिक्रमः)

अङ्कमण (ai-kkamaṇa < ati-kramaṇa) *n.* transgression,
AMg. भूलादितादाणवेरमणस्स इमे पंच अइयारा, तं जहा विरुद्धरज्जातिक्रमणे
Āv. 71; JM. सुमंऊणं च तहा पडमाणुव्वयअङ्कमणं SupāsCa. 12.65;
गुरुआणाङ्कमणे आयावितो कोइ जइ वि तव KālKa. v. 100.

अङ्कमणा (ai-kkamaṇā < ati-kramaṇā) *f.* violation,
AMg. खामिमि खमासमो ... सम्बमिच्छोवयाराण सम्बधम्मआङ्कमणाए ... जो
मे अइयारो कओ Āv. 10; [many of these f. nouns ending in -aṇā
are used in Gen. sg. in the sense of Dat. sg. but can also be
Dat. sg. of nouns ending in -aṇa]

अङ्कमणिज्ज (ai-kkamaṇijja < ati-kram-aṇīya) *adj.*
to be transgressed [AR. PSM., AMgD. give as occurring in
Sāy. 2.7.81 ? not traceable]

अङ्कमन्त (ai-kkamanta < ati-kramat) *adj.* (pr. part.)
approaching, JM. नीयं अङ्कमंतो पुडवाभासी पियाइ जंपतो । ... वेसो वि
जणो पिया होइ ChaGā. 22.

अङ्कममाण (ai-kkama-māṇa < ati-krama-māṇa) *adj.*
(pr. part.) transgressing, AMg. आयाए धम्मं अङ्कममाणे पुढविकायं
पाययंसइ Viy. 1.9(437); आयाए धम्मं अणइक्कममाणे पुढविकायं अवयंसइ
Viy. 1.9(439); [as a v. l. for वीङ्कममाणे at Kapp. 1.38; 2.18
3.34 Sch.]

अङ्कमिअ (ai-kkamia < ati-kram-ita < ati-krānta) *adj.*
violated, discarded, Apa. णउ कंतदि वयणु अङ्कमिअ अहइ मायासु-
एहिं समिउ JasCa. 2.24.9.

अङ्कमिऊण (ai-kkamiūṇa < ati-kram-ittvāna = ati-kra-
mya) *ger.* having crossed, JM. तओ तण्हालुहापरिस्समकिलंतो अ-
ङ्कमिऊण महाउई तइयणि पेच्छइ तावसमेणं Erz. 7.9.

अङ्कमिता (ai-kkamittā < ati-kramitvā = atikramya) *ger.*
violating, having disregarded, JM. अङ्कमिता विणरावआणं
UvSā. 20.

अङ्कमिउ (ai-kkamittu < ati-kramitvā = ati-kramya) *ger.*
going past, having crossed over, AMg. तं (समणं माहणं वा)
अङ्कमिउ न एविते न चिट्ठे चक्खुगोयेर Dasave. 5.2.11.

अङ्कमम (ai-kkamma < ati-kramya) *ger.* I passing be-
yond, overtaking, AMg. नीयं कुलमइक्कम्म ऊसई नाभियारए Dasave.
5.2.25; 2 setting aside, AMg. लज्जे संयं अङ्कमम्म तस्स विरियं
समुच्छं Gacchā. 5.

अङ्कोलावास (ai-kkīlavāsa < ati-kīdāvasa) *m.* name
of a sporting ground, AMg. एत्थ णं सुट्ठियस्स लवणाहिवटस्स महं एणे
अङ्कवीलावासे नामं भोमंज्जविहारं पणत्ते Jivābhi. 3.756; अङ्कवीलावा-
स्स णं भोमंज्जविहारस्स अंतो बहुममरमणिज्जे भूमिभागे पणत्ते Jivābhi.
3.757.

अङ्कवा (a-ikkhā < a-tikṣṇā) *adj.* [from ati-tikṣṇa] very
sharp, very painful (to cross), AMg. अवि याइं ताओ (इत्थिवाओ) ...
अङ्कवा वेयरणी, अनामिओ वाही Tand. 156 (comm. अनीश्वरवैतरणी,

अश्वद्ध

9

अश्वहीर

परमाधार्मिकविकृतिवितरकनदी तत्तज्ञे तदवातिहेतुत्वात्, अतीक्ष्णवैतरणी वा p.49)

अश्वद्ध (ai-khaddha < ati-khādita) *n.* excessive eating, JM. कुवकुट्टिअंगमिच्छति अविमिच्छयतो उ पक्षिखे कवलं। अश्वद्धकर्म वा अं च अणालोड्यं होज्जा OghaNibbā. 279

अश्वेतिय (ai-khantiya < ati-kṣānti-ikā) *f.* very forgiving i. e. a nun, Apa. अश्वेतियहि स्ममि पयस्वी जिणवरगुणसंपत्ति वरस्वी MahāPu.(P.) 90.16.7.

अश्वर (ai-khara < ati-khara) *adj.* very harsh or severe, M. वृममआ वि अश्वरा ... वममस सुरा बहुविअणा GaSaSa. 4.26.

अश्विन्ना (ai-khinna < ati-khinna) *adj.* (f.) very much depressed, Apa. विरहोअकमोड उ अगड आसिनी मोहररावसीइ। सुविअतरि निरु पवसिअ अं होअत्ता विइ Sanderā. 151.

अश्वेश्वरा (ai-khe-ārā < ati-khe-carā) *adj.* (f.) superior to the semi-divine dancers, JM. सो वि कूयो अश्वेश्वराय ये खेअरीय पचयस्ये। ... लडिअ गंधुसमुट्टिअो KunāCa.(H.) 4.46.

अश्वरा (ai-gara < ati-gara) *adj.* (ppp. of atigama) [अश्वरा मार्गपश्चाद्गताः समागतं प्रविष्टं चेति व्यर्थम् DeNāMā. 1.57; called Deśī because of the meaning : प्रविष्टो ति व यो द्या तथा अतिगतो ति वा AngVi. pp. 36-37; अतिरे प्रविष्टो ति अतिगतो ति व दूरतो (799); तथा अणुपट्टितो ति तथा अतिगतो ति वा (800)] [also अतिगत, अश्वरा, अतिगत] 1 entered, occupied, AMg. पुट्टवीश्वरमग्नां उक्तीं संजीवो उ संवसे। कालं संवसेत्तं Utt. 10.6; (but Sāntyācārya पृथ्वी सैव कायः स अतिशयेन गुत्था गुत्था बहुपक्षितक्षणेन गतः प्रायः अतिगतः 'who is repeatedly born in the earth body'); Utt. 10.14; अतिदुर्मेनि वंदित्ता अश्वरा वागापुरि Utt. 22.27; सोमे सोमागरे लीलायंतं जमावमाणं सुदम-तिगयं गये पमिता Nāyā. 1.1.18; सुहरिते विसिज्जिअं सुं पदमंडमग्गए Jambuddā. 381; पथं वींमिअओ गम्मे संवसुद वसिअओ जीवो Tand. 33; JM. नेण जातो पवसो, नेणावपयेअ अग्गओ AvTī.(H.) 349a.2; जे मियं विहवतिअं अतिगते विज्जातपडियाए। पव विखेते समाणे तं च व कुलं पुणो पविसे NisBhā. 1465 (Cu. प्रविष्टः); ताहे च व इमो अश्वराओ (उत्ताणो) AvTī.(H.) 173a.5; विअये स्वअग्गइओ Dhutt. 4.12; अश्वराया ... अश्वराओ विणीयराअएणि MaViCa.(G.) 116.12(2); ससुअल्लम्मि अश्वराओ दिट्ठो य संगउअं तत्थ UvPayTī. 273a.v.45; (मुवायरे) अश्वराया व धूवे दट्ठण VasuHī. 27.19; 42.8; ताहे धिनेइ — अम्म न पेच्छामि? ताहे वरं अश्वराओ माअरमविआए Sekhābuddhī on Utt. 2.13 (p. 23a); 2 gone beyond, left, crossed, AMg. तत्थं अं तुमं मेहा तीरमग्गए पाणियं अं उपेते अंतगा जेव गेयसि निअण्ण Nāyā. 1.1.160; JM. सिअलिआयो गणयल-मग्गओ KaKoPra. 2.5; M. अश्वमग्गओ सो तस्स वेत्तुअ कणं ŚrīKāv. 2.1 3 elapsed, past (time), M. हत्थेसु अ पाएसु अ अशुलिगणनाइ अश्वआ दिअहा GaSaSa. 4.7; JM. भगवं संभवजिणो अजियसामिणो सागरोवमाणं तीअहि लक्खेहि अतिगएहि समुपण्णो CaupCa. 73.3; हि तस्स अश्वयं वसिअो Liz. 20.27; Apa. वसिअसुअल्लम्मि अश्व GaSaSa. 719.5. 4 gone beyond the range of, JM. रम्मसु ... गंधसु तमिअरेडुं पि वाणिअियगोअरमग्गएसु तमिअ होअव्वं MaViCa.(G.) 15b.1(2); 5 reached, M. उट्ठोअअत्तविअ वेण महि व दिअअम्मि अश्वए SetuBa. 10.18; JM. यओ सा लज्जोअयमुहि गहाय धम्मलसगासं अश्वरा VasuHī. 64.25.

अश्वच्छ (ai-gaccha < ati-gacch(a)-) *v.* 1 to elapse, Apa. किअ अश्वच्छ सवयमिअ मज्झिम जीवताहि SaKuCa. 54b.8; 2 to enter, JM. अह तुज्जा ससमे विअंते सण्णा मुअं अणच्छिअिअ AvTī.(H.) 369b.8.

PD. 2

अश्वच्छमाण (ai-gaccha-māṇa < ati-gaccha-māṇa < ati-gacchat) *adj.* (pr. part.) going in, entering, AMg. उच्चारस्स वा पासवणस्स वा अश्वच्छमाणाय य निग्गच्छमाणाय य Nāyā. 1.1.153; 1.1.154; उच्चारस्स वा पासवणस्स वा अश्वच्छमाणेहि निग्गच्छमाणेहि Nāyā. 1.1.155; 1.1.188; अश्वच्छ अश्वच्छमाणस्स गमो परयो कूएअवसाणो Jambuddā. 3. 217; जेअनिका सण्णो खरिअणं मुट्ठिअणं मुट्ठामिअिअणं अश्वच्छमाणाय वा निग्गच्छमाणाय वा पम्मवि अश्वच्छमाणपडियाअ अभिअरेइ Nis. 9.8; [AMgD. to transgress?]

अश्वगंतु (ai-gantūṇa < ati-gaṇ-tvāna < ati-gatya) *ger.* having crossed over, JM. अश्वगंतु अश्वो लोकागमस्समाणोअरे। ताइ अश्वेज्जाअं इमो हिअलेत्तमुअओसं ViAvBhā. 604(601); अहं तोअदि रगमि अश्वगंतुं अंतस्थाउवगणं मग्गामि VasuHī. 63.5.

अश्वगम (ai-gama < ati-gama) *m.* entrance, going in, JM. डिअि विट्ठिअस्स पदमोअग्गमे ते च व अश्वरा तिअि ViAvBhā. 386 (384) (comm. भापकअ प्रथमः समयः माटीअव्यप्रवेशे (or लोअव्यप्रवेशे) भवति)

अश्वगमण (ai-gamaṇa < ati-gamana) *n.* 1 entrance, AMg. रायसिअस्स जयअस्स वट्ठिअ अश्वगमणि य निग्गमणाणि य Nāyā. 1.2.11; 1.2.32 (commendation into अश्वगमणसु to connect it with मग्गणअवसुणं Aṅgasuttāri. III. p. 83 is not necessary. It is connected with अश्वोअमाणं मग्गमाणं and not connected with the list, डिअि अं — अंतरे च मग्गेमाणे गवेसमाणे 32); 2 entry of the sun or moon (in the northern hemisphere, जावं च णं चंदमसुरियाणं जावं सगरहवाणं अश्वगमणं निग्गमणं वट्ठिअि विवुड्ढिआवविअइ तथं च णं अरिअ लोअ ति पउअइ (Abhayadeva on Viy. 2.9 p. 304). He says that he is quoting from Jīvābhī. and explains अतिगमनविदोत्तायवम.); 3 ceremonial entry (of a king in his capital), JM. गंधवह चउविअ दिअम अश्वगमणं वलं य कोसकोट्टारे quoted by H. in his Tīkā on AvNi. p. 581.

अश्वगमिय (ai-gamiya < ati-gam-ita) *adj.* (ppp.) spent, Apa. बहुअदिअि अश्वगमिय जामिणि SaKuCa. 621.3.

अश्वगंभीर (ai-gambhīra < ati-gambhīra) *adj.* very deep, hard to understand, JM. पुच्छ, किं तत्त्वं। अश्वगंभीरं, साहज, जइ एअ म्मसु उयउत्तो UvPay. 901; इह तेलपत्तिआरगनायं संतरेसु वि पसिअ। अश्वगंभीरत्थं खडु भावेअव्वं पयत्तेण UvPay. 922.

अश्वगर (ai-gara < aja-gara) *m.* [v. l. for अश्वगर] python, AMg. घोणस-अश्वगरपइ उरसण्ये दूमिअ खामं PaJārā. 158; स किं तं अश्वरा। अश्वरा एतागारा पण्णसा Pannav. 1.81.

अश्वगरुअ (ai-garu-a < ati-guru-ka) *adj.* [also अश्वरुअ], M. 1 very heavy अश्वरुअ वि तम्मइ हिअए मरेण गम्मस GaSaSa. 1.83; 2 very great, M. अश्वरुअसज्जअत्ताउवसविअत्तमुअपथेहि। णीसासेहि Līlā. 616; अश्वरुओ अवराहो Līlā. 631; अश्वरुअकखअरि-भूयव्वओ Līlā. 689; 3 very hard or strong, Apa. अश्वरुअसज्जअत्ताउवसविअत्तमुअपथेहि महि णिअण्ण PaNūCa.(P.) 1.22.3.

अश्वगमिवि (ai-gamivi < ati-gamitvi < ati-gamayya) *ger.* having spent, Apa. मुहिअ कम्मइ भावि मेअलिअविअरिअ वि अश्वगमिवि वरिससइ पञ्चाअ पिअि पिअि SaKuCa. 782.2.

अश्वगहिअश्वअमाण (ai-gahia-garua māṇa < ati-grhīta-guruka-māṇa) *m.* great pride excessively resorted to, M. अश्वहिअश्वअमाणे पुत्ति रासि व्व छिअिअहिअि GaSaSa. 2.52.

अश्वगहीर (ai-gahīra < ati-gahīra) *adj.* very deep, JM. ता विअिअणं गयणं ताव चिअ जल्लरा अश्वहीरा VajLag. 104.

अङ्गाद

10

अङ्क-

अङ्गाद (ai-gāḍha < ati-gāḍha) *adj.* very strong, very firm, AMg. अङ्गाद्वर्णनं मे देवाण्यपि अर RāyPa. 774 (189); JM. अङ्गादो मोहमो MaViCa.(G.) 136.1(2)

अङ्गामे (ai-gāḍham < ati-gāḍham) *adv.* greatly, intensely, JM. ता तेहि पवणमं वेणं बालिवां भीमहि । वीरसु विभोगं अङ्गामं इच्छिमणेहि NāPañKa. 4.45.

अङ्गाह (ai-gāha < ati-graha) *m.* great insistence, JM. तद वि न मेवह जाह अङ्गाहं यह वि बंरुतो वि NāPañKa. 10.52.

अङ्गुण (ai-guṇa < ati-guṇa) *m.* extraordinary quality or virtue, AMg. सिद्धाङ्गुणजोसु तेत्तीसासयणासु य । ते निक्खु जवई निधं से न अच्छइ मडले Uti. 31.20 (comm. सिद्धानामतिशयितो गुणाः सिद्धातिगुणाः; Jacobi, qualities of siddhas etc.)

अङ्गुह (ai-guru < ati-guru) *adj.* very great or intense, JM. गुह गुहरो अ अङ्गुह पियमाइ अवचचियजणसिणेहो UvMā. 142.

अङ्गुरुय (ai-guruya < ati-guru-ka) *adj.* [also २.गुरुय] very big or large, JM. वगहथो पडुडे व सुरवणा । संपेसिया पयूया रक्काउमहम्म अङ्गुरुया PaumCa.(V.) 11.113; भो भो तुल्लनियजम्म निचियअङ्गुरुअणुणपम्मार ViMāPra. 14.25 (v. 45)

अङ्गुविल (ai-guṇa < ati-guṇa -- gopanaśīla) *adj.* 1 very thick or dense, JM. अङ्गुविलतरुणाहि अङ्गुविलपम्मि पम्मि SurSaCa. 10.156; 10.212; अङ्गुविलसउवत्तिया छोडमु पुण्णुचयं कुण्ठो ... लखो सुपेण KaKoPra. 17.16; 2 unfathomable, unknown, JM. अङ्गुविला काजगई KaKoPra. 143.34; 3 fully concealed, JM. पुणो महो अङ्गुविलगवरा वल्लुडो गो निग्गं लंघियवा AvNi. 905-906 Tī. p. 384; पम्म परवकितलवमूडुविलसु लियछायसु । सयारुक्कसु Erz. 74.7.

अङ्गुड (ai-gūḍha < ati-gūḍha) *adj.* well concealed, JM. (खणियं खत्तं) सिधिवच्छ उच्छइ सुपेससिणममङ्गुड Erz. 74.38.

अङ्गघर (ai-ghagghara < ati-gharghara) *adj.* greatly choked, JM. इय चितिय ता पणया जवइ अङ्गघरेण रुदेय NāPañKa. 1.327.

अङ्गघण (ai-ghaṇa < ati-ghaṇa) *adj.* very thick or durable, M. (शृङ्गारमङ्गरी) रत्तो वणं अङ्गघणं तिमिरं अरंथं ठाविज्जण सहि वई णु पथं धराण SiMāñ. 3.36; Apa. वरचेलइ लण्णइ अङ्गघणइ JasCa. 2.26.15; तिहि वायहिं वेडिउ अङ्गघणहि CandappaCa.(Y.) 9.17.6; 9.21.14.

अङ्गघिय (ai-ghiya < ati-ghṛta) *m.* excessive or too much ghee, Apa. अङ्गघिय नोयु वि ण भावः BhaviKa. 42.4.

अङ्गघोर (ai-ghora < ati-ghora) *adj.* very terrible, JM. रओ कओ जेय तत्थ अङ्गघोरो । तेणं विय जियलोए विपत्ताओ रावणो नामं PaumCa.(V.) 9.78.

अङ्गचंग (ai-caṅga-aṅga < ati-? -aṅga--ati-sundara) *adj.* having a very beautiful body, Apa. सुकुमारकाहु अङ्गचंगं जणिअ जाह किर मुणि अणुं GayaSāñ. 10.2.

अङ्गचंग (ai-caṅgau < ati-? -ati-sundara) *adj.* very beautiful, Apa. वह ण को वि दीउर अङ्गचंग Chakkammu. 3.9.12.

अङ्गचला (ai-caṅcala < ati-caṅcala) *adj.* (f.) very fickle, JM. अङ्गचला जीकनोयडिई SamāñKa. 84.12.

अङ्गचुल (ai-caṇḍa < ati-caṇḍa) *adj.* very quick, JM. ते नाओ वि विणे भुयवअङ्गचुलपण्हिहरेहि । वारेइ पयमणसो PaumCa.(V.) 11.83.

अङ्गचंड (ai-caṇḍa > ati-caṇḍa) *adj.* very terrible, JM.

विज्जाहाडचंडा गंगाहरमङ्गिरा नामं PaumCa.(V.) 8.195.

अङ्गचिय (ai-campiya < ati-? ati-ākṛānta) *adj.* [cf. Hem.(Gr.) 4.395(6)] pressed, overcome, JM. अङ्गचियं विणहसइ इत्तच्छेया होइ विच्छाये । ... पाइयत्तं च देवो च GāRaKo. 29.

अङ्गचर- (ai-cara- < ati-car-) *v.* [also अङ्गचर-, अङ्गचर-] to violate, to transgress, AMg. तं ने परं पच्चखाविमाणं अङ्गचरंति उयं पठमं Siy. 2.7.10 (846)

अङ्गचरंत (ai-caranta < ati-carat) *adj.* (pr. part.) transgressing, violating, (with Loc.) जं. सुवेणु य मूडुत्तरगुणसु तह ते लदा अ-चरंता BhaĀñ. 1956.

अङ्गचल (ai-cala < ati-cala) *adj.* very fickle, very unsteady, Apa. अङ्गचल जेववणदेहपणं तिविगमसोदरं बंधुअगा PāPaing. 2.103.

अङ्गचवल (ai-cavala < ati-capala) *adj.* very fickle, wanton, JM. मा वगहरेण पेल्लु इवमुहइविगमणासि अङ्गचले PaumCa.(V.) 8.278.

अङ्गचाइ (ai-cāi < ati-tyāgin) *adj.* very liberal, JM. अङ्गचाइ अण्ठो देइ वणं लक्खमदेहि SurSaCa. 1.215.

अङ्गचाय (ai-cāya < ati-tyāga) *m.* extreme liberality, Apa. अङ्गचाइ जि कारणं अण्ठतहो JambhSāCa. 8.14.9.

अङ्गचारहि (ai-cāra-rahiya < ati-cāra-rahiya) *adj.* free from transgression or violation, Apa. तावहिं करिअ सायारु धम्म अङ्गचारहिउ णिह सुद्धकम्म CandappaCa.(Y.) 2.16.4.

अङ्गचित (ai-cintam < ati-cintam) *adv.* with great anxiety, AMg. तज णं सा थारिणी देवी नाइमितं नाइसोयं ... तं गम्भं सुवसुहेणं परिवहइ Nāyā. 1.1.72 (comm. अतीव चिन्ता दमिन् अतिचितं तथा यथा न मवति इत्येवं गर्भं परिवहति p. 36)

अङ्गचितंत (ai-cintanta < ati-cintayat) *adj.* (pr. part.) thinking too much, M. उप्पण्णपेइ कजे अङ्गचितंतो गुणागुणे तम्मि । ... पुणिओ हुणइ कजे GēSaSa. 3.14.

अङ्गचिडनासिया (ai-cibida-nāsiya < ati-cipiṭa-nāsika) *f.* greatly snubbed nose, JM. अङ्गचिडनो अङ्गचिडनासियागववि-विगमुलेच्छो MañKa. 1.107.

अङ्गचिरतर (ai-cira-tara < ati-cira-tara) *adj.* lasting for a very long time, Apa. अङ्गचरि पेवखइ पञ्चीम अङ्गचिरतरजज्जर-सरोरं GayaSāñ. 12.3.

अङ्गचिरं (ai-ciram < ati-ciram) *adv.* 1 for a long time, M. ओनुहिअज्जो ष्णा सल्लमाणेण अङ्गचिरं हसिअं । चंदो ति तज्ज वअणे विण्णमुनेजलिविल्लो GāSaSa. 4.46; JM. अङ्गचिरं कीलियं मा ते सरीरंवेदो मयिस्सं SamāñKa. 65.5; 2 M. after a long time, M. कुलं तुइ विजयाणं अङ्गचिरं चय आममं Līñ. 945.

अङ्गचिराविय (ai-cirāviya < ati-cirāyita) *adj.* (ppp.) who has come very late, JM. अङ्गचिराविय य ने देवकुलियं गया. ते वीयरामा न अण्ठंति AvTī.(V.) 512.

अङ्गचोक्ख (ai-cokkhaa < ati-? -ati-suddha) *adj.* extremely pure, AMg. इमं वि व लल्लसिद्धो अदोस अङ्गचोक्खो विरालक्खो । नवगहरवणसमुणो भवति तं सुपुलियं ण वि RayPa. 93.

अङ्गच (aicca < atīya) *ger.* having gone beyond, avoiding, AMg. सुवार्दं संगार्दं अङ्ग चोरे सुवार्दं दुक्खार्दं तित्तिक्खमाणं Siy. 1.7.28.

अङ्गच- (ai-ccha- < ati-gaccha - atigam-) *v.* [a substitute for गम् Hem.(Gr.) 4.162; Triv.(Gr.) 3.1.97] 1 to go

अइच्छंत

11

अइच्छिअ

to, AMg. कौतुगमरयोधुते अत्ताममतिगच्छति IsiBhās. 36.8; JM. लोचिअ सोधसं अइच्छइ KunīCa.(H.) 7.6; 2 to go away, JM. मिखासाणमथणे अइच्छमाये पुणो दुव्हिं AvNi. 1042 (p. 478) (comm. मिखावसाणमथिप्रियः तेषां अदाने सति अतिगच्छेति वचनं अतीच्छेति वेति प्रत्याख्यानम्); 3 to pass (time), AMg. काले अपइच्छते उवाओ वावि अइच्छाओ; 4 वेला गिलाणमसु व अइच्छइ गुरु व उवाओ OghaNi. 578 (comm. अइच्छइ अतिकामसि); JM. ता उवविअसु य भुजमु मा ते देय; अइच्छइहि TarLo. 178.

अइच्छंत (ai-ecchanta-ati-gacchat) *adj. (pr. part.)* going ahead, passing over, AMg. अइ सत्य अइच्छंते पासइ समणसंजं Utt. 19.5; [PSM. Upadesanada p. 133 not अइच्छित्य but अइच्छंतो]

अइच्छा (a-icchā-a-icchā) *f.* desire not to give, (a kind of द्रव्यप्रत्याख्यान 'renunciation of material thing'), JM. मिखाअदानमदत्ता(अइच्छा)पडिअओ सेगिओ व्व किरियाण ViAvBhā. 350-4(4308) (comm. मिखाअदानमदत्तविवचनान् अइच्छावचनात् वा)

अइच्छिअ (ai-ecchia-ati-gacchita-ati-kānta) *adj. (ppp.)* [also अइच्छित्य; बोधीयं वृक्षं अइच्छिअं वोलिअं अइच्छितं Pāi-LaNi. 141] 1 excelled, exceeded, AMg. जेसि तु विअअ सिक्खा मूलियं ते अइच्छिया Utt. 7.21; सव्वेमु वि पइसुयं सव्वजीवि अइच्छियं Utt. 33.24; 2 passed, elapsed, JM. नेलन्नत्तमगणहुण अतिपाइतिच्छिअ वावि OghaNi. 414 (comm. अतिक्रान्तायामपि मिश्रयेलायन्); एवं रायवरसिं सुजंतस्स उ अइच्छिओ जालो PaumCa.(V.) 3.122; मम वि सुइसयणयस्स अतिच्छिया इवमि VaseHi. 205.3; Apa. चउमास अइच्छिय मिअ न इच्छिय तणु होइ सममिहि सुमिअ ViPaSān. 5.12; 3 committed, done, JM. अइवविच्छियसवज्जजोगपच्छित्तसंगहत्थाय। सखिओ विहाय निदायिअइ ViPaBhā. 3582; 4 gone beyond, have overcome, AMg. सव्वमोहविअमुक्का जाइमणातिच्छिया Dasā. 9.39; 5 entered, reached, JM. तो तय निण सभं... अइच्छिअ कालिमां च TarLo. 1187.

अइच्छल (ai-challa-ati-? - ai-nipuna) *adj.* very clever, Apa. अइच्छल तो जाण कामि चलिहि तसु मणो SudCa.(N.) 7.12.10.

अइच्छत (ai-chatta-ati-ecchatra) *n.* umbrella placed over another umbrella, AMg. ते ण विमाणा वाउद्धतविअयेअयंतीपडा-गच्छताइच्छतकलिया हुगा Pannav. 2.145 (p. 68)

अइजत्त (ai-jatta-ati-yatta) *m.* great effort, JM. इय गाणिय सो भव्वा अइजत्तं दुणइ तस्सेव SīloMā. 10.

अइजयण (ai-javeṇa-ati-javeṇa) *adv.* [Inst.] with great speed, JM. एयंतेर जलमज्जाओ कइतो व्व समुद्धाओ अइजवेण जलकरी Erz. 43.16.

अइजस (ai-jasa-ati-yaśas) *m.* (inferior reading for महाजस one of the eight kings who were regarded as worthy of wearing the crown like that of कश्यप) of Thāṇa. 8 (617); AvNi. 363; AvCu. p. 214; [not to be identified with अतिबल as done in Prakrit Proper Names Vol. I. p. 1]

अइजा- (ai-jā-ati-yā-) *v.* to come in, AMg. से ण उइ-रियसेयच्छते ... अगिअणं अइजानि य णिजाति य Dasā. 10.24; तय णं से देवमेण राया ... अभिवसणं अतिज्जादि त निज्जादि त (?) अइजाइ य निज्जाइ य) Thāṇa. 9.62(693); (v. l. अइज्जाहि य निज्जाहि य)

अइजागरण (ai-jāgarana-ati-jāgarana) *n.* excessive vigil, AMg. तय णं तस्स कंदरीयस्स रणो ... अइजागरणे य अइओयण-

सणेण य ते आहारे नो सम्मं परिणमइ Nāya. 1.19.39.

अइजागरिय (ai-jāgarīya-ati-jāgarita) *n.* excessive vigil, AMg. पवहिं टणेहिं रोमुपपत्ती सिया, तं जहा - अइजागरिया ... अतिजागरिये Thāṇa. 9.13 (667)

अइजाय (ai-jāya-ati-jāta) *adj.* (a son) who is more renowned or wealthier than his father, one of the four types of sons, AMg. चत्तारि सुया पत्ता, तं जहा - अतिजाते, अणुजाते, अवजाने दुल्लिआले Thāṇa. 4.1.34(240) (comm. पितुः संपदं अतिलक्ष्य जातः संयुतो, अतिक्रम्य वा तं यातः प्राप्तः विशिष्टतरंगपदं समुद्धतर इति p. 185) cf. Pāi अतिजात.

अइजायमाण (ai-jāya-māna-ati-yāt) *adj. (pr. part.)* [f. भाणी] coming, AMg. तस्स णं अइजायमाणस्स वा निज्जायमाणस्स वा पुरओ ... छत्तं भिगारं गहाय भिगच्छति Dasā. 10.24; तीसे ण अतिजायमाणिय वा निज्जायमाणिय वा पुरओ ... छत्तं भिगारं गहाय भिगच्छति Dasā. 10.25.

अइजिअभत्तिय (ai-jīna-bhattiya-ati-jīna-bhakti-ka) *n.* great or excessive devotion to the Jaina prophet, Apa. तह वि हु मइ धिटुत्तमुणेण, अइजिअभत्तियगहलियमणेण। अइरमिय वइ CandappaCa.(Y.) 1.3.10.

अइजुज्झ- (ai-jujja-ati-yudh-) *v.* to fight vigorously, AMg. संगभरणि तुम्हेहिं सत्तु अइजुज्झइ धीरउ इउ लवइ KarCa. 3.11.10.

अइजाण (ai-jjāna-ati-yāna) *n.* entrance, JM. तओ सा अतिजाणनिज्जाणेसु रायलच्छीए दिणंतं पासिऊण विनेइ AvNi.(H.) 366.3.

अइजीण (ai-jhīna-ati-kṣīna) *adj.* [f. -] 1 very weak, very emaciated, Apa. अइजीणा दुद्धरतवभरण KarCa. 2.7.6; 2 very thin or small, slender, Apa. अइजीणमज्जु चक्करमणु JambSāCa. 1.12.4.

अइच्च- (ai-ñca-ati-ñc-) *v.* [PSM. gives meanings like to transgress, to attract, to go away, which are based on the explanations given by Rāmadāsa on SetuBa. 13.8; 13.86; but no finite forms occur. Only अइच्चिअ is noted as v. l. at SetuBa. 13.18; 13.86; and both are given the same meanings. The meaning 'to consecrate or crown' (अभिषिक्त) given at SetuBa. 13.8 is based on an early confusion between अच्च and अच्च cf. Mahābhāṣya on P. 8.2.48 (iii, 403.15)]

अइच्छ- (aiñcha-?) [the verbal form occurs with सम् in समइच्छउ SetuBa. 3.59 hence ai (ati)-+añch- from which are derived ppp. अइच्छिअ, समइच्छिअ and n. अइच्छय. Comms give the meanings अतिक्रान्त, आकृष्ट, अतिगत, अतोत, उत्क्षेपण etc.] to go beyond, to pass over, to throw down, to run away, etc. cf.

अइच्छ- Hem.(Gr.) 4.162.

अइच्छण (aiñchana-?) *n.* pressure, weight (due to) the rolling (of the mountains), M. सेलाइच्छणवलिआ विअं भजंति पवअसाहुप्फलिहा SetuBa. 13.38; falling down (from the mountains) सेलाइच्छणपडिआ सुल्लोहिअगरअकसंभरभंता (कसरिणो) SetuBa. 8.94 (comm. अतिक्रमेण आकर्षणेन, प्रेरणेन)

अइच्छिअ (aiñchia-?) *adj. (ppp.)* 1 gone beyond, gone away, M. पहरणमयाइच्छिअमुअनुणिअपवइआ भनेअ मिनिअ SetuBa. 13.8; हंतूअ अनुमालि इति विहिणो अइच्छिअ (छि)ओ पवणसुआ SetuBa. 13.86; 2 fled from, M. समइच्छिअमहिअविकंता SetuBa. 12.76;

अद्भुत

12

अङ्गिहत्त

3 escaped from, M. ओहरिअन्विआ-ल्लिअ-सिमगावडंतवाणजोहं Setabā. 13, 28; (Hem.(Gr.) 4.187 वृत्ति reads अहंल for अहंल)

अद्भुत (a-ittha-a-drṣṭa) *adj.* [used in cpds., also written as अदिद्भुत] unseen, not known, cf. अदिद्भुत.

अद्भुतव्य (a-ittha-uvva-a-drṣṭa-pūrvā) *adj.* not seen before, M. तथ मण सच्चयिं अद्भुतव्यं भवच्चयिं Lili. 213; दिद्भुतव्यं मयःमिदमवयवमस्मि Lili. 239.

अद्भुतमुहचंद्रा (a-ittha-tuḥa-muḥa-candrā-a-drṣṭa-tvaṇ-mukha-candrā) *adj.* (f.) who has not seen your moonlike face, S. (दशकेलि) एसा तु अमादा अद्भुतमुहचंद्रा विवजामि HaSChāRūpakasāṭka. 146.16)

अद्भुतदोष (a-ittha-dosa-a-drṣṭa-doṣa) *adj.* in which no fault is observed, M. अद्भुतदोषा विवसंति संगमे कहाणुंया कमलायरा एव Lili. 12.

अद्भुतदोसा (a-ittha-dosā-a-drṣṭa-doṣā) *adj.* (f.) which has not seen the night, M. अद्भुतदोसा विवसंति संगमे कहाणुंया कमलायरा एव Lili. 12.

अद्भुतपट्टिवाय (a-ittha-paṭṭi-vāya-a-drṣṭa-praṭi-vāda) *adj.* who has not seen any opposition, Apa. कवण गहणुं किं महिं वरावहिं अद्भुतपट्टिवायहिं BhaviKa. 175.9.

अद्भुतपाव (a-ittha-pāva-a-drṣṭa-pāpa) *adj.* where no evil is seen or found, M. (आसयविसंखो) अद्भुतपावो Lili. p. 13, l. 4.

अद्भुतपुव्व (a-ittha-pavva-a-drṣṭa-pūrvā) *adj.* not seen before, M. अयो अद्भुतपुव्वो अणंगराणण माहणो GāSaSa. 748.

अद्भुतपुव्वत्थ (a-ittha-puvvattha-a-drṣṭa-pūrvārtha) *m.* an object which is not seen before, an idea which is not known before, JM. विजयं जण कथो जाणं वाणी अद्भुतपुव्वत्थं । उज्जो-इयपरणियया साहयवट्ठिं व्व निव्वड्ढ JambāSāCa. 1.6.7-8.

अद्भुतमत्त (a-ittha-matta-a-drṣṭa-mātra) *n.* [Abl.] merely to be the unseen (cause), S. (राजा) तहविं दिद्भुतमहारेण अद्भुतमात्रो वससिद्धो ण आसामीअदि SiṇMañ. 2.10(36)

अद्भुतसंग (a-ittha-saṅga-a-drṣṭa-saṅga) *adj.* 1 who has not known any attachment, Apa. नो पुणु लउ लुहु अद्भुतं सु सो हिं अणमव्विउ देइ अणु BhaviKa. 3.2; 2 who has not known any contact, Apa. विथ इत्तिउ काहु अद्भुतसंग BhaviKa. 209.5; [Jacobi अनिष्टसङ्ग]

अद्भुत (ai-dara-a-ati-dara) *m.* great fear, Apa. (चलइ गिववर्ण) वट्ठ अद्भुत SudCa.(N.) 9.3.2.

अद्भुतरिअ (ai-dara-a-ati-darita) *adj.* alarmed, frightened, Apa. ता सुववहिं लोयहिं पसरिअलोयहिं अद्भुतरिउ KarCa. 7.11.2.

अद्भुतोलिअ (ai-dolia-a-ati-dolita) *adj.* very much wriggling, M. अमअद्भुता विलाअविता अवि मुक्कं अद्भुतोलिअण्डंटा (पूअगा) SāKiv. 2.13.

अद्भुत्तिवि (a-iddhivi-a-krṣṭi-ākṣya) *ger.* having dragged towards oneself, inviting, Apa. अद्भुत्तिवि विगहउ जे गहंति ते जीवियउअहो सल्लु इति CandappaCa. 6.6.4.

अद्भुत (aiṇa-a-ati) *desi.* *n.* slope of a mountain, अरणं गिरि-अद्भुत DeNaMā. 1.10 (अणो वि जस्स रणो सिरे अणत्तं व वुक्कइ णु आणा)

अद्भुत (aiṇa-a-ati-ina) *n.* skin, especially that of a deer or tiger, [वत्ती चम्म अणं छवी लहा PāiLaNā. 229] M. चलिअम्मि

रहसविअन्विआणणिअलिण सुणिअणम्मि Gau(Va. 1190; सुसिलिद्ध-गहिल्लिणुगुण्डवग्गणचिक्कणव्वहं । पविद्ध ... वहीतहं Uṣṇi. 2.25; Apa. पण्ड पडिविहाणु लहु किज्झइ अणु वागिवाणु चित्तिज्झ MahāPu. (P.) 14.10.13; गंदयु लहु हरिगवु अणु देइ पविणु पवुत्तं MahāPu. (P.) 46.10.16; cf. अज्जिण.

अद्भुतज (aiṇajja-a-ati-aiṇya) *adj.* very ignoble, JM. श्रीहि तथो भविओ ... अणजकजउअणजकमहाउअणजकमहा KāKa. p.47.

अद्भुतपत्र (aiṇāyavatta-a-ati-aiṇāyapa-nā) *n.* umbrella made of the skin (i. e. miraculous jewel called अज्जिण), Apa. अणायवसदि रण सुमुणम्मि विवसंति अणायपा पायं सुणम्मि MahāPu. (P.) 14.11.4.

अद्भुत (ai-ṇi-a-ati-nā) *adj.* (ppp.) I brought, अणिअं च अणिअं DeNaMā. 1.24 (comm. पणअतिअद्भुत सुणं अवयागं अणिअं तेण); JM. एवं तिणि वारा गिच्छुओ अणिओ व Aṭṭi.(H.) 204b.4; 2 thrown down, M. सिहरां पिअउ गहं मदिदवड्ढं मलयस्स अ अणिअउ महिं दल्लहं SetuBa. 6.59.

अद्भुतपण (ai-ṇiṇa-a-ati-niṇa) *adj.* [Deva.ni-pra] very clever, JM. अद्भुतपणो नवरि विही सिधे वि न वड्ठिउ देइ VajLag. 673.

अद्भुतपण (ai-ṇiṇa-a-ati-niṇa) *adj.* very carefully, JM. एउ विही अणिउणं पाव साहणो पेओ YogSa. 38.

अद्भुतखोह (ai-nikkhoḥa-a-ati-niḥ-kṣobha) *adj.* without any disturbance, Apa. अणिखोहु सुताणसत्तउ अणु गिणवि रोसणि वणउ Chakkammū. 8. 7.12.

अद्भुतचल (ai-nicca-a-ati-niḥ-cala) *adj.* not at all movable, extremely immovable, JM. अणानिणि अणुता वसणे अणिचलं वित्तं PañcāPra. 14.37.

अद्भुत (ai-nidda-a-ati-nidra) *f.* excessive sleep, JM. अणिद निदणो मासचक्रं उ सो जियर RiSama. 36.

अद्भुतदय (ai-niddaya-a-ati-nir-daya) *adj.* very cruel or pitiless, JM. अहव अणो अणिअम्मि मय केविं एवं KuvMāKa. 33.25.

अद्भुत (ai-nidda-a-ati-nidra) *f.* excessive sleep, JM. पदहिं ठामहिं रोमुव्वत्ती सिया, तं जहा - अतिनिदण अतिजागरितेण Tūṇa. 9.13(667)

अद्भुतभर (ai-nibbhara-a-ati-nir-bhara) *adj.* very intense, JM. जाया व अतिनिभरा पीति परोपरं CaUpCa. 8.2.

अद्भुतमल (ai-nimmala-a-ati-nir-mala) *adj.* very pure, Apa. अणिममवउणुणहिं णु (सोवक तेहिं दिद्भु) KarCa. 4.7.5; णामि समवमद वि मुण्डि अणिममउ ण पुण्णिमहिं णु CandappaCa. (Y.) 1.1.14.

अद्भुतियद (ai-niyada-a-ati-nikāya-ka) *adj.* very close to, Apa. एत्थसि दव पच्छिमदिसाहि अणियउउ पवउ रम्म ताहिं KarCa. 4.4.2.

अद्भुतियदि (ai-niyadi-a-ati-nikāya) [Loc.] very close to, Apa. गउ विन्दिअणमहु अणियदि सुविउलि विणुअणमहिं तहिं MahāPu. (P.) 97.5.12.

अद्भुतरिअ (ai-niraha-a-ati-nir-gha) *adj.* extremely innocent, JM. (कुमारस्स तुरंगमो) अद्भुतरिअलो KuvMāKa. 23.14.

अद्भुतहत्त (ai-nirutta-a-ati-nir-ukta-a-ati-niṣcita) *adj.* very determined, Apa. सो पविखवि लोयहिं अणिहत्तु करि धरणं

अङ्गिचिड

13

अङ्गतेया

गिष्मसु कियउ चित्तु KarCa. 5.14.5.

अङ्गिचिड (ai-nivida < ati-nibida) *adj.* [also निचिड] very dense (ignorance etc), M. (राजा) अङ्गिचिडमाळा किं च तालीसमूहा अवसुणितस्मृत्वा माणवे विष्णुरिति SiñMañ. 3.21; Apa. अङ्गिचिडवदसविणारुणेण अङ्गिमलु गिडुहस दुआसणेण SudCa.(N.) 3.2.7.

अङ्गीओ (ai-niā < ati-niā) *adj.* (ppp.) taken to, brought in, JM. अणया वीसदुताओ देवपांसु ति वयं चेडीए वेदिं अंतउरं अतिणीओ AvTī.(H.) p. 800; साहजि य कवियं जहस रुडीए सुओ, जो कलं हतिअसंयेण अङ्गीओ Sukhabodhā on Utt. 2.13 (p.23); विसणव-अणहियथाए य सोयं तिअसीम ससमं अङ्गीओ सुतेज्जाघरं Erz. 68.14.

अङ्गु (ai-nu < ati-nu) *adj.* across the boat, Lakṣmī. (Gr.) 115 (1.4.56); [also अङ्गाय]

अङ्गे- (ai-ne < ati-ni-) *v.* to bring or take to, JM जथा ते सुअभामा अं च अरुमयेअण अङ्गेमु तदा वारवइं अंहिसि VasuHi. 108.11; (pass.) to be taken away, एवं अङ्गिअंते अंहे कङ्गे तहि नहिअओ। सोयतीओ TacI. 955.

अङ्गेह (ai-ncha < ati-sneha) *m.* great affection, Apa. अङ्गेहण भासिउ, रसमवांसिउ स्वणसकुलियह अमियसुं SandeRa. 23.

अङ्गणेण्ड (aiṇaṇaddha < ajiṇāva-naddham) *adj.* (ppp.) covered with the skin, Apa. णाअयिअं अङ्गणेण्डं (मडयसमाणं) MahāPu.(P.) 4.7.8.

अङ्गणुय (ai-taṇu-ya < ati-taṇu-ka) *adj.* very slender, JM. अङ्गणुयमज्झमाओ -- सोहकिओसो SamarKa. 60.17.

अङ्गणुत्तण (ai-taṇha-taṇa < ati-trṣṇā-ivana) *n.* excessive greed, Apa. अङ्गणुत्तण अङ्गणुत्तणु (पटमहो सिक्खायवहो दोसणु) CandappaCa. 2.17.5 [for trṣṇa- cf. Vedic trṣṇa-j-]

अङ्गण्डा (ai-taṇhā < ati-trṣṇā) *f.* great thirst, JM. अह सो अलं पिअंते अङ्गण्डामुसियतामुयत्तणओ SurSuCa. 9.225.

अङ्गत्तअ (ai-tatta-a < ati-tapta-ka) *adj.* greatly tormented, Apa. पियविअमंलेण अङ्गत्तअ णारीयणु अंसु परियत्तउ MahāPu.(P.) 7.26.27.

अङ्गतम (ai-tama < ati-tamas) *m.* name of the seventh hell (also called मङ्गतम *f.*), Apa. (णयसत्त) धूमप्पहु तम अङ्गतम अण्डु PaṇḍCa.(P.) 16.4.3.

अङ्गमंथ (ai-tamaṇha < ati-tamo'ndha) *n.* darkness like that in the hell called अङ्गतम, JM. कुमरो वि पियासहिओ रयणीए अङ्गमंथपउरण Erz. 83.25.

अङ्गतरल (ai-taraḷa < ati-taraḷa) *adj.* very agile, Apa. तरइ य वि तरुणि अङ्गतरल सुहमि य जलं SudCa.(N.) 7.18.4.

अङ्गतह (a-itaha < a-vitatha) *adj.* true, not false, JM. एवं तस्स पावपलवियमइ तह (१ पलवियमइतह) मज्झमाणेण ताण्ण कुलवयखा-निमित्तं कारिआ महइ संवुअ UpPayTī. on 1031 (425a. 6)

अङ्गमार (ai-tāra < ati-tāra) *adj.* very shrill, of very high pitch, M. (रोवति एवं अण्णे) अङ्गमारहिल्लिरुण्हि पाअवा गिम्हमज्झणं GāSaSa. 5.94.

अङ्गारतार (ai-tāra-tāra < ati-tāra-tāra) *adj.* very high-pitched, Apa. वज्जेति दू अङ्गारतार, RiPaSār. 13.5; SiḷiSār. 3.8.

अङ्गिक्ख (ai-tikkha < ati-tikṣṇa) *adj.* A very sharp, AMg. अङ्गिक्खकंटादण्णे णं विवलिपायदे Utt. 19.52; जं अङ्गिक्खं दुक्खं जं च सुहं उत्तमं तिलोई BhattaP. 152; जं अङ्गिक्खं दुक्खं जं च सुहं उत्तमं तिलोई ĀrahPaḷ.(V.) 694; JM. अङ्ग मुंदरी मणं

चिंद अङ्गिक्खदुक्खसंतत्ता NāPañKa. 1.66; B very sharp (in taste), Apa. अङ्गिक्खं पावइं तिम्मगाइ SudCa.(N.) 5.6.10; अङ्गिक्ख कटक्खासुर मुवंतु CandappaCa. 2.14.5; M. (सुत्रधार) अङ्गिक्खदुहिविहो मुक्खं लच्छीहरो SiñMañ. 1.7; C very harsh, JM. अङ्गिक्खो वियकरो होहिसि परिसवपयं अङ्गिक्खं य ViMāPra. 70.15.

अङ्गतिण्डा (ai-tiṇhā < ati-trṣṇikā) *f.* great thirst, M. (विहयक) अङ्गतिण्डाअहियुक्कंओ ममिओ विह SiñMañ. 4.7.

अङ्गित्त (ai-titta < ati-tikta) *adj.* very sharp or bitter, AMg. नादसिं नाङ्कदुयं नाङ्कसायं नाङ्कविं नाङ्कदुरं जं तस्स गम्भस्स हियं मियं पत्तयं देमं य काले य आहारे अहारेमणी Nāyā. 1.1.72.

अङ्गित्ति (ai-titti < ati-trṣṭi) *f.* great or excessive satisfaction, JM. जह जह वयपणिहाणी तह तह धम्ममि तान अङ्गित्ती NāPañKa. 3.115; Apa. पुत्ते पुत्तिहिं सउ वव भण्हिवि णिह अङ्गित्ति-वज्जिउ जेहुउ SudCa.(N.) 5.6.16.

अङ्गित्त्वक्कम्म (ai-tivva-kamma < ati-tivva-karman) *n.* very sharp (painful) Karman, JM. अङ्गित्त्वक्कम्मविगता मुक्का सो सुअसो पय SādhāViPra. 2.

अङ्गित्त्वक्कमाय (ai-tivva-kaṣāya < ati-tivva-kaṣāya) *m.* very intense passion, Jā. जीओ वि ह्वं पाइं अङ्गित्त्वक्कमावरिपो पिअ KattiApu. 190.

अङ्गित्त्ववेयण (ai-tivva-veyana < ati-tivva-vejana) *adj.* full of severe pain, AMg. नोरो परलोयमि वि निवइइ अङ्गित्त्ववेयणे नरा ĀrahPaḷ.(V.) 536.

अङ्गित्त्ववेयणा (ai-tivva-veyaṇā < ati-tivva-vedanā) *f.* very severe pain, Jā. अङ्गित्त्ववेयणाओ सुहंति ण य विअट्ठिमुक्खेणि BhaĀra. 1521.

अङ्गुगतम (ai-tuṅga-tama < ati-tuṅga-tama) *adj.* very tall, Apa. जहि गयणसरिसु सियकल्लिहसउ, अङ्गुगतमणहि जो विसाउ CandappaCa.(Y.) 1.7.1 (तमं अण्णाहं)

अङ्गुगत्तण (ai-tuṅga-taṇa < ati-tuṅga-tvaṇa) *n.* the quality of being very tall, Apa. अङ्गुगत्तणु जं यणं सो हेअउ न हु लहु Hem.(Gr.) 4.390.

अङ्गुच्छ (ai-tuccha < ati-tuccha) *adj.* very thin or small, Apa. अह साल्लिसीयमि अङ्गुच्छोयमि सुअवाहवन्नयणणि SāliSār. 10.12.

अङ्गुत्त- (ai-tutta < ati-tru-) *v.* to break through, AMg. दुक्खं ते नाङ्गुत्तेति सुअणी पिअं जहा Sāy. 1.1.2.22 (Sch. zerbrechen)

अङ्गुत्तु (ai-tuttha < ati-tusta) *adj.* greatly pleased, JM. देवमइं अङ्गुत्तु: मियेअं पाविया पच्छा NāPañKa. 8.83.

अङ्गुत्तरिअ (ai-turiā < ati-tvarita) *adj.* very quick, Apa. तं सुणिवि विष्णुरिउ सीसेण अङ्गुत्तिउ NāyCa. 5.5.12; गुरुयसि पण्डिउ अङ्गुत्तिउ पक्करेण भोयणु मारिउ KarCa. 5.10.2.

अङ्गुत्तसार (ai-tusāra < ati-tusāra) *m.* heavy frost, Apa. चचरि ठिउ विसहइ अङ्गुत्तसार. हिमइहुअयलदुमदलपसार CandappaCa. (Y.) 10.6.8.

अङ्गुत्तरा (ai-tūṭā < ati-tvarā) *f.* great haste, JM. तो सुअ-बुद्ध धम्मं वि अङ्गुत्तरा न सोहणा JugalīCa. 37.18.

अङ्गुत्तेयवत्त (ai-teya-vanta < ati-tejas-vat) *adj.* possessing great lustre, Apa. अङ्गुत्तेयवत्तु हुउ पुणणिअणु अङ्गुत्तेयवत्तु लहेवि माणु VadJhaCa. 1.10.11.

अङ्गुत्तेया (ai-teyā < ati-tejas) *f.* 14th night in a fortnight (i. e. having great lustre), AMg. वण्णरसण्णे राईणं कइ णमंअजा-

अङ्गुलीवियतुरंग

14

अङ्गुली

समाधारा केव तक्षी, तेया य तहेव अहतेया Jambuddi. 7.120.2; SāraP. 10.82.2.

अङ्गुलीवियतुरंग (ai-teraviya-turaṅga > ati-tvarayita-turaṅga) *adj.* who has urged the horse to great speed, M. अङ्गुलीवियतुरंगो पेच्छरथमिदि समहियइ Lili. 218.

अङ्गुली (ai-tosa < ati-tosa) *m.* great satisfaction, Apa. अङ्गुली बहंतउ हियं बहु आवाहो गउ पुण धरणिपु KarCa. 5.13.9; अङ्गुली संपत्तु बणं CandappaCa.(Y.) 2.2.5.

अङ्गुली (aitthi < agasti) *m.* name of a sage and also the star named after him. Apa. दङ्गुलीमग्गु णियंतेह भतिहि दिदु अङ्गुलीमिदि मइ इतिहि SandeRā. 159.

अङ्गुली (ai-tharā < ati-starā) *adj.* (f.) having big or long breasts, AMg. धेरी दुब्बल्लयोग चिमिहो पल्लियमुहो अङ्गुली PijāNi. 418 (comm. दीवस्तमोपेतार)

अङ्गुली (ai-thaddaya < ati-stabdhā-ka) *adj.* very proud or conceited, JS. जहि ज्ञानमिगवाणेहि अङ्गुली जम्मजरमणयत्तयं ददुं PañGuBhā. 2.

अङ्गुली (ai-thaddha < ati-stabdhā) *adj.* very thick, Apa. जहि मयिज्ज अङ्गुली दहिं MahāPa.(P.) 12.11.1.

अङ्गुली (ai-thūla < ati-sthūla) *adj.* very gross, JS. अङ्गुलीमूलं मूलमुदुमं च सुदुमूलं च NiySā. 21; पुदवी (परमाणु), अङ्गुलीमूलं सुदुमं सुदुमं च अङ्गुलीमूलं SāPā.(V.) 18.

अङ्गुली (ai-thera < ati-sthavira) *adj.* very old, Apa. अङ्गुली साहु लुहपीडियउ पुउ गिरिक्खइ तामहि Chakkammū. 6.5.14.

अङ्गुलीकालिय (ai-thovva-kāliya < ati-stoka-kālika) *adj.* lasting for a very short time, JM. अङ्गुलीकालिये अङ्गुलीकालि-पुसा कुणह संगे MaViCa.(G.) 12b.12(2)

अङ्गुली (ai-damsana < ati-darsana) *n.* seeing a person constantly (meeting him too often), M. अङ्गुलीणे पम्मं अङ्गुली अङ्गुलीणि अङ्गुली GāSaSa. 1.81.

अङ्गुली (ai-dadha < ati-drdha) *adj.* very firm, Apa. तह सुह गुरु सेवणहं निम्ममत्तु अङ्गुली बरेविणु (करि मणु) KumāCa.(H.) 8.78.

अङ्गुली (ai-dappa < ati-darpa) *m.* excessive pride or arrogance, Apa. पुहु, तँ(उ) मंतिहि अङ्गुली को वि न रुचइ BhaviKa. 281.10.

अङ्गुलीमय (ai-dappiya-maṇa < ati-darpita-manas) *n.* very arrogant mind, Apa. इय दुद्धर रिउयण अङ्गुलीमयण सयल वि आणा वसिक्खइ CandappaCa.(Y.) 3.7.10.

अङ्गुली (aidampajja < aidamparya) *n.* essence, import, gist, JM. एय इमं विण्णयं अङ्गुलीं तु बुद्धिमेतेहि PañcāPra. 14.10 (comm. इं परं प्रवानमत्तेति इं परं तद्भावः ऐदम्पर्य); एवं तु एय-त्वाइ जोएज्जा एय तंतणीईण। अङ्गुली एयं अहिगारी पुच्छियव्वो ति UvPay. 864; इय एय चिय (आगमणीई) सिद्धा धम्मं इह अङ्गुलीं तु UvPay. 876.

अङ्गुली (ai-dārūṇa < ati-dārūṇa) *adj.* very terrible, JM. अङ्गुलीपरसंजिहं दुक्ख अङ्गुली सयं KaKoPra. 61.22; किङ्गुली वि हु णओ दुक्ख अङ्गुली मणे देइ NāPañKa. 1.67; तस्स उदण एयं दुक्ख अङ्गुली जाय JīnadaĀkhyā. II. v. 161.

अङ्गुली (ai-ditta < ati-dīpta) *adj.* very bright, Apa. जिगसरहं भासंउ अङ्गुली SāDhaDo. 172.

अङ्गुली (ai-dittaggi < ati-dīptāgni) *m.* 1 fire burn-

ing very fiercely, JM. पिसुणो अङ्गुली नेहत्तहत्ताई इति जो जिइ GāRaKo. 75; 2 anger or hatred which is very fierce. GāRaKo. 75.

अङ्गुली (ai-dīhi < ati-dhīti) *f.* great confidence, Apa. (सरोवरे) आवतहो तहो अङ्गुली जणु सुगरावइ आवहु णं भणु KarCa. 4.7.2.

अङ्गुली (ai-dīṇa-muḥa < ati-dīṇa-mukha) *adj.* with the face reflecting great pity, Apa. ण लंइ सुहु अङ्गुलीमुहु दांइ जणे जरेइ मणे SudCa.(N.) 2.11.7.

अङ्गुली (ai-dīha < ati-dīrgha) *adj.* 1 lasting for a long period, M. तेण च होति दिअइ अङ्गुलीही KapMañ. 1.21; JM. पाण्य संयल चिय कालम्मि न याइहीकालण्य ViĀvBhā. 516(513); निक्खत्तमोहणीय अङ्गुली पंथं य देयणि। एहिणिमु जीवा सुदुगा सुदुमेसु वंथि KaKoPra. 19.24; Apa. किङ्गुली न माइ अङ्गुली रोसु BhaviKa. 211.7; अङ्गुली सुस मेळंति पवणाहवलय व्व पंथिय SudCa.(N.) 8.39.7; 2 long (by nature), Apa. वालं कुदिलत्तणउ(व)ज्जुयाइ अङ्गुली तिट्ठं रज्जुयाइ JasCa. 4.10.11.

अङ्गुली (ai-dīhara < ati-dīrgha) *adj.* 1 very long (in time), M. हेमतिवासु अङ्गुलीरसु रासु तं ति अविणिदा GāSaSa. 1.66; सुव्वाण विणिगाणमइ देव अङ्गुलीरा राइ Lili. 898; 2 long (in size), M. अङ्गुलीराइ वहुं सोते दीमंति वंसवत्ताइ GāSaSa. 7.74.

अङ्गुली (ai-dīhara-yā < ati-dīrgha-tā) *f.* great length (in time), JM. अङ्गुलीरया कालम्म ... लीणं जवत्तं, ववगं पाथं CaupCa. 12.24.

अङ्गुली (ai-dukkara < ati-duṣkara) *adj.* very difficult, JM. अङ्गुली पडमजोव्वणम्मि विसयपरिचयं CaupCa. 111.29; अथि उवाओ जइ निप्पइ ति अङ्गुली सो उ Dhut. 4.64; अङ्गुलीयाणि एक्कससंजाणि बरेइ छट्ठपाइअङ्गुली तवचरणं MaṇoKa. 30.14; अङ्गुलीं तु पुत्तय सामं होइ सुग्गु लणमं JīnadaĀkhyā. v. 354; Apa. अङ्गुली सुट्टु निरंजणिया लोउत्तर ता समणि भणिया KaKo. 1.14.5.

अङ्गुलीकर (ai-dukkara-kāra-a < ati-duṣkara-kāra-ka) *adj.* who does a very difficult thing, M. इयाहत्थीअ गओ अङ्गुलीकरओ तिलओ GāSaSa. 2.79.

अङ्गुलीकर (ai-dukkara-dukkara-kāra-a < ati-duṣkara-duṣkara-kāra-ka) *adj.* who does very difficult things, AMg. तस्स (अङ्गुलीववणस्स देवस्स) एं एवं भवइ -- एस जं माणुस्सए भवे णाणीति वा तवस्सी ति वा अङ्गुलीकरदुक्खकारं, तं गच्छामि जं ते मगं वंदामि Thūpa. 4.3.434(323); 3.3.362(183)

अङ्गुलीकर (ai-dukkara-tara < ati-duṣkara-tara) *adj.* which is very difficult, Apa. इम दुमासिउ उग्गु तवयम्मु अङ्गुलीकर करिणि SaṇKuCa. 699.2.

अङ्गुली (ai-dukkha < ati-duḥkha) *n.* extreme misery, AMg. अङ्गुली हिमसंफासा Āyār. 1.9.2.14; सया दसिणं पुण धम्मठाणं गाढोवणीयं अङ्गुलीधम्मं Ssy. 1.5.1.21; 1.5.2.12.

अङ्गुली (ai-dukkha-yara < ati-duḥkha-kara) *adj.* [f. -ā] producing great misery, JM. महिआ अङ्गुलीयरा तेणं चिय निदिया इत्थी NāPañKa. 1.87.

अङ्गुली (ai-dukkhā < ati-duḥkhā) *adj.* greatly distressed, JM. बह तम्मि पसाहिजइ दुक्ख अङ्गुलीयइ ति MaṇoKa. 16.136; Apa. जो न जाउ अङ्गुलीय तससणि GayaSār. 14.4.

अङ्गुली (ai-dugandha < ati-dur-gandha) *m.* extre-

अद्गुगंधिय

15

अद्दुसमा

mely bad smell, Jś. हा हा कह णिलोण किमिकुलमरियंमि अद्गुगंधियि ŚrāA.(V.) 196.

अद्गुगंधिय (ai-duggandhiya < ati-dur-gandhiya) *adj.* full of very bad smell. Apa. (होति मरेवि ताओ) बहिरिउ अंविउ अद्गुगंधिय SudCa.(N.) 6.15.10.

अद्गुघट (ai-dugghata < ati-dur-ghata) *adj.* very difficult to happen, JM. ता भवियव्वं इमिणा नवरं अद्गुघटम्ह पटिहाइ । ते ता रायसुण्णं वरिया यद्द मज्झ होहि ति SurSuCa. 4.209.

अद्गुजय (ai-dujjaya < ati-dur-jaya) *adj.* very difficult to conquer, AMg. अद्गुजयं पि इद्विकत्तायमारवपरीरुहाणीयं । हयनायनं व विहृणिय (आलोएसु) ĀrāhPaḍ.(V.) 321.

अद्गुजेअ (ai-dujjea < ati-dur-jeya) *adj.* very difficult to conquer, JM. अद्गुजेआणि य इदियाणि तद्द चंचलं चित्तं SileMā. 73.

अद्गुट्ठ (ai-duṭṭha < ati-duṣṭa) *adj.* very wicked (word), Jś. अलियं करेइ सवहं अंइ मोसं णेइ अद्गुट्ठं ŚrāA.(V.) 67.

अद्गुट्ठकम्म (ai-duṭṭha-kamma < ati-duṣṭa-karman) *n.* very evil Karmen. Apa. अद्गुट्ठकम्म णणिहि चत्त AntarāṇSārth. 9.25.

अद्गुत्तर (ai-duttara < ati-dus-tara) *adj.* very hard to pass, Apa. पट्टं विणु मज्झु कसु अद्गुत्तरं BhaviKa. 48.2.

अद्गुद्धिण (ai-duddiṇa < ati-durdina) *n.* a very rainy day, AMg. अद्गुद्धिमअद्गुद्धिणं य निच्छयओ (वाउकायपिडे) PijjNi.39.

अद्गुद्धर (ai-duddhara < ati-dur-dhara) *adj.* 1 very difficult to maintain or carry on, JM. भणियं चंदसेणेय -- अज्जे किमेयं अद्गुद्धरं वयगहणं Erz. 47.33; 2 difficult to bear, Apa. सण वसाय चारि अद्गुद्धरं उंसहिं जणु वि कहिं छुट्ठ सो किर SudCa.(N.) 6.17.6.

अद्गुद्धिगंध (ai-dubbi-gandha < ati-durbhi-gandha < ati-durgandha) *adj.* having a very bad smell, AMg. (कलेवरे) अतिदुग्धिगंधीनच्छदिसिणिज्जे Paṇhā. 3.9.

अद्गुदमण (ai-dummaṇa < ati-dur-manas) *adj.* in a greatly bad mood, Apa. किं अनेउरु अमणोज्जु जाउ अद्गुदमणु दीरइ जेण नउ JasCa. 2.12.13; अद्गुदमण दुक्खु वहति भाय महि लंघि वि तारायसर भाय KarCa. 5.2.6; ता अद्गुदमण पिय परिहावइ CandappaCa.(Y.) 2.11.5.

अद्गुरंत (ai-duranta < ati-dur-anta) *adj.* having a very bad end, JM. उइ त्तोम हवइ सारो इमेसु भोगेसु अद्गुरंतसु PaumCa.(V.) 10.82.

अद्गुलंघ (ai-dulaṅgha < ati-dur-laṅgha) *adj.* very difficult to cross over or jump over, JM. (पत्ता पेच्छंति) समंतओ जलणतुंगपायारं । अंतेसु अद्गुलंघं भयजणणं सत्तुसुड्डाणं PaumCa.(V.) 12.48.

अद्गुलह (ai-dulaha < ati-dur-labha) *adj.* [f. -] very difficult to get, JM. तत्तो वि य अद्गुलहं जिणवट्ठं पाविउ वड्ढ वि KaKoPra. 10.6; इविणिमि वि अद्गुलहा सिणिदकुसुमा सणिदमवरंदा (वासंतिआमाला) KumCa.(H.) 3.54; अद्गुलहं नणुयत्तं विसमा कम्माण परिणइ(?) इ(?) इ(?) रंता JuguJiCa. 441; अद्गुलहं लूणं मणुयत्तं SurSuCa. 1.31; Jś. रयणु व्व जलहिपटिबं मणुयत्तं तं पि होदि अद्गुलहं KattiAnu. 397, 294; Apa. पीरोयत्तणु अद्गुलहु तिह्यु CandappaCa.(Y.) 9.19.6.

अद्गुलंघ (ai-dullaṅgha < ati-dur-laṅgha) *adj.* very hard to cross, Apa. कित्तिउ वुचइ पुणु वि पुणु अद्गुलंघं भविति SudCa.

(N.) 8.6.8.

अद्गुलंभ (ai-dullambha < ati-dur-lambha) *adj.* very difficult to obtain, Apa. (मग्गइ गोरिहि) अद्गुलंभओ को पि थित SaṅKuCa. 612.8.

अद्गुलह (ai-dullaha < ati-dur-labha) *adj.* very difficult to get, AMg. अद्गुलहं मेसुज्जे बल्लुद्विविहृणं पि पुट्टिकरं । अज्जाळ्ढं मुंजइ Gacchā. 92; JM. उहमुइ ल्हं पलायसु खलसु अद्गुलहे पाणं PaumCa.(V.) 8.43; ल्हूणं माणुयत्तं वड्ढि अद्गुलहं भवसुइ UvaPay. 3; अद्गुलहो य धम्मपावरओ जीवाणं ViMañ. 124; Apa. एवकेण पि विणु वल्लेण अद्गुलहेण जणसंक्कुं वर वणु णावइ SudCa.(N.) 5.1.2; अद्गुलहं देवावरमहिया संसिद्धिं जणुत्तरं सा कहिया KaKo. 1.13.8; अद्गुलहु तत्थ वि मणुयजम्मु CandappaCa.(Y.) 19.3.

अद्गुसमा (ai-dusamā < ati-duḥ-ṣamā) *f.* the sixth period in the उत्सर्पिणी or अवसर्पिणी, JM. अद्गुसमा कलिया जव PaumCa.(V.) 20.83.

अद्गुसह (ai-dusaha < ati-duḥ-saha) *adj.* [f. -] extremely unbearable, AMg. जं किं चिं दुहं लोणं दहपरलोमुग्गभवं च अद्गुसहं ĀrāhPaḍ. 619; JM. गयनेवच्छा वच्छं अद्गुसहा तं हि दहगयवणाणं SubhāPajjSārth. 2.

अद्गुसमा (ai-dussamā < ati-duḥ-ṣamā) *f.* the sixth period in the उत्सर्पिणी or अवसर्पिणी, JM. अद्गुसमाए होहिइ अयमनाणं तु दोणि रयणीओ । वरिसाणं बीस अउं तराण PaumCa.(V.) 20.90.

अद्गुसह (ai-dussaha < ati-duḥ-saha) *adj.* extremely unbearable, AMg. तिक्कचंउप्पाज्जाओ धोगओ अद्गुसहः । -- नरलं वड्ढा मए (वेयणा) Utt. 19.73; उववज्जंति नणुसु ... सुनिस्सितविक्कवड्ढं कनिवातोवम्मफरिसअतिदुग्गसेसु Paṇhā. 1.23; JM. जइया दाहजरतो अद्गुसहवाहिवेयणाविहुरो AkkhāMaKo. 105.151; Apa. इय जायहि चंचलु अद्गुसहवड्ढ आवासि वि सुहि संठिउ CandappaCa.(Y.) 6.10.11.

अद्गुह (ai-duha < ati-duḥkha) *n.* great misery, AMg. अद्गुहमज्जियाइ रयणाइ दरिदुणिसो व्व ĀrāhPaḍ. 6.33; Apa. सत्तमि तिमि णर अद्गुह वड्ढइ(?) पुट्टइ CandappaCa.(Y.) 11.7.3 cf. अद्गु वरिसु सत्तमि दुह पुट्टइ 11.7.8.

अद्गुर (ai-dūra < ati-dūra) *adj.* very distant, far away, [used in various cases to function as adv.] Loc. अद्गुरे, AMg. महावीरसु नच्चात्तुणे नाइदुरे सुस्ससमाणं Nāyā. 1.1.99; अद्गुरो अतिदुग्गमिस्स नच्चात्तुणे नाइदुरे Nāyā. 1.5.17; 1.14.85; 2.1.4; Uvās. 1.5.20, 49, 2.10; Antag. 3.61; Vivā. 1.1.25 [Lidnu]; नच्चात्तुणे नाइदुरे सुस्ससमाणे अभिमुइ विणायणं पंजलियंउ पज्जुवासमाणे व्व वयात्ती Viy. 1.1.10 (3.1); 11.9.95 (525.18); अग्गिमित्ता नमंस्सित्ता नच्चात्तुणे नाइदुरे जाव पंजलिउडा ठिइया जव पज्जुवासइ Uvās. 208; Jambuddi. 2.90; 3.205; 5.58; RūyPa. 687; जे भिक्खु उच्चारपासणं परिदुवत्ता अतिदुरे आयमति आयमंते वा साइजइ Nis. 4.116; JM. इओ नाइदुरिम पियसंममभिहाणा अम्म पुगी अत्थि Erz. 25.23; Jś. ओ संविज्जो लच्छि वणिक्के संठेइ अद्गुरे KattiAnu. 14; अद्गुरं AMg. नाइदुरसमात्तुणे नन्नेतिं लक्खुकासओ । एवो चिट्ठेज्ज भत्तुहा Utt. 1.33; Jś. दुक्कट्ठावयं वरंताणं । सिद्धिगणयइदुरं BhaĀrā. 605; अद्गुरओ AMg. नाइउओ न णीण वा नासने नाइदुरओ Utt. 1.34; (in cpd.) AMg. तं च नाइदुरमात्तु जणेज्जा Āyār. 2.1.136; Apa. अद्गुरिअवपरियणहं किम वपज्जइ सोउ SāDhaDo. 171.

अद्गुसमा (ai-dūsamā < ati-duḥ-ṣamā) *f.* the sixth period in the अवसर्पिणी or उत्सर्पिणी, JM. दूसमसुसम चञ्चदी दूसम

अद्दुसह

16

अद्दपडाग

अद्दुसमा लट्टी PavaSaro. 1034; तावडो नेव भवे कालो अद्दुसमाय वि PavaSaro. 1037; Apa. अद्दुसु लट्टु कडिउ काळ PāṇāCa.(P.) 17.9.9.

अद्दुसह (ai-dūsaha < ati-duḥ-saha) *adj.* extremely unsufferable, M. (विदूषक) ममेतु बंधनविअड्डणजाअपीडा तीरंति जेण हि आ अद्दुसहा वि SāṇMañ. 4.23.

अद्दुहव (ai-dūhava < ati-dur-bhaga) *adj.* very unlucky, JM. जइ पुण रंडा अद्दुहवा य काणज कम्मदोसेण NāPañKa. 1.89.

अद्दधम्मतिसिय (ai-dhamma-tisiya < ati-dharma-tr-sita) *adj.* greatly thirsting for religion, JM. पियमाइअवचदिय-अण्हिण्हो ... चको अद्दधम्मतिसिपहि UvMā. 142.

अद्दधम्मसील (ai-dhamma-sīla < ati-dharma-sīla) *adj.* having a very good religious conduct (ironically used), Apa. अद्दधम्मसील निच्छिज्जेह धरु लड्ड अद्द सहाइ PaumSiCa. 1.123.

अद्दधवल (ai-dhava < ati-dhava) *adj.* very white, Apa. (गयपुरपड्डण) धवलहरहि अद्दधवल किउ RiPaSañ. 7.9.

अद्दधाडिय (ai-dhādiya < ati-? < ati-bhramita) *adj.* whirled round, AMg. सहेव केड परसुस दव्व गवेसमाणा गहिता य हता य वड्डुहा य तरित अतिधाडिया पुग्गरं समप्पिया दोरग्गाहकारमड्छात्तुवरणं Pañi. 3.10.

अद्दधुत्त (ai-dhutta) *cf.* अद्दधुत्त.

अद्दधिट्ट (ai-chittha < ati-dhṛṣṭa) *adj.* very rash, Apa. पावानय अद्दधिट्ट ण खलि धरु संमरिउ Sanderā. 184 (comm. अति-धृष्टं खलेन)

अद्दधुत्त (ai-dhunna < atidhūrta?) *adj.* [also v. 1 अद्दधुत्त and अद्दधुत्त] greatly intimated, AMg. से य रुद्ध महिच्छे ... अहमिमा अद्दधुत्ते DaSā. 10.56; Say. 2.2.17; (Ct. p. 171 धुत्ते अनेनेत्त धुत्तं कम्मं तण्णवड्डुहाग्गादियममहता: Sā. reads वोणमंत वोणंति तृणकाप्रहारदिनं अवमवमं तद् विचत्ते येषां ते वोणमंता)

अद्दनय (ai-naya < ati-naya) *m.* excessively righteous behaviour, Apa. अद्दनयणं जणि कायरु वुच्चइ अद्दनयणं जयलच्छिणं सुच्चइ BhaviKa. 42.3.

अद्दनिउण (ai-niṇṇa < ati-nīṇṇa) *adj.* very clever, JM. अद्दनिउणो एस बिही सत्ताण सुहासुद्धकरणे Erz. 36.6; मूलदेवेण भणियं अहो अद्दनिउणो उज्जेणीजणो जाणइ सुंदरामुंदरवित्तेस Erz. 36.34 (ironical); पयद्वियव्वं बुधेमसद्दनिउणमुद्धीय ViśViś. 17.16.

अद्दनिठुर (ai-niṭṭhura < ati-niṣṭhura) *adj.* very pitiless, very cruel, JM. अद्दनिठुरो सि जाओ. परिहासो पत्तिओ सुहावेइ Jinada-Ākhyā. v. 278.

अद्दनिट्ठुहावण (ai-niṭṭhuhāvaṇa < ati-niṣṭambhāvaṇa = ativiṣṭambha-karana) *n.* causing paralysis (of the enemy soldiers), JM. अद्दनिट्ठुहावणा वेरिसुहटाणं तुह जोहा कुंभणं पत्ता Kumā-Ca.(H.) 6.42.

अद्दनिद्ध (ai-niddha < ati-snigdha) *adj.* very oily, JM. अन्नादो न सह अद्दनिद्धेन विसया उज्जंति AvNi. 1266 (comm. अतिस्निग्धं दूषिप्रचुरेण विषया: उद्रेकावस्थां नीयन्ते)

अद्दनिद- (ai-ninda < ati-ninda-) *v.* to blame severely, JM. अत्ताणं अद्दनिदइ बीगाण वि बीगाओ अहिये NāPañKa. 2.16.

अद्दनिदिय (ai-nindiya < ati-nindita) *adj.* greatly blamed, JM. पुत्तो मत्तइ मत्ता एयं अद्दनिदियं लोप NāPañKa. 1.182.

अद्दनिबिड (ai-nibida < ati-nibida) *adj.* [f. -ā] very firm, JM. सुगुरुण उवरि मत्ती अद्दनिबिडा होइ मव्वाणं SaṅghīSa. 41.

अद्दनिबभर (ai-nibbhara < ati-nirbhara) *adj.* very deep, JM. वड्डुरयवेयनिसुत्ता निदं अद्दनिबभरं लहेउण । पेच्छइ पहायसमं NāPañKa. 1.316.

अद्दनिम्मलदप्पण (ai-nimmala-dappana < ati-nir-mala-darpana) *m.* very clean mirror, M. विज्झमिहि होति कलिइ अद्दनिम्मलदप्पणं इव म्बिं RayPa. 95.

अद्दनिम्मला (ai-nimmalā < ati-nir-malā) *adj.* [f.] very pure or chaste, JM. नेहमरिया वि अद्दनिम्मला वि महेइ कुलकरं महिला JugiJiCa. v. 478.

अद्दनिम्महण (ai-nimmahana < ati-nir-mathana) *n.* good deal of attrition, JM. अद्दनिम्महणा अग्गी चेदणाओ वि उट्ठइ KāKa.(Bhāva.) 26.

अद्दनिव्विन्न (ai-nivvinna < ati-nir-vinna) *adj.* greatly dejected, JM. पुच्छइ अद्दनिव्विन्नो कड्या इं सुच्चिइ मव्वं NāPañKa. 1.493.

अद्दनीसह (ai-nisaha < ati-nīḥ-saha) *adj.* very weak, (unable to bear anything), Apa. जायिउ निवसरीअ अद्दनीसहु SāliSañ. 14.2.

अद्दनेह (ai-neha < ati-sneha) *adj.* having great affection for, JM. जनि तुमं अद्दनेहा सो वि तुमं नंदनेहाओ पुत्ति SubhāGāSañ. 123.

अद्दंत (ainta < āyan) *adj.* (pr. part. of आ+अय्) [also written अयंत] 1 entering, going in, AMg. पदमं उतं नुहेण अद्दंतं पाणइ Kapp. 207; पारियआउत्तमो अत्तंहुत्तओ व अद्दं सज्झाए । नितो व अद्दंतो वा Tittho. 736; आवसित्तं च णितो च च अद्दंतो णिसो-हियं कुणइ. AvNi. 692; M. पाआलं व अद्दंतं ... कइएणं SetuBa. 8.26; JM. सा अद्दंति अद्दंती दिट्ठा भनमाणी VasaHi. 64.25; 2 approaching, JM. गहाहि णणगीहि य खिज्जर चित्तं अद्दंतीहि VajLag. 4.

अद्दंतिद (a-intida < a-cintita) *adj.* not thought of, S. (विदूषक) ओ मा तु अद्दंतिदोवयइ अद्दुदअं अणेमित्तेण संदेण विगासेहि SūbhaDha. 5.7.23.

अद्दंदिद्यत्थ (a-indiyattha < atindriyāttha) *m.* object which is beyond the scope of the sense organs, Apa. जाणिज्जहि जेण अद्दंदिद्यत्थ PaumSiCa. 4.131.

अद्दंदिद्यत्तत्तओ (a-indiyatthatta < atindriyārthatva-taḥ) *adv.* because of the nature of being an object beyond the range of senses, JM. दरिसणपरत्थयाओ अद्दंदिद्यत्तत्तओउपवत्ताओ । ... सदावत्थाणमणमेयं ViāvBhā. 2818 (3348)

अद्दण (a-inna < a-dinna a-datta) *adj.* not given, cf. अदिन्न and अदिण्ण.

अद्दण (a-inna < aṇṇa) [PSM.] cf. अजिण्ण PiedNi. 89.

अद्दपउर (ai-paura < ati-pracura) *adj.* more abundant, Jā. सारीर्यदुक्खाओ भाणसुदुक्खं हवेइ अद्दपउरं KattīAṇ. 60; Apa. अद्दपउरं पवड्डिउ पेहु तासु KarCa. 2.9.1; (Hiralal अतिप्रवर 'increased'?)

अद्दपक (ai-pakka < ati-pakva) *adj.* very ripe, Apa. नहत्तकरामु फलु भायं तासु कोणं लुडिउ अद्दपकं पडिउ SudCa.(N.) 5.7.15.

अद्दपडाग (ai-padāga < ?) *m.* a kind of fish, AMg. तस्स णं निरियस्स महाणसियस्स बह्वे मच्चिया ... बह्वे सण्हमच्छा य जाव पडा-गाइपडागं य जीवियाओ वयरोवेति Vivā. 150; Nāya. 1.5.29.

अद्दपडाग (ai-padāga < ati-patākā) *f.* a banner sur-

अद्वयवर्याम (*ati-pravara-thāma* < *ati-pravara-sihāman*)
 n. very excellent strength. Apa. में अद्वयवर्धम् = अद्वयवर्यामम्
 PD. 3

अधिपास- (āi pāsa-+ati-pāśya-+ati dṛś-) v. to hold the view; to observe closely. AMg. अंतं विप्रस्य लोभ इति श्रीगेडतिपासइ Stj. 1.1.4.6 [Cu. reads अधिपासति. Bollée suggests विपासइ due to Pāli विपस्सता ? Sā. व्यासादिवि अति पश्यतीति

अडपास

18

अडबाला

अतिप्रथति p. 496.]

अडपास (ai-pāsa < ati-pārśva) *m.* a prophet in the region of Alavata, AMg. अडपासो षो षीवे एरवण वासो इमीने ओहपिणीए चरवीसे नित्यया होन्था तं जहा — अतिपासे च अडपासे Samav. 158 (144); होह अति य मातो भन्दे अडपासुजिणो य एरवण Tiṭho. 331.

अडपायन्त (ai-pāyanta < ati-pāyanta < ati-pāsyat) *adj.* (pr.pant.) [wrong reading at AR and AMgD. for अभसन्त Sūy. 1.3.4.14.]

अडपिय (ai-piya < ati-priya) *adj.* very pleasant (words), Apa. परिपुच्छित्तो मोहिपि अडपियसं KarCa. 4.12.6.

अडपिहुल (ai-pihula < ati-prthula) *adj.* very large, Apa. अडपिहुल विणु सैकडड जाड CandappaCa.(Y.) 8.7.7.

अडपुज्ज (ai-pujja < ati-pūjya) *adj.* very respectable, AMg. विज्जण सडपुज्जो (रिलोथेसी इही चेव Nayā. 1.7.441).

अडप्पमे (ai-ppage < ati-prage) *adv.* [Loc.] early in the morning, JM. अडवा सो अडप्पमे(णे) वड्ड कम्म निव्वहिअं होउ ति OghaNi. v. 133 (Bhā.) p. 98.3; सणियं च मए किं अम्म कारणं जं अडप्पमे चेव । जसा भोवणदळा SurSuCa. 7.78.

अडप्पमाण (ai-ppamāna < ati-pra-māna) *adj.* 1 of excessive dimensions, AMg. सिवमउयमाहवलाहवकेपमानं अडप्पमाणं जणसंयमिअरुवे Kapp. 40; 2 of greater quantity than normal, AMg. अउलो इमस्स केतुस्स रुदिरस्स आहये, वसाए अड्ढाहये ... जं जाहे दुट्ठे सवड तं ताहे अडप्पमाणं सवड Tand. 112; JM. संतोयणाइ चउसुअ अडप्पमाणमि सउउदुयं ViMāPra. 86.4.

अडप्पसंग (ai-ppasaṅga < ati-pra-saṅga) *m.* 1 unwarranted consequence, JM. तस्सतत्तञ्जाओ अण्णहा अडप्पसंगाओ PañSu. 33; भवि अडप्पसंगो आणाविरोयमेव जं किचि PañcaPra. 6.6 (comm. अतिव्याप्तिक्षणानिष्टावृत्तिः); 2 disorderly behaviour, JM. इत्थीए सुवे रहमिणो ठाह । चवड य अडप्पसंगं PañcaPra. 10.21; ण य कोवि तओ (परोगाओ) आगंतूणमप्याणं दंसद, एवमवि य परिगपणे अडप्पसंगो ति SamarKa. 166.3; सुंजड सुवे कवादं परकयभोगे अडप्पसंगो उ SamSat.(11.) 63.

अडप्पसंगि (ai-ppasaṅgi < ati-pra-saṅgin) *adj.* having the fault of leading to undesirable consequence (i. e. over-pervasive), JM. जा खलु सरागचरिया सा वि य उस्सगमगसंजया । मोत्तु अडवायपये, अडप्पसंगी परवित्तेओ AjjhMaPar. 10.

अडप्पहाअ (ai-ppahāa < ati-pra-bhāta) *n.* early morning, M. पत्तो छणो ण सोहड अडप्पहाअमि पुण्णिमाअंओ GāSaSa. 1.68.

अडफरुस (ai-pharusa < ati-paruṣa) *adj.* very harsh, JM. अडबलोवाउ एव अडफरुसं । सोऊण निशेण पुरवरीए नियसाभिसीउस्स Kāṭka. 34.

अडफारचार (ai-phāra-cāru < ati-sphāra-cāru) *adj.* very much charming, Apa. नद्धति नारि अडफारचार RiPāSaṁ. 13.5.

अडबल (ai-bala < ati-bala) *adj.* very powerful, AMg. ओहवलेअडबले महब्वले अरिमिदवलीनित्येयमाहप्यंतिजुत्तं ... अरहा धम्मं परिकहेइ Uvav. 56; RāyPa. 61; समणे भगवं महावीरे ... अडबले महब्वले ... भासइ Viy. 9.149; 9.163; वड्डेववातुदेवा य ... धीरकिप्तिपुरिसा ओहवला अडबला अनिहया Pañhā. 4.5; M. (राजा) अरुणेण उण्हकिरणस्स सहाअहीणं नेत्तिदिअं अडबलेण तमुक्कणेण । एत्तेण सुहुमणुवखण्णहाअअंतट्ठाणं व सुकुचइ SiṇMañ. 3.25; *m.* name of various persons, mostly kings;

1 the fifth future Vāsudeva in the Bhārata region of the Jambuddīva, AMg. अडबले महब्वले वड्डमे य सुत्तमे Samav. 158; अडबलमहब्वले वा भद्रे द्विविदु ति विदु य Tiṭho. 1147; 2 a descendant of king Bharata, AMg. महब्वले य रत्तो चापरंतचक्रवर्त्तिस्स अट्टपुरिस-युमाइ अनुवदं सिहाइ जाव सव्वदुक्खपरिहाणो ते जहा — आडिक्कजे महाजसे अतिवले महावले Tiṭho. a. p. 36(617); JM. एवं मेसि अट्टपुरिसज्जाणि ताव सोवज्जियाणि । राया आडिक्कजे महाजसे अडबले य वल्लभे । वल्लभिए वल्लभिए जलविणि एदंविणि य AvNi. 3/2(290); एहेहि अट्टहि राहि ओ उमभ-साभिसु महामउओ अति तो आडिक्कजे ओइ मेसि मयणा AvCu. p. 1.214; अडबलेण य अंतदाले वल्लभस्स संतामिउण रजज्जुरं सवज्जमणुविट्ठियं CaupCa. 50.26; 3 various kings not further identifiable, JM. संघारा णाम जणअओ, तथ ... रोषसि सिद्धं णमरं । राया राज्ञीविदुद्धणयणो जणवयहिओ सुतदलस्स रत्तो नत्तुओ अनिबलसुतो महावलो जाव AvCu. 1.165; सुववलस्स गणो नत्तुओ अवलस्स रुओ महावलो नाम VāsuHi. 166.15; अतिवलेण य अंतदाले वल्लभस्स संतामिउण रजज्जुरं CaupCa. 50.26; 4 a demon warrior, JM. तह य सुवेभू अडबलो द (या) रेसु सुड्डा विणिगवा; सीहजुत्तेसु) PaumCa.(V.) 56.27; 5 a warrior of the monkeys, JM. निव्वसओ य अडबलो PaumCa.(V.) 6.84; महावलो अडबलो चेव (एव) रेसु सुड्डा विणिगवा इत्थिजुत्तेसु PaumCa.(V.) 57.4; 59.32; 59.39; 6 the name of the king, the earlier birth of the prophet सुमति, JM. अह विउलवहणो वि य महावलो अडबलो चेव PaumCa.(V.) 20.12; अहं तुह पिउणो सुवदलस्स पिदा अडबलो नाम JuggJiCa. 40.14; Apa. तं एक्कं अडबलं सीखलं NiCu.(P.) 6.11.6; 7 king of Kuṇḍagrāma, Apa. चागहडि पहाणउ अडबलं राणउ पालइ कुण्डग्रामपूक ViPāSaṁ. 1.10; *n.* great strength, JM. मोऊण वधणमेयं दसाणणे भणइ अडबलुम्मत्तो PaumCa.(V.) 8.110.

अडबला (ai-balā < ati-balā) *f.* name of a very powerful miraculous skill (विज्जा), JM. संभविदा तस्य अडबला विज्जा । स्वपरिवत्ताणकरी PaumCa.(V.) 10.43.

अडबलिय (ai-baliya < ati-bali-ka) *adj.* very strong, JM. विविध चवणं च देवलोगाओ । अडबलियं च ने न वि फुड्ड सुवसक्कं हियये UvMā. 286.

अडबहल (ai-bahala < ati-bahala) *adj.* abundant, ample, Apa. मणिक्किणदित्ति णोसुरिय ताव, ता मित्थिय महंगणे अडबहल चउदित्तिहि भमेयिणु णिम्मलिय KarCa. 4.8.8.

अडबहु (ai-bahu < ati-bahu) *adj.* very much, very many, JM. अडबडिओ वि अडबहुणो वि अडमुद्धवन्ताओ वि DvāKu. 8.11; Apa. अडबहु सम्माणदाणु करिवि BhaviKa. 59.9; भत्तिहि विभिउ अडबहु पयार, CandappaCa.(Y.) 8.23.6.

अडबहुग (ai-bahuga < ati-bahu-ka) *adj.* much more, JŚ. करिणि य अडबहुगं असज्जं तिउवदुक्खकरं Bhaṅgā. 1764.

अडबहुय (ai-bahuya < ati-bahu-ka) *adj.* 1 excessive, very great, JM. जो होइ डेदियसो सुहमयं तस्स दुवसमवहुवं Akkhā-MaKo. 28; 2 very many, Apa. अडबहुइ महुफल भवसवणु CandappaCa.(Y.) 2.14.8; 3 a good deal of (land), JM. सेतोअ अडबहुअं UvMā. 369 (comm. अतिवहुकं प्रमाणातिरिक्तं भुक्ते), Apa. आससेण वल्लहवड ... सवड वसुवर अडबहुव SanKuCa. 532.8.

अडबहुल (ai-bahuja < ati-bahula) *adj.* very great, excessive, Apa. हुउ कोलहल अडबहुल KaKo. 2.5.14.

अडबाल (ai-bāla < ati-bāla) *m.* very young child, JŚ. अडबालवुड्डुरोगाभिभूयतणुक्किल्लसत्ताणं ŚrāA.(V.) 337.

अडबाला (ai-bālā < ati-bālā) *adj.* (f.) very young, JŚ.

અહમતી

19

અહમલયવાડ

અતિવાલા અતિયુક્તા ધાતુતી ગમ્ભીરો ય અંધલિયા Māhā. 469(6)

અહમતી (ai-bhatti-<ati-bhakti) *f.* great devotion, Apa. શ્વ મળિણિ અહમતીભરેહિ મંથાદિય પરિમ વેદિ મિ દેરેહિ KarCa. 5.7.4.

અહમદય (ai-bhaddaya-<ati-bhadra-ka) *adj.* very auspicious, AMg. ઇમે યા પો નચ્ચુપરમમ દેવેણે અહમદય વિળીત NāyCa. 1.16.185.

અહમદા (ai-bhaddā-<ati-bhadā) *f.* mother of the eleventh Gaṇadhara of Mahāvīra. JM. પુહરી વ યાલ્પી અહિલા ય વિજયંદયા તદ્દા અદતી યા. પંચા ય યસદેયા અહમદા ય મયરો ĀvNi. 648 (p. 285); અતિમદા પમલવા (મત્તા) ĀvCu. 1.338.

અહમય (ai-bhaya-<ati-bhaya) *adj.* (producing) great fear, AMg. પાળવહો નામ પા નિમે તિળેહિ અહિઓ નાવો સંદો પશ્વઓ અતિમઓ Pañhā. 1.2; વાયસત્તેર ત્ વીહપઓ તારપઓ પશ્વઓ અહમઓ તિ પકાર્યા Pañhā. p. 20.4; *m.* great fear, JM. દુષ્ટે ય અહમયમિ નિદા સુ લહદ સીસામરિયા NāyCa. 1.107; Apa. અપાળણ જળ કાયક તુલ્ય અહમણ વયલચિદ્ધા મુલ્લ BhaṇiKa. 42.3.

અહમર (ai-bhara-<ati-bhara) *m.* 1 excessive pressure (in fight), M. રવિવૃત્તામરં વરઞં પમ્મકુળ અતિ સમયા SetuBa. 13.45; 2 excessive weight, Apa. અહમર ધલ્લુ અરુણસિ ? ણિ) વારણ CandappaCa.(Y.) 2.16.7; વિહર કોહર અહમરવહણ CandappaCa.(Y.) 2.16.14.

અહમરિય (ai-bhariya-<ati-bharita) *adj.* 1 completely filled, JM. સ્વરિદ્ધણ જાણપચ્ચં અહમરિયજલ્લયામહિવિવો CaupCa. 15.17 (v.57); 2 overladen, M. ન હુ અહમરિય ધમ્મહ વહ મરિયં તદ્દ તુહાવદ્દ હોદ; પરમિમ મ ય કિરિમ્મદયઓ વિ પિયપાહુઓ હોદ ChaGā. 14 (અ-મગજ)

અહમહા (ai-bhalla-<ati-bhadra-ka) *adj.* very auspicious looking, Apa. પાવરિદ્ધાવમવળુહુવ ડિદ્ધુ અરિદ્ધુવુહુ અહમહા NāyCa.(P.) 5.12.7.

અહમાર (ai-bhāra-<ati-bhāra) *m.* 1 great pressure (of the light), M. અહમિદ્ધાવમવળુહુવ ડિદ્ધુ અરિદ્ધુવુહુ અહમારે SetuBa. 13.41; 2 excessive burden (on the back of the animal), AMg. વંધે વંદે હવિચ્છેપ અહમારે મત્તપાણવોચ્છેદે Uvās. 45; પુનરવિ પાસિદ્ધિણ પાવિય પાસારે અમમ્મપાણવોચ્છેદે કિ તે—અણવાંવદ્દહતાલ્લકણ-અતિમારારોહણ Pañhā. 10.18; અતિમારે Āv. 67; JM. અહ અમારેણ જ સહૈ ધર્મી Dhutt. 2.59; અહમારે ન આરોધિય્વો ĀvTī.(H.) p. 820a. અહમારે મત્તપાણવોચ્છેદે । યોદ્ધાવિદ્યમણો સોમપુર્યાણ જો કુપ્પ PāñcāPra. 1.10; ŚraDhaViPra. 80; વંદેવંદવિચ્છેપ અહમાર મત્તપાણવોચ્છેદે । પદમવમ્મસરારે ŚraPraSa. 10.

અહમારારોહણ (ai-bhārārovaṇa-<ati-bhārāropana) *n.* putting an excessive burden, JM. અહમારારોહ(? વ)મિમ્મિવિવસ્ત રણે વંદેવંદવિચ્છેપ । ગીયણપામ્મસ મિ યોલ્લુહિ માસે મદં સ્વદે KuvMāKa. 39.28; મોમહિતપસું કરદે અહમારારોહણે પીહ KuvMāKa. 231.32; વંધો વહો વ અહમારારોહણ તદ્દ હવિચ્છેપો PavSira. 274.

અહમાવ (ai-bhāva-<ati-bhāva) *m.* intense attachment, JM. ને ન વરદ અમાવે કુમમ્મવેદી કુમવઓ ધમ્મ; તા તદ્દ SappiSa. 50.

અહમાસ (ai-bhāsa-<ati-bhāsa) *n.* to appear to advantage, Apa. અમ્મ અમ્મ વરંતુ અહમાસ MahāPu.(P.) 16.17.7.

અહમિદ (ai-bhida-<ati-?) *n.* [Turn. 9490] to encounter in fight, Apa. મોસરણ વાળ અહમિદિ વધેદ્ધાતીત પદેતિ KarCa. 8.18.9.

અહમિણ (ai-bhinna-<ati-bhinna) *adj.* [f. -i] quite

different, Apa. તણુસંગપકળાઈ સમિદ્ધિ જીવહો અહમિણી સ્વસિદ્ધિ KarCa. 9.10.5.

અહમીમ (ai-bhīma-<ati-bhīma) *m.* a king of the Vidyādhara, JM. મીનાદમોમદેઠે અહિવળં સુવરેહિ કાઠણ । પુલ્લં વિય અણુવાયા લેયવંદસા રહે દીવે PaumCa.(V.) 6.30.

અહમ્મ (ai-bhūi-<ati-bhūti) *m.* 1 teacher of the 5th Samudh. JM. અહમ્મ વત્તમ્મ તદ્દ કેવ વ દોસસેણિયી । નુવ્વો આસિ પરમ્મ કમેણ રહ વાસુદેવાળ PaumCa.(V.) 20.177; 2 a Brahmin, JM. વિવ્વો દાસવામે વિસુત્તી નામેણ મેહિણી તસ્સ । અણુલોસા અહમ્મ પુત્તો મુળ્લા વ મે સરસા PaumCa.(V.) 30.60.

અહમ્મિ (ai-bhūmi-<ati-bhūmi) *f.* 1 the highest stage, climax, culmination, acme etc. of a thing, JM. વચ્છેતા અહમ્મિ વાહિજા સ્વદામિવત્તદાદિયા SetuBa. 3.42; મએણ જુ મો વિ વે ણિઆ અહમ્મિ SetuBa. 10.81; 11.21; અહ મેણ્હ અહમ્મિ વેદવાલિતણાણ રણ્ણોદરે SetuBa. 13.87; 2 the part of the house which the monks cannot enter, AMg. અહમ્મિ ન મચ્છેજ્ઞા ગોલમગઓ મુળી Dasave. 5.1.24.

અહમોયણ (ai-bhoyana-<ati-bhojana) *n.* eating too much food, AMg. તણ ણે તસ્સ વેદીયસ્સ રજ્જો તે વીધે પાળમોયણં અપાચિયસંભાણસ અહાવાયણ ય અહમોયણમ્મંસેણ ય મે આહારે નો મમ્મં પરિણ Nāyā. 1.19(148).

અહમંચ (ai-maṇca-<ati-maṇca) *m.* platform raised on another platform, AMg. તિત્તયુસંમટ્ઠચેત્તરાવળવીહિયે મંથામંચવલિયે Kapp. 100

અહમટ્ઠિય (ai-maṭṭiya-<ati-maṭṭika) *adj.* having much earth, AMg. જન્નોદવે તે પાદમટ્ઠિયે પરિવલ્લુસિયે નોદે Rāyā. 9; Jivabhi. 3.447.

અહમણહર (ai-maṇa-hara-<ati-maṇa-hara) *adj.* very attractive, JM. રચણારીઓ । અમણહરાઓ ધામ્મ ન વેદલાઓ જલહિવેલા ViMāPra. 73.2; Apa. તે દિદ્ધુ રાચણિકં તેસુ અપાણહર ણં કિલ્લેત્તસિયુ KarCa. 3.3.3; અમણહર પત્તુ (?) SandeRā. 216 [comm. અત્યન્તમનેહર સમયઃ પ્રાપ્તઃ]

અહમત્ત (ai-matta-<ati-matta) *adj.* greatly intoxicated or in rut, Apa. અદનત્તં ચત્તુસહં ગયકુંમ્મં દારંતુ Hem.(Gr.) 4.345.

અહમત્ત (ai-matta-<ati-mātra) *adj.* 1 having a large measure, excessive, abundant, AMg. અહાવરા ચરત્તયા વાવણ; નાહમત્તવાળમોયણમોદે સે નિમ્મંદે Ayā. 2.15.68 (787.4); ધમ્મલહ્ મિથે નાહમત્તે તુ મુંજેજ્ઞા વમ્મવેરરઓ સવા Utt. 16.8; 2 having a large size, JM. છલ્લાવાળ ય વહવં અહમત્તે, તમિમ મત્તમિ OghāNi. 261 (Bhā.) p. 170 (અતિમાત્રે તમિમ્મ અમો)

અહમંથર (ai-manthara-<ati-manthara) *adv.* slowly, Apa. અહમંથર મુવિજ્ઞા ડહ્હવંતુ પરમ્મત્તુ હરિસિંહ SappKa. 695.4.

અહમંદમંદ (ai-mandamanda-<ati-manda-manda) *adj.* very slow, M. (રાજા) અહમંદમંદમમ્મા ઠાળાહિ તદો મળં ચલિઆ SāhMañ. 1.23.

અહમય (ai-maya-<ati-mada) *m.* great pride or haughtiness, Apa. અહમયણ ડપ્પુમ્મત્તુ નાહર BhaṇiKa. 42.4.

અહમલયવાડ (ai-malaya-vāu-<ati-malaya-vāyu) *m.* (wind) which has surpassed the wind from the Malaya mountain, JM. અહમલયવાયઓ વાયડ વ્વ હૂઆ જલ્લપ્પહા KumāCa.(H.) 4.34.

अहमल्ल

अहमल्ल (ai-malha-*ati* ?) *v.* to move slowly, Apa. अहमल्ल मेळइ सुदु करि रडु थकं बंडइ कंठु हणि MahāPu.(P.) 15.18.7 (comm. मंडमल्ल करोति)

अहमल्लिरअ (ai-malhira-*ati*-manthara-ka) *adj.* very slow, Apa. अहमल्लिरअ चनकड तुरियउ णडु सरइ SandeRā. 50 (comm. मन्थाश्चलस्य उग्रवर्गोश्चमन्थशब्दोऽस्तिमन्थः इति न सति.)

अहमहग (ai-mahaggha-*ati*-mahārgha) *adj.* very costly, M. अहहउ दय मणहरं मिअइ सुहंस्सं अहमहगं G.SaSa. 2.68; JM. वेणुवाहयपत्ते तट्टणसीलं अहमहगं VajJag. 570; मणं वि अहमहगं न विक्किअ मणनं किं VajJag. 94.

अहमहत्थ (ai-mahattha-*ati*-mahārtha) *adj.* having a very profound meaning, AMg. वागममिअ व अति मोहसपुववाइ अहमहत्थं ArhPaṭi(Su.) 31.

अहमहंत (ai-mahanta-*ati*-mahat) *adj.* [f. -] very great, JM. तइ पयं अहमहंतं PaumCa.(V.) 9.87; Apa. अहमहं-तिअ विअवोअण SaṅKuCa. 731.1.

अहमहल्ल (ai-mahalla-*ati*-mahat) *adj.* very large, JM. तिअ विअवोअण अहमहल्लो Dhutt. 4.4.

अहमहिअ (ai-mahia-*ati*-mathita) *adj.* excessively churned, JM. अहमहिअं होइ विलं अहमहिं वज्जअ तम्हा BhuVKeVCa. 80.8.

अहमहिच्छा (ai-mahicchā-*ati*-maheccā) *f.* great desire, AMg. ते अ द्वा करोति मोरियं तक्का ... अतिरहिच्छल्लोभसत्था Paṇḍi. 3.3.

अहमहुर (ai-mahura-*ati*-madhura) *adj.* very sweet, Apa. अहमहुरवणण पुणु मण्डिअ करि लेण KarCa. 5.11.8.

अहमाग (ai-māna-*ati*-māna) *m.* excessive pride, AMg. कोहाउमाणं हणिया य वीरे Āyā. 1.3.2.5 (1.3.2.120) (comm. क्रोधादिमानं); अतिमाणं च मायं च ते परित्राय पंडिय Sūy. 1.8.18 (v. 1. for अणुमाणं); Sūy. 1.9.36; JM. अहमाणवविणयं विअवविमूढं एमिं कळ्ळं । तयं वेधकस्य PaumCa.(V.) 8.104.

अहमायं (ai-māya-*ati*-mātram) *adv.* beyond the proper limit, AMg. एणीयं मत्तवणं च अहमायं पणभोअणं Utt. 16.12.

अहमाया (ai-māyā-*ati*-mātrā) *f.* excessive or large measure, AMg. सो अहमायाण पणभोअणं अहारेत्ता हवइ मे निगंये Utt. 16, pa. 8; अहमायाहारा विभुसणा य नव वेधभुत्तीओ ArāhPaṭi.(V.) 543.

अहमिअ (ai-mi-*ati*-mādu) *adj.* 1 very mild, docile, JM. अहमिअओ केवलो ओडिअि परिभवयं अहमिअ य VIMaPra. 70.15; 2 very soft, Apa. सुहमिअ अहमिअसेज्जाअलि Chakkannmu. 7.4.11.

अहमुअ (ai-mu-*ati*-mudita) *adj.* very much delighted, JM. अतिहहउओ तओ मिणहइ सो पंअमि य अहमुअओ NaPaṇKa. 2.37.

अहमुच्छगह (ai-muccha-gaha-*ati*-mūrchā-graha-*m*) *n.* taking with great attachment, JM. न ह हह गुणे गहिस्सं (अहमे) इहो पि जाण गहगम्मि । तुह गहपासइणं मइ अण अहमुच्छगह-णेण SubhPaṭiSāṇi. 50.

अहमुच्छिअ (ai-mucchia-*ati*-mūrchita) *adj.* greatly infuriated, AMg. ते च व रागरतो मूढो अहमुच्छिओ पिअसि Taṇḍ. 130; तहणइ दलवईण सहईण सममिअया गयिया य अतिमुच्छिथा Paṇḍi. 4.3.

अहमुत्त~अहमुत्तय (ai-mutta~ai-muttaya-*ati*-mukta-*ka*) [Bhām. on Varā. 4.15 gives a form अहमुत्त not attested.

20

अहमुत्ति

Hem.(Gr.) 1.26; 1.178; 1.208; अहमुत्तयं अहमुत्तयं (आपे). अहमुत्तयं, he illustrates it in KumāCa.(H.) 2.26; अहमुत्तयंविहो अहमुत्तय-मोदंतो (अपे) अहमुत्तयं is not exemplified and not attested; PaṭLa-Nā. 885; Mark.(Gr.) 4.20; ब्रह्मो विहो विहो (अतिमुत्त included in this gap) अहमुत्तं?, Trivā.(Gr.) 1.3.50; दो अतिमुत्तओ, अहमुत्तं, अहमुत्तं, अहमुत्तं; the first two being not found used; Prakrit phonology permits only अहमुत्तं, अहमुत्तं, अहमुत्तं or अहमुत्तय; MahāPu.(P.) has अहमुत्त NL 1.7 m. 1 a flowering plant Gaetreria racemosa or Banisteria bengalensis, AMg. अफोअ-अहमुत्तय पामलया अहमुत्तयही य Pannav. 1.45 v. 30; 1.44 v. 27; पञ्चमुत्तयपामलयाअहमुत्तयसहस्रमुत्तयमिअि Kapp. 37; JM. दलतिअया-मुत्तयकोरइअहमुत्तयअयाअणं (उदंसे) PaumCa.(V.) 42.8; अहमुत्तयनाइहि य मयिअवोअिअविअयओ (नगवरो) SāraPa. 36; अहमुत्तयवापिअमु-विअतिअयोअं CaupCa. 6.26; Apa. अहमुत्तयमेअइअहो तलि Bhavi-Ka. 59.10; अहमुत्तयमेअहि तिहिनेहिअ BhaviKa. 106.2; 73.10; पुणु वि तेअु अहमुत्तयमेअहि तिअ आवाअु BhaviKa. 108.4; यिअविअमुत्तय अहमुत्तय वमअ यामिअियणु अहमुत्तय JambāSaCa. 3.12.11; अहमुत्तय जहि विअयइ सुइअ SudCa.(N.) 7.5.4; दककलवज्जअउमअअहमुत्तया PaumCa.(S.) 51.2.3; 2 name of a cemetery, Apa. मअ अहमुत्तय-पामससाणे अहम रमेअ पिअतन सपे VāṭṭhaCa. 9.21.6; 3 fully free, Apa. अहमअ यामिअियणु अहमुत्तय JambāSaCa. 3.12.11; 4 flower of the अहमुत्तय creeper, AMg. यामिअियणं पुच्छा गोयसा अहमुत्तय-दसंअणअणअण पणसे Pannav. 15.1(974); Apa. गयसाअणु अहमुत्तयमणउ MahāPu.(P.) 11.1.8; 5 names of various persons, (a) son of king Vijaya and his queen Siri of Polasapura, AMg. एवं खडु अइ पोअसपुरे नयरे अहमुत्तयं कुमारसमणे वालखणे वागयिया Antag. 37; भगवओ महावीरस्स ओअवाओ अहमुत्तयं नाम कुमारसमणे Viy. 5.4.17; अहमुत्तयं कुमारसमणे अंतकरो चेव अतिमणीयिअ Viy. 5.4.17(4); JM. एवं खडु अइ पोअसपुरे नयरे अतिमणीयं कुमारसमणे वालखणे वागयिया, तुमं णं अहमुत्तय पयाअणअि मयिअ जव पलकुअरसमणे AvCu. 1.357; (b) a younger brother of Karṇa, a नागपुत्रवज्ज, JM. अहमुत्तय कुमारसम-णे पामससाणा भणिया दायकुअरस्स अहमहिअो मयिअस्स ति VasuHī. 80.19; 84.10; गते कसे मुये मअ अहमुत्तयं किर कुमारसमणे केअयिअिअ जीवअसस महुससाण वाहिओ (वेअओ) ति विअ VasuHī. 369.5; ओअयवस-प्यओ सुगुआ अतिअ तस्स अंगळो. द्वा य वागयिअ अहमुत्तकुमारनामु ति SāraPa. 12; पअइ अहमुत्तयिअ अहमुत्तयवेअि परिअिअो (अण) SāraPa. 13; जीवअसस हहिओ अहमुत्तयुओ य मसाण CaupCa. 183.v. 43; वच्छे तुह वालतो अहमुत्तयसाअणु कहियमेअ अहमहिअो मयिअस्स जसा अहस्स पवअणो AkkhāMaKo. 73. v. 51; (c) a merchant's son, JM. मन य पुत्तो अहमुत्तय उवसमिअो तस्स पाअससीवं गओ VasuHī. 295.3; (d) another sage of the same name, AMg. अहमुत्तययअयणं दस अहमुत्तया पणसा ... दसअमरे अहमुत्तय एमेअ दस आहिअ Thūpa. 10.10 v. 17) [this chapter is absent in the available text of Anuttaro.]

अहमुत्तयला (aimuttaya layā-*ati*-muktaka-latā) *f.* 1 creeper called Atimuktaka or Nidhavi, AMg. अहमुत्तयअहि कुंदलवाहि सामलयाहि सुअवओ समंत पविअिअ RāyPa. (Bech. p. 18); उतअनुअणं णं कुआ तअ तअ देम ... अतिमुत्तयअओ कुंदलयाओ Jivābhi. 3.584; 2 a kind of dance called अहमुत्तयअविअिअ, AMg. *लयाविअिअि च णामं दिअं पटुविहि ३५मेअि RāyPa. 101.

अहमुत्ति (ai-mutti-*ati*-mukti) *f.* name of a queen, Apa. इअ वालकालि अहमुत्ति वुत्त GāyaSāṇi. 4.4.

अहमुद्ध

21

अइयारमलकलंक

अहमुद्ध (ai muddha < ati-mugdha) *adj.* very attractive, JM. अहमुद्धसय्यवलो वल्लसय्यपणे तोणं उत्तोणं । अहमुद्धो सुविनेयसूद्धो बालमुद्धो एव SubhāPañSārā. 21.

अहमुद्धरत्तण (ai-muharattana < ati-mukhara < vana < ati-mukharatva) *n.* the state of being very garrulous, JM. ता वहा एकस्स विखलं करेहि । अहा अहमुद्धरत्तणेण अण्णे न एवं पयंए MapoKa. 33.2.

अहमुद्धमाणस (ai mūdha-mānasa < ati-mūdha-mānasa) *adj.* having a very ignorant mind, JM. विणयसो वि विनित्तं नृणं अहमुद्धमाणसो अहयं JinadaAkhya. n. 340.

अहमेत्तं (ai mettañ < ati-mātrañ) *adv.* greatly, very much, M. (सही) विगमो न भाय वि दु विपयसो अहमेत्तं वदुमओ छल्लणं SāMañ. 1.6; cf. **अहमत्तं**.

अहमोअ (ai moa < ati-moda) *m.* great satisfaction or joy, Apa. तुब्ब पिआ तीअ अरतोणं Chakkammū. 9.8.12.

अहय (aiya < ati-ka) *adj.* greater, more, JM. सा य अयायेण सुखिज्जं एअ Eiz. 68.15; Apa. इय सीअह सेवी अयसुयंभी अयसेअरसिसीसकय SāSārā. 4.17.

अइय (aiya < ati-ga) *adj.* going beyond, doing excessively (as in टाणइय) AMg. मे कि मे कायकिअं—कायकिअं अणयविइं णणत्ते, तं जहा — टाणइय (v. l. टाणट्टियं) Uvār. 30 (comm. टाणं कायोस्सयं; नं अतिपच्छति अतोतोहि स्यातादिगः)

अइय (aiya < ā < ita) *adj.* (ppp.) have come, Aps. सहि अवसुति कोयेतिअ अइय, ने विणयविनं सन्नि नइय MahāPū. (P.) 40.9.10; सुणि मुत्तं मुत्तं ताव अइय PaumCa. (S.) 34.11.7; येनं तं नं सुअं वउ अइय ओ पासियाय कुमुअसहि PaumCa. (S.) 36.2.8.

अइयच (ai yaeca < ati-ga-tya) *ger.* [also written अअच] I having overcome, having passed over, AMg. तामेव सइ असइ अइयच उतावाव कासि पडिसेवाअ Ayār. 1.6.1.1 (180); अइयच सुअओ सुअ Ayār. 1.6.2.2 (184); 2 not minding, neglecting, AMg. फलमाइं दुसिअमवाअं अइयच सुणी परकममाणे Ayār. 1.9.1.9 (262)

अइयचिय (ai-yāciya < aty-añceta) *adj.* (ppp.) having transgressed or violated, AMg. आइ इमाइं येगमं छिअयअपारं सअंति ताइं अअचिय अइयचिय पडिसेवाअ मे अइं हे पडिसेवासि कि मे येरा वडिअमंति Thāra. 5.1.46 (398) (comm. अइयचिय अइयचिय प्रतिपवने)

अइयण (aiyaṇa < aty-adana) *n.* gluttony [AR., PSM.]

अइयय (ai yaya < ati-gata) *adj.* (ppp.) gone over to, JM. अइयओ रायसमं, विट्ठी व वंअयणनिट्टाअ नयसिसाविणो ईसाणयअसत्त वूयाण विअसवईण SamaraKa. 303.8.

अइयरत्त (ai-yaranta < ati-carat) *adj.* (pr. part.) violating, who violates or neglects, JM. नियनिविनिअरज्जे वाणिअं अइयणो एव जो वणइ । तअयवअसअरतो मेउ कइअ अणत्तणुविणामं SupasCa. 25.1 (354)

अइयल (aiyalla < cañcala) *adj.* [cf. DeSā. आवल DeNāMa. 1.75] unsteady, hesitating, Apa. इय विनेविणु अअयु जाउ KaKo. 2.15.3.

अइया (aiyā < ajikā) *f.* ewe, female goat, AMg. (बुडी उपसिया नाम) पायस-अइया-पने न्वाहिलः पव पिथरो य Nandī. 47 (हव. 61); एवं खलु मेहा तुमं—अइयाकुच्छी अन्निअकुच्छी—छइतं न्मेस्सपने नाम हविअया होअ Nāyā. 1.1.156; 1.1.167; JM. कि वित्तसि अइयाअविअट्ठयं, सा कुतो जलणा Uvār. 69; 41.

अइयाण (ai-yāṇa < ati-yāna) *n.* (king's) entry in the city, cf. **अइयाणकहा**, **अइयाणिड्डी**.

अइयाणकहा (aiyāṇa—kahā < ati yāna—kathā) *f.* description of the king's entry in the city, AMg. रायकहा नअविअ णणत्ता, तं जहा णणो अइयाणहा, णणो पिअजाणहा Thāra. 4.2.245 (282.1)

अइयाणगिह (aiyāṇa-giha < atiyāṇa-giṛha) *m.* house at the entrance to the city, AMg. अइयाणगिहा इ वा उअजाणगिहा इ वा—जीवा इ वा अजीवा इ वा पवसति Thāra. 2.4.391 (106); (comm. अतिआनगृहाणि नयनादिप्रदेशं यानि गृहाणि)

अइयाणिड्डी (ai yāṇiḍḍhī < ati-yāna + ḍḍhī) *f.* display at the time of the king's entry into the city, AMg. राइड्डी तिअहा पत्ता, तं जहा — णणो अतिअणिड्डी, णणो तिअजाणिड्डी Thāra. 3.4.503 (214)

अइयाय (ai-yāya < ati-yāta) *adj.* (ppp.) gone away, AMg. उअसियमोअओ काअण य पयअणि । अमिअईअण यिअस अयअओ सराहिओ Uvār. 20.59.

अइयार (ai-yāra < ati-cāra) *m.* 1 violation of the rules of good conduct and various major and minor vows. It is distinguished from anāyāra by the fact that the violation is unintentional and can be remedied by परिअण (repentance) with a resolution not to do it again, AMg. ओ मे देवडिओ अइयारे वओ तत्तल दुअइं सिअसि Av. 17; परिअणसि — अअओ वअओ अइयारे अणायारे Av. 19; सम्मत्तस्स — ऐअ अइयार Av. 65; 69; 71; 90; 92; 95: These are given in full in Uvār. 44.57; तिअहि अइयारे पणत्ते, न जहा — णणअइयारे, ईसाणअइयारे, नअअइयारे Thāra. 3.4.442 (198?); मूअणअउत्तण्णअइयारे Samav. 95; छेओवअणअइयारे णं पुअअ । अइये णणत्ते — तं जहा — सातियारे य निअतियारे य Vay. 25.7.455 (p. 1042, l. 17); भिअण्णु — गमणासमणानिवाअपरिअणपरिअणं — अइयासं निअयारं न अणयसो Pāṇa. 6.20; आओणसाण नीमसं अइयारे अइअणं DeSāve. 5.1.89; जो साइयारअणो आउअइयदेअअइयवओ वा । तइ तअय यि सम्मत्त-वअइयसं उअअणा सअिया Bhautap. 27; JM. आओणसा सुअे वअअसुअे य अइयारे ArahPañ. 175; कोहेण पीयसुअं य जस्स अण्णेअरा य अइआरा । न परिअसवति वअअ ArahPañ. (V.) 299; 392; आअअसमतिअण पडिअणमणे अइअओ होइ । पयमेवाइ वअअस राहि तअअणो विलिअ quoted by Haribhadra in his AvTī. p. 576; जस्मि निअविअअं अइयारे होअ वअअर वअअ । नेणव य तअस पुणो कवाइ सोही वअअताहि OghaNa. 56; जे मे के अइयारा ते निअे ते नं राअहि AloyKa. 3; जे पुण वअअणस यि अइयारे एअ ओ जुओ KuvMāKa. 205.29; उअसो उअसो अअओ ओ कओ व अइयारे KuvMāKa. 273.15; काय वि पुण वअअणं अइयणविअ-अइयण वअअओ KaKoPra. 10.3; अणायारो विअययाइ तिअहि पि अइयार PavSāro. 269; ण अइयविअविअणं अइयारो इदि पिअिट्ठी AjibMaPar. 82; Apa. अइयारिं सअवओ पुण पाउअ BhaviKa. 42.5; अइयारिं पव जाउ पमसुअु BhaviKa. 184.3; 189.8; 288.3; वसीअ अइयार दूअे पविअु NāyCa. (P.) 9.20.16; ओ अइयार ऐअ विअिवाअ Chakkammū. 12.11.12; अइयारपउत्तदुअअवअविअसणहो । पुण वअहि — सम्मत्तणअं KaKo. 3.1.1; सायारु वअ अइयार हुति CandappaCa. (Y.) 2.16.5; 2 violent action, crime, Apa. तो सणि वअसअ अणु अइयारिं पडिअ कि तोमसगअहअरिं VīPaSārā. 13.1; cf. **अइयार**.

अइयारमलकलंक (aiyāra-mala-kalaṅka < aticāra-mala-kalaṅka) *m.* the stain of the dirt in the form of transgression, JM. अइयारमलकलंकं पयासराइहि वइ वि अणमस । सोहिंसि सुणी विसल-

अङ्गारवल्लह

22

अङ्गरहस्त

सङ्गा DhamRaPa. 104.

अङ्गारवल्लह (aiyāra-vallaha < avicāra-vallabha) *adj.* to whom rash acts are dear, M. वदसिणहो अधिधारवल्लहा अय-
यल्लहमङ्गलस्यो । वज्जुमु क्कां वि गितो एयाकथो तुमं सुक्खु ChaGa. 135.

अङ्गर (aira < a-cira) *adv.* [in cpds. or Inst. अङ्गरेण] not
very long (time preceding or following), soon, recently, imme-
diately, M. (सलो) तं चेअ आलअं दीअओ व्व अङ्गरेण मङ्गल GaSaSa.
2.35; अङ्गपरल्लह व्व लआ समङ्गल्लहे उअमि व विव्वेते ।... फणे ण दावेइ
Samb. 3.29; यथं अङ्गमयपेदभिवत्तसिं किमुल्लहसि Lili. 483;
अङ्गरेण कुंति णिपहं रविमोहा विअ ताआवालिं Uṣṣi. 2.34; AMg.
तव णं ते कण्ह वामं देवे अङ्गमयवालयं देवदंशुसुणिमासं ... धणु पाणुपर
Nāya. 1.16.258; JM. अवस्सं मिमिचलणामुभावेण अङ्गरेण चेय सञ्जि-
ल्लह एयं Erz. 61.37; अङ्गरेण लहसि तिक्कायं Pajār. 251; होविति
येति उत्ता अङ्गरेणं सुंदराया PaumCa.(V.) 92.4; पन्दर (इ) उण तुमि-
रुहं अङ्गरेण सममममि सयं चेव SanatKuKa. 112; J.S. तिक्कयत्तान-
कमं भवइ अङ्गरेण कालेण BhāvPā. 77; जं जाणिक्क जोइ अङ्गरेण लहंति
तिक्कायं CāriPā. 39; पावइ अङ्गरेण सुइ अणोवमं णण णिच्छयदो CāriPā.
42; कलिहल्लसपावरहिवा वरणाणी होति अङ्गरेण Darśi. 6; S. (तापसी)
तुवं णि अङ्गरेण भत्तारं सुमासवेहि SvapnaVā. 1.15.30; (तापिना) ता
विज्जहन्त्यक्कवट्ठी अङ्गरेण दे पाणिगण्णं णिच्छइरिसि(स्स)दि Nāhā. 1.16.13;
(विदूषक) अलं परिदेविदेण । अङ्गरेण दे इच्छिआसं मज्जसं अणोते एव्व
सुइदो भविस्सुदि Vikramo. 2.43; (चटुरिक्का) जहा अङ्गरेण ... भट्टा
अहिणंमिस्सुदि Sāk. 84.12(6); (विदूषक) मो दअस्स अङ्गरेण सुअं
जेव्व पेदिअअ जाणिस्सुत्ति Ratnā. 3.4.18; (विदूषक) जदो लंघणल्लह
सअल्लणसस इमाअ अङ्गरचित्तिणाल्लल्लमल्लिणं व मंजल्लमज्जं जिज्झाअदि
ViddhaSā. 3.16.2; Apa. अङ्गारावरमंतेरिदि व SaṅkuCa. 457.5;
अङ्गोमल्लिणं मङ्गलहिणं नल्लिउ अंनु अङ्गरेण SaṅkuCa. 509.5; कुणुत्त तेनु
दियणमहं अङ्गरेण SaṅkuCa. 587.5; जं उत्तउ तुमिहिं लुक्कउ तं अङ्गरेण
समाणमि VaddhaCa. 1.2.11; 8.15.12; अङ्गरेण अवयरद वडवतु वि ध्रुव
नरइ MahāPu.(P.) 15.4.17; तो कुणु मइ अङ्गरेण मरिज्जइ SudCa.
(N.) 8.8.10.

अङ्गर (aira < ajira) *n.* court-yard, M. णीसइइ जस्स रणाइरेनु
कीलालिओ गअमण ।... करवाओ GaujVa. 102; 287; कणमुपेसि ।
वेधावेहि व पडिअमिआइरा वाउदंइहि GaujVa. 317; PāḷuNā. 781.

अङ्गर (aira < ?) *m.* appointed, hence, officer of a village,
अङ्गो आहुत्तः । ग्रामेशादि: DeNāMā. 1.16.

अङ्गर (aira < airā - acirā) *f.* [short *m. c.*] the wife of the
5th चक्रवर्तिन्, AMg. वारस अङ्गरहिमायरो ... मइ सहेदेवि अङ्गर सिरेदेवि
Samav.(Pr.) 235.1; Apa. धुरे अङ्गर परिद्धिअ रत्त एयदु PaumCa.(S.)
48.8.3; अङ्गरउ विणिणं नि पेदिअउ PaumCa.(S.) 50.10.1.

अङ्गर (aira < a-tara - sāgura) *m.* a very large number
like *paṭṭopama* and *sāguropana*, JM. विलमइ अङ्गावीसं अङ्गरां
सुइ निमसंयो SupāsCa. 1.396 (p.30)

अङ्गरउड (ai-rauḍa < ati-raudra) *adj.* very terrible,
J.S. सो वि षीमहविजओ लुहाअिओण अङ्गरउडं KatiAp. 98; *adv.*
very terribly, with great harshness, Apa. तं सुणिवि तेण बहुमङ्गरेण
वायमिउ अङ्गरउडु BhaviKa. 54.17.

अङ्गरकुच्छ (airakucchi < acirakuksi) *m.* name of a per-
son, son of Bhārgava, JM. अङ्गरेय महाजयरी कंषिआ तन्व भययो
नाम । तस्सदणणी महिला पुत्ते वि य अङ्गरकुच्छी सो PaumCa.(V.)
25.16.

अङ्गरजुवइ (aira-juvai < acira-yuvati = nava-vadhūh)

f. a young bride, अनुवदुआइरजुवइ DeNāMā. 1.48 (comm. सामा-
नाधिकरण्यनिर्देशोऽन्योन्यं विध्यनुवादायः । तेन अङ्गरजुवइ अनुवदुआ इत्यन्यर्थः
संगृहीतः)

अङ्गरत्त (ai-ratta < ati-rātra) *m. n.?* one of the six inter-
calary days in the six even months, AMg. छ अङ्गरत्ता पण्णत्ता,
तं जहा — चउयं पवो, अट्टमे पवो, एयाल्लसुमे पवो, लोलसुमे पवो, बीसइमे
पवो, चउवीसइमे पवो Thūpa. 6.0.97(524); तन्व खणु इमे छ अङ्गरत्ता,
छन्वयं य अङ्गरत्ता आभिसाओ हंति नाणाहि SaraP. 12.17.1.

अङ्गरत्तकंबल (ai-ratta-kambala < ati-rakta-kambala) *m.*
a slab of stone on mount Mandara (later called Meru) on
which the prophets are anointed, AMg. दो अङ्गरत्तकंबल्लिआओ
Thūpa. 2.3.343(100); पंडुवीके दीवे मेरेरे पव्वेमे पंडुवण्ण अत्ताहि अभि-
तेगदिआओ, तं जहा ... रत्तकंबल्लिआ, अङ्गरत्तकंबल्लिआ Thūpa. 4.2.317
(299); JM. सा य (कूलिया) वज्जु वि दिसाणं पंचसयायामादिं आयाम-
द्विविधणाहि चंद्रसंठाणसंक्रियाहि सुसंजायपवलाहि पंडुकेवलअरंहुं वल्लरत्त-
कंबलअङ्गरत्तकंबलाहिहाणाहिं सियाहिं पनियिआ CaupCa. 36.21.

अङ्गरत्तासोय (ai-rattāsoya < ati-raktāsoka) *m.* very red
Aśoka tree, M. (भयवयणं) अङ्गरत्तासोय (v. i. अङ्गरत्तासोय) विनालसा-
लोपीयाल्लालसंरणं Lili. 1026.

अङ्गरत्ती (ai-rattī < ati-raktā) *adj.* very red, Apa. मंजिदुण
अङ्गरत्तिं सुइदु मंजववउ होइ Hem.(Gr.) 4.438.2.

अङ्गरमणभूमि (airamaṇa-bhūmi < ati-ramaṇa-bhūmi) *m.*
ground or place full of great pleasure, Apa. मल्लयमि विमणं
परितंणण अङ्गरमणभूमि देक्कवंतण KarCa. 5.5.4.

अङ्गरमणीय (ai-ramaṇiya < ati-ramaṇiya) *adj.* very
beautiful, M. अङ्गरमणीया रक्खी सरओ विमओ तुमं च साहीणो Lili. 32.

अङ्गरमाल (ai-ramāla < ati-? *sundara) *adj.* very char-
ming, Apa. कु वि मणइ मोउ तुइ अङ्गरमाउ CandappaCa.(Y.)
8.9.10.

अङ्गरम्म (ai-ramma < ati-ramya) *adj.* very charming,
M. तिहुं अङ्गदुव्वं भवाणिमवमवणअङ्गरम्मं Lili. 219; JM. तं मिणिज्जण
ताओ पत्ताओ उक्कयमिअ अङ्गरम्मं NāPañKa. 1.330; तत्रयथाविज्जणजस-
यूहेहि व्व निक्कमङ्गरम्मं (नयरे) SurSuCa. 1.58.

अङ्गरय (ai-raya < ati-raya) *adj.* having great speed,
Apa. अङ्गरय सरइ मरइ पूरे सुणि MahāPu.(P.) 14.9.8.

अङ्गरवण (ai-ravaṇa < ati-ramaṇya = ati-ramya) *adj.*
[Hem.(Gr.) 4.422 स्मयत्य रवणः] very charming, Apa. विपेहि
वरिय णं पंभवणु चउवणणजणेण वि अङ्गरवणु NāyaCa.(P.) 1.7.8;
सुयमिणु णियक्कइ अङ्गरवणु Chakkammu. 3.12.3.

अङ्गरस (ai-rasa < ati-rasa) *m.* 1 great attachment or
interest, JM. ता तन्वहा परिचयतु इमे । अङ्गमेण व न लक्क मूलदेवो
परिहसि Erz. 58.23; KumāPra. 10.12; तओ पेक्कअयं पेक्कनाणाणं
अङ्गरसओ कोल्लुयरसियं सोउ मंजिज्जण वयणं जिग्गयं मेय Erz. 2.9;
2 having much sap, AMg. चित्तसुता णाम कुसणा पण्णत्ता ... सारय-
धयुउखेउमसुमेलिण अत्तिस्से परमणे होज Jivābhī. 3.592.

अङ्गरह (ai-raha < ati-ratha) *m.* name of a prince, Apa.
मोहणिउ मेहेवि, अङ्गरहउ सइ देवि (इउ लउउ) MahāPu.(P.) 42.3.3.

अङ्गरहसे (ai-rahase < ati-rabhasena) *adv.* [Inst.] with
great promptness or hurry, Apa. अङ्गरहसे किज्जइ वल्लरत्त जा सा
णिहइ ण कासु मइ MahāPu.(P.) 69.9.9.

अङ्गरहस्स (ai-rahassa < ati-hrasva) *adj.* very short, Apa.
तम्हाओ वि होति लहुयसरा अङ्गरहस्स-वामण-एउज्जहरा MahāPu.(P.)

अइरा

23

अइरित्त

11.9.15.

अइरा (airā < acirāt) *adv.* [Abl. Sg.] very soon, without delay, AMg. (सहिलण) अइरिणमग्गं देइ दज्जराणां व विणासं BhattaP. 120; JM. १०० वि को वि देवो चरणं पाऊण अत्तणे अइरा KuvMāKa. 190.10; शिद्धिविषयवक्त्रमो शिद्धिपुरि पावण अइरा KuvMāKa. 207.30; सामयजिवसोक्खं अइरा नोक्खं पि पाविहिहि KuvMāKa. 64.11; (उपपादयं) अइरा समउत्ताविज्जतावाडविणासणं कुणइ SurSuCa. 13.191; अइरा मोक्खं पि साहेइ JambuCa. 5.91; इय सुव्वेक्खं वित्तहमाणा मगजो पकुव्वंता। सयसामन्थणुक्खं अइरा काहिंति भवविरहं PañcāPra. 18.50; देविइसाकुमहिं अइरा सो लहइ अपवमं AkkhMako. 53; M. कअइज्जं ताळसं अइरा देक्कहं सुय अणुत्तालसं SetuBa. 3.15; अणुवाअइइरोसे अइराहोत्तमुक्खं वणं नेउवहं SetuBa. 8.26; सो सेल्लसंगुळं अइराहोत्तआसममपिण्णं। अहिण्णिअण ... वाममुअं SetuBa. 12.26; अइराअ दक्कहिं तुमं (असहिं) SetuBa. 11.93; अइरा पेनेज्जं साल्वाहणं मह सयसाम्मि Līlā. 991 (comm. अचिरेण); अइरा होहिंति पहा मणोहाणं पि दुल्लेवा GāSaSa. 7.73; पटिवण्णं। उत्तुडत्तणअणमइरा वेउठकोण GaudVa. 850; Apa. सोइइ विइ अइरा रिउ संकिउ थं तयइयमुइ अकिउ MahāPu.(P.) 16.25.7.

अइरा (airā < acirā) *f.* 1 mother of the 16th तीर्थंकर क्षांति and wife of विशंतन king of मगपुर, AMg. सुत्ता सुव्वअ अइरा निरिदेवी य पभावइ Somav. 157.v.83 (Pr. 221.2); वावट्ठिउव्वसाइ संति जिणिइस्स सीसपिआरो। नागअणमहिइस्स य अइराण वीरसेणत्ता Tātho. 487; JM. (चक्रवर्तिमगपुरपतिपान्तय आह) अइर हिरि देवी ĀvNi. 398; इहेव भरहे कुल्लणवण हयिणाउरे विस्सलेणो राया, तस्स देवी अइरा नाम VasuHi. 340.4; तस्स य राणो सुव्वंतेउव्वहाणा रुणेण देवि व्व देवी अइरा नाम अगमहिंसी CaupCa. 149.30; तह अइराविस्सलेणत्तय पंचमचकीसर AjiSathā(Ji.) 17; 2 a friend of लंकासुंदरी, daughter of वज्रायुध, Apa. अइराअ सुव्वंते सुदिउ सुहु PaumCa.(S.) 48.7.9.

अइराअ (ai-rāa < ati-rāga) *m.* inordinate love or attachment, M. किं अइराण इना अममसमरमुहचिंतिअइराहिं कइआ। ... मोत्तववणप्रियाण व्व दे उअल्लकी SetuBa. 4.31; वीसंमवट्ठिअरसं अइराअक्खलिअत्तेसंतिअरसणं (पक्खसुअं) SetuBa. 12.13.

अइराइय (airāiya < ? a-tāḍita) *adj.* unbeaten, AMg. पसिदित्तपणं अतिराइयं च विसमगहणं व बोणं वा OghāNi. 164 (Bhā.) (comm. अताडितं वा प्रक्षिपितमुच्यते)

अइराउल (ai-rāula < ati-rājakula) *n.* a very affluent family, AMg. अह संने मंदकुमारि वा मंदकुमारिया वा जाणति अयं मे अतिराउलं ति Pannav. 842; 847.

अइरागण (ai-rāga < ati-rāga-pāna) *n.* drinking (wine) with over-attachment, JM. अइरागणवसणे मंडलणान् सुचि-वण्णठावणया UvPay. 989 (comm. अतिरागाद् व्यसने सति, मण्डलनाशः, सुचिवेस अन्यथ तत्पुत्रादित्तपदे न्यापता कृता)

अइरागय (airāgaya < acirāgata) *adj.* immediately produced or come about, JM. (अहमवि तो संभंता) अणंदवाहनिमय-अइरागयेविरसरी। पायसु निवयनणी TarLo. 828.

अइराणी (airāṇi < acirā-rāṇi) *f.* 1 queen Acirā, JM. अइराणी नागपुरं भरणी रिक्खं च नेज्जिक्खे य। राया य विस्ससेणो, मुंति विणो लुणउ तुह संति PaumCa.(V.) 20.42; 2 a Brahmin woman तथ भगवो नामं। तस्सइराणी महिय पुत्तो वि य अइरकुन्दी सो PaumCa.(V.) 25.16; 3 a passionate woman, सुदिनेसु कामपजुत्तेसु य अइराणी विणेया AngVi. 205.8; धीणांसु गइ अइरा अज्जा अइराणी नाइया AngVi. 223.26; अचल्ला अयादिता व ति अइराणि ति वा वदे

Anga. 69.9; 4 Indra's wife, अइराणी इंद्राणी DeNāMā. 1.58; 5 a devotee of Indraṇi, तव्वयासेवियाण अ DeNāMā.1.58 (comm. इन्द्राणी लोभायार्थे इन्द्राणीव्रतासेविनी च स्त्री)

अइरावइ (airāvai < acirā-vati) *f.* lightning, Apa. सयमेदिथ अइरावइ गयणि, सिंहेतिवइ SandeRā. 140.

अइरावण (airāvāṇa < airāvāṇa) *m.* Indra's elephant, a quarter-elephant, [PāLaNā. 182, Hem.(Gr.) 1.208 gives एरावण as an alternative word, कवम् एरावणो। एरावणशब्दस्य। एरावओ इति तु एरावतस्य]; Jñ. अइरावणो गइवो इणस्स ण विज्जंते सरां BāAgg. 9; Apa. सो जयमणणवणाहिरावणो PaumCa.(S.) 57.3.1 (Tī. एरावतः शक्रा(शेनो); जिणवणमणवणमणउ परिवट्ठिउ अइरावणउ PaumCa.(S.) 3.6.1; शिद्धु अइरावणु पन्नु इणु CandappaCa.(Y.) 7.14.4; cf. **अइरावय**.

अइरावय (airāvaya < airāvata) *m.* [also अइरावइ] Indra's elephant, JM. उव्वइसे अइरावइ व्व तह दीहंते य JambuCa. 11.63; इंद्राणीसंजुतो अइरावयसंमट्ठिओ रम्मो NāPañKa. 6.84; Apa. तं शिष्टुंवि बोइउ अइरावउ PaumCa.(S.) 8.7.1; अक्खइ मत्तहत्थि अइरावउ PaumCa.(S.) 11.3.4; तिसिस्सि अइरावउ पुत्तुल्लं BhaviKa. 2.8; (आलु) सइ लुरसाइ नाइ अइरावइ BhaviKa. 265.1; अइरावयवइइरमुअ KarCa. 3.16.4; (हवइ सारउ) अइरावउ कुंजरहं फणिहिं सेसु SudCa.(N.) 10.10.1; पिथरज्जु समणपि थियसुववो अइरावयपियसुमसुववो VajjhaCa. 8.2.11; (इक्खइ कामण) अइरावउ अइराहंते VajjhaCa. 9.6.13; जइ अइरावययवइ थववियववइ मउ मइइ मयमत्तउ PāṇCa.(P.) 1.3.9; 8.13.4; इहमिहि फणेण व्व आयवत्तु अइरावइ(इ) मणइय सुल्लुअं SugDahKa. 2.8.7.

अइरावय (airāvaya < airāvata) *m.* [also अइरावइ] a country called Airāvata, Apa. अयि सेत्तु पाणे अइरावइ जणवणवलोमसय अइरावइ MahāPu.(P.) 80.16.4; जवरे खणणे वरिसे अइरावइ NāyCa.(P.) 9.15.4; अइरावइ अरिजयइ पसिइ BhaviKa. 303.4; 327.7; 336.2; इय तहिं सोइमं माणिय सम्भं अइरावइ संचालिय CandappaCa.(Y.) 8.11.11.

अइराहा (airāhā < acirābhā) *f.* lightning, अइराहा विज्जु DeNāMā. 1.34 (comm. अइराहा इति तु अनिराभाशब्दभवः [a case of metathesis])

अइरि (airi < ati-ri) *n.* exceeding wealth, अइरि अइराणि इयादि वधिवत् Lakṣmī(Gr.) p. 114 on 1.4.56.

अइरिका (airikā < ?) *f.* a goddess, JM. तवा अइरिका व ति तथा भगवति ति वा AngVi. 69.8.

अइरिच (ai-ricca < ati-ricya) *v.* [pass. base] to surpass, M. (वसंतिल्लका) (पडिल्लत्तणं) अइरिच ते पदमत्तणं पुस लज्जाभअनंथरीकिआणं SīnMāñ. 3.50.

अइरित्त (ai-ritta < ati-rik-ta) *adj.* [PāLaNā. 831] 1 (in contrast to हीण) more, AMg. णो हीणे णो अइरित्तो णो पण्णः Āyā. 1.2.3.1; तहेव अहीणअइरित्तं ... कुंभगस्स रणो उव्वेमो Nāyā. 1.8.88; एवं सेसा वि एकारसु अइरायणा नेयव्वा संगहणीअणुसारेण अहीणअइरित्तं एकारसु वि Nirayā. 190; JM. उणं अइरित्तं वा तं एव कयं पमायदोसेण PaumCa.(V.) 118.116; 2 exceeding, additional, superfluous, AMg. (अतिवार of अणट्ठेउ) उव्वमोणपरिओगादिने Uvās. 52; JM. अमइइओ य लयाशकरोण य अइरित्तायि काउरे कीइ ति ViMāPra. 40.9; 64.5; 3 more than, greater than, AMg. (रोगाथं) वाताहिकपित्तसिंहाइरित्तकुवियतहसणिवायतां Paphā. 10.9; पमागाइरित्तं वा गणगाइरित्तं वा उव्वि इइ Nis. 16.40; JM. जणम-

अट्टरेयनिबभर (ai-reya-nibbhara = atireka-nirbhara)
adj. full of excesses, JM. तिनित्तणे वि अट्टरेयनिबभर, अट्टरेयति दुहं
 CaupCa. 268.32 (v. 321)

अहरेह-

25

अहवर-

अहरेह- (ai-reha-*ati*-? = śubh-) *v.* to look to advantage, Apa. अहरेह मेधि मे हन्ति KarCa. 1.3.10.

अहरोद (ai-rodha-*ati*-raudra) *adj.* very terrible, heinous, JM. आद्यविकृतजुषाणि । अहरोदं विदुः कर्म व फलं तदभावो नैव उपपद्यते 323; विमुखासुरो जीवो तं कर्म कृतं किं वि अहरोः NaPañKa. 3.57; cf. अहृहृ.

अहरोस (ai-rosa-*ati*-rośa) *m.* excessive anger, अहरोसो अहरोसो अहरोसो वृज्जोः मेधो । अहरोसो य वेसो पेनं वि सुखं पि लुण्ठं वि said to be from अहरोस्यपराधरण of शक्तिवृत्ति, AR., not traceable]

अह्रस्स (ai-rhassa-*ati*-hrasva) *adj.* very short, dwarfish, JM. अह्रीहा अह्रस्सो न पुनित्ता ... ते दुक्खिवा ह्येति KuvMaKa. 131.15.

अहलजावण (ai-lajjāvana-*ati*-lajjāpaṇa) *adj.* causing shame, Apa. अहलजावणं वि विदुः हरहो पुज्जितं DhamPar. 5.5.12.

अहलज्जिय (ai-lajjiya-*ati*-lajjita) *adj.* very much ashamed of, JM. पेयसो मयिअस्स ते तव य अहलज्जियो जाओ NaPañKa. 10.32.

अहलंबियकण (ai-lambiya-kanna-*ati*-lambita-karna) *adj.* having very long (lit. hanging) ears, Apa. (दीवि देसि) तहिं सक्खुल्लिकणा सूपकणं, अहलंबियकणा पिहुल्लकणा CandappaCa. (Y.) 11.21.3.

अहलाम (ai-lābha-*ati*-lābha) *m.* much gain, getting in large measure, AMg. सेभोः सेज्जासणमत्तपाणे अपिअहलामे अहलामे वि संते Dasave. 9.3.5.

अहलालिअ (ai-lālia-*ati*-lālita) *adj.* much fondled or cared for, JS. अहलालिओ वि उहो ण्हाणसुयंवेहि विविदमक्खेहि । खणमेतेण वि विहइ KattiAnu. 2.

अहलुलत्तण (ai-lullattana-*ati*-lolatvana) *n.* extreme addiction, Apa. विस्सहं अत्तुमण्ण अहलुलत्तणु CandappaCa.(Y.) 2.17.5.

अहलोलुय (ai-loluya-*ati*-lolupa) *adj.* very greedy, AMg. नासील न विसील य न निया अहलोलुय Utt. 11.5.

अहलोह (ai-loha-*ati*-lobha) *m.* great greed, JM. तुह वयणमयगमहेण अहलोहो मज्जे होज्जे सुवा SaṭṭhiSa. 157.

अहव (ai-va-*ati*-va) *adv.* very much, much more, JM. रित्थं अहव महंते चिदुद मज्झिमि नम्म सवणस्स Erz. 81.9; Apa. अहव दुरिणिण उपपरिण हउं गहीय वेधेण SaṇKuCa. 620.8; अहव तुच्छ संपद समग वि SaṇKuCa. 757.3.

अहवइत्ता (ai-vaittā-*ati*-pat-*itvā* = *ati*-patya) *ger.* having crossed, going beyond, AMg. से जहानाम अयगोल व वा ... उदगसि पक्खिस्से समणे उदगद्वयवत्ता अह धरणितालपत्तिट्ठाणं भवइ Sūy. 2.2.59(713); से तुवं तेनि अट्ठणं मट्ठियालेवाणं नुरयत्ताय मारियत्ताय सल्लितलमवत्ता अह धरणितालपत्तिट्ठाणं भवति Viy. 7.1.13; Nāya. 1.6.4; वामणेहि अहवत्ता ससुदमज्जे हणंति गेयूण जणस्स पोते Panhā. 3.7; से उदाताम स्या पोगला सीयं पप्पा सीयं चैव अहवत्ता चिट्ठेति Pannav. 34.19 (2052(2))

अहवइत्ताणं (ai-vaittāṇam-*ati*-pat-*itvāna*-*ati*-patya) *ger.* having crossed or overcome, AMg. से उदाताम स्या पोगला सीयं पप्पा सीयं चैव अहवत्तायं चिट्ठता, उरिणा वा पोगला उरिणं पप्पा उरिणं चैव अहवत्तायं चिट्ठेति Pannav. 28.105(1864)

अहवगिय (ai-vaggiya-*ati*-valgita comm. *ati*-garvita) P.D.4

adj. very proud or boasting, Apa. अहवगिउ मगिउ यो ण कप्पु भणु केण ण केण वि सुक्कु दप्पु MahāPu.(P.) 12.2.8.

अहवग्गु (ai-vaggu-*ati*-vagnu) *adv.* with a loud noise, Apa. जणवस्सु नद्धि अणुदिणु किज्जइ दिक्खिणहि अहवग्गु हुं, च्छउ Chakkammu. 2.1.13; [Ed. a sacrificial oblation?]

अहवंक (ai-vaṅka-*ati*-vakra) *adj.* much curved, JM. अहवंकदीहरा जणनणा मोहेति कुलवहकडक्खा SubhāPajjSaṇ. 6; Apa. कु वि मणइ षणुहं अहवंकु तानु CandappaCa.(Y.) 3.8.11.

अहवच्छल (ai-vacchala-*ati*-vatsa-la) *adj.* very affectionate, very much loving, JM. अहवच्छलो वि सोहो वह जाओ सुहु निहेहो NaPañKa. 1.66.

अहवज्जम (ai-vajjama-*ati*-vajra-maya) *adj.* harder than the adamant, JM. ते कथं तुज्जं केमा अहवज्जम भूयिआ केण KuvMaKa. 141.19.

अहवट्ठ (ai-vaṭṭa-*ati*-vṛtta) *adj.* overcome with, AMg. मुच्छियं भिक्खु काममइवइ ... पादुवट्ठु मुद्धि पण्णति Sūy. 1.4.2.2 (comm. कामानिधितः कामाभिलाषुकः)

अहवट्ठक (ai-vaṭṭa-*ati*-vṛtta-ka?) *n.* name of a town or city, Apa. रामउउ सुहु सुह पठाणउ अहवट्ठउ सुदं बहुवाणउ PaumCa.(S.) 45.4.4.

अहवट्ठमाण (ai-vattamaṇa-*ati*-vartamaṇa) *adj.* crossing, going over, AMg. तेण उत्तिमंउल्लगं णं सुरिअ अतिवट्ठमाणं वा नियट्ठमाणं वा ... समं अहोरोसं विसमं करेइ Samav. 93.3 (comm. सर्ववाह्यान् सर्वोभ्यन्तरं प्रतिगच्छन्)

अहवत्त- (ai-vatta-*ati*-vṛt-) *v.* 1 to disregard, AMg. निद्वेसं नाइवसेज्जा मेहावी Āyar. 1.5.6.1(173); १ट्ठो वि नाभिमासिन्, गच्छ नाइवत्तं अंनु Āyar. 1.9.1.7(260); 2 to cross, to go over, AMg. वहणे वहनाणस्स केतारं अहवत्तं । जोमे वहमाणस्स संसारो अहवत्तं Utt. 27.2.

अहवत्तिय (ai-vattiya-*ati*-vṛttika) *adj.* (act) which transgresses (the rules), AMg. अहवत्तियं अणाउट्ठि सुयमण्णेसि अकण-याण Āyar. 1.9.1.17(270) (Cu. अतिवादित्त्वति जेण सो अतिवागे हिसादिः Śi. अतिक्रान्ता पातकाद् अतिपातिवा निदोषा तामाश्रिय)

अहवन्त (ai-vanta-*ati*-vanta) *n.* the flower of the Atimukta creeper, Apa. घाणु जि अहवन्तु फुल्लु णाइ CandappaCa.(Y.) 11.3.2; cf. अहसुत्त.

अहवमाल (ai-vamāla-*ati*-? = *ati*-tumula) *adj.* [DeNā-Mā. 6.90; PāiLaNā. 47] very dense or fierce, Apa. ता भाणिणि एमणइ गिमयालि दावाणल्लगइ अहवमालि KarCa. 1.11.4.

अहवय- (ai-vaya-*ati*-vraja-) *v.* to go far or beyond, AMg. एव किर अहवयति नरवसभा कसवा जलनरा य ... जे य महारंभ-कोट्टी Jivabhi. 3.129(1); संसारं अहवयति सव्वदुक्खंनिलयं Pannā. 5.4.

अहवयंत (ai-vayanta-*ati*-vrajat) *adj.* (pr. part.) entering in, going in, AMg. नियगवयणं अहवयंतं गयं सुमिणे पासिता Nāya. 1.1.19; नियगवयणं अहवयंतं सीहं सुमिणे पासिता Antag. 1.17; 3.116; नियगवयणं अहवयंतं पिच्छइ सा गादतिवखगनहं सीहं Kapp. 35.

अहवयमाण (ai-vayamaṇa-*ati*-vrajamaṇa-*ati*-vrajat) *adj.* (pr. part.) entering in, overcoming, AMg. अरं वा सरीररूव-विनासणि सरीरं अहवयमाणं निवारसि Nāya. 1.5.23.

अहवर (ai-varaṇ-*ati*-varaṇ) *adv.* extremely, excellently, JM. सुहरं कथं न व ति य भणियं सुखा वि अहवरं विहिंये

अइवरिस

KāKa.(Dharm.) 47.

अइवरिस (ai-varisa < ati-varṣa) *n.* additional year, Apa. सो पुनर्वसुहारायं पंचवीस अइवरिसइ उम्मोहवि रीस MahāPu.(F.) 48.15.11.

अइवल्लह (ai-vallaha < ati-vallabha) *adj.* very dear, dearest, JM. बाणभुल्लहवा जाया अइवल्लह तन्मह PaumCa.(V.) 6.44; कसं वि? (अम्हिस) विणेह वि रमेति अइवल्लह वि (अम्हिस) विणेह KuvM.Ka. 251.2; अइवल्लहि नौमो राणो इसा य हाममो होइ JinadaĀkhyā. II. v. 168.

अइवल्लहवल्लहा (ai-vallaha-vallahā < ati-vallabha-vallabha) *f.* very dear wife or beloved, JM. अइ वा अइवल्लहवल्लहा विआमिओ जगो को वि । ... विसेलोण हिसुवेइ BhuVKeV. 720.

अइवसण (ai-vasana < ati-vasana) *n.* great calamity, JM. तह वि अइवसणसथतण सणं स पारेणि JambuCa.(G.) 1.43.

अइवह (ai-vaha < ati-vah-) *v.* to carry further, AMg. से अइवो अप्पथामए साइहह अइव विसीय Sūy. 1.2.3.5(147)

अइवहन्ती (ai-vahanā < ati-vahanti) *adj. f.* flying over, JM. सहयामइवहन्ती नवलपद्माओ कीरिछोली । उय पोत्तायमरायदुद्धि व्व सुत्तापारण KaKoPra. 6.5.

अइवाइ (ai-vāi < ati-pātin) *adj.* 1 who injures or kills, AMg. पणमि पाणे वुणं तिवाइ अनिबुए वायमुवेइ बाइ Sūy. 1.5.1.5 (304); 2 deviating from, cf. अणइवाइ VāVbhā. 1578; 3 passing through, cf. आतामाइवाइ Uvav. 24.

अइवाइत्ता (ai-vāittā < ati-pātayitṭ) *adj.* killer or destroyer, AMg. पाणे अइवाइत्ता भवइ. मुसं वइत्ता भवइ Thūpa. 3.1.17(133)

अइवाइय (ai-vāiya < ati-pātika) *adj.* [PSM reads अइवाइय] pertaining to injury or killing, AMg. अणइवाइयं सुवेसि पाणाणं सुवेसि सुयाणं Āyār. 1.6.5.2; Sūy. 2.1.67(689); cf. अणइवाइयं Sch. corrects his text अणइवसियं to अणइवाइयं, Worte Mahāvīras p. 103.

अइवाणत्ता (ai-vāettā < ati-pāta-irvā - atipātya) *ger.* having killed, AMg. पाणे अइवाणत्ता मुसं वइत्ता Viy. 5.124; पाणे अइवाणत्ता भवइ Thūpa. 7.28; 7.29(550)

अइवाय (ai-vāya < ati-pātaya-) *v.* to injure, to kill, AMg. एयं पास. तुणी, महम्मथं, नाइवाएज्ज केवणं Āyār. 1.2.4.4; 1.6.1.4; पाणे य नाइवाएज्जा अइव पिय नायए Sūy. 1.8.19(20); पाणे य नाइवाएज्जा से समीह ति दुचइ ताइ Utt. 7.9; नेव रुयं पाणे अइवाएज्जा Dasav. 4.1 (prose). cf. अणइवाणमाण.

अइवाय (ai-vāya < atipāta) *m.* injury, destruction, AMg. अइवायओ वीरइ पावकम्मं निउंजमाणे उ करइ कम्मं Sūy. 1.10.5; धूलग-पाणायायं समणोवाइमो पच्चक्खाइ Āv. 66; पाणाइवायाओ वेरमणं Āv. 24; महावीरम्मस अंसिए तप्पहमयाए थूलगं पाणाइवायं पच्चक्खामि Uvās. 13; 45; खंवे कथंति पुहवी पोमल अइवाय राहु लोमे य Viy. 12.1.1; सुन्धमेगे सु-मिद्वंति अइवायाय पाणिणं Sūy. 1.8.4(414); रायमिह जाव एवं वयासी — अइ वने पाणाइवाय मुसावाए अटिणादोणे मेहुणे पणिमहे एस वं कसिवणे ... पण्णते? गोथमा पंचवणे ... पण्णते Viy. 12.5.1; संजनाओ अप्पणमेव रयिखत्ता । सुचइ अइवायाओ OghaNi. 46 (comm. हिसाडिओपात्)

अइवाय (ai-vāya < ati-vāta) *m.* strong wind, JM. अइवायण दुमो व्व भगोसि फुडे तुमं मूह UvPayTī. p. 352 v. 345 on v. 768.

अइवायसोय (ai-vāya-soya < ati-pāta-srotas) *n.* the flow (of the Karmas) actively acquired (i. e. atipāta 'going out' as against ādāna 'receiving'), AMg. आयाणसोयमवायसोयं जोगे

26

अइविरस

च सव्वमो नइय Āyār. 1.9.1.16 (Cp. मोत्तादीणि इदियाणि । इद्विअत्थणं आदापाणि भवति । अत्तिवाइमोते तु हिंसमिपरिमहं p. 307.7)

अइवासा (ai-vāsā < ati-varṣā) *f.* heavy rains, AMg. अइवासा इ वा मेइवासा इ वा Viy. 3.263.

अइवाह (ai-vāha < ati-vāhaya-) *n.* to spend (time), to while away, JM. सो वि तु ... कसोइइववाओ परामुत्तो विइहमइ-वाइह CaupCa. 243.32; Apa. अइवाह तहि कइ कु वि गणमपुण्णज्जंत SaṅKuCa. 645.8; ता विणपय पाणिहि बटु सुइ वरमिहि सो विणाइ अइवाह CandappaCa.(Y.) 4.21.15.

अइवाहिउ (ai-vāhiu < ati-vāhiyā) *inf.* to spend or to pass (time), JM. दोणि सुणी एमे दुमि समइइवा वाइमत्ताइवाहिउं CaupCa. 331.21.

अइवाहिऊण (ai-vāhiūṇa < ati-vāh-irvāṇa ativāhya) *ger.* having spent (time), JM. सो य कइयमपणं सावइतो अइवाहिऊण वासुसेने रयणीए गओ आदियादासमूनी (Acc.Sg.) CaupCa. 14.4.

अइवाहिय (ai-vāhiya < ati-vāhika) *adj.* which helps in crossing over, JM. सटिओ य सुत्तो महणासणपसे । अइवाहियवणे वीसुवो जगो VasuHi. 145.17.

अइविअलिअ (ai-vialia < ati-vi-galita) *adj.* extremely debilitated (weakened), M. (विह्वल) जणम अम्हायं अइविअलिअं गेत्तवरणं SīhMañ. 3.26.

अइविउल (ai-viula < ati-vipula) *adj.* very wide, Apa. (मणिदुत्तु) तोउकवाइअविउलवच्छु सतिववपाणु वीहरच्छु JasCa. 1.5.5.

अइविकिट्ट (ai-vikittā < ati-vi-kṛṣṭa) *adj.* [also अइविणिट्ट] 1 at great distance, AMg. अइविकिट्टेहि अंतरावासेहि RāyPa. 683; नाइविकिट्टेहि अइवाणेहि Vīva. 1.3.53; 2 of a longer duration, AMg. तओ संवच्छरइं तु नाइविकिट्टे तवं अरे Utt. 36.252; नाइवि-णिट्टो य तवो छम्मासे परिमियं च आवामे ArāhPaJ. 11; PajĀra. 8.

अइविच्छर (ai-vicchara < ati-vi-stara) *adj.* greatly lengthened, Apa. हिसुइ अइविच्छरं पइइ CandappaCa.(Y.) 8.23.5.

अइविज्ज (ai-vijja < ati-vidya) *m.* very wise man, the real knower, AMg. तम्हाइविज्जो परमे ति रया सम्मत्तंती न करइ पावं Āyār. 1.3.2.1; तम्हाइविज्जो नो पडिमंनेइवाति Āyār. 1.4.3.3; cf. अइविज्जे.

अइविज्जे (ai-vijjam < ati-vidvān) *m.* very wise one, the real knower, AMg. तम्हाइविज्जे परमे ति नया आयं कइती न करइ पावं Āyār. 1.3.2.4.

अइवित्थर (ai-vitthara < ati-vi-stara) *m.* great elaboration, M. अइवित्थरेण कहियं नवच्छिओ नाविउं तरइ Līlā. 1329.

अइविभिय (ai-vimbihiya < ati-vi-smita) *adj.* greatly astonished, Apa. अइविभियअंवावटि विंयडि मणु वुट्ठंत रइखव Cha-kkamāna. 7.6.16; cf. अइविमिहय.

अइविमइअ (ai-vimhaa < ati-vi-smaya) *m.* great wonder, M. तओ धुइं देवगणा हरिसस काउ पउत्ता अइविमइआओ SīKāv. 6.1; JM. अइविमइयावओ कुमो इय चित्तिउं लमो KummCa. 27.

अइविमिहय (ai-vimhiya < ati-vi-smita) *adj.* greatly astonished, Apa. निवववल्हुरि कुमं गवइ अइविमिहयसवंणु SaṅKuCa. 599.9; अइविमिहयमाणणि भणितु सहइ (?) हिं मोहम्मइदिण SaṅKuCa. 770.2.

अइवियडु (ai-viyaddha < ati-vi-dagdha) *adj.* very clever, JM. अइवियडु नट्टिया KaKoPra. 46.20.

अइविरत्त (ai-viratta < ati-vi-rakta) *adj.* greatly disgusted

अइवरिस

26

अइवरिस

KāṇKa.(Dharm.) 47.

अइवरिस (ai-varisa < ati-varṣa) *n.* additional year, Apa. सो पुव्वसहासं पदवीस अइवरिसं उम्मोहवि सीस MahāPa.(P.) 48.15.11.

अइवल्लहा (ai-vallaha < ati-vallabha) *adj.* very dear, dearest, JM. बाणरसुल्लहावा आया अइवल्लहा तन्वस PaemCa.(V.) 6.44: वससे वि? रसमि? रिण्हण वि रमंति अइवल्लहं वि(रमि) रिण्हण KuvM.Ka. 251.2; अइवल्लहमि सीसो माणो ईसा व तामसो होइ JinadaAkhyā. II. v. 168.

अइवल्लहवल्हा (ai-vallaha-vallahā < ati-vallabha-vallābhā) *f.* very dear wife or beloved, JM. जह वा अइवल्लहवल्हा-विओगिओ जगो को वि - विओगिओ हसिसुवेइ BhuvKevCa. 720.

अइवसण (ai-vasaṇa < ati-vyasana) *n.* great calamity, JM. तह वि अइवसणवसणमं मूणं न पारेवि JambuCa.(G.) 1.43.

अइवह (ai-vaha < ati-vah-) *v.* to carry further, AMg. से अइवो अप्पामण नाइवह अर्थे विसीयइ Sūy. 1.2.3.5(147)

अइवहंती (ai-vahanā < ati-vahantī) *adj. f.* flying over, JM. सहयामहवहंती नखवपहाओ कीरिओली । उय पोमरावमगवहुट्टि व्व सुहापुपरण KaKoPra. 6.5.

अइवाइ (ai-vāi < ati-pātin) *adj.* 1 who injures or kills, AMg. पाणमि पाणे वपुणं तियाई अनिबुण पायमुवेइ वाले Sūy. 1.5.1.5 (304); 2 deviating from, cf. अणइवाइ ViAvBhā. 1578; 3 passing through, cf. आगामइवाइ Uvav. 24.

अइवाइत्ता (ai-vāittā < ati-pātayitṭa) *adj.* killer or destroyer, AMg. पाणे अइवाइत्ता भवइ, मुसं वइत्ता मदइ Thāpa. 3.1.17(133)

अइवाइय (ai-vāiya < ati-pātika) *adj.* [PSM reads अइपा-इय] pertaining to injury or killing, AMg. अणइवाइयं सुवेसि पाणाणं सुवेसि भुयणं Āyār. 1.6.5.2; Sūy. 2.1.67(689); cf. अणइवाइयं Sch. corrects his text अणइवसियं to अणइवाइयं, Worte Mahāvīras p. 103.

अइवाएत्ता (ai-vāettā < ati-pāta-itṭā < atipātya) *ger.* having killed, AMg. पाणे अइवाएत्ता मुसं वइत्ता Viy. 5.124; पाणे अइवाएत्ता भवइ Thāpa. 7.28; 7.29(550)

अइवाय (ai-vāya < ati-pātaya-) *v.* to injure, to kill, AMg. पयं पाय, मुणी, महअयं, नाइवाएज्ज केषणं Āyār. 1.2.4.4; 1.6.1.4; पाणे य नाइवाएज्जा अदिहं पि य नायण Sūy. 1.8.19(20); पाणे य नाइवाएज्जा सं समीसि ति वुचइ ताई Utt. 7.9; सेव सयं पाणे अइवाएज्जा Dasave. 4.1 (prose). cf. अणइवायमाण.

अइवाय (ai-vāya < atipāta) *m.* injury, destruction, AMg. अइवायओ कीरइ पावकमं निउंजमाण उ करइ कम्मं Sūy. 1.10.5; थूल-पाणाइयं समणोवाहुगे पक्कवाइ Av. 66; पाणाइवायाओ वेरमणं Av. 24; महावीर्यसु अंतिगं तपपदमयाय थूलं पाणाइवायं पक्कवाइ Uvās. 13; 45; सुंये जयंति पुइवी पोमल अइवाय राउ लोमे य Viy. 12.1.1; सुंयमेगे सु-सिकमेति अइवायाय पाणिणं Sūy. 1.8.4(414); रायणिहं जाव एवं वयासी — अहं मेने पाणाइवाय सुतावाय अदिण्णादणे मेहुणे परिगहे पस णं कसिवणे ... पणने १ गोयमा पंचवणे ... पणने Viy. 12.5.1; संजमाओ अप्पामेव रक्खिज्जा । सुअइ अइवायाओ OghaNi. 46 (comm. हिंसादिषोपात्)

अइवाय (ai-vāya < ati-vāta) *m.* strong wind, JM. अइवाण्ण दुमो इव भगोसि कुइ तुमं मूइ UvPayTī. p. 352 v. 345 on v. 768.

अइवायसोय (ai-vāya-soya < ati-pāta-srotas) *n.* the flow (of the Karmas) actively acquired (i. e. atipāta 'going out' as against ādāna 'receiving'), AMg. आयाणसोयमइवायसोयं जोगं

न सुव्वसो नच्चा Āyār. 1.9.1.16 (Cf. सोतादीणि इदियाणि रद्दादित्थाणं आदाणाणि भवंति । अतिवाइओसं तु हिंसादिपरिगहत्वं p. 307.7)

अइवासा (ai-vāsā < ati-varṣā) *f.* heavy rains, AMg. अइवासा इ वा मेइवासा इ वा Viy. 3.263.

अइवाह (ai-vāha < ati-vāhaya-) *v.* to spend (time), to while away, JM. सो वि इ ... कयोइवववसाओ परसुसंती विथमह-वाइइ CaupCa. 243.32; Apa. अइवाइ तहि कयं कु वि रणमसुपुइज्जंत SaṇKuCa. 645.8; ता विणयय पइमहिं वहु सुइ वरणिहिं सो दिणाइ अइवाइ CandappaCa.(Y.) 4.21.15.

अइवाहिउं (ai-vāhiuṇ < ati-vāhayitṭuṇ) *inf.* to spend or to pass (time), JM. दोणिण मुणी इमं पुंनिं समइच्छिया वासमत्तमइवाहिउं CaupCa. 331.21.

अइवाहिऊण (ai-vāhiṭṭa < ati-vāh-ittāna < ativāhya) *ger.* having spent (time), JM. सो व कवयमप्याणं मावइतो अइवाहिऊण वासुरसेसं स्थणीय गओ आवत्तिवात्तभूमि (Acc.Sg.) CaupCa. 14.4.

अइवाहिय (ai-vāhiya < ati-vāhika) *adj.* which helps in crossing over, JM. सटिओ य सुअओ गहणासणपसे । अइवाहियलेण वीसवो जगो VasuHi. 145.17.

अइविअलिअ (ai-vialia < ati-vi-galita) *adj.* extremely debilitated (weakened), M. (विद्वक्क) जगण अइविअलिअं पेत्तवणं SiṇMañ. 3.26.

अइविउल (ai-viula < ati-vipula) *adj.* very wide, Apa. (मारिउत्तु) मोउकवाइअविउलवत्तु सतिउयपाण्यु वीहरत्तु JasCa. 1.5.5.

अइविकिट्ठ (ai-vikitṭha < ati-vi-krṣṭa) *adj.* [also अइविगिट्ठ] 1 at great distance, AMg. अइविकिट्ठेहि अंतरावासेहि RāyPa. 683; नाइविकिट्ठेहि अइवाणेहि Viva. 1.3.53; 2 of a longer duration, AMg. तओ संवच्छरं तु नाइविकिट्ठं तवं चरे Utt. 36.252; नाइवि-गिट्ठो य तवो छमासे परिमियं च आयाव ArāhPaḍ. 11; PajĀra. 8.

अइविच्छर (ai-vicchara < ati-vi-stara) *adj.* greatly lengthened, Apa. हरिसं अइविच्छरलपइ CandappaCa.(Y.) 8.23.5.

अइविज्ज (ai-vijja < ati-vidya) *m.* very wise man, the real knower, AMg. तम्हाइविज्जो परमे ति नच्चा सम्मत्तंसी न करेइ पावं Āyār. 1.3.2.1; तम्हाइविज्जो नो पडिसंजेज्जासि Āyār. 1.4.3.3; cf. अइविज्जं.

अइविज्जं (ai-vijjam < ati-vidvān) *m.* very wise one, the real knower, AMg. तम्हाइविज्जं परमे ति नच्चा आयंफइसी न करेइ पावं Āyār. 1.3.2.4.

अइवित्थर (ai-vitthara < ati-vi-stara) *m.* great elaboration, M. अइवित्थरेण कहियं मयच्छि को नाविउं तरइ Līlā. 1329.

अइविमिय (ai-vimbiya < ati-vi-smita) *adj.* greatly astonished, Apa. अइविमियअंवावि विथिउं गणु वुहुत्तं रइखइ Cha-kkammu. 7.6.16; cf. अइविमिइय.

अइविमिअ (ai-vimhaa < ati-vi-smaya) *m.* great wonder, M. तओ थुइं देवगणा हरिससं काउ पउत्ता अइविमिअओ SīKāy. 6.1; JM. अइविमिअमावओ कुमरो इय चित्तिउं लग्गो KummCa. 27.

अइविमिइय (ai-vimhiya < ati-vi-smita) *adj.* greatly astonished, Apa. निववल्हइ कुमगं गवउ अइविमिइयसंजं SaṇKuCa. 599.9; अइविमिइयमाणणि भणितुं सहइ(?) हिं सोहम्मइणि SaṇKuCa. 770.2.

अइवियडु (ai-viyaddha < ati-vi-dagdha) *adj.* very clever, JM. अइवियडु नट्टिया KaKoPra. 46.20.

अइविरत्त (ai-viratta < ati-vi-rakta) *adj.* greatly disgusted

अहविरसि

with, JM. रत्तो वि अहविरसो लोण अहविरसिहिं Erz. 76.34.

अहविरसि (ai-viratti-*rati*-vi-rakti) *f.* [note अह ... विरसि] great dejection, Apa. सुखउ वगउ अह वुव विरसि SudCa.(N.) 7.11.5.

अहविरसं (ai-virasam-*rati*-vi-rasam) *adv.* with great howl, M. अहविरसं विरसंते अविशंते पाठिओ सहसा J.11. 1203; JM. सा महा वाहिणीडिया मृदु अहविरसं आपदइ NaPañKa. 3.43.

अहविरिय (ai-viriyā-*rati*-vi-rya) *m.* name of various kings, 1 a king of the इक्ष्वाकु family, JM. अहविरियो न नरिणे तत्स य पुत्तो महाविरिओ PaumCa.(V.) 5.5; 2 king of the town of देवावर्ने, JM. अहि रि वि अहविरिओ देवावर्ने पुरे महाराया PaumCa.(V.) 57.3; 3 father-in-law of वल्लभ, JM. अहविरियत्स सुयाण तणओ वि य हवइ रि किंसे PaumCa.(V.) 91.24.

अहविस्मण (ai-visanna-*rati*-vi-ssanna) *adj.* [*f.*-ā] very much dejected, JM. सुणिअअ अविस्मणा सुखिमई दुखिसया जाया PaumCa.(V.) 11.19.

अहविस्म (ai-visama-*rati*-vi-ssama) *adj.* [*f.*-ā] very difficult, JM. अहविस्मा पववडा विस्मा विथसंतविसतत्तरिअ CaupCa. 28.20; अहविस्मो मोतत्त Erz. 4.29; अहविस्मा कम्ममई विस्मवरो तीण कज्जपणिगओ JuguJiCa. v. 293; धरेनि नाम च सावधानं पि। तं पि प्हु महाचोअं अहविस्मं दुग्गे दावे SuttiSa. 159.

अहविस्साया (ai-visāyā-*rati*-vi-ssādā) *adj.* (*f.*) being the source of great repentance, AMg. अवि आई ताओ (इविथिओ) ... चंडसीओ विव दुखखरविस्साओ अहविस्साओ Tand. 155.

अहविस्साल (ai-visāla-*rati*-vi-ssāla) *adj.* very large, JM. अह साहगेण तुरियं मंडय्ये पृथ्वे अविस्सां JinadaĀkhyā. v. 162.

अहविसुद्ध (ai-vi-suddha-*rati*-vi-ssuddha) *adj.* very pure, JM. अहविसुद्धपणिगओ वज्ज ... अज्जमरं टाणं ĀloyKu. 12.

अहविहा- (ai-vi-hā-*rati*-vi-bhā-) *v.* to appear to advantage, Apa. द्वाउ वहेत्ती अहविहा KarCa. 3.12.7.

अहविहुर (ai-vihura-*rati*-vi-dhura) *adj.* very difficult or painful, JM. अहविहुरे सुअमरं यद्धुंति य लीलमत्ताण VajLag. 185.

अहवीण (ai-viṇa-*rati*-pina) *adj.* very plump, JM. अहवी-पचिचिडनाओ वेयालो तासंअणओ SurSuCa. 13.181.

अहवीर (ai-vira-*rati*-vira) *m.* 1 great hero, Apa. सच्च जे तुज्जु अहवीर नामु PaumCa.(S.) 30.9.6; 2 name of a king, तं गिस्सुणे विरुद्धण मणे बुद्धण अहवीरे अहरपुरे PaumCa.(S.) 30.7.9.

अहवुट्ठि (ai-vutthi-*rati*-vṛṣi) *f.* excessive rainfall, AMg. चोत्तीसं बुद्धातिसेसा यणत्ता ... इतो जतो वि णं अरहता भगवतो विहरंति ततो ततो वि य णं ... अतिवुट्ठि न भवइ Samav. 34.1; JM. दुब्भिवत्स-उमरुम्मारी ईई अहवुट्ठि-अणविबुट्ठाओ । हुंति न PavSāro. 444; JŚ. मणेण माणसं पडिबिदंता ... अहवुट्ठि अणवुट्ठि सुवुट्ठि वुवुट्ठि ... जाणादि ŚaṭĀg. 5.5.79.

अहवुड्ढा (ai-vuddhā-*rati*-vṛddhā) *f.* very old woman, (a woman whose alms cannot be accepted, a दायकदोष) JŚ. अतिबाला अतिवुड्ढा घासत्ती गम्भिरा य अंधलिया Mālā. 469(6)

अहवेग (ai-vega-*rati*-vega) *m.* 1 great speed or vehemence, AMg. कत्थइ पथेअहवेगवेनलं तिहिं Kapp. 46; रयणमरसागरं ... अहवेगवेगवमुपहमुधरं Paṭṭha. 3.7; कच्चुल्लनारण ... रम्मं हथिणालं उवाणं पंडुवायभवणं अहवेगेण समोदय Nāyā. 1.16.127; JM. राय-मगे एगो पुरिसो आसं अहवेगेण वदेइ Erz. 49.25; Apa. अहवेणि गउ चारगवारि ViPaSān. 13.2; 2 name of a king, Apa. पइ अहवेउ पुरिं भुल्लखण MahāPu.(P.) 57.19.7.

27

अइसंजअ

अइवेलं (ai-velam-*rati*-ati-velam) *adv.* 1 for a long time M. (नदी) दिविअइसावणे अजो परकाभिणीसत्तो । अइवेलं अगुहओ SiñMañ. 1.13; AMg. जाइवेलं इसे सुणी Sīy. 1.9.29; जणजया भाइवेलं वणजया Sīy. 1.14.25; साइवेलं विहम्मज्जा पावट्ठी विहम्मई Utt. 2.22; 2 out of time, नाइवेलं उवचरे माणसेहिं वि पुट्ठवं Āy.r. 1.8.8.8; (न मयादीद्वेवसे कुर्यात् Sī.) : नाइवेलं सुणी मच्छे सोद्धाणं जिणायकं Utt. 2.6.

अइव्व (aiivva-*rati*-iva) *adv.* very much, M. (देवी) प्यापति विअ दाहिणेण पवेणारव्व आमोरेणा (दण्डिरी विम्मर गोहण) Siñ-Mañ. 2.20.

अइस (aiisa-*rati*-īsa) *adj.* [Hem.(Gr.) 4.403] such, like this, Apa. मं वल्लंगु लेहु सासंतो अइसवल्लं कुखहो PañCa.(P.) 11.6.6; Lakṣmī.(Gr.) 3.3.10 (p. 268)

अइसअ (aisaa-*rati*-īrk) *adj.* this, thus, Apa. असुअ अणामि सम्मत्तु करि KumāCa.(H.) 8.52.

अइसअ (ai-saa-*rati*-īsa) *m.* excellence, excess, M. सो को वि सुणाइसओ ण-आणिओ मामि कुंदलदआए GāSaSa. 6.91; ता सो जइसअविस्ववासओ णराहिओ तथ Līlā. 848; *adj.* superior to, M. हणुमंताइसअण अ हणुमंतापसुहवाणराण अ दणा SetuBa. 4.34; cf. **अइसअ**.

अइसइ (aisai-*rati*-īsayin) *adj.* excellent, JM. तो वइइ मंति-तो एस सुणी असयसुरि अइसइओ SupāsCa. 15.48.

अइसइअ (ai-saiia-*rati*-īsayita) *adj.* [also अइसइय, PañCa-Nā. 542] 1 surpassed, JM. वाइणा सुवणमइइयं Tīrā. 12; 2 excellent, distinguished, superior, JM. अइसइओ मूलनिरी वंडणिअं भणइ Dhutt. 2.1; Apa. इमिह पत्तउ आसि अइसइसिदनाणिण सुणिअअणु SapKuCa. 660.1; (Jacobi. अतिअयिन् ?)

अइसइयअ (ai-saiyaa-*rati*-īsayita-ka) *adj.* distinguished by, Apa. ताए संअणेण अइसइयअ सायसेणपासि तउ लइअ MahāPu. (P.) 90.12.15.

अइसंसअ (ai-saṁsaa-*rati*-saṁsaya) *m.* great doubt, Apa. मइ जाणिउं तुहुं अइसंसण । जुज्जंतउ KarCa. 5.18.5.

अइसंकिळेस (ai-saṁkileśa-*rati*-saṁ-kleśa) *m.* great depravity, JM. (तिथगराणं आणा) तस्सणहा उ करणे मोहादतिसंकिळेसो ति PañcāPra. 15.6.

अइसंकिळिठ (ai-saṁkiliṭṭha-*rati*-saṁ-kliṭṭha) *adj.* very wicked, JM. अइसंकिळिठकम्मो गादयरं दुमिओ चित्ते KālKa. 58; अइसंकिळिठदूसमकले वि तण जिणगमो जेण KālKa. 143.

अइसंसवे (ai-saṁkheva-*rati*-saṁ-kṣepa) *m.* great brevity, JM. कुमार एस अइसंसवेओ, सकयं च एयं ता मणयं वित्थरेण भणसु पायणं KuvMāKa. 129.10.

अइसच्छ- (ai-saccha-*rati*-sacchāya-*rati*-ati-sūbh-) *v.* to look beautiful, Apa. फलहारिण उज्जमिअ अइसच्छअ सुहि SandeRā. 133.

अइसच्छ (ai-saccha-*rati*-sv-accha) *adj.* very clean, Apa. पुणु मंडय उवणिय मंडलिअ अइसच्छ कव जिणगुहि तुहु SudCa. (N.) 5.6.9.

अइसज्झस (ai-sajjhasa-*rati*-sādhvasa) *m.* great flurry, JM. हला न सक्कुणोमि अइसज्झसेण इमे एयस्स काउं SamarāKa. 64.11.

अइसंचयसीलया (ai-sañcaya-sīlayā-*rati*-saṁ-caya-sīla-īdā) *f.* habit of collecting excessively, JM. लोभो अइसंचयसीलया य किलिठत्ताणं अइसमत्तं UvMā. 308 (comm. लोभपर्यायानाह)

अइसंजअ (ai-sañjaa-*rati*-saṁ-yata) *adj.* fully contro-

अइसणिद्ध

28

अइसयसुखिय

lled, AMg. अइसंजओ वि मोसेण होइ तणवेलवो पुरिहो ĀrāhPaḍ. (V.) 525.

अइसणिद्ध (ai-sañiddha < ati-sañiddha) *adj.* 1 very fine, Apa. सुइसन् भिलइ अइसणिद्ध CandappaCa. (Y.) 1.14.5; 2 very smooth, Apa. तणुडाय सुलोणी अइसणिद्ध KarCa. 10.13.10.

अइसणहचार (ai-saṇha-cira < ati-śakṣa-cira) *n.* very fine garment, Apa. तहि जुणहसरित् अइसणहचीर कोमल सीहल मुइअसीर CandappaCa. (Y.) 1.8.6.

अइसंध (ai-sandha < ati-saṇ-dhā) *v.* to deceive, to outwit, JM. तंभो ओ माई सो तं उज्जुअं अतिसंधेई Āvṛi. (H.) 110b; विदिओ पुण मायावी किणियाजुत्ता उ तह चव । किरियाणं अइसंधति इयरं मायाए तगयाए उ UvPay. 276-277 (comm. अतिसन्धयते वदयति); Apa. सुणि दुम्मइ गियमणि तम्मइ उगसेण अइसंधमि MahāPu. (P.) 84.2.16.

अइसंधअ (ai-sandhaa < ati-sandhaka = ati-saṇ-dhā-yaka) *adj.* deceiver, deceitful (person), JM. अज्जउत्त पाण्णं पुरत्तयणवणसुं अइसंधओ उणो परिवसइ Vasulī. 57.6.

अइसंधण (ai-sandhana < ati-sandhana — ati-saṇ-dhāna) *n.* deceit, trickery, cheating, JM. (चइसण्ण) कारवणे विय तन्निइ भित्ताणतिसंरणं न कायव्वं PañcāPra. 7.21; cf. अणइसंधाण.

अइसंधणपर (ai-sandhana-para < ati-saṇ-dhāna-para) *adj.* given to deceit, JM. मायाविणोअइसंधणपरस्स पच्छज्जावस्स JhāṇSa. 20.

अइसंधिय (ai-sandhiya < ati-saṇ-dhita) *adj.* deceived, outwitted, JM. एल्लासो जाइ ससेण अइसंधिओ Dhut. 3.98; अइसंधिया विज्जाहारा परक्कमल्लाहि JinadaĀkhyā. II. 62.17.

अइसम्मण (ai-sammāna < ati-sammāna) *m.* great respect, JM. तह दुज्जणा य पयईण । अइसम्मणं नीया चउत्ति सीसेसु सामीणं NaPañKa. 3.30.

अइसय (ai-saya < ati-sāya) *m.* 1 excellence, especially supernatural power or miraculous event associated with the Jain prophets, AMg. अइसयगुणजवसमाणप्यगरअययिमासियाणं Samav. (Pr.) 98; 145; छत्ताईण तिअयरातिसप पासइ Nirayā. 153; (होई असिबं ति) सुत्तयं कुवत्ता अइसयमादीहि नाऊण Tittho. 660; JM. चोत्तीसं च अइसया अहु महापाइहेरा य PaumCa. (V.) 5.60; इय अइसयनाणीहि आइहं तीण जम्मसमयमि SurSuCa. 12.81; चउत्तीसाइसयाणं सव्वविज्जिदाणं होति इमा PavSaro. 450; JS. चउत्तीसअइसयजुदो सा पडिमा थावरा मणिया Daripā. 35; चउत्तीसअइसयगुणा होति हु तस्सट्टपडिहारा BodPā. 32; Apa. अइसयचउत्तीसहिं जुत्तउ गुणेहिं (तेवीसुसु जिणु) PañCa. (P.) 15.8.11; जय परमपर सुयलअइसयहिं णिअ सुहिय SudCa. (N.) 1.11.16; (चंदपपडिणिद्ध) चउत्तीसमहाअइसयसमगु गुणसायक पयडियमोअस्समगु PaumSiCa. 1.13; 2 excellence, pre-eminence, AMg. अण्णे वि विविहा डिक्वा विज्जातिसया ... आधविज्जंति Nandī. 96; JM. ततो वि पभवस्स अत्तरं अप्पतराइसयं च KālKa. 275.5; पाण्ण पण्ण्डाइसयं अयं च दूसमाणमावाओ सुयं KālKa. 275.8; अहो विज्जाणाइसओ, अहो अउव्वकरयफासो Erz. 57.11. **अइसएण** (ai-saena < ati-sāyena) [Inst.] *adv.* PañLaNā. 159; in or with excellence, JM. दिन्ना य तेण (कुम्मासा) पव्वड्डमाणाइसएण Erz. 61.28; न हु अत्थि न वि अ हूं इह लेए अइसएण जस्स समं सुउरिसठाणं KumāCa. (H.) 1.5 (comm. माहात्म्येन)

अइसय (ai-saya < ati-sāya) *adj.* excellent, outstanding,

extraordinary, JM. सामणवैवज्जुभवअइसयकुसुमोहवुट्टीओ PaumCa. (V.) 1.36; अइसयनाणविद्याणियतिवुयणयववुपरमवो JugāJiCa. v. 577; JS. अइसयमाइससुत्तं विसयातीहं अणोवमणत्ते । अबुत्तिअणं च सुहं PavS. 1.13; अइसयमव्वावाहं सोव्वं ... ने पत्ता SidBha. 9; Apa. अइसयमसिअ जुत्तउ SudCa. (N.) 2.9.13; अइसा(इय) छेअण कंमि जेतु जाणित्तइ कलत्तिये पि तेअ सुदCa. (N.) 7.10.7; चक्कपडुसियट्टिये अइसयमज्जावविहाणि SapKuCa. 741.8; ततो सट्ठण अइसयगुणमहेतु KarCa. 6.1.6; थम्म अइसय गुण संभवति CandappaCa. (Y.) 9.18.9.

अइसयगुणकित्तण (aisaya-guṇa-kittana < atisāya-guṇa-kittana) *n.* describing the qualities (of the prophet) which are extraordinary, JM. वण्णज्जावे तु तेसि अइसयगुणकित्ताइहि SamSat. (H.) 22.

अइसयणाणि (aisaya-ṇāṇi < atisāya-jñānini) *adj.* [also अइसयनाणि] possessing the highest knowledge or omniscience, AMg. (समो) पुच्छइ गणि सुविद्धिं अइसयणाणी (Acc. sg.) महासत्ते Tittho. 702; JM. अइसयणाणी विद्यावण गवरं YogSa. 12; अइ एलो छगलमं अइसयणाणी य पेच्छंति KaKoPra. 79.27; जिणधम्मं दुइअं अइसयणाणीहि वज्जणं तम्मं SaṭṭhiSa. 137.

अइसयदूसइ (aisaya-dūsaha < atisāya-duḥsaha) *adj.* very hard to bear, Apa. उव्वसमापणेअहि अइसयदु(इ)इहि दीअ तेव किं चालिअ ViPāSaṇ. 4.10.

अइसयंत (ai-sayanta < atisāyat < ati-sāyāna) *adj.* (pr. part.) surpassing, JM. मइचउगरेण सुइओ विणिज्जाओ परव्वं अइसयंतो PaumCa. (V.) 90.15.

अइसयपाविय (aisaya-pāvi-ya < atisāya-pāpi-ka) *adj.* very sinful, full of great ill-luck, Apa. इय वरगुणं ण जाई सो पाविउ ताहि तीउ फुहु अइसयपाविउ SudCa. (N.) 7.3.6.

अइसयपावियपाव (aisaya-pāviya-pāva < atisāya-prāpita- < prāpta°-pāpa) *adj.* who has acquired sin greatly or to a large extent; JM. अइसयपावियपावा धम्मिअपव्वेसु तो वि पावरया SaṭṭhiSa. 29.

अइसयभरिय (aisaya-bhāriya < atisāya-bharita) *adj.* full of, निर्भर अइसयभरियं PañLaNā. 648.

अइसयमइ (aisaya-mai < atisāya-mati) *m.* name of a minister, (lit. having extraordinary wisdom), Apa. ता अइसयमइया इरियउं MahāPu. (P.) 69.16.6.

अइसयमह (ai-sayamaha < ati-satamakha) *adj.* superior Indra (i. e. who has performed hundred sacrifices), Apa. सरहसु अइह दीउ मयणालसु विहवेणाइसयमहो PañCa. (P.) 6.9.2.

अइसयरम्म (aisaya-ramma < atisāya-ramya) *adj.* extremely charming, Apa. पेच्छइ कथिलं गुणमणविमलं । अइसयरम्मं वयछक्कम्मं SudCa. (N.) 4.1.4.

अइसयलेस (aisaya-lesa < atisāya-iesa) *m.* a speck of excellence, JM. अइसयलेसं पि जस्स दइयं Tarā. 13.

अइसयवंत (aisaya-vanta < atisāya-vat) *adj.* possessing excellence, JS. एरिसगुणेहिं सव्वं अइसयवंतं सुपरिमलसोय BodPā. 39; Apa. अइसयवंतं संतं परमसु NāyCa. (P.) 9.13.6; अइसयवंतु काइ को जणइ BhaviKa. 191.7; तिवुवणनिरियंतहो अइसयवंतहो अहंतहो हयवम्महो JasCa. 1.1.1.

अइसयसुखिय (aisaya-sukhiya < atisāya-sūsukita = sūska) *adj.* greatly emaciated or dried up, Apa. तो मइ अखिअ अइसयसुखिअ सालिभु आवेइ विअ SaliSaṇ. 5.11.

अइसयसुंदर

अइसयसुंदर (aisaya-sundara < atiśaya-sundara) *adj.* very beautiful, Apa. वणपूराइवरि अइसयसुंदरि विसुत वरावणयसु गयासां. 8.11.

अइसयसुरुय (aisaya-surūya < atiśaya-su-rūpā) *adj. (f.)* having a very beautiful form, Apa. परिणेत कुमर अइसयसुरुय मा-उवरोहि दुमयरायपूय गयासां. 9.4.

अइसरस (ai-sarasa < ati-sa-rasa) *adj.* 1 very sweet, JŚ. अइसरसमइसुमेधं दिट्ठं नियं अं जणेइ अहिल्लसं ŚrāvĀ.(N.) 252; Apa. जहिं पंचुच्छुवणारं कयसरिसं कामिणिवयणाइ व अइसरसं SudCa.(N.) 1.3.1; 2 very juicy, SudCa.(N.) 1.3.1.

अइसरिय (aisariya-aiśvarya) *n.* greatness, wealth etc. Hem.(Gr.) 1.151.

अइसा (aisā < ādīśā) *adj.* like this, Apa. केसि कहइ जलदीव ति कहसा सोयम पयणइ पयइ ति अइसा KesīGoSaṃ. 11.4.

अइसाइ (ai-sāi < ati-śāyin) *adj. (f. -inī)* 1 surpassing, excelling (others), JM. तथ का कात्वी । किं व सुरमंमणिदाइसाइणीं वि देवते SupāCa. 4.159; Apa. वयणामयपीणियसुयणकण कण्णाइसाइ चायपवणण JambūSīCa. 10.1.9; 2 whose knowledge excels all other knowledges (i. e. omniscient), JM. एयस्स (सामाइयस्स) पाइणो वि हु वीयं ति विही य अइसाइणा PañcaPra. 5.20 (comm. अतिशायिना कवलित्ता)

अइसायण (ai-sāyana < ati-śāyana) *n.* excellence, pre-eminence, superiority, JM. केवलनाणयुणाओ सानथा वि हु हवति कवल्लिओ । तेसिं अइसायणं अहंने इय पयं भणियं CeyVanBhā.(S.) 533.

अइसायर (ai-sāyara < ati-sādara) *adj.* having great respect, Apa. (पुच्छिउ मंति तेण) कहिं संचलित्ठे लोउ अइसायर MahāPu.(P.) 100.9.6.

अइसार (ai-sāra < ati-sāra) *m.* dysentery, JM. अरिस-किडिभइइमंठिकासाइसार ... उडराणि । ... मम जिणजुअपाया सुप्पसाया हरंतु AjiSaTha.(Laghu.) 2.15; जओ अइसाइनु न एयं कीरइ KaKoPra. 115.32.

अइसास (ai-sāsa < ati-svāsa) *m.* excessive panting, JM. वयणण पडइ हरिं वयणण य निगमेइ अइसासो RiSaṃu. 26.

अइसाइस (ai-sāhasa < ati-sāhasa) *n.* 1 great risk, JM. अइसाइसमेयं अं उस्सुत्तपस्सुवा कडुविवाणा DhamRaPa. 101; 2 very rash act, Apa. इय गयमुकुमालिहि चरित्ठ अवलहि अइसाइसमिवाहवक गयासां. 14.11.

अइसिग (ai-siggha < ati-śighra) *adj.* very quick, S. (विदूषक) इमाए वेलाए पच्छिओ सिणिणओ अइसिगपरिणामो होइ ति मंति SiṃMañ. 1.25 (p. 17)

अइसिहिल (ai-sīhila < ati-sīhila) *adj.* very weak, very loose (in the joints), M. (विदूषक) अइसिहिलो वि जराः सक्त-गमणो उवगओ म्हि SiṃMañ. 4.12.

अइसिगिद्ध (ai-siniddha < ati-snigdha) *adj.* very affectionate, JM. समण्णिआओ अइसिगिद्धाओ अणेगदासवेदीओ KaKoPra. 5.13.

अइसिणेह (ai-sineha < ati-sneha) *m.* great attachment, JM. अइसिणेहल्लिओ मयवं ति भाऊण कयणामो सुयमेव पयिओ पयिओ MaṇoKa. 14.30.

अइसिभिभर (ai-siri-bhara < ati-śrī-bhara) *adj.* excessive burden of beauty, AMg. अइसिभिभरणिहणाविसम्पत्तकंतसोहंत-चारुत्तुहं Kapp. 34.

29

अइसुइड

अइसीत (ai-sīta < ati-sīta) *adj.* very cold, AMg. समंणं णक्खत्ता जोयं जोपेति समंणं उडू परिणमेति । णकुण्ह नाइसीए(?) ओ) कूदओ होइ णक्खत्ते SūraP. 10.129.1; Thāga. 5.3(460); Jambuddi. 7.112.1.

अइसीयल (ai-siyala < ati-sītala) *adj.* 1 very cool, JM. कुल्लजलाई अइसीअलाई विमलणि पेच्छ पवइति KumāCa.(H.) 4.41; Apa. पुणु परकज्जु केम अइसीयलु जलु मेणहंवि सोइणा । किउ ... मुहकूदरहो विसोइणा SudCa.(N.) 5.7.1; 2 very indifferent, SudCa.(N.) 5.7.1.

अइसुअमाल(उ) (ai-suamāla(u) < ati-sukumāra(ka)) *adj.* [also अइसुकुमालउ] very delicate, JM. अइसुकुमालो सुंदर खणं पि सोइं न पारिहिसि JinadaĀkhyā. v. 355; Apa. जहिं तिय सोमालउ अइसुअमालउ पुण णं मालइमालउ SiVaCa. 1.3.10; सो बालउ करुणु खंवतउ अइसुकुमालउ Chakkammu. 8.2.7.

अइसुगंध (ai-sugandha < ati-sugandha) *adj.* having excellent smell, JŚ. अइसरसमइसुमेधं दिट्ठं नियं अं जणेइ अहिल्लसं ŚrāvĀ.(V.) 252.

अइसुचंग (ai-sucaṅga < ati-su-? = sundara) *adj.* (De-NāMa. 3.1) very beautiful or charming Apa. पियंविणिणु तुह सुउ अइसुचंगु नेयइ नियनगरि हरिसिंयेणु MayaReSaṃ. 3.16.

अइसुद्धिय (ai-sutthiya < ati-su sthita) *adj.* very well-established (in religious duties), JM. अइसुद्धिओति गुणसमुदओ सि जो न सहइ जइपसं । सो परिहाइ पइवं UvMa. 68.

अइसुत्तिअ (ai-suttia < ati-sūtraka) *adj.* 1 having a long sacred thread, Apa. कथं वि भूमिडेउ अइसुत्तिअ RiNeCa. 12.10.16; 2 possessing machinations, RiNeCa. 12.10.16.

अइसुंदर (ai-sundara < ati-sundara) *adj.* 1 very beautiful, JM. समुहमइसुंदरो विय पच्छाभायम्मि मंनुओ होइ । विइसिगिवारणस्स व खलस्स वीहेइ कदलोओ KuvMāKa. 5.26; इमो य सं अइसुंदरो पासे पुत्तओ ति KuvMāKa. 99.30; Apa. तहिं मंदिरे अइसुंदरे सुत्त वि भूमिउ दिट्ठउ JasCa. 2.4.9; 2 very good, desirable, JM. पुण केह कमपरिणइवसेण अइसुंदरं पि सम्मत्तं । ... विमुचंति DvāKu. 5.10.

अइसुवीभच्छा (ai-su-bībhacchā < ati-su-bībhatsā) *adj. (f.)* greatly disgusting, AMg. अइसुवीभच्छा परमदुग्धा नो सेवाइ Nirayā. 130.

अइसुमरण (ai-sumarāṇa < ati-smarāṇa) *n.* excessive or constant brooding over, Apa. विजयायनं विसुवहं अइसुमरण CandappaCa.(Y.) 2.17.5.

अइसुरंग (ai-suraṅga < ati-su-raṅga) *adj.* having very beautiful colours, Apa. णं णइसिरिकरि इहु माहुल्लियु उप्परि वणपत्तिहिं अइसुरंगु CandappaCa.(Y.) 8.14.4.

अइसुरभि (ai-surabhi < ati-surabhi) *adj.* very fragrant, JM. अइसुरभिंसिरिमाल्यपडिइयतगुरेणुतकणुकेरं समवसरं MaViCa.(G.) 10a.3(2)

अइसुरभोग (ai-sura-bhoga < ati-sura-bhoga) *adj.* having pleasures superior to those of the gods, AMg. नभंतगोद-वाइयअइसुरभोगो मुरगणणं (एयारिसो नगवरो) SiCaPa. 38.

अइसुरुव (ai-surūva < ati-su-rūpa) *adj.* very beautiful, JM. देसम्मि तम्मि लोगो विण्णाणवियक्खणं अइसुरुवो PaumCa.(V.) 2.4.

अइसुहड (ai-suhaḍa < ati-subhata) *adj.* very obstinate, JM. ते दुट्ठधिइचित्ता अइसुहडा भवमयविहूणा SaṭṭhiSa. 93.

अइसुहिय

30

अई-

अइसुहिय (ai-suhiya < ati-sukhita) *adj.* very bappy, M. अइसुहियणआवाणचत्तीरवरमाउळारामो (आसयविरुओ) LiIc.46.

अइसुहुम (ai-suhuma < ati-sūksma) *adj.* very minute or insignificant. JM. वयावचुत्तियाणं करणणिसेइणमंतरायं ति । तं पि हु परिहणियव्वं अइसुहुमो होइ एओ त्त (अंतरायवोसो) PañcāPra.18.33; JS. सुहुमं अइसुहुमं इदि धरादिथं होदि रुक्मेयं NiySā. 21; तत्त्विवरीया खंधा अइसुहुमा इदि पस्वेदि(?)ति NiySā. 24; Apa. जे कायहो थूला बहुय के वि अइसुहुमा जीवहो दूरे ते वि KarCa. 9.10.7.

अइसेय (ai-seya < ati-śveta) *adj.* very white or pure, AMg. (महावीरे) विरायंकउत्तमपसव्वअइसेयनि हवमपले Uvav. 16.

अइसेस (ai-sesa < ati-śeṣa) *m.* 1 privilege granted to a person who possesses the highest knowledge, AMg. आयरियउ-वज्जायस्स णं गणंमि पंच अइसेसा पज्जाता Thāpa. 5.2.166(438); Vava. 6.2; आयरियउवज्जायस्स णं सत्त अइसेसा पज्जाता Thāpa. 7.2.81(570); गणावज्जेइयस्स णं गणंमि दो अइसेसा पज्जाता Vava. 6.3; 2 supernatural power or insignia of a prophet, AMg. महावीरस्स अइससामेते छत्तादीणं तित्थयराइसेसं पासंति Uvav. 38; 54; 55; तथ ण से सेणं एराया भिमिगारे महावीरस्स अइससामेते छत्तादीणं तित्थयराइसेसं पासइ Dasā. 10.19; JM. अइसेसइड्डियायरियवइ धम्मपदी खमग नेमिती । विज्जाराया-गणसंभया य तित्थं पमावन्ति DasaveNi.183 (H. अतिशयी अवध्यादिज्ञान-मुक्तः); 3 the highest knowledge, either the perfect (केवल) or any direct knowledge like अवधि and मनःपर्याय, supernatural knowledge, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स तेरस सया ओहिणपाणेणं अइसेसपताणं उक्कासिया ओहिणपाणीं संपवा होत्था Kapp.139; अइसेस देववा वा भिमित्तवहणं सुयं व सीसो वा OghaNi. 16(Bhā.) (comm. अतिशयनं अतिशयः प्रत्यक्षं ज्ञानमवधिमतः पर्यायकैवल्यं तेन ज्ञात्वा); *adj.* AMg. निगमथाण वा निगमधीण वा अइसेसे नाणदंसेणं समुप्पज्जकामे वि न समुप्प-ज्जेज्जा Thāpa. 4.2.254(284) (comm. अइसेसे सि शेषाणि मायादिचु-रंतीनादीनि अतिक्रान्ते सर्वावबोधविधौः यत् तत् अतिशेषं अतिशयवत् केवल-मित्यर्थः p. 213); अत्थि णं मम अइसेसे नाणदंसेणं समुप्पदे Viy. 11.9.17; 11.12.18; आयरियउवज्जायस्स मे अइसेसे नाणदंसेणं समुप्पज्जेज्जा, से य ननालोइजा माई णं एसे Thāpa. 8.10(8) (597); JM. कालस्स अइकिलट्टत्तेणं अइसेसपुरिसविरहेण पायमजुगत्तेणं गुहकम्मतेण य जीयाणं DvāKu. 12.1.

अइसेसइड्डि (ai-sesa-iddhi < atīśeṣardhi) *adj.* who possesses supernatural knowledge, JM. अइसेसइड्डिधम्मकहिवाह-आयरियखवगनेमिती ।... तित्थं पमावन्ति ŚrīDhaViPra. 67.

अइसेसइहायण (aisesajjhayaṇa < atīśeṣādhyaṇa) *n.* chapter which deals with supernatural subjects, JM. इय अइसे-सइहायणा भूतावाओ ण इत्थी; ViāvBhā. 552(549) (comm. उत्थान-समुत्थानश्रुतादीनि अतिशयवन्ति अध्ययनानि)

अइसेसि (ai-sesi < ati-śeṣin) *adj.* possessing much (wealth). JM. गच्छमि एस कप्पो वासावासे तहेव उज्जुवहे । गामागर-निगमं अइसेसी ठावणं सुद्धी OghaNiBhā. 123 (comm. अतिसेसि ति स्फूर्तिरिति इत्यर्थः)

अइसेसिइड्डि (aisesi-iddhi < atīśeṣita-iddhi = atīśeṣita-rdhi) *adj.* having extraordinary miraculous powers, JM. अइसेसिइड्डिधम्मकहिवाह-आयरिय-खवग-नेमिती । विज्जारायागणसममओ य तित्थं पमावन्ति SamSat.(H.) 38 (comm. अतिशेषिता अपरेभ्यः परमो-त्तरं नीता कद्रवो लब्धवो यस्य स अतिशेषितदिः)

अइसेसिय (ai-sesiya < ati-śeṣita) *adj.* possessing super-natural powers, JM. अइसेसिओ व सेइं असई एगानिणं पट्टवेज्जा

OghaNiBhā. 30 (comm. अतिशयी वा कश्चित् अभिन्नवप्रवर्जितं द्वितीये अस्ति एकाकिने अपि प्रवर्तेते) [PSM. takes the word as अइसेसि (अतिशेषिन्)]

अइसोहण (ai-sohana < ati-śodhana) *n.* agent of high purification, JS. अइसोहणजोएणं सुद्धं हेमं हवेइ अइ तह य MokPā. 24.

अइहरिस (ai-harisa < ati-harṣa) *m.* great joy, Apa. किर आसीउ देइ मुहवरिसि ताम निरुद्धाय अइहरिसि BhaviKa. 157.9.

अइहव (aihava < ?) [ati-hava + loud call or sound?] *m.* a musical instrument, Apa. संजेहिं तरेहिं अइहवेहिं PaumCa.(S.) 69.22.9; 79.4.2; अइहवसेसव्वरुहयोसहिं BhaviKa. 31.10.

अइहव (a-ihava < a-vidhava) *adj.* auspicious, JM. पेच्छसु अइहवयलथं मोत्तुं रुक्वाणि जाव पीयाणि AkkhāMako. 105.148.

अइहव (a-ihava < a-vidhava) *f.* woman whose husband is alive, Apa. अइहवेहिं करेविणु दोउयाइ PaumSiCa. 2.203; गहिइ-क्खवत्त अइहव उविति भउ भउ चट्ट जय जय भगंति SāliSam. 3.7.

अइहारा (aihārā < acirābhā) *f.* [metathesis] lightning, अइहारा विज्जु DeNāMā. 1.34 comm. अइहारा विज्जु । अइरहा इति अविश्रामाशब्दभवः ।

अइहारिय (ai-hāriya < ati-hārita) *adj.* lost, vanquished, Apa. वंमाणं बुलाविओ देवराएण पिच्छेहि अइहारियं मयणराएण Maya-ParāCa. 2.75.10.

अइहाम (ai-hāsa < ati-hāsa) [mistake for itihāsa] *m.* Apa. अइहामपुराणं गिम्मलाइ MahāPu.(P.) 1.9.3 Ti. एकपुराण-प्रिता कथा.

अइहि (aihi < atithi) *m.* guest, M. वीअंतो अइहिं कहिं वि(?)पि समरकीलं कुणंतो कइ ŚrīKāv. 12.19; 5.7; Apa. णं अइहिं मुलहं मग्गु एत्तु CandappaCa.(Y.) 3.15.11; cf. अतिहि and its cpds.

अइहिपूया (aihi-pūyā < atithi-pūyā) *f.* hospitality or worship of the guest, AMg. अइहिपूयं करेइ, करेइत्ता तओ पच्छा अप्पणा आहारं आहारइ Viy. 11.9(64)

अइहिम (aihima < ati-hima) *n.* extreme snowfall, AMg. अइहिम अइहुदिणे य निच्छयओ (वायुकायपिडो) PiṇḍNi.39.

अइहिविसेस (aihi-visesa < atithi-viśeṣa) *m.* special guest, JM. (चेटी) हंजे चउरिए वाहिं गंतुं श्मे मोयण ... अइहिविसेसस्स पयच्छ । कहिं पुण अइहिं पेक्खिस्सं CaupCa. 19.10.

अइहीण (ai-hīṇa < ati-hīna) *adj.* very little, JM. (सुयत्ताणं) एवं च कपसो हीयमाणं हीयमाणं जाव मह समासाओ तुह गुरुणो अइहीणं तस्स वि समासाओ तुह हीणतरे ति Kāḷka. 275.7.

अइहील (ai-hīla < ati-hīl-) *v.* to despise greatly, AMg. (भोयणं) उप्पभं नाइहीलेज्जा अप्यं वा बहु कामुयं Dasave.5.1.99 (130)

अइहीलिय (ai-hīliya < ati-heḍita) *adj.* much insulted, JM. अइहीलओ जणेणं चित्तइ हियणं निव्विज्जो NāPaṇKa. 7.39.

अइहुय (ai-huya < ati-bhūta) *adj.* greatly increased, Apa. तुह असिजलवारइ अइहुयाइ रिउवहुणयणंनुयविदुयाइ MahāPu.(P.) 12.20.10.

अई- (ai- < ati + i-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.162 gives अई as a dhātivādeśa of gam- (gaccha-) to go] 1 to go over, to pass, to go past, AMg. उत्तरिहेणं दुवारिणं अईइ मत्ति व्व मेहंकारनिवहं Jambuddi. 3.157; नाउयसहस्सहिं सद्धिं संपरिवुडं भवणवरवडसुं अईइ Jambuddi. 3.186; JM. सूरुदय पच्छिमाए ओगाहीतीए पुव्वओअईइ ĀvNi. 555; पच्छा गच्छमईइ एवं दुम्मासि जा सत्त PañcāPra. 18.13;

2 to enter, JM. पा य अई वंसे अण्णम्मि अइए उज्जणे अण्णो अई *ĀvTī* (H.) p. 173a.3; मा अई सामो सो भणइ किं निमित्तं *ĀvTī* (H.) 173a.6; सा अई अगथा । रण्णो वरं अईइ, नाया *Erz.* 54.2; तत्थ य हंगमुदरं भूमि-गय-दिमाण-पुंडरीय-समं पासाय-वडैस्वरं सवयंसे सो अईसीय *TarLo.* 622; 3 to form, to contact JM. मोक्खे पि हु अणुवज्ज अई न हु जो ज्वहसं *KumCa.* (H.) 7.6; 4 to go over, to surpass, M. जं खिअं अई सुल्लं गणैण करं *SetuBa.* 8.65; अवराडअहरिसिओ अई सरीरं *SetuBa.* 10.63.

अईय (*aiya* < *atīta*) *adj.* [also अतीय, अतीत] 1 past, gone, belonging to the earlier period, AMg. मे देसि जे अईया जे य पवुप्पश जे य आगमेस्सा अरहेता *Āyā.* 1.4.1.1; *Sīy.* 2.1.57(J07); 2.2.17 (680); अतीत काल अगता जीवा आणाए विराहिता चाउरंतं संसारंतारं अणु-परिचिन्नु *Samav.* (Pra.) 132(148); अईय अगागयं च कालं जाणइ पाणइ *Viy.* 8.186; तजे अणु भवमहणे *Nāyā.* 1.1.156; अणु दोखे भवमहणे *Nāyā.* 1.1.171; अईयम्मि य कालम्मि पवुप्पक्रमणागए । जमहं तु न जणेज्जा *Dasav.* 7.8; अईयं निंदामि *ĀurPacc.* 1.10; अईयं पक्खिमामि *ĀurPacc.* (V.) 11; 2 (as a second member of a cpd.) beyond, more than, AMg. वणस्सइजीवसरीरा तओ पच्छा सत्थाइया ... वत्तवं सिया *Viy.* 5.2.14; सत्थादीतस्स सत्थपरिणामियस्स *Viy.* 7.1.20; नमो ते संसाराइयं सत्त्वसुत्तमहोदही *Utt.* 23.85; 25.21; 33.17; JM. भावि अईयं ओडीसहिं (पक्खस्सामं च दसमयं) *PavSāro.* 187; संसाराइ वि भवे साहितो जो समत्तुयनायी *GaṇSadSa.* 4; पइइवं संसाराइयपज्जयाइं च सत्थाइं (पच्छइ) *ViĀvBha.* 808(804)

अईयकाल (*aiya-kāla* < *atīta-kāla*) *m.* past time, AMg. अईयकालमए *Samav.* (Pra.) 96; JM. लहिइ अईयकाले किं किं न कयं जिवाण मए *PajĀrā.* 216; *ĀrahPaṭṭ.* 4.45; अविवणहंउवं जीवो अईयकालम्मि आगमिस्साग । सदाण य रुवाण य *MahāPacc.* 59; अणाइमं वंदो पवाहण अईयकालतुलो *PañSu.* 52.

अईयत्तिथंकर (*aiya-titthāṅkara* < *atīta-titthāṅkara*) *m.* past prophet, JM. देवलणाणिप्पमुहा अईअत्तिथंकरा य वडवीसं *VivMañ.* 14.

अईयसमय (*aiya-samaya* < *atīta-samaya*) *m.* the past time, once upon a time, JM. तत्थाइयसमयम्मि सुयणू नाम गाहावई हंतिथा *SamarāKa.* 83.10.

अईयार (*aiyāra* < *atīcāra*) *m.* transgression, AMg. नइयं तु अईयारं आलोएज्ज नइकमं *Utt.* 26.48; 26.40; JM. पमुत्तस्स वा पडिबुद्धस्स वा जो मे कोइ देवसिओ राइओ उत्तिमट्ठे अइकमो वइकमो अईयारो अणायारो तस्स मिच्छामि दुक्खं *ĀurPacc.* (V.) 11; दंसणयाणवरित्ते पव्वज्जाइमु जो अईयारो । ते सुवं आलोएहि *MarāVi.* 48; वज्जित्तु तओ सम्मं वज्जइ इमे अईयारे *SrāDhaViPra.* 79 (comm. वरैविस्वा प्रत्याख्याय। वधमितं प्रकृतम्) cf. **अइयार**.

अईव (*aiya* < *atīva*) *adv.* very much, greatly, AMg. तओ णं पभइ ते कुलं विपुणं हिरण्णं...अईव अईव परिवड्ढइ *Āyā.* 2.15.12; 13; अईव अईव उवसोभमाणे उवसोभमाणे चिट्ठइ *Viy.* 1.2.12 (p. 15.3); *Nāyā.* 1.1.202; तवणं तेषां तवतेयसिरिए अईव उवसोभेमाणी चिट्ठइ *Antag.* 146; सा देवदत्ता वारिथा रुवेण अईव अईव उक्किट्ठा *Vivā.* 1.9.34; सिरिए अईव अईव उवसोभेमाणा *Jambuddī.* 2.8; 7.213; मुक्कपुप्पपुंजोवरकलिं सिरिए अईव उवसोभेमाणे चिट्ठइ *Jivābhi.* 3.580; संतसारसावइजेणं अईव पीडतकारसमुदणं अस्मिद्धिथा *Kapp.* 90; 91; JM. इअ जे निजंतिऊणं अईव सुवसीकरंइ पिआ *BhuvKevCa.* 867; सिरि-मईए तायस्स पतीए चउणं पुत्ताणं उवरि अई जाया वइहा अईव पिउणो *Erz.* 9.19; अईव आणदिया पमावई *Erz.* 30.32; 21.28; अईव इट्ठा पुलिदस्स

MaṇoKa. 30.16; *Apa.* साहू वि य अईव निविन्नउ काणणे सच्चवाउ पविन्नउ *KaKo.* 3.4.7; 2.3.1.

अईवरुद्ध (*aiya-rūḍḍha* < *atīva-rūḍḍha*) *adj.* well-established, JM. पइणिमालाव-तंअवेहि अईवरुद्धमागओ सिणेहाणुअओ *MaṇoKa.* 27.32.

अईसंत (*aisanta* < *a-drīsy-anta* = *adrīsyamāna*) *adj.* (*pr. part. pass.*) not being seen, M. जइ डिट्ठो तवइ खलो तहेज सुअओ अईसंतो *GāSaSa.* 3.24; तइ मुइअ अईसंते तस्सा अच्छीहिं ... दिणं थोलिवाहेहिं पाणिअं दंसणमुहाणं *GāSaSa.* 4.38; डिज्जइ दीणा वि तणू... रामस्स अईसंते आसायं वव विरमण हणुमंते *SetuBa.* 1.35.

अईसय (*ai-saya* < *atī-saya*) *m.* greatness, importance, JM. सोमी वि सुयं दट्ठु ... तइलोकाइसयं वइइ *PaṇCa.* (V.) 3.105; दसम-मणो ह्योउं तस्साइतयसमुद्धसंयं । निमुणेहि ताव गेणिय *PaṇCa.* (V.) 75.29; *S.* (राजा) पआवइणो रुआइइअअणअवरसविण्णाणजणिअ वव दा वि वरवणिणी विलोइइ *SitMañ.* 1.17 (p. 12)

अईसार (*aisāra* < *atī-sāra*) *m.* dysentery, AMg. रोपहत्तु फासुणसणिज्जं भत्तं ति भणिऊण पारणं मोयगा संजोइया दिन्ना । अईसारो जाओ *Utt.* 1.3 (comm. *Sukhabodhā* p. 2); cf. **अइसार** [PSM. name of a king?]

अईसारई (*aisārai* < *atī-sāra-kī*) *f.* dysentery, JM. सुमहो-अरिओ जरिओ तहा अईसारई पुणो दासी *BhuvKevCa.* 266.

अउउ (*auu* < *āyuh*) *n.* life period, *Apa.* चकिं ति समत्तगिनि वल्लु लल्लु इय सुव्वउउ वि हु *SapKuCa.* 782.5 [so Jacobi, v.1. सूव्वओ]

अउकुंभी (*au-lumbhī* < *ayah-kumbhī*) *f.* a jar of iron, cf. **अओकुंभी**.

अउक्याय (*au-kkāya* < *ap-kāya*) *m.* a living being with a watery body, JM. उइसिओ तमरुवो वलयागारो अउकाओ [*PavSāro.* 255 PSM ?]

अउचित्त (*aucitta* < *aucitya*) *n.* propriety, suitability, cf. **अउ पौराछेषु** *MārK.* (Gr.) 1.49.

अउज्झ (*a-ujjha* < *a-yodhya*) *adj.* not to be assailed, cf. **अओज्झ**.

अउज्झा (*aujjhā* < *a-yodhyā*) *f.* name of the capital of Kosala kingdom, cf. **अओज्झा**.

अउण (*aṇṇa* < *avagaṇa* > *auṇa* > *auna* = *ekona*) *adj.* [mostly in cpds. forming larger numbers; Pischel : = *a-guṇa* doubtful] *adj.* [also *aṇṇa* rhythmic lengthening] less than one (not counting one), cf. *ekona* and *ūna* in Sanskrit.

अउणट्ठि (*aṇṇaṭṭhi* = *ekonaṣaṣṭhi*) *nn.* sixty less one = fifty-nine, AMg. समणोवासमाणं एमा सवसहस्सी अउणट्ठि च सहस्सा उक्कोसिया *Kapp.* 136.

अउणतीस (*aṇṇa-tīsa* = *ekonatrimśat*) *nn.* thirty less one, twenty-nine, AMg. (देवदत्ता गणिया) अउणतीसं विसंसे नममाणी *Nāyā.* 1.3.8; सागरा अउणतीसं तु उक्कोसिणं ठिई भवे *Utt.* 36.240; एकावणेण ओयणसए अउणतीसं च सट्ठिमाणे *SāraP.* 2.3; पयुवीस अउणतीसा उक्कामुहपरिओ होइ *Jivābhi.* 3.226.5.

अउणतीसइ (*aṇṇa-tīsaī* < *avagaṇa-trīṣaṭi* = *ekona-trimśat*) *nn.* twenty-nine, AMg. तीसं तु सागराई उक्कोसिणं ठिई भवे । अट्टमम्मि जहणेणं सागरा अउणतीसइ *Utt.* 36.241.

अउणत्तर (*aṇṇattara* = *ekona-saptati*) *nn.* seventy less one, sixty-nine, AMg. पवामेव सपुव्वावरेणं जंजुदीव दीवे दुणिण अउणत्ता

अउणत्तरि

32

अउल

पव्वयसया भवन्ति Jambuddi. 6.10.

अउणत्तरि (aunattari - ekona-saptati) *nu.* seventy less one, sixty-nine, AMg. समगोवासगणं एषा सयसहस्सी अउणत्तरि च सहस्सा उक्कोसिया ससगोवासगसंयथा होत्था Kapp. 178; (चदे) पंच जोयण सहस्साइ एणं च पणधीसं जोयणसयं अउणत्तरि च णउण भागसण गच्छइ मंडलं Jambuddi. 7.82; JM. त्वपंचाणउअसण उदयविगण्हेहि मोहिया नीवा । अउणु(ण)त्तरि एणुत्तरि पवविदसणहिं विनेआ Sat.(C.) 22.

अउणपण्णा (aunā-panna - ekona-pañcāsāt) *nu.* fifty less one, forty-nine, AMg. एगोरुयपरिक्खेवो सब चेय सयसइ अउणपण्णाइ Jivābhi. 3.226.3.

अउणपण्णास (aunā-pannāsa - ekona-pañcāsāt) *nu.* fifty less one, forty-nine, AMg. कोडीवायालीसं सहस्सा दो सया अउणपण्णासा । माणुसवेत्तपरिखो SūraP. 19.21.2.

अउणपन्नास (aunā-pannāsa - ekona-pañcāsāt) *nu.* forty-nine, JM. (भेना) रुद्धे उण अउणपन्नासा ŚrāDhaViPra. 75.

अउणवण्ण (aunā-vanna - ekona-pañcāsāt) *nu.* fifty less one, forty-nine, JM. जुत्तं संयमिस्सं संवरणं कहमईयविसइ तु । कहमउणवण्णमेयं कए व न कहं सुसावाओ ViāVbhā. 3545(4271)

अउणवीस (aunā-vīsa - ekona-vimśati) *nu.* nineteen, AMg. सागरा अउणवीसं तु उक्कोत्तेणं टिई भवे Utt. 36.229.

अउणवीसइ (aunā-vīsai - ekona-vimśati) *nu.* nineteen, AMg. पाणयम्मि, जहणेण सागरा अउणवीसइ Utt. 36.230.

अउणाणउत्ति (aunā-ṇauti - ekona-ṇavati) *nu.* ninety less one, eighty-nine, AMg. अउणाणउत्ति च सहस्साइ ... परिक्खेवेण SūraP. 19.14; एषा जोयणकोडी वाणउत्ति च सयसहस्साइ अउणाणउत्ति च सहस्सा अउ य सया अउणउया परिक्खेवेणं पणत्ते Jivābhi. 3.823; अउणाणउत्ति च जोयणाइ किं चि विसेसाहिण Jambuddi. 7.73; अउणाणउत्ति सहस्सा अउरासीइ च सयसहस्साइ । एणूयं दिवहुं सयं च पुष्कावकिण्णाणं DeTha. 206.

अउणापण्ण (aunā-panna - ekona-pañcāsāt) *nu.* [also अउणापन्न] forty-nine, AMg. तिणिण य अउणापण्णे जोयणसण Jambuddi. 4.240; दोणिण य अउणापण्णे जोयणसण किं चि विसेसाहिण परिरेणं Uvav. 163; अउणापण्णं च वावट्टिमागे SūraP. 10.163; Viy. 2.47; अउणापन्नविणाइ (तिट्टिदियाणं तु) Jivābhi. 35; (रसिपम्मारा णामं पुट्ठी) अउणापण्णे जोयणसण किं चि विसेसाहिण परिक्खेवेणं पणत्ता Pannav. 2.211 (2.64); अउणापण्णं जुयं पुत्ताण सुमंगला पुणो पसेवे Tītho. 284; JM. अउणापण्णं जुयं पुत्ताण सुमंगला पुणो पसेवे KaKoPra. 52.8; अउणापण्णं नग्ग्या सेठी सीमंतयस्स पुव्वेण PaumCa.(V.) 102.70; Apa. अउणापन्नजुयल अणुपुम्मव RiPāSān. 2.8.

अउणावीस (aunā-vīsa - ekona-vimśati) *nu.* nineteen, AMg. अउणावीसाण कुणिणयामागेहि SūraP. 2.3.

अउणासीइ (aunāsī - ekonāsīti) *nu.* seventy-nine, AMg. अउणासीइ सहस्सा वावणं चेव जोयणा होत्ति Jambuddi. 1.17.1; अउणासीइ जोयणसहस्साइ वावणं च जोयणाइ Jivābhi. 3.570.

अउणासीय (aunāsīya - ekonāsīti) *nu.* seventy-nine, AMg. अउणासीय जोयणसण किं चि विसेसाहिण Jambuddi. 4.234; 7.19; सीयालीसाण जोयणसहस्सेहि अउणासीय SūraP. 2.2.3; 1.27.

अउंठ (a-unṭha < a-kunṭha) *adj.* [also अकुंठ] unhindered, M. जातु निपुणो अज्ज वि अउंठयाणो च्चिअ जय(अ)म्मि GaudVa. 742; सातु महुवासराणं अकुंठकलअंठिकठाणं GaudVa. 596.

अउण्ण (a-unṇa < a-punya) *n.* [also अउन्न] demerit, lack of merit, sin, JM. विज्जू (? जुडु) निवाओ विहिओ मज्झ अउंठेहि पावेण

SurSuCa. 2.118; तं पि हु अउंठ जायं मज्झ अउंठेहि पावाए SurSuCa. 6.25; *adj.* lacking in merit, unfortunate, evil, M. सो अमह अउण्णां वत्थ व केहि पि दुट्ठसत्तुहि । अवहरिओ Līlā. 691; JM. अवरे भणंति एसा केण वि माथा वया अउण्णेण PaumCa.(V.) 28.112; ताव मरंति अउण्णा रहिया ववत्तायसारं KuVMaKa. 38.31; मयं जं ते कहियं मह दुच्चरियं इमे अउण्णस्स KuVMaKa. 49.11; ण य चित्तेह अउणो कत्थ कुणं केहि अहयं KuVMaKa. 186.3; ता वह मज्झ अउन्नस्स होज्ज पावस्स निस्थारो SurSuCa. 2.51; 3.214; हा पुत्तय ! - इणिं पि अउयंसण कत्थ रओ भइ अउन्नाए SurSuCa. 14.10; वह मज्झ अउन्नाए कम्मविवागो इमो जाओ NāPañKa. 5.70.

अउण्ह (a-unṇa < a-jyotsna) *adj.* without moonlight, Apa. तस्य; अउण्हआसाद्वण्हकखंतरालि कयअनररोलि MahāPu.(P.) 80.7.16.

अउत्त (a-utta < a-putra) *adj.* without a son, without progeny, JM. सव्वहा तदा वायव्वो जहा मम अउत्तस्स एउ पुत्तो हवइ KuVMaKa. 11.13; अउत्तस्स गइ णरिय KuVMaKa. 13.22; Apa. हुउ तासु अउत्तहो सो वि पुत्तु DhamPar. 8.3.11.

अउट् (auda < ayuta) *n.* name of a large number, M. कण्णाणं छत्तसहस्सं लहहिसि अउट् चम्भुइ अउट्हे तं ŚrīKav. 12.16.

अउमर (aumara < ad-mara) *adj.* अउमरो Mark.(Gr.) 3.94; पक्कवस्मरकादनीरेवमसमादरायः । gluttonous, P. 3.2.160.

अउमाण (au-māṇa < ava-māna) *m.* disrespect [AMgD. wrong reading for ओमाण at Sūy. 1.1.4.4]

अउय (auya < ayuta) *n.* [also अउय] a measure of time which is equal to 84 lakh times अउयंग, AMg. अउयणिउरे अउयंग अउय णउयंगे णउय Viy. 5.1.18; अउयंगे अउय Viy. 6.7.5; 25.5.5; Jivābhi. 3.841; Jambuddi. 2.4; अउयणिउरे अउयंग अउय AnuOg. 202(2); चउरसीइ ... अउयंग अउय AnuOg. 367.

अउयंग (auyaṅga < ayutāṅga) *n.* [also अउयंग] a measure of time, 84 lakhs of which make an *ayuta* and itself is made of 84 lakhs of *athaniura*, AMg. अउयनिउरे अउयंग अउय Viy. 25.5.5; 6.7.5; अउयंगइ वा अउयइ वा Thāpa. 2.4.389(106)

अउयारिय (auyāriya < audārika) *adj.* (body) having a belly, i. e. physical body, Apa. कम्मइयंय अउयारियाइ तिणिण वि अंगह औसारियाइ MahāPu.(P.) 46.12.9.

अउर (aura < atura) *adj.* [wrong reading for āura = ātura at SetuBa. 9.69; 11.8; Goldschmidt] cf. **आउर**.

अउरु (auru < aparaṇi) *adv.* and, also, Apa. जुवगइ अउरु नर(इ) जाइ आरद्धउ वडावणपयाइ RiPāSān. 13.2.

अउल (a-ula < a-tula) *adj.* [also अनुल] incomparable, unequalled, AMg. एत्तरेण अदुवा गोमयं अणिउरे इमसीयण । तस्स सपग्गहीयस्स सिरी अतुलमायया Samav. 30.34; अनुलसदुकरिअस्सुव्वगंध य अगुमवित्ता ते वि उवणमंति मरणमम्मं अवित्तिता कामाणं Paṭṭha. 4.5; Dasu. 9.16; सव्वुक्कं परमं वा अउलं नत्थि एरिसे । अयविममवत्तवं अचित्तं चेय नो वए Dasavc. 7.43; आयवस्स निवाणं अउला हवइ वेयणा Utt. 2.35; अचंचंतपरमो आत्ति अउला रुवविम्वओ Utt. 20.5; अहोत्थ विउलो दाहो रुक्खंमेसु य पत्थिवा Utt. 20.19; इय सव्वकालत्तिता अउलं निववाणसु वगया सिद्धा Uvav. 186; णेरइया ... णिवयं परममसुममउलमणुवद्धं निरयमयं पचणुवममाणा विहरंति Jivābhi. 3.116; इय सव्वकालत्तिता अनुलं णेववाणमहाया सिद्धा Pannav. 2.v.177; (कामणिउयण) अउलं अउरंसुमंठाणसंठियं समतलं Jambuddi. 3.95; 3.159; तिक्खिण य सुमउलं ... अगुभयं MahāPacc. 64; फलमउलं कउयरसं तं चेव निसेवण जीवो MaruVi.

अउलगव

33

अउव्वग

201; रज्ज्वाभिसेयमउलं विउलकं लोदं विहरति Saññh. 25; JM. विम्ह-यमउलं जणेमाणी Dhutt. 14.58; फलमउलं निदिदुं जहं संपरणी नरिदस्स AkkhaMaKo. 16; M. वेणुं सहासमउलं अनुठाइ मंदो SñiKāv. 4.5; cf. अनुल.

अउलगव (a-ula-gavva < a-tula-garva) *adj.* having inordinate pride, Apa. संप्रवमणामं अउलगव किय वस विहेय सामंतं सुव RiNeCa. 13.4.5.

अउलिय (a-uliya < a-tulita) *adj.* unequalled, AMg. अह तारितं वि इद्धीपयिथरे सयसमिदुयसउलियं MahāNis. 3. v. 81.

अउलीण (a-ulina < a-kulina) *adj.* 1. not of a noble family, M. अउलीणी दोमुल्लो तां महुओ भोअने मुहे जाव GāSaSa. 3.53; 2. (a-ku-*lina*) not resting on the ground, GāSaSa. 3.53.

अउव्व (a-uvva < a-pūrvā) *adj.* [f. अउव्वा] which has not happened or is not known or experienced before, hence novel, marvellous, unheard of, wonderful, unusual etc., M. चहुओ वि अउव्विम्हअरुपियमित्रो ... वागाराण लोअगणिवहो SetuBa. 2.43; 12.37; पल्लिसिं १ अउव्वीकमेहकावणिअं । यद्धोइसाउव्वमेहलावणिअं SetuBa. 9.49; 13.49; 14.19; ताआ वण्णासाआ अण्णे छिअं क्वि संवल्लताणं । कीरमुगाउव्वविअविमुआ सअउव्वल्लहीण GaudVa. 810; भणियहनिमीए पियमहि अउव्वो ... मल्लयादो वि अम्हाणं Līlā. 335; Ś. (देवी वसन्तसना) वि. पि अउव्वं सुसंभवणणावव्वं RañMañ. 1.36 (p. 28); (राजा) वअस ... ततो अ अउव्वलावणवित्तसणिहणं ... ववणिणी विलोइदा SiñMañ. 1.17 (p. 12); AMg. चित्तामणी अउव्वो एअमपुव्वो अ वअव्वलो ति BhātPa. 168; ĀrahPaJ.(V.) 821; JM. ता वहं सका वसं नउव्व अउव्वं वयणमं Dhutt. 3.45; जे अउव्वं अवागमणं कीरइ KuvMāKa. 65.11; पणमह ... कनललयमउल-मउव्वसुसहमिलानमउलं व CaupCa. 1.2(2); विर मण्णइ अउव्वं MaVi-Ca.(G.) 2a.10; एअ अउव्वो कावि इ दीउइ दिव्वाणुकारि ति SurSuCa. 6.155; एअ अउव्वो वाही न इद्धि मंतमेतेण SurSuCa. 12.18; 10.80; विसंसाओ दिओ कओ जाव अउव्वो तंतरीयो ति JambuCa.(G.) 42.7; अहो अउव्वा वणी Erz. 56.11; तिट्टो देवदत्ताए वामणरुवो अउव्वलावण-धारी Erz. 56.26; 57.11; Apa. अट्टमु होइ अउव्वु अउव्वं Mahā-Pu.(P.) 11.29.12; निथसुत्ता मे विगमि कव्वु पद्धियावधे जे अउव्वु SudCa.(N.) 1.2.3; कव्वु अउव्वु नु विरयइ नवरसवरसहिउ Cacc. 4; दरिसिं पियपाहुइ अउव्वं BhaviKa. 51.6; एहि अउव्वु को वि महु भावइ BhaviKa. 88.4; 21.2; 205.17; 264.4; वणी दीउइ अउव्वु अउव्व छाव KarCa. 1.14.5; ता लहियण अउव्वइ लद्ध मज्झु सिरेण कविट्ठइ खद्ध DhamPar. 9.2.7; मणि लच्छाणु अउव्वु SaṇKuCa. 641.8; नवीयइ अउव्व वसंतवालु SanderR. 219.

अउव्वइंदु (a-uvva-indu < a-pūrvā-indu) *m.* unheard of moon, Apa. मयंरुणदीपु अउव्वइंदु SugDahKa. 1.4.7.

अउव्वउ (a-uvva-u < a-pūrvā-ka) *adj.* wonderful, Apa. एअहु अव्व अउव्वउ दीउइ DhamPar. 5.1.5.

अउव्वकप्पदुम (a-uvva-kappadduma < a-pūrvā-kalpa-druma) *m.* unheard of wish-yielding tree, JM. पइ ... अउव्व-कप्पदुमं । अव्वणण KsaPañ. 6.

अउव्वकमल (a-uvva-kamala < a-pūrvā-kamala) *n.* lotus unknown before, JM. कोवायंवनणजुवलं सयवत्संपासित्तिरिरीसोहियं -- अउव्वकमलं पिव अदिट्टउव्वं KuvMāKa. 12.13.

अउव्वकरण (a-uvva-karaṇa < a-pūrvā-karaṇa) *n.* a process of making the soul reach a new state of purification reducing the duration and intensity of the karmas, the stage of

P.D 5

spiritual progress (7th) which produces a new state of the soul, AMg. सुहज्जवसायपरो आरुदो खवगसेदीए अउव्वकरणं अंतयडकेवली जाओ MahāNis. 4.17; जायतो अपमत्तो अउव्वकरणेण सुव्वलेसो ĀrahPaJ.(V.) 933; JM. अउव्वकरणपरिवणखवनंसिपरिणामो KuvMāKa. 272.3.

अउव्वकहा (a-uvva-kahā < a-pūrvā-kathā) *f.* a new story, a wonderful story, M. साहेह अउव्वकहं सुसं महिवायणम-णोज्जे Līlā. 33.

अउव्वगइ (a-uvva-gai < a-pūrvā-gati) *f.* strange course, Apa. पियवणहो कावि अउव्वगइ NāyCa.(P.) 2.6.9.

अउव्वजलण (a-uvva-jalaṇa < a-pūrvā-jvalana) *m.* fire which is not known before or is strange, JM. विरहो हंते हयासो अउव्वजलो काओ विहिण VajJag. 386.

अउव्वजोव्वण (a-uvva-jovvāna < a-pūrvā-yauvana) *adj.* possessing unheard of (i. e. excellent) youth, JM. (हलाउहो) सुयलज्जपथयिज्जसंपत्ताउव्वजोव्वणी वि ण अणियविसयाहिलो CaupCa. 190.32.

अउव्वदंसणीय (a-uvva-damsaṇīya < a-pūrvā-darsaṇīya) *adj.* worth looking at (being unseen before), JM. जाव देवउल-पट्टेण अउव्वदंसणीयं सुव्वंभावयवमुदरं पुराणनिकुट्टियं तिट्ठं जुवररुवं Jinada-Ākhyā. II. 45.13.

अउव्वदुग्गंध (a-uvva-duggandha < a-pūrvā-durgandha) *adj.* having an unexperienced bad smell, JS. सयलकुहियाण पिइ किमिलुलकलियं अउव्वदुग्गंधं KaṇuApu. 83.

अउव्वधाणुकिणी (a-uvva-dhāṇukīṇī < a-pūrvā-dhānuṣ-kiṇī apūrvā-dhānuṣkī) *f.* novel female archer, Apa. काए वि अउव्वधाणुकिणीए तिसलुज्जलणयणरहेहि तीए । विद्धउ SudCa.(N.) 7.14.9.

अउव्वपावफल (a-uvva-pāva-phala < a-pūrvā-pāpa-phala) *n.* result of unimaginable sin, JM. अह वा भविष्यं सज्जा केणावि अउव्वपावफलं तेण एविहा कम्म ति पाटुभूया JinadaĀkhyā. 53.8.

अउव्वभंग (a-uvva-bhaṅga < a-pūrvā-bhaṅga) *m.* unparalleled beauty, Apa. सुवालंकारविहूसियं लद्धहत्ति कावि अउव्वभंग RiNeCa. 6.8.14; वरइत्तो कावि अउव्वभंगि संकिहिहं हिंविममु वरं JambuSāCa. 9.2.4.

अउव्वभाव (a-uvva-bhāva < a-pūrvā-bhāva) *m.* wonder-ful or novel feeling, M. (नान्दी) पोहवरंणणां अउव्वभावाण (नमो) RañMañ. 1.4.

अउव्वरूप (a-uvva-rūpa < a-pūrvā-rūpa) *adj.* having an incomparable form, Apa. पुइवीमहावि अउव्वरूप NāyCa.(P.) 1.15.10.

अउव्वरुव (a-uvva-rūva < a-pūrvā-rūpa) *n.* form not seen before, JM. जे लहियं अउव्वरुवं इमं रुवं SurSuCa. 1.91; तओ राइणा पुच्छिओ आसन्नपरिवारो भो, को एअ अउव्वरुववरो JinadaĀkhyā. 53.2.

अउव्वलावण (a-uvva-lāvaṇṇa < a-pūrvā-lāvaṇya) *n.* unheard of beauty, Ś. (देवी) सा उण अउव्वलावणणिहणहूअ ति अज्जउत्तस णअणमगादो मए पअणेण रक्खीअदि SiñMañ. 2.27 (p. 53); JM. तिद्धा य अउव्वलावणधारिणी जयिखणि व्व पडिहारीहिं समेया Jinada-Ākhyā. 59.15.

अउव्ववग्गा (a-uvva-vaggā < a-pūrvā-valgā) *f.* the novel run or course, JM. थके भरे विसुरइ अउव्ववग्गं गओ धवलो VajJag. 183 (comm. अयूवेण सह योजितो भरे स्थिते सति विसुरइ खिते)

अउवेव्येयण

34

अओहण

अउव्वेय्येयण (a-uvva-veyana < a-pūrvā-vedana) *adj.* having extraordinary or very severe pain, JM. माहवो वि एउर-पयोदुमणसोपियपवावो विवणावसुवियंभियाउव्वेय्यो ... पाउरिउण गुणणो CaupCa. 202.9.

अउव्वसत्थ (a-uvva-sattha < a-pūrvā-sāstra) *n.* new scripture, AMg. पाओहो सव्वणं अउव्वसत्थावगाहणं सव्वं ĀrāhPaḍ. 319.

अउव्वसिरि (a-uvva-siri < a-pūrvā-sīri) *adj.* having beauty which is never seen before, Apa. पियसहिपिरिमारिय गय उज्जाणि अउव्वसिरि PaumSiCa. 2.49 (Bhāṇi takes it as a proper name of the garden?)

अउस (ausa < āyus) *n.* period of life, Apa. अउसु वि विपह सङ्कुप्पह दुप्पल तहु. कुसरण DhamPaṇ. 6.11.11.

[**अउस** (ausa) Def. worshipper, devotee, PratiYau. 82, wrong reading for आउस PSM]

अउसल (a-usala < a-kuśala) *adj.* [f. -ā] not clever enough, Ś. (सागरिका) अउसलमिह तुह ईदिसाणं आखवाणं । ता अण्णो गमिसं Ratnī. 2.13.13; cf. अकुसल.

अऊर (a-ūra < a-pūra) *adj.* not completed, Apa. त्रित्थु अऊर णालि मरिज्जइ BhaviKa. 240.8.

अए (ae < aye) *intj.* O. Oh. Ś. (सहयौ) अए आमुवज्जुत्तभूमणो अयं णो Śāk. 44.23(4); (स्थापनं) अए पणोत्तरं खु एदं KapMañ. 1.5.2; 4.19.29.

अओ (ao < atah) *adv.* [also अतो] 1 as a result, as a consequence, hence, AMg. सव्वे अकंतदुक्खा य अओ सव्वे अहिसुया Sūy. 1.1.4.9; 1.11.9; JM. जं सो पहाणतरओ आस्यमेओ अओ य एसो ति । एओ विप तेदीण णओ रुव्वत्थ वीणो UvPay. 730; अओ खुसुमुणं मुणिवेसविससित्तपक्खणपरं सिहाधरणं च संपज्जइ ति MaViCa. (G.) 14b.3(2); अओ विसज्जेह पडु गुरुणो KaiKa. v.86; अओ किंचि तमिा रागकारणं Erz. 4.7; 2 from hence, henceforth, JM. जं तेण इहाणीओ सो उवयाओ अओ मज्झ SupāsCa. 41.160 (p.478); अओ उवरि तुम्हं मायमुत्ता Erz. 14.36.

अओकवल्ल (ao-kavalla < ayo-kavala) *m.* morsel of iron, AMg. पयंति णं नेरुयं दुरेते सज्जीवमच्छे व अयोकवल्ल Sūy. 1.5.1.15.

अओकुम्भी (ao-kumbhī < ayo-kumbhī = ayo-kumbhī) *f.* [also अउकुम्भी] iron jar, AMg. तए णं अहं तं पुरिसं जीवंतं देव अओकुम्भी पयिखवावेमि RāyPa. 754; तं अओकुम्भी किमिहंमि पिव पासामि RāyPa. 756.

अओग (aoga < a-yogya) *adj.* unfit, unworthy, AMg. अविहोए अओगस्स था वक्खाणेज्जा से भिक्खु अणंतसंसारो भवेज्जा Mahā-Nis. 5.33.

अओगया (a-ogayā < a-yogatā) *f.* [also अजोगत] the state of having no activity, AMg. जोगनिरोहं करेति, जोगनिरोहं अरेसा अजोगतं पाउमति Pannav. 36.(2175)

अओग्गा (a-ogga < a-yogya) *adj.* unworthy, M. कल्लेणं रआणअरा तमन्अ-णिअर अब्ब वेच्छिउं पि अओग्गा SetuBa. 3.34; JM. तेहिं भणियं, भयवं, अओग्गाणि अन्हे तदुदयस्स SamarūKa. 764.17.

अओघण (ao-ghaṇa < ayo-ghana) *m.* hammer of iron, AMg. सीसं पि भिदंति अओघणेहि Sūy. 1.5.2.14.

अओच्च (ao ccca < atāś caiva = ata eva) for this very reason, M. वामं गया पसिद्धिं सामण्यवई अओ चैअ GauḍVa. 75.

अओज्झ (a-ojha < a-yodhya) *adj.* [also अउज्झ] not to be fought with, irresistible, AMg. ते णं भवणा ... अउज्झा =

अभिरुद्धा एहिक्खा Samav. 150 (p.454.9); भीमं संगामियं अओज्झं उदाई हथियंयं पडिक्कंति Viy. 7.175; 184; उज्जयणं परामुद्ध ... कंचणसलाग-मंडियं एहिहं अओज्झं Jambuddī. 3.117; ते णं भवणा ... जंतसुयसि-मुल्लमुसंअपरिरिया अउज्झा सदाव्या समुत्ता Pannav. 2.177; 2.188.

अओज्झा (aojha < ayodhya) *f.* [also अउज्झा] 1 name of the capital of मगधराई विजय in मगधिराई, AMg. मगधिराईविजय अओज्झा नावहाणी Jambuddī. 4.212; जमुमंअपच्छत्तिमेओ सीतोदाए महासईए उत्तरेणं अदुगायहाणीओ पञ्चसअं, तं जहा ... विजयं वेजयंती जाव अउज्झा Thāpa. 8.76(637); दो अउज्झाओ Thāpa. 2.100; 2 the capital of कौसल and of the उवाकु kings, JM. आदि अओज्झाहिवई उक्खागुक्खसो राया PaumCa.(V.) 11.7; अथा पुंनि अओज्झं मोतूणं वच्चु विंसे PaumCa.(V.) 37.19; इओ व अउज्झाए नयरीए राया दसुहो VasuHi. 240.30; तन्वेव अउज्झनयरीए सेव्या जाया VasuHi. 334.10; उव्वम्ममहागाओ अओज्झाए परिवसइ KuvMaKa. 156.26; अतिथ इहेव जंउदीवे दीवे भारहं वासे अउज्झा णाम नयरी CaupCa. 55.3; 129.4; 175.4; इहेव भारहं वासे अउज्झाए नयरीए चंदकेउ राया KaKoPra. 127.8; इसे एयमि अतिथ सुपयास । इउव्वइपरियासा पुरी अउज्झा ति नामेण PuhCa. 206.v.6; सोम मुषण, पयिओ तुमं अउज्झाउरीए PuhCa. 218.23; अतिथ अउज्झाभिहाणपुरी AkkhāMaKo. 112.v.2; Apa. इय उवरि सयासिय सुवणपयासिय सा अउज्झा णमिं नयरी AkkhāMaKo. 81.30; Ś. (अण्णखा) देव अओज्झाणयरीए रामे(मो) ति खतिअकुमारो अतिथ BJRt. 5.76.3; (अंकेयो) इदं अयुद्धं अओज्झाअं पयिखुं इच्छामि Prati. 7.13 (p.317); (पारिजातः) (अतिथ) अओज्झेव मेवि-ज्जंतमहागमा ... सिखलावती णाम णअरी ĀpaSu. 2.6 (p. 23); Apa. तिलकेत लणियु गउ सयस पडसिउ अउज्झाउरियण PaumCa.(S.) 5.6.1; नयइ अउज्झापुरपरमेसइ PaumCa.(S.) 21.4.3; 4.1.1; 5.1.1; दससु अतिथ अउज्झहं राणउ PaumCa.(S.) 21.1.2; अतिथ अउज्झ नामि सुपसिउी नयरी RiPaSarn. 1.4.

अओ परं (ao param < atah param) after this, henceforth, AMg. तं तिबिहं गरिहं अओ परं वायेरे सामे ĀrāhPaḍ. 358; JM. रुडु संखिज्जं दु खिय अओ परं मज्झमं तु जा गुरुसं Saḍḍī. 72.

अओपुत्तली (ao-puttali < ayah-puttali) *f.* an idol of iron, AMg. वेयरणिइतरणं तएअओपुत्तलीसं ĀrāhPaḍ. 352.

अओमय (ao-maya < ayo-maya) *adj.* made of iron, AMg. पुग्निं य सागणियाणं अंगालाणं पाउं बहुपट्टिणं अयोमयं सदासणं गहाय Sūy. 2.2.72(718); अओमयं सोमरं गहाय चिट्ठइ Antag. 6.15; 6.40; एते महे अओमयं ततं समजोइभुवं इथिपडिमं अवयासाविण समणे Vivā. 99; सुक्का सहेउं आसाए अटया अओमया उच्छव्वा नरेण Dasave. 9.3.6; 9.3.7; से णं तं (अयपिडं) उडिणं उडिणभूतं अयोमयं सदासणं गहाय Jivābhi. 3.119.

अओमुह (ao-muha < ayo-mukha) *adj.* 1 having an iron mouth (i. e. bill), AMg. पक्खीहिं खज्जेति अयोमुहेहि Sūy. 1.5.2.9; 2 *m.* name of an अंतरदीप (an island between two concentric oceans), (अंतरदीवा) मंडमुहा, अयोमुहा, गोमुहा Pannav. 1.86; (अंतरदीवा) अयोमुहा, गोमुहा, असमुहा Jivābhi. 3.216.

अओमुहदीव (aomuha-dīva < ayomukha-dvīpa) *n.* island called ayomuha, AMg. वेति णं दीवानं जल्लु विदिसालु — (वत्तारि अंतरदीवा) ... अयोमुहदीवे गोमुहदीवे Thāpa 301.

अओमुही (ao-muhi < ayo-mukhi) *f.* name of a city, JM. वंभसुर मंडुराया सुकसुराओमुहीए राओ ति UvPay. 794 (सुर + अओ)

अओहण (ao-haṇa < ayo-ghana) *m.* name of an island, JM. संजायार सुवेओ कंचणपुणो अओहणो वेव । पल्लयहेमदीवाइया उ सव्वे

अं

35

अंसिया

कया सुवसा PaumCa.(V.) 10.15.

अं (am<?) *inf.* [v. l. अं] अं स्मरणे Märk.(Gr.) 8.20; अं दृष्ट्वा मालदृष्ट्वा Märk.(Gr.) on 8.20.

अं (am<am) (Gr.) the ending of the Nom. and Acc. Sg. of neuter nouns in -a, AMg. अं ति व णं ति य उं ति य अंता उ णपुसमन्त दृष्ट्वा ApuOg. 22a.v.20.

अं (am<ayam) *pro.* this one, M. दुद्विखणो विलमोहो अं सुहिणो नु सुहाअतो Usipā. 4.62.

अंकार (am-kāra) *adv.* the letter aṅ and अंकारं कं अंकारं नपुंसकं अक्षि ApuOg. 264.6.

अंव (amva-āmra) *n.* mango-fruit, cf. अम्ब.

अंवय (amvaya<āmra-ka) *m.* mango-tree, Apa. ता विसस विदुं तमिम शशि वतु अंवयमिम DhamPar. 3.2.2; अंवयस मूढु छिणु DhamPar. 3.2.7.

अंवयमंजरि (amvaya-mañjari < āmraka-mañjari) *f.* flowering cluster of the mango tree, Apa. अंवयमंजरि रीमर करंतु मलयाभिलगवधरि संकरंतु (मथणमउ) CandappaCa.(Y.) 2.14.3.

अंवर (amvara<ambarā) *n.* garment, Apa. रयणधर-अंवरहि पुण्ड्रवदुत्तु संशयिमंजरी SaṅKuCa. 444.2; पियपियवमसंमुदु गहियनिदिदंवलियअंवर SaṅKuCa. 548.5; पाणिपदमसंवरियअंवर SaṅKuCa. 597.3; 539.3; cf. अंवर.

अंशपटंत (amśa-paṭanta<amśa-patāt) *adj.* falling on the shoulders, Mg. (चाणक्य) नालंदे का उण एसा अंशपटंत निउल-मालेण ... इदो एदि Mreeh. 10.392.

अंस (amśa) *m.* shoulder, [Vara.(Gr.) वक्राविणु 4.14; Cowell's reading अंसो ... अद्वः appears to be wrong] M. अंसद्व-विममहिधरा उन्निअदाहिणवगव-विअसिहरा SetuBa. 6.83; गुरुभरविस-अंसंणं णात्राणि भुण्ण ओअणमअं मे, SetuBa. 3.56; खलिअं अंसमिम सुहं SetuBa. 11.6; 12.60; को बवसाअवसरेणु दण्णदरिदुदाहिणसअओ GaudVa. 104; विवडणसरसुपवरिअंसिअंसमिमि. सीसमिम GaudVa. 777; S. (विदुषक) समंससीसा समसादुक्ता रेखाविमुदं अवराउ वेति KapMañ. 4.12; AMg. जल्य णं अंसाओ अंसं साहरइ Thāa. 4.3.362; तए णं से चिलाए चोरसेणावई वेहि पंचहि भोन्तएहि ... अंसगएहि तोणेहि ... सीहसु-द्वओ चोरपहीओ पडिनिअसमंति Niyā. 1.18.35; दुंडलसुसुल्लसंतअंसोव-सत्तसोमंतसयमंणं सोमसुसुल्लसमुदयं Kapp. 36; JM. सोहसि एसाहिअंसो कज्जलकसिणाहि जयसुह जहाहि RsaPañ. 12; सोहा विअंसल्लवलोदंत-जडादलावेण । वृद्धा तुमए RsaPañ. 20; मेसविसाणसरिच्छा अंसा तवमुसिय-देहाण KaKoPra. 63.9; मग्गेतो व साहाणच्छाअयसरीरेण अभिसुहमगच्छंतो अंसदेसे अणिगा आहतो Erz. 68.6; Apa. जुज्झेवि कंसु दलवट्टियंसु । करि MahāPu.(P.) 86.7.7.

अंस (amśa<amśa) *m.* part, portion, [PāLaNā. 748] AMg. से आरियाणं गुणार्णं सहसे जे लावण्डा अणुणसु हेउ Sūy. 1.7.24; चंदमंडले णं एगसद्विभिभागविभाइण समसे षण्णत्ते Samav. 61.3; केवलित्त चत्तारि कम्मसा अक्खोणा ... भवन्ति Pannav. 36.2170(1); JM. अंसो ति व भागो ति व एगद्धा KappBhā. 3645; JS. के अंसे झीयंदे पुण्यं यंण उदण वा KasāPā. 93; M. सुवणमिम महामुसंसेवेरिणो अंसणीसओ GaudVa. 816; Apa. अंसु ण लब्धइ गिअणिरंसुहा JasCa. 3.29.8; जाई अंसय सत्तई वेसिउ पया भाव इगिदहं विसेसिउ SudCa. (N.) 4.5.4; अंसई पंच मेहि पवमासहिं जणित्ता एए सुउ SudCa.(N.) 3.3.8; मज्झिमु अंसु पुणु तेज्जेसहि अमहो DhamPar. 6.16.10.

अंस (amśa<amśa) *m.* dominant note in music, Apa. अंसई सुउ चालीसाहियउ एअकुत्तर तं पि पयाहियउ MahāPu.(P.)

6.7.3; अंसई सुउ चालीसेवकोत्तर MahāPu.(P.) 83.20.8.

अंसअ (amśa-ā<amśa-ka) *m.* part, particle, M. (राजा) सुअल्लभुअगगय्वाभोअंसदाअरसु पववतममणससारंअओ अंसअ द्व Sīt-Mañ. 3.21; cf. अंसय.

अंसग्ग (amśagga<amśāgga) *n.* end of the shoulder, Apa. तवो दासअंसग्गु बहुयहे तहि लग्गु DhamPar. 7.2.14.

अंसग्गह (amśa-ggaha<amśa-graha) *m.* catching by the shoulders, JM. जिणकप्पिओ उराओ पाटलिपुत्ते पउथवइयाए । अंसग्ग-हमावडिओ पीरो देहाणसुम तासि Ār.hPaṇ.(V.) 929.

अंसय (amśaya<amśa-ka) *m.* shoulder, JM. एगहिणं अंसयहिण्ण कोणेह RīṭSamu. 104; अंसासु दूणि वरिस अंसयअंसमि एयमासे तु RīṭSamu. 119; करचरणजा पुसअथअंसयउअरवाकया पडिमा RīṭSamu. 116.

अंसय (amśaya<amśa-ka) *n.* part, portion, fragment, JS. सुक्काए उस्सए उस्सं अंसयं परिणमिता । ... उक्कसाराअओ होई Bha-Ārā. 1918; Apa. चूरियअलियलसयं सुंअियअलियअल्यं सुयं MahāPu.(P.) 40.1.4 (चूर्णिता अलीकलतावा अंसा येन)

अंसलग (amśalaga<amśala-ka) *m.* shoulder, AMg. अंसलगवातुलगअंगुलीअंगुल्लगनहसंथिसंवायसंधियमिणं Tand. 116.

अंसविहीण (amśa-vihīṇa<amśa-vihīṇa) *adj.* without parts, JS. अणुपरिमाणं तच्च अंसविहीणं च मण्णदे जदि हि KattīApu. 235.

अंससिहर (amśa-sihara<amśa-sikhara) *n.* the tall shoulder, JM. दिट्ठो व महासेलसिहरदंतो विय तुंगो वओ अंससिहो ति KuvMEKv. 22.19.

अंसहर (amśa-hara<amśa-hara) *adj.* taking only a part or portion, AMg. न तस्स माया व पिया व माया ... लमिम तस्संहरा भवन्ति Utt. 13.22.

अंसागय (amśāgaya<amśāgata) *adj.* placed on the shoulder, AMg. अंसागएहि तोणेहि Vivā. 1.3.24; Nirayā. 61; अंसागएहि धण्णि Vivā. 68.

अंसावलग (amśāvalagga<amśāvalagna) *adj.* sticking to the shoulder, JM. अंसावलगकिसलयं वहमाणो कयलियाविलासयं व (महाकरी) CaupCa. 223.4 (v.96)

अंसावलंबि (amśāvalambī<amśāvalambin) *adj.* spread on or hanging from the shoulder, JM. विट्ठिदूसमंसावलंबि वहमाणो MaViCa.(G.) 9a.7(2)

अंसावसत्त (amśāvasatta<amśāva-sakta) *adj.* sticking to the shoulder, JM. अंसावसत्तंतुवो निवडयकुसुमालकेसो TarVaKa. (Bhā.) 358; अंसावसत्त-तुवो न्दिसिओ वगव-चम्मयं घोरे TarLo. 335.

अंसिय (amśiya<aśrī-ka) *n.* edge, corner, AMg. रण्णो चाउरंतनक्खवट्टिस अट्ठसोवण्णए कागणिरयणं छत्तले दुवालसंसिए अट्ठवण्णए ... षण्णत्ते ApuOg. 358.

अंसिया (amśiyā<amśikā) *f.* 1 part of a village or town, a suburb, AMg. से गामंसि वा ... अंसियसि वा ... कप्पइ निगंयणं हेमंतगिम्हासु एणं मासं वत्थए BrhKapp. 1.6-11 (comm. अंसिया तु यत्र ग्रामस्य अर्थे आदिशब्दात् त्रिभागो वा चतुर्भागो वा गत्वा स्थितः सा ग्रामस्य अंश एव अंसिया p. 343); 2 a portion of the food belonging to a group or family, AMg. सागारियस्स अंसियाओ अविभत्ताओ अब्बोच्छिन्नाओ ... तम्हा दावए नो से कप्पइ पडिगहेत्तए BrhKapp. 2.23.24 (अंसो ति व भागो ति व एगद्धा, पुंज एव अविभत्ता KappBhā. 3645)

अंसिया

36

अंसुमई

अंसिया (amsiyā < arśikā) *f.* piles, hemorrhoids or some kind of boils in the nose etc., AMg. तस्स य अंसियाओ ल्हेति तं च वेज्जे अस्सु ईसि पडैति, ईसि अंसियाओ णिदिजा Viy. 16.3.10 (comm. अंसियाओ ति अशंसि तानि च नासिकासक्तानीति च चूर्णिचारः)

अंसु (amsu < asru) *n.* [Vara.(Gr.) 4.15; Hem.(Gr.) 1.26; Mārk (Gr.) 4.20] tears, M. पुंसिया ... सस्मिऊहा । नाणिनिवज्जमि सवत्तल्लुवेगाइ डडण GaSaSa. 4.2; अंसु कज्जल्लहलं पमायमुत्तं व पडिहाइ GaSaSa. 2.53; 6.13; 7.21; ओप्पुत्तिअरइणअंसुक्कल्लके करे णमह GauḍVa. 57; 130; 841; पीआई तक्खण (? पु) पिअचमरंत-रिआई अंसुहि (? ई) GauḍVa. 1208; ताव य विवडणइरणमणवसायास-वियलिअंसुमरो Lili. 436; 482; कम्मसुअहि रुय व Lili.87; वंधूण जाआ मल्लसुमंगला निसेण रोसा मल्लिण दूतिया ŚrīKāv. 4.14; 4.6; Ś. (विवडण) ओसुरिअपेडुपत्ता सुअति अंसुइ व लआओ ŚrīK. 47.2(4); AMg. सुयविआनदुत्तहाइ अंसुई विणिम्मसुमाणी एवं वयासी Viy. 9.33.56 (467.1); तण णं तस्स मेहस्स पुमास्स माया ... अंसुई विणिम्मसुमाणी Nāya. 1.1.127; 1.5.33; दट्ठण य तं पवेवियंगमंगा अंसुपगल्लपप्पुयच्छा छिण्ण ताहा इयइ कळुणाणि जपमाणा Paṇḥi. 1.26; JM. तं सोऊण धो ? ओ ? अंसुजल्लसिचैतयणमरा पस्सा पुप्फंती KumāPra. 64.29; अंसुहि न मडइज्जति पयरा णि व रुणण VajLag. 602; सत्तिणहं परिपुट्ठा पमुक्कणअंसुनिवहेण Erz. 77.29; JS. (सरीर) अंसुयपूलसियं पवाल्ल-लालाडलमभोवसे Mūla. 848(9); Apa. अंसु फुसति चवद सिगलोयण BhaṇiKa. 82.2; पस्मिऊ अंसु णयणहि तुरंत KarCa. 5.15.7; मेहंतु अंसु रोवड विसण्ण PāṇāCa.(P.) 3.16.2; पडउ पमगइ अंसु मुअंसिय Chakkanmu. 2.4.3; पुत्तिओणं अंसु मुअंसिय Chakkanmu. 4.19.7; तं णिणुणेवि अंसु फुसंसियेण वुच्चइ PaumCa.(S.) 18.10.9; बहुलंसुजलोहियलोयणिय RiNeCa. 7.1.6; लहसिउ अंसु उद्धसिउ अंसु विनुलिय अलय SandeRā. 87; लोऊण जस्सणामं अंसु णयणइ नुसुहि ल्हेति PrāṇPing. 1.69.

अंसु (amsu > amśu) *m.* ray, M. विवडणइरणमणवसायास-वियल्लियुमरो । णिन्धामो अवरमहीहरेरंसिहरे गओ सरो Lili. 436; इह ता मिहिरंसुमंअ तिमिरोहो परिहोदुमीहइ Usāpi. 2.58; JM. रयणीरमणं कृणति अंसुअं । संखधसुखमंगोज्जलाओ भवणंसुमंगीओ KumāCa.(H.) 1.16; 2.45; सीला हारनुसारसारयत्तिनाहिसुसुअंसो JuggāṭiCa. v. 19.273; Apa. धम्मि रयणंसुजालंधरं -- धरं (होति) JasCa. 3.26.16; (गया सुई समंदिरं) रसंतमतवारणं दिवायरंसुवारणं NāyCa.(P.) 2.5.4.

अंसु (amsu < amśu) *n.* [shortened form of amśua] garment, Apa. जेण खणंतरे सल्लवमंतरे गल्लियंसुधरणवावार । एरहसु दुक्कउ ... अंसउर PaumCa.(S.) 14.8.9.

अंसुअ (amsua < asru-ka) *n.* tears, M. थोरंतुहइ कणं सवत्तिवगेण पुप्फवडयाण GaSaSa. 6.28; सुरबंदीण णऊणमल्लिआइ अंसु-आई कप्पलआम जत्थ मडैति अंसुआई SetuBa. 9.82; JM. विलयाओ । उल्लंति अंधमंसुअओलिहि ओल्लनक्कंता KumāCa.(H.) 1.55; Apa. यं वुज्जावद अंसुअल्लण PaumCa.(S.) 18.9.4.

अंसुअ (amsu-a < amśu-ka) [also अंसुअ] *n.* garment, cloth, M. आअंवल्लोणणं ओहंसुअपाअओरुज्जणणं । ... कए ण कामो वहइ नाव GaSaSa. 5.73; पडंसुअं पि णडं रअम्मि अवणिज्जइ येअ GaSaSa. 6.20; गुप्पंती विवलाआ गल्लि एव थणंसुए महासुरलक्की SetuBa. 1.2; कप्पलआवसुआविअवपुद्धअधवल्लंसुआई वणाइ SetuBa. 9.25; 10.49; 14.74; तिसुविअसाविअंसुअसेविअसुआ मलअववसा GauḍVa. 121; 252; वामवरपेहिओणमिअमेहलाणिविडिअंसुए तस्स । वीसमइ विला-सवईण जहणविंवे खणं दिट्ठी GauḍVa. 775; 1056 (अंसुअ in 161?); दिट्ठा

विरलसियंसुवसंपाउयवणकमललायण्णा । लल्लवइ गरिण्ण Lili. 1299; 757; स वडुइ सणिअं ते थणंसुअं Usāpi. 4.49; (विट्ठक) ओहंसुओला-सिअत्तणुडआण सुंडरसुवस्समिगीअ दिट्ठी KapMañ. 1.28; (राजा) मज्झइ सिमिखंडपंक्कलणा अमंसुमोअंसुअं KapMañ. 4.4; 4.10; AMg. तंसि तारिंसुगंसि सयणिज्जंसि ... नुविरइययत्ताणं रसंसुयसंण सुमम्म Viy. 12.6.128; Kapp. 32; आगासकल्लिहसुरिलणमं अंसुअ पवरपरिहियाओ Nāyā. 1.1.33; अंसुअ नियत्ता Nāyā. 1.1.65; मे भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेज्जाइ पूण वत्थाइ जाणेज्जा विरुवत्ताइ मडइणमोलाइ ते जहा--अंसुयाणि चीणंसुयाणि वा Āyār. 2.5.1.4(576); उत्तररुक्का णं कुमाइ वधवे अणिगणा णामं दुमगणा पण्णत्ता । जहा ते आइगमयोमततुयथंवल्लदुमुल्लपीसेज्जवालमिग-पडअंसुयचीणंसुयपट्ठा Jivābhi. 3.595; अंसुए नियत्ताओ (अकराओ) Uvav. 38; मलयाणि वा पत्तुणाणि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा Nis. 7.10; 17.12; वीडयं पंचविहं णयसं । तं जहा -- पट्टे मलय अंसुए चीणंसुए किमिगि AnuOg. 43; JM. किरीटवल्लाय मयल्लवसुए मयलाणि पत्ताणि कीवज्जति तेमु बाल्लामु पत्तुणा दुमुल्लतो अममंतरेदिने ते उपरज्जति तं अंसुयं NisCu. on 7.11 v. 2 p. 399; (अंसुअ : इल्लदुपट्टे तन्नियंते अंशुकम् on BrhKapBhā. 3662); थणयु (?) पयं अंसुएण छांयंती PaumCa.(V.) 10.37; फाल्लिमज्जमज्जंतरंतंसुयसंसिभं वत्थं नियत्ता Vasuṭṭi. 37.11; पवरंसुयाइ परिहाविऊण नीया निवस्सीव KumāPra. 65.24; Apa. झप देवि अंसुएण णिवडउ PaumCa.(S.) 17.17.4; तौ अण्डिउ रायहो अंसु मवु KarCa. 10.19.4.

अंसुचडा (amsu-cūḍā < amśu-cūḍā) *m.* [Nom.Pl.] name of a tribe, JM. कालाणल्लसुचडा गवंगेवल्लवत्थरा पुंडा PaumCa.(V.) 99.55.

अंसुजल (amsu-jala < asru-jala) *n.* water of tears, JM. केण वा काणेण निरुद्धल्लं अंसुजलमरियलोयणं रोइज्जइ MañKa. 16.17; 22.8; राधा ... अचैतसोपाउरो अंसुजलमरियतयणो Erz. 24.24; Apa. तावम्महि अंसुजलोहियाइ MahāPu.(P.) 66.2.1; बहुलंसुजलोहियलोयणिय RiNeCa. 7.1.6; अंसुजलविल्लयणु निउ SanKuCa. 677.8; अंसुजलं प्राहम्व गोरिओहो सुहि उववत्ता तयणसर Hem.(Gr.) 4.414; अंसुजलोहल्लिउ कवोल खितु JambūSaCa. 4.11.1.

अंसुणिवाअ (amsu-nivāa < asru-nivāa) *m.* fall of the tears, M. नृपसु तुउणे ण वडुउ समगाइनुहो पदम्मि अंसुणिवाओ SetuBa. 11.122.

अंसुधारा (amsu-dhārā < asru-dhārā) *f.* stream of tears, AMg. जा धारणी देवी ... अंसुधाराहि सिचमाणी पत्रोदरे Nāyā. 1.1.106; M. सवत्ति णिरंजणमिमलाओ थोरंसुधाराओ GauḍVa. 1041.

अंसुनिवह (amsu-nivaha < asru-nivaha) *m.* heap of tears, JM. सत्तिगहं परिपुट्ठा पमुक्कणअंसुनिवहं Erz. 77.29.

अंसुपवाह (amsu-pavāha < asru-pravāha) *m.* flow of tears, Apa. अंसुपवाहजलोहियतयणी BhaṇiKa. 125.7; ता अंसुपवाहि अंतरिउ BhaṇiKa. 125.13; 145.1; 201.2; अंसुपवाहु सुयंते रुणउ JambūSaCa. 9.10.12.

अंसुपाय (amsu-pāya < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, AMg. आणंदमंसुपायं कृणमाणा ते वि भूमिअयसीसा । धम्मअयसियं निययं रुवे खामेति तिक्किणं ĀrahPaḍ. 110; cf. अंसुवाय.

अंसुपुण्ण (amsu-puṇṇa < asru pūṇṇa) *adj.* full of tears, AMg. अंसुपुण्णहि नयणेहि उरं मे परिंसिअई Utt. 20.28; आणंदंगुण्ण-नयणे Viy. 11.11.61 (554.10); आणंदसुपुण्णं Nāyā. 1.1.191; गिराणदे अंसुपुण्णयणं Jambuddi. 2.90; 2.108; Apa. अंसुपुण्णेहि नयणेहि उरं सिचए AnāMahSārā. 7.4.

अंसुमई (amśumai < amśumatī) *f.* name of the queen

अंसुमंत

37

अकज

of the Vidyādhara king Candagai, JM. घेत्तुण बालयं तं अंसुमईए सुहं पत्तुताए। सुकुमालकीमन्तं अंसुमईए सटवइ PaumCa.(V.) 26.82; अंसुमईए महायस समपिओ वा अहं तओ पडमं PaumCa.(V.) 30.58.

अंसुमंत (aṁsumanta < aṁśumat) *m.* name of a prince, JM. तस य सुओ अंसुमंतो साम कुमारो सो मं तेवति VasuHi. 200.18; अंसुमंतो य कुमारो उच्चओ लमो VasuHi. 201.12.

अंसुमालि (aṁsamāli < aṁśu-mālin) *m.* sun, [PāiNa-Mā.4] JM. मिच्छत्तपिमिविदंणअंसुमाली KaKoPra. 59.29; उमओ अंसुमाली MaṇoKa. 30.9.

अंसुय (aṁsu-yā < aśru-ka) *m.* tears, Apa. इरिय थोरं-सुयहि सुयंता BhaviKa. 110.9; थोरंसुयहि निवडं नयणं BhaviKa. 142.5; पडियं अं थोरंसुयहि थण थड्ढा उज्जति SandeRā. 150; रोवतिं निवडं उज्जलाइ अंसुय नइ मेत्ताइलाइ PaumSiCa. 1.167.

अंसुव (aṁsu-vā < aśru-ka) *n.* tears, Apa. मेहेत्ते अंसुव-जलपवा; विण्णत्तु खवंता थण्ण पात्तु PaṇḍCa.(P.) 1.19.6; खइ व थोरं-सुवहि थर BhaviKa. 66.11.

अंसुवाइ (aṁsu-vāda < aśru-pāta) *m.* shedding of the tears, Ś. (चन्दनदास) पदे अम्ह पिअवअस्ता अस्सु(?) अंसुवाइमेत्तेण कदपदीआन MudRā. 185.2.

अंसुवाय (aṁsu-vāya < aśru-pāta) *m.* shedding of the tears, AMg. रोयमाणी विव थोरंसुवाएहि Nāyā. 1.9.10; JM. मंति-यणस्स वि थिवडिओ अंसुवाओ KuvMāKa. 10.21; Apa. पुणरवि अंसुवाइ किउ जोइवि BhaviKa. 27.5; 112.7; 325.1; दरिसिड अंसुवाइ BhaviKa. 338.1.

अंसुवाह (aṁsu-vāha < aśru-vāha) *m.* flow of tears, Apa. अंसुवाह थिवडंति थयंते NāyCa.(P.) 9.18.18; मेहेत्तु सडुक्खड अंसुवाहु JasCa. 2.25.9.

अंसोत्थ (aṁsoṭtha < aśvattha) *m.* [inferior reading for आसात्थ at Viy. 22.3. Pischel 74 notes for AMg. अस्तेत्थ, and आसत्थ]

अंढि (aṁhi < aṁhri) *m.* foot, M. (राजा) अणोअतक्ताउणं रणियण्ठरेण्हिणा KapMañ. 2.47; Mg. लहशवशनभिलशुलशिलविअलिद-मेदाल्ळाधिदेहियुगे। वीरयिणे पक्खालु मम शयलमवव्यम्वालं Hem.(Gr.) 4.288; Apa. रत्तेहि गट्टंरणिअणियचामीवरवण सपुज्जणिय PaumCa. (S.) 36.14.6.

अकअ (a-kaa < a-kṛta) *adj.* not done, undone, M. वीआभरणा अकअणमेट्ठा अहिदंति रमणीओ GauḍVa. 1124; अकअजण-अमुरमेत्तरीअणो। कामिणीअणो GauḍVa. 1125; अकओअअन्तणुआ (कसहत्था रिउपिआणं) GauḍVa. 1203; अकअ वि कए वि पिए पियं कुणंता जयमि दीसंति VajLag. 38; जं जेण कयं कमेण तं तस्स। अकअं होही, कि जेपिण वहुएण पत्तहि Lila. 917; अययकुमुमोयथारं अपत्तविहेवणं ... अपच्छणित्वं च अच्छीणं Lila. 683; 940; *n.* an improper act, M. अक्वो अगुणअमुरकखिरीअ अकअं कअं कुणंतीए। सरलसहावो वि पिओ अदिणअमग्गं बलाणीओ GāSaSa. 4.6; cf. अकय.

अकअ (akaa < a-kṛta < a-kṛta-ka) *adj.* natural, not feigned, M. दावतेण तुह सुहं सुमआमग्गमि होतणवसोहं। अवएण उवअं अज मणुणा मज्झ, पसिअच्छि GāSaSa.(W.) 920.

अकअजाणुअ (akaa-jāṇua < a-kṛta-jānu-ka = a-kṛtajāṇu) *adj.* ungrateful, एणअजाणुअ इयेतावप्यकुतज्ञादिषु साताम् MārK. (Gr.) 3.6.

अकअज (a-kaa-jja < a-kṛta-jña) *adj.* ungrateful, Mark. (Gr.) 3.6.

अकअणुअ (a-kaa-ṇua < a-kṛta-jña-ka) *adj.* ungrateful, M. अयअणुअ तुच्छा कए पाउअनाइसु जे मए खुणं (गाम-चिक्खिदं) GāSaSa. 5.45; अकअणुअ कणवणं ... जइ रे रे वाणीरे रेवाणीरे पि ओ भन्ति GāSaSa. 6.99; मणं पि दे पडिवणं थिवुहं पाह तुमे अज वि थरइ अअणुअं मह हिअं SetuBa. 11.83.

अकअत्थ (a-kaattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his duty, M. अकअत्थपडिअत्ता वइ सुमहालोअमेत्तपसिंकेतं। दापअलेसु व ठिअं थिअं दे(इ)च्छिइ पिआसुहेसु विसाअं SetuBa. 3.23.

अकअपुण्णा (akaa-puṇṇā < a-kṛta-puṇyā) *adj.* (f.) who has not acquired merit, M. एमअ अकअपुण्णा अपत्तमणोइहा विवज्जिस्सं। कणवाओविणजाओ तेण सुमं हलिअउत्तेण GāSaSa.(W.) 865.

अकइ (a-kai < a-kati) *adj.* innumerable (lit. not how many), an indefinite number, AMg. तिदिहा नेरइया पत्तता, तं जहा -- अतिसंयिता, अकतिसंयिता, अवत्तवगमयिता Thūpa. 3.7(129) (comm. कति इत्यनेन संख्यावाचिता द्वयादयः संख्यावन्तोऽपि वीक्ष्यन्ते। असति असंख्याता अनन्ता वा p. 105a); जं जं नेरइया अंसंयज्जणं पवसणणं पविसंति ते णं नेरइया अकतिसंयिया Viy. 20.10.23(2); cf. अकति.

अकओवहाण (a-kaovahāna < a-kṛtopadhāna) *adj.* who has not practised penance, JM. अकओवहाणअपत्तअव्वत्तं उदेसा-दिक्खणे वायणादाणे य चउयुक्क ViMaPra. 80.23.

अककरणया (a-kakkarāṇa-yā < a-kar-karāṇa-tā) *f.* the state of not grumbling, AMg. तओ ठाणा निसंदाण व निसंयिण वा हिताए सुहाए ... भवंति, तं जहा -- अकअणता, अककरणता, अगवज्जाणया Thūpa. 3.3.384 (3.188) (comm. ककरणता शयथोप-ध्यादिदोषोद्भावनायै प्रत्ययः, तस्य अभावः)

अककस (a-kakasa < a-karkaśa) *adj.* not harsh, not painful, AMg. अणुगच्छमाणे वितहं विजाणे तहा तहा सधु अककसेणं Sūy. 1.14.23; अणुअमोसं सच्चं च अणवज्जमककसेणं ... गिरं भासेज पणव Dasave. 7.3; Jś. हियमियपुज्जं सुत्ताणुवीचि अकर(११)समककसे वयणं (वाचिओ थिणओ) ŚāvĀ.(V.) 327; (Ed. अकरस (अस्पर्श) makes no sense); सुत्ताणुवीचिवयणं अणिट्टमककसे वयणं BhaĀrā. 123.

अककसवेयणिज्ज (a-kakasa-veyanijja < a-karkaśa-vedaniya) *adj.* (karman) which is to be experienced without pain (i. e. with pleasure), AMg. अरिय णं भंते जीवाणं अक-कसवेयणिज्जा कम्मा कज्जेति Viy. 7.6.19 (292.3) (comm. अककसेन सुलेन वेचन्ते यानि तानि अककसेवेदनीयानि भरतादीनामिव p. 557)

अककण (a-kaṅkaṇa < a-kaṅkaṇa) *adj.* without or lacking in the bangles, M. अककणमकुटलं सुवणमंउलीभूतणं KapMañ. 3.26.

अकक (a-kacca < a-kṛtya) *n.* an improper act or deed, JM. मयणवेगो। अविणीओ दुस्सीलो अककसिरओ यययो य SarSuCa. 16.102; cf. अकिच.

अककसुद्धि (a-kaccha-suddhi < a-kakṣa-suddhi) *adj.* who is lacking in the purity in his armpits, Ś. (विदूषक) मो वअस्स अप्पाउडं विअ णाडअं ... अककसुद्धी विअ दिक्खिओ ... तुमं अवहानमाअणं होसि ĀṇaSu. 4.0.4.

अकज (a-kajja < a-kārya) *n.* 1 an improper act, AMg. अकजमिति कट्टु देवदिअं दारणं भग्गव्वाओ उत्तरेति Nāyā. 1.2.32; जइ सो चिलाइपुत्ता सुंसुमणिओ अकजपडिवडो Nāyā. 1.18.62(1); जइ बालो अंपतो वज्जमवज्जं च उज्जुयं मणइ MahāPacc. 22; उक्केण कय-

मकञ्जं करेइ तप्यच्चया पुणो PindNi. 185; कञ्जमकञ्जे खरक्कज्जदुट्ठनिट्ठर-
मिणम। भणिए Gacch. 56; JM. थिदि अहो अकञ्जं किं कीरेइ
जियराण सिद्धीए PaumCa. (V.) 13.14; करेइ तं पत्तुवई अकञ्जं पि
Dhutt. 3.68; णञ्जइ धम्मधम्मं कञ्जाकञ्जं हियं अणहियं च KuvMāKa.
4.20; अहो कञ्जाकञ्जवियारणं ति KuvMāKa. 11.2; जो य ... अल्लो
अकञ्जपवितीय MaViCa. (G.) 3a.7(1); एवमकञ्जं दुट्ठं तल्लु मणं
केरिस्सं होइ AkkhāMaKo. 105.16; जो एवंविहं पि अकञ्जमायइ Erz.
5.17; धाहावियं मयणेहाण अहो अकञ्जं अकञ्जं ति Erz. 42.8; गुरुणा जं
किंकि दयमकञ्जं तं निदे तं च गविहामि AloyKu. 5; मेहुणसुखाए परिमओ
संलो। जं पि अकञ्जपवत्तो AppViKu. 16; M. उहइ आञ्जं कयं
पच्छा ChaGā. 7; S. (भरनिका) रुहसिअ ण हु तुण भम कारणाओ इयं
अञ्जं करेण तस्सि गेहं को पि वावादिरो पविस्सरो वा Mroch. 4.134;
J.S. णगत्तमकञ्जं भावणहियं त्रिणेहिं पणत्तो BhāvPa. 55; 109; जह
वालो जंथो कञ्जमकञ्जं च उज्जुयं भणदि Māli. 56; ण पि जाणदि कञ्जम-
कञ्जं तेयमसेयं पुणपणं हि RaySā. 40; Apa. अक्कुरदुग्गमहाइउ जेण
कञ्जु व अकञ्जु वावरइ तेण JasCa. 1.8.9; अणुणियकञ्जाकञ्जविओहिं
BhaviKa. 178.2; 24.1; कहि अकञ्जु पट्टु पट्टु कराविउ SapKuCa.
696.5; सो धम्मो न किञ्जइ जहि अकञ्जु PaumSiCa. 1.102; 3.106;
2 not a product (i.e. eternal thing), J.S. गदिकिरियाजुत्ताणं कारणमूहं
सयमकञ्जं Pañcatthi. 84.

अकञ्जकर (a-kajja-kara < a-kārya-kara) *adj.* not able
to do, inoperative, inactive, AMg. दंता पि अकञ्जकरा Tand. 139.

अकञ्जकारि (a-kajja-kāri < a-kārya-kārin) *adj.* who
does an evil act, JM. विमुक्को अकञ्जकारि ति कलिकण व पाणेहिं
CaupCa. 141.4; मुक्को अकञ्जकारि ति कलिकण पंचपाणेहिं Erz. 18.23.

अकञ्जनिचुज्जय (a-kajja-nicujjaya < a-kārya-nityod-
yaya) *adj.* always ready to do an improper act, AMg. मणुया
भविस्संति ... अणादिज्जवणपच्चायाया ... अकञ्जणिचुज्जता। सुखंयोगविण्य-
रहिया Viy. 7.6.33 (294.13); Jambuddi. 2.133; JM. (धुत्ताण
स्या) अकञ्जणिचुज्जु (? ज) आ थिरणुक्का Dhutt. 1.5.

अकञ्जमाणकड (a-kajjamāna-kaḍa < a-kriyamāna-kṛta)
adj. (misery) neither made at the present time nor made
in the past, AMg. अकिच्चं दुक्खं अकुत्तं दुक्खं अकञ्जमाणकडं दुक्खं
Thūṇa. 3.2 (p. 136); Viy. 1.10.1 (comm. तथा क्रियमाणं वर्तमान-
कडं, कृतं च अतीतकाले अक्रियमाणकृतं)

अकट्ठिम (a-kattima < a-kṛttrima) *adj.* not artificial,
natural, J.S. एवं चिरंतणं पि कट्ठिमाकट्ठिमाणं पटिमाणं। जं कीरेइ
कुट्ठमाणं Sāṭṭhā. (V.) 446.

अकट्ठ (akattu < a-kṛtvā) *ger.* without doing, AMg.
अकट्ठु अकट्ठु पाणा भूसा जीवा सत्ता देयणं वेदेति ति वत्तव्वं Thūṇa. 3.2
(337) 175; Viy. 1.10.1 (70.8)

अकट्ठ (a-kattha < a-kāṣṭha) *adj.* without wood or fuel,
AMg. सयजलं नाम विहं मरुतं जंसी जलंते अगणी अकट्ठो Sāy.
1.5.2.11.

अकड (a-kaḍa < a-kṛta) *adj.* [f. -ā] I not done, not
performed, AMg. उह्वेत्ता उत्तासयित्ता अकडं करिस्सामि ति मणमाणे
Āyār. 1.2.1.3; 1.2.5.5 (misplaced ?); तत्थ जा सा (किरिया)
अकडा गो कञ्जति नो तं पुच्छति Thūṇa. 3.2.337(175); (जीवाणं पाणा-
इवाणं नं किरिया) सा भेते किं कडा कञ्जति, अकडा कञ्जति। गोयना कडा
कञ्जति नो अकडा कञ्जति Viy. 1.6.7(3) (44.12); इयं च णं पक्कखमेव
दीसइ सज्जासंसारं कञ्जमाणे अकडे संथरिज्जमाणे असंथरिए Viy. 9.33.96
(477.17); कडं कडे ति भासेज्जा अकडं नो कडे ति य Utt. 1.11; जे

भिकवु साहिरणं अभिओसविदपाहुइ अकडपायच्छिओ परं तिरयाओ -- संसुज्जइ
Nis. 10.14; 2 not produced, not created (i.e. eternal),
AMg. इच्चेते पंचमहम्मूया अणिम्मिया अणिम्मविया अकडा णो कित्तिमा
Sāy. 2.1.26.

अकडजोगि (akaḍa-jogi < a-kṛta-yogin) *adj.* who has
not done the necessary procedure, JM. अकडजोगी जोगं अकाऊण
संघइ JiyKappCu. 3.20 (comm. संघाराइसु तिप्पि वारा एत्तगीइ अज्जि-
सितं जया तइयवाराण वि न लब्भइ तथा अउत्तपनिवाडीए अणसणीयं वेत्तव्वं
जा विथवाराण देव अणसणीयं निग्गहं सोउवडजोगी p. 34.20)

अकडु (a-kaḍu < a-kaṭu) *adj.* not pungent, AMg. अकडु-
मत्तिस्समगेविक्कमकसायमलवण्यं तहा महरं (पायं) ĀrāhPa. 759.

अकडुग (a-kaḍuga < a-kaṭuka) *adj.* not very pungent,
J.S. अकडुगमत्तिस्समणं पिअं अकसायमलवणं मारं (? 'वणममदुरं) (पाणं --
खीणरुइ तल्लु दावव्वं) BhaĀra. 1490; cf. अकडुय.

अकडुय (a-kaḍuya < a-kaṭuka) *adj.* [f. -ā] not bitter
(in speech), AMg. अपत्तयवइविण्य जा य यं अतायज्जा ... अक्कसा
अकडुया Uvav. 40; जे य अतिअ अकडुया अकसाया ... रसओ ते सुमरसु
संयं सिद्धे ĀrāhPa. (Su.) 15; ĀrāhPa. (V.) 718.

अकडिण (a-kaḍhina < a-kāḍhina) *adj.* not hard, not
severe, AMg. जे य अकडिणे ... ते सुमरसु संयं सिद्धे ĀrāhPa. (Su.)
16.

अकंडय (a-kaṇṭaya < a-kaṇṭaka) *adj.* 1 without thorns,
AMg. (उज्जाणे) सुहसीवलच्छाए मणोरमे साहुकळे अकंडय पासादीए जाव
पडिक्खे Viy. 11.9.2 (516.3); (वणताईओ) साउफलाओ णिरोगयाओ
अडियाओ Jambuddi. 2.12; निरोया अकंडया साउफला (पायवा)
Jivābhi. 3.275; साउफले निरोदण अकंडय (चेइण) Uvav. 4; 2 without
inimical elements, कूणिए राया ... उडियइयं अकंडयं रज्जं पत्तालेमाणे
विहइ Uvav. 11; RāyPa. 671; Apa. एवज सुगीवह डिज्ज अकंडअ
PrāPaṇḍ. 2.211; [AMgD. 'having no rival' at Viy. 11.9 is
incorrect. It qualifies उज्जाणे]

अकंडगमण (a-kaṇṭha-gamaṇa < a-kaṇṭha-gamana)
adj. not going down the throat, AMg. कीरुहलअगमणं संलोभेणं
अकंडगमणाइ। ते जेव सखंडाणं वसइ व न वेति ते वसइ OghNi. 189.
(comm. कण्ठेन भक्तवज्जले नोपक्रमति)

अकंड (a-kaṇḍa < a-kāṇḍa) *adv.* (with the use of cases
like Acc. Loc. and in cpds), suddenly, unexpectedly, M.
कंडतेण अकंडं पल्लीमल्लमिम विअडकोअंडं। पयमणाहिं वि अहिं वाहेण
रुआविआ अत्ता GāSaSa. 7.63; (विदूपक) अथंडमिलिए जणे अवि विणि-
म्मिअं दंत्ते ण पेम्मममअं --। SiṇMaṇ. 1.25; S. (विदूपक) मोदि किं
एइ अथंडकुंभेउपडणं KapMaṇ. 4.18.8; JM. अमयं पि विमं जायं चंदो
वि हु सुयइ जणजालोदि। मायंडो वि ह पयइइ अह अकंडे पि तमपडलं
SupāsCa. 13.31; Apa. ति सो अकंडमकुं नलः बडउ चामीयरसंखलाए
JasCa. 2.32.5; लगइ अकंडि दुव्वयणकडु Mah'Pu. (P.) 70.3.1;
cf. अयंड अअंड.

अकंडचेइ (akaṇḍa-canda < a-kāṇḍa canda) *adj.* suddenly
terrible, JM. (जाणवत्तं) एगत्तो अक्कीरइ अकंडचेइणं धाएण KaKoPra.
56.11.

अकंडतलिम (akaṇḍa-talima < a-kāṇḍa-talima) *adj.*
[DeSi.] 1 without oil, DeNāMa. 1.60; भणिओ अकंडतलिमो
णिण्णेहाकयविवाहेसु; cf. तलिम = आट्ट DeNāMa. 5.20 (lit. unsuited
for frying); 2 not married, bachelor; cf. तलिम = शय्या, De-
NāMa. 5.20 (comm. निस्नेहोऽकृतविवाहश्च)

अकंडविद् (akāṇḍa-viddara < akāṇḍa-vidrava?) *m.* untimely trouble, JM. ता किमण अकंडविदरेण KaKoPra. 40.2.

अकंडुग (a-kaṇḍuga < akāṇḍū-ka = a-kaṇḍūyana) *n.* no scratching, JS. अकंडावगासस्य अण्डि (इ) विवणा अकंडुगं चैव BhaĀrā. 226 (comm. अकंडुगं च अकंडुयन्); cf. **अकंडुयय**.

अकंडुयय (a-kaṇḍuyaya < akāṇḍūyaka) *adj.* one who is not allowed to scratch his body, AMg. कायकिंसे अणेगविहे पण्णेत, तं जहा — ठाण्णद्धि ... अकंडुयय Uvav. 30v; Viy. 25.7.571; पंच ठाणां ... भवेति, तं जहा — दंडायति ... अकंडुयय Thāna. 5.43 (396); (एता भगवती अहिंसा) ... आयावपहिं अप्पाइएहि अण्डिदुमपहिं अकंडुययहि ... समणुनिष्सा Paṇḍā. 6.6.

अकण्ण (a-kaṇṇa < a-karṇa) *m.* [also अकण्ण] name of an antaradūpa, AMg. अंतरदीपा अट्ठावीरुतविधा पण्णत्ता, तं जहा — अकण्णा, वण्णपाउरणा Jivābhi. 3.216; Pannav. 1.86; चत्तारि अंतरदीपा पत्तत्ता, तं जहा — अकण्णं वि. वण्णपाउरणीवि Thāna. 4.2.301(325)

अकण्णचिन्न (a-kaṇṇa-chinna < a-karṇa-chinna) *adj.* whose ears are not cut, AMg. जे भिक्षु अशरेणं पट्टिगहं ... वेरगस्स वा ... अकण्णचिन्नस्स रक्खस्स देहं देहं वा साज्जइ Nis. 14.6.

अकण्णधार (a-kaṇṇadhāra < a-karṇa-dhāra) *adj.* without a pilot, AMg. पादा अकण्णधारा व सागरे वायुणेरिता IsiBhās. 6.3.

अकतिसंचित (a-kati-saṇcita < a-kati-saṇcitta) *adj.* collective (origin) of innumerable or infinite (beings, at the same time), AMg. तिविहा नेरइया पत्तत्ता, तं जहा — कतिसंचिता, अकतिसंचिता, अवतत्त्वगसंचिता Thāna. 3.1(129) (comm. संचिता: बुद्धया रादी-कृता:); जे णं नेरइया असंवेज्जेणं पंचसणेणं पविस्सति ते णं नेरइया अकतिसंचिता Viy. 20.10.23; पुहविकाइया नो कतिसंचिता, अकतिसंचिता, नो अवतत्त्वगसंचिता Viy. 20.10.25 (comm. एकसमये संख्यातोत्पादने निष्ठिता: संचिता:, अकइ ति संख्यानिषेध:)

अकत्तणेह (akatta-neha < a-karta-sneha) *adj.* having a desire to preserve (lit. not to cut off) (the fame), M. वुत्तो इ सुत्तो अणवत्तुत्ती भत्तुस्स किंती अकत्तणेहो ŚrīKāv. 3.6.

अकत्ता (a-kattā < a-kartṭ = akartṭva) *m.* the state of not being a doer, AMg. जीवस्स अकत्तादिण्हिं गोहेहिं देसुच्छेयं वडति IsiBhās. 20.15.

अकत्तिम (akattima < a-krtṭima) *adj.* not fabricated, natural, AMg. बहुस्सममिज्जे भूमिमागे पण्णत्ते, ते जहानाम ... पाणाविहपंचवणेहिं मणीहिं तणेहिं य उवसोमिण, तं जहा — कत्तिमेहिं चैव अकत्तिमेहिं चैव Jambuddi. 2.122; 4.100.

अकत्तिय (a-kattiya < a-kārttika) *m.* not the month of Kārttika, Apa. अवि य अकत्तिय निरंतरं दुयं निरवमंवरं Jambū-SāCa. 4.8.12.

अकद (a-kada < a-kṛta) *adj.* [f. -ā] not produced or effected (by any agency), JS. (पुगलणं संघनिव्वत्ती) अकदा परेहिं विट्ठा तह कम्मणं विद्यागाहि Pañcatthi. 66.

अकदण्डुय (a-kadaṇḍu-ya < a-kṛtajña-ka = akṛtajñatva) *n.* ingratitude, JS. रागं य दोषं य जे मे अकदण्डुयं पमादेण Mūlā. 58(2) (comm. अकदण्डुयं गुणमकं अयोग्यं अनुचितं); Really it is अकद-अण्डुय (अण्डुय-अस्मन्-आसन्न). Read जं मे कदमण्डुयं पमादेण.

अकदत्थ (a-kadattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his work, Ś. (समुद्धार्थक) संघं अकदत्थो पुणो वि इमे जेव कुसुमउरं आजो Mudrārā. 163.2.

अकदपरियम्म (a-kada-pariyamma < a-kṛta-parikarman) *adj.* who has not made any suitable preparations, JS. अकदपरियम्मवीवो सुज्झादि अराहणाकाले BhaĀrā. 189.

अकदप्पभार (a-kada-ppabbhāra < a-kṛta-prāgbhāra) *m.* a house for which no protecting roof is made (an open veranda?), JS. अकदप्पभाराननरादीणि य विविचाइ BhaĀrā. 231 (Vijayodayā: शिक्षागृहं केनचिद्वृत्तं प्रारम्भरात्रेनोच्यते; Mūlādhāna: अकृत्तशिक्षागृहमित्यर्थः)

अकदसमुग्घाद (a-kada-samugghāda < a-kṛta-samudghāta) *adj.* who has not done the समुग्घात (expulsion of the Karnic particles), JS. जेसिं आउसमाइं णामागोदाइं वेदणीयं च । ते अनदसमुग्घादा जिणा उवणमंति सेल्लेसि BhaĀrā. 2110.

अकदाधार (a-kadādhāra < a-kṛtādhāra) *adj.* who has not prepared himself (for sacred knowledge), JS. पविट्ठइ मरणकाले अकदाधारस्स पासम्मि BhaĀrā. 433 (comm. अवदुश्रुतस्य, Skt. paraphrase अश्रुताधारसुनिधौ)

अकधिद (a-kadhida < a-kathita) *adj.* not told about, Ś. (नायिका) अट्ठपत्तीस्सस्स वामहे अकधिदा वि गोरी मुणीअदि KapMañ. 1.28.4.

अकधिदव्व (a-kadhidavva < a-kathitavva = a-kathayitavva) *n.* information not to be told, Ś. (सिद्धार्थक) वस्स हिं, तवावि अकधिदव्वं अत्थि Mudrārā. 159.6.

अकंत (a-kanta < a-kānta) *adj.* not pleasant, not charming, not good, AMg. जे पोमला अणिट्ठा अकंतः अप्पियः अलुभा अमणुण्णा अमणामा ... एतेसिं सरीरसंवायत्ता पणिमंति Viy. 1.5.14 (38.4); तं अणिट्ठं अकंतं अप्पियं ... फलं गिरं निसिइ Viy. 3.2.28 (148.16); मणुया भविस्संति दुक्खा ... अणिट्ठा अकंता Viy. 7.6.33 (294.11); तणं णं सा धारिणी देवी तं अणंठुं अकंतं गिरं सोचा निसस्स Nāyā. 1.1.105; 1.9.40; 1.14.36; नो खडु कप्पइ गोयमा समणोवास-गस्स ... परो ... अणिट्ठेहिं अकंतेहिं ... वागरेहिं वागरित्तं Uvās. 259; मिया देवी विजयस्स अणट्ठा अकंता अप्पिया ... जाया यावि होत्था Vivā. 25; ते य दीप्तिह दुग्गया दुरंता ... अगंवा अवेयणा दुग्गया अकंता कक्कस्सरा ... नरा धम्ममुद्धिवियला Paṇḍā. 2.16; Jivābhi. 1.95; 3.92; मणुया भविस्संति अकंता अप्पिया अणिट्ठस्सरा Jambuddi. 2.133; Thāna. 597(8); Samav. 155.

अकंततर (a-kanta-tara < a-kānta-tara) *adj.* more unpleasant, more ugly, AMg. एतो ... अकंततराणं चैव अप्पियतराणं चैव ... गंघणं पण्णत्ते Nāyā. 1.12.3; 1.8.42; तस्स णं गोयमा पुरिसस्स वेदणाहितो पुहविकाणं अकंते समणं एतो अणिट्ठतरियं चैव अकंततरियं ... वेयणं पच्चणुभव-माणे विहरइ Viy. 19.3.33 (840.14)

अकंततरक (a-kanta-tara-ka < a-kānta-tara-ka) *adj.* [f. -तरिया] having a more unpleasant quality, AMg. इमीसं णं रयणपहाणं पुहवीणं गरमा एतो अणिट्ठतरका चैव अकंततरका चैव ... गंघणं पण्णत्ते Jivābhi. 3.84; किण्हकेस्सा णं एतो अणिट्ठतरिया चैव अकंततरिया चैव Pannav. 17.4.1226; 17.4.1228.

अकंतत्ता (a-kanta-ttā < a-kānta-tā) *f.* unpleasantness, undesirableness, AMg. तस्स काया ... अकंतत्ता अप्पियत्ता ... मुज्जे मुज्जे परिणमइ Viy. 6.3.2 (234.15); (पुगला) अणिट्ठत्ता अकंतत्ता ... परिणमंति Pannav. 28.1.1805.

अकंतदुक्ख (a-kanta-dukkha < a-kānta-dukkha) *adj.* whom misery is painful, AMg. उवेहमाणं कुसलेहिं संघे अकंतदुक्खः तसयावरा दुही Āyār. 2.16.4(796) (Cu. अकंतं अप्पियं, अभियदुःखा

अकंतसर

40

अकंबल

इत्यर्थः p. 380)

अकंतसर (a-kanta-sara < a-kānta-svara) *adj.* [also अकंतसर] having an unpleasant voice, AMg. अणिट्ठसरे अकंतसरे अपिपयसरे — पकायाण वा वि भवति Viy. 1.7.22 (55.18); मण्ठया भविस्संति ... अंता अणिया ... अकंतसरसरा अपिपयससरा Jambuddi. 2.133; से णं तत्थ पुमे भवद ... हीणससरे ... अकंतसरसरे Tbhāna. 8.10 (597(8))

अकंतसरया (a-kanta-ssarayā < a-kānta-svara-tā) *f.* the state of being an unpleasant voice, AMg. गोयमा एयं चव गवरं अणिट्ठा सदा, जाव ... अकंतसरया Pannav. 23.1.1684.

अकंतगहीर (a-kantaṅga-hīra < a-kāntaṅga-hīra) *m.* Śiva with an unpleasant body, Apa. पयोहीरगहीरो अकंतगहीरो MahāPu. (P.) 47.1.10 (comm. हीरो महादेवः)

अकंदसमुत्थिदा (a-kanda-samutthidā < a-kanda-samutthitā) *adj. (f.)* grown without the bulbous root (विदूषक) सुट्टु ससु बुज्जि । अकंदसमुत्थिदा पवमिणो अलुड्ढा गणिअ ति Mrech. 5.36.

अकन्न (a-kanna < a-kanna) *adj.* not hearing or taking note of, obstinate (*lit.* having no ear), Apa. जं अणित्त तुम्हि बहु न विसक्ख तं जुत्तु जेण एसा अकन्न AntarāSārā. 5.19.

अकन्नसुय (a-kanna-suya < a-kanna-srūta) *adj.* (as if) not heard with the ears, JM. तओ अकन्नसुय काउण अणगजणपरिउओ नओ तमुजाणं JinadaĀkhyā. 33.6.

अकप्प (a-kappa < a-kalpa) *m.* improper act or behaviour, unacceptable thing, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं समणाणं निमंथाणं समुद्धयविअत्ताणं अट्टारस ठाणा पणमा, तं जहा वयक्कं कायक्कं अकप्पो निहिमायणं Samav. 18; अकप्पं परिआणामि, कप्पं उवमंवाज्जामि Āv. 29; अहिमरणं वयड, से णं अकप्पेणं अजो वयसि ति वत्तवे णिया Kapp. S.58; अकप्पं णिया अकप्पट्ठिया Brhkapp. 4.14; जं भवे मत्तपाणं तु कप्पा-कप्पम्मि संकिंय Dasave. 5.1.44; JS. संदेज वा अकप्पं कुत्ता वा जावगाइ उड्ढाहं BhaĀrā. 678 (comm. उड्ढाहं मिथ्यादृष्टीनाम्); *adj.* improper, not allowed or enjoined, AMg. इच्छामि पट्ठिकमिडं जो मे अदयारो कओ ... अस्सुत्तो उम्मगो अकप्पो Āv. 15; 35; JS. आदीए दुब्बिसोषण णिणे तह सुट्टु दुण्णपाले य । पुरिमा य पच्छिमा वि हु कप्पाकप्प न जाणंति Mūlā. 537(7); JM. कप्पाकप्पं परिणिट्ठियस्स काणसु पंचसु टियस्स । संवत्तवड्ढुगस्स उ अविगप्पेणं तहकारो PañcāPra. 12.14; कप्पा-कप्पविहं दुवालसंगसुयसारही सुव्वं छत्तीसमुणोवेया पच्छित्तविसारया धीरा MaraṇVi. 333.

अकप्प (a-kappa < a-kalpya) *adj. (pot. part.)* not fit to be observed, not acceptable, AMg. अकप्पकीयापरिसुज्जणसीलं ... गच्छं विचारोत्ता MahāNis. 5.5; जह कम्मं तु अकप्पं तच्छिक्कं वावि भाय-पाठियं वा । परिहरणं तस्सेव य गहियसदोसं च तह भणइ PindNi. 189; JM. अउणार्हं कप्पइ कोसुदुगम्भतराउ जाणें । परओ आणिजजंतं मग्गाइयं ति तमकप्पं PavSāro. 812; Apa. मइ जाणित्त मुणिहिं अकप्पु कप्पु Ri-PāSārā. 14.8.

अकप्पट्ठिय (a-kappa-tthiya < a-kalpa-sthita) *adj. (ppp.)* who does not follow the rules of a kalpasthita monk (i. e. who observes the ten regulations like आचेलक्यं (clothlessness), कृतिकर्म, महाव्रत, पर्यायज्येष्ठव etc. enjoined on the monks of the first and the last prophet), (monks) who are found during the period of the 22 intermediate prophets, AMg. जे कडे कप्पट्ठियाणं नो से कप्पइ कप्पट्ठियाणं, जे कडे कप्पट्ठियाणं कप्पइ से अकप्पट्ठियाणं, जे कडे अकप्पट्ठियाणं नो से कप्पइ कप्पट्ठियाणं जे कडे अकप्पट्ठियाणं कप्पइ से अकप्पट्ठियाणं, अकप्पे णिया अकप्पट्ठिया Brhkapp. 4.14.

अकप्पणिज (a-kappaṇijja < a-kalpanīya) *adj. (pot. part.)* not allowable, not acceptable, JM. साहूणं अकप्पणिजो एस आहारो CaupCa. 49.21.

अकप्पिद (a-kappida < a-kalpita) *adj. (ppp.)* not allowed, improper, JS. जाणज व सज्ज व अकप्पिदं किं पि बीसुत्थो BhaĀrā. 392. cf. अकप्पिय.

अकप्पिय (a-kappiya < a-kalpita) *adj. (ppp.)* not allowed, not sanctioned, improper, AMg. अकप्पियं ण इच्छज्जा पट्ठिगहिज्ज कप्पियं Dasave. 5.1.27; तं भवे मत्तपाणं तु संनयाणं अकप्पियं Dasave. 5.1.41; 5.1.43; जं च विरं कवाउकट्टमादी अकप्पियेण दब्बेण लिच्छं तं ण उवहणइ Viy. p. 1187.1; 1186.20 (JAS. Ed.); JS. कप्पवमकप्पिय स्ति य संदिदं संकिंय जाणे Mūlā. 463(6); जिणट्ठियासविज्जुं सच्चमकप्पिय वि भावरो भावं Mūlā. 313(5)

अकमागय (a-kamāgaya < a-kramāgata) *adj. (ppp.)* not obtained in inheritance, not coming from the earlier generations, JM. अकमागया वि लच्छी दीसं भुयणम्मि साहसुवणाण JinadaĀkhyā II. v. 78.

अकमेण (a-kameṇa < a-krameṇa) *adv. [Inst. of akama]* without sequence, at the same time, JM. पव्वेसु अपव्वेसु जत्थ मुणीणं कमेण अकमेणं । काउणं पट्ठित्ति KamaCa. (H.) 1.14 (comm. अकमेण समकालम्)

अकंप (a-kampa < a-kampa) *adj.* unshaken, firm, unmoved, AMg. तण णं से भगवं समणे जाण हेरियासमिणं ... भंदरो विव अरुणं Jambuddi. 2.68; तण णं तं (चम्मरयणं) सिखिक्कसुरिसुव्वं ... अयं अरुणं अमेज्जकवयं Jambuddi. 3.79; नाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरिसे य चउसु वि अकंपो । धीरो आगमकुसलो ĀmPacc. (V.) 34; रागरहि-यमकंपममच्छरमकिचणं णिउणबुद्धि । सोमं Cand. 49; JS. णणहि दंसणमिह य तवे चरिसे य चउसु वि अकंपो Mūlā. 57(2); Apa. वणि विसमि विरसि विचिचि पत्तु तह विट्ठु अणु कम्मलतिरिपुत्तु BhaviKa. 60.12.

अकंपण (a-kampaṇa < a-kampana) *m.* 1 name of Ravana's son, M. दहमुहसमुहाणसे णितं पच्छइ अकंपणं पवणमुओ SetuBa. 14.70; 2 name of a warrior of king Hayagrīva, Apa. इयं रुत्तवि ण कोउ पणट्टउ णिवइअकंपणहियण अइ (इदिट्टु VaddhCa. 4.6.11; 3 name of a sage, Apa. उवसरु पोह जणहो मिनेण । अउविउ अकंपणमुणिहे तेण DhamPar. 4.2.8.

अकंपिअ (a-kampia < a-kampita) *adj. (ppp.)* unmoved, unshaken, M. ण अकंपिण इअपामरेण दट्ठुण पाअवंतीओ । मोत्तु वेजो स्ति ए अणुहम्मिअ वओसणी सुक्का GāSaSa. 694b (W.); Apa. पवणइ धीर-चरित्तु अकंपित्त चंगउ पइ पसयच्छि पयंपित्त BhaviKa. 84.4; *m.* name of the eighth Gaṇadhara of Mahāvīra, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स एकास्स गणहरा होत्था, तं जहा ... अकंपिअ अथलाभाया Samav. 11.4; थेरे य अकंपिअ अट्ठसत्तरिं वासाइं सव्याउयं पायट्ठता सिडे Samav. 78.2; मंडिय मोरियपुत्ते अकंपिअ चव अथलाभाया य Nandī. 21; थेरे अकंपिअ गोयसगोत्तेणं Kapp. Th. 1; JM. मिट्ठिलण अकंपिओ जाओ ĀvNi. 504; 644; तं पववण सोउ अकंपिओ आगच्छइ जिणसगासं ĀvNi. 626; ViĀvaBhā. 1885.

अकंपिर (a-kampira < a-kampanāśīla) *adj.* immovable, firm, AMg. पुड्ढी विअ सुव्वसहं मेरु व्व अकंपिरं टियं धम्मं Cand. 23.

अकंबल (a-kambala) *adj.* not having or using a blanket, JM. विज्जुकुसणे निंओ अकंबले पुओ (: मासलुं) ViMāPra. 81.16.

अकम्मविरिय

42

अकयतवचरण

not possessing any karman, AMg. तस्स णं (एवमत्तकम्मस) अकम्मं पम्महिज्ज, तं जहा — सर्वेण ... अकम्मया Utt. 29. para. 2; (तं वडं पुट्टं उडंथि वेडंथे णिडिज्जं थियाथे अकम्मं थियाथे मवडं Utt. 29. para. 71)

अकम्मविरिय (a-kamma-viriya < a-karma-vīrya) *n.* energy leading to no karman, AMg. इत्तो अकम्मविरियं पथियायं सुणेह मे S y. 1.8.9.

अकम्मस (a-kamma < a-kalmaṣa) *adj.* without any diet or fault, JM. (रिगी) दक्कलित्थण सव्वाणोव्वकरी अकम्मसायं पि KumCa. (H.) 3.35.

अकम्मदंड (a-kammā-daṇḍa < a-kasmād-daṇḍa) *m.* [v. l. अकम्मदंड] accidental killing, AMg. पंचे वंडा पणत्ता, तं जहा — अट्टादंडे अट्टादंडे, हिंसादंडे, अकम्मदंडे, दिट्ठीविप्परियासिवादंडे Thāṇa. 5.2.111(418) (comm. अकम्मदंडं ति मगद्धेणे गोपालबालदण्डप्रतिप्रति-ज्जोत्तरायाति अन्तः । स इह पाकूदंति तथैव प्रदुक्तः)

अकम्मिय (a-kammiya < a-karmika) *adj.* where no religious acts are carried out, JM. फग्गुणवडसाहेजुमासादा । एव वसिवादा, सेसा य अकम्मिया मासा NePañKa. 1.18.

अकम्मोदय (a-kammodaya < a-karmodaya) *m.* karmic unit which is brought to fruition with the use of the process called *apakaṣṣaṇa* 'drawing away', JS. ओकट्टणसेण पतोदवकम्म-कस्यो अकम्मोदो पाम JayDhav. 1.108. [JainLa.]

अकम्हा (a-kamhā < a-kasmāt) *adv.* suddenly, unexpectedly, JM. कम्हा पि अकम्हा पि पि कस्सिणयणं गभा अवसरं । सर्वे वि उज्जयुहा पिकंति SupasCa. 55.10; सुजोसपेदा अकम्हा टण्डणाया Ka-KoPra. 51.21; KumPra. 334.1.

अकम्हाओ (a-kamhāo < a-kasmātas) *adv.* suddenly, without cause, JM. कीस अकम्हाओ कथिया तं ति SurSuCa. 10.60.

अकम्हादंड (a-kamhā-daṇḍa < a-kasmād-daṇḍa) *m.* injuring a person accidentally (one of the injurious acts), AMg. तेसु किनियादाणां भवन्तीतिमस्सावं, तं जहा — अट्टादंडे अट्टादंडे हिंसादंडे अकम्हादंडे ... इनियवहिण S y. 2.2.2(694); पंच वंडा पणत्ता, तं जहा — अकम्हादंडे, दिट्ठीविप्परियासिवादंडे Thāṇa. 5.2.111(418); Samav. 13(1)

अकम्हाभय (a-kamhā-bhaya < a-kasmād-bhaya) *n.* a sudden danger or fear, AMg. सत्त मवट्टाणा पणत्ता, तं जहा — अट्टा-णमए अकम्हामए आजीवमए ... । Samav. 7(1); इहलोगमए अकम्हामए Thāṇa. 7.27(549); JM. इहपरलोयादाणमवमहाआजीवमरणमसिलोए ति Av. 646a. (अकम्मदंथ बाधनिमित्तान्नेपेक्षं गुहादिष्वेव अवस्थितस्य राज्यादौ लयः)

अकम्हि (a-kamhi < a-kasmika) *adj.* sudden, unexpected, JS. इहपरलोयत्तायं असुत्तिमरणं च वेयणाकम्हिमया Māhā. 52(2)

अकय (a-kaya < a-kṛta) *adj.* [older अकड, also अकअ] 1 not prepared for, AMg. जे णं निग्गंथे वा निग्गंथी वा ... अकयं अका-रियं असंस्सियं ... आहारमाहारेह Viy. 7.1.20 (7.25); JM. जओ अम्हाणं अकयत्ताकारियमसंस्सियं ... अनुणायं CaupCa. 11.24; 2 not done, not carried out, JM. अकयपरलोयमगा परव्वसा हिडिज्ज संसारं । आरियंसे वड वि डु ल्हंत मणुवत्तणं जीवा MaṇoKa. 1.37; एवमिणं परिसुद्धं देवावधे नु अकय वि Pañcā. 12.41; Apa. अकयत्तिव्वसपथावप्सरं वि गम्भायसुपुरिमु व SaṇKuCa. 459.3; 3 which is not done, JM. अकयस्स नथि मोगो अन्नह मुखे वि सो होज्जा SamSat. (H.) 63 (comm. अकृतस्य अनुपाजितस्य नास्ति भोगः); Ś. (युवति) सामत्थाभा-

वेण अकयसु ओयपेसु को रोहो MāhāMak. 1.80.

अकय (a-kaya < a-kṛta < a-kṛtaka) *adj.* not fabricated, natural, Apa. अकयं नथिदरसेव वंथि विणपडिदिहं MahāPu. (P.) 62.9.11.

अकयअवराह (a-kaya-avarāha < a-kṛtā-parādhā) *adj.* f. who has done no wrong, Apa. पुव्वकम्मं मए पि पंच दुक्खं अकयअवराहं जं जाइ पिउ मिहिहं NaṇSuSaṇ. 2.22.

अकयकज्ज (a-kaya-kajja < a-kṛta-kārya) *adj.* 1 having improper acts, AMg. भावतमोक्कविज्जिथाइ जीयण अकयकजाइ । गहियाणि ... उव्वणिगाइ ĀrāhPa. (V.) 470; 2 who has not done his duty, JM. नेण भगिदे — वडमकवज्जो संहजिद सरो MaṇoKa. 31.13; Apa. सो तउ अणिटु खउ अट्टरज्ज BhaviKa. 230.7.

अकयकरण (a-kaya-karana < a-kṛta-karāṇa) *adj.* 1 who has not done the practice, hence who has not acquired the skill, JM. ताह सो मणिओ — पिण्डं पि । ताह सो अकयकरणो तस्स समूहस मज्जे तं धणं धत्तुणं चेव न चायइ AvTī. (H.) 703b.5; ताह सो अकयकरणो ... धणं चेव भगिदं तु ण तउ AvTī. (H.) 344a.7; अकय-करणं निविज्जज्जकवविज्जयं जोमं निव्वमणं BhaviPa. 12; 2 who has done no penance, JM. अकयकरणं य दुविहा अगहिया अहियाओ थोदव्वा VavaBā. III. 485.4; 3 producing improper results, JM. भावतमोक्कविज्जिथाइ जीयण अकयकरणं । गहियाणि य मुक्कणि य अणत्तो उव्वणिगाइ BhaviPa. 79.

अकयकायसुद्धि (a-kaya-kāya-suddhi < a-kṛta-kāya-suddhi) *adj.* who has not purified his body, Apa. अकयकाय-सुद्धि किर पुज्जा छित्तणु ता मूणिनिज्जा DhamPa. 5.7.8.

अकयकारि (a-kaya-kāri < a-kṛta-kārin) *adj.* who does an improper act, JM. कड हन्ति समुत्तेओ विवगरहिओ अकयकारी PaumCa. (V.) 80.71.

अकयकालक्खेवं (a-kaya-kāla-kkhevaṃ < a-kṛta-kāla-kkṣepam) *adv.* so as not to lose time, JM. अण्णा वि ... अकयकिणा देसंतरं गंतुकामेण अकयकालक्खेवं कओ ... चहुविहमंडसंगहो JuJiCa. 4.9.

अकयगत (a-kayaga-tta < a-kṛtaka-tva) *n.* the state of not being produced, JM. इड्ढं उ अकयगतं निव्वत्तं चेव एयस्स (वयस्स) ViśVis. 2.13.

अकयगिक्खेयउ (a-kaya-nikeiyan < a-kṛta-niketaka = 'niketana) *adj.* having an uncreated (i. e. natural) resi- dence, Apa. तहि णंथि पुडिदि वेदयउ वधि चउदिमु अकयगिक्खेयउ MahāPu. (P.) 36.15.3.

अकयगिक्खेअ (a-kaya-nivvea < a-kṛta-nirveda) *adj.* which is not exhausted (lit. who has not produced dissatis- faction), JM. पचूहा पचूमं पि पंचयणं अकयगिक्खेअ (आसं) KumCa. (H.) 2.88.

अकयणुय (a-kayayya-yā < a-kṛtajña-tā) *f.* [also अक-यज्जा] ingratitude, AMg. चउदि ठाणहिं सेते गुणे नासेज्जा, तं जहा — कोवणं पडिनिवेसणं अकयणुयणं निज्जत्ताभित्तिवेसणं Thāṇa. 4.4.621 (4.370); रोसेण पडिनिवेसणं अकयणुयवा तदेव लट्ठाए । जो मे किनि वि मणिओ MahāPacc. 6; रामेण व दोमेन व जं मे अकयणुयापमाणं । जो मे किनि वि मणिओ ĀurPacc. (V.) 25.

अकयतवचरण (a-kaya-tavacaraṇa < a-kṛta-tapaścaraṇa) *adj.* who has not performed penance, Apa. अवगणिअ जणयव-णाइ जो अ अकयतवचरण तेवत्तेओ TavSaṇ. 1.10.

अकयर्थ

43

अकरणो

अकयर्थ (a-kayaṭha < a-kṛtārtha) *adj.* 1 who is not successful, hence unhappy, dissatisfied. AMg. अकथे अवयर्थे ... माणुससम्पु व कामनोगे सुनिवृत्तं Nāyā. 1.19.29; अहो नं अहं अथणे अपुणे अवयर्थे RāyPa. 774; JM. मण्णंति ... अकयर्थमप्यायं Tīrā. 129; Apa. अथलोहि अवयर्थे इव किये मिद्धि SādeRā. 92; 2 ineffective, useless. JM. तो अवयर्थो इमे कम्मो PaṇCa.(V.) 8.33; JS. कव हिंसे अं णां णाणवित्तो न दो वि अकयर्थो MokPa. 59; Apa. वउ तव सत्तु सीहं कियं अकयर्थं JūgSū. 31; अहं सिद्धिउ तो अवयर्थं जम्मु DhaviKa. 314.6; ता अपण्णे सुअयर्थं इहं मज्जे अकयथा वि Sā.KuCa. 516.9; मने कट्ट अकयर्थं KumāCa.(H.) 8.46; वड्डु जु छोडि वि भासिउ तो सत्तु अकयर्थं PīDo. 115; पराहं? कांरि अकयर्थं परत्तु परयरे णासह देवत्तं DhamPa. 5.6.8.

अकयर्थिअ (a-kayaṭṭhi < a-kadārthi) *adj.* not troubled, M. उवल्लभइ जेण पुणे अकथो अयथिअण हियण Līlā. 40.

अकयर्थ (a-kayaṇḍha < a-kabandha) *adj.* without the trunk, JM. असिखंके अकयर्थिरे सुमरिमे KumāCa.(H.) 2.57.

अकयन्नु (a-kayānu < a-kṛtjñā < a-kṛtjñātā) *m.* ingratitude. AMg. अकयन्नुपिस्सिरेणं । जो ने दिवि वि भणो तोमहं तिदिहेण सामेणि MaruVi.(V.) 214. cf. अकयण्णु.

अकयपडियार (a-kaya-paḍiyāra < a-kṛta-pratikāra) *adj.* for which no remedy is taken. JM. ततो अकयपडियारा दो वि मया संता काळिकरतो मिरिपे अमरुत्तेण वाया Erz. 1.12.

अकयपडीयारम (a-kaya-paḍiyārama < a-kṛta-pratikāra) *adj.* the remedy against which is not done, JM. माइ विल्लो दो वि हु अकयपडीयारो ण उ बहु पि । अकयपडियारं ते निय UvPay. 468 (comm. मो वाक्यालंकारे ?)

अकयपरलोयसंबल (a-kaya-paraloya-sambala < a-kṛta-paraloka-sambala) *adj.* who has not taken the provisions for the next world. JM. इयणिमिमाहं ते अकयपरलोयसंबलो संसारे लूडो होतो ति तेसि रज्जे दाण्णं दव्वओ ĀvTī.(H.) 367a.3.

अकयपरिकम्म (a-kaya-parikamma < a-kṛta-parikarman) *adj.* who has not done the preparations. AMg. (बाहिंति ईदियाहं) अकयपरिकम्मवीवा मरणे सुहसंवाचयेम MahāPacc. 85.

अकयपुण्ण (a-kaya-puṇṇa < a-kṛta-puṇya) *adj.* [f. -ā] who has not acquired merit, AMg. अकयपुण्णजगमोरोहो विव चित्ति-ज्जमाणुइ (तावा) Nāyā. 1.9.10; अहो नं अहं अथणे अपुणे अकयपुणे Nāyā. 1.13.36; अहं नं अथणा अपुणा अकयपुणा Anta. 3.43; Vivā. 1.7.19; अहो नं मण अथणेणं अपुणेणं अकयपुणेणं दुट्ठु वयं Nīr. 1.92 (38); काहेति अणंत्तं अकयपुणा । जे य ण सुणंति धम्मं Paṇhā. 5.10. v.2.

अकयलक्खणा (a-kaya-lakkhaṇā < a-kṛta-lakṣaṇā) *adj.* (f.) who has not acquired any auspicious marks, AMg. तं नं अहं अथणा अपुणा अकयलक्खणा (v. l. अलक्खणा) Nāyā. 1.2.12.

अकयवंग (a-kaya-vaṅga < a-kṛta-vyaṅga) *adj.* whose body is not distorted, Apa. कथंइ भड्ड पडिउ पसारियं सुगरपहारइ अवकंसे JambūSūCa. 7.1.13 [Ed. अविक्काङ्क ?]

अकयविवाह (a-kaya-vivāha < a-kṛta-vivāha) *adj.* who is not married, JM. धणा हु बालमुणिणो अकयविवाहा अणायमयणरसा KuvMāKa. 213.24.

अकयविहाण (a-kaya-vihāṇa < a-kṛta-vichāṇa) *adj.* without following the procedure, JM. अनुवट्ठुविद्यासहं अकयविहाणं च भंडलीए उ ViMāPra. 38.5.

अकयविहायअ (a-kaya-vihāya < a-kṛta-vibhāga-ka) *adj.* with no distinction being made, Apa. लक्खणं तु व पुंनियं एकं विहिता अकयविहायं MahāPu.(P.) 22.4.13 (FN. अतृत-विभागः)

अकयसमुग्घाय (a-kaya-samugghāya < a-kṛta-samudghāta) *adj.* who has not performed the process of samudghāta 'expulsion of karmic particles', JS. तो अकयसमुग्घाओ जल्लोउ माणि कामाणि Śāvā.(V.) 528.

अकयसंभाग (a-kaya-sambhoga < a-kṛta-sambhoga) *adj.* who has not undergone the experience of the result of the karmas, JM. ते य उओ जीवगुणा तओ न इया न वा समदिथा । दयना-सावयसंभोगंकरेणत्तोयाआ ViAvBhā. 3231(3957)

अकयसमाइय (a-kaya-sāmāya < a-kṛta-sāmāyika) *adj.* who has not performed the Sāmāyika (i.e. the rules of good behaviour); JM. अकयसामाइओ बावरसुसावायं भासइ उओ (उउमुग्घं) 3. ViMāPra. 92.21.

अकयहो (a-kaya-hīla < a-kṛta-hīla) *adj.* without neglect, JM. धरह अकयहो लोचियं चार सीलं DvāKu. 9.11.

अकयागम (a-kayāgama < a-kṛtāgama) *m.* possession (of responsibility) for what is not done, JM. कम्मोवक्क मिअइ अपत्तालं पि जइ ततो पत्ता । अकयागमकवनाओ भोवखानासायवा दोसा ViAvBhā. 2519; ĀvTī.(H.) 274b.4.

अकयाणुबंध (a-kayānubandham < a-kṛtānubandham) *adv.* without their consequences, JM. ... हास-कलहवयणां अकयाणुबंधं वज्जिता जहासंसेव सुवव्या ViMāPra. 4.31.

अकयावराह (a-kayāvarāha < a-kṛtāparādha) *adj.* who has not done any fault, JM. जेणमहं सामिओ धियं निहओ कयावराहो वि KuvMāKa. 51.21; 39.22; Apa. उप्पायउ ओ अकयावराहु सो साहि केम वीसरइ दाहु DhaviKa. 209.7.

अकयाहार (a-kayāhāra < a-kṛtāhāra) *adj.* who has not taken his food, AMg. सेवयंरिं सुअं अपावेतो । परिवडइ भरणकांठे अकयाहारस्स पात्तमि ĀrahPaḍ.(V.) 262.

अकय्य (a-kayya < a-kārya) *n.* improper act, Mg. (चाण्डाल) इमे अकय्ये ण वज्जिइरि MudrāRā. 183.1; S. (इंसक) अक्योअत्ताणुण्णं तहिं एको ववसिदो अकय्ये कत्तुं PratiYan. 1.8.12; (गणियं) कहं एदे अकय्यं ण करिस्सन्दि(न्ति) Cārud. 1.13.2.

अकर (a-kara) *adj.* without taxes, JM. मण भणियं वरिसंमं अकरं वरेसु जणवयमिने MaṇoKa. 38.15.

अकरण (a-karaṇa) *n.* [v. l. अकरणया ?] 1 non-performance, not doing, AMg. से विरओ आउसो, गाहावई एयस्स अकरणयाए Āyār. 1.8.2.4(204); से वसुमे सुक्कसमज्जागयणणाणेणं अपाणेणं केइ अकरणाय आउट्टे Āyār. 1.8.4.2(215); एवामेव माई मायं कट्ठु णो आलोणइ ... णो विट्ठोइ णो अकरणाय अब्भुट्ठे Sūy. 2.2.13(705); अकरणं पावाणं कम्मणां आइक्खइ Uvav. 59; कप्पइ से तस्संति ए आलोयस्स पडिकमित्तं ... अकरणाय अब्भुट्ठित्तं BrKap. 4.25; Thāra. 2.1.168 (66); 2 (specifically) the act of sexual intercourse, AMg. जइ सेवेति अकरणं पंचण्ह वि बाहिरा होति Vava. 3 [PSM]; *adj.* who does not have a sense organ, JM. ण दिदिखा अकरणस्स PaṇSu. 53 (comm. इदिरहितस्य)

अकरणओ (a-karaṇao < a-karaṇa-tah) *adv.* because of not doing, AMg. किरियासमयविदंते च णं कडा किरिया दुक्खा । सा किं करणओ दुक्खा, अकरणओ दुक्खा Viy. 1.10.1 (1.442); गोयमा, णेरय

अकरणनियम

44

अकलंकित

नं वरुणो अण्यथ वेयं वेयंति नो अकरणो अण्यथ वेयं वेयंति Vy. 6.1.7 (6.8)

अकरणनियम (a-karaṇa-niyama) *m.* the rule of not doing (evil), JM. होउ मे अकरणनियमो PañSu. 9; not doing any violation as a rule देसविरट्पण्णाने अकरणनियमस्स एव सुम्मावो UvPay. 729.

अकरणय (a-karaṇaya < a-karaṇa-ka) *n.* non-performance, JM. एअरणयं अणवट्ठियस्स तह अकरणयं चव ŚrāDhaViPra. 96.

अकरणया (a-karaṇa-yā < a-karaṇa-tā) *f.* the state of not doing or avoiding (something), AMg. मे विरतो आउमो गाहादई, एतस्स अकरणयाय Āy.r. 1.8.2.2; से वसुमे सुवसुभण्णायपण्णायणं अण्णायं वेअ अकरणयाय आउट्टे Āy.r. 1.8.4.2; अण्वतियं अण्णवट्ठिं सुवसुभण्णसि अकरणयाय Āy.r. 1.9.1.17; निग्गयाण वा निग्गयाणी वा पव्वावित्तं ... अकरणयाय अण्वट्ठिं Thāra. 2.1(66); 3.3(176); पट्ठिक्कामि निदामि गरिहामि विउट्ठमि विरोहमि अकरणयाय अण्वट्ठेमि Vy. 8.6.7(251); तं निग्गयाणं देवाणुपिया पयमट्ठस्स अकरणयाय Vy. 15.132 (15.174); पयस्स ठाणस्स ... अकरणयाय अण्वट्ठेहि Nayā. 1.16.115; सामादयस्स सइअकरणया सामादयस्स अणवट्ठियस्स करणया Uvās. 53 (comm. स्मृतिः स्मरणं तस्याः प्रबलप्रमादतया अकरणम्); सामादयस्स समणोवासणं इमे एव अइयारा जाणियत्वा, तं जहा -- सामादयस्स सइअकरणया Āv. 86; पट्ठिक्कामि चाउक्कलं सुज्झायस्स अकरणयाय Āva. 19; तस्स ठाणस्स अकरणयाय अण्वट्ठेहि Daśi. 10.34; Vava. 1.33.

अकरणाळ (a-karaṇāḷa < a-karaṇāḷa=atindriya) *adj.* beyond the senses, not confined to the senses, Apa. लहिही सुदं अमरण अकरणलु MahāPu.(P.) 37.12.6.

अकरणिज्ज (a-karaṇijja < a-karaṇi-ya) *adj.* (pot. part.) which should not be done (hence an evil act), AMg. अकरणिज्जं पावं कम्मं नो अण्णेस्सि Āyār. 1.1.7.6; 1.5.3.4; अकरणिज्जं वेयं संखाय Āyār. 2.1.3.32(340); सुव्वं मे अकरणिज्जं पावकम्मं ति कट्ठु सामादयं चरिस्स पडिवज्जइ Āyār. 2.15.32(766); मिच्छादंसणसलं अकरणिज्जं जोयं पचवत्थमि Uvav. 117; RūyPa. 796; इच्छामि पट्ठिक्कमिं जो मे देवसिणं अइयारे कओ -- अकप्पो अकरणिज्जो दुज्झाओ Āva. 15; 35; JM. चेदयकुलगमये अन्नं वा किंचि काउ निस्साणं । अहवा वि अज्जवत्तं तो सेवन्ती अकरणिज्जं ĀvNi. 1179 (आर्यवैरं कृत्वा निश्चिं ततः सेवन्ती 'अकृत्य' असंयमम् p. 536)

अकरणिज्जजोग (a-karaṇijja-joga < a-karaṇi-ya-yoga) *m.* improper activity, action which should not be performed, AMg. तह अकरणिज्जजोगं चरामि अन्नं पि किं पि जमजोगं ĀrāhPaḍ. 533.

अकरणीअ (a-karaṇi-ā < a-karaṇi-ya) *adj.* which should not be done (an improper act), JM. करणिजाकरणीअं पेआपिज्जं च के न वि मुणंति KumāCa.(H.) 2.60; ता तुमे सुसुरो, अकरणीयं च मिणं सुकुलजायमहिलाणं JinadaĀkhyā. II. 57.1.

अकरणोवसामणा (a-karaṇovasāmaṇā < a-karaṇopasāmanā) *f.* suppression of the karmans without the use of means of karmic destruction known as the three karaṇas (where tradition takes karaṇa to mean an auspicious state of the soul) cf. अउव्वकरण, अहापउत्तरकरण and अनियट्ठिकरण. JŚ. पसत्तापसत्थकरणपरिणामेहि विणा अपसकालाणं कम्मपदेसाणं उदयपरिणामेण विणा अवट्ठणं अकरणोवसामणं ति बुत्ते होइ JayDhav. 856; [JainLa.] JM. करणं ... विणा जा उवसामणा ... सा अकरणोवसामणा Cu. on KumPay. gā.1.

अकरंदुय (a-karaṇḍuya < a-karaṇḍaka) *adj.* (as if) without a backbone (i. e. is invisible), AMg. अकरंदुयकणगहय-

निम्मलसुजाथनिरुवहयदेहधारी (महावीर) Uvav. 16; Jivvābhī. 3.596; Jambuddī. 2.15; Tand.66; Paṇḍ. 4.7 (comm. मांभीपित्तवाद् अविचमानुषिपाश्वभिकम्, or मांजुल्यया अनुपलक्ष्यमाणं द्विर्वाभिकम् p.81a)

अकरंदंभर (a-kara-danda-bhara) *adj.* free from tax and fine, JM. सहमिअ समादय अकरंदंभरे करेमि KaKePra. 15.16.

अकरंत (a-karanta < a-kurvat) *adj.* not doing, JŚ. अकरंतो उअओमे गगाइण लिप्पइ रयेण SamSā. 246; Apa. हवइ हलि अकरंतं वि वरिणु MahāPu.(P.) 51.14.7; cf. अकरंत.

अकरिस्सु (akariṃsu < akaravam) [1 per. sg. imperfect of कृ to do], AMg. अकरिस्सु चाहे करिस्सि चाहे करिस्सामि चाहे Thāra. 3.3(176); JM. जस्स य जम्मणकम्मं -- उपण्णदिसाकुमारीओ अकरिस्सु MaViCa.(G.) 8a.8(2)

अकरुण (a-karuṇa) *adj.* [also अउण] pitiless, JM. PāiLa-Nā. 125; Ś. (चन्दनदास) जाणक्कमि अकरुणे सहसा सदविदस्स वेदेदि । णिरोसस्स वि संहा MudrāRā. 25.12; (सीता) सुमे अकरुणिह जा एवंधिणं तुमे पेवसन्ती धरामि जेव्व जीविइ UtaRāCa. 3.43.7; (सीता) अहो अकरुणा तु इस्सरा ĀścaCū. 4.12.1; (दाण्डिअव) अंदि अकरुण णिस्सिणह BhagAju. 2.10.

अकरुणं (a-karuṇam) *adv.* mercilessly, AMg. मल्लुगीइ अकरुणं खज्जन्तो धोरेवयणट्ठो वि । आराहणं पवणो ĀrāhPaḍ.(V.) 742.

अकरंत (a-karenta < a-karant a-kurvan) *adj.* (pr. part.) not performing, not carrying out, AMg. मणता अकरंता य वंधमोक्खपडिण्णो Utt. 6.9; JM. अकरंतो गुरुवयणं अणंतसंसारिओ होइ KālKa. v. 98.

अकरमाण (a-karemaṇa < a-kara-māṇa akurvāṇa) *adj.* (pr. part.) 1 not being able to do, AMg. सुतणां णिग्गयाणं सरीरगस्स विचि आवाहं वा छविच्छेदं वा अकरमाणं पसंति Vy. 15.85 (15.119); 2 not being able to direct towards, AMg. जं णं इमं समणे वा समणी वा ... तच्चित्ते तम्मणे -- तवभावणाभाविअ अण्णत्थ कत्थइ मणं अकरमाणे उभओकालं आवस्सयं करंति AṇuOga. 28.

अकल (a-kala) *adj.* without parts, indivisible, Apa. (परम-त्रिणेशु) अतुल अणइ णिण्णु सासउ अकल अमइ अविच्छु अविणसउ PañCa. 15.10.3.

अकलंक (a-kalaṅka) *adj.* blameless, free from any fault, purc. JM. जणो अइसियस्सा हेयाओ सुव्वहा णियत्तस्स । मुद्धो उ उवादेअ अकलंको सुव्वहा सो उ PañCaPra. 6.20; सज्जो पुण अकलंको सुव्वजण-दिहिवरो व्व KuvMāKa. 6.19; अमुहं सिहत्थमावं सज्जममल्लं कनवि न सक्कोमि । काउ MaViCa.(G.) 14a.9(2); जस्सि सक्कलं वि तु खणीरमणं कुणंति अकलंको KumāCa.(H.) 1.16; जायंता धम्मज्ञाणसक्कलं KumāCa.(H.) 6.6; जयंतितामणि जय गुरु जय जय जिण धीर अकलंको Erz. 31.2; कुलमल्लं गुणवज्जियाणं मुख्यं चिय कलंको Erz. 62.29; Apa. चंदो व्व सेयपवसे अकलंको वड्ठिअण त्रिणदत्तो JinadaĀkhyā. v. 51; NamSu-Sāth. 4.32; अकलंको सीलु धोरहि वच्छि PaumSiCa. 1.143; 1.104; तं पाविउ करि अकलंको धम्म PaumSiCa. 1.195; *m.* name of a Jain scholar, Apa. अकलंकविलक्षणयरमयाइ MahāPu.(P.) 1.9.1; अकलंकदेवसुअजलसमुइ KarCa. 1.2.8; अकलंको णाइ पचस्सु णाणु CandappaCa.(Y.) 1.1.17.

अकलंकित (a-kalaṅkia < a-kalaṅkita) *adj.* 1 not spoiled by a fault, Apa. (मेवदवः) पुणु आसन्नमवु अकलंकित इय मण्णतं पुणु दिक्कलंकित JambūSāCa. 2.14.3; लइ जिणद्विख धीर अकलंकित PañCa. 6.18.4; 2 free from darkness, clear, bright, Apa. णु

अकलत्त

45

अकसायया

सयलु पि किउ अकल्लिउ थिउ अकल्लिउ चंदतणु PāṇāCa. 10.11.10.

अकलत्त (a-kalatta < a-kalatra) *adj.* (period of life) without a wife, Apa. परमसुख माणिय कस्सिमुख अलत्तु अहाइय पुव्वल्लवख CandappaCa. 9.6.4.

अकलिअ (a-kaliā < a-akalita) *adj.* not known, not noticed, M. (स्वापक) अकलिअपरिरेअविच्चमाई ... शमह अंगमरईय मोहणाई KapMañ. 1.2.

अकलिज्जंत (a-kalijjanta < a-kalyamāna) *adj.* unseen, unknown, JM. ऊचुत्ता अकलिज्जन्ता य गथा निमंतति सागुणे OghNiTi. 161a.1 on v. 455.

अकलियपणयविरोह (a-kaliya-panaya-viroha < a-kalita-panaya-virodha) *adj.* who does not mind either love or hatred, JM. अकलियपणयविरोहा अवाभोहा अभिणमुहसोहा ... जवमि ते निगयजोहा ĀrahPaḍ. (V.) 194.

अकलियपरिवत्त (a-kaliya-parivatta < a-kalita-parivarta) *adj.* unknown number of parivartas (a long period of time), Apa. विय मुजंत मदि गउ कालु अकलियपरिवत्त MahāPu. (P.) 79.9.11.

अकलुण (a-kaluna < a-karuṇa) *adj.* pitiless, AMg. तस्य च अदिण्णादाणं ... अकलुणं रायपुरिसरुक्खियं ... निरपरिक्खिअमणुयं दुवंतं तस्यं अधम्ममारे Paṇḍa. 3.1; 3.26; 6.14; cf. अकरुण.

अकलुस (a-kalusa < a-kaluṣa) *adj.* not biased, not hating, AMg. हिययमपावमकलुसं जीहा थि य मधुरमाणिणी सिद्धं Thāṇa. 4.596[1](360); थिअं आसणं च पस जोगो जेयवो धितिमया मत्तिमया अणासवो अकलुसो ... सुव्वज्जणमणुणओ Paṇḍa. 6.23; 8.15; तप णं से अज्जुणय अणमार अरीणे अधिमणे अकलुसे अणाहेले अविसादी अपरितंतजोगी अउर Antag. 6.57; तप णं से यणे अणमार अरीणे ... अकलुसे ... अहापज्जत्ते समुदाणं पटिगाहेद Aputtaro. 3.26.

अकलेवर (a-kalevara) *n.* bodiless, hence liberated souls (Siddhas), AMg. अकलेवरसेणिमुत्तिस्सया भिद्धि गोयम लोये गच्छसि Utt. 10.35.

अकल्ल (a-kalla < a-kalya) *adj.* sick, not healthy, JM. ततो अकल्लो अहिराया सगरो ति संविगो अओवणो भविस्सुद VasuHi. 189.2.

अकल्लत्तण (a-kalla-ttana < a-kalya-tvana) *n.* illness, sickness, JM. मय य अरुपवे अकल्लत्तणं जाते VasuHi. (M.) 249.25.

अकल्लय (a-kallaya < a-kalyaka) *n.* sickness, JM. गद्धिदा हे महेत्तेण वेण वि अकल्लणं VasuHi. (M.) 194.7.

अकल्लणभाइ (a-kallāṇa-bhāi < a-kalyāṇa-bhāgin) *adj.* who does not possess merit, JM. अहवा एक्कस्स दंसणं थि अकल्लणभाइणो न पाविति सि भावयेत्तो समागथा निदा JinadaĀkhyā. 22.13.

अकल्लणभायणत्त (a-kallāṇa-bhāyaṇa-tta < a-kalyāṇa-bhājana-tva) *n.* the state of being a receptacle of demerit, JM. अहो परिसुत्तयाण विणासिगाय अकल्लणभायणत्तं मम ति सुव्वहा JinadaĀkhyā. 18.27.

अकल्लणमित्त (a-kallāṇa-mitta < a-kalyāṇa-mitra) *n.* who is not a helpful friend, JM. दोसामत्तेलुवि(शे)कवे कुणह तह अकल्लणमित्तोण चायं DvāKu. 3.12.

अकवाड (a-kavāda < a-kapāṭa) *adj.* without a door, AMg. अणवुडे अकवाडे गामवहि बालुवडुगणजोगे ... उज्जाणधरे ठावह ĀrahPaḍ. (V.) 390.

अकवालचोज (a-kavāla-cojja < a-kapāla-codya) *adj.*

wonderful (Rudra) without a skull, Apa. अकवालचोज्जु ओ देउ म्हु MahāPu. (P.) 96.6.8.

अकविल (a-kavila < a-kapila) *adj.* not red or brown, AMg. अकविलन्निभिद्धिदुग्गपदीहसिगया (मगुईओ) Jambuaḍi. 2.15; पमथा वि य तेमि होति ... छतुत्रयउत्तिमया अकविलन्निभिद्धिदीहसिगया ... अविस्तिता कामाणं Paṇḍa. 4.8.

अकसरकं (a-kasarakkam) [onomatopoeic] *adv.* without making a sound while eating, JM. सुहपेत्तियाणं मुहे पटिग्हित्त, उवउत्ता ... अपरिग्हिअ अकसरकं ... इगाअविहिणा अरत्तदुट्ठा जेमति ViMā. Pra. 48.25.

अकसाइ (a-kaśāi < a-kaśāyin) *adj.* [also अकसायि] who is without passions (i. e. मद, मान, माया, लोभ), AMg. अकसाइ विगतवेही य सुद्धरूवेसु अनुच्छिद्य झार Ayar. 1.9.4.15; अकविडे वा अकसाइ मुके Sūy. 1.6.8; अगाअले या अकसाइ भिक्खु Sūy. 1.13.22; 1.14.21; पंचविश सुव्वजीवा पणत्ता, तं जहा कोयकसाई जाव अकसाइ Thāṇa. 5.3.208(458); कि सुकसाई होआ अकसाई होआ (पूलाण) Viy. 9.31.24[1] (9.65); अकसाई जहा सम्मदिट्ठो Viy. 30.1.114 (30.34); जीवा कि कोहकसाई, जाव लोभकसाई, अकसाई Jivābhi. 1.131; अहवा दुविहा सुव्वजीवा पणत्ता, तं जहा सुकसाई य अकसाई य Jivābhi. 9.28; जीवाणं अकसाईणं य कयरे वयरेदिहो अया वा वया व तुया वा विमसादिया वा Pannav. 3.69(254); मणुस्सा ... कसायपरिणामणं कोहकसाई थि जाव अकसाई वि Pannav. 13.19(943); J.S. यस्सवणुवादिण अथि दोयकसाई ... लोभकसाई अकसाई चेदि Saṭṭa. 1.1.111; जेति गथि कसाया अनला अकसायो जीव Dhav. 1.35.3; (v. 178)

अकसाइत्त (a-kaśāi-tta < a-kaśāyi-tva) *n.* the state of being free from passions, AMg. पंच संवरदारा पणत्ता, तं जहा — सम्मत्ते, विरिद, अमादो, अकसाइत्तं, अजोगित्ते Thāṇa. 5.2.110(418)

अकसाय (a-kaśāya < a-kaśāya) *adj.* without passions, AMg. अकसायमहत्तायं छउमत्तमस विणस्स वा। (चारित्तं) Utt. 28.33; पंचसमिओ तिपुत्तो अकसाओ जिह्दिओ Utt. 30.3; J.S. अकसायं तु चरित्ते कसायवनिओ असंजो होदि Mūlā. 984(10); Apa. अकसायहो आसवु सुद्धकारण JambūSāCa. 11.7.7; (भाउ) कायवायमणंअलउ पुण्णनिमित्तु होइ अकसायहो JambūSāCa. 11.7.10; P. सुद्धाकसायहित्तपक्कित्तकरन-कुत्तवेत्तेसये योगी KumāCa. (H.) 8.7.

अकसाय (a-kaśāya < a-kaśāya) *adj.* not bitter, AMg. जे य अत्तिअ-अकडुय-अकसाया तह अणविला नेव । जे य अमहुग रसओ ते मुमरसु संयं निदे Ārah. (Su.) 15; अकडुयमत्तिअयमणविलं च अकसायम-ल्लयं महुं ... दावव्वं खमगस्स ĀrahPaḍ. (V.) 718; ĀrahPaḍ. 759; J.S. अकसायमल्लयं महुं ... अणदिसीद पाणं तस्स होइ दावव्वं BhaĀrā. 1490.

अकसायत्त (a-kaśāya-tta < a-kaśāya-tva) *n.* the state of being without passions, अकसायत्तमवेदत्तमकारकदाविदेहदा नेव । ... हुति अचंत्तियाई से BhaĀrā. 2157.

अकसायभावओ (a-kaśāya-bhāvao < a-kaśāya-bhāvatas) *adv.* due to the absence of the state marked by passions, JM. सुहजोयम्मी अकसायभावओअवेइ तं खिणं (कम्मं) UvPay. 471.

अकसायसंगय (a-kaśāya-saṅgaya < a-kaśāya-saṅgata) *adj.* (karmic matter of Caritra-mohanīya) which is associated with emotions which are without the passions, J.S. संज्जणमम-वहुमागद्धे अकसायसंगयं दव्वं GomSā. (K.) 203.

अकसायया (a-kaśāya-yā < a-kaśāya-tā) *f.* the state of being without passions, AMg. पंच संवरदारा पणत्ता, तं जहा —

अकसायसमुग्घाय

46

अकामअमाण

सम्नत्तं, विद्, अप्पमादो, अकसायया, अजोगया Samav. 5(1)

अकसायसमुग्घाय (a-kaśāya-samugghāya < a-kaśāya-sa-mudghāta) *m.* expulsion of the karmic matter other than the karmic matter of passions, AMg. एतेसि चं भंते जीवाणं कोहसमुग्घा-यं माणसमुग्घायं मायासमुग्घायं लोभसमुग्घायं व समोहयाणं अकसाय-समुग्घायं समोहयाणं असमोहयाणं य वयरे वयरेहिंते अप्पा वा वुत्था वा Pannav. 26, 49(2142) (comm. कसायव्यतिरेकेण शेषेण समुद्घातेन p. 589a, 8)

अकसिण (a-kaśina < a-kṛtsna) *adj.* [f. -ā] not complete, incomplete, AMg. से निक्खु वा जव पविट्ठे सपाणे से जाओ पुण ओस-दीओ नणेज्जा अवसिणाओ अपाजियाओ विदलकटाओ--पेहाण फासुवे एस-यिज्जे ति मणमाणे लोभे स्ते पणिगहज्जा Āyār. 2.1.5(325); आरोवणा पंचविहा पन्नत्ता, तं जहा—पट्ठिया, ठविया, वणिजा, अकसिणा, हाडहडा Thāpa. 5.2.149(433); अट्ठावीसतिविह आथारकप्पे पणत्ते, तं जहा—वरिणा आरोवणा, अकसिणा आरोवणा Samav. 28(1) (comm. तथा वहुं अपराधान् आपन्नस्य षण्मासान्ते तपः इति क्त्वा षण्मासाधिकं तपःकर्म तप्तेवा-न्तमात्रं शेषमारोप्यन्तं वय सा अकृत्स्नारोणा p. 48); अहवा कसिणो अकसिणो अणेगद्वो स एव विण्णेओ (आगमणोआगमवदित्तदव्वकखंओ) ViāVehi. 897(892) (comm. इह तु जीवतद्विधित्तशरीरादव्वकखंणः समुदायः कृत्स्नस्त्वन्वत्वेन विवक्षितः)

अकसिणखंध (a-kaśina-khandha < a-kṛtsna-skandha) *m.* a group which is not complete, part of a group, AMg. अहवा दव्वखं विविहे पन्नते, तं जहा—कसिणखंधे, अकसिणखंधे, अणेगद्विणखंधे AnuOg. 65.

अकसिणपवत्तग (a-kaśina-pavattaga < a-kṛtsna-pravar-taka) *adj.* who carries on (self-control *sahyama*) incom-pletely, JM. अकसिणपवत्तगणं विरयाविरयणं एस खलु जुत्तो (दव्वकखं), AvTi. p. 493a.4; called Bhāsyagāthā. 194=PañcāPra. 6.42.

अकस्मात् (a-kasmāt) *adv.* [Skt.] suddenly, without any reason, AMg. एत्थ वि जाणह अकस्माद Āyār. 1.8.1.3; based on the remark of Sīlāka अकस्मादिति मागधदेशे आगोपालाङ्गतादिना संस्कृतस्यैवोच्चारणात् इहापि तथैवोच्चारित इति (p.267); cf. अकम्हा; also अकम्हादंढ at Sūy. 2.2.2.6; Thāpa. 5.2.111(418)

अकहणज्ज (a-kahaṇijja < a-kathaniya) *adj.* which is not fit to be told, JM. तुम्हाण वि अकहणज्जमत्थि Erz. 17.14.

अकहणीय (a-kahaṇiya < a-kathaniya) *adj.* not fit to be told, JM. कहेमु जइ अकहणीयं न होइ MaṇoKa. 16.17; ता नत्थि विवि तुम्ह अकहणीयं Erz. 11.29.

अकहंत (a-kahanta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) not telling, JŚ. वायाए अवहंता सुजणे चरिदिहि कहियगा होंति BhaĀrā. 366.

अकहा (a-kahā < a-kathā) *f.* improper story, story not worth the name, JM. मिच्छन्तं वेवंतो जं अण्णाणी कहं परिकहेह । लिगन्थो व गिही वा सा अकहा देसिया समए DasaveNi. 209 (Ag. 108)

अकहिअ (a-kahia < a-kathita) *adj.* not told, Ś. (विदूषक) अकहयो वि अमारुमाणे वि जइ किंचि कूडक्खरविक ता एक्को विय अहं RāmMañ. 1.34 (p. 26)

अकहिऊण (a-kahiūṇa < a-kathayitvā) *ger.* without telling, JM. अकहिऊण वंशवाणं मरणकयनिच्छया Erz. 2.19.

अकहिजमाण (a-kahijjamāṇa < a-kathyamāṇa) *adj.* not being disclosed or told, Apa. अवहिजमाणु कइचोर जणे लविखजइ वहुजाणहिं JambūSūCa. 1.2.15.

अकहित (a-kahinta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) not telling, not speaking about, JŚ. अवहितस्स वि जह गहवण्णे जगवि-स्सुदो तेजो BhaĀrā. 361.

अकहितय (a-kahinta-ya < a-kathayat-ka) *adj.* who does not tell, JŚ. सँतो वि गुणा अकहितयस्स पुत्तिसस्स ण वि य णस्संति BhaĀrā. 361.

अकाइय (a-kāiya < a-kāyika) *adj.* having no body, bodiless, hence the liberated soul which is free from a body, AMg. सत्तविधा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा—पुदविकाइया ... तसकाइया अकाइया Thāpa. 7.73(562); अकाइया जं भंते जीवा किं णाणी, जहाइका (... एणणाणां, केवलणाणी) Viy. 8.2.52; (8119); अहवा पुविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा—सकाइया चेव अकाइया चेव Jivābhi. 9.18; 9.182; अकाइया अणंतगुणा Pannav. 3.50(1290); गोवमा अकाइय सारीए अपजवत्तिए Pannav. 18.29; JŚ. कामाणुदणं अत्थि पुदविकाइया तेउकाइया वाउकाइया, वणप्फकाइया तसकाइया अकाइया चेदि SatĀg. 1.1.39; जइ भंरणमणियय सुचइ किट्ठेण काळियाण य । तह कायंधमुक्का अकाइया ज्ञाणजोएण Dhava. 1.266.8 v. 144.

अकाउं (a-kāuṇ < a-kartum=a-kṛtvā) *ger.* not doing, AMg. पंचालाया वि य वंभदतो साहुस्स तस्सा वयं अकाउं । ... अणुत्तरे सो नरए पयिट्ठो Utt. 13.34.

अकाऊण (a-kāūṇa < a-kṛtvāna=a-kṛtvā) *ger.* 1 without doing, having not done, AMg. सो सोयई मच्चुमुहोवणीए धम्मं अका-ऊण परमि लोए Utt. 28.21; JM. जो उ अकाऊणमिं गोयम । गिण्हज्ज भत्तिमंता वि । सो मणुओ दट्ठवो अणिण्हमाणेण सारिच्छो ViMāPra. 13.3(16); 2 without saying (comm. अभणित्वा); JM. जस्स य जोयमकाऊण सिगओ न लभई तु सत्तिं । न य दत्थपायमाई तेणं रहणे कुणमु तम्हा OghaNi. 428; JŚ. आययित्तणतुरिओ पुवं सिस्सत्तणं अकाऊण । हिद्वं दुंदारिओ गिरंकुसो मत्तहत्थि व्व Mūli. 962(10)

अकादव्वय (a-kādavva-ya < a-kartavya-ka) *adj.* [v. l. अकाव्यव्य comm.] what should not be done, prohibited (act), JŚ. कादव्वमिणमकादव्वय ति णाऊण होइ परिहारो BhaĀrā. 9.

अकाम (a-kāma) *adj.* [f. ā] having no desire, not willing, AMg. इह आणावेखी पटिए अणिई पुव्वावररायं जयमाणे सया कीलं सपेहाए सुणियावं भवे अकामं अइंजे Āyār. 1.5.3(158); (अम्मापियरो) ताहे अका-माइं चेव कामालिस्स खत्तिवकुमारस्स निवसमणं अणुमणित्था Viy. 1.179; (अम्मापियरो) ताहे अकामाईं चेव महम्मलकुमारं एवं वयासी Viy. 11.166; तए णं ते मार्गदियदारए अम्मापियरो ताहे नो संवायति ... ताहे अकामा चेव एयनट्ठं अणुमणित्था Nāyā. 1.9.7; ताहे अकामाईं चेव एवं वयासी Antag. 53; तं च होज्ज अकामेणं विमणेणं पटिच्छियं । तं अप्पणा न पिणे Dasave. 5.1.80; बालाणं तु मरणं अरवं भवे Utt. 5.3.1; कामे पद्वेमाणा अकामा अंति दोमइ Utt. 9.53; JM. ठावइ रज्जे जोग्गे कुमरं अमरं अकामं पि SupāsCa. 9.174; Apa. अराउ अकामो (देवदेवो जिणिंदो) RiNeCa. 3.10.6; *m.* absence of desire, JM. वज्जइ त्रिव्वारंभं कुणइ अकामो अनिव्वइतो पि DhamRaPa. 65; Apa. (युणद णराहिण) पई कामे अकामु पारइउ पई राए अराउ इह पिइउ MahāPu.(P.) 18.9.3; अकामेण [Inst.] involuntarily, Apa. ओ अकामेण निज्जरियकम्मंसओ BhāvSañ. 2.4.

अकामअण्हाणम (a-kāma-aṇhāna-ga < a-kāma-a-snāna-ka) *n.* absence of bath unwillingly accepted, AMg. जे इमं जीवा ... अकामअण्हाणमतेयजलमलपेपरिदाहेणं अप्पतरो वा मुज्जतरो वा काळं अप्पणं परिकिंसेंति Viy. 1.1.12 (1.49)

अकामअमाण (a-kāmaamāṇa < a-kāmayamāṇa) *adj.*

अकामक

(*pr. part.*) not loving, not desiring. S. (मण्डोदरी) महाराष्ट्र ... अतोऽयमिदं पयिस्त्रिं लयावलभं तस्मिन्नात्रो भविष्यति तस्मिन् अकामकामाणां लीलायं महाराष्ट्रस्य काष्ठवृत्तिः पयिस्त्रिं अहोऽस्मिन्नामो AścaCū. 5.1.20.

अकामक (a-kāmaka) *adj.* [also अकाम] without desire, AMg. अकामं पक्कं की ते वारेउमरह Sny. 1.3.2.7; (अम्मापियरो) तहि अकामको चैव मेह कुमारे एवं धवाली Nāyā. 1.1.114; Antag. 6.95; तथैव मया अकामका बहिरुण पदेसु बहिरुया खाइयाए छुटा Paṇḍi. 3.17; 1.35; तहि अकामप चैव सुन्दरं निवसमं अणुवत्तिथा Nirayā. 1.17; बालमरणाणि बहुसो बहुयाणि अकामयाणि मरणाणि। तस्मिन्निहि तं वराया AūrPaṇḍi(V.) 45; अकामप काळमप सिद्धिं पत्ते अकामप IsiBhās. 14.1.9; cf. अकामक.

अकामकाम (a-kāma-kāma) *adj.* who does not long for pleasure, AMg. सैयं जंहाज अकामकामे अण्णाण्ही परिवण स भिक्खु Utt. 15.1.

अकामकिञ्च (a-kāma-kicca < a-kāma-kṛtya) *n.* action without any purpose, AMg. ताकामकिञ्चा ण य बालकिञ्चा ... विद्यागरेज्जा पसिं न वावि Sny. 2.6.17 (Cū. अकामं कृत्यं करोति अकामकिञ्च, but S. न अकामकृत्यो भवति)

अकामछुहा (a-kāma-chuhā < a-kāma-kṣudhā) *f.* hunger which is not wished for, AMg. जे स्मे जीवा ... अकामतण्हाए अकाम-छुहाए ... अण्णाणं परिकिस्संति Viy. 1.1.12[1] (1.49); Uvav. 69.

अकामनिज्जर (a-kāma-nijjara < a-kāma-nirjara) *f.* [also अकामनिज्जरा] involuntary destruction of the karmas, AMg. चउहि ठाण्हेहि जीवा देवाउयत्ताए कम्मं पक्खेहि, त जहा — सतासंजमेणं संवमासंजमेणं बालसवोक्कमेणं अकामनिज्जराए Tūhāna. 4.4.631(375); Uvav. 73; JM. तजो अहं अकामनिज्जराए कम्मं सविज्जण उवउवो ... वेतरो ति SamāsaKa. 88. 10; बालसवेण अकामनिज्जराए अणुववयमहवपहि सम्मदंसेणसमेओ जीवो देवाउय कम्मं भिक्खवेति ति CaupCa. 74.15; तण पच्छाणुतावेण साणुक्कोसयाए अ ताए अकामनिज्जराए सणूसेसुववणा पंच वि सया चोरा जाया AvTū. 65b.5; अविरयमाइ सुराउं बालसवोडकामनिज्जरो जयइ KamVi.(D.) 58; Apa. तं पुण अकामनिज्जराहि थाइ Candappa-Ca. 9.16.6.

अकामतण्हा (a-kāma-taṇhā < a-kāma-tṛṣṇā) *f.* involuntary thirst, AMg. अकामतण्हाए अकामछुहाए अकामबंभेवरासेणं अण्णाणं परिकिस्संति Viy. 1.1.12[1] (1.49)

अकामधाम (a-kāma-dhāma < a-kāma-dhāman) *adj.* which is no abode for passions, AMg. संडियसिणेहदामा अकाम-धामा तिकायसुक्कामा (मुणी pl.) CauSar.(V.) 36.

अकामनिराण (a-kāma-nigaraṇa < a-kāma-nikaraṇa) *adj.* [also निवरण] involuntarily caused, AMg. एते तं णं अंधा मूढा तमे पविट्ठा तमपडळगेहजालपल्लच्छा अकामनिराणं वेदणं वेदेति Viy. 7.7.24 (7.150) (निवरणं कारणं अज्ञानप्रत्ययम् or अनिच्छाप्रत्ययम्); अत्थि णं एते पम् वि अकामनिराणं वेदणं वेदेति। इत्ता गोयमा अत्थि Viy. 7.7.25 (7.151)

अकामबंभेवरास (a-kāma-bambhacera-vāsa < a-kāma-brahmacarya-vāsa) *m.* life of an involuntary celibacy, AMg. अकामबंभेवरासेणं तामेव पत्तिसेज्जं नाइवसेति Uvav. 72; अकाम-बंभेवरासेणं ... अण्णाणं परिकिस्संति Viy. 1.1.12[1] (1.49)

अकाममरण (a-kāma-maraṇa) *n.* involuntary death, AMg. अकाममरणं चैव सकाममरणं तद्धा Utt. 5.2; अकाममरणं मरईं पुत्ते वा कल्लिणा जिण Utt. 5.16; एयं अकाममरणं बालाणं तु पवेइव Utt. 5.17; बाल-मरणाणि बहुसो अकाममरणाणि चैव य बहूणि Utt. 36.260.

47

अकारणवच्छल

अकाममरणिज्ज (a-kāma-maraṇijja < a-kāma-maraṇīya) *adj.* pertaining to the topic of involuntary death, AMg. छत्तीसं उत्तरज्जयणा पण्णा, तं जहा — विणयसुवं अकाममरणिज्जं Utt. 5.

अकामय (a-kāma-ya < a-kāma-ka) *adj.* having no will or desire, AMg. तण णं से तामरण अकामय अवयवे सुदुत्तमसे तं चिद्ध Nāyā. 1.16.53; तहि अकामप चैव पयसुं अणुवत्तिथा Nāyā. 1.19.18; JS. बालमरणाणि बहुसो बहुयाणि अकामयाणि मरणाणि Mūā. 73(2)

अकामवसय (a-kāma-vasaya < a-kāma-vaśa-ya) *adj.* under the influence of involuntariness, JM. सीडणइनुप्पिवासाएणं अवसस पिज्जराए उ। तिरियाण य मणुवत्तं वेसि पि अकामवसयाणं Kuv-MāKa. 40.16.

अकामिका (a-kāmikā) *f.* absence of will or desire, AMg. परित्तिरोगोवभोगमिस्साण समणपरायणा वराणा अकामिकाए विपेति दुत्तं Paṇḍi. 3.24.

अकामियजिजर (a-kāmiya-nijjara < a-kāmika-nirjara) *f.* annihilation of the Karmas without intention, Apa. दय्यालद्वय अकामियजिजर (ण) DhamPar. 6.8.9.

अकामिया (a-kāmiyā < a-kāmikā) *adj.* (f.) 1 having no will or desire, AMg. धाववा गाहावइणी ... अकामिया चैव धाववापुत्तस निवसमणमणुपिणत्था Nāyā. 1.5.19; तहि स्ता तेषा अकामिया असंववसा तं गवो दुइदुहेणं पविइइ Vāva. 26; तण णं मा चैहणा ... अकामिया अवसवता Nirayā. 30; 2 not lovable, n.: agreeable, AMg. तण णं तेसि वणिवाणं तीमे अकामियाए कपोहिवाः छिवावाथाए दीहमइयाए अइवीए कंमि देसं अणुपपत्ताणं Viy. 15.1.65 (15.85)

अकाय (a-kāya) *adj.* without a body, bodiless (i.e. liberated being), AMg. इविहा सुव्वजीवा पण्णा, तं जहा — तकायचैव अकायचैव सजोगी चैव अजोगी चैव Tūhāna. 2.410(112)

अकायवव (a-kāyavva < a-kartavya) *n.* something which should not be done, JM. अत्रे वि अकायवव इमस्स नृणं न विज्जए हि सि JinadaĀkhyā. v. 225.

अकायववय (a-kāyavva-ya < a-kartavya-ka) *n.* something which cannot be done, a prohibited act, JM. अहवा तुज्ज वण भव नत्थि अकायववयं किञ्च TarVaKa.(Bha.) 285; JS. विसयाभिसिगइस्स तु गत्थि अकायववयं किञ्च BhaĀrā. 905.

अकार (a-kāra) *m.* [also अगार] the sound अ, JM. भगवत्तासिज्जंते सुव्वमकागइ तक्कलं ViĀvBhā. 465(463); cf. अ.

अकारकदा (a-kāraka-dā < a-kāraka-tā) *f.* the state of not being a cause, JS. अकसायसमवेदत्तमकारकदा विवइहा चैव। अक-लत्तमेवसे च हेति अकत्तियाइ से BhaĀrā. 2157.

अकारण (a-kāraṇa) *n.* not a cause, M. माणुस्मसाए स अकारणं कारणं कुण्ठीए GāSaSa. 6.22; AMg. अण्ठा कारणो अण्ठाः अकारणं Samav.(P.) 134; Nandī. gā. 82; 115; JM. सो वि अकारण-कुविण्ण नासिओ णवर मूहेण; KuvMāKa. 42.22; नि अकारणेण सुपुत्ति अत्ताणं निवसि जलणम्मि Erz. 83.18; सुदोसो परदोसो वा अकारणं सुपु-त्तिताणं Erz. 57.35; Apa. एक अकारणि कुविणियदणं दिण्णु अण्ठं दाहु तव वव्ये BhaviKa. 40.7; आणइ जणणि अकारणं नेवइ RiNeCa. 5.1.19; *adj.* without a cause, JM. जीवाण विवेगो परं चक्खु अकारणो कं VivMāñ. 3.

अकारणवच्छल (a-kāraṇa-vacchala < a-kāraṇa-vatsala) *adj.* affectionate without any cause or motive, JM. अहो अकारण-वच्छलो लोओ एत्थ दीवे KuvMāKa. 69.22; जेण सुव्वहा अकारणवच्छलं

अकारणाहार

48

अकालभोजन

संसारजलहियोयभूयं समतणमणिल्लुक्कचणं पाविकुण वि भवंतं भम्मदेसयं ण मयमयभूयं वयणं CaupCa. 13.25.

अकारणाहार (a-kāraṇāhāra) *m.* taking food without reason, JM. इंगल चउरुया चउरुधु धूमे अकारणाहारे ViMaPra. 86.5 (v. 67)

अकारय (a-kāra(ya) < a-kāra(ka)) *m.* a kind of disease (included in the list of 16 diseases, probably means, distaste for food, aversion to food), AMg. अरिसा अजीरए दिट्ठिमुद्धमूले अकारए Nāya. 1.13.28 (comm. अकारणं ति भक्तद्वेषः p. 183a); 1.16.56; Vivā. 1.52; पुव्वण्णे लेखणं काहति चउत्थयं करेजाहि । असहू वासियमसे अकारलेमं यं दित्तिपरे OghNi. 203 (Bhā.) (comm. अकारकं अस्थयम्); अंतरमकारणं वा नोहारे संक मरणं वा OghNi. 267 (Bhā.) (comm. अंतरे अंतरायं, अकारकं शीतलं? probably, not digestible)

अकारय (a-kāraya < a-kāraka) *adj.* [also अकारण] not doing, inactive, AMg. एवं अकारओ अप्पा एवं ते उ पणवियया Sāy. 1.1.1.13; एवमेकं वदंति मोसं । एको अया अकारको वेदको यं सुकयस्स दुक्कयस्स यं Panhā. 2.7; JS. सो पाणमओ जीवो कम्मणमवारगो होदि SamSā. 93; एहेणुवेसेण दु अकारगो वणिणो चेदा SamSā. 283; 284; 320; 335; वट्ठितो किट्ठिण अकारगो होदि वोद्धवो KasāPā. 164.

अकारवित (a-kāravinta < a-kārayat) *adj.* (pr. part.) not causing to be prepared, JM. आरंभनियत्ताणं अकिणंताणं अकार-वित्ताणं । धम्मट्ठा दायकं गिहीहिं असणायं सुद्धं MaṇoKa. 30. v.180.

अकारि (a-kāri < a-kārin) *adj.* who does not do (any wrong), AMg. अकारिणोऽस्य वज्जंति सुद्धं कारओ जणो Utt. 9.30; JS. कारी होइ अहारी अप्पडिभोगो जणो दु लोमम्मि । कारी वि जणसमखं होइ अकारी अप्पडिभोगो BhaĀrā. 1809.

अकारिज्जंत (a-kārijjanta < a-kāryat + a-kāryamāna) *adj.* not made to perform, JS. जोग्ग(११)मकारिज्जंतो असो सुहलालिओत्तिरंकां BhaĀrā. 190.

अकारिदजोग (a-kārīda-joga < a-kārīta-yoga = a-kṛta-yoga) *adj.* who has not performed austerities (i. e. activities for penance), JS. पुव्वमकारिदजोगो(१जोगो) समाधिकामो तहा मरणकालं । ण भवदि परीसहसुद्धो BhaĀrā. 191, cf. 193 पुव्व कारिदजोगो.

अकारिम (a-kārima < a-kṛtrima) *adj.* not artificial, natural, AMg. (महुणं सेवेज्जा) विविहअज्जवसाणेणं कारिमाकारिमोवगर-णेणं मणसा वा वयसा वा काएणं MahāNis. 2.24.2.

अकारिय (a-kāriya < a-kārīta) *adj.* which is not caused to be prepared, AMg. अकयमकारियमसंकायियमणाहृतमकीतमकडमणुदिट्ठं Viy. 7.1.20 (7.25); Panhā. 6.7.

अकाल (a-kāla) *m.* improper time, out of time, no time for, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे, कालकालसमुद्धाई संजोग्गी अट्ठा-लोमी आहुपे Āyar. 1.2.1.1; 1.2.2.2; दसहिं ठाणेहिं ओगाढं दुस्समं आणेज्जा, तं जहा — अकाले वरिसद, काले ण वरिसद Thāṇa. 10.140 (10.765); अकाले गज्जिए अकाले विज्जिए अकाले धणियसदे — समुत्थिए Nāya. 1.17.6; अट्ठदुहद्वसदे अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि Uvās. 95; 102; 200; गयसुवुमालं अणमारं अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्ज Antag. 62; अकाले पायवा पुप्फंति Jambuddi. 3.104; Vivā. 1.9.55; अकाले कओ सज्जाओ Āv. 4.8; अकालं च विवज्जिता काले कालं समायरे Dusave. 5.2.4; 5.2.5; Utt. 1.31; (असमाहिट्ठाणा पणत्ता) अकाले सज्जायकारणं यावि भवइ Dasā. 1.3; JM. इमं वि अकाले अंडयं भिण्णं Dhutt. 4.41; तमकाले धिपपंतं दुहावहं होइ विरसं च GāRaKo. 235; JS. (पढमं असंतवयणं) गत्थि नरस्स अकाले मच्चुत्ति जणवमादीयं BhaĀrā.

824; Apa. ण वि कोहु मोहु सउ आवइ ण वि सर मरण अकालि तहु PaNāCa. 17.4.10.

अकालकोमुदी (a-kāla-komudī < a-kāla-kaumudī) *f.* [also कोमुई] an untimely festival of the full-moon, JM. तेण य परमतुट्ठेणं णारे अकालकोमुदी भाणत्ता VasuHi.(M.) 215.2; 255.26; कया य सत्थ महई अकालकोमुई VasuHi.(M.) 269.10.

अकालजलद (a-kāla-jalada) *m.* name of a person, an ancestor of the poet Rājasekhara, Ś. (विष्णुक) पेयस अकालजलद-वंससंभूदानं परंपराए पटिच्छं KapMañ. 1.18.9.

अकालडोहल (a-kāla-dohala < akāla-dohada) *m.* pregnancy longing at an improper time, JM. नमणं चवणुपराओ अवेसु अकालडोहले कित्ता UvPay. 310; cf. अकालदोहल.

अकालण (a-kālaṇa < a-kāraṇa) *adv.* (in cpd.) without reason, Mg. (पुणः) णालिहदि भावे अकालणमालेकं सविद्धं Śāk. 68.24(6)

अकालतालु (a-kāla-tālu) *adj.* not having a black (i. e. red) palate, AMg. अकालतालुं च कालहेमिं जियनिहं गवेसुं ... कमलामंलं णामेणं आसरयणं सेणावई कमेणं समभिसहे Jambuddi. 3.109 (comm. अस्यामतायुक्तं)

अकालदुद्धिण (a-kāla-duddiṇa < a-kāla-dur-dina) *n.* untimely rainy day, Ś. (चेदी) अज्जए पेयस पेयस, उणमदि अकाल-दुद्धिणं Mucch. 4.513.

अकालदोहल (a-kāla-dohala < a-kāla-dohada) *m.* pregnancy longing for a thing out of time, AMg. अहं णं तह करि-स्समि जहा णं तुभं अयमेयारुवस्स अकालदोहलस्स मणोरहसंप्ती भविस्सइ Nāya. 1.1.46.

अकालपडिबोहि (a-kāla-paḍibohi < a-kāla-pratibodhin) *adj.* getting up at an improper time, AMg. पचंत्तिकणि ... मिल-क्खणि ... अकालपडिबोहिणि अकालपरिमोहिणि Āyar. 2.3.1.8(471)

अकालपढण (a-kāla-paḍhaṇa < a-kāla-paṭhana) *n.* study at an improper time (when not permitted), JM. एयम्मि उ अश्यारा अकालपढणाइया णित्तवेत्ता । अयुणकरणुज्जणं संहेगा होइयव ति PañcāPra. 15.28.

अकालपरिभोइ (a-kāla-paribhoi < a-kāla-paribhojin) *adj.* taking food at an improper time (i. e. at night), AMg. पचंत्तिकणि ... मिलक्खणि अकालपडिबोहिणि अकालपरिभोइणि Āyar. 2.3.1.8(471)

अकालपरिहीणं (a-kāla-parihīṇam) *adv.* without any loss of time, immediately, AMg. अकालपरिहीणं चेव मम अतिथं पादुम्भवह Viy. 18.2.3 (18.47); 18.2.3 (18.48); जागविमाणाई दुल्ल(१रू)दा समाणा अकालपरिहीणं चेव मरियामस्स देवस्स अतिथं पादुम्भवह Jambuddi. 5.22; 5.28.

अकालपहाय (a-kāla-pahāya < a-kāla-prabhāta) *n.* dawn at improper time, JM. अणुकाया देववाए उप्पण्णा । तीणं अकालपहायं तहा वहं (१वयं) जह समुज्जोओ UvPay. 646.

अकालफलभर (a-kāla-phala-bhara) *m.* abundance of untimely fruits, JM. निग्गच्छंतेण यं दिट्ठा अकालफलभरभारसज्जमाण-साहासंयथा एया बोरी MaṇoKa. 39.35.

अकालभासणय (a-kāla-bhāsaṇaya < a-kāla-bhāṣaṇa-ka) *adj.* who speaks at an improper time, JM. अवसर अकाल-भासणय बंभंबू अहो सि निहज्जो TarLo. 706.

अकालभोजन (a-kāla-bhoṇa < a-kāla-bhojana) *n.* meal

अकालमरुचु

at an improper time, *f.* (श्रावयम्भु) अकालमोअणा वेरमणं शिवखापदं MatViPra. 14.6.

अकालमरुचु (a-kāla-maccu < a-kāla-mrtyu) *m.* death at an improper time, premature death, AMg. अकालमरुचुकलिआण-मवयवणमणं । निरवज्जसज्जपलियज्जणं वीणां निरुवसुणं (भत्तपरिज्जासरणं) BhattPari. 12; पढसो अकालमरुचु तद्धि तालफणं दारणो पढओ Tittho. 279; JM. अकालमरुचुपहादेण च मओ CaupCa. 37.14; जं रोगहरं तुंदर अकालमरुचु किमिच्छेसि KaKoPra. 164.6; अकालमरुचु लहई कुंरगो UvaSat. 47.

अकालमरण (a-kāla-maraṇa) *n.* untimely death, JM. दाल्हि दोहणं अकालमरणं अहमेण JinadaĀkhyā. v. 210; तस्स न हवति विग्घं अकालमरणं न सुत्तुपय RayPa. 27.

अकालमेघ (a-kāla-megha < a-kāla-megha) *m.* an untimely cloud, AMg. तस्स गम्भस्स दोहलकालसुमयेसि अवमेयाहवे अकालमेहेसु दोहले पाठभविथा Nāyā. 1.1.33.

अकालवक्ख (a-kāla-vakkha < a-kāla-pakṣa) *m.* bright fortnight, bright halfmonth, Apa. सावणसत्तभिदिणिडकालवक्ख Mahi Pu.(P.) 94.25.8 (comm. शुद्धपक्ष)

अकालवासि (a-kāla-vāsi < a-kāla-varṣin) *adj.* 1 showering at an improper time, AMg. चत्तारि मेहा पण्णत्ता, तं जहा ... एणे कालवासी वि अकालवासी वि Thūpa. 4.4.536(346); 2 (person) who showers (alms) at an improper time, Thūpa. 4.4.536(346)

अकालसज्जायकारय (a-kāla-sajjhāya-kāraya < a-kāla-svādhyāya-kāraka) *adj.* who carries on his sacred study at an improper time (i.e. at a time which is prohibited for study); AMg. वीसं असमाहिट्टणा पण्णत्ता, तं जहा ... अकालसज्जायकारय वावि भवइ Samav. 20(1)

अकालहीणं (a-kāla-hīṇam > a-kāla-hīnam) *adv.* without loss of time, JM. ता अकालहीणं पेसइ कुमारं KaKoPra. 4.7; तत्तो अकालहीणं तहविहअज्जावयवपमावेण SurSuCa. 3.27.

अकालाणयण (a-kālāṇayana < a-kālānāyana) *n.* bringing (a thing) at an improper time, JM. मए वि य अकालाणयणजायसंकेण अणिच्छमाणेण वि ... संगेविंयं SamarKa. 89.12.

अकालिय (a-kāliya < a-kālika) *adj.* pertaining to an improper time, untimely, AMg. रुवंसु जो मेहिमुवेद तिब्बं अकालियं पावइ से विणासं Utt. 32.24.

अकाली (a-kālī < a-kālī = a-kālā) *adj.* (f.) not delaying, JM. की वि बहूओ ... रममाणोअ अकालीउ लहइ गंइसुसुट्टिसिओ KumāCa.(H.) 4.46 (comm. अकालया अनुकूलान्नरणात् अक्षेपिकायाः)

अकास (a-kāsa < a-kāśa) *adj.* not meagre, large, abundant, JM. चामरअप्पणहयथा अकासवती किंसमीओ KumāCa.(H.) 1.78.

अकासं (a-kāsam < a-kāśam) [Aorist 1st Per.Sg.] (1) did, अकासकासमो स्याताम् स्यान्नेदकार्थदकार्थयोः Mark.(Gr.) 6.16.

अकासि (a-kāsi < a-kāśit) [Aorist, 3 per.Sg.] [also अकासी] (he) did, AMg. आह अंतवंडे जणे । असो तत्तमकासी य, अयाणत्ता मुसं वए Sūy. 1.1.3.8; जा आयवहा समाहिए दधिण कालमकासि पंछिण Sūy. 1.2.2.4; जे मोणपयं उवट्ठिण विरइ तत्तमकासि पंछिण Sūy. 1.2.2.8; जं जासिं पुव्वमकासि कम्मं तंहव आमच्छइ संकरए Sūy. 1.5.2.23; जहा वयं भम्ममयाणमाणा पावइ पुरा कम्ममकासि मोहा Utt. 14.20; दुवासपरियाय अंतमकासी Thūpa. 8.40 (8.621); अदुवा तुनकासि सि Samav. 30.1.8; Nāyā. 1.8.233; तच्चाओ पुरिसजुगाओ जुंयंतकड्ढमी, P.D.7

चउवासपरियाय अंतमकासी Kapp. 146; अण्णोणं मारेउ अत्यनिमित्तं मत्तिमकासि ĀrāhPaḍ.(V.) 655; JŚ. वारत्तिओ वि कम्म अकासि जह ला (? लं) विवाहेइ BhaĀrā. 909; उदाहपसमगत्ये सत्यमहणं अकासि गणी BhaĀrā. 2075.

अकासि (akāsi) *adj.* Deśā. enough, अकासि पज्जे DeNā-Mā. 1.8 (comm. अकासि पर्याप्तम् । कुतमलमिति यावत्) पयणासणअदं-तेण णिअसि जं तं अकासि लज्जाए [adverbial use of the verbal form अकापीत् like स्यात्]

अकाहल (a-kāhala < a-kātara) *adj.* [Hem.(Gr.) 1.214; 1.254] not hesitant, firm, AMg. रुचं च हियं च मिथं च गहकं च सुदं संगयमकाहलं च समिक्खयं संजण कालमि य वत्तव्वं Pañhā. 7.17 (comm. अयस्सनाक्षरम, Tikkeḍḍaḍḍesa सदुदयवसिः 1.1.118; Hīrā-valā दंष्टयोवेत्तिपत्तं मन्दम् 20); JM. अइत्तयाणिणा मयवया अकिट्टिणि-संगोवणसं परमाणियमकाहलनगवज्जं भणियं CaupCa. 57.1.

अकिअ (a-kiā < a-kṛta) *adj.* not done (before), Apa. जइ केवइ पावीसु पिउ अकिआ कुडु यगीसु Hem.(Gr.) 4.396.4.

अकिच (a-kicca < a-kṛtya) *adj.* 1 which cannot be done, AMg. से एवं वत्तव्वं शिवा — अकिचं दुक्खं, अजुसं दुक्खं अक्कममाणकडे दुक्खं Thūpa. 3.2.337 (3.175); Viy. 1.10.1 (1.442); 2 which should not be done, an improper act, AMg. इमं च मे अत्थि इमं च रुत्थि इमं च मे किच्चं इमं अकिच्चं Utt. 14.15; जं जाणिवा इतो पुवं किच्चाकिच्चं बहु जहं । तं वता ताणि सेविजा जेहि अन्वारं शिवा Dasā. 9.36; JŚ. सुंजति अभोज्जाए कुण(ए णे)ति कम्म अकिच्चं तु BhaĀrā. 1646; 3 (especially) killing of living beings (पाणिवह), AMg. तस्स व णामाणि इमाणि गोणाणि होति तीसं, तं जहा ... अकिच्चं च Pañhā. 1.3; JM. आलोयणं अकिच्चं Pañhā.Pra.15.2.

अकिच्चट्टाण (a-kicca-tṭhāṇa < a-kṛtya-sthāna) *n.* occasion of an improper act, event involving an improper act, AMg. तिग्गंथेण य गाहावकुलं पिट्ठवायपडियाण पविट्ठणं अन्नयरे अकिच्चट्टाणे पडिसेविण, तस्स णं एवं भवइ Viy. 8.6.7[1] (8.251); 10.2.8[1] (10.20); निक्खु य अन्नयरे अकिच्चट्टाणं पडिसेविता आलोयजा Vava. 2.1.

अकिच्चा (a-kicca < a-kṛtvā) *ger.* not having done, AMg. नाएहि वा असुक्को पंचससंखणमकिच्चा (जइ मरइ देसविरोओ) ĀuraPacc. (V.) 6; JŚ. दव्ववयासमकिच्चा जइ वीरइ तस्स तिविहवोदरणं । कम्मि वि मत्तविसेसम्मि उत्तुगो होज्ज सो खवओ BhaĀrā. 689.

अकिज्जं (akijjam) cf. अकेज्जं.

अकिंचण (a-kiñcana < a-kiñcana) *adj.* [PaiLaNā.49] not having anything, without possessions, poor, AMg. समणे भविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुसे Āyār. 2.7.1(607); यावच्चापुसे अणगारे ... अणगारे अममं अकिंचणे Nāyā. 1.5.35; एवं से संजए ... अणियाणे अवहिहेस्से अममं अकिंचणे छिण्णमंयं निरुवव्वं Pañhā. 10.11; गुत्ता गुत्तिदिया गुत्तवंपयावी अममा अकिंचणा Uva. 27; से णं अणगारे भविस्सुइ ... अममे अकिंचणे निरुवव्वे RayPa. 813; नामाणुगामं रीयंतं अणगारं अकिंचणं । अइ अणुपवेसेजा Utt. 2.16; अकिंचणा उज्जुवडा निराभिसा Utt. 14.41; 21.21; अणगारं अकिंचणं । असंजत्तं गिहत्थेसु तं वयं वम माहणं Utt. 25.28; 29.47; सुओवसंता अममा अकिंचणा Dasave. 6.68; 8.63; परिणिबुडे अणासवे अममे अकिंचणे Kapp. 118; मेहि पओसं न करिज पंछिण से होइ वते विरए अकिंचणे ĀrāhPaḍ. 750; JM. पंचसमियं तिगुत्तं अकिंचणं चत्तगिहिसं Erz. 61.18; रागरहियं अणपसमच्छियमकिंचणं गिउणवुद्धिं (सीसं वाएज्ज) Cand. 49(1); Apa. चत्ता नामि का वि विहवंगण तद्धि कम्मयरी आसि अकिंचण SūtiSam. 1.2.

अकिंचणदा (a-kiñcana-dā < a-kiñcana-tā) *f.* the state of

अकिंचनया

50

अकिरिब

having nothing, possessionlessness, Jś. स्तुतीमदवअल्लवलावतवसंजो अविच्छेदा ॥... इमं धम्मं Maññ. 754(8)

अकिंचनया (a-kiñcana-yā < a-kiñcana-tā) *f.* the state of possessing nothing, pennilessness, possessionlessness, AMg. चउ-चिवा अकिंचनया ण्णता, मयअकिंचनया, वडअकिंचनया, कायअकिंचनया, उवगरणअकिंचनया Thāpa. 4.2.353(310); सुत्तीण सुत्तोण अज्जेवणं मइवेणं ... अकिंचनयाणं हीणे वंसचैरवासणे Naya. 1.10.3.

अकिंचन्यह (a-kiñcanha < a-kiñcanya) *n.* the state of being possessionless, Jś. तवयागमकिंचन्यं वन्हा इदि दहपिहं होदि (धम्मो) BaApu. 70.

अकिंचिगर (a-kiñci-gara < a-kiñcit-kara) *adj.* doing nothing, good for nothing, JM. गवचित्तो मूढमणो सय च जाओ अकिंचि गरो BhuvKevCa. 798.

अकिट्टिम (a-kiṭṭima < a-kiṭṭima) *adj.* 1 not created, without origin, Jś. लोओ अकिट्टिमो खलु अणारणिहणो सहावाणप्प(ए)ण्णो Maññ. 714(8); 2 not built, natural, Apa. वंदहि णिमवण अकिट्टिमं पडिमामंछियं जमुत्तमं JasCa. 4.28.30.

अकिट्ठ (a-kiṭṭha < a-kiṭṭha) *adj.* not troubled, AMg. समणसु भगवओ महावीरसु, अस्स मिह पभावेण अकिट्ठे अबवहिण अरिता-विण उहमाणं Viy. 3.2.43 (3.129); JM. पेच्छमि तुज्झ पंतं ... मह ताहेण विधिहं रामेण अकिट्ठवस्सेण PaumCa.(V.) 53.52.

अकिट्ठ (a-kiṭṭha < a-kiṭṭha) *adj.* not ploughed, not cultivated, JM. सासा अकिट्ठमाया उज्जाणदुमा य कल्लरोणमिया । पुंउच्छु-वाउपया, नामा वि य पट्ठमाया PaumCa.(V.) 33.14; Apa. अज्जु अकिट्ठवच्चवणणहिं डेत्तमूमि पयवि य वुवणणहिं JambūSūCa. 1.13.6.

अकिणंत (a-kiṇanta < a-kiṇat) *adj.* (pr. part.) not buying, JM. अरंत्तनियत्ताणं अकिणंताणं अकारवित्ताणं । धम्मट्ठा दायवं गीहीहि अस्माअथं सुद्धं MaññKa. p.30. r.180.

अकिण्ह (a-kiṇha < a-kiṇṇa) *adj.* not black, AMg. जे य अकिण्ह अतीला असिय अमीआ अलोहिवा तह य । ते सुमरसु सेवयं तिद्धे ArihP.(Su.) 14.

अकिट्ठण (a-kittana < a-kittana) *n.* not praising, absence of praise, AMg. अरंत्तणं जेव अपत्थणं च अविताणं जेव अकिट्ठणं च । इत्थीज्जणस्स Uti. 32.15.

अकिट्ठणिज (a-kittaniija < a-kittaniya) *adj.* not fit to be praised, despicable, AMg. परिगहस्सेड व अट्ठाणं ... करंति कोहमाणमालोमे अकिट्ठणिज्जे Panhā. 5.6.

अकिट्ठि (a-kitti < a-kirti) *f.* infamy, AMg. णो अहारिहं पायअट्ठि ... पडिवज्जेजा, तं जहा ... अकिट्ठि मे सिया Thāpa. 3.3.339 (170); अजाणुचरो साहू लहह अकिट्ठि सु अचिरेण Gacchā. 63; JM. दुल्लंछणं अकिट्ठि ... गंतुं पिय वेसहरं न जुज्जणं पडिवज्जणस्स VajLag. 569; Jś. अजाणुचरो साहू लहह(इदि) अकिट्ठि सु अचिरेण BhaĀrā. 330; Apa. पहिलउ फुणु अकिट्ठिहिं धावइ JambūSūCa. 5.13.21; जहिं अकिट्ठि ण पावइ पनुरण SiVāCa. 1.4; पसरइ अकिट्ठि SudCa.(N.) 2.10.10.

अकिट्ठिकर (a-kitti-kara < a-kirti-kara) *adj.* producing infamy, causing disrepute, AMg. आयरियउवज्जायाणं अयसकरा अवणणकरा अकिट्ठिकरा बहूहि असुभ्भावुवभावणाहिं Viy. 9.33.108 (9.240)

अकिट्ठिकरण (a-kitti-karaṇa < a-kirti-karaṇa) *adj.* causing infamy or bad reputation, AMg. तदयं च अदिण्णादाणं — अकिट्ठिकरणं अपज्जं ... दुरंतं Panhā. 3.1; JM. एरिसं कज्जं । रइयं बंधुवहत्थं अकिट्ठिकरणं च लोगम्मि PaumCa.(V.) 8.104.

अकिट्ठिकारग (a-kitti-kāraga < a-kirti-kāraka) *adj.* [also अकिट्ठिकारय] producing infamy, AMg. सेज्जे इमं गामागर-जाव-रणिडेसेसु सुसणा मरंति, तं जहा - अयसकारगा अवणणकारगा अकिट्ठिकारगा Uvav. 117; आयरियउवज्जायाणं अयसकारणं अपण्णकारणं अकिट्ठिकारगं Viy. 15.109 (15.141); 15.149 (15.187)

अकिट्ठिजणय (a-kitti-janaya < a-kirti-janaka) *adj.* giving rise to infamy, AMg. जे य न अकिट्ठिजणं भावज्जणं नज्जकार्यं य । ... वंछगयपाणसेसे दि Gacchā. 55.

अकिट्ठिम (a-kittima < a-kiṭṭima) *adj.* not artificial, natural, AMg. बहुसमरणिज्जे मूमिमां ण्णसे ... तं जहा - किट्ठिमहि जेव अकिट्ठिहि जेव Jambuddi. 1.21; पाणाविहपंभवणं हि मणीहि उव-सोमिणं ... किट्ठिमहि जेव अकिट्ठिमहि जेव Jambuddi. 2.57; JM. जह जेवणमकिट्ठिमसुण्णीं तह माणं पि । दोनं ति नोवल्लखइ अयत्तमिदि-याहं ViĀvBhā. 475(473); अकिट्ठिममण्णाओ तरणीओ MaViCa.(G.) 7b.12(2); Ś. (विहसमाया) अजं उअ सोहदि वंछणसिलिद्धो अकिट्ठिमो निलओ Naiṣa. 3.8.6; (महिक्का) सयसाण व यत्ताणं आजगमपयी(कि)ट्ठिमं पिरमं MallMak. 6.6; Apa. अवि अकिट्ठिमं विजणवणं DhamPar. 6.9.10; सुयल अकिट्ठिमं मह मुणिगाहं ViĀvBhāCa. 10.17.2.

अकिट्ठिवद्धण (a-kitti-vaddhana < a-kirti-vardhana) *adj.* who increases his ill-fame, JM. पमयइ वमज्झा पि(इवि) तयं हा पाव अकिट्ठिवद्धणो तं सि NaPañKa. 5.73.

अकिट्ठ (a-kida < a-kṛta) *adj.* which is not performed, Ś. (अनसूया) ण जुत्ते अकिट्ठसकारं अदिपिविसेमं उज्जितअ सच्छंददो गमणं Śāṅk. 12.20(1)

अकिट्ठथ (a-kidattha < a-kṛtārtha) *adj.* [f. -a] who has not fulfilled his or her purpose or desire, Ś. (सुपण्खा) लखसणमासादिभ मूढममिद्धं सुरस्सदी विअ अकेदव्या एव गिपुस मिह AscaCā. 2.0.4; (दीर्घायम) अण्णं अण्णवमीरतिवत्थाणेसु अण्णसिअ अकिट्ठथेण मण पविट्ठा दुवावरइ SubhāDha. 5.2.12.

अकिट्ठपुण्णा (a-kida-puṇṇā < a-kṛta-puṇyā) *adj.* (f.) who has not acquired merit, > (सामादि) हद्दी अकिट्ठपुण्णाणं मण मरिद्धं पि अण्णो इच्छाणं ण पारिइ Rāṇa. 3.18.29.

अकिट्ठार (a-kidāara < a-kṛtādāra) *adj.* not honoured, not shown respect to, Ś. (विदूषक) ण क्खु वाअसेहि अकिट्ठारस्स वि सहअरसाहिणो सोहमं पिअउले वि पणवअरी SiñMañ. 2.23 (p.47)

अकिट्ठथ (a-kiyattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his work, who is unsuccessful, Apa. परममर अकिट्ठथ किंस्स कि अवसाणि अमहत्तणु होमइ BhaviKa. 14.3; अकिट्ठथं जिह दुज्जणकोवइ BhaviKa. 53.2; हं पविट्ठु विट्ठु अकिट्ठथउ BhaviKa. 112.9; कि बहुणा ते अकिट्ठथु जाइ दुज्जणज्जो किउ उवयाण पाइ SudCa. (N.) 6.1.16.

अकिट्ठण (a-kiyāṇaṇ < a-kṛtvāṇam < a-kṛtvā) [v. l. अकिट्ठा णं who has not done] *her.* not having done, without doing (Leumann), AMg. अकिट्ठणं सुसुयायं अयंता केवली जिणा । जसमणविष्णुमुक्का सिद्धि वगइ गया Uvav. 142(172)

अकिरि (a-kiri) [shortened form of अकिरिया metri causa] cf. अकिरिया, AMg. अण्णहणं तव जेव बोदाणे अकिरि निव्वाणे Thāpa. 3.3.418(195)

अकिरिय (a-kiriya < a-kriya) *adj.* 1 not having any activity, AMg. तत्थ णं जे ते वीतरागसंजता ते णं अकिरिया Viy. 1.2.10 (1.97); जीवा किं सकिरिया, अकिरिया । गोयमा नो अकिरिया सकिरिए वा सकिरीया वा Viy. 11.1.23 (11.21); ओराळियसरीराओ कइकिरिए ।

अकिरियआया

51

अकुक्कुय

गोयमा सिय तिरिरिय सिय चउकिरिय सिय पंचकिरिय, सिय अकिरिय Viy. 8.6.258 (8.258); वोदाणं अकिरियं जणयइ । अकिरियाए भविता तओ पच्छा निज्झइ ... सुवदुक्खणमंते धरेइ Utt. 29.28; जे भिक्खु अकिरिय अल्लसए अकोइ अमाणे ... पो आसंयं पुरओ धरेज्जा Sūy. 2.1.60; 2.2.44; 2.4.24; तज्ज णं जे ते असंसारसंनयणा ते णं निद्धा, सिद्धा णं अकिरिया Pannav. 22.7 (573); तज्ज णं जे ते वीयरगसंजया ते णं अकिरिया Pannav. 17.1.25 (1142); जीहा णं भंने किं सकिरिया अकिरिया । गोयमा जीवा सकिरिया वि अकिरिया वि Pannav. 22.7(1573); JM. स एव ... ककिरिय सहावसंति ए अपंतणणे अयंतदंसेणं PañSu. 45; 2 doing no evil deed, AMg. पसंयमगणिणं सुत्तविहे पणत्ते, तं जहा — अपावणं अतावज्जे अकिरियं ... अभुतामिसेणं Tūhāṇa. 7.131; JS. उवसंतवयणमणिहत्थवयणमकिरियमजीहरे वयणं Mūlā. 378(5); BhaĀrā. 124; 3 who holds the view that there is no action (for which men can be held responsible), AMg. नत्थि परसमय वत्तवया । यमहा । जमहा परसमय अपट्टे अहेअ असंभावे अकिरिया ... मिच्छादंरणमिति वट्टु AnuOg. 525; तवसंजमयत्तंरण, अकिरियराहु-मुहुद्धरिणं पिच्छं Nandī. 9; किरियं च रोयए धीरे अकिरियं परिवज्जए Utt. 18.37; किरिय अकिरियं विनयं अत्राणं च महासुणी । एहि चउहि ठाणेहि मेयेने किं पभासइ Utt. 18.23.

अकिरियआया (a-kiriya-āyā < a-kriyātman) *m.* who holds the view that the soul is inactive, cf. **अकिरिय 3**.

अकिरियवाइ (a-kiriya-vāi < a-kriyā-vādin) *m.* one who holds the view that the soul is inactive and hence not liable for his actions, AMg. लयवसेयी य अणगणहि णो किरियमाहंसु अकिरियवाइ Sūy. 1.12.4; ते एवमस्वेति अबुज्जमाणा विरुवस्वाणि अकिरियवाइ 1.12.6; स्तं पि ते एव अकिरियवाइ Sūy. 1.12.8; [in all these cases there is a *v. l.* **अकिरियआया**] अकिरियवाइ यावि भवइ Dasā. 6.3; चउरासीटीए अकिरियवादीणं ... बूहं किच्चा ससमए ठाविअइ Nandī. 88.

अकिरिया (a-kiriya < a-kriyā) *f.* 1 the doctrine of inactivity, AMg. किरियाकिरियं वेदभियाणुवायं अण्णाणिवाणं पट्थिच ठाणं Sūy. 1.6.27; किरिया-अकिरियां च पुडो य वारं Sūy. 1.10.17; किरियं अकिरियं विणयं ति तथं Sūy. 1.12.1; 2.1.36(662); 2 evil or bad act, AMg. अकिरियं परिजानामि किरियं उवसंज्यामि Āv. 4.29; अकिरिया ति विहा पत्ता, त जहा — पओगकिरिया, समुदायकिरिया, अण्णाण-किरिया Tūhāṇa. 3.3.404 (3.193); JM. अत्रहा किरिया अकिरिया कुलडानारीकिरियासमा PañSu. 40 (comm. अक्रिया हि अशोभना क्रिया); तो सुव्वाओ अकिरियाओ ओहाट्ठियाओ भविस्संति ĀvTī.(H.) 368a. 6; वरिसारसे पुण्णे वयंतस्स अकिरियाणिमित्तं पिज्जाइएहि दुवक्खरियाः (= द्वयक्षरिका - वेदया) उवट्टुविया ĀvTī.(H.) 429b. 2; 412a. 1; JS. ण य इच्छंति अकिरियं जिणवयणददिकमं कायं Mūlā. 844(9); 3 not a proper upkeep (by dusting etc.), JS. (वसदी विविता सा 228), अकिरियाए इ । वसदि असंस्तए णिण्णहुडियाए सेज्जाण BhaĀrā. 230 (comm. समाजैनादिरहितायां रुद्धायाम्); 4 *f.* absence of activity, inactivity, AMg. नत्थि काइ किरिया वा अकिरिया वा — एवं भणंति नत्थिक्कादिणो वामओगवादी Pañhū. 2.5; जमहा परसमय अण्टे अहेअ असंभावे अकिरिया AnuOg. 523(3)

अकिरियाया (a-kiriya-āyā < a-kriyātman) *adj.* who holds the view that the soul is inactive, AMg. जे केइ लोगमि उ अकिरियाया अण्णेण पुट्टा धुयमादिस्संति Sūy. 1.10.16.

अकिरियावाइ (a-kiriya-vāi < a-kriyā-vādin) *m.* holder of the view that the soul is inactive, there is no action on his

part, AMg. (अथम्मपक्खस्स विभंगे) तस्स णं इमाइ तिणिण तेवट्टाई पावाडुयसवाइ भवतीति मन्हायाइ, तं जहा — किरियावाइण अकिरियावाइण Sūy. 2.2.76; चत्तारि वादिसमोसरणा पणत्ता, तं जहा — किरियावादी अकिरियावादी Tūhāṇa. 4.4.530 (4.345); अट्ट अकिरियावाइ पणत्ता, तं जहा — एसावाइ, अणेगावाइ ... णसंति परलोगवाइ Tūhāṇa. 8.22 (8.607); चउरासीटीए अकिरियावादीणं Samav. 137; कइ णं भंते समोसरणा पत्ता । गोयमा चत्तारि समोसरणा पत्ता, तं जहा — किरियावादी अकिरियावादी Viy. 30.1.1 (30.1)

अकिलिट्ठ (a-kiliṭṭha < a-kliṣṭa) *adj.* not complicated, smooth, JM. अत्तयणाणिणा भगवया अकिलिट्ठमिसग्गोवस्सं परमणलियम-काहलनगवज्जं मणियं CaupCa. 57.1; M. अकिरिद्धिलिट्ठोरिअकिरिओ सो णवणीअंदिं (गओ) ŚrīKāv. 3.23.

अकिलिन्न (a-kilinna < a-kinna) *adj.* free from perspiration, JM. पंचयंकसरकंती अकिलिन्नो हरिचवेलचविलो सो (राया) Kumā.Ca.(H.) 2.1.

अकिलेसअंत (a-kileśaanta < a-kleśayat) *adj.* (rr. part.) not troubling, Ś. (शरिजात) एमो उण सुअं बालो वि ... अकिरिअंतो भिक्खत्वं ... जणओ विअ रक्खइ सुवज्जणं ĀnaSu. 2.7 (p. 26)

अकिवणवयण (a-kivana-vayaṇa < a-kṛpāṇa-vacana) *adj.* without words pleading (for mercy), M. (दीपदी) अणमियसि-राणअकिवणवयणाणनमुक्कसमरमगाणं । वीरण माणभंगो सुदुसहो पाणभवाओ PārthaPa. 56 (p. 23)

अकीइखइय (a-kīḍa-khaiya < a-kīḍa-khāḍita) *adj.* not eaten by insects, JM. वेणुसुदी वट्टं अगुक्कमुक्कं अकीइखइयमित्यादि KaKoPra. 40.27.

अकीय (akīya < akika?) *n.* cornelian, JM. मणामित्थ वारसी-रयणा लाल अकीया य पेहज्जा RayPa. 103.

अकीयकड (a-kīya-kaḍa < a-kṛita-kṛta) *adj.* (nms) which are not bought and prepared for the monk, AMg. सुद्धं उंउं ... अत्थमकारितमसंकपियमणह्यमकीयकडमणुहिट्टं Viy. 7.1. 20 (7.25); Pañhū. 6.7 (comm. न क्रीयते न क्रयेण साध्वर्ष कृतः अक्रीतकृतः)

अकीरमाण (a-kīramāṇa < a-kriyamāṇa) *adj.* (pr. part.) not being able to do, AMg. गोसालस्स भंखलीपुत्तस्स सरोरास्स किं पि आवाहं वा वावाहं वा छविच्छेइ वा अकीरमाणं पासित्ता Viy. 15.52 (15.66)

अकीला (a-kilā) *adj.* (f.) without a nail or defect, JM. सुद्धा भूमी पयसयीला य । दव्वेसपत्तिगरहिया अण्णेसि होइ PañcāPra. 7.10 (अस्थ्यादिश्लथरहिता)

अकुइय (a-kuiya < a-kucika) *adj.* shaking, rickety, AMg. अगमिगहिय-सेज्जासणियस्स अपुञ्जाकुइयस्स (निग्गथस्स) ... संजमे दुराराहाए भवइ Kapp.(S.) 53.

अकुइहल (a-kuūhala < a-kutūhala) *adj.* without curiosity, AMg. सुविणीए ति वुचइ । नीयावत्ती अयवले अमाइ अकुइहले Utt. 11.10; 34.27.

अकुओभय (a-kuo-bhaya < a-kuto-bhaya) *adj.* [also अकुतोभय] not causing fear from any side, AMg. लोगं च आणाए अभिसमेच्चा अकुओभयं Āyār. 1.1.3.2; 1.3.4.3.

अकुक्कुय (a-kukkuya < a-kaukṛta = niścāla) *adj.* [cf. कौक्कुय] 1 without moving, AMg. अवि झाइ स महावीरे आसणत्थे अकुक्कुय झाणं Āyār. 1.9.4.14; अकुक्कुओ निसीएज्जा न य वित्तासए परं Utt. 2.20; 2 without faltering, AMg. अकुक्कुओ तत्थइहियास-एज्जा रयाइ खेवज्ज पुरे कडाइ Utt. 21.18.

अकुंकुम

52

अकुल

अकुंकुम (a-kuṅkuma) *adj.* without saffron, M. अकुंकुम-मन्त्रेण अस्मिन्नायमन्त्रेण ... मन्त्रेणकिरणायवी KapMañ. 3.26.

अकुच्छ (a-kuccha < a-kutsya) *adj.* not to be despised or loathed, JM. बोद्धमिणा अकुच्छो अकुच्छो सह सीलभावणे (comm. सत्तमिति कथा) Pññ.Pra. 14.34.

अकुट्ट (a-kuṭṭha < ā-krusta) *adj.* despised, cried down, AMg. न अनेलण परिणिहिणं संविख्खं ओमोदरियाए से अकुट्टे व हए व लुणि वा Āy. 1.6.2.2.

अकुट्ट (a-kuṭṭha < a-kutsya) *adj.* not despicable, not loathsome, JM. नएण अकुट्टकुट्टे अट्ट सुवणे गुणा हेति Pññ.Pra. 14.32.

अकुट्टिल (a-kuṭṭila < a-kuṭṭila) *adj.* 1 not crooked, straightforward, honest, AMg. मच्छ व मोक्खं परं पदं जिणवोऽदिट्ठेणं सिद्धिमेणं अकुट्टिलेणं Viy. 9.33.76 (9.208); पनया विष तेसि हेति — दाणवीमयउल्लुङ्गिलउल्लुङ्गणयउल्लुङ्गणारा Paññ. 4.8; 8.7; 10.12; Jambuddi. 2.15; मन्थेणं अकुट्टिलेणं हेता परीसहसंयुं Kapp. 114; Apa. अकुट्टिलमहि ण मच्छन् वाङ्मउ पाहहेँ छउरसमोयणु वङ्मउ DhamPar. 2.13.10; 2 not folded, plane, Jñ. भूमिसमंदल्लुओ अकुट्टिल एणि अप्पणो व (फल्यसंवारो) BhaĀr. 6.643.

अकुणत्तर (akunattara < ekonasaptati) *num.* [v. l. अगुणत्तर, the writing of कुण and गुण represents original अठण=एकोन 'less by one'] sixty-nine (lit. seventy minus one), AMg. अठ्ठातीसं जोगणसहस्रसं वावीसं च सहस्रसं चत्तासि च अकुणत्तरे जोगणसए दारससु य दारससु य अवाहाए अंतरे पणत्ते Jivabhi. 3.827 (comm. अगुणत्तरा य चत्तरे दारत्तरे पुक्खवरससु)

अकुणन्त (a-kunanta < a-kṛnavat) *adj.* (pr. part.) [f. -न्ती] not doing, JM. अकुणन्ता य कुणन्ता गुरुणो वयणाणि दुक्खिया सुहिवा DhammoMā. 21; सेवइ कालम्मि गुणं अकुणन्तो ज्ञाणजोगवाधायं Dham-RaPa. 50; M. अकुणन्ती णलणी चेय वंथिया संगमं सस्मिणा Līlā. 528; Apa. कम्मं अकुणन्तु PāDo. 142.

अकुणमाण (a-kunamāṇa < a-kṛnavāna) *adj.* (pr. part.) not performing, Jñ. खवगपडिजणणाणं मिस्सगण्णणादिमकुणमाणेण । अप्पा चत्तो हविस्वरदीदो खवगो हवदि चत्तो BhaĀr. 675.

अकुण्ड (a-kunṭa < a-kunṭa?) *adj.* not mutilated in the limbs, JM. (छत्तीस गुणा इमे गुरुणो) चउरलो अकुण्डाई वदिरत्तणवत्तिओ तवे सत्तो PavSāro. 544 (comm. अकुण्टादिः संपूर्णपाण्यादिः)

अकुण्ठ (a-kunṭha) *adj.* [also अउण्ठ] unhampered, unblunted, M. कुलमकोअणो । जामु मिसण्णो अज्जवि अउण्ठवाणो चिय जयम्मि GaudVa. 742; स. उ महुवासराणं अकुण्ठकल्लंठकंठाणं GaudVa. 596.

अकुण्डल (a-kunḍala) *adj.* without the earring, M. अकुण्डल-मकुण्डलं मुक्कमंडलोवूरेण KapMañ. 3.26.

अकुण्डिय (a-kunḍiya < a-kunḍika) *adj.* lacking in an oil-vessel, AMg. धण्णे सत्थवाहे ... अकुण्डियस्स कुण्डियं दल्लय Nāyā. 1.15.6.

अकुण्ठ (a-kunḍha < a-kunṭha) *adj.* not lazy, zealous, JM. उण्डवाउण्डा जम्मि कुण्डासहा समकुण्डा KumCa. (H.) 1.19.

अकुन्त (a-kunta) *adj.* without a spear, AMg. से किं ते नो गोणे । अकुन्तो सकुन्तो, अमुग्गो समुग्गो ApuOg. 265.

अकुमारभूय (a-kumāra-bhūya < a-kumāra-bhūta) *adj.* who is not a celibate, AMg. अकुमारभूय जे केइ कुमारभूय ति हे वए Samav. 30 (v. 30); Dasā. 9.2.12.

अकुय (a-kuya < a-kuca) *adj.* not shaking, firm, AMg.

आसणे उवविट्ठेजा अनुचे अकुय थिरे Utt. 1.30.

अकुरुदुकुभुरुदुक्कं (a-kuruḍukka-bhuruḍukkam < ?) *adv.* [onomatopoeic?] not making an ugly noise (while eating), JM. उवउत्ता अकुरुदु ... अकुरुदुकुभुरुदुक्कं उवावदिहिणा अ सवुद्धा नेमति ViMāPra. 48.25.

अकुल (a-kula) *n.* a non-kula (who does not belong to the kula religion), Apa. अकुलकुलं संजोण कुलपणी उल्लिखिआइ MahāPa. (P.) 83.5.11.

अकुलपुत्ती (a-kula-puttī < a-kula-putrī) *f.* a woman of an ignoble family, JM. तं अकुलपुत्ती जा एवं वरेति Āvṭi. (H.) 55b.5.

अकुलय (a-kula-ya < a-kula-ja) *adj.* not born in a noble family, low-born, JM. पणमि व पुव्वयं कलया न जंति अकु-लया पुरिसा UvMā. 57.

अकुलिया (a-kuliyā < a-kudiyā) *adj.* (f.) not having a wall, AMg. से किं ते नो गोणे । ... अकुलिया सकुलिया ApuOg. 265 (a bird is called सकुलिया=सकुलिका when it has no wall (कुलिय).

अकुलीण (a-kulīṇa < a-kulīṇa) *adj.* not belonging to a noble family, M. अकुलीणे वि नुयमने कलणविट्ठेणे वि दल्लयगमणे (बोद्धो) Līlā. 177; JM. अकुलीणो दोमुहओ ... मुरउ वव खलो VajLag. 52; Apa. अकुलीण जे उट्टु होइ कुलीणं ते खल्ल वि पुण RāNeCa. 7.5.18; अकुलीण अवस मन्थणं जडेइ JambūSāCa. 6.5.2.

अकुलीण (a-ku-ṭīṇa < a-ku-ṭīṇa) *adj.* not resting on the ground, M. Līlā. 177; JM. VajLag. 52; Apa. RāNeCa. 7.5.18; JambūSāCa. 6.5.2.

अकुविद (a-kuvida < a-kupita) *adj.* not angry, Ś. (शण्डिल्य) अचंचरं अचंचरं, अकुविदो णाम लोडेदि किल भओ BhagAju. 11.20; (विदूषक) मो वअस्स, किंदि नय पुच्छिओ किं अकुविदो कोदि अत्तमं SubhDha. 1.15.6.

अकुव्व (a-kuvva < a-kurvat) *adj.* (pr. part.) not doing, AMg. तुट्ठि पावकम्ममणि नवं कम्ममकुव्वओ Sūy. 1.15.6; अकुव्वओ नवं राविय कम्मं नाम विधाण Sūy. 1.15.7; जे किंचि पावगं भगवं तं अकुव्वं विथइं उज्जिता Āyā. 1.9.1.18; Jñ. परमपणामकुव्वं अप्पणं पि य परं अकुव्वंतो SamSā. 63.

अकुव्वन्त (a-kuvvanta < a-kurvat) *adj.* (pr. part.) not doing, Jñ. तं उभयमकुव्वन्तो तमिह कं तस्स एो कत्ता SamSā. 104; 93.

अकुव्वमाण (a-kuvvamāṇa < a kurvamāṇa = akurvāṇa) *adj.* (pr. part.) 1 not doing, AMg. विहाय देइं पणोहि पावे कम्मं अकुव्वमाणे एस्स महे अग्धि विधाहिणं Āyā. 1.8.3.1; इत्थीसु या आरयेमेहुणा उ, परिगहं चेव अकुव्वमाणे Sūy. 1.10.13; तए णं अहं तं पुरिसं जोयंतगं चेव तुल्ले, तुल्लेता छविच्छेयं अकुव्वमाणे जीविआओ ववरोवेमि RāyPa. 762; 2 not setting (one's mind) on, अज्जत्थ दत्थइ मणं अकुव्वमाणं विणणं पज्जुवासंति Viy. 2.5.97 (2.14); अज्जत्थ दत्थइ मणं अकुव्वमाणे इट्ठे ... माणस्सए कामभोए पज्जुमवमाणे विहरेज्जा SūrP. 20.7; 3 not acquiring, इह जीविणं नय अससयम्मि धणियं च पुत्ताइ अकुव्वमाणे Utt. 13.21.

अकुसल (a-kusala < a-kuśala) *adj.* 1 not skilled, unskilful, AMg. अहो णं इमे पुरिसे अदेसकालणे अखत्तणे, अकुभले, अंडिण, अविवत्ते, अमेधावी Sūy. 2.1.7; सचेव पुरिसे बाळ अखत्ते ... अकुसले RāyPa. 758; JM. उप्पायत्थाकुसला विभागजायं ण इच्छंति SamPa. 3.38; Ś. (विदूषक) तं पुण सअलं अवहारिअ कहिदं अकुसला मे बुद्धो TapSāṃva. 2.2.36; 2 evil, inauspicious, AMg. वयणं सावज्ज-

अकुसलकम्मोदय

53

अकोस

सकुसलं स्राद्धान्तरहणिज्जं अधम्मज्जणं भणंति Pañhā. 2.11; तस्य वि य भवन्तानि या नीचकुलसमुत्पन्ना आरियजणे पि लोगवज्झा तिक्खिभूया अकुसला Pañhā. 3.22; Apa. (निज्जर) मोक्खबंधमेहि नियाणिय कुसलकुलमूल परिणायि JambūSūCa. 11.9.3; दुइमुइमुंजण्हो निज्जरा अकुसल अउउइ रिंरंतर JambūSūCa. 11.9.5; अकुसलकुलकज्जविहि सयल्लहं अविपिंसिउ विउरयइ सुवणखल्लहं VaJjhCa. 4.12.5; *n.* evil, ill fate, JM. जइ धि तुमं अम्हाणं उवरि निउेहो, तहा वि अम्हे तुम्ह अकुसलं रक्खेमो Urz. 52.15.

अकुसलकम्मोदय (a-kusala-kammodaya < a-kuśala-kar-modaya) *m.* the taking effect of (the rise of) evil karman, JM. यहाएववि पयत्ता होइ असंतो वि विउरपरिणामो । अकुसलकम्मोदयओ पइइ अवण्णाइं लिममेह Pañhā. 1.35; ŚrīDhāViPra. 105.

अकुसलखओवसमओ (a-kusala-khaovasama-o < a-kuśala-kṣamopasama-tah) *adv.* because of the partial destruction and suppression of the evil (karmas), JM. अकुसलखओवसमओ ... । आरहणायं सिद्धी विसुद्धइसाहणी होइ ĀrāhPaḍ.(V.) 978.

अकुसलदंसण (a-kusala-damsaṇa < a-kuśala-darśana) *adj.* the sight of which is inauspicious, Ś. (मानुसती) इदं मे अकुसलदंसणं पडिमादि सिविणअं VeniSām. 2.2.11

अकुसलनिवित्ति (a-kusala-nivitti < a-kuśala-nivṛtti) *f.* abstinence from evil activity, JM. मय्युत्तिमाइयाओ गुसीओ तिक्खि होति नायच्चा । अकुसलनिवित्तिरूपा कुसलपवित्तिरूपा य PavSaro. 595.

अकुसलपरिणाम (a-kusala-pariṇāma < a-kuśala-pari-nāma) *m.* evil effect or transformation, AMg. अकुसलपरिणाम-भंदुविज्जणुविजाणय (इमे एगिदिप वरण) Pañhā. 1.13.

अकुसलमण (a-kusala-maṇa < a-kuśala-maṇas) *n.* evil mind, evil mental disposition, JS. अकुसलमणस्स रोधो कुसलमण-पवत्तओ चव Mūlā. 383(5)

अकुसलमणनिरोह (a-kusala-maṇa-niroha < a-kuśala-maṇo-nirodha) *m.* prevention of the evil transformation of the mind, AMg. से कि तं जोगपडिसंजीणया तिविहा, अकुसलमणनिरोहो वा Viy. 25.7.576 (25.214)

अकुसलवइनिरोह (a-kusala-vai-niroha < a-kuśala-vān-nirodha) *m.* prevention of the evil transformation of the speech, AMg. से कि तं जोगपडिसंजीणया तिविहा णणत्ता, अकुसलवइ-निरोहो वा कुसलवइउदीरणं वा वइए वा एगत्तीभावकरणं Viy. 25.7.577 (25.214)

अकुसलाणुबंधि (a-kusalāṇubandhi < akuśalāṇubandhin) *adj.* having evil consequences, JM. अइप्पमूया अत्ते सवा ... अकुस-लाणुबंधिणो PañSu. 27.

अकुसलारंभ (a-kusalārambha < a-kuśalārambha) *m.* evil activity, JM. न खलु अकुसलारंभो हिउं PañSu. 27.

अकुसील (a-ku-sīla < a-ku-śīla) *adj.* not having a bad conduct, i. e. having a good conduct, AMg. अकुसीले सया भिक्खू नेव संतुगियं मए Sīy. 1.9.28.

अकुसुम (a-kusuma) *adj.* without menstruation, Apa. मासेकेण णवर तदि नायण सा अकुसुमु णिएवि गयटायर DhamPar. 7.9.8.

अकुहय (a-kuhaya < a-kuhaka) *adj.* not tricky, not deceitful, AMg. अलोडुए अकुहए अवाइं अणिसुणे यावि अरीगवित्ती Dasave. 9.3.10.

अकुअणता (a-kūṇatā < a-kūjanatā) *f.* the state of not cooing, AMg. अकुअणता, अककरणता, अगवज्झाणया Tṭhāpa. 3.3.384

(3.188[9])

अकृणिआ (a-kūṇiā < a-kūṇitā) *adj.* [f.] not contracted, wide open, M. सा चडुला कह पु गुणुज्जेसु लच्छी अकृणिअं गुणउ । ... पायाकतिमिस्सवाहिअं दिट्ठि GauḍVa. 933.

अकूर (a-kūra < a-krūra) *adj.* not cruel, JM. लोधण्णिओ अकूरो मीरू असहो सदविसुओ (इगवीसुणो हवइ सड्डो) PavSaro. 1356; *m.* name of one of the sons of Vasudeva, JM. वमुदेवस्स य (पुत्ता) अकूर-सारण-सुहदरगारिणो VasuHi. 77.18; 110.27; तस्स कयजायकम्मस्स कयं नाय अकूरो सि VasuHi. 122.1.

अकूर (akūra = an-īṣat) Deśī. *adv.* not little, much, JM. सुवणिआनागल्हीअकूरकहरिसमीसिउडसिअं । पेच्छ ... हिताल्लमंअरिअं KumāCa.(H.) 3.65.

अकूवार (akūvāra < akūpāra) *m.* ocean, Apa. गुणुप्पणणे-हेहिं णिणुद्धेहो अकूवारवीरेहि खोराहदेहो (देवदो) MahaPu.(P.) 46.6.10; अकूवारदीसिरायाण नाणं सजीआवओगाइ पगणपमाणं VaJjhCa. 8.10.4.

अकेज्ज (a-kejja < a-kreya) *adj.* [also अकिज्ज] not to be purchased, AMg. मुक्कोयं वा मुक्कोयं अकज्जं केज्जेव वा । पणियं नो वियागरे Dasave. 7.45.

अकेवल (a-kevala) *adj.* not single, manifold, AMg. एस ठाणे अगणिय अकेवलं अउडिणुणे ... एगत्तिसिउ अजाडू Sīy. 2.2.32 (710); 2.2.57(712); 2.2.62(713)

अकेवलि (a-kevali < a-kevalin) *m.* not an omniscient person, AMg. तए णं से गेयाले मेखलीपुत्ते ... लावत्थीए जगरीए ... अक-वली केवलिप्पलावी ... अजिणे जिणइदं पणसेमाणे विहरइ Viy. 15.9 (15.6)

अकेसर (a-kesara) *adj.* without pollens, AMg. विउ समेस-कडाहं एथाइं होति एगजीवस्स । पेतयं पत्ताइं संकलरसंकलरं भिजा Pannav. 1.48 v.49 (1.54 v.95)

अकोउडल (a-kouhalla < a-kautūhalla) *adj.* without curiosity, AMg. नो भावा नो वि य भावियप्पा अकोउडले य सया उ पुज्जो Dasave 9.3.10; JM. मोहाभिभवो सव्वत्थ अकोउडलत्तां च CaupCa. 15.17; Apa. अविआउ अराउ अकोउडल्ले BhaviKa. 1.6.

अकोप्प (a-koppa < a-kopya) *adj.* charming, AMg. पमया वि य तेसिं होति पसत्थलकखणअकोप्पज्जाजुयला ... अवितासा कामाणं Pañhā. 4.8.

अकोलउत्त (a-kolautta < a-kaulatva) *n.* the state of be- longing to an ignoble family, JM. गच्छमाणं बलण्यमहारिणिमि अव- लंविज्जण जायअं, बहुमज्जिअण अकोलउत्तं पसंसिअणं भिल्लउत्तं ... बलसंलगाए गियबालयस्समेय गलयमि संदामिया रउजू CaupCa. 208.18.

अकोविय (a-koviya < a-kovida) *adj.* not knowing, igno- rant, AMg. आरंभाइं ण संकंति अविउत्ता अवोविया Sūy. 1.1.2.11; 1.1.2.18; एयं तक्काए साहेता धम्माधम्मे अकोविया Sūy. 1.1.2.22; 1.1.3.2; भिक्खुचरियाअकोविणं सूरं मणइ अयायं Sūy. 1.3.1.3; 1.3.3.5; अकोविया आहु अयाविणहिं Sūy. 1.12.2; अदिट्ठधम्मे विणए अकोविणं असंविभागी न हु तस्स मोक्खो Dasave. 9.2.23.

अकोविय (a-koviya < a-kopita) *adj.* not violating, not disturbing, AMg. आरियं उवसंउज्जे सव्वधम्मअकोवियं Sūy. 1.8.13.

अकोस (a-kosa < a-kośa) *adj.* without the calyx, JM. उसमसामी पत्तजोव्वणे य छत्तसरिससिरो अवोसपउन्नानी ... पमापरिक्खित्त- केत्तुवो VasuHi. 162.5.

अकोस (a-kosa < a-kośa) *adj.* less than a krośa (in distance), JM. एणं ब दो व तिक्खि व दिसा अकोसं तु सव्वतो वा वि ।

अकोसायंत

54

अकंत

सम्बन्धे तु अकोसं अग्न्युज्जागाओ जा खेत्तं KappBhū. 3.4842; बावातम्मि अकोसं अटवि जले सावणं मेणे KappBhū. 3.4844.

अकोसायंत (a-kosāyanta < a-kośāyat) *adj.* (*pr. part.*) making the budform to disappear, unfolding, AMg. समणे भगवं नहावीरे... पउमविथउत्तामे गंगवत्तगपयाहिणावत्ततरंगभंगुरविकिरणतरुणोद्विहय-अकोसायंतपउमवंगीरविथउत्तामे Uvav. 16; Paṇḍā. 4.8; (Leumann, furnished with a calyx ?)

अकोह (a-koha < a-krodha) *adj.* without anger, AMg. ३० विवग्गु अकिणिण अलुसम अकोहे अमाणे ... णो आसंसं पुरओ करेजा Sūy. 2.1.60(682); 2.2.44(711); 2.4.24(753); थावचापुत्ते अणमारे ... अकोहे अमाणे अमाणं Nāyā. 1.5.35; तणं णं से भगवं समणे ... अकोहे अमाणे Jambuddi. 2.68; अकोहे अमाणे अमाणं अलोहे, संते पसंते उवसंते Kapp. 118; Apa. अकोहं अतोहं अलोहं अणाहं VaddhaCa. 8.10.10.

अकोहण (a-kohana < a-krodhana) *adj.* not irascible, AMg. एस पमोक्खे अमुंसं वेरे वि अकोहणे सचरणं तवस्सी Sūy. 1.10.12; अकोहणे सचरणं विवसावीलि ति वुद्धं Utt. 11.5.

अकोहत्त (a-kohatta < a-krodhatva) *n.* absence of irascible nature, AMg. से नूणं भंते अकोहत्तं अमाणत्तं अमावत्तं अलोभत्तं समणाणं निगंथाणं पसंथं Viy. 1.9.18 (1.418)

अक (akka) Deśi. messenger, अको दूण DeNāMā. 1.6; अको दूतः, कथं अकूट्टी अकः (comm.)

अक (akka < arka) *m.* the plant calotropis gigantea, AMg. णिरुंटी अकं तुवरि आवहे वेव तालउडा Pannav. 1.37 v.3 (1.42 v.2); M. इह वीसमइ व हिअअं फुलकसमोरत्तरहिणंवेसु ।... कणत्तसग्गेसु GauḍVa. 535; थोउज्जअविउडा इयाओ ता उदयथलीओ GauḍVa. 559; JM. अहिलसइ अककलियं कहिं पि विं महयरज्जयाओ CaupCa. 21.17.

अक (akka < arka) *m.* 1 the Sun, [PāiLaNā.4; Hem.(Gr.) 1.177; 2.79; 89; Varā.(Gr.) 2.1; 3.3; Märk.(Gr.) 3.1], M. इस्स पयिसइ कोउरंभमकमोहो UṣāNi. 3.53; JS. दीवेहिं णियपहोहामियक-नेपहिं धूमरहिपहिं (णचत्तं अच्छीहिं) ŚāvA.(V.) 436; JM. बालकसुहो सुहयरगजी सुहयरसइ अ इअ मुणिओ KumāCa.(H.) 2.23; जा नाथं (?) च सुवा णमो तिपहुगाचंदकतारागणं RiSamu. 259; Apa. चंदकमुक्का-हणणहिं षुणा पुजिउ आहरणणहिं NāyCa.(P.) 1.16.5; तं णीराओ माणै सुओ तं मोहधाराहिं अको SudCa.(N.) 12.3.1; अकमियकसकण-पा-वणु हा मुउ सीयहे काणै रावणु JambūSūCa. 5.13.6; 4.5.1; उमतेव पन्थकसन्धहा विअपुत्तुअवहसमपहा (जलणराउ) PāNāCa. 12.10.10; 2 name of a warrior of Rāvaṇa, JM. (रावणस्स भडा) चेदो य तथा अको सओ व PaumCa.(V.) 59.2; 59.3.

अक (akka < cakra) *n.* circle, M. फुरइ फुरिअट्टहासं उडपलित्त-तिमिरं मिव दिताअकं SetuBa. 1.5; तुह पडिमापडिवाडिं वइइ व सअलं रिताअकं GāSaSa. 6.30; (राजा) तंवचूडकड्योत्तकोलाहलमुहलदिता-अकमकं CandLe. 1.15.

अकअउव (a-kkaa-uvva < a-kṛta-pūrva) *adj.* never done before, M. संभंतोण पिअमे अकअउवो वि पणअभंगम्मि कए SetuBa. 12.50.

अकजा (akka-jā < arka-jā) *f.* the river Yamunā (born of the Sun), M. अकजं अअपिआ दुअं गओ ŚrīKāv. 1.22.

अककि (akka-kitti < arka-kirti) *m.* name of a Vidyā-dhara king (*lit.* having fame like the Sun), JM. तस्स सुणभा देवी । तसि पुत्तो अको व्व तेयजुओ अककिरी कुमारो VasuHi. 276.19; मोतिसाला रयणमाला विव आणीया अककित्तिस्स VasuHi. 313.21; Apa. अककित्ति थिउ उअहेइ दणु-दुगणजहेइ रज्जु सइं मुअवउ PaumCa.(S.)

4.14.9; चकककित्तिवदावणं दुक्कं तं भरहसरहो RiNēCa. 10.7.22; तहो तणइ तणरूह अककित्ति VaddhaCa. 3.30.6; 4.2.5; 5.8.11.

अकछट्टी (akka-chatthī < arka-śaṣṭhī) *f.* a festival on the 6th day of the month in honour of the sun, JM. लोदयपचवाइ ... अकछट्टी ... न कायव्वाइ ViMāPra. 3.13.

अकजडि (akka-jāḍi < arka-jāṭi) *m.* name of a Vidyā-dhara, JM. अह अकजडिस्स सुओ रयणजडी नाम खेयो गवणे ।... सुणइ पलाव महिलियाए PaumCa.(V.) 45.28.

अकंड (a-kkaṇḍa < a-kāṇḍa) *adv.* [Loc.] at an improper time, all of a sudden, AMg. अकंडे निरमाविथ ते पुरिस्ता मरणदेस-कालम्मि । पुव्वकयकम्मपरिमावणाए पच्छा परिवट्ठेति ĀurPacc.(V.) 54; JM. कीस दुक्कत्तवम्मि । विणिउत्तो अकंडे भंते अप्पा अपावो वि KaKoPra. 160.20.

अकंडविडुर (akkaṇḍa-vidḍara < akāṇḍa ? ādambara) *n.* pompousness out of time, JM. जइ अकंडे पुच्छइ देवो, ता चामुडराओ सम्माणिज्जउ, अकंडविडुरं परिहरिऊण पीइदाणपुरस्सरं पेसिज्जउ KaKoPra. 163.15.

अकतल (akka-tūla < arka-tūla) *n.* cotlen-wool, JM. सील्लेण विप्पमुक्को ह्यो लहू अकतलं व JinadaĀkhyā. v. 219.

अकतेअ (akka-tea < arka-tejas) *m.* name of a Vidyā-dhara, JM. जलणजडि अकतेओ एवं विज्जहरो वडुत्तो PaumCa.(V.) 5.46.

अकथली (akka-tthālī < arka-sthālī) *f.* name of a city (also known as Ānandapura), JM. खेत्ते विवज्जामे । दुणामे कए जहा आणंदपुरं अकथली, अकथली आणंदपुरं NisCū. III. p.192 on v.3344.

अकदेव (akka-deva < arka-deva) *m.* name of a feudatory king, JM. सामंते य इमे ... अकय्यमो अकदेवो एवमादीणि पंच सयाणि VasuHi. 318.12.

अकंत (a-kkanta < ā-krānta) *adi.* (*ppp.*) [PāiLaNā. 585] 1 pressed down, crushed, AMg. पंचविद्या अचित्ता वाउकाव्या पञ्चत्ता, तं जहा ।... अकंते पंते पीलिते सरीरापुमंते भंमुच्छिते Thūṇa. 5.3.183(444); (comm. अकंते चिखिलादसु); पुदयिकाए णं भंते, अकंते समाणे केरिस्थिं वेयणं पञ्चणुभवमाणे विहरइ Viy. 19.3.33 (19.35); तणं णं से दइरे सेणियस्स रण्णो एमेणं आसकिमोरणं वासपाएणं अकंते समाणे अंतनिग्गाओ कए वावि होत्था Nāyā. 1.13.41; अकंतादि इ अचित्ते (वाउकाओ) OghNi. 360; JM. चलिथम्मि तम्मि पयलइ षुम्मि महिमंलं निरवसेसं । अकंतकायलओ जायइ विहउणफरो सेसो CaupCa. 132.4 (v.9); 2 overcome, over-powered, M. कुमुयाइं ससहरकंततिमिरमियाइं व फुंतेति LiJā. 526; JM. गजमत्थे य देवीए डोहणे उवविट्ठा अकंता य ĀvTī.(H.) 504a.6; पच्छा बहुएहिं मणुसेहिं जंतिओ अकंतो य ĀvTī.(H.) 227a.3; दालिदेणकतो भमामि नवरीए मुज्जमणे Erz. 74.22; वडपावभरकंतं दुहजलणकरालजालमालाहिं Kāka. 56; JS. संसाररुहकंतो जीवि सो हेयमेदि विभिनेज्जो BāAnu. 38; 3 occupied, conquered, AMg. अं पुण पोसिखीण दो तिणिण उडे अकंता उग्गाउत्तलियं पि पडिज्जइ Viy. p. 1186(11); M. सुणिओ व्व जस्स लेणण । अकंतजयरस जणं वट्ठी ण परेहिं सचविद्या LiJā. 69; JM. ओ जो भूमिपदो णंतेहिं पुरिसुत्तमेहिं अकंतो । सो सो भणिओ पुज्जो देवाण य माणुसाणं च SāraPa. 6; अकंतं अन्ह मंडलं कओ अग्गाण मंतो परिमओ CaupCa. 98.16; 4 handled, fully used, controlled, JM. तह चंतिण्ण जंतं अकंतं नेहमिअमरसेण । जइ पढंमं थिय कुंटी भरिया एक्केए पाएण VajLag. 536; 5 covered, stepped on, JM. ता पुण्णवंतो हं जेण मम मेहे अज भूमी महातवहिसरिसिचलणेहिं अकंता JinadaĀkhyā II. 44.2.

अकंत (a-kkanta) Deśi. increased I = आक्रान्त going beyond

अकंतदुःख

55

अकमिता

the usual limits], M. अकंतं च पयुङ्गे (प्रवृद्धे) DeNāMā. 1.9; नल-यसमीगे अइअन्नुदो वि बाही किमकंदो (comm. on DeNāMā. 1.9)

अकंतदुःख (a-*kkanta*-*dukkha* < ā-*krānta*-*duḥkha*) *adj.* overcome with misery, AMg. सुव्वे अकंतदुःखा य अओ सुव्वे अहिस्सा Sūy. 1.1.4.9.

अकंतपुव्व (a-*kkanta*-*puvva* < ā-*krānta*-*pūrvā*) *adj.* already crossed, overstepped, AMg. संखडि अणुपयिस्सणस्स पाण्ण वा पाए अकंतपुव्वे भवइ Āyār. 1.3.35(342)

अकंतभरोणय (a-*kkanta*-*bharoṇaya* < ā-*krānta*-*bharāvanata*) *adj.* bent under the load placed on, PāLaNā. 566.

अकंद (a-*kkanda* < ā-*kranda* ārakṣa) *m.* Deśī. [cf. ā-*kranda* 'protector'] protector, अकंदो आरक्षे (comm. परित्राता; अरिअकंदो ... असयणिमममुद्धीम ... मेहेसु तरलअवंगच्छडाइ) DeNāMā. 1.15.

अकंद (a-*kkanda* < ā-*kranda*) *v.* 1 to cry loudly, to lament, to call, JM. तुह ववगहणे य इमा अकंदइ दुखिखा नथरी Akkhā-MaKo. 105.166; M. कण्ठा समकंद सुककंठे Uṣṇi. 1.73; Ś. (उभे) वाओ अहं परितादुं 1 दुसंते अकंद Śik. 8.20; (सीता) दुस्सिणिण्ण विप्पलद्धा अहं आउउते अकंशमि UṭṭaRāCa. 1.51.3; (विदूषको) अज उण विरहो विरहो सि अकंदसि TapSūvva. 4.2.2.

अकंद (a-*kkanda* < ā-*kranda*) *m.* cry, lamentation, JM. भूरितगे मंजाओ परिणअकंदसो वि SurSūCa. 2.114; M. ह्य वय उअहिणिमिआ सुकवकंठमिपडिअणा तरंगा SetuBa. 5.64; 7.34; सुककंद-विमुगुलदविदविअमुच्छिआ (कथा) जणअमुआ SetuBa. 14.40; इह ते मअकलकाअवकंठअदलिअ सारसकंठा GauḍVa. 517; भइ किमसो सुव्वइ जण-विहकंदसुहो सदो Līlā. 689.

अकंदकारि (a-*kkanda*-*kāri* < ā-*kranda*-*kārin*) *adj.* who utters a loud cry, AMg. छंदोवणीता अज्जोववणा अकंदकारी जणया मंदति Āyār. 1.6.1(182)

अकंदण (a-*kkandana* < ā-*krandana*) *n.* cry, lamentation, JM. (आरक्षयान्तय) उरसुकेणसेयया परिदवणा ताडणाइ लिगाइ JhūṇSa. 15; (सुगंती) लेययिमुककंदणवणं सयलमंदिगेयेरुं CaupCa. 200.3; Apa. परमसम पणवेमि जणदणु पिउवणि पत्तउ कयअकंदणु GayaSārā. 13.1.

अकंदंत (a-*kkandanta* < ā-*krandat*) *adj.* (pr. part.) [f. 'दंती'] crying, lamenting, JM. तेहि विलुपमाणं अकंदंतं य परिणयं सोइइ (भावइ ... इमं) SupāCa. 55.76; अकंदंती कलुणं सोयभरोणनियमउलिय-च्छिज्जा JinadaĀkhyā. II. v. 153.

अकंदमअ (a-*kkanda*-*maa* < ā-*kranda*-*māya*) *adj.* [f. -ā] full of lamentation, Ś. (विदूषक) तदो खमंतरे पेक्खामो ... अकंदमअओ दिसाओ Naiṣa 3.10a.140.

अकंदसद (a-*kkanda*-*sadda* < ā-*kranda*-*śabda*) *m.* the sound of crying or lamentation, JM. उट्ठिओ अकंदसदो MaṇoKa. 27.25; ताहं समुट्ठिओ अकंदसदो अंतउरियाणं KaKoPra. 12.19.

अकंदावणय (a-*kkandāvaṇaya* < ā-*krandāpanaka* = ā-*krandanaka*) *adj.* who causes (some one) to cry, JM. रिउअकंदावणयं अखिज्जनाणयं अअरिअमुकुलं ... पत्तं नदुराए तुह सेरं KumāCa.(H.) 6.90.

अकंदिउं (a-*kkandiūm* < ā-*kranditum*) *inf.* to cry, JM. तओ अकंदिउं आउतो चंअसो Erz. 43.1.

अकंदिदशइ (a-*kkandida*-*śadda* < ā-*krandita*-*śabda*) *m.* words of lamentation, Mg. (शबर) कथं दाणि मिथ्याणए अडवीए अकंदिदशइ सुणीअदि Naiṣa. 6.23.2.

अकंदिय (a-*kkandiya* < ā-*krandita*) *adj.* [also अकंदिय] lamented, cried, JM. गमस्स मणसइ सोइ अकंदियं च जुवइहि PaumCa.(V.) 110.5; विजायविउहरउकइहि व अकंदियं अइहि KumāPra. 90.8; M. फिडिआ सुसंखोहा वंदिअणकंदिअं गअं पणिम SetuBa. 4.64; तव्व मए अकंदियसदो णिउओ अओयवो Līlā. 687.

अकपभ (akka-*ppabha* < arka-*prabha*) *m.* name of a feudatory of Amitatejas, JM. सुमंते य इमं ... अकपभो अकंदो -- पभावरो पवमदीणि पंय सथाणि VasuHī. 318.12.

अकवोदो (akka-*bondī* < arka-?) *f.* a kind of creeper, AMg. दधिकोउडकाकलिमोक्कलि अकवोदीणं Viy. 12.6; Pannav. 1.45 v. 32 (1.40 v. 5)

अक्रम (a-*kkama* < ā-*krama*) *v.* 1 to overcome, to conquer, AMg. मे णं भंतं किं पुंवि सव्वेण अकमिता पच्छा वीइवपजा, पुंवि वीइवपजा पच्छा सव्वेण अकमेज्जा Viy. 15.3.13 (14.39); JM. सुवणमकमउ Tārā. 50; Apa. अहं नथु सुवणं वि अज्जइ एउ निवगुणिहि अवस्सु SaṇKuCa. 529.8; 2 to step over, AMg. वामपाणं पायवीं अकमइ Nāyā. 1.16.2; वेसालीणं नयणी; धेरगस्स पायवीं अकमहि Nir. 50; 3 to go over, to transgress, JM. नं अक्रमति तिरियं वेदो नरो य अयणेणं JoisKa. 213; दुययं नउपयं वा दुविथपमानं न अक्रमं JambuCa.(G.) 6.71; पत्तो परेण हक्किड्डा भूमी. तं न अकमामो अमं Erz. 35.36; 4 to cling to, M. अक्रमइ पंअनपरव्वसाणं दओ व्व दोहहरो Līlā. 381.

अक्रमण (a-*kkamaṇa* < ā-*kramaṇa*) *n.* 1 stepping upon, AMg. इ-उमि पडिक्कमिउं ... पाणकमणे वीयकमणे हरियकमणे ... जे मे जीवा विरोदिय ... तस्स निच्छामि दुक्कं Āv. 16; JM. जत्तं न दोइ गमणं अक्रमणं सणयाण जओ Kāṭka. v. 85; सुगमअक्रमणं महइ असायणा जओ हवइ Kāṭka. v. 86; 2 attack, taking upon, M. अक्रमणमोडि-अरहो हिअवुममवक्खमुसंठिओ हसइ इइ SetuBa. 14.64; 3 conquest, M. अहं पच्छंति पवंगा सअज्जअक्रमववड्डिअमहासिइरं ... सुवेरं SetuBa. 9.1; JM. विरियं परकमो किर परेउयो वा जओ तदक्रमणं । सोऽणुत्तरो वरो सि अणुत्तरकमा तो ते ViĀvBhī. 1049(1046); Ś. (पारिजात) वग्गिओ वग्गो ... वानणो विअ तिहुअणकमणपरकमी ĀṇuSu. 2.6(25); Apa. सुवणकमणि सुलोहं SaṇKuCa. 527.1.

अक्रमंत (a-*kkamanta* < ā-*krāmat*) *adj.* (pr. part.) stepping upon, Ś. (गोपयन्त्यकाः) कालिअस्स पंय कणाणि अक्रमंतो हलीअं पवीलीइ BāCa. 4.6.1; JM. अणुगिहीओ भिहं भवतेहि नियपयंतीए पणमकमे-तेहि JinadaĀkhyā. 7.25.

अक्रमरुथली (akka-*maru*-*tthālī* < arka-*maru*-*sthalī*) *f.* desert full of cactus, JM. तुह जोग्गा अक्रमरुथलीइ तुंगा तरु कसो VajLag. 224.

अक्रमिअ (a-*kkamia* < ā-*kramya*) *ger.* having overcome, Ś. (प्रतीहारी) अट्ठिरुवेण कणावि सतेण अक्रमिअ मेहपडिच्छंदस्स पासादस्स अगमूमि आरोधिदो Śik. 84.21(6)

अक्रमिउं (a-*kkamiūm* < ā-*kramitum* < ā-*kramya*) *ger.* having conquered, JM. अमहाणं कुसेणं कुमरिं परिणइ समरलीहनिवो । अक्रमिउं विजाहरसेने तह कुणसु लहु देवि SupāCa. 1.287.

अक्रमिउण (a-*kkamiūṇa* < ā-*kramayivāna* ā-*kramya*) *ger.* having caught, JM. अक्रमिउणं गलए मंडासुविलिओट्ठाणं Kuv-MūKa. 37.21.

अक्रमित्ता (a-*kkamittā* < ā-*kramitvā* < ā-*kramya*) *ger.* 1 having stepped upon, AMg. तए णं से कण्ठे वामुदेवे ... पउमनामस्स रण्णो वामेणं पाणं पायवीं अक्रमित्ता Nāyā. 1.16.243; धोरारसमाणभीम-

अकमिय

56

अकोस-

स्वेहि अकमिता Panhā. 1.29; 2 having mixed with, (विस्संजुत्तस्स उज्झणा) एतन्तमणावाः अचित्ते थंखिले सुखदुःखे । छारेण अकमिता तिट्ठणं सावणं बुज्झा OghNi. 604 (comm. छारेण भूत्या आक्रमय मिश्रीकृत्य)

अकमिय (a-kkamiya < ā-kram-ita < ā-kraṇṭa) *adj.* conquered, JM. (पालइ रज्जं) सिद्धिभुवणणंदनिवो अकमियातेसरिउत्तको SupisCa. 4.327; अकमिओ मिच्छत्तप्पमुहमहामोहकाउयेण BhuvKevCa. 1062; Apa. एतदंतरे दाणवदलणु सुरु वि पहरहि अकमिउ SudCa.(N.) 8.16.9.

अकमिय (a-kkamiya < ā-kramya) *ger.* having overcome or conquered, JM. वज्झाओ सुवज्जोव्वणधरीओ । अकमिय विक्रमेण परिणइ दसाणो ताओ PaumCa.(V.) 9.51.

अकमियकअ (a-kkamiyakka-a < ā-kramitārka-ka) *adj.* who has conquered the Sun, Apa. अकमियकअ वाहिरि भकउ पावद दश्वे खीलिबि सुकउ MahāPu.(P.) 16.5.3.

अकमूल (akka-mūla < arka-mūla) *n.* the tree arka, JM. (अडधी) जेठुअमूलदलिया सुकचित्तारोहिणीसुमेया SorSuCa. 10.223.

अकम्म (a-kkamma < ā-kramya) *ger.* having overcome, AMg. वारिमज्जे विगाहिया । उदणकम्म मारेइ महामोहं पटुव्वइ Samav. 30.1. r. 1.

अकया (akkayā) Drav. *f.* sister, Apa. उत्तु सेट्ठि अकयाहि देहि दत्तु सज्जयाहि KarCa. 8.5.5.

अकरह (akka-raha < arka-ratha) *m.* 1 the chariot of the Sun, Apa. (संति जिणालउ) तोडेइ व णहयलथं अलथं आरुहइ व अकरहे वरहे PaumCa.(S.) 71.5.5; 2 name of a Vidyādhara, JM. सामंते हि इमे. जहा-अककित्ती, अकरहो VasuHi. 318.11.

अकरिस (a-kkarisa < ā-karṣa) *adj.* attractive, attracting, Apa. मत्तमुकसठविउ विव(?)हणंअकरिसु पिज्जइ अडावट्टउ रसिवहि इकुरसु SandeRā. 195.

अकलर (a-kkallara) Drav. *adj.* not stony, अकलर भू सुहया पुव्वेसाणुत्तरं बुवहा VauthSā. 1.9.

अकस- (a-kkasa- < ā-kṛṣ- = gam-) *v.* (Hem.(Gr.) 4.162) to go [to attract], JM. सो चिअ सोवसमइच्छइ पत्तममुकसइ अकसइ सगं KumāCa.(H.) 7.6.

अकसमाण (akka-samāṇa < akkā-samāṇā) *adj.* (f.) like the mother, Apa. अकसमाण मज्झु परणइणि MahāPu.(P.) 16.25.12.

अकसाला (akka-sālā < ?-sālā) *f.* rape; intoxicated woman, हरेत्तिमत्तासु अकसाला वि DeNāMā. 1.58 (comm. बलात्कार ईषन्मत्ता च स्त्रीति द्वयार्था)

अकहणीयय (a-kkahaṇīya-ya < a-kathaniya-ka) *adj.* not to be spoken of, AMg. ते तारिसं महापावे काउं अकहणीययं Mahā-Nis. 1.137.

अका (akkā) *f.* Drav. [Hem. DeNāMā. 1.6 अका बहिणी, comm. अम्भार्यस्तु संस्कृतसमः । यत्कालपाः । हे अका (कात्तन्त्रम् 2.1.40)]; 1 a word of address to an elderly woman hence, mother, sister, senior co-wife etc. and procuress, Apa. अकसमाण मज्झु परणइणि MahāPu.(P.) 16.25.12; वंजणु णत्थि अकि (Voc.) ता ला गय DhamPar. 2.14.9; 2.11.16; JM. भणिया य देवदत्ता अकाए KumāPra. 10.19; इय अका-उवणसं मंतं व सरंति सुविणे वि KumāPra. 86.5 [v. l. for अजा at GāSaSa. 3.49] 2 name of a queen of Dharāṇa, एयाओ य तुवं छ अगमहिस्तीओ, अला, अका, सतेरा, सोयानणी VasuHi. 305.25.

[**अकार** (akkāra) *adj.* wrong analysis of पुरिसकारपरकमे at

Uvās. 166, 198 in Hoernle's glossary]

अकारियपरिकम्म (a-kkāriya-parikamma < a-kārita-pari-karman) *adj.* remedy for which is not effected, AMg. अणगरा तिब्ववेयणट्टा वि । अकारियपरिकम्मा पट्टिदण्णा उत्तमं अट्टं ĀrahPaḍ.(V.) 754.

अकाल (a-kkāla < a-kāla) *m.* improper time, Apa. ते रोग-सोगं भूमिदुरेहि अकालि वि वचसि मच्चुगेहि BhāvSārā. 3.12; cf. अकाल.

[**अकासी** as the name of a goddess in तीर्थकल्प ? AR. PSM. wrong for अकासी (akāṣī), सासुणदेवया ... इमं तित्थं आगहेत्तयापत्तं अकासी । देवीण अश्लोमपरवसं जणं नाउं ViTiKa. p.19.27]

अकिज (a-kkijja < a-kreya) *adj.* which cannot be bought, AMg. जेत्ति ने आवासा अकिज्जा आहिवचं च Thāpa. 9.22.13(673) (comm. आविपत्थं च)

अकिट्ठ (akkittṭha) *adj.* [inferior reading for अकिट्ठ at Jambuddā. 2.49; Jīvābhi. 3.630; PSM. not scratched ? at Vīy. p. 153, l. 13]

अक्रिय (a-kkiya < a-kriya) *adj.* inactive, JM. एकं निचंच निरयथमक्रियं सव्वगं च सामयं ViAvBhā. 32 (comm. निश्क्रियं); 2206 (comm. देशान्तरगमनाभावात्)

अकिरिय (a-kkiriya < a-kriya) *adj.* (a view) which considers the soul to be inactive and hence not responsible for happiness or misery, JŚ. अतिवसय किरियवाइ अकिरियाणं च होइ चुलसीदी BhāvPā. 135.

अक्कुट्ठ (a-kkutṭha < ā-kruṣṭa) *adj.* denounced, JM. से अक्कुट्ठे व हए व लूसिए वा Āyār. 1.6.2.2(184); Dasave. 10.13.

अक्कुट्ठ (akkutṭha) Deśī. *adj.* occupied, अक्कुट्ठ अज्झासिअं DeNāMā. 1.11 (comm. अज्झासितम्; अक्कुट्ठोव)

अक्कुस- (akkusa-) *v.* to go, Hem.(Gr.) 4.162; an ādeśa of गन्, अक्कुसइ.

अक्कुसमाण (a-kkusamāṇa < ā-kruṣyamāṇa) *adj.* (pr. part.) being abused or reviled, AMg. बट्टहि दारेगेहि ... अक्कुस-माणेहि हणमाणेहि हम्ममाणेहि ... न मेचाणइ रट्ठकडेणं सद्धिं विउलाइ भोग-भोगाइ भुजमाणी विहरित्तए Nir. 130.

अक्कुहय (a-kkuhaya < ā-kuhaka) *adj.* without deceit, not deceitful, AMg. अलोयुअ अक्कुहए अमाइ (स पुज्जो) Dasave. 9.3.10.

अक्कुर (a-kkūra < a-kpūra) *adj.* not cruel, JM. जोगो पुण होइ अक्कुरो DhamRāPa. 12; *m.* name of Kṛṣṇa's paternal uncle, M. तुहावलोण भुवीअ मे मणं विसट्टमक्कुर सिणिद्धवंतुणो KamVa. 1.10; Ś. (प्रियंवदा) चिट्ठिदि कन्धो उद्ववअक्कुरसअइसहिदी सहामउवन्मि RukmiNā. 2.1.4.

अक्कोड (akkoda) Deśī. *m.* a goat, पम्पिमि अक्कोडो DeNā-Mā. 1.12; (comm. छागः; शिव मा अक्कोडअसारअलथं कुण अणपं)

अक्कोप्प (a-kkoppa < a-kopya) *adj.* [also अक्कोप्प] not causing disgust, AMg. ताओ णं मणुइओ ... रोमरहिपवट्टलट्टसठिवअव-हणपसत्थलकखणअवकोप्पजंअजुयल Jambuddā. 2.15.

अक्कोस- (a-kkosa- < ā-kruś-) *v.* 1 to revile, to berate, to abuse, AMg. इह खलु ... कम्मकरा वा कम्मकरीओ वा; अण्णमण्णं अक्कोसंति वा वंथंति वा Āyār. 2.2.22(422); ते णं वाण्य ... ते मिक्खुं अक्कोसेज्ज वा ... परिभवेज्ज वा Āyār. 2.3.9(471); तेण मे एस पुरिसे अक्कोसति व जाव अक्कुरति Thāpa. 5.1.73(409); तए णं ते माहणा -- नागतिरि माहणि ... उच्चाववाहि अक्कोसणाहि अक्कोसंति Nāyā.

अक्रोस

57

अक्षय

1.16.28; इमेण मे अण्यरे सणसंविपरियणे मारिपे त्ति कट्टु अप्पेवरया अक्रोसेति Antag. 6.55; अक्रोसेजा परो भिकसुं न तेहिं पसिंसेत्तं Utt. 2.24; JM. तत्र अक्रोसह वालो तदा वि लालो त्ति णवर प्पाववो KuvM̐Ka. 81.4; 2 to cry loudly, to lament, Mg. (साक्षर) अक्रोस विक्रोस लवदि भंड Mrech. 1.420.

अक्रोस (a-kkosa < ā-krośa) *adj.* less than a *krośa* in distance, JM. देवो अलमयत्तं वा इदमणिं सकोसमक्रोमे । वापतम्मि अलोसं अरदिने सावणं णे KappBh̐. 3.484.

अक्रोस (a-kkosa < ā-krośa) *m.* (one of the *parisāhas*) loud cry, harsh words, abuse, AMg. अक्रोसे सवणे वंति दंका इव सवणे Sny. 1.3.3.18; कदां आपण्णपावयां, किं ते अक्रोसकरुविसुण ... कट्टुणविलवियां Pappā. 10.14; जो एव उ गामकंठण अक्रोसपाण-तत्तणाओ य Dasave. 10.11; अक्रोसो न वा य मे Utt. 1.38; अक्रोसवदं विवसु पीरे सुणी परे Utt. 15.3; अक्रोसा दुरसंजा य Utt. 19.31; अन्ती अक्रोस इत्थी निसीदिया जायणा य अक्रोसो Viy. 8.8.28(2) (8.321); JS. अरदिपरिचिन्धिया गिसिद्धिया सेवकअक्रोसे MĀ. 254(5); JM. करिया निसीदिया देजा अक्रोसवदवायणा AvT̐. 656b.11.

अक्रोस (a-kkosa < ā-krośa) *m.* name of a warrior of Rāvaṇa, JM. अक्रोससारणा जुयं भवसाणाण अविमं PaumCa(V.) 59.8; मयंकुसुमतावा अक्रोसाणमदा तथा हविषा PaumCa(V.) 59.5.

अक्रोसणा (a-kkosanā < ā-krośanā) *f.* revilement, harsh words, AMg. उच्चावयादि अक्रोसणादि अलोसेति Nāya. 1.16.28; Apa. सा कूथइ तासु अयमाणाण अक्रोसणतत्तणत्तालाण Vip̐Saṁ. 10.6.

अक्रोसंत (a-kkosanta < ā-krośat) *adj.* (pr. part.) reviling, abusing, JM. सिट्ठमकोसतो सहा सुवदंमुहं बलिओ Erz. 78.14; अक्रोसं ण्णणा अक्रोसंतं य फलसवणेहि JinadaĀkhyā. v. 172.

अक्रोसपरीसह (a-kkosa-parisaha < ā-krośa-parisaha) *m.* the hardship of being reviled or abused, AMg. बादीसे परीसहा ण्णणा -- अक्रोसपरीसहे Samav. 22.1; Viy. 8.8.24(8.316); Utt. 2. para.3; मट्ठम मट्ठमओ अक्रोसपरीसहे उ सविसेसो MaṇVi. 495.

अक्रोसमाण (a-kkosamāṇa < ā-krośamāṇa) *adj.* (pr. part.) crying, shouting, weeping, AMg. पाणिये मगमाणेहि हसमाणेहि रुसमाणेहि अक्रोसमाणेहि Nir. 130.

अक्रोससय (a-kkosa-saya < ā-krośa-sata) *n.* hundreds of cries, JM. धरे धरे अक्रोससयाणि लसणि KaKoPra. 116.21.

अक्रोसिय (a-kkosiya < ā-krośita) *adj.* reviled, blamed, abused, [PāLaNā. 538], JM. अक्रोसिओ स वट्ठु निट्ठवधणेहि मे ताहे SurSuCa. 5.108; M. बाधं णाम इदं रणं हु इणो पवो त्ति अक्रोसिअं ŚrīK̐v. 5.29.

अक्रोह (a-kkoha < ā-krodha) *adj.* without anger, AMg. अक्रोहा निट्ठोहा सीवरोहा ... उरिप लोयणापइणा भवति Uvav. 168 [Lad.]; cf. अक्रोह Uvav. 130.

अक्रोहण (a-kkohaṇa) *n.* [inferior reading for अक्रोहण at Utt. 11.5; cf. AMgD.]

अक्ख- (a-kkha < ā-khyā-) *v.* [Hem(Gr.) 1.187; M̐rk. (Gr.) 17.66], to tell, to narrate, JM. पय न अजा अक्खइ भुत्तिविमेयं तदे सत्तं Gacchā. 101; एणे धिते तावउ कोओ न हु किंयि कोइ अक्खइ SaṭṭhiSa. 36; Apa. सिरिमुह अक्खणि ओक्खु मड Paramapp. 2.1; अक्खइ मोत्तमपाणि निट्ठवकलससंठु । सुणि सेणिय उप्पति अक्खइ वाणवसंठु PaumCa(S.) 5.1; का वि किं पि अक्खाणउ अक्खइ Paumi-P.D. 8.

Ca(S.) 1.14.7, परिपुत्तिय लइ अक्खइ इवति PaumCa(S.) 16.1.2 (comm. चअयउ); पुदि अक्खइ तुत्ता वागवाणु वरिसइ व कुसुमभूली-विपणा MahāPa(P.) 33.4.6; एवउ मडु पिपयस किं किं णइ अक्खु एवउ किं किंयि सिद्धइ MahāPa(P.) 30.12.2; का पि तरंगहि तिवरिउ लवखइ सारिच्छउ तहो मुहवो अवसउ NāyaCa(P.) 3.8.7; बोलीणइ पाय्पाणि केत्तिपाइ JasCa. 2.25.10; णउ कासु वि गुणोसइ आसउ BhaViKa 25.5; अक्खमि जेम भणिइइ सिद्धी BhaViKa. 95.6; 119.7; जो सक्काव सक्खइ अक्खइ BhaViKa. 99.6; 221.4; हउ अक्खमि तुम्हइ किं परेण KarCa. 5.19.8; ओ परममि अक्खइ KarCa. 4.12.5; संसेविण किं किं तं आलमि SudCa(N.) 2.1.7; 6.15.20; 1.1.15; केवलि मुग्गि ओ अक्खइ केत्ति PaN̐Ca(P.) 2.14.4; सुगु देवर पाणमि मडु वत्त PaN̐Ca(P.) 1.14.4; 3.9.1; सुनेवणि एदि, उउ तुत्ता मणि अक्खइ वत्तरी SaṅKuCa. 639.1; यन्मावहि अक्खइ सवविण्ण CandaṭṭhaCa(Y.) 2.7.2; मोक्खमग्गु पुत्तियउ जु अक्खइ Uv̐as. 4; तावोमि सो अक्खइ रावो Chaḥkammu. 2.7.7; जो जो नं पं अक्खइ तं तं अगुसइ Chaḥkammu. 12.9.2; जणु अक्खइ Chaḥkammu. 11.5.3; 12.10.5; का मावरि ओ पिउ अक्खइ किं किं तोत्तु वयत्तउ तं वदु JambūSāCa. 4.1.3; पयइ एह तहो लक्खइ अइ पुणु अक्खइ किं बीडु भिवालहि JambūSāCa. 5.13.33; 9.15.10; 9.17.8; तह विण्णइ पय णमि अक्खमि ववु सुद्धु JōgSā. 2; अक्खमि सवयक्खु SāDhaDo. 1; पुणु अक्खमि णिम्मल भविइ मंगल SiVāCa. 1.1.1; पुणु आलमि भक्ख मंगल मउ सिविवाज जइ SiVāCa. 2.1.1; गुज्ज वत्त किं ण अक्खइ अक्खइ SiVāCa. 1.20.7; को वर सो अक्खइ अगुगं SiVāCa. 1.46.15; फलसक पमण अक्खु तो वि RiṅNeCa. 2.5.7; cf. अक्खा.

अक्ख (akkha < akṣa) *m.* 1 axle, AMg. (भक्खवरियं उंठं) अक्खो विणवपाणुणउयसुं सवसज्जायावामिचितं सव्यभारवहणट्ठा सुवेजा Pappā. 6.20; अक्खइस णं परिवायसस णो कणइ अक्खसोवणमाणेत्तं पि अक्खे सुवराइ उत्तरिण ण्णमव अक्खमण्णेण Uvav. 96.1; गंगा-सिन्धु ते सहाणइओ -- अक्खसोवणमाणेत्तं जलं बोद्धिइति Jambuddi. 2.134; (comm. अक्ख सक्खनाभिधेयवत्तं तत्र सोतो पुरः प्रवेगस्त्वं तदेव प्रमाणं p. 171a); अक्ख अक्खमण्डा सवसज्जायाण ज्जित्थो होति OghNi. 516; भवसज्जा सुणे वणक्ख इसु गोइ पुत्तुण DasaveNi. 37 (अक्खमण्डासज्जा); JS. ता सा ठक्खइ नाम सा ... अक्खो वा वराडओ वा ... एवमादिवा ठक्खइ ठक्खइति कदि सि सा सक्का ठक्खइ नाम Saṭṭhi. 4.1.52; अक्खे ति पुसे ज्वासो सुवदंको वा वेत्तवो Dhavaṭā. 9.230.4; JM. अक्खमणमणिदिलियउठिदिलिक्खसंजाणा (रहा) Liṭā. 1123; Apa. रहणइओ अक्खु णवरहो जेत PaN̐Ca. 3.7.1; 2 a measure of length or area, AMg. वावहारिण णं दंडे छण्णइ अंगुलमण्णेण, एवं धणु ताविया जुने अक्खे मुसहे वि Samav. 96; अक्खे इ वा मुसं इ वा एवेण धणुमण्णेण दो धणुक्खइसां गाउय Viy. 6.7.7 (6.134); छण्णइ अंगुलाइ से एवे अक्खे इ वा दंडे इ वा Jambuddi. 2.6; ईइ धणु जुनं पाणिया व अक्ख मुसं व चउइय AṇuOg. 324.gā.93; 335, ईइ जुनं धणु पाणिं व अक्ख मुसं व JoisKa. 86.

अक्ख (akkha < akṣa) *m.* 1 an aquatic animal of two sense organs, AMg. संसवदुश्चंदोअलसआसंगअक्खमिप्पाओ Paṅ-Ārā. 144; ĀrāPaṅ. 373; Apa. अक्खकुकिमिलुत्तिसुसंखं वेदियि इवति VagḍhaCa. 10.8.1; वेदियि सुउयसुसिअक्ख PaN̐Ca. 18.3.4; 2 eury, the shell of the animal, JM. ठक्खानवितिकखो होदि अक्खविदिण्णओ ViṭṭBh̐. 582(579); अक्खपउरो वि उवही भणइ गणवो रोण Vāṭṭa. 748; ChaGā. 129.

अक्ख (akkha < akṣa) *m.* 1 a particular tree, Apa. (विज्ञा

२३) रूपयासकंचयः अक्षयः कुलकलरसः JambūSūCa. 5.8.34 (also the name of Rāvaṇa's son); 2 the nut of the tree [PāṇiNā. 799]; Apa. चउरानु वि जो अक्षरहिवाह SudCa. (N.) 2.4.8; बोरकसामलमेताहारां (ए रुक्मा) MahāPu.(P.) 2.8.9; 3 dice, AMg. कुण्ड अपराजण जहा अक्षेहि गुणहेहि दीवयं Say. 1.2.2.23; JM. सारि व वंयवहरणसाणो णि न हंति पइ डिठ्ठे । अक्षेहि वि हीरता RāPañ. 32; M. दिव्वंमवलेहि त्ति जडिच्छं Usāni. 1.63; S. (दमयन्ती) अहो हरेसुं अक्षेसुं अहिणिरेतो अजउत्तस्स Nāisa. 4.4.11.

अक्ष (akkha < akṣa) *n.* [a modified base of अक्षि] 1 an eye, the organ of sight, AMg. मङ्गुलियं गल्लखं (सीहं) Kapp. 33 (Appendix); जे भिक्खु मेहुणवडिवाण अक्षसिं वा ऊरुसिं वा उयरसिं वा गहाय संचाले Nis. 7.13; JS. अक्षेहि णो रद्धिओ ण मुणइ नेसेदिहि वेणइ ŚrūA.(V.) 66; Apa. खीरोयसल्लि कुवययः अक्षसु संवाडर दिवि दिवि तासु अक्षसु PāNāCa. 6.8.10; M. मंथखनं रत्तखं वाखाणिं दत्ते समोण्हइ बाणजणं Usāni. 1.54; 2 the sense-organ, [PāṇiNā. 240]; JM. अक्षेहि वि हीरता RāPañ. 32; फरिस-रस-गंध-रूप-वर्णदिश्या नवि अ अक्षणं BhuvKevCa. 1609; तारुणे णिम्महिण अज्जसंसेसु हाणिमस्सेसु KumāCa.(H.) 7.7; JS. पुगला हंसि अक्षवणं, ते अक्षवा जुगवं ते णव गेण्हंति PavSā. 1.57; अर्थ अक्षणिवरिदं ईहापुवेहि जे विद्यापति PavSā. 1.40; 2.106; जं जं अक्षवाण सुहं तं तं तिक्वं करेदि बहुदुक्खं । सम्मादिट्ठी णाणी अक्षवाणसुहं कहे पि अणुहवदि RaySā. 130; 135; सीलण य मोक्खयं अक्षवातीरं च लोयणाणेहि SīLPā. 33; अक्षवाणि बाहिरप्पा अक्षवा उ अणसंकापो MokPā. 5; अक्षवणिणी ण चंइ जाव ण विवलाइ हंति अक्षवाइ ĀrūSā. 25; अक्षवाणं अणुवणं वेयणिवं GomSā.(K.) 14; 3 the soul, JM. जीवो अक्षो अत्थत्वावणभोयणुणणिओ जेणं ViĀvBhā. 89; Apa. को जउणु काइं तहो कवणु अक्षु बोद्धइ अयाणु सिनु जेम देवसु PāNāCa. 9.12.3; 4 the number five, JM. गिद्धभूयिस्तभाए पण वह तिहि तीस तिहि द्दवक्खमा VatthuSā. 1.20.

अक्ष (akkha < akṣa) *m.* name of Rāvaṇa's son. M. संमारिअक्षणिहणे ओत्तरइ सरहेहि मारुइ धूयसो SetuBā. 14.65; JM. वडिया य रक्खसमडा वडवो विव अक्षमईहा PaumCa.(V.) 67.14; JambūSūCa. 5.8.34.

अक्ष (a-kkha < a-kṣama) *adj.* [shortened form] unable, Apa. मुणिधम्महो अज वि अक्षु देव, गिहिकासि जिगिहो करमि सेव PāNāCa. 3.6.1.

अक्ष (a-kkha < ā-khya) [end of a cpd.] *adj.* called, having the name, JM. ता पयावेण जिगो माइइ जीव नियोगक्खे KāṇKa. 127.

अक्षज (akkha-a < akṣa-ja) *adj.* produced by or born of the dice, M. (पोसं) वसणोअं कइदवं व अक्षजं ŚrīKāv. 1.32.

अक्षज (a-kkhaa < a-kṣata) *adj.* unhurt, not broken or hindered, M. (पोसं) वसणोअं कइदवं व अक्षजं ŚrīKāv. 1.32; (सुत्तधार) चकीणं कुलक्कवट्ठिमणिईअक्के अनुकुट्टिरी आचवसीअदि अक्षवा-अवज्जाहि(?) सिं यखावणे अक्षजो SīnMañ. 1.12; cf. अक्षय.

अक्षज (a-kkhaa < a-kṣaya) *adj.* inexhaustible, unending, permanent, Apa. अक्षज गिरामइ परमगर अज वि लउ ण लहंति PāDo. 169; पइ अणुसासवं पसमु करि, तइ नेरं अयमउ ताणु KumāCa. (H.) 8.32; cf. अक्षय.

[अक्षद्वय a wrong reading for अक्षिय at SaṅKuCa. 660.4]

अक्षद्वय (a-kkhaṇiya < a-kṣayika) *adj.* not destructible,

which cannot be destroyed, AMg. एवं ते अक्षियवयणइच्छा, परतो-सुप्पायणपवत्ता वेहेति अक्षयवधीण अयाणं कम्मवधणेण सुहरी असमिक्खिय-पलावी Pañhā. 2.10 (comm. अक्षितिकवीनेव अक्षेण दुःखहेतुना p. 36a.14)

अक्षउहिणी (akkhauihiṇī < akṣauhiṇī) *f.* a large unit of the army, Märk.(Gr.) 4.1 अक्षउहिणी, अक्षोहिणी.

अक्षओदय (a-kkhaodaya < a-kṣayodaka) *adj.* having inexhaustible water, AMg. जहा से सुयसुमगे उट्ठी अक्षओदय Utt. 11.30.

अक्षओवसम (a-kkhaovasama < a-kṣayopasama) *m.* absence of destruction or suppression (of the karmans), JM. एवं सुयसुमगे ण तदवरणणमवसमओवसमा ViĀvBhā. 104.103)

अक्षकीला (akkha-kilā < akṣa-kṛīḍā) *f.* the game of dice, Apa. अक्ख वि वडि तन्नु जि अयस कील पणअ विद्धि वि न्धारकील MahāPu.(P.) 56.2.7.

अक्षकीलियाहर (akkha-kiliyā-hara < akṣa-kṛīḍikā-grha) *n.* the house of the enjoyment of the senses, Apa. सित्त-लेखीवरं अक्षकीलियाहरं (तं जिणहणं) MahāPu.(P.) 48.8.15.

अक्षखय (akkha-kkhaya < akṣa-kṣaya) *m.* the breaking of axle, AMg. गिद्धय वामं त पयंजुवेइ अक्षखया वा सगइ ति त्रिमि Sij. 1.7.30.

अक्षचम्म (akkha-camma < akṣa-carman) *n.* a leather bag for carrying water, AMg. तालपिसायं पामंति ... आउसियअक्ष-चम्मअट्ठमंडेसे Nāya. 1.8.72 (comm. संकुचितं यद् अक्षचमं, जलाकरण-कोशः । अन्ये स्वाहुः संकुचितानि अक्षणि इन्द्रियाणि च यानि च p. 138a)

अक्षजय (akkha-jaya < akṣa-jaya) *m.* conquest of the senses, Apa. पाणिदय-अक्षजय-उत्तमेष संवत्तं धम्मं वरंमंतेण Dham-Par. 9.20.6.

अक्षजुअ (akkha-jūa < akṣa-dyūta) *n.* gambling with the dice, Apa. अक्षजुअ जणणहं पिपाणउ NāyCa.(P.) 3.13.9; दोहि मि अक्षजुअ पारदइ MahāPu.(P.) 57.9.8.

अक्षज- (a-kkhaḍa < ā-skhal) *v.* to fall into, to tumble in, M. अक्षजइ पिआ जिअण अणं महिसज्जणं रसंतस (१ भिजंतस) । विट्ठे सारिगमि गुणे अससिसमि गुणे अरंभते GāSaSa. 1.44.

अक्षडिवा (a-kkhaḍiyā < ā-khaṭikā) *f.* reserve, recoil, withdrawal, Apa. सा भणइ न जुत्तं किंय ताए पुसिंहिं सट्ठ का अक्षडिय साए ViḍḍKa. 11.34.8.

अक्षण (a-kkhaṇa < ā-khyāna) *n.* preaching, exposition, JM. जण सावगाण विअण समियक्खम पिण्णNi. 504; Apa. पट्ठ विअल-क्खणु किह धम्मवक्खणु संरजइ किर देवयइ ViḍḍKa. 11.3.14.

अक्षण(य) (akkhaṇa(ya) < ?) Deśi. *m./adj.* submission, dependence on, fondness for, JM. अओ तुमहाणं पि न जुत्तो पय अक्षमाहुक्खक्खंओ PubCa. 86.22; (योउमहत्तो) नयणमणपमयवद्धण-धणकणकणयक्खणयसमण PubCa. 101.11; सयलकलावियक्खणो सया कलभासुरसकयक्खणो ... कुत्तमंकेउकुमारो एवांसि कइ ति PubCa. 200.6; अविरयपरोदयारकरणक्खणो रयणसंयओ नाम मेट्ठी PubCa. 214.8 (comm. अक्षणओ आयत्ता)

अक्षणय (akkhaṇaya < ?) Deśi. *n.* assignment (for coition), JM. नियअक्षणय वि अइ पेसेमि तुमं परस्स पासमि Mu-SuvvaCa. 246.

अक्षणयकारय (akkhaṇaya-kāraya < ?-kāraya) *adj.* who has given an assignment for coition, JM. अइवा नियनेहेण य

अकखणवेल

59

अकखणवेल

स्यपि अकखणवकारयं पुमिं । परिवर्चिज्ज वच्चसि MuSuvvaCa. 244; अथ पुण सो धियं सयं पणइ अकखणवकारओ पुमिं । अन्नपुमिस्स पासे MuSuvvaCa. 245.

अकखणवेल (akkhaṇavela) Deśi. *n.* अकखणवेलं रक्खणं सेसु DeNaMā. 1.59 (comm. अकखणवेलं सुखं पदोपश्र); 1 intercourse, 2 evening.

अकखणहं (akkhaṇahā = ā-khyātum) *inf.* [Gen. of the noun akkhaṇa] to tell, to speak of, Apa. अन्नं जु तुच्छं तहं णहं तं अकखणहं न बार Hem.(Gr.) 4.350.

अकखणिआ (akkhaṇiā) Deśi. reversed coition, PāiLaMā. 432 वावडवा अकखणिआ

अकखणिय (akkhaṇiya) Deśi. [comm. व्याकुल, better व्याधुत] *adj.* lingering on, devoted to, given to, JM. रायकुलं सुकुलमोरवमगणपरं सत्वं अकखणियं VasuHi.(M.) 226.9; इयड-हावखणिओ जाओ णायखणो सव्वो PuhCa. 87.24 (comm. अकखणिओ ति व्याकुल.); वडुवरवरधत्ताउसदाणवखणियाणो जाओ PuhCa. 108.4 (comm. आशीर्दानव्याकुलान्तः); अत्रे (तावसकुमारे) नासाविमिपिट्ठिओ अकखणालाडलवखणियपाणिओ PuhCa. 141.14; अजं चेवागओ, विकखणयकखण(? णि)याओ य नेह पत्तो मिह PuhCa. 96.12 (comm. कार्यव्याकुलवाप), यियसुहि धीरा होइ एतव कज्जे देवो चैव अकखणिओ CaupCa. 110.6.

अकखंड (a-kkhaṇḍa < a-khaṇḍa) *adj.* unbroken, complete, perfect, AMg. संवरं भदं ते अखंडचारित्तपागा Nandī. gā.4; निस्सल्ल-एतेह महववयाइ अकखंडनिव्वणयुगाइ BhattaP. 135; निस्सल्लसहेह महववयाइ अकखंडनिव्वणयुगाइ । उवहमंति ... सहेहि ĀrāhPaḍ.(V.) 680; JM. एतथं पुण अश्यारा नो परिमुहेसु होति सव्वेसु । अकखंडविरदभावा ŚrāDha-ViPra. 103; अरखंडं तिवसीयसं जइ वेणह ता तथं कुणह MaViCa.(G.) 16a.1(2); 2a.5(1); अकखंडपयाणिहि रव्वीयपुरे यओ कुमरो SupāsCa. 18.146.

अकखंडल (akkhaṇḍala < ākhaṇḍala) *m.* God Indra, PāiLaNā. 25.

अकखंडिअ (a-kkhaṇḍia < a-khaṇḍita) *adj.* [also अकखंडिय] unbroken, continuous, unimpaired, M. अणमगामपउत्था कडुंती मेडलाणि रिंछोळि । अकखंडिअसोहमा यरिसुअं जिअउ मे सुणिआ GāSaSa. 7.87; AMg. सावजं न करेमि ति अकखंडियसीलंकेवली MahāNis. 1.69; अकखंडियवयनियमो तिस्सरत्ताए सो सिज्जे MahāNis. 3.20; JM. अकखंडियवययारा ... हेयं GāRaKu. 258; इत्थंअकखंडियदुक्खलकखसल्ले कुयाहमालाउले DvāKu. 3.1; अकखंडियवयनियमा गुत्ता गुत्तिदिया जियक-साया JinadaĀkhyā. II v. 13.

अकखत्त (akkhatta < akṣata) *m.* name of Rāvaṇa's son, Apa. अकखत्तहो वयणु सुणेवि तणुवेण पंकयमुहेण सरहसु हसिउ हणुवेण PaumCa.(S.) 52.4.1.

अकखत्त (a-kkhatta < a-kṣātra) *adj.* not befitting the warrior caste, Apa. किंवाइएण णराहिवसत्ते लेण जुवाणु लइउ अकखत्ते RiṇeCa. 3.10.6.

अकखत्थ (akkhattha < akṣārtha) *adj.* meant for the eyes, worth seeing. JM. सिंसिज्जणउज्झाओ अउव्वचंदो व्व अकखत्थो Nā-PāKa. 10.496.

अकखद्ध (a-kkhadda < a-kṣata) *adj.* unhurt, safe, unharmed, M. अउच्चजुगे विरमकखरे वि दे सहति जं पो पिरा णिअंतणं Karā-Va. 1.12; JŚ. जइ तिवसे सविट्ठरि तमणालद्धं च अकखरं मडयं । तवि वरिसाणि सुभिकखं BhaĀrā. 1997.

अकखदंड (akkha-danda < akṣa-danda) *m.* the bar of the axle, Ś. (चारणी) जइ णिखिडपाडिडपाडाआवडा ... खंडिरसखदंडा ... परिणुरि दीइणमाणा वाणा BāiRā. 9.26.11.

अकखदसरीर (a-kkhadda-sarira < a-kṣata-sarira) *adj.* with unhurt body, Ś. (विदूषक) कथं ण विदो पसादो । अज्ज वि अकखदसरीरा चिट्ठह Rānā. 3.14.21.

अकखदसलील (a-kkhadda-salila < a-kṣata-sarira) *adj.* with his body unhurt, Mg. (?) (गोपकन्याः) एसो मट्टा अमहाणं दिअआणं कलेतो अकखदसलीलो इदो एव आअच्छदि BāiCa. 4.12.18.

अकखदाण (a-kkha-dāṇa < a-kṣa(ya)-dāṇa) *n.* indestructible gift, Apa. अकखदाणु अकखयं रज्जवर तिहुवण लच्छीए सेसु भरिज्ज MayaPaṇCa. 2.78.13(?)

अकखंत (a-kkhanta < ā-khyāt) *adj.* (pr. part.) telling, speaking, Mg. (मायुर) एव अकखंतो तुमं पअच्छ धुरआ Mrcch. 2.214; Apa. सुवरं विज्ज गयणि अकखंता PaumCa.(S.) 10.13.3; जाव य ति वि कुमरेण सह सुहदुहाह अकखंत SaṇKuCa. 645.7.

अकखपडर (akkha-paura < akṣa-pracura) *adj.* full of cowries, JM. मा दोतेखिय गेण्ह विरे वि गुणे पयासह जणस्स । अकखपडरो वि उयदी मण्णइ रयणायरो लेए KuvMāKa. 3.16; VajLag. 748.

अकखपडिय (akkha-pāḍiya < akṣa-patita) *adj.* chosen by the fall of the dice, decided by the lot, JM. रणो कहियं, भणइ अवस्स आणवव्वाणि अकखपडिया वचंनु ĀvTī.(H.) 453a.7.

अकखपाडय (akkha-pāḍaya < akṣa-pātaka) *m.* the board for throwing dice, JM. वेणमाणं च मं पेच्छिज्जण राइणा हाहारं करमाणेण पडओ लो सुणओ अकखपाडएण SamarāKa. 255.4.

अकखपाद (akkha-pāda < akṣa-pāda) *m.* name of the founder of the Nyāya philosophy, JM. सत् च हेउसत्थं NisBhā. 5530 (Cu. हेउसत्थं अकखपादादि IV. 88)

अकखपुर (akkha-pura < akṣa-pura) *n.* name of a city, JM. णिणुणसु अकखणयं कहिज्जंतं । लच्छीहरइयसुओ अकखपुरे नरवइ वसई PaumCa.(V.) 74.31.

अकखम (a-kkhama < a-kṣama) *adj.* [f. -mā] unable, incapable, Ś. (प्रियंवदा) दूरगदमम्मथा अकखमा इअं काळइरणस्स Śāk. 31.1(3); JM. सेने वि परमभक्खे जमकखमलक्खणा खंति SupāsCa. 28.26.

अकखमवखण (akkha-makkhaṇa < akṣa-mrakṣaṇa) *n.* anointing the axle, JŚ. उयरगिसमणमकखमकखणोयरसम्भरणभमरं । णाळण तप्पयारे णिजेवं भुंजइ भिक्खू RaySā. 108(116)

अकखममाण (a-kkhamamāṇa < a-kṣamamāṇa) *adj.* (pr. part.) not being able to bear, AMg. ममं च णं अब्भोअगमि-ओवक्खियं सम्मसहमाणस्स अकखममाणस्स ... किं मत्ते कज्जह Thēra. 4.451(325)

अकखमल (akkha-mala < akṣa-mala = akṣi-mala) *n.* dirt of the eye, JŚ. किमिरायत्तसमगा अकखमलसमो य पसुवेवसमो हाळिवत्थसमो लोमो वि चउव्विहो मणिदो KasīPā. 73.

अकखमा (a-kkhamā < a-kṣamā) *f.* absence of forgiveness, anger, JŚ. ओहो व ओव रोसो य अकखमसंजलण कलह वड्डी । ... एस कोइयट्ठिया होति KasīPā. 86; AMg. एणरातिं भिक्खुपडिमं सम्मं अणणु-पाडेमाणस्स अणमारस्स इमे तओ ठाणा अडिआए अणुभाए अकखनाए ... भवंति Thēra. 3.3.388(188); cf. अख-।

अकखमाल (akkha-māla < akṣa-mālā) *f.* garland of Rudrākṣa nuts, JM. गहियक्खमालइत्ये आउओ हुमरिणं विण्णं Paum-

अकखयतहया

61

अकखरगुंफण

Vivā. 137; JM. ताणि भणंति, एसा अन्ह अकखयणिही, जह सिप्प सिक्खसि अहेहिं य समं हिइति तो ने देमो AvPī.(H.) 360a.1; Apa. परधण पुण अणुं जं दीसइ अकखयनिहि तं महु वरे सिसइ JambūSūCa. 3.14.19; 2 a kind of penance, fasting for as many days as are required to fill up a jar with a handful of rice grains per day, JM. देवगठवियकलसो जा पुको अकखयाण रुट्टोए । जो तत्थ सत्ति-सरिसो तवो तमकखयनिहिं वेति PavSāro. 1554 (p. 440); जह जिणपुरओ कलसो पइडिओ मुट्टीहिं पइदिणसिप्पमाणंतदुहेहिं जावइयदिणहिं पूरिअइ तावइयदिणणि एणासणगाइ अकखयनिहितवो ViMāPra. 27.9.

अकखयतहया (a-kkhaya-taiyā < a-kṣaya-trīyā) *f.* the third day of the bright half of the month of Vaiśākha, Apa. अकखयाण भणंति सेयंसहो अकखयतइव णाउं छिउ विवइओ PaumCa. (S.) 2.17.8; ठविउ विवाहलग्गु धणरासिए अकखयतइयदिवसो लोइसिए JambūSūCa. 4.14.21.

अकखयदेह (a-kkhaya-deha < a-kṣata-deha) *m.* uninjured body, JM. पीरोओ वेण पुणो अकखयदेहो अलद्धसंजो । सपुण्णोभोवो CaupCa. 80.19 (v. 46); ता इविअज एयं अकखयदेहं तु पहिअहस्स । अपोसो SurSūCa. 2.33.

अकखयनिकखेव (a-kkhaya-nikkheva < a-kṣata-nikkhepa) *m.* throwing of the rice-grain, JM. सेतो य कुरिअरे अकखयनिकखेवं करे ViMāPra. 35.8.

अकखयनिहाण (a-kkhaya-nihāṇa < a-kṣaya-nidhāṇa) *n.* inexhaustible treasure, JM. मूळरगुणरक्षणं दंसुअं अकखयनिहाणं SamSat.(H.) 57; अकखयनिहाणं तज्जुआणं KaKoPra. 12.10 [cf. परिओसिओ तज्जुअणो SamarKa. 520.4]

अकखयपच्चगय (a-kkhaya-paccāgaya < a-kṣata-pratyāgata) *n.* return without any harm, JM. तेणगरकखसदसणधहणु-यणवेवमालगारेण । अकखयपच्चगयदुकरमि पुच्छाएं नियभाओ UvPay. 24.

अकखयपय (a-kkhaya-paya < a-kṣaya-pada) *n.* the indestructible place, JM. निव्वाणमकखयपयं निव्वमसुद्धसंयं सिवं अखं । जिणरागदोउमोहेहिं भासियं ता धुवे अत्थि SamSat.(H.) 64.

अकखयराहिय (a-kkhaya-rāhiya < a-kṣaya-rādhipa) *m.* owner of inexhaustible wealth (रैं), Apa. यणवेउ णामे खयराहिउ एत्थ महोवइ अकखयराहउ MahāPu.(P.) 32.20.8; (F.W. अहरद्वयस्या-धिपः)

अकखयवत्त (a-kkhaya-vatta < a-kṣata-pātra) *n.* the vessel of rice-grains, JM. पविसंति रत्तंयविवंनियओ पुण्णअकखय-वत्तयारिणीओ अविहवकारीओ MaṇoKa. 15.26.

अकखयसुक्ख (a-kkhaya-sukkhā < a-kṣaya-saukhya) *adj.* [also अकखयसोक्ख]; having inexhaustible happiness, AMg. सम्मत्ते पुण रत्तुं अकखयसुक्खं लहइ सुक्खं BhattaP. 69; ĀrūhPaḍ.(V.) 461; JŚ. होऊण जगदि पुजो अकखयसोक्खं लहदि मोक्खं Mūlā. 36; गिरिसेणी होइ तवो अकखयसोक्खस्स मोक्खस्स BhaĀrū. 1471; 743; *n.* inexhaustible happiness, JŚ. तवसंजमसंजुत्तो अकखयसोक्खं तदो लहदि Mūlā. 762(8)

अकखयायार (a-kkhayāyāra < a-kṣatācāra) *adj.* of unviolated good conduct, AMg. तिसासपरियाय समणे निगंये आयाकुसले ... उणहकुसले अकखयायारे अभिजायारे Vava. 3.3; 2.5.

अकखर (a-kkhara < a-kṣara) *n.* 1 letter (both the written form and the sound represented by it), M. सामण्णइ वि णामकख-सइं ठविआइं तइ विदेअम्म CaupVa. 713; अवपमायइ व रेहकखराइं इहिं विवासंति Līlā. 711; (सकथार) सरिसिउ वि वण्णेसुं इत्थोअकखरविंससओ

अण्णो SūMañ. 1.4; Ś. (विचक्रणा) अहं वण तुला विअ लद्धयखरा KapMañ. 1.20.14; AMg. रिट्ठान्वाइं अकखराइं RūyPa. 237.3; उक्खकखरउविवाणो Uvav. 26; वरामइं लेहणी रिट्ठामवाइं अकखराइं धम्मिए लेक्खं Jīvābhi. 3.435; अकखरविमूत्ता लिहिया दुक्खददयट्ठण AnuOg. 143; सखेआइं अकखराइं अगता गमा Samav. 130; 144; से किं से सण्णकरं सण्णकखरं अकखरस्स संजाणामिइ Nandī. 63; JŚ. आवदियाणि अकखराणि अकख-संयोगा वा Śaṭṭāg. 5.5.45; एयकखरादि विविहं पयत्थज्ञाणं मुणेअक्खं (Mūlā.(V.) 464; परमवत्तरं च एक्खं वि जो ण रोवेदिं लुत्तणिदिदुं BhaĀrū. 29; Apa. मइं लिहियं गहियहिं अकखराइं JasCa. 1.24.3; ताव तेम सुंमरं दावयइं अकखराइं MarCa. 1.7.7; पंचतीस अकखरा मयेवि SudCa.(N.) 2.3.5; पाइतहं अकखर लउ आवइ JambūSūCa. 2.14.5; पामरजणयुक्खकखराइं ररयउ गिमुणेसु Sanderū. 19; गणमेआ हांति एय अकखराओ PūṭiPaṇḍ. 1.12; 2 articulate sound, phoneme, M. गिइं लहति कइअं सुणंति खलिअकखरं णं जयंति GāSaSa. 5.18; कस्स तुअं एअसि ... मणुपल्लिखदंठदणित्तखलिअकखराओ GāSaSa. 4.34; मज्झहिं सुदममुक्खरेहिं वण्णेहिं सच्छरियं Līlā. 606; 267; 360; गलुगलत्तसुज-दुक्खकखरं ... पिउवंति KaṇVa. 1.35; JŚ. अणुभासदि मुखयणं अकखर-पयद्वणं समंविट्ठुं Mūlā. 643(7); Apa. लुत्तुक्खरं अकखर लाइयउ NāṭCa.(P.) 6.2.8; मज्झकखरदिण मइ पुउउ पयिय पुंभावलुदिण SaṭṭuCa. 519.5; मज्झकखरवणहिं पडु भांति PāṇāCa. 2.5.1; 18.20.3; AMg. जस्स णं अ वक्खए ति पइं सिद्वित्तं ... अहीणक्खरं अण-कदसरे अक्खकखरं AnuOg. 14; JM. अकखरसरणेण सरा वंजणमवि वंजणेण अत्थस्स ViĀvBhā. 461; रुठिओ वण्णो । मण्णइ अकखरं ViĀvBhā. 459; 3 word, AMg. अकखरं वा पयं वा गाइं वा Āv. 61; अकखर-सण्णो सम्मं सारिअं सयसवसियं च । गमियं अणपविट्ठुं सत्ति वि एए सपडि-वदसा Nandī. gā. 83; JM. अकखर होण लणं अट्टयिययं इये पणइ Rīt-Sam. 149; तेण य खल्लिज्जंतवत्तरं पल्लयल्लहरदमणं रुदं मणियं KuvMūlā. 68.31; पट्ठो य सोवणो ताणकखराण दायणमिसिंतं वदो Lr. 32.31; अलसायंतेण वि सखणेण जे अकखरा दायणविवा । ... तं तु अक्खरा होति JinadaĀkhyā. 1.215; M. गअइ विरहकखरावदपहिअमणमोहणं मोदो GāSaSa. 7.28; सा मइइ दुक्ख अअसो तेण अ धम्मवत्तरं भणिमो GāSaSa. 2.78; अणुहअमुणेअक्खे विहदिअविसमदखरे वि संवडिअत्थे SetuBa. 4.24; 11.31; थोयकखरबहुअत्थं सम्भावसममियं वण्णे Līlā. 968; मज्झकखरदखरकखराणि (वाणकणं) Uṣṭṭi. 1.54; Ś. (सोता) ताइं जेक्ख चिरपरिणिआइं अकखराइं पंचवटीयंउणं मे नंदभासिं अणुवंधंति UttRāCa. 3.6.3; Apa. वियममुक्खरववणिहिं म.विउ BhaViKa. 148.2; तं रोहिअइ जु रत्तु पर इमु धम्मवत्तरं वणिं KumāCa.(H.) 8.28; 8.35; 4 prognostication based on the number of letters, JM. ओइ निमित्तअकखर कोउअमायसभूहकम्महिं । कएणगुणोअणाहिं अ सत्तुस्स तवक्खओ होइ UvMā. 115; 365; *adj.* not changing, permanent, JM. त कखर अणुवओगे वि अकखरं सो य चेयणाभावो । अविट्ठुदन्त्याण मयं सुददन्त्याणकखरं वेवं ViĀvBhā. 453; अमिलत्था वि य अत्था एव्हे दव्वट्ठियाए जं नित्था । पज्जाएणापिच्छा तेण सरा अकखरा चेव ViĀvBhā. 454; Apa. उवरिउउं अजोइ पर अकखर MahāPu.(P.) 11.29.15; मउ मोक्खहु अकखर अकखराहो MahāPu.(P.) 23.20.6.

अकखरकव (a-kkhara-kavva < a-kṣara-kāvya) *n.* poetry in words, JŚ. आ सा गयकदी णाम सा लोए वेदे समय सहपवंधणा अकखर-कवारीणं, आ च संवरकना कीरे सा सव्वा गयकदी णाम Saṭṭāg. 4.1.67.

अकखरगय (a-kkhara-gaya < a-kṣara-gata) *adj.* (language) formed of words, JŚ. अकखरगया अणुववादिद्विसण्णियंविद्विय-पज्जत्तभासा Dhavalā. 13.221-222 [JainLa.]

अकखरगुंफण (a-kkhara-gumphaṇa < a-kṣara-gumpha-

अक्षरच्युय

62

अक्षराणुसार

na) *n.* arrangement of words, M. (नट) कविणं तु अक्षरसंक्रमणं माहिल्लं थोस्यणेहि । अत्र इ रस्यथक्कदा छल्लं छाल्लिज्जइहि चेहि Ram-Mañ. 1.12.

अक्षरच्युय (a-kkhara-ccuya < a-kṣara-cyuta) *n.* a composition in which some letter or letters are absent (which will produce a different meaning), JM. एवं विविक्तपद्धतरेहि अक्षरच्युयं ... अहेहि विविहेहि कीलावित्तेहि विमलमरे तं विणोहं पवत्तं ति JinadaĀkhyā. 13.7; cf. वचंति दिव्हा । ... वयं अक्षरमत्तविदु-च्युयं JambhCa.(G.) p. 31.8.

अक्षरद (a-kkhara-dā < a-kṣara-dā) *n.* pompous word, Apa. अक्षरदेहि जि गविवया कारणु ते ण सुणंति PaDo. 86.

अक्षरदंबर (a-kkhara-dambara < a-kṣara(ā)ḍambara) *m.* display of words, Apa. वण्णं समन्वयं वणवणं तं अक्षरदंबरं अप्पणं RiNeCa. 1.2.14.

अक्षरार्थ (a-kkharattha < a-kṣarārtha) *m.* meaning of the words, word by word meaning, Ś. (विदूषकः) किं वाच सीरीए अगरो अक्षरार्थो Śīh. 52.12(1); M. अविहाविक्खत्थं पल्लिवणमिणं असंवेदं Līlā. 491.

अक्षरपंति (a-kkhara-panti < a-kṣara-pankti) *f.* line of letters, row of letters, Apa. भत्तिहि अक्षरपंति लिहियणु BhaviKa. 74.7; 75.2; अक्षरपंति लिहिय तहि BhaviKa. 106.7; 153.2; ताम वत्तपंति निवच्छमि BhaviKa. 162.8; 332.8; 349.8.

अक्षरपुट्टिया (a-kkhara-puṭṭhiyā < a-kṣara-prṣṭhikā) *f.* one of the 18 ways of writing Brāhmī, AMg. वंवीरं णं लिक्खि अट्टारसविहे ऐसविहाणे पणत्ते ... अक्षरपुट्टिया, भोगवइया Samav. 12(1); Pannav. 1.98 (1.107); [anything to do with पृष्ठया]

अक्षरपपभव (a-kkhara-ppabhava < a-kṣara-prabhava) *adj.* (knowledge) produced by letters or words, JM. महवउक्कं पि सुयत्तिस्सिमावसं तुहं तं पि उमक्खरपपभवं ViĀvBhā. 167.

अक्षरबंध (a-kkhara-bandha < a-kṣara-bandha) *m.* string of words, Apa. कहियं सुरिदं अक्षरबंधं तं किर केण पुब्बसबंधं BhaviKa. 503.3.

अक्षरबल (a-kkhara-bala < a-kṣara-bala) *n.* the strength of the word, Apa. अक्षरबलं कट्ठिअत्तनायं सो माउत्तुउ सुणिसुहं जाण TavSari. 3.22.

अक्षरविन्दुच्युय (a-kkhara-bindu-cuya < a-kṣara-bindu-cyuta) *n.* a composition in which letters or nasals are absent, JM. ण लेखं गूढचउत्थविन्दुमहं हि अक्षरविन्दुच्युयं आइणा CaupCa. 108.3.

अक्षरमेत्त (a-kkhara-metta < a-kṣara-mātra) [Inst.] by only a letter, JM. भयं जं ते वडियं महं दुच्चरियं इमे अज्जणस्स । अक्षरमेत्तेण वि तं ण य विहइं तुम्हं भणियाओ KuvMāKa. 49.11.

अक्षरय (a-kkhara-ya < a-kṣara-ka) *m.* a slave, (comm. अक्षरके द्वयक्षरके द्वयक्षराभिधाने दास इत्यर्थः p. 68.10); AMg. गोवाळं यं भयणस्सयणं पुत्ते यं धुयसुण्णं (प्रभुकेतुं आच्छेद्यं भवति) PaṇḍNi. 367.

अक्षरलद्धिय (a-kkhara-laddhiya < a-kṣara-labdhika) *adj.* who has the exact knowledge of the sounds, AMg. लद्धिअक्षरं लद्धिअक्षरलद्धिअस्स लद्धिअक्षरं समुप्पज्ज Nandī. 65 (Malaya-giri लब्धक्षरं शब्दादिग्रहणसमन्तरमिन्द्रियमनोनिमित्तं शब्दार्थपर्यालोचना-नुसारं शास्त्रोक्तमित्याद्यक्षरादुत्पत्तिं ज्ञानमुपजायते p. 188b.2)

अक्षरलम्भ (a-kkhara-lambha < a-kṣara-lambha) = comm. a-kṣara-lābha) *m.* knowledge of the words,

JM. मोत्तुणं दव्वसुवं अक्षरलम्भो यं सेसेण ViĀvBhā. 117; अवयवद्वयेण समा अणाहिया होत्ति सरविमसेहि ViĀvBhā. 113; 474; 125.

अक्षरलिपी (a-kkhara-lipi < a-kṣara-lipi) *f.* mode of writing, JM. पुणो भगवया वंभीणं दरिहिया अक्षरलिपी CaupCa. 38.29.

अक्षरवंत (a-kkhara-vanta < a-kṣara-vat) *adj.* 1 possessing knowledge of the letters, 2 possessing an unchanging nature, Apa. अक्षरवंतु णं पम्मोक्कु MahāPu (P.) 93.6.4.

अक्षरवाप्त (a-kkhara-vāsa < a-kṣara-vyāsa) *m.* extent of the words, scope of the words, Apa. (रामकहाणं) अक्षरवाप्त-जलोहमणोहरं सुअक्षरदमच्छोहरं PaumCa.(S.) 1.2.2.

अक्षरसंकेय (a-kkhara-saṅkeya < a-kṣara-saṅketa) *m.* indication with word, Apa. सुणिअक्षरसंकेयकत्थे BhaviKa. 18.2.

अक्षरसंख्या (a-kkhara-saṅkhā < a-kṣara-saṅkhyā) *f.* number of letters, AMg. कालियसुयपरिमाणसंख्या अणमविहा पणत्ता, तं जहा — पजवसंसा अक्षरसंख्या AṇuOg. 494.

अक्षरसंयोग (a-kkhara-saṅjoga < a-kṣara-samyoga) *m.* union of letters or sounds, JŚ. जावरियाणि अक्षराणि अक्षर-संयोगावा Saṅg. 5.5.45.

अक्षरसंनिवाह (a-kkhara-sannivā < a-kṣara-saṁni-patin) *adj.* who knows the combinations of letters, AMg. महावीरस्स तिज्जि सया चउत्तपुत्तवीणं सव्वक्खरसन्निवाहं जिणो इव अवितहं वणत्ताणां उक्कोसिया चउत्तपुत्तवपया होत्ता Tṭhāna. 3.4.534 (3.230); 4.4.381 (4.647)

अक्षरसम (a-kkhara-sama < a-kṣara-sama) *adj.* equal in duration of the sound, AMg. अक्षरसमं पक्कमं ... सदा सत्त AṇuOg. 260(10) 3.59.

अक्षरसमय (a-kkhara-samaya < a-kṣara-samaya) *m.* one of the 72 arts, the conventional meanings of words, JM. अक्षरसमयणिवंदो रामावणभारहाइ च KuvMāKa. 22.5.

अक्षरसमास (a-kkhara-samāsa < a-kṣara-samāsa) *m.* a variety of धृतज्ञात (knowledge based on scriptures) which consists of a group of words, JŚ. अक्षरसमुदायादो उवरिमाणं परसुद-पायादो हेट्ठियाणं सत्तेज्जाणं सुदणाणवियव्वाणं अक्षरसमासो ति सुण्णा Dhavaḷā. 6.23.2; JM. पजय अक्षरपयसावा ... समसास Kam-Vi.(D.) 1.7.

अक्षरसमासावरणीय (a-kkhara-samāsāvaraṇiyya < a-kṣara-samāsāvaraṇiyya) *adj.* (karman) which covers up the collection of words, JŚ. पजययावरणीयं अक्षरसमासावरणीयं Saṅg. 5.5.49

अक्षरसंबद्ध (a-kkhara-sambaddha < a-kṣara-sambad-dha) *adj.* in the form of word or letter, AMg. भासाहं दुविहे पणत्ते, तं जहा — अक्षरसंबद्धो नो अक्षरसंबद्धो वेव Tṭhāna. 2.3.1 (2.213)

अक्षरसुय (a-kkhara-suya < a-kṣara-sruta) *m.* scrip-tural knowledge in the form of words, AMg. ते किं तं अक्षरसुयं । अक्षरसुयं ति विहं पणत्ते, तं जहा — सण्णक्खरं वज्जणक्खरं लद्धिअक्षर Nandī. 62; (Cu. — अक्षरसुयं सुणतो भासतो वा अक्षरसुतं p. 44.22)

अक्षराणुसार (a-kkharāṇusāra < a-kṣarāṇusāra) *m.* [Inst.] following the words, according to the words, JM. जे

अक्षरावरणीय

63

अक्ष

अक्षराणुसारेण अक्षमैसा तयं सुयं सुबं ViĀvBhā. 144.

अक्षरावरणीय (a-kkharāvaraṇīya < a-kṣarāvaraṇīya) *adj.* covering the word-knowledge, JŚ. ŚatĀg. 5.5.49 cf. **अक्षरसमासावरणीय**.

अक्षरावली (a-kkharāvalī < a-kṣarāvalī) *f.* a row of letters, Ś. (म्यापक) इत अक्षरावलीओ लिहियाओ ĀnaSu. 1.4(2)

अक्षरोवलम्ब (a-kkharovalambha < a-kṣaropalambha) *m.* possession of the scriptural knowledge, JM. ओ अक्षरोवलम्बो सा लद्धी तं च होइ विमर्ण । इदियमप्येतिमित्ते ओ यावत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तो ViĀvBhā. 466.

[**अक्षल** (akkhala < ?) *m.* wrong reading for अक्षोल PSM]

अक्षलिय (a-kkhalīya < ā-skhalīya) Deśi. (?) reflected, reflection, (uneasy) wandering, अक्षलियं पट्टिफलिण DeNāMā. 1.27 (comm. प्रतिफलितम्); JM. निताप मह हिययं मययं निजं पि अक्षलियं SurSuCa. 4.88 [PSM. व्याकुल ?]

अक्षलिय (a-kkhalīya < ā-skhalīya) *adj.* [also अक्षलिय] unhalting, unhindered, fluent, clear, unfaltering, AMg. जम्म णे अणुण्ण मि पदं सिक्खियं अक्षलियं अमिलियं ... पट्टिपुण्णं ... से णं तत्थ वायणाण Nandī.(Ar.) 6; आवससणं ति पदं सिक्खियं ... अक्षलियं (द्वयवससणं) AnuOg. 14 ff.; JM. अक्षलियं च विहारं विहरिता सुणिज्जमसं देमेषु SurSuCa. 16.5; अक्षलियसुत्तनिपात्तअणिदुग्गेमीवत्तवर्णमुत्तं ... कुरवयं पुट्ठिं KumāCa.(H.) 3.32; अक्षलियसीलविमला जयमि विरला महासुणिणो! SiloMa. 7:47; उन्नओ त्व अक्षलिया । सुयणो व सन्धदाया मुहडो व ससुट्ठिया थयया VajLag. 303; वरुस निरंतरपणओ सोहणं वरुस अक्षलियं ChaGā. 107; लज्जाकुलमजाया दुक्खि कवाटाइ जेहि भग्गणं हियणसु तेसु एहस ति दुयसमवसलियमहिद SubhīPaṭṭi-Saṇh. 43; JŚ. अक्षलियममणमणो देवत्ताणाम् रमेज ŚiĀ.(V.) 506; M. अक्षलियअउरीरवणो सत्तावहिअओसवंतमअधोरो । मत्तो ति जवर जज्ज कवोलमाण जवइवणो GaudVa. 1147.

अक्षलियचरित्त (a-kkhalīya-caritta < ā-skhalīya-caritta) *adj.* whose good conduct is not broken or neglected, JM. गीयत्थं जे सुमंविग्गे अभाळमसी दइवण । अक्षलिय(v. l. अक्षलिय)चरित्तं सययं रामदोसविविज्जि Gacchā. 41.

अक्षलियाराहण (a-kkhalīyārāhaga < ā-skhalīyārādhaka) *m.* worshipper without any mishap, JM. इय सो महाभुमारो ... कणयं विसुद्धममं अक्षलियाराहणो जाओ UvPay. 412 (comm. चरित्वा ?)

अक्षव (a-kkhava < a-kṣapaka) *adj.* who has not destroyed (his karmans), JŚ. अपमरसंजसा अक्षवा अणुवसमा सैंजे अणुणा ŚatĀg. 1.8.8.

अक्षवत्त (akkha-vatta < akṣa-va-pātra) *n.* vessel containing the rice-grain, JM. गट्ठियवत्तवत्तओ पर तिहे (येओ) Sup.SCa. 57.44; Apa. वरवदरंरत्तपट्टसुय विसरिं सुव.सिणि अक्षवत्तयया GayaSaṇh. 8.8.

अक्षवल्लय (akkha-valaya < akṣa-valaya) *n.* a string of akṣa nuts, AMg. अक्षवल्लण गणेत्ती अ DeNāMā. 2.81 (comm. भिक्खू गणिअगणेत्ती वि मुच्छेइ)

अक्षवाअ (akkhavāa < akṣapāda) *m.* [also अक्षवाअ] name of the founder of the Nyāya philosophy, JM. तह जिहेउगवसउ लेण मणुवरगवाउ ति ViĀvBhā. 1508(1506); Apa. अक्षवाअकणपरमुणिमणिउ सिवययणारविदु किं वणिउ NāCa. 9.7.3.

अक्षवाडग (akkhavāḍaga) cf. अवखाडग.

अक्षवाया (akkhavāyā < akṣapātā?) *f.* Deśi. direction, JM. अंतीहरी य इई दिसाअ अक्षवाया वि DeNāMā. 1.35 (comm. किमवत्तवाया पुलोपसि)

अक्षविसय (akkha-vīsaṇa < akṣa-vīsaṇa) *adj.* having the objects of sense-organs, JŚ. माणमणणं च पुणो मयविरणं अवस-विमयं च KattūApu. 258.

अक्षसंकम (akkha-saṅkama < akṣa-saṅkrama) *m.* going from one row to another (for calculation), JŚ. सीलसुणणं मया पत्थारो अक्षसंकमो वेव । जइं तह जिई वेव वि वत्थूणि जेयाणि Mūlā. 1036(11)

अक्षसुत्त (akkha-sutta < akṣa-sūtra) *n.* rosary, a garland of Rudrāikṣas, Apa. थिउ अक्षसुत्तु कणयं वरेवि, थिउ महरिसि परमज्जणु अरेवि PaumCa.(S.) 9.1.3; अक्षसुत्तुणा पाणविहीणउ गणउ थ होइ सुत्तचविही गउ MahāPu.(P.) 95.6.13; जहज्जणु धरिउ किउ अक्षसुत्तु सुण्णउ पउ ज्ञायर जेम वुत्तु PaṇṇCa. 7.13.7; ओ गणिवि थ थणउ अक्षसुत्तु MahāPu.(P.) 64.1.8; उरहिण अक्षसुत्तमणिगुलियउ Dham-Par. 4.14.2.

अक्षसुत्तमाला (akkha-sutta-mālā < akṣa-sūtra-mālā) *f.* row of rosaries, AMg. (अण्णे णं अण्णारे) ज्ञाससुत्तमाला इव गणेज्जमाणेहि पिट्ठिउरंरयमंथीहि Anuttaro. 3.52.

अक्षसोअ (akkha-sokkha < akṣa-saukhyā) *n.* happiness or pleasure of the senses, Apa. अवससोअसुयवत्तं गिह पिच्छिइ भवविणीमारुह्यवहसिद (सिद्ध) MahāPu.(P.) 7.19.4.

अक्षसोय (akkha soya < akṣa-srotas) *n.* the central hole of the wheel in which is inserted the axle (comm. अउयुः-प्रवेशच्छत्र), AMg. गंगासिध्दो महाजरीओ रहपउरित्थाणओ अक्षसोयण-माणसित्तं जहं वेत्तिज्जिति Viy. 7.6.34 (7.120)

अक्षहिअ (akkha-hīa < akṣa-hṛdaya) *n.* secret (lit. heart) of dice-playing, Ś. (नदी) अज्जवाणुणा अस्सहिअअं दइअ अत्तहिअणं पग्गिहिदे Nāsa. 7.0.4 (p. 176)

अक्षहिदयमंत (akkha-hīdaya-manta < akṣa-hṛdaya-mantra) *m.* the spell for knowing the heart of dice (i. e. the secret of dice-playing), JM. माररेण य से कुदे वि तण्णिजित्तं अक्ष-हिदयमंतो अधिजित्तो VasuHī.(M.) 233.23

अक्ष्वा- (a-kkhā- < ā-khyā-) *v.* [also अक्ष, अक्ष्वा-] to tell, to narrate, AMg. अक्ष्वाइ थाणी इह माणवाणं Āyār. 1.4.2.1 (134); जस्सिमाओ जईओ सव्वओ सुपडिल्लियाओ भवंति अक्ष्वाइ से पणमणेलिस्सं Āyār. 1.6.1.1; ते धम्मं सुद्धमवखाइ Sāy. 1.11.24; ते एवमवसंति अउज्जमणा Sāy. 1.12.6; ते एवमवसंति समेच सोमं Sāy. 1.12.10; 1.14.16; ते अण्णसण्णरत्त वि गरवमाणा अक्षति अ समणा माइण थ Sāy. 2.6.12(798); कंचुइज्जगुरिस्सं सहादेइ कंचुइज्जगुरिस्सं वि तहेव अक्ष्वाइ Viy. 11.11.55; अक्ष्वाइ णे संजय ज्ञासपूया कइ अउइ कुसला वयंति Utt. 12.40; JM. तो भगइ विस्सोणो अविस्सं सुह सव्वंपि SurSuCa. 1.102; बगइ गुरु एवं नरिइ निमुण्णसु अक्षमि KumāPra. 33.24; तत्थ गया सम इया अविस्सं पुरवरं वो तं ? Sur-SuCa. 5.213.

अक्ष्वा (a-kkhā < ā-khyā) *f.* name, AMg. (सुद्धं उण्ठं गवेसियव्वं) न निसज्जवहाअओयणवखासुओवणीयं Paṇṇ. 6.7 (comm. विषयवक्ताप्रयोजकात् आख्याश्रुतात् च); JM. साहाअणवण्णादि व अइ साहाअ-णवेयमत्ताण । उक्कुरिसावगरिसओ तस्सेव य पुण्णयावक्ता ViĀvBhā. 1911 (2366); स्वावपट्टिसुलागमहासुलागवक्ता Saḍḍi.(D.) 73.

अक्षामिमंतण

65

अविस्वमेती

JŚ. यदि सहृदि ण अत्थे आदध्वाणे णिवस्वादे PavSā. 3.64; सुव्वज्जस्स हिद्वरो धम्मो तिथेकरेहि अवस्वादो Mūlā. 752(8)

अक्षामिमंतण (akkhābhimantana < akṣābhimantrana) *n.* pronouncing a spell on the akṣa-seed, JM. ततो गुरु स्मिमंतणे चंद्रधनसारचच्चिअक्षामिमंतणे कः निसिज्जाओ उट्ठिता ... खनासमणपुव्वं मणविद ViMāPra. 66.13.

अक्षमामिता (a-kkhāmittā < a-kṣāmayitvā) *ger.* without asking for forgiveness, AMg. एवं ज्ञाप्तिं तदा वि णं तुमे ममं वासं नायेण ... वट्ठिता ममं एवमट्ठं अक्षमामिता नेणे मेयविथा नगरी नेणे ... पडारेव गगणां RāyPa. 776.

अक्षाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) [also अवस्वा] told, reported, said, AMg. सुथं मे आउसं तणं भगवथा एवमवस्वाथं Āyār. 1.1.1.1; Dasave. 4.1; 9.4.1; Utt. 2.1; 16.1; 29.1; Dasī. 3.1; सोलस एव नेगा अवस्वाया अणुपुस्वसो Āyār. 1.6.1.8(179); दुविहं सुमेच्च मेहावी किरियमवस्वायमणेलिंसि पाणी Āyār. 1.9.1.16(269); एवं परमा महव्वया अवस्वाया उ सरादभोयणा Sūy. 1.2.3.3; तज्जातिथा इमे वामा वज्जकरा य एवमवस्वाए Sūy. 1.4.2.19; कयरे धम्मं अवस्वाए माइणेण मईमथा Sūy. 1.9.1; 1.11.1; 1.15.2; रहस्सीरुपं तुम्हं हव्वमवस्वाए जओ णं तुम्हं जाणह Vivā. 15; संतिमे य दुवे ठाणा अवस्वाया माण्णेतिया Utt. 5.2; एवारिहं अवस्वायं वेहिं इमो स दुव्वमो पत्ततो Utt. 8.8; 18.43; सममं तु जियवस्वायं एत मग्गे हि उत्तम Utt. 23.63; 24.3; (when preceded by इति or ति a saṅghī-consonant is prefixed to अवस्वाय) भवन्तीतिमवस्वायाओ SamavPra. 141; जोहस सल्लयासयसहत्सा छप्पं च सहत्सा भवन्तीतिमवस्वाया Viy. 9.1.3(9.1); 15.1.68; अलीयं केउसहत्सं अवस्वायं RāyPa. 163; 124; Jambuddi. 1.26; 4.21; 6.10; 7.4; Pannav. 1.51(58); 1.60(68); 2.20(167); 2.58(205); Jīvābhi. 3.77; 3.733; SūraP. 3.1; 10.127; JM. ततो एसो मोहो अहिओ लोआण अवस्वाओ Bhuv-KevCa. 168; गुणिणावि वट्ठकारणमवस्वायं तत्स नीसेसं SurSuCa. 15.113; 4.43; सो नग्गण वि ज्जतो श्रमम्मि समुज्जमो जियवस्वाए SupāCa. 31.88.

अक्षाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *n.* verb, AMg. नाम-स्वायनिवाओवसुगमत्तद्वि ... विभसिक्कणमुत्तं तिक्कलं दलविहं पि Paṇḍh. 7.14 (comm. आख्यातपदं साध्यक्रियापदं p. 117a.13)

अक्षाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *n.* pit for catching elephants, PāṭiLaNā. 600; करिचंणमवस्वायं उवओ.

अवस्वायपव्वजा (a-kkhāya-pa-vvajjā < ā-khyāta-pra-vrajyā) *f.* renunciation due to the preaching of someone, AMg. तिविहा पव्वजा पत्तात्ता, तं जहा ... ओवायपव्वजा अवस्वायपव्वजा संगारपव्वजा Tūhāna. 3.2.183(165); 4.4.573(355)

अक्खारजलोववेया (a-kkhāra-jalovaveyā < a-kṣāra-jalopapetā) *adj.* (f.) possessed of water which was not salty, JM. (अवगतिथा गाम पायरी) वारवड व्व वज्जपणसमिद्धा अवस्वारजलोववेया य CaupCa. 6.2.

अक्खसुय (a-kkhā-suya < ā-khyā-sruta) *n.* scriptural teaching containing some narrative, teaching based on a story, AMg. (सुयं वेदं) कास्यं च न निसज्जवट्ठपओवणकयामओवणीयं Paṇḍh. 6.1.7.

अक्खि (akkhi < akṣi) *n.* eye, AMg. अक्खीहिं (v.1. अक्खीहिं) य नासाहिं य जियमाहिं य ओट्ठेहिं य Vivā. 2.26; JŚ. सुहमा हु संति पाणा दुप्पेस्सा अक्खिओ अमेज्जा हु Mūlā. 913(10); Mg. (प्राण) ता जय भावे अक्खीहिं भवक्खीअदि ... ताव हग्गे पलाइदं P.D. 9

Mṛcch. 8.223; Apa. एकहिं अक्खिहिं सावणु अत्रहिं भद्वड Hem. (Gr.) 4.357.2; 4.396; गहिलियं तिमि तुल्यं अक्खिहिं SandeRā. 176.

अक्खिअ (akkhiā < ākṣiā) Deśi. gambler, DeNāMā. 7.8; अक्खिअ रंडो (comm. रंडो आक्षिअः । कितव इत्यर्थः)

अक्खिअजंत (a-kkhijjanta < ā-khyāyamāna) *adj.* (pr. part.) being (merely) expressed, JM. दामसहावो मयणो अक्खिअजंतो न पायओ होइ SurSuCa. 11.162.

अक्खित्त (a-kkhitta < ā-kṣipta) *adj.* [PāṭiLaNā. 501 अक्खित्तं अक्खित्तं च कट्टिअर्थः] 1 drawn towards, attracted, JM. अवस्वविअक्खित्ता जे जीवा लसंति सम्मत्तं DasaveNi. 205; कुमारा पेच्छणंण अक्खित्ता भणंति । वो एव Āyār.(H.) 175a.1; वलदेवं इतं पासइ । ता तस्य रवेण अक्खित्ता KaKoPra. 89.26; अक्खिता स्वक्खित्त-हियएणावहरिया दासवाविहाणं सयरेण Erz 53.7; चक्खीसहअक्खित्त-कामुयणं SurSuCa. 3.115; अहवा पेच्छणयाइमु अक्खित्तो कथई चिरावेइ JinadaĀkhyā. v.127; 2 taken away, deprived of, carried away, AMg. देवदिसे दारए केणइ नीए वा अवहिइ वा अक्खित्तो वा Nāyā. 1.2.29; तत्थवि ... अक्खित्तनियंणणा मल्लिअरिउववसणा ... वज्जंति भइणुणा Paṇḍh. 3.11; JM. चक्खुविसयपडिओ य से कुमारी देवेण अक्खित्तो VasuH. 83.18; 3 set aside, distracted, JM. अहं एवमविसयपडि ति ... अक्खित्ता वहा, कओ अक्खो पसंणो SamarāKa. 118.9; 4 surrounded, challenged, JM. सो सिरिपालो ... धवल-भडेहिं उवमउसरेहिं इति अक्खित्तो SiSiVāKa. 396; 5 accepted, JM. अक्खित्ता उ इमे जोगा भावाराहणाओ तहा Paṇḍh. 42 (comm. स्वीकृताः)

अक्खित्तिया (a-kkhittiyā < ā-kṣiptikā) *f.* song sung by an actor when entering the stage, JM. (के उण उहावा कथय सोऊण पयत्ता) मणहाअक्खित्तियामेयई रत्तवणेसु KuvMāKa. 82.32.

अक्खिदुवख (akkhi-dukkha < akṣi-dukkha) *n.* pain in the eye, JM. भसुळ्ढो अक्खिदुवखं पोह्दुक्कं एयाओ सत्तावाहीओ दासणाओ Erz. 27.36.

अक्खिय (a-kkhiya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) told, reported, explained, JM. पमुवहपहाणजागालकखणो अक्खिओ धम्मो KumāPra. 6.7; तेण वि गंतूण तहिं नरवणो अक्खियं सव्वं NāPaṇKa. 5.36; अक्खिओ बुत्ततो ... मया एओ वावाइओ ति JinadaĀkhyā. II. 56.22; Apa. सुच्च सव्व एण जं अक्खिउ PaumCa.(S.) 14.12.1; पई अक्खिउ वित्तं चिराणइ BhaviKa. 106.9; तुरिउ गं पि दंयुयत्तहो अक्खिउ BhaviKa. 131.6; कत्तकमारि भणिनि जणि अक्खिय BhaviKa. 188.5; 131.6; अक्खियं पि ताव तामु KarCa. 1.8.7; अक्खिय प एत्तहिं तत्त सव्व SudCa.(N.) 6.1.12; 6.17.4; कविलहं विहसेवि तीए सुइसण अक्खिउ SudCa.(N.) 7.3.10; अक्खिमालिअभिहाणु मुणिवह तिण अक्खिउ SaṅKuCa. 660.4; तिण अक्खिउ चक्कवइ SaṅKuCa. 660.4; हुउ वज्जममरण जिसे महु पासंगिउ अक्खिउ देव लहु JambūSāCa. 5.4.8; 1.15.8; 4.4.2; 6.1.17; इउ बारहमेयहिं धम्मु सायलोयहो अक्खिउ PāNāCa. 3.11.10; अक्खिय कउरामी लक्ख तासु PāNāCa. 6.3.10; तं करेवि ते अक्खिउ सयहो Chakkammū. 8.2.5; 8.15.14; 7.5.3; भदाणो अक्खिय जल्ल मुडि SiVāCa. 1.6.10; 2.2.2; वित्तं व सरखण अक्खिउ जिण MayaPaṇCa. 1.17.10; धुणिअक्खियसंपुणहल जीया सासणि जामु SāDhaDo. 178; फुट्ट अक्खिउ मं तुज्जु PāDo. 208; तिणा महु अक्खिउ एउ विहाणु विउणिउ गंतु नहंणजाणु KaKo. 2.7.3; 3.4.11.

अक्खियमेती (a-kkhiya-mettī < ā-khyāta-mātrā) *f.* the

अविस्वय

66

अवस्वुडिअ

measure as laid down, Apa. जाणिमर कुहु अविस्वयो ती लवस्वसण जि शोडि पउत्ती MahāPu.(P.) 2.6.2.

अविस्वय (a-kkhiya-ya < ā-khyāta-ka) *adj.* told, informed, Apa. बहुकाले सुदिणउ लविस्वयउ अजाणे परिहो अविस्वयउ PaumCa.(S.) 9.2.9; उवयारहो तहो मर परमेउ पदु अविस्वयउ PaumCa.(S.) 16.8.9; णिसि लविस्वयउ तम् अविस्वयउ SudCa.(N.) 3.1.14; जिह लविस्वयउ तिह अविस्वयउ SudCa.(N.) 4.7.24.

अविस्वराग (akkhi-rāga < akṣi-rāga) *m.* ointment for the eyes, AMg. आसुणिमविस्वरागं च मिदुवधायकमये ।... तं विज्जे परिजाणिया Sūy. 1.9.15.

अविस्व- (a-kkhiya- < ā-kṣip-) *v.* 1 to snatch away, AMg. एवं अविस्वविउकामे णं, ... उद्विउकामे णं मसे कुणिम राया सेयणमं गंधहन्ति Nir. 43; 2 to throw away, JM. पणस्सु विउ मे हियं अविस्वपइ य मे वाणी SamāKa. 23.20; 3 to attract, to distract, JM. पहाणविउसाण अविस्वइ मणं विसमवसुत्थमुहुत्थकदणेण SopasCa. 2.380; 4 to lose (time), JM. तओ न जुत्तमिह कालमविस्वविउ SamāKa. 205.5; 5 to blame, to denounce, to censure, JM. इत्यंतरमि सव्वे रायाणो अविस्वरंति तं जुज्जं SiSivKa. 831; M. रविस्वभेउ ... पत्तेहि वअणेहि अविस्वते KajhVa. 2.36; S. (विदूषकः) कथं एता दुट्ठगही पिअवअस्सअसि पिपरीअ सि मे अविस्वदि SiMañ. 2.22.1; Apa. अविस्वसि किं सुवस पमिअवअपवस MahāPu.(P.) 75.8.4; 6 to throw in the mould, to produce, JM. जइ दाहं थिय पडिमे अविस्वइ तओ य हंत थियंमण। पावइ सव्वत्थ इमा UvPay. 344.

अविस्ववण (a-kkhiyana < ā-kṣepana) *cf.* अक्खेवण.

अविस्ववि (a-kkhiyi < ā-khyātvī ā-khyā-ya) *ger.* having told, Apa. थियपुत्तहो अविस्ववि चउत्था KarCa. 3.20.6; *inf.* पउमु भगइ यो सकइ अविस्ववि ते असुहावणउ PañCa. 4.12.10; यो अविस्ववि सकइ तेत्तिअइ RiñCa. 10.1.18.

अविस्वविउं (a-kkhiyitum < ā-kṣipitum ā-kṣeptum) *inf.* to revile, to abuse, JM. मत्तरेरे मग्गं कडिअण सअमिअविउं पवत्तो कइहाओ KumāPra. 50.25.

अविस्वविउण (a-kkhiyiṇa < ā-kṣiptvāna ā-kṣipya) *ger.* 1 having attracted or distracted, JM. जहा देण केवणिआ अण्णे पविस्विउण पंचचोरसुयाइ रासणच्चणच्छेण सहामेअअण्णियाइ अविस्वविउण इमाण चवरीण संवेहियाइ KuvMāKa. 4.25; 2 having thrown together, JM. इअ अं अं किं पि वणे सुंइअवे अणमि सुयलमि। अविस्वविउणं तं थिय सो थिय णूणं विणिम्मविओ KuvMāKa. 29.19; 3 interrupting, blaming, JM. महाराअणो वयणअविस्वविउण भणियं कुमारेण CaupCa. 106.35.

अविस्ववेयणा (akkhi-veyanā < akṣi-vedanā) *f.* cf. अचिउ-वेयणा.

अवस्वीण (a-kkhiṇa < a-kṣiṇa) *adj.* 1 not destroyed, not exhausted, not made inoperative, AMg. थिययंयथिज्जेरंति कममंथि अवस्वीणसि RāyPa. 751; केवलिस्स वत्तारि कममंसा अवस्वीणा अवेदिआ अणिज्जिण्णा भवंति Paṇnav. 36.82(2170[1]); नामनोत्तस्स कमस्स अवस्वीणस्स अवेइयस्स अणिज्जिण्णस्स उदणं Kapp. 23; 2 inexhaustible, which cannot be destroyed or reduced, JM. कण्ठमिही अवस्वीणो रयणमिही अवस्वया सहवि KumāCa.(H.) 1.27; JS. सह तह य मोक्खसोक्खं अवस्वीणं भावियं होइ Māñ. 755(8)

अवस्वीणअंझ (a-kkhiṇa-jhañjha < a-kṣiṇa-? akṣiṇa-kalaha) *adj.* whose quarrels are not exhausted (i.e. ended)

AMg. अवस्वीणअंझे पुरिसे महामोहं पकुवइ Samav. 30[1] hā. 9 (p. 381. l. 16); JM. देइ रुवं सुमं वयसि अवस्वीणअंझण सया ĀvTī. 661a.9 (comm. इअ कलहः 662b.12)

अवस्वीणपडिभोइ (a-kkhiṇa-paḍibhoi < akṣiṇa-paribhogin) *adj.* who experiences (karmas) which are not yet realised (inagreeable or disagreeable feelings), AMg. आजी-वियसयसं णं अयमं पण्णो, अवस्वीणपडिभोइणो सव्वे सया, ते इता जेतो ... उद्वइता आहारमाहारंति Viy. 8.5.10 (8.241) (but comm. अजीणम् अजीणायुष्मन् अप्राप्तं परिमुच्यते इत्येवंश्रुताः । अथवा उन्-प्रत्ययस्य स्वाधिकृत्यान् अजीणपरिभोगाः अनवगतआहारभोगान्तरयः)

अवस्वीणमहाणस (a-kkhiṇa-mahāṇasa < a-kṣiṇa-mahā-nasa) *adj.* whose kitchen is inexhaustible, JS. णमो अवस्वीणमहाणसाणं SaṭAg. 4.1.42; चक्खवट्ठिअवावारे सुमाविज्जमाणे वि ण णिट्ठदि सो अवस्वीणमहाणसो णाम Dhavala. 9.101.8; अमदमदुखीरुपिपवी य अवस्वीणमहाणसे वेदे ApaBha. 17; जहोउत्ति सुवोउत्ति-अवस्वीणमहाणसा-सिद्धीओ ŚrāvĀ.(V.) 346; Apa. अवस्वीणमहाणसं सुणिवणं बहु-विहरिदिहिं जुत्तउ PañCa.(P.) 7.7.9.

अवस्वीणमहाणसिय (a-kkhiṇa-mahāṇasiya < a-kṣiṇa-mahāṇasika) *adj.* whose kitchen is inexhaustible, AMg. अवस्वीणमहाणसियदि चउत्तेहि (अदिमा सण्णविण्णा) Paṇhā. 6.6; महावीरस्स अनेवाही ... अयेगइया अवस्वीणमहाणसिया Uvav. 24.

अवस्वीणमहाणसी (a-kkhiṇa-mahāṇasī < a-kṣiṇa-mahā-nasī) *adj.* (f.) (a miraculous power) by which the kitchen becomes inexhaustible, a type of लब्धि PavSāro. 1495.

अवस्वीणलद्धि (a-kkhiṇa-laddhi < a-kṣiṇa-laddhi) *f.* the miraculous power of possessing inexhaustible things, JS. अवस्वीणलद्धिजुत्तो अवस्वलीयमे न पावइ ŚrāvĀ.(V.) 484.

अवस्वीणा (a-kkhiṇā < a-kṣiṇā) *f.* a type of miraculous power which makes something inexhaustible, JS. सुववअवस्वीणा वि य दिहीओ सुत्त पण्णसा ŚrāvĀ.(V.) 512.

अवस्वीणावास (a-kkhiṇāvāsa < a-kṣiṇāvāsa) *m.* an inexhaustible residence, JS. अग्नि चउत्तथाय वि सुआण अग्निदे सवे चक्खवट्ठिअवावारे पि सा सया अवगाहदि सो अवस्वीणावाओ णाम Dhavala. 9.101.2.

अवस्वीरमहुसप्पिय (a-kkhiṇa-mahu-sappiya < a-kṣiṇa-madhu-sarpiś-ka) *adj.* not partaking of milk, honey and ghee. AMg. (भगवइ अदिआ) विविउत्तीविदि अवस्वीरमहुसप्पियदि अमत्तमेसासिदि (समणुविण्णा) Paṇhā. 6.6.

अवस्वु (akkhu < ākhu) *m.* mouse, Apa. रक्खसेअ मुक्कु अक्कु दुणिगिअमु कालओ SudCa.(N.) 9.15.1.

अवस्वुअआअर (a-kkhua-āāra) [inferior reading for अवस्वयाथार at Vava. 3.3]; cf. अवस्वयाथार.

अवस्वुइत (a-kkhuḍanta < ā-?) *adj.* (pr. part.) [khuḍa- a Dhatvādesa for truḥ- Hem. 4.116] tumbling, slipping, JM. वण्णाय कुट्ठिमते उट्ठपइतअवस्वुइताइ ।... जायाणि पेच्छंति MaṇoKa. 1. r. 75.

अवस्वुडिअ (a-kkhuḍa < ā-?) *adj.* (ppr.) [khuḍa- Dhatvādesa for truḥ- Hem. 4.116] 1 unbroken, M. अवस्वुडिअदाणपसरा वाकुपल्लिअ डिअ गइंता Dhavāyā. p.238; JM. अवि सुणाउ जइसउ, खंडिउजेतो अवस्वुडियणेहतं सुहीयणो व KuvMāKa. 6.20; Apa. अणमिअनयण मण्णत्तसिदि अमिअमसु अवस्वुडियरिदि ĀpaSā. 9.11; 2 slipping, tumbling, JM. चित्तंती सकइमग्गीअ अवस्वुडिया

संस्कृतपण

67

अवखेव

मम्मपणसुधाण गवा पंचत्तं KaKoPra. 37.28; तस्स अक्खुडिस्स एगो घटो भिण्णो, तेण पठेणे विदो वि भिण्णो ĀvTī.(H.) 555b.8; अक्खु-
डिआ पक्खुडिओ शिक्खो विव सुवाल्लुहणो । जीवउ चयथमाळ स्ति जेविगे
वियण तत्थ SupasCa. 4.226.

अक्खुण (a-kkhunna + a kṣunna) *adj.* not broken, not
shattered [PSM. AR.]

अक्खुद्ध (a-kkhudda + a kṣudra) *adj.* not small, great,
noble, loud, JM. अक्खुद्धादे धणायथा उ वत्थाइथा उ विण्णया । ...
एक्खीसुणजोगओ विदो UvPay. 915; मिहत्थो सुदत्तयो विक्खेज्जओ
कुलजो । अक्खुद्धो विट्ठसिओ सयं तद् धम्मगरी य PañcāPra. 7.4;
अक्खुद्धो तेण इह जोगो DhamRaPa. 8; Apa. जं पिमणलोय अक्खुद्ध
हासु CandappCa.(Y.) 2.5.4.

अक्खुभिय (a-kkhubhiya + a kṣubhita = a-kṣubdha) *adj.* (ppp.) unagitated, untroubled, undisturbed, AMg. तद् णं ते
मार्गव्यदारगा ... अणुविग्गा अक्खुभिया असंता रयणदीवेदवयाण एकादुत्तो
आदंति नो पयिपति Naya. 1.9.38; तद् णं से कामंदेव समणोवासा
... अमीण ... अक्खुभिय धम्मज्जापोवण विहर Uv.s. 96; वेद अज्जसमुदं
अक्खुभियसमुदगंभीरं Nandī Ga. 27.

अक्खुभियजल (a-kkhubhiya jala + a kṣubhita-jala) *adj.* the waters of which are not agitated, AMg. गोयणा लवण
णं समुदे क्खितोदगं नो पयटोदगं, सुभियजं नो अक्खुभियजं J vabhi.
3.783; 3.784.

अक्खुयाथरचरित्त (a-kkhuyāyāra-caritta + a-kṣatācūra-
caritra) *adj.* whose good conduct is without any violation of
good behaviour, AMg. जावंत केइ साइ रयहरणमुच्छयिगहवरा
अक्खुयाथरचरित्ता ते सुत्ते ... वेदाणि Āv. 4.21.

अक्खुहिय (a-kkhuhiya + a-kṣubhita + a-kṣubdha) *adj.*
not disturbed, not agitated, [AMg. v. 1. at Nandī. p. 29];
JM. अक्खुहियमणो सयं नवि चयिओ निवयिहियाओ SurSuCa.
5.122; संगनयामवहुज्जियवदुविहयसगकरणअक्खुहियं । नमिउं ... महावीरं
JambuCa.(G.) 1.3; Apa. परिनिट्ठं अक्खुहियमणु SapKuCa. 580.8;
एह एवकु वि थक्क निहियि इयउ चेतुतामि अक्खुहियमणु JambūSūCa.
4. 21.19; अक्खुहिउ समावइ सा वि साहु NamSuSān. 4. 20;
cf. **अक्खुभिय**.

अक्खुण (a-kkhunna + a-?) *adj.* [kṣṇa is Sanskritisation]
not lacking in, not deficient, JM. अहं तं ण्हाणभोयणाया अक्खुणं
करिस्सामि CaupCa. 58.12; भोयणत्ताहरणं संपायेणे सुवमक्खुणं
UvPayTī. on 728 p.332a. v.24; आयरियाईणं जं कीरइ आहारपाण-
माइये । अक्खुणं अह एयं वेयावच्चं जिणाभिहियं JambūCa.(G.) 5.191;
तत्थ य तियस्स सुयमेव जोगासणाइथा सुवमक्खुणं सुवपयत्तेण समावरइ
JambūCa (G.) 126.19.

अक्खेत्तवासि (akkhettavāsi) cf. **अखेत्तवासि**.

[**अक्खेव** (a-kkheva + ā-kṣepa) *n.* speed, rapidity [based
on SupasCa. p.126 PSM.], is doubtful. There (4.311) the
words are अवखयवखिओ कओ -- अश्त + आक्षेप or अश्त-क्षेप 'throw-
ing of the rice-grain as sign of an auspicious performance']

अक्खेव (a-kkheva + ā-kṣepa) *m.* 1 question, doubt,
AMg. खंदगं वत्थायणसुतोत्तं इणमक्खेव पुच्छे Viy. 2.1.13 (2.27);
सावत्थीए नयरीए पिण्डणं निरुत्तं वेसाळियसावणं इणमक्खेव पुच्छिअ Viy.
2.1.20 (2.27); तस्सक्खेवपमोक्खं तु अवयंतो तहि णिओ Uv. 25.13;
JM. अक्खेव पसिद्धि कओ पओवणफले नमोक्खरो ĀvNi. 887 (H. आक्षेपः
आक्षेपणं आशङ्का इत्यर्थः); 2 taking away hence theft, AMg. तस्स

य (सदृशपादाणस्स) यामाणि गोण्याणि होति तीसं, तं जहा -- अक्खेवो --
विक्खेवो Paphā. 3.2 (comm. आक्षेपः परद्रव्यस्य इति गम्यते); 3 im-
plication, entailment, JM. एवं निय विदोओ सफलो नाएण पुरिसगारो
वि । तेण तहक्खेवाओ स अक्खेवाअकारणो ण भवे UvPay. 1002; दद्वेण
फल्कवेव अद्वयसंगो अवे पयटो Upadeśa-rahasya 48 (in PSM.);
4 objection, JM. अक्खेवणिणयपसंगपारओ सो गुरु जोगो ViĀvBha.
1434; 1442; जो पुण अविकल्पोविक्खिणो इव अक्खेवणिणयपसंगपारो
तस्स सुगसि सेयक्वं ĀvTī.(H.) 97b.1; 5 attack, confrontation,
JM. राया वि तद्विस्सं पंचतियस्सोवरिं महया अक्खेवेण पयटो CaupCa.
317.32.

अक्खेवआरिणी (a-kkheva-ārīṇī + ā-kṣepa-kārīṇī) *adj.*
(f.) who raises an objection, S. (विदूषकः) एसा उण रंटा अक्खेव-
आरिणी ĀnaSu. 1.22.21 (p.12)

अक्खेवकरण (a-kkheva-karāṇa + ā-kṣepa-karāṇa) *n.*
performing without delay, doing quickly, JM. अक्खेवकरणदक्खं
विज्जइ अवे न गुणदणं DvāKu. 2.19 (comm. अविलंबितविधानपटु)

अक्खेवगमहाव (a-kkhevaga-sāhāva + ā-kṣepaka-sva-
bhāva) *adj.* having the nature of an implicator, which im-
plies, JM. फलभया तह काळादयाणमक्खेवगसहावं (तहमवसं णेयं)
UvPay. 999 (comm. संनिहितकारकवभावम्)

अक्खेवण (a-kkhevaṇa + ā-kṣepaṇa) *n.* throwing down,
JM. अक्खेवण उक्खेवण आउंच पसारणा य गमणं च KuvMāKa. 97.32.

अक्खेवणय (a-kkhevaṇa-ya + ā-kṣepaṇa-ka) *adj.* who
objects to someone, AMg. तित्थस्स वुड्ढिकारी अक्खेवणओ कुत्तित्थि-
याईणं Nāyā. 1.7.44 (v.14)

अक्खेवणी (a-kkhevaṇī + ā-kṣepaṇī) *f.* [also अक्खेवणि]
one of the 4 types of religious stories (धर्मकथा) which attracts
(the reader to the teaching), AMg. अक्खेवणी कथा चउव्विहा
पणत्ता, तं जहा -- आचारकक्खेवणी, ववहारकक्खेवणी, पत्तसिक्खेवणी, दिट्ठिवाय-
अक्खेवणी Thāga. 4.2.247 (282.2); अपंगराया अक्खेवणीओ विक्खे-
वणीओ संवेयणीओ निवेयणीओ बहुविहाओ कथाओ वइति Uvay. 31;
JM. धम्मवहा बोधवा चउव्विहा धीरपुरिसपणत्ता । अक्खेवणि विक्खेवणि
सवेगे चव निवेयः DasaveNi. 96 (Cu. जाए सोता रंजिज्जति सा अक्खेवणी
p.55. 1.31); विज्जा चरणं च तओ पुरिसक्कारो य समित्तियुत्तीओ । उवस्सइ
खउ जहिंय कइइ अक्खेवणीइ रसो DasaveNi. 97; DasaveNi.(H.) 195;
अक्खेवणिअविसत्ता पुरिसा विक्खेवणीइ विक्खित्ता KuvMāKa. 4. 24.

अक्खेवणीअ (a-kkhevaṇī + ā-kṣepaṇī-ka) *adj.* which
attracts (the hearer to the teaching), Apa. नियचरिउ कहिउ
अक्खेवणीउ MayaReSān. 4.4.

अक्खेवपमोक्ख (a-kkheva-pa-mokkha + ā-kṣepa-pra-
mokṣa) *m.* freedom from the objection, AMg. तस्सक्खेव-
पमोक्खं तु अवयंतो तहि णिओ Uv. 25.13.

अक्खेवपसाहण (a-kkheva-pa-sāhaṇa + ā-kṣepa-pa-
sādhana) *n.* satisfaction of the objection, JM. तिविहं मोक्खं
पि जाणामि -- इहं विदं उत्तरं ति । सो अक्खेवपसाहणेहिं विमिहओ VasuHi.
201.28.

अक्खेवि (a-kkhevi + ā-kṣepin) *adj.* who takes away,
who lifts (in stealing), AMg. तं च पुण कइति चोरियं तक्का ...
गंविभेदगपरवणइरण्णीभावहरअक्खेवी ... एते अणो य एवमादी परस्स
द्ववाहि जे अविखा Paphā. 3.3; अक्खेविणं दवग्गी वा कोवग्गी द्दहे
खणा IsiBha. 36.11.

अक्खेववा (a-kkhevaa + ā-khyātavya-ka) *adj.* (pot.

अक्खोड

68

अक्ख

part.) to be told, Apa. अक्खोड्वाड काई नराहिवात्तु Bhavika. 227.8.

अक्खोड- (akkhoḍa < ?) *v.* [Hem. 4.188 असिचिपयस्स कृषे-
खखोड इत्यदेशो भवति; Lakṣmī.(Gr.) 3.1.110; Trivī.(Gr.)
3.1.110] 1 to tear, to turn over, AMg. तण् णं ते पावसिखलमा
जेणेव ते कुम्भमा -- खोमंति नेहहिं आलुंति ईनेहिं य अक्खोडंति Nāyā.
1.4.11; 2 to whisk, to shake, AMg. से निक्खू दा भिक्खुणी वा ...
उडओलं वा वत्थं ... न अक्खोडिजा न पक्खोडिजा Dasave. 4.8 (para);
(caus.) to cause to shake, न अक्खोडिजेजा न पक्खोडिजेजा Dasave.
4.8 (para)

अक्खोड (akkhoḍa < ākḥoḍa or akṣoḍa) *m.* the wall-nut
tree, AMg. दाडिमाण वा परेवाण वा अक्खोडण वा चोराण वा चोराण
वा ... वंशणाओ विमुक्काणं ... अहं बीलुत्ताण गइ पक्खद, ते तं वंशणविभोयमइं
Pannav. 16.55 (16.1122); 17.132 (17.1235); Apa. अक्खोडदाडि-
मकलमसाहिदा लिंअणमुत्तविथ SapKuCa. 746.2.

अक्खोड (akkhoḍa < ?) *m.* 1 whisking, shaking, JM. दिट्ठिपट्टिहणेणा नव अक्खोडा नवेव पक्खोडा PavSāro. 96; 2 fold of
a cloth, JM. अक्खोडधमपरिहरणा ĀvTī. on Ni. 1236, p. 552. 1.13.

अक्खोडंत (akkhoḍanta < ?) *adj.* (pr. part.) shaking,
whisking, AMg. (उडओलं वा वत्थं) अक्खोडंतं वा पक्खोडंतं वा ... न
समणुजाणेजा Dasave. 4.8 (para)

अक्खोडिअ (a-kkḥoḍia < ā-kṣṛṣṭa) *adj.* drawn, taken
out, JM. अक्खोडिआसितिकखं ... बमइं KumCa.(H.) 7.33.

अक्खोभ (a-kkḥobha < a-kṣobha or akṣobhya) *adj.*
not disturbed, not agitated, which cannot be agitated, AMg. अक्खोभ
सामरो व्य विमिअ Pambh. 10.11; Jambuddi. 3.3; अक्खो-
भस्स भगवओ संवसमुद्धस्स संवस्स (भइं) Nandī. gā. 11; Tittḥo.
691; JŚ. निष्कवण ततो से निस्सं खदयस्स निवदेवत्थं । अक्खोभ सामा
जुणेण पण्डमाणेण BhaĀrā. 498; मेह व्व निष्पदपा अक्खोभा सामो व्य
गेभीरा BhaĀrā. 1536; JM. (पूवाण उवरि वंदेण) मुद्धा पत्थुरसमो अक्खोभो
होह जिणविण्णो PañcāPra. 4.29 (comm. अक्षोभो अवचित्तस्वरूपः); *m.*
name of one or two sons of Aodhakavṣṣi and Dhāraṣi and
younger brother of Samudravijaya, a *daḍḍiga*, AMg. अक्खे
कंकिहे खडु अक्खोभ पंणइ वण्ही Anlag. 4; 16; JM. दस दसारा परिवसंति
तं जहा ... समुदविजओ अक्खोभो ... वसुदेवो ति VasuHī. 77.14; समागया
सेखा वि सायरो अक्खोभाधी तं च अमइं समागयं सुणमाणा VasuHī.
365.23.

अक्खोमदखण (akkho-makkhaṇa < akṣa-mrakṣaṇa) *n.*
lubricant for the axle, JŚ. अक्खोमदखणमंसं मुंति सुणी वाणधारणमि-
मिस्स Mūlā. 817(9)

अक्खोल (akkhola) *m.* walnut, AMg. अक्खोलाण वा चोराण
वा तेंदुयाण वा अकिक्काणं ... भवेयात्ता (-- भवे पयात्ता) Paṇṇav.
17.4.132 (1235; 1236); cf. अक्खोड.

अक्खोवंग (akkhovaṅga < akṣopāṅga < akṣopāṅja-na) *n.*
lubricant for the axle, AMg. अक्खोवंगो वणे खो तावणं अं जउस्स
य LiBhā. 45.48; अक्खोवंगं च वण्णत्थं Gacchā. 58.

अक्खोवज्जण (akkhovañjana < akṣopāñjana) *n.* lubricant
or oil for the axle, AMg. अकुत्तमदिल्लितं अवणिदाहिं अक्खोवज्जणानु-
व्धणभूत्तं Viy. 7.1.20 (7.25)

अक्खोह (akkhoha < a-kṣobha or a-kṣobhya) *adj.*
without distraction, not moved, AMg. तह परणटिओ साह अक्खोहो
जाद निव्वणं Nāyā. 1.9.54. gā. 9; JM. खउरइं इयो, पट्टुहइं वासुणी ता
सु अक्खोह KumCa.(H.) 6.104; Apa. अक्खोह अणाल्लु नयपमाण

चाणकभरइआगमवियाण PaNāCa. 9.6.5; JŚ. अक्खोहा सायरो व्य
मुणिवसा AyārBha. 6; जायइ अक्खयणिहियणसामिओ अक्खणहि
अक्खोहो Śrāvā.(V.) 484; *m.* 1 absence of distraction, AMg.
जह देवीअ अक्खोहो पत्तो सट्ठाणवीवियमुद्धाई Nāyā. 1.9.54. gā. 9;
2 name of a Vṛṣṇi king, JM. नृमि(इ मि)या अक्खोहेण टिट्ठी CaupCa.
184.14; पासपरिउठियखोहपुहुहसमत्तहोयो ... पयडो राया CaupCa.
186.28.

अक्खोहणि (akkhohaṇi < epic akṣohaṇi < akṣaṭhāṇi) *f.*
a large number, a unit of the army containing 21870 elephants,
21870 chariots, 65610 horses and 109350 foot-men, representing
ten divisions (anika), Apa. अण कलस्स उआइय अणेहिं लक्खकोडि-
अक्खोहणिगणेहिं PaumCa.(S.) 2.5.6; आउरिउ वडु चउरंग ताम
अट्टारइ अक्खोहणिउ जाम PaumCa.(S.) 4.6.3; 13.12.2; वल्लंतु
वंतहुं भीसणाह अक्खोहणि अक्खोहणि यणाह (stone bells) PaumCa.(S.)
16.11.8; चलिउ णं समुदु अक्खोहणिपरिउ रिउविमदणो PaNāCa.
12.5.2; 12.5.10.

अक्खोहणिया (a-kkḥohaṇiyā < a-kṣobhanikā) *f.* a
magical power, Apa. अक्खोहणिदा उत्तारणिया (एउउ विजउ) Nāy-
Ca. 6.6.12.

अक्खोहिय (a-kkḥohia < a-kṣobhita) *adj.* (ppp.) not
disturbed, JM. सुरलक्खेहिं अक्खोहिया अणमउत्तंता य BhuvKevCa.
1260; Apa. अक्खोहियमणु विणपहइ ... सायपरिआ सो वइइ ĀṇuSā-
Sāh. 2.11.

अक्खोहिणी (akkhohiṇi < akṣaṭhāṇi) *f.* a large number,
an army containing ten divisions, JM. दस य अणिक्किणिनामाउ हंइ
अक्खोहिणी अहक्खाया । संगः एवेकस्स उ अणस्स तओ पक्किहेमि ॥ एथा-
वीस सहस्सा उत्तरिसंहियाणि अट्ट य एथाणि । एसा रहाण संसा, इअशीअ
दि एत्तिया चेव ॥ एको च सयसदस्सं नव य सहस्सा सयाणि तिण्णव ।
पत्तासा येव तहा जोहाण वि एत्तिया चेवा ॥ पंअउरा य सट्ठी, बीअ सहस्साणि
उ चिय सयाणि । दस नेव वर नुरंगा संसा अक्खोहिणीए उ PaumCa.(V.)
56.7-10; अट्टारइ य सहस्सा सत्त सया दोणि सयसदस्सा । एका य इमा
संसा सेणिय अक्खोहिणीए य PaumCa.(V.) 56.11.

अक्ख (a-kḥaa < a-kṣaya) *adj.* not diminishing, not
lessening, Apa. अक्ख निरअणु पागाउ सिउ सट्ठिउ समचित्ति Paramapp.
1.123; जसु अक्ख निरामइ गउउ मणु PaDo. 42; अक्ख निरामइ परमपइ
थउ वि लउ न लइति Hem.(Gr.) 4.414 2; तदिं साहीणु मुक्खु महुक्खउ
अक्ख अणु अहुक्खु अंउरउ MayPaṇCa. 1.31.6; cf. अक्खय.

अक्खज (a-kḥajja < a-kḥādyā) *adj.* not fit to eat, AMg.
तं (सालइयं तिस्तालाउयं) खारं कउयं अक्खजं वित्तभूयं जाणित्ता एवं वयासी
Nāyā. 1.16.8; Apa. अणम्मं पि गंतुण खइं अक्खजं BhaviKa. 56.3.

अक्खेचिय (a-kḥaṭṭiya < ? < anākṣṛṣṭa) *adj.* who has not
pulled the reins (i. e. who has let loose the reins), Apa. हिर-
ण्णाहावमुपेहिं, वाहियरेहिं अक्खेचियवेगेहिं ... टाउउ परवडु RiNāCa.
3.7.3.

अक्खण्ड (a-kḥaṇḍa) *adj.* without parts, whole, entire, un-
broken, M. एक्कवण चिअ जाअं अक्खण्डमवंधणं सुवणं GauḍVa. 346;
उत्ती लइइ खंडणं तह अक्खण्डमिओ रइं KapMañ. 4.3; AMg. तत्थ णं
चोक्खणं सुवयाणं अक्खण्डं अकुट्टियाणं ... सलीणं मागहा पत्था जाण Nāyā.
1.7.15; JM. सुदुमुद्धोमा तअवणसेवणा आभवमखंडा PañcāPra. 4.34
(comm. अक्खंडा संपूर्णा भवति); तंअंयाण सहस्सा अट्टारइ पत्थ हेति
नियमणं । भाणेणं समणाणं अक्खण्डं (अक्खण्डावचित्तजुताणं) PavSāro. 839; JŚ.
अक्खिअणि अक्खेअणि न भवित्तंति हु वदामि Mūlā. 343(5); Apa. खर

अखंडचरण

69

अखंडा

अखंड विद्याणि तुहुं अप्यपराह सव्व Paramapp. 2.22.

अखंडचरण (a-khaṇḍa-carapa) *adj.* possessing an unbroken good conduct, AMg. इय खगवयणमायन्निकण सुगुरु अखंडचरणस्स । तस्सरोवद विहिणा महवयाह ĀrāhPaḍ. 221.

अखंडचारित (a-khaṇḍa-cāritta < a-khaṇḍa-cāritra) *n.* unbroken good conduct, AMg. संवणर भद् ते अखंडचारित्तानारा Nandī. 4. 4.

अखंडदंत (a-khaṇḍa-danta) *adj.* having unbroken teeth. AMg. नरागथा ... कुंदरगयमुणालियाथवदंतमेवी अखंडदंता अणुडियदंता अविरदंता ... परमांड फालयित्ता ते वि उवणमंति मरणवम्मं Paphā. 4. 7; समणे भगवं महावीरे ... अखंडदंते अणुडियदंते अविरदंते ... उवणमंते गामं उवाण Uvav. 16; ते णं मणुया ... अखंडदंता अणुडियदंता नृजातदंता अविरदंता अभिस्वा पडिस्वा Jivābhi. 3.596.

अखंडदसमी (a-khaṇḍa-dasamī < akhaṇḍa-dasamī) *f.* a kind of penance, without a break, on the tenth day of the lunar month, JM. अखंडदसमीमास्तववित्तसा आगमगीयथायरणइज्ज ति न पडुविया ViMāPra. 29.23.

अखंडकुडिय (a-khaṇḍa-phuḍiya < a-khaṇḍa-sphuṭita) *adj.* without break and without violation (comm. अखण्डा देश-विशयनापरित्यागेन, अणुडिताः सर्वविराजनापरित्यागेन), AMg. सवुडुगवियत्ताणं वाहियाणं च जे गुणा । अखंडकुडिया (Scha. कुडिया) कायव्या तं सुणेद जहा तहा Dasave. 6.6; JM. (तंडुलणं) भाइयपुणानियाणं अखंडकुडियाणं फलगसुरियाणं । कीरु बली मुया पि य तन्वेव मुहंति मंधाह AvTī. (H.) 585 (p. 338b)

अखंडभिक्षा (a-khaṇḍa-bhikkhā < a-khaṇḍa- < bhikkṣā) *f.* unbroken begging tour, Apa. जगपि सेनंसह पासि सुवंसह जणु अखंडभिक्षाण विहि RiPāSaṁ. 14. 9.

अखंडमहवय (a-khaṇḍa-maha-vvaya < a-khaṇḍa-mahā-vrata) *adj.* whose great vows are unbroken or intact, AMg. जइ वि स खेडिवचंओ अखंडमहवयओ जइ जइ वि BhattaP. 25.

अखंडरूप (a-khaṇḍa-rūva < a-khaṇḍa-rūpa) *n.* complete form, JM. जत्थ यम्महो इय अखंडरूपलावणजोव्वणमुणविज्जमो रेइ पडरुणो MaViCa. (G.) 7b.12(2)

अखंडल (akhaṇḍala < ākhaṇḍala) *m.* Indra, JM. जइ वि अखंडलसमिं परपुरिसं सुणकुमारस्वं पि । तं पि य नेच्छामि अहं PaumCa. (V.) 46.44.

अखंडविरहभाव (a-khaṇḍa-virai-bhāva < a-khaṇḍa-virati-bhāva) *m.* the state of having unbroken renunciation, JM. एउथ पुण अइयारा णो परिमुद्वेसु होति सव्वेसु । अखंडविरहभावा बज्जइ सव्वत्थ PañcāPra. 1.33.

अखंडसइत्तण (a-khaṇḍa-saittana < a-khaṇḍa-satitvana) *adj.* unbroken chastity, Apa. अखंडसइत्तणे मंडिय सीय सत्ताममणेण हरेविणु णीय SudCa. (N.) 10.8.13.

अखंडसील (a-khaṇḍa-sīla < a-khaṇḍa-sīla) *n.* unbroken good conduct, Apa. अखंडसीलधर भविय सत्त सुरसुख लहहि परलोय-पत्त SiSaṁ. 1.4; अखंडसीलसोहियसरीर निव्वणसुख लहु लहइ धीर SiSaṁ. 1.8.

अखंडिद (a-khaṇḍida < a-khaṇḍita) *adj.* (ppp.) unbroken, unhindered, whole, continuous etc.. Ś. (चरदन्दाय) अजस्स पसाण अखंडिदा जेव वणिज्जा MudrāRū. 27.8; (राजा) कंदलिद-कंदपकोअंडदंडयंडिदकंदचंडिंम ... महसुखं अधिकं पेक्खदु देवी KapMañ. 1.16.3.

अखंडिदचारित (a-khaṇḍida-cāritta < a-khaṇḍita-cāritra) *adj.* who has not violated his good conduct, Ś. (मदनिका) सव्विलज्ज अखंडिदचारित्तो मि Mīrech. 4.108.

अखंडिय (a-khaṇḍiya < a-khaṇḍita) *adj.* [also अखंडिअ] (ppp.) unbroken, continuous, unabated, whole, unhindered, M. तादा अखंडिअ चिअ विहवे अजुण्ण वि लहियण GaudVa. 983; अथि तिसमुदपुइविकखायजसो अखंडियपपावो Liā. 788; JM. एसाइणि-थमसेवी विहरइ जायंथिओ मासो PañcāPra. 18.12; दुट्ठाण इथिमाईण मो मणं पयं पि ओसरइ । एसाइनियमंसेवी विहरइ जाइयंथिओ मासो PavSaco. 580; पडिवचं थिययवात्तण दोणं अखंडियं मुहइ VajJag. 66; Apa. वरमि रज्जु रिउवलहि अखंडिउ JasCa. 4.27.28; इह अहंमि गवउत्तं नयं अरिहि अखंडियेण SankuCa. 447.9; मुत्तेइ असेनु रसायत्तु सहु णवररहि अखंडियउ PāNāCa. 6.2.12; णं माणससुखं पडमहि सोइय सवव अखंडि-उउ PāNāCa. 6.18.16.

अखंडियसील (a-khaṇḍiya-sīla < a-khaṇḍita-sīla) *adj.* whose good conduct is not partial i. e. complete, AMg. एउ अखंडियसीलो वडुस्सुओ य अपरोपतावी य ĀrāhPaḍ. 137. JM. एउ अखंडियसीलो वडुस्सुओ एउ, एउ य समडो ĀrāhPaḍ. (V.) 224; JS. एउ अखंडियसीलो वडुस्सुओ य अपरोपतावी य BhaĀrā. 375.

अखंडेत (a-khaṇḍenta < a-khaṇḍayat) *adj.* (pr. part.) not violating, not breaking, AMg. वयं नियमं अखंडेतो जे सो पुण-मज्झिणे MahāNis. 6.123.

अखत्त (a-khatta < a-kṣatra < a-kṣātra) *n.* action or deed which a man of warrior caste should not do, JM. इय मे निच्छयमंण कुणइ ओणी पुण अखत्तं KumāPra. 125.17; लंपइ विज्जा-वलिओ अइह अखत्तं वेइइ कोइ इमो Dharma-Ratna-prakarana. 8; Apa. यत्तिथहो अखत्त ण संभवइ RiNeCa. 11.6.14; न लइह अखत्तं सहसुखं तं चविउ परीयक सुपवर PaumCa. (S.) 15.3.3; (राउ सय-पहुपुत्तु) जाव ण हम्मइ तेहि अखत्तं ताव अमियतेण पउत्तउ MahāPu. (P.) 60.22.1.

अखत्तधम्म (a-khatta-dhamma < a-kṣatra-dharma) *m.* behaviour which is not proper for the warrior caste, Apa. हणु हणु भणंते करुणियसुग्गा वालु अखत्तधम्मं लम MahāPu. (P.) 66.6.2.

अखंति (a-khanti < a-kṣānti) *f.* lack of forgiveness, enmity, hatred, wrath, Apa. परमसुर पणु अखंति कउ सुवउ कणउ परमायणउ PaumCa. (S.) 6.3.2; 6.12.5; वामपाणि वणे देवि अखंति PaumCa. (S.) 8.9.4; मो सुयइ सुयइ गिदमणि अखंति MahāPu. (P.) 86.9.6; ते वासवत्तगयहि मणि अखंति MahāPu. (P.) 89.18.6.

अखम (a-khama < a-kṣama) *adj.* unable, not able to bear, JM. सुरताउणअखमज्जं रिक्खपवेणससमेवेण (आसं आरुओ) KumāCa. (H.) 2.89.

अखममाण (a-khamamāṇa < a-kṣamamāṇa) *adj.* (pr. part.) not forgiving, AMg. समं च णं सम्ममसुहमाणस्स अखममाणस्स अतित्तिवसमाणस्स ... किं मणं कउइ । एगंतसो मे पावे कम्मं कउइ Tṭhāna. 5.73(409)

अखमा (a-khamā < a-kṣamā) *f.* absence of forgiveness, intolerance, AMg. एगरायं णं भिक्खुपडिमं अणुपाडेमाणस्स इमे तओ ठाणा अहिवाण अलुमाण अखमाण. अणित्तेसाण भवति Dasā. 7.34; मोह-गिज्जसु णं कम्मस्स वावणं नाभवेत्ता पण्णत्ता, तं जहा ... दोसे अखमा संजणे Samav. 52; पंच ठाणा अपविण्णत्ता जीवाणं अहिवाण अनुमाण अखमाण ... भवति Tṭhāna. 5.1.12(390); 6.32.496; अह मंते कोह कोवे रोमे दोमे अखमा संजणे ... एउ णं कवियणे जाव नत्तिपाते पण्णे

अखण्ड

70

अखण्ड

Viy. 12.5.3.

अखण्ड (a-khampana < ?) *Deśi. adj.* clean, clear, not dusty, JM. के वि द्रु ... आवयत्ताई । धारिति ठविति पुरो अखण्डं दण्णं के वि SupāCa. 2.598 (p. 74)

अखय (a-khaya < a-kṣaya) *adj.* inexhaustible, not diminishing, endless, eternal, Apa. तो वि अखयणिहाणइं खउ ण जहिं वरुणणं भरियद पुण वि थाइ PāNāCa. 6.8.7; अखय अगाइ अगतं जिणे-सुर PāNāCa. 8.22.5; अखयपयासहो वम्महइतिमइहो । कमहमहापूरवारणु ... पयासजिणिहो PāNāCa. 14.1.1; अखयनिहाणरयणरिहइ रायणच्छि त्तु सुंजहि मलि JambūSāCa. 3.8.6; सो सुंरुं निरिचइजसु होअण्णि अखय हवसइ KaKo. 2.20.11.

अखर (a-khara) *adj.* not harsh, JM. (भणसु सुं) सिमसु-रमसरमपिणुमइलं कज्जोवं असखरजं ĀrahPaḍ.(V.) 522.

अखरय (akharaya) *Deśi.* [explained by the comm. as द्रव्यशरामिधाने दासे] a servant, a slave, AMg. गोवालय य मयणउत्तरण पुंसे य भूय सुहाय । अखियत्तं संखडाई के पथोसं जहा गोवा PīḍNā. 367 [can this word as a-kṣara-ka be an attribute of the preceding word सय = सक्तः, an unalienable servant, a slave ?]

अखलंत (a-khalanta < a-skhalat) *adj.* (pr. part.) unhindered, unfaltering, Apa. ते दो वि णिरिखउण कुमवरणि अखलंत-पसरिण (उवसाइउ अलणिवेगखयिदु) SaṅKuCa. 653.3.

अखलिद (a-khalida < a-skhalita) *adj.* not faltering, JŚ. अखलिदमिदमव्वाइदुमणुजमदिलेविदममं BhaĀrā. 652.

अखलिय (a-khaliya < a-skhalita) *adj.* 1 without faltering, AMg. सुत्तं उचारयेयं अखलियं AṇuOg. 605; JŚ. अखलियनमिलि-यमणलियमणुजमं अणुणत्तं ĀrahPaḍ.(V.) 400; Apa. दिवइच्छिय अख-लियमणगा DhamPar. 6.3.13; 2 unhindered, unobstructed, unviolated, JM. संवयं सुवणविधरे परिम्ममइ तुम्ह अखलिओ पयावो CaṇḍCa. 66.33; अखलिअजिम्मं पइनाम पुच्छिआ KumāCa.(H.) 3.21; अखलिअइस्स भिर रइपइस्स जयंजयंतीओ KumāCa.(H.) 4.39; 5.50; 5.53; अज वि जस्स पहावो विवलयपावो य अखलियपावो NamSuSārā. 1; M. अखलियपावपसुरो उइओइयवसंसंभवो सुवणो Līḍā. 845; Apa. परवळिपासु अखलियमरु PāumCa.(S.) 48.8.3; तहि विजउ राउ अखलियमणु MahāPu.(P.) 80.16.13; चउवीस वि अखलिय-वयचरित्ते PāNāCa. 1.1.5; 7.10.2; ओ लोयालोवपयासहो अखलिय-वासहो णवणु करेइ जिणेसरहो PāNāCa. 8.17.10; अखलिउ वंमंवेरु परि-रखिखि BhaviKa. 96.8; अखलियवंमयारि सो बुचइ BhaviKa. 275.5; 259.3; अखलिय जिणवरसासणि मत्ती BhaviKa. 12.1; सणुतुकुमार भणइ कहसु कह तुदुं अखलियसुतु SaṅKuCa. 564.7; अखलियपाव गंभीरराव SudCa.(N.) 6.13.4; अखलियवरसासणु पावपणारुण PāumSiCa. 1.81; एतित फउ जहिं अखलियभावहो DhamPar. 11.23.9.

अखलीण (a-khalīṇa < a-khalīna) *adj.* unbridled, without the mouth-bit, AMg. दुट्ठासो अखलीणं व लोके सुता किंमणगा IsiBhās. 22.6.

अखवग (a-khavaga < a-kṣapaka) *adj.* who does not destroy his karmans, JŚ. खण्णा व अखवणा वा वंथोइयणिज्जरा वावि KasāPā. 232.

अखविय (a-khaviya < a-kṣapita) *adj.* (the deluding karmans i. e. false faith) not being destroyed, JM. ओ था अखयनिपुंओ अखवियमिच्छो व्हइ सम्मं ViĀvBhā. 529(526)

अखानुवाय (a-khāṇu-vāya < a-sthāṇu-vāta) *adj.* which does not remain at the pillar or not suffering from a disease

called sthāṇuvāta, JM. थाणुपिथाजलपुणं अखानुवायं जणेहि दीसंतं (असं) KumāCa.(H.) 2.86 (comm. अविजमानः थाणौ पातो यस्य जात्यरवात् तस् । यद्वा अखानुवातं रोगविशेषरहितम्)

अखादिम (a-khādima a-khādya) *adj.* not edible, not permitted to eat, JM. दुपइ थावंति अखादिमं व खादंति तेहि वि समं जो । थावइ खाइ अ KumāCa.(H.) 7.62.

अखायतल (a-khāya-talla < a-khāta-tala) *n.* unexca- vated lake, a natural pond, PāNāCa. 310.

अखिजमाण (a-khijjamāṇa < a-khidyamāṇa) *adj.* (pr. part.) not getting exhausted, JM. रिउअकंदावणं अखिजमाणइयं अजुरिअकुलं ।... तुह सेत्ते KumāCa.(H.) 6.90.

अखिल (a-khila) *adj.* [lit. without the uncultivated land separating the cultivated fields] 1 complete, whole, perfect, AMg. अखिले अणिदे अणिपय्यारी अभयंवेरि भिक्खु अणाविलप्पा Suy. 1.7.28; JŚ. जं देदि विवरमखिलं तं लोणे हवदि आगासं Pāṇcatthi. 90; 2 all, JM. तचंदेवयवरेण तखणोसारिआखिलदुहो पउत्तओ KumāCa. (H.) 2.91; चट्ठिअनका मट्ठिअमहात्ता खट्ठिअसिलारामा ।... तुज्ज चमू कया रेवा KumāCa.(H.) 6.86; अट्ठवांसणं अखिलो कलासत्त्वयवित्थरो थाविमंत्तो गहिओ Erz. 46.26; Apa. (जंउकुमार) वण्णाखिलवलय-सिहरिणिग JambūSāCa. 10.1.10.

अखिलतकज (akhila-takkajja < akhila-tat-kārya) *n.* all its effects or products, JM. जमखिलतकजाणं विलयखणं सव्वहा अनुत्ति । तस्साइव्वम्मि (वे वि) य विमिह कोसपाणं विणा माणं Dham- Sārā. 66.

अखिवण (a-khivāṇa < a-kṣepaṇa) *n.* reviling, insulting, AMg. तइयं च अदिण्णादायं ... पमुत्तवचना खिवणवायणपरअणिदुयपरिणामत- कज्जणवडुमयं ... दुरेतं Paṇḍā. 3.1.

अखीण (a-khīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) not weak, JM. लखणपुणं अखीणं अजीणगमणं अजीणतणुवेणं (आसं आरुहो) KumāCa. (H.) 2.84.

अखुज (a-khujja < a-kubja) *adj.* not dwarfish, tall, JM. पिइ व लायणमिमो अखुजकुंभो परगयाण KumāCa.(H.) 2.27.

अखुट्टय (a-khuttaya = a-truṭṭita) *adj.* [DeNāMā. 2.74; cf. Hem.(Gr.) 4.116] not broken or terminated, Apa. खुइइ (कम्मइ) जीविजइ जेम ण वि तेम अखुइइ न उ मणु BhaviKa. 42.13.

अखुट्ठिअ (a-khuttia < ? = atuṭṭita, comm. < atruṭṭita) *adj.* unbroken, JM. चिंयिहिलो अखुट्ठिअमत्तीइ तुमम्मि मगहंसनिवो ।... पाहुइं देइ KumāCa.(H.) 6.77 (comm. अतुट्ठितमक्त्वा अखण्डितवदु- मानेन)

अखुट्ठिअ (a-khudda < ? = akhaddita) [Hem.(Gr.) 4.116] *adj.* 1 unbroken, JM. अखुट्ठिअपट्ठिहापसरस्स अमओ KumāCa. (H.) 1.38; 2 complete, अखुट्ठिअ-गमणं, ... अतुट्ठिअलवखणं महम- कुलं ।... गउओ पेसीअ तुज्ज कण KumāCa.(H.) 6.78.

अखुदभाव (a-khudda-bhāva < a-kṣudra-bhāva) *m.* the idea that something is not insignificant or low (i. e. important), JM. (इमे गुणा ... सयम्मि देहम्मि निवसियव्वा) सव्वेसु कज्जेसु अणुसुगसे अखुदभावो य अणिदवत्तं DvāKa. 1.14 (comm. सर्वेदा सर्वेषु मिश्रकारित्वम्)

अखुभियजल (a-khubhiya-jala < a-kṣubhita-jala) *adj.* the waters of which are not disturbed, AMg. लवणे णं मते समुदे किं ... सुभियजले अखुभियजले ? लवणे णं समुदे ... सुभियजले नो अखुभियजले JīvāBhā. 3.783; Viy. 6.8.35(267)

अखेइय

71

अगडतड

अखेइय (a-kheiya < a-khedita) *adj.* (ppp.) not becoming disappointed or dejected, Apa. तँ वयणँ विणियत्तु अखेइय वयणु गंणि नरवइहि निवेइय BhaviKa. 175.9.

अखेत्त (a-khetta < a-ksetra) *n.* not a proper place, JM. एतेसु णत्थि उग्गहो वसणीय मग्गण अखेत्ते KappBhā. 4854.

अखेत्तवासि (a-khetta-vāsi < a-ksetra-varsin) *adj.* 1 showering on the fallow land, AMg. चत्तारि मेहा पणत्ता, तं जहा -- खेत्तवासी णाममेगे णो अखेत्तवासी Thāna. 4. 4. 537(345); 2 showering gifts on unsuitable persons, AMg. एवामेव चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा -- खेत्तवासी णाममेगे णो अखेत्तवासी Thāna. 4.4.537(346)

अखेम (a-khema < a-kṣema) *adj.* not safe, AMg. चत्तारि मग्गा पणत्ता, तं जहा -- खेम णाममेगे खेमे, खेमे णाममेगे अखेमे Thāna. 4.2.267(289)

अखेमरूव (a-khema-rūva < a-kṣema-rūpa) *adj.* not having the appearance of being safe, AMg. चत्तारि मग्गा पणत्ता, तं जहा -- खेमे णाममेगे खेमरूवे ... खेम णाममेगे अखेमरूवे Thāna. 4.2.268 (289)

अखेय (a-kheya < a-kheda) *adj.* without dejection, Apa. नियगेइहि विहरइ सो अखेइ AnSūSārā. 3.3.10; तसु म्मृ हं मणिवह-नामयेइ ता मं पइ मत्तसु तुहु अखेइ MayaReSārā. 2.10.

अखेयण (a-kheyanna < a-kṣetra-jña) *adj.* who does not know the reality, AMg. वित्तेह पण्यजयेये तम्मि ठाणम्मि चिट्ठइ Āyār. 1.2.3.6; भोजा ज्ञाणं दिथायेति अखेयज्जासमाहिया Siy. 1.11.26.

अखेव (a-kheva < a-kṣepa) *m.* no loss (of time), Apa. पुण्यवइर सैमरेवि अखेवे दाहिण सेहि हरेवि णिउ देवे PaumCa.(S.) 21.5.5.

अखोह (a-khoha < a-kṣobha) *m.* absence of distraction, calmness, JM. सक्कपसंसा देवाग्गो य तह भेसणमखोहो UvPay. 662; J.S. गिरुवममत्तलमखोह णिम्मविवाजंगमेण खंवाण । सिद्धट्ठाणम्मि टिया BodPā. 13 (comm. न क्षोभं प्राप्नुयन्ति)

अखोहणि (akhohani < akṣauhinī) *f.* a large number or a large army, Apa. एतेहं वि समरुद्धोहणिहि अउउइहि परिदअखोह-णिहि PaumCa.(S.) 12.8.1; विउमइहो सत्तअवखोहो(?) इणी हे सउ मिउउ अंगु अखोहणीहि DhamPar. 8.19.7.

अखोहणिज (a-khohanija < a-kṣobhaniya) *adj.* not to be agitated, which cannot be agitated, JM. इय युत्ता सम्मत्ति अखोहणिज्जा सइदविइहि । देवहि सा जंवर SupāsCa. 4.152.

अखोहा (a-khohā < a-kṣobhā) *f.* a miraculous power, JM. मणयंमणी अखोहा विज्जा संवाहणी सरइसी PaumCa.(V.) 7.137.

अखोहिय (a-khohia < a-kṣobhita) *adj.* (ppp.) not distracted, not angered, JM. तं सुइयणं सेट्ठि । वविल्लानिवदेवीहि अखोहियं नमह निधं पि SīlōMā. 45.

अग (a-ga) *m.* mountain, AMg. उचागयठाणल्लुसंथियं ... सिरि-नगवइ चिट्ठइ Kapp. 36 [doubtful]; SetuBa. 9.41 in PSM. not found there]

अग (a-ga) *m.* tree, अगमकरणादयारं तस्य हं जोगेण दोइ जगारी NisBhā. 1141; न गच्छन्तीति अग वृक्षा इत्यर्थः NisBhā. iv. 388.16.

अगग (a-gaa < a-gada) *m.* remedy against poison, JM. अगग विरकर जवमेत्त वेइ सथवेह हत्थिवीमेसा UvPay. 16.

अगज (a-gaa < a-gaja) *adj.* without elephants, bereft of elephants, JM. विंओ न दोइ अगओ गणहि बहुणहि वि गणहि VaiJag.

188.

अगइ (a-gai < a-gati) *f.* not going to a (new) region (of hell), i. e. remaining in one's present state, AMg. दुविहा णेरइया पणत्ता, तं जहा -- गइसमावणणा चैव अगइसमावणणा चैव जाव वेमाणिया Thāna. 2.2.179(69)

अगगया (a-gaggaya < a-gadgadā) *adj.* (f.) not broken by sobbs, AMg. अगगयाय अमम्मणाण कूटविसयमदुग्गंसीग्गाणिगए सुव-क्करसन्निवाइयाय गिराण RāyPa. 61.

अगवाइग (agaghāda < āghāṭaka) *m.* plant called Achyranthes aspera, AMg. सण वाण कास मइय अगवाइय साम सिंदु-वारे य Pannav. 1.37(42) (v. l. अगवाइग)

अगच्छमाण (a-gacchamāṇa -- a-gacchat) *adj.* (pr. part.) not going on, AMg. (सुरिण) पुरओ अगच्छमाणे मंडलकालं परिह्वेइ SūraP. 2.2.

अगच्छि (agacchi) [w. r. for agatthi, बहुसइ राहु अगच्छी माणवगे कामफासे य SāraP. Tī. p. 295b. 5]; cf. अगस्थि.

अगजिर (a-gajjira < a-garj-ira -- a-garjana-śīla) *adj.* not given to thundering, Apa. (तओ निवडिइयं नइगणाओ एतयं) अगजिरं निरंतरं न विज्जुपुंजयं JambūSīCa. 2.3.3.

अगंजिय (a-gaṇjīya -- a-gaṇjita -- a-parābhūta) *adj.* not overcome, not destroyed, Apa. भासइ केवलि पुव्वभवज्जिउ वम्म अगंजिउ जीवहो आवइ Chakkammū. 3.7.7.

अगट्ठिदि (aga-tthidi < agra-sthiti) *f.* place at the head, J.S. तस्सेव पदेसविइयस्स इमाणि छ अणुयोगदाराणि -- जहणिया अगट्ठिदी अगट्ठिदिविसेसी ... अण्वदुए. ति SaṭṭAg. 5(6). 4.320.

अगड (agaḍa < arata) *m. n.* a well, a ditch, AMg. अगटाणि वा तलाणाणि वा Āyār. 2.3.505; अगडा इ वा तलागा इ वा Thāna. 2.4.390(106); पंचेदित्तिविज्जोणिया णं भंते, तं चैव जाव वग्गा परिगहिया भवेति अगडतडागवहनदीओ Vij. 5.7.34 (5.189); समुच्चयवे जं णं अगडतडागनदिइहवावीपुक्कवरणीदीहियाणं ... लुहादिक्खल्लसिद्धसमुच्चयं वे समुच्चय Vij. 8.9.17 (8.359); अगडंति ओचुल्लालां (v. l. ओचुल्लं बोललं) पज्जेइ Vivā. 121; आराभुज्जाअगड-तलागदीहियवणिगणुणीववेया Uvav. 1; 99; RāyPa. 5.1; (वाइआउक्का-इयाणं पज्जताणं ठाणा) तिरिवलोए अगडेसु तलाणु नदीसु Pannav. 2.4 (151); जं णं अगटाण वा तलागाण वा इहाण वा णदीण वा ... अणुतडिवाए भेइ सवइ Pannav. 11.11.77(885); Nandī. इव. 61; अंमुनिवाएण जं जलं गलिये । तं अगडतलायनईसमुमाईसु न वि होजा MahāNis. 6.394; तेसि णं तया अप्पणो अंमुल्लं अगडइइनी ... गुं कालियाओ ... अज्जकालियाई न जोइयाई मविज्जति AṇuOg. 36; गामदुवारक्कासे अगडसमीवे महाणमज्जे वा । पुच्छेज तथं पक्खा OghaNi. 66; सन्निची ववहारनयस्स अगडाई PiṇḍNi. 17; JM. तओ भगवे चोराणं सन्निसे गओ । तत्थ चोरिय ति काउण उरुंवालागा (कोट्टपालाः) अगडे पयिवविज्जन्ति ĀvTī.(H.) 204a. 2; तेण दारे अगडो खओ, तत्थ टयिया ĀvTī.(H.) 691b.4; UvPay. 41; अगडस्स तडि पायिय तथं निज्जा अहं राय SurSūCa. 11.89; नरयागडे पइतो इइति परिओ अहं दुमः PubCa. 44.31; तं सा से भणिणी अगडसमीवि पुव्वनत्थासणे निवेसिउं ... पाण गडिउण तम्मि कूवाए पणियवइ Erz. 63.17; नीउरिहि एक्कारं सन्धाओ वव विस्साओ इमाओ अगटाओ KumaPra. 227.11; Apa. जहि अगड पइसंजुअ अणा(शा)इ AntaraNisā. 3.16.

अगडतड (agaḍa-taḍa < arata-taṭa) *m.* brink of a well, JM. सोलस रायसइस्सा ... अंउति वासुदेव अगडतडमी थियं सेतं ViāVbhā. 794(790); KaKoPra. 88.1.

अगडदत्त

अगडदत्त (agaḍa-datta < aṇaḍa-datta) *m.* 1 name of a prince, cf. Erz. p. 68ff., JM. पञ्चा विरत्तचित्ता हवेति जह अगडदत्ताई SiḷoMā. 86; 2 one of the men bearing that name, JM. ताण य अहं पुत्तो अगडदत्तो नाम नामेण VasuHi. 36.5; 52.26.

अगडदुहर (agaḍa-daddura < aṇaḍa-dardura) *m.* frog in a well, AMg. ते जहानामेण अगडदुहरे सिया Nāyā. 1.8.154; 1.16.200.

अगडमह (agaḍa-maha < aṇaḍa-maha) *m.* festival of a well, AMg. अगडमहे ढ वा नईमहे २ वा RāyPa. 284.6; अगडमहेमु वा तडागमहेसु वा Āyār. 2.1.24(337); Nis. 8.14.

अगडसुय (a-gaḍa-suya < a-kṛta-śruta) *adj.* who has not studied the scriptures, AMg. नो कप्पइ व्हणं अगडसुयानं एमवधो वन्थए ViVā. 6.4; 6.5.

अगद्विय (a-gaḍhiya < a-grdhiya = a-grddha) *adj.* not covetous, not greedy [syn. *agiddha*], AMg. ते तत्थ अमुच्छिण्ण अगिहे अगणिए अणज्जोवकणे वट्ठसममेव सुंजेज्जा Āyār. 2.1.57(357); अहमोवकणे देव देवोमेणं दिव्वेसु पागमोमेणु अमुच्छिण्ण अगिहे अगणिए ... तस्स पे एवं सबइ Thāpa. 3.362(183); जे पे निग्गमे अगिहे अगणिए आहारं आहारेय Viy. 7.1.18 (7.23); महावीरे अमुच्छिण्ण अगणिए ... आहारं सरीकोट्टुंगसि पविस्सव Viy. 15.128 (15.162); तत्थ पे अर्ययइया भासा ... नेसु ... मेवेसु अमुच्छिण्ण अगणिया अगिठा ... इरुंदूरेणं अददमंते Nāyā. 1.17.24; 1.19.43; Antag. 6.57; Aputtaro. 3.27; अण्णाण अगणिए अरुंटे -- भिक्खु भिक्खेसुणए विरेण Paṇḍā. 6.20.

अगण- (a-gaṇa- < a-gaṇ-) *v.* [neg. of the root *gaṇ-*] not to take note of, not to care for, to neglect, Apa. अगणंति देति अंकुसपहार मयभोया गय संगामपार PaṇḍCa.(P.) 12.2.8.

अगणंत (a-gaṇanta < a-gaṇat- = a-gaṇayat) *adj.* (*pr. part.*) [f. -nti] not taking note of, not caring for, neglecting, AMg. मडिहा ... मायरे य पिणरे य। विस्संथा अगणंती पुक्खसमुदम्मि पाडेइ BhaṭṭaP. 115; JM. भवमयमगणंतं रसणिदियमुच्छिण्ण जे इहिया। मच्छमिगादवतीया PaṇḍArā. 200; गयणे तुडिणोसारिणि तुडिणासारं पटतव-गंता। उट्ठसि वट्ठो KumaCa.(H.) 1.52; JS. दुक्खज्जियसामणं मा जहनु तमे व अगणतो Bhaṭṭa. 781; अगणतो तयुदुक्खं सायस्स गिणप्यं स्ववया ĀrābSā. 99; परलेयस्यं चोरो अगणतो साहसं कुणइ ŚrūA.(V.) 105; Apa. अगणंतं तहिं मि लुहाइअवेइ PaṇḍCa.(P.) 1.21.6; 5.10.4; मइ सिमु अगणंतहिं नाइ चयंतहिं वो विह वृत्तहिं मेसियउ ... नेहु पुणणउ इंसियउ JambāSāCa. 2.10.9.

अगणि (agaṇi < agni) *m.* [older form. Hem.(Gr.) 2.102; Siṃha.(Gr.) 4.48; Lakṣmī.(Gr.) 1.2.44; Varu.(Gr.) 3.63; Puruṣ.(Gr.) 3.31; Mark.(Gr.) 3.92; Krama.(Gr.) 2.58] 1 fire, AMg. अगणि य खइ पुट्ठा एणं मेवायमावज्जंति Āyār. 1.1.4.6; उडुं अहं य तिरिये दिवाम् समालिओ जय्यसणी इय्याइ Sūy. 1.5.1.11; चरासि अगणीओ समारमेत्ता Sūy. 1.5.1.13; असी अंतो अगणी अकट्ठो Sūy. 1.5.2.11; अगणि तिवातपत्ता Sūy. 1.7.6; 1.7.18; सुखेण य अगणिसंमममि यि न उज्जंति उज्जुमा मण्णा Paṇḍā. 7.4; अगणिमि होज पिदियसं ते न मेवइथा एण Dasav. 5.61; अगणि व पक्खं पयंगसेणा जे भिक्खुयं भक्कअं यंइ Uo. 12.27; JM. तुवण्णजणियसणेण पउत्थ-विस्सगणिमि वेत्थमा KumaCa.(H.) 3.48; उअरअणयिणो रुह वि निज्जगणि अणुसरंति GāRaKo. 161; JS. तस्स लुहासमुदइणो अणामओ जायण अगणी Paṇḍā. 156; 2 one of the five elements, as possessing life, AMg. पुट्ठी य आऊ अगणी य वाऊ Sūy. 1.7.1; तसुक्काइ कप्पपण अगणी पुट्ठी य अगणि पुट्ठीवु Viy. 6.8.26 (6.150); पयण-

पयायणजलायणविदसणेहि अगणि (हणंति) Paṇḍā. 1.16; बादरतेउकायथा अणेगविहा ... असी अलाए सुद्धागणी Pannav. 1.26 (1.31(1)); पुट्ठिदग-अगणिमरुअवाउवणस्सइ तसाण विविट्ठाणं Gacchā. 75; JS. पुट्ठी य उदगमवणी वाउ वणप्फदि जीवसंसिदा काया PaṇḍSā. 110; अंगाल जाल असी सुम्मुर सुद्धागणी य अगणी य। ते जाण तेउजीवा Māṭṭi. 211(5)

अगणिअ (a-gaṇia < a-gaṇita) *adj.* (*ppp.*) [also अगणिय] 1 neglected, not cared for, M. पीलुआरकयणेकरिणमणा। अगणि-अविणियअमथा पूरेण समं वइइ काई GāSaSa. 2.2; अगणिवज्जाव-वाओ अवइणियअपुहणं पराईण। तीण ... चिरं कणं GāSaSa. 5.84; JM. ओ वि पइ एउ वीरो ... अगणियपडिवक्खमओ वीलर कज्जाण मअम्मि PaumCa.(V.) 8.40; अगणियसमविसमाणं साहसतुंवे समान्तेणं। स्वमइ धीराण मणं ... दइको VajLag. 110; अगणियपरिस्समो तो परेसिमुवयारकण-इल्लिओ ViMāPra. 68.25; देसियनिम्मलनिच्चलंतगणोअणिसावउल्ल-मओ। ... सूरी जिणवइहो होत्था MayaRa. 18; 2 uncountable, very numerous, many, M. पत्तो अविहावियपपरिस्समो अगणिअहिं दिवसेहि Liṭā. 920; गवइ अगणिअहिं दिवएहि। संपत्तो ... सत्तगोयाकरीमीं Liṭā. 1147; S. (विदूषक) अगणिअहिं आगवेहि उम्पोलंतवहलदीहोमोहल्लुओ-अवज्जाअविअमहसुस्सस्सिहिं महारअणसहस्सेहिं परिअं सु दे सोस्सरअं CandLe. 1.28(1); Apa. अगणिय गिसिदिणु नवरइ कोहिं मि न विरमइ काणु तउ वि मइल्लउ JambāSāCa. 5.7.26; (पुव्वेसु) जो भूसिउ णयणमहावणेहि अगणियरयणावरयवणेहि VaddhaCa. 1.3.8; पुक्खलवइ-विसवमि विसालण ... अगणियगोहणमंदिमहिये VaddhaCa. 2.10.3; कर वरिणि चट्ठायउ करिवरिउ जो सेविउ अगणियममरविद SiVāCa. 2.6.6.

अगणिअ (a-gaṇia < a-gaṇya = a-gaṇayitvā) *ger.* [also अगणिय] discarding, not minding, AMg. अगणिअ जो मोक्खमं तुणइ निआणं अमारमुहहेइ BhaṭṭaP. 138; JM. अगणिअ धाई ... कोउ-हणेण। ... धाविआओ वाला नवं लवल KumaCa.(H.) 3.36; अगणिअ जेले विडुलिया ... हारावयिमुत्ताओ वि जलाहयाओ जलमि निवइता KumaCa.(H.) 4.42; S. (विदूषक) जइ उण मे अगणिअ एव्वं यिअ काउं गिण्वं कम्मिस्सु ति नो मए पइमपरिमुक्खे पाणेसु SiṃMā. 3.12.68; (परिआथेक) अगणिअ णवं ति दोसं अणिरुविअ णिअउवाअं णिंदं। ... रसिआ ओइसअंतु क्किदिमं CandLe. 1.10; Apa. ते मणिउ अगणिय मयणहाम् DhamPar. 4.11.9.

अगणिउण (a-gaṇiūpa < a-gaṇitvāna = a-gaṇayitvā) *ger.* setting aside, neglecting, JM. अगणिउण लोगाववाय Kuv-MāKa. 47.12; वीरउ कहाणिवंधो भसमाणे दउणे अगणिउण KuvMāKa. 6.13; रायसुअणं अगणिउण णियमूंमि पविट्ठा नवरि Erz. 2.8; अगणिउण देममित्तणं Erz. 5.14; अगणिउण जणाववाय Erz. 42.5.

अगणिकम्मसमारंभ (agaṇi-kamma-samārambha < agni-karma-samārambha) *m.* sinful activity towards fire, AMg. जमिणं विहवइवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेण अगणिसत्थं समारंभमाणे अणे वाणेयस्ते पाणे विहिंसइ Āyār. 1.1.4.5(36)

अगणिकाय (agaṇi-kāya < agni-kāya) *m.* a living being which has a body of fire, AMg. तो खइ मे कप्पइ अगणिकायं उज्जालत्तर वा पउत्तवेत्ता वा Āyār. 1.8.8.3(211); सिया एवं वयंतस्स परो अगणिकायं उज्जालत्ता पउत्तवेत्ता कायं आयावेत्ता या पयावेत्ता वा Āyār. 1.8.8.3 (212); कम्मणंयमयं वा छिदित्तं वा भिदित्तं वा अगणिकायं वा समो-दित्तं Thāpa. 6.5(479); पुमिसे पे भवं कउंइसि वा भव वणविदुगंसि वा तगाइ अस्सिय अस्सिय अगणिकायं गिसिइ Viy. 1.8.5(366); Sūy. 2.2.4(696); अगणिकाय पे भंते अणोउल्लिह समणे महाअम्मतराए चेव Viy. 5.6.9(133); अस्थि पे भंते कण्हराईसु बादरे आउकाए बादरे अगणिकाय बादरे वणप्फइकाए। नो इण्ठे समेइ Viy. 6.5.25(99); तए पे

भगणिका(इ)यत्त

73

अगत

से तेयलिपुत्ते सुकंसि तणकुडंसि अगणिकायं पक्खिवर Nāyā. 1.14.76; बहेवे अगकुंटीओ अप्पेगइयाओ ... अगणिकायंसि अइहिया चिट्ठंसि Vivā. 120; पलाणेण वा वेट्ठिता अगणिकाणं इमिअइ RūyPa. 767; जावं च णं वायरे अगणिकायं तावं च णं अस्सि लोए चि पवुअइ Jivābhi. 3.841; से णं भंते अगणिकायस्स मज्झिमज्झेणं वीईवएज्जा AṇuOg. 343(2)

अगणिका(इ)यत्त (agani-kā(i)yatta < agni-kāyi(k)a-tva) *n.* the state of being a creature with a fiery body, AMg. तमुकाए णं भंते सव्वे पाणा भूया जीवा सत्ता पुइवीकाइयत्ताए ... अगणिकाइयत्ताए वा उववन्नपुव्वा Viy. 6.5.16 (6.88); इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया -- अगणिकायत्ताए विउट्ठंति Sūy. 2.3.90(743)

अगणिजिय (agani-jiya < agni-jīva) *m.* fire as a living being, having fire as his body, JM. अगणिजियाणं भेया JivViy. 6.

अगणिजीव (agani-jīva < agni-jīva) *m.* the creature in the form of fire, AMg. सुववहुअगणिजीवा गिरंतरे जत्तियं भरेज्जंमु Nandī. gā. 46.

अगणिजीवसरिर (agani-jīva-sarira < agni-jīva-sarira) *adj.* having the body of fiery beings, AMg. (ओइणे कुम्मासे सुरा) तओ पच्छा सत्थतीया सत्थपरिणामिया ... अगणिजीवसरिरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14(51); 5.2.15(52)

अगणिजोणिय (agani-joniya < agni-yoni-ka) *adj.* whose birth place is fire, AMg. इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंभवा अगणिवक्कमा ... अगणिजोणियमु अगणीसु अगणिकायत्ताए विउट्ठंति Sūy. 2.3.91(739)

अगणिजंती (a-ganijjanti : a-ganyamānā) *adj.* (f.) not being repeated, अगणिजंती नामे विज्जा Pākṣasūktaratnamālā 66 [PSM.]

अगणिज्झामिय (agani-jjhāmiya < agni-dhyāmita = agni-dagdha) *adj.* burnt by fire, AMg. तओ पच्छा सत्थतीया सत्थपरिणामिया अगणिज्झामिया ... अगणिपरिमिया अगणिजीवसरिरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14 (5.51)

अगणिज्झसिय (agani-jjhūsiya < agni-śoṣita?) *adj.* dried up by fire, AMg. तओ पच्छा सत्थतीया ... अगणिज्झामिता अगणिज्झसिता ... अगणिजीवसरिरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14(51)

अगणिट्ठाण (agani-tthāna < agni-sthāna) *n.* place where the fire is burning, AMg. जहाणामए केइ पुरिसे एगं महंतं ओइट्ठाणं (v. l. अगणिट्ठाणं) काउं Nandī. 23.

अगणिनिक्खित्त (agani-nikkhitta < agni-nikṣipta) *adj.* thrown in fire, AMg. असुणं वा पाणं वा ... अगणिनिक्खित्तं, तट्ठप्पारं असुणं ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.114(363)

अगणित्ता (a-ganittā < a-ganittvā = aganayittvā) *ger.* having set aside, having neglected, JS. इय अप्पपरिस्समगणित्ता खवयस्स सव्वपडिचरणे । वट्ठतो आयसिओ BhaĀrā. 457; अगणित्ता गुरुवणं परिस्थियेसं च आसि सेवंतो ŚraĀ.(V.) 164.

अगणिपरिणय (agani-pari-naya < agni-pari-nata) *adj.* changed into fire, AMg. अये भंते समाणे सव्वे अगणिपरिणयं भवर RūyPa. p. 316.5; सव्वे अगणिपरिणयो निगोयजीवे तहा जाण Pannav. 1.48 gā. 56 (54 gā. 102)

अगणिपरिणामिय (agani-parināmiya < agni-parināmita) *adj.* modified or changed by fire, AMg. तओ पच्छा सत्थतीया ... अगणिपरिणामिया अगणिजीवसरिरा इ वत्तवं Viy. 5.2.14 (5.51); 15.1.82 (5.116)

अगणिफंडणट्ठाण (agani-phandana-tthāna < agni-spanda-P.D. 10

na-sthāna) *n.* place where the fire is enkindled, AMg. जे भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेज्जं पुण थंडिलं जाणेज्जा ... विसमखणट्ठाणेषु वा अगणिफंडणट्ठाणेषु वा ... णो उच्चारपासवणं दोसिरेज्जा Āyār. 2.10.19 (658)

अगणिमइ (agani-maha < agni-matha) *m.* who churns the fire, थकारान्तः पुलिङ्गः अग्निमथः । अगागनः । 'स्नेहान्त्योर्वा' इति अगणिमहो Lakṣmī.(Gr.) 2.2.87 (p. 126)

अगणिमुह (agani-muha < agni-mukha) *m.* god, Āyār. 2 [? PSM.]

अगणिय (a-gaṇiya) cf. अगणिअ.

अगणिवक्कम (agani-vakkama < agny-av(p)akrama) *adj.* coming out of fire, growing in fire, AMg. इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंभवा अगणिवक्कमा ... अगणीसु अगणिकायत्ताए विउट्ठंति Sūy. 2.3.90(738).

अगणिवण (agani-vanna < agni-varna) [अगणिवणो Lakṣmī.(Gr.) 1.4.97 (p. 49)] *adj.* having the colour of fire, AMg. छट्ठीसत्तमासु काऊअगणिवणभा भाणियव्वा Jivābhi. 3.77; ते णं परगा काऊअगणिवणभा Pannav. 2.20.2(167); परमदुग्धमंथा काऊअगणिवणभा कवखइफासा ... अमुभा नरगा Dasā. 6.5.

अगणिसत्थ (agani-sattha < agni-śastra) *n.* fire used as a weapon, AMg. अण्णे वा अगणिसत्थं समारभमाणे समणज्जाणइ Āyār. 1.1.4.5 (1.34)

अगणिसंभव (agani-sambhava < agni-sam-bhava) *adj.* having one's birth in fire, AMg. इहेगइया सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंभवा अगणिवक्कमा ... अगणीसु अगणिकायत्ताए विउट्ठंति Sūy. 2.3.90(738)

अगणिसेविय (agani-seviya < agni-sevita) [v. l. for अगणिज्झसिय]

अगणेत (a-gaṇenta < a-gaṇayat) *adj.* (pr. part.) [also अगणित] [f. -ī] not caring for, disregarding, AMg. मरणभयं अगणितो संभावियआउपज्जंते ArāhPaḍ. 45; JM. महिला कुलं सव्वे परं सुयं मावरं च पियरं च । विसयथा अगणितो दुक्खसमुदइमि पादेइ ArāhPaḍ. (V.) 564; मारंतो जीवाई अगणेतो गरयवियणाओ KuvMāKa. 187.33.

अगणेमाण (a-gaṇemāna < a-gaṇayamāna) *adj.* not caring for, disregarding, neglecting, AMg. तुम्मे सव्वार्ह अगणेमाणमं विण्णज्हाय -- वीईवयइ Nāyā. 1.9.39.

अगंठिह (a-gaṇthilla < a-granthi-mat) *adj.* not having knots, AMg. से जहा नामए केइ पुरिसे तरुणे दलवं ... एगं माई सामळिगंडियं उल्लं अजडिलं अगंठिहं ... तिवखेण परसुणा अक्कमेज्जा Viy. 16.4.7(52)

अगंठिगेह (agaṇḍigeḥa) *adj.* Deśī. maddened with youth, अगंठिगेहो अ जोव्वणुम्मत्ते DeNāMā. 1.40; अगंठिगेहो यौवनोन्मत्तः । तं अगंठिगेहं । अज्झवसिएण किं सदि भरेसि DeNāMā. 1.40 comm. cf. अगंठिगेहो Trivi.(Gr.) p. 331 (No. 685 यौवनोत्कटः)

अगंडूयग (a-gaṇḍūya-ga < a-kaṇḍūya-ka) *adj.* not itching, not scratching, [? w. r. for अकंडूया Sūy. 2.2.66 PSM.]

अगत (a-gata) *adj.* not gone, AMg. तए णं ते अण्णउत्थिए थेरे भगवंते एवं वयासी तुम्मे णं अज्जो गम्ममाणे अगते वीइक्कमिज्जाणे अवीदक्कंते, रायगिहं नगरं संपाविउकामे असंपत्ते Viy. 8.7.22 (8.291); 8.7.23 (8.292); cf. अगय.

अगत (agata < agada) *m.* [writing त for अ < इ] medicine, JM. विसदिट्ठतो अगतेन एयाए अंगुलीए ठवितं । एवं विभासा Āvṭī. 835a. 8; cf. अगय.

अगतिस्मावन्नग

74

अगमिय

अगतिस्मावन्नग (a-gati-samāvanna-ga < a-gati-samāpanna-ka) *adj.* who has not reached the state of having a transmigratory motion (from one life to another), AMg. दुविहा पुदविकायया पत्तात्ता, तं जहा — गतिस्मावन्नगा चैव, अगतिस्मावन्नगा चैव Thāpa. 2.1.63 (139 ff.)

अगत्तय (a-gatta-ya < a-gātra-ka) *adj.* not having a covering for the upper part of the body, AMg. अद्दुत्तरं च णं उविसत्तवरगा ... अकाउडा अगत्तया अकंहुया ... सव्वगायपडिकम्मविण्णसुक्का चिट्ठि Sūy. 2.2.66 (714, p. 185 f.n.) cf. Worte Mahāvīras p. 59, n. 7.

अगत्थि (agatthi < agasti) *m.* [also अगत्थिय] 1 a plant or shrub called Agatthi (Coromilla grandiflora), AMg. षण्णस्स णं बाहाणं ... अवं एयास्सुवे तवस्सुवलावणे ... होत्था, से जहानामए समि-संगलिया इ वा — अगत्थियसंगलिया इ वा Aputtaro. 186; से किं तं गुम्मा — वत्थुलकच्छुलसेवाल्लगत्थिमगदंतिथा चैव Pannav. 1.38(2) (43); [v. 1. गंढि] Apa. सत्तच्छयागत्थिदहिवण्णणंदीहि PaumCa.(S.) 3.1.7; 2 a star (called a mahāgraha), AMg. दो राहु दो अगत्थी Thāpa. 2.325 (2.3.95); राहु अगत्थी माणवगे SārPa. 20.8.4; 3 name of a sage, JM. तत्थ य अगत्थिकोसियप्पमुहा रिसओ विविहत्तवकिससरीरा — सडिया VasuHi. 309.12; अगत्थिणा सायरो पीओ Dhutt. 4.27; Ś. (सीता) इह किल भअव अगत्थिमहेसी णिवसदि BāIRā. 10.49.1; Apa. रिसिअगत्थिणा कोट्टिउ सायर DhamPar. 5.14.2; (अगत्थि) 5.1.11.

अगदूण (a-gadūna < a-gatvā-na) *ger.* not going out, JŚ. ढाणणित्तेअगासे अगदूण विकिचिणाहारे (उवगारं कुब्बंतो) BhaĀrā. 455 (v. 1. तुब्बदूणविकिचिणाहारे)

अगद्द (a-gadda < a-gadya) *n.* not prose (i. e. poetry), Apa. अत्थे सदेण वि सोहिळउ गद्दु अगद्दु दुविडु कव्वुल्लउ MahāPu.(P.) 5.18.5.

अगंता (a-gantā < a-gatvā) *ger.* without going (from one life to another), AMg. तओ पुरिसजया पणत्ता, तं जहा — अगंता मागेणे सुमणे भवइ Thāpa. 3.195(168)

अगंतूण (a-gantūpa < a-gatvāna = a-gatvā) *ger.* without performing or going through the stage of, AMg. अगंतूणं रुसुग्यायं अणंता केवली जिणा । जरमरणविण्णसुक्का सिद्धिं वरगतिं गता Pannav. 36.83 (2) (36.230. gā. 230); M. बीसममगंतूणं व विसममहिलासहावरोसेण । बाहिं चिज वेरिसिरीओ जेण पणईण दिण्णाओ GauḍVa. 1207.

अगंथ (a-gantha < a-grantha) *adj.* free from bonds or fetters, AMg. णिहाय दंढे पाणेहि पावं कम्मं अकुब्बमाणे एस महं अगंथे विवाहिए Ayār. 1.8.3.1; णिरहंकारे लहुभूए अगंथे वासीत्तच्छणे Jambuddi. 2.70; *m.* absence of bondage, JM. तम्हा किमत्थि वत्थुं गंथोऽगंथो व्व सव्वहा लेए । गंथोऽगंथो व्व मज्जो मुच्छअमुच्छाहिं निच्छयओ ViĀvBhā. 2573(3056)

अगंध (a-gandha) *adj.* 1 without smell, AMg. भावतो अवन्ने अगंधे अरसे अफासे Thāpa. 5.170(441); धम्मत्थिकाए अवण्णे अगंधे अरसे अफासे Viy. 2.10.2 (2.125); 11.9.22 (11.78); 20.6.18 (20.40); जे य अरूव अगंधा अरस अफासा असदया तह य Ārāh.(Su.) 13; JŚ. अरसमरूवमगंधे अव्वत्तं चेदणागुणमसदं (जीवं) Pañcatthi. 127; धम्मत्थिकावमरसमवण्णमगंधमसदम्फासं Pañcatthi. 83; PavSā. 2.80; SamSā. 49; NiySā. 46; BhāPā. 64; कुसुममगंधमवि ष्णहा देवयसेस ति ओरेदे सीसे BhaĀrā. 351; 2 with bad smell, AMg. ते य दीसतिह दुग्गगा ... अगंधा अचेयणा दुग्गगा Panhā. 2.16

(comm. अमनोज्ञगन्धाः)

अगंधण (a-gandhana < a-gandhana) *adj.* not possessing a bad smell (cf. Av. gainti), hence a type of serpent which is of a noble character, AMg. नेच्छंति वंतये मोत्तुं कुले जाया अगंधणे Dasave. 2.6; Utt. 22.43 (comm. तथा च वृद्धाः । संप्राणं किल दो जाईओ-गंधणा य अगंधणा य । तत्थ गंधणा णाम जे दसिए मंतेहिं आकड्डिया तं विसं वणमुहातो आवियंति, अगंधणा उण अवि मरणमज्झयसंति ण य वंतमाश्चंति p.495b.1); अगंधणे कुले जातो जहा नागो महाविओ IsiBhās. 45.40; [Schubring's remark : अगन्धास्तु नागा मरणं व्यवस्थन्ति न च वास्तवापि वन्तीति विपरीतमादिशति त्रिनदासो दशवैका-लिकचूर्णौ is not justified and the objections of Alsdorf (Kleine Schriften, pp. 178-185) that the word agandhana does not mean a family of the serpents on the basis of its use in Pāli Jātakas are not conclusive.]

अगन्न (a-ganna < a-karnya) *adj.* not to be heard or listened to, Apa. अणु दिट्ठु द्दिह आयहो अगन्नं वाणियउ उतु पुणु वारे अन्तु BhaviKa. 224.19.

अगम्भणाडअ (a-gabbha-nāḍāa < a-garbha-nāḍaka) *adj.* without a drama in another drama, not having an interlude in the form of a drama, Ś. (विदूषक) भो वअस्स ... अगम्भणाडअं विअ सट्ठं ĀnaSu. 4.0.2.

अगम्भवसदि (a-gabbha-vasadi < a-garbha-vasati) *f.* residence in which there is no rebirth, JŚ. णाणकयदीविद्याए अगम्भवसदी विमग्गंति Mūlā. 809(9)

अगम (a-gama) *m.* sky (which does not move, immovable), AMg. अगमे ति वा पळिहे ति वा ... आगासत्थिकायस्स अवि-वयणा Viy. 20.2.6 (20.16); JM. (a tree), दुमा य पायवा ह्वखा अगमा विडिमा तरु DasaveNi. 35.

अगम (a-gama = a-gamyā) *adj.* which cannot be reached, inaccessible, JM. अंतोवट्ठुपाणीयं विसुमं अगमं पवत्तणं (पळि सीया) TarLo. 943; JŚ. रथिचंअवादवेउअवियाणमगमा वि अत्थि दु पदेसा BhaĀrā. 1738; Apa. जहि वट्ठं णहि णिमह तरु तुरअ जिनि परस विडिस दिस अगमगं PrāPiṅg. 1.189; cf. अगम्म.

अगमण (a-gamana < a-gamana) *adj.* which cannot be reached or traversed, Apa. ता गयणट्टु मणुयअगमणट्टु चारणु मुणि संपत्तउ CandappaCa.(Y.) 2.14.11.

अगमिय (a-gamiya < a-gamika) *adj.* or *n.* a type of scripture contrasted with its opposite gamiya [The exact nature of the difference is not traditionally preserved and hence various characteristics are suggested for it. What is clear is that the gamas are confined to the Dṛṣṭivāda part of the canon which is lost, and hence works like Ayāra etc. which belong to the available canon are given the name of agamiya], AMg. गमियं दिट्ठिवाओ । अगमियं कालियं सुयं Nandī. 78; अक्खर ... । गमियं अंगपदिट्ठे सत्त वि एए सपडिक्खला ĀvNi. 19 [तथागमा अस्स विचन्ते इति गमिकं, तच्च प्रायोऽर्था इष्टिवादः । तथा गाथायसमानग्रन्थं अगमिकं, तच्च प्रायः कालिकं AvTī.(H.) p.25b. 6; अंगगणिदाइ गमियं यं सरिसमं व कारणवसेण । गण्हाइ अगमियं खलु कालियसुयं दिट्ठिवाइ वा ViĀvBhā. 549(546); आदिमज्झावज्झाणे वा णिं वि विसेसजुत्तं सुत्तं दुगादिसयगसो तमेव पडिज्जमाणं गमियं भण्णइ । अण्णोण्णवखराणिधाणट्ठितं जं पडिज्जइ तं अगमियं । तं च आयारादि कालियसुयं NandīCu. p.56.22-24; (H. on Nandī. 78 आदिमज्झावज्झाणेपु किंकिट् विज्ञेपतः पुनस्तत्पुत्रोच्चारण-

अगंभीरा

75

अगरह(के)लहु(य)

लक्ष्मणो गमः, यथा आदिविशेषे तावत्, इह छज्जीवणिकेत्यादि गमाः, दुर्गपद-
व्याख्या p. 161; भिन्नेऽर्थजाते यत् सदृशशरालापकं तद् गमिकं। अन्यच्च
गाथाश्लोकेष्टकायसदृशपाठात्मकत्वात् अगमिकम् p. 161); Devendra on
Karma. 1.6, तथा गमाः सदृशपाठाः ते विचन्ते यत्र तद् गमिकं। तत् प्रायो
दृष्टिवादगतम्। अगमिकं असदृशशरालापकम्। तत्प्रायः कालिकश्रुतगतम्]

अगंभीरा (a-gambhīrā) *adj.* (f.) not profound, shallow, AMg. अगंभीराओ इत्थीओ Tand. 155.

अगम्म (a-gamma < a-gamya) *adj.* 1 which cannot be approached or reached, M. ता तुज्झ सो अगम्मो सुरलोओ जत्थ सइ णिवासो म्ह Lhā. 656; JM. महासइहियं व परपुरिसागम्मवत्त-
समुत्तुंगपायपरिवेदिं MaṇoKa. 3.5; गम्मागम्मविभागं गोत्तुं विस्वाण
संवणं कुण्ह SurSuCa. 12.52; Apa. अदीणं अगम्मं पमोत्तुणं गं मं
MahāPu.(P.) 47. 1. 6; 4. 8. 11; हुअइं सल्लि अत्थाहिं अगम्मइं
BhaviKa. 119.9; 123.6; तहिं समण भूअ रक्खस मेलंति दिट्ठिहिं
अगम्म भोयणु णित्ति SudCa.(N.) 6.9.8; 2 not to be approached
sexually, Apa. अहो सुंदरं होइ एवं ण कज्जं। अगम्मं पि गंतूण खड्डं
अखज्जं BhaviKa. 56.3.

अगम्मगमण (a-gamma-gamaṇa < a-gamyā-gamana) *adj.* who cannot be sexually approached, JM. गणिआजणणी-
भइणापमुहेसु पुओ अगम्मगमणेसु BhuvKevCa. 255.

अगम्मगामि (a-gamma-gāmi < a-gamyā-gāmin) *adj.* who sexually approaches an unapproachable woman, AMg. इमो वि वीसंभवायथा पावकम्मकारी अकम्मारी अगम्मगामी Paṇhā. 2.9; JM. सुहो विबुद्धाणो अगम्मगामी भवं उ छिण्णम्मि KuvMāKa. 130.17.

अगम्मविहि (a-gamma-vihi < a-gamyā-vidhi) *m.* the procedure of (having a carnal relation with) a person who should not be so approached, Apa. अवरु महा अगम्मविहि भासिउ णियण्णासंगमणु पयासिउं DhamPar. 10.9.5.

अगम्मगमण (a-gamma-gamaṇa < a-gamyā-gamana) *n.* incest, JM. मणइ अगम्मगमणं पयव्वं नत्थि दोसो त्थ PaumCa. (V.) 11.41.

अगय (a-gaya < a-gada) *m.* 1 medicine or remedy against snake-bite, AMg. अगय्यः बुद्धी अगय र्हिय य गणियः य Nandī. 47. gā. 64 (38.6); JM. सव्वे वि अया अगया जइय चिय नूनमहिवाई तुमए Tārā. 41; नियवगुहउवइं अगयं पि पवेजिअं तत्तो SupāCa. 40.93; 2 medicine or remedy (in general), JM. वज्झंति कंठयाइं पउणीरीरंति अगयाइं SurSuCa. 16.62.

अगय (a-gaya < a-gaja) *adj.* without elephants, JM. सव्वे वि अया अया जइअ चिय नून महिवाई तुमए Tārā. 41.

अगय (agaya) *m.* Deśī. a demon, JM. असुराः अगया। Hem.(Gr.) 2.174; अगयअयक्यागा दणुए DeNāMā. 1.6. Comm. अगओ अयको अयगो इति त्रयो दान्तवार्ताः।

अगय (a-gaya < a-gata) *adj.* (space) which is not traversed, AMg. तेहिं णं भंते देवाणं गए दणुए अगए दणुए। गोयमा गए बहुए नो अगए दणुए। गयाओ से अगए असं वज्झमागे अगयाओ से गए असंवेज्जगुणं Viy. 11.10.26(109); 11.10.27(110)

अगरलया (agarala-yā < a-? -kā) *adj.* (f.) [v. l. अगगया] not being swallowed, i. e. distinct, AMg. समणे भगवं महावीरे अग-
रलयाए अमम्मणाए सुवत्तवत्तरसण्णिवहयाए पुणरत्ताए सुवत्तासाणुगामिणीए सरस्सइए अद्धमगहाए भासाए भासइ Uvav. 56 (comm. उविभक्त-
अक्षरतया)

अगरह (a-garaha < a-garha) *adj.* blameless, AMg. तथा वि से अगरहे अच्छे जे समाहिए Āyār. 1.8.8.14.

अगरहा (a-garahā < a-garhā) *f.* absence of blame, AMg. से भो किं गरहा संजमे, अगरहा संजमे। कालासदेसियुस, गरहा संजमे णो अगरहा संजमे Viy. 1.9.21(428)

अगरहिय (a-garahiya < a-garhita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] [also अगरहिअ] not blamed, not censured, AMg. अमुच्छिअ अगिद्धे अगहिय अगरहिय ... भुंजेज्जा पाणभारणट्ठाए संजए णं समियं Paṇhā. 6.20; JM. तथा सुत्तापडिक्खो वि नज्जइ पंचहिं गुणेहिं। तं जहा — लोएपियत्तं अगरहिया किरिया, वसणे धीरिमा KaKoPra. 156.17; अदुग्गुच्छिअमगरहियं अणवज्जमिमे वि एगट्ठा ĀvNi. 1033 (p. 474); सव्वजणवहइत्तं अगरहियं कम्म वीरया वसणे। ... सुलद्धलक्खत्तणं धम्मे SāDhaVi. 11.

अगरह (agaru < agaru, aguru) *n.* aloe, a fragrant wood, M. अगरहलहुअजरदारदास्सअला इह णिवेसा GauḍVa. 675; AMg. कुट्टं तगरं च अगरहं संपिठं समं उंसिरेणं Sūy. 1.4.2.8; अगरहवरपवर-
धूवणउउयमल्लणुलेवणविहीसु गंधेसु रज्जमाणा Nāyā. 1.17.36 (v. 5); तयाणंतरे च णं विलेवणविहिपरिमाणं कोइ नत्तय अगरहुकुमचंदणमादिहिं अवसेसं विलेवणविहिं चवखासि Uvās. 29; 32; धाणिदिण्ण अधाइयणंधां मणुणभइयाइं, किं ते, जलयथलय ... कप्पूरलवंगअगरहुकुमकोल ... धूववासे Paṇhā. 10.16; गोसीसमलयचंदणकप्पूरगस्तुल्लमणित्तिओ SārāPa. 34; एतेणं उम्माणपमाणेणं पत्तअगरुतगरचोययकुमखेडगुलमच्छिदिवादीणं दन्वाणं उम्माणपमाणणिवत्तिलक्खणं भवइ ApuOg. 323; JM. जत्थ य विवि-
मंगेसु वीहाओ वियड्डासुयलीलाओ विवय कुकुमकप्पूरगस्तुल्लमणिवत्तिलक्खण-
वासिच्छिडाओ KuvMāKa. 7.26; (नाओ आणाइओ रिउपरट्ठो) पुइइसई-
सेणागरुहमिओ KumaCa.(H.) 2.21; डड्डागरुदड्डुधूवसुहगंधं (कुमार-
विहारं) KumāCa.(H.) 2.45; 5.13; कप्पूरगल्लधूवसुहगंधं विइसुरहि-
गंधेहि Erz. 14.17; Apa. निज्झरजलपिमिलकणधरणुकरिमगागस्वासिउ VaddhaCa. 4.22.13; धूअअइ तह अगर वुसिणु तणि लाइय SādeRā. 189.

अगरुअ (a-garua < a-guru-ka) *adj.* ignoble, unimpor-
tant, M. अच्छउ ता विहलुद्धरणमारवं कथं तं अगरुअसु GauḍVa. 955.

अगरुअदा (a-garua-dā < a-guruka-tā) *f.* littleness, insignificance, Ś. (शूर्पणखा) अहो अणुजीवित्तणस्स अगरुअदा जं रावणस्स खरप्पमुहणं च तुहे वि कुलसंबंधे एवं मादामहो चिन्हेदि Mahā-ViCa. 92.1.

अगरुगंधिय (agaru-gandhiya < aguru-gandhika) *adj.* scented with aloe, AMg. सुहवाससुरहियं च ते सुइं अगरुगंधियं वणं Tand. 152.

अगरु(य)लहु(य) (agaru(ya)-lahu(ya) < a-guru-ka-laghu-ka) *adj.* [also अगरुलहु] which is neither heavy nor light (a quality or state which explains the stability of things and the identity of living beings), hence the karman which is responsible for it, one of the forms of Nāma-karmans, AMg. दसविह अजीवपरिणामे पण्णत्ते, तं जहा — अगरुलहुपरिणामे सदपरिणामे Thūpa. 10.19(713); बावीलइविहे पोगमपरिणामे पण्णत्ते, तं जहा — कालवणपरिणामे अगरुलहुकासपरिणामे Samav. 22.3; गोयमा गरुलहुय-
दव्वाइं पडुच्च नो गरुए नो लहुए गरुलहुए नो अगरुलहुए Viy. 1.9.8 (1.398); अगरुलहुयदव्वाइं पडुच्च नो गरुए नो लहुए नो गरुलहुए अगरुल-
हुए Viy. 1.9.8 (1.398); तणुवाते किं गरुए ... गोयमा अगरुलहुए Viy. 1.9.5 (1.393); एयम्मि आणासपसे अण्णेहिं अगरुलहुयगुणेहिं संजुते सव्वगासस्स अणंतभागूणे Viy. 11.10.21 (11.107); अणंता गरुलहुय-
पज्जवा, अणंता अगरुलहुयपज्जवा णत्थि पुण से अंते Viy. 2.1.24

(2.45); जीवस्स अगुरुल्लुहयस्स पडुच्च जीवतस्स वा तुलियस्स सुयस्स वा तुलियस्स नत्थि केह अण्णत्ते RāyPa. 763; अजीवपरिणामे णं भंते कतिविहे पण्णत्ते, गोयसा दसविहे पण्णत्ते । तं जहा — बंधनपरिणामे अगुरुल्लुहयपरिणामे सद्धपरिणामे Pannav. (13)947; अगुरुल्लुहयपरिणामे णं भंते कतिविहे पण्णत्ते, गोयसा एसागारे पण्णत्ते Pannav. 13.30(956); अगंतेहि अगुरुल्लुहयपञ्जवेहि Jambuddi. 2.51; 2.140; JM. तेया मासादव्वाण अंतरा एत्थ लभइ पडुवओ । गुरुल्लुहयअगुरुल्लुहयं तं पि य तेणव निट्ठाइ ViAvBhā. 623; पिण्डपयडि ति चउदस, परपाउस्सास आयवुज्जोयं । अगुरुल्लुहयत्तिय-निमिणोवधायमिय अट्ट पत्तेया KamVi.(D.) 25; अंगं न गुरु न ल्लुहयं जायइ जीवस्स अगुरुल्लुहयं KamVi.(D.) 46.

अगरुक्ख (agaru-rukkha < aguru-vṛkṣa) *m.* the aloe tree, Apa. णिववयणु तेण परिभावियउ तहो अगुरुक्खवणु दावियउ Dham-Par. 3.9.6.

अगरुवणु (agaru-vaṇu < aguru-vana) *n.* forest of aloe trees, Apa. एयेहे दरिसहि तुट्ठु अगुरुवणु जीवउ कट्ठइ विक्कुं मणु Dham-Par. 3.9.5.

अगरुवर (agaru-vara < aguru-vara) *n.* excellent aloe, AMg. अगुरुवरवरवूवणउउयमहाणुलेवणविहीसु Nāyā. 1.17.36(5)

अगरुहा (a-garuha < a-garhā) *f.* absence of censure or blame, JS. अणियत्ती य अण्णिदा अगुरुहाउतोही अमयकुंभो SamSā. 307.

अगलदत्त (agala-datta < agada-datta) *m.* another form of the name Agadadatta.

अगलिअनेह (a-galia-neha < a-galita-sneha) *adj.* whose affection or love is not lost (lit. dripped away), Apa. अगलिअनेहनिवट्ठाहं ओअणलक्कु वि जाउ Hem.(Gr.) 4.332(1)

अगलिय (a-galiya < a-galita) *adj.* 1 not dropped down, not fallen from, Apa. अगलियस्सगफर करिणियकर रिउरंतिस्ते सुहंतउ JambūSāCa. 6.3.10; 2 not strained, not filtered, JM. अगलियजलस्स एगवारं ण्णणपाणतावणास्स एगकल्लणं ViMāPra. 90.23.

अगलु (a-galu < agaru~aguru) *n.* aloe, fragrant wood, AMg. मधमधमंतेतज्जंतअगलुकणूरचंदणआमोए MahāNis. 3.52; एतेणं उम्माणपमाणेणं पत्तअगलुत्तर -- आदीणं दव्वाणं उम्माणपमाणणिद्वत्तिअलवखणं भवइ AnuOg. 323.

अगलुदत्त (agalu-datta < aguru-datta) *m.* name of a person (probably the same as Agadadatta), JM. जहा अगलुदत्तो दक्खत्तणेण फेडइ डेयेइ वा जाव मुहं विडविंयं ताव सराण पूरिंयं AvCu. 1.452.6; अगलुदत्तद्वणे वि किच्छेण पाउएण पहारो दत्तो UtiCu. 116.7.

अगलुय (agalu-ya < aguru-ka) *n.* aloe, AMg. तेत्ति णं परिव्वायमाणं णो कण्णइ अगलुएण वा चंदणेण वा कुंजुमेण वा गायं अणुलिपित्तए Uvav. 79(12); अम्मदस्स णं परिव्वायगस्स णो कण्णइ अगलुएण वा -- गायं अणुलिपित्तए Uvav. [Lad.] 133.

अगल्लिगा (a-galligā < a-kalyakā) *adj.* (f.) sick, not healthy, JM. एवं मयणपरव्वसा संकयेमाणी अगल्लिया जाया VasuHi. 92.6.

अगविट्ठ (a-gaviṭṭha < a-gaviṣṭa = a-gaveṣita) *adj.* (ppp.) not sought after, not searched or asked for, AMg. अगविट्ठस्स उ गहणं न होइ न य अगहियस्स परिभोगो । एस्सणत्तिगस्स एसा नायव्वा आणुपुब्बी उ PiṇḍNi. 78.

अगवेसिय (a-gavesiya < a-gavesya = a-gaveṣayitvā) *ger.* without having sought for, AMg. जे भिक्खु सागारिक्कुलं अनाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पुब्बामेव पिडवायपडियाए अणुप्पविसइ Nis. 2.47; इसाइ एतोसाययणाइ अनाणिय अपुच्छिय अगवेसिय परं चउरायपकरायाओ गगहाइकुलं पिडवायपडियाए भिक्खमइ Nis. 9.7.

अगव्व (a-gavva < a-garva) *adj.* without pride, Apa. एम रइत्तु दिट्ठु वइयव्वं करुणारसपूरेण अगव्वं JasCa. 4.24.19; वित्थेय सासवज्जिय अगव्व जुगवं पयडिय पज्जाय दव्व (भागहवाणी) Candappa-Ca.(Y.) II.1.5.

अगव्विअ (a-gavvia < a-garvita) *adj.* not conceited, without pride, M. वसणम्मि अणुव्विग्गा विहवम्मि अगव्विआ मण धीरा । होंति ... सण्णुरिसा GāSaSa. 4.80.

अगव्विद (a-gavvīda < a-garvita) *adj.* without pride, JS. अवगदमाणत्थमा अणुप्पिस्स अगव्विदा अचंटा य Mūlā. 836(9)

अगव्विय (a-gavviya < a-garvita) *adj.* without pride, JM. महुरं निउणं थीवं कज्जावडिअं अगव्वियमत्तुच्छे UvMā. 80.

अगहण (a-gaḥaṇa < a-grahaṇa) *n.* 1 non-perception, not grasping, JM. अह असोप्परपप्पामत्ततणओ उ होइ सजोगो । पत्तेयं व अगहणं पावइ इय समुदित्ताणं ति DhamSāh. 652; 2 not accepting, not sweeping, JS. रयसेदाणमगहणं मइव सुकुमारदा लवुत्तं च । जत्थेइ एव गुणा सं पडिल्लियं पत्तंसंति BhaĀrā. 98; Mūlā. 912(11)

अगहण (a-gaḥaṇa < a-grahaṇa) *adj.* not acceptable (for forming the gross body), JM. खेवा उरलोएअदग्गणा उ तह अगहणं-तरिआ Say.(D.) 75.

अगहण (a-gaḥaṇa < a-grahaṇa) *n.* non-acceptance, JM. संघाउण्णअगहणे दोसा एगस्स इत्थियाओ मंवे OghaNiBhā. 219 (p. 149b)

अगहण (agahaṇa) *m.* Deśī. a member of the Kāpālika sect, कापालिग अगहणो DeNāMā. 1.31 (comm. कापालिका, अगहणवसा ... भमंति तुह रिउणो)

अगहणदव्ववग्गणा (a-gaḥaṇa-davva-vaggāṇā < a-grahaṇa-dravya-vargāṇā) *f.* unacceptable group of material particles in the series of such particle-groups, JS. आहारदव्ववग्गणासुवरि अगहणदव्ववग्गणा णाम SāṭṭĀg. 5.6.3.80.

अगहणपाओग्ग (a-gaḥaṇa-pāogga < a-grahaṇa-prāyogya) *adj.* suitable for not accepting, JS. अगहणपाओग्गाओ इमाओ एयपदेत्थियसुव्वपरमाणुआगलदव्ववग्गणाओ SāṭṭĀg. 5.6.6.720.

अगहार (aga-hāra < agra-hāra) *n.* donation of land, Apa. दिण्णइ अगहारं कंचणाइ JasCa.(P.) 2.26.15.

अगहिअ (a-gahia < a-grhita) *adj.* not accepted, M. अह सो विलक्खहिअओ मए अ हव्वाए अगहिआणुओ GāSaSa. 5.20; JM. भावेण कुम्मपुत्तो अवगयत्तो अगहिअगरित्तो KumCa. 7.

अगहिद (a-gahida < a-grhita) *adj.* not grasped, Ś. (उभे चेट्ठो) अगहिदत्थाओ अम्हे Śāk. 71.16(6)

अगहिददव्व (a-gahida-davva < a-grhita-dravya) *n.* thing which is not accepted, JS. छंदणगहिदे दव्वे अगहिददव्वे णिमंत्तणा भणिदा Mūlā. 128(4)

अगहिदमुद्ध (a-gahida-mudda < a-grhita-mudra) *adj.* who has not taken an authenticated permit, Ś. (प्रथमः पुरुषः) एसो खु अम्हेहि कडआओ णिक्कुंतो अगहिदमुद्धो सुख्हो पुरिसो गहिदो MudrāRā. 135.5.

अगहिय (a-gahiya < a-grhita) *adj.* not accepted, not approved, M. ओएहि अगहियं चिअ सीलमविहवट्ठिअं पसण्णं पि । सोस-मुवेइ GauḍVa. 862; AMg. अगविट्ठस्स उ गहणं न होइ न य अगहियस्स परिभोगो PiṇḍNi. 78; Apa. अगहियकुसु णं पट्ठउ बंमणु NāyCa.(P.) 3.14.4.

अगहियगहण (a-gahiya-gaḥaṇa < a-grhita-grahaṇa) *n.*

अगहियनाम

77

अगारसामाहय

acceptance of things which are not accepted or rejected, JM. पडिबन्धनितारणं वेइ अण्णे अगहियगहणस्स । तस्साउत्तणमाणं एत्थवरे वेति भावत्थं PañcāPra. 17.19 (comm. अगृहीतग्रहणस्य साधुभिरस्वीकृत-भक्तादिदातव्यद्रव्यस्य)

अगहियनाम (a-gahiya-nāma < a-grhita-nāman) *adj.* whose name is not to be uttered, Apa. तथणु अगहियनामु सुइया सु ... सुणित सुणित मुंजइ SaṅKuCa. 692.1.

अगहिलगहिल (a-gahila-gahila < a-grahila-grahila) *adj.* though not under the influence of a planet who became possessed by a planet (i. e. evil star), JM. एत्थं पुण आहरणं विण्णयं पाणसंगयं एयं । अगहिलगहिलो राया बुद्धीए अणट्टरज्जो ति UvPay. 843.

अगहिल (a-gahilla < a-grahila) *adj.* not possessed by an evil spirit, way-ward, erratic, JM. अगहिलगहिलेणं तेण वि अवहीखिउं लोयं । ने उगणपिंडया नियगिहम्मि संवारिया जया सुत्थं UvPayTī. p. 274b. vs. 86-87.

अगहिलराय (a-gahilla-rāya) *m.* name of a king [PSM. Tī. 21, probably a mistake for गहमिल. cf. ViTirKa. 21. p. 39. l. 3]

अगाअ (a-gāa < a-gāmya) *adj.* who cannot be known, Apa. (परमजिणु) अगाओ अगाओ सुया सुदमाओ NāyCa.(P.) 2.3.12.

अगाढ (a-gāḍha) *adj.* not deep, shallow, Jś. चलमल्लिणमगाढं च वज्रिय सम्मत्तदिक्कवाडेण । मिच्छत्तासवदाराणिरोहो होदि ति जिणेहि णिदिदु BāApu. 61.

अगाढत्त (a-gāḍhatta < a-gāḍhatva) *n.* shallowness, Jś. चलमल्लिणमगाढत्तविज्रियसुद्धणमेव सम्मत्तं NiySā. 52 (comm. चलमल्लिणावगाढविवर्जितं)

अगाढपरितावण (a-gāḍha-paritāvaṇa < a-gāḍha-paritāpana) *n.* heating not very greatly, JM. अगाढपरितावणे पुण पु० (= मासल्लु), गाढपरितावणे ए० (= मासगुरु) ViMāPra. 81.7.

अगाधमाणस (a-gāḍha-māṇasa < a-gāḍha-māṇasa) *n.* unfathomable mind, Ś. (सीता) अगाधमाणसदंस्त्रिदशिणहंससारा ... अजउत्तस्स उहावा UtaRūCa. 3.14.1.

अगामिया (a-gāmiya < a-grāmikā) *adj.* (f.) without any village, desolate. AMg. अण्णेगइया निगंथा य निगंथिओ य एयं मइ अगामियं छिन्नावायं दीहमइसइविमणुपविट्ठा तत्थेगयओ टाणं वा सेज्जं वा ... णाअक्कमंति Thāṇa. 5.2.107(417); तए णं तेसिं परिक्खायणां तीसे अगामियाए छिण्णोवायाए दोहमइए अडवीए उदए...जीणे Uvav. 83; 85; Viy. 14.108; 15.86; तए णं से थिलाए ... भीए तत्थं सुंमं दारियं गहाय एयं मइ अगामियं दीहमइ. अडविं अणुप्पविट्ठे Nāyā. 1.18.44; 1.18.46.

अगार (a-gāra < a-kāra) *m.* the sound or letter अ. JM. इय सुब्बमवाणतो भागारं मव्वहा मुणइ ViĀvBhā. 484(482)

अगार (a-gāra) [wrong analysis for ākāra in the phrase सिगारागरचास्वेसा Uvav. 15 (comm. शृंगाराय अगारमिव स्थानमिव चारुः वेषः । अववा शृंगारस्य आकारः संस्थानं चारुश्च वेषः p. 13a.13) RāyPa. 70; 133; cf. ĀgŚabKo. **अगार**. Index Angasuttāi 4.1 अगार]

अगार (agāra) *n.* 1 house, residence, AMg. पुणो पुणो गुणासाए थंक्कसमाथारे पमत्तेअगारमावसे Āyār. 1.1.5.341; 1.5.3.4; अगारमावसंता वि अरुणा वा वि पव्वया Sūy. 1.1.1.19; कोअगारमावसे Sūy. 1.2.2.10; तओअगारं पव्वइ Sūy. 1.3.2.9; नीवारमेव बुज्जेअा नो इच्छे अगारमाणंतु Sūy. 1.4.1.31; सगरेसु अगारेसु संधीयु थ महगहे । एतो

एगथिए सद्धिं नेव थिट्ठे न संल्ले Utt. 1.26; अगारपरियारमद्वखभोयण ... आवरणउवक्खराण काए ... हिंसंति Paṇḍā. 1.18; [the most frequent phrase in, AMg. मुंइ भवित्ता अगाराओ अणमारियं पव्वइए Thāṇa. 2.43(54); 4.1; Samav. 19.5; 30.6; Viy. 2.34; Nāyā. 1.1.101; 1.2.18; 1.11.3; Uvās. 23; Vivā. 1.1.70; Paṇḍav. 20.17; Jambuddī. 2.65; Kapp. 108; Dasā. 10.31; Uvav. 23] 2 (the conduct of the) householder, JM. दुविहं चेव चरित्तं अगारमणमारियं चेव ĀvNi. 796.

अगारग (a-gāraṅga < a-kāraka) *m.* who does not do anything, (the soul) which is inactive, JM. पंचमहाभूय एक्कएय य तज्जीवतस्सरिरे य । तह य अगारगमाई अत्तच्छट्ठो अक्कवाई SūyNi. 30.

अगारचरित्तधम्म (agāra-caritta-dhamma < agāra-caritra-dharma = °cāritra) *m.* religion consisting of good conduct suitable for a householder, AMg. चरित्तधम्मे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अगारचरित्तधम्मे चेव अगारचरित्तधम्मे चेव Thāṇa. 2.1.109(61)

अगारडाह (agāraḍāha < agāra-dāha) *m.* burning of the house, AMg. नस्सइ वा से वित्तस्सइ वा से अगारडाहेण वा से उज्झइ Āyār. 1.2.3.5(79)

अगारत्थ (agāra-ttha < agāra-stha) *adj.* who remains in the house, who is a householder, AMg. जे केइमे अगारत्था मीसीभाव पहाय से झाइ Āyār. 1.9.1.7(260); किं वा कहजि छारा दग-सोयथिया व अहवअगारत्था PiṇḍNi. 314; तस्स णं तमगारत्थं बहमाणस्स से पंचक्खणे अग्गे भवइ । जेति Sūy. 2.7.17(853); नाणासीला अगारत्था विसमसीला य भिक्खुणो Utt. 5.19.

अगारधम्म (agāra-dhamma < agāra-dharma) *m.* religion or duties of a householder, AMg. समणे भगवं महावीरे दुविहं धम्मं पणवेइ, तं जहा — अगारधम्मं च अगारधम्मं च Thāṇa. 10.756 (10.103); Uvav. 57; Viy. 16.6.21 (16.91)

अगारबंधण (agāra-bandhana < agāra-bandhana) *n.* the bondage of the householder's life, the bond of the householder, AMg. एवं समुट्ठिणं भिक्खु वोसिआगारबंधणं Sūy. 1.3.3.7.

अगारव (a-gāraṇa < a-gāraṇa from the alternative form of gā- (IE gwr-) = a-gaurava) *adj.* not having pride, AMg. अगारवो य निस्सहो जीवो होइ अणासवो Utt.30.3; साम्भं भगवतो अणियाणे अगारवो अणुदे अमुअणवणकायथुसे Paṇḍā. 10.1.

अगारवास (agāra-vāsa) *m.* residence in the house, the state or condition of a householder, AMg. जया णं अहमगारवासमावसामि तदा Thāṇa. 4.3.325 (4.450); पणत्तरिं वाससयसहस्साई अगारवासमज्झावसित्ता Samav. 75; 83; तीसे वासाई अगारवासमज्जे वसित्ता Viy. 15.1.21 (15.20); पणपणं मही णं अरहा एयं वाससयं अगारवासमज्जे वाससहस्साई वाससयज्जाई... पाउणिता Nāyā. 1.8.235; जया णं अहं अगारवासं वसामि Nirayā. 124; Jambuddī. 2.87; 3.225; सेओ अगारवासो ति इह भिक्खु न चित्ते Utt. 2.29.

अगारविणय (agāra-vinaya < agāra-vinaya) *m.* rules of conduct proper for the life of a householder, AMg. विणयमूले धम्मे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अगारविणय अगारविणय थ Nāyā. 1.5.59.

अगारविल्ल (a-gārav-illa < a-gārav-illa = a-gaurava-vat) *adj.* having no pride, JM. सरलो अगारविल्लो सुहनामं अन्नहा असुइ (कम्मं बंधइ) KamVi.(D.) 58.

अगारसामाहय (agāra-sāmāya < agāra-sāmāyika) *n.* the performance of equanimity (rules of good conduct) proper

अगार

78

अगिज्ञान

for the resident of a house or householder, AMg. दुविहं सामाइय पत्रत्ते, तं जहा — अगारसामाहि(ह)य चेव अगारसामाइय चेव Thāṇa. 2.3.249 (2.78)

अगारि (agāri < agārīn) *m.* a householder, AMg. बह्वे समणमाहणअतिहिक्किणवणीमए समुदिसस तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतियाइं भवति Āyār. 2.2.37(436); पुच्छिस्सु णं समणा माहणा य अगारिणे या परतिरिथया य Sūy. 1.6.1(352); अगारिणे वि समणा भवंतु Sūy. 2.6.9(795); 2.6.8(794); अगारिणं वा समवाणुसिद्धे Sūy. 1.14.8(587); न इमं सव्वेसु भिक्खुसु न इमं सव्वेसुअगारिसु Utt. 5.19; वणीमपदीयाओ पडिकोहो अगारिणं Dasave. 6.57; जओ णं पाएणं अगारिणं अगाराइं कडियाइं उक्कपियाइं छणाइं लिताइं Kapp. S.2; J.S. ण हवदि हवदि अगारी भम्मो सो सावयाणं से PavSā. 3.50; JM. अवगहो पंचहा हवह सक्क । सुरवइक्किनिवागारिसाहुसंविनेएहि KumāPra. 218.20.

अगारिकम्म (agāri-kamma < agārī-karman) *n.* the work or function of a householder, AMg. निक्कलम्म से सेवइअगारिकम्मं न से पाएय होइ विमोयणाए Sūy. 1.13.11.

अगारी (agārī) *f.* lady of the house, AMg. अगारीए कप्पट्ठगह्यं थणपियत्तं सुंचय Viy. (App. p. 1186. l. 18); JM. अगारीए विणा न तराभि अक्खिउं JambūCa.(G.) 26.8.

अगालमारि (a-gāla-māri < a-kāla-māri) *f.* untimely death, Apa. तहि दिट्ठ महाविण जा कुमारि सा अम्हइं मिच्च अग-लमारि PaumSiCa. 2.165.

अगालिय (a-gāliya < a-gālita) *adj.* which is not filtered, Apa. जेण अगालिउ जलु पिणउ जाणिजइ ण पवाणु SāDhaDo. 27.

अगाव (a-gāva < a-garva) *m.* absence of pride, Apa. तउ करइ अगावि अकुडिलमावि पन्दिदियसुहु गणिवि तिणु JasCa. 4.20.17.

अगाह (a-gāha < a-gādha) *adj.* deep, unfathomable, impenetrable [PaiLaNa. 323], AMg. निवडइ अगाहसंसारसागरं अंतमविकालं Nāya. 1.9.54; बहुवाहडा अगाहा बहुसल्लिउण्णलोदगा । ... एवं भासेज पन्नवं Dasave. 7.39; सा गोणी बहुजलएहि मािल्लणागाह-पंकवलए पवेत्तिया MahaNis. 6.290; JM. जुवइहिअय व्वडाहं Dhutt. 1.26; रण्णो य अंगगवणिवाए अगाहा पुक्खणिणी संछणपत्तिसिमुणाला उप्प-लपउमोपेसिभिता ĀvTī. 819a.8; अगाहो कं सितुं Tarā. 52; अगाहं संसारसायं गोपयं व दाया लउं तरइ MaViCa.(G.) 17a.7(2); पडुवको सुतो तह अगाहिट्ठो नरुत्तमो बोही BhuvKevCa. 1586; S. (कपूरिका) अगाहलोत्तं च किं न वणीयदि RariMañ. 1.38. p. 30; (पारिजात) अगाहाओ महापरिहाओ देठण ĀnaSun. 2.6. p. 24; Apa. कालिदिपवाहं सुट्ठ अगाहे आणेवि महु संवोरियउ RiṇNeCa. 4.3.18; 5.13.14; सेसिउ सरिसरिहं अगाहु सल्लु PāNāCa. 6.10.9; 9.9.2; थिउ उववाण बहुतर-वरअगाहि PāNāCa. 13.13.10; अगाह निवडइ गंगापवाहं JambūSāCa. 10.17.8; वारिरासि णं अगाहु VajjhaCa. 2.3.6; पाण्डि होइ अगाहु SāDhaDo. 186.

अगाह (a-gāha < a-grāhya) *adj.* not grasped, not understood, Apa. तसु अज्झाइ छम्मास दाहु नियदाह हूउ विजइ अगाहु MayReSaṇ. 5.4.

अगाहीकर (a-gāhī-kara- < a-gādhi-kr-) *v.* to make deep, S. (नेथ्ये) अगाहीकरेह रिक्खत्तअवाणरकरंस्सइअं परिहं BāRā. 8.12.5.

अगिअत्थ (a-giāttha < a-gītārtha) *adj.* who is not well-versed in the scriptures (particularly in the Chedasūtras), AMg. अणसणपटिवत्ती पुण अगिअत्थाणं न चेव पासूले । कायव्वा खवणेणं ĀrāhPaḍ. 48; cf. अगीयत्थ.

अगिअ (a-gijjha < a-grāhya) *adj.* which cannot be grasped, AMg. तओ अगिअज्ञा पण्णत्ता, तं जहा — समए, पदेसे, परमाणू Thāṇa. 3.2.331(173); cf. अगेअ.

अगिअंत (a-gijjhanta < a-grdhyat) *adj.* (pr. part.) not hankering after, JM. सविहे न जाण कुञ्जाइ, जुञ्जाइ, मुञ्जाइ भवे अगिअंतो । देही KumāCa.(H.) 7.56.

अगिणि (agini < agni) *m.* fire, Apa. सुणउ रूउ, फलिहउ अगिणि णव दिट्ठता जाणु JogSā. 57; cf. अगणि.

अगिणहंत (a-giṇhanta < a-grhṇat) *adj.* (pr. part.) not taking, not accepting, J.S. परदव्वमगिणहंतस्स होइ थूलववं तदियं ŚrāĀ.(V.) 211.

अगिणहमाण (a-giṇhamāna < a-grhṇamāna = a-grhṇāna) *adj.* (pr. part.) I who has not taken, AMg. तए णं से एक्काइं रट्ठूडे ... अगिणहमाणे भणइ गिणहेमि Vivā. 1.1.50(21); 2 who has not taken up (penance), AMg. जाणंओ पुण तहा वि तग्गाही । मज्जेइ तत्थसं अगिणहमाणो उ वारेइ PiṇḍNi. 111; JM. सो मणुओ दट्ठवो अगिणहमाणे सारिच्छो ViMaPra. 13.2 (v. 16)

अगिण्हियव्व (a-giṇhiyavva < a-grhītavva) *adj.* (pot. part.) which should not be taken or accepted, AMg. णायमि गिण्हियव्वे अगिण्हियव्वमि चेव अत्थमि । जइयव्वमेव इइ जो उवएसो सो नओ नाम AnuOg. gṛ. 140; DasaveNi. 149.

अगित्ति (a-gitti < a-kīrti) *f.* ill fame, J.S. गिदा य णीचगोदं पचला भियमा अगित्ति णामं च । छयेय णोकसाया KasāPā. 134.

अगिद्ध (a-giddha < a-grddha) *adj.* not greedy, hence not attached, AMg. से तत्थ अनुच्छिअ अगिद्धे अगदिए अणज्झोववणणे बहुसमभव परिभाएज्जा Āyār. 2.1.6.57(357); अगिद्धो विण्णुक्का य आमाणं परिवज्जए Sūy. 1.1.4.4 (1.1.79); अखिअ अगिद्धे आणएचारी अमयकरे भिक्खू अणाविलप्पा Sūy. 1.7.28; अगिद्ध सद्धासेसु Sūy. 1.9.35; अण्णाववणणे देवे देवलोगएसु दिव्वेसु कामभोगेसु अनुच्छिअ अगिद्धे अगदिए Thāṇa. 3.3.362(183); अहे ण वीससाए कालं वरेति ततो पच्छा अमुच्छित्ते अगिद्धे जाव अणज्झोववणणे आहारमाहारेइ Viy. 14.7.11 (82); 15.162(128); तत्थ णं अत्थइया असा ... तसु उक्किट्ठे सद्धरिस-रसंवेसु ... अनुच्छिअ अगदिया अगिद्धा अणज्झोववणणा Nāya. 1.17.24; 1.19.43; भिक्खू ... अनुच्छिअ अगिद्धे अग दए ... मुंजेज्जा पाणधारणट्ठाए Paṇhā. 6.20; उवहिम्मि अनुच्छिअ अगिद्धे ... सव्वसंगावगए य जे स भिक्खू Dasave. 10.16.

अगिद्ध (a-giddhi < a-grddhi) *f.* desirelessness, absence of greed, J.S. इट्ठाणिट्ठहारे दत्ते जिम्माजआइणिद्धो Mūlā. 20; कदजोग-दादमणं अहारगिरासदा अगिद्धी य । तित्तिक्खं वंमवेरस्स BhaĀrā. 240.

अगियनिस्सा (a-giya-nissā < a-gīta-nīsrā) *f.* support or help of one who is not well-studied, JM. कह सो जयउ भगीओ वह वा कुणज अगियनिस्साए UvMā. 408.

अगिलंत (a-gilanta < a-gilat) *adj.* (pr. part.) not swallowing, JM. अमिलंतो रविमिदुं व केण िट्ठो नहे राहु Tarā. 128.

अगिला (a-gilā ?) Deśī. neglect, insult, DeNāMā. 1.17, अवगणणाए अगिला अवणणअणत्तिअग्गहणा, comm. अवगणना अवज्ञा । तस्यामगिला अवणं अणत्ती अगहणं इति चत्वारि पदानि । अनुअकुसमे व्व क्कले अगिला तीए विओअअहराए DeNāMā. v. 14.

अगिलाण (a-gilāna < a-glāna) *adj.* not exhausted, not weak, AMg. जस्स णं भिक्खुस्स अयं पणणे, अइं च खलु पडिण्णतो अपडिण्णत्तेहि, गिलाणो अगिलाणेहि, अक्किअ सावम्मिएहि कीरमाणं

अगिलाणया

वेयावडियं साक्षिस्समि Āyār. 1.8.5.3(219)

अगिलाणया (a-gilāṇa-yā < a-glāṇa-tā) *f.* the state of being not languid, alertness, AMg. सेहाय्याण परिपाठणं च अगिलाणया य (सुकडाणुमेवणा) ĀrāhPad. 319.

अगिलाय (a-gilāya < a-glāya = a-glāna) *adj.* (ppp.) [comm. usually takes it as Instr. Sg. of the root-noun glā- (cf. GopathaBr. 1.2.21 ā-glā) explained by a-glānyā; Leumann suggested it as a gerund with -ya, a-glāya, followed by Caillet and Bollé; for glāta cf. Vedic mlāta] without becoming languid, AMg. कुज्जा भिक्खु गिलाणस्स अगिलाय समाहिं Sūy. 1.3.4.20(223); 1.3.4.21(245); पंचहिं ठाणेहिं समणे निग्गंथे महाणिज्जेरे महापज्जवसाणे भवइ, ते जहा — अगिलाय तेहवेयावच्चं करेमाणे ... अगिलाय साहम्मियंवेयावच्चं करेमाणे Thāna. 5.1.44(397); अगिलाय भत्तेणं पाणेणं विणणं वेयावडियं करेह Viy. 5.4.17[4](81); आवरियवज्झाणं णं भंते सविसंयंति गणं अगिलाय संणिहमाणे अगिलाय उदणिहमाणे Viy. 5.6.19; तणं णं से थेरा भगवंतो मेहस्स अणमारस्स अगिलाय वेयावडियं करेति Nāyā. 1.1.207; तणं णं से पंचण सेगलस्स ... अगिलाय वेयावडियं करेह Nāyā. 1.5.119; तेसिं सव्वेसिं आरियमणारियाणं अगिलाय धम्मं आइक्खइ Uvav. 56; अगिलाय णं भंते तुक्के पणस्सिस्स रण्णे धम्मं ... आइक्खेज्जाह RāyPa. 720; अगिलाय तस्स करणिज्जं वेयावडियं जाव तओ रोगायंकाओ विप्पसुको Vava. 2.6; JM. बारसविहम्मि वि तत्रे ... अगिलाय अणाजीवी णायवो सो तवायारो PañcāPra. 15.26; ता परिसाणं धम्मो अगिलाय चैव परिकहेयवो MaṇoKa. 2.46; धम्मद्विवाणं धम्मं कहेइ अगिलाय परहिण्णओ MaṇoKa. p. 29.166; दुण्हं पुण परिसाणं उद्विवाणं दुहेण अगिलाय ... धम्मकहा होइ कायव्वा JūgāJiCa. v. 42.

अगिलायओ (a-gilāyao < a-glāyatah) *adv.* without being weak or dejected, AMg. वेयावच्चं निउत्तेण कायव्वं अगिलायओ Uti. 26.10.

अगिवाण (agi-vāṇa < agni-bāṇa) *m.* an arrow which produces fire, Apa. लयउ कणु अगिवाणहं चलिइहं SirivāLaCu. 2.13.3.

अगिह (a-giha < a-grha) *n.* which is not a house, outside the house, AMg. वासावासं पज्जोसवियस्स पाणिपडिमाहिंयस्स भिक्खुस्स णो कण्णइ अगिहसि पिंडवायं पडिमाहिता पज्जोसवित्तं Kapp. S.29; *adj.* not having a house (not permanently residing in a house), AMg. असिण्णजीवी अगिहे अमिते त्रिइदिणं सव्वओ विप्पसुके ... चेचा गिहं एगवरे स भिक्खु Uti. 15.16;

अगिहत्य (a-gihattha < a-grhastha) *m.* not a householder, a houseless monk, JS. उवमंतववणमगिहत्यवयणमभिरियसहीलणं वयणं । एओ वाइयविणओ BhaĀrā. 124; Mālā. 378(5)

अगिहिभूय (a-gihi-bhūya < a-grhī-bhūta) *adj.* who has not become a householder again, AMg. अणवट्ठपं भिक्खुं अगिहिभूयं नो कण्णइ तस्स गणावच्छेइयस्स उवट्ठावित्तं Vava. 2.18; 2.21; 2.23.

अगीदथ (a-gīdattha < a-gītārtha) *adj.* who has not the knowledge of the scriptures, who is not well-versed in the scriptural knowledge, JS. णासेज्ज अगीदथो चउरंगं तस्स लोणसारंगं । णट्ठम्मि य चउरंगे ण उ सुलहं होइ चउरंगं BhaĀrā. 429.

अगीय (a-gīya < a-gīta) *adj.* [shortened form of अगीयत्थ] who does not possess the knowledge of the scriptures, not well-versed in scriptural knowledge, JM. अगीयस्स इमं कह,

११

अगुणत्थेहि

गुहकुलवासाओ, कह. तओ गीओ PañcāPra. 11.9 (comm. अगीयस्स इति पदेऽपि पदसमुदायोपचारात् अगीतार्थस्य अनधीतागमस्य); दुस्माए दायारो सुबुद्धिबहुमाणिओ अगीया य । दुवियडुकरिसणा इव न सुद्धाणे रमिस्संति UvaPayTī. p. 367a. v. 3.

अगीयत्थ (a-gīyattha < a-gītārtha) *adj.* [also अगीयत्थ] who has not studied the scriptures, who has no knowledge of the scriptures, AMg. अगीयत्थस्स वयणेणं अमयं पि न घोदए MahāNis. 6.142; जेण नो तं भवे अमयं जं अगीयत्थेसीयं Gacchā. 46; अगीयत्थकुलीहिं संगं तिविहेण वज्जणं MahāNis. 6.144; नासिज्ज अगीयत्थो चउरंगं तस्स लोयसारंगं ĀrāhPad.(V.) 259; JM. अवहुस्सुए अगीयत्थे निसिरए वा वि धारए व गणं । तदेवसियं तस्सा मासा चत्तारि भारिया BkKappBhā. 703; एवमगीयत्थोऽपि इ विणवयणपईवचक्खुपरिहीणो । दव्वाडं अयाणंतो उस्सग्गववाडयं चैव UvMā. 407; वसंतपुरं नगरं तत्थ गच्छो अगीतत्थसंविगो विहरइ ĀvTī.(H.) 52a.2; समशविगप्पियकिरिया तवस्सिणो जे अगीयत्था UvPayTī. p. 367. v. 7; तुमं अगीयत्थनिसेवणेणं मा जीव भइं मुण निच्छणं UvSat. 23.

अगीयत्थत्तणओ (a-gīyatthattana-o < a-gītārthatvāna-tah) *adv.* because of being ignorant of the scriptural knowledge, JM. तस्स पुण गणी अगीयत्थत्तणओ पायच्छित्तं देतो भणइ ĀvTī.(H.) 52a.4.

अगुज्झइर (a-gujjha-hara < a-guhya-dhara) *adj.* who does not keep the secret, रहस्यभेई 'अगुज्झहरो DeNāMā. 1.43 (comm. अगुज्झहरो रहस्यभेदी । अस्यागुह्यशब्दभवत्वे युक्तिरुक्ता । यथा, मा कुण अडविआरं अभिवे अपडिच्छिरे अगुज्झहरे)

अगुण (a-guṇa) *m.* not a merit, demerit, M. उत्पण्णत्थे कज्जे अइचित्तंतो गुणागुणे तम्मि । चिरआलभंदेपेच्छित्तणेण पुरिसो हणइ कज्जं GāSaSa. 3.14; माहप्पे गुणकज्जम्मि अगुणकज्जे णिबद्धमाहप्पा । विवरीअं उत्पत्तिं गुणाण इच्छंति कावुरिसा GaudVa. 894; अगुणाअरेण तह तह गुणसुणं होइह जअं पि GaudVa. 902; AMg. गुणेहिं साह् अगुणेहिं-साह् Dasave. 9.3.11; JM. नितेज्जा ... अणाइभवसंणय य अगुणे PañcāSu. 18; अत्यंतस्स अगुणा वि गुणा JūgāJiCa. p. 2. 1.7; लट्ठया अत्रेसिं अणायरो होइ अगुणेसु ViMāPra. 74.19; *adj.* possessing no merit or virtue, M. ते उण गुणाणं दूरे अगुणं चिअ जे गभा लच्छि GaudVa. 865; JM. सेसे वि असेसे निक्खे वि सयल्लेसुणे वि गुणकलिए । नमिमो ... अजियाई SupāsCa. 1.4; अगुणा न मुणंति गुणं गुणिणो न सहंति परगुणे दट्ठं JambuSūCa. 4.1.1; JS. अविकत्थंतो अगुणो वि होइ सगुणो व सुजणमज्झम्मि BhaĀrā. 364.

अगुणट्ठिअ (a-guṇa-tthia < a-guṇa-sthita) *adj.* who is not established in merit or virtue (i.e. lacking in it), JM. अगुणट्ठिओ न भिक्खु अवयवा पंच दाराइ DasaveNi. 332.

अगुणण (a-guṇaṇa < a-guṇāna) *adj.* who has not repeated (his rules), Apa. पडिउ जेम वायरणु अगुणणहो ... आसणु चलिउ तेम फणिरायहो PāNāCa. 14.24.7.

अगुणत्त (a-guṇa-tta < a-guṇa-tva) *n.* the state of not being a quality or virtue, JM. अज्झायणगुणी भिक्खु, न सेस, इह णो पइन्न को हेऊ । अगुणत्ता इह हेऊ, को पिट्ठंतो, सुवणमिव DasaveNi. 350.

अगुणपन्न (a-guṇa-pannam < a-guṇa-pañcāśat) *nu.* forty-nine, AMg. एवमेव सपुब्बावरेणं एमं गंगाउवसहस्सं सत्तरस य सहस्सा छच्च अगुणपन्नं गंगासया भवंतीतिवक्खाया Viy. 15.1.68 (15.101)

अगुणप्पेहि (a-guṇa-ppehi < a-guṇa-prekṣin) *adj.* who looks at (i.e. aspires for) the lack of virtue or merit, AMg.

भगुणवीसा

80

भगुरु(य)लहुपजय(व)

एवं तु अगुणपेही गुणां च विवक्ष्यो Dasave. 5.2.41.

अगुणवीसा (a-guṇa-vīśā < a-guṇa-vīmśati) *nu.* twenty less one (i. e. nineteen), AMg. अट्टसयमगुणवीसा सोधणं उत्तराअस-टाणं JoisKa. 260.

अगुणासी (a-guṇāśī < a-guṇāśīti) *nu.* seventy-nine (eighty minus one), JM. लक्खोवरि अगुणासी PavSāro. 365 (comm. श्रीशेवांसस्य लक्षदश एकोनाशीतिसहस्रम् अविंशं श्रावकाणाम्)

अगुणि (a-guṇī < a-guṇin) *adj.* who possesses no virtue or good quality, AMg. अगुणिस्स नत्थि मेवस्सो नत्थि अमोक्खस्स तिप्पणं Utt. 28.30; M. छेपद्ध अगुणीहिं गुणि व्व जेण गुणगारवेण वो अप्पा GaudVa. 1201.

अगुत्त (a-gutta < a-gupta) *adj.* (ppp.) 1 not controlled, AMg. एत्थ अगुत्ते अपाणाए ... पुणो पुणो गुणासाए वंक्खमायारे पमत्ते गारमावसे Āyār. 1.1.5.3(97); पंच य से इंदिया अगुत्ता भवति Nāyā. 1.4.18; पंचासवप्पवत्ते तीहिं अगुत्तो ह्मुं भवित्थो य Utt. 34.21; JM. विअओ उ असमितो मि ति कीस सहसा अगुत्तो वा PañcāPra. 16.16; 2 not protected, not guarded, AMg. चत्तारि कुट्टागारा पण्णत्ता, तं जहा — गुत्ते णामं एगे गुत्ते, गुत्ते णामं एगे अगुत्ते, अगुत्ते णामं एगे गुत्ते, अगुत्ते णामं एगे अगुत्ते Thāṇa. 4.2.186; 4.2.187(275)

अगुत्ति (a-gutti < a-guṇti) *f.* absence of control (over the activities of mind, word and body), AMg. तओ अगुत्तीओ पण्णत्ताओ, तं जहा — मणअगुत्ती, वअगुत्ती, कायअगुत्ती Thāṇa. 3.23(134); णव वंभचेरअगुत्तीओ पण्णत्ताओ Thāṇa. 9.3(663); तस्स (परिगहस्स) य नामाणि गोण्णाणि होति तीसं, तं जहा — अगुत्ती Panhā. 5.2; अगुत्ती वंभचेरस्स इत्थीओ यावि संकणं Dasave. 6.58; (भावपिंड) अपसत्थो य असंजम ... कम्मएसुत्ती अहम्मो य PiṇḍNi. 63; JŚ. दहपरलोयत्ताणं अगुत्तिमरणं च देयणाकम्हिमवा (मया) Mūlā. 53(2)

अगुत्तिदिय (a-guttindiya < a-guṇtendriya) *adj.* who has not controlled his sense organs, AMg. जहा व से कुम्माए अगुत्तिदिण Nāyā. 1.4.18.

अगुत्तिभाव (a-gutti-bhāva < a-guṇti-bhāva) *m.* the state of not being controlled, JŚ. चत्ता अगुत्तिभावं तिगुत्तिसुत्तो हवेइ जो साह NiySā. 88.

अगुम्मिअ (a-gummia < a-? = a-mohita) *adj.* [Hem. (Gr.) 4.207] not deluded, JM. भवसुद्धअगुम्मिअओ अगुम्मिओ मोहणिज्जेहि KumāCa.(H.) 7.47.

अगुरु (aguru) *n.* alce, a fragrant wood, M. (सेसे) लसीअ। गुरुदमगुरुणा तणुं वहेतो दइअजहिठिलदेवअस्स छत्तो ŚrīKāv. 1.24; (राजा) धूवेण विं अगुरुणो किमु कुंकुमेण KapMañ. 3.14; 3.27; AMg. अगुरुपुड्डाणं वा लवंगपुड्डाणं वा RūyPu. 30; अगुरुतुरुक्कयधमुं च कुंभगसो य भारगसो य साहरह Jambuddi. 2.109; JM. (भयरं) अगुरुयतुरुक्क-चंदणजणवयपरिभोयसुसुयं PaumCa.(V.) 2.11; Apa. कत्थूरियअगुरु-सिरिखंडं कफलकुसुमदामिहि SaṅKuCa. 488.2; सहासमुत्तपकयं अगुरुधूम-पुत्तलं PūṭṭiP. 2.177; cf. अगुरु.

अगुरुतिथ (aguru-tiya < aguru-trika) *n.* three types of nāma-karmans i. e. aguru-laghu, upaghāta and parāghāta (i. e. bodily defects which make the body neither heavy nor light, which is destructive of one's own body or which is destructive of another), JŚ. यिरसुहात्तेयदुगं अगुरुतिथं पोम्मलविवाई GomSū. (K.) 47.

अगुरुलहु (a-guru-lahu < a-guru-laghu) *adj.* [also अगुरुलहुय, अगुरुयलहुय, अगुरुलहुग, अगुरुयलहुग] being neither heavy

nor light. *n.* the name of a particular nāma-karman which produces this quality, based on the view that heavy stands for motion downwards and light for motion upwards. It comes to mean the principle of identity among changes and perdurance in case of objects without material form like the soul, time, space etc. and atoms, and such things as speech, mind, and karman. In relation to the internal change among things, it refers to the underlying unity of the thing with the figurative meanings of गुरु as noble and लघु as low when it is used in connection with the gotra-karman. *adj.* (referring to the soul and permanent objects), JM. जे य अगुरुयअलहुए अमिउ अकट्ठिणे अल्लवखय अणिद्धे ... ते सुमरस्स संवये सिद्धे ĀrāhPaṭ.(Su.) 16; अंगं न गुरु न लघुं जायइ जीवस्स अगुरुलहुउदया KamVi.(D.) 46; JŚ. अगुरुलहुगो अमुत्तो वट्ठणलक्खो य कालो ति Pañcatthi. 24; अगुरुलहुगा अणंता तेहिं अणंतेहिं परिणदा सव्वे (जीवा) Pañcatthi. 31; अगुरुलहुगेहिं सवा तेहिं अणंतेहिं परिणदं णिखं (धम्मन्थिकायं) Pañcatthi. 84; अगुरुलहु-मव्वावाहं सिद्धाणं वणिण्या गुणट्ठे Śrāvā.(V.) 537; अगुरुलहुमव्वावाहं अट्टगुणा होति सिद्धाणं SiddhBha. 2.8; AMg. (referring to material objects) एगे अनीवदव्वदेसे अगुरुयलहुए अणंतेहिं अगुरुयलहुगुणेहिं संजुते सव्वागासे अणंतभागूणे Viy. 2.10.12 (2.140); पोम्मलत्थिकाए णं मंते ... अगुरुलहुए । अगुरुयलहुए वि अगुरुयलहुयदव्वाइ पट्ठच्च ... अगुरुयलहुए Viy. 1.9.8 (3.404); *n.* JŚ. अगुरुलहुगुववाइ पराधादमुस्सासणामं च Mūlā. 1237(12); अगुरुलहुग उववाइ पराधां च जाण उस्सासं । आदावं उज्जोवं छप्पयडी अगुरुलहुकमिदि KamPay. 95; तत्थ (कम्मस्स अट्टगुणाणि) इमं अट्टवीसाए ट्ठणं णिरयगदी — अगुरुअलहुअ-उवधादपरधादउस्सासं ... णिमिणणामं SaṭṭAg. 1.9.2.61; अणंताणतेहिं पोम्मलेहिं आकुरियस्स जीवस्स जेहि कम्मखंवरहितो अगुरुअलहुअत्तं होदि तेसिं अगुरुअलहुअं ति मण्णा, कारणे कज्जुवयारादो Dhavalā. 6.58.2; cf. अगुरुलहु.

अगुरुलहुउ (a-guru-lahu-cau < a-guru-laghu-catu-ṣka) *n.* a group of four nāma-karmans beginning with agurulaghu, (i. e. agurulaghu, upaghāta, parāghāta, and ucchvāsa), JM. संघयणअथिरसंठाणलक्ख अगुरुलहुउअ अपज्जत्तं । सायं व असायं वा KamTh.(D.) 32; अगुरुलहुउअ KamTh.(D.) 10 (comm. अगुरुलहुववातपराधातोच्छ्वासलक्षणम् p. 82); 21.

अगुरुलहुनाम (a-guru-lahu-nāma < a-guru-laghu-nāman) *n.* the name of nāma-karman (which causes the quality of अगुरुलहु), AMg. भिच्छादिट्ठिभलंदिणं णं अपज्जत्तं णं संक्खिल्लट्ठपरिणामे णामस्स कम्मस्स पणवीसं उत्तरपयडीओ णिवंधति ... अगुरुलहुनामं उववायनामं तसनामं वादरनामं — सिम्माणनामं Samav. 25.6; 28(1); नामकम्मं वायालीसविहे पणत्ते, तं जहा — अगुरुलहुयनामं, उववायनामं, परावायनामं ... तित्थकरनामं Samav. 42.6; अगुरुलहुअणामे णागारे पणत्ते Pannav. 23.2.1694(13); 23.2.1702(33); JŚ. णामस्स कम्मस्स वादालीसं पिंडपयडीणामाई । गदिणामं ... अगुरुअलहुवनामं उववायनामं ... तित्थवरणामं चेदि SaṭṭAg. 1.9.1.28; अगुरुअलहुअणामं, उववायनामं, ... उज्जोवणनामं SaṭṭAg. 1.9.1.42.

अगुरु(य)लहुपजय(व) (a-guru(ya)-lahu-pajjaya(va) = a-guruka-laghu-paryāya (paryava)) *m.* a modification of the quality called neither heavy nor light, AMg. मावओ णं लोए अणंता वण्णपज्जवा ... अणंता अगुरुयलहुयपज्जवा । नत्थि पुण से अंते Viy. 2.1.24(1) (2.45); मावओ सिद्ध ... अणंता अगुरुयलहुयपज्जवा Viy. 2.1.24(4)(2.28); JM. किमणंदगुणा भणिशा जमगुरुलहुपज्जवा पणस्मि । एवेकस्मि अणंता पणत्ता वीयरानेहिं ViĀvBhā. 491(489)

अगुरुलघुपरिणाम

81

अग

अगुरुलघुपरिणाम (a-guru-lahu-parināma < a-guru-laghu-parināma) *m.* [also अगुरुलघुपरिणाम] modification which has the quality of being neither heavy nor light, AMg. दसुविधे अजीवपरिणामे ... अगुरुलघुपरिणामे Titho. 10.19(713); बावीस-तिविधे शेषलघुपरिणामे पणत्ते, तं जहा -- कालयवणपरिणामे -- अगुरुलघु-परिणामे Samav. 22(1); अगुरुलघुपरिणामे णं भंति कतिविधे पणत्ते । गोयमा एगमारि पणत्ते Pannav. 13.956 (13.21)

अगुरुवर (aguru-vara) [AMgD.], cf. अगुरुवर.

अगुलु (agulu) *m.* a kind of fragrant wood, alce wood (PSM. at NisCu. 2.467 विमंडकपुष्पागुरुकुसुमवेदगतुलुखादि, रवे on NisBhā. 2593), cf. अगुरु.

अगू (agū < āku) *adj.* an artificial word to explain the Prakrit form of अगुरु in the sense who eats the sugar-cane or to whom sugar-cane is given, AMg. रवो वंसुदुपणे इधनु अगू तेण होंति श्क्यामा Titho. 278; cf. इक्यामा.

अगृहमाण (a-gūhamāṇa < a-gūhamāṇa) *adj.* (pr. part.) not concealing, not hiding, AMg. दसुमेसविपुल्लं तम्हा सुव्वं अगृहमाणं । जं विपि कयमवज्जं तं जहवत्तं कहेयव्वं MahāPaec. 32; JS. अववाविपिपिकयो विमुत्तासुत्ति अगृहमाणो य । पिपिपमहणजुत्तो सुज्झति उवधि परिहरतो Bhaṛti. 87.

अगृहित (a-gūhita < a-gūhayat) *adj.* (pr. part.) [also अगृहत्] not concealing, not hiding, AMg. जो अग्रहारो कोई तं आलोए अगृहितो MarāVi. 94; अग्रितव्याहिरयं कुणत्तु तव वोरिय अगृहितो ĀrāhPa. (V.) 709; JM. म्हा पडिसेविडे दुवले आलोएउ. एवं णाम एउ आलोएउ अगृहितो ĀvTi. (11.) 52a.5.

अगेज्ज (a-gejja a-grāhya) *adj.* (pr.) 1 not to be grasped or caught hold of, AMg. दव्वपरमणु णं भंति ... वउविह्वे पत्तत्ते, तं जहा -- अउहेज्जे -- अगेज्जे Viy. 20.6.16 (20.38); पायवे ... अगेज्जतरवामसुप्पसारिअगेज्जवणविउल्लवदं वउवेव्वं अउविह्वे Uvav. 5; JīVibhi. 3.274; JS. भुत्ता इ संति पाणा दुणेदव्वा अविखणो अगेज्जा दु Mula. 913(10); 2 not to be won over, JM. हउउण अग्रमेण य सामद्वारेण दंव्वारेण । केण वि का वि अंगज्जा वउवेहि पसाय्या तणुवी KumāCa. (H.) 3.57.

अगेहिह (a-gehia < a-grhya : a-grhitvā) *ger.* not having taken with, Mg. (शकार) अगेहिह वसुत्तं विअं M.och. 1.498.

अगेहि (a-gehi < a-grddhi) *f.* absence of greed or covetousness, AMg. लावविधे अपिक्का अगुक्का ओही अपडिवदता समयां निरमेयां पसत्त । हेता गोयमा Viy. 1.9.17 (1.417)

अगोअर (a-go-ara < a-go-cara) *adj.* [also अगोअर] not perceptible, beyond the range of knowledge, M. तं सुव्वं ण सुव्वइ अगोअरं तं महादईं णि Lili. 546; (राजा) जाया हेलाविह्विअगोअरं लोअणागोअरं एा बाला तात्तापुटिक्का नंदिआमंदवाअ Candl.e. 2.8; JM. तस्स य रयणीयं सुव्वं दसणं एरिया अक्क्या या सुव्वलवणणागोअरं (रा) CaupCa. 108.2; Apa. उअरिदिअमद्विह्वतो वि नथणाअगोअरं वि अउत्तिव्वसपयावसत्त वि SapKuCa. 458.2.

अगोत्त (a-gotta < a-gotra) *adj.* having no Gotra (noble standing), AMg. ते सुव्वगोत्तावया महेयं उच्चं अगोत्तं य वउ वेयंति Sīy. 1.13.16.

अगोत्तखरण (a-gotta-khalana < a-gotra-skhalana) *n.* not to use the name of one's beloved to address one's wife (thus not betraying one's inconsistency), JM. तस्स य जाया -- P.D.11

अगोत्तखरणविहा मणोरमा नामा KaKoPra. 171.27.

अगोत्तजा (a-gotta-jā < a-gotra-jā) *adj.* f. not born in the same family, JM. तस्स य समअगोत्तजा जाया अगोत्तजा -- मणोरमा नामा KaKoPra. 171.27.

अगोय (a-goya < a-gotra) *adj.* not having a noble family status, AMg. सुव्वनिष्कण्णे अगेयविह्वे पणत्ते, तं जहा -- उप्पण्ण-णाअद्वेयणारे अहं णिणे -- अगोय निगोय AṇuOg. 244.

अगोयरीभूय (a-goyarī-bhūyā < a-gocarī-bhūta) *adj.* who has not come into the range of perception, beyond any grasp, JM. मयव्वययणं अगोयरीभूय तं तं CaupCa. 135.10; माणुस-लव्वणं अगोयरीभूयं रुवं दाउण गओ एणमईम्वणं CaupCa. 120.30.

अगोविता (a-govinta < a-gopayat) *adj.* (pr. part.) not concealing, not hiding, AMg. आलोएजा य संविग्गो अगोविता य दुव्विं ĀrāhPa. 171; आलोएजा -- अगोविताउत्तं दुक्कं ĀrāhPag. 17.

अग्ग (agga < ag-ya) *n.* [agga as a neuter noun means the top, the tip, the highest point of a thing. The same meaning is expressed by agga as a second member of a compound. As a first member, besides its usual meaning, it has developed the sense of first, excellent, ahead, in which sense it has become identical in its sounds with Skt. agr-ya, cf. दव्वोगाहण आपस-काल-सम-गण-त्तं-य भावे । अगं ĀyāNi. 2.4] top, tip, the end (of a thing), AMg. अगं य मूले य विविध धीरे पल्लिदियाणं णिक्कम-दंसी Āyā. 1.3.2.4(115); एरिया या वई एजा अगे वेणु व्व करिसिया 1.3.4.15(218); ते जहाअमण वग्गे रिया पव्वयं आग मूलच्छिन्ने अगे गण Dasi. 6.6; ते पि ते विदारेण । दंसा अगं दयां व्वन् AṇuOg. 231; JM. वउव्वस य पव्वयय य जहा अग्गा तं तं ĀyāNi. 2.5; M. दिप्पति पदममणेण तअणु मूलेण रण्णां GauḍVa. 572 (comm. अग्रभागे ? अग्रभागेन ? द्वितीयः वैतालिकाः) मूलं सामान्यमगलमसलं लव्विज्जए णिमुअं KapMañ. 1.16; **अग्रम्मि** (aggammi < agra-smin = agre) *adv.* in front, M. (राजा) अग्रम्मि निगसरणी पअणाण तीए KapMañ. 2.6; Apa. इय विविधं जाव अग्रम्मि अउ पंच वि पय खिवइ Sa. KuCa. 613.1; **अग्रे** (agge < agre) *adv.* in front, ahead, JM. (अगे) णं मूले विरं मउअं अगं मउव्वतया । एणियं अज्जुसिरं पोरायामं तिपल्लियं (यद्वरणं) OghNi. 707; अग्रे मणइ राउ SurSuCa. 1.6; M. अगे तेव्वमगअ वउमउआ इव महीए GauḍVa. 77; Apa. जा ता अगे आबणमये तणु गोमाया णिद्धा बाला SudCa. (N.) 4.1.10; अट्टा सट्ठी पुरवहु अगे दोहा देदु PrāPaing. 1.133; वीराहत्या अगे खग्गा राजंता Prā-Paing. 2.113; जो सुव्वनमउमउअ अगे जहिं णु जयसिरिमेहल अगे SiVāCa. 1.4.1; 1.6.2; **अगि** (aggi < agre) *adv.* in front, Apa. चेटियाहिं अगि ताहिं । ते एउति SudCa. (N.) 6.11.17-18; **अगेण** (aggena < agreṇa) at the top, M. दिप्पति पदममणेण तअणु मूलेण रण्णां GauḍVa. 572.

अग (agga < ag-ya) *adj.* at the head hence excellent, best, foremost, AMg. अगेहिं वरेहिं गवेहिं महेहिं अचेति Viy. 9.33, 56 (9.189); अग्गां वरां पुत्तं गहाय जेणेव मोगरपाणिस्स जक्खाययणे तेणेव उवाअउअ Antag. 101. अगेहिं वरेहिं महेहिं य गवेहिं य अचेति Jambuddi. 2.120; JS. तं तेव सुअणावावरीयस्स अणं पव्वणं कस्सामो, पावययं पव्वणीयं -- लोअणीयवोअं अणं मणं पुव्वादिपुव्वं चेदि SaṭṭAg. 5.5.51; Apa. तव वव्वणं खग्गाताहव्वदुअमुअममणे मो MahāPu. (P.) 49.4.1 (v.l.); *n.* the best part, AMg. अगं वणिहिं आहिं धरेति राईमिया इह Sīy. 1.2.3.3(145)

अग (agga) Dasi. Interjection to convey pleasantry or for

description, अग्रजगौ परिहासे वर्णने च Kram.(Gr.) 5.96.35.

अग्रज (agga-a < agra-ja) *m.* elder brother, born first, M. गदगओ दक्खं गंदिणीसुअं KarhVa. 1.3; वासुदेवस्य पद्मभासस्य अभा कंसा सुगन्धं ततो ŚrīKav. 11.19.

अग्रजम्म (agga-amma < agra-jamma) *m.* elder brother (born earlier or ahead), M. हरी रहमआमो पाओ पट्टिउं KarhVa. 3.30.

अग्रग (agga < agra-ke) [Loc. sg.] *adv.* [also अग्रइ, अग्रिइ] in front, before, in the presence of, Apa. णट्टं सु पदंदिहि अग्रं PaumCa.(S.) 2.9.6; थिउ अग्रं पच्छं सट्टंमु PaumCa.(S.) 16.15.2; रुडुं गियहवरेण थिउ अग्रं RiNeCa. 3.11.16; 8.11.4; अग्रइ घणयणिहिं सीमंदिणिहिं एउ बाहंसां चंउं MahPu.(P.) 52.8.11; गुरु पमणइ म वरि विहाउ तुं पंखेउहि अग्रइ पुत्तुहुं NāyCa. 2.4.4; अग्रइ कमलवावि मुसणोइर BhaviKa. 68.7; अग्रइ तिउं वि तुहत्तुउं कमलच्छि लच्छि पियसुंदीउ BhaviKa. 252.5; सट्टंलिहिं अग्रइ कइय वत्त KarCa. 1.14.4; अग्रइ आथरिउं वट्टुगभरिउं नववरत्तु नवरि ठियउ JambūSāCa. 2.12.14; लुहिउवत्तायरो वरिओ लायो (सामर-चंद्र) संधिओ अग्रइ JambūSāCa. 10.19.12; तो एउ अग्रइं पंहा हरि नइ मउ अग्रइं त्रोथि Hem.(Gr.) 4.391.1; निवत्तावाणं गुणगणिविउं अग्रइ वरेदिणु SaṅKuCa. 504.5; वरि तुह अग्रि; म मेण अग्रमि DhamPar. 2.10.8; जा अग्रइ ता णं पंसा पच्छइ अट्टे कुसुइ परत्ता CandappaCa.(Y.) 4.1.7; सासु हि अग्रइ भगइ थिउवि आजु अवहि सानिय वी पूरिय SiVāCa. 2.14.3; एवइ अग्रइ ते वसुसखि Chakkammu. 5.8.12; न भवति किमि अग्रइ सयम PaumSāCa. 1.122; अग्रइ अश्लिओ मोहपरावलीइ SanderRā. 151.

अग्रओ (agga-o < agra-tah) *adv.* [also अग्रउ, अग्रिउ] 1 in front, ahead, in the presence of, [PāLaNā. 993; Hem.(Gr.) 1.37; Märk.(Gr.) 5.20], AMg. तव अग्रओ (जेठे पुत्ते) पापवि 2 ता तओ मंससेहे करमि Uvās. 129; तं प य इच्छइ साओ विहाओ नीणेत्ता मनं अग्रओ वाएत्तर Uvās. 230; 140; JM. अनुविअपटिआ-सरस्स अग्रओ जस्स दप्पमंडं. स्वेइअणणपडिउं बुद्धं पडअनेउ व KumāCa.(H.) 1.38; संधवमरुहिये संनठिओ अग्रओ ताहे Tiz. 81.25; M. सहगओ सोऽहिसरतसगओ गदगओ दक्खं गंदिणीसुअं KarhVa. 1.3; Apa. अग्रिउ पेसिउ अग्रणसमु RiNeCa. 7.11.11; वट्टुइया अणुलगहयं अग्रउ जोउतहं. अउउ अग्रइ पाउ जइ मज्जउ ओउ ण ताहं PāDo; 2 later in time, AMg. एवं अग्रओ जाव सेउंता ताव दट्टुवं Kapp. 187; (Th.) 4; JM. उभयाभावे वि पुत्तो वि अग्रओ हंदि परिसो चेव । तत्ताउ तथमावो निरुत्तओवममओ णेओ PañcāPra. 5.24.

अग्रकरअल (agga-kara-ala < agra-kara-tala) *n.* front part of the palm of the hand, (i.e. finger), M. तो ते (लीउं) ... पअत्ता थोत्तुं । तिअडा पुअग्रकरअलरपडिअवीडच्छिअंविअसोअणं SetuBa. 11.118.

अग्रकूरमंडी (agga-kūra-maṇḍī < agra-kūra-maṇḍī) *f.* the cream of rice-gruel, JM. मंडीपाडुइया साहुमिअ आसण अग्रकूर-मंडीए(?) । अण्णमिअ भायणमि व काउं तो देइ साहुस्स Avāṭṭi.(H.) 575b.6.

अग्रकेस (agga-kesa < agra-keśa) *m.* front hair, AMg. तुमं णं देवाणुप्पिया जमालिस्स खट्ठिदुमारस्स परेणं जरीनं ... अग्रकेसो विअसमणपाउगे अग्रकेसं कण्हेहि Viy. 9.32.54 (9.187); पममावी अग्रकेसो पडिच्छइ Viy. 13.6.29 (13.114); मेहस्स सुत्तायस्स वरंरुल्लवणे निअसमणपाउगे अग्रकेसं कण्हेहि Nāyā. 1.1.125; 1.5.98.

अग्रकोडि (agga-koḍi < agra-koti) *f.* fine piece (i.e.

end), AMg. से णं पडे ... भरिए वालगकोडीणं Jambuddi. (ĀS. ed. p. 92b.12 comm. p. 95a. 6 वालाणां अग्रकोट्यः श्रुष्टा विभागा इत्यर्थः, Śīg. better वालगकोडि sub voce).

अग्रवखंध (agga-kkhandha < agra-skandha) *m.* 1 the front part of the shoulder (of the monkeys), M. तो मुहमेत्तवलेता पच्छिमंकरसुड हअगवखंधा । अगाणुसुगलगा पच्छंति दसाणं पंगमपिवहा SetuBa. 15.6; 2 [PāLaNā. 630 अग्रवखंधो अग्रिअ; Hem.(Gr.), DeNāMā. 1.27; अग्रवखंधो रणगधुरा (comm. रणगुखन्), अग्रवखंधपत्तायणअहेवीध कुमरवाल तुह गिउं । ओवीहंति DeNāMā. comm. on 1.27] the front rank of the army, vanguard, M. जाअरपडिउकवुरं गिणंति पत्ताणं विअग्रवखंधा । पंअं ता गिअअवने पच्छा पहरिं गुडरिसा पडिअवसे SetuBa. 3.40; 15.62; JM. अग्रवखंधमि वथे पत्ता सम्मदणीणं CaupCa. 46.23; 3 precursor, harbinger, M. अहे ते विअगिहसे दइअवअ.कववणगवखंधं । आउता विअउं ... सेउ-वइ SetuBa. 7.1.

अग्रगामि (agga-gāmi < agra-gāmin) *adj.* who goes ahead, a leader, Apa. तुं पममिनु अह परमगामि अह वंउ पियरं गुरु अग्रगामि DhamPar. 10.12.1.

अग्रगामिग (agga-gāmi-ga < agra-gāmi-ka) *adj.* who goes ahead, JM. दिउा तुमं अग्रगामिगेहिं ताहइ SamarKa. 147.7.

अग्रगुण (agga-guṇa < agra-guṇa) *m.* the most important quality, JS. (जीवा) सुगमावरो अग्रता पंगगगुणपथाणा य Pañcāsti. 53; 71.

अग्रग (agga < agra) *adv.* (in cpd.) further and further, ahead, M. इह वाहेहि ... अनुसरिजंति । अग्रगसमुल्लहिर-विमुत्ताओ (वराण) पअरीओ GaeIvā. 627; Apa. [Loc.] (मज्झ मणु) अग्रगं वागइ तुरिउ तस्समज्जजियसु SaṅKuCa. 500.6.

अग्रगदाअ (agga-gghā < agra-ghāta) *m.* destruction of the top-most stem, JM. अग्रगदाओ मूणं मूलदाओ अ अग्रगं हंति GurTaVi. 1.90.

अग्रगघटिअ (agga-ghaḍiā < agra-ghaṭita) *adj.* joined at the top, M. जस्स महधूमंदा रविणा समअहदाविअरंण । अग्रगघटिअ दीसइ कविसेअकउ व्य तालअ GaudVa. 815.

अग्रंगुलीअ (aggaṅguli-yā < agraṅguli-kā) *f.* the tip of the finger, AMg. तं अग्रंगुलियं आरुयसि पडिअवइ Nirayā. 33; तप णं तस्स दान्यस्स ... अग्रंगुलिया दूयिया दावि हांदा Nirayā. 33.

अग्रंगुली (aggaṅguli < agraṅguli) *f.* the tip of the finger, JM. अग्रंगुलीइ दिअउ अरुहे सोउयिगस्स VajLag. 514.

अग्रचलण (agga-calana < agra-carana) *m.* the toe, the tip of the foot, M. (विअसुणा) गुरुअटिलअअओआ अलिअणदंस-णगचलणहया । विअसंति वमिणीअं KapMañ. 2.43.

अग्रजम्म (agga-jamma < agra-jamma) *adj.* born earlier, elder (brother), JM. रिउं णेण मो अग्रजम्म जम्मतरं व संपतो । अग्रि तुमं पहरदुगं गावडियाणं पि मज्जाय UvPay. p. 334b.11 v. 113.

अग्रजाय (agga-jāya < agra-jāta) *adj.* born of the apical stem, AMg. अग्रवीयाणि वा भलवीयाणि वा मूलजायाणि वा ... अफाउयं ति गणमाणे सो पडिगहेत्ता Āyā. 2.1.115(384)

अग्रजिभ्भा (agga-jibbhā < agra-jihvā) *f.* the tip or front of the tongue, AMg. सत्तणं सगणं सत्त सरट्ठाणा पणत्ता, तं जहा - रुजं तु अग्रजिभ्भा उरेण निअं सरे Thūa. 7.40.1(553)

अग्रजीहा (agga-jihā < agra-jihvā) *f.* the tip or front of the tongue, AMg. तप णं तुम मेहा ... अवदायिअवणविवरिहालिय-

अग्राज्जवयण

83

अगममहल

गज्जिहं ... तिस्रोदिशि विष्णुलाहत्या Nāya. 1.1.159; Uvās. 95; सूत्रं च अगज्जिहं उरेण रिमं सरं AnuOg. gā. 26.

अग्राज्जवयण (a-gga-jjha-vayana < a-grāhya-vacana) *adj.* whose words cannot be accepted, JM. (अमुहेसु पयोसु अ भेहे) कथं वि कलत्तपुत्ताहं अग्राज्जवयणो जो BhuvKevCa. 1142.

अग्राट्ठि (agga-tthi < agra-sthita) *adj.* placed or standing in front, M. अग्राट्ठिअहरिअसुरंगपहये मंगाय कलत्तं व्व । तरणिमंठे GauJVa. 1186.

अग्राट्ठिदि (agga-tthidi < agra-sthiti) *f.* maximum duration, JS. सुवचथोवा अहारसुरेस्स अहणिगया अग्राट्ठिदि Śaṅg. 5.6.4.326.

अग्राठाग (agga-tthāga < agra-sthāna) *n.* place in front, JM. निहणंति धर्मं वरणीयत्तमि इय जाणिउण विविणउणा । पायांते गंतव्यं ता गच्छउ अग्राठागं पि VajLag. 580.

अग्रागड (agga-naha < agra-nakha) *n.* the front nail (nail of the front foot), AMg. पेच्छह सा गाढवियत्तमणहं सीहे वयण-मिरीपहवपत्तास्सीहं Kapp.(J.) 35.

अग्रातावस (agga-tāvasa < agra-lāpasa) *m.* name of a sage who is said to be a *gotraṣi* of the constellation called Dhanisṭhā, AMg. वणिट्ठाणस्सत्तं तिगोसे पणत्ते । अग्रातावसगोसे पणत्ते SūraP. 10(16), AS. Sū. 50, p. 150a.11.

अग्रतोय (agga-toya < agra-toya) *adj.* the water of which is close to the bank, M. इह कअकुआरपत्तवाउआदुल्लियगतोयओ । ... वाउत्तेहि रिआओ GauJVa. 544.

अग्रदत्त (agga-datta < agra-datta) *m.* [? अग्रदत्त] name of the 23rd Tīrthāṅkara of the Airavata region, JM. अग्निसेतं त्रिणमयदत्ते निविस्सिणं च । इय सेह त्रिणवाहा एत्थण तिस्सिया रुणमहेहि PavSāro. 298-299.

अग्रदन्त (agga-danta < agra-danta) *m.* the front tooth, M. (पवअवेहेहि) कूडधवलमयंत्तपटिपेहिअवेहेहि विज्जह साअरम्य सुल्लं वराहरेहि SetuBa. 7.45; पामहिआण जे पडिगआण जुत्तमदत्तसेहेण । विस्सममुणान्दहेहि कहरिउल्लं पिव विअति GauJVa. 266.

अग्रद्वार (agga-dāra < agra-dvāra) *n.* [also अग्रद्वार] the front door, AMg. एवं पट्ठामे पविगओ उ तिउं व निसीहिआ हंति । अग्रद्वारे मज्जे पेयसपाण व सामणि OghNūBhā. 262 (comm. अग्रद्वारे प्रथमा निरीयिता); JM. उव्वत्तद्वारसंसारहणवत्तअग्राद्वारमि । ... तिज्जा-मयाणं संता होद जहासुमवनिट्ठो PavSāro. 629-630; M. जो दहसुहमद्वारे तुरिअवहाविअहस्स जो गअरिगुहे । खोहेत्तस्स कड्वलं सो विअ वेओ अ से पअत्तहलहलो SetuBa. 15.33.

अग्रदो (agga-do < agra-tas) *adv.* in front, S. (पद्मावती) तस्सेमि अय्याए वासवदत्ताए गुणाणि सुमरिअ दक्खिण्णयाए मम अग्रदो ण रोदिदि ति SvapnaVā. 4.108; (विदूषक) णं भवं अग्रदो मे वट्ठदि Śāk. 20.19(2); (विदूषक) जइ मम वअणं ण पत्तिआअत्ति ता अग्रदो भविअ सअं जेव्व आअगेहि Ratnā. 2.4.20; (भानुगती) पमरवणे असीणाए मम अग्रदो ... णउत्तण अहिउरं वावादिदे VajSāh. 2.8.7; (पुरुष) प्यारआ ... अमुव्वं पुरिं पच्छादो अग्रदो वा पेक्खेति MudtāRā. 179.5; (वत्त-सेना) अग्रदो सेभादीअदि RatnMañ. 1.36.28; cf. अग्रओ.

अग्रंथ (a-ggantha < a-grantha) *adj.* without any attachment (i.e. a Jain monk), AMg. अत्तेहा अराणा ... उवसंता परिणि-वुवा अण्णासुअ अग्रंथा Uvav. 27; cf. अग्रंथ [without wealth PSM.]

अग्रपत्र (agga-paa < agra-pada) *n.* the tip of the foot, toe, M. अग्रपत्रेहिआणं ममभरअं जुणपत्ताणं (आअग्गेह) GāSaSa.

4.65.

अग्रपास (agga-paesa < agra-pradeśa) *m.* the front place, JM. पुत्तओ अग्रपासे पक्खे पात्तमि पच्छ आसे । गमणेण तिउं (आसा-यता) PavSāro. 132.

अग्रपालंब (agga-palamba < agra-pralamba) *n.* the hanging fruit of some trees (like coconut tree, mango tree etc.), JM. तल नालि ए कउण कविट्ठ अंवाड अंवर जेव । एवं अग्रपालंबं नेव्वं आणुव्वीए KappBhā. 852; cf. सूत्तरागपालंब.

अग्रपवेसद्वार (agga-pavesa-dāra < agra-praveśa-dvāra) *n.* the front door or entrance, JM. संवद्धा वसहीए लग्गा ठिता, अत्तेव्वा अंणण अग्रपवेसारे वा (सोदाणा) NisCu. 11.34.3.

[**अग्रपहारी** (agga-pahāri < agra-prahārin) *adj.* striking first, AR., PSM.]

अग्रपाद (agga-pāda < agra-pāda) *m.* the front of the foot, the toe, S. (चैटी) अग्रंथं मं । जाव अग्रपादद्विआ भविअ चूदक-ल्लं नेदिअ वामदेववणं करेमि Śāk. 71.3.(6)

अग्रपिंड (agga-piṇḍa < agr-ya-piṇḍa) *m.* 1 excellent alms, best alms, AMg. इमेसु सत्तु कुंठु पिण्ण पिंडे दिज्जइ, पिण्ण अग्र-पिंडे दिज्जइ ... तहप्पमाराइ कुलाइ ... णो पयिसेज्जा वा पिक्खमेज्जा वा Āyār. 2.1.19(333); अग्रपिंडं उक्खिपताणं पेहाए ... अग्रपिंडं परिदेवजमाणं पेहाए Āyār. 2.1.49(352); जे भिक्खु पिण्णि अग्रपिंडं मुंजइ, मुंजंतं वा साइज्जइ Nis. 2.32; JM. पिण्णि उ अग्रपिंडे पिण्णतोवील्लणा व परिमाणे । साभाविय व एतो पिण्णि य (? न) वत्तंति तु कमेण NisBhā. 999; 2 given first (agra-piṇḍa), जे पढं दिज्जइ सो पुण भत्तुओ वा भिक्खामेत्तं वा अग्रपिंडं होजा, एत्तं सुत्तवो NisCu. 2.103.3.

अग्रपिंडभोज (agga-piṇḍa-bhoi < agra-piṇḍa-bhojin) *adj.* who partakes of the excellent alms, JM. पुत्तिव पच्छासंयव-निअ-अदविउभोई पात्तवो GurTaVi. 3.72.

[**अग्रपूया** (agga-pūyā < agra-pūjā) *f.* foremost worship, JM. गंवद्वनद्वयारयलवणजलरत्तिआइ दीवार । जं पिचंतं सव्वं पि ओसरह अग्रपूयाए Dharmasaṅgraha 1; AR.]

अग्रप्यपस (agga-ppaesa < agra-pradeśa) *m.* place in front, S. (विपुल) तो अग्रप्यपसं (पच्छ RatnMañ. 1.39 (p.32)

अग्रबीज (agga-bīya < agra-bīja) *adj.* (plant) which has the seed at the top or the tip of which acts as its seed, AMg. जं पुण जाणिउआ अगबीयाणि वा मूलबीयाणि वा खंखबीयाणि वा ... अण्णयरे वा तहप्पमारा ... णो पडिगहेज्जा Āyār. 2.1.384 (2.1.105); चत्तारि बीयाया एवमाहिउजंति, तं जहा — अग्रबीया, मूलबीया, पोखीया, खंखबीया Sūy. 2.3.1(722); अउक्खिआ अणवणमत्तविज्जाया पणत्ता, तं जहा—अग्र-बीया, मूलबीया etc. Thāṇa. 4.58(244); 5.146(431); JS. मूलगपोर-बीया Māñ. 213(5) (comm. ओरउत्तमहिआ कुत्तकाटयो येपामयं प्रातोहति)

अग्रभवती (agga-bhavanti < agra-bhavanti) *adj.* [probably अग्रभवन्ती] becoming prominent, M. इह अवति जवाणं अग्रभवन्तीओ सीमाओ GauJVa. 588.

अग्रभाय (agga-bhāya < agra-bhāga) *m.* the front part, M. तुहवडिअविअविअगयहिअमारोणयणमाण । यसणकुलाइडेण व तमेण गयणे समुत्तसिं LII. 446.

अग्रभाज (agga-bhāva < agra-bhāva) *m.* the name of the sage who presides over the Dhanisṭhā constellation, AMg. ता यणिट्ठा पक्खेते तिगोसे पणत्ते ? ता अग्रभावसगोसे पणत्ते Sūrap. 10.94; Jambuddi 7.132.1.

अग्रमहल (agga-mailla < agra-malina) *adj.* darkened at

अग्रमंश

84

अग्रविडु

he top, M. दीर्घति अग्रमंश का कमेण मू उल्ला निगिणी GauJVa. 625.

अग्रमंश (agga-maṇsa < agra māṇsa) *n.* the choicest flesh, Mṅ. (राक्षसी) पक्ष्यहर्षश्च यदश वि लार्णस्यो शरीर्यो व अप्प-हूदं पद्दवत्ता शिणहविकमं कोण्हं दुहिं अग्रमंशं व आण्हिं ता पिदादि णं VeniSāh. 3.2.6.

अग्रमणि (agga-maṇi < agra-maṇi) *m.* the foremost jewel (of a man), JM. भणिवं मंडेण केण अग्रमणी सुं वणाणमिह नपरे । वग्-इमसुओ धीमं धणिवं विणयंरतो नाम UvPayTī. p. 336a. v. 32.

अग्रमहिसिन्ध (agga-mahisi-tta < agra mahiṣi tva) *n.* the status of the chief queen, AMṅ. ऐसं जहा — काणीय, नवरं धरणअग्र-महिसिन्धा उववाओ Nāyā. 2.3.7; 2.4.5.

अग्रमहिशी (agga-mahīṣī < agra-mahīṣī) *f.* [also अग्र-महिशी] the chief or principal queen, AMṅ. एयं ... लोमपल्ला देवा अग्रमहिशीओ देवीओ माणसं विंग हवामाणं अति Thānā. 3.1.80(142); चमरस्स णं असुरिदं अणु कुंता ओ लोमस्स महारणे अत्तारि अग्रमहि-सीओ पण्णत्ताओ Thānā. 4.1.149(273); ने णं (शामन्धिया देवा) ताथ साणं साणं भवणाणं सणं सणं लानाणियाणं सणं सणं अग्रमहिशीमं जाव विव्वाइं भोगमोवाइं सुंजमाणो विहरति Viy. 3.5 (3.1.4); चंदस्स णं एते जोइसिरस्स जोइसरणो वंत अग्रमहिशीओ पण्णत्ताओ Viy. 12.127 (12.6.6); एत्तं णं अंते मम अग्रमहिशी पडमावई नामं देवी Antag. 87; (वामाणिया देवा) सामाणियतावतीसमहिया सलेमपाळअग्रमहिसिपिसाणियआयं दंयहिं पविउडा Uvav. 37; एत्थ णं विवस्स देवस्स चउण्हं अग्रमहिशीणं सणिवाराणं चत्तारि भदासणा पण्णत्ता Jivābhi. 3.340; 3.350; Jambuddi. 4.151; (ईसणे देविदे देवराथा) चउण्हं लोमपाळाणं अट्टण्हं अग्रमहिशीणं सुपरि-वाराणं ... आहियं पारेवअं कुवमाणे विहरइ Pannav. 2.51 (2.198(2)); जोतिसरणो कति अग्रमहिशीओ पण्णत्ताओ SūraP. 18.21; लक्खस्स देवण्णो अहं देति वरगमहिशीओ Titho. 270; पंद्यमहिशीओ चमरलीणं हवति नायक्का DevTha. 45; सुणीव नयेरं रस्से ... राथा वयभाइं ति दिव्या तस्सग्गमहिशी Utt. 19.1; JM. यह तेसि उच्चती विराडअग्रमहिशीए Dhutt. 1.42; तस्स य सयल्ले मरपाराओ दुत्ति अग्रमहिशीओ SurSuCa. 5.41; अग्रमहिशीहिं अट्टहिं सामानियइत्तस्स बुल्लोहिं । संत्तो तियसण्णं पविसइ SupisCa. 2.221-222; अग्रमहिशीओ जाया सठवणिय पल्लिया न संदेहो । अण्णह खल्लाहिलो ओह ताण मणम्मि विण्णुइ GURaKo. 218; Apa. तुह अग्रमहिशि रुवें वरामु अहिल्लसहो गव मुहंरुत्ताय सुदCa. (N.) 9.18.5; तहा अग्रमहिशि कल्लपुणियाल PāNāCa. 5.2.1.

अग्रय (agga-ya < agra-ka) *n.* 1 tip, end, AMṅ. पमण्णं तसरेणु रहरेणु अग्रयं च वावस्स AṇṇOg. 339 हव. 99; 2 productive stein at the top of a plant, apical meristem, JM. अग्रमत्ताओ तूयं मूल्यवाओ अ अग्रयं हति GurTaVi. 1.90.

अग्रयणीय (aggayāṇīya < agrāyāṇīya) *n.* the name of the second Pūrva book, Apa. पडमउ उण्णपुत्तु पडिअर विअउ अग्र-यणीउ सुणिअर PāNāCa. 7.3.1; cf. अग्रयणीउ.

अग्ररस (agga-rasa < agra-rasa) *m.* excellent flavour or taste, AMṅ. सुणंभिया कामणुणा इमे ते संपिठिया अग्ररसा पभूवा Utt. 14.31.

अग्रल (agga-la < agra-la) *n.* a bolt, a bar to prevent entry, barricade, AMṅ. जे सिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावडुलं पिडवायपडिवाए अनुपविट्ठे समाणे अंतरा ते ... अग्रलणि वा अग्रलपसमाणि वा सउपरकमे संजयामव परिकोउजा णो उज्जुयं गच्छेउजा Āyā. 2.1.50(353); फल्लिह-गल्लावाणं अं उदमणेणिणं Dasave. 7.27; सद्धं नगरं किन्ना तवसंवरमगळं Utt. 9.20; JM. सम्पापमग्गुग्गमनवरमाल्लेगमोग्गसमाणो । तुह हाउ धम्म-लाओ KāiKa. v. 93; Apa. किवि चडणि (? चडिय) इति असिवर गइति

णं लल्लियण अग्रल वरति CandappaCa.(Y.) 4.6.3; सद्धे खंडु मुग्गाविअं नउ जीवग्गु दिग्गु Hem.(Gr.) 4.444.1; महिल अपवग्गमइ-सुग्गमग्गमग्गा VāiKa. 2.16.6.

अग्रल (agga-la < agra-la) *adj.* [also अग्रलअ] 1 at the head, heading, excellent, Apa. जइ हरिणिअणु धम्मजलउं तो हरिणउलु ति जणि अग्रलउं MahāPu.(P.) 69.33.4; परल्लज्जु सुअंजहो अग्रलउ उत्तमपडि गणिअर DhamPar. 8.20.12; 2 additional, Apa. मणइ णराहिउ वेत्तिणं जणे मणुउलेत्तु जे अग्रलउ PaumCa.(S.) 21.11.9; सामिहु एसिउ अग्रलउं आयरु णिउ गइति Hem.(Gr.) 4.341[2]; चउ-अग्रल वाल्हीस गुरु एक्के गुग्गु लेउ PraPaing. 1.110; विहं सअ अग्रलउ छप्पय मत्त PraPaing. 2.133; तेगुट्ठि ति-अग्रल पुणु कवमंगळ रज्जलच्छि पलेइ पड RiPaSaṇ. 2.10; इय सीति निव्वाणउ जालइ अग्रल कुरक्कमु सं गिणियणउ GayaSaṇ. 10.12; महु अग्रलउ प कोइ MayaParāCa. 1.7.5.

अग्रलग्ग (agga-lagga < agra-lagga) *adj.* sticking to the top, M. मूले सामलपणलअग्रलउं लवियअए विग्गुअ KapMaṇ. 1.16.

अग्रलपसम (aggala-pāsaga < agrala-pāsaka) *n.* faste-ning for the bar (of an entrance), AMṅ. अंतगा ते वष्पाणि वा फल्लिहि वा अग्रलपसम वा अग्रलपसमाणि वा सइ परकमे संजयामेव परिक-मेउजा Āyā. 2.1.50(353)

अग्रलपामाय (aggala-pāsāya < agrala-prāsāda) *m.* excel- lent mansion, AMṅ. वरामया अग्रल अग्रलपामया RāyPa. 130; Jivābhi. 3.300.

अग्रला (aggalā < argalā) *f.* [PāiLaNa. 950] bolt, barri- cade, AMṅ. वरामया अग्रला अग्रलपामया RāyPa. 130; Jivābhi. 3.300; जावजीववंधा य नीरति केइ परदव्यहणउजा बारगलनियउज्जुय-ल्ला Paṇṇa. 3.17; JM. कुग्गमणमग्गमग्गला पडवजा CaupCa. 71.19; भारलुला इव लोहग्गला वराइं स पला थोवमाण नमिहि PuhCa. 92.16; सुउता खवेत्तीय अणव्यइत्तस्स अग्रला परमा JinadaAkhyā 2.v. 91; M. इविओ अंगमसाहवीणं दासग्गलाथा आओ GāSaSa. 4.22; विमहिअग्रम-ण्णरा गइंरतोहिं गग्गला पडिउवा । ... पवअवाडुकल्ला SetuBa. 13.38; ताव तथे बुवारं कणवअवाडुग्गला दुग्गमाइ Jīhā. 1034.

अग्रलि (aggali < argali) *n.* obstacle, JM. डिग्गो ति वा अंतपि ति वा अग्रलि ति वा एउडा ViMaPa. 24.3.

अग्रल्लय (aggaliya < argaliya) *adj.* (ppp.) bolted, barred, JM. पविउत्तु सवपारं अग्रल्लियं ताणं पाणाय SurSuCa. 6.10.

अग्रलु (agga-lu < agralam) *adv.* in front of, Apa. तहो मुहि खिणइ अग्रलु Chakkamma. 12.15.14; **अग्रले** (aggale < agre) [loc.] in front अग्रले पच्छले अरिप्पमाण जउ जउ जे तउ तउ जि दाण PaumCa.(S.) 64.10.5.

अग्रलो (agga-loga < agra-loka) *m.* region at the top of the world (the place called Siddhasīla), JM. तिसुभासासभिई-पडसअतोअणुपत्तो कमल्लोअग्गलोग्ग SīdPaSa. 12 (Tī. p. 70b. 1, v. 56)

अग्रविअड (agga-viāḍa < agra-vikāṭa) *adj.* wide at the top or upper portion, M. मूले मूळमडइ खमगविअड व धरणिइरा GauJVa. 229.

अग्रविडव (agga-viḍava < agra-viṭapa) *m.* top-most bra- nch, AMṅ. (इसो पत्तिगह-तरु) निवासयनिविकविउल्लाओ गारवपवि-र-दियगविडवो ... पुक्कफळं जस्स काममोणा Paṇṇa. 5.10.

अग्रविडु (agga-viṇḍu < agra-piṇḍa) *n.* the food given first, Apa. केण वि सुयसि वि बहुअग्रविडु इच्छिउ पणुं विवमासपिंडु MahāPu.(P.) 52.21.5.

अग्गविषाण (agga-viṣāṇa < agra-viṣāṇa) *n.* the tip of the horn, Mg. (वृद्धगोपालः) अणो वि एषो वषभो ... धवलंगो अग्गविषाणेहि महि उव्वइतो विम पोमदि BāCa. 3.0.2.

अग्गवेअ (agga-vea < agra-vega?) Deñ. flood, पूरिमि अग्गवेओ DeNāMā. 1.29 (comm. नदीपूरः, सरिआण अग्गवेओ ... दूमंति सत्ति लोअं)

अग्गवेग (agga-vega < agra-vega) *m.* the first attack, Ś. (द्वितीयः) अग्गजोअंशराअणेण असिदुदोएण अम्हाहिणीए अग्गवेओ मुहुत्तअं पारिदो PratiYau. 4.4.18.

अग्गवर (agga-sara < agra-sara) *m.* moving ahead, leader, M. वअं वएसग्गसरा गिराउला ... समुच्चलामो KañVa. 1.32.

अग्गसाला (agga-sālā < agra-sākhā) *f.* the end of the branch, AMg. वामहत्थगहियग्गसालाओ ... सालमंजियाओ RāyPa. 133; ताओ णं सालमंजियाओ ... वामहत्थगहियग्गसालाओ Jivābhi. 3.303; ते णं गुम्मा दसदक्खणं कुमुमं कुमुमंति नेग कुराए ... भूमिमागे वायविदुक्खणतालेहि ... अइव उव्वओमेमाणे चिट्ठइ Jivābhi. 3.580; 3.303; Jambuddi. 2.10; वक्खारपव्वयस्स वसुसममग्गिजं भूमिमागं वाउविदुक्खणतालासुकुपुक्क-पुजोववारकलियं कएत्ति Jambuddi. 4.166.

अग्गसिग (agga-siṅga < agra-siṅga) *n.* the top of the horn, JM. दिट्ठो य णेण सो पावो, ताहे अमरितेणं तं गाविं अग्गसिगेहि गहायं उव्वं उव्वहइ Āvṭi.(H.) 174a.1.

अग्गसिणिद्ध (agga-siniddha < agra-snidgha) *adj.* sticking at the upper level, M. जाअनहारअसिद्धिं अग्गसिणिद्धं श्रावेदं GauḍVa. 504.

अग्गसिर (agga-sira < agra-sīras) *n.* the front part of the head, AMg. (नरगा) वणनिनियसुव्वलक्खगुणयकूडागारनिमिपिडि-ल्लसिरा Panhā. 4.7; Tand. 66.

अग्गसिसिरा (agga-sisira < agra-sīśira) *adj.* cool at the upper level, M. वणकुलेहि. दरवडिअनुहं पिज्जंति अग्गसिसिराहं तोयाहं GauḍVa. 649.

अग्गसिहर (agga-sihara < agra-sikhara) *n.* 1 the top-most peak, AMg. (सिवियं विउउव्वइ) ... णाणामणिं वणग्गं पट्ठापपरि-संखियग्गउदरं पासादीयं दरितणीयं सुल्लवं Āyār. 2.15.28(754); Nāyā. 1.1.89; Jivābhi. 3.372; Jambuddi. 1.37; 2 the top-most part of the plant, AMg. सोहियवरं कुरग्गसिहरा Jivābhi. 3.274; RāyPa. 32.

अग्गसो (agga-so < agra-sāḥ) *adv.* [mostly in combination with a numeral] as many times, AMg. सतग्गसो वा तह अन्नहा वा । संसारमावत्तरं परं परं ते । वंथंति देयंति य दुण्णिणधाइं Sūy. 1.7.4; वउसस्स णं भंते (एगमवग्गहगिया केवड्या आगरिसा पन्नत्ता) गोयमा जहनेनं एको उक्कोसेणं सयग्गसो Viy. 25.6.188(417)

अग्गइ (a-ggaha < a-graha) *adj.* not taking, not accepting, AMg. का अइ के याणंदि एत्थं पि अग्गहे चरे Āyār. 1.3.3.3.

अग्गइ (a-ggaha < a-graha) *m.* insistence, obstinacy, JM. जिहि वणिक्कणं अग्गइ रण्णा सिट्ठे व पणवणा UvPay. 946; M. अक्कूर-ण्णमी तुह तुम्मि मत्तो पुव्वं वि ते दंसणअग्गहो सो SīKāv. 11.8; (राजा) सो दिट्ठो उण अत्ता ति परमो कामाहिआ अग्गहो SīhMañ. 2.7; [नियत्तो अग्गहो आवडियं परमज्झाणं SamarāKa. 513.19, PSM. ? better अग्रहः]

अग्गहण (a-ggahana < a-grahana) *n.* 1 not perceiving, not knowing, JM. ते गुणा होज्ज । जइ सुत्ता परमाणू नत्थि अनुत्तेसु अग्गहणं SanmTa. 3.24; जम्हा जीवपयत्तो विज्जइ अओ न देहवररितो । इक्कवज्जमाणेणं अग्गहणा खरविताणं व SurSuCa. 12.46; 2 lack of

confidence, [अग्गहणाए अग्गिला अग्गण अग्गण्ति अग्गहणं DeNāMā. 1.17 comm. अवगमना अवज्ञा] AMg. बुद्धो निरोव्वयाओ अग्गहणमलोगतत्त-वोच्छेओ । तम्हा खुउ अलवणं सयमेव उ तत्थ धम्मइहा OghNi.(Bhā.) 113; M. पेहिअनिकडसिहरे अज्ज वि किं तुज्झ राइवे अग्गहणं SetuBa. 11.89 (comm. अनादरः)

अग्गहण (a-ggahana < a-grahana) *n.* non-acceptance, [short form for अग्गहणवग्गणा] AMg. अग्गहणंतरियाओ नेयग्गमासासणे य कम्मे य KamPay. 1.19; इक्किइहिआ सिद्धाणंतसा अंतरेसु अग्गहणा Say.(D.) 77.

अग्गहणदव्ववग्गणा (a-ggahana-davva-vaggaṇā < a-grahana-dravya-vargaṇā) *f.* material particles which cannot be accepted for forming bodies of men etc. (because of their gross nature), JS. आहारदव्ववग्गणाणमुवरि अग्गहणदव्ववग्गणा णाम SaṭAg. 5.3.80ff.

अग्गहणवग्गणा (aggahana-vaggaṇā < a-grahana-vargaṇā) *f.* a cluster or group of atoms which are not fine enough to be used for forming the various types of bodies of human beings or animals and which are found in between the groups which are accepted or are acceptable, JS. अगंताणं उपदेसितवग्गणाणं अणंताओ वग्गमाओ गंतूणं उवरि आहारदव्ववग्गणा णाम । आहारदव्ववग्गणाणं उवरि अग्गहणवग्गणा णाम KamPayCu. 39b.8ff.

अग्गहणिय (aggahaniya < ?) *n.* [cf. Guj. aghayanī] a ceremony performed for a woman who has conceived for the first time, corresponding to the ceremony called सीमन्तोन्नयन, JM. अह अग्गहणियसुहं महत्तवं अणिवित्तु नियसमए । पटिपुज्जडोइहा सा सुहं पससा पसससुहो SupāCa. 1.306.

अग्गहत्थ (agga-hattha < agra-hasta) *m.* the front of the hand, the palm, particularly the finger, M. गेण्हइ अ सो अगाअरारमुहपसारिअग्गहत्थावडिअं ... बाणं SetuBa. 5.23 (comm. अग्रहस्तो हस्ताग्रम्); तुल्लिआ पवआण अग्गहत्थेहि गिरी SetuBa. 6.60; अइरा अ दे रुकुसो तण्णाअंतपाहत्थमउदअग्रहं । मोविउहि ... वेणि SetuBa. 11.126; 15.75; आलिहियइ जो । लडहविलवाहिं णममगिहिराणहिय-ग्गहत्थेहि Liā. 71; ता तत्थ ... वामणयस्सण्णवळवियग्गहत्थाए सच्चवियं Liā. 598; (स्याक) जोण्हामुत्ताहलिं णममउलिणहिहत्ताहत्थेहि दोहि अयं सिणं व देतो (रुदो) KapMañ. 1.4. Ś. (अनसया) एम्मदुं ने अग्गहत्थादो पुक्कमअगं Śāk. 39.21(4); (सागरिका) वेवडि अअं अग्गिमेत्ते ने अग्गहत्थो Ratnā. 2.0.51; (चेटी) ण खु दे परित्तमो अग्गहत्थाणं Nāgā. 1.15.2 (p.58); AMg. निस्सापाहाणसंठाणसंठिया दो वि तस्स अग्गहत्था Uvās. 94; से जहानामए केइ पुरिसे तरुणे जुगवं ... थिरग्गहत्थे पडिपुणवणाणियाए Uvās. 219; सिद्धिकडाल विव लंभंतेहि य अग्गहत्थेहि ... जीवंजीवेणं चिट्ठइ Anuttaro. 187; पमया विय तेसि होति ... तंभवहा मंसलग्गहत्था Panhā. 4.8; से जहानामए मय्यदारए सिया तरुणे ... अयायंके थिरग्गहत्थे ... एयं मइं दंडसंजुच्छणि ... गहाय ... सव्वतो समंता संयमज्जेज्जा RāyPa. 12; अज्जलिमउत्तियग्गहत्थे RāyPa. 714; तत्थ णं गहवे अलुर-कुमारा ... दसमुद्धामंजियग्गहत्था ... विहरंति Pannav. 2.178[1] (2.31); से जहानामए तुण्णागदारए सिया तरुणे वज्जं जुगवं ... थिरग्गहत्थे ... छेए दक्खे AnuOg. 366; 2 (fg.) prelude, M. (ताण) रणत्रिकमग्गहत्थो णिअअ-सहावो व्व पहरिसो विवरिउं SetuBa. 4.3.

अग्गहनिअर (a-ggaha-niara < a-graha-nikara) *n.* a number of dogmatic views (regarded as the beard), JM. तह अग्गह-निअरामिअकुच्चं च परामरित्तं सकरेण । मोहनिवेषुत्तं BhuvKevCa. 331.

अग्गहर (agga-hara < agra-grha) *n.* the front yard,

Apa. णं अगाहरे हस्ति पाट्टउ राउलउ PaumCa.(S.) 65.3.9.

अग्गाहार (agga-hāra < agra-hāra) *m.* a village given to Brahmins free from taxes, Apa. दिवखदसेसमासासणिहे मुक्कगहार-दिवसासणे (महुमाये) JaaCa. 2.30.6; (अत्थि गासु) नामे वड्डुमाणु विक्खायउ अगाहार दिववरहे कमायउ JambīSāCa. 2.4.8.

अग्गाहिय (aggahia < ?) विरचितविप्रगृहीतथोरगहियो Lakṣmī. (Gr.) Sītra 95 p. 181.

अग्गाहिय (a-ggahiya < a-grahita = a-grhīta) *adj.* (ppp.) not perceived, not grasped, JM. अत्थि तयं अव्वत्ते न उ तं गिण्हइ सयं वि सो भणियं । न उ अग्गाहियमि जुज्जइ सरो ति विवेसयं बुद्धी ViĀvBhā. 264.

अग्गाणी (aggāṇī < agrāṇī) *adj.* hero, chief, JM. दक्खिन्न-दया-कल्लो अग्गाणी सयल-वगिय-सत्थस्स । हरिदत्तो नामेणं इमो परिवसइ अह तत्थ SurSuCa. 6.138.

अग्गाणीअ (aggāṇīa < agrāṇīka) *n.* [also अग्गाणीय] vanguard, the van of an army, AMg. जेणेव भरहस्स रण्णो अग्गाणीअं तेणेव उवागच्छति Jambuddī. 3.56; मरहस्स रण्णो अग्गाणीअं एज्जमाणं पासति Jambuddī. 3.56; JM. पत्ते च अग्गाणीयं VasuHī. 81.18.

अग्गाणीय (aggāṇīya < agrāṇīya) *n.* The 2nd of the 14 Pūrvās which describes द्रव्य, गुण and पयाय, JM. उपायं पढमं पुण पकारस तोडिपयमाणेयं । दोयं अग्गाणीयं छत्रउई लक्खायसलं PavSāro. 711.

अग्गाणीयाहिवह (aggāṇīyāhivai < agrāṇīkādhīpati) *m.* the leader of the vanguard, JM. समानओ मयरक्कणो अग्गाणीया-हिवई वसंतो KaKoPra. 19.9.

अग्गापणालिंद (aggāpanālinda < agrāpanālinda) *m.* an excellent show-room of the market, Ś. (विश्वक) अत्थं आसादिदो भअं सुय्यो दीसर दहिपिंडांइरेनु गसादेसु अग्गापणालिंदेसु पसारिअगुल-महुरसंगदो विअ Avimā. 2.8.9.

अग्गारण (aggāraṇa) *w. r.* for उगारण PSM. cf. उगारण.

अग्गासण (aggāsana < agrāsana) *n.* the first seat (of honour), JM. राया तुट्ठो भणइ किं वेमि ? भणति वंसणि पुच्छामि, पुच्छिता भणइ अग्गासणे कूरं मयाहि ति AvTi.(H.) 679b. 6; Apa. अग्गासणिययमंभणिहि, सज्जकिज्जतिहि SaṇKuCa. 744.6.

अग्गाह (a-ggāha < a-gādha) *adj.* unfathomable, bottomless, JM. खीरोदणिहि व्व अग्गाहा MayaRa. 4.

अग्गाहार (aggāhāra < agrāhāra) *m.* excellent food, JM. राया सयमेव अम्मोमश्याए निगओ, दिट्ठो सक्कारिओ अग्गाहारो य से दिन्नो Sukhabodhā on Utt. 2.13.

अग्गाहार (aggāhāra < agrādhāra?) *m.* a seat of honour, JM. राया सयमेव अम्मोमश्याए निगओ, दिट्ठो सक्कारिओ अग्गाहारो य से दिन्नो AvTi.(H.) 300b.3.

अग्गाहार (aggāhāra < agrahāra) *m.* a donated village, JM. अग्गाहारो नामेण अत्थि गामो धणेण पडिपुओ SupāCa. 50.9; अत्थि इहेव गाइम्मि सालिग्गामो नाम अग्गाहारो CaupCa. 53.7.

अग्गाहुइ (aggāhui < agrābuti) *f.* the first oblation in the fire, Apa. अग्गाहुइं हउं तुइ होमि पाव VilāsKa. 8.2.6 (used ironically)

अग्नि (aggi < agni) *m.* 1 fire, AMg. से जहानामय केइ पुरिसे अरणीओ अग्निं अमिणिवट्ठिता उवदसेज्जा Sāy. 2.1.17(650[8]); दसविधे सत्थे पण्णत्ते, तं जहा - सत्थमग्नी विसं लोणं Thāpa. 10.93.1; Paṇhā. 1.90; अग्निमिअ सम्भक्खो Nāyā. 1.2.11; 1.2.33; Utt. 20.47;

तत्थ मेहेत्ता अग्निं पादेइ, पादेत्ता अग्निं संभुक्खेइ अग्निं उब्बाहे Nāyā. 1.18.56; Viy. 11.64 (11.9.12); Jambuddī. 5.16; तत्थ वि च से आगी विज्झाप Nāyā. 1.14.77; अग्नी धूमो न कायव्वो Paṇhā. 8.11; पयत्तमंअग्निंअग्निं Jīvābhi. 3.601; 3.866; से ण वालग्गे नो अग्नी वहेज्जा AnuOg. 422; 438; Viy. 6.7.7 (6.134); नदेसु ... सन्निवेशेसु ... अग्नी सीयलो AnuOg. 323; अहं तु अग्निं सेवामि इइ भिक्खु न चित्तप Utt. 2.7; धूमहीणे जहा अग्नी खीयती से निरिषणे । एवं कम्मणि खीयंति Dasā. 5.7.13; JM. जग्गिअग्निणो व्व जलवाउणो वि विरहीण साह्वो नासि KumāCa.(H.) 4.35; विस-विसहर-सत्थग्गीजल-मिगुवादेहि रोएणि RiṭSamu. 163; JŚ. ज्ञाणं हवेइ अग्नी SamSā. 219; अग्नि-विस-चोर-सत्थ दुक्खं थोयं कुणंति इहलोए ŚrāA.(V.) 65; M. जेण विणा ण जिविज्ज अणुणिज्जइ सो कआवराहो वि । पत्ते वि णअरआहे भण कस्स ण वल्लो अग्नी GāSaSa. 2.63; 4.21; अज्जवि महग्नि-परिय-धूमसिद्धा-कलुसियं व वच्छयलं Līlā. 19; समिद्धमग्निं गहिउं समुद्धिओ ... सल्लहण संचओ KathVa 1.29; Ś. (चन्दनदास) कीदिसो तिणाणं अग्निणा सह विरोहो MudrāRā. 29.8; Apa. अग्निहिं दल्लहवियइ अवस ण उट्ठइ पूउ SaDhaDo. 39; अग्निण दड्डा जइ वि घर Hem.(Gr.) 4.343.2; 2 fire as one of the five elements, AMg. ते ण वालग्गे नो अग्नी दहेज्जा नो वातो हरेज्जा Viy. 6.7.7 (6.134); Jambuddī. 2.6; एस अग्नी य वाक्क य एयं कज्जइ मंदिरं Utt. 7.12; JŚ. पुट्ठी-जलग्नि-वाक्क चत्तारि वि होति बाधरा सुदुमा KattiAnu. 124; Apa. महिजलयग्निमाहस SudCa.(N.) 6.5.12; 3 Agni as a god (देवता), AMg. से किं तं देवयणमि ? अग्निदेवयाहिं जाने अग्निए, अग्नेदिण्णे, अग्निवस्से AnuOg. 286; 342.1; 4 a deity presiding over a constellation, AMg. णक्खत्तेवपदं - दो अग्नी दो पयावती Thāpa. 2.324; एत्थं पिय संगहणिगाहाओ, तं जहा ... अग्नि पयावर सोमं रुइ अदितो AnuOg. 286. हवे. 89; 5 sacrificial fire, AMg. वयाइं जिण्णाइं ... अग्नी हुया Nirayā. 93; आवरिसग्निमिवाहियणी सुत्तसुत्ताणो पडिजागरेज्जा Dasave. 3.64; 2.48; 2.50; 6 (short for अग्निकुमार) one of the ten deities residing in Bhavanas, AMg. दीवदिसाउट्ठीणं विज्जुक्कुमारिंदियणियमग्नीं । छणं पि जुगल्लयाणं छावत्तरिओ सयसहस्सा Samav. 76.2.1; SamavPr. 145. हवे. 2; Viy. 1.213. हवे. 2 (1.5.3); (भवनवासी देवा) अदुरा नाम सुवण्णा विज्जु अग्नी Pannav. 2.30.1; 2.40.2; Uvav. 48; 7 conflagration (as a cause of doing an unallowed act (akappa) M. दप्पस्स य कप्पस्स य दस चउवीसं च हुंति खलु मेआ । उइयमिचोरसावय GurTaVi. 2.21; 8 a particular hell, JM. अइयाहीसाए गिरयाणं ... खरकस्स अग्निवेवियउड्डुए DeveNaPra. 27,

अग्गिअ (aggia) Deśī. *m.* a kind of insect (also known as इच्छ्मोय), अग्गिओ इंदमोवमदेसु DeNāMā. 1.53 (probably fr. अग्नि in this sense); *adj.* slow, dull, DeNāMā. 1.53.

अग्गिआय (aggiāya) Deśī. (prob. fr. अग्निआय) *m.* a kind of insect (also called इच्छ्मोय), तंअग्निअग्गिआयाविन्दग्गोपे Lakṣmī. (Gr.) 1.4.121.56 (p. 175)

अग्गिआरिअ (aggi-āria < agni-kārya) *n.* arranging or lighting of the sacred fire (for wedding), Ś. (राज्ञी) एतो ... अज्जउत्तस्स उवज्झाओ ... विट्ठिदि । ता करे; अग्गिआरिअं KapMañ. 4.20.10.

अग्गिउत्त (aggi-utta < agni-putra) *m.* name of a Tīrthaṣṭhāra belonging to the present Avasarpinī, AMg. एरव वासे इमीसे ओसुपिणीय चउवीसं तित्थगरा होत्वा, तं जहा ... वंदे खीणरयमग्नि-उत्तं च । वोक्कसियेज्जरोसं च वारिसेणं गयं सिद्धि SamavPr. 248. v. 5.

अग्गिउपजीवि (aggi-upajivi < agni-upajivin) *m.* who

अग्निकुञ्ज

87

अग्निकुञ्ज

lives on tending the fire, JM. अच्छीनु अग्निकुञ्जीवि वा आहितगि वा ब्या AngVi. 28.160.20.

अग्निकुञ्ज (aggi-kajja < agni-kārya) *n.* (unspecified) dealings with fire, JS. कूयण पञ्चकणं ... विज्जवणं । किञ्चा तदग्निकुञ्जं णिव्वदं घट्टणं चावि । ... दाणं जदि णित्ति दायमा दोसा Mgā. 470-471(6)

अग्निकणी (aggi-kaṇi < agni-kaṇi) *f.* spark of fire, Apa. जह णिविसदु वि कु वि करह परमप्यह अणुराउ । अग्निकणी णिम् वट्टगिरी दहह असेसु वि पाउ Paramappa. 1.114.

[**अग्निकाश** (aggi-kāa < agni-kāya) cf. अग्निकाश AMgD.]

अग्निकुण्ड (aggi-kunḍa < agni-kunḍa) *n.* fire-pit, JM. ओआरणं वरेउं अप्पाणं जह नरिदं तुह भज्जा । पविस्वद अग्निकुण्डे VijKeCa. 5.99.

अग्निकुण्डा (aggi-kunḍā < agni-kunḍā) *f.* name of a woman (wife of Viśvabhūti), JM. स्रोओ वि एतो, तंमि पुरे विन्स भूविपेण । जाओ सुदरयनामो गवमि य अग्निकुण्डाय PaumCa.(V.) 82.28.

अग्निकुमारा (aggi-kumāra < agni-kumāra) *m.* [f. -i] a class of inferior gods residing in Bhavanas, AMg. सक्कस णं ... आणाउववायवयणानिदेमे णिट्ठिंति तं जहा — सोमकाश्या ... अग्निकुमारा, अग्निकुमारीओ Vii. 3.7.4[4] (3.252); तप णं सा दासिया ... कालमासे कालं किञ्चा दाहिणिल्लेसु अग्निमासेसु देवेषु देवताए उववज्जिहिति Vii. 15.1. 138 (15.186); 3.8.3 (3.274); 17.17.1 (17.95); Thāpa. 1.146; 2.210; Jambuddi. 2.106; Pannav. 5.2(439); 6.8(578); JM. तत्थ देवा भवणवहणो दत्तपयारा, तं जहा असुरकुमारा ... विज्जकुमारा, अग्निकुमारा CaupCa. 84.8; ततो सक्कसिद्धिं अग्निकुमारेहि देवेहि अग्निकुहा णं विउविय अग्निकुप्याइया VasuHi. 185.10; सो वि ... मरिक्का ससुप्पवो अग्निकुमारेसु देवेषु AkkhāMaKo. 110.154; Apa. तह अग्निकुमार वि साविकार PaNāCa.(P.) 16.9.5; अग्निकुमार रिग्गिहि जावेवि । जिण-सरीर कुसमहि उमालिवि VaḍḍhaCa. 10.40.16; DhamPar. 9.21.11.

अग्निकेतु (aggi-keu < agni-ketu) *m.* name of a man (son of Soma and brother of Suketu), JM. इयरो वि अग्निकेतु माउविओगमि दुविखओ संतो । वाराणसि च गंतुं अगुवत्तह तावसे धम्मं PaumCa.(V.) 41.48; 41.58; name of another man (who was named अनुद्धर in the previous birth), Apa. पच्चणोहि तेहिं छडु-दिय-दमह । हुउ अवरभेण अग्निकेतु-अमर PaumCa.(S.) 33.9.10; 33.13.7.

अग्निकोण (aggi-kona < agni-kona) *m.* south-east, southern corner, JM. सुणिवेमाणियेदेवीताहुणीओ ठंति अग्निकोणमि । वो इसियमवणवत्तरदेवीओ होति नेरइय SupāsCa. 3.224.

अग्निकय (aggi-gaya < agni-gata) *adj.* being (i. e. put) in the fire, JS. जह कं वणमग्निकयं मुत्तह णिट्ठेण कालियाए य GomSā. (J.) 203.

अग्निकिह (aggi-giha < agni-gr̥ha) *n.* place where fire is kept, JM. अग्निकिह वा पुच्छेज्ज AngVi. 11.136.4.

अग्निकर (aggi-ghara < agni-gr̥ha) *n.* place where fire is kept, JM. तं पउमं गहाय एह अग्निकरं AvTi.(H.) 295b.5; बेसे कट्टे य सुक्खम्मि उव्वे अग्निकरे तथा । अणाउट्ठी भयं रोणं अवायं ताहि गिहिस AngVi. 15.41.1.

अग्निका (aggicca < agnyarca) *m.* 1 one group of the Lokāntika gods, AMg. अट्टविधा लोकंतिका देवा पण्णत्ता, तं जहा, सारस्सयमाइया वण्णी वरणा य गदतोया य । तुसिया अक्कावाहा अग्निका चेव रिट्ठा य Thāpa. 8.46(625); Nāyā. 1.8.202; Vii. 6.5.36 (6.110); JM. तुसिया अक्कावाहा अग्निका चेव रिट्ठा य Tittho. 1065;

CaupCa. 39.35; 2 one of the groups of the कोसिअगोत्ता, AMg. जे कोसिआ ने सत्तविधा पण्णत्ता, तं जहा — ते कोसिआ, ते क-वायणा ... ते अग्निका ते लोहिआ Thāpa. 7.35(551).

अग्निकाश (aggiccābha < agny-arcābha) *n.* name of the aerial regions (Vimānas) of the Lokāntika gods, AMg. अट्ट लोकंतियविमाणो पण्णत्ता, तं जहा — अची अचिमाली ... अग्निकाशे Thāpa. 8.46(625); Samav. 8.15 (8.4)

अग्निकालथंभणी (aggi-jala-thambhaṇi < agni-jala-stambhaṇi) *f.* magical power of stopping fire and water, Apa. (पिज्जहुं उप्पणु) सत्तिसंवाहिणी कुटिलअवल्लोयणी । अग्निकालथंभणी णिट्ठणी मिग्गणी PaumCa.(S.) 9.12.7.

अग्निकजम (aggi-jasa < agni-yaśas) *m.* name of one of the presiding deities of the धीरसमुद्र (the other being Aggideva), AMg. (जंहुदीवाहिवई) दो दो दीडे समुदे य । अग्निकदेवे तंहेव अग्निकजे DiSāPaṇ. 158.

अग्निकाला (aggi-jālā < agni-jvālā) *f.* 1 flame of fire, AMg. एयं च णं महं तालसिसाये अग्निकालुगिगल्लवयणं Nāyā. 1.8.72; M. ताव य विविडविडिचियवयणविणित्तगिजालुदुप्पेच्छं ... रयणिचाराण तं बलं Līlā. 1182; 2 name of a Brāhmin woman, JM. बंभणी वि तवभज्जा । नामेण अग्निकाला AkkhāMaKo. 76 v. 170.

अग्निकालाघर (aggi-jālā-ghara < agni-jvālā-gr̥ha) *n.* store house of flames of fire, Apa. दंडिणो मंदिरं सोयणासुदरं अग्निकालाघरं मासुरं भोयरं JasCa. 3.3.9.

अग्निकजोय (aggi-joya < agni-yoga) *m.* contact with fire, JS. सतो हं तणुजोए दुक्खेहि ... जहा जलं अग्निकजोयण ĀrahSā. 97.

अग्निकजोअ (aggi-jjoa < agni-dyola) *m.* name of Mahāvīra in one of his previous births as a Brāhmaṇa, JM. चेइअ अग्निकजोओ चोवट्ठीसण-उपमि AvNi. 441; (मिगीई) ततो चुतो चेइए संनिवेसे अग्निकजोओ माहणो जाओ AvCu. 1.229.13; तओ य चइऊण चेइए सण्णिवेसे अग्निकजोओ णाम वंभणो सत्तुप्पणो CaupCa. 97.26.

अग्निकज्ज (a-aggi-jja < a-gr̥āhya) *adj.* which cannot be grasped, JM. भविषाणं अं सुगिज्जं अग्निकज्जं अमविषाण जीवाणं (धम्मं) PaumCa.(V.) 31.54.

अग्निकट्टअ (aggi-ttha-a < agni-ṣṭha-ka) *adj.* consigned to fire, burnt, Apa. तं मेरवि सव्वहिं पंधिअहिं सो जि किअउ अग्निकट्टअ Hem.(Gr.) 4.429.

अग्निकट्टाम (aggi-tthoma < agni-ṣṭoma) *m.* a sacrifice of one day's duration, forming the prototype for the Soma-sacrifice, PG. [Fischel 10]

अग्निकट्टामफल (aggi-tthoma-phala < agni-ṣṭoma-phala) *n.* the fruit (=gain) of performing the sacrifice called Agni-ṣṭoma, S. (शक्र) अग्निकट्टामफलं किं कव्यं KārṇaBhā. 1.20.10.

अग्निकतविय (aggi-taviya < agni-tapita = tapta) *adj.* heated by fire, JS. जह कणममग्निगतवियं णि कणयसहावं ण तं परिचयय SamSā. 184.

अग्निकताव (aggi-tāva < agni-tāpa) *m.* heating with fire, Apa. चंडूलहं जह अग्निकताउ छणु सुहु पुणु दाखु दुसख ठाउ CandappaCa. (Y.) 1.14.2.

अग्निकथंभ (aggi-thambha < agni-stambha) *m.* stopping the fire, Apa. (तत्थई) अग्निकथंभ वारिस्स SudCa.(N.) 3.9.15.

अग्निकथंभकिय (aggi-thambhaṇiya < agni-stambhanaka) *n.* act of nullifying fire, AMg. इमं ता तुभे सागणियाणं इंगालाणं

पाति ... पाणिना धरेह । गो य दु अग्निर्धमग्निं कुञ्जा Sñy. 2.2.77(718)
अग्निर्धमग्नि (aggi-thambhaniyā < agni-stambhaniā) *f.* (magical or supernatural) power of stopping the fire or its effects, AMg. गो बहु संडासगं संसारियं कुञ्जा, गो बहु अग्निर्धमग्निं कुञ्जा ... पाणि पसारिह Sñy. 2.2.77(718)

अग्निर्धमग्नी (aggi-thambhani < agni-stambhani) *f.* (magical or supernatural) power of nullifying fire, JM. (एवासि विज्ञाणं) अगारुगामिणी ... जलधमिणि अग्निर्धमग्नी चैव । PaumCa.(V.) 7.139.

अग्निर्दइ (aggi-daīda < agni-dayita) *adj.* dear to (king) Agni, JŚ. रोहदवम्मि सत्तीए हओ योचण अग्निर्दइ दो वि ।... पडिबणो उत्तमं अट्ठ BhaĀrā. 1549.

अग्निर्दधु (aggi-daddha < agni-dagdha) *adj.* burnt by fire, AMg. से जहानमए बीयाणं अग्निर्दधुणं पुण वि अंतुरूपसी ण भवइ Uvav. 184; Pannav. 36.2176.

अग्निर्दत्त (aggi-datta < agni datta) *m.* 1 name of a Tīrthāṅkara (born on the Viśākhā constellation), AMg. अग्निर्दत्तजिणचंदो । एगसमएण जाया दम वि बिग्गह हि जोगम्मि Tittho. 336; 2 name of a Thera (a disciple of Bhadrabāhu), AMg. थेरस्स णं अज्जमइवाहुस्स पाण्हणोत्तस्स इमे चत्तारि थेरा अतिवसी होत्था । तं जहा थेरे गोदासे थेरे अग्निर्दत्ते ... कासवोत्तेण Kapp.(Th.) 5.

अग्निर्दान (aggi-dāna < agni-dāna) *m.* name of the father of (the seventh) Vāsudeva (Kṛṣṇa) and Bala, JM. (पियरो एयाण सट्ठवाणं) सुसम्मिहो अग्निर्दानो य PaumCa.(V.) 20.182.

अग्निर्दाया (aggi-dāyā < agni-dātā) *m.* incendiary, who sets on fire, JM. (संपया वि) दुहहेऊ जाया नरवइअलचोरअग्निर्दायाइ-भणयजणया KaKoPra. 59.17.

अग्निर्दास (aggi-dāsa < agni-dāsa) *m.* name of a person (being a servant of Agni), AMg. से किं तं देवयाणामे । अग्निर्देवयाहिं जाए अग्निए अग्निदिण्णे ... अग्निर्दासे AṇuOg. 286.

अग्निर्दिण (aggi-diṇṇa < agni-datta) *m.* name of a person (given by Agni), AMg. अग्निर्देवयाहिं जाए अग्निए अग्निदिण्णे AṇuOg. 286.

अग्निर्देव (aggi-deva < agni-deva) *m.* 1 name of a person (having fire as his god), AMg. से किं तं देवयाणामे ? अग्निर्देवयाहिं जाए...अग्निर्देवे AṇuOg. 286; 2 name of one of the two presiding deities of the Kṣīrasamudra (the other being Aggijasa), JM. (जंबुदीवाहिचई) दो दो समुदे च ।... अग्निर्देवे तहेव अग्निजसे DiSāPaṇ. 158.

अग्निर्देवया (aggi-devayā < agni-devatā) *f.* the deity Agni (fire), AMg. कत्तिया अग्निर्देवयाए (पणत्त) SīraP. 10.83.

अग्निर्धम्म (aggi-dhamma < agni-dharma) *m.* a name based on the quality of Agni, AMg. से किं तं देवयाणामे अग्निर्देवयाहिं जाने अग्निए ... अग्निधम्म AṇuOg. 286.

अग्निर्निवदइ (aggi-nīva-dāia < agni-nīpa-dayita) *m.* name of a sage (lit. dear to king Agni), AMg. रोहीडवम्मि सत्तीहओ वि कुंवेण अग्निर्निवदइओ । तं वेयणमहियासिय पडिबओ उत्तिमं अट्ठ ĀrāhPaḍ.(V.) 748.

अग्निंत (agginta < agnyanta) *m.* [Inst.] along the edge or end of the fire, JM. ते य सीया । अंयो चुइअल्लो अग्निंतेण पलायइ ĀvTī.(H.) 716.11.

अग्निपउर (aggi-paura < agni-pracura) *adj.* full of fire,

JM. अह तेण अग्निपउरो पायारो जेयणासयं रहओ PaumCa.(V.) 12.43.

अग्निपरिक्खित्त (aggi-pari-kkhatta < agni-pari-kṣipta) *adj.* surrounded by fire, JŚ. अग्निपरिक्खित्तो सउणो ख्वत्तादु उप्पडित्ताणं । सयमेव तं दुमं सो जीडणिमित्तं जह अदीदि BhaĀrā. 1322.

अग्निपरिग्गह (aggi-pariggaha < agni-parigraha) *adj.* having fire as one's possession, Apa. अग्निपरिग्गह दीसहि होत्तिय DhamPar. 1.18.8.

अग्निपरिसुद्धा (aggi-parisuddhā < agni-parisuddhā) *adj.* (f.) purified by the fire-ordeal, Ś. (दुसुख) कथं दाणि अग्निपरिसुद्धाए ... देवीए दुज्जणवअणाओ एव्वं अज्जवत्तिह देवेण UttRāCa. 1.43.3.

अग्निपलित्त (aggi-palitta < agni-pradīpta) *adj.* set on fire, JŚ. कस्स वि अग्निपलित्तं गिहं कुट्ठं च डज्जेइ KattiAnu. 54.

अग्निपपओग (aggi-ppaoga < agni-prayoga) *m.* (harmful) use of fire, AMg. तं सेयं खडु ममं एयाओ दुवालस वि सवत्तियाओ अग्निपपओगेण वा सत्त्वपपओगेण वा ... जीविद्याओ ववरोवित्ता ... विहरित्ताए Uvā's. 238; पपत्ति रायं ... अग्निपपओगेण वा संतपपओगेण वा उद्वेत्ता RāyPa. 791; Vīvā. 1.9.15.

अग्निपपभा (aggi-ppabhā < agni-prabhā) *f.* palanquin of the 12th Tīrthāṅkara, (v.1. for अग्निपपभा) SamavPra. 224.2 (157 v. 89)

अग्निफुल्लिग (aggi-phuliṅga < agni-sphuliṅga) *m.* spark of fire, JM. अवहइ अग्निफुल्लिगे सुंवेत्ती जो णिएइ परछाया । तस्स कुणिज्जइ एवं आएसं सत्त्वभिद्धीए RiṭSamu. 91.

अग्निभय (aggi-bhaya < agni-bhaya) *n.* fear of fire, AMg. तत्थ णं वह्वं सोहा य वग्घा य ... पुव्वविद्धा अग्निमयविद्धया एगवओ विलयम्मणेण भिद्धंति Nāyā. 1.1.178; 1.1.184.

अग्निभीरु (aggi-bhīru < agni-bhīru) *m.* name of a chariot of king Pradyota (of whom the fire is afraid?), JM. तस्स पज्जोयस्स चत्तारि रयणणि । लोहजंयो लेहारओ, अग्निभीरु रहो, नलगिरी इत्थि, सिवा देवि त्ति ĀvTī.(H.) 673a.5; ĀvCu. 2.160; चत्तारि सति रयणाणि चंडपज्जोयपुहइयालस्स ।... अग्निभीरु रहो Akkhā-MaKo. p. 15 v. 211; p. 16 v. 256; देह नलगिरीहत्थी अग्निभीरु महारहवरो य Erz. 39.27.

अग्निभू (aggi-bhū < agni-bhū) *m.* born of Agni, name of Guha, M. पिअरं सहमाअरं णिजं गिरिआमाअरमग्निभू विअ । मुइओ पगच्चिआ विहू Srikāv. 5.13.

अग्निभूइ (aggi-bhūi < agni-bhūti) *m.* 1 name of the second chief disciple of Mahāvīra (gaṇadhara), AMg. महावीरस्स एक्कस्स गणहरा होत्था, तं जहा इंदभूई, अग्निभूई Samav. 11(2); भगवतो महावीरस्स ओच्चे अनेवासी अग्निभूती नामं अणगारे गोतमे गोत्तेण Viy. 3.1.3 (3.4); पढमित्थ इंदभूई वीए पुण होइ अग्निभूइ त्ति Nandī. gṛv. 20; मल्लिहमे अग्निभूई अणगारे गोयमगोत्तेण पंच समणसयाई वाएइ Kapp.(Th.) 1; JM. विइओ पुण होइ अग्निभूइ त्ति ĀvNi. 593; पुच्छित्तं समादत्तो अग्निभूई - ओ ओ साहसु कम्मं किंत्थि ण व त्ति CaupCa. 302.9; 2 one of the later births of Marīci, hence an earlier birth of Mahāvīra as a Brahmin, JM. (मरीइ) तओ य चइऊण मंदिरे णगरे अग्निभूई णाम वंमणो जाओ CaupCa. 97.28; Apa. अग्निभूइ महिदेवहु रामहि गोत्तम-णामहि मज्जे खामइ MahāPu.(P.) 95.7.7; वणनिवडियखवरिहे सोइय-णयविहे अग्निभूइ दिउ हुंतउ VaḍḍhaCa. 2.17.13; 3 name of a Brahmin boy, brother of वाउभूइ, JM. मरुभूइ-अग्निभूई लज्जियविलिया गया सनिहं PaumCa.(V.) 105.50; तत्थ य गामे सोमइवम्म साहणस्स अग्निहाए मारियाए दुवे पुत्ता अग्निभूई वाउभूई VasuHī. 85.7; 88.17;

अग्निभूय

(सोमदेव and अग्निजाला) ताण सुया दोन्नि विवखाया, पढमो य अग्निभूई दुइज्जओ वाउभूई सि AkkhaMaKo. p. 76. v 171.

अग्निभूय (aggi-bhūya < agni-bhūta) *adj.* which has become like fire, fiery, AMg. (वज्जेह) वायं असमाहिकरं विसुअग्निभूय कसाय य ĀrahPad.(V.) 181.

अग्निम (aggima < agrima) *adj.* [also अग्निमय] which is in front, first, hence excellent, JM. पयइं तं पिब सिवममग्निमं सिरिमुपमग्निं SupāsCa. 1.5; तीण तिणिण पुक्खराणि कयाणि अग्निमस्स पच्छिमस्स मज्झिमस्स य (खेवावरस्स) Erz. 32.14; अग्निमओ (वज्जेओ) आउहरो VatthuSū. 1.21; Apa. मयलपययहं जं गहणु जीवहं अग्निमु होइ Paramappa. 2.34 (conm. अग्निं रुपियलपज्ञानात् पूर्वम्); ता गच्छइ कवहरिमु अग्निमस्मि मग्निम तुयिउ SapKuCa. 557.5; *adv.* in front, JM. इयमि तीरपसाण जावाए उत्तरंओ न लोअग्निमो उत्तर OghNīTī. 33b.6 (the text has पुःओ v. 38)

अग्निमकंड (aggima-kāṇḍa < agrima-kāṇḍa) *n.* the foremost or excellent arrow, Apa. (देविचउकं) मणिमयकुंडलमंडियगंडं कामधुद्धरअग्निमकंडं JambāSūCa. 8.5.7.

अग्निमखंड (aggima-khandha < agrima-skandha) *m.* the front of the army, the vanguard, AMg. से किं तं मीसुदब्ब-खेवं । तं जहा -- सेणाए अग्निमखेवं, सेणाए नज्झिमखेवं ApuOg. 64; JM. पत्तो अग्निमखेवं विहीसणो तस्स संगम PaumCa.(V.) 8.239; Apa. पढम भिदंतइ अग्निमखेवं PaumCa.(S.) 8.6.1; विय अग्निमखेवंहिं णील-णल PaumCa.(S.) 12.8.3; जो अग्निमखंवि अणंतपाल तहो करमि अज्जु रणि पल्लकाउ BhaviKa. 246.5; 233.2; 235.5.

अग्निमगणियारि (aggi-maṇiyāri < agrima-? = agrima-kareṇu) *f.* the foremost cow-elephant, Apa. अग्निमगणियारिहं चट्टिय धार मिसिपुरउ परिट्टिय संज्झ णइ PaumCa.(S.) 7.3.3.

अग्निमग्राम (aggi-māgga < agrima-grāma) *m.* the next village, JM. अहं पि परिअममाणो सारतो अग्निमग्रामं CaupCa. 226.21.

अग्निमज्झ (aggi-majjha < agni-madhyā) *n.* middle of the fire, JS. वेई करति पीरा उअहंति अग्निमज्झमि BhaĀrā. 1529.

अग्निमदल (aggi-māla < agrima-dala) *n.* the top-most leaf, M. (राजा) मियाअड्डिअंकअग्निमदलोणीसरिच्छच्छवी KapMañ. 1.29.

अग्निमंत (aggi-manta < agni-mat) *adj.* possessing fire MārK.(Gr.) 4.44.

अग्निममग (aggi-maṅga < agrima-mārga) *m.* the road lying ahead, JM. लग्गो अग्निममगं अकमिउं कंवि जाव ता सहसा SanatkuKa. 121.

अग्निममंजरी (aggi-mañjari < agrima-mañjari) *f.* the top-most bunch, M. (देतालिक) चंचूरसंतकलमग्निममंजरीअं णीडे भअंति णमसंगमंडयाइ ĀnaSun. 3.18.

अग्निमय (aggi-māya < agrima-ka) *adj.* the initial helping (of food), Apa. पुणु अग्निमउ दिणु द्वियइच्छउ PaumCa.(S.) 34.13.3; दुण्णवखलिकवज्जमारायमत्तु कमिणवमुरव्व अग्निमउ देतु PaumCa. 58.6.3.

अग्निमयाण (aggi-māyaṇa < agrima-yāna) *n.* the first attack (of the army), M. अग्निमयाणे रट्टउडसाहणं पच्छिमे सुउंकीणं (वज्जेउउउ) LiLi. 1068.

अग्निमवेल्ल (aggi-mavelli < agrima-valli) *f.* the fresh creeper (F. N. अग्निमवल्ली), Apa. विय अग्निमवेल्लिमहाविलाले देवा-विअहरिहि अंततले PaumCa.(S.) 13.12.4.

P.D. 12

अग्निमहिसित (aggi-mahisitta < agra-mahiṣī-tva) *n.* [w. r. for aggamahisitta] SusCa. 85.

अग्निममाणव (aggi-māṇava < agni-mānava) *m.* name of one of the two Indras (rulers) of the Agnikumāras, AMg. दो अग्निकुमारिंदो पञ्जता, तं जहा — अग्निमसीह चेव अग्निमाणवे चेव Tūhāna. 105 (2.3); अग्निकुमारणं अग्निमहिसि अग्निमाणवे Viy. 3.8.3; (3.273) Pannav. 187.

अग्निमित्त (aggi-mitta < agni-mitra) *m.* name of a Brahmin, Apa. पेसिउ अग्निमित्तु अवलोइ वि बहुपाहुइ नवहइ दोइवि BhaviKa. 282.5; जो विअ अग्निमित्तु दिउ होतउ सो इउ तिलयदीउ संरसउ BhaviKa. 294.5; जणणे सो भाउउ जणह पयासिउ अग्निमित्तु तेइउउ VaddhaCa. 2.18.13.

अग्निमित्रा (aggi-mittā < agni-mitrā) *f.* name of the wife of Saddhaputta, AMg. सदाउपुक्खस आजीविओवासगस्स अग्निमित्रा नावं भारिया होया Uvās. 183; 204; 209.

अग्निमुह (aggi-muḥa < agni-mukha) *n.* the mouth of fire, JS. लोहकसायग्निमुहे पडिदो मरिदो ण सीहो RaySā. 12.

अग्निमेह (aggi-meha < agni-megha) *m.* a cloud which burns like fire, AMg. तदुत्तरं च णं अग्निमेहं बहवे ... अग्निमेहा -- वासं वासिहिति Viy. 7.6.31 (7.117)

अग्निग (aggiya < agnika) *m.* a kind of disease characterized by morbid appetite, AMg. तस्स णं दारयस्स गम्भयस्स चेव अग्निग नामं वाही पाउभूए Vivā. 1.1.63; JM. बहुकालाहारस्स दुयम-ग्निगरोणिओ जोगो ViAvBhā. 2048.

अग्निग (aggiya < agnika) *m.* a name meaning 'born by (the grace of) Agni', AMg. से किं तं देवयणामे । अग्निदेवयाहिजाते अग्निग, अग्निदिण्णे ApuOg. 286.

अग्निग (aggiya < agnika) *m.* [also अग्निग] 1 name of a man, another name of Jamadagni, JM. एगो दारओ ... तस्स णामं अग्निगओ सि ... अमो णाम तावओ ... जमस्स पुत्तो सि जम्मइग्निओ AvCu. 518b.14; 2 name of other men, JM. एगो दारगो ... तस्स नामं अग्निगओ सि AvTī.(H.) 391a.5; पइद्वयं दारयस्स नामं सुइददत्तो, दास-रूवाणं अग्निगओ पवइओ, बहुली सागरओ य DhammoMā. 74.10; 3 name of a sage, JM. जाओ य तावसाणुट्ठाणरओ जमस्स सीसो णामेण अग्निउ सि CaupCa. 165.6.

अग्निगय (aggi-ya-a < agni-ka-ka) *m.* 1 name of one of the 22 sons of king Indradatta (in the other version of the story he is called a son of a slave), JM. अग्निगय पव्वयए बहुली तह सागरं य वोववे । एतेगदिवसजाया सह तस्य सुइददत्तेण AvNī. 1292; तस्स दासवेडायि तद्विसं जायाणि । तं जहा — अग्निगयओ पव्वयओ बहुलिओ सागरो य AvTī.(H.) 343b.4; 703a.2; UvPay. 937; DhammoMā. 74.10; 2 a foundling, वसंतपुरे उज्झिणवंसो एगो दारओ देसंतरं संकममाणो सत्थेणं उज्झिओ ताव साथहिं गओ । तस्स णामं अग्निगओ सि । तावसेणं संवड्ढिओ AvCu. 518.519; CaupCa. 165.6.

अग्निगरोणि (aggiya-rogi < agnika-rogin) *m.* a man suffering from the disease called Agnika, JM. (भाय्यकार आह) न हि दीहकालियस्स वि णासो तस्साणुभूतितो खियं । बहुकालाहारस्स व दुयमग्निगरोणिओ जोगो AvTī.(H.) 274b.5.

अग्निरक्षित (aggi-rakkhiya < agni-rakṣita) *m.* protected by Agni (name of a person based on the god 'fire'), AMg. से किं तं देवयणामे । अग्निदेवयाहिं जाते अग्निग -- अग्निरक्षित ApuOg. 286.

अग्निरस (aggirasa < āngirasa) *m.* member of the Āngirasa Gotra, JM. अग्नेयसु अग्निरसा AñgVi. 25.150.5.

अग्निराशि (aggi-rāsi < agni-rāsi) *m.* heap of fire, Ś. (शिव्य) *अग्निरासमुज्ज्वलतमग्निरासिअ* BñRi. 2.55.6.

अग्निराल (aggila < argala) *m.* [also अग्निराल] one of the eighty-eight *grahas*, AMg. तत्त्व खट्ठ इमे अट्ठासीति महम्महा पण्यत्ता, तं जहा — इंगाल्ल, ... अरुणे अग्निराले काले महाजाले SñraP. 20.8.

अग्निरालय (aggila-ya < agrima-ka) *adj.* the first, the earlier, Apa. सो य(३)ववार जु अग्निरालयं विंति सममेजे JinadaĀkhyā. II. v. 85.

अग्निराजा (aggilā < agnilā) *f.* name of a Brahmin woman, JM. सा अग्निराजा अडयता सा महिला भाविणी महापावा । नत्ता य मह रणणे PaumCa.(V.) 77.74; तस्स (सोमदेवस्या) अग्निरालय पुत्ता सिद्धिभूई वाउभूई य PaumCa.(V.) 105.20; तत्त्व य रामे सोमदेवसस महम्महा अग्निराले भाविण्य इवे पुत्ता अग्निराल वाउभूई VasaHi. 85.7; तेम परितोवण दो वि मया अग्निरालगमे दो वि जमसा जायव VasaHi. 86.16; Apa. अग्निराल नाम वंनणे दुहगिंसुममी देवि पत्तामं (जाय अग्निराली) SudCa.(N.) 6.8.1.

अग्निराल (aggilla < agni-mā) *adj.* first, at the beginning, JM. अग्निरालं महम्महा पट्टिमयाइ तदेव जगित्ता RñSani. 205; (दुमरे) नटिओ य धवलसुद्धिओ अग्निराले जाणवत्तमि SñSivKa. 409.

अग्निराल (aggilla < agni-mā = agni-mat) *adj.* possessing (the colour of) fire, a mahā-graha of that name (which are two in number), AMg. (महम्महा) दो अणा, दो अग्निराला, दो काळा Tñāpa. 95(2.3); तत्त्व खट्ठ इमे अट्ठासीति महम्महा पण्यत्ता, तं जहा—अडियाल्लए अरुणे अग्निराले काले महाजाले SñraP. 20.8 p.5.

अग्निरालण (aggi-varṇa < agni-varṇa) *adj.* having the colour of fire, Apa. थरिउ ताइ रुप्पिणि मण्डूउउ अग्निरालण जायउ सुद्धि पूसउ MahāPu.(P.) 71.15.5.

अग्निरालत (aggi-vanta < agni-mat) *adj.* possessing fire, Apa. दिवसुवरविणरकारणु लब्धुं रविणु व दीसइ अग्निरालतु JambāS.(Ca. 2.1.9.

अग्निरालितु (aggi-vi-yaddha < agni-vi-dagdha) *adj.* burnt by fire, JM. (वर्थ) अग्निरालितुअसमिन्ते मयुगम वस्यअग्निरालितु ... होइ विवागो सुह असुहो वा PavSāro. 850.

अग्निरालेस (aggi-vesa < agni-veśya) *m.* [also अग्निरालेसायण] [1 name of a sage (probably a descendant of Agni-veśa)] 2 name of the 14th day of a fortnight, AMg. अग्निरालेस उवसमे दिवसाणं हीति नामधेयज्जाइ Jambuddi. 7.117; ता एतेसि णं पञ्चरत्तणं दिवसाणं पञ्चरत्त नामधेयज्जा, तं जहा — अग्निरालेस उवसमे (दिवसाणं नामधेयज्जाइ) SñraP.[ĀS.] 147b.9 (comm. चतुर्दशः अग्निवेश्यः); 3 name of the 23rd मुहूर्त of a day, AMg. एतेसि णं तीसाणं मुहुत्ताणं तीसं नामधेयज्जा पण्यत्ता, तं जहा — गंधर्वे, अग्निरालेसायणे वक्खंते Samav. 30.3; गंधर्व, अग्निरालेस, सयवसहे आवसं न आगमे य Jambuddi. 7.122.3; 4 गोत्र name of the कृत्तिका constellation, AMg. पुम्सायणे य अत्सायणे य अग्निरालेस य Jambuddi. 7.132 (comm. p. 509 अग्निवेश्यः)

अग्निरालेसायण (aggi-vesāyana < āgni-veśyāyana) *m.* [also अग्निरालेसायण] 1 name of a sage belonging to that Gotra, AMg. सुहम्मं अग्निरालेसायणं जंबूतामं च कासवं Nandī. 23; देवे अग्निरालेसमे अग्निरालेसायणलोत्तेने पंच समसुयारं वाइ Kapp.(Th.) 1; 3; 2 one of the six followers of Cōḷala, AMg. सोमे कण्ठे कण्ठियारे अग्निरालेस अग्निरालेसायणे अज्जुणे गोयमपुत्ते (छ मिलायत) Viy. 15.1.6 (15.77)

अग्निरालेस (aggi-veśa < āgni-veśya) *m.* member of the Agni-veśa Gotra, JM. अग्नेयसु अग्निरालेसा विनेय AñgVi. 25.150.7.

अग्निरालेकार (aggi-sakkāra < agni-samskāra) [cf. Epic संकृत] *m.* cremation, JM. एतवई पंचसुववओ । ... वयं अग्निरालेकारा-इयं सुयत्ते विथ करणिज्जे CaupCa. 135.18; VijKevCa. 3.48; एतु सो नुह पई विवाणो ... मसाणं केऊण अग्निरालेकारो कीरइ ति KuvMāKa. 224.31; तओ गिहएविं आयरणावसओ अग्निरालेकारे वाय जं तात्स भोयणं रोयंतणं तं तस्सेव पत्तियाण होउं तदि दिणे तत्थेय अग्निरालेकारे ViMaPra. 79.15; Apa. मयहे अग्निरालेकारे विउ VāKa. 8.24.11.

अग्निरालेपभा (aggi-sappabbhā < āgni-saprabhā) *f.* 'bright like fire', name of a palanquin (of the Tīrthārthkara Vāsūpā-jya), AMg. एतेसि णं चउवीसए तिक्खराणं अउवीसं भोयाओ हांरता ... तं जहा । ... अग्निरालेपभां मय्यं ... अग्निरालेपभा जेव SamavPra. 224.

अग्निरालेप (aggi-samīva < āgni-samīpa) *n.* [v. Loc.] adv. in the vicinity of fire, Jñ. सोमिक्खएपराणं । अग्निरालेपे व पई विजेज नित्ते सु अजाणं SñraP. 333.

अग्निरालेपम (aggi-sambhama < āgni-sambhrama) *m.* commotion caused by fire, AMg. कहि णं मये मए अयमेवाहवे अग्निरालेपमे अमुयपुत्ते Nāya. 1.1.169; तव णं मया अयमेवाहवे अग्निरालेपमे सममुयपुत्ते Nāya. 1.1.171.

अग्निरालेपम (aggi-samma < āgni-sarman) *m.* 1 nomenclature derived from god Agni, AMg. से किं तं देवयणमि । अग्निरालेपमि जाले अग्निरालेपमि ... अग्निरालेपमे AyaOg. 286; 2 name of a Brahmin called Nāgadatta in the previous birth, JM. अग्निरालेपमो नाम वंनणुओ जाओ Erz. 25.3; Apa. नागदत्ताजीउ ... उववन्तु तहविहइ वसु वि विहइ गिहि युत्तामाणि । ... अग्निरालेपममि पयउ SaṅKuCa. 689.8; 701.7.

अग्निरालेप (aggi-sarāṇa < āgni-sarāṇa) *n.* fire sanctuary, a place for keeping the sacred fires, Ś. (विश्वता) (ताइ अउववत्स) अग्निरालेपं पविट्ठत्स Sāk. 42.11(4)

अग्निरालेप (aggi-saha < āgni-saha) *m.* name of a man (son of Agni-bhūti), Apa. पुत्तु अग्निरालेपे उउ वि विविधि विउ परिवावविधि अरलेविहि MahāPu.(P.) 95.7.8.

[अग्निरालेप (aggisaha) v. l. for अग्निरालेप Samav. 32]

अग्निरालेपण (aggi-sāmaṇṇa < āgni-sāmānya) *adj.* having Agni as a common (owner), (i. e. fire can deprive you of a part of it at any time), AMg. एवे खट्ठ अमयाओ । ... हिण्णे य जाव सावएज्जे य अग्निरालेपणं ओरसाहिणं रायसाहिणं ... अग्निरालेपणं ओरसादण्णे Nāya. 1.1.111; Viy. 9.33.42 (9.176)

अग्निरालेप (aggi-sāhiya < āgni-svādhika < āgni-svādhīna) *adj.* belonging to Agni, AMg. हिण्णे य जाव सावएज्जे य ... अग्निरालेपणं ओरसाहिणं Nāya. 1.1.111 (comm. अग्नेः स्वामिनश्च साधारणम्, (ĀS.) p. 51a.7) Viy. 9.33.42(9.176); Antag. 3.71.

अग्निरालेप (aggi-siha < āgni-sikha) *m.* 1 one of the Agni-kumārās, who, along with Agni-nāva, is a Bhavanapati, AMg. दो अग्निरालेपमि पञ्चत्ता, तं जहा—अग्निरालेपं जेव अग्निरालेपं जेव Tñāpa. 2.3.357(105); 4.1.122(257); अग्निरालेपमणं अग्निरालेपं अग्निरालेपं जेउतेउतेहि Viy. 3.8.3(3.274); Nāya. 2.3.11; JM. अग्निरालेप, अग्निरालेपं पुत्रसुवई वि जेउते DeveNaPra. 19; 2 name of the father of seventh Vasudeva, JM. इवर पयाव वंमो होउ—अग्निरालेप अ । अग्निरालेपं अ इउते वयं मणि अ वसुदेवे AvCu. 163a.2; 3 name of various persons : (i) a hypocrite (also called Aruṇa), JM.

अग्निसिद्धर

91

अग्नीकुलिंग

कुसुमपुरे अग्निशिद्धो खमओ णिगद्धओ य अन्नो ति UvPay. 486; (ii) a son of Agnihiti, JM. अन्नो अग्नि अग्निविहाभिहाणेण सिद्धेण सुमे -- सोशीण विट्ठ. Irz. 14.13; Apa. अग्नि अग्निशिद्ध सोसं-ज्जणे VaidhaCa. 2.18.4; cf. अग्निसीह.

अग्निविहर (aggi-sihara < agni-sikhara) *m.* name of a king of Vārāṇasī, JM. अग्नि दाहिणकुलं व वाणारसी ताम नगरी । तत्र य राया अग्निवि (v. 1. ९५) हरो राम VasuHi. 235.21.

अग्निविहा (aggi-sihā < agni-sikhā) *f.* 1 flame of fire, AMg. मुणिप्पु शयओ । समं हियप्पग्निविहा व वेवसा तवो य पण्णा य जसो य वट्ठ. Āy. 2.16.5(797); अत्तामि अग्निविहाओ पण्णात्ताओ, ते जहा -- वामा णामेणा वासावत्ता, वामा णामेणा दाहिणावत्ता, दाहिणा णामेणा वामावत्ता, दाहिणा णामेणा दाहिणावत्ता Thāpa. 4.271(289[12]); जहा अग्निविहा दिता पाउं दोह मुदुक्का । तत्र दकरं करे जे तारुणे समगत्ताणे Uti. 19.39; M. अग्नि अग्नि कुलं व वट्ठकुलं आवत्ताणअग्निविहा । ... दिसाअग्नि SetuBa. 1.5; फुट्ठीआवत्तामुदं तज्जेदं य वाणमुदत्त-ग्निविहा । ... षण्ण SetuBa. 5.28; 2 name of a plant, JM. जहा नेहि अग्निविहाओ मुदुमआदथाइं आणउण सासणं स उम्भावणा कया DasaveVr. (H.) 103a.8; 3 a kind of flower, M. (विदुपक) सुलगमग्निविह-मग्नासोम, फलं दुण्णं इदं तु रइवत्तदुपुणसस SthMañ. 2.18.

[अग्निविहाचारण] (aggi-sihā-cāraṇa < agni-sikhā-cāraṇa) *m.* a monk who goes through fire without harming the fire-beings, PavSaro. 601; comm. p. 1686b.12. not in Pkt. PSM.]

अग्निविहिल्ल (aggi-sih-illa < agni-sikhā-va) *m.* name of a king of Vārāṇasī, Apa. पवित्रमग्नि अग्निविहिल्लो सत्तिसहाओ तस्सि राज्ञो MahiPu. (P.) 67.14.6.

अग्निवीह (aggi-siha < agni-simha) *m.* 1 name of the father of the seventh Vasudeva, AMg. वट्ठुदीवे दीवे भरहे वासे इमीसे ओसंप्पणीय णव यदं ववामुदेयपितरो होथा । तं जहा ... महीह-अग्निवीह Thāpa. 9.19.11(672); SamavPra. 238; Tittho. 602; 2 chief of the Agnikumaras, AMg. चमरे वरणे तह ... हरिकंत अग्निवीह Jivābhi. 170b.13; Vij. 3.8.3 (3.274); Pannav. 2.40(187)

अग्निसेण (aggi-seṇa < agni-seṇa) *m.* 1 one of the twenty-four Tirthankaras, AMg. एवमं वामे ... चउवीसं तित्थगरा होथा ते जहा ... अग्निसेणं सुवे अग्निसेणं च नदिणेणं च SamavPra. 248[1]; भरहे य समवणिगो, एवमं अग्निअग्निसेणो Tittho. 316; JM. बालवेदं ... अग्निसेण ... वर PavSaro. 296; 2 a name derived from (connected with) Agni, AMg. से फि ते देवयणामे? अग्निदेवथाहि जाते अग्नि ... अग्निसेण अग्निदेवयण AnuOg. 286.

अग्निसेवण (aggi-sevaṇa < agni-sevana) *n.* warming oneself with fire, one of the 24 ātāraṇas (things or acts which are not allowed in a Jain temple), JM. तेरिच्छसंठावणं अग्निसेवण-रंधणपरिखणं (एमाईयमवज्जकज्जुओ वज्जे जिणिदालये) (comm. अग्निसेवणं शीतादौ सति) PavSaro. 434.

अग्निसेहर (aggi-sehara < agni-sekhara) cf. अग्निसिद्धर.

अग्निहुत्त (aggi-hutta < agni-hotra) Uti. 25.16. cf. अग्निदात्त.

[अग्निहुय] (aggi-huya < agni-huta) *m.* an ascetic who has thrown an oblation into fire, AMgD. 74; w. r. for अग्नी हुया Nirayā. 3.93]

अग्निहोत्त (aggi-hotta < agni-hotra) *n.* offering of oblation in the sacred fire, AMg. तत्र णं से सोसिं ... तिष्ठणसं-क्राव्यगद्विपग्निहोत्तमं होत्तमणे Nirayā. 99; JM. वग्ने चासइ गोयम

अग्निहोत्ताइ सुग्गहानसस । देयविहियं विहण्णइ दाणाइफलं च लोयम्मि ViAvBhā. 1640; समाहुत्ते अग्निहोत्ते माहणेण KaKoPra. 5.2.

अग्निहोत्तकुंड (aggi-hotta-kunda < agni-hotra-kunda) *n.* a vessel for offering oblation to the fire, AMg. अग्निहोत्तकुंडं पडिजागरेमाणे विहरिस्सामेति IsiBhās. 37.5.

अग्निहोत्तघर (aggi-hotta-ghara < agni-hotra-gha) *n.* a room where sacred fire is kept, fire-sanctuary, JM. एहरेणु-मइल्लण्णा मा मे उवहणइ अग्निहोत्तघरं PaumCa. (V.) 35.9.

अग्निहोत्तमुह (aggi-hotta-muha < agni-hotra-mukha) *adj.* whose chief part consists of offering oblations to the sacred fire, AMg. अग्निहोत्तमुहा वेया जह्मदी वेयसां मुहं । नक्खंताण मुहं भेदो वग्माण कायवो मुहं Uti. 25.16 (comm. अग्निहोत्तमुहकारिका । सा चेह 'कमंन्वत्तं समाश्रित्य दृष्टा मज्जावनादुतिः । धर्मध्यानाश्रिता कार्या दीक्षितेनाग्नि कारिका' इत्यादिरूपा परिगृह्यते । तदेव मुखं प्रधानं येषाम्)

अग्निहोत्तवाइ (aggi-hotta-vāi < agni-hotra-vādī) *m.* an advocate of fire-worship (by offering oblations), JM. जे अग्निहोत्त (v. 1. ९५) वाइ जयसोवे जे य इच्छंति SāyNi. v. 90.

अग्निहोत्तसाला (aggi-hotta-sālā < agni-hotra-sālā) *f.* fire-sanctuary, JM. अग्निहोत्तसाला; इल्लणं आणियं छीरवत्तसमिहायव-सुदिसिखं काळण KuvMāKa. 177.3-4.

अग्निहोत्तिय (aggi-hottiya < agni-hotrka) *m.* one who offers oblations into the sacrificial fire, JM. तह अग्निहोत्तियहिं मंतपवित्तिं मयुय्यइहिं । ... दुणिज्जमाणस्स जलणस्स SupāCa. 2.539.

अग्निहोम (aggi-homa < agni-homa) *m.* offering oblations into the sacred fire (specially) at the wedding ceremony, AMg. तत्र णं तेषुप्पुत्ते पोडिलं दारियं ... मज्जावेत्ता अग्निहोमं कारेइ Nāyā. 1.14.19; तत्र णं से सागरवत्ते ... सागरं दारियं मज्जावेत्ता, मज्जावेत्ता अग्निहोमं करावेइ । ... सुसायियाण दारियाण पाणिं मेष्ठावेइ Nāyā. 1.6.51; तत्र णं से दुवय राया पंच पंडवे दोवं च ... मज्जावेत्ता, मज्जावेत्ता अग्निहोमं करावेइ ... पाणिग्गहणं कारावेइ Nāyā. 1.116.167; तत्र णं से वेत्तमणे राया ... पुसंतं श्चुमरं देवदत्तं च दारियं पट्टं दुस्सेइ ... अग्निहोमं करेइ Vivā. 179; तत्र णं ... दिसाकुमाणी मत्तत्तरियाओ ... समिधाददुइं पविखवंति, पविख-वित्ता अग्निहोमं इरेति JambuddiSārā. 5.16.

अग्निहोमवाइ (aggi-homa-vāi < agni-homa-vādī) SāyNi. (PTS.) 152.9; cf. अग्निहोत्तवाइ.

अग्नीअ (aggiā < agita) *adj.* [also अग्नीत] who has not studied or learnt, ignorant (cf. गीयत्थ) [shortened form of अगीयत्थ], JM. अग्नीतो वि सुलब्धी मग्गइ, इअरे परिच्छंति KappBhā. 620 (comm. अगीतायोडपि सुलब्धिकाः सु प्रथमं (कायोत्तरं) पारयन्ति); न पि जग्गइ अग्नीओ उल्लसग्गववायं वेव UvMā. 400.

अग्नीगेह (aggi-geha < agni-grha) *n.* room where fire is kept, hearth, JM. सोड वव होय्यजुओ अग्नीगेहं व वावयसमओ । ... अग्नि वरो लाउं देओ ति NāPañKa. 5.2.

अग्नीजालण (aggi-jālana < agni-jvālana) *n.* the enkindling of the fire, JM. अग्नीजालण रयणा विविज्य परिभोग लोणपूजत्तं UvPay. 568.

अग्नीतावण (aggi-tāvaṇa < agni-tāpana) *n.* heat of the fire, JM. गरिओ य सिस्सि ज्जाओ । ... अग्नीतावणरहिओ कुहुनिवासण परिहीणो PaumCa. (V.) 63.46.

अग्नीकुलिंग (aggi-phuliṅga < agni-sphuliṅga) *m.* the spark of fire, JM. (जायं समसंसां सहसा) ... भिग्गयग्नीकुलिंगुदुद्धुत्त-फारण्णुदुधियं CaupCa. 188.13 (v. 109)

अग्नीबाण

92

अग्नेय

अग्नीबाण (aggi-bāṇa < agni-bāṇa) *m.* a fiery arrow, Apa. तिरि एकेह पलियडे (१३) पदहं अग्नीबाणु । नीसह जोवयपाहुणा जर खंडेही माणु ChaGā. 155.

अग्नीय (aggiya < āgneya) *n.* south-eastern quarter, JM. कपण्डे खरसले अग्नीय दुकरि निवदंटे VatthuSā. 1.13.

अग्नीवय (aggi-vaya < agni-pada) *n.* the front part of the house, veranda, JM. तो पहिजिया खेउं परसत अग्नीवय पवण-वेग । अग्निभतरं पविटो PaumCa.(V.) 16.64; (cf. कलउंउर(ट्टिओ) सो PaumCa.(V.) 16.70)

अग्नीसेण (aggi-seṇa < agni-seṇa) *v.* 1. for अग्निसेण [Sāg.]

अग्नीहर (aggi-hara < agni-grha) *n.* room in which fire is placed, hearth, Apa. तरुणिहि ... त्रिकिरवण किउ जल्लु सरणु अग्नीहरिहि (loc. pl.) SandeRā. 194.

अग्गुच्छ (agguccha < ?) Deśī. अग्गुच्छं प्रमेने Lakṣmi.(Gr.) 82 (p. 180) measured, known?

अग्गुज्जाण (aggujjāṇa < agrodyaṇa) *n.* the prominent garden or park, AMg. मिहिलाए रायहणीए बहिया अग्गुज्जाणसि सगडिसागडं मोरति Nāyā. 1.8.81; येपाए नयणीए अग्गुज्जाणसि विज-पालियं पट्टाओ ओयासह Nāyā. 1.9.46; हत्थिसीसुवस्तु नयसस बहिया अग्गुज्जाणे सत्तविधंसं करेति Nāyā. 1.17.16; JM. अजामतहाडुहाए य मरिऊणं तायेव नामे अग्गुज्जाणे सुलपगिऊसो उवणो ĀvTī.(H.) 190a.2.

अग्गेअग्निहपास (agge-aṇa-giha-pāsa < agre-tana-grha-pārśva) *m.* the front veranda of a house, JM. अग्गेअग्निहपासे गहेइ मेहं व खितं वा BhuvKevCa. 1155.

अग्गेअग्निवरिस (agge-aṇa-varisa < agre-tana-varṣa) *n.* immediately following year, JM. संवेदवत्तराति अग्गेअग्निवरिसअग्गेण BhuvKevCa. 1070.

अग्गेइ (aggei < āgneyi) *f.* [also अग्गेई, अग्गेयी] south-east quarter, AMg. एतासि णं दसण्हं दिसाणं दस नामवज्जा पवत्ता. इंदा अग्गेयी जम्मा य जेरणी वारुणी य वायव्या Thāpa. 720(10); इंदअग्गेयी (अग्गेई) जम्मा य जेरणी वारुणी य वायव्या Viy. 10.1.7 (10.4); अग्गेयी णं भेते। दिसा ति जीवा, जीवेदो जीवेदो पुच्छा Viy. 10.1.9 (10.6); 10.1.11 (10.7); 13.4.17 (13.53); 13.4.19 (13.53); JM. पच्चु, रसिपरसुहपट्टिअस एवा दिसा विवज्जेत्ता । इंदअग्गेईय व ठाएज गुरुसस गुणकलिओ OghaNiBhā. 276; सा पुण सुववोभदा दंदाए अहोरत्तं एवं अग्गेईए जमाए जेरईए वारुणीए वायव्याए सोममाए ईसाणीए -- एवंमेवेसा दसहिं वि दिसाहिं ... समण्ड ĀvTī.(H.) 215.1; अया अग्गेइ दिसा सेवासयमागयहिं व्व RsaPaṭh. 18.

अग्गेज्ज (a-ggejjha < a-grāhya) *adj.* unacceptable, AMg. तस्स णं वणसंजस्स बहुमज्जदिसमाण ... अजोगवत्तावेरं पणत्ति -- अजोगसाह-प्पसाहविट्ठे अजोगवताम-सुवत्तावि-अजोगज्ज-वण-विउऊवडसंवे Uvav.8.

अग्गेणीय (aggiṇiṇi < aggrāyaṇi) *n.* [also अग्गेणीय] the 2nd of the 14 Pārvas, which describes द्रव्य, गुण and पर्याय, AMg. अग्गेणीयस्स णं पुव्वस्स चोदसक्खं दुवाळउ सुखस्स पणत्ता (दिट्ठिवाए पुव्वगयं) Thāpa. 199; Nandī. 109(2); अग्गेणीयस्स णं पुव्वस्स चउदस वत्थ पणत्ता Samav. 14.3; से किं तं पुव्वगयं? पुव्वगयं चउदस-विहे पणत्ते, तं जहा उपायपुव्वं अग्गेणीयं Nandī. 109(1); SamavPa. 112; JM. अहवा जया अग्गेणीये विरिने अविणयस्थिअदायपुव्वे य पाडो जत्थ एतो दीवायणो भुंजति तज्ज दीमायणस्यं भुंजति ĀvCa. 600.9; वित्तियं अग्गेणीयं तत्थ वि सुव्वदव्वाण पज्जवाग य सज्जजीववित्तेसाण य अणं परेमाणं वणिज्जद वि अग्गेणीतं NandīCu. p. 75.22;

JŚ. अग्गेणीयस्स पुव्वस्स पंचमस्स वत्थुस्स चउत्थो पाडो कम्मवपडी णाम SaṭĀg. 4.1.45; अग्गेणीयं णाम पुव्वं ओदसण्हं वत्थुं SaṭĀg. 115.1.1.

अग्गेय (aggeya < āgneya) *adj.* related to fire, hence a kind of weapon, JM. अग्गेयं पहरणं नुरिंदिणं PaumCa.(V.) 12.126; एग्गेयियगज्जा जह वायव्याओ तदग्गेया । होउ चकयुगज्जा पाणिदियगज्जा-यनेति ViāVbhā. 1990 (2445); तद्वि न कुडुति इणिं अग्गेयाईण सत्थाण SurSuCa. 8.41; 8.43; तओ दुवासणेग व कोवाणजालिइहेण सुमरिवमयेवमत्थं CaupCa. 189.9; पुणो मुक्खं जेग अग्गेयत्थं Erz. 21.24; Apa. पहरणं मुवत्ति सु-गहणं खणे अग्गेयं खणे वारुणं PaumCa.(S.) 7.7.6; वायववाहणअग्गेयत्थं PaumCa.(S.) 8.8.4; तो एवन्तरं हवरडिवक्खे सव अग्गेउ गुवकु सइउक्खे PaumCa.(S.) 17.14.6; जुज्झिय एम सरेहिं अग्गेयहिं । वायव-वायव्य-अग्गेयहिं RiṭNe-Ca. 3.14.6; धणुपुणि संदिपि अग्गेयवाण MahāPu.(P.) 79.7.6; अग्गेय वरण वायव्य वाण निवदंति गयणे उज्जाडवाण PāNīCa.(P.) 11.7.11; 12.7.2.

अग्गेय (aggeya < āgneya) *adj.* south-east quarter, AMg. से किं तं अगावत्ताज्जाणो । अग्गेयं वा वायव्यं वा अणवत्तं वा अपपत्थं उपायं पत्तिता ते णं साहिज्ज जहा कुडुडी भविस्स, से तं अगावत्ताज्जा-गयं AṇuOg. 457; Apa. अग्गेय दिसं नदंति जेति । कुह जंगलु मदि-मंडउ मुअंति BhaviKa 52.1; अग्गेय ज्ञान पुव्ववारेण जेइय सोम दिसि-वायवेण PāNīCa.(P.) 3.10.2.

अग्गेय (aggeya < āgneya) *m.* a branch of वत्थ गोत्र, AMg. जे वच्छा ते सत्तविधा पणत्ता, तं जहा — ते वच्छा ते अग्गेया ते मितेया Thāpa. 7.33.

अग्गेयजोइ (aggeya-joi < āgneya-jyoti) *adj.* whose abode is Agni, i. e. the constellation क्षितिज, Apa. अग्गेयजोइ णरणाह-विगहि MahāPu.(P.) 64.5.7.

अग्गेयदिसाभाअ (aggeya-disā-bhāa < āgneya-disā-bhāga) *m.* a part of south-east quarter, JM. महाराय ! कहे कालचउदसीर गंतव्वं मत्त अग्गेयदिसाभाअ खणायतोव(कठं)संठियं महा भेरवं नाम मत्ताणं MaṇoKa. p. 12.6.

अग्गेयी (aggeyi < āgneyi) *f.* the south-east quarter, AMg. एवं जहा दसमणए अग्गेयी दिसा Viy. 16.8.2 (16.111)

अग्गेसर (agge-sara < agre-sara) *adj.* going ahead (a leader) [f. -rā, ri], Ś. (मययत्तिआ) किं अणवेव । अग्गेसरी होहि ति MālaMā. 1.0.73; (विदुपक) भो पंडितग्गेसर ! कइ पुण माणुसीए तस्से तिरवखणीसंभवो SubhaDha. 1.14.2; JM. देवि ! तुमं चिय अग्गेसरानि भुवज्जमि पुत्तंतीणं SupāsaCa. 2.61; जन्मण-मरण-जन्मवणे सो वेवग्गेसरो तत्थ NāPañKa. 2.12; Apa. पावक्रमे को नाम न ईसर । को उज्जउ न गइ अग्गेसर JambīSāCa. 10.5.10; अग्गेसरि सुखं तेउहो विविह भोय भुंजति थिय SudCa.(N.) 2.6.18; अग्गेसर मुणिवर देवसेणु GayaSūh. 2.11; केण वि णरवइ अग्गेसरेण, तंगहिय दीहकं वा करेण CandappaCa.(Y.) 6.9.8.

अग्गेदय (aggodaya < agrodaka) *n.* water at the peak of the high tide, AMg. लज्जणस्स णं समुदस्स सट्ठि नागसाहस्तीओ अग्गेदयं धरेति Samav. 60.2; Jivābhi. 3.733.

अग्घ (aggha < argha) *m.* [Vara.(Gr.) 2.7; Mārk.(Gr.) 3.70] 1 respectful offering, M. पविसत्तो चरणकमलाण पुरओ से अग्घो Līlī. 249; JM. सामयवय-दिग्गधो तं व पयडो सया पुत्रो Kumā-Ca.(H.) 1.49; पाणिय-तडमि विष्णा अजुण-सूरस्स दैतयं KumāCa.(H.) 1.65; 2 price, value, M. नमर कुमुमवपुञ्जिओ पञ्चकुवाणो

अग्र्य

93

अग्र्यविच

GāSaSa. 6.98; AMg. को दाणि तस्स सक्का वाडं अग्रं अग्र्यस्स Samth. 46; JM. अग्र्यस्स तु परिबद्धि ओत्तरणं व पुण सुब्बसंठणं AñgVi. 250.9; एस्सिं अग्र्ये वट्ठमाणे, एतस्स एतेण एस्सिं दिण्णं ĀvTī.(H.) 826a.10; मय्यहिल्लिखितमार्गं गयणा पयियंभए अग्रो GāRaKo. 250; cf. महत्त्व.

अग्र्य (aggha < arghya) *adj.* 1 valuable, expensive, excellent, AMg. अधिहरण-किरिया-पवत्तणा बहुविधं अणत्थं सहेत्ति ... अग्र्य-हुकोसए य सहेत्ति वणनमाणं Paṅghā. 2.12 (comm. reads अग्रं p. 38a.10); 2 meant as an offering, M. एणममियं कलमुत्तिवि-अग्र्यकमणेण व मुदेण GāSaSa. 3.56; सुरसुंदरीअरुमल्लवकुमुमसिंदोहसित्त-सिरकमलो (राधा) Līlā. 1105.

अग्र्य (aggha < argha) *m.* name of a central Viminā in the Saṅghakumāra and Mahendra heavens, DevaNaPra. 132.

अग्र्य- (aggha- < arh-) *v.* to be worthy of, to be suitable, Apa. संस्र कहुउ वेत्त विं कहुउ अग्र्य ववसाउ Hem.(Gr.) 4.385.

अग्र्य- (aggha- < ? -rāj-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.100; Trivi. (Gr.) 3.1.106; अग्र्य छत्तर रेहत्त विरायद सोएण सहइ PaṭṭaNa. 152] to look beautiful, to look to advantage, to develop a charm etc., M. अग्र्य ... उज्जलो वेत्तो GaudVa. 161; उइ अग्र्यंति जवानं अग्रमवंतीओ सीमाओ GaudVa. 588; 368; 415; 734; 779; 1134; अग्र्य जव-वणहत्तयं Līlā. 768; विदाविरमालत्त-मंवरं अग्र्यंति विट्ठाइ Līlā. 1095; 1128; JM. तुह भडा ... अग्र्यअ-रमा, छज्जिद-सिरकथा ... राइआ ते अ KumiCa.(H.) 6.63; पुरिसो नारी दि सथा सीअ-पवित्ताइ अग्र्यंति SīloMa.5.

अग्र्य (aggha < arghya) *n.* respectful offering hence respect, honour, M. अग्रं व देइ विवत्तापत्तं हत्थुउएण विआ Līlā. 1256; अग्रं वेज्जविलासो पुष्पाइ सहावरोएआ भावा MahāMañ. 45; १. (अग्र-सुया) फलमिस्स अग्रं उवहर Sūk. 9.11(1); (सखी) ता सखीओ दे होहिरुमुमचंदगगन्धेण अग्रवेण पज्जुवट्ठाइ VajjSaṅg. 2.15.8; (स्थान) अग्रहत्तं हं रोहिं अग्रं सिधं व देतो जअइ गिरिमुआआअंअकहाणं Kap-Mañ. 1.4 = PraPaṅg. 2.201; (पारियाधिक) उवहरअ अग्रमवट्ठि सज्जकण्णादिहीण सुत्तीणं CandLo. 1.8; (विष्णु) अग्रं अग्रं देव, वट्ठावीयसि RamMañ. 1.12(14); (सुभद्रा) हला उवणेहि अग्रं Subha-Dha. 2.14.1; JM. (सुहडा) अग्र्याइकवाओवा अवशणा वाविमाणा जं PaumCa.(V.) 64.22; सो लोवस्स अग्रं पटिच्छइ ĀvTī.(H.) 300b.4; मायवनिवत्तंअमुमसिधेण अग्रं व विररतो MaViCa.(G.) 18b.5(2); पुप्फेहिं तहा अग्रं अहत्ताणं कुणह ताओ TarLo. 145; Apa. मणि रथणं अग्रु लण वि तं जि ... गउ जलणिहि RītNeCa. 8.1.14; धरणिविलासिणिवाइ जिणहु अग्रु जं दिण्णउ MahāPo.(P.) 83.9.13; नररर! तीइ पार पटिरइआ अग्रु न को वि पावइ KaKoPra. 44.6; मा दुज्जण लोयहं अग्रु दिअ CandappaCa.(Y.) 3.5.3.

अग्र- (aggha- < argh- -- arh-) *v.* to be valuable, to have value or worth, AMg. तहउ जं सिरिदामगंडस्स इमे ... सिरिदामगंडे सयसहस्सइअं पि कलं न अग्रइ Nāyā. 1.8.59; इ सो सुत्ताय-धम्मस्स वलं अग्रइ सोलसि Utt. 9.44; सम्महंसणस्वणं नगइ एल्लुगुहरे लोए BhattaP. 68; JM. दासीओ गहाय अणत्थं विद्धिअति जअ अग्रंति ĀvTī.(H.) 829b.7; सो पुत्तेज मंडे गहाय गतो जाव तं परिमाणं ततो परेण मंडे अग्रति ति वाडं अग्रेण जाणि ओयणाणि पुवविज्जाणं सुंभ्रमति एसा खेतपुट्ठी ĀvTī.(H.) 827b.8; तह पि न अग्रइ अग्रो GāRaKo. 157; लवखमंते पि न य अग्रइ SusCa. 514; रुं पि उंशु अग्रइ ते पुत्त कलिम्मि अग्रविआ ChaGī. 103; JS. समसंअग्रयणं अग्रेहिं सुगहुरे लोए DānaPā. 33; M. चमत्तयाइ वीसं यअये वीएण मय्य अग्रिअसं

GāSaSa. 321 (Bhuv.) (W. 441); जह जह जण्यंति गुणा तह तह दोस अ संस्र फलंति GaudVa. 902; १. (विष्णु) दासीओ अग्रो (? पि) अग्रति दासीओ पूइअं ते RatMañ. 1.38(50).

अग्र्य (aggha < argha) *m.* an aquatic animal, AMg. लवणमइ अग्रि वेलेआइ ना ... अग्र्य वा सिहइ वा Jivābhi. 3.782 (comm. आग्राओ मत्तल्लच्छविनेआ : अह न वृत्तिअ p. 321a)

अग्र्यकंड (aggha-kanda < argha-kāṇḍa) *m.* part of a book in which the value (of objects) is decided, JM. अग्र्यकंड-मादिहिं गेहिं इमं द्रव्यं विद्धिअहिं, इमे वा किअहिं NisCa. III. 400.26.

अग्र्यखय (aggha-khaya < argha-kṣaya) *m.* loss or decrease of value, JM. अग्र्यखयं जसं वा दूसा पुण्णादियेणं AñgVi. 251.30

अग्र्यजलोह (aggha-jaloḥa < arghya-jalaugha) *m.* offering of water (in the course of worship), Apa. अग्र्यजलोह विहिय सिगारिं सिनु सुअणमणं सिगारिं BhaviCa. 80.2.

अग्र्यजलि (agghajali < arghājāli) *m.* a handful of water (for worship), Apa. सुरसंअग्रहिं अणिट्ठियं कअंअजलिं तरेवि र्मुट्ठियउ NāyCa.(P.) 5.12.13; गउकुमुमहंहेहिं अग्र्यजलिं व पयसइ SudCa.(N.) 7.8.18.

अग्र्यथडि (aggha-thaḍi < argha-ṭṭha argha-samūha) *m.* heap of valuables, (saleable things), Apa. इहेविणु सुगयण-णिहि अग्र्यथडिहिं विपत्तिं । अहिं संखाइं विहाणु पर फुक्किअंति न भंति PaDo. 151.

अग्र्यपंकज (aggha-paṅka-a < argha-paṅka-ja) *n.* a lotus for offering, M. पुरइओ लोउरुआपडिआसंअंगोरिसुहअं । गहि-अग्र्यपंकजं विअ संखासल्लंअलिं गहइ GāSaSa. 1.1.

अग्र्यपात्र (aggha-bhāṇa < argha-bhājana) *n.* a vessel used for offering, १. (भासुवती) हला तमलिइ उवणेहि मे अग्र्यपात्रं VajjSaṅg. 2.14.8.

अग्र्यप- (agghava- < ? -pī-) *v.* to fill, to fill up, to complete, [Hem.(Gr.) पूरेपयाउणोओहु-गहुमाहिरेमा 4.169; Trivi. (Gr.) 3.1.106]

अग्र्यप- (a-gghava- < ā-khyāpay- -- ā-khyāpya-) *pass.* caused to be told, AMg. से ति ते समसयत्तवसा ? जअ जं अग्रमए अग्र्यजति (v. 1). अग्र्यजति p. 191, FN. 9) पणअजति AnuOg. 522; 523.

अग्र्यवत्त (aggha-vatta < argha-pātra) *n.* vessel used for offering, M. कुमत्ताहिवेण वीसइ - तिथसाण ... अग्र्यवत्तो व सल्लिअ-णिही GaudVa. 1016; सो तेण गहसुणिणा सो सया अग्र्यवत्तसल्लिणेण । अहिलिनिऊण अणिओ Līlā. 1160; Apa. सुअणमवत्तं सपुणंसपुणं (पंरूण) धातं निगया देव्या सोमगावा JasCa. 4.17.18; मुट्ठवकुमुपायइ -- अग्र्यवत्तु पवत्तियमउ JasCa. 4.17.25; देवय नामिअ मुदंअणिअ । गहिय-सवत्त ... अहिल्ल ररमणओ सुमुहिय NāyCa. 6.1.9.

अग्र्यविच (agghaviya < arghāpita - arghita) *adj.* (ppp.) 1 priced, valued, JM. जह न खाइवा तउआ अग्र्यविह तुमं तओ अग्र्यविहसु तइया आगथा DasaveTī.(H.) 61a.7; 2 honoured, respected, AMg. वजिउं निअनुओए मुरलोए सुरदिअमिअग्रविअ AnāPad.(V.) 769; M. विरिदि पि अयाणता लोया आपहिं मारवयविआ GāSaSa. 104(W. 191); अरिअअमअग्रविआ साइअजीअपरिओ सुरसं पत्ताओ SetoBa. 14.19; 11.19; तुह अत्ताणं विआ वअंति जडा पटु पडिअ GaudVa. 717; JM. तं वेव काणणं ... सहसिअ-गरवइ-चिर-दिण्णंसण-पसाय-मारवयविअ KuvMāKa. 23.6; तसि विवाराणइरिअकुपअग्र्यवत्तल्लअग्र्यविचं

... कंचुयं VajLag 595; निष्ठो ... अर्धित्वगुणगारव्यविओ जइधम्मो CaupCa. 331.17; इदं देवतो ... अग्घविअनेउकुं तु ... कामिणीयगजलण-पावणो KumāPra. 111.18; 299.13; ते नियमद्विदेवो कुणति कल्लं गुणवविधं MañKa. 1.15.

अग्घविय (agghaviya <? pūrita, pūṛṇa) *adj.* (ppp.) fulfilled, satisfied, JM. एवं नि-कुणं नरवइवा वम्महो तइयविओ SupāCa. 4.54; अग्घविअवम्महाओ (रामाओ) को अग्घाउड सिग्गेण KumāCa. (H.) 7.14.

अग्घमकार (aggha-sakkāra < arghya-sakkāra) *m.* honour (shown) by offering, JM. धर्मिओ य तइय मरे गइयवत्तकारेण अम्मय-पणं SamāKa. 77.17.

अग्घा- (a-gghā- < ā-ghrā-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.13] to smell, AMg. गंध अग्रासीते सुमिणे मरति Thāpa. 3.298; गंध अग्घाइ-स्तामीते सुमिणे मरति Thāpa. 3.299; नो मन्थयंति अग्घा Nāyā. 1.1.48; गेयंते पुट्टे, पट्टिइइ गंधां अग्घा Pannav. 15.42(992.33)

अग्घाइअ (a-gghāia < ā-ghrāyita = ā-ghrāta) *adj.* (ppp.) smelt, M. विट्ठा वृथा अग्घाआ सुग GāSaSa. 1.97; JM. अग्घाइओ य कमलण ममलो गंधो CaupCa. 139.30; तओ ताण समइच्छिऊण अग्घाओ उत्तमं JinadaAkhya. II. 67.29; ताव निमुओ सारसवो अग्घाओ अविदपरिलो Erz. 20.28; Apa. अग्घाउउ सुअं मयपरिमउ BhaviKa. 67.2.

अग्घाइऊण (a-gghāiūna < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.* having smelt, M. अग्घाऊण सीने पयम-वन्धुइया सुमासत्ता Līlā. 1280; JM. अग्घाइऊण य मे सीसे अग्घाऊण तो ताओ TarVaKa. (Bha.) 57; अग्घाऊण सुमिरे मवस पणामे ते कुलमविट्ठ TarVaKa. (Bha.) 39; Apa. अग्घाउउ ... अग्घाइऊण जगु णाउड Chakkammu. 3.3.2.

अग्घाइय (agghāiya <? rājita) *adj.* (ppp.) decorated, shining, Apa. को तु पुअणि कल्लं आयउ दीमहि पग्गुणगहि अग्घाउड BhaviKa. 261.3; जणहिहि पुअणुणिहि अग्घाउड BhaviKa. 291.6.

अग्घाइय (a-gghāiya < ā-ghrāya) *ger.* having smelt, AMg. गाणिदिण अग्घाइय गंधाणि अमग्गणपावकाइ Paṇhā. 10.16.

अग्घाइरो (a-gghāirā < ā-ghrānāsīlā) *adj.* (f.) one who smells, M. सममरकमग्घाओ वारिअरामे ! तइनु एहि GāSaSa. (W) 886.

अग्घाइवि (a-gghāivī < ā-ghrāya) *ger.* having smelt, Apa. अग्घाइवि ते दग्गेषु जाइ णणणु पवुत्तु ससुअसइ Chakkammu. 3.3.3; अग्घाइवि णाउड लोओ Chakkammu. 3.10.9; 3.5.7; 3.14.9; 3.14.11.

अग्घाउं (a-gghāuṃ < ā-ghrātum) *inf.* in order to smell, AMg. नो लुका ण गंधमग्घाउं णालाविसुअमयं Āyār. 2.15.74(790.3)

अग्घाणऊण (a-gghāeūna < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.* having smelt, JM. अहिणवअवमं अग्घाणऊण मूहमणहियया PaumCa.(V.) 11.116.

अग्घाड- (agghāḍa <? pūraya-) [Hem.(Gr.) 4.169] *v.* to satisfy, to fulfil, JM. अग्घविअ-वम्महाओ (रामाओ) को अग्घाउड सिग्गेण KumāCa.(H.) 7.14.

अग्घाड (agghāḍa <? = apāmārga) *m.* [cf. agghāḍa in Marathi] the plant Achyranthes aspera, अग्घाओ अगामाओ: DeNāMā. 1.8.

अग्घाडग (agghāḍaga <? = apāmārga-ka) *m.* the plant Achyranthes aspera, AMg. गुच्छा अग्घविइ पणत्ता, तं जइ — लण-

वाण-कास मइग-अग्घाडग-साम-सिंदुवारे य Pannav. 1.37(4) [1.42] [JāS. v. I. अग्घाडग]

अग्घाण (agghāṇa) Deñ. *adj.* satisfied, content, अग्घाणो अग्घाओ वित्तमि DeNāMā. 1.19; परिसलपणग्घाओ व्व अगिहसमीरणो शिवइ DeNāMā. 1.19. (comm.)

अग्घाय- (a-gghāya < ā-ghrāy-) *v.* to smell, AMg. घाणओ जीवा मणुणामणुणायं गंधां अग्घायइ Āyār. 2.15.73 (790.33); नो मन्थयंति अग्घायइ Nāyā. 1.1.48; आता वाणियण पांसति, तेसि गंधं अग्घायंति Nāyā. 1.17.15; मे ... पुरिसे अग्घातं गंधं अग्घाइजा Nandī. P. 25 FN. 1; से जहावाण केइ पुरिसे अग्घातं गंधं अग्घाइजा Nandī. 58(2); JM. अग्घायने ति वा वृथा अ-साएति ति वा पुणो AngVi. 83.6; अग्घादिति ति वा वृथा AngVi. 84.16; ता वणगहननिकुंजे अग्घायइ इम्महं गंधं VijKeCa. 1.49.

अग्घाय (a-gghāya < ā-ghrāta) *adj.* (ppp.) which is smelt, touched, [निधजं अर्धिविअं च अग्घायं PaṇLaNā 497] M. (तणु-मज्झणं) कुसुम-एण सुहिगा अग्घायण व गिमिलिआइं मुहाइं SetuBa. 6.89; JM. इडाणि मयया णामाइया अग्घायं (नेलोकं) VasuHī.(M.) 67.20.

अग्घाय (a-gghāya < ā-ghrāya) *ger.* having smelt, AMg. से निकखू वा निकखुणी वा ... अन्नगंधाणि ... अग्घाय - तत्थ ... मुच्छिइ, गिद्धे Āyār. 2.8.105(373); JāS. विसुअकपयग्घाय मरो गिरयं च सवत्तो BhaAra. 1355.

अग्घाय (a-gghāya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) called, told, JM. वलभं देणग्घाया भगति सावय वयं तवमिस्स ति ViĀvBhā. 2384.

अग्घायंत (a-gghāyanta < ā-ghrāyanta = ā-jighrat) *adj.* (pr. part.) [f. °yanti] [also अग्घाअंत, अग्घाअंतअ] one who smells, M. गंधं अग्घाअंतअ पक्क-कल्लं ... आससु पइअजुआणअ GāSaSa. 566; उज्जण-कुसुम-सीरोह-सीयलं पणं अग्घायंती Līlā. 477; सुमधिइ पुणं ... अग्घाअंतो कीळ ते शोकवुत्तओ देओ MahāMañ. 24; JM. (भरओ) अग्घायतो कुसुअं अग्घुत्ततो व्व मयइइ KumāCa.(H.) 6.10.

अग्घायमाणी (a-gghāyamāṇī < ā-jighranti) *adj.* [f.] (pr. part.) one who smells, AMg. सा चारिणी देवी ... अग्घायमाणी ... आहिइइ Nāyā. 1.1.67; घण्णाओ ताओ अम्मवाओ जाओ ... सिरिदासगं ... अग्घायमाणीओ इहलं विंति Nāyā 1.8.30.

अग्घारिहा (agghāriha < arghārha) *adj.* [f.] worthy of honour, JM. तइ तुह वि तहाविहनिवमणुगेहि अग्घारिहाए लोगमि ViMāPra. 72.28.

अग्घिया (agghiya < arghita) *adj.* (ppp.) 1 precious, valuable, JM. जे वत्थं जमि इस्समि, इहलं अग्घियं च जे जत्थ। तं खेत्तजुअं कसिं NisBhā. 951; 952; अग्घियं नाम वडुमोहं NisCu. II.94.5; 2 honoured, worshipped, sacrificed, JM. अग्घियं जणवत्त SamāKa. 202.8.

अग्घिय (agghiya <? = rājita) *adj.* (ppp.) adorned with, M. (तुह भइ) अग्घिववम्मा, अग्घियसि-क्कया ... राइआ ते अ KumāCa. (H.) 6.63.

अग्घेऊण (agghēūna < arghayitvāna = arghitvā) *ger.* having honoured, decorated, JM. एओ आसकिसीरो ... पहाए अग्घेऊण बाहियारि नीओ Āvṛā.(H.) 261a.11.

अग्घेऊण (a-gghēūna < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.* having smelt, JM. सिद्धेणो थेमोसहिगंधमवेऊण SamSat.(H.) 142a.10.

अग्घोदअ (agghodaa < arghodaka) *n.* water used for

offering, Ś. (अनसूया) जाव अहं अग्योदअं उवकप्पेमि Śāk. 39.18(4)

अघ (agha) *n.* sin, an abominable thing, JM. जिणउ कलिं अघ-विणिअं पुणिअसिं नुणिअ-गुण-गणा धुणिआ । इदेहि वि जय-पुणणी सुअ-देवी सयल-अघ-लुणणी KumāCa.(H.) 7.69; Ś. (विदूयक) अवं बम्हणमावं PratiYau. 3.1.27.

अघ (agha-agādha?) *m.* name of a lake, (deep), AMg. वेभारस्स पव्वयस्स अहे एत्थं णं महं णमे हरए अघे पणसे Viy. 2.5.27 (2.112) (comm. अघेति अघाभिधानः)

अघट्ट (a-ghatta < a-ghrṣṭa) *adj.* (ppp.) unpolished, AMg. जज्जमणिं अघट्टं वा थिरं वा मेत्तिदिणीतलं IsiBhūs. 45.31.

अघट्टणा (a-ghattana < a-ghrṣṭana < a-gharṣṇā) *f.* not rubbing out, not extinguishing, JM. अघट्ट (अउड डइ) स्यंकरणं, अघट्टणोववखडमहाउं KappBhū. 1957 (comm. उपसृक्ते च भक्ते उल्लुकाणां घट्टना न कर्तव्या)

अघट्टंत (a-ghattanta < a-ghrṣṭanta < a-gharṣat) *adj.* (pr. part.) not rubbing, JM. कट्टुगंधजणणद्धा, जिधे नासं अघट्टंतो KappBhū. 499 (comm. नासान् अगम्यन्तु तं लेखं दूरम्यो जिघ्रति)

अघट्टियमम्म (a-ghaṭṭiya-mamma < a-ghrṣṭa-marman) *n.* vital place which is not rubbed, JM. सच्चममट्टियमम्मं ... सर्वं भासेज्ज मइपुवं DvāKu. 4.21 (comm. चालितं प्रकाशितं ममं)

अघडा (a-ghaḍa < a-ghaṭa) *m.* not a jar (not having the nature of a jar), JM. (पडिमहो उ अकारो) निदरित्ठं अघडोय KappBhū. 817.

अघडंत (a-ghaḍanta < a-ghaṭamāna) *adj.* (pr. part.) not happening, not forming, M. अघडंत-भुम-अ-णिगमओ पल्लव-भवन-विरलाओ (रथाओ) GauḍVa. 687; Apa. अघडंतु वि अं पुत्तेहि वुत्तु, सुकलेहि तहिं वि पुणु विणुणु जित्तु DhamPar. 9.18.1.

अघडंतघडण (a-ghaḍanta-ghaḍaṇa < a-ghaṭamāna-ghaṭana) *n.* accomplishment of an impossible thing, JM. अघडंत-घडणपट्टयाणं वि व रुज्झं न कम्ममाणं MaViCa.(G.) 13b.1(2)

अघडंतय (a-ghaḍantaya < a-ghaṭāntaka) *adj.* which ends with non-formation, Apa. अघडित्त अघडमाणु अघडंतउ खणिं खणित्त खणंतरंभंतउ ... सवु गिरत्थु वडद्धं सासणु PaumCa.(S.) 35.5.8.

अघडमाण (a-ghaḍamāna < a-ghaṭamāna) *adj.* (pr. part.) improbable, not happening, JM. अघडमाणटिक्कस्याणि य अणवख-वस-विगय-निरो । यत्तथेइ अणवखवहुलो नियमिरे खल्लंकारि MaṇoKa. 39.12 (p. 212); Apa. अघडित्त अघडमाणु अघडंतउ ... सवु गिरत्थु वडद्धं सासणु PaumCa.(S.) 35.5.8; इव अघडमाण लोइय पुराण सच्चइय(थ) ते वि गणहि अमाण DhamPar. 9.18.9.

अघडमाणय (a-ghaḍamāna-ya < a-ghaṭamāna-ka) *adj.* (n.) not happening, JM. सो पुण जइ केणावि अघडमाणयं पर्यविज्जेतं निसामिं MaṇoKa. 39.8; जो अघडमाणयं पर्यविस्सइ तं राया दंहेण इडिस्सइ MaṇoKa. 39.26.

अघडिअ (a-ghaḍia < a-ghaṭita) *adj.* (ppp.) [also अघडिय] which has not happened, M. अघडिअपरावलेवा अह अह गलअंतण विहंति GauḍVa. 976; (नान्दी) अघडिअयणताउणं णिं णमह अणंग-रईय मोहणाइ KapMañ. 1.2; Apa. अघडित्त अघडमाणु अघडंतउ ... सवु गिरत्थु वडद्धं सासणु PaumCa.(S.) 35.5.8; अघडियउ धडधइ दिण्णदिहि, विइडावइ मयडित्त दुट्टुमिहि JambāSūCa. 8.9.6; वडद्धि य अघडिय लोय (१९) अग्याणइ DhamPar. 6.19.4.

अघडियरूप (a-ghaḍiya-rūpa < a-ghaṭita-rūpa) *adj.* [for अघडियरूप by attraction?] in the unwrought form,

JM. (वहूपिण्या दिवं) भाराण सयसहस्स अघडियरूपं सुवण्णस्स SamarKa. 80.9.

अघडंत (a-ghaḍanta < a-ghaṭat < a-ghaṭamāna) *adj.* not happening, M. भवणंतरमुप्यंतं अघडंतकुमुहणिगमं वलइ वलं SetuBa. 12.89.

अघण (a-ghaṇa < a-ghana) *adj.* not compact, not thick, AMg. अघाणअ विगमणे द्वाया सट्ठा णिया पुणो होइ Piṇṇi. 175.

अघणकुट्ट (a-ghaṇa-kutṭha(ḍa) < a-ghana-kūṭa) *adj.* having a thin (not firm) wall, AMg. अघणकुट्टे(ḍे) अवावाडे गामवहि ... उज्जाणवरे ठायइ Ār.hPaḍ.(V.) 390.

अघमं (a-ghaṇam < a-ghanam) *adv.* (holding the cloth) not firmly, JM. पसिद्धिं अघमं अतिरायं च OghaṇiBhū. 164.

अघत्त (a-ghatta < a-ghāṭya) *adj.* not fit to be killed, AMg. तेमिं च णं तसयायंति उववण्णणं ठाणमंयं अघत्तं Sūy. 2.7.11 (847); 2.7.16(852)

अघस (a-ghasa < a-ghrṣa) *adj.* [cf. वृषु RV. 1.14.2] not rubbed, JŚ. अरसे समे असुमिरे ... सुमिसंवारो BhaĀrā. 641; अभिसुआ असुमिरा अवता ... गिसीहिया BhaĀrā. 1969.

अघा (agha < a-ghāṭā or hrada) *f.* JM. अहलोगमम-अमसइ हेट्टओ नद्धिओ खित्तं KappBhū. 675; गदवणो अहाओ हेट्टा अवाउवाइ, उल्लं गिणिहवय-वयणा KappBhū. 676.

अघाड (a-ghāi < a-ghāṭin) *adj.* which does not destroy or hinder (the natural qualities of the soul), JM. फट्टुमणिदेसो ति सर्वयस्सयाउणं KamPay. 2.44; विमं इअ देसयाइ य अघाई Say.(D.) 14; अय ईय (अघाईणो) ठावं पडुव भणिओ धिसेलोय PañSārā. (C.) 43 (p. 183a)

अघाडकम्म (a-ghāi-kamma < a-ghāṭi-karman) *n.* karman which is non-destructive (of the qualities of the soul), JM. वाससहस्रपुत्ता विवसिअंतो अघाडकम्मणं (डिइयंथो) KamPay. 5.53; JŚ. जोम्मि य अत्ताणि अघाडकम्मणि PañSārā.(Dig.) 3.8; होहिति जोइरमि अघ इअकम्मणि सुमिसणि BhaĀrā.(V.) 532.

अघाडय (a-ghāi-ya < a-ghāṭita) *adj.* unhurt, Apa. (जारइ) एवहिं नहिं नति अघाडयाइ MahaPa.(P.) 81.17.4.

अघाड (a-ghāḍa < a-ghāṭa) *m.* without premature death, without death caused by external causes, JŚ. पाइण अवाइण व पडिइं चाणं वत्तमिदि GomSā.(K.) 58.

अघाडदेह (a-ghāḍa-deha < a-ghāṭa-deha) *m.* non-obstructive body, JŚ. पाइसीरं वृत्तं अघाडदेहं वृत्तं तुमुं GomSā.(J.) 183.

अघादि (a-ghādi < a-ghāṭin) *adj.* non-destructive, JŚ. ताणं पुण धादि ति अघादि ति य होति सण्णाओ GomSā.(K.) 7; 9; KamPay.(N.) 7; आउय धामं सोइं वेयणियं तह अघादि (कम्म) ति KamPay.(N.) 9; धादी वि अघादि वा गिस्सेत्तं पाइण अघाडो KamPay.(N.) 18.

अघादिकम्म (a-ghādi-kamma < a-ghāṭi-karman) *n.* non-destructive karman, JŚ. दुविहाणि कम्मणि धादि कम्मणि अघादिकम्मणि च व ... वेदयिअ-आउणान्न-भोदाणि अघादिकम्मणि Sāṭṭg.(Dhavaṭi.) 7.62.4.

अघादिचरिस (a-ghādi-carima < a-ghāṭi-carama) *adj.* (occurring) at the end of non-destructive karmas JŚ. धामनिय-धियित्तओ विमं पडिइं अघादिकम्मिहि GomSā.(K.) 17; KamPay.(N.) 18.

अंकण

97

अंकित

(comm. अङ्कणं सप्तम्यःशलाकायाःङ्कणम्); JM. सत्त्वदेवहर्षधण्डण्डण... तिरियगणतो अम्भविनां AvTi.(H.) 588a.13; जे डहणं कणताडण ... दुप्पसतायरोगता KuvMāKa. 64.7; 30.31; दमयं कणवाहणाईयं (दुप्पसं तिरियगणं पडिअं धइ) KaKoPra. 34.1; मा ... न्ह खल्लतासुंयं कण्डहं कणवेवगणयाई Jinada Akhya. II. v. 204; तिरियसे वडहं धण्डहं कणवाहणाभिहया (जीवा) MaViCa.(G.) 10b.12(2); नेल्लण्डहं कणं कण ... बंधगादिउपवोदयतिरियं JambūCa.(G.) 4.28; Apa. तिरियसु ... डहणं कणमाण ... पयसु सहेह दासं पिंस PaumSiCa. 4.171; 2 marker, characteristic mark, AMg. (सो पिच्छइ) ... सरे ... अंकणं जोडसत्त Kapp.(J.) 39; M. सोहण लहियसिओ ... सहच्छी कणयं कुंमुं कणसत्त KaṇṇVa. 3.19.

अंकण (aṅkaṇa < aṅgaṇa) *n.* court-yard, Ś. (विहृषक) अहं ... फलिहं कणं गंतु पटुते CandLe. 2.9.3.

अंकणस्थली (aṅkaṇa-tthali < aṅgaṇa-sthali) *f.* court-yard, M. सु देवईयओ ... विअरेहं पटुसं कणस्थलीअं KaṇṇVa. 3.38.

अंकण (aṅkaṇā < aṅkaṇā) *f.* branding, AMg. आत्मगण ... ते ज्ञानं वहुई मुहवोदि ... अंकणहि विअरता ... रणो उवोति Nāya. 1.17.33.

अंकदास (aṅka-dāsa) *m.* servant for the child, JM. वाहावेम अवसं खेयं तं अंकदासु व्व SamSat.(H.) 217b.10.

अंकधर (aṅka-dhara) *m.* [also अंकधर] moon, AMg. ते णं सणुथा चक्कं धरं कल्लयणं कियतका Tand. 66; सगनगरसगरसागरचक्कं धरं कल्लयणं कियतका Jivābhi. 3.596.

अंकधारी (aṅka-dhāi < aṅka-dhātri) *f.* a wet nurse who fondles a child in her lap, AMg. महावीरे पंचधातिपरिउं, तं जहा ... अंकधारी Ayā. 2.15.14; अट्ट अंकधारीओ Viy. 11.11.50 (11.159); पंचधारीपरिअहि (... अंकधारी) Nāya. 1.1.82; 1.16.36; से दाए ... पंचधारीपरिअहि, तं जहा ... अंकधारी Vā. 47; पंचधारीपरिअहिसे ... अंकधारी RāyPa. 804; JM. जया भगवता जियं पणीतं तदा विभावाणु-स्वा पंचधातीओ आणी तं जहा ... अंकधारी य NisCa. III.404.2.

अंकपरंपरा (aṅka-paramparā) *f.* series of laps, JM. (सरंग-वद्या) अंकपरं वृत्ता अम्मापिदमस्यपयमेणं TarLo. 112.

अंकपाय (aṅka-pāya < arka-pātra) *n.* a vessel of white marble, AMg. जे भिक्खु ... अंकपायणि वा संलसायाणि वा ... करेति, करेते वा सासजति ... ते सेमणि अवज्जं चाउम्मासियं परिहारद्वयं उवोसियं Nis. 11.1, 2, 3.

अंकबंधण (aṅka-bandhaṇa < arka-bandhana) *n.* the string of marble (to tie the vessel), AMg. जे भिक्खु अयवंधाणि वा ... अंकबंधाणि वा ... बंते, बंते वा सासजति ... ते सेवनाणे आवज्जं चाउम्मासियं परिहारद्वयं उवोसियं Nis. 11.4, 5, 6.

अंकमय (aṅka-maya < arka-maya) *adj.* made of or inlaid with white jewel, AMg. अंकमयकणपकुटसवणिज्जयुभियगा RāyPa. 130; गण मणिमणं थंडी अंकमयई पत्ताई Jivābhi. 3.435; अंकमयकल्लणं ... गणरुवधारीणं देवाणं दक्षिणं वलं पटिअंति Jambuddi. 7.178.

अंकमुह (aṅka-muḥa < aṅka-mukha) *adj.* having (the shape of) the front part of the Padmāsana, i. e. a semicircular arch, Ś. अमंतरमि वाहिं अंकमुहा ने नुरणसंठाया (गिरे) TiloPaṇ. 4.2533; 2550.

अंकमुहमथिय (aṅka-muḥa saṇṭhiya < aṅka-mukha-saṇṭhita) *adj.* having the shape of the front part of the Padmāsana, i. e. a semicircular arch, AMg. अंसी अंकमुहसंठाया वाहिं सगदुदीमुहसंठाया (तावकंयसंठाई पणत्ता) Jambuddi. 7.31; 33; अंती P.D.13

अंकमुहसंठा वाहिं सत्थीमुहसंठा (तावकंयसंठाई पणत्ता) SūrPa. 4.3; 4.6; 7.

अंकय (? अकय) (aṅkaya (? akkaya) < akṛta) *adj.* (ppp.) unprecedented, not happening before, Apa. जइ इक्क हि पावीसि पय अंकय तोडि कीसु PaDo. 177.

अंकयणा (aṅka-yaṇā < aṅka-racāṇā) *f.* arrangement of numbers, JM. गिहियगणणे । तं च (भंगसंयं लीयाळं) विहिणा इमेणं विविधं अंकयणाए SāDhaVi. 73.

अंकलिपि (aṅka-lipi < aṅka-lipi) *f.* number-script, one of the 18 scripts, AMg. बंणीए लिपीए अट्टरसविहं लेखविहाणे पणत्ते, तं जहा ... अंकलिपि, गणिवलिपि Samav. 18.1; Pannav. 1.93(107)

अंकवडैसय (aṅka-vaḍeimsaya < aṅkāvatāmsaka) *m. / n.* [also अंकवडैसय, अंकवडैसय] pinnacle or finale made of white marble, AMg. ईपाणे गणं कप्पे पणत्ते तत्थ णं जाव पंचवडैसया पणत्ता, तं जहा ... अंकवडैसय, फलिहवडैसय, रयणवडैसय, जायरुववडैसय Viy. 4.1.3(4.3); नेलि णं (विभावाणं) पंचवडैसया पणत्ता, तं जहा अंकवडैसय Pannav. 2.51(198)

अंकवाणिय (aṅka-vāṇiya < aṅka-vāṇij) *m.* a dealer in aṅka jewel, AMg. से जहानामए अंकवाणिया इ वा संलवाणिया इ वा ... णो सम्मं पंच पृच्छंति RāyPa. 737.

अंकवाली (aṅka-vāli < aṅka-pāli) *f.* embracing, M. सहि ... अंकवालीसहीए गिबिडाए हारो गिबिआओ विअ KāvyaPra. 163.1.

अंकहर (aṅka-hara < arka-dhara) *m.* the sun, Apa. किं वसितं अंकहर ओवइ समविसमाई ChaGā. 141.

अंकगय (aṅka-gaya < aṅka-gata) *adj.* 1 sitting on the lap, JM. अंकगयसाहरो गोसुगहो सुणइ जिगविदसत्त ... वाणि CaupCa. 83.24 (v. 12); 2 (fig.) close to, M. अंकगयं सहिअइ पओसर-विपसंकिण कडलं SetuBa. 11.23.

अंकामय (aṅka-maya < arka-maya) *adj.* made of or inlaid with the white jewels, AMg. अंकामयकल्लणं (v. l.) तवणि-स्वहीहाणं ... चत्तारि देवसाहसंतीओ गणरुवधारीणं देवाणं दक्षिणं वलं पटिअंति Jambuddi. 7.178; अंकामया पक्खा पक्खाबाओ RāyPa. 130; अंकामय मंडला RāyPa. 149; अंकामयाई नक्खाई अंती लेखियक-पटिअंति RāyPa. 254; Jivābhi. 3.300; अंकामयाणि अचळीणि Jivābhi. 3.415;

अंकार (aṅkāra) Deśi. *m.* help, अंकारो अत्थारो साहिज्जे DeNāMā. 1.9; कुमुमाडइअंकार ... कुणइ अत्थारं । मलयसमीरो comam. 6(9)

अंकारंत (aṅ-kāranta < aṅ-kārānta) *adj.* ending in the sound aṅ, AMg. अंकारंते थवं अंकारंतं ननुसकं अच्छि AṇuOg. 226 (gā. 23)

अंकवडै (aṅkāvaī < aṅkāvatī) *f.* 1 name of a capital of Ramma-Vijaya, AMg. दो अंकवडैओ दो पम्हावडैओ Thāṇa. 2.341 (100); रम्मे विजय अंकवडै रायहाणी Jambuddi. 4.202.2; 2 name of a Vakkhīra mountain and its peak, AMg. चत्तारि वक्खार-पववया पणत्ता, तं जहा अंकवडै पम्हावडै Thāṇa. 4.312; 5.152; 8.68.

अंकवडैसय (aṅkāvaḍeimsaya < aṅkāvatāmsaka) *n.* peak of a Vīmāna made up of white marble, cf. अंकवडैसय.

अंकित (aṅkia < aṅkita) *adj.* (ppp.) marked, characterised by, M. तिअसवणण वडंतं दंप्पसिहजुअलंकिए कडअअडे (सुवेळं) SetuBa. 9.57; मणिआ पंतुलिअ हरेण जस्त ... तुलिओआरिअकेलासमूल-पंकिया वाहू GauṇVa. 428; 427; अज्जे अज्ज कयत्ता ... जो तुम्ह

चलनमलोवयारायंकिया भूमी Līlā. 390; सुआणं संसृज्जकियाणं पदाओ Uṣṇi. 2.67; cf. अंकिय.

अंकित (aṅkia) Deśi. [fig. use of अंकित ?] embrace, अंकित अवकटियाओ य परिरे DeNāMā. 1.11; (महिलावकटियाओ वीहति विवेअंकिया मुण्णिणे)

[अंकितल (aṅkiḷla) Deśi. wrong reading of AR and PSM. for अंकित a v. l. for नट्टग Uvav. comm. p. 3a.1 नर्तका ये नृत्यन्ति, अंकितल इत्येके]

अंकित (aṅkida < aṅkita) *adj.* (ppp.) marked by, characterised by, M. रआइ रेहारहसंखपकअडअंकितारं पुलकण भूअले KaṇṇiVa. 1.4; Ś. (अतमुया) सणामहेअंकितं अंगुलीअं Śāk. 40.10(4); (चर) मय वि अमवरखसस्स णामंकिरि सि अजस्स पाअमूलं पाविश MuddaRā. 19.4; (विदूषक) पडिमुत्तरेडलकोणरच्छाअंकितपिटुवसणे (चिटि ? टि) -यापुत्ति) RaṇṇMañ. 1.34(26); cf. अंकिय अंकित.

अंकिय (aṅkiya < aṅkita) *adj.* (ppp.) marked or characterised by, AMg. पत्थेयं पत्थेयं नामंकिण्णु आसणेसु निसीयह Nāyā. 1.16.153; सिरिवच्छंथियवच्छा (अग्रहो अरिदुत्तेमिस्स अतेयासी छ अगगारा भायरो सहोयरा होत्था) Antag. 29; णागफडागुरुलवहरपुण्णकलसंकियु (? उ) प्पेहेससीहवयरगयंकमयरंवरमउवदममाणिज्जुत्तविचित्तिचिधगया (मणवासी देवा) Uvav. 34 (Ld. 48); नगनगरमगरसागरचकंहरंवलकखण्णिकिवचलगा (मणया) Jivābhi. 3.596; 3.597; सिरिवच्छंथियवच्छा सव्वे वि जिणा चउवीसं AṇuOg. 492 (gā. 119); JM. देरीय एक्केओ मेरपुत्तपाएसु पट्टीये अंकितो ĀvTi.(H.) 822b.8; निअनामंकियणिअंकितयं (जिणमंदिरं) KumāCa.(H.) 2.51; अन्ह पड्जु अस्स रुउड तस्स नामंकियं सुदियं छुदियं पट्टेइ KālKa. 263.6; डिट्ठो वंदमत्तनामंकिओ लेहो Erz. 11.1; Apa. लवखलवखंकिउ गुणसमुद्ध JāCa. 1.5.6; बहुषण-धुसिणपंकि पडियंकिओ सुहलखलवखलुणि चंकिओ BhaviKa. 68.6; णियणामस्वरअंकियसरेहि VaddhaCa. 5.11.11; अवरविदेहि कुलगिरिअंकि PāNāCa.(P.) 5.1.3.

अंकुड (aṅkuḍa < aṅkuṭa = aṅkuṣa) *m.* goad, Apa. जइ पस्सरहि सणि णावेप्पिणु अंकुडेण णिहणइ अड्डेप्पिणु MayaPaṇCa. 2.16.1; जइ सणि, जिणु णावेप्पि पस्सरइ अंकुडेण मारेमि कड्ढि वि MayaPaṇCa. 2.71.2.

अंकुडिअ (aṅkuḍiā < aṅkuṭika) *m.* [also अंकुडग] a peg, [Both PSM and Sīg. transcribe in Pkt. the Skt. word aṅkuṭika in the comm.s of Jivābhi. नागदंतो नकुटिको अंकुटिको इत्यर्थः p. 205; Jambuddi. p. 50a.]

अंकुर (aṅkura) *m.* 1 sprout, the first leaf of a plant, shoot, AMg. रुद्धमुच्छमुम्मलयवह्निगपव्वगहरितोसहिपवालंकुरमादीय य तणवणस्सइकाइण विद्धंतेहि वि Vīy. 7.6.31 (9.117); Jambuddi. 2.131; ज्ञाणसुभजोगताणवलववरंकुरधरो ... संवरवरपायवो Paṇhā. 10.2; बीया अंकुरणिपत्ती अंकुरातो पुणो बीयं Isibhās. 2.4; 15.3; 15.5.5.7 gā. 15; दड्डेसु बीयसु ण पुणो अंकुरपत्ती भवति Isibhās. 20.23; सिलण्णवाले इ वा पवालअंकुरे इ वा RāyPa. 27; सुसालावालोहियवरंकुरगसिहरा (पायवा) Jivābhi. 3.274; 3.387; 3.672; तेउल्लेसा वण्णेण पवालंकुरे इ वा Pannav. 17. 126 (1229); से जहाणामए बीयाणं अरिगदड्डाणं पुणरवि अंकुरपत्ती न हवइ Pannav. 36.2176; जया दड्डाण बीयाणं न जायंति पुणंकुरा Dasū. 5.7 gā. 15; JM. पड्डमपडचत्तअट्ठणं उरुअंकुरनीलनीलगणि KumāCa.(H.) 2.46; अंदा अंकुरकिलयणगा सेवाल-भूमिकोटा य JivViy. 9; M. मल्लिततलअमूला किंत्तदिरलंकुरा वसुहा GauḍVa. 356; पासाळगमिन्तेतरपडमकिन्तंकुरा दिअहा GauḍVa. 532; हरिणो सिरिसिहिनोत्थकोत्थुहअंदाकुरायार Līlā. 5; एकेणं चिय चयंकुरेण

कजं ण पज्जत्तं Līlā. 76; Apa. कुलिसकुडिलंकुरावलीराइयं धगधगंतं पुरो चकुसुद्धाइयं MahāPu.(P.) 77.12.21; 2 a sharp point, the tip, an early growth, the source, JM. पुलयंकुरेहि वलिओ उउवरो उउवरेहि व KumāCa.(H.) 2.77; M. गितसिगगिम्मिणा व थोउविमण्णरअंगकुसुद्धाणाइ SetuBa. (Basak) 9.61; वचंति अहो उउं अइति मूलंकुर व्व पुहवीए GauḍVa. 722; (राजा) ते सुंदरीअ बइला पुलअंकुराली KapMañ. 4.21; Apa. अणुमणं तहो पविणहरंकुर सोणअण्हि मुक्क णिय कुकुर JāCa. 3.35.3; पडमंकुर नावइ इहु पुत्तं BhaviKa. 17.12; 3 scratch. M. गिच्चाइ मडलिओगविअणहसुहुपंकुरं जहणं GauḍVa. 165.

अंकुरिअ (aṅkuriā < aṅkurita) *adj.* [PāiLaNā. 890] 1 sprouting, JM. पडमं चिय पडमणिगस्स नमह ... अंकुरिअओखसपायव-वीयलिहाणं व पयकमं GaRaKa. 3; Apa. जिणु वि अंकुरियउ जिह सोहइ VaddhaCa. 4.1.16; तारुणकंदु अंकुरिउ नाइ JambūSāCa. 4.19.13; 2 growing, developing, M. सुवंगरोनंचच्छेण गेहो व्व अंकुरिओ Līlā. 403; Apa. हुयउ हरिसुपुलवंकुरिउ कपडमपाउ व्व SaṇKuCa. 818.8.

अंकुस (aṅkusa < aṅkuṣa) *m.* name of a महाग्रह, AMg. दो पूसमाणगा दो अंकुसा Thāna. 2.95.

अंकुस (aṅkusa < aṅkuṣa) *n.* a region in the sky, AMg. जे देवा आवत्तं वियावत्तं ... अंकुसं अंकुसपल्लवं ... विमाणं देवसाए उववण्णा । तेहि णं देवाणं सोलससागरोवमाइ ईई पण्णत्ता Samav. 16.13 (16.3); (एगट्टीए विमाणं) अंकुसे ज्ञते य जवे DeveNaPra. 140.

अंकुस (aṅkusa < aṅkuṣa) *n.* 1 goad, hook, AMg. अंकुसेण जहा नागो धम्मे संखिवाइओ Utt. 22.46; Dasave. 2.19; नाणंकुतेण धीरो धरेइ रिंत्तं विव गदंइ MaraVi. 505; JM. होलगइ अंकुसं चव ... वतीसोसपरिसुद्धं दिद्वमं पडजइ ĀvNi. 1207 (comm. अंकुसं येन खोहरणमकुसुधरकरद्वेन गृहीत्वा वन्दते तत् । कृत्तिकर्मणि पद्यरोपः p. 543b); PavSāro. 150; कहि वि संविज्जइ अं.सयक्खवक्केहि BhuvKevCa. 384; ताडिओ तिवखेहेण अफ्फारिओ कुममाण Erz. 10.28; उव्वेल-अवुचं कुसअलुच्छेवेहि अवविओ KumāCa.(H.) 2.38; Jā. धरहि मागमत्तरियं णाणंकुसाण भुण्णिपवर BhavPa. 78; M. पडिअगंवाइडा उडंकुस-रुद्ध-मत्थअ व्व गदंइ SetuBa. 3.36; 5.57; आरक्खणमुहुगि-ण्णमूरिगंठिअंकुसखंडं ... धुणइ वअणं जयगदंइ GauḍVa. 437; मच्छं-कुसजवचकंकरयलो पीण-पीवर-पओट्टो Līlā. 841; (देवी) उव.अण पुलय-सुहिए लगो वि नंकुसो तुहचं (च ?)रियं RaṇṇMañ. 3.17; Apa. देखु अम्हाता कंतु । अमत्तहं चत्तंकुसइ गय कुंभं दारंतु Hem.(Gr.) 4.345; 4.383; धि (? थि)उ वसुपड-मंडु विणयंकुसेण णिवद्धउ RiṇṇeCa. 1.10.18; कइया वि हत्थि वडि रमइ रंणि अकुसेण ममाडइ विविहंणि JāCa. 1.5.13; अगांति दंति अंकुसपहार PāNāCa.(P.) 12.2.8; संवळिउ सम्मुदु वण-काणहो णं सुक्कुसु मसाउ BhaviKa. 58.11; उउरेह चकंकुसकुडलराइया SudCa.(N.) 4.14.1; 7.17.12; होसुहि धयअंकुसछत्तंइ KarCa. 2.8.2; वज्जंकुस-अरु तियउपडु तहि आरुडउ ताव SaṇKuCa. 701.8; 2 the figure of a goad (as an auspicious sign), AMg. तेहि णं विजयदूसणां बहुमज्झरेउमाणे चत्तारि वरामया अंकुसा पण्णत्ता । तेषु णं वरामयसु अंकुसेसु चत्तारि कुंभिता मुत्तादामा पण्णत्ता Thāna. 4.2.339 (4.307); तिइंइ इडिपछत्तंअ अंकु उवविचयके गिहत्थगण Nāyā. 1.5.52; अंकुस-अट्ठवय ... पत्तिदवतीसलक्खणाधीओ Paṇhā. 4.8; महं एणं वरामयं अंकुसं विउव्वति RāyPa. 30; तस्मिं च णं वरामयंस्सि अंकुससि कुंभिकं मुत्तादामं विउव्वति RāyPa. 40; वरामयसु अंकुसेसु पत्थेयं पत्थेयं कुंभिका मुत्तादामा पण्णत्ता Jivābhi. 3.313; ताओ मणुईओ ... थाल-अंकुस-अट्ठावय ... वतीसलक्खणपराओ Jivābhi. 3.597; 3.892;

Jambuddi. 2.15; रहसोत्थिय-अंकुस ... गेगलस्वणपसस्थ ... करचरणदेस-भागे Jambuddi. 3.3; तस्स मज्झदेसभागे एगे वहराम एंकुसे Jambuddi. 5.38; 7.178; तो वेदिऊण पाए चकंकुसलस्वणे सुणिवरस्स Utt. 9.60.

अंकुस (āṅkusa < āṅkusa) *m.* name of Sītā's son, JM. भयवं लवकुसां उपपत्ति मे पक्किहेहि PaumCa.(V.) 91.9; सो तस्य चेहसामी वट्टु लवगंकुणे सुविम्हविओ PaumCa.(V.) 97.19; लवगंकुसा य भविआ, साहमु कवणं गई पत्ता PaumCa.(V.) 118.40 [cf. the Brahmanic name Kūśa]

अंकुसइअ (āṅkusaia < āṅkusaia) *Deśi. adj.* hook-shaped, अवकीरिअं विरहिणं अंकुसइअमंकुसायारे DeNāMā. 1.38; M. मुअण्हि भोअवारा मेळभरेकुसइअमण्णहेहि ण णाआ SetuBa. 6.63.

अंकुसतण (āṅkusa-ttana < āṅkusa-tvana) *n.* state of being a goad, M. ते (पडिभासगा) विअ हव्येसु णहंकुसतणं एति णित्ठण Gau!Va. 1010.

अंकुसनिरोह (āṅkusa-niroha < āṅkusa-nirodha) *m.* control with a goad, JM. मां पिड्डिखं वदहं (?) वहं ताडण-कसपाय-अंकुसनिरोहो JinadaĀkhyā. II. v. 204.

अंकुसपलंब (āṅkusa-palamba < āṅkusa-pralamba) *n.* a heavenly region, AMg. जे देवा आवत्तं विधावत्तं ... अंकुसपलंबं विमाणं देवत्ताय उक्खण्णा । तेहि णं देवाणं सोलसुसारागेवमाई ठिई एणत्ता Samav. 16.13

अंकुसभूद (āṅkusa-bhūda < āṅkusa-bhūta) *adj.* in the form of a goad, JŚ. नाणं अंकुसभूदं मत्तस्स दु चित्तहत्थिस्स BhaĀrā. 760.

अंकुसभूय (āṅkusa-bhūya < āṅkusa-bhūta) *adj.* in the form of a goad, AMg. नाणं अंकुसभूयं मत्तस्स व गुम्माइदस्स ĀrāhPaḍ. (V.) 474.

अंकुसय (āṅkusa-ya < āṅkusa-ka) *m.* goad, hook, AMg. तिइंड -- केउरिक्खणालय-अंकुसय-विचिउगणेतिहत्थयए (महावीरे) Viy. 2.1.17 (2.31); तिइंडय य ... अंकुसय य ... एगंते एडित्ता Viy. [Ld.] 14.109; तिइंडय च - अंकुसय य ... एगंते एडिइ Nāya. 1.5.80; तिइंडय य ... छणालय य अंकुसय य केउरियाओ ... एगंते एडिइ Uvav. 117.

अंकुसा (āṅkusa < āṅkusa) *f.* the शासनदेवता of the 14th तीर्थंकर, JM. पवरविजयंकुसा एणत्ती PavSāro. 376 (comm. श्रीअनन्त-जिनस्य अङ्कुशादेवी गौरवर्णा वसासना)

अंकुसायार (āṅkusaāyāra < āṅkusaākāra) *adj.* [PāiLa Nā. 547] having the shape of a goad, अंकुसइअमंकुसायारे DeNāMā. 1.38 (comm. अंकुसइअं अङ्कुशाकारम्)

अंकुसिअ (āṅkusia < āṅkusiā) *adj.* [also अंकुसिय] 1 struck with a goad, M. अडिठ्ठिउविसजिअसरपहरंकुसिअवामहत्थाहि धणुं SetuBa. 14.29; Apa. नहराणु तहे धणवट्टु भाइ अंकुसिअ कामकरि-कुसु नाइ JasCa. 4.19.15; 2 having the shape of a goad, JŚ. दोलाश्यमंकुसियं तथा कच्छभरिगियं ... वत्तीसदोसविसुद्धं किदियम्मं पउज्जे Mūlā. 605(7) (comm. अंकुसमिव कराङ्गुष्ठं ललाटदेशे कृत्वा)

अंकुसी (āṅkusi < āṅkusi) *f.* one of the शासनदेवताs, JM. चंडा विजयंकुसिपन्नरं ति SantiSta. 10.

अंकूर (āṅkūra < āṅkura) *m.* [metrical lengthening] sprout, JM. महिला य रत्तेप्ता उच्छ्रुखंडं च सकरा चैव । सा पुण विरत्त-मेता निवंकूरं विसेसइ Sīl. comm. on Sūy. p. 104 a. 2; Apa. णं धम्मवीयअंकूरदंडु CandappaCa.(Y.) 8.24.8.

अंकेल्लण (āṅkellana) *Deśi. spurs*, AMg. वित्तलयाकसणिवाय-

अंकेल्लणपहारपरिवज्जिअंगं (आसरयणं दुस्सइ) Jambuddi. 3.109 (comm. अंकेल्लणप्रकारैः तज्जनकविशेषापातैः)

अंकेल्लि (āṅkelli) *Deśi. m.* the Aśoka tree, अंकेली अ अंसेए DeNāMā. 1.7 (comm. अंकेली अशोकतरु; अंकेलितलासीणो मा रम)

अंकोल (āṅkolla < āṅkoṭha) *m.* [Vara.(Gr.) 2.25; Hem. (Gr.) 1.200; Märk.(Gr.) 2.22] the tree Alangium hexapetalum, AMg. अहं भंते निशेवज्जुकोसवेतालअंकोलपील ... असोराणं Viy. 22.2.1 (22.2); 22.4.1 (22.4); साल अंकोल पील सेलू य Jīvābhi. 1.71; मल्लियाजाइजुहियंकोलकोजकोरिउ ... सहकारसुरभिगंयि (दामं पेच्छइ) Kapp.(J.) 37; JM. सरलकयवंदाडयदाडिमअंकोलविल्ला य PaumCa. (V.) 42.6; 53.79; पत्तो सो सालसरलतमाल ... तिलयनिचुल्लंकोलकलंब ... नियरमुविलं महाडवि JambūCa.(G.) 83.19; परिसडियपत्तइ अंकोलकलंबं ति (Apa. ?) KuvMāKa. 112.33; M. पुट्ठि पुससु किमोअरि पटोहरकोल-पत्तचित्तलिअं GāSaSa. 4.13; तो गआ ... सठंकोलअं सफलसाहिसंकुलं (वणं) ŚrīKīv. 2.8; Apa. अंकोलविल्लि सिरिखंड मयण तिरिचिच्छवडल गंजेरि जण PaNāCa.(P.) 14.2.7; विल्लिचिरिहिल्लअंकोलतथायइ Jambū-SāCa. 5.8.8; 5.10.9.

अंकोलतेल (āṅkolla-tella < āṅkoṭha-taila) *n.* oil of the Aṅkoṭha tree, JM. अंकोलतेल्लिद्धो असदो पिहडो कलाण सयलाणं (राया) KumāCa.(H.) 2.37; 3.79.

अंग (āṅga) *Part.* 1 particle of address, M. परिदिसुअमंगं जेणुअं तं पअरंतो विहणासि जेणुअं किं KaṇsVa. 4.24; Apa. जरमरणइ किंकर किं करंति मायंग अंग किं भोक्खु देंति MahāPu.(P.) 20.11.2; 2 (between किं and पुण) for what reason indeed, how much more (or less), what to say of, AMg. अंते खलु कामभोगा अज्जो अहमंसि । से किमंग पुण वयं अणमण्णेहि कामभोगेहि मुच्छामो Sūy. 2.1.50(670); 2.2.34(711); जइ ताव आरंता भगवंतो ... कम्मस्वय-करणइ तवोदममाई पडिवज्जंति, किमंग पुण अहं अन्नोभवमिओवक्कमियं वेयणं णो सम्मं सहासि Tūhāpa. 4.451 (325[2]); भगवंताणं नामगोय-स्स वि सवणयाए, किमंग पुण अभिमण-वंदण ... पज्जुवासाणयाए Viy. 2.30; इद्धा अंता थिया मणुत्ता मणामा अभिरामा जाव उंवरपुणं पिव दुलहा, सवण-याए किमंग पुण पासगयाए Antag. 87; निच्छइ णं विजण खसिए मम नामं वा गोयं वा गिणित्तए वा, किमंग पुण दंसणं परिमोणं वा Vivā. 26; णत्थि णं अण्णे वेइ समणे वा माहणे वा जे एरिं धम्ममादिसिखत्तए, किमंग पुण एत्तो उत्तरतरं Uvav. 59.

अंग (āṅga) *n.* 1 limb, part of the body, AMg. जहा कुम्मे सअंगाई सप देहे समहरे Sūy. 1.8.16(426); गोयमा तओ माहअंगा एणत्ता, तं जहा—मंसे, सोणिए, मत्थुलिगे Viy. 1.7.16 (1.350); 1.7.17(351); धरणितालंसि सव्वंगेहि सणिणवइए Nāya. 1.1.186; 1.2.30; सव्वंगेहि पस ति पडिया Antag. 3.67; Uvās. 101; सुजाय-सुविभत्त-संगयंगा पासदीया (मणुया) Jambuddi. 2.14; JM. बाहूरुपिड्डिसिरउउयंगं उवंगं अंगुलीपमुहा KamVi.(D.) 34; JŚ. वट्टेसु य खंडेसु य ... अंगेसु य ... उत्तमं सीलं SīlPa. 25; M. तिस्सा अंगाई तह णु वलिआइ GāSaSa. 2.23; उवरि भरेण अ अण्णुअ मुअइ बइओ वि अंगाई GāSaSa. 3.75; 3.92; 4.30; 4.41; 5.41; 5.13; अंइअगुमिअंगि SetuBa. 1.32; धरइ पिअ ति धरिजइ विओअ-त्तणुअ ति आगुअ अंगाई SetuBa. 5.8; 14.24; अंगेहिं नि अणव-त्पट्टिअहिं असहीरणा समुदिट्ठा Līlā. 617; मणहरेहिं अंगेहिं Līlā. 762; सुपसाइएहिं अंगेहिं Līlā. 821; 873; 859; अंगाई विण्णुणे वामणत्तणे विसममासयउडाई ... जअंति Gau!Va. 16; 157; 187; 210; 462; Apa. अंगिहिं गिम्ह सुहच्छि तिलवणि मग्गसिह Hem.(Gr.) 4.357(2); 2 part, member, requisite, AMg. उप्पत्ती ... तुट्ठियंगाणं (= तूर्य-ज्ञानां) च सव्वेहिं Tūhāpa. 9.22.10 (673); सव्वंगवियंभिया तावा

अंग

100

अंगगीभाव

Nāyā. 1.9.10; दोहिं अंगेहिं उणीलेहिं आया असुण ण उणीलेहिं IsiBhās. 44.1; JM. संमत्तं णाण-तवो-संजय-सहिंयाइं साइं चत्तारि । मोक्खाहवण्णं चत्तारि इमाइं अंगाइं KuvMāKa. 56.5; Apa. अंगइं दह विउत्तविचारि-याइं MahāPu.(P.) 10.8.6; 3 constituent part of a kingdom, JM. सामी रट्ठ अमच्चो दुग्गं कोसो वलं य भित्तो य । सत्तेव य अंगाइं रजस्स हवन्ति एयाइं NāPaṭṭKa. 6.114; Apa. अंगइं लक्खिहिं दोसं-कियाइं MahāPu.(P.) 39.7.5.

अंग (aṅga) n. 1 body, AMg. (राया) जूहियेणं Jambuddī. 3.9; वरचंदणचच्चिये नरिंदे Jambuddī. 3.221; गहच्छेयणेहिं य अंगं पच्छावेह Vivā. 121; JM. अच्छइ ता इयरजणो अंगे अिय ताइ पंच भूयाइं VajLag. 93; वियलइ धणं न माणं शिअइ अंगं न शिअइ पयावो VajLag. 164; जीहा जलं न मेळइ ण गुणइ रसं ण कासण अंगं । सो जीवइ सत्त दिणे RīṭSamu. 141; 25; दूसथो वइइ रसी अंगी अंगेहिं करसिओ वइइ ChaGā. 6; अंगं न गुरु न लद्धं जायइ जीयस्स अणुलद्धउरया KamVi.(D.) 46; JŚ. मोहोदयग पुणरदि अंगं सं मण्णए अणुओ MokPā. 11; 102; गेहो अप्पिगत्तस्स रेणुओ लग्गेइ जथा अंगे Mālā. 236(5); M. वही वडेइ अंगं सहावथदे वि खखस्मि GāSaSa. 4.4; तिस्सरा अंगस्मि णिवडिया दिट्ठी GāSaSa. 3.71; 3.78; अंगं एवियेनिय-पुल्ल-जाल-संगलण-मासलं सहइ Līlā. 399; 403; 478; (कामावस्था) ता इर केण कामीय-णस्स अंगे समासइ Līlā. 539; (राजा) अंगं जंमं विअयुगण्णाअंविअं कामिणीणं KapMañ. 1.33; (विचक्षणा) कयसुवट्ठिअंगं KapMañ. 2.12; 3.17; 4.13; Apa. अंगइं सुउमइ बादरइ विडिक्खिं होति जे बाल Paramapp. 2.103; अंगहिं अंगु न मिळिउ Hem.(Gr.) 4.332; सो किं अन्नस्थिउ देइ अंगु BhaviKa. 3.2; 22.8; 32.7; 84.7; 127.6; 166.7; सुदंसणो गेहिं वाउ दावण । मणोरमाहि अंगे तउ दावण SudCa. (N.) 5.9.9; 2.8.3; दोनु ण अंगि पईइ CandappaCa.(Y.) 1.8.10; धम्मिल्लउन्नुअइ विअंभइ अरु अंगु मोडइ SandeRā. 25; सोसइ णाणाविहतवेण अंगु PaNāCa.(P.) 4.1.4; 2 science of marks or signs on the body, Apa. भउसु वि खेत्तपमाणउ अंगउ अंगणिवाअउं MahāPu.(P.) 60.5.13.

अंग (aṅga) n. class of eleven Jain Canonical texts, AMg. थेराणं अंदिए सामायिअयाइयाइं एकारसअंगाइं अहिअइ Viy. 2.1.39 (2.57); 2.1.41 (2.59); 7.10.10 (7.220); 11.9.32 (11.87); तत्थ णं जे से चउथे अंगे सगवाण Samav. 1.3; एणुपत्तीसविह पावसुयसंगे णं पणत्ते । अंगे सरे Samav. 29.1; इट्ठस्स णं मने अंग-स पायावममत्ताणं के अट्ठे पणत्ते Nāyā. 1.1.7; 8; 9; सण्णेहिं निर्मणिहिं दुयाल्लो गणि-पिडगं अहिज्जाणेहिं Uvās. 119; 216; अट्ठमस्स अंगस्स ... अंतगउदसाणं समणेण जाव संपत्तेणं के अट्ठे पणत्ते Antag. 3; अंगस्स विदागम्यत्ते के अट्ठे पणत्ते Vivā. 3; एकारस अंगाइं पण्णगं दिट्ठिवाओ अ Pannav. 1.101[8] (1.110); अउवाणपरियाय कप्पइ सूयगडे नामं अंगे उदिट्ठिण Vava. 10.26(21); 10.38(32); ओ ओगाहई उ सम्मत्तं । अंगेण बादिरेण व सो सुत्तइ त्ति नायव्वो Utt. 28.21; 28.23; जइ आरमसुदस्स अणुओगो आवस्सवं णं किमं ? अंगाइं AnuOg. 6; पढे अंगि दो सुयकल्पा Samav-Pra. 89; 99; 131; Nirayā. 71; Pajārā. 63; JM. पाउस्मि साउकिरियं सिकखंति पंथंति अंगाइं SurSuCa. 15.242; JŚ. भणीए ण माइ अंगाइं SuyBha. 1; अंगाणि दस थ गेणि य ओइस य धरंति पुच्छां Mālā. 833(9); 280(5); Apa. वारइ यि अंग जायेयि सुव PaNāCa.(P.) 3.1.4; 17.5; वारइ अंगइं सुत्तहो पेटइ CandappaCa.(Y.) 5.16.3.

अंग (aṅga) m. (usually plu.) [also अंगअ] name of a country (with Campā as its capital), AMg. से णं अजहि पज्जे सोलसणं जणवयाणं, तं जहा — अंगाणं वंगाणं ... Viy. 15.87 (15.121); अंगनामं जणवणं होत्था Nāyā. 1.8.64; अंगं जणवयं मज्झन्तं जेणेव

देत्तस्य तेगेव उवागच्छइ Nāyā. 1.15.11; लेत्तारिया अद्धछवीस तिदिहा ... रायणिइ, मगइ, नंपा, अंगा Pannav. 1.102 (37.5); Nirayā. 54; JM. अंगा नाम जणवओ नंपाउरि सिंगउथिइ सुहि जस्स TarVaKa.(Bha.) 89; अंगाणं रण्णा राउणो तइ अंगेण रण्ण (रमेण) KumāCa.(H.) 4.61; नीत्तसुदेत्तकूडामणी अंगा नाव जणवओ MaṇoKa. 27.18; AkkhāMaKo. 65; VasuHī.(M.) 13; 126; अंगाणं इत्थिखेणेणं मंग VasuHī. 305.8; Apa. अत्थि देसु अंगउ सुपसिउउ SudCa.(N.) 2.2.1; जिय-अङ्गिग-वंसंनत्तयगु SaṅKuCa. 526.3; जयर गणेसइ अंगइ मेउले 100.1.7.

अंग (aṅga) m. name of a monkey warrior, JM. अंगो अंगकुमारो हणुवत्तो PaumCa.(V.) 76.7; 89.37; Apa. ताइ मि धण-पउरे किक्खिपुरे अंगयथ वणुवाइं PaumCa.(S.) 12.12.10; अंगय-गवय-गवयस जेतु PaumCa.(S.) 40.15.6; 42.12.2.

अंग (aṅga < āṅga) n. movement or throbbing of the limb of the body (as a portent), AMg. (पावसुयउदयणं भवइ) तं जहा — भोमं उपायं ... अंतगउदसं अंगं सरे खखस्स Sīy. 2.2.18(708); अट्ठविषे महानि मिते पत्तरे, तं जहा — भोमं उपाये ... अंगं सरे Thāṇa. 8.23(608); Samav. 29.1.

अंगअ (aṅga-a < aṅga-ka) n. limb (of the body), Apa. ता परेत्तयागयाइं सोमउंउअंगयाइं (मुअयां वामणां) JasCa. 3.2.11.

अंगअ (aṅga-a < aṅga-ja) adj. 1 born of the body (i. e. son), JM. तस्स य भगवेदो अंगओ सोओ सुत्तुगेहिं पुत्तो अन्नयकुमारो KumaPra. 158.27; 2 m. love, M. *अस्सणकुट्ठअंतगअंगमअं KaṇsVa. 1.44.

अंगअ (aṅga-a < aṅga-da) n. an arm-band, a bracelet, M. तो भिण्णअदेसा विअयिअदिअवाएवाअउअनुहा ... अंगमवाणा SetuBa. 14.18; सुअयिवहविसंगिअंगओइट्ठविअसिगमणिपुअरेहिं (स हु वउ रेइइ) Uṣāpi. 3.3.

अंगअ (aṅga-a < aṅga-da) m. name of a disciple of Kosiya, JM. वेपाए कोटियओ अज्जावओ, तस्स दो सीसा अंगओ, भउओ ĀvCu. II. 193.3.

अंगअ (aṅga-a < aṅga-da) m. 1 name of Sugrīva's son, Apa. अंगउ अंगइं वरिहिं एउइ MahāPu.(P.) 78.1.12; अंगउ पुणु विउ सुगीवमसु DhamPar. 8.19.8; 2 name of a prince, Apa. तइ होहिं रत्तिवारि अंगओ अहममरि MahāPu.(P.) 53.4.7.

अंगइ (aṅga-i < aṅga-jit) m. name of a householder, AMg. तत्थ णं सावलीप अंगइ नाम मइवाइं होत्था Nirayā. 81 (cf. Thāṇa. comm. p. 512a.10)

अंगइया (aṅgaiyā < aṅga-likā) f. name of a city, JM. अंगइया णसेट्ठी सामउरे संखंठ्ठि दहपीइ UvPay. 552 (comm. अंगइया नाम पुरी समत्ति सेट्ठी यणो तत्थ p. 272b. v. 23; सो ववहारवसेणं अंग-इयाए कयाइ गओ p. 272b. v. 24)

अंगइसि (aṅga-isi < aṅgarṣi) cf. अंगरिसि.

अंगकुमार (aṅga-kumāra) m. son of Aṅga, JM. अंगो अंग-कुमारो हणुवत्तो वणुवत्तो य PaumCa.(V.) 76.7.

अंगगय (aṅga-gaya < aṅga-gata) adj. included in the Aṅga-works, AMg. गयइत्तअंगगतं अ कतं थेरेहिं बादिं तं च NandīCu. p. 57.4; JM. अंगयमपंगमण कयव पव्वणा KappBhā. 3; जे अवाअंगयं सुयमणं पाउयंति उज्जुत्ता Ārāh. 29.

अंगंग (aṅgaṅga < aṅgāṅga) n. limb of the body, Apa. सीपहि अंगेण रमेति किइ सीयइं रुवअंगाइं जिह MahāPu.(P.) 72.9.7.

अंगगीभाव (aṅgaṅgi-bhāva < aṅgaṅgi-bhāva) m. relation of principal and subordinate, JM. न य अंगगीभावेण परिणएणज्जस-

अंगचंगिमा

सविषयम्मे। जुते सपुत्रसं ... सत्रय विविडं SupāsCa. 10.92(p. 218)

अंगचंगिमा (āṅga-caṅgimā < āṅga-?) *f.* beauty of the body, JM. तं कथं बलं तं कथं ज्योत्स्नं, अंगचंगिमा कथं। सञ्चमणिचं VivMañ. 100.

अंगचात्र (āṅga-cāa < āṅga-tyāga) *m.* giving up the body, Apa. अङ्गसह पयसि अंगचात्र मिच्छह अणुमणु मण्णेवि पाउ JasCa. 4.9.9.

अंगचूलिया (āṅga-cūliya < āṅga-cūlikā) *f.* appendix to the Aṅga work, hence the name of the works of this nature like the 2nd अङ्गसंक्षेप of आचाराङ्ग, Nandī. 84; AMg. सत्तेवियदसाणं दस अङ्गस्यणा पण्णाता, तं जहा — अंगचूलिया, वगचूलिया, विवाहचूलिया Thāpa. 10.120(755); Vava. 10.30.

अंगच्छहिय (āṅga-cchahiya < āṅga-cchinna?) *adj.* inferior reading for अंगवहियं at Sūy. 2.2.58 (MV. p. 178)

अंगच्छित्तय (āṅga-chittaya < āṅga-?) *n.* [chatraka?] umbrella? JM. तस्स य तुट्ठाए मए सुंजाविय अंगच्छित्तयं दिअं NāPañKa. 8.64.

अंगजाय (āṅga-jāya < āṅga-jāta) *adj.* born of the body, JM. एयं मोचुण सागरस्स मयाए अंगजायस्स। मम पुत्तस्स ण तूणं अण्णा मज्जा समुत्तिअं ति UvPay. 648 (comm. p. 300. v. 88); *m.* son, Apa. तो होहि महारा अंगजाय GayaSārā. 4.5.

अंगट्ठया (āṅgaṭṭha-yā < āṅgaṭṭha-tā) *f.* [also shortened as अंगट्ठाए] the state of being included in the Aṅga works, AMg. से णं अंगट्ठयाए पळेमे अंगे SamavPra. 89; 90-99; से णं अंगट्ठयाए वण्णे अंगे SamavPra. 132; से णं अंगट्ठाए एकारसमे अंगे Nandī. 97; 114.

अंगट्ठवणा (āṅga-ṭṭhavanā < āṅga-sṭhāpanā) *f.* shape of the body, figure of the body, JM. स जिय अंगट्ठवणा स चिय दिट्ठी ण होइ महिलानं CaupCa. 22.7(v. 22)

अंगट्ठिजाल (āṅgaṭṭhi-jāla < āṅgaṭṭhi-jāla) *n.* the bony skeleton, Apa. बहु णरकवलेहि अंगट्ठिजालेहि DhamPar. 4.17.13.

अंगट्ठिया (āṅgaṭṭhi-ya < āṅgaṭṭhi-ka) *n.* bones of the body, JM. अंगट्ठियाई अङ्ग गिरी वि णवरं णिवडियाणं KuvMāKa. 72.7; 'इत्थं अंगसहेणं अंगट्ठियकडिपट्टाए णेयं' इइ गीयत्वा ViMāPra. 19.26.

अंगडंड (āṅga-dāṇḍa < āṅga-dāṇḍa) *m.* body as a stick, M. (पूअगा) अवि सुज्जं अङ्गडोलिअङ्गडंडा ŚīKāv. 2.13.

अंगण (āṅgaṇa < āṅgaṇa ~ āṅgaṇa) *n.* [PāiLaNā. 781] 1 court, court-yard, AMg. घरे वा अंगणे वा Nāya. 1.5.36; रथ-पासणवरदुवारअंगणआगासगवक्ख ... अवकासा ... ते इ वज्जणीया Panhā. 9.7; खेत्ते वा खले वा घरे वा अंगणे वा Uvav. 28; रायंगणं वा रायंतेउरं वा आरामं वा Jambuddī. 5.5; 2.69; अह भते ... चामरं भिगरं अंगणं निरंगणं ... सुव्वं तं णपुंसगवयु Pannav. 11.853; खेत्तो — गामे वा नयरे वा खले वा अंगणे वा Kapp. 118; JM. ससुरधरस्स विसालं जणाउलं अंगणं रम्मं TarVaKa. (Bha.) 323; पवरपरिमहवेणं उच्छादयअंगणाभोयं SurSuCa. 3.71; JŚ. अलंविओ विचिट्ठो पळेइ रत्थाययंगणे मत्तो ŚrāA. (V.) 71; M. लुंरीओ अंगणमाहवीणं दारगलाओ जायाओ GūSaSa. 4.22; जाआइ तं मुदुत्तं पुण्णज्जीणसरिआपुलिणसोहाइ। रक्खसवरंगणाइ SetuBa. 12.94; विच्छिण्णं कीरु राउलस्स रायंगणुदेसं Līlā. 732; तस्स वि मज्जुदेसे विचित्तमणिकुट्टिमंगणं भवणं Līlā. 357; Apa. तं एसइ पुच्छंतु वरंगणु BhaviKa. 37.3; पंचमु नेहंगणु संसत्तु BhaviKa. 76.6; रायंगणं गंमि भिसुण्हो भिसुणत्तणु इरहो BhaviKa. 177.13; परियरिउ कुमार असेसहि चलिउ रंगणि सडु णरहिं PāNāCa. (P.) 10.4.10; 12.2.6; अंगणि चंदोवउ ताडि (णि) अइ SugDasKa. 1.12.2; 2 (as a second member of a cpd.) great expanse, M. परिपुड्ढाआमा वडंति व णहंगणे इहा-

अंगपडियारिया

णहसोत्ता SetuBa. 6.87; 7.10; जं जं समुप्पअंता सुअंति सेला णहंगणुदेसं GauḍVa. 231; 125; सिहरंत रियणइंगणपच्छाइयदसदिसाहोयं Līlā. 350; 341; 166; Ś. (नायिका) अम्मो किं एसो सहसा गअंगंगणाओ ओदिण्णो पुणिणमाइरिण्को KapMañ. 3.20+15; 2.47; JM. परमजोगिसरीरं व नीरयं गयंगंगं KālKa. 263.34; Apa. (दिशःविमाणु) आयउ धगवणु गयंगंगि BhaviKa. 154.2; गयंगंगि दीसइ सरयमेहु PāNāCa. (P.) 2.2.2; छणमयंकु गयंगंगे SudCa. (N.) 1.5.10.

अंगणा (āṅgaṇā < āṅgaṇā) *f.* woman, wife, [PāiLaNā. 12] AMg. जंती विअण्णा विसयंगणाहि दुइओ वि सेयं अणुसंचरंति Sūy. 1.12.14; पुरिसे अंगणुराए कोंति ति अंगणाओ Tand. 157; पसलदुम-सालगया दच्छामु निवगणं ति दुवित्ता। उज्जाणपालरहि गहिया PindNi. 214; JM. भमिरखवरंगणाणनेउरहोकाररवमुहलं (रथसचयं नाम नयरे) SurSuCa. 3.18; M. एअ ताण तं विअंभइ सुरंगणापुअलंभसिअहरं (जुज्जं) SetuBa. 13.20; पावति मया सेलंगणाओ गयंगंगणुदेसं GauḍVa. 125; अण विथ का वि वरंगणाण सोहा समुलसिया Līlā. 754; वअंगणे दिणंत-गोरोहणवाउडंगणे KaṁsVa. 1.3; Ś. (वैतायिक) एअ जअ पुव्वदिसंगणा-मुअंग KapMañ. 1.14.2; (भैरवानन्द) अणेमि जमखसुरसिदगंगणाओ KapMañ. 1.25.

अंगणाह (āṅga-ṇāha < āṅga-nātha) *m.* lord of the Aṅga country, Apa. तो अंगणाहेण रहवरसणाहेण SudCa. (N.) 9.12.1.

अंगणिवाणय (āṅga-ṇivāṇaya < āṅga-nirmāṇaka) *adj.* produced on the body, Apa. अमु वि सेत्तममाणं अंगं अंगणिवाणउं MahāPu. (P.) 60.5.13.

अंगद (āṅgada) *n.* an arm-band, AMg. से णं तत्त्व देवे भवति अंगदकुलमट्टांगदकण्णपीडधारी Thāpa. 8.10; Pannav. 2.177; 2.178; Uvav. 47; RāyPa. 285; Jīvūbhi 3.451.

अंगदेश (āṅga-desa < āṅga-deśa) *m.* the Aṅga country, JM. अहं तु वंगहिवणो एवेज्जजारी देवो भवतं अंगदेशलच्छीए समियं काउं इच्छामि PuhCa. 32.24; ता पडिवाजसु वज्जं रज्जं निरवज्जमंगदेशस्स PuhCa. 34.7; Apa. एत्थरिथ वण्णउ अंगदेशु KarCa. 1.3.5.

अंगनिवेशभव (āṅga-niveśa-bhava < āṅga-niveśa-bhava) *adj.* produced by the shape of the body, JM. अंग-निवेशभवं विथ हेया मणंति चंगत्ते GūRaKo. 264.

अंगंतर (āṅgantara < āṅgantara) *n.* other part (of the Pūrvarāṅga), Ś. (सूत्रधार) अङं दाव पारिअङ्गं त्रिमणत्तणहेदुणा अंगंतरपळेवेणं SīhMañ. 1.2.2.

अंगपक्खालग (āṅga-pakkhālana < āṅga-prakṣāḍana) *n.* washing of the body, JM. पडिक्कमणंतरं वसहीर सुद्धाए कालम्माहीहि काले पवइए अंगपक्खालगं काउं ViMāPra. 66.9; नीओ मडुरजलासअं कयं अंगपक्खालगं JinadaĀkhyā. II. 62.8; Apa. तउ अंगपक्खालणि सवरम्मि गहिया जलकरिहि करेण तम्मि MayaReSārā. 2.1.

अंगपचंग (āṅga-paccaṅga < āṅga-pratyāṅga) *n.* limbs and subordinate limbs, AMg. अंगपचंगसंठाणं चाल्लवियपेहिं। ... चकुलुगेज्जं विवज्जए Utt. 16 v. 4; अंगपचंगसंठाणं ... इत्थीणं सं न निज्झाए कामरागविवडुणं Dasavo. 8.57; नए पमाइम्मियपहरणच्छिजंत-अंगपचंगा (विं इत्था) MaViCa. (G.) 10b. 12(2)

अंगपडियारिया (āṅga-paḍiyāriyā < āṅga-pari-cārikā) (JSkt. प्रतिचारिका) *f.* [also अंगपरियारिया, *चारिया] a female bodily attendant, AMg. तए णं तीसे पमावतीए देवीए अंगपडियारियाओ पमावति देवि पयं जाणिता जेणेव बले राया तेवेव उमाअंति Viy. 11.11.38 (11.147); तासि अंगपडियारियाणं ... मत्तए पोवइ

अंगपडिलेहण

102

अंगमंग

Viy. 11.11.148 (comm. अङ्गप्रतिवारिकाणां मस्तकानि क्षालयति दासत्वापनयनायम् । स्वाभिना श्रौतमस्तकस्य हि दासत्वं अगच्छति इति लोकव्यवहारः 549.9); तप णं से सेणिए राया अंगपडियारियाणं अंतिप एयनट्टं सोच्चा Nāyā. 1.1.75; तप णं तीजे चेहणाए देवीए अंगपडिया-रियाओ Nirayā. 23; JM. करयलसिन्धिमथकोला अंयुणि मुयमणी दिट्ठा अंगपरियारियाए KaKoPra. 22.23; मुण्णी व अंगपडिचारिग व्व धावी वि पिथवयसी व हुज्ज भणिणी व ViMāPra. 73.17.

अंगपडिलेहण (āṅga-paḍilehāṇa < āṅga-praṭilekhana) *n.* inspection of the body, JM. जायाए य पडिलेहणाए खमासमणद्वेण अंगपडिलेहणं संदिस्सवेमि, पडिलेहणं वंतेमि त्ति भणिवि सुहोति पडिलेहे ViMāPra. 19.26.

अंगपरिमास (āṅga-pari-māsa < āṅga-pari-marśa) *m.* touch of the body, M. एकेकअंगपरिमाससोक्खपसत्तपुलयाई Līlā. 1081.

अंगारुवणा (āṅga-parūvaṇā < āṅga-prarūpaṇā) *f.* description or explanation of the Aṅga work, AMg. एवे अंगपरुवणा भणिवच्चा Viy. 25.3.97 (25.116).

अंगपविट्ठ (āṅga-paviṭṭha < āṅga-praviṣṭa) *adj.* included among the Aṅga works, AMg. सुयत्ताणे दुविहे पणत्ते, तं जहा — अंग-पविट्ठे चेव अंगवाहिरे चेव Thāṇa. 2.1.104(60); RāyPa. 742; Nandī. 79.88.83; किं अंगपविट्ठस्स उदेसो समुदेसो अणुणा अणुओणो य पवत्तइ? अंगपविट्ठस्स वि उदेसो अणुणा अणुओणो य पवत्तइ AṇuOg. 3; KamVi.(D.) 1.

अंगपसाहण (āṅga-pasāhāṇa < āṅga-prasādhana) *n.* decoration of the body, Apa. कसुममोहणु अंगपसाहणु (वज्जसु) SudCa. (N.) 6.19.10.

अंगपाडिहारिया (āṅga-pāḍihāriyā < āṅga-prāṭihārikā) *f.* a female personal attendant, JM. पाए दट्ठण गाया अंगपाडिहारि-याहिं । पायवडियाओ पक्खाओ AvTī.(H.) 700b.5.

अंगपाठ (āṅga-pāḍha < āṅga-pāṭha) *m.* recitation of the Aṅga works, JM. (यणपिरिणो तणएणं) इक्कारसंगपाठो यओ दहं जेण साहुणीहितो GaṇSadSa. 26.

अंगपालिया (āṅga-pāliyā < āṅga-pālikā) *f.* embrace, AMg. जाव णं मोट्टायमागी अंगपालियाहिं ... अजेज्जा सव्वंगमोदंजे Mahā-Nis. 2.11.25.

अंगपुण्ण (āṅga-puṇṇa < āṅga-pūrṇa) *n.* complete growth of the body, JŚ. परघादमंगपुण्णे आशवडुयं विहायमविरुद्धे GomSā.(K.) 591 (comm. परघातः वनस्यावराणां शरीरपक्षात्तो उदेति)

अंगपुर (āṅga-pura) *n.* the town called Aṅga, JM. जाओ चिय अंगपुरे धरणेयं नयगसुंदरीपुत्तो । ... नामेणं भद्वरणो त्ति PaumCa. (V.) 31.7.

अंगपुव्वगद (āṅga-puvva-gada < āṅga-pūrva-gata) *adj.* found in the Aṅgas and Pūrvas works, JŚ. धम्मादीसद्धणं सम्मत्ते णाणमंगपुव्वगदं Pañcattthi. 100; णाणं सम्मादिट्ठो दु सज्जं सुत्तमंग-पुव्वगदं SamSā. 404.

अंगपुव्वगपद (āṅga-puvva-ga-pada < āṅga-pūrva-ga-pada) *n.* units of letters found in the Aṅga works and Pūrvas works altogether, JŚ. मज्झिमपदक्खरवहिद्वण्णा ते अंगपुव्वग-पदाणि GomSā.(J.) 355.

अंगप्पभव (āṅga-ppabhava < āṅga-prabhava) *adj.* arising from the Aṅga works, JM. अंगप्पभवा जिणभासिया य पत्तेय-दुद्धसंवाया । ... छत्तीसं उत्तरज्झाणा Uttni. 4.

अंगप्पहुदि (āṅga-ppahudi < āṅga-prabhṛti) *adj.* Aṅga and other works, JŚ. सिद्धंतसुणगवसाणावसाणे अंगप्पहुदिपुद्वाणं (विउत्सस्सो) ChePi. 202.

अंगप्पुरण (āṅga-pphurana < āṅga-sphurana) *n.* throbbing of the limbs, JM. अंगप्पुरणईहिं सुहामुहं जमिइ भन्नइ तमंगं PavSiro. 1406.

अंगफास (āṅga-phāsa < āṅga-sparśa) *m.* touch of the body, AMg. तप णं सगरए दारए सुमासियाण दारियाए इमं एयारुवं अंगफासं पडिस्सवेइ Nāyā. 1.16.56.

अंगफासण (āṅga-phāsana < āṅga-sparśana) *n.* touch of the body, JŚ. अवधंमसासिगिस्थीअहिलासतदंगफासणे च्छेदो ChePi. 47.

अंगबाहिर (āṅga-bāhira < āṅga-bāhya) *adj.* falling outside the Aṅga works, AMg. सुयत्ताणे दुविहे पणत्ते, तं जहा — अंगपविट्ठे चेव अंगबाहिरे चेव Thāṇa. 2.1.104 (60); RāyPa. 742; 306.2; से किं तं अंगबाहिरं । अंगबाहिरं दुविहं पणत्तं Nandī. 80; इमं पुण पट्ठवणं पटुच्च अंगबाहिरस्स उदेसो समुदेसो AṇuOg. 4.

अंगबाहिरिय (āṅga-bāhiriya < āṅga-bāhya) *adj.* outside the scope of the Aṅga works, AMg. चत्तारि पणत्ताओ अंग-बाहिरियाओ पणत्ताओ, तं जहा — चंदपणत्ताओ दीवसागरपणत्ताओ Thāṇa. 4.189(277); 4.1(235)

अंगभंग (āṅga-bhaṅga) *m.* breaking of the body, AMg. खलियस्स अंगभंगो धंसणयाए पणुत्तपायाई ĀrāhPaḍ. 683; Apa. अंग-भंगि गिरु अणरइ उज्जगइ गिसिहि SandeRā. 105.

अंगभाव (āṅga-bhāva) *m.* nature of the body, M. सव्वतो हारपउद्धदंअडिअगिअंगभावेण । उभिल्लणिम्मलाणेअपहसमूहं व दीसंति (पुहविं पलोएइ) GauḍVa. 1060.

अंगभेय (āṅga-bheya < āṅga-bheda) *m.* division like Aṅga etc., JM. भेदव्यं व विसेसणसट्ठवीसइ विहंगभेयाई ViĀvBhā. 116.

अंगमक्खीया (āṅga-makkiyā < āṅga-mrakṣikā) *f.* a maid servant who rubs the body with oil etc., masseuse, JŚ. मूदी सुंटी ... समणी अंगमक्खीया । ... (दायगा दोसा) Maḷā. 468(6)

अंगमगद (āṅga-magaha < āṅga-magadha) *m.* two countries named Aṅga and Magadha, AMg. कण्वइ निगंथाण वा तिगंथीय वा पुरस्थियेणं जाव अंगमगहाओ एत्तए ... एयावयाव आरिए खेत्ते Kapp. 1.51.

अंगमंग (āṅgamaṅga < āṅgāṅga) *n. adj.* (at the end of a cpd.) [f. -ā, -i] limbs and minor limbs, [Mār.(Gr.) 5.134] AMg. अभिक्खणं सीय-उणइ-खर-फरुसवावविज्झडियमल्लिगंभुरउगुंथियं-गमंगा Viy. 7.119 (7.6.33); संकुडितवलीतरंगपरिविद्धियंगमंगा Viy. 7.119 (7.6.33); सोगभरववेइयंगमंगी Viy. 9.168 (9.33.34); वेत्तुणं अंगमंगाई सरुहिगाई उविस्सत्तवकिं करेइ Nāyā. 1.9.43; दट्ठण य तं पवेवि-यंगमंगा Paṇhā. 1.26; वासीसत्तच्छित्तंगमंगा Paṇhā. 1.29; मच्छंत-हियव-संयुणिण्यंगमंगा Paṇhā. 3.12; अट्टारसकम्मकारणा जाइयंगमंगा Paṇhā. 3.15; ते य तत्थ कीरेति परिकरियंगमंगा Paṇhā. 3.17; रायलक्खण-विराइयंगमंगे RāyPa. 671; Uvav. 14; नानामणि-कण्ण-रयण-भूसण-विराइयंगमंगीणं RāyPa. 70; छायाउज्जोश्यंगमंगा Jīvābhi. 3.598; Jambuddi 2.16; जहारिहं अबसेसाई अंगमंगाई Jambuddi. 2.113; तवसोसियंगमंगो संधिसिराजालपागडसरीतो । किच्छाहि य परिहत्थो परिहरइ कंअरं जाहे MarāVi. 340; JM. गहिओ कर-चरण-अंगमंगेसु PaumCa. (V.) 11.84; मंसं बहुसो खइयं फालउं अंगमंगाई KuvMāKa. 40.4; तो गिइयरइस्रावसाणपरिसुडियअंगमंगेहिं । सुणइ Līlā. 1085.

अंगमंगचिध

103

अंगराभ

अंगमंगचिध (āṅgamaṅga-cindha < āṅgāṅga-cihna) *n.* mark on the limbs and sublimbs, JM. दट्टूण गियजणणी परिणाया अंगमंगचिधेहि PaumCa.(V.) 11.66.

अंगमह (āṅga-madda < āṅga-marda) *m.* a servant who rubs the body with oil etc., a masseur, JM. नेऊण रायराय मज्जण-सालाए अंगमहेहि SupāsCa. 4.79.

अंगमहय (āṅga-maddaya < āṅga-mardaka) *m.* a male servant who rubs the body with oil etc., JM. भणियं देवदत्ताए वाहरह अंगमहं जेण दो वि अम्हे मज्जामो Erz. 57.6; KumāPra. 9.5.

अंगमहिया (āṅga-maddiyā < āṅga-mardikā) *f.* a maid-servant who rubs body with oil etc., a masseuse, AMg. अट्ट अंगमहियाओ Viy. 11.11.50 (11.159)

अंगमंदर (āṅga-mandara) *m.* Meru mountain, JM. संय-थेहिं भणियं वच्च तुमं अज्जो विणुं अंगमंदराओ कलं आणेहि VasuHi. 129.5.

अंगमंदिर (āṅga-mandira) *n.* a garden situated outside the Campā city, AMg. अंगमंदिरंति चेत्तिथंति मल्लमस्स सरीरं विप्यत्र-हामि Viy. 15.68 (15.101), JM. विसुज्जिया दासवेडा — वच्च, अंगमंदिरे उज्जाणे आयत्तणसमेवे पडवनेहि ति VasuHi. 134.12; अम्हे वि उट्ठिया उज्जाणविभूतिं पिच्छमाणं गिराया वणाओ, उवगया अंगमंदिरं VasuHi. 140.11.

अंगमरिस (āṅga-marisa < āṅgāmarśa) *m.* touching the body (one of the काये-सर्ग-रोपस), JŚ. आलोमणं रिसाणं गीवाउण्णमणं एगमणं च णिट्ठिवणंमरिसो काउसग्गमिह वज्जिज्जो Māhī. 672(7)

अंगमोड (āṅga-moḍa < āṅga-moṭa) *m.* deformity of the body, JM. अम्माए ताओ भणियं तरंगवइयाए अंग-मोडो त्थि TarLo. 419; TarVaKa.(Bha.) 135.

अंगय (āṅga-ya < āṅga-ja) *m.* son, JM. तत्तो लुहापरदो परदो मरितमंगयसमेओ UvPay. 134. Tī. 104a.10 v. 25; रण्णो अंगयदरिण, णामे संका य, सेट्ठिपुच्छणया UvPay. 746; Apa. जाव आण खंडहिं न अंगय SaṅKuCa. 761.5.

अंगय (āṅga-ya < āṅga-ja) *adj.* produced from the body, Apa. जय अजिय जियंगयरोसराय JasCa. 1.2.1.

अंगय (āṅgaya < āṅgada) *m.* son of Sugrīva, JM. पुत्ता जाया सुक्खवज्जयणा । पडमो य अंगयभदो, PaumCa.(V.) 10.10; ठावइ अंगवं पि य सेट्ठिसणां तु सुग्रीवो PaumCa.(V.) 114.3; Apa. अंगय-गवय-गवक्ख-जेत्थु PaumCa.(S.) 40.15.6; जे जे णरवइ केइ वइइय अंगय-गल-सुग्रीवंगय PaumCa.(S.) 42.12.2; ताइ मि धणपउत्ते किक्खियुरे अंगय वडुंतइ PaumCa.(S.) 12.12.10.

अंगय (āṅgaya < āṅgada) *n.* an armlet, [also अंगर] [PāiLaNā. 718] AMg. अंगय-कुंडलमट्टुगंडयल हण्णपीडवारी विवित्तहत्था-भरणा Siy. 2.2.69; 73; Uvās. 2.40; Uvav. 47; 72; Pannav. 178(1); 188; अंगयाइ केयूराइ कडगाइ Viy. 9.190 (9.33.57); कडगाइ ... केऊराइ अंगयाइ ... विभूसियं करंति Nāyā. 1.1.128; कपिय-त्रयावरियं उयवत्ताल-कडगंगय-कुडिय-पवरभूंसणपिण्डाहा Paphā. 4.4; तस्ति णं पवित्रायमाणं णो कपपि ... अंगयाणि वा ... णणत्थ एमेणं तवियणं वित्तणं Uvav. 108; 131; पिण्डमेवेज्जग-अंगुलिजग-ललियंगय-ललिय-कयाभरणे Uvav. 63; पिण्डेत्ता एवं अंगयाइ केयूराइ ... मउटं पिण्डिइ RūyPa. 285; Jīvābhi. 3.451; पिण्डमेवेज्जग-अंगुलिजग-ललियंगय-ललिय-भ्रमराभरणे Jambuddi. 189; महासोकखा हारविरादयवच्छा ... अंगद-कुंडलमट्टुगंडलकण्णपीडवारी विवित्तहत्थाभरणा विवित्तमालःमउली ... पमासे-माणं Pannav. 178(2); 177; 196; माया असाट अंगय लोभन्नी

लोभनंदि वयरो य ĀrāhPaḍ. 536; JM. सुरवहुयामज्जगया दिव्वंगयतुडिय-कुंडलाभरणा । रइसागरोवगाटा, एवं पि कावं न याणति PaumCa.(V.) 82.104; निम्मोहंगय-मंडिअ-कोप्पया गहिभंजोला KumāCa.(H.) 1.76; अंगयरणे वट्टे रयणललियदाहुलइयासु JambūCa.(G.) 16.445; संखो नामेण निवो कलावती तस्स भारिवा इट्ठा । तीए भातिपियंगयपेसण-मच्चंगमिति रत्तो UvPay. 737.

अंगयकुमार (āṅgaya-kumāra < āṅgada-kumāra) *m.* son of Angada, JM. जाव य सोमितिमुयं आमासइ राइवो ससंगतो । जोहइ माणुकणं ताव चिय अंगयकुमारो PaumCa.(V.) 59.73.

अंगयवयरिय (āṅga-ya-vayari-ya < āṅga-ja-vairi-ka) *m.* enemy of Cupid, Apa. त्रिह भरहस्स समीरिओ रिसहेणंगयवयरिओ MahāPu.(P.) 47.16.9.

अंगया (āṅga-yā < āṅga-jā) *f.* daughter, PāiLaNā. 197.

अंगयारि (āṅgayāri < āṅgajāri) *m.* enemy of Cupid i. e. Jina, Apa. कयंययारिण्णाओ मरेवि रिण्णदाणओ MahāPu.(P.) 23.21.8.

अंगरक्ख (āṅga-rakkha < āṅga-rakṣa) *m.* a body-guard, JM. तो नेण नेण खणेण कोसखित्तेण वाहिओ घाओ । रत्तो सहसा तत्तो पडिखलिओ अंगरक्खेण SupāsCa. 47.74; Apa. तह अंगरक्खणरवरसुवेस कोकविय अतर वि गिरवनेस PāiNāCa.(P.) 2.3.6; रायघरवाहिं जेम न उ निज्जए; अंगरक्खाण कोडीहिं रक्खिज्जए JambūSāCa. 3.4.9; तिय-रयणचउकुट्ट पडिवि विमुक्कउ अंगरक्खु धणवाणारू ... विडइ अवलोयंतु निरु JambūSāCa. 4.12.15; सुट्ठं अंगरक्खेहिं सरुहदलक्खेहिं VajjhaCa. 2.5.12; कु वि असिक्खहत्थिय अंगरक्ख कि वि सिज्जा पावहिं सह(? हु)-मसिक्ख CandappaCa.(Y.) 7.13.3; अंगरक्ख जिण मेहहि आणा कोवें तुज्ज सात-सय-राणा SiVāCa. 2.20.10.

अंगरखी (āṅga-rakhi < āṅga-rakṣin) *n.* that which protects the body i.e. an armour, AMg. पक्खर-पल्लण-गुडा सन्नाहा गदि सिक्खि (? रक) वच्चंगी । अंगरखी य झयाइ काहल-नीसाण-दम्माया PajĀrū. 54.

अंगरखीय (āṅga-rakhiya < āṅga-rakṣika) *m.* that which protects the body i.e. an armour, AMg. पक्खरपल्लण-गुडा-सन्नाही-गदि-सिरक-वच्चंगी । अंगरखीय-झभाइ काहल-नीसाण-दम्माया ĀrāhPaḍ. 296.

अंगराअ (āṅga-rāa < āṅga-rāja) *m.* [also अंगराय] a king of the country of Anga, AMg. चंदच्छाये अंगराया Thāḍa. 7.75 (564); Nāyā. 1.8.27; 39; तुमं कणं अंगरायं एवं वयाहि Nāyā. 1.16.145; JM. कणहस्स अंगरणो UvPayTī. 303b.10; Ś. (राजा) अंगराओ विअ सुर-द-अओ ĀṅaSun. 2.6.8 (p. 25); (सुंदरक) इहो देव, एआदसाणं अक्खोडिणीं णाओ ... मत्ता गणेअओअंगराअपमुहस्स राअ-चक्खस्स ... महाराअडुज्जोहणो वि अणेसीअदि VenīSaṁ. 4.9 (p. 104)

अंगराअ (āṅga-rāa < āṅga-rāja) *m.* [also अंगराग, अंगरात and अंगराय] [PāiLaNā. 257] fragrant substances like saffron, sandal etc. used to perfume the body, AMg. हरियालमुलिया इ वा विउरे इ वा चिउरंगरेते वा RūyPa. 88.6; सुगंधचुण्णंगरागववासपुष्क-पूरगविराडयाओ Uvav. 38; JM. कओ अंगराओ CaupCa. 121.1, ताव्हइ चित्तयम्भं नयंगरावं वरेइ करणिज्जं SamarāKa. 65.14; कुकु-मंगरावं पडिहत्थपरोहरी कुरंगच्छी VajLag. 619; M. तुज्जअंगराअसेण सामलो तह खरेण सोमारा । सा किर गोलाऊले पहाआ अंगरासाण GāSaSa. 189; फणविसमंगराअं विट्ठस-वंत-व्याणअ-सुहच्छाअं Setu-Ba 1.64; गडिअविहिंगराओ अयअंजण-असुर-भंजरी-रणो GauḍVa. 1125; सिरि-थण-पिसेसमगा जअंति भिण्णंगराअ(य)पिण्डविआ GauḍVa.

अंगराजा

104

अंगसुय

28; 1127; (द्वितीयः वैतालिकः) धूमिणं चण्णंगराअंजणं ĀpaSun. 3.22; Āpa. कुकुमि अंगरागु निरु मिज्झ MaṇoKa. 41. v. 218; जो अंगराउ सो मयणवुत्त JasCa. 2.12.11; यणअंगरागणणित वज्जलरेणु-परिविहिय सोहत्त SaṅKuCa. 579.2.

अंगराया (āṅga-rāyā < āṅga-rāja) *m.* king of Āṅga, AMg. मजी णं अङ्गा अण्णत्तमे ण्डे भवित्ता अगारत्तो अगारियं पव्वइए, तं अङ्गा ... चंदक्काहि अंगराया Tūṭha. 7.7(55a)

अंगरिसि (āṅga-risī < āṅgarisī) [PSM. अंगरसि] 1 name of a monk or sage, JM. चाण वीसियज्जो अंगरिसी रूप य अण्णे ĀvNi. 1293 (p.704); अंगण वीसियज्जो नान उव्वज्जज्जो । तत्त दो सीसा, अंगरिसी रूओ य । अंगओ भइओ तेण ते अंगरिसी नामं कयं ĀvPi.(H.) 701b. 5-6; ĀvCu. II. p. 193.3; 2 sage of the Bhāradvāja Gotra, AMg. अंगरिसिगा भादाण अरहता इस्सिगा दुत्तं Isibhās. 4.4; 3 a cāruga sage, JM. कस्सिवासरेण य जिगायसणे अंगीत्तो (v. l. अंगरिसी) नाम चारणो वंजिज्ज ताणं पुच्छिओ VasuHi. 125.4 (v. l.)

अंगरुह (āṅga-ruha) *m.* a son (born of the body), AMg. भोअवंपुण्णो मनुयाया अणिय तस्स अंगरुहो SāraPa. 12; JM. दट्ठणं तं विवत्तं द्वा लंहाहियत्त अंगरुहा । माजिय जंजावी PaumCa.(V.) 59.22; महं देवपुत्रा ... किं पुन पतु अंगरुहा कुण्णि SupāCa. 45.43; ठवुरुरोओ जिणिअयमत्तो, तस्संगरुहो णर RayPa. 2; बीवहयं तोण तदवाहण-खार-राय-अंगरुहो SurSaCa. 4.221; Āpa. कय विलसियपास मे जेयस्सअंगरुह MahāPu.(P.) 91.18.16; अणवत्त-अंगरुहण वरसंयुत्त सिरि सेओइव BhaṇiKa. 278.15; तट्ठ अणुअ अणि जो सो वि वट्ठ अणवत्तमहापठमंगरुह JambāSāCa. 3.5.10; भोअमराहिय-अंगरुह कुमरइ सव-अन्नु SaṅKuCa. 526.6; 533.1; 536.4; 552.2; 593.6; पडसियसणु अणुणिणु सुणियवर वणिवमिइअंगरुहो SudCa.(N.) 3.8.11; 6.22.11.

अंगरुह (āṅga-ruha) *adj.* grown on the body, Āpa. परजन्तवइए षुअरिरे । अंगरुहमण्डहज्जुअरिरे । JasCa. 4.20.4.

अंगरुहा (āṅga-ruhā) *f.* daughter (born of the body), JM. पुनरायकमारो परिणीया सा विज्ज-हा SupāCa. 7.50.

अंगरुहा (āṅga-lehā < āṅga-lekhā) *f.* slender or slim body, M. सुअरुहहि । अयासिअंगरुहं सुक्ख-सेहि व पुणो मि (सुअं पुण्णं) GuṇVa. 1057.

अंगलोय (āṅga-loya < āṅga-loka) *m.* [also अंगलोअ, अंगलोअ] name of a country outside the Āryan area (probably Āṅga), AMg. (एस्सेण सेगावई) तआ महणमि उरत्ति सिंभु ... तिहलए एवइए, य सुक्कं च अंगलोयं वज्जललोयं च परमस्सं जवणदीय ... ओअंउज्ज पडिअत्तो Jambuddi. 3.81 (comm. अंगलोअ अंगलोअ इमं च द्वे अपि संस्कृतजातीयतावयवृत्ते स्थाः p.220) ĀvCu. I. p. 191.6.

अंगरत्त (āṅga-vamhā < āṅga-vamhā) *m.* the genealogy of Āṅga king, AMg. अंगवंपाआ णं सुत्तमि रावाणो ... अंगराओ अगारियं पव्वइए Samav. 77.2; तं एवंपवंपत्तो य नंस्संओ य सक्कवंपत्तो य । सवराणं पण्डा Tūṭha. 804.

अंगवट्ठण (āṅga-vaddhana < āṅga-vardhana) *n.* Deñi, sickness, disease (growing in the body ?), वेपथिन अंगवट्ठणं DeñiMā. 1.47 (comm. अंगवट्ठण रोय, अवत्तिअ-विमससंगवट्ठण सावट्ठिआ वला)

अंगवत्थ (āṅga-vattha < āṅga-vastra) *n.* body garment, M. (वृत्तिः) अआ सो च वि रओ एहहि न जो अंगवत्थपवि तयं (एवदीयं) Rat Māñ. 3.5.

अंगवल्लिअ (āṅga-valijja) *n.* Deñi, rolling of the body,

पुरिसाइअमडउज्झिअअंगवल्लिअं च तणुवत्थं DeñiMā. 1.42 (comm. अंगवल्लिअं अङ्गवल्लनम्)

अंगवहित (āṅga-vahita < āṅga-vyathita) *n.* tormenting the body, mutilation of the body, AMg. इमं अंगवहितं करइ Sūy. 2.2.58(773)

अंगविज्ञा (āṅga-vijjā < āṅga-vidyā) *f.* prognostication by means of the throbbing of the limbs, AMg. जे ल्वल्लणं च सुविणं अंगविज्ञं च जे पउंअंति । सट्ठ ते समणं तुवंति Utt. 8.13; JM. महापुरिसट्ठिणाए अंगविज्ञाए वामरणोदेसो णामउज्झाओ ĀṅVi. 7.11; संयं अंगविज्ञासिद्धिविही जहासंदायं णणइ ViMāPra. 119.5.

अंगविचार (āṅga-viyāra < āṅga-vikāra) *m.* prognostication based on the changes of the body or limb, AMg. अंगविचरं सम्मं विज्जं जे विज्जाहिं ण जीयर स भिककु Utt. 15.7 (comm. अङ्गविचारः शिरःकुण्णारि तच्छुभाशुभस्वरूपकथनम्)

अंगसंखा (āṅga-sāṅkhā < āṅga-sāṅkhyā) *f.* number of Āṅgas, AMg. काळियवुयपरिमाणसंखा अगेणविहा णणत्ता, तं जहा — पञ्चसंखा ... सुदसंखा अंगसंखा ĀṅuOg. 494.

अंगसंग (āṅga-saṅga) *m.* bodily contact, JM. दिट्ठे वि हु होइ नुइ जइ पि न पावंति अंगसंगां VajLag. 78; M. सेज्जाहयं तदि पओत्तुण । इह कट्ठि-विज्जा-मणि-पुट्ठिमंग-सं-अण्णमि Lili. 476; Āpa. सो कुमर ताहि वत्त-वालहि अंग-संगु परिचितवइ PaumSiCa. 2.167.

अंगसंगम (āṅga-saṅgama) *m.* bodily union or contact, M. एस्सेक्कलगअइअंगसंगमुत्तलिअवअण्णेअण । वीणीओ वि ण जाओ पउत्तवइअइ हेमोतो GāSaSa. 834(W.); JM. (जे तं तियम्मि जउं) नि अंगसंगेवं अत्ता परिचितियं (पावं) हरइ KuṇMiKa. 48.31; 48.32.

अंगसंचाल (āṅga-saṅcāla < āṅga-saṅcāra) *m.* slight movements of the limbs of the body, AMg. सुट्ठमहिं अंगसंचालिं ... अमणो अविगहिओ हाज मे हाउस्सओ Āv. 37; 46.

अंगसंताव (āṅga-santāva < āṅga-santāpa) *m.* burning (sensation) of the body (i.e. extreme anger), M. टण्णपुणिणि सि किओ अज वि ण णणइ अंगसंतावं GāSaSa. 736(W.)

अंगसंधि (āṅga-sandhi) *m.* joints of the limbs, JM. सम्मे पड्ठुणिण अंगसंधेणु (सु) अक्खत्तसं । कुण्णणो ViMāPra. 113.5(27)

अंगसमुत्थ (āṅga-samubbhava < āṅga-samudbhava) *adj.* [*f.* १वा] born of the body, JM. एत्तो वेव वट्ठरो विज्जसारा-ओ पारिचितिअंगसमुत्थवाए अंगसिद्धिनामियाए णण्णाय सुवो समणो वट्ठइ MaṇoKa. 10.13.

अंगसंभवविण्ण (āṅga-sambhava-cīṇha < āṅga-sambhava-cīha) *n.* the mark produced on the body, JS. सर्वंगअंगसंभवविण्णहादुअमरे वहा ओही GomSā.(J.) 442.

अंगसंभूया (āṅga-sambhūyā < āṅga-sambhūtā) *f.* daughter, JM. एवंपस्स अंगसंभूयं । सुदमंगणपहायं दक्खामी दोवईदेवि UvPay.(Tf.) 305b.3.

अंगसिगार (āṅga-siṅgāra < āṅga--śiṅgāra) *m.* adorning the body, Āpa. रदय-अणुसि-अंग-सिगार SaṅKuCa. 481.1.

अंगसिरी (āṅga-sirī < āṅga-śrī) *f.* name of a woman, JM. अंगसिरी नाम पाडलिया इ PūhCa. 32.6.

अंगसुद (āṅga-suda < āṅga-śruta) *n.* the scriptures called Āṅga, JM. अंगसुदे य वट्ठविं भोअंगसुदे वट्ठविधिविओ DhaĀrā. 499.

अंगसुय (āṅga-suya < āṅga-śruta) *n.* the scriptures

अंगसुह

called Aṅga, AMg. सामाहयमाहयं अंगसुयं चउदसा वि पुव्वाइ SārāPa. 32; JM. पुव्वंगसुपण मावियमईओ ... भावणाओ PaumCa.(V.) 144. 2-3.

अंगसुह (aṅga-suha < aṅga-sukha) *adj.* comfortable for the body, AMg. अंगसुहकासुयं सुमउयं पमायतीए देवीए मदासणं रयावेइ Vjy. 11. 11. 22-11. 1384; विट्ठिअंगसुहकासुयं सुमउयं चरिणीए मदासणं Nāya. 1. 1. 25.

अंगसोहा (aṅga-sohā < aṅga-sōbhā) *f.* beauty of the body, JM. सुंदरविद्यमसोहा लोवर वेसासिहिट्टु व्व GaRaKa. 282.

अंगसोहि (aṅga-sohi < aṅga-sūddhi) *f.* purification of the body, JM. सोहय अंगसोही (Aec.) शिवभूतणभूतिओ तु भूमिण - सोवउ RiṣSaṃ. 139; J.S. अविमदियमसोहि देउ कुइ णिवयसनेओ Chelli. 316.

अंगहार (aṅga-hara < aṅga-hāra) *m.* posture of the body, Apa. तिह तं तिह रायमंभाउरु, तह तं तिह दरिसिय अंगहार PaumCa. (S.) 62. 4. 7.

अंगहार (aṅga-hara < aṅga-dhara) *m.* knower of Aṅgas, JM. ७७ अं नावा अंगारम इतं अंगहार VjySa. 473.

अंगहार (aṅga-hāra) *m.* gestulation of the body, M. निव्वहंतताल-कुटमंगीअणरंगहारअं KāṇṇSa. 2. 54; Apa. अउरंगहार-बहुरसविट्टु वीयइ तिणि अवलोचयि णट्टु MahāPa.(P.) 61. 7. 1.

अंगहारय (aṅga-hāraya < aṅga-hāraka) *m.* gesture of the body, JM. सच्चक्रण अंगहारयि वंदिआ य जस्स ते सुविकसा वसा AjiSaTha.(N.) 31.

अंगघमणय (aṅgā-ghaṣanaya < aṅga-gharṣanaka) *n.* (something) to rub the body with, JM. सिणाणं गंधियावणे अंगघ-सणयं वुचति NisCa. 2. 27. 27.

अंगानंगपविट्टु (aṅgānaṅga-pavitṭha < aṅgānaṅga-pra-
viṭṭa) *adj.* included in the Aṅga works and works outside the Aṅgas, JM. अंगानंगपविट्टु सम्मसुयं लोइयं तु मिच्छसुयं ViĀvBhā. 527.

अंगदाण (aṅgādāṇa < aṅgādāṇa) *n.* male or female organ, AMg. ते निरम अंगदाणं वट्टेय वा कल्लिचण वा ... सैवाउर Nis. 1. 2; ज निक्कं भाउसांससं सुदुषवडियाण अंगदाणं कट्टेय वा ... सैवाउर Nis. 6. 3 (Cu. अंगानि तेमि आगमं प्रमदः तं पुण अंगदाणं मेहं मण(ण)ति 2. 26. 9); अंगोवंगानं एयमादाणं (आदाणं कारणं) NisBhā. 592.

अंगामंदिर (aṅgāmāndira) *m.* name of a mountain, JM. सो पुण अंगामंदिरमेहं ता मया मुणिवरे अवरे AkkhāMaKo. 55. 10.

अंगार (aṅgāra) *f.* live coal, cinder, AMg. तग्गे गच्छंति निरमिगं अंगारपल्लवकपअस्समरीतवद्वणसममिदुत्तं Paṇḍā. 3. 20; सिहिसांके अंगारपतावपा Paṇḍā. 10. 18; JM. अंगारपिकोले खण ईगालपकोले अ Kūṃāṇ(H.) 1. 35; समसुवभूमि एते अल्लसुअंगार-यम्मपदिहोणे RiṣSaṃ. 12; अंगार मित्तनासयसा VatthSa. 1. 15; Apa. पुजिय अउरवाव विट्ठो पुणकस्यवलिदीवंगारे BhaviKa. 119. 2; डिण्णु किंअय मरुतु इकदेविउ धूवंगारउ BhaviKa. 269. 15; अंगारमसुवदसाणहो पमुट्टिउ वृद्ध व रेणु उवसासिउ JambūSaCa. 6. 6. 2; अंगारसुताकसिकउणमंभास VaddhaPa. 10. 23. 11; 2 the planet Mars, AMg. लवणे णं सुमुने चत्तारि अंगारा Thāṇa. 4. 334; अट्ट महग्गहा पण्णत्ता ... अंगारे सणिचरे केउ Thāṇa. 8. 31; Apa. मयरोहिणि-उत्तरपत्तेण अंगारेय व अंहुस PaumCa.(S.) 13. 7. 10; चंदरगुहत्तारंग-हं जोयण ओइउ (ओही परियाणहिं) VaddhaPa. 10. 34. 17; 3 name of a prince, Apa. लुडु लुडु अंगारेण वि वरियउ PaumCa.(S.) 47. 8. 8; 4 fault of taking alms with expression of delight,

P. D. 15

105

अंगाराय-

AMg. अंगारत्तमपत्ते जलमाणं इधणं सधूंसं तु । अंगार ति पवुचइ तं चिय वट्ठं गण धूमं PaṇḍNi. 656 (comm. रमणाध्यातस्य यद् भोजनं तत्प्राज्ञार चरणेन्येनस्याहारभूतत्वात्)

अंगारअ (aṅgāra-a < aṅgāra-ka) *m.* [also अंगारय, अंगारय] 1 the planet Mars, AMg. छ तारमहा पञ्चत्ता, तं जहा -- पुणे. कुं. बुहस्सति, अंगारण, सणिच्छरे केउ Thāṇa. 6. 481; अट्ट महग्गहा पण्णत्ता, तं जहा -- नंदे सरे ... अंगारण केउ Thāṇa. 8. 813; सणिच्छरंगारअ-ल्लिमज्झमागत्थो Nāya. 1. 1. 56; पंचविहा जोइसिया य देवा अंगारका य तत्तत्तवणिअवणमवण्णा Paṇḍā. 5. 3; धूमकेतुहा य अंगारका य Uvay. 38; तत्थ बहवे जोइसिया देवा पविंसति, लुहा अंगारगा Paumay. 2. 295(1); JM. [PaṇḍāNa. 186] अंगारण पण्णट्टे सुक्कस गहै तह केय Vajjag. 498; M. परिणिधणवयणपेणमट्टेहिपडिअम्स होतपडिअम्स । अव-सउणंवारअवारविट्ठिविहा लुहविणि GāSaSa. 3. 61; Apa. तिहि अंगारउ तिहि जि सणिच्छक PaumCa.(S.) 2. 3. 6; तिहि अंगारउ तिहि सणि गयम्म MahāPa.(P.) 3. 12. 9; 2 name of kins, JM. एत्तो सुरारि तिज्जो महणो अंगारओ य रवी PaumCa.(V.) 5. 262; अंगारओ सि नाम अहिव अमहंदि मयनाणो सो PaumCa.(V.) 51. 15; अह नेण विहेणं अहं अंगारण पविणं । मुक्कं कुट्ठिगवरसं PaumCa.(V.) 51. 20; Apa. पट्टविउ दूउ अंगारण PaumCa.(S.) 47. 2. 5; 3 name of a thief, Apa. विव्वुधोइसंगारयहो सुल्लसुहो अंगारयहो JasCa. 2. 9. 11; परवगुरयहो अंगारयहो सुलिहिं मरणं जायं मरणं SudCa.(N.) 2. 11. 1; 4 live coal, M. सो सपो अमुविणो अपावअंगारय महविण सुअंगओ SūKāy. 1. 7.

[अंगारकड्डिणी (aṅgāra-kaḍḍhiṇī < aṅgāra-karṣiṇī) *f.* a poker, AMgD. cf. ईगालकड्डो]

अंगारचोइसी (aṅgāra-coddasī < aṅgāra-caturdasī) *f.* fourteenth day of Mars, JM. (मरइ सयवरिसो) अंगारचोइसीए कितिय तह अट्टरत्तम्म KuvMāKa. 19. 15.

अंगारजीववहग (aṅgāra-jīva-vahaga < aṅgāra-jīva-vadhaka) *adj.* who kills the fire-lives, JM. अंगारजीववहगो कोइ कुगुत्तसीधपरिवारो । सुमिणे जईहिं दिट्ठो UvMā. 168.

[अंगारदाह (aṅgāra-dāha) AMgD. cf. ईगालदाह]

अंगारपुंज (aṅgāra-puñja) *m.* heap of live coals, Apa. जो जीवन्ति विट्टु पुव्वण्हण सो अंगारपुंज अररण्हण PaumCa.(S.) 5. 2. 4; अंगारपुंज संदिण्णउ लवण व सयसकक दिअउ JambūSaCa. 9. 15. 15.

अंगारमई (aṅgāra-mai < aṅgāra-matī) *f.* name of different women, JM. तत्थ विआहरपवरराया भित्तवेगो । तस्स अंगार-मतो नाम महांदेवी VasaHi. 227. 6; सा वि अंगारमई तं पेच्छिअण लद्धावसरेण गण गहिया मयणं JinaḍĀkhyā. 11. 62. 10.

अंगारमदग (aṅgāra-maddaga < aṅgāra-mardaka) *m.* name of an unbeliever (lit. who crushes the life in the live coal), JM. अंगारमदगो अह उव्वायरिओ सयामव्वो UvPay. 254; अंगारमदगो पुण सत्तागवियजियसणेण चिर । कट्ठाणुट्ठाणवरो वि दुक्खमागो भवे जाए (comm. on UvPay. 254. 388. 13 c. 17); अंगारमदगस य णामाई तिणि पावयरा GurTaVi. 1. 15.

अंगारवई (aṅgāravai < aṅgāra-vatī) *f.* 1 the chief wife of Pradyota, JM. एजोअस्स पि अट्ट अंगारवईपनुहाओ देवीओ पव्वइया ĀvTi.(H.) 67a. 1; 2 daughter of Asogasiri, JM. वेगवई धूवा अंगारवईगमसंभवा तस्स JinaḍĀkhyā. p. 260.

अंगारसयल (aṅgāra-sayala < aṅgāra-sakala) *n.* a speck of live coal, JM. पेच्छइ रयणपहाविचउरियं पोक्खणीए तलं निययमु-अंगारसयलसरिसं KaKoPra. 58. 7.

अंगाराय- (aṅgārāya-) *v.* to become red like coal, M.

अंगारायडूणय

106

अंगुद्वय

दीसंति कुलिसमिलिआ अंगाराअंत-कुसुम-फल-किसला ।... गिरिणो GauḍVa. 136.

अंगारायडूणय (aṅgārāyaddhāna-ya < aṅgārākaraṇa-ka) *n.* pulling out of the live coal, Apa. सो अंगारायडूणउ सइ हत्थेण करेइ SudCa.(N.) 10.8.4.

अंगारिणी (aṅgārīṇī) *f.* name of woman, JM. इओ य वेयडूणवप विज्जाहरवक्कट्टी । तस्स अंगारिणी नाम भूया JinadĀkhyā. II. 61.7.

अंगारिय (aṅgārīya < aṅgārīta) *adj.* burnt by live coal, [v.1. अंगारिणं, अग्निर्यं खरारणं Cu., अंगारवितं विवर्णीभूतम् Pt. p. 319.4 et. DeNaMā. I. 28, अंगालिअमुच्चुसुयलम्मि, comm. अंगालिअं इक्षुखण्डम्] AMg. जं पुण अणेज्जा उक्कुं वा काणं अंगारिणं सम्मिस्सं -- अपण्यरं वा तदप्यमार आमं -- णो पडिगहिज्जा Āyār. 2. 1. 116(385)

अंगाल (aṅgāla < aṅgāra) *m.* live coal, AMg. रागमिस्सपलितो भुजंतो फासुवं पि आहार । निदुङ्गालनिनं करेइ चरणिषणं क्षिप्यं PindNi. 657; Apa. तंजउ पादहि महु महु भणेवि अंगाल देहि उवर गणेवि CandappaCa.(Y.) 11.10.5.

अंगालमज्झपडिइ (aṅgāla-majjha-paḍida < aṅgāra-madhyā-patita) *adj.* fallen in the midst of live coals, Mg. (शकार) अंगालमज्झपडिइ विअ जम्मखंडं Cārad. I. 8.

अंगालिअ (aṅgālīa) Deśi. *n.* a piece of sugar-cane, अंगालिअमुच्चुसुयलम्मि DeNaMā. I. 28 (comm. अंगालिअं इक्षुखण्डम्; अणमयं अंगालिअरसेण अवालुआ फूडं फुडइ)

अंगाहिव (aṅgāhiva < aṅgādhiva) *m.* king of the Aṅga country, Apa. अंगाहिव सिधुरे चट्टिउ कम कमु देश धराहरे सीहु जेम SudCa.(N.) 9.10.5.

अंगाहिवइ (aṅgāhivai < aṅgādhivati) *m.* king of the Aṅga country, JM. एसा अंगाहिवहि(?)इणो जयरायस्स महादेवी नासग-भूया मम संवयं PubCa. 194.9.

अंगि (aṅgi < aṅg-in) *m.* human being, JM. जओ तरल-तरंगमंगुरं अंगीजं जीवियं KaKoPra. 153.15; *adj.* [in epd.] possessing (knowing) the Aṅga works, AMg. महावीरस्स एक्कारस वि गणहरा दुवालसुणिगो चउसपुण्विणो Kapp.(Th.) 2.

अंगिया (aṅgiyā < aṅgikā) *f.* a woman from the Aṅga country, Apa. अंगिय वरसुरयो वि ण भज्जइ SudCa.(N.) 4.6.4.

अंगिया (aṅgiyā < aṅgikā) *f.* body, Apa. मज्जणभवणि ताई तनु अंगिय विविहामंगणेहि अम्मंगिय BhaviKa. 199.2.

अंगिर (aṅgira < aṅgiras) *m.* 1 name of a sage, JM. ताण य सीस-पदीसा ... भिगंगिरमादीया जाया बीजं वसुमईय PaumCa.(V.) I. 86; 2 planet Jupiter, Apa. बुहो अंगिरासो सणी राहु केउ Mahā-Pa.(P.) 47.9.13.

अंगिरस (aṅgīrasa) *m.* one member of the गौतम family, AMg. जं गोतमा ते सुचविआ पण्णसा, तं जहा — ते गोतमा ... ते अंगिरसा Phāpa. 7.32 (7.551); 2 name of a sage, JM. अंगिरसगाल्वा वाणक्व लुट्ठगस्स जेठुवणमणं UvPay. 378; 3 the author of the book on warfare, JM. णिउडं अंगिरसेण निवडं CaupCa. 38.52.

अंगिवग्ग (aṅgi-vagga < aṅgi-varga) *m.* the group of the monks who know the Aṅgas, JM. पणयणिकग्गदाविअसुहसंशोहा (अजसुहम्मपमुहा) MayaRa. 2.

अंगीकय (aṅgi-kaya < aṅgi-kṛta) *adj.* (ppp.) [f.-ā] accepted, JM. सावयधम्मो अंगीकओ य तेणावि विहिपुव्वं SupāCa. 47.63; अंगीकयसमाइएण य उभयसंज्ञं सामास्यं गहेयव्वं ViMāPra. 6.16;

मइलियं कुलं, अंगीकओ अयसो Erz. 46.15; अंगीरुण जम्मि इहेव दुक्खं UvaSat. 44; पुण भमियव्वो तेहि जेहि न अंगीकया आणा RūsaDeSta. 3.

अंगीकर- (aṅgi-kara- < aṅgi-kṛ-) *v.* to accept, JM. वयस्स परिचय विसायं, अंगीकरेहि पसोय SamarāKa. 303.1; अंगीकरेह सव्वहा तुम्हे मुणिधम्मं ति MaVīCa.(G.) 16a. 7(2); ता से च व अंगीकरेसु सव्वपयथाय Erz. 58.31; S. (पुसंगता) तण जेव्व अणुगहं करंतो अंगीकरेदु णं असो Ratnā. 4.0.52.

अंगीकरिउं (aṅgi-karīum < aṅgi-kartum) *inf.* in order to accept, JM. जं सुसीहिं न ज्जइ अंगीकरिउं न तीरण जं न Jinada-Ākhyā. r. 240.

अंगीकरेउणं (aṅgi-kareūnam < aṅgi-kṛtvānam = aṅgi-kṛtya) *ger.* after having accepted, JM. इवो वणो ति भस्यं सामस्यं सव्वनयमयाधारं । तं दव्वपज्जवट्ठियनयमयमंतीकरेअं ViAvBhā. 2612.

अंगीकिञ्चणं (aṅgi-kiccāṇaṁ < aṅgi-kṛtvānam aṅgi-kṛtya) *ger.* after having accepted, AMg. मे णं तं तारिस्सं अज्जवसायं अंगीकिञ्चणं विरयाविरप दटुव्वे MahāNis. 2.15.8.

अंगीरस (aṅgīrasa) *m.* name of a Cārapāsramāṇa, JM. कतिवातुरेण य विगायतणे अंगीरसो नाम नारतो बदिअण तावेण पुच्छिओ VasaHi. 125.4.

अंगुअ (aṅgua < iṅguda) *n.* the fruit of the iṅguda tree [Dem.(Gr.) 1.89; Lakṣmī.(Gr.) 1.2.46], JM. पिकुअ-भूसरो ससी एस KumāCa.(II.) 1.60.

अंगुक्खेव (aṅgukkheva < aṅgotkṣepa) *m.* movement of the body, JM. जाव तइयवार (वसियं सुखिं) कओ अंगुक्खेवो कुमाटीए CaupCa. 106.22.

अंगुठ (aṅgu-ttha < aṅgu-ṣṭha) *m.* a thumb AMg. पण्णावामरणेसु ... अदांगुठुवाहुअसिअइययं ... पण्णाणं विविहसुणमहत्था जिणवरपणीया (भावा) आधविज्जंति (questions referring to the thumb) SamavPra. 98; 99; अंगुठुवरसिगिमज्झिनाए वेत्तुं ययं तओ चीरं OghaNi. 390; JM. अंगुठुमुट्ठि -- जोइक्खे । भणियं सकैयनेयं धीरेहि अणंतनाणीहि ĀvTi.(IL) 845a.5; thumb (used as a symbol for making an अभियग्रह (condition) for taking food), Apa. (परमेसु वट्ठइ जिणवरिइ) अंगुठ-अमिय-अहारं लेत्तु PaṇaCa.(P.) 9.3.1; (पुरिससीहु) सोहइ बहुल्लापिपवट्ठि उणयथायपुट्ठिअंगुठि NāyCa. 3.4.8; अंगुठ वि अप्पणु सप्पदट्ठ AntraṇSaṁ. 2.14; [also in the epds like पयंगुठ, चलणंगुठ, इत्थंगुठय etc.]; 2 measure of a thumb, AMg. सेणावई मुसेणे ईसि अंगुठपणयपट्ठ -- आसुर्यणं दुक्कट Jambuddi. 3.109.

अंगुठणहु (aṅguṭṭha-ṇaha < aṅguṣṭha-nakha) *m.* *n.* [also 'नह'] nail of the thumb, AMg. दाहिगह्वयपदसिणीए य अंगुठणहेण य वि तिरिच्छं मुहं पिउवेइ Viy. 3.2.28 (3.112)

अंगुठपणि (aṅguṭṭha-paṇi < aṅguṣṭha-praṇa) *n.* the science of prognostication in which the thumb is charged with the presence of a deity, AMg. पण्णावामरणेसयं एस अज्जवणः पण्णता ... उवमा ... अंगुठपणिणं दाहुरसिणं Tīṇṇa. 10.116 (735); अंगुठपणि (विज्जा) किञ्जंति, मुणिप-पणि वा NiCa. 2.184.1.

अंगुठमेत्त (aṅguṭṭha-metta < aṅguṣṭha-mātra) *n.* of the size of a thumb, JM. ओ अंगुठमेत्तं पि विवं कारइ सो नुहपरंपराए बोहिलानाइकमेण सिज्जइ KaKoPra. 131.8.

अंगुठय (aṅguṭṭha-ya < aṅguṣṭha-ka) *m.* a thumb, JM. समवलोइओ अंगुठओ CaupCa. 50.5; Apa. वामकरेगुठउ गिहरेवि वालहो तेत्तु अमित संवारि PaumCa.(S.) 2.7.4; अंगुठय एरमुणय वहंति

अंगुष्ठसम

107

अंगुल्य

NāyCa. I. 17. 4; वामकरहो अंगुष्ठउ धावइ, तहिं पीऊसहो णिज (? ज्ञ) रु पावइ CandappaCa. (Y.) 8. 24. 5; एतथेरे इहं लेवि वज्जु दाहिणअंगुष्ठइ दिण्णु णिज्जु PaNaCa. (P.) 8. 23. 1.

अंगुष्ठसम (*anguttha-sama* < *angustha-sama*) *adj.* having the size of a thumb, Apa. तमिं अंगुष्ठसमं गुणवतहो, अट्ठा-वीसहोसं दुय-पुत्तहो ManuPay. 5. J. 10.

अंगुष्ठी (*angutthi*) *Deśi. f.* [PaṭiNa. 252 DeNaMa. 1. 6 अवगुण्ठण] veil, JM. वसुपार्षणं याम अंगुष्ठिं करेति NisCa. 2. 223. 4; तथो तीए काऊण अंगुष्ठिं, ओयाविऊण अरुणाओ ... बद्धो अंजली SamarāKa. 284. 2; ओपरो वसुदेवो आओ, इतनी अव्वत्ती, अंगुष्ठी काऊण पलाओ Aṭṭi(H) 95a. 8; अङ्गुल्यं अंगुष्ठिं मण्यं ओसायिं मय ततो । अवलोद्या य एसा SmaCa. 6. 79 [Sāg. स्नानम् ?]

अंगुष्ठल (*angutthala* < *angusthala* < *anguliya*) *n. Deśi.* [DeNaMa. 1. 31] finger-ring, JM. तथो यानिदिअंगुष्ठलजयणिच्छणं जरासंणं दिण्णा णियवधूया CampCa. 182. 26.

अंगुष्ठलय (*angutthala-ya* < *angusthala-ka* < *anguliya*) *n. finger-ring.* Apa. अंगुष्ठलय अहिणाणु समप्पहि PaumCa. (S.) 45. 15. 14; जं अंगुष्ठलय उवल्लु राम-संदेसउ PaumCa. (S.) 46. 1; 49. 9. 10; कामंगुष्ठलय संमहरउ -- कुमारहो दिण्णउ RūNeCa. 11. 8. 6; अंगुष्ठलय वृद्धं करि कण्हि MahāPu. (P.) 88. 23. 7.

अंगुष्ठलिय (*angutthali-ya* < *angusthali-ka* < *anguliya-ka*) *n. finger-ring.* Apa. अंगुष्ठलियउ वंत-पिसोहेहि चूड-अंश समउ धरमोहेहि (एव विमुक्कइ) PaumCa. (S.) 17. 20. 6; विज्जाहरवरवियलिय अंगुष्ठलिय णिहालिय MubāPu. (P.) 31. 13. 3; विज्जाहरवरकरपिसलिय तरुण लइ अंगुष्ठलिय MubāPu. (P.) 82. 3. 9.

अंगुष्ठभव (*angubbhava* < *angodbhava*) *m. 1 son, descendant.* JM. (धारिणी) ... स्वर्गमोक्षगविरायमाणमंगुष्ठभवं जणइ CvPay. 264 v. 46; Apa. अंगुष्ठभवा वि अवहइ नुअति, आवहइ सहिज्जो णाहि हुंति PaNaCa. (P.) 10. 8. 2; भणइ जिणु समइ नामं तु सुह-संभवं, भविय परिणमं तउं इज्जा अंगुष्ठभवं AntarāSām. 7. 25; एतथंतरि नमिं वि सिरि सूर-सरसइ अंगुष्ठभविण भविउ भवि अत्तमाण रिद्धिण SaṅKuCa. 53a. 2; 2 *adj.* produced from the body, Apa. देविं जणिउं जिणु धवल वण्णु ... अंगुष्ठभव सोह महमंदु CandappaCa. (Y.) 8. 3. 5.

अंगुष्ठभवत्त (*angubbhava-tta* < *angodbhava-tva*) *n.* status of a son, capacity of a son, JM. सुप्पसविणसइओ सो जाओ अंगुष्ठभवरेण SamatKa. 181.

अंगुम- (*anguma-* *pūray-*) *Deśi. f.* [Hem. (Gr.) 1. 162] to fulfil.

अंगुमिय (*angumiya* < ? *pūrita* ~ *pūrṇa*) *Deśi. adj.* filled, मायाइ उद्धुमाय, अहरेमिअ तुच्छयाइ अंगुमिआ ... ओ तुवइ दहु-मित्थीओ KumāCa. (H.) 7. 15.

अंगुरी (*anguri*) *f. finger.* M. तुज्जवरहो विरं गणंतीए, अपहुतोहअ-इत्थंगुरीअ तीए चिरे हणं GaSaSa. 3. 77.

अंगुल (*āṅgula*) *n.* (originally 'finger' hence) a measure of the breadth of a finger, AMg. अट्ठावीसं च धणुसंयं तेरस अंगुलाइ Thāpa. 1. 248(44); वावहारिणं णं इह छणउइ अंगुलाइ अंगुलपमाणं Samav. 96; तीसणं यामं अगगारे ... कालमासं कालं किञ्चा -- अंगुलस्स असंखज्जभागमेत्तीए ओगाहणाए सक्कस्स देविंदस्स -- सामाणियंदवत्ताए उववन्ने Viy. 3. 1. 16 (3. 17); जेणेव असोणवरपादेव जेणेव ममं अंतिप तेणेव उवागच्छइ ममं चउरंगुलमसंपत्तं वज्जं पडिसाहरइ Viy. 3. 2. 31 (3. 115); अट्ठजवमज्जा से एगे अंगुल, एतेण अंगुलपमाणं छ अंगुलाणि पादो, बारस अंगुलाइ विहरथी चउव्वीसं अंगुलाणि रथणी अट्ठयालीसं अंगुलाइ कुच्छी

छणउति अंगुलाणि से एगे दंडे Viy. 6. 7. 7 (6. 133); मेहस्स कुमारस्स चउरंगुलवज्जे निवसमाणपाउगे अगगंसे कप्पेइ NāyCa. 1. 1. 125; चउरंगुल-सुपमाणं बुवरसरिसगीवा Paṇḍā. 4. 7; महोरगा अणेगविहा पणत्ता, तं जहा -- अत्येगइया अंगुलं पि अंगुलपुहत्तिया वि ... ओयणसहस्सं वि Pannav. 1. 83; अंगुलं सत्तारेण -- वट्टए हायइ वा वि (पोरिसी) Itt. 26. 14; जवमज्जा अट्ठ हवति अंगुलं JoisKa. 83; JM. चउरंगुलपमाणपट्टयंण सिरिवच्छलं यियं छाइयं वच्छत्थलं Itt. 6. 27; चउवीसंगुलभूमी खणेवि VatthuSā. 1. 3; 1. 7; Apa. अंगुलं दतीस परिमाणुं दंतु JācCa. 1. 6. 5; सोलस अंगुलअंजलउ गृह्यपट्टिवरंउ SaṅKuCa. 628. 8; सो णट्ठ कइ अंगुल इय गणइ CandappaCa. (Y.) 10. 16. 12.

अंगुलअ (*āṅgula-a* < *āṅgula-ka*) *n.* [also अंगुल्य(य)] measure of a finger-breadth, M. दोअंगुलअकवालअणिगइसविसेसणील-अंजुअ GaSaSa. 7. 20; AMg. धणुसंयं तेरस अंगुलाइ अंगुल्य च किंवि विसेसाहियं परिवसंवेणं पणत्ते Jivābhi. 3. 260; तं दिव्वं जाणविमाणं ईसि चउरंगुल्यसेपत्तं धरणितलसि हवेइ RāyPa. 56.

अंगुलअसंखभाग (*āṅgula-asamkha-bhāga* < *āṅgulāsamkha-bhāga*) *m.* an innumerable part of the measure of an *Āṅgula*, JM. अंगुलअसंखभागो सरीसगेदियाणं सत्थेवि Jivāvi. 27; JŚ. तुहमणिगेदअपजयस्स जाइस्स तदियसमयहि । अंगुलअसंखभावं अहण्ण-मुक्कसंयं मच्छे GomSā. (J.) 94; GomSā. (K.) 320.

अंगुलचउक (*āṅgula-caukka* < *āṅgula-catuska*) *n.* four *Āṅgulas* as a measure, Apa. तहो उपरि परिद्धिउ वट्टमाणु अंगुलचउक अच्छिजमाणु SudCa. (N.) 1. 9. 8.

अंगुलच्छाया (*āṅgula-cchāyā*) *f.* the shadow of one *Āṅgula* measure, AMg. अव्यंतराओ आइमुहुत्ते छणउइ अंगुलच्छाए पणत्ते Samav. 96.

अंगुलपमाण (*āṅgula-pamāṇa* < *āṅgula-pramāṇa*) *n.* the measure of one *Āṅgula* in breadth, AMg. ववहारिणं मुक्के छणउइ अंगुलाइ अंगुलपमाणेणं Samav. 96. 8; एणं अंगुलपमाणेण छ अंगुलाइ पादो AṇuOg. 335; Viy. 6. 7. 7.

अंगुलपयर (*āṅgula-payara* < *āṅgula-pratara*) *m.* a square *Āṅgula* (measure of an area), AMg. ऐत्तओ अंगुलपयरस्स आवलियाए य असंखज्जभागपडिमाणं AṇuOg. 421(1); Pannav. 12. 918(1)

अंगुलपुधत्त (*āṅgula-pudhatta* < *āṅgula--prthaktva*) *n.* the measure of two to nine *Āṅgulas*, JŚ. अंगुलमाविलियंतो आवलियं चां (? चं) गुलपुधत्तं SaṭĀg. 5. 5. 62.

अंगुलपुहत्त (*āṅgula-puhatta* < *āṅgula-prthaktva*) *n.* measure of two to nine *Āṅgulas*, AMg. ओगाहणा जहनेणं अंगुलस्स असंखज्जभागं, उक्कोसंणं अंगुलपुहत्तं Viy. 21. 8. 1 (21. 12); ओगाहणा जहनेणं अंगुलपुहत्तं Viy. 24. 20. 46 (24. 278); अंगुलमाविलियंतो आवलिया अंगुलपुहत्तं Nandī. 47; से किं तं पडिवाइओहिणाणं अंगुलं वा अंगुलपुहत्तं वा Nandī. 26.

अंगुलपुहत्तिया (*āṅgula-puhattiyā* < *āṅgula-prthaktvikā*) *f.* the state of having the measure of two to nine *Āṅgulas*, AMg. महोरगा अणेगविहा पणत्ता । तं जहा -- अत्येगइया अंगुलं पि अंगुल-पुहत्तिया वि विवत्थि पि ... ओयणसहस्सं वि Pannav. 1. 83 (1. 75)

अंगुलभाग (*āṅgula-bhāga*) *m.* a part of the measure of *Āṅgula* (the thumb), JM. फट्ठगपासुट्ठि अओ अंगुलभागो असंखतमो KamPay. 1. 9.

[अंगुलभाव (*āṅgulabhāva*) *w. r.* for मंगुलभाव Sāg.]

अंगुलय (*āṅgula-ya* < *āṅgula-ka*) *n.* the measure of

अंगुलवगाह

length or breadth of an *Angula* (finger), AMg. अंगुलां अदंशुत्थं च किं वि विसेसाविष Jvābhī. 3.82.

अंगुलवगाह (aṅgulavagāha < aṅgulāvagāha) [cf. वगाह] *m.* space occupied by one *Angula*-measure (space of a finger's breadth), JM. अहोर्वे । गुणनिष्कन्नसनाभा असंख्यमांगुलवगाहो KamPā. 1.20.

अंगुलवगमूल (aṅgula-vagga-mūla < aṅgula-varga-mūla) *n.* the square root of the *Angula* measure, JS. तेषि मन्त्रीषु विस्वेभ्यस्त्री अंगुलवगमूलं विदियवगमूलमुपिरेण SatĀg. 1.2.17.

अंगुलस्रंढी (aṅgula-sreṇī < aṅgula-sreṇi) *f.* series of *Angulas*, AMg. सुदुमयस्य इव स्रंढी । अंगुलमन्त्रीमिसे ओसुविपिओ अमसेऽभा Nandī. 1.52

अंगुलि (aṅguli) *f.* [Vara.(Gr.) 2.30] 1 finger, AMg. अप्पेगे अंगुलिमन्त्रे Ayār. 1.1.2.5; निहालोउसैठाणसठियाओ हत्थसु अंगुलीओ ... अहोर्वे-लोउसैठाणसठियाओ पाएसु अंगुलीओ Uvās. 2.21; तए णं सइमुत्ते इगारे ... सवयं तोययं अंगुलीणं गेणहए Antag. 127; तए णं से विजए देवे ... जियवदिमाणं पणामं करेइ ... दसंगुलिं अंजलिं करिय ... मंथुणइ Jvābhī. 3.457; KappPa. 202; ते णं मणुया ... रत्तुपलपडमकरवरणकोमलंगुलितला Gand. 66; कमलपलासुकोवलकरवरणकोमलवरंगुलिं (सिंरि भगवत् पिच्छद) Kapp.(J.) 36; JM. वामेय व अमनिलकले उढीकया तजणीअंगुलि (ति) गयतणएणं KuvMāKa. 73.13; अंगुलि तह आलत्तय ... अट्टवियपं देवे पणहं RāSāmu. 149; 196; 19; 29; 23; (वपपगन्नी) एणि उच्छेइ (१ वि) अंगुलिं रसिओ BaBhaKa. 127; तहा कहं पि लोयणंगुलिसंयारप-ओगओ जणाविओ सगमरदो Ez. 10.27; 28.8; JS. एवदेवकंगुलिवाही इण्णवरी हंति ... मणुयाणं BhāvPa. 57; M. उद्धओ पिअइ जलं जह जह विरलंगुली विरं पढिओ GāSaSa. 2.61; सणिअं लडिअंगुलीअ मज्जणवड-लाअणविणेण । बंधेइ धवत्थयवट्टो व वणिआहरे तल्ली GāSaSa. 3.58; 4.59; सोअइ अ णं रकुवई विरलंगुलिगल्लिअकिरणधारावअरे SetuBa. 1.41; तहमंणो सुहविणिगतिअक्खिताण अविरअं पुरइ । अंगुलिपिहिआण रवो अयवोच्छिओ व वणाण GandVa. 937; णिमिओ कणिट्टेअंगुलीए सुदरेण तेण अंगुलिओ Līhā. 492; (राजा) णो लखणी परमंवेविरअंगुलिम्मि पाणिमि ठाइ, वडमेत्थ अ किं लिहिसं SāMān. 1.35; S. (अर) तिस्साअ ... पुसिसंगुलिअिण्णपमाअरिउदा विअलिअइ एअं अंगुलिमुदिआ Mubhārā. 19.1; Apa. अंगुलीउ मणिमुदावंतओ बीसहिं अंगुलीहिं पसित्तओ BhaviKa. 167.8; मरुअंगुलिसुरेइकोमलकर BhaviKa. 78.11; तयणु दहिणकरिण परिमुसिहि । नियवामह करइ तयतरणिकिरणविअंत-अंगुलि SaṅKuCa. 775.3; पर अंगुलि मुदरि हीरहिं सुअरि वंयणविज्जु समंयतणू PāPaṇṇ. 2.209; 2 *f.* finger-ring, Apa. अंगुलीउ मणिमुदावंतओ बीसहिं अंगुलीहिं पसित्तओ BhaviKa. 167.8; 3 (one of the 32 कायोत्तरंगे) the counting on the finger while performing the कायोत्तरंगे, Māhā. 671(7) (comm. कायोत्तरंगेण स्थितां-गुलिमण्णां करोति)

अंगुलिअ (aṅguliā < aṅguliya) *n., m.* [also अंगुलीअ, अंगुली-अअ] finger-ring, M. पिअपसिअंगुलीअअमणिप्पहापाअडेक्कासं व सुहं SetuBa. 11.88; वणाओ वहेति थणत्थहत्थरणिअंगुलीअहाराओ GandVa. 767; एणसो मह पिउणो दिण्णो पायारि णाम अंगुलिओ Līhā. 417; तस्सेसो पडिवाहुअण पसिअ अंगुलिओ Līhā. 988; 1048; मणियं च इमो सो अंगुलीअओ असु इंसणेण तुमं । मुक्को Līhā. 1047; S. (त्रियंवा) तेण हि पाणिहदि एदं अंगुलीअअं अंगुलिअविओअं Sāk. 13.15(1); JM. गालिवअंगुलिअं तलसारीअ तणअमुदिआओ व DeNāMā. 5.9 (comm. तणअमुदिआ अंगुलीअअ); पायवदिण ससिअ समप्पिओ अंगुलीअओ तीए PaumCa. (V.) 54.6.

108

अंगोवंग

अंगुलिकोस (aṅguli-kosa < aṅguli-kośa) *m.* a leather cover to protect the finger, JM. अंगुलिकोसे पणं सगले सुद्धे व खल्ले लहुओ KappBhā. 3453.

अंगुलिजग (aṅgulija-ga < aṅguliya-ka) *n.* [also अंगुलि-जय] finger-ring, AMg. तए णं से सुणिण राया ... पिणद्धमेवअंगुलिजगल्लियंयल्लियंयल्लियं-कयाभरणे ... आसिअंके इत्थिरयणे तेणव इवअच्छइ Uvav. 55; तए णं से भरहे राया ... पिणद्धमेविजगअंगुलिजगल्लियंयल्लियं-कयाभरणे ... पहारिअ गमणण Jambuddi. 3.9; 3.223; सिहो ज्वणिण पिणद्धमेविजगे अंगुलिजगल्लियंयल्लियं-कयाभरणे ... मज्जणाराओ पडिणिअसमइ Kapp.(J.) 61; Dasā. 10.11; JM. तस्स एव अंगुलिजगल्लियं पडिअं Avyā. (11.) 170a.2.

अंगुलिणी (aṅgulinī) Deśi. *f.* a crescent called *prapaṅga*, अंगुलिणी कलिणीए अहिंसरी धुणपुणकरणे DeNāMā. 1.32 (comm. अंगुलिणी त्रियङ्गुः)

अंगुलिया (aṅguli-yā < aṅguli-kā) *f.* finger, AMg. णो गाहावडकुलस आलोवे वा वगसवणं वा बाहाओ पणिजिय रसिअिय, अंगुलियाए वा उदिसिय उदिसिय ... पिउसाअजा Ayār. 2.1.62(360); 2.3.17(305); हत्थेण वा पाडेण वा अंगुलियाए वा आनुसमाणे अत्थिमाणे Vjy. 8.3.6(2) (8.223); तो ते अदं एव पोयवणं दोहि अंगुलियाहि गेणहामि Nāyā. 1.8.74; ते तियम् अंगमादाणं कट्टेण वा किंरिण वा अंगुलि-याए वा सलागाए वा संचाउइ Nis. 1.2; (उच्चारणसवणं) कट्टेण वा — अंगुलियाए वा ... पुच्छइ Nis. 4.108; तए णं तल्ल वारगसु ... अमंगुलिया ... दूमिया वा वि होत्था Niraya. 33; जियवरिदस ... मरुअंगुलिअं ओपसिअ दसंगुलियं अंजलिं करिय Jambuddi. 3.58; मुदिआपिणल्लिअ — नरिदे मज्जणाराओ पडिणिअसमइ Kapp. 61; Apa. पिअ पई विणु मडु ओव्वणु जणु अंगुलिय उावर JasCa. 2.22.10.

अंगुली (aṅguli) *f.* finger, AMg. मुदिआपिणल्लिअंगुलीए ... तरवई मज्जणवगाओ पडिनिअसमइ Nāyā. 1.1.21; अहिअस्वसिअरीए सुदियपिण-ल्लिअंगुलीए Dasā. 10.11; JM. बाहसपिट्ठिसिरउरउयंगउवंगअंगुलीएमुहा । सेसा अंगोवंगा KamVī.(D.) 33; M. गह-मणिकिण्णारुण-ओमंगुली-द-विराश्यावयव Līhā. 764; दिण्णो पओहरोवरि ससेय-वंगअंगुली-हत्थो Līhā. 852; (राजा) विमाइ महअंगुलीअिअकयाउअं पाटलं GandLe. 1.21.

अंगुलीया (aṅguli-yā < aṅguli-kā) *f.* (in epd.) finger, AMg. अणुपुव्वमुसंयंगुलीया Paṇṇā. 4.7; Uvav. 48; Jvābhī. 3.596; उअनुसउयपीवरसुअअंगुलीयाओ Jambuddi. 2.15.

अंगुलेजग (aṅgulejja-ga < aṅguliya-ka) *n.* finger-ring, AMg. तए णं से सेणि राया ... पिणद्धमेवअंगुलेजगल्लियंयल्लियंयल्लियं-कयाभरणे ... पुट्ठकामिमुहे सणिसणणे Nāyā. 1.1.24; मणियंगा नान दमणा पणत्ता समणाउसो । ... अंगुलेजग-वत्कत्त-दीणारमालिया ... मूसणविधौ वुट्ठगमा Jvābhī. 3.593; सेणिण राया ... अंगुलेजगल्लियंयल्लियंयल्लियं-कयाभरणे ... किं वट्ठया कप्पकत्तए च व अंजियविणुणिण Tānā. 76.

अंगुलेयग (aṅguleya-ga < aṅguliya-ka) *n.* [also अंगुले-यय] finger-ring, JM. अंगुलेयं अरुण गरिअं पहायसवले Utt. comm. on 2.29; एयं पञ्चकरणं दावित्तम् अंगुलेयं नेउं PaumCa. (V.) 49.35.

अंगुवेग (aṅguvaṅga < aṅgopāṅga) cf. अंगोवंग.

अंगसर (aṅgesara < aṅgeśvara) *m.* king of the *Angs* country, M. (पारिपाथक) चासं समुव्वहइ तं किं अंगरेअं अंगसरस्स तणअं सिरिमाणवेओ GandLe. 1.13.

अंगोवंग (aṅgovaṅga < aṅgopāṅga) *n.* [also अंगुवंग] limbs and minor limbs, AMg. अण्णेइयाणं अंगोवंगाइ वियेसइ Nāyā.

अचक्षुर्दंशनावरण

110

अचरमभव

जहा—सोवसमिया ... चक्षुर्दंशणलद्धो एवमचक्षुर्दंशणलद्धो AnuOg. 247.

अचक्षुर्दंशनावरण (a-cakkhu-damisaṇāvaraṇa < a-cakṣur-darśanāvaraṇa) *n.* (Karmān) which screens or conceals the indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. णवविधे दरिसणावरणिज्जे वम्म पन्नत्ते, तं जहा निदा ... अचक्षुर्दंशनावरणे Thāna. 9.14 (668); दंशणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स णव उत्तरपगडोओ पणत्ताओ, तं जहा -- अचक्षुर्दंशनावरणे Samav. 9(2); 17(1); एकजीसं सिद्धाइगुणा पणत्ता, तं जहा -- एव अचक्षुर्दंशनावरणे Samav. 31(1); खयिप्फणणे ओगविहे पणत्ते, तं जहा ... उत्पण्णणाणदंशणधरे अरहा जिणे ... खीणअचक्षुर्दंशनावरणे AnuOg. 244; दरिसणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स जीवेणं वद्धस्स णवविहे अणुभावे पणत्ते, ... अचक्षुर्दंशनावरणे Pannav. 23.14 (1680)

अचक्षुर्दंशनावरणीय (a-cakkhu-damisaṇāvaraṇīya < a-cakṣur-darśanāvaraṇīya) *n.* (Karmān) which screens or conceals the indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, JS. दंशनावरणीयस्स कम्मस्स णव पयडीओ। निदाणिदा ... चक्षुर्दंशनावरणीयं अचक्षुर्दंशनावरणीयं SatAg. 1.9.1.16; 5.5.101.

अचक्षुर्दंसणि (a-cakkhu-damsaṇi < a-cakṣur-darśaṇin) *m.* one who has an indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. अह वा चउत्विहा सब्बजीवा पन्नत्ता, तं जहा -- चक्षुर्दंसणी अचक्षुर्दंसणी ओहिदंसणी केवलदंसणी Thāna. 4.4(365); णाणावरणिज्जं यि चक्षुर्दंसणी वंथति, अचक्षुर्दंसणी Viy. 6.3.18 (6.417); जहन्नं एको दो वा तिणिण वा, उकोसेणं संवेज्जा अचक्षुर्दंसणी उवट्ठति Viy. 13.1.7 (13.4); सरीसोगाइणा उकोसेणं चत्तारि गाउआइ, इन्द्रियां चत्तारि, वक्षुर्दंसणी, अचक्षुर्दंसणी ठिई उकोसेणं छम्मासा Jivābhi. 1.90; 1.29; 9.131; अचक्षुर्दंसणं अचक्षुर्दंसणस्स आद्यभावे (दंसणगुणप्पमाणं) AnuOg. 471; जीवाणं चक्षुर्दंसणीयं -- कसरे कसरेहिंत्तो अप्पा वा बहुवा वा -- गोयमा, अचक्षुर्दंसणी अणंतगुणा Pannav. 3.104(260); अचक्षुर्दंसणीति। कालओ केवचिरे होइ? गोयमा, अचक्षुर्दंसणी दुविहे पणत्ते, तं जहा -- अणादीए वा अपज्जवसिए, अणादीए वा सपज्जवसिए Pannav. 18.36 (1355); JS. दंसणाणुवादेण अरिय चक्षुर्दंसणी अचक्षुर्दंसणी SatAg. 1.1.131.

अचक्षुर्दंसणुवओग (a-cakkhu-damsaṇuvajoga < a-cakṣur-darśanopayoga) *m.* mental activity (mental application) of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, JS. कम्माणि अभज्जाणि दु अणारः अचक्षुर्दंसणुवओगे KaṣāPa. 190.

अचक्षुर्दंसणोवउत्ता (a-cakkhu-damsaṇovautta < a-cakṣur-darśanopayukta) *adj.* having the mental function of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. जे णं वेददिया अचक्षुर्दंसणोवउत्ता ते णं वेददिया अणागरोवउत्ता Pannav. 29.21(1932)

अचक्षुफास (a-cakkhu-phāsa < a-cakṣuḥ-sparśa) *m.* what can neither be seen nor touched hence darkness, AMg. पुरओ पयाए पिठुओ हसियमयं, दुहओ अचक्षुफास, मज्जे सराणि वरिसंति Nāyā. 1.14.78 (Sch. from somewhere 1)

अचक्षुविसय (a-cakkhu-visaya < a-cakṣur-viśaya) *m.* not an object of, not in the range of eye-sight, AMg. तीय-दुवारं तमसं कोट्टुयं परिवज्जर। अचक्षुविसओ जत्थ पाणा दुप्पडिहेइया

Dasave. 5.1.20.

अचक्षुस (a-cakkhusa < a-cakṣusa) *adj.* not an object of visual perception, not coming in the range of, visual organ, AMg. इमे य एमिदिए वराए ... वोदिह्वे अचक्षुस य तसकाइए असंख Paṇḍā. 1.13; तसकायं विहिंसतो हिंसइ उ तदस्सि। तसं य विविहं पाणे चक्षुसे य अचक्षुसे Dasave. 6.44; 6.27; 6.30; 6.41.

अचक्षुस्स (a-cakkhusa < a-cakṣusya) *adj.* not indicated, दट्ठं च अचक्षुस्सं जिदिट्ठणं गतो तस्स KappBha. 4694.

अचंचल (a-caṇḍala) *adj.* not wavering, firm, steady, AMg. पोखरपत्तमिव सलिलविंदुं अचंचलं चंचलसरीरे Jambuddi. 3.109; JM. पोखरपत्तमिव सलिलविंदुजुयं अचंचलं चंचलसरीरे AvCa. 195.10; बहुस्सुए निरपव्वट्ठए कप्पिए य अचंचलं। अवाट्ठिए य मेधावी अपरिसावी य जे विज KappBha. 400; चरणजुओ मयरहिओ अनियववित्ती अचंचलं चेव PavSāro. 543 (comm. अचंचलो वशीकृतेन्द्रियः)

अचंड (a-caṇḍa) *adj.* not fierce, gentle, mild, AMg. नव दसारमंडला होत्वा ... अमच्छरा अववला अचंडा SamavPra. 241; ते ण मणुया पगतिभइया ... अचंडा विडिंततरपरिवसणा ते मणुयणा पणत्तं समणाओ Jivābhi. 3.598; ते नराणा ... पगःपयणु-कसावा अप्पिचंडा अणिहिंसचय अचंडा Tittho. 40; JS. अवगदमाणत्वंमा अणुस्सिदा अण्विदा अचंडा य (मुणी हंति) Māla. 836(9)

अचंदण (a-candana < a-candana) *adj.* without sandal paste, M. (वैतालिक) अकुंकुमचंदणं दसदिसावह्मंडणं (ममरल्लणस्सा-उहं) KapMañ. 3.26.

अचप्पलअ (a-cappala-a < a-capala-ka? -- satya) *adj.* true (not false), Apa. वित्तु करेवि अगाउलउ वयणु करेप्पि अचप्पलउं KumāCa. (H.) 8.79.

अचप्पिअ (a-cappia < ? -- an-ākraṇṭa) *adj.* not overcome, not defeated, Apa. विज्जाहरु रयगसिहु अरइ रज्जु संतरि अचप्पिउ JambūSāCa. 5.3.2.

अचयंत (a-cayanta < a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) [f. -i] not being able, AMg. चोइया भिक्खुवरियाए अचयंता जविच्च Sāy. 1.3.3.20(201); 1.3.3.21(202); सव्वाहि अणुजुत्तीहि अचयंता जविच्च Sāy. 1.3.4.17(220); JM. विवलाइउमचयंतो परिभममि तहिं तहिं चेव Dhutt. 4.3; 5.27; अचयंती गंतुं जे पीडम्म निवेसिउं पिअरे महइ TarLo. 1081; विपलाइउमचयंता परिणी चोरेहिं मो गहिया TarLo. 928; अचयंतस्स से खोमेउं पडिनिवेसेणं वहाय समुट्ठंतस्स KaKoPra. 104.15; सगीरसंकायं वोडुमचयंता MaraVi. 38.

अचयंत (a-cayanta < a-tyajāt) *adj.* (pr. part.) [also अचयंतय] not abandoning, Apa. इय विरयसोक्खु अचयंतु संतु पलयहो न पवचमि एहु संतु JambūSāCa. 9.9.4; तहिं चेव मणु दुय मच्छयाण ए हेउ देसु अचयंतयाण AntamāSāni. 5.18.

अचयंतीकय (a-cayanti-kaya < a-śaknuvat-kṛta) *adj.* rendered incapable, JM. अचयंतीकयतरंतमुहइहिं। तीरे ताण वि पारतएहिं तेहिं कयं जुज्झं KumāCa. (H.) 6.53 (comm. असमर्थकृत)

अचर (a-cara) *adj.* not moving, immovable, AMg. रूवाणुणासाणुणए य जीव चराचरे हिंसइ णगरूवे Uta. 32.27; cf. चराचर.

अचरम (a-carama) *adj.* having nothing superior to it, most excellent, M. सीसइ चरिमचरमं णराहिंवणो णिसामेइ GauḍVa. 1205; cf. अचरिम.

अचरमभव (a-carama-bhava) *m.* birth which is not followed by the last birth, i.e. liberation, JM. से एव अणेग-भविदाए आराइणाए पाउणइ सब्बुत्तमं भवं चरमं अचरमभवहेउं अविगल-

अचरित

111

अचलसिद्धि

परपरत्यनिमित्तं PañcSa. 43 (comm. अचरममवेतुं मोक्षहेतुमित्यर्थः)

अचरित (a-caritta < a-caritra) *adj.* not having good conduct, AMg. सम्मत्तं अचरितस्स इव जह कण्हसेणियाणं तु Candā. 111; JŚ. तस्सेदयेण जीवो अचरितो होदि णायकवो SamSā. 163.

अचरित्ति (a-caritti < a-caritrin) *adj.* not possessing good conduct, AMg. णेइया चरित्तपरिणामेणं णो चरित्ति, अचरित्ति Pannav. 12.938 (12.14); 12.942 (12.18); मणुस्सा अचरित्तपरिणामेणं ... चरित्ति वि अचरित्ति वि चरित्ताचरित्ति वि Pannav. 13.943 (13.19)

अचरिम (a-carima < a-carama) *adj.* last, final, ending, concluding etc. The concept is that of final as against non-final or pro-final. This is used in relation to space in case of inanimate objects and time in case of living beings. They are then combined in various ways and either affirmed or negated in multiple ways [cf. Pannavāṇa chapter ten. Only a few examples are given], AMg. दुविडा नेरइया पणत्ता, तं जहा चरिमा येव अचरिमा चय Thāpa. 2.1669; इसविधा नेरइया पणत्ता, तं जहा — अणत्तरोवकत्ता ... चरिमा अचरिमा Thāpa. 10.757; सणकुमारं णं भंते देविदे देवराया ... चरिमे अचरिमे Viy. 3.1.62 (3.12); 8.3.8 (8.225); 13.2.21 (13.36); सूरियामे देवे किं ववसिद्धिम् — चरिमे अचरिमे NayPa. 62; एतेसि जीवाणं चरिमाणं अचरिमाणं य कयरे कतरंहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसाहिया वा Pannav. 3.274 (3.123); JM. अपरित्ता अमल्वा अचरिमा य एए स्या सुण्णा ViAvBhā. 411; JŚ. अपढमअचरिमासु द्विदीनु पदेसग्गमसंवेज्जणुं SatAg. 5.6; 4.343.

अचरिमंतपदेस (a-carimanta-padesa < a-caramānta-pradeśa) *adj.* having space-point at the end of non-final things, AMg. इमा णं भंते त्यणप्पमा पुटवी किं चरिमा अचरिमा चरिमाई अचरिमाई चरिमंतपदेसा अचरिमंतपदेसा Pannav. 10.775.

अचरिमसमय (a-carima-samaya < a-carama-samaya) *m.* time which is not the last one, AMg. निर्येठ पंचविधे पञ्जत्ते, तं जहा पढमसमयनिर्येठ ... अचरिमसमयनिर्येठ अहामुहुमनिर्येठ णामं पंचमे Viy. 25.6.9 (25.284); अचरिमसमयसज्जोर्णभवत्थंकेवलणं Nandi 36.

अचल (a-cala) *adj.* [also अयल, अञल] not moving, immovable, steady, steadfast, firm, AMg. एवं से उट्ठिए ठियप्पा अण्हिे अचलं अचं अद्विज्जस्स परिव्वए Āyār. 1.8.5.5; तहा वि मे अगरहे अचलं जे समाहिए Āyār. 1.8.8.14; पडित्तवमाणे कल्लताई अचलं भयवं रीइत्था Āyār. 1.9.3.13; एतो य वंमचेरं ... पसत्थं सोमं सुभं सिवमचलमस्ययकरं जतिवरसारविस्सं Paṇḍā. 9.1; अचलं जह भंदरे गिरिवरे Paṇḍā. 10.11; सिवमचलमस्यमणंतमवस्यमववावाहं ... सिद्धिगङ्गाभयेयं ताणं Jambuddi. 5.21; महाणईसु अणेगसंभसयसणिविद्धे अचलमयं ... सृहसंकेम वेरेहि Jambuddi. 3.99; JŚ. वदित्तु सुवसिद्धे सुवमचलमणोवमं राई परो SamSā. 1; सुवमचलमणालं मणं हं अप्पमं नुद्धं PavSā. 2.100; पुणरागमणविरिद्धं णिच्चं अचलं अणालं Nāṭṭā. 178; णिस्वममचलमसोहा (connecting m) णिमिवियाजंगमं रुवेण (ठिया सिद्धा) BodPa. 13; (मणुस्सं मुणिवसहे) पढमसीलं. अचलं टाड विमुद्धे Māhā. 1024(11); Apa. विरइउ आरायणु रणे अचलु पहिलउ जे णिविद्धु णायलवणु PaumCa.(S.) 12.8.4; थिउ अचलु रज्जु मुंजंतु खयर PaumCa.(S.) 18.3.3; महु देहि देवि जीविउ अचलु JasCa. 2.21.1; सम्मत्तु अथि मणि जासु अचलु भणु काई तासु जणि णाहि सहल PañCa.(P.) 3.6.1; *m.* 1 mountain (mostly in epd.) M. उअयाचलेण कुलिसो मिलो वि चिरेण विण्णाओ GanṭVā. 120; JM. मलयाचल-कंडलिआ आउइसालाड मिडियालो व्व। ठण्णेण ... महुमंणेण KumāCa.(H.) 3.11; सयलकुहाचलकुलदलणजलियवलययणत्थसो (धम्मलामो)

KāKa. 91; cf. अञल and अयल. 2 name of various persons (1) a son of Andhakavṛṣṇi and his wife Dhārinī, Antag. 4; (2) the first or the second Balarāma or Ilaladhara, PavSāro. 1211; SamavPra. 241; Apa. विजउ इलाउडु आसि पसिद्धउ विजउ अचलु गुणेहि समिद्धउ PañCa.(P.) 17.20.1; हलहल विजओ अचलो धम्मो SudCa.(N.) 1.12.11; (3) a friend of king Mahābala, AMg. तस्स णं महव्वलस्स रणो इमे छप्पि य वालवयंसा रायागो होत्था, तं जहा — अयले धरणे अभिचंहे Nāṭṭā. 1.8.10; (4) the son of Jiyasattu, JM. जियसत्तु नाम राया, तस्स मणोहरा केवथी य दुवे देवीओ। तामि अयलो विभासणो य पुत्ता ĀvCa. 1.177.1; (5) a merchant's son, JM. देवत्ता णाम गणिया, ताए सद्धि अचलो नाम वाणियराणो विभव-संपदो UttCa. 118.8; (6) a number of princes, JM. अचलो य वंजुखो तह य निही पत्थिवो सुगे PaumCa.(V.) 28.102; पुइईधरो य सुमई अचलो बोयो हरी चव PaumCa.(V.) 85.4; (7) name of a king, Apa. विमुह चलिअ रण अचलु परिहरिअ इअगअयलु PaṭPaṭig. 1.87.

अचल (acala) *n.* Deśi. 1 a house, 2 what is said, 3 backside of the house, 4 cruel, 5 flavourless, घरउत्त-पच्छिमंगणगिद्धुविरसेसु अचलं च DeNāMā. 1.53 (comm. अवलङ्कारः पञ्चायः। घरं गृहम्। उत्तं उत्तम्। पच्छिमंगणं गृहपश्चिमदेशः। गिद्धुरो निष्ठुरः। विरसो नीरसः)

अचलउर (acala-ura < acala-pura) *n.* [also अचलपुर] the town called Acalapura, AMg. अचलपुरा णिक्खने कालियस्य-आणुओगिए धीरे (खेदिलावरिए) Nandī. v. 32; Apa. सिरिचित्तउडु चएवि अचलउरहो गउ णियक्खंजे तिणहरपरहो DhamPar. 11.26.7.

अचलगाम (acala-ggāma < acala-grāma) *m.* name of a village, JM. इहव भरहे मगहाजणवए अचलगाम धरणिक्खो णाम विणो CampCa. 147.17.

अचलणयण (acala-ṇayana < acala-nayana) *adj.* having steady eyes, Apa. अचलणयणु विवयणु विभावइ ण वियाणइ अचलु विभावइ DhamPar. 2.13.2.

अचलत्त (acala-tta < acala-tva) *n.* steadfastness, JŚ. अचलत्तमलेवसं च दुंति अचलत्तियाई से (सिद्धस्स) BhaĀrā. 2157; Apa. चितइ णियहियवइ णिवसुंदर अचलत्तेण धीरु गिरिभंदर JasCa. 3.88.8.

अचलदिट्ठि (a-cala-ditthi < a-cala-dṛṣṭi) *adj.* with a steadfast look, Apa. न उ रुअर न केइ अचलदिट्ठि गउ सपरिवार धणमित्तु सिट्ठि BhaviKa. 323.3.

अचलंती (a-calantī) *adj.* (pr. part.) (l.) not moving, Apa. इअ अचलंती बहुहा ताडइ सद्धि मुट्ठि पुण सत्त न पाडइ NamSu-Sam. 3.20.

अचलप्प (acalappa < acalātma) *n.* a long period of time, Apa. अचलप्पु वि बीरे उम्मीलउ MahāPa.(P.) 2.6.9.

अचलभाया (acala-bhāyā < acala-bhrātṛ) *m.* name of one of the Gaṇadharas of Mahāvira (brother of Acala), cf. अयलभाया.

अचलमाण (acala-māṇa < acala-māna) *adj.* (pr. part.) not moving, stationary, AMg. अथि कुंथु अणुदरी नानं जा ठिया अचलमाणा छउमत्थाणं निगंथाण वा निगंधीण वा णो चवखुकासं हव्वं आगच्छइ Kapp.(S.) 44.

अचलसिद्धि (acala-siddhi) *f.* liberation without (bodily) movements, Apa. णं सरहो साहिय अमलुद्धि णं सिद्धो भावि

अचला

अचलसिद्धि CandappCa. (Y.) 9.3.9 (FN. शरीररहितमुक्तिः)

अचला (acalā) *f.* name of Indra's chief queen, AMg. महावीर्यं नवमस्तं वग्गस्तं अट्ट अञ्जयणा पण्णत्ता, तं जहा — अचला (सकल अगमहिंसीणं नवमं वग्गं) Nāyā. 2.9.2.

अचलिद् (a-calida < a-calita) *adj.* unmoved, not shaken, J.S. एवमचलिदो जोगी अभिक्खणं दायेदं ज्ञाणं Māla, 886(9)

अचलिद् (acalinda < acalendra) *m.* the king of the mountains (i. e. Mt. Meru), Apa. अचलिदसिंहो अतुल्यपमाणं पिउ उअरेण शुविह विमाणं PañāCa. (P.) 16.5.1.

अचलिय (a-caliya < a-calita) *adj.* 1 (ppp.) not moved, not desisting, AMg. अभीय अतथे अणुविमसे अचलिय ... धम्मज्झाणो-वग्गं विहरइ Uvās. 96; तएणं से अरहण्णए सुमाणोवासए -- अभीय अतथे अचलिय ... पोयवहणस्स एगदेसंति वत्थेणं भूमिं पमज्ज Nāyā. 1.8.73; J.M. तवहएवचकारो अचलियमावोऽपवसो PañāPra. 14.14 (comm. अमृत्तः अव्याधृतः तत्त्वतः); अणुद्विअमचलिअमहिमा आयरिआ दिंतु ते बोद्धिं KumāCa. (H.) 7.63; 2 not moved away, AMg. नेरइया णं भंते जीवाओ किं चलियं कम्मं वंधंति? अचलियं कम्मं वंधंति? Vij. 1.1.9; अन्नउत्थिया णं भंते एवं आरक्खंति जाव एवं पल्लंति, एवं खलु चलमाणे अपट्ठिअ जाव तिज्जिअमाणे अणित्तिणे Vij. 1.10.1 (comm. चलत् कमे अचलितं, चलता तेन चलितकार्याकरणात् वतमानस्य चातीततया व्यपेक्ष्यमसक्यत्वात्) 1.1.6; 9.33.96.

अचलियझाण (a-caliya-jhāna < a-calita-dhyāna) *n.* unshaken trance, J.M. अचलियझाणारूढं मेहं पिव तिचलं धीरं PaumCa. (V.) 9.62.

अचवचवं (a-cavacavam) *adv.* without making a biting sound, AMg. जे णं निगंथे वा निगंथी वा ... अवयं अकारियं ... संजोययाधोसविप्पमुक्कं असुरसुरं अचवचवं ... आहारं आहारइ Vij. 7.1.20 (7.25); अमुच्छिअ अणित्ते ... असुरसुरं अचवचवं अट्टमविलंबियं (मुक्के उल्ले) भुंजेज्जा पणवारणट्ठाए Pañhā. 6.20; असुरसुरं अचवचवं अट्टमविलंबियं अपरिसादिं। मणवयणकोयगुत्तो भुंजइ अह पविस्वणसोहि OghNī. 289. (Bhā.); J.M. तओ सकलथंथे मणिय ... नमोकारुणवं अरक्खट्ठो असुरसुरं अचवचवं अट्टमविलंबियं अपरिसादिं जेमेइ ViMāPra. 20.3.

अचवल (a-cavala < a-capala) *adj.* not hasty, composed, steady, AMg. नव दसासंझला होत्था -- अमच्छया, अचवला, अचंटा Samav. 158 (p. 471.9); बलदेववागुदेवा थ ... अमच्छरी अचवला अचंटा -- अट्टमउत्तोयया जरासंमाणमहणा Pañhā. 4.5; अतिसिणे अचवले अपमपादी मियासणे। हवेज्जा उवरे धंते Dasave. 8.29; सुविणीदं ति उच्चइ। नीयावली अचवले अमाई अट्टकहले Utr. 11.10; J.M. भयवं पि अविलंबिओ अचवलो विवाररहिओ अणुअमट्ठाओ KavMāKa. 30.12.

अचवलं (a cavalam < a-capalam) *adv.* not in a hurried manner, in a steady manner, AMg. तवयाप पोरिसीए अतुरियम-चवलसंभंते मुहपोत्तिथे पट्टिरेइ Vij. 2.5.22; Nāyā. 1.14.41; Uvās. 77; उअमई नामं अणगारे ... अतुरियमचवलसंभंते ... अन्नउत्थियाणं अट्ट-नामंतेणं वीहवइ Vij. 7.10.5; 11.11.26; अतुरियमचवलसंभंतेताए -- गईए ... जेणव से सुणिए रावा तेणामव उवागच्छइ Nāyā. 1.1.19; से जहा-नामए ... सुवाण -- सभं वा पवं वा अतुरियमचवलसंभंते ... सुवओ सुमंता मंपमज्जेज्जा NāyāPa. 12; Uvās. 78; अबुट्ठिआ अतुरियं अचवलं ... रायइंससुरिसीए गईए जेणव उअमउसे माहणे ... तेणव उवागच्छइ Kapp. 5; *adj.* not fickle, अचवलसंभंजणमं जिणपावथणमि थ पणअं Cand. 49.1.

अचाइ (a-cāi < a-tyāgin) *adj.* [also अचाइ] not being able to give up, AMg. अहंणे तं (धम्मं) अचाई कुसीला वत्थं पडिगाई कवलं पायउच्छणं विओत्तिज्ज Aya. 1.6.2.1(183)

112

अचिट्ठ

अचाइय (a-cāiya < a-śakta) *adj.* (ppp.) not having the strength, AMg. पुट्ठो थ दंसमसंमहिं तणकासमवाइया Sūy. 1.3.1.12 (176) (comm. सोट्टमअनुवन् आरं 82a.13, Cu. अचाइया अविवास-मिति वाक्यदेषः); सावासगा पविडे भण्णमाणं तमचाइयं तणमपवत्तयाइ देकाइ अचवत्तमं इरेज्जा Sūy. 1.14.2(581) (Cu. पुणो उट्टुमारंते)

अचाण्त (a-cāenta < ? a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) [f. अचाण्ती] not being able to, J.M. हत्था पढं थिय काळवित्थं विसहिज्ज अचाण्ता। तीए वरस्स थ थडिया निम्मनइयंकिरणदिं SamarāKa. 78.14; गंतूमचयण्ती लांती कट्ठिअकमिहट्ठिमि KavMāKa. 33.16; सणियं सुणियं थ वत्थमरण्णीउरणी गंतुं अचाण्ती KavMāKa. 75.14.

अचाइभट्ठप्पवस (a-cāḍa-bhāḍa-ppavesa < a-cāta-bhāta-pravesa) *adj.* where no soldiers or tax collectors are allowed to enter, J.M. उस्सुई उकरं अचाइभट्ठप्पवसं नगरं करइ कारावेइ थ KuKoPra. 5.8.

अचाय (a-cāya < a-tyāga) *m.* non-abandonment, J.M. एअ चाए अचाए। अणए जेव चाए Pañhā. 39; सभित्तणमनाथनायणड-जिणं दिट्ठिअ नो अंजली PavSāro. 435 (एवमाईयमवज्जकः समुज्जो वज्जे जिणिदालए)

अचायंत (a-cāyanta < a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) unable to bear, AMg. एअ तदे अचायंता गाम्मं नगरं वा। तव भंदा विसीयंति Sūy. 1.3.1.7 (Cu. अश्वनुवन्तः सोट्टुमं)

अचायमाण (a-cāyamaṇa < a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) unable to bear, AMg. विहियाणसणो खवो वियणं सोट्टुं अचायमाणो 2 ĀrāhPaḍ. 725.

अचारित (a-cāritta < a-cāritra) *adj.* lacking in good conduct, J.M. खग्गेण नियसीसं लुपामि सिथं अचारितो PaumCa. (V.) 12.26.

अचारी (a-cārī < a-cārīt) [Aorist 3 sg.] wandered, AMg. अह दुचरलाअमचारी वज्जभूमिं थ सुवभूमिं थ Aya. 1.9.3.2(294)

अचालणिज्ज (a-cālāṇijja < a-cālāṇiya) *adj.* (pot. part.) not to be shaken from, J.M. निगंथे वावयणं अचालणिज्जो सुरेहि पि SusCa. 153.

[अचिअ (acia < acita) *m.* AMgD. w. r. for अचिअ Pāṇṇa. 4.4.623 (4.374)]

अचिअत्त (a-ciatta < a-ṭṭi-kara) *adj.* that which produces illfeeling, AMg. सुवृक्कसं परसं वा अउलं तथि एरिसं; अविक्किअमवत्तव्वं अचिअत्तं जेव नो थए Dasave. 7.43.

अचिअत्तकुल (a-ciatta-kula < a-ṭṭikara-kula) *n.* the unpleasant family, AMg. पट्टिउट्टुकुलं न पविसे भानं पविज्जणं; अचिअत्तकुलं न पविसे चिअत्ते पविसे कुलं Dasave. 3.1.17.

अचिअत्ति (a-ciatti < a-ṭṭi) *f.* want of love, AMg. पत्ताण खेत्त जयणा काळणावस्संथं ततो टवणा। पडणीयात्तममगं मग्गसुद्धं थ अचिअत्ते OghNī. 236.

अचिक्कण (a-cikkana) *adj.* not greasy, AMg. से जहानामए-केइ पुरिमं तरणे बलवं जाव मंहादी तिउणसिणोवगए यं मं सामलिंगिअ उल्लं अज्जिलं अंगट्ठिलं अचिक्कणं अवाराइं सपत्तिथं तिअवणा परमुणा अक्केअए Vij. 16.4.7 (16.52)

अचिक्ख- (a-cikkha < a-cakṣ-) *v.* to tell, S. (शाक्य-मिश्र) भो अचिक्खइ मयं MatVibhā. p. 58.13.

अचिट्ठ (a-cittha < a-ceṣṭa) *adj.* motionless, inactive, J.M. नाणं सविसयनिययं न नाणमिसेण कज्जनिप्फली। मग्गणू दिट्ठतो होइ सचिट्ठो अचिट्ठो थ ĀvNī. 1143; सकिरियाविरहाओ न इच्छियसंवायं ति

अचिदं

113

अचित्तचित्तमणि

(?ण)नाणं ति । मग्गण् वासकिद्धो वायविहीणोऽहवा पोओ ViĀvBhā. 1144 (1141)

अचिदं (a-cittam < ?) Deśi. *adv.* [Śi. चिदं श्रुमिल्यर्थः p. 184b.11; is it तिष्ठन् remaining in ? v. 1. चिदं JAS.] seldom, AMg. अचिदं (? अचिदं) कुरेहि कम्महिं णो चिदं (? चिदं) परिविचिदुति Āyār. (ĀS.) 1. 4. 2. 135 (Lad. 4. 2. 18)

अचिट्ठिता (a-cittittā < a-sthitvā) *ger.* not standing, AMg. गंता य अगंता य अगंता खडु तथा अगमंता । चिट्ठित्तमचिट्ठिता णिसिद्धता जेव नो जेव Thāpa. 3. 2. 168(8)

अचित्त (a-citta) *adj.* [also अचित्त] [f. -ā] without sentience, without life, AMg. चित्तमंतमचित्तं वा परिगिज्झ किस्समवि । ... एवं दुस्सा न भुंज Sūy. 1. 1. 1. 2; अचित्तं (टाणं) तु सगासज्जा ठावण तथ्य अप्पणं । बोसिरे सव्वओ कायं ण मे देहे परीसहा Āyār. 1. 8. 8. 21; अहवा देविद्धी त्रिविहा पणत्ता, तं जहा — सचित्ता अचित्ता मीसिया Thāpa. 3. 502(214); सचित्ता भंते भासा, अचित्ता भासा । गोयमा ! नो सचित्ता भासा अचित्ता भासा Viy. 13. 7. 4 (13. 124); अरे भगवन्ते पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा — सचित्ताणं दव्वाणं विओसरण-ताए अचित्ताणं दव्वाणं अविओसरणताए Viy. 2. 5. 14 (2. 97); Nāya. 1. 1. 99; RayPa. 778; सधणसंपभोगा सचित्ताचित्तमीसगाइ दव्वाइ अणंत-काइ इच्छंति परिवेत्तं Paṇḍā. 5. 7; अहवा सगासओ सचित्ते वा अचित्ते वा मीसिए वा दव्वजाए, जेवं (= से एवं) तस्स ण भवइ Jambuddi. 2. 69; ते(ए)तिविहा जोणी पणत्ता, सचित्ता, अचित्ता मीसिया Pannav. 9. 754; नत्थि णं तस्स भगवंतस्स कत्थइ पडिबंवे । ... इव्वओ सचित्ताचित्तमीसएम् दव्वेम् Kapp. 118; निग्गंथेण य गहावईकुलं पिट्ठावपडिथाए अण्णविट्ठेणं अत्रयरे अचित्ते अण्णणिज्जे पाणभायेण पडिग्गाहिए सिया BṛKapp. 4. 13; 4. 24; जत्थ एए बह्वे इत्थीओ य पुरिसा य पण्हायेति तत्थ से समए निग्गंथे अन्नपरंसि अचित्तेसि सोयंसि सुक्कोगले निग्गाएमाणे हत्थकम्मपटिसेवणप्ते आवज्जइ मासियं परिहारटाणं अण्णुवाइयं Vava. 6. 8; जे भिदन्नु अचित्त-पडिदियं गंधं जिग्घइ जिग्घंते वा साइज्जइ Nis. 2. 9; एणंतमवक्कमिता अचित्तं पडिहिया Dasave. 5. 1. 112; चित्तमंतं अचित्तं वा अप्पं वा जइ वा बहुं Utt. 25. 24; जाणामसीरमवियसरीरवडिस्ते दव्वकखे त्रिविहे पणत्ते, तं जहा — सचित्ते अचित्ते मीसए AppOg. 61; 273; बाउकाओ त्रिविहे सचित्ते मीसओ य अचित्ते PimN. 33; JM. अह सिरिमईय भणियं तुह चित्तमओ इमो हु जेणेव । तेणेव य अचित्ता विहिया सुरसंदरि तुमं ति SurSuCa. 12. 27; न वेत्तव्वं सचित्तमचित्तं वा सव्वमदसे पि त्रिविहेण MaViCa. (G.) 15a. 9(2); JS. अण्णं जं परदव्वं सचित्ताचित्तमिस्सं वा SamSā. 20; 220; सचित्ताचित्ताणं करेइ दव्वाणमुव्वायं SamSā. 238; आदसहावाडणं सचित्ताचित्तमिस्सियं हवदि MokPa. 17; जंतणंतरकळं सचित्ताचित्तमिस्सियं दव्वं । तस्स य सो आइरिओ अरिहदि Mula. 157(4); त्रिविहा दग्गे पूजा सचित्ताचित्तमिस्समेण SāĀ. (V.) 449; Apa. अचित्तदो वित्तु जो मेळवइ PaDo. 46; जोणि सचित्त अचित्त निमीसिय VaddhaCa. 10. 12. 5; वित्तुयाइ सचित्त अचित्त सुद्ध, दुवदहसावरमि तन्हं सुद्ध AppMahSāh. 10. 2.

अचित्तकम्म (a-citta-kamma < a-citra-karman) *adj.* having no (wall) picture, AMg. कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अचित्तकम्म उवस्सए कत्थइ BṛKapp. 1. 21.

अचित्तगुरु (a-citta-guru) *n.* [also गुरु] a lifeless and heavy object, JM. अउगुरु अचित्तगुरुसाहिए सि थेराई ViMāPra. 85. 1 (v. 49); JS. सचित्तेण व पिहिदं अयवा अचित्तगुरुपिहिदं च Mula. 466(6)

अचित्तजोणि (a-citta-joni < a-citta-yoni) *adj.* born of a lifeless thing, AMg. जीवाणं सचित्तजोणीणं अचित्तजोणीणं मीसजोणीणं P. D. 15

अजोणीण य कतरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा Pannav. 9. 19(763)

अचित्तजोणिय (a-citta-joniya < a-citta-yonika) *adj.* born of a lifeless thing, AMg. सव्वथोवा जीवा मीसजोणिया अचित्त-जोणिया असंवेज्जमुणा Pannav. 9. 19(763)

अचित्तत्त (acitta-tta < acitta-iva) *n.* lifelessness, the state of being lifeless (due to covering long distance or lapse of time), AMg. गंततईयाण अचित्तत्तं PavSāro. 37.

अचित्तदव्वखंध (acitta-davva-khandha < acitta-dravva-skandha) *m.* a group of lifeless things, AMg. अचित्तदव्वखंधं अणेगविहं पणत्ते, तं जहा — दुपपसिए खंधे तिपपसिए खंधे ... अणंतपणसिए खंधे AppOg. 63.

अचित्तदव्वोवक्कम (acitta-davvovakkama < acitta-dra-vyopakrama) *m.* the initial statement about an inanimate object, AMg. से किं तं अचित्तदव्वोवक्कमे । खंडाईणं गुटादीणं भच्छंडीणं से तं अचित्तदव्वोवक्कमे AppOg. 83.

अचित्तपडिट्ठिय (acitta-paṭṭhiya < acitta-pratiṣṭhita) *adj.* found in an inanimate object, AMg. जे भिक्खू अचित्तपडिट्ठियं गंधं जिग्घइ Nis. 2. 9 (Ca. तिज्जीव चंदणादिकट्टे)

अचित्तपरिग्गह (acitta-pariggaha < acitta-parigraha) *m.* acceptance of a lifeless thing, AMg. से य परिग्गहे दुविहे पणत्ते, तं जहा — सचित्तपरिग्गहे य अचित्तपरिग्गहे य Āv. 74.

अचित्तपूजा (acitta-pūjā) *f.* worship of an inanimate object (like the lion of a prophet etc.), JS. तेसिं च सरीराणं दव्वसुदस्स वि अचित्तपूजा सा SāĀ. (V.) 450.

अचित्तमंत (a-citta-manta < a-citta-vat) *adj.* not having living creatures, AMg. से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा एतेसु जेव परिग्गहावन्ते Āyār. 154 (JAS.); Dasave. 4. 3; 4. 5.

अचित्तादत्तादाण (acittādatādāṇa < acittādatādāṇa) *n.* taking what is lifeless and not given, theft of a lifeless thing, AMg. से य अदत्तादाणे दुविहे पत्ते, तं जहा — सचित्तादत्तादाणे अचित्ता-दत्तादाणे य Āv. 70.

अचित्ताहार (acittāhāra) *m.* food consisting of lifeless things, AMg. जइया णं भंते किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा मीसाहारा Pannav. 28. 1(1794)

अचित्तिज्जंत (a-cittijanta < a-citryamāṇa) *adj.* (pr. part. pass.) not being painted, JM. एमो जवखो अचित्तिज्जंतो अइ वहाए भविस्सइ ĀvTt. (H.) 63a. 2.

अचित्त (a-cinta < a-cintya) *adj.* [f. -ā] unimaginable, unthinkable, JM. आविन्भावतिरोभावमेत्तपरिणामकारणमचित्तं । निधं बहुल्वं पि य णटो व्व वेसंतरावणो ViĀvBhā. 67; भागो अचित्ता सत्ती स महाभागो महप्पभावो चि । स महामुणी महंतं जं मुणति मुणिप्पधानो वा ViĀvBhā. 1058(1055); अचित्तमेअं केवल्लिगम्मं तत्तं Paṇḍā. 48; तइवि हु बहुमाणुहासित्तिभरेण, मुणकणमवि किट्ठिहा (? स्सा)मि चित्तमणि व्व । अलमहव अचित्तानंतसामत्थओ सि, फाल्हइ लहु सव्वं वंछिअं निच्छियं मे LaAjSāSā. 3; Apa. परमेसर रणे रावणु अचित्तु, उच्छाह-मंत-पहु-सत्ति-वंतु PaumCa. (S.) 16. 1. 5; विज्जउ सच्चव्वउ जे अचित्तु सगापवग्गभूसणु महत्तु PaṇḍāCa. (P.) 4. 8. 2; 8. 18. 10; 10. 4. 1; 11. 2. 9.

अचित्त (a-cinta) *adj.* free from care, Apa. जहिं सोवेइ अचित्तु PaDo. 46; सोवइ दीहइ णिइइ अचित्तु CandappaCa. (Y.) 6. 15. 4.

अचित्तचित्तमणि (a-cinta-cintāmaṇi < a-cintya-cintā-

अचित्चित्तमणिकप्प

114

अचिरवत्तविवाह

mani) *n.* unimaginable jewel which yields whatever one desires, AMg. पद्मो हं ... संपत्तं सम्मतं अचित्चित्तमणिसमानं ĀrahPaḍ. 333; PaḍĀra. 91; JM. अचित्चित्तमणी अवलम्बिणी अतः सुरणा अहंता सुरां PaḍSu. 4.

अचित्चित्तमणिकप्प (a-cinta-cintāmaṇi-kappa < a-cintya-cintāmaṇi-kalpa) *adj.* resembling the unthinkable wish-yielding jewel, JM. तत्रो ते -- संवेगसिद्धिरे हवह अचित्चित्तमणिकप्प PaḍSu. 42.

अचित्तण (a-cintana < a-cintana) *n.* non-thinking, not to think about or imagine, AMg. अचित्तणं चैव अकित्तणं व Utt. 32.15.

अचित्तणिज्ज (a-cintaṇiḥja < a-cintāṇiḥja) *adj.* unthinkable. Ś. (दुर्लभ) दा क्वं अणि सोतावेदि अंतरेण ईदिसं अचित्तणिज्जं अणववादे देवस्स कथस्सं UṭṭaCa. 1.38.8; (राज) अचित्तणिज्जो खु मणिमंतो-सुदीणं पद्मो CandLe. 1.29.6.

अचित्तणिवुद्ध (a-cinta-nivvui < a-cintya-nirvṛti) *f.* unthinkable satisfaction, Apa. चित्ति अचित्तणिवुद्धमेण BhaviKa. 62.6.

अचित्तणीअ (a-cintaṇiā < a-cintāṇiā) *adj.* [also अचित्तणीय] unthinkable, JM. एसिं पि मणसा वि अचित्तणीयं पडिसुंयं इमीए Ezz. 5.28; Ś. (विदूषक) अवस्सभावी अचित्तणीओ समाअभो भोदि ति Śāli. 70.15(6)

अचित्तणीयमहिमा (a-cintaṇiā-mahimā < a-cintāṇiā-mahiman) *f.* unthinkable power (of Karman), JM. एवं च तस्स अचित्तणीयमहिमाए कम्मयाणं ... एवास्सि बुद्धी पाउअभूया MaViCa. (4) 14a.10(2)

अचित्तण्या (a-cintappā < a-cintyātmā) *adj.* whose nature is not thinkable, JM. (विण्हू) तप्पद तवं अणतो जलस्यणअओ अचित्तण्या Dhutt. 1.55.

अचित्तमाहण्य (a-cinta-māhappa < a-cintya-māhātmya) *n.* unthinkable greatness, AMg. मिअणं जिणण आणं चित्ते अचित्तमाहण्य ĀrahPaḍ.(V.) 812.

अचित्तसत्ति (a-cinta-satti < a-cintya-śakti) *f.* unimaginable power, JM. भयवं! अचित्तसत्ती माणुसवेसधारी को वि दिव्वो गुम CampCa. 326.22.

अचित्तसत्तिजुत्त (a-cinta-satti-jutta < a-cintya-śakti-yukta) *adj.* endowed with unimaginable power, JM. अचित्तसत्तिजुत्त हि ते भयवंतो धीअरणा सव्वणू PaḍSu. 12.

अचित्तिअ (a-cintia < a-cintya) *ger.* [Hem.(Gr.) 4.423]

अचित्तिय (a-cintiā < a-cintita) *adj.* sudden, unthought of, JM. ताव तुमं अचित्तिय-हिरण्य-बुद्धिसमो सहस्रं त्रिय आगओ Ezz. 8.16; Apa. चवदि अचित्तियं सुपण्डिय विण्णिय-नाव जइ ति Hem.(Gr.) 4.423(1); जेम अचित्तियं कज्जु तमु सिद्धु खणद्धि महत्तु SundeR. 223; अहिं यइ अचित्तियं जसह धादि AntarahSam. 1.10.

अचिधकरण (a-cindha-karaṇa < a-cintha-karaṇa) *n.* not to use for a mark, AMg. विषट्ठा स्थहणं दोसा उ भवे अचिधकरणिम् ĀrahPaḍ.(V.) 881.

अचियत्त (a-ciyaṭṭa < a-? -a-priti-kara) *adj.* [often wrongly written अनियत्त] unpleasant, producing or showing apathy, offensive (particularly a householder who is unwilling to give alms), AMg. ते जहाणामए समणोवासगा भवंति! ... अचियत्तो-उत्तरपवेसा ... अण्णाणं भावेमाणा विहरंति Sūy.2.2.715 (comm. अनभि-

मतोऽन्तःपुरप्रवेशवत् परगृहद्वारप्रवेशोऽन्यतीर्थिकप्रवेशो येषां ते तथा Śāli. 337a.1); दमविधे उवधाने पत्रे, तं जहा -- जगणीवधाने ... अनियत्तोवधाने साग्यखणोवधति Thāpa. 10.54(738); जहिं जहिं अउयं निव्वंति पावकारी -- जहाजायपसुया अभिगूयसा निमनीयकम्मोवधीविणो -- जव सुहं जेव शिवुत्ति उवलमति PaḍBā. 3.21; वज्जेयजो य सुवज्जालं अचियत्तवत्पवेसो PaḍBā. 8.4; 8.6; असंविभागी अचियत्तं अविणीयं ति बुचइ Ezz. 11.9; असंविभागी अचियत्तं पावसुमणे ति बुचइ Utt. 17.11; अ कियत्तवत्तव्यं अचियत्तं जेव णो वए Dasave. 7.43; उयंवे निव्वंति महलमणमि वुह वह हाओ। अचियत्तं वोच्छेओ छकायवहो य सुमसे PaḍNi. 370; दाण अभिगतज्जे समसे खडु तदेव निव्वंते। मामाए अचियत्तं वुलाइ जयणाइ दायंति OghNi. 435; अचियत्तं वोच्छेओ छकायवहो य सुमसे OghNi. 482; विजाए ह्ये अगारी अचियत्ता सा य पवउत्ता यिअं OghNi. 799; पण्णीयपत्तमामग महसदे य अचियत्तं OghNi. 236; वदगणे अचियत्तं वोच्छेओ तज्ज दव तस वावि। छकायण य वदणं अमसे नंमि मत्तमि OghBhā. 261; JM. ताहे आयणहिं नायं -- जहा अचियत्तोमहो ति AvTi (H.) 304a.4; ताहे सामी अचियत्तोमहो ति काउ निग्गअं इमे य नेण पंच अमिगहा गहीआ. तं जहा -- अचियत्तोमहं न वसियत्तं AvTi.(H.) 189a.3; मोगकलं बडुकलं पसंमणा विट्ट इवर अचियत्तं AvNi. 178; वज्जजंता पाउणो वसंति तिवा अमिगहा पंच। अचियत्तुमहि न वसण णिचं वोसुत्त मोमेणं AvNi. 462; दाणे अतिगदसंजु समसे खडु तदेव निव्वंते। मामाए अचियत्ते कुलाइ जाणंति गीयथा KappBhā. 1389, 1579-1581; सागसिए अचियत्ते वार्हि पडियण तदवि नेच्छंति VavaBhā. 2.87; अचियत्तं ति वा अचियत्तं ति वा एगट्टं VavaBhā. 4.1.

अचियत्तकुल (a-ciyaṭṭa-kula < a-pritikara-kula) *n.* a family which is ill disposed towards giving alms, AMg. अचियत्तकुलं न पविसे चियत्तं पविसे कुलं Dasave. 5.1.17.

अचिर (a-cira) *adj.* early, without delay, AMg. अचिरेणैव कालेण दुक्कस्संतमवामया Utt. 14.32; JS. सो सुव्वदुक्कसोक्कं पावदि अचिरेण कालेण PavSā. 88; SamSā. 10.2; Maā. 506(7)

अचिरकालकय (a-cira-kāla-kaya < a-cira-kāla-kṛta) *adj.* which is done recently, AMg. सुमे अज्जुसिरे वावि अचिरकाल-कयमि य ... (थंदि) -- उअरारिणि वोसिरे Utt. 21.17; OghNi. 313; 314; JM. PavSāro. 709; 710.

अचिरकालपववइय (a-cira-kāla-pavvaiya < a-cira-kāla-pravrajita) *adj.* who is recently initiated, AMg. समणं अचिरकालपववइयणं -- पावकरमइयतिगुणविसोहणं -- समसं ठाविज्ज SamavPra. 90.

अचिरजुवइ (a-cira-juvai < a-cira-yuvati) *n.* recently married girl, DeNāMā. 1.18 (comm. (दर्शिवम्) एवं वक्ष्यमाणं अज्जुअर-अचिरजुवइ श्यासवणि वाच्यम्); Telvi.(Gr.) p.60.27 (comm.) cf. अइरजुवइ.

अचिरपसुय (a-cira-pasūya < a-cira-pra-sūta) *adj.* (ppp) who has recently delivered, AMg. अचिरपसुयवाइ तहाऽऽय-सुवियणारणा ĀrahPaḍ. 681.

अचिरभावि (a-cira-bhāviya < a-cira-bhāvita) *adj.* (ppp) who has recently become worthy of right faith, AMg. अरुद्धचिरभावि ते पुरिसा मरणइसकालमि। पुव्वकयअम्म रीभावणाए पव्वा परिवट्ठेति AuralPaḍ. III. 54.

अचिरं (a-ciram) *adv.* not seeking for a long time (Sch.), AMg. (थंदि) अचिरं पडिअहिता विदरे चिट्ट माहणे Ayā. 1.8.8.20 (Śāli. अचिरं स्थानं 294a.13)

अचिरवत्तविवाह (a-cira-vatta-vivāha < a-cira-vṛtta-

अचिरा

115

अचलक

vivāha) *m.* recently performed marriage, AMg. से जहानामए केइ पुरिसे --- अचिरवत्विवाहकज्जे अत्थगवेसणाए सोलसवासविप्पवासिए Viy. 12.6.8 (12.128); SūraP. 20.7.

अचिरा (a-cirā < a-cirāt) *adv.* immediately, quickly, JM. पावं च अचिरविरियं विणिज्जितं पेच्छन् अचिरा PaumCa. (V.) 37.37; सेसाउमाणं णियसु लेद अगममुपवयोदीए । सयदुल्लस अचिरा बंधते जाव णोदंटे KanPā. 1.33; सेसोअल्लहिआणवस्तुदोए --- धम्मणे ते अचिरा संबोधो भविससइ JuiBhā. 4.5; M. (वसन्तमना) --- (पवणां) मन्ति मलये पुणोवि अचिरा मवत्तुमलोएण RamMāñ. 1.34.

अचिरादेव (acirādeva) *adv.* immediately, quickly, very soon, JM. अचिरादेव भविससइ ते पुत्तसेवते MānKa. 14.31; तो तहा जइसं उहा अचिरादेव देवी पुत्तुहमवलोएइ MānKa. 7.14.

अचिरामा (a-cirābhā) *1st f.* lightning, JM. घणा गयणे रेहति संरता अचिरामाभीउओसा PaumCa. (V.) 42.32, cf. अइरादा (HemGr.) 1.34

अचिरुगय (a-ciruggaya < a-cirodgata) *adj.* (ppp.) which has recently arisen, AMg. भवव गोयमे अचिरुगयं धालसुरियं --- पाइइ Viy. 14.9.13 (14.120); सुखो उत्तरकुरुदेवकुरुवणविवरपाव-चारिणी नरगणा --- अचिरुगयधालसुरियमहानिआला --- ते वि उवगमंति मरणधम्म Panhā. 4.7; इहं दुमगणा पणत्ता --- जहा ते अचिरुगय-सयसुमडल --- जचहिगुल्यणिगारुवाइरेगुवा Jivābhi. 3.500.

अचिरे (a-cire) *adv.* quickly, JS. णाणी अमूहदिट्ठी अचिरे पावति णिव्वाणं Caripā. 9.

अचिरेण (a-cireṇa) *adv.* quickly, JM. तुम्हाणं भविससइ अचिरेणव निव्वाणं KanKa. 268.34; JS. लइइ अचिरेण अप्पाणमेव सो कम्मपविमुक्कं SamSā. 189; णियमुपमाराहेतो अचिरेण वि कम्म परिहइ Caripā. 18; चउगइ चउगण अचिरेणसुणयनवा होइ Caripā. 44; Apa. अचिरेण तसु दुवसन्तेउ PaumSā. 4.195.

अनुक (a-cukka < a? --- a-bhraṣṭa) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 4.177] not missing, unmistakable, accurate, Apa. कुविय असंसस वि जइइ वल्लणविदिदि अनुक (विसेहरनिवह) SaṅKuCa. 580.7; के वि पयमेक इवते तुक्क पायक रुक्क च्छेवि अनुक ViāKa. 2.11.7; चावन्नाय-चारमत्त अ-कउ कुमयकुसंमकल्लिदि मुक्कउ GyaSāñ. 1.6.

अनुकट्टिदि (a-cukka-tthidi < a?-stthiti --- a-bhraṣṭa-stthiti) *adj.* having a sure status, M. (सूत्राण) चट्ठी णं कुल-चक्कवट्ठिभणित्तवे अनुकट्टिदी SūMāñ. 1.12.

अनुकलक्ख (a-cukka-lakkha < a?-lakṣya --- a-bhraṣṭa-lakṣya) *adj.* not missing the target, JM. तसस य अनुकलक्खो ददप्पहाणि सुकम्मविषयओ । बाहो आसि पिया मे बुंससीहो(?) सोहओ नाम TarLo. 1379.

अनुकलक्खया (a-cukka-lakkhayā < a?-lakṣyatā --- a-bhraṣṭa-lakṣyatā) *f.* accuracy of hitting the target, JM. अनुकलक्खयाए विमिहवा भणंति तुम्हे णे होइ उवज्झाय ति VasoHi. 201.20.

अनुच्छ (a-cuccha < a-tuccha) *adj.* not insignificant, JM. उव्वेअ अनुच्छंअस-अनुच्छंअण्हि आवरिओ (निवो) KumāCa. (H.) 2.38.

अनुण्णअ (acunna < a-tyunnata) *adj.* [both metre and meaning make it necessary to change the reading as अनुण्णअ] very tall (both for the king and the tree), JM. राहियसगाह-दलमि तमि अनु(?)नुण्ण विवडवन्हे । णंदणवेण व्व कत्तो अंतो कुसुमाण व गुणाणं KuvMāKa. 9.12; cf. अनुण्णय.

अचूलिय (a-cūliya < a-cūlika) *adj.* not having an Appendix, AMg. अवसेसा पुव्वा अचूलिया Nandī. 113.

अचेदण (a-cedaṇa < a-cetana) *adj.* [also अचेयण] [f. -a] insentient, without life or consciousness, JS. मिच्छतं जदि पयडी मिच्छादिट्ठी करदि अप्पाणं । तम्हा अचेदणा दे पयडी णण वारो पत्ता SamSā. 328+1; णज्झवसाणं णाणं अज्झवसाणं अचेदणं नम्हा SamSā. 402; ते यइ हवति जीवा जे णिचमंवेदना उता SamSā. 68; 287; इंसण-णाणवरितं किंवि वि पत्थि द्द अचेयणे विसण SamSā. 366; पोम्मलअव-प्पमुहं अचेदणं हवदि अजीवं PavSā. 2.35; णिइ णिगेह णिं णिदा खलु नरमचेदणं कुणदि Māñ. 974(10); दुग्गेयं बीमच्छं कलिलमरिदं अचेयणं मुत्तं BāAṇu. 44; 45; S. (विदूक) व्हं पुण एदस्स अचेदणस्स उवलवित्तस्स दाणे संभवइ CandLe. 1.20 (p. 18)

अचेदणत्त (a-cedaṇa-ita < a-cetana-iva) *n.* the state of being lifeless or without consciousness, JS. दोण्हं अचेदणत्तं पसजदि सम्मं णिणावमदं Pañeatthi. 48; तेसि अचेदणत्तं भणिदं जीवस्स चेदणा Pañeatthi. 124.

अचेयकड (a-ceya-kaḍa < a-ceta-kṛta) *adj.* (Karmans) which are not accumulated or caused by conscious acts, AMg. जीवाणं चयकडा कम्मा कज्जंति, तो अचेयकडा कम्मा कज्जेति Viy. 16.2.17 (16.41) (comm. अचेतःकृतानि or अचेयकृतानि)

अचेयण (a-ceyana < a-cetana) *adj.* 1 [also अचेयण] (not moving like) a lifeless thing, AMg. कायसाहारणइण एत्थं वा वि अचेयण Āyār. 1.8.8.15(243); 2 not having life or consciousness, inanimate, AMg. ते य दीसंति दुग्गया दुरंता परव्वता --- अगंधा अचेयणा दुग्गया --- नरा धम्मबुद्धिवियला Panhā. 2.16; JM. एतंसिणिहम्मी पोरिसमेयं अचेयणो होइ । विद्याए संमीसो तइयाइ सचेयणो बत्थी PijūNi-Bhā. 13; तं णो, ताई जमंतेणई जाणति ण धोवो व्व ViāVāBhā. 91; (अंवाई) चेयणमंचेयण KappBhā. 798; Apa. सुअइ अचेयणु ओमुविणाय PaumCa. (S.) 17.15.3; कम्महं करा भावडा अण्णु अचेयणु दव्वु Parānapp. 1.73; सुव्व अचेयण जाणि णिय एक सचेयणु गार YogaSā. 36; णिणु गुणु देइ अचेयण वि वेदिउ णिदिउ दोसु SāDhaDo. 218.

अचेयणय (a-ceyana-ya < a-cetana-ka) *adj.* insentient, Apa. ता दिअउ अवइ अचेयणउ JasCa. 2.19.7.

अचेयण (a-ccyanā < a-caitanya) *n.* absence of consciousness, JM. विसंयउविंयममाणउचेयणवारणमिवाणि CaupCa. 211.26 (p. 19)

अचेल (a-ccla) *adj.* without clothes, naked (commentarial tradition often takes the word to mean scanty clothes or tattered clothes based on the meaning of the negative -a as suggesting *alpa* or *kusā*), AMg. एत्थं चित्ते अत्तगारे सव्वतो मुंडे रीयेते जे अचेल परिबुद्धिंते सच्चिक्खति ओमोयरियाए Āyār. 1.6.2.2 (184); विरुक्खे फासं अहियासेद अचेल Āyār. 1.6.3.2(187); अदुवः ओमचेले अदुवा एगसाडे अदुवा अचेल Āyār. 1.8.4.1(214); ण मुंजउ कयाइवि । परवत्थं अचेलो वि Sāy. 1.9.20(456); तेण परे अचेले पाणि-पटिगहिण समणे भगवं महावीरे Kapp. 117; जे भिक्खू अचेले सचेयणां मज्जे परिवसति Nis. 11.90; JS. वदसमिदिदियरोधो लोचावससयमचेलम-ण्हाणं PavSā. 3.8.

अचेलकणिरोध (a-cela-ka-nirodha < a-cela-ka-nirodha) *m.* [also अचेलकणिरोह] prohibition of a person who is without clothes, JM. सीतं पउरिणत्ता अचेलकणिरोध भत्तवस्सास । सुत्तयजाणएणं अप्पा बहुयं तु णावक्खं NisBhā. 175 (comm. अचेलकणिरोह पुव्ववक्खानं)

अचेलक (a-cela-kka < a-cela-kya?) *adj.* not having a

अचेलग

cloth, Apa. लोचानेलकु अण्हाणजुत्तु Sudd'a.(N.) 11.3.5.

अचेलग (a-cela-ga < a-cela-ka) *adj.* [also अचेलय] [f. अचेलिया] without clothes, AMg. संवच्छरं साहियं मांसं जं ण रिक्कासि वव्यं भगवं । अचेलग तओ चाई Āyār. 1.9.1.4; पंचहिं ठाणेहिं अचेलग पत्थं भवइ Thāpa. 5.3(455); भवेयव्वो भवइ य अंतरप्पा इमेहिं तवसिधमहीनजोगेहिं निचकालं । किं ते — अण्हाणग ... खनदमअचेलग ... आदिहिं Paṇḍa. 9.4; उभमे णं अरहा कोसलि संवच्छरं साहियं चीवर-धारी होत्था तेण परं अचेलग Jambuddi. 2.66; नो कप्पइ निगंयीए अचेलियाए होत्ता BrKapp. 5.19; परिजुण्णेहिं वव्यं हिं होक्खामि ति अचेलग Utt. 2.12; 2.34; 2.3.13; जे भिक्खु अचेले संवल्याणं मज्जे परिवसइ Nis. 11.89; JM. परिसुद्धजुण्णकुच्छियोवानिययत्रभोगसोगेहिं । मुणओ मुच्छागहिया संवेहिं अचेलया हीति ViĀvBha. 2599.

अचेलगतण (a-cela-ga-ttana < a-cela-ka-tvana) *n.* nudity, clothlessness, JM. वुत्तो अचेलधम्मो इति काइ अचेलगतणं ववसे । विणकप्पो वडजाणं निवारिओ होइ एवं तु BrKapp. 5935.

अचेलदा (a-cela-dā < a-cela-tā) *f.* the state of being naked, nakedness, JS. छलभया वा समुसिज्जा अण्हाणसमवेत्ता । लोयत्ते टिदिमुत्ति चादतथावणमेव थ CāriBha. 6.

अचेलधम्म (a-cela-dhamma < a-cela-dharma) *m.* the observance of nakedness, JM. वुत्तो अचेलधम्मो इति काइ अचेलगतणं ववसे BrKapp. 5935.

अचेलपरीसह (a-cela-parisaha < a-cela-parisaha) *m.* endurance of nakedness, one of the 22 Parisahas, AMg. बावीसं परीसहा पणत्ता, ते जहा — दिगिच्छापरीसहे ... अचेलपरीसहे Samav. 22.1; इमे ते खलु बावीसं परीसहा ... महावीरेणं पवेइया, तं जहा — अचेल-परीसहे Utt. 2, para 3.

अचेलभंगकरण (a-cela-bhaṅga-karaṇa) *n.* violating the rule of the vow of garmentlessness, JS. उवसगवाहिकारणदप्पेणा-चेलभंगकरणमिह । उववासो छट्ठमासिय कमेण मूलं तदो इसर CheSath. 51.

अचेलभाव (a-cela-bhāva) *n.* nudity, nakedness, one of the Parisahas, JS. छुहत्तथा हीट्ठहा इंसमसयमचेलभावो य । तह चैव पणपरिसह Māhā. 254(5)

अचेलयपहुदि (a-cela-ya-pahudi < a-cela-ka-prabhṛti) *adj.* one having no garments and others, JS. पुरिदो धारिद-चेलयपहुदीणं वंदणं करेदि सयं । ते पुण वंदंति ण ते गुरुणमालोचए एक्को CheP. 267.

अचेलिया (a-celiyā < a-celikā) *adj.* (f.) [also अचेलिया] naked, without clothes, AMg. नो कप्पइ निगंयीए अचेलियाए होत्ता Kapp. 5.19; JM. अभियमि साहसम्मो, इत्थो ण नए अचेलिया होउ BrKapp. 5936; गुरुणा अचेलियाणं समलं च दुग्गुत्थियं गरहियं थ । होइ पणत्थनिज्जा, विइयं अट्ठाणमाईसु BrKapp. 5938.

अचेलिक (a-celikkā < a-celikā) *adj.* (f.) who is having no garments, AMg. चिरे संसट्ठं अचेलिकं एमादि पावरहिवओ । पगमंती जय्य रयणीए अह पहरिके दिणस्स वा MāhāNis. 2. v. 153.

अचाइय (a-coiya < a-codita) *adj.* not ordered, unimpelled, AMg. विते अचोइय निचं, खिप्पं हवइ सुचोइए Utt. 1.44 (comm. वितः संकल्पुणाश्रयतया प्रतीतः)

अचोक्ख (a-cokkha < ?) Deśi. [late Skt. अचोक्ष] *adj.* impure, AMg. तए णं सा रयणदीवदेवया -- जं किंचि तत्थ -- पूयं दुरनि-गंधमचोक्खं, तं सब्वं आहुणिय एइयव्वं ति कट्ठ -- निउत्ता Nāyā. 1.9.19; 1.9.20; जं किं पि असुइ अचोक्खं ... तं सब्वं एगंते एहेइ RāyPa. 9; 12; असुइपूयं दुग्गिभगंधमचोक्खपरिवज्जिया णं उत्तरकुरा पणत्ता Jivābhi. 3.622;

एवामेव ताओ दिसाकुमारीमहत्तरियाओ ... असुइमचोक्खं पूयं ... एगंते एहेइ Jambuddi. 5.5; असुइमचोक्खे ... असासमसारे ... निव्वेयं वचइ सरीरे Taad. 123; JS. एदारिते सरीरे दुग्गं कृणिमपूदिमचोक्खे -- रागं न करिंति सप्पुरिसा Māhā. 852(9); किमिसंकुलेहिं भारिदमचोक्खं देहं सयकालं BāAnn. 43; JS. (नन्दगोप) मट्ठा अचोक्खओ मिह सदलिया दालिआ गहीदा BāCa. 1.20.10; Apa. बुप्पइ बुप्पइ पुण वि अचोक्खओ JāCa. 3.36.17.

अचोरिअ (a-coriām < a-cauryam) *adv.* without concealing, openly, M. तूरं सचीरं कुण्णिअं सुरेहिं -- परंतमुज्जेहि अ सुरमगे अचोरिअं सोरिअमाअदेहि ŚrīKāv. 3.4 (comm. अचोरिअं निव्याजम्)

अचोरिक (a-corikka < a-caurikya = a-caurya) *n.* abstaining from stealing, AMg. सचमचोरिकं अचोरमपरिगहो अनिसिमतं । जं च इमाइमहिंसारक्खा दिक्खा य दाणं च ĀrahPaṇḍ.(V.) 505.

अचोरिय (a-coriya < a-caurya) *n.* an act of abstaining from stealing, AMg. अवरे अइममाओ रायदुट्ठं अचमक्खणं मणंति अलियं -- चोरोति अचोरियं वरंते Paṇḍa. 2.9; JS. जीवदया दम सच्चं अचोरियं वंमचरंतेतोसे । सम्मइसण्णाणं तओ अ सीलस्स परिवारो SūPa. 19.

अच- (acca < ati + i-) *v.* 1 to go beyond, to overcome, to subdue, AMg. एस वीरे पत्तिए अचवेइ लोमजंजोगं Āyār. 1.2.6.5(101); इह आगइं गइं परिणाय अचवेइ जाइमरणस्स वडुमं विकखायए Āyār. 1.5.6.3(176); मा पच्छ असाहुया भवं, अचवेही अणुसास अप्पं Sāy. 1.2.3.7; वाउ व्व जालमक्खेइ पिया लोमंति इव्विओ Sāy. 1.15.8(614); 2 to go, to pass (time), to elapse, AMg. वओ अचवेइ जोव्वणं च Āyār. 1.2.2(65); अचवेइ काळो तरंति राइओ Utt. 13.31; M. अचउ अण्णा पिज्जा MāhāMañ. 68.

अच्च (acca < arc-ya) *adj.* who deserves worship, M. विस्संभितेहोक्खसुरेसरचं बालं तमेवा णिअऊण तुट्ठा ŚrīKāv. 3.20.

अच्च (acca < arca) *m.* name of a measure of time consisting of seven thoras, AMg. (समण भगवं महावीरे कालण) अचवे लवे मुत्ते पाण् थोवे सिद्धे पागे करणे Kapp. 124.

अच- (acca < arc-) *v.* to worship, to honour, AMg. तए णं सा जामालिस्स खत्तियकुमारस्स माया -- अगंसे पडिच्छइ -- अगेहि वरेहिं गंधं महेहिं अचवेइ Vīy. 9.33.56 (9.189); वटुज्जो अचवेइ आगम्म पुणभदं चइयं Uvav. 2; सूरियामे देवे -- जिणपडिमाणं -- गंधेहि महेहि य अचवेइ RāyPa. 291; तए णं सं विजए देवे -- जिणपडिमाणो -- अचवेइ Jivābhi. 3.457; 3.516; अगंहे वरेहिं महेहि य गंधेहि य अचवेइ Jambuddi. 2.120; वटुज्जो आगम्म अचवेइ मरुप्पयं जक्खावयणं Nirayā. 168; JM. ताणि (कुसुमाणि) य वेत्तुं कामदेवं अचवेइति NisCa. 1.9.33; जो पुण एसो लोमो देवं अचवेइ अतिविणएण KuvMāKa. 256.27; (fut.) M. जम्मंतरे वि चलगं जीएण तु मअण तुज्जा अचिचस्सं GāSaSa. 5.41; (राजा) अचवेमि जेहि हरिणच्छिइ तुमं ति मिट्ठा Kap-Mañ. 3.22; JS. (विदूषक) अचवेमि वसु देवी वज्जो PhīyDa. 2.1.4; (pass.) (सागरिका) किं जहा तादस्स अंतरे भअवं अगंमो अचवीअदि, इथ वि तह ज्जेव आइ अण्णह ति Ratnā. 1.18.54; Apa. नरगासि महुमासिं सइ कक्कायणि अचवेमि JāCa. 2.7.13; अज्जु वरिंतीते रणु अचवेमि NāyCa.(P.) 7.6.1.

अचअंत (accaanta < arcay-at) *adj.* (pr. part.) honouring, worshipping, JS. (विदूषक) एसो तत्तमवं चास्सत्तो -- गिइवेदवाणि अचवअंतो इदो एव्व आक्खइ Cārud. 1.1.25.

अचइय (accāiya < atyayita/atyati-ka) *adj.* 1 who exagg-

rates, who does in great hurry or confusion, J.M. एगम्मि नगरे एगो मालायारो सण्णाइओ करंडे पुण्णे वेत्तुण बीहीए एइ । सो अईव अचचइओ DasavTi.(H.) 44a.5 (Sāg. व्यथितः) [Cu. वचचइओ 47.7]; 2 to surpass, Apa. अचचइय-जूहीहिं जासवण-मल्लीहिं (रम्मं वणु) PaumCa. (S.) 3.1.12.

अचक्षर (accakkhara < aty-akṣara) *n.* (use of) an additional letter (or sound), J.M. खलियमिलियवाइदं हीणं अचक्षरं वयंतस्स ।... मासल्लु KappBhā. 299.

अचक्षरिय (accakkhariya < aty-akṣarika) *adj.* having more sounds or letters (one of the various mishandlings (āśātana) of the sacred lore), AMg. जे वाइदं वचोमेलियं हीण-क्षरियं अचक्षरियं पवहीणं सुट्ठदिअं दुट्ठपडिच्छियं -- तरस्स भिच्छामि दुक्कं A.v. 4.26; (तत्थ कुसीए ताव) सरवंगणीयक्षरियअचक्षरियाहीयज्जा-वणसुसत्थनाणकुसीए MahāNis. 3.3.14.

अचग (accaga < arc-aka) *m.* worshipper, AMg. गोयमा जे णं केई (साहू वा साहुणी वा निगमि अणगारे ढवत्थयं) कुजा से णं अजए इ वा ... देवचंगे इ वा ... सच्छंदयारिए वा आळ्वेज्जा MahāNis. 5.29.

अचगल (accaggala < aty-argala) *adj.* 1 beyond any limit, J.M. अचगलो पुण्हि इयराओ धम्मवचकी CaupCa. 279.v.91; 2 without restraint or impediment, Ś. (दण्डपाक्षिक) अहो दुरप्पणो वगियमचचगलं MohaRāPa. 4.9.1; Apa. अह पुणु अह विवाहु घडइ दिट्ठिहे चडइ अचगल्लु दोल्लु न जाणहं JambSāCa. 8.10.16; दीहु सुहावु विथियउ अचगल्लु णउ वोळिज्जइ SudCa.(N.) 8.4.17.

अचंकारिय (accankāriya--a-cankārita < a-sat-kārita) *adj.* (ppm.) not honoured, J.M. रण्णो वा एस वल्लो, अचंकारियो उववातं करेस्सति NisCu. 3.418.15.

अचंकारियभट्टा (accankāriya-bhattā) *f.* name of a woman (daughter of Dhana and Bhaddā), (so called because, she being irascible, the servants were warned not to utter a syllable of protest, no matter what she did) [also अचंकारिय-भट्टा], J.M. धणधूमचंकारियभट्टा । भट्टसु य मगतो जाया NisBhā. 3194; धणो णाम सेट्ठी । तस्स भट्टा णाम भरिया । तस्स य धूया भट्टा । सा य माउपिउमाउयण य उवायसयल्लु । मायापितीहि य सत्थपरियणो मण्णति -- एसा जं करेउ ण केण इ विथिचंकारेयव्वं ति । ताहे लोणेण से कयं णाम अचंकारियभट्टा NisBhā. 3194, Cu. 3.150.22-24; 'इत्थी वा' कुडगामिणी जया सा अचंकारितभट्टा SāyCu. 1.82.26 [अचं (not अचं) seems to be the correct spelling. The double cc seems to be due to संधि (न किञ्चित् :- चंकारेयव्वं)]

अचंग (accāṅga < aty-aṅga) *n.* the most effective part of a thing (here food like honey, flesh, fat etc.), J.M. वज्जण-मणंतयुवरिअचंगणं च भोगओ माणं (वीयं गुणव्वयं) PañcāPra. 1.21 (Cu. अचंगणि ति अइसएण भोगस्स कारणणि ममुमज्जमंसाईणि p.83.11); SāDhāVi. 91.

अचण (accana < arc-ana) *n.* worship, praise (with songs), AMg. अणुपविसिआ जिणपडिमाणं अचणं करेइ Nāyā. 1.16.158; अचणं रवणं चैव वंदणं पूयणं तहा ।... मणसा वि न पत्थए Utt. 35.18; J.M. एगाए छाणहारिणारीए बाणमंतरमाराहियं अचणं करेतीए NisCu. 1.8.31; कुमारी लेप्पमवकामधुवचणं कुणती CaupCa. 110.23; सिद्धायणपरिट्ठिय-जिणविबल्लण-निमित्तमितीहि SurSuCa. 3.13; मंडाण किमल्लणं न तहा KaKoPra. 9.12; तओ राया अचणवेलाए आगओ पेच्छइ पडिमापुष्काणि मिलाणाणि Erz. 32.9; J.S. पडिगहसुचट्ठाणं पादोदयमचणं च पणमं च ŚrāvA.(V.) 225; Ś. (द्वितीया) कामदेवचणं

करेमि Śāk. 71.4(6); M. तिणवारिभूमिणिअणाअसूणअस्सणसंजिआइहिख-मचणेषु सो ŚrīKāv. 5.7; Apa. णचचंतहो णयावालि विहाइ रइयचण-कुवल्लयमाल णाइ RītNeCa. 8.11.6; पसुदीहजीहाइलचणविसेसम्मि (मारीए देवीए देवाले तम्मि) JasCa. 1.16.12; लइयइ दिव्वचण-भायणाइ NāyCa.(P.) 1.9.5; किउ पुष्कचणु गुरुपथहि BhavīKā. 298.10.

अचणत्थं (accanātham < arcanārtham) *adv.* for the purpose of worship, Ś. (राजा) मणिराअं पुणो वि अम्हाणं अणुगण्हिउं देवाराहणमंदिरे अचणत्थं ठाविऊण गच्छम्म संजं वंदिउं CandLe. 1.41 (p.24)

अचणविहाण (accana-vihāṇa < arcana-vidhāṇa) *n.* performance of worship, J.M. तवसगमेतुप्पाडियवरवमल्लयचवणविहाणं PaumCa.(V.) 68.20.

अचणा (accanā < arcanā) *f.* worship, AMg. विरचितवलि-होमयुवउवचारदिन्नरुधिरचणकारणपयतजोगपयचरियं रयणागरसागरं PaumBhā. 3.7 (comm. 51b.4); J.S. चरुवलिपुष्कफलंगंधधूवदीवादिहि सगभत्तिपगासो अचणा णाम Dhavālā. 8.92.4.

अचणिज (accanijja < arc-anīya) *adj.* fit to be worshipped, proper for respect, AMg. असुरकुमारणं देवाण य देवीण य अचणिजाओ नमंसणिज्जाओ (जिणसकहाओ) Vy. 10.5.5(2); स णं इह भवे चैव बहूणं समणाणं ... अचणिजे वंदणिज्जे ... भवइ Nāyā. 1.4.22; सदेव-मणुयामुरस्स लोगस्स अचणिजे वंदणिज्जे Uvās. 187; तं सचं भगवं तित्थगरसुभासियं ... मणुयमणाणं च वंदणिज्जं अमरणाणं च अचचणिज्जं असुरणाणं च पूयणिज्जं Paṇhā. 7.10; अनेसि च बहूणं देवाण य देवीण य अचणिजाओ वंदणिजाओ RāyPa. 240; 276; Jivābhi. 3.442; 3.1025; बहूणं जोइसियाण देवाण य देवीण य अचणिजाओ Jambuddi. 7.185; J.S. जस्स इणं तित्थयणानागोदक्कम्मस्स उदएण सदेवामुरमाणुसस्स लोगस्स अचणिजा पूजणिजा ... धम्मतित्थयरा जिणा केवल्लिणो हवंति SāṭAg. 3.42; M. सो तत्थ अचणिजो विमरिसपुष्काहिवासमुरहीहि Mahā-Maṇ. 35.

अचणिया (accanīyā < arcanikā) *f.* 1 a place of worship, a shrine, AMg. अचणिय सुहगमो वि य चमरपरिवार इडुत्तं Vy. 2.8.1 (2.121); 4.6.4; 10.6.1 (6.99); वणेषु वणसंडेसु अचणियं करेइ RāyPa. 654; 655; पुरत्थिमिल्ले दारे तं चैव सव्वं अणियव्वं जाव दारस्स अचणिया Jivābhi. 3.463; जेणेव मणिपेहिया जेणेव सीहासणे तेणेव तहेव दारचणिया Jivābhi. 3.517; अचणियसुयम्मगमो जहा य परिवारणारइडु Jambuddi. 4.140.1; 2 worship, Apa. पुष्कचणिय लुद्धसयवसेहि पुण आदत्तु नेउ मुणिमत्तेहि PaumCa.(S.) 32.8.2; किय अहिणवकमल्लचणिय णाई PaumCa.(S.) 13.6.8.

अचणीआ (accanīā < arc-anīyā) *adj.* (f.) proper or fit to be worshipped or honoured, Ś. (अनसुथा) णं पिअसहीए सोहग-देवदाओ अचणीआओ Śāk. 98.20(4)

अचत्थ (accattha < aty-artha) *adj.* [PāṭiAnā. 159] beyond use, very great, excessive, AMg. पुणो परलोगसमावण्णा सरगे गच्छंति -- अचत्थसीतवेदणअस्साओदिणसततदुक्खससयसमगिहते Paṇhā. 3.20; J.M. बोसावियं पुणो वि य जहिच्छयादाणमचत्थं SaravārāKā. 74.18; हे हियथ कीस उ(१८)ज्जसि, उव्वेवं कीस कुणसि अचत्थं SurSuCa. 3.234; बंधसु निजुत्तिमंगं (दिव्वमणि) । नहवाइगविज्जाणं पडिवायसमत्थमचत्थं SurSuCa. 7.234; अचत्थदुखिया जे तिरियनरा नारग ति तेसमिया ViāBhā. 1899.

अचत्थं (accattham < aty-artham) *adv.* greatly, extremely, J.M. अचत्थं जुत्तो आउत्तो NisCu. 1.25.2; धरहरिया अचत्थं

अचत्थहसित

ससिलोक्त्यसागरा वसुहा SurSuCa. 1.7.

अचत्थहसित (accattha-hasita < aty-arthā-hasita) *n.* excessive laughter (one of the 14 types of laughter), JM. अचत्थहसितं वा वि भेदतहसितं तथा AugVi. 35.7.

अचंत (accanta < aty-anta) *adj.* [mostly in epds] beyond limit, extreme, extensive, AMg. जे से उद्विग्नतापादाण-संग्रहणुसंते अचंतवाल्लुक्कल्लिणुत्तुल्लसंके ... वेवावचं अगिस्सियं दस-विहं वडुविहं वरेइ ... ते तारिस्सण आत्तहण वयमिणं Paṇḍa. 8.6. JM. अचंतमणंतमोपरभववारिरासिमणवर्यं MaViCa.(G.) 1b. 8(1); आम भणंती तावय ते किर अचंतवहंओ मइइ । तं अलियं नित्य जायं तुह विरेह जीवमाणीय NamSuKa. 533; किंतु वणिवाणं ... अत्थो अचंतवहंओ होइ NamSuKa. 578-9 (p.69)

अचंत (accanta < aty-antam) *adv.* [also अचंतु] extremely, greatly, exceedingly, Apa. संतिचित्तस्स अचंतु सो भाविओ KaCa. 8.2.7; रुवालोयण अचंतं जाए इच्छंतु वि इच्छिज्ज न जाए NaCa.(P.) 4.5.8; सो मंतु अचंतु वोसेइ SudCa. (N.) 2.7.3 [w. r. for अव्वत्ता at NisBhā. 420; Sāg.]

अचंतं (accantam < aty-antam) *adj.* extremely, greatly, excessively, AMg. मा तु भणज्जासि थोवमित्तं पि । संसारवत्तलओ अचंतं थो-रुवाओ ĀrāhPaḍ. (Sn.) 49; JM. अर्थं च जइस्समो अचंत-तमणमत्तचित्तमहासत्तनिव्वहणिज्जो MaViCa.(G.) 149.1(2); जह ताव मच्चुपात्ता सच्छं-सुहं सुरेडु विवरंति । अचंतमगोयारो जत्थ जसरोगवाहीणं SamarKa. 131.7; अविस्समो मोहतरु अणाइभवभावणाविययमूलो । दुयखं लमूलल्लज्ज अचंतं अपमत्तेहि Erz. 34.6; JS. अनुदोदयेण आरा दुणरो तिरियो भवीय णेरइओ । दुक्खसहस्सेहि सदा अमिबुदो ममवि अचंतं PavSa. 1.12; उप्पज्जहि सुणायं जेय उवाणं तस्सुवायस्स । चित्ता हवेइ वोही अचंतं तुल्लमं होइ BāAṇa. 83.

अचंतकाल (accanta-kāla < atyanta-kāla) *adv.* for a long time, Apa. (कनकममा) परिपालइ मंदगिलाण वाल सुह-वाहि-गीड अचंतकाल PaNaCa.(P.) 7.6.3.

अचंतकाल (accanta-kāla < atyanta-kāla) *adj.* having a never ending duration, AMg. अचंतकालस्स समूलमास्स रुव्वस्स दुक्खस्स उ जो पमोक्खो Utt. 32.1.

अचंतकुद्ध (accanta-kuddha < atyanta-kruddha) *adj.* extremely angry, Apa. ता अचंतकुद्धु जसु भीष्णु DhamPar. 4.21.7.

अचंतकुसंग (accanta-ku-saṅga < atyanta-ku-saṅga) *m.* extremely evil company, Apa. अचंतकुसंगि जायण जायउ भाउ सकससउउ Jast'a. 3.32.9.

अचंतखवियदोस (accanta-khaviya-dosa < atyanta-kṣa-pita-dosa) *adj.* 1 who has completely destroyed the faults, JM. अचंतखवियदोसो ... कस्स ण जणेइ दुयखं गिम्हो सुयणो व्व वोळितो GāḷaKo. 389; 2 who has completely terminated or ended night, JM. GāḷaKo. 389.

अचंतगूढ (accanta-gūḍha < atyanta-gūḍha) *adj.* (having an) extremely unfathomable (mind), Apa. (इयगीउ) तहो पुरउ थडु अचंतगूढु VuddhaCa. 5.21.10.

अचंतचोज (accanta-cojja < atyanta-codya) *n.* great wonder, Apa. अचंत-चोजविमियमणसु DhamPar. 11.16.7.

अचंतणिसेहत्थं (accanta-nisehattham < atyanta-niṣe-dhārtham) *adv.* for the purpose of extreme prohibition, JM. अचंतणिसेहत्थं, आउक्कायाइसेवणे भणिअं । मिच्छत्तं निच्छयओ GurTa-

Vi. 1.130.

अचंतणेवुअ (accanta-nevva < atyanta-nirvṛta) *adj.* greatly satisfied, JM. तुह वराहिलासेण अचंतणेवुओ होओ तुह वणओ CampCa. 157.10.

अचंतणेह (accanta-neha < atyanta-sneha) *m.* [also अचंतनेह] very great affection, AMg. मए अधणणे ... दुट्ठं कयं सेणियं रायं ... अचंतनेहानुरागरत्तं निदलवंधणं करंतिव Niraya. 1.92; JM. भूओ य अहिलसंतं उस्तुगमच्चंतणेहजुयं UvPay. 652.

अचंततिव्वभाव (accanta-tivva-bhāva < atyanta-tivra-bhāva) *m.* extremely strong or intense or violent mental state, JM. भावमासाहरणं णेयं अचंततिव्वभावो ति । निव्वेया संविगो कामं णसुंदरो राया UvPay. 987.

अचंतत्थावर (accanta-tthāvara < atyanta-sthāvara) *adj.* (f.-ā) in the state of an immovable soul, JM. जह एण मल्लेवी अचंतत्थावरा सिद्धा ĀvNi. 1031 (अचंतं थावरा होइऊण सिद्ध ति Tī.(H.) p. 465a.11)

अचंतदुक्कर (accanta-dukkara < atyanta-duṣ-kara) *adj.* extremely difficult to do, JM. त्रिणयसेण पयुत्तं अम्मो ! अचंतदुक्करं तस्स । ओ नरदवेयणाओ ... नो सुणइ JinadaĀkhyā. 356.

अचंतदुक्खिय (accanta-dukkhiya < atyanta-dukkhita) *adj.* extremely grieved or sorrowful, Apa. तयणंतरु निथ निथ ठाणि पत्त अचंतदुक्खिय SaṇKuCa. 766.5.

अचंतदुग्गअ (accanta-duggaa < atyanta-dur-gata) *adj.* who is in extremely bad circumstances, fallen on evil days, very much unfortunate, JM. णाडो नान गहवई । सो य अचंत-दुग्गओ सयलजणपरिभूओ ... परिवसइ CampCa. 29.9.

अचंतदुत्तर (accanta-duṭṭara < atyanta-dus-tara) *adj.* extremely difficult to cross over, JM. संसरो इव अचंतदुत्तरो दिट्ठिमोहण JinadaĀkhyā. 247.

अचंतदुब्भग (accanta-dubbhaga < atyanta-dur-bhaga) *adj.* [f.-ā] very unfortunate, JM. सा य अचंतदुब्भगा कुल्लया य ण केणइ पत्थिया, पत्ता य जीव्वणं CampCa. 29.33.

अचंतदुहिअ (accanta-duhita < atyanta-dukkhita) *adj.* [also अचंतदुहिय] extremely unhappy, very miserable, JM. तओ य सो ... अचंतदुहिओ चिंतेइ, कि करेपि CampCa. 29.11; सत्यवाहेण चित्थियं — ता ते पर मह सरेव अचंतदुहिय ति CampCa. 13.5.

अचंतदूमिय (accanta-dūmiya < atyanta-dūna) *adj.* extremely pained or distressed (mind), JM. तं च ... अवलोइऊण अचंतदूमियचित्तेण रायपुरओ ... भणिय रायपुरोहिणं KaKa. 269.19.

अचंतदूसमा (accanta-dūsamā < atyanta-duṣsamā) *f.* characterised with extreme wickedness (a period of time out of the six which make up one half of the time in general (i.e. an aeon), JM. एणावीस सहस्सु; कालो निव्वय दूसमाणं परिणमइ; अचंतदूसमाणं तावइओ चेव नायवओ PaṇCa.(V.) 20.72. cf. दूसमादूसमा.

अचंतधीर (accanta-dhīra < atyanta-dhīra) *adj.* highly courageous, very bold, Apa. रणरंग होइ अचंतधीर VuddhaCa. 5.15.4.

अचंतधीरिमा (accanta-dhīrimā < atyanta-dhīriman-: dhairya) *f.* great courage, manliness, AMg. ता धीर घरसु अचंतधीरिमं चयसु कीवयपयत्तं ĀrāhPaḍ. 787.

अचंतनिगुण (accanta-nigguṇa < atyanta-nir-guṇa)

अचंचतनिगिण

119

अचंचतविण

adj. totally devoid of any good quality, M. कह तस्स रुसियवं वस्स पयागो गुणो वि वायव्वो । अचंचतनिगुणस्स वि कह स्वका रुसिउं तस्स ChaGa. 34.

अचंचतनिगिण (accanta-nigghina < atyanta-nir-ghna) *adj.* extremely pitiless, JM. निट्ठुद्वियओ अचंचतनिगिणो वयणमदने-हिलो ... एणे सो पियमो मज्झ JinadaĀkhyā. 306.

अचंचतनिफला (accanta-nipphala < atyanta-niṣ-phala) *adj.* utterly fruitless, wholly in vain, JM. दाणसिरवियणाण गहिओ ... भेवोसि दियया जाहे अचंचतनिफला जाया JinadaĀkhyā. 78.

अचंचतनियणसमा (accanta-niyāna-khamā < atyanta-nidāna-kṣamā) *adj.* (f.) (Jaṇṇi: 'extremely capable of promoting virtue') extremely reasonable, AMg. अचंचतनियणसमा सुजा मे भासिया वई Utt. 18.52. (comm. अतिशयेन कारणैः युक्ता)

अचंचतन (accantanta < accantamba (haplography) atyantatāma) *adj.* extremely red, Apa. अचंचतनेतु कुरियाहस एम पज्जित कुकुडु समच्छस PaumCa.(S.) 26.18.8 (FN. अत्यन्त-रक्तनेत्रः)

अचंचतपरम (accanta-parama < atyanta-parama) *adj.* extremely great, AMg. तस्स ह्वं तु पासिता राशो तम्मि संजण । अचंचतपरमो आसी अउरो ह्वविमओ Utt. 20.5.

अचंचतपलोयण (accanta-paloyana < atyanta-pra-lokana) *n.* gazing excessively, Apa. वरूवाडुद्धं जुजियाई जणवयणयणई अचंचतपलोयणजियाई MahāPa.(P) 75.11.7.

अचंचतपाव (accanta-pāva < atyanta-pāpa) *n.* extremely heinous sin, JM. अचंचतपावोदयसंभवाओ (संभावो) UvaSat. 554.

अचंचतपावभीरु (accanta-pāva-bhīru < atyanta-pāpa-bhīru) *adj.* extremely shy of (committing) a sin, JM. अचंचतपावभीरु रज्जं न लयंति दीयमाणं पि DhammoMā. 51.

अचंचतपिअ (accanta-piā < atyanta-priya) *adj.* extremely dear, JM. अचंचतपिओ वि ... वज्जिज्जइ पुरिसो विणववज्जिओ MaVicā.(G.) 3a.11.

अचंचतपीड (accanta-pīi < atyanta-prīti) *f.* extreme affection, JM. महसम्मदेण वत्तो विवाहो । जाया परोप्परमचंचतपीई CampCa. 157.27.

अचंचतफलसमिद्ध (accanta-phala-samiddha < atyanta-phala-samiddha) *adj.* abounding in endless result (effect of one's benevolence), JS. ते अज्झागहिदत्था एदे तच्च सि णिच्छिदा समए । अचंचतफलसमिद्धं भवेति ते तो परं काले PavSā. 3.71.

अचंचतफुड (accanta-phuda < atyanta-sphuṭa) *adj.* most clearly perceptible, M. पडिमाइ लोशआणं अचंचतफुडो वि अफुडो अप्पा MahāMā. 9.

अचंचतबाहुबल (accanta-bāhu-bala < atyanta-bāhu-bala) *n.* very great strength of the arm, JM. सुवाहुया वि साहुवीसामागसुसेय उवसिअ अचंचतबाहुबलं ति CampCa. 31.3.

अचंचतभत्ति (accanta-bhatti < atyanta-bhakti) *f.* extreme devotion, JM. सुए य अचंचतभत्ति वित्थरेइ CampCa. 33.32; अवमणकेय अचंचतभत्ति अवहीरिऊण गुणयाणुराइत्तणं ... एयागी जेव संपत्तो परमस्य CampCa. 331.8.

अचंचतभावसारं (accanta-bhāva-sāram < atyanta-bhāva-sāram) *adv.* with great strength of mind, JM. भावेऊणवं जहाससीए उचियविहाणमेव अचंचतभावसारं (comm. महता प्रणिधानवलेन) Paṇṇa. 16; इय णियवुद्धिं इमं आलोएऊण एत्थ जइयवं । अचंचतभाव-

सारं भवविरहस्य महज्जेणं PaṇṇaPā. 14.50 (comm. अतीव प्रदास्ताव्य-वसायप्रदानम् । क्रियाविशेषणमेतत् । भावयुक्तो क्रियायां न क्रियमात्रेत्यर्थः)

अचंचतभोगासक्त (accanta-bhogāsatta < atyanta-bhogāsakta) *adj.* addicted excessively to pleasures, JM. एसी उ अचंचतभोगासक्तो पेक्खणई य CampCa. 16.27.

अचंचतमअ (accanta-maa < atyanata-mada) *m.* excessive intoxication, M. अचंचतमएण विलासिणीण ... न समप्पंति चिन्थ रआइ GaudVa. 1154.

अचंचतमणहर (accanta-maṇa-hara < atyanta-maṇa-hara) *adj.* extremely bewitching or lovely, JM. अहिणवज्जोवण-वरूव जुत्तमचंचतमणहरापरं । ... कण्णाए ह्वयं पवरं SurSāCa. 1.90; अचंचतमणहरस्स वि सहि दोसा उवरि दण्णेम्मस्स JinadaĀkhyā. II.169.

अचंचतमणोहर (accanta-maṇo-hara < atyanta-maṇo-hara) *adj.* [f.-ā] extremely ravishing or lovely, M. एत्थमइ समासणं अचंचतमणोहरं सुमुमुसल्यं (तथोवणुजाणं) JAta. 228; सुखसिद्ध-सहणिवासं अचंचतमणोहरं मल्लं JAta. 351; तुलसा णामेण पुरी अचंचत-मणोहरा रम्मा JAta. 802.

अचंचतमसिणकास (accanta-masiṇa-phāsa < atyanta-masiṇa-sparśa) *adj.* extremely soft in touch (said of slight mountains called रतिकर), JM. अचंचतमसिणकासा अनरेसर विदविहिय-आवासा (रत्तराभिहणा पक्कया), PavSāro. 1485.

अचंचतमहुरसाय (accanta-mahura-sāya < atyanta-mahura-svāda) *adj.* having an extremely sweet taste, JM. वियसंगयोदि (? द्वि)याई सुहाइ अचंचतमहुरसाइ JinadaĀkhyā. 132.

अचंचतमुक्ख (accanta-mukkhā < atyanta-mūrkhā) *m.* an utterly foolish person, a damned fool, JM. अचंचतमुक्खो वि जाणइ सहावाइरिच्छेहि विलासेहि द्वियययं पिक्खमाणुरायं, किं एण अम्हारिसो पडिय-जणो CampCa. 22.2.

अचंचतयरमणिजा (accantaya-ramanijjā < atyantaka-ramanijyā) *adj.* (f.) extremely lovely, JM. देवा दट्ठण ते महा-नयरी । अचंचतयरमणिज्जं सहसा भोत्तुं न नापंति PaumCa.(V.) 8.260.

अचंचतरइपसक्त (accanta-rai-pasatta < atyanta-rati-prasakta) *adj.* excessively addicted to sexual enjoyment, JM. तसो य सो ... राया ... तीए विण्डुसिरीए समं अचंचतरइपसक्तो कालं गमेइ Evz. 24.22.

अचंचतरम्म (accanta-ramma < atyanta-ramya) *adj.* extremely pleasing, Apa. जिसामिउ समणधम्मु सिस्सिरियासि अचंचत-रम्मु SāḍḍSā. 10.1.

अचंचतवच्छलसहावा (accanta-vacchala-sahāvā < atyanta-vatsala-svabhāvā) *adj.* (f.) having an extremely loving nature, JM. पण्णी अचंचतवच्छलसहावा । वल्लवई नाम सो भज्जा SurSāCa. 3.22.

अचंचतवल्लह (accanta-vallaha < atyanta-vallabha) *adj.* [f.-ā] extremely dear, dearly loved, JM. गित्तो य तस्स अचंचत-वल्लहो ईसरो वणिओ JinadaĀkhyā. 184; तीसे अचंचतवल्लहा रइम्होरी नाम बुद्धिया MapoKa. 27.21.

अचंचतवाम (accanta-vāma < atyanta-vāma) *adj.* extremely unfavourable or adverse, JM. कम्मार्णं संविद्याणं तह विविह-परोणामचंचतवामं DvāKu. 5.25.

अचंचतविण (accanta-vica < atyanta-vitejas) *n.* excessive lustre, M. अचंचतविणएण वि गरआण ण णिवहुंति संकय्या । विज्जुज्जोओ बहलत्तेण मोहेइ अच्छीइ GaudVa. 907.

अचंचतविभोग

120

अचंचभुय

अचंचतविभोग (accanta-vioga < atyanta-viyoga) *m.* total separation, AMg. जो जे पाविहिति पुणो भाव सो तेण अचरिसो होइ। अचंचतविभोगो जस्स जेण भावेण सो चरिसो Vjy. 18. 1.103 (18.36)

अचंचतविपुल (accanta-vipula < atyanta-vipula) *adj.* extremely abundant or numerous, AMg. अलिण थ ते उज्जमाणा -- नेव सुहं नेव निवुइ उवलमंति अचंचतविपुलदुक्खसयसंपलित्ता Paphā. 2.17; 3.24; न तुट्ठि उवलमंति अचंचतविपुललोभाभिभूतसक्ता Paphā. 3.3.

अचंचतविरत्तमण (accanta-viratta-maṇa < atyanta-virakta-manas) *adj.* having an entirely dispassionate mind, JM. ते वि हु वंरंति मणे रज्जे कुमरस्स भुवणपालस्स। अचंचतविरत्तमणा जयधम्मं विजयधम्मो य MuSuvraCa. 465.

अचंचतविरुद्ध (accanta-viruddha < atyanta-viruddha) *adj.* extremely contradictory, diametrically opposite, JM. असंभावणिसंभवे कुलपपुओ खु सो, ता कहं इमं अचंचतविरुद्ध करिस्सइ SamatāKa. 90.19.

अचंचतविरेअ (accanta-vireca < atyanta-vireca) *m.* complete evacuation of bowels, complete purging, JM. बहुतरुदल-मूल-फल-कसायकलियजलपाणत्तणओ अहुयालियं पोह्मिभितरं। जाओ से अचंचतविरेओ CampCa. 319.11.

अचंचतविवागदाहण (accanta-vivāga-dāraṇa < atyanta-vipāka-dāraṇa) *adj.* having extremely dire consequences, of great calamity in its effects, JM. गुरुओ अओगिजोगो अचंचत-विवागदाहणो जेओ YogSā. 37.

अचंचतविसुद्ध (accanta-visuddha < atyanta-visuddha) *adj.* [f. -ā] extremely or completely pure, AMg. ववेने तत्थ आसे पासति -- सामा कासीसरत्तपीया, अचंचतविसुद्धा वि Naya. 1.17.14; तेसि च णं सहं एगे राया भवति -- अचंचतविसुद्धरायकुलवंसप्यए Sūy. 2.1.646; KāyPa. 674.

अचंचतवेरी (accanta-verī < atyanta-vairin) *m.* sworn enemy, JM. सो य तुहअचंचतवेरी, जइ तुमं भावेइ तओ तं नस्थि जं न कुणउ CampCa. 59.30.

अचंचतसच्छ (accanta-saccha < atyanta-svaccha) *adj.* extremely clear, i.e. transparent, M. (भानुमती) गासा परं से तरुणीअ दीसए। अचंचतसच्छतरवत्तदणणी विवग्गहट्ठाविदलट्ठिआ विअ ĀnaSār. 3.12.

अचंचतसाहसिअ (accanta-sāhasia < atyanta-sāhasika) *adj.* extremely adventurous, Ś. (विदूषक) भो वयस्स, अचंचतसाहसिओ मरंदादेवहदओ दे पडिक्खओ Nāgā. 1.8.1 (p.31)

अचंचतसिणेहनिभर (accanta-sincha-nibbhara < atyanta-sincha-nir-bhara) *adj.* filled with excessive love, JM. दोहं पि ताण पक्कं अचंचतसिणेहनिभरं हियथं PaumCa.(V.) 6.97.

अचंचतसुद्धेभूय (accanta-sui-bhūya < atyanta-suci-bhūta) *adj.* one who has become completely pure, JM. अचंचतसुद्धेभूयण य अण्णा कवचिओ CampCa. 106.21.

अचंचतसुंदर (accanta-sundara < atyanta-sundara) *adj.* [f. -ā] extremely beautiful or handsome, JM. अचंचतसुंदररुक्खो-वणलवणणक्खलाकोसुहाण पगरिसो सि काउं Erz. 17.6; 24.24; जा लच्छी होइ अणदेसुम्मि। अचंचतसुंदरा वि हु ण कुणइ मणणिवुइ तह वि Jinada. Akbyā. II. 100.

अचंचतसुपरिसुद्ध (accanta-su-parisuddha < atyanta-su-parisuddha) *adj.* extremely pure, JM. तम्हा जे इह सुते साहु-

गुणा तेहिं होइ सो साहु। अचंचतसुपरिसुद्धेहिं मोक्खसिद्धि ति काऊण PañcāPra. 14.44.

अचंचतसुहावइ (accanta-suhāvaha < atyanta-sukhāvaha) *adj.* extremely delightful, Ś. (विदूषक) अज सु -- तच्छोदो वच्छा-अस्स पदुमावदीपाणिगहणसमीरिअमाणो अचंचतसुहावइ भंगलोअवे मरणगि-दाहो अहिअदरं वड्डइ SvapnaVā. 5.0.31.

अचंचतसुहि (accanta-suhi < atyanta-sukhin) *adj.* utterly blissful, extremely happy, AMg. दुक्खस्स पमोअखमणो। विधाहिओ जं समुविच्च सत्ता कमेण अचंचतसुही भवति Utt. 32.111.

अचंचतसोगाउर (accanta-sogāura < atyanta-sokātura) *adj.* greatly afflicted with grief, JM. तओ राया तीए मरणेण अचंचतसोगाउरो असुजलभरियणयणो -- उम्मत्तीमूओ Erz. 24.24.

अचंचतापचक्ख (accantāpaccakkha < atyantāpratyakṣa) *adj.* completely imperceptible, JM. अचंचतापचक्खे च नस्थि लोए खपुणं व ViAcBhā. 2004.

अचंचतुत्तम (accantuttama < atyantottama) *adj.* best or highest, JM. अचंचतुत्तमसंसत्ताभनामो -- पटमपरावो MaViCa.(G.) 7b.1(1)

अचंचतोच्छलिअ (accanto-cchalia < atyantocchalita) *adj.* surging up greatly, M. (विदूषक) ते वम्मो आरदाभिम्माणे णिणत्तणं परिणअं -- अचंचतोच्छलिअं विछासल्लिअं वड्डं विअड्डणं SūhMañ. 2.2

अचंचतोसन्न (accantosanna < atyantāivasanna) *adj.* greatly dejected or disheartened, AMg. अचंचतोसन्नेसु य परलिग-दुगे य नूलक्खे थ। भिक्खुम्मि य विहितवैणववुधारेविथं पसे। (मूलं) JiyKapp. 85 (Cu. अचंचतोसन्नो नाम ओसन्नपक्वाधिओ। संविग्गेहि वा पक्वाविथंसेतो नेव ओसन्नयए विहरिओ जो, सो अचंचतोसन्नो)

अचंचतिअ (accantia < atyant-ika) *adj.* [also अचंचतिय, अचंचतिग] 1. going beyond the end, extreme, excessive, AMg. तिक्कवड्डिअ वळे। पासंतस्स सिणेहो इविज अचंचतियविओ ĀrāPaṭ. (V.) 22S (JŚ. BhaĀrā. 393); JŚ. एयंतियमचंचतियमवावाधं सुहमजेयं BhaĀrā. 2153; अचलत्तमवेवसे च हंति अचंचतियाइ से (सिद्धस्स) BhaĀrā. 2157; दसविधपाणाभावो कम्माभावेण होइ अचंचतं। अचंचतिगो य सुहदुक्खाभावो विगदंहेस्स BhaĀrā. 2136; 2. everlasting, permanent, AMg. जेगंति अचंचतिय (v. 1. अचंचतिय) ओदइ से वयंति ते दो विगुणोदयम्मि Sūy. 2.6.24(810)

अचंचतिय (accantiya < atyanti-ka) *adj.* very close, intimate, JM. वत्तस्स वि दाक्खा पडुप्पनाणा सहाय किमु इयेरे। खंचविवज्जे अचंचतिण्णु जं लभति पुरिहे KappBhā. 5388 (comm. तत्र अत्यन्तिकेण सहायेण -- सचित्तादिकं लभते तत् पुरोवर्तिनि (teacher to whom the monk is going))

अचंचतिय (accanti-ya < atyanti-ka) *adj.* not permanent, not everlasting, AMg. जेगंति अचंचतिय ओदइ से थयंति ते दो विगुणो-दयम्मि Sūy. 2.6.24(810)

अचंचभुअ (accabbhua < aty-adbhuta) *adj.* wonderful, marvellous, supernatural, Ś. (चट) ता कि एयारिसो वि अचंचभुओ कविराओ RañMañ. 1.15.1; Apa. गौडुदाम-वड्ड-वहल-अचंचभुआ सुहउ-संवाय सव्वा य थिय पंगणे PaumCa.(S.) 24.2.6.

अचंचभुइ (accabbhuda < aty-adbhuta) *adj.* wonderful, marvellous, Ś. (देवी) कि सो जो जणवअणाओ अचंचभुइसिद्धी सुणीअदि KapMañ. 1.21.5; (राजा) अहो अचंचभुइ पदं संविदाणं ĀpsSu. 4.8.34.

अचंचभुय (accabbhuya < aty-adbhuta) *adj.* marvellous,

अचम्भुय

121

अच्चा

wonderful, supernatural, JM. अचम्भुय-चरिणं पथ-पथं तस्स तुह नमिमो KaKa. 145; पुट्टो रत्ता कह तुह जाया अचम्भुया इमा सत्ती SupāCa. 6. 115; अचम्भुय-गुण-नियरा ... धूया सुरसुंदरी SurSuCa. 11. 213; UeMaTi. p. 213. f. 44; कि वज्रज्जद रुवं अचम्भुयमेरिसं मुणिदस्स MuSuvaCa. 64; दिट्ठो सि तुमं सुंदर! अचम्भु (? य्मु) यरुव-गुणकल्लिओ JhaḍaĀkhyā. c. 262; Apa. अचम्भुय-सुय-वल्लं नरवर्ण बत्तीस-सहस्रं ... दिट्ठु ... सगहकुमासं नरिडु SaṅKuCa. 720. 4.

अचम्भुय (accabbhuya < aty-adbhuta) *n.* great wonder, marvel, Apa. इय मागमि अचम्भुयभासिणि जामकळं तहि पिवपिय-कामिणि Chakkammu. 7.6.8; लोयविसि अचम्भुयपोसउ Chakkammu. 7.5.11; इय अचम्भुउ मणि भांतउ Chakkammu. 8.13.7.

अचम्भुयभूय (accabbhuya-bhūya < aty-adbhuta-bhūta) *adj.* having a marvellous nature, Apa. बुद्धिबेतु अचम्भुयभूयउ MahāPu.(P.) 16. 14. 4; सो बालउ अचम्भुयभूयउ Chakkammu. 8.2.13.

अचम्भुव (accabbhuva < aty-adbhuta) *adj.* extremely wonderful, marvellous, Apa. खलनणवय अचम्भुवभूवे छिउसि जाइवि वाव(? म)णखे MahāPu.(P.) 83. 18.1; अचम्भुव-कल-णिम्मविय-देहे, बोहाभिय-गुरवर-सगसोहे ... आरुउउ परिणि वरविमाणे PaṇaCa.(P.) 14.4.6.

अचम्बिल (accambila < aty-āmla) *adj.* extremely sour, AMg. मा मे अचम्बिलं पूरं नालं तण्हं विणेतणं । दैतियं पडियाइकते न मे कप्पइ तासिं Dasave. 5.1.78; 5.1.79.

अचम्भअ (accambha-a < āskambha(TUR.) = āścarya) *n.* wonder, Apa. एतु अचम्भउ जायउ महु मणि Chakkammu. 7.6.8; पेक्खु पेक्खु अचम्भअ(? म)उ वड्ढं JambūSāCa. 1.13.2.

अचय (accaya < aty-aya) *m.* going away, passing (of time), AMg. दुमपत्तए पंदुयए जह निवडइ राअगपाण अचय Utt. 10.1.

अचय (accaya < arc-aka) *adj.* who worships, [PSM. quotes अणचयाणं च विरतेयाणं जहारिहं खखणवद्धणं ति Vivekamañ-jari 70 TT.]

अचरिअं (accariyam < āścaryam) *n.* wonder, oh wonder (usually repeated as *intj.*), Ś. (नटी) अचरिअं अचरियं Prabotā. 1.5.10; (पाणिपाथिक) अहो अचरिअं अचरिअं BāKa. 1.5.4; (नायिका) अहो विडवा विअ दीपति अचरिअं अचरिअं AnaSua. 3. 16.42 [Eds. of dramas use this form for the correct one अचरिअं cf. KapMañ. Index] cf. **अचरिअ**.

अचरिय (accariya < āścarya) *n.* wonder, Ś. (पटिका) ता तुह वि वूटकस्सरविउसे किमगरियं RamMañ. 1.34.26; Apa. अहो वड्ढ अचरिउ मईतर BhaviKa. 44.1; अणु वि जणि अचरिउ पयंपर BhaviKa. 159.1; मणि अचरिउ वड्ढ BhaviKa. 318.7; महु अचरिउ जाउ मणहो BhaviKa. 319.11; जोवउ मूमित अचरियभूअ BhaviKa. 333.5; तं अचरिउ ण अं पुणु थिरयर किप्पि महीयं ... अणुदिणु भमर VaddhaCa. 2.2.6; अचरिउ एउ जायइ न कोउ तुह एयहो उप्परि पाण-लोइ VaddhaCa. 3.14.2; इहु अचरिउ तुज्जइ उकंठि सगेरुह अमह वड्ढण Sanderā. 120.

अचरीअ (accaria < āścarya) *n.* oh wonder (usually repeated as *intj.*), Ś. (अवलोकिता) अचरीअं अचरीअं अं दाणि मज्जविं ईदिसे आभासे अमचभूरिवयु णिओपरि MāMa. 1. 8. 2. cf. **अचरिअ**.

अचल्लिअ (accallia < āścarya) *n.* wonder, Mg. (सुन्दरक) गंडीविणा ... पत्थुदं सिक्खालाणुखं कि पि अचल्लिअं VeniSām. 4.9.87; *intj.* (राक्षसी) वशाशमुदुदइचले शमलांगणे पडिभंते तुमं पिवाशिअसि ति P.D.16

अचल्लिअं अचल्लिअं VeniSām. 3.2.10.

अचल्लीण (accallīṇa < aty-ālīṇa) *adj.* near, close to, JM. कोलपरपरसंकलियागासं गेति वातपडिलोमं । अचल्लीणे जलणे अक्खादीसारमंडं तु NisBha. 349 (comm. अतीव अचल्लं लीणो अचल्लीणो आसण-भिल्लंथः)

अचल्लीण (accallīṇa < aty-ālīṇa) *m.* close embrace, JM. तथा अल्लीणमल्लीणो अचल्लीणो ति वा वदे AṅgVi. 87.3.

अचल्लुद्ध (accallūḍḍha < aty-ārūḍḍha < atīva-rūḍḍha) *adj.* very much enkindled, JM. अतीव रूढो अचल्लुद्धो एवं अतीव प्रज्वलि-तेत्यर्थः NisCa. 2. 179.25.

अचव (a-ccava < a-cyavana) *adj.* perpetual, JS. सोखवे ... अप्पसं अचवे च ते पत्ता SidBha. 9.

अचव- (a-ccava < ā-cam-) *v.* to rinse the mouth, Apa. लच्छिअ विहीणा (तरा) ... णउ अचवन्ति रिट्ठउ जियति SudCa.(N.) 6.12.9.

अचवण (a-ccavana < ā-camana) *n.* rinsing the mouth, sipping water (before religious ceremonies), Apa. धम्मु होइ पुणु पुणु अचवणे MahāPu.(P.) 22. 18.8.

अचविइ (a-ccavida < a-cyuta < a-calita) *adj.* not shaken, JS. मुदभावणाए णाणं दंशणतेवसंजमं च परिणवइ । तो उवओग-पइणा(? णं) इहमचविदो समाणेइ BhaĀrā. 104.

अचवियअ (a-ccaviya-a < ā-camita-ka < ā-camana) (P. N. हस्तमुखप्रक्षालनम्) *n.* rinsing the mouth, Apa. अचवियउ पुणु मुइइ विहाइ पाणिउं दिण्णउं दहमुइमुइइ णाइ MahāPu.(P.) 73.29.16.

अचसण (accasana < aty-aśana) *m.* the 12th day of every fortnight, AMg. पण्णरसण्हं दिवसाणं पण्णरसं णामवेज्जा पण्णत्ता ... अत्यसिद्धे अभिजाते अचसणे य संयजए SūraP. 10. 86(2); Jambūddi. 7.117(2) [v.l. अचासण]

अचहम (accahama < aty-adhama) *adj.* who is of a very low status, Ś. (विदूषक) कव्वम्मि अचहमो कविजलो वम्हणो सि KapMañ. 1.20.4.

अचहियं (accahiya < aty-adhikam) *adv.* very much, Apa. अचहियं मह हियए कंदप्पो खिवइ सरजालं Sanderā. 221.

अच्चा (accā < arcā) *f.* 1 body, AMg. अप्पेअ अच्चाए हणति Āyār. 1.1.6.5 (comm. अर्च्यतेऽसावाहारालङ्कारवियानैरित्यर्था देहः 72b.12); नरा सुयच्चा धम्मविउ ति अञ्ज आरंभजं दुक्खमिणं ति नच्चा Āyār. 1.4.3.1 (comm. स्तुतेव मृता संस्काराभावादर्थो शरीरं येषां न । यदि वा अर्चा नेजः, स च क्रोधः स च वषाथोपलक्षणार्थः 189a.8); कसाए पवणुए किम्मा समाहिअक्के कलगावयट्ठो, उट्ठाए भिक्खु अभिनिव्वुडक्के Āyār. 1.8.6.3; 1.8.7.4 (comm. सम्प्रसाहिता व्यवस्थापिता अर्चा शरीरं येन सः, यदि वा अर्था लेदया, यदि वा अर्चा क्रोधाद्यध्वंससाध्यात्मिका ज्वाला समाहिता 284b.7); जे के इमं अणारत्था ... एगत्तए पडियक्के ... ते अहिण्णावदंसणे संते Āyār. 1.9.11 (comm. पिहिता लयिता अर्चा क्रोधज्वाला येन स तथा यदि पिहितार्चो गुप्ततनुः 303b.14); अप्पेगे अच्चमम्मे Āyār. 1.1.2.5; भिक्खु सुयक्के तह दिट्ठप्पमे गामं च णारं च अणुप्पविस्सा Sūy. 1.13.17 (comm. अर्चा तनुः शरीरं, मोदनं मुद् तद्भूता शोभनादर्चा पत्रादिका लेदया यस्य सः मुदयः प्रशस्तलेदयः 238a.10); इहमाओ तहच्चाओ जे धम्मट्ठं विशाणे Sūy. 1.15.18 (comm. अर्चा लेदया अन्तःकरणपरिणतः, अर्चा मनुष्यशरीरं 269a.3); से जहानामए केइ पुरिसे जे इमे तसा पाणा भवन्ति ते णो अच्चाए णो अज्जि-णाए (वहंति) Sūy. 2.2.4(696(1)) (comm. अर्चा शरीरं नैवाचर्ये

हिनस्ति 307b.10); एकाग्र पुण एगे भवतारो भवति Sūy. 2.2.68 (711) (comm. एक पुनरेकयाऽन्येया एकेन शरीरेण एकस्मात् भवात् सिद्धि-गति गन्तारो भवन्ति 334b.11); 2 image, JM. दुविहवा पश्चिमवरस्स-त्रिदिवेनरअवित्तसन्निहो VavaBhā. 6.361 (comm. अर्चा द्विविधा। तत्रा अन्तिता रचित्ता च। तत्रापिता द्विविधा प्रतिमा इतरा च। इतरा नाम स्त्रीरारो निर्जानं 656.7); जग-श्रिगुणालिया-वरग गीवेमाइ सोतगं जं लु। देहवाविदरीयं त एतरे तं मुण्यय्व NisBhā. 604 (comm. देहं सरीरे अच्येति तामिति अथा पट्टिमा NisCa. 2.30.8); 3 worship, honour, AMg. (केर महत्त्वं दर्दिं समुक्कोपजा) तए णं से महत्त्वं अज्जा कयाइ दर्दिहए समणे Thāpa. 3.87 (143[21]) (comm. कोऽपि महती वैश्व-लक्षणा अर्चा पूजा वा यस्य, अथवा महाश्वासाव्यपत्तितया अन्यथ पूज्यः p. 135b.1); M. गिअ-चलण-पंअमा-कज्जं वो इइ णु संउउ GandVa. 303; 4 lustre, AMg. ते णं तथ देवा संवेति ... दिव्वाए पमाए, दिव्वाए छायाए, दिव्वाए अच्चाए (c. l. अचीए) दसदिसओ उज्जोवेमाणे Sūy. 2.2.69 (714)

अच्चाअर (accāra < aty-āra) *m.* excessive honour or respect, JM. किं तस परकीणु अच्चावरेण KaKoPra. 129.1; Ś. (मध्यन्तिता) पट्टिअलवारिणि पि अच्चाअरपअत्तणिवत्तिअनुदुरसकोवोराअ-दुक्कपस्तीकिद्विअं ... उवहसदि MāhMa. 7.1.38.

अच्चाइक (accāika < aty-āyika) *adj.* very certain, JM. अण्ठिओ वा पुच्छज्जा ठितो वा पुत्तो समं। अच्चाइकं सुमं अत्थं निदिसे स अणगतं AṅgVi. 37.21.

अच्चाइण (accāiṇṇa < aty-ākīrṇa) *adj.* overfilled, filled to excess, AMg. अच्चाइण्णा विती णो पणस्स निक्खमणपवेसाए Āyār. 2.3.1.2(465)

अच्चाइय (accāiya < ātyayika) *adj.* urgent, pressing, JM. खिणमभाइतं अत्थं पवासं वा वि निदिसे AṅgVi. 41.25.

अच्चाइय (accāiya < aty-āyita ... vyathita) *adj.* (ppp.) overcome, deceived, JM. ताहे वुत्तेण भोदगं मरिगज्जइ। अच्चाइओ सागडिओ DasaveTī.(H.) 61b.1.

अच्चाउर (accāura < aty-ātura) *adj.* very sick, JM. अच्चाउरं वा वि समिविअअं खिणं तओ वेत्तु दलित्तु तस्स। ... संगं च से तं हवपंति तच्चो KappBhā. 3418.

अच्चागाढ (accāgāḍha < aty-āgāḍha) *n.* very great calamity, JM. अच्चागाहं व सिंया निक्खित्तो जइ वि होअ जयणाए। तह वि उ ओह वि धम्मो, निज्जाभावविचारिणो जेणं KappBhā. 2012.

अच्चायाम (accāyāma < aty-āyāma) *m.* excessive extension (of the hand), JM. फले व पवडंते। पञ्चुत्थिडणे आया, अच्चायामे य हवाइ KappBhā. 915.

अच्चारुढ (accārūḍha < aty-ārūḍha) *adj.* greatly overpowering, Ś. (चंटी) अच्चारुढो ते विसवेओ BhaAjjū. 25.12.

अच्चावेदण (accāvedhaṇa < aty-āveṣṭana) *n.* a very firm bandage (of a calf), JM. अच्चावेदण मरणतराय कहुंत आतपरहिंता। सिंगमुरणोत्थं वा उट्टाहो मद्-पंता वा NisBhā. 3981.

अच्चासणा (accāsana < aty-āsātanā) *f.* severe harm or trouble, JM. णाणदंसणंतराश्याइं दुवे वि कम्माइ अच्चासणाए बंधइ CaupCa. 74.9; आवरणदुगं भूयो बंध अच्चासणाए य JambūCa.(G.) 6.36; JŚ. तेत्तीसा(?)चासणाओ रायदोसं च गरिहामि MāhA. 52(2); आवरणदुगं भूयो बंधि अच्चासणाएवि GomSā.(K.) 800; Apa. गुरअच्चा-सणभयवसणइयउ णं सोहइ पायालइ पडियउ MahāPu.(P.) 2.21.6.

अच्चासणा (accāsana < aty-āsana) *f.* [c. l. अच्चासणा] sitting (in one place) for a long time, (also explained as

'over-eating' (atyāsana), AMg. गवहिं ठागेहिं रोमुप्पत्ती सिया, ते जहा — अच्चासणाए अहियासणाए Thāpa. 9.13(667)

अच्चासणासील (accāsana-sīla < aty-āsana-sīla) *adj.* given to sit (in one place) for a long time, JM. जो मुवे राहीणे धम्मं सोहइ पोट्टुहीए। सो एवणएणट्टो मण्णइ अच्चासणासीलो PāṇCa. (V.) 6.114.

अच्चासण (accāsanna < aty-āsanna) *adj.* [also अच्चासन्न] very near, very close, AMg. [mostly with the negative न] गोयमे वाउभूई अणगारे समणं गगवं मजावीरं ... अच्चासण्णे णादिदूरे पज्जुवासइ Viy. 3.1.12 (3.13); 7.10.6[2] (7.217); 14.9.13 (14.132); 18.7.34 (18.144); 18.8.14 (18.171); अच्चासन्ने Viy. 1.4[4] (1.10); 2.1.2(2.43); 2.1.48(2.66); 11.9.30(11.85); 11.12.24 (11.195); 15.13 (15.13); 15.100(15.131); 16.5.12 (16.58); मुहम्मस्स थेरस्स तच्चासण्णे नपदूरे Nayā. 1.1.7; 1.1.99; 1.1.204; 1.5.17; 1.14.85; 2.1.4; अज्जंजु नभं अणगारे ... अज्जंजुमं थेर ... अच्चासण्णे णादिदूरे सुस्ससमाणे ... पज्जुवासमाणे एवं वयासी Uvaṣ. 1.5; 1.20; 1.49; 2.10; 3.10; 4.10; 5.10; 6.10; 7.15; 7.35; 8.11; 9.10; 10.10; Antag. 3.61; Viṇā. 1.1.25; अच्चासन्ने णादिदूरे सुस्ससमाणे Jambūddī. 1.6; 2.90; 3.205; 3.206; 5.28; तच्चासण्णे नादिदूरे ... विणएणं पंजलिउडे पज्जुवासति JāyPa. 60; 697; 699; 716; Uvaṣ. 47; 52; 83; JM. अतिदूरं अवस्थिते अच्चासणं न पीलितं। पुच्छितं नातिदूरं च तिविधं संविभावण AṅgVi. 36.11; बीमं महगयवं अच्चासणं पि ते (नरा) न विणयंति NamiTha. 15; अच्चासन्ने परिगल्ह गारवं मुहय मुज्ज बो दोसो SubhāGāSaṇa. 24; M. अच्चासण विवाहे समं जसोआर तक्क-गोवोहिं। वट्टेने महुमहणे संबंथा णिणुविज्जंति GāSaSa. 7.55 (W. 657); एवं वोत्तुण गओ अच्चासण्णेण पायव-दंतेसु Jāt. 212.

अच्चासाइय (accāsāiya < aty-ā-sātita) *adj.* (ppp.) humiliated, disgraced, AMg. ते य अच्चासाहिते समणे परिकुचिते तस्स तेयं णिसिरेज्जा Thāpa. 10.159(776); एवं खलु भंते! अहं तुष्णं नीसाए चमरेणं असुरिणं असुरण्णा सयमेव अच्चासाटण Viy. 3.2.32 (3.116); 3.2.43 (3.129)

अच्चासाएत्तए (accāsāettā < aty-ā-sātayitum) *inf.* in order to overcome, to humiliate, AMg. ते उज्जयिणं देवाणुप्पिया। सुकं देविदं देवरायं सयमेव अच्चासाएत्तए ति उट्टु उज्जिणे उज्जिणभूए यावि होत्था Viy. 3.2.27 (3.111)

अच्चासाएत (accāsāenta < aty-ā-sātayat) *adj.* (pr. part.) humiliating, disregarding, AMg. जे गिक्खु ... अच्चासाएतं वा साइज्जति Nis. 10.4; 13.16; 15.4.

अच्चासाएमाण (accāsāemāna < aty-ā-sātayat) *adj.* (pr. part.) disregarding, humiliating, AMg. केर तहोरुवं समणं वा माहणं वा अच्चासणिमाणे तेयं निजिरेज्जा Thāpa. 10.159(776)

अच्चासादणविरद (accāsādāṇa-virada < aty-ā-sātana-virata) *adj.* who abstains from humiliating or insulting behaviour, JŚ. अच्चासादणविन्ने होइ सदा पज्जवीरु य BhaĀrā. 369.

अच्चासादणसील (accāsādāṇa-sīla < aty-ā-sātana-sīla) *adj.* who usually humiliates or insults (others), JŚ. अच्चासादण-सीला भायादुल्ला पिदाणमादा (ण लहंति खयोवसं नरित्तमोहस्स कम्मस्स v. 1956) BhaĀrā. 1951.

अच्चासाय- (accāsāya- < aty-ā-sātay-) *v.* to humiliate, to disgrace, AMg. केर तहोरुवं समणं वा माहणं वा अच्चासायेज्जा Thāpa. 10.159(776); जे गिक्खु भंते अण्णयणीए अच्चासायणाए अच्चासायति Nis. 10.4.

अचासायण

123

अचिन्त

अचासायण (accāsāyana < aty-ā-sātana) *n.* contempt, insult, J.M. पाणपटिणीय निम्नव अचासायण तदंतरायं च । कुणमाणस्स-इयारो पाणविसंवादोयं च Aṭṭi.(II.) 580a.3; नाणपटिणीय निम्नव अचासायण तदंतरायं च । कुणमाणस्सइयारो पट्टियपुत्थाइपट्टीयं ViMa Pra. 91.21(25); (सो वृद्धो) भगवओ अचासायणं वरेइ CaupCa. 317.18.

अचासायणभीअ (accāsāyana-bhīa < aty-ā-sātana-bhīa) *adj.* who is afraid of humiliation or insulting conduct, AMg. अचासायणभीओ परगुणइभी सयः होहि ArahPaḍ.(V.) 216.

अचासायणविरय (accāsāyana-viraya < aty-ā-sātana-virata) *adj.* who has abstained from insulting or humiliating conduct, AMg. अचासायणविरयो मुग्धवणं वच्छला भयइ ArahPaḍ. 135; अचासायणविरओ रक्खामि सहवणं पंच MarāṇVi. 262.

अचासायणसील (accāsāyana-sīla < aty-ā-sātana-sīla) *adj.* having the nature of humiliating or insulting others, AMg. अचासायणसीला भयइच्छला सियणकटा । ... करिंति ते कोलं । ते देवदुग्गसं मायामोणेण पापिंति ArahPaḍ.(V.) 859.

अचासायण (accāsāyana < aty-ā-sātana) *f.* [also अचासायणा, अचासायणव] humiliation, contempt, AMg. पाणावरणिज्जम्मसारीयवोयंयं च । मे ! कस्स कम्मस्स उदाणं ? गोयमा ... पाणपटिणीयया ... पाणपटिणीयया Viy. 8.9.95 (8.420); तं महादुक्खं खलु तद्वाह्वारं अचसायणं भगवताण अणगराण य अचासायणाए ति कट्ठ ओहि पञ्चसि Viy. 3.2.31 (3.115); अचासायणभीओ रक्खामि सहवणं पंच MahāPacc. 70; जे भिक्खु मदेते अणयरीण अचासायणाए अचासायणं NiS. 10.4; 13.16; 15.4; J.M. पट्टिणीयया निम्नव उक्खाय पओस अंतराणं । अचासायणयाए आवरणदुगं जिओ जयइ KamVi.(D.) 1.53.

अचाहार (accāhāra < aty-ā-hāra) *m.* excessive eating, J.M. अचाहारो न संइ अरिन्देण विसया उज्जंजति । आयायायहारो तं पि पकासं न इच्छामि AṅNi. 1266 (p. 568a)

अचाहिदं (accāhidam < aty-ā-hitam) *f.* *1* *adj.* alas! what a misfortune, S. (वासवदत्त) अहो अचाहिदं ! अच्यउत्तो विणाम परेओ संतुओ SvapnaVā. 3.0.4; (अश्वातिवा) अहो अचाहिदं । परिहासं वि इयं वल्लं उयणअंतीणं मम पत्तिअं भअं आसी Prati. 1.4.14; (सुदेशना) अहो अचाहिदं Avinda. 6.14.40; (इतरा) अचाहिदं अचाहिदं MālaMā. 3.17.9; (मागधिका) अचाहिदं अचाहिदं MallMā. 3.22.22; *n.* *2* a great calamity, misfortune, S. (अनसुया) अच ! ण वस्सु किं पि अचाहिदं Sāk. 9.5; (सुवदना) अं किं पि अचाहिदं तं भाइरणीसुहायं पइयं सत्तिअं अवहरीअदु Vajrasū. 2.38.13; (विदूषक) कथं सुसंगमं । ... णवरु साअरिआम अचाहिदं किं पि संवुत्तं Ratna. 4.0.31 (138.5); (शूर्यस्ता) अज पवसाइसा, दुक्क पवस ... दसअंठकविट्ठवणिगीए अचाहिदं BālāRām. 5.74.3.

अचि (acci < arcis) *f.* *1* *roy*, AMg. एयं महं वंदयमं सिदियं ... (विठ्ठवइ) अचीइइसुमाळोयं ... मूरवं Aya. 2.15.28(751); एयं च महं भवणं कारंति ... विद्याहर-जमल-नुयल-वत्तजुत्तं विव अचीसुहरसुमालीयं Nāya. 1.1.89; 1.1.129; तं णं तोरेण पाणामणिमया ... अचीसहसु-मालीया ... दरिसिपत्ता अभिस्वा पटिस्वा RāyPa. 20; 17; 18; 32; 129; Jivābhi. 3.288; 360; 372; *2* fire, flame, AMg. पंचविहा ते वायरेतउकाइया पणता, तं अहा -- इंगाले जाले मुम्मुरे अची अलाते Thāpa. 5.181(444); Pannav. 1.31(1); 1.17; Jivābhi. 1.78; तए णं सागरए सुमालियाए दारियाए इम एयारूवे पाणिफासं पटिस्वेदेइ से जहानामए अची इ वा ... भवे एयारूवे Nāya. 1.16.52; एमाए छायाए अचीए दिव्वेणं तेणं Uvav. 33; रणपणमाए पुटवीए णरवा केरिसया फासणं

पणता ? ... इंगाले ति वा ... अचि इ वा ... सुद्धागणी इ व भवे एयारूवे सिया Jivābhi. 3.85; वायरा जे उ पणसाणगहा ते विवाहिया । इंगाले मुम्मुरे अगणी अचिजाला तेहव य Uti. 36.110; इंगाले अगणि अचि अलायं वा सजोइयं । न उज्जेजा न धट्टेजा नो णं निव्वावः गुणी Dasave. 8.8; से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... अगणि वा ... अचि वा ... न उज्जेजा न धट्टेजा न निव्वावः न उज्जेजा Dasave. 4.9; J.M. इंगाले अगणि अची जाला तह मुम्मुरे य थोद्धवे । वायरेतउविहाणा पंचविहा वणिगया ए. AyaNi. 1.118; J.S. इंगाले जाले अची मुम्मुरे सुद्धागणी य अणपति य । ते जाण तेउवीवा जाणिता परिहेरेदेवा Māla. 211(5); दीवेदि ... मंदं चलमंदाणिलवसेण पंचतअचीहिं ... कुणिज रयणं सुमत्तीए SāA(V.) 436; *3* lustre, AMg. दिव्वाए अचीए दिव्वेणं तेणं ... दए दिवाओ उज्जेमाणा एमासेमाणा Sūy. 2.2.69; Thāpa. 8.597; Uvav. 47; 72; Pannav. 1.177; 178; 188; 196; एयं महं दिव्वं देव-रूवं विठ्ठवइ ... दिव्वाए अचीए ... दिव्वं देवरूवं विठ्ठवित्ता कामदेवस्स समोवासस्यस्स पोसहसालं अणुपविस्स Uvav. 2.40; *4* name of a celestial abode, AMg. एतासि णं अट्ठ लोअंतियविमाणे पणता, तं अहा -- अची अचिमाली ... अगिचामे Thāpa. 8.45(625); एतसि णं अट्ठ लोअंतियविमाणे पणता, अची अचिमाली ... तुपट्टामे Viy. 6.5.32 (6.106); कहि णं भंते ! अचिविमाणे पणते Viy. 6.5.33 (6.107); कहि णं भंते सारस्सया देवा परिवसंति ? गोयमा अचिमि विमाणे परि-वसंति Viy. 6.5.37 (6.111); जे देवा अचि अचिमालि ... विमाणं देवसाए उववणा, तेसि णं देवाणं उज्जेसेणं अट्ठ सागरोवमाइं थिई पणता Samav. 8.15; J.M. ईसाणदिसाईसु एयानं अंतरेसु अट्ठसु वि । अट्ठविमाणं ... अचि तहउचिमालि ... रिट्ठामं PavSāto. 1445-46; *5* bright light, AMg. वहुं पि अणुसासिण जे तहनी । समं हुं से होइ अंअंअपरे Sūy. 1.13.7.

अचिकंत (acci-kanta < arcī-kānta) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अचि णं भंते विमाणं अचीणि अचियावताइं ... अचिकंताइं ... इता अचि Jivābhi. 3.175.

अचिकूट (acci-kūḍa < arcī-kūṭa) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अचि णं भंते विमाणं अचीणि अचियावताइं ... अचिकूटाइं अचुत्तवडिइगाइं ? इता अचि Jivābhi. 3.175.

अचिगाल (accigāla < arcī-aṅgāra) *m.* burning charcoal, J.M. अचि णिबडइ अचिगाल-मुम्मुरो चंदमंउलाहिदो KuMaKa. 134.1.

अचिज्जेत (accijjanta < arcīyamāna) *adj.* (pp. ppp. pass.) being honoured by, J.M. अचिज्जेता पम्हलविसालतयणुपअंइ भगणीहि Supāsa. 2.648.

अचिज्जय (acci-jjhaya < arcī-dhaya) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अचि णं भंते विमाणं अचीणि अचियावताइं ... अचिज्जयाइं ; इता अचि Jivābhi. 3.175.

अचिणिता (accinittā < arcīyitvā) *ger.* [also अचिणेता] having worshipped, AMg. अचिणिता पुष्पाइयं ... करेइ Jambuddi. 3.88; J.M. सरतरे य तव सा किं पि इट्ठेयं कमंअ अचिणिता पणया तए भरीए VasaHi(M.) 188.27.

अचित्त (a-ccitta < a-citta) *adj.* *1* lifeless, AMg. तिबिहो पुट्टिकाओ सचिओ भीसओ अ अचित्ते OghNi. 22; J.M. अचित्त-सोतं तं पुण, देह पडिमाजुनेतरे जेव NisBhā. 601 (said to be from NisNi.); अह सिरिमईए भाणयं तुह वित्तणओ इमो हु जेणव । तेणव य अचित्ता विहिया तुरसुदरि तुमं ति SurSuCa. 12.27; J.S. उववाए अचित्ते गम्भे मिस्सं तु होइ GomSā.(J.) 85; *2* lifeless place, J.S. एगते अचित्ते दूरे गूडे विसालमविरोहि । उचारविद्याओ पडिठावणिजा

अचित्तभूमिदेश

124

अचीकर-

हवे समिरी Māh. 15(1) (comm. अचित्ते हरित-कायसकायादिविविक्ते दग्धे दग्धसमे स्थण्डिले p. 20)

अचित्तभूमिदेश (a-citta-bhūmi-desā < a-citta-bhūmi-deśa) *m.* a place without living beings, J.S. अचित्तभूमिदेशे पङ्क्तिद्विरा विसृज्येज्जो Māh. 322(5)

अचिद् (accida < arcita) *adj.* (ppp) [f. -ā] honoured, worshipped, S. (विदूषक) मेरवाणंदो उण पद्दणं संजोअरो अचिदो महविशं अ KapMāh. 1.34.33; (विचक्षणा) ताए वि एकेण दलसंपुडेण भअवरी गोरी देव अचिदा KapMāh. 2.6.25.

अचिदूण (accidūṇa < arcitvāna—arcayitvā) *ger.* having honoured or worshipped, J.S. उगहादिजिणकरणं णामणिहंति गुणगु-कित्ति च। काऊण अचिदूण य तिमूद्धिणमो थवो जेओ Māh. 21(1)

अचिदियत्थ (accindiyattha < arci-indriyārtha) *m.* the object of sense-organs in the form of fire, J.M. (संसारंभोहिमज्जे) दुइतचिदिदयत्थोत्थयियसरिसयाहुत्तपत्थाणवक्के CaupCa. 330.9.

अचिप्पम (acci-ppabha < arci-prabha) *adj.* (a heavenly abode) lustrous like fire, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाई अचीणि अविवावत्ताई ... अचिप्पमाई -- ? इत्ता अत्थि Jivābhi. 3.175.

[**अचिप्पमा** (acci-ppabhā < arci-prabhā) *f.* name of a goddess, AMg. Nāyā. 8 ? AMgD.]

अचिमालि (acci-māli < arci-mālin) *m.* 1 the sun, AMg. अद्धवंसंठाणसंठिई अचिमालिभासरासिपणाभा RāyPa. 124; एत्थ णं बंसलोए ... अचिमालिभासरासिपणं Pannav. 2.55(202); एत्थं णं ... अद्धवंसंठाणसंठिता अचिमालीभासरासिपमा Pannav. 2.58(205); 2.59(206); सोहम्मे णामं कणं ... अचिमालिभासरासिपणाभा Pannav. 2.50(197); जहा निसंते तवणअचिमाली पभासई केवलभारई तु Dasave. 9.1.14; 2 name of a sage, J.M. एवं पुच्छिण चारणेण भणिओ राया — अचिमाली रायरिसी मम धम्मभाया ततो ते कहंमि — न ताव ते एवञ्जाकालो VasuH. 125.6; पुवं चव अचिमालिणा मुणिणा वरो आइट्ठो Erz. 20.12; Apa. परिसाहिउ आसि सिरिअचिमालिनामिण मुणिदिण SaṅKuCa. 602.5; 3 the minister of a विमाधर, J.M. उवाणे णिखित्तो, पणथा य नामाणि साधेऊण पवणवेगअचिमालिणो अन्हं ति VasuH. 122.29; मुणह देव — राइणो संदेसेणं सचिवेहि पवणवेगअचिमालीहि आणित्थ VasuH. 123.5; 4 चारण (servant) of a विमाधर, J.M. ततो अमरिसंणं ... अचिमाली-चंद-सुनंदा भयवंतो चारणा इत्थ पसत्थज्जाणोवगया लयावरे चिट्ठंति VasuH. 124.9; 5 name of a chapter of the second श्रुतस्कन्ध of ज्ञाताधर्मकथा, AMg. सुत्तमसु वगसु चत्तारि अइयणा पणत्ता, तं जहा — सूरप्पमा, आयवा, अचिमाली, पमंकरा Nāyā. 2.7.2; 6 a kind of heavenly abode of लोकान्तिक gods situated in the midst of कृष्णराजी, AMg. अट्ट लोभतिथविमाणा पत्तत्ता, तं जहा — अची ... अचिमाली ... अणिग्गामे Thāṇa. 8.625; Viy. 6.5.32 (6.106); जे देवा अचि अचिमालि ... विमाणं देवसाए उववणा, तेसि णं देवाणं उक्कोसंणं अट्ट सागरोवमाई ठिई पणत्ता Samav. 8.15; *adj.* having a garland of rays, AMg. (महिंदि) मणोरमे जोयइ अचिमाली Sūy. 1.6.13(364)

अचिमालिपम (accimāli-ppabha < arcimāli-prabha) *adj.* lustrous like the sun, AMg. ते णं विमाणा ... अचिमालिपमभा भासरासिपणाभा SamavPra. 150; दीहाउया इड्ढिमंवा -- अट्टोववज-संकासा भुजो अचिमालिपमभा (देवा) Utt. 5.27.

अचिमाली (accimāli < arcimāli=arcimālinī) *f.* 1 chief queen of the sun or the moon, AMg. चंदस्स णं जोतिसिंदस्स चत्तारि अगमहिस्सीओ पत्तत्ताओ, तं जहा — चंदप्पमा दोसिणाभा अचिमाली

पमंकरा Thāṇa. 4.175(273) चंदस्स णं भंते ! जोतिसिंदस्स चत्तारि अगम-हिस्सीओ पत्तत्ताओ, तं जहा — चंदप्पमा दोसिणाभा अचिमाली पमंकरा Viy. 10.5.27 (10.90); सूरस्स वि सूरप्पमा आयवाभा अचिमाली पमंकरा Viy. 10.5.28 (10.90); चत्तारि अगमहिस्सीओ पणत्ताओ, तं जहा — सूरप्पमा आयवाभा अचिमाली पमंकरा Jivābhi. 3.1026; Jambuddh. 7.183; 2 the capital of the queen of the lord of first देवलोके situated to the west of the रतिकर mountain, AMg. तत्थ णं मे ... रतिकर-पव्वते ... सक्कस्स देविंदस्स अगमहिस्सीं ... चत्तारि रावहाणीओ पत्तत्ताओ, तं जहा — समणा, सोमणसा, अचिमाली, मणोरमा Thāṇa. 4.346(307); Jivābhi. 3.920.

अचिय (acciya < arcita) *adj.* (ppp) [also अचिअ] 1 worshipped, AMg. मे णं तत्थ अचियवंदियपूइयपूइयसम्मणिइ दिव्वे सच्चं सजोवाण सन्नियिपाटिहरे यावि भवेत्ता Viy. 12.3.2(2) (12.155); सा णं तत्थ अचियवंदियपूइय जाव लाउलोइयमहिआ यावि भविस्सई Viy. 14.8.19 (14.103); सेणिणं रण्णा अचिय-वंदिय-पूइय-नामिथ-उकारिय-सम्मणिआ समाणा पत्तेयं-पत्तेयं पुव्वज्जं मदासणेसु निसीयंति Nāyā. 1.1.27; को देव-दानव-नदिगगअचियस्स धम्मस्स सागुवज्जमहरे पमायं ? Av. 49; 50; J.M. मुत्ताहलकुमुसयरचियसमरभूमिमाओ SamarāKa. 60.9; सो थिय सुरासुरचिय-चलमो तुहं पि होउ गुरु KuṇḍPra. 297.12; M. पट्टिमा-गण-णिअ-गणपुष्पकलिअं होइ थग-वट्ठं GāSaSa. 150; संवेअणे संविरेहे वि देअरे सलज्जरामं रिअचिअज्जं SūKāv. 1.30; Apa. देहि वोहि पउमचिय अविचल सुराहिं णमंथिय PaṇḍCa.(P.) 17.24.11; 2 valued, J.M. कलमोयणो उ पयसा उक्कोसो हाणि कोइवुज्जजी । तत्थवि भित्तुपत्तयं जत्थ व जं अचियं दोनु (अ)NāBhā. 307; जं वत्थं जम्मि देसम्मि दुलहं अचियं व जं जत्थ । तं जत्तजुयं कस्मिं KappBhā. 3934; खत्तओ जं जत्थ जेहे अचियं मज्झिमे जहणं वा NāCu. 1.41.21.

अचियव (acciyavva < arcayitavya) *adj.* to be worshipped, J.M. (मही) कुम्मेहि अचियव्वा PaumCa.(V.) 13.5.

अचियावत्त (acciy-āvatta < arci-āvarta) *n.* [also अचि-रावत्त] a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाई अचीणि अचियावत्ताई (v. l. अचिरावत्ताई) -- ? इत्ता अत्थि Jivābhi. 3.175.

अचिलेस्स (acci-lessa < arci-leśya) *n.* a kind of celestial abode (having the colour of a flame), AMg. अत्थि णं भंते विमाणाई अचीणि अचियावत्ताई ... अचिलेस्साई -- ? इत्ता अत्थि Jivābhi. 3.175.

अचिवण (acci-vanna < arci-varṇa) *n.* [also अचिवज] a kind of heavenly abode (having the colour of a flame), AMg. अत्थि णं भंते विमाणाई अचीणि अचियावत्ताई ... अचिवणाई ... ? इत्ता अत्थि Jivābhi. 3.175.

अचिसहस्समालि (acci-sahassa-māli < arci-sahasra-mālin) *adj.* possessing a garland of thousand rays, AMg. नहिंदि ... मणोरमे अचिसहस्समाली (Sūy. 1.6.13 v. l. Cu. 146.7)

अचिसिग (acci-singa < arci-sṅga) *n.* a kind of celestial abode (having a flaming pinnacle), AMg. अत्थि णं भंते विमाणाई अचीणि अचियावत्ताई ... अचिसिगाई ... ? इत्ता अत्थि Jivābhi. 3.175 [Sūg. takes अचिसिगार for अचिसिग]

अचिसिट्ठ (acci-sittha < arci-siṣṭa) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाई अचीणि अचियावत्ताई ... अचिसिट्ठाई अचिकूडाई Jivābhi. 3.175.

अचीकर- (acci-kara- < arci-kṛ-) *v.* to praise, to worship, to flatter, AMg. जे भिक्खू गयं अचीकरेति, अचीकरेत्तं वा साइज्जति Nis. 4.2; जे भिक्खू रण्णारक्षिस्सं अचीकरेइ, अचीकरेत्तं वा साइज्जति Nis. 4.47.

अचीकरण

125

अच्युतवडंसग

अचीकरण (acci-karana < arci-karana) *n.* praise, flattery, J.M. अचीकरणं रणो, गुणवधं तं समासो दुविधं । संतमसं च तथा, पञ्चस्वपरोक्षमेकैकं NisBhā. 1569; एतो गतरेण, अचीकरणेण जो तु रायाणं । अचीकरणेति विष्णु सो पावति आणमादीणि NisBhā. 1570; एतेहि कारणेहि अचीकरणं तु होति कातव्यं NisBhā. 1575.

अचीसहस्रमालिणीय (acci-sahasra-mālīniya < arci-sahasra-mālīniya) *adj.* [f. ā] [also अचिसहस्रमालिणीय] which has a halo of thousands of rays, AMg. चंदपसं सिधियं सहस्रसुवार्दिणि विडवद, ते जहा -- अचीसहस्रमालिणीयं -- दरिसिणीयं मुखं Āyār. 2. 15. 28 (754); एणं च णं महं भवणं करेति -- विजाहर-जमल-जुयल-अंतजुत्तं पिय अचीसहस्रमालिणीयं Nāyā. 1. 1. 89; (तोमणपदं) तेसि णं तोरणं ये एयास्वे वण्णावासे पण्णसे, ते जहा -- ते णं तोरेणा णाणामणिमया -- विजाहर-जमल-जुयल-अंतजुत्ता पिय अचीसहस्रमालिणीया RāyPā. 20; Jambuddh. 4. 27 पेच्छाकरमंडयं -- अचीसहस्रमालिणीयं -- दरिसिणिज्जं अभिरुवं पच्छिं RāyPā. 32; ते णं दाना -- विजाहर-जमल-जुयल-अंतजुत्ता पिय अचीसहस्रमालिणीया RāyPā. 129; *n.* name of a celestial abode, AMg. अचीसहस्रमालिणीयं -- सिमगमणं णाम जाणथिमणं RāyPā. 17; 18; अचीसहस्रमालिणीयं -- दिव्यं जाणविमाणं विडवदाहि Jambuddh. 5. 28.

अच्युअ (accua < acyuta) *m.* [also अच्युत, अच्युव] 1 a heavenly region called a kalpa, the 12th according to the Svetāmbaras and 16th according to the Digambaras, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मापियणे -- अच्युअ कप्पे देवताए उववण्णा Āyār. 2. 15. 25; अणतपाणतअरणअच्युअसु णं कप्पेसु दो ईदा पण्णत्ता Thāpa. 2. 384 (2. 105); उवगिहा चत्तारि कप्पा अइचंदमंठाणसेठिया पण्णत्ता, ते जहा -- आणने पाणने आरणे अच्युअ Thāpa. 4. 651 (382); अच्युअ कप्पे देवाणं जहण्णेणं एकवीसं साणोवमाई ठिई पण्णत्ता Samav. 21. 10; (वत्तीसं देविदा पण्णत्ता) पाणए अच्युअ Samav. 32. 22; अच्युअसु कप्पेसु विमाणं नव नव जेयणसायाइ उड्डं उच्चत्तेण पण्णत्ता SamavPā. 48; केवतिथं णं असुरकुमारानं देवाणं उड्डं गतिविस्सए । गोयता जाव अच्युतो कप्पो Vjy. 3. 2. 12 (3. 89); लंदेए नाम अणगारे अच्युअ कप्पे देवताए उववण्णे Vjy. 2. 1. 53 (2. 71); 1. 2. 19 (1. 113) उड्डेलोगवासी दुविदा वेमाणिया व देवा, आणयपाणय-आरणच्युअकप्पवरविमाणवासिणे नुगणा PajJā. 5. 3; अच्युअ कप्पे देवताए उववत्तारो भवति Uvav. 158; अच्युअकप्पे देवपुरिसा संवज्जगुणा Jivābhā. 2. 96; एवं सुवे देविदा जाव अच्युअ शिखापरिवारेणं आणेयवा Jambuddh. 2. 94; उववाओ आणुपुव्वीए -- णवमो पाणए दसमो अच्युअ Nireyā. 77; आराहणमुक्खेसं आराहिय जाइ अच्युअ सट्टो PajJā. 261; से किं ते पुव्व-पुपुव्वी, सोहम्मसे ईसाणे -- अच्युअ, AnuO. 173; दाणमाइचउकेणं सुडु वि गच्छेअ अच्युअ न परमो गोयम गिहि ति MahāNis. 3. 58; J.M. दो वारे विजयाईमं गयस्स तिअच्युअ ViĀvBhā. 436; आणयपाणयकप्पे देवा पासंति णंमि पुट्ठि । ते जेव आरणच्युअ ओहिण्णाणेण पासंति ViĀvBhā. 696; ताहे स्वमेत्ता पडिगया, ते पच्छा सइ आता । अहाउयं पालइत्ता तम्मल्लं पंच वि जणा अच्युअ उववण्णा ĀvTā. (11.) 117b. 5; तओ सो (धम्मिल्लो) अच्युअ कप्पे देविदसमाणो -- देवो जाओ VasaH. 76. 24; 177. 23; अच्युअ बावीसं सागरोवमाई ठिई तिणिणं य रण्णीओ देहपरिमाणं CampCa. 84. 29; एवदूमाणमुहज्जवसाणेण पत्तो अच्युअ KoKoPā. 91. 27; ते य (पुण्फसिहो रथगसिहो य) पयज्जं काऊण आउक्खणं अच्युअ कप्पे इंदसा-माणिया देवा उववत्ता Eay. 44. 24; बइ तं रुमाखंतो सोहम्मलणकुमार-भावमि । ईसाणलंतआरणअच्युअलीलो जण होसि ViTthā. 13; J.S. सोहम्माम्हा जायइ कप्पविमाणसु अच्युअयेसु Śāśā. (V.) 495; Apa. अच्युअ-सग्गि मरेविण सुवर Chakkamā. 7. 8. 16; गोखीरसरिस अतुलिय महंत थिय आरण अच्युअ धगधगतं PaNāCa. (P.) 16. 5. 9; 2 the ruler of the region or a mansion in it (called Indra) or a god inhabiting

that region, AMg. दस ईदा पण्णत्ता, तं जहा -- एके ईसाणे जाव अच्युते Thāpa. 10. 149 (769); वत्तीस देविदा पण्णत्ता, तं जहा -- चमरे बलि -- अच्युते Samav. 32. 1; एवं अच्युतस्स जाव अत्रे उववज्जंति Vjy. 10. 4. 14 (10. 63); अच्युअ देविदे देवराथा दसहिं सामाणियसाहसीहि जाव विहरति Vjy. 14. 6. 9 (14. 75); तेणं समणं चमरे अहुरिदे जाव अच्युअपज्जवसाणा आगया Nāyā. 1. 8. 206; वेमाणियाणं देवाणं विमाणं पण्णत्ता । सोहम्म-साणसण्णुमार -- आरणअच्युत Jivābhā. 3. 103; एत्थ णं आरणच्युताणं देवाणं तिन्नि विमाणवासता हवति ति मक्खायं Samav. 2. 594 (206); 30. 1963; J.M. वारसमो अच्युओ ईदो DevThā. 165; पुण्फमल्लकारे आरणे य तह अच्युअ जेव DevaNaPā. 135.

अच्युअ (accua < acyuta) *m.* name of Kṛṣṇa, M. अह विष्णुः पिप्पडिक्खिअं कुथिओ मोहणमथमच्युओ Ussāpi. 2. 43.

अच्युअ (a-ccua < a-cyuta) *adj.* not falling from, not to be fallen from, J.M. ईसाणलंतआरण अच्युअलीलो जण होसि ViTthā. 13 (eomm. ईश्यानलान्तआरण, अच्युतशीलः); Apa. देहि अम्हाण माणमि (1 = मणमि) काई दयं अक्खयं अच्युअं तं महंतं पयं BhavKa. 69. 11.

अच्युआ (accuā < acyutā) *f.* [also अच्युआ] name of the tutelary deity (Sāsana-devatā) of the 6th and 7th Tīrthānkars, AMg. से णं सुवेदेवथा -- अच्युआ MahāNis. 2. 17 (3); J.M. देवीओ न्येकेसरि अजिआ दुगिआरि कालि महाकाली । अच्युआ संता जाला SantiSā. 9; निव्वाणि अच्युआ धरणी SantiSā. 10; PavSā. 375-376.

अच्युईद (accuinda < acyutendra) *m.* lord of the Acyuta region, AMg. तए णं से अच्युईदे सपरियारे सार्मि तेणं महया महया अभिसंणं अभिसिचइ Jambuddh. 5. 58; J.M. अह सो दाणोवगओ सीया-पुव्वेण अच्युईदेणं । अवहिदिसएण दिट्ठो अजंतं नेहराएणं Paṇṇa. (V.) 117. 7; अच्युईदो भववतं विहीए अहिदिविऊण -- भववतं पज्जुवासइ VasaH. 161. 8.

अच्युककड (accukkada < aty-utkata) *adj.* very powerful, excessive, AMg. अच्युककडमि वेगे मंडळिपासमि (पुरिसं) वोसिरइ OghN. 622.

अच्युग (accugga < aty-ugra) *adj.* very severe, very fierce, J.M. भयवं मि अणेयअच्युगामिगहसिंसेसमलित्तमाणकमपवरिसो -- पत्तो -- तावसासमं CampCa. 266. 3; M. मए सा -- परिणीया णिय-विहिणा अच्युग-महेसिणो पूया Lāh. 1216.

अच्युच्चया (accucca-yā < aty-ucca-tā) *f.* very high or lofty position, J.M. भुवणोदयगिरिसिहरारुद्धेणच्युअयं पवत्तेण । गुरेय तए रहिया अम्ह रिसो तिमिरमयि जव UvPay. (T.) p. 406. c. 253.

अच्युद्धिया (accutthiya < aty-utthita) *adj.* [f. -yā] important, arrogant, AMg. अच्युद्धिताए वडदासिए वा अगारिणं वा समयाणु-सइ । ण तेसु कुज्जे Sāy. 1. 14. 8-9 (Śā. अतीवाकार्यकरणं प्रति उद्विगता दासीत्येन अत्यन्तमुत्थिता दास्या अपि दासीः v. l. अच्युद्धिया)

अच्युणय (accunnaya < aty-unnata) *adj.* [also अच्युअय] 1 long, AMg. कणमयकुंभसरिसोवमाणचल्लणं अच्युणयपीणगयमेसल-उणयतणुतेविद्धनहं Kapp. (J.) 36; 2 very tall, J.M. अच्युअयाइ जंथ जिणभवणाइ JambūCa. (G.) 5. 104.

अच्युणह (accunha < aty-uṣṭa) *adj.* [also अच्युअह] very hot, AMg. समणं णक्खत्ता जेणं जायति समणं उड्डं परिणमति । णच्युअह णासिसीतो बहूदओ होति णक्खत्ते Thāpa. 5. 3. 213 (460); SāyāP. 10. 129 [1]; Jambuddh. 7. 112. 1; M. (राजा) णंदणवणादा वि अच्युअहभा सरीए Vikramo. 2. 13; (राजा) अच्युअहा मे भिहुल-भिहुला होति णीसासइदा ĀnaSū. 2. 13.

अच्युतवडंसग (accuta-vademsa-ga < acyutāvataṃsa-kā)

अच्युत्तम

126

अचेत्ता

अ. [differently written as अच्युत(त)वर्धे(र्दि)सग(य)] pinnacle of a Vinaya in the Acyuta Kalpa, AMg. जे देवा महितं ... अच्युतवर्धेसं विमाणं देवताण उववणा Samav. 22.3; तेसिं पं विमाणानं बहुमञ्जदेसमाण पंचवर्धेसगा पण्णासा, तं जहा — मञ्जे यदस्थ अच्युतवर्धेसण Pannav. 2.39 (206)

अच्युत्तम (accuttama < aty-uttama) *adj.* [t. 3] most excellent, JM. भो भो महाणुभावा अच्युत्तम- (v. l. for उत्तम-कुल) संभवा महापुरिषा KāKa. 7.96; 8. (विदूषक) ता अच्युत्तं केव किं ण भणीअदि अच्युत्तमा विअवखणा कव्वम्मि अचहमो कविन्नलो बम्हणो ति Kap.Māh. 1.29.4.

अच्युत्तरवर्धिसग (accuttara-vadinisa-ga < arcir-uttarā-vatinisa-ka) *n.* pinnacle of the अनिरुत्तरविमान, AMg. अस्थि यं भंते विमाणानं अधीणि ... अच्युत्तरवर्धिसगं Jivāhī. 3.175.

अच्युद (accuda < acyuta) *m.* name of a heavenly region (कल्प.), J.S. जावदु वारणअच्युद गनपागमणं च होय देवीणं Mātā. 1134(12); सण्णीवि तहा संसे णिये भोगो वि अच्युदंते वि । मणुवा जंति चरगदिपरियंतं सिद्धिठानं च GomSā.(K.) 541.

अच्युदय (accudaya < aty-udaka) *n.* (in case of) water rising high, AMg. द्रमओ घरं च खव्वं वा (नियत्तह) । सभ वसत्ताणं अच्युदं सुवखखवचणं वा OshNī. 30.

अच्युदय (accudaya < aty-udaya) *adj.* rising high, JM. अच्युदय अणगरती वेदम्मि NisBhā. 3698.

अच्युदार (accudāra < aty-udāra) *adj.* quick, swift, S. (राजा) वालं ताडिदुमच्युदारगमगा वेअखल्लं सुअं AnaSū. 2.3.

अच्युदास (accudāsa < aty-udāsa) *adj.* very indifferent, greatly depressed, M. (राजा) अहमच्युदासमणसिणीअ से रमणीअ कीववलीकरो खणं AnaSū. 3.3.

अच्युदभड (accubbhaḍa < aty-udbhata) *adj.* very prominent, Apā. अच्युदभडसिगारमदे संवीहिवि मुहिवंधवसयदं BhaviKa. 35.10; भवणविशारु नाम उप्पज्जइ अच्युदभडविरासइ छज्जइ BhaviKa. 92.2.

अच्युयइंद (accuya-inda < acyutendra) *m.* the इन्द्र (ruler) of the region अच्युतकल्प, JM. अच्युयइंदो दससु वि णिणाजिसंयं करेसि ण्हं Tittho. 243; अच्युयइंदो जाओ मरिक्कं चदिमित्तो वि NāPaKa. 10.68. Apā. सो अच्युयइंद समाण देव, उप्पज्जा पुत्रिहिं गिरवेल्ल Maye R Sū. 3.3.

अच्युयउड्डुलोग (accuya-uddha-loga < acyutordhva-loka) *m.* the upper part of the अच्युतकल्प, AMg. सोहम्मकण्णउड्डुलोगं वरल्लोण जाव अच्युयउड्डुलोगखेल्लोण मंदेअविमाणउड्डुलोग (खेल्लोण) Vī. 11.10.6 (11.95)

अच्युयकप्प (accuyya-kappa < acyuta-kalpa) *m.* name of the कल्प called अच्युत, AMg. अणुत्तरोववाइया देवा ... जोयथकोडा-कोडीओ ... दूर उप्पइता सोहम्मसीसाण ... आरणआणयपाणयअच्युयकप्पे ... बीहवइता Jivāhī.(T.) p. 399b. 14; जहा सोहम्मयदेवाणं पुच्छा दहा संसकप्पणं देवाणं पुच्छा भाणियव्वा जाव अच्युयकप्पो ApāCa. 355(3); JM. अह अच्युयकप्पवती चुयकल्लियदुसाण जिणवरिदाणं भमित्तं काउमणो अभिआंमिं मुखरे मणइ Tittho. 226.

अच्युयकप्पोवगा (accuya-kappovaga < acyuta-kalpo-paka) *adj.* living in the heavenly region called Acyuta (who are not poisonous like serpents), AMg. जइ कप्पोवगवेमाणियदेव-कम्मासीवित्तं किं ... जाव नो अच्युयकप्पोवगेमाणियदेवकम्मासीवित्तं Vī. 8.2.17 (8.95); 8.9.61 (8.391); 8.1.16 (8.16); 24.13.53 (24.217)

अच्युयग (accuya-ga < acyuta-ka) *adj.* (good) belonging to the Acyuta region, AMg. आणय-पाणय-आरण-अच्युयगा देवा ... पंचदि वाससहस्सेदि खव्वंति Vī. 18.7.51 (18.157); येमाणियाणं सोहम्मगणं जाव अच्युतगणं Vī. 12.9.53 (12.198); सहस्सार-अच्युयगण य इयाणं महाधोसा वंटा Jambhādī. 5.59.

अच्युयदेव (accuya-deva < acyuta-deva) *m.* a god in the अच्युतकल्प, AMg. एवं जाव अच्युयदेवो, नवरं ठित्ति अणुबंधं संवेहं च जाणेआ Vī. 24.21.19 (24.365); 24.24.23 (24.354); अच्युयदेवाणं पुच्छा । गोथमा ! जहण्णेणं एणं समयं उक्कोत्तणं सुखेआ वासा Pannav. 6.38(600); अच्युयदेवा पं भंते केवत्तिकालस्स जाव नीमसंति वा Pannav. 7.19(713); एवं सोहम्म जाव अच्युयदेवसुरीरे (पाणासंठाणमंठिण पण्णसे) Pannav. 21.61 (1526); आणयपाणयआणअच्युयदेवा अह जाव पंधमाए वूमप्पनाय पुव्वीए हेट्ठिहे चरित्ते (ओहिणा जाणति पासंति) Pannav. 33.16(2004)

अच्युयनाह (accuya-nāha < acyuta-nātha) *m.* lord of the अच्युत heaven, Apā. पुच्छइ अच्युयनाह सुरेसइ BhaviKa. 70.8.

अच्युयवइ (accuya-vai < acyuta-pati) *m.* lord of the अच्युत heaven, AMg. सोहम्मसीसाण ... अच्युयवइ पहिद्धा देवा (महा-वीरस्स अतियं पाउवभवित्थ) Uvav. 37.

अच्युयसग (accuya-sagga < acyuta-svarga) *m.* the heaven called अच्युत, Apā. निमुणइ अच्युयसगपुरेसइ BhaviKa. 71.1; अच्युयसगसुराहिवइ BhaviKa. 74.11; अच्युयसगसुरिदासे BhaviKa. 151.5; अच्युयसगो सुरत्ताणु पसउ BhaviKa. 332.7.

अच्युयार (accuyāra < aty-udāra) *adj.* noble, dignified, JM. जीण (अओज्झावकीण) य ... अच्युयारचरिओ पुरिसुयमो Samā-rahā. 600.8.

अच्युवआर (accuvaāra < aty-upacāra) *n.* excessive formalities, polite behaviour, M. हत्तिण्हि उवाळभा अच्युवआरिहं खिज्जिअव्वाइ ... एसो सम्मो सुमहिल्लणं GāSaSa. 6.13.

अच्युवकप्प (accuva-kappa < acyuta-kalpa) *m.* [also अच्युवकप्पय] name of a heavenly region called अच्युत, Apā. गउ अच्युव-कप्पे महाविमाणं, मणि-विरण-ओइ दिअ दिअि पहिआ PāNāCa.(P.) 4.11.7; सो अच्युव-कप्पओ चरिअ आउ (ओउ) PāNāCa.(P.) 5.3.2; ईत्ताणुअव-अच्युव-कप्प. मणविस्सिण माणियवदंमय (अति) VaddhaCa. 10.33.4.

अच्युवसग (accuva-sagga < acyuta-svarga) *m.* the heaven called अच्युत, Apā. अच्युवसगिं समुप्पज्जइ णइ VaddhaCa. 10.20.13; गउ अच्युवसगदो विअ मरणि GāhappaCa.(Y.) 5.16.10.

अच्युव्वाय (accuvvāya < aty-udvāta) *adj.* too much drunk, JM. अत्ताए आभोसं नाहिं सुउदं कोति सज्जतये । अच्युव्वाया व सुव अचरंति व अन्नहिं दिअसं KappBhā. 3751; अण्णाति सुसिणीया पाते सइ कोति सज्जतये । अच्युव्वाया व सुण अचरंति व अण्णादिं शिवं NisBhā. 1722; अतीय उव्वायं अच्युव्वाया श्रान्ता इत्यर्थः NisCa. 2.236.16.

अच्युसिण (accusina < aty-usṇa) *adj.* very hot, AMg. सं भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा ... साअं वा ... अच्युसिणं ... हत्थं वा सुहणं वा पुमेअ वा Ayā. 2.1.7.96 (368); जे भिक्खु अच्युसिणं असणं वा पाणं वा ... पुसित्ता बीइत्ता ... साइजइ Nis. 17.132; JM. अच्युसिणभिक्षुणं वा, कुरे बुविउं पुणो पुणो देइ । सायभिक्षुणं पुव्वं दइज जइणं पढमयाए KappBhā. 1825.

अचेत्ता (accettā < arcitvā) *ger.* having worshipped, AMg. अचेत्ता पुष्काहणं ... करइ RāyPa. 291; अचेत्ता पुष्काहणं महाराहणं ...

अच्येयण

127

अच्छ-

आभरणरुद्धं करेति Jvābhī. 3.457; अचेत्ता विडलाई भोगभोगाई मुंज-
माणा विहरति Janabuddi. 2.120.

अच्येयण (a-cceyana < a-cetana) *adj.* non-sentient, in-
animate, Jś. गिथेदेहरिसं पिरिच्छुण परिसहं पयरेण। अच्येयणं पि
गहियं आइअउ परमभरण MokPā. 9; अच्येयणं पि मेदा ओ सणइ सो
हवेइ अण्णाणी MokPā. 58; Apa. पवण-वणणि मुच्छाविय थिय अच्येयणा
PannCa.(S.) 19.15.1.

अच्येर (accera < āścarya) *adj.* wonderful, M. रणं सुसुजं
अइ तथ गीअं अयेरसुंदरअवल्लभ्यवे ŚāKāv. 1.8 (comm. अश्चर्यभूतं
सौन्दर्यं यामां वहीनाप)

अच्येरं (acceraṃ < āścaryam) *adj.* oh wonder!, Ś.
(शाण्डिल्य) अयेरं अयेरं। अकुविदो भाम ताडेदि किल भवो BhāAjju.
11.9.

अच्येल (a-cceala < a-cela) *n.* absence of a garment, Apa.
ठिभिोयणु अणु पि एय-मत्तु अयेउ सुंनु अण्हाण वुत्त PāNāCa.(P.)
4.8.9.

अच्येलक (a-ccealaka < a-celakya = a-cela-tva) *n.* the
state of being without garments, (one of the ten श्रमणकल्पः),
Jś अच्येलकं लोपो दोसद्वमरीदा य पट्टिद्वहणं। एतो तु लिगकणो चटु-
व्विहो होरि उरुस्यं BhaAra. 80; Māla. 910(10); गिच्छसुणं गिरयं
अच्येलकं जगदि पुजं Māla. 39(1); अच्येलकहेसिय ... समणसणो Māla.
911(10)

अच्येलत्त (a-cceala-tta < a-cela-tva) *n.* garmentlessness,
the state of being without garments, Apa. अच्येलत्तु ण वि मणु
वाइ GaudappaCa.(Y.) 10.1.3.

अच्योदग (accodaga < aty-udaka) *adj.* [also अच्योय] *adj.*
having excessive water, AMg. से दिव्वे अच्योदग ... विष्णामेद
नचोदगं नातिमद्वियं ... सल्लोदगं वासं वासति Vij. 15.1.46 (15.59);
तए णं ... अण्येगइया देवा विजयं रावहाणि अच्योदगं नातिमद्वियं ... दिव्वं
सुरभिं गंधोदगवासं वासति Jvābhī. 3.447; (सुरिआमे देवे) आभिओ-
णिग देवे एवं वयासी — अच्योदगं पादमद्वियं ... सुरभिरंधोदगवासं वासह
RāyPa. 9; 12; 281

अच्योहरण (a-cceora-haraṇa < a-cora-haraṇa) *adj.*
which cannot be taken away by a thief, JM. पुरिसाणं विज
चिय अच्योहरणं तु भेटणयं BaBhaKa. II.

अच्छ- (accha- < ?) *v.* [Yana.(Gr.) अस्तेरच्छः 12.19
(Ś.); Mārk.(Gr.) अस्तेरच्छः 7.116; Hem.(Gr.) गमिष्यमासाम् छः
4.215; Lakṣmī.(Gr.) 2.4.50; Kṛpā.(Gr.) (अस्तेः स्थाने)
अच्छेऽन्यत्र 4.10; Pāruṅ.(Gr.) अस्तेरच्छ 7.3; In practice
grammarians and commentators use for अच्छ- the roots as- and
ās indiscriminately. Semantically अच्छ covers the meanings
of both as- and ās; Tur. traces it to āskheti on purely phonetic
grounds. In Skt. as- has only the conjugational tenses but,
as an auxiliary, it has all forms of both P. and Ā. Pkt.
accha is available in all forms and can be translated as 'to
be', 'to remain' etc.] to be, to exist, to remain, (in
imperative) let alone, let it be, let it remain, AMg. आया-
वई य गिरहाणं अच्छ उक्कुण अगिवाते Āyār. 1.9.4.4; से णं परो
णेत्ता वण्जा — आउस्तो समणा, मुहुत्तं मुहुत्तं अच्छाहि Āyār. 2.6.26
(598); तए णं से पोखली समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी-
अच्छ णं तुम्मे देवाणुणिया सुनिव्वुववीरुत्ता Vij. 12.1.14 (12.8);
जीवे णं भंते गम्भगए समणे उत्ताणए वा पासिलए वा अंबुजए वा

अच्छेज्ज वा चिट्ठेज्ज वा तिसीएज्ज वा तुय्हेज्ज वा Vij. 1.7.21
(1.357); तं नो खलु जाया अम्हे इच्छामो तुम्मे खणमवि विष्णुआणं, तं
अच्छाहि ताव जाया जाव (ताव) अम्हे जीवामो Vij. 9.33.35 (9.169);
तए णं जियसूनु राया सुवुद्धि एवं वयासी — अच्छसु ताव देवाणुणिया कह-
वयाई वासाई ... भोगभोगाई मुंजमाणा तओ पच्छ ... पववत्तसामो Nāyā.
1.12.40; असुगिखियभासिणो उदितंति सहसा ... कम्मवया किन्ना य
एए सुयणपरिणो य कीस अच्छंति Pāphā. 2.13; तण्हाउअधिसुको
अच्छेज्ज जहा अमिदित्तो Uvav. 185; Pannav. 2.211; त पच्छा
दुक्खमच्छंति गल्लच्छिन्ना दसा जहा Isidhās. 15.16; जे मियसुं भंमई
निअं मे न अच्छइ भेट्ठे Utt. 31.3; वस्स अट्ठा इमे पाणा ... वड्ठहि
पंजरेहि च संतिरुद्धा व अच्छहि Utt. 22.16; रोत्तेण सुसंयतो सो कइ
वि थिणे तदेव अच्छीही Thitthā. 655; पयाइ सुणेमाणा अच्छंति गिणि
पलोयता SānāPa. 32; JM. अह माह को वि पुरिसो ... अच्छइ लीला-
यंतो सुरो व्य भंदाणीसुल्ले PannCa.(V.) 10.50; तदसुत्तुयमण
अच्छइ मग्गे पलोयती PannCa.(V.) 11.14; पत्ता नरिंदमवणं जयच्छइ
वसुमहाराया PannCa.(V.) 11.30; ताव तुमं वीसत्थो अच्छु PannCa.
(V.) 12.43 अच्छ पइ वीसत्थो जविए रणमुहं थियाडिणि PannCa.(V.)
12.101; कीरति इमाई वणे अच्छउ पासवयउहावो KuvMaKa. 198.15;
अच्छउ ता इयरजणो अगे चिय जाइ पंच भूवाइ। ताहं थिअ वल्लिअइ
VajJag. 93; अच्छंतु पेम्मनिश्मरतणीमंभवंधुवा भोगा MaViCa.(G.)
16h.5(2); ता अच्छंतु जमभटा सुरासुराणि वि दण्णदल्ला ते KāṇāPann.
383.28; (राया) अत्ताणमंइयमनी आसीणो अच्छइ आय SāNāCa.
1.120; मम पत्ती एण सह अच्छइ Erz. 1.25; भोगाणं वज्जे वि-
ल्लि-
सुसइ ति अम्हे जाणंता कीस अच्छामो ति पव्वाअः Erz. 29.36; सुपु-
रिस गय्या रयणी अच्छामो एत्थ उज्जाणे Erz. 75.12; अच्छणं ज्वरतो
तीए सह Erz. 64.2; अच्छउ अणं पंचाणसस मग्गे वि दुविसहो
GāṇāKa. 735; ता अच्छइ(?) इयरजणो हरेण देहद्वयं दिअं ViJāKa.
3.22; Jś. गिहं पि अल्लमाणो अच्छइ विरहण संततो SāA.(V.) 115;
अच्छइ अंतकालं हिंदतो ओणिलभेसु SāA.(V.) 177; लोयमाणो जीवो
देवमाणो वि अच्छइ लेसे KāṇāPann. 176; थियल्लिअसु जायदि तथ वि
अच्छेदि पुव्व-कोडीओ KāṇāPann. 286; M. अच्छउ दाव मण्हेरं विअइ
मुहंसणं अदमहणं GāSāSa. 2.68; अच्छउ ता अण्णाओ द्विअं चिय
अउणो तुह वमाणं GāSāSa. 3.1; दुक्खे असमत्तमणोहाअं अच्छंति मि-
ण्ड-
णाइ GāSāSa. 4.42; (pass.) पोइयणिणं दुक्खं अन्तिअउ उण्णाणं
होउण। इअ चित्तआगे मण्णे थणां कणं सुहं जाअं GāSāSa. 1.83;
अंतो चिअ णिहुअं विहत्तिअण अच्छंति विहिअवा ताह। अउणुअं वि जाह
गरुआण ण किं पि संपइ GaudVa. 915; अच्छउ ता विहत्तरणमारवं
GaudVa. 955; विजयानंदगमणं जायंतो अच्छइ दिणम्मि Jāṇā. 942;
संजमिओ दुइमुयंमहि अच्छइ महापुरिसो Jāṇā. 1036; सणियं ता वि
अच्छइ अज वि सलयाणिलसस सुओ Jāṇā. 1227; अच्छंत्तु के वि इह सय-
वायणा के वि वण्ठु Jāṇā. 1067; अच्छउ ता गियंछंत्तु Jāṇā. 51; किं
अच्छइ थीसत्था Chāṇā. 18; Ś. (देवी) कण्णहुमस अच्छउ तिअं तुह
संगमसणाहा RānMāh. 3.14; (वात्री) तहिं पि को वि जणो अहिअरं
जोअं चित्तयंतो अच्छइ AvāMā. 2.6.20; Apa. लोथालोउ वि उववु इइ
अच्छहिं विमलु गियंत Pannappā. 1.5; जिह इरीहोइ ण सुवमइ। तिह
अच्छंतु PannCa.(S.) 6.4.3.4; मेउअ अच्छहि काई रणे PannCa.(S.)
6.12.9; किं अच्छंतु आगच्छंतु जाहुं मयउउ वंदहु PannCa.(S.) 3.1.10;
देव देव किउ जेण महारउ, अच्छइ मत्तुत्थि अउवाउ PannCa.(S.)
11.3.4; अच्छउ तहो घरे गियळं वहुंतु PannCa.(S.) 10.8.6; मउल्लि-
णयणुउ दिभिअ जामच्छमि कामगहिं लियउ Jāṇā. 2.6.5; अच्छइ
पुहवीथियमोयरउ NāyCa.(P.) 2.7.3; अच्छउ भोयणु ताहं धरि सिद्धं वयणु
ण जुत्तु SāDhāDo. 30; अच्छहि एत्थ काई गिच्छितउ PāNāCa.(P.) 6.5.7;

गठ चक्राउडु जहिं अच्छइ बिणु PaNaCa.(P.) 5.7.1; तहिं अच्छइ कुमारि सुमणोहर BhaviKa. 75.5; पुहईसुस ... खंउकुमारहिठिउ । अच्छइ विविह-विणोयहिं ... जावत्थाणे परिट्टिउ JambūSāCa. 5.1.31; तहिं अच्छइ जाम रायाहिणओ SudCa.(N.) 1.6.1; अच्छइ वरयंगणे खेळंतउ SudCa.(N.) 3.7.5; 6.8.14; पिएण समाणिय अच्छइ आम KarCa. 1.9.1; अच्छइ मुणि जिह आणोवविट्ठु VraKa. 1.10.10; अच्छइ दूरि मसंतु PaDo. 58; धम्म सुणंतउ जा तहि अच्छइ Chakkamma. 2.6.12; गय कुमारि लहु तेत्तहि अच्छइ जेतहि सहापरिट्टिउ ताउ जहि SiVaCa. 1.7.17; हई अच्छमि मरंति समुदतीर SiVaCa. 1.92.4; अच्छइ बिणिण वि सुहु अणुहवत SiVaCa. 1.15.18; ताम्बहि अच्छउ इयक जणु सुअणु वि अंतक देइ Hem. (Gr.) 4.405.3; अच्छइ जिह सद्धि घर कंतय Sanderā. 167; (pass.) नीटनिवासिणहिं अच्छिज्जइ वार वार पविखहिं मुच्छिज्जइ JambūSāCa. 9.10.4; अच्छिज्जइ सुहाणनिउतेहिं देवधम्मसुपूयविसेहिं BhaviKa. 37.2 [सुहु इह वि अच्छु पसयच्छ SaṃKuCa. 517.3 for अच्छ]।

अच्छ (accha < ṛkṣa) *m.* a bear, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावह-कुल पिंडवाय-पडियाए अणुपपट्ठि समाणे तेज्जं पुण जाणजा ... अच्छं ... वियालं पडिपहं पेहाए Āyā. 2.1.32(354); 2.3.59 (315); अणगारे णं भंते भाविअया वाहिरप षोमणं अपरियाउअता पभू मं मं आसखं ... अच्छरूयं ... वा अभिजुजित्तए Vjy. 3.5.12 (3.209); 3.210; ते णं भंते! सीहा वया ... अच्छा तरच्छा परस्सरा निस्सीला तहव जाव कहि उववज्जिहिं Vjy. 7.6.36 (7.122); 12.160; तत्थ णं अण्णे बहवे सीहा य ... अच्छा य ... पुवपविट्ठा अगिमयविट्ठया एणयओ विलयम्मणं चिट्ठति Nāya. 1.1.178; कुरंगरूह ... अच्छभल ... चउपयविहाणाकय य एवमादी Pāṇā. 1.6; उत्तरकुरा कुराण सीहाति वा ... अच्छाति वा Jivāṇā. 3.620; अह भंते! मणुस्स महिसे ... अच्छे तरच्छे ... सखा सा एगवयू? Pannav. 11.21(849); 11.852; से किं तं सणणकदा दीविया अच्छा तरच्छा Pannav. 1.66(74); अच्छ-तरच्छ-सियाल-विट्ठल Jambūddi. 2.36; 136; दीवियस्स वा अच्छस्स वा तरच्छस्स वा Dasa. 7.24.

अच्छ (accha) *adj.* 1 white, bright (as applied to objects or colour) [Hem.(Gr.) 4.350] AMg. (अंजणपवत्ता) मूयं विच्छिण्णा ... सुव्वअंजणमया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा Thāṇa. 4.2.338 (307); ते णं दधिसुहपवत्ता ... सुव्वरयणामया अच्छा जाव पडिरूवा Thāṇa. 4.2.340(307); ते णं रत्तिकरपवत्ता ... सुव्वरयणामया अच्छा जाव पडिरूवा Thāṇa. 4.2.341 (4.307); ते णं विमाणा ... सुव्वरयणा-मया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा SamavPha. 150; ते णं भवणा ... गंधवट्ठिमूया अच्छा सण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा SamavPha. 144; एत्थ णं चमरस्स ... उपायपवत्ते पण्णो ... उप्पि विसाले वरवविगाहिए महामउद-संठाणसंठिए सुव्वरयणामया अच्छे जाव पडिरूवे Vjy. 2.8.1 (2.118); ते णं तत्थ अच्छं अजं तावणिजं महत्थं महत्थं महत्तिहं ओरालं सुव्वणारयणं अससदेति Vjy. 15.65 (15.90); ते णं भंते! किमया पन्नसा? गोयसा! सुव्वरयणामया अच्छा सण्हा जाव पडिरूवा Vjy. 19.7.1 (19.68); सुग-सच्छवाअववल ... वण्णरइए ... कोट्टिमत्तले Nāya. 1.1.18; तरस्स णं असोम-वरपायवस्स उवरिं बहवे अट्ठ अट्ठ मंगलगा पण्णता, तं जहा ... सोवविचय ... सुव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा Uva. 12; ईसीपन्नारा णं पुट्ठी सीया संखत्तल ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Uva. 194; तए णं से ... जाणविमाणस्स धम्मज्जइसभागे एत्थ णं महं पिच्छापरमंइयं विउववइ ... अच्छं सण्हे लण्हे ... अभिरूवे पडिरूवं BāyPa. 32; 34; 36; 38; तेसि णं तोरणणं उप्पि अट्ठमंगलगा पण्णता, तं जहा ... सोविचय ... सुव्वरयणामया अच्छा लण्हा सण्हा ... अभिरूवा पडिरूवा BāyPa. 21; 22; 23; (मणिएयिया) सुव्वमणिमईओ अच्छाओ जाव पडि-रूवाओ Jivāṇā. 3.380; 3.906; ते णं भवणा बाहिं वट्ठा ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Pannav. 2.30(177); 2.31(178); ते

णं विमाणा सुव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Pannav. 2.49 (2.196); 2.50 (197(1)); 2.59(206); ईसीपन्नारा णं पुट्ठी अच्छा सण्हा लण्हा Pannav. 2.66(211); तरस्स णं बहुममरमणिज्जस्स भूमिमाणस्स धम्मज्जइसभागे णं इक्कं महं पट्ठमइहं णामं वहे पण्णते उव्वेहणं अच्छे सण्हे रययामयकूलं जाव पासाइए जाव पडिरूवत्ति Jambūddi. 4.74; से णं मगाए वईरामईए अगइए सुव्वओ संमता संपरिखित्ते सा णं अगइ ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा Jambūddi. 1.8; अच्छइ सण्हेहिं सेतेहिं रययामणहिं अच्छरसातं दुंहि चक्रवणस्स पुरओ अट्ठमंगलए आलिहइ Jambūddi. 3.12; M. कर्कहच्छाअरं वीसंतपट्टिवेणीसिहाओ व सहेति GaudVa. 750; अंतो मणिद्रामच्छादि विचट्टिमिच्छंमुअं सुहावेइ GaudVa. 789; णवरि अ अच्छाओआ उअअ-गिरि-वसलिअ-वहलजोफ्हा-णिवहा SetaBa. 10.30; (विट्ठक) न्वत्तुं णित्तलमच्छमुज्जयं वमेण पत्तो णवमोत्तिअत्तणं KapMā. 3.4; 2 clear, clean (as applied to water etc.), AMg. ते णं तत्थ अच्छं पत्थं जयं तण्णं फालियवणामं ओरालं उदग-रयणं आसदेति Vjy. 15.65 (15.90); तीसे णं बाणारक्षीए नयरीए ... दिसीमाए गंगाए महानईए ... गंभीरसीयलज्जे अच्छ-विमल-सलिल-पलिच्छण्णे ... अभिरूवे पडिरूवे Nāya. 1.4.3; तर णं ते कतिहोदए सत्तमंसि सुत्तमंसि परिणममाणंसि उदगारयणे जाए यावि होत्था ... अच्छे पत्थे जवे ... सुविदिय-गायफहायणिज्जे Nāya. 1.12.39; अच्छविमलसलिलपुणं Jivāṇā. 3.118; अच्छं ... छविह पाणयमेयं भणियं परिवम्मपाउगं Ānāṭṭh(V.) 423; परिसंठियच्छदंगणहण्डया गच्छमासज्जा OchaN. 554; JM. (वावी-पुवचर-णीओ) परापाणियकलिहसरिच्छच्छभरिवाओ Titha. 29. 48. वट्ठसी-करं पि उदये अच्छं जह होइ कदयजोएण Bhaṇā. 1073; अविस्समुत्तिवग्गं अच्छमण्णहं अणदिसीदं Bhaṇā. 1490; M. (नाली) अच्छंमुं परिकीलिं रस-सुहा-सोचैसु सुत्तेसु णो GaudVa. 1.1; Apa. लीलदं अवगाहइ सरिहि सलित्ठु। मयरंगंध-वहलच्छविमद PaNaCa.(P.) 1.23.6; 3 pure, unmix-ed (मलरहित). JM. अच्छ-अय-वण-निरओ महु-पिगल-तण्णओ मयंक-नेहो KumāCa.(H.) 2.27; M. GaudVa. 1.1; 4 (clear) undimmeded, Apa. खण खणे जाणिय अच्छ णिसास PaPaṇig. 2.134; 5 spotless, clean, Apa. अच्छवोलुलुयुड मुहं तट्ठिय विहिं भायहिं ससिखं व धडिवट JambūSāCa. 4.13.9.

अच्छ (accha < ?) Deśi. *adv.* 1 very much, excessive. अससयट्ठसु अच्छं DeNāMā. 1.49 (comm. अच्छं अत्यर्थम्); 2 quick अससयट्ठसु अच्छं DeNāMā. 1.49 (comm. अच्छं इति च)

अच्छ (accha) *m.* name of Mt. Meru or Mandara, AMg. मंदरस्स णं भंते पव्वयस्स कति णामंयत्ता पण्णता ... सोलस णामंयत्ता पण्णता ... अच्छे य एवं बुचइ मंदरे पव्वए Jambūddi. 1.260 (comm. सुनिर्मल; जावुत्तरत्तवसुलत्वात् मेरुनाम p. 375.12); ता अच्छं णं पव्व-यंसि SāraT. 5.1; 19.23.

अच्छ (accha) *m.* (pl.) a particular Ārya country and its inhabitants, AMg. जावतीए णं अज्जो! गोसायणं मंगलिपुत्तणं ममं वज्जाए सरिरंसि तेयं निसट्ठे से णं अलाहि पयस्से सोलरूणं अणवयाणं, तं जहा ... अंगाणं वंगाणं ... अच्छाणं वच्छाणं Vjy. 15.87 (15.120); वराउ वच्छ वरणा अच्छा तहं मत्तियावइ दसण्णा। सुधीमइ य चेदी वीइभयं सिधुसोयीरा Pannav. 1.93. c. 4 (102 c. 115); SāT(V.S.) 123a. 5; PaṇSāra. 1590.

अच्छ (accha < akṣa) *m.* [at the end of the eyes] [L. n.] an eye, AMg. अंजणपुं वनिगणप्यगामं रत्तच्छं लोहिधयोयणं Uva. 107; तयाणंतरे च णं जचाणं तरमहिहायणाणं हरिमेलमउलमल्लिवच्छाणं Uva. (v.1.) 49; JM. पडिखंमिअट्ठ-अभय-अभिअ-तणु-अभिअच्छेहिं KumāCa.(H.) 2.86; अयंसि-इसिअच्छे अफिट्ठिअ-वहमाणं महलाणं KumāCa.(H.) 7.21; 7.64; सुणिअण पउ-ववणं राया गुरुओव-जायत्तच्छो

Erz. 42.7; अत्ताणं संवरेवि पसयच्छी **Erz.** 26.23; नवजोव्वणो रउदो रत्तच्छो दीहज्जो य **Erz.** 80.6; **M.** अलिअ-पसुत्तअ-विणिमीलिअच्छ दे सुहअ अज्झ ओआसं **GāSaSa.** 1.20; 1.52; 2.12; उज्जागरअ-असोइअ-गुरुअच्छी मोह-मडण-विल्लखा **GāSaSa.** (W.) 482; पेच्छंति अणिमिस्सच्छा पहिआ हल्लिअस्स पिट्ठ-पंडुरिअं **GāSaSa.** (W.) 488; सिप्पिउडमउलिअच्छि लआहर-न्मन्तरेसु परिवहुंते **SotBa.** 1.65; ईसिजल-पेसिअच्छं विहसंत-विइण-ववअ-वइ-संलावे **SotBa.** 2.39; 9.86; तो सो अणिमिसियच्छं अलद्ध-लक्खं चिरं पलोयेतो **LItA.** 535; भणियं अणुअ-सइ अहोमुहच्छं च सुहि तस्स **LItA.** 620; 707; 482; अच्छारं सुकुच्छि लुहिअमह पउच्छित्तच्छुणच्छमाणं **SinKāV.** 3.10; **Apa.** समुद विवासियअच्छ **SamKuCa.** 505.9; खल्लि-स्खल-गमय-गिरहि विवि विवासिय-अच्छ **SamKuCa.** 507.7.

[अच्छञ्च (accha-a < vṛkṣa-ka) n. the Akṣa tree or clear water based on Rāmādāsa's comm. on SotBa. 9.47 PSM.7]

अच्छञ्चर (acchaara < āścarya) adj. wonderful, **JM.** अच्छञ्चर-ओअमहा, कयच्छरीआ पिअच्छरिआण **KumāCa.** (H.) 3.25. **n.** wonder, **[Jankṣmī.** (Gr.) notes अच्छरिअं, अच्छरिज्जं 1.4.56; **Hem.** (Gr.) 1.58; 2.67]

अच्छइल्ल (a-cchaila = a-vidagdha) adj. ignorant, not gallant, **M.** इत्थिआणुणसामणी अच्छइल्लमि वल्ले । रत्ताए णिप्फलं ज्ञेअ कंदारमि व कोमुई **Uṣāni.** 4.25. cf. छइल्ल.

अच्छक्कागअ (acchakkāgaa = akasmā-dāgata) adj. come all of a sudden or unexpectedly, **M.** वेवइ अच्छक्कागअहिमकाल-किल्लिअओ लोओ **GauḍVa.** 428. cf. अश्चक्क.

अच्छच्छंबिल (acchacchambila < acchācchāmla) n. a kind of very clean, some gruel, **Apa.** अच्छच्छंबिलेण भुंजंती अणवरयं सुरीणिआ **MahāPa.** (P.) 90.19.1.

अच्छजल (accha-jala) adj. having clear water, **AMg.** फलि-वसरिच्छजलं ... वियसियपउमसरं तं पेच्छंति **Tittho.** 111.

अच्छड्डिय (a-cchaddiya < a-cchardita) adj. (ppp.) not given up, **JM.** अच्छड्डियविसयसुहो पइ ... दुक्खगरे निरए **CamPa.** 170.28.

अच्छड्डिय (a-cchaddiya < ā-cchardya) ger. having thrown, cast or put away for, **AMg.** जं इत्थियं संजमाओ परिस्सिय ... वेसग-णं अच्छड्डिय पुरिसेण सद्धि विममं समाधरेज्जा **MahāNis.** 2.18.2.

अच्छण (acchaṇa < āsana = sthiti) n. 1 occupation of the same place, **JŚ.** अण्णोणपवेसेण य दव्वणं अच्छणं हवे लोओ **KattiAṇu.** 116 (comm. द्रव्याणां परस्परप्रवेशेन जीवपुद्गलधर्माद्विस्तृताम् अच्छणं स्थितिः, अस्तित्वं भयलोकः); 2 sitting, occupation, **AMg.** अण्णुद्वणं गुरुप्या अच्छणे उवसेपदा । एवं दुपंचसंजुत्ता सामायारी पवेइया **Utt.** 26.7; **JM.** वापाइ नमोकारो हल्लुस्सहो य सीसनमणं च । संपुच्छणच्छणं छोमवदणं वंदणं वाचि **AvNi.** 1127 (comm. अच्छणं तत्सन्निधावासनं चञ्चित्काल-मिति); दव्वे तण्डगलाई अच्छणभाणाइधोवणा खित्ते । काल उचारइ भावि गिलाणाइ कूखमा **KappBhā.** 1499; 4545; (देवयं करणं) अच्छण अवलोग निअट्ट कंटा गेण्ढण दिट्ठे य भावे य **VyaBhā.** 1. p. 102; 3 a place for sitting, **AMg.** दव्वे तण्डगलाई अच्छण-भाणाइधोवणा खित्ते **OghNiBhā.** 78; **JM.** अच्छणे असति संतो **KappBhā.** 4858.

अच्छण (a-cchana < ā-cchādana) n. covering, **Apa.** बलिअइ अच्छण अहचिरी **AnāMahSām.** 5.9.

अच्छणअ (acchana-a < āsana-ka) n. place to be used for studying, **JM.** उचारं पासवणे लाउय निहेवणे य अच्छणए **OghNiBhā.** 116 (comm. अच्छणए ति यत्र स्वाध्यायं कुर्वन्निरास्यते)

अच्छणक (acchana-ka < āsana-ka) n. a place for sitting, **P.D.** 17

JM. अच्छणके वा पुच्छेज्ज सिप्पणिहे वा पुच्छेज्ज **AngVi.** 136.11.

अच्छणकाल (acchaṇa-kāla < āsana-kāla) m. period of remaining in, **JŚ.** संवरस्स मिच्छत्ते गंतूण देवगदीए उप्पज्जमाणस्स मिच्छ-त्तेण सह अच्छणकालो जहण्णओ वि उक्कस्सओ वि अत्थि **Dhavaḷā.** 10.285.4.

अच्छणघरग (acchaṇa-gharaga < āsana-grhaka) n. [also अच्छणघरय] sitting room, rest house, **AMg.** तए णं ते सत्थ-वाहदारगा ... लतावरणसु य अच्छणघरयसु य ... उज्जाणसिणि पच्चणुव्वमणा विहरंति **Nāya.** 1.3.16; तेषु णं वणसंडेसु तत्थ तत्थ ... वहवे आलिघरगा ... अच्छणघरगा **RāyPa.** 182; **Jivāhi.** 3.294; तेषु णं आलिघरगेसु ... अच्छणघरगेसु पिच्छणघरगेसु वहुहि ईसाणोइ **RāyPa.** 183; comm. on **Jambuddh.** 45b.9.

अच्छणजोय (a-cchana-joya < a-kṣana-yoga) m. practice of not indulging in doing injury, non-violence, **AMg.** तेसि अच्छणजोयं णिअं होयव्वयं तिआ **Dasave.** 8.3.

अच्छणहेउग (acchaṇa-heuga < āsana-hetuka) adj. for the purpose of occupation, **JM.** छाणद्वया भायणभावणाई दोहद्वया अच्छणहेउगं च । भिउग्गहं ज्व महिट्ठयेते **KappBhā.** 680.

[अच्छणिउर (accha-niura) inferior reading for अत्थणिउर comm. on Viy. 210a.8; 275a.8 अच्छणिउरे]

[अच्छणिउरग (accha-niuraṅga) inferior reading for अत्थणिउरग PSM.; Sāg.]

अच्छण (a-cchanna < a-cchanna) adj. not covered, open (place), **JM.** अच्छणणच्छणे व ठिया व विट्ठा । अच्छंति ते संतमुहा **KappBhā.** 4564.

अच्छण (a-cchanna < ā-cchanna) adj. covered, **AMg.** तत्थ तत्थ देसे तहिं तहिं वहवे खखा ... पेरेहि य पुप्फहि य अच्छणपडि-च्छणा सिरीए अतीव अतीव उवसोमेमाणा उवसोमेमाणा चिट्ठि **Jivāhi.** 3.581.

अच्छतग (a-cchatta-ga < a-cchatra-ka) adj. without an umbrella, **AMg.** धणे सत्थवाहे अच्छतगस्स छत्तगं दलयइ **Nāya.** 1.15.6; 1.15.7; 1.15.9.

अच्छतय (a-cchatta-ya < a-cchatra-ka) n. [also अच्छ-त्तग] the state of having no umbrella, **AMg.** से जहाणमए अजो ! मए समणाणं णिग्गंथाणं गगमावे ... अच्छत्तए, अणुवाहणए ... लद्धावल-वित्तीओ पणसाओ **Tṭhāṇa.** 9.62 (693); जस्सट्ठाए कीरति नग्गमावे ... अदंत-धुवणयं अच्छत्तयं ... तमट्ठे आराहि **Viy.** 1.9.24 (1.433); (9.135); तए णं से दण्डण्णे केवली ... अस्सट्ठाए कीरइ नग्गमावे ... अच्छत्तगं, अणोवाहणमं ... परिसहोवसग्गा अहिथासिज्जंति, तमट्ठमाराहिता दुक्खणं अंतं करेइ **Uvav.** 116.

अच्छदंत (accha-danta < ṛkṣa-danta) m. name of a king, **JM.** इओ य निवेइयं अच्छदंतस्स रज्जो **KaKoPa.** 87.23.

अच्छदव (accha-dava < accha-drava) m. clear liquid, water, **JM.** अच्छदवेणुवत्ता निरवयेवे दिंति तेषु कप्पतिअं । नाऊण व परिओणं कप्पं ताहे पवट्ठि **PaṇVa.** 2.389 (comm. स्वच्छोदकेनोपयुक्ताः सन्तः)

अच्छंत (acchanta) adj. (pr. part.) [f. -ती] being there, one who is sitting or remaining, **AMg.** अच्छंतं खखमूलमि को णं ताहे तिगिच्छइ **Utt.** 19.78; **JM.** महई वेला वट्ठइ अच्छंताणं इममि ठाणमि **SinSuCa.** 7.207; **JŚ.** तोयं जह मच्छाणं अच्छंता णेव सो णेइ **DevSām.** 17 (comm. स्वयं तिष्ठतो नैव स नयति तान्); **M.** तेण समं मयणमोहिय-मणेण । अच्छंती उयरवई जाया **LItA.** 586; **Apa.** तो वरे अच्छंतिए कवणु गुणु **PaumCa.** (S.) 12.4.6; अच्छंतहो आसणकंणु होइ **PaṇCa.** (P.)

अच्छन्तअ

130

अच्छरसा

8.3.1: अच्छन्तहिं सुहु मुंवेतहिं आसु सुयसरसत्त निउ Jamb6SaCa. 3.1.6.
अच्छन्तअ (acchanta-a) *adj.* (pr. part.) remaining, being, JM. सिद्धयगो एकलो अच्छन्तओ अदिति करेति AvCa. 27.11.

अच्छन्तय (acchanta-ya) *adj.* (pr. part.) [१. -तिय] remaining, being, JM. धासिधगहाणी मिच्छेणच्छन्तयस्मि पुरलोए SūSaCa. 13.8: Apa. अवरोपण एम जयंतियहु पलियेयुडहिं अच्छन्तियउ (उपपणु सुउ) PannCa.(S.) 19.9.4: अच्छन्तउ परिचिन्नेवि मणेण आमेलिउ विज्जुल-वाहणेण PannCa.(S.) 7.8.2 [PannCa.(S.) Index p. 2. मृत dead is only an implication of the word ('remaining') on the battlefield].

अच्छन्द (a-cchanda) *adj.* unwilling, AMg. अच्छन्दा जे ण मुंजति ण से आइ ति सुच्छे Dasev. 2.7.

अच्छन्द (acchanda) *m.* name of a heretic, name of a group of heretics, JM. मोरागसन्निवेसं वाहिं सिद्धय तीतमाइणि साइ जणस्स अच्छन्द पओसा छेअण सुओ AvNi.(M.) p. 271b.6: ViAvBhā. [LID] 1809: तथ मोराग सण्णिवेसं अच्छन्दा नाम पासंडेत्या AvTi.(H.) 193a.4: तथ मोरागसन्निवेसं अच्छन्दो कुंदलवेदयेण जीवइ AvTi.(M.) 270b.14.

अच्छन्दअ (acchanda-a < acchanda-ka) *m.* [also अच्छन्दा] name of a heretic, a community of heretics, JM. सुओ अच्छन्दए कुविओ ViAvBhā. 1915: तथ एगो अच्छन्दओ तथ गामे अच्छइ AvCa. 275.10: तथ य मोराग सण्णिवेसं अच्छन्दगा नाम पासंडेत्या AvCa. 275.9: अच्छन्दगरस अंगुलीओ दस वि भूमीए पडिआओ AvTi.(H.) 193b.5: एव अच्छन्दगो नाम जाणगो AvTi.(M.) 271a.5: भयवओ समीव जणसमूहं गच्छेत्त पलोएण अच्छन्दओ णाम पासंडो विवपेइ CampCa. 276.6.

अच्छन्न (a-cchanna < ā-cchanna) *adj.* (ppp.) covered with, full of, JM. परिममिरगस्यकरिमयर-मच्छ-संडुक्क-कच्छवडच्छन्ना AkkaMaKo. 95.17.

अच्छपूर (accha-pūra) *m.* clear flow, Apa. अभयणिगउ णं झालपूर, णं वाणिहिं णिगउ अच्छपूर CandappaCa.(Y.) 8.3.9.

अच्छभल्ल (accha-bhalla < fṛkṣa-?) *m.* [w. r. अत्यभल्ल] [cf. bhalla in Hindi; two words from different sources put together; अच्छभलो कः इत्यपि संगृह्यन्ति । तत्संस्कृतमवत्वादस्माभिर्नोक्तम् । यत्तु अच्छभलो यश्च इत्याह तद्वहुभिरनुक्तत्वास्माभिरुपेक्षितम् DeNāMa. comm. 1.37] bear, AMg. केइ पावा असंथा ... पाणिवहं भयकरं बहुविहं ... करेति । किं ते ... साणतरच्छ-अच्छभल्लसङ्ग ... य एवमादी Pappā. 1.6: सावधमथाभिभूओ बहुमु अडवीसु ... अच्छभल्लपरियासु MarāVi. 558: JM. बालच्छभल्लओ, सीह-विग-वराह-मेच्छिअथी (एवमाइ आयाए विराहणा) KapāBhā. 881: NisBhā. 4739: रोगातंकहिं वाहिओ बालमरणं मरेजा, अच्छन्थभल्लहिं वा विरिगिओ व्हहिं आसुधाइकारणहिं थरकमकाऊणं भसं पञ्चखावेइ NisCa. 3.209.13: विसेण वा सुपादिणा वा बालेण वा खजति रिच्छो अच्छभल्लो तेण वा विरिगिज्जति ... एनेहिं ठाणेहिं आयविहाणा होज्ज NisCa. 3.492.25: एमेव आणुपुव्वी रोगाथंकहिं नवरि अभिभूतो । बालमरणं पि सिया मरिज्जइ इमेहिं हेअहिं । बालच्छभल्लविसविधुयाए VavaBhā. 10.554: JS. एथेत्थि वसंता धीरा) बयवग्धतरच्छअच्छभल्लणं ... सुपंति सइ गिरिगुहासु Māhā. 792.9: M. फालेइ अच्छभल्ले व उअह कुग्गाम-देउल-हारे । हेमंतआलपडिओ विज्जाअंतं पळाल्णि GāSaSa. 109 (W.): S. (कौशल्या) सा कथं पुण अच्छभल्लकील्लकवणकेलिकोदुहल्लि ... विहागिं पेक्खेती मुणा मे पदाइ थारइस्सति Bāhā. 6.48.2: (पदपक) एदं पुण अच्छभल्लोवद्धपिट्ठमाआए कुरंगवद्द एगिणजोहिं सुहं ... अज्ज वि भअं सुएदि TapSaMa. 5.9.19.

अच्छमइ (accha-mai < accha-mati) *adj.* possessing a pure mind, JM. साहइ जइ वणि अच्छमइ, पिअरि विटतंतं नाइ BāBhā-

Ka.(MS.) 92.58.

अच्छमणि (accha-maṇi) *m.* the sun, M. (राजा) अच्छेअं अमुअस्स अच्छमणिणो दीहेहिं मोहेहिं णं । तेहोक्क णव-पोमराअ-अणुकिणं व लखियज्जणं CāroLā. 1.28.

अच्छमाण (acchamaṇa tiṣṭhaṇ) *adj.* (pr. part.) [१. अच्छ-मणी] who lives or occupies, AMg. सामाइयकडस्स ममणोवस्सए अच्छमाणस्स आथा अहिकरणं भवइ Viy. 7.1.6 (7.15); 8.5.2 (8.230): सा थरिणी देवी ... अच्छमाणी य ... ऐच्छमाणी सव्वओ समंता आदिइ Nāyā. 1.1.47: JM. सुचिरं पि अच्छमाणो वेरुलिओ कायमणिअउम्मीओ । ण उवेइ कायमाव PāṇVa. 3.732: सुचिरं पि अच्छमाणो नलयंओ उच्छुवाट-मज्झमि । कीस न आयइ महुरो PāṇVa. 3.733.

अच्छमिय (accham-īya < astam-īta) *adj.* (ppp.) (the sun) who has set, Apa. विवहरण सणियउ रवि अच्छमियउ तहिं मइ वसहि ण लद्ध णउ DhamPa. 11.7.10.

अच्छरा (accharā < apsaras) [w. r. for अच्छरा Lakṣmī. (Gr.) 1.1.34.]

अच्छराकोडि (acchara-koḍi < apsaraḥ-koṭi) *f.* (plural) of heavenly damsels, Apa. अच्छराकोडिसहिय रश्मिदिहिं णं सुइ सइ सुरिदेणा (अवलोइएवि) BhaviKa. 239.2: इय परिपरियउ अच्छराकोडिहिं MayaPaṇCa. 2.78.7: cf. अच्छराकोडी.

अच्छरा (acchara-ga < āstara-ka) *n.* cover, AMg. से णं सीहासणे ... अच्छराग-मिउमसूरग ... पअत्थुयाविरामे KāyPa. 37: Jivābhi. 3.311: cf. अस्थरग.

अच्छरागण (acchara-gaṇa < apsaro-gaṇa) *m.* [also अच्छरायण] a group or multitude of heavenly damsels, AMg. रेवतगे नामे पवप होत्या ... अच्छराग-देवसं-आरण-विज्जाहरमिउण-संवि-विण्णे Nāyā. 1.5.3: नाणाविह-कामरूव-वेउविय-अच्छरागणसंयाते दीवसुहे Pappā. 5.3: अच्छरागण-सं-संविकिण ... पिच्छावरमंडलं KāyPa. 32: 211: Jivābhi. 3.372: Pannav. 2.30(177): 2.31 (178[1]): 2.41 (188): देवां बहवे भवणा पणत्ता ... अच्छरागणसंविकिण्णा Jambuddi. 2.31: Nāyā. 106: देवा वि ... अच्छरागणमज्झगाया आयरिप संया ऐसि Cand. 34: Apa. उपपणु देउ सहसार-कथि अच्छरागण-वहु-मयर-सदपि PāṇCa.(P.) 4.3.4: अच्छरागण-परिमिउ तियसणाहु पजलंत-कुन्नि-स-पहरण-सणाहु PāṇCa.(P.) 8.13.1: अच्छरायण-ययणट्ठिहिय-मणु VaddhaCa. 2.17.11.

अच्छरागनिया (acchara-gaṇiyā < apsaro-gaṇikā) *f.* the apsaras who are the heavenly harlots, Apa. सो अच्छरागणियहिं परिपरिउ सुरहल्लील्लं परिवसइ KarCa. 6.3.10: [Himal takes it as acchara-gaṇ-ikā 'host of heavenly damsels'].

अच्छराणाइ (acchara-nāha < apsaro-nātha) *m.* master of the apsaras, hence Indra, Apa. गियच्छिउ अच्छराणाइविमाणु MāhāPa.(P.) 43.5.16.

अच्छरावहु (acchara-vahū < apsaro-vadhū) *f.* a young heavenly damsel, JM. वालिया नामआ तरंगवती ... अणुसरिती अच्छरावहुणं TaṭLo. 712.

अच्छरासहिय (acchara-sahiya < apsaraḥ-sabita) *adj.* accompanied by heavenly damsels, AMg. कधोवगा सुरा जं अच्छरासहिया सुहं अणुहवति AvāhPaṇ.(V.) 448: सरियाजलं च वसमेसु पविखवति सुरा । असुरसुराच्छरासहिया जिणामिसेयं करेऊण Titttho. 246.

अच्छरसा (accharasā < apsaras) *f.* a heavenly damsel, nymph, JM. जयच्छरस-मणहरो बहुहि रमिओ वि अच्छरसमाहि KumāCa. (H.) 1.10: 4.43: अच्छरसा ष्ठावती रिणिणा दिट्ठा विगयवत्या Dham.

अच्छरसातंदुल

L. 46; अच्छरसा अइ एवं तिलुत्तमा णिमिया सुराणेहि Dhutt. 3. 36; JŚ. दिव्वं भागे अच्छरसाओ अवस्सस्स सम्मवासं च । पजहंतस्स BhaAra. 1600; M. जीविअ-पत्तच्छरसं सिरपरिअरिअ-जसं । विअंभइ समरं SthaBa. 13. 47.

अच्छरसातंदुल (accharasā-taṇḍula < accharasa-taṇḍula) *n.* [also अच्छरसातंदुल] excellent white rice, AMg. अच्छेहि सण्हहि रयथाअहि अच्छरसातंदुलहि अट्टुमंगळे अग्लिइ KāyPa. 291; Jivābhī. 3. 457; Jambūdhī. 3. 12; 5. 58.

अच्छरा (accharā < apsaras) *f.* one of the chief queens of Śakra, AMg. स्कस्स देविदस्स चउहमममहिस्सीं चत्तारि रायहाणीओ पत्ताओ, तं उहा — ३ता भूतवेत्ता गोथूमा सुदंसाणा ... अमलाए, अच्छराए णवमित्तए रोहिणेए Thāga 4. 347 (307) (comm. राजधरेय क्रमेण कुष्णादीनां इंद्राणीनां क्रमेण p. 233a. 4); स्कस्स णं देविदस्स अट्टम-हि-सीओ णणसाओ, तं उहा — पउमा ... अंजु अमला अच्छरा ... रोहिणी Thāga. 8. 27 (612); स्कस्स ... देविदस्स देवरणो ... अट्ट अगमहिस्सीओ णणसाओ, तं उहा — पउमा ... अमला अच्छरा Viy. 10. 5. 31 (10. 92).

अच्छरा (accharā < apsaras) *f.* [Hem. (Gr.) 1. 20; 2. 21; Māhā. (Gr.) 15. 19; 4. 19; Lakṣmī. (Gr.) 1. 1. 34] a heavenly damsel, a nymph, (also their class), AMg. असुरकुमारा देवा ... ताहि अच्छराहि सद्धि दिवाइ भोगभावा सुजेमाणा विहरिताए ? ... अहं णं ताओ अच्छराओ नो आलायंति नो परिआंति Viy. 3. 2. 13 (3. 93); तं च पुण निर्वर्तति सुरगणा सअच्छरा मोहमोहियमती Paṇḍa. 4. 3; तत्थ णं जे ते कायसियारया देवा तेसि णं इच्छामेण समुपपज्जइ इच्छामो णं अच्छराहि सद्धि कायसियारणं धरेय Paṇḍav. 34. 19 (2052 [2]); तण णं तेहि देवेहि एवं मणसीअए समाणे सिपामेव ताओ अच्छराओ ओरालाई सिंग राई ... रुवाई विउव्वति Paṇḍav. 34. 20 (2052 [2]); 34. 24 (2052 [2]); देवचणमि बहुओ रणंतरसणाओ सुखिंधाओ । मुक्काओ अच्छराओ, मा रज्जसु असुंतासिनु Anāpāce. 2. 6; भवणवद-वाणभंतर-जोइस-वेमाणियहमिद-सदंड-अच्छरा-अकिहर ... । णं जमस्स विज्जाहरस्स तमयमणस्स ण वंछणा जेव ... उपायमहंतमाणसिचमकारे MahāNā. 3. 11. 8; J.M. ऊ अच्छरा मह सही, थुरे निविट्टु कल्हसील अरे Kumāra. (H.) 4. 13; अज्जो दुहा वि लाहो रणगेण सुखीरपुरिसाण । अइ मरइ अच्छराओ, अह जीवइ तो गिरी ल्हइ KuvMāKa. 51. 19; अच्छंति अच्छराओ समच्छराउ व्व छद्दाओ KumāPa. 365. 30; रम्मविमाणं विभवं सीयं वज्जं च अच्छराअट्ट NāPaṇḍKa. 1. 365; आगया वरच्छ (व्व सव्वंग-सूसण-अरा) Pdz. 64. 26; M. णअण-णिवेअ-भिण्ण-पण-भेदि-अच्छरेहि SthaBa. 7. 45; अत्यमिआइ महिहराण समच्छरेहि परिमलिआइ वणगएहि समच्छरेहि SthaBa. 7. 62; भित्तिच्छरो वि रामाणुअंथिओ निव्विसो वि विसमइओ समुद्धो Lila. 16; महणुत्तिण्णाहिं व अच्छराहिं परिवालिया लच्छी Lila. 762; थुअंतो गंधवच्छराहिं रिद्धंगणाहिं णज्जंतो Lila. 1289; दीहाउणा का उण अच्छरा अ SthKa. 9. 71; (सुत्रधार) रुवेण आ अच्छरा KamMāh. 1. 20; Ś. (अनसूया) रवेहि मणजा णाम अच्छरा पेसिदा णिअमविम्वकारिणी Śak. 11. 12(1); (दुसुख) पराणपरिणहत्थआलं च पहसिआओ अच्छराओ BāhKam. 8. 8. 6; Apa. तोसियामरच्छराइ उरधरेति साहणाइ RāyNoCa. 3. 6. 4; बेणि वि अच्छरच्छिविअओहणियच्छिअवडमच्छरा MahāPa. (P.) 52. 23. 1; सुअ अभयमहापवी सउण्णा णं अच्छर णावइ णायकण सा जोव्वणरूढ णिअवि ताउ JasCa. 1. 25. 10; अगहइ अच्छराउ तुहुं सुरवइ सउहयलं विमाणयं । किं सुरगसिरे कुहिलं विसाणयं JasCa. 4. 3. 1; चहिउ जयलच्छीदिण्णसोहु पेयले-पिणु मणि अच्छरहु खोहु NāyCa. (P.) 1. 9. 9; पच्छए तासु महसि णं अच्छर विन्धम नाम JambūSāCa. 10. 15. 3; मीणइ सइ पउलोमी अच्छर सव्व वि तुह विभवे णिममच्छर SudCa. (N.) 7. 9. 7, अच्छराउ किर सुरणरमोहहि SudCa. (N.) 8. 21. 2; सुजेवि भोग सहुं अच्छराहि PaṇḍCa. (S.) 2. 21; सलल वि तिय णं मणहर अच्छर DhamPar. 1. 11. 4; अच्छरकरवल्लियसिय-

131

अच्छरिअ

चमरा DhamPar. 6. 3. 11; छण्णवइ सहस अंतेउरराणी (? ण) तसु हूवइ णिज्जियअच्छराणी (ण) CandappaCa. (Y.) 4. 17. 9; अच्छरयोडायोडीहि जुसु (णियलच्छि रिद्धि) CandappaCa. (Y.) 7. 17. 4.

अच्छरा (accharā = capputikā) *f.* Deśi. [cf. अक्षर a measure of time equal to one fifth of Kāṣṭhā, Apte] snapping of fingers, AMg. से पगाइओ समणं वा माहणं वा दिस्सा ... अट्टुवा णं अच्छराए अण्णालत्ता भवेति Say. 2. 2. 31 (710) (Ca. अच्छरा णाम चप्पुदिया); cf. अच्छराणिवाय.

अच्छराकामुअ (accharā-kāmuā < apsarah-kāmuka) *adj.* a lover of the heavenly damsel, Ś. (देवी) एत्थ इमिणा एव उवाअणेण अच्छराकामुअ पक्खामि ViKramo. 2. 19. 29.

अच्छराकोडो (accharā-koḍi < apsarah-koti) *f.* group(s) of heavenly damsels, AMg. कहि णं ताओ अणेगाओ अच्छराकोडीओ । अज्ज हणामि Viy. 3. 2. 28 (3. 112); cf. अच्छरकोडि.

अच्छराणिवाय (accharā-ṇivāya = capputikā-nipāta) *m.* [also अच्छराणिवाय] snapping of fingers (as a measure of time), AMg. कवल्लयणं जंबुदीवे दावं तिहि अच्छराणिवाएहि तिसत्त्वुतो अणुपरि-यट्ठिणं हव्वमगच्छजा Viy. 6. 5. 5 (6. 75); 6. 10. 1 (6. 173); Jivābhī. 3. 86; Paṇḍav. 36. 81 (2169); Uvuv. 136.

अच्छरालावण (accharā-lāvaṇa < apsara-lāvaṇa) *n.* beauty of a heavenly damsel, Ś. (राजा) वअस्स ... तदो अ ... अच्छरालावणदंसणेण सुणिमणायं साणसविखोहं ... वरेत्ती SthMāh. 1. 17. 7.

अच्छरि (acchari < apsaras) *f.* a heavenly damsel, nymph, Apa. किं देवि का वि गंधवि पइ किं अच्छरि वलावणदेह SugDasKa. 2. 2. 21.

अच्छरिअ (accharia < āścarya) *n.* [also अच्छरिय] [Hem. (Gr.) 1. 7; 1. 58; 2. 66; 2. 67; Vism. (Gr.) 12. 39; PālāNa. 451] wonder, astonishment, AMg. एवं गुणगणसक्कस्स कुणइ सक्को वि किमिह अच्छरियं ViTha. 36; J.M. किं तुमए ... तत्थ ... अच्छरियं दिट्ठे SamarāKa. 68. 1; इय जं तत्थ ण दोसइ तं पत्थि जयमि किंचि अच्छरियं KuvMāKa. 8. 15; अच्छरिनिहाण वि अच्छरियं किं न करेइ KumāCa. (H.) 1. 41; 3. 24; अतं च तम्मि हेसे गुणाण भवणमि एयमच्छरियं SurSuCa. 1. 53; कइ तं कुणइ अच्छरियं पत्तत्रचंदस्स सव्वरियं ViVāh. 46; M. णिअं धण-दार-रहस्स-रवखणे संकिणो वि अच्छरियं CandPa. 863; लीलावडं भणियं अजे एयं मइ अच्छरियं Lila. 776; (मनोरमा) अच्छरियं ते वि जियंति ते वि पहसंति ते वि धीरंति MāhīMak. 3. 18; Ś. (उर्वशी) अहवा चंदादो अमिअं ति विमेत्थ अच्छरियं ViKramo. 1. 9; (राजा) कहि पि विसए अच्छरियं दट्ठुं इच्छामि KapMāh. 1. 24. 3; (पारिपाइवक) किं वि (? पि) अच्छरियं गुणाहु मावो CandPa. 1. 5. 3; Apa. पेक्खेवि उववणे अवयउि जाउ महंतउ अच्छरिउ PaṇḍCa. (S.) 3. 9. 1; पट्ठुण अणअणियच्छरिउ BhaviKa. 5. 11; 75. 10; 103. 1; 260. 10; मडु मुंदनि अवसवि अच्छरिउ NāyCa. (P.) 6. 7. 4; तं अच्छरिउ निअवि सुविहोयहिं उट्ठिउ कोहाहु किउ लोयहिं JambūSāCa. 3. 6. 11; जं दिट्ठउ किं पि मणोहरउ अच्छरिउ वणम्मि भमतण्ण KarCa. 4. 3. 11; अच्छरिउ महंतउ एउ पुणु जुसु विवअइ जं गुणि वि DhamPar. 3. 6. 10; जं किउ रिउवहुमुहु कसणभाउ तं निअवि ण व्हो अच्छरिउ जाउ VadāhaCa. 1. 5. 10; जिणविबु ... अइरवण्णु अच्छरियजणेउ Chakkammu. 5. 2. 6; अच्छरियहेउ पयडियगुणेहि CandappaCa. (Y.) 9. 5. 7.

अच्छरिअं (acchariam < āścaryam) *intj.* oh! wonder! [also अच्छरीअं, अच्छरियं] J.M. भो भो पिच्छ पिच्छ अच्छरियं ईईसा रूपसंया होउण केरिसं अवत्थं पत्तो JinadaĀkhyā. II. 61. 33; Ś. (तापसी) अच्छरीअं ! अच्छरीअं Śak. 94. 24(7); (नटी) अच्छरिअं अच्छरिअं जं

महाराज उदुवण्णो Naiga. 7.0.1; (सागरिका) अच्छरीअं । दिट्ठो वि पुणो पेक्खिअव्वो Ratna. 1.22.15; (नदी) अहो अच्छरिअं ShhMañ. 1.5.4; M. (राजा) अहइ णवसंपअंगी तह वि हु तावेइ अच्छरिअं KapMañ. 2.42.

अच्छरिऊण (a-cchārīṇa < ā-stīrya) *ger.* having spread, JM. सो य अहं च सेउअं अच्छरिऊण अलियसइयं वाऊण अच्छामि VasaH. 41.2.

अच्छरिज (accharijja < āścarya) *n.* [Hom.(Gr.) 1.58; 2.67] wonder, JM. अच्छअर-सोअमहा कयच्छरीआ पिअच्छरिऊण KumaCa. (II.) 3.25.

अच्छरिय (acchariya < apsaras) *f.* damsel, nymph, JM. एस णवअओ बहुअच्छरियणिवासो CampCa. 63.14; Apa. रमा जीवती पुणु भोगवती ररेहा अच्छरिय जहं SivaCa. 2.8.10.

अच्छरिय (acchariya < āścarya) *adj.* wonderful, JM. अच्छरिय-नरिय-आयरणपत-ररिचित्तियमगे KāKa. v.66; हत्थुत्तरकयकलणणम अच्छरियचरिय ... (तं नाह !) MaVāCaSto. 11.

अच्छरियभूय (acchariya-bhūya < āścarya-bhūta) *adj.* wonderful, astonishing, JM. जीए सरीर-लच्छि निवच्छिउअं अन्धि अच्छरियभूय KumaPra. 365.29.

अच्छरीअ (accharia < āścarya) *n.* [also अच्छरीय] wonder, [Hom.(Gr.) 1.58; Mark.(Gr.) 3.27; 9.148] JM. तीए चित्तिं ... अच्छरीयमणिं AvTi.(H.) 395b.2; कयच्छरीआ KumaCa.(H.) 3.25.

अच्छल (a-cchala) *n.* innocence, [अच्छलं अतपराध इति संस्कृत-समः DoNāMā. comm. 1.20]

अच्छलीअं (acchaliam < āścaryam) *intj.* [also अच्छल्लिअं] oh ! wonder !, Mg. (तन्दगोप) अच्छलीअं अच्छलीअं भट्टा BāCa. 1.20.7; 1.28.4; (बृद्धगोपालकं) अणं च इअं अच्छल्लिअं BāCa. 3.0.7; (सर्वाः) अच्छलीअं भट्टा अच्छलीअं BāCa. 4.6.1.

अच्छवि (a-cchavi < a-kṣapin) *adj.* having no trouble, AMc. सिणाए पंचविधे णणत्ते, तं जहा — अच्छवी असबले, अकम्मसे ... केवली अवरिस्तावी Thāpa. 5.189(445); Vy. 25.6.10 (25.285) (comm. अवयकः, वियोगाच्छविः शरीरं or घातिचतुष्टयक्षपणानन्तरं वा तत्क्षपणाभावात् अक्षपीति उच्यते)

अच्छविकर (a-cchavi-kara < a-kṣapi-kara) *adj.* (evil attitude of the mind) not producing trouble to oneself and to others, AMc. पसन्धमणविण सत्तविधे णणत्ते, तं जहा — अवाए ... अच्छविकरे अभूताभिसंकेणे Thāpa. 7.131; 133(585); Vy. 25.7.226 (25.589) (comm. क्षपिः स्वपरयोरायासः, यत् तत्करणशीलं न भवति तदक्षपिकरं)

अच्छहल्ल (accha-halla < ṛkṣa-bhalla) *m.* bear, [two synonyms put together] [PāliNā. 302], M. ओसणइ पुल्ली रोडिण, तह सो वि अच्छहल्लेण ... ण होइ कम्म षरणम्मि मइ-मोहो Lhā. 1135; JM. तरअच्छहल्लदुण्णकळेसुं गुम्मगळेसुं ... दिट्ठो CampCa. 203.27; Apa. अच्छहल्लपडल-भीसणे नियाल-अलियल्लिभीसणे (वणे) PaumCa.(S). 81.10.8.

अच्छाअ (a-cchāa < a-cchāya) *adj.* having no shadow, Apa. विसट्टसरोखवीडणिसण्णु अघाउ अच्छाउ सरीर पसण्णु DhamPar. 1.9.7.

अच्छाइणी (a-cchāini < ā-cchādini) *adj.* f. who covers or conceals, JM. इअं ईअं इयिययणं सव्वावराहच्छाइणी य सव्वरी, दुल्लहो य ईअसो अवसरो SamarāKa. 351.15.

अच्छाद- (a-cchāda- < ā-cchād-) *v.* to cover, JM. उवरिं पुरिसो अच्छादेइ AvTi.(H.) 434a.3.

अच्छाण (a-cchāṇa < ā-sthāna) *n.* assembly hall, audience hall, Apa. दंसणणिमिस्ति संजायकोउ संमोहि वि तहिं अच्छाणलोउ Candappa-

Ca.(Y.) 3.13.5.

अच्छाणियजल (acchāniya-jala < acchānīta-jala) *n.* freshly flowing water, JM. निस्सिण्णं अच्छाणियजलेण य दहाइसु ण्हाणं... वज्जणिज्जाइ ViMāPra. 3.28.

अच्छाद- (a-cchāda- < ā-cchād-) *v.* to cover, M. (वैतालिक) अच्छादेदि रजेहि ताव विहुरं मत्थं मुहू हत्थिअं AnaSam. 2.15.

अच्छादण (a-cchādāṇa < ā-cchādāṇa) *n.* covering, blanket, JS. अच्छादणं महम्भं ओ मेणहि संजटो सरागमणो ChaPi. 61.

अच्छायाण (a-cchāyāṇa < ā-cchādāṇa) *n.* [बलाययं च अच्छायाणम्मि DoNāMā. 7.45 (comm.)] cloth for covering, coverlet, AMc. त्रिविचोवअरणपरियट्ठणभोयणअच्छायाणं मे Āyār. 1.9.1.1163; सा पमावती देवी ... उदुभयमाणमुहं भोयणच्छायाणंयमहेहिं जे तम्म गव्वसस हियं मिदं प-यं ... आहःरमाहारेभाणी ... तं गव्वं मईमुहेणं परिवहइ Vy. 11.31.36 (11.145); जेवू एत्तो एग्गिहो पंचमो उ तियमा ... षणयणपाण-भोयणअच्छायाणं ... सहस्समंदिथं थियियमइणीयं ... एअच्छत्तं मसागरं भुंविअण वसुहं Paphā. 5.3; सव्वययणामए अच्छायाणे RāyPa. 204.3; तव्वतुणयमाण-मुहं भोयणच्छायाणंयमहेहिं Kapp. 95; JM. लम्ममदेमवाए संतसस अच्छायाणं गगमस । बंधति कम्मरयमलं जरमणमणत्तं पोरे VavaBhā. 3.336; अवमंणपरिमंणअच्छायाणविविहकायसोकेहिं ... एडिक्कीलता तहिं वसिमो TarLo. 1160; ण्हाणविंवेणभोयण-अच्छायाणपालणेहिं परिदरिओ (देहो) CampCa. 50.10; Apa. दह अच्छायाण (अच्छायाण ?) तह बंसारिहिं (दिजइ) SagDasKa. 1.12.6.

अच्छायंत (acchāyanta < acchāyayat) *adj.* [pr. part.] making bright, sharpening, JM. अच्छायंतं निसायंतं PāliNā. 970.

अच्छारंग (a-cchāraṅga < a-kṣārāṅga) *adj.* having a delicate body, M. अच्छारंगं सुकुळिं छुहिअमह एउच्छित्तच्छुण्णच्छसायं (पत्ता ... सुहमह जणिणी) SāKāv. 3.10.

अच्छारह (acchāraha < aṣṭādaśa) *na.* eighteen, Apa. अच्छारहभूमिसहासवार (करि पट्ठु) बारवइ सुणामे RāNāCa. 8.2.10.

अच्छारिय (acchāriya < ? = āvaka) Deś. *m.* mower (of corn), JM. तन्थ सरदहाले अच्छारियभत्ताणि दवि (हि) करेण णिसुं णिज्जंति AvCa. 291.1; अच्छारियदिट्ठं हियए करेइ AvTi.(H.) 207a.1; cf. अच्छारिय.

अच्छाव- (a-cchāva- < ā-sthāp-) *v.* [trans. of अच्छ-] to place, JM. अहवा णत्थि णंतयं ति रयणी, नीणेहामि ति अच्छावेइ AvTi. (H.) 631b.4; (trans. pass.) जे वेलं काळगओ ... सो ताहे वेलाए नेयव्वो । निक्कारण ति एयं ताव कारणे भवे निरोहो ति कारणे पुणो भवे निरोहो नाम अच्छाविज्जइ AvTi.(H.) 633a.7.

अच्छाविअ (a-cchāvīa < ā-sthāpita) *adj.* (trans. ppp.) made to remain, JM. अणइ जघा — छट्ठं कण्ठयं, ताहे से दिणं, नेण वि अण्णे वि दो दिवसे अच्छाविओ AvTi.(H.) 352b.2.

अच्छि (acchi < akṣi) *n.* [Hom.(Gr.) 2.17; Varu.(Gr.) 3.39; Mark.(Gr.) 4.29; Lakṣmī.(Gr.) 1.3.104] (*m.* अच्छी एसो SāKāv. 10.8), 1 eye, AMc. अण्णेण अच्छिमग्गं Āyār. 1.1.2.5 (15); अच्छि पि एमजिजा भो वि य केट्ठयण सुणी गाथं Āyār. 1.9.1.20 (273); मे जहानामए कइ पुरिसे उम्मिसियं वा अच्छि निम्मिमज्जा, निम्मिसियं वा अच्छि उम्मिसेज्जा Vy. 14.1.6 (14.3); एमहालियं च रयणि मेहे कुमारे सो संवाएइ खणमवि अच्छि निमीलित्तए Nāyā. 1.1.153; Aputtaro. 186; नत्थि णं तम्म दारगमस ... कण्णा वा अच्छी वा नासा वा Vāva. 8; सीसण्डविणिगयाइ अच्छीणि विगयवीअच्छदंसणाइ Uvās. 94; निग्गंयसस य अच्छिसि पाणे वा बीए वा रए वा परियावयज्जा Kapp. 6.4; 6.6; अकम-याणि अच्छीणि अंतो कोहियक्खपडिसेगणि RāyPa. 254; कण्णोट्ठअच्छिणइदं-

अच्छिअ

133

अच्छिजमान

वेयणां Jambuddi. 2.43; बहु सुणेइ कणेहिं बहु अच्छीहिं पेच्छइ Dasave. 8.20; पद्ये वए महाराय अउला मे अच्छिदेयणा Utt. 20.19; Dasā. 7.19; जे भिक्खू अप्पणो अच्छी वि आमज्जेज वा पमज्जिज वा Nis. 3.54; 4.102; अंकारंतं धनं ईकारंतं नृपुंसकं अच्छि Appa. 23; दुपलियाणि अच्छीणि Tānd. 109; J.M. चम्मं जाण न अच्छी, नाणं अच्छीई KumāCa. (H.) 1.24; असणठियाइ धरिणीइ गहवई इण्णिऊण अच्छीई। इसिरो मोत्तुं संकं जुंविअ अन्नं सरो सुइओ KumāCa. (H.) 3.74; J.S. ण य होदि यथणपीडा अच्छिम्मि भमाडिइ दु पडिल्ले Māh. 915(10); अच्छीहिं य पेच्छंता कणेहिं य बहुविहाइ सुणमाण। अत्थेति सूयभूया Māh. 856(9); अच्छीणि संब-
सिरिणो भिक्खत्थणिवाचणेण पटिमणि। कालादो वि य संतो जादो सो दीहसंतारे BhaAra. 732; M. परिओसुविअसिहिं भणियं अच्छीहिं तेण जणमज्जे GāSaSa. 4.41; अच्छीइ ता थम्मं दोहिं वि हत्थेहिं GāSaSa. 4.11; सुणीवविण्णमासुअच्छिओहो (वणउवो) SetuBa. 4.18; अहिधा-
विऊण सिद्धिओ व जस्स तअच्छिणा कामो GāṇṭVa. 32; हरिसुविसेसो विअसावओ अ मउसावओ अ अच्छीणं GāṇṭVa. 94; रमणपवेसुत्थं विव-
पियाण विअसिं अच्छीई GāṇṭVa. 1140; अच्छीणि तुम्ह दंसणणिवाणमुहं
अम्ममंति Lāh. 909; अंतोगुहपरिरक्खणवडियक्काडाइ अच्छीणि Lāh. 1086; अच्छी एवो मे ण मुंचउ कणई SāKāc. 110.8; S. (विदूषक) तस्स
सं जेव्व नित्तंतमस अच्छीसु पमादं आसि SāK. 16.14; (विदूषक) देवीइत्थगेण वि मए पुणो वि एदेहिं अच्छीहिं जं विट्ठोसि Ratnā. 4.2.8;
(राजा) अच्छीहिं महसवं जयिअं पेक्खइ देवी KapMāh. 1.16.3; Apa. दुमुहिहिं तिमुहिहिं चउमुहिहिं पणमुदेहिं सियगहिरअच्छिहिं वेयालिहिं
SapKaCa. 585.5; तयवत्थविण्णुसिरिहिं उवरि पडिउ परिमउलियअच्छिउ
SapKaCa. 675.4; सुसंमाण दुल्लहा चलअच्छिअवल्लहा (भडा)
SudCa. (N.) 1.7.5; जहअच्छिअकुअच्छिअसिरवेयण ... सव्वउ बाहिउ परि-
संभवहिं नायवेहिं VadḍhaCa. 10.25.25; कं वि भणिय मुदे अच्छिहिं
मिगाइ नीलपलसंइ भमर थाइ JambūSāCa. 4.17.8; 2 germinating
node of a plant (popularly called the eye), AMg. विसमो य पव्वेसु
अनिक्कत्तमु अच्छीसु OghNi. 773 (comm. अक्षीणि बीजप्रदेशस्थानानि)
अच्छिअ (acchia) *adj.* [also अच्छिअ] (*ppp.* of अच्छ-) remain-
ing, lived, J.M. सो किर मट्ठाओ वड्याए अच्छिओ Pz. 7.16; M.
कुमारो वि तम्मि मुपपसे। तुम्ह गुणसंहासुत्तमाणसो अच्छिओ दिअसं Lāh.
515; Apa. अच्छेति अच्छिउ जोउ महु जंते आएसइ पइ जि सहु PannCa.
(S.) 18.10.9; एत्थु सिलासणे अत्तावणे अच्छिउ वाणि भडारउ PannCa.
(S.) 15.9.10; 29.7.7; तहिं अच्छिउ अजयइ तं गिल्लिय MāhPa. (P.)
60.12.1; मइ तुह वहिउ एव भवअसिइ हउं हिइंतु अच्छिओ JāCa. 4.17.2;
पर अच्छिउ पटिमं रक्खवाउ KaCa. 4.17.5; विवसावियलोथणदलविसालु
अच्छिउ चित्तउ वो वि कालु VāhKa. 1.9.6; कि पि ण बोहइ मउणे अच्छिउ
SivCa. 1.8.8.

अच्छिअंतर (acchi-antara < akṣy-antara) *n.* inside the
cavity of the eye, AMg. तस्स णं दारगस्स मयमयस्स चव अट्ठालीओ
अभित्तपववाओ ... दुवे दुवे कणंतरेमु, दवे दुवे अच्छिअंतरेमु दुवे तथ-
तरेमु ... सोणियं च पसवमाणोओ चव चिट्ठेति Vivā. 27; [AMgD. reads
अच्छितरेमु and gives the meaning 'the part intervening the two
eyes' ?]

अच्छिउड (acchi-ūḍa < akṣi-puta) *n.* eye-fold, Apa.
अच्छिउडहिं पीथउ रूपसु मुहरसु लइउ गीहइ सरसु JāCa. 2.5.11.

अच्छिउं (acchium sthitvā) *ger.* having remained, J.M.
महप्पमाणं तहिं अंउं; बीइपरंपरेणं घोळंत अच्छिउं सुअिरकालं। पुट्टं Dāntt.
2.29.

अच्छिउं (acchium = sthātum) *inf.* in order to remain, AMg.
जह मकउओ खणमवि मज्झत्थो अच्छिउं न सक्कइ ĀrāhPaḍ. (V.) 478; J.M.

तथ से अंतपेतेहिं रोगो उप्पणो। ण तरइ बहुओ अच्छिउं Uttā. (S.)
153a.5; तेण विणा ता अमहं न जुत्तमिह अच्छिउं इण्हि SurSaCa. 5.198;
मुणिकण तस्स विचाहिप्पायं अच्छिउं पयसो Etz. 7.16; देवी अंपइ पच्छा न
अच्छिउं उच्छे विणा तुमए KumāPra. 285.29; M. तावमहं पि ण जुअइ
एवविहं अच्छिउं एत्थं Lāh. 1060.

अच्छिऊण (acchiūṇa = sthitvā) *ger.* having remained, J.M.
तओ वंचि कालं अच्छिऊण समुट्ठिओ राया आसणाओ KuvMāKa. 11.13;
खणमममच्छिऊण राया चित्ताउरो वणइ तत्तो SurSaCa. 2.161; M. सत्त-
च्छयसुहपायवत्तलम्मि इच्छाए अच्छिऊण विरं Lāh. 629; एवमहं पि णराडिव
तत्थ सुहं अच्छिऊण तदिवहं Lāh. 919; 1300; Apa. (देउ) देवविदवंदु
अच्छिऊण पंचरतु KaKa. 1.19.10; चिर कालु तहिं मि अच्छिऊण Dham-
Pac. 7.6.8.

अच्छिऊण (acchi-kaṇu-ga < akṣi-kaṇa-ka) *m.* a dust
particle in the eye, J.M. वट्ठाइ पायलमं णवेइ तहच्छिऊणं वा Pāṇṭh-
Pra. 18.10.

अच्छिकाय (acchi-kāya) *m.* [w. r. for अविकाय] the
element with extension, Apa. आयासपसाणांतं हुति, ते अच्छिकाय
Candappāṭṭa. (V.) 11.24.11.

अच्छिक (acchikka = asprṣṭa) *adj.* (*ppp.*) not touched,
J.M. ते तस्स सोहियस्स उ उववत्तणसंव (? त) रं व धोवेज्जा। अच्छिकोवहिपेहे
अच्छियलिंणं ओ पण्णे VāvaBha. 2.89; अच्छिको कलियालविलसिणं ...
कासी णामेण जणवओ Chappā. 257.6; J.S. KaṣāPa. 195 comm. 2118;
धणा समुत्तरंति तु महिलामयेरहिं अच्छिका BhaAra. 1116.

अच्छिगल (acchi-gala < akṣi-gala) *m.* cavity of the eye,
AMg. घट्टयाएण अच्छिसु पडियं रयमाइ अहव अच्छिगले। मंसंजुराइ घट्टइ
ĀrāhPaḍ. 682.

अच्छिघरल्ल (acchigharulla) *m.* Dāśī, DeNāMā. 1.41; cf.
अच्छिहरल्ल, Hem. comm. कथिन् ह-स्थाने धं पठन्ति 'अच्छिघरल्ल'.

अच्छिचमण (acchi-camaḍhaṇa < akṣi-?) *n.* rubbing or
winking of the eye, J.M. पयलो-णिह तुयट्टे अच्छिचमणे गीही मूलं Nis-
Bha. 1730.

अच्छिच्छोह (acchi-cchoha < akṣi-kṣobha) *m.* distur-
bance of the eyes, J.M. रोसवसांतविरुक्कलपासपेसियच्छिच्छोहो जायावेओ
सुराहिवई दपुदुरेण विणसो वज्जाउणे Chappā. 35.18; अण्णा मयमसियंगी
अच्छिच्छोहेहिं जाइ पुलयंती KuvMāKa. 83.26; SetuBa. 4.18.

अच्छिजल (acchi-jala < akṣi-jala) *n.* tears, water of the
eyes, J.M. संठविधा भित्तिजलेण (? दलेण) अच्छिजलं पुंउयंतीए TarVa-
Ka. (Bha.) 124.

अच्छिज (a-cchijja < ā-cchedya) *adj.* snatched from (some
one), forcibly taking away from some one, AMg. परियट्ठिए
अभिहडे उअिअने मालोहडे इय अच्छिज्जे अणिसट्ठे ... (एए उगमदोसा)
PindNi. 93; एक्कीसं सबला (दोसा) पणत्ता ... कीयं पमिअं अच्छिज्जं
अणिसट्ठे आहट्टु दिजमाणं भुंजमाणे सबले Dasā. 2.3; अच्छिज्जं तिविहं —
पहुअच्छिज्जं सासिअच्छेज्जं तेणअच्छेज्जं। तिसु वि आयामं (पच्छिअं)
JiyKappCa. 15.20; J.S. आयाकस्मुदेसिय ... अच्छिज्जे अणिसट्ठे उगम-
दोसा इ सोलसिमे Māh. 428(6); 443(6)

अच्छिज्जंती (a-cchijjanti < ā-cchidyamānā) *adj.* (t.)
(*pr. part. pass.*) which is being struck, AMg. अच्छिज्जंतीणं मुणु-
दाणं हउक्कीणं विअिक्कीणं ... परिणीणं बडमाणं RāyPa. 77.

अच्छिजमान (a-cchijjamāṇa < ā-cchidyamāna) *adj.* (*pr.*
part. pass.) being separated from, Apa. तहो उवरि परिट्ठिउ बहुमाणु
अंगुलचउक अच्छिजमाणु (जिणु) SudCa. (N.) 1.9.8

अच्छिठयण

134

अच्छिद्विमलदसन

अच्छिठयण (acchi-thayana < akṣi-sthagana) *n.* closing the eye, J.M. वरगंधपुष्पराणि सियवत्थेणं तदच्छिठयणं च PañcāPra. 2.25.

अच्छिदु (a-cchidda < a-cchidra) *adj.* 1 without a hole, AMg. अच्छिदुणि अखंडाणि जेण ते हुंति दु वयाणि ĀrāhPaḍ. 751; J.M. गमणसमत्थं वित्थयमच्छिदु-कुच्छीयं (तावं) Pañcā. 880; 2 without any loophole or defect, Apa. अच्छिदु वि जीविं विलुण्णं KuvMāKa. 5.31; सज्जणी पुण अच्छिदु-गुण-पसरो णायराठ व्व Kuv-MāKa. 6.24.

अच्छिदोक्कणिय (acchi-dhokkaniya < akṣi-? = छान) *n.* covering the eye, J.M. एगो सुंसमारण गहिओ, सो रडइ, ताए भण्णइ, अच्छि लेकेहि ति लेकिइ मुक्का। तेण भण्णइ — दिथा कागाण बोहेसि रत्ति तरसि णम्मयं। कुत्तिथाणि य जाणासि अच्छिदोक्कणिवाणि य ĀvTī.H. 561b.4.

अच्छिणिमीलियमेत्त (acchi-nimīliya-metta < akṣi-nimilita-mātra) *adj.* only the duration of closing or winking the eye, AMg. अच्छिणिमीलियमेत्तं णत्थि सुहं दुक्खमेव अणुवदं। नरए नेरइ-याणं अहोनिस्सं पञ्चमाणाणं Jivābhi. 3.129.8; ĀrāhPaḍ. 846; J.M. KaKaPra. 19.23.

अच्छिण्ण (a-cchinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) 1 unbroken, whole (matter), AMg. दसहि ठाणेहिं अच्छिण्णे पोणले चलेज्जा Pañcā. 10.6(707) उक्कोसेणं वारसहिं जोधणेहिं तो अच्छिण्णे पोणले, पुट्टे, पल्लवइ सदाइ सुणेति Pannav. 15.40(992); 15.41(992); 15.42(993); उवरिहम्मि तंतुम्मि अच्छिण्णे हिट्ठिले तंतु छिज्जइ ... उवरिले पम्हे अच्छिण्णे हिट्ठिले पम्हे न छिज्जति AnuOg. 366; 2 uninterrupted, unbroken, continuous (religion etc.), J.M. तं तित्थं अच्छिण्णं ... जससाअगरो ण लब्भइ अणयो। वीरओ वीरेणं, दुक्खसहं तवं भणिअं SarvaSa. 96; 3 not having the completion of the act of breaking, AMg. अन्न-उत्थिता णं सति एवं आइस्संति ... एवं खलु चलमाणे भचलए, छिज्जमाणे अच्छिण्णे Viy. 1.10.1 (1.442)

अच्छिण्णछेयणइय (a-cchinna-cheya-naiya < a-cchinna-cheda-nayika) *adj.* based on the interpretation which considers the Sūtras as not completely separated from others. (This view is attributed to the followers of Gośāla) AMg. इचेताइं वलीसं सुत्ताइं अच्छिण्णछेयणइयाइं आजीवियसुत्तपरिवाडीए Samav. 147 (p. 448.7) (comm. इह यो नयः सूत्रमच्छिन्नं छेदनेच्छति सोऽच्छिन्न-छेदनयः 130b.6); Nandī. 108.

अच्छिण्णतण्हा (a-cchinna-tanhā < a-cchinna-tṛṣṇā) *f.* continued (not satisfied) thirst, AMg. जंजू! तइयं च अदिण्णादानं ... काल-विस्मय-संसिधं अहोऽच्छिण्णतण्हपत्थाण-वत्थोइमइयं ... तइयं अधम्मदार् Pañhā. 3.1; 3.26.

अच्छित्त (a-cchitta < ā-kṣipta) *adj.* (ppp.) [a. i. अत्थित] censured, blamed, AMg. जणवादे ण ताएज्जा अच्छित्तं तवसंजमे IsiBhāsa. 7.1 (Sch. अच्छित्तं निन्दितं)

अच्छित्ति (a-cchitti) *f.* [also अछित्ति] absence of a break (of tradition), continuation, J.M. काहं अछित्ति अदुवा अहिस्सं तवोवहाणसु य उज्जमिस्सं। सालवसेवी समुवेइ गेयसं PavSāro. 779; अच्छित्तिसंजमट्ठा पालिति जती जतिजणं तु KappBhā. 4529; GurTāVi. 1.118.

अच्छित्तिकारि (a-cchitti-kāri < a-cchitti-kārin) *adj.* one who does not break (the tradition of study), J.M. बुट्ठे वि दोणमेहे न कण्हभोमाओ लोइए उदयं। गहणधरणासमत्थे इय देयमच्छित्तिकारिम्मि ViĀvBhā. 1456(1458)

अच्छित्तिणय (a-cchitti-naya < a-cchitti-naya) *m.* the

point of view (naya) which does not admit destruction of a thing, J.M. अच्छित्तिणयस्सेतं अणदपज्जंतमत्थिकाय व्व ViĀvBhā. 534 (Ldī.) (comm. अणुच्छित्तित्तयस्स इव्यायिकस्य); cf. अत्थित्तिणय.

अच्छिद (acchida < āsita) *adj.* (ppp.) remained, was, is found in, J.S. सब्दयोवाए मिच्छित्तस्स असंजमट्ठाए अच्छिदो SatĀg. 4.2.4.62.

अच्छिदूमी (acchi-dūsī = akṣi-dūsī) *f.* the rheum of the eye, J.M. कण्णसु कण्णमूहो जायई अच्छिदूमी अच्छिदूमीओ ĀrāhPaḍ. (V.) 613.

अच्छिद (acchidda < acchidra) *m.* a monk of the line of Tīrthaṅkara Pārśva who later becomes a disciple of Gośāla, AMg. तए णं तरस्स गोसाळस्स भंखलिपुत्तस्स अन्नइ कयाइ इमे छदिसाचरा अंतियं पादुम्मवित्था, तं जहा ... वणियारे अच्छिद्रे ... अज्जुणे गोयनपुत्ते Viy. 15.6 (15.3). 15.58 (15.77) (comm. by Alhaya. दिशं मेरां वरंति यान्ति मन्यन्ते भगवतो वयं शिष्या इति दिक्करा देशाश्च वा। दिक्करा भगवच्छिष्याः पार्श्वस्त्रीभूता इति टीकाकारः, पासादधिज्जं सि चूर्णिकारः p. 759b.6)

अच्छिद (a-cchidda < a-cchidra) *adj.* 1 without holes, AMg. अच्छिदो ... सुद्धो सुवज्जिमणुण्णाओ Pañhā. 6.23; J.S. अच्छिदो य अकुट्टिओ लण्हो वि य फलवत्सरो BhaĀrā. 643; 2 without gaps, J.S. एस जोगो जेयवो ... अणासवो ... अच्छिदाणि अखंडाणि ते भविस्संति ह्नु वदाणि BhaĀrā. 1213 (comm. अच्छिदाणि नरन्तयेण प्रवृत्तानि निर्दोषाणि वा); Mālā. 343(5)

अच्छिदकुच्छि (a-cchidda-kucchi < a-cchidra-kukṣi) *adj.* having an armpit without a hollow i.e. full of flesh, AMg. एवं खलु मेहा तुमं इओ तच्चे अईए भवगहणे ... अच्छिदकुच्छी ... छदंते सुमे-रुप्पमे ताम हत्थिराया होत्था Nāyā. 1.1.156; तए णं तुमं मेहा ... अच्छिद-कुच्छी ... चउदंते मेरुप्पमे हत्थिरयणे होत्था Nāyā. 1.1.167.

अच्छिदजालपाणि (a-cchidda-jāla-pāṇi < a-cchidra-jāla-pāṇi) *adj.* having the hand with no gaps between fingers, AMg. मुज्जो उत्तरकुरु-देवकुरु-वणविवर-पायचारिणो नरगणा ... मुजायलक्खण-पत्थअच्छिदजालपाणी Pañhā. 4.7; समणे भगवं महावीरे ... पत्थअच्छिद-जालपाणी Uvav. 4; Jivābhi. 3.596; ते णं मयुवा ... मुजाय-लक्खण-पत्थअच्छिदजालपाणी Pañhā. 66.

अच्छिदपत्ता (a-cchidda-patta < a-cchidra-patra) *adj.* having leaves without holes, AMg. ते णं पायवा ... अच्छिदपत्ता अविरलपत्ता Uvav. 4; Nāyā. 1.1.3; Jivābhi. 3.274.

अच्छिदपसिणवागरण (a-cchidda-pasīṇa-vāgarāṇa < a-cchidra-prāsna-vyākaraṇa) *adj.* one having faultless prognostication based on the questions asked, AMg. पासव-चिज्जा थेरा भगवंतो ... मुसामणरया अच्छिदपसिणवागरणा ... विहरंति Viy. 2.95 (Ldn.) (comm. अविरलानि निर्दोषाणि वा प्रश्नव्याखरणाणि देशां ते (241.10))

अच्छिदपाणि (a-cchidda-pāṇi < a-cchidra-pāṇi) *adj.* one who is without gaps (between the fingers) in the hand, Apa. जिणु अच्छिदपाणि तेणंजलिबिंदु वि पडइ नेव धरणीवलि RiPāSam. 11.5.

अच्छिदपाणिपत्ता (a-cchidda-pāṇi-patta < a-cchidra-pāṇi-pātra) *adj.* whose hand, without gaps among the fingers, is the begging bowl, J.M. अच्छिदपाणिपत्ता जिपा जितपत्तो-सहा सव्वे ViĀvBhā. 2581(3064)

अच्छिद्विमलदसन (a-cchidda-vimala-dasana < a-cchidra-

अच्छिद-

135

अच्छिमल

dra-vimala-daśana) *adj.* having white teeth without gaps, AMg. भरहे वसि ... ताओ णं मणुईओ ... अच्छिद्विमलदसणा Jambuddi. 2. 15; उत्तरकुराप ... ताओ णं मणुईओ ... अच्छिद्विमलदसणा Jivābhi. 3. 597

अच्छिद- (a-cchinda- < ā-cchid-) *v* [Hem.(Gr.) 4. 125] 1 to cut, AMg. जे भिक्खू ... अणउत्थिएण वा ... अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा ... तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदवेज्ज वा ... साइज्ज ... से सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उघातियं Nis. 15. 31; जे भिक्खू अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा ... तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदेज्ज वा साइज्ज Nis. 3. 14; 4. 72; 6. 43; JM सत्थेणउणतरेणं जो ते अच्छिदए गिवसु NisBha. 1505; 2 to snatch, AMg. एए खलु आमोसगा ... वत्थं अच्छिदंति Aya. 2. 5. 2. 50; ते णं बाला ... ते भिक्खु अक्कोसेज्ज वा ... वत्थं पटिग्गहं कंदलं पायपुच्छणं अच्छिदेज्ज वा Aya. 2. 3. 1. 9; उडिण-कम्मो खलु अयं पुरिसे उम्मत्तगभूते । तेण मे ... कंदलं वा पायपुच्छणमच्छिदति वा विच्छिदति वा Thāpa. 5. 73(409) (comm. अच्छिनत्ति बलादुद्दालयति ... अथवा ईपच्छिदति); सदावपत्ता अइ णं तुब्बं केइ पुरिसे ... कोलालभेइ अवहेज्ज ... अच्छिदेज्जा वा परिट्टवेज्जा ... तस्स णं तुमं पुरि-सस्स किं दइ वत्तेज्जासि Uva. 200.

अच्छिदन्त (a-cchindanta < ā-cchindat) *adj. (pr. part.)* one who is cutting, AMg. जे भिक्खू अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा ... अच्छिदन्तं वा विच्छिदन्तं वा साइज्जति ... ते सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारट्ठाणं उघातियं Nis. 3. 34; जे भिक्खू अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा ... सत्थजाएण अच्छिदन्तं वा विच्छिदन्तं वा साइज्जइ ... ते सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारट्ठाणं उघातियं Nis. 4. 72; 6. 43; 7. 32; 11. 29.

अच्छिदावेत्ता (a-cchindāvetā < ā-cchindāpetvā = ā-cchedya) *caus. ger.* [also अच्छिदावित्ता], AMg. making someone to make a cut, causing someone to make a cut, AMg. जे भिक्खू अणउत्थिएण ... अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा ... तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता ... साइज्जति ... ते सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उघातियं Nis. 15. 34; 15. 35; 15. 36; अच्छिदावित्ता Nis. 15. 37.

अच्छिदावेत्त (a-cchindāventa < ā-cchindāpayat = ā-cchedayat) *adj. (caus. pr. part.)* causing someone to cut (something), AMg. जे भिक्खू ... अणउत्थिएण वा ... अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्तं वा विच्छिदावेत्तं वा साइज्जइ ... ते सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उघातियं Nis. 15. 31.

अच्छिदित्ता (a-cchindittā < ā-cchinditvā = ā-cchidya) *ger.* [also अच्छिदित्ता] after having cut, AMg. तओ पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अच्छिदित्ता णामेगे सुमणे भवति, अच्छिदित्ता णामेगे दुमणे भवति, अच्छिदित्ता णामेगे णोसुमणे णोदुमणे भवति Thāpa. 3. 222(168); जे भिक्खू अण्णो कायंसि गंडं वा पिडयं वा ... अण्णयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता ... साइज्जइ ... ते सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारट्ठाणं उघातियं Nis. 3. 35-39 7. 32-34 11. 39-44.

अच्छिदित्तु (a-cchindittu < ā-cchindittr = ā-cchettr) *adj.* one who cuts, AMg. सेह राइणियस्स वइ वहेमाणस्स कहं अच्छिदित्ता भवति (आसायणाओ) Samuv. 33. 1[26]

अच्छिदिय (a-cchindiya < ā-cchidya) *ger.* after having snatch d. JM. अच्छेज्जं अच्छिदिय जं सामिय भिच्चमाईणं (देइ) यइ स्वामी मूल्यादिभ्यः अच्छिष्ठ ददाति (एव उदुमदोषः) Paṇḍ. comm 155a.5; एवं नो सरसि तुमं एसो अत्थो न होइ एवं ति । एवं बहमच्छिदिय सयमेव कहेउमारभइ PavSāro. 146.

अच्छिन्न (a-cchinna) *adj. (ppp.)* [Hem.(Gr.) 2. 198; PaṭiSā. 500.] not cut, without break, continuous, AMg. तिहि ठाणेहि अच्छिन्ने पोमले चलेज्जा Thāpa. 3. 1(146); दसहि ठाणेहि अच्छिन्ने पोमले चलेज्जा Thāpa. 10. 6(707); आसुक्कारे मरणे अच्छिन्नाय व जीवि-वासाए । मोएहि वा असुक्को पच्छिमसेहमकिन्ना ĀnnaPacc. 6; संखडीए ... अंतो बहि च सव्वं सव्वदिणं देहि अच्छिन्नं PindūNi. 232. JM. वच्छरमच्छिन्नदिश्वणनिवहो (रिसहो) RisaPaṇ. 11; दुधउदसदिपा पडिमा भदमहाभदसवओभदा । कासि अच्छिन्ना तह वारतेगराई तिदेवसिया MaVi-CaSto. 28; M. तुह पडु सवत्तसीमंतिणीण अच्छिन्न-वाह-धाराहि । दीसंति समुलाओ व लोला लंवालअलआओ GaṇḍVa. 719; Apa. वरिसइ वणोहु अच्छिन्नधाण JambūSāCa. 9. 9. 9.

अच्छिन्नकड (a-cchinna-kāḍa < a-cchinna-kṛta) *adj.* which is prepared for monks) but without a time limit being imposed on it, AMg. दव्वाईछिरे पि हु जइ अणई आरओइसि मा देह । नो कप्पह छिन्नं पि हु अच्छिन्नकडं परिहरंति PindūNi. 234 (comm. अच्छिन्नम् अनिधिरितम् कृतं वर्तते तत् परिहरन्ति)

अच्छिन्नपरियाय (a-cchinna-pariāya < a-cchinna-pariāya) *m.* the period of monkhood which is not terminated (even by the *cheda* punishment), JM. सत्तरत्तं तयो होइ. तओ छेओ पहावई । छेएणअच्छिन्नपरियाए तओ मूलं तओ दुगं KappBha. 705

अच्छिन्नलच्छि (a-cchinna-lacchi < a-cchinna-lakṣmī) *f.* unlimited wealth, JM. अच्छिन्नलच्छिविच्छडसामिओइत्तवियरणपहाणं (मणुयत्तं) NamaTha. 24.

अच्छिन्नसिरी (a-cchinna-siri < a-cchinna-srī) *adj.* 1 whose wealth is not cut short. JM. तं पि हु अच्छिन्नसिरी सेविज्जइ तं पि वारणारीहि (तुह कथं) Tāra. 51; 2 the Bilva trees around which are not cut, JM. (रिउनयरे) Tāra. 51.

अच्छिपत्त (acchi-patta < akṣi-patra) *n.* [also अच्छिपत्त] eye-lash, AMg. गोथमा पभू णं एममेओ अव्वावाहे देवे एममेगस्स पुरिसस्स एममेगसि अच्छिपत्तसि ... दिव्वं बत्तीमविहं नइविहि उवदंतेत्तए Viy. 12. 8. 23 (12. 114); रिट्टामवाणि अच्छिपत्ताणि RāyPa. 234; रिट्टामईओ ताराओ रिट्टामवाइ अच्छिपत्ताइ Jivābhi. 3. 415; जे भिक्खू अण्णो दीहाइ अच्छिपत्ताइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा Nis. 3. 58; जे भिक्खू अणउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइ अच्छिपत्ताइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा Nis. 11. 53; JM. तओ वोरम्मि कंतारकाणणम्मि दरमिलायच्छिवत्तो ... काल-सुवगओ कण्हो CaṇḍCa. 212. 12; उत्तंतकाणयवणो मायंवि-दीहरच्छिवत्त-जुओ KuvMāKa. 40. 32; M. इह सोहंति दरम्मिल-किसलयाअविच्छि-वत्ताइ ... रण्णाइ GaṇḍVa. 600; विरलमिलिअच्छिवत्तं मुच्छाहीरततारअं तीअ मुहं SotuBa. 11. 57; 12. 24; Apa. णिमीलियच्छिवत्तओ NāyCa. (P.) 2. 5. 11.

अच्छिपाडण (acchi-pāḍana < akṣi-pātana) *n.* to cause the eye fall down, JM. तलधाय अच्छिपाडण सड्डी उत्सुगा देव उदाहे UvPa. 208 (comm. देवतया तलघातेन ... अक्षिपातना नयनपातसपा कृता)

अच्छिप्प (a-cchippa < a-sprṣya) *m.* the untouchable, सो अच्छिप्पो जम्हा समडाओ उत्तरेऊण । तं (तरुलहुसाहाखेदं) वंमणेण गहिंयं अणुक्खेऊण तस्स पयपंती Supās'a. 16. 89.

अच्छिप्पंत (a-cchippanta < a-sprṣat) *adj. (pr. part.)* not touching, JM. अच्छिप्पंतो अ चंवालो तं च हक्के पिट्ठिगे ŚārdPa-Śā. 12. gā. 141.

अच्छिमल (acchi-mala < akṣi-mala) *m.* impurity of the eye, the rheum of the eye, AMg. जे भिक्खू अण्णो अच्छिमलं वा

अच्छि

136

अच्छुरलम्ब

कण्ठमलं वा ... नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेत्तं वा विसोहेत्तं वा साइ-
ज्जइ (अवज्जइ) मासियं परिहारद्वान् उप्पाइयं Nis. 3. 68; 4. 106; जा
नितांथी निगंथस्स अच्छिमलं वा कण्ठमलं वा अण्णउत्थिण्ण वा सागारिण्ण
वा विसोहावेज्जा Nis. 17. 67.

अच्छिय (acchiya) *n.* [inferior reading for अक्षिय] a kind
of fruit (having a stone in it), AMg. सेज्जं पुण्ण आणेज्जा अक्षियं
वा कुमियक्कं ... अण्णत्तरे वा आसं असत्थपरिणतं जाव नो पडिगाहेज्जा
Āyār. 2. 1. 9(587) (comm. वृक्षविशेषफलम्)

अच्छियव्वं (acchiyavvam < āsitavyam) *adj.* (pot. pp.)
who has to remain or continue to be, JM. केवलं कुमारेण एवमि
वेव एते अच्छियव्वं जावाहं तं खगवेज्जं येत्तूण इहागच्छामि KuvMāKa.
251. 13; केत्थियं कालं मुक्कपुरिसवारिहि अच्छियव्वं Erz. 16. 13; तीए समं
अच्छियव्वं जाव मह रज्जलामो होइ Erz. 15. 12

अच्छियाइअ (acchiyāia < āsikāyika = sthita) *adj.* re-
mained, waited, JM. मायाए सो मगिआ — इरात्तम् तव अंगुली किमि
वमंती पिया सुहे काऊण अच्छियाइओ इयरहा तुमं रोवतो अच्छियाइओ
Ācār.(H.) 683a. 6.

अच्छिर (acchi-ra < akṣi-ra) *m.* [*n.* l. अच्छिल] a creature
having four sense organs, AMg. अच्छिरे माहए अच्छिरोहए ... इय
चउरिदिआ Utt. 36. 148.

अच्छिरुयालु (acchi-ruyālū < akṣi-ruk-āla = akṣirug-
vat) *adj.* one having an eye disease, JM. अच्छिरुयालु नरिदो
आगंतुअविज्जगुल्लिसंसेणया KappBhā. 1277.

अच्छिरोड (acchi-roḍa < akṣi-roḍa) *m.* [also अच्छिरोडय]
a creature of four sense-organs, AMg. अय के ते चउरिदिआ? ...
अंधिया पुत्तिया ... अच्छिरोडा अच्छिवेहा Jivābbi. 30 (comm. p. 32b. 7);
चउरिदिअ संसारसमावण्णजीवणपणवणा अणेगविहा पणत्ता — अच्छिरोडा
अच्छिवेहा Pannav. 1. 51(58[1]); अच्छिरोडय विचित्ते चित्तपत्तए Utt.
36. 148.

अच्छिल (acchi-lā < akṣi-lā) *m.* four-organed creature,
AMg. अच्छिले माहए अच्छिरोहए विचित्ते चित्तपत्तए (इय चउरिदिआ ए)
Utt. 36. 148.

अच्छिवडण (acchi-vaḍaṇa < akṣi-patana) *n.* Deśi. clos-
ing of the eye, अच्छिवडणं पिमीळणं DeNāmā. 1. 39 (comm. यद्यपि
अक्षिपतनसद्वत्येदं रूपं संभवति तथापि संकुने तदप्रसिद्धमिति)

अच्छिवत्त (acchi-vatta < akṣi-patra) *n.* eye-lash, cf.
अच्छिपत्त.

अच्छिवंत (a-cchivanta < a-spr̥sat) *adj.* (pr. part.) not
touching, JM. तेणेव आउत्तजलउत्थियणेण मंडलीठाणं बाहि नीसरतेणं
तिप्पियदेस अच्छिवंतेणं अविच्छिन्नं तिप्पियव्वं ViMāPra. 63. 28.

अच्छिविअच्छी (acchi-viacchī < akṣi-vi-akṣī) *f.* Deśi.
mutual attraction. अच्छिविअच्छी परोप्परायड्डी DeNāmā. 1. 41
(comm. परस्परमाकर्षणम्)

अच्छिविच्छोह (acchi-vicchoha < akṣi-vikṣobha) *m.*
glance of the eye, M. जे समुहागअबोलंतवलिअपिअपेसिअच्छिविच्छोहा ।
अम्हं ते मअणसरा GāSaSa. 3. 10; JM. अस्सरलत्तरलववला इमीए जे
बासि अच्छिविच्छोहा SupāsCa. 48. 32.

अच्छिवेयणा (acchi-veyaṇā < akṣi-vedanā) *f.* pain in the
eye, AMg. जंहुदीवे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स दाहिणेणं जाइ इमाइ समुप्प-
ज्जंति, तं जहा ... सीसवेयणा इ वा अच्छिवेयणा इ वा ... न ते सक्कस्स ...
अण्णया अदिट्ठा Viy. 3. 7. 5(3) (3. 258); सोलस रोगायंका ... अच्छि-
वेयणा कण्ठवेयणा कंहु Nāya. 1. 13. 28; 1. 16. 30; Jivābbi. 3. 628;

पद्मे वए महाराय अउला मे अच्छिवेयणा Utt. 20. 19; 20. 20.

अच्छिवेह (acchi-veha < akṣi-vedha) *m.* [also अच्छिवेहय]
a four-sensed creature, AMg. अय के ते चउरिदिआ? ... अंधिया-
पुत्तिया ... अच्छिरोडा अच्छिवेहा Jivābbi. 30 (comm. p. 32b. 7);
अच्छिवेहा सारंगा नेउला Pannav. 1. 58(1); चियदी अच्छिवेहए Utt.
36. 147.

अच्छिसहस्स (acchi-sahassa < akṣi-sahasra) *n.* thousand
eyes, JM. ओ ए पुरंदरो त्रिय जइ अच्छिसहस्ससंकुलो होज्ज KuvMāKa.
26. 7

अच्छिसहास (acchi-sahāsa < akṣi-sahasra) *n.* thousand
eyes, JM. इंदो अच्छिसहासेण पेच्छमाणो न तिप्पेज्जा Tārlo. 973

अच्छिहरुल्ल (acchi-harulla) *m.* [is it akṣi-haraṇaśīla?]
1 dress 2 hated person, अच्छिहरुल्लो वेस DeNāmā. 1. 41 (comm.
द्वेष्यो वेपो वा वेसशब्दस्योभयार्थवान्); cf. अच्छिघरुल्ल

अच्छी (acchī < ṛkṣī) *f.* female bear, AMg. अह भंते मणुस्सो
महिसी ... दीविया अच्छो तच्छी जा यावण्णा तन्नप्पमारा सव्वा सा इयिवयू
Pannav. 11. 851 (11. 23)

अच्छीजुग्ग (acchī-jugga < akṣi-yugma) *n.* a pair of
eyes, M. अच्छीजुग्गं किं पि दीहम्मि सोखं वण्णो पत्तो ŚrīKāv. 5. 2.

अच्छीणछण (a-cchīna-chaṇa < a-kṣīna-kṣana) *adj.* the
festivity of which was not exhausted, JM. (अह अत्रया नरिदो)
पिच्छइ अच्छीणछणं अच्छरमइयं व पिच्छणयं SupāsCa. 31. 55.

अच्छोविस (acchī-visa < akṣi-ṛiṣa) *m.* a serpent who
has poison in his sight, (who kills by merely looking at some-
one), JM. विनुअ-अहिविट्ठिअअच्छीविस-विसहरण-छत्त-सअजलं (आसं)
KuvMāCa. (11.) 2. 89.

अच्छुक (acchukka) *n.* Deśi. socket of the eye, JM.
(जयमंदरी) अच्छुकुवरियमहलवाहमरनीमहा पडिया SupāsCa. 1. 258.

अच्छुत्त (acchutta < a-spr̥ṣṭa) *adj.* untouched (Karmas
which are not brought to the stage of *utirāṇṭe*, the state of
being operative), JS. एतसमयपव्वदा पुण अच्छुत्ता केरिया कहि छिदीसु ।
भववद्धा अच्छुत्ता छिदीसु कहि केत्तिया हेत्ति KaṣāPā. 194; 195 (comm.
एतव अच्छुत्ता ति वुत्ते जीवेण अच्छुत्ता उदयमणापीदा ति वुत्ते होदि p. 2118)

अच्छुत्ता (acchuttā > a-spr̥ṣṭā) *f.* name of one of the 16
विद्यादेवता (goddess of Vidyās), deity associated with Munia-
vrata, JM. वश्रोहच्छुत्ताधारी अंव पव्वावई सिद्धा PuvSāro. 376;
अच्छुत्ता माणसिआ महमाणसियाओ देवीओ SantiSā. 6; अच्छुत्तामहियाओ
(सोलसविज्जादेवीओ) दिंतु संघस्स भंगलं विउलं TaijTho. 13; चउत्थयुई-
अगंतरं सिरिसितिताह ... अच्छुत्ताकुवेरं ... सक्कादेवावचगराणं ... युईओ Vi-
MāPra. 1. 13; (तृतीयवलेक) अच्छुत्ता माणसी महमाणसी ViMāPra.
106. 1

अच्छुद्धसिरी (a-cchudda-sirī < a-kṣudra-śrī) *f.* ample
wealth, Lakṣmī.(Gr.) (comm. मनोरथाधिकफलप्राप्तिः) p. 174. l. 8.

अच्छुर- (a-cchura- < ā-stī-) *v.* to spread, JM. ताहे
संवारयं अच्छुरंति सउत्तरपट्टं comm. 83a. 8 on OghNi. 83.

अच्छुरण (a-cchuraṇa < ā-starana) *n.* covering, JM. संयारह-
गिलाणे अभिलादीचम्म केपति सलोमं । वुड्ढा-इसु-बालाण व, अच्छुरण्ठा वि
एमेव KappBhā. 3837; अहवा अच्छुरण्ठा तं वुत्तभिदं तु पादरक्खण्ठा
KappBhā. 3845.

अच्छुरलम्ब (acchura-lambha < āstara-lābha) *m.* obtain-
ing (food) in large quantity, JM. अतिप्पमाणं भत्तं गहियं । सहसालमे
संखदी वा उ(अ)च्छुरलम्बे (अतिरिक्तं गहियं) NisCa. 2. 206. 10 (Sāg.

अच्छुल्लूढ

अच्युल्लूढ

अच्छुल्लूढ (acchullūḍha < ?) *adj.* driven away, (comm. स्थानं त्याजितः) J.M. अच्छुल्लूढा जलणे अक्खाई सारमं तु Kapp-Bhā. 573.

अच्छुवदेस (acchuvadesa < arthopadesa) *m.* [confusion between च्छ and त्थ] teaching the meaning (of the Scriptures), J.S. सिंहदत्तो मंविगो अच्छुवदेस ण संकणितो हु। सो चैव मंदम्मो अच्छुवदेसमि भणित्तो BhaĀrā. 35.

अच्छूढ (a-cchūḍha < ā-ksipta) *adj.* not thrown in, J.M. मुसले उद्विस्तमि य अपयवाणं य पीस अमिसे। मज्जंती अच्छूढे भुंजंती जा अणारद्धा OghN-Bhā. 248 (comm. मज्जंतीति जवधाने भट्टमि अणमि अपयवित्ते (मिश्र गृह्ये))

अच्छे (acche < ā-cchet) *Apr.* 3rd sg. of ā-ched- [Pischel 516] -chublon-ent, AMg. अण्ये अंयमच्छे Āyār. 1.1.2.5(15)

अच्छेज (a-cchejja < ā-cchedya) *adj.* (pat. pass. part.) which is snatched from (someone) or forcibly taking away from someone, AMg. कर्हिच विहरमाणं तं भिक्षुं उवसंमिस्तु गाहावई वूया आउमंती समणा अहं खडु तव अट्टाप अणं ... कीयं पामिच्च अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्ठं चेतेमि Āyār. 1.8.2.21; 1.8.2.34(303); से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... कीयं पामिच्च अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्ठं चेपि Āyār. 2.12(331); 2.1.17(332); 2.1.29(333); सेज्जं पुण ठाणं जाणेज्जा अस्सिपडियाणं एवं साहम्मियं समुदस्स ... कीयं पामिच्च अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्ठं चेतेमि Āyār. 2.2.3; 2.2.8; सेज्जं पुण गिणीहियं जाणेज्जा अस्सिपडियाणं ... समुदस्स कीयं पामिच्च अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्ठं चेतेमि Āyār. 2.9.3(413); 2.9.7(414); 2.10.4(648); 2.10.9(649); से भिक्खू जाणेज्जा अणं वा पाणं वा ... समुदस्स कीयं पामिच्च अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं ... आहट्ठेसियं, तं चेतिं सिया Sūy. 2.1.65(687); 2.2.49; से जहाणामे अजो ! मए समणाणं निग्गंथाणं आहाकम्मए ति वा ... पूतिप कीते पामिच्च अच्छेज्जं अणिसट्ठं ... पडिसिद्धे Tūhāna. 9.1.62(693); नो खडु कप्पइ जाया ! समणाणं निग्गंथाणं आहाकम्मए इ वा, ... पामिच्चे इ वा अच्छेज्जे इ वा अणिसट्ठे इ वा Vīy. 9.33.43 (9.177); जे पि य ... गट्ठिअल्लिसे अच्छेज्जं चैव अणीसट्ठं जं तं तिहीसु जेसु उल्लेसु य अंतो व बहि व होज ... न कप्पनी तं पि य परिघेतुं Paṇḍā. (5.29 comm. p.148a.13); जे भिक्खू परिगई अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहडमाहट्ठ Nis. 14.4; जे भिक्खू पावं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहडमाहट्ठ Nis. 18.5; J.M. आहाकमुदेसियं पृत्तिकामे य मीसजाणं य अच्छेज्जे अणिसट्ठे अज्जोयए सोलसंमं PaṇḍāPra. 13.6. cf. अच्छेज्ज.

अच्छेज्ज (a-cchejja < ā-cchedya) *adj.* which cannot be eat, indivisible, AMg. तओ अच्छेज्जा पणत्ता, तं जहा - समण, पदेसे परमाणू Tūhāna. 3.2.328(173); दव्वपरमाणू णं भंते कतिथिये पन्नसे ? गोयमा ! चउच्चिहे पन्नसे, तं जहा - अच्छेज्जे अमेज्जे अउज्जे अगेज्जे Vīy. 20.5.16 (20.38); S. (शालिस्व) जो अजरो अमरो अच्छेज्जो सो अत्ता णाम BhaĀrā. 12.10.

अच्छेण्णा (accheṇṇa < ā-cchedya) *adj.* snatching away, AMg. 'अच्छेणं चैव' ति आच्छेयं यदाच्छिद्यं मृत्वादिभ्यः स्वामी ददाति PaṇḍāTī. p. 155a.4.

अच्छेत्ता (a-cchettā < ā-cchitvā) *ger.* without cutting, AMg. देवं णं भंते ! महिद्वीए जाव महाणुमारे दाहिए पोणले अपरियाइत्ता बालं अच्छेत्ता पम् गट्ठिए ? णो इमट्ठे समट्ठे Jivābhi. 3.990; 3.992; 3.994; 3.996.

अच्छेप्प (a-ccheppa < ā-sprśya) *adj.* not to be touched, untouchable, J.M. अच्छेप्पो वि समाणो फुरियकुमुयपंडरोकुमुवसोहो P.D. 18

TarLo. 1548.

अच्छेप्पत्त (accheppatta < ā-sprśa-tva) *n.* untouchability AMg. अच्छेप्पत्त पावइ निव्विरुयत्तं च मारितो ĀrāPad.(V.) 510.

अच्छेय (a-ccheya < ā-cchedya) *adj.* indivisible, J.S. णाणाइउत्तहायं अवस्यमविणस्मच्छेयं Nisā. 177.

अच्छेर (acchera < āścarya) *n.* [Mem.(Gr.) 1.58; 2.21; 2.66; 2.67; Varā.(Gr.) 1.5; 3.18; 3.40; Mārā.(Gr.) 1.7] wonder, M. जो जस्स विहरमाणो तं सो देहं ति किं त्थ अच्छेरं GāSāSa. 3.12; अच्छेरं व णिहि विअ सुग्गे रज्जं व अमअवाणं व ... दंसणं तीए GāSāSa. 2.25; अच्छेरं ण रअत्तं धरोकरहेज्जं माआए तुवमिह विज्जसत्तिआए (सो बडो) SāKāv. 12.9; अहो विअच्छेरमिणे KumāVa. 1.10; J.M. अच्छेरं तिरीहणवि अच्छेअं किं व न वमई KumāCa.(H.) 1.41; खण पुष्पिए असोए अच्छेरस्स विअच्छेरिआ KumāCa.(H.) 3.24; जं तेहिं पोल्याइं नियक्कमाइं तमच्छेर VīMān. 36; अवसेसा अच्छेरा वीरजिणिदस्स तित्थमि PavSāro. 889 पुत्तिसुत्ता अणं महस्सरा जय लक्खसंखा व। सयमाणपयावणो पडिगेहं संति अच्छेरं BhuvKevā. 14; J.S. उगाहितस्सुदधि अच्छेरमणोणं जह जण। तह विसयजलमणोहमणच्छेरं विसयजलहिमि BhaĀrā. 1109

अच्छेरं (accheram < āścaryam) *inj.* wonder !, M. अच्छेरमच्छेरमहो किमिअं Uṣṇṣ. 1.36; (राजा) अच्छेरं अमुअस्स अक्कमणिणो दीहिहि मोहहि णं। तेहोके णवपोमाराअणुअणुणं व लविखज्जए CandLo. 1.28; (विदूषक) मो वअस्स ! अच्छेरं अच्छेरं SubhāBhā. 1.11.1.

अच्छेरकरी (acchera-kārī < āścarya-kārī) *adj.* (f.) producing wonder, J.M. वसुत्तस्सवि सत्तुत्तं पुत्तित्ठियं धणियं। पिच्छइ अच्छेरकरीं जं मह पुरओवि इअ दुणए SāPraSā. p. 77a.2.

अच्छेरकारक (acchera-kāraka < āścarya-kāraka) *adj.* one who produces wonder, wonderful, AMg. (संचयनं) पच्चयसं दश्यं व जं तं अच्छेरकारकं अथयंतरेसु वट्टएसु माणुमाणं Paṇḍā. 7.1.

अच्छेरग (acchera-ga < āścarya-ka) *n./m.* wonder, AMg. दस अच्छेरगा पन्नत्ता Tūhāna. 10.160(777); गोयमा णं अणंतिं वल्लं पविस्समाणेणं सययं दस अच्छेरगे भविंसु MahāNis. 5.27; तस्स एय तित्थे सत्त अच्छेरगे पम्प MahāNis. 5.29; दससु वि वासिसेवं दस दस अच्छेरगाइं जायाइं। ओसपिणीए एवं तित्थोपासीए मणियाइं Tittho. 887; J.M. धणो णाम सत्थवाहो तस्स य दुवे अच्छेरगाणि चउसुदसारसूया सुत्तावली भूया [AR.-ĀvTī. Matayagiri]

अच्छेरगपेच्छणिज्ज (accheraga-pecchanijja < āścaryaka-prekṣanīya) *adj.* worthy of observation with wonder, AMg. समावसिगारत्ताखेसा ... नंदणवणचारिणीओव अच्छेराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जा पासाईयाओ धरिसणिज्जाओ अमिक्खाओ पडिक्खाओ Jivābhi. 3.597 (comm. अच्छेरगपेच्छणिज्ज Jivābhi. p. 277); भरहवासमाणुस्सच्छराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जाओ Jambuddi. 2.15.

अच्छेरगपेच्छणिज्जिय (accheraga-pecchanijjiya < āścaryaka-prekṣanīyaka) *adj.* worthy of observation with wonder, AMg. उत्तरकुमुमाणुस्च्छराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जियाओ ... ताडवि उवणमंति मरणधम्मं Paṇḍā. 4.8.

अच्छेरय (acchera-ya < āścarya-ka) *n.* wonder, surprise, AMg. तं अत्थियाइं मे केइ कर्हिच अच्छेर दिट्ठपुव्वे Nāyā. 1.8.85; 1.17.17; अम्हेहि कुमगरायभवणंसि ... अच्छेरए दिट्ठे Nāyā. 1.1.86; अच्छेरयमंत्रो नारयरिसि आगओ य वेगेण SāRāPa. 13. अच्छेरयं महलं अन्नाओ पडइ लीयलं उदयं Tittho. 988; अच्छेरयमभुदए भोए चयसि पत्थिया Utt. 9.51; J.M. वट्टइ इमा अवत्था किं न हु अच्छेरयं एवं Paum-

अच्छेरयकारि

138

अच्छोदग-पडहत्थ

Ca.(V.) 73.8; अच्छेरयाण दसगा PavSāro. 33; तओ 'अच्छेरयं माणुस-
सरीरं सत्पवसहि'ति विम्वियविसत्थमाणसो निविट्ठो पल्लिक JinaAkhya.
22.29; पयं मणमि भावइ महत्तमच्छेरयं मज्झ SurSuCa. 2.63; पिच्छ
पियसहि ! किं नि अच्छेरयं KaKoPra. 3.20; तुम्ह पुण रुवजोव्वणसिरीए
अच्छेरयं दीसइ Erz. 27.16; किं तुम्ह तत्थ अच्छेरयं णिट्ठं Erz. 29.21;
JŚ. भा यो त्रिभिन्धियलुहयागमच्छेरयं पलोणह ŚrāA.(V.) 82; Apa.
अच्छेरउ किं मडिबीडि वित्तु NāyCa.(P.) 8.2.1; सो पिकसेवि अणोवमरुव
अच्छेरइ विन्ममसंभूये BhaviKa. 78.8; अहिणा मणित्ठ काइ विवरेरउ चरित
तुहाउ जण अच्छेरउ JambhSāCa. 9.10.12.

अच्छेरयकारि (accheraya-kāri < āścarya-kārin) *adj.*
causing wonder, JM. सो जयउ थूकमदो अच्छेरयकारिचरिय-परिअरी-
(रि)ओ SīlMa. 41.

अच्छेरयचरिय (acchera-ya-cariya < āścarya-ka-carita) *adj.*
having wonderful life, JM. इव अच्छेरयचरिओ गामागरनगर-
मडियं वसइ। आणावडिउउदुसिस्सपरिबुडो विहरइ मयवं KāKa. 120.

अच्छेरयणिलय (acchera-ya-nīlaya < āścarya-ka-nīlaya) *n.*
the wonderful place, Apa. सिरिणायकुमारं पुच्छियउ अच्छेरयणिलउ
णियाळियउ NāyCa.(P.) 6.1.4.

अच्छेरयभूय (accheraya-bhūya < āścarya-bhūta) *adj.*
wonderful, astonishing, AMg. अस्थि णं एस मावे लोयच्छेरयभूए
समुपपज्जइ Vy. 3.2.14 (3.94); Kapp. 10; JM. सो य अच्छेरयभूयं
वारवइ दट्ठण अरिहनेमि पुच्छइ KaKoPra. 85.7; पंचमहाकलाणा सव्व-
(?व्वे) सि विहाणं हवति भियमेण। सुवणच्छेरयभूया कलाणफला य जीवाणं
PañcāPra. 9.30; भुवणच्छेरयभूयं रुवमिमीए मनोरमं दट्ठु MaṇoKa.
1.66; Apa. समइ कुमार ... सव्वंणि अच्छेरयभूए BhaviKa. 65.1.

अच्छेरयविमिय (acchera-ya-vimbihiya < āścarya-ka-
vismita) *adj.* wondered, Apa. महु अच्छेरयविमिय अंगउ Bhavi-
Ka. 83.2.

अच्छेरसेजीवणी (acchera-sañjīvaṇi < āścarya-sañjīvaṇi) *f.*
a kind of elixir which produces wonder, M. (राजा) भोदी
रेइ वीरुअ व्व अवग अच्छेरसेजीवणी SīlMañ. 2.40.

अच्छेरिय (accheriya < āścarya) *n.* wonderful thing, JM.
एगमि देवकुले कप्पडिया मिलिया भणति केण मे भमतेहि किंचि अच्छेरियं
दिट्ठं DasavaTi. p. 55a.7.

अच्छेरियं (accheriyam < āścaryam) *intj.* wonder, JM.
अहो अच्छेरियं ति। उवज्झाओ सिम्विओ VasaHi. 128.3.

अच्छेवउ (acchevaum) *adj.* (pot. pp.) should live or
remain, Apa. देवि तइ पत्थ वणे ... अच्छेवउं खणु वि सुधीरियए VīlāKa.
5.23.6.

अच्छोद- (acchoḍa- < ?) *v.* 1 to sprinkle, AMg. रायमि-
हस्स दुवारकवाडे उदणं अच्छोदेइ NāyA. 1.18.36; JM. जा महासइ सा
चालणित्ठउदणण अब्भुक्खेउ (v.1. अच्छोडेउ) जेण उयडेति दुवाराइ
KaKoPra. 99.21; 2 to release, JM. तं वेत्तूण वर-मणिं सिचसु
सल्लेण तेण तो पच्छा। अच्छोडेसु भुयंगे अंग-विलगे महमणेगे SurSuCa.
2.244; Apa. णाइ णिवद्धाणं अच्छोडेइ MahāPu.(P.) 60.11.3; 3 to
open, JM. तओ वारिज्जेतीओ गुरुजणेणं तत्थेव गयाओ जलं पक्खियइ ज्ञप्ति
कवाडाइ अच्छोडेस्सामो ति KaKoPra. 99.32; 4 to strike, to
throw, JM. अच्छोडेमि सिलाए तिलं तिलं किं नु छिंमि SurSuCa.
15.23; अवज्जण मंतं कणवीरकुमुमेहि अच्छोडेइ मंतवखराइ KoKoPra.
126.2.

अच्छोड (a-cchoḍa < ā-kṣoṭa) *n.* striking, AMg. अच्छोड-
पिट्ठणसु त ण धुवे थावे पतावणं न करे OghNi. 357; JŚ. दुज्जणवयण

चडवणं सहंनि अच्छोड सत्थपडरं Māh. 809(9) (comm. अच्छोडं पैशुन्य-
वचनं ... अच्छोडणं लोहलगुदादिमिस्ताहनं)

अच्छोडण (a-cchoḍaṇa < ā-sphotana) *n.* 1 striking,
whipping, JM. परिहत्थमच्छपुच्छच्छडअच्छोडणोच्छलंससल्लिहं (नइनाइ)
SurSuCa. 13.41; 2 sprinkling, JM. तत्थ वि (चालणीए) न ठाइ
उरां कत्तो अच्छोडणं कवाडाणं KaKoPra. 99.26.

अच्छोडण (a-cchoḍaṇa < a-khetaka) Deśi. [DeNaMā.
1.37] hunting.

अच्छोडण (a-cchoḍaṇa < ā-cchoṭana) *n.* releasing, Ś.
(सुन्दरक) तदो देव दूराकहिं (?) ति अणुणुणाअच्छोडणकारेण ... जाणी-
अदि गज्जिइ पन्नअजलहरेण ति VagIṣaṇ. 4.9.94.

अच्छोडणा (acchoḍaṇā < ā-sphotāṇā) *f.* striking, beating,
JM. कणाविनो य अत्तुच्छपुच्छअच्छोडणाहिं भूवीठ(?) ढं ... कयो समुट्ठिओ
ज्ञप्ति SupāSāCa. 59.25.

अच्छोडपिट्ठणा (acchoḍa-piṭṭaṇā < ā-sphotā-piṭṭaṇā) *f.*
whisking and beating, AMg. अच्छोडणपिट्ठणसु य न धुवे थोए पया-
वणं न करे PindNi. 34; OghNi. 357.

अच्छोडावि (a-cchoḍaviya < ā-cchoṭita) Deśi. *adj.* was
caused to be beaten, JM. कुविओ राया। अच्छोडाविवा वसइ Samā-
Ka. 525.18.

अच्छोडिअ (a-cchoḍia < ā-kṣoṭita) *adj.* (pp.) [also
अच्छोडिय] 1 released, Apa. तवसिहि वरु करेण अच्छोडिउ पिच्छ
मेइणियाल सो पाडिउ MahāPu.(P.) 65.19.4; ताम कुमारे विक्रमसारे
धरिउ समत्थे दाहिणहत्थे। जं अच्छोडिउ अहिमुहुं पाडिउ JambhSāCa.
7.10.18; 2 thrown down, JM. तओ (तेण) रोसवसिमिसिमेत-
हियएण अच्छोडियं (जाणवत्तं) कइ दीसिउं पयत्तं KuvMāKa. 69.3;
अच्छोडिया स विय ... सहवारकुसुममंजरी KuvMāKa. 122.23; अच्छोडिया
चूयमंजरी कुट्टिमत्तले KaKoPra. 19.13; Apa. केण वि कहो वि सीसु
अच्छोडिउ णं अवरइस्सखकलु तोडिउ PaumCa.(S.) 66.9.9; अच्छोडिओ
जं पिचउ व्व सिलहि KumāPra. 433.9; 3 dragged, M. अच्छोडिअ
वत्थइतपत्थिए मंथरं तुमं वच GāSāSa. 2.160; Apa. पडिहयंविवाइव-
गयवडाइ अच्छोडियमोडियधयवडाइ PaumCa.(S.) 4.8.6; जिणधम्मपरंमुहु
दुण्णयसंमुहु खयकाले अच्छोडिउ MahāPu.(P.) 7.10.11; अच्छोडिय चिहुर-
भारे धरवि हय पायपहारे हुंकरि वि JasCa. 2.7.4; जो जारि करेण अच्छोडिउ
केसभाण सो विहिणा तोडिउ JasCa. 3.10.8; 4 sprinkled JM.
अच्छोडिया जलेण ज्ञप्ति विलीणा अह मुयंगा SurSuCa. 2.245; नमो अरहताणं
ति भणेत्ता अच्छोडियाइ चालणीजलेण कवाडाइ KaKoPro. 100.13.

अच्छोडिवि (a-cchoḍivi < ā-cchoṭayitvā : ā-cchoṭya) *ger.*
having dragged, Apa. धलिय अच्छोडिवि धरंमणि। अंगरहिस्
उच्छलितं णहंगणि MahāPu.(P.) 90.4.13.

अच्छोडेत्ता (acchoḍettā < ā-cchoṭya) *ger.* having sprink-
led, AMg. तए णं से चिलाए चोरसेणावई ... अच्छोडेत्ता कवाडं विहाडेइ
NāyA. 1.18.36.

अच्छोदग (acchodaga < acchodaka) *n.* [also अच्छोदय]
clear water, AMg. ताओ णं पाईओ अच्छोदयपडिहत्थाओ Jivābhi.
3.324; JM. अच्छोदग-पडहत्थं मच्छ-धरं फुडिय-कुमुय-पूरियं। गामस्स तं
तलायं TarLo. 1092.

अच्छोदग पडहत्थ (acchodaga-paḍahattha < acchodaka-
pratihasta) *adj.* [also अच्छोदय-पडिहत्थ] filled with clear
water, AMg. ताओ णं पाईओ अच्छोदय-पडिहत्थाओ Jivābhi. 3.324;
JM. अच्छोदग-पडहत्थं मच्छ-धरं फुडिय-कुमुय-पूरियं। गामस्स तं तलायं
TarLo. 1092.

अच्छोपेणं

139

अछेयकरी

अच्छोपेणं (acchopenam < ?) *adv.* (also अच्छुप्प) [Inst. of अच्छोप] [Item, gives the dhātupāṭha root छुप and छुप् with the meaning of *पृश् which suits the context. Tur. IE sequ. for phonetic reasons. AkkādMaKo. p. 370 uses अच्छुप्प in SKT.] without touching, AMg. ईसि रयणिप्पमाणं अच्छुप्पेणं (अच्छोपेणं) भूमिभाणेणं सणियं सणियं चंदप्पमं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ Āyār. 2. 15. 298. 7681

अच्छड्डिय (a-chaddiya < a-chardita) *adj.* (ppp.) without abandoning, AMg. अन्नयावापरिणामासत्तचित्ताए केइ पाणी तमेव मावंतरं अच्छड्डिय-अट्ट-दुहट्टज्जवसिए कंचिं कालं खणं विरसेज्जा MahāNis. 3. 28. 5.

अच्छड्डिय (a-chandiyā = a-tyakta) *ger.* [cf. Mar. सडिणे] without giving up, JŚ. मूलसरिरमच्छड्डिय उत्तरदेइस्स जीवपिडस्स (GomSā. (J.) 668.

अच्छत्त (a-chatta-ya < a-chatra-ka) *adj.* without an umbrella, AMg. जस्सट्टाए कीरति नग्गभावे मुंडभावे अण्णाणे अदंतवण्णे अच्छत्त अणोवाहणए ... बावीसं परीसहोवसग्गा अहियासिज्जंति Sūy. 2. 2. 17 (714)

अच्छत्तटाण (a-channa-thāna < a-cchanna-ssthāna) *n.* an uncovered place, an open place, AMg. इत्थी पुण उद्धट्ठिया अवणय-काया अच्छत्तटाणटिया। पुत्तिदिओवउत्ता अडक्कं सम्ममालोए ĀrahPaṭṭ. 168.

अच्छम्म (a-chamma < a-chadman) *adj.* not disguised, not pretended, JM. छउमेण अच्छम्मेण य सामदुवारेण दंडवारेण। केण वि का वि अगेज्जा KumāCa. (II.) 3. 57; Apa. अम्हाण अच्छम्मो जिणवरधम्मो सहे सणं JāsCa. 1. 15. 12.

अच्छल (a-chala < a-cchala) *adj.* without deceit, AMg. भियधुमस्समस्समिणुणमच्छलं कज्जोवणं असावज्जं। धम्माहिम्मियसुहयं भणाहि ĀrahPaṭṭ. (V.) 522.

अच्छहास (a-cha-hāsa < a-ṣaḍ-hāsyā) *adj.* other than the six beginning with laughter, JM. अच्छहास सोल बायरि Kam-Thu. (I.) 4. 53; (हास्यरति-अरति-शोक-भय-जुगुप्सालक्षणहास्यषट्करहिताः संघहेतवः)

अच्छिज्जमाण (a-chijjamāna < a-cchidyamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being cut (to shape), JM. (इरियाइआओ) एताहिं विणा न देहो। संघिट्टए नेवमाच्छिज्जमाणं वत्थम्मि संजायइ देहनासो KappBhā. 3925 (comm. वस्त्रे पुनरच्छिज्जमाने नैवं देहनाशः संजायते)

अच्छिड्ड (a-chidda < a-cchidra) *adj.* without any hole, JM. लहुयं गमणसमत्थं विट्ठिणाच्छिड्डुकुच्छीयं TarVaKa. (Bha.) 234.

अच्छिण (a-chinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) which is not specified (as regards amount, time and cost), JM. छिणमच्छिण्णे व धणे वावारे काल इस्सरे नेव। सुत्तत्थजाणणं, अप्पावहुयं तु पायस्वं Nis-Bhā. 3723; 3722; अट्टसु वि भंगसु सक्खिपुत्तो असाविण धणे छिण्णे अच्छिण्णे वा अगहिते कए अकए वा कम्मे दिक्खंति NisCa. 2. 274. 4.

अच्छिणधण (a-chinna-dhana < a-cchinna-dhana) *n.* when the payment is not specified or fixed, JM. गहिते वा अगहिते वा छिणधणे साविण दिक्खंति। अच्छिणधणे कप्पति, गहिते वा अगहिते वा वि NisBhā. 3724.

अच्छिणभाव (a-chinna-bhāva < a-cchinna-bhāva) *m.* unbroken good will (of the donor), JM. अहव ण सद्धा विअवे, काळं मावं च दाल-डूदादी। णाउं निरंतरगहणं अच्छिणभावे य थायंति NisBhā. 1652.

अच्छित्त (a-chitta < a-sprṣṭa) *adj.* not touched, not soiled,

Apa. जहिं रिसिवसइ अच्छित्तु अहसे MahāPu. (P.) 60. 2. 3.

अच्छित्तिकारि (a-chitti-kāri < a-chitti-kārin) *adj.* who does not break the continuity (of the learning), JM. गहणधारणा-समत्थे इय देयमच्छित्तिकारिणि (सुत्तं) KappBhā. 338 (comm. अव्यव-च्छित्तिकारिणि देयं सुयम्)

अच्छिद्र (a-chidda < a-chidra) *adj.* without any hole, Apa. अदि कणाहे अच्छिद्रु रएव पड्डु थिउ रंथिवि गयणे पडंतु सल्लु PaNāCa. (P.) 14. 26. 6. cf. अच्छिद्र.

अच्छिद्रपोत (a-chidda-pota < a-cchidra-pota) *m.* boat without a hole (i.e. not leaking), (बंधो) निरुद्धजोगिस्स व से ण होति अच्छिद्रपोतस्स व अंठुणाये KappBhā. 3926.

अच्छिद्रओ (a-chindao < a-chinda-tas) *adv.* without settling the quarrel, with cutting the dispute, while the dispute is not solved, JM. छिद्रंतस्स अणुमई अमिलंत अच्छिद्रओ उ उक्खिखणा KappBhā. 1789.

अच्छिन्न (a-chinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) (repairs to the residence done) not at the specified time, JM. (यूद्धप्रप-च्युतिका) छिन्न-अच्छिन्नकाले, पुणो य नियमा य अनियमा चेव ... पाहुट्टिया अठ्ठमंगा उ KappBhā. 1683 (comm. छिन्ने प्रतिनियते मसादो काले)

अच्छिन्नभाव (a-chinna-bhāva) *m.* unbroken (good) intention, JM. निरंतरगहणं (दायकस्स) अच्छिन्नभावे य थायंति Kapp-Bhā. 1610.

अच्छिप्प (a-chippa < a-sprṣya) *adj.* (pot. part.) [Item. (Gr.) 4. 257] untouchable, JM. जो असइ संस्पेसि ... सो स्पणओ व्व अच्छिप्पो कुलुगयाणं, न उण पुरियो SūyāsCa. 40. 30; Apa. कंदुयपरि छिप्पाच्छिप्पसमि सावउ कह वि ण मुंजइ (Chakkanam. 13. 1. 15.

अच्छिवंत (a-chivanta < a-sprṣat) *adj.* (pr. part.) not touching, JM. अच्छिवंतेण व विडिणा धरेहि अंगाइ तीणं घाटियाइ JuggāJi.-Ca. 50; M. अच्छंति चिअ किवणा अच्छिवंता पासगोअरं लच्छि (GaudVa. 621.

अच्छीण (a-chīna < a-kṣīṇa) *adj.* not deficient (in speed), JM. (आसं) लक्खणपुणमखीणं अच्छीणमणं अशीणतणुतेअं KumāCa. (II.) 2. 84.

अच्छुच्छ (a-chuccha < a-tuccha) *adj.* not few (i.e. many), JM. उव्वेलुअचुच्छकुसअच्छुच्छेवणीं आवरिओ KumāCa. (II.) 2. 38 (comm. असुच्छाः देववः प्रभूता राजविशेषाः)

अछेअ (a-chea < a-cheka) *adj.* not wise, Apa. सव्वु जि दोसु पडंतु तसु जं पुणु होइ अछेअ PaDo. 90 (Hiratal takes it to be आच्छेय)

अछेय (a-cheya < a-cchedya) *adj.* not to be cut off, not destructible, Apa. अं होइ अछेअ अमेउ पुरु ता रक्खहु पावइ जा ण मुह PaṇṇaCa. (S.) 15. 10. 7; वरमंरिजजियइ माणिक्कं उइइ अछेयपहापरिक्क MahāPu. (P.) 76. 9. 10; *m.* name of a person, Apa. दुण्हं पि अछेया-मेय सुय NāyCa. (P.) 6. 15. 18; 8. 10. 1.

अछेयकर (a-cheya-kara < a-cheda-kara) *adj.* [cf. अछेय-करी] not producing any injury, AMg. से किं तं पसत्थमणविणए? ... जे य मणे असावज्जे अकिरिय ... अछेयकरे Uvav. 30; से किं तं पसत्थवइ-विणए? ... जा य वई असावज्जा अकिरिया ... अछेयकरी Uvav. 30 [Ldn.]

अछेयणकरी (a-cheyaṇa-kari < a-chedana-kari) *adj.* [also अच्छेयणकरी] not causing any harm or injury, AMg. जा य भासा असावमोसा ... तहप्पगारं भासं असावज्जं ... अछेयणकरि अछेयणकरि ... भासेज्जा Āyār. 2. 4. 11 [Ldn.]

अछोप (a-chopa < a-sprśya) *adj.* not to be touched, Apa. छोपु अछोपु भणिवि को वंचउ PāDo. 139; JgSā. 40.

अज (aja) *m.* a he goat, AMg. अजि धं भि ! उत्तरकुराए कुराए आत्ताइ वा इन्थीइ वा ... थोडाइ वा अजाइ वा एलाइ वा ? Jivābhi. 3. 618; JM. एत्तो अनेसु जत्रो कायव्वो नरको भणइ एवं PāumCa. (V.) 11. 25; रथमागए कालाइ इमीए ... रे अज अजाइ रमसे ? ति कावि भणिउं इणीअ पिअ KumāCa. (H.) 4. 47. cf. अय.

अज (aja) [a short form of अजगर] *m.* a big serpent, pathan, JM. भीगहि नोगसो व ति अजो अजगरो ति वा AigVi. 63. 5.

अज (aja) *m.* a non-dominating seed, JM. एत्तो अनेसु जत्रो कायव्वो नारो भणइ एवं । ते पुण अजिजा (? अजा य विजा) जवाइयकुर-परिमक्का PāumCa. (V.) 11. 25.

अजअ (a-jaa < a-jaya) *adj.* unconquerable, invincible, Apa. सुथरेण सरेण वि जइ अजअ, तो दोसु काइ रेण खयहो गउ KāṭṭhCa. 1. 3. 13. cf. अजय.

अजअ (ajaa < ajaya) *m.* name of a variety of the metre Chappaya (it consists of 82 syllables), Apa. अजअ वेयासी अक्खरउ गुरु सत्तरि रविरेइ PaṭṭPaing. I. 121.

अजइत्ता (a-jaitā < a-jitvā) *ger.* not having conquered, AMg. तओ पुरिसजाता पत्ता — सुमणे दुम्पणे णो सुमणे णो दुम्पणे ... जइत्ता अजइत्ता य पराजिजिता चेव नो चेव Tūhāṇa. 3. 276 (168)

अजउकाम (a-jau-kāma < a-yatu-kāma — a-yatitu-kāma) *adj.* not desiring to endeavour, AMg. अलंबण भरिओ लोओ जीवमस अजउकामस । जे जे पेच्छइ लोक ते तं आलंबणं कुणइ MahāNā. 5. 9. 95 = PaṭṭSāro. p. 27a. 2.

अजगिर (a-jaggir < a-jāgarāṇa-sīla) *adj.* usually given to sleeping, JM. सुओ तेणइगम्मो य अजगिरो य । सारे जे तं उभयं च नेइ तस्सेव पासम्मि करेति ते तु KappBhā. 4403.

अजंगम (a-jāṅgama) *1 adj.* unable to move, immovable, JM. बालवृत्ता य । अत्ता अजंगमा वि य अमत्ति तित्थस्स हाणी य NāBhā. 2578; अहमवि सोअट्टए जुज्झंतो णित्तिवरादिदेवेण । अणिणा दुवे वि पवे छिन्नूण अजंगमो गुक्को Dhutt. 2. 70; **2** inanimate, Apa. नीससु-निरत्थोवाहि एहइ जयमेण अजंगसु जेम वइइ JambhSāCa. 2. 1. 7.

अजइ (a-jāḍa) *adj.* [f. -a] **1** well versed in, JM. इअ केणवि अणुणोअ णिअयिआ पाणिणीअइअ KumāCa. (H.) 3. 75; **2** full-blown (flower), M. जाओ अजइजवाकुसुमपाइलो णइअविआणो GaṇḍVa. 1140 (comm. अजइ पकम्)

अजइ (ajāḍa) *m.* Deś. paramour, Lakṣmī. (Gr.) 172. 18.

अजडासय (a-jāḍāsaya < a-jāḍāsaya) *adj.* who is not dull of mind, Apa. आ लच्छि व अजडासयहु पुत्ति CandappaCa. (Y.) 7. 7. 4.

अजडासय (a-jāḍāsaya < a-jalāsaya) *m.* not the ocean (store of water), Apa. जा लच्छि व अजडासयहु पुत्ति, जा गोरि व ण हु उप्पणगुत्ति CandappaCa. (Y.) 7. 7. 4.

अजडिल (a-jāḍila < a-jāḍila) *m.* an ascetic without matted hair (with a clean shaven head, such as a Kāpālīka), JM. वेस-पिआओ सुत्ती पिसहओ अ जडिलो अजडिलो य KumāCa. (H.) 2. 35.

अजडिल (a-jāḍila < a-jāḍila) *adj.* not tangled (with things), AMg. से जहानामए केइ पुरिसे तरणे बलवं ... एगं महं सामलि-गडियं उहं अजडिलं अगडिलं अचिक्कं ... तिकखेण परसुणा अक्खेजा Viy. 16. 4. 7 (16. 52)

अजहु (a-jāḍa < a-jāḍya) **1** *adj.* not dull, wise, clever, **2** possessing only small amount of Karma, Apa. (णोमि यिओत्तमं) अजहु पि लोए गिराणेयमेयं PāumCa. (S.) 71. 11. 22 (comm. यो अजाइमोर्त्तप (for 1); अजइयं अतीव कमलकुलं यस्य)

अजह (a-jāḍha < a-jah-ita = a-tyakta) *adj.* (pp.) not abandoned, JM. गिहजगहसामिजं, इति एसो उम्गहो समक्खारो सामिजं अजं वा KappBhā. 4763.

अजणाइण (a-jāṇāṇṇa < a-jāṇāṇṇa) *adj.* not crowded with people, not thickly populated, M. एए हरंति हिअअं अजणा-इणा णगमा GaṇḍVa. 607.

अजणिअ (a-jāṇia < a-jāṇita) *adj.* (pp.) not marked by the production of, M. (नान्दी) अजणिअ-सुवणइवराइ दूरं । णमइ अणंगईण मोइणाइ KappBhā. 1. 2.

अजतत्तण (ajata-ttana < a-yata-ttana = ayataiva) *m.* absence of extortion, JM. संजमेइ अजतत्तणं पि ण हु दोसकारं विंति KappBhā. 4527.

अजतभाव (a-jata-bhāva < a-yata-bhāva) *m.* the state of being not self-controlled, JM. न हु ते संजमेइ पालिंति असंजता अजतभावे GaṭṭaVi. I. 118. KappBhā. 4529

अजत्त (a-jatta < a-yatta = a-yatna) *m.* absence of striving, JS. अह वा जत्तावसे इंदियगणया य पाणगणया य । काउसस्य । हंति हु CheSāth. 14 (comm. प्रयत्ने इन्द्रियगणनया कायोत्सर्गः अम-यत्तस्य प्राणगणनया)

अजत्तसंपज्जंत (a-jatta-sam-pajjanta < a-yatna-sam-padyat) *adj.* obtained or achieved without effort, JM. तओ अजत्तसंपज्जंतं सुयल्लिदियत्थो CaṇḍCa. 77. 9.

अजधागहण (a-jadhā-gahaṇa < a-yathā-grahaṇa) *m.* perceiving or understanding objects differently from what they are, JS. अट्टे अजधागहणं करुणाभावो य मणुवतिरिण्णु । मोहस्संराणि लिंणाणि PavSā. I. 85.

अजधागहिइ (a-jadhā-gahida < a-yathā-grhita) *adj.* who has not understood things in their real nature, JS. जे अजधागहिइत्वा एदे तच्च ति निच्छिदा समवे । अचंचलसुमिद्धं भवति ते तो परं कालं PavSā. 3. 71 (271)

अजधाचार (a-jadhācāra < a-yathācāra) *m.* improper conduct, JS. अजधाचारविजुओ जयत्तपणिकिद्धो पत्तप्पा । अकळे चिरं ण जीवदि इह सो सुप्पणसामणो PavSā. 3. 72 (272)

अजंतुवहुल (a-jantu-bahula) *adj.* not abounding in (aquatic) animals, JS. जाणुपमाणम्मि जले अजंतुवहुलम्मि सोलसपणु ति । इरियत्तस्स विस्सोहि मुणियो एगो विउत्तसगो ChePi. 82.

अजम (a-jama) Deś. *adj.* straight, 'उजजमावृजो' ... उओ / अजमो Lakṣmī. (Gr.) p. 57.

अजम (a-jama < a-yama) *m.* absence of restraint of, or control on, JM. छक्कायवहो मणइदियाण अजमो असंजमो मणिओ PaṭṭSā. 4. 3.

अजमंत (a-jamanta = a-bhaksat) *adj.* (pr. part.) [cf. Hem. (Gr.) 4. 110], not eating fasting, JM. तीप य अजमंतोए सामससुणे दो वि नो जिमिया AkkhāMaKo. 152. 23.

अजपणिज (a-jampanijja < a-jalpaniya) *adj.* (pot. part.) not fit to be uttered, JS. जंपइ अजपणिजं ण विजाणइ किं पि मयमत्तो ŚrāA. (V.) 76.

अजंपंती (a-jampantī < a-jalpantī) *adj.* (f.) (pr. part.)

अजंपमाण

141

अजरिजंत

not talking, M. (राजा) अजंपतिं विअकोहं फंति इत्ति भुदंगं । पसाद-
अंति यणाः सु वंदणेहि गिदविणि AnaSam. 3.5.

अजंपमाण (a-jampamāṇa < a-jalpamāṇa - a-jalpat) *adj.* (pr. part.) not talking, M. रूपं सिद्धं चिअ ते असेउपुरिसे
णिअत्तिअच्छेण । बाहोहेण इमीए अजंपमाणेण वि मुहेण GaSaSa. 5.74.

अजंपिदव (a-jampidavva < a-jalpitavva) *adj.* (pot. part.) [also अजंपिदव] I not fit to be uttered, J.S. ण गुणे
पेच्छंति अववदि गुणे, जंपदि अजंपिदव्वं च BhaAa. 1366; 2 n.
absence of speech, silence, JM. मधुरेण जिणहं यद्धुयं ... संतोसेण
य लोहं यद्धं च अजंपियच्छेण ChaGa. 10.

अजंपि (a-jampivi < a-jalpitvi - a-jalpitvā) *ger.*
without speaking, Apa. सामि सव्वु तमकप्पु विगप्पिवि, इत्ति नियत्तइ
विमि अजंपिवि RiPaSam. 6.9.

अजम्म (a-jamma < a-janman) *adj.* having no birth,
self-existent, Apa. अरोओ अओओ अवजम्मो MahāPu.(P.) 89.5.5.

अजय (a-jaya) *n.* name of a king, Apa. दुजय-अजय-विजय-
जय-जय-मुह PannaCa.(S.) 30.2.6; 30.10.4.

अजय (a-jaya < a-jayya) *adj.* (pot. part.) who cannot
be conquered, invincible, JM. कुणसु जयस्स वि अजयं रइप्पियं जयसु
तं नाह SupāCa. 2.608.

अजय (a-jaya) *adj.* invincible, unconquered, Apa.
पक्खिमेण सुगेहो गंधविजय, पुरि णाम पईदरि भुवणअजय PaNaCa.(P.)
18.16.1; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) 8.21.6.
cf. अजअ.

अजय (a-jaya < a-yata) *n.* [shortened form of अविरतसम्यग्-
इष्टि, the 4th गुणस्थान] lack of control combined with right
faith, JM. चउसयमजय KamTha.(D.) 15; चउ अजय BauSām.(D.)
17; पडमंतिमहुग अजया अणाहारे मयणासु गुणा SātSi. 23.

अजय (a-jaya < a-yata) *adj.* not exerting, not self-
controlled, AMg. एवं विजयाहि जणे पप्पे किं तु विहिंसा अजया
गहिंति Ut. 4.1; रिआवहमाईया जे चैव अवंति कम्मबंधाय । अजयाणं ते
चैव उ जयाणं निव्वयाणमणाय UghNi. 54; JM. तत्थ त्वि विजयसेट्ठी
छज्जीवकयवहणम्मि SopāCa. 47.3; (याळा) अजयाणं देति दाणं गोत्तंगल-
दात्ताईय JambūCa.(G.) 16.122.

अजयणकहण (a-jayana-kahana < a-yatanā-kathana) *n.*
report that the monk is uncontrolled, JM. गरुगा अजयणकहणे दग-
तरपडोत्तो जं च (चतुर्गुरुवार्यक्षितं) NisBhā. 2845.

अजयणा (a-jayana < a-yatanā) *f.* non-control, absence of
self-control, AMg. अजयणाए पकुव्वंति पाहुणमाण अवच्छला (अजयणा)
Gaechā. 129; अजयणासेवणे तह य सुयसुवपच्छित्ते तहा MahāNis.
1.103; JM. सव्वे वा गीयत्वा, मीसा वा अजयणाए चउगुरुगा । आणाणो
विराहण, पुज्जि पविस्संति गीयत्वा NisBhā. 2936 कज्जे वाउजयणाए जहट्टियं
सव्वमालोए PañāPra. 15.18; आरंभे य अजयणा थम्मस्स य दूस्सा
जाओ ViMāPra. 95.20(41)

अजयणाकहि (ajayanā-kahi < ayatanā-kathin) *adj.* who
reports about an act of lack of self-control, JM. अजयणाए कहिइ
सो सव्वु पगतस्स पदुट्ठो जं कहिइ तं ते अजयणाकही पवेत्ति NisCu.
3.55.8.

अजयत्तण (a-jayattana < a-yatatvana) *n.* lack of exer-
tion, lack of self-control, JM. संजमहेउ अजयत्तणं णि णु दोसकारां
मिति GurTaVi. 1.116.

अजयं ((a-jayam < a-yatam) *adv.* without self-control,

without exertion, AMg. अजयं चरमाणो उ पाणभूयाइं हिंसइ । वंधइ
पावयं कम्मं Dasava. 4.24; 4.25; 4.26; 4.27; 4.28; 4.29 (comm.
अयत्तं चरत् p. 156b.7)

अजयर (ajayara < ajagara) *m.* [also अजगर] python, a
large reptile, Apa. जहिं पीसासंतेहि अजयरहिं टोअंति डाल सद्धं तर-
वरेहि PannaCa.(S.) 9.7.3; तहिं भीमं अजयरणे गिलियं पुय सयणेहि ण
दिट्ठो MahāPu.(P.) 90.11.12 (v.1. अजगरणे) अहिअजयरविसममहोर-
एसु JasCa. 4.19.6; अजगरं मरुकडइ संजायउ BhaviKa. 292.6;
उरसप्पमहोरअजयरहिं जेहि मइदविवाइय । रुरिप्प वि हुंति VaddhaCa.
10.8.15; अजयर ता दिट्ठो SudCa.(N.) 6.16.7; ता गुरु अजयर नेत्थु
पलोवइ DhamPar. 1.13.8; तं कमट्ठीउ कलिमलसुद्ध उप्पणं तिन्नु
अजयर रुद्धु PaNaCa.(P.) 4.11.2; 5.9.1; अजयरहो जीउ तहिं गिरिहि
जाउ PaNaCa.(P.) 18.16.8. cf. अजगर.

अजयाभासविवज (a-jayābhāsa-vivajja < a-yata-bhāśā-
vivarja) *adj.* one who shuns unrestrained talk, JM. मा मे
चळउ त्ति तगू जह तं ज्ञाणं विरेखो होइ । अजयाभासविवजस्स वाइअं
ज्ञाणमेवं तु AvNi. 1476.

अजयाभासविवजि (a-jayābhāsa-vivajji < a-yata-bhāśā-
vivarjin) *adj.* one who shuns unrestrained talk, JM. अजता-
भासविवजिस्स ... दृष्टवाक्परिहंतुं गिल्थेः AvTi.(H.) 775b.10.

अजर (a-jara) *adj.* having no old age, ageless, AMg.
उम्मुक्कम्मवया अजरा अमरा असंगा य (सिद्धा) Pannav. 2.211
(c. 178); J.S. ते अजरमज्जममरमसीरमकल्लमणुवमं सोक्खे ... अणागदं
कालमत्थंति Māhā. 1168(12); Ś. (शाण्डिल्य) जो अजरो अमरो ... सो
अत्ता णाम जो हसदि हासेदि BhaḍAju. 12.10; Apa. अजर अमर
गुणगणितउ जहि अप्पा विर ठाइ YogSā. 91; अमरुतो होइ तह अजरकाय
JasCa. 1.7.13; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.)
8.21.6.

अजराउर (ajaraura) Deśi. DeNāmā. 1.43. hot (उष्णम्)

अजरामर (a-jarāmara) *adj.* I without decrepitude and
death, unaging and immortal, AMg. अहो य राजो पतिप्पमाणो
अहेसु मुहे अजरामरे व्व Sāy. 1.10.18; (अगीयत्थदेसियं) न तेण
अजरामरो होज्जा रक्खगा निहणं वए Gaechā. 47; धम्मणे सुचरिण
य सम्मइ अजरामरं ठागं Taad. 171; J.S. सिवमजरापरस्मिणोवममुत्तमं
परमविमलमतुलं । पत्ता वरमिद्धिसुहं BhāḍPa. 160; Apa. वरि थिरकुल्लर
अजरामरं त्तिदिवडुव परिणिज्जइ PannaCa.(S.) 15.7.9; जो अजरामर
वंसु एह सो अप्पाणु सुणेहि Paramapp. 1.71; धम्मरसायणु पियहि
तुहुं जिम अजरामर होहि YogSā. 46; अजरामरहो परमणिग्वाणहो JasCa.
3.19.9; अजरामरपयसंपयपिमित्तु VaddhaCa. 3.5.5; अजरामरसिवसुह-
रासणु पावप्पासणु पासणिहो उप्पणउ PaNaCa.(P.) 15.1.12;
1.1.5; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) 8.21.6;
जो अजरामर वंसु एह PaDo. 33; ते हवति अजरामर सव्वइ UrRas.
89; 2 name of a Vidyā (magical power) which makes one
immortal, JM. (एअंमि विज्जाणं नामविमत्ति सुणाहि एमणो) अजरामरा
विसत्ता जल्यंमिणी अमियंमिणी चैव PannaCa.(V.) 7.139; 3 name
of a town, Apa. गउ सुरवर-हामर पुं अजरामर PannaCa.(S.)
17.17.10; 15.7.9; (पणमामि नेमि तित्थंकरहो) परिपालिय अजरामरपुरहो
RiNāCa. 1.1.6 [the place of liberation called a city]

अजरि (a-jari < a-jvarin) *adj.* who is not sick, JM. तं
जाओ किरियाओ पहियाणं सुंदराओ ता चैव । उप्पहिआणं असुहा, अजरीण
जरीण जह सण्णी SarvaSā. 115.

अजरिजंत (a-jarijanta < a-jiryamāṇa) *adj.* (pr. part.)

pass.) whose pride is not weakening, JM. अजरिजंतमयं पि हु जीरंतमयं जयं पि पकुणंती (सुअदेवी) KumāCa.(H.) 7.87.

अजल (a-jala) *adj.* without water, JM. (पम्पह) कम्पलालय-मजलमज्जमुसुहमिलानकमलं व CampCa. 1.2; जिण्दि पणामि तुम्ह पवकमलं. अजलमलमलानं JambūCa.(G.) 16.407.

अजलचर (a-jala-cara) *adj.* not going into water, JM. जलचरअजलचरवई जस्स य इधं ससापिसाजी सो। सुहदेसु वि सुहओ (अणो) KumāCa.(H.) 2.24.

अजलनिहि (a-jala-nihi < a-jala-nidhi) *m.* not a store of water, Apa. धम्ममई वि पत्थम्ह अजलनिहि वि समुद्द SaṅKuCa. 448.7

अजव (a-java) *adj.* having no speed, slothful, M. इह अजवोस्वराहा अवरोप्परसत्तुसाववहाओ (भूमोओ) GauḍVa. 549.

अजवणिज्जोदग (a-javanijjodaga < a-yāpaniyodaka) *adj.* [v.l. for a-pibapijjodaga] with unusable (i.e. undrinkable) water, AMg. अदुत्तरं च णं अमिकवणं वव्वे अरसमंहा विरसमंहा ... अणमिमेहा अविणणिज्जोदगा (v.l. अजवणिज्जोदगा) ... वासं वासिहिंति Viy. 7.6.31 (7.117) (comm. अयापनीयं न यापनाप्रयोजकं उदकं येषां ते तथा असमाधानकारिजला p. 168a.7)

अजवम्म (ajavamma < ajavarman) *m.* name of a king, Apa. तहि राउ अत्थि अरिप्परिक्कयंतु अजवम्स णउ अत्रियंमिंतु KarCa. 3.5.8.

अजवित (a-javinta < a-yāpayat) *adj.* (pr. part.) not making use of, JM. पूर्वलिपसत्तुओदणणं पडलोवर्णि प्पासमुदे। सुवसादीण अलंमे, अजविता वा वि लक्खेति KappBhā. 4803; NisBhā. 2365 v.l. अजवत्.

अजस (a-jasa < a-yaśas) *n.* 1 infamy, bad name, ill repute, M. लजा चत्ता सीलं च खेडिअं अजसोसणा दिण्णा GāSaSa. 6.24 (W. 525); JM. सा मरइ तुज्झ अजसो ति तेण धम्मकखरं भणिमो VajJag. 438; अजसस्स न बोहिजइ पढुत्तणं तेण रमणिज्जं VajJag. 148; 2 a variety of नामकम्ह which causes ill fame, also called *ajasa-kitti*, JM. दुस्सरडणाइज्जासज्ज इय नामे सेवरा वीसं KamVi.(D.) 27; तेवट्ठि पमत्ते सोम अरइ अचिरदुग्ग अजस अस्सायं। बोक्खिअ KamTha.(D.) 7; JS. अजमो णीचागोदं गिरयतिरिक्खगइ इत्थि पुरिसो य Sātāg. 4.2.7.3(64); असाई णीचगोदं अजसं सारीरगं णाम KasāPā. 132; छट्ठे (गुणट्ठणे) अविरे असुहं असादमजसं च अरदि सोणं च GomSā.(K.) 98. cf. अयस.

अजस (a-jasa < a-jasas) [DhātuPā. जसु मोक्षणे] *n.* not given up, i.e. continued state, (cf. Viy. comm. आयजसेणं आत्मनः संबधि यशो, यशोहेतुत्वात् यशः संयमः आत्मयशः तेन p. 978b.14; इह च सर्वेषां आत्मयशसंबोधत्वात्, उत्पत्तौ सर्वेषां अपि अविरोधत्वात् p. 979a.1), AMg. ते णं अंते जीवा किं आयजसेणं उववज्जंति आयजसेणं उववज्जंति? गोयमा सो आयजसेणं उववज्जंति आयजसेणं उववज्जंति Viy. 41.1.7 (41.10); जइ आयजसेणं उववज्जंति किं आयजसं उवजीवंति आयजसं उवजीवंति Viy. 41.1.10 (41.16)

अजसकर (a-jasa-kara < a-yaśas-kara) *adj.* producing infamy or disgrace, cf. अवसकर at Viy. 9.33.108; [the reading अजसकारम in AMgD. and AR. p. 201 is not found.]

अजसकलुस (a-jasa-kalusa < a-yaśah-kaluṣa) *adj.* tarnished by infamy, JM. हा दंसिंतं असक्को जणस्स वयणं अहं अजस-कलुसं KumāPra. 347.3.

अजसकिति (a-jasa-kitti < a-yaśah-kīrti) *f.* one of the

Karmas included in the scope of Nāmakarma and one of the sub-group of 28 varieties called Prakṛti, JS. तसबादरपज्जत्तये-सरीरअधिरअसुहदुहवदुस्सरअणादेअजसकित्तिणिमिण्णामं। एदाप्ति अट्ठावीसए पयडीणमेक्खि चैव दुग्गं Dhavaā. 6.102 (Sūtra 1.9.2.61); अजसकित्ती णीचागोदं च दो वि तुल्लाणि अमंतगुणहोवाणि Dhavaā 12.58 (Sūtra 4.2.7.107); दुस्सरं अजसकित्ती। सुस्सरजसकित्ती विद्य णिमिणं तित्थवर-वादांल Mātā. 1239(12); आदिज्जणादिज्जं जसअजसकित्तिणिमिणित्थवरं KamPav. (N.) 98.

अजसजणय (a-jasa-janaya < a-yaśo-janaka) *adj.* producing infamy, giving rise to ill fame, AMg. जे य न अकित्तिजणए नाजसजणए तसकज्जकारी य Gacchā. 55.

अजसबहुल (a-jasa-bahula < a-yaśo-bahula) *adj.* full of infamy, doing many infamous acts, AMg. एवामेव तहएगारे पुरि-सजाए वज्जबहुले ... अजसबहुले ... कालमासे कालं किंवा ... अहं गरगतलपट्ठणणे भवति Sūy. 2.2.59 (713)

अजसमणि (a-jasa-maṇi < a-yaśo-maṇi) *m.* the jewel in the form of infamy, Apa. अरिअजसमणिहिं मय्खिट्ठि तिण्णो Candappa-Ca.(V.) 7.5.3.

अजसोक्तिणाम (a-jaso-kitti-nāma < a-yaśah-kīrti-nāman) *n.* [also अजसोक्तिनाम] the variety of a Nāmakarma, which produces infamy, AMg. णामे णं कम्मे दायालीसविहे पणत्ते, हं जहा — अजसोक्तिनामे निम्माणनामे तित्थवरनामे Sumav. 42.6; 25.6; 28.6; णामे णं अंते कम्मे कतिविहे पणत्ते ... अजसोक्तिणामे Pamav. 1963; 1702(56)

अजससं (a-jassam < a-jasram) *adv.* without break, always, JM. आमरणमजससं संजमरिणालणं विहिणा PañcāPra. 7.49.

अजहट्ठियनाम (a-jahatṭhiya-nāma < a-yathārthika-nāman) *adj.* whose name does not agree with its meaning, JM. अलेत्थ ... त्थिगमेत्तथारी धम्मावरणपरमुहो अजहट्ठियनामो नाणतथो नाम परिव्याकरो MāgoKa. 28.14.

अजहण (a-jahanna < a-jaghanya) *adj.* [also अजहज], not low, not minimum, (i.e. good or medium), AMg. रोमरहिय-वट्ठल्लुसंठियअजहणपसत्थल्लवखणजेवजुयया Jivābhi. 3.597 (comm. अजान्यपशमल्लक्षणं जघन्यवदरहितश्रेयपशमल्लक्षणाकित्तरह्वापुणं वासां ताः p. 274b.6); Jambuddi. 2.15; पाणावरणिज्जस्स कम्मस्स जहणठित्थिंयए तव्वहरिसे अजहणणे Pamav. 23.22(1742); पमया वि य तेपि हेति ... अजहणपसत्थल्लवखण-अकोप्पजेवजुयलामुणिम्मित्तमुभिगूज्जाणं Pañā. 4.8; JM. चउमेओ अजहज्जो संजलपावरणनवगविग्गणं Sāt.(D.) 47; JS. अजहणठित्थिंयो चउज्जिहो सत्तमूलपयडीणं GomSā.(K.) 132.

अजहणुक्कोस (a-jahannukkosā < a-jaghanyotkarṣa) *adj.* [also अजहणुक्कस्स] neither the lowest nor the highest (in number), AMg. एगा अजहन्नुक्कस्सपयसियाणं खंधाणं वग्गणा Thāpa. 1.236; एगा अजहणुक्कोसोपाहणपाणं खंधाणं वग्गणा Thāpa. 1.240; 1.243; 1.245; सव्वट्ठस्सिनामे अजहन्नुक्कोस तेतीसा DhāTha. 126; JM. (कम्माणं) सेससागरोवमकोडाकोडीय य देसे खविप अजहणुक्कोसाउयवंधपरिणामो गंठिदंसं पावइ CampCa. 14.28.

अजहणमणुकोस (a-jahanna-m-anukkosa < a-jaghanyā-nutkarṣa) *adj.* [also अजहजमणुकोस] neither the lowest nor the highest (in number, quality etc.), AMg. तस्स नाणाराहणा उकोसा वा जहज्जा वा अजहजमणुकोसा वा Viy. 8.10.7; अजहजमणुकोसेणं तेतीसं सागरोवममं ठिती पणत्ता Viy. 11.11.18; 25.6.110; Nāya. 1.16.24; स जोगिमक्खवेवल्लिअणाहारए ति कालओ केवचिरं होइ। अजहणमणुकोसेणं

अजहन्नउकोसिय

143

अजाण

तिणिण समया Jivāthi. 9.48; अजहणमणुकोसपदेसिए खण अजहणमणु-
कोसपदेसियस्स खेयस्स दव्वट्ठयाए तुहे Pannav. 5. 534[3]; सातावेयणित्तस्स
इयिवाहिरवधं पडुअ अजहणमणुकोसेणं दो समया Pannav. 23. 2;
(1699[1]); नेगमववहाराण आणुपुत्तिदव्वाइं काओ केवचिरं होति । एणं दव्वं
पडुअ अजहणमणुकोसेणं एकं समयं, पाणादव्वाइ पडुअ सव्वट्ठा AppOg.
196(2); महाविमाणे देवानं टिटी ... अजहणमणुकोसं तेसीसं सगरावमाइं
AnnOg. 391(9)

अजहन्नउकोसिय (a-jahanna-ukkosiya < a-jaghanyotka-
rsika) *adj.* [f. -ह] neither low nor high (in number), AMg.
जस्स उकोसिया पाणासहणा तस्स संसाराहणा उकोसिया वा अजहन्नउकोसिया
वा Viy. 8. 10.7.

अजहन्निय (a-jahanniya < a-jaghanya) *adj.* not small,
great, strong, AMg. पणित्तगोमहिस्साणं उत्तयणं पलायमाणानं अजहन्निया
पक्खि Tttho. 907.

अजहत्थ (a-jahattha < a-yathārtha) *adj.* 1 improper,
not as it should be, JM. जह-यमजहत्थमवसुणं ति । नामे चैव परिकला
ViAvBhā. 849; 2 भिं संते अजहत्थमयं जं जिणभवणविंवकारणं एवं KaKoPra.
131.12; 2 not agreeing with its meaning, JM. (वज्जणखरं) तं
पुण जहत्थनियत्तं अजहत्थं वा वि दंणं दुविहं KappBhā. 56 (comm.
अवयार्थं यथा नेन्द्रं गोपयति तथापीन्द्रगोपकः); अजहत्थनामओ लज्जिओ व्व
दूरं गओ धणओ KumāPra. 4.9.

अजा (ajā) *f.* she-goat, JM. रे अज अजाइ रमसे? चि कावि
भणिउं ण्णोअ पिअं KumāCa.(H.) 4.47.

अजाइय (a-jāiyya < a-yācīta) *adj.* (ppp.) not begged for,
AMg. मुत्तावायं वहिद्धं च उगगं च अजाइयं । सत्थादाणाइं लोयंति तं विज्जं
परिजाणिया Sāy. 1.9.10; तथ्य णं जे ते एसणिज्जा ते दुविहा पणत्ता, तं
जहा — जाइया य अजाइया य Viy. 18.10.24 (18.214); Nāyā. 1.5.73-75;
सव्वं से जाइयं होइ नत्थि विचि अजाइयं Utt. 2.28.

अजाइया (a-jāiyyā < a-yācītvā) *ger.* without soliciting,
without begging, AMg. क्वाइं नो ण्णोलिज्जा उगगंति अजाइया
Dasavo. 5.1.18; संतेसोणमेसं पि ओम्हंसि अजाइया Dasavo. 6.13.

अजाणओ (a-jāṇao < a-jāṇatas) *adv.* without knowing,
AMg. संवाहा बहवे भुज्जो दुग्गसा अजाणओ अपासओ Āyār. 1.5.4.1;
अजाणओ वा फलसं वदंति Āyār. 2.4.1(520)

अजाणया (a-jāṇāyā < a-jāṇatā) *f.* ignorance,
JM. अजाणयाए तज्जरी न कया तम्मि केणवि ŚrādPraSū. 28.17.

अजाणंत (a-jāṇanta < a-jānat) *adj.* [f. अजाणंती] (pr. part.)
not knowing, ignorant, AMg. अमणुणसमुप्पायं दुक्खसंभं विजाणिया ।
समुप्पायमजाणंता विहं णाहंति संवरं Sāy. 1.1.3.10; एवमेयाणि जंपंता
बाला पंडित्यमाणिणो । णिययाणियथं संतं अयाणंता अबुद्धिआ Sāy. 1.1.2.4;
अजाणओ मे मुणि पूहि जाणं कहिं नु बाला नरं उवैति Sāy. 1.5.11;
JM. कम्मि य कुले साह पविसंता अचियत्ता, तं च अजाणंता अणाभोगओ वा
पविट्ठा NisCa. 3.53.25; जाणंतमजाणंता चरव्विहा तत्थ हंति जाणंता
KappBhā. 4655; 4677; 4684; अजाणए सो व ते वेइ KappBhā. 5044;
JŚ. परमट्ठाहिरा जे ते अण्णालेण पुण्णमिच्छंति । संसारगमहेदुं पि मोक्खहेदुं
अजाणंता SamSā. 154; Ś. (पद्मांती) अत्ये । सहीजणसमुदाआरेण
अजाणंतीए अविद्धंते समुदाआरो SvapnaSā. 6.18.3. cf. **अयाणंत**.

अजाणंतिया (a-jāṇantiyā < a-jānantikā) *adj.* (f.) (pr.
part.) not knowing, being ignorant, JM. जाणंतिया अजाणंतिया य
तह दुक्खियट्ठिया चैव । तिविहा य होइ परिसा KappBhā. 364.

अजाणं (a-jāṇam < a-jānat) *adj.* (pr. part.) one who does
not know, ignorant, AMg. से णं खुरमुंइ वा ... तस्स णं आसट्ठस्स

समासट्ठस्स वा कप्पंति दुवे भासाओ भासित्ठए, जाण वा अजाण वा,
णो जाणं ĀyārDas. 6.26; ते जाणमजाणं वा न हणे णो वि धायए Dasavo.
6.9; से जाणमजाणं वा कट्ठ आहम्मियं पयं Dasavo. 8.31; JM. जाणं
वरेति एको हिंसमजाणमरो अविरतो य KappBhā. 3938; विरतो पुण जो
जाणं कणति अजाणं व अयमत्तो वा KappBhā. 3939; 4654.

अजाणमाणा (a-jāṇamāṇa < a-jānat) *adj.* (pr. part.) not
knowing, ignorant, AMg. जे थवि भुंअंति तहण्णारं संवंति ते पावम-
जाणमाणा Sāy. 2.6.39(825); लोयं अजाणिस्सिह केवलेणं वहेति जे धम्म-
मजाणमाणा Sāy. 2.6.44(835); तए णं से एकाइ रट्ठुडे ... जाणमाणे
भणइ न जाणेमि, अजाणमाणे भणइ जाणेमि Viā. 1.1.50; जहा वयं धम्मं
अजाणमाणा पावं पूरा कम्मं अकासि मोहा Utt. 14.20; JM. सुगगममं
अजाणमाणेणं ... भीमे भववतारे सुचिरं भमियं भवकरम्मि MarapVi. 591;
सम्महिट्ठो नियमा उवट्ठं पवयणं तु सदहइ । सदहइ असव्भावं अजाणमाणो
गुरुनियोगा KamPay.(S.) 3.18b.2; अप्पेव सिद्धं तमजाणमाणो तं हिंसणं
भासति जोगधंवं KappBhā. 3932; JŚ. सदहइ असव्भावं अजाणमाणो
गुरुणियोगा KaṣāPa. 107; GomSā.(J.) 27; बहुणं पि सुदमयीदं किं
काहुरि अजाणमाणस्स Maṭṭa. 735(10); जं विचि तस्स दव्वं अजाणमाणस्स
दिप्पइ परेहिं । लहिकण विचि सुणं इदो तदो थावइ खल्लो Śrāḍ.(V.)
73; पिडोयिसेज्जाओ अजाणमाणय जरि असुद्धाओ । गिहिराओ ChePi.
190; गामादिआसयाणं अजाणमाणो करेइ उवएसं CheSāth. 59.

अजाणय (a-jāṇaya < a-jāna-ka (epic)) *adj.* [also
अजाणय] not knowing, ignorant, AMg. एवं विप्पडिवण्णे अण्णा तु
अजाणया । तमाओ ते तमं जंति Sāy. 1.3.1.11; जंमि गुहाए जलणसत्तिवट्ठे
अजाणओ डज्जति लुत्तपण्णे Sāy. 1.5.1.12; अजाणया अन्नवइ विज्जामाण-
णसंपथा Utt. 25.18; JM. जाणंते अणुजाणति अजाणओ भणति तेहि किं
दिणं NisBhā. 2575; हीणासद्विरेगदोस अजाणओ सो धरिज्ज हीणसहियं
KappBhā. 4017; Apa. लोउ अजाणउ जं जलि वुड्ढु, नं पसु किं नीरइं
सिब-समंद KumāCa.(H.) 8.80.

अजाणया (a-jāṇayā < a-jānatā) *adv.* (Inst.) without
knowing, AMg. सो य भजेजा णो खल्ल मे जाणया दिणं, अजाणया
Āyār. 2.1.136(405); JM. अज्जो वि ताव देयो, दे जाणमजाणयाऽऽपीयं
KappBhā. 4623.

अजाणिअ (a-jāṇia < a-jāṇiā = a-jāṇātvā) *ger.* [also
अजाणिय] having not known, AMg. जे भिक्खू सागारियकुलं अजाणिय
अपुच्छिय ... पुक्कामेव पिंदवायपडियाए अणुप्पविसंति Nis. 2.47; 4.14;
15.98; Ś. (अनद्धया) विआरं खु परमत्थदो अजाणिअ अणारंभो पडिआस्स
Śāk. 29.9.

अजाणित्ता (a-jāṇittā < a-jāṇātvā) *ger.* not having known,
AMg. लोयं अजाणिस्सिह केवलेणं, कहेति जे धम्ममजाणमाणा Sāy. 2.6.49
(835); जे भिक्खू रण्णे खत्तिवारं ... इमाइं छदोसाययणारं अजाणित्ता
अपुच्छिय ... गाहावडुल्लं ... एविसंति Nis. 9.7.

अजाणिया (a-jāṇiyā < a-jāṇānikā) *adj.* (f.) who is igno-
rant, AMg. (परिसा) समसओ तिविहा पणत्ता, तं जहा — जाणिया अजा-
णिया दुक्खियट्ठा Nandī. 7; JM. उवट्ठिया (परिसा) वि तिविहा, जाणिया
अजाणिया दुक्खियट्ठा य JuraJiCa. 2.34; परिसा वि तिविह-अया ...
दुक्खियट्ठ-अजाणिय-जाणिया य कमसो मुण्येव्वा MaṇoKa. 2.26

अजाणुय (a-jāṇuaya < a-jāṇuka = a-jāṇa) *adj.* ignorant,
not knowing, JM(? Mg.) अहवा न वि एत्थ लुसिभो पगई एस अजाणए
जणे KappBhā. 4362.

अजाणू (a-jāṇū = a-jāṇā) *adj.* (f.) unconscience (abstention
from sin), AMg. तिविहा दावत्ती पणत्ता, तं जहा — जाणू अजाणू
वितिगिच्छा Ttāpa. 3.508-510(218) (comm. व्यावर्तनं व्यावृत्तिः

कुतोऽपि हिंसायवधेर्निवृत्तिः ... या त्वज्ञस्याज्ञानात् सा अजाणू इत्यभिहिता p. 174a. 10)

अजाद (a-jāda < a-jāta) *adj.* which is not produced, J.S. अपदसं संपदसं मुक्तममुक्तं च पञ्चमजार्दं । पल्यं गयं च जाणादि तं पाणमदि-दियं मणियं PavSā. 1.41.

अजाय (a-jāya < a-jāta) *adj.* [also अजाय] 1 not born, not produced, J.M. नेकद्विओ नाऽजायं जाद अभाक्ताओ सुपुणं व । अह च अजायं जायइ, जायउ तो खरविस्सणं पि ViāvBhā. 418; तीए पुत्तो चुक्खो एवित्तो नामओ सो पुण उदरं दासिज्ज कइओ त्ति अजाओ, न पयओ KumāPrā. 405.4; 2 yet to be produced, J.S. यदि पञ्चस्मजायं पञ्जायं पलइयं च पाणस्स । ण ह्वदि वा तं पाणं दिव्वं ति हि के एस्वेति PavSā. 1.39; 3 not completed, AMg. सा (परिट्टावणिया) पुण जायमजाया OzhNī. 594; आयरिण य निजाणे पाहुणए दुल्लभं सडसदायं । एवं द्वेद अजाया श्मा ल गहणे विही होइ OzhNī. 607; J.M. आहोरे पि उ जा सा (परिट्टावणा) सा दुविहा होइ आगुपुञ्जीए । जाय नेव सुविहिया नायव्वा रह अजाया य AvTī.(H.) 641b.8; आयरिण य निजाणे पाहुणए दुल्लहे सहल्लहे । एसा खलु अजाया (परिट्टावणा) बोच्छं से विहीए बोसिणं AvTī.(H.) 642a.12; 642b.7; 642b.9. 642b.13; जाओ य अजाओ य दुविहो कप्पो य होइ नायव्वो PavSāro. 780; PañcāPrā. 11.27; गीयथ जायव्वो अगीयओ खलु भवे अजाओ य PavSāro. 781; PañcāPrā. 11.28; उउव्वे वासासु उ सत्तं समत्तो तदूणगो इयगे । असमत्ताजायाणं ओहेण ण किञ्चि आहव्वं PavSāro. 782; PañcāPrā. 11.29.

अजायकप्पिअ (a-jāya-kappia < a-jāta-kalpika) *adj.* who is ignorant of the rules, J.M. एगविहारी अ अजायकप्पिओ जो भवे चवणकप्पे । उवसंपओ मंरो होहिइ वोसट्टविट्ठाणे KappiSā. 694 (comm. अजातकल्पिकः अगीतार्थः)

अजायमंगसातण (a-jāya-bhaṅga-sāsana < a-jāta-bhaṅga-sāsana) *adj.* whose rules are not broken, J.M. अजाय-मंगसातणो ... नरिदसत्तुमदणो (करइ लोक्पलणं) MaViCa.(G.) 3a.101

अजायमयपसर (a-jāya-maya-pasara < a-jāta-mada-prasara) *adj.* in whom the spread of pride is not produced, Apa. सज्जणु पुणि अजाय-मय-पसरं देवहो व्व विथसर वयण-कमलु KuvMāKa. 6.22.

अजायरुह (a-jāya-rui < a-jāta-ruci) *m.* name of a person, Apa. इडु आयटु कुडु अजायरुह MahāPn.(P.) 62.17.10.

अजायवच्च (a-jāya-vacca < a-jātāpatya) *n.* offspring or issue which is not yet born, J.M. अंगतिया धणसेट्ठी सामिउरे संखसेट्ठी दहपीई । तीए वुट्ठिणिमित्तं अजायवच्चाण रह दाणं UvPay. 552.

अजायसत्तु (a-jāya-sattu < a-jāta-sātru) *m.* name of a king of Vasantapura, J.M. वसंतपुरं नाम णयरं । तथ ... अजायसत्तु नाम णरवई CampCa. 317.26.

अजाया (a-jāyā) *f.* no more wife, AMg. समणोवासगस्स णं भंते । सामाइयकडस्स समणोवस्सए अच्छमाणस्स केह जायं चरेज्जा, से णं भंते ! कि जायं चरइ ? अजायं चरइ ? गोयमा ! जायं चरइ । नो अजायं चरइ Viy. 8.5.4 (8.233); तस्स णं भंते ! तेहि सीलव्वक-पुण-वेरमण-पच्चख्खाण-पोसहोववासेहि सा जाया अजाया भवइ Viy. 8.5.5 (8.234)

अजाविय (ajāviya < ajāvika) *n.* goat and sheep, J.S. सेवदि णिवादि रक्खदि गोमहिस्सिमावियं हयं इत्थि BhaĀrā. 918.

अजिअ (a-jia < a-jita) *m.* name of the second Tīrthāṅkara, AMg. वेदे उसमं अजिअं Naudī. gā. 18; J.M. पोसिकारसि सुदे सेहिणजोणए अजिअस्स (दाणं) AvNī. 278. cf. अजिय.

अजिइंदिय (ajiindiya < ajitendriya) *adj.* one who has not subdued his senses, AMg. जइमयपडियइ हिंसया अजिइंदिया । अवंनचारिणो बाला इमं वयणमव्ववी Utt. 12.5; निदंभसपरिणामो निस्संगो अजिइंदियो । एयजोगसमाउत्तो निगइस्सं तु परिणमे Utt. 34.22; अजिइ-दिहहि चरणं कट्ठं व पुणेहि कीरइ असारं । तो चरणत्थीहि ददं जइयव्वं इंदियवयमि AññPpā. 641; J.M. अजिइंदिय सोवइया, वइया जइ नेडवि णाम पुज्जेति DasavNī. 1.144.

अजिइंदियत्तण (a-jīindiya-ttana < a-jitendriyatvana) *n.* the state of being without control of the senses, AMg. अजिइं-दियत्तणं लंकाहिवई गओ निहयं AññPpā. 644.

अजिण (ajina < ajina) *n.* [DeNAMā. 7.27] skin especially of an antelope, AMg. अयंमे अजाए वइति अयंमे अजिणाए वइति Āyār. 1.1.6.5; से जहाणामए केर पुरिसि से इमे तसा पाणा भवति ते णो अजाए णो अजिणाए ... णो तस्स करीरमस्स किञ्चि विपरियाइता भवति Sāy. 2.2.4 (333[1]); अजिणिं जणिणीं ... एयणि वि न तावति दुस्सोयं परियायव्वं Utt. 5.21; J.M. अजिणं सलोमं जणिणं ण कप्पती मुनिर ते तु पंचविधं NāBhā. 3999; अयणल्लिग विमहिग्गिनिमाणमणिं च पंचमं होति NāBhā. 4003; 4014; J.S. वत्थजिणवक्केय य अहवा पत्तइया असंवरणं ... अयं-ल्लं अगदि पूज्जे Mātā. 30(11); Apa. गउ खंहेक णवर विउ अजिणु (त l.) अत्थि PaṇṇaCa.(S.) 18.9.7; तुडु देव ण होसि मसामि जाइ, अजिणु वि अजिणइं चुक्कइ ण ताहं MahāPn.(P.) 46.11.2; छत्त अजिणं संपुडि वलु णेविणु CandappaCa.(Y.) 5.2.5.

अजिण (a-jina < a-jina) *adj.* who is not a prophet, AMg. भगवतो महावीरस्स ... अजिणाणं जिणसंकासाणं ... उओरिया चउदसपुव्वि-संपया होत्था Thāpa. 3.230(534); अरिदुनेमिस्स चत्तारि सत्ता चोदसपुव्वी-णमजिणाणं जिणसंकासाणं ... चउदसपुव्विसंपया होत्था Thāpa. 4.381(647); ताए णं से गोसांलं मंखरिपुत्ते ... अजिणे जिणप्पलावी ... अजिणे जिणसइं पगातेमाणं विहइ Viy. 15.9 (15.6); 15.58 (15.77); 15.60 (15.79); तेसि णं भववत्तणं ... दुवालसंगियो ... अजिणा जिणसंकासा ... संजमेण तवसा अप्पायं भावेमाणा विहरंति Uvay. 25; उस्समत्त णं अरहओ कोसलियस्स अजिणाणं जिणसंकासाणं ... चउदसपुव्वीसंपया होत्था Jambuddī. 2.78; Kapp.(J.) 138; Apa. तुडु देव ण होसि सुतामि जाइ अजिणु वि अजिणइं चुक्कइ ण ताहं MahāPn.(P.) 46.11.2.

अजिणकच्छुक (ajinaga-kañcuka < ajinaka-kañcuka) *m./n.* bowdlee made of leather, J.M. अजिणवट्टे अजिणप्पेणी अजिणग-कच्छुका चैव वत्थगते विण्णेया भवति AññVi. 230.26.

अजिणंत (a-jinanta < a-jayat) *adj.* (pr. part.) not conquering, Apa. कि अजिणंतु महासणि वइस्सहि DhamPn. 8.7.9.

अजिणपट्ट (ajina-patta < ajina-patta) *m.* strip of leather used as a scarf, J.M. अजिणपट्टे अजिणप्पेणी अजिणकच्छुका चैव वत्थगते विण्णेया भवति AññVi. 230.26.

अजिणपडिमा (a-jina-padimā < a-jina-pratimā) *f.* the idol of a non-jina, J.M. जह जिणजय जिणपडिमा परपरिगइआ अ अजिण-पडिम त्ति SarvaSā. 118 (comm. अजिनाः स्मृतेऽप्राप्यस्तेषां प्रतिमा स्यात्)

अजिणप्पेणी (ajina-ppaveṇī < ajina-praveṇī) *f.* a plaited cover made of leather, AññVi. 230.26. cf. अजिणपट्ट.

अजिणं (a-jinam < a-jitvā) *ger.* without conquering, Apa. वायं अजिणं तेहिमि कयउ के कणयाएणि रोहणु DhamPar. 2.4.11.

अजिणमणुआड (a-jina-manu-āu < a-jina-manujāyus) *n.* excluding the life period of the jina and mon, J.M. अजिणमणु-आड ओइ, सत्तमिणं नरदुपुच विणु मिच्छे BanSām.(D.) 6.

अजिणविला

145

अजिय

अजिणविला (ajina-vilāla < ajina-vilāla) *m.* an animal which lives in a mountain cave, JM. तत्त्व सेसविलासया दीधवगा ... अजिणविलासु सलमा ... विण्णेया मवति AMg.Vi. 227.2.

अजिणाहार (a-jināhāra < a-jināhāra) *m.* excluding the Karmas called जिननाम, आहारवदरीर and आहारक-अंगोपांग, JM. तेऊ नरयनवृणा उजोयभउ नरयवार विणु सुका । विणु नरयवार पन्हा, अजिणाहारा इमा मिच्छे Baṇḍām.(D.) 22.

अजिणिअ (a-jinia < a-jita) *adj.* (ppp.) not conquered, M. सुणंती गोणउ दुणिरण्णदेवो अजिणिओ SñKāy. 7.19.

अजिण्ण (a-jinna < a-jinna) *n.* [also अजिण्णय] indigestion, AMg. (रुदुडधियस्स) जोगा अजिण्ण माहय-नसमा-तिसमुत्थलो सुइसमुत्थो PindNī. 89; JM. तत्त्व विणासि भुंजेअजिण्णपरिणं य इतरं पि NisāJñ. 4.149; आयविराहणा अजिण्ण वा गेलणं भवेज्ज NisCa. 2.66.2; सीयंते छप्यासु य पिद्वा य लगति ततो अजिणं भवति NisCa. 2.155.2; 3.353.6; अभिसंरुद्धे हत्थादिप्रदूषं जगणे अजिण्णादी VayaBbā. 1.p.58; सो नेण दुवे अजिण्णण (w. r. अजिण्णलण) अच्छति Āvṭi.(H.) 352a.8; S. (विदूषक) मधुरं पि बहु खादिअं अजिणं होइ Oḅrad. 3.11.11. cf. अजिन्न.

अजिण्णदोस (a-jinna-dosa < a-jinna-dosa) *m.* the disease of indigestion, JM. कत्थइ वचिगिरोह कत्थइ य अजिण्णदोसेण (णिओ हं) KuṃMāKa. 274.17.

अजित (a-jita) *adj.* unconquered, AMg. जय जय सन्दा ! ... अजियं जिणाहि अजितं जिणाहि सत्तुपक्खं, जितं पालयाहि Jivābbī. 3.44.8. cf. अजिय.

अजित (a-jita) *m.* name of the second Tirthāṅkara, AMg. चउवीसं देवाहिदेवा पण्णत्ता, तं जहा — उरुमे अजिते संभवे Samav. 24.1 cf. अजिय.

अजितजय (a-jitañ-jaya) *m.* name of a king of Kōśāki, Apa. तस्मिं पुरवर्णि राणउ, तिजयपहाणउ, अजितजय णामण हुउ Candappa-Ca.(V.) 3.10.14.

अजितरहा (a-jita-raha < a-jita-ratha) *adj.* an invincible chariot-warrior, AMg. नय दसारमंडला होत्था — अजिया अजितरहा SamavPra. 241; Paṇḍā. 4.5.

अजिन्न (a-jinna < a-jinna) *n.* indigestion, JM. सेससाधूणं जइ अजिन्नं वा पणमिण वा अमच्छं वा NisCa. 3.353.1; रदणीए अजिण्णेण विइयाणं मओ एओ KuṃMāPra. 266.9; अणमिसनयणाए मए जं पीय पिययनस्स ... अंगइ तेण पियसहि ! अज्ज अजिनेण मज्जति SabbāGāSam. 101.

अजिब्भ (a-jibbha < a-jihva) *adj.* one having no tongue, tongue-less, Apa. निदापमंसस्सु ववविमलु, भुंजेइ अजिब्भु व चरि कवडु, अंधो एव रुवदंसणं गुणइ JambhSāCa. 2.20.5.

अजिम्भचित्त (a-jimbha-citta < a-jihma-citta) *adj.* having a straightforward mind, Apa. सच्छु अजिम्भचित्तु अइसुइउ ... किं वणिज्जह मारहराणउ MahāPa.(P.) 5.13.7; (पुरिसीहु) सोमु अजिम्भचित्तु कयदाणउ थूलवसु पुरिसोत्तसु जाणउ NāyCa.(P.) 3.4.6.

अजिम्भकंतनदणा (a-jimha-kanta-nayanā < a-jihma-kānta-nayanā) *adj.* (f.) having bright (not dull) and beautiful eyes, AMg. पमया वि य तेसिं होति ... अजिम्भकंतनयणा Paṇḍā. 4.8; Jambuddi. 2.15 (comm. अजिम्भे अमन्दे अद्भावतया निर्विकार-चपले इत्यर्थः p.115b.5)

अजिय (a-jiya < a-jita) *adj.* unconquered, invincible, not subdued, not overpowered, AMg. जंबुदीवे णं दीवे भरहे वासे इमोसे P.D. 19

अओसिपणीय नय दसारमंडला होत्था, तं जहा — उत्तमपुरिसा ... अजिया अजियरहा SamavPra. 241 (comm. वलदेववासुदेवानाम् ... दसारमण्डल-व्यक्तिभूतानां तेषां विजयायमाह उत्तमपुरसा इति p.136b.2; मइ ते अम-ग्गेहि णाण-दसण-वरित्तमुत्तमहि अजियाइ जिणाहि इदिवाइ Viy. 9.33.76 (9.208; जय जय नंदा ! मइ ते, अजियं जिणाहि NāyCa. 1.1.118; अजियं जिणाहि Antag. 3.81 अजिता अजितरहा हलमुसलवपणपाणी ... ते वि उवण-मंति मरणधम्मं अचित्तिता कामाणं (वलदेव, वासुदेव ...) Paṇḍā. 4.5; मइ ते, अजियं जिणाहि जियं (च) पालेहि जियमउंजे वसाहि Uvav. 55; Jambuddi. 3.185; 3.169; Paṇḍā. 10.18; मइ ते अमग्गेहि णाण-दसण-वरित्तेहि अजियाइ जिणाहि इदिवाइ जियं च पालेहि Kappā.(J.) 114; JM. सुत्तिउणमणइन्हणं भूइहिं सुयभादणमहवं । अजियमजिय (आणं) Jhāṇṇ-Ṣa. 45 (comm. इेषप्रवचनाज्ञापरिपर जितामिति भावः १; उरुमः उण ... अजिया कामकुंजरेण CampCa. 4.4; Apa. जय अजिय अजियवम्मह महण PaṇḍāCa.(S.) 15.8.2; जय अजिय अजियसाराणहणह VaddhāCa. 1.1.3.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* [Hem. (Gr.) 1.24] name of the second Tirthāṅkara, AMg. जंबुदीवे णं दीवे भारहे वासे इमो, अओसिप-णीय तेवीसं तित्थयगा पुव्वभवे एक्कारसणिणो होत्था, तं जहा — अजिय संभवे अभिपंदणे Samav. 23.3; 23.4 अजियस्स णं अरहओ नउं गणा नउं गणहरा होत्था Samav. 90.2; चउवीसं देवाहिदेवा पण्णत्ता, तं जहा — उत्तम, अजित जाय वडमाणे Samav. 24.1; अजिते णं अरहा ... अमारमउंजे वसित्ता ... पव्वइए Samav. 71; अजितस्स णं अरहओ कउणउति ओदिनाणिसुवा होत्था Samav. 94; अजिते णं अरहा अइयवमाइं धणुसताइं उहुं उचेण होत्था Samav. 107; अजियस्स णं अरहओ साइरेगाइं नव ओदिनाणिसह-स्साइं होत्था SamavPra. 84; जंबुदीवे ... चउवीसं तित्थयगा होत्था, तं जहा — उत्तम अजिय संभवे SamavPra. 222; चउवीसं तित्थयगा पण्णत्ता, तं जहा — उत्तम-अजिय-संभव-अभिपंदणे Viy. 20.8.7 (20.67); अजियाइया भवियारविदरविणो जयति जिणा Tithā. 2; अभिनंदणं च अजियं विजय-विमाणचुव्यं तमंसांमि Tithā. 316; अजिओ य भरइवासे सुअण्णदी य एरवयवासे । एगसमयेण जाया Tithā. 315. वंदे उसमं अजियं Nāyā. 18; से किं तं पुव्वणुपुव्वी ? उसमे अजिय संभवे Apāṇḍ. 205(2); उसमनजियं च वंदे संभवमणिणं च सुमं च Āv. 4; 39; अजियस्स णं अरहओ Kappā.(J.) 203; JM. अजियं विजियकस्सं ... तमंसांमि PaṇḍāCa.(V.) 1.2; अजियं पि ... तमंसांमि PaṇḍāCa.(V.) 9.91; भययमि समुपण्णे ण केणइ जियो जणउ ? ति कलउण अममापितीहि अजिओ त्ति णामं कयं CampCa. 51.9; भयवं पि संभवजिणो अजियसामिणो सागरोवमाणं तीसेहि लक्खंदि कोडीणमतिगएहि ससुप्पणो CampCa. 73.3; धणुसय पियारि ... पंसासअजिय कणयणदि अजियजिदि कहिय AkkhaMāKa. 112.21; अजियं जिदगुव्वमयं ... पणिययामि AṇḍāTha.(N.) 1; अजियाइजिनिदाणं जणियाणंदाण पणपणीणं ... थुप्पिओ ... सुण्णोहि CampSāCa. 21; Apa. जय अजिय अजिय-वम्मह-महण PaṇḍāCa.(S.) 15.8.2; जय अजिय जियं-यरोसया JāṣCa. 1.2.1; संगविउ अजित विणु विगयंतेउ PaṇḍāCa.(P.) 17.10.3; रिसहो अजिओ संभवाणो SñCa.(N.) 1.12.14; जय अजिय अजियसाराणहणह VaddhāCa. 1.1.3; पणविय मणुयकुरामरविदो, तवद-सरेणु गउ अजियजिदिहो DhamPar. 8.14.2.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* name of the Yaśa of the 9th Tirthāṅkara Savābhātha, JM. जयसा तोमुह ... मायंयो विजयाजिय PavSāro. 373; जयसा तोमुह ... सायं विजयअजिया SantiSā. 7.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* name of various persons, 1 of a king of Ayodhyā, belonging to the family of Ikṣvāku, and husband of Surakāntā, JM. मासि अओज्झाहिवई, इहसुयुलुव्वभो राया । नामेण महासतो अजिओ मज्जा य तस्स सुरकंता PaṇḍāCa.(V.)

11.8; 2 of a king in the line of Bāhubali and an ancestor of Tirthāṅgā, JM. बाहुबलियंसे य अजिय ... धृष्टुमारअतीतेसु ... तिण्णिणू नाम राया जाली VasuH. 188.13; 3 of the first lay follower of Malli, the 19th Tirthāṅkara, JM. सुवज्जिणपट्टमसवयनामाणि ति ... भरह रगर ... अजिय VīySā. 378; 4 of one of the future Baladevas, JM. नव भाविवलदेवा । जहा — जयंते अजिओ धम्मो VITKa. 41.26.

अजिय (a-jīya < a-jīva) *n.* category of non-living, inanimate things, JM. जियअजियपुत्रयवास्वसंभवमुक्कमिज्जरणा । जियं सरहइ हवं सन्ने खड्गावहुनेयं KamV. (D.) 15; *adj.* सञ्चितगमचाय, चायण्डजिय (वज्जे जिण्डालये) PavSāo. 423 (comm. त्यागः परिहरणम्) । अजिय इति अजीवानां हारमुद्रिकादीनां वहिस्तन्मोचने हि 'अहो मित्राचराणांमयं धर्मः' इत्यर्थवाचो दृष्टव्येति विधीयते) cf. अजीव.

अजियंग (a-jīyaṅga < a-jitāṅga) *m.* name of a man (father of Candamall), Apa. अजियंगजय पवणल्लिणयण चंदमइ देवि तडु चंदयण JasCa. 1.25.9; विद्धमिरी ... अजियंगरायवरि पुत्ति जाय JasCa. 4.25.7.

अजियंगि (a-jīyaṅgi < a-jitāṅgi) *f.* name of king Ajavanman's wife (and mother-in-law of Karakapū), Apa. तहिं राउ अयि ... अजयम्मु णाउ अजियंगिंतु KarCa. 3.5.8.

अजियजस (ajīya-jasa < ajita-yaśas) *m.* 1 name of a descendant of Bāhubali, JM. बाहुबलियंसे य अजिय-जय-सजय (v.l. अजियजस-जय-विजय) ... अतीतेसु असंखेज्जेसु VasuH. 188.13-14; 2 name of a son of दुइइण्वी, sister of जिणण्दि and brother of Mallavādin, JM. पवयथा सुरिसस दुइइण्वी समं तिहिं सुण्हिं । अजिय-जस-जयस-महासिंहेहि । सुवि सुइइण्वीहि AkkāMaKo. 58.5; 58.26.

अजियजिण्दि (ajīya-jininda < ajita-jinendra) *m.* the second Tirthāṅkara Ajita, JM. अन्वाधाय सव्वासु कम्ममूसीसु जे तदारंभा । सव्वदहो मणुस्स हंतउजियजिण्दिअलम्मि V.ĀvBhā. 599.

अजियजिणसर (ajīya-jīnesara < ajita-jīneśvara) *m.* the lord Ajita Jina, Apa. पणवर्णिणु अजिय-जिणसरहो दुल्लयकंदणपपरहो PaumCa. (S.) 1.1.2.

अजियजय (a-jīyañ-jaya < a-jitāñ-jaya) *m.* name of a king (father of Ajitasena), Apa. अजियंजउ सहुं चक्राउहेण, हरिते वंदण बलिउ जेण CandappaCa. (Y.) 4.18.5; तं णिसुणिणि अजियंजय-रायहो संसारियमइ आगिय विरयहो CandappaCa. (Y.) 4.21.5.

अजियंजिय (ajīyañ-jīya < ajitāñ-jīta?) *m.* name of a man (worshipper of the Tirthāṅkara Malli), AMg. चत्तलीसहस्सा भलिजिणिदस्स लीसपणिवारे । अजियंजियमहियस्स य पमावतीकुंभपुत्तस्स Tithho. 190.

अजियनाह (ajīya-nāha < ajita-nātha) *m.* name of one of the Rudras, JM. भीमावलि जियसू ... अजियंवर अजियनाहो य ... एण र्हंनमा ण्कारस हंति अंगहरा VīySā. 473.

अजियंधर (ajīyan-dhara < ajitāñ-dhara) *m.* name of one of the Rudras, JM. भीमावलि जियसू ... अजियंधर अजियनाहो य ... एण र्हंनमा ण्कारस हंति अंगहरा VīySā. 473.

अजियसामि (ajīya-sāmi < ajita-svāmin) *m.* the second Tirthāṅkara, JM. जाओ तित्थकरो अजियसामी PaumCa. (V.) 5.54; भगवं पि संभवजिणो अजियसामिणो सागरोक्कमाणं तीसेहि लव्हेहि कोदीण-मतिगणहि समुप्पण्णो CampCa. 73.3.

अजियसेण (ajīya-sena < ajita-sena) *m.* name of the third chapter (ajjhyaya) of the third part (vagga) of the Antagaddasāo, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं अट्टमस्स अंगस्स अंतगददसाणं

तच्चस्स वग्गस्स तेरस्स अज्झयणा एणत्ता, तं जहा — अगीयसे अणंतसेणे अजियसेणे ... अणाहिट्ठी Antag. 3.2 [Jala.]

अजियसेण (ajīya-sena < ajita-sena) *m.* name of 1 one of the Tirthāṅkaras in the Eravayavansa, AMg. जंबुदीवे णं दीवे परवण वास इमीसे ओलुप्पिणीए चउवीसं तित्थगरा होत्वा तं जहा — चंदणं सुचंद च—अजियसेणं तदेव सिवसेणं SamavPra. 248; 2 of one of the ten Kalakaras of the past Avasarpīyā, AMg. दस कुलगरा होत्वा, तं जहा — सुचंदं सुचाउ य अजियसेणे अणंतसेणे य SamavPra. 217; Tithho. 19.43(767); 3 of various persons, (i) of a chief of robbers, JM. अम्ह सेणावती अजियसेणो णाम — असुणिण्णीए अहिवई VasuH. 38.16; (ii) of a prince of Gayapura (son of Jīya-sattu), JM. जियसू राया ... अजियसेणो युवराया VasuH. 89.14; (iii) of another prince, JM. तं समयमेव मइयासर ... अजियसेण — दासुणां पुत्तजम्मं निवेदितं च कणहस्स VasuH. 94.7; (iv) of a king of Mathurā (husband of Mittavati), JM. VasuH. 296.26; (v) of a Vidyādhara youth (husband of Kama), JM. VasuH. 331.26; (vi) of a king of the city of Śakrasāra, JM. सकसारे नगरं, राया पय अजियसेणो VasuH. 332.2; (vii) of a prince, JM. सिजं नाम अजियसेणो AkkhāMaKo. 249.115; (viii) of a king of Kausāmbh, JM. कोसंबिय-जियसेणे ĀvNi. 1286 (comm. इमोए वज्ज्वाणं कोसंबीए अजियसेणो राया; धारिणी तस्स देवी); (ix) of a teacher of Śāvasti, JM. सावस्विय अजियसेणे ĀvNi. 701; (x) of a king of Vasaatapura, JM. वसंतपुरे नयरे अजियसेणस्स रण्णो पडियग्गा दुवे कुलपुत्तया PannavTi. 441v.1; (xi) of the preceptor of Cāma-ṇḍarāya, JS. सो अजियसेणगाहो जम्स गुह इयउ सो राओ CamSa. (K.) 966; (xii) of a Mani, Apa. सुणि अजियसेणु सुमणपमसु ... अणुसग-लसु GyaSam. 2.1; (xiii) of another person, Apa. तडु णामु परिट्ठिअ अजियसेणु CandappaCa. (Y.) 3.12.1.

अजियसेणा (ajīya-senā < ajita-senā) *f.* name of different women, (i) of a wife of king Sakupḍali, JM. आइकामे सकुंडली नाम राया ... तस्स भज्जा अजियंतेणा, तीसे मणिकुंडली नाम अइं पुत्तो VasuH. 321.17; (ii) of a nun, JM. VasuH. 321.17; (iii) of another woman, Apa. सरमेणाजियसेणा रमणि MahāPu. (P.) 3.10.14; (iv) of a wife of Ajitakajaya, Apa. जम् अजियसेण णमेण केत कुलसीलकुण्णपोहमयंत CandappaCa. (Y.) 3.11.7.

अजिया (ajīyā < ajitā) *f.* name of the first disciple of the Tirthāṅkara Abhinandana, AMg. एरसि चउवीसाए तित्थगराणं चउवीसं पदमसिस्सिणी होत्वा, तं जहा — वेसी य फग्गु सामा अतिगणी (v.l. अजिया) SamavPra. 233; अनिन्दणस्स अजिया (सिस्सिणी) Tithho. 465; 399.

अजिया (ajīyā < ajitā) *f.* tutelary goddess (Śāśanadevatā) of the 2nd Tirthāṅkara Ajita, JM. देवीओ चक्कलरी अजिया दुगियारी PavSāo. 375 (comm. श्रीअजितविनाय अजिता अजितवला वा देवी)

अजियाइ (ajīyāi < ajitādi) *adj.* (Jinas) such as Ajita, JM. अजियाइणो जिणिदा MaViCa. (G.) 1a.6(1)

अजिर (ajira) *n.* court-yard, Apa. इय ठवेणिणु कुमह कंठप-भवणजिरि बह बह वि कुमर-दिण्ण-आण्णु तस्सुहि अजिराणि तहियह बलिउ SapKuCa. 505.2.

अजीण (ajīṇa < ajīṇa) *n.* skin, leather, JM. तत्थ चम्मगले उपाणहा अस्समंडं भच्छा ... अजीणं अजीणपपदेणिका एवमादया विण्णेया AṅgVi. 230.12. cf. अजिण.

अजीणकंबल (ajīṇa-kambala < ajīṇa-kambala)

अजीणप्पवेणिका

147

अजीवणाम

leather blanket, JM. बीजणिया चामरं अजीणपंबलो बालसाडि ... एवमादीणि विण्णेषाणि *AnsVi*. 230, 11.

अजीणप्पवेणिका (ajīṇa-ppavenikā < ajīṇa-pravenikā) *f.* a sort of leather, JM. सम्मगले उवाणहा ... अजीणप्पवेणिका एवमादयो विण्णेषा *AnsVi*. 230, 12.

अजीयसम (a-jīya-sama < a-jīva-sama) *adj.* as good as no life, JM. ताणं जस्स ण एकं वि तस्स जीवं अजीयसं *KurMāKa*. 57, 13.

अजीर (a-jīra) *n.* indigestion, AMg. संजमओ छक्कया आथा अट्टिरीगेलण *OghaNI* (Bhā.) 67 (comm. अहारख अजरण); (दगवणियाए खयरणो इमं दोसा भवति) पणमाइ हरितमुच्छण संजय अया अजीरगेलण। इहिया वि आयसंजम उक्खोणाओ दुमुंछा य *NisBhā*. 636; नोलनिमिआ लहे अजीरगेलणमायाए *KappBhā*. 4255; जगारंतमजीरादी ण पुंसे ल्हविस्सि *NisBhā*. 1398; 1245.

अजीरग (a-jīra-ga < a-jīra-ka) *n.* [also अजीरय] indigestion, AMg. उक्खीं दीवं मंदस्स पव्वयस्स दाहिणं अइंइमारं समुण्जंति, तं जहा — कच्छकोहा इ वा अजीरया पंदुरोया असं इ वा ... न ते सुक्कसं ... अण्णया *Vij.* 5, 7, 5 (5, 258); सोलस रोयायका ... अरिसा अजीरए दिट्ठी-मुद्धं अकार *Nāya*. 1, 13, 28; Uvās. 4, 39 [Loh.]; *Viva*. 22; कुंछा इ वा अरिसा इ वा अजीरगा इ वा *Jambuddh.* 3, 128; दाहाइ वा अरिसाइ वा अजीरगाइ वा *Jambuddh.* 2, 13; JM. अजीरगाइए असमाहि उण्जइ *AvTTH* (I.) 605a, 3.

अजीरघातग (a-jīra-ghātaga < a-cira-ghātaka) *adj.* (the disease) which kills (a man) quickly, JM. ज-सास-काल-डाहं, अतिमार-मंगदरे य सुते य। तन्तो अजीरघातग, आमु विरेधा हि रोगविही *NisBhā*. 3647 (comm. अशुधातिवाइ व्याधिः)

अजीरण (a-jīraṇa < a-jīra) *n.* indigestion, AMg. मा हु गुण्ण भवणो लेगंमि अजीरणं इयरे (मिलणे) *PiṇḍNI*. 27; *PavSāro*. 885; JM. सीयलाए वा भूणीए अजीरणो दोसा भवति *NisCh.* 2, 154, 27.

अजीरमाण (a-jīramāṇa < a-jīryamāṇa) *adj.* (pr. part.) not digested (food), JM. ओमंपहारंता अजीरमाणंमि ते णिणमुविंति। हव्हिहि संमिअणं अहारहे ति ते मणिआ *AvTTH* (I.) *MāhBhā*. p. 130, 7; Apā. रयणि अतिरमाणं जेमणि तिणि वासियवमणि मंसइ तहि दिणि *SāhSāni*. 2, 6.

अजीव (a-jīva) *m.* a non-living thing, an inanimate object (contrasted with जीव, living thing, and includes all other elements like Dharma, Adharma, place and also time), AMg. नत्थि जीवा अजीवा वा णं सण्णं निवसुणं। अत्थि जीवा अजीवा वा एवं सण्णं निवसुणं *Sōy.* 2, 5, 13; नव सुवमावपथया पत्तता, तं जहा — जीवा अजीवा ... सोक्खं *Thāṇa*. 9, 6 (665); सूयगंडं णं ... जीवा मुइज्जंति अजीवा वूइज्जंति *SāmaVPr.* 137; 138; 148; जे अजीवा ते दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — रुद्धी य अरुद्धी य *Vij.* 2, 10, 11 (2, 139); अत्थि जीवा अत्थि अजीवा *Uvav.* 71; भूअज्जेणाधिगया जीवाजीवं च पुण्णपावं च *Pannav.* 1, 116 c. 120; जीवाणं वि सुवभाव अजीवाणं वि सुवभाव *Jambuddh.* 2, 71; ता वेदिम-गुरिया णं जीवा पो अजीवा *SāraP.* 20, 1; मिच्छते सव्वओ ममसं च जीवसु अजीवसु य *MoraVij.* 220; से किं तं नामसुंयं। जस्स णं जीवस्स वा अजीवस्स वा ... सुइए नामं कीरति *AnuOg.* 31; 478; जो जीवि वि न याणइ अजीवि वि न याणइ *Dhacv.* 4, 12; जीवा चेव अजीवा य एस लोए विधाहि *Uu.* 36, 2; JS. जिंहेहि जेहि दव्वं जीवमजीवं च हविहि विण्णइ *ParSā.* 2, 38; जीवस्स अजीवस्स य एवमण्णत्तमावणं *SāmaSā.* 113; जीवस्सा-जीवस्स य गत्थि विसेसो दु इ कोइ *SāmaSā.* 62; जीवसु अजीवसु य तं जिंहे तं च गरिहामि *Māhā.* 57(2); जीवमजीवं दव्वं *DhSāni.* 1; Apā. एवहि

णिमुणि अजीउ विभासमि *VasūḍhaCh.* 10, 39, 2.

अजीव (a-jīva) *adj.* [also अजीव्य] not living, inanimate, AMg. पोमालिथियाए पंचवत्त पंचरसे ... अजीवि सासए अवट्टिए जाव गहणरुणे *Thāṇa*. 5, 3 (441); जीवा भंने भासा, अजीवा भासा? गोयमा नो जीवा भासा अजीवा भासा *Vij.* 13, 7, 5 (13, 124); Apā. जइ वि अजीयउ क-मिणियावउ तो वि भाउ अण्णणु जि जायउ *MāhāP.* (P.) 94, 10, 6.

अजीवअपचखाणकियिआ (a-jīva-a-paccakkhāṇa-kriyā < a-jivāpratyākhyāṇa-kriyā) *f.* (in)activity due to non-contemplation of material things (like wine etc.), AMg. अपचखाण-कियिआ दुविहा पत्तता, तं जहा — जीवअपचखाणकियिआ चेव अजीवअपच-खाणकियिआ चेव *Thāṇa*. 2, 1, 13 (59)

अजीवआणवणिया (a-jīva-āṇavāṇiyā < a-jivājīrāṇiyā) *f.* activity involved in ordering an inanimate object or bringing an inanimate object, AMg. अपवणिया कियिआ दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवआणवणिया चेव अजीवआणवणिया चेव *Thāṇa*. 2, 50 (50) (comm. अजीवविषया अजीवत्त पत्ती अजीवानवन्तो वा p. 43a, 6)

अजीवकरण (a-jīva-karaṇa) *n.* preparation of lifeless things, JM. जं जे निज्जिवायं कीरइ जीवपञ्चओ तो तं वत्तइ रुव्वमाइ वाधि तदजीवकरणं ति *ViĀvBhā.* 3342; जीवमजीवं भावे अजीवकरणं तु तत्थ वत्ताइ *AvNI.* 1032 (comm. तु क्वयस्स विज्जणार्थेवत्ताइ अजीवमवकरणं परिगृह्णते *AvTTH* (I.) p. 461a, 6)

अजीवकाइय (a-jīva-kāiyya < a-jīva-kāyika) *adj.* pertaining to the non-living elements having extension [v. l. an अजीव-काय], AMg. सत्तविं संजमे पण्णते, तं जहा — पुट्टविकाइयसंजमे ... अजीव-काइयसंजमे *Thāṇa*. 3, 82; 3, 83 [Loh.]; सत्तविं आरंभे पत्तते, तं जहा — पुट्टविकाइयआरंभे ... अजीवकाइयआरंभे *Thāṇa*. 7, 82 (571) [so also with सारंभे, असारंभे, समारंभे, असमारंभे] cf. **अजीवकाय**.

अजीवकाय (a-jīva-kāya) *m.* a lifeless element which has spatial extension, i. e. the four Astikāyas other than the Jivā-tikāya, AMg. कत्तारि अत्थिकाया अजीवकाया पत्तता *Thāṇa*. 4, 90 (252); सत्तविं संजमे पत्तते, तं जहा — पुट्टविकाइयसंजमे ... अजीवकायसंजमे *Thāṇa*. 7, 82 (571); सत्तविं असंजमे पण्णते, तं जहा — पुट्टविकाइयअसंजमे ... अजीवकायअसंजमे *Thāṇa*. 7, 82 (571); सत्तविं अत्तं अत्तं पण्णते, तं जहा — पुट्टविकाइयअत्तं ... अजीवकायअत्तं ... कायअत्तं *SāmaV.* 17(1); तत्थ णं समणे नावपुत्ते कत्तारि अजीवकाय पण्णवेत्ति *Vij.* 7, 10, 3 (7, 213); 7, 10, 8 (7, 218); तं चेव जाव रुव्वियाय अजीवकाय पण्णइ *Vij.* 18, 129 [Loh.]; JS. विग-तिग-च्छुट्टेत्थिय अजीवकायसु संजमणं *Māhā.* 416(5)

अजीवकियिआ (a-jīva-kiriyyā < a-jīva-kriyā) *f.* activity (of binding the soul) on the part of lifeless things, AMg. अजीव-कियिआ दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — इरियावहिधा चेव संपारमा चेव *Thāṇa*. 2, 1, 4 (50) (comm. पुट्टलसमुदायस्य सत्त्वमेतया परिपमतं सा अजीवक्रिया p. 40, 7)

अजीवगद (a-jīva-gada < a-jīva-gata) *adj.* found in inanimate objects, JS. जीवगदमजीवगदं समासदो होदि दुविहमकिरणं *BhāAv.* 810.

अजीवगुणप्पमाण (a-jīva-guṇa-ppamāṇa < a-jīva-guṇa-pramāṇa) *n.* the standard of the attributes of the non-living things, AMg. से किं तं गुणप्पमाणे। दुविहे पण्णते, तं जहा — जीवगुणप्पमाणे य अजीवगुणप्पमाणे य *ApāOg.* 428; से किं तं अजीवगुणप्पमाणे, पंचविहे पण्णते, तं जहा — वण्णगुणप्पमाणे ... संठाणगुणप्पमाणे *ApāOg.* 429.

अजीवणाम (a-jīva-nāma < a-jīva-nāman) *n.* a name

अजीवणिस्मित

148

अजीवण

denoting an inanimate object, AMg. अहवा हुनामे दुविहे पणत्ते, तं जहा — जीवनामे व अजीवनामे य AnnOg. 213 [251 Lda.]; से किं तं अजीवनामे अणेगविहे पणत्ते, तं जहा — घडो पडो कडो रहो AnnOg. 215.

अजीवणिस्मित (a-jīva-nissita < a-jīva-nisṛita) *adj.* based on (i.e. produced by) an inanimate thing (i.e. the material instrument), AMg. सत्ते सग अजीवणिस्मिता पणत्ता, तं जहा — सज्जं रवइ सुइंगो ... महाभेरी य सत्तेमं Thāma. 7.42(553); AnnOg. 260(4)

अजीवणेमथिया (a-jīva-nesatthiyā < a-jīva-naisṛṭṭikī) *adj.* (f.) not done by throwing something lifeless (like an arrow etc.), AMg. नेसथिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवणेमथिया चेव अजीवणेसथिया चेव Thāma. 2.28(50) (comm. 'नेसथिया' निमज्जेनं निरुष्टं क्षेपणमित्यर्थः p. 42b.11)

अजीवत्त (a-jīva-tta < a-jīva-tva) *n.* lifelessness, AMg. सवज्जीवाणं पि य णं अखरस्स अणंतमो गो णिन्नुयाडिओ । जइ पुण सो वि आवरिजा तेण जीवो अजीवत्तं पवेज्जा Nali. 77.

अजीवदव्व (a-jīva-davva < a-jīva-dravya) *n.* the substance which is inanimate (i.e. lifeless), AMg. आगासविकणं णं जीवदव्वाणं य अजीवदव्वाणं य भायणमूय Vjy. 13.4.26 [13.581; कइ-विवा णं भंने दव्वा पणत्ता, दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवदव्वा य अजीवदव्वा य AnnOg. 399; अजीवदव्वा णं भंने कतिविहा पणत्ता, दुविहा पणत्ता, तं जहा — अरुविअजीवदव्वा य रुविअजीवदव्वा य AnnOg. 400; अवि-सेमिणं दव्वे, वित्सेमिणं जीवदव्वे य अजीवदव्वे य AnnOg. 216(2); J.S. अमणुणे य मणुणे सजीवदव्वे अजीवदव्वे य 1 णं बरेइ रायदोमे पंविदिय-संवरो रुविओ Pāṇa. 28.

अजीवदव्वदेस (a-jīva-davva-deśa < a-jīva-dravya-deśa) *m.* a part of the lifeless substance, AMg. (अलोकागमे) एगे अजीवदव्वदेसो अगुस्यल्लुगं अणंतेहिं अगुस्यल्लुगुणेहिं संजुते सव्वागमे अणंतमोयणे Vjy. 11.10.23 [11.208]; Pannav. 15.57(1005)

अजीवदिट्ठिया (a-jīva-diṭṭhiyā < a-jīva-dṛṣṭi-jā or a-jīva-dṛṣṭi-kā) *adj.* (f.) 1 activity of looking at inanimate objects, AMg. दो किरियाओ पणत्ताओ, तं जहा — दिट्ठिया चेव पुट्ठिया चेव । दिट्ठिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवदिट्ठिया चेव अजीवदिट्ठिया चेव Thāma. 2.20-21(50); 2 activity prompted by looking at something, Thāma. 2.20-21(50) (comm. दर्शनार्थं वा गतिक्रिया, दर्शनाद् वा वृत्तमोदति)

अजीवदेस (a-jīva-deśa < a-jīva-deśa) *m.* a part of an inanimate object, AMg. (लोकागमे) गोयमा अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपदेसा वि Vjy. 2.10.11 [2.139]; (अहे लोकागमे) एगमि आगासपदेसे ... नो अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवदेसा वि Vjy. 11.10.17 [11.104]

अजीवपप्स (a-jīva-paesa < a-jīva-pradeśa) *m.* [v. 1. अजीवपप्स] space point of an inanimate object, AMg. अहेलोका-वित्तलोकागमे णं भंने एगमि आगासपदेसे किं अजीवा अजीवदेसा अजीव-पप्सा गोयमा ... अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपप्सो वि Vjy. 11.10.17 [11.104]; लोकागमे णं भंने किं ... अजीवा अजीवदेसा अजीवपप्सा गोयमा ... अजीवपप्सा वि (v. 1. अजीवपप्स) Vjy. 2.10.11 [2.139]

अजीवपज्जव (a-jīva-pajjava < a-jīva-paryava or paryāya) *m.* mode of a lifeless thing = varieties or types of different grades, AMg. एवं एणं अभिलविणं जहा अजीवपज्जवा जाव से तेणट्ठेण गोयमा एवं वुज्जति, ते णं णो संवेज्जा नो असंवेज्जा, अणंता Vjy. 25.2.2; अजीवपज्जवा णं भंने कतिविहा पणत्ता । गोयमा दुविहा पणत्ता, तं जहा — रुविअजीवपज्जवा य अरुविअजीवपज्जवा य Pannav. 5.123(500)

(comm. तत्र पर्याया गुणा विशेषा धर्मा इत्यनर्थान्तरम् p. 179b.5)

अजीवपणवणा (a-jīva-paṇṇavanā < a-jīva-prajñāpanā) *f.* exposition of the lifeless things, AMg. से किं तं अजीवपणवणा दुविहा पणत्ता, तं जहा — रुविअजीवपणवणा य अरुवअजीवपणवणा य Pannav. 1.3 (comm. यथावस्थितस्वरूपनिरूपणलक्षणेन ज्ञाप्यन्ते ... अन-येति प्रज्ञापना p. 1a.6)

अजीवपरिणाम (a-jīva-pariṇāma) *m.* transformation of a lifeless thing (i.e. the various forms or shapes assumed by it), AMg. दसविधे अजीवपरिणामे पवत्ते, तं जहा — धवपरिणामे ... महपरिणामे Thāma. 10.19(713); दुविहे परिणामे पवत्ते, तं जहा — जीवपरिणामे य अजीवपरिणामे य Vjy. 14.4.10 [14.52]; Pannav. 13.31(957)

अजीवपाओसिया (a-jīva-pāosiyā < a-jīva-prādveṣikī) *adj.* (f.) [also अजीवपाओसिया] a tivity due to hatred towards an inanimate object, AMg. पाओसिया किरिया दुविहा पवत्ता, तं जहा — जीवपाओसिया चेव अजीवपाओसिया चेव Thāma. 2.9(50) (comm. अजीव पापाणादौ स्वलितस्य प्रद्वेषदजीवद्वेषिकी p. 41b.3); (पाओसिया किरिया) दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवपाओसिया य अजीवपाओसिया य Vjy. 3.3.5 [3.137]

अजीवपाडुच्चिया (a-jīva-pāducciyā < a-jīva-prāṭityikī) *f.* (activity) caused by the presence of an external thing, AMg. पाडुच्चिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवपाडुच्चिया चेव अजीवपाडु-च्चिया चेव Thāma. 2.1(50) (comm. अरिं प्रतोच्य यां गगंदोदभवत्तजो वा वत्थः सा अजीवपाटोत्थिकी p. 42b.7)

अजीवपारिगहिया (a-jīva-pārigahiyā < a-jīva-pārigāhikī) *f.* (activity) involved in having possessions, AMg. पारिगहिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवपारिगहिया चेव अजीव-पारिगहिया चेव Thāma. 2.16.50) (comm. जीवाजीवपरिग्रहप्राप्तकत्वात् p. 42a.1 cf. तत्त्वार्थवार्तिक 6.5 परिग्रहाविताज्जायं परिग्रहिकी)

अजीवपुट्ठिया (a-jīva-puṭṭhiyā < a-jīva-sprṣṭikā) *f.* activity involving touching of inanimate objects, AMg. पुट्ठिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवपुट्ठिया चेव अजीवपुट्ठिया चेव Thāma. 2.22(50) (comm. अथा मृष्टिः स्पर्शनं ततो जाता स्पृष्टिता तथैव स्पृष्टि-काऽपीति p. 42b.1)

अजीवभावबंध (a-jīva-bhāva-bandha) *m.* bondage of the mental nature caused by non-living things, J.S. जो सो अजीवभाव-बंधो नाम सो तिथिहो — विवागपचरओ अजीवभावबंधो चेव अविवागपचरओ अजीवभावबंधो चेव तदुमवचरओ अजीवभावबंधो चेव SūttAr. 5.6.20.

अजीवमिस्सिया (a-jīva-missiya < a-jīva-misṛita) *adj.* [f. -या] [also अजीवमिस्सिय] (statement which contains non-living objects (along with living ones) (and which belongs to the type called *avercetthasā*, a combination of true and false facts), AMg. दसविधे सच्चामोसे पणत्ते, तं जहा — उप्पणमिस्सिए ... जीवमोस्सिए अजीवमोस्सिए अद्वदमीस्सिए Thāma. 10.91(741) (comm. अजीवानाश्रित्य मिश्रमजीवमिश्रं ददा यस्मिन्नेव प्रभूतकुमिदशावजी मराशिव ति p. 490); सच्चामोसा णं भंने मासा अउज्जत्तिया कतिविहा पणत्ता, गोयमा दसविहा पणत्ता, तं जहा — उप्पणमिस्सिया ... जीवमिस्सिया अजीवमिस्सिया ... अद्वदमिस्सिया Pannav. 11.36(845) (comm. प्रभूतेषु मृतेषु सोकेषु जीवतसु एवैव राशीकुपे शङ्कादिषु एवं वदति 'अहो महानर्थं मनो जीवरा-शिरिति तदा सा अजीवमिश्रिता, अस्या अपि सत्यामृतत्वं मृतेषु सत्यत्वात् जीवतसु मृत्वात्वात् p. 259a.2)

अजीवया (a-jīva-yā < a-jīva-tā) *f.* the state of being lifeless, JM. जइ पुण सो वि वरिज्जेज्जे तेण जीवो अजीवयं गच्छे Kapp-

अजीवरासि

Bhā. 74.

अजीवरासि (a-jīva-rāsi < a-jīva-rāsi) *f.* a group of lifeless things, AMg. दो रासी पन्नत्ता, तं जहा — जीवरासी चैव अजीवरासी चैव Thāṇa. 2.392(106); Samav. 2(1); 149.

अजीवविभक्ति (a-jīva-vibhakti < a-jīva-vibhakti) *f.* enumeration of the types of inanimate objects, AMg. पसा अजीवविभक्ती समासेण विद्याहिंया Utt. 36.47.

अजीववेयारणिया (a-jīva-veyāraṇiyā < a-jīva-vaiddāraṇikā) *f.* activity involving tearing of inanimate objects, AMg. वेयारणिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीववेयारणिया चैव अजीववेयारणिया चैव Thāṇa. 2.31(50)

अजीववण्णा (a-jīva-saṃjñā < a-jīva-saṃjñā) *f.* designation as 'lifeless', AMg. दसविहे मिच्छते पणत्ते, तं जहा — जीवसु अजीववण्णा Thāṇa. 734(10)

अजीवसंभव (a-jīva-sambhava) *adj.* produced by an inanimate thing, JŚ. सङ्गहादि जीवसदे वीणादि अजीवसंभवे सदे Mūā. 18(1)

अजीवसामंतोवणिवाइया (a-jīva-sāmantovanivāiyā < a-jīva-sāmantopanipātikā) *f.* activity due to the presence of inanimate objects, AMg. सामंतोवणिवाइया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवसामंतोवणिवाइया चैव अजीवसामंतोवणिवाइया चैव Thāṇa. 2.25(50) (comm. वस्यापि पण्डो रूपवानस्ति तं च जनो यथा यथा प्रलोकयति प्रशंसयति च तथा तथा तत्त्वस्मादि हृष्यतीति जीवसामंतोपनिपातिकी, तथा रथादी तथैव हृष्यतोऽजीवसामंतोपनिपातिकी p. 42b. 9-10)

अजीवसाहस्रिया (a-jīva-sūhatthiyā < a-jīva-svāhastikī) *adj.* (f.) (activity) produced by one's own hand with the help of a lifeless thing, AMg. साहस्रिया किरिया दुविहा पणत्ता, जीवसाहस्रिया चैव अजीवसाहस्रिया चैव Thāṇa. 2.27(50) (comm. स्वहस्त-गृहीतेनैवाजीवेन सङ्गादिना जीवं मारयति सा अजीवसाहस्रिकी p. 42)

अजीवाभिगम (a-jīvābhigama) *m.* understanding or knowledge of lifeless things (by supernatural knowledge), AMg. तिहिं दिमाहिं जीवापं अजीवाभिगमे पणत्ते, तं जहा — उड्डाण अडाण तिरियाय (दिसाण) Thāṇa. 3.323(171); 6.399(499)

अजीवारंभिया (a-jīvāraṃbhiyā < a-jīvāraṃbhikī) *f.* activity involving the destroying of inanimate objects, AMg. आरंभिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवारंभिया चैव अजीवारंभिया चैव Thāṇa. 2.15 (comm. जीवकडेवराणि पिडादिमयजीवाकुत्तीश्च वखादीन् वा आरंभमाणस्य सा अजीवारंभिकी p. 41b. 13-14)

अजीवाहार (a-jīvāhāra) *adj.* whose food is inanimate things, AMg. पायमजीवाहारा न संति, सब्बे जिया जियाहारा ĀrāhPaḍ. (V.) 506.

अजीवोदयनिष्पन्न (a-jīvodaya-nipphanna < a-jīvodaya-niṣpanna) *adj.* (the name) produced by the rise of Karmas in the non-soul (of the Karmas), AMg. ते किं तं अजीवोदयनिष्पन्ने चोदसविहे पणत्ते, तं जहा — ओराखिं वा सरीरं ... फासे Appḍg. 238 (comm. ननु नास्ति प्रकान्ते तदभिधेयानामर्थानां ... प्ररूपमनुक्तमिति । नेतदेवं नामनामवतोरभेदोपचारात् p. 126a.1)

अजु (aju < adya) *adv.* today, Apa. अजु वि देवि केत्ति पयारसि SaṅKuCu. 615.3. cf. अजु.

अजुअ (ajua) *m.* 1 Deśi. [DeNāMā. 1.17] the सप्तच्छद tree, Alstonia scholaris, (comm. अयमयुक्षदम्भव इति न वाच्यम् । संस्कृते अयुक्षणे इति वृहम् । यदि च परिकेदशेन प्रयोगस्तदा सहृदयाः प्रमाणम्,

अजुअकुसुमे व्व कमले अगिला)

अजुअलवण्ण (a-juala-vanna < a-yugala-parṇa) *m.* Deśi. [also अजुअलवन्न] [DeNāMā. 1.48; PāḷaNa. 895], a सप्तच्छद tree, Alstonia scholaris, (comm. अजुअलवण्णो सप्तच्छद इति त्वयु-गलपणेशब्दभवः DeNāMā. 1.48)

अजुअलवण्णा (a-juala-vannā < a-yugala-parṇā) *f.* [DeNāMā. 1.48] a tamarind tree having odd number of leaves (comm. अजुअलवण्णा आम्लिकावृक्षः)

अजुअलिय (a-jualiya < a-yugalita) *adj.* [also अजुअलिय] not two in a line. JM. अजुअलिया अतुरंता विगहारहिआ वयंति पढं तु । िमिस्तु डगलगहणं आवणं वचमासत्त PañcaVa. 308; KappBhā. 441.

अजुअगत्तण (a-juggattana < a-yogyatvaṇa) *n.* unfitness, unsuitability, uselessness, JM. पायमजुअगत्तणं गुरुवम्मसेण य जीवापं (पायमसंकिंलट्ठा धम्मन्थी वित्थ दीसंति) DvāKu. 13.1-2.

अजुअगिय (a-juṅgiya < a-jugupsita) *adj.* not despised (on account of the caste or body), JM. सरीरेण जातीय वा अजुअगित NisCu. 3.457.12.

अजुअजित्ता (a-jujjhittā < a-yuddhā) *ger.* without resorting to fighting, AMg. तओ पुरिसाया पणत्ता, तं जहा — अजुअजित्ता णामेगे सुमणे भवति, अजुअजित्ता णामेगे दुम्मणे भवति, अजुअजित्ता णामेगे णोसुमणे णोदुम्मणे भवति Thāṇa. 3.270(168)

अजुअणसूर (a-junna-sūra < a-jirna-sūrya) *m.* [cf. jūṇa] newly risen sun, JM. पाणियतट्ठमि विप्रा अजुअणसूरस दत्तम् Kuma-Ca (H.) 1.65.

अजुअ (a-jutta < a-yukta) *adj.* (ppp.) 1 not yoked, not having, lacking, AMg. यत्तारि जाणा पणत्ता, तं जहा — अजुअ णाममेगे जुत्ते, जुत्ते णाममेगे अजुअ, अजुअ णाममेगे जुत्ते, अजुअ णाममेगे अजुअ Thāṇa. 4.371-387(319); JM. मणो अ वाया काओ अ तिविहां जोगसंगो । ते अजुअत्तस दोसाय जत्तस व गुणावहा KappBhā. 4449; JŚ. पंचक्रवा वि य तिविहा जल्ललआयासगामिणो तिरिया । पसेवं ते दविहा मणेण जुत्ता अजुअ य KappiApp. 129; 2 improper, unsuitable, M. किं तु अजुअं कीरइ तं विय अम्हेहिं मूहियणहिं Lāḥ. 312; ता जुत्तमजुअं किपि अं मए लंघियासि पणण्ण । तं भरितेज्जलु Lāḥ. 713; JM. केई बुद्धिदिट्ठे नत्तिहत्ते भासवो जुत्तं तत्तय । किं सदो मति उमयं भावसुतं सुव्वधाजुत्तं ViāVāBhā. 131. 19; अं किचि इह अजुअं वडुस्सुआ तं वितोहेत्तु PavSāro. 1598; महासावय, ... जइ सेविजइ धम्मो, सो विय पढं किमजुअो । राइणा भणियं. 'भववं, नो अजुअो' SamvāKa. 82.5; नो इत्थ किमजुअं Dhāt. 1.57; अजुअजुत्तं जमिहं विरिआजणिओ ग मणिओ आरंभो SavaSā. 28; तो भणइ तरंगवई नियययियावेवणमजुअं TarVaKa (Bha.) 17; एगंतुंत्थेयम्मि य मुहदुक्ख-वियपणमजुअं SamvāTa. 1.11; अण्णोण्णाणुगवाणं 'इमं व' 'तं व' ति विभवणमजुअं SamvāTa. 1.47; Ś. (साण्डिल्य) मा कुप्प । अजुअं फवाज-आणं कुप्पिदं BhagAjjn. 23.1; Apa. किउ अजुअु हययुद्धि अलसिय BhaViKa. 58.1; अजुअु वि अं करइ BhaViKa. 208.12; पडुवंगणि किं जंघहि अजुअु BhaViKa. 224.12; 184.5; 206.10; 209.2; 221.11; 247.3; 325.6; कि पि अजुअु दुहुत्त पवोहमि JaaCa. 3.19.8; तिणमितु वि करइ ण किमि अजुअु PaṇCaCa.(P.) 1.8.6; अहवा वुहो वि मण्णं णिहत्तु णयरहिउ असंतु वि पडु अजुअु VaddhaCa. 5.3.11; कियउ अइ वि तुम्हेहिं अजुअुत्त । एक्खार मई खमित गिरुत्तु SudCa.(N.) 8.14.5; तं सुणिवि परि-दण कोवणण चितउ किउ सयल अजुअु SugDasKa. 1.6.8; 3 n. unconnected, (one of the 33 faults of the recitation of the Sūtras), JM. (तत्र च सङ्गुचाराणीयं तच्च विभूतं ?) निस्सारमविययूणं

अनुत्तकारि

150

अजोगया

पुणरुत्तं वाह्यमनुत्तं *Āvṛti* (H.) 374b.10.

अनुत्तकारि (a-jutta-kāri < a-yukta-kārin) *adj.* doing an improper thing, JM. किमनुत्तकारिणो मज्झ मुद्धे । कुसलेण पुच्छिष्वावि *SappāsaCh.* 6.39.

अनुत्तनेवस्व (a-jutta-nevattha < a-yukta-nepathya) *n.* unsuitable clothing, JM. (इमे युगा) स्या वि अनुत्तरिसस्स चागो, अनुत्तनेवस्वअच्छिणं च *DvāKa.* 1. 3.

अनुत्तपरिणत (a-jutta-parinata < a-yukta-parinata) *n.* (pp.) not properly equipped, AMg. चत्तारि जाणा पणत्ता ... अनुत्त नामेणे अनुत्तपरिणत *Tibhāṣa.* 4. 372; 4. 376(319)

अनुत्तय (a-jutta-yara < a-yukta-tara) *adj.* extremely improper, JM. कम्मवि य उद्विज्जइ तो होइ विससओ अनुत्तय *Mu Soraṭṭa.* 626.

अनुत्तरूप (a-jutta-rūpa < a-yukta-rūpa) *adj.* not having a proper equipment, AMg. चत्तारि जाणा पणत्ता, तं जहा — जुत्ते पाममेणे अनुत्तरूपे ... अनुत्ते पाममेणे अनुत्तरूपे *Tibhāṣa.* 4. 372; 4. 377(319)

अनुत्तसोभ (a-jutta-sobha < a-yukta-sōbha) *adj.* not having a proper decoration, AMg. चत्तारि जाणा पणत्ता — जुत्ते पाममेणे अनुत्तसोभे ... अनुत्ते पाममेणे अनुत्तसोभे *Tibhāṣa.* 4. 374; 4. 376; 4. 383(319)

अनुत्ताजुत्तसंग (a-juttājutta-saṅga < a-yuktāyukta-saṅga) *n.* improper attachment to improper (persons), Apa. ठिउ खजे य जीवइ सुद्धमगु पर करइ अनुत्ताजुत्तसंगु *PāṇāCa/P.* 2. 1.5.

अनुत्तीय (a-juttiya < a-yuktika) *adj.* improper, JM. अहमं : मा मा पं समुत्तवसु ! विबुहवणनिदगिज्जे अविधारियसुंदरं अनुत्तीय *SuṭṭaCh.* 12.54.

अजुद (a-juda < a-yuta) *adj.* not separated, JS. तम्हा दवमुत्तमं अजुदा सिद्धि ति सिद्धिः *Pañcāthi.* 50.

अजुदसिद्ध (a-juda-siddha < a-yuta-siddha) *adj.* not having an independent existence, JS. समवती समवाओ अयुक्कभूदो य अजुदसिद्धो च *Pañcāthi.* 50.

अजुय (ajuya < ayuta) *adj.* a large number, AMg. ते किं तं पुष्पाणुपुष्की ? समप आवलिदा ... तुट्टिए ... अत्यन्तदरमे अजुय णजुय *AmṛCh.* 20(2); JM. दोवि सयस्सहा र्हाणं, पंच अजुयणि द्वाणं सत्त कोटीओ पयाहणणं *Utt.(Sakkebbodhā)* 139a.10. cf. अउय.

अजूरणा (a-jūrana-yā = a-khedana-tā) *f.* not excessive grief, AMg. कहणं भंवि ! जीवाणं सतावेयणिजा कम्मा कज्जंति ? गोधना ! पाणाणुत्पाण ... अजूरणाया *Viv.* 7. 6.24 (7. 114); (8. 422); (12. 51)

अजुरावणया (a-jūrāvanayā = a-khedāpanatā) *f.* not causing excessive grief, AMg. मंडिअपुत्ता ! जाव च ण से जीवे स्या समितं नो एयति ... ताव च ण से जीवे नो आरमइ ... बहूणं पाणाणं मूयाणं जीवाणं ... अजुरावणया ... अवरिवावमाए बडइ *Viv.* 3. 3. 14(2) (3. 148) (comm. जुरावणया शोकातिरेकाच्छरोरज्जितापापणा p. 143a.7)

अजुरिअ (a-jūria = a-kinna) *adj.* (pp.) not grieved, JM. पिउ-अजुरावणयं अविज्जमाणदयं अजुरिअमकुलं ... पत्तं मनुजइ तुह सेतं *KumārCh.* (H.) 6.90.

अजेअ (a-jea < a-jeya) *adj.* unequipped, who cannot be detected, JM. जियसत्तु रया तस्स अट्टो महो सुव्वरज्जेसु अजेओ *Āvṛti* (H.). 665a.4; सो खणमउट्ठावेण अजेओ दोसहराया । मयं च पज्जोयस्स बलं *Erz.* 39.36; Apa. अनुदिणु एउ अवरिउ अजेयहो तुव गिण्हमह सविसइ एयहो *VaḍḍhaCa.* 7.12.6; कइवयवासरेहिं विणु खेए गियवुद्धिए वइरियणअजेए *VaḍḍhaCa.* 2. 2.3; 10.39.21.

अजोइ (a-joi < a-yogin) *adj.* one having inactivity (of mind, body, and speech, the 14th गुणस्थान), Apa. पुण्ण अजोइ संजणियाणंउ *VaḍḍhaCa.* 10.36.10; अरुह अजोइ विणट्ठ-विद्यप्पव मुद्ध पुवुद्ध सिद्ध परमप्पय *VaḍḍhaCa.* 10.36.2; 10.37.9.

अजोइजिण (a-joi-jina < a-yogi-jina) *m.* [also अजोगि-जिण] the prophet who is without any activity, JS. जेसि ण संति जोगा सुहाइहा पुण्णपावसंजणया । ते होति अजोइजिणा अणोवमाणंनवलक-लिया *Dhavaṭṭa.* 1.280.7; ते होति अजोगिजिणा अणोवमाणंतवलकलिया *GomSā.* (K.) 243; चउमंगाअजोगिजिणे ठाणं पडि वेयणीयस्स *GomSā.* (K.) 631; णयिस्ति अजोगिजिणे उदीरणा उयपयडीणं *GomSā.* (K.) 290; जं ज्ञायदि अजोगिजिणे भिक्षिणियं तं चउत्थं च *KaṭṭiApn.* 457.

अजोइयवत्ता (a-joiya-vattā = a-dṛṣṭa-vaktrā) *adj.* (f.) whose face was not seen, Apa. ताए मयं पवेविग्गसत्त पयविण्डियए अजोइयवत्ताए *DhamPar.* 7.23.7.

अजोग (a-joe < a-yogena) *adv.* (Jaenō i 'soglench') at once, Apa. लिहणु नेमि पं अजु अजोग *BhaviKa.* 87.6.

अजोग (a-joga < a-yoga) *m.* absence of the activities (of mind, speech, body), AMg. पंच संवरदारा पणत्ता, तं जहा — सम्मत्तं विरुं अपमाया अकसाथा अजोगा *Samm.* 5.5; JM. पदमं जोग जोगसु वा मयं विनियमेव ... मुक्कमजोगिमे य चउत्थं *JhāṇSa.* 81; एए थिय पुव्वणं पुव्वधरा मुप्पसत्थसंपयणा । दोणइ सजोगाजोगा मुक्कण पराण केवल्लिणो *JhāṇSa.* 64.

अजोग (a-joga < a-yogya) *adj.* (pat. part.) unfit, improper, JM. कानं खडु असदो लियिहो पच्चय तहिं पणत्तं अणला अयच्छे ति व, होति अजोगो य पण्डा *Nirāḍha.* 3504; मडिळा गधमअजोगा जत्थियकोल्लमडीयओ पुमिओ । मुक्कणं सरीरद्वियाण सुव्वाण परिमाणं *Parv-Sāro.* 57; गहणं पव्वज्जाए जओ अजोगाण गियमतोएणत्थो *PaṇḍaPm.* 10.40; JS. पामाडीणं छण्डं अजोगपरिवत्तणं तिरयणम । पचसत्ताणं जेयं अगमयं चागमे काले *Māh.* 27(1)

अजोगकेवलि (a-joga-kevali < a-yoga-kevalin) *m.* a Kevalin (omniscient) in the 14th गुणस्थान, who is free from all activities (of mind, speech and body), JS. सीण-कसाय-वीर्याग-छदुमत्था (जीवा) सजोगकेवली अजोगकेवली *JhāṇSa.* 1.1.22; रेविता तं मि पुजो अजोगिकवत्थिणिओ होइ *Sāṅgā* v. 534.

अजोगत्त (a-jogatta < a-yogatva) *n.* absence of activities (of mind, speech and body), inactivity (Jaenō), AMg. से णं एणं (पउत्तेणं) उवाएणं ... अजोगत्तं पाउणइ *Uvav.* 154; जोगपचव्याणेष अजोगत्तं जयइ । अजोगी णं जीवे नयं कम्मं न वधइ, पुव्ववद्धं निज्जरेइ *Utt.* 29.38.

अजोगत्ता (a-joga-tta < a-yogya-tva) *n.* unfitness, unsuitability, JM. न हि जोग गियमणं जायइ पडिमादि, णय अजोगत्तं । तल्लसणविग्गहाओ *Uvav.* 343.

अजोगन्त (a-joganta < a-yogyanta) *m.* the end of the 14th गुणस्थान (i.e. अजोगिकवल्दि), JM. अणयस्सवेषणीयं उच्चं नामस्स चरिमउदयओ । मणुयाउ अजोगन्ता सेमा उ दुव्वमिसमवता *PaṇḍaSa.* (C.) 142 (comm. अन्यत्तरंवेरनीय ... मनुजापुष्कं, एहा (कमेयकृतयः) द्वादश-योन्यन्तसमयं वावस्तु भवन्ति)

अजोगन्त (a-joganta < a-yogānta) *adj.* ending with the stage (of गुणस्थान) called अजोगकेवलि, JS. इमि दुग सोलस तीसं वारस उइए अजोगन्ता *GomSā.* (K.) 264.

अजोगया (a-jogayā < a-yogatā) *f.* absence of activities (of mind, speech and body), AMg. पंच संवरदारा पणत्ता, तं जहा —

अजोगरूप

151

अजोगसंगय

सम्मतं विरति अपमदो अकस्यया अजोगया Samav. 5.5; से णं एवेणं उवाणं ... जोगणिरोहं करेति, करेत्ता अजोगयं पाउणति Pannav. 36.92 (2175)

अजोगरूप (a-joga-rūpa < a-yogya-rūpa) *adj.* improper or unworthy (act), AMg. अजोगरूपं इह संजयाणं पावं तु पाणाण पसज्ज काउं Sny. 2.6.30 (comm. अयोत्यरूपं अवयमानकम्)

अजोगव (ajogava < ayogava) *n.* the progeny of a दूर man and a वैश्य woman, one of the nine intermediate castes (वर्णान्तरा), AMg. अंबदुमनिसाया य अजोगवं मगहा य म्या य (नव वर्णतरा) ĀyārPi.(Śt.) p. 8b.5; पडिलोम सुहाई अजोगवं ĀyārPi.(Śt.) p. 8b.8.

अजोगवाहि (a-joga-vāhi < a-yoga-vāhin) *adj.* one practising inactivity (of mind, speech and body), JM. जे भिवलू अजोगवाहि णिकारणे विगति भुंजति ... तव्ह वि मासलहुं Nisbha. 2.242.14; अजोगवाही ते पणपरिहाणीय अवंति Nisbha. 2.242.7; 2.241.13; 2.233.26.

अजोगि (a-jogi < a-yogin) *m.* free from activities (of mind, speech, and body), one in the 14th गुणस्थान, AMg. चउव्विहा सव्वजीया पञ्चत्ता, तं जहा — मणजोगी वजजोगी कायजोगी अजोगी Thāpa. 4.609(265); दुविहा सव्वजीया पणत्ता, तं जहा — सईदियं चैव अणदिया चैव ... सजोगी चैव अजोगी चैव Thāpa. 2.410(112); चोइस जीवट्टाणा पणत्ता, तं जहा — सजोगी केवल्लो, अजोगी केवल्लो Samav. 14.5; गणा-वरणिज्जे किं मणजोगी वंधर, वजजोगी, कायजोगी, अजोगी वंधर ? गोदमा ! हेट्टिआ निणि भयणाण, अजोगी न वंधर Vy. 6.3.24 (6.47); 8.2.133 (8.176); 9.31.17 (9.36); 18.1.55 (18.16); 25.6.117 (25.363); 26.1.31 (26.14); 30.1.29 (30.6); जे पणणाणी ते दिवसा केवल्लजाणी, एवं अणणाणी वि दुअणणाणी तिअणणाणी । मणजोगी वि वइकायजोगी वि अजोगी Jivabha. 1.133; 9.21; एतेसि णं भंते ! जीवाणं सजोगीणं ... अजोगीणं य क्तरे क्तरेहिंते अण्णा वा वडुवा वा Pannav. 3.96(252); 18.58 (1325); अजोगी णं जीवे तवं कम्मं न वंधर पुव्ववद्धं निजरेद Utt. 19.37; JM. एसा पयडित्तिगुणा, वेवणियाऽऽहारजुगट्ठी धीणतिमं । मणुयाउ पमसंता, अजोगि अणुगीरगो भगवं KamTha.(D.) 24; पणसीइ सजोगि अजोगि दुवतिमं (छोओ भवइ) KamVi.(D.) 31; कम्मुरलदुगंतताममणवयण सजोगि न अजोगी Sattā.(D.) 47; 54; 63; अपुव्वअसु सुका नत्थि अजोगिमं तिज्ज (इससाओ) PannSam.(C.) 30; 26; 32; 58; 79; 87; ĀyPi.(H.) 650a.11; जे भिवलू अजोगी तु णिकारणधारणा (विगति भुंजति) Nisbha. 010; सुहसापज्जविमुद्धो कम्ममलवेवसया णिणाओ चि । दुविहा य सो सजोगी तहा अजोगी विणिहिट्ठो PavSaro. 728; 1310; JS. जोगणुसंगे अतिव मणजोगी वचिजोगी कायजोगी वेदि । अजोगी चेदि Sattā. 1.1.48; मणुसाउं च वेदेदि अजोगी होहिदूणं तं कालं । तित्थवर-णामसहिदाओ ताओ वेदेदि तित्थवरो BhaĀrā. 2122; 2123; जं केवली अजोगी जायदि एतां समुच्छिणं MaJa. 405(5); 1198(2); GomSā. (J.) 10.

अजोगिअंत (a-jogi-anta < a-yogy-anta) *m.* one who is at the end of the गुणस्थान called अजोगिकेवल्लिण, JS. चउउकहि चउअउं चउउक य हीति सजटाणाणि । अउउववसथे अजोगिअंते तदो भंग GomSā.(K.) 363; अजोगिअंतेनु एव्वेको (भंगो) GomSā.(K.) 649.

अजोगिकाल (a-jogi-kāla < a-yogi-kāla) *m.* life period of an अजोगिकेवल्लि, JM. चरिमेवमुचाणं अजोगिकालं उदीरणाविहे । देसुणपुव्वकोटी PannSam.(C.) 5.99.

अजोगिकेवलि (a-jogi-kevali < a-yogi-kevalin) *m.* Kevalin in the 14th गुणस्थान, who is free from all activities (of mind,

speech and body), AMg. अजोगिकेवल्लिणकसायवीयरगसंजमे दुविह पत्तरे Thāpa. 2.122(62); 2.120(62); से किं तं अजोगिकेवल्लिणक-सायवीयरगसंजगारिया ? Pannav. 1.110(119); 1.108(117); 1.121 (130); 1.123(132); JS. मणुसा चोइससु गुणट्टाणेषु अतिव मिच्छाड्डी ... अजोगिकेवली अजोगिकेवलि ति Sattā. 1.1.27; यदुण्हं खवा अजोगिके-वलीणमंतरे वेवविरे कालादो होदि ? Sattā. 1.6.74; 1.6.125; 1.7.93.

अजोगिचरिम (a-jogi-carima < a-yogi-carama) *n.* end of the 14th गुणस्थान called अजोगिकेवल्लि, JS. अमृतिव मणुवाउ उच्चं च अजोगिचरिमहि (बो-च्छणा) GomSā.(K.) 272.

अजोगिजोग (a-jogi-joga < a-yogi-yoga) *m.* activity unbecoming a योगिन् (sag-), JM. गुरुणा अजोगिजोगी अचंचेविवाग-दारुणे णओ YogSā. 37.

अजोगिठाण (a-jogi-thāna < a-yogi-sthāna) *n.* the place or state of one who is without any activity (i.e. the 14th गुण-स्थान), JM. अजोगिठाणं हवइ एकं PannSam.(C.) 18 (comm. p.8b.14); JS. अजोगिठाणं अल्लसं तु GomSā.(J.) 532; अजोगिठाणं हवे दुणं GomSā.(K.) 494.

अजोगित (a-jogi-tta < a-yogi-tva) *n.* the state of being free from activities (of mind, speech and body), AMg. पंच संवदारा पणत्ता, तं जहा — संमत्ते, विरते, अपमदो, अपसाइसं, अजोगितं Thāpa. 5.110(418); JM. उम्मास अजोगितं न वेवि पटिज्जा; सयवं PannSam.(C.) 2.97.

अजोगिभवत्थकेवल्लणाण (a-jogi-bhavattha-kevala-ñāṇa < a-yogi-bhavastha-kevala-jñāṇa) *n.* omniscience as found in the worldly life at the stage of having no activity, AMg. भवत्थकेवल्लणाणं दुविह पणत्ते, तं जहा — अजोगिभवत्थकेवल्लणाणं चैव अजोगि-भवत्थकेवल्लणाणे च Thāpa. 2.89(60); 2.91.60; NandI. 35; 37.

अजोगिभवत्थकेवलि (a-jogi-bhavattha-kevali < a-yogi-bhavastha-kevalin) *m.* the omniscient who lives in the world and has attained the state, free from activities, AMg. अंधगस्स णं भंते ! अजोगिभवत्थकेवल्लिस्स अति परिसहा पणत्ता ? Vy. 8.8.24 (8.32s); गवत्थकेवल्लिअणाहारं दुविह पणत्ते, तं जहा — सजोगि-भवत्थकेवल्लिअणाहारं य अजोगिभवत्थकेवल्लिअणाहारं Pannav. 18.101 (1371); 18.103(1373)

अजोग (a-jogga < a-yogya) *adj.* (pat. part.) [also अजोग्य] unfit, improper, JM. आहारादुवमो, जोगो जो जमि होइ कालमि । सो अणहा ण व णिसि, अकालजोगो य हीगो य Nisbha. 2121; अजोगो अणसुकुलो Nisbha. 2.430.24; असंवरं अजोग्या वा जोगवाही व ते भवे । एसगादि परिसेओ जाया तप्सा विराहणा Nisbha. 3451; एतो चिय पडिसेहो दइ अजोगाण वणिजो समण PannāPra. 5.20; अरे अजोगो एलो KavMāKa. 57.20; (सम्मतं) संपत्ते णि अजोग्या चित्तमणिमिव विमुंचति DvāKu. 5.10; जाओ अजोग्यस्स वि-जाण पसाएण मज्झ गुणजोगो JaggāJCa. 8; JS. य वि जाणदि जोग-मजोगं RaySā. 41; अदि इदो सोजोगो छेदमुवट्ठावणं च कादव्वं MaJa. 168(3); अवसेसं तु अजोगं सादि अगादि हवे तत्थ GomSā.(K.) 157; Apr. मुणीण सजोगु सच्चित्तु अजोगु NāyCa.(P.) 9.21.6.

अजोगदा (a-jogga-dā < a-yogya-tā) *f.* unfitness, un-suitableness, Ś. (विदूषक) अहिअमदुरस्स अंवरस्स अजोगदा; अंठी ण मखीअदि Carud. 1.1.6.

अजोगसंगय (a-jogga-sāṅgaya < a-yogya-sāṅgata) *adj.* associated with an unfit thing, JS. सगसगवेवगयस्स य अणंतिमं जोगदव्वगयसादी । सेसं अजोगसंगयसादी होदि ति णिदिट्ठं GomSā.(K.)

अजोगि

152

अज

189.

अजोगि (a-joggi < a-yogin) *m.* free from activities (of mind, speech and body), one who is in the 14th गुणस्थान, JŚ. जोगिमि अजोगिमि य वेसदछप्पणयाण गुणगारा । जउसद्धी वत्तीया गुण-गुणिदेक्कणया सब्बे GomSā.(K.) 873

अजोगि (a-joni < a-yoni) *adj.* 1 not born from the womb, AMg. एतेसि णं भंत ! जीवाणं सन्निजोगीणं अचिसजोगीणं मीस-जोगीणं अजोगीणं य कतरे कतरेहिता अप्पा वा दडुया वा तुल्ला वा विसेसा-हिया वा ? Pannav. 9.19(763); 7. 2 other than the vagina, Apa. सायानु वर अय्यर हुंति ... अवरविवाहु अजोगिहि मेहुणु CandappaCa. (Y.) 2.16.12.

अजोगिय (a-joni-ya < a-yoni-ka) *adj.* who has no Yoni (i.e. physical birth), AMg. जइसि णं लोमे तं सब्बं दुपपोआरं. तं जहा ... सजोगियच्च अजोगियच्च Pūhāṇa. 2.1(49); एतेसि णं भंत ! जीवाणं ... अजोगियाणं य कतरे कतरेहिता अप्पा वा दडुया वा तुल्ला वा विसंसाहिया वा ? Pannav. 9.12(753); 9.19(763); 9.25(772)

अजत्त (a-jotta < a-yukta) *adj.* improper, JM वच्छ ! तुह निज-वहणं धवलीकरणं सुसिस्स व अजात्तं KumāPra. 381.6.

अजोसिय (a-josiya < a-justa) *adj.* (pp.) not finding de-light, AMg. जे विण्णवणाहिंसोसिया संविण्णहि समं वियादिया Sūy. 1.2.3.2 (comm). अजुहा असेविता, क्षयं वा अवसायलक्षणमतीता p. 11a.9) e.t. अजोसिय

अजोह (a-joha < a-yodhya) *adj.* (pf. part.) unconquerable, Apa. सुर-असुर महाबल जणि अजोह PaṇaCa.(P.) 8.16 I.

अजोह (a-joha < a-yodha) *m.* name of a द्वीप, JM. दीवो संकायानां ... पल्लवा अ अजोहो ... दीया अणेषपरिथता PannCa.(V.) 48.84.

अज्ज- (ajja- < atj-) *v.* to acquire, to obtain, AMg. सुद्धे सम्भस्से अज्जिओ वि अज्जेइ तित्थयरनामे BhattaP. 67; JM. दइयम्माई अज्जइ सावमसायं विवज्जयो KamV.(D.) 54; सो पावमोहियमई दीहं अज्जेइ संसारं PaṇaCa.(V.) 11.56; धम्मो मोयसस्स कए अज्जेइ सया अपरित्तो PaṇaCa.(V.) 9.49; पाणवहाइहि रथो अज्जेइ अंतरायं Jambhū- Ca.(G.) 6.40; सामी घोदयपालो य तस्स भत्तं ण अज्जेइ KumMāKa. 24.2; अज्जेइ अंतरायं ण लहइ जेणिच्छियं लामं JivApu. 38; लद्धं केइ नरत्तं समगसुद्धं नरसुद्धं व अज्जितं AkkhāMaKa. gā. 25; सत्थाहो एइ अज्जेइ तेणेसा तुह पेसिआ GaṇSadSs. 12.41; सुहइविण कयरो वि हु जयमज्जइ जयम्मि SubhāPaṇṇSām. 16; JŚ. ण य कि पि तत्थ पावइ पावं एमव अज्जेइ ŚāA.(V.) 112; तित्थयरणामपुणं वेज्जावज्जेण अज्जेइ ŚāA.(V.) 347; विरलो अज्जइ पुणं सम्मादिट्ठी वण्हि संजुतो KattiApu. 48; Apa. सो सम्मत्तु दयसुणु अज्जइ Chakkamam. 12.14.8.

अज्ज (ajja < ārya) *m.* a noble man, (mostly used in vocative in address and in compounds) [अज्ज आमन्त्रणे - अहो महानुभाव Vā.(Gr.) 9.17]; AMg. तत्तारि पुरिसजाया पत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जपरिणते Pūhāṇa. 4.280 (212); एवं वयासी — अज्ज, ताव. भाय. माउल, भारणेज्जा, भगवसा सुदुगे अमिरविखज्जमाणा ... चिरं जीवह Nāyā. 1.8.67; अहव अज्ज पासह चित्तं जीवलोगं Jambuddi. 3.124; पुच्छामि अज्ज एवं अस्सुत्तकुमारकवली सब्बं ŚāA- Pa. 15; अहो अज्जस्स सोमया Utt. 20.6; आसंतीपल्लिवक्खु मंचमा- साळसु वा अणायरियमज्जाणं आसत्तु सत्तु वा Dasav. 6.54; अज्जा वंदेति अज्जियाओ वंदेति Av. 60; JM. अज्जो तित्थयराणं पढमो MaViCa. (G.) 19a.9(2); न लवसि किं अज्ज मा लवसु अज्जो KumāCa.(H.) 4.51; Ś. (नदी) अज्ज इअम्हि Śāk. 1.9; (प्रियंवदा) तेण हि इमस्सि

पच्छावसीदलाए छत्तप्पणवेदिआए सुद्धत्तं जवसिअ परिस्समविगोदं करेदु अज्जो Śāk. 9.16; (निपुणिका) अज्ज अंणिमित्तं भट्टा उक्कटिरो ताए इत्थि-आए णामयेण भट्टिणा देवी आलविदा Vikramo. 2.0.8; (चेटी) अण-त्तहि देवीर प्राणिीय ... केरिनी मालविअ सि पट्टाअविअं अज्जगणदासं पुच्छिअं Mālavikā. 1.3.4; (मनोरमा) ता अणुणेण्हादु अज्जो इमाइ Priy- Da. 3.0.82; (नदी) अज्ज आमंतिदा मए भगवंतो वम्हणा MudrāKā. 3.5; (चर) इअं अंगुलिमुद्धा अज्जे पि अवगमइस्सदि MudrāKā. 17.1; (पुरुष) अत्थि दाव एत्थ पढमं चउत्तहएण अज्जसअट्टासो वज्जट्ठणं आणत्तो MudrāKā. 179.1; (स्यापक) अणंतरअणिज्जं संपादइह । जदो महाराअदेवीणं भूमिअं वेनुण अज्जो अज्जभारिआ अ जवणिअंतरे वट्ठि Kap- Mañ. 1.12.3; (विदूषक) अज्ज विअक्खणा मए सह संवि काइ अअश KapMañ. 2.6.14; (नदी) अज्ज इअम्हि आगवेदु अज्जो Nāya. 1.4.3; Apa. अज्जं लक्खइ तिणि समासवि उपरि सहइयं वोस विवेसि Mahā- Pu.(P.) 38.25.9; रिउ सयल करावमि अज्जु अज्ज PaṇaCa.(P.) 10.1.7. cf. अज्जो.

अज्ज (ajja < ārya) *m.* (a member of) the Aryan race, Apa. (हउ) हुउ अज्जु मेच्छु JāCa. 2.19.13; अज्ज अज्जमावेण विहूसिय मिच्छ कमक्खरेण विदूसिय VajjhaCa. 10.19.4. cf. अज्जजनि.

अज्ज (ajja < ārya) *adj.* noble, worthy, AMg. जइ तंसि मोए चइअं असत्तो अज्जाइ कम्माइ करेहि रावै Utt. 13.32.

अज्ज (ajja < ārya) *m.* [extended meanings] अज्जो जणिमि DeNāMā. 1.5 comm. अज्जो जिओइहं बुद्धश्च । वरि तु स्वामिर्नयार्थ-शब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलायनसोपादानम्.

अज्ज (ajja < ārya) *m.* used as a prefix to proper names to indicate respect. It occurs with the following words — आसाइ, ईदणिण, इतिफालिय, वगह. कलगा(य), कुशेर, खउड, गंग, गुत्त, गोविंद, चंद, जंबु, जयंत, जसभद, जेहिल, णवसत्त, णदिल, णाडल, पाव-हत्थि, तावस, धूलभद, दिण्ण, षण्णगि, धम्म, नाग, पउम, पुसगि, फग्गुमित्त, मंगु, मणग(य), महागि, रक्ख, रक्सिय, रइ, वडर, वडयेण, वसु, पिण्डु, बुद्ध, संडिल, संतिसिण(य), समिअ(य), समुद, संपलिय, संभूयविअ, साम, सि(स)ज्जंभव, सिवद्ध, लोह, मीहगि, मुव(ह)म्म, सुहत्थि, सेणिय, हरिय. cf. sub. corp.

अज्ज (ajja < adya) *adv.* today, this day, AMg. नयं पणिणाय इहइज्ज वीरे, सोयं परिणाय अरेज्ज इति Ayaṇ. 1.3.2.6; एवं कामेसुणं विज्ज अज्ज सुप पयहेज्ज संयवं Sūy. 1.2.3.6; एवं वयासी — 'हो मो ! कम्मा ! ... अज्ज न भवसि Vjy. 3.2.29 (3.113); इहेव अज्ज ... विहरामि Vjy. 3.2.43 (3.129); अज्ज हणामि, अज्ज महेमि, अज्ज वंमि Vjy. 3.2.28 (3.112); 9.33.24-25 (9.158; 159); 11.11.24 (11.135); अज्ज सविससं बाहिरियं उवट्ठणसालं ... करेइ Vjy. 11.11.27 (11.136); 11.11.55 (11.164-165); 15.65 (15.96); 15.70 (15.103; 166; 110); अज्ज सक्के देविदं ... देवाणुणियं अट्ठ उविस्सत्तपसिणवागरणा पुच्छइ Vjy. 16.55 [Udn.]; अइ ... अज्ज संसि तारिसुगंसि सयणिज्जंसि ... सुत्तामरा Nāyā. 1.1.19; किं णं अम्मो अज्ज तुवम ओहयं जाव सियावह ? Antag. 41; अज्ज होउ णवणं सुदितं बहुसज्जपेज्जकलियं Paṇhā. 2.13; अयसकरा तकरा भयकरा कास हराओ सि अज्ज दव्वं इति सामस्यं कंति Paṇhā. 3.9; अज्ज मिअगामो नयरे इइमहे इ वा जाव निगएअइ ? Vjy. 11; अज्ज सावत्थीए नगरीए इइमहे इ वा खंमहे इ वा RāyPa. 684; ता जेणं अज्ज णवस्सतेणं चंदे जोएति SūraP. 10.162; जं अज्ज सुहं भविणो सेमरणीयं तयं भवे कल्ल । मग्गंसि निरुवसगं अवयगसुहं बुहा तेणं BhattaP. 4; गुरुवयणं समंयिं एस गिरी अज्ज सो दिट्ठो ŚāCaPa. 28; अज्ज सयणिज्जंसि ... सुत्तामरा ओहरेमणी जोइस महासुमिणे पासिता णं पांडवुद्धा Kapp.(J.) 6; 49; अज्ज सविससं बाहिरियं उवट्ठणसालं गंधोदयसित्तं करेइ Kapp.(J.) 57; इहज्ज राया खत्ति

परिवसिए Nib. 9.12; शहरा कहांसु सुणिमो पचनखं अज्ज दिट्ठोसि PindNi. 491; JM. अज्ज रथणीविरामे ... उगिलिय आगओ हं SurSuCa. 2.167; किमज्ज सुन्नयं कोट्टं दीसइ KāKa. 204.42; मंदं हं अज्ज सत्तमदिगाउ। चवि-
ज्जण सेयरसुओ होहामि ViJKavCa. 1.122; 3.18; हुं तुह पिओ न आओ ? हुं कि तेणज्ज ? सो हु अज्जओ KumāCa.(II.) 4.11; पुत्ति न कथा अज्ज चेइयाणं पूया KāKaPra. 3.30; Erz. 44.16; मने तत्थ तुमहिं गंतव्वं अज्ज वल्लं वा BuBha.Ka.(MS.) 66; JS. वेणज्ज मज्झ दव्वं गहियं देट्ठण SūA. (V.) 74; M. अज्ज मए तेण विणा अणुहूअरुहइ संभरतीए। अहिणवमहाणं रवो णिमासिओ वज्झपडहो व्व GāSaSa. 1.29; 2.19; पअविखणं ... काऊण चिअ काउमणमुअं काअवमज्ज ति तं SūKav. 7.3; जिअं जिअं मे पअणेहि जेहि दे ... सुहं पहासुज्जलमज्ज पिज्जए KāmaVa. 1.17; (माधविवा) महुमासस्स वल्लस वट्ठइ कुटुमारुहस्स अज्ज तिवा SūMañ. 2.11. (राजा) जे कंटा ... जे केसरा। अज्ज तुल्ला करकंससविखणे ते हवंतु मइ अगसंणिओ KapMañ. 3.24; Mg. (1) (नन्दोप) अज्ज हि अङ्गुल्ले ... जयेदाए पपूडा शं च दाली BāCa. 1.19.1; (दासक) अज्ज सट्ठिआमोदलो ... पकीलिउं आअच्छदि BāCa. 3.0.93; S. (चाणूर) भज्जंमि अज्ज वालं BāCa. 5.4; 5.5; (चर) अज्ज रणिआरसेट्ठिउंअणस्स गहं पट्ठो मिह Mudrā-
Rā 123.6; (अबलोविता) माधवपट्टिउंअं ... अज्ज मंदरिआए इत्ये णिहिं MāMa. 1.15.2; (चंटी) अहिअं अज्ज मणुकाणं VopSañ. 1.18.3; Apa. पमुपविखमिणुण आणेनु सज्ज. देवीमंडउ पूरेहु अज्ज JaCa. 1.8.4; जो अज्ज पमाणहिं वयआगमणहिं नेहु पुणुणउ ईसियउ JambhāCa. 2.10.10; तिमिरावउ अज्ज हयहासओ VaddhaCa. 2.21.6; अज्ज सिज्जउ गमणु SandoRā 109.

अज्ज (ajja < ajjā) *adj.* ignorant, M. मय्याइ सद्धं वसुदेवमज्जो नपूण कंसो सिरिगाहताअं SūKav. 10.41.

अज्ज (ajja < ajjya) *n.* clarified butter, ghee, अज्जं सप्पि च घयं PāliANā 282.

अज्जइसिपालिया (ajja-isipālīyā < ārya-iṣipālītā) *f.* [also 'कालिया'] (a branch of the church) originating from Ārya Isipālīyā, AMg. थरेहिंतो णं अज्जइसिपालिहिंतो एत्थ णं अज्जइसिपालिया साहा णिमया Kapp.(Th.) 11.

अज्जउत्त (ajja-utta < ārya-putra) *m.* [rarely अज्जपुत्त] 'the son of the nobleman', used as a term of address to the husband by ladies and then as a regular word to refer to the husband, cf. the explanation of the word given by writers on dramaturgy सर्वस्त्रीभिः पतिर्वाक्य आर्थपुत्रेति यौवने Nāṭya-
śāstra 18.19; महाप्राजो नृपः सर्वस्त्वार्थपुत्रेति यौवने Nāṭyadarpana 4.45; आर्यपुत्र च जीवेश नाथ साय्याह वल्लभम् Nāṭakalākṣaṇaratna-
kośa 296-97; 'M. यो उण एसो अज्जउत्तवयणमणुवरइ CaupCa. 18.3; हा अज्जउत्त जुत्तो कमपत्तं आसि मह मरणं SurSuCa. 6.47; तओ पुज्वा-
वरुण्लाके य ममे रुडेवो भणइ अज्जउत्त सुणइ विण्णविथं ति, मया भणियं, रायपुत्त किमयं अज्जउत्तो ति VasuH.(M.) 176.13; एएण कारेणं मया तुव्वं अज्जउत्त ति पूयाएएण समाम्भुआ VasuH.(M.) 176.26; ण होइ नुज्जणस्स अज्जउत्तो VasuH.(M.) 180.21; अज्जउत्त सोहणं कयं Erz. 39.24; S. (शकुंतला) पत्तिउत्तमच्छरेण अणुअपिदिहि देव्वेण, अज्जउत्तो कलु एत्तो Śāk. 98.2; (शकुंतला) अज्जउत्त पदं तं अंगुलीअअं Śāk. 98.4; (निपुणिका) जदो पट्ठि भगवओ कक्कस्स उवत्तायं कअि एडिणिउत्तो अज्जउत्तो Vikramo. 2.2; (देवी) हजे णिउणिए सअं तुए भणिदं इइ लमगेहं परि-
वसंतो अज्जमाणवसहाओ अज्जउत्तो टिट्ठे ति Vikramo. 2.19.141; अज्ज-
उत्त इहमिह Ratā. 1.5.5; (सीता) सुहु सोहसि अज्जउत्त एदिणा विणअमा-
हप्पेण UtaRāCa. 1.18.10; (सीता) अज्जउत्त एदिणा चित्तइसणेण P.D.20

पत्तुप्पणदोइलाए अत्थि विण्णणं UtaRāCa. 1.33.4; (देवी) ता णइ संपदं अज्जउत्तस्सपुरदो सअं किअं कि पि कव्वं KapMañ. 1.19.6; (देवी) हजे दावेहि अज्जउत्तस्स मम्मइपुअवुदेसमगं SūMañ. 2.21.3; Apa. अज्जउत्तु इहु अवहरिवि परिहेवियउ खणण SaṅKuCa. 567.8; अज्जउत्तुणो-
वचयआयइण नरेण SaṅKuCa. 572.6.

अज्जउत्तप्फंस (ajja-utta-pphaṇsa < ārya-putra-sparśa) *m.* husband's touch, S. (सीता) अज्जउत्तप्फंसेण दीहदाणं पि संदावं इति ओल्लवंतेण ... वेवदि अवसो विअ मे इत्थो UtaRāCa. 3.40.9.

अज्जउत्तमुहराग (ajja-utta-muha-rāga < ārya-putra-mukha-rāga) *m.* colour of the husband's face, S. (वासुवदत्ता) अज्जउत्तमुहरागादो जेव्व मए जाणिदं जवा कुमुमिआ णोमसिअ ति Ratā. 2.17.23.

अज्जउत्तसुण्ण (ajja-utta-sunṇa < ārya-putra-sūnya) *adj.* bereft of one's husband S. (सीता) अहं पि अदिममि गंएण रणएणएण अज्जउत्तसुण्णं विअ अत्ताणअं पेक्खामि UtaRāCa. 1.30.12.

अज्जउत्तइत्थ (ajja-utt-hatttha < ārya-putra-hasta) *m.* hand of the husband, S. (सीता) पेक्खामि दाव अज्जउत्तइत्थारिदत्ता-
लव्वेदावत्तं अत्तो दक्खिणारणपडिअत्तां UtaRāCa. 1.24.2.3.

अज्जउल (ajja-ula < āryā-kula) *m.* belonging to the ent of Āryā (the goddess i.e. the female deity) = Kulaś, JS. णइमडमल्लकहाओ मायाकरजलमुट्टियाणं च । अज्जउलव्वियाणं वहासु ण विरज्जए बीरा MāMa. 858(9) (comm. आर्याकुलम् = अम्नायो दुर्गा येषां ते आर्याकुलाः हस्तपादद्विरःशरीरावयवभेदेन कुशला दुर्गापुत्रिकाः जीवहिंस-
नरताः अथवा अत्राविकाङ्क्षाः सर्वपशुपालाः)

अज्जओभासि (ajjaobhāsi < āryāvabhāsin) *adj.* noble looking, Ārya (only) in appearance, AMg. चत्तरि पुरिसजाया पण्णता तं जहा — अज्जे णाममेगे अणज्जओभासी, अज्जे णाममेगे अज्जओ-
भासी, अणज्जे णाममेगे अज्जओभासी. अणज्जे णाममेगे अणज्जओभासी Thāpa. 4.224(280)

अज्जकणिट्ठ (ajja-kaṇiṭṭha < ārya-kaṇiṣṭha) *m.* the second name of Aśvīkṣanta, JM. नामं च तुव्वं अज्जकट्ठो होउ, अइ च अज्जकणिट्ठो VasuH. 209.7; अंसुमंतो मणति — अइ अज्जकणिट्ठो पण-
मामि VasuH. 209.20.

अज्जकालिय (ajja-kāliya < adya-kālika) *adj.* [also अज्ज-
कालिय, अज्जकालिय] belonging to the present time, modern, AMg. निरवज्जमज्जकालिअज्जंणं जुगं निरवज्जं (अत्तपरिअं भणिसामि) BhuttaP. 12; आसणसयणसंभमंडमतोवगरणमादीनि अज्जकालियाइ च जोवणइ मवि-
ज्जंति AnuOg. 336; JM. अज्जकालियेव्वं वयंति अविआणिउण सअमाव KappBhā. 472 (comm. पत्रव्य लेपः ... अधुनातनसुरिमिः प्रवर्तितः)

अज्जकुबेरा (ajja-kuberā < ārya-kuberā) *f.* a monastic branch originating from Ārya Kuberā, AMg. थरेहिंतो णं अज्जकुबेरा साहा णिमया Kapp.(Th.) 11.

अज्जखंड (ajja-khaṇḍa < ārya-khaṇḍa) *m.* the Āryan region, Apa. छखंडणाहु दुदमयंडु वत्ति करिपि अंतु वि अज्जखंडु PaNaCa.(P.) 6.4.4; पंच खंड तहिं मेच्छइ वसुहि दुदपेच्छइ अज्जखंडु परिसुद्धु PaNaCa.(P.) 16.10.10; तत्थ वि पुत्त जुअअसिआ ? वा) गएण इइ अज्जखंडि पुण्णं कएण CandappaCa.(Y.) 4.20.7; 8.2.9.

अज्जखेत (ajja-khetta < ārya-kṣetra) *n.* the region in which the Āryans live, JM. पाविथ माणुसत्तं कुलं पवित्तं तइ अज्जखेतं UvaSut. 67.

अज्जग (ajja-ga < ārya-ka) *m.* [also अज्जअ, अज्जय] grandfather, AMg. तए णं तं जमालि खत्थियुसारां अम्मादियो एवं वयासी

इमे ते जाया अज्जयपज्जयपिउपज्जयागए सुवहु हिरण्णे य सुवण्णे य Viy. 9.33.41 (9.175); 11.11.44 (11.153); Nāyā. 1.9.5; जं णं तुम्मे ममं एवं वट्ठ—इमे ते जाया अज्जयपज्जयपिउपज्जयागए सुवहु हिरण्णे य सुवण्णे य Antag. 3.71; तस्स णं अज्जयस्स अहे णतुए होत्था RāyPa. 750; एवामेव पण्णी तव वि अज्जए होत्था RāyPa. 751; वेसालीए नगरीए अज्जयं चेउयं रायं उवसं निज्जत्ताणं विहरित्तए एवं संवेदइ Nāyā. 43; अज्जए पज्जए वा वि वप्पो नुत्तपिउ ति य । पुरिसं नेवमालो DasaVe. 7.8; धम्मं सोऊण ठिओ पुंउरिओ अज्जयस्स पयनूय Sāṅgā. 23; J.M. कतो एतस्स तुक्क आगमो, सो भणइ—अज्जयपज्जयागतं ĀvTī(H.). 357b. 2; विज्जःहरसामंती वसइ महं अज्जओ णयं Pannā. (V.) 50.2; अज्जय-पज्जय-जणवज्जियाए लच्छीएस-लंकरिओ SarSā. 1.174; जं पुण अज्जयपज्जयजणवज्जियअस्थनज्जओ दाणं । पमत्थओ वल्लं SarSā. 1.220; पविट्ठो सिहीहिं वल्लण थो वो वि अज्जउ ति काऊण अवज्जइ KāKa. 272.21; 1.270; तजो सो अज्ज-एण सयलाओ — महत्थविज्जओ गुणविओ Rev. 7.17; M. सवेअणे सुविरहे वि देअरे सुज्जवराधं विअरविअज्जअं SarKā. 1.39; Apa. वम्मवसउ पुण होइ णवि अज्जउ सति भणेइ Pannāpp. 2.61.

अजग (ajjaga < arjaka) *n.* [also अजअ, अजय] a kind of grass with flowers [DeNāMā. 1.54 तुसुगुरेडेसु अजओ, Nigbanṭṭi-keṇa 221 'कुंठेरकं त्वर्वकः स्यात्'; comm. on Jambuddi. 5.72 ealis at Arjaka] AMg. हस्मि अनेगविहा पणत्ता, तं जहा — अजोसह बोछाणे इरितग तह तंयुअजगतणे य Pannā. 1.49 gā. 39 (1.44.3); J.M. भूतयं अजगो मण्णर, तेण संजुत्तं असणं मुंजइ NāCā. 3.319.14; अस्मिअजिण्ठुं काउं तित्तेही तस्स उत्तमं च । कुडिही सहस थिय अजगतसभंजरि व्व लहुं Sappā. 2.310.

अजगंधाली (ajja-gandhālī < āryā-gāndhārī) *f.* noble Gandhārī, Ś. (चैत्री) अज देवी — अजगंधालीए पादवदनं कादुं गदा आसी VepiSā. (Gr.) 1.19.2.

अजगमंजरी (ajjaga-mañjari < arjaka-mañjari) *f.* [also अजयमंजरी] cluster of the flowers of the Arjaka grass, AMg. तस्स णं अजगमंजरीका इव सत्था सुदानं फुट्ठि ति Jambuddi. 5.72 (comm. आयंथो वनस्पतिविशेषो थो लोकं 'आजओ' इति प्रसिद्धः); J.M. अगवओ तित्थगरस्स तित्थगरमाउए वा अनुवं मणं संपधारेति तस्स णं अजय-मंजरी चिव सत्था मुदुदाणं फुट्ठउ ति थोसणं थोसावेइ ĀvTī(H.). 125a.2; तस्स अजगमंजरी व्व सुदानं सत्थवेइ फुट्ठिमइ KaKoPra. 52.1.

अजघोष (ajja-ghosa < ārya-ghosa) *m.* the noble Ghosa (a group dance of Bāṇava), AMg. पास्स णं अरहओ — अट्ट गणा अट्ट गणहणा हात्था तं जहा — सुमे अजघोसे — जसोभे Thāpa. 8.37(618); Kapp.(J.) 100.

अज्जचंदणा (ajja-candanā < āryā-candanā) *f.* revered Candanā, the first female disciple ordained by Mahāvira, AMg. एणं मे समणे सज्जं महावीरे देवानंदं माहणि सयमेव एववेइ — सयमेव अज्ज-चंदणाए अज्जयं सीसिणिताए वलयइ Viy. 9.33.18 (9.154); सा काली — अज्जय अज्जचंदणा अज्जा तेजेव उवायथा Antag. 141; 142; समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापानोवसाओ रुत्तीसं अत्तिवासाइस्सीओ Kapp.(J.) 135; J.M. अज्जचंदणा य किल तंमि सनए संचारोवगथा वसुत्ता DasaVe. 49.8; मियावई संभंता, गवा अज्जचंदणासगासं ĀvTī(H.). 483a.8; एव पयसिनिताओ वुट्ठो जो अज्जचंदणाईहिं VIMāPra. 74.21; सुंदरी-पउमावईयाहुओ णिणाओ अज्जचंदणाए सिस्सिणीओ KaKoPra. 62.32.

अज्जचेडय (ajja-cedaya < ārya-cetaka) *n.* [also अज्जेडय] the family of उदेहण, AMg. उदेहणस्सेए छच्च कुला हीति पायव्वा — छट्ठं पुण अज्जचेडय होइ Kapp.(Th.) 7.

अज्जजक्खिणी (ajja-jakkhiṇī < āryā-yakṣiṇī) *f.* revered

Yakṣiṇī, the first female disciple of Nemiṅātha, AMg. अइओ णं अरिट्ठेनिस्स अज्जजक्खिणीपामोक्खाओ वत्तालीसं अज्जियासाइस्सीओ Kapp.(J.) 177.

अज्जजयंती (ajja-jayantī < ārya-jayantī) *f.* a monastic branch originating from Ārya Ratha and Ārya Jayanta, AMg. थेरहितो णं अज्जरेहितो णं इत्थ णं अज्जयंती साहा णिगया Kapp.(Th.) 11; थेराओ अज्जयंताओ अज्जयंती साहा णिगया Kapp.(Th.) 4.

अज्जजाइ (ajja-jāi < ārya-jāti) *adj.* of noble or Āryan birth or race, AMg. चत्तापि पुरिसजता पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाम-मगे अज्जजाती, अणजे णाममगे अज्जजाती Thāpa. 4.223(289); छ एण इम्भवातिओ (v.1. अज्जजातिओ) Pannā. 1.103 gā. 118.

अज्जजिणणंदिगणि (ajja-jinanandī-gaṇi < ārya-jinanandī-gaṇi) *m.* the noble Jinanandī (Guru of Ārya Śivakoṭi) JŚ अज्जजिणणंदिगणि-सखगुत्तमणि-अज्जमित्तवंदीणं । अवगमिय पादमूले सम्मं सुत्तं च अर्थं च Bhāṭṭā. 2165.

अज्जजीयधर (ajja-jīyadhara < ārya-jitadhara) *m.* noble Jitadhara, the disciple of शण्डिल्य of the कौशिक गोत्र, AMg. क्दे कोसियकोत्तं संछिइ अज्जजीयधरं Nandī. gā. 26.

अज्जजेट्ठ (ajja-jetṭha < ārya-jyestha) *m.* name of a person (Vāsudeva), J.M. रण्णो गेयवारे वीणादत्तेण सणिं, अज्जजेट्ठ तुम्हे राय-गेज्जे वायह वीणं गायह वा कुणह पसायं ति VasaH. 212.30.

अज्जण (ajjana < arjana) *n.* acquisition, obtainment, J.M. धम्मपुरिसो तयज्जणवावारो ज्हा साह ViāVā. 2003; पुत्तज्जणं होइ सुसावयणं साहूण वा तत्तविसारयाणं UvaSā. 18; गुणायं अज्जणं च व सम्मं होइ वपज्जणं ŚāPā. st. 12 comm. p. 64b.11.

अज्जणण (ajjanāṇa < arjana) *n.* acquisition, obtainment J.M. लद्धा न भंदलच्छी समुदरा काइ तीइ विग्गमि । रज्जं केरिसुमेवं करे-सु वायं तदज्जणणे UvPayTī. on 7. p. 21. s. 2.

अज्जणपरायण (ajjana-parāyana < arjana-parāyana) *adj.* given to acquiring, intent on obtaining, J.M. पत्थेइ तासु (विभूईसु) रज्जइ तयज्जणपरायणो होइ JhāṇSā. 16.

अज्जणाइला (ajja-nāilā < ārya-nāgilā) *f.* the branch originating from Ārya Nāgila, AMg. थेराओ अज्जणाइलाओ अज्जणाइला साहा णिगया Kapp.(Th.) 4. cf. अज्जणाइली.

अज्जणाइली (ajja-nāilī < ārya-nāgilī) *f.* the branch originating from Ārya Vajra, AMg. थेरहितो णं अज्जवदरत्तपिण्हितो एत्थ णं अज्जणाइली साहा णिगया Kapp.(Th.) 11.

अज्जणिज (ajjanijja < arjanīya) *adj.* (pot. part.) to be acquired, to be obtained, Apa. पहिन्नाहिं पट्टया अज्जणिज जाणेव्वी सयल विवारधिय Jastā. 4.6.4.

अज्जणिय (ajjanīya < arjayitvā) *ger.* having acquired, JŚ थित्तेसिमिदियाणं जेसिं वसदो दु पावमज्जिइ । पावदि पावविवागं Māhā 735(8)

अज्जतणिज्ज (ajja-tanijja < adya-tanīya) *adj.* belonging to the present time, Ś. (देवी वसंतमेता) महाराय, न खडु अज्ज-तणिज्जेव सुकदत्तेण पयाए पट्टइ HamMā. 1.38.1.

अज्जतावसी (ajja-tāvasī < ārya-tāpasi) *f.* the branch originating from Ārya Tāpasi, AMg. थेराओ अज्जतावसाओ अज्ज-तावसी साहा णिगया Kapp.(Th.) 11.

अज्जत्ता (ajja-ttā < adya-tā) *f.* the present time, AMg. जे इमे भंने ! अज्जत्ताए समणा निगंथा विहरंति एते णं कस्स तेयजेस्स वीति-वयंति Viy. 14.9.17 (14.136); जे इमे भंने अज्जत्ताए समणा निगंथा

अज्जदिकखिय

155

अज्जं चेव

विहरति एसि णं अहं ओमहं अणुजाणमि Vjy. 16.2.11 (16.34); जे स्मे अज्जत्ताए समणा णिमंठा एए सुव्वे अज्जसुहम्मस्स अणारस्स अवन्वजा Kapp.(Th.) 2; Kapp.(S.) 6; 7.

अज्जदिकखिय (ajja-dikkhiya < adya-dikṣita) *adj.* newly initiated, who is initiated today (recently), JM. अज्जदिकखिओ साह UvMa. 15.

अज्जदिट्ठी (ajja-diṭṭhi < ārya-dṛṣṭi) *adj.* having the sight of a noble man, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जदिट्ठी ... अणज्जे णाममेगे अज्जदिट्ठी Thāpa. 4.2.217(280)

अज्जद्वय (ajjaddaya < ārya-ādraka) *m.* Ārya Ādraka, a disciple of Mahāvīra, JM. अज्जद्वयण गोसालभिकवुवंभवत्तिरेडीणं । जह हयितावसाणं कहिये णमो दहा बोच्छे Sūy. 190.

अज्जतकाल (ajjanta-kāla < āyat-kāla) *m.* future time, coming time [PāliSā. 935]

अज्जपउमा (ajja-paumā < ārya-padmā) *f.* a branch originating from Ārya Padma, AMg. धेरहिदो णं अज्जपउमेहिदो एव णं अज्जपउमा साहा णिमया Kapp.(Th.) 11.

अज्जपण (ajja-panna < ārya-prajña) *adj.* having the wisdom of a noble man, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जपण ... अणज्जे णाममेगे अज्जपण Thāpa. 4.2.16(280)

अज्जपय (ajja-paya < ārya-pada) *n.* noble word, AMg. पयेयए अज्जपय महासुणी Dacca. 10.1.20.

अज्जपरक्कम (ajja-parakkama < ārya-parākrama) *adj.* having the valour of a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जपरक्कमे ... अणज्जे णाममेगे अज्जपरक्कमे Thāpa. 4.2.20(280)

अज्जपरिणय (ajja-parinaya < ārya-parinata) *adj.* behaving like a noble one, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जपरिणय ... अणज्जे णाममेगे अज्जपरिणय Thāpa. 4.2.12(280)

अज्जपरियाय (ajja-pariyāya < ārya-paryāya) *adj.* who has a noble view or intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जपरियाय ... अणज्जे णाममेगे अज्जपरियाय Thāpa. 4.2.26(280) cf. Sūy. 1.1.3.9.

अज्जपरियाल (ajja-pariyāla < ārya-parivāra) *adj.* [also v. l. अज्जपरियाल] one having noble attendants, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जपरियाल ... अणज्जे णाममेगे अज्जपरियाल Thāpa. 4.2.27(280)

अज्जपोमिल (ajja-pomila < ārya-pomila) *m.* name of the second disciple of Ārya Vajrasena, AMg. धेरस्स णं अज्जवसरसेणस्स अतेवासी चत्तारि थरा । धेरे अज्जपोमिले धेरे अज्जजयंते धेरे अज्जजावसे Kapp.(Th.) 4.

अज्जपोमिला (ajja-pomilā < ārya-pomilā) *f.* the branch originating from Ārya Pomila, AMg. थराओ अज्जपोमिलाओ अज्जपोमिला साहा णिमया Kapp.(Th.) 4.

अज्जप्पभव (ajja-ppabhava < ārya-prabhava) *m.* the disciple (of the Kātyāyana Gotra) of Ārya Jambhā of Kāśyapa Gotra, AMg. धेरस्स णं अज्जजुणामस्स कासवगोत्तस्स अज्जप्पभवे धेरे अतेवासी क्कायणसगोत्ते Kapp.(Th.) 3.

अज्जप्पभिइ (ajja-ppabhi < adya-prabhṛti) *adv.* [also अज्जप्पभिइ, अज्जप्पभिइ, अज्जप्पभित्ति, अज्जप्पभित्ति, अज्जप्पभिइ, अज्जप्पभूइ] from today onwards, AMg. अज्जप्पभित्ति णं भंते ! मम दो अच्छीणि

मोत्तूणं अवसेसे काए समणां णिमंयाणं निसट्ठे Nāya. 1.1.191; नो खलु म, भंते कप्पइ अज्जप्पभिइ अज्जउत्थिय वा अज्जप्पभूइ वंदितए Uv. 58; Āv. 63; अज्जप्पभिइ संजमे दुरागहए भविस्सइ Kapp.(Th.) 133; अम्हं केइ अज्जप्पभिइ असुमं कुणिमं आहारं आहारिस्सइ Jambuddh. 2.146; JM. एवारिसे निओगे अज्जप्पभिइ जइ वरेहि PaumCa.(V.) 13 6; इंदो भणिओ ... अज्जप्पभूइ महं भाया PaumCa.(V.) 13.8; अज्जप्पभूइ तुमं महं भाया PaumCa.(V.) 10.18; अइं मेघसेणो तुज्जं अज्जप्पभित्ति माहप्पविकेओ, संदिसइ, मया जं कायव्वं VasoTh. 208.3; नो मे कप्पइ अज्जप्पभिइ अज्ज-तित्थिय वा ... वंदितए ViMaPa. 2.3; खामिया तेण मयंरहा भणिया व अज्जप्पभिइ भणिणी तुमं Evz. 44.16; अज्जप्पभिइ देवा जावजीवं जिणसरो Mādaka. (II) 13.

अज्जप्पहुदि (ajja-ppahudi < adya-prabhṛti) *adv.* from today onwards, S. (पूर्वाः) अज्जप्पहुदि अणोदयमचारिणो होहि BāCa. 2.8.3; (वृद्धसोपालक) महवल्लकमो अज्जप्पहुदि भट्टिगमोदलो भाव होहु BāCa. 3.0.53; (विदूषक) ता अज्जप्पहुदि ... चलणमुम्मसओ भविय KapMañ. 1.20.34.

अज्जभइ (ajja-bhadda < ārya-bhadra) *m.* name of two disciples of Ārya Kāśaka and Ārya Śivabhūti, AMg. धेरस्स णं अज्जकालस्स गोयमसुगोत्तस्स इमे दो थरा अतेवासी ... अज्जसंपलिय धेरे अज्जभइ Kapp.(Th.) 12; धेरस्स णं अज्जद्विबभूइस्स ... अज्जभइ धेरे अतेवासी कासवगोत्ते Kapp.(Th.) 12

अज्जभइवाहु (ajja-bhaddabāhu < ārya-bhadrabāhu) *m.* name of disciple of Ārya Yaśobhadra, AMg. धेरस्स णं अज्जजसनाओ तुगियायण ... सुगोत्तस्स अतेवासी दुवे थरा ... धेरे अज्जभइवाहु पाईणसगोत्ते Kapp.(Th.) 4.

अज्जभाव (ajja-bhāva < ārya-bhāva) *adj.* having a noble character or behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जभावे ... अणज्जे णाममेगे अज्जभावे Thāpa. 4.2.58(283)

अज्जभावे (ajja-bhāva < ārya-bhāva) *m.* nature of a noble man, Apa. कम्मममिसंभव माणव मुणि । अज्ज अज्जभावेण विहसिय मेच्छ कम्मकूरेण विदूसिय VaddhaCa. 10.19.4.

अज्जभासि (ajja-bhāsi < ārya-bhāsin) *m.* one who speaks noble words, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जभासी ... अणज्जे णाममेगे अज्जभासी Thāpa. 4.2.23(280)

अज्जं (ajjam < adya) *adv.* today, AMg. एवं वदसि, 'हं भो ! चमरा ... जाव हीणपुणवाउदसा ! अज्जं न भवसि' Vjy. 3.2.29 (3.113); इहेव अज्जं उवसंपज्जित्ताणं विहरमि Vjy. 3.2.43 (3.129); इमे (कामभोगा) य वद्धा फंदंति मम हव्यज्जमागया Uv. 14.15; JM. अज्जमहं मे विवाएमि ViAvBha. 2055; तओ अज्जं पुण उट्टेमाणस्स कुरियं दाहणेणं सुयाउट्ठेणं KavMaKa. 157.17; अज्जं च फिर से विज्जासिद्धी भविसइ Evz. 8.27; M. अज्जं गओ ति अज्जं गओ ति अज्जं गओ ति सपारीए GāSaSa. 3.8.

अज्जं चेव (ajjam ceva < adyam-eva) *adv.* [also अज्जं ज्वेअ, अज्जं चेय, अज्जं द्विअ, अज्जं चिय, अज्जं चिय, अज्जं च्येअ] today only, M. अज्जं चेअ पउत्थो GāSaSa. 1.58; अज्जं चेव पउत्थो (V.); अज्जं ज्वेअ पउत्थो अज्जं द्विअ सुण्णआइं जाआइं ... अम्हं च द्विअआइं (GāSaSa. 2.90; अज्जं चिय सिट्ठं हेरिण्हं Jāh. 107; तो तेम समं अज्जं अज्जं चिय होइ तुइ णिसासमए Jāh. 1165; इअ अज्जं ज्वेअ मए णिहअमि दसाणए SetuBa. 14.64; JM. उप्पिज्जउ अज्जं चिय कुबलयपाला पउत्थेण KavMaKa. 159.1.

अजम (ajjama < ārya) *adj.* noble, straightforward, [Triv. (Gr.) 1.3.105], Piā. 161.

अजम (ajjama < aryaman) *m.* presiding god of the उत्तरा-फाल्गुनी constellation, AMg. दो उत्तराफल्गुणी ... दो अजमा (देव्या) Tbhāpa. 2.324(95); एवं सर्वनवस्तदेवयानामा भाणियन्वा ... पि-मग-अजम-सुविद्या ... से तं देवयानामे AṅgUg. pā. 89; इमाथो (णकखत्त) - देवयाओ ... सुणे पिउ मगे अजम Jambuddh. 7.130; 7.166. 4; उत्तरा-फल्गुणी अजमदेवयाए SūtraP. 10.83; वरुणे य इवइ वारस अजमदेवो इवइ सट्ठी (अंगुलाई) CapiVi. 52; 54; तेसि णवखत्ताणं उद्धिद्धाणं जहाणुपुन्वी य । णामाणि देवताणं वोचंछे एतो समासेणं । बम्हा विण्हू ... अजम सुविता JoisKa. 449.

अजमण (ajja-maṇa < ārya-manas) *adj.* of a noble mind, noble-minded, AMg. चत्तारि पुरिसजाया एणत्ता, तं जहा—अज्जे णाममेगे अजमणे ... अज्जे णाममेगे अजमणे Tbhāpa. 4.214(280)

अजमही (ajja-mahī < ārya-mahī) *f.* the Āryan-region, Apa. सत्तरस्य-गुणियं गुणि कहति । इय अजमहिहि खेडाई हंति । जो तेसु हेविणेषु ... हेइ धम्मु JasCa. 4.20.15.

अजमित्तणदि (ajja-mittanandi < ārya-mittanandin) *m.* the noble Mitrānandin, (Glen of आचार्य शिवकोटि), JŚ. अजजिण-णदिगण, सुववुत्तसहि अजमित्तणदीणं । अवगमिय पादवूले सम्मं सुत्तं च अत्थं च BhaĀrā. 2165.

अजमिस्स (ajja-missa < ārya-miśra) *m.* nobleman, gentleman, Ś. (सूत्रधार) पेक्खंतु पेक्खंतु अजमिस्सा Mpech. 1.62; (नदी) णं अजमिस्सहि पदमं जेय्य भाणत्तं Śāk. 2.11.

अजमूल (ajja-mūla < ārya-mūla) *n.* vicinity of the grandfather, JM. (ते) वेसालि अजमूलं गया ĀvTi. (H.) 684a. 2.

अजय (ajja-ya < ārya-ka) *adj.* an elder person of noble nature, AMg. पंचमहव्वयकल्लिया पंचत्ताया अजया सुपुरिसाण । नयरम्मि कुंसकारे कटगमि निवेसिया तइया Samth. 58.

अजय (ajja-ya < arja-ka) *adj.* one who obtains, JM. ही ही अणज्जवअजयस्स रे जीव ! तुज्ज कि भणियो SupāCa. 4.285.

अजय- (ajjaya- < arjay-) *v.* to acquire, to earn, JŚ. पुत्तलत्तणमिसे अत्थं अजयदि पाववुद्धी BāApu. 30.

अजया (ajja-yā < adya-tā) *adv.* [Inst. or Loc.] [cf. अद्यत्वे । from this day, henceforth, AMg. तं णं अहं पुत्ता ! अज्याए सुयंवरं विरय्यामि, अज्याए णं तुमं दिण्णसुयंवरं Nāya. 1.16.131 (comm. अज्याए अयप्रभृति p. 210b. 6)

अजयारि (ajja-yāri < ārya-kārin) *adj.* doing noble deeds, AMg. जेण जाणामि अप्पाणं ... अजयारि अणज्जं वा तं णाणं अयलं पुवं SiBhaa. 4.9.

अजराउ (ajja-rāu < ārya-rājan) *m.* noble lord, Ś. (नट) भाणवेइ अजराउ BhaMañ. 1.8.2.

अजरूव (ajja-rūva < ārya-rūpa) *adj.* noble (only) in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया एणत्ता, तं जहा—अज्जे णाममेगे अजरूवे, अज्जे णाममेगे अजरूवे Tbhāpa. 4.213(280)

अजरोहण (ajja-rohana < ārya-rohana) *m.* noble Rohana, one of the 12 disciples of Ārya Subhasti, AMg. थेरजरोहणे य ... एए सीसा हइथिरुस Kapp. (Th.) 6.

अज्जल (ajjala < ?) *m.* (v. l. अज्जल) name of a non-Āryan country, and the people residing there, AMg. मिलवखू अणेगविहा एणत्ता, तं जहा—सगज्जण ... अज्जल-रोम-पास ... बिलाया विसयवारी य एवमादी । से तं मिलवखू Paṇnav. 1.89(98)

अज्जलोय (ajja-loya < ārya-loka) *m.* Āryan people, Apa. अज्जलोय दक्खिणउ किज्जइ इट्ठारिहि विक्खु पयइज्जइ SudCa. (N.) 6.18.6.

अज्जव (ajjava < ārya- = rjuka) *adj.* [f. -ā] straight-forward, simple, JM. चारिएसु भणियं अज्जो रायपुत्तो ति VasuM. (M.) 64.24; Apa. अज्जव सत्तं णरि कुलउत्ती MahāPu. (P.) 2.21.12; *m.* (i) name of a prince, JM. इहेव जणवए सुग्गामो नाम गाभी, अज्जो नाम रट्टउटो आसि VasuM. 20.20; 21.26; 22.2; (ii) name of a sage. Apa. वंअभवेण सुको रिही अज्जो उज्जुको सिट्ठत्तो सुत्तको MahāPu. (P.) 89.5.12.

अज्जव (ajjava < ārya) *n.* straightforwardness, honesty, simplicity, AMg. नुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा पक्कता, तं जहा—खंती, मुत्ती, मद्दे, अज्जेव Tbhāpa. 4.71(247); चत्तारि धम्मदारा पक्कता—खंती, मुत्ती, अज्जे, मद्दे Tbhāpa. 4.627 (342); 5.34 (396); दसविह समगधम्मे एणत्ते, तं जहा—खंती, मुत्ती, अज्जेव, मद्दे Samv. 10.1; वत्तीसं जोगसंगहा एणत्ता, तं जहा—आलोयणा ... अज्जेव Samv. 32.1; SamvPra. 96; नुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पक्कता, तं जहा—खंती, मुत्ती, अज्जेव, मद्दे Vy. 23.7.247(25.610); जो अन्हं निग्गयो वा निग्गयो वा ... अज्जेवणं मद्देवणं ... हीणे थंमचरवासंयं Nāya. 1.10.3; अज्ज-हम्मं नाम थेर ... अज्जव, मद्दे ... चरित्तवहणं Nāya. 1.1.4; ताणि उ इमाणि सुववय-महव्वयाई सच्चज्जवव्वयाई Paṇhā. 6.2; एवं अणुवीरसमिति-जोगेण भाविओ भवति अंतरप्पा, संजय-कर-वरण-नयण-वक्को मुरो सच्चज्ज-संपण्णो Paṇhā. 7.17-21; 9.1; नुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा एणत्ता, तं जहा—खंती, मुत्ती, अज्जेव, मद्दे Uvav. 30; तस्स णं भगवतो ... अणुत्तरेणं अज्जेवणं ... केवलकरणाणंदसणे समुपज्जिहिति KāyPa. 814; तस्स णं भगवत्तस्स ... अणुत्तरेणं ... अज्जेवणं ... केवलकरणाणंदसणे समुपज्जे Jambuddh. 2.71; अतो ते अज्जवं साहु अहो ते साहु मद्दे Uv. 9.57; 29.1; खंवेति अप्पाणममोहदंसिणो पेवे रया संजम अज्जेव गुणे Dasave. 6.67; Kapp. (J.) 120; JM. अप्पायया अलोहे व तित्तिवत्ता अज्जेव मुरि ... वत्तीसं जोगसंगहा ĀvNi. 1275; खंती अ मद्देवज्जव ... हंति भिक्खुस्स डिगाई DasaveNi. 349; अज्जवमद्देवज्जो, जाओ परिणाम-जोगेण PaṇmCa. (V.) 5.28; माया-ठाणम्मि अज्जवं कुणमु KuvMāKo. 202.16; खंती य मद्देवज्जव मुत्ती तव संजमे य वेइवेण ... जइधम्मो PavSūro. 554; NavTaPra. 29; मद्देवअज्जवकाहवहणेहि ... सुक्खवचि-एहि SupāCa. 3.46; अज्जेव च तं किंवि ViyMañ. 47; खंती-मद्देव-अज्जव-जुत्तं मुत्ती-वहणं च Br. 60.16; JŚ. कोहं खमया माणं समदेवण-ज्जेवणं मायं च NivSā. 115; एहि लक्खणेहि य लक्खिज्जइ अज्जेवहि भावेहि CāriPa. 11; उत्तमखममद्देवज्जवसच्चउत्तो च संतमं चव (दसुयेयं धम्मं) BāApu. 70; अज्जवमद्देवलायव भत्ती पल्लादकरं च (विणवगुणा) BhaĀrā. 130; Māla. 387(5); 754(8); Apa. अज्जमद्देवणं अज्जज्जेवणं ... संभवइ धम्मु वंसववण JasCa. 4.16.8; अज्जयमि चित्तु देइ जो महंतु KarCa. 9.13.4; ता कज्जय भणइ अणुसरिहि लज्ज अज्जव निस्सग्गिउ SapKuCa. 617.5; अहि वरु मद्दे अज्जउ सच्चू सउच्चु राउ Chakkamma. 11.10.17; अज्जव मुहंसेत्तयसमेय जीवति (मणुय) तिरलोवम सुतेव DhamaPar. 6.14.9.

अज्जव (ajjava < ārya) *m.* [short form of अर्यावर्त !] the Āryan country, JŚ. अज्जव-मंअज्ज-मणुप दिदुभोगभूमि जे दो दो । सुरगिरवे दो दो इदि जीवसमासा हु अज्जवदी GomSā. (V.) 80.

अज्जवइरा (ajja-vairā < ārya-vajrā) *f.* a branch origi- nating from Ārya Vajra, AMg. थेरेहिंतो णं अज्जवइरेहिंतो ... अज्जवइरा साहा णिगया Kapp. (Th.) 11.

अज्जवकुल (ajjava-kula < ārya-kula) *n.* Āryan family,

अज्जवखंड

157

अज्जसय

आपा. शियकम्मवसायउ ... हुणचीणणिसउ ... णउ पावइ अज्जवकुलु Mahā-Pu.(P.) 7.6.16.

अज्जवखंड (ajjava-khaṇḍa < ārya-khaṇḍa) *m.* the Aryan region, J.S. संमुच्छिन्ना मणुस्ता अज्जवखंडेसु होति शियमेण KāṭṭhiAṇu. 133; **आपा.** अज्जवखंडे सुममि अवसुप्पिणि BhaviKa. 71.2.

अज्जवजइ (ajja-vajjai < ārya-vajrin) *m.* the famous elder (sthavira) Ārya Vajra, AMg. तेरसवरिससएहिं पण्णासासमहिणहिं बोच्छेदो; अज्जवजत्तिस्स मरणे ठाणस्स त्रिणेहिं निदिट्ठो Tittho. 875.

अज्जवट्ठण (ajjava-tṭhāna < ārjava-sthāna) *n.* a variety of straightforwardness, AMg. पंच अज्जवट्ठाणा पण्णासा, तं जहा — साहुअज्जवं साहुमद्वं, साहुजहवं, साहुवन्ती, साहुमोती Tṭhāṇa. 5.51(490)

अज्जवण्हेअ (ajja-vañheā < ārya-vārṣṇeya) *m.* the noble Vārṣṇeya, Ś. (विपुर्वा) तदो अज्जवण्हेअस्स वअणेण ... इव आअदो इइ Naiṣa. 3.10.165.

अज्जवत्त (ajjavatta < āryāvarta) *n.* name of the Āryan region, J.S. अह ल्हदि अज्जवत्तं तइ ण वि पावेइ उत्तमं गोत्तं KāṭṭhiAṇu. 291.

अज्जवधम्म (ajjava-dhamma < ārjava-dharma) *m.* the quality of being upright (one of the ten varieties of साधुधर्म), J.S. अज्जवधम्मं तथो तस्स दु संमवदि शियमेण BāAṇu. 73; ण य गोवदि शियदोत्तं अज्जवधम्मो हवे तस्स KāṭṭhiAṇu. 396.

अज्जवप्पहाण (ajjava-ppahāṇa < ārjava-pradhāna) *adj.* in which straightforwardness is prominent, AMg. महावीरस्स अंतेवासी बहवे थेरा भगवेतो ... अज्जवप्पहाणा मद्वप्पहाणा Uvav. 25.

अज्जवभाव (ajjava-bhāva < ārjava-bhāva) *m.* straightforwardness, frankness, AMg. मायं नस्सज्जवभावेणं लेमं संतोसुओ जिणे Dasave. 8.38; J.M. इयं चित्तिज्जण दोसे अज्जवभावं विभावसे कुवMāKa. 91.16; **आपा.** कायवायमणजोउ अवक्कउ अज्जवभावे धम्मसु तहिं थक्कउ JambusāCa. 11.14.4.

अज्जवयणा (ajja-vayana < ārya-vacana) *n.* noble speech, AMg. रमई अज्जवयणम्मि तं वयं वूम माहणं Utt. 25.20.

अज्जवयथा (ajjava-yā < ārjava-tā = rjūtā) *f.* straightforwardness, uprightness, AMg. अज्जवयथा णं भंते! जीवे किं जणयइ? अज्जवयथा णं काउअज्जयं भासुअज्जयं Utt. 29.49.

अज्जवलोअ (ajjava-loya < ārya-loka) *m.* Āryan people, **आपा.** अज्जवलोअहु आसि पहाणउ हुउ मरुएउ णाम बहुजाणउ MahāPu.(P.) 2.10.7.

अज्जववहारा (ajja-vavahāra < ārya-vyavahāra) *m.* noble behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पत्तत्ता, तं जहा — अज्जे ... एवं अज्जवहारे Tṭhāṇa. 4.219(280)

अज्जवसंतअ (ajja-vasantaa < ārya-vasantaka) *m.* the noble Vasantaka, Ś. (सुसंगत) मट्ठिणो परिवासवत्ति वलु एसो अज्जवसंतओ Ratnā. 2.3.34.

अज्जवसप्पिणी (ajjavasappiṇī < adyavasarpinī) *f.* the present अवसप्पिणी (काल), J.S. अज्जवसप्पिणि मरहे, पउरा रुद्ध(इ)ज्ञाणया दिट्ठा RaySā. 54; 55; 56.

अज्जवसीर (ajjava-sīra < ārjava-sīra) *m.* a plough, the shape assumed by straightforwardness, J.M. अज्जवसीरेणं जो मायाभूमि विदारप बिउरो। फोहेइ फुंउ लोहवट्ठां संतुट्ठिइट्ठीए BhuvKevCa. 1472.

अज्जवा (ajjavā < ārjavā) *f.* name of a woman, **आपा.** हे ताय पहायर मरिवि देउ अज्जवहि अकंपणु पुत्तु जाउ MahāPu.(P.) 25.17.9.

अज्जवाळ (ajja-vāla < ajña-bhāla) *m.* ignorant child, M.

सन्दकम्मंगमुद्धा भदो सज्जजसारी णरअमुरिवि अज्जवालो हुवीअ ŚāKā. 3.1.

अज्जवि (ajja-vi < adyāpi) *part.* [also अज्जावि] [Hem. (Gr.) 1.33] yet, even now, M. अज्ज वि ण होति सरला वेणीअ तरणिणो चित्तरा GaSūSa. 3.73; 3.26; 3.45; 3.39; तं णमइ जेण अज्जवि विल्लण-कंठस्स राहुणो बलइ। दुसखं GaṇḍVa. 28; 113; 208; 326; अज्जवि महग्गि-पसरिवि-धूम-सिहा कलुसियं व वच्छयलं ... उज्जहइ मयलंछणो JMa. 19; 171; 924; मंदरमूलपहरे अज्ज वि संवाअ-लोहिण वव वहतं SetuBa. 2.4; 8.16; 9.63; Ś. (दौवारिक) एसो कसु मट्ठा ... अज्ज वि ण दाव सअगदलं सुंचदि MadhāRā. 98.2; (प्रतीहारी) कई अज्जवि सजेअ विचमिती ... एत्थ वित्थइ Bālā. 2.17.1; (प्रतीहारी) अहो अज्जवि एयस्स तमगं तां जेव सव्वओ पासदि RamMañ. 2.3.1; 1.38.22; AMg. जेसि इमो अणुओगो पयइ अज्जावि अट्ठसरहम्मि Nandī. gā. 33; J.M. अज्ज वि तुज्ज पिययमो जीवइ भदे PaumCa.(V.) 12.71; कालयसरी निगोयववसाणं। भरहम्मि मुणइ अज्ज वि Bālā. 132; दुंदुहणकुसला जस्स तुलं अज्जवि गमेसति KumāCa.(H.) 7.33; 7.38; 7.59; जस्स अज्जवि य तित्थं। जयइ SujāsaCa. 1.2; जस्सअज्जवि सासणं जण जयइ TanjThe. 22; जइ पुण भोगे दिज्जमाणे अज्जवि गेणहति MaViCa.(G.) 16b.2(2); अज्जवि सुपुरिसंकेसरिकिसोरवळणकिया पुहवी VajLaz. 42; 168; नज्जइ नज्जवि अ कित्तिओ कालो SusCa. 34; सो दुज्जणो उण न जो अज्जवि निवसेइ तुइ हियण SubhāPajjSām. 12; J.S. अज्ज वि तिरयसुद्धा अप्पा झाएवि लइहि इंदत्तं MokPa. 77; **आपा.** अज्जवि ईसीसि कसाउ तासु PaumCa.(S.) 4.13.18; 12.1.1; अज्जवि नाहु मट्ठा चि मरि सिद्धथा वेदेइ Hem.(Gr.) 4.423 gā. 3; 4.414 gā. 2; अवराइ दोणिण अज्जवि खमीसु KarCa. 2.18.3; अज्जवि पुत्त निरारिउ बाहु BhaviKa. 48.3; 54.8; जहिं णिविडु तहिं अज्जवि अच्छइ SiVaCa. 1.47; MahāPu. (P.) 101.7.10; PrāPaṇḍ. 2.87; Paramapp. 1.42; SapKaCa. 761.1; PāDo. 169.

अज्जवि (ajjavi < arjayitum) *inf.* in order to earn, **आपा.** (सो) णु अज्जवि सुंदर नण्णमाणु ... आउच्छिदि गउ बोहित्थण Mahā Pu.(P.) 101.8.2; *ger.* having acquired, **आपा.** अज्जवि सिद्धिनण निहाणं रयमि उवाउ अवइ मइमाणे JambusāCa. 9.8.16.

अज्जवित्ति (ajja-vitti < ārya-vṛtti) *adj.* one having noble behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया णणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जवित्ती, अज्जे णाममेगे अज्जवित्ती Tṭhāṇa. 2.221(280)

अज्जविअ (ajjaviya < ārjavika) *adj.* upright, honest, AMg. छज्जिहविणयविहज्जू अज्जविओ सो हु कुद्ध विणीओ Cand. 40.

अज्जवियत्त (ajja-viyatta < ārya-vyakta) *m.* noble Vyakta, AMg. थेरे अज्जवियत्ते भारद्वाज गोत्तेणं पंच समणसदाइ वाप्इ Kapp.(Th.) 1.

अज्जविआ (ajjaviyā < ārjavitā) *f.* uprightness, straightforwardness, AMg. से (मुणी) ... संति विरति उवमं ... अज्जविअं (पवेदण) Āyār. 1.6.5.2; से भिकसु ... संति विरति ... अज्जविअं (पवेदण) Sūy. 2.1.67(689); 2.2.51(711)

अज्जसंकप्प (ajja-sāṅkappa < ārya-sāṅkalpa) *adj.* of noble intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया णणत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अज्जसंकप्पे ... अज्जे णाममेगे अज्जसंकप्पे Tṭhāṇa. 4.215(280)

अज्जसंघपालिय (ajja-saṅgha-pāliya < ārya-saṅgha-pālita) *m.* noble Saṅghapālita, a disciple of Ārya Vāṇḍha, AMg. थेरस्स णं अज्जवुट्ठस्स गोयमसगोत्तस्स अज्जसंघपालिय थेरे अंतेवासी Kapp.(Th.) 12 (*r.l.* संघपालिय)

अज्जसय (a-jjasaya < a-yaśaska) *n.* infamy, notoriety,

18. (अवे) मणुयतिरियाणुपुव्वी दुग्गणादेज्ज अजसयं GomSā.(K.) 266.

अजसहव (ajja-sahāva < ārya-svabhāva) *adj.* having a noble nature, Apa. मणुव निरिय पल्लोवमजीविय उवसम अजसहविवं भाविया । सगु लहंति VuddhaCa. 10.21.5.

अज्जसीलाचार (ajja-sīlācāra < ārya-sīlācāra) *adj.* having the conduct and behaviour of a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसनाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जसीलाचारे ... अणज्जे णाममेगे अज्जसीलाचारे Thāpa. 4.218(280)

अज्जसुवुद्धि (ajja-subuddhi < ārya-subuddhi) *m.* Sn-buddhi, the noble minister (of king Puruṣadatta), JM. अज्जसुवुद्धिणा (मंतिपा) भणियं SamarāKa. 69.11.

अज्जसुया (ajja-suyā < ārya-sutā) *f.* the daughter of a king, Apa. दीसइ सुरणरिहिं अज्जसुया णं विहिविण्णागसमत्तिवुया MahāPu.(P.) 3.3.2.

अज्जसेणिया (ajja-seniyā < ārya-srenikā) *f.* a branch originating from Ārya Srenika, AMg. धेरहितो णं अज्जसेणिएहितो एत्थ णं अज्जसेणिया साहा णिगया Kapp.(Th.) 11.

अज्जसेवि (ajja-sevi < ārya-sevin) *adj.* who serves a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसनाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जसेवी ... अणज्जे णाममेगे अज्जसेवी Thāna. 4.225(280)

अज्जहिज्जो (ajja-hijjo < ārya-hyah (?śvah) *adv.* to-day or tomorrow, JM. सो भणइ अहं विभा मोहेण स्यामि, सो छणदिवसे पमणिओ अज्जहिज्जो ति कालं हरइ ĀvTi.(H.) 692a.3.

अज्जहो (ajjaho < ārya-tas) *adv.* from this day, Apa. तासु भिइइ ओ सो जि अयायउ अज्जहो लण्णेवि सुहुं महु रागउ PaṇCa.(S.) 20.11.8.

अज्जा (ajjā < arjakā) *f.* name of a plant, AMg. अह म्ते ! तुलसी कण्हराल ... अज्जा ... सयपुष्पाणं, एतेसि णं जे जीवा मूलत्ताय वरुमंति Vy. 21.8.10 (21.21)

अज्जा (ajjā < āryā) *f.* a metrical composition of two lines based on the mātrā-gaṇas, AMg. बावत्तरि कलाओ पणत्ताओ, तं जहा — नट्टं, गीयं ... अज्जं ... सणकृतमिति Samav. 72; Nāya. 1.1.85; Uvav. 107; बावत्तरि कलाओ ... तं जहा — ... सयणविहिं अज्जं ष्ठेलियं. भागहियं, गाहं, गीइयं सिलोणं ... सणकृतं ति RāyPa. 800; Jambuddi. 30 (comm. p. 137a.2)

अज्जा (ajjā < ājñā) *f.* order, [Hem. (Gr.) 2.83 comm. ज्ञः संबधितो अस्य ज्ञः वा भवति । अज्जा आणा]

अज्जा (ajjā < āryā) *f.* [Hem. (Gr.) 1.77; Lakṣmī (Gr.) 1.2.21; PāṭiANā. 3] 1 a noble lady, an honourable lady, M. अज्जा सज्जणाधारेण कहियं व सोहमं GaSaSa. 1.79; अज्जा णिमिलि-अच्छी GaSaSa. 3.49; 2.50; 4.79; अज्जे अज्ज कयत्ता एसो (सूमी) Jāṭa. 390; भणियं च तेण अज्जे अज्ज कुमारो अगज्जणिसिन्धए LJA. 690; 870; 879; Ś. (सीता) अवि कुसलं मे समगस्स गुरुअणस्स अज्जाए अ संताए UttalāCa. 1.8.15; (सूत्रधार) एसो अज्जाए जेअ आलावो Sīmān. 1.3.3; JM. अज्जे दीदुज्जोओ दिट्ठो मे असि देवउले Erz. 83.32; 2 a nun, AMg. बंभी णमज्जा एवं जेव (पंच धनुसथाइं उहुं उवणेण होत्था) Thāna. 5.102 (435); 5.163 (435); 9.61 (692); एएसि णं चउवीत्ताए तित्थगणं चउवीत्तं पढमसिस्सणीओ होत्था तं जहा — ... अज्जा धणिला य आहिया SamavPm. 233; मूलपढमाणओगे ... अरइताणं भगवताणं पुव्वभवो ... सीसा, गणा, गणहरा य अज्जा पवत्तिणीओ ... एवमादिभावा पढमाणओगे कहिया आधविज्जंति SamavPm. 128; Nandī. 111; एवमेव अज्जचंदणाए अज्जाए सीसिणिताए दलयइ Vy.

9.33.18 (9.153); सुवयाओ नामं अज्जाओ Nāya. 1.14.40; तेणं काळं तेणं समणं गोवालियाओ अज्जाओ बहुत्तुयाओ Nāya. 1.16.94; तणं पासे अह्ता पुरिसादाणीए कालिं सयमेव पुष्कचूलाए अज्जाए सिस्सिणियत्ताए दलयइ Nāya. 2.1.29; सयमेव जमिखणीए अज्जाए सिस्सिणिं दलयइ Antag. 88; तए णं सा पउमावई अज्जा जमिखणीए अज्जाए अंतिए एक्कास्स अंगाई अहिज्जेइ Antag. 89; तए णं सा सुकण्ठा अज्जा ... सिज्जा Antag. 152; सुवयाओ णं अज्जाओ इरियासमियाओ Nirayā. 112; अहं अनुगीए अज्जाए सद्धिं इममि कारणमि पारोक्खं षडिअं संमोगविसंमोगं वरेणे Vāṭa. 7.3; जिणा बारसस्वाइं येरा वउदसरुविणो । अज्जाणं पत्तवीत्तं तु ओ उहुं उवग्गहो OzhNi. 671; 677; जत्थ य अज्जाहिं समं येरा वि न उल्लसिंति गयदसणा Gaeḥā. 62; 112; 116; आसीय पोयणपुरे अज्जा नामेण पुष्कचूलं चिं Sūḍhā. 56; वारणि सुविहिस्स जेठुज्जा Titttho. 46; JM. एवं सा ... गंतुं अज्जाए पासमि पव्वइया PaṇCa.(V.) 11.62; अज्जे गिलणियं खु पडिजगति एरिसो साह NisBhā. 1751; आलं कविप्पमुक्का, इट्ठा बलिया या णिवुया संती । अज्जा भणिज्ज काथी, जेठुज्जा बीसमानो ता NisBhā. 1778; बंभी कायु ... अज्जा सिवा ... पवत्तिणीओ चउवीत्तजिणवर्दितां PavSāro. 308; सा वि हु वसुमइ-अज्जा सुमिई-गुत्तीवु सम्मसुवउत्ता SurSūta. 6.245; मयणावली वि अज्जा विहरइ अज्जाहिं सह विहारेण VjKerCa. 1.131; JS. अज्जागमेणे काले णं अविदरुवं तथेव एक्केण Mūḍa. 177(41); रादिणिण उणरादिणिणसु अ अज्जामु जेव गिहिवग्गे । जिणओ जहारिओ सो कायव्वो अप्पमत्तेण Mūḍa. 384(5); उहुं सअं कविदुय बाले अज्जाउ तह कणा-हाओ । पासंतस्स सिणेहो हवेज BhaĀrā. 393; 405; Apa. विणयसिरीए सुहदाअज्जाहिं दिवखा लइवि Chakkamun. 4.14.3; 3 name of a goddess (भगवती, गौरी, पार्वती, अम्बिका, कोटिकिरिया etc.), [DhNāMā. 1.5; PāṭiANā. 3] AMg. पाणाभाए णं पव्वज्जाए ... जं जत्थ पासइ सिवं वा वेसणं वा अज्जं वा ... उच्चं णामं कोइ Vy. 3.1.38 (3.33); बहुणं ईशान य खेषाण य ... अज्जकोट्टकिरियाण य वहुणं उवाइयसयाणि उवाइयमाणा चिट्ठंति Nāya. 1.8.17; 1.17.11; देवस्स वा ... अज्जाए वो दुग्गाए वा ... मल्लाइयाइं दव्वावस्साइं वेत्ति से तं कुप्पावयणियं दव्वावस्सं AṇuOg. 20 (comm. अर्या प्रशान्तरूपा दुगां सेव महिणस्स p. 25a.1); JS. ईसरवंभाविण्णूअज्जासंदादिया य जे देवा Mūḍa. 260(5); M. पढम-इरालिगणलज्जिआए अज्जाए वो सुहं देतु GaudVa. 44.

अज्जाकप्प (ajjā-kappa < āryā-kalpa) *m.* the rule to be observed by a respectable woman (regarding food etc. brought by her), AMg. जत्थ य अज्जाकप्पो पाणत्ताएवि रोइदुग्गिभवले । न य परिमुजइ सहसा Gaeḥā. 61.

अज्जाकम्म (ajjā-kamma < ārya-karman) *n.* noble deed, JS. रयणत्तवस्सस्सवे अज्जाकम्मं दयादिसइम्मं । इवेवमाणे जो वट्ठि सो होदि सुहभावो RāySā. 61.

अज्जाघर (ajjā-ghara < āryā-grha) *n.* the house of a land-lady, AMg. जेठुज्जेण अकज्जं सज्जं अज्जावरे कयं अज्ज Thāna. comm. p. 372; JM. VavāBhā. 2. g. 266.

अज्जाणय (ajjāṇa-ya < a-jñāna-ka) *adj.* ignorant, one who does not know, Apa. जाणंते अइव अज्जाणएण (v.l. अजाणएण) मइ बालरज्जु सेवतएण PaṇCa.(P.) 2.4.8.

अज्जाणुचर (ajjāṇu-cara < āryāṇu-cara) *m.* an ascetic who follows a nun, AMg. अज्जाणुचरो साह पावइ वयणिज्जमविरेण ĀvāḥPaḍ.(V.) 203; VIMāPa. 70.32; JS. अज्जाणुचरो साह लहदि अकिंति खु अचिरेण BhaĀrā. 330.

[अज्जाय (a-jjāya < a-jāta) adj. unborn, Dharmasam-ghraha Tīkā. 270 PSM.]

अज्जालद्ध (ajjā-laddha < āryā-laddha) *adj.* obtained

अज्ञावद्वाचन

159

अज्ञियालाभ

or acquired by a nun, AMg. अज्ञालद्धं (भेसज्जं) मुंजइ वा मेरा तत्थ गच्छमि Gacchā. 93.

अज्ञावद्वाचन (ajjā-vatthāvana < āryā-vartāpana) *n.* the behaviour of a nun, JM. पहगमणवसहिआहारमुयणवदिल्लविहिपरिवणं। नायइ नेव जागइ अज्ञावद्वाचनं नेव UvMā. 379.

अज्ञावय (ajjā-vaya < āryā-vrata) *n.* the vow of a nun, Apa. त्रिणवयणु सुणेवि अज्ञावय तउ करिवि सुअ BhaṇiKa. 290.10.

अज्ञावेयव्य (ajjāveyavva < ājñāpayitavya) *adj.* (part. pass.) fit to be ordered, AMg. सव्वे पाणा ... सव्वे सत्ता न हंतव्वा न अज्ञावेयव्वा Āyār. 1.4.1.1; 1.4.2.3; 1.4.2.4; 1.4.2.5; 1.4.5.4; Sūy. 2.1.56(679); 2.2.14 (706); 2.2.70 (720); अहं ण अज्ञावेतव्वो अण्णे अज्ञावेतव्वा ĀyārDaa. 10.29; MahāNis. 5.29.

अज्ञासंपया (ajjā-sampayā < āryā-sampadā) *f.* wealth in the form of Jain nuns, AMg. संतिस्स णं अरहओ एगूणणउई अज्ञासहससीओ उक्कोसिया अज्ञासंपया होत्था Samav. 89.4.

अज्ञासरिस (ajjā-sarisa < āryā-sadṛśa) *adj.* [f. *सरिसी] like or resembling a nun, JS. साधुस्स णत्थि लोए अज्ञासरिसी खु वंषणे उवमा BhaṇiKa. 337; AMg. Gacchā. 70.

अज्ञासंसग्ग (ajjā-sāmsagga < āryā-sāmsarga) *m.* contact with a nun, JS. वज्जेह अपमत्ता अज्ञासंसग्गमणिविससरिसं BhaṇiKa. 330.

अज्ञासंसग्गि (ajjā-sāmsaggi < āryā-sāmsargin) *adj.* one who is in contact with a nun, AMg. अज्ञासंसग्गीए जणजंपणयं न पवेज्जा? Gacchā. 65; ĀrahPad.(V.) 203; JM. अज्ञासंसग्गीए निवडइ वयणिज्जददवज्जे VIMāPra. 71.2; JS. अज्ञासंसग्गीए जणजंपणयं इवेज्जादि BhaṇiKa. 331.

अज्ञासाहससी (ajjā-sāhasī < āryā-sāhassī) *f.* a thousand nuns, AMg. संतिस्स णं अरहओ एगूणणउई अज्ञासाहससीओ उक्कोसिया अज्ञासंपदा होत्था Samav. 89.

अज्ञाहर (ajjā-hara < āryā-grha) *n.* the temple of the Goddess Candikā, M. गहवडणा मधेसेरिहिदुमदामं ... नवरं अज्ञाहरे बद्धं GāṇṇSa.(W.) 172; (comm. गृहपतिना बद्धं घणायुक्तं दाम अर्यागृहे चण्डिकावतने बद्ध इत्यर्थः)

अज्जिऊण (ajjina < arjayitvā) *ger.* having acquired, Apa. अज्जिऊण चारु निउत्तित्थणहणामु गोत्तु MahāPu.(P.) 53.3.4.

अज्जिडुया (ajjiddiyā < ?) *adj.* (f.) Desī. given or offered, JM. नेदि अट्टारसपयइरिवारेहि डिट्ठो मूल्देवो, आसणं हिसियं, एट्ठी अज्जिडुया (comm. on VāraBhā. 1.271, p. 94b.9).

अज्जिण- (ajjina- < arjaya-) *v.* to acquire, to obtain, JM. अत्रे एवमाई वायाए अज्जिणति ने पावे। ते सव्वे अहिगरणा इवति नर-ओवणा मयूया PaṇṇCa.(V.) 14.21; अणेगरहसोई। धम्ममेगममउत्ते मुवि रज्जे अज्जिणइ जणो UvMā. comm. on 256, p. 433.16, v. 4.

अज्जिणण (ajjinaṇa < arjana) *n.* [fr. root ajjina-] cf. ajjana] acquisition, attainment, JM. दंसणसंपत्ती भववरित्तया सुहपरं-परज्जिणणं UvPay. 994.

अज्जिणितं (ajjiniṭṭam < arjayitum = arjayitvā) *ger.* having obtained, JM. सित्थाद्वित्तमज्जिणितं। पाणयकप्पा चविउं (संपत्तो मोक्सलोखे) MaViCa.(G.) 2a.3(1)

अज्जिणित्त (ajjiniṭṭa < arjayitvā) *ger.* having acquired, having obtained, AMg. एगंतदुस्सं भवमज्जिणित्तं वेदेति दुक्खी तमणंत-दुक्खं Sūy. 1.5.2.23(349)

अज्जिण्ण (ajjinaṇa < a-jina) *n.* [also अज्जिणय] indige-

tion, JM. एगम्मि भोवणे मुंजिकण जाए मणागमज्जिणो UvPay. 325; सेट्ठिणा वहुं णिदं न दिण्णं, सो तेण दुवे दिवसा अज्जिणणण अज्जइ AvTi. (H.) 352a.8.

अज्जिय (ajjiya < arjita) *adj.* (ppp.) [also अज्जिअ, अज्जिद] acquired, obtained, AMg. तए णं से भरए राधा अज्जियरज्जो णिज्जियमत्तु ... भरहं वासं ओयवेइ Jambuddh. 3.175; धम्मज्जियं च ववहारं बुद्धेहायरियं सया। तमायरंतो ववहारं गरहं नाभिगच्छइ Utt. 1.42; तओ तेणज्जिए दव्वे दारे य परिकिखए। कीलंतने नरा Utt. 18.16; पाणो वि पाडिहंरं पत्तो छूडोसि संसुमारदहे। एणेणवि एयादिणइज्जिएणइहावययुणेणं BhattaP. 96; JM. जं अज्जियं चरित्तं देसणए वि पुव्वकोडीए। तं पि कसाइयमेत्तो नासेइ नरो मुहुत्तेण KappBhā. 2715; जइ वाणभूइइ चिय खविज्जाए धम्ममज्जहा। न मयं। तेणासंसमवज्जियताणागइकारणत्तणओ (मोक्खताभाओ) ViAvBhā. 2042 (2524); अज्जियसंयोधणाणं कळेवरहरे वि निपिपासाणं। ... मरणं पि वरं सुविधियाणं SamavāKa. 130.13; धम्मो वि पियासहिओ अज्जिइच्छियवणो सुहसुहेणं। मंण तमलिचि पवाल्लो निदुल्लयायारं UvPay. 331a.5 (v. 112); तओ तेणज्जिए दव्वे दारे य परिकिखए KaKoPa. 7.18; अं अज्जियं समीपहरेहि तवनिमम्वंभयुत्तीहि। मा हु तयं कलहंता उडिहइ साग-पतेहि JivAnu. 74; अज्जिअयणणपालणअणज्जिओवज्जणेगकंसाए BhaṇiKa. 1065; JS. चिरकालमज्जिदं पि य विट्ठणदि तवसा रय ति णाऊण Mhā. 150(8); तत्थ वि पावइ दुक्खं वसणज्जियकम्मपाणेण Sāhā.(V.) 191; M. असुहज्जियकम्मणं वि हवंतु अन्हाण संपइ सुहाइ Lāhā. 882; इमिणा असुह-ज्जियकम्मवत्तुसिण्णमइ किं सरीरेण Lāhā. 715; Apa. (मा कुसुमावलि) अज्जियणुण जणिय धम्मवित्ति JāCa. 4.29.6; जो अज्जिउ अणमभवतंरं ते दिवइ मइअइ अणुहवइ KarCa. 2.6.10; एक वराटिय काहि मि न अज्जिय BhaṇiKa. 116.4; वयनिम्मल अज्जियतवकइ वसिसुहससउसट्ठि थिउ JambāSāCa. 3.9.18; 3.11.2; विउल्लोयवणु सुसुयअज्जिउ Sūy. KuCa. 717.5; असुहकम्मकउ मुंजिउ जं चिह अज्जिउ एवहि दोहण तुमइह PāṇāCa.(P.) 1.21.12; जं अणमभवतंरि अज्जिउ धम्ममहाकल दुइइह PāṇāCa.(P.) 5.10.9; 8.15.12.

अज्जिया (ajjiyā < āryikā) *f.* 1 grandmother, AMg. अहं तव अज्जिया होत्था इहेव सेववियाए नयरीए धम्मिया JāyPa. 752; 753; जइ णं अज्जिया मम आगंतुं एवं वज्जजा JāyPa. 752; अज्जिअ पज्जिए वा वि (इत्थियं नेवमालवे) Dasava. 7.15; JM. अज्जियमारी भणिणी जा यउइ सगारअम्मरहियाओ। विहवा वसंति सागरियस्स पासे अदुम्मि KappBhā. 2618 (comm. आर्यिका पितामही मातामही वा); किं च सुहं अणुभूयं निव्वयरे पइयरे य अज्जियए TarVāKa.(Bha.) 16; Apa. णामेगज्जियाहि स्पउत्ते वरसोत्थियं दिज्जए JāCa. 3.13.2; 2 a venerable woman, a nun, AMg. चत्तलीसं अज्जियासहरसा थिइ Jambuddh. 2.82; 2.75; अज्ञा वंदति अज्जियाओ वंदति Av. 69; JS. अज्जिय वि एक्खत्था वत्थावरणेय मुनेइ SotPz. 22; JM. स्त्री-गृहम्म-एवत्तिणि-पयनूअ अज्जिया जाया SotSūCa. 14.194; Apa. गाना गामंतरे हिउंसेहि अज्जियाहि सुई जिण वेउंतिहि MahāPu.(P.) 90.6.4; एत्थं-तरि अज्जियवणसारी सुव्वय नाउं महव्वयधारी BhaṇiKa. 94.1; पउम-सिरिपउहवउआउ जाउ एववज्जिउ अज्जिउ जाउ ताउ JambāSāCa. 10.21.5; सउ अज्जिय संवडो वरपहाण PāṇāCa.(P.) 11.12.8; 3.11.6; जिणमइ अज्जियपासि थिय Chakkamma. 3.18.12; अज्जियहे समप्पिय सुव्वयहे SūyDasKa. 2.1.8; जिणवरविक्खं तिलउ दिवावहि वरह अज्जि-याहि पहरोवहि SIVaCa. 2.32.

अज्जियालाभ (ajjiyā-lābha < āryikā-lābha) *m.* getting (fool etc.) from a noble woman, JM. नीयावासविहारं चेइवनरि च अज्जियालाभं। विगईसु य पट्ठिवं न्निदोसं जोइया वेति AvNi. 1175

अजियासंपया

160

अज्जुण

(H.) (comm. मारिकाभ्यो लामः)

अजियासंपया (ajjiyā-sampayā < āryikā-sampadā) *f.* treasure in the form of nuns, AMg. पासस्स णं अरहो पुरिसादाणी-यस्स अट्ठसीसं अजियासाहस्सीओ उक्कोसिया अजियासंपया होत्था Samav. 38.1; Nāyā. 1.8.232; समणस्स भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापामो-स्खाओ छत्तीसं अजियासाहस्सीओ उक्कोसिया अजियासंपया होत्था Kapp. [J. 135; 177.

अजियासय (ajjiyā-saya < āryikā-sāta) *n.* one hundred nuns, AMg. मली णं अरहा ... अहरत्तकालसमयंसि पंचहि अजियासयहि अस्मिन्तरयाण परिताण ... मासिणं भत्तेणं अणणणं वय्यारियपाणी Nāyā. 1.8.235.

अजियासाहस्सी (ajjiyā-sāhassī < āryikā-sāhasrī) *f.* a thousand nuns, AMg. अरहा अरिद्धेमी ... चत्तालीसाए अजियासा-हस्सीहि सद्धिं संपरिद्धे Nāyā. 1.5.10; महस्स णं अरहओ ... बंधुमइया-मोक्खाओ पणपत्रं अजियासाहस्सीओ उक्कोसिया अजियासंपया होत्था Nāyā. 1.8.232; 2.1.19; Samav. 38.1; Kapp.(J.) 135; 177.

अज्जीरण (ajjirana < a-jirna) *adj.* having indigestion, AMg. अज्जीरो उ गीओ कत्थियओ सूरवण्णि Samth. 67.

अज्जीरंत (ajjiranta < ajjiryamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being digested, JM. तथा अज्जीरंते पुणरपि विण्णवियं CaupCa. 38.10.

अज्जीव (ajjīva < ajīva) *m./n.* lifeless thing, inanimate object, JS. योगलकम्म मिच्छं जोगो अविरदि अणामज्जीवं SamSā. 88; योगलदव्वयमुहं अचदणं हवदि अज्जीवं PavSā. 127; अभिगच्छदु अज्जीवं णणंतदिदिहि लिगेहि Pañcattthi. 129; 125; अज्जीवा विय दुविहा रूवरूवा व Mā a. 230(5); अज्जीवेसु व रूवी पुगलदव्वाणि GomSā.(J.) 563; अज्जीवो पुण पेओ पुगल धम्मो अधम्म आवासं DārSam. 15; JM. नूणं भुण्णिमि तुह पडु संक्रमइ विववसजीवियं समरे । इहरा तम्मि सजीवे कह रिउणे होति अज्जीवा Tārā. 54. et. अज्जीव.

अज्जु (ajju < adya) *adv.* to-day, this day, Apa. अज्जु पइदु अण्णं-विचारउ, मइ पाराविउ रिसहु अडारउ PaumCa.(S.) 2.16.8; 4.9.2; उवरंभ समिच्छहि अज्जु जइ PaumCa.(S.) 15.13.1; मा दीइसु कण्णे अज्जु क्खणे मरण-दिणे JasCa. 1.15.5; आणेप्पिपु पइउ एउ तहुं अज्जु परेसर (पइविउ) दावियउ NāyCa.(P.) 1.15.15; 7.4.4; इक्कारउ जमभउ तणउ आवइ अज्जु कि कलि NāDhaDo. 88; णियणयणहिं अज्जु परेसर, महि-परमेसर अबुडु महाखलु ... दिट्ठउ PaNāCa.(P.) 1.17.9; सुहयत्तगणवि कउ वरित्त, दरमलउ अज्जु कहि जाहि मिउ BhaViKa. 10.7; 44.10; 45.4; 87.6; किउ पेसुनु जेण भदभीसि, अंतर तुलमि अज्जु तहो सीसि BhaViKa. 178.10; 208.10; 210.6; 212.11; वेणे दीसइ अज्जु अउव छाव KarCa. 1.14.5; अज्जु तुहुं पुणु किह गु ससि वयणि, पसिउण संसाणि वि कुणसि न SamKaCa. 520.1; 639.1; 670.1; 691.1; 692.3; 710.5; पियसहि अज्जु सणह पइट्ठिय, उवरि सिहरि पग्गी विवदट्ठिय CandappaCa.(Y.) 2.12.3; तुअ वव्वर जीवण अज्जु णही PrāPaing. 2.130; विप्पिअआरउ जइ मि पिउ तो वि तं आणहि अज्जु Hem.(Gr.) 4.343; अरि खल मेह मा गज्जु । गोरे तिम्मर अज्जु Hem.(Gr.) 4.418.

अज्जुआ (ajjūā < āryakā) *f.* 1 mother, M. (विदूषक) महरट्ट-जूआमणी धणस्सःमकइ--अस्स महादेवो पिता अज्जुआ कासी जस्स ĀnaSun. 1.3; Ś. (बाल) (मातरमुपेत्य) अज्जुए । को एसो पुल्लो मं पुत्तो ति आलिगदि Śāk. 97.21; 2 term of address to a respectable lady (one's mistress, an ascetic, a courtesan etc.), Mg. (बाल) अज्जुए । बोअदि मे एसो भदमोलओ Śāk. 96.7; Ś. (गणिका) हज्जे मडुअरिए कहि नहि रामिलओ । (चेटी) अज्जुए अअं आअच्छामि ति भणिअ णअरे --

एव पविट्ठो आवुत्तो BhagAju. 18.7; (चेट) ण तथा मं दावेदि अत्थणासो जहा अज्जुआ वि सुसिद ति पराहवो HāsCu. 1.6.45.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* name of various persons : (1) of a son of Goyama, AMg. अहं णं उडाई नामं कंडियावणिण अज्जु-णस्स गोयमपुत्तस्स सरीरणं विण्णजहामि Vy. 15.1.68 (15.101); सोपे कणदि कणियारे अच्चिदे अग्गिवेसायणे अज्जुणे गोयमपुते Vy. 15.1.6 (15.31); (2) of the third Pāṇḍava prince, AMg. जुहिट्ठिलं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सहदेवं Nāyā. 1.16.142; JM. जुहिट्ठिलं-भीमसेणं-अज्जु-णाहिहाणा तिणिण पुत्ता CaupCa. 182.13; अण्णओ भीमज्जुणणउल CaupCa. 188.28; (महाविज्ञाडवि) पंडव-सेण-जइसिया, अज्जुणालकिया सुभीम वव KuvMāKa. 27.30; पूया वि गुणसमेया पुत्तो पुत्तफलाई कुणमाण । जो चिय बालइ गावी सो चव य अज्जुणो होइ NāPañKa. 3.58; Ś. (परिज्ञात) वरिट्ठो वरुणे ... अज्जुणो विअ मुहालंकिदसरीरो ĀnaSun. 2.6.56; Apa. (विज्ञाडई) भारहरणभूमि व सरहभीस इरि-अज्जुण-उउल-सिंहंदिदीस JambhSāCa. 5.8.31; विपुहवद वि जो मुर ण दिहाउउ, अज्जुणुगुणु वि ण गुरुपडिकुलउ SudCa.(N.) 2.4.3; सोइइ वावरणु व बहुलक्खणु, अज्जुणु इव कण्णंतणिरिक्खणु SudCa.(N.) 2.5.7; णसइ णर सो कह आणिज्जइ, तो तहि अज्जुणं पमणिज्जइ DhamPar. 5.13.4; (3) of a weaver, JM. तत्थ धणक्कणमसुमिदो अज्जुणो नाम मंतुवाओ MaViCa.(G.) 183a.6; (4) of Kārtavīrya (known as) Sahasrārjuna, M. भग्गो णमेक्को चिअ भग्गवेण पुस्सुणो ... सहस्सवाडू Kaṇva. 4.18; (5) of a garland-weaver (in Jāyaggha), JM. मडुराइ महरखमओ 'अकोसपरीसहे' उ सविसेओ । बीओ रायणिहम्मि उ अज्जुण-मालारदिट्ठो MaruVi. 495.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* name of a tree (Terminalia Arjuna), AMg. चंदण-अज्जुण-णीव-कुडय-कलंवाण Vy. 22.3.1 (22.3); कुडयज्जुण-नीव-सुरमिदाणो, पाउसउऊ गयवरो साहीणो Nāyā. 1.9.20; बहुवीकणा अणेगविहा वण्णत्ता, तं जहा -- लोद्धव-चंदण-अज्जुण णीमे कुडए कयवे य Paunav. 1.36.3 (41 v. 18); से णं असोगवरपायवे सत्तवणेहि ... लोद्धेहि ... चंदणेहि अज्जुणेहि णीवेहि ... सवओ समता सररिखिते Uvav. 6; अज्जुणेहि नीवेहि ... संपरिखिते BayPa. (Beeharadas Doshi); उत्तरकुराए णं कुराए तत्थ-तत्थ-देसे तहि तहि बहवे तिलया ... चंदणा अज्जुणा णीवा कुडया कइवा Jivābhi. 3.583; JM. वड यव-सिरोस-धम्मण-अज्जुण ... कुजयाइणं PaumCa.(V.) 42.6; सज्जुण-सरल-तमाल-तालुगुविल-मरण्णहणं CaupCa. 208.28; (पिच्छ) कुट्थं च इमं णे अज्जुणे अ, ताविच्छए अ इमे KumāCa.(H.) 5.9; 5.12; (महाविज्ञाडवि) पंडव सेण-जइसिया, अज्जुणालकिया KuvMāKa. 27.30; अणव ... सज्जुण ... संकुलं वणंतराले KuvMāKa. 75.15; M. हरिणो जमलज्जुण-रिट्ठं-कसि-कंसामुदिसेलाण ... वियारणकडुणपरणे सुए णमइ Līā. 6; ऊउवलंयज्जुण-परिमंलु मुरंधंरित्तरेसु GaṇḍVa. 361; इह अहिमुहंभजरिअज्जुणासु ... गिरिअटीसु GaṇḍVa. 374; धाराउलिअज्जुणाई अ वणाई GaṇḍVa. 406; Apa. णिंद-सिदीउ-दिंद-मंदार-कुंदेइ सज्जुणा PaumCa.(S.) 51.2.4; (विज्ञाडई) भारहरणभूमि व सरहभीस इरि-अज्जुण-नउल सिंहंदिदीस JambhSāCa. 5.8.31.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *n.* a kind of grass, AMg. अह भते ! सेडिय-मंतिय-अंतिय ... णोडरल-अज्जुण-आसाहण-रोडियंस Vy. 20.10.1 (21.19); (तस्स णं देवस्स पिसायरूवस्स) अज्जुणमुट्ठं व तस्स जाणू कुडिलकुडिलाई विगयवीमच्छंदसणाई Uvav. 94 (e.g., तुणविशेष; but 'a pair of arjuna grass or twins of Arjuna' (Vaidya); तण अणेगविहा वण्णत्ता, तं जहा -- अज्जुण असाहण रोडियंस सुय वय Paunav. 1.42 (1.47 v. 35).

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *adj.* pure (?), Apa. मट्ठो पि चारु, तउ करिवं गयउ सो समदाइ, उण्णणउ अज्जुणु होवि सो इ KarCa. 10.22.7.

अज्जुअ

161

अज्जोगु

अज्जुअ (ajjuna-a < arjuna-ka) *m.* [also अज्जुणय, अज्जुणग] name (1) of a weaver of garlands (husband of Bandhumati), AMg. तस्य णं रयणिहे अज्जुणय नामं मालागारे परिवसइ। तस्स ... बंधुमई नामं भारिया होत्था सुमाला Antag. 99; (2) of a son of Gautama, AMg. संवाणं पडिलमिता रंम तत्त पट्टपरिहारे परिहरामि, तं जहा — ... अज्जुणगस्स गोतमपुत्तस्स गोमालस्स मंखलिपुत्तस्स Vjy. 15.1.68 (15.101); (3) of a chief of thieves, JM. अज्जुणओ चोरसेणावई ... सत्ये घण्णो अच्छइ ति विइ गंतव्वं? ति VasuHi. 42.25; 45.21; 48.9; 56.18.

अज्जुणगुण (ajjuna-guṇa < arjuna-guṇa) *adj.* 1 having the virtues or qualities of Arjuna (the third Pāṇḍava prince), Apa. (पांडवविष्णु) अज्जुणगुणं वि ण गुरुपडिक्कल SudCa.(N.) 2.4.3; 2 possessing the quality of straightforwardness or honesty, Apa. SudCa.(N.) 2.4.3.

अज्जुणजुयल (ajjuna-juyala < arjuna-yugala) *n.* twin Arjuna trees, Apa. अज्जि अज्जुण-जुयलु ण भज्जइ RitiNeṭṭ. 5.1.9.

अज्जुणनिव (ajjuna-niva < arjuna-?) *m.* (?) a white pitcher, Apa. मुहपवलयमाणसिरेहि, अहिंसिविउ विहु अज्जुणनिवेहिं MahaPu.(P.) 46.8.3 (FN. मुत्रकलशैः)

अज्जुणदेव (ajjuna-deva < arjuna-deva) *m.* name of a king (belonging to the Vāchela family), JM. सओ वावेलअन्नए लणप्पसाय वीरधवल वीसलदेव-अ-ज्जुणदेव-सारादेव-कण्णदेवा नरिंदा संजाया VitiKa. 51.27(26)

अज्जुणवारिणिवारण (ajjuna-vāri-nivāraṇa < arjuna-vāri-nivāraṇa) *adj.* having a white umbrella, Apa. कणयरकविल-णिदारणे, अज्जुणवारिणिवारणे MahāPu.(P.) 53.1.5 (FN. वारिनिवारणं छत्रम्)

अज्जुणविकख (ajjuna-vikkha < arjuna-vṛkṣa) *m.* name of a son of Lakṣmaṇa by Vanamālā, JM. पुत्तो वणमालए अज्जुण-विकखो ति नाम विकख(ओ PaumCa.(V.) 91.24.

अज्जुणसुवण (ajjuna-suvaṇṇa < arjuna-suvaṇṇa) *n.* [also 'सुवण्णय, गं] a kind of white gold, AMg. ईसीयभारा णं पुटवी ... उत्ताणयच्छत्तंठाणसटिया सुव्वज्जुणसुवण्णयमई Uvav. 166; रायलच्छिदिं अज्जुणसुवण्णपंडुरपचत्थयपट्टदसमां (विमाणं) Jambuddi. 3.117; ईसीयभारा णं पुटवी सेता ... सुव्वज्जुण-सुवण्ण-मई Pannav. 2.66(211); अज्जुणसुवण्णमई सा पुटवी निम्मला सहावेण Utt. 36.60; JM. उवरि अणुत्तराणं तहियं अज्जुण-सुवण्ण-संखनिमा ... पुटवी TarLo. 1362.

अज्जुनु (a-jjuttu < a-yukta) *adj.* improper, Apa. जहि अज्जुनु जिणगुरुं वि गेउ न गाइय Caroo. 20.

अज्जुपरय (ajju-para-ya < adya-para-ka) *adv.* [Loc.] today or tomorrow, Apa. अज्जुपरए भो णवरसारा, कण्णानुयलउ मरइ मडारा। तुह लदुसुयविरेहं णं छित्तउ NāyCa.(P.) 3.7.5; नहु जणु हणेवउ अज्जुपरए NāyCa.(P.) 4.8.9.

अज्जु वि (ajju vi < adyāpi) *adv.* 1 even now, Apa. अज्जु वि तुह पंदण वाल वाल PaNaCa.(P.) 2.9.5; अज्जु वि ण विजाणइ समरचार PaNaCa.(P.) 2.9.6; 2 even today, Apa. जीविउ तुम्ह एहु जो दीसइ ... अज्जु वि सेणिएण संपेसिउ JambūSāCa. 7.11.10; माम सुणहि, अकसाणउ अज्जु वि नउ मुणहि JambūSāCa. 10.12.9; जाहें भालजिउ किहइदिमिसी, हवर सीणु अज्जु वि लेयहो वसि SudCa. (N.) 4.3.12.

अज्जू (ajjū < ?) *f.* 1 mother, S. (तापसी) सुव्वदमण सउत-लावणं पेख। (बाल) कहि वा मे अज्जू Śāk. 95.25; (बाल) मुंच मं।

P.D. 21

जाव अज्जूए सभासं गमिस्सं Śāk. 97.3; 2 mother-in-law, Hem. (Gr.) 1.77; JM. उट्ठन्ति वहुओ पुरो अज्जूणं विणय-नेज्झाण KumSāCa. (H.) 1.52.

अज्जेणअ (ajjēṇa < adyatana) *adj.* [metathesis] today, at the present time, Apa. अज्जेणए रिणि जं लक्खियउ आलोइणि-विज्जेए अविखयउ। तं कइमि देव JambūSāCa. 5.2.10.

अज्जेयव (ajjeyavva < arjayitavya) *adj.* (pot. part.) should be achieved, should be obtained, JM. सुयउडसहाणं अज्जे-यव्वं षणं ति मह इच्छा JinadaĀkhyā. r. 119.

अज्जेव (ajjeva < adyaiva) *adv.* [also अज्जेअ, अज्जेय] today only, JM. अज्जं ज्वेअ पउथो उज्जाअओ जणस्स अज्जेअ। अज्जेअ हलिहापिजराइ गोठाणइ-तडाइ GāSāSa. 1.58; अह व सुवेलालग्गं ऐच्छइ अज्जेअ भग्ग-रक्खस्स-विडव्वं SetuBa. 3.62; AMg. अज्जेव णं दच्छिसि गोयमा Vjy. 2.1.18 (2.33); अज्जेवाहं न लब्भामि अवि लाओ सुए सिया Utt. 2.33; अज्जेव धम्मं पडिवज्जयामो, जहिं पव्वना न पुणभ-वामो Utt. 14.28; वासावासं पज्जोसुवियाणं इह खलु निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अज्जेव कवखडे Kapp.(S.) 59; JM. अज्जेव जइ न पेच्छइ तुह वयणं जीवमाणीए UvPayTi. 354a.9; अज्जं वेध पउथो उज्जगरओ जणस्स अज्जेय VajJag. 374.

अज्जेवण (a-jjevāṇa = an-aśana) *n.* fasting, Apa. अज्जे-वण असुवण-मलधारिहि MayaPaṇCa. 2.69.6.

अज्जेव्वअ (ajjevva-a < arjayitavya-ka) *adj.* (pot. part.) fit to be obtained, Apa. संभवइ धम्म बंभस्वएण अज्जेव्वउ भावे भव्वएण JasCa. 4.15.9.

अज्जो (ajjo < ārya) *m.* [Voc. like भो:] (used in directly addressing respected persons) Oh Sir, AMg. अज्जो ति समणे भगवं महावीरे गोतमादीसमणे णिग्गंथे आरंतेत्ता एवं वयासी Thāṇa. 3.336(174); तए णं ते थेरा भगवंतो कालसवेसिपुत्तं अणगारं एवं वयासी — जाणामो णं अज्जो सामाइयं Vjy. 1.9.21[2]; जंबूदीवपण्णत्ती नाम अज्जो अज्जवणे Jambuddi. 7.214; गोणा वि ते ण पस्सामि अज्जो का णम ते किसी Isibhā. 32.1; सोणा इमे संगकरा भवति ते हुज्जया अज्जो अम्हारिसेहि Utt. 13.27; सिया णं एवं वयंतं परो वएज्जा पडिग्गाहि अज्जो Kapp.(S.) 18; परो वएज्जा वसाहि अज्जो एगराव वा दुयराव वा Vava. 1.20; JM. मा लवनु अज्जो KumSāCa.(H.) 4.51; अहयं च दसरारणं पिआ य मे चक्खइव्वस्स। अज्जो तित्थयरारणं, अहो कुलं उत्तमं मज्जइ AvNi. 432.

अज्जोएवि (a-jjoevi (?) < a-joevi = a-dṛṣtvā) *ger.* without seeing or knowing, Apa. चोरहो परदारियहो अज्जोएवि(?) तासु सहाउ होइ किं कोइ वि PaumCa.(S.) 49.19.9.

अज्जोग (a-jjoga < a-yogya) *adj.* improper, unsuitable, JM. एकएसाइयाणंतजा होवण होति उल्लस्स। अज्जोगंतियाओ वगणाओ अणंताओ PaṇSāṇ.(C.) 6.14, p. 113.

अज्जोग (a-jjoga < a-yoga) *adj.* having no activity, JM. अज्जोगो अज्जोगी PaṇSāṇ.(C.) 1.18. cf. अज्जोग.

अज्जोगि (a-jjogi < a-yogin) *adj.* (a Yogin) who is without any activity (the 14th stage of the Guṇasthāna), JM. अज्जोगो अज्जोगी, सत्त सज्जोगि होति जोगा उ। दो दो मणवज्जोगा ओरालदुगं सकम्मदगं PaṇSāṇ.(C.) 1.18. cf. अज्जोगि.

अज्जोगिसंतिग (a-jjogi-santiga < a-yogi-santika) *adj.* pertaining to the अज्जोगिन् (the 14th stage of the गुणस्थान), JM. अज्जोगिसंतिगाणं उदयवईणं तु तत्स काणं। एगहिणेण तुहं PaṇSāṇ.(C.) 5.176 (comm. अज्जोगिनि सत्ता वासो ता अज्जोगिसत्तमकुत्तयः)

अज्जोगु (a-jjoggu < a-yogya) *adj.* improper, Apa. वद-

अजोपाय

162

अज्ञातिथ

विहिज्जोमु रिण्णु वि ण जेद MahāPa.(P.) 64.2.8.

अजोपाय (ajjopāe = adya-prabhṛti) *adv.* from today, AMg. अजोपाय (v. l.) णे तुमं रिण्णसव्वेरा Nāyā. 1.16.131; JŚ. अजोपाय इत्थं (?) इच्छे) सामण्णमई खु तुच्छोत्ति BhaĀrā. 534.

अजोरुह (ajjorūha < adya-ruha?) *n.* Deśī. a kind of green plant, AMg. से किं तं हरिया? हरिया अण्णविहा पन्नत्ता, तं जहा — अजोरुह वोडाणे ... पालका Pannav. 1.49 ṛ. 39.

अज्झ (ajjha < adhi + i-) *v.* to learn, to study, Ś. (शाण्डिल्य) ण दाव अज्झइस्सं BhagAjjh. 15.15.

अज्झ (ajjha) *m.* Deśī. this one, अज्झो एव इति द्रोणः DeNāMā. comm. on 1.50 (probably a max. noun formed from the f. ajjhā). cf. अज्झा.

अज्झा (ajjhaa < ?) *m.* Deśī. [DeNāMā. 1.17] neighbour, (comm. अज्झाओ प्रातिवेशिकः)

अज्झक्ख (ajjhakkha < adhyakṣa) *adj.* present to the eye, visible, JM. करयलगायमालयं द सुव्वलोपस्स रुवमज्झक्खं। जस्स हवेइ BhuvKevCa. 105.

अज्झक्खीकिद (ajjhakkhi-kida < adhyakṣi-kṛta) *adj.* (ppp.) appointed as superintendent, Ś. (विदूषक) ताणं पि उप उवरि ... सुवासिदपादिआओ अज्झक्खीकिमाओ KapMañ. 4.9.19.

[अज्झट्ठिथ (ajjhatthia < adhyavasita = adhyātma-sthita) *n.* mental state, thought w. v. for अज्झतिथ.]

[अज्झत्त (ajjhatta < adhyātma) inferior reading for अज्झत्थ. AR. writes it even for the epds. beginning with *ajjhata*, while AMgD. PSM. and Sāg. give the entry as *ajjhattu* for one or two references. In all such cases the word is given as *ajjhattha* which is the usual form. It can also occur as *ajjhappa* which is given as a separate entry.]

अज्झत्थ (ajjhattha < adhyātma) *n.* the sphere or domain of the self, AMg. जे अज्झत्थं जाणइ से बहिया जाणइ, जे बहिया जाणइ ते अज्झत्थं जाणइ Āyār. 1.1.7.1; से सुयं च मे अज्झत्थं च मे, बंधप्प-मोक्खो तुज्झ अज्झत्थेव Āyār. 1.5.2.5; अंतो बहिं विओत्तज्ज अज्झत्थं सुद्धमएव Āyār. 1.8.8.5; अत्र गाथा — अट्ठा णट्ठा हिंसा ... अज्झत्थ ... इरियावहिं ति Tṛhāṇa. comm. of Abhaya. p. 316a; वथणं पि य होइ सोलसविहं, तथा हि ... अज्झत्थं चव सोलसमं Paṇḍā. comm. 118a.13; अज्झत्थं सुव्वओ सुव्वं विसस पणे वियावण Utt. 6.7; *adj.* pertaining to the self, JM. तुल्ल व इदियत्थे एगो सज्जइ विरज्जइ एगो। अज्झत्थं तु पण्णं न इदियत्था जिणा वेति VavaBhā. 2.54; JŚ. अज्झत्थं बाहिरत्थं ति विहण परिग्गहं वज्जे Māla. 293(5) (comm. अध्यात्मं मिथ्यात्व-वेद-राय-हास्य-स्वरति-शोक ... लोमात्मकं)

अज्झत्थ (ajjhattha) *adj.* Deśī. [adya-stha?] one who has arrived, अज्झत्थो अगयण DeNāMā. 1.10 (comm. यज्ज्येते त्रयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्यादिषु प्रयोगादश्रयनात्वादेशेष्वाभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः)

अज्झत्थकिरिय (ajjhattha-kiriya < adhyātma-kriyā) *f.* (sinful) activity caused by the mental state, JM. कोहो माणो माया लोहो अज्झत्थकिरिय एवेसो। जो पुण जासमयाई अट्ठविहेणं तु माणेणं ĀvPi.(H.) 649b.1. cf. अज्झत्थिकिरिय.

अज्झत्थदोस (ajjhattha-dosa < adhyātma-doṣa) *m.* spiritual fault or blemish, AMg. कोहं च माणं च तेहव सायं लोमं चउत्थं अज्झत्थदोसा Sāy. 1.6.26 (v. l. अज्झत्त Ldn.)

अज्झत्थनिप्फन्न (ajjhattha-nipphanna < adhyātma-ni-

panna) *adj.* (ppp.) arising out of the mental attitude, JM. एसो दुविहो पणिही सुद्धो जइ दोसु तस्स नेसि च। एत्थो पसत्थमपसत्थ-लक्खणमज्झत्थनिप्फन्नं DasaveNi. 2.302.

अज्झत्थबल (ajjhattha-bala < adhyātma-bala) *n.* spiritual strength, JM. पत्तुच्छसंयुएहिं न सज्जइ तिट्ठिणमईहि। दिट्ठिसु- (मु)इवण्णेहि य अज्झत्थबलं समूहंति VavaBhā. Uddāsa II. part III. p. 93. (comm. उपलक्षणमेतत्। संसायणादिना च तस्याध्यात्मबलमकाकित्व-भावनाबलं समूहंति)

अज्झत्थवत्तिथ (ajjhattha-vattiya < adhyātma-pratyaya) *adj.* based on or related to mental attitude (name of the 8th किदासन among thirteen), AMg. अहावरे अट्ठमे किरियाणे अज्झत्थ-वत्तिथ ति आहिज्जइ (v. l. अज्झत्थिय) Sāy. 2.2.10(702); 2.2.2 (694)

अज्झत्थवयण (ajjhattha-vayana < adhyātma-vacana) *n.* spiritual word, AMg. अणुवीइ पिट्ठुभासी, समियाए संजए भासं भासेज्जा, तं जहा — एगवयणं ... अज्झत्थवयणं ... एगोवयणं Āyār. 2.4.3(521); 2.4.4(521); सोलसविह ववणे पण्णत्ते, तं जहा — ... अज्झत्थवयणे Pannav. 11.56(896)

अज्झत्थविराहणी (ajjhattha-virāhaṇi < adhyātma-virā-dhaṇi) *adj.* [f.] which harms the spiritual (qualities), AMg. वरित्ता विकहाओ अज्झत्थविराहणीओ पावाओ (धम्मं कहंति) ĀvPi. (V.) 400.

अज्झत्थविसुद्ध (ajjhattha-visuddha < adhyātma-viśu-ddha) *adj.* pure in soul, AMg. तम्हा अज्झत्थविसुद्धे सुविमुक्के आमोक्खाए परिववएज्जहि Sāy. 1.4.2.22.

अज्झत्थविसोहि (ajjhattha-visohi < adhyātma-viśodhi (?) viśuddhi) *f.* purity of soul (mind), AMg. जा जयमाणस्स मवे विराहणा तुत्तविहिसममणस्स। सा होइ निज्जरफत्ता अज्झत्थविसोहिजु-त्तस्स PiṇḍNi. 671; अज्झत्थविसोहीए उववरणं बाहिरं परिहरंते। अपरिग्गही ति भगिओ त्रिणेहिं तेत्तुक्करंसीहि OḍhNi. 745.

अज्झत्थसम (ajjhattha-sama < adhyātma-sama) *adj.* similar to that of mental (purity), JM. विरतो पुण जो जाणं कुणत्ति अजाणं व अप्पमत्तो वा। तत्थ वि अज्झत्थसमा संसायति णिज्जरा ण चओ KapuBhā. 3939; मयासु उवेति विसर सण्णा वि य सा(?) सज्जियत्तिप तेसु। इय वि हु अज्झत्थसमो बंधो विसवा न उ पणणं VavaBhā. 2.55 (p.15); (comm. एवमपि निश्चितमध्यात्मममोऽध्यात्मानुरूपः परिणामानुसारी इत्यर्थः)

अज्झत्थसोहिय (ajjhattha-sohiya < adhyātma-śodhita) *adj.* one having a pure soul, AMg. उगमउप्पायणामुद्धं एमुणादोस-वत्तिवयं। उवहिं धारण भिक्खु सदा अज्झत्थसोहिण OḍhNi. 746.

अज्झत्थहेउ (ajjhattha-heu < adhyātma-hetu) *m.* purpose of the mental state, AMg. अज्झत्थहेउं निययस्स बंधो, संसारहेउं च ववेंति बंधं Utt. 14.19.

अज्झत्थिकिरिय (ajjhatthi-kiriya < adhyātma-kriyā) *f.* (sinful) activity caused by a mental state, JM. तस्सज्झत्थी सीसइ चउरो ठाणा इमे तस्स। कोहो माणो माया लोमो अज्झत्थिकिरिय चव PavSāro. 828.

अज्झत्थिय (ajjhatthiya < adhyātmika) *adj.* caused or produced by the soul, hence thought, idea etc., AMg. परकिरियं अज्झत्थियं संसेसियं — णो तं साइए, णो तं णियमे Āyār. 2.13.1 (690); 2.14.1(730); तेसि पि य णं इमाइ तेरस किरियाठाणइ भवतीति मक्खार्यं, तं जहा — अट्ठादंडे ... अज्झत्थिय ... इरियावहिण Sāy. 2.2.2(694); 2.2.10 (702); तेरस किरियाठाणा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंडे ... अज्झ-

अज्ञात्थी

163

अज्ञप्पसत्थणू

त्थिए Samav. 13.1; तए णं तस्स खंदयस्स ... इमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 2.1.17 (2.31); 2.1.45 (2.49); तए णं तस्स खंदयस्स ... धम्मजागरियं जागरमाणस्स इमेयास्वे अज्ञत्थिए समुप्पज्जित्था Viy. 2.1.48 (2.66); 2.1.49 (2.67); तए णं तस्स मोरियपुत्तस्स ... कुटुंबजागरियं जागरमाणस्स इमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 3.1.36 (3.83); तए णं तस्स तामस्सिस्स ... अणिच्चजागरियं जागरमाणस्स ... इमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 3.1.40 (3.86) (3.102, 104, 109, 112, 115, 116, 131); तए णं तस्स जगवतो गोतमस्स ज्ञाणंतरियाए वट्ठमाणस्स इमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 5.4.19[2] (5.85); 9.33.24 (9.158); 9.33.96 (9.228); तस्स निवस्स रण्णो ... रज्जधुरं चित्तेमाणस्स ... अयमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 11.9.6 (11.59); 11.9.17 (11.72); 11.9.30 (11.83); 11.12.18 (11.188); 12.1.12 (12.6); तए णं संखस्स समणोवासगस्स ... धम्मजागरियं जागरमाणस्स ... अयमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 12.1.20 (12.15); 13.6.18-19 (13.104, 105); 13.6.24 (13.110); 13.6.52 (13.120); 15.4.2 (15.33); तए णं से भोसादं मंसल्लिपुत्तं ... सत्त तिले गणमाणस्स अयमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 15.56 (15.75); 15.97 (15.128); 15.109 (15.141); 15.117 (15.148); (16.55); (18.205); Nāyā. 1.1.43; 1.2.12; 1.5.65; 1.7.6; 1.8.79; 1.12.19; 1.13.15; 1.16.19; 2.1.12; Uvā. (Lān.) 1.57; 2.8.5; 3.18; 4.18; 6.33; 7.11; 8.18; 9.18; 10.18; Anta2. 37; Anuttaro. 3.11; 3.59; 3.73; Vīva. 19; RāyPa. 9; 275; 688; 732; Jivābhi. 3.441; 3.442; 3.26; 5.22; Nibbā. 10; 3.29; 5.38; सेणियं रायं चेल्लं देवि पासित्तणं इमेयास्वे अज्ञत्थिए ... समुप्पज्जित्था ĀyāDas. 10.22; 10.23; Kapp. 99; 93; 104; J.M. तं च अज्ञत्थियं सक्को पाऊण एइ ĀvTi.(H.) 669b.4; तओ तस्स ... एयास्वे अज्ञत्थिए समुप्पज्जित्था Erz. 14.9; कवाडमासज्जे वरंणाय । अज्ञत्थिओ जुळणगविदयाए BaBha-Ka.(Ms.) 148.

अज्ञात्थी (ajjhatthī < adhyātmin) *adj.* who commits an evil act caused by a mental state, J.M. न वि कोइ य किंचि भणइ तहवि दु द्वियण दुम्मणो किंचि । तस्स अज्ञात्थी सीइ चउरो ठाणा इमे तस्स ĀvTi.(H.) 64Ja.8; PavSāro. 827.

अज्ञात्थीअ (ajjhatthīa < adhyātmika) *adj.* one who commits the fault caused by a mental state, J.M. एसो अदिज्जवत्ती अज्ञात्थीओ इमो होइ ĀvTi. 64Ja.7; PavSāro. 826.

अज्ञप्प (ajjhappa < adhyātma) *n.* spiritual activity, AMg. जहा कुम्मे सयंगाई सए देइ समाहरे । एवं पावाइ मेधावी, अज्ञप्पेण समाहरे Say. 1.8.16 (Juechi : meditation, Śīl. अध्यात्मना सम्यग्धर्माध्यानादिभावनया); एसो य धम्मचरं ... अज्ञप्पदिण्णफलइ ... रज्जुपिण्डो व इंदेक्ख Paṇhā. 9.1; ते य दीसंतिह ... भिच्चालोकवेद-अज्ञप्प-समय-सुतिवज्जिया नरा धम्मबुद्धिवियला Paṇhā. 2.16; J.M. अज्ञप्पस्साणयणं, कम्मपां खवचओ उवविचारणं DasaveNi. 29; संता तित्थयरगुणा तित्थयरे तेसिं तु अज्ञप्पं ĀvNi. 1132; J.S. वज्जिता विक्रामो अज्ञप्पविराधणकरीओ BhaĀrā. 651; असणं च पाणयं वा खादीयमथ साहियं च अज्ञप्पं । कप्पियमकप्पिय ति य संदिद्धं संकियं जाणे Mōla. 463(6); Apa. अज्ञप्प-मुणिव-परमेसुरहो पर सुहिउ ण चित्तु जिगेसरहो PaṇāCa.(P.) 14.12.2. of. अज्ञात्थ.

अज्ञप्पकारि (ajjhappa-kāri < adhyātma-kārin) *adj.* causing the (good or bad) mental state, J.M. तारिसयं चिय अह तं सुहाणुंअि अज्ञप्पकारि ति । पुरिसस्स एरिसत्ते तदुवक्कमणमि को दोसो UvPay. 347.

अज्ञप्पजोग (ajjhappa-joga < adhyātma-yoga) *n.* [also

‘योग’] spiritual meditation, AMg. एत्थ वि भिक्खू अज्ञप्पजोगसुद्धा-दाणे ख्विहए ... संखाए Say. 1.16 (638); सो तेण मोहजालं खवेइ अज्ञप्पजोगेण Cand. 93; ĀrāhPaḍ.(V.) 489; सो तेण मोहजालं छिइइ अज्ञप्पयोगेण MahāPase. 104; निव्वियारे णं जीवे वइगुत्ते अज्ञप्पजोगसा-इणजुत्ते यावि विहरइ Utt. 29.54; J.S. तवेण धीरा विधुणंति पावं अज्ञप्प-जोगेण खवंति मोहं Mōla. 903(10)

अज्ञप्पज्झाण (ajjhappa-jjhāṇa < adhyātma-dhyāṇa) *n.* the meditation on the self, AMg. एवं ... अज्ञप्पज्झाणजुत्ते समिए एगे चरेज्ज धम्मं Paṇhā. 8.11; एवं से संजए ... सययं अज्ञप्पज्झाणजुत्ते निहए एगे चरेज्ज धम्मं Paṇhā. 10-11; अज्ञप्पज्झाणजोगेहि पसत्थदम-सासणे Utt. 19.93(94)

अज्ञप्पट्ठाण (ajjhappa-tthāṇa < adhyātma-sthāna) *n.* a stage of the soul, J.S. जीवस्स पत्थि वरगो ण वगणा णव फइया केइ । णो अज्ञप्पट्ठाणा णव द अनुभायठाणाणि SamSā. 52 (comm. अध्वस्तान)

अज्ञप्पभेय (ajjhappa-bheya < adhyātma-bheda) *m.* difference in the mental activity, J.M. एवं जइ कम्मं चिय चित्तं अदिखइ पुरिसगारं तु । णो दाणाइसु पुण्णाइभेयओ अज्ञप्पभेणेण UvPay. 346 (comm. अथात्मभेदतोऽप्यवसायभेदान्)

अज्ञप्पमूलबद्ध (ajjhappa-mūla-baddha < adhyātma-mūla-baddha) *adj.* which is based upon (lit. tied up with) the knowledge of the self, J.M. अज्ञप्पमूलबद्ध इत्तोणुट्ठाणमो सवं विति UvPay. 368 (comm. औचित्याद् वृत्तयुक्तं वचनाद् तत्त्वचिन्तनम् । मैत्र्यादिभावसंयुक्तमध्यात्मं तद्विदो विदुः इति । ततोऽध्यात्ममेव मूलं तेन बद्धमायत्तीकृतमध्यात्ममूलबद्धम् p. 220a.8)

अज्ञप्परद (ajjhappa-rada < adhyātma-rata) *adj.* who takes delight in the knowledge of the self, J.S. संहिहिइतपुसरीरो अज्ञप्परदो इवदि णिचं BhaĀrā. 269.

अज्ञप्परदि (ajjhappa-radi < adhyātma-rati) *f.* delight in the knowledge of the self, J.S. अप्पायत्ता अज्ञप्परदी भोगरमणं परायत्तं BhaĀrā. 1269; भोगरदीए णासो णियदो विप्पा य होति अदिबहुमा । अज्ञप्परदीए सुभाविशए णासो ण, विग्घो वा BhaĀrā. 1270.

अज्ञप्परमण (ajjhappa-ramana < adhyātma-ramaṇa) *n.* taking delight in the self, J.S. भोगरदीए चइदो होदि ण अज्ञप्परमणेण BhaĀrā. 1269.

अज्ञप्परय (ajjhappa-aya < adhyātma-rata) *adj.* taking delight i. e. engrossed in his own self-knowledge, AMg. संलिहिय-तणू खवगो अज्ञप्परओ इवइ निचं ĀrāhPaḍ.(V.) 23; संलिहियतपुसरीरो अज्ञप्परओ मुणी णिचं MarāVi. 184; अज्ञप्परए सुसमःहियणा सुत्तयं च दियाणई जे स भिक्खू Dasave. 10.15.

अज्ञप्पविसुद्धि (ajjhappa-visuddhi < adhyātma-viśuddhi) *f.* purification of the soul, J.M. तस्स वि तं वज्जकरणं गुण-करणं न जातं किं तु अज्ञप्पविसुद्धी, अतो बाहिरकरणमणेमंतिं ति किमणेणं ति ĀvCu. Vol. II, p. 30.1; अज्ञप्पविसुद्धीए चव केवलनाणं उप्पणं ĀvCu. Vol. II, p. 29.13.

अज्ञप्पविसोहि (ajjhappa-visohi < adhyātma-viśodhi) *f.* purification of the soul, AMg. अज्ञप्पविसोहीए जीव-निकाएहि संयडे लोए । देसियमहिंसगतं जिणेहिं तेहोक्कदंसीहि OghNi 747.

अज्ञप्पसंबुड (ajjhappa-saṁvuḍa < adhyātma-saṁvṛta) *adj.* [ppp.] [also अज्ञप्पसंबुड] controlled in his mental activity, AMg. वइगुत्ते अज्ञप्पसंबुडे परिवज्जए सदा पावं Āyār. 1.5.4.5; भिक्खू उवहाणवीरिए वइगुत्ते अज्ञप्पसंबुडे Say. 1.2.2.12.

अज्ञप्पसत्थणू (ajjhappa-satthañṇū < adhyātma-sāstra-

अज्ञप्पसम

164

अज्ञयण

jñā) *adj.* who knows the science of the self, JM. अज्ञप्पमूल-
बद्ध इतोऽगुणद्वान्मो सयं विंति । तुच्छमलतुल्यमणं अणं वऽज्ञप्पसत्त्वणं
UvPav. 368.

अज्ञप्पसम (ajjhappa-sama < adhyātma-sama) *adj.*
like (the engrossment) in the self, JS. कुणदि रदि उवसंतो अज्ञप्प-
समा हु णत्थि रदी BhaĀrā. 1268.

अज्ञप्पसुद्धि (ajjhappa-suddhi < adhyātma-sūddhi) *f.*
[also अज्ञप्पसुद्धि] purity of the mental activity of the soul,
JM. पञ्चावस्तीए अज्ञप्पसुद्धीतो मोक्खो जातो ĀvCu. vol. II. p. 30.1;
वरं अज्ञप्पसुद्धिं वेव पक्खीकरेमो ĀvCu. vol. II. p. 29.11.

अज्ञप्पसुह (ajjhappa-suha < adhyātma-sukha) *n.* the
bliss of the soul, JS. जो पुण इच्छदि रमिदुं अज्ञप्पसुहमि पिबुदि-
करमि BhaĀrā. 1268.

अज्ञप्पसोहि (ajjhappa-sohi < adhyātma-sōdhi (?) sū-
ddhi) *f.* purity of the soul or mind, JM. लिंगं जिणपणत्तं
एवं नमत्तस्स निज्जा विउला । जह वि गुणविपहीणं वंदर अज्ञप्पसोहीए
ĀvNi. 1131 (comm. चेतःशुद्धया)

अज्ञप्पिय (ajjhappiya < ādhyātmika) *adj.* (energy)
belonging to the soul, JM. भावो जीवस्स सवीरियस्स विरियमि लदि
णेगविहा । ओरहिंसदियअज्ञप्पियसु बहुतो बहुविहीयं SūyNi. 94.

अज्ञय (ajjhaya) *m.* Deśi. a neighbour, DeNāMā. 1.17
(comm. अज्ञओ प्रातिवेदिमकः)

अज्ञयण (ajjhayana < adhyayana) *n.* 1 study, JM. सर्वं
आरण्यं वणुदेसे । कुणह तओ अज्ञयणं सीससम्मणे उवज्झाओ PaṇuCa.
(V.) 11.10; पाणवहाईयाणं पावट्ठाणाणं जो उ पडिसेहो । ज्ञाण-ज्झयणाईणं
जो य विही एस धम्मकरो KāKa. 4; इकारसंगपाटो कओ दंठ जेण साहुणी-
हितो । तस्सज्झायज्झयणज्झण वयसा छवरित्तेण GapSādSa. 26; गुणपेही
मयरहिओ अज्ञयणज्झयणाई निचं । पकुणह KamVi.(D.) 59; उज्झायाणं
च अज्ञयणं ViwMañ. 60; JS. ज्ञाणज्झयणं सुक्खं जदिधम्मो RaySā. 11;
अज्ञयणमेव ज्ञाणं RaySā. 90; 107; 111; 115; अज्ञयणमोगपहुदी सम-
दारहियस्स सम्मणस्स (किं काहदि?) NiySā. 124; छट्ठमत्थविदिवत्थुसु
वदणिममज्झयणज्ञाणदानारो । ण लहरि अणुणव्भावं PavSā. 3.56; सयलो
णाणज्झयणो निरत्थओ भावरहियाणं BhaṅPa. 87; अज्ञयणे परिवट्ठे --
अविरहिदुपभोगमोगजुत्ताओ (अज्ञाणं समाचारो) Māla. 189(4); ज्ञाणज्झ-
यणं च तहा साहू चरणं समाचरऊ Māla. 1007(10); सिद्धंत-रहस्साण वि
अज्ञयणं देसविदसाणं ŚrāĀ.(V.) 312; Apa. ज्ञाणज्झयणिहिं पावट्ठु
तत्रवरणिहिं खालिउ Sukha. on Utt. 2.17; 31b.1; 2 chapter, text
or part of a book, AMg. इह खलु षोडशीए णामज्झयणे Sūy. 2.1.1
(638); 2.2.1; 2.3.1; कम्मविवागदसाणं दस अज्ञयणा पणत्ता Tṭhāna.
10.111-120 (755); आचारस्स णं भगवओ सचूलियावस्स पणवीस अज्ञयणा
पणत्ता Samav. 25.5; 44.1; 55.4; SamavPra. 89; तए णं से थेरा
भगवतो ... गइप्पवायं णामज्झयणं पत्रवईसु Vij. 8.7.24 (8.292); नायाणं
कइ अज्ञयणा पणत्ता? Nāyā. 1.1.9; 1.3.1; 1.19.49; 2.2.2;
2.10.2; सत्तमस्स अंगस्स उवासगदसाणं दस अज्ञयणा पणत्ता Uvās. 91;
276; अज्ञयणस्स अंतगडदसाणं ... के अट्ठे पत्रत्ते? Antag. 4; 19; 71;
अणुत्तोववाइयदसाणं पट्ठमस्स वगस्स दस अज्ञयणा पणत्ता Anuttaro.
1.4; 1.5; दुहविवागाणं दस अज्ञयणा पत्रत्ता Vīvā. 5; निरयावल्याणं
दस अज्ञयणा पत्रत्ता Nirayā. 6; पडिक्कामि -- एगुणवीसाए णायज्झणेहिं
Āv. 26; सेयं मे अदिज्जिअं अज्ञयणं धम्मपणत्ती Dasave. 4.1.3;
इह खलु सम्मतपरक्खे नाम अज्ञयणे Utt. 29.1; 29.74; पणुवीसं
अज्ञयणा (अंगपविट्ठसु-आचारे) Nandī. 87; 88; 96; 91; 90; 92;
एक्के पुण अज्ञयणं किंइस्सामि AppOg. gā. 7; gā. 125; 6; 7; 74;

541; 526; एवं पस्वेइ आयाइट्ठणे णामं अज्जो ! अज्ञयणे ĀyārDas.
10.35; निगंयस्स नवइहरतस्सणस्स आचारपक्खे नामं अज्ञयणे परिमंठे
सिया Vava. 5.15; 10.20; सुत्तज्जेण निबंध अर्थ अज्ञयणबंधस्स
Titttho. 715; JM. तम्हा उ उत्तरा खलु अज्ञयणा हुंति पायव्वा UttNi.
3; छहिं मसेहिं अहीअं अज्ञयणमिणं तु अज्ञयणमेण DasaveNi. 370;
अहिगारो पुव्वुत्तो चउत्तवहो बिइअचूलिअज्ञयणे DasaveNi.(B)ā. 63; मूढो
व दिसज्झयणे भासंतो वावि गिणह न सुज्झं OghNiBhā. 309; अज्ञयणं
उदेसोऽनिहियं सामाइयं ति निहेसो ViĀvBhā. 975; 3157; 3 scrip-
tural text, AMg. अज्ञयणमिणं चित्तं सुयरयणं दिट्ठिवायणीसंदं । जह
वणिग्यं भगवया अहमवि तह वणइस्सामि Paṇuv. 1.1 gā. 3; जंबूदीव-
पणत्ती णाम अज्जो ! अज्ञयणे अट्ठं च हेउं च पत्तिणं च कारणं च वागरणं
च भुज्जो भुज्जो उवदत्तेइ Jambuddi. 7.214; जीवाजीवाभिममं णामज्झयणं
पणवईसु JivāJhi. 1.1; समणे भगवं महावीरे पज्जोसुपाकणं णाम अज्ञ-
यणं स-अट्ठं स-हेउयं ... उवदत्तेइ Kapp.(S.) 64; Kapp.(J.) 147; 4
name (of a deity), AMg. ता कंठं ते देवयाणं अज्ञयणा आहिता ति
वदेज्जा? SūraP. 10.78 (comm. अभीयन्ते ज्ञायन्ते येस्तान्यध्ययनानि
नामानि इत्यर्थः p. 146a.7)

अज्ञयणकप्प (ajjhayana-kappa < adhyayana-kalpa) *m.*
the rules of study, JM. वक्खातो सुत्तकप्पो एतो वोऽछामि अज्ञयणकप्पं
PañKappBhā. AR.]

अज्ञयणगुण (ajjhayana-guṇa < adhyayana-guṇa) *m.*
quality of scriptural study, JM. चरणमहाइआणं भिक्खुजीवीण
काउणमणेहं । अज्ञयणगुणनिउत्तो होइ पसंहाइ उ स भिक्खु DasaveNi. 331.

अज्ञयणगुणि (ajjhayana-guṇi < adhyayana-guṇin) *adj.*
who possesses the qualities of scriptural study, JM. अज्ञयणगुणी
भिक्खू न सेस इह णो पज्ज को हेऊ? अगुणत्ता इह हेऊ को दिट्ठो?
सुवणमिव DasaveNi. 350.

अज्ञयणछक्कवग्ग (ajjhayana-chakka-vagga < adhyayana-
ṣaṭka-varga) *m.* the group of six chapters, (one of the
six names of Āvaśyakasūtra), AMg. आवस्सयं अस्सवरणिज्जं
धुवनिगहो विसोही य । अज्ञयणछक्कवग्गो नाओ आराहणा मग्गो AppOg.
gā. 2; JM. ViĀvBhā. 872.

अज्ञयणरद (ajjhayana-rada < adhyayana-rata) *adj.*
who is engrossed in study, JS. सुहज्झाणज्झयणरदो गदसं होइ मुणि-
राओ RaySā. 95.

अज्ञयणसंख (ajjhayana-saṅkhā < adhyayana-saṅ-
khyā) *f.* the number of chapters, AMg. कालियसुथपरिमाणसंखा
अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — पत्रवसंखा ... अज्ञयणसंखा ... अंगसंखा
AppOg. 494.

अज्ञयणि (ajjhayani < adhyayanin) *adj. m.* having
adhyayanās i.e. chapters, JM. एमव य सुयखंओ तस्सज्झेया तयत्थ-
विण्णाणा । अज्ञयणं अज्ञयणी तस्सज्झेया तयत्थणू ViĀvBhā. 1495.

अज्ञयाव- (ajjhayāva- < adhy(ay)āpaya-) *v. (causal)* to
teach, JM. उवगम्म जओऽपीते ते अं चोवगयमज्झयाविति । जं चोवाय-
ज्झयाइ हियस्स तो ते उवज्झया ViĀvBhā. 3199 (3910)

अज्जल (ajjhala < ?) *m.* a non-Aryan tribe or a non-
Aryan country, AMg. भिलक्खू अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — सम-
ज्वण ... अज्जल ... भल्ल-क्य-विलयाविसयवासी य एवमादी Paṇuv.
1.89 (98) v. l. अज्जल.

अज्जवण (ajjhavaṇa < ā-dharmāpana) *n.* [v. l. अज्जवण]
cremation, JM. जत्ता-दिस्स-विवाहे धर-देव तलाय-कूवणिणिवेसो । जम्म-
मरणज्झवणे सो चेव अग्गेसरो तत्थ NāPāKā. 2.12.

अज्ञवस-

165

अज्ञवसायद्वान्

अज्ञवस- (ajjhava-sa- < adhyava-so-) *v.* to think, to determine, JM. एवं बीओ चिदेह जहासहं एवं मारेमि । ते परोपरं बहुपरिणया अज्ञवससंति Dasava. comm. 35b. 5; (सुचरित्तवो संभूओ) जुवई-बालग-फासेण वि परित्तमज्जवसद Erz. 3. 37; JS. निवदेहं अप्पाणं अज्ञवसदि मूढदिट्ठोओ MokPa. 8.

अज्ञवसण (ajjhavasana < adhyavasāna) *n.* mental state, thought activity, JM. तो कुमरेण भणयं, पुणिपुणव ! रसुहमज्जवसणं पि । किं इयकलं जयइ Supāsa. 59.46. cf. अज्ञवसाण.

अज्ञवसंत (adhyavasanta < adhyava-syat) *adj.* (pr. part.) [*f.* अज्ञवसंती] thinking about, brooding over, JM. रसुहमज्जवसंतो सुत्तो सो Supāsa. 59.47; रसुहमज्जवसंतीए तीए Supāsa. 59.45.

अज्ञवसाण (ajjhavasāna < adhyavasāna) *n.* 1 thought activity, decision, determination, AMg. छट्ठेण उ भत्तेण अज्ञवसाणेण सोहणेण जिणो । लेसाहि विसुज्जेते आरुहइ उत्तमं सीयं Āyā. 2. 15. 25[10]; पाणाअज्ञवसाणसंजुत्ता (पुरिसा) Sūy. 2. 1. 48(666); जीवे णं पत्तयज्जवसाणज्जेते भविण सम्मदिट्ठो Samav. 29. 9; असुहमज्जवसाणसंचियाणं कम्मसाणं SamavPra. 99; योग्गत्ता नेव जाणंति अज्ञवसाणा य सम्मत्ते SamavPra. 174; ते णं जीवे ... तत्तिसे ... तत्तिवज्जवसाणे ... देवलोएसु उववज्जति Vy. 1. 7. 20 (1.366); अण्णया कयाह सुमेणं अज्ञवसाणेणं ... विव्भेओ नामं अत्राणे समुप्पज्जइ Vy. 9. 31. 14 (9.33); 11. 12. 60 (11.171); 24. 12. 46 (24.210); अज्ञवसाणेणं सोहणेणं सुमेणं परिणामेणं ... जाईत्तणं समुप्पज्जित्था Nāyā. 1. 1. 170; 1. 1. 190; पत्तयेणं अज्ञवसाणेणं Nāyā. 1. 8. 181; 1. 14. 88; आणंदस्स ... सुमेणं अज्ञवसाणेणं ... ओहिनाणे समुप्पजे Urās. 74; 253; गयसुत्ताल्हस्स ... पत्तयज्जवसाणेणं ... केवलवरसाणंदत्तेण समुप्पजे Antag. 57; तय णं से उज्जियए दाए कामज्जवाए गणिवाए निहाओ निच्चुमेमाणे कामज्जवाए गणिवाए मुच्छिइ ... तदज्ञवसाणे ... विहाइ Vivā. 52; (अम्मदे) पत्तयेहि अज्ञवसाणेहि ... तदावरणिज्जाणं कम्मणं खओवसमेणं Uvar. 92; 118; नेइयाणं भंते । केवत्तिया अज्ञवसाणा पणत्ता ? गोयमा ! असंविज्जा अज्ञवसाणा पणत्ता Pandav. 34. 10(2047); 34. 1 (2032); पत्तयेहि अज्ञवसाणेहि ... अपुव्वकारं पविट्ठस्स Jambuddi. 3. 223; पत्तयेसु अज्ञवसाणद्वान्तेसु वट्ठमाणस्स ... तिसुज्जसाणचरित्तस्स सुव्वओ समेता ओही वट्ठइ Nandi. 24; समणे वा समणी वा ... तत्तिवज्जवसाणे ... उमओकालं आवस्सवं केरंति Appo. 24; अहरोदज्जवसाणभित्वा य इणंति रायाणो Titttho. 907; तस्स अज्ञवसाणम्मि सोहणे ... जाईत्तरणं समुप्पज्जं Utt. 19. 7; JM. एवं रागज्जवसाणे भिज्जति आउं ति Āvā. (H.) 272b. 2; छट्ठेण भत्तेण अज्ञवसाणेण सोहणेण जिणो ... आरुहइ उत्तमं सीअं ĀvBhā. 90 p. 184-6. 13; जग्गंतो वि न जाणइ छउमत्थो हिववगोयं सव्वं । जंतज्जवसाणायं जमसंखेज्जाइ दिवसेण ViĀvBhā. 199; जं थिरमज्जवसाणं तं आणं JhāpSa. 2; इट्ठाणं विसयाइण वेयणाए य रागरत्तस्स । अवियोगज्जवसाणं तह संजोगाभिलासो य JhāpSa. 8; सो उवरमसु एयाओ अमुअज्ञवसाणाओ Erz. 3. 38; अज्ञवसाणायरिए पयायचरिए हिंसदाणे य । पावुवप्से य तह अणट्ठंवे य चउमेए JambhCa. (G.) 6. 79; JS. जीवं अज्ञवसाणं कम्मं च तहा एरुव्विति SamSā. 39; अवरे अज्ञवसाणे सुतिव्वसंदागुभावणं जीवं SamSā. 40; एदे सव्वे अज्ञवसाणादओ भावा SamSā. 46; 48; 190; 217; 271; 402; कीरदि अज्ञवसाणं अहं ममेदं ति मोहादो PavSā. 2. 91; मिज्जादंत्तणअवरिदिकसायजोगा इवंति वंस्स । आऊसज्जवसाणं हेदवो ते दु पायव्वा Māhā. 1225(12); ठिदि-गुणहाणिपमाणं अज्ञवसाणम्मि होदि गुणहाणी GomSā. (K.) 961; 2 one of the twentyfour topics, AMg. Vy. 24. 1. 1(24.2); 3 intense nativity of the mind, AMg. सत्तविषे आउभेदे पण्णत्ते, तं जहा — अज्ञवसाण-निमित्ते आहारे वेयणा पराघाए । फासे आणापाणू

सत्तविषं मिज्जए आउं Tbhāna. 561 (MV.); JM. Āvā. (H.) 272a. 7; ViĀvBhā. 2041.

अज्ञवसाणजणिद (ajjhavasāna-janida < adhyavasāna-janita) *adj.* (caus. ppp.) caused by mental activity, JS. कम्मणं जो तु रसो अज्ञवसाणजणिद सुह असुहो वा Māhā. 1246(12)

अज्ञवसाणजोग (ajjhavasāna-joga < adhyavasāna-yoga) *m.* mental activity, AMg. गोयमा ! अज्ञवसाणजेगनिव्वत्तिएण करणे-वाएण ... ते जीवा परमवियाउयं पव्वरंति Vy. 25. 8. 4 (25.622)

अज्ञवसाणद्वान् (ajjhavasāna-tthāna < adhyavasāna-sihāna) *n.* type of thought activity, JS. ठिदिवंअज्ञवसाणद्वान्ना तत्तो असंखगुणा GomSā. (K.) 259; जहणउट्ठिमि तम्मि इट्ठाणा । ठिदि-वंअज्ञवसाणद्वान्नाणं होति सत्तहं GomSā. (K.) 952.

अज्ञवसाणनिमित्तं (ajjhavasāna-nimittam < adhyavasāna-nimittam) *adv.* because of the mental state, AMg. (जीवो) अज्ञवसाणनिमित्तं अहवा कम्मणुभावणं । नेरयणुभाओ (होइ) Jivābbi. 3. 129[6]; JS. अज्ञवसाणनिमित्तं जीवा वज्जेति कम्मणा अदि हि SamSā. 267.

अज्ञवसाणनिव्वत्तिय (ajjhavasāna-nivvattiya < adhyavasāna-nirvartita) *adj.* (caus. ppp.) brought about by thought-activity, AMg. गोयमा ! से जहागामए पव्वए पवमाणे अज्ञवसाणनिव्वत्तिएण करणेवाएणं सेयकाले (एव्यत्काले) तं ठाणं विप्पजहिता पुरिमं ठाण उवसंविज्जिताणं विहरंति (comm. पुरोवर्ति) Vy. 25. 8. 2 (25.620)

अज्ञवसाणविसिट्ठ (ajjhavasāna-visittha < adhyavasāna-visiṣṭa) *adj.* marked by the thought, JS. अज्ञवसाणविसिट्ठो चिट्ठदि मलिणो रजमंअहि Pañcattthi. 34.

अज्ञवसाणविसुद्धि (ajjhavasāna-visuddhi < adhyavasāna-visuddhi) *f.* purification of the thought activity, AMg. अज्ञवसाणविसुद्धिं खणमवि खवओ न मुंचिज्जा ĀvāPaḍ. (V.) 15; 16; अज्ञवसाणविसुद्धिं संहिहमाणो न मुंचिज्जा ĀvāPaḍ. (V.) 158; 256; अज्ञवसाणविसुद्धिं खणं पि सो मा पमाइत्था MaruVi. 185.

अज्ञवसाणविसोधि (ajjhavasāna-visodhi < adhyavasāna-visodhi) *f.* purification of mental activities, JS. लेस्सासोधी अज्ञवसाणविसोधीए होइ जीवस्स BhaĀ. 1911.

अज्ञवसाणावरणिज्ज (ajjhavasānāvaranijja < adhyavasānāvaranijja) *adj.* (pot. part.) Karman which obscures the mental activity, AMg. गोयमा ! जस्स णं अज्ञवसाणावरणिज्जाणं कम्मणं खओवसमे कडे भवइ से णं असोका केवलस्स वा जाव केवलेणं संवरेणं संवरेज्जा Vy. 9. 31. 7 (9.30); 9. 31. 13 (9.32)

अज्ञवसाय (ajjhavasāya < adhyavasāya) *m.* the state of the mind, mental attitude, the type of resolution of the mind, thought-activity, the spiritual state of the soul, JM. ठिदिवंअज्ञवसाया, अणुभागा जेमछेयपलिसागा । दुण्ह य समाण समया पत्तेय-निगोयए खिवसु SaḍSi. (D.) 82; अपजपहठिमसंखलेगसमा । अज्ञवसाया अदिआ सत्तसु आउसु असंखगुणा Sayaya. (D.) 55; ठितिवंउदीरणति-विहसंके होति संखगुणकमसो । अज्ञवसाया एवं उवसामणमाइएसु कमा PañSāh. p. 209a. 2; तत्त्य जे अहमाहमा ... ववगयपरलोयज्जवसाया सया सुहज्जवसायरदिहा CaupCa. 2. 23; सुंदरो एस एरिसो देवस्स अज्ञवसाओ KuvMāKa. 13. 21; अज्ञवसाय-गुणेणं एसो इंदो अहं भिओ KuvMāKa. 42. 20; बहुकम्मणिमित्तो पुण अज्ञवसाओ उ दइवो ति UvPay. 351; JS. सपरज्जवसाएणं देहेसु य अविदिदत्त्वमप्पमाणं MokPa. 10; App. अह विग्घइ अणिवारियइं फलहिं किं अज्ञवसाय SāDhaDo. 122.

अज्ञवसायद्वान् (ajjhavasāya-tthāna < adhyavasāya-

अज्जवसिअ

166

अज्जावण

sthāna) *n.* type of mental state, the type of thought activity, AMg. हायमाणये ओहिणां अप्पसत्थेहिं अज्जवसायद्धानेहिं वट्टमाणस्स वट्टमाणचरितस्स ... ओही परिहावति Nandī. 25.

अज्जवसिअ (ajjhavasā) *adj.* Deśī. shaved face, DeNāMā. 1.40 (comm. अज्जवसिअं निवापितं मुखम्)

अज्जवसिद (ajjhavasida < adhyavasita) *adj.* (ppp.) thought, determined, JŚ. दुक्खिअसुहिदे सत्ते वरेमि जं एवमज्जवसिदं ते SamSā. 260; मारिमि जीवावेमि य सत्ते जं एवमज्जवसिदं ते SamSā. 261; अज्जवसिदेण अंधो सत्ते मारेउ मा व मारेउ SamSā. 262; अज्जवसिदो य वट्ठो सत्तो दु मरेउ णो मरिज्जेत्थ BhaĀ. 804; Ś. (सागरिका) हिअअ ... अणंगपरपडणमीदण तुय सव्वं अज्जवसिदं Ratnā. 2.0.4; (दुमुखं) अयं शणिं अगिगपरिसुद्धाए ... देवीए दुज्जणवज्जायो एवं अज्जवसिदं देवेण UttāRāCa. 1.43.4.

अज्जवसिय (ajjhavasīya < adhyavasita) *adj.* (ppp.) 1 completely attached to, addicted to, AMg. से णं जीवे ... तज्जिते तम्मणे ... तदज्जवसिते तत्तिव्वज्जवसाणे Viy. 1.7.20 (1.356); Uva. 38; समणे वा समणी वा ... तम्मणे तहेस तयज्जवसिते Apāg. 28; 2 resolved, determined, JM. किमेयं तए अज्जवसियं KnyMāKa. 47.16; अणंगसुंदरी नाम वेसासुया । दोहण-रोस-दुनिया एवं मरणमज्जवसिया ManōKa. 29.7; पुच्छिया मए — 'सुंदरि ! का एसा ... मरणमज्जवसिया' ? ManōKa. 19.3; मरणजवज्जवसियमुद्धभावतुल्लमिह हीणणाएण । अरवायाण ण विसओ भवेयव्वं पथत्तेण PāṭhaPā. 5.19; तं उज्झाऊण तुन्हेहिं द्दत्ति अज्जवसियं किमिं MuSuvraCa. 110; 3 determined, ascertained, JM. अज्जवसितव्वभावा हिस्सविगप्पाण एगकरणेण । तम्मि पवत्ती एत्ती जुज्जति न तु अज्जहा किंचि DhamSā. 428.

अज्जवसियत्थ (ajjhavasīyattha < adhyavasitārtha) *m.* ascertained or imputed meaning, JŚ. सा वेयणा एस ति अज्जवसियत्थो दुवणा DhavaĀ. 10.7.1.

[अज्जविअ (ajjhaviā) w. r. for अज्जविअ at Cand. 40]

अज्जसिअ (ajjhasiā < adhyuṣita) *adj.* (ppp.) Deśī. [अध्युसं ?] seen, दिट्ठे अज्जसिअं DeNāMā. 1.30.

अज्जसिय (ajjhasiya < adhyuṣita) *adj.* (ppp.) drowned, remained in, dipped in, JŚ. रयणमिह ईणीलं दुद्धज्जसियं जहा समासाए । अभिभूय तं पि दुदं वट्ठदि तह णाणमत्थेसु PavSā. 30.

अज्जस्स (ajjhasa = ākrusā) *adj.* (ppp.) Deśī. cursed, अज्जस्सं सवियं (शस्ते ?) DeNāMā. 1.13 (comm. अज्जस्सं आकुष्टम्)

अज्जस्स- (ajjhasa- = ā-krus-) *v.* to curse, to blame, अयं धात्वादेशः । अज्जस्सए अज्जस्सिअं इत्यादिप्रयोगदर्शनात् । पूर्वाचार्यानुशेषातिवह निषदः)

अज्जहिय (ajjhahi-ya < adhyadhi-ka) *adj.* far superior, JM. सुर-सुंदरीण वि अज्जहिया विण्हुसिरी नाम भज्जा Erz. 24.16.

[अज्जहिय AR. AMgD. w. r. for अत्तहिय. cf. अत्तहिय]

अज्झा- (ajjhā- < adhi- + i- contaminated with ā-dhyai-) *v.* to learn, to study, JM. जइ कोइ अज्झावेइ तो अज्झामि UttSukh. 23b.3; सो वि ताव अज्झाइ UttSukh. 24a.16; ते भणंति अज्झाहि UttSukh. 24b.6; Apa. तव जोग किरिय अज्झाहि सुत्तु CātāBhāSā. 4.4; (pass.) सो वि परिवाटीए अज्झाइअइ UttSukh. 24a.1.

अज्झा (ajjhā < āryā) *f.* a noble woman, JM. कुरए पुण मज्झा हियए अज्झा देवस्स चैव उभिय ति PuhCa. 7.1; अज्झा उज्झामि तुज्झ नयणणे PuhCa. 51.26; परिचिहियं च पन्नो अज्झाई जं पलोइया अज्झा PuhCa. 49.10; Apa. रुत्तु धरिवि वरसत्तु केरउ अज्झा-हिय-आणदणेरउ MahāPu. (P.) 60.14.5.

अज्झा (ajjhā) *f.* Deśī. [probably from ā-dhyā, /dhyai- to think] Hem. gives the meanings : an unchaste woman, beautiful (f.), a newly married woman or bride, a young woman and this one (f.), असइ-सुहाणववहुआ-सहणीतु इमाइ तह अज्झा DeNāMā. 1.50 (comm. अज्झाशब्दो असती, शुभा, नववधूस्तस्मै एषा चेति पञ्चाशैः) एषेति सर्वनामवाच्या या कानित् प्रत्यक्षनिर्देश्या); mostly *v.* *f.* in GaSaSa. 79 (comm. R. अज्झाशब्द आदधपुण्याम् कार्यायाम् वा c. 249); a beautiful woman, M. तुण्हिकेण वि वयणेण डज्झाई अज्जा सवत्तियणं Līlā. 1109; JM. अज्झाई नीलकंठ्यवरिउव्वरिये विहाइ थणवट्ठ VajJag. 308.

अज्झाइउं (ajjhāiū = adhyetum) *inf.* for the sake of learning, JM. अइं दिट्ठिवाणं अज्झाइउं तुव्वं पाठमाणो UttSukh. p. 23b.16; बहिट्ठियाणं किं जायइ अज्झाइउं UttSukh. 24a.13; तह अज्झाइउं पवत्तो UttSukh. 24a.15.

अज्झाइदूण (ajjhāidūṇa = adhīya) *ger.* having studied, JŚ. ण मुणइ पयडिमअथो सुट्ठु वि अज्झाइदूणं सय्याणि SamSā. 317.

अज्झाइय (ajjhāiya = adhīta) *adj.* (ppp.) studied, learnt, JM. ण मए समणाणं अट्ठए अज्झाइयं वेत्तसत्थं ĀvTī. (II.) 347b.11.

अज्झाइय (ajjhāiya < adhyāpita) *adj.* (cons. ppp.) taught, instructed, JM. सो पववओ अज्झाइओ य UttSukh. 24b.3.

अज्झाइयव्व (ajjhāiyavva-ya < adhyetavya-ka) *adj.* (pot. part.) should learn or study, AMg. चउज्जिहा खत्तु सुयसमाही भवर, तं जहा — सुयं मे भविस्सइ ति अज्झाइयव्वं भवर ... टिओ परं ठावइस्सामि ति अज्झाइयव्वं भइ Dāsivā. 9.4.3.

अज्झाण (ajjhāṇa < adhvāṇa) *m.* road, path, Apa. चित्तिवि आययिहो विण्णवइ ओषण-अज्झाण गामु हवइ JambūSāCa. 2.8.9.

अज्झाय (ajjhāya < adhyāya) *m.* [Vara. (Gr.) 3.28] chapter, part of a work, JM. पय-वक्क-पगरणज्झायपाट्टाईनियत्तकमपमाणं । तदणु-सरता सुहं विय छेप्पइ गहियं इदं गेज्जे ViĀrBhā. 1.15 (comm. अज्झाय ति अध्ययनं)

[अज्झारुह (ajjhāruha < adhyāruha) *m.* w. r. given by AR. AMgD. Sāg. for अज्झारोह]

अज्झारोवण (ajjhārovana < adhyāropana) *n.* superimposing, superimposition, JM. किं जीवो होज ननो नमो व जीवो ति जं परोप्परओ । अज्झारोवणमसो पज्जणओमो मया खणा ViĀrBhā. 2928 [PSM. Dharmasamgrahaṇī. 342; 343]

अज्झारोह (ajjhāroha < adhyāroha) *m.* a kind of green vegetation, a creeper growing on a tree, AMg. इहेग-इया सत्ता ... कक्खजोगिण्ठु अज्झारोहेसु अज्झारोहत्ताए विउट्ठति Sāy. 2.3.7 (724); ते जीवा तेहि अज्झारोहजोगियाणं अज्झारोहाणं सिण्हमाहारंति Sāy. 2.3.8 (724); उदमजोगियाणं अज्झारोहाणं सरीरा णाणावणा Sāy. 2.3.27 (729); 1.2.3. 47 (730); इहेगरया सत्ता भवखजोगिया ... अज्झारोहेहिं तसपाणत्ताए विउट्ठति Sāy. 2.3.63 (731)

अज्झाव- (ajjhāva- < adhyāpaya-) *v.* (cons.) to teach, to instruct, AMg. ददचारिअं मुत्तं आइअं भवहरं च ण्णरासि । एक्को अज्झा-वेइ तमणायादं, न तं गच्छं Gacchā. 94; JM. ताहं चित्ते, नामं चैव सुंदरं जइ कोइ अज्झावेइ UttSukh. 23b.3; Ś. (शिष्य) ता मं केवलीविज्जे अज्झावेसु HāsCā. 1.10.4.

अज्झावण (ajjhāvāṇa < adhyāpana) *n.* teaching, AMg. उवज्जायाणं अज्झावणाइ सव्वं समणुमने ĀrābPaṇ. (V.) 305; PajĀrā. 63; JM. गणत्तितीसु निउत्ते सुत्तत्थज्झावणं उज्जुत्ते । सज्झाए लीणमणे, सम्मं ज्ञाणइ उज्झाए SiSiVāKa. 27.

अज्ञावणाह

167

अज्जुसिरगहण

अज्ञावणाह (ajjhāvanā-rui < adhyāpanā-ruci) *adj.* one who has liking for teaching, JM. गुणपेही मयरहिओ अज्जयण-अज्ञावणाह निचं । पकुणइ जिणाइमत्तो उच्चं नीयं इयरहा उ KamVi.(D.) 60.

अज्ञावय (ajjhāvaya < adhyāpaka) *n.* [also अज्ञावण] teacher, preceptor, AMg. अज्ञावयाणं पठिकूलभासी पभाससे किं तु सगासि अम्हं Utt. 12.16; JM. ताहे सो ... अज्ञावयसगासं गंतुं भणइ DasaveTt. 11a.1; तओ अज्ञावओ भणइ DasaveTt. 11a.2; अहन्नया य अज्ञावयण सह ... संपत्तो धणकुमारो वि SupāsCa. 1.337; तत्थ वसुभूई नाम वंभणो अज्ञावओ पविस्सइ VasuH. 30.22; नवरं दसमावसीए नवममज्जावयाण पच्छित्तं PavSāro. 756; इय भो ! चउत्थट्ठाणट्ठियाण अज्ञावयण नवकारो ĀnāhKu. 36; अज्ञावयस्स सुइतिहि-रिवस्समि समप्पिओ पिउणो SurSāCa. 3.26; सो अज्ञावयस्स कस्स वि पासम्मि अहिज्जा वेए MoSuvvāCa. 50; समये समप्पियाओ ताओ ... अज्ञावयाण रत्ता SiVāKa. 54; अज्ञावयमहिथाओ अणाविआओ कुमारो SiVāKa. 69; J.S. अज्ञावयवगणं साहूणं च व सज्जेसि PavSā. 1.4; अज्ञावय-गुणणिए BhaĀrā. 4; अज्ञावयो ... गवासणेण वंदेति Māla. 195(4)

अज्ञावयंत (ajjhāvayanta < adhyāpayat) *adj.* (pr. part.) [f. अज्ञावती?] one who is teaching, JM. तओ जहारिहं अज्ञावयंतेण सिकखाविओ सयलं पवयणमारं KurMāKa. 216.3; जे य उवंगई तहा उववाइय मायाई उवउत्ता । सीसि अज्ञावती(?) ता) ते उज्जाए नमंसहि ĀnāhPaī.(Sn.) 35; S. (कपटकेलि) मुग्गरअ ! सो भयो सिस्सं अज्ञा-वअंतो चिट्ठिं BāsoN. 1.10.6.

अज्ञावस- (ajjhāvasa- < adhy-ā-vas-) *v.* to live, to remain, AMg. तप णं उभमे अरहा कोसलिए धीसं पुव्वसयसहस्साई कुमारवासमज्जावसइ Jambuddi. 2.64.

अज्ञावसंत (ajjhāvasanta < adhy-ā-vasat) *adj.* (pr. part.) one who is living, residing, AMg. जइ ताव अजो, गिहिणो गिहिमज्जावसंताणं अन्नउत्थिए अट्ठहि य हेउहि य ... निप्पट्ठपत्तिणवागणे वेइति Uvav. 174.

अज्ञावसमाण (ajjhāvasamāṇa < adhyāvasat) *adj.* (pr. part.) living, AMg. तेवट्ठि पुव्वसयसहस्साई महारावासमज्जावसमाणं Jambuddi. 2.64.

अज्ञावसिऊण (ajjhāvasiṭṭha < adhyā-ṣṣya) *ger.* after having stayed, JM. बीसं सयइहस्साणि पुव्वणं कुमारवासमज्जाव-सिऊण VasuH. 183.5.

अज्ञावसित्ता (ajjhāvasittā < adhyā-vasitvāna = adhy-ā-ṣṣya) *ger.* having resided in, AMg. पंच तित्थगरा कुमारवास-मज्जावसित्ता मुंडा भवित्ता ... पव्वइया Thāṇa. 5.234 (470); एगूणीसं तित्थगरा अमारमज्जावसित्ता मुंडे भवित्ता ... पव्वइया Samav. 19.5; अरे णं अग्गिभूईसत्तालीसं वासाई अमारमज्जावसित्ता Samav. 47.2; 59.2; 63; 62.2; SamavPra. 10; 81; अहं तीसं वासाई अमारवासमज्जावसित्ता Viy. (15.20); Jambuddi. 2.64.

अज्ञासठाण (ajjhāsa-thāṇa < adhyāsa-sthāṇa) *n./n.* place for sitting, a seat, JM. रहरणमसारणवाणवरिसणज्जासठाण-मणुत्ता । जयसुंदरी SupāsCa. 1.237.

अज्ञासा (ajjhāsa < adhy-āsā) *adj.* (f.) full of great hope, Apa. नायकुमारहो संगे लगा अज्ञासा इच्छियसंरग्गा NāyCa.(P.) 5.10.3.

अज्ञासिअ (ajjhāsia < adhy-āsita) *adj.* (ppp.) resorted to, mounted on, S. (कलहंसक) वरसुंदरीकईवेहि अज्ञासिआ ... करिणीओ MāMā. 6.4.9.

अज्ञासिद (ajjhāsida < adhy-āsita) *adj.* (ppp.) occupied,

S. (उवंशी) भवदा कुमारेण कुमारवं मेण्हिअ अकलुसो णाम गंधमादन-कच्छो अज्ञासिदो Vikramo. 4.40.10-11.

अज्ञाहय (ajjhāhaya < adhy-āhata) *adj.* (ppp.) struck by, JM. सीयलएणं सुरमिमट्ठियागंभेण अज्ञाहओ वणं संभरेइ Erz. 35.2. cf. अज्जाहअ.

अज्जियग (ajjhiyaga = adhi-(upa)-yācita-ka) *n.* a vow (to a deity for the accomplishment of desired object), JM. णिस्वइवं च खेमं च होइति रण्णो य कीरऊ सुंती । अज्जाणनिग्गतादी देवीपूयाय अज्जियगं KappBhā. 4962.

अज्जीण (a-jjhīna < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) not exhausted, inexhaustible, JM. अज्जीणं दिज्जंतं अवोच्छित्तियअओ अलोओ व्व । आओ नाणाईणं इवणा पादाण खवणं ति ViAvBhā. 961; n. 1 name given to the chapter of the canon because of the quality of being inexhaustible, ओहनिप्पण्णे चउत्थिवं पणसे ... अज्जयणे अज्जीणे आप इवणा AppOg. gā. 126; दव्वज्जीणे तिविहे पणसे, तं जहा — जाणयसीरदव्वज्जीणे भवियसीरदव्वज्जीणे AppOg. 552; ते तं नोआममत्तो भावज्जीणे से तं भावज्जीणि । से तं अज्जीणे AppOg. 557; से किं तं अज्जीणे ? चउत्थिवे पणसे । तं जहा — णासज्जीणे ठवणज्जीणे दव्वज्जीणे भावज्जीणे AppOg. 547; JM. ओहो जं सामंजं सुआमिहाणं चउत्थिवं तं च । अज्जयणं अज्जीणं आयज्जवणा य पत्तेअं DasaveNi. 27; अज्जयणं अज्जीणं आओ इवणा य तत्थोहे KappBhā. 271; ओहो जं सामणं सुवा-भिहाणं चउत्थिवं तं च । अज्जयणं अज्जीणं आओ उज्जवणा य पत्तेअं ViAvBhā. 958; 2 a chapter (of a scriptural text), AMg. तिणइं गणिपिडगाणं आथारनूलियवज्जाणं सत्तावणं अज्जीणा पणता, तं जहा — आथारे, सूयगडे, ठाणे Samav. 57.

अज्जीणसंज्ञ (a-jjhīna-jhāñjha < a-kṣīṇa-jhāñjha) *adj.* whose quarrels are not pacified, AMg. जणमाणो परिस्सओ (? परिस्सए cf. canon). परिपदः सभायां बहुजनमध्ये 529.13) सच्चा मोक्षणि भासइ । अज्जीणसंज्ञे पुरिते महामोहं पकुव्वइ Samav. 39.9; अज्जीणसंज्ञे पुरिते महामोहं पकुव्वति ĀyāDās. 9.29.

[अज्जीणसंज्ञय (ajjhīna-jhāñjhaya < a-kṣīṇa-jhāñjha-ka) *adj.* AR. w.r. for अवजीणसंज्ञय]

अज्जुववज (ajjhuvavajja < adhyupapadya) *cf.* अज्जोववज.

अज्जुववण (ajjhuvavanna < adhyupapanna) *cf.* अज्जो-ववण.

अज्जुववाय (ajjhuvavāya < adhyupapāta) *cf.* अज्जोववाय.

अज्जुसिअ (ajjhusia < adhy-ṣṣita) *adj.* (ppp.) living overnight or for a short time, AMg. पाएण देइ लोमो उवगारिमु परि-चिणसुअज्जुसिए वा । जो पुण अद्वसिअं अतिहि पूएइ, तं दाणं PimāNi. 450.

अज्जुसिर (a-jjhusira < a-śūsira) *adj.* 1 without any hole or crack, without any gap, AMg. ज्वूफलअसण कुसुमवंधन ... घणे अज्जुसिरे रुवगपट्ठिरुवदरिसणिज्जे Uvav. 10; घणं मूले धिरं मस्से अग्गे मव्वजुत्तया । एमंभियं अज्जुसिरे, पोरायामं तिणसियं OghNi. 707; JM. परिसादी वि य दुविओ, अज्जुसिर-अज्जुसिरो य णातव्वो NisBhā. 1218; साहित्ठाणि अज्जुसिरो कुसत्तिणमारी उ अज्जुसिरो होति NisBhā. 1219; अज्जुसिरं जत्थ कोट्ठं नत्थि NisCa. 2.152.9; 2 thickly covered, AMg. अणावायमसंलोए परस्सणुवाइइ । समे अज्जुसिं यावि अचिरकालक-यंमि अ OghNi. 313; Utt. 24.17; JM. समे अज्जुसिरे यावि अचिरकाल-कयम्मि य KappBhā. 443; PavSāro. 709.

अज्जुसिरगहण (ajjhūsira-gaṇa < a-śūsira-graṇa) *n.* [also अज्जुसिरगहण] acceptance of a mat without holes or gaps, JM. अहवा अज्जुसिरगहणे कप्पो पक्क्यो तु वज्जे सुसिरे वि । सुसिरे

व अज्ज्ञेयसिरे वा होति विकल्पो अकज्जमि NisBhā. 1231; जिगकप्पेरकप्पि-
प्पु कज्जेसु अज्ज्ञेयसिरगणे कप्पो भवति NisCu. 2. 152 1.

अज्ज्ञेयव्व (ajjheavva < adhyetavya) *adj.* (pot. part.)
should be learnt, JM. अज्ज्ञेयव्वं सव्वं देहं सुहं जीहं जो ईहिं BhuvKev-
Ca. 1221.

अज्ज्ञेय (ajjhena < adhyayana) *n.* learning, studying, JS.
गच्छेज्ज एगारदिपडिमा अज्ज्ञेयपुच्छणाकुसले BhaĀrā. 403.

अज्ज्ञेदव्व (ajjhedavva < adhyetavya) *adj.* (pot. part.)
should be studied, JS. विगयव्वयाज्ज्ञेयदव्वं पयसेण Māla. 170(4)

अज्ज्ञेय (a-jjheya < ā-dhyeya) *adj.* should be thought of,
JS. पायकुमारमुणिदो वालि महावालि चैव अज्ज्ञेया । अट्ठावगिरिसिहरे
गिष्वाणगया गमो तेहिं NivBha. 15.

अज्ज्ञेया (ajjheyā < adhyetr) *adj.* one who learns or
studies i.e. a student, JM. भंग-सुयखंअज्ज्ञेयागं निदमित्तप्यमेयसंग-
हओ । होइ समासमुदेसो जहंगमगी तवज्ज्ञेयाः ViĀvBhā. 1494; एमव य
सुयखंओ तस्तज्ज्ञेया तयत्यविष्णाया । अज्ज्ञेयणं अज्ज्ञेयणी तस्तज्ज्ञेया
तयत्यण्ण ViĀvBhā. 1495.

अज्ज्ञेली (ajjhelli < a-kṣīṇā ?) Deśi. *f.* a cow giving
milk several times a day, अज्ज्ञेली दुहियदुज्ज्ञेयण DeNāMā. 1.7
(comm. या पुनःपुनर्द्वारे)

अज्ज्ञोअर (ajjhoara < adhyavapūra) *m.* [also अज्ज्ञोअर]
supplemented food, alms to which is added some more, AMg. उदेसिं वौअगडं पूहकम्मं च आहडं । अज्ज्ञोअर पामिच्चं मीसजावं विवज्जए
Dasave. 5.1.70; JM. कम्पुदेसियचरिमे तिय पूयमीसचरिमपाडुडिया ।
अज्ज्ञोअर अविहोही विहोहिबोही भवे सेसा PavSāro. 570; तिविहे वि
तत्य चउल्लु ततो अज्ज्ञोअरं विव(या)णाहि । जावत्तिव-अज्ज्ञ-पासडिमीसभेण
तिविकम्पं ViMāPa. 83.13.

अज्ज्ञोअरअ (ajjhoyara-a < adhyavapūra-ka) *m.* [also
अज्ज्ञोअरअ, अज्ज्ञोअरय, अज्ज्ञोअरय] (alms) increased with additions,
AMg. ते जहाणमए अज्ज्ञो ! मए समणां निगंथाणं आधाकम्मिए ति वा ...
अज्ज्ञोअरए ति वा ... हरियभोयणे ति वा पडिसिडे Thāna. 9.62 (693);
नो खलु कप्पइ जाया ! समणां निगंथाणं ... अज्ज्ञोअरए ति वा ... हरिय-
भोयणे इ वा, भुत्तए वा पायए वा Viy. 9.33.43 (9.177); अम्महस्स णं
परिव्वायमस्स णो कप्पइ आहाकम्मिए वा ... अज्ज्ञोअरए वा ... पाडुणमस्से
इ वा भोत्तए वा पाडुत्तए वा Uvav. 96; परियट्ठिए अभिहडे उच्चिन्ने मालोहे
इय । अच्चिज्जे अणिसिट्ठे अज्ज्ञोअरए य सोलसमे PiquNi. 93; JM. कड
पूए य गुरुओ, अज्ज्ञोअरए य चरमदुगे KappBhā. 533; ओसकण अहिसकण-
अज्ज्ञोअरए तहेव गेक्कती । अणत्थ भोयणमि य कीदे पामिच्चकम्मे य Nis-
Bhā. 1006; परियट्ठिए अभिहदुच्चिन्ने मालोहे य अच्चिज्जे । अणिसिट्ठे-
अज्ज्ञोअरए सोलस पिडुयमे दोसा PavSāro. 566.

अज्ज्ञोल्लिआ (ajjhollīā < ?) Deśi. *f.* arrangement of the
pearls in a lap-ornament, अंशभरणे भोत्तिअरवणा अज्ज्ञोल्लिआ णाम
DeNāMā. 1.33 (comm. क्रोडाभरणे मौक्तिकरचना)

[अज्ज्ञोवगमिया] (ajjhovagamīyā) *adj.* (f.) inferior reading
for अज्ज्ञोवगमिया Viy. 1.4.40; Pannav. 35.12 (2072); 35.13
(2073)]

अज्ज्ञोवज्ज (ajjhovajja < adhyupādhi=adhyadhi) *m.*
the fault of adding more grain to the grain that is being
cooked, a kind of fault of giving alms, JS. जलतुल्लपक्खेवो दाणदुं
संजदाणं सुयपणणे । अज्ज्ञोवज्जं नेयं अहवा पाणं तु जाव रोहो वा Māla. 427
(6); Apa. उच्चिज्ज उ आहाकम्ममुदेसिं पुवं एच्छा संउद्भासहिं । अज्ज्ञोवज्जहिं
पूर्वकम्महिं देवयचरहिं विवत्तियवम्महिं MahāPu.(P.) 9.1.8.

अज्ज्ञोवज्जोय (ajjhovajjheya < adhyupādheya=adhyadhi-
dhika) *m.* the same as the fault called अज्ज्ञोवज्ज, JS. आधाकम्म-
इसिय अज्ज्ञोवज्जोय पूरिसिस्से य । ठविदे वलि पाहुडिदे पाहुकारे य कीदे य
Māla. 422(6)

अज्ज्ञोववज्ज (ajjhovavajja < adhy-upa-pad-) *v.* to be
attached to, to be addicted to, to be devoted to, AMg. तस्सिमाओ
पंव नावगाओ भवति — मणुण्णामणुण्णेहिं सुदेहिं णो सज्जेज्जा ... णो
अज्ज्ञोववज्जेज्जा Āyār. 2.15 (790[1]); पंचहिं ठाणेहिं जीवा अज्ज्ञोववज्जंति
Thāna. 5.1 (5.10); एवामेव समणाउसो ! जो अम्मं निगंथो वा निगंथी
वा अयरिय-उवज्ज्ञायाणं अंतिए मुडे भवित्ता ... अज्ज्ञोववज्जइ, ... संसारकतारे
भुज्जो-भुज्जो अणुपरियट्ठिस्सइ Nāyā. 1.15.16; तं मा णं तुज्जे देवापुण्डिया !
माणस्सए सु कामभोगेसु सज्जइ, रज्जइ, गिज्जइ सज्जइ अज्ज्ञोववज्जइ Nāyā. 1.
8.180; तए णं से दहपइणे दारए तेहिं विउल्लेहिं अणभोगेहिं जाव सुयणभो-
गेहिं णो सज्जिहिं ... णो अज्ज्ञोववज्जिहिंति Uvav. 111; तए णं दहपइणे
दारए ... णो मुज्जिहिंति णो अज्ज्ञोववज्जिहिंति Nāyā. 811; इह लोइए
वा त्वेसु परलोइएसु वा ... सज्जइ रज्जइ गिज्जइ अज्ज्ञोववज्जइ Nis. 12.29;
Pisabul-Gr. 77; JM. होंति पडुपन्नविणासणं गंधविधा उदारणं ।
सीसोइवि कथवि जर अज्ज्ञोवज्जिज्ज तो गुरुणा DasaveNi. 69.

अज्ज्ञोववज्जणा (ajjhovavajjana < adhyupapādanā) *f.*
attachment (to pleasures), AMg. तिविहा अज्ज्ञोववज्जणा पणत्ता,
तं जहा — जाण् अजाण् दितिगिच्छा Thāna. 3.4.238(509)

अज्ज्ञोववज्जमाण (ajjhovavajjamāna < adhyupapadya-
māna) *adj.* (pr. part.) being attached to, being addicted
to, AMg. केवली द्या — सिगदं णं मणुण्णामणुण्णेहिं गंधं सज्जमाणं ...
अज्ज्ञोववज्जमाणे ... धम्मओ भंसेज्जा Āyār. 2.15.74-76 (790[3-5]); जे
भिकव् इहोइएसु वा ... सज्जति रज्जति ... सज्जमाणं ... अज्ज्ञोववज्जमाणं वा
सारज्जति Nis. 12.30; JM. एवं आयरिएण वि सीसेसु अगारीसु अज्ज्ञोव-
वज्जमाणेसु तारिसो उवाओ काववो DasaveTi. p. 450.1.

अज्ज्ञोववज्जियव्व (ajjhovavajjiyavva < adhy-upa-patta-
vya) *adj.* (pot. part.) should be attached to, should be ab-
sorbed in, AMg. अण्णेसु य एवमारिएसु फांसु मणुण्णभदएसु ... न
अज्ज्ञोववज्जियव्वं Panhā. 10.10.

अज्ज्ञोववज्जणा (ajjhovavanna < adhy-upa-panna) *adj.*
(ppp.) [also अज्ज्ञोववज्ज, अज्ज्ञोववज्ज] attached to, devoted to, AMg.
छंदोवणीया अज्ज्ञोववज्जणा ... फरेंति संयं Āyār. 1.1.7.6; अणायं तु सोच्चा
गित्तम ... कामेहिं गिद्धा अज्ज्ञोववज्जणा ... सत्थारमेव फरसं वरंति Āyār. 1.
6.4.1; छंदोवणीया अज्ज्ञोववज्जणा अकंदकारी जणया त्यंति Āyār. 1.6.1.26;
से तत्य आसाय-पडियाए मुच्छिए गिद्धे गट्टिए अज्ज्ञोववज्जे Āyār. 2.1.105;
जे इह सायाणुगा णरा अज्ज्ञोववज्जणा कामेहिं मुच्छिया...ण वि जागंति समाहि-
माहिं Sāy. 1.2.3.58; अज्ज्ञोववज्जणा कामेहिं वोइज्जंता गिद्धं गवा Sāy.
1.3.2.32; 1.3.4.73; एवामेव ते इत्थिकामभोगेहिं मुच्छिया गिद्धा गट्टिया
अज्ज्ञोववज्जणा लुद्धा रागदोसवसट्ठा Sāy. 2.1.22 (663); 2.1.31(658);
2.1.38 (662); 2.1.47(665); एवामेव ते इत्थिकामेहिं मुच्छिया गट्टिया
अज्ज्ञोववज्जणा जाव वासाइ ... किच्चिसिएसु ठाणेसु उववत्तारो भवति Sāy.
2.2.14(706); 2.2.56(712); 2.2.59(713); वयं तु कामेहिं अज्ज्ञोववज्जणा
अणारिया पेमरसेसु गिद्धा Sāy. 2.6.22(808); 2.7.25(861); अनुगोववज्जणे
देवे देवलोगेसु दिव्वेसु कामभोगेसु मुच्छिते गिद्धे गट्टिते अज्ज्ञोववज्जणा Thāna.
3.361[2] (183); 4.433(323); RāyPa. 753; मुच्छिते गिद्धे गट्टिते
अज्ज्ञोववज्जे आहारं आहारेति एस णं गोयमा । संगांल पाणभोयणे Viy.
7.1.17 (7.22); तो णं अभीयिक्कुमारो ... कामभोगेसु मुच्छिए गिद्धे गट्टिए
अज्ज्ञोववज्जे ... अणुपरियट्ठिस्सइ Viy. 13.6.24 (13.110); गोयमा ! भत्त-
पचक्खायए णं अणगारे मुच्छिए जाव अज्ज्ञोववज्जे आहारं भवइ Viy. 14.7.11.

अञ्जोववाय

169

अञ-

[2] (14. 83); देवद्वित्रस्त दारगन्त आभरणालंकारेण मुच्छिष्ट गदिए गिद्धे अञ्जोववणे पथय दासचयं पमनं पाल्क Nāya. 1. 1. 28; तप णं से सेलए तंसि गोवायंरसि ... मुच्छिष्ट गदिए गिद्धे अञ्जोववणे ओसने ओसन्नविहारी Nāya. 1. 5. 117; 1. 10. 28; रुवे य ओववणे य ... मुच्छिष्ट गिद्धा गदिया अञ्जोववणे ... गेहमणा निट्टेति Nāya. 1. 8. 173; भद्राप पुत्तरिणीए ... अञ्जोववणे Nāya. 1. 13. 32; 1. 14. 10; 1. 14. 21-22; 1. 16. 201; तेसु उच्छिष्टेण सध-करिअ ... गिद्धा अञ्जोववणा आसिखिउं पयत्ता ववि होत्था Nāya. 1. 17. 26; 1. 19. 29; 1. 19. 41; तप णं सा रेवनी मंगगदिया मेसगिद्धा ... अञ्जोववणा विहरउ Uvā. 8. 20; 22; अनेउरे य मणुस्सण्ण य कामभोगेण ... अञ्जोववणे तो संवापमि Antag. 5. 11; मुच्छिष्ट गदिए गिद्धे अञ्जोववणे तं विउळं असण-पाण-खाडम-सायं आसणं अहारेइ Vīvā. 1. 1. 40; अनेउरे य मुच्छिष्ट गदिए गिद्धे अञ्जोववणे उज्जेण रुद्धे च आसाणमाणे Vīvā. 1. 1. 57; 1. 6. 30; 1. 6. 34; कामउत्थाए गणियाए ... अञ्जोववणे ... पट्टिआणमाणे विहरउ Vīvā. 1. 2. 62; 1. 4. 26; 1. 4. 27; ते णं तत्थ उम्मुद्धालभावे तिरियोगेणु मुच्छिष्ट गिद्धे गदिए अञ्जोववणे ... वाणरोल्लण वेहेइ Vīvā. 1. 2. 68; तप णं ये सीहसेणसयाः सुमाए देवीए ... अञ्जोववणे ... विहरउ Vīvā. 1. 9. 14; 1. 9. 15; 1. 9. 18; वेडयल्ले संमुच्छिष्टा जाव अञ्जोववणा अल्लमणं च ... पुप्फणि गंतवड Nāya. 121; जोगेण उ अविइया अञ्जोववणा सल्लभिवल्लुमि । वट्ठजोगमणिरतत्तस देउ भिक्खं असुमभावे OshN. 600; एवामेव से इयिकामभोगेहि मुच्छिष्ट गिद्धे गदिए अञ्जोववणे Daśa. 6. 4; 10. 29; J.M. सा य जेतवत्त वीवणं वेइ सो तं पाएतु आरंभ गिवणनेति अञ्जोववणे ĀvTī (H.) 688a. 3; धम्मं तुणेइ, तीसे सरीरे से अञ्जोववणे ĀvTī (H.) 696a. 8; तं पुंउरीओ चंक्रमती (Acc.) दट्ठण अञ्जोववणे ĀvTī (H.) 701a. 9; सावेण गिययसजाए वयंसिया विउळ्विया दिट्ठा अञ्जोववणे ĀvTī (H.) 92a. 1; मणिरहो मयणरेहं दट्ठण अञ्जोववणे चित्तिउं पयत्तो Uti. Sakh. 139a. 15; एत्थ अञ्जोववणे लक्खेमि Vasallī. (M.) 95. 17; तीए रुणेण अञ्जोववणे पुट्ठो अमचो KaKoPra. 35. 4; अञ्जोववणे तीणं रुवयंणेण KaKoPra. 95. 26; सिमिइए रुवयंवेसु अञ्जोववणे सेट्ठी JinadaĀkya. 24. 21; दिट्ठा उज्जेणी-नयरि-समिणा गहमिराणा अञ्जोववणेण य KaKa. 260. 30; मणिरहो मयणरेहं दट्ठण अञ्जोववणे चित्तिउं पयत्तो Ets. 41. 5; Pischel Gr. 77.

अञ्जोववाय (ajjhovavāya < adhy-upapāda) *m.* attachment, AMg. न यावि ... चण-चम्म-पत्ताइं महाविहाइं परस्स अञ्जोववाय-लोभजणणइं परियट्ठिउं सुणवओ (अप्यइ) Pañhā. 10. 4.

[**अञ्जोवात** (ajjhovāta < adhy-upapāta) *m.* faith, व्य. प्र. (= Vaca.) 217 अ' Sāg. cf. अञ्जोववाय]

अञ्जोवाय (ajjhovāya < adhy-upapāda) *m.* [comm. 'उपपात'] attachment, J.M. अहिरणं नेहि सनं, अञ्जोवायो य होइ महिलानं । तक्कमपावितानं कुट्ठलं चेव इत्तरीणं KappBhā. 2638. cf. उववाय.

अञ्जोसिय (a-jjhosiya < a-śoṣita) *adj.* (ppp.) not dried up, not destroyed, AMg. निययकम्माणं । न अवेइयाण मेवलो धोरतत्तेण अञ्जोसियाणं वा MahāNis. 2. 105.

अञ्जोखिरय (a-jhankhira-ya = a-niḥśvasana-śīla-ka) *adj.* not given to signaling, J.M. नीसण्णजोगे । विवेहि अञ्जोखिरया णिळ-सिमणिणागमा हुंति (comm. धीरा इति यावत्) KumāCa. (H.) 7. 44.

अञ्जो (a-jhāñjha) *adj.* not quelling, AMg. इह आणाकंखी पंडिए अणिहे पुब्बावररायं जयमाणे, सवा सीलं सैपेहाए सुणिया भवे अक्रामे अञ्जो (comm. माया लोभेच्छा वा) Āyār. 1. 5. 3. 2.

अञ्जोपत्त (a-jhāñjha-patta < a-jhāñjha-prāpta) *adj.* not resorting to quarrel, (jhañjha = 'delusion': Jacobi), AMg. जे विगहएए अत्रायभासी न से समे होइ अञ्जोपत्ते Sūy. 1. 13. 6; बहुं पि अणुसासिए जे तह्वा समे हु से होइ अञ्जोपत्ते Sūy. 1. 13. 7.

P.D. 22

अञ्जरंत (a-jharanta < a-smarat) *adj.* (pr. part.) not remembering, forgetting, J.M. दाउं वसुं अञ्जरंतं ... जोदा कुंकुणं पत्ता KumāCa. (H.) 6. 44 (comm. वसुं विभूतिं दत्त्वा वर्णनापरवदि-जनाय वितीर्थ अस्मरन्तः, दासगोण्डवादानानाः)

अञ्जसुर (a-jhasura = a-tāmbūla) *adj.* Deśī. devoid of betel leaves (in the mouth), M. उव्वहंतीहि वंशीहि । अञ्जसुरमहरं वेळक्ख-सुण-दिण्णंमुली-किसलं Gaṇḍī'a. 842. cf. DeNāmā. 3. 61 इमुरं हंवील्लंमु.

अञ्जिजमाण (a-jhijjamāna < a-kṣīya-māna) *adj.* (pass. pr. part.) not diminishing, not fading, J.M. वाअमुहविहिअ-वमणे निम्मविआञ्जिजमाणकुसुअसिरी (खं समी चडिओ) KumāCa. (H.) 6. 13.

अञ्जीण (a-jhīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) 1 not diminished, complete, J.M. लवखणपुणमखीणं, अञ्जीणमणं अञ्जीण-तण-वेअं (आसं) KumāCa. (H.) 2. 84; 2 *n.* non-exhaustion (of the Karmān, which deludes the faith), J.S. झीणमझीणं च देसणे भोहे । उव्वमाणे च खवणं च संक्रमे मण्णोनाया Kasā'Pa. 39.

अञ्जुसिर (a-jhusira < a-suṣira) *adj.* without hole or gap, AMg. अञ्जुसिरणणिचिपलोहसंकल-गारायवइउसहसंयणवेइवारी ... म-इ-चक्कट्ठी मरहं मुंजइ पण्णट्ठसू Jambuddi. 3. 3; संधारी उत्तिट्ठे अञ्जुसिर-अणुट्ठिअममितल्लरुवो ĀrahPaṇ. 83; J.M. वणं मूले थिरे मज्जे अग्गे मद्वज्जुत्था । एणंयिं च अञ्जुसिरं पोरायामं तियासियं KappBhā. 3677; अञ्जुसिर झुसिरे लहुओ, लहुया गुल्हो य हंति गुल्हा य । संपट्ठण परितावण लहुगुल्हसतिवायणे मूले KappBhā. 4902; अञ्जुसिरणंतर लहुओ गुल्हो य परंपरे अञ्जुसिरमि । झुसिरणंतर लहुया, गुल्हा तु परंपरे अहवा KappBhā. 4903; अत्तसादिकारणगता उवधी-कुच्छण-अजीरा-भये वा । अञ्जुसिरमसंपवीए एकमुहं मंगसोलसणं NisBhā. 1225; 1226; अहवा अञ्जुसिरगहणे कप्पो पक्कप्पो तु कज्जे झुसिरे वि । झुसिरे व अञ्जुसिरे वा होति विक्कप्पो अथल्लमि NisBhā. 1231; 1233.

अञ्जुसिरतण (a-jhusira-taṇa < a-suṣira-taṇa) *n.* grass having no gap, thickly packed grass, AMg. तहं नि असेयरमाणे कुसमाईणं तु अञ्जुसिरतणाइं । तस्सस्सइसंथेरे वा झुसिरतणाइं तओ पच्छा ĀrahPaṇ. 85; अञ्जुसिरतणेसु निव्वीदयं तु सेसयरणसु पुरिमड्डु । अण्णट्ठि-लेडिय-पणए आसणयं तस-वहे जं च JiyKapp. 55; J.M. अञ्जुसिरतणपंचनं चम्मपंचनं पुत्थयपंचनं ... च सेवर क्कणे VimaPra. 86. 24.

अञ्जुसिरवाग (a-jhusira-vāga < a-suṣira-valka) *n.* bark without any hole, AMg. आगरस्सुद्धियं तहं अञ्जुसिरवाग-तण-पत्त-कडए य । कट्ट-सिळा-फल्लगमि व अणमिन्निय निष्पक्कप्पमि MarapVi. 347. cf. अञ्जुसिर.

अञ्जोसयंत (a-jhosayanta < a-josayat) *adj.* (pr. part.) not enjoying, not taking delight in, AMg. समाहिमावायमज्जोसयंता स्त्थाारनेव फस्सं वयंति Āyār. 1. 6. 4. 1 (190); Sāy. 1. 13. 2 (558)

अञ- (añca < añc-) *v.* [Hem. (Gr.) 4. 187] 1 to pull, to draw, to bond, AMg. वामं जाणुं अंचेइ, अंचेत्ता दाहिणं जाणुं धरणि-यलंसि निहट्ट Nāya. 2. 1. 11; Uvav. 21; 19; RāyPa. 8; Jivabhi. 3. 457; Jambuddi. 36; Kapp. (J.) 15; अंचति वामजाणुं इवरं भूमीए नीहट्ट । पणमंति जिणे Tittho. 191; 2 to go, to become, J.M. तव-सावितारपारं अंचति दिक्खिज्जइ ततो य PañcāPra. 16. 23 (comm. अंचति गच्छति); अंचु गति-पूजणमि य, पारं पुण्युत्तरं बुधा रिति । सोधीय पारमंचणं ययाि तद्वृत्तिव होति KappBhā. 4971 (comm. अंचु गति-पूजनयोः इति वचनाय अंचुर्वातुर्गतौ पूजने चात्र गृह्यते); ३. (देवी) देव महारायस्स पुरओ काइवत्थोवपसविशणे कां अम्माणं धिट्ठदा ओचिदीमंचदि RāmMā. 3. 12. 1.

अंच- (añca- < añc-) *v.* to worship, to adore, [from are-?] अंचु गतिपूजन्मि य KappBhā. 4971 (comm. अंचु गति-पूजनयोः इति वचनात् अंचुर्धातुगतौ पूजने चात्र गृह्यते); Apa. सिरिपुण्फभंतु जिणु अंचह MahāPu.(P.) 79.14.11; पयजुयलउ करकमलेहि अंचए BhaviKa. 207.10; 57.3; जलु वंदिवि विहिणा अंचिज्ज SudCa.(N.) 6.8.7; अंचिज्ज पणविज्ज तिरेण NāyCa.(P.) 4.3.11; एं कुळे अंचमि पाय तहो KarCa. 10.3.10; थो तुलमाहि करउ थो अंचउ YogSā. 40; कासु समाहि करउ थो अंचउ Pāṭho. 139; जो जिणसामिउ तुमुमिहि अंचइ Chakkammu. 5.7.3; जो जिणु अंचइ सुमदुरनुहिहि Chakkammu. 10.6.5; जिणु अंचिज्ज मंत सहिज्ज Chakkammu. 10.8.8; जचअंचाहि चेईहरे अंचए Sāṭṭha. 11.11.

अंचल (añcala) *m.* end of the eye or skirt of the garment etc., M. पंडुतणण करअलपाविअकवअंचलेण अविस्सतो 1... सो जम्मि (सरवरे) जुलगाहो CandVa. 485; णेतंचलवाणकीलिओ KumVa. 1.57; सिचयंचले धरिज्ज पिण सयणं विमुचंती Līa. 1097; (राजा) अं एकं सिअअंचलं णिवसिअं तं णाणकेलिट्ठिआ KapMañ. 1.26; (राजा) पोतंचलं घणयणत्थलसंसनाणं KapMañ. 1.27; (राजा) छिले वरिलंचले KapMañ. 3.3; (राजा) अं जेहि णअणंचलेहि तइआ मंदाणिलंदोलिए CandLo. 2.7; (अन्यः) थिल-मिअअंचलवाणा AnaSā. 2.17; S. (विदूषक) ता सिअअंचलेण वीजइस्सं दाव KapMañ. 3.22.2; J.M. सिअअंचले अक्खराइ ददूण KumāPa. 58.15; अवरिलंचलगाहो भालोवरिनिहिअमुमयमत्ताए KumāCa.(II.) 3.88; अंचलपासे मज्जारीमाइदिरियकासे य (इयाणि) पोसहियस्स पायजिउत्तं भणइ VīmāPa. 91.34; दण्हाए तरलचयणो परिस्समे अंचलम्मि वलहत्थो । दुक्खे सत्तो धम्मम्मि विमिहओ तुह सुहे सुहिओ SubhāPaṭṭiSāṭṭha. 41; Apa. मुहि अंचलु देवि इत्थइ BhaviKa. 171.11; धाएभिणु अंचलु धरिउ ताम SugDahKa. 2.3.1; लइ अंचलु सुदु पुंछिउ SandeRā. 98.

अंचलिय (añcaliya < añcalika) *n.* the innercloth, J.M. अंचलिय अट्ठवित्थरि Vatthusa. 2.23.

अंचवि (añcavi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. बाउ करिणिगमु खंचवि रयणहि अंचवि अइासणे वइसरिउ JambhāSāCa. 5.1.5.

अंचितकाल (añcita-kāla) *m.* suitable time, J.M. कोसंबीए नयवीए अज्जसुहत्थी समोसइ । तया य अंचितकाले । साधुजणो य हिंइमाणो फव्वलि KappBhā. 3275 (comm. p.917)

अंचिय (añciya < añcita) *n.* 1 a variety of dance, the 25th variety of drama, AMg. चउव्विहं नट्टे णण्णते, तं जइहा — अंचिए रिमिए आरभइे भसोले Thāna. 4.633 (374); अंचियं णामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 105; 107; तए णं ते बइवे देवकुमारा ... चउव्विहं णट्टविहि उवदंसेति, तं जइहा — अंचियं, रिमियं, आरभइं भसोले च RāyPa. 116; अप्पेगइया देवा अंचियं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 281; Jivābbī. 3.447; अप्पेगइया चउव्विहं णट्टं णचंति, तं जइहा — अंचियं, दुयं, आरभइं भसोले Jambuddi. 5.57; J.M. नट्टं चउव्विहं अंचियं, रिमियं, आरभइं भसोले ति NisCu. 4.2.15; 2 famine, J.M. गेलण रायदुट्टे रोहग-अइाणमंचिते ओमे । एतेहि कारणेहि, असती लंमम्मि ओभासे NisBhā. 1445; अंचियं दुम्मिक्खं एतेसु अंचियादिसु एतेहि गिहत्थणतित्थीहिं समं भिक्खा लब्भति अइहा न लब्भति NisCu. 2.119.28; अंचियं दाउमसंचिमादी दुमिक्खं वा NisCu. 2.206.1.

अंचिय (añciya < arcita) *adj.* (ppp.) worshipped, J.M. नेचइया पुण धअं दलंति असार अंचितादीसु VavaBhā. 4.54 (comm. अंचिताः पूज्याः, राजमान्याः); Apa. दिट्ठ असोयवच्छु परिअंचिउ जिणकरो च्च सुभावे अंचिउ PaumCa.(S.) 29.5.1; कुंचियगईवहो अंचियजसावहो

MahāPu.(P.) 8.8.11; अंचियं दिसागणहिं सिचियं (लच्छियं) MahāPu.(P.) 3.5.15; महिसारवियरविउहिं अंचिय BhaviKa. 114.13; दाहिणपवणयहयकुसुमंचिय (वसंतहो आगमु) BhaviKa. 140.5; उववण-धणयहिं कुमुमहिं अंचिउ VaḍḍhaCa. 2.13.7; कमलइणणसिहरेण अंचिय MayāParāCa. 1.1.2.

अंचिय (añciya < añciyitvā) *ger.* having bent, AMg. वामं जाणुं अंचिय दाहिणजाणुं निहितु धरणिक्खे ĀrahPaṭ. 161.

अंचिय (añciya < añcita) *adj.* (ppp.) 1 covered with, packed with, AMg. तं वयणं सोऊणं तातो अंचियतणूअसरीरा Tittho. 762; 766; J.M. तं वयणं सोऊणं राया अंचियतणूअसरीरो ArNi. 423; रोमंचेचियगत्ता SapāCa. 10.102; बहुमाण-वत्त-समुद्धिय-रोमंच-चयंचियसरीरो SurSaCa. 4.67; Apa. रायउरु मणोहर् रयणचियदरु तहि पुरवम JāCa. 1.3.16; रोमंच-अंचिउ कुमर SaṇḍKaCa. 493.2; पुलयंचियसव्वं (अणु) SaṇḍKaCa. 487.7; तुट्ठत-हार-कंऊरहिं मणिहिं मुमहियनु अंचियउ PaṇāCa.(P.) 9.1.12; 2 attained, got, J.M. अंचिय-निअण-सिरी सो धओ थूलमइमुणी KumāCa.(H.) 7.31; 3 studded with, M. मुणिधोर-हारमणिचकणंचिअण्णुरिअण्णओट्ट-रमणिअण्णोपिअं ŚMKāV. 1.34; 4 concealed, J.M. जिणइत्तेण ... चट्ठइओ कओ, एमागी सुयं वेव चंयं गओ अंचियं च बट्ठइ ArTi.(II.) 309b.5; 5 lasting long, J.M. गेलण-रायदुट्टे, रोहग-अइाणमंचिते ओमे । एतेहि कारणेहि असती लंमम्मि ओभासे NisBhā. 1445 (comm. अंचिए ओमं दीपं दुमिक्खमेवधः)

अंचियंगो (añciyaṅgi < añcitāṅgin) *adj.* one whose body is contracted (due to famine), shrivelled, J.M. वित्थियपदमंचियंगी रायदुट्टे सहत्थगेलणे । उवधीसरीरतेणम पडिणीते साणमादीसु NisBhā. 1088 (comm. अंचियं दुम्मिक्खं) एतेसु अंचियादिसु एतेहि गिहत्थण-तित्थीहिं समं भिक्खा लब्भति अतो तेहिं समाणं अडे ?)

अंचियंचि (añciyañci < añcitāñci) *n.* coming and going, walking to and fro, AMg. एवामं च गोहालस्स वि मेखल्लिपुत्तस्स तवे तेए समणस्स भावतो महावीरस्स बइए सरीरगंसि निट्ठे समणे से णं तत्थ नो कमइ, णो पक्कमइ अंचियंचि करेइ Viy. 15.78 (15.111); Thāna. 10.159(776)

अंचियान (añciyana < ?) *n.* famine, lack of a giver, J.M. अंचियणं णाम दाउमसी NisCu. 2.200.28.

अंचियरिभिय (añciya-ribhiya < añcita-ribhita) *n.* the 27th variety of dance, AMg. अंचियरिभियं णामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 107; अप्पेगइया देवा अंचितारिभिते णट्टविधि उवदंसेति Jivābbī. 3.447.

अंचिया (añciyā < añcikā) *f.* book, J.M. कयमंचियापओएणं समुत्ताराविद्यां तेणं SamarāKa. 102.1.

अंचिवि (añcivi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. भविसु वि जिणवरपडिमउं सिधिवि । अहिसिचिवि अंचिवि परियंवि BhaviKa. 47.1; अंचिवि परमगुम BhaviKa. 68.10; जिणु अंचिवि BhaviKa. 96.3; 106.6; अंचिवि कंचण-कुमुमहिं VaḍḍhaCa. 1.9.6.

अंचेत्ता (añcettā < añciyitvā) *ger.* [also अंचित्ता] after having bent, AMg. (वामं जाणुं) अंचेत्ता दाहिणं जाणुं धरणिक्खं निहट्ठु Nāyā. 2.1.11; Jambuddi. 3.6; RāyPa. 8; 292; Jivābbī. 3.457.

अंचेवि (añcevi < añciyitvā) *ger.* after having bent, Apa. अंचेवि पाय संधुवण लउ CandappaCa.(Y.) 2.3.2. cf. अंचिवि.

अंचेवि (añcevi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. णाणाविहमणिरयणेहिं अंचेवि PaumCa.(S.) 14.9.3; अंचेवि पुज्जेवि

अंचोली

171

अंजण

बंदि वि गोवइ RiPNeCa. 5.11.5.

अंचोली (añcoli < ?) *f.* Deśt. lap, रेणुय भणिवि तेण हक्कारिणि । वयलीहल्ल दंतवि पवारिणि । वससारिय अंचोलिहि लुद्धे MahāPa.(P.) 65.15.6 (comm. अंचोलिहि उप्पल्ले) *p.l.* अंचोलिहि.

अंच- (añcha--kr̥s-) *v.* [cf. Hem.(Gr.) 4.187; cf. Skt. añc-] 1 to draw, to pull, to drag, JM. सोलस रायसहसा सव्व-बलेणं तु संकलनिवद्धं । अंचति वामुदवं अगडतडंमी ठियं संतं ĀvNi. 71; दो सोला वसीसा सव्वबलेणं तु संकलनिवद्धं । अंचति चक्कवट्ठिं ĀvNi. 73; ĀvTi.(H.) 48b.4; ViĀvBhā. 794-795; KaKoPra. 88.1; 2 take away from, JM. अहंउपपणे सविनत्त मा मे पयमंछिई । मायाए आपुच्छइ नायविहि गंतुमिच्छामि VavaBhā. 4.425.

अंचण (añchana=ākarsaṇa) *n.* drawing, pulling, AMg. सीसच्छेयण-विम्वण Pañhā. 10.13; लिंते छणिमछारो घणेण चीरे-णसंधिउं उण्हे अंचण OghNi. 396 (comm. अंतुल्या लिंसय इंगितस्य पात्रस्यावर्षणं समारणम् p. 143a.11); JM. अंचणे सम्मदा पट्टिहेहा चेव नेगस्वणां । सुत्तयत्तदुमएय व पल्लिमो होति दीहेसु NiBhā. 1931 (NiCu. अंचणं कड्डुणं); कइमन्नहा एस तिहुयणलच्छिअंचणपट्टिहत्थमुयदंडो PuhCa. 121.5 (comm. अंचणपट्टिहत्थ आकर्षणपट्ट)

अंचणता (añchana-tā=prasāraṇā) *f.* spreading, earding, JM. अवसा वसमि कीरति, जेण पसवो वसंति व जया ऊ । अंचणता तु पसरिणा, वट्टण सुत्ते व रज्जु वः NiBhā. 1530.

अंचणय (añchana-ya=ākarsana) *n.* earding, JM. वसि-करण-सुत्तससा, अंचणयं वट्टणं व त्रो कुत्ता । बंधणसिञ्जनेतुं, सो पावति आणमादीणि NiBhā. 1529; अंचणय-वट्टणं वा करंति जीवाण होति अविवातो (? अइवाओ) । ऊरुय हत्थ-छेडण, गिलाग आरोवणायाए NiBhā. 1531.

अंचमाण (añchamāna=a-karṣat) *adj.* (*pr. part.*) drawing, pulling, JM. अंचति वामुदवं अगडतडंमी ठियं संतं । धित्तण संकलं सो वामगहत्थेण अंचमाणाय । भुंजिज व लिंजिज व महुमहणं ते न चायंति ĀvNi. 72; 74; ĀvTi.(H.) 48b.4; 5; ViĀvBhā. 797.

अंचविद्यंछं (añcha-viyañcham=ākarsa-vikarṣam) *adv.* with pulling and drawing, JM. तेहिं वि ते खज्जंता अंचविद्यंछं खरं च विरसंता KuvNāKa. 38.7.

अंचविद्यंछियं (añcha-viyañchiyam=ākarsa-vikarṣam) *n.* pulling and drawing, JM. जइ वि व केणइ समं विवादो गरिय, जइ कस्सइ ण थरेइ, मा तेण अंचविद्या(?)यं छियं कज्जिहिंति ĀvTi.(H.) 832a.4.

अंचविद्यंछीकीरमाण (añcha-viyañchi-kīramāna=a-kriyamāna) *adj.* being pulled and dragged in different directions, JM. सो तथा उल्लतरंगंतविगहो अंचविद्यंछीकीरमाणो कूरजलथरेहि PuhCa. 186.7.

अंचाअंछि (añchā-añchi < añcāñci?) *n.* pulling or dragging one another, JM. अइ अत्थि को वि दट्ठं अंचाअंछि कोरज्ज जो थो । ता नियमा कायव्यं गंतुण तत्थ सामयं JambhCa.(G.) 16.702.

अंचाव- (añchāva--ā-kr̥s-) *v.* to draw, to pull, to drag, AMg. अन्धितरियं जवणियं अंचावेइ, अंचावेत्ता ... भट्टासणं रथावेइ Viy. 11.11.29 (11.138); Nāya. 1.1.25; Kapp. 63.

अंचावेत्ता (añchāvetta=ākṛṣya) *ger.* having pulled or drawn, AMg. अन्धितरियं जवणियं अंचावेइ, अंचावेत्ता ... भट्टासणं रथावेइ Viy. 11.11.29 (11.138); Nāya. 1.1.25; Kapp. 63.

अंचिऊण (añchiūṇa=ākṛṣya) *ger.* having drawn out, JM. चुरियं अंचिऊण मोरमि ĀvTi.(H.) 427a.7; तणयं पक्कं अंचिऊण तो उज्झती कुविओ KappBhā. 3252 (comm. p. 910.14)

अंचिज्जंती (añchijjantī < ākr̥ṣyamāṇā) *adj.* [*f.*] (*pr. part.*

pass.) *f.* being drawn or pulled, AMg. तासु य (सलागासु) अंचिज्जंति सु भगवता आरसियं ĀvTi. (H.) 227a.4.

अंचिय (añchiya < ?) *adj.* Deśi. dragged [अंचिअं च कट्टिअए DeNāMā. 1.14 comm. अंचिअं माकुट्टं ... अंचिअहिअओ तम्मसि किं अत्थके अणप्पडो]

अंचिय (añchiya=ākṛṣya) *ger.* having drawn or pulled out, JM. लिंते छणिथ छारो घणेण चीरेण बंधिउं उण्हे । उव्वत्तण परियत्तण अंचिय धोए पुणो खो KappBhā. 517.

अंचिय (añchiya=ākṛṣṭa) *adj.* (*ppp.*) drawn out, pulled, AMg. जिमंछिय-छिण्णकणपसिरापणिज्जंते ... छिज्जंते य असिणा Pañhā. 9.17; तिरुक्कणवसविकिखत्तजिज्जमंछियनयण Pañhā. 1.29; अवरे रणसीस-लदलक्का ... सरमस-खर-चापकर-करंछिय-सुनिसिहसर Pañhā. 3.5 (comm. चापकरे: धातुपै: । करंछिता: कराकुट्टा:); JM. तत्थ सरहिराउ सलागाओ अंचियाओ ĀvCu. 227a.4; अस्सिअं अंचिअं च कट्टिअयं Pañhā. 501; घेतुण संकलमवं लोणए इति अंचिओ KaKoPra. 88.2; M. (पेच्छइ) रामो पआलंछिअंठवत्तंछिओरअथरं गरुडं SetuBa. 14.50 (comm. अंचित: आकुट्ट:)

अंज- (añja-) *v.* to anoint (the eyes), AMg. तह णं सा सुभदा अज्जा ... ओट्टे रयइ, अच्छीणि अंजेइ Nirayā. 121; Apa. काई णयण अंजणहिं अंजहि SiVaCa. 2.4.6.

अंजण (añjaṇa < añjana) *n.* 11 collyrium, AMg. से भिक्खु ... तहप्पगारेण ... अंजणसंसट्ठेण हत्थेण वा (णो पडिगाहेज्जा) Āyā. 2.72 (360); 2.73(360); से भिक्खु ... विरेण परिगहाओ ... णो अंजणं णो वमणं (करेज्जा) Sūy. 2.1.69 (681); 2.2.43(711); 2.4.23 (753); अंजण-पुंजनिगरप्पगासं Uvās. 107; अंजणवणकसिणहयगरमणिज्जिज्जकेसा Uvās. 33; तत्थ णं जे ते किण्हा मणी, तेसिं णं मणीणं पयारुवे वण्णावासे पण्णसे, जे जहानामए-जीमूतए इ वा अंजणे इ वा RāyPa. 25; Jivābhi. 3.278; Āv. (Malayagiri) p. 177b.4; दुवे असुरकुमारिंदा-अंजणवणकसिण-... निद्ध-केसा Pannav. 2.31 (178); कण्हेस्सा णं भंते । वण्णेणं केरिदिया पण्णता ? गोयमा ! से जहानामए जीमूतए इ वा अंजणे इ वा Pannav. 17.123(1236); तए णं सा सुभदा अज्जा अन्नया कयाइ ... अंजणं च वण्णं च ... गोसेइ Nirayā. 121; अंजणे दंतवणे य गावामंगविभूसेण Dasave. 3.9; खंजणजणनयणनिभा किण्हेस्सा उ वण्णओ Utt. 34.4; जे भिक्खु ... अंजणसंसट्ठेण ... हत्थेण वा पडिगाहेति Nis. 4.89; अंजणस्स खयं दिस्स वम्मीयस्स य तत्थयं IsiBhā. 28.22; JM. सुद्धावणाहिं संखविसेसे विद्य निरंजणे SamasāKa. 582.2; खुद्धुदुगंजण ... सह-मुल्ल चंदगुत्ते PindNiBhā. 35 (comm. धुल्लकदये नाजनादुष्टत्वेन चन्द्रगुप्तेन सह भुजयते); वेइत्थइसियविमणा अंजणधाऊसमा DevTha. 243; अंजण-खंजण-इहमल्लिते मूसगमविसय अगिगिदट्ठे । तुन्निय कुट्टिय पज्जवलीहे होइ विवागो सुहो अनुओ वा KappBhā. 2832; PavSāro. 850; जइ पत्तं गोहेज्ज उ तगयमंजण-रओ-मलाईयं । पेच्छेज्ज, जं न पासइ अपत्त-कारिं तओ चक्खुं ViĀvBhā. 212; जइ कायगमंजणई जलदिट्ठीओ विसोहंति ĀvNi. 1154; चुण्णजणजोगसिद्धओ सिद्धो SamSat.(H.) 36; होज्ज पुडं महुमहणो जइ अंजणसप्पओ हुंतो JambhCa.(G.) 16.492; JŚ. ण कंरंति किंचि साहूण परिसंठपं सरीरम्मि ... धूवण-वमण-विरेयण-अंजण Māla. 838-840(9); M. गयणत-गलिअ-बाहंजणाण णिव्वइ लोवणं GaudVa. 792; गहिय विविहंगराओ अकअंजण-आसुर-भंजरी-भंजणी ... कामिणीसुत्थो GaudVa. 1125; अंजणरायण सह धूसरंताई ... सुबंदीण गअणगलिआई असुआई SetuBa. 9.82; अंजण-णिम्मज्जिवाओ व दिसाओ JJA. 453; पिंडालत्तअ-भंतीय अंजणं का वि रंजइ Uṣāṇi. 4.7; (राजा) जे थोअंजणसोणलोअणजुअं KapMañ. 1.26; (विबद्धणा) जच्चंजणजणिअपसाहाणं ... गअणाई KapMañ. 2.19; (द्वितीय वैतालिक) चुण्णंगराअंजणं ... धरिअप्पीदो गभोडा-जणो ĀpaSun. 3.22; Apa. अंजणु णयणि MahāPa.(P.) 22.3.10; अंजणु

सीमंतिगि लोयणहि Jambh.S&Ca. 3.9.17; मुद्दि अंजगु लोयणे लवसरुद्ध JivVi. 11.3.10; वणराद व तिलयंजगोहिय SudCa.(N.) 2.6.4; संशय-पट्ट-फलि खगु गुलिय-अंजगुसहाणि SayKuCa. 611.3; II the act of applying collyrium, AMg. त्रिवन्धेय-अंजग-तडिगिगहण ... दाहणाणि दुवखाणि SamavPm. 99; 2 a kind of jewel, AMg. रथणाणं ... अंजगाणं अंजगपुत्राणं Viy. 3.1.3 (3.4); अंजगाणं रथणाणं Nāya. 1.1.56; रथणाणं वरणाणं ... अंजगाणं RāyPa. 10; 12; 18; 65; 279; Jambuddh. 5.5; से मुदि ... वेरुलिय ... अंजग ... मणिरयमंडियाओ पाउयाओ ओमुय Jambuddh. 5.21; अंजगपुत्राणं मुदीय कुलव-निहाणं। वडुउ वाधवसो Nandh. 17.31; अंजग ... मणिरयमंडियाओ पाउयाओ ओमुय Kapp.(J.) 15; अंजगाणं अंजगपुत्राणं (रथणाणं) Kapp.(J.) 27; तओ पुण ... अंजगपुत्राणं ... वरयणेहि Kapp.(J.) 45; J.M. यज्जंदणीलज्ज ... विदुमाणं (रथणाणं) MāSūPa. 18; 3 a kind of tree, AMg. तस्स णं ओसोवसपाववत्त हेट्टु ... पुट्टि-सिद्धावट्ट पणत्ता ... किण्हे अंजग-पण-किवाण ... अयहि-कुमुसपणत्ता Uvav. 10 (comm. अंजगओ वनस्पतिविशेषः); J.M. सुदये इग दासमये पासाय कलस-वंदमकडिअं। मुद्दि वुदिट्ट कीरं सीसिमसवरंणं मडुवं VatthSa. 3.31; App. तरु-तरुलसमाल-ताल्ल ... साला विसालज्जणं PaamCa.(S.) 51.2.4; वणराद व तिलयंजगोहिय SudCa.(N.) 2.6.4; णिउ व्व रासु व्व वणं विराइये ... तिलयंजगपुत्राणि SudCa.(N.) 7.8.11; अंजगुसिण्णाल्ल-वई BhavKa. 109.6; 41 name of a mountain, AMg. मंदरस्स पव्वयस्स ... पं वक्खारपव्वया पणत्ता, तं जहा — विट्ठे ... अंजगे Thāya. 5.151(134); 4.311(299); सव्वे वि णं अंजगपव्वया दस जोयणसयाई उव्वेहेणं Thāya. 10.41(725); मंदरपव्वयस्स अट्ट वक्खारपव्वया पणत्ता, तं जहा — चित्तुडे ... अंजगे Thāya. 8.67 (637); J.M. पुअसरिणीओ भउरो पुअंजगचउदिसि संति PavSāro. 1479; तह य सुदसणवानी पठिअम-अंजगचउदिसासु PavSāro. 1488; J.S. दहिमुहत्तेसु पुणो अंजगणिणवेइए छट्टे ... कायव्वा उववासा SāA.(V.) 373; II name of a mountain-peak, AMg. रथगवेरे पव्वप अट्ट कूडा पणत्ता, तं जहा — रिट्टे ... अंजगे Thāya. 8.95 (613); इमे वक्खारकूडा, तं जहा — तिउडे वेसमणकूडे अंजगे Jambuddh. 4.202; 5 a *hīṇḍa* of Ratnaprabhā hell, (a hellish region), AMg. रथगपव्वया पुट्टवीए अंजगे वंडे दस जोयणसताई वाहलेणं पणत्ता, Thāya. 8.163 (778); अंजगस्स कंडस्स हेट्टिआओ Samav. 99(7); रथगपव्वया पुट्टवीए खरुंके कतिविं पणत्ता? गोवमा! सोलसविं पणत्ता — अंजगे Jivābhi. 3.7; J.S. खरसाओ पाटव्वो सोलसन्नेदिहि संजुओ ... अंजगपवाल्लोमज्जगाणि TīloPan. 2.12; (चित्ताए हेट्टा) कमसो ओदस अण्णा य द्विरसही ... अंजगे णाम TīloPan. 2.16; App. णिगउ अंजगाहि किर णिगउ MahāPa.(P.) 11.11.6; 6 names of various gods, I names of Lokapālas of Velaṇḍa and Prabhāṇa, AMg. वेलंस्स (चत्तारि लोगपाला) काले महाकाले अंजगे रिट्टे। पंअजगस्स (चत्तारि लोगपाला) काले महाकाले रिट्टे अंजगे Thāya. 4.122 (275); II name of the god Śakra Devendra, AMg. सक्कस्स णं देविदस्स देवरण्णे (देवा होथा) तं जहा — ककोडए अंजगे Viy. 3.7(4) (3.161); III name of the god whose Adhipati is Vāyukumāra god, AMg. वाउकुमारणं वेलं-पंअजग-ताल्ल-महाकाला, अंजग रिट्टा Viy. 3.8.3 (3.275); IV name of the Pratihāra gods, J.M. कुमुयंजगवासग ... पयच्छीअं पट्टिहारदेवेहि SiSiV&Ka. 667; 7 name of a celestial abode (Devavāṇa), AMg. जे देवा कालं सुकालं ... अंजगं ... विनायं देवत्ताए उववग्गा Samav. 18(15); 8 a black Pṛthivīkāyika substance, AMg. खरादपुट्टविकाइया अगेगविहा पणत्ता, तं जहा — हरियाळे हिगुडए मणोसिला सासंगजगपवाळे Pannav. 1.20(2) (24); अंजगे खेत्रगे सीतळे (इमे पणस्स कसिणपोगळ) SāraP. 20.2; हरियाळे

हिगुलए मणोसिला अंजगे लोणे Dasava. 5.33; सासंगजगपवाळे ... वायर-कार मणिविहाणे Utt. 36.74; J.M. मणोसिला अंजगे लोणे NisBha. 1848 (अंजगमिति सोवीरयं रत्नं वा Nischa. 2.299.21); सोवीरजगपवाळे पुट्टिविनेआइ इचाई JivVi. 4; J.S. जगसेविहा पुट्टो ... सासंगजगपवाळे य Māla. 207(5); 9 name of the residence of the Lokapāla called Vama, J.S. पंदुसवणस्स मज्जे पुट्टियसमिन् दसियगविभागे। अंजगणामो भवगो TīloPan. 1843; जगपव्वोववाळो अंजगमणस्स वेट्टेरे मज्जे TīloPan. 1844.

अंजगइसिआ (añjanaisiā < añjana-iśikā) Deśi. [DeN&Mā. 3.17] the twig of the Tamāra plant, (comm. अंजगिभरई कण्डे अंजगइसिआकाहरे दट्टे)

अंजगई (añjanai < añjanakī?) Deśi. a kind of a creeper, AMg. वहीओ अगेगविहाओ ... माडुय य अंजगई Pannav. 1.40(5) (1.25(32))

अंजगईमं (añjanaisam) Deśi. [DeN&Mā. 1.37] a plant also called Tamāra, (comm. अंजगईसुवग्गं पाटिअं किज्ज वट्टए)

अंजगक (añjana-ka < añjana-ka) m. the mountain called Añjanaka, AMg. अंजगकसेल (... वासी देवा) Pannā. 5.3.

अंजगकुलसेल (añjana-kula-sela < añjana-kula-sāila) m. the Kūlaparvata called Añjana, J.M. अह गयवेरे पहलो दावेइ ... अंजगकुलसेलसुअय PannCa.(V.) 8.114.

अंजगकेलियाकुसुम (añjanakesiyā-kusuma- < añjanakesi-kā-kusuma) n. flower of the plant called Añjanakesi-kā, AMg. तस्य णं जे ने णीळगा मयी तगा य तेसि णं अमेयस्सवे वण्णावाते पणत्ता, तं जहा — ... अंजगकेलियाकुसुमे इ वा पाटुयवे इ वा Jambuddh. p. 33a.13; RāyPa. 26; Jivābhi. 3.279; णीलसेसा णं मेने ! केलिया वण्णेणं पणत्ता? ... अंजगकेलियाकुसुम इ वा Pannav. 17.124(1227)

अंजगग (añjana-ga < añjana-ka) I n. collyrium, AMg. अंजगगपकुलवहलहरकंसेअमसि (पुट्टिसिलावट्टए) Uvav. 10; 2 m. name of a mountain, AMg. ईसणे उडिउ देवगया उअरेडे अंजगगे अट्टाहियं ... चमरो य दाहिणिडे अंजगगे ... वयो पव्वअभिले अंजगगे (महा-महिमं अरिंति) Jambuddh. 119; J.M. इइ पुण अट्टावयंमकुट्टस्मयनुवतिट्ट उअरेउचित्तकूअंजगगनंदरदिनु पव्वंणं मवेजा AvPi.(H.) 327b.6; एगसि एगनउथा पंचणउई भवे सहस्साई। रिण्णव जोयणए ओगाहिल्लण अंजगगा DīSāPaṇ. 25; गगपव्वल्लमुट्टिइता अंजगगा पव्ववत्ता रम्मा DīSā-Paṇ. 37.

अंजगगग (añjana-ga-naga < añjana-ka-naga) m. the mountain called Añjanaka, J.M. उडिउउचित्त विअयेमं अंजगगगाओ ओसरित्तं। तं तिगुणियं तु काउ अट्टावयं विअमहि DīSāPaṇ. 21.

अंजगगपव्व (añjana-ga-pavvaya < añjana-ka-parvata) m. the mountain called Añjanaka, AMg. पंरीसरवरस्स वुस-ज्जदेसमागे चउदिहि चत्तारि अंजगगपव्वता पणत्ता Thāya. 4.313(307); तेसि णं अंजगगपव्वयाणं उवरि वडुसवरगिआ भूमिनाया Thāya. 4.339 (307); तस्य णं जे से पुरत्थिमिडे अंजगगपव्वे Thāya. 4.310; 4.341; 4.342; 4.343(307); सव्वे वि णं दहिगुइअवत्ता दस जोयणसताई उव्वेहेणं Thāya. 10.41(725); सव्वे वि णं अंजगगपव्वता चउरासीति जोयणसहस्साई उडु उअत्तेणं पणत्ता Samav. 81; णंदिस्सरवेरी दीवे चउदिहि ... चत्तारि अंजगगपव्वता पणत्ता Jivābhi. 3.882; तस्य णं जे से पुरत्थि-मित्ते अंजगगपव्वता पणत्ता Jivābhi. 3.910; सक्के देविदे पुरत्थिमिडे अंजगगपव्वप-अट्टाहियं महामहिमं करेइ Jambuddh. 2.119; J.M. तस्य वि उडिउओ पच्छा सीहो जाओ अंजगगपव्वए AvPi.(H.) 383b.3; अंजगगपव्वयाणं मूलस्मि

अंजनगिरि

173

अंजनसमुग

उ होइ विखसंभो *DiSaPaṇ.* 29; 30; अंजनपक्वयाणं धरणिबले होइ विखसंभो *DiSaPaṇ.* 31; 32; 33; अंजनपक्वयाणं सिहरतलेसु हवति पत्थे अरुहताय-
यणां *DiSaPaṇ.* 38; 41.

अंजनगिरि (*añjana-giri < añjana-giri*) *m.* a mountain called *Añjana*, *AMg.* दिपुल्यसुगमंभवंदरविं व अंजनगिरिस *Nāya.* 1.8.72; अंजनगिरिकृतंमिन्नं गयवई ... दुल्ले *Nāya.* 1.16.140; *Uvav.* 48; *Jambuddh.* 3.17; 3.91; 3.177; *JM.* अंजनगिरिस्छाया वणहन्थी पाहुं व सुरवडणा। संस्त्रिया पम्प्या *PaṇḍCa.(V.)* 11.113; अंजन-
गिरिसुमसुरिओ मिथंते अंजुल्लणसगमणो *PaṇḍCa.(V.)* 19.39; अंजनगिरिसु चउम सोलसु उहमुहं सेलेसु *Erz.* 44.8; अम्ह मेणावई अनिय-
सेणो णाम अंजनगिरिदंस्त्रिनिद्राय असुणपलीय अविदई विणवेइ *VasuHi.* 56.16; अंजनगिरिपुद्गं मिनिरेसुं विज्जं चउदिसि पि *PavSāro.* 1490; चउरो अंजनगिरिणो पुव्वादितासु तापमेवेओ *PavSāro.* 1474; 8. (दुल्ले) जह अ अज(अ)गिरिः कविजो पस्वइ धुमुप्पीओ *Laṭṭa.* 8.47.7; *Apa.* (असुरिद्रु) णं अंजनगिरि अवतारिष णे संचारिय भीसुण सुवण-खयंकर *PaṇḍCa.(P.)* 14.19.12; अंजनगिरिसुं ससिहिं किरणं काला हुंति *SaḍḍaDo.* 29; ता अंजनगिरिसिहरसमाणं *CandappaCa.(V.)* 4.2.2; णं अंजनगिरि चलेण परायय *CandappaCa.(V.)* 5.11.1.

अंजनचुण (*añjana-cūrṇa < añjana-cūrṇa*) *n.* the collyrium in the powder form, *JŚ.* णत्तस्संजनचुणं य गत्तोभयरं *Māla.* 460(6).

[अंजनजोग (*añjana-joga < añjana-yoga*) *m.* application of collyrium, an art *PSM.* Kapp. not traceable]

अंजनजोय (*añjana-joya < añjana-yoga*) *m.* application of collyrium, *JM.* इवहं वि समंथारं रहवणुवदंसावण अंजनजोय अविधं अन्निवत्तइ *KuvMāKa.* 81.20; संयादकजसहग-चुणंअंजनजोग-सिद्धो सिद्धो *SamSat.(JL.)* 36.

अंजनगिरोध (*añjana-nirodha < añjanā-nirodha*) *m.* a hole near the Āra Indrakabala in the *Añjana* Prthvi, *JŚ.* (णिचयिन्)आदिदणं निद्रुं पत्तो विद्रिओ वि अंजनगिरोधो। तदिओ य अदिणिद्रुतो महगिरोधो चउयो ति *TiLoPaṇ.* 2.50.

अंजनता (*añjana-tā < añjana-tā*) *f.* the act of appointing (leading to blindness), *JM.* दुबिहो अदंसणो लउ जातीउववायओ य णायव्यो। उववातो पुण तिचिओ वाई उप्पाड अंजनता *NisBha.* 3972 (eom. जाति-वार्ति-अजिनंओ य तिउ वि चउयुग्गा तत्तसलगाय वा अत्रिवाणि)

अंजनधाउ (*añjana-dhāu < añjana-dhātu*) *m.* sulphuret of antimony, *AMg.* अंजनधाउसमप्पहाण सुदीय-दुवल्लनिहाणं। वहुं वायव्यंते रेवडणयत्तणामणं *Nandī. pū.* 31.

अंजनपक्वय (*añjana-pavvaya < añjana-parvata*) *m.* the mountain called *Añjana*, *JM.* पच्छा सीहो अंजनपक्वये जाओ *AvCa.* 516.12; हंसी सयगतीगए सीहो अंजनपक्वय *AvTi.(JL.)* 390a.2; *Apa.* मुदुदर अंजनपक्वयउ *SuCa.(N.)* 8.41.1. cf. अंजनपक्वय.

अंजनपुंज (*añjana-puñja < añjana-puñja*) *m.* a heap of collyrium, *AMg.* अंजनपुंजनिगप्पयासं (दिट्ठिविस्सं सयं) *Vij.* 15.65 (15.93); तए णं से देव ... दिव्वं सप्पसुव विउव्वइ ... अंजनपुंजनिगप्पयासं *Uvāa.* 107.

अंजनपुलग (*añjana-pulaga < añjana-pulaka*) *n.* [also 'पुलय'] 1 a kind of jewel, a Prthvikāyika substance, *AMg.* पुव्वसंगद देव ... रयणां वडराणं...अंजनपुलगणं अहावायरे पोमले परिसिद्धि परिसाहेत्ता अहासुहुमे पोमले परिणिहइ *Nāya.* 1.1.56; *RāyPa.* 10; 18; *Kapp.(J.)* 27; 2 the 11th division of *Kharakāṇḍa*, *AMg.*

रयणपभाय पुदवीय खरकडे कतिविधे पण्णते ? गोयमा, सोलसविधे पण्णते ... अंजनपुलग *Jirābhi.* 3.7; 3 a mountain peak, *AMg.* रयगवरे पक्वने अट्ट कूडा, तं जहा — अंजणे अंजनपुलग रयगस्स पुरस्थिमे कूडा *Thāṇa.* 8.95 (643); इमीसे णं रयणपभाय पुदवीय वडरे पडे दस जावणसुताइ बाहलेणं पण्णस्से, एवं देरुल्लि ... अंजणे, अंजनपुलग ... जहा रयणे तहा सोलसविहा माणित्वा *Thāṇa.* 10.163(778)

अंजनपम्भा (*añjana-ppabhā < añjana-prabhā*) *f.* (the lotus pond) having the colour of collyrium, *AMg.* (नंदरस्स) पक्वलिमेण वि पुव्वरिणीओ — अंजणा अंजनपम्भा *Jambuddh.* 4.223 (c.f. कज्जलपम्भा)

अंजनभवण (*añjana-bhavana < añjana-bhavana*) *n.* the residence of Yama-Lokapāla which is situated in the *Pāṇḍuka-rana*, *JŚ.* जमणामलोयपालो अंजनभवणस्स चेदुदे गज्जे *TiLoPaṇ.* 1844.

अंजनमय (*añjana-maya < añjana-maya*) *adj.* full of the jewel called *Añjana*, *AMg.* णंदीसरवरस्स ... बहुमज्झदिमभागे ... अंजन-गप्पवता, ... सुव्वंजमया अच्छा सुहा *Thāṇa.* 4.238(307); *Jirābhi.* 3.842.

अंजनमहिहर (*añjana-mahihara < añjana-mahidhara*) *m.* the mountain called *Añjana*, *Apa.* णं अंजनमहिहरे सरयणु उत्थरिउ समच्छर गंडधणु *PaṇḍCa.(S)* 15.5.2; सुव-करणिगय-सेहिय-पवाहु ... णावइ अंजनमहिहर सुतंतु सापुगलियमेरुअ-णिज्झंतु *YañḍhaCa.* 5.13.10.

अंजनमूल (*añjana-mūla < añjana-mūla*) *n.* 1 a bellish region called *Añjanamūla*, one of the 14 varieties of *Ratna-prabhā* Prthvi which came under the *Citrā* Prthvi, *JŚ.* तीए (चित्ता) हेट्टा कमलो चोइस अण्णा य द्विदमहि तण्णमा वेरुल्लियं कोहियंके ... अंजनमूलं अंके ... पत्तेकं इगिसइस्सवहल्लइ *TiLoPaṇ.* 2.17; 2 one of the eight varieties of eastern peaks of *Ratnakapavata*, *JM.* चंदण अंजनमूले ... एए अट्ट वि कूडा हवति पुव्वेण रयगस्स *DiSaPaṇ.* 119.

अंजनरयण (*añjana-rayana < añjana-ratna*) *n.* the black jewel called *Añjana*, *JM.* (नंदीसरो) एयंतो अंजनरयणसामकरवसरसूरि-ओवता *PavSāro.* 1473.

अंजनराय (*añjana-rāya < añjana-rāga*) *m.* the (black) colour of the collyrium, *M.* अंजनराय सइ धूसरताइ गंतअंनु -- सुव्वंजीण पण्णालिआइ अंनुआइ *SaṭṭaBa.* 9.82.

[अंजनरिट्ठ (*añjana-riṭṭha < añjana-riṣṭa*) *PSM.* mentions the word *Añjanariṭṭha* as a name of Indra, but actually *Añjana* and *Riṭṭha* are the rulers of *Vāyukumāras*, *Vij.* 3.8.3 (3.274)]

अंजनवण (*añjana-vana < añjana-vana*) *n.* the forest of *Añjana* trees, *Apa.* (निवड्धेधार ... विज्जमहाड दिट्ठ) वंतिज्झोसी-तिरिहिच्छि-अंजनवणा रोहिणी-रावणा *JambūSāCa.* 5.8.7.

अंजनसप्पभ (*añjana-sappabha < añjana-saprabha*) *adj.* who is like collyrium in lustre, *JM.* होज कुंठं महुमहो जइ अंजन-सप्पभो हुंते *JambūCa.(G.)* 16.492.

अंजनसमुग (*añjana-samugga < añjana-samudga*) *n.* a box of collyrium, *AMg.* महावलस्स कुमारस्स ... पीइरणं दल्लयंति, तं जहा — अट्ट हिरणकोडीओ ... एवं अंजनसमुगे *Vij.* 11.11.50 (11.159); तेसि णं तोरणणं पुरओ ओ दो तेहसमुगा ... अंजनसमुगा (उवेइ) *RāyPa.* 161; तत्थ णं देवच्छदए जिणपडिमाणं पुरतो अट्टसयं भिगारणं ... अंजनसमुगाणं (उवेइ) *RāyPa.* 258; तेसि णं तोरणणं पुरतो दो दो

अंजनसलागा

174

अंजलिउड

तेलसमुग्गा ... अंजनसमुग्गा Jivābhi. 3.334; तेलसमुग्गाणं जाव अंजन-समुग्गाणं ह्याणं (विउव्वंति) Jivābhi. 3.445; तस्मिन् देवच्छंददण्णिपडिमाणं पुरओ ... अट्ठसयं अंजनसमुग्गाणं ... संनिक्खित्तं चिट्ठंति Jivābhi. 3.419.

अंजनसलागा (añjana-salāgā < añjana-sālākā) *f.* a stick or pencil to apply collyrium with, AMg. तिलगकरणि अंजनसलागं (विद्याणाहि) Sāy. 1.4.2.10.

अंजनसिद्ध (añjana-siddha < añjana-siddha) *m.* one who has become a clairvoyant Siddha with the use of collyrium, JM. दीसंति जेवसिद्धा अंजनसिद्धा वि के वि दीसंति VajJag. 141.

अंजनसिद्धरि (añjana-sihari < añjana-sikharin) *m.* the mountain called Añjana, Apa. रेहंति वे वि बलएव हरि । णं तुहिण-गिरिदंजणसिद्धरि MahāPu.(P.) 69.13.1.

अंजनसुंदरी (añjana-sundarī < añjanā-sundarī) *f.* Añ-janāsundarī, wife of Pavanañjaya and mother of Hanumat, JM. महणि (अरिदमांणं) ताण कणिट्ठावरअंजनसुंदरि त्ति नामेण PaumCa.(V.) 15.12; अंजनसुंदरि-नमयासुंदरि-रत्नसुंदरीओ य SūtoMā. 55; Apa. तहें दुहिदंजणसुंदरी मणोज्ञ PaumCa.(S.) 18.3.5; अंजनसुंदरि णामेण इन सइ सुद्ध सुद्ध जिह जिण-पडिम PaumCa.(S.) 19.10.2; कहिं अंजनसुंदरि णाणपिय PaumCa.(S.) 19.12.3; 19.17.1; सुभदा रत्नसुंदरि अंजनसुंदरि दोवइदववंती पमुह ... जयहिं महासइ सील-पर SūtoMā. 3.17.

अंजनसेणा (añjanasenā < añjanasenā) *f.* 1 a Vidyādhava queen, JM. अंजनसेणाए देवोण नीलधरस्स विज्जाहरण्णो दुवे पुत्तमंडाणि Vasulli. 180.17; 2 a daughter of a Brahmin (called Soma), JM. सोभो माहणो, तस्स य वसुयती भज्जा, तेसिं दुहिया अंजनसेणा णाम VasuHi. 232.10; अंजनसेणा ... अणसणं खोरं काळण कालगया Vasulli. 233.13.

अंजनसेल (añjana-sela < añjana-sāla) *m.* the mountain called Añjana, JM. मरिक्कणं संजाओ अंजनसेलम्मि दुद्धो सीहो AkkhāMaKo. 75.11.

अंजना (añjanā < añjanā) *f.* 1 mother of Hanumat, JM. तह दरिसणूस्वसुहं, विज्जाहरिअंजनाए समं PaumCa.(V.) 1.62; पवजं-जयस्स पुत्तो उयें चिय अंजनाए संभूओ PaumCa.(V.) 53.18; पवजंओ पविट्ठो सुपुरं चिय अंजनासहिओ PaumCa.(V.) 15.98; दोष्णि दि ... संपत्ता अंजनाभवणं PaumCa.(V.) 15.60; दावेमि अज तुज्झं अंजनवर-सुंदरिं कं PaumCa.(V.) 15.57; Apa. बहु अंजन वाजकुमार वर PaumCa.(S.) 18.4.10; णिविसेण पत्त अंजणे भवणु PaumCa.(S.) 18.12.1; 2 fourth hellish region, AMg. एतासि णं सत्तणहं पुढवीणं सत्त णामधेज्जा पणत्ता, तं जहा — अंजना Thāna. 7.23(546); णेरइया (पुढवी) सत्तविद्या पणत्ता, तं जहा — अंजना चउत्थी Jivābhi. 3.4; JM. घम्मा बंसा सेला अंजन रिट्ठा य मयवई । नरवपुढवीण नामाई हुंति खणार्हं गोत्ताई PavSāro. 1072; JS. TiloPap. 1.153; 3 name of a lake, AMg. (मंदरस्स) दाहिणपचत्थिमेण वि पुक्खरिणीओ ... मिगा मिगप्पभा चेव, अंजना कज्जल्पभा Jambuddi. 4.223; जंबूए दक्खिणपचत्थिमेण वि ... अंजना कज्जल्पभा ... (पुक्खरिणीओ) Jivābhi. 3.687; 4 name of a palace, AMg. तासि (पुक्खरिणीणं) मज्जे पासायवडैसगा पणत्ता — ... अंजना कज्जल्पभा (पुक्खरिणीओ) तं चेव पमाणं तहेव पासायवडैसगो-त्तपमाणो Jivābhi. 3.687; 5 name of a mountain, cf. अंजना-गिरि etc.

अंजनागिरि (añjanā-giri < añjanā-giri) *m.* 1 one of the eight Dīśāhaṣṭikūṭas of Mandara mountain, AMg. मंदरे पव्वते मइसालवणे अट्ठ दिसाहत्थिकूडा पणत्ता, तं जहा — सुहत्थि अंजनागिरि

Thāna. 8.91(641); एवं चेव अंजनागिरिदिसाहत्थिकूडे मंदरस्स दाहिण-पचत्थिमेण दक्खिणिहाए सीतोदाए पचत्थिमेण Jambuddi. 4.225; 2 the presiding deity of the Dīśāhaṣṭikūṭa, AMg. एयस्स वि अंजनागिरि देवो Jambuddi. 4.229.

अंजनातण (añjanā-taṇa < añjanā-tanaya) *m.* the son of Añjanā i.e. Hanumat, JM. अंजनातणओ ... नियवपुरं पत्थिओ सिखं PaumCa.(V.) 47.28; अंजनातणओ पइपर रत्नसमुग्गहा PaumCa.(V.) 53.83.

अंजनाह (añjanāha < añjanābha) *adj.* having the lustre of collyrium, M. उर-ठिअ-सिदि-वच्छ-कोत्थुहं दे हरइ ण किं जणमंजणाहमंणं Uṣāpi. 3.37.

अंजनिआ (añjanīā < añjanikā) *Deśt. (f.)* [DeNāMā. 1.37] a plant also called Tamāla (comm. अंजनिअइं वण्हं)

अंजणी (añjanī < añjanī) *f.* a box of collyrium, AMg. अट्ठ अंजणि अलंकारं कुक्षयं मे पयच्छाहि Sāy. 1.4.2.7 (comm. कज्जला-धारभूता नलिका)

अंजनेय (añjaneya < añjaneya) *m.* the son of Añjanā, i.e. Hanumat, Apa. जं अंजनेयमुणवित्थरणु MahāPu.(P.) 69.2.7; हरिसिउ अंजनेउ एत्थंतरे वण्णउ एक्कु रामु सुवणंतरे PaumCa.(V.) 49.9.6.

अंजलि (añjali) *m./f.* [also अंजली, अंजुलि] [cf. Ham.(Gr.) 1.35; वेमाज्जलयायाः खियाम्] the folded hands, cavity produced by the palms of the two hands touching at the bottom and open or closed above, AMg. नीयं च पाए वंदेजा नीयं कुज्जा य अंजलि Dasave. 9.2; 17; जे इमे ... पासंडाया इज्जजलिहोमज्जपंडुल्लुकनमो-कारमायाइ भावावस्सयाइ भोसिं AnuOg. 27; णो वंडिय वंदिय जाएज्जा णो अंजलिं कट्ठु जाएज्जा Āyār. 2.3.61; सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्ठु Vy. 2.1.59; (2.68); 3.1.16 (3.17); Nāyā. 1.1.19; 1.5.13; Uvāsa. 1.46; 7.34; Vīra. 1.1.66; Niraya. 23; RāyPa. 10; Dasā. 10.4; Vava. 1.33; Jambuddi. 2.65; Kapp. 4. नरय-माला तवियं तउयं से देति कलसेण अंजलीमु Paṇḍā. 1.26; JM. तव्यंजलिणा कणयं खणार्हं वि अंजलीए देइ जणो KammCa.(H.) 1.27; 5.30; 6.33; करकमलंजलिमज्जलं मोलिम्मि ठवित्तु विण्णवेति जहा Kālikā. 74; एवं च सुसिमुहमयंकवज्जखियं देसणामयं करंजलिहि आवियमाणं खणणावणं मिच्छ-त्तविसं NamSāKa. 853(1); भरिक्का तंदुलाणं रज्जाइ दूरं च अंजली तस्स RāSāmu. 61; JS. खयरामरमणुकरंजलिमालाहि च संयुया विउला Bbār-Pa. 75; अम्भुट्ठाणं अंजलि आसणदाणं च अतिहिप्पा य Mūla. 583(7); अम्भुट्ठाणं किदिकम्मं, णवणं अंजलीए मंडाणं (विणओ) Mūla. 373(5); किरियम्मम्भुट्ठाणं णवणंजलि आसणुवकरणादाणं (काइयविणओ) Sāṇā(V.) 328; M. सुच्छलेण पुत्तअ कस्स तुमं अंजलि पणामेसि GaSāSa. 4.32; संज्झासमए जलपूरिअंजलि विहडिक्कवामअरे GaSāSa. 5.48; 4.46; 4.55; सेवंजलिमिअणडालमंडला होंसि हटपणामेसु । नूणिअमिउडीमंय व्व जस्स पडिवक्खसंभंता GaṇḍVa. 103; 240; 984; भणियं च णिवडंजलिपणामुक्खं मणम्मि ज्ञाळण Līla. 651; पिज्जति जय णासंजलीहि उज्जाणमंथवहा Līla. 59; 510; S. (प्रतीहारी) अज्ज कमलमंडलाआरे अंजलिं सीसे णिविसिअ देवो चंदसिरी अज्जं विण्णवेदि Mudārā. 20.11; Apa. अहिणवइकुसुसहो भरियंजलि ताव सुरेहि मुक्कु कुसुमंजलि PaumCa.(S.) 2.17.5; अण्णेक्कर हउ हारावलिअ अण्णेक्कक्क कुसुमंजलि JāCa. 2.34.5; करकमलंजलि सीसे चढाविवि JambūSāCa. 8.7.5; गलइ निवंतओ णं अंजलिजलु JambūSāCa. 11.1.7; तुरिउ जलंजलि देसु SaṇḍKaCa. 636.9; पाणिय अंजुलि देहि तहो SiVaCa. 1.43.15.

अंजलिउड (añjali-udā < añjali-pūṭa) *n.* the bud-like

अञ्जलिकम्म

175

अट-

folding of the hands, JM. पणमिऊण कयंजलिउडेण भणियं तेण Erz. 3.9. cf. अञ्जलिपुड.

अञ्जलिकम्म (añjali-kamma < añjali-karman) *n.* the act of folding the hands, AMg. अभिक्खणं हालाहलाए कुंभकारीए अञ्जलिकम्मं करेमाणं Viy. 15. 1. 80; 15. 1. 101; (15. 120)

अञ्जलिकरण (añjali-karapa) *n.* [also अञ्जलीकरण] salutation with folded hands, AMg. अम्ममुट्ठाणं अञ्जलिकरणं त्तेहवासगदायणं । ... विगओ एस विवाहिओ Utt. 30.32; JS. अञ्जलिकरणं पणमं भणिइ इह गुणाधिगणं हि PavSa. 3. 62; लोगणुवत्तिविणओ अञ्जलिकरणं च अत्यवेदे Māla. 584(7); काऊय य किरियम्मं पडिच्छेमंजलीकरणसुद्धो BhaĀrā. 567.

अञ्जलिजल (añjali-jala) *n.* water in the cavity of the folded hands, Apa. नयणनीक नीरंखु निरगलु जिव तिव तामु देइ अञ्जलिजलु AvSuSam. 10.2.

अञ्जलिधारिय (añjali dhūriya < añjali-dhārita °dhṛta) *adj.* held in the folded hands, Apa. विम अञ्जलिधारितं गल्ल नीर तिम परिअण वण जीविअ सरीर V'Sam. 1.2.

अञ्जलिपगह (añjali-paggaha < añjali-pragraha) *m.* [also अञ्जलिपगह] formation of the folded hands, AMg. येरे भगवते पंचविहंणे अभिगमेणे अभिगच्छंति, तं जहा — ... चकमुष्पासे अञ्जलिपगहंणं Viy. 2.5.14 (2.97); दुवालसविहं संभोगे पणपसे, तं जहा — उवहि, नुय, मतपाण अञ्जलीपगहे ति य Samav. 12(1); JM. पयासण-जलीपगहादिविणओ तहि तु इरिप्पो (दिट्ठो) NisBhā. 13; दो वि हत्था मतलकमल्लंघरिया अञ्जली भणइ । पसरितेण गहो पगहो NisCh. 1.9.12; अञ्जलीपगहो नेव विहाणेण य वदणं MāSudPa. 74; मत्थए अञ्जलिपगहमत्तं वा काउं इयरे तित्ति पुईओ भणति ViMāPra. 23.25.

अञ्जलिपुड (añjali-puḍa < añjali-puta) *n.* folding of the hands, AMg. अणं च ज वरिट्ठं रायारिहं जं च इच्छिक्खं एयं सुणावइस्स उवणेति Jambuddi 3.51; JS. अञ्जलिपुडेण ठिआ ... पडिसुदे भूमितिए अमुणं ठिदिभोयणं पाम Māla. 34(1); Apa. अञ्जलिपुडविइयथिरकरेहिं जयकारितं विणु पणविइयिरेहिं PaNāCa.(P.) 15.9.2.

अञ्जलिमउल (añjali-maṭṭa < añjali-mukula) *n.* bud-like folded hands, JM. महओ वि नरवरिंदो अञ्जलिमउलं करेवि नियसीते । पणमदं लंकाहिवाई (Ac.) PaumCa.(V.) 11.99.

अञ्जलिमउलियहत्थ (añjali-maṭṭiya-hattha < añjali-mukulita-hasta) *adj.* with hands which have formed bud-like fold, AMg. से जमाली खत्तियकुमारे ... अञ्जलिमउलियहत्थे जेण्व समणे भगवं महावीरे तेणव उवाणच्छइ Viy. 9.33.28 (9.162); 15.1.25 (15.25); JS. अञ्जलिमउलियहत्थो अमिधंदतो सविभवेणं AnBhā. 1.

अञ्जलिमित्त (añjali-mitta < añjali-mitta=mita) *adj.* having the quantity of one Añjali, AMg. देहम्मि मत्थुलिंगं अञ्जलिमित्तं च मेथो य ĀrābPaḍ (V.) 607; JS. देहम्मि मत्थुलिंगं अञ्जलिमित्तं सयन्ममाणे BhaĀrā. 1033.

अञ्जलिमोलियहत्थ (añjali-moliya-hattha < añjali-maulika-hasta) *adj.* with folded hands on the head, JS. अञ्जलिमोलियहत्थो तिरयणसुद्धे णमंसामि GomSā.(J.) 633 (comm. अञ्जलिमौलिकहस्त: p. 1085. 1.1)

अञ्जलिसलिल (añjali-salila) *n.* handful of water, JM. ततो जलहजलं पि य अञ्जलिसलिलं व पियइ MaViCa.(G.) 12b.3(2)

अञ्जलीकद (añjali-kada < añjali-kṛta) *adj.* indicated by the folding of the hands, JS. पलियं कणितेजगदो पडिलेहिय अञ्जलीकद-पणमो Māla. 281(5); चउरं गुलं तरपा (? प) दो पडिलेहिय अञ्जलीकदपत्थो ।

अवाखितो (मिक्खु) Māla. 575(7)

अंजस (añjasa) *adj.* Deśi. [cf. Pāli añjasa, Skt. añjasa] straight, अंजसमुज्जु DeNāMa. 1.14 (comm. अंजसं कज्जु, अंजसमइ)

अंजिय (añjiya < añjita) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 1.30] besmeared or covered with, JM. तलानं तावेत्ता सयमेव अक्खीणि अंजियाणि NisCh. 2.361.27; तिमिरंजणनियच्छी राई रमणि व्व संपत्ता KavMāRa. 75.28; बहले वि तमंबयारे रहरेणुवदंसावण अंजणओण अंजियाई अच्छिक्खत्ता KuvMāKa. 84.20; सवमेव तत्तसलगाए अन्त्रीणि अंजियाणि KappBhā. Tī. p. 917.18; तत्तसलायं गिण्हिऊण अंजियाओ दो वि अच्छीओ JugāJiCa. 55.28; तहा अंजियनयणाए पुंछिए धोयल्लिए वि जेहिं हा दिट्ठा तेसि तीए हत्थेण न कप्पइ ViMāPra. 48.21; M. उप्पु-अमुहं हिं धिमअरं दर्जिआई ठिअवरिल्लिभमिरभमरोअंजिआई (वमलवगाई) SetuBa. 6.48; परिअत्तसरलकुंतलणांजिअदाहिणत्थणदंते (पुरसुंदरीण परिसंठियं) GaṇḍVa. 265; Apa. वसियरणंजणअंजियलोयण DhamPa. 5.2.3; अंजियदं नयणनीलुप्पलदं PaumSāCa. 2.205.

अंजु (añju < rju) [with full grade of the first syllable] *adj.* honest, straightforward, simple, AMg. सुणी ति वच्चे धम्मविउ ति अंजु आवट्ठोए संगमिणंभिजाणइ Āyār. 1.3.1.2; नरा सुयचा धम्मविउ ति अंजु आरंभअं दुक्खमिणं ति नचा Āyār. 1.4.3.1; अंजु येयं पडिबुद्धजीवी ... तम्हा न हंता न वि घायण Āyār. 1.5.5.4; पुट्ठो वि नाभिभांसिमु, गच्छइ नाइवत्तइ अंजु Āyār. 1.9.1.7; अवणो य वितक्काई अयमंजु हि दुम्मइ Sūy. 1.1.2.21; परियाए अत्थि से अंजु तेण ते तत्तयावरा Sūy. 1.1.4.8; अंजु धम्मं अहात्तचं जिणाणं ते सुणइ मे Sūy. 1.9.1; अंजु समाहि तमिणं सुणइ Sūy. 1.10.1; अंजु एवे अणुक्खा अणुक्खिया पुणरवि तारिसगा चेव Sūy. 2.1.54; 2.2.38; मग्गे इमे किट्ठिए आरिइहिं अणुत्तरे सप्पुत्तिं हि अंजु Sūy. 2.6.13.

अंजुआ (añjuā < añjukā) *f.* the first woman disciple of the 17th prophet Kunthū, SamavPra. 233.2. cf. अंजु.

[अंजुल (añjula) *w. r.* for अज्जुण Sāg. at Viy. [ĀS] p. 802]

अंजुलि (añjuli < añjali) *f.* handful, Apa. काण्णण जिवारइ (? हि) दिवउ सहारहि पाणिय अंजुलि देहि तहो SiVāCa. 1.43.15; करवि करंजुलि सुहसमूहनहणिवसियउ SandeKā. 130.

अंजू (añjū) *f.* I name of Indr's chief queen, AMg. (देविहम्म अगमहिसीओ) पउमा सिवा सनी अंजू Viy. 10.5.31 (10.92); Samav. 233.2; Thāpa. 4.346 (307); 8.27 (612); Nāyā. 2.9.2; Jivābhi. 3.920. II name of the first woman disciple of the 17th prophet Kunthū, AMg. चउवीसाए तित्थकराणं चउवीसं पदमसिस्सिणीओ होत्था — पउमा सिवा अंजू Samav. 157; III name of a daughter of the merchant Dhanadeva, AMg. तत्थ णं णदेवे नामं सत्थवाहे होत्था ... अंजू दारिया ViVā. 1.10.3.

अज्जदा (aññadā < aññā-tā) *f.* ignorance, M. कुमुअग्निं संवरस्स अम्मो कंजस्स अज्जदा Usāṇi. 4.69.

अज्जदिसं (aññā-disam < anya-disam) *adj.* in the other direction, Hem.(Gr.) 4.293 Mg.

अज्जधा (aññā-dhā < anya-thā) *adv.* otherwise, M. (धयणक) अज्जधा जिवत्तिअ णिहुदे चिट्ठ MudrāKā. 125.2.

अज्जातिस (aññātisa < anyāḍṣa) *adj.* having a different appearance, Pa. Hem.(Gr.) 4.317.

अट- (aṭa- < at-) *v.* [Hem.(Gr.) 1.195; Lakṣmī. (Gr.) 3.31] to move, JM. खट्ठम-वट-भूसो निवारिओ न जह अट पुरो KumāCa.(H.) 2.35. cf. अट-

अट्ट (aṭṭa) *n.* a big measure of time, 84,00000 times of Aṭṭaṅga, AMg. समया ति वा आवलिया ति वा ... अट्टंगा ति वा अट्टा ति वा Ṭhāṅga. (MV. 106) cf. अट्टङ्ग.

अट्टांग (aṭṭaṅga < aṭṭaṅga) *n.* a big measure of time, 1/84,00000th part of an Aṭṭa, AMg. समया ति वा ... अट्टंगा ति वा अट्टा ति वा Ṭhāṅga. (MV. 106) cf. अट्टङ्ग.

अट्टित्वाविजमाण (a-tittivāvijjamāṇa = a-sābdāyamaṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) not being made to give out a sound by tapping it with the finger, AMg. तण णं ते मयूरीअण्ण अणुवत्तिजमाणे जाव अट्टित्वाविजमाणे कालेणं समणं उन्निमे मयूरीयोय पत्थ जाण Nāya. 1.3.26.

अट्ट- (aṭṭa < aṭ-) *v.* to wander, to go, शकादीनां द्वित्वं, परिअट्ट Rom. (Gr.) 4.230.

अट्ट- (aṭṭa = Ṣuṣ-) *v.* to dry, to dry up, M. अट्टति णहअलं चिअ मारअणिणल्लुआ सट्टिलकहोला SetuBa. 5.61.

अट्ट- (aṭṭa = ā-vṛt-) *v.* to turn back (in order to flight), M. अट्टति असहइं खडिज्जेतपरिसरिअदंतानि ... वलानि SetuBa. 13.32 (comm. आवरन्ते परस्परमुपपरि पतन्तीत्यर्थः)

अट्ट- (aṭṭa = kvath-) *v.* [Hom. (Gr.) 4.119; Lakṣmī. (Gr.) 3.1.66] to boil, M. यद्धं व सेलसिहं अट्टं कुलिसि मिरी-वालं GaṇḍVa. 153.

अट्ट (aṭṭa) *adj. and noun.* 1. thin, 2. great, 3. parrot, 4. happiness, 5. bold, 6. lazy, 7. sound and 8. falsehood (for this last meaning cf. Paṇḍā. 2.2), किंसुसुगुहधट्टालसेसु सदे अट्ट-चाण अट्ट De.Nāyā. 1.50.

अट्ट (aṭṭa < akta) *m.* (word) expressive of an Ākāśastikāya (space), AMg. आकासे ति वा ... अट्टे ति वा विथट्टे ति वा ... ने यावदने तहप्पगारा सव्वेते आगासत्थिकायस्स अभिववणा Viy. 20.2.6 (20.16)

अट्ट (aṭṭa) *m.* turret, AMg. ने भिक्खू अट्टेसि वा अट्टालयंसि वा ... विहारं वा करेद Nā. 8.3; 15.69; JM. पडिलंभिअट्टयंमयंभित्तणुट्-मिअच्छेहि KumāCa. (H.) 2.85.

अट्ट (aṭṭa < āṛta) *n.* a synonym of falsehood, AMg. तस्स व (अलियवयणस्स) नामाणि गोण्णाणि होति तीसं, तं जहा — अलियं — अट्टे Paṇḍā. 2.2.

अट्ट (aṭṭa < āṛta) *adj.* afflicted, AMg. अट्टे लोए परिजुण्णे दुस्स-बोडे अविजाणणं Āyār. 1.1.2.1; अट्टे मे ते तु पेहाए Āyār. 1.2.5.5; अट्टा वि संता अदुवा पमत्ता Āyār. 1.4.2.2; अट्टा पया माणव कम्मको-विया Āyār. 1.5.1.3; अट्टे से वदुक्खे इति वाले पकुव्वति Āyār. 1.6.1.4; वसट्टा कायरा जणा लसगा अवेति Āyār. 1.6.4.3; दुक्खेण अट्टे परितप्पमाणे Sūy. 1.10.4(476); अट्टेसु नूटे अजरामरे व्व Sūy. 1.11.18 (480); *n.* suffering, pain, Apa. अग्निवसेसु णरयणिवेसणु, गत्तविचारणु अट्टहो कारणु Chakkaṇmu. 13.17.12.

अट्ट (aṭṭa < āṛta) *n.* [short for aṭṭajjhāṇa] brooding painfully or morbidly or feverishly over mundane joys and sorrows (gains and losses, unions and separations etc.), AMg. चत्तारि ज्ञाणा पण्णा, तं जहा — अट्टे ज्ञाणे, रोदे ज्ञाणे, धम्मे ज्ञाणे, सुक्खे ज्ञाणे । अट्टे चरवहे पत्ते । ... अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णा, तं जहा — कंदणया, सोयणया, तिप्पणया, परिदेवणया Ṭhāṅga. 4.60-62 (547); Samav. 4(1); Viy. 25.7.237-239 (25.600-602); जत्थ मणोविन्ममो वा भंगो वा भंसणा वा अट्टं खं च होअ ज्ञाणं Paṇḍā. 9.7; अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णा, तं जहा — कंदणया, सोयणया, तिप्पणया,

विलवणया Uvaṇ. 30; पडिक्कामि चउहि ज्ञाणेहि — अट्टेणं ज्ञाणेणं Āv. 20(4); JM. अट्टं खं धम्मं सुक्खं ज्ञाणां तत्थ अंतारं JhāṇSa. 5 (comm. कतं दुःखं तन्निमित्तो दुःखाध्यवसायः । कते भवमारम्भः । निष्ठमित्यर्थः) ; रामो दोसो मोहो च जेण सुसारहेतवो भणिया । अट्टंमि य ते णिणिवि JhāṇSa. 13 (comm. अट्टमि आरब्धान्) ; रामोसपयंने निज्जिण सव्वपणोअजुत्तो । सत्तासु आसवेसु य अट्टे खं य तं असुद्धप्पा Maraṇ. Vi. 196; JŚ. अट्टं च खड्गहियं दोणि वि ज्ञाणाणि अपसत्थाणि Māhā. 304(5); सम्मूहि रक्खेदि य अट्टं ज्ञाणदि बहुयसेण LiṭhPa. 5; अट्टं ज्ञायदि ज्ञाणं अयंतसंसारिओ होदी LiṭhPa. 8; जो दु अट्टं च खं च ज्ञाणं वज्जेदि णिअसो NiySa. 129; सण्णाओ य तिलेस्सा इदिअवसदा य अत्त(ट्ट?)कणणि Paṭṭheutthi. 140; Apa. सिय अट्टिलसंति, अट्टं मरंति ति SadCa. (N.) 6.12.12.

अट्ट (aṭṭa < ?) *n.* [prob. de-aspiration of ṛṭṭ in opd.] market place, shop, JM. तो तस्स मेइपुरओ तहट्टपुरओ रओभरे बहुसो । पादंति कवटपट्टणो वणिगो मणिगो मुअमुहे SāḍPaSa. p. 78a. v. 158; बहुअंतरंमि ततो बहुपुत्तो को वि तेसु तस्सट्टे । कण वि भिण्ण गंतु उवविट्टो जा पलोअ SāḍPaSa. p. 78b. v. 163.

अट्टे (aṭṭā) *f.* Deṣṭ, a kind of herb, AMg. गुच्छा अणेवविहा पण्णा । तं जहा — णिमूडि ... त्वरि अट्टे Pinnav. L.37 (40 gñ. 51)

अट्टा (aṭṭa < aṭṭaka) *m.* grease, oil, oint, [cf. शिलाटको विलेष्टे Thikṣṣe 3.3.46; शिलाटकः पुमान्द्रे विलेष्टे परिकीर्तितः MedhK. 1.218] JM. अट्टाहं व्वाहिं तु मेसं सव्वयं पीसि KappBhā. 529 (comm. अधिकं लवं अट्टनिमित्तं सस्सतं पयवेत्)

अट्टज्ञाण (aṭṭa-jjhāṇa < āṛta-dhyāṇa) *n.* morbid contemplation, [cf. आर्तमनोज्ञानं संययोगे तद्विषयोया स्मृतिसमन्वाहारः Tattvārṣṭ. 2.31] AMg. से जहागामाए कइ पुरिसे ... अट्टज्ञाणोवगए Sūy. 2.5.10(702); तए णं ते चमरे ... अट्टज्ञाणोवगने ... जियासि Viy. 3.2.42, 43 (3.127; 128); सा थारिणी देवी ... अट्टज्ञाणोवगया जियाइ Nāyā. 1.1.34; तए णं कुंमए राया ... अट्टज्ञाणोवगया जियाइ Nāyā. 1.8.168; तए णं से मामेदियदारगा ... अट्टज्ञाणोवगया जियायति Nāyā. 1.9.15; (पोट्टिला) ... अट्टज्ञाणोवगया जियाइ Nāyā. 1.14.37; सुमासिया ... अट्टज्ञाणोवगए ... जियाइ Nāyā. 1.17.8; ते भिक्खू — अट्टज्ञाणोवगया विहारं वा करेद, तं सेवमाणं आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं अणुयातिव Nā. 8.11; से पुरिसे ... अट्टज्ञाणोवगए KayPa. 765; तए णं ते अवाउचिलया ... अट्टज्ञाणोवगया Jambuddi 3.105; सा कालिया देवी ... अट्टज्ञाणोवगया ... जियाइ Nāyā. 15; सा मुअहा सव्ववादी ... अट्टज्ञाणोवगया ... जियाइ Nāyā. 98; सा उण्णला कूटगयाहिणी ... अट्टज्ञाणोवगया Viṭṭā. 1.2.24; सः देवर् देवी ... अट्टज्ञाणोवगया जियाइ Antag. 3.43; से कण्हे वासुदेव ... अट्टज्ञाणोवगए जियाइ Antag. 5.37; रेवती गहावइणी ... अट्टज्ञाणोवगया Uvaṇ. 8.42; सा तिसला खत्तियाणी ... अट्टज्ञाणोवगया Kapp. (J.) 92; जायइ अट्टज्ञाणं सरीरिणो चरिम-कालमि ArāhPaḍ. (V.) 14; समग्गिदीविणं अट्टज्ञाणं तु ज्ञायमाणेण AppaViṭṭa. 12; JM. अट्टज्ञाणेण मया, ते वि य गच्छंति तिरियमं Paṇḍā. (V.) 14.27; मरिऊण होति तिरिया अट्टज्ञाणमि वट्टता KuvMāKa. 42.6; अइ जलणमि मरंतो अट्टज्ञाणेण दोमइ नीओ KuvMāKa. 109; 22; अट्टज्ञाणोवगयस्स तस्स जम्मो दुहं जाइ JambhCa. (G.) 4.48; पसरण-अट्टज्ञाणोवगयत्तणओ य मरिऊण अकयपुत्ता सुणिया जाया JambhCa. (G.) 93.8; अण्णया रादणा ... अट्टज्ञाणोवगया ... दिट्ठा देवी पियंयुमंअरी Maṇo-Ḳa. 4.16; दुरअट्टज्ञाणपरिअविअ-सरीरो Erz. 25.1; कावोयनीलकाले-स्साओ णास्सकिलिड्डाओ अट्टज्ञाणोवगयस्स कम्मपरिणामजणिआओ JhāṇSa. 14; तस्स वि य अट्टज्ञाणं सद्धाभावमि उअयओगेहि । जीविअमइलं किरियाणाएणं तस्स चावो ति PaḍVa. 46; JŚ. विअहादिअ हट्टज्ञाणेअ अहयगेसु दंहेसु RaySa. 59; दुक्खवरविसयओए केम इमं चयदि इदि

अट्टझाणदोस

विचिंतने। वेदुदि जो विचिंतने अट्टझाण हवे तस्स KattiApu. 473.

अट्टझाणदोस (atta-jjhāṇa-dosa < āṛta-dhyāna-dosa) *m.* the blemish due to the morbid meditation, JM. नरवर मरिक्कणं अट्टझाणदोसं। संजया सुहस्रं साहं पत्ता तुह सवासं VjKerCa. 3.63.

अट्टझाणविअण (atta-jjhāṇa-viappa < āṛta-dhyāna-vi-kalpa) *m.* a type of morbid meditation, JM. जो एत्थ अमिस्संनो संतासंनु पावोउ त्ति। अट्टझाणविअणो स इमीए (संक्किल्लिअण देवणाए) संगओ खं PaṭṭVa. 1.188.

अट्टझाण (atta-jjhāṇa < āṛta-dhyāna) *n.* morbid or mournful meditation, AMg. मरिक्कणं अट्टझाणो गच्छइ तिग्गिस्स वणवरेणुं वा ĀrahPad. (V.) 52; Apa. मरिदि अट्टझाणे गुरुदुक्खे Chakkamam. 4.9.8.

अट्ट (attaṭṭa) Deśi. *adj.* who has grown, DeSMA. 1.10 (comm. अट्टा दातः)

अट्टहास (attaṭṭa-hāsa < attāṭṭa-hāsa) *m.* very loud laughter, AMg. एणं च महं ताकपिस्सयं ... अट्टहासं विणिस्सुयंतं Nāya. 1.8.72; तण णं मे देव एणं महं विस्सवस्सं विउय्यइ ... भीममुक्कट्टासो Uvaś. 95; JM. भीमं अट्टहासं सुभंतो तद्धि मेसेउं पवतो ĀvCa. 273.11; जहे सो अट्टहासादिणं भयनं छोमेउं पवतो ĀvTi.(II.) 191b.7; इह सामाचारी-तावणस्स अट्टहासो न कयति ĀvTi.(II.) 839b.9; उद्धाओ अट्टहासो सवभणो KuśMaKo. 218.25; गग्गेहस्यअट्टहासपमुहं PavSaro. 1422; अट्टहासेण पडित्थो राधो MaṇoKa. 6.5; अट्टहासकेलीकिल्लणं ... परस्स न करंमि अणगारा Uvaś. 116 (comm. अट्टहासो वडनं प्रसार्य हसनम्); तओ विमुक्कट्टासो ... काळप्पिस्सया सुका Paṭṭ. 22.4; Apa. कण्ठारवोरो कयंउ (यट्ट) उद्धासो BhavKa. 86.3.

अट्टण (attana) *m.* 1 name of a wrestler, JM. उज्जेणि अट्टणं खं सीहगिरि सोपारय पुट्ठवई। मन्थयमहे दूळकृविण फलिह-महे य ĀvNL. 1279; उज्जेणी नयसी ... तस्स अट्टणो महो सववज्जेसु अजेओ ĀvCa. II. p. 152.9; त्रियसत्तूणो अट्टणो महो अतीव वल्वं ĀvTi.(II.) 665a.1; 2. त्रियसत्तू राया। तस्स अट्टणो महो UuSakb. 79a.6; उज्जेणीनयणी अट्टणो महो AkkhāMaKo. 92.1; अट्टणसरिसा गुरुणो महत्तमा साट्टणो समवखाया AkkhāMaKo. 92.22; 2 *n.* a scar (on the hand by hand work). JM. कण्ठिवाअहंभासं च पट्ठियं अट्टणं KaKoPra. 23.3.

अट्टणसाला (attana-sālā < attana-sālā) *f.* gymnasium, AMg. तण णं मे वडे राया ... जेणव अट्टणसाला तेणव उवागच्छति Vy. II.11.29 (11.54); (11.151); (सेणिव राया) अट्टणसालं अणुपविसे Nāya. 1.1.24; अणवपरिस्समं नरिडे अट्टणसालाओ वणिक्किसमं Nāya. 1.1.24; तण णं मे कूणिण राया ... जेणव अट्टणसाला तेणव उवागच्छइ Uvaś. 48; जेणव अट्टणसाला तेणव उवागच्छइ Dasa. II.11; Kapp.(J.) 60; 102; JM. जुज्झा तु महज्जुज्झ अट्टणसालापवेत्तम्म PaṭṭCa. 179.

अट्टणा (attana-āvaranā) *f.* [Mark.(Gr.) 4.9] repetition.

अट्टण (attanna < āṛta-jñā) *adj.* one who knows grief, अट्टणमंजोओ वतंत्तज्जमाकुल्यो; [Laksn.(Gr.) 2.1.30 [69] p. 167.

अट्टतर (atta-tara < āṛta-tara) *adj. (adv.)* with intense grief, AMg. दण्हइता ते (दालि) तज्जदत्तत्तं, पत्तिजमागद्धवरे रसंति Sāy. 1.5.1.25.

अट्टदुहट (atta-duhatta < āṛta-duhkhāṛta) *adj.* suffering from the misery of morbid concentration of mind (a kind of evil Dhyāna), JM. सो कंडरीओ तेणं दुक्खेणं अट्टदुहटो कालमाओ अहे सत्तमाए उववण्णो ĀvTi.(H.) 288a.4; इत्थोएवि अट्टदुहटो मरिक्कणं तरोसा चेव गरयो उवउत्तो ĀvCa. p. 533.12; JS. अट्टदुहटो जीवो ण रमदि पाणे P.D. 23

177

अट्टमाण

चरिसे य BhaĀra. 435; *n.* suffering caused by the morbid concentration of the mind, AMg. अट्टदुहटोवण कालमाओ कालं किचा Viva. 45; JM. एवं च चित्तंयत्तस्स बह्णि अट्टदुहटुणि -- भविष्यव्याधि-ओरणं मूलएहिं आगंणुणं महं भक्खिवा वंघवंधा CampCa. 60.5; तओ महाविरहवेवणाभिभूया महामाणसदुक्खेण पीडियसीरा अट्टदुहटुइं चिनेमाणा अच्छइ विमलवई JinadaAkhyā. II. 49.26; Apa. बहुअट्टदुहटः मग्ग-मरट्ठं तहिं चित्तिदि निस्सि गलिय PaṭṭSiCa. 1.173.

अट्टदुहटया (atta-duhatta-yā < āṛta-duhkhāṛta-tā) *f.* the state of suffering misery caused by a morbid concentration of the mind, JM. पच्छा सग्गया ण तेण बोठाविद्या, तओ अट्टदुहटयाए धरणीए चेव खनी गमिया ĀvTi.(H.) 395a.4.

अट्टदुहटवसट्ट (atta-duhatta-vasatta < āṛta-duhkhāṛta-va-sāṛta) *adj.* troubled by the influence of misery full of painful feelings caused by morbid concentration of the mind, AMg. इमो अरुणग्गया ... तो ते अहं एयं पोववहणं ... अंतो जलंति निवोलेमि तेण तुमं अट्टदुहटवसट्टे ... अक्खले चेव जीविआओ ववरोविज्जसि Nāya. 1.8.74; 1.19.41 (comm. आत्तख ध्यानविशेषस्य यो दुःख इति दुर्घटः दुःखस्यो दुर्नि-रोधो वशः पारतन्त्र्यं तेन क्रतुः पीडितः p. 139a.10); अट्टदुहटवसट्टा अस-माहिपत्ता कालमाओ कालं किचा Uvaś. 255; 108; तण णं इकाइ रट्टकूडे ... अट्टदुहटवसट्टे ... परमाउयं पाळइता कालमाओ कालं किचा Viva. 24; अंतो वा बाहिं वा दिवा व राओ व सो परिचत्तो अट्टदुहटवसट्टो उज्जिक्खमणाइ दुज्जाही ĀrahPad. (V.) 52; JM. (कंडरीए) अज्जोवक्कणं अट्टदुहटवसट्टे अक्खाम कालं किचा सत्तमीपुट्टीए तेत्तीससागरोवमट्ठिइण जाण Sānt. on Utt. p. 331b.1.

अट्टदुहटियचित्त (atta-duhattiyya-citta < āṛta-duhkhāṛtiya-citta) *adj.* one whose mind is sorrowful due to morbid meditation, AMg. अट्टदुहटियचित्ता (p.l.) जह जीवा दुक्खसागरमुविति Uvaś. 66.

अट्टनियट्टियचित्त (atta-niyattiya-citta < āṛta-nirvāṛtiya-citta) *adj.* 1 one whose mind is turned away from the morbid meditation; 2 one whose mind is fully occupied with grief due to morbid meditation, AMg. अट्टनियट्टियचित्ता जह जीवा दुक्ख-सागरमुविति Vy. comm. 121b.4 (अर्त्त निर्वर्तितं चित्ते येस्ते, तथा आर्त्ताद्वा निर्वर्तितं चित्तं येस्ते) [Though the comm. has given two meanings the second meaning is correct in this context]

अट्टंत (attanta=śuśyat) *adj. (pr. part.)* drying, drying up, M. अट्टंतसल्लिअविहो थोअन्थोअ-परिमुक्कणुलिणुच्छणो। दीरुइ ... समुदो SetuBa. 5.73.

अट्टमट्ट (attamatta) Deśi. [Hem.(Gr.) 2.174] *n.* objectionable activities, M. सच्चिय रामेउ तुमं पंडियइत्तं, अलं म्हा रमिण्ण। सवभाववाहिराई वा जाणइ अट्टमट्टाई GāSaSa. 558 (W. 750); JM. अणवट्टियं मणो जस्स दावइ बहुसाइ अट्टमट्टाई Uvaś. 486; अट्टमट्टं वि सिक्खिज्जा, सिक्खियं न निरत्तवयं। अट्टमट्टप्पसाण खज्जण गुल्लुवयं Utt-Sakb. 103b.8; AkkhāMaKo. 44.44; ते सज्जे वि ... अट्टमट्टे रमंति KaKoPra. 35.1; राया साट्टमत्तो ता अट्टमट्टाई न तीरंति काइ KaKoPra. 113.6.

अट्टमण (atta-mana < āṛta-manas) *adj.* having a dejected mind, JM. अट्टमणो संतो जो सवक्ख विलोअण इमं महिसि BhavKerCa. 858.

अट्टमाण (attamaṇa=āvartamaṇa) *adj. (pr. part.)* [Mark. (Gr.) 4.9] one whose thought activity is disturbed, M. ता एकेपावि अट्टमाणमग्गणा आवट्टमाणसुणा ŚrīKāv. 4.3.

अट्टय (attaya) Deśi. [v. l. for वट्टय] *m.* powder (of fragrant substances), AMg. नम्रतय एतेणं सुरहिणा गंधट्टणं अवसेसं उव्वट्टणविहिं पचचलामि Uvas. 26 (comm. गंधट्टणं ति गन्धद्रव्याणां उपलकुण्ठादीनां अट्टो ति चूर्णम्)

अट्टय (attaya < ?) *n.* market place, shop, JM. तो तं गिण्हितु सो धुत्तो गंतुं दोसिअट्टय । सुपसत्थाणि वट्थाणि गिण्हं ŚāḍPraSū. 12 comm. p. 63. gā. 21. cf. अट्ट.

अट्टयकलि (attayakalli < ?) *f.* Deśi. a straight posture of the body with hands skimbo, अट्टयकलि जाण कलिखं पैलाNa. 728.

अट्टरउड्ड (atta-raudda < ārtā-raudra) *n.* [also अट्टरुद, अट्टरोद] (du.) the two evil meditations due to painful feelings and anger, AMg. मा हु य सरीरसंतापिओ य तं झाहि अट्टरोदाहं । सुट्टु वि रुवियल्लिगे वि अट्टरुदाणि रुवंति MarapVi. 407; किण्हा नीला काऊ लेसा झाणारं अट्टरोदाहं । परिवज्जंतो MahāPacc. 71; JM. मोत्तूण अट्टरुदे झाणयव्वाणि धम्मसुक्काणि SurSuCa. 14.84; JŚ. यावच्च अट्टरुदं ताव न सुवेदि न हु सोक्खं RaySa. 157; मोत्तूण अट्टरुदं झाणं जो झादि धम्मसुक्कं वा NiySa. 89; अवहट्ठु अट्टरुदे महाभयं सुगदीयपच्यूहं (? सुगदीय पच्यूहं) Mūla. 397(5); चरुज्जं अट्टरुदे ŚāḍA.(V.) 288; असुहं अट्टरुदे Kappi-Apu. 479; Apa. तह अट्टरुदं झाण नउ इच्छमि JasCa. 3.21.6; जो अट्टरुदं परिहरेह KarCa. 9.23.2; अट्टरुदं वे झाण चवंतहो PaNaCa.(P.) 14.302; अट्टरुदं खणि नरु मेहं Chakkamma. 11.11.12; तह अट्टरुदं झाणय चएवि CandappaCa.(Y.) 6.25.4.

[अट्टरुस (attārūsa) inferior reading for अट्टरुसग AMgD.]

अट्टरुसग (attārūsaga < attārūsaka) *n.* a clustering tree or bush, AMg. गुच्छा अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — करमद अट्टरुसग करीर एरावण महित्थे Pannav. 1.37 (42 gā. 22)

अट्टवसट्ट (atta-vasatta < ārtā-vaśārtā) *adj.* suffering under the influence of morbid concentration of the mind, AMg. अट्टवसट्टो न रमद पसत्त्ववसंजमामाये ĀrahPaḍ.(V.) 264; JM. सा वि अट्टवसट्टा मया, सुणिवा जाया ĀvTi.(H.) 383a.6; एवं अट्टवसट्टो राहं दिव्हं च पत्तणपसत्तो JambūCa.(G.) 4.82; 16.712; अट्टवसट्टो हिंढंतो अणेयरोगायकरीडिओ मओ उववओ नरण KaKoPra. 113.17; मोहणट्टवसट्टो जो काहं कुणइ जाइ सो कुणइ AkkhaMaKo. 39; वट्टइ अट्टवसट्टो सो तदया वेयरुमट्टो PuhCa. 49.27.

अट्टवसट्टदुहट्ट (atta-vasatta-duhatta < ārtā-vaśārtā-duh-khārtā) *adj.* [f. -ā] suffering from misery due to morbid concentration of the mind, AMg. तए णं सा चेल्हा — अवसवसा अट्टवसट्टदुहट्टा तं गम्भं परिवहइ Nirayā. 30 (comm. आर्तवशं आर्तध्यानव-शतामृता गता दुःखार्ता च या सा)

अट्टस्सर (atta-ssara < ārtā-svara) *adj.* having a plaintive voice, AMg. पखिक्ख तासु पयंति बाले अट्टस्सरं ते क्लृणं रसंते Sāy. 1.5.1.25.

अट्टहसिअ (atta-hasia < attā-hasita) *n.* a loud laughter, M. भिवरस्स कणिट्ठा णिट्टरुहसिआरिगरिट्ठा KaṇiVa. 3.59.

अट्टहास (atta-hāsa) *m.* a loud laughter, AMg. (पिसायरुवे) अभिगज्जं ते भीमसुक्कहासे ... उवागच्छइ Uvāsa. 2.22; रयणापरसागरं ... वरुणपउरधवलपुल्लसुमट्टियट्टहासं Paṇḍa. 2.7; JM. वितासेज्ज हसेज्ज वा भीमं वा भीमं वा अट्टहासं सुंजेज्जा (comm. अट्टहासं भीसणो रोमहरित-जणणो सट्टो) ĀvTi.(H.) 634a.3, 4; णट्टा वेवालिणी विज्जा अट्टहासं काऊण CaupCa. 147.3; हसंतं पिव णववियसियकुसुमट्टहासेहि KuVMAKa. 33.9; देवेहि कामदेवो गिही वि नवि चालिओ तवगुणेहि । मत्तयंदमुयंगम-

खखस्योरट्टहासेहि UvMA. 121; M. णवपाउओ पिउच्छा हसइ व कुउअट्ट-हासेहि GaSaSa. 6.37; कुरइ कुरिअट्टहासं उड्डपलित्तिभिरम्मि व दिसाचकं SetoBa. 1.5; 13.81; 13.98; पायं कुरंत-रुट्टहासधवला जलुप्पीला Liha. 11; Apa. सुक्कट्टहासाइं णपिडियेकसाइं JasCa. 1.16.6.

अट्टाईचित्ताइ (attāi-cintāi < ārtādi-cintāh) *n.* (pl.) worries like miserable thoughts etc. JM. भविं भवं च जो मणुअमवे आगच्छए पुणो तत्थ । भावणअभिगहं गदिअ चयइ अट्टाईचित्ताहि (? इ) BhuvKevCa. 1258.

अट्टालग (attāla-ga < attāla-ka) *m.* [also अट्टालक, अट्टालय] a turret, a small tower on the rampart, AMg. ते णं भवणा ... अट्टालयचरियदारगोउरकवाउतोरणविट्टुवारदेसमागा SamavPra. 144; अवर-कंठा रायहाणी संभगपायारगोउराट्टालयचरियतोरणपत्तहत्थियवरभवणमिधिरा सरसरस्स धरथियलं सण्णिवद्वा Nāya. 1.16.202, 263; थावरकाय व ... अट्टालाचरियसेतुसंक्रम ... विविहस्स य अट्टाल पुट्टवि हिंसंति मंदवुद्धिया Paṇḍa. 1.14; (चंरा) अट्टालयचरियदारगोपुरतोरणसमुण्णयधुभिअत्त-रायमग्गा Uvav. 1; सुरियामे विमणं ... अट्टालयसु चरियामु ... अचणियं करेह KaYPa. 654; 655; उत्तरकुराण यं ... वव्वे गेहागारा नाम दुमग्गा पणत्ता समपाउओ जहा से पागारट्टालगचरियदार ... विमुद्धक्खल्लू जाव विट्ठंति Jivabhi. 594; रुक्खा कि संठिया ... चोपलसंठिया अयेगा अट्टाल-गासठिया Jivabhi. 603; ते णं (भवणवासीदवाणं) भवणा पागारट्टालयकवाउ ... देसमागा Pannav. 2.33 (177); 2.31 (178); 2.41 (188); रुक्खानं केरितए भागारभावपडोयार पणत्ते ... अट्टालगपासयहम्मिय ... वलभीवर-संठिया Jambuddi. 2.20; अण्णतयम्मि अट्टालकम्मि कि जगिण्ण वीरस्स IsiBhāsa. 35.17; अण्णायकम्मि अट्टालकम्मि जगंत सोयणिज्जो सि IsiBhāsa. 35.21; जे भिक्खु अट्टसि वा अट्टालयंति वा ... असणं वा पागं वा ... पडिगहइ ... तं सेवमाणे आवाउर चाउम्मासिवे परिहारट्टाणं अनुमवाइयं Nis. 8.3; आयंउल्लव्वमाणं कि पओयणं ? ... पागारट्टालगचरिय ... जोयणाइं मविज्जति ApuOg. 303; JM. तियचउके अट्टालय य जाहे सा देवदा सिवास्सेय वासइ ताहे कूरं छुअइ ĀvTi.(H.) 675a.6; ĀvCa. II. 163.1; अट्टालय पुच्छेज्ज भयमंतरेणं ति दूया AṅgVi. 137.16; विविहट्टालय-कलियं कीरइ पायारतियवलयं CaupCa. 303.26; ताव य कुमारो संत्तो धवलट्टालयसयसोहियं णयरीमज्जुदेसं रायंगणाओ ति KuVMAKa. 24.29; 31.19; पेच्छिज्जंतो अट्टालगगाहिं वरतायरीहि KaKoPra. 4.27; ता विरुवह कत्थ वि अट्टालय KaKa. 261.44; Ś. (विज्जा) रुक्खतोभइं णाम अट्टालयं आरुहिय तीए रक्खसकुलकात्तरत्तीए अविट्ठंति MahāViCa. 159.11; (चेटी) एदं अट्टालअलोवाणसगदुआरं MahāViCa. 161.12; Apa. अट्टालय पाडिय दलित कोट्टु MahāPa.(P.) 84.9.9.

अट्टालगय (attāla-gaya < attāla-gata) *adj.* on the turret, JM. अट्टालगयं वा रुक्खगतं वा पव्वयतं बूया AṅgVi. 214.4.

[अट्टासीहसहस्स (attāsīi-sahassa) *v. r.* for अट्टासीहसहस्स SubhāDha. 1.9.63 (अट्ट and अट्ट are confused in AR and some editions)]

अट्टिअ (attia=kvathita) *adj.* (ppn.) boiled, boiling, JM. अगकडिअ दुद्ध-सुइ-जस पयाव-यम्मट्टिआरिज्जस-कुसुम KumāCa.(H.) 6.81.

अट्टिय (attiya < ārtita) *adj.* troubled, AMg. अट्टा अट्टियचित्ता जह जीवा दुक्खसागरनुवेति Uvav. gā. 56; नच्चा उप्पयइं दुक्खं वेयणाए दुहट्टि(? ट्टि)ए । अदीणो थावर पन्नं Utt. 2.32; माया य मे महाराय पुत्तसोगदुहट्टिया Uth. 20.26; *n.* painful thing, AMg. छत्तीसमट्टियाहि य कडजोमी जोगसंगह्वलेण । उज्जमिज्जं बारसविहेण तवभियमट्टाणं MarapVi. 310.

अट्टियचित्त (attiya-citta < ārtita(= ārtā)-citta) *adj.* having a worry in mind, whose mind is occupied with morbid

अट्ट

179

अट्ट

meditation, Uvās. p. 127 (P. L. Vaidya); Uvav. 56.

अट्ट (attha < artha) m. (n.) [older form of attha = artha cf. Hem.(Gr.) 2.33 अट्टो प्रयोजनम्, अर्थो धनम्] 1 meaning of a word, sentence or utterance, AMg. तत्त्वं णं जे से चउत्थे अंग समवाए ति आहिए । तस्स णं अयमट्टे Samav. 1.3; एए णं भंते नव पडा किं एमट्टा नागापोसा नागावज्जणा उदाहु नागट्टा नागाधोसा नागावज्जणा Vjy. 1.1.5 (1.12); थेरा सामास्यं न जाणंति, थेरा सामास्यस्स अट्टं न याणंति Vjy. 1.9.21 (1.423); जाव च णं सवण भगवं महावीरे भगवओ गोयमस्स एयमट्टं परिक्खेहि Vjy. 2.1.19 (2.35); एगस्स वि आरियस्स ... सुवयणस्स सवणवाए किमंग पुण विउअस्स अट्टस्स महगयाए Vjy. 9.33.5 (9.139); मुए नाम परिउवायः होत्था ... संखस्समं लउट्टं Nāyā. 1.5.52; तए णं सा उअज्जिआ एयमट्टं यमस्स सत्थवाहस्स पडिसुण्णं Nāyā. 1.7.23; तए णं जेट्ठपुत्ते आणंदस्स समणोवासमस्स 'तह' ति एयमट्टं विणएणं पडिसुण्णं Uvās. 67; उवंगणं भंते समणेण जाव संपत्तेणं के अट्टं पणसे Nirayā. 3; से किं संयहस्स अणोवणिहिया दब्बापुपुब्बो । पंचविहा पणसा, तं अहा — अट्टपयस्सवणया ... अणुगमे AppOg. 115; अट्टजुताणि सिक्खिआ निरट्टाणि उ वज्जए Utt. 1.8; एयमट्टं निरामेत्ता Utt. 9.8; एएणउण्णेण अट्टेण परो जेणुवहमई Dasav. 7.13; अणट्टगट्ठं लेणं भएत्त सयणास्सं Dasav. 8.51; निहियो उअभोगट्टा Dasav. 9.2.13; तए णं से उअभदत्ते माहणे देवाणंदाए माहणीए अंतिए एयं अट्टं सोधा निरम्म Kapp.(J.) 8; J.S. समणमुहुगट्टमट्टं चतुगदि-णिवारं सत्त्रिवाणं । सवयमियं मुणह Pañcattāhi. 21; मुणिकण एतट्टं तदणुगमणुज्जो हिहमोहो । एसियरागोसो हवदि Pañcattāhi. 104; 2 fact, material object, copies, AMg. दोसिणा इ य चंदस्स इ य के अट्टं किं लक्खणे SuraP. 16.2; न निविज्जंति संसारे सव्वट्ठे व खत्तिवा Utt. 3.5; तस्सा सुयमहिट्ठिआ उत्तमट्टवेसए Utt. 11.32; तहे-वाणागतं अट्टं Dasav. 7.8; भगवओ महावीरस्स ... अहापडिरूवं उगहं अणुजाणेत्ता सेणियस्स रण्णे बंभस्सस्स एयमट्टं पियं णिवेयह Dasā. 10.4; सत्पुरिसा साहंति अप्पणे अट्टं MahāPacc. 89; परमट्टनिट्ठियट्टा सिद्धा सिद्धिं मम दिस्तु Av. 57; J.M. तजो से उदायणे अणगारे तमट्टं पत्ते ... दुक्खपहीमे ति Brz. 34.5; J.S. उअत्तजिदि जिदि णाणं कमसो अट्टे पडुक्क पाणिस्स PavSā. 1.50; एगमि संति समए संभवट्ठिदिणाससणिआ अट्टा PavSā. 2.51; अट्टास्सो णवट्टो जीवो दसट्टाणगो भणिदो Pañcattāhi. 72; जीवाजीवा भावा पुणं पावं च आसवं मेसि । संवरणिज्जवंधो मेक्खो य इवंति ते अट्टा Pañcattāhi 108; उत्तमअट्टं आदा तस्मिं ठिदा हगदि मुणिवरा कम्मं NirSā. 92; 3 matter, desired thing, AMg. णो खउ वयं देवाणुणिया एयमट्टं जाणाओ पासामो वा Tūhāna. 3.336 (174); से तेणट्टेणं गोयमा एवं वुअह Vjy. 1.2.11 (1.47); अरिस्स च णं अट्टे णो पमाएयव्वं Nāyā. 1.5.33; नो इणट्टे समट्टे AppOg. 366; 4 purpose, reason, cause, AMg. से केणं खाइ णं अट्टेणं भंते एवं वुचति, समट्टं अणुगवेसइ, नो परायसं मंडं अणु-गवेसइ Vjy. 3.5.3 (8.232); इमाइं च णं एयास्सवाइं अट्टाइं हेअहिं पसि-णाइं कारणाइं वागरणाइं पुच्छित्तए Vjy. 2.1.17 (2.31); 5.4.32 (5.113); तए णं से दणपण्णे केवली सट्ठि अत्ताइं अणसुणए छेदिता जस्स-ट्टाए कीरइ नगमावे तमट्टं आराहित्था Uvav. 116; 127; 128; से केणट्टेणं भंते एवं वुचति — ते णं नो संवेज्जा नो असंवेज्जा, अणंता AppOg. 403; J.M. कामट्टंथो सुहओ चउत्थपुरिसत्थयाणं पि KumāCa.(JL.) 3.7; रइणा-हरमहुचउट्टो । कामट्टंथो (मलयाणिलो) (comm. कामस्स अर्थः प्रयोजनं अर्थो धनं यस्य) KumāCa.(H.) 3.7; अयमेव निर्गंथे पावयणे अट्टे सेसे अणट्टे ति भावणाभाविमई KaKoPra. 12.3; 5 aim, intention, goal, AMg. गोयमा सुमे सूरिए, सुमे सूरियस्स अट्टे Vjy. 14.9.13 (14.132); से केणट्टेणं भंते एवं वुअह — सिय सासया, सिय असासया Jivābhi. 3.700; M. अणियं च राइणा पियवयंस सो छेय तत्थ पत्तुओ Līlā. 110; सव्वकलापत्तुओ चारं सुतो सुहाराओ Līlā. 845; 6 need, desire,

wish, AMg. तेसिं णं देवाणं दोहिं वाससहस्सेहिं आहारट्टे समुप्पज्ज Samav. 2.22; तए णं ते समणा णियंथा जमास्सिस्स अणगारस्स एयमट्टं विणएणं पडिसुण्णंति Vjy. 9.33.94 (9.226); तए णं से केसी राया ... उदायणं रायं एवं वयासी — भण सामी, किं देमो किणा वा ते अट्टो Vjy. 13.6.29 (13.114); पुच्छंति ... अट्टाइं परियादियंति Vjy. 12.1.9 (12.3); अयमाउसो आजीवियसमए अट्टे एवं परमट्टे सेसे अणट्टे Vjy. 15.4 (15.1); तए णं पुंडरीए कंठरीयं एव वडासि, अट्टो भंते भोगेहि Nāyā. 1.19.36; एव जइ जीवामिगमे जाव अट्टो जाव धुवा णियया सासया Jambuddi. 1.11; एयमट्टं सपेहाए पासे समित्दंसणे Utt. 6.4; 7 wealth, profit, AMg. अप्पणे अट्टाए वहंति Āyār. 1.1.6.5; आउट्टं सम्मं समणु-वासेज्जासि Āyār. 1.2.1.5; आसेविता एयमट्टं Āyār. 1.3.2.3; अट्टाए अणट्टाए एएसु चेव विप्परासुसेति Āyār. 1.5.1.1; J.M. धावोरोणं सदा गाहग उवओग अट्टो य AvNI. 831.1 (अन्यदीया) (comm. अट्टो ति अर्थित्वं च AvNI.(H.) 341a.6); J.S. लयणसयणासणं भत्तपाण-कामट्टहेअ वा ... ज्ञाणमिगमप्यसत्थं Māla. 683(7)

अट्ट (attha < aṣṭan) nm. eight, AMg. एयाणि तिणिण पडिसेवे अट्ट-मासे य जावय मयवं Āyār. 1.9.4.5; अट्ट मयट्टाणा पणत्ता Samav. 8.1; तए णं ते मेहं कुमारं अम्मापियरो सादरेगट्टासजायं चेव ... कलाययिस्स उवणंति Nāyā. 1.1.84; अट्ट हिरण्णभोटीओ निशापपउत्ताओ, अट्ट वट्ठि-पउत्ताओ अट्ट एवित्थरपउत्ताओ अट्ट वया दसमोसाहसिएणं वणं Uvās. 127; 232; अट्टणं राववरकज्जणं एमदिवसेणं पाणिं गेण्हावेति Antar. 9; सत्तट्टपयाइं अणुगच्छइ RāyPa. 8; मज्जे अट्ट जोयणाइं विक्खंमेणं Jambuddi. 1.5; से णं तत्थ ... अट्टणं अणमहिस्सिणं सपरिवाराणं ... अहेवच्च ... कुणमाणे विहरइ Pannav. 2.50 (197[2]); एया य होइ रयणी अट्टेव य अंगुलाइं साहीया । एसा खलु सिद्धाणं जहण्णओगाहणा भणिया Fannav. 2.67 (211 gā. 165); से णं अंगट्टयाए अट्टमे अंगं, एगे सुयवख्खे, अट्ट वग्गा अट्ट उदिसणकाळा अट्ट स्सुइसणकाळा Nandi. 94; छ दोसे अट्ट गुणे तिणिण य वित्ताणि दोणिण भणितीओ । जो णाही सो गाहिइ सुसिक्खित्तो रंगमज्जम्मि AppOg. 260. gā. 46; पडिक्कामासि सत्तिहिं मयट्टाणेहिं अट्टहिं मयट्टाणेहिं नवहिं बंभेउरगुत्तीहिं Av. 26; इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे देवसिओ अश्वारो कज्जो ... अट्टणं पवयणमाऊं Av. 15; उत्तरपुरस्थिमे दिस्सिमाए अट्ट भइस-णाइं ... रयावेइ Kapp.(J.) 63; वासावासं पज्जोसवियाणं इह खलु निर्गंठाणं वा निर्गंठीणं वा, इमाइं अट्ट मुहमाइं ... पडिक्खेहिअवाइं भवंति Kapp.(S.) 44; अट्ट कुक्कुडिअंउप्पमाणमेत्ते कवले आहारं आहारेमाणे निर्गंथे अप्पाहारे Nava. 8.16; J.M. केवल्लणं तओ समुप्पवं । चोत्तीसं च अइसया अट्ट महा-पाट्टिहारा य PañcCa.(V.) 5.60; अट्टहिं परावेहिं सिद्धंताओ तह कहेमि MaViCa.(G.) 20a.5(1); अट्टेव मुणह मासे हिअयपरिवज्जिएण डिट्ठेण RitSamu. 103; उवरविणसे दिट्ठे पडिमाए अट्टमासे य (आउ) RitSamu. 119; सच्चमसच्चं उअयं असच्चमोसं मणो वई अट्ट PañSam.(C.) 1.4 (p. 3); चत्तारि अट्ट दोस्ति य कायवईमाणसेसु कमा PañSam.(C.) 1.23 (p. 10); दिआओ अट्ट धूयाओ कुमारस्स Brz. 16.35; J.S. तत्थ इमाणि अट्ट अणियोग-दाराणि णायव्वाणि भवंति SatAg. 1.1.5 (Dhavalā अनुयोगो नियोगो भाषा विभाषा वार्तिकलयेः । उक्तं च — अणियो यो य णियोगो भासविभासा य वट्ठिवा चेव 1.154.1; cf. AvNI. 131); अट्ट दुगतिगचउके (संकमो) KaKaPa. 37; चउत्तीसअइसयगुगा होति दु तस्सट्टपडिहारा BodPa. 32; णाणावणा-दीहि य अट्ट वि कम्महि वेदिओ य अहं BhāPa. 17; जीवाजीवसमुदये कळमउगाहि अट्टभेदजुदे । फासे सुहे य अट्टे फासणिरोहो असंमोहो Māla. 21(1); णिस्संकिद-णिक्खंकिद-णिक्खिदिग्गिहा अमूट्ठिटी य । उवगहणठिदिकरणं वच्छहणभावणा य ते अट्ट (सुद्धी) Māla. 201(5); CarīPa. 7; M. गअस्स कंसपासं । बावीसादहणवअट्टवासवाओ ŚatKāv. 11.18; Apa. अट्ट वि कम्मइं वडुविहई Parmapp. 1.55; अनुपायपरं परमसुहिणं ते दीसहिं रयणिहिं अट्ट सुविण PañCa.(P.) 6.1.9; मंगलद्ववट्ट पवित्तं दित्तं SudCa.(N.) 1.9.6;

अट्ठं कम्म इणेवि Pāḍa. 66; हणिय पिसुणयणु अट्ठवरिसु वि (कुमार) SaṅKuCa. 470.5; तुमं तेण परिणाविउ अट्ठ नियदुहिय SaṅKuCa. 707.2; धूयहं अट्ठं वि इविहर वडउ अवस्सु SaṅKuCa. 601.9; अट्ठं पाउइ मूलगुण SāDhaD. 29; तं पिक्खेविणु पट्ठियणिहिं गाहा भणिया अट्ठ SāDhaD. 31; जे अट्ठ मूलगुण विणुगुणयुत्त CandappaCa.(V.) 2.6.9; ता भति अट्ठ-णिणि किपउ तेण SiVaCa. 1.17.24; गण अट्ठ इट्ठेओ जहसंवे पिंगले कहिओ PrāPaṅg. 1.34; भेओ अट्ठो होनि ठणस्स PrāPaṅg. 1.13.

अट्ठअ (attha-a < aṣṭa-ka) *n.* a group of eight, eightfold, AMg. अट्ठओ दाओ Nirayā. 34.

अट्ठअट्ठ (attha-attha < aṣṭāṣṭa) *nu.* eight plus eight, i.e. sixteen, Apa. अट्ठअट्ठअस्सत्तु(?)। पुण्णचंदसणिहानु MahāPu.(P.) 53.3.12.

अट्ठअट्ठमिया (attha-atthamiyā < aṣṭāṣṭamikā) *adj.* (f.) of eight times, eight (days), AMg. अट्ठअट्ठमिया णं भिखुपट्ठिमा चउसट्ठोए राठदिपहि ... आणाए अनुपालिया भवर Vaya. 9.32; अट्ठअट्ठमियं भिखुपट्ठिमं पट्ठिवणा Uvaṇ. 24.

अट्ठअद्ध (attha-addha < aṣṭārdha) *nu.* half of eight i.e. four, Apa. हादोरोहमाणु अट्ठअद्धत्वमाणु MahāPu.(P.) 53.3.11.

अट्ठअसीइ (attha-aśīi < aṣṭāśīti) *nu.* eighty-eight, AMg. अट्ठअसीइ जोयपसण उट्ठं उप्पइत्ता चंदविमाणे चारं चरति SuraP. 18.1. cf. अट्ठअसीइ.

अट्ठअहियसय (attha-ahiya-saya < aṣṭādhika-śata) *adj.* one hundred and eight, hundred and eight more, JM. बत्तीसीइ सिज्झंति अवरियं जाव अट्ठअहियसय PavSaro. 477.

अट्ठआद्यसतिय (attha-ādhaya-satiya < aṣṭādhika-śati-ka) *n.* eight hundred ādhakas, AMg. आद्यसय उकोसण कुंभे अट्ठ-आद्यसतिए वाहे AppOg. 318.

अट्ठउण (attha-una < aṣṭa-guṇa) *adj.* eight-fold, M. तत्थ-ट्ठउणो भोगो सग्गाहिंत्तो णराण धीराण Lūā. 1015; Apa. हणुवेण वि सर अट्ठउण सुक्क, पसरं हणंत दियंत दुक्क PaṇuCa.(S.) 64.10.3.

अट्ठंस (atthansa < aṣṭāṇṣa) *adj.* having eight sides, an octagon, JM. चउरंसि कि वि कि वि दिसे बारस मागाओ भाग एण मज्जे । कुणह सट्ठ तिय निय इय जायइ सुद्ध अट्ठंस VatthuSā. 1.8.

अट्ठकण्णिअ (attha-kannia < aṣṭa-karnika) *adj.* (Kākaṇ-ratna) having eight corners, AMg. एमंगस्स णं रण्णो चउरंत-चक्कट्टिस्स अट्ठसोवणिए कागणिरयणे ... अट्ठकणिए पत्रो Thāpa. S. 61 (633); AppOg. 358; अट्ठकणियं कागणिरयणं परामुसइ Jambudhī. 3.94.

अट्ठकम्म (attha-kamma < aṣṭa-karman) *n.* the eight-fold Karma, AMg. मदाहि य अट्ठकम्मसत्तु ज्ञाणेण Nāya. 1.1.143; वणजा कुरा ... होति एगंतदंडइणो वेदंता कोसिकारकोडो एव अप्पयं अट्ठ-कम्मत्तुपणवणणे Paṇbā. 3.22; एवं से संजए विमुत्ते ... पवयणमायाहिं अट्ठि अट्ठकम्मगंठोविमोक्के Paṇbā. 10.11; हंयूण रागदोसं छिन्नूण य अट्ठकम्मसंवायं ĀmPae.(V.) 756; छेसूण य अट्ठकम्मसंक्खियं MaraṇVi. 256; दुट्ठउट्ठकम्मगंठिप्पविचारणलद्धउत्तंसइ ViTha. 15; JM. तह अट्ठकम्म-मुक्का सिद्धा दिप्पंति लोके CaṇpCa. 90.1; निट्ठविअट्ठकम्मो रागादोस-परिहीणो JambūCa.(G.) 16.142; निट्ठविअट्ठकम्मो JambūCa.(G.) 16.608; मोहव स्मो मीत्तो चउवाइइ, अट्ठकम्मसु य सेसा (भावा) (comm. अट्ठकेत्त पुनः ओरधिकज्ञायिकपरिणामिकाभावा भवति) SaḍSi.(D.) 69; इय अट्ठकम्मसूडणतवंभि भणिया जिणिदेहि PavSaro. 1514; अडयाल-सण उववासणं अट्ठकम्मउत्तरपयडीतवो ViMāPra. 27.22; सो अट्ठकम्म-सूडणो तवो दिणा चउसट्ठो ViMāPra. 26.2; JS. सम्मत्तपरिणदो उण खवेइ दुट्ठउट्ठकम्मइ MokPa. 14; 15; 18; 87; पिद्धअट्ठकम्मा विसयविच्चा जिदि-

दिणा धीरा SūPa. 35; दीहकालमयं जंय उत्तिसो अट्ठकम्महि Māhā. 507(7); अट्ठकम्मज्जिदा ओरइया वेयया Dacca. 10.4.8; अट्ठकम्माणमुदयनपिदजीव-परिमाणो वा वेदणा 10.17.4; कायाइ लहियणं छित्ता य अट्ठकम्मसंखल्यं ĀrahSā. 107.

अट्ठकम्मद्ध (attha-kammaddha < aṣṭa-karmārdha) *n.* half of the eight (i.e. four) Karmans, (the four (destructive) Karmans), JM. भगवं वि निट्ठविअट्ठकम्मउत्तुपण्णणाणकरो विहरमाणो सावन्धि पुरवरिं संपतो KuvMāKa. 250.16.

अट्ठकम्मपयडि (attha-kamma-payādi < aṣṭa-kurma-prakṛti) [also पाडि] *f.* the eight main types of Karmans, AMg. धम्मणे आणुपुक्खेण अट्ठकम्मपगडीओ खंवेत्ता णोयमपडट्ठाणा भवति Nāya. 1.5.59; 1.6.4; मोहणिज्जे अट्ठकम्मपगडीओ आयास्सोवारेण आयभावे जमोवरंति AppOg. 533; Apa. पुण्णपवत्तु पाव-पविणामणु, अट्ठ-कम्मपयडीइ विणासणु SiVaCa. 1.3.

अट्ठकम्मसत्तु (attha-kamma-sattu < aṣṭa-karma-śatru) *n.* enemy in the from of eight Karmans, AMg. नदाहि अट्ठकम्मसत्तु ज्ञाणेण उत्तमेण सुक्खेण Viy. 9.32.208 (9.76); Nāya. 1.1.143.

अट्ठकर (attha-kara < artha-kara) *m.* 1 a minister, a counsellor (of a king), 2 an interpreter of signs and omens, AMg. चत्तारि पुरिसजाया कयत्ता, तं जहा — अट्ठकरो णाममेगे, णो माणकरे; माणकरे णाममेगे, णो अट्ठकरो; एणे अट्ठकरो वि, माणकरे वि; एणे णो अट्ठकरो, णो माणकरे Thāpa. 4.414(319); Vaya. 10.5 (comm. अर्थान् हिता-हितप्राप्तिरिहारदीन् राजदीनं दिव्यान्नादी तयोपदेशदागं कुणोतीत्यर्थकः मन्त्री नैमित्तिको वा)

अट्ठकरण (attha-karana < artha-karana) *n.* 1 means of obtaining wealth, JM. दव्वकरणं तु दुविहं सत्ताकरणं च नो य सत्ताप । कटकरणमट्ठकरणं वेल्करणं च सत्ताप Utt.Ni. 184 (comm. अर्थार्थ वा करणं यत्र राज्ञोऽर्थोऽश्नित्यन्ते । अर्थ एव वा तेनैस्पायैः क्रियत इति वा p.195); 2 anvil (adhikarāṇa) on which coils are formed (?), comm. अर्थभिनिर्वर्तकमधिकरण्यादि येन द्रव्यादि निष्पाद्यन्ते Śāntyaśārya on Utt. Ni. 184 (artificial meaning by taking dvaya karana in its physical sense) p.195.

अट्ठकल (attha-kala < aṣṭa-kala) *anj.* having eight digits (of the moon), JM. अट्ठकलो एव भिवंको अह जाओ अट्ठवरिसो सो KuvMāKa. 21.12.

अट्ठकसाय (attha-kasāya < aṣṭa-kaśāya) *n.* eight passions (Kaśāyas), JS. धीणगिदितिय-निच्छत्त-अट्ठकसायानं यंधगा अवंधगा केत्तिया ? असंखेज्जा MahāDhavalā vol. I. 179.7.

अट्ठकालिका (attha-kālikā < aṣṭa-kālikā) *f.* a kind of wine (of maturity of eight measures of time) JM. अट्ठकालिका आसवासवो सुरा AṅgVi. 221.9.

अट्ठकेय (attha-keya < aṣṭa-keta) *m.* eightfold flag, Apa. पडमडो पीडहो सिरि पम्मचक्कु ... वीयटुं पीडहो सिरि अट्ठकेव ... संखिय बहुसिरि पाडिहर अट्ठ CandappaCa.(V.) 10.13.5.

अट्ठकोडी (attha-kodī < aṣṭa-koti) *f.* eight crores, JS. इविणपरिदाग अट्ठकोडीओ । तत्तुजवसिरिसिहरे निज्वाणगावा NivBha. 7.

अट्ठकोण (attha-kona < aṣṭa-kona) *m.* octagon, JM. सम-भूमौति ट्टिए वट्टंति अट्ठकोणककट्टए VatthuSā. 1.7.

अट्ठक्खाण (atthakkhāṇa < aṣṭākhyaṇa) *n.* the eight topics of Astrology, JM. अविज्ज विज्जं पट्ठिपुणं अट्ठक्खाणंति कोविदो AṅgVi. 10.23.

अट्ठखंड (attha-khaṇḍa < aṣṭa-khaṇḍa) *n.* eight parts,

अष्टसंभसत

JM. ताव करणदखवाण कुमारेण सओ अष्टसंभसत पण्णो JinadaĀkhyā. 2.54.6.

अष्टसंभसत (attha-khambha-sata < aṣṭa-skambha-sāta) *n.* one hundred and eight pillars, JM. एणो सया । तस्स सभा अष्टसंभसतसंनिविट्ठा Āvṣṭi.(H.) 342b.1.

अष्टसुतो (attha-khutto < aṣṭa-kṛivah) *adv.* eight times, JM. तस्य लब्धमज्ज उमज्जा णिक्कअट्ठोरीरणे अट्ठके वा आमाससद्वरूपपादुभाने अट्ठसुतो रत्ते वि ब्या ĀgVi. 184.27.

अट्ठग (atthaga < aṣṭaka) *m.* [inferior reading for अट्ठा] soldering a broken vessel, to stop a hole in a vessel, JM. अट्ठगहेउ लब्धद्विं तु सेसं सत्त्वमं दीमं OghNi. 397 (comm. पात्रके अट्ठको दत्तस्यो भवति । ततस्तदं अट्ठनिमित्तं करेण तं लेपाधिकं अयं सत्तं पण्वते p. 144b.11)

अट्ठग (atthaga < aṣṭaka) *nu.* [w. r. for अट्ठन ?] the eighth, JŚ. विगवज्जणहस्सत्तयथाणे चत्तारि अट्ठगे दोणि GomSā.(K) 371.

अट्ठग (atthaga < aṣṭaka) *n.* a group of eight, JM. चउराई नावट्ठमेत्तो जाव दुगे ति समयणं KumPay.(S.) 1.18.

अट्ठगइसमास (attha-gai-samāsa < aṣṭa-gati-samāsa) *m.* a group of eight types of births, AMg. अट्ठगसमासपादहुणं च Viy. 25.3.117 (25.93); एतेसि णं सँ नेरइयाणं तिरिकखोणियाणं तिरिकखोणिणीणं मणुस्साणं मणुस्सीयं देवाणं देवीणं सिद्धाणं य अट्ठगतिसमसंयं कत्तरे कत्तरेहिता अप्पा वा बट्ठा वा तुत्ता वा वित्तेसाहिया वा Paṇṇav. 3.39 (226)

अट्ठगतिय (attha-gati-ya < aṣṭa-gati-ka) *adj.* having eight types of birth (to be born into), AMg. अट्ठगा अट्ठगतिया अट्ठगतिया पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठ, अट्ठसु उववज्जमाणे अट्ठहिता वा पोतहिता वा ... उववज्जेज्जा Tṭhāpa. S.3(295)

अट्ठगह (attha-gaha < aṣṭa-graha) *m.* the eight (evil) planets, Apa. गम्भस्य (कण्हेण) वाइय अट्ठगह RūṇeCa. 4.14.7.

अट्ठगुण (attha-guṇa < aṣṭa-guṇa) *m.* 1 eight qualities or virtues (referring to the qualities of music), AMg. सँ जहानामय किन्नरा वा ... मंघवणं वा ... नेये अट्ठगुणोवयेयं भवेय RāyPa. 173; Jivābhi. 3.285; पणं रत्तं च अलंकियं च वत्तं तदेव अविबुद्धं । मरुं समं सत्त्वलयं अट्ठगुणा हँति गीयस्स AnuOg. gā. 48; 2 eight qualities (of devathanā), AMg. इय अट्ठगुणोवओ वसिणं आराणं पत्ताहेर ĀrāhPaḍ. (V.) 304 (referring to st. 253 आगारवमाहारवववहाण्णीलप पकुव्वी य । निव्वाअवायइंरी अररिस्सत्ती य निज्जवओ); 3 the eight characteristics of a liberated soul, (as given in Siddhabhakti 8; सम्मत्त-णाणंस्सपारीरियसुमुं तेहव अवगहणं । अगुरुलट्ठमव्वावाहं अट्ठगुणा हँति सिद्धाणं); JŚ. जारिसिया सिद्धाणा भवमल्लिय जीव तारिसा हँति । जरमरण-जन्ममुक्का अट्ठगुणालंकिया जेण NiySā. 47; णिक्कम्मा अट्ठगुणा किन्चूणा चरमइहेतो सिद्धा DacSā. 14; सिद्धा अट्ठगुणातोइसंसारो SiṭṭBha. 11.3; Apa. मणु खंचेवि जे पय पंच वि इय शायहिं आणंदिय । सिद्धालउ अट्ठगुणालउ ने लहेति Sudhā (N.) 2.15.10; 4 the eight qualities of Right Faith (given in Māh. 204; णिस्संकिइ णिक्खंकिइ णिक्खिदिग्गिआ अमूह-दिट्ठो य । उवगुहणं ठिदिक्कणं वच्छल पभावणा य ते अट्ठ ॥) JŚ. अट्ठगुणं-गत्तमणो दंसणमुद्धो दु पंचगुणमसो RāySā. 6; Apa. इय सम्मतु अट्ठगुण-वत्तउ पंचवीसदोसेहि मि चत्तउ Chakkamma. 12.11.7.

अट्ठगुण (attha-guṇa < aṣṭa-guṇa) *adj.* multiplied by eight, AMg. अट्ठगुणउक्कवा पेगला अणंता पणत्ता Tṭhāpa. 8.660(370); लिक्खा जूवा य जवो अट्ठगुणविबुद्धिया कमसो AnuOg. gā. 99.

अट्ठगुणि (attha-guṇi < aṣṭa-guṇin) *adj.* having eight

181

अट्ठजाय

qualities, Apa. ता होव पत्तिदो देवो सिद्धो अट्ठगुणी JasCa. 1.15.10.

अट्ठंग (atthāṅga < aṣṭāṅga) *n.* 1 the eight limbs of the body, Apa. गम्भसइ मट्ठ अवलोइयइ अट्ठंगं कपंते JasCa. 3.7.13; णिक्कुणं किं अट्ठंगं धारइ NāyCa.(P.) 9.6.8; महिमंडलि अट्ठंग गेवविण्ण PaṇṇCa.(P.) 8.12.6; अट्ठंगु करिवि दाल्हो पणाउ PaṇṇCa.(P.) 8.23.3; खणे खणे जणिय पणु तणुमंगं जायइ सारुसाइ अट्ठंग SāpKaCa. 3.3.4; कहेइ अट्ठंगु णवेवि रायहो SāpKaCa. 7.6.1; 2 the eight signs of prognostication, AMg. सँवच्छरं सुविणे लखणं च णिमित्तेहे च उप्पाइयं च । अट्ठंगमेयं बहवे अहिता लोगंसि जाणंति आगगयाइ Sāy. 1.12.9 (543) (eu. भोमं उप्पायं सुणिणं अंतलिक्खं अंगं सरं लखणं वंजणं); JM. संपर पमणसु सामिय अट्ठंगइ निमित्तस्स NaPaṇKa. 10.431; 3 *adj.* the eight topics in the Āyurveda (medicine), AMg. यंत्रेती नामं वेज्जो होत्था अट्ठंगउक्केवपाटण Vīvā. 134; JM. जोवाणदेण सिक्खिओ अट्ठंगो आउवेदो CampCa. 31.7.

अट्ठंगपुज (atthāṅga-pujja < aṣṭāṅga-pūjā) *f.* worship with eight things, Apa. अट्ठंगपुज पायटइ मट्ठ CandappaCa (Y.) 10.4.8.

अट्ठंगमहानिमित्त (atthāṅga-mahā-nimitta < aṣṭāṅga-mahā-nimitta) *n.* eight great prognosticative signs, AMg. अट्ठंगमहानिमित्तमुत्तयपादण सुमिणपादण सइवेह Nāyā. 1.1.25; अट्ठंगमहानिमित्तमुत्तयधारण विविइसत्त्वकुसले Kapp.(J.) 64; JM. अत्रे अट्ठंगमहानिमित्तमणुसीलयंते KuKoPra. 6.14; JŚ. पमो अट्ठंगमहानिमित्तकुसलाणं SāṭĀg. 4.1.14.

अट्ठंगमहेसर (atthāṅga-maheśara < aṣṭāṅga-maheśvara) *m.* god Śiva having an eightfold body, Apa. अट्ठंगमहेसर जय सुय-लपक्खादियकलिलमलकलिल MāhāPa.(P.) 10.5.20.

अट्ठंगविद् (atthāṅga-vidū < aṣṭāṅga-vid) *adj.* knowing the eight signs of prognostication, JŚ. आगनकदविण्णाणा अट्ठंगविद् य बुद्धिसंणणा Māh. 833(9)

अट्ठंगुलदोस (atthāṅgula-dosa < aṣṭāṅgula-dōsa) *m.* the fault committed by (the tongue) of four āṅgulas and (the organ) of four āṅgulas, JŚ. अट्ठंगुलमेसेण दु जोवो दुक्खं सु पणोदि Māh. 991(10)

अट्ठचक्रवालपट्ठिहान (attha-cakkavāla-paṭṭhāna < aṣṭa-cakravāla-pratīṣṭhāna) *adj.* resting on eight wheels, AMg. एगमेदे णं महानिधी अट्ठचक्रवालपट्ठिहाने अट्ठ अट्ठ जोयणाइ उट्ठं उच्चत्तेणं पत्ते Tṭhāpa. 8.16(602); (Jivābhi. 3 ?)

अट्ठचत्ताल (attha-cattāla < aṣṭa-catvāriṃśa) *nu. adj.* forty-eight, JM. इय पउमचरिण कोडिसिलाउद्धरणं नाम अट्ठचत्तलं पउम सम्मत्ते PaṇṇCa.(V.) 48.123.

अट्ठचत्तालीस (attha-cattālīsa < aṣṭa-catvāriṃśat) *nu.* forty-eight, AMg. असुरकुमारा वि वड्ठंति हायंति, जहा नेरइया । अवट्ठिता जइवेणं एहं समयं, उक्कोसेणं अट्ठचत्तालीसं मुहुत्ता Viy. 5.8.16 (5.217)

अट्ठच्छेय (attha-ccheya < aṣṭa-ccheda) *m.* discontinuation of the eight types of Karmas (stated in the earlier stanza तिरिगइआउ निउज्जोय तिकसया KamTha.(D.) 16; JM. अट्ठच्छेओ इगसी पमसि आहारजुगलपक्खेवा KamTha.(D.) 17 (comm. पूर्वोक्ताष्टप्रकृतीनां देशविरते उदयमाश्रित्य च्छेदो भाति, ततः प्रमत्ते एका-शीतिर्भवति आहारकदुगलप्रक्षेपात्)

अट्ठजाय (attha-jāya < artha-jāta) *adj.* who is in need of wealth, (a monk or a nun on whom demands are made for money or wealth, which may require him or her to give up the monastic

order), [f. - &] AMg. खित्तचित्तं ... भत्तराणपडियाइक्खियं अट्टजातं वा निगम्ये निगमिं गेण्हमाणे वा अवलंबमाणे वा नातिकमइ Thāṇa. 5. 165 (437); BrhKapp. 6. 12; अट्टजातं भिक्खुं शिलायमाणं नो कप्पइ तस्स गमावच्छेइयस्स निज्जुहित्तं Vava. 2. 17; JM. अट्टेण जस्स कज्जं संजायं एस अट्टजाओ य। सो पुण संजमभावा चाळिज्जंतो परिगिलाइ VavaBhā. 2. 199; 2. 200; 2. 201; अट्टेण जीए कज्जं संजातं एस अट्टजाया तु। तं पुण संजमभावा चाळिज्जंतो समवलंबे KappBhā. 2656; n. (matter dealing with) various kinds of wealth or money. AMg. अट्टजायमि निगमिं निगमिं गिण्हमाणे वा अवलंबमाणे वा नाइक्कइ BrKapp. 6. 18; JM. सेवकमज्जा ओमे आवण्ण अणत्त वोहिए तेणे। एतेहि अट्टजातं उप्पज्जइ संजमठियाइ KappBhā. 6287; एमेव अट्टजातं शहिंतो वारणा ममत्तं वा। पडिउट्ट वव तदट्टा काया पुण जातरूवादी NisBhā. 398 जहा दुल्लभइए एव अट्टजाए वि दट्टव्वं NisCu. 1. 136. 8; अट्टजायणिमित्तेण वा काए गणहेज्जा NisCu. 1. 136. 19.

अट्टजुत्त (attha-jutta < artha-yukta) *adj.* meaningful, significant, AMg. अट्टजुत्ताणि सिकखेज्जा गिरट्टाणि उ वज्जए Utt. 1. 8.

अट्टजोयण (attha-joyana < aṣṭa-yojana) *adj.* (measuring) eight Yojanas, AMg. ईसीपम्भारए णं पुट्ठीए अट्टजोयणिए खेत्ते, अट्टजोयणाई बाहहेण पणत्ते Pannav. 2. 64 (211)

अट्टजोयणिय (attha-joyaniya < aṣṭa-yojanika) *adj.* of eight Yojanas, AMg. ईसीपम्भारए णं पुट्ठीए अट्टजोयणिए खेत्ते, अट्टजोयणाई बाहहेण पणत्ते Pannav. 2. 64 (211).

अट्टजोयणुत्तुंग (attha-joyanuttuṅga < aṣṭa-yojanottuṅga) *adj.* eight Yojanas in height, AMg. एयारिसो तगवरो भूमीओ अट्टजोयणुत्तुंगो SāraPa. 39.

अट्टट्ठ (atthattṭha < aṣṭāṣṭa) *adj.* 1 eightfold, eight each, AMg. तेषि णं दीवानं ... अट्टट्ठ जोगयसाई ओगाहेत्ता Thāṇa. 4. 326 (301); अट्टट्ठओ दाओ Antag. 9; JM. तेण दुग्गय-रंडेक्क-पुत्तओ दिव अट्टट्ठ-कंठयगण-वलय-सिगारभाव-रसरसिमो ण तस्स थम्मो KovMāKa. 2. 22; तस्स सिरं कसं तो य होइ अट्टट्ठविच्छिणं KovMāKa. 23. 26; Apa. एक्केण मुहे अट्टट्ठदंत RiteVeCa. 8. 7. 20; 2 sixteen or eight-eight, JM. अट्टट्ठसभागसते पणतीसे गच्छते मुहुत्तेण। णक्खत्ते, चंदो पुण सत्तरस सेते तु अट्टट्ठ JōisKa. 158.

अट्टट्ठमंगलग (atthattṭha-maṅgala-ga < aṣṭāṣṭa-maṅgala-ka) *n.* [also 'मंगलय'] eight groups of eight auspicious things, AMg. अट्टट्ठमंगलया तप्पमयाए पुरओ अहाणुपुव्वीए संपत्थिया, तं जहा — सोवत्थिय-सिरिवच्छन्तदियावत्त-वद्धमाण-महासण-कलस-मच्छ-दप्पणया Nāyā. 1. 1. 143; तस्स णं असोमवरपायवस्स उवरिं बइवे अट्टट्ठमंगलया पग्गत्ता Uvav. 13; इमे अट्टट्ठमंगलया पुरओ अहाणुपुव्वीए संपत्थिया Uvav. 40; अट्टट्ठमंगलया हाया छत्ताइत्ता RāyPa. 204; 205; 207; 220; 223; अत्तरसातं दुहेहि अट्टट्ठमंगलय आलिहति Jivābhi. 3. 457; तेषि णं तोरणायं उप्पि अट्टट्ठमंगलया Jivābhi. 3. 239; तेषि णं पासायवडंसणायं उप्पि बइवे अट्टट्ठमंगलया पणत्ता Jivābhi. 3. 314; 3. 347; इमे अट्टट्ठमंगलया पुरओ अहाणुपुव्वीए संपत्थिया Jambuddi. 3. 178; जंबूए णं अट्टट्ठमंगलया Jambuddi. 1. 158; 6. 58.

अट्टट्ठमिया (atthattṭhamiyā < aṣṭa-aṣṭamikā) *f.* [also 'मिया'] the 8th Bhikkhu-pratimā (a kind of penance practiced by an ascetic lasting for eight weeks), AMg. अट्टट्ठमिया णं भिक्खु-पडिमा चउसट्ठीए राइएहिं दोहि य अट्टासीतेहिं भिक्खासतेहिं अहामुत्ता जाव अनुपालिता (तावि) नवति Thāṇa. 8. 104 (645); Samav. 6. 4; तुम्हेहिं अग्गमुत्ताया समाणी अट्टट्ठमियं भिक्खुपडिमं उवसंपज्जितानं विहरित्ते Antag. 162; Uvav. 24.

अट्टठाण (attha-thāṇa < aṣṭa-ssthāna) *n.* the eight-fold place, AMg. जीवा णं अट्टठाणणिवत्तिणं पोग्गहे पावकम्मत्ताए चिणिसु वा चिणिसि वा चिणिससिंति वा Thāṇa. 8. 126 (600)

अट्टठाम (attha-thāma < aṣṭa-nāman) *n.* octad of names of cases (Vibhaktis), AMg. ठाम दसविहे पणत्ते, तं जहा — एगठामे ... अट्टठामे AppOg. 208; तं किं तं अट्टठामे? अट्टविश वथणविमत्ती पणत्ता AppOg. 261.

अट्टठणुयंग (attha-taṇuyāṅga < aṣṭa-taṇvāṅga) *n.* the group of eight Nāmakarmans including five Sātrakarmanas and three limbs of the Sātrakarmanas, JM. मणुयसिं देवतिं तिरियाकसाइ अट्टठणुयंगं। विहगइवणगइ सुभं, तसाइ दस तित्थनिम्माणं PaṭṭSam. 3. 139 (p. 42b)

अट्टतल (attha-tala < aṣṭa-tala) *adj.* having eight stories, AMg. तए णं से पुरिसा ... अट्टतलमूसियवडंसणे करावेति RāyPa. 774.

[**अट्टतालीस** (attha-tālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, PSM. नाट. cf. **अट्टयालीस**.]

अट्टतीस (attha-tisa < aṣṭa-trimśat) *nn.* thirty-eight, AMg. द्विमवतेरणवत्तियाणं जीवाणं अट्टतीसं जोइणसहस्साइं सत य चत्ताले जोयणसए ... पक्खिखेणं पणत्ते Samav. 38. 2; हेट्ठिं अट्टतीसुत्तरं जोयणसतसहस्सं Jivābhi. 3. 70; एत्थ णं जंबुदीवे दीवे दाहिणद्वारहे णामं वासे पणत्ते ... दोणि अट्टतीसे जोयणसए तिणि य एण्णवोसइमाणे जोयणसस विक्खंणेणं Jambuddi. 1. 20; पुव्वफण्णुणेणं अट्टावीसं मुहुत्ता अट्टतीसं च वावट्ठिभागा SūraPa. 10. 162; ननुस्सेहि सोऊसेहि समगसाहस्सीहि अट्टतीसाए Nirayā. 82.

अट्टतीसइम (attha-tisa-ima < aṣṭa-trimśattama) *nn.* adj. thirty-eight, AMg. अट्टतीसइं (१३) भागं जोयणसस किंवि विसेसाहि-आओ आयामेणं पणत्ताओ Samav. 24. 2; JM. इय पडमचरिए जियपड-साववखाणं नाम अट्टतीसइमं एव्वं समत्तं PannCa. (V.) 38. 58.

अट्टत्त (attha-tta < aṣṭa-tva) *n.* eightfold nature, JŚ. अट्टत्तमि णायावरणादिसयलकम्ममंदसमवादे Dhavaḷl. 10. 15. 3

अट्टत्तणा (atthattana < arthattva(nā)) *f.* the nature of wealth, M. अट्टत्तणाई बालया (१ वलया) होति तद्विच्छाप निरगुणाणं पि। सज्जपसलाहणिज्जा सोक्खेहि गुणा विट्ठपति ChāGa. 125.

अट्टत्तरि (atthattari < aṣṭa-saptati) *nn.* seventy-eight, AMg. सरिए पढमातो मंडलातो एण्णचत्तालीसइमे मंडले अट्टत्तरि एण्णट्ठिमाए दिवसखेत्तस्स निवुट्ठेत्ता Samav. (MV.) 78; ता अट्टत्तरिं जोयणसहस्साइं ... आयामेणं आहितेति वपज्जा SāraPa. 4. 5; JŚ. अट्टत्तरि अवसेसा जीव-विवाइं मुजेयव्वा GomSā. (K.) 48; 49; 506; Pischel 446.

अट्टत्तीस (attha-ttisa < aṣṭa-trimśat) *nn.* [f. अट्टत्तीसा] thirty-eight, AMg. सुव्वाए सगवतीए अट्टत्तीसं सयं सयाणं Viy. 41. 197 p. 1183. 11 (41. 84); अट्टत्तीसाए अज्जियासाहस्सीहिं सडि संपरिवुडे Nāyā. 2. 1. 19; एत्थ णं दाहिणिहाणं सुवण्णकुमारणं अट्टत्तीसं भवणावास-सतसहस्सा भवतीति मस्खात् Pannav. 2. 38 (185); 2. 40 (187); पासस्स णं अरहओ ... अट्टत्तीसं अज्जियासाहस्सीओ उक्कोत्थिया अज्जियासंपया होत्था Kapp. (J.) 162; JM. पच्चक्खरणणए अणुट्ठुवाणं हवति दस सहस्सा। अट्टत्तीसं च सयं अट्टेव य अक्खरा पायं SupāCa. 71. 17; JŚ. अट्टत्तीस-सहस्सा वेणिसया होति सत्ततीसा य। पयडीणं परिमाणं हेस्सं पडि मोहणी-यस्स GomSā. (K.) 505.

[**अट्टदंसि** (attha-damsi < artha-darsin) *adj.* AR. AMgD. wrongly taken out of समियाअट्टदंसी Sōy. 1. 14. 24.]

अट्टदस (attha-dasa < aṣṭa-daśa) *nn.* eighteen, AMg. अट्टदसदोसरथिया सव्वन्नू तियसनाइक्खपूया PaJArā. 26; JM. इइ पडम-चरिए पडमनिव्वाणमणे नाम अट्टदसुत्तसयं एव्वं समत्तं PannCa. (V.)

अष्टदह

118. 120 [PSM. संति ३(?)]

अष्टदह (aṭṭha-daha < aṣṭa-daśa) *nn.* eighteen, Apa. दोहा संवा संठु उप्पदि पंचइ मत्ता। अष्टदहपरि वीस दुइ चुइ चुलिआला उमिखत्त PrāPaing. 1.168; जोयणसयइ अष्टदहऊणई उवरि कमेविणु जोइ-सुमवणई DhamPar. 6.5.8.

अष्टदाल (aṭṭha-dāla < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, JŚ. पण्णास थार छक्कदि वीससयं अष्टदाल दुसुदालं (स्त्वस्थानानि) GomSā. (K.) 364; पण्णेकारं छक्कदि वीससयं अष्टदाल दुसु तालं। वीसइतिणं वीसं सोलह य चारि अष्टेव GomSā. (K.) 394.

अष्टदिट्ठी (aṭṭha-ditṭhi < aṣṭa-dṛṣṭi) *f.* eight sights of Yogin (comm. निवा, तारं, दला, दीपा, शिरा, कान्ता, प्रभा, परा), JM. अवि अष्टदिट्ठिसिंहो जहा सुविट्ठी समीहए विरं SiSiVaKa. 923.

अष्टदिसा (aṭṭha-diśa < aṣṭa-diśā) *f.* eight quarters, JM. जह अष्टदिसाहिं अलंकिओसि मर(१ मेरु) सरइ उदयसिंरि SiSiVaKa. 922.

अष्टद्वकरण (aṭṭhaddha-karaṇa < aṣṭārdha-karaṇa) *adj.* having four sense-organs, Apa. जोयण-पमिउं पमणिउं अष्टद्व-करणु VaddhaCa. 10.9.13.

अष्टधा (aṭṭha-dhā < aṣṭa-dhā) *adv.* eightfold, of eight types, JM. (तस्स जंतो कम्मं) ... अइवा ते नियमसियं वत्तमइसंसिलिहं वा। जं वा विसेसियं अट्ठं ति खयसेसियं व ति ViAaBhā. 3036 (comm. अयवा 'अष्टविष' इत्येवं विशेषितम्) cf. अष्टहा।

अट्ठंत (a-tṭhanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.), not remaining firm (in one's faith), JM. तह वि अट्ठंते ठविंयं विभीरुणा ववहारनियसमंतेण। तं येणुणं निजइ तस्स सइए इमे कुज्जा VavaBhā. 2.210.

अष्टपएस (aṭṭha-paesa < aṣṭa-pradeśa) *cf.* अष्टप्पदेस.

अष्टपएसिअ (aṭṭha-paesia < aṣṭa-pradeśika) *adj.* having eight space-points, AMg. अष्टपएसिअ खंवा अणंता पण्णत्ता Tṭhāpa. 8.127(660); जंबुदीयं दीवे मंदरस्स पवतस्स बहुमज्झदेसभाये इमीसे रयणप्पभाते पुट्ठीने उवरिमहंदिहेसु सुहुगपत्तरेसु एत्थ गमट्ठपएसिने रुयगे पण्णत्ते जओ णमिआओ दस दिसातो पवहंति Tṭhāpa. 10.30(720); गोयमा! अष्टपएसिए खंवे मवर Vjy. (12.4.8) (12.75); अष्टपएसिए णं भंते! खंवे पुच्छा। गोयमा! अष्टपएसिए खंवे निव चरिमे Pannav. 10.11 (783); संवेज्जपएसिए असंखेज्जपएसिए अणंतपएसिए खंवे जेहेव अष्टपएसिए तेहेव पत्तेयं भाणितव्वं Pannav. 10.14(749)

अष्टपएसोगाढ (aṭṭha-paesogāḍha < aṣṭa-pradeśāva-gāḍha) *adj.* occupying eight space-points, AMg. अष्टपएसोगाढा पोगला अणंता पण्णत्ता, जाव अट्ठपणुक्खला पोगला अणंता पण्णत्ता Tṭhāpa. 8.128(660)

अष्टपओवसुद्ध (aṭṭha-paova-suddha < artha-padopa-suddha) *adj.* accurate in meaning and word, AMg. सोका य धम्मं अरहंतमामिया, समाहियं अट्ठओवसुद्धं Sūy. 1.6.29.

अष्टपओवसाहिय (aṭṭha-paova-sohiya < artha-padopa-sobhita) *adj.* adorned by significant/appropriate words, AMg. बुद्धस्स निसम्मं भासियं सुकहियमट्ठपओवसाहियं। रामं दोसं च छिदिया सिद्धिअं गए गोयमे Utt. 10.37.

अष्टपक्खेव (aṭṭha-pakkheva < aṣṭa-prakṣepa) *m.* addition of number eight, JŚ. पुणो अष्टपक्खेवणदोगुणहाणिमत्तपक्खेवसु संतेसु चउत्थपक्खेवरूवसुप्पज्जदि DhamPa. 10.90.5.

अष्टपंचासत (aṭṭha-pañcāsata < aṣṭa-pañcāśat) *nn.* fifty-eight, AMg. ता अष्टपंचासते मुहुत्ते तेत्तीसं च छावट्ठिभाये मुहुत्तमेणं

183

अष्टपाहरिअ

आहितेति वदेज्जा SūraP. 12.3.

अष्टपडल (aṭṭha-paḍala < aṣṭa-pātala) *adj.* consisting of eight layers or folds, AMg. सुरमिणा गंधोदण हत्थपादे पक्खालित्ता सुद्धाए अट्ठपडलाए पोत्तीए सुहं बंधइ Vjy. 9.33.55 (9.188)

अष्टपद (aṭṭha-pada < artha-pada) *n.* meaningful statement, significant word, definition, the rule of interpretation, JŚ. एहेण अट्ठपदेण तत्थ इमाणि अमियोगदाराणि णदब्बाणि भवन्ति SatAḍg. 5.6.3.129.

अष्टपदेसिय (aṭṭha-padesiya < aṣṭa-pradeśika) *adj.* having eight points, JŚ. एवं तिपदेसिय ... अट्ठपदेसिय-णवपदेसिय ... अणंताणंतपदेसियपरमाणुपोगलदब्बवगणा णाम SatAḍg. 5.6.3.78.

अष्टपभावाणा (aṭṭha-pabhāvaṇā < aṣṭa-prabhāvaṇā) *f.* eight types of edification, JM. चउसइहण तिलिंणं दसविणय तिसुद्धि पंचगदोसं। अष्टपभावाण भूसग-लक्खग-पंचविहसंजुत्तं PaṭṭAra. 17: Sam-Sat. (H.) 5.

अष्टपय (aṭṭha-paya < artha-pada) *n.* [also अष्टपय] meaningful statement, significant word, definition, the rule of interpretation, AMg. सिद्धसेणियापरिकम्मे चोइसविहे पण्णत्ते तं जहा — माउयपादाणि ... अष्टपयाणि पादो ... सिद्धावत्ते SamavPra. 102; 103; Nandī. 100; 101; JM. तत्थट्ठपयं उव्वट्ठिया व अधिभागा। अणुमागसंक्रमो एस, अन्नपगइ णिया वा वि KamPay.(S.) 2.46; वंदितु वट्ठमाणं केवलं अष्टपयेदेसकं, सव्वलोकसमणुगयसव्वभावदवापरं रयणाणमागरं वागरणोदधि AḍgVi. 6.20. cf. अष्टपद.

अष्टपयपरूवणया (aṭṭha-paya-parūvaṇayā < artha-pada-parūpanatā) *f.* explanation of the relation between the meaning and the word (used in an Ācūpūrvī (series), AMg. से किं तं णेगम-ववहाराणं अष्टपयपरूवणया? AppOg. 99; 100; 184: से किं तं णेगम-ववहाराणं अणोवणिहिया दब्बाणुपुक्खी? पंचविहा पण्णत्ता। तं जहा — अष्टपयपरूवणया ... अणुगमे AppOg. 98; 115; 183; एयाए णं संगहस्स अष्टपयपरूवणयाए किं पओयणं AppOg. 117; 187; एयाए णं णेगम-ववहाराणं अष्टपयपरूवणयाए जाव संगसमुत्तिगया कज्जति AppOg. 185.

अष्टपयार (aṭṭha-payāra < aṣṭa-prakāra) *adj.* of eight types, eightfold, AMg. तह अष्टपयारं पि य णिस्संदिअमाइ दंसणायारं। चित्तम्मि धरंति सया ते पणमसु सूरिणो इहिं ArāhPaṭ.(Su.) 24; Apa. करेवि जिणेसर-पावहं पूज सुसत्तिप अष्टपयार संगोज VaddhaCa. 3.23.9; आवज्जउ सुहक्कम्मु थुणेप्पिणु अष्टपयार पूज विरएप्पिणु SiVaCa. 1.35. cf. अष्टपयार.

अष्टपयारय (aṭṭha-payāraya < aṣṭa-pracāra-ka) *adj.* consisting of eight varieties, Apa. तं हउं सिखिखि अष्टपयारउं इय एहउ णिमित्तु सवियारउं MahāPa.(P.) 60.6.4.

अष्टपवयणमादा (aṭṭha-pavayana-mādā < aṣṭa-pravacana-mātr) *f.* [also अष्टपवयणमाया] eight pravacanamaṭṭā; kās (5 समिती + 3 गुत्तीस = 8 are called प्रवचनमासुत्ता), JŚ. एताओ अष्टपव-यणमादाओ णाणदंसणचरित्तं। न्वखति सदा सुणिणो Maṭṭ. 336(51); JM. अवि अष्टदिट्ठिसिंहो जहा सुविट्ठी समीहए विरं। साहु जहट्ठपवयणमाइजुओ वि हु सरइ समयं SiSiVaKa. 923.

अष्टपाउडी (aṭṭha-pāuḍī < aṣṭa-prakṛti) *f.* eight bases, JM. तहा आसोयसियट्ठमिमाइ अट्ठदिणे एगासणाइ तवो ति पट्ठा पाउडी। एवं अट्ठसु वरिसेसु अष्टपाउडिओ ViMaPra. 29.2.

अष्टपाहरिअ (aṭṭha-pāharīa < aṣṭa-prāharika) *m.* lasting for eight watches, JM. जं च कओ एणीए विरहो लीवेण अट्ठ-पाहरिओ SurSuCa. 15.218.

अट्टपिठ्ठिद्विया

184

अट्टम

अट्टपिठ्ठिद्विया (*aṭṭha-piṭṭha-niṭṭhiyā* < *aṣṭa-piṣṭa-niṣṭhita*) *f.* a kind of wine produced by pounding a substance eight times, AMg. गोयमा वरुणोदस्य णं समुदस्य उदस्य से जइनामए — चंदपमाइ वा ... अट्टपिठ्ठिद्वियाइ वा Jivābhī. 3. 860; पम्हंभेएण पुच्छा । गोयमा ! से जहायामए चंदपमाइ वा ... अट्टपिठ्ठिद्वियाइ वा ... यउज्जणं उववेया जाव फासणं Pannav. 17. 131 (1237) (comm. अष्टमिः शास्त्रप्रसिद्धैः पिष्टैः सिद्धिता p. 365b. 13)

अट्टपिया (*aṭṭha-piyā* < *aṣṭa-priyā*) *f.* eight wives, JM. जइ जई ... ईहए मुत्ति । तह जायइ पठमपिअं अट्टपियाहिं स सविओ वि SisiVāKa. 924.

अट्टपुड (*aṭṭha-puḍa* < *aṣṭa-puta*) *adj.* eightfold, having eight layers, JM. बंविता फासवतो वयणं अट्टपुडसुद्धोत्तीए । पत्थिवमुवासो खडु विचिदिमिच्छं मया चैव YavaBhā. 9. 71.

अट्टप्पगार (*aṭṭha-ppagāra* < *aṣṭa-prakāra*) *adj.* [also **अट्टप्पयार**] of eight types, of eight varieties, eightfold, JM. विविदिं वि ते त्रिसुमावेणोवट्ठिए णाऊण भगवओ सुवपईवस्स ... अट्टप्पयार-परपाटिहेरअवट्ठमावस्स उममत्तामिणे समप्पेइ MaViCa.(G.) 16a. 10 (2); कुत्ता महप्पेहिं महारिहिं, अट्टप्पयारा पटिमाण पूया MaSudPa. 20. cf. **अट्टप्पयार**.

अट्टप्पदेस (*aṭṭha-ppadesa* < *aṣṭa-pradeśa*) *adj.* [also **अट्टप्पम**] a square place having eight space-points (at the centre of the middle world) (Madhya-loka), JM. एव अट्टप्पदेसो रूपगो — जतो दिसि-विदिसिविभागो एवतो एवं तिरियलोगमज्झं NandCa. 24. 9; अट्टप्पलो रूपगो तिरियलोगस्स मज्झयारम्म Lokaprakāśa. 12. 56.

अट्टप्पयारपविभक्त (*aṭṭha-ppayāra-pavibhatta* < *aṣṭa-prakāra-pravibhaktā*) *adj.* divided into eight types, AMg. णाणाचारं फासिंति जे उ अट्टप्पयारपविभक्तं ĀraḥPaṇ. 23.

अट्टफास (*aṭṭha-phāsa* < *aṣṭa-sparśa*) *m.* [also **अट्टफास**] eight varieties of touch, hot, cold etc, AMg. गोयमा ! वेउ-ज्विद-येथाइं पटुअ पंचवण्णा पंचरसा दुग्ंधा अट्टफासा पत्तता Viy. 12. 5. 19 (12. 114); 12. 5. 21 (12. 115); 12. 5. 31 (12. 117); सुव्वेते अट्टफासे दो छप्पण्णा मंगस्या भवन्ति Viy. 20. 5. 14 (20. 36); *adj.* सुव्वे वि णं बादरवोदियरा कथेरा पंचवण्णा, पंचरसा, दुग्ंधा, अट्टफासा Thāpa. 5. 31 (395); योगलत्थिकाए पंचव्वे पंचरसे दुग्ंधे अट्टफासे ल्वी Thāpa. 5. 174 (441); जीवाणं सरीराया कतिवण्णा कतिरसा कतिग्ंधा कतिफासा पत्तता ? गोयमा ! पंचवण्णा ... अट्टफासा पत्तता Viy. 11. 1. 19 (11. 17); (बादरपरिण) जति अट्टफासे Viy. 20. 5. 14 (20. 36); जाइं भावतो फासमंताइं गेण्हति, ताइं किं एगफासाइं गेण्हति जाव अट्टफासाइं गेण्हति Pannav. 11. 59 (877); 28. 9 (1809); असंवेज्जपसोमादणं पुच्छा गोयमा ! अग्ंधा पज्जवा । असंवेज्जपसोमादे पोग्गले-वण्णादि अट्टफासेहिं छट्ठाणवडिते Pannav. 5. 145 (514); 5. 147 (515); JM. अगुहल्लू चउकासो अरुविदब्बा य होति ताव्वा । सेसा उ अट्टफासा अगुहल्लुया निच्छयणयस्स ViyPi. p. 96h. 1; अट्टफासो य जओ भणिओ एसो य जं चउफासो । अण्णेऽवि तओ पोग्गलमेया संति ति सुद्धेयं ViAṣvBhā. 646; JŚ. (पदेसट्ठरा) अट्टफासाओ SātAḍ. 5. 6. 6. 763; 768; 173; पंचरसपंचवण्णा दो गंधा अट्टफाससत्तसरा । मणसहिदट्ठवीसा इदियविसवा मुणेरव्वा GomSā.(J.) 479.

अट्टभंगा (*aṭṭha-bhaṅga* < *aṣṭa-bhaṅga*) *adj.* having eight varieties, AMg. मणूसा सुव्वे वि ... अट्टभंगा पत्तेयं Pannav. 16. 15 (1083); JŚ. जीव-णोजीवा पमादिंसजोगेण अट्टभंगा वेयणाए सामिणे होति Dbavaḷā. 10. 3. 10.

अट्टभाइया (*aṭṭha-bhāiā* < *aṣṭa-bhāgikā*) *f.* [also **अट्ट-**

भाइया] a measure of capacity for liquids equal to the 8th part of a māṇa, AMg. एवं गोकर्त्तिजेण पट्ठियापिडणं गंडमाणियाए अभण्णं अट्टाहण्णं ... चाउव्वाइयाए अट्टभाइयाए सोलसियाए वत्तिसियाए चउसट्ठियाए RāyPa. 772; से किं ते सममाणपमाणे ? ... ते जहा — चउस-ट्ठिया ... अट्टभाइया ... दो सोलसियाओ अट्टभाइया, दो अट्टभाइयाओ चउ-भाइयः AppOg. 320; अट्टभाइयाः आयसमंथरेणं आयसवे समोयरांत AppOg. 530(2); JM. एवं गोविल्लज्जणं गंडवाणियाए ... कुलवेणं अट्टकुल-वेणं चउव्वाइयाए अट्टभाइयाए ... चउसट्ठियाए ... से पुग्गिसे ते पईं ... पिडइ ViyPi. 313a. 14.

अट्टभाग (*aṭṭha-bhāga* < *aṣṭa-bhāga*) *m.* eighth part, AMg. जोइसियाणं देवाणं जहण्णेणं पल्लोवमट्टभागो (ठिई पण्णता) Pannav. 4. 395(1) (171); 4. 396(174); 4. 395(3) (173); 4. 399(3) (176); तीसे णं समए पच्छिमे तिभाए पल्लोवमट्टभागवसेजे Jambudhī. 2. 59; भदसालवणे णामं वणे पण्णते ... महानईहिं अट्टभागपविस्से Jambudhī. 4. 215.

अट्टभागपल्लोवम (*aṭṭha-bhāga-pallovama* < *aṣṭa-bhāga-palyopama*) *m.* a period of time equal in extent to the 8th of the Palyopama period, AMg. जोइसिइदेवे णं भे ! ... ठिती जहण्णेणं अट्टभागपल्लोवमं Viy. 24. 12. 51 (21. 215); जोइसिइदेवेविधीणं भे ! केवतिं कालं ठिती पण्णता ? गोयमा ! जहण्णेणं अट्टभागपल्लोवमं Jivābhī. 2. 39; ताराविनापजोइसिइदेवेविधीणं जहण्णेणं अट्टभागपल्लोवमं Jivābhī. 2. 44; Pannav. 4. 201(105); ता जहण्णेणं अट्टभागपल्लोवमं SūraP. 18. 25; जोइसीणं ... देवीणं ... (ठिती) अट्टभागपल्लोवमं उक्कोसेणं अट्टपल्लोवमं पण्णासमं वाससहसरेहिं अवमहेव AppOg. 390.

अट्टभाय (*aṭṭha-bhāya* < *aṣṭa-bhāga*) *m.* the eighth part, M. अह णदवल्लुभायट्ठियम्मि सहस ति विवसगाहम्म Līā. 215.

अट्टभायाल (*aṭṭha-bhāyāla* < *aṣṭa-bhāgika*) *adj.* having the eight parts (of the Palyopama), App. बहुवेलीणइ तद्वइ कालइ धियपल्लोवमट्टभायालइ (अट्टभायालइ अट्टम भागे काले) MaAḍPa.(P.) 2. 9. 1.

अट्टभेअ (*aṭṭha-bheā* < *aṣṭa-bheda*) *adj.* [also **अट्टभेय**] having eight types or varieties, JM. अवमट्टभेअं, जो पालइ तस्स सम्तं SamSat.(H.) 3; App. अट्टभेय णणे विण्णयाया MahāPa.(P.) 11. 29. 2; भावणदसपयार अण्णे तहि अट्टभेय वितर एक्कसिं JambūSā-Ca. 11. 12. 8; बहुअट्टभेयपूवाकरेण, अणुवि सुयत्तं अंतेउण CandappaCa. (Y.) 2. 2. 4.

अट्टम (*aṭṭha-ma* < *aṣṭa-ma*) *adj.* [used for *aṣṭam* in epul.] eighth day in a lunar fortnight, AMg. तद्व वि य णं चाउसट्ट-मुद्धिपुणमासिणीमु पट्ठिपुणं पोसहं सम्भे अणुपइ Thāpa. 4. 362 (314); Viy. 2. 5. 11 (2. 94); 14. 112; Uvās. 1. 55; 1. 56; Uvav. 129; 162; RāyPa. 698; 752; लवणसमुद्धे चाउसट्टमुद्धिपुणमासिणीमु अतिरेणे वड्ढइ वा हायइ वा Viy. 3. 1. 17 (3. 152); अहा सुउववाइी चाउसट्टमुद्धिपुणमासिणीमु विपुलं असणपण्णसामसामं उवयसडेइ Nāya. 1. 2. 15; तण णं से सुवाहुकुमारे अणया कवाइ चाउसट्टमुद्धिपुणमासिणीमु जेणेव पोसहाला तेणेव उवागच्छइ Viyā. 209; कम्ह णं भे ! लवणे समुद्धे चाउसट्टमुद्धिपुणमासिणीमु अतिरेणं अतिरेणं वट्ठति वा हायति वा Jivābhī. 3. 723; 3. 729.

अट्टम (*aṭṭha-ma* < *aṣṭa-ma*) *na. adj.* [I. -ā] the eighth, AMg. तए णं से आणइ समणोवासए दोधं उवासणपहिमं एवं अट्टमं आरा-हेइ Uvās. 71; पणवणाए भगवइ अट्टमं सण्णापवं समत्ते Pannav. 8 (colophon); (केवलिसमुवाए) सत्तमे समए कवाइं पडिसाहरइ, अट्टमे समए दंडं पडिसाहरइ Pannav. 36. 85 (2172); जे ते चंदमंठळा जे णं

अष्टम

185

अष्टमहानिमित्त

सया णवसलेहि अविरहिया ते णं अट्ठ. तं जहा ... सत्तमे चंदमंडले अट्ठमे चंदमंडले SāmP. 10.77; तेणं वाक्खं तेणं समणं ... चउत्थे मासे अट्ठमे अट्ठमे पयसे असाहसुदे ... चरमे तिरथकरे ... देवाणंदाए ... माहणीए ... कुच्छिसि गम्भत्ताए वक्खं Kapp. (J.) 2; संगहपरिणा णामं अट्ठमा (आयसदत्ता) Dasā. 4.3; अहावरा अट्ठमा उवासगपडिमा ... सव्वधम्मरई चावि भयति Dasā. 6.15; से णं अंगट्ठयाए अट्ठमे अंगे Nandī. 94; JM. तट्ठात्थाल्लिक्खो भयस्सुई अट्ठो ज्व पडिआमं Kumāra(H.). 3.68; अट्ठमणम्मि ससी जइ लग्गो होइ पावसुदित्ठो RāṭṭSama. 242; JS. अट्ठमपुडिअविधिरे ... वेदिमो Sāḍḍha. 1; M. विहिणा वि नडिज्जंतेो सव्वो चिय भणइ अट्ठो वेदी Chāḍḍa. 111; Apa. अट्ठमे चित्तंउ गुणमए हल्ल PannCa. (S.) 71.7.4; चंदमंति सिय्यणहि धान अट्ठम महि गहचका णाम JastCa. 2.4.8; वेमवारि सत्तनु मणित अट्ठु चत्तारंसु SāḍḍhaDo. 15; गौत्तम्म उत्तमाउ पयासिउ अंतराउ तह अट्ठु मसिउ Paṇṇa(P.) 6.15.11; (स्मवसरणे) ससंमं जोइस अट्ठमे वितर JambhSāCa. 1.18.8; णासिउ वाहिउ अट्ठमदिपंति SiVāCa. 1.17.23; [I. -] Apa. सोहगउरी जेट्ठो वियट्ठ ... अट्ठोरी देव ससिह तीय (दुहिथई) SiVāCa. 2.11.10; अट्ठमिहि गाट्ठु मसिउ जाम, णयरहि कोलाइलु भयउ वाम SiVāCa. 2.12.33.

अष्टम (atthama < aṣṭama) n. a fast of eight meals (i.e. three full days with one final meal of the earlier day and one initial meal of the following day being dropped), AMg. छट्ठेण एयाया भुंते अट्ठ वा अट्ठमण दत्तमेण Āyā. 1.9.4.7; ण्हे अणगारे ... बहूहि छट्ठमदसमदुवालसहि मासदमाससमणेहि अप्पाणं भावेमाणे विहरइ Nāyā. 1.1.195; 1.5.38; अट्ठमं करेइ Antag. 149; Nirayā. 71; JM. पुणो छट्ठमदसमदुवालसमासउ ... संवच्छरोववासपरिउट्ठिएण पयासिओ लोए तवोमइओ धम्मो ति KuVāKa. 3.7; Erz. 2.33; पज्जोसवणे अट्ठमं ति काऊण पाडिवाए उत्तपरायणं भवइ Kāḍḍa. 71.2; छट्ठमदसमदुवालसहि मासदमाससमणेहि । अरंतेो गुरुवणं अणंतसंसारिओ होइ Kāḍḍa. r. 98.

अष्टमदय (attha-māya < aṣṭa-madika) adj. [I. -ā] having eight intoxicants, AMg. जे पुण अट्ठमदया पयलियसत्ता य वक्कभावा य । असमाहिणा मरंति ĀraPac. (16).37.

अष्टमंगलक (attha-maṅgalaka < aṣṭa-maṅgalaka) n. a kind of ear-ornament, an ornament called aṣṭamaṅgalaka probably because of the eight auspicious symbols carved on it, JM. कण्णेसु ... मणिसोमाणअष्टमंगलक ... आमरणजोणी दया AṅgVi. 163.1; मत्थियो सिस्सिओति अष्टमंगलकं ति वा । सोप्पिसुं ति वा दया AṅgVi. 65.6.

अष्टमतप (atthama-tava < aṣṭama-tapas) n. the eighth penance, Apa. पयविधि दम्म-सत्थरउ सुट्ठ, अट्ठमत्तवेण उवविट्ठु विट्ठु GayaSūā. 7.9.

अष्टमतिथा (atthama-tiyā < aṣṭama-strī) f. eighth woman, M. (सूत्रवार) सो जेवचंदणइ ... परिणीय सत्त परिणी ... एवाणि ... रंमं तं परिणेदि अष्टमतिथं RāmMā. 1.20.

अष्टमभत्त (atthama-bhatta < aṣṭama-bhakta) m. a fast in which eight meals are dropped, at the rate of two meals a day, so as to cover three full days and two half days preceding and following them, AMg. तं सेयं खलु ममं पोसहसालाए ... अष्टमभत्तं पणिहिता पुव्वसंगइयं देवं मणसीकरेमाणस्स विहरित्ताए Nāyā. 1.1.53; हरिणेगमिस्स अष्टमभत्तं पणिणइ Antag. 42; तए णं से सुबाहुकुमारो दम्म-संथारं दुरुइइ अष्टमभत्तं पणिणइ ViVā. 209; तेसिं णं भंते मणुयाणं केवत्तिकालस्स आहारट्ठे समुप्पज्जति । गोयमा, अष्टमभत्तस्स आहारट्ठे समुप्पज्जति P. D. 24

Jivābhi. 3.599; Pannav. 28.50 (1826); तए णं से भरहे राया ... एगे अवीए अष्टमभत्तं पडिजागरमाणे पडिजागरमाणे विहरइ Jambuddi. 3.20; JM. नहणा ठाह सुणी एगाराइयं पडिमं । अष्टमभत्तेण जइ एकेकं चरमाराइयं ĀvNī. 532; न जुअइ जुज्जितं ति ओसरिऊण अष्टमभत्तं करेइ Kumāra. 161.30.

अष्टमभत्तिय (atthama-bhattiya < aṣṭama-bhaktika) adj. who has performed the fast of three full and two half days (in which eight meals are dropped), AMg. अष्टमभत्तियस्स णं भिक्खुस्स कप्पंति तओ पापगाइ पडिगाहित्ताए Tūhāṇa. 3.378(188); जावतियं णं भंते अष्टमभत्तिए समणे निमंथे कम्मं निज्जेइ Viy. 16.4.5 (16.51); (अहिता) छट्ठमत्तिएहि अष्टमभत्तिएहि ... समुचिणा Paṇḍā. 6.6; तए णं से सुबाहुकुमारो ... पोसहसालाए पोसहिअ अष्टमभत्तिए पोसहं पडिजागरमाणे विहरइ ViVā. 2.1.30; वासावासं पज्जोसवियस्स अष्टमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति तओ गोयराकाला Kapp.(S.) 23.

अष्टमभाग (atthama-bhāga < aṣṭama-bhāga) m. eighth part, JS. अट्ठविहंथगस्स णाणावरणेण लद्धव्वं छस्सहव्वत्तरिमंत्तं पुव्वित्त-नद्धव्वस्स अष्टमभागवखयाओ Dhavāli. 10.40.2.

अष्टमय (attha-maya < aṣṭhi-maya) adj. made of a bone, JM. तत्थ पाणजोणीमयं (आमरणं) संखमयं ... दंतमयं अष्टमयं वेति AṅgVi. 162.20.

अष्टमय (atthama-ya < aṣṭama-ka) adj. nu. 1 eighth, AMg. धरणे य पूरणे वि य अभिचंदे चैव अष्टमय (अज्झाये) Antag. 16; JM. उवेसुहेसम्मि य भावम्मि य होइ अष्टमओ (भाउदेसो) ViVāVhā. 1487; 2 the eighth (future prophet Peḍḍhā), JM. पेडालं अष्टमयं आणंदजियं नमंसामि PavSāro. 461; JS. सत्तमणो कुवंसो अष्टमओ चापि हरिवंतो Dhavāli. 9.209.6; Apa. अष्टमय दिवहे तुह मिल्द जेन NāyCa. (P.) 8.6.8; अष्टमय समे अष्टमिए भाइ Kāḍḍa. 10.16.4.

अष्टमय (attha-maya < aṣṭa-mada) m. the eight intoxications, AMg. पवयणमायाहि अट्ठहि अट्ठकम्मणोमोयके अष्टमयमहणे ससमयकुसले य भवति Paṇḍā. 10.11; JM. जाइकुलरूववलसुअवलमिस्स-रियअष्टमयमत्तो । एयाइ चिय बंधइ UvMā. 339; परपरिवायं पिण्हइ अष्टमय-विरुद्धे सया समइ । उज्झइ य परसिरेण सकसाओ दुक्खिओ निच्चं UvMā. 39.

अष्टमयट्ठाण (attha-maya-tthāṇa < aṣṭa-mada-sthāna) [also अष्टमयठाण] n. the eight places of intoxication, AMg. भरुक्खज्जा लामे अष्टमयट्ठाणआहरणा ĀrahPaḍ. 639; सिट्ठुवियअष्टमयट्ठाण समियकसाए जिइदिइ । विहरिजा Gaeḍḍā. 42; अष्टमयट्ठाणजो रक्खामि महव्वए पंच MaraṇVi. 263; अष्टमयट्ठाणजो कम्मट्ठविहस्स खणहेउ ति । आरुइ य संथारं Samth. 42; JM. टिट्ठा य साहुणो ... परिहरियअष्टमयट्ठाणा CaupCa. 14.7; होइस सव्वं पि जणं अष्टमयट्ठाणपरिकलिया NāPaḍKa. 1.50; JS. णट्ठमयट्ठाणे ... अट्ठगुणट्ठीमरे वेदे YogBha. 6.

अष्टमराहव (atthama-rāhava < aṣṭama-rāghava) m. the eighth Rāghava (= Balabhadra), Apa. जसवेहिअ अष्टमराहवहु अमरणिणकुसुमंजलि MahāPa. (P.) 70.9.10.

अष्टमसाधणी (atthama-sādhani < aṣṭama-sādhani) adj. (f.) to be acquired by the eight-meal fast, JM. एसा विज्जा छट्ठमहणी, अष्टमसाधणी, जापो अट्ठत्तं AṅgVi. 8.25.

अष्टमहागुणसमणिय (attha-mahāguṇa-samaṇiya < aṣṭa-mahāguṇa-samanvita) adj. endowed with eight great virtues, JS. णट्ठकम्मबंधा अष्टमहागुणसमणिया परमा NiySā. 72 (comm. क्षायिकसम्यक्त्वावश्रुणुपुष्टिदृष्टाश्च)

अष्टमहानिमित्त (attha-mahā-nimitta < aṣṭa-mahā-nimitta) n. eight great portents, JM. णमो ... अष्टमहानिमित्तावरियाणं

अष्टमहासिद्धि

186

अष्टरह

सुवर्णापीण AṅgVi. 9. 9.

अष्टमहासिद्धि (attha-mahā-siddhi < aṣṭa-mahā-siddhi) *f.* eight great miraculous powers, JM. जह जेहि अष्टमहासिद्धि-समिद्धोवि ईहण सुसि SāṣivāKa. 924.

अष्टमाणमहण (attha-māṇa-mahaṇa < aṣṭa-māṇa-ma-thana) *m./n.* eight destroyers of pride, AMg. जह माणासमो वि दु पडिसिहो अष्टमाणमहणेहि । तो सेसमवदुता परिहरियव्वा पयणेण AṅgPaṭ. 636.

अष्टमासियतव (attha-māsiya-tava < aṣṭa-māsika-tapas) *n.* observance of a vow lasting for eight months, JM. बावीस-तिथ्यवसाहुदिणो अष्टमासियतवो चालीसाहियदुसयववालेहि VIMAṬṭa. 29.21.

अष्टमिदिय (atthami-diya < aṣṭamī-dina) *n.* the eighth day, Apa. अष्टमिदिहिं सेट्ठि सुइदंस्सु ... चळ्ळु ससायहो SudCa.(N.) 8.14.9

अष्टमिपोसहिय (atthami-posahiya < aṣṭamī-pausadhika) *adj.* (festival) relating to the vow of Aṣṭamī-pasāha, AMg. ते भिरुं वा भिरुंसी वा गाहावस्कुलं पिंडवायपडियाण अनुपविट्ठं समाजे से जं पुण ज्ञाणेज्जा असं वा ... अष्टमिपोसहियसु वा, अट्ठमासिणसु वा मासिणसु वा Āyār. 2.1.21(335)

अष्टमिमाई (atthami-m-āi < aṣṭamī-ādi) *adj.* (auspicious day-) like the eighth one in the fortnight, JM. वीयाणुववध-धारी सामाइकोटो य होइ तइयाण । होइ चउथी चउइसी अष्टमिमाईसु दिवसेसु PavSāro. 983.

अष्टमिया (atthamiyā < aṣṭamīkā) *f.* eighth, AMg. देवीओ चव इला, सुरा ... सीया य अष्टमिया Titttho. 157; नेहुत्तरा, य चेदा ... जयंति अवराइअ अष्टमिया Titttho. 153; Apa. धणवइ ... रिउ । संधि समाणिवि अष्टमिय BhaṣiKa. 150.10.

अष्टमिया (atthamiyā < aṣṭamīkī) *f.* duty to be done on the eighth day (of a lunar fortnight), JŚ. पणिलय अष्टमियं वा किरिया जो सुक्कम खमणभेक ChePi. 110.

अष्टमी (atthamī < aṣṭamī) *f.* 1. eighth day in a lunar fortnight, AMg. तण णं से नहेसरवेसे पुरोहिअ अष्टमी-गेदसीसु दुवे माहपख-स्तिवइस्सन्दे (मिहावेर) Vira. 107; रुत्तमीए दिवा गराइ, राओ वणिजे । अष्टमीए दिवा विट्ठो, राओ ववे Jambuddi. 7.125; अष्टमीए से कप्पर अष्ट-रसीओ भोयणस्स पडिअहितप, अष्ट पाणस्स Vava. 10.3 (Ldn.); JM. नाभिय अष्टमि खट्ठा-विजो समुत्तु ति, तं सव्वं Ābbast. 11; अष्टमि जन्म अष्टिण सवनी-बारमी-तेरसीसु वयं PavKaṭṭṭha. 10; JŚ. लतेव मसमीओ अष्टमिओ य पव य णवमीओ Śāṣā.(V.) 369; Apa. अष्टमि दिणि अवह नउत्तसहि ठिवर पुरंधि य JasCa. 3.30.15; उइयचउदसि अष्टमिहिं जो पाळ्ळ उववामु SāḍhaDo. 137; अष्टमि जिणवरिदि सुसियंत्तए, पंचपवारि नाभि पवइत्तए BhaṣiKa. 71.3; अष्टमि चउदसि पोसहु किउजइ Conḍappa Ca.(V.) 2.6.5; कत्तिय-रगुण-साड सुसोइहो, सेव-पक्खि अष्टमि कय-सोइहो SāṣāCa. 2.31(3); अष्टमि चउदसि उववासेवउ SāṣāCa. 2.31 (10); II (in Gr.) eighth case i. e. Vocative, AMg. अष्ट-विदा वयणविमत्ती पणत्ता, तं जहा — ... आमंतणी भवे अष्टमी उ जह हे जुवण ति Thāṇa. 8.24 (609); ApuOv. 62; 55; JŚ. आमंतणि आणवणी ... संसयववणी य तहा असच्चमोसो य अष्टमी मासा Māla. 316 (5); III eighth (love-lorn stage in the course of love), Apa. सत्तमि कन्नहं मुणिवि न तिप्पइ अष्टमि मयणगिगवि न पलियइ BhaṣiKa. 300.8.

अष्टमीचंद (atthamī-canda < aṣṭamī-candra) *m.* the

moon on the eighth night in the bright half of a lunar month), Ś. (हेमप्रभा) अष्टमीचंदमंडलकाडे अइसरो एसो ता इमरिस ... दिजंत्तु लउहअउकलविकइवा Bāṭṭa. 1.38.1.

अष्टमीनिसायर (atthamī-nisāyara < aṣṭamī-nisācara) *m.* moon on the eighth night in the bright half of the lunar month), JM. अष्टमीनिसायर-मरिस-अउकल-विणिमित्तय मिगसाहि-वित्थो MaṇḍKa. 17.15.

अष्टमूलगुण (attha-mūlaguṇa < aṣṭa-mūlaguṇa) *adj.* having eight basic qualities, Apa. वेणुंर सुर पटु मटु पण जइ सुवइ । हिरिअन्हागमे ते अष्टमूलगुण दुइइ Sāṣā.(N.) 6.4.13.

अट्ठं (attham < artham) *adv.* [sake of artha] for the sake of, AMg. एवमट्ठं भिने नुण Sāy. 1.1.39; अइहारट्ठं अरंण Sāy. 1.1.55; एवमट्ठं तुणेमि ता Uta. 20.8.

अट्ठय (attha-ya < aṣṭa-ka) *n.* [अस अट्ठय] group of eight, JM. अट्ठय अवेत्ता नेजा दिजंति जय व भिनाओ VavaBhā. 1.308; (comm. विशतिवारा भिलोदुता भिजमत्ता अपज्जासवाष्टी भिजमत्ता शोभिता, हेपा इअइ दीयन्ते); एव पणित्थपातो एक्कमत्ताय-अउकणगेहि । अट्ठय सत्तम अट्ठय नवदसगेहि अट्ठया उ VavaBhā. 1.346. (comm. अत्राश्रितोऽर्था नवम मृततः पञ्चमे च प्रसिखना ... एवमात्राष्टतवकदशैरेतेकाः प्रसिखनाः उभयतः प्रतिपन्नवयः); [AMgD. has given the citation from Karma-grantha 6.11; but it is actually अट्ठ य भंगः हवति वअणिए]

अट्ठय (atthaya) *n.* Dośā. bottom, JM. पाए मूलगुणअमुडे अंतो अट्ठय एवमइहिया रेहा बीरइ (comm. अन्तलावे एका लक्षणा रेखा क्रियते) ĀvTi.(H.) 643b.4.

अट्ठय (atthaya < aṣṭaka) *n.* the penance of fast called 'atthama-bhatta' dropping eight meals, JŚ. पट्ठवणे पिट्ठवणे छट्ठं मज्झन्निम अट्ठयं च तथा । एस विट्ठो गायव्वा Śāṣā.(V.) 317.

अट्ठया (attha-yā < artha-tā) *f.* [used mostly, at the end of a cpd., in Dat. Sg. form in the sense of 'intention, purpose' and functions as an adv.] for the sake of, AMg. नणत्थ नाणदंणचरित्ताणं वणणट्ठयाय Nāya. 1.2.76; हिवति य ममरमपुयगिणे रसेसु पिडा, हंहेव नेइदिण सुगीरोवकरणट्ठयाय Paṇḍā. 1.12; धट्ठयाय परिणणट्ठयाय Paṇḍā. 2.13; त्रियसंस्तुस रत्तो रत्तवधिववणअट्ठयाय Vira. 107; तं एव देवगणिययाणं पिट्ठयाय त्विं पिठेदेमि Uvav. 18; हत्थ-पायसमसपकखालणट्ठयाय Uvav. 98; भोयमा! दव्वट्ठयाय सवत्ता, ... कासवज्जेहिं अयासता Jivāṣā. 3.58; नेरइअ नेरइयस दव्वट्ठयाय तुहे, पदेसट्ठयाय तुहे ओगाहणट्ठयाय सिप हीणे तुहे Paṇḍav. 5.5(410); 5.12 (444); 5.14(445-448); पाणएसोगाइ पोगाइ एवमएसोगाइस्स पोमालस्स दव्वट्ठयाय तुहे Paṇḍav. 5.140 (511); 5.200 (542); 5.224 (552); JM. दो जोए अचयंते, वेदावअट्ठया सीसो VavaBhā. Pihāka. 319 (comm. वेदावर्यं च कुर्वतो यद् यद् आपन्नं लोके वद् वा तस्य सर्वस्यापि वैयङ्ग्यार्थतया प्रवृत्तत्वात् शोभः परित्यागः कर्तव्यः p. 11a.4)

अट्ठयाल (atthayāla < aṣṭa-catvāriṃśat) *nm.* forty-eight, Apa. अट्ठयिक्कम्मसेकउ होइ सुउ अट्ठयालपडिहिं स्मेइ BhaṣiKa. 316.1.

अट्ठरस (attha-rasa < aṣṭa-rasa) *m.* eight kinds of poetic sentiments, Śāṣāra, Vira etc., AMg. एवजं पज्जे ... अट्ठरसमुपपज्जे छरोसविष्पमुक्क RāyPa. 173; Jivāṣā. 3.285; मेज्जे पज्जे ... अट्ठरस-संपज्जे Jambuddi.(ĀS.) p. 39a.2.

अट्ठरस (attha-rasa < aṣṭa-daśan) *nm.* eighteen, JŚ. अट्ठ-रसकोडकोडी वियलाणं (उक्कस्सट्ठिदिवंधो) GomSā.(K.) 129.

अट्ठरह (attha-raha < aṣṭa-daśan) *nm.* eighteen, Mārk.

अट्टरहिय

(Gr.) 2.13.

अट्टरहिय (attha-rahīya < artha-rahita) *adj.* meaningless, devoid of meaning, JŚ. अथो पेषणं तस्माद परमिह अट्टरहियमणमिदं Dhavaḥ. 16.18.8.

अट्टरिद्धि (attha-riddhi < aṣṭa-riddhi) *n.* eight supernatural powers like apīmā, gacīmā etc., Apa. अग्निनाइवअट्टरिद्धिगित्था DhamPa. 6.3.6.

अट्टवण (attha-varaṇa < aṣṭa-pañcāsat) *ns.* [also अट्ट-वज्र] eight night, JM. बहुधा अट्टवज्रं वीसअट्टवज्रस्य KomVi.(D.) 31; JŚ. वेषा णअट्टवणं दुवीस सत्तरवेणीये GomSā.(K.) 103. cf. अट्टवण.

अट्टवत्त (attha-vatta < aṣṭa-patra) *adj.* (a lotus) having eight petals, Apa. दव्वं तित्तु द्वियम्मि वट्टुअ अट्टवत्तं वत्तुअ वित्तुअ GandappiCa.(V.) 11.2.10.

अट्टवरपाटिहर (attha-vara-pāṭihara < aṣṭa-vara-prāti-hārya) *n.* eight excellent miracles associated with the Tirthankaras, JM. सीहारणं निसन्नस्य भगवओ ... विरायंति अट्टवर-पाटिहरादे JogaJCa. 152.17.

अट्टवरिस (attha-varisa < aṣṭa-varṣa) *adj.* eight years old, JM. नाअण अट्टवरिसं सन् तसो गहय पुत्त नेहेण SurSaCa. 2.146; सो अट्टवरिसो संतुलो JinaSaSkhya. 2.28; Apa. अट्टवरिसो वि सित्तु-मावपरिचसओ JambhāSū. 3.1.6.

अट्टवल्लय (attha-valaya < aṣṭa-valaya) *adj.* having eight valleys (folds), JM. अट्टअट्टवल्लये पंचनमोकारचक्रणिं ViMaPa. 33.12.

अट्टवारिसभ (attha-vārisa < aṣṭa-vārsika) *adj.* eight years old, JM. सो वि ण सुवन्ममो जाओ अह अट्टवारिसओ SurSaCa. 8.101.

अट्टवारिसिअ (attha-vārisia < aṣṭa-vārsika) *adj.* [cf. °अ] eight years old, JM. जाओ केष अट्टवारिसिओ KaKoPa. 8.5; 12.7; बहुतो य केष संजाओ अट्टवारिसिओ AkkhaMaKo. 105.116; संजाओ गुजसिओ बहुतो जाव अट्टवारिसिओ SurCa. 17.

अट्टवास (attha-vāsa < aṣṭa-varṣa) *adj.* who has a period of monkhood of eight years, JM. ठाणं समवाओ णि अ अनव (du.) अट्टवाससु परिभाषसु PaṭVa. 5.3.

अट्टवासजय (attha-vāsa-jāya < aṣṭa-varṣa-jāta) *adj.* [cf. °जय] of the age of eight years, AMg. सो कप्पअ निगंधाण वा निगंधेण वा सुदुगे वा सुदुग्ये वा अट्टवासजये उवट्ठवेत्तए वा संसुत्तिए वा Vava 16.16.

अट्टवासपरियाय (attha-vāsa-pariyāya < aṣṭa-varṣa-pariyāya) *adj.* one having eight years' monkhood. AMg. अट्टवास-परियाय समणे निग्गये ... कप्पअ उवट्ठवेत्तए ... उदिसित्तए Vava. 3.7; अट्टवासपरियाय कप्पअ ठाणसुववए उदिसित्तए Vava. 10.23.

अट्टविडअ (attha-vidā < aṣṭa-viṭaka) *n.* the name of a śloka (anugīta) the two hexastiches of which are written on the alternate rows of a quadrantal of 8 by 4, which is to be guessed by the reading of the stanza, JM. वसीसं वरणं कथसम-त्थेसु वृत्तमइ तिलोओ। अहवा खमरिधानं सो मणइ अट्टविडओति Kuv-MaKa. 175.3.

अट्टवित (a-tthavita < a-sṭhāpita) *adj.* (ppp. caus.) not established or appointed (as the leader of the group), JM. आसुकारोवस अट्टविने गणहेरे इमा मेरा VavaBhā. 4.172.

अट्टविध (attha-vidha < aṣṭa-vidha) *adj.* of eight types,

187

अट्टविहचंय

of eight varieties, AMg. अट्टविधे जोगिसंगे पणसे Thāpa. 8.2 (595); अट्टविधा लोगट्ठिती पणत्ता Thāpa. 8.14(600); अट्टविधा वण-विमत्ती पणत्ता Thāpa. 8.24(609); 8.26(611); 8.32(614); 8.116 (654). cf. अट्टविह.

अट्टवियप्प (attha-viyappa < aṣṭa-vikalpa) *adj.* having eight varieties, JŚ. अट्टवियप्पे कम्मे णोकम्मे नावि णवि उवओयो SamSā. 182; हेइ अट्टवियप्पो अट्टवियप्पस्स कारणं भविदे SamSā. 178; Pañcathā. 149; णाणं अट्टवियप्पो कम्मं जीवेण जं समारद्धं ParSā. 1.32; णाणं अट्टवियप्पं DavSā. 5; कासे अट्टवियप्पं KamPay.(N.) 93.

अट्टविह (attha-viha < aṣṭa-vidha) *adj.* of eight types, AMg. अट्टविह संवेरे पणसे Thāpa. 8.11(598); अट्टविहे असंवेरे पणसे Thāpa. 8.12(598); 8.15(601); 8.20(605); 8.23(608); अट्टविहा लोयट्ठिती पणत्ता Viy. 1.6.25 (1.316); जीवे णं भवे ... कति वम्मपग-डीओ वंथति ? गोयना ! सत्तविहबंधए वा अट्टविहबंधए वा Viy. 5.4.7 (5.71); अट्टसु लोगंतियविमाणेसु अट्टविहा लोगंतिया देवा परिवर्तंति Viy. 6.5.36 (6.110); अट्टविहा वाणमंतरा विजाया जाव गंधवा Viy. 8.1.14 (8.16); तए णं से छदिसानरा अट्टविहं पुव्वगयं ... मतिदंसेणेहि निजइहंति Viy. 15.7 (15.4); 15.22 (15.20); से महावीरे ... अट्टविहकम्मसमवल-पडोच्छत्र Uvā. 7.48; वणमंतरंरदिविषयाओ अट्टविहाओ पणत्ताओ Jivābhī. 1.5; 3.917; (कासपरिणामे) अट्टविहे पणसे Pannav. 13.29 (955); इमा अट्टविहा गोल्लजाया पणत्ता SurāP. 9.5; कासणामे अट्टविहे पणसे AppOz. 223; संखप्पमाणे अट्टविहे पणसे AppOz. 223; तद्धित-णामं तु अट्टविहं AppOz. 92.92; चरित्तुसे व णं जीवे ... अट्टविहकम्मसंति निजवेइ Utt. 29.32; अट्टविहगेयरगं तु तहा सत्तेव एसणा। अभिगहा य जे अने भिक्खायविमहाधिया Utt. 30.25; इह खलु येहि भगवतेहि अट्टविहा गणितंरा पणत्ता ĀyārDas(Da.) 4.1; 4.2; 4.3; कम्मसं अट्टविहं नाहेति फुडे नयाण जीवाणं Pittbo. 252; JM. भावं सदातिणया अट्टविह (n.l. ४) मनुदणमासीया ViAvBhā. 2086; उकोसो अट्टविहो (उवही) होइ JŚ. अट्टविहस्स कम्मस्स गहणं पवत्तइ JāṭṭAq. 5.6.6.757; अट्टविहं वि य कम्मं सव्वं पुग्गळमयं जिगा भंति SamSā. 45; तं पुण अट्टविहं वा अट्टअल्लयं असंखलीगं वा GomSā.(K.) 7; दंसणचरणविमुद्धी अट्टविहा णिट्ठिटा Mhā. 200(5); Apa. दो छह पुपु दो चउ अट्टविहं MahāPa.(P.) 11.32.3; अट्टविहकाससमवाविरेहि समायवागवहदाविरेहि JāṣCa. 4.16.8; अट्टविहकम्मसंकोउ होइ BhaviKa. 316.1; अट्टविहइ आयण्णहि सत्ते Sud-Ca.(N.) 4.5.13. cf. अट्टविध.

अट्टविहकम्ममुक्क (attha-viha-kamma-mukka < aṣṭa-vidha-karma-mukta) *adj.* one who is free from eightfold Karmans, AMg. अट्टविहकम्ममुक्को अरेणं लहसि निव्वाणं PaṭJā. 251; JM. अट्टविहकम्ममुक्को भरहनरिदो गओ सिद्धि PaṭVa. 542; JŚ. अट्टविह-कम्ममुक्के सिद्धि ... वरिसो SāBha. 1.

अट्टविहकम्ममूल (attha-viha-kamma-mūla < aṣṭa-vidha-karma-mūla) *n.* the root (cause) of the eightfold Kar-mans, AMg. अट्टविहकम्ममूले बहुएहि भवेहि संविचं पावं SāBha. 115.

अट्टविहकम्मवियल (attha-viha-kamma-viyala < aṣṭa-vidha-karma-vikala) *adj.* free from the eight kinds of Karmans, JŚ. अट्टविहकम्मवियला सादीभूदा णिरंजणा णिवा GomSā. (3.) 68.

अट्टविहत्त (attha-viha-tta < aṣṭa-vidha-tva) *n.* [also °त्त] eight types, eight varieties JŚ. होइ कज्जमेरेण उदयगवकम्मस्स अट्टविहत्तं ... उदयट्टविहत्तणेण उदयकारणसंतस्स संतकारणबंधस्स य अट्टविहत्त-सिद्धीओ Dhavaḥ. 10.14.2.3.

अट्टविहबंधय (attha-viha-bandha-ya < aṣṭa-vidha-ban-

अट्टविह्वेदय

dha-ka) *adj.* [also 'बंधन'] incurring bondage of eight types of Karmans, AMg. जीवे णं भंते ! णाणावरणिज्जे कम्मं बंधमाणे कति कम्म-पण्डीओ बंधं ? गोयमा ! सत्तविह्वेदय वा अट्टविह्वेदय वा छज्वेद्वेदय वा Vjy. 6.4.1 (6.102); जीवे णं भंते ! णाणावरणिज्जे कम्मं बंधमाणे कति कम्मपण्डीओ बंधं ? गोयमा ! सत्तविह्वेदय वा अट्टविह्वेदय वा Pannav. 52.21 (1581); जीवे णं भंते ! णाणावरणिज्जे कम्मं बंधमाणे कति कम्मपण्डीओ बंधं ? गोयमा ! सत्तविह्वेदय वा अट्टविह्वेदय वा Pannav. 24.2 (1755); 26.6 (1781); J.S. अट्टविह्वेदयस्स णाणावरणं लद्धद्वयं छस्सदाहत्तरिमेत्तं Dhavaḷā. 10.40.1.

अट्टविह्वेदय (aṭṭha-viha-veda-ya < aṣṭa-vidha-veda-ka) *adj.* [also 'वदन्', 'वेदय'] one experiencing eight sorts of Karmans, AMg. (सर्वे वि जीवे) होज्जा अट्टविह्वेदया Pannav. 25.2 (1774); गोयमा ! (जीवे) सत्तविह्वेदय अट्टविह्वेदय वा Pannav. 27.2 (1788).

अट्टवीस (aṭṭha-vīsa < aṣṭa-viṇśati) *num.* [also अट्टवीस, अट्टवीस] twenty-eight, AMg. वत्तीस अट्टवीसा वारस अट्ट चउरो सत्त-सहस्सा । पण्णा चत्तालोसा छच्च सहस्सा सहस्सारे Pannav. 2.59 [1] (206 gā. 155); सागरा अट्टवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे Utt. 36.239; सत्त-मन्ति जइअणं सागरा अट्टवीसई Utt. 36.340; J.M. इय नाणंसणावरणवेय-मोहास्सनाम गोथाणि । विमं च पणतवदुअट्टवीसचउतिसयदुपणविई Kam- Vi.(D.) 3; इय अट्टवीसयं (अत्थुगहा) KamVi.(D.) 5; तेवीसा पणवीसा अट्टवीसिसुणतीसा । तीमिगतीमेक्का वि य पडिगहा अट्ट णामस्स KamPay.(S.) 2.24; विष तिय चउरो छस्सत्त अट्टवीसा य मोहस्स KamPay.(S.) 7.11; J.S. छिदिभोयणेयमं सूलगुणा अट्टवीसा दु Mōla. 3; Apa. अट्टवीस-पयवी-वित्तां भोहणीउ विउ विविह पयारे PaṇCa.(P.) 6.16.4.

अट्टसहस्र (aṭṭha-saia < artha-sātika) *adj.* [cf. अट्टसहस्र] (speech) capable of hundreds of meanings, AMg. इट्ठाहि कंताहि ... अट्टसहस्राहि ... अपुणरुताहि वग्गहि णपवरयं अमिन्दता Vjy. 9.33.76 (9.208) (comm. अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकास्तानि । अथवा सह बहुफलत्वं अर्थतः सत्याओ फलत्वं अर्थतः सत्याओ p. 482a.11); Uvav. 53; Jambuddi. 2.64 (comm. अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकाः । अथवा अर्थानामिष्टकार्याणां शतानि यास्यन्ताः अर्थशतस्ताः एवार्थशतिकाः । त्वार्थ इक्यल्यः p. 143a.7) Kapp. (J.) 113.

अट्टसट्ठ (aṭṭha-saṭṭha < aṣṭa-saṣṭha) *adj.* sixty-eight, AMg. तीसे णं सुवव-हिरिया बाहा लयणसमुदंतेण चउणवदं जोयणसहस्सायं अट्ट य अट्टसट्ठे जोयणस चत्तारि य दसभाए जोयणस्स परिज्वेवेण Jambuddi. 7.31.

अट्टसट्ठि (aṭṭha-saṭṭhi < aṣṭa-saṣṭi) *num.* [also अट्टसट्ठि] sixty-eight, AMg. धायसंसे णं दीवे अट्टसट्ठि चक्खट्ठिविज्जा Samav. 68; बाळुपणमाए पुदवीए अट्टवीसं सागरोवमाइं चउणुणिया भवति, पंकापभाए चत्तालीसं, धूमपभाए अट्टसट्ठि Vjy. 24.1.50 (24.79); सणकुमारे ठिती चउणुणिया ... महासुंक्क अट्टसट्ठि Vjy. 24.21.16; 24.303; अट्टसट्ठि आमिओगसेडीओ Jambuddi. 6.15; कोडीओ पंच भवे लवखायं अट्टसट्ठि पंच सया ĀrahPad.(V.) 619; Pischel: AMg. 442; J.M. 446; J.S. तसवा-रसट्टसट्ठी बादात्मभेदो सत्था GomSā.(K.) 42.

अट्टसट्ठित्थ (aṭṭha-saṭṭhi-tittha < aṣṭa-saṣṭi-tīrtha) *n.* the sixty eight places of pilgrimage, Apa. अट्टसट्ठित्थयं किं हिउउ NāyCa.(P.) 9.7.6.

अट्टसण्णा (aṭṭha-saṇṇā < artha < saṃjñā) *f.* the technical word 'artha', J.S. दब्बाणि गुणा तेसिं पज्जया अट्टसण्णया भणिया PavSa. 87.

अट्टसत्तरी (aṭṭha-sattari < aṣṭa-saptati) *num.* seventy-

eight, AMg. सकस्स णं देविदस्स देवत्तणो वेसमणे मदारया अट्टसत्तरीए सुवणकुमार दीवकुमारावाससत्तसहस्सणं ... अहेवञ्च ... करेमाणे विहरा Samav. 78; J.S. सत्तं तिणउट्ठिपट्टीमीदंता अट्टसत्तरी य इवे GomSā.(K.) 748.

अट्टसद (aṭṭha-sada < aṣṭa-sāta) *n.* one hundred and eight, J.S. अट्टसदं देवसियं कट्ठे पयिअयं च तिणिग स्या Mōla. 659(7).

अट्टसमइय (aṭṭha-samāya < aṣṭa-samayika) *adj.* of a duration of eight moments, AMg. अट्टसमइय केवत्तिसमुत्ताए पत्रेत्ते Thāṇḍa. 8.114(652); Samat. 8.1; केवत्तिसमुत्ताए णं भंते कट्टसमइय पण्णत्ते । गोयमा अट्टसमइय पण्णत्ते Uvav. 174; Pannav. 36.3 20883; 36.85(2172); J.S. जोगो चैव जवो तस्स मज्जं जवमज्जं, अट्टसमइय-जोगट्टणाणि ति उतं होदि Dhavaḷā. 10.59.4.

अट्टसमय (aṭṭha-samaya < aṣṭa-samaya) *adj.* having the duration of eight moments, J.M. थोवाणि अट्टसमयाणि दोसु पामेसु KamPay.(S.) 1.40 (Ca. सुवन्थोवाणि अट्टसमइयाणि p. 161.12); वत्तीसाइं सिज्जंति अवरिय जाव अट्टसमइयस्ये । अट्टसमइयि एवेकणं जावेक्क समयमि PavSāro. 113; 12; J.S. एव अट्टसमवयाओगजोगट्टणाणि थोवाणि Dhavaḷā. 10.58.7; अट्टसमयस्स थोवा उभयदितासुवि असंख-संमुणिदा GomSā.(K.) 242.

अट्टसमापज्जंत (aṭṭha-samā-pajjanta < aṣṭa-samā-par-yanta) *n.* end of the eight years, J.M. त्रिणयत्तो । अट्टसमापज्जंते ल्हाययिस्स उवगीओ Jīnadhākyā I. r. 31.

अट्टसय (aṭṭha-saya < aṣṭa-sāta) *n.* 1 one hundred and eight, AMg. दस अच्छेरा पत्रता ... इविंसकुट्टपत्ती, चमरपत्ती व अट्ट-सत्तसिद्धा Thāṇḍa. 10.160(777); तए णं मे कण्ठ वासुदेवं परमावरं देवि ... अट्टसयं सोवणकलस जाव महानिकसमणामिसेणं अभिसिचर Atthar. 87; अट्टसयं माहणदारणां ... पुरिसं गिण्हावे Vjyā. 107; अट्टसयं गदाणं ... अट्टसयं वरतुराणं ... अट्टसयं रहाणं पुरओ अणाणुपुव्वीए संपट्ठियं Uvav. 49; एव णं अट्टसयं जिणपडिमाणं ... संविट्ठति RāyPa. 254; सिद्धा णं भंते ! एवसमणं केवत्तिया सिज्जंति ... उक्कोनेणं अट्टसयं Pannav. 6.67(636); 20.13 (1416); विजए णं दारे अट्टसयं चक्खयाणं, अट्टसयं निगजयाणं, अट्ट-सयं गल्लज्जायाणं Jambuddi. comm. p. 60a.4; देवकुमारणं अट्टसयं, देवकुमारियाणं य वामाओ सुयओ अट्टसयं Nibayā. 108; सल्लिगेण अट्टसयं समण्णेगेण सिज्जइं Utt. 36.50; होति पुण अहियपुरिसा अट्टसत्तं अंगुलाणं उव्विद्धा । छण्णउति अहमपुरिसा चउण्वरं मज्झिमिहा उ AppOz. gā. 97; J.M. सचमिणं अच्छेरगसूअं ... उवत्तया गयमहरणं ... अट्टसयसिद्धा PāṇiYa. 927; J.S. अट्टसयमोक्कारा उववासो वा हवति उववासो ChePi. 9; Pischel 448; 2 eight hundred, J.M. एवेक्को य खंनो अट्टसयसिओ Avṭi.(H.) 342b.1; Apa. अट्टसयइं वरित्तं महि सुंविअ NāyCa.(P.) 9.24.7; बारहसहस्र अट्टसय-सं(णं?)रण (मिरिवाल्ल) SiVaCa. 2.55.

अट्टसयसिय (aṭṭha-sayamsiya < aṣṭa-sātaśrika) *adj.* having eight hundred corners, J.M. तस्स सया अट्टसयसत्तंसन्निविट्ठा जय अत्थायणयं देति । एवेक्को य खंनो अट्टसयसिओ Avṭi.(H.) 342b.1.

अट्टसहस्र (aṭṭha-sahasa < aṣṭa-sahasra) *n.* eight thousand, Apa. अट्टसहस्र दप्पियमयणु सोहगगसुवहिरिणियणु JambhāSāCa. 1.12.1; जे अभिभट्ट महाउहिनिवट्ठो अट्टसहस्र विजाहरहट्ठो JambhāSāCa. 6.14.10; अट्टसहस्र मगहर अनेउर तेसिय पिंडवास पयणेउर SiVaCa. 2.19; सिद्धचक्कवउ किअउ जु कामिणि अट्टसहस्रउण्वरि भइ सामिणि SiVaCa. 2.15.12. cf. अट्टसहस्स.

अट्टसहस्स (aṭṭha-sahassa < aṣṭa-sahasra) *n.* 1 one thousand and eight, AMg. अट्टसहस्सपडिपण्णवरपुरिसल्लक्षणपरे ... पुण्णभइं चेइयं समोसरिउकामे Uvav. 16; अट्टसहस्सवरचणसलगा Jam-

अट्टसहस्र

189

अट्टाए

buddh. p. 59a.7; J.S. दस पाणा पञ्चत्ती अट्टसहस्सा य लक्खणा भणिया BodPa. 38; 2 eight thousand, J.S. अट्टसहस्स धणूणं विमयां दुग्गा असुणिं ति GomSa.(J.) 168.

अट्टमहिय (attha-sahiya < artha-sahita) *adj.* possessing meaning, AMg. वेदियार्णं अट्टसहिया तहेव पुच्छा Pannav. 29.21(1932)

अट्टमामहय (attha-sāmaīya < aṣṭa-sāmayika) *adj.* [v.l. for अट्टसमस्य] lasting for eight moments, AMg. केवलसमुत्थाए अट्ट-सामस्य पण्णत्ते Uvac. 144 [Lola.]

अट्टसिद्धगुण (attha-siddha-guṇa < aṣṭa-siddha-guṇa) *adj.* having the eight qualities of a *siddha* (liberated soul), Apa. अट्टसिद्धगुणसंतीहयमणु णवविहंभंचेर जी वंसणु JasCa. 3.17.13.

अट्टसिद्धि (attha siddhi < aṣṭa-siddhi) *f.* eight supernatural attainments, JM. गुरुप्पस्याया उ अट्टसिद्धीओ । गुरुभत्तीए विज्जालाफले होइ गियमेण GarTaVi. 1.2.

अट्टसिर (attha-sira < aṣṭa-sīras) *adj.* having eight corners, AMg. एके पुट्टविसिस्साट्ठए ... णिद्धंएणे अट्टसिरे अवसयतलोवमे Uvac. 10.

अट्टसीह (attha-sīi < aṣṭāsīti) *num.* eighty-eight, JM. पढमस्स तिणि लक्खा ... एकलोपरि अट्टसीह तेणउई अट्टसीहं य PavSāro. 304 (comm. अण्णाहीसिथ श्रीअभिन्दनस्य श्रावकाः) cf. अट्टासीह.

अट्टसुवण (attha-suvanna < aṣṭa-suvarṇa) *adj.* measuring eight suvarṇas (a measure of weight), AMg. चउरंगुलपमाणमेत्तं अट्टसुवणं च विसहरणं (कायगिरियणं) Jambuddh. 3.95.

अट्टसेण (attha-sena) [inferior reading of atthaseṇa] name of a branch of the Yatsa gotra, cf. अट्टिसेण.

अट्टसोवणिण (attha-sovaṇṇiya < aṣṭa-sauvarṇika) *adj.* having the measure of eight suvarṇas (a measure of weight), AMg. एणमेगस्स णं रण्णो चउरंतचक्कवट्ठिस्स अट्टसोवणिण कायगिरियणे ... अविवरणस्यट्ठि एत्तंतं Thāpa. 8.61(633); अट्टकणियं ... अट्टसोवणिणं कायगिरियणं परामुसइ Jambuddh. 3.94; 3.158.

अट्टहत्तर (attha-hattara < aṣṭa-saptata) *num.* 1 seventy-eight, AMg. इमंमे रयणपमाए पुव्वीए ... मज्जे अट्टहत्ते जेयणसतसहस्से Pannav. 2.21(168); 2.33(177); 2.31(178); 2 seventy-eighth, JM. इइ पउननरिए सएयपुरीवणणं नाम अट्टहत्तरं पव्वं समत्तं Paṇṇa. (V.) 78.56.

अट्टहत्तरि (attha-hattari < aṣṭa-saptati) *num.* [also अट्टहत्तरिय] seventy-eight, AMg. उत्तरायणनिश्चे णं सुएि पढमाओ मंडलाओ एगुणचतालीसइमे मंडले अट्टहत्तरि एवसट्ठिमाए दिवसखेत्तस्स निव्वुड्ढेत्ता ... णं चारं चरइ Samv. 78.3; जया णं भंते। सुएि सव्वभंते मंडले उवसंभित्ता चारं चरइ ... तथा णं भंते। तावक्खेत्ते केवइयं आयामेणं पणमत्ते? गोयमा! अट्टहत्तरि जेयणसहस्साइ Jambuddh. 7.32; 7.34.

अट्टहा (attha-hā < aṣṭa-dhā) *adv.* in eight types, of eight varieties, AMg. अट्टहा कज्जमाणे अट्ट परमाणुपोगला खवति Vij. 12.4.8 (12.75); अट्टहा कज्जमाणे एयवओ सत्त परमाणुपोगला खवति Vij. 12.4.9 (12.76); 12.4.10 (12.77); फासओ परिणथा जं उ अट्टहा ते पकित्तिवा (मेवा य परमाणुओ) Utt. 36.20; दसहा उ भवणवाही अट्टहा वणचारिणे Utt. 36.205; म्हरोगा य गंधवा अट्टहा वाणमेतरा Utt. 36.207; JM. दंसगमिह मोक्खं परमं पयस्स अट्टहायारो । णिस्संकाही भणितो Pañcā. 9.7; सम्मंसणजुत्तो सइ सामत्थे पभावो होइ । सो पुण इत्थ विसिट्ठो निदिट्ठो अट्टहा सुत्ते SamSat.(H.) 31; अक्खानतिगं नाणाणि पंच इइ अट्टहा उ सागारो PañSam.(C.) 1.5 (comm. अण्णैव साकारः सहाकारेण वसंत इति साकारः वस्तुस्वरूपावधारणरूपो विशेषज्ञानमिति यावत्

p. 4a.11); इंताणं सम्मुहं जाणं, गच्छंताणं अनुव्वए, काएण अट्टहा एसो विणओ ओवधारिओ MaSudPa. 76; जिणप्पा अट्टहा होइ VijKerCa. 1.41.

अट्टहिय (atthahiya < aṣṭādhika) *adv.* [also अट्टहिय] with the addition of eight, AMg. चत्ताला एणतीसा तीसा उणतीसा बीस अट्टहिया ... होइ उचत्ते । जिण-चक्कवट्ठि-केसव चउत्थयएथमि तिठ्ठि Tittho. 306; JM. अट्टहियसएण जविकण RiṭSamu. 153; जावं अट्टहियसं वुण्णइ RiṭaSamu. 171; इह चउरो गिहियिणे दससत्तल्लिं सयं च अट्टहियं । अट्ट-समएहि एकेकुण जावेकसमयमि PavSāro. 477.

अट्टहियसय (atthahiya-saya < aṣṭādhika-sata) *adj.* [also अट्टहीयसय] hundred and eight, JM. इगवणणोमाणं अट्ट-हियसएण जविकण RiṭSamu. 153; वत्तीसाई सिज्झंति अविरयं जाव अट्टहीयसयं PavSāro. 12.

अट्टा (atthā < arthāt/arthaṃ) *adv.* [alternation between a long vowel and a short vowel with Anusvāra, with Gen. or in epd.] for the sake of, AMg. साहारणट्ठा (v.l. आहारणट्ठं) जे केइ गिलाणमि उवट्ठिए । एभू न कुणइ किंवं Dasā. 9.25; अवस्स अट्टा Utt. 12.9; न लवेज पुट्ठो सोवज्जं न निरट्ठं न मम्मयं । अप्पणट्ठा परट्ठा वा Utt. 1.25; एगो निट्ठेज्ज भत्तट्ठा Utt. 1.33; संसारमावन्न परस्स अट्टा Utt. 4.4; भिक्खट्ठा वंभइज्जमि जन्नराइ उवट्ठिओ Utt. 12.3; तं भुंजइ अमइ अणुमाइट्ठा Utt. 12.35; संसारचक्कस्स विमोक्खणट्ठा Utt. 14.4; न जीवियट्ठा पव्हामि मोए Utt. 14.32; कस्स अट्टा इमे पाजा Utt. 22.16; विजयथोसस्स जमि भिक्खमट्ठा उवट्ठिए Utt. 25.5; सव्वदुक्खहीणट्ठा पक्कमति महेसिणो Utt. 28.26; JM. ताओ य से अणुपण्णट्ठा सुत्तंससाहारं पखिवंति Vasallī. 10.2; तइया य मणी दिव्वो समप्पिओ जीवरक्खट्ठा SaṇSaCa. 9.9.

अट्टा (atthā < aṣṭā?) *f.* a group of hair, AMg. सयमेव वउहि अट्टाहि लोयं करइ Jambuddh. 2.65; JM. उप्पाडियाओ कुट्टिल-संरम-भंगुराओ मायाक्खाओ तिणि केसाण अट्टाओ KevMāKa. 209.12; ताओ 'इच्छामो' चि भगिऊण नमोक्कारपुण्वयं अट्टाओ गुरुणा गहियाओ तिणि अट्टाओ SamvāKa. 182.11; इच्छामो चि भणित्ता मंगलं कट्ठिऊण तिक्खुत्तो । णिणइ गुरु उवउत्तो अट्टा से तित्ति भणित्ता PañVa. 1.139 (comm. अथाः स्तोत्रकेदयइपरूपाः p. 24.4)

[अट्टा (atthā < āsthā?) *f.* PSM. at Sūy. 2.1 लड्डट्ठा (comm. पुष्करिणी ... अथवा आस्थातं आस्था प्रतिष्ठा p. 272a.7)]

अट्टाइस (atthāisa < aṣṭāvimśa) *num.* [also अट्टईस] twenty-eight, PrāPāṇga. 1.64; 1.86 (?); Pisahel. 442.

अट्टाए (atthāe < arthāya) *adv.* [Dat. of a-ending noun or Gen. of ā-ending noun, mostly in epd.] for the sake of, AMg. परस्स अट्टाए कूराइ कम्माइ बाले पवुव्वनाणे Āyār. 1.2.3.5; 1.2.4.2; अहं खलु तव अट्टाए ... सत्ताणि सम्मारवण Āyār. 1.8.2.21; संकुचिए पसारए, कायसाहारणट्ठाए Āyār. 1.8.8.15; वेयणवेयावचे ईरियट्ठाए य संजमट्ठाए Thāpa. 6.41(500); आतंके उवसग्गे तित्तिवखए भंभेवरुत्तीए । पाणिदवातवहेजं सरिखुच्छेयपट्ठाए Thāpa. 6.42(500); इमं च णं सोमिले माइणे साम्भियस्स अट्टाए बारवईओ नवरीओ बहिया Antag. 56; अविद-जणविबोहणट्ठाए AppOz. 569.4; अट्टाए वा अणट्ठाए भूयगामं विदिस्स Utt. 6.8; पुव्वकम्मखयट्ठाए इमं देहं समुदरे Utt. 6.13; वस्सट्ठाए व माइणे Utt. 18.21; भत्तपाणस्स अट्टाए Utt. 19.80; तेमिं विमोक्खणट्ठाए इमं वयणमव्ववी Utt. 25.10; छत्तस्स व धारणट्ठाए Dasave. 3.4; भिक्खु-मावस्स अट्टाए दोखं पि ओग्गे अणुव्वेयव्वे सिथा BrKapp. 3.32; नो कप्पइ निग्गंथाणं निग्गंथि अप्पणो अट्टाए पव्वावेत्तए Vava. 7.6; भिक्खु-भावस्स अट्टाए दोखं पि ओग्गे Vava. 4.21; जे भिक्खु अप्पणो एक्कस्स

अट्टागतिय

190

अट्टारस

अट्टाण. सुई जाइता वत्थं सिविस्सामि ति पायं सिव्वइ Nis. 1.31; JM. रंथंति अपणो परिणगस्स काण्ण अट्टाण DasavN. 114 (comm. परि-जनस्स अथाय); तओ से उदायणे ... तस्सट्ठण कीरइ नग्गभावे तमट्ठं पत्ते जव दुक्खपहीणि पि Ezz. 34.5.

अट्टागतिय (aṭṭhāgati-ya < aṣṭāgati-ka) *adj.* [also अट्टागतिअ] coming from eight types of birds, AMg. अट्टाग ... अट्टागतिया पणत्ता Thāṇa. 8.3(505)

अट्टाण (a-ṭṭhāna < a-ssthāna) *n.* an improper place, AMg. अट्टापमेयं दुसला वयंति उदगेण जे सिद्धिमुदाहरंति Sāy. 1.7.15; अट्टापमेयं व्यथं गुणानं गो दिक्खिअ वूम सुरालमेयं Sāy. 2.6.33(819); JM. गणिणीए णिवेदत्ता चतुसुह सय दण अट्टाणे KappBhā. 4167; स्ववहा अपठिवज्जमाणं चण्ण ते अट्टापणिमाणोसहस्ययग्गमायेण Paṇṇa. 3.2; Ś. (पुरुष) अट्टागमगमहई बहुणो आणा उइ ण होउज Mudrālā. 97.4.

[अट्टाण (aṭṭhāna < āsthāna) *n.* meeting room, assembly hall, AR, AMgD and PSM give the entry as aṭṭhāna and a reference to Thāṇa. 5.1 is given. The word mentioned there is not 'aṭṭhāna' but 'anattthāna' (सेयवट्टाणवणगिह)]

अट्टाणउइ (aṭṭhā-naui < aṣṭā-navati) *num.* [also अट्टानवइ, अट्टाणवइ, अट्टानउइ] ninety-eight, AMg. एस णं अट्टाणउइ जेयण-सहस्साइ अवाहाण अंतरे पणत्ते Samav. 68; मंडलं सयसहस्सेणं अट्टाप-उयाए सएहिं हत्ता SūraP. 10.165; Jambuddi. 7.68; JM. अत्रया व भरहो अट्टाणउए सुलभाउयाणं दूयं पेसेइ MaViCa. (G.) 12a.1(2); गिण्हंति पट्ठमंवि अट्टाणवई वि पव्वज्ज KuraPra. 216.4; ओहिनापिसुणीयं नउई चउणवइ छज्जइइयाणि । अट्टानवइसदाइ (श्रीअमिन्दनस) PavSūro. 349.

अट्टाणगपरिसाडिय (aṭṭhāna-ga-parisā-ṭhiya < āsthāna-ka-parisat-sthita) *adj.* one who is seated among the assembly of people gathered in the assembly room, JM. अइ अट्टाणगपरिसाटिण मोहवरडेण नीससिअं BhuvKevCa. 1576.

अट्टाणट्टनिलयण (aṭṭhāṇaṭṭha-nīlayaṇa < arthānārtha-nīlayana) *n.* the house of profit and loss, JM. अट्टाणट्टनिलयणं विसमिदयणं ... पच्छन्नयं कइ सुवइ SubhāPajjSāṇ. 9.

अट्टाणट्टवणा (a-ṭṭhāna-ṭṭhavanā < a-ssthāna-ssthāpanā) *f.* [also अट्टाणट्टवणा] keeping (the materials and garments) in an improper place (one of the six pramādas of pratilekhanā), AMg. अट्टाणट्टवणा (v.1.) य सि वुइयने, तव सुववमहादिके अस्थाने प्रवुपेक्षितोपयः स्थापनं निक्षेपो अस्थानस्थापना comm. on Thāṇa. 6.45 (503) p. 417b.1; JM. तुच्छा ण सहेति गारव भंडेण अट्टाणट्टवणं च Kapp-Bhā. 4153.

अट्टाणट्टिय (aṭṭhāna-ṭṭhiya < āsthāna-ssthita) *adj.* who is seated in the assembly, JM. अट्टाणट्टिय राया विवत्तो तेण सालि-पुरिसिण VijKevCa. 3.16.

अट्टाणरोसण (a-ṭṭhāna-roṣaṇa < a-ssthāna-roṣaṇa) *adj.* who becomes angry at an improper occasion, JM. अट्टाणरोसणो दुइओ पुउमासी तहा खमासहिओ (नरो) BhuvKevCa. 1568.

अट्टाणवइ (aṭṭhā-ṇavai < aṣṭā-navati) *num. adj.* ninety-eight, Apa. अट्टाणवइ (सनासु सोवन्नु) दिव पित्रायहो KaKo. 41.3.7; अट्टाणवइहि भाइहिं वरिड्ठ PaṇṇaCa. (S.) 4.2.6; 2.3.7; अट्टाणवइ पवर तणुसव्व RiPaSāṇ. 2.8; कमि कमि अट्टाणवइ बाहुवलि समिपुत्त संजाया केवलि RiPaSāṇ. 15.9.

अट्टाणसहा (aṭṭhāna-sahā < āsthāna-sabha) *f.* meeting

room, assembly hall, JM. अइ अत्रया य अट्टाणसुवविट्ठेण मोहवरडेण चित्ताउरनिसेण अवलोइज्जंति कउडाओ BhuvKevCa. 1183.

अट्टाणाहिणिवेस (aṭṭhāṇāhiniveśa < a-ssthānābhiniveśa) *m.* improper attachment, Ś. (राजा) ... वअस्स अट्टाणाहिणिवेसस्स एवंपाभा परिणमा होति SūMañ. 2.37.1.

अट्टाणिय (a-ṭṭhāṇiya < a-ssthānika) *adj.* not a proper place or resort, AMg. अट्टाणिइ होइ वहुगुणाय जे नागसंकाइ मुसं वण्णइ Sāy. 1.13.3(559)

अट्टाणीमंडव (aṭṭhāṇī-maṇḍava < āsthāṇī-maṇḍapa) *m.* assembly hall, JM. इमं हि मज्जपाणं ... अट्टाणीमंडवो अण्णथाणं MaViCa. (G.) 208b.6(6)

अट्टादंड (aṭṭhā-daṇḍa < artha-daṇḍa) *m.* inflicting injury on the living beings for one's gain or profit, AMg. इमाइ तेस किरियाठाणाइ भवेंतीति मक्खायं, तं जहा — अट्टादंडे अण्णदंडे इरिया-वहिइ Sāy. 2.2.2; दो दंडा पणत्ता, तं जहा — अट्टादंडे जेव अण्णदंडे जेव Thāṇa. 2.76(58); पंच दंडा पणत्ता, तं जहा — अट्टादंडे, अण्णदंडे, हिंसादंडे, अकस्सादंडे, दिट्ठोदिपपरियासिवादंडे Thāṇa. 5.111 (418); Samav. 2.1; 13.1.

अट्टादसदोस (aṭṭhā-dasa-dosa < aṣṭā-daśa-dośa) *m.* eighteen defects, Apa. ऊं नम पणंवि विस्ते अंवि नट्टादसदोसु KaKo. 1.1.1.

अट्टापद (aṭṭhā-pada < arthāt-pada) *n.* a significant name, JM. तेणं तं अट्टापदं लद्धं AṣṭaP. (H.) 353b.3.

अट्टायंत (a-ṭṭhāyanta < a-tiṣṭhat) *adj. (pr. part.)* not remaining firm (in his faith), JM. अणुसंति उअरती गर्वति णं मित्ता-यागदीहि । एवं पि अट्टायंते कारंति (? अट्टयंते करंति) सुत्तमि जं वुत्तं VavaBhā. 2.205 (comm. अतिष्ठन्त्यां तस्यां बहुक्तं यत्ते तत्कुर्वन्ति)

अट्टायमाण (a-ṭṭhāya-māṇa < a-tiṣṭhat) *adj. (pr. part.)* who does not stop or desist, JM. रंति सो इदधियं पटिभवेउमारदो तो वरिज्जति । तह वि अट्टायमाणे णिच्छुअणं पूर्वव्व NisCa. 2.18.29.

अट्टायाल (aṭṭhāyāla < aṣṭā-catvāriṃśat) *num.* forty-eight, Apa. उव्वमि-रंम तिळोत्तिम-पट्टइहि अट्टायाल-सहस-वरमुवइहि (गायण जाइ) PaṇṇaCa. (S.) 8.1.8.

अट्टार (aṭṭhāra < aṣṭādaśa) *num.* [shortened form of अट्टारह] eighteen, AMg. तिणिं य अट्टारे गेविज्ज विमाणवाससइ वईवइत्ता Uvav. 163; चउत्थ पंच छट्ठं पणरस सोलं च संतरइट्टारं ... एते वज्जिव मंगा सेसा सेसेसु छंघेसु Paṇṇav. 10.14 (790. 6a. 188; 189; 190); सोओदप्यववउट्ठे ... पणरसअट्टारे (... 1518) जोयणसण किंविविमेषुणं परिकलेवेण Jambuddi. 4.92; JM. एवं नणेण वज्जइसु एअंति छस्सह-स्साइ न करण सेमेहिं पि अ एए सुव्वेइवि अट्टारा PaṇṇaCa. 1169; उव्वसमखवमोसोदवपरिणामा दु नव ठार (? नवइट्टार) इयवीसा SāySū. (D.) 61 (comm. अष्टादश मेधाः द्वायोपशमिकस्य); JŚ. वे सत्त दसय चोइस सोलस अट्टार बीस बावीसा Mañā. 1121(12)

अट्टार (aṭṭhāra < aṣṭāra) *adj.* having eight spokes, JM. अट्टारअट्टवल्यं पंचनमोकारचक्रमिणं ViMaPra. 33.12.

अट्टारस (aṭṭhārasa < aṣṭādaśan) *num.* [Hem. (Gr.) 3.123] eighteen, AMg. मणुणं ... अट्टारसवंग्गाउलं भोयणं Thāṇa. 3.87(143); अट्टारसमणसाहस्सीओ Samav. 18(2); समणेणं मगवथा महावीरेणं अट्टारस ठाणा पणत्ता Samav. 18(31); अट्टारस पयसहस्साइ Samav. 18(4); अट्टारस वव्व Samav. 18(6); पाणाइवए ... सुतावाए ... भिच्छादंसणसहे एवं एए अट्टारस Vij. 1.6.11 (1.286); तए णं से सेणिए राया अट्टारस-सेणिपसेणोओ सदावेइ Nāyā. 1.1.78; तए णं से भरहे राया ... अट्टारस-

अट्टारसकम्मकारण

191

अट्टारसवज्जणाउल

सेणि-पणेणीओ सुदावेर Jambhūdi. 3. 28; वारस अट्टारस चउवीसं तिदिहं अट्टारस इ नेयं Uvā. 277. gā. 7; अट्टारसपम्मकारणा जाइयगमं Pāṇḍi. 3. 15; उक्कोसेणं अट्टारस पणिओयमाई पुक्ककोडीपुहसम्भहियाई Nivāhā. 2. 48; सहस्रपरे ... उक्कोसेणं अट्टारसुहं वासुसहस्रानं आहपदे समुपपदे Pannav. 2. 82 (1837); 2. 83 (1838); अट्टारस सोल्लसुं अट्टारसव दिट्ठिनिया ... अट्टारस सोल्लसुं चोदसुहसिं नृ लट्ठो Pannav. 2. 27 (174. gā. 133, 134); अट्टारस सोगरीवमाई Pannav. 4. 252 (422); 4. 254 (422); 4. 255 (423); 4. 257 (423); AnuOz. 391 (7); एवमेव जीवाइया वेसाणियारवसाणा अट्टारस ईग्गा Pannav. 14. 28 (971); एवं चउरिदिबो वि, एवरे — पुरेक्कयं च उ व वारस वा अट्टारस वा Pannav. 15. 97 (1041); सहस्राणंवा उक्कोसेणं अट्टारसुहं पत्तानं जाव नीससि वा Pannav. 7. 155 (709); 7. 160 (710); तस्स बाहा पुरस्सिमपचत्थिमं अट्टारस णणउय जोयणस एउ य पणुवीसुसमं जोयणस अट्टामं च आवाण Jambhūdi. 1. 48; Nivāhā. 41; 42; अट्टारस वि गणरायाणो Nirayā. 57; Kapp.(J.) 12. 1; अट्टारसं पवसहस्राई पदमणं (अंगविट्ठुव) Nandī. 87; दस चोदस अट्टारसं Nandī. 109. gā. 79; अट्टारस सागाई उक्कोसेणं वि भवे Uv. 30. 229; रमाई अट्टारस ठापाई सुमं संपडिहियववा Dusso. 11. 1; समणोवासियां तिण्णि सय-साहसरीओ अट्टारस Kapp.(J.) 137; अरहओ णं अट्टारसि अट्टारस गणा अट्टारस गणह्रा होत्वा Kapp.(J.) 173; J.M. अट्टारसेनु वसिसेनु PannCa. (V.) 12. 30; अट्टारस पणुवीसो नुको णे वद वि मर सय-वसिसे KuvMāKa. 19. 15; अंगा विहिववणं अट्टारस पावठणगाई वि । मुणिगुण ससंवीसा PavSāo. 51; J.S. सोल्लसहस्राट्टारस चउरामी गुणगणा लकखाई । भावदि अनुदिणु BhāvPā. 118.

अट्टारसकम्मकारण (aṭṭhārasa-kamma-kāraṇa < aṣṭādaśa-karma-kāraṇa) *adj.* one who has perpetrated eighteen kinds of (evil) acts, AMg. तेहिं य णणत्तजीयदंटा ... बोपरपहार-समगा-महियता अट्टारसकम्मकारणा जाइयगमं कट्ठगा ... आयंता पाणीवं ... तं रि य ण लभेति Pāṇḍi. 3. 15.

अट्टारसग (aṭṭhārasa-ga < aṣṭādaśa-ka) *n.* 1 a group of eighteen, J.M. तोउ कणे सण्णा दिवियमूमादिसमणसमे य । सीलम-सहस्रानं अट्टारसगगं गिरकती PāṇḍiPā. 14. 3 (comm. अष्टादश परिमाणमल वृत्तमष्टादशवर्ग); 2 *adj.* costing eighteen coins, J.M. मुल्लज्जे गुण निविहं देहत्वं मज्झिमं च उक्कोसं । जह्मेणअट्टारसं सय-साहस्रं च उक्कोसं PavSāo. 797; 3 *num.* eighteen, J.S. चोदस दस सत्ता अट्टारसं च विदम वावीसा । पियमा मणुसगई विदे भिमे अविदे य KuvPā. 32.

अट्टारसचक्कवेह (aṭṭhārasa-cakka-veha < aṣṭādaśa-cakra-vedha) *adj.* (reck'less) furnished with eighteen discs, J.M. तुज्ज लट्ठो हं । ता गिउ गोल्लयदं अट्टारसचक्कवेहं च । हारमिने Akkha-MuKo. 33. 159.

अट्टारसदेसीभासा (aṭṭhārasa-deśī-bhāsā < aṣṭādaśa-deśī-bhāsā) *n.* eighteen provincial or local languages, AMg. कामज्जवा नामं गहिदा ... अट्टारसदेसीभासाविसारया Vīvā. 34; से चउ-दण्णे दारण ... अट्टारसदेसीभासाविसारण Uvav. 148.

अट्टारसदोस (aṭṭhārasa-dosa < aṣṭādaśa-doṣa) *m.* eighteen defects, AMg. अट्टसहलवणधरा अट्टारसदोसरहियं सुमहिया ĀrāhPad. 244; J.M. अट्टारसदोसा रागदोसनिहा य मयणो य Vīvā. 37.

अट्टारसपयसहस्र (aṭṭhārasa-paya-sahasra < aṣṭādaśa-pada-sahasra) *n.* eighteen thousand padas, AMg. अट्टारसपय-सहस्रानि पयमणं । संविता अक्खरा Nandī. 87 (comm. पयमणं पदपरि-माणेन)

अट्टारसपावट्टाण (aṭṭhārasa-pāva-tṭhāṇa < aṣṭādaśa-pāpa-sthāṇa) *n.* eighteen sources of sin, AMg. सुवं पाणाइवावं सुवं सुसावावं ... निच्छाईसणत्तं उभेइयाई अट्टारसपावट्टाणाणि ĀrāhPā. 10.

अट्टारसभारवणसई (aṭṭhārasa-bhāra-vaṇassai < aṣṭādaśa-bhāra(sphāra)-vanaspati) *m.* eighteen kinds of sedenta-tion, S. (रोहण) अहं मनुवयुवमिह, अट्टारसभारवणसईणं तुमुमयई चसंदो ... उवविट्ठो KuvMā. 2. 14. 6-7.

अट्टारसम (aṭṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *m./n.* a fast broken at the eighteenth meal, AMg. तण णं से खेटण अगमारे समणेणं भगववा महावीरेणं अक्कमुण्णाणं समणे ... गुणरथसंखरं तवोदमं उव-संपज्जिताणं विहर, तं जहा ... पदमं मासं ... अट्टमं मासं अट्टारसमं-अट्टार-समणं Vīv. 2. 1. 44 (2. 62); अट्टमं अट्टारसमं-अट्टारसमणं Nāyā. 1. 1. 200; अट्टारसमं केदि, सोल्लसं कति ... अट्टारसमं करेति चोदसं केदि Nāyā. 1. 8. 29; अट्टारसमं करे करेता सुक्ककामगुणिवं पारेट Antac. 142; 154; 155; मोचा अरुमद, अट्टारसमणं पारेट Vava. 9. 35.

अट्टारसम (aṭṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, AMg. समणेणं भगववा महावीरेणं ... अट्टारसमस णं भवे नावज्जयणस के अट्टे पण्णे ? Nāyā. 1. 18. 1; तण णं तं पुसिं गयपुसिं पातंसि चचरसि निस्सिवावेति ... अट्टारसमं (चचरसि) अक्कंसं (रस ?) मित्तनाइ-... परिणं (रस ?) अगओ प्रायसि Vīvā. 62; पणवणाणं भगवतो अट्टार-समं कावट्ठिपयं समसं Pannav. 18 colophon; यओवणो जवणं तिण्णि य मंसाइ ... अट्टारसमो जामो निक्कहओ लोउओ विटो SūvP. 20. 7 comm. p. 293a. 6.

अट्टारसमसत (aṭṭhārasa-ma-sata < aṣṭādaśa-ma-sata) *n.* the eighteenth Sūta (a section of Vīvāka-paṇṇatti), AMg. एव जहा अट्टारसमसते चउवे उदेस Vīv. 25. 4. 1 (25. 104).

अट्टारसमुहुत्त (aṭṭhārasa-muhutta < aṣṭādaśa-muhūrta) *adj.* [f. मुहुत्ता] consisting of eighteen muhūrtas (watches), AMg. पोसासादेनु णं मातेसु सउ उक्कोसेणं अट्टारसमुहुत्ते दिवसे भवर, सउ उक्कोसेणं अट्टारसमुहुत्ता राती भवर Samav. 18. 8; अनुदीव दीवे दाहणट्ठे उक्कोस अट्टारसमुहुत्ते दिवसे जाव दुवाल्समुहुत्ता राई भवर Vīv. 5. 1. 7 (5. 6); त-सेयं आदिक्कस संवच्छरसत सउ अट्टारसमुहुत्ते दिवसे भवर, सउ अट्टारसमुहुत्ता राती भवति ... पदमे छम्मासे अत्थि अट्टारसमुहुत्ता राती, गत्थि अट्टारसमुहुत्ते दिवसे ... दोमे छम्मासे अत्थि अट्टारसमुहुत्ते दिवसे, गत्थि अट्टारसमुहुत्ता राती SūvP. 1. 14; 1. 13.

अट्टारसय (aṭṭhāra-saya < aṣṭādaśa-sata) *n.* eighteen centuries (of years), J.S. वीरवंदमुणिगाहो । अट्टारसयतीरे भिलयसं पहेदि DānSā. 45; 2 *num.* one hundred and eighteen, J.M. बोउ अट्टारसयं आहारदुग्गण आहलसतिने (यंथेति) BauSām. 21.

अट्टारसय (aṭṭhārasa-ya < aṣṭādaśa-ka) *num.* eighteen, J.M. छम्मासा छम्मासा दिव्यं तदवाण एव सालण । अक्क अट्टारसक VavaBhā. 4. 302.

अट्टारसवंक (aṭṭhārasa-vaṅka < aṣṭādaśa-vakra) *adj.* (a necklace) with eighteen strings (lit. bonds), AMg. तण णं से तस्स वेहल्लस कुनारस ... अट्टारसवंक हारे पुक्कदिने Nirayā. 49; अहं तुक्कं सयणं गवहत्थि अट्टारसवंकं च हारे दल्लमि Nirayā. 42-47; J.M. तण देवणं सेणियस्स तुट्ठेण अट्टारसवंको हारो दिण्णे AvTā. (II.) 68th. 7.

अट्टारसवज्जणाउल (aṭṭhārasa-vañjanāula < aṣṭādaśa-vyañjanākula) *adj.* (food) seasoned with eighteen kinds of condiments, AMg. मणुणं अट्टारसवज्जणाउलं बोयणं Tūhāṇa. 3. 87 (143); SūvP. 20. 7.

अट्टारसवासपरियाय

192

अट्टावय

अट्टारसवासपरियाय (atthārasa-vāsa-pariyāya < aṣṭādaśa-varṣa-paryāya) *adj.* having eighteen years of manhood, AMg. अट्टारसवासपरियायस्स समणस्स निम्बंदस्स कप्पइ दिट्ठीविसभावणः नामं अज्झयणे उदिसिस्स Vava. 10.37 (Ldn.)

अट्टारसविह (atthārasa-viha < aṣṭādaśa-vidha) *adj.* of eighteen kinds or types, AMg. अट्टारसविहं थंमे पण्णत्ते Samav. 18.1; बंभीए णं लिवीए अट्टारसविहं लेखविहाणे पण्णत्ते, तं जहा — बंभी, जवणाजिया ... वोल्दी Samav. 18.5; तए णं से दहपइण्णे दारए अट्टारसविहदेसिप्पगारभासाविसरए RāyPa. 809; 810; बंभीए णं लिवीए अट्टारसविहं लेखविहाणे पण्णत्ते Pannav. 1.98 (107); अट्टारसविहं अवंमे Āv. 26; JM. तस्स भिरियस्स ... अट्टारसविहं बंभचेरमणुपालेतस्स MaViCa.(G.) 13a.8(2).

अट्टारससीलंगसहस्स (atthārasa-sīlāṅga-sahasra < aṣṭādaśa-sīlāṅga-sahasra) *n.* eighteen thousand types of right conduct, AMg. अट्टारससीलंगसहस्सवरा ... ते सब्बं सिरसा मणसा मत्तएण वेदे Āv. 31; JM. अट्टारससीलंगसहस्सभिरामं ... समग्गम्मं MaViCa.(G.) 14a.3(2); ता एव विरतिभावो सुपुण्णो एत्थ होइ गायब्बो । गियमेणं अट्टारससीलंगसहस्सवरो उ PañcāPra. 14.23.

अट्टारससेणिप्पसेणि (atthārasa-seni-ppaseni < aṣṭādaśa-sreni-prasreni) *f.* eighteen kinds of artisans and craftsmen, AMg. तए णं से सेणिए राया अट्टारससेणिप्पसेणीओ सद्देवेदि Nāya. 1.1.78; तए णं स भरहे राया ... अट्टारससेणिप्पसेणीओ सद्देवे Jambūddi. 3.28.

अट्टारसहसधुर (atthāra-sahas-dhura < aṣṭādaśa-sahasra-dhura) *n.* eighteen thousand yokes, JM. जे सतरसविहसंजमसीलंगअट्टारसहसधुरधवला । उद्धुराखियेवला ते वंदसु सुणिवरे ĀrāhPaī. (Su.) 42(2)

अट्टारसुत्तर (atthārasuttara < aṣṭādaśottara) *adj.* with eighteen added, plus eighteen, AMg. पंकप्पनाए पुटवीए ... मज्जे अट्टारसुत्तरे जोयणस्तसहस्से ... गिरयावाससतसहस्सा भवंतोति मक्खानं Pannav. 2.24 (171); धूमप्पभाए पुटवीए अट्टारसुत्तरजोयणस्तसहस्सबाहल्लए उवरि Pannav. 2.63 (210); 2.25 (172)

अट्टारस्स (atthārassa < aṣṭādaśan) *nm.* eighteen, JM. जस्स इय दोहा । अट्टारस्सवि पण्णा नमामि देवाहिदेवं तं PavSāro. 452.

अट्टारह (atthāraha < aṣṭādaśan) *nm.* [Lakṣmī.(Gr.) 1.3.100] eighteen, M. अट्टारह-सय-संखा अणुदुसंखारिं विरइय-पमाणा Līā. 1333; JM. चउवीस जिट्ठिअहे असत्त तह य सावणदिगाई । अट्टारह गेआई एआरस्स उउत्त ति RīṭSamu. 234; पुस्सट्टारहदिअहे माहे तह फग्गुणस्स चउवीसा । दीसेइ श्यारसरो उउओ तह सुयलदरिसीहि RīṭSamu. 232; JS. इय वाइम्मममुक्को अट्टारहदोसवज्जिओ सयलो BhāvPa. 150; MokPa. 90; अण्णोण्णेहिं अमत्था अट्टारहसीलमहस्साई Māhā. 1019 (11); S. (बंकाळक) अं अट्टारहकुलविमेअविदिण्णो सेवासमागओ मुअंगमवग्गो Bāhā. 8.20.4; Apa. वसुहार पवरिसिय पुणु वि ताम अण्णु वि अट्टारह पक्ख जाम PaumCa.(S.) 1.16.7; 2.17.7; 3.20.10; 79.3.8; अट्टारहवरण्णई भरति MahāPu.(P.) 10.3.6; 65.4.8; सिद्धं णमइ भणेवि अट्टारह लिउव मुअंगउ NāyCa.(P.) 3.1.1; अट्टारहवरिसपमाणजिट्ठे वारहसंवररथिए कण्हिं JambūSāCa. 2.5.10; अट्टारह जहि रासिउ कणाई खलिखलि दीसही पोसिय जणाई CandappaCa.(Y.) 1.6.5; 4.17.13; यहु पुणु अट्टारह वण्णराउ SiVāCa. 1.13.11; पढं बारह मत्ता वीए अट्टारहेहि संजुत्ता PrāPaing. 1.54; 1.94.

अट्टारहखंडपयार (atthāraha-khaṇḍa-payāra < aṣṭādaśa-khaṇḍa-prakāra) *nm.* eighteen varieties of sugar candy,

Aps. जावाई भोज्जु रसदिणदिहि । अट्टारहखंडपयारविहि MahāPu.(P.) 97.5.3.

अट्टारहदोस (atthāraha-dosa < aṣṭādaśa-doṣa) *m.* eighteen faults (which are called Paṇāsthanas), JS. हितारहिण धम्मो अट्टारहदोसवज्जिए देवे MokPa. 90; Apa. अरहंतु भट्टारउ द्व-देउ अट्टारह-दोस-विमुक्क-लेउ PaNāCa.(P.) 3.4.4; अट्टारहदोसवज्जिउ सयल-परीमहरिउदळ्णु PaNāCa.(P.) 17.23.9; अत्ता अट्टारहदोसयत्तु SadCa.(N.) 6.1.9.

अट्टारहम (atthāraha-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteen, Apa. अट्टारहमइ सासहो भाइ समुच्छिमु मुहुमतणु Chakkatamma. 12.17.1.

अट्टारहमय (atthāraha-ma-ya < aṣṭādaśa-ma-ka) *nm.* *adj.* the eighteen, Apa. अट्टारहमउ पुणु सूरउ PaumCa.(S.) 12.5.12.

अट्टारहलिवि (atthāraha-livi < aṣṭādaśa-lipi) *f.* the eighteen varieties of scripts, Apa. बुज्झइ प्पण वुद्धेस भास अट्टारहलिवि जाणिय गियास SiVāCa. 1.7.11.

अट्टारहवरिस (atthāraha-varisa < aṣṭādaśa-varṣa) *n.* eighteen years, Apa. अट्टारहवरिसपमाणो जिडे वारहसंवच्छरथिए कण्हिं JambūSāCa. 2.5.10; अट्टारहवरिसदे काउ गउ माहहो सियससमि पसरे तउ JambūSāCa. 10.28.10.

अट्टाराह (atthārāha < aṣṭādaśan) *nm.* eighteen, Apa. अट्टाराहा मत्ता पाआण रुआमाला छेडा जेणीए PrāPaing. 2.88.

अट्टालिअ (atthālia < atthālita) *adj.* (imp.) climbed (the temple), JM. खेलाविओ हत्थी, करणदक्खयाए नहिओ ति । अट्टालिओ कुंभे, आदत्तं गंधर्व JinadaĀkhyā. 11.66.16.

अट्टालोभि (atthā-lobbhi < artha-lobbhin) *adj.* desirous of goods or wealth, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणं काउकालसमुट्ठाई संजोगट्ठो अट्टालोभी आहुंवे सहसाकारे विगिजिट्ठमिच्छे Āyār. 1.2.1.1; 1.2.2.2.

अट्टावण (atthā-vanna < aṣṭa-pañcāśat) *nm.* [also अट्टावन्न] fifty-eight, AMg. पढमोच्चपंचमासु तिसु पुटवीसु अट्टावणं गिरयावाससहस्सा Samav. 58; उवरि एओ अट्टावणं जोयणस्तं किंथिविमेलो परिकेवे वेणं Jivābhi. 3.661; अट्टावणं च सयं, उवरितले परिको होइ Jambuddi. 4.142; JM. गुणसट्ठि अप्पमत्ते सुराउवेयं तु इइ इहापच्छे । अन्नइ अट्टावन्ना, जं आहारगदुगं बंधं KamTha.(D.) 8; Pisehal 265; JS. अट्टावणसहस्सा पंचेव पदाणि अंगाणं GomSā.(J.) 350; *adj.* fifty-eighth, JM. अट्टावन्नं एव्वं समत्तं PaumCa.(V.) 58.20.

अट्टावय (atthā-vaya < aṣṭā-pada) *n.* [also अट्टापय, अट्टावय] 1 a game of dice played on a board with 8 × 8 places, AMg. अट्टावयं न सिक्खेत्ता वेहाइयं च नो वए Scy. 1.9.17(453) (Cu. अट्टापदं नाम सूतक्रोडा, तं भवत्तराजपुत्राणाम्); वावत्तरि कलाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — ... जयं जाणवयं पोरिकव्वं अट्टावयं Samav. 72; Nāya. 1.1.83; Uvav. 146; 107; RāyPa. 806; Dasave. 3.4; जे भिक्खु अण्णउत्तियं वा गारत्थियं वा सिणं वा सिलोमं वा अट्टावयं वा सिक्खावेइ Nis. 13.12 (अट्टापदं चउरगेहिं जूतं Cu. 3.380.11); अम्मं ग वि जाणामो पुट्ठो अट्टापयं इमं वेत्ति NisBhā. 4280; 2 name of a mountain, AMg. ताओ णं मणुईओ ... अट्टावयवीचिपट्टसंठियपसत्थविच्छिण्णपितुल-सोणी Jivābhi. 3.597 (but comm. अट्टापदस्य सूतविशेषस्य वीचय इव वीचयः तरंगाकारा रेखाः तत्प्रधानं पृष्ठं इव पृष्ठं फलकं तत्संस्थाना); जेणेव अट्टावय पव्वए Jambuddi. 3.224; अट्टावयसेलसिहरंसि Kapp.(J.) 227; Pañhā. 4.8; अट्टावइ सम्मेए पावा-चंपाइ उज्जिलनगे य SārāPa. 68;

अष्टावयगिरि

193

अष्टासीह

अष्टावयमि उतमो सिद्धिगणो Tittho. 562; J.M. इदं पुण अष्टावयहेस-कु(?) उस्समेय ... मंदरादिस्स पव्वनेस्स भवेज्जा ĀvTi.(H.) 827b. 6; 148a. 4; वत्तस्स तिहदं जाणं अष्टावयस्सुवर्णि PaumCa.(V.) 9.53; 1.60; 8.10; गिम्मविज्जण अष्टवयपरिच्छिणं अष्टावयं CaupCa. 50.2; भयवं आद-तिस्थवरो कट्टावयमि नगवरो समोसरिओ MaViCa.(G.) 12a.6(2); धरणो य नागराया ... अष्टावयपव्वयाभिमुहो पयाओ VasaH. 252.4; 185.2; 300.6; AkkhāMaKo. 13.308; अष्टावयस्स गिरिणो समीवमि KumāPra. 73.26; कुमारविहारो कराविओ एत्थ अष्टावओ व्व रम्मो KumāPra. 144.2; दाहिणदारपट्टि-सिरिगोभमगणहरवदिय अष्टावय ViMāPra. 10.5; J.S. अष्टावयमि उतमो (गिरिगुहो) NirBha. 1; Apa. गउ एम मणेवि पडु पव्वयहो जिण अष्टाहिण अष्टावयहो PaumCa.(S.) 18.3.9; 12.11.9; अष्टावउ तुलियउ सौ वेण नात्थियउ सुगियव्व SudCa.(N.) 11.19.9; दस-सहसिहि साट्ठु सह महवाड्डु अष्टावड विच्छिन्न-रिणु 18PaSān. 15.11; 3 an auspicious symbol, AMg. दग्गण-अष्टावय-चाव-दाण-नववत्त ... पुरिसलसङ्गधरा Paṇḍā. 4.4; अष्टावय-सुपड्डुय-मअर ... उत्तमपसस्थ-वत्तीसुल्लयस्यधरीओ Jivābhi. 3.597; 4 a fabulous animal stronger than the lion, Apa. मणिचूटु रथण-पूरेह दइउ पंचाणु जेतु तेनु अइउ । अष्टावउ सावउ होइ विउ PaumCa.(S.) 19.8.9.

अष्टावयगिरि (atthāvaya-giri < aṣṭāpada-giri) *m.* the mountain called Aṣṭāpada, J.M. अहि पुण तुन्हहि गंतव्वं ? सुणिणा भणियं थंणणिमित्तमउ वयगिरि CaupCa. 248.13; दिट्ठो थ णाड्डु-भूमिभाय-संतिणं अष्टावयगिरि CaupCa. 322.27.

अष्टावयतव (atthāvaya-tava < aṣṭāpada-tapas) *n.* a penance called Atthāvaya, J.M. तहा आसोयसियड्डुनिमाइ अट्टदिणे एणासथाइतवो सि पडमा पाउडी । एवं अट्टु वरिसेसु अट्टाउडिओ । उज्जवणे कणमयअष्टावयपूजा थणगित्तेसणी य कायवत्ता । पक्कथाइ फलाइ चउवीस-वत्थुमि जत्थ सो अष्टावयतवो ViMāPra. 29.3.

अष्टावयनग (atthāvaya-naga < aṣṭāpada-naga) *m.* the mountain called Aṣṭāpada, J.M. खोहं अष्टावयनगस्स PaumCa.(V.) 1.55.

अष्टावयपव्वय (atthāvaya-pavvaya < aṣṭāpada-parvata) *m.* the mountain called Aṣṭāpada, J.M. जिणवेइयपूयर्थं अष्टावयपव्वयं एतो PaumCa.(V.) 12.34; अष्टावयपव्वय समद्वीणं PaumCa.(V.) 12.39; उओ य मयवं गओ अष्टावयपव्वयवरं CaupCa. 49.33; अष्टावय-पव्वयामिहं ... गच्छीं पेच्छइ सुरासुरसमूहं CaupCa. 234.22; Erz. 47.20; जुगाइजिणवओ । तिहुयणल्लगणवं अष्टावयपव्वय सिद्धे AkkhāMaKo. 111.1.

अष्टावयसेल (atthāvaya-sela < aṣṭāpada-śaila) *m.* the mountain called Aṣṭāpada, AMg. उत्तं णं अरहा ... अष्टावयसेलसि-हरसि सिद्धे बुद्धे सुत्ते Jambuddi. 2.88; Kapp(J.) 227; J.M. ओयरिउं पवत्तो अष्टावयसेलाओ CaupCa. 326.9; ते अष्टावयसेला सीससेला गुरु-कुलस्स 18aPaḍ. 8.

अष्टाविह (atthā-viha < aṣṭa-vidha) *adj.* having eight types, eightfold, AMg. अष्टाविहअणिट्ठकम्मपिठित्त गुरु-भारोक्तं Paṇḍā. 3.23.

अष्टावीस (atthāvīsa < aṣṭāvimśati) *nu.* (f. अष्टावीसा) twenty-eight, AMg. अष्टावीसं च यणुसयं Thāna. 1.248(44); ईसाणे यं कप्पे अष्टावीसं विमाणवाससयसहस्सा Samav. 28.1; मोहणिज्जस्स कम्मस्स अष्टावीसं कम्मसा संतकम्मा पणत्ता Samav. 28.2; वत्तीसट्ठा-वीसा वारस अट्ट चउओ सतसहस्सा Viy. 1.5.5 (1.215); मज्झिस्स णं अरहओ भिगगामोवत्ता अष्टावीसं गणा अष्टावीसं गणहरा होत्था Nāya. 1.8.231; अष्टावीसं य यणुसयं Uvaṇ. 135; सा काली अज्जा ... रयणावली- P.D. 25

तवोकम्मं पंचहिं संवच्छरेहिं दोहिं य मासेहिं अष्टावीसाय य दिवसेहिं अहासुत्तं जाव आरहेत्ता Antag. 146; रयणप्पमापुदवी केवतिया बहलेण पणत्ता ? — आसीतं वत्तीसं अष्टावीसं तहेव वीसं च । आहारस सोलसमं अट्टुतरमेव हिट्ठि-मिया Jivābhi. 3.5; ईसाणे यड्ठय देविदि ... अष्टावीसविमाणवाससतस-हस्साविवत्ती Pannav. 2.51 (198); 2.23 (170); अष्टावीसं च यणुसयं Jambuddi. 1.7; SūtraP. 1.14; Pischel. 442; 445; अष्टावीसं सागरो-वमाइ Appa. 391; 508; J.M. विल्लस अष्टावीसं अरहाइ सुहनिमगंगो SupāsCa. 1.996; अष्टावीसा ... (मोहणीयस्स) पयडीओ उत्तरा जेव Paṭṭ-Saṇh.(C.) 3.2; जाणुविहीणे भणिवं इगवरिसं तह य अंधपरिहीणे । अष्टावीसं मासे RitSamu. 102; 238; J.S. (गेवज्जविमाणवासियेवमाणं कालो) उक्कस्सेणं वीसं ... अष्टावीसं ... एकवीसं सागरोवमाणं Sūāg. 1.5.100; पंच णव दोणिण अष्टावीसं चउओ कमेण ते णउरी Gomāṇ.(K.) 22; 36; 38; Apa. अष्टावीसमत्तसंनुत्तिय दुवई एस विज्जुत्ता SudCa.(N.) 9.7.16.

अष्टावीसइभाग (atthāvīsaī-bhāga < aṣṭāvimśati-bhāga) *m.* twenty-eight divisions, AMg. हल्लिद्वणणामाए जइण्णेणं सागरो-वमस्स पंच अष्टावीसतिभाग एलिओवमस्स असंलेज्जभागेणं अण्णा Pannav. 23.102 (1702); 23.103 (1702); 23.152 (1712); अष्टावीसइमगे वीसहा छेत्ता SūtraP. 10.142; अष्टावीसतिभागं वीसहा छेत्ता SūtraP. 12.39.

अष्टावीसइम (atthā-vīsaī-ma < aṣṭā-vimśati-tama) *nu.* *adj.* 1 (last of) twenty-eight meals, तेरसेम अष्टावीसइम-अष्टावीसइमेणं ... तवोकम्मणं आयावेमाणे Nāya. 1.1.200; Viy. 2.1.44 (2.62); सा काली अज्जा ... रयणावलि (तवोकम्मं) उज्जपज्जित्तणं विहरइ ... अष्टावीसइमं करइ, सुव्वकामगुणिये पारेइ Antag. 142; 2 twenty-eighth, पणवणाए भगवतीए अष्टावीसइम आहारपयं समत्तं Pannav. 28.1145(1907)

अष्टावीसइविह (atthā-vīsaī-viha < aṣṭā-vimśati-vidha) *adj.* having twenty-eight varieties, AMg. अष्टावीसतिविहे आया-र-पय्ये पणत्ते Samav. 28; अष्टावीसतिविहा य नव्वत्तदेवगणा Paṇḍā. 5.3; Uvaṇ. 36; अंतरदीवियाओ अष्टावीसइविहाओ पणत्ताओ Jivābhi. 2.12; 2.216; सण्च्छरसंवच्छरे अष्टावीसइविहे पणत्ते Jambuddi. 7.113; SūtraP. 10.130; अष्टावीसतिविहा नव्वत्तगणा Pannav. 2.48 (195); अंतरदीवया अष्टावीसतिविहा पणत्ता Pannav. 1.86(95); अष्टावीसइविहे आयारपय्ये Āv. 26; एवं अष्टावीसतिविहस्स अभिणिहोहिणणत्त Nandi. 56; J.M. मेयकयं व विसेत्तणमष्टावीसइविहंगमेयाइ । इदियविभागओवा मइसु-यमेओ जओमिहियं ViāvBhā. 116; Pischel. 451.

अष्टावीसवियप्प (atthā-vīsa-viyappa < aṣṭā-vimśati-vikalpa) *adj.* of twenty-eight types, J.M. अष्टावीसवियप्पं मरणा-णवकप्पणाठणं JhāSto. 1.

अष्टावेत्ता (a-tthāvēttā < a-stthāpayitvā) *ger.* not having installed or appointed (as king), J.M. मं रज्जे अष्टावेत्ता केसि रज्जे ठवेत्ता पव्वइ Erz. 34.13.

अष्टासट्ठा (atthā-saṭṭhā < aṣṭā-ṣaṣṭi) *nu.* sixty-eight, Pischel 442(?)

अष्टासट्ठि (atthā-saṭṭhi < aṣṭā-ṣaṣṭi) *nu.* sixty-eight, Apa. अष्टासट्ठो (नत्ता) पूरवहु, अगे दोहा देहु । राअसेण सुपसिद्ध इअ रहु भणिजइ एहु PrāPaṇḍ. 1.133.

अष्टासव (atthāsava < aṣṭāsraṇa) *adj.* having eight āsraṇas (inflow of the Karmas), J.S. अष्टासवो णवट्ठो जीवो दसठा-णिओ भणिदो Dhavaḷā. 9.198.7.

अष्टासी (atthāśī < aṣṭāśīti) *nu.* eighty-eight, Apa. Prā-Paṇḍ. 2.186; तहि अंगुट्टसमहु गुणवंतहो अष्टासीसहास हुय पुत्तहु Dham-Pa. 5.1.10.

अष्टासीह (atthāśīi < aṣṭāśīti) *nu.* [also अष्टासीसि] eighty-

अट्ठासीय

194

अट्ठि

eight, AMg. तिण्णेष य कोडिसया अट्ठासीति च होति कोडीओ । असिति च सयसहस्सा एयं संवच्छरे दिण्णं Āyār. 2.5.26(3) (749); अट्ठहमिया ण भिक्खुपटिमा चउसट्ठीए राईदिहं दिोहि य अट्ठासीतिहि भिक्खासत्तेहि अहासुत्तं ... अणुपालितावि भवति Thāṇa. 8.104(645); Antag. 152; एस णं अट्ठासीति जोयणसहस्साई अवधारण अंतरे Samav. 88; एवं अट्ठासीतीए पि महामहाणं भाणियव्वं Viy. 10.5.30 (10.91); बालुयप्पभाए पुडवीए अट्ठा-वीसं सायरोयमई चउमुणिया भवति ... तनाए अट्ठासीई Viy. 24.1.80 (24.79); उक्कोसेण अट्ठासीति वाससहस्साई चउमुणिया भवति ... तनाए अट्ठासीई Viy. 24.1.80 (24.79); उक्कोसेण अट्ठासीति वाससहस्साई चउहि अंतोमुट्ठेहि अन्नदियाई Viy. 24.12.9 (24.173); चंदस्स देवस्स अट्ठा-सीति वाससहस्साई चउहि अंतोमुट्ठेहि अन्नदियाई Viy. 24.12.9 (24.173); तए णं मली अह्हा संवच्छरेणं तिण्णि कोडिसया अट्ठासीई च कोडीओ असोई सयसहस्साई इमेयारुव्वं अन्न-संययाणं दलइत्ता निवत्तमाभि ति मणं पहारे Nāya. 1.8.201; 1.8.194; 1.8.195; चंदस्स देवस्स अट्ठासीति गहा परिवारो पण्णत्तो SūraP. 18.4; अट्ठासीई गहा खडु मेयव्वा आणुपुव्वेण SūraP. 20.8[9]; अट्ठासीए जोयणसए उडुं उप्पइत्ता चंदविमाणे चरं चरति SūraP. 18.1; दो लक्खा अट्ठासीति पयसहस्साई पयमेणं (अंगविट्ठुव्वेयहे) Nandī. 91; एसांमेव सपुव्ववरेणं अट्ठासीति सुत्ताई भवतीति मक्खायं (विट्ठिवाए सुत्ताई) Nandī. 108(2); अट्ठासीति महग्गहा भणिया JōiKa. 134.

अट्ठासीय (atthāsīya < aṣṭāsīti) *nu.* [also अट्ठासीति] eighty-eight, AMg. अट्ठासीतं सयसहस्सा चत्तालीसं च सहस्सा सत्त य सत्ता तारामणोउकोटीयं ... सेमिस्संति Jivābhi. 3.837; तस्स वाहा पुरत्थिम-पञ्चमिणेणं चत्तारि अट्ठासीए जोयणसए Jambuddi. 1.23; येण्णि अट्ठासीए भागसए उवाइयावत्ता, एत्थ णं से चंदे दुवालसं पुण्णिनासिणि जोएति SūraP. 10.141; अट्ठअट्ठमियाणं भिक्खुपटिमा चउसट्ठीए राईदिहं दिोहि य अट्ठासीतिहि भिक्खासत्तेहि अहासुत्तं ... अणुपालिया भवइ Vava. 9.26.

अट्ठासीय (atthāsīya < aṣṭāsīti) *nu. adj.* eighty-eighth in number, JM. अट्ठासीयं पव्वं समं PaumCa. (V.) 88.44.

अट्ठाह (atthāha < aṣṭa-ahan) *n.* eight days, Apa. अट्ठाहं महिं विगाहिव ... पाउगनरपविहि तेण कव MahāPa. (P.) 27.12.8.

अट्ठाहिय (atthāhiya < aṣṭādhika) *adj.* plus eight, Apa. अट्ठाहितं सम्मत्तो चालीसमओ इमो संघी KaKo. 48.22.21; JM. अट्ठाहियं सयं खडु विवज्जइ ओगाहणाइ तहा PavSāro. 475.

अट्ठाहिय (atthāhiya < aṣṭādhika) *adj.* (f.) (a festival of) eight days, AMg. तए णं ते भवणवइ ... अट्ठाहियं महियं करेति Nāya. 1.8.124; 1.8.226; 1.8.235; तए णं वहेव भवणवइवाणअंतरे ... देवा ... अट्ठाहियारुवाओ महामहिमाओ करेमाणा Jivābhi. 3.917; अंजणा-एव्वए अट्ठाहियं महामहिमं करेति Jambuddi. 2.117; 3.12-14; 3.58-60; JM. अट्ठाहिया य महिमा सम्मं अनुबंधसाहिमा केइ ... नेमित्तिवा पुण अट्ठमि-चउदिसि-कडणत्तिहि-अट्ठाहियासंवच्छरियाइएव्वभाविणो ViMaPra. 123.27; रइया जिणभवणेसुं विहिणा अट्ठाहिया महिमा JinadaĀkhyā. V. 323; Apa. गउ एम भणैवि पडु पव्वयहो जिण अट्ठाहियं अट्ठावयहो PaumCa. 18.3.9; 11.2.1; चित्तासोय करेत्ताहिय जण तहि कय हवति नट्ठाहिय UvKaś. 31; अट्ठाहिय कारिय संव हकारिय देव-पूय-वंदण-करण ĀpaSā-Sam. 3.15.

अट्ठाहियतीसम (atthāhiya-tisama < aṣṭādhika-trimśa) *nu.* thirty-eight, Apa. रुहुप्पत्ती एसो अट्ठाहियतीसमो संघी KaKo. 38.15.16.

अट्ठाहियमहिमा (atthāhiya-mahimā < aṣṭādhika-mahimā) *f.* a festival of eight days, JM. सा भणइ एस पडमो, बंभरहो भमउ नयरमज्झम्मि । अट्ठाहियमहिमाए, परिहिउउ जिणरहो पच्छा PaumCa. (V.)

S.147.

अट्ठाहियवीसम (atthāhiya-visama < aṣṭādhika-vimśa) *nu.* twenty-eighth (eight plus twenty), Apa. एसो तुरयकइवसा अट्ठाहियवीसमो संघी KaKo. 28.14.16.

अट्ठाहियामहिमा (atthāhiyā-mahimā < aṣṭādhika-mahimā) *m./f.* the festival of eight days, AMg. अट्ठाहियामहिमं ति अट्ठानामहं समाहारोइहाइ तदस्ति यस्मां महिमायां सउट्ठाहिका Nāya. comm. on 1.8, p.150.9; ताहे न पडुयंति अट्ठाहियामहिमादयो इट्ठेदेवदणं MahāNis. 4.1; JM. (सो) इरित्तभरदिअंमरो कुणइ य अट्ठा-हियामहिमं CampCa. 77.6; काऊण सव्वजिणाययणसु अट्ठाहिया-महिमं पञ्चाविषा राईनेइ तित्थयरेण ThāṇaMā. (Vi.) 9.2; संटविकण संववि-अणं काऊण जिणाययणसु अट्ठाहिया-महिमं ... मया उज्जयं JūṇāCa. 118.3; कुणइ कुमारविहारे सत्तय-अट्ठाहियामहिमं KumāPra. 174.18.

अट्ठाहियार (atthāhiyāra < arthādhikāra) *m.* section or topic based on the meaning conveyed, IS. जा सा आगमदो इव्वअदो णम तिसे इमे अट्ठाहियारा भवति Sūāg. 1.1.54.

अट्ठाही (atthāhī < aṣṭāhikā) *f.* a festival of eight days, Apa. चंदोसरि अट्ठाही करेवि (AntappaCa. (V.) 2.18.3.

अट्ठि (atthi < asthi) *n.* [VarāGr.] 3.2.51; Mārk.(Gr.) 3.15; Hm.(Gr.) 2.32] bone, AMg. अण्णे अट्ठोए वहेति अण्णे अट्ठिभिवाए वहेति Āyār. 1.1.6.5; देइय वा अट्ठोए वा मुट्ठीए वा ... अमिहयपुव्वे भवइ Āyār. 2.1.35(342); Sāy. 2.1.56(679); 2.2.12 (704); 2.2.10; 2.2.21(753); अगणितामिणं सररी यवात्तवण्णाणि अट्ठोणि भवति Sāy. 2.1.15; से जहाणामए केइ पुरिसे मसओ अट्ठि अमिहिव्वट्ठिता णं उव्वसेजा — अयमाउसो ! भेसे, अयं अट्ठो Sāy. 2.1.17(670[3]); से जहाणामए केइ पुरिसे ... णो अट्ठो णो अट्ठिभिवाए ... से इत्ता Sāy. 2.2.4 (695[1]); वेइदियाणं दो सररी पणत्ता, तं जहा — अन्नमंतरंमे जेव वाहिरंमे जेव । अन्नमंतरंमे कम्मए, अट्ठिमेसोणितव्वे वाहिरंमे ओराणिए Thāṇa. 2.158.160(65); तओ पित्तियंया पणत्ता, तं जहा — अट्ठो, अट्ठिभिजा केस-संसुरोमणहे Thāṇa. 3.494(269); Viy. 1.7.17 (1.351); Paṇḍ. 25; चत्तारि थंसा पणत्ता, तं जहा — सेलवंमे, अट्ठिवंमे, दाणवंमे, तिणिसलत्तायंमे Thāṇa. 4.283(293[2]); इहविं ओराणिए अत्तज्जाइए पणत्ता, तं जहा — अट्ठि, भेसे Thāṇa. 10.2.(714); नेरइया मे भंत ! निसेव्वणी ? गोयमा ! इएहं संघयाणं असंघयणी नेवट्ठी णेव छिआ णेव पहाइ SamavPra. 187-188 (153); Viy. 1.5.14 (1.224); Jivābhi. 1.95; 1.135; 3.92; जीवे णं गव्वयाए समणे जमाहारे तं विगाइ, तं जहा — सोइवियथाए ... अट्ठिअट्ठि-मिजकेसमंसुरोमनहत्ताए Viy. 1.7.14 (1.347); PūṇāNī. 59; अहं ण भंत ! अट्ठो अट्ठिज्झामे ... नयं नज्जज्झामे — एए णं कित्तरी Viy. 5.2.16 (5.53); नेणित्ता अट्ठिमुट्ठिजाणुअएपरपहारसंभगमहिक्कासं करेति Nāya. 1.2.33; Viśā. 53; 1.428 [Lola.]; एवामव पजस्स अण्णारस्स पाथा लुका भुका निम्मंसा अट्ठिचम्मट्ठिरत्ताए पत्तायंति Anuttara. 186; इमेहि विविहेहि कारणेहि ... अट्ठि-मित्र ... हेउं (पाणवइ करेति) Paṇḍā. 1.11; Viśā. 53; 98; निवत्तंति य तं सररी हुइ ... अट्ठि-पहाइ ... रोमवत्तियं Paṇḍā. 1.24; तं च पुणो बंस-क्ख-सिगाट्ठि-रंतकायवसुमेउकं (खग्गयणं) Jambuddi. 3.109; देइण बा अट्ठोण वा मुट्ठीण वा ... कायं आओइसा भवति ĀyārDas. (Dasā.) 6.3; तए पडिलोमा अण्णयरेणं देइण वा अट्ठोण वा जोसेण वा वेसेण वा कसेण वा काए आउडेजा Vava. 10.2; 10.4; JM. कंउट्ठि मच्छि विच्छुवा (रातो अंधकारे कंउं कवण सह भुजंति) एवं अट्ठि) NisCa. 1.141.81; विरहिणि-विंसट्ठुट्ठी-करणो, रइवाह-इ-सडु-चउट्ठो KumāCa. (H.) 3.7; तय-रत्त-मंसमेयट्ठि-मिज-सुक्क-विणिमियं Erz. 4.9; गइ. णहरोमजंतुअट्ठो ... मया चदसा होति Māhā. 484(3); उच्चारं पस्सवणं लेलं सिघाणयं च चम्मट्ठी । पूयं च Māhā. 253(5); 726(8); अट्ठोहि

अट्टि

195

अट्टित

पटिवद्धं संसलितं तएण ओच्छण्णं ।... देहं B&Apu. 43; 45; चम्मट्टि-
मंसलवुद्धो सुण्हो गज्जे मुणि दिट्ठा RaySā. 106, 109; मंसट्टिसुक्खोपिय-
पित्तसत्तं (?) वत्तं कुण्णिमदुग्गं 1... देहउत्तं BhāṇPā. 42; सेल-वण-अट्टि-
दारअन्दात्तमाणो इवदि माणो KasaPā. 71; सेलट्टिकट्टेते पियंमेणणुहरंतओ
माणो GomSā.(J.) 235; 180; M असुरोत्ति-पिहंसण-विमट्ट-धूमावलिणह-
हीरो GandVā. 7; ताहे वि णट्टि-पसाहणम्मि तुह वट्ठ गहचक्कं GandVā.
302; 326; 760; 945; Apa. विट्ठण्ड लयं बलं जव फुट्ठत्तवट्टिअंगेहि
MahāPa. (P.) 48, 13, 6 (8); पसुअट्टिअट्टिअंगवलिहम्मि JasCa.
1, 16, 11; चम्मट्टिसीन निवट्ठि ताड ससाणि खड BhaṇKa. 326, 9;
परंपर किं रसुद्धिअं, मेयट्टिमअट्टिअंतेवेसं DhamPa. 3, 22, 1.

अट्टि (atthi < asthi) *n.* stone of a fruit, M. पक्कवट्टि-विणिग्गअ-
कोमलंवेत्तुं उअह GāSaSa. 1, 62; इह धारा-विच्छोलिअ-पलट्टि-णिग्गअ-
कसय-यथाण GandVā. 652.

अट्टि (atthi < asthi) *m.* [shortened form of *asthisarajasko*] a monk who is defiled with the use of a bone; a Kāpālika, JM. अट्टी लिप्ता कुम्भित निवृद्धा उल्लङ्घण्णथ KappBhā. 2824
(*ecoma*, अट्टी अस्मिन्जस्का; on 2822 : शालिका; अस्मिन्जस्का.)

अट्टि (atthi < arthin) *adj.* [only in epds.] desirous of, AMg. अहम्मट्टी तुमसि णम वणं अरंभट्टी Aśr. 1, 6, 4, 2; णिम्म ते भिक्खु
समीहवुं पटिभागं हेति ... आरापमट्टी Sāy. 1, 14, 17 (598); पयं से
भिक्खु आयट्ठी आरंभये आवपसे Sāy. 2, 2, 8 (721); णेरइया णं भने !
आहारट्टो ? Pannav. 28, 1 (1793); 28, 25 (1806); 28, 28 (1807)

अट्टि (atthi < kṛṣṭi) *f.* [at end of epd.] pulling, stretching, M. दुग्गअ कुट्टुअकट्टी थंहे गु मरं पोइएण सोदव्या ! दसिओत्तरंतमलिएण उअह
इणं व वएण GāSaSa. 18.

अट्टिअ (atthia < arthita) *adj.* (ppn.) [also अट्टिओ] being
requested, begged, JM. सेह्वसाममिक्कणि अंतर वयंभो विअएणा
कोवे ! अट्टिओ ओभासमिक्कणे सण्णअ अमुमि मयंसि NāBhā. 357;
अट्टिओ एणो पुणो ओभासति याचयति NāCa. 1, 124, 11.

अट्टिअप्प (a-tthiappa < a-sthitātman) *adj.* [also अट्टि-
यप्प] with unsteady self, AMg. वावाइओ व्व हट्टो अट्टिअप्पा
भविस्ससि Ut. 22, 44; Dasav. 2, 9 (c. l. हट्टो)

अट्टिअवाह (a-tthia-bāha < ā-sthita-bāspa) *adj.* on
which the tears continue to remain, M. खिअह जीया वि तए अट्टि-
अवाहं पुणो फण्णं व तुहं SetaBā. 1, 25 (*ecoma*, अस्थितो वापो वयैवन्,
but Candrikā. वाक्पभाया अविश्रमाद् based on the text अस्थित)

अट्टिकच्छम (atthi-kacchabha < asthi-kacchapa) *m.* a
tortoise having a bony cover, AMg. से किं तं कच्छमा ? कच्छमा
दुविहा पण्णता, ते जहा -- अट्टिकच्छमा य मंसकच्छमा य Pannav. 1, 57
(64); JM. से किं तं कच्छमा ? कच्छमा दुविहा पण्णता अट्टिकच्छमा य
मंसकच्छमा य JivābhTī. p. 36, 7.

अट्टिकरक (atthi-karaka < asthi-karaka) *n.* hard bail-
stone, JM. तन्दुलोय्यम् अट्टिकरकं Dasav. TS. p. 177b, 1.

अट्टिखंड (atthi-khaṇḍa < asthi-khaṇḍa) *n.* a bone piece,
JM. अत्र अट्टिखंडाणि वीगमिति Aṅg. (H.) p. 369a, 2.

अट्टिग (atthi-ga < asthi-ka) *adj.* the people of Kāpālika
sect (having skulls in hand), JM. अट्टिगमादी वसभा पुट्ठि पच्छाव
जंति निसि सुण्णा VavaBhā. 2, 272 (*ecoma*, अस्थिका; कापालिका.)

अट्टिगी (atthigī < ārthikā) *adj.* (f.) one who desires
(copulation), JM. अट्टिगिमणट्टिगी वा, उड्डाहं कुणर सव्वनिच्छुसणं
KappBhā. 2048 (*ecoma*, अर्थिका मैथुनार्थिनी)

अट्टिचम्मसिरत्त (atthi-camma-siratta < asthi-carma-
śīrāṭva) *n.* the state of containing nothing but bones, skin
and veins (mere skeleton), AMg. एवमेव धण्णस्स अण्णारस्स पाया
सुक्का लुक्का निम्मंसा अट्टि-चम्मसिरत्ताए पण्णायंति Aṅuttaro. [Ldn.]
3, 31; 3, 32; 3, 33; 3, 34; 3, 35; 3, 36; धण्णस्स अण्णारस्स हत्था सुक्का
लुक्का निम्मंसा अट्टि-चम्म-सिरत्ताए पण्णायंति Aṅuttaro. [Ldn.] 3, 42;
3, 43; 3, 44; 3, 45.

अट्टिचम्मावणद्ध (atthi-cammāvanaddha < asthi-carmā-
vanaddha) *adj.* tied with (only) bone and skin (i.e. very
lean), AMg. तए णं से खंए अण्णारे णं ओराणं ... तवोअम्मंणं सुक्कं
लुक्कं निम्मंसे अट्टिचम्मावणद्धे किट्टिकिडियाम्प कित्ते धमणिस्तंए जाप यावि
होत्था Viy. 2, 1, 46 (2, 64); Nāyā. 1, 1, 204; Uvā. 1, 64; 1, 65; 1, 74;
2, 53; 2, 54; Aṅg. 8, 13; Aṅuttaro. 3, 30; Vivā. 8, 8 [Ldn.]

अट्टिचम्मावसेस (atthi-cammāvasesa < asthi-carmāva-
śeṣa) *adj.* leaving only the skin and bones, JM. उराणं तवो-
अम्मंणं ... अट्टिचम्मावसेसे ... यावि जाप KaKoPa. 20, 23.

अट्टिजुद्ध (atthi-juddha < asthi-yuddha) *n.* fighting with
(weapons made of) bones, one of the 72 Kālās, AMg. वावत्तरि
कलाओ पण्णताओ ... ते जहा -- वाडुजुद्धं, दंउजुद्धं, मुट्टिजुद्धं, अट्टिजुद्धं
जुद्धं Samav. 72, 7; तए णं से कलयरिण मेहं कुमरं वावत्तरि कलाओ
सिक्खावेद, ते जहा -- अट्टिजुद्धं मुट्टिजुद्धं वाडुजुद्धं ... सउणरुं ति Nāyā.
1, 1, 85; वावत्तरि कलाओ ... लेहं गणियं ... अट्टिजुद्धं RayPa. 806.

अट्टिज्झाण (atthi-jjhāma < asthi-dhyāma = asthi-kṣāma)
n. a burnt bone, AMg. अह णं भने ! अट्टी अट्टिज्झामे चम्म ... एह णं
किं सरीरा ति वत्तवं शिवा ? गोयमा ! ... अट्टिज्झामे ... सखज्झामे एह णं
पुव्वसवपण्णवणं पडुअ तसपाणजीवमरीरा Viy. 5, 2, 16 (5, 34)

अट्टिणिछण्ण (atthi-nichanna < asthi-nicchanna) *adj.*
covered with bones, tied with bones, JS. अट्टिणिछण्णं णालिणिवद्धं
कलिलकमरिदं किमिउलपुण्णं ... सरीरयं ते सदमचीवसे Māhā. 851(9);
Apa. अट्टिणिछण्णं किमिउलपुण्णं MahāPa. (P.) 4, 7, 6.

अट्टिथंभ (atthi-thambha < asthi-stambha) *m.* a pillar
of bones, AMg. चत्तारि थंभा पत्रता, ते जहा -- सेलथंभे अट्टिथंभे दाहथंभे
तिणिमल्लथंभे Thāpa. 4, 2, 83 (295)

अट्टिद (a-tthida < a-sthita) *adj.* not permanent, JS.
(वेयगीयवेयणा) शिया अट्टिदा SatAś. 4, 2, 11, 6.

अट्टिदं (a-tthidam < a-sthitam) *adv.* constantly, conti-
nuously, JS. वाडुअमो व मणो परिधावइ अट्टिदं संमता BhaĀrā. 134;
अवरणअवसत्ताही व अट्टिदं बट्टे जरा लोसे BhaĀrā. 1724.

अट्टिदलिया (atthi-daliyā < asthi-dalikā) *f.* bones in the
form of leaves, JS. (कुणिनकुटी) अट्टिदलिया छिरावक्कादिया मंसमट्टि-
यालिता BhaĀrā. 1816 (*ecoma*, अस्थिनि पत्राणि यस्यां सा अस्त्रिदलिका)

अट्टिदाम (atthi-dāma < asthi-dāman) *n.* a series of
bones, AMg. आउसो ! इमम्मि सरीरए सट्ठं संधिसयं, सत्तुत्तरं मम्मसयं,
तिअि अट्टिदामसयाइ Tand. 109.

अट्टिधमणिसंताणसंतय (atthi-dhamanī-santāṇa-santaya
< asthi-dhamanī-santāṇa-santata) *adj.* covered with a
series of bones and veins, AMg. इमे वेव य सरीरं ... अट्टिधमणि-
संताणसंतय Tand. 116.

अट्टिनिचय (atthi-nicaya < asthi-nicaya) *m.* arrangement
of the bones, JM. संययणमट्टिनिचयो तं छद्धा -- वज्जरसहनारायं ...
छेवट्ठं KamVi. (D.) 1, 37.

अट्टित (a-tthinta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not remai-

अट्ठिभंजण

196

अट्ठि

ning, JM. अणुसासियम्मि अट्ठिए विदेसं देति तहवि य अट्ठिं (?) ति VavaBhā. 2.184 (comm. तथापि च तस्मिन् तिष्ठति)

अट्ठिभंजण (atthi-bhañjana < asthi-bhañjana) *n.* breaking of the bones, AMg. इमे च जगपादं बराका दुक्खं पवेति दीहकालं, किं ते ? — सीउण्हतण्हखुहवेयण ... अट्ठिभंजण-नासाभेय ... दसणाणि वाहपाणि य Pannā. 1.30 (comm. अट्ठिभंजणं कीकसाम्भनम्)

अट्ठिमयपंजर (atthimaya-pañjara < asthimaya-pañjara) *m.* cage of more bones, JM. अट्ठिमयपंजरो इव उवरि तणुवेत्त-चम्म-पडिबद्धो KuvMāKa. 64.24; अट्ठिनय-पंजरा इव णिव्वण्णा दो वि KuvMāKa. 192.3.

अट्ठिमंसतोणितवद्ध (atthi-mamsa-sonita-baddha < asthi-māmsa-sonita-baddha) *adj.* made of bone, flesh, and blood, AMg. वेइदियाणं दो सरीरा पणत्ता, तं जहा — अम्भंतरए चव बाहिरए चव । अम्भंतरे कम्मए, अट्ठिमंसतोणितवद्धे बाहिरए ओरालिए Tbhāṇa. 2.156; 2.157(65)

अट्ठिमंसतोणियण्हारुछिरावद्ध (atthi-mamsa-soniya-phāru-chirā-baddha < asthi-māmsa-sonita-snāyu-sirā-baddha) *adj.* made with bone, flesh, muscle, and vein, AMg. दो सरीरा पणत्ता, ... अम्भंतरे कम्मए अट्ठिमंसतोणियण्हारुछिरावद्धे बाहिरए ओरालिए Tbhāṇa. 2.159; 2.160(65)

अट्ठिमिजपेमाणुरागरत्त (atthi-miñja-pemānurāga-ratta < asthi-majja-premānurāga-rakta) *adj.* [also अट्ठिमिजपेमाणुरागरत्त] suffused with love reaching the marrow of the bones, AMg. इण्णो गिम्भिए ... अभिगच्छे अट्ठिमिजपेमाणुरागरत्ते Sūy. 2.7.3 (715); तत्थ णं तुमियाए नयरीए वद्धे समणोवासया परिवसंति अट्ठा दित्ता ... अट्ठिमिजपेमाणुरागरत्ता Vīy. 2.5.11 (2.94); तए णं से सेलए राया समणो-वासए जाए — ... अट्ठिमिजपेमाणुरागरत्ते Nāyā. 1.5.47; तं जहा — समणो-वासया भवति, अभिगच्छीवाजीवा ... अट्ठिमिजपेमाणुरागरत्ता Uvay. 124.

अट्ठिमिजा (atthi-miñjā < asthi-majjā) *f.* marrow of the bone, AMg. एवं पित्तए वसाए ... ण्हाएणिए अट्ठिए अट्ठिमिजाए मट्टाए अणट्टाए: अप्पेगे हिंसिसे मे त्ति वा वद्धि Aṅg. 1.1.6.5; से जहणामए केइ पुरिसे जे इमे तसा पाणा भवति, ते णो अच्चाए ... णो अट्ठीए णो अट्ठि-मिजाए ... णो हिंसिसे मे त्ति Sūy. 2.2.4(698); तओ पित्तिंया पणत्ता, तं जहा — अट्ठी अट्ठिमिजा, केसमंसुरोमणहे Tbhāṇa 3.494(209); गोयमा! जीवे णं गम्भए समणे अमाहारेइ तं विणाइ, तं जहा — ... अट्ठि-अट्ठिमिज-केस-मंसु-रोम-नहत्ताए Vīy. 1.7.14 (1.346); गोयमा! तस्स णं तेणं पणीएणं पाणसोवणेणं अट्ठि-अट्ठिमिजा बहलीभवति Vīy. 3.4.19[2] (3.191); जीवे णं गम्भए समणे जं आहारमाहारेइ तं विणाइ सोइदियत्ताए ... अट्ठि-अट्ठि-मिज-केस-मंसु-रोमनहत्ताए Tand. 20; गोयमा! तओ पिडसंया पणत्ता, तं जहा — अट्ठि-अट्ठिमिजा केस-मंसु-रोमनहा Tand. 25.

अट्ठिमिजाणुसारि (atthi-miñjāṇusāri < asthi-majjāṇu-sārin) *adj.* (the effect of the poison) flowing along the marrow of the bone, AMg. छव्विहे विसपरिणामे पणत्ते, तं जहा — वड्के मुत्ते णिवविते — अट्ठिमिजाणुसारि Tbhāṇa. 6.110 (533)

अट्ठिय (a-ttthiya < a-stthita) *adj.* 1 not found (in the given place), AMg. जीवे णं भंते ! जाइ इक्काइ ओरालिवसरीरत्ताए गेण्हइ, ताइ किं ठियाइ गेण्हइ, अट्ठियाइ गेण्हति Vīy. 25.24 [Ldn.]; 2 not permanent, AMg. इदं संसारसागरं अट्ठियण्णालंबणपतिठाणमप्यमेयं Pannā. 3.23; 3 not at rest, AMg. गेरश्च जाइ दब्बाइ भासत्ताए गेण्हति ताइ किं ठियाइ गेण्हति ? अट्ठियाइ गेण्हति ? Pannav. 11.80 (888); 11.82 (890) (comm. स्थितानि न गमनक्रियावन्ति 262b.2); जा अट्ठिया चलमाणा छउमत्ताणं णिगंवाणं णिगंवीणं व Kapp.(J.) 132;

4 not stopping, not desisting, AMg. अणुसट्ठी धम्मकहा विज्जनि-मित्तादिहं आयट्ठं । अट्ठिय पमुस्स करणं जहा क्वं विण्णुणा पुंवि Vava-Bhā. 7.555 (comm. अस्थिते प्रभोरन्यस्य करणं वर्तव्यं यथा कृतं विण्णुना); एएसु वट्टमाणे अट्ठिय, पडिसेहिए इमा मेरा VavaBhā. 1.32; अणुसासियंमि अट्ठिए विदेसं देति तहविय अट्ठिं (?) ति VavaBhā. 2.184; 5 not standing in a given posture, JM. ठिअमट्ठिए अ कणे आचेलक्काइसु ठाणेसु । एव्वेसु ठिआ पट्ठो, चउ ठिअ छसु अट्ठिआ विइओ II PāṭiVa. 1499 (comm. स्थितकल्पः अस्थितकल्पः आचेलकथाणि स्थानेषु पट्सु अस्थितः); JS. अट्ठियमणेवमुत्ते पनादपपिहि इक्कव्वुवारं । पणं मासिय छेदो Chasath. 53; 6 not real, not as it is, M. ठिअमट्ठिअं व दीसइ अठिअं पि परिट्ठिअं व पडिहाइ GaudVa. 66; 7 continuously, not stopping, M. अट्ठिअ-गिरि-वल्लण-वआगअनु-वो-च्छण-णिवडिअ-तट्ठाओ GaudVa. 1024; अट्ठिअभावत्तो सो जखइ जउउअस्स ता जस्स GaudVa. 4; अट्ठिअ-पटंत-विसहर-संवलिअ-वलंत-धूमजालेण GaudVa. 476.

अट्ठिय (atthi-ya < arthi-ka) *adj.* 1 one who wishes, one who desires, AMg. गुत्ते गुत्ते सदाए वायपरे परमाथट्ठिए Sūy. 1.2.3.15 (comm. परम उत्कृष्ट आयतो दीर्घः सर्वकालभवनात् मोक्षस्तेनार्थिकः तदभिधीयी); वोसमंतो इमं विचे हियमट्ठं लाभमट्ठिओ । जह मे अणुगाहं कुजा साहू होजामि तारिओ Dasave. 5.1.94; विविहगुणतवोरए य निचं भवर निरासए निज्जरट्ठिए Dasave. 6.4.10 (MV.); 9.4.12; 2 full of meaning, or purpose leading to salvation, AMg. पड्ढा लाभइसंति विउलं अट्ठियं मुयं Utt. 1.46 (comm. अर्थः मोक्षः स एव प्रयोजनमस्त्येत्यर्थिकम् श्रुतम्)

अट्ठिय (atthiya < āsthika) *adj.* (marrow) of the bone, AMg. न लहइ जहा लिहंतो मुहिलियं अट्ठियं रसं मुणओ Bhattap. 142; JS. BhaĀrā. 1255.

अट्ठिय (atthiya < astika) *m.* name of a cobra-king, JM. तहि चाण्यसत्तसंयाधायणकारी अट्ठिओ णाम पाथराया परिवसइ CaupCa. 275.7; सो य अट्ठिओ सुधणाहिवर CaupCa. 275.9.

अट्ठिय (atthiya < asthika) *n.* [f. अट्ठिया] seed or stone of a fruit, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... चिंचा-पाणयं वा ... अणययं वा; तहप्पगारं पाणय-जायं सअट्ठियं सकुणयं रुवीयं ... लामे सते णो पडि-गाहजि Aṅg. 2.1.104(373); से जहानामए ल्यात्तकं इ वा ... अंगवट्ठिया इ वा आयवे दिण्णा सुक्का तमाणी मित्रावनाणी चिट्ठइ Aputtaro. 186; बहुअट्ठियं ... देतियं पडियाइक्खे न मे कप्पइ ताइसं Dasave. 5.1.104; JM. फासुण जोणिपरत्ते एगट्ठि अबद्ध भिन्नमिजे यः वड्ठिए वि एवं एमेव होइ बहुवीए KappBhā. 2918; एमेव होइ उवरि, एगट्ठिय तह य होइ बहुवीए KappBhā. 2919.

अट्ठिय (atthiya < asthika) *n.* [also अट्ठिअ, अट्ठिक, अट्ठिग] bone, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... तहप्पगारं बहुअट्ठियं वा भंसं मच्छे वा बहुकंटयं अकासुयं अणेतणिकं ति मण्णमाणे Aṅg. 2.1.134(403); भंसं मच्छं भोक्का अट्ठियाइ कंटए गहाय Aṅg. 2.1.135(404); संधिबंधण-उक्कुडुअट्ठिगविभस ... कुप्पमाणकुसंठिता Vīy. 7.6.33 (7.119); तत्थ णं मइ एगं आवयणं पासंति ... अट्ठियरासि-सय-संकुलं Nāyā. 1.9.25; तहेव केइ ... उरक्खोदीदिघ्नादपेणअट्ठिकसंभगसंपुत्तीमा Pannā. 3.12; तत्थ से भुंजमाणस्स अट्ठियं कंटओ सिया ... हत्थेण तं गहेऊयं एतमवक्कमे Dasave. 5.1.84-85; JM. जा (सीडी) खायइ अट्ठियाइ पि VavaBhā. 1.145; तस्स य हेट्ठा ताणि से अट्ठियाणि निहणइ Aṅg. (II.) 190b.4; 190a.8; एयाणि माणुसट्ठियाणि पुंजे काऊण उवरि देवलं कारेइ Aṅg. (Malayagiri) 269a.6-7; तिणिसलयाकट्ठियसेलत्थंभोवमो माणो KamVi.(D.) 19; Apa. कत्थइ उट्ठियइ वलाय-सयइ णं तुट्ठि विरि-अट्ठियइ गयइ PannCa.(S.) 13.5.8; कडियलतोहणु अट्ठियमोहणु NāyCa.(P.) 3.14.7; मोहंतवो तओ

अट्टिय

.197

अट्टिसुह

अट्टियर ज्ञानो ण चल्ह वीर Chakkamm, 8.8.1; इय भगेवि भरेवि रो तु(१ तु)वद अट्टियाण जा चलयउ, गंगहे ता एक्के गामि तहि सो जण्णकु तहो मिलियउ DhamPar. 2.22.11.

अट्टियअ (a-tthiya-a < a-sthita-ka) *adj.* not regular, not established, JM. पुरिमयरतित्यकराण मास्कप्पो ठिओ विणिद्धिओ । मज्झिमणाण जिणाणं अट्टियओ एस विण्णेओ PavSāro. 656.

अट्टियकट्टुट्टिय (atthiya-katthutthiya < asthika-kāsthotthita) *adj.* made up of strong bones, having strong bones, AMg. माणुस्सगं सरीरं दुक्खाययणं विविहाविसयसन्निकेतं अट्टियकट्टुट्टियं -- मट्टियमेटं व दुक्खलं Vjy. 9.32.38 (9.172); JM. Utt. p. 329b.6.

अट्टियकट्ठिण (atthiya-katthiṇa < asthi-ka-kathina) *adj.* hard like a bone, AMg. अट्टियकट्ठिणे सिर-णहारुवणे भंसवम्मल्लन्मि । मिट्ठिकोट्टागारे को वचपरोवमे रागो Tapd. 143.

अट्टियकप्प (a-tthiya-kappa < a-sthita-kalpa) *m.* unestablished rules of conduct (in the period of the prophets other than the first and the last), AMg. पुट्टए णं भंते ! किं टियकप्पे होज्जा ? अट्टियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! टियकप्पे वा होज्जा अट्टियकप्पे वा होज्जा । एवं जाव सिणए Vjy. 25.209 [Ldn.]; समाइयसंजए णं भंते ! किं टियकप्पे होज्जा ? अट्टियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! टियकप्पे वा होज्जा अट्टियकप्पे वा होज्जा Vjy. 25.461 [Ldn.]; छेदेवट्ठावणियसंजए-पुच्छ । गोयमा ! टियकप्पे होज्जा नो अट्टियकप्पे होज्जा Vjy. 25.462 [Ldn.]; JM. संवस्सोह-विमाए समणं समणीणं तुल्लणे संवे । कइमिह ठिते ण कप्पति, अट्टियकप्पे वमुट्ठिस्स KṛKappBhā. 637; आचेलकुदेसिय पट्टिकमणे रायपिट मांसु । पञ्जुसणाकप्पमि य अट्टियकप्पो मुणेरव्वो PavSāro. 651.

अट्टियकाण (atthiya-kāṇaṇa < asthika-kānana) *n.* a forest called 'atthiya', JM. (भववं) तत्पट्टियकाणगमि महाययणे संहिओ पडिमाए CampCa. 275.7.

अट्टियगाम (atthiya-gāma < asthika-grāma) *n.* [also अट्टियगाम, अट्टियगाम] a place where Mahāvīra passed his first rainy season, a place on the Vagavati river once called Vardhamānupura but subsequently known as Atthiyagāma on account of the heaps of bones of its residents killed by Śūlapāni Yakṣa, AMg. तण णं अहं गोयमा ! पदमं वासं ... अट्टियगामं निस्साए पदमं अंतरवासं वासवासं उवाए Vjy. 15.22 (15.20); भगवं महावीरे अट्टियगामणीसाए पदमं अंतरवासं वासव सं उवाए Kapp.(J.) 122; JM. अट्टियगामस्स पदमं वड्डमाणं णामं होत्था ĀvCu. 272b.2; तो किह जातो अट्टियगामो ? ĀvCu. 272b.3; धणदेव मूलपाणिदसम्म वासपट्टियगामो ĀvNi. 463; ViĀvBhā. (LdI) 1805; तस्म पुग अट्टियगामस्स पदमं वड्डमाणं नाम आसी । ... तओ पच्छा अट्टितगामं गतो ĀvTi.(H.) 189b.5; तत्थ य उप्वलो अट्टियगामतो पुक्कमेवागतो अत्थर ĀvTi.(Malaya) 284a.13.

अट्टियणिवह (atthiya-nivaha < asthika-nivaha) *m.* heap of bones, JM. (पखसी) भंज अट्टिय-णिवहं खणं खणं थट्टए मम्मं KuvMāKa. 70.5.

अट्टियपत्त (atthiya-patta < asthika-pātra) *n.* begging bowl made of bones. Apa. दम्मं सल्लिं मट्टियं अट्टियपत्तणिहत्ताहारं । कइ सुज्जेति वराय जट मइयि घोरे हिंसावारे NāyCa.(P.) 9.9.11.

अट्टियप्प (a-tthiyappa < a-sthitātman) *adj.* having an unsettled self, AMg. वायाइहो न्व इहो अट्टिअप्पा भविस्सति Dsaave. 2.9; Utt. 22.44.

अट्टियभूषण (atthiya-bhūṣana < asthika-bhūṣana) *n.* ornament made of bones, Apa. किं कवाउ संतोसे तिंत्तो अट्टियभूषणु काइं पविच्छो NāyCa.(P.) 9.7.8.

अट्टियं (a-tthiyam < a-sthitam) *adv.* continuously, without stopping, JŚ. सदिसलभंतस्स काइव्वं पडिकम्ममट्टियं गणिणा (comm. अट्टियं निरन्तरम्) BhaĀrā. 1509.

अट्टियसक्करा (atthiya-sakkarā < asthika-sārkārā) *f.* piece of bones, JM. रातो अंवकारे एमे दोसे ण याणति 'आदि' तदाओ अट्टियसक्करा ण पस्सति NisCa. 1.141.10.

अट्टिया (atthiyā < atthikā) *f.* a group of eight (possibilities), JM. अत्ताणमाइणुं दिय प्ह दिट्ठे य अट्टिया नयणा । एत्तो एगयरेणं, गमणा-गमणम्मि आणाई KappBhā. 2767 (comm. सप्रतिपक्षरट्टिका भजना भवति अष्टावटौ भङ्गा भवन्तीत्यर्थः)

अट्टिर (a-tthira < a-sthira) *adj.* not permanent, momentary, M. ता अप्पा णिचटिरो खगभगे थेअ अट्टिरो होइ MahāMañ. 54.

अट्टिरासि (atthi-rāsi < asthi-rāsi) *m.* [also अट्टिरासि] a heap of bones, AMg. अहे शामयंडिअंसि वा अट्टिरासिंस्स वा ... पडिलेहिय पडिलेहिय पमजिय पमजिय ततो संजयामेव पडिट्ठेज्जा ĀyAr. 2.1.1.1 (324); 2.1.3 (324); 2.1.51 (353); तत्थ णं महे आधवणं पासति अट्टिरासि-वय-सुकुलं नीम-दरिसिणज्जे Nāyā. 1.9.25.

अट्टिलग (atthi-lagga < asthi-lagna) *adj.* attached or sticking to a bone, JM. वेग उट्ठुत्तः (सा कत्थिया) रण्णो सीसे निवेसिया, तत्थेव अट्टिलगो(? ग्गा) निगओ ĀvTi.(H.) 690b.1 (Sāg. takes it as सुट्टिलग्गा 'stuck to the bill'); Apa. शिंदवउ ताणु व अट्टिलगु । पन्नि मिहइ गवि उवपोयसकु CandappaCa.(Y.) 3.4.1-2.

अट्टिलिय (atthiliya < asthila-ka) *n.* the cotton seed, Apa. वोरट्टिलियउ धधिवि लइयउ । वज्जे दइने तुहुं नुउ रइयउ MahāPa.(P.) 32.22.6.

अट्टिल (atthilla < asthivat) *m.* a kind of instrument (probably made up of bones), AMg. तह विट्ठि-जाल-वायुर-भयसाल-पासे य तह य अट्टिल । ... अणेगअहिरणा ĀvāPad. 298; वरत्त-अट्टिल PajjĀrāh. 56.

अट्टिलय (atthilla-ya < asthil-laka = asthi-ka) *n.* [also अट्टिलय] cotton-seed, AMg. उव्वट्टिणिसंसणेण वावि अट्टि(? ट्टि)लः न पट्ठे PīḍNi. 603 (comm. अट्टिलए अस्थिकान् कर्पासिकान् इत्यर्थः । न वट्टयति तदा तदस्तात् कल्पते); JM. अमडो अट्टिलो जस्स तं अवड्डट्ठियं अनिप्पन्नमित्थं NisCa. 1.9.21.

अट्टिवाउ (atthi-vāu < asthi-vāyu) *m.* a disease of the bones, Apa. तणु मोडइ कोइ अट्टिवाउ विसरिसणु हुउ विवरीयथाउ JambhSāCa. 3.11.4.

अट्टिसंकड (atthi-saṅkaḍa < asthi-saṅkaṭa) *adj.* being a group of bones, JŚ. सिरजालअट्टिसंकड तम्मं पाइ सरीयरं Māla. 847(9) (comm. शिरजालमस्तीन्येतैः संकीर्णं संपूर्णम्)

अट्टिसमूह (atthi-samūha < asthi-samūha) *m.* heap of bones, JM. दट्ठण य अट्टिसमूहं णागकोवड्गिदट्ठेसें भगीरहो ... चित्ते CampCa. 71.9.

अट्टिसयपंजर (atthi-saya-pañjara < asthi-sāta-pañjara) *m.* a cage of hundred bones, JM. अट्टि-सय-पंजरा इव तव-तोसिय-चम्म-मेत्त-पडिबडा ... पेच्छइ य तवसिणो अने KuvMāKa. 34.25.

अट्टिसरक्ख (atthi-sarakkha < asthi-sarajaska) *m.* a follower of a Śaiva sect (Kāpālīka), JM. जिया अट्टिसरक्खावि लोपो सव्वो वि वोट्ठिओ । पगासिए य अनेसिं हीला होइ पवयणे VavaBhā. 7.483 (comm. जिता एतैरस्थिसरजस्का अपि कापालिकास्तेष्वप्यमी हीनाचारा इति भावः)

अट्टिसुह (atthi-suha < asthi-sukha) *n.* a pleasure to

bonus, AMg. अणेगवायाम-जोग-वगण ... सल्लुद्धकरणेहिं संते परिसंते सुगंधेलमादिहिं ... अट्टिसुहाण मंससुहाण संवादिण ... अट्टणसाळावो पडि-
विकखेम Nāyā. 1.1.24; Vivā. 131; Kapp.(J.) 1.60; Uvav. 48.

अट्टिसेण (atthiseṇa < asthiseṇa? iṣṭiseṇa) *m.* one of the seven branches of Vacecha lineage, AMg. सूच मूलगोता पण्णत्ता, तं अहा -- कासवा, गोसमा, वच्छा ... ते वच्छा ते सत्तविहा पण्णत्ता, तं जहा -- ते वच्छा, ते अग्गेया ... ते अट्टिसेणा Thāṇa. 7.33 (551)

अट्ठीधगत्त (atthidha-gatta < asthi-cihna-gātra) *adj.* with limb marked by (more) bones, M. फट्ठं अट्ठीधगत्तो सुद्धिअमक्खितो तंवंल्लुक्खण ... अजो ... सो णाहं कळणामं ... तणीअ EriKāv. 3.3.

अट्ठीलया (atthilaya) *et.* अट्ठीलय.

अट्ठत्तर (atthuttara < aṣṭottara) *adj.* with eight added, AMg. पव्वावगणेषु अट्ठत्तरं परिणस्यं अट्ठत्तरं अपरिणस्यं SamvPra. 19; तेउकाइण्णु सभं तत्तिगमं लक्खेणं अट्ठत्तरं के राइदिययाइ Viy. 24.18.1 (24.222); 25.7.187 (25.549); अट्ठत्तरं सयस्ससं पीइदानं दल्लयं Uvav. 20; JM. अट्ठत्तरं सयं से पुत्ताणं मुरुमारासरिणं PaṇṇCa. (V.) 6.94; 5.260; Apa. अंतिमत्तं तत्तं किं विदुत्तं हिं अट्ठत्तरं हिं KarCa. 10.26.20.

अट्ठत्तरसय (atthuttara-saya < aṣṭottara-śata) *n.* hundred and eighth, AMg. अट्ठत्तरसयं खवगणं Viy. 25.7.187 (25.549); JM. वाकीलमल्लोणं तिरिणं अट्ठत्तरसयं तु PavSāro. 474; JS. सज्जोणिकेली दव्वपमाणेण केवडिया ? पवेसणेण एको वा दो तणिणं वा उक्कस्सेण अट्ठत्तरसयं Sātāp. 1.2.18; Apa. सुहल्लवखण-ल्लवखल्लकियउ. अट्ठत्तरसयवामं कियउ. RāṇCa. 4.12.4; *adj.* hundred and eighth, JM. अट्ठत्तरसयं पवं समत्तं PaṇṇCa. (V.) 108.50.

अट्ठप्पत्ती (atthuppattī < arthotpatti) *f.* the decision about the true facts, JM. अट्ठप्पत्ती विसरिसं णिवेयणे दंड पच्छ ववहारो । इति लोउत्तरियमि वि दुं वतमावं तु दंडति NisBhā. 6337 (अधेस उपत्तिरथो व्यवहारादुपपद्यते इति अट्ठप्पत्ती ववहारो भणति NisCa. 4.305.8)

अट्ठस्सास (atthussāsa < aṣṭochvāsa) *m.* breathing eight (times), JM. ताइ दुवालोइवा भत्ताणे पणमणेरणाय उ । अट्ठस्सासे अहवा अणगहाइ उ इणएजा PaṇṇCa. 311 (comm. अष्टावु-अष्टासु पञ्च-नमस्कारमित्यर्थः); गहणनिमित्तुस्समं अट्ठस्सासे य वित्तिथस्सारे VavaBhā. 7.317 (comm. एवं कायोस्समं कृत्वा तत्राष्टावुच्छासान् चिन्तयति । पञ्च-नमस्कारं मतसानुपेक्षेते इत्यर्थः)

अट्ठस्सेह (atthusseha < aṣṭosēdha) *adj.* eight (yojanas) in height, AMg. चक्रदृष्टद्वीपा अट्ठस्सेहं य णव य विक्खेमे । वरसदीहा मंजु-संठिया जणवोणं सुइ Thāṇa. 9.22[11] (673)

अट्ठोत्तर (atthottara < aṣṭottara) *adj.* with the addition of eight, JM. सयअट्ठोत्तरजविअं मंत RāṇSamu. 150; Apa. सुउ अट्ठोत्तरं विस-परावटु PaṇṇCa. (S.) 3.4.7; अट्ठोत्तर-ल्लवखण-सहस-देहु PaṇṇCa. (P.) 8.11.5; अट्ठोत्तर-ल्लवखण-सहस-गत्तु PaṇṇCa. (P.) 14.1.4.

अट्ठोत्तरसद (atthottara-sada < aṣṭottara-śata) *n.* hundred with the addition of eight, JS. नउहं खवा अजोणिकेली दव्वपमाणेण केवडिया ? पवेसणे एको वा दो वा तणिणं वा उक्कस्सेण अट्ठोत्तरसदं Sātāp. 1.2.11 (सत्तमसमं अट्ठमसमं च एगजीवमारे काऊण जा उक्कस्सेण अट्ठोत्तरसयवीवा ति खवगसेदि चंति Jhavalā 3.93.3)

अट्ठोत्तरसय (atthottara-saya < aṣṭottara-śata) *n.* hundred with the addition of eight, JM. अट्ठोत्तरसयं च सद्वेहीणं मम समीवे ठावे KāKa. 65.6; वत्तीसा अडयाला सट्टी बावत्ती य वोद्धवा । चुल-सीइं छज्जईं इरुदियमट्ठोत्तरसयं च PavSāro. 478; Apa. अट्ठोत्तरसय-

ल्लवखणियास SaḍCa. (N.) 2.9.3; अट्ठोत्तर-सउ कलियाहिं वियसिय-ल्लियाहिं करहि जाउ मणे संभरहि SiVāCa. 2.31.12.

अट्ठोत्तरसहास (atthottara-sahāsa < aṣṭottara-sahasra) *adj.* one thousand with eight added, Apa. अट्ठोत्तर-सहास-ल्लवखण-धेरं PaṇṇCa. (S.) 2.1.1; अट्ठोत्तरसहासल्लवखणवह केवळणपालोयोणे JasCa. 3.25.2.

अट्ठोयर (atthoyara < aṣṭottara) *adj.* eight in addition, JM. सुगीवस्स य मंतं जवेवि अट्ठोयरं सयं तत्थ RāṇSamu. 200.

अट्ठोवास (atthovāsa < aṣṭopavāsa) *m.* eight fasts, JM. अट्ठोवासा एगंतरेण विहिपरणं च आथामं । सव्वंममुंदरो सो होइ तवो सुवख-पक्खमि PaṇṇCa. 19.30.

अट्ठोस्सास (atthossāsa < aṣṭocchvāsa) *m.* eight breathings, JM. अट्ठोस्सासं वाउं काउस्सगं करिय ViMāPra. 122.26.

अठ (atha < aṣṭan) *nv.* PSM. [a later form of *attha* mostly in epds] eight.

अठक्खर (athakkhara > aṣṭākṣara) *adj.* having eight syllables, Apa. लहु गुरु निरंतरा पमाणिआ अठक्खरा PrāPaṭiṅg. 2.68.

अठग (atha-ga < aṣṭa-ka) *n.* group of eight, JM. अट्ठउउ अवणेत्ता सेसा दिज्जति जाव उ तित्तारो । अट्ठउउवहारो न होउ तं ओउस सव्वं VavaBhā. Pāṭhikā 308 (comm. यत्र पुनश्चतुर्भासिकं वा पञ्च-भासिकं वा अष्टकापहारो न भवेत्)

अठगल (atha-ggala < aṣṭa-kala) *n.* having eight mātrās, Apa. सुव्वीस अठगल कल संयुणउउ नउउ फणि भासिअ सुअणे, दंडअल णिरुत्त PrāPaṭiṅg. 1.179.

अठहु (a-ṭhaḍḍha < a-stabdhā) *adj.* not stopped, continuous, M. तस्सुत्तीइ अट्ठहुत्तायज्जणं आउत्तमेणि तिग्गा, आणा दो महदंसणे मइ ठिआ तस्स ति वण्णेहिइ EriKāv. 11.15.

अठतालिस (atha-tālisa < aṣṭa-catvāriṃśat) *nv.* forty-eight, Apa. विण्य होइ वत्तीस (अठपय) नति वेअला कहिअत्तु । अठता-यिस लहु वेस संत सुइउ सल्लिअत्तु PrāPaṭiṅg. 1.117.

अठंत (a-ṭhanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not desisting, JM. तह वि य अठयमाणे, वसमा मेसिंति तहवि च अठेने । अगुगय धरे एउह तत्थ य वसमा वत्तिणिवेसा KappBhā. 5085; तत्थिव अगुगसे गणिपीइ कहिंति तह वि हु अठेने । गणहारीण वडंती सगण गेणूण गणिणीओ KappBhā. 2922.

अठम (aṭhama < aṣṭama) *n.* an eight days' fast, JM. गुह्यं च अठमं खउ गुह्यतरामं च होइ उठयं तु । आहा गुग दुवालसमं गुह्यापत्तयि पडिवत्ती VavaBhā. 2.117.

अठवित (a-ṭhavinta < a-sthāpayat) *adj.* (pr. part. caus.) without placing, JM. मामाण अविपत्ते कुलार अठविति यउगुल्ला KappBhā. 1581; आथासे अठवितो वि कुणसि मे सुरयणं एणस्सं Tāra. 43.

अठसठि (aṭha-saṭhi < aṣṭa-ṣaṭṭi) *nv.* sixty-eight, Apa. पंचकोडि ओ अठसठि लक्खं णं पाणवद सहासइ संउद SiVāCa. 1.18.4.

अठसय (aṭha-saya < aṣṭa-śata) *nv.* eight hundred, JM. (आलोचनसूत्रमंथ्या) कोडित्यं सुतद्विदं सुत्तरीसं च हंति लक्खइ । एया-लीस सहस्सा अठसया अहिय तेवीसा VavaBhā. Pāṭhikā 353.25.

अठहा (aṭha-hā < aṣṭa-dhā) *adv.* of eight types, JM. अठहा नापायावरो तत्थ कोले य आदिमो VavaBhā. 7.184.

अठाइस (aṭhāisa < aṣṭa-viṃśati) *nv.* twenty-eight, Apa. मत्त अठाइस पट्ठमे बीए वत्तीस मत्ताइ PrāPaṭiṅg. 1.62.

अठाई (a-ṭhāi < a-sthāyin) *adj.* not permanent, tempo-

अठाणठवण

199

अठ

rary, JM. ठाठमठाई ओसरण मंडवा संजवटु देसे वा KappBhā. 1783.

अठाणठवण (a-thāṇa-thavaṇa < a-sthāna-sthāpana) *n.* placing on an improper place, JM. उववटु पुवण वाउस वंमविणासो अठाणठवणं च PindNīBhā. 24.

अठाणठवणा (a-thāṇa-thavaṇā < a-sthāna-sthāpanā) *f.* placing on an improper place, JM. आरमडा सम्महा वज्जेयव्वा अठाणठवणा य । एण्णेइया चउत्थी विविखत्ता वेइआ छट्ठी PatVā. 245.

अठायंत (a-thāyanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not ceasing, JM. उभयानि व आगांठ दंडेहयपक्कयहि तिणिण दिणे । मक्खेति अठायंत पक्खेतिथरे दिणे तिणिण NisBhā. 1601 (comm. अठायंतं ति जइ रोगो न उययमति)

अठायमाण (a-thāyamaṇa < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) 1 not desisting from, JM. तह वि य अठायमाणे, वसमा मेसिति तहवि य अरंवे KappBhā. 2051; तह वि य अठायमाणे संक्खमरक्खणे य चउ-सुवगा । वाणाइणो य दोसा VavaBhā. 2.117; 2 not stabilizing, not recovering, JM. एवं वि कोरमाणे विज्जं पुच्छे अठायमाणमि KappBhā. 1910; तह वि अठायमाणे देसहिउरणं सहाओ दिज्जति NisCa. 2.21.31; तह वि अठायमाणे निव्वदाणि मंडगवणगादी आहारेति । तह वि अठायमाणे ओमोहरिं वतोति NisCa. 2.21.27; 2.21.28; जत्तियमेचे दिवसे विगतिं हेसति पा उदिते ते तु । तह वि य अठायमाणे णिक्खवणं सव्वथा ओगे NisBhā. 1602 (comm. न उरसमति); तह वि य अठायमाणे गोगसख्खदि रुणुए वावि PatVāPra. 16.13 (comm. अठायमाणे अंउछति, विउधति)

अठायंत (a-thāyanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) [f. अठायंती] not ceasing, JM. एवं वि अठायंतो तथिनु अउयंचमे वरिसे । सयमेव धरेति यणं NisBhā. 2713; खिसिजइ हम्मइ वा नीणिजइ वा धरा अठायंती KappBhā. 1909.

अठारम (athā-rasa < aṣṭā-daśa) *nn.* eighteen, JM. एवं सो नीतिसय्यविठाई अठारसहि वारणेहि एक्कं काउं पुच्छिजइ VavaBhā. 2.304 comm. p. 68.

अठारसकोडाकोडि (athārasa-koḍākoḍi < aṣṭādaśa-koṭi-koṭi) *f.* 18 करोड़ करोड़, JM. (अनुकट्टी) तसवावरपज्जत्तपत्तेमाण पय्यायतुलाओ । जाव अठारसकोडाकोडी इट्टा य सा तेणं KamPay.(S.) 1.64.

अठारसम (athārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, JM. ताह अठारसमा गुरुमा कारणा करिउमाइसा मज्जं पाइओ मतो निव्वेयणो ताओ VavaBhā. 2.304 comm. p. 68b.9.

अठारह (athā-raha < aṣṭā-daśa) *nn.* eighteen, Apa. तिज्ज वय्थु वि अट्ट समिच्छिउ । चउयए पुज्जे अठारह गयिउ PaNāCa.(P.) 7.4.2.

अठावय (athā-vaya < artha-pada) *n.* meaningful word, JM. अपणेण वट्टु म सेज्जा एवं पंडियलक्खणं । सव्वासु पडिसेवासु एवं अठावयं वट्टु VavaBhā. 2.64 (p. 18)

अठावि (a-thāvi < a-sthāpya—a-sthāpayitvā) *adj.* not having appointed, JM. गणहरपावोग्गा सति पमाव अठावि एव काळगते VavaBhā. 2.328 (comm. अठावि अस्थापित)

अठितवेग (a-thita-vega < a-sthita-vega) *adj.* whose speed has not stopped, JS. अपयं भोगसुं जइ धावतस्स अठितवेगस्स BhaĀrā. 1259.

अठिद (a-thida < a-sthita) *adj.* not established, JS. परमट्टमि य अठिदो जो कुणदि तवं वदं च धारयदि SamSā. 159; *adv.* continuously, रंगगणडो व इमो बहुविहसंठावणरूपाणि । णिण्दि मुचिदि अठिदं जीवो संसारमावणो BhaĀrā. 1774 (comm. अठिदं—अनारतय)

अठिदिसभाव (a-thidi-sabhāva < a-sthiti-svabhāva) *m.* the nature of (constant) motion, JS. काळमणंतमयमो पय्यिदो ठादि गयणमोगादो । सो उवकारो इट्ठो अठिदिसभावेण जीवाणं BhaĀrā. 2139.

अठिय (a-thiya < a-sthita) *adj.* 1 not being in the place occupied by the space-points of the soul, AMg. जीवे णं भंते ! जाइ दव्वाइ मासत्ताए गेण्हति ताइ किं ठिवाइ गेण्हति ? अठियाइ गेण्हति ? गोयमा ! ठियाइ गेण्हति, णो अठिवाइ गेण्हति Panuv. 11.47(S77) (comm. जीवभेदावगादं सव्याभ्यन्तरवर्तिनं) 11.81(S89); JM. देवकहा-परिकरणे एके एके च देसरागमि । मा वर देसकहं ति य कोय अठियमि अठिरणं KappBhā. 2057; 2 not steady, M. ठिजमट्ठिं व दीसइ अठिं पि परिट्ठिं व पडिइइ GaudVā. 66.

अठियकण (a-thiya-kappa < a-sthita-kalpa) *m.* unestablished rules of conduct (in the period of the prophets other than the first and the last), AMg. पुत्ताए णं भंते ! किं ठियकणं होज्जा, अठियकणं होज्जा ? गोयमा ! ठियकणं वा होज्जा, अठियकणं वा होज्जा Vīy. 25.6.21 (MV.); समावयसंजणं णं भंते ! किं ठियकणं होज्जा, अठियकणं होज्जा ? गोयमा ! ठियकणं वा होज्जा अठियकणं वा होज्जा Vīy. 25.7.19 (MV.); छेदोवट्ठवणियसंजए पुच्छा । गोयमा ! ठियकणं होज्जा नो अठियकणं होज्जा Vīy. 25.7.20 (MV.); JM. संखा महव्वयाणं किं-कम्माणं य दिणे तहा खिसे । चारित्तणं संखा ठियकणो अठियकणो य PavSāro. 18.

अड- (aḍa-<aṭ-) *v.* 1 to wander, AMg. तएणं मे भगवं गोयमे ... भिक्खाययिं अडति Vīy. 2.5.23 (2.108); एव ते अडति ... जीवा Paṇḍā. 1.36; तए णं भयं गोयमे ... भिक्खाययियाए अड उवा. 78; से छ अणगारा ... अनुदियं ... अडति Antag. 32; अड्ठे ... भिक्खाय-रियाए अडामो Antag. 127; एमेव अड वोडो लुक्खिउओ जइ कवोडो PindNī. 217; JM. ओली निवसणे वा वज्जेतु अडति जय व पडिआ KappBhā. 2216; अटिण्णं ययं अडिहामो KappBhā. 2214; सो वि अडंत राया ... तस्स प्हावियदासस्स पट्ठि अडेइ ĀvTī.(H.) 690h.7; किं वसेहय गिलाणो किमिहाइह अपडिंवाओ UvPay. 615; एए अडिज्जाणा अडति भिक्खं गिहा गिहं पावा KaKoPra. 20.5; संसारमि अडंतो PatSāhā. 2.39; इव जो अणगंसेसु अडंतो BhuvKevCa. 455; एवं पुणो वि नवरं मए समे अटतु एव पडिउवे UvPay. 317; Apa. जे सुट्ठम जीव अवर वि अडति SudCa.(N.) 6.9.11; णिदिट्ठं नुएवि भिक्खाइ अडह, एयारहमइ पुणटाणि चउह JaaCa. 4.9.10; 2 to wander into, JS. अडंमिदिदि-सागरजुद्धाणि अडंति अथलोभदो BhaĀrā. 860.

अड (aḍa < aṭa) *m.* [mostly in epds like golā-aḍa, tūṅga-aḍa, diṣa-aḍa etc.] bank of a river or mountain, M. गौला-अट-ट्ठिअं पण्डिउण गह-वइ-सुअं हलिअ-सोण्हा GāSaSa. 2.7; गोला-अट (n.l.) विअउ-कुडंग-महुअं सणिअं गलिजासु GāSaSa. 2.3; मसिगिअ-सिहकच्छंमो विहुअ-णिअं व [वण] पाअटिअ-तुंग-अडो SetuBa. 1.55; अह से मएण गय-दान-वडल-कलुसिय-दिसा-अडा-होओ GaudVā. 354; गहइ गिरि-अट-वरीसु । जलमिणमो GaudVā. 614.

अड (aḍa < aṭa) *Deśī. n.* [DeNāMā. 1.6; Varn.(Gr.) 4.9; Hem.(Gr.) 1.271; Lakṣmī.(Gr.) 1.3.94; PāLaNā. 308] well, JM. दुइ-अड-चितावडसु मा पडसु KumāCa.(H.) 2.81; M. जा सं जाव अडं णिएमि अवडे ता ताव खितो मुहा ŚrīKāv. 4.3; Apa. तहिं अडे लंबइ तणु सपयासे SudCa.(N.) 6.16.6; पेच्छेविणु अडउ SudCa.(N.) 6.16.5; अड दीहिय पोखरि पडिउज्जल JaaCa. 4.27.30; तं वुत्तु अडाउ वि किं महांणु DhamPar. 4.6.6; करिण कोण ण थिपइ जावइ अडइहि अडु ते दीसइ तावहि DhamPar. 1.13.6; तडि आयउ इंसु जाम अडहो

DhamPar. 4.6.1.

अड (aḍa < aṣṭa) *nu.* eight, JM. अड उवसमि चउ वेयगि BanSā. (D.) 19; (मूलपयवीण) अड Saḍṣi.(D.) 22; दस दस नव नव अड पंच जइतिगे दुदुग तेसयाणेगे। अड सत्त सत्त सत्त छ हो दो दो इमि जुवा वा PañSā. 4.6; मीसा अजया अड अड, वारस सासायणा छ देसजई PañSā. 2.31; अड दोसा भणिय माणिक्क RayPa. 63; JS. इगि-वि-ति-च-ख चउवार खसोलागदुदालवउसट्टि। संउविय पमउटाणे णट्टुट्टुं च जाण तिठ्ठाणे GomSā.(J.) 44; चत्तारि तिणिण कमसो पण अड अट्टं तयो य वत्तीस GomSā.(K.) 245; Apa. अंदिह अड अट्टु तह य अंति UvaSā. 2.2.

अड (aḍa < aṭa (?)) *nu.* a kind of bird having soft feathers, AMg. लोमपवसी अपंगविहा एणयाता — रायईसा अटा सेवी बगा Pannav. 1.79(88); Jivābhi. 1.115.

अडअणा (aḍaṇā) *f.* Deśi. unehaste woman, M. एसो मामि जुवागे वारवारेण अडअणाओ ... किन्हेण पावंति GāSāSā. 3.94; गह-व-ग-तन्ह सरां रक्खसु एवं ति अडअणा भणिरी GāSāSā. 3.97; इअ सत्तमरी अडअणा अभिसारिआ-वेसा-वरई-वरमरी-णइई नाम पचनं सअं सम्मत्तं GāSāSā. 472 (W.); आअण्णेर अडअणा कुडंग-हेट्टुम्मि दिण्ण-सक्खा GāSāSā. 4.65. cf. अडयणा.

अडई (aḍai > aṭavi) *f.* [also अडई] forest, JM. अडईओ उहंथिऊण बह कह वि पत्ता पट्टाण पभ णयरं KuvaMāKa. 57.29; एसा अचंत मीसणा अडई SupāsCa. 8.136; अडईए दुंदुल्लर सणकुमार विमगंतो SamatKuKa.(H.) 41; ते पत्त महाडई Erz. 37.10; 37.21; JS. अडई-गिरिदरिसगरजुद्धाणि अडंति अत्यलोमादो BhaĀrā. 860; Apa. भीसण खणिहिं भीसण अडर PannCa.(S.) 19.3.2; जय संसार-महाडइ-हुयवह PannCa.(S.) 3.8.5; अडईरिगिरिणिआलिगियंगु। रेहर पं रभूसित अणंगु MahāPa.(P.) 29.12.8; इय विचितिरु कुमह अडईए। हंढोसिचि (ससि-सुई) SaṇKuCa. 637.1; अट्टर जलंती णामे पत्तय NāyCa.(P.) 7.1.10; तो नियइ सुणु अडइहे सवाड मलमणिणवहतपसेयवाहु JambūSāCa. 10.13.10; पिच्छइ अडई कुसुमपल्ला CandappaCa.(Y.) 4.1.7; खणि अडई बाहिरि मुक्कु लेवि CandappaCa.(Y.) 4.4.10; अडइहि (v.l.) अडु ते दीसइ तावहिं DhamPar. 1.13.6(?); 9.1.1; अडइमज्झि पवलहह विहिज्झइ Chakkamma. 3.11.6.

अडइरुण (aḍai-runṇa < aṭavi-rudita) *n.* weeping in the forest (i.e. a futile thing), Apa. इयरहो पुणु दिण्णउ अडइरुणु NāyCa.(P.) 4.3.13.

अडउज्झिअ (aḍaujjhia) *n.* Deśi. inverted sexual intercourse, अडउज्झिअभंगवलिज्जे दूरे अ इह वत्तणं पि किर DeNāMā. 1.42 (comm. अडउज्झिअं पुरसायितम्। विपरीतरतमिति यावत्)

अडकन्न (aḍa-kannam < aṣṭa-kannam) *adv.* (so as to be heard by) 'eight ears' (i.e. four persons), AMg. पुत्तिरिओवउत्ता अडकन्नं सुम्ममालोए ĀrāhPud. 108.

अडखम्म (aḍa-khamma-) *v.* Deśi. to support, to care for, भिअअणुवज्जरहिंया अडखम्मिज्जंति (pass.) सवरिआहि वणे DeNāMā. 1.41(40)

अडखम्मिअ (aḍa-khammia < ? = pratijāgarita) *adj.* (ppp.) Deśi. taken care of, protected, पडिजागरिए अडखम्मिअं च अणुवज्जिए तह य DeNāMā. 1.41.

अडचउवीस (aḍa-cau-vīsa < aṣṭa-catur-vimśati) *nu.* (the two numbers) 28 and 24, JS. अडचउवीसं पुणो वि सत्तरसं णवय-तियं GomSā.(K.) 656.

अडचउसीदी (aḍa-cau-sīdī < aṣṭa-catur-aśīti) *nu.* (two numbers) eighty-eight and eighty-four, JS. अडचउसीदी सत्ता

तिरिक्खमिच्छमि बासीदी GomSā.(K.) 621.

अडचत्त (aḍa-catta < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, AMg. सणपुटवीसुं चउदस भेया, अडचत्त तिरियजाईसु PajĀrā. 120.

अडजुण (aḍajuna < arjuna) *nu.* [w. r. for अज्जुण] Arjuna, the third Pāṇḍava prince, Apa. कुंतीहि जुहिट्टिउ पुत्तु जणिउ ... पुणु अडजुण अरिणसुवणसेणु DhamPar. 8.4.4.

अडज्झ (a-ḍajjha < a-dāhya) *adj.* incapable of being burnt, AMg. तओ अच्छेज्जा पत्रत्ता, तं जहा — समये पंदेस परमाणु अडज्झा अगिज्झा Thāṇa. 3.330(173); दव्वपरमाणु ... चउविव्ह पणदे, तं जहा — अच्छेजे, अमेज्जे, अडज्जे, अगेज्जे Vij. 20.6.16 (20.38); JM. कोहमिणा अडज्झो PāṇḍPrā. 14.34.

अडड (aḍaḍa < aṭaṭa) *nu.* a very large number used for measuring time, (eighty-four laes of aḍaḍaṅgas), AMg. तुडियंगाइ वा तुडियाइ वा अडडंगाइ वा अडडाइ वा (जीवाइ वा अजीवाइ वा पवुचति) Thāṇa. 2.389 (106); एवं तुडियंगे तुडिये, अडडंगे, अडडे Vij. 6.7.4 (6.132); 25.2.5 (25.249); एवं पुव्वे तुडिये अडडे अव्वे हुरुए Jivābhi. 3.841; एवं विण्णं विण्णं णेयव्वं तुडियंगे तुडिये अडडंगे अडडे Jambūddi. 2.4; चउरासीई अडडंगसयसहस्साई से एगे अडडे AppOg. 367; से किं तं पुव्वणुपुव्वी? समए ... आवलिया ... तुडियंगे तुडिये अडडंगे अडडे AppOg. 202(2); से किं तं कालसमोवारे? ... एवं आणापाणू, थोवे, लवे ... तुडियंगे तुडिये अडडंगे अडडे AppOg. 532; JM. तुडिय महातुडियंगं भवति महातु-डियंगं परं तत्तो। तत्तो अडडंगं पि य परतो य तहा अडडंगव JōisKa. 78.

अडड (aḍaḍa < aṣṭaṣṭa) *nu.* eight each, JS. सत्तरदे वंजुदया दसणव इमिति दुसु अडड तिणण दुसु GomSā.(K.) 669 (comm. स्व-स्थानेभवाविशक्तिरिति क्रमेण वन्धोद्वयसत्त्वस्थानानि दशनव। द्वयोरेकनीणि। अष्टाष्टौ)

अडडंग (aḍaḍaṅga < aṭaṭaṅga) *nu.* a number for measuring time, which is equal to 84,00,000th part of an aḍaḍa on the one hand and 84 laes of taḍga on the other, AMg. तुडियंगाइ वा तुडियाइ वा अडडंगाइ वा अडडाइ वा (जीवाइ वा अजीवाइ वा पवुचति) Thāṇa. 2.389(106); एवं तुडियंगे तुडिये, अडडंगे अडडे Vij. 6.7.4 (6.132); 25.2.5 (25.249); एवं विण्णं विण्णं णेयव्वं तुडियंगे तुडिये अडडंगे अडडे Jambūddi. 2.4; चउरासीई अडडंगसयसहस्साई से एगे अडडे AppOg. 367; से किं तं पुव्वणुपुव्वी? समए आव-लिया ... तुडियंगे तुडिये अडडंगे अडडे AppOg. 202(2); से किं तं काल-समोवारे? ... एवं आणापाणू, थोवे, लवे ... तुडिये अडडंगे अडडे AppOg. 532; JM. तुडिय महातुडियंगं भवति महातुडियंगं परं तत्तो। तत्तो अडडंगं पि य परतो य तहा अडडंगव JōisKa. 78.

अडणउदि (aḍa-naudi < aṣṭa-navati) *nu.* [also अडणवदि] ninety-eight, JS. बंधुदयं पडि भेदे अडणउदि सयं दुचदुरसीदरे GomSā.(K.) 44; अज्जवसल्लसणुए तिदुभोगभूमिजे दो दो। सुरणिए दो दो इदि जीवसमसा हु अडणवदो GomSā.(J.) 80.

अडणपिसल्ली (aḍaṇa-pisallī < aṭaṇa-piśācī) *adj.* a wandering female Piśāca, Apa. अडणपिसल्ली भणिय सतामस MalāPa. (P.) 71.6.12.

अडणि (aḍaṇi < aṭaṇi) *f.* the notched extremity of a bow, M. वीसमउ तुम्ह चावं अडणि-मुइ-फिडिअ-सिडिल-जीआवं SetuBa. 15.56.

अडणी (aḍaṇi < aṭaṇi) *f.* Deśi. road, way, AMg. आरुहो रायरहं अडणीए युद्धमारभे। सवामाई पिणिईति विवेधा बम्मणालणा Isi-Bhā. 26.3; JM. अलयं विदुममडणी मणे DeNāMā. 1.16 (comm. अडणी मार्गः)

अडतड

201

अडयालसय

अडतड (aḍa-taḍa < avaṭa-tata) *m./n.* the bank of the well, Apa. (महिला) जेण तेण गिय पड अवमाणहि अडतडविडविणे विड माणहि DhamPar. 3.15.6.

अडतालीस (aḍa-tālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, AMg. अडतालीसं जोयणसहस्रसां Jivābhi. 3. 827; दो जोयणां अडतालीसं च सगुट्टिमाने SāraP. 1.23. cf. **अडयालीस**.

अडनिण (aḍa-tinna < aṣṭa-trimśat) *nn.* thirty-eight, JŚ. अडगरु वड अडं भिच्छतिरे ... वीसठातेणं वीसं सोलठु य चारि अठेव GomSā.(K.) 394.

अडतीस (aḍa-tīsa < aṣṭa-trimśat) *nn.* thirty-eight, JM. खवणं तु पण चउत्तु वि. पणयां नववितिरिउरउ विणा । सत्तण विणु अडतीसं, वा अनियत्ती पडमणो KamTha.(D.) 27.

अडददुर (aḍa-daddura < avaṭa-dardura) *m.* frog in a well (i.e. a man with little knowledge), Apa. अवक् वि जइ अडददुरसमाणु. तइ कइय वहरियणरसमाणु DhamPar. 4.5.11.

अडदस (aḍa-dasa < aṣṭa-daśa(n)) *nn.* eighteen, AMg. कयनवक्पविहारा अडदसलीयंसहसयुणधरा ... सुणी सरणं ĀrāhPaḍ. 258.

अडदह (aḍa-daha < aṣṭa-daśa(n)) *nn.* eighteen, Apa. जिहि वंणु अडदह वणराउ यउ पुण अडदह वणराउ SIVaCa. 1.13.11.

अडदाल (aḍa-cāla < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, JŚ. मिच्छस्सं टाणमंगा ... अडदालं बाणउदी सदाण छादाल चतथियं GomSā (K.) 568; अडदालं छत्तीसं जिणसु सिद्धेसु होति णव मंगा GomSā.(K.) 855; 871; 872; 823.

अडदालसय (aḍa-dāla-saya < aṣṭa-catvārimśat-śata) *nn.* one hundred forty-eight, JŚ. तं पुण (कम्मं) अडदविहं वा अडदालसयं असंखलोमं वा GomSā.(K.) 7.

अडदालीस (aḍa-dālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, JŚ. गीदरथा भयवता अडदालीसं तु पिज्जवया BhaĀvā. 648.

अडधियवीस (aḍadhiya-vīsa < aṣṭadhika-vimśati) *nn.* twenty-eight, JŚ. णवडधियवीसमुट्ठिहं GomSā.(K.) 578.

अडनउड (aḍa-naui < aṣṭi-navati) *nn.* [also अडनउय] ninety-eight, JM. पडमसं (जिणसं) तिज्जि लक्खा पंच सहस्सा दुल्लख जा सुंती । लक्खोवरि अडनउडं ... सहस्सा सावगमाणं निणवरणं PavSāro. 364; सगपुडवीसुं चउदसं भया ... अडनउय सयं च देवेसु PajjĀrāh. 129.

अडंत (aḍanta < atāt) *adj.* (pr. part.) one who wanders, JM. तस्स जे सीसा ते पिचं आहारोवकरणमादियाण अडंता सुत्तयाण अमाणिणो अगीकया य NisCu. 2.25.13; तिप्पभिइ अडंतीओ KappBhā. 2093 (comm. विप्रभुत्विन्देन भिक्षामरस्यः)

अडभंगा (aḍa-bhaṅga < aṣṭa-bhaṅga) *m.* eight varieties, JŚ. वेयणिण अडभंगा गोडे सरेव होति मंगा दु GomSā.(K.) 651.

अडभेय (aḍa-bheya < avaṭa-bhacca) *m.* frog in the well (i.e. a man with limited knowledge), JM. अवक् वि सो णरु अडभेयसरिउ DhamPar. 4.6.8.

अडमाण (aḍamāṇa < aṭa-māna) *adj.* (pr. part.) [f. °माणी] one who is wandering (for alms), AMg. तए णं भगवं गोयसे राय-गिहे नगरे ... अडमाणे Vy. 2.5.24 (2.109); 7.10.5 (7.215); ताओ अजाओ ... भिक्खावरियं अडमाणो Nāyā. 1.14.42; 1.16.13; उच्चनीयं अडमाणे जेणव रायमणे तेणव ओगाटे Vvā. 37; ते छ अगगारा ... भिक्खावरियाण अडमाणे Antag. 32; 35; 36; तत्थ णं एगे संघाउए ... भिक्खावरियाण अडमाणे Aṇuttaro. 3.24 [f. du.]; भिक्खावरियाण अडमाणे अहस्स सत्थवाहस्स गिहं अनुपविट्ठे Nirayā. 113.

P.D. 26

अडंबइल (aḍambaila) Deśi. *m.* name of a Mleccha country, JM. बहली अडंबइलाजोणगविसओ सुवण्णभूमी अ । आहिडिआ भगवसा उस्सेण तवं चरंतेणं ĀvNi. 336; ViĀvBhā. 1701 (L.Df.); सामी वि बहली अडंबइलं जोणगविसयं ... णाणाविहमेच्छाउदेसे ... विहरमाणो संपत्तो CaupCa. 41.20; भगवं वि तक्खसिलाओ नयरीओ अडंबइलाइसु देसेसु कोसुट्टचत्तेहो JaggāJiCa. 151.23.

अडंबर (aḍambara < āḍambara) *n.* appertenance, subsidiary, Apa. परिपालिय-सावय-वक्परेण । सम्मत्त-अडंबर-पुक्परेण (परवरिण) (दिट्ठु मुणिट्ठु) SugDahSā. 1.4.5.

अडंबर (aḍambara) *m.* name of Yakṣa god of Mātanga community, JM. मातंगा तेसिं अडंबरो जक्खो हिरिमिक्खो वि भणति ĀvCu.(ĀS.) 2.227.12.

अडयणा (aḍayanā < aṭanikā ? : asati) Deśi. *f.* [DeNā-Mā. 1.18; PāḷaNā. 91] unchaste woman, harlot, JM. सो अगिलो अडयणा, सा महिला सणिणो महापावा PaumCa.(V.) 77.74; सो वीय-चंद-भूओ अडयण-वयण-कुमुए विवोहिंतो TarLo. 556; अडयण-पउत्तिहरणाओ ... दो तिज्जि दूईओ Vā Lag. 431; Apa. मात्तर-पवर-वीव-धुणए ... अडयणाए PaumCa.(S.) 37.7.2; किं छज्ज अडयणलजियउं MahāPu.(P.) 19.1.7; उडयासावंडिउ हुउ विलक्खु अडयणउ हासिउ तहो देसि लक्खु JambhSāCa. 10.10.16; सुहंसणु चितइ दिवइ अडयणसाइसु SudCa.(N.) 8.31.9.

अडयं (aḍayam < atāt = aṭamāṇa) *adj.* (pr. part.) wandering, AMg. लब्धं सोयव्वमादाय अडयं उवहाणयं । सुववुक्खवहीणे उ तिद्धे भवति णीए Isibhās. 1.3.

अडया (aḍayā) Deśi. *f.* an unchaste woman, harlot, अडया अहव्वा अडयणा तयोऽप्येते अपतीवाचकाः DeNāMā. comm. 1.18.

अडयाल (aḍa-yāla < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, AMg. ते णं भवणा बाहिं वट्ठा, अंतो चउरंसा ... अडयालकोट्टवरइया SamavPra. 144; अट्ट च अडयाले जोयणसए किंचि वितेसाहिए परिकलेवेणं पणसे Vy. 3.7.4 (3.250); अट्ट य अडयाले जोयणसते परिकलेवेणं KāyPa. 126; सत्ततीसं जोयणसहस्रसां नव य अडयाले जोयणसए Jivābhi. 3.351; ते णं (भवणवासीणं देवाणं) भवणा ... अडयालकोट्टवरइया अडयालकयवण-माला Pannav. 2.30 (177) (अन्ये त्वभिदधति—अडयालशब्दो देशीवचन-त्वाद् प्रशंसावाची । ततोऽयमर्थः—प्रशस्तकोट्टकरिताति प्रशस्तकुलमालानीति comm. on Pannav. 2.30 p. 86b.1-2; Jivābhi. comm. p.160a.8); 2.31 (178[1]); 2.41 (188); णव जोयण-सहस्रसां सत्त य अडयाले जोयणसए Jambuddf. 1.20; Apa. अडयाल-पयडि-सय-खविय-मोह PaṇaCa.(P.) 1.2.1; उत्तरसयपयडि हि सउ अडयालउ सुहु दुहु देहिं एउ असुरालउ PaṇaCa.(P.) 6.16.7.

अडयालकयवणमाल (aḍa-yāla-kaya-vana-māla < aṣṭa-catvārimśat-kṛta-vana-māla) *adj.* (decorated) with forty-eight garlands of forest flowers, AMg. ते णं भवणा बाहिं वट्ठा, अंतो चउरंसा ... अडयालकोट्टवरइया अडयालकयवणमाला SamavPra. 144; Jivābhi. comm. p.160a.8; Pannav. 2.30 (177); 2.31 (178[1]); 2.41 (188)

अडयालकोट्टवरइय (aḍa-yāla-kotṭhaya-raiya < aṣṭa-catvārimśat-koṭṭhaka-racita) *adj.* consisting of forty-eight turrets, AMg. ते णं भवणा बाहिं वट्ठा, अंतो चउरंसा ... अडयालकोट्टवरइया SamavPra. 144 (comm. अन्ये भणन्ति अडयालशब्दः किल प्रशंसावाचकः p.138a.7); Jivābhi. 3.1.117; Pannav. 2.30(177); 2.31 (178[1]); 2.41 (188)

अडयालसय (aḍa-yāla-saya < aṣṭa-catvārimśat-śata)

अडयालसेह

202

अडवीजका

no. hundred and forty-eight, JM. सत्ते अडयालसयं जा उवससु विजिणु वियतइए KamTh.(D.) 25.

अडयालसेह (aḍa-yāla-seha < aṣṭa-catvāriṃśat-śaikaṣa) *m.* forty-eight pupils, JM. अडयालसेहा पडिबुद्धा पब्बावेज्जा NisCu. 1. 134-25.

अडयालीस (aḍa-yāliśa < aṣṭa-catvāriṃśat) *m.* [f.-ā] forty eight, AMg. एगमेगस्स णं रण्णो चाउरंतच्चक्खट्ठिस्स अडयालीसं पट्ठण-सहससा णणत्ता । धम्मस्स णं अहओ अडयालीसं गथा अडयालीसं मणहरा होत्था । मुरमेउले णं अडयालीसं एगसट्ठिभागे जोयणस्स विक्खमेणं णणत्ते Samav. 48. 1-2; नवरं — अवट्ठिएल्लु इमं नागतं, तं जहा — रथणप्पभाए पुटवीए अडयालीसं मुदुत्ता Vv. 5. 8. 15[4] (5. 216); लभाए णं सुहम्भाए अडयालीसं मणोमुलियासाहम्मसो णणत्ताओ RayPa. 235; एगेणं अंगुलप्प-माणं छ अंगुलाई पाओ ... अडयालीसं अंगुलाई कुळी Jambūddh. 2. 63; दो दो जोयणां अडयालीसं च एगट्ठिभागे जोयणस्स एगेणं राइदिणं अडयालीसं च एगट्ठिभागे जोयणस्स एगेणं राइदिणं विक्खेत्ता चारं चरइ SūtaP. 1. 24; गीयत्था भवतो अडयालीसं तु निज्जमथा ĀrābPaṇ.(V.) 398; वारस धम्ममासया मंडलओ, एवं अडयालीसाए (P.T. *यालीसं) कागणीए (P.T. *णीओ) मंडलओ AnuOg. 328; अडयालीसं अंगुलाई कुळी AnuOg. 345; JM. एगट्ठिभागे वाऊण जोयणं तस्स भागल्लयणं चंदपरिमंडलं खडु अडयालीसा य चूरस्स DevTha. 85; अडयालीसमेव-मज्जातो दो रूवा सोहिता जता टायालीसं NisCu. 1. 132-16.

अडयालीसअंसिय (aḍa-yāliśa-aṃsiya < aṣṭa-catvāriṃśad-aṣṭika) *adj.* (pillar) having forty-eight edges, AMg. तीसं णं मणिपेडियाए उवरि एत्थ णं माणवए चेरव-खेमे णणत्ते, अडयालीस-अंसिय अडयालीसइकोटीए अडयालीसइविगहिए RayPa. 239.

अडयालीसइकोटीय (aḍa-yāliśai-koṭṭiya < aṣṭa-catvāriṃśati-koṭṭika) *adj.* (pillar) having forty-eight tops, AMg. तीसं णं मणिपेडियाए उवरि एत्थ णं माणवए चेरव-खेमे णणत्ते, अडयालीसअंसिय अडयालीसइकोटीए अडयालीसइविगहिए RayPa. 239.

अडयालीसइविगहिय (aḍa-yāliśai-viggahiya < aṣṭa-catvāriṃśati-vigrahika) *adj.* (pillar) having forty-eight body parts, AMg. तीसं णं मणिपेडियाए उवरि एत्थ णं माणवए चेरव-खेमे णणत्ते, अडयालीसअंसिय अडयालीसइकोटीए अडयालीसइविगहिए RayPa. 239.

अडवड (aḍavaḍa < ?) Deśi. *adj.* non-sense (talk), Apa. आवड अडवड वडवड परं जल्लइ लोउ PaDu. 6.

अडवडण (aḍavaḍaṇa) Deśi. *n.* [aḍa- (Du) + paṭana] stumbling, faltering, JM. तुरयावि परिस्सता अडवडणं काउमारइ Supān'a. 69. 13.

अडवण (aḍa-vanna < aṣṭa-pañcāśat) *nn.* fifty-eight, JS. अडवण्णा सत्तसुया सत्तसहससा य होति पिंडण । उडयट्ठणे वेगा असहा-यपरकमुट्ठि GomSa.(K.) 608; Apa. सुरलोह(इ) इमाइ गिहविमाण-सवणहिं मुणहि । महिएहि अडवण चउसयाइं सखए गणहि DhamPav. 6. 9. 13.

अडवण (aḍa-vanna < aṣṭa-pañcāśat) *nn.* fifty-eight, JM. अडवणं अणुवाइमि KamTh.(D.) 9; उवरिं चउरो लक्खा धम्मो जा (comm. धम्मविजं यावद्) उवरि सहस तैगउई । इगउईं शइत्तरि अड-वणउडयाल उत्तीसा PavSāro. 370.

अडवणसय (aḍa-vanna-saya < aṣṭa-pañcāśat-śata) *nn.* hundred and fifty-eight, JM. (कम्म) तं चउहा मोयणस्स दिट्ठता । मूलपगइ उतरपगइ अडवणसयमेयं KamVi.(D.) 2.

अडवारं (aḍa-vāraṃ < aṣṭa-vāraṃ) *adv.* eight times, JS. एक्कं एक्कं आऊ एक्कमे वेधमेदि जोगपदे । अडवारं वा तत्थवि तिसागसेसे

व सन्धय GomSa.(K.) 642

अडविजमण (aḍavi-jammaṇa < aṭavi-janman) *n.* birth in a forest, AMg. इमं च जगपागउं वगका दुक्खं पावेति दीहयालं ... अप्पटीकारअडविजमण ... दमणाणि Paṇḥā. 1. 30.

अडविणीहुत्त (aḍavi-nibutta < aṭavi-nihṣṭa) *adj.* coming out of the forest, JM. तण्हालुहाकिरंते समणं दट्ठुग अडविणीहुत्त । पडि-लाहणा य बोही पत्ता गोवालपुसेहि UtiXi. 334 (comm. (S.) अडविणीहुत्तं ति अडविनिःसृतम् p. 375b. 9)

अडविदेस (aḍavi-deśa < aṭavi-deśa) *m.* forest region, JM. गयपुर कुट्टत्तसुओ 'सिमिहिया' अडविदेस पडिमाए । गावि कुट्टिण दड्डो, गयसुकुमालो जहा भगवं MarapVi. 493. cf. अडवीदेस.

अडविपह (aḍavi-paha < aṭavi-patha) *m.* forest path, JM. जह वा तिन्नि मण्णा जेतविपहं सहावगमणेण । वेलाइक्कमसीया तुरंति पत्ता यदो चोरा ViāVbha. 1211.

अडविभव (aḍavi-bhava < aṭavi-bhava) *adj.* belonging to forest, wild, JM. तह जोइवइ सउणं अडविभवं पायं तहा सइ RiṭSamu. 172.

अडविमज्झ (aḍavi-majjha < aṭavi-madhyā) *n.* [also अडवीमज्झ] the middle of the forest, AMg. एसा सा भवतो अहिसा जा सा ... अडवीमज्झे व सन्धगमया Paṇḥā. 6. 4; JM. के एत्थ अडविमज्झे सत्थाहा पविसरंति बीहणयं PaṇḥāCa.(V.) 14. 33; Apa. सी तए समउ गउ अडविमज्झ KaCa. 7. 3. 3.

[अडविसंसिया] (aḍavi-saṃsiyā < aṭavi-saṃśritā) *adj.* [f.] inferior reading for अडवी संडिया, Vvā. 38 AMgD.]

अडविहुत्त (aḍavi-hutta < aṭavy-abhimukha) *adj.* [cf. Hem.(Gr.) 2. 158 comm.] heading towards forest, AMg. से जहानामए केइ पुरिसे परसुं गहाण अडविहुत्तो गन्हेज्जा AnuOg. 555.

अडवी (aḍavi < aṭavi) *f.* [अटवि at the beginning of eṇda.] forest, wood, AMg. दीहमडमडविमणुपडिटा Thāpa 5. 107 (417); Vv. 15. 85-87 (15. 85-88); तेसि ... दीहमडए अडवीरं केन्नि देसंसमणुपत्ताणं Uvav. 83; 85; दीहमडए अडवीए Nāya. 1. 15. 11; से दीहमडमडविं अणुपविट्ठे Nāya. 1. 18. 44; 1. 18. 46; तीसे अगामियाए अडवीए तण्हाए अभिभूए ... काळगए Nāya. 1. 18. 47; 1. 18. 49-53; समण भयं महावीरं संसारअडवीए वडवे जीव नत्समाने ... निव्वाणमहाडविं साइयि संपावेइ Uvav. 217; एत्ताइं कसह, कसविह य निवेमह अडवीरेसु विपुल्लसि Paṇḥā. 2. 13; नगरस्स उत्तमपुरियेमे विसीमाए देसण्णे अडवी संडिया Vvā. 58; केइ पुरिसा वणथी ... वट्ठुणं अडविं अणुपविट्ठा RayPa. 765. 755; JM. अडवी रूवो मण्णा जीवो कम्मट्ठिइं पडो दोओ । गंठी य भयत्ताणं रागोसा यदो चोरा ViāVbha. 1212; तिहिंहे संगित्ठमि जाणतो निरिसए अजाणते । पाणंथिछित्तकरणे अडवि जले सावए णेण VvāBha. 2. 23; खेत्तं गतो य अडविं एको सविक्खए तहिं चेव VvāBha. 2. 245 (comm. एगो अडविं गतो देसं देणं दिट्ठे p. 115b. 5); सरणं अडवीए महं को होउ अमाणुसए धोरेण CampCa. 123. 14; अडवीए उडवयाइं काऊण ठिओ तहिं सत्थो Jambūddh. 5. 15; अडवीमु भिल्लक्कर ... उन्नुरीयपडिअ-सत्थास NāyāSūta. 10; मुणिचंदो ... पच्छा अडवीरं एअड्डो Erz. 1. 4; (दो पुत्ता) अज्झा जेतवक्खण्डा अडविं गया Erz. 1. 9; 13. 89; 21. 21; JS. वोरसंसारसीमाडवीकाणं PaṇḥāBha. 4; दुमिकवे वा गांठ अडवीए विण्णट्ठो वा BhaĀrā. 72; S. (विदूषक) तुमं दाव अडवीरो अडविं आइइंतो Sāk. 19. 18(2); Apa. गय अडविहिं सावय मणि सत्तं PaṇḥāCa.(P.) 10. 12. 5; केण वि भम्महेण सक्कजुक्कु, खसपीडिउ अडविहिं उंटु मुक्कु Jambūddh. 10. 7. 1.

अडवीजत्ता (aḍavi-jattā < aṭavi-yātrā) *f.* journey in the

अडवीदेस

forest, AMg. आरण्यभाषां वणंवाणं अडवी-जत्ता-संपट्टियाणं असणं वा पाणं वा ... पट्टिगाहेइ Nis. 16. 12.

अडवीदेस (aḍavi-deśa < aṭavi-deśa) *m.* forest region, AMg. अवरे पाहक्कोरसंवा अडवीदेसुदुक्कवाही Panjā. 3. 16; 2. 13.

अडवीपणम (aḍavi-paesa < aṭavi-pradeśa) *m.* forest region, JM. तत्थेव अडवीपणसे ... तिलोवनाहस्स ... पट्टिमा पट्टिवा अहेसि KaKoPra. 2. 9.

अडवीबहुल (aḍavi-bahula < aṭavi-bahula) *adj.* abounding in forests, AMg. बह्वीबहुले अडवीबहुले सावयबहुले (मरेहे) Jambuddi. 1. 18.

अडवीमिगी (aḍavi-migī < aṭavi-migī) *f.* a forest female deer, JM. अहं ताव अडवीमिगी जाया Aṭṭi(H.). 392a. 5.

अडवीमुहा (aḍavi-muhā < aṭavi-mukhā) *adj.* [f.] facing towards the forest, AMg. तप णं से धणे सुत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीमुहि अवहीरमाणं पट्टित्तं Nāyā. 1. 18. 45.

अडवीवास (aḍavi-vāsa < aṭavi-vāsa) *m.* residence in the forest, AMg. त्थेव वेइ ... असण्णा अडवीवासं उव्वेति Pambā. 3. 9.

अडवीम (aḍa-vīsa < aṣṭa-vīmśa) *nn. adj.* twenty-eighth, Apa. तेरस-सय अडवीसे वरिस ... एसा सुंभी विहिया NamSuSam. 4. 33.

अडवीस (aḍa-vīsa < aṣṭa-vīmśati) *nn. n.* twenty-eight, JM. छपत्रं सत्तु भागा विच्छिन्नं चंद्रमंडलं होइ । अडवीसं च कलाओ बाहलं हस्स भोद्धवं DevThā. 87; JS. आदिमच्छकं एवं अडवीसिदित्तियं णं अडवीसं GomSā.(K.) 778; Apa. (लवखनेइ) अडवीस वीयसगहो गिरिह CandappaCa.(Y.) 11. 16. 5.

अडवीसजुया (aḍa-vīsa-juyā < aṣṭa-vīmśati-yutā) *adj.* [f.] with twenty-eight added, JM. (उत्तरमेवपणसट्ठी) अडवीसजुया तित्तवइ (comm. एया पत्रपट्टि: अष्टाविंशतियुता ... सह मीलने विभिरधिका नवति: ... भवति) KamVi.(D.) 30.

अडवीसतिय (aḍa-vīsa-tiya < aṣṭa-vīmśati-trika) *nn. adj.* three numbers beginning with twenty-eight (i. e. twenty-nine and thirty), JS. वायीसं इसयवक अडवीसतियं च मिच्छबंधादी GomSā.(K.) 655.

अडवीसय (aḍa-vīsa-ya < aṣṭa-vīmśati-ka) *nn.* twenty-eight, JS. आदिमच्छणपडित्तियं एवं अडवीसयं गत्थि GomSā.(K.) 779.

अडवीसा (aḍa-vīsā < aṣṭa-vīmśati) *f.* twenty-eight (types in the 8th stage), JS. अडवीसा वासट्ठी अडवडवीसा य अट्ट चट अट्ट GomSā.(K.) 364.

अडवीसिमा (aḍa-vīsīmā < aṣṭa-vīmśatitani) *nn. adj.* twenty-eighth, JS. सोलसु बावीसदिमा वारस अडवीसिमा (मिस्सस-लागा) तिय चतुत्थी Ch.Pi. 234.

अडवीसीमंतय (aḍavi-sīmanta-ya < aṭavi-sīmānta-ka) *adj.* bordering the forest, JM. गहिओ निचट्टसुद्धिओ अडवीसीमंतओ षंथो TarLo. 1057.

अडसट्ठि (aḍa-satthi < aṣṭa-saṣṭi) *nn.* [also अडसट्ठी, अड-सट्ठिय] sixty-eight, AMg. तस्स हस्स मंडलपरिकलेवस्स सत्तरस अडसट्ठि भागसए गच्छइ SūraP. 15. 2; JS. अडसट्ठी एकसयं कसायमागम्मि सुसुमंते सुते GomSā.(K.) 871; 288; Apa. वंचकोटि अडसट्ठिय लक्सइ सहसइ णव णव दीयसु संखइ CandappaCa.(Y.) 11. 9. 2.

अडसट्ठि (aḍa-satthim < aṣṭa-saṣṭi) *nn.* sixty-eight, AMg. धायदसंठे णं दीने अडसट्ठि लक्खट्टिविजया अडसट्ठि रायवणीओ, उक्कोसपप अडसट्ठि अरहंता समुपपज्जिसु वा ... पुवखरवदीवड्डे णं अडसट्ठि विजया ... विमलस्स णं अरहओ अडसट्ठि समणसाहस्सीओ ... समणसंपया होत्वा

203

अडुयाळित्ता

Samav. Abhayadeva comm. 68 (p. 80b)

अडसट्ठिम (aḍa-satthi-ma < aṣṭa-saṣṭi-tama) *nn. adj.* sixty-eighth, JM. बहुलूवासाइणं नाम अडसट्ठिमं एवमं समत्तं PanuCa. (V.) 68 eolophone.

अडसदरि (aḍa-sadari < aṣṭa-saptati) *nn.* seventy-eight, JS. धीपुरिमे चडवीसे मीदडसदरी ण धीसंद GomSā.(K.) 722.

अडसहस (aḍa-sahasa < aṣṭa-sahasra) *nn.* one thousand eight, AMg. अडसहसलक्खणधरा अट्टारसट्ठोरदिय लुरमहिवा । मोवससुहं अहंता अरिहंता हंतु मे सरणं AṭṭhPaḍ. 244.

अडसीद (aḍa-sīda < aṣṭāsīti) *nn.* eighty-eight, JS. तेण दुणउदे णउदे अडसीदे बंधमारिमे छकं GomSā.(K.) 782.

अडसीदित्तिय (aḍa-sīdi-tiya < aṣṭāsīti-trika) *nn. adj.* the three numbers beginning with eighty-eight (i. e. eighty-nine and ninety), JS. आदिमच्छकं एवं अडसीदित्तियं णं अडवीसं GomSā.(K.) 778.

अडहत्तर (aḍa-hattara < aṣṭa-saptati) *nn.* seventy-eight, AMg. एवं जोयणलहस्सं वडित्ता मज्जे अडहत्तरे जोयणसयसहस्से Jivābhi. 3. 77.

अडहत्तरि (aḍa-hattari < aṣṭa-saptati) *nn.* seventy-eight, JS. सत्तं दुणउदि णउदीत्तियसीदडत्तरी य णवगट्ठे GomSā.(K.) 752.

अडहुत्तर (aḍa-huttara < aṣṭa-saptati) *nn.* seventy-eight, AMg. अडहुत्तरं (r. l. अट्टत्तरं) च तीसं च छव्वीसं चैव सत्तसहस्सं तु ... अनुत्तरा नरगा Panuav. 2. 27(174)

अडाड (aḍāḍa) Deśi. *m.* force, हेइ अडाड-अणुवा य DeNāMā. 1. 19 (comm. अडःडो तथा अणुवो बलात्कारः); रविणो अडाडसंठित्तमतम-रिउणो DeNāMā. 1. 19.

अडाह (a-dāha < a-dāha) *adj.* without envy, Apa. देवदेवो जिणिदे ... अराउ अकामो अडाहो अवाहो RitNeCa. 2. 10. 6.

अडिउण (aḍiūṇa < aṭivā) *ger.* having wandered, JM. रातो अडिउण एवदोसपरिहरणत्थं दिवा भोक्ष्यामि NisCu. 1. 142. 12.

अडिगवीस (aḍiga-vīsa < adhyardha-vīmśati) *nn.* twenty-two and half, JM. पणवीस अडिगवीसं कुणंति लत्ता हयं रिकसं Dīḍṣa. 136.

अडित्तए (aḍittā < aṭittum) *inf.* in order to go on (the beginning tour), wander, AMg. इच्छामो णं तुम्हेहि अबभणुणाए भिक्खवारियाए अडित्तए Nāyā. 1. 14. 4; Vy. 2. 5. 22 (2. 107); Uvās. 77; Autag. 31; वाभियगामे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइ कुलाइ धरसमुदाणस्स भिक्खावरियाए अडित्तए Vīvā. 2. 13.

अडित्ता (aḍittā < aṭittvā) *ger.* having wandered, AMg. अपरित्तजोगी अडइ, अडित्ता रायनिहाओ नगराओ पडिभिक्षमइ Antag. 6. 57 [Ldn.]

अडिय (aḍiya < aṭita) *n.* wandering, JM. उमयस्सडकारगम्मो, दोसीणे अहव तस्स असईय । संथरे भणति तुम्हे, अडिएसु वयं अडीहामो KappBhā. 2214.

अडिल (aḍila < ?) *m.* [also अडिल्ल] a kind of bird (having wings of leather), AMg. चम्मखली अणेगविहा पण्णत्ता ... वरयुली जलोया अडिला (r. l. अडिल्ला) मारंडपस्वी Panuav. 1. 78(87); Jivābhi. comm. p. 41a. 6.

अडिल्ला (aḍillā) *f.* name of a metre, Apa. सोलह मत्ता पाउ अलिलह वे वि जम्मक्का भेउ अडिल्लह । हो ण पओहर किं पि अडिल्लह । अंत सुपिअ मण छंदु अडिल्लह PrāPaing. 1. 127.

अडुयाळित्ता (aḍuyāḷittā < ?) *ger.* having overpowered,

अडुयालिय

204

अडु

JM. अडुयालित्ता लक्षणे गिण्हामि ति काउं खमएण वेतओ वाहं गहिओ DaavaT1.(H.) 38b.5 [अडुयालित्ता आश्रित्य (बलात्कारं कृत्वा)]

अडुयालिय (adūyāliya) v. l. for अडुयालिय at CaupCa. 319.11 अडुयालिय पोदुस्मितरं.

अडोलिया (adoliyā) Deśi. f. [also अडोलि] 1 name of a princess, JM. धृया अडोलिया गदमेण दृढा अण्डम्मि KappBhā. 1155; अडोलिल्लणं KappBhā. 1156; 2 female mouse, JM. अण्ड दृढा अडोलिया KappBhā. 1158; तत्थ य चेडरूवाणि रमंति अडोलियाए उडोइयण KappBhāTī. p. 360. l. 12.

[अडोविय (adoviya < atopiya) adj. FSM. w. r. for आडोविय Pauphā. comm. p. 480. 10]

अडोहिउं (adohium = anavagāhya) ger. not having father-mother, Apa. परिधिअ सुजातु जडु जेहिं अडोहिउं पीउ Hem.(Gr.) 4.439. r. 2.

अडु- (addā-) Deśi. v. to place, to put on, Apa. निनु बहु नव-नव भूषण अडुहि । पहिरिय पुण इह वाविहि छडुहि SālīSaṃ. 8.10; कोसंधिहो पतु भर । पणवोहिहि हिडह सिरि तिणु अडुइ त्रिव पावइ पर-दव-भर VīPaSaṃ. 8.9.

अडु (addā) Deśi. [Turn. 188] adj. cross, crooked, bent, AMr. इति अडुच्छिन्नअक्षचिह्नइति ... मनाम अडुं तिदेगवलिंते अडि येवु कटाक्षरूपे इति चेष्टिनेषु Jivābhi. comm. p. 207a.10 (Jivābhi. 3.303 v. l. अडच्छि); JM. तं च वंससिहरे अडुं कट्टं कटेलयं AvTt.(H.) 360a.4; विम्भरियण्णा खडुम्मि निवडिओ सो कुहाडओ अडु । आवडिओ तत्थ सिरं दोभायं तत्थ संजायं UvPaTt. 131b.4.

अडुअ- (addakkha-) Deśi. v. to throw, Hem.(Gr.) 4.143; Lakṣmī.(Gr.) 3.1.79 (p.217)

अडुअन्धिय (addakkhiya = kṣipta) Deśi. adj. (ppp.) that which is thrown, JM. तद् पेलिओ तुक्को. दिहो-नाहो गलत्थिओ तद् व । अडुअन्धियो अ कासी, रिउ-धत्ता, सुइ महाएसं KammCa.(H.) 6.96.

अडुग (adda-ga) Deśi. adj. cross, transverse, JM. रातो अंधकारे कटणं कवलण सह मुंजति तेण गले खिज्जति अडुगो वा लम्भति NisCa. 1.141.3.

अडुडु (addadda) Deśi. adv. out of sight [cf. Mar. बाड], Apa. सुअरतु तेम अडुडु जाइ । सुअरतु जेम मिउडिहिं ण थाइ PaumCa. (S.) 61.13.2.

अडुण (addana < addana) n. shield, JM. नव-मुत्ता-वन्न-अडुण-दक्षि-आवाण-भीसण-सरीरा (मिहा) SurSuCa. 2.5. (PSM. also skin?)

अडुग (addaṇa < aṭana) n. wandering, going on a begging tour, JM. निज्झाण मणियं पज्जसं अन्ह अडुगेण MaViCa.(G.) 190a.11(6)

अडुपल्लण (addapallāna) Deśi. n. a kind of vehicle, JM. लाटनो यद् अडुपल्लणं रुद्धं सध्मवियं थिलिरित्तुच्यते Jivābhi. 3, comm. 232a.1; लाटणु स्वनामप्रसिद्धेऽन्वव थिलिरिति त्याते वाहनसंघे Jivābhi. 3 comm. 267a.4; थिलिति अडुपल्लणं Viy. comm. 399a.10.

अडुय (addaya) Deśi. n. a curved weapon, Apa. पहिलेयं यरे षण्णइ ... संतु अउत्थेयं पंचमे अडुय ... वीसहि मि सुअ (देहेहिं) वीसाउहेहिं ... भीसावण रावण PaumCa.(S.) 74.7.3; adj. i. aside, JM. अहं अडुय वायामभूमीए ठिओ CaupCa. 142.30; ii. (f.) curved, slanting, JM. (फले) णममाणे अंतरा अडुया कंबिया वज्जंति NisCa. 2.162.14.

अडुवियडुं (adda-viyaddam) Deśi. adv. [also अडुविअडुं]

confused, senseless, helter-skelter, disordered, JM. एवं अडुवियडुं वितंतस्स ण पडिसेवणाणुकुलो OghNi.(Ti.) 176a.7; 177a.7; अतिक्रिण्णे आकीणं परिवाडीए वितिक्रिण्णे विप्रकीर्णं अणाणुपुव्वीए अडुवियडुं ति वुत्तं भवति NisCa. 4.37.15; सो पुलिंदगो ... अडुविअडुं खलंतकखरं कुमारवत्तं कहिउमारदो MaViCa.(G.) 210b.11(6); अडुवियडुं हिउणउम्भुडु-निम्भुडु-णाइं कुणमाण PaupCa. 77.25; 83.4; 85.6; अडुवियडुं ससुदमज्झम्मि विअर सा णावा JogaJiCa. 83.13; अडुवियडुं जोरयो व्व JogaJiCa. 143.33; सेटो अडुवियडुं मणियमादत्तो KaKoPra. 76.15; 83.26; 83.30; अडुवियडुं पयंगविही (मिक्खयरीयाए) PaupSāro. 747 (comm. पयंग-गतिहि अनियतज्जा सवति); adj. Apa. मत्थिखि अंगु अडुवियडुं । उप्परि रिसिहिं णिहिरं हडुइ MahāPa.(P.) 83.16.12; अडुवियडुं हडुसं-डिउड सिरिहिं निदडउ चम्म मडियउ JambhāSāCa. 11.6.2.

अडुवउं (addaveum = rodhayitvā) Deśi. ger. neglecting, having set aside, JM. पाणे वि अडुवउं किर सुंरि । तुह पियं करिस्सामि PaupCa. 51.24.

अडुणग (addānaga) Deśi. n. wandering, JM. भाइ-स्यणाईणं नुरक्खण-ववहरणं मुक्खयं अडुणगाइ य । तहा अमुगनगराओ चउरिंति ओयण-सवाई VīMāPra. 5.6.

अडुयतिरिच्छा (addāya-tiricchā < a-tiryāṇe) m./n. reptile, serpent, JM. विताउरो य जम्हा अहमेव य पडमओव्वणामिसुहा । अडुयतिरिच्छा विव भमामि जणयस्स तमिडुत्ते AkkhāMaKo. 45.69.

अडुय (addiya) Deśi. n. [cf. 'या'] a posture in wrestling or fighting, JM. अडुयपचडुयादिअग्गेहि । उडु NisCa. 3.348.12; लोए अणिवदाइ अडुय-पचडुयाइं करणाइ । पचारसय्याइं मभेवाइंणि उतरिण VīAvBhā. 3457; एवं लोइयं अवटवरणं वत्तीसं अडुयाओ । वत्तीसं पचडुयाओ सोलस करणाणि AvTt.(H.) 565b.7.

अडुयालिय (addūyāliya?) Deśi. adj. (ppp.) disturbed, churned, JM. दडुत्तल्लमूयफल्लसायकलियजल्लयाणत्तणओ अडुयालियं पोदुस्मितरं CaupCa. 319.11 (c.f. अडुयालिय)

अडुवि (addevi) Deśi. ger. stopped or prevented, Apa. तहिं अवसरे मंभीसंतु मउ ... थिउ अडुवि साहणु अण्वणउ PaumCa.(S.) 71.14.6.

अडुओदिय (addohiya) Deśi. n. churning, disturbing, Apa. थोवंतरे मच्छुअल्ल इति ... करि-मयरडुओइय-डुडुडुइति PaumCa.(S.) 31.3.3.

अडु (addha < ardha) na. [Hem.(Gr.) 2.41; Lakṣmī.(Gr.) 1.4.34] half, AMr. ने णं जोइसियविमाणायसा ... विगलिय-सवपत्त-मुंडीय-तिलय-रयणुवद-नित्त SamavPra. 149; परमणुरेगलं णं भंते ! किं सअडु ससज्जं सपदेसे ? उडाडु अणडु अजज्जे अउदेसे Viy. 5.7.9 (5.100); 5.7.19 (5.161); 5.8.3 (5.202); पासायवडेस्य पण्णते -- सट्टावडिं जोयणाइं उडुं उच्चोण Jivābhi. 3.683; सके यत्थ देविरे ... दाहिणुलोभाधिवती Pannav. 2.50(197); दावत्तरि च चंडा, दावत्तरिमेव दिगकरा रिता । पुक्खवरदीवडु, चरंति एते पनासंता SūraP. 19.21; पुक्खवरदीवडु धावइसंडे य जेडुमोव य Av. 47; यूरे उयते पुदिमडुं पचमसाति Av. 95; सयवं पाकसासणी दाहिणुलोभाधिवडिं Kapp.(J.) 14; 15; JM. छवउतिदुगेणदुमांसे एगनव दुळकरास अकासी । अट्टिअडुअमासे दावत्तरि शे दो MaViCaSto. 27. cf. अडु.

अडु (addha < adhya) adj. i. rich, wealthy, AMr. ल्ले णमं गाहावई होत्था, अडु दिसे Sgy. 2.7.3(843); माणुस्सण भवे जाइ इमाइं कुलाइं भवंति, अडुइं जाव वडुजणस्स अपरिभूयाइं Thāna. 8.10(597); वडवे समणोवासणा ... अडु रिता Viy. 2.5.11 (2.94); 3.2.19 (3.101); 15.4 (15.1); थणे नामं सत्थवाहे अडु दिसे Nāyā. 1.2.7;

1.8.64; 2.1.16; आणदे नामं गाहावर्दे ... अद्भु जाव अपरिभूय Uvās. 3; 8; 155; नागे नामं गाहावर्दे होत्था, अद्भु Antag. 21; सदा नामं सत्य-वाही, अद्भु जाव अपरिभूया Anuttaro. 3.5; पुरिसवरगंधवत्थी अद्भु दित्ते Uvav. 11; RāyPa. 671; आवाडा नामं चिलाया अद्भु Jambuddi. 3.103; सोमिले नामं माहणे परिवसइ, अद्भु जाव अपरिभूय Nirayā. 90; 64; अद्भु इब्भा धणिणो PāṭiNa. 194; 2 abounding in, posse-ssing abundantly [at the end of a epd.], AMg. जहा से पगारइ-लग-चरिय-वारगोपुर-कूटागारइ-सुविदिक्कोट्ठम ... कलिता भवणविही बहुविकल्पा Jivābbi. 3.594; (तथैव कूटागारेण दिखरं कूलाऽऽह्वानि सुविदिकोष्ठकानि Jambuddi. comm. 107a.2); सीलइं पुणआगरे (संजयं) Utt.19.5; J.S. पोमालजीवणिबद्धो धम्मपामत्तियकायकालइ PāvSā. 2.36; अद्भुगुणइ ... सिद्ध ... वट्ठिमो SūdBhā. 1; M. एति गह मोत्तिअइ पओस सीहाइय रिणहम्मि GāndhVa. 10.6; परिणिग-कसरइं कंचणकम्भे व रविदिं Jivā. 439; पत्ता गेअचरइं सुभमइ अणणी तं छमसं खमारी SūKāv. 3.18 (comm. तेषां यान्यधराणि तैराहं युक्तं); पच्चुअरुअवेहिवणपूणधोस-ट्ठिं तुह रिउस्स पुमारिउत्ता SūKāv. 10.34 (comm. आउयः उपेतः); Apa. सो इदुपरिमलइं वणत्तुउ BhaviSā. 140.3.

अद्भुतयेत्त (addha-kkhetta < ardha-kṣetra) *n.* a conste-llation remaining in conjunction with the moon for a day and a night [these six constellations are Uttarāṣṭādaśpadā, Rohiṇī, Punarvasu, Uttarā-phālgunī, Viśākhā and Uttarāśādhā], AMg. तथैव ते ते णक्खत्ता उभयमासा दिवदुत्तयेत्ता एणयालीसइनुत्तुत्ता एणत्ता ते णं छ, तं जहा — उत्तराश्रद्धया, रोहिणी, पुणवसू, उत्तराफल्गुनी, विशाखा, उत्तराशादा SūmP. 1.14.

अद्भुग (addha-ga < ādhyā-ka) *adj.* abounding in, posse-ssing abundantly, JM. कप्पअकप्पे परिणिट्ठियस्स टाणेसु पंचसु टियस्स 1 संमत्तवृत्तस्स उ अविक्कणं तहाकारो AñNī. 688 = PañcāPra. 12.14.

अद्भुतिरिच्छ (addha-tiriccha < ādhyā-tiryātic) *adj.* 1 half (slightly) horizontal, 2 crooked like the rich man, Apa. दुग्गप-वित्तसिच्छइं अद्भुतिरिच्छइं मेहहि छाउ अंबर PañSāCa.(P.) 14.29.11.

अद्भुतेरस (addha-terasa < ardha-trayodaśa) *nm.* twelve and a half, AMg. तसो अणंतरं उवट्ठित्ता से जइ इमाइ ... अद्भुतेरस जइ-कृत्थोऽज्जोपिपमुअसयसहससाइ ... (तथ उववजिइइ) Vica. 31.

अद्भुत्त (addhatta < ārabdha) *adj.* (ppp.) which is begun, M. समअं यिअ अद्भुत्तो दोणइ वि अनुकअद्वारुणो परिणामो SetuBā. 13.6 (comm. सममेवद्वारुणे)

अद्भुद्धीकय (addhaddhikaya < ardhārdhikṛta) *adj.* (ppp.) repeatedly cut into two, JM. अद्भुद्धीकय-माणिम-माणो पच्चुण्ण दिण्णणो KūṇāCa.(Jl.) 3.13 (अर्थीकृतः ... तुर्यांशो विहितो)

अद्भुनव (addha-nava < ardha-nava) *nm.* eight and a half, AMg. सीयलस्स णं अइओ काळयल्ल ... एया सागरोवमकोडी तिवास्-अद्भुनवमासादियवायाभीसवाससहसमेहि ऊणिवा विरुक्ता Kapp. 151 [Lm.]

अद्भुपंचम (addha-pañcama < ardha-pañcama) *nm. adj.* four and a half, AMg. तेण परं अद्भुपंचमा मासा Nis. 26.41.

अद्भुपंचमासिय (addha-pañca-māsiya < ardha-pañca-māsika) *adj.* of four and a half months, AMg. अद्भुपंचमासियं परिहारट्ठाणं पडुविण अणगारे अंतरा मासियं परिहारट्ठाणं पडिसेवित्ता आलोएजा Nis. 20.42.

अद्भुमरह (addha < bharaha < urdha-bharata) *m.* half the Bharata-kṣetra, AMg. पमू णं विक्खुयजातिआसीवित्ते अद्भुमरहपमाणमेत्तं बोदिं वित्तेण विसपरिणयं करित्ता Thāṇa. 4.514(341); इहैव अद्भुदीवे दीवे भारहे वास दाहिणइमरहे इमीसे ओलपिणीय सुसमसुसमाय वरुक्कताय Kapp.

(JDPP. 110a.7); अद्भुमरहपमाणे बहुविहसज्जायसुमुणियपमाणे Nandi. 9a. 38; जेसि इमो अणुओगो पयइ अज्जावि अद्भुमरहम्मि Nandi. 9a. 33; JM. ते रामकेसवा इव जाया जं अद्भुमरहविकल्पा PuhCa. 176.12.

अद्भुमास (addha-māsa < ardha-māsa) *adj.* lasting for half a month, fifteen days, JM. बहूणि चउत्थ-छट्ठदुम-उसम-दुवालस-मासइमासाणि तवोकम्मणि कुवमाणे विहरइ Evz. 33.24.

अद्भुयकली (addhayakkali) Deśi. f. placing the hands on the hips, अद्भुयकली तह य कडिहत्थे DeNāMa. 1.45.

अद्भुयघर (addhaya-ghara < ādhyā-ka-erha) *n.* house of a rich (person), JM. एा किंणि अद्भुयघरं परिवारीपडियमइयया अजा TarLo. 28.

अद्भुरत्त (addha-ratta < ardha-rātra) *n.* midnight, AMg. णो कप्पइ णिमंयाण वा णिमंयीण वा चउहिं संज्ञाहिं सज्जायं केरत्तय, तं जहा — पडमाण, पच्छिमाण, मज्झणं, अद्भुरत्ते Thāṇa. 4.257(286); कालइरत्त-मात्त-रासिसंकासं ... महाभोदिं विउव्वइ Vjy. 3.2.28 (3.112); जे भिक्खु चउहिं संज्ञाहिं सज्जायं करेइ, केरत्तं वा साइजइ, तं जहा — पुव्वाए संज्ञाए, पच्छि-माण संज्ञाए अवरण्हे अद्भुरत्ते ... तं सेवमाणे आवज्जइ चउम्मानियं परिहारट्ठाणं उवाइयं Nis. 10.8; पाओसिअद्भुरत्ते उत्तरदिशि पुव्व पेहण कालं वेरत्तिवमि भवणा पुव्वदिस्स पच्छिमे काळे UghNī. 682; PhūṭNī. 433; खवमदुत्तजम्मा छप्पवकुमारिविहियसइक्कमा ... जिणा सरणे Añābhāṭṭ. 238; JM. तओ साहुणा नायं — जहा ण एसा पागइयत्ति उवउत्तो, गाओ अद्भुरत्तो, दिण्णं मिच्छादुक्कं DasaVeTī. 104a.8; अद्भुरत्ते पमयं दसेत्ति VavaBhā. Cildeśa 1. p.96a.9, अंगारचोइदीए कितिय तह अद्भुरत्तम्मि KuvMāKa. 19.15; अह अद्भुरत्तसमए इदुहि-सदं सुणिउ पडिबुद्धा SūSūCa. 6.129; नमोकरत्तितपपराए अद्भुरत्ते जाया उवरे अइव वेयणा Evz. 43.12; अद्भुरत्तओ अद्भुरत्तुवरि वेणइ VIMāPra. 42.24.

अद्भुरत्तिअ (addha-ratti-a < ārdha-rātri-ka) *adj.* perta-ining to the midnight, JM. अह कालमाइणविही ... विमेलो, जहा चत्तारि काला ... पाओसिओ वायाइओ वा, अद्भुरत्तिओ वेरत्तिओ पाभइओ VIMāPra. 42.22; अद्भुरत्तिओ अद्भुरत्तुवरि वेणइ VIMāPra. 42.24; 42.27; 42.29.

अद्भुलत्त (addha-latta < ardha-rātra) *n.* midnight, Mg. (नन्दगोप) अज्ज हि अद्भुलत्ते अम्हाणं कुटुंबिणीए पइदा इयं च दानी (? दालई) BāCa. 1.19.1; (नन्दगोप) अज्ज अद्भुलत्ते अम्हाणं कुटुंबिणीए BāCa. 1.19.15.

अद्भुहार (addha-hāra < ardha-hāra) *m.* a kind of neck-lace (having nine strings), AMg. (हारं णिणदंति) तयाणंतरं च णं अद्भुहारं जाव पइ मउदं Vica. 118.

अद्भुइज्ज (addhāijja < ardha-trīya) *nm.* [also अद्भुतिज्ज] two and a half, AMg. मणपज्जवणणं ... समुप्ये अद्भुइज्जहिं दीवेहि ... सण्णीणं ... मणोगयाइ भावाइ जाणइ Āyā. 2.15.33(169); पउमप्ये णं अह्मा अद्भुइज्जाइ धणुसयाइ उड्डं उक्खेणं होत्था SamavPra. 7; एत्थ णं महं एने पासायवडेसमे पणत्ते अद्भुइज्जाइ जोयणसयाइ उड्डं उक्खेणं Vjy. 2.8.1 (2.120); तथ णं महं एणं पासायवडेसमे ... अद्भुइज्जाइ जोयणसयाइ विक्खेमेणं Vjy. 14.6.6 (14.74); जा सः उत्तरवेउज्जिवा (ओगाहणा) स ... उक्कोसेणं पन्नरस धणं अद्भुइज्जाओ द रयणीओ Vjy. 24.20.4 (24.240); तए णं से वपाइव अद्भुइज्जाइ राइदिदाइ तं वणं जामेइ Nāyā. 1.1.183; गोयमा! अद्भुइज्जाइ पलिओवमाइ टिई पणत्ता Nāyā. 2.1.43; अद्भुइज्जाइ वाससयाइ परमाउयं पालइत्ता Vica. 24; अद्भुइज्जाइ जोयणसयाइ विक्खे-मेणं RāyPa. 129; उत्तरवेउज्जिवा (ओगाहणा) अद्भुइज्जाइ धणुसयाइ Jivābbi. 3.9; पन्नरस जोयणाइ अद्भुइज्जे य कोसे वाहहेणं पणत्ता Jivābbi. 3.355; 3.973; खेत्तओ अद्भुइज्जपोलपरिपइ Pannav. 18.45

अट्टाईजदीव

206

अट्टोका

(1310); गोयमा! अंतोमणुस्सखिते अट्टाईज्जेसु दीविसु -- एत्थ णं आसालिया समुच्छति Pannav. 1.72(82); अट्टाईज्जाई धणुसयाई विक्खंमेण Jambudh. 1.38; 4.10; 5.52; ता अट्टाईज्जाई जौयणाई एममेगेण राइदिपणं विक्काइत्ता SgrP. 1.23; अट्टाईज्जेसु दीवसमुदेसु जावंतं केइ साहू Av. 31; अट्टाईज्जेसु दीविसु ... सण्णीणं ... मणोणए मावे जाणताणं Kapp(J.) 142; 222; अट्टाईज्जा पविसवा आरोवणा तेण परं अट्टाईज्जा मासा Nis. 20.37; मणुस्सखिते अट्टाईज्जेसु दीवसमुदेसु Dasā. 5.7; संवास्तरपट्टो अट्टाईज्जा य आयथा हत्था! दोणं पि य वित्थारो हत्थो चउरंमुलं वेव OghNi. 722; अट्टाईज्जेसु दीवसमुदेसु (सण्णीणं मणपज्जवणार्णं) Nandī. 32; तमाप (पुट्टीए) भवधारणिजा जइअणं अंगुलस्स असेखेजतिभागं उक्कोसेण अट्टाईज्जाई धणुसयाई AppOg. 347(5); 376; अट्टाईज्जा धरणा य सुवण्णो सो य पुण फेरी JōisKa. 21; एते अट्टाईज्जा दीवा JōisKa. 129; JM. चत्तारि गाउयाई अट्टाईज्जा सिगाउया चेव। अट्टाईज्जा दुणिणं य, दिवहमेमं च निरप्पु AvNi. 47; ViAvBhā. 693; अट्टाईज्जा दोत्रि य दिवहमेमं धणुसयं च (दोइ उचत्तं) Tattbo. 364; अतो परं अट्टाईज्जेसु दीवसमुदेसु जोयेण चउरुलं। दिवहे दोसु अट्टाईज्जेसु छेदा NisCu. 1.69;23; मणुया वि बहुप्पवारा, अट्टाईज्जेसु नवर दीविसु JambūCa.(G.) 5.163; अट्टाईज्जा दीवा ViAvMāh. 29; JS. हेट्ठिमगेवज्जेसु य अट्टाईज्जा हवन्ति रयणीओ Māh. 1069(12) (comm. तृतीयायेतस्मिते रन्ती मरतः)

अट्टाईज्जदीव (addhāijja-dīva < ardha-trītiya-dvīpa) *m.* two and a half continents (i. e. Jambudvīpa, Dhātukdvīpa and half of the Puṣkaradvīpa), AMg. तिरियं होमाणे पणसरसु कम्म भूमीसु होजा साहरणं पटुच अट्टाईज्जदीव-समुददेकदेसभाए होजा Viy. 9.31.30 (9.50); JS. एवमट्टाईज्जदीवसमुदेसु (मणुस्सा अरिथि मिच्छाईही) SatAg. 1.1.163.

अट्टाईज्जमासिय (addhāijja-māsiya < ardha-trītiya-māsika) *adj.* of two and a half months, AMg. अट्टाईज्जमासियं परिहारट्ठणं पटुविण Nis. 20.38.

अट्टाईज्जसय (addhāijja-saya < ardha-trītiya-śata) *n.* two hundred and fifty, JM. अट्टाईज्जसयहिं गएहिं वीरो जिणेसरो जाओ। दूसमअट्टाईज्जसयणं दोणं पि दुचत्तसहसेहिं PavS&ro. 404; अट्टाईज्जसयहिं गाहाणं कवपरिच्छेयं SurSuCa. 1.44.

अट्टाईज्जहत्थ (addhāijja-hattha < ardha-trītiya-hasta) *adj.* measuring two and a half Hasta (a measure), Apa. अट्टाईज्जहत्थेण सुंदर वीससुदुमाणाजीवियवर (जायउ प्रणयकप्पि सुरेसर) MahāPo.(P.) 47.4.7.

अट्टाईय (addhāiya < ardha-trītiya) *num.* two and a half, JM. तस्समि उ अणिओगो तिरियं लोगम्मि जम्मि वा खेत्ते। अट्टाईयदीविसु छल्लदीताए खेत्तेसु ViAvBhā. 1401; Apa. अट्टाईयदीवोवहिपमाणु BhaviKa. 316.5; सोवण्हं अट्टाईय आउ PaNāCa.(P.) 16.9.8; अट्टाईय जं सायरहं माणु PaNāCa.(P.) 16.10.3; अट्टाईयदीवहिं पंच मेह सत्ति सउ खेसई सुइ जणे PaNāCa.(P.) 16.15.1; 16.15.9; अट्टाईयदीवई धरेवि मणुसोत्तरगिरि जाम नरालउ JambūSāCa. 11.11.11.

अट्टाय- (addhāya < ā-dhāya = ā-driya-) *v.* to honour, to respect, JM. दोसेण तदः केदिमि जहा लोगो ममहुत्तो पडति तेण पत्तस्स ण अट्टायति एवं दोसेण AvPt.(H.) 48b.5.

अट्टार (addhāra < aṣṭādaśan) *num.* eighteen, JM. अट्टार छवीसा य (?) च)याल सट्ठी य (गुंजाइ जाय टंकि उत्तिममाणिकुसुल्लु वरं) RayPa. 118.

अट्टि (addhi = kṛṣṭi) *m.* pulling, stretching, M. दुगयकुडुंभ-अट्टी कहं नु मए धोविणण सोढवा। दत्तिओसरंतसल्लिण उयह रुंनं व पडयण GaSāSa.(W.) 10. cf. कट्टि.

अट्टिअ (addhia = ā-kṛṣṭa) *adj.* pulled back, M. धूमसिद्धा-णिहिरामअट्टिअसल्लि।... नईसोत्ता SetuBa. 5.72.

अट्टित (addhi-tta < ādhyā-tva) *n.* richness, wealthiness, JS. दरिदं अट्टितं निदं च शुदि च वसणमम्मुदयं। पावदि बहुसो जीवो BhuArā. 1808.

अट्टिटुकरण (addhindu-karaṇa < ardhendu-karaṇa) *n.* a posture of an archer (resembling the half moon), S. (चाणूर-मुष्टिको) अट्टिटुकर(ण)संथाणबंधपहरहि जुद्धविसेसहे सिद्धि गच्छामो. BāCa. 5.5.4.

अट्टिय (addhiya < ādhyā) *adj.* rich with, adorned with, Apa. पुणु संमिणुरण-रस-अट्टियहो जवखहो वज्जिर उणट्टियहो PaumCa. (S.) 9.8.8; गियखेव वट्टिय रण-रसे अट्टिय रावण-रामदो पाई कलि PaumCa.(S.) 37.1.1; धम्म-रुक्खु पर वयकुसुमट्टिउ Chakkamam. 2.4.7.

अट्टिवंत (addhi-vanta < rddhi-mat) *adj.* [Hem.(Gr.) 2.41] wealthy, rich, Apa. अट्टियुणट्टियंत मइवंता NāyCa.(P.) 9.12.5.

अट्टुट्ठ (addhuttha < ardhā-caturtha) *num.* three and half, Pischel. 430. cf. अट्टुट्ठ.

अट्टेऊण (addheina = avastābhyā) *ger.* collecting, pulling in one place, JM. जइ सुकं तट्टागापाणिं वट्ठपत्तं पिप्पलपत्तं वा अट्टेऊण सणिं विगिचइ जह उज्जरा न जायति AvPt.(H.) 620b.8.

अट्टेज्ज (addhejja = ādhyā-tva) *n.* wealthiness, richness, AMg. दसविं सोक्खे पत्तेते, ते जहा -- आरोगदीहमाउ अट्टेज्जं काममोग-संतोसा Tūāpa. 10.83(737) (comm. आच्छवं धनपत्तित्वं सुखकारणत्वात्सुखं अथवा आदयैः क्रियमाणं इज्या पूजा आदयेज्या)

अट्टोक्कति (addhokanti < ardhāpakrānti) *f.* [also अट्टोक्कति] the act of setting aside or dropping of the half or a part of a series, i. e. a sequence of being low, middle and high and its substitution by the next of a correlating series like fasts of 4, 6, 8, 10, 12 meals when prescribed as a kind of penance. For example, a fast of four meals which is prescribed as the lowest penance for the summer season will be replaced by a fast of six meals in the cold season and so on. JM. कालगुरू तवगुरू, दोहि गुरू अट्टोक्कति दुगे KappBhā. 429 (comm. दोषेषु तु विरिगमनुयमेसु तपःकाललक्षणं अट्टोक्कान्तिः कथितं तपोगुरूत्वात् कथितं कालगुरूत्वेत्येवरूपा अवसातव्या); गणिगिसरिसो उ थरो पवत्तिणि-विभाग-सरिसवो भिक्खु। अट्टोक्कती एवं सपदं सपदं गणि-गुरूणं KappBhā. 2411; अट्टोक्कतीए चारियक्वं। मज्झिमे अदिट्ठे चउल्लुअं। दिट्ठे चउल्लुअं। उक्कोसने अदिट्ठे चउल्लुअं, दिट्ठे छल्लुअं NisCu. 2.30.13; इमा वि अट्टोक्कती चारणिआ देहजुत्ते अचिसे पायावचपरिमहे जहणए अदिट्ठे चउल्लुअं NisCu. 2.30.19; गिम्ह-सिद्धि-वासासु चउत्थयाईणि वारसंताई। अट्टोक्कतिए जहण-मज्झिनुक्कोसतवाणं ViAvBhā. 1273(1270).

अट्टोप्पइय (addhoppaiya < ardhopaita) *adj.* (ppp) partly flying up, JM. रइ विव लंवरिक्कसहयकुडल्लल्लेतहारलया। अट्टोप्पइया विज्जहारि व्व पुरिसारण बाला SubhāGāSam. 62.

अट्टोरुग (addhoru-ga < ardhoru-ka) *m.* [also अट्टोरुग, अट्टोरुय] waist-cloth worn by a nun (covering half the thigh), AMg. अट्टोरुग उ ते द्रो वि नेहिउं छावण कट्टिदिभागं। जाणुपमाण। नल्लणी असीविआ लंखिया एव OghNiBhā. 315; JM. अट्टोरुगो तु ते दो वि नेहिउं छावण कटीभागं NisBhā. 1402; अट्टो उरुकार्थं भजतीति अट्टोरुगो NisCu. 2.190.9; उवगरणई चउहस ... अज्जाण वि भणियाई अट्टियाणि वि हुंति ताणेवं।... उगहउणंतगा पट्टो अट्टोरुय चलणिआ य बोद्धवा PavS&ro. 530; PañVa. 782.

[**अध** (adha = aṣṭa) PSM. following Pischel notes अध (Viy.), अध्याल (Samav.), अधसद्धि (Samav.), अधास (PrāPaṅg.) based on inferior readings.]

अधत्त (adhatta < ārabdha) *adj.* (ppp.) begun, started, Apa. पाणिपदु अधतु लीड वज्जइ अदत्त AṇMabSām. 10.7.

अधाइय (adhāiṣya < ardha-tṛtiya) *adj.* two and a half, Apa. परमेसुर माणिय केलिसुक्ख अकलतु अधाइय पुब्बलवस CaudappaCa. (Y.) 9.6.4.

अधार (adhāra < aṣṭādaśan) *nm.* eighteen, Apa. सीलंग सहस निम्मच अधार AntarāṇSām. 3.9.

अधारसग (adhārasa-ga < aṣṭā-daśa-ka) *nm.* eighteen, AMg. स्व चव अधारसगं सतावीसा तहव चउप्पत्ता नउइ दो चव सया उ सचरी होइ कोधीयं PīṇṇNi. 402.

[**अधारसम** (adhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *nm. adj.* eighteenth, inferior reading for अट्टारसम, PSM., Pischel.]

अण- (ana- < i-) *v.* [quot.] to behave, to act, to treat, AMg. जइ सम न रिये दुक्खं आणिय एमेव सव्वजीवार्यं । न हणइ न हणविइ य, 'सममगतो (n. l. अणइ चि) तेन सो समणो' Aṇaṇṇ. 708.3 (comm. सममगतिं चि - सर्वजीविषु तुल्यं वर्तने यत्स्तेनासौ समः)।

अण (ana < ma) *n.* [Hem.(Gr.) 1.141; DeNāMā. 106; (comm.), delib. AMg. दुक्खमूलं पुरा किंया दुक्खमासज्ज सेवती । गहितमि अणं पुण्यि अदस्ता न सुइइ (SiBhās. 15.9; पापं जे उ पकुब्बति जीवा सोतागुणमिणो । बहुती पावकं तेसि अगगाहिस्स वा अणं SiBhās. 15.15; 45.8.

अण (ana < jana) *m.* (at the end of epds., often as a v. l. for jana) community, class, group, etc. (conveyed by the preceding word), or an individual belonging to it, M. अखउइ विआ हिया अणं महलाअणं रमतस्स GāSāSa. 44; अहं हं लज्जाउइणी तस्स अ उम्भस्सराइ पेम्माइ । सहिया-अणो वि पिउणो अलाहि कि पाद-राणण GāSāSa. 127; (स्वापक) मुरअणपिआणं । गिरिसिगिरिदुआणं संवाटी KapMaṇ. 1.1; S. (शकुन्तला) भूओ वि सहीअणं अनुमानहस्सं Sāk. 35.4(3); (कुटुम्बिकी) परलोअं पयिदो अजो ण देसंतरं । ता अनुचिदं नु कुलवहूअणस्स (n. l. कुलअणस्स) पिचित्तिदं MudrāBā. 286.4; (चन्दनदास) तस्मिं समण आसि अहं घरे अमचरखस्सस्स वरअणो MudrāBā. 30.1; 30.10; 175.4; (सर्वाः) अहो रक्खसणं दुइवमिओओ जो गिहट्टिदं अलअणं (n. l. 'अणं) वि वापेदि MahāViCa. 200.12; Apa. वंधुयण (v. l. 'अण)हो सयलहो सुइ जणंतु ... गम्भो पीसरिउ PaṇṇCa.(P.) 8.11.4; वंधुअणहो सयलहो जाउ दोसु PaṇṇCa.(P.) 9.1.5.

अण (ana < an) (*part.*) [alternant of na Ben.(Gr.) 2.190; Märk.(Gr.) 8.3; in epds. both before vowels and consonants] not, Apa. एत्थंतरे णिणसिय माखे अणउप्पज्जमाण दिव्वारवे VaddhaCa. 10.1.12. cf. epds. अणहिअ, अणचित्तिअ etc.

अण (ana < an) *neg. part.* before a vowel in epds., e. g. अणं, अणंत, अणइकमणिज, अणाइ etc.

अण (ana < ana) *m./n.* [short for Anantānubandhikaṣṭya] passions (kṣāṇas) which bind the soul for an infinite period of time (they are four viz. krodha, māna, māyā and lobha), AMg. कोहो माणो ... चउरो वि हुति चउमेया । अण अप्पक्खणा पच-क्खणा च संजलणा ĀrahPaṇ. 651; JM. अण-दंस-नपुंसित्थी वेयज्जकं च पुरुसवेयं च । दो दो एगंतरिप सरिसे सरिसे उवसमेइ ĀvNi. 116; अणरणेति दण्डवधातुः । अस्याचप्रत्ययान्तस्य अण इति भवति । शब्दार्थस्तु अणन्तीत्याणाः

अणन्ति शब्दयन्ति अविकलहेतुत्वेन असातवेचं नारकाचार्यकं इत्याणाः आयाः क्रोधादयः । अथवा अनंतानुबन्धिनः क्रोधादयः अनाः । समुदाय-शब्दानामवयवे वृत्तिदर्शनात्, भीमसेनः सेन इति यथा । अथवा अणं चि प्राकृतत्वेन अनाः, एकदेशेन समुदायस्य गम्यमानत्वाद् अनन्तानुबन्धिनः ĀvNi.(H.) 81b. 12, 13, 14. 561, 14-15; सोलस कसाय नव नोवसाय दुविहं चरित्तमोहणियं । अण अप्पक्खणाणा पचक्खणा य संजलणा KamVi. (D.) 17; अण मज्झागिह संवयण BanSām. 3; अणधावरउगविलअंतो ... मीसे KamTh.(D.) 14; अणमज्झगिहसंवयणचउ 1... मीसे KamTh. (D.) 5; अपुव्वाइचउके अण तिरिनिखाउ विणु विआलसयं KamTh.(D.) 20; मिस्सदुगकम्मअण विणु तिचउ SāṇṇSi. 55; कोहो होइ चउडा माणो मया य लहं य लोहो य । अण अप्पक्खणाणा पचक्खणा य संजलणो JambūCa.(G.) 5.21; J.S. अयदचउकं तु अणं अणियद्वीकरणचरिमहि GāSā.(K.) 335; अण मिच्छ मिस्स समं KaSāPaCa. 1.

अण (ana < anas) *m.* cart, chariot, JM. विसमा रागदोसा निहा तुख व्व उप्पहणं मणं । ठावति धम्मसारहि दिट्ठे तुह पवयणे नवरं RāSāPaṇ. 27; Apa. सो सच्चवेणु व्व परिधावइ धवलणियद्विओ अणो JasCa. 3.21.2.

अण (ana < ?) *n.* [semantic change of ana:] sin, JM. पावमवज्जं जमाइयं आगं ति ठो तरणवज्जं । पावणं चि व जम्हा वज्जिज्ज तेण तस्सेसं ViĀvBhā. 2797 (comm. अणशब्दस्य कुत्सितार्थेवाणस्ति कुत्सितानि कस्यानि शब्दयन्ति, अणन्त्यनेनेति व्युत्पत्तेर्वा, अणं पापमुच्यते ।)

अण- (ana- < ?) *v.* [assumed for deriving kaṭṭhaya] 1 to go, make one go, 2 to know, to teach, 3 to proclaim, cause to proclaim, JM. भदि कलण-सुहत्थो धाऊ तस्स य भदंतसुहत्थं । स भदंतो कल्लणो सुहो य कलं किलस्सं । ते तच्च निव्वणं कारणे कल्लो-यारओ वावि । तस्साहणमणसो सुहत्थो अहव गमत्थो । कलमणइ चि गच्छइ गमयइ व वुज्जइ व वोहयइ व चि । मणइ मणाइ व जं तो कल्लणो स चाय-रिओ ViĀvBhā. 3439-3441 (comm. अणशब्दस्तु अण-धारोदभवार्थत्वात् शब्दार्थो गत्यर्थो वा द्रष्टव्य इति । ततश्च कृत्यं यथोक्तमारोपयमणाति गच्छत्य-न्तर्भूतव्यर्थत्वेनापारान् गमयति वुज्यते स्वयं बोधयति वा परान् । इन्द्रार्थ-त्वेऽपि कृत्यमणति स्वयं मणति परैश्च भागयति यस्मात् तस्मात् कत्याणः । स चेहाचार्यो गुरुर्बोद्धव्य इति)

अण (ana < tṛṇa) *n.* grass, M. (कोरुअंतोओ) मण्णंति अ आसाअं विअं णवअणस्स SāṇṇBa. 6.68; सुहणिसण्णमअसुद्धिअसिहरअणंतअं SāṇṇBa. 9.18.

अण (ana < vana) *n.* garden, grove, M. वसति जत्थ ममअं सुरअणणुगआ ।... एक्कअंमल्लिआसुरगअ व्व उइ SāṇṇBa. 9.85.

अणअ (a-naa < a-naya) *m.* an unjust act, injustice, M. लम्भइ मरणावसरो ता को अणओ मरताणं LII. 1006; *adj.* unjust, not just JS. धम्मरहावेण गरो अणओ वि सुहंको होइ Kattāṇṇ. 434; Apa. हुउ असइ राउ जसोहतणउ जणणिए जणिउ कियउ अयउ JasCa. 4.25.17; मुज्जइ न दोसु दवकिउ धावइ अणउ करंतु महावइ पावइ Jambū-SāCa. 5.13.8.

अणइकमणा (aṇ-ai-kkamanā < an-ati-kramanā) *f.* non-violation, AMg. निगंथो पिइमंतो निगंथी दि न करिज्ज छहिं च्व । ठागेहिं तु इमेहि अणइकमणा य से होइ Ut. 26.33.

अणइकमणिज (aṇ-ai-kkamanijja < an-ati-kramanīya) *adj.* (pot. part.) not caused to be violated, AMg. देवगणेहिं निगंथाओ पावदणाओ अणइकमणिज्जा Uvaṣ. 120; 162; RāyPa. 698; 752; 789; एवं खलु आणंदा समणोवासणं अमिगयजीवाजीवणं जाव अण-इकमणिज्जेण Uvaṣ. 44; JM. अणइकमणिज्जो सेवेमणुयासुरस्स वि लोयस्स ददधम्मो जावो KaKoPrā. 7.4; 12.3.

अणइकमणीयवयण (aṇ-ai-kkamaṇīya-vayaṇa < an-ati-kramaṇīya-vacana) *adj.* whose words cannot be violated, JM. अणइकमणीयवयणो इव गुरु JinadaĀkhyā. 2. 66.24.

अणइकमिउ (aṇaikkamium < an-ati-kramitum) *ger.* not having crossed or gone beyond, AMg. आराहणं च लङ्किण । सत्तट्ट-अवगमणे अणइकमिउ लमे सिद्धि ĀrāhPaḍ. 923.

अणइच्छंत (aṇa-icchanta < an-icchat) *adj.* (pr. part.) not wishing, Apa. २३ अणइच्छंतहं इउ विहाणु परिगलिव रयणि उम्मिह्लु भाणु BhaviKa. 206.10; 73.6.

अणइच्छिय (aṇa-icchīya < an-īpsita) *adj.* (past. part.) not desired, Apa. अणइच्छियइ हेति जिम दुवखइ BhaviKa. 47.6.

अणइयार (aṇ-aīyāra < an-aticāra) *adj.* without violation, JM. अणवरयणइयारं सुहेण ओसरइ जस्स सामणं ĀrāhPaḍ.(V.) 61.

अणइवत्तिय (aṇ-ai-vattiya < an-ati-vartita) *adj.* [Cu. अणतिवत्तिय = anati-pātita, or जहा ण अतिवत्तति तहा; Śi. अनतिवत्तिये यथावस्थितं वस्त्वागमाभिहतं तथानतिक्रम्य; Schu. अणइवाइयं not harmed] not harming, not violating, AMg. अणतिवत्तियं सव्वेसि पाणाणं Āyār. 1. 6.5.3(196)

अणइवर (aṇ-ai-vara < an-ati-vara) *adj.* which cannot be surpassed, AMg. ताओ णं अच्छराओ ... समइकताओ य वालभावं अणइवरसोमचारुवाओ Uvav. 38 (comm. अनतिवरं अविद्यमानहासतया प्रधानं विद्यते अतिवरं यस्मात्तत् p. 54b.6); ते णं मणुया अणतिवरसोमचारुवा ओमुत्तमा जोगलखणधरा ... अभिरुवा पडिक्वा Tapp. 66.

अणइवाएमाणा (aṇ-ai-vāemāṇa < an-ati-pātayat) *adj.* (pr. part.) not harming (creatures), not killing (living beings), AMg. ते अणवत्तंखमाणा अणइवाएमाणा दइया मेहाविणो पडिवा Āyār. 1. 6.3.3(189); ते ... अणइवाएमाणा अरिगहमाणा णो परिगहवत्ति सव्ववत्ति य णं लोसिणं Āyār. 1. 8.3.1(209)

[अणइवुट्ठि] (aṇ-ai-vutthi < an-ati-vṛṣṭi) *f.* draught (not a heavy shower), PSM.]

अणइसंघाण (aṇ-ai-saṃdhāṇa < an-ati-saṃdhāṇa) *n.* not cheating, JM. भियगाणइसंघाणं ससयवुट्ठो य जयणा य PaṇḍPa. 7. 9.

अणइसीय (aṇ-ai-sīya < an-ati-sīta) *adj.* not very cold, AMg. अविरसमइविमंथं अच्छमणुणं अणइसीयं (पाणवं) ĀrāhPaḍ. 759.

अणइअ (aṇ-aīa < an-atiita) *adj.* not past (i. e. present, existing at a given time), JM. ण विसिद्धि(?)कज्जमाओ अणइअ-विसिद्धि-कारणत्ताओ ! एतंत्तमेअपक्खे निअमा तह मेअपक्खे अ PaṇḍVa. 1087; पिडो पडो व्व घडो तप्फलमणइअपिडमावाओ PaṇḍVa. 1088.

अणइइपत्त (aṇa-īpatta < anīti-patra) *adj.* having leaves without defects, AMg. से णं पायवे ... अच्छिइपत्ते अविरलरत्ते अवाई-णपत्ते अणइइपत्ते Uvav. 5; 8 (comm. ईतिविरहितच्छदाः p. 76.1); Jivābhi. 3. 274.

अणइसालु (aṇa-īsālu < an-īrsyālu) *adj.* without envy or suspicion, JM. पियमज्जो अणइसालु ... पयइवियारत्तणेणं उप्पयवुद्धि जेइ लोण CaupCa. 31.20.

अणउच्छज्ज (aṇa-ucchanna < an-utsanna) *adj.* not broken, not stopped, JM. अणउच्छज्जोच्छाओ रिउदुसहो दूसहप्पवावेण KumāCa.(H.) 1. 71.

अणउंछिअ (aṇa-uñchia < a-vāñchita) *adj.* not desired, Apa. अणियं अणपहो माहणु दणु अणउंछिअ जणइ थुणइ अणु JasCa. 1. 6. 8.

अणउदय (aṇa-udaya < an-udaya) *m.* absence of the state of fruition, absence of the state of rising (i. e. producing the effect), JS. अणउदयाओ छणहं सजाइरुवेण उदयमाणं । सम्मत्तकम्मउ-दयं लयउवसमियं इवे सम्मं KettiApa. 309.

अणउम्मिल्लिअ (aṇa-ummilīa < an-unmilīta) *adj.* not blossoming (i. e. functioning), JM. अणउम्मिल्लिअनाणोम्मिल्लणा हरिरुपसविरा लोण । सुअजलमोज्झाया पवरिसंतु KumāCa.(H.) 7. 65.

अणउवरि (aṇa-uvari < ana-upari) *adv.* upon the cart Apa. विण्येण वि अणउवरि णिवेसिउ MahāPu.(P.) 60.11.10.

अणउवसंत (aṇa-uvasanta < an-upasānta) *adj.* which is not suppressed or made inactive, JS. कं कम्मं उवसंतं अणउवसंतं च कं कम्मं KasāPa. 116.

अणएगतीस (aṇa-egatīsa < ana-ekatrimśat) *nu.* thirty-one (types of Karmans) beginning with aṇa (i. e. anantānu-bandhi-kaṣāya = passion which binds the soul for an endless period), JM. सुराउ अणएगतीस विणु मीमं Baṇḍam. 8.

अणएसण (aṇa-esana < an-cṣaṇā) *f.* without begging, Apa. अणएसणं सुजहिं राइमत्तु AṇḍMahSām. 10.1.

अणओहिअ (aṇa-ohia < an-avaṭṭha) [an-apahita?] *adj.* not setting aside, JM. अणओहिअमइमाणा ओरसिआ इव सुवस्स गणा KumāCa.(H.) 6. 52 (comm. अनवर्तीणः अभ्रष्टः)

[अणंस] (aṇ-aṃsa < an-aṃśa) *adj.* not having parts whole, entire, Dharmasamgraha 709, PSM.]

अणंसुपाति (aṇaṃsu-pāti < anaṃsu-pātin) *adj.* not shedding tears, AMg. सेणावइ तु से सेणावलस्स नेया ... अचंइपाडियं अचंइपाडियं अणंसुपाति ... आसुरयणं दुइइ Jambuddi. 3.109.

अणकडिअ (aṇa-kaddhia < a-kṛṣṭa) *adj.* (ppp.) not attracted, not drawn, JM. विलयहि अणकडिअ-हिअओ अणकडिओ य विसर्पहि KumāCa.(H.) 7. 31.

अणकडिअ (aṇa-kaḍhia < a-kvathita) *adj.* (ppp.) not boiled, JM. अणकडिअदुइ-सुर-स्स पयावम्मइअरिअस-कुसुमं KumāCa. (H.) 6. 81.

अणकंपिर (aṇa-kampira < a-kampana-sīla) *adj.* not shaking, firm, JM. अणकंपिर-कर-वल्लिअ-त्थाले आरोविउं अदोसिहं । रंखोलिअ-सांडका वर-दिलयारत्तिअं काही KumāCa.(H.) 6. 32.

अणकर (aṇa-kara < ṇa-kara) *adj.* one who borrows money (a name of kṛpṣā), AMg. जीवित्तकरणो मयंकरो अणकरो वज्जो ... अवि य तस्स एवमादीणि नामवेज्जाणि होति तीसं पाणवस्स कंउसस्स कंउराकल-वेसगाइ Paṇḍā. 1. 3 (comm. कणं पयं करोतीति कणकरः p. 7a.7)

अणकहंत (aṇa-kahanta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) who is not speaking, Apa. इय वारिज्जंतु वि अणकहंतु गउ सो तं काणु गुणगणमहंतु MahāPu.(P.) 93.13.7.

अणकिय (aṇa-kiya < a-kṛta) *adj.* (ppp.) who has not completed his work, Apa. पावाणुय वडुक्कि गमहि तहि परिमइ । अणकियइ णियइ पउयाणि सुंदरि । गहु वलइ Sanderā. 102.

अणक (aṇakka) Deśi. *m.* name of a *mūrchā* country and an inhabitant of that country, AMg. कूरकम्मकारी इमे य बहवे मिलक्खुया, के ते — सक जवण ... अणक चीण ... जिलाययित्तयवासी य पावमतिणो Paṇḍā. 1. 21; मिलक्खु अणगेविहा पणत्ता, ते जहा ... आमा-सियाणक (v.l.) चीणा Paṇḍav. 89.

अणकंत (aṇakanta < anākṛānta) *adj.* (ppp.) unsur-

अणकभिन्न

209

अणगार

passed, JM. उदय चिखलपरिचरितगतकादय तसे य मीसे य । अकंतमणकंते संजोगा हुत्ति अणकंते NisBha. 4231; तस्ससति अणकंते, णिराणं तु गंतव्वं NisBha. 4237; तेसु वि चलाचल-अकंताऽणकंत-समय-णिग्गमादी भेदा कायव्वा NisCu. 3.369.12; अणकंते वि एते जेव दो विकल्पा NisCu. 3.371.1.

अणकभिन्न (a-nakka-bhinna < a-nāsā-bhinna) *adj.* with the nose unboned or unperforated, AMg. इच्छते दुवालस अजीविओवासमा ... अणकभिन्नेहि गोणेहि तसपाणविवस्सिहि चित्तेहि विस्ति अण्येमाणे विहरंति Viy. 8.5.12 (S.242)

अणकमंत (aṇ-akkamanta < an-ākramat) *adj.* (p.p. part.) not stepping on (the son fallen in the cleft), JM. अंसारखट्टपडियं न्यंते तं व अणकमंतो, चयंर सुयं तं च अप्पणं जेव KappBha. 1669.

अणकमिता (aṇ-akkamittā < an-ākramya) *ger.* without having attacked, AMg. मे णं भंते किं सुत्थेणं अकमिता पभू, अणकमिता पभू ? गोयमः ! अकमिता पभू, पो अणकमिता पभू Viy. 14.3.12 (14.34)

अणकख (an-akkha < an-akṣa) *adj.* not in the range of sense-organs, not the object of sense-organs, JS. भूदो अखातोरो आदि अणकखो परं रोखेण Passā. 2.100(198)

अणकख (anakkha) Deśi. m. 1 anger, JM. तो तमणकखरा-खणपियजणवणेण वमस वि, रोगी SupāsCa. 5.37; किमिगेहि अणकखेहि विषयपवट्ठेहि भणिएहि SupāsCa. 8.59 (p.201); तो भणियं विउसेणं सोहण-मेयं जद न अणाययणं । होही तोउणकखेहि विप्पो मोणेण वकंते SupāsCa. 61.57; 1.171; एयं सुणिय अणकखवरभरियमाणसा ... सयंरं पइ पत्थिया चंदमुही JuggāJCa. 36.7; Aps. रे रे सउमणस अयाण जवख । वज्जरिय सयल पई खल अणकख PaṇāCa.(P.) 14.9.2; 2 blame, infamy, JM. सदाराणवणं वि द्यसंपसणमपुव्वो सामभेओ । ... तस्स वि द्यसरेणं ति महंतो अणकखो SamasāKa. 3.6.8; 3 (*adj.*) shameless, JM. रुहि समथरसिधेहेण भणसि सीहेण जं समं कुमरं । केण वि अणजियं तं मयच्छि मह खालसि अणकखे AkkhāMaKo. 107.201.

अणकखत्तया (aṇ-akkhatta-yā < a-kṣatra-tā) *f.* not having the status of a kṣatriya, JM. तीणं कुविद्याणं भणियं एवमणकखत्तयाय तं खट्ठो । न पु खट्ठसि पण्णभमिडे AkkhāMaKo. 19.80.

अणकखर (aṇ-akkhara < an-akṣara) *n.* 1 without letters (expressive of articulated sounds, a variety of Śrutajñāna), AMg. अणकखरसुयं अणेगविहं पण्णत्तं, तं जहा — ऊरसियं ... अणकखरं छेलियादीयं Nandī. 68.78; सो वि य सुयकखराणं जो लामो तं सुयं मई तेसा । जइ वा अणकखरं चिय सा सुव्वरं न एवत्तेजा ViAvBha. 126; 501; जइ वा सुण्णीमणयकखराणं असइ तरवणणिण्णाणे । लद्धकखरं ति अणइ किंयि ति तहा असुण्णीयं ViAvBha. 476; 162; 163; 170; 2 *adj.* not articulated (i.e. not in the form of sounds of letters), Aps. अणकखरं (सट्ठु) सो संबवडं मदुमं अवह वि खरं JāsCa. 3.29.4; जइ अणकखरं कहिउ मइ पडिय SanteRa. 222.

अणकखरगदा (aṇ-akkhara-gadā < an-akṣara-gatā) *adj.* (f.) unlettered, 9th variety of *asatyaṇṇasā bhāṇā* (i.e. statement which is neither true nor false), JS. णवमी अणकखरगदा असच्चमोसा हवति पोया BhaĀrā. 1196; Māhā. 316(5); णवमी अणकखरगदा असच्चमोसा हवति भासाओ GomSā.(J.) 226.

अणकखरप्प (aṇ-akkharappa < an-akṣarātma) *adj.* of the nature of being without letters, JS. लोमाणमसंखमिदा अणकखरप्पे हवति छट्ठाणा (सुदणणस्स) GomSā.(J.) 315; एवं असंखलोमा अणकखरप्पे हवति छट्ठाणा GomSā.(J.) 331.

P.D. 27

अणकखरसुय (aṇ-akkhara-suya < an-akṣara-śruta) *n.* [also 'ज्ञान'] scriptural knowledge not expressed in writing, AMg. सुयणागपरोकखं बोद्धसुविहं पण्णत्तं, तं जहा — अवकखरसुयं अणकखरसुयं ... अपंगमविट्ठं Nandī. 61; अणकखरसुयं अणेगविहं पण्णत्तं Nandī. 66 pā. 78.

अणकखाय (aṇ-akkhāya < an-ākhyāta) *adj.* (ppp.) not told, not described, JM. पुच्छंतमणकखरं सोचऽण्णत्तो गंतु कत्थं से सरीरं KappBha. 4989.

[**अणकखित** (aṇakkhita) Deśi. w. r. for अणकखित NisCu. 3.373.25]

अणकखित्त (aṇ-akkhitta < an-ākṣipta) *adj.* (ppp.) not implied by, not presupposed by, JM. उवएससफलया वि य एवं इहरा न जुज्जति ततो वि । तइ तेण अणकखित्तो सहाववाओ वया एति UvPaṇ. 1093.

अणकखेय (aṇ-akkheya < an-ākhyeya) *adj.* not expli- cable, not describable, JM. जइ ख्वाइविस्सिट्ठो न थडो सुव्वप्पसाणवि- हाओ । तइ नाणाइविस्सिट्ठो को जीवो नामऽणकखेओ ViAvBha. 2647; तइ निक्खंते खेओ संजाओ मह अपकखेओ KumāPra. 406.3; ताओ तओ अनयसित्ताओ इव पत्ताओ अणकखेयं रण्णारं KaKaPro. 68.15.

अणकखाल (aṇa-khālaya : a-skhalita) Deśi. (?) *adj.* without a fault, Aps. तुट्ठं अवटं तु घडहि अणकखालउ MayaPaṇCa. 1.14.5.

अणकखिज्जर (aṇa-khijjira < a-khedana-śīla) *adj.* one who is not troubled, not afflicted, JM. जे शाउं संपज्जइ अणकखिज्जर- सिज्जिराणं सा सिद्धी KumāCa.(H.) 7.60.

अणकखट्ट (aṇa-khutta < ? = a-truṭṭa) *adj.* (ppp.) [Turn. 3392] not broken, not cut off, Aps. सुट्ठइ नाहि जेम जीविअइ अण- कखट्ट वि तेम न मरिअइ BhariKa. 76.4.

अणग (aṇa-ga < ṇa-ka) *n.* debt, AMg. जे किंयि अणगं तात ! तं पि सव्वं समीकयं Sūy. 1.3.2.8 (comm. पुत्रः यत्किमपि भव- दीयमृणात्रातमालीतत्सर्वमस्माभिः ... समभागेन व्यवस्थापितम्)

[**अणगरहिय** (aṇa-garahiya < a-garhita) *adj.* (ppp.) not censured, AR. gives the reference: Āvaśyaka Mahayagiri – second volume, which is not traceable]

अणगाढ (aṇ-agāḍha < an-agūḍha) *adj.* not important, not deep, AMg. (सच्छंदा समणीओ) विट्ठलियाणि पञ्चजि गिलाण-सेहीण नेव तथंति । अणगाढे आगाढं करंति आगाणि अणगाढं Guehā. 119 (comm. अनागाढं कार्यं 'आगाढं' अवश्यकर्तव्यमिति कृत्वा कुर्वन्तीत्यर्थः)

अणगाढजोगि (aṇ-agāḍha-jogī < an-agūḍha-yogin) *adj.* a sage not having depth, one who does not study the scrip- tures deeply, (the Āgamas like Āvaśyaka etc.), JM. कयकप्प- तिप्पकिरिया सन्निहिनाइं गुरुण आगरया । अणगाढजोगिणो वि तु अगाढ- जोगी विसेसेण ViMāPra. 40.20.

अणगार (aṇ-agāra < an-agāra) *m.* 1 homeless monk, a Jaina Śācī, AMg. अणगारा मो ति एते पवयमाणा Āyār. 1.1.2.2; समणे भविस्समि अणगारे अकिंवणे अपुत्ते Āyār. 2.7.1(607); उट्ठियमण- गारमेसणं समणं ठाणठियं तवस्सिणं Sūy. 1.2.16; दोहि ठाणहिं संपणं अणगारे ... चाउरंते संसारंत्तारं वीतिवयजा Thāpa. 2.40(53); अणवओ महावीरस्स तेवयं अणगारा Samav. 58.3; इंदभूती नामं अणगारे Viy. 1.1.4 (1.9); पंचहिं अणगारसयहिं संपरिउडे Nāyā. 1.1.4; अज्जजंबू नामं अणगारे Uvās. 1.5 [Ldu.]; से गोयमे अणगारे Antg. 13; अज्जसुहम्मे नामं अणगारे Vīva. 2; महावीरस्स अतेवासी बहवे अणगारा Uvār. 27; 114; 131; केसी नाम कुमारा-समणे ... पंचहिं अणगार-

सपहिं संपरिवुडे RāyPa. 686; अक्सुद्धलेस्से णं भते ! अणगारे अस-
मोहणं अण्णणेणं अक्सुद्धलेस्से देवं देवि अणगारं जाणह-वासव ? Jivabhi.
3. 198; इंदभूई णामं अणगारे Jambuddi. 1.5; SūraP. 1.5; वरस्से
अणगारे Nirayā. 187; अज्जसुहम्मं नामं अणगारे Nirayā. 2; संजोगा
विप्पमुक्कस्स अणगारस्स भिक्खुणो । विणयं पाउअस्सामि Utt. 1.1; गामा-
णुगामं रीयंते अणगारं Utt. 2.16; अह आसगमो राया ... अणगारं तत्थ
पासई Utt. 18.6; एवं ते विअयवोसे जयथोस्स अणगारस्स अंलिअ तिकयंते
Utt. 25.42; भिक्खुपडिमं पडिवत्तस्स अणगारस्स Dasa. 7.4; गौयमस्स
इंदभूदस्स अणगारस्स अंतेवासिस्स णाय Kapp.(J.) 137; समणस्स भगवओ
महावीरस्स जेठे इंदभूई अणगारे Kapp.(Th.) 1; जवमज्जयणं चंदपडिमं
पडिवत्तस्स अणगारस्स Vava. 10.1; छम्मासियं परिहारदुणं पडुविअ अणगारे
Nis. 20.19; परिचुत्तद्वीण ... तं अणगारं विसोहेउं MaraṇVi. 14; अणगारो
सहिकण बणयः MaraṇVi. 466; अणवारहसंरद्धा अणगारा पडिणीअ
निस्संय उवदवेहिअं Tibhlo. 797; गुणपडिणस्स अणगारस्स ओहिणणं
समुत्पज्जति Nandi. 14; J.M. पयंति य अणगारा ण य तेहि गुणेहि जेहिं
अणगारा । पुट्ठिं विहिंसमणा न उ ते वायाहि अणगारा ĀyāNi. 99; इंदभूई
नामं अणगारे KummCa. 7.1; तत्रो मे उदायणे अणगारे Erz. 34.3;
J.S. बुज्जदि सासणमं सागारणगरचरियया (?) जुत्तो PavSa. 3.75;
जोण्णणं णिखेक्ख सागारणगरचरियजुत्ताणं PavSa. 3.51; जो जाणदि
जिणिं पेच्छदि सिद्धे तहेव अणगारे PavSa. 2.65; सागारणगराणं उत्तम-
सुहसंपजुत्तेहि BāApu. 68; समणो त्ति संजो त्ति य ... अणगार मंदत्तं दंतो
त्ति Māla. 888(9); एवं मए अभियुआ अणगारा गारयेहि उम्मुक्का Māla.
893(9); Apa. दुद्धरु होइ धम्मु अणगारउ JāCa. 3.30.8; 2 m. name
of the chapters or topics, the 8th Uddāsa of the 18th Sāta-ka of
Vyākhyāpajjāpatti, AMg. Viy. 18.1.1; one of the names of 24
topics in the 15th chapter of Paṇḍavāyā, Paṇḍav. 15.1(972);
अणुत्तोवाइवदसाणं तथस्स वगस्स दस अज्जयणा पणत्ता ... पेडालपुत्ते
अणगारे Anuttaro. 176; 3 a previous name of the would-be
fifth Tīrthānkara of the Bharata-kṣetra, AMg. एहेसि णं चउवीसाए
तिअगगणं पुव्वमविआ चउवीसं नामपेज्जा भविस्संति, तं जहा — सेणिय
सुवास पेडिल अणगारं तह ददाऊ य SamavPra. 252 [Ldn.]

अणगार (anagāra < anākāra) *adj.* [short form of *anāgāra*] having no definite form, mere awareness of an object, J.S. चउदरेणमणारो सवे तल्लक्खणा जीवा Māla. 228(5); अणगारो उवज्जो लीणो ति जिणेहि निरिट्ठं HomSa.(J.) 7. cf. **अणगार**.

अणगारगुण (anagāra-guṇa < anagāra-guṇa) *m.* virtues of a monk, AMg. सत्तावीसं अणगारगुणा पणत्ता Samav. 27; अणगार-
महरिणीं अणगारगुणाणं वणओ SamavPra. 97; अणगारगुणहिं च
पणप्पमि तहेव य । जे भिक्खू जयई जिअं ते न अच्छई भेडले Utt. 31.18.

अणगारचरित्त (anagāra-caritta < anagāra-caritra) *n.* the behaviour of a monk, AMg. सत्तावीसविहे अणगारचरित्ते Āv. 26.

अणगारचरित्तधम्म (anagāra-caritta-dhamma < anagāra-caritra-dharma) *m.* features of a monk's behaviour, AMg. चरित्तधम्मं दुविहे पणसे, तं जहा — अणारचरित्तधम्मं वेव, अणगारचरित्तधम्मं
वेव Tibhlo. 2.109(61)

अणगारचिह्वा (anagāra-ciḥvā < anagāra-citikhā) *f.* [also *चिहवा] funeral pile or pyre of a monk, AMg. अणगारचिह्वाए अणगिकयं विउव्वह Jambuddi. 2.105; अणगारचिह्वां च खीरोदनेणं णिवावेह Jambuddi. 2.112; 2.106; 2.107; 2.108; 2.109; 2.110; 2.111.

अणगारत्तणय (anagāra-ttana-ya < anagāra-tvana-ka) *n.* monkhood, Apa. सिरिसेणसुण्ण समिच्छियअ अणगारत्तणं पडिच्छियअ

MahāPa.(P.) 21.7.87.

अणगारदिवस्सा (anagāra-dikkhā < anagāra-dikṣā) *f.* initiation as a monk, Apa. अणगारदिवस्स पडिवत्तं नहि PaṇḍSiCa. 1.224.

अणगारधम्म (anagāra-dhamma < anagāra-dharma) *m.* religious duties of an ascetic, AMg. समणे महावीरे दुविहे धम्मं पण-
तेहि, तं जहा — अणारधम्मं च अणगारधम्मं च Tibhlo. 10.103(750);
Viy. 16.6.21 (16.91); तमेव धम्मं दुविहे आइस्सइ, तं जहा — अणार-
धम्मं अणगारधम्मं च । अणगारधम्मो ताव - इह खनु सव्वओ सव्वताए मुडे
भविता अणाराओ अणगारियं पव्वदयस्स सव्वआओ पाणाइवाओ वेरमणं Uvav
57; Apa. अणगारधम्मं गयमयणं गु NāyCa.(P.) 4.4.12; अणगारधम्मं
सुद्धंतरेणु NāyCa.(P.) 4.4.12; 4.4.6; 7; 8; 9; 10; 11.

अणगारप्पाउग्गा (anagāra-prāyuggā < anākāra-prāyogyā) *adj.* (f.) suitable for a vague effect, J.M. अणगारप्पाउग्गा विट्ठणया
उ दुविहवगदीयं । सगारा सव्वत्थं वि हिट्ठुं थोवाणि जवमज्जा KaniPay.
(S.) 1.96 (Malaya. वंधं प्रत्यताकारावयोगयोग्याः वंधमधिकृत्य तयाविधमन्द-
परिणामयोग्याः p. 198b.2)

अणगारभावण (anagāra-bhāvaṇa < anagāra-bhāvana) *n.* edifying the good monks, J.S. अणगारभावणमिणं सुत्तमणपरि-
कित्तणं तुमह Māla. 773(9)

अणगारमग्ग (anagāra-magga < anagāra-mārga) *m.* the path to be followed by monks (name of the Utt. chapter 35), AMg. छरीसं उत्तरज्जयणा पणत्ता, तं जहा — अणगारमग्ग Samav. 36; अणगारमग्गं समत्तं Utt. 35.21.

अणगारमहरिसि (anagāra-maharisi < anagāra-maharsi) *m.* [r. l. अणगारमहेसि AR, AMgD.] a homeless sage, AMg. पसत्थ-
गुणसंजुयाणं अणगारमहरिणीं अणगारगुणां वणओ SamavPra. 97.

अणगारवाइ (anagāra-vāi < anagāra-vādin) *adj.* who regards oneself as a monk, J.M. अणगारवाइणो पुट्ठिहिसगा निग्गुणा
अगारिसमा । निहोस ति य मइहा विरदुगंछाइ मइलतरा ĀyāNi. 100.

अणगारविणय (anagāra-vinaya < anagāra-vinaya) *m.* rules of conduct of a monk, AMg. विणयमूले धम्मं दुविहे पणत्ते —
अणारविणए अणगारविणए य Nāyā. 1.5.59.

अणगारवेला (anagāra-velā < anagāra-velā) *f.* the time (of beginning) by a monk, a particular time of giving *Bhikkā* (food) to a monk, Apa. माभेत्तं धुणु अणगारवेला । पालिय जिणयदु
तणिय वेळ MahāPa.(P.) 29.13.6.

अणगारसय (anagāra-saya < anagāra-sāta) *n.* group of hundred monks, AMg. पंचहिं अणगारसपहिं सद्धि संपरिवुडे RāyPa. 686; Nāyā. 1.1.4; KummāCa. 2.3.

अणगारसरीरग (anagāra-sarira-ga < anagāra-sarira-ka) *n.* body of a monk, AMg. ते देवा ... अणगारसरीरगणि य खीरोदनेणं
पहावेसि Jambuddi. 2.100.

अणगारसहस्स (anagāra-sahassa < anagāra-sahasra) *n.* a group of thousand monks, AMg. स णं उस्समे अरहा ... अट्ठावसेलसिहरंसि दसहिं अणगारसहस्सेहिं सद्धि ... जोगमुवाणणं Kapp.
(J.) 227.

अणगारसहायग (anagāra-sahāya-ga < anagāra-sahāya-ka) *m.* helper of a monk, AMg. किं पुण अणगारसहायगेहि धीरेहिं
संयमणेहि । न हु नित्यरिजइ इमो संयारो उतिमट्ठमि Samth. 111; किं पुण अणगारसहायगेण
अनोत्तसंयइवळेण ĀrābPad. 90; किं पुण अणगारसहायगेण कीरतयमि परिकम्मे ĀrābPad.(V.) 755; किं पुण अणगार-

अणगरसामाह्य

211

अणंग

सहाय्येण अणुणसंगइव्वेण । परलोए णं सक्को साहेउं अण्णो अहुं Mañā-Pāc. 82.

अणगरसामाह्य (anagāra-sāmāhya < anagāra-sāmāyika) *n.* the Sāmāyika (rules of good conduct) observed by an ascetic, AMg. दुविह सामाह्य पन्नो, तं जहा ... अणगरसामाह्ये चैव अणगरसामाह्ये चैव Thāpa. 2. 249(78); अयमाउलो अणगरसामाह्ये धम्मो ण्णत्ते Uvar. 56.

अणगरसीह (anagāra-sīha < anagāra-sīmha) *m.* the best among the monks (lit. a lion among the lions), AMg. एवं युणित्ताय स गायसीहो अणगरसीहो परमाय सत्तिप Uta. 20.58

अणगरसुय (anagāra-suya < anagāra-srūta) *n.* the name of the 23rd chapter (aṭṭhagāyana) of the canonical work Sūtrakpiṇḍa, AVg. नेवीसं सुयमाडज्जयणा पणत्ता, तं जहा ... अणगरानुत्तं अरुअण्णाल्लइज्जं Samav. 23.1; आचारसुयं सणियं ... तो अणगरानुत्तं ति य हंवि नामं तु मयस्स Sōy. Śiāhāka comm. gā. 183. p. 371a.9.

अणगरिया (anagāri-yā < anagāri-tā) *f.* the status of a monk (a person who has left his home to become a wandering mendicant), AMg. (mostly in the phrase अणाराओ अणगरियं पवइए etc.); मुंडे भवित्ता अणाराओ अणगरियं पवइए Āyār. 2.15.1 (733); णो खड्गं यं संवाप्सो मुंडा भवित्ता अणाराओ अणगरियं पवइए Sōy. 2.7.13(849); 2.7.17(853); दो ठाणां अपरियइत्ता आया नो केवलं मुंडे भवित्ता अणाराओ अणगरियं पवइएज्जा, तं जहा — आरंभे चैव परिगहं चैव Thāpa. 2.43(544); तओ पच्छा मुंडे भवित्ता अणाराओ अणगरियं पवइएस्समि Nāyā. 1.1.101; 1.7.27; Anag. 39; Uvās. 12; Vīsa. 31; सवं यं जइ सुदिज्जा वेयणा विउला इओ; खंतो रंतो निरारंसो पवइए अणगरियं Uta. 20.32; आपुच्छउमपियरो पवइए अणगरियं Uta. 21.10; जया मुंडे भवित्ताणे पवइए अणगरियं Dasave. 4.42; अणाराओ अणगरियं पवइएस्सो Uvar. 38; RayPa. 689; हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अणाराओ अणगरियं पवइए Dasā. 8.1; 10.31; Kapp. 1.

अणगुंजाविअ (aṇa-guñjāvia = a-hāṣita) *adj.* (causal, ppp.) not causing to be laughed at, JM. अणगुंजाविअसकुलो मयवं पइवप्पइ जयइ KuṇḍCa.(II.) 7.41.

अणगुपंत (ana-guppanta < a-gupyat = a-vyākuli-bhava) *adj.* (pr. part.) not concealing, JM. अणगुपंतपरकम अवहावसु को तुह दुइओ KuṇḍCa.(II.) 6.192.

अणगुम्मडिअ (aṇa-gummaḍia = a-mohita) *adj.* (ppp.) not deluded by, JM. चउइ मोयखे । भवतुहअणगुम्मडिओ अणुम्मिओ मोहणिज्जेहि KuṇḍCa.(II.) 7.47.

अणगुहिय (aṇa-gūhiya < a-gūhita) *adj.* (causal, ppp.) not causing to be concealed, Apa. अणगुहियवल वीरिय-विंसु उच्चमइ महामुणि तउ अत्तेस PaṇḍCa.(P.) 7.5.2.

अणगल (an-aggala < an-argala) *adj.* unhindered, free, Apa. जणि भमइ अणगल जसु किंत्ति AntRaṇḍSām. 3.24.

अणग्गाहि (aṇa-ggāhi < aṇa-grāhin) *m.* who takes loans, a debtor, AMg. पावं जे उ पकुव्वंति ... वट्ठी पावकं तेसि अणग्गाहिस्स वा अणं IsiBhāa. 15.15.

अणग्गि (an-aggi < an-agni) *adj.* fireless, without fire, JM. जओ महिला णाम अणग्गी जुहुली, अभोयणा विमइया CaupCa. 8.31.

अणग्गिपक्क (an-aggi-pakka < an-agni-pakva) *adj.* ripe without the use of fire, JS. फलकंदमूलदीयं अणग्गिपक्कं तु आमयं

किं चī Māla. 827(9)

अणग्गिसक्खिअ (an-aggi-sakkhiā < an-agni-sākṣi-kam) *adv.* without the fire being a witness, Ś. (वात्री) अणग्गिसक्खिअं वीणाववदेसेण दिग्गा, अत्तपो चवलदाए अणित्तविवाहमंगलो एव्व गवे SvapnaVā. 6.11.3.

अणग्ग (an-agggha < an-arggha) *adj.* beyond valuation, invaluable, JM. एवं तित्थोगालि जिणवरवीरेण भासियमुदारं ... परमरहसं सुदमण्यं Tisṭho. 1190; (लाभो) को शणि तस्स सका काउं अग्गं अणग्गस्स Samthā. 46; तस्स य संतरणसहं सम्मइसणसुवधमण्यं । णाणमववणधारं चारित्तमं महापेयं JhāṇSa. 53 (comm. अणग्गं अपापम्); लच्छो कलाप कलिकण अत्तपो कालमागयमण्यं । विप्पुइ ... भरहवासम्म CaupCa. 1.4; सह जत्थ व तत्थ व जह व तह व संपइइ भोयणमण्यं CaupCa. 85.6(2); पवरवरपट्टणुग्गय-अणग्ग-सुमहम्य-वसण-सोहिहं ... उलोचं जिणभवणे SamSūCa. 16.16; Ś. (विदूषकं) मो वअस्स अणग्गिअहि अणग्गेहि महारअणसहस्सेहि पूरेअं खु दे कोसधरअं Carāṭṭe. 1.28 (p.17); Apa. ता राणं मणिमुदी अणग्ग कण्ठाकारण तवो दिग्ग सिग्ग JasCa. 1.25.26; सो णिअं पि अणग्गो संवो भट्टारगो जयइ JivāṇuSūta. 1.

अणग्गभत्ति (anaggha-bhatti < anarggha-bhakti) *f.* invaluable devotion, JM. तं (सवं) नियमत्तीए अणग्गभत्तीए नभंतामि VīveMañ. 65.

अणग्गमणि (anaggha-maṇi < anarggha-maṇi) *m.* invaluable jewel, Apa. रभंतउ भूहर तस्सइ केम अणग्गमणी जलरासिहि जेम VajjhaCa. 3.23.12.

अणग्गयार (anaggha-yara < anarggha-tara) *adj.* (comp.) more valuable, Apa. दाळिहु, जेण खणि णीसइ णु वरि होइ अणक्खर (?) अणग्गयर) Chaṅkammū. 10.3.24.

अणग्गाइज्जमाण (an-aggghāijjamāna < an-āghrāyamāna) *adj.* (pr. part.) [also अणग्गाइज्जमाण] not being turned into the sense-organ of smell, AMg. एतेसि णं भंते पोमल्लाणं अणग्गाइज्जमाणं अणग्गाइज्जमाणं अकासाइज्जमाणं य कतरे कतरेहिंता अण्णा Paṇḍav. 28.44 (1821)

अणग्गिय (anagghiya < anargghita = anargghya) *adj.* invaluable, AMg. मणिरवणं परामुसइ तो तं चउरं गुलप्यमाणेत्तं च अणग्गियं Jamboddī. 3.92; 3.119.

अणग्गेय (anagghaya < anargghaya) *adj.* [cf. Epic anargghaya] invaluable, which cannot be valued, JM. किं पि अणग्गेयरं पत्तं मिहुणं करप्फसे KaKoPra. 5.1; खरफरुं सिप्पिउउं रयणं तं होइ जं अणग्गेयं VajLag. 688; (सम्मत्तं) अचित्तचित्तमणि व्व अणग्गेय-महारयणं JambūCa.(G.) 5.5; M. तो तस्मि रुहाकोसो सक्खिओ राइणा अणग्गेओ Līlā. 935.

अणग्घ (an-aggha < an-agma) *adj.* without sin, JM. अणग्घा णिरोमा अणुवइयपवेदियसरीरा NisCu. 1.127.28. cf. अणइ.

अणक्किदय (an-ānkida-ya < an-ānkita-ka) *adj.* the number of the elements of a class (set) which are not taken for consideration; the number of a set of elements, other than the one taken for deciding its serial number, JS. संठाविज्जणं रुवं उवरीदो संगुणिउ सगमाणे । अवणिज्ज अणक्किदयं कुज्जा पट्ठमंतिया चैव Māla. 1042(11); संठाविदूणं रुवं उवरीदो संगुणिउ सगमाणे । अवणिज्ज अणक्किदयं कुज्जा एमेव सुववत्थ GomSā.(J.) 42.

अणंग (an-aṅga < an-aṅga) *adj.* [Hom.(Gr.) 2.174; PāliNa. 7] 1 (a) bodiless (person); without a body, M.

पहरइ कह गु अणंगो GandVa. 996; JM. परवमन्त्रे पहरि पर्यंगो रुवा-
णुरतो हवई अणंगो UvaSat. 48; विणिज्जिवासेस-पुरिस-रूवेण अणंगो, ण
उग अणंगो KavMaKa. 9.5; Apa. अणंगो असंगो अमंगो अलिंगो JasCa.
1.184; 2 m. Cupid, god of love, M. अज वि बाणमणंगो णो सुअइ
मया कुमारम्मि GandVa. 42; 752; तरु-मूल-परद्वि-पुष्पलाइ-परिपूडाणंगं
Lila. 355; बटु मणिवो अणंगो Lila. 514; 532; 570; (नान्दी) णमह
अणंगरईण सोहणार्इ KapMañ. 1.2; (राज) मण्णे ताणं वल्लअणू णिअ-
मिओ अणंगो KapMañ. 1.33; (राजा) आअणकुंडलिअनावइरो अणंगो
KapMañ. 2.6; (राजा) लल्लताणंग-तुंग-पवन-वट-पवणोलेलिआमासंगं ...
दिआअकफेकं विमाइ CandLe. 1.15; JM. विणिज्जिवासेस-पुरिस-रूवेणं
अणंगो, ण उग अणंगो KavMaKa. 9.5; ताण ललिआण टाणं तससाणंगस्त
लंगलो-कुसुमं KumāCa.(H.) 5.15; 5.76; कोइडकोसलेग सो अज वि
लज्जिरो भिय अणंगो SubhāPajjSañ. 23; 8. (तामरिका) कि जया
ताइस्य अनेउरे भअवे अणंगो अवीअदि Rātā. 1.18.54; Apa. जहि
अणंगु अंगि रइ माणं BhavīKa. 125.8; रमुणि अणंगु BhavīKa. 199.9;
सकवे विय पयट्टीदुयड विट्ठइ एडु अणंगु SapKuCa. 487.9; 538.7;
622.7; सरपेरणि अणंगु गुणे लायइ JambūSāCa. 3.12.16; 4.13.3;
5.2.14; ओ देदिअ मिर नंग हणिअ अणंग अणंगहि परिकर अणंगु Pra-
Pañāg. 1.104; 1.195; 2.215; णाइ कोइ कोयंडु अणंगि चडाइयइ Sande-
Rā. 52; मह भाग अणंगह बाण गाड RiPaSañ. 10.5; जाणियइ जाड
किर मुणि अणंगु GyaSañ. 10.5; 3 love, passion, M. थीर हरइ
विताओ, विणअ ओव्वग-अओ अणंगो लल्लं SetaBa. 4.23; JM. हासा-
विअ-जुव-गोवा जुव-गोवी कारिआणंगा KumāCa.(H.) 5.78; Apa.
सुगहीइ णादिवट्ट णं अणंगसण्णेतु SāCa.(N.) 3.19.15; अवय-
रिउ णाइ महियलि अणंगु PañāCa.(P.) 1.8.5; वड्डिउ सरीरि चउ-गुण
अणंगु PañāCa.(P.) 1.12.9; उववासो तोवइ मणि अणंगु PañāCa.(P.)
4.1.4; जसु विगहिं गिरगहियउ अणंगु SiVaCa. 1.31; रायंगु मुगइ णवि
सो अणंगु SiVaCa. 1.31.3; 4 the sexual organ, JM. देवमूढो
अतीवउदयो अब्बुदण्ण अणंगे रती करेति NisCu. 3.268.15; अणंगवोवाह-
तिव्व-अणुरागे । चउत्थययस्सइआरे पडिक्के देसिअं सव्वं ŚrāPraSañ. 16;
5 name of a prince, JM. आणंदपुरं नगरं । जितारी राया । वीसत्था
भारिया । तस्स पुत्तो अणंगो नाम KappBhā. comm. on 5218; NisCu.
3.268.24; Gaechā. comm. on 521. 84.

अणंग (an-aṅga < an-aṅga) n. scriptural works not
included in the group called the Aṅgas (the limbs of the body
of the canon), JM. अणंगणपविट्ठं सम्मसुयं लोइयं तु मिच्छसुयं Viāv-
Bhā. 527; नणु संदीवस्सुखणे मणियमणं इह अओ संका? ViāvBhā.
844; गणहर-अेरकयं वा आदिआ मुक्कआगरणतो वा । सुव-चलविसेसतो वा,
अंगाणनेसु णाणत्तं KappBhā. 144.

अणंगकीडा (aṅga-kīḍā < aṅga-kīḍā) f. love sports,
amorous dalliance, (third Aticāra of the fourth Anuvrata
of Śrāvaka), AMg. अणंगकीडा (सदारसंतोसीइ पंच अश्वारा) Uvās.
48; सदारसंतोसस्स सनगोवासणं इमे पंचसत्तिचारा जाणियव्वा, तं जहा
... अणंगकीडा Āv. 73; JM. वज्जइ इतरियपरिगहियामगमणं अणंग-
कीडं च SāDhaVi. 86; कामो चउवीसुविओ संपत्तो खडु तहा असंपत्तो । ...
अलिंगममादाणं करसेवण अणंगकीडा च PavSāro. 1065; PañāPra.
1.16; ŚrāvPra. 272; JŚ. पव्वेसु इत्थिसेवा अणंगकीडा मया विवज्जतो
ŚrāA.(V.) 212.

अणंगकीला (aṅga-kīlā < aṅga-kīḍā) f. third Ati-
cāra of the fourth Anuvrata of Śrāvaka; amorous dalliance,
JM. (अश्वारा) चउत्थवण । कामे तिक्कहिलासो अणंगकीला परविबाहो
PavSāro. 277.

अणंगकुसुम (aṅga-kusuma < aṅga-kusuma) m.
name of a warrior in the army of Rāvaṇa, JM. सुहटो अणंगकुसुमो
धरुत्थो कामवण्णो य (सुहटा तह वि व विणिगया ने जुज्जत्थं निसियरा
सव्वं) PaumCa.(V.) 56.35.

अणंगकुसुमा (aṅga-kusumā < aṅga-kusumā) f.
wife of Hanumat, daughter of Candranakhā (Rāvaṇa's sister),
JM. हणुयस्स रावणं वि दिन्ना कज्जा गुणेहि संपुण्णं । धूवा चंदणहाण
अणंगकुसुम ति नामेणं PaumCa.(V.) 19.34; अत्थाणसुंनिविट्ठो, हणुओ
समवे अणंगकुसुमाए । गुण-सुव-सालिणीय, चंदणहान्दिणीय च PaumCa.(V.)
49.2; 53.42; Apa. पुज्जिउ पवण-पुत्तु दइरवि दिअइ पउगगय सुगोव ।
खरें अणंगकुसुम-वय-पालिणि PaumCa.(S.) 20.12.9; यामेणाणंगकुसुम
सुसुम सस्स संपुकेमारहो खरहो पुअ PaumCa.(S.) 45.5.4; 51.10.7.

अणंगगय (aṅga-gaya < aṅga-gaṭa) adj. (ppp.) the
scriptures which are not included in the Aṅgas, part of the
Āgama, AMg. जे अंगासंगस्यं सुवताणं पाठयति उज्जुत्ता Ārah. 29.
अणंगगेहिणी (aṅga-gchiṇī < aṅga-gchiṇī) f. wife
of Cupid (i.e. Rati), JM. निय-पर-गव्व-गव्वियः अणंगगेहिणी-रमवि
तिणनिव गणयंती ManōKa. 4.4.

अणंगगग्नि (aṅga-gaggi < aṅga-gāgni) m. fire of love, M. ण
समिच्चर तुह देसण-सम्भंगओ अणंगगग्नि Lila. 509.

अणंगघरिणी (aṅga-gharīṇī < aṅga-ghriṇī) f. wife
of Cupid (i.e. Rati), JM. अज्जा अणंगेया अणंगघरिणि व्व तस्सासि
SupāsCa. 60.3.

अणंगनंदण (aṅga-nandaṇa < aṅga-nandana) n.
[also अणंगनंदण] a garden in the city called Tāmraṭṭi, Apa.
उज्जाणि मणोहरि ... सो अणंगनंदणे चलिउ ViāKa. 1.7.12; पविअ
अणंगनंदणवणम्मि ViāKa. 1.9.2; वट्टतइ मयण-महसवम्मि चलिउ
अणंगनंदणवणम्मि ViāKa. 4.12.7.

अणंगनिवास (aṅga-nivāsa < aṅga-nivāsa) m. re-
sidence of the god of love, M. पहरंका गभवआणं धणिआणं । उव्वसि-
अणंग-निवास-मूलसंघ व्व दीसंति GaSaSa. 3.33.

अणंगदाह (aṅga-dāha < aṅga-dāha) m. the heat
of love, Apa. जय पास अपास अणंगदाह VādḍhaCa. 1.1.14.

अणंगनिहुहण (aṅga-nidḍahana < aṅga-nirdahana)
adj. who has burnt the god of love, JM. परमपुरिसो ... अणंग-
निहुहणो ... जिणो जयइ MāSuvraCa. 1.

अणंगपडिसेविणी (aṅga-paḍisevinī < aṅga-praṭi-
sevinī) adj. (f.) who makes use of an artificial organ, AMg.
पंचहिं टाणेहिं इत्थी पुरिसेण सद्धिं संवसमाणी वि णो गम्भं धारेज्जा, तं जहा
... अणंगसिद्धिसेविणी Tūbhā. 5.2.106(416)

अणंगपविट्ठ (aṅga-paviṭṭha < aṅga-praviṭṭha) n.
the Sūtras not included in Aṅgasūtras, AMg. मे किं ते सुयणाण-
परोक्खं । सुयणाणपरोक्खं चोदसविहं पणत्तं, तं जहा ... अणंगपविट्ठं अणंग-
पविट्ठं Nandī. 61; सत्तं आवस्सयवहरितं । ते सत्तं अणंगपविट्ठं Nandī. 85;
अणंगपविट्ठस्स उदेसो सुमुदेसो अणुण्णा अणुओगा य पवत्तर ĀṇaDe. 3;
JM. आधारइ सुयणाणं परंपरागतं अत्यंतो भवतो य अतिवट्ठं ति काऊण
अणुक्कणाणिमिच्छं दसवेयालियमादि परुविंयं तं अणंगभेदं अणंगपविट्ठं ĀvCu.
8.11; अणंगणपविट्ठं सम्मसुयं लोइयं तु मिच्छसुयं ViāvBhā. 527.

अणंगबाण (aṅga-bāṇa < aṅga-bāṇa) m. arrow of
Cupid, M. अओ अइट्टपुव्वो अणंगबाण माहणो GaSaSa. 748 (W.);
एसा दुग्विसहाणंगणतवियंगी Lila. 474.

अणंगमह (aṅga-mai < aṅga-mati) f. daughter of a

अंगमापहा

213

अंगसेना

Vidyādhara who became a nun, JM. समायाओ ... पियदंसा-अंगमसुंदरी-अंगनइससेयाओ सव्वाओ साहुणीओ CaupCa. 161.25; 162.19.

अंगमापहा (anaṅga-mā-pahā < anaṅga-mā-prabhā) *f.* having the lustre of (i.e. similar to) the beauty of Cupid, Apa. पुरेपि तस्स सुप्पहा सई अंगमापहा MahāPa.(P.) 59.3.1 (F.N. कामश्रीसुद्धी)

अंगमाया (aṅ-aṅga-yā < aṅ-aṅga-tā) *f.* the state of not forming a part of (the Karma), JM. ण य सेसाण वि एवं कम्मईणं अंगमाया एय PaṭṭVa. 1660.

अंगगरइ (anaṅga-rai < anaṅga-rati) *m.* name of a Vidyādhara king, Apa. अरिय अंगगरइ ... इह विजाहर-नरवइ ViḷKa. 1.5.11; आरुट्ट अंगगरस्स जे वि नित्त निव परिवारिहि मिलिय ते वि ViḷKa. 7.23.5.

अंगगरइ (anaṅga-rai < anaṅga-rati) *f.* wife (queen) of Rāmapardana, JM. मज्जा से अंगगरइ रइ व्व रुद्धेण पउमदलनयणा VījKevCa. 1.4.

अंगगरति (anaṅga-rati < anaṅga-rati) *f.* love-sports (intercourse without the proper sexual organ), JM. अविभूतो समुज्जति, सत्थदग्गे-वादि-भाववादीहि । अमुदय अंगगरती, वेदम्मि तु राय-दिट्ठो KappBhā. 52.8 (comm. अमुदयन अतीव वेदोदयेन अचरति अनङ्गक्रीडां करोति); NisBhā. 3698.

अंगगरासि (anaṅgarāsi < anaṅgarāsi) *m.* name of a warrior of Rāvaṇa, JM. नयगसरो कमगी अंगगरासी तिलीसुहो चेव ... एए वि रइवरेहि वागसुतेहि निगवा सुहटा PaumCa.(V.) 56.36.

अंगगरुव (anaṅga-rūva < anaṅga-rūpa) *m.* form of Cupid, JM. सिजियअंगरुवो कामिणिजणमागसाणंदो SurSuCa. 5.32.

अंगमलया (anaṅga-layā < anaṅga-latā) *f.* name of a harlot of Ujjayini, JM. उज्जेणी (Acc.) आगओ वणिज्जेण । दट्ठण अंगमलया वेसा (Acc.) अथल्लयं पत्तो PaumCa.(V.) 33.66.

अंगमलवण (anaṅga-lavaṇa < anaṅga-lavaṇa) *m.* son of Sītā (famous as Lava), JM. पढमस्स कयं नामं अंगमलवणो अंगम-समरुवो PaumCa.(V.) 97.9; अंगमलवणो सुणि भणइ ... के दूरे कोसला नयरी PaumCa.(V.) 98.53.

अंगमलेहा (anaṅga-lehā < anaṅga-lekhā) *f.* I name of a female servant, Ś. (विदुषक) अंगमलेहा ... विवममेण सि देहंतणामहे-आओ पंच संधीओ KapMañ. 4.9.8; II name of a Vidyādhari, married with Karmakaṇḍa, Apa. वेवाहिय तेप (करकंडण) अंगमलेह KarCa. 7.16.2; 10.24.4.

अंगमवई (anaṅgavai < anaṅgavati) *f.* I wife (queen) of Sagar, JM. (सगरी) विवाहिओ अंगमवइसुहाओ अट्ट दारियाओ CaupCa. 55.17; 2 a female servant, Apa. तवखणे अंगमवइ-वेडीए पणमेविणु विवविद्यउ अंगमवइ ViḷKa. 1.23.15.

अंगमवियारय (anaṅga-viyāraya < anaṅga-vidāraka) *m.* who destroys Cupid, Apa. सो (रिती) वि पट्ठु अंगम-वियारउ RiṇCa. 5.3.12.

अंगमवीर (anaṅga-vira < anaṅga-vira) *m.* the warrior Cupid, JM. दुदिरयसभीरे मोहपकोहतीरे पणमिय जिणवीरं विजिययाणवीरं MaViCaSto. 1.

अंगमवेग (anaṅga-vega < anaṅga-vega) *m.* name of a Vidyādhara king, JM. मह पिण्णा दिन्ना सा अयलउरेअंगमवेगस्स PubCa. 128.22.

अंगमसमरुव (anaṅga-sama-rūva < anaṅga-sama-rūpa) *m.* whose form is like that of Cupid, JM. पढमस्स कयं नामं अंगमलवणो अंगमसमरुवो PaumCa.(V.) 97.9.

अंगमसर (anaṅga-sara < anaṅga-śara) *m.* I an arrow of Cupid, JM. सज्जेइ सुरहिमासो ... णअपलवपत्तणे अंगमसरे GaSaSa. 1600 (W.); Apa. वसुएवं ताम अंगमसर । परिपेसिय णायरियामणहो RiṇCa. 1.7.6; 2 name of a Cakravartin, JM. तरेव चक्र-वट्ठी धीरो परिवसइ तिहुयणाणंदो । नामेण अंगमसरो PaumCa.(V.) 63.34.

अंगमसरधोरणी (anaṅga-sara-dhoranī < anaṅga-śara-dhoranī) *f.* a volley of Cupid's arrows, JM. वट्ठस न भिइइ हिवयं अंगमसरधोरणि व्व निवउंति ... बाळाइ ... दिट्ठो VajJag. 295.

अंगमसरा (anaṅga-sarā < anaṅga-śarā) *f.* daughter of Cakradhivaṇa, who is a Cakravartin, JM. एवं साअंगमसरा ... ववसइ संवहणं तत्तो PaumCa.(V.) 63.49; 63.60; सोहणजयवट्ठायाअंगमसरा तस्स वरपूया AkkhāMaKo. 18.2.

अंगमसिगार (anaṅga-siṅgāra < anaṅga-śiṅgāra) *m.* erotic sentiment of the god of love, Apa. अंगमसिगारविचारणात् ... णमामि चंदप्पहणामधेयं MahāPa.(P.) 45.1.11.

अंगमसिहि (anaṅga-sihi < anaṅga-sikhin) *m.* fire of love, M. सदिसेसं पज्जलिओ इमीए हियए अंगमसिही Liḷa. 562.

अंगमसुंदरी (anaṅgasundarī < anaṅgasundarī) *f.* I a queen of Rāvaṇa, JM. लच्छी य अंगमसुंदरी नंदा ... (रोवंति दुविस्-याओ) PaumCa.(V.) 74.10; 2 name of a queen, JM. सुभगाए णयरीए थिमियसागरस्स राइगो वसुंधरी - अंगमसुंदरीणं महादेवीणं CaupCa. 148.11; 3 name of the daughter of king Rataṅkara, JM. रयणावरस्स (राणो) धूया पुरिसवेमिणी अंगमसुंदरी णाम CaupCa. 154.31; 4 daughter of Somaśreṅghin, JM. सोमनामो ऽट्ठि ... भज्जा अंगमसेणा ... तीए कज्जया जाया ... अंगमसुंदरी नामं पि परट्ठियं तीसे SopāCa. 69.5; 5 daughter of Viḷāsavati's nurse, Apa. एतहो विलासवइ-धाविधूय नामे अंगमसुंदरी सुरुय ViḷKa. 1.12.5; 1.13.8; 1.26.10.

अंगमसुय (anaṅga-suya < anaṅga-śruta) *m.* the scrip- ture not included in Aṅga works, AMg. कालियनुयस्स सुगगं, जंगआणंनुयजोगवहणं जे । अगहिय-अहीणकरणं पडिह्हाऽऽवस्सयाईणं Ārah- Paḍ. 317.

अंगमसेण (anaṅgasena < anaṅgasena) *m.* [also अंगम- सेणय] name of a goldsmith of Campā who is also called Kumāranandī, JM. चंपा अंगमसेणो पंचसच्छर देर णयण दुम-वल्ल । विहवास णयण सावण, इतिणिमरणे य उववातो KappBhā. 52.5 (comm. चन्धायामनङ्कसेनः सुवर्णकारः कुमारनन्दीति तस्य नामान्तरम्); NisBhā. 3182; चंपा णाम णयरी, अंगमसेणो णाम सुवण्णगरो । सो य अतीव धीलो NisCa. 3.140.5; जो अंगमसेणयं पंचसेलं दीवं पावेति तस्स सो दविणस्स कोटिं पयच्छति NisCa. 3.140.15.

अंगमसेणा (anaṅga-seṇā < anaṅga-senā) *f.* I the chief courtesan in Dvārakā, AMg. अंगमसेणापामोवसायं अंगमगं गणिया- साहस्सीणं Naya. 1.5.6; अंगमसेणापामोवसाहि अंगमहि गणियासाह- स्सीहि Naya. 1.16.141; Antag. 7; Naya. 170; JM. ĀvCa. 1.356.2; JM. नदरी नामेण बारवई । ... तं पालइ वासुदेवमिवो । - गणियाअंगमसेणापसुहाणऽट्ठारसहसणं ... आणाईसरियं ... कारेमाणं ... णं विहरे AkkhāMaKo. 110.13; II name of a courtesan, JM. चंदणपुरे णयरे ... अंगमसेणा णाम गणिया VasuHi. 293.12; 294.9; III name of a harlot in the city called Kusumapura, JM. सुंऊइ

अणचउवीस

214

अणजदिदि

अणंगसेणापणंगणाय समं भोए AkkhāMaKo. 94.16; IV name of a female servant, Ś. (विदूषक) अणंगसेणा ... पंचचामरधारिणीओ KapMañ. 4.9.5; V wife of Somaśreṣṭhī, JM. सोमनामो सिद्धी ... भज्जा अणंगसेणा SupāCa. 60.3.

अणचउवीस (ana-cauvisa < an(a)-catuṛ-vimśati) *num.* twenty-four (beginning with) the *anantānubandhikaśāyas* JM. अणचउवीसाविणा जिणपणुयु सत्तिमं जोगिणो सायं BaṇSām. 15; अणचउवीसविग्गिया BaṇSām. 7.

अणचंचुप्पिअ (ana-cañcuppiā = an-arpita) *adj.* not revealed, not shown, JM. अणचंचुप्पिअहिअओ अप्पिअनिबलेहमासीणो KumāCa.(H.) 6.27 (comm. अस्वत्तीणस्वामिभायः)

अणचित्थि (ana-cintiya < a-cintita) *adj.* (ppp.) [also अणचित्थिअ] not thought of, JM. अणचित्थिवमनुंती चित्थिकरणेण तस्स मगखेयं। कायव्वेम् कुणंती न-याणिमो कथं वच्चिस्सं Tārā. 71; (not doing acts which are not thought of from among the duties (*kāyavesan*); अणचित्थिअमनुंती Hem.(Gr.) 2.190.

अणचुक (ana-cukka = a-bhraṣṭa) *adj.* not missing, not making a mistake, JM. उच्चञ्जवीचअ लक्खे अणचुको अवरोधरहरो (राया) KumāCa.(H.) 2.5.

अणच्चखर (an-accakkhara < an-atyakṣara) *adj.* without superfluous sounds or varṇas, AMg. से किं तं आगमलो दब्बावस्सयं जस्स णं आवस्सुए ति पदं सिक्खितं ... अहीणक्खरं अणच्चखरं ... गुरुवाय-णोवयं AnuOg. 14.

अणच्चेत्थि (an-accantiya < an-ātyantika) *adj.* not necessarily of that nature, JM. णेमंत्थियं अणच्चेत्थियं च दग्गे उ मंगलं होइ KapBhā. 10; णेमंताणच्चेत्थियकळं च नो दव्वत्थियं तु ViĀvBhā. 1028.

अणचाविय (a-ṇaccāviya < a-nartāpita) *adj.* (ppp.) not causing to dance, not shaking violently, AMg. छविहो अपमाय-पडिलहण पणत्ता, तं जहा — अणचावितं अवलितं अणाणुवधिं अमोसलं चेव Thāna. 6.45 (503) = Utt. 28.25; वत्थे अप्पामि अ चउहा अणचावियं अवलितं च UghNiBhā. 109.

अणचासायणसील (an-accāsāyaṇa-sīla < an-atyāsātana-sīla) *adj.* having the habit of not troubling (the teachers etc.), AMg. विणयपडिवने य णं जीये अणचासायणसील नेरइवतिरिख-जोगियमणुस्सदेवदुग्गो निर्म्मइ Utt. 29.4 (Śā. comm. अतीवायं सम्पक्कादित्थमं श्रुतयति विनाशयतीत्यलयात्तना तस्यां शीलम् p. 579, a.1)

अणचासायणा (an-accāsāyaṇā < an-atyāsātana) *f.* not to give trouble, AMg. अणचासायणाविणए पणयालीसइविहं पणत्ते Viy. 25.7.223 (25.586); से किं तं अणचासायणाविणए — तं जहा, अरहेताणं अणचासायणा Uvav. 40 [Lān.]

अणच्छ- (aṇaccha- = kṛṣ-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.187] to draw, to attract, JM. अणच्छेइ। महमणमदच्छिरेहिं गुणेहिं सिरिधूलमद-मुणी KumāCa.(H.) 7.32.

अणच्छ (aṇaccha < ? — aṇalpa) *adj.* [is it *aneccha* = not solicited?] not small or little, big or abundant, Apa. विवरइ अणच्छु दच्छरिउ दाणु ViPāSām. 3.6.

अणच्छरा (an-accharā < an-apsaras) *f.* not a semi-divine woman, Ś. (विदूषक) इदंणि पासदेसु वसीअदि ... ति अणच्छरासंवासो उत्तरकुहवासो मए अणुपवीअदि SvapnaVā. 4.0.7; (चित्रलेखा) हला पञ्चवत्यावेहि अत्ताणं। अणच्छरा विअ पडिहासि Vikramo. 1.6.1.

अणच्छिअर (ana-cchiāra < a-cchidāra = a-cchinna) *adj.* (ppp.) unbroken, continuous, अणच्छिअरं च अच्छिण्णे DeNaMa.

1.44 (comm. तुह इत्ति णामकित्तणमणच्छिआराणुवधिं हरइ 1.43)

अणच्छुअ (ana-chaḍḍia < a-chardita = a-mukta) *adj.* (ppp.) not giving up, not neglecting, JM. अणच्छुअकुलधम्मं सीह-सुणी तेण रेअविओ KumāCa.(H.) 6.36.

अणच्छवीस (ana-chavīsa < a-ṣaḍvimśati) *num.* twenty-six (types of Karmas beginning with *anantānubandhikaśāyas*), JM. विणु अणच्छवीससीसे BaṇSām. 5.

अणज्ज (aṇ-ajja < an-ārya) *adj.* 1 ignoble, non-Āryan, JM. चरणणं हीरंतं मह खख अणज्ज-नरवइणा KaKa. 20; उवसासिया अणज्जा हेसेसु तए पवन्नमोणं JāPaṇṇā. 13; JŚ. जह णवि सक्कमणो अणज्ज-मांसं विणा उ गाहेइ SaṇSā. 8; Apa. होइ अणज्जु (u. r. अणुज्जु) अणज्जवंतइहिं वन्नरस्मरपुलिदं पवइहिं BhaviKa. 312.2; जणवइ अणज्ज जहिं बहुय अत्थि जहिं धम्मसत्त का वि दु न अत्थि CaṇḍhāSām. 2.2; 2 having had acts, (sinful) behaviour of a non-Āryan person), AMg. समज्जिणिता कटुसं अणज्जा इहेहि कोइवि विण्णहूणा Sāy. 1.5.1.27; चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणज्जे ... अणज्जे णाममेगे अणज्जे Thāna. 4.211(250); अज्जियवगस्स तोय नाम-पदं। तस्स य नामाणि गोणणाणि हेति तीसं, तं जहा — ... अणज्जे Paṇḍā. 2.2; जेवु! तस्यं च अदिण्णदणं ... अणज्जे ... इइयं अयममदारं Paṇḍā. 3.1; संजमस्स उवरोहकारकं किंवि न वत्तव्वं — हिंसाएवउत्तपउत्तं ... अणज्जे Paṇḍā. 7.12; पाणवहो नाम ... अणज्जो उव्वेयणओ Paṇḍā. 1.2 (comm. 5b.2); 1.40; ज्या य चयइ धम्मं अणज्जो भोगकारणा DusaveCaḍḍā. 1.1; JM. एह तिक्ककोहलोहाउलस्स भूआवधावणभणज्जं JhāṇSā. 21; हा हियय! तुमं पि धुयं निहज्ज! अणज्ज! ... सि KumāPra. 26.11; अणं काज्ज मणे अणं वायाय भासइ अणज्जो CaṇCa. 7.24; कुसुय-विणासे विहिओ जेणं अणज्जेण भुवणमि SaṇatKaKa.(H.) 38; M. मजवइ वेससज्जा लच्छी। ताओ अलच्छिओअत्थि लच्छि-पिहा जा अणज्जेसु (GaṇḍVā. 925; एएहिं सहि अणज्जेहिं। अणियलममं हय-लोयणेहिं णीयमिह किं मणिमो Līlā. 489; अज्ज कुमारो अणज्ज-णिस्सि-समए। वसिओ विज्जा-भवेण Līlā. 696; ता पवेक्कइयं मज्जे रयणीयराग रयणीयरो। ... (तुमं) अणज्ज होसि Līlā. 1219; Ś. (अनम्या) सउत्तए अणज्जं आअरिदं Śāk. 41.10; (चन्दनदास) अज्ज, अल्लिअं पदं केयावि अणज्जेण अज्जस्स णिवेदिदं Mudrārā. 29.11; Apa. हउ आसि कालि मयवर अणज्जु MaḥāPu.(P.) 94.22.5; भगवं कयंतु विलस्स अणज्जु ViḷāKa. 4.6.2; इहु पुणु जिण-निंदा-कलिण दुखिउ भवइ अणज्जु KumāPra. 124.15; ओ बोहर एहु अणज्जु धट्टु PaṇḍSiCa. 3.84; विहरंतु पउमसिहि अज्ज। 'सा एह चोरि' जंअहिं अणज्ज PaṇḍSiCa. 4.115.

अणज्जओमासि (aṇajja-obhāsi < anāryāvabhāsin) *adj.* one looking ignoble (only in appearance), non-Āryan in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणज्जओमासी ... अणज्जे णाममेगे अणज्जओमासी Thāna. 4.224(280)

अणज्जकज्ज (aṇajja-kajja < anārya-kārya) *n.* ignoble act, JM. ता थाव इण्हि पावसु अणज्जकज्जमि निरय निहज्ज SurSūCa. 6.232.

अणज्जजाति (aṇajja-jāti < anārya-jāti) *adj.* having ignoble or non-Āryan birth or race, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणज्जजाती ... अणज्जे णाममेगे अणज्जजाती Thāna. 4.222(280)

अणज्जदिदि (aṇajja-diḍḍhi < anārya-diḍḍhi) *adj.* having the view of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणज्जदिदि ... अणज्जे णाममेगे अणज्जदिदि Thāna. 4.217(280)

अणजदेसय (an-ajja-deśa-ya < an-ārya-deśa-ka) *m.* a non-Āryan country, JM. अणंतपुणल । खिवइ अ अणजदेसयगन्धर्भरसु किर कम्मविबो BhavKaCa. 248.

अणजधम्म (anajja-dhamma < anārya-dharma) *adj.* having the conduct of an ignoble person, AMg. जइ च दुड्ढि च विगासयंते वीयाइ असंयय आयदंढे । अहाहु से लोए अणजधम्मो वीयाइ से हिंसइ आयसत्ते Sūy. 1. 7.9(389); इयेवमाहुं अणजधम्मा अणारिया गाल रसेमु गिहा Sūy. 2. 6.33(821)

अणजपण्ण (anajja-paṇṇa < anārya-prajña) *adj.* having the wisdom of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणजपण्णे ... अणज्जे णाममेगे अणजपण्णे Thāṇa. 4. 216(280)

अणजपरक्कम (anajja-parakkama < anārya-parākrama) *adj.* having the valour of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणजपरक्कमे ... अणज्जे णाममेगे अणजपरक्कमे Thāṇa. 4. 220(280)

अणजपरिणय (anajja-pariṇaya < anārya-parināta) *adj.* behaving like (lit. changing into) an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणजपरिणये ... अणज्जे णाममेगे अणजपरिणये Thāṇa. 4. 212(280)

अणजपरियाय (anajja-pariyāya < anārya-paryāya) *adj.* having ignoble aspect, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजपरियाये ... अणज्जे णाममेगे अणजपरियाये Thāṇa. 4. 226(280)

अणजपरियाल (anajja-pariyāla < anārya-parivāra) *adj.* having non-Āryan servants, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजपरियाले ... अणज्जे णाममेगे अणजपरियाले Thāṇa. 4. 227(280)

अणजभावे (anajja-bhāva < anārya-bhāva) *adj.* having an ignoble nature, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजभावे, अज्जे णाममेगे अणजभावे, अणज्जे णाममेगे अणजभावे, अणज्जे णाममेगे अणजभावे Thāṇa. 4. 228(280)

अणजभासा (anajja-bhāsā < anārya-bhāṣā) *f.* a non-Āryan language, JS. जइ णवि सक्कमणजो अणजभासं विणं उ गहंहुं । तइ ववहारिण विगा परसन्धुवेसणमसुं SamSā. 8.

अणजभासि (anajja-bhāsi < anārya-bhāsin) *adj.* having ignoble speech, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजभासी ... अणज्जे णाममेगे अणजभासी Thāṇa. 4. 223(280)

अणजमण (anajja-maṇa < anārya-manas) *adj.* of an ignoble mind, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणजमणे ... अणज्जे णाममेगे अणजमणे Thāṇa. 4. 214(280)

अणजमाण (a-ṇajjamāṇa < a-ññāyamaṇa) *adj.* [f. a] (pr. part.) not knowing, JM. अवाणं पत्रेति उ इमेहि । जणक्खट्टवाय नज्जेतमाणमाणे वि KappBhā. 5176; कइ चंछि परस्स वरं अणजमाणो अइहामो TarVaKa.(Bhā.) 284; सर्वं णवइ जेहि अणजमाणो पुहेहि नेहि पि KumāCa.(H.) 7.89.

अणजरूप (anajja-rūpa < anārya-rūpa) *adj.* ignoble in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजरूपे ... अणज्जे णाममेगे अणजरूपे Thāṇa. 4. 213(280)

अणजखंड (anajja-khaṇḍa < anārya-ka-khaṇḍa) *m.* name of an Ārya country (region), Ap. होइ अणज्जु अणजखंडविहि BhaviKa. 312.2.

अणजववहार (anajja-vavahāra < anārya-vyavahāra) *adj.* having ignoble conduct (behaviour), AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अणजववहारे ... अणज्जे णाममेगे अणजववहारे Thāṇa. 4. 212(280)

अणजवित्ति (anajja-vitti < anārya-vṛtti) *adj.* having ignoble nature (behaviour), AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजवित्ति ... अणज्जे णाममेगे अणजवित्ति Thāṇa. 4. 221(280)

अणजसंकप्प (anajja-saṃkappa < anārya-saṃkalpa) *adj.* having ignoble intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजसंकप्पे ... अणज्जे णाममेगे अणजसंकप्पे Thāṇa. 4. 215(280)

अणजसील (anajja-sīla < anārya-sīla) *adj.* of ignoble conduct, JM. मिल्हेहि अणजसीलेहि PaṇṇCa.(V.) 12.13.

अणजसीलाचार (anajja-sīlācāra < anārya-sīlācāra) *adj.* having a conduct or behaviour of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजसीलाचारे ... अणज्जे णाममेगे अणजसीलाचारे Thāṇa. 4. 218(280)

अणजसेवि (anajja-sevi < anārya-sevin) *adj.* who serves an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अणजसेवी ... अणज्जे णाममेगे अणजसेवी Thāṇa. 1. 225(280)

अणज्जा (anajjā < anāryā) *adj.* (f.) not respectable, wretched, Ś. (नेपथ्ये) मय उण अणज्जाय णिरणुकोत्ता दुम्हे ति संभाविदं आसि MālaMā. 8.11.4.

अणज्जिअ (an-ajjia < an-arjita) *adj.* (ppp.) not acquired, M. तेणेअं तं पि मण्णसि अप्पाणमणज्जिअगुणं व GauḍVa. 1201.

अणज्जुण (an-ajjuna < an-ārjuna) *adj.* not being a Sahasrārjuna (with thousand arms), M. सविमो अणज्जुणमिमं अमहिदमवासुं च अप्पाणं GauḍVa. 240.

अणज्जयण (an-ajjhayana < an-adhyayana) *adj.* absence of study, holiday, JM. वायव्व-ग्हाण-ग्हाया होससामो, होहिमो अणज्जयणा KumāCa.(H.) 5.90.

अणज्जवसाय (an-ajjhavasāya < an-adhyavasāya) *m.* absence of definite meaning, JM. संसयविज्जया वासणज्जवसाओइहा जदिच्छाए । होज्जस्ये पडिवत्ती न वत्थुयम्मो जमो नामं ViAvBhā. 62.

अणज्जाअकारण (an-ajjhāa-kāraṇa < an-adhyāya-kāraṇa) *m.* reason for the absence of study, Ś. (सौधातकि) साअदं अणज्जाअकारणाणं विससदो जिणकुबालाणं UttRāCa. 4.1.1.

अणज्जाअमहूसव (an-ajjhāa-mahūsava < an-adhyāya-mahotsava) *m.* great festival on the occasion of absence of study, Ś. (सौधातकि) अम्हे वि बहुएहि समं मिलिअ अणज्जाअमहूसवं छेलंता सम्भावेन्हे UttRāCa. 4.1.41.

अणज्जाय (an-ajjhāya < an-adhyāya) *m.* intermission or break of study, JM. सुत्तमि पते लहुमा पच्छिता अत्ये गुरुमा केत्तिचि । तं पुण जुज्जति जम्हा दोण्ह वि लहुआ अणज्जाय NisBhā. 21; आयरिओ भणति जम्हा दोण्ह वि लहुआ अणज्जाय । अणज्जाय ति अकाले असज्जा-इते वा सुत्तयाई करेताणं सामण्णय लहुमा भणित्ता NisCa. 1.14.10; Ś. (सौधातकि) साअदं अणज्जाअकारणाणं विससदो जिणकुबालाणं UttRāCa. 4.1.1.

अणज्जायविहि (an-ajjhāya-vihi < an-adhyāya-vidhi) *m.* proscription of the study-break, JM. अणज्जायविही समत्तो ViMā-

अणज्ज्ञोववण

216

अण्डण

Pra. 12. 18.

अणज्ज्ञोववण (an-ajjhovavanna < an-adhyupapanna) *adj.* [also अणज्ज्ञोववण] free from infatuation or attachment (to worldly objects), AMg. ते तत्थ अमुच्छिण अगिद्धे अणज्ज्ञोववणे बहुसममेव परिभाषणः Āyār. 2. 1.57(357); सुद्धे सिया जाण ग दूतणज्ज्ञो अमुच्छिण अणज्ज्ञोववणे Sāy. 1. 10.23; अणुणोववने देवे देवलोणेसु काम-भोनेसु अमुच्छिणे ... अणज्ज्ञोववणे Thāpa. 3. 362(183); 4. 434(323); जे णं निगमं वा निगमं वा ... अमुच्छिण ... अणज्ज्ञोववणे आहारमाहारेद Vīy. 7. 1.17 (7.23); मत्तपच्चस्वयण णं भंते ! अणगारे ... अमुच्छिणे ... अणज्ज्ञोववणे आहारमाहारेद Vīy. 14.7.11 (14.82); 15.128(162); तत्थ णं अत्थंयथा आसा ... तेसु उक्किट्टेसु सद्धरिसरस्सुवमेसु ... अणज्ज्ञोववणा Nāya. 1. 17.24; 1. 19.45; से अज्जुण अणगारे ... अणदिए अणज्ज्ञोववणे Antag. 6.57 [Ldn.]; तए णं से थ्वे अणगारे ... अमुच्छिण जाव अणज्ज्ञोववणे Anattaro. 183; से भिक्खु ... अणदिए अणज्ज्ञोववणे ... संजए Paṇḍa. 6.20; तथा सयवं गोयने ... अणज्ज्ञोववणे Vīsā. 7.7.

अणज्ज्ञाय (aṇa-jhāya < a-dhyāta) *adj.* (ppp.) not thought over. Apa. ता वरिसमेसु पडिवालि देव अणज्ज्ञाय कहइ रुवुडु चेव Vīlā-Ka. 9.31.7.

अणज्जि (an-añña < an-añjita) *adj.* (ppp.) not touched by the Śakti (weapon), JM. वंजिअसत्ती, सत्ती-अणज्जिथो, सत्ति-वञ्ज-अण-वञ्जो; अंथाय-अंजो से संतो जत्थ निव-लोओ KumāCa.(H.) 1.18 (common शक्या अरजितः अगतशक्तिः)

अणज्ज (an-añña < an-anya) *adj.* not wondering, attentive, Mg. शावय्य-योग-लिहिदे शाहू शाहइ अणज्ज-मणे KumāCa.(H.) 8.2.

अणट (an-aṭṭa < an-āṛta) *adj.* [f. अणट्ठा or m. c.], not troubled, not fouled, AMg. तेहव विजओ राया अणट्ठा-किति पवण Uti. 18.50 (MV.)

अणट्ठा (an-aṭṭha < an-artha) *m.* 1 worthless or useless (teachings or views), AMg. निगमे पावणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Sāy. 2. 2.72(715); Nāya. 1.5.47; अयमाउसो जालीवियसमए अट्ठे अयं परमट्ठे ऐसे अणट्ठे Uvās. 181; Vīy. 2.5.11 (2.94); (14.112); 15.4 (15.1); Uvā. 120 [Ldn.]; RāyPa. 698; 752; जम्हा परसमए अणट्ठे अहेअ अणुणोववणे मिच्छाईसणं Aṇaṇ. 525; निगमे पावणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Dasā. 10.30; JM. अयमेव निगमे पावणे अट्ठे सेसे अणट्ठे KaKaPra. 12.3; 2 evil, AMg. सव्वे अणट्ठे परिवज्जंते अणट्ठे या अकसाइ भिक्खु Sāy. 1.13.22(578); *adj.* calamitous, AMg. नाणाहं च छेदं च परिवज्जेज संजए । अणट्ठा जे थ सव्वथा इइ विज्जामणुसंचरे Uti. 18.30.

अणट्ठोवभाव (a-ṇaṭṭha-jīvabhāva < a-naṣṭa-jīvabhāva) *adj.* one whose nature as a living being is not yet gone, JM. अवयवबहुवचमकिट्ठस्स जसुवणस्स व अणट्ठोवभावस्स विविभेत्त-कम्मनलस्स तिरियलोए समागमणं KuṃMāKa. 2.2.

अणट्ठा (an-aṭṭhā < an-arthā) *adj.* (sinful activity) having no purpose or profit, AMg. अणट्ठा दिसासकम्हादिट्ठो य मोस-णिणे य Āyār.(H.) 648b.8; JŚ. PavSāro. 818.

अणट्ठा (an-aṭṭhā < an-āṛtā) *m. pl.* name of a country, JM. अथि ... सत्तारे जणवया । ... आणट्ठा, (v. l. अणट्ठा) कुसट्ठा Vasullī. 77.5.

अणट्ठाए (an-aṭṭhāe < an-arthāya) *adv.* [orig. dat.] for no purpose, wantonly, AMg. अट्ठिअ अट्ठिअिअ अट्ठाए अणट्ठाए Āyār. 1. 1. 6.5; आवति केआवति लोयंस विपरामुसंति अट्ठाए अणट्ठाए वा

Āyār. 1.5.1; जेहि सणोवासणस्स अट्ठाए दंडे अणिकिखे अणट्ठाए दंडे णिकिखे तेसु पचायंति Sāy. 2. 7. 29(5) (865(5)); सवसा अवसा अट्ठा अणट्ठाए य तत्तपाणे थावरे य हिंसति मंदबुद्धी । सवसा हंपति अवसा हणंति ... अट्ठा हणंति अणट्ठा हणंति Paṇḍa. 1.19; अट्ठाए य अणट्ठाए भूयगामं विहिंसइ Uti. 5.8; जे भिक्खु अणट्ठाए सइ जायति Nis. 1.19-22; 18.1; JM. दंडमि अणट्ठाए तथंमि गुणवण निंदे ŚāPrasā. 26; Pav-Sāro. 820.

अणट्ठाकिति (an-aṭṭhā-kitti < a-naṣṭa-kīrti) *adj.* one whose fame is not lost (i.e. intact or inexhaustible), AMg. तेहव विजओ राया अणट्ठाकिति पवण Uti. 18.50 (common. Śā. अनार्ता सव्वदोषविगमनतो अवाधिता कीर्तिरस्येति, Dev. आनष्टा समस्तदोष-विकलत्वात् सामस्त्येनापगता अकीर्तिः अदलाथा यस्य सा; प्राकृतत्वात् सिलोपः 258a.3; Jacobi. whose sins were not quite annihilated)

अणट्ठादंड (an-aṭṭhā-danda < anartha-danda) *m.* [rarely अणट्ठं] a sinful act (particularly violent or cruel) without any purpose, a wanton sinful act, AMg. तंति पि य णं इमां तेरस किरिया-टाणाइ भवतीतिमक्खायं, तं जहा — अणट्ठादंडे अणट्ठादंडे, हिंसादंडे Sāy. 2. 2.2(694); अहावरे दोचे दंडसमादाणे अणट्ठादंडवत्तिं ति आहिज्जइ । ... से हेता छेता भेता ... इज्झिअं वाले वेरस्स आमागी भवति — अणट्ठादंडे Sāy. 2. 2.4 (696(1)); दो दंडा पणत्ता, तं जहा — अणट्ठादंडे चेव अणट्ठादंडे चेव Thāpa. 2. 76(58); णेरदयाणं दो दंडा पणत्ता, तं जहा — अणट्ठादंडे चेव अणट्ठादंडे चेव Thāpa. 2. 77 (2.58); पंच दंडा पणत्ता, तं जहा — अणट्ठादंडे Thāpa. 5.14(18); दो दंडा पणत्ता, तं जहा — अणट्ठादंडे अणट्ठादंडे चेव Samav. 2.1 [Ldn.]; तेरस किरियाटाणा पणत्ता, तं जहा — अणट्ठादंडे, अणट्ठादंडे Samav. 13.1 [Ldn.]; तयाणंतरं च णं चउव्विहं अणट्ठादंडं पचक्खइ, तं जहा — अज्जसाणाचरितं पमायाचरितं हिंसपयाणं पावकम्मोव-देसे Uvās. 30; JM. तदयं अणट्ठादंडं उव्वोणं अत्थो परिदेत्ता KuṃMā-Ka. 222.10.

अणट्ठादंडवत्ति (an-aṭṭhā-danda-vattiya < anartha-danda-pratyaya) *adj.* prompted by no personal interest, perpetrated wantonly, AMg. अहावरे दोचे दंडसमादाणे अणट्ठादंडवत्तिं ति आहिज्जइ Sāy. 2. 2.4(696(1))

अणट्ठादंडवेरमण (an-aṭṭhā-danda-veramaṇa < anartha-danda-viramana) *n.* desisting or abstaining from a wanton sinful act, AMg. तयाणंतरं च णं अणट्ठादंडवेरमणस्स सणोवासणं पंच अविधारा जणियव्वा न समायियव्वा, तं जहा — अंठेण, उव्वकुइ Uvās. 52.

अणट्ठाबंधि (an-aṭṭhā-bandhi < an-artha-bandhin) *adj.* [also अणट्ठाबंधियं] tying (too much or too many things) unnecessarily, AMg. अणमिगहियसेजासणियस्स ... अणट्ठाबंधिस्स (n. l. बंधि-यस्स) ... संजमे दुराराहए भवइ KappāS. 53.

अणट्ठिगी (an-aṭṭhigī < an-arthikā) *f.* a woman not having sexual desire, JM. अट्ठिगिमणट्ठिगी वा, उट्ठाई कुणइ सव्वनिच्छुभं । तेगुभंमं यज्जइ KappBhā. 2648.

अणट्ठिया (an-aṭṭhiyā < an-asthi-kā) *adj.* f. a boneless fleshy (insect found in rainy season), JM. संवुक्का अणट्ठिया मंतेपेसी ... तम्मि य पाउसकाले अडिणववुट्ठुमूरी गणविहा प्राणियो भवति NisCu. 1.92.2.

अणड (aṇaḍa) Deśī. *m.* paramount, अणड-अणाडा-विणयवरा जारे DeNāMā. 1.18 (common. वधोऽपि जरायाः)

अणडण (an-aḍana < an-aṭṭana) *n.* not to go (on the begging tour), JM. अणणे भणंति समापादयं जेहियादि संचाप । निस्साए अणडणं चिअ विसेसवो सिट्ठोहेसु PañcāPra. 13.34.

अण्डिभंत (ana-dimbhanta = a-srasta) *adj.* (ppp.) not deviating from, not falling away from, JM. अण्डिभंतहसविभ-कुटित्थिवं विरमसंति निगवयणं KumāCa.(H.) 7.42.

अण्डुह (aṇaduha < aṇaduh) *m.* bull, Ap. लेडिय अण्डुह व्व जलवारहि ताम दसाणु वणकुनारहि PaṇuCa.(S.) 20.7.6; अण्डुह व्वरुणुजयखवरयथ MahāPa.(P.) 80.6.4; ता तेण विसिज्जि गुणविसाल अण्डुहसंणि आरुहु बाहु MahāPa.(P.) 91.19.10; अण्डुहिय हरिणि अह वहेणु DhamPa. 10.8.2.

अण्डु (an-aḍḍha < an-aṛḍha) *adj.* not having halves, AMg. तओ अणु पाणत्ता, तं जहा — सण, पेसे, परमाणु Paṇu. 3.332 (173); परमाणुपाणत्तं गं भंते ... गोयमा ! अण्डु अमज्जे अपसे Vjy. 5.7.9 (5.160); अरं गं अज्जे ! दव्वदिसेयं सुव्वपोगल्लः सुअहु, समज्जा, सपप्सा, तो अण्डु अमज्जा अपप्सा Vjy. 5.8.5 (5.203); खेतपरमाणु गं भंते ! कत्तिपे पत्तसे ? गोयमा ! चउव्विहे पत्तसे, तं जहा — अण्डु अमज्जे अपसे अविभासे Vjy. 20.3.17 (20.39); 25.4.174 (25.193)

[अणुपिप्पु- AMg. w. r. for अणुपिप्पु NisBhā. 1300. cf. अण-पिप्पु]

अणुकूल (an-aṇu-ūla < an-aṇu-kūla) *adj.* [also अणुकूल] not favourable, Mg. (अणुक) शाधका ण संपरं पददिश मलअंकुडकेए अणुकुलेण अणुकुलेण वा गहीअदि Mudrārā. 124.5; JM. जकारहि अवरं मापइ ... अहितो डिहयेही पणामवारी अणुकुलो KappBhā. 1505.

अणुओग (an-aṇu-oga < an-aṇu-yoga) *m.* improper application, mis-use, JM. एसोसुक्कवओगो गओसुओगो अओ विवज्जत्वं । जो सो तु अणुओगो तत्तमे होति दिट्ठो ViāVbhā. 1410; एवं इहावि जदि जीवलक्खणे अजीवं पक्खेइ अजीवलक्खणे वा जीवं, तो अणुओगो भवति ĀvPa.(H.) 80a.2; एवं जदि एगवणे पक्खित्थे दुवयणं पक्खेति दुवयणे वा एगवयणं तो अणुओगो ĀvPa.(H.) 90a.7; अण्णमि कहेयव्वे अण्णं कहेइ ताहे अणुओगो ĀvPa.(H.) 91b.4; विवरीए पक्खिए अणुओगो जहाभावे पक्खिए अणुओगो ĀvPa.(H.) 96a.3; गोहीओ जो पाटलाए बच्छओ तं बहुलाए सुयति बहुलगं वा पाटलाए एवं वितहरणं अणुओगो ĀvCu. vol. I. 109.1; तस्स अकाले सज्जायंतस्स अणुओगो देवताए कालवेले संहंसीए अणुओगो ĀvCu. vol. I. 110.5.

अणुगच्छमाण (an-aṇu-gacchamāṇa < an-aṇu-gacchamāṇa) *adj.* (pr. part.) not followed by, AMg. सिया वेगे अणु-गच्छति अतिया वेगे अणुगच्छति । अणुगच्छमाणहि अणुगच्छमाणे कहे ण णिविज्जे Āyār. 1.3.5.2 (Sch. suggests ananugamyaṇmāṇa)

अणुगामि (an-aṇu-gāmi < an-aṇu-gāmin) *adj.* which does not follow (a kind of clairvoyance), JS. ओहिणं अणुगविहं — देसोही परमोही ... अणुगामो अणुगामी Saṅg. 5.5.67; JM. तिरिय-मणुएओ ओही, नाणाविहंसंठिओ भणिओ । अणुगामिओ उ ओही, नेरव्वाणं तेहव देवाणं । अणुगामो अणुगामी मीसो य मणुस्सतेरिच्छे ĀvNi. 55-56 (comm. अननुगामुकः स्तितप्रदीपवत्)

अणुचिट्ठिअ (an-aṇu-cittā < an-aṇu-ṣṭhāya) *ger.* not having observed or followed (the orders), S. (विदूषक) तुवं पुण जेठस्स अणुणीए अ सासणं अणुचिट्ठिअ ण चिट्ठि Paṇu. 3.10.9.

अणुट्ठाण (an-aṇu-ṭṭhāṇa < an-aṇu-ṣṭhāṇa) *n.* lack of performance (of religious duties), JM. जथ उ पमत्ताए संजमओएसु विविहमएसु । नो धम्मिअस्स विट्ठी अणुट्ठाणं तयं दोइ Paṇu. 1076.

अणुणवित (an-aṇu-ṇavita < an-aṇu-jñāpita) *adj.* (ppp.) not making known, without getting permission, JM. अण-णुणविते गुरुणा KappBhā. 3037 (comm. अयाननुज्ञापिते साधवादादौ ब्रवन्ति तदा चत्वारो गुरुकाः)

अणुणविय (an-aṇu-ṇaviya < an-aṇu-jñāpya) *ger.* [also अणुणविय] without having made known (to the teacher), without permission, AMg. (अदिणादाणस्स) अहावरा दोच्च भावेणा — अणुणविय-पाणभोयणभोई से निग्गये, जो अणुणवियपाणभोयणभोई Āyār. 2.15.59(784); से भिक्खु वा भिक्खुणी वा तंति पुब्बमेव उग्गहं अणुणविय ... पविसेज्ज वा, णिक्खमेज्ज वा Āyār. 2.1.54(256); 2.7.3(607); पच्चपि-णिज्जा दोच्च पि अणुणविय अदिट्ठि अदिट्ठेवं वा सादज्जति ... तं सेवमाणे मासियं परिहाट्ठणं उग्गाइयं Nis. 5.23; JM. लुसुसिअं अणुणविय तण-डगल-छार-लेवाइइणं ViMāPa. 79.29.

अणुणवेत्ता (an-aṇu-ṇavettā < an-aṇu-jñāpya) *ger.* [also अणुणवेत्ता] without requesting, without permission, AMg. तेहे रअणियस्स सेज्जासंथारं पाणं संघट्ठा, हत्थेणं अणुणवेत्ता गच्छति — आसायणा सेहस्स Samv. 33.1[29]; नो कप्पह निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पाडिहारियं सेज्जासंथारं दोच्च पि ओग्गहं अणुणवेत्ता बहिया नीहरित्तं Vasa. 8.6; जे भिक्खु पाडिहारियं सेज्जासंथारं दोच्च अणुणवेत्ता बाहिं णीजति Nis. 2.52; सेह राणियस्स सेज्जासंथारं पाणं संघट्ठा हत्थेणं अणुणवेत्ता गच्छति Dasā. 3.3.

अणुणवाद (an-aṇu-ṇāda < an-aṇu-jñāta) *adj.* (ppp.) not allowed, not permitted, JS. अणुणवादगणं असंगुद्धो अणुण-विता वि Bhaṅgā. 1208.

अणुणाय (an-aṇu-ṇāya < an-aṇu-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अणुणाय, अणुणाय] not allowed, not permitted, JM. वच्चेहि य दिट्ठो गामो रमिज्जमिक्ख-तज्जाओ । जं कालमणुणाओ अणु-त्राय भवे लुओ KappBhā. 1555; अणुणाय निकारणे व गुरुमाइणं चउहं पि KappBhā. 1560; उच्चार पासवणे ... अणुणत्राय भवे लुओ KappBhā. 1573; मायामोसमदत्तं अचओ सिसणा उवालो । वोच्छेद-पदोसादी अणुणणातं अचिट्ठो NisBhā. 1961; जं पुण संथारं वसही वा अणुणणातं अचिट्ठि NisCu. 2.320.8; अणुणत्रायस्स सया न कप्पए तत्थ पविसेजे Paṇu. 126; जईए सया । अणुणत्राय पंचहि वि उग्गहे कप्पइ न ठाउं Paṇu. 684; न विवामि मज्जे गुरुहि अणुणणायं VasuHi. 226.5; इत्थेव तुमं चिट्ठि अणुणत्रायो मए धिट्ठ SupāsCa. 7.71.

अणुतावि (an-aṇu-tāvi < an-aṇu-tāpin) *adj.* who does not repent, JM. वितियपेइ जो तु परं तावेत्ता णाणुअपे पच्छा । सो होति अणुतावी, किं पुण दप्पेण सेवेत्ता NisBhā. 472 (comm. जो साह परा पुढविज्ञाया ते जो संघट्ठणपरितावणउद्वेणे वा तावणं करेत्ता पच्छा णाणु-सत्तपि ... सो होति अणुतावी अपच्छतावीत्यर्थः NisCu. 1.159.13)

अणुतावित्ता (an-aṇu-tāvittā < an-aṇu-tāpya) *ger.* not having repented, AMg. सम्मज्जेणिया वि खडु सत्ता सण्णिओ हुवा असण्णिओ होति तत्थ से ... अणुतावित्ता ... असण्णिक्कायो वा सण्णिक्कायं संक्रमेति Saṅg. 2.4.18(752)

अणुदय (ana'nudaya < ana'nudaya) *m.* absence of operative stage of the anantānuhandhikaṣāya, JM. अणुदयो पुण तदुवल्लगसम्मदिट्ठिस्स भिक्खुए Paṇu. 4.10.

अणुपालण (an-aṇu-pālana < an-aṇu-pālana) *n.* non-observance (of the rules), JM. अपडिलेहिय ... सम्मं च अणु-पालणमइयारा पोसहे पंच Paṇu. 285; सम्मं च अणुपालणमहाराइसु सव्वेसु PaṇuPa. 1.30; SāDhaVi. 100.

अणुपालणया (an-aṇu-pālana-yā < an-aṇu-pālana-tā) *f.* non-observance, AMg. पोसहोवासस्स सम्ममणुपालणया (पोसहो-वासस्स अइयारा) Uvās. 53; Āv. 90.

अणुपालेमाण (an-aṇu-pālemaṇa < an-aṇu-pālayat) *adj.* (pr. part.) who does not observe properly, AMg. पगराअं

मिक्षुपडिमं सम्मं अणुपुत्रेमाणस्स अणुमारस्स इमे तओ ठागा भदिताए... भवति Thāpa. 3.388(188); Dasā. 7.34.

अणुपुत्र (an-anu-puvva < an-anu-pūrva) *adj.* not in the traditional or given order (when a change (*anvikrama*) of one sub-type of a Karman into another sub-type occurs), J.S. अणुपुत्रमणुपुत्रं इणिमहीणं च दसुणे मोहं । उवसानगे य खवगे य संकमे मग्गणीवाया KaśāPa. 39.

अणुपुनत (an-anu-mata < an-anu-mata) *adj.* (ppp.) not approved, not agreeable, J.M. जम्हा एवमूतो बहूणं एसो अणुपुनतो भवति तम्हा एतद्विपरीतेन होऊण गुरुवगे आराहियव्वो ĀvCa. Vol. I. 120. 13.

अणुपुमय (an-anu-maya < an-anu-mata) *adj.* (ppp.) not approved, not favoured, J.M. सारजिण सेवी अणुपुमयणं असेवी उ VavaBhā. 2.309 (p.39) (comm. यदि स्तानादिये अणुपुमनं कृतं तेन तेवी प्रतिलेवनाकारी भवति अननुमने न तु असेवी अप्रतिलेवी)

अणुपुवाइ (an-anu-vāi < an-anu-pātin) *m.* not conforming to scriptural texts, J.M. उस्सुत्तमगुवइदं सच्छंदविगप्पियं अणुपुवाइ । परत्तिपवती तित्तिणो य इगमो महाच्छंदो VavaBhā. 1. gā. 235; PavSā. 122; SādhāVI. 24; अणुपुवाइ की नज्ज जुत्तीरडियं खु भासए एसो । जं पुण मुत्तावेयं तं होति अणुपुवाइ ति VavaBhā. 1. 240 (comm. यत्तु पुनमोप्यमाणं सूत्रोपेतं सूत्रविरुद्धं प्रतिभासते तद् भवति अननुपाति)

अणुपुवादि (an-anu-vādi < an-anu-pātin) *adj.* one who does not follow or pursue (the rules), J.M. उस्सुत्तमगुवइदं सच्छंदविगप्पियं अणुपुवादी NisBhā. 3492 (comm. न क्वचित् सूत्रे अर्थ उभय वा अनुपाती भवति ईदृशं प्रकथयन्ति) : दंतच्छिण्णमलितं ... अणुपुवादि अणुपुवादी, परवणा चरणगतीं च NisBhā. 3494 (comm. अहवा सव्वे पदा अमीतससणुवादी य प्रतिभासन्ति गीतार्थस्य अननुपाति(१ती) अनभिहितत्वात् सदोपलब्ध)

अणुपुवाय (an-anu-vāya < an-anu-pāta) *m.* not coming, non-arrival, AMg. अपदेसमि ण वुट्ठी कारवणे जिणघस्स ण य पूढा । साङ्गमणुवाओ किरियाणाओ उ अववाय PañcāPra. 7.11 (comm. अननुपत्तोऽनागमनं अर्थवन्दनाचर्यम्)

अणुपुवीइ (an-anuvīi < an-anuvīcin) *adj.* doing all of a sudden or on the spur of the moment (prohibited acts) J.M. देसचाइ सव्वचाइ, दुविधा पडिसेवणा गुणवव्वा । अणुपुवीइ अणुपुवीइ सइ च दुक्खुत बहुसो वा NisBhā. 481; अणुपुवीइ चित्तेऊण गुणदोसं सेवति अणुपुवीइ सहसादेव पडिसेवति NisCu. 1.161.24; जा तु अकारणसेवा सा सव्वा अणुपुवीइतो होति NisBhā. 483; जा अकारणतो पडिसेवा गुणदोसे अचिन्तेऊण सा अणुपुवीइ पडिसेवा NiCu. 1.162.4.

अणुपुवीइभासि (an-anu-vīi-bhāsi < an-anu-vīci-bhāsin) *m.* one who talks without previous thought, AMg. सच्चमहव्वयस्स पढमा भावणा ... अणुपुवीइभासी से णिग्गंये, णो अणुपुवीइभासी Āy&R. 2.13.51(781)

अणुपुसय (an-anusaya < an-anusāya) *m.* absence of repentance, AMg. तथ पडिचार्यमि अ (दाण) तवचरणे सत्तुज्जविणसे अ ; अणुपुसयधित्तिपरकमल्लो वीरो रसो होइ AnuOg. 262 gā. 64; (comm. दाने दसे यथाऽनुशयो गर्वः पश्चात्तापो वा तं न करोति)

अणुपुसरणता (an-anu-saraṇatā < an-anu-smaraṇatā) *f.* the state of not remembering, AMg. पुरिमपच्छिममाणं तिरयगराणं ... अणुपुवीसं भावणाओ पणत्ताओ ... पुव्वरयं पुव्वकीलआणं अणुपुसरणता Samav. 25(1)

अणुपुसासणा (an-anu-sāsana < an-anu-sāsana) *f.* absence of admonition, absence of instruction, AMg. तथ णं से पदि भणियारसेट्ठी ... अणुपुसासणा ... मिच्छसे विप्पडिवणे जाए यावि Nāyā. 1.13.13.

अणुपुहव (an-anu-hava < an-anu-bhava) *m.* absence of experience, Apa. किं सा (वासणा) खवहं बाहिरिय दिट्ठ । अणुपुहव खणिते किं भणिते विट्ठ MahāPañ.P. 20.20.6.

अणुपुहूद (an-anu-hūda < an-anu-bhūta) *adj.* (ppp.) [f. °दा] which are not used, S. (चिदी) इमा अरर अणुपुहूदा वक्कला Prati. 1.25.4.

अणुपुहूय (an-anu-hūya < an-anu-bhūta) *adj.* (ppp.) which is not experienced (before), J.M. तं च तहाविहं अणुपुहूय-सव्वत्तरं तीसे दट्ठण CaṇCa. 230.34.

अणुपुक्कम्म (ana-no-kamma < ana-no-karma) *n.* (the substratum (like the false gods) of the passion) constitute non-karma (in the category of dravya-karma), J.S. अणुपुक्कम्मं मिच्छत्तयदपादी हु GomSā.(K.) 75.

अणुपुण (an-anu < an-anya) *adj.* [also अणत्त] I not different, identical, the same, AMg. उववायं षवणं नया अणत्तं चर माहणे Āy&R. 1.2.2.3(119); J.M. साम्नाओ वित्तेसे अन्नोऽगवो व होऊ जव अण्णो । सो गप्पि खपुक्कं पिबडण्णो सामन्नमेव तयं ViAvBhā 34; J.S. दव्वं जं उप्पज्जइ गुणहिं तं तेहि जाणमु अण्णं SamSā. 308; जो पत्तदि अप्पाणं अवड्ढपुट्ठं अण्णमवित्तेसं SamSā. 15; दव्वट्ठिण्ण सव्वं दव्वं तं पज्जवट्ठिण्ण पुणो । हवदि य अण्णमण्णं तक्खले तममयत्ताओ PavSā. 2.22; जो चरदि गादि पेच्छदि अप्पाणं अण्णया अण्णमयं Pañcāthi. 162; वण्णरसणवकासा परमाणुपरुविदा वित्तेहि । दव्वाओ य अण्णया अण्णत्तपणा-सगा होति Pañcāthi. 51; सो रागदोसरहिओ जीवस्स अण्णपरिणामो MokPa. 50 (comm. एकलोलीभावः) ; 2 unique, extra-ordinary, J.M. रागाववरसिण व्व जस्स दट्ठं अणत्तसामर्थं । थरहरिया अचत्थं ... वसुहा SarSāCa. 1.7; कणाएडणत्तपरिसुपरिसरवणायेण तह तुमए । माया-वत्तेण इमं चमक्खियं माणसं मज्झ SūpāCa. 8.2.57.

अणुपुक्कम्म (an-anu-kamma < an-anya-karma) *adj.* [f. °कम्मा] not doing anything else, M. महिल्लसहस्समणि तुह हिअए सुहज सा अमाअंती । दिअहं अण्णकम्ममा अंग तणुअं वि(१ पि) तणुए GāSāSa. 2.82.

अणुपुणचेट्ठ (ananna-ceṭṭha < ananya-ceṭṭa) *adj.* not doing any other activity, J.M. जह रेहइ तह सम्मं कायव्वमण्णजेट्ठेण PañcāPra. 4.19.

अणुपुणणेय (ananna-ṇeya < ananya-ṇeya) *adj.* not to be lead by any one else, lead by oneself, AMg. णतारो अण्णेत्ति अण्णणेया बुद्धा हु ते अंतकडा भवति Sūy. 1.12.16.

अणुपुणतुल (ananna-tulla < ananya-tulya) *adj.* not comparable with any other thing, unique, J.M. ता पंचमीबडणं अण्णतुलं हवेज सोहग्गं NāPañKa. 1.382.

अणुपुणत्त (ananna-tta < ananya-tva) *n.* the state of being not another, identity, J.S. जीवत्साजीवस्स य एवमण्णत्तमावणं SamSā. 113; ते तैस्मिण्णत्ते अण्णत्ते चावि विज्जंते Pañcāthi. 40; 45.

अणुपुणदंसि (ananna-dāmsi < ananya-dārsin) *adj.* one who looks at or observes the selfsame thing, AMg. जं अण्ण-दंसी से अण्णारामे Āy&R. 1.2.6.5(101)

अणुपुपडिबुद्ध (ananna-paḍibuddha < ananya-prati-buddha) *adj.* self-enlightened, J.M. एणमह गाहिणिमिसुव्वहंतपंभं

अण्णपरमण्णणि

219

अणत्तिवात्ति

अण्णपट्टिबुद्धं CampCa. 1.2 (v.2)

अण्णपरमण्णणि (ananna-parama-ṇṇāṇi < ananya-parama-jñāṇin) *adj.* who knows nothing else than the highest knowledge, AMg. अण्णपरमण्णणि णो पमादे कयाइ वि Āyār. 1.3.3.1 (123) (c.f. अण्णपरमं णाणी MV.)

अण्णपरिणाम (ananna-pariṇāma < ananya-pariṇāma) *m.* modification not different from the thing (of which it is the modification), JŚ. बहुविहभया जीवे तस्सेव अण्णपरिणामा SamSā. 161.

अण्णभावा (ananna-bhāva < ananya-bhāva) *m.* 1 the state of being the same, identity, JŚ. एवं अहोत्तमाणो अण्णभावं कथं लहदि PavSa. 2.21; 2 (idea) that something does not belong to another (i.e. it is one's own property), JŚ. जायण-समयणमणा अण्णभावो वि चत्तपडिसेवि Māh. 339.5) (comm. पर-वस्तुतः परिगृहीतस्यात्मभावो न कर्तव्यः)

अण्णभूद (ananna-bhūda < ananya-bhūta) *adj.* not being different, JŚ. दविदं तं अण्णेत्तं अण्णभूदं तु सत्तादो Pañcatthi. 9; जीवस्स सब्बकालं अण्णभूदं विद्यामाहि Pañcatthi. 40.

अण्णमइय (ananna-maiya < ananya-mayika) *adj.* identical with itself JŚ. अत्तिवत्तिहिय गियदा अण्णमइया अनुमइता Pañcatthi. 4.

अण्णमण (ananna-maṇa < ananya-manas) *adj.* with the mind fixed on one object (anappa. Et. not another object), AMg. तन्मावणानावियः एवमणा अविमणा अण्णमणा Uvav. 38; होऊण अण्णमणो जो सेतुं सत्तिजं सुया Sārāpā. 93; JM. अच्छामि अण्णमणा वयणे हेत्ति निसांसेत्ती TarVa. 605; M. कि अण्णमणमणेहिं ताव सुकईहिं सिक्खिअ वाआ GaudVa. 88; Apa. जगज्जहो सुयल सुरसुर मणिगण-मानुर पायहिं पडिय अण्णमण PañCa. (P.) 15.3.10.

अण्णमय (ananna-maya < ananya-maya) *adj.* [also 'मय'] of the same nature, JŚ. अण्णं ज्ञावंतो दंरणणामवो अण्णमयो SamSā. 189; जीवसहावं णावं अण्णमइदं सणं अण्णमयं Pañcatthi. 154; जो चरदि णादि पेच्छदि अण्णं अण्णम अण्णमयं Pañcatthi. 162.

अण्णय (ananna-ya < ananya-ka) *adj.* the same, JŚ. जो पस्मदि अण्णं अवहउत्तं अण्णयं गियदं SamSā. 14.

अण्णरूव (ananna-rūva < ananya-rūpa) *adj.* having the same or identical form, M. जाओ अण्णरूवो पुरिसो पज्जुण-सारिच्छो Jñā. 1204.

अण्णसम (ananna-sama < ananya-sama) *adj.* [f. 'सम'] not resembling any other, JM. आसि अहं तरुणत्ते ... रूवेण अण्णसमा जणमणनयणुत्तवग्गभूआ Dhut. 5.7.

अण्णसरिस (ananna-sarisa < ananya-sādīsa) *adj.* [f. 'सरिस'] incomparable, not resembling any other, JM. (इमस्स मुणिदस्स) अण्णसरिसं लायणं KuvMāKa. 35.21; अण्णसरिसा दीणा-णादसमुद्धरणसीलया CampCa. 67.2; होही अण्णसरिसो मम दओ उवह रायलच्छी वि। महनइह CampCa. 1.7 (v.6); सुखा तुट्ठीए दाउ? (उं) लक्खं तो। कोरंति णे विवाहं अण्णसरिसं पुरवरीए TarVaKa. (Bha.) 331.

अण्णसरीर (ananna-sarira < ananya-sārīra) *adj.* having an unique body or personality, JM. एत्तो अण्णसरीरो विण्णणं च पवविहं जेण इत्थी अंतो JinadaĀkhyā. II. 66.19.

अण्णसाहारण (ananna-sāharaṇa < ananya-sādhāraṇa) *adj.* not common with another, unique, extra-ordinary, JŚ.

(सुभद्रा) हा अज्जुण मणोरइइअ, जम्मंतरे वि अण्णसाहारणपुराआ तुज्झ पादसुस्सिआ भवेअं SubbaDha. 3.11.30.

अण्णहिदम (ananna-hidāa < ananya-hrdaya) *adj.* [also 'हियय'] with the heart concentrated on one and the same thing, JM. आराहणापुरस्सरमण्णहियओ विसुद्धेसाओ। ... ता मा मुची तमुक्कारं ĀrahPaḍ. (V.) 468; JŚ. आराहणापुरस्सरमण्णहियओ विसुद्धेस्साओ। ... मा मोचीओ णमोक्कारं BhaĀra. 753.

अण्णाराम (anannārāma < ananyārāma) *adj.* having delight in that one only, AMg. जे अण्णरंती से अण्णारामे, जे अण्णारामे से अण्णरंती Āyār. 1.2.6.5(101)

अण्णहय (an-anhaya < an-āsnava = an-āśrava) *m.* stoppage of the influx of Karman, AMg. से णं भंते ! अण्णहय किंफले? Thāpa. 3.418 (195); एवं अण्णहय तवफले Vīy. 2.5.26 (2.111); JM. अण्णहयः अनाश्रवः Āvṛ. (H.) 280a.9.

अण्णहयकर (an-anhaya-kara < anāsnava-kara = anāśra-va-kara) *adj.* [f. 'करी'] that which does not cause the influx of the Karmas, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... तहण्णगारे भासं ... अण्णहयकरि ... भासंजा Āyār. 2.4.11(525); पसत्थमणविणए सत्तविहे पण्णत्ते, ते जहा — अण्णहयकरे Thāpa. 7.131(585); Uvav. 40 [Ldn.]; Vīy. 25.7.226 (25.589)

अण्णहयत्त (ananhaya-tta < anāsnava-tva = anāśrava-tva) *n.* freedom from the influx of Karman, AMg. संजमणं अण्णहयत्तं जणयइ Uv. 29.26.

अण्णहयफल (an-anhaya-phala < an-āsnava-phala = anāśrava-phala) *n.* the result of the stoppage of the influx of Karman, AMg. से णं भंते ! संजमे किंफले? अण्णहयफले Thāpa. 3.418(195); संजमे णं अज्जो ! अण्णहयफले, तदे वोदणफले Vīy. 2.5.16 (2.100); 2.5.17 (2.101); 2.5.24 (2.100); से णं भंते ! संजमे किंफले? अण्णहयफले Vīy. 2.5.26 (2.111); सो ... सम्मतविसुद्धसूलो ... अण्णहय-फलो ... संवरवरपायवो Panhā. 10.2.

अण्णताविय (ana-tāviya < a-tāpita) *adj.* (ppp.) which is not heated, Apa. सा तदं गोयम किम उद्धाविय वं तुह तणु दीसइ अण्णता-विय KesiGōSām. 8.2.

अण्णतिकमणिज (an-ati-kkamaṇijja < an-ati-kramāṇiya) *adj.* (pot. part.) not caused to be violated, AMg. तत्थ णं तुणियाए नगरीए वद्वे समणोवासया ... देवण्णेहिं निगंथातो पावयणातो अण्णतिक-मणिजा Vīy. 2.5.11 (2.94); तए णं से गोहाले ... सव्वेत्तिं मूयाणं ... इमाणं छ अण्णतिकमणिजाइ वागरणाइ वागरेति Vīy. 15.8 (15.5); Uvav. 120; 162 [Ldn.] cf. अण्णहकमणिज.

अण्णतिकमणिजवयण (an-ati-kkamaṇijja-vayaṇa < an-ati-kramaṇiya-vacana) *adj.* whose words cannot be slighted (elderly person), AMg. से जे इमे ... मणुआ भवंति ... अन्तापिहं अण्णतिकमणिज (v. l. अण्ण^०) वयणा Uvav. 71.

अण्णतियार (an-atiyāra < an-aticāra) *m.* absence of transgression, JM. दुवे वि सुत्ता अण्णतियारे KappBhā. 5263.

अण्णतिवत्ति (an-ati-vattiya < an-ati-vartita) *adj.* not harming, not violating, AMg. Āyār. 1.6.5.3(196) cf. अण्णह-वत्ति.

अण्णतिवर (an-ati-vara < an-ati-vara) *adj.* which cannot be surpassed, excellent, AMg. Jambuddi. 3.119. cf. अण्णहवर.

अण्णतिवात्ति (an-ati-vātiya < an-ati-pātya) *n.* not killing, non-violence, AMg. से भिक्खू ... पवेदए ... मइविणं लाएविदं

अणतिवातेमाण

220

अणत्थदंडवेरमाण

अणतिवातेय Sāy. 2. 1. 67 (689) cf. v. 1. अणह्वत्तिव.

अणतिवातेमाण (aṇ-ati-vāteṣṭhāna < an-ati-patayat) *adj.* (*pr. part.*) not harming (creatures), not killing (living beings), AMg. Āyār. 1. 6. 6. 3 (189); 1. 8. 3. 1 (209) cf. अणह्वत्तिव.अणतिसेसि (aṇ-ati-sesi < an-ati-śeṣin) *adj.* not having perfect or highest knowledge, JM. अवि केवलमुष्पादे न य लिं देति अणतिसेसी से; देसवत् दंसणं वा गिह अणिच्छे पलायंति KappBhā. 5024.अणतुच्छ (aṇa-tuccha < a-tuccha) *adj.* not worthless i.e. significant, rich, JM. अणतुच्छ ... कप्पूर-धूद-महमहिअ -- सुइ-वत्थो KumāCa. (H.) 2. 39.अणतोरिय (aṇa-toriya < a-tuvarita) *adj.* (*ppp.*) which is not anointed with alum, Apa. अह कप्पटि अणतोरिवं किं लग्गइ मंजिटु SāDhaDo. 56.अणत्त (aṇ-atta < an-atta) *adj.* not received, not accepted, AMg. दुविहा रुवा पक्कत्त, तं जहा -- अत्ता येव अणत्ता येव Thāpa. 2. 234 (75); नेरदयाणं भंने ! किं अत्ता पोमण्य अणत्ता वा ! गोयमा ! नो अत्ता पोमण्य अणत्ता पोमण्य Viy. 14. 9. 4 (14. 126)अणत्त (a-natta < a-jñāpta = a-jñāpita) *adj.* without being asked, M. (कपूर्विका) बुद्ध सो नावरिओ होइ अणत्तो वि जो दूरे RāmMāñ. 3. 6.अणत्त (anatta < ā-jñāpta ?) *n.* the remains of an offering to a deity, DeNāMā. 1. 10 (comm. अणत्त निर्मात्यम्)अणत्त (anatta < jñāpta) *adj.* troubled by debts, JM. ते य पक्कज्जाप अजोगा ... जे ते अट्टारसपुरिसंते ते इमे -- बाले बुद्धे णपुंसे य ... अणत्ते जुंणिण इ य NisBhā. 3507; इह वथो अमावाच्या उक्ताः ... अन्येऽपि ते सन्ति यदाह -- दांते बुद्धे (य) मूढे (य) अणत्ते जुंणिण इ य Thāpa. comm. 165a. 8; रिद्धिद-अणत्त-रिणो, राय-रिंसी KumāCa. (H.) 1. 89 (comm. क्रद्धया हतं, स्वयमेव निवर्तितं कणेन कताः पीडितास्तेषामृणं येन)अणत्त (aṇa-ṭṭa < anya-tva) *n.* difference, JM. जम्हा उ मोयगे अभिहियमि तत्थेव पचओ होइ । ण य होइ सो अणत्ते, तेण अभिणं तदत्थाओ KappBhā. 59.अणत्तट्ठिय (aṇ-atta-ṭṭhiya < an-ātmārthika) *adj.* not belonging to one's self, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... अत्तट्ठियं वा अणत्तट्ठियं वा अपरिमुत्तं अणत्तसिवं ... नो पडिगाहेज्जा Āyār. 2. 1. 1. 8 (331); से भिक्खू ... उपविट्ठे ... अगाइले अलुडे अणत्तट्ठिते ... मुजेज्जा पाणधारणट्ठिवाप. Pañhā. 6. 20.अणत्तपण्ण (anatta-paṇṇa < anāpta-prajñā) *adj.* not possessing the right insight, AMg. पासह एणोडवसीयमाणे अणत्तपण्णे Āyār. 1. 6. 1. 1.अणत्तव (aṇ-attava < an-ātmavat) *adj.* who does not possess, Dis (real) self, AMg. छट्ठाणा अणत्तवओ अहिताए असुमाए ... भवति, तं जहा -- परिखाए ... पूयासकारे Thāpa. 6. 32 (496)[अणत्तागमण (aṇattā-gaṃaṇa < anāttā-gaṃaṇa) *n.* relation with a woman who is not legally accepted, debauchery, AR. Dharmasamgraha 2]अणत्थ (aṇ-attha < an-artha) *m.* calamity, AMg. नो कुज्जा सदेहं सदेहोणत्थहेउ ति Nāyā. 1. 3. 55; सह अत्थेण अणत्थे को मेदं सह-हिस्सइ Nāyā. 1. 14. 77; संसारमोक्खस्स विपक्खन्ध्या खाणी अणत्थाण उ कामभोगा Utt. 14. 13; JM. सारस्सवमार्शं अंतो उववज्जिज्ज देवाणं । जं जाओ मि दुइत्थं तिहा उ पिंदाणि तमणत्थं Pañhā. 239; विहितोएण अणत्थं परित्तं पाविओ सि तुमं PaumCa. (V.) 62. 4; अत्थउ होउ अणत्थउ कामो वि गल्लोपेम्मविरसओ य KuvMāKa. 2. 28; किं च मुणीण अणत्थं

जो मोहविमोहितो नरो कुणइ । सोणत्थजलसमुदे कप्पाणं खिवइ पुवमेणं KāṭhKa. 36; जो सम्मं नालोयइ नियसलं सो उ पावइ अणत्थं AkkhaṃMāKo. 44, 38 (p. 244); महिला दुग्गइदारं महिला जोणी अणत्थाणं Āyār. 5. 31; न खलु एत्तो परो अणत्थो Pañhā. 19; तजो अणत्था अपज्जवसिया Pañhā. 47; JS. अनुहाणमावहो वि य अत्थो मूलं अणत्थाणं Mūla. 72 (78); M. गामणिधुआ विस-कंदलिव्व वट्ठिआ वाहिइ अणत्थं Gāṇṇa. 5. 10; तस्स किल मत्थआओ को वि अणत्थो सुमुत्तण्णो Gāṇṇa. 5. 109; अणुराए व्व विगाए लंकाणत्थवडणक्खमे सेउवहे SetaBa. 7. 71; S. (विट्ठक) मा दाणिं भवं अणत्थं चित्तिअ SvappaVā. 5. 7. 1; (सूणिखा) तजो विभीसणराम-संजोओ अणत्थो चित्ति संभावमि MahāVICA. 93. 4; (देवी) सा मेत्ती जा अणत्थ ओलंबइ CandLe. 1. 26. 14; (विमण्डक) अन्धरक्खसाणं णडिरक्ख-साणं च जइ एकत्तणं भवे तदा सहंतो अणत्थो भविस्सइ ĀnaSua. 4. 8. 20 (p. 511); Apa. हुंतु अणत्थु पोस वंचवउ NāyCa. (P.) 3. 2. 12; देइ अणत्थु कुडुवह मि गोत्तहु जस्सणहाणि SāDhaDo. 48; इहरत्ति परत्ति वि महो अणत्थ BhaṇiKa. 314. 3; कवणु अणत्थु वत्तु दुज्जेहणु JambūSāCa. 5. 13. 7; बहू अणत्थ बहु अवजसगारिउ SādCa. (N.) 8. 5. 9; तणु पुणु एहु अणत्थफळु सयलासुइहिं निहाणु SāṇKuCa. 757. 6.

अणत्थकारक (aṇ-attha-kāraka < an-artha-kāraka) *adj.* producing calamity, AMg. अन्नं पिय विदेसं अणत्थकारकं पावक्कम्ममूलं ... मणंति Pañhā. 2. 11.अणत्थकारि (aṇ-attha-kāri < an-artha-kārin) *adj.* producing calamity, S. (लवङ्गिका) वसंतरअणीपरिगाहा अणत्थकारिणो भविस्संति पिअसहाए MalaMā. 3. 12. 55.अणत्थग (aṇ-attha-ga < an-artha-ka) *adj.* [also अणत्थक] purposeless, useless, AMg. परिग्गहस्स य नामाणि गोणगानि होंति तीसं, तं जहा -- ... अणत्थको आसत्ती Pañhā. 5. 2; JM. पूजणमाहुचारण-मुववणं होइ जइणो वि । इहरा अणत्थं तं PañhāPra. 6. 39. 39.अणत्थगदि (aṇattha-gadi < anyattra-gati) *f.* passing from one type of Karma to another type (but in the same major group mālaprakāṭi), JS. कस्मागं संवधो बंधो उक्कट्ठं हवे बड्डी । संजमण-मणत्थगदी हाणी ओक्कट्ठं णम GomSā. (K.) 438.अणत्थघर (aṇattha-ghara < anartha-grha) *n.* the house of calamities, JM. किइ वेत्थ अणत्थघरे तक्कइत्थं इमं पत्ता ThāLo. 1035.अणत्थदंड (aṇattha-danda < anartha-danda) *m.* doing injury to others without any profit, wanton infliction of punishment, AMg. तेसिं परिखायमाणं णो कप्पइ ... अणत्थदंडं करित्तए Uvav. 104; 127; अणत्थदंडे चउज्जिहं पणसे Āv. 80; जं च दिसिवेरमणं अणत्थ-दंडाउ जं च वेरमणं ĀurPacc. (V.) 4; JM. न कुज्जा अणत्थदंडं Pañhā. 22; सहसा खयंकीर्यं अणत्थदंडस्स अगला परमा JhandaĀkhyā. 11. v. 91; तहउणत्थदंडविरे अन्नं, स चउज्जिहो SāDhaVi. 91; अवज्जाण-पावोरपत्त-हिंसोववतण-दाणमावववरियत्थं चउज्जिहं अणत्थदंडं च जहासत्तीए परिहरामि ViMāPra. 4. 15; JS. पुर(?) रि)सिंत्थीसंभोए अणत्थदंडो हंव विदिओ KattiAṇu. 345; जं च दिसिवेरमणं अणत्थदंडेहिं जं च वेरमणं Bhaṇā. 2081; दिसिविदिसिमाण पदमं अणत्थदंडस्स वज्जणं विदियं Jāni-Pā. 24. cf. अणट्ठादंड.अणत्थदंडंझाण (aṇattha-dandaṃ-jhāṇa < anartha-da-ṇḍa-dhyāna) *n.* [nasalization of the first part] brooding over injury to (living creatures) without any profit, AMg. इच्छामि भंने ! उत्तमं पडिक्कामि ... अज्जाणंझाणे ... अणत्थदंडंझाणे ... तस्स-मिच्छामि दुक्कं ĀuraPacc. (V.) 11.अणत्थदंडवेरमाण (aṇattha-danda-veramaṇa < anartha-danda-viramaṇa) *n.* the vow of not to inflict punishment

अणत्थनिबंधण

221

अणत्थमिय

or injury to others without any profit or advantage, AMg. देसुत्तर-
गुणपचस्यवाणं जं मंते कतिविहे पणत्ते, गोयमा ससविहे पणत्ते, तं जहा ...
अणत्थदंडवेरमणं Vyj. 7.2.35 (7.35); तिणिण गुणव्ययाइं तं जहा ... अणत्थ-
दंडवेरमणं Uvav. 57; अणत्थदंडवेरमणस्स इमे पंचतिथारा जाणियव्वा Av. 81.

अणत्थनिबंधण (anāttha-nibandhana < anartha-niban-
dhana) *n.* cause of calamity, JM. तह निययमणत्थनिबंधण धणं
धणं व वंयुज्जणी DevKa. 8.20.

अणत्थंतर (an-atthantara < an-arthāntara) *n.* the same
thing (lit. not a different thing), JM. तम्हा वत्थुणं निय जो सरिसे
पज्जओ स सामन्नं । जो विसुरिसे विनेसो स मओऽणत्थंतरं तसो ViAvBhā.
2202; (उपगयाई) अत्थंतरं अणत्थंतरं च दवियाहि जायव्वा SamTa.
3.35; Ś. (विदूषक) परमत्थदो ण ससत्त विसाणुत्तमो ... एदस्स सिला-
विससत्तस अभिमद-दान-पटिच्चं च अणत्थंतरं CandLe 1.29.18.

अणत्थपउर (anāttha-paura < anartha-pracura) *adj.* full
of calamities, JM. अणत्थपउराणि ईदियाणि CaupCa. 130.4.

अणत्थपत्थारि (anāttha-patthāri < anartha-prastārin) *adj.*
spreading calamity, JM. वंभववपारीणं नारीसुणो अणत्थपत्थारी
SiloMā. 68.

अणत्थपर (anāttha-para < anartha-para) *adj.* leading to
calamity, JM. अणत्थपरं एवचाद अवियत्तस्स PañSu. 37.

अणत्थपरंपरा (anāttha-paramparā < anartha-param-
parā) *f.* a series of calamities, Ś. (मालती) कथं वि (१ वि) अदि-
वाहिदः अ-पंचादद-मलमनाहद-पनुहा अणत्थपरंपरा MāMā. 6.11.11.

अणत्थफल (anāttha-phala < anartha-phala) *n.* disastrous
result, evil consequence, JM. रणदोसा तहा कसाया य । तसंजमहाणि-
करा इह जेव इमे अणत्थफला AkkhāMāKo. gā. 80 (p. 218)

अणत्थफलद (anāttha-phala-da < anartha-phala-da) *adj.*
giving (i.e. producing) an evil result, JM. जं पुण अणत्थ-
फलदं जेहाहियं (ए + इह + अधिकृतं) PañcāPra. 3.37.

अणत्थबहुल (anāttha-bahula < anartha-bahula) *adj.*
abundance of calamities, JM. ता अलमिमिणा नरवर विवाहमूलेणत्थ-
बहुलेण SurSaCa. 1.131.

अणत्थभरिअ (anāttha-bharia < anartha-bhṛta) *adj.* full
of calamities, JM. माणी गुरुपडिणीओ अणत्थभरिओ अनमचारी य ।
मोई किंसजालं सो सार UvMā. 130.

अणत्थभीअ (anāttha-bhīa < anartha-bhīta) *adj.* afraid
of calamity, JM. तो सो अणत्थभीओ संबिगो चयइ रसगेहि ĀrahPaḍ.
(V.) 420.

अणत्थमिद (an-atthamida < an-astamita) *adj.* not set (of
the sun), Ś. (माता) गण्डीविणा अणत्थमिदे दिअसणाहे तस्स व्हो
पडिण्णाओ VeniSam. 2.23.22; JŚ. गुणवयतवसपडिमादानं जलगालयं
अणत्थमिदं MaySā. 149.

अणत्थमिय (an-atthamiya < an-astamita) *adj.* (ppp.)
(food) which is not taken after sunset, JM. जो कुणइ अणत्थमियं
पुरिसो जिणमत्तिमावियमईओ । सो वरविमाणवासी, रमइ चिरं तुरवहसहिओ
PaumCa. (V.) 14.133 (PN. अनस्तमितं रात्रिमोजनविरतिरित्यर्थः)

अणत्थमिय (an-atthamiya < an-astamita) *adj.* 1 when
the sun has not set as yet, AMg. मिकखू य उगयवित्तीए अणत्थमिय-
संक्रुपे संघट्टिण निविशगिच्छे असणं वा ... पडिगाहिता आहारं आहारमाणे
BrKapp. 5.6-9; Nis. 10.26; M. जक्खमहेसि-मुयाणं वचइ पासं अणत्थ-
मिय Jāḷa. 963; 2 *n.* a vow in which no food is taken after
sunset, Apa. परधम्मं धरिज्जइ दिट्ठवण भोजेणाणत्थमियं कएण NāyCa.

(P.) 5.2.9; सिक्खावय चारि अणत्थमियं (जो पालइ) SudCa. (N.)
4.4.9; जाणसु सुंदरं तं तं जि अणत्थमियवई फलु SudCa. (N.) 6.13.12.

अणत्थमियसंकप्प (an-atthamiya-saṅkappa < an-asta-
mita-saṅkalpa) *adj.* having desire (for food) before the
sun-set, AMg. मिकखू जं उगयवित्तीए अणत्थमियसंकप्पे संघट्टिण निविश-
गिच्छे असणं वा पडिगाहिता आहारं आहारमाणे BrKapp. 5.6 (comm.
अनस्तमिते सूर्ये संकल्पः ... भोजनानिमित्तो यस्य सो अनस्तमितसंकल्पः)

अणत्थमुहा (anāttha-muhā < anartha-mukhā) *adj.* (f.)
leading to evil, JM. विराहण अणत्थमुहा PañSu. 36.

अणत्थमूल (anāttha-mūla < anartha-mūla) *n.* the root
of evil, JŚ. अत्थो अणत्थमूलं महामयं मुत्तिपट्टिपथो BhaĀrā. 1814.

अणत्थयं (anāttha-yam < anartha-kām) *adv.* uselessly,
JM. मारइ अणत्थयं सो गिरिजलणजलेइ अप्पाणं ĀrahPaḍ. (V.) 548.

अणत्थरुइ (anāttha-rui < anartha-ruci) *adj.* having a
liking for calamity or evil, JM. विसमा कज्जई, अणत्थरुई कयंतो
KuvMāKa. 65.16.

अणत्थवाय (anāttha-vāya < anartha-vāda) *m.* useless
disputation, AMg. सच्चं पि य संजमस्स उवरोहकारकं किं चि न वत्तव्वं ...
अणत्थवाय-कलहकारकं Paṇṇā. 7.12.

अणत्थसंचित्तण (anāttha-saṅcintana < anartha-saṅcin-
tana) *n.* thought about a calamity, Ś. (विदूषक) सो वि दाव
अम्हाअं अण्णदाए केण वि अणत्थसंचित्तणेण अण्णादिओ विअ संवुत्तो
Avimā. 2.8.15.

अणत्थसलिलावत्त (anāttha-salilāvatta < anartha-salilā-
varta) *m.* whirlpool of water of calamity, Ś. (विदूषक) कं गाम
एदं जाणादि तादिसे वयं अणत्थसलिलावत्ते पविखला ण उम्मिज्जिस्सामो
Svapavā. 4.0.4.

अणत्थहीण (anāttha-hīna < anartha-hīna) *adj.* without
meaninglessness, JŚ. अणत्थहीणं अपुणहत्तं ... वत्तारि जणा धम्मं कहंति
BhaĀrā. 652-53.

अणत्थानुबन्ध (anātthānubandha < anarthānubandha) *n.*
giving rise to a chain of evils, Ś. (विदूषक) अजं सो अत्थो
अणत्थानुबन्धो संवुत्तो Vikramo. 5.16.1.

अणत्थाहीण (an-atthāhīna < an-arthādhīna) *adj.* subject
to calamity, Ś. (चित्रखला) इमिणा ण णिव्व(१ वु)दाणं पि उक्कंठाकारिणा
महोदएण अणत्थाहीणी हविस्सदि Vikramo. 4.0.31.

अणत्थि (an-atthi < an-arthin) *adj.* without wealth, pau-
per, JM. एत्थ पुण जो चेय तिगिच्छपीओ सो अणउरो अणत्थी य Caup-
Ca. 298.31; Apa. पर एक्कु दोसु तहिं नयरि अत्थि जं को वि गाहि णउ
तहिं अणत्थि PañCaCa. (P.) 1.6.8.

अणत्थीभूद (anātthī-bhūda < anarthī-bhūta) *adj.* tur-
ned into a calamity, Ś. (विदूषक) एत्तो अच्चारो मे अणत्थीभूदो
Nāgā. 3.2.22.

अणत्थुद (an-atthuda < an-āstṛta) *adj.* not covered, bare,
JM. तत्थ य तेहिं अणत्थुदाए भूमीए ठवितो ई VasuH. (M.) 149.1.

अणत्थकंत (ana-thakkanta = a-truṇyat) *adj.* (pr. part.)
[from a-sthag- Tur. 137.37] not stopping, not breaking, conti-
nuous, JM. अणत्थकंतगिराए अनवासाराणुद्धारिणीए तदो । इअ उत्तं देवीए
KumāCa. (H.) 7.92.

अणत्थक्किअ (ana-thakkia < a-sthagita) *adj.* (ppp.) not
stopping, continuous, JM. सक्कंतो अणत्थक्किअ-सलहिव-सर-वरिसणो
निवो ताण ... पहरिउं लमो KumāCa. (H.) 6.54.

अणर्थ (ana-thanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not remaining, not visible, JM. अणर्थे दिवस्यरे जो चयइ चउव्विहं वि आहारं। सो जगज्जेतसोहे वसइ विमाणे पिरं कालं PanmCa. (V.) 14.134.

अणर्थमिय (anatha-bhiya < anartha-bhīta) *adj.* afraid of calamity, Apa. ता अणधमिउ ताइ तदो कहियउ DhamPar. 11.9.10.

अणथमिय (an-athamiya < an-astamita) *n.* the vow of taking food before the setting of the sun, Apa. चंपपट्टणे रजय-सामलहो वसवइहिं वच्छिणि दुहिय होवि विहव अणयमिउ लेच्छिणु (सा दुय) SudCa. (N.) 10.7.2.

अणद्वुअ (ana-daja < a-dayita) *adj.* not having the company of wife, Apa. पहिआ अलाहि गंतुं अणदइआण कुसलाई इह णाई KumCa. (H.) 4.8.

अणदब्भवाइ (ana-dabbha-vāha < a-dabbha-vāha) *adj.* one who carries the rider speedily, AMg. अणदब्भवाइ अमेलणयणं ... कलामेलं णामेणं भासरयणं तेणावई कमेग समभिरुदे Jambuddi. 3.109 (comm. अनअवाहं अनअचाही, अत्रवाहः अथः उच्चैः श्रवास्तदन्वयं, अदब्भ-वाहमिति पाठे तु अदब्भं भूरि वहतीति अदअवाहः p. 236a.8) cf. अदब्भ-वाह.

अणदिकमणीय (an-adi-kkamaniya < an-ati-kramaniya) *adj.* (pot. part.) not to be transgressed or violated, Ś. (विदूषक) अणदिकमणीओ हि विही SvapnaVā. 4.5.6; (विदूषक) अकानुआणं अम्हाणं अणदिकमणीओ संजोवासणसमओ TapSamiva. 4.11.18.

अणदिकमिअ (an-adikkamīa < an-atikramya) *ger.* not having transgressed or surpassed, Ś. (राजा) साहु ... एण्हि वट्ठंत दसाविंसं अणदिकमिअ वण्णिदं ĀṇaSun. 1.24.1.

अणदिचारं (an-adicāraṃ < an-aticāram) *adv.* [also अण-दीचारं] without transgressing, without fault, JŚ. उत्तरइ जस्स चिरमवि सुहेण सामण्णमणदिचारं वा BhaĀrā. 75; m. non-transgression, JŚ. सीलवदे। अणदीचारो KamPay.(N.) 154.

अणदिट्ठ (ana-diṭṭha < a-dṛṣṭa) *adj.* (ppp.) not seen, JM. अणदिट्ठो-दोस-पज्जलिय-दियय-धूमधवारखल-वयणे JugāJiCa. v, 29; Apa. दीसंति जय अणदिट्ठ छेइ AntikāṇSām. 1.2.

अणदिन्न (ana-dinna < a-datta) *adj.* (ppp.) (taking) which is not given, theft (one of the 18 pāpa-sādhānās), Apa. वोसिरइ अठारस पवठाणु हिंसा अलीय अणदिन्नराणु ĀṇaSaSaṃ. 45.

अणदिसीद (an-adi-sīda < an-ati-sīta) *adj.* not very cold, having moderate temperature, JŚ. अविसमदुखिवगंथं अच्छ-मणुणं अणदिसीदं ... णाणसं ... सीणस्स तस्स दाट्ठवं BhaĀrā. 1490.

अणद्ध (an-addha < an-ardha) *adj.* not having halves, AMg. ग्रेत्तपरमाणु यं भंते कतिविहे पण्णत्ते? गोयमा! चउव्विहे पण्णत्ते, त जहा ... अणद्धे-अमज्जे, अपदेसे, अविभाइमे Viy. 20.6.17 (20.39)

अणद्धागय (an-addhāgaya < an-ardhāgata) *adj.* (ppp.) not arisen even half, Ś. (ईसक) तदो ... सुंदरपाटलं नाम अस्सं आलु-हिअ अणद्धागय सुट्ठे ... पभाओ मट्ठा PratiYan. 1.6.54.

अणधारण (ana-dhāraṇa < āna-dhāraka) *adj.* [also अण-धारय] a debtor, AMg. तए णं से विजए तक्करेणावई बहूणं चोराण ... अणधारणाण य ... कुट्टेगे यावि होत्था Nāyā. 1.18.21; तए णं से दुज्जोहणे चारगणालए ... अणधारण (v. l.) ... पुरिसेहिं मेण्हावेइ Vīvā. 121.

अणधियास (an-adhiyāsa < anadhiyāsa) *m.* [also अण-धियास] inability to bear or suffer, JM. इहाणीं वाउकायस्स कप्पिया पडिसेवणा मण्णति ... सण्णा य उत्तमट्ठो अणधियासे य देसे य NicBbā. 244; तत्थ उत्तमट्ठट्ठियस्स वम्मो परिडाहो वा से कज्जति। अणधियासो वम्मं

ण सहति NicCu. 1.87.22.

अणधियासेमाण (an-adhiyāsemāṇa < an-adhiyāsayamā-ṇa) *adj.* (pr. part.) one who does not bear or suffer, AMg. अहेगे तमचाइ कुसीला कथं ... विउसिज अणपुब्बेण अणधियासेमाणो परीसहे दुरहिवाएण Āyār. 1.6.2.1; ममं च णं ... अतितिकसेमाणस्स अणधियासे माणस्स किं मत्ते कज्जति Thāṇa. 4.45(325); 5-73(409)

अणंत (an-anta < an-anta) *adj.* [f. -ā] [often contrasted with sakkhejja and a-sakkhejja] endless in time, unending (time), AMg. तेसिं च से उदए जं वयासी चउरंतताय दुहाय णेइ Sūy. 2.6.23(809); हरिबंसकुलपत्ती ... दसवि अणंतेण कालेण Thāṇa. 10.160 [2] (777); एस णं भंते! पोमले तीतं अणंतं सासयं समथं 'भुवि' इति वत्तव्वं तिथा Viy. 1.4.7 (1.191); दुण्णदेसिवस्स णं भंते! खंभस्स अंतरं कालओ केवविरे होइ? जहण्णेणं एणं समयं। उक्कोसेणं अणंतं कालं Viy. 5.7.23 (5.176); जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं अणंतं कालं Jivābhi. 1.139; Pannav. 18.3 (1262[1]); तत्थ णं जे ते मुक्केलया ते णं अणता अणताहि उत्सप्पिणी-ओसप्पिणीहिं अवहीरंति कालओ ĀṇaOg. 460; जहण्णेणं एणं समयं उक्कोसेणं अणंतं कालं ĀṇaOg. 111 (1.3); संसारो अ अणंतो होइ य सम्मग्गनासीणं Gaecā. 31; JM. अचंतमणंतमणोरपरभववरारिस्सिअपवरयं पुव्वं परियट्ठिव महावीरो MaViCa. (G.) 1b.8(1); दुइसव्वल्लिओ कावमणंतं बोलेइ KuvMāKā. 40.11; अवहीरिआ तए पट्ठ! निति निओमिक्कसंखला-वडा। कालमणंतं सत्ता, समं कयाहारनीहारा RāaPaṭṭ. 33; भमिओ काल-मणंतं RāaPaṭṭ. 48; JŚ. कालमणंतं जीवो मिच्छत्तासक्खेण पंचसंसारे Nāyā. 152; अणंतं कालं BhavPa. 39; संसारो य अणंतो होइ पुणो आगमे काले Māla. 61(2); सोखे। अज्वादाहमणंत अणागदं कालमथंति Māla. 1188(12); Apa. दुक्खु। विसहिउ कालु अणंतउ दुहुदु घोळ असंखु PaṇāCa. (P.) 2.12.11; दुइ विस'दु। मंटे सहिउ अणंतउ आसि कालु PaṇāCa. (P.) 4.2.4; अणाइ अणंतु कालु BhaviKa. 316.3; तेम पदंत सुणंतवइ जयउ अणाइ अणंतु Sandekā. 223; 2 endless in space, without limits, AMg. अणंते णितिए लोए सासण पा विणस्सई Sūy. 1.1.4.6; सिद्धि यतिं साइमणंतं पत्ते णाणेण सीलेण य दंसणेण Sūy. 1.6.17; किं सभंते लोए? अणंते लोए ... सभंता सिद्धी? अणता सिद्धी Viy. 2.1.13 (2.26); अणंतं संसारसागं Paphā. 3.23; गमोत्थु ते सिद्ध! दुइ! ... सीलसागरमणंतमणमेय Jambuddi. 5.58; JŚ. अहं शायदि ज्ञाणं अणंतसंसारिओ होदि Uṇhā. 8; स्ववाद्यासमणंतं तस्स य बहुमज्जसंतिओ लोओ KattiĀra. 115; Apa. काकु अणाइ, अणाइ अणित, भवसागर वि अणंतु YogSā. 4; आयासु वि अणंतु VadūhaCa. 10.39.8; 3 infinite in scope, AMg. कसिणे एट्ठिपुण्णे अज्वादाए निरावरणे अणंते अणुसरे केवलवरणाणदंसणे समुप्पणे Āyār. 2.15.1(733); Sūy. 2.2.67(714); Thāṇa. 5.84(411); Nāyā. 1.8.225; Antag. 57; Anuttaro. 198; Uvav. 153; Jambuddi. 2.71; Utt. 29.72; Dasā. 8.1; Kapp.(J.) 1; JM. दिव्वमणंतं ... केवलणाणं MaViCa. (G.) 9b.12(2); सयलमणावरणमणंतमवसथं केवलं SamTa. 2.17; JŚ. णाणीं णाणीं वि हु पुगलकम्मफलमणंतं SamSā. 78; पावदि ईशिरहिदं अज्वादाहं सुइमणंतं Paṇeathā. 151; 28; 29; 53; दंसणं अणंतणाणं अणंत-वीरिय अणंतसुक्खा य। सासयसुक्खं BolPa. 12; णमिअण य तं देवं अणंत-वरणाणदंसणं सुखं MokPa. 2; देहाओ वदिरित्तो कम्मविरिद्धिओ अणंतमुह-णिलथो। चोक्खो इवेइ अण्णा Bāṇa. 46; M. पल्लं वा कालि ण णिम्मवेसि रूदस्स ते अणंतस्स। सव्वगे कइ शु कवालमंडलाहवरं एउउ GandVā. 297; Apa. जय जय हि अणंतणंतणाण JāCa. 1.2.7; 4 permanent, eter-
nal (nature), AMg. सिवमयलमथमणंतं ... सिद्धिगइनामथं ठाणं समुप्पणे Samav. 1.2; Nāyā. 1.1.7; Uvav. 19; RāyPa. 8.292; Jivābhi. 3.457; Āv. 6.11; Kapp. 1; एवं पडिहेणविहिं जुज्जता ...

अणंत

223

अणंतक

साह खंति कम्मं अणेगमवत्तंविअमणंतं OghNi. 329; JM. परमपुरिसो अणाई विहू अणंतो अणंम-निहुहणो । चउराणणो तमहरो सिरी-निवासो जिणो जयइ MuSuvraCa. 1; JS. असवमादसमुत्थं विस्वातीरं अणोवममणंतं PavSa. 13; अन्वावाहमणंतं अणोवसं लहइ णिव्वाणं MokPa. 3; Apa. सो जिणु ईसउ बंधु से, सो अणंतु सो हिद्धु YoghSa. 105; ण जो भोइमंतो ण जम्मोहवतो । णसामो अणंतं रईमोयणं तं MahāPa.(P.) 47.1.15; अरहंतु महंतु अणंतु संतु MahāPa.(P.) 1.18.7; जो परि(?)रु को वि अणंतु ... सो सिद्धेउ Pāṇi. 54; 5 infinite as a number, AMg. पोगला अणंता पणत्ता Tbbāṇa. 1.254(48); दुपपसिया खंथः अणंता पणत्ता Tbbāṇa. 2.463-465(126); दव्वअं णं जीवत्थिकाय अणंतं दव्वाइ Tbbāṇa. 5.173 (441); संखेज्जा अक्खरा अणंता गमा अणंता पज्जवा परित्ता तसा अणंतो SamavPra. 89; जीव णं अणंताणं आभिणिओहियनाणं पज्जवाणं ... उवअंयं गच्छइ Vjy. 2.10.9 (2.137); जीवदव्वा णं मंते ! किं संखेज्जा असंखेज्जा अणंता Vjy. 25.2.3 (25.15); यावरकाये ... अणंते इणंति ... जीव ... विविंहेहि कारणेहि Pabbā. 1.14; अणंता केवली जिणा । वरामरणत्तपुक्का Uvav. 172(1); अणंतूणं समुत्थायं, अणंता केवली जिणा Pannav. 36.83 (2170); जत्थ व एगो सिद्धो, तत्थ अणंता भवखयमुक्का Pannav. 2.67 [10] (211); जीवपज्जवा ... नो संखेज्जा नो असंखेज्जा अणंता Pannav. 5.2(439); अणंतेहि वणपज्जवेहि अणंतेहि गेयपज्जवेहि अणंतेहि रसपज्जवेहि अणंतेहि फासपज्जवेहि Jambūddi. 2.51; ओहिनाणी जहण्णेणं अणंतं रविदव्वाइ जणइ पासइ Nandi. 28; अणंतेहि पुग्गलेहि Nandi. 58; इच्छेयमि दुवा-लसं गणिमिअं अणंता भावा, अणंता अभावा, अणंता हेऊ, अणंता अहंऊ, अणंता कारणा, अणंता अकारणा Nandi. 124; नेगमववहराणं आपुपुव्विदव्वाइ किं संखेज्जाइ ? असंखेज्जाइ ? अणंतं अपुअ. 123; अणंताणि च दव्वाणि Utt. 28.8; JM. एवमणंतं पि तिहा SudSi.(D.) 4.38; तह वि अणंतो अत्थो कीरइ एमो कदाबंघो KuvMāKa. 4.4; भमिओ भवो अणंतो तुह आणावि-रहिणं जीवेहि RāDeSta. 3; JS. ओवेण मिच्छावट्ठी दव्वप्पमाणेण केव-डिया ? अणंता SatAg. 1.2.2; अणंताणि दव्वजादीणि PavSa. 2.49(141); अगुलवुग्गहि सुवा नेहि अणंतेहि परिणंदि णिअं Pāṇi. 84; 31; संखेज्जा-संखेज्जाणंतपेसा इवति सुत्तस्स NiySa. 35; णामलोयं विद्याणाहि अणंतणिण-देसिंदे Māhā. 544(7); M. हा जीविअइ हा सुयणु हा अणंत-गुण-भूमि हा दइय 1.118.708; Apa. इम्मइ एक्कु अणंतेहि जोहहि । सो वि पवर सिउ सरधारोहि RāNiyCa. 3.9.5; परधणु पुणु अणंतु जं दीसइ अक्खयनिहि तं महु करे निवसइ JambūddiCa. 3.14.19; यावर ते महिजलयगिमाराअ वणप्पइ अणंता SudCa.(N.) 6.5.12.

अणंत (ananta) Deśi. n. a kind of ornament, JM. पक्खामि भूसणाणमतो परं ... इत्थ (स्स) खड्डुगं व त्ति अणंतं खुड्डुगं ति वा AṅgVi. 65.3.

अणंत (an-anta < an-anta) m. [short for *ananta-kalyika*] plant containing infinite lives (germinating parts), AMg. तिविहो वणस्सइ इत्थु परित्तणंतो थिराथिरेक्को OghNi. 41; जत्थ उ मच्चित्तीसे चउमंगो तत्थ चउसुवि अणिज्झं । णं तु अणंतर इयरं परित्तणंतं च वणकाए PindNi. 545; 534.

अणंत (an-anta < an-anta) m./n. a synonym of *āśā* (sky), AMg. आगासत्थिकायस्स णं भवे ... अणेया अभिवयणा पणत्ता, तं जहा — आगासे इ वा, फलिइ इ वा अणंते इ वा Vjy. 20.2.6 (20.16)

अणंत (an-anta < an-anta) m. name of the fourteenth Tīrthāṅkara, AMg. दिओदिअं णंतजिणेण ताण्णा महवववा खेसपदा पवे-दिता Aṅg. 2.16.6(798); जंहुदीवे णं दीवे इमीसे ओसप्पिणीए लेवीसं तित्थकरो पुव्वमेवे एकारसंणिणो होत्था, तं जहा — अजिअ संभवे ... विमले अणंते Samav. 23.3; 23.4; चउवीसं देवाहिदेवा पणत्ता, तं जहा — उसमे अजिते संभवे ... विमलं अणंते Samav. 24.1; अणंतस्स णं

अरहओ चउवण्णं गणा चउवण्णं गणहरा होत्था Samav. 34.4; चउवीसं तित्थकरो होत्था, तं जहा — उसमे अजिते ... विमले अणंते SamavPra. 222; Vjy. 20.8.7 (20.67); विमलमणंतं य धम्मं संति कुंभु Nandi. 73.19; से किं तं पुव्वानुपुव्वी ? उसमे अजिअ ... विमले अणंते धम्मो ApuA. 203; अणंतस्स णं अरहओ जाव ... सत्त सागरोवमाइ विअंताइ Kapp.(J.) 191; विमलमणंतं च जिणं वंदाति Aṅg. 2.3; JM. विमलं तहा अणंतं धम्मं ... सव्वे सिरत्ता नमंसामि PaumCa.(V.) 1.4; विमलोणंतो य धम्मो य PaumCa.(V.) 20.5; Apa. पंचासधणुह जिणवण अणंतु AkkhāMaKo. 112.27; जय सामि अणंत अणंतसुह PaumCa.(S.) 25.8.8; जय जय हि अणंतंणतणण JāCa. 1.2.7; परमेस्सर विमलु अणंतु धम्मो PaṇCa.(P.) 17.10.7; विमलु अणंतो धम्मो संती SudCa.(N.) 1.12.6; जय विमल जय वरयन्वरय अणंत संत । जय धम्म VādhaCa. 1.1.9; name of the 23rd Jina of the following Utsarpiṇī, नित्थरे आगमिसे ... अणंत विजय ति च Tittbo. 1118.

अणंत (an-anta < an-anta) m. 1 the nāga chief (also called Śeṣa), M. विअइ फण-पम्मारं गादभहत्ताणिअं णिमइ अणंतो SetuBa. 9.89; मूळफणमंडलतहणिसण्णिकेपपरिअमहिवेइ । सहइ ट्टिअ ... अणंतस्स GaṇḍVa. 823; 2 name of Viṣṇu, M. (सूत्रधार) अणंत-मुहरेवआमहिदखीरसिधुत्थली ... लीलहरा AnaSū. 1.11. 3 name of various persons, (i) of Lakṣmaṇa, Apa. ता सिराउहेण उवसामिओ अणंतो MahāPa.(P.) 74.3.1; जनु भाइ अणंतु अणंतधामु MahāPa.(P.) 77.1.9; (ii) of a man also called Tripiṣṭha, Apa. पुणु भणिउ अणंतु पेक्खइ सिअ उण्णावहि MahāPa.(P.) 51.11.12; (iii) of another person, Apa. पेत्तिवि जिणु अणंतु वणवले MahāPa.(P.) 49.3.2; (iv) of a person (= Anantapāla), Apa. वहुइवतहो वयणि अणंतहो चंसउ वयणु परिपुत्तुरिउ BhaviKa. 223.16; निगउ चित्तु अणंतु लेवि BhaviKa. 229.3; (v) of an army chief, Apa. पट्टतो अणंतो पुल्लिअ जित्तो SudCa.(N.) 10.5.6.

अणंतइ (ananta-i < ananta-jit) m. the 14th Tīrthāṅkara called Ananta in the present Avasarpinī of Bhanu Kṣetra, AMg. अणंतस्स णं अरहतो चउवण्णं गणा ... होत्था Samav. 34 (MV.); इमीसे ओसप्पिणिअ कति तित्थकरो पणत्ता ? गोयमा : चउवीसं तित्थकरो पणत्ता, तं जहा — उसम-अजिअ ... विमल-अणंतइ-धम्म ... वदमाणा Vjy. 20.8.7 (20.67); विमलमणंतइ धम्मं संति Nandi. 73.19; से किं तं पुव्वानुपुव्वी उसमे अजिअ ... अणंतइ ApuA. 203[2]; छावट्टिसहस्साइ सीसायं आसि णंतइ जिगस्स Tittbo. 485; JM. विमलजिणा उप्पण्णो नवहि अवरेहिणंतइजिणो वि ViAṅgBhā. p. 314 l. 27 (LJN.); विमल-मणंतइ धम्मो । संती AṅgNi. 371; अणंतइ ... य तित्थकरो PaumCa.(V.) 5.148; विमलतित्थकरो सागरोवमेहि णवहि समरक्केहि अणंतइजिणो समुपपनो तित्थकरो CaupCa. 129.1; अणंतइतित्थकरोकाले पुरिसोत्तिमो अद्वच-वक्खट्ठी समुपपणो CaupCa. 131.1; सिरिदप्पो कुमारो ... अणंतइस्स अरहतो अतिअ पव्वइतो VasuHi. 261.26.

अणंतस (anantaṃsa < anantaṃsa) adj. infinitth part (of the total number), JM. इक्खिअ सिद्धा-णंतसा अंतरेसु अगहणा । सव्वत्थ जहन्नुचिआ निअणंतसाहिआ जिद्धा Sayaga 77; 81; सिद्ध-अणंतसेणं अहव अमव्वेहणंतगुणिअहि । जुत्ता जहणजोगा, उरलाणं भवे जेद्धा PaṇSaṇi.(C.) p. 115 73.17; अनुसमयमसंखणुं दलियमणंतंसओ उ अनुभागो PaṇSaṇi. p. 203 73.78; 79.

अणंतक (anantaka) Deśi. n. [also अणंतग] a finger ring, AMg. अंगथाइ केयूराइ दसमुदियाणंतकं कुंडलाइ Jambūddi. 3.211; दसमुदियाणंतकं कुंडलाइ चूडामणि चित्तरयणसकटं मउअं पिणिअइ Jivabhi. 3.451; तए णं से मूरियाभे देवे ... कडिमुत्तां दसमुदाणंतं ... मउअं पिणिअइ

अणंतक

224

अणंतगुणिद

RāyPa. 285.

अणंतक (an-anta-ka < an-anta-ka) *adj.* [also अणंतग] endless, AMg. चेचा अणंतं (v. l.) सोयं गिखेखो परिव्व Sūy. 1.9.7; एवं परगतिरिक्खोगि कुमाणुसत्तं च हिट्ठमाणा पावंति अणंतकाइं दुक्खाइं पावकारी Paṇḍā. 1.38; 2 innumerable, AMg. तिर्विहेण वि पाणि मा हणे आयहिंते अणिवाण सुवुडे । एवं सिद्धा अणंतगा संपति जे स अणाययाऽवरे Sūy. 1.2.3.21; दब्बाइं अणंतकाइं इच्छंति गेत्तुं Paṇḍā. 5.7.

अणंतकप्प (ananta-kappa < ananta-kalpa) *adj.* as good as infinite, JM. संहेजअसंखेजं अणंतकप्पं च केवलं णाणं SaṃmTa. 2.43 (= JS. Māla. 983(10)); अणंतकप्पा गमविसेसा SaṃmTa. 3.6.

अणंतकर (an-anta-kara < an-anta-kara) *adj.* not putting an end (to their transmigration), AMg. ते णाइसंजोगमविप्पहाय कामोवगाऽणंतकरा भवंति Sūy. 2.6.10.

अणंतकाय (ananta-kāya < ananta-kāya) *m./n.* [also अणंतकाय] a group of amorphous plants like algae, (lit. having a body with no definite limit or shape) (defined in Jivassamāsa v. 12 ns against patteya-kāya), AMg. पत्ता एणिदि-यत्तां पि य — अणंतकायं च अणंतकाए फाणिदियभावसंरुत्ता दुक्खसमुदयं इमं अणिट्ठं पावेंति Paṇḍā. 1.35; जे भिक्खू अणंतकायसंजुत्ते आहारं आहारंति Nis. 10.5 (Cn. अणंतकायो मूलवेदो); JM. इच्छाणो अणेगे हवंति जेया अणंतकायस्स JivViy. 11; मरिउं अणंतकाएणु गच्छिही गोयमा सुसदो SūyCu. 507 = JS. GomSā.(J.) 136; पुढविदग्गाणिमारुद पत्तेय अणंतकाइया चेव ।... भवंति Māla. 192(171)

अणंतकाल (ananta-kāla < ananta-kāla) *adj.* infinite time, AMg. पत्ता एणिदियत्तां पि य — अणंतकालं च अणंतकाए फाणि-दिवसंरुत्ता दुक्खसमुदयं इमं अणिट्ठं पावेंति Paṇḍā. 1.35; JM. सामिय अइं अहिण्णो अणंतकाएण Abbhāṅku Sūtra 2; अट्ठं मवा उ चरिंते अणंतकालं च सुअसमए ViāV-Bhā. 2779; उकोसणंतकालं अवद्वयसिद्धं च देख्णं ViāV-Bhā. 2923. JS. उकोसेण अणंतकालं असंखेजा-पोग्गलपरियट्ठं SatĀg. 1.5.49; Apa. जीवह संजाउ अणंतकाउ CandappaCa.(Y.) 9.10.6.

अणंतकिरिया (ananta-kiriya < ananta-kriyā) *f. v. l.* for अंतकिरिया Utt. 29.14 para. because of the word कप्पविमाणोववत्तिथं, नाणचरित्तोहिल्लामं संजणइ नाणंसणचरित्तोहिल्लमसंपन्ने णं जीवे अंतकिरियं कप्पविमाणोववत्तिथं आरहणं आरहेइ Utt. 29.14 (MV. 1116)

अणंतखमाण (ananta-kha-māna < ananta-kha-māna) *adj.* the measure of which is infinite ākāsā, Apa. णाणं जस्साणं-तखमाणं MahāPa.(P.) 65.1.7.

अणंतखुत्त (ananta-khutta < ananta-kṛtvā) *adv.* [also *adj.* अणंतखुत्ता...अणंतखुत्तं] repeated for endless times, AMg. किं सव्वे पाणा उववणणुव्वा? इंता गोयमा । असइं अदुवा अणंतखुत्तो Viy. 2.3.1 (2.76); 6.5.31 (6.105); 11.1.45 (11.40); 35.1.25 (35.12) सव्वपाणा सव्वभूया ... उववणणुव्वा? इंता गोयमा । असइं अदुवा अणंतखुत्तो Jivābhi. 3.975; 3.127; Jambuddi. 7.212; इक्किम्मि य इत्तो अणंतखुत्तो समुप्पन्नो MahāPacc. 40; पत्तो अणंतखुत्तो पुत्थि अज्जाणदोसेण Cand. 162; अणंतखुत्तो समुप्पन्नो MarapVi. 239; पत्तो (पत्तं मरणं) अणंतखुत्तो जीवेहि अपत्तयम्महि JivViy. 44; तं नत्थि किं पि ठाणं अणंतखुत्तो न जं एतं Sur-SūCu. 14.61; JS. जम्ममरणमणंतं अणंतखुत्ता समुप्पुदं BhaĀrā. 1586; जावंति केइ भोगा पत्ता सव्वे अणंतखुत्ता ते BhaĀrā. 1261; सव्वे वि जय अत्था परिगहिदा ते अणंतखुत्तो मे BhaĀrā. 1437; सव्वे वि पोग्गला खलु एगे भुत्तुज्झिया दु जीवेण । असयं अणंतखुत्तो पुमालपरियट्ठसंसारे BāApu. 25.

अणंतग (anantaga) Deśi. n. covering, AMg. जे भिक्खू सिक्कां वा सिक्काणंतं वा ... साइजति Nis. 1.13; जे भिक्खू सिक्कां सिक्का-णंतं वा सयमेव केइ Nis. 2.10; JM. सिक्काणंतओ उ षेणओ उच्छाडणं भण्णति NisCu. 1.38.

अणंतग (ananta-ga < ananta-ka) *n.* [shortened form of अणंतकाय] an algae-like plant which is said to have a large number of seeds in it, JM. वज्जगमणंतगुवरिअधेगार्णं च भोगओ माणं SāDhaVi. 91.

अणंतग (ananta-ga) Deśi. n. a garment of wool, AMg. (वणद्वे) वोलिणे अनुलोमे पडिलोमऽरेसु ठाइ तणरहिए । अरइं य गतिऽणंत-गउल्लग तल्लिगाइ डेवणथा OṇbNi. 39 (comm. अणंतं भम्बलादिवस्त्रम्)

अणंतगच्छ (ananta-gaccha < ananta-gaccha) *m.* a group of infinite entities or numbers, AMg. दयाए चव एणइयाए एगुत्तरियाए अणंतगच्छयाए सेटीए अन्ननन्नभारो दुक्खणो AnuOg. 138 (comm. एकोत्तरवृद्धिमन्त्रस्थानामनन्तत्वाद् अनन्तातां गच्छः समुदायो अनन्तगच्छः p. 77b.5)

अणंतगम (ananta-gama < ananta-gama) *m.* having infinite modes or interpretations, JM. भाववदुएण बहुगा चउदसुण्णवा अणंतगमजुत्ता UttNi. 311 (comm. गमा वस्तुपरिच्छेदप्रकाश नामादयः वैयुक्तानि पर्यायाद्युपलक्षणं च गमग्रहणम्); जं च सुयम्मिंवि अणिं अणंतगम-पज्जयं सुत्तं ViāV-Bhā. 448.

अणंतगुण (ananta-guṇa < ananta-guṇa) *adj.* having infinite qualities, JM. होति अणंतगुणाणं दब्बाणं वग्गणा अणंता ViāV-Bhā. 652; जइ एवं बित्थरओ जुत्तो तदणंतगुणविहाणाओ । भण्णइ तदसंख-मओ णचविद्दो हेउमेयाओ ViāV-Bhā. 3208.

अणंतगुण (ananta-guṇa < ananta-guṇa) *adj.* infinite fold, multiplied by infinite, AMg. एगा अणंतगुणलुक्खणं पोग्गलाणं वग्गणा Tūhāna. 43(1); एगा अणंतगुणकालणं पोग्गलाणं वग्गणा Tūhāna 43(1); किं एगगुणकालां आहारंति Jivābhi. 1.35; अणंतगुणपरिहाणीए परिहायमाणे एत्थ णं सुत्तमा णां समा काले पडिविज्झु Jambuddi. 2.51; वाणमंतराणं देवाणं कामभागेहिंते अणंतगुणविसिट्ठराया चेव अमुदिदवज्झियाणं अवणवासीणं देवाणं कामभोगा SaṇPa. 29.7; जाइं भंते जाव अणंतगुण-लुक्खाइं गेण्हति ताइं किं पुट्ठाइं गेण्हति, अमुट्ठाइं गेण्हति Paṇḍav. 11.61 (877(15)); सुरगणसुइं समत्तं सव्वद्वापिंत्तिं अणंतगुणं । ण वि पावे मुत्तिसुइं Paṇḍav. 2.67 gā. 15 (211 v. 172(2)); खेत्ताणुवाएणं सव्व-त्थोवाइं दब्बाइं तेहोके ... अथोलोए अणंतगुणाइं Paṇḍav. 3.177 (325(3)); एगगुणसुरभिगंवे दुगुणसुरभिगंवे जाव अणंतगुणसुरभिगंवे AnuOg. 225; JM. अणंतगुणकालयं तु जं दव्वं SaṃmTa. 3.19; 3.13; मणवणकायजोगा थोवा असंखगुणा अणंतगुणा SaṇSi.(D.) 39; पणवउत्तिदुएगिदि थोवा तिन्नि अहिवा अणंतगुणा SaṇSi.(D.) 38; JS. जवमज्झणस्सवणदाए अणंतगुणवुद्धी अणंतगुणहाणी य SatĀg. 4.2.7.253; 4.2.7.202; सिद्धा संति अणंता सिद्धाहिंते अणंतगुणगुणिवा । होति णिगोदा जीवा KattiApu. 150; 207; सिद्धेहिं अणंतगुणः सव्वेण वितीदकलं Māla. 1200(12); णियमा लदासमाणो दाखसमाणो अणंतगुणहीणो KusaPā. 76; जीवाहो णंतगुणा पडि-परमाणुहिह विस्ससोवचया GomSā.(J.) 248; Apa. जं तुट्ठं दुक्खु करीसि । ते तह पासि अणंतगुणु अवसइं जीव लहीसि Paramanp. 2.126.

अणंतगुणत्तण (ananta-gaṇṇa-ttana < ananta-guṇa-tva) *n.* the nature of being infinitefold JM. एवं पि होज तुल्ला नाणंत-गुणत्तणं जुत्तं ViāV-Bhā. 2757.

अणंतगुणिद (ananta-guṇida < ananta-guṇita) *adj.* multiplied by infinity, JS. एत्तो अणंतगुणिदा कम्मपदेसा मुण्यव्वा GomSā.(K.) 200; GomSā.(J.) 579.

अनंतगुणिय

225

अनंतदुःखपडर

अनंतगुणिय (ananta-guṇiya < ananta-guṇita) *adj.* infinite, JM. ततो अनंतगुणिवं सुखं लवसत्तमसुराणं ĀrahPaḍ. (V.) 848; 9.8. कृतमण्यगुणिञं स्ववर्णिषि पि अंतरं एवं KamPay. 31; वेत्तविमोहेहिनी दव्वमणंतुगुणियं पणेतहि ViAvBha. 625.

अनंतघाई (ananta-ghāi < ananta-ghātin) *adj.* which destroys the infinite (knowledge and perception), AMg. पस्सिथ-जोगपडिक्के य भं अण्णारे अनंतघाई पडवे खवेः Utt. 29. para 7 (c. 8 m. अस्तथादिनः तान् यथेकम् प्रस्तथान् परिणतिविशेषान्)

अनंतचउक (ananta-caukka < ananta-catuṣka) *n.* the group of four infinite qualities i.e. infinite knowledge, faith, happiness, and energy, Apa. इय परमाणंतचउकसोह मावंधयारहर दिवस-णह MaAaPa. (P.) 10. 7. 12; अनंतचउककु लहीइहि मोवसु SuCa. (N.) 10. 6. 13.

अनंतचउट्टस (ananta-cauṭṭhaya < ananta-catuṣṭaya) *adj.* having four infinite qualities (i.e. infinite knowledge, faith, happiness and energy), JŚ. असुरीराणंतचउट्टसणिया णिवुदा सिद्धा ŚrāĀ. (V.) 11.

अनंतचउदसी (ananta-cauddasī < ananta-caturdaśī) *f.* the 14th day of the bright half of the month of Bhādrapada JM. परतिरथ ... लोथयणव्वाइ नइयसंकि ... अनंतचउदसी ... न कायव्वाइ ViMāPa. 3. 13.

अनंतचवकु (ananta-cakkhu < ananta-cakṣus) *adj.* having perfect perception, AMg. ते भूतिपण्णे अण्णयचारी अहंतेरे वीरे अनंतचवकु Sāy. 1. 6. 6; दमिउं समुदं व महासवोअं अमयंकरे वीरे अनंतचवकु Sāy. 1. 6. 25.

अनंतजम्मंतर (ananta-janmantara < ananta-janmāntara) *n.* other infinite births, JŚ. वीओ सि धणच्छीरं अनंतजम्मंतराहं जणणीणं BhaVie. 18.

अनंतजा (ananta-jā < ananta-jā) *adj. (f.)* (the Vargaṇā) made up of infinite space points, JM. एक्कएसाइवाणंतजा होउ(अ)ण होति उरउसस । अओमंहरियाओ वग्गणाओ अनंतजाओ PavSār. p. 113a gā. 14.

अनंतजिण (ananta-jina < ananta-jina) *m.* 1 a person who possesses the (four) infinities, AMg. दिसोदिसिंसंतिजिणेण ताइया महववया लेमपया पंदितता Āyā. 2. 16. 6(798); 2 the prophet Ananta, AMg. गेवतिप अनंतजिणो, पूतो धम्मस्स संतिणो सरणी pūṭṭha. 5. 1(41.)

अनंतजिणदेसिद (ananta-jina-desida < ananta-jina-deśita) *adj.* (ppre-) preached by the prophet (possessing) the (four) infinities, JŚ. उयणलोमं विद्याणाहि अनंतजिणदेसिद MaAa. 545(7); नासलोमं विद्याणाहि अनंतजिणदेसिद MaAa. 544(7); 546(7); 548(7); 549(7); 550(7); 552(7)

अनंतजीव (ananta-jīva < ananta-jīva) *m.* (vegetation with) infinite souls (in it) (probably germinating parts), AMg. आनुप मूलम् जाव अनंतजीवा विविहसता Viy. 7. 3. 5 (7. 66); मूणण्दे तहव खल्लुङ्गे । एव अनंतजीवा Pannav. 1. 48. gā. 7 (gā. 53); तणमूले थंउमूण ... वेइइवाणंतजीवा य Pannav. 1. 48. gā. 8 (gā. 54); अनंतजीवे उ से मूल Pannav. 1. 48. gā. 10 (gā. 56); अनंतजीवे उ से वीर Pannav. 1. 48. gā. 19 (gā. 65); उस्स मूलस्स भगस्स समो रंगो पदीसई । अनंतजीवे उ से मूले के वाइवडेव तहाविह KappBha. 969; 971.

अनंतजीविय (ananta-jīviya < ananta-jīvika) *adj.* [also अनंतजीविक] (vegetation) with infinite souls in it (probably P. D. 29

based on germinating parts), AMg. तिविहा तणवणस्सइकाइया पणत्ता, तं जहा — संवेजजीविका ... अनंतजीविका Thāṇa. 3. 104(149); तिविहा म्कला पणत्ता, तं जहा — संवेजजीविया असंवेजजीविया, अनंतजीविया Viy. 8. 3. 1 (8. 216); से कि तं अनंतजीविया? Viy. 8. 3. 5 (8. 221) cf. अनंतकाय.

अनंतणाण (ananta-nāṇa < ananta-jñāna) *n.* infinite knowledge, also called Kavalāṇṇa, omniscience or perfect knowledge, AMg. अनंतणाणंदसी मे (महावीरे) धम्मं देसितवं सुयं Sāy. 1. 9. 24(460). आयरियं उवचिदुमत्ता अनंतणाणोवगओ वि संतो Dasav. 9. 1. 11; JM. स एवं अनंतणाणे PavSā. 45; JŚ. देसण अनंतणाणं अनंतवीरिय अनंतसुखा य BodPa. 12; अट्ठ वि वग्गोहि वेडिओ य अहं । उडिहण इण्ह पवदमि अनंतणाणइसुभितता BhāvPa. 117; संजादं अनंतणाणं पमिजिणस्स TiloPa. 4. 698; Apa. इय संतिथ संति अनंतणाण VajjhaCa. 1. 1. 10.

अनंतणाणचउखंध (ananta-nāṇa-cau-khandha < ananta-jñāna-catuḥ-skandha) *m.* a group of four infinities beginning with perfect knowledge (plus Darsana, Saṃkhyā, Vīrya), JŚ. णीसेसकम्मणसे पयडेइ अनंतणाणचउखंधं ĀrahSa. 87.

अनंतणाणि (ananta-nāṇi < ananta-jñānin) *adj.* [also अनंतनाणि] possessing perfect knowledge, AMg. वेयन्नए से कुस-लानुपरे अनंतणाणी य अनंतदंसी Sāy. 1. 6. 3(354); एस सुमुत्तो भणिओ सव्वेहि अनंतनाणीहि Jambūdhā. 2. 4. 3; AṇOg. gā. 106; तहेवाणंत-णाणीयं जिणाणं वरदंजियं । तेनि अवण्णवं बाले महाभोहं पकुवइ Dasā. 9. 2. 33. 22; पुत्तिं वस्सिओ जिणवरेहि विपओ अनंतनाणीहि Candā. 61.

अनंततण्हा (ananta-taṇhā < ananta-tṛṣṇā) *f.* infinite (i.e. never ending) greed, JM. विरया परिणहोओ अपरिमिआओ अनंततण्हाओ UvMā. 244.

अनंतत्त (ananta-tta < ananta-tva) *n.* infiniteness, JŚ. अनुत्तरमेगादि अनुस्स णिद्धत्तं च दुक्खत्तं । परिणामादो भणिदं जाव अनंतत्तमणुभवदि PavSā. 2. 72.

अनंतत्तण (ananta-ttana < ananta-tva) *n.* infiniteness, JM. एवं भणुच्छेओ कोट्टागारस्स वा अवचयंति । ते वाणंतत्तणओइणागव-कालंदराणं व ViAvBha. 1827; सव्वानमणंतत्तणमणंतभाओ व किह व मुक्को कि ViAvBha. 1830.

अनंततथ (ananta-tattha < anantārtha) *m.* name of a Jaina prophet in the region called Aihavata, JM. (देरावतवर्तमानिक-जिनन्द्रान् आह) जिणवरं अनंततथं PavSāro. 302.

अनंततथविथड (ananta-tattha-vitthaḍa < anantārtha-vis-tṛta) *adj.* (knowledge) which covers infinite things (in its scope), JŚ. जाअं सयं समसं पाणमणंततथविथडे विमलं PavSā. 1. 59.

अनंतदंसि (ananta-damśi < ananta-darśin) *adj.* having infinite or perfect perception or faith, AMg. वेयन्नए से कुसलानुपरे अनंतनाणी य अनंतदंसी Sāy. 1. 6. 3 (354)

अनंतदरिसि (ananta-darisi < ananta-darśin) *adj.* having infinite or perfect perception or faith, JM. तिययं अनंत-दरिसी, ते सिद्धा मंगलं सज्ज PaumCa. (V.) 48. 105.

अनंतदुक्ख (ananta-dukkha < ananta-dukkha) *n.* endless misery, AMg. एणंतदुक्खं भवमज्जणिता वेदेति दुक्खी तमणंतदुक्खं Sāy. 1. 5. 2. 23(349); Apa. इय जाणिवि सरवइ चउगदपरिणइ विविहाणंत-दुक्खदरिस JambūSāCa. 2. 2. 10.

अनंतदुक्खपडर (ananta-dukkha-paura < ananta-duh-kha-pracura) *adj.* full of infinite miseries, JM. रेइणंतदुक्ख-

अनंतदुरंत

226

अनंतभवम्भत्य

पउरे (संसारे भविषिस्ति तुभं) KāKa. 50.

अनंतदुरंत (ananta-duranta < ananta-duranta) *adj.* infinite and of evil end, AMg. वणस्सइकायनइमओ उक्कोसं जीवो उ संवसे । कालमणंतदुरंतं Pā. 10.9.

अनंतद्धा (anantaddhā < anantādhvan) *adj.* lasting for infinite time, JM. अवलिधानं छक्कं, समयसारथ्यं सासुणं होइ । सीसुवस्म अंतउह् खड्धदिट्ठी अनंतद्धा PāṇSām. p. 23. 76; पुरिसंत्तं सन्नित्तं सयपुट्ठं तु होइ अयराणं । धीपल्लवसयपुट्ठं नपुंसगसं अनंतद्धा PāṇSām. p. 25. 82.

अनंतधम्म (ananta-dhamma < ananta-dharma) *adj.* having infinite properties or attributes, JM. न हि सुवहा विथाओ अद्धापत्तय्येत्तमात्तम्मि । सपरपत्तय्येत्तधम्मणो वदधुणो ज्जुत्तो ViāvBhā. 2393.

अनंतधाम (ananta-dhāma < ananta-dhāman) *n.* infinite lustre, Apa. जंमं गइ अनंत अनंतधामु MahāPa. (P.) 77.1.9.

अनंतपप्पस (ananta-paesa < ananta-pradeśa) *adj.* (a thing) made up of innumerable space-points, Apa. गयणु अनंत-पपुत्तु भुवि बहु-विह पुगल-देस Paramappa. 2.24.

अनंतपप्पसिय (ananta-paesiya < ananta-pradeśika) *adj.* occupying infinite space-points, AMg. एसा परमाणुपोगलणं धमणा एवं जाव एसा अनंतपप्पसियाणं खंवायं धमणा PāṇCa. 1.230(43); गौयमा ! दव्वओ णं अनंतपप्पसियाइं दव्वअइं Viy. 2.1.4 (2.3); चउप्पसिणं णं भंने ! खंवे एयति ? गौयमा ! सिय एयति सिय नो एयति जहा चउप्पसिओ ... तहा जाव अनंतपप्पसिओ Viy. 5.153 [Ldu.]; जीवा किमाहारमाहंति ? गौयमा ! दव्वओ अनंतपप्पसियाइं दव्वअइं Jivabhi. 1.33; अनंतपप्पसिणं खंवे अनंतपप्पसिस्स खंवेस्स दव्वट्ठयाणं तुले Pannav. 5.134 (510); जाइं दव्वओ गेण्हति ताइं किं एणप्पसियाइं ... जाव अनंतपप्पसियाइं केण्हति Pannav. 11.49 (877); तथ दव्वओ गं उज्जुमती अण्ते अनंतपप्पसिणं खंवे जाणइ पासइ Nandi. 25 [Ldu.]; से किं तं अचिच्छदव्वखंवे ? अण्ण-विह पण्णत्ते, तं जहा, दुप्पसिणं खंवे ... अनंतपप्पसिणं खंवे AppOg. 63; परमाणुपोगलं दुप्पसिणं जाव अनंतपप्पसिणं AppOg. 67; से किं तं जगम ... ववहारणं अट्ठपप्पसव्वणया ... अनंतपप्पसिणं आणुपुव्वी AppOg. 89; ते किं तं पच्छाणुस्सवे ? अनंतपप्पसिणं असंखिज्जपप्पसिणं AppOg. 137.

अनंतपप्पसोगाढ (ananta-paesogāḍha < ananta-pradeśa-vagāḍha) *adj.* located in infinite space-points, AMg. परिमंटेले णं भंते । सुंठाणे संवेजपदेसिणं किं संवेजपदेसोगाढं, असंवेजपदेसोगाढं, अनंत-पप्पसोगाढं Pannav. 10.18(794); 10.20(796)

अनंतपज्जय (ananta-pajjaya < ananta-paryāya) *adj.* [also अनंतपज्जय] having innumerable modifications, JS. दव्वं अनंतपज्जयमेगमंतवाणि दव्वजादीणि Pavaa. 49. JM. जमणंतपज्जयमयं वदधुं सुवणं व विरापणिमं ViāvBhā. 2116; संजुत्तासंजुत्ताणं ताणमेगवखराइ-संवेगमा । होति अनंता तस्य वि एक्कमेगंतपज्जयाओ ViāvBhā. 415; 951; 3431.

अनंतपज्जव (ananta-pajjava < ananta-paryāya) *m.* innumerable modifications, JM. तेषाभिहाणमणं अभिवयणंतपज्जवममाणं ViāvBhā. 448.

अनंतपदेस (ananta-padesa < ananta-pradeśa) *adj.* having innumerable space-points, JS. संवेज्जासंवेज्जाणंतपदेसा इवति सुत्तस्स NāSā. 35.

अनंतपदेसिय (ananta-padesiya < ananta-pradeśika) *adj.* having innumerable space-points, AMg. अनंतपदेसिणं णं भंते ! खंवे असिधारं वा खुरधारं वा ओगाहिजा Viy. 2.7.5 (5.156);

दव्वतो णं उज्जुमती अण्ते अनंतपदेसिणं जहा संदीप Viy. 8.2.147 (8.187); ते णं भंते ! जीवा किमाहारमाहंति ? गौयमा ! दव्वओ अनंतपदे-सियाइं दव्वअइं Viy. 11.1.40 (11.35); दव्वओवा अनंतपदेसिया खंवा दव्वट्ठयाणं Pannav. 3.179(330); अनंता अनंतपदेसिया खंवा Pannav. 5.129(502); कण्हल्लसु णं भंने ! कतिपदेसिया पण्णत्ता ? गौयमा ! अनंतपदे-सिया पण्णत्ता Pannav. 17.140 (1243); तथ दव्वओ णं उज्जुमती अण्ते अनंतपदेसिणं खंवे जाणइ पासइ Nandi. 32; परमाणुपोगलं दुप्पसि-णं जाव अनंतपदेसिणं AppOg. 35; अनंता अनंतपदेसिया खंवा AppOg. 493; JS. इमा दुप्पसियपरमाणुपोगलदव्ववमणा णाम । एवं तिपदेसिय ... अनंतपदेसिय ... परमाणुपोगलदव्ववमणा णाम Sūāg. 5.6.3.75.

अनंतपप (ananta-payā < ananta-payas) *n.* innumerable water, Apa. महणत्थियमेदनुल्लोत्तु रुउत्तिनु अनंतपपत्थियल्लोत्तु Sūā(N.) 2.3.5.

अनंतपपडि (ananta-payādi < ananta-prakṛti) *n.* infinite varieties, JM. कत्तो मे वण्णेत्तं सत्तरी ओहिस्स सुव्वपथीओ ? ... संखाइ-यमणत्तं च नेण तमंतपपडिपरिमाणं ViāvBhā. 571.

अनंतपरिणइस्सव (ananta-pariṇai-sarūva < ananta-pa-rināti-svarūpa) *adj.* of the nature of infinite changes, AMg. जं सुव्वदव्वपज्जवपत्तेयमणंतपरिणइस्सव्वं । जुगवं गुणइ तिकाळसंठियं केवलं तमिह ViāvBhā. 28.

अनंतपार (ananta-pāra < ananta-pāra) *adj.* without the other shore (i.e. end), AMg. महीअओ वा वि अनंतपारे Sāy. 1.6.8; JS. केण व अनंतपारे संसारे हिउण जीओ Māhā. 62(2)

अनंतपारि (anantapāsi < anantapāsiya : ananta-dar-sin) *m.* 'who sees the infinite', name of the 17th future prophet of Aśvavāta Kṣetra, AMg. एत्तो परं तु वोल्हं तिथयरणं तु भानसकवेवं ; एवत्ते आगमिसे ... सिद्धस्से ... अनंतपारि य अगहा समाहि पट्टिदिस्सु Pīttho. 1124.

अनंतबल (anantabala < anantabala) *m.* name of an omniscient (i.e. having infinite strength), JM. तौ भणइ अनंतबलो दुविओ धम्मो जिगेहि उवहट्ठो PannCa.(V.) 14.69; तौ भणइ अनंतबलो गिहत्थयम्मं तुणाहि एमणो PannCa.(V.) 14.109; भणइ तओअनंतबलो मह निव्वणं गयस्स होहि । समणा समाहिअणो PannCa.(V.) 39.121.

अनंतबलकलिय (ananta-bala-kaliya < ananta-bala-kalita) *adj.* (ppp.) possessed of infinite power, JS. ते होति अपोसिणिजा अणीवमाणंतबलकलिया (conSā.(J.) 2-3.

अनंतबलविरिय (ananta-bala-viriya < ananta-bala-viṛya) *n.* infinite strength and energy, JS. गिस्सेदत्तं ... अनंत-बलविरियं ... (तिथयरणं) ताभाविअदिसयं च दग्गेइं PāṇPa. 4.897.

अनंतबीय (ananta-biṇa < ananta-biṇa) *adj.* (plant) having infinite seeds, JM. पत्तिउत्थिस्स पण्णारइं बीयमि वारा रूपं पावति. अनंतबीयसु तह अट्ठबीय जा रूपं NāSā. 1.89.5.

अनंतबुद्धि (anantabuddhi < anantabuddhi) *m.* 'of infinite wisdom', name of the mind-essence of King Bimbharka, Apa. निभिण्णं पत्तिवेगं पुच्छिओ अनंतबुद्धिं मेति जाम Sūā(N.) 10.4.10.

अनंतभव (ananta-bhava < ananta-bhava) *n.* infinite births, JM. जीवागं रागदोसा अनंतभवज्जममरपवहा DvāKa. 6.3; जमणंतभवं भविषिस्ति KāKa. 52; JS. अंतोमुत्त पवखं दम्मसं संसट्-संखण्तभवं । संजलणमादियणं वासणकाओ दु गियमणं GenSā.(K.) 46; KāuPay.(N.) 116.

अनंतभवम्भत्य (ananta-bhavabbhattha < ananta-bha-vābhyasta) *adj.* (ppp.) repeated in countless births, JM. तओ

अणंतभवसायर

227

अणंतमीसय

तं ददुमणंतभवसयरागदोसेण साहिसासं पुलोइया SamarāKa. 63.13.

अणंतभवसायर (ananta-bhava-sāyara < ananta-bhava-sāyara) *m.* the sea of small & births, J.S. दसविहपाणाहारी अणंत-भवसायरं भवेत्तेण JāṭṭAṭ. 1322: 24; 35; जम्ममरणपुणवभवणंतभवसायरे भीमे MhA. 717(8).

अणंतभाग (ananta-bhāga < ananta-bhāga) *m.* infiniteth part (of the total number), an infinitesimal part, AMg. सिद्धाण-मणंतभागो य अणुभागा हवन्ति ३; सव्वसुं वि पणसुं सव्वजीवसुं इच्छिंय Ute. 33. 24; भावओ णं ओइमाणी ... सव्वभावाणमणंतभायं आपइ पासइ Vjy. 8. 184 [Ldn.]; भावओ णं उउउइ ... सव्वभावाणं अणंतभायं जाणइ पासइ Vjy. 8. 187 [Ldn.]; तेत्ति णं भंते ! उवाणं किं नय वटुणं ? अणय वटुणं ... अणुभाओ ते नय अणंतभायं Vjy. 11. 10. 27 (11. 179); नेरइया णं भंते ! उ पोणं आहारत्ताए नेणइति ... तेसि ... अणंतभायं निउउतेति Vjy. 18. 3. 24 (18. 83); पुत्ताए णं भंते ! पुत्ताएस्स सट्ठाणसण्णि-गासेण चरिणपत्तावेदि किं हीणे ? तुहे ? अणमहिणं ... अह अणमहिणं अणंत-भागमवमहिणं वा Vjy. 25. 6. 96 (25. 350); परमाणुणोगलणं पत्तवा पर-माणुणोगलस्स अह अणमहिणं ... अणंतभागमवमहिणं Pannav. 5. 5(440); ओरवियसरैया ... तस्य णं ते ते सुहेइया ते दव्वओ अणमहिणदिहिति अणंतगुणा सिद्धाणं अणंतभायं; Pannav. 12. 7(910); नेरइया ते पोणं आहारत्ताए नेणइति ... अणंतभायं अणुसापति Pannav. 28. 23(1800); 28. 63(1836); सव्वसावाणमणंतभायं जाणइ पासइ Nand. 28; दव्वओ सव्वजीवेदि अणंतगुणा जीववसस्स अणंतभागो AppOg. 416; 419; J.S. भावाभागाणुमेय नदियाणुसंयणं णिरवयीदं नेरइया सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंतभागो JāṭṭAṭ. 2. 10. 2; 7; 9; अणंतभाग-असंखजिदभाग-संखजिदभागणं भागसण्या Davaṭā. 7. 495. 3; सेसा अणंतभागा आट्टिसि-लाफट्टया मिच्छं GomSā.(K.) 151; सुवावरणं दव्वं अणंतभायं दु मूट-पयणीं. सेसा अणंतभागा देहावरणं हवे दव्वं GomSā.(K.) 197; Kam-Par.(N.) 142; J.M. नं चातीताडणागयकाला तुहा अओ य संसिदो । एओ अणंतभायो भवणमदंयकालेण VāṭṭVhā. 1828; 1839.

अणंतभागत्त (ananta-bhāgaṭṭa < ananta-bhāgaṭṭa) *n.* the nature of the infiniteth part, J.S. णव्वि अप्पवणो जीवाणं पमाण-मवहारिय तेण सव्वजीवरसिभोवट्टिय लद्धेण सव्वजीवरसिस्स अणंतभागत्त-मेदेसि साहियव्वं Dhavaṭā. 7. 260. 1.

अणंतभागपरिवट्टि (ananta-bhāga-pari-vaddhi < ananta-bhāga-pari-vaddhi) *f.* addition by an infiniteth part (of the total number), J.S. हेट्टणं पणववणए अणंतभागपरिवट्टि काए परिवट्टीए ? सव्वजीवेदि अणंतभागपरिवट्टी JāṭṭAṭ. 4. 2. 7. 264.

अणंतभागपरिवट्टिकंदय (ananta-bhāga-parivaddhi-kanda-ya < ananta-bhāga-parivaddhi-kāṇḍa-ka) *n.* the group of (in)calculable (measure) of the infiniteth part (of the *ananta-guṇa*), J.S. कंदयपणववणए अणित्थ अणंतभागपरिवट्टिकंदय ... अणंतगुणपरिवट्टिकंदय JāṭṭAṭ. 4. 2. 7. 262.

अणंतभागवभहिय (ananta-bhāgabbbhahiya < ananta-bhāgābbhadydhika) *adj.* having more than the infiniteth part, J.S. हेट्टणं हेट्टणपणववणए अणंतभागवभहियं कंदयं गंण असेलजभागवभहियं ट्ठाणं JāṭṭAṭ. 4. 2. 7. 215; संवेअणुणमस हेट्टो अणंतभागवभहियाणं कंदयकणं कंदयं न गंणु संवेअणुणवभहियट्ठाणं JāṭṭAṭ. 4. 2. 7. 222; 227; 239; 261.

अणंतभागवट्टिहणी (ananta-bhāga-vaddhi-hāni < ananta-bhāga-vaddhi-hāni) *f.* increase or decrease by an infiniteth part, J.S. वट्टिपणववणए अणित्थ अणंतभागवट्टिहणी ... अणंतगुणवट्टिहणी JāṭṭAṭ. 4. 2. 7. 246.

अणंतभागवियण (ananta-bhāga-viyappa < ananta-

bhāga-vikalpa) *m.* the alternative called ananta bhāga (infiniteth part), J.S. (पंचिदियतिस्सा, पंचिदियतिस्सिखपट्टत्ता ... मणुत्तअमत्तत्ता) पुवुत्तत्तवियवणं पदे जीवा अणंतभागवियणं चेव अणित्थ Dhavaṭā. 7. 497. 11.

अणंतभागसहिद (ananta-bhāga-sahida < ananta-bhāga-sahita) *adj.* together with the infiniteth part, J.S. भवियाणुवाएण भवसिद्धिया सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंत भागा । कुओ ? भव-सिद्धिदि सव्वजीवगमिद्धि भागे हिं पणसव्वस अणंतभागसहिदपणव्वो-वलंभाओ Dhavaṭā. 7. 515. 11; 517. 3; 518. 3.

अणंतभागहणी (ananta-bhāga-hāni < ananta-bhāga-hāni) *f.* decrease by the infiniteth part, J.S. तदो अणुलस्स असंखजिदभागं वंणुण तेमि पवविहा हाणी ... अणंतभागहणी, असंखजिदभाग-हाणी ... असंखजिगुणहाणी JāṭṭAṭ. 3. 6. 4. 526.

अणंतभागहीण (ananta-bhāga-hīṇa < ananta-bhāga-hīna) *adj.* less by the infiniteth part, AMg. पुत्ताए णं भंते ! पुत्ता-गस्स सट्ठाणसण्णिगासेण किं हीणे ... जदि हीणे अणंतभागहीणे Vjy. 25. 6. 96 (25. 350); नेरइय नेरदवस्स ओगाहणट्टयाए ... जदि हीणे अणंतभागहीणे Pannav. 5. 5(440).

अणंतभागू (ananta-bhāgūṇa < ananta-bhāgūṇa) *adj.* less by an infiniteth part, AMg. एगे अजीवदव्वेसे अणुलहुण अणते-हिं अणुलहुणयुणेहिं संजुसे सव्वभागे अणंतभागू Vjy. 2. 78 [Ldn.]; 2. 10. 12 (2. 149); 11. 10. 21 (11. 107); 11. 10. 16 (11. 104); एगे अजीव-दव्वेसे अणुलहुण अणतेहिं अणुलहुणयुणेहिं संजुसे सव्वभागे अणंतभागू Pannav. 15. 71(1005); (तेयनसरोरया) तस्य जे ते ददेइया ते दव्वओ सव्वेदितो अणंतगुणा सव्वजीवाणंतभागूणा Pannav. 12. 16 (910); App-Op. 416.

अणंतभेय (ananta-bhēya < ananta-bhēda) *m.* infinite varieties, J.M. एकअवसायमजियस्स दलियस्स किं रसो तुहो । न हु, होतिअणंतभेयः साहिज्जेते निसामिह PaṭṭSāṭ.(C.) p. 122. *gr.* 45.

अणंतमइ (anantamai < anantamati) *f.* name of various women, J.M. विस्जिया य सपरिवारा अणंतमइए गणियाए समं । ते य ... अणंतभतीय गणियाए कारणं जुज्जंति VasuH. 321. 4; 322. 3; आसि मदिदो तस्स सज्जा अणंतमइ VasuH. 328. 6; Apa. तह अणंतमइ सील-गुरुक्खिय खगकिरायवसरगं जुक्खिय SudCa.(N.) 8. 7. 3.

अणंतमिस्सिया (ananta-missiyā < ananta-miśritā) *adj.* (1.) a type of *avasthā-māṣa bhāṣa* (i.e. partly false and partly true language), AMg. सव्वभाओसा णं भंते ! भासा ... दसविहा पणत्त, तं जहा — उप्पणमिस्सिया ... अणंतमिस्सिया ... अद्धमिस्सिया Pannav. 11. 36(865) (comm. तथा मूलकादिकमन्तकायं तस्यैव सर्वकः परिपाठु-पथैरन्येन वा केचिदप्रत्येकवनस्पतिना मिश्रमवलोक्य सर्वोऽप्येवोऽनन्तकायिक इति वदतोऽनन्तमिस्सिया p. 259a. 6)

अणंतमीस (ananta-mīsa < ananta-miśra) *adj.* (plants) which are infinite and mixed, J.M. अणंतमीस (वयस्सतिआए) मासगुरुगदि णवदि सपदे (पावति) Nāṭṭ. 1. 89. 4; 1. 90. 1.

अणंतमीसय (ananta-mīsa-ya < ananta-miśra-ka) *adj.* [also 'नीसय'] a type of *avasthā-māṣa bhāṣa* (i.e. partly true and partly false language), AMg. दसविहे सव्वभाओसे पणत्ते, तं जहा — उप्पणमीसए ... अणंतमीसए Thāṇa. 10. 91(741); J.M. सव्वभाओसा मीसा (भासा) अतच्छमीसा य पडिसेहा ... उप्पन्नमिस्समीसग जीवमजीवे य जीव-अजीवे । तहअणंतमीसया खडु परित्त अद्धा य अद्धा Davaṭā. 275 (comm. तथानन्तमिश्रा खल्विति अनन्तविषया सत्यामृथा यथा मूलकदादौ परीतपत्रादिमलनन्तकायोऽयमित्वभिदधतः p. 209b. 12)

अनंतमोह

228

अनंतरपच्छाकडकाल

अनंतमोह (ananta-moha < ananta-moha) *adj.* having infinite delusion, AMg. दोषपणंटे व अनंतमोहे नेयाउयं ददुमददुनेव Utt. 4.5 (एवं अनन्तः अपर्यवसितः तद्वत् एव प्रायस्तस्याऽनपगतमात्रं मोहः अज्ञानमोहनीयस्त्रोऽय इति अनन्तमोहः comm. Sukh. 83b.7); मुञ्चरे दु ससंवेगो अनंतमोहो असंवेगं MarañVi. 296.

अनंतय (ananta-ya < ananta-ka) *m.* a young sprout, AMg. सुब्बो वि किस्सलो खलु उगममणो अनंतओ मणिओ PavaV. 1.54(98).

अनंतय (anantaya < anantaka) *n.* garment, JM. पडिहे हपा दिसाणंतेण बाले दिया य राओ य । कुत्तपडिमा पाणगणियसणे व तण-सीस उवरणे ÆNi. 1272 (comm. असन्तकं मृताच्छादनसमर्थं वस्त्रं धारणीयं p. 623b. 13); मुहणंतयेहावस्सपसु पणवीसं होति पत्तेयं (ठण्णाणि) PavSāro. 36 (comm. मुखवस्त्रिका).

अनंतय (anantaya < anantaka) *m.* name of a Jaina prophet in the Nirvāta region in this Avasarpinī, AMg. जसवीसं तित्थवरा होत्था तं जहा - असंसकलं जिणवसमं बंदे य अनंतयं अमियगणि Samav.(MV.) 158 (p. 475.1).

अनंतय (ananta-ya < ananta-ka) *n.* (also अनंतग) infinity, AMg. पंचविहे अनंतय पण्णसे, तं जहा - णामाणंतय, ठवणाणंतय, दवणाणंतय, गणणाणंतय, पदेसाणंतय Thāpa. 5.217(464); दसविहे अनंतय पण्णसे तं जहा - णामाणंतय, ... पंतोअंतय दुहत्तेणंतय सासयाणंतय Thāpa. 10.66(730); अनंतय तिविहे पण्णसे - परिताणंतय, जुत्ताणंतय, अनंत-णंतय Anāg. 503; सुब्बेसिं जेव कम्मणां पदसंगमणंतय Utt. 33.17; *adj.* infinite, endless, JM. एवं पडिहेहता अईवकाले अनंतगा सिद्धा OghNi. 279; महादुवले ... अनुभूयं मया भंते संसारमिम अनंतय KaKa-Pra. 1307; JS. जया विमुचरे चेदा कम्मफलमणंतय SamSā. 315; इदस्स (अलोकाकाशस्य) अनंतयं हेवे देसा NiySā. 36; दुवखाइं मणुसज्जमे पत्तासि अनंतयं कालं BhāvPa. 11; Apa. सो पक्कु अनंतउ जइ वि वलु पण्णुत्तु सो वि तहो मुहकमत्तु PaumCa.(S.) 15.3.2.

अनंतयपप्पस (anantaya-poesa < anantaka-pradeśa) *m.* limitless region, JM. सब्वजियणंतणुणरसमुणुजुत्तमणंदयससं (कम्मख-दरलं गेहर जीवो) Sayya. 78.

अनंतयार (ananta-yara < ananta-tara) *adj.* [compar. of *ananta*] more than infinite, Apa. केवलविमलु अनंतयार सुखोहयक MahāPa.(P.) 68.7.2 [PN. *Asanānanta*].

अनंतर (an-antara < an-antara) *adj.* 1 immediately following, without a gap, AMg. निमणंतरोगादाइं आहरंति परंपरोगादाइं आहरंति Jivabhi. 1.41; JM. सुब्बासिं बुद्धीणं कंडवमत्ता अनंतरा बुद्धी PaṭṭSaṃ. p. 125. *adj.* 2; सब्वबोया ठागा अनंतगुणाणं जे उ गच्छंति । ततो असंसमुणियाअनंतबुद्धीणं जह हेट्ठा PaṭṭSaṃ. p. 127. *adj.* 3; नेडिअसं-क्खिमत्ता फट्ठुगमेसो अनंतरा (जीवपप्पसा) णयि KamPay. p. 25. *adj.* 4; 2 on the adjoining side, JM. दुइओअंतरमवियं जह चिट्ठर आउअं तु ये बव्हे । हाजियरेसु वि जइ तं दवरमया होज्ज तो ने वि ÆNi. 1440; S. (नदी) अनंतरदरणीओ दाव अज्जो भाणवेदु Śāk. 1.18; (सापक) अनंतररुणियां संगदेमह KapMāh. 1.12.2; (सारङ्गिका) अनंतगदिहंत-चउत्तिसिद्विसे देपीणं परिट्ठाविदा KapMāh. 4.18.8; (सूत्रवार) ता अनंतरहिण पठ्ठयो SāMāh. 1.14.10; M. जलओवदुविमुक्ता अनंतरो-इणसरअबंधविदिआ SetuBa. 6.34; छाया सा इर मण्णे अनंतरागामिणो कयजुअग्ग GandVā. 912.

अनंतर (anantara < anantara) *n.* a kind of sūtra (sacred writing), AMg. सुत्तं अट्ठासीति भवतीति मक्खायाइं तं जहा - उज्जुणं ... विजवचरियं अनंतरं परंपरं ... दुपडिगहं SamavPra. 110.

अनंतर (anantara < anantara) *n.* (food or slms which are kept apart) but are not subject to change, AMg. अविकारिकयं दन्नं जे जेव अनंतरं होइ PijāNi. 279.

अनंतरं (anantaram < anantaram) *adv.* next, afterwards, immediately, AMg. आउवलाणं भवप्पवणं तित्थिवसणं अनंतरं चयं चइत्ता Thāpa. 8.10(597); से णं भंते खउप देवे ... ठिउवखणं अनंतरं चयं चइत्ता कइ गच्छिदिह Vīy. 2.1.54 (2.72); तथाअंतरं च णं असण कुमारे Nāyā. 1.1.47; तओ अनंतरं उववट्ठिह ... सुवदुसखणभंते काहिइ Nāyā. 1.19.46; तथाअंतरं च णं थूलं सुसुवायं पचखाइ UvāS. 14; से णं तओ अनंतरं उववट्ठिह इहेव ... उववते VīSā. 24; तथाअंतरं च णं भूरिआम-विमाणवातिणो बहवे वेमाणिया देवा ... सुविआमं देवं समपुणकटति KāyPa. 50; तथाअंतरं च णं वेदलियमिंसं विमलं Jambhā. 3.178; 1.86; एवं खउ पण्णुवाण पविसमाणे भूरि तयाअंतराओ तथाअंतरं मेउत्ताओ मंडलं संकममाणे SūcaP. 1.14; तथाअंतरं च पुण्णकटतमिमारं Dasa. 10.14; महाविजयपुट्टुत्तरपत्तरपुंडरीयाओ ... वीतं सानेवेमट्ठितीयाओ अनंतरं चयं चइत्ता Kapp. 2; अयंतरं (दिट्ठिआ तुत्ताणि) Nandī. 198(11); JM. समापसाअंतरं च पत्ता ... भवप्पेहा SamavKa. 66.9; सज्जा पुण पुत्तस विवाहसमयाअंतरमेव णेविसयं कुट्टुदंगो समाट्ठो ChampCa. 17.18; तत्त्व विवाहाअंतरं सुइयमुत्तस Ezc. 5.37; M. आलायवधराअंतरं च चित्ता गणम्मि संटार Jāṇ. 541; Apa. अनंतरं माउठरंमम उट्ठु पियंतरवत्तसमीवो वरदु SudCa.(N.) 5.5.4.

अनंतरखेत्तफाम (anantara-khetta-phāsa < anantara-kṣetra-sparśa) *m.* contact or touch with the neighbouring place, JS. अं दव्वमण्ठरखेत्तेण पुण्णि हो सुब्बो अनंतरखेत्तफाओ णाम Sāṭṭe. 5.3.16.

अनंतरखेत्तोगाढ (anantara-khettoḡāḍha < anantara-kṣetrāvagāḍha) *adj.* (ppp.) occupying the adjoining place, AMg. (नेरइया) आयसुरीन्वेत्तोगाढे योगे अत्तायाए आहरंति, नो अन्तरखेत्तोगाढे योगे अत्तायाए आहरंति Vīy. 6.17.12 (6.186).

अनंतरगडिया (anantara-gaḍhiya < anantara-grathita) *adj.* (ppp.) meshed into the adjacent (strings), AMg. अण्णउ-रिइया णं भंते पदनाइखति ... से जहा नामं वाळगेठिया हिया आणुपुविकगडिया अनंतरगडिया परंपरगडिया Vīy. 5.3.1 (5.38) (cf. अनंतरगेठिय).

अनंतरजोग (anantara-joga < anantara-yoga) *m.* the immediately following activity, JM. विधायविचरियाओ पयाओ (गुत्तिसमिवः) । कज्जे उवउत्तसण्णंतरजोने य मुद्दाओ UvaPay. 606.

अनंतरणिक्खित्त (anantara-nikkhitta < anantara-nikṣipta) *adj.* (ppp.) placed without any gap JM. जे सं भचित्तपुट्ठवि-णिक्खित्तं तं दुविहं - अनंतर-णिक्खित्तं, परंपर-णिक्खित्तं परं च NisCu. 1.59.20; सचित्तं पुट्ठविकाए अनंतरणिक्खित्तं लुगा NisCu. 1.58.13; सीस पुट्ठविकाए अनंतरणिक्खित्तं माहलं NisCu. 1.60.2.

अनंतरनिगय (anantara-nigaya < anantara-nirgata) *adj.* (ppp.) immediately after coming out (of the earlier life), AMg. नेरइया णं भंते किं अनंतरनिगया परंपरनिगया अनंतरपरंपरनिगया Vīy. 14.1.14 (11.9).

अनंतरपडिट्ठिय (anantara-paṭṭhiya < anantara-pratīṣṭhiya) *adj.* (ppp.) which rests directly (on the ground), JM. दुवियो य संकमो खउ अनंतरपडिट्ठितो य वेहामे Nisbha. 621; संकमित्तवि जेण सो संकमो सो दुविहो ... अनंतरपडिट्ठितो जो भूमीणं जेव पडिट्ठितो, वेहासो जो खंमेसु वा वेलीसु वा पडिट्ठितो NisCu. 2.34.8.

अनंतरपच्छाकडकाल (anantara-pacchā-kāḍa-kāla < anantara-paścāt-kṛta-kāla) *m.* immediately preceding past

अन्तरपञ्चत

229

अन्तराहारग

time, AMg. अन्तरपञ्चककालसमवेति वासाणं पदमे समद पञ्चवर्णे भवेत् SūtraP. 8.1.

अन्तरपञ्चत (anantara-pañjatta < anantara-paryūpta) *adj.* [also अन्तरपञ्चतम, अन्तरपञ्चतय] fully developed in the very first moment (of the birth), AMg. दसविधा नेरइया पञ्चता, तं जडा - अन्तरोववज्जा परंपरोववज्जा - अन्तरपञ्चता Thāpa. 10.123(757) (comm. न विवने परंपरोववज्जं येणं ते p. 514a. 10); (नेरइया) केव-
तिया अन्तरपञ्चता पण्यता Vjy. 13.1.8 (13.5); 13.2.19 (13.34); 26.8.1 (26.41)

अन्तरपरंपर (anantara-parampara < anantara-param-
para) *n.* one of the 84 types of Sūtras in the Dṛṣṭivāda, AMg. सुत्तां अट्ठासिद्धिं तन्नेति मक्खायां. तं जहा - उज्जुगं - अन्तरपरंपरं
समये - दुग्गिमहं Samav. 117 (p. 418 MN.); *adj.* both imme-
diate and succeeding ones, JM. लोमस्स पण्हेहं अन्तरपरंपरहिं
मच्चुमिं । त्वेवमिं वायरो सो (पुद्गलपरावर्तः) PañSām. 1.74; 1.75.

अन्तरपुरक्खड (anantara-purakkhaḍa < anantara-pura-
skṛta) *adj.* coming immediately after, next (in time), AMg. अन्तरपुरक्खडं कालसमवेति SūtraP. 8.1; जे णं पंचमस्स अनिर्वट्ठु-
संवरस्स पञ्चवर्णं से णं पडमस्स चंदसेवज्जस्स आदी अन्तरपुरक्खडे
समये SūtraP. 11.2.

अन्तरबंध (anantara-bandha < anantara-bandha) *m.*
immediately following bondage, AMg. कइविहं णं भवे वेण पण्णेति ।
भोयमा निविहं इमे पण्णेति, तं जहा - जीवपयोगबंधं, अन्तरबंधं, परंपरबंधं
Vjy. 20.7.1 (20.52)

अन्तरभव (anantara-bhava < anantara-bhava) *m.* the
next birth, JM. तेवितं अयरां निविग्गमणं तरभवमिं MaVāCa.(G.)
126.19(2); JS. छट्ठीसे पुढवीसे उवट्ठिदा अन्तरभवमिं Māla. 1.159(12)

अन्तरमय (anantara-maya < anantara-mṛta) *adj.* who
dies in an immediately adjoining place, JM. खेतमिं वायरो सो,
सुदुमो उ अन्तरमयस्स एगवणपरियट्ठो PañSām. p. 23a. ḡā. 74.

अन्तरसमुदाणकिरिया (anantara-samudāṇa-kiriya < ana-
ntara-samudāṇa-kriyā) *f.* the action of receiving (particles
of Karma) which are immediately adjoining, AMg. समुदाण-
किरिया निविदा पण्यता, तं जहा - अन्तरसमुदाणकिरिया, परंपरसमुदाण-
किरिया, तदन्तरसमुदाणकिरिया Thāpa. 3.406(193)

अन्तरसिद्ध (anantara-siddha < anantara-siddha) *adj.*
who is just liberated (in the first moment of one's liberation)
(comm. विवमयमरमये वसेमानः), AMg. अन्तरसिद्धकवलयणे Thāpa.
2.73(69); सिद्धा णं दुग्गिदा पण्यता, तं जहा - अन्तरसिद्धा य परंपरसिद्धा
य Vjy. 25.4.87(2); (25.142); अन्तरसिद्धासंसारसमावणजीवपण्यता
पन्नरसविहं पण्यता, तं जहा - तिथसिद्धा - अण्णसिद्धा Pañnav. 1.12 (16); अण्ण-
सिद्धकवलयणं पण्यरसविहं पण्यता, तं जहा - तिथसिद्धा - अण्णसिद्धा
Nandī. 38.

अन्तरसुत्त (anantara-sutta < anantara-sūtra) *n.* the
immediately following aphorism, JM. अवि य अन्तरसुत्ते उवस्सतो
अधिवतो णिसिं जय । समण्णं न निगंतुं वदन्ति अहं नेण बोमो उ Kapp-
Bha. 3292; हेट्ठाअन्तरसुत्ते दुत्तमपुग्गयइयं तु पच्छित्तो KappBha. 4879;
NisBha. 817.

अन्तरह (anantaraha < anantaratha) *m.* name of the
elder son of Anurāṇya and brother of Daśaratha, JM. तस्स महा-
देवीए पुइइए दो सुया समुप्पज्जा । पढमे य अन्तरहो बीओ उण दसखो जाओ

PaṇṇaCa.(V.) 22.101; Apa. अण्णु वि तहो तणउ अन्तरहु PaṇṇaCa.
(S.) 15.8.8; आवर वि पडीवउ जाम पडु ताणेतरे दिहु अन्तरहु Paṇṇa-
Ca.(S.) 18.1.

अन्तरहिय (anantara-hiya < anantara-hita) *adj.* bare
ground (lit. not having any cover), AMg. तहप्यगारं कायं यो अन्तर-
हियाए पुढवीए (णो?) आसज्जेज्ज वा Aya. 2.1.51 (353), (371),
(373); आउट्टियाए अन्तरहियाए पुढवीए टाणं वा नेवजं वा निसोदियं वा
नेनेनाए संबडे Daśa. 2.3; अन्तरहियाए पुढवीए निदाइत्ताए वा पयकाइत्ताए
वा Daśa. 7.67; जे भिक्खू मज्झिमां मेहुणवडियाए अन्तरहियाए पुढवीए
हुव्वहे दुमिखित्ते - पडिमहं आधावेज्जा या पयोवेज्जा वा Nis. 14.24
(comm. explains - अन्तरहिता णाम सन्धिया अंतं ठिता अंता, ण अंतं
अन्ता मध्ये स्थिता इत्यर्थः NisCū. 2.407.17)

अन्तरा (anantarā < anantarā) *adv.* (immediately) follo-
wing, AMg. अन्तरा य आहारे आहाराभोगणा वि दं । पोमला नेव
जाणति अज्झवसणा य सम्मत्तं SamavPra. 174.

अन्तराभ (ananta-rāa < ananta-rāga) *m.* endless passion,
M. विहत्तुमाणाणमन्तराभं KaṇVa. 4.4.

अन्तराज (an-antarāa < an-antarāya) *adv.* [also अन्त-
राय] 1 without any interruption, M. जुवाणं रामाहिमन्तराभं
KaṇVa. 4.4; 2 *adj.* free from the bondage of *Antarāy*
Kamma, AMg. ते किं ते खयनिष्कण्णे? अण्णविहं पण्णत्तं तं जहा -
उज्जण्णताण-इस्सणधरे अरहा विणे - अन्तराए पिरेतराए लोमतराए अंतरा-
वकम्मविण्यमुक्कं AppOg. 214; JS. वीरियमन्तराय होइ अण्णं तंवे तस्स
तदा । कप्पातोइस्स महानुणिस्स विग्गमिं खोणमिं BhaAra. 2106.

अन्तरागम (anantarāgama < anantarāgama) *m.* a scri-
pture got immediately from the prophet, AMg. अण्णेमे तिविहं
पण्णत्तं, तं जहा - अत्तागमे, अन्तरागमे, परंपरागमे य - गणहराणे सुत्तस्स
अत्तागमे अत्थस्स अन्तरागमे AppOg. 470; Vjy. 3.3.26 (5.97);
JM. अथवा आगमे तिविधो - अत्तागमो अन्तरागमो परंपरागमो य गणहराणं
अन्तरागमो SāyCū. 17.27.

अन्तरागय (anantarāgaya < anantarāgata) *adj.* (ppp.)
coming from one *gati* to another, AMg. णेरइया णं भंते ! किं अन्त-
रायया अंतकिरियं करेति परंपरायया अंतकिरियं करेति Pañnav. 29.6-13
(1110-1416)

अन्तरागयाहार (anantarāgayāhāra < anantarāgatāhāra)
adj. who assimilates (food particles to form its body) imme-
diately after birth or appearance (in hell), AMg. अन्तरागयाहारे
आहारा भोयणाड य । पोमला नेव जाणति अज्झवसणा य आहिया Pañnav.
34.1(2032) (r. l. अन्तरायआहार अन्तरागयाहार)

अन्तराहार (anantarāhāra < anantarāhāra) *adj.* who
assimilates food particles immediately after birth, AMg. नेरइया
णं भंते ! अन्तराहारा SamavPra. 175; Vjy. 13.3.1 (13.40); असुर-
कुमारा णं भंते । अन्तराहारा Pañnav. 34.2 (2034); पुढविकाइया णं भंते !
अन्तराहारा Pañnav. 34.3 (2035)

अन्तराहारग (anantarāhāra-ga < anantarāhāra-ka) *adj.*
[also अन्तराहारय] who assimilates food-particles (to form its
body) immediately, AMg. दसविधा नेरइया पञ्चता, तं जहा - ...
अन्तराहारगा परंपराहारगा - अवचिमा Thāpa. 10.123(757); (comm.
अव्यवहितान् जीवपदेरैराकान्ततया स्पृष्टतया वा पुद्गलात्ताहायन्तीत्यनन्तर-
हारकाः p. 514a.8); इमीसे रयणपभाए पुढवीए - संवेजविक्खंहेसु नरएणु
संवेज्जा नेरइया पञ्चता - एवं जहा अन्तरोववज्जा तहा अन्तरोवाइमा
अन्तराहारगा Vjy. 13.1.8 (13.4); Vjy. 13.2.19 (13.34); अन्तरा-

अन्तरित्य

230

अन्तर्वाल

हारणं भवे ! नेरइय पावं कम्मं किं वंधी वंधति वंधिस्सति Vii. 26. 6.1 (26. 40)

अन्तरित्य (an-antaritā < an-antarita) *adj.* (ppp.) uninterupted, continuous, JM. असुसमवनांतरित्यं गृहणं भणित्यं जवो विसु-वयोऽवि । अतो निरंतरो चिय, मणइ, कह संतरो भणितो ViAvBhā. 368.

अन्तरित्य (an-antaritā < an-antarita) *adj.* 1 placed immediately on (living things), AMg. हरियाइ अन्तरित्या परंपरे निरंतरायु वणनि Pijāṇi. 557 (comm. वने हरितादिपु अन्तरिता निरिता 154a. 2); 2 immediately following, JM. पन्डितसमन्तरित्यं हेट्टा पारित्यस्स अणवट्टे KappBhā. 5658.

[अन्तरित्या (anantariyā < anantarikā) *sāg. n. r.* for अंतरित्य cf. Vii. comm. p. 221a. 1]

अन्तरुत्त (an-antarutta < an-antarokta) *adj.* (ppp.) which is told immediately, JM. एवं अन्तरुत्तं, मिच्छं मग्गसा न चित्तइ करेम SāḍhaV. 32; SāḍhaPāṇi. p. 35. 8.

अन्तरूव (ananta-rūva < ananta-rūpa) *n.* (number) in the form of infinity, JŚ. आचणुवादेण पुटविकाइया ... सुवजीवाणं केवडिओ भागे ? अन्तर्भागे । एदेहि ... सुवजीवरासिम्हि भागे हिदे अन्तरूवाणसुवल्-भागे Dhavaḷā. 7. 502. 11.

अन्तरूवोवलम्भ (ananta-rūvovalambha < ananta-rūpo-palambha) *m.* availability of infinite forms, JŚ. जोगाणुवादेण ... आहारनिस्सकाययोगो सुवजीवाणं केवडिओ भागे ? अन्तो भागे । कुदो ? एदेहि सुवजीवरासिम्हि भागे हिदे अन्तरूवोवलम्भो Dhavaḷā. 7. 507. 9; 7. 509. 12; 7. 513. 3.

अन्तरोगाढ (an-antarogāḍha < an-antarāvagāḍha) *adj.* (ppp.) [also अन्तरोगाढ, अन्तरोवगाढ] occupying one's place at the very first moment, AMg. दुविहा पुटविकाइया पत्तत्ता, तं जहा ... अन्तरोगाढा चैव परंपरोगाढा चैव Thāṇa. 2. 145-152 [1. 10. 1]; अन्तरो-गाढा Thāṇa. 63 (MV.); दसविहा नेरइया पत्तत्ता, तं जहा — अन्तरोववन्ना ... अन्तरोगाढा (c. l. अन्तरवगाढा 1. 10. 1) ... चरिमा, अचरिमा Thāṇa. 10. 123 (757); संखेज्जा नेरइया पत्तत्ता, ... अन्तरोववन्ना तहा अन्तरो-गाढा Vii. 13. 1. 8 (13. 5); 33. 4. 1 (33. 25); तारं (जीवाइ) मंते ! किमन्तरोगाढाई आहरेति Jivabhi. 1. 43; जाइं (जीवाइ) मंते ! ओगाढाई नेण्हति तारं किं अन्तरोगाढाई (c. l. अन्तरोवगाढ) नेण्हति परंपरोगाढाई नेण्हति Pannav. 11. 63 (877(17)); 11. 64 (877(18))

अन्तरोवणिधा (an-antarovanidhā < an-antaropanidhā) *f.* [also अन्तरोवणिहा, अन्तरोवनिधा] investigation (search) of an immediately succeeding (or placed near) element, JŚ. जोगाण-पल्लवणदाए तत्थ इमाणि दस अणियोगद्वाराणि ... अन्तरोवणिधा परंपरोवणिधा SāḍAg. 4. 2. 4. 176; वग्गणाणमणुगमणद्वाराए तत्थ इमाणि अट्ठ अणियो-नद्वाराणि णादव्वाणि भवन्ति वग्गणा ... अन्तरोवणिधा SāḍAg. 5. 6. 3. 69; णित्थपल्लवणदाए तत्थ इमाणि छ अणियोगद्वाराणि णादव्वाणि भवन्ति ... अन्त-रोवणिधा SāḍAg. 5. 6. 4. 245; JM. सुलोणिसु करणवीरियं भवतीति तस्स पल्लवणा कीरइ । तस्स इमे अत्थाहिगारा, तं जहा — अविभागवगाफट्ठुअन्तरदावं अन्तरोवणिहा KamPay.(S.) Vol. 1. p. 23. gā. 5 (comm. अन्तरेण अवणिहा अन्तरोवणिहा, अन्तरं जोगाणं पट्ठुअ नग्गणा KamPay.(S.) 1. 27b. 9)

अन्तरोवणिहिया (an-antarovanihiyā < an-antaropanihī-ḍā) *adj.* (l.) which is placed immediately (after an element), JM. सेधी दुविहा — अन्तरोवणिहिता परंपरोवणिहिता । तत्थ अन्तरोवणिहिताए एमेण गहणुमेण जुत्ता बहुला जोगला KamPay.(S.) 1. 54b. 6; (जोगाण-पल्लवणयाए दसमं अणियोगद्वारं) अप्पावहुणं दुविहं — अन्तरोवणिहियाए

परंपरोवणिहियाए य KamPay.(S.) 1. 104b. 9; तेहिं (कम्माणं) अट्ठव-साणद्वाराणं दुविहा बहुपल्लवणता अन्तरोवणिहिता परंपरोवणिहिता य Kam- Pay.(S.) 1. 186b. 2.

अन्तरोववण्णा (an-antarovavanna < an-antaropapanna) *adj.* (ppp.) [also 'वन्न' born in the very first *saṃyā*, AMg. दसविहा नेरइया पत्तत्ता, तं जहा — अन्तरोववन्ना ... चरिमा अचरिमा Thāṇa. 10. 123 (757); कतिविहा णं भवे ! अन्तरोववन्ना कण्हस्सु भवसिद्धिया एमिद्धिया वणत्ता Vii. 34. 6. 2 (34. 62); वण्णं अमिल्लवणं जेव ओद्धियो अन्तरोववन्नो उदेसओ तहेव जाव वेदेति Vii. 13. 6. 10 (33. 56)

अन्तरोववण्णा (an-antarovavanna-ga < an-antaropapa- nna-ka) *adj.* [also 'वन्न', 'वन्नय' born in the first *saṃyā*, AMg. दुविहा नेरइया वणत्ता, तं जहा — अन्तरोववन्ना; जेव परंपरोववन्ना जेव Thāṇa. 2. 178 (39); इतीति णं भवे ! रक्खममाण पुटवीए ... केवडिया अन्तरोववन्ना पत्तत्ता ? Vii. 13. 1. 8 (13. 5); नेरइया णं भवे ! किं अन्त-रोववन्ना परंपरोववन्ना अन्तरपरंपराववन्ना वि ? Vii. 14. 1. 8 (14. 4); अन्तरोववन्ना णं भवे ! नेरइय पावं कम्मं किं वंधी Vii. 26. 2. 1 (26. 29); 23. 2. 2 (26. 30); अन्तरोववन्ना नेरइया दुविहा पत्तत्ता Vii. 29. 2. 1 (29. 7); पंचविहा अन्तरोववन्ना एमिद्धिया पत्तत्ता Vii. 33. 2. 1 (33. 15); अन्तरोववन्नकण्हस्सभवसिद्धियपुटविकाइया णं भवे कतिविहा पत्तत्ता Vii. 33. 6. 8 (33. 55); कतिविहा णं भवे ! अन्तरोववन्ना एमिद्धिया पत्तत्ता Vii. 34. 2. 1 (34. 42); अन्तरोववन्नमुट्टपुटविकाइयाणं भवे ! कति कम्म-वग्गीओ पत्तत्ताओ ? Vii. 34. 2. 1 (34. 41); तत्थ णं जे ते (वेमणिया) (ते) अमरतम्मदिट्ठिववन्ना दुविहा; वणत्ता, तं जहा — अन्तरोववण्णा य परंपरोववण्णा य Pannav. 15. 40 (998); 34. 12 (2016)

अन्तर्वग्गभइअ (ananta-vagga-bhaia < ananta-varga- bhakta) *adj.* (ppp.) divided by square of infinity, AMg. निदस्स मुहो रासी सुवड्ढपिडिओ अइ हवेज्जा । सेण्तवग्गभइओ सुवग्गासे न माधज्जा Uvav. 182; Pannav. 2. 67. gā. 16 (211)

अन्तर्वणस्सइकाय (ananta-vanassai-kāya < ananta-vana- spai-kāya) *m.* infinite plant-body souls, JM. इमंणि वणस्सति-कायस्स दणिया पडिसेवणा भणति — ... ते पुण पत्तिवग्गस्सतिक्काय अन्त-वग्गस्सिकाय वा NisCh. 1. 88. 1; सन्निताण्तवणस्सत्तकाय चउगुग्गादि सत्तहि वारेहि सपदं पावति NisCh. 1. 89. 2; 1. 89. 13; 25.

अन्तर्वत्तियणुप्पेहा (ananta-vattiyānuppehā < ananta- vartitānuprekṣā) *f.* contemplation of the infinity or endless-ness of worldly life, AMg. सुक्कस्स णं ज्ञागस्स चत्तरि अणुप्पेहाओ ... अन्तर्वत्तियणुप्पेहा Thāṇa. 4. 72 (217); Vii. 25. 7. 359 (25. 612); Uvav. 50.

अन्तर्वरणणदंसण (ananta-vara-nāṇa-dāṇsaṇa < ana- nta-vara-jñāna-darśana) *n.* infinite or perfect knowledge and faith, JŚ. पमिक्ख जियं बीरे अन्तर्वरणणदंसणसहावं NisSā. 1.

अन्तर्वररिद्धि (ananta-vara-riddhi < ananta-vara-riddhi) *f.* endless excellent prosperity, JM. वरिद्धअपरवण्णिद्धी अण्णं अन्त-वररिद्धी SāḍPaṇi. p. 82. gā. 81.

अन्तर्वरवीरिय (ananta-vara-vīriya < ananta-vara-vī- riya) *adj.* having infinite or excellent energy, JŚ. पवलीयथादि-कम्मो अन्तर्वरवीरियो अधिकतेजो PavSā. 19.

अन्तर्वरसोक्ख (ananta-vara-sokkha < ananta-vara- saukhya) *n.* infinite or highest bliss, JŚ. अवगयवदा जीवा सयसंभवन्तवरसोक्खा UvavSā.(J.) 276.

अन्तर्वाल (anantavāla < anantapāla) *m.* name of a person (a warrior), Apa. जो अग्निमल्ले अन्तर्वाल BhaviKa. 246. 5;

अणंतविजय

231

अणंतसंसारियत्त

अणंतविजय अणंतविजय BhaviKa. 222.9. [Jacobi gives the term अणंतविजय]

अणंतविजय (anantavijaya < anantavijaya) *m.* 1 twenty-fourth would be Tirthankara in the Bharata-ksetra, AMg. अणंतविजयं पं दीवे मरहे वासे अणमिससण चउवीसं तिथ्यन्ता भविस्संति ... अणंतविजय SamvPra. 251; 2 twentieth would be Tirthankara in the Aśvata-ksetra, AMg. अणंतविजयं पं दीवे एउए वासे अणमिससण उस्सणियाण चउवीसं तिथ्यन्ता भविस्संति तं जहा ... अरहा अणंतविजय अणमिससण होयखइ SamvPra. 258.

अणंतविजय (ananta-vijaya < ananta-vikalpa) *adj.* having infinite varieties, JŚ. अण्णयणीलकवोदमुहमेवुजसंखसणियाह वण्णे। संखेआसंखेअणंतविजयया य पयेय GomSa.(J.) 495.

अणंतविरिय (ananta-viriya < ananta-vīrya) *n.* [a]o अणंतवीरिय, अणंतविरिय] infinite energy, JŚ. केवल्लणं दंसणमणंत-विरियं च खयियसम्मं च ... खओवसमिण य वादी हु GomSa.(K.) 10; *adj.* having infinite power, JM. सत्त -- अणंतवीरिया PañSa. 46.

अणंतविरिय (anantaviriya < anantavīrya) *m.* [a]o अणंतवीरिय, अणंतविरिय] name of various persons, 1 name of an omniscient sage, JM. अणममहासिरिसस वि अणंतविरियसत्त केव-लुप्पणी PannCa.(V.) 1.59; अणंतवीरियसस लोगाडोमणसास उण्णवे केवळं नामं PannCa.(V.) 14.4; 18.44; II name of a Vāsukya, JM. सिस्सिअओ अणंतविरियो ... यमेष वल्लदववाहुदेवसणं पण CampCa. 148.12; III a Vidyādhara prince, JM. दक्षिणमहीर (विजय-हराणं) राधा वीरवाहु, तस्स य नुमणा महादेवी, तीसि नञाणि पुत्ता - अणंत-विरियो, यितविरियो, वीरज्जओ, वीरज्जो VasuII. 231.12; IV a king of Hastinapura, father of king Kārtavīrya, JM. केणइ से अणिये कते तत्रिमिते कसाय, ततो वेरप्पसई, जहा रेणुवा अणंतविरियं परिमुत्ता तत्रिमिते रामेण मारिया AyāCa. p. 49.6; अणंतविरियो राधा हत्थिगणुगहो अणतो य आसमं VasuII. 238.16; मज्जा य मणिपी हत्थिगणुरे अणंतवीरियसस मज्जा AvTi.(II.) 392a.4; AvCa. Vol I. 520.3, 4; V name of a Tirthankara, JM. देयजिणउणंतविरियं भद्विणे मविससम्मि PāvSa. 295; अणंतविरियो सुरमहियो अणंतविरियो विओ तेअ PūhC. 69.22.

अणंतविवर (ananta-vivara < ananta-vivara) *n.* deduction of infinity (vivara=योग), JM. अविमणुपरियाओ सिद्धाण अणंतमणुगहो। ताओ कहुमणं अणंतविवराइ इय भूव PañSa. (C.) p. 117. 60. 28.

अणंतविजय (ananta-visaya < ananta-viśaya) *adj.* (omniscience) having infinite objects (as its range), JŚ. दंसण-मवि चउसुअः अणियणमणंतविजयं केवल्लियं चावि पण्णसं PannCa. 11.

अणंतवीर (anantavira < anantavīrya) *m.* 1 name of a Jaina monk, Apa. एउ उअ पामेण अणंतवीर PannCa.(S.) 18.1.4; जाल्लहि परमसुआवणं अणरणाअणंतवीरपणं PannCa.(S.) 39.3.5; II name of a king, Apa. लहु पंदावत्तअराहिवहो वज्जिउ अणंतवीरणिणहो PannCa.(S.) 39.1.2; जणंद अणंतवीर वरहो PannCa.(S.) 39.2.6.

अणंतसंसार (ananta-samsāra < ananta-samsāra) *m.* endless cycle of births and deaths, AMg. तं पं अणंतहुत्तो वि अणंतसंसारं आहिउत्तां पि वोहि नो पविअा MahāNs. 2.14.7; JM. जे हुंति अवससिद्धिया गंठिअसत्ता अणंतसंसारा UtNI. 558; सासायाणाण जेवूणं सानि ! दितो अणंतसंसारं VāPha. 15; सो भिणिवेसी णिअमा अणंत-संसारदुखसल्लिपिहि SarvaSa. 103; JŚ. सचित्तं। असिअण माणमज्जे ममिओ सि अणंतसंसारे BhavPa. 101; कुणदि असंजमवहुलं अणंतसंसार-

संजयणं TthPaq. 4.630; *adj.* passing through endless cycles of births and deaths, JŚ. जे पुण -- असमाहिणा मरंते ते हंति अणंत-संसारा Māh. 71(2)

अणंतसंसारवहुण (ananta-samsāra-vaḍḍhana < ananta-samsāra-vardhana) *adj.* increasing the worldly life to endlessness, AMg. कामभोगा वि ... लदा सावुगइणिअः अणंतसंसारवहुण कणुअकलविवाया ... अवल्ल विप्पअहियव्वा मवति Vāy. 9.33.40 (9.170); UtNI.(S.) p.550a.4.

अणंतसंसारि (ananta-samsāri < ananta-samsārin) *adj.* one having endless mundane existence, JŚ. होअं गुणभगे जदि सो होइ अणंतसंसारी PañSa. 3.66; AMg. अणमहिणा मरंति ते हुंति अणंत-संसारी ĀnnaPacc.(V.) 43; असउस्स नत्थि सोही सेहो पुण पुव्वपरिणते होइ। विप्परिणामे गुग्गा, अणताओ अणंतसंसारी NibBhā. 272a.

अणंतसंसारिय (ananta-samsāriya < ananta-samsārika) *adj.* one having endless mundane existence, AMg. दुविदा नेरइवा पणत्ता, तं जहा -- पणित्तसंसारिया चेव अणंतसंसारिया चेव PūhPa. 2.158 (69); सणहुमारे णं मने! देविदे वेवराधा कि ... पणित्तसंसारिय अणंतसंसारिय? Vāy. 3.1.62 (3.72); 3.60 [14a]. मूरियाने देवे कि मवहिअि? ... अणंतसंसारिय? ItāyPa. 62; JM. अकरोतो नुक्कयणं अणंत-संसारियो होइ BhaKa. 50; अनुहाणुववतो खउ अणंतसंसारिया बहवे UpPa. 384; JŚ. (सो) दीवायणु ति आमो अणंतसंसारियो जाओ BhavPa. 50; अइ जायइ आणं अणंतसंसारियो होइ LiagPa. 8; मरणं वरापवित्तं अणंतसंसारियो निट्ठो BhaĀra. 15; अज्जिदो हु कसायमो ... सन्नसत्तं पि विरायिय अणंत-संसारिये कूळा BhaĀra. 268.

अणंतसंजय (ananta-sañjaya < ananta-saṃyata) *adj.* properly controlled towards infinite beings, AMg. तहाययं निक्कु-मणंतसंजयं अणेअिअं विण्णु चरंतमसणं। तुरंत वायाहि अमिअं णरा Ayā. 2.16.2 (Śi. अनंतपु एअंअिअविदु सम्यय यतः). Jacobi : self-controlled towards the eternal (world of living beings)

अणंतसत्त (ananta-satta < ananta-sattva) *n.* infinite beings, JM. अहमोहिनाणमणुवममणंतसत्ताण जणियनिव्वाणं। दुवेहिं सि पडिअयहुइ पणयहुइ तावओ वेदे JāṇSo. 3.

अणंतसत्तिसंपन्न (ananta-satti-sampanna < ananta-śakti-sampanna) *adj.* (ppn.) possessed of infinite powers (of its various modifications), JM. इह वत्थुमत्त्ववयाणइरअवाणंतसत्तिसंपन्नं ViĀvBhā. 316.

अणंतसमयसिद्ध (ananta-samaya-siddha < ananta-samaya-siddha) *m.* liberated souls in the infinite time, AMg. अणंतसमयसिद्धाणं वगणा Thāṇa. 1.229 (42(1)); पठममयसिद्धा दुसमय-सिद्धा जाव अणंतसमयसिद्धा Vāhāṇ. 1.9; परंपरसिद्ध-असंसारसमावणजीव-पणवणा अणेतहिहा पणत्ता, तं जहा -- अपठमसमयसिद्धा ... अणंतसमय-सिद्धा Pannav. 1.13(17); अणंतसमयसिद्धा Nandā. 40.

अणंतसलागा (ananta-salāgā < ananta-salākā) *f.* infinite śalākās, degrees to which it is to be raised to the base two, JŚ. यावतोपी सव्वजीवाणं केवअिओ मणो? अणता भाग? दुओ? अण्णिअ-दव्ववदित्तिसव्ववद्वेहि सव्वजोवरासिमवहिरिअमाणे लद्धअणंतसलागाओ विरलिय सव्वजोवरासि समखंउ करिय दिण्णे तद्धंअव्वधरिअं भोत्तूण संखवहु-भागेसु समुदिदसु कायमेणिअव्वपमायुवलंभादो Dhavāā. 7.568.2.

अणंतसंसारियत्त (ananta-samsāriya-tta < ananta-samsārika-tva) *n.* the state of having endless mundane existence, AMg. जं कुणइ भावसलं अणुअियं उत्तिमहुअल्लमि। दुहइहोअियत्तं अणंत-संसारियत्तं च MahāPacc. 28; OghNI. 805; ĀrāhPaq. 216.

अनंतसिरि

232

अनन्तिमभाग

अनंतसिरि (anantasīri < anantaśrī) *f.* name of a queen, J.M. तुल्ये इहेव भारे महराए तयरीय (१५) देह्मालिस्स रणो अनंतसिरि-अमियगतीं उवीणं पुत्ता मंदर-सुमेरु भविस्सह VasuH. 264.10; Apa. अमियविस्तु पन्दि ... अनंतसि त्ति मज्ज ... धमसिरि अनंतसिरि तहि सुयाउ MahāPa. (P.) 61.12.11.

अनंतसुह (ananta-suha < ananta-sukha) *n.* infinite happiness J.S. तेण अनंतसुहणं अन्यायं भावए जोई RaySā. 85; Apa. सं सुणे लहर अनंतसुह पियअप्पा शायंतु Paramapp. I. 117.

अनंतसुहणिलय (ananta-suha-nilaya < ananta-sukha-nilaya) *m.* mode of infinite happiness, J.S. देहादो वरित्तो कम्मविहिओ अनंतसुहणिलओ BAApu. 176.

अनंतसुहद (ananta-suha-da < ananta-sukha-da) *adj.* that which bestows infinite happiness, J.M. चारित्तियम्मच्चकिं देहद अनंतसुहदं तं BhavKevCa. 734.

अनंतसुहसहाव (ananta-suha-sahāva < ananta-sukha-svabhāva) *m.* the nature of having infinite happiness, J.M. न पथावेवसा सहओ नु एसो अनंतसुहसहावकप्पो PaṭṭSa. 49.

अनंतसेण (anantasēṇa < anantasena) *m.* 1 name of a *Kubhara*, AMg. अतीते उस्सप्पिणीए दस कुलगरा होथो, तं जहा — सुखज्ज सत्ताअ य अनंतसेणे य अजितमेणे य Thāpa. 10.143(767); Samav. 137; 2 name of a merchant's son, AMg. एवं जहा अगीयसे एवं सेसा नि अनंतसेण जाव रुत्तुनेण Antag. 26.

अनंतसो (ananta-so < ananta-sah) *adv.* infinite times, AMg. जे इह मायाइ मिजई आगता गम्भावडणंतसो Sūy. 1.2.1.9; उच्चावयाणि गच्छता गम्भमेस्संतणंतसो Sūy. 1.1.1.27; गहियाणि य मुक्खाणि य अनंतसो दग्गन्तिमाई BhuttaP. 79; वेयणाओ अनुत्तरा। पमाए वट्टमाणेणं मए पत्ता अनंतसो MahāPaec. 124; J.M. सुमरह किं न निरंतरअनंतसो तिवरसुखसंतसो MaViCa. (G.) 10b.12(2)

अनंतहा (ananta-hā < ananta-dhā) *adv.* in infinite parts, AMg. अनंतपप्पसिए खंभ भवति। से भिज्जमाणे दुहा वि तिहा वि ... सुखिज्ज-असखिज्ज-अनंतहा वि कज्जह Viy. 12.4.13 (12.80)

अनंतहियकामय (ananta-hiya-kāmaya < ananta-hita-kāmaka) *adj.* desirous of infinite happiness, AMg. किं पुण जे सुयग्गाही अनंतहियकामय। आययिया जं वए भिक्खु तम्हा ते नारवत्तए Dasav. 9.2.16.

अनंतहुत्तो (ananta-hutto < ananta-krivah) *adv.* infinite times, AMg. न गणेजा अनंतहुत्तो सुलसीइओणिलक्खपरिवत्तममपरंपरे अल्लभिमिसद्धसोत्तरे चरणसंससारदुक्खे MahāNir. 2.11.20; से णं अनंत-हुत्तो वि अनंतसंसार आहिउक्खं वि बोहिं नो पावेज्जा MahāNir. 2.14.7.

अनंतानंत (anantānanta < anantānanta) *adj.* infinitely infinite, AMg. अणंति णं भं! परमाणुपोग्गल्लं साहणणानेदाणुवाणं अगंदाणंता पोमयपरिवट्ठा समणुगतत्वा भवति Viy. 12.4.14 (12.81); J.M. तत्त्वग्गे पुगे जयह णंताणंत लटु SātSā. (D.) 84; खिरेणताणंतं ह्वेइ जिट्ठ SātSā. (D.) 86; J.S. अनंतानंतदि ओसप्पिण-उस्सप्पिणहि ण अरहरिं कोण SātSā. 1.2.3; खेसेण अनंतानंता लोगा SātSā. 1.2.4; अणंतिजाणंतानंता णिगेदभवा GomSā. (J.) 175.

अनंतानंतपद्म (anantānanta-paesa < anantānanta-pradeśa) *adj.* consisting of infinitely numerous space-points, J.M. (परमाणुमा) ... ततो संखाईआ संखातीतपद्मसमाणां ततो पुणो अनंतानंत-पद्मसाणं गत्तं। ओरालियस्स गहण्वाओगा वग्गता अनंताओ ViāvBhā. 634.

अनंतानंतपदेसिय (anantānanta-padesiya < anantānanta-

pradeśika) *adj.* consisting of an infinitely infinite number of space-points, J.S. एवं तिपदेसिय-अनंतपदेसिय ... अनंतानंतपदेसियपरमाणु-पोग्गल्लव्वग्गणा थान SātSā. 5.6.3.78.

अनंतानंतय (anantānanta-ya < anantānanta-ka) *adj.* infinitely infinite, AMg. अणंतए त्रिविहे पण्णत्ते, तं जहा — परिताणं-तए, जुत्ताणंतए, अणंतानंतए AnuOz. 513; से किं तं अनंतानंतए? दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — जहण्णए य अजहण्णमणुओसए य AnuOz. 566; J.M. एयं अनंतानंतयं (सम्बन्तकं) PaṭṭSa. 36; Apa. अहं ... मयमे अनंता-णंतए धक्कउ SātSā. (N.) 2.1.9.

अनंतानंतसमुदाअ (anantānanta-samudāa < anantānanta-samudāya) *m.* conglomeration of infinitely infinite (constituents), J.M. 'अविनाशवग्गणाणंतंति अविभागानं वग्गणां अनंतानंत-समुदाओ कट्ठुगे KamPayCu. Vol. I. 54b.1.

अनंतानुबंधि (anantānubandhi < anantānubandhi) *adj.* binding one eternally (to saṁsāra, said of the four passions (kaṣāyas) i. e. krodha, māna, māhā and lobha) belonging to a particular state, AMg. चउव्विह कोह पत्तत्ते, तं जहा — अनंतानुबंधी कोह. अपक्कखाणकसाए कोह ... चउव्विह माणे पत्तत्ते, तं जहा — अनंतानुबंधी माणे ... अनंतानुबंधी माथा ... अनंतानुबंधी लेणे Thāpa. 1.84.87 (240); सोल्लस यसाया पणत्ता, तं जहा — अनंतानुबंधी कोह, अनंतानुबंधी माणे, अनंतानुबंधी माथा, अनंतानुबंधी लोमे Samav. 16.2; चत्तारि उत्तर-पगडीओ, तासि न ण ओव्वगहिए अनंतानुबंधी कोहमाणमाथायंम खव्वं Viy. 9.31.26 (9.46); Utt. 29.1; मायवईट्ठिय खंसे पटुवडणताणुवई आभोग। विम उव्वियण वेय उट्टर वेय तह निट्टरा चव Pannav. 14.28. gā. 201 (971); चउव्विह कोह पण्णत्ते, तं जहा — अनंतानुबंधी कोह ... अपक्कखाणे कोह Pannav. 14.7 (982[1]); J.M. माथादओ वि एवं नामाई (२) चउव्विहा जहाओम। नेया पिहियिहा वा सव्वेडणंतानुबंधी ViāvBhā. 2989; भवमणुबंधंति जओणंतमणंतानुबंधिओणत्ति ViāvBhā. 1287; तो कोह-नाण-माथा-लोमा चउरो चउव्विहा होति। एक्किओ अनंतानुबंधि-पसुहेहि मेणहि KamāPa. 337.6-7; J.S. कोहो माणो माया कोहोणंतानुबंधिचण्णा य Mahā. 1234(2); जं तं कल्लपवेदणीयं वम्म तं सोल्लसविई — अनंतानुबंधि-कोह-माण-माथा-लोह SātSā. 1.9.1.23.

अनंतानुबंधिविसंयोजणा (anantānubandhi-visamyojanā < anantānubandhi-visamyojanā) *f.* compound (of the four kaṣāyas) which bind one eternally (to saṁsāra), J.M. एवमि उपसमणाकरणे भण्णइ। तस्स इमे अत्ताहिगारा। तं जहा — पडमसम्मत्तसत्त उपायणा, देसविरतिलो, अनंतानुबंधिविसंयोजणा KamPayCu. V. 5.1.

अनन्तिम (an-antima < an-antima) *adj.* infinite (part), J.M. तासि (मासाए) जहण्णादीणि पंदसुराणि अनंताणि ठाणणि जाव उकोसा। जहण्णातो उकोसा विसंसाहिता। को विसेमा? तस्संवाणंतो भागो KamPay. I. 41.3; सव्वुक्कोरसो ओ मूळविमग्गसत्तांतो भागो। सव्वअण्ण निज्ज सो इयरो देसवाइणे PaṭṭSā. (C.) p. 121. gā. 12.

अनन्तिमभाग (anantima-bhāga < anantima-bhāga) *m.* infinite part, J.S. मणदव्ववग्गमाणमणंतिमभागं उज्जुअस्स। एवेदि-मंसं होहिं दु विउल्लमदिसावरं इव्वं GomSā. (J.) 482; होदि अनन्तिमभागो तग्गुणारो वि दसओहिस्स। दोअणदव्वेनेदपमायदुव्वहारसव्वग्गो GomSā. (J.) 389; सत्ती य लदादाह अट्ठी सेलोवमाधु वातीणं। यअअन्तिमभागो ति देसवादी तदो इव्वं GomSā. (K.) 180; सव्वरसव्ववग्गंविहि परिणदं चरनच-दुहिं पन्निहि। सिद्धाओसव्ववाओणंतिमभागं पुणं इव्वं GomSā. (K.) 191; 189; तिरिवखा सव्वजीवाणं किमणंतिमभागो किमणंता भागा Dhavala. 7.496.11; एदे अट्ठ जीवभेदा सव्वजीवाणमणंतिमभागो होदि ति Dhavala. 7.498.3; 7.514.1.

अनंतिय

233

अणपुच्छा

अनंतिय (a-nantiya < ānantya) *n.* endlessness, JŚ. जदि ह्रदि दन्वमणं गुणो य गुणा य दन्वदो अण्णे । दन्वाणंतियमधवा दन्वाभावं पवुसंति Pañcāthi. 44.

अनंतिय (an-antiya < an-antika) *adj.* not near, distant, AMg. गोयमा, केवली णं आरगयं वा पारगयं वा सव्वदूरमूलमणंतियं सई जाणइ-पासइ Vīy. 5.4.4 [1, 2] (5.66-67); J.M. उत्तमा उण ... देसंतरे असंजमस्स, अणंतिय कुहम्मस्स CampCa. 4.6.

अनंतियत्त (anantiya-tta < ānantika-tva) *n.* endlessness, JŚ. पदरस्स असंखेज्जदिभागमेतजीवहि सव्वजीवरासिम्हि भागे हिदे तत्थुवल्लस्स अणंतियत्तादो Dhavañā. 7.502.3.

अनंतिया (an-antiyā < an-antikā) *adj.* endless, infinite, AMg. इच्छा हु आगाससमा अणंतिया Utt. 9.48.

अणंतुस्सप्पिणी (anantussappiṇī < anantotsarpiṇī) *f.* infinite *utsarpiṇī* (ascending part of the time-cycle), J.M. दन्वे खिते काले भावे चउइ दुइ बायरो सुहुमो । होइ अणंतुस्सप्पिणिपरिणामो पुगल-परिटो Sayaya. 86.

अणंतोहि (anantohi < anantāvadhi) *adj.* (Jina) possessing infinite knowledge of an extra-sensory nature (i.e. going beyond the normal range of the senses), JŚ. णमो अणंतोहिजिणाणं Sāṭṭhā. 4.1.5.

अणंदमाण (a-nandamāṇa < a-nandamāṇa) *adj.* (pr. part.) not enjoying, not finding delight, AMg. अणंदमाणो वि चरेज्ज धम्मं मा मे पावतरे भवे Tand. 61.

अणंध (anandha < anandha) *m.* name of a king (*lit.* not blind), J.M. अणंधुरं नगरं, तत्थ अणंधो णाम राया NisCa. 3.269.11.

अणंध (an-andha < an-andha) *adj.* not blind, with eyesight, J.M. अणंधोऽणंधो व सदा तस्साणाए सहेव लवेइ । भीमं पि हु कंतारं भवकंतारं इव आणोतो PañcāPra. 11.11.

अणंधकार (an-andhakāra < an-andhakāra) *adj.* without darkness, AMg. दोतोऽस्थ अपमाणे अणंधकारे समम्मि अणिसिद्धे ... वणम्मि सुत्ते य संभारे MarañVi. 349.

अणंधयार (an-andhayāra < an-andhakāra) *adj.* without darkness, JŚ. दो तिणि वि सालाओ पेतव्वावो विसालाओ । सुहणिक-वणपदेसणवणाओ अवियइअणंधयाराओ BhaĀrā. 637.

अणन्न (an-anna < an-anya) *adj.* 1 not different, the same, AMg. (Cn. आत्मा) अणो अणन्नो नेवाहु हेउयं च अहेउयं Say. 1.1.1.17; लिगाईहि वि एव एक्केणं तु उवरिया नेया । जेणने उवरिया ते मोत्तुं सेसए एव PihāNi. 150; J.M. जे नाणसंजमरया अणद्धिद्धि जिदंदिवा धीरा PaumCa. (V.) 14.39; 2 unique, incomparable, J.M. एसा उ ताव पही । तुअमे पि तस्स पडुणो अणन्नसोअन्नयकलिया SurSuCa. 2.61; 1.7; दडुण तं अणणसरिसचेद्धियं विमहयं गओ Erz. 16.31.

अणन्नदेसि (an-anna-damsi < an-anya-darsin) *adj.* who sees the only one, AMg. जे अणन्नदेसी से अणन्नरामे, जे अणन्नरामे से अणणनदेसी Āyār. 1.2.6.5 (Śi. यथावस्थितपदार्थदृष्टा p. 145b.6)

अणन्नपरम (ananna-parama < ananya-parama) *n.* not anything other than the highest, AMg. अणन्नपरमं नणी नो पमाए कयाइ वि Āyār. 1.3.2.1 (Śi. न विद्यतेऽन्यः परमः प्रधानोऽस्मादिति अनन्यपरमः संयमः p. 166a.10)

अणन्नमण (ananna-maṇa < ananya-manas) *adj.* having the mind set on itself, with concentrated mind, AMg. भावेण अणन्नमणा जे जिणवयणं सया अणुचरंति । ते ... न विसीयंति Candā. 101; जं पत्तं सुहदुक्खं तं अणुचिते अणन्नमणो Sāṭṭhā. 93; समणो समाहियमणो P.D. 30

दंसणनाणे अणन्नमणो Sāṭṭhā. 29; J.M. विमलं अणंतधम्मं अणन्नमणसो पणिवयामि PaumCa. (V.) 9.93.

अणन्नसरिस (ananna-sarisa < ananya-saṅgā) *adj.* not similar to any other, unique, J.M. वत्तं पाणिगहणं अणन्नसरिसं वसुमईय PaumCa. (V.) 6.27; 8.21; (वाली) सम्मत्तभावियमई अणन्नसरिसो वसुमईय PaumCa. (V.) 9.2.

अणन्नसारिच्छ (ananna-sāriccha < ananya-sāṅgā) *adj.* not similar to anything else, unique, J.M. मुंजितु मरहवासं मुंजिय भोए अणन्नसारिच्छे KaKoPra. 60.23.

अणन्नाइस (anannāisa < ananyāṅgā) *adj.* not resembling anything else, unique, Apa. बंधु अणन्नाइसु चरइ जो अणवराइसचित्तु KumāCa. (II.) 8.58.

अणन्नाराम (anannārāma < ananyārāma) *adj.* having delight in that unique one, AMg. जे अणन्नारामे से अणन्नदेसी Āyār. 1.2.6.5. cf. **अणन्नदेसि**.

अणपउलिअ (ana-paulia = a-pakva) *adj.* not cooked, J.M. दिअं असोहिअ - मंसासणाण अणपउलिअं तओ मंतं अरिपयणपवाविणं तेषं सरमिहिरेण रणे KumāCa. (H.) 6.55.

[अणपज्ज (anapajja) *n.* *r.* for अणप्पज्ज AR. PSM.]

अणपणीय (an-apaniya < an-apaniya) *ger.* not having removed, JŚ. संसाराडविणित्थरणमिच्छदो अणपणीय दोसाहि । सोढुं ण खनो अहिमणपणीय सोढुं व सघरम्मि BhaĀrā. 1444.

अणपणिंद (ana-panṇinda < a-prajñaptika-indra) *m.* [also अणवणिंद], the Indra (chief) of the Aprajñaptika (Vyantara) gods, AMg. दो अणपणिंद पणत्ता, तं जहा - सणिहिए चैव सामण्ये चैव Thāṇa. 2.371 (105); सन्निहिय-सामाणा यत्थ दुवे अणवणिंदो अणवणिणवकुमाररायाणो परिवसंति Paṇṇav. 2.46 (193)

अणपणिणय (ana-panṇiya < a-prajñapti-ka) *m.* [also 'वणिणय, 'पणिणय] Aprajñaptika (Vyantara god), AMg. तं च पुण निसेवंति सुराणा सअच्छरामोहोहियमती ... अणवणिणय पणवणिणय ... मोहपडिबद्धचित्ता Pañhā. 4.3; 5.3; समणस्स भगवओ महावीरस्स बहवे वाणभंतरा देवा अंतियं पाउमवित्था ... अणवणिणयपणवणिणय Uvav. 35; एते ववन्तराणामहो मूलभेदा; इमे चान्येऽवान्तरभेदा अहो अणपणिणय इत्यादि Jivābhi. comm. p. 172b.6; तत्थ णं बहवे वाणभंतरा देवा परिवसंति, तं जहा ... अणवणिणय-पणवणिणय ... पयगदेवा Paṇṇav. 2.41 (188); 2.46 (193); 2.47 (194); J.M. भवणवहवाणभंतरजोहिसियविमाणावासिणो देवा ... अणपणिणय पणपणिणय ... इय पडमजोयणसए रयणए अट्ट वंतरा अवरे Paṇṇav. 1181; दसविह भवणवहं अट्टविहाणं पि वणयरसुराणं । अणपणिणय-पण-पणिणय-कोहंइयमाइयाणं च KaKoPra. 154.19.

अणपणिणयदेवत्तण (anapanniya-devattana < a-prajñapti-ka-devatva) *n.* the godhood as an Aprajñaptika (Vyantara) god, AMg. किमंण पुण अहं अणपणिणयदेवत्तणं पि नो लभिस्सामि ? Vīy. 10.2.9 (10.21) (comm. अणपणिणय क्यंतरनिकायविशेषः p. 498b.5)

अणपस्सिय (ana-passiya < a-dṛṣṭa) *adj.* (a thing or cause) which is not seen, J.M. अणपस्सिएण रुद्धियं भवे एककूणवीसकं ĀṅgVi. 42.29.

अणपुच्छा (ana-pucchā < a-prcchā) *f.* absence of permission, J.M. एकाऽऽभोयण अण्णे, अणपुच्छ-परिच्छ आलोए NisBhā. 3814 (comm. अणपुच्छ ति अणपुच्छाए पडिवने कोइ किंचि वेवावच्चाइ काउं णेच्छइ); अण्णउवस्सयमणे अणपुच्छा नत्थि किंचि नेवव्वं KappBhā. 2038; उवरिं पंचमपुण्णे गहणमदसं गतं ति णेहंति । अणपुच्छ दुपुच्छ वा तं पुण्णे गतं ति णेहंति KappBhā. 4300; दुगमादीसामण्णे अणपुच्छा

अणुपुच्छिवि

234

अणपिणित्तु

सिविह सोधि णवमे वा KappBhā. 4311.

अणुपुच्छिवि (ana-pucchi-vi < a-prṣtvā) *ger.* without asking, *Apā.* एकद्वि अणुपुच्छिवि पदसहस्रि SudCa. (N.) 8.12.8.

अणपेक्खमाण (an-apekkhamāna < an-apekṣamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) who does not expect, *AMg.* धुणे उरलं अणुदेहमाणे वेमाण सोयं अणपेक्खमाणे (i. l. अणपेक्खमाणे) Sūy. 1.10.11.

अणपेक्खिता (an-apekṣhittā < an-apekṣya) *ger.* without expecting, after having been regardless (towards), *JŚ.* सोक्खं अणपेक्खिता बाधे दिक्खमणुसंघि जह पुरिसं BhaĀrā. 1250.

अणपेक्खिय (an-apekṣhiya < an-apekṣya) *ger.* without expecting, *JŚ.* तह अणपेक्खिय दुक्खं णत्थि सुहं णम ज्ञेयमि BhaĀrā. 1250.

अणपेहंत (ana-pehanta < a-prakṣamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) not taking note of, *AMg.* पवथणनपेहंतस्स तस्स निद्वेषस्स सुहस्स । बहुमोहस्स भवथा संसारोदणंतो भणियो OghNl. 445.

अणप्प (an-appa < an-alpa) *adj.* not little or few, much, considerable, extensive, many, *JM.* अट्ठावीसविधं मइनामगणप-कप्पणठं ... इयसोयं माओ वंदि JhāSro. 1; Ś. (चारणी) उक्खिदाणप-कप्पणदावा ... पवमाण पवहंति BalRā. 9.31.1; *Apā.* मइ जाणित्तु मुणिहिं अकप्पु कप्पु, तुमं वि कंमि तं जण अणप्प RiPaSām. 14.8; मणण-ज्जाहिं दिज्जं अणप्प ViPaSām. 3.8.

अणप्प (an-appa < an-ātman) *m.* non-self, something other than the self, *JM.* ता ण कज्जं मह इमिणा पियंघव-णिहण-कलु-सिणं बहुवण-परिणिदिणं अणप्पणा इव अणप्प KuvMāKa. 48.15.

अणप्प (anappa) *Deśi. m.* sword, खणमि अणप्पो DeNāMā. 1.12 (comm. अणप्पो खड्गः)

अणप्पगंथ (ana-ppagantha < a-pragrantha) *adj.* [also अणुप्पगंथ] without attachment or tie with the earlier life, *AMg.* से य पडिधं चउविहं णणत्ते, तं जहा ... अं णं वं णं दिस् इच्छं तं णं तं दिस् अउविहं सुचिभूय लहुभूय अणुप्पगंथे संजमेण अण्णं भावेमाणे विहरि-स्सइ Thāṇa. 9.62 (e. l.) [Ldn.]; अपडिधं सुचिभूय लहुभूय अणुप्पगंथे Thāṇa. [MV.] 693. p.284; तं णं तं णं दिस् विहरंति अपडिधं सुभूया लहुभूया अण्णंथा (e. l. on 28 p.20a) Urās. [Ldn.] (comm. अण्णंथा p.37a.7); अण्णंथवद्धा सुहंभूया लहुभूया अणुप्पगंथा संजमेण तवसा अण्णं भावेमाणे विहरंति Sūy. 718 p.184 (MV.) = (2.2.65); cf. पणं at Āyār. 184 [Abhay. on Thāṇa. अणुप्पगंथं] ति अनुरूपतया - औचित्येन विरतेन त्वयुग्योदयादयोरपि वा सुहंभूयस्सोऽपि प्रगतो ग्रंथो वा, अथवा अण्णं ति अनर्थः अनर्थणीयः अर्थकनीयः परधामध्यात्मिकत्वात् ग्रन्थवत् द्रव्यवत् ग्रन्थो ज्ञानादियस्य सोऽनर्थग्रन्थ इति p.465b.2-4; [अण-प्पगंथ > अणप्प-गंथ > अणुप्पगंथ]

अणप्पज्झ (an-appa-jjha < an-ātma-stha=anātma-vaśa) *adj.* [also अणपज्झ] not being in one's control, lacking self-control, *JM.* अणप्पज्झ अणणि, अज्ज, वीआर पुत्त संगमे । संहेण बोसिणे, बोसुं निट्ठि तिहं KappBhā. 3723 (comm. अनात्मवशं); KappBhā. 3801; वित्तिवपदमणप्पज्झे अपदेते सुत्तसकपणेहे । सत्तु वि परंसेते वित्ति-पदा होति णायव्वा NisBhā. 599 (comm. अणप्पज्झो अनात्मवशः ग्रह-गृहीत इत्यर्थः) NisBhā. 1999; 2016; 3502; अणप्पज्झो लेत्तादिथो वएज्ज NisCu. 3.179.5; लोहेण अणप्पज्झो कज्जं न गणेइ MarapVi. 616.

अणप्पभूय (an-appa-bhūya < an-ātma-bhūta) *adj.* who is not self controlled, who has not realised his own self, *JM.* णाकयन्नुमसिस्सं ... णाऽणप्पभूयं वाइजो भवतं महामणि AḍgVi. 10.19.

अणप्पय (an-appa-ya < an-alpa-ka) *adj.* extensive, vast,

Apā. अणप्पय सुकप्पय मओ मुणी दुओ मुणी । अणप्पय सुकप्पय ... अणुय अउमणु ... देत्तीसवास-सहासहिं मुंजइ MahāPaAṭ. 45.19.14.

अणप्पय (an-appa-ya < an-ātma-ka) *adj.* non-self, something other than the self, *JŚ.* अण्णमयावंहो अणप्पय कावि सो अयावंहो । वह होदि सुम्मदिट्ठो SāmaS. 202.

अणप्परअ (anappa-raa < analpa-rava) *adj.* with a big noise, *JM.* संघीदिसणप्परअं तु काहिमि ŚrīKāv. 11.23.

अणप्पवस (an-appa-vasa < an-ātma-vaśa) *adj.* lacking in self-control, *JŚ.* (जीव !) वसिओ सि चिरं कालं सिदुणमस्से अणप्पवसो BhāvPa. 21; पसोमि मह'वसणं तिरियण्णं अणप्पवसो BhāvPa. 99; भमिओ संसारवणे अणाइकायं अणप्पवसो BhāvPa. 110; सो चव होदि अज्जाओ अणुवरंतो अणप्पवसो BhāvPa. 135; अण्णण-णेह-गारव अणप्पवस-अउस-उवधि-सुणिणं । पल्लुवणं सुतोपी वंदि वीसंवे भंदि BhāvPa. 613; *AMg.* सो होइ अणप्पवसो अज्जाओ अणुवरंतो उ Gaehā. 69; *JM.* अणप्पज्झो अणप्पवसो खिसादिओ सो दिवाभोयस्स जवतं वंज्जा NisBhā. 3366; खिसादिचित्तो अणप्पवसो, सेहो वा, अविओ-विओ, जाणओ वा सीयथो NisCu. 2.61.24.

अणप्पवसग (an-appa-vasaga < an-ātma-vaśaga) *adj.* not being under the influence of self, not having control over oneself, dependent on others, helpless, *AMg.* अणप्पवसणं तिरियाणं नत्थि सुहं MarapVi. 607; खओ अणप्पवसओ ओहामिओ व पल्लवो AḍgPaṭ. (V.) 723; *JM.* अहवा तस्मासं मेरणं जेणरिसां भांसि । पित्तजरेण व गहिओ अणप्पवसणो धुवं जाओ PaumCa. (V.) 37.22.

अणप्पवसिअ (anappa-vasi-a < an-ātma-vaśika) *adj.* lacking in self-control, *JŚ.* आधामगणपदो अणप्पवसिओ सुइ होइ Bha-Ārā. 1148; खओ अणप्पवसिओ सो विप्पल्लव जं किं वि BhaĀrā. 1502.

अणप्पिण (an-appina < an-arpana) *n.* not giving back, not returning, *JM.* सिज्जा संघारो वा, परिसादी अरिसादि सो होइ । परिसादि कारणमि अणप्पिणे मासो आणादी KappBhā. 4509.

अणप्पिणण (an-appinana < an-arpana) *n.* non-returning, *JM.* (भिक्षुस्स) ओहारवंतीओ तथा वा एगंरं समप्यत्तस्स अणप्पिणं संभवति NisCu. 2.169.10; सेज्जासंघारो क परिसादि अपरिसादिओ होति । परिसादि कारणमि अणप्पिणे मासो आणादी NisBhā. 1381.

अणप्पिणंत (an-appinanta < an-arpayat) *adj.* (*pr. part.*) not returning, *JM.* गंठसमि ने पुत्तं, जेण ममं परिमविकण दिओ तस्स दिट्ठमेत्तस्स अणप्पिणंतस्स मरं विणयं करिस्सं VasuIII. 83.24; पचव्विणी-हामि ति अणप्पिणंतं मुसावादिणो ति अकिति NisCu. 2.181.16; वेच्चत्थ मावइहिर दोसा य अणप्पिणंतमि KappBhā. 4606.

अणप्पिणिजमण (anappinijamāna < anarpyamāna) *adj.* (*pass. pr. part.*) which is not offered, *JM.* पाडिआरिमे अणप्पिणिज-माणे अण्णओ भवति NisCu. 2.181.16.

अणप्पिणिता (anappinittā < anarpya) *ger.* not having returned, *AMg.* जे भिक्खुं सागरिय-संतिथं सेज्जासंघारवं आयाए अवि-गरणं बहु अणप्पिणिता संक्खयइ Nis. 2.57; *JM.* अप्पडिहुं नाम अण-प्पिणिता NisCu. 2.167.23; एते (संघरां फलमं वा) अओडिता अणप्पि-णिता वयति मासलुं (पच्छित्तं) NisCu. 2.169.32.

अणप्पिणिनु (anappinittu < anarpya) *ger.* [also अणप्पि-णित्तु] not having returned, *JM.* एस्सीए कडाए तं आदाय गृहीत्वा पुण्णे मासकणे अपडिहुं अणप्पिणिनु न प्रतोयं अर्पयतीत्यर्थः NisCu. 2.167.28; सुतं तेण संघारमसामिणा जहा ते सुवता सुवारमं अणप्पिणित्तु गता NisCu. 2.168.10.

अणपिप्पु

235

अणम्भुट्टिय

अणपिप्पु (anappittu < anarpya) *ger.* without having returned, JM. परिहारिणीओ परिहारिओ व आदाय तं गच्छेत्तु। अणपिप्पु-हट्टुमपिप्पु सम्मगमणं तु NisBhā. 1300.

अणपिपि (anappida < anarpita) *adj.* (ppp.) not applied or used, JM. अणपिपि-अणं ओपारिय अणपिपिकसंममि। उणपिपि-अण-यादो (देवगीप देवा सुवजीवाणं केवडिओ मगो ? अणंतम गो) Dhavālā. 7. 498. 8; अणपिपि-अण-अणं सुवजीवाणं केवडिओ मगो हिंदे अणंतम गो Dhavālā. 7. 508. 7; 7. 510. 3.

अणपिपिणाण (anappida-nāṇa < anarpita-jñāna) *n.* knowledge which is not specified, JM. अणपिपिणाणं मणिअणपि-मुदअणपिणी सुवजीवाणं केवडिओ मगो ? अणंतम गो। कुदो ? अणपिपि-णाणं सुवजीवाणं केवडिओ मगो हिंदे अणंतम गो Dhavālā. 7. 511. 11.

अणपिय (anappiya < anarpita) *adj.* (ppp.) I that which is not given, JM. अणपि, 'किं सुततण दिण्णम' सो भवति, 'अणपिये वि अणपिअहो अहं' NisCū. 2. 168. 11; ववहार णट्ठवत्ती, अणपियण चउत्थ-भासाण-... काणं य काणियं नयं KappBhā. 5. 35; 2 not assigned, not intended, not stressed, AMg. इदंविह दिवियणुअणे णणत्ते, तं जहा - दिवियणुअणे - अणपियणपिने Tāṇā. 10. 46 (726); JM. साम-णमपियमणपियं अ तत्थंतिमं जहा सिओ। सिद्धस्स होइ तुओ सवो सामणममहि VāṇBhā. 2153; उणत्तं विगं वाणपियमपियेति सव-ममहि। तं विव पजाअत्तरितेसमणपियं नाम VāṇBhā. 2171.

अणपियणय (anappiya-naya < anarpita-naya) *m* (Kāṇ-kaśānta) in which the Nayas are not applicable, JM. ववहारिण-स्थपत्ती अणपियणये अ तुच्छमासण। मूणवअगमिण य काणं य काणियं नयं VāṇBhā. Vol. I. p. 381. 1.

अणपियववहारिय (anappiya-vavahāriya < anarpita-vyā-vahārika) *adj.* the common point of view in which a given statement is not intended e. g. if a hellish being is so called its being a living being is not intended, JM. अदवा दो मूलणया - अपियववहारिओ य, अणपियववहारिओ य VāṇBhā. Vol. I. p. 380. 2.

अणपेत्तु (anappetu(m) < anarpayitu(m) = anarpya) *ger.* without having retained, JM. उदुवदे सज्जास्यारमो कारण पेत्तपि तं मासुअणे पुणं अणपेत्तु वयंत्तस्स मासुअं आणादयो ईसा NisCū. 2. 168. 6.

अणपिपिअ (anappiḍanta < abhraśyat) *adj.* (pc. part.) not applying firm, JM. अण - रज्जु वा मूसोहि छिंदणमयं - मूसीए ईसि अयस्स रज्जुओ ओरति, आसणं वा हेट्ठो अणपिपिअं ठवेति NisCū. 3. 222. 15.

अणपुण्ण (anapphūṇa < anāpūṇa) *adj.* (ppp.) [also अणपुण] not occupied, AMg. जे पे तस्स थलस्स आगासपेसा तेहि वाल्महेहि अणपुणा वा तओ पे समण गने एगमं आगासपेसं अवहाय AṇṇOg. 306; अणियं पे तस्स थलस्स आगासपेसा जे पे तेहि वाल्महेहि अणपुण्णा ? हेसा अणिय AṇṇOg. 397 (comm. अणपुण सि आसुअणः व्याप्ताः आह्वाना इति यावत् p. 193. 5)

अणपुण्ण (anapphūṇa < an-āspṛṣṭā) *adj.* [f. -ā] not touching or coveting (larger, bigger), JM. जुत्तप्पमाण अतिरेग-हीण-माणा य तिविह वसदी। अणपुणमणपुण्णा संदाया चेव णायववा NisBhā. 550 (Cū. जा अणपुण्णा सा अतिरेगा)

अणफुडिअ (ana-phudā < a-sphutita) *adj.* (ppp.) not fallen or broken, JM. अणफुडिअ इन्दवारपरम्मा-रामा अकिट्ठकुअत्ता KumāCū. (II.) 7. 20.

अणबल (ana-bala < rna-bala) *m.* [also अणवल] creditor,

AMg. तं च पुण वदंति वेई अलियं पावा ... दुट्ठवाविअवअणवलमणिया Pāṇhā. 2. 3 (comm. अणवलमणिय सि कणे प्रहोतव्ये बलं यस्यासौ कण-बलः बलवान् उत्तरार्धः 396. 10)

अणबाह (ana-bāham < a-bādham) *adv.* without obstruction, JM. (ते को वि) जेण दिवकुमरअं अवगच्छेअ नूण सयमेव. महअरयणपणं अणबाहं दिथई राणं SappāCū. 15. 210.

अणबाहा (ana-bāhā < a-bādha) *f.* absence of trouble, JM. अन्तरीयाअणबाहाए (कारणं) दोअण- (होइ अण-) बाहनिमित्तं अंत्यणु अण-उलो निरुओ VāṇBhā. 2127.

अणबोल्लिय (ana-bolliya an-ukta) Deśi *adj.* who has not spoken, Apa. अणबोल्लियउ कि पावियइ दम्मकत्तर सोइ SāḍhaDo. 115.

अणभणुणाद (an-abbhāṇu-ṇāda < an-abhyanu-jñāta) *adj.* (ppp.) not being permitted, not given consent to, Ś. (सीता) जदि दाव मं पेक्खिअसि तदो अणभणुणादसुणिबाणण अधिअं नम राजा कुप्पिअसि UttāCū. 3. 12. 8.

अणभत्थ (an-abbhattha < an-abhyasta) *adj.* (ppp.) not practised, not repeatedly performed, AMg. पुव्वीणअभत्थमो रिउमअहणमि जइ वि परिहत्तो। सुहो वीरपडायं न हरइ ĀrāhPaḍ. (V.) 38; न लहइ मुणी वि मरगते. आराहणापडायं पुव्वमणअभत्थमुहोमो ĀrāhPaḍ. (V.) 39; JM. जो जेण अणभत्थो पोरिसमाई तवो उ तं दिवुण। कुणइ KappBhā. 13. 39; 1399; खसुफु अभूएण अणभत्थकलेण जत्तो वचइ तत्तो वचउ KaKoPa. 36. 5; Apa. अणभत्थसुत्था महामंदमहा पयंति एवं समोरुइहा MahāPu. (P.) 8. 2. 5.

अणभत्थणीअ (an-abbhatthaniya < an-abhyarthaniya) *adj.* (pot.) which should not be requested or asked for, Ś. (मदमिका) किं पि दुव्विणीदसाहसाणुवववसाओ मम अणभत्थणीअं अण-त्थंति MāhāMā. 7. 1. 49.

अणभंतरा (an-abbhantarā < an-abhyantarā) *adj.* [f.] inexperienced, ignorant (lit. not inside), Ś. (अनय्या) अण-भंतरा तु अहं अणगदस्स दुत्तंत्स Sāh. 29. 16.

अणभमसूया (anabbha-pasūyā < anabhra-prasūtā) *adj.* [f.] (ppp.) not produced by a stormy eloud, AMg. जाओ निय इनाओ इत्थियाओ ... अणभमसूया वज्जासणी Tānd. 156.

अणभम (anabbha-ya < anabhra-ka) *adj.* not coming from a stormy eloud, AMg. जाओ निय इनाओ इत्थियाओ ... अणभमया वज्जासणी Tānd. 156 (comm. अणभमया वज्जासणी ति अणभका अणक-रहित वज्जासतिः विष्णु P. 50a. 5)

अणभमुट्टि (anabbha-vutthi < anabhra-vṛṣṭi) *f.* shower without elouds, untimely shower, JM. अनिरामे आरामे जावइअइ पेच्छणच्छणुच्छाहो। दूरे वाल्महेसो, अणभमुट्टि व्व ता दिट्ठो VāṇMā. p. 75. 4; Apa. तं नममि सो वि विहसंतदिट्ठि इय भणइ वाइ इहअणभमुट्टि ĀṇaSāSāṇi. 8. 7.

अणभ्हा (an-abbhā < an-abhā) *adj.* [f.] without elouds, JM. जओ महिला णाम ... अणभ्हा विज्जु CaupCū. 8. 31.

अणभ्हास (an-abbhāsa < an-abhyāsa) *adj.* not near, far away, JM. उत्तमा उण ... अणभ्हासे सावज्जाणुदुण्णां CaupCū. 4. 5.

अणभ्भतर (an-abbhantara < an-abhyantara) *adj.* not inside, outside, AMg. अणभ्भतरा कसाइ होइ अणभ्भतरा देह (संलहणा) ĀrāhPaḍ. (V.) 155.

अणभ्भुट्ठिय (an-abbhuttīya < an-abhyuttītha) *adj.* (ppp.) not rising or standing up, AMg. तण णं से सुए परिव्वायए सुदंसणं अणभ्भुट्ठियं पासिता एवं वयासी Nāyā. 1. 6. 67.

अणभुट्टेमाण

236

अणभिगहियमिच्छादंसण

अणभुट्टेमाण (aṇ-abbhuttamāṇa < aṇ-abhyuttisthat) *adj.* (pr. part.) not standing up, AMg. तए णं से कणगज्झए ... अणभुट्टेमाणे परम्भुहे संचिद्धं Nāyā. 1.14.67; 1.14.68.

अणभुवगम (aṇ-abbhuvagama < aṇ-abhyupagama) *m.* non-acceptance, JM. अज्ञाणाणमुवगमजयणादजओ KamPay. 5.28 (Malay. सोऽज्ञानानभ्युपगमादतनाभिरविरतः p. 21a.3); इहं कालियसुत्ते अणभुवगमो सतेहिं ĀvCu. p. 380.6; इह पुण (कालिकसुत्ते) अणभुवगमो, अहिगारो तीहिं ओसुवं GurTaVi. 1.50; ViĀvBhā. 2275.

अणभुवगय (aṇ-abbhuvā-gaya < aṇ-abhyupa-gata) *adj.* (ppp.) not possessing or accepting (the scriptural knowledge), JM. कस्स ण होही देसो अणभुवगओ य निरुवगारी य । अणभुवगयओ पत्थियओ गंतुकामो य ViĀvBhā. 1448.

अणभंजक (aṇa-bhañjaka < ṇa-bhañjaka) *m.* who defaults with the payment of his debt, AMg. तं च पुण करेति चोरिवं तक्का परदव्वहरा ... अणभंजका ... देया कयकरणलद्धवखा एते अण्णे य एवमादी परस्स दव्वाहिं जे अविरया Paṇḍā. 1.3 (comm. कणं देयं भजति न ददाति p. 46.3)

अणभिओग (aṇ-abhioga < aṇ-abhiyoga) *m.* [also अणभि-जोग] request, insistence, JM. समं तु अणेगेसू, पत्तेसू अणभिओग-मावलिवा । एगतो दुइतो व ठिता समराइणिवा जहासण्णा NisBhā. 3770 (comm. गुह्या अनेग वा अभियोगो न कायव्वो); VavaBhā. 4.324.

अणभिओय (aṇ-abhiōya < aṇ-abhiyoga) *m.* without intention, by chance, AMg. तुभं णं भंते इत्थकारेणं अभिओएणं (अण-भिओएणं) इओ चव एह Uvās. 31.

अणभिकंत (aṇ-abhikkanta < aṇ-abhikrānta) *adj.* (ppp.) [also 'कंता'] 1 (when the age) has not passed, AMg. अणभिकंतं च खडु वयं संपेहाए, खणं जाणाहिं पडिए Āyār. 1.2.1.5; 2 (the road) which is not crossed, AMg. अणभुवगए खडु वासावासे अणभुवट्टे ... अणभिकंतापथा Āyār. 2.3.1 [Ldn.]; 3 unoccupied, unused, JM. (सेज्जा) अभिकंत अणभिकंता य KappBhā. 593.

अणभिकंतकिरिया (aṇ-abhikkanta-kiriya < aṇ-abhikrānta-kiriya) *adj.* [f.] one who performs a sinful act by living in a place not frequented by other mendicants, AMg. जे मयंतारो तहप्यगराई माएसणणि वा जाव भवणगिहाणि वा अणोवयमाणेहिं ओवयंति, अयमाउसो ! अणभिकंतकिरिया वि भवति Āyār. 2.2.37(436)

अणभिकंतसंजोय (aṇabhikkanta-saṃjōya < aṇabhikrānta-saṃyoga) *adj.* who has not overcome the attachments, AMg. बाहे अणभेच्छणधंयणे अणभिकंतसंजोए Āyār. 1.4.4.45 [Ldn.]

अणभिकंतामज्जिया (aṇabhikkantābhajjiyā < aṇabhikrānta+abhagnā) *adj.* not destroyed and not broken, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तरुणियं वा छिवाहिं अणभिकंतामज्जियं ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.1.4(325) (comm. 'अणभिकंतामज्जिय' ति नाभिक्रान्ता जीविताद् अनभिक्रान्ता, सचेतनेत्यर्थः । अनज्जियं अमज्जा अमर्दितामविराधितामित्यर्थः p. 323a.12)

अणभिगत (aṇ-abhigata < aṇ-abhigata) *adj.* [also अणभि-गय] who has not understood or known, AMg. अलियसंपउत्ता वयणं सावज्जमकुसलं ... अधम्मज्जणं भणंति अणभिगतपुण्णवा Paṇḍā. 2.11; JM. अहं तं असत्थोवहं दट्ठुं ण विमंसति तो णज्जति अणभिगतो वाउक्काएण NisCu. 3.281.1; सोऽं अणभिगताणं, कहेइ असुगं कहिज्जई इत्थं KappBhā. 784 (comm. अनभिगतानाम् अपरिगतानाम्)

अणभिगम (aṇ-abhigama < aṇ-abhigama) *m.* non-understanding, non-comprehension, AMg. तए णं से उदए पेडालपुत्ते भगवं

गोयमं एवं वदसि — एतेसि णं भंते पदानं पुर्वि अण्णाणयाए ... अणभिगमेणं ... एयमट्ठं णो सदहितं Sūy. 2.7.34(870); Vy. 1.9.22 (1.429)

अणभिगयपुण्णवा (aṇabhiḡaya-punna-pāva < aṇabhiḡa-ta-punya-pāpa) *adj.* who has not known merit and demerit, AMg. अलियसंपउत्ता वयणं सावज्जमकुसलं ... अधम्मज्जणं भणंति अणभिगत-पुण्णवा Paṇḍā. 2.11; अणभिगयपुण्णवावं उवट्ठेत्तस्स चउगुर होंति NisBhā. 3755.

अणभिगहिय (aṇabhiḡahiya < aṇabhiḡrahika) *adj.* (faith) which is without any bias or critical judgement (one of the five varieties of wrong faith i.e. mithyāta), JM. अभिगहियणभिग-हियाऽऽभिनिवेसिय संस्रवमणाभोगं ण मिच्छ SaḍSt. (D.) 51.

अणभिगहिय (aṇabhiḡahiya < aṇabhiḡrhiṭa) *adj.* not having any restriction (in begging), JM. असिवाई बहिया कारणेहिं तत्थेव वसंति जस्स ओ उ तवो । अभिगहियाऽणभिगहितो सा तस्स उ जोग-परिखुट्ठी KappBhā. 5545.

अणभिगहियमिच्छादंसण (aṇabhiḡahiya-micchā-dāṃsaṇa < aṇabhiḡrahika-mithyā-darśana) *n.* [also अणभिगहिय] false faith which is not taken from heretical views i.e. natural, AMg. अभिगहियमिच्छादंसणे दुविहे पन्नते ... एवमणभिगहियमिच्छा-दंसणे वि Thāṇa. 2.85(459)

अणभिगह (aṇabhiḡgaha < aṇabhiḡraha) *n.* view which is not biased (i.e. natural or usual) (a variety of mithyāra), JM. वेज्जट्ठम ... संविगमसंविगमा ... अणभिगहमिच्छतर अट्ठमए अत्रित्थी य ... (कुज्जा) कुसलेण तेगिच्छं KappBhā. 1028; 1911; आभिगहियं अणभिगहं ... मिच्छत्तं पंचहा एअं ŚrāPraSu. 35a.11.

अणभिगहिय (aṇabhiḡgahiya < aṇabhiḡrhiṭa) *adj.* [also अणभिगहिय] 1 not knowing, not understanding, AMg. अणभिगहियओ य सेसेसु (comm. अनभिज्ञः) Utt. 28.26; JM. अवि-सारओ पवयणे अणभिगहियओ य सेसेसु Paṇḍā. 1.101 (110 gā. 129); PavSāro. 460; मिच्छत्तं पंचहा होइ ... अणभिगहियं पुण असंपत्तसम्मत्ताणं KaKoPra. 127.18; 2 not accepted, not received, AMg. अण-भिगहियकुदिट्ठी संखेवहं ति होइ नायव्वो Utt. 28.26 (अनङ्गीकृता कुदुष्टिः येन p. 555b.9); JM. आभिगहियं अणभिगहियं ... मिच्छत्तं पंचहा होइ Paṇḍā. 5.2; पुण्णपावगहयाओ नवपयत्था गहिया, अणभिगहिया जस्स णो सदहितं ति ... तस्स चउगुरं कालगुरं NisCu. 3.280.16; अणभिगहिय-कुदिट्ठी संखेवहं ति होइ नायव्वो ŚrāPraSu. 27. gā. 6; JŚ. संस्रवमभि-गहियं अणभिगहियं च तं (मिच्छत्तं) निविहं BhaĀrā. 56; 3 with- out any condition or restriction (in begging), JM. केसि चि अभिगहिया अणभिगहियसणा उ केसि चि । मा हु अवणं काहिइ सव्वे वि हु ते जिणाणाए KappBhā. 1606; एति भत्ताणलंभे जावतिएहिं भिक्खाए गच्छेत्तेहिं गच्छत्तस्स पज्जत्तं भवति, तावतिया अभिगहिय-अणभिगहिया वा गच्छंति NisCu. 2.177.16.

अणभिगहियकुदिट्ठी (aṇabhiḡgahiya-kudittī < aṇabhiḡrhiṭa-kudṛṣṭi) *adj.* one who has not accepted false faith, AMg. अणभिगहियकुदिट्ठी संखेवहं ति होइ नायव्वो Utt. 28.26; Paṇḍā. 1.101 gā. 11(110); PavSāro. 958 (comm. अनभिगृहीता अनङ्गीकृता कुत्सिता दृष्टिः सौगतदिदृशे येन स तथा PavSāro. 958; ŚrāPraSu. comm. on gā. 6. p. 27)

अणभिगहियमिच्छादंसण (aṇabhiḡgahiya-micchā-dāṃsa-ṇa < aṇabhiḡrhiṭa-mithyā-darśana) *n.* (wrong faith) not taken from anywhere i.e. natural, AMg. मिच्छादंसणे दुविहे पणत्ते, तं जहा — अभिगहियमिच्छादंसणे चैव अणभिगहियमिच्छादंसणे चैव

अणभिग्गहियमिच्छादंसणवत्तिया

237

अणभिलप्प

Tbāṇa. 2. 83(59); अणभिग्गहियमिच्छादंसणे दुविहे पण्णते, ते जहा — सपज्जवसिते चेव अपज्जवसिते चेव Tbāṇa. 2. 85(59)

अणभिग्गहियमिच्छादंसणवत्तिया (anabhiṅgahiya-micchā-damsaṇa-vattiyā < anabhiṅghita-mithyā-darśana-pratyayikī) *adj.* [f.] caused by the false faith which is not accepted, AMg. मिच्छादंसणवत्तिया किरिया दुविहा — अणभिग्गहियमिच्छादंसणवत्तिया य अभिग्गहियमिच्छादंसणवत्तिया य, अणभिग्गहियमिच्छादंसणवत्तिया असण्णीणं सण्णीणं वि जेहि न किंचि कुत्तिस्थियं पडिवणं ĀvTi.(H.) 612b.5.

अणभिग्गहियसिज्जासणिय (anabhiṅgahiya-sijjāsaniya < anabhiṅghita-sāyyāsaniya) *adj.* not practising any restriction on the things used for bedding and seat, AMg. वासावासं पज्जोसविधानं णो कप्पह निग्गंधाण वा निग्गंधीणं वा अणभिग्गहियसिज्जासणियं होत्तए Kapp.(S.) 53.

अणभिग्गहिया (anabhiṅgahiyā < anabhiṅghitā) *adj.* [f.] unacceptable, not accepted (a variety of asātyamiṣṣā bhāṣā), AMg. असत्तामीसा णं भंते ! मासा दुवालसविहा पण्णता — अमंतणि आपमणी ... अणभिग्गहिया भासा भासा य अमिग्गहम्मि बोद्धवा Pannav. 11. 37. gā. 2(866); Vy. 10. 3. 19 (10. 40); JM. PavSāro. 895; Dasav. Ni. 277.

अणभिजोग्ग (an-abhihogga < an-abhiyogya) *m.* lower gods (like Kiloisā) who are not appointed to do work (in the regions where they live), JS. सुवणिरयभवणेसु दीव-समुदे गहजोदिसिं विसाणे । अभिजोग्ग (? ग्ग) मणभिजोग्गो (? ग्गे) (दंसणमोहस्स) उवसमो होइ बोद्धवो KasāPa. 96.

अणभिजोय (an-abhijoya < an-abhiyoga) *m.* (Inst. अणभिजोयणं) absence of an appointment or assignment, JM. भयवं, मज्झ दित्रो संसारनित्थरणोवाओ, मए सयणस्स परिकहियं, ते न तदा लग्गई, तुम्हे वि ता अणभिजोयणं गेण्णं कहेहि ति ĀvTi.(H.) 668b. 2-3.

अणभिजिय (ana-bhiijiya < a-bhedyā) *adj.* unbreakable, tough, AMg. आगरसमुद्धियं तह अद्भुत्तिर वाग-तण-कडए य । कट्टसिला-फलगम्मि व अणभिजिय निप्यकप्पम्मि संघारो कायव्वो MaraṇVi. 347.

अणभिनिवेस (an-abhinivesa < an-abhiniveśa) *m.* absence of insistence, JM. अणभिनिवेसाओ पुण विवज्जया होति तत्विधाओ वि । वक्कजुवल्लसाओ पच्छात्तावाडमावेण PañcāPra. 11. 48 (comm. अणभिनिवेसादत्तत्वेऽभिनिवेसाभवेनामोमादिनेत्यर्थः । अथवा अनभिनिवेसात् पुनरविषयद्वन्द्वोपपत्तिर्वाच्यते) ; GurTaVi. I. 132.

अणभिण (ana-bhinna < a-bhinna) *adj.* identical, the same, JM. रज्जं हि नाम ... अणभिणं विसंभुद्धाणं SamarāKa. 123. 8.

अणभिण्ण (an-abhinna < an-abhiñña) *adj.* [also अणहिण्ण] ignorant, ignorant of, JM. जीवो विण्णाणमओ ते चाणिच्चं ति तो न परलोको । अहं विण्णाणादण्णो तो अणभिण्णो जहागारं ViAvBhā. 1959; मूट्ठे अम्मि पावे ... अणभिण्णे भावओ हियाहियाणं Pañcā. 18. 17; साहू वि । अदलो किमु जो सड्डो जीवाजीवाइअणभिण्णो ŚrāDhaViPra. 29; सो य पोगमजाती वि ... सकलकृत्तापरगो वि वणियकलाणभिण्णो CaupCa. 6. 21; किमणेणं वेदविदियमग्गस्स अणभिण्णेण SupāsCa. 7. 239; Ś. (सांनुमती) अणहिण्णो व्तु ईदिसस्स रुवस्स मोहदिट्ठी अअं जणो Śak. 6. 36. 5; (दमयंती) अणभिण्णु दिह दे ईदिसाणं वअणाणं Naiga. 2. 32. 3.

अणभिदुय (an-abhidduya < an-abhidruta) *adj.* not infected by, free from the nuisance of, AMg. फासुयम्मि अणावाहे इत्थीहि अणभिदुय । तत्थ संकप्पए वासं भिक्खू Utt. 35. 7 (Jacobi — where no women live)

अणभिधार (an-abhidhāra < an-abhidhāra) *n.* absence of intention (to get initiated by a particular monk), JM. बाबोस लभति एए पडिच्छओ जत्थिय तमभिधारंती । अभिधारमणभिधारे णायमणातेतरे ण लभे KappBhā. 4708 (comm. दाविशस्तिमप्येतान् जनान् प्रतीच्छको लभते यदि च ते प्रतीच्छकम् अभिधारयन्ति मनसि कुर्वन्ति अनभिधारयन्तस्तु तेऽप्याचार्यैस्त्वैवाभाव्या इति भावः) et. अभिधार.

अणभिधेय (an-abhidheya < an-abhidheya) *adj.* (proper name) whose object-named cannot be denoted by a synonym, JM. पज्जायाणभिधेयं ठिअमण्णत्थे तत्थत्थनिरवेक्खे । जाइच्छियं च नामं जाव-दव्वं च पाएण ViAvBhā. 25 (comm. नामवतः पिण्डस्स संबंधी धर्मोऽयं नाम्नुपचरितः । स हि नामवान् ... एकेन संकेतितमात्रेणैन्द्रादिसद्वैतैवाभिधीयते)

अणभिनिविट्ठ (an-abhinivittā < an-abhinivitta) *adj.* one who is not insisting, JM. इहरा अण्णयरगमा दिट्ठेद्विरोहणण-विरहेण । अणभिनिविट्ठस्स सुयं इयरस्स उ पिच्छण्णां ति UpPay. 882.

अणभिनिवेस (an-abhinivesa < an-abhiniveśa) *m.* absence of worldly attachment, JM. एत्थ मग्गदेसणाए अणभिनिवेसो Pañcā. 35; 36.

अणभिदिअ (ana-bhinda < a-bhinna) *adj.* not different, same, JM. जो अणुगच्छइ, जच्छइ, छिदिउमच्छइ तण्णं च तेसिं पि । अणभिदिअभावाणं अरहंताणं नमो ताणं KumāCa.(H.) 7. 55.

अणभिदिअभाव (ana-bhinda-bhāva < a-bhinna-bhāva) *adj.* having the same attitude, JM. छिदिउमच्छइ तण्णं च तेसिं पि । अणभिदिअभावाणं अरहंताणं नमो ताणं KumāCa.(H.) 7. 55 (comm. निर्विशेषमतत्त्वः)

अणभिप्पेद (an-abhippeda < an-abhipreta) *adj.* [f. -ā] [also °प्येय] not liked, not agreeable, Ś. (विदूषक) अणभिप्पेदा एसा कहा, अण्णं कइइस्सं SvapnaVā. 5. 4. 13.

अणभिभूत (an-abhi-bhūta < an-abhi-bhūta) *adj.* [also °भूय] not overcome, not put down, AMg. अभिभूय अक्खवू अणभिभूते पभू गिराल्लवणताए, जे मई अवहीमणे Āyā. 1. 5. 6. 1 (172) (Seb. he who is great and not distracted in his mind and has become master (over weakness), he who can remain without support); JM. तिविडो य होति कीवो अभिभूतो निमंतणा अणभिभूतो NisBhā. 3637; दुविडो य होइ कीवो अभिभूतो चेव अणभिभूतो य NisBhā. 3638.

अणभिमय (an-abhimaya < an-abhimata) *adj.* (meaning) not intended (by the speaker), JM. वयणं विण्णाणकलं जइ ते भणिएडवि नत्थि, किं तेण । अण्णत्थ पच्चए वा सुवत्थ वि पच्चओ पत्तो । अभिधेयसंक्रो वा वत्तरि चे पच्चओऽणभिमय वि । तम्हा निदिट्ठवत्ता नपुंसकं वेति सामर्थ्यं ViAvBhā. 1513-14.

[अणभिय (ana-bhiya < a-bhita) *adj.* afraid of sin, आ. म. द्वि. AR. 1. 291 Not traceable]

अणभिधित (an-abhiyita < an-abhicita) *adj.* (tree) which is not having a surrounding support, JM. (सर्वचेतितवादवा) अणभिधिता चला भिण्णा AṅgVi. 30. 11.

अणभिलक्खं (an-abhilakkham < an-abhilakṣyam) *adv.* without any aim or target, JM. वामेण य अणभिलक्खं उदीकया तज्जणी-अंगुलि ति रायत्तण्णं KavMāKa. 73. 12.

अणभिलप्प (an-abhilappa < an-abhilāpya) *adj.* not possible to be expressed or explained in words, JM. पण्णवणिज्जा भावा अणंतभागो उ अणभिलप्पाणं ViAvBhā. 141; KappBhā. 964; comm. of Śil. on Sūy. p. 7b. 7; सदसदणभिलप्पमेणं अणेणं । इय कुनय-विह्वं ... वयणं LaAjīŚāSta. 8; JS. पण्णवणिज्जा भावा अणंतभागो दु

अणभिलसंत

238

अणमिसनयण

अणभिलसाणं (amSā.(f.) 334.

अणभिलसंत (an-abhīlasanta < an-abhīlāsata) *adj.* (*pr. part.*) not desiring, having no liking in, JM. अणिच्छं अणभिलसंते NisCa. 1.124.12.

अणभिलसमाण (an-abhī-lasamāna < an-abhī-lāsamāna = an-abhī-lāsata) *adj.* (*pr. part.*) [f. -ī] not desiring, having no interest in, AMg. परस्स लाममणासापमाणे जाव अणभिलसमाणे नो मणे उच्चयवं णियच्छति (Phāṇa. 4.451(325); तथ णं सा धारिणी देवी ... जहोच्चिय-पुण्य-नय-मल्ल-कारहारं अणभिलसमाणी Nāyā. 1.1.34; परलामे अणस्सायमाणे अत्तेमाणे अणीदमाणे अपत्तेमाणे अणभिलसमाणे दुब्बं सुहसेजं उवसेपजित्ता णं विहरइ Utt. 29.33.

अणभिलसियत्थ (an-abhīlasiyattha < an-abhīlāsītārtha) *m.* undesired object or meaning, JM. अणभिलसियत्थे दुसुद्धो जहा दुस्सगो NisCa. 1.11.9.

[अणभिलसेमाण AMgD. r. l. for अणभिलसमाण, Nāyā. 1.1.34; Utt. 29.33]

अणभिलास (an-abhīlāsa < an-abhīlāsa) *adj.* who has no desire (for food), JM. परस्स तं, जेमंतस्स अणभिलासस्स अमत्तद्धितणिज्जा वा सा से भवति सुमिओथण Aṅg.(H.) 843b.10.

अणभिवुट्ठि (an-abhivutthi < an-abhivṛṣṭi) *f.* absence of rain, drought, JM. दुष्किल-उमर-दुसमारि ईई-अश्नुट्ठि-अणभिवुट्ठो । इति न अियवतुरगी पत्तरइ भासंडुज्जोओ PavSāro. 445.

अणभिवुत्त (an-abhī-vutta < an-abhī-vṛtta) *adj.* not surrounded by a rampart, JM. अणभिवुत्तं वा गगरं ति बूया, AāgVi. 162.8.

अणभिसंग (an-abhisaṅga < an-abhiṣaṅga) *adj.* without attachment, JM. एमाइमस्सिज्जो दागमिधं देइ जो अणभिसंगो । संघे गणे गुरुणं JambūCa.(G.) 16.475.

अणभिसंगओ (an-abhi-saṅga-o < an-abhi-saṅga-tas) *adj.* because of non-attachment, JM. उच्चियं न इमे णेयं तस्स-भावमि तप्फलस्सण्णे । अपमतसंजयाणं आराणमिसंगओ ण परे PaṭṭaPra. 4.35 (comm. असमिध्वगतः अभिध्वगामावात् p. 82.2) [AR. AMgD. write अणभिसंगओ]

अणभिसंगा (an-abhisangā < an-abhi-svaṅgā) *adj.* (f.) without attachment, JM. भावं विणा वि एवं होति (? होइ) पयत्ती ण वाहने एसा । सुवत्थ अणभिसंगा विरतीभावं सुसहुस्स PaṭṭaPra. 14.17 (comm. अनुभिध्वंगा निर्यप्रतिबंधा)

अणभिसित्त (an-abhisitta < an-abhiṣikta) *adj.* not crowned, not installed (as king), JM. अणरावं निवसरणे जुवराया दोय जावडणभिसित्तो NisBhā. 3363; एण्णेव अणभिसित्ते रज्जे कखोमो तहा गच्छे VavaBhā. 3.224.

अणभिहड (an-abhihaḍa < an-abhihṛta) *adj.* (ppn.) the food (bhikkhū) not brought from elsewhere (by the householder), JM. पुववसेसे गहणं उल्लिखत्तपरं ये अणभिहडे NisBhā. 2008 (comm. णवंग-णिवसे पुववपवत्तापरिदण्णाण गण्हति मा पवत्तणे दोसे भविससति । जं पुववित्तरं परंपरिणित्तरं च तं वेग्हति सट्ठाण्हं नो अभिहडं)

अणभिहणमाण (an-abhi-haṇemāna < an-abhi-ghnat) *adj.* (*pr. part.*) not crushing, AMg. तए णं अस्हे पुढवि अपेजेमाणा अणभिहणमाणा ('हणमाणा Ldn. 8.288) जाव अनुवदेमाणा Viy. 8.7.19 (MV.)

अणभिहाण (an-abhihāna < an-abhidhāna) *n.* absence of naming, JM. वत्थुस्सुवं नामं तप्पच्चयहेउओ सधम्म व्व । वत्थु नाण-

मिहाया होजाडमावो वि वाडवच्चो ViAvBhā. 61 (comm. यदि वस्तुनो नामरूपता न स्यात्, तदा तद् वत्त्वव न भवेत् ... अतभिधानाभिधानरहित-त्वादित्यर्थः)

अणभिहिद्य (an-abhihiya < an-abhihita) *adj.* not stated in one's own tradition (one of the 32 defects of a Sūtra), JM. अणभिहिद्यमपयमेव य सभावहीणं ववहिंयं व Aṅg. 882 (comm. 'अतभिहितम्' अनुपरिष्ठं स्वसिद्धान्ते); KaṇpBhā. 279.

अणभीअ (ana-bhīa < ana-bhīta) *adj.* [ana < rupa ?] afraid of sin JM. सोऊण अणाउट्ठि अणभीओ वत्तिअण अणमं तु । अणवत्तयं उवगओ Aṅg. 877 (comm. अणति गच्छति तामु तासु जीवो योनिध्वने-नेत्यं पापम् । तद्वीतः)

अणभुंजेत (ana-bhuñjanta < a-bhuñjana) *adj.* not eating, JM. वीस-पुणे तीस-पुणे कलिकालो नूण जय कय-नुगओ । नूणं अणभुंजेते लोए मासं स-मंसं व KumāCa.(H.) 1.13.

अणभुट्ठाण (an-abhuttāṇa < an-abhyutthāna) *n.* not rising to show respect to or in honour of, JM. अणभुट्ठाणे सुग्ग तत्थ वि आणरिणे भवे दोसा NisBhā. 3034 (comm. जर आयविओ वेअस्स अणभुट्ठाणं ण देति तो चउग्गसा)

अणभोग (ana-bhoga < an-abhoga) *m.* lack of use (due to lapse of time), JM. अणभोगं गेलणं अण्णे दुत्तमसट्ठवासे य । सेहे गिलाणमादी मज्जाया ठावणुड्ढो NisBhā. 391; 392; अणभोगा अतिरित्ते, वसेज अवतरेतो तप्पडियरा वा । अट्ठाणं वि वरिस्सं वावाए दूरमग्गे वा NisBhā. 401 (अणभोगो अत्यंतविस्मृतिः); 419. of. **अणभोग**.

अणभोगगह (ana-bhoga-gaha < an-abhoga-graha) *m.* taking without the intention of using it, JM. एसा विही तु टिट्ठे, आउट्ठिअण्णं तु जं जत्थ । अणभोगगह विणिज्जा, खिप्पमविविचित्ति य जं जत्थ KaṇpBhā. 5875 (comm. अय अनाभोगेन संसक्तं गृहीतं ततः क्षिप्रमेव विवेचनम्)

अणमंत (a-ṇamanta < a-ṇamat) *adj.* (*pr. part.*) one who is not submissive, Apa. अणमंतो इइ किर करइ कळि । तो सुहउत्तु सई क्वि वळि CandappaCa.(Y.) 6.7.8.

अणमंथिय (ana-manthiya < a-mathita) *adj.* (PPP.) which is not churned, Apa. अणमंथियउअहि व रयणठाणु ... अणमंथियउअहि व अपयखोडु ... अणमंथियउअहि व अनयजुत्तु ... अणमंथियउअहि व नुरहिवामु SndCa.(N.) 1.4.5.

अणममाण (a-ṇamamāṇa < a-ṇamat) *adj.* (*pr. part.*) one who does not bow down, AMg. पासहेगे समणमाणेहि अस-मण्णागए णममाणेहि अणममाणे विरहेहि अविरते Aṅg. 1.6.4.3 (Ācārya Tulasī gives the meaning 'asamarpita', Jacobi 'not pious') (comm. by Śrī. नममतिः संयमानुष्ठानेन विनयवद्विः अनममानात् निर्द्वेष-तया सावधानुष्ठानिनो p. 254a.41)

अणमित्त (a-ṇamitta < a-nimitta) *adj.* without cause, natural, disinterested, Apa. तुडुं भवमिहं अणमित्तु (v. 1. अणमित्त) इधु CandappaCa.(Y.) 6.23.2.

अणमिय (a-ṇamiya < a-namita < a-nata) *adj.* (PPP.) not bent down, not submissive, Apa. अणमि अणमिय रिउ उप्पा-टिवि CandappaCa.(Y.) 5.2.9.

अणमियसिर (a-ṇamiya-sira < a-nata-sīras) *adj.* whose head is not bowed down, Ś. (द्रौपदी) अणमियसिराणमक्रियवयणाण-ममुक्कसरसगणं वीराण माणमग्गे सुद्धो ParthāPa. 23.1; Apa. चित्त-गय-महीसु व सो जणेण, दीसइ असाह अणमियसिरेण VaddhaCa. 3.25.8.

अणमिसनयण (anamisa-nayana < animiṣa-nayana) *n.*

अणरहिद

240

अणलंकिय

honourable, AMg. तप गं से गोसाले ... सावत्थीय नयरीए ... अजिणे जिणणलावी अणरहा अरहण्णलावी ... विहरइ Vy. 15.9 (15.6); JM. अणरह अणरह-दाने रे सुक्ख ... करणि KumāCa.(H.) 3.56; M. ते अणरह एव गव्वस्स उत्तुणा कण लज्जेति GauḍVa. 83. cf. अणरिह.

अणरहिद (ana-rahida < ana(ntānubandhikaśāya)-rahitā) *adj.* excluding an attending passion, JŚ. इह कोह । अणरहिदे GomSā.(K.) 322.

अणरहिदसहिदकूडे (ana-rahida-sahida-kūḍa < ana(ntānubandhi-kaśāya)-rahita-sahita-kūṭa) *n.* the group of passions including and excluding the endless varieties, JŚ. अणरहिदसहिदकूडे वाचत्तिसिय सयण तेणउदी GomSā.(K.) 706.

अणरामय (ana-rāmaya < a-rāmaya -a-rati) *m./n.* [also अणराम] [DeNāMā. 1.45 अणरामयणरई comm. अणरामओ अरति: अणरामो अवस्तय अणरामयदुत्थिओ हवसि तं पि], not interested in, AMg. अणरमनरई केउं पवनादी एणट्टिया बहू MahāNā. 2.28; M. दुमंति दिति सुक्खं कुणंति अणरामयं समाविति CāSāSa. (W. 325; 2.1. अणुरा-अवं 425); Aṇ. गणयई अणरामउ वरंति तव वयणइ BhaviKa. 24.8.

अणराय (ana-rāya < a-rāya) *n.* interregnum, JM. अणराया जुगसाया लोको वेरत्तेण य ओरत्तेण NisBhā. 3302; अणराय सिवमणे जुवराया दोष जव रणसित्तो NisBhā. 3363 (Cū. मण राधणे जव मूलराया जुवराया व एते दो वि अणसित्ता ताव अणरायं भवति 3.198.5); अणरायण व समः अधिर पिण्डेयइओत्ते NisBhā. 6004; (Cū. 'अणरायसि रणणे काल-गने पिण्डेण वि जव आणो राया न ठविजति 4.234.5 = KappBhā. 2763; 2764).

अणराह (aṇarāha) Deśi. *m.* band on the head, सिरचित्तपट्टि-आण अणराहो DeNāMā. 1.24 (comm. सिरसि चित्तपट्टिका)

अणरिक्क (aṇarikka) Deśi. *adj.* [अ-रिक्त engaged, not free?] खणगिण अरिक्क-अवणरिका DeNāMā. 1.20 (comm. अवणरिक्को तथा अणरिक्को अणनहितः । निरवसर इति यवन्)

अणरिक्क (aṇa-rikka < a-rikka) *adj.* not separated, JM. नि रिको । अणरिक्क ते वेणुत्तु । जं दहिहीरादीहि अणरिक्क ते वेणुत्तु ; इयर आउक्यादीहि अणरिक्क तथ काणवहो होज NisCu. 4.132.13.

अणरिह (aṇariha < anarha) *adj.* not worthy of, AMg. किं णं देव भुण्णिण अहमेयस्स अट्टस्स अणरिहो सवणाए Nāya. 1.1.44; से केर अट्टे जस्स णं तुमं अणरिहा सुवणयाए Niraya. 24; JM. नृत्ताणुण्णातो विट्टो होर कयाई अणरिहो उ VavaBhā. 3.76; अह विज्जाया जा अणरिहा वराई वरोपसाणं BhavKerā. 1212; संवाहस्सअणरिहो अम्हाणं जइ वि रे तह वि KāKa. 55; मण्णे अणरिहो अहं एयस्स अट्टस्स सुवणयाए NāKerā. 22.25; रत्तो दुट्ठो मूढो उवणस्स अणरिहा ChaGa. 58; अट्टास पुस्सिंमं बोसं इत्थीमं दस नपुत्तेसु । पव्वावणा अणरिहा अनला दणत्तिया वुत्तु KappBhā. 4335; ४. (सीता) जा अथ्यउत्तविरहिदा रक्खसराअनवणं अणरिहा अग्निद्राणि अणरिहाणि अहवणोरहण्डुत्ताणि वणणाणि सुविअसाणं Abhigā. 2.1.6.

अणरिहगीत (aṇariha-gīta < anarha-gīta) *adj.* a Jain monk who is not worthy of becoming an Ācārya (a monk who is not worthy of being an *ācārya* 'learned') JM. सण्णे अणरिह-गीता सत्तिय पिण्डे अमलेहिंते VavaBhā. 3.212 (comm. स्वगणे आचार्य-लक्षणविशेषतया गीताया अपि सन्तोऽनर्ही आचार्यपदयोऽग्याः)

अणरुइ (ana-rui < a-ruci) *adj.* without taste, tasteless, JM. को दोसो दोहि मित्रे पसंगदोसेण अणरुई सत्ते KappBhā. 989.

अणरुह (an-aruha < an-arha) *adj.* not worthy of, improper, JM. अणरुह अणरुहदानं रे सुक्ख ... करणि KumāCa.(H.) 3.56.

अणल (aṇala < anala) *m.* [Hem. (Gr.) 4.395; 415; 429; PāṭiNā. 6.1] 1 fire (an element), AMg. अणलागिल-विविहसत्त्व-वट्ठु ... मारणविरहणामि Paṇḍā 1.35; JM. अणयो एव मुयइ जाला । वरिसइ मेहो एव लक्खणुयसो Paṇḍā(V.) 4.27; उत्तमदुसं हि पिच्छइ हिमरड्डनिवापणेण वा नूणं RihSānu. 49; M. सायमिह समहिउण्हा वत्तमड्डा-णला गाना GauḍVa. 545; उदिणअ-मिंसइ द्विआणं सुरअणपहमिमस्स GauḍVa. 346; Aṇ. धूमे अणलु दुहेण कट्टु जिह किं संभाविजइ SāCā. (N.) 4.11.13; 2 fire (in a figurative sense), M. विरहाणो सहि-ज्जइ आस-बवेण वल्लवणस्स CāSāSa. 1.13; आओ भयणमहाणल-संताव-परव्वसायवो Jhā. 549; 70; JM. मो संनुय, उवसमसु कोवाणं Fz. 3.14; 18.1; 3 a group of one-sensed beings, AMg. इमे य एणि-दिण वराण तसे ... अणलागिलतगवगस्सतिवणनिमिस्स Paṇḍā. 1.13.

अणलउक्कर (aṇala-ukkara < analotkara) *m.* heap of fire, M. (विपुक्क) परं अणलउक्को अणिलुक्कोरुण्णो SāMā. 3.11.

अणलं (aṇ-alam < an-alam) *adj.* insufficient, improper, unable, unfit, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा अणलं अदिरं ... तह-एगारं पायं ... णा उडिगहिंजा Āyār. 2.6.39.600; ने भिक्खु वा भिक्खुणी वा सज्जे पुण बल्यं ... जाणेजा ... अणलं अदिरं ... तह-एगारं वयं ... णा परिजा-हेजा Āyār. 2.6.20(570); उवासं वा अणुवासं दा अणलं पव्वावेति Nis. 11.85; 14.8; 18.10; JM. नायमनाययं वा सवममत्तययं तु जे भिक्खु । अणलमुवदुविई, लो पव्वति अणरादीणि NisBhā. 3747; कामं खलु अलसहो तिथिहो पव्वत्ति पतते । अणं अदम्यो न्हियं भोति अलोणं व एणट्टो NisBhā. 3704; अणलं उवदुवित्तस्स अणरादी दोसा पउगुणं च NisCu. 3.278.9.

अणलकाइय (aṇala-kāya < aṇala-kāyika) *adj.* a creature of fire-body, JŚ. तिन्त्यावरतगुलोणा अणिलणलकाइया य नेसु तसा Paṇḍā. 111.

अणलक्ख (aṇa-lakkha < a-lakṣya) *adj.* (pot. part.) having no target, without an aim, M. आभामर अणलक्खे पि मेत्थमं महासुहो Jhā. 1183.

अणलक्खियमीस (aṇa-lakkhiya-mīsa < a-lakṣita-mīsa) *adj.* (food in which acceptable and unacceptable parts are) mixed so as not to be distinguished, AMg. मेहा विसोहकोदी सत्ते पाणे विविंज जहससि । अणलक्खियमीसएने एवविदेमउवयवुद्धो Piṇḍu-Ni. 395. (Bodhī aṇa-lakkhiya?)

[**अणलगिरि** (aṇala-giri < aṇala-giri) *m.* [w. r. for संल-गिरि] name of the elephant of king Candragupta, JM. मोडणल-गिरिण रसि आणओ Āyār.(H.) 290.7; एवदणलगिनी इत्थी लंयविष्प-णट्टो अणतो NisCu. 3.145.28; पकोआडणलगिरिणा हत्थिय-रयण उवट्ठितो NisCu. 3.146.28]. cf. **णलगिरि**, **नलगिरि**.

अणलंकमीण (aṇ-alam-kammiṇa < an-alam-kammiṇa) *adj.* [2.5.3.7] who is not capable of doing, JM. भणिय दिण अणलंकमीणो लेखणपदाणे वि CāSā. p. 108. gā. 13.

अणलंकार (aṇ-alamkāra < an-alamkāra) *adj.* not having decoration or ornament, JM. अवमय धर्म सीरं अणलंकारण माइ अलंकारी VyMā. p. 118. gā. 91.

अणलंकिय (aṇ-alamkiya < an-alamkṛta) *adj.* (ppp.) devoid of ornaments, AMg. इत्थी वा पुग्गिहो वा अलंकियो वाणर्य-आ वा वि Utt. 39.22 [Ldn.]; जे भिक्खु विरुवस्सेनु महस्सेसु इत्थिणि वा पुरिसाणि वा ... अणलंकियाणि वा सुअरंथियाणि वा ... देतणपट्ठियाणं अनि-संहरंति Nis. 12.29 [Ldn.]; ४. (वेत्ति) अणलंकिदं पि अज्जुअं मंडिदं विअ पेयखामि Cārud. 2.0.16.

अणलकियविभूमिय

241

अणवकंखवत्तिय

अणलकियविभूमिय (analaṅkiya-vibhūsiya < analaṅkiṭa-vibhūṣita) *adj.* (supp.) decorated without ornaments, AMg. तपेणे समंभुजं संभवओ महावीरस्य ... सवीर्यं अणलकियविभूमियं Viy. 2.1.21 (2.42); 1.31; एवे पुण्णिमे अणलकियविभूमियं Viy. 13.5.1 (18.28)

अणलजोटा (anala-jihvā < anala-jihvā) *f.* fiery tongue, M. नुअइ अ संयमुदिने ताण भुजंगइ विनाआणलजोटा (सुरे) SetuBa. 14.17.

अणलपास (anala-pāsa < anala-pārśva) *n.* vicinity of the fire, Apa. हरविधाहि आलससु आउ पुरोहिउ ... राउरि अणलपासहि मासंतउ DhamPa. 5.1.7.

अणलपपभ (analaṭṭapbha < analaṭṭapbha) *m.* [also °एवइ] name of a god living in Jyotiska Viṇḍana, JM. अइ सो जाइसवारी द्यो अणलपपभो नि नमेय PaumCa. (V.) 39.31; 119; 123.

अणलवंत (ana-lavanta < a-lapat) *adj.* (pr. part.) not speaking, Apa. ४७११ पिवसउ वदन्तु य अणलवंतु MahāPa. (P.) 61.2.7.

अणलम (aṇ-alaṣa < an-alaṣa) *adj.* 1 not lazy active, AMz. जोगं च समभाममिन्ति जुंजे अणलमो धुवं Dasave. 8.421; उत्तमसु सए देहे अणलिवदो अणलमो ते (अणलमसो) ĀrāPa. 693; Apa. बहुदुइतु निवसंअम एवुं SaṅKuCa. 692.5; 2 not sluggish, not slothful (eyes), Apa. अणलससयइदलसरलच्छइ MaḥPa. (P.) 28.15.7.

अणलसिद्धा (anala-sihā < anala-sikhā) *f.* the flame of fire, JM. परमहिलियणलसिद्धापरिआ सइहो व्व नासिहिसि PaumCa. (V.) 46.7; M. मुअ-मुअ-णिग्गअणलसिद्धासओसुग्ग-सूरविरं बाणं SetuBa. 5.39; 14.17; कयअलणुमआणलसिद्धच्छा वो अमि लच्छी (अलीया) GaṇḍVa. 232.

अणलसुत्त (anala-sutta < anala-sūtra) *n.* the aphorism for which the word *anala* 'insufficiently' is used (Nis. 11.84), JM. एतेसि तु सरुवे पच्छित्तं च जइ अणलसुत्ते तइ दडुव्वमोत्त NisCa. 1.132.13.

अणलभ (anālābha < anālābha) *adj.* tawny like fire, JM. सउया पिइहा नुइवा अणलभा (ऊसा) कलइ-कारया होति KuṃMāKa. 131.6.

अणलिय (aṇ-aliya < an-ālika) *adj.* truthful, not false, AMg. निहं मउरे अणलियं च। तो सेहापेअव्वो सो खवओ पजवणेण BhattaP. 157; ĀrāPa. (V.) 728; अणलियमणुसमंरं ... चत्तारि जया धम्मं कहंति निवे विविजसहा ĀrāPa. (V.) 400; JM. अववलमणलिय-हितये संवाणकरि वदनुइसो Kapp.Bhā. 2003; अणलिय एगपुरी सा पुस्वर-गुणसंयया जंण Tarha. 294; सुव्वंती अणलिय-गुण-संययेण DhammoMā. 13.20; अवलागयं अणलियं जे अणुभूअं मए चेव Dhāt. 5.6; M. जंपइ ... सुइ-संबदं पि अणलियं सज्जि-णिही SetuBa. 6.9; Apa. अणलिय-महुरवरभासिरेण NaṣCa. (P.) 4.2.5.

अणलियगिर (aṇaliya-gira < anālīka-gir) *f.* *adj.* of truthful speech, Apa. अणलियगिर जीवहं दव किजइ JasCa. (P.) 3.30.9.

अणलुक (ana-lukka < a-lupta) *adj.* not concealed, visible, AMz. अणलुके ठुक्कमिति अस्पायं मउर Viy. 15.69 (15.192) (v. 2. अणलुक)

अणलूरिअ (aṇa-lūria = a-cchinna) *adj.* (ppp.) uninterrupted, constant (bravery), JM. तएए चमूवा ... अणलूरिअ-पवावा KumāCa. (II.) 6.82 (comm. चमूवा: सैनिका: अच्छिन्नप्रतापाश्च)

अणलोइत (aṇ-aloita < an-ālocita) *adj.* (ppp.) who has not confessed, JM. दुविहा सामावारी, उवसंपद मंडली य बोधव्वा।

P. D. 31

अणलोइतमि गुह्या, मंडलिसावायारि अओ वोच्छ NisBhā. 6215.

अणल्लिअंत (aṇ-allaṅta < a-liyat) *adj.* (pr. part.) not taking resort to, JM. एव संवया तेमि सृणुणं अणल्लिअंता तेमि सृणुणं पण्डुइ (Oḅ.Ni. 97b.9).

अणल्लियणिज (analliyaniija < ā-liyaniya anāśrayaṇi-ya) *adv.* (pot. pass. part.) used to be resorted to, AMg. विरेवही विव अणल्लियणिजाओ Tānd. 157.

अणव (a-ṇava < a-ṇava) *adj.* 1 not new old, M. हा किं णु अणवककपूरमेगविच्छाअसउउ ठुक्कि GaṇḍVa. 189; 2 not new (a monk who has observed his māsachol for more than three years), JM. अणवस्सवि उइरगतहणारस्स णियेण संवई इति VavāBhā. 3.121 (comm. य: प्रवक्ष्यापयायेण त्रिवर्षोत्तीर्ण: सोऽनवक उच्यते)

अणव (aṇava < ?) *n.* name of a mubūta (the 30th part of a day), AMg. अहोरत्तस्स केइ मुहुता पण्णत्ता, तं जइ — तीसं मुहुता पण्णत्ता ... अणवं अमेयं सिहं Jambudd. 7.122.3; SāṃP. 10.84.3.

अणवआस (aṇ-avaāsa < an-avakāsa) *m.* no occasion, S. (वसंततिलका) विवाहादीणं अणव उच्छेदासाणवआसो SiāMā. 2.27 (p. 55)

अणवइण (aṇ-avaṇṇa < an-avatirṇa) *adj.* not descended, not entered, M. (आसुवविसओ) अणवइणवलिदालो (पणो) Lāla. p. 13. l. 4; Apa. अणवइणि अइहं (= अहेम्) पहिलउ जि जाम छमसिउ। तम धणादिवेण धणधारहिं नुवधरि वरिसिउ MahāPa. (P.) 42.4.17; गज्जागयमुपुरिसु व अणवइणगुणरहणनियरु वि SaṅKuCa. 458.5.

अणवइदुपुव्व (aṇ-avaida-puvva < an-avacita-pūrva) *adj.* not picked up before, S. (सर्वाः) एदाणि अइहेहि अणवइदुपुव्वणि पुक्कणि BāCa. 4.12.14.

अणवकय (aṇ-ava-kaya < an-apa-kṛta) *n.* when no injustice is done, in the absence of an unjust act, JM. दुपयं चउपयं ... अणवकए वि कवंतो हरइ हवाओ UvMā. 206.

अणवक्कमा (aṇ-avakkama-ga < an-apakrama-ka) *adj.* not liable to be removed, JS. पुरिसस्स पावकममे अणवक्कमे उदि-णम्मि BhaArā. 1615 (comm. अणवक्कमे निष्पत्तीकारे)

अणवकंखमाण (aṇ-ava-kāṅkhamāṇa < an-ava-kāṅkṣa-māṇa) *adj.* (pr. part.) not longing for, not caring for, not awaiting for, AMg. ते णं अणवकंखमाणो अणवपमाणा दइया मेधाणिजे पंडिया Āyār. 1.6.3.3 (189); ते अणवकंखमाणो ... अपरिगहमाणो णो परिगहायंति सव्वावंति च ण लोसंति Āyār. 1.8.3.1 (200); पाओवग-मणस्स कालं अणवकंखमाणस्स विहरित्तप. Viy. 2.1.48 (2.61); 3.1.40 (3.59); Nāya. 1.7.204; जत्थ वि य णं ... अत्तापाणपडियाइस्सिखए ... कालमणवकंखमाणे विहरइ Thāma. 4.362 (314); अत्तापाणपडियाइस्सिखए कालं अणवकंखमाणिए विहरित्तप. Antag. 147; Uvā. 73; 79; Uvav. 86; 87; तए णं से सरए केवली ... पाओवगए कालं अणवकंखमाणे-अणवकंखमाणे विहरइ Jambudd. 3.224; सुसंवुटा पंचहिं संवरेहिं इह जीविवं अणवकंख-माणा Utt. 12.42; Kapp.(S.) 51.

अणवकंखवत्तिय (aṇ-avakāṅkha-vattiya < an-ava-kāṅkṣa-vṛttika) *adj.* based upon or found in the absence of longing (i. e. indifference or disregard), AMg. अणवकंखवत्तिया किरिया दुविहा पत्रचा, तं जइ — आयसरीअणवकंखवत्तिया चेव, परसरीअणवकंखवत्तिया चेव Thāna. 2.34 (50) (comm. अनवकांक्षा स्वशरीराद्यनेपेक्षत्वं सैव प्रत्ययो यस्याः सा परकाङ्क्षाप्रत्यया p. 41a.11); आसन्नवहण य अणवकंखवत्तियं पुरिसवरेणं पुट्टे Viy. 1.8.8 (1.372) (comm. अनवकाङ्क्षा ... वृत्ति-

पितृनां वधैव वैरे ततः तथा p. 94a. 2)

अणवगय (an-avagaya < an-avagata) *adj.* (*ppa.*) not known, J.S. अणवगयः उल्लसिस्सु अथावगमागुवत्तीदो Dhaṭṭā. 1.19.1. J.M. अणवगय देवीयं गच्छे समर्थेति शम्भो जायो UvMa. p. 61, pp. 39

अणवगल्ल (an-avagalla < an-avakalya) *adj.* (from old age, AMr. इट्ठस्स अणवगल्लस्स निक्खिद्धस्स जंतुणो Viy. 6. 7. 1 (6.13c) (comm. असंखल्लस्य जस्ता अतमिभूतस्य); Jambuddi. 2. 4. 1; AppOc. 90. 104; Tapf. 83; Thāga. comm. p. 87a. 3; J.M. एतसि वयपमानं अटुसमाउ त्ति वीजरागेहि । भणियं जहन्नयं खट्ठं उक्कोत्तं अणवगल्लोत्ति PañVa. 50 (comm. अनल्लन्तदुद्धः); उक्कोत्तं अणवगल्लो भयगा संधारसानण्ये PañVa. 73 (comm. अनल्लन्तः योग्यः)

अणवगास (an-avagāsa < an-avakāsa) *adj.* [also अणव-कासः] lack of special accommodation, J.S. (परमाणू) पाणवकासो ण सावकासो पदेसो ण्ढा Pañcāthi. 80.

अणवगाहिद (an-avagāhida < an-avagāhita = an-avagāhida) *adj.* not fathomed, not comprehended, S. (सिद्धार्थक) अणवगाहिदपूर्वं अजज्ञाणकबुद्धिं अणवगाहिदुं इच्छसि MuddaSa. 162. 4.

अणवगीअमदुरा (an-avagīa-mahurā < an-avagita-madhurā) *adj.* (f.) faultlessly (lit. not blamed) sweet, S. (इव-सोमा) भवद्वी वारुणी विअ अणवगीअमदुरा कंची MatVipra. 9. 2.

अणवच्च (an-avacca < an-apatya) *adj.* 1. without a child, childless, J.M. अणवच्चो य मे पुत्तो Yasallī. 214. 17; उच्चैरण मया विद्धत्थपुरम्मि सुंदरिबस्स । अज्झवत्ताय विसेसा जाया धूयऽणवच्चरत्त SupāCa. 15. 80; S. (नटी) अथ ! अणवच्चस्स अवचनुप्पत्तिविषयेण तुज्झ पत्तिथणत्तस्सुदण्ण TapSaṃva. 1. 2. 3; 2 eunuch, impotent, unable to produce a child, J.M. असित्तो अणवच्चो सावच्चो होति आसित्तो NisBha. 3374 (Cu. पो जस्स अवचं उप्पज्जति निव्वीओ सो उस्सित्तो)

अणवच्चत्त (an-avacca-tta < an-apatya-tva) *n.* childlessness, J.M. तथा सुदंसाण तमवल्लोअण अणवच्चत्तेण य अत्तो महंतवेरग्ग-मुप्पणं GaṇCa. 76. 10.

अणवज्ज (an-avajja < an-apayuta) *adj.* not separable, J.M. कामं भरितो तेसि दंतादी अवज्जा तह वि कज्जा । अणवज्जयाउ अवज्जा लोण तव उत्तरे जेव VavaBhā. 7. 398.

अणवज्ज (an-avajja < an-avadya) *adj.* [also as n.] [Laks-mī. (Gr.) 1. 4. 24; 3. 2. 39] not blamable, sinless, faultless, AMr. अणवज्जमतहं तेसि न ते संबुद्धवरिणो Sāy. 1. 1. 2. 29; सचेसु वा अणवज्जं वर्यति Sāy. 1. 6. 20 (374); आहाकस्स णं अणवज्जे त्ति सणं पकारेता भवति Viy. 5. 6. 15 (5. 139); संकणं भूते ... पि ... अणवज्जं भासं भासंति Viy. 16. 2. 15 (16. 38); 16. 2. 15 (16. 39); से वि य सावज्जे त्ति कायं णो विव णं अणवज्जे Uvav. 98; अणवज्जेसणिजस्स निण्हाणा ववि दुक्करो Uv. 19. 27; Dasave. 7. 3; 7. 46; ते धत्ता जे एयं पद्मणवज्जं एवज्जेति MaraṇVi. 639; J.M. समाइयं समदयं सम्मावाओ ... अणवज्जं ... पयवहाणे य ते अट्ट ĀvNi. 861; समया सम्मत पसुथ ... अटुगुलिअ-मगल्लिअ अणवज्जमिमसि वि एगट्ठा ĀvNi. 1045; इदमिह स्ववगयमयं त्रिपमत-मणवज्जमयं ViAvBha. 72; अणवज्जं । आणंदियस्वणं सेवमिखलुणो वंदिमो वयणं Thāga. 172; अणवज्जं लेमि अज्ज पव्वज्जं JinadaAkhya. c. 341; मुणिणा वि तेसि धम्मो अणवज्जो कहित्तामल्लो SūSūCa. 15. 106; सच्चमणवज्जवयणं सेउं जे संजमे निरवलेओ JambūCa. (G.) 3. 31; भासास-मिहं भद्र, अणवज्जं कारणे जमिह भणइ JambūCa. (G.) 5. 220; अणवज्जा पव्वज्जा GaṇSūSa. 24; Apa. लब्भइ मोक्खु वि अणवज्जु पुज्जु SūCa.

(N.) 8. 13. 8; जाइ पइट्ठु चरित्तपुरि चित्तवत्तु अणवज्जु MayPaṇCa. 1. 20. 4.

अणवज्जपव्वज्जा (anavajja-pravajja < anavadya-pravrajyā) *f.* unblamable renunciation, J.M. वरिययसो अणव पुणं अण-वज्जपव्वज्जे UvPāyVī. p. 333a. 33. 337.

अणवज्जया (ana-vajja-yā < an-avarjya-tā) *f.* avoiding sin, J.M. सोअण अणवज्जि अणमोओ वरिययस अणं न । अणवज्जयं उव-गओ धम्मइहं णाम अणमोओ ĀvNi. 877.

अणवज्जुअ (an-avajjua < an-apayuta) *adj.* (*ppa.*) not separable, J.M. कामं देहावववा वेतरे अवज्जुअ सहविवावा । अणवज्जुआ न वज्जा ĀvNi. 1469.

अणवज्जुत्त (an-avajjutta < an-apayukta) *adj.* (*ppa.*) not separable, J.M. जे पुण अणवज्जुत्ता (देहादे देहावववा) न पो वज्जिज्जा ĀvNi. comm. on. 1469.

अणवज्झ (ana-vajjha < a-vandhya) *adj.* effective, not sterile, J.M. अट्ठिअज्झासि मय्यो अणवज्झासज्झकुमुससरो KūṇāCa. (Jl.) 3. 3.

अणवज्झ (an-avajjha < an-ātma-stha = an-ātmavaśa) *adj.* not being in one's control, lacking in self control, J.M. अणवज्झो वा साहू मणेअ, अणवज्झो वा भदंता मणेअ NisCa. 3. 4. 27; अणवज्झो खित्तादिवित्तो परार्थमज्जाओ पक्खे NisCa. 3. 431. 22. cf. अणवज्झ.

अणवज्झाणया (an-avajjhāṇa-yā < an-apadhyaṇa-tā) *f.* the state of being devoid of morbid contemplation, AMr. तओ ठाणा निमग्गाण वा निमग्गीण वा दित्ताप मुहाय भवति तं उहा - अकूअणया, अकूअणय, अणवज्झाणया Thāga. 3. 354 (188) (comm. अफयानता आत्तरोद्धवायित्वमिति, उत्कृष्टपर्यवृत्तं व्युत्स)

अणवट्ठ (anavattṭha < anavasthā(pya)) *n.* a kind of atone-ment in which a monk cannot be re-admitted before the completion of the atonement, J.M. अणवट्ठो परंविद्य पुव्वं भणिया इमं तु नाणत्तं । गिहिभूयस्स य कणं अक्खणे सुखा य आणादी VavaBhā. 2. 222.

अणवट्ठंत (an-avattṭhanta < an-avattīṣṭhamāna) *adj.* (*pr. part.*) that which does not last or remain long, J.M. (खेवो) अणवट्ठंते तह वि उ, सुव्वं अवणत्तु तं पुवो विपे KappBhā. 521.

अणवट्ठप्प (an-avattṭhappa < an-ava-sthāpya) *adj.* (*pot. part.*) the expiation in which the monk is not allowed to join the order unless he completes the punishment imposed on him (the 9th *paṭṭhāpatti* between the 8th called *māka* and the 10th called *paṭṭhāpatti*), AMr. तओ अवट्ठप्पा पव्वत्ता, तं जहा - साहम्मिआणं तेणं करेमाणे Thāga. 3. 173 (203); अणवट्ठं निव्वं निव्वयमणं नो कप्पइ तस्स गणावच्छेदयस्स निज्जइत्ता Vava. 2. 7; 2. 22; अणवट्ठप्पो य तवो तववरंती य दो वि कोच्छिआ Thāga. 3. 173; तओ अणवट्ठप्पा पव्वत्ता Kapp. 4. 3; J.M. अणवट्ठप्पो दोसु य दोसु य परंविओ होइ KappBhā. 905; मूळं अणवट्ठप्पो दुग तिग पारंविओ होइ KappBhā. 920; 2263.

अणवट्ठप्पारिह (an-avattṭhappāriha < an-avasthāpyārha) *adj.* (a monk) who is fit to be given the punishment called *avattṭhappa* (*sub voce*), AMr. अवविधे पायच्छित्ते पव्वत्ते, तं जहा - आलोयणारिह जाव अणवट्ठप्पारिह Thāga. 3. 12 (288); दएविधे पायच्छित्ते पव्वत्ते, तं जहा आलोयणारिह जाव अणवट्ठप्पारिह पारंविआरिह Thāga. 10. 73 (733); Viy. 25. 7. 195 (25. 556); Uvav. 30; ViMāPra. 79. 21.

अणवट्ठया (an-avattṭha-yā < an-avasthāpya-tā) *f.* [metri-

अणवद्राण

243

अणवस्थभ्रमण

cal shortening; the state of not being fit to be re-admitted (without the completion of the atonement) (demotion) (the 9th *pramāṇa*). AMr. अणवद्राण पण्डितमणे भौस विवेकं तदा विदुस्तमणे । तव ह्येव मूलं अणवद्राणं यं पराणि चैव ŚrS. 1418 (comm. of Abhiyā. p. 200b. 2 on ŚrS. 1418). JyKapp. 4. cf. अणवद्राण.

अणवद्राण (an-avaṭṭhāṇa < an-avasthāṇa) *n.* absence of re-initiation (before completing the penance), JM. दिविदे दुष्पणिहणं अणवद्राणं तदा सृष्टिपणे । सामास्य वितहकम बीण सिकखावय विदे ŚrS. PraSū. 22 (comm. m. तद्विद्वत्वावेषपूर्णं यथावयवित् सामासिक-करणं वा ... यदा अनासरात् सामासिककरणम्)

अणवद्रावणतिय (an-avaṭṭhāvaṇa-tiya < an-avasthāvaṇa-trika) *n.* three applications of the penance called *anavaṭṭhāvaṇa*, JM. तवतियं, ह्येतियं, वा मूर्त्येतियं अणवद्रावणतियं च । वरने च एकस्तरं VavaBhā. (Pūṭhā) 295 (comm. दशमवेलावाननवस्थायं, एकादशवेलायास्तवस्थायं, द्वादशवेलायांमप्यवस्थायम् Part 3 p. 2.5)

अणवद्रिअमहाव (an-avaṭṭhā-sahāva < an-avasthā-sva-bhāva) *adj.* of unstable nature, unstable by nature, JM. विवरोओ य संसरोओ इमीय (मिटीय) अणवद्रिअमहावो । पत्य खनु सुही वि असुही, संतमसंतं PaṭSū. 28

अणवद्रिथ्य (an-avaṭṭhiya < an-avasthita) *adj.* [also अणव-द्रिथ्य, 'द्रि' 1. not lasting or permanent, temporary, AMr. जेरइयाणं भंते : ओही किं ... पडिवादी अणवद्रिथ्य, अवद्रिथ्य अणवद्रिथ्य ? गोयमा ... अवद्रिथ्य गो अणवद्रिथ्य Pannav. 13.35 (2027; 2029); JM. अणवद्रिथ्या य नेहा मूहि-सयण-पिवाड-तणविस्वा SurSūCa. 4.76; JS. मज्झहं व पणाराणं जोवणमणवद्रिथ्यं लोप BhaĀrā. 1721; तं (ओहिणं) च अणवद्रिथ्यं - वेसोही परमोही ... अवद्रिथ्य अणवद्रिथ्य ŚrS. 5.5.57; 2 (Sāmāyika) performed unapunctually or in a slipshod manner, not performed (one of the five *atīkṣas* of Sāmāyika), AMr. सामास्यस्स समणो-वासपणे पंच अइयारा णाणियव्वा न समायरिख्वा । तं अहा -- मणदुप्पणिहणे, ... कायदुप्पणिहणे सामास्यस्स सइअकरणवा, सामास्यस्स अणवद्रिथ्यस्स करणया Uṭṭas. 53; Śv. 80; JM. मणवक्कणाय - दुप्पणिहणं ... सइअ-करणय अणवद्रिथ्यस्स तह अकरणयं चैव ŚāDhaVi. 96; दुप्पणिहणं मणमाइयाण अणवद्रिथ्यस्स करणं वा ... सामस्य हुंति अइयारा JambūCa. (G.) 6.82; 3 not fixed, firm or uniform, changing, fluctuating (in length, duration etc.), AMr. वे मेस्सनुवरंता पवाहिणावत्तमंडला सव्वे । अणव-द्रिथेहिं ओगहिं वेदा सदा गहगगा य Sivābhi. 3.838; DevTha. 136; उमओ पाण्णं तीसं दो बहाओ अवद्रिथ्याओ हवंति ... दुवे य पं तीसं बाहाओ अणवद्रिथ्याओ हवंति Jambūdh. 7.31 (comm. p. 45)h.3 अनिवत्तपरि-माणे); वयं पुण एव वदामो -- ता तोसं तीसं मुहुत्ते सुयिस्स ओया अवद्रिता भवइ, नेय परं सुयिस्स ओया अणवद्रिता भवइ ŚūraP. 6.1; तथा णं अंबुदीवे दीवे मेस्सरस्स पववस्स सुयिस्सपववस्सिमे णं गो सदा पणसरसमुहुत्ते दिवसे भवइ, गो सदा पणसरसमुहुत्ते राती भवति, अणवद्रिता णं तस्य राइदिया पणत्ता, ŚūraP. 8.1; JM. चवलो इदियामो ... अणवद्रिथ्यं च चित्तं SurSūCa. 12.138; Apā. वंइ अणवद्रिथ्य अणव-कम्म, अप्पा सुपइइर करइ भम्म AṇaMahSāṃ. 9.3; 4 uncertain, JM. अणवद्रिथ्या तहिं होति उग्गहा-रायमारिणो चउरो । पासापमि व वेहा जा तियं ताव सक्कस्स KappBhā. 4773; तिसिणि चउ अणवद्रिथ्य, दुव्ववणणा अजोगउ VavaBhā. 3.86.

अणवद्रिथ्य (an-avaṭṭhiya < an-avasthita) *n.* of uncertain shape or size (one of the four *Palyas* - a measurement of time), JM. पहाअणवद्रिथ्यलगापण्डितलगमहासलागवसा । जोवणसहयोगादा, स्वेद-यंता ससिहभरिया Śaṇḍi. (D.) 4.73.

अणवद्रिथ्यकरण(य) (an-avaṭṭhiya-karaṇa(ya) < an-ava-

sthita-karaṇa(ka)) *n.* unpunctual or slipshod performance, (one of the five *atīkṣas* of Sāmāyika), JM. मणवाय कायाणं दुप्पणिहणमि तस्स अइयारा । सुमरणअकरणय वा अणवद्रिथ्यकरणय वा वि JambūCa. 764; कायमणीवयणाणं दुप्पणिहणं ... अणवद्रिथ्यकरणं चिय सामस्य पंच अइयारा PaṭSāro. 283.

अणवद्रिथ्यचित्ता (an-avaṭṭhiya-cittā < an-avasthita-cittā) *adj.* [?] having an unsteady mind, AMr. कुकुया विव अंतोवद्वह-सीलाओ, लगयमग्गो विव अणवद्रिथ्यचित्ताओ (इंथियाओ) Tana. 133.

अणवद्रिथ्यसंठाण (an-avaṭṭhiya-saṁsthāṇa < an-avasthita-saṁsthāṇa) *n.* a state of constant motion, AMr. जावं च णं चंदिमसुयि ... स्वाणं अनिमगण निग्गमग ... अणवद्रिथ्यसंठाणसंठितो अण-विज्जत तावं च णं अस्सि लोप ति पणुमति Jivābhi. 3.841.

अणवद्रिथ्यइन्द्र (an-avaṭṭhiya-īndra < aprajñaptika-īndra) *m.* the (two) chiefs of the Aprajñaptika gods (named Sannhiya and Sāmāṇa), AMr. संनिहियसामाणा यइथ्य दुवे अणवद्रिथ्यइन्द्र अण-वद्रिथ्यकुमाररायाणो ... परिवसंति Pannav. 2.46 (193(2))

अणवद्रिथ्य (an-avaṭṭhiya < aprajñaptika) *m.* [also 'वद्रिथ्य'] a class of Vyantara gods, AMr. तं च पुण निसेवति सुरणा ... अण-वद्रिथ्य-पणवद्रिथ्य ... पतमदेवा Paṭhā. 4.3; 5.3; (भोमेजा नगरा) तइथ णं बहवे वापमंतगा देवा परिवसंति -- अणवद्रिथ्य - पणवद्रिथ्य Pannav. 2.41(188); कहिं णं भंते ! अणवद्रिथ्या देवाणं (पज्जत्तापज्जत्ताणं) ठाणा पणत्ता ? कहिं णं भंते ! अणवद्रिथ्या देवा परिवसंति Pannav. 2.46 (193(11)); अणवद्रिथ्य पणवद्रिथ्य ... इमे देवा Pannav. 2.47(1) (104. 105.151); cf. अणवद्रिथ्य.

अणवद्रिथ्यकुमारराय (an-avaṭṭhiya-kumāra-rāya < aprajñaptika-kumāra-rāja) *m.* the (two) lords of the sons of the Anavaṭṭhiya gods (named Sannhiya and Sāmāṇa), AMr. संनि-हियसामाणा वइथ्य दुवे अणवद्रिथ्यइन्द्र अणवद्रिथ्यकुमाररायाणो परिवसंति Pannav. 2.46 (193(2))

अणवत्तणीय (an-avaṭṭaniya < an-apavartaniya) *adj.* (pot. part.) not recoverable, JM. आउमणवत्तणीयं सुहमाई होइ भोग-भूमीय CaupCa. 181. v. 22.

अणवत्तमुत्ति (an-avaṭṭa-mutti < ano'vāpta-mūrti) *adj.* whose body has got the form of a cart, M. पुत्तो हु मुत्तो अणवत्त-मुत्तो ... वत्तणी आसि वए सुरारी ŚrīKāy. 3.6 (comm. अवत्ति शकटे अवाता प्रविष्टा मूर्तिर्यस्य)

अणवत्थद्विथ्य (an-avaṭṭha-tthiya < an-avastha-sthita) *adj.* of unsteady (habits), M. अंगहिं मि अणवत्थद्विथ्य अजहीरणा समुदिद्धा Jhā. 617.

अणवत्थद्ध (an-avaṭṭhaddha < an-ātma-stabdha) *adj.* whose body is not stiff or swollen (?), JM. शिखणो वा पुच्छेज्ज अप्पत्थद्धो वा पुच्छेज्ज अणवत्थद्धो वा पुच्छेज्ज AṇḍVi. 135. 21.

अणवत्थपसंग (an-avaṭṭha-pasaṅga < an-avasthā-pra-saṅga) *m.* (the fruit of) resulting in disorderliness, AMr. तस्स य पायच्छित्तं जे मग्गविक गुरु उवइसंति । तं तह अणुसरियव्वं अण-वत्थपसंगभीणं MahāPaṇa. 31; JM. सावेखो पववग्गमो अणवत्थपसंग-वाणकुसलो VavaBhā. 10.376; 380; तस्स य पायच्छित्तं जे मग्गविक गुरु उवइसंति । तं तह अणुसरियव्वं अणवत्थपसंगभीणं PaṭVā. 465.

अणवत्थभ्रमण (an-avaṭṭha-bhamaṇa < an-avastha-bhramaṇa) *adj.* wandering aimlessly (?), JM. उचसवरसं पासत्थूकम्मि अणवत्थभ्रमणे अ DaVāMā. 1.139 (paraphrased by असमजसविवर्तेन in the comm.)

अणवस्था (an-avatthā < an-avasthā) *f.* 1 disorder, confusion, indisciplinability, J.M. कष्टा तिग्गं, अणवस्थादी तिग्गं वा वि एवं सो गणाओ णिग्गओ, अण्णो वि साहू चित्तेति अहं पि णिग्गच्छामि, अणवस्थाभूतो गच्छधम्मो NāCa. 1.49.2; सवज्जिणस्सिद्धिं अणवस्था अणवस्थेओ अ। इतो अ नुआउत्तो (सु- आयुक्तः) वि इणइ तवसंज्जं अइरा UvMā. 161; (comm.) अणवस्था भवति प्रमत्तप्रायत्वात् प्राप्तिमपरेषामपि तथा प्रवृत्तः), J.S. आणा अणवस्था विज भिच्छतागहणदिणारो य MāA. 151.4; (comm.) अतिप्रसङ्गः अन्त्येऽपि तेनैव प्रकारेण वर्तते, 491(6) (comm. स्वेच्छावर्ति); 2 absence of persistence (of relations), J.M. आण्णी आयइ आया आया माया विजः य पुत्तो व। अणवस्था संसारे कम्मवसाः सुववीर्यं ViMā. 107; 3 logical fallacy of regressus ad infinitum, AMg. यइ ते भइयवो पेसो एवं ते धम्मपेसो वि विज अधम्मपेसो सिज ... एवं ते अणवस्था भवस्सइ। तं मा अयाहि, भइयवो पेसो, अयाहि धम्मे पेसो से पेसो धम्मे अपोउ, 476; J.M. संगलकरणा सुत्थं न भंगं अइ य भंगलस्सवि। भंगलसोऽणवस्था न भंगलमंगलत्ता वा ViAvBhā. 15; वरिसणपत्तयाओ अरदियत्तओऽणवस्थाओ। संवधनिजयाओ सदावत्तापणुमं ViAvBhā. 2818.

अणवस्थित (an-avatthita < an-avasthita) *adj.* (ppp.) not settled, not at ease, J.M. अणवस्थितं समुत्थिग्गं अप्पसत्थेसु किरितं AñVā. 37.25 (p.24)

अणवस्थिद (an-avatthida < an-avasthida) *adj.* (ppp.) unsteady, S. (सीता) अण्वपि अणवस्थिदस्थिमिदुम्भतयअणं य पत्तवत्थावेदि अण्णअं UttāCa. 3.42.1.

अणवस्थीभूत (anavatthī-bhūta < anavasthī-bhūta) *adj.* (ppp.) fallen into disorder, J.M. अइवा तिग्गं, अणवस्थादी तिग्गं, वा वि एवं सो गणाओ णिग्गओ, अण्णो वि साहू चित्तेति अहं पि णिग्गच्छामि, अणवस्थीभूतो गच्छधम्मो NāCa. 1.49.2.

अणवदग्ग (a-navad-agga < a-namad-agra) *adj.* [*f.* -ā] (for nam > nav, cf. Hem. (Gr.) 4.226; Pischel 251; similarly Schubring. For the traditional commentarial explanation see below under **अणवययम**.) that whose end is not closed (*lit.* bent), endless, continuous (usually occurring in connection with Samsāra fancied to be either a forest or an ocean), AMg. अणादिं च णं अणवदग्ग दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं भुजो भुजो अणुरियद्विस्संति Nāy. 719(MV.); अणादीयं पणिणाय अणवदग्गं ति वा पुणे। साहय-मत्तयण वा इदं विद्धि ण चारण Nāy. 2.5.2(755); तिहि ठाणेहि संखे अणगारे अणादीयं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीतीवज्जा Tthāna. 2.40.53; 3.88(144); तणं समणेण भगवता महावीरेण अणत्तीने अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं ... तिणे Tthāna. 10.103(750); Vjy. 16.6.21 (16.91); अणादीयं अणवदग्गं संसारसागरणिं SamavPha. 99; अणादीयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं अणुरियद्विस्संति Vjy. 1.1.11 (1.45); 1.436 [Lān.] 2.1.26 (2.49); 9.32.51 (9.122); से उहानामए सुवगासंनदी सिजा - अणादीया अणवदग्गा परिता परिउडा Vjy. 12.2.17(2) (12.52); ते णं तओ उव्वट्ठिता अणादीयं अणवदग्गं संसारकंतारं Nāyā. 1.2.67; 1.2.76; 1.3.34; अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीद्वदस्स Nāyā. 1.4.22; 1.5.129; 1.15.14; पळिओवन-सागरोवसाइ अणादीयं अणवदग्गं - संसारकंतारं अणुरियद्विस्संति जीवा नोहवससंणिविद्धा Paphā. 4.13; 5.8; Utt. 29.33; IsiBhās. 3.2; 23.6.

अणवद (an-avadda < an-avadya) *adj.* not blamable, MāK. (Gr.) 3.32.

अणवबुद्धा (an-avabuddha < an-avabuddhā) *adj.* (ppp.) [*f.*] not noticed by, being unaware of, Mg. (चरः) ताए अणवबुद्ध ज्वे

मव चरणपासं समागच्छिअ ... णिच्चला सुत्ता MāKā. 10.2.

अणवबोद्ध (an-avabodha < an-avabodha) *adj.* having no knowledge, J.M. अणोऽणवबोद्धो चिय बोद्धकं पूरा मयं किमण्णं ? बोद्धो वि तओ विस्सो जमेवस्स अवबोद्धो ViAvBhā. 1151.

अणवबोद्धिअ (an-avabodhi-a < an-avabodhya) *ger.* without having awakened, S. (विदूषकः) न अणवबोद्धिअ अवस्सं वअस्सो ण गच्छे TapSāṅga. 5.0.9.

अणवस (a-navama < a-navamā) *adj.* short of the ninth (rasa, viz. the śanta), Apa. अणवसस्सविग्गु संयिउद MāKāPa.(P.) 38.17.10.

अणवयक्ख (an-avayakkha < an-apekṣa) *adj.* regardless of, indifferent, AMg. सो कुय्यक्खमिहि ... पाण पणोहेउं नीउं नगरा अणवयक्खो Titha. 795.

अणवयक्खमाण (an-avayakkhamāna < an-apekṣamāna) *adj.* (pr. part.) not caring for, having no regard for, AMg. तण णं ते भावदिय-दगरा ... एयमदं अणवयक्खमाणा मेलणं जक्खेणं सहि ... वीद्वंयंति Nāyā. 1.9.38.

अणवयक्खित्तानं (an-avayakkhittāna < an-avekṣya) *ger.* not having looked at or observed, AMg. वि णं नो पम् मगतो रुवाई अणवयक्खित्तानं पसित्तं Vjy. 7.7.20 (7. 52)

अणवयग्ग (a-navay-agga < a-namad-agra) *adj.* the end of which is not closed (*lit.* bent), endless, continuous, [tradition gives the meaning *anyāta* but commentators explain it differently. अवयग्गं ति देहीवनसोऽन्तवायय, वत्तन्निपेयः अणवयग्गं अनन्तं द्दर्थः। अथवा अवन्तं आसने अग्रम् अन्तो वय तत्तया, तन्निषेयः अतवता-ग्रम्, एतदेव वीताशात् अवन्ताग्रम् अतवताग्रम्। अथवा अनवययमपरिच्छिन्नं परिमाणं यस्य तत्तया Vjy. comm. p.35a. Schubring takes the basic root to be nam-, cf. Hem. (Gr.) 4.226]. AMg. दोहि ठाणेहि अणगारे संपेरे अणादीयं अणवयग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीद्वदस्स Tthāna. 2.53; असंउडे अणगारे ... अणवदग्गं ... संसारकंतारं अणुरियद्विस्संति Vjy. 1.1.11 (1.44; 1.45); 1.2.11 (1.100); 5.9.14 (5.256); Uvay. 22; अणुरियं च णं अणवयग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं भुजो भुजो ... अणुरियद्विस्संति Nāyā. 1.5.24; J.M. अणादीयं अणवयग्गं संसारकंतारं अणुरियद्विस्संति Erz. 53.17; संसारनवयग्गं ... भमइ आणं कालं UvMā. 332.

अणवयमाण (a-navayamāna < a-namayamāna) *adj.* (pr. part.) not bending down, not submitting, AMg. से अविहित्तमानं अणवयमाणे पुडो फासे विपयेल्ल Nāyā. 1.5.2 (5.26) (comm.) अनपवदं अरुदंय व्यवस्थितं वत्तवन्तया वदस्स नापवदं अतवयग्गं सुवादा-मनुवन् p. 205a.11)

अणवयारत्तण (an-avayāra-ttana < an-apakāra-iva) *n.* not an adverse act, not a harmful act, Apa. जहिं च णवरिहिं कहिआन्धो सज्जग-दुज्जगहं अणुहइ, संनिरत्तणेण अणवयारत्तणेण व KuvMāKā. 64.33.

अणवयारत्तण (an-avayāra-ttana < an-avātāra-tva) *n.* a state of having no knowing, absence of a ford, Apa. जहिं च णवरिहिं कहिआन्धो सज्जग-दुज्जगहं अणुहइ, संनिरत्तणेण अणवयारत्तणेण व KuvMāKā. 64.33.

अणवरद्ध (an-avaraddha < an-aparāddha) *adj.* not committing a sin or an offence, innocent, S. (चित्रकला) महाराओ परवसो अंभं जणो। ता महाराण अण्णुण्णादा इच्छदि देवेसु अणवरद्धं अत्ताणं काइं Vikramo. 2.18.3; (मालती) तस्स देवस्स परवेरअत्तणेण

अणवरद्धकुद्ध

245

अणवसाभ

अणवरद्धे अन्तापथे परिग्रहस्तं *MāhMa.* 6.9.9; (चेदी) अणवरद्धो एव पश्य भद्रा *TapSāmva.* 1.10.4; J.M. तस्य कोटी नाम जं केण्ड अवरद्धे वा अणवरद्धे वा ... तज्जण-नाराणा-भाओ उववज्जइ *KavMaKa.* 44.18.

अणवरद्धकुद्ध (anavaraddha-kuddha < anaparāddha-kruddha) *adj.* angry towards innocent, M. अणवरद्ध-कुद्धो नोर ति *KavMaKa.* 65.16.

अणवरय (an-avaraya < an-avarata) *adj.* [also अणवरय] 1 interrupted, continuous, AMg. से (अवलगाणं) ते अणवरयससि-पुत्तरमणवरयमविल्लं अरिअ *Vitha.* 29; J.M. इओ य विस्समुत्ती अणवरय-पयाणेहि समगआ णवरं *PaupCa.* 28.28; रिद्धिहि संगओ गवरो एव अणवरयपयविसेवा समसज्जणमहेणं उववारे कुण्ड लीलाए *MaViCa.(G.)* 20.1.11; तसो ... पट्टिओ गामचित्तो, पत्तो य अणवरयगमोग महाउवीए *MaViCa.(G.)* 30.6.1; विपयवरे गयेउ अणवरयपयाणेहि संवलिउ *Vā-KeVCa.* 2.31; पिच्छरं यमिपिरिसे मुण्णि सयगमिन् गृहसुत्ता ... अणवरय-वाणपसुरिय-मगण-ममरोलि-वट्ठिथानंदं। कुद्धसु-जसवले भरुसरिदं च करिनाहं *JugāhCa.* 12.6.9; अणवरयवहलोमचककुयं जणियजमणमणंदं। जं न धुणावइ सुसं कव्वं एमं च किं तेण *VajJag.* 25; M. पुअइ एव मअकयंके, उवोउपटिअसु मायिनी उअइ। अणवरअवाइ जलमरिअणअण-कव्वेहि चंदस *GaSaKa.* 3.80; S. (कपिय) देव, एकसुदु अणवरअ-विपज्जण-पुसिणनुणं *Bāhā.* 7.61.1; Apa. अणवरयगण विप-सरि-पवाहु *VaḍḍhaCa.* 5.18.8; 2 without stopping, J.M. अणवो वि अणवर-यपथाणेहि गच्छंता पत्ता कयिल्लुरे *Pa.* 17.31.

अणवरयं (an-avarayaṃ < an-avaratam) *adv.* [also अणवरयं] [in Cpd. *anavarayaṃ*] continuously, incessantly, AMg. अणवरयं अमिलेइता य अमिअणुता य एवं वयासी *Vij.* 9.204; 11.61; [Lān]; *Nāyā.* 1.1.143; *Ucav.* 53; *Jambuddh.* 2.64; *Dasā.* 10.18; अणवरयं अमिणंमाणा य अमिअणुमाणा य एवं वयासी *Kapp.* (1.) 110; इय नायत्तमस्सुओ इदिअ-तुरइ ससु विस्सु। अणवरयअवामाणे निमिणइ वाणजइहि *AtthPaṭ.* 619; J.M. तह मणुवेण सयरो अह, समीवमि एअ अणवरयं *SaṃSaCa.* 12.35; अयंतमणंतनोरपरअववारिसि-मययवे। एवं परिगट्ठिय निरियतिवसुपुटिसाअभावेण *MaViCa.(G.)* 1b.8(1); अणवरयअरंतमिनिअरअवामणहरा (महाउवी) *MaViCa.(G.)* 30.8(1); चउमणममदइअरिइहा सुकडणुमोयणे चेव। एअ गणो अणवरयं अयव्वो कुसल्लंइ ति *JinadaAkhya.* 1.14.2.9; हूं, दिसाअओ जइसउ, सुहाउणउअ अणवरय-पयउ-वाणसरो एव *KavMaKa.* 6.21; अह मेविउं पयत्ता मेव अणवरयकुत्तीसाइ *SaṃsaKa.* 65.13; अणवरयं च गच्छंती पत्तो नवइते नाम कुंइ *KāKa.* 232.33; अनिमित्तं जयपिहुं नवणेउ पडंति नइस अणवरयं। दसणा हवति कइणा सो जीइ सत्त दिअहाइ *TapSāmva.* 11; तेदि वरवणं गेणअवर-एअ अहेसिअज्ज पसिओ वीहराणो उववि, पयत्तो अणवरयं गेउ *Pa.* 17.39; J.S. सो हववि पायज्जिसे अणवरयं वेअ अयव्वो *Nāyā.* 113; अणवरयं यम्मअवापसंणे होदि सुगिराओ *Raṣa.* 93; जं वागिअण जोइ तो अओ ओअअ अणवरयं। अअवाअमयंते ओअमं हइअ जिअवाणं *MokPa.* 3; गविअहि ते अविअर आअअर आअअहे अणवरयं। थुअंवेहि थुअअर देहयं किं पि तं मुणह *MokPa.* 104; थियइते तस्य दत्ताइ लवगमिअइ अणवरयं *SaA.(V.)* 156; अणवरयं ओ संचदि लच्छिण य इदि गेय उवेदि। अयणिका पि थ लच्छी पर-लच्छि-मनाणिया तमस *KatṭApp.* 15; M. सणिअमं व सिरीण तुअइ दाहिणमुआवअवाए। अणवरअमणिअमस कअअ-वसिं वेरो मुअइ *GauḍVa.* 709; S. (कपूरिका) रोइअ, अणवरयविअयविइअरयोववारवदुरत्तणपरिसीलणातुट्टेण भववया मय-इअण दत्तदिव्वववणा जाणामि *RamMaṭ.* 3.4.6; Apa. जोइय-विदहिं गाणमउ जो आअअर देउ। मोअइहं कारणि अणवरउ सो परमणउ देउ *Paruṃapp.* 1.39; ता एत्तहि महु पिअपत्तिवेहे ... अणवरयइ पुत्तिअदेववेहे

JasCa. 2.30.7; तहिं जिअद तेण पंचरियअया ... अणवरउ भयियइअवयाहं एअअइ पडिमउ सअयाइ *NāyCa.(P.)* 1.12.6; उत्तुमसिहिण अणवरय-सुहिण *PaṇḍCa.(P.)* 4.5.5; निअवाअसुर-अणवरय-पमिअंत-ओअअमुअर-ओहिहि *JemāṇṇCa.* 5.1.24; अणवरय सअमलिय अत्ताअअयअ *SaḍCa.* (N.) 7.8.6; अणवरउ णरिअहि दिहियसेव। ने मुअइ तुअहं देअव *KarCa.* 3.10.7; पवइए परोअइ दुअयराहं अणवरयअअसाअअइ *PaṃPa.* 6.14.1; अणवरअ-अलिय-अविअनेहि ... मअणहि *VaḍḍhaCa.* 1.12.10; अणवरउ वेअमि संअरेवि पच्छिउ रवि उअरि उअरेवि *CaṇḍappaCa.(V.)* 1.8.2.

अणवराइस (anavarāisa < anaparāḍisa) *adj.* like whom, or which there is none else, unequalled, above par, Apr. वसु अणवराइसु चरइ ओ अणवराइस-विउ *KuṃaCa.(H.)* 8.58. cf. **अणवराइसु**.

अणवराध (an-avarādha < an-aparādha) *adj.* innocent, without guilt, J.S. हम्महि नाअजइ वा वअअइ अंधइ य अणवराओ वि *BhaAra.* 1146.

अणवराह (an-avarāha < an-aparādha) *adj.* innocent, sinless, J.M. सोअवराहो एव पुणो न वअअइ अंधअणमावा *ViAeBhā.* 1540.

अणवराहि (an-avarāhi < an-aparādhi) *adj.* (one) who has not committed a sin or an offence, J.M. तो य अणवराहि-ति कउउ सिगवलीअ कुमअरवेअओ ताम पट्ठणं तसस वामेण कवं *Pa.* 31.7; सो य वाअतणे ... अणवराहिओ आणे डिमं य वरितउअते परिअमइ *KavMaKa.* 45.22; मअ भमियं, 'कीउ अहं अणवराही वहिओ'ति *KavMaKa.* 59.32.

अणवल (ana-vala < na-bala) *n.* one who has the strength of having given credit, a creditor, AMg. तं च पुअ दइति केइ अलियं पावा ... दुट्ठवायि-सुअअ-अणवल-अणिया य *Paṇḍ.* 2.3 (comm. 'अणवल अणिया य' ति कपो गृहीतव्वे दलं यत्ताओ कणवओ वय्वाअसु-मयीस्तेअ भणित्ता *Abhay.* p. 30b.6)

अणवल (ana-vala < a-vala) *adj.* who is not crooked i. e. straightforward, J.M. अफअ-अणवल-अअवलमअकुअअंअओ अजीअसा ... आयाअकुअओ *VaṇBhā.* 3.126.

अणवल्ल (an-avalamba < an-avalamba) *adj.* [l. -a] lacking in support, supportless, M. गणु गासमणवलं एअ भिय सउ वि सुउरिसावा। देअवसा तेण सिरीण होअ णअंतिओ विअओ *GauḍVa.* 924. (ण is taken with होअ)

अणवलया (anavala-yā < a-vala(ya)-tā) *adj.* [l.] straight-forwardness, J.M. अणवलया होअ [अ]कुअलस *VaṇBhā.* 3.124.

अणवल्लय (an-avalāya < an-apalāpa) *m.* absence of demand, J.M. अणिवल्लय अणवलओ तणअइअओ अवअओ *NāCa.* 1.11.29.

अणवलेअ (an-avaleva < an-apalepa) *n.* state of being free from vanity or conceit, S. (साअमवी) एरिसं एअ एअआदाव-सुअओ विअहलस अणवलेअस अ *Sā.* 4.13.1.

अणवस (an-avasa < a-vasā) *adj.* without dependence, spontaneously, Apa. अओ महावेअण रणे अणवसेण अवलीअउ तिअणु *PaṃCa.(S.)* 12.6.9.

अणवसर (an-avasara < an-avasara) *adj.* [l. -a] out of place or context, unexpected, J.M. दिअओ अणवसरो इअण तेण राइए पअम-जअम ... थिअल्लं पयत्ता सअगामउअ *KavMaKa.* 46.11; Apa. कुअमसरअणवसर (*Voc.*) *MahāPa.(P.)* 2.3.20.

अणवसाअ (an-avasāa < an-avaśyāya) *adj.* [l. -a] free from frost, M. रअ-पुअ-अअ-अअणा सहेति इह सायमणवसाओ।

अणवेक्खिऊण (an-avekkhiṇa < an-apekṣya) *ger.* hav-
ing disregarded or set aside, J.M. इमिणा वि मायास्वेषेण पावद्विषणं
... अणवेक्खिऊण लज्जं ... गिदं गोह्मिअं; इमिणा सो वराओ KuṃMāKa.
61.18; अणवेक्खिऊण लोयाववायं KuṃMāKa. 61.19; 78.19; इय
अच्छरियनिर्धनमकेकं केण कारणेणैयं। अणवेक्खिऊण सुव्वं महव्वयाइं समुव्व-
हसि MaSuvvaCa. 113; विसम-सर वाण-योणि-ताडिक्खिण गय-विषेण।
अज्ज-परिणाममणवेक्खिऊण जयधम्म-कुमरेण MaSuvvaCa. 178; जावय-मेसं
मणिअं तावय-मेसं च कुणइ ओ पुरिसो; अणवेक्खिऊण सेसं गामेय सुभो न
सो जग्गो DhammMā. 63.

2.69; 3.17 [Ldn.]; Nāyā. 1.1.298, 213; 1.2.73; Uvās. 1.55; 1.84; Autag. 1.24; 3.13; Vīvā. 2.1.35; मरणविहीनं ह दारां - अश्लेषणा, वधानं उच्यते, खामपा. अणसणं च ! सुहृदावणा गनोरमावणं च ति मरणविही AśānPag. 1; J.M. वञ्चसु गीं । तद्य ण्हायंतो अणसणं मरिहिसि, तथा लुञ्जिमहिसि नुई पावं ति KaṇMAKa. 63.28; मयवं अणसणमइं काअण इच्छामि वुट्ट-भावाओ KālKa. 138; संल्लंघं विहट्ठं अणसण-विहिग्या दिवं पत्तो KālKa. 147; इदि सल्लिहिसरीरो नविओ जो अणसणेण वरमणं । इच्छइ सो इह भाळइ इमाइं पिट्ठाइं जेणेण RītSamu. 14; ता एण्हि लुत्तमणसणं काउं ति ठिया अणसणे Erz. 32.17; Apa. अहिमाणे अणसणु वणि कंदि, आरंम-परियह परिरिरे, पंचतु पत्तु गण कम्ह सणि PaNaCa.(P.) (3.12.2); अणणु पुणु तववरणु चरिणिपणु अणमणि पंडियमरणि मरिपिण BhaviKa. 326.7; अवसणे विमलपिरि

अणस्सित (a-nassita < a-nīśrita) *adj.* (ppv.) [also अणि-

निरुद्ध] independent, not dependent, JM. निम्नयउरत्सवली अविसाधि पुणो वरति संक्रमणं । न निम्नमति देति अणस्मिते चउहाणुवित्ति य VavaBha. 3.79 (explaining the word चित्तिस्मिते at VavaBha. 3.78)

अणह (an-aha < an-agma) *adj.* [f. -ā] 1 sinless, faultless, pure, AMr. ते (यदु-अष्टिंयं भस्म) आहं पडिगदिपं सिया, णो अणहंति वणज्जः Aññ. 1.1.135; अणिहे (P.A. अणहं) सदिपं नुसंजुडे विहरंज Sōy. 1.2.2.30; अविस्मयतादि निर्दिष्ट अणहा य सचवादी Pañhā. 7.8; मुनिउभयमहमणयं ... विणवयणं AññPañ (V.) 75; वियर वरुणार विणवर ! निवयमणहं विरं वीर ViTha. 43; JM. त्रेण तपः सह दया अणहा हो पाविथा Pāv. KuvNaKa. 57.7; अणहो य वृत्तिओ से हरति स्मिन्नेल्लेण NisBha. 39.29; गुणहसंकादसल्लपरिहीनं सम्महसणमणं PavSāro. 98.2; कम्मणुवंधेवणमणहं अलोयणादिजुयं PañhāPra. 10.45; अणे उ-पवव-मणहं मणहंति Pañhā. 30; 62; 1157; 1180; स्मिन्नेल्लेणमणहारिणोऽणहं विणवयणं पण GauSādSa. 1; 192; ते मणहं अणहं (समणसं) ViV-Maā. 61; एव सवकुमारमत्तं तस्स रज्जासिसेयमणहं SonatKuKa. 249; विणमयमणहं भत्तिजुता सुणहं DrāKa. 3.8; सवविणायं, मणहारिणोऽणहं वेत्तिअं सव्यं Tañhā. 23; निम्नमहं वि अणहं ViTha. 1; Apa. अहंमणहंतेजसं अणहं MahāPa.(P.) 1.1.10; जय अणह चउदिपु वि परिपुरिय चउवयण SādCa.(N.) 1.11.3; मणह-वण-नरवदहिं अणहं जकखं ... आगकराहं SanKuCa. 75.5; 2 unbroken, continuous, intact, unimpaired, M. अणहं अवलंबणं तिदुवणम्म जो जाअ सुरारी GauSvā. 814; पावइ तुरिअ-विमुक्कं अणहं ण अखसं पंगम-पहरणं SetuBa. 14.5; वहुतं णि अणहं ण पत्तअ जसं SetuBa. 13.44; JM. तुमहं पसामं णे वणाणि जीवियाणि य अणहाणि VasuHi. 207.21.

अणह (anaha < akṣata) Deśi. [f. -ā] [DeNāMā. 1.13; PañhāNā. 776 अकखण अणहं] unhurt, intact, unbroken, AMr. अविपंजरया समराओ वि गिहंति अणहा य सचवादी Pañhā. 7.7; (comm. अनयाअ अक्षतरीरा इत्यर्थः); ताहे सेणावई ... सिंथुणामेज्जं (नई) उत्तिण्ण अणहसासणवळे Jambuddi. 3.81 (comm. अणहसंकोट-क्षतपर्यायो देश्यस्तेनाणहं अक्षतः); से णं ततो लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे SāraP. 20.7; M. (मेत्ती) सा उण मुअंमि कआ अणहा पाहणरेहं वव GāSāSa. 3.72; अणह उण रहुणहे SetuBa. 11.120; कइ होहिइ अणह-रखसं रहुवणं SetuBa. 11.122; 14.5; आज वि पिणामहत्तमणहं चउरा-गणो वइइ GauSvā. 59; JM. अणहवि तणु रोओ रोगेति पडिमदायणता NisBha. 36.8; AññVi. 17.23; निवविहवमहिमसरिस् चिरकाले तथ विअसंममणहं । अणुहियं SupāCa. 1.5.

अणह (a-naha < a-nakha) *adj.* without nail, JM. निम्न-लनहं वि अणहं ViTha. 1.

अणहंकारा (an-ahamkāra < an-ahamkāra) *adj.* [f.] without pride, not proud, Ś. (विदूषक) तत्तहोदी पदुमावदी तरुणी दंसणीआ अओवणा अणहंकारा महुवआ सदविखंजा SavanVā. 4.4.25.

अणहट्ठिअ (anaha-tthia < anagha-sthita) *adj.* (ppp.) not hurt, safe, M. अणहट्ठिअ महिहमा अणुव्यक्त-अला (धरणी) SetuBa. 1.30; अउवि अणहट्ठिअ-राम-रमणि-पिणमणसीरमणं व GauSvā. 105.2.

अणहपरिकर (anaha-parikara < anagha-parikara) *adj.* having faultless necessities, M. रंभागवमरणमणहपरिकरं ऊहदंजाण GauSvā. 755.

अणहपणय (anahappanaya) Deśi. not disappeared, not lost, अणहपणयं अणहम्म DeNāMā. 1.48 (comm. अणहपणयच्छाप अनुअलवणायालम्मि पहिअसस । अणुवहुसंभरणेणं अहट्ठपल्लयं पेच्छ)

अणहबीय (anaha-biya < anagha-biya) *adj.* whose semen is unimpaired, JM. ते य जे तरुणा अणहबीया ते पेसिता अविणट्ठबीया

इति कुतं भवति NisCa. 1.127.26.

अणहवक्ख (anaha-vakkha < anagha-pakṣa) *adj.* having intact wings, M. परिणहेडुणस वि सुरमिणिओ अणहवक्खंकाय । पडिओ पुणो वि कुट्ठिओ GauSvā. 141.

अणहवणय (anahavanaya) Deśi. *adj.* (ppp.) disregarded, reproached, reviled, अणहवणयं भस्मिते LalSā. 1.3.110(127)

अणहसमग्ग (anaha-samagga < anagha-samagra) *adj.* having everything intact, safe or unimpaired, (Leumann 'unharmful in all'), AMr. से णं ततो लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे ViV. 12.6.8 (12.128); 11.61 [Lda.]; पुणरवि लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे नियं वरं हववमाणं पासामो Nāyā. 1.8.67; सववय वि य णं लद्धा कयकज्जा अणहसमग्गा निववरं हववमाणया Nāyā. 1.9.4; वहुतं वसुव-सहस्सइ अणहसमग्गो हट्ठुट्ठो परमाउं पाळयाहि Uvav. 53; सो हट्ठुट्ठो अणहसमग्गो Aññā. 10.18; से णं ततो लद्धे कयकज्जे अणहसमग्गे पुणरवि विणवरं हववमाणं SāraP. 20.7 (comm. अणहं अक्षतं न पुनरा- (१ वा) तराले केनापि चौरादिना विमुक्तं समग्रं प्रत्ययणोपकरणानि यन्म सः)

अणहसरीर (anaha-sārira < anagha-sārira) *n.* body which is intact or unharmed, JM. जइ पुण जवंगुयार्ण एक्का मवे मरणवे ण मवे । अणहसरीरेण जेय सदया भविअव्वं GauSvā. 393.1.

अणहसासणवळ (anaha-sāsana-bala < anagha-sāsana-bala) *adj.* whose rule (command) and army are free from harm, AMr. तण णं से सुत्तेण तेणावई ... सिंथु महाणं ... उत्तिण्ण अणह-सासणवळे Jambuddi. 3.81.

अणहसीअविअणा (anaha-sīa-viāṇā < anagha-sīa-veda-nā) *adj.* (f.) having the pain caused by severe cold, M. जे (तुरंगा) अज वि हिम-मेळंत-संभवा अणह-सीअ-विअण वव । ... ठाणं हिअ किपि केरंति GauSvā. 261.

अणहसेअव्व (ana-hasyavva < a-hasitavya) *adj.* (ppp.) not fit to be laughed at, JM. हसिकणं विदेत्तेणं निअ इमं अण-हसेअव्वं KumāCa.(H.) 5.82.

अणहहलिदीसदल (anaha-haliddi-saddala < anagha-har-drā-sādvala) *m.* grassy with unbroken turmeric plants, M. इह अणहहलिदीसदलं गिरि-कण्ठ-मण्णहं GauSvā. 561.

अणहा (anahā < anyathā) *adv.* 1 otherwise, Apa. एम भणह सुणह उअअ पअ अणहा इत्थं ण किपि होइ Pañhā. 1.105; 2 now, दाणि एहिअ अणहा इह एताइ अ दाणि एत्तण अणुत्तार्थाः Mārk. (Gr.) 8.21.

अणहार (anahāra < anāhāra) *m.* 1 food not acceptable (for a Jain monk), AMr. अणहारेणं ति स्वदंजाआमावेनेति Thāṇa. comm. p. 54b.8; JM. अणहारो भोय छली मूयं च फलं च होतउणाहारो KappBha. 6004; अणहारो वि न कयइ KappBha. 6010; कामुगम-कामुगे वा अचित्तचिते परित्तउणं वा । अविणह सिंघेहण अणहाराऽहण लव-मुखा KappBha. 6024; जोअणसं तु गता अणहारेणं तु भंडसंकी KappBha. 973; 2 the state of fasting, absence of food, JM. चीनरपदि चरमा, चउ अणहारे तु सत्ति छ अणवा SādSi.(D.) 18; जोगा कम्ममणहारे SādSi.(D.) 24; मणनाणचकुववता अणहारे तिजि दंस चउ नाणा SādSi.(D.) 34; अणहार येदेवर असंखा SādSi.(D.) 44.

अणहारअ (anahāraa) Deśi. *m.* a pit, a depression, अण-हारअ खळे DeNāMā. 1.38 (comm. निग्रमध्यमित्यर्थः)

अणहारय (ana-hāra-ya < ana-dhāra-ka) *adj.* a debtor, AMr. तण णं से दुजोहणे ... सीइहस्स रणे वहेवे चोरे ... अणहारय य ... पुरिसेहि विणहावेइ ViVā. 121.

अणह्रिअ

249

अणह्रियअ

अणह्रिअ (ana-hia < a-hrdaya) *adj.* heartless, cruel, Apa. जह नवि कुउउं कहेमि तो अणह्रिउ लखर। इय चित्तेमि कुमारो पउ-वइयर अखर VāṭKa. 4.9.11.

अणह्रिअअ (ana-hiaa < a-hrdaya) *adj.* 1 without sensitivity, absent-minded, i.e. expressionless (eye), M. गलिअरहि-रदलदुअं अणह्रिअउमिल्लतारअं रायभिरं SetuBa. 11.64 (comm. अवैत-न्यायवनिमावम्); अणह्रिअओ वि मिआणं उम्मच्छपसारिअ-कखविअ-हुंकारं। अण्हिअउ दहवअणो उमत्त-णिउलेआहोउपुल्लअं SetuBa. 11.19 (comm. अन्यत्र एवमात्रं चेतीति कुल्लदयः। अन्यद्वय इति श्रीनिवासः); दुच्चिनिआवएसं मिआदि उम्मच्छसंमकआलोअं। हएइ खणं अण्णणं अण-ह्रिअविमुज्जिआसय-मिअत्ते SetuBa. 11.20; 2 heartless, cruel, M. सुअवणेह भरिउ रते रज्जिअउ ति जुत्तमिगं। अणह्रिअउ उण ह्रिअअं अं दिउउउ तं जणो हएइ GāSaSa. 41.

अणह्रिअखट्टा (an-abhikkhattā < an-adhikāṭṭham) *adv.* for the purpose of none having more portion, JM. ओगादिमाइ-विगइ समअणं अरेइ जइया समओ। तासि पचवहेउं अणह्रिअखट्टा अकल्लहो अ KappBhā. 2071 (comm. अन्विकखादनायम्)

अणह्रिअय (an-ahigaya < an-adhigata) *adj.* (ppp.) not known or understood, AMg. केसिअिय येइ (अव्याहिरा) अणह्रिअया मवंति। तओ तेसि अणह्रिअयाअं अन्वअणं अभिगमणइयाए पदेणं पदे वण्णइस्सामि AṇṇA. 505; JM. अणह्रिअयपुण्णया उवउअंवेत्तस चउ गुरु हेति। अण्णदिगो य दोना मालाए होइ दिउं? हेइ तो VavaBhā. 4.314 (comm. सूत्रार्थ-कथनेअयविज्ञातपुण्यवापमुत्थायतः आयाश्चरम्); जइ वि जउप्पा जइ वि हु अणह्रिअवांसिअ-सुअय-परमत्थो ... एउय अहे संपयट्ठिस्सं MoSuvCa. 19.

अणह्रिअया (an-ahigayā < an-adhikṛtā) *adj.* (ppp.) [t] not authorised, not acknowledged, JM. सुअहिया स्यामिह संतो सुणओ सुणा पयथा वा। तच्चियरीआ मोसा मोसा आ तदुमयउहावा। अणह्रिअया जा तीनु वि सुओ चिय केवलो असवमुसा VāṭBa. 377 (comm. तिसुअपि भाषास्वनधिकृतः तलक्षणान्तर्भावान्)

अणह्रिअरि (an-ahigārī < an-adhikārin) *adj.* unqualified, unauthorised (for something), JM. अणियसे पुण तीए एक्केवेव हंदि अह्रिअरे तप्पगंतओ अवगमओ उअं अणह्रिअरि सि YagSa. 10; ववमणहि-गारिओ दिक्खअगमसं UtsaSaBo. 46.12; अह्रिअरिणा सु धम्मो कायवओ अणह्रिअरिओ दोसो SāḍhaVi. 3.

अणह्रिअगीय (an-ahigīya < an-abhigīta) *adj.* (ppp.) unsung, unpraised, unhonoured, M. जणमगह्रिअअगुणवारअं पि गुण-गव्विअं गिअण्ण। सुअण्णरुअगुण वि अण्ण अंदोलइ सुणेसु GauḍVa. 890.

अणह्रिअअत्तण (an-ahijāa-ttaṇa < an-abhijāta-tvaṇa) *n.* ignobleness, impoliteness, Ś. (राजा) वअस्स गोअम, पेच्छ विहिणो अणह्रिअअत्तणं SāḍMañ. 1.10.4.

अणह्रिअजद (an-ahijāda < an-abhijāta) *adj.* (ppp.) igno-ble, impolite, Ś. (मदयन्तिका) तुमहे इमस्स अणह्रिअजदअसराहिकअवो-वालम्भइसुणस्स अं मूलं तं ण अण्ण MāḷaMā. 7.0.65.

अणह्रिअओ (an-ahijao < an-abhijā-tas) *adv.* due to ignorance, JM. उवउआण जइअओ सुत्तरादिदिहि ... मज्झिमओ चउहि मात्तेहि सा य अणह्रिअओ मंसइस्स VāṭPra. 40.7-8.

अणह्रिअजंत (an-ahijanta < an-adhiyat = an-adhiyāna [P. 3.2.130]) *adj.* (pr. pass.) (one) who is not studying, JM. साहारणं तु पढे मिति खित्तमि ततिय सुइ-इकळे। अणह्रिअजंते सीसे, सेसे एक्करसविमामा KappBhā. 5407; = VavaBhā. 2.333; = NisBhā. 5503; एमेव य मज्झिमया अणह्रिअजंते असइहेते अ। भाविअमेहाविस्स वि करणजयइया य मज्झिमिया PaṇVa. 618.

P.D. 32

अणह्रिअजमाण (an-ahijjamāna < an-adhiyāna) *adj.* (pr. part.) not studying, AMg. केई निमित्ता तहिया भवति केसिअि ते विप्पडि-एति पाणं। ते विज्जसावं अणह्रिअजमाणो आहंसु विज्जापरिभोक्खमेव Sūy. 1.12.10(544) (comm. विद्यासद्भावं विद्यामनधीयानाः); JM. उहिउ चिय नेगमनयस्स कत्ताअणह्रिअमाणो वि। अं कारणमुइसो तम्मि य कज्जेवथारो ति VāṭBa. 3391.

अणह्रिअजिय (an-ahijjiya < an-adhīta) *adj.* (ppp.) not studied, JM. सो कुलवइणा अगुवेयाअइयाओ कलओ सयलाओ। अण-ह्रिअजियपुक्खाओ सुम्ममहिआविओ कुमरो UṇMa. p. 89. gā.72.

अणह्रिअजिअ (an-ahinandia < an-abhinandita) *adj.* (ppp.) [also अणह्रिअदिअ] not enjoyed, Ś. (चेरी) आणत्तमिह मट्ठिणीपदेहि — इला गोवइणिण! एउ दिअसेसु ... अणह्रिअंदिआहारा वच्छा मे सुइइ SāḍhaBhā. 3.0.3; (प्रतीहारी) एउ अणह्रिअंदिअलीयामज्जपुमज्जणो ... हेमन्तो BāḷRa. 5.31.2.

अणह्रिअजिअ (an-ahinivijjā < an-abhinivijjā) *adj.* (ppp.) not possessed by or preoccupied with (false doctrines), JM. पढमकरणीवरि तहा अणह्रिअजिअङ्गण संगया एसा PaṇṇaPra. 3.28.

अणह्रिअंत (ana-hiṇḍanta < a-hiṇḍat) *adj.* (pr. part.) not wandering about (on begging tour), JM. अण्णसे वि अलंओ, हाणी ओसकया य अइमहे। अणह्रिअंतो य चिरं न लइइ जं किंचि वाअण्णइ KappBhā. 1595; फासुय जाहारो से अणह्रिअंतो य गणइ सिक्कं। ताहे उ उवउअण छज्जीवगियं तु पत्तस्स VavaBhā. 4.310 (comm. प्रव्रज्या-प्रदानान्तरं से तस्य प्राप्तु क अहारा दीयते स च भिक्षां न हिण्डायते किं त्वहिण्डमान एव शिक्षां ग्राहते)

अणह्रिअडिअ (ana-hiṇḍia < a-hiṇḍita) *adj.* (ppp.) [also अणह्रिअडिअ] who has not gone on a (begging) tour, JM. अइरेग-गहण उगाहिएण आलोअ पुच्छिउं गच्छे। एसा उ अकालंमो, अणह्रिअडिअ डिअिआ काले PaṇVa. 394; अइरेगगहणसुगाहियम्मि आलोय पुच्छिअं गच्छे। एसा उ अकालंमो अणह्रिअडिअ डिअिअ काले KappBhā. 439; गच्छइ विअरभूमइ वायओ देह कप्पियारं से। तम्हा उ चक्कालं कहिति अणह्रिअडिअ निसि वा KappBhā. 1265.

अणह्रिअण (an-ahinna < an-abhijña) *adj.* ignorant of, Ś. (गौतमी) तवोवणसंबहुदो अणह्रिअणो अअं जणो केदवस्स Sāk. 62(7-8)

अणह्रिअपेद (an-ahippeda < an-abhipreta) *adj.* (ppp.) not desired, undesirable, Ś. (चरः) जाणदु दाव काणं चंदो अणह्रिअपेदो ति MudhāKā. 12.5.

अणह्रिय (ana-hiya < a-hita) *n.* [also अणह्रिअ] harm, evil, maleficence, JM. णजइ धम्मधम्मं कज्जाकज्जं हियं अणह्रियं च Kuv-MAKa. 4.20; Apa. उअय-कुलेहिमि अणह्रिउ विउमहिं गरहिउ दोलु ण वोहिउ एउ PaṇCa(P). 1.15.10.

अणह्रिय (ana-hiya < a-hita) *adj.* [t. -ā] 1 evil, M. माउय किं तुइ इमिणा दुस्सोयव्वेण संपइ सुणण। अणह्रियकम्मापनइण हयकहा-संविहाणेण JJA. 271 (छाया - अनधिकर्मणोः दुःकर्मभोरावयोः हतकथा-संविधानेन); 2 unpleasant, harmful, JM. अइव अणह्रिया सा (कइ) KaKoPra. 82.23.

अणह्रिय (an-ahiya < an-adhika) *adj.* not more, not ex-ceeding (the usual), AMg. अणह्रिय-अहीणकरणं पडिहेहाअस्ससयईणं ĀṭṭhPaḍ. 817; Paṭṭā. 75; JM. जइ वि य सनाममि पचिअं सुअं अणह्रिय अहीणवत्ताइ। कालपरिमाणहेउं, तहा वि खलु तज्जयं कुणइ Kapp- Bhā. 1340; 288.

अणह्रियअ (ana-hiyaa < a-hrdaya) *m.* [also अणह्रियय] having no heart, heartless person, JM. अणह्रिययं पुण हिययं जं दिजइ

अणहियपरमस्थ

250

अणाभरिअत्तण

तं जणो हसइ JinadaĀkhyā II. 96. 172; Apa. अणहियण हिवउ मई दिण्ण माण SudCa.(N.) 3.12.5.

अणहियपरमस्थ (aṇ-ahiya-paramattha < an-adhita-paramattha) *adj.* who has not mastered right-knowledge, AMg. जे अणहियपरमस्था, गोयमा ! संजया भवे । तम्हा ते (तात्) विवज्जेज्जा दोगई-पंधायं Gacebī. 43.

अणहिया (anahiyā < anahitā) *f.* name of a low-caste woman, JM. (दो वि) सुमुप्पणा वारणसीण गवरी ! भूयदिण्णामस्स अणहियाण मयंअदिणीण मग्गमिन् अमल्लसुयत्तणेण CampCa. 215.5.

अणहिया (anahiyā < anahitā ? anakhitā ?) *f.* a kind of vegetation growing in water, AMg. कुहवा अणमविहा ... संजया, सिअण, वंसी, एहिया (अणहिया), कुरण - Paṇṇav. 1.52 (MV.) [Ldb. 1.47 reads गहिया and not अणहिया]

अणहियास (aṇ-ahiyāsa < an-adhyāsaha) *m.* (an-adhyāsah = not overcoming ?) unbecomability, AMg. बोयव-पावारा-नवय-तूलि-याइदिणिनी य भूरी । एमेव अणहियासे संथारगमाइ पदंके ĀnāPaṇ. 86; *adj.* who is not able to bear, JM. गच्छो अ अट्ठीओ ओमायं नेय अणहियासा य । गिणिओ अ मंयम्ममा मुदं ज गवसण उवहि KampBha. 740 (comm. सायवः 'अनविशयः'); अणहियाओ वम्मं न सहति NāCa. I. 87.22.

अणहियासण (aṇ-ahiyāsana < an-adhyāsana) *n.* inability to overcome, intolerance, JM. ताणे 'अणगउताओ' खंयगमिणि अणहियासणे 'भदो' । दंसणपरीसहम्मि उ 'असाउइ' उ आगमिया Maṇṇ-V. 503.

अणहियासि (aṇ-ahiyāsi < an-adhyāsin) *adj.* [f.] not suited for accepting or using, AMg. अहियासिया उ अंतो आसरे मयिा सह य दूरे य । तिरेव अणहियासी अंतो छच्छव वाहिरओ OshNi. 623; JM. PaṇVa. 441.

अणहियासीया (aṇ-ahiyāsiyā < an-adhyāsikā) *adj.* [f.] unable to bear, JM. सा मयणा अणहियासीया जिआइयं परिवसइ Āv. 71.11. 428.7.

अणहियासेमाण (aṇ-ahiyāsemāṇa < an-adhyāsahamāna ?) *adj.* (pr. part.) not tolerating, AMg. कुसीला वत्थं, पटिगहं, केवळं, पाय-पुच्छं विओसिज्जा । अणुपवेण अणहियासेमाण परिवसइ इरहिया-एण Āvā. I.6.2(1); I.6.32; ममे च णं अणोवगमिओवकमियं (वेयणं ?) सम्मणसहमाणस अतिकवियेताणस्स अणहियासेमाणस्स किं मण्णे वज्जति ? Thāṇa. 4.451 [Ldb.]

अणहिलपुर (aṇahilapura) *n.* [also अणहिलवाडय, अणहिल-नगर, अणहिलवाडय] name of a city, capital of ancient Samāgga, a place of pilgrimage, identified with modern Pātana in Gujapāta, JM. अणहिलपुर-मिरिखिज्जे आसावही य धवलके ... सवेसु गिणवरणं पटिमाओ पणिवयामि तथा ViMāPa. 130.5; अथेह श्रीमदण-हिलवाडके colophone CampCa. p. 335; तत्थसिथि तिलय-तुहं अणहिल-वाडयपुरं वणसुवथं KumāPa. 3.25; पुरओ दुइहमहिबल्लहस्स अणहिल-वाडय पयडे । मुक्खा विथारिअणं सीहिणं दव्वलिणि गया MayaIta. 10; अणहिलवाडय नाउण व्व दंसियमुपसंसोहे GapSāSa.(H.) 65; M. अत्थि अणहिलनगरं KumāCa.(H.) 1.2.

अणहिलास (aṇ-ahilāsa < an-abhilāsa) *m.* absence of desire, JM. धम्मं य अणहिलासो अहिलासो दुग्गई उ UrMā. 263.

अणहिद्व (aṇ-ahihada < an-abhihata) *adj.* (ppp.) unobstructed, unhurt, Mz. अणहिद्वणिअच्छे ठे तिलोहाणसते । किमिह तु तुह चित्तं भयसं (? सं) खातणुते ŚrīKāv. 12.21.

अणही (aṇahī < anadhi) *f.* name of a lady, JM. कवणिनाम-विज्जो नाममहत्तरो । सो य अणहीनामियाय ... भज्जाए सइ विसण उवमुज्जेतो गमेइ कार्यं ViMāKa. 56.4 (f. 1. अणही)

अणहीअ (aṇ-ahīa < an-adhiā) *adj.* (ppp.) not studied, JM. अवसुत्तो पण्यो अणहीओ मे दिवविअणं । तिअण्णोवि भिवसु कसण पडिसेविने जसो उ VavāBha. 3.290 (comm. वेग्यायण-कूपो भिक्षोयाध्ययननामकः मुक्तो अथैतश्च सारितः)

अणहीण (aṇ-ahīna < an-adhiāna) *adj.* not dependent on (person), JM. संवत्तरिअपिम्मा ... अणहीणनयकत्ता मग्गवममुमं न एते तुं ViAeBha. 1.77; मग्गं ... अणुयणहीणत्ता ... विअंति अव-यणं सुइ KumāPa. 118.21.

अणहीण (aṇa-hīna < anā-hīna) *adj.* devoid of passions (kaṣāyas) which blind the soul for an infinite period of time, JS. सामग्गा तिअकूटा मिच्छा अणहीण दिणि वि य GomSā.(K.) 794.

अणहुक्खित्त (aṇahukkhitā < anaghotkṣipta) *adj.* (ppp.) thrown up turbulently, M. अणहुक्ख-वेअण-वे अणहुक्खित्त व्व सल्ल-सज्जा-संसे SmaBha. 6.3 (comm. अववणायं तिअंति जिमे अनवम-प्रतिवेधं एवा स्थात् तथा अहं ति)

अणहुत्ति (aṇahutti < anahukutti) *f.* enjoyment, Apa. रज्जु कसिणइइसारते अणहुत्तिहि पिअउ MaṇṇPa.(P.) 59.10.1.

अणहुत्त (aṇa-hutta < a-bhavat) *adj.* (pr. part.) which is not going to happen, not being present, JM. अणहुत्त-सण-सयोहिइ सुग्ग-इक्खा वणगमादति SamSā.(H.) 4.145; अणहुत्ता वि इ पुत्तोइ हुति हुता वि अति जंतीइ । ओ ! कति मग्गं नमिसुअण्णा अउ स लच्छी SamSā.(H.) 11; Apa. यकु विअणु मयणे पवहेण जेम पिताउ विज्जे अणहुत्त PaṇCa.(P.) 24.5.1; जिव मयं व ज्वइइइमिहि । नंद हुंद अण-हुत्ति वि लक्खहि Uvāṇ. 59.

अणहुय (aṇa-huya < a-bhūta) *adj.* (ppp.) not having, without, Apa. आसंय — सदिअ-सअकह ... अणहुय-सअकह ... नेदण SamKaCa. 704.5.

अणहुल्लिय (aṇa-hulliya < a-sphutita) *adj.* (ppp.) which has not yet borne fruit, Apa. अणहुल्लिय फुड मंताउ या अरामरोवा मोउहु । नणकुसुमेहि अदि निरंजणु दिअहि कंउ वण्ण वग्ग SamSā.(H.) p. 143.1.3; ते वि वदत्थसिं अणहुल्लिय ति पायव(? व)एउ वट्ठायारत्तणओ अवत्तकलणि फुल्लणि मा तोउय SamSā.(H.) p. 143.11.

अणहोत्त (aṇa-honta < a-bhavat) *adj.* (pr. part.) which is not going to happen, M. अणहोत्त पि सु दिण्णं दोहम्मं तर अत्तीणं GāSā.(H.) 3.12; Apa. वासि अणु उक्खु वि दिउउ, अणहोत्त वि किइ लोवहं सिउउ JasCa. 3.28.8; अणहोत्त वि दिअ विअण्ण कुंडल-जुवउ उत्तरे दिउउ ViAeKa. 4.15.11.

अणहोरणा (aṇahorana < anāvaranā) *adj.* (f.) without any cover or shelter, M. देअर अणहोरणा वराइ सा । सीयमि वि पत्तिज्ज GāSā.(W.) 771 (comm. आहोणं उत्तरीयम्)

अणाअ (a-nāa < a-jñāta) *adj.* (ppp.) not known, JM. इअरे वाडगाउ चिअ उरुमग्गनिअत्तओ परणिं वि । दोसं अचिअमाणा अउति मज्झ-त्थमावेण PaṇVa. 1476.

अणाअ (a-nāa < a-nyāya) *m.* injustice, Apa. विसयकत्ताय ... अण वि सिअ्छाभाउ । पिणुणत्तु ककसवयण सयउ अणाउ SāDhaṇo. 144.

अणाअर (aṇ-āara < an-ādara) *m.* neglect, M. अज्जाए मज्जाणाअरेण कहिअं व सोइग्ग GāSā.(H.) 79.

अणाअरिअत्तण (a-nāaria-ttana < a-nāgarika-tvana) *n.* absence of courteousness, S. (आनन्दसुन्दरी) अहे दम्हणस्स अणा

अरिअसर्ग AnaSur. 1.24.26 (p. 15)

अणाइ (anāi < anādi) *adj.* without beginning, eternal, JM. अणा अणाइइ अणतसंतुत्तरा नउरो Sayasā.(D.) 4; उकोत्त-जहैअर, अणा साइ अणाइ धुव अणुवा Sayasā.(D.) 46; इह खलु अणाइजीवे अणाइ-जीवस्स भवे ... दुयसाणुवे Paṇṇa. 1; पवाइओ अणाइ Paṇṇa. 50; हेति अणाइ अणतो अणाइ संते य राइ संते य Paṇṇa. 5.9; 5.23; 5.28; एवमणाइ मइ तहा परिणतमहावा VisVis. 2.4; जीवो अणाइणिहणो अणाइअवस्समसंथो Supāsā. 15.62; परमपुरिसो अणइ विट् अणतो आण-निहुणो। चउरणाओ तमहो सिरो सिवाओ जिणो जयर MuSuraCa. 1; ऐम्म अणाइपरमपण्यपणो मउमो अ धुवेयं VajJag. 329; J.S. उवजीगस्स अणाइ परिणामा तिणि भोइजुअर SamSā. 89; Apa. णिमल आणाइ जो विअउ सो परमउ अणाइ Paruṇapp. 1.23; जीवहै कमु अणाइ जिय जणिअर कमु अणो Paruṇapp. 1.29; काउ अणाइ अणाइ निउ भवसायह वि अणंतु YagSa. 1; चउरणी-लवसाई किरिउ काउ अणाइ अणंतु YagSa. 25; संतु अणाइ समउ वउत्तउ तीउ काउ अणाइ अणंतउ MahāPa.(P.) 11.34.4; जहि चउरयाई तोसिमणाइ धणणं चरैसि ण ह पुणु तिणाइ JāCa. 1.21.11; धम्म अणाइ धम्मसंणु वि NāCa.(P.) 9.11.10; असय अणाइ अणंत जिणेस PaṇṇaCa.(P.) 8.22.5; अउ जेम अणाइ अणंतु काउ Bhāvi-Ka. 316.3; अणु अणाइ-अणंत सेवेणु सवहि अणु पवड्डिवेयणु JambāCa. 11.3.8; अणमणा पाउ अणुमणाइ निउ अणाइ-मिच्छते VādūhaCa. 1.14.12; साइ अणाइ दुविहै ते भासिअ तहय अणताणंत गुणासिय VādūhaCa. 10.38.1; तेअ पणंत सुणंतवह जयउ अणाइ अणंतु SandhāCa. 229. cf. अणादि.

अणाइ (anāi anāgas) *m.* faultless, sinless, Apa. अणइ अणइ अणइ अणाइ MahāPa.(P.) 9.6.9 (FN. 'अणाइ' आगो दोषस्तेन रहितः)

अणाइअणंत (anāi-ananta < anādy-ananta) *adj.* having no beginning and no end, eternal, JM. होइ अणाइअणंतो अणाइसंतो य साइसंतो य। देवणपोमणउं अंतनुउं अरिअमिअओ (comm. मिथ्या-गुणालवइतो जीवः) Paṇṇa. p. 22. 97.70; Apa. देहादेवलि जो वसइ देउ अणाइअणंतु Paruṇapp. 1.23.

अणाइकाल (anāi-kāla < anādi-kāla) *m.* time having no beginning, J.S. मेअखणवा ते पुरिअ अणाइकालेअ वरअणुवेअलं। परिमावि-ऊण समं BāApu. 89; सजिअरउणं मिडी इणणइओ पनुत्तुण। पत्तोसि तिअवदुअं अणाइकालं ते अउ BāvPa. 100; भमिओ संसारवेअ अणाइ-कालं अणपवसो BāvPa. 110; भमिओ अणाइकालं संसारे धीरं अतिहि BāvPa. 139; भावहिण सउरिअ अणाइकालं अणंतसंसारे BāvPa. 7; साहाणा वि दुविहै अणाइकालं य साइ-कालं य KattiApu. 125; Apa. अवराम जौ अणाइकालु PaṇṇaCa.(P.) 2.8.9; 6.13.11.

अणाइजीव (anāi-jīva < anādi-jīva) *m.* eternal soul, JM. इह खलु अणाइजीवि Paṇṇa. 1.

अणाइजोग (anāi-joga < anādi-yoga) *m.* beginningless association (between Karmaṇ and soul), JM. अणाइजोग वि विआगो अणपोअवलाणं Paṇṇa. 52.

अणाइज (anāijja < an-ādeya) *adj.* which makes a man not acceptable (a kind of nāmaśakṛti), JM. धावर सुउम अणज ... दुससणइजाइअइ अय नामे मेअरा वीस KamVi.(D.) 27.

अणाइज (a-nāijja < a-jñāy-) *v.* (pass.) which cannot be known, Hem.(Gr.) 4.252.

अणाइजदुग (anāijja-duga < anādeya-dvika) *n.* the two Karmas beginning with anādeya and ayaśakṛti, JM. सणु-तिणिपुणुवि विउअइ दुग अणाइजदुग (अणाइजदुग) सतरहेओ KamTh.

(D.) 16. [cf. AMgD. अणाइजदुग instead of अणजदुग]

अणाइछिअ (anāiñchia < anākrṣṭa) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 4.187] not attracted, JM. कामेअ करिअअ-सरेणावि अणाइछिओ अणच्छेअ KumāCa.(11.) 7.32.

अणाइणिहण (an-āi-nihana < an-ādi-nihana) *adj.* [also अणाइनिहण] [C-a] which has no beginning and no end, eternal, AMg. ओसुणिगी य उस्सुणिगी य दोहि वि अणाइनिहणो Pittho. 15; JM. लोअ अणाइनिहणे एवं अत्राणमोहिवा जीवा Paruṇa.(V.) 82.13; लुनिउणमणाइणिहणं भूयहिअं भूयभाअणमहअं JhāṇSa. 45; लोअमणअणिहणं JhāṇSa. 53; (जीव) अणाइणिहणं JhāṇSa. 55; णमह जयअंगलहरे अणाइ-णिहणे अणंतवरणाणे CampCa. 1.1; पसा कण्णपरंपरा अणाइणिहणे संसारे व कयाइ जीवेणं लइयुवा CampCa. 32.16; जीवो अणाइनिहणो Supāsā. 15.62; एउ अणाइनिहणा तहा VisVis. 2.3; जीवो अणाइनिहणो KāKa. 2; SaṇṇTa. 2.37; 2.42; एवं जीवअं अणाइणिहणं SaṇṇTa. 2.41; काले अणाइणिहणे JivVij. 49; जीवो अणाइणिहणो तथभाअणमविओ अ संसारे ŚāPrāSa. p. 32a. 97.7; जीवो अणाइणिहणो अउअमंसारससारे धोरे ... निअउ VajJagCa. 1.21; अया अणाइणिहणो विण्णाण-गुणो य णाअवो TaiLo. 1324; J.S. जीवा अणाइणिहणा Paṇṇa. 53; तियरणसुओ अयं अणाइणिहणं तियगहं BhāvPa. 112; कता भोइ अणुओ सरीरमितो अणाइणिहणो य BhāvPa. 146; एवं तु जीवअं अणाइणिहणं विसेसिं णिममा Maṭṭa. 981(10); लोओ अकिअिमो सउ अणाइनिहणो सहाअणिपण्णो Maṭṭa. 714(8); जुतोसि सजोणि जिणो अणाइ-णिहणासिउ उतो GomSā.(J.) 64; सरिसो जो परिणामो अणाइणिहणो इवे गुणो सो हि KattiApu. 241; 231; 244; Apa. जीउ अणाइणिहणु संसार SudCa. (N.) 12.5.4.

अणाइणिहय (anāi-nihaya < anādi-nidhana) *adj.* eternal, having no beginning and no end, Apa. लोउ अणाइणिहउ जिणु भासइ DhamPa. 6.1.4.

अणाइण (an-āiṇṇa < an-ācīṇṇa) *adj.* (ppp.) [also अणाइअ] [Hem.(Gr.) 3.134] not to be observed or used, AMg. सव-मेयमणाइणं निगंथाणं महेसिणं Dasave. 3.10; अ य उदेहिअणाइअ न तं भासज पणवं Dasave. 7.2; JM. पावच्छिअ पुच्छा उच्छउरण महिअि दाउ थलो य दिअतो। चउरअणं च विकउमं पलिसंथो जवअणाइअ KappBhā. 985; आरणमणाइणं निअइमिअं च नो निअं च VavaBhā. 1.231; केसिअि होइ मोहो उ जवओ ते होसि आइण्णा। जसि तु अणाइअ तेसि खलु पोसिअि दोणि VavaBhā. 7.287; तह वि खलु अणाइणं एसअणममा पवणम्म NisBhā. 4857; इति दण्णतो अणाइणं नेलणणइअण ओम आइणं NisBhā. 4863; हरियाल मणसिल पिण्णली उ खज्जुर मुअिय अमया। आइअमणाइअ तेअवि हु एमेव नायववा PavSāro. 1002.

अणाइण (anāiṇṇa < anācīṇṇa) *adj.* not crowded with, AMg. जं विवित्तमणाइणं रहियं इत्थिअणेअ य। वंअवरस्स खखट्ठा आलअं तु निसवण Utt. 16. v.1 (Sukh. सव्याअसकुलः)

अणाइअ (anāi-ita < anādi-iva) *n.* beginninglessness, JM. नो परमपुरिसपहा पओअणाअवओ दलाभावा। ततस्सहावयाए तस्स व तेसि अणाइतं VisVis. 2.6.

अणाइधुव (anāi-dhuvā < anādi-dhruva) *adj.* beginningless and permanent, stable, J.S. सासणम्म अणाइधुवेअ विणा दुवि-अणो Dhavaḷa. 8.35.10.

अणाइनिगोअ (anāi-niggoa < anādi-nigoda) *m.* a primal cluster of souls which are not developed, Apa. अणाइ-निगोअजंण मज्जओ, पणतणुअंतजंण सइसओ JivānuSaṇ. 1.1.

अणाइबंध

252

अणाइसंबंध

[अणाइबंध (anāi-bandha < anādi-bandha) *m.* beginningless bondage, AR.]

अणाइभवभस्थ (anāi-bhava-bbhattha < anādi-bhava-bhysta) *adj.* having been repeatedly acquainted with the beginningless worldly life, JM. जगज्जभवभस्थो तस्सेव सत्यथमुज्ज-एणह। जह गहिअणलणे अपसाओ सेविअव्योत्ति PañVa. 516.

अणाइभवभावणा (anāi-bhava-bhāvanā < anādi-bhava-bhāvanā) *f.* contemplation on the beginningless worldly existence, JM. विसमा वित्तय-विवासा अणाइ-भव-भावणाइ जीवाणं Silo-Mā. 73; अणुसुओ मोहतल अणाइभवभावणाविअयमूलो। दुक्खे उम्मूलिजइ अकंते अयमतेहि PañVa. 40; अविस्सो मोहतल अणाइ-भव-भावणाविअय-मूलो Erz. 4.21.

अणाइभवसंगय (anāi-bhava-saṅgaya < anādi-bhava-saṅgata) *adj.* associated with the beginningless worldly life, JM. विनेआ आभगवपाणि गुणे, अणाइभवसंगय य असुणे PañSa. 18.

अणाइमं (anāi-maṁ < anādi-mān *N.Sy.*) *adj.* having no beginning, AMg. जन्मजरोमरणजलो अणाइमं वणुज्जावयाइणो। ... रोदो भवसुदो AnāPañ(V.) 818; BhatṭaP. 165; PañVa. 1575; JM. अणाइमं वेधो पदोणं अईअकालतुहो PañSa. 52; जं अणाइसुखं एके पि दु-ते अणाइमं वेव। ओ तत्तस तद्दामावोअपि अयमभूयोत्ति काऊण PañSa. 1059; एसं (मयवं) अणाइमं विय सुदो य VisVis. 2.12; अणाइमं वट्ठम दो लोणो VisVis. 2.1.

अणाइमंत (anāimanta < anādimat) *adj.* [also अणाइवंत] eternal, having no beginning, JM. भणिहहि तेहि एवं गहिवं परवडि-एहि सम्मत्तं। जं वेदमज्जेअहि वि अणाइमंतहि न य पत्तं PañCa(V.) 118.32; Apa. सिउ संकुल सुदुम अणाइवंतु BhaviKa. 1.9.

अणाइमय (an-āi-maya < an-ādi-maya) *adj.* having no beginning, JM. य य एयमेदयो तं अवं कम्मं अणेण चरियत्वं। सदावासा-णाइमया कंठ सम्मं कालमेधणं PañVa. 1036.

अणाइमोहवासिय (anāi-moha-vāsiya < anādi-moha-vāsita) *adj.* (ppp.) imbued with beginningless delusion, JM. मूए अमिह पावे अणाइमोहवासिए PañSa. 12.

अणाइय (anāi-ya < anādi-ka) *adj.* [also अणाइया] having no beginning, beginningless, AMg. अबुवा वायाओ विउंवेत्ति, तं जहा — अन्धि ओए ण्थिय लोए ... साइए लोए अणाइए लोए Ayā. 1.8.1.3; अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं भुज्जो णो अणुपरियट्ठि-ससंति Nāy. 2.2.79(720); अणाइयं अणवदग्गं संसारसागरमिणं SamavPā. 99; अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरिवट्ठइ Vvy. 1.1.11 (1.45) (comm. अजातिकं वा कथातीतं वा, अणकं पापमतिशयेनेतं यतमणातीतत्वं p. 35a.11); 1.436 [Idn.]; 2.1.26 (2.49); 12.22; 12.59 [Idn.]; गोयमा ! अण्येअण्यं जीवाणं कम्मोवचए ... अणाइए सपज्जवसिए अणाइए अपज्जवसिए Vvy. 6.8.7 (6.28); पुणो अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं बीइवइस्सइ Nāyā. 1.2.76; 1.4.22; 1.5.120; 1.15.14; असिडे दुविहे णणत्ते, तं जहा — अणाइए वा अपज्जवसिए, अणाइए वा सपज्जवसिए Jivābhi. 9.11; सइए दुविहे णणत्त — अणाइए वा अपज्जवसिए अणाइए वा सपज्जवसिए Jivābhi. 9.16; 9.164; सइए दुविहे णणत्ते, तं जहा — अणाइए वा अपज्जवसिए Pañuav. 18.13 (1271); अमासए तिविहे णणत्ते, तं जहा — अणाइए वा अपज्जवसिए Pañuav. 18.105 (1375); धम्मपम्ममाणा ता तिज्जि वि एए अणाइया (p.t. अणाइया)। अपज्जवासिया चेव सव्वदं तु वियाइया Utt. 36.8; JM. एवं जीवा भवारणे अणाइए निरंतए। पुज्जपावस्सहावेण भमि-ज्जंति सकम्पुणा UvPayTī. 432a.8; इय असदेवाणाइयमाणे तम आसि

एवमाइ वि VisVis. 2.18; मिच्छत्तमभव्वाणं अणाइयमणंतयं च विज्जेयं PavSāro. 1307; अणाइयं अणवदग्गं संसार-कंतारं अणुपरियट्ठिस्सइ Erz. 33.17; Apa. रसुदुरा इमी गिरा सुताइया अणाइया MahāPā.(P.) 40.12.15.

अणाइय (an-āiya < an-ādiya) *adj.* (ppp.) who is not respected or honoured, JM. आहिंति संवट्ठइ च उपासिहंति चरणभरणेसु। तो ते अणे वि सुणी होहिंति अणाइया कोए UvPayTī. p. 330a.12.

अणाइयंत (anāiyanta < an-ādi-yat < anādikrāmat) *adj.* (pr. part.) not giving up (the disputation), JM. गंतो अणाइयंतो छिइ तुम नेव छेदितो संतो। कहेमंतरमिअइयं लिअयरणंतरं संव VavBhā. (Piṭṭika.) 306. p.12.

अणाइयमाण (an-āiya-māna < an-ādiya-māna) *adj.* (pr. part. pass.) not accepting, AMg. त्हा पुच्छमए कक्क त्हा पुणस्स वत्थए। अवि य हने अणाइयमाणे Ayā. 1.2.6.5.

अणाइल (an-āila < an-āvila) *adj.* I not perturbed, not disturbed, AMg. ते सव्वे उवसग्गे सुसुणणे सुग्गे अणाइले अवहिते अणोणराधे ... सम्मं सुद्धिस्सामि Ayā. 2.15.34.769; ते सव्वे उवसग्गे सुसुणणे अणाइले ... सम्मं सइइ Ayā. 2.15.37.771; जीवारे व ण लोएआ छिण्णोत्ते अणाइले Sāy. 1.15.12(418) (n. अणाइले अणाणुरेण छिदितत्वं); ताए णं ते अज्जुगए अणेमे अविमणे अकट्ठे अणाइले अविमारी अपरितंतजेमि अइइ Anag. 129; पई. विविधणिअइइकएणो लोअइ अणाइलो तमचाइ (अणाइलो अनाइलो) BhāVī. 292; 2 pure, without any turbidity, AMg. अणाइलो अनाइइ सुद्धिं सुद्धिं व देवाहिवइ सुद्धिं Sāy. 1.9.8(339); सव्वे अणुइ परिवज्जवे अणाइले या अकताइ सिअइ Sāy. 1.13.22(578) (Ca. अणाइले पाप अनाइए; सुताइमि: परिअइ); गो सुच्छए णो थ विअत्थमाओ अणाइले या अकताइ सिअइ Sāy. 14.21(600); जीवारे व ण लोएआ छिण्णोत्ते अणाइले अणाइले सदा देते देह आरतमेहुणे Sāy. 1.15.13 (Ca. अणाइले एवमनाकुल); येसवेरं ... पंच नहववयसुव्वयमूलं समपनगाइल्लसुत्तुणिणं Pañhā. 9.3. r.1; अनुच्छिअ अगिडे अगिअ अगहिअ अणज्जोववणे अणाइले अणुदे ... सुहेआ संवए णं समियं Pañhā. 6.20.

अणाइल्लंकाण (anāillam-jhāṇa < anāvila-jhāṇa) *m.* brooding caused by doubt, AMg. अल्लंकाणे अणावाइल्लंकाणे ... अणाइल्लंकाणे वेरंकाणे ... मिच्छामि दुक्कं AnPañCa(V.) 11.

अणाइसंसार (anāi-saṁsāra < anādi-saṁsāra) *m.* the world without beginning, JM. येय-सदण-पुत्त-दारा जं अन्नमवेनु आसि णवविहा, ते वत्थमयाअणाइसंसारे परिमंतेवस PañCa(V.) 32.20.

अणाइसंसारवत्ति (anāi-saṁsāra-vatti < anādi-saṁsāra-vartin) *adj.* (soul) which is brooding itself in the beginningless worldly life, JM. अणाइसंसारवत्तिणो जीवस्स तासु तामु जोगीसु कारणवसेम सव्वे सत्ता वेववा आसी सनु य VasaH. 85.1.

अणाइसंत (anāi-santa < anādi-sānta) *adj.* which has an end but no beginning, JM. हाइ अणाइ अमंतो अणाइसंतो पुरोदवाणु-दओ PañSaṁb. 5.97.

अणाइसंतान (anāi-santāna < anādi-saṁtāna) *m.* eternal flux, AMg. अणाइसंतानकम्मवंगकिअविअल्लसुत्तारं ... संसारसावरं Pañhā. 3.23 (comm. अनादि: संतानो यय कर्मेवन्वन्य p. 62b.12); Uvav. 46.

अणाइसपज्जवसिय (anāi-sapajjvasiya < anādi-saparya-vasita) *adj.* without a beginning but having an end, JM. मिच्छत्तमभव्वाणं अणाइयमणंतयं च विज्जेयं। भव्वाणं तु अणाइसपज्जवसियं च सम्मते PavSāro. 1307.

अणाइसंबंध (anāi-sambandha < anādi-sambandha) *m.*

अणाइसरूव

beginningless relation, JŚ. पयडो सौल सहावो जीवगणं अणाइसंबंधो GomSā.(K.) 2.

अणाइसरूव (anāī-sarūva < anādi-svarūpa) *adj.* of beginningless nature, J.M. जे अणाइसरूव एके पि हु ते अणाइसं चैव । सो तस्स तहाभावोऽपि अपभूयो ति काऊण PañVa. 1059.

अणाइसुद्ध (anāī-suddha < anādi-suddha) *adj.* which is pure and beginningless, J.M. एसो (भवन्) अणाइसं चिय सुद्धो य तओ अणाइसुद्धो वि ViMā. 2.12.

अणाइसेसे (anāīsesi < anāīśešin = an-atisāyin) *adj.* one who does not possess supernatural power, J.M. संखारे वि भवे साइह जे वा परो उ पुच्छिता । न उ (य) णं अणाइसेसी वियाणई एस उट्ठस्सो AñVi. 590 (comm. अनतिशयी अवध्यायविश्वरहित इत्यर्थः p. 240a.12); KappBhā. 1217; कणुवसमिओ सट्ठो मय ति ण या सो उ लेम इति तीए । को पु दु ते उवसामे अणातिसेसी अहं वस्सं NisBhā. 881.

अणाइय (anāī-ya < an-ādi-ka) *adj.* [c. f. अणातीय अणातीने] without a (now) continuing (Sdā.), AMg. स्वर्वादे ओए तिणे छित्तजंजं वाइयट्ठे अणाइय विचाण नेउरे कायं Añr. 1.8.6.5 (various explanations are offered, Cūṇṇi p. 288 अणातीने आतीई नाम अहियं तथा जीवदिनायादीनां वा पंचागं आतीतः अणातीतो जहात्तैवियसावादी, पुच्छं पि अणिवरणे ति: Śā. आ समन्ताद् अतीव इतो गतो अनाद्यनन्ते संसारे जन्तीतः, न आतीतः अनातीतः, अनारतो वा संसारे येन Tā. 386a.1-3; Jacobi: not being known [पात = ज्ञात]; Nathmal: not influenced by circumstances)

अणाउ (an-āu < an-āyus) *m.* 1 without a life period, गंदा-अतीने अभए अणाउ Sāy. 1.6.5.56; तं सइहंता य जणा अणाउ इदा व देवहिं वामसिस्सं Sāy. 1.6.29; 2 when the life-period deciding Karma is not bound, J.M. अट्ठ उदीर सत्त उ अणाउ छविहमवयणी-आऊ । पण अवियगमोहाउ अऊसाई नाम गोत्तदुगं PavSāro. 1278.

अणाउग (an-āuga < an-āyuska) *adj.* time when no life-period deciding Karma is bound, J.M. वंघेऽट्ठ सत्तउगउग छविहममो-हाउ इगविहं सयं । सतोयणु अट्ठ उ अमोहा चउ अवाई PavSāro. 1277.

अणाउच्छा (an-āucchā < an-āprechā) *f.* absence of permission, J.M. गुरुण-अणाउच्छा सयं करिंती न संतोसं अणइ KumāPra. 121.5.

अणाउज्जिय (an-āujjiya < an-āyogika) *adj.* without application, AMg. आउज्जिया णं भंते ! ते वेरा भवन्तो तेसिं समणेवासयाणं इमाई यथाक्याई वामरायाई ? उदाहु अणाउज्जिया ? Viy. 2.5.25 (2.110)

अणाउट्ठ (an-āutta < an-ākutta) *adj.* (ppp.) desisting from physical violence, J.M. ओ पुण पमायडोसो थोयो वि हु गिच्छएण सो भंगो । सम्ममणाउट्ठस्स उ, अवगारिसो संजममि जओ GurTaVi. 1.82.

अणाउट्ठंत (an-āuttanta < an-ākuttat) *adj.* (pr. part.) desisting from physical violence, J.M. जइ सम्मं आउट्ठा सो छगुुरं चैव अणाउट्ठंताणं गुरुवयणातिकमे छगुुरं NisCa. 3.208.19; गणेण गण-थरेहिं वा चोडिंते आउट्ठंतस्स मूलं चैव अणाउट्ठंतस्स अणवट्ठं चैव अणाउट्ठंतस्स पारंचिय NisCa. 3.208.22.

अणाउट्ठमण (an-āuttamāṇa < an-ākuttamāṇa) *adj.* (pr. part.) who is desisting from physical violence, J.M. अणाउट्ठमणो जइ वि हिंसइ तथा वि अवंधयो SāyCa. p. 37.21.

अणाउट्ठि (an-āutti < an-ākutti) *f.* abstinence from physical violence, AMg. अश्वत्थिं अणाउट्ठि सवमण्णेसिं अऊणयाए Añr. 1.9.1.17; J.M. सोऊण अणाउट्ठि अणमीओ वज्जिऊण अणमं तु । अणवज्जं

253

अणाउल

उवगथो धम्मरुई णाम अणगारो AñVi. 877.

अणाउट्ठि (an-āutti < an-ākutti) *adj.* who desists from physical violence, AMg. जाणं काण्णगाउट्ठि अहुओ जं च हिंसइ Sāy. 1.1.2.25.

अणाउट्ठिया (an-āuttiya < an-ākuttikā) *f.* absence of physical violence (an act of harm done by coming close to the object to be harmed), J.M. जे उ पमत्ताणाउट्ठियाए बंधेति तेसिं वंधट्ठिई । संवच्छराणि अट्ठ उ उऊोस्सियरा मुहुसंती PañSāPra. 13.44 (comm. अना-कुट्टिकया अनुपेयकरणेन प्राणातिपातादौ वर्तमानाः) cf. आउट्ठिया PañSāPra. 15.18.

अणाउत्त (an-āutta < an-āyukta) *adj.* (ppp.) [c. f. ā] 1 inattentive, careless, AMg. पडिउहणाअणाउत्ते पावसमणे ति बुद्धई Utt. 17.19; आसुणमि अणाउत्ते पावसमणे ति बुद्धई Utt. 17.14; जइ होइ पमत्तो विगवरवयणरहिओ अणाउत्ते । ताहं इदियथोरा करिंति तवसंतमक्खिमे MahāPacc. 98; J.M. उचारं पासवणे खेळं सिंघाणए अणाउत्ते ViMā. 307; पाकयन्तुमसिस्सं वाडणाउत्तं णासहस्सदि । णाडणअभूयं वाडणी भगवंते महामणिं AñrVi. 10.19; 2 not usable, not acceptable, useless, J.M. जत्थ पाया भंडोवरणं वा तिप्पिजइ सा भूयो अणाउत्ता होइ ViMāPra. 63.19; 63.18; 63.9; 63.20; अववाएण रामो विहारत्थं जगराईहिंती नीसरंताणं जइ पाएसु तलियाओ ते अणाउत्ता न होति पाया ViMāPra. 63.32.

अणाउत्तआइयणता (anāutta-āiyanatā < anāyukta-ādāna-tā) *f.* taking a thing carelessly, a kind of *anābhoga-pāṇiṇyā*, AMg. अणामोगवत्तिथा किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — अणाउत्तआइयणता चैव अणाउत्तपमज्जणता चैव Thāṇa. 2.39(50)

अणाउत्तट्ठाण (an-āutta-tṭhāṇa < an-āyukta-sthāṇa) *n.* improper place, J.M. तं च दंडपुच्छं अणाउत्तट्ठाणं नेउण तिप्पिजइ ViMāPra. 63.11.

अणाउत्तड (an-āuttaḍa < an-āyukta-ka) *n.* unoccupied place, J.M. अणाउत्तट्ठाणं नाम नीसरंताणं वामवाहाणं दुवारपासं भूमिखंडं इट्ठिआइयकिजुत्तं अणाउत्तडं ति रुंउं ViMāPra. 63.12.

अणाउत्तपमज्जणता (an-āutta-pamajjanatā < an-āyukta-pramājanatā) *f.* brushing off carelessly, a kind of *anābhoga-keṇjā*, AMg. अणामोगवत्तिथा किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — अणाउत्तआइयणता चैव अणाउत्तपमज्जणता चैव Thāṇa. 2.39(50)

अणाउत्तं (an-āuttam < an-āyuktam) *adv.* carelessly, AMg. अपसत्थकायविणए सत्तविहं पद्धते, तं जहा — अणाउत्तं यममं जाव अणाउत्तं सविदिजमोगज्जणता Thāṇa. 7.139(585); Viy. 25.7.233 (25.596); मे किं तं अपसत्थकायविणए, तं जहा — अणाउत्तं यममे अणाउत्तं ठाणं Uvav. 46.

अणाउत्ति (an-āutti < an-āyukti) *f.* impropriety, unusableness, J.M. तहा जइ आयामवस्स तिप्पणयं दोरओ वा वामहत्थे पाए वा लगइ तथा अणाउत्ती इवइ ViMāPra. 63.15-16.

अणाउय (an-āuya < an-āyuska) *m.* not having a life-period, illiterate, AMg. जइयि णं लोमे तं सव्वं दुपमोआरं, तं जहा — जीवसेव अजीवसेव ... साउयसेव अणाउयसेव Thāṇa. 2.11(49); स्वयतिप्पणणे अणेवविहं पणत्ते, तं जहा — उवपण्णणाणंदसणथरे अरहा जिमे ... अणाउय निराउए ... सिद्धे बुद्धे सुत्ते AñuOg. 244.

अणाउर (an-āura < an-ātura) *adj.* not suffering from (a disease), J.M. यत्थं पुण जो सेय तिगिच्छणीओ सो अणाउरो अणत्थी य CanCa. 298.31.

अणाउल (an-āula < an-ākula) *adj.* undisturbed, AMg.

अणाउल्ल

254

अणागय

जन्मस्थिति अणाउल्ल समविषयानि मुणीसहिवासण Sāy. 1.2.2.14; तत्र गं से अहङ्गण समगोवसाण ... अनल्लि अस्संते अणाउले ... पोयवहणस्स एगदेस्सि वत्थत्तेणं भूमि पमाज्ज Nāya. 1.8.73; अणुत्तय नावणय अप्पहिद्धे अणाउले । ईदियाइ अणामां दमस्सा मुणी चेरे Dasave. 5.1.13; J.M. भावपरीसहा जे संसारबोच्छेद्यमित्तं अणाउले सहइ ĀvTī(H) 404a. 8; तओ सम्मं पवत्तं निष्फणइ अणाउलो PañSa. 42; गुरुवायति अणे वस्सेनु अणाउला पुणे विरला GarāKa. 251; J.S. दुक्खं सुहे य मुणिणो मज्झत्थमणाउला हाति Māh. 818(9); Apa. पयइ सुपसिद्धे वन्मइचिचइ पालिस्सन्ति अणाउला PannCa.(S.) 20.10.9; चित्तु करेवि अणाउल्लं, वयण करेण्णि अचप्पल्लं KamaCa.(H.) 8.79.

अणाउल्ल (an-āula-ita < an-ākula-tva) *n.* the state of being free from troubles or perturbations. J.M. ततो अणाउल्लं स्थं पि तुह भाविओ ! अहो BhuvKetCa. 630.

अणाउह (an-āuha < an-āyudha) *adj.* without any weapon. J.M. अणाउहं च दट्ठं मए समुच्चिच्चं भेटल्लं CampCa. 120.5; अणाउहाणं च असिखिलओ मह करो पहरिउं CampCa. 126.12; अणाउहं च दट्ठं मए मुक्कं भेटल्लं KaKaPra. 141.22.

अणाउहवह (an-āuha-vaha < an-āyudha-vadha) *m.* killing without using any weapon. S. (विदूषक) जदो परिदाणं अणाउहो वमहणाणं माणसुद्धेण च अणाउहवहो ति साहेति SāhMāh. 2.24.5

अणाएज्ज (an-āeja < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) not fit to accept. AMg. जीवे णं देवगतिं णिवसमाणे नामस्स कम्मस्स अट्ठावीसं उत्तरपगडीओ णिवसति, ते जहा — देवगतितामं ... मुस्सरनामं अणाएज्ज — अणपएज्जाणं दोहं अगयरे एणं णमं णिवसरे Samav. 28.5.

अणाएज्जणाम (anāeja-nāma < anādeya-nāman) *n.* name which should not be accepted. AMg. अणाएज्जणामए एणो अणाएज्ज-णामए दो Pannav. 23.126 (1702)

अणाएज्जवयण (anāeja-vayana < anādeya-vacana) *n.* word which should not be accepted. AMg. से णं तत्थ पुरो भवति दुस्से दुववे दुगंये ... अणाएज्जवयणपचायाए Thāna. 8.597 (MV.); वयणवज्जाणि य से कम्मइं वहाइ ... उदिण्णाइ — तो उवस्ताइं भवति, तओ भवइ दुस्से दुववणे ... अमणाससरे अणाएज्जवयणे पच्चायाए या वि भवइ Viy. 1.357 [Lh.]

अणाएय (an-āeya < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) unacceptable. J.M. अं पुण एणं छिए वि कुसिल्लेवणाणि कीरति, तं सव्वहा अणाएयं सूउजंउविलसियस्सं JamboCa.(G.) 76.5.

अणाएस्स (an-āesa < an-ādeśa) *m.* not specified, general. J.M. (संज्ञो) भावस्मि होइ दुविहो आपसे वेवडणएस्से Uttni. 47 (comm. आदेशो विशेषः तस्मिन् तदन्वस्तु अनादेशः सामान्यस् 32b.9)

अणाकाल (anākāla < an-akāla) *m.* not a period of famine. J.M. सो अप्पणा सामी तस्स वा संतिथा चारपुरिसा मइत्तेणे संजेते अणाकाला-दिउ दट्ठं सुहसे तेसि जतीणं अणुअट्ठाए NisCu. 3.434.18.

अणाकाल (anā-kāla < a-kāla) *m.* famine. J.M. खित्तं विहमादि अभावियं व कालो यणाकालो KappBhā. 4552 (comm. दुःकाल उच्यते) | Sāg. reads अणाल]

अणाकुल (an-ākula < an-ākula) *adj.* not perturbed, not distressed. J.M. विहिण्णं पडिपुणम्मि भोणो वि गए य धेवकाले उ । सुहधाउजोगभावे चित्तेणमणाकुलेण तहा PañCaPra. 5.36. cf. अणाउल्ल.

अणाकुलभावया (an-ākula-bhāva-yā < an-ākula-bhāvā-tā) *f.* undisturbed mental state. J.M. सिराखाराजोणे वि वाहिस-मारोगविण्णाणेण इडुनिष्कत्तीओ अणाकुलभावयाए ... सुहेस्साए वड्डइ PañSu. 39.

अणागइ (an-āgai < an-āgati) *f.* no return (to worldly life or lower state). AMg. अत्ताण जो जणति जो य लोमं जो आगइं जणइ-णागइं च Sāy. 1.12.20; J.M. कप्पाकप्पट्ठियाणं सव्वेस्सिमणागइं भणे ĀrāhPaṭ.(V.) 178.

अणागद (an-āgada < an-āgata) *adj.* (ppp.) 1 future (time), (the time) which is yet to come. J.S. तीरे पञ्चुप्पण्णे अणा-गदे चैव कालस्मि Māh. 635(7); ते (णिग्गंवा) ... अणुवमं सोव्वं । अब्बावाधमणंतं अणागदं कालमत्थेति Māh. 1185(12); परमत्थो ववहारो दुविहो कालो णिग्गि पणत्तो ... तीराणागइओ ववहारो णंतसमओ अ ŚrāĀ.(V.) 21; 2 future (one of the 10 Pratyākhyānas), J.S. पचक्खणं ... इस्सविहं तु ... अणागदमदिक्खे Māh. 636(7)

अणागदभिलास (an-āgadabhilāsa < an-āgatābhi-lāsa) *m.* future desire or craving (a kind of non-celibacy). J.S. संकारो संकारो अदीदनुसरणमणागदभिलासे ... अब्बमं दस्सिहं एदं BhaĀrā. 860.

अणागता (an-āgata < an-āgata) *adj.* who or which will not come. AMg. तओ पुरिसज्जा पण्णत्ता, तं जहा — अणागता पांमेगे सुमणे भवति, अणागता पांमेगे दुम्ममं भवति, अणागता पांमेगे णोसुमणे णोसुमणे भवति Thāna. 3.198(168)

अणागम (an-āgama < an-āgama) *m.* non-arrival (ab-sence). AMg. णाउपागमो मच्चुमुहस्स अयि अयार. 1.4.2.2 (Sāg. reads अणागमे); J.M. जत्थ अपुव्वोदणं न दिट्ठपुव्वं व जेण भसणेण । वारसहिं ज्येणेहिं सो एइ अणागमे ल्हणा KappBhā. 1195.

अणागमण (an-āgamana < an-āgamana) *n.* prevention of coming back. J.M. अइरागपाण वसुणे मंडलणाम सच्चिउण्णाटावणा ! मत्तपरिट्ठवणमुत्तरिज्जेहो अणागमणं UvPay. 989.

अणागमणधम्म (an-āgamana-dhammi < an-āgamana-dharmin) *adj.* whose doctrine is non-return (to the worldly life). AMg. एते भो णमिणा वुत्ता जे लोमंसे अणागमणधम्मिणो Āyār. 1.6.2.3.

अणागय (an-āgaya < an-āgata) 1 *m.* future (time), AMg. अणागयमपस्सता पञ्चुप्पणमवसना । ते पच्छा परितप्पंति झीगे आउम्मि जोव्वणे Sāy. 1.3.4.74; तिविहे काले पणत्ते, तं जहा — तीए पडुप्पण अणागए Thāna. 3.197(425); एहिइ णं देवाणुपिप्पया ! कल्ले इहं ... तीयपडुप्पणमणागयजाणए अट्ठा विगे केवली Uvās. 7.10; अइहेहिं ... सीत-पडुप्पणमणागतजाणएहिं ... पणीतं दुवल्लसं गणिपिट्ठं AnUg. 56; अइयं पडिक्कामि अणागयं पडिक्कामि पञ्चुप्पणं पडिक्कामि ĀuraPāc.(V.) 11; 2 *adj.* (ppp.) (who or which is) yet to come, future. AMg. एवं तु सुमणा एगे अब्बं णच्चाग अप्पयं । अणागयं भयं इस्स अव-कप्पंतिमं सुयं Sāy. 1.3.33(42); तीय-पञ्चुप्पणमणागयणं ... अइहाणं Nāya. 1.8.191; तीयपञ्चुप्पणमणागयणं ... देवानं Jambhā. 3.26; Kapp. 21; (ओहिनाणी) उकोसेणं ... अइयमणागयं च कालं जणइ पासइ Nandī. 28; अइयमि य कालमि पञ्चुप्पणमणागए । जमट्ठं तु न जाणज्जा एवमेयं ति नो वए Dasave. 7.8; जे भिक्खू अणागयं निमित्तं वागरेति Nis. 10.8; पञ्चुप्पण-अणागय-तीयवत्तावत्तिणो पयत्था जे । करवळकलियाऽऽमलय एव मुणसि 'तिक्कालविउ' ViTha. 21; (पावट्ठाणइ) अइयं निंदामि पडुप्पणं संवरेमि अणागयं पचक्खमि ĀuraPāc. 1.10; तम्हा सव्वे संगे अणागए वट्ठ-माणएत्तीए । तं सव्वत्थ वि वारय कय-कारिय-अणुमइहिं सया ĀrāhPaṭ.(V.) 675; तओ नवमे मासे तीए वा पडुप्पणं वा अणागए वा वउण्हं माया अजवरं पयाइ Tand. 34; संखेवेण तु कालो अणागताऽऽतीतवट्ठमाणो य JoiaKa. 13; J.M. तिविहं होइ निमित्तं तीय-पडुप्पण-अणागयं चैव Kapp-Bhā. 1313; (पज्जया) तीयाणागयभूया तावइयं इवर दव्वं SamTa. 1.31; तीयाणागयपडुप्पणवत्थुसुत्थवित्थर MaViCa.(G.) 11b.1(2); तइ

अनागतकालगृहण

255

अनागारपासणया

पउमनाहपवुहा मम भरणमणया अरिहा VīvMañ. 14; JŚ. उव्व-मंगलं णाम अणागय-पञ्जाय-विसेसं पउव्व गहियादिसुहियं दव्वं अत्तम्भावं वा Dhavaḷā. 1. 20.6; भोत्तुण सयत्तजप्पमणागयसुहमसुहवारणं किञ्चा NiySā. 95; केव- (१५) अणागयस्स af. 230) मणागयस्स य उदयस्स ण कुव्वण णाणी SamSā. 215; णामादीणं छण्हं अजोसपरिवज्जणं तियरणण। पच्चस्साणं णेयं अणागयं चागमे दाहे Māñ. 27(1); M. पउसत्तराल-परिअत्तमाण-रवि-मंडला णह-अल्मिस्स तेति अणागय-संगअ-कुलिस्स इव सेल-संवाया GaṇḍVā. 225; 3 which is yet to be obtained. J.M. लङ्कित्थिं च वोहिं अकरितोऽणागयं च पत्थये। दक्खित्थिं जह ते विवस्सल ! इमे च अन्नं च भुक्किहिस्स ĀvNī. (H.) 1099; 4 pre-posed (penance or abstinence from sinful acts). J.M. सो दाह तवोदम पविस्सजे तं अणागयं कालं ! एयं पचक्खणं अणागयं होय नायव्वं ĀvNī(H.) 1567.

अनागतकालगृहण (an-āgaya-kāla-gṛahaṇa < an-āgata-kāla-gṛahaṇa) *n.* cognizance of (events in) future time, knowing the future (by certain signs), AMg. से किं तं अनागतकाल-गृहणं ? ... वास्तवं वा भाविहं वा अणयदरं वा पस्यं उपपायं पातित्ता देणं सहिअद जहा मुहुट्ठो भविस्सद । से तं अनागतकालगृहणं ApuOg. 453; 450.

अनागतकालसमय (an-āgaya-kāla-samaya < an-āgata-kāla-samaya) *m.* the moment of future time, AMg. नेरइया णं भंते ! ते पोमणं तेयःकमत्ताणं नेरइति ते किं तीतकालसमयं नेरइति ? पउव्वअत्तजप्पमणं नेरइति ? अनागतकालसमयं नेरइति ? Vīv. 1.1.6 (1.7) (1.25) (comm. समयः (कालस्य) परमनिकृष्टोऽस्यः p. 26a.1)

अनागतयद्धा (an-āgayaddhā < an-āgatādhvan ?) *m.* the whole course of future time, entire future time, AMg. अट्ठविधे अट्ठोवमिते पत्रेते, तं जहा — पल्लोवमे सागरोवमे ओमपिणो उस्सत्थिणो पोयत्तवियट्ठे, तीतयद्धा, अनागतयद्धा सव्वद्धा Thāna. 8. 39(629); ApuOg. 202; *adj.* entire future, AMg. ते णं तस्य सिद्धा हवन्ति ... सादय-मणागयद्धं कार्यं भट्ठित्ति Uvās. 154; Pannav. 26. 94(2176)

अनागतपरित्याग (an-āgaya-paritāṇa < an-āgata-paritāṇa) *n.* protection from (evil) which is yet to come; prevention of future (evil), J.M. त्रिओ विधी अनागतपरित्यागे भावियव्वो ĀvNī. (H.) 569a.8.

अनागतवय (an-āgaya-vaya < an-āgata-vayas) *n.* Inter age, J.M. ण वि य अनागतवयगुणपसादणं जुज्झ विभते SamTa. 1. 44.

अनागतवयण (an-āgaya-vayana < an-āgata-vacana) *n.* word indicating future, AMg. अनुवज्झ णिट्ठाभासी समियाय संजण भासं भासिज्जा ते जहा — पचवयणं तीतवयणं पउव्वपचवयणं, अनागतवयणं Āyār. 2. 4.1(3) (321); तिर्विधे वयणे पण्णते, तं जहा — तीतवयणे पउव्वपणवयणे अनागतवयणे Thāna. 3. 198(129); सोलसविहं वयणे पण्णते, तं जहा — सव्ववयणे, तीतवयणे, पउव्वपचवयणे, अनागतवयणे Pannav. 11.86(896)

अनागतसुहोवहाणत्थं (an-āgaya-suhovahānattham < an-āgata-sukhopadnānattham) *adv.* for the purpose of accumulating or securing future pleasures, J.M. कुणइ य गुणपणिहाणं अनागतसुहोवहाणत्थं SamTa. 1. 43.

अनागायईयविषय (an-āgayāya-visaya < an-āgatāyā-visaya) *m.* an object (of knowledge) pertaining to the future or the past, J.M. णाणं अपुट्ठे अविसयं य अत्यमि देसणं होइ। भोत्तुण खिओ जे अनागायईयविरुपसु SamTa. 2. 25.

अनागलिय (an-āgaliya < an-argalita) *adj.* unrestrained, unlimited, AMg. ते ... अनागलियचंडतिव्वरोसं ... दिट्ठीविसें सण्यं संघट्ठेति Vīv. 15.65 (15.93); तस्य ... अनागलियचंडतिव्वरोसे ... दिट्ठीविसे सण्ये परिवसइ Nāya. 1. 9.20; से देवे ... अनागलियतिव्वचंडरोसं सण्यस्सं

विउव्वइ Uvās. 108.

अनागाह (an-āgāḍha < an-āgāḍha) *adj.* not deep, not pressing, not necessary, unnecessary, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... णणत्थं (?) अनागाहगेहिं) आगाहाणागेहिं कारणेहिं टाणं वा, सेज्जं वा, णिसीहियं वा चेत्तेज्जा Āyār. 2. 9.1.18; जे भिक्खु असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अनागाहे परिवसेति Nis. 11.78; J.M. अगाहि कमभरणे गुह्या लुग्या अनागाहे KappBhā. 1023; अनागमणागहि पुव्वुत्तं खिप्पगहमणागहि KappBhā. 1020; Nī-Bhā. 4888; 1471; योगइ पउव्वपधरणा उव्वधायं जस्य जस्य जे तुते । अनागमणागहि गुह्या अनागहि सुगमिता NisBhā. 15; तं य अनागमयं भगवत्तिमाइ अगागां अत्यरमाति NisOa. 1. 11.13; अनागाहो अहण्णं तिण्णं उक्कोसणं वरिसं । जहा तिठ्ठिवा-यस्स बारसवरिसाणि दुम्महस्स चि VavaBhā. comm. on 4.391; Vava-Bhā. 4.395; 4.398; 4.407; JŚ. दुविहं भरणचक्राणं ... सविचारमणा-गाहं मरणे सपरक्कस्स होइ DhaAñ. 60.

अनागार (an-āgāra < an-ākāra) *adj.* 1 formless, having no outer shape, AMg. असरीरा जिविवणा ... सागारमणागारं चक्खणमयं तु सिद्धाणं Pannav. 2. 67. 96. 12 (211); DevTh. 294; 2 remaining without any exceptions (one of the ten kinds of *arāṇa-gaṇapattiyāgāṇa*), AMg. दसविधे पचक्खणे पण्णते, तं जहा ... सागार-मणागारं परिणामकं निरवसेसं Thāna. 18. 101(748) (comm. अकाराः प्रत्यख्यातापराइहेतवः । अभियमाना आकाराः यस्मिन् तद् अनकारम्); सव्वुत्तरगुणपचक्खणे ... दसविधे पण्णते ... सागारमणागारं Vīv. 7. 2.7 (7.31); J.M. सागारमणागारं परिणामकं निरवसेसं (पचक्खणं) ĀvNī. 1564; पचक्खणं च दसमयं ... महतरधाराइ आगारेहिं जुयं तु सागारं । आगारविरहियं पुण भणियमणागारनामंति PavSāro. 194; JŚ. सागारमणा-गारं अनुगालंता दद्विदीओ Māñ. 636(7); 639.7); 3 indeterminate (perception), AMg. केवली णं भंते ! इमं रयणममं पुट्ठि अना-गारेहिं अहेतूहिं ... पासति ण जाणति Pannav. 30.27(1964); अनागारे से देसणे भवति सागारे से णाणे भवति Pannav. 30.28(1964); देवदियां दुविह उव्वओगे सागारे अनागारे य Pannav. 29.11(1920); JŚ. विरदीय अविरोदीय विरदावदे तहा अनागारे । सागारे ओगमिहं य उव्वत्ताणं च ववोववा Ka-nPa. 82; J.M. आगारमयं सव्वं जमणागारं तयं तविय VīvBhā. 64 (comm. वरसि तद् सर्वमाकारमयमेव यत्तनाकारं तद् भास्येव); चक्खु अचक्खु ओही केवलदसण अनागारा SadNī. (D.) 12 (comm. अना-काराणं सामान्याकारयुक्तत्वे सत्यपि न विद्यते विशिष्टव्यक्त आकारो येषु तान्य-नाकाराणि); अचक्खुदसणइ अचक्खुओगे अनागारे PavSā. (C.) 1.5 (comm. आकारवर्जितः सामान्यावबोधरूपः); सागारमणागारि विमपपरिसे अनागारं SamTa. 2.14.

अनागार (an-āgāra < an-āgāra) *m.* a houseless monk, JŚ. सागारोऽणागारो खवेदि सो मोहदुरगंति PavSā. 2.102; *adj.* (the resort) meant for a houseless monk, J.M. सागारमणागारं स्सणं जिण-सिद्ध-साहु-धम्मेषु ĀrāhKu. 7.

अनागारपसि (anāgāra-passi < anākāra-pāsyin °ra-darśin) *adj.* one who sees objects without any shape or form, AMg. जीवा सागारपसी वि अनागारपसी वि Pannav. 30.15 (1954-1960)

अनागारपासणया (anāgāra-pāsana-yā < anākāra-pāsyana-tā = °ra-darśanatā) *f.* power of perception of shapeless or formless thing, AMg. दुविहा पासणया पणत्ता, तं जहा — सागार-पासणया अनागारपासणया Pannav. 30.1(1936); अनागारपासणया ... तिविहा पणत्ता, तं जहा — चक्खुदसणअनागारपासणया ... केवलदसण-अनागारपासणया Pannav. 30.3 (1938); 30.7 (1942)

अनागारिय

256

अनादित

अनागारिय (anāgāri-ya < anāgāra-ka) *m.* a houseless monk, Ap. अवस अनागारिउ नगरावहिं महवयजुत्तु धरिउ मुणिरायहिं VādhaCa. 7.6.6.

अनागारोवउत्त (anāgārovautta < anākāropayukta) *adj.* [also अनागारवउत्त] (*ppp.*) possessed of indeterminate perception, AMg. नेरइया किं सागारोवउत्ता अनागारोवउत्ता Viy. 1.5.26 (1.241); एवं अनागारोवउत्ते वि सत्तावीसं जंगा Viy. 1.5.27 (1.243); गाथावगज्जं किं सागारोवउत्ते वंधइ अनागारोवउत्ते वंधइ Viy. 6.3.25 (6.38); 6.4.16 (6.63); 8.2.127 (8.174); 18.1.57 (18.17); 19.3.7 (19.10); 24.1.14 (24.16); अइवा दुविहा सुव्वजीवा पणत्ता — सागारोवउत्तः य अनागारोवउत्ता य Jivābh. 9.36; एतेसिं णं भंते ! जीवाणं सागारोवउत्ताणं अनागारोवउत्ताणं कत्तेरेहिं तो अप्पा वा बहुया वा तुळा वा विनेसाहिया वा Pannav. 3.106(262); 28.139(1901); J.S. सागारवउत्ता वि अत्थि अनागारवउत्ता वि अत्थि Dhavañ. 2.420.1; 2.510.2.

अनागारोवओग (anāgārovaoga < anākāropayoga) *m.* possessing undifferentiated or general perception or knowledge, AMg. सागारोवओगे अनागारोवओगे चउत्थणं पदेणं Viy. 1.9.14 (1.414); 17.2.17 (17.30); दुविहे उवओगे पणत्ते, तं जहा — सागारोवओगे य अनागारोवओगे य Pannav. 29.1 (1908); अनागारोवओगे दुविहे पणत्ते, तं जहा — चव्वसुदंसणअनागारोवओगे य अचव्वसुदंसणअनागारोवओगे य Pannav. 29.14 (1923)

अनागारोवओगि (anāgārovaogi < anākāropayogin) *adj.* one having a general or undifferentiated perception or knowledge, JM. विमलाडविसुद्धेसा मणपजवणाणिणो अनाहारा ! असण्णी अण ? णा)गारोवओगिणो पुव्वपडिवत्ता ViāvBhā. 412.

अनाघाडज्जमाण (an-āghājjamāṇa < an-āghrāyamāṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) which is not being smelt, AMg. गोयमा ! सुव्वययोवा पोमला अनाघाडज्जमाणा अनासाडज्जमाणा अणत्तुणा Viy. 1.1.6 (1.32); एतेसिं णं भंते ! पोमलाणं अनाघाडज्जमाणाणं कत्तेरेहिं तो अप्पा वा बहुया वा तुळा वा विनेसाहिया वा ? Pannav. 28.44(1821); 28.70 (1826).

अनाघाय (an-āghāya < an-āghāta) *adj.* without injury, AMg. मणं पि सयुण्णं जहा मे तमपुस्सुयं विप्पसणमणवायं संजयाणं सुसीमओ Utt. 5.18; *m.* non-injury, समुरासुरिम्मि वि जगे तेण इहं योसिओ अमाघाओ (v.l. अनाघाओ) MahāNā. 3.119.

अनाचविसख (an-ācakkhīa < an-ācaksya = an-ākhyāya) *ger.* without telling, S. (विदूषक) अनाचविसख इमाओ सिलावट्टआओ ण स्कं एक्कपदं वि गमिदुं SeapnaVā. 4.3.58.

अनाचविसखद (an-ācakkhida < an-ācaksita = an-ākhyāta) *adj.* (*ppp.*) not told, S. (तापसी) अम्हो अनाचविसखदो वि विण्णाओ इमस्स राणसिणो भाउस्स अ ओरसो संयओ Vikramo. 5.9.5; (विदूषक) ओ अनाचविसखदं वि एदं जाणीअदि जेव्व जहा अंतेउरगदा सुहेण दे इंसणपदं गमिस्सदि ति Ratnā. 4.20.17.

अनाचार (an-ācāra < an-ācāra) *m.* violation of a rule of conduct, J.S. अदिकमणं वदिकमणं अदिकारो तहेव अनाचारो Māla. 1025(11) (Scomm. ब्रतमङ्गः संवेधा स्वेच्छाप्रवर्तनम्); पढमो तेसु अदिकमदोसो ... अइचार अनाचारो पंचमदोसो अनामोगे ChePi. 325.

अनाचिवखणीय (an-ācikkhanīya < an-ācaksanīya = an-ākhyānīya) *adj.* (*pot. part.*) not possible to be told, indescribable, JM. अओ परमणाचिवखणीअमवत्थंतरं पाविऊण पुव्वसंतमापुभावओ चइऊण देहं Samarāṅka. 85.16; कणगवरं ... सुव्वहा अनाचिवखणीयं किं पि अवत्थंतरं पाविय ति JambuCa.(G.) 44.16.

अनाचिण (an-ācinna < an-ācīna) *adj.* (*ppp.*) not done, not practised (i.e. improper), J.S. आचिणमणाचिणं देसाविहदं इवे दुविहं Māla. 438(6); नालीतिगस्स मज्जे जरि भुंजदि संजओ अनाचिणं ... तस्स पणं इवे छेदो ChePi. 74 (Skt. अनाचीनः ?)

अनाजीवि (an-ājīvi < an-ājivin) *adj.* who does not use (*tapas* etc.) as a means of livelihood, वारसविहम्मि हि तवे सन्निभतरवाहिरे कुसलदिट्ठे ! अणिलाइ अनाजीवि नायवओ सो तवायारो DasaveNi. 186 (Cu. ण तवमाजीवति व्यामपूजणदिहिं); = NisBhā. 42 (Cu. 1.24.42 अणासंसीलधे); = Pāṭhā. 15.26 (comm. तत्त्यव तपसः अनुपजीवकः सन्)

अनाठिद (an-āthida < an-āsthita) *adj.* (*ppp.*) not firm, hesitant (faults of Āvāsya), J.S. अनाठिदं च यदं च पविट्ठं परिपीडिदं ... वत्तीसदोसविसुद्धं किदियम्म पदेज्जं Māla. 695(7)

अनाड (anāḍa) Deśi. *m.* [anāḍita ?] an illicit lover, an adulterer, अणओ अनाडो अविपयवरो त्रयोऽप्यमी जारयाः Dh-NāMā 1.18; JM. उव्वमदवयणो यदो अतिमुक्को मकदो विव अणाओ TarLo. 696.

अनाडिया (anāḍiyā) Deśi. *f.* [anāḍriyā = anāḍara ?] indecency, unworthiness, JM. एक्कावि मए पुत्तस्स अनाडिया ण दिट्ठा AvTi.(H.) 95a.3 = KappBhā. comm. on 172 जंदवतो नारायणं अणद — एक्का वि मए पुत्तस्स अनाडिया न दिट्ठा p. 57.17; तीसे पुत्तो चिटावओ सुंमुमाए वालगाहो, सो अनाडियाओ करेति AvCu. 497.2.

अनाडाइज्जमाण (an-ādhājjamāṇa < an-ādriyamāṇa) *adj.* [*f. -ā*] (*pr. part. pass.*) being disregarded or dishonoured, AMg. देवा य देवीओ य तामलिणा वालतवस्सिणा अनाडाइज्जमाणा अपरियाणिज्जमाणा जामेव दिसि पाउभूया तामेव दिसि पडिगया Viy. 3.1.44 (3.41); तए णं से गोसाले मेखलिपुत्ते सहालपुत्तेणं समणोवासएणं अनाडाइज्जमाणे अवरियणिज्जमाणे ... एवं वयासी Uvās. 216; रेवदं गाहावट्ठी महासयएणं समणोवासएणं अनाडाइज्जमाणी Uvās. 219.

अनाडामाण (an-ādhāmāṇa < an-ādriyamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) [also अनाडामीण] disregarding, dishonouring, AMg. पभू णं भंते ! सके देविंदे देवराया इसाणस्स देविदस्स देवण्णो अंतिव पाउभ्वित्थए ! इंता पभू ! से णं भंते ! किं आडामीणं पभू अनाडामीणं पभू ? Viy. 3.1.56 (3.57); तए णं ने मांमदिय-दारणा ... अनाडामाणा ... वीदियंति Nāya. 1.9.38.

अनाडायमाण (an-ādhāyamāṇa < an-ādriyamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) [MV. Ed. of Nāya. prefers the reading अनाडायमीण and अनाडायमीणा] disregarding, not paying any heed or attention, AMg. कुज्जा वेयावडियं परं अनाडायमाणं ति देमे Āyā. 1.8.1(199); पाईणं संखडि णाच्चा पडीणं गच्छे अनाडायमाणं Āyā. 2.1.2 (338); पेहालपुत्ते भगवं गोयमं अनाडायमा(मी)णे जामेव दिसि पाउभूय तामेव दिसि पहारेव्व समणए Sūy. 2.7.32 (888); सा धारिणी देवो ... अनाडायमाणी तुत्तिणीया संविट्ठइ Nāya. 1.1.36; अनाडायमाणे अपरिजणमाणं तुत्तिणीयं संविट्ठइ Uvās. 215; सीहसणे रावा...अवरोसाओ देवीओ ... अनाडायमाणे विहरइ Vīvā. 165; अंतेउरं च अणवयं च अनाडायमाणे यावि विहरति RāyPa. 790.

अनाडिज्जमाण (an-ādhijjamāṇa < an-ādriyamāṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) [also अनाडाइज्जमाण] being disregarded, or unheeded, AMg. तए णं से गोसाले मेखलिपुत्ते सहालपुत्तेणं समणोवासएणं अनाडिज्जमाणे ... समणस्स भगवओ महावीरस्स गुणकित्तयं केरइ Uvās. 7.44 [Ldn.] (Vaidya reads अनाडाइज्जमाण)

अनाडित (an-ādhita < an-ādrita) *adj.* (*ppp.*) disregarded, unheeded, JM. मय-मायवच्छओ विवाहडलो अनाडिओ सुव्वलोयस्स

अणादिय

257

अणाणुवादि

NisCu. 3.25.20.

अणादिय (an-ādhiya < an-ādṛta) *m.* [also अणादिअ, अणादित्] 1 name of the presiding deity of Jambūdvīpa, also called a *yakṣa* (demi-god) and *yakṣarāja* (Kubera), AMg. तत्थ णं दो देवा मङ्गिउवा ... परिवसति, तं जहा — मरुते चैव वेणुदेवे अणादिते चैव जंबूद्वीपहिवती *Thāna*. 2.82(271); जंबू णं सुदंशणाए जंबूद्वीपहिवती अणादिते णामे देवे मङ्गिणीए जाव पत्तिआवमङ्गिणीए परिवसति *Jivābhi*. 3.700; अणादियस्स देवस्स चण्हं सामाणियसाहस्सीण *Jambuddh*. 4.150; आ सा तुमाण पवरा जंबू नाम सुदंशणा । अणादियस्स देवस्स एव हवइ वडुस्सुए *Utt*. 11.27; JM. जंबूद्वीपहिवई तइया अक्खो अणादिओ नाम *PannCa*.(V.) 7.109; जंबूद्वीपहिवई सोऊण इमे अणादिओ जक्खो । कय-वडुगयसइ अट्ठिओ सुखरो मइत्ता *JambūCa*.(G.) 5.278; जंबूद्वीपहिवइ अणादियजवक्खसुनिज्जा पय्या ... ट्ठियससमण्हं दारयं *JambūCa*. (G.) 60.8; अणादिओ जंबूद्वीपहिवई देवो *Vasalli*. p. 25.14; 2 name of the Rūta chapter of Puppūyāo called after the person of that name, AMg. पुष्पिकयामे इत्थ अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा — चंदे सूरै. सुद्धं बहुपुंसिय पुण माणिमि य । इत्ते सिवे बले या अणादिए चैव नोद्धवे *Nirayā*. 78; 3 *f.* (a) name of the capital city of the presiding deity of Jambūdvīpa, AMg. अणादियस्स देवस्स अणादिया णामे रायहाणी पण्णत्ता *Jivābhi*. 3.701.

अणादिय (an-ādhiya < an-ādṛta) *n.* offering prayer (salutation) without reverence (one of the thirty-two faults of prayer or salutation to the preceptor), JM. अणादियं च थद्धं च पच्चिद्धं परिभिडिये ... वत्तीसदोसपरिमुद्धं विवक्कम्मं पउअइ *AvNi*. 1207. cf. अणाठिद

अणाग (a-nāna < a-jñāna) *n.* 1 lack of (right) knowledge, AMg. ते नूणं मए पुअं कम्ममाणकला कटा । जेणाहं नानिजाणामि पुट्ठो केणइ कण्हइ *Utt*. 2.40; JS. भावमलं णादव्वं अणागदंसवादिपरिणामो *ThiyoPa*. 1.13; 2 wrong knowledge, *Aja*. सद्विद्धिं नइसुइ ओहिणाण । मिच्छादिद्धिं एर अणाण *DhamPa*. 6.15.2. cf. अण्णाण

अणाणत्त (a-nāna-itta < a-jñāna-iva) *n.* ignorance, JS. परमदुमुद्धिवहारसुद्धिमेदुसुं जं विवद्धत्थं । लिद्धिदमिहणुणाणेण तं वि सोहंतु छेदण्ह *ChetP*. 359.

अणाणत्त (a-nānatta < a-nānātva) *adj.* not having the quality of varying (in respect of time and space), AMg. दो वेत्ता ... वडुसममुत्ता अविसंमणाणत्ता *Thāna*. 2.270(81); दो महादुमा ... वडुसममुत्ता अविसंमणाणत्ता *Thāna*. 2.271(82); ते सुव्वे एगविहा अविसंमणाणत्ता *Vij*. 34.1.69 (34.33); 34.2.2 (34.43); सव्वे एगविहा अविसंमणाणत्ता *Pannav*. 2.3(150); 2.6(153); 2.9(155); एगविहमणाणत्ता सुदुमा तत्थ विआदिया *Utt*. 36.77; 36.86; 36.100.

अणाणा (a-nānā < a-jñāna) *n.* [anāṇā's Inst. Sg.] due to ignorance, AMg. दुअम्भुसुणी अणाणाए तुच्छअ गिलाद वत्तए *Āyā*. 1.2.6.4; अणाणाए एअं सोयट्ठाणा, अणाणा एअं निरुवट्ठाणा एअं ते मा होइ । एअं कुल्लस्स वत्तणं *Āyā*. 1.5.6.1; एअं अयुत्ते अणाणाए *Āyā*. 1.1.5.3; अणाणाए पुट्ठा वि एअं णियट्ठति *Āyā*. 1.2.2.1; अणाणाए सुणिणो पडिलेहति *Āyā*. 1.2.2.1; उव्वहइ णं अणाणाए *Āyā*. 1.6.4.2.

अणाणा (an-ānā < an-ājñā) absence of order or instruction, AMg. जिणणं अणाणाए सच्छंदं विहरिजणं *AnuOg*. 22.

अणाणि (a-nāṇi < a-jñānin) *adj.* devoid of (right) knowledge, AMg. दुविहा सव्वजोवा पण्णत्ता, तं जहा — णाणी चैव अणाणी चैव *Thāna*. 2.112(410); JS. जं कुणदि भावमादा कत्ता सो होदि तस्स भावस्स । णाणिस्स हु णाणमओ अण्णाणमओ अणाणिस्स *SamSā*. 126.

P.D. 33

cf. अण्णाणी.

अणाणुकित्ति (an-āṇukitti < an-āṇukīrtin) *m.* one who does not mention his good deeds again and again, JM. कोइहल-विप्पमुक्कं अणाणुकित्ति सउक्काहं (परिसयं तु निउण(2)जे)जा *NisBhā*. 3106 (*Ca*. तुज्ज वा परिसं तारितं मए कयं ति ओ एअं ण कययति 3.118.18)

अणाणुगामिय (an-āṇugāmiya < an-āṇugāmika) *adj.* (that) which does not follow (the perceiver, wherever he goes), a type of super-sense knowledge (avadhi-jñāna) which is limited to a particular place, AMg. छव्विह ओहिणाणे पण्णत्ते, तं जहा — आणुगामिय अणाणुगामिय ... वडुमाण *Thāna*. 6.99(526); Nandī. 15; पेइरयायं भंते ! आदी कि आणुगामिय अणाणुगामिय ? *Pannav*. 33.35 (2027); से कि तं अणाणुगामिय ओहिणाणं ... एअमेव अणाणुगामिय ओहिणाणं जत्थेव समुपजइ तत्थेव संविज्जाणि वा अतंविज्जाणि वा जोयणाइ आणइ पासइ, अण्णत्थ गए ण पासइ *Nandī*. 21.

अणाणुगामियत्त (an-āṇugāmiya-itta < an-āṇugāmika-iva) *n.* the quality of not accompanying or assisting (on the way to liberation), lack of conduciveness to good, AMg. एअं टाणा अवरिणत्ता जीवायं अहिताए असुहाए ... अणाणुगामियत्ताए भवन्ति तं जहा — सुदा जाव फासा *Thāna*. 5.12(390); एसरायणं निक्खुपडिमं अण्णुपालेमाणस्स इमे तओ ... अणाणुगामियत्ताए भवति *Dassā*. 7.34.

अणाणुगिद्ध (anāṇugiddha < an-āṇugīddha) *adj.* (ppp.) not covetous, AMg. (सिक्ख) से एअणं जाणमणेअणं च अण्णस्स पाणस्स अणाणुगिद्धे *Sāy*. 1.13.17(573)

अणाणुतावि (an-āṇutāvi < an-āṇutāpin) *adj.* [epic ?] [also अणुतावि] not repentant, JM. अणाणुतावि ति दारं — वित्तियपदे जो तु परं तावेत्ता णाणुतपत्ते पच्छा । सो होति अणुतावी कि पुण दप्पेण सेवेत्ता *NisBhā*. 472; एअणदसे सीयइ अणाणुतावी ण चैव विवेडेइ *GarTaVi*. 1.109.

अणाणुपुव्वी (an-āṇupuvvī < an-āṇupūrvī) *f.* absence of succession, AMg. पुव्वि भंते ! अणए पच्छा कुक्कुटी ? पुव्वि कुक्कुटी पच्छा अणए ? ... से य अणए सा य कुक्कुटी पुव्वि पेते पच्छा पेते दो वेते सासता भावा, अणाणुपुव्वी एसा *Vij*. 1.6.16 (1.295); *adj.* without order of succession (temporal or spatial), AMg. नेगमववहारणं आणुपुव्वी दव्वारं कहिं समोयरेति ? कि आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरेति ? अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरेति *AnuOg*. 10r(1); JM. दुण्हं अणाणुपुव्वी, न हवइ पुव्वणुपुव्विओ पढं *KappBhā*. 266; इदाणि पडियमरणं ... तं तिदिहं ... तत्थ एअंके दुहा पडिवज्जइ — अहाणुपुव्वीए अणाणुपुव्वीए य *NisCu*. 3.222-203.2; JS. एत्तो अणाणुपुव्वी उक्कत्ता होति भजियव्वा *KasāPā*. 19; *adv.* without order of succession, AMg. कि आणुपुव्वि आहारिं ? अणाणुपुव्वि आहारिं ? *Jivābhi*. 1.48; आणुपुव्वि गच्छति णो अणाणुपुव्वि गच्छति *Jambuddh*. 7.47; कि आणुपुव्वि गेण्हति ? अणाणुपुव्वि गेण्हति ? *Pannav*. 11.68(877)

अणाणुवंधि (anāṇubandhi < an-anubandhin) *adj.* (shaking) which does not leave behind any defect of non-shaking, (one of the six modes of careful inspection (of garments)), AMg. छव्विहा अप्पमायपडिलेहणा पण्णत्ता, तं जहा — अणवावितं अवलितं अणाणुवंधि अमोसलं चैव । छप्पुरिमा णव खोडा णाणीपाणविसेहणी *Thāna*. 6.46(503); *Utt*. 26.25.

अणाणुवत्ति (anāṇuvatti < an-anuvartin) *adj.* who does not follow, unreconciling, recalcitrant, JM. अविसहणास्तुरियगई, अणाणुवत्ति य अवि सुखं पि *KappBhā*. 1306.

अणाणुवादि (anāṇuvādi < an-anuvādin) *adj.* unable to

अणाणुवीह

repeat or agree (openly), AMg. सम्मिस्सभावं सगिरा गिहीते से मम्मूई होइ अणाणुवादी Sūy. 1.12.5(539)

अणाणुवीह (anāṇu-vii < an-ānu-vicin) *adj.* not being able to discriminate, AMg. अकोविया आहु अकोवियाए अणाणुवीहं ति सुसं वदंति (comm. अनुनुविचिन्त्य) Sūy. 1.12.2(536)

अणाताविद्य (an-ātāviya < an-ātāpita) *adj.* (ppp.) who does not perform penance, AMg. अभियासणियस्स अणाताविद्यस्स ... संजमे दुराराहए भवइ Kapp.(S.) 53 (comm. Kālpadrumakalikā gives - पुनरनातापिनो यः स्वकीयं वस्त्र-पात्रोपधिप्रमुखमुपकरणमातपे न ददाति सः अनातापी)

अणादर (an-ādara < an-ādara) *m.* disrespect, neglect, J.S. जइ राएण दोसेण मोहेणाणादरेण वा। वंदिता सव्वसिद्धाणं संजदा सा मुमुक्खुणा CāriBha. 9; अणादरो विसवदेहसुक्खेसु BhaĀrā. 84; अणादरेण [Inst.] *adv.* S. (सीता) अम्महे !... अणादरकमुल्लिदसंकरतरा-सणो ... अज्जउत्तो आलिहिदो UtaRāCa. 1.15.6.

अणादरदा (an-ādara-dā < an-ādara-tā) *f.* disrespect, disregard, J.S. सहदि य विविधा वाधा तेण सदेहे अणादरदा BhaĀrā. 117.2.

अणादि (an-ādi < an-ādi) *adj.* having no beginning, eternal, JM. अणादी संसारो कम्मवसगा य पाणिणो SamarāKa. 683.8; J.S. सव्वगुणद्वयेसु सेसेसु चोदसुवपयडीओ सादि-अणादि-अद्भुवमिदि तिहि विद्य-पेहि वज्जंति DhavaIā. 8.29.11; मिच्छतस्स वंधो सादि-अणादि-धुव-अद्भुवमेण चउव्विहो DhavaIā. 8.45.10; 8.49.8; सादि अणादि धुव अद्भुवो य वंधो दु जेडुमादीसु GomSā.(K.) 90; सादि अणादि धुव अद्भुवो य वंधो दु कम्मच्छकस्स GomSā.(K.) 122; 123; 187.

अणादिअपजवसिदबंध (anādi-a-pajjvasida-bandha > anādi-a-paryavasita-bandha) *m.* the bondage (of karman) which is without beginning and without end, J.S. तत्थ जे अक्खवयअणुवसामगा ते दुविहा - अणादिअपजवसिदबंधा च अणादिसपज-वसिदबंधा चेदि DhavaIā 7.5.9.

अणादिकम्म (anādi-kamma < anādi-karman) *n.* the beginningless Karman, JM. इह खलु अणादिकम्मसंजोगणिवत्तिर (जीव) PañSu. 1.

अणादिकाल (anādi-kāla < anādi-kāla) *m.* the beginningless time, J.S. परिवट्ठणाणि बहुसो अणादिकाले य यित्तेजो Mūā. 977(10)

अणादिग (anādi-ga < anādi-ka) *adj.* without a beginning, J.S. अणादिगो (बंधो) अमवियमिच्छादिट्ठीणं बंधस्स वोच्छदाभावादो DhavaIā 8.29.6.

अणादिच्छिय (an-ādicchiya < an-āditsita) *adj.* (ppp.) unasked for, not intended to be accepted, JM. सालए अणादि-च्छियं मिकखं पडिलहेति VasuIII.(M.) 241.9.

अणादिजुत्त (anādi-jutta < anādi-yukta) *adj.* having no beginning, J.S. कम्मकयमोहवड्ढियसंसारमिह य अणादिजुत्तमिह GomSā. (K.) 11.

अणादिट्ठ (an-ādittha < an-ādisita) *adj.* not specified, JM. दुविकल्पं पज्जाए आदिट्ठं जण-देवदत्तो ति। अणादिट्ठं एक्को ति य Kapp-Bhā. 4885.

अणादिनिधण (anādi-nidhana < anādi-nidhana) *adj.* having neither beginning nor end, J.S. इदि जिणवरेहिं भणिदो अणादिनिधणो सणिधणो वा Pañcatthi. 139. cf. अणाइणिहण.

अणादिता (anāditā < anāditā) *f.* name or a word of address to a goddess, JM. अहो देवि ति वा दूया देवी वा देवत ति वा ... अचला अणादिता व ति अरराणि ति वा वेदे AbgVI. 69.9.

258

अणादियबंध

अणादिदव्व (anādi-davva < anādi-dravya) *n.* matter not yet bound, J.S. जोग्गाजोग्गाणं पुण अणादिदव्वेण परिमाणं GomSā. (K.) 190.

अणादिधुवत्त (anādi-dhuva-tta < anādi-dhruva-tva) *n.* the state of being beginningless and permanent, J.S. मिच्छा-इट्ठिहि चउव्विहो बंधो। सासणे दुविहो, अणादिधुवत्ताभावादो DhavaIā 8.143.1.

अणादिधुवबंध (anādi-dhuva-bandha < anādi-dhruva-bandha) *m.* the bondage (of Karman) which is beginningless and lasting, J.S. अद्भुवो (बंधो) उव्वसम-खवगसेहि चहणपाओग-मिच्छाइट्ठिबंधस्स धुवत्ताभावादो। जसक्ति-उच्चाओदाणं पि एवं चेव। नवरि अणादि-धुवबंधा गत्थि। अजसक्तिणीचओदाणं पडिवक्खणं संमवादो DhavaIā 8.29.8.

अणादिधुवभाव (anādi-dhuva-bhāva < anādi-dhruva-bhāva) *m.* the state of being beginningless and lasting, J.S. गिरंतरबंधस्स धुवबंधस्स को विसेसो ? जिस्से एवहीए पच्चओ जत्थ कत्थ वि जीवे अणादि-धुवभावेण लब्भइ सा धुवबंधपयडी DhavaIā 8.17.8; सादि-अद्भुवो बंधो अणादि-धुवभावेण अवट्ठिदकारणाभावादो DhavaIā 8.148.5; 8.153.1.

अणादिपारिणामिय (anādi-pāriṇāmiya < anādi-pāriṇā-mika) *adj.* having beginningless innate change, AMg. पारि-णामिए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — सादिपारिणामिए य अणादिपारिणामिए य AnuOg. 218; धम्मत्थिकाए अधम्मत्थिकाए आगासत्थिकाए जीवत्थिकाए पोगलत्थिकाए ... से तं अणादिपारिणामिए AnuOg. 250.

अणादिबादरसां(सं)पराइय (anādi-bādara-sā(sa)mparāiya < anādi-bādara-sāmparāyika) *adj.* beginningless and gross inflow of Karmic matter (which causes the cycle of birth and death), J.S. तत्थ जे अणादिबादरसांपराइया (कम्मबंधा) ते तिविहा-उवसामया खवया अपखवयाणुवसामया चेदि DhavaIā 7.5.7.

अणादिभव (anādi-bhava < anādi-bhava) *m.* the cycle of births without a beginning, JM. इत्थो उ विभापउ अणादिभवदव्वल्लिओ चेव। गिउणं गिरुविदव्व ... मोहखेउ ति Pañcā. 3.31.

अणादिमं (anādi-maṃ < anādi-mal) *adj.* having no beginning, JM. अणादिमं भवो PañSu. 54.

अणादिय (anādi-ya < anādi-ka) *adj.* beginningless, AMg. अत्थि लोए गत्थि लोए ... सादिए लोए अणादिए लोए Āyār. 1.8.1.3; तए णं समणेणं भगवता महावीरेणं अणादिए अणवदग्गे ... संसारकतारे तिण्णे Thāṇa. 10.103(730); अणादियं च संसारकतारं भुज्जो भुज्जो अणुपरि-यट्ठिस्सइ Nāyā. 1.3.24; 1.5.125; 1.15.16; सवेदग्गस्स णं मंते ! केवि-तियं काळं अंतरं होति ? अणादियस्स अपजवसियस्स गत्थि अंतरं अणादियस्स सपजवसियस्स गत्थि अंतरं Jivābhi. 9.25; J.S. एगवीवं पडुच्च (मिच्छा-इट्ठीणं कालो) अणादिओ अरज्जवसिदो Saṅg. 1.5.3; किं सादिगो बंधो किं अणादिओ DhavaIā 8.8.3; 3.29.4; किमेदंति सादिओ बंधो किमणा-दिओ, किं धुवो किमद्भुवो बंधो DhavaIā 8.31.1; बंधदि सगहेदुहिं य अणादियं सादियं उभयं GomSā.(K.) 185.

अणादियधुवत्त (anādiya-dhuva-tta < anādikā-dhruva-tva) *n.* beginninglessness and permanence, J.S. बंधवत्ति पडुच्च पुण बंधस्स अणादियधुवत्तं ण विरुज्जइ DhavaIā 8.49.9.

अणादियबंध (anādiya-bandha < anādikā-bandha) *m.* beginningless bondage, J.S. ओराखियसरीस्स गिच्चणिगोरेसु सव्वकालं वेउव्विय - आहारसरीरबंधविरहिदेसु धुवबंधो। अणादियबंधो च किण लब्भइ ? DhavaIā 8.49.7.

अणादियमिच्छादिद्वि

259

अणाधारयमाण

अणादियमिच्छादिद्वि (anādiya-micchā-ditthi < anādi-ka-mithyā-ditthi) *adj.* having beginningless false belief, JŚ. खणमेतेण अणादियमिच्छादिद्वि वि वदन्तो राया ।... गदो सिद्धि BhaĀrā. 2027.

अणादियविस्ससाबंध (anādiya-vissasā-bandha < anādi-ka-visrasā-bandha) *m.* the bondage which is beginningless and natural (or inherent), JŚ. जो सो विस्ससाबंधो णाम सो दुविहो - सादियविस्ससाबंधो चैव अणादियविस्ससाबंधो चैव SātĀg. 5.6.1.28; जो सो अणादियविस्ससाबंधो णाम सो तिविहो धम्मतिथया, अधम्मतिथया आगासतिथया चेदि SātĀg. 5.6.1.30.

अणादियसरीरिबंध (anādiya-sariri-bandha < anādi-ka-sariri-bandha) *m.* the bondage of the embodied (soul) which is beginningless, (these are Audārika and Vaikṛyika bodies), JŚ. जो सो सरीरिबंधो णाम सो दुविहो - सादियसरीरिबंधो चैव अणादियसरीरिबंधो चैव SātĀg. 5.6.1.61; जो अणादियसरीरिबंधो णाम यथा अट्टणं जीवमज्झपदेसाणं अण्णोणपदेससंबंधो भवदि सत्त्वो अणादिय-सरीरिबंधो णाम SātĀg. 5.6.1.63.

अणादियसिद्धंत (anādiya-siddhanta < anādi-ka-siddhanta) *m.* the beginningless (i.e. eternal) doctrine, AMg. से किं तं दसनामे ? दसविहे पण्णत्ते, तं जहा - ... पाहणयाय, अणादियसिद्धंतेणं ... पमाणेणं AppOg. 263 (comm. अमनं अन्तो - वाच्यवाचकरूपतया परिच्छेदोऽनादिसिद्धश्चास्वान्तश्चानादिसिद्धस्तस्तेन, अनादिकालादारभ्येदं वाचकमिदं तु वाच्यमित्येवं सिद्धः प्रतिष्ठितो योऽस्वान्तः परिच्छेदस्तेन किमपि नाम भवतीत्यर्थः तच्च प्राग्व्याख्यासार्थं धर्मास्तिकायादि p. 142a.8)

अणादिसंसार (anādi-samsāra < anādi-samsāra) *m.* eternal cycle of birth and death (existence), JŚ. जिबोवत्थणिमित्तं जीवो दुवखं अणादिसंसारो Māhā. 990(10)

अणादिसपज्जवसिदबंध (anādi-sa-pajjivasida-bandha < anādi-sa-paryavasita-bandha) *m.* the bondage (of Karma) which is beginningless and which may have an end, JŚ. तत्थ जे अक्खवयअणुवसामगा ते दुविहा - अणादिसपज्जवसिदबंधा च अणादिसपज्जवसिदबंधा चेदि Dhavaḷā 7.5.9.

अणादीय (anādiya < anādi-ka) *adj.* 1 beginningless, AMg. अत्तुडा अणादीयं भिमिहिंति पुणो पुणो Sāy. 1.1.3.16; अणादीयं परिणाय ... सासतमसासते यावि, इति दिट्ठि न धारय Sāy. 2.5.9(755); दोहि ठाणेहिं सण्णे अणगारे अणादीयं ... संसारकतारं वीइवएज्जा Tṭhāṇa. 2.40(53); 3.85(141); गोयमा ! संवुडे अणगारे ... अणादीयं च णं ... संसारकतारं वीइवयइ Vīy. 1.47 [Ldn.]; गोयमा ! अण्णाणी, मइअण्णाणी, सुयअण्णाणी य तिविहे पण्णत्ते, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसिद Vīy. 8.198 [Ldn.]; तं भंते ! किं ... अणादीयं सपज्जवसियं बंधइ ? अणादीयं अपज्जवसियं बंधइ Vīy. 3.207 [Ldn.]; 8.313 [Ldn.]; पयोगबंधे तिविहे पण्णत्ते, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसिद सादीयं वा अपज्जवसिद Vīy. 8.354 [Ldn.]; तेयासरीरपयोगबंधे ... अणादीयं वा अपज्जवसिद Vīy. 8.416 [Ldn.]; गोयमा ! अणादीयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरं Vīy. 8.417; 13.110; 15.187; 16.91 [Ldn.]; सेदीओ णं भंते ! ... अणादीयाओ सपज्जवसियाओ अणादीयाओ अपज्जवसियाओ Vīy. 25.83; 25.84; 25.85 [Ldn.]; तथ णं से विजए तक्करे ... अणादीयं ... संसारकतारं अणुपयिदुस्सइ Nāya. 1.2.67; पंचविहो पण्णत्तो जिणेहिं इह अण्णओ अणादीओ Paṇḍhā. 1.1 (gā. 2); 4.13; गोयमा ! सवेदए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसिद, अणादीयं वा सपज्जवसिद Jivābbhi. 9.23; अण्णाणित्थं अणादीयस्स अपज्जवसियस्स गत्थि अंतरं, अणादीयस्स सपज्जवसियस्स गत्थि अंतरं Jivābbhi. 9.34; गोयमा ! चरिमे (जीवे) अणादीयं सपज्जवसिद

Jivābbhi. 9.64; मिच्छादिद्विस्स अणादीयस्स अपज्जवसियस्स गत्थि अंतरं, अणादीयस्स सपज्जवसियस्स गत्थि अंतरं Jivābbhi. 9.72; संसारापरित्ते दुविहे पण्णत्ते, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसिद अणादीयं वा सपज्जवसिद Jivābbhi. 9.81; भवसिद्धि अणादीयं सपज्जवसिद, अभवसिद्धि अणादीयं अपज्जवसिद Jivābbhi. 3.110; 3.174; 3.202; 3.206; गोयमा ! सइदिद दुविहे पण्णत्ते, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसिद, अणादीयं वा सपज्जवसिद Pannav. 1271 (M.V.); सकाइए दुविहे पण्णत्ते, तं जहा - अणादीयं वा अपज्जवसिद अणादीयं वा सपज्जवसिद Pannav. 18.25(1285); 18.55(1321); 2 a kind of Sruta-jāḍāna, AMg. दुवालसं गणिपिडं ... अवितच्छित्तिगयद्वयाय अणादीयं अपज्जवसिद Nandī. 73; सुयणाणपारोक्खं चोदसविहं पण्णत्ते, तं जहा - अक्खरसुयं ... अणादीयं Nandī. 61; 77.

अणादीयवीससाबंध (anādiya-vīsasā-bandha < anādi-ka-visrasā-bandha) *m.* the bondage which is beginningless and natural (or inherent), AMg. वीससाबंधे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा - सादीयवीससाबंधे य अणादीयवीससाबंधे य Vīy. 18.74; 8.346; 8.349 [Ldn.].

अणादेज (an-ādeja < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) not fit to be accepted (a kind of nāmakarma), AMg. जहिं जहिं आउयं निबंधंति पावकारी ... भवंतऽणादेज दुविधीया ... जेव णिवुत्ति उवळमंति Paṇḍhā. 3.24; JŚ. नामस्स कम्मस्स अट्ट ठाणाणि । तत्थ इमं अट्टावीसाय द्वाणं ... दुस्सर-अणादेज अजसकित्ति-णिमिणणामं SātĀg. 1.9.2.61; 1.9.2.64; 1.9.2.66; दुभग-दुस्सर-अणादेजाणं सांतरो बंधो Dhavaḷā. 3.99.10; अशिरअसुहदुग्गमयाणादेज्जं ... णाम बादालं Māhā. 1239(12); Apa. णां अणादेज्जं जसकित्ति वि MahāPu.(P.) 11.31.13. cf. अणाएज.

अणादेजणाम (anādeja-ṇāma < anādeya-nāman) *n.* an unacceptable name (a kind of nāmakarma), AMg. नामस्स कम्मस्स अट्टावीसं उत्तरपगडीओ णिवंधति ... अणादेजणामं Samav. 23; णामस्स कम्मस्स पणुवीसं उत्तरपगडीओ णिवंधति तं जहा - ... अणादेजणामं अजसकित्तीणामं Samav. 25; णामे णं कम्मे बायालीसविहे पण्णत्ते ... अणादेजणामं Samav. 42.6; णामे बायालीसविहे पण्णत्ते ... आदेजणामे अणादेजणामं Pannav. 25.38(1693); JŚ. आदेज्जणामं अणादेज्जणामं णामस्स कम्मस्स बादालीसं पिडपयडीणामां SātĀg. 1.9.1.28. cf. अणाएजणाम.

अणादेजवयण (anādeja-vayaṇa < anādeya-vacana) *adj.* whose word is not acceptable, AMg. मणुया भविस्संति ... अणादेजवय (?) पच्चायाता (v. l. अणादिज्ज) Vīy. 7.6.33 (7.119) (comm. प्रत्याजातं तु जन्म p. 308a.4); Jambuddi. 2.133. cf. अणाएजवयण.

अणादेस (an-ādesa < an-ādeśa) *m.* not specified (as correct) (i.e. false view of Botikas and other), JM. जो चरम-प्रोगले पुण वेदेती वेयं तथं भित्ति । केत्तिचि अणादेसो, वेयगदिद्वि खओवसमो KappBhā. 130 (comm. बोटिकानामयमादेशः ... वेदकसम्यग्दर्शनं क्षायोपशमिकं सम्यग्दर्शनम्, सोऽनादेशः, सम्यक्त्वापरिज्ञानादिति) cf. अणाएस.

अणाधा (a-nādhā < a-nāthā) *adj.* (f.) having no protector, helpless, S. (पृथिवी) वत्से अवेक्षणीयौ ते पुत्रकौ । (सीता) अणाध मिह । किं एदेहि UttR&Ca. 7.7.7; (सागरिका) इा ताद ! इा अम्ब ! एस दाणिं अहं अणाधा असरणा विवज्जामि मंदमाङ्गी Ratnā. 3.15.35.

अणाधारयमाण (an-ādhārayamaṇa < an-ādhārayamaṇa) *adj.* (cans. pr. part.) not making (the soul) as his support, JM. छसु एयाहु (वागरण-) जोणीहु अप्पा भवइ कारणं । अणाधारयमाणस्स अप्पमाणं हि लक्खणं AṅgVī. 11.1.

अणाधिद्धि

260

अणाभोग

अणाधिद्धि (anādhiḍḍhi < anādḍḥi) *m.* name of a son of Vasudeva and Dhāriṇī, AMg. सुमुदे नामं कुमारं ... एवं अणाधिद्धीं विवसुदेवधारिणीसुर Antag. 69; 18 (v.l. अणाधिद्धि)

अणापस्सयरूव (anāpassaya-rūva < an-apāśraya-rūpa) *n.* not supporting or resting place, JM. अपस्सयेसु सव्वेसु अत्थो स परसंसितो । अणापस्सयरूवेसु भवे अत्थो असंसितो AṅgVi. 30. 29.

अणापुच्छा (an-āpucchā < an-āpucchā) *f.* [also अणपुच्छा] absence of asking for permission, AMg. आपुच्छिऊण गमणं दोसा य इमे अणापुच्छे OghNi. 239; JM. गीयत्थं सविगं आयरिअं सुअइ, वलइ गच्छस्स । सुक्खो य अणापुच्छा जे किञ्चि वि देइ गिणइइ वा UvMa. 376; ताहे तेण ते (बइहा) भंडीए जोएता णीआ अणापुच्छाए AṅgVi. (H.) 199b.4; थंभा बोहा अणाभोगा अणापुच्छा असंतइ । परिणामो असुद्धो अवाउ जम्हा विउ पमाणं AṅgVi. (H.) 848a.5 (Bhāṣyagāthā 253); अन्नउवस्सयगमणे अणपुच्छा नत्थि किपि नेयव्वं KappBhā. 2036.

अणापुच्छिउं (an-āpucchium < an-āpraṣṭum = an-āpucchya) *ger.* without asking for or taking permission, JM. पेसेइ जइ अणापुच्छिउं गणं तत्थिमे दोसा KappBhā. 1454.

अणापुच्छित्ता (an-āpucchittā < an-āpucchya) *ger.* without asking for permission, AMg. सेहे राइणिण सद्धि ... राइणिं अणापुच्छित्ता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलयइ Samav. 33.17; ĀyārDas. 3.3(17); नो से कप्पइ अणापुच्छित्ता आयरियं वा पवत्ति वा ... विहरित्तए Kapp.(J.) 4.15-23; भिक्खु य इच्छिजा गाहावइ-कुलं ... णिवत्तमित्तए -- णो से कप्पइ अणापुच्छित्ता आयरियं वा उवज्झायं वा Kapp.(S.) 46.51; जे भिक्खु मणुणं भोजणजायं ... ते अणापुच्छित्ता अणिमत्तिवा परिट्ठेवेति Nis. 2.44; भिक्खु य इच्छेज्जा नायविहिं एत्तए नो से कप्पइ थेरे अणापुच्छित्ता नायविहिं एत्तए Vava. 6.1.

अणापुच्छिय (an-āpucchya < an-āpucchya) *ger.* without asking for permission, AMg. नो से कप्पइ ते अणापुच्छिय अणमत्तिय अन्नमत्तेसि दाउं वा अणुपय्याउं वा Vava. 8.15; जे अणापुच्छिय अणिमत्तिय परिट्ठेइ Nis. 2.45; गणि अणापुच्छिय ... अणमणस्स वियरति Nis. 14.5; JM. अमच्चेण इंगियागारकुसलेण रायागमणापुच्छिय महासरं खणाविअं AṅgVi. (H.) 56a.4; अणापुच्छिय रायाणं जणणि-जणणे य पव्वाविओ भाणुदत्तो KaKoPra. 93.3.

अणापुच्छियचारी (an-āpucchya-cārī < an-āpucchya-cārī) *adj.* (an Ācārya) moving away (from a Gaeccha) without informing, AMg. आयरियउवज्झाए णं गणंसि अणापुच्छियचारी यावि इवइ, णो आपुच्छियचारी Thāṇa. 5.48(5) (399); 7.7[5] (544); आयरियउवज्झाए गणंसि आपुच्छियचारी यावि भवति, णो अणापुच्छियचारी Thāṇa. 5.49[5] (399); 7.6[5] (544)

अणाबाध (an-ābādha < an-ābādha) *m.* [also अणाबाह and अनाबाह] 1 freedom from (worldly) hindrance (such as birth, old age, death etc.), fig. liberation, AMg. दसविहे सोक्खे पणत्ते, तं जहा — ... सुइभोग, निक्खम्ममेव ततो अणाबाधे Thāṇa. 10.83(737); तम्हा अणाबाहमुद्धाभिकंखी गुरुपसायाभिमुहो रमेज्जा Dasave. 9-10; JM. सहोणअणाबाहे मोक्खसुइ ताण पडिबंभो KaKoPra. 43.12; 2 freedom from obstruction (āvaraṇa), JM. मुत्तस्स परं सोक्खं णणाणाबाहओ जहा मुणिणो ViĀvBhā. 1992; 3 *adj.* [f. -ā] free from all hindrance, AMg. सारीरमाणसे दुक्खे बज्झमाणेण पाणिणं । खेमं सिवमणाबाहं ठाणं कं मणसे मुणी Utt. 23.80; JM. विररयणं चित्ता-मणिं व्व ... तीरं फलं नेव्वाणं तस्स य सोक्खं अणाबाहं JambūCa.(G.) 5.35; सा तत्थ अणाबाह ... ठायइ TarLo. 29; 4 a place which is not interrupted, crowded or disturbed (by men or other crea-

tures), AMg. फासुयम्मि अणाबाहे इत्थीहिं अणभिमुह । तत्थ संक्खए बासं भिक्खू परमसंजए Utt. 35.7; पाईणोईणमुहो चेइयकुतो व्व कुणइ एगते । आलोयणपच्चइयं काउस्सगं अणाबाहे ĀrābPaḍ (V.) 355 = BhaĀrā. 550; सागारं संवरणं ठाणतिअं परिहरित्तुसनाबाहे । ठाह नमोक्कारपरो तीरे जयणा इमा होइ OghNi. 37; JM. दाउं हिट्ठा छारं सव्वत्तो कटियाहि वेडित्ता । सुक्खाडमणाबाधे पालेति तिसंझमिक्खेतो KappBhā. 4517.

अणाबाहपुच्छण (anābāha-pucchana < anābādha-pucchana = pucchā) *n.* [also अणाबाहपुच्छा f.] inquiry about well-being, AMg. तिपिखविउं किइक्कमं दीवणसणाबाहपुच्छण सहाओ OghNi. 68; थेरीतरुणिविमासा निमत्तणाबाहपुच्छा य OghNi. 76.

अणाबाहसुह (an-ābāha-suha < an-ābādha-sukha) *n.* bliss of freedom from hindrances (i.e. liberation), AMg. अणाबाहसुहामिक्खी गुरुपसायाभिमुहो रमेज्जा Dasave. 9-10.

[अणाभंग (anābhaṅga < ājñābhaṅga) *w. r. for ājñābhaṅga* at ViMāPra. 48.19]

अणाभव्व (anābhavva < anābhavya) *adj.* who is not unworthy of liberation, JM. जो (भिक्खू) तं (सेहं) अणाभव्वं अवहरइ तस्स चउगुहे NisCu. 3.21.1.

अणाभिओग (an-ābhioga < an-ābhiyoga) *adj.* [f. -ā] [also अणाभियोग] not appointed, not urged, AMg. कत्तइ अणाभिओगा अहमिंदा वज्जरिससंघयणा Tittḥo. 38.

[अणाभिगत (anābhigata < an-abhigata) *adj.* (ppp.) who has not studied the scriptures, Sāg. w. r. for अभिगत NisCu. 4.397.6 cf. NisCu. 4.396.30]

[अणाभिग्गह (anābhiggaha < an-abhigraha) *w. r. for anābhiggaha* at PaṇSaṃ. 4.2 in PSM.]

अणाभिडंत (an-ābhiḍanta < an-ābhiḍat) *adj.* (pr. part.) [Tur. 9490], not meeting or touching, JM. अणावडंतो अणाभिडंतो उ फासणादीसपरिहरणत्वं NisCu. 2.200.1.

अणाभिण्ण (anābhiṇṇa < an-abhiṇṇa) *adj.* who has not known or understood, ignorant, unacquainted, JM. वव्हारं वि हु बलवं जं छउमत्थं पि वंदइ अरहा । जाव होइ अणाभिणो जाणतो धम्मिअं एअं GurTaVi. 1.72.

अणाभियोगिय (an-ābhiyogiya < an-ābhiyogika) *adj.* (god) who does not make use of changing his body (with external material), AMg. अमाई णं ... अन्नथरेसु अणाभियोगिएसु देवलोणेसु देवसाए उववज्झइ Viy. 3.5.13 (3.220)

अणाभोइय (an-ābhoiya < an-ābhogita) *adj.* forgetful inadvertent, JŚ. सहसाणाभोइयदुप्पनसिद्ध अपच्चुवेक्खणा दोसा Māhā. 320(5) (comm. अनाभोगितमनालोकनम् । स्वस्वचित्तवृत्त्याग्रहणमादानं वा, अनालोक्य द्रव्यं द्रव्यस्थाने यत् क्रियते), BhaĀrā. 814 (comm. अनालोकम्)

अणाभोग (an-ābhoga < an-ābhoga) *m.* [from bhuj- to bend, to be inclined] disinclination, negligence, inadvertence, forgetfulness, lack of attention, (cf. अनुवभोग) [comm. vismṛti, ajñāna etc.], AMg. दसविहा पडिसेवणा पणत्ता, तं जहा — दप्प पमायसणाभोगे आउरे आवत्तीसु य । संकिते सहसक्कारे भयप्पओसा य वोमंसा Thāṇa. 10.69[1] (752); Viy. 25.7.190 (25.551[1]); चमट्टियसण्णाओ सुक्काइ पि न छिवियक्काइ, छिक्केण अणाभोगेण काउस्सगो Viy. p. 1186.17 (M.V.); साणा गोणा इयरे परिहरसणाभोगकुडुकडनीसा । वारइ य दंडणं वारावे वा अगरेहिं OghNi. 422; मण्णइ पुव्वनिउते आपुच्छित्ता ववत्ति ते सण्णा । अणाभोगे (v.l. अणाभोगे) आसन्ने कायउचारमोमाइ OghNi.

अनाभोग

261

अनाभोग

241 (comm. अनाभोगेति अनाभोगेन अत्यंतस्मृतिश्रद्धेन); सूर उग्राय गमोद्धारसहितं पञ्चखाद चउविहं पि आहारं अस्य पाणं खादं साहं अन्नव्यवहारभोगेण सहसाकारेण वोसिरह. *Av.* 96-105; *JM.* अनाभोगेण वा रात्रीभुते भुजेत्ता *NisCu.* 1.142.21; वितियपदमणभोगे गेलणहाण संभमण वा *NisCu.* 1209 (अनाभोगो विसुरिणं *NisCu.* 2.147.14); उच्चारे पामणे खेले सिवाण्ण पटिकमणं आभोगअनाभोगे सहसुकारे पटिकमणं *AvNi.* 1249 (comm. तयाभोगेनाभोगे ... सति थोडतिचारः तस्य अतिक्रमणम् p. 564a.8); अनाभोगो अज्जणंतेज जं कते *AvCu.* 2.64b.10; धेमा फाहा अनाभोगा अणायु-हा असंतं. परिणामो अनुद्धो अवाउ जम्हा विउ पणामं *AvPha.* 253 (comm. अनाभोगात् विसृतेः p. 848); कयं च सुणं एमं सह विसयनुहमणुभवतेण अनाभोगो इमं *SamaraKa.* 389.20; पटमो खउ सुधवन्तु वीओ पुण खीणोद्धो होइ. जइ वि अनाभोगो ते विहं गोटस विरुण *SarvaSa.* 10; आगणं निगमणे ठणे चक्रमणे अनाभोगे. अभिओ ने न निओ पटिकमे दिसिअं सव्वं *SaPras.* 5 (comm. अनाभोगे अनुपयोगे प्रमादवशात् सम्यक्प्रयोगाभावे इत्यर्थः ... अथवा अज्ञावधानतया समनगमनादेः); *JŚ.* पटमो तेसु अटिकमदोयो ... अइअर अणायो पववओ अनाभोगो *ChPh.* 323.

अनाभोग (an-ābhoga < an-ābhoga) *n.* one of the five kinds of *mithyātā* (in respect of the *chandaṅga* beings), *JM.* अभिगदियाभिगदियानिभिगदियिअ ... अनाभोगं *Saṅg.* 51 (comm. यदनाभोगेन निवृत्ते, तदैवेन्द्रियधीनामिति); संवस्यमणभोगं मिच्छत्तं पंचहा होइ. अनाभोगं परिगदियाणं *KuKoPh.* 127.16; 127.27.

अनाभोगकिद (an-ābhoga-kida < an-ābhoga-kṛta) *adj.* (*Ka* man) produced unknowingly or without intention, *JŚ.* अनाभोगकिदं कम्मं जे कि वि मणसा अदे. तं सव्वे आलोचेअहु अवविसुतेण चेदसा *Māh.* 622(7)

अनाभोगझाण (an-ābhogaṃ-jhāṇa < an-ābhoga-dhyanā) *n.* meditation performed absent-mindedly, *AMg.* अनाभोगेण अनाभोगेण ... अनाभोगेण ... ओ ने कोइ अइदो अनाभोगो तस्स भिगणो. दुक्के *AvPha.* (III) 1.

अनाभोगणिव्वत्ति (an-ābhoga-nivvattiya < an-ābhoga-nivvattiya) *adj.* unconsciously or inadvertently produced, *AMg.* यउविहं कोइ पणत्ते. तं जहा ... आभोगणिव्वत्तिअ अनाभोगणिव्वत्तिअ, उवत्ते अणुत्ते. यउविहं सणे ... आभोगणिव्वत्तिअ अनाभोगणिव्वत्तिअ ... यउविहं मया ... आभोगणिव्वत्तिअ अनाभोगणिव्वत्तिअ ... यउविहं सोने आभोगणिव्वत्तिअ, अनाभोगणिव्वत्तिअ *Phāṇa.* 4.88.91(249); कउविहं णं भवे. कोइ पणत्ते. गोयमा. यउविहं कोइ पणत्ते, ते जहा ... आभोगणिव्वत्तिअ अनाभोगणिव्वत्तिअ ... एवं भाणेण वि भावाण वि लोभेण वि चत्ताणि दूटण *Pannav.* 14.9-10(963-973); णेइयाणं आहारे दुविहं पणत्ते, तं जहा ... आभोगणिव्वत्तिअ य अनाभोगणिव्वत्तिअ य. तस्य णं ते से अनाभोगणिव्वत्तिअ ते णे अणुसमवविरहं आहारं तुमुप्पवत्ति *Pannav.* 23.4 (1596); मणसाणं आहारे दुविहं पणत्ते, तं जहा ... आभोगणिव्वत्तिअ य अनाभोगणिव्वत्तिअ य *Pannav.* 28.50(1826); णेइयाणं ... आहारे ... आभोगणिव्वत्तिअ वि अनाभोगणिव्वत्तिअ वि *Pannav.* 31.5(2038)

अनाभोगपउत्त (an-ābhoga-pautta < an-ābhoga-prayukta) *adj.* caused by inadvertence or without intention, *JM.* अइवा जइ से मया अजणमाणेणं किं चि अजुत्तं भणिया सि तं ते 'मन अनाभोगपउत्त' ति काअं खमियव्वयं *VasuHi.* (M.) 71.16.

अनाभोगपच्चय (an-ābhoga-paccaya < an-ābhoga-pratyaya) *m.* reliance on the inattentiveness (of the teacher), *AMg.* जहा णं मे विप्पोक्खेणं ते दुडुसीसे मज्झं अनाभोगपच्चयं सुवहु असंजमं काहिंति *MahāNis.* 5.14 (Sch. im Vertrauen auf seine

unaufmerksamkeits)

[अनाभोगपडिसेवणा (an-ābhoga-pādisēvaṇā < an-ābhoga-pratisevaṇā) *f.* incurring a sin unknowingly, *AR.* *AMgD.* The epd. as such is not found in any text]

अनाभोगवउत्त (an-ābhoga-bausa < an-ābhoga-bakusa) *m.* a class of monks called Bakusa, who are inadvertent, *AMg.* वउत्ते पंचविधे पणत्ते, तं जहा — आभोगवउत्ते, अनाभोगवउत्ते ... अहासुभमवउत्ते णामं पंचमे *Thāpa.* 5.186(445); *Vij.* 25.6.5 (25.280), cf. वउत्त.

अनाभोगभावओ (an-ābhoga-bhāva < an-ābhoga-bhāvatah) *adv.* due to state of forgetfulness, *JM.* इय चरणमि ठियाणं होइ अनाभोगभावओ खरणा *Phāṇa.* 17.47.

अनाभोगवत्ति (an-ābhoga-vattiyā < an-ābhoga-pratyayā) *adj.* [f.] resulting out of absent-mindedness or inadvertence, *AMg.* दो किरियाओ पणत्ताओ, तं जहा — अनाभोगवत्ति चैव, अणवकखवत्ति चैव *Thāpa.* 2.32(50) (comm. अनाभोगः अज्ञानम् प्रत्ययो निमित्तं, यस्याः सा p. 13.7.11); अनाभोगवत्ति किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — अनाउत्ताइयता चैव अनाउत्तपमज्जता चैव *Thāpa.* 2.33(50); पंच किरियाओ पणत्ताओ, तं जहा — गेसत्तिअ ... अनाभोगवत्तिअ, अणवकखवत्तिअ *Thāpa.* 5.121(419) (comm. अनाभोगेन पात्राद्यादयो निक्षिप्तो वा p. 317a.6); *JM.* अन्या अपि विवत्तिक्रियाः प्रदर्श्यन्ते, तं जहा — आरंभिया ... अनाभोगवत्तिअ, अणवकखवत्तिअ *AvPh.* (II) 612a.12.

अनाभोगियकरण (an-ābhogiya-karana < an-ābhogita-karana) *n.* a process of reducing the karmans, which occurs unknowingly or without any special effort (the first of the three *karanas*, also called *yathābhoga-karana*), *JM.* गिरिसरियपउत्तेहि आहरणं होइ पडणं करणं. एवमनाभोगियकरणसिद्धिओ खवम जा गंडी *KappBh.* 97 (comm. यथा गिरिसरियप्रस्तरा गिरिसरियज्यावेगतो वर्षण-धोउनादिना केन्द्रितुं भवन्ति, केचित् ज्यजाः, केचित्पुरुखाः, एवम् 'अनाभोगकरणसिद्धिः' यथाप्रवृत्तकरणप्रभावतः सुदीर्घाया अपि कर्मस्थिते-रुत्तरे क्षयं यावद् ग्रन्थिरिति)

अनाम (a-nāma < a-nāma) *adj.* free from (that variety of *Nāmekarmāṇa*) called 'lacking in a name', *AMg.* खयसिक्खणे अनामिहं पणत्ते. तं जहा — ... खीणसुभनामं खीणसुभनामं अनामं निगणामं खीणनामं सुआसुभनामकम्मविप्पुत्ते *AppG.* 244.

अनामंतिअ (an-āmantia < an-āmantrita) *adj.* (ppp.) who has not been called, not invited, *JM.* कउत्तमि सुहुप्पदे एइ अनामंतिओ विसयं *MuSuvvaCa.* 118.

अनामंतिअ (an-āmantiya < an-āmantrita) *ger.* without having conversed or consulted with, *AMg.* तसि अनामंतिअ अनामंतिअ परिटुवेइ *Avā.* 2.1.127(396); मणि अणायुच्छिय अनामंतिअ अणमणस विवरइ *Nis.* 14.5; 18.37; नो से कप्पइ ते अणायुच्छिय अनामंतिअ अन्नमदेसि दाउं वा अणुपायाउं वा *Vava.* 8.16.

अनामय (an-āmaya < an-āmaya) *n.* state of health, freedom from disease, well-being, *JM.* पुच्छिओइमणामयं *MāhKa.* p. 26.12; *M.* अनामयं पुच्छइ *KaṇVa.* 1.9.

अनामिय (a-nāmiya < a-nāmika) *adj.* [f. -yā] without any name, nameless, *AMg.* एवं दुच्चइ ... तहा णं गोयमा इहोयं नाम पुरिसाणं ... अनामियं वाहिं *MahāNis.* 2.20.2; (इहियओ) ... अरजुओ पासो ... अनामिओ वाही *Taṇḍ.* 156.

अनामोय (an-āmoya < an-āmōda) *adj.* perfumeless, with

अणाय

262

अणायविल

no smell, M. गंधमणायोयं सत्तलाण कालो विरहेइ GaudVa. 789.

अणाय (a-nāya < a-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अणाय] unknown, JM. स्वेण अणज्जसो, त्वरे तु अणाय-कुल्लंसी PaumCa.(V.) 24.17; M. इअरेसु अणाय-गुणंतरेसु ग उणो हिअअ-दुक्खं GaudVa. 95; गमह ... अणायअसत्तपाअइं समुमणं SetaDa. 1.1.

अणाय (aṇ-āya < aṇ-ādi) *adj.* [i>y before a cluster] beginningless, existing from eternity, Apa. इय अणायम्मि संसारि तमणइओ BhaṇSāh. 2.1.

अणाय (a-pāya < a-nyāya) *m.* injustice, Apa. सुद्ध आयरि पायाणयं गिहाण्य MahāPn.(P) 83.1.1.

अणायं (a-nāyam < a-jñātam) *adv.* unknown (to me), AMg. मय सोयमययं वा सा दाया सोवरेइ Ull. 20.29.

अणायक (a-nāyaka < a-nāyaka) *m.* not a leader, which does not head a group of prepositional parts of the body (called *āṅgamaṇi*), JM. पणएरि अणायकाइं AhaVi. 59.8; जणेव वज्जवज्जणि ताणि अणायकाणि तु AhaVi. 116.7.

अणायकारि (a-nāyākārī < a-nyāyākārī) *adj.* who commits injustice or impropriety, JM. तत्तो पुहवीपडुपा अणायकारि ति हरिअसव्वसं। तिव्वामिओ एहेसा गेहाओ सुणय व्व कीरुअओ SāḍPam. 80.77.70.24; *m.* तण न वुसुओ वी होइ पमाण अणायकारिओ Yava-Bhā. 3.319.

अणायवखणीय (aṇ-āyakkhāṇiya < aṇ-ācakkhāṇiya) *adj.* which cannot be described, indescribable, JM. ते च दट्ठं दमो वणिओ--तहाविहं अणायवखणीयं महंतं मेहमुयओ KuvMāKa. 58.23-24; (राइणा) अणायवखणीयं भि. वि दसंतरसुहवन्ती दिट्ठा देवी विवंगुमंजरी MahāKa. p. 4.16.

अणायग (a-nāyaga < a-nāyaka) *adj.* 1 who has no leader or commander, (i.e.) who himself holds the supreme position, AMg. के यवि अणायगे सिया के वि य पेमणेसुगे सिया। के गोयपयं उअट्टिण न लज्जे समये सया अरे Sāy. 1.2.2.113; अणायगस्त नययं नरे तसंवे यसिया। विउलं विस्सोभइत्तायं किञ्चणं पडिवाहिरे Samav. 30.1.1.10 (comm. अयिअमाननायओ राजा तस्य नयवात्तु तीत्तिमाननायः); Dasā. 9.4(10); 2 bareft of a leader or a commander, JM. तओ हयं सेणं अणायगं पि लाइउं पयत्तं KuvMāKa. 99.17.

अणायग (a-nāyaga < a-jñātaka → a-jñātika) *adj.* who is not a kinsman, AMg. के भिक्खु पायगं वा अणायगं वा उवायं वा अणुवायं वा अंतो उवस्सयस्स अइं वा राति कसिणं वा राति संवसावेइ Nis. 8.12.13 Nis. 17.84.

अणायगरसोक्ख (a-nāya-ghara-sokkha < a-jñāta-grha-saukhyā) *adj.* who is unacquainted with or innocent of the pleasure of the householder's life, JM. यण्णा हु वाल्लुणिओ उज्जुयलीला अणायगर-सोक्खा KuvMāKa. 213.26.

अणायतण (aṇ-āyatana < aṇ-āyatana) *n.* [also अणाययण, अणाययण] 1 improper or inappropriate place (for ascetic conduct), AMg. अय्य मणोविज्जमनो वा संमो वा संसणा वा अट्ठं रुद्धं च होअ ह्याय ते सं वज्जेइय वज्जमोक्ख अणायतणं अंतपत्तवासी Panhā. 9.7; अणायणे (n.1. अणाययणं) चरंतस्स संसृणीय अभिक्खणं। होअ वयाणं पीला सामणम्मि य संसण Dasava. 5.10; पडिहेहणं य रिउं उअदिपनायं अणाययणवज्जं। पडिसेवण आलोयण जह व विसेही सुविहियाणं OghNi. 2; सावज्जमणाययणं असोदिहणं कुशीलसंसणी। एगट्ठा होति पदा OghNi. 703; वज्जेतु अणाययणं अणायतणगवेसणं सवा कुज्जा OghNi. 764; JM. दंसणनाणचरित्ताणि संजमो तस्स साहणट्ठाए। पणिही पउजिअव्वो अणायणाइं

च वज्जारं Dasava (H.) 8.2.305; जहियं तु अणायणा पासवणुचार तहि पडिक्कुट्टं KappBhā. 59.21; भीतावासो रहीधम्मो अणायतणवज्जणं। गिणहो य कमाथायं एयं धीराण साउणं NisBhā. 64.34; 2 sanctuary of the heretics, JM. वयणविसंवायाओ उअएअर संसओ दुइं जं से। तस्य तमणा-ययणं मिउं मिउंउहेअ वि SāḍPam. 30; दव्वनामंभो कोइय-कोइत्तमिअ अणाययणे स गतव्वं VIMāPec. 2.10; Apa. जहि किं विविध विवसहिं तमिह अणाययणु। तहिं विविध हिइं वि धम्मियअणमणु Paum. 38; 3 (pl.) objects of heretical faith and worship (doctrines, scriptures, preceptors and their respective followers also), Apa. जे इइ कोइय अणाययणं इइअअर असणिय SāḍPam. 29.

अणायस (aṇ-āyatta < aṇ-āyatta) *adj.* (ppp.) not obedient, not under control, AMg. आहो होइ पयत्तो जियवववववविओ अणायसो। तहे इयिओगे तरेहि एव संअमिओयं MahāVi. 287; JM. वेवाओ वि य यज्जं असि एरा अय्यमयणपयत्ताओ। तहे। अतायत्ताओ, तयइ जइ दुट्ठमदियाओ PaumCa.(V.) 29.20; एओअयइकया वंअहना-इओ य गुरुत्वा। सीमत्ताभावाओ सुअययससपयत्ताया SavaSā. 18.

अणायदण (aṇ-āyadana < aṇ-āyatana) *n.* [also अणायतण] improper place (of worship), J.S. समुत्तमणाययणं यंअविअतसव्वमदी-यारं। जहि चउमयेइ ण सवि ते होनि संदिओ Dasā. 7; आणयत्तायणओ विक्का विक्केवणी अणायणा। अणुवज्जमि ताणे तपस वि पदं अणाययं BhaṇSāh. 639; आसइणाणययणो सुणे मिउं य होइ गोवम्मं GaudSa.(K.) 74; Apa. कुमरकुसुमेवासंगमपर तइ य उअययमपपअणपर। मिउअलिगिय तइ जयइयण जहि ण सेविय इ अणाययण NāyKa.(H.) 9.12.18.

अणायदणसेवणा (aṇ-āyadana-sevaṇā < aṇ-āyatana-sevaṇā) *f.* use of an improper object of worship (one of the five transgressions (*āpatti*) of religious behaviour), J.S. सम्मत्तादी-चारा संका केवा तइव विदिमिडा। परदिओण पत्ता अणायदणसेवणा चेइ BhaṇSāh. 41.

अणायदणसेवा (aṇ-āyadana-sevā < aṇ-āyatana-sevā) *f.* use of an improper object of worship, J.S. एका केखा य तदा विदि-मिडा अणयसपयसंसा। यं मया सम्मते कीति अणायदणसेवा य ChePi. 327.

अणाय-दुक्ख (a-nāya-dukkha < a-jñāta-dukkha) *adj.* one who has not known or felt grief, M. जेहि दइयं ण यावे अणाय-दुक्खा सुडीण ते पइमा Jhā. 571.

अणाय-परमथ (a-nāya-paramattha < a-jñāta-paramārtha) *adj.* who has no knowledge of reality, who has no right knowledge, Apa. अवे अहं कूअववअ-गिमथो। आपुमिओ अणाय-परमथहे PaumCa.(S) 2.13.2.

अणायपार (a-nāya-pāra < a-jñāta-pāra) *adj.* of which the boundary or limit is unknown, unknown to, Apa. चउयउं मित्तवउ अणायपार PaumCa.(S.) 16.12.6.

अणायमंत (aṇ-āyamanta < aṇ-ācamā) *adj.* (pr. part.) one who is not rinsing (the hands etc. with water), JM. अयसो पयणहापी विप्परिणानो तहेव य दुगुंटा। दोहा अणायमं, दूरसणायमंते य NisBhā. 1878.

अणायमयणरस (a-nāya-mayana-rasa < a-jñāta-madana-rasa) *adj.* who is ignorant of the delight of love, JM. यण्णा हु वाल्लुणिओ वज्ज-विवाहा अणाय-मयणरसा KuvMāKa. 213.21.

अणायंबिल (aṇ-āyambila < aṇ-ācāmbila) *n.* food with-out sour gruel, AMg. छट्ठस्स वि य णं पारणयंति कप्पइ मे आयंबिलं पडिगाहित्तं, नो चेव णं अणायंबिलं Anuttaro. 3.22; तए णं से यणं

अणाययणस्य

263

अणायार

अणयारे आयदिलं पडिग्गहति नो चेव पं अणायंदिळं Anuttaro. 3.24; JM. आयंदिळमणायंदिळ चउया बालवुडु सडु अणहू। अणहिंयिहियिण पाडुमयमिंतणायवलिआ Aññi. 1010 p. 858a.4.

अणाययणस्य (an-āyayana-gaya < an-āyatana-gata) *adj. (pppl.)* who has gone astray (to a wrong place), JM. मुडसि-गाययणस्य चउया सभा २ आयसरेया (pp.8a.18a.105).

अणाययणसेवणा (an-āyayana-sevana < an-āyatana-sevana) *n.* use of an improper object of worship, JM. सणमवि थ वसे काउं अणाययणसेवणे नुविदिणणे Aññi. 1121.

अणाययणसेवणा (an-āyayana-sevanā < an-āyatana-sevanā) *f.* use of an improper place, AMg. सणमवि न वसे सेडु अणाययणसेवणा सुविदिणणे Ozññi. 767 (nomm. तथा सेवना नानायत-नस्य सुविदितातो कटुं से वसे म युक्कं, p. 238a.3).

अणायर (an-āyara-āraṇ ādara) *m.* [हलः य अणायरो रीरा] (pppl.) lack of esteem, indifference, AMg. रमाअं य पडिदिहि गोविओ अटुमेवओ। अणायं संशओ चेव ... वममवि अणायरो Aññi. 108.87; ... अणाय. Pāṇḍita. 1267-8; अणायरो कओ न य निदसि ते अटु पनें Pāṇḍita. 39; आययणापरमवे सयं व अरेहि वाधि सणमवा Ozññi. 233. JM. पाण्डितम्भविकीरु सता अणायरो वाधि अणुटुयरो Pāṇḍita. 1.4; JS. वितायु अणायरो Jāṇ-Āra. 299; M. अणं येताय अने वरणा अणायरे पणु-अरमि। डिगं स-व-वुमाययणसेवणे पणं विव्वाडं Pāṇḍita. 879; Apa. वुअ वणिउत्त ... वयसय-अणायर Pāṇḍita. 120.4; सुय अणायर सीयउ सुविदिहि पडिदि जउ Pāṇḍita. 3.1.4; [Int.] [in Epil.] without case, JM. पाणं अण कणे विदिहि अणुटुओ कयो तिम्भं। मोत्तुण पव्वयव विणिमाओ ववुत्तणे वणं Pāṇḍita. (V.) 9.24; M. पव-वयव-वाविप-कस-सोमा वसितवया भावीओ सउ ता अणायर-वव-वविदि-याआ वराअरि Pāṇḍita. Va. 379.

अणायरकय (an-āyara-kāya < an-ādara-kṛta) *adj. (pppl.)* performed in without care, carelessness, JM. विदिओ अणायरकओ अववउओ तथा अणायरकओ पव्वये पणवलीलसु संयो केरिओ होअ Ozññi. 173.

अणायरयजेम (an-āyara-jāy-jāyga < an-ācarana-jāyga) *adj. (pppl.)* made for performance (the other ceremonies), JM. पव-विओ विव सि य मेव वसे अणायरयजेमो KappBhā. 519 = Nisāda. 1.11; Pāṇḍita. 10.48 (nomm. वेदो जोग).

अणाययया (an-āyayana-yā < an-ācarana-yā) *f.* looseness in matters of conduct, emanating from the passion called looseness (māyāsāyā), one of the fivefold names of *Mahāvīra-bhāva*, AMg. मोहिण जणं पं कम्मरुण दावते दाववेजा पण्णत्ता, ने जहा -- दोउ वेवि -- अणाययया सडुयया Sāy. 52.1.

अणायरंत (an-āyaraṇta < an-ācarat) *adj. (pp. pres.)* not indulging in, not enjoying, JM. पावं अणायरंतो सडुयं न य इणं अणायमस Pāṇḍita. 11.26; जे ने दोमाययता ते ते सुते विणेहि पडि-कुट्टा। ने सडु अणायरंतो सुतो, जहा उ अयवयो KappBhā. 1559.

अणायरिय (an-āyariya < an-ārya) *n./m. (c.f. अणारि)* non-Āryan, uncivilized people indulging in violence and other sinful acts, AMg. दु-अयमाणे अंतरा से विरुवरुवाणि ... अणायरियाणि सडु लंठे विहाराय Āyāc. 2.1.3.1(115) [Śīla. Ldn. 2.3.1(8), MV. 471]; JM. हिंसादि-अनुजकम्मकारिणो अणारिया Nis. 16.20; *adj.* uncivilized, (country) inhabited by non-Āryans, JM. देसा अणारिया आरिया य PavSāro. 61.

अणायरिय (an-āyariya < an-ācārya) *m.* (any revered monk) other than the Ācārya (chief preceptor), JM. तम्हा पडिदे-हिय संहियम्मि पुव्वगत असति सरविण। फडुपफुडु पंसेओ, कहणा न य उडुसणायरि KappBhā. 1564.

अणायरिय (an-āyariya < an-ācarita) *n.* (Cn. anāyaraṇṇiya) improper behaviour, AMg. आसंरी-परियेकसु मंनससु-एणु वा। अणायरियनत्ताणं आसंसु सडुयु व Dasava. 6.53; JM. उप्पिनिडिठिय-अकमववुमायपडिओ सुतरपरमवि अणायरियं VIMāPee. 47.31.

अणायरिय (an-āyariya < an-ācarita) *adj. (pppl.)* not practised, observed or followed (in religious conduct), AMg. से निवयु वा भिक्खुणी वा इमां व-आयाराई सोजा विस्मम इमां अणायाराई अणायरियपुव्वार्इ जाणेजा Āyāc. 2.4.1(520).

अणायरियउवज्जाय (an-āyariya-upajjhāya < an-ācārya-upādhyaṃ) *adj.* [also अणारिय] [i.e. -iya] without (the guardianship of) Ācārya or Upādhyaṃ (in case of nun, by implication, 'or without that of the nun who initiates'), AMg. निगमवउ ये नवउवउतससु आरियउवज्जाय दीसंमंजा जो से कण्ह अणायरिय-उवज्जायसु होत्तय Av. 3.11; निर्मणीय पे नवउवउतसणीय आरियउवज्जाय पव्वणी य बीसंमंजा, जो से वउव अणायरिय-उवज्जाय (अववउतसणीय) होत्तय Av. 3.12.

अणायरियव (an-āyariyavva < an-ācaritavya) *adj. (pppl.)* should not be followed or practised, JM. अरिंत्तु ... अत्तम-साणसु जं किंवि वितहमायरिअं अणायरियववं पावं पावणुयि नुहं वा ववरं वा भवेण वा वावय वा कावय वा कयं वा नारायिअं वा ... नउवउयमेयं दुअउमंसे Pāṇḍita. 8.

अणायर (an-āyava < an-ātapa) *m.* [also अणतव] not exposed to the sun, shade, JM. अणतवत्थं न विवपारी Nisāda. 4.29 (nomm. ते वि अणायरं डिथं, दायावमित्तवरे; ते अणुमिं विवपारि अरंते अणवत्थं पुण सुविदसं या सुवकारी).

अणायउत्तं (a-ṇāya-vuttanta < a-ṇāta-vuttanta) *adj.* isomant of what had happened, JM. नेदि वि अणायउत्तं-नि नउदिथे चेव व -- वरिसो ति संहियं पडवणी Chappā. 11.16.

अणायसा (an-āyasa < an-āyāsā) *adv.* without difficulty, easily, JM. अवगहिता सडुदिथा ता एकेक ने सुयसेवः गच्छं व समा-सजा, अणायसेडु मेसु Nisāda. 6.63; पाण्डितवे व समासज अणायसा ओइमया पडुडिण-ई वा सेसडुणं पेका वउव Nisāda. 2.42.9.

अणाय (an-āyā < an-ātman) *m.* non-soul, that which is not the soul, AMg. पेवे अथा एने अणाय Pāṇḍita. 1.5 [Ldn.]; वि आयाव अक्कर? अणायव अवक्कर? आयाव अवक्कार, नो अणायव अवक्कर मोहजिजं कम्मं वेउमणे Vij. 1.4.3 (1.187).

अणायस (an-āyāsa < an-āśāsa) *n.* non-acceptance, AMg. अणायसमेयं अभिगगिक्खसेआयणियमस Kapp(S.) 9.31.

अणायार (an-āyāra < an-ācāra) *adj.* devoid of right conduct, AMg. दउवारितं सुते आउव नयहरं न गुणसि। एणे अउवावेइ तमयादारे न ते गच्छं Gāeher. 94; चउरो अइकसवइकया य अउवार सह य अणायारो। निदरिसणं चउवइ वि आहाकम्मं निसेतणया Pāṇḍita. 179.

अणायार (an-āyāra < an-ācāra) *m./n. (f.)* bad or improper behaviour, AMg. से निवयु वा भिक्खुणी वा ... इमां अणायाराई अणायरियपुव्वार्इ जाणेजा Āyāc. 2.4.1(520) (Śī. साधूनाममायणयोव्यान् p. 386a.14); अरिंत्त धम्मे अणायारं गायरेज कयाइ वि Sāy. 2.5.1(754); एरहिं दोहिं ठाणेहि अणायारं विजाणय Sāy. 2.5.3(756); 2.5.5(758); 2.5.7(760); 2.5.9(762); 2.5.11(764); तिविहे अणायारे पण्णत्ते, तं

जहा — णाणअणायारे, दंसणअणायारे, चारित्तअणायारे *Tthāṇa*. 3.443(198); तिण्हमत्तिकमाणं आलोएज्जा पडिकमेज्जा ... एवं ... अणायारणं *Tthāṇa*. 3.447(198); इच्छामि पडिकमिउं जो मे देवसिओ अइयारो कओ ... अणायारो अणिच्छियवो असमणपाउगो ... तस्स मिच्छामि दुक्कं *Av*. 15; 35; गोयरमपविट्ठस्स निसेव्वा जस्स कण्हं ! इमेरिसमणायारं आवज्जइ अबोहियं *Dasave*. 6.56; अणायारं परक्कम नेव गूहे न निण्हवे *Dasave*. 8.32; ददचारित्तं मुत्तं आइज्जं मइहरं च गुणरासिं । इओ अज्जावेई तमणायारं न तं गच्छं *Gacchā*. 94; *ĀurPaer*. (V.) 11; चउरो अइकमवइक्कमा य अइयार तह अणायारो । निदरिसणं चउण्ह वि आहाकम्मे विनेतणया *PipūNi*. 179; J.M. कोउहलं सेउण्णणं वइहमणायारं सेवति ? ति अत्थ मासलहुं *NisCu*. 2.19.6; छिरेण अणायारं सेवमाणं दिट्ठा छुयं *NisCu*. 2.19.9; अंब एसो वि नु अणायारो चैव समणणं जमाहाकं आहं च भुत्तए ति *SamarāKa*. 188.7; इह अम्हं समियस्स एक्कं चैव अत्थि विदेस्सणं एक्कं च गत्थि अणायारो *CamPa*. 11.5; मंसपरिव्यायग-वगो वि अणायरमयरेतो न संकिस्सइ *MaṇoKa*. 28.16; J.S. मोत्तूण अणायारं आयारे जो तु कुणदि अिमावं *Niyā*. 85; तिथ्यराणाकोवो सुदधम्मविराथणा अणायारो *BhāĀrā*. 308.

अणायार (an-āyāra < an-ākāra) *adj.* 1 formless (the sky), M. सायारमणायारे अप्पमणये चिय णिसणं *Līṭ*. 2; 2 indeterminate (knowledge etc.), J.M. परिसुद्धं सागारं अविद्यत्तं दंसणं अणायारं *SomTa*. 2.11; J.S. आवत्थि अणायारे *KaṣāPa*. 15; अणायारे पमाणदो पुधभूदं कम्ममायारो, तं जम्मि गत्थि सो उवजोगो अणायारो णाम दंसणुवजोगो ति भणिदं होदि, तम्हि अणायारे अद्धा जहण्णा वि अत्थि उक्कस्सा वि *Jaydhav*. p. 68; जदि एवं तो अणायारस्स वि मदिणणत्तं पादेदि, एयत्थाल्लंणं पटि भेदाभावादो *Jaydhav*. p. 69; सायारमणायारा लक्खणमेयं तु सिद्धाणं *SidBha*. 11.2.

अणायार (anāyāra < anāgāra) *m.* a houseless (monk), J.S. सायारो अणायारो भवियाणं जेण देसिगो धम्मो *Sātā*. (V.) 2; Apa. सायारमणायारे विणिओद तउ कहिउ दुविहु बारसविहीण *BhaviKa*. 315.4.

अणायारज्ञाण (anāyāra-jhāna < anācāra-dhyāna) *n.* contemplation of evil conduct, AMg. इच्छामि भंते ! उत्तमट्ठं पडिक्कममि ... अज्जाणज्ञाणे अणायारज्ञाणे (v.l. अणायारज्ञाणे) *ĀurPaer*. (V.) 11.

अणायारत्त (an-āyāra-tta < an-ākāra-tya) *n.* formlessness, J.S. विसयविसयिसंपायादो पुवं चैव विसयीय्यंतरेणो दंसणुवजोगो उप्पजदि ति वेतवो । अणायारत्तणहणुववत्तीदो *Jaydhav*. p. 69.

अणायारत्थ (an-āyāra-ttha < an-ācāra-stha) *adj.* indulging in evil conduct, abiding in misconduct, J.M. मज्जायाण नरिदो मूलं सूरियाण पव्वओ हवइ । तम्मि अणायारत्थे अहियं तु पवत्तए लोगो *PaṇṇCa*. (V.) 53.4; अणायारत्थो य देवयाए छलज्जति *NisCu*. 4.229.25.

अणायारपडिसेवणा (anāyāra-padisevaṇā < anācāra-prati-sevaṇā) *f.* performing improper things, behaving improperly, J.M. ते भणति — के तुवम रयणा ? साहू भणति णाणादि, कहं तेसि अवहारो ? अणायारपडिसेवणाओ अवध्यानगमनेस्सर्थः *NisCu*. 2.18.13.

अणायारभंडसेवा (anāyāra-bhaṇḍa-sevā < anācāra-bhāṇḍa-sevā) *f.* using the means of improper behaviour, AMg. सुत्थमहणं विससक्खणं च ... अणायारभंडसेवा जम्मणमरणाणि वंधंति *Utt*. 36.206.

अणायारमंत (an-āyāra-manta < an-ācāra-mat (? vat)) *adj.* not observing or doing (something), J.M. णामणं पडुच दुविहं दव्वं — आयाारमंतं अणायारमंतं च, अणायारमंतं एरंडो सो भज्जेज्ज ण य णमेज्जा *DasaveCu*. 49.29-50.1.

अणायाररअ (an-āyāra-raa < an-ācāra-rata) *adj.* taking

delight in bad behaviour, J.M. एयम्मि सन्निवेसे दुइतो कोवि वंसण-जुवाणो । आसि अणायाररओ *UvMa*. p. 322.1.3.

अणायवि (an-āyāvi < an-ātāpin) *adj.* an ascetic not performing penance, AMg. चत्तारि णिमंथा पन्नत्ता, तं जहा — रायणि ए समणे निगंथं ... अणायवी ... धम्मस्स अणाराधए भवइ *Tthāṇa*. 4.426 (321); चत्तारि णिमंथीओ पणत्ताओ, तं जहा — रातिथिया समणी णिमंथी महाकम्मा मडाकिरिया अणायवी अनुमिता धम्मस्स अणाराधिया भवइ *Tthāṇa*. 4.427(321)

अणायस (an-āyāsa < an-āyāsa) *m.* ease, absence of exertion, J.M. अणायसेण अत्ताणं पसाययति *VasāHi*. (M.) p. 223.12.

अणार (an-āra < an-ārya) *m.* a person having ignoble behaviour, J.M. पढम-सुरयम्मि कुमरी खलीकया तह दं अणारेण *Tāṭ*. 163.

अणार (an-āra < an-āra) *m.* (organ like) the spoke of a cart, J.M. *Tārā*. 163.

अणारद्ध (an-āraddha < an-āraddha) *adj.* which is not begun, AMg. अणारद्धं च ण आरभे छणं छणं परिदाय लोगस्स च सव्वसो *Āyār*. 1.3.6.5(104) [‘he should not begin (a harmful act) which he has not begun’ *Seh*.]

अणारभमाण (an-ārabbhamāna < an-ārabbhamāna) *adj.* (pr. part.) not beginning (a sinful action), AMg. तावं च णं से जीव सथा समियं णो पयति ... अणारभमाणे अणारभमाणे असमारभमाणे ... बहूणं पाणाणं अदुक्खावावणसाए ... बट्टइ *Viy*. 3.3.14 (3.148) v.l. अणारभमाण.

अणारंभ (an-ārambha < an-ārambha) *m.* non-commencement, not to begin, M. तं मरणमणारंभे हि होइ लच्छी उपा ण होइ *GāSaSa*. 1.42; S. (अनसया) विआरं सु परमत्थदो अजाणिअ अणारंभो पडिआरस्स *Sāk*. 23.2.

अणारंभ (an-ārambha < an-ārambha=an-ālambha) *m.* not to kill (living beings), AMg. सचविहे आरंभे पन्नत्ते ... एवमणारंभे वि *Tthāṇa*. 7.85(571); जदि सच्चमणप्पओगपरिणए कि आरंभ-सच्चमणप्पओगपरिणए अणारंभसच्चमणप्पओगपरिणए *Viy*. 8.1.51 (8.45); *adj.* free from sinful activity, AMg. अपरिगहं अणारंभे भिक्खु ताणं (v.l. जाणं) परिववए *Sūy*. 1.1.4.3; अहं खउ अणारंभे अपरिगहं *Sūy*. 2.1.54(677); 2.2.38(711); मंगइथा मणस्सा मंति ... अणारंभो अपरिगहा *Sūy*. 2.2.63(714); 2.7.23(859); जीवा णं भंते ! किं आयाारंभा ... अणारंभा *Viy*. 1.1.7(1.33); नेरइया णं भंते ! किं सारंभा सपरिगहा ? उवाहु अणारंभा अपरिगहा ? *Viy*. 5.7.30 (5.182)

अणारंभजीवि (anārambha-jīvi < anārambha-jivin) *m.* who lives a life free from all activities (involving) injury to creatures, AMg. आवंती के आवंती लोगेसि अणारंभजीवि, एतेसु के आवंती लोगेसि अणारंभजीवी एतेसु चैव अणारंभजीवी *Āyār*. 1.5.2.1.

अणारंभट्टाण (an-ārambha-tthāṇa < an-ārambha-sthāṇa) *n.* the state of non-injury, AMg. तत्थं णं जा सा सव्वओ विरइ एस ट्ठाण अणारंभट्टाणे *Sūy*. 2.2.75(716)

अणारहय (an-ārahaya < an-ārāhata) *adj.* the doctrines not belonging to the Arahāt, J.M. निच्छत्तमेसो । न एतो ववत्था । अणार-हयमेयं *PaṇṇSa*. 51.

अणाराधय (an-ārādhaya < an-ārādhaka) *adj.* [also अणाराधय] one who does not worship or adore, AMg. चत्तारि णिमंथा पणत्ता, तं जहा — राइणि ए समणे णिमंथं ... अणायवी असमिने धम्मस्स अणाराधए भवति *Tthāṇa*. 4.426(321); ओमराइणि ए समणे ... धम्मस्स अणाराधए भवति *Tthāṇa*. 4.426(321); 4.428; 4.429 [Ldn.] **अणाराधिया** (an-ārādhīyā < an-ārādhikā) *f.* [also अणारा-

अणाराह्य

265

अणालब्ध

हिया] one who does not worship or adore, AMg. चत्तारिणिगंभीओ णणत्ताओ, ते जहा -- राहणिया समणी ... धम्मस्स अणाराहिया भवति Thāpa. 4.427(321); ओमाराहणिया समणी णिगंभी ... धम्मस्स अणाराहिया भवति Thāpa. 4.427(321); 4.429(321)

अणाराह्य (an-ārāhaga < an-ārādhaka) *adj.* who does not worship or adore, AMg. मे णं गच्छे ... उम्मग्गं देसुए ... ते णं णिच्छयओ चेव अणाराह्ये MahāNis. 5.4; जे णं उम्मग्गे पय्से मे णं अणाराह्ये भवेज्जा। ता एणं अत्येणं एवं दुच्चइ जहा णं गोयमा एयत्तेणं अणारह्ये MahāNis. 5.26.

अणाराहणी (an-ārāhani < an-ārādhani) *adj.* [f.] (language) which is not true (as regards its substance), JM. दव्वस्स अणाराहणी जा भासा सा दव्वमुसुवाओ भवति NisCu. 1.161.20.

अणारिय (an-āriya < an-ārya) *m.* non-Āryan people or country, AMg. अणारिया दंसणओ परिता इति संकमाणेण ज्वेद तन्व Sūy. 2.6.18(304); अणारिया पेसरसेसु गिहा Sūy. 2.6.22(308); पंचहि ठणेहि कप्प (गामाधुगामं दूहत्तित्त) -- जयसि वा अणारियहि Thāpa. 5.59(413); सा वि य णं अद्धमागही भासा भातिज्जभाणी तेहि रुव्वेसि आयरियमणारियाणं ... अप्पणो द्वियसिबल्लुहदाभसत्ताए परिगमइ Samav. 34.1; पाणवज्जया जणवज्जया ... अणारिया जे यावजे तद्वपगारा ज ते सक्कस्स अणयाया अडिहा Viy. 3.7.4 (3.253); तथ वि य भवत्तणारिया नीयकुल-समुप्पण्णा ... कामसोगत्तित्तिता Pambā. 3.22; तेसि सव्वेसि आरियमणारियाणं अगिल्लए धम्मं आउक्खइ Uvav. 59; JM. मगहादिवायं अद्वल्लवीसाए आरियजणवदणं तेसि अणतरं ठिया जे अणारिया ते पयत्थि NisCu. 4.124.23; इयइण्णा गयक्कणा अण्णे य अणारिया बहवे KavMāKa. 40.26; *adj.* (people) having ignoble or sinful (acts or behaviour or language), having non-Āryan (behaviour), AMg. एवं तु समणा एगे मिच्छदिट्ठी अणारिया Sūy. 1.1.2.13; 1.1.2.32; 1.3.4.13; एवमेगे पासत्था पञ्चवति अणारिया Sūy. 1.3.4.9; मे आरिया वि संता अणारियाओ भासाओ पउज्जेहि Sūy. 2.1.13(705); पागवहो ... जिणेहि भणिओ ... अणारियो निग्घिण्णे Pambā. 1.12; एस सो पागवहो चंडो रुदो खुदो अणारियो Pambā. 1.40; अहो णं इमे पुरिसि अणारिअ अणारियवुद्धी अणारियाइ पावाइ कम्मइ समावरइ Uvās. 138; 151; अत्थि णं भे! उत्तरकुराए कुराए दुब्भूया इ वा ... वसणायत्तमणारिया इ वा ? णो तिण्णं समट्ठे ववगत-रोगासंवा अणगाणि णं मे मणुयणा पयत्ता, समगाउसो! Jivābhi. 3.628; Jambuddh. 2.43; अणायरे वा अणारिये पिट्ठरे असमणपाओग्गे कइं पेहेइ Nis. 8.1; जे मिक्खु विक्खेस्साइं वसुगायथायं अणारियाइं मिक्खन्इं पञ्च-सियाइं इति लांठे विहाराए संघरमाणेसु जणवणसु विहारपडियाए अभिसंधारेइ Nis. 16.26; सव्वे ते दिट्ठा मज्झं मिच्छादिट्ठी अणारिया Uti. 18.27; जे जाओ दुहंहेअ देसेसु अणारिएसु जीवाणं ĀraPaḍ. 434; JM. खेदिल! इराणि सुणह अणारियाणं वेदाए उप्पत्तिकारणं VasmPi. 185.23; जा संखिहऽट्ठणु-मयाणुसारिणो गंधरथणा सो अणारियो वेओ VasmPi. 193.29; आरिय वेदा थो ... अणारिया पुण पच्छा सुवसायाज्जलक्कयादिणि; क्त्ता ĀvCu. 1.215.2; कम्मपणजमणारिय, दंसणहि दंसंति मेण इय NisBhā. 5727; 5729; 5732; पुव्वेग मगहविसओ, दयिखणेय कोसंबी, अवरेण य्थाविसओ, उत्तरेण कुलाविसओ एवेहि मज्झं आरिं पक्खे अणारियं (वेसे) NisCu. 4.126.21; तथ सो अणारियो जणो हीलसि निदति ĀvCu. 1.296.10; Apa. जे वेसेहि होति अणारिएसु VismKa. 11.6.3.

अणारियदेस (anāriya-desa < anārya-deśa) *m.* non-Āryan country, JM. एते तउच्छारिणिहि गित्तसंदेयव्वं वि य अणारियदेसेसु वचति ĀvCu. 1.296.5.

अणारियवुद्धि (anāriya-buddhi < anārya-buddhi) *adj.* having ignoble intellect (mind), AMg. अहो णं इमे पुरिसे अणारिए P.D. 34

अणारियवुद्धी अणारियाइ पावाइ कम्मइ समावरइ Uvās. 138.

अणारियवयण (anāriya-vayaṇa < anārya-vacana) *n.* ignoble speech, AMg. अणारियवयणमेयं Āy&r. 1.4.2.4.

अणारिस (an-ārisa < an-ārāsa) *adj.* not belonging to learned men (i. e. wrong, unjustified or improper), JM. जे पुण केरि जं अणारिसं अलियवेदनिष्कणं। मारेऊण पसुणं, रुहिर-वसा-मंसरसलोला PaamCa.(V.) 11.80; उवगारो। तदभावे य विणासो अणारिसो धम्मकायस्स DhamSārā. 10.27; Apa. एउ अणारिसु केम भणिज्जइ DhamPar. 8.11.2.

अणारिहद (an-ārihada < an-ārāhata) *adj.* not a follower of the Jain prophet, JS. सो जीवो पायवो मिच्छादिट्ठी अणारिहदो SamSā. 347; 348.

अणारुग्ग (an-ārugga < an-ārogya) *n.* unhealthy condition, AMg. अप्पाउमणारुग्गे दोइग्गमरूवया य दोगच्चं। ... होइ वहतस्स परलोए ĀraPaḍ.(V.) 511.

अणारुद्धग (an-ārūḍha-ga < an-ārūḍha-ka) *adj.* who has not entered the ladder (of spiritual progress), JM. भेदिअणारुद्धगे अगदी हु (बंधो) GomSā.(K.) 123.

अणारोग (an-āroga < an-ārogya) *n.* unhealthy condition, JS. जाणह य मज्झ थामं अंगाणं दुव्वल्ला अणारोगं। जेव समथोमि अहं BhaĀra. 570; उवसग्गदो कारणवसेण दप्पादो। ... अवेलवदमं ChePi. 124.

अणारोग्ग (an-āroḡga < an-ārogya) *n.* unhealthy condition, AMg. जणह य मज्झ थामं गहणी दोव्वलया अणारोगं। तुन्ह पहावेण अहं सोही बहु नित्थरिस्सामि ĀraPaḍ.(V.) 349.

अणारोहमहिला (an-āroha-mahilā < an-āroha-mahilā) *f.* a woman who is not to be used for carrying, JM. एवं तु वहे पुरिसा मदगलसमणा वि नाम अणारोह (?) अणारोह/अणरुह)-महिलासु असरिसासु वाहिज्जेति VasmPi.(M.) 44.11.

अणारोहय (an-ārohaya < an-ārohaka) *adj.* without a chariot-fighter, AMg. गोयमा। रहसुस्से णं संगामे वट्ठमाणे एगे रहे ... अणारोहए समुसले Viy. 7.9.16 (7.187) (comm. अनारोहकः योधवजितः p. 322a.4)

अणाल (a-nāla < a-nāla) *adj.* 1 without the naval-string, having no blood-relation, JM. तह इत्थि णाल-वद्धाहि पुरिस अणालंति नवए भेहि NisBhā. 1765; 2 without a stalk, Apa. मोटियट्ठं उं छत्तं भवळं, पिट्ठइ णाइ अणालं कमळं MahāPa.(P.) 78.20.3.

अणालत्त (an-ālatta < an-ālapta = an-ālāpita) *adj.* (ppa.) not spoken to, not addressed, AMg. नो खलु मे भंते! कप्पअ अज्जप्पभिं अन्नउत्थिए वा ... पुव्वि अणालत्तेणं आलवित्ता वा संलवित्ता वा Uvās. 58; JM. नेव अणालत्तो आलवेमि नो संखेवि तह तेसि। देमि न असगाइयं ऐसेमि न गंधपुप्फाइ PavSāro. 938.

अणालत्तअ (an-ālatta-a < an-ālapta-ka = an-ālāpita-ka) *adj.* (one) who is not spoken to, AMg. नो से कप्पअ अज्जप्पभिं अन्नउत्थिए वा ... पुव्वि अणालत्तएणं आलवित्ता वा संलवित्ता वा Āv. 63; JM. नो मे कप्पअ अज्जप्पभिं अन्नउत्थिए वा ... पुव्वि अणालत्तएणं आल-वित्ता वा संलवित्ता वा VismPra. 2.3.

अणालत्ता (an-ālatta-ga < an-ālapta-ka) *adj.* (one) who is not spoken to, JM. वंदणतमंसणं वा दाणापुण्याणमसि वज्जेइ। आलावं संलावं पुव्वमणालत्तागे न करे SamSat.(H.) 47.

अणालद्ध (an-āladdha < an-ālabdha) *m.* non-obtainment, (one of the 32 kṛtikarmadōṣas), JS. अणालिदं च थट्ठं च ... आलद्ध-

मणालद्धं च हीगमुत्तरचूलं ... वत्तीसदोसविसुद्धं किदियम्मं पउज्जे Mā. 608(7); *adj.* (*pp.*) not obtained, not touched, J.S. जदिदिवसे संनिदुद्धि तमणालद्धं च अस्सुद्धं मड्ढं । तदिवरिणाणि सुमिक्खं खेमत्तिवं तन्नि रउज्जिम्भ (comm. अणालद्धम् अस्पृष्टम्) BhaĀrā. 1997.

अणालवद्ध (a-nāla-baddha < a-nāla-baddha) *adj.* not bound by the naval-string i.e. without blood-relation, J.M. तह पुरिसा ना-व इत्थी अणाल-वद्धाहि तदभाव निSā. 1765; संश्रवज्जित्य स्त्री अणालवद्ध मीसीहि । तदभावे पुरिसेहि भेदिहि अणालवद्धेहि निSā. 1766.

अणालंब (aṇ-ālamba < an-ālamba) *adj.* without support, independent, without proper sustenance, J.S. एवं णणप्पणं ईसण-भूदं अदिदियमहत्थं । धुवमचलमणालंबं मण्णेइहं अप्पणं सुद्धं PavSā. 192 (10); अणालंबाहमिदियमणोवमं पुण्णपावणिम्मुक्कं । पुणरागमणविरहिंयं णिचं अणालंबं (परमात्मतरवम्) NiSā. 178.

अणालंबण (aṇ-ālambana < an-ālambana) *adj.* supportless, having no support, AMg. चउरतमहंतमणवयमं रुद्धं संसारसगरं अट्टियअणालंबणपइठाणमण्यसेयं Paṇḍā. 3.23; J.M. तण्णपणविणइल्लो सुद्ध-मोडणालंबणो नाम (जोगो) ViSā. 17.19.

अणालंबणपट्टाण (aṇ-ālambana-paṭṭhāṇa < an-ālambana-praṭṭhāṇa) *adj.* the base of which is supportless, AMg. चउरतमहंतमणवयमं रुद्धं संसारसगरं अट्टियअणालंबणपइठा(ट्टा)णमण्य-मेयं Paṇḍā. 3.23.

अणालवध (aṇ-ālavaa < an-ālāpaka) *adj.* (one) who does not speak, PāḷāNā. 431.

अणालवण (aṇ-ālavana < an-ālavana) *n.* absence of speech or conversation, J.M. तओ अणालवणमुणियसुत्तभावाए विवत्ता मयणल्लेहाए SamānKa. 66.13.

अणालवंत (aṇ-ālavanta < an-ālāpat) *adj.* [*f.* *a*] (*pr. part.*) not speaking or conversing, M. न वि तहा अणालवन्ती हिअअं दूमेइ माणिगी अहिअं GaSaSa. 565(W.); Ś. (विदूषक) भो वअस्स !... अणालवन्तो तुमं अवहास-भाअणं होसि AnaSū. 4.0.7 (p. 44); J.M. आययियअणुद्धानं, ओभावाय वाहिआ अदभिसत्ता । कर्हणं तु वंदणिजा, अणाल-वन्ति वि आलाओ KappBhā. 1570.

अणालस (aṇ-ālāsa < an-ālāsa—an-ālāsyā) *adj.* [*f.* *-ā*] free from laziness, alert, industrious, AMg. समा सीसपडिच्छीयं नोअणासु अणालसा Gaechā. 127; J.M. समा सीसपडिच्छीयं नोअणासु अणालसा । गणिणी पुणसेवत्ता पसज्जा पुरिसाणुगा VavāBhā. 7.245; J.S. पवमहत्त्ववपुतो सुविमोडणालसो अमाणी य । किदियम्म णिज्जट्ठी दुणइ सुदा उणरादिणिओ Mā. 692(7); Apa. अणविण्णु अणालसु बल-विदाहु । किउ रायं एरिसु कंठुवाल PaNāCa.(P.) 6.6.6; उज्जमित अणालसु सामि-भत्तु । पणिहारि ठविउ विस्सज्जुत्तु PaNāCa.(P.) 6.7.7.

अणालसि (aṇ-ālasi < an-ālasi) *adj.* free from laziness, Apa. अउ वरिणि दुवाल्मि नयइ अणालसि छहि मासिहि पवस्सगलिहि । सिअ इस्समि विसाहइ तिदुण-नाहइ नाणु जाउ जामियवलिहि ViPaSaṃ. 13.9.

अणालसस (aṇ-ālāssa < an-ālāsyā) *adj.* free from idleness, industrious, J.M. ओ एवं ण कथयति सो अणापुकिस्सी अणालससो सउत्ताहो NiSā. 3.118.19.

अणालससणिल्ल (aṇ-ālāssa-nīlā < an-ālāsyā-nīlā) *m.* an abode of enthusiasm, AMg. अवि थाइ ताओ अंतरंगमंसयं अर-ज्जुओ पासो, अदाक्या अटवी अणालससणिल्लओ ... असलिलप्पवाहो समुद्धरओ Tā. 156.

अणालसि (aṇ-ālasi < an-ālasi) *adj.* one who is free

from idleness, AMg. गीयत्थे जे सुसंविमं अणालससी दइववर । असलिय-चरिते सयं रागदोसविज्जिए Gaechā. 41.

अणालाव (an-ālāva < an-ālāpa) *m.* indecent speech, AMg. सत्तविहं वयणविकल्पे पण्णते, तं जहा — अणालावे, अणालावे, उल्लवे, अणुलावे, संलवे, पल्लवे, विप्पलावे Thāna. 7.129(584).

अणालि (aṇālī) D.S. [*f.* also अणाली] libidinous act, J.M. सो य से बालगाहो दिण्णा अणालिओ करेइ, तांइ पिच्छुओ सीहणुओ चोर-पडि गओ AṇṬi.(H.) 370b.7; पयइए अणालीओ करेइ, वयणं जेपइ विरुव AkkhaMaKo. 271.16.

अणालिट्ठ (aṇ-ālitttha < an-ālitttha) *adj.* (*pp.*) not touch- ing (either the broom or the head or both, a fault of salutation), J.M. दिट्ठमदेहुं च तहा सिं च करमोयथे । आलिट्ठमालिट्ठं ओ उतरचूलियं PavSāro. 153. cf. अणालिद्ध.

अणालित्तथ (aṇ-ālitta-a < an-ālappa-*ta*) *m.* one who has not been spoken to, J.M. नो से कपइ अज्जणमिइ अउरत्थिए वा ... पुट्ठिअ अणालित्तथं आलवित्तथ वा संलवित्तथ वा ŚāPaSa. 51b.10.

अणालिद्ध (aṇ-āliddha = an-ālitttha) *adj.* not touching (either the broom or the head or both, a fault of salutation), J.M. आलिट्ठमालिद्धं स्वहरणसिरेहि होइ चउरंनो । वयणक्खरेहि कणं जहक्खालेवि सेसेहि PavSāro. 171.

अणालिपिअ (aṇālī-piā < aṇālī-priya) *adj.* given to libidinous acts, J.M. सो तोए बालगाही पुवमवयसाओ अणालिपिओ । निडाडिओ वणेणं तदोसेणं निवण्णिओ AkkhaMaKo. 126.16.

अणालेखणिज (aṇ-ālunkhanijja = a-sparṣaniya) *adj.* (*pot. part.*) which should not be touched, not fit to be touched, J.M. आलिइ नरे अणालेखणिजमवि सीअ-रय(रज)णी नारी । मूढाण रिअइ सावि हु हिअए पयिस्त-कासम्म KumāCa.(H.) 7.28.

अणालोइय (aṇ-āloiya < an-ālocita) *adj.* (*pp.*) not con- fessed, J.M. आलोवणमारुचन विदयीकरणं च भावसोदो य । आलोइयमि आराहणा अणालोइय भयथा AṇṬi. 1243; सावि तण्णिवेण पवइया अणालोइया चैव कालं काऊण देवलोए उववणा AṇṬi.(H.) p. 370b.5; दुविहा समायासी उवत्तपइ मंडलीए वीयव्वा । अणालोइयम्मि सुगता, मंडलि-मरे अतो बोचो KappBhā. 777; नायमनाए आलोइयाउ अणालोइय से उरुवा । गोयथं आलोवण सुद्धमसुद्धं विदिमि VavāBhā. 7.74; अणालोइय उ कालगता सोइममे एरावणम्म अममडिमी जता NiSā. 3.152.17; Ogh- NiBhā. 279 (P. 182b.).

अणालोइयदोस (aṇ-āloiya-dosa < an-ālocita-dosa) *adj.* who has not confessed the fault, AMg. उग्गम उग्गयय-एसणासु सोही न विज्जए तस्स । अणालोइयदोसं विचारणमणे परिच्छिआ AṇṬi- Paḍ.(V.) 251.

अणालोइयपडिक्कंत (aṇ-āloiya-paḍikkanta < an-ālocita-praṭi-kṛanta) *adj.* one who has not confessed and renounced, AMg. मायी यं मायं कहु अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा अणालोइय देवलोइय देवताए उववतारी भवति Thāna. 5.104(597); Vav. 9.33.102 (9.254); माई यं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं केइइ, नयि तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसणे एवं अणालोइय विमाणे विदेवणियसाए उववणा Nāya. 16.119; पाउविता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ... देवेसु देवताए उववतारी भवति Uvav. 95; J.M. सो वि अणालोइयपडिक्कंते विराहिवभाणणे वंतरो पिद्ध- ममणा जक्खो जातो NiSā. 3.153.1; तस्स ठाणसाणाओइयपडिक्कंते कालं किच्चा Brz. 16.11.

अणालोक (aṇ-āloka < an-āloka) *m.* absence of light,

अणालोचन

267

अणासंसि

AMg. अणालोकमंधकारं अणंतकालं निश्चं उत्तथमुष्ण-भयसण्ण-संपउत्ता वसंति उब्बिगवमसुवसहि Papphā. 3.23.

अणालोचन (an-ālocana < an-ālocana) *n.* absence of confession, J.S. अलोचनमात्रेण विगडीकरणं च भावसुद्धी दु। अलोचिदमिह आगधणा अणालोचने भज्जा Māla. 623(7)

अणालोयावेत्ता (an-āloyāvetā < an-ālocayitvā < an-ālocya) *ger.* without making one confess, AMg. नो कप्पद निग्गंधाण वा निग्गंधीण वा निग्गंधि लुयायार ... तस्स दाणस्स अणालोयावेत्ता अहारिहं पावच्छित्तं अरुविज्जयेत्ता ... धारेण वा Vvā. 6.10.

अणाव- (a-nāva- < ā-nāyaya-) *v. (caus.)* to cause to be brought, J.M. पुट्टा जिट्ठा मयथा वृह ज्ञयं विट्ठु कहे अणावमि ? SiSi-VaKa. 549. cf. आणाय.

अणावज्जग (an-āvajjaga < an-āvarajaka) *adj.* not attractive, not pleasant, AMg. तण्णं सिप्पणावज्जं च कम्मयरावज्जं PindūNi. 438 (conam. अतावज्जं अमीवुत्तपादकम्)

अणावट्ट (an-āvatta < an-āvarta) *adj.* not containing iron pyrites, J.M. जइ अवट्टं दव्वं ता पसा होइ अहिय-रेहिडा। अह वइ वि अणावट्टो सु चिय मय्या व विच्छाया KavMaKa. 195.15.

अणावटंत (an-āvadanta < an-āpatat) *adj. (pr. part.)* without approaching or going near, J.M. हत्थेण अदेसिते (तो) अणावटंतो मणो(णे)म मंतो य। दिदण्णतो मुद्धो भणसि होज्ज ने कज्जममुष्णं NisBhā. 1432. cf. अणामिदंत.

अणावण (an-āvana < an-āpanna) *adj. (ppp.)* not incurred, not subject to, J.M. एतेमि सु पयाणं पत्तेय परवणा विभागो व। जो एत्थ आवणोऽणावणो वा वि जो एत्थं KappBhā. 3639.

अणावरण (an-āvaraṇa < an-āvaraṇa) *adj.* free from obscuration, (Karaṇa) without obscuration, AMg. नाणावरणिज्ज-कम्मविप्पमुके ... अणावरणे निरावरणे लीणावरणे दरिणावरणिज्ज-कम्मविप्पमुके Appaṅg. 244; J.M. तम्हा चउत्तिभानो जुजइ ण उ णाणदंसज्जिणाणं। सवलमणावरणमणंतमखयं केवलं जम्हा SammaTa. 2.17.

अणावरिय (an-āvariya < an-āvṛta) *adj. (ppp.)* exposed, not covered, AMg. ते णं अणावरिद आवरियमिति अन्नायं मण्णइ Vij. 15.69(102)

अणावलेय (anāvaleya < an-avalepa) *adj.* free from defilement, Apa. (जिम्भु) अलोट्टु अणावलेय BhaṇiKa. 1.7.

अणावलोकित (anāvalokita < an-avalokita) *adj. (ppp.)* unobserved (theobling), J.M. अप्पुट्ठितं पत्तयं सा ओणयं ण प्पसस्सते। अणावलोकेन वेव सुवापे ण प्पसस्सति AbhVi. 47.1.

अणावलोकिय (anāvalokiya-ya < an-avalokita-ka) *adj.* (things) beyond the range of vision, J.M. अतीतदृश्यं जाणिज्जा पच्छिमणाऽऽज्जं थिते। अणावलोकियं वापि पच्छिमेण य पुच्छिण AbhVi. 15.32.

अणावलोक (anāvaloka < an-avaloka) *m.* invisibility, J.M. मत्थं ओणजो पच्छिमं पडित्थिमं य। अणावलोको वसं वा पच्छिमेण य पुच्छित्ते AbhVi. 44.17.

अणावाय (an-āvāya < an-āpāta) *m.* [also अणावाअं] a place not frequented (by men and animals), AMg. अणावावसि असंयोमि ... संतमणावाय उचारपावणं वोसिरेज्जा Āyār. 2.10.28(667); एतमे अणावाय अचित्ते ... परिट्ठवेत्तवे सिंथा Vij. 8.6.4 (8.248); इमे साल्लयं ... संतमणावाय अचित्ते थंठिले परिट्ठवेहि Nāya. 1.16.16; एतमणावाय विच्छिन्ने थंठिले चइअ देहे। सो वि तह भिज्जेदो पडिबन्नो उत्तमं अट्ठ Samhā. 69; एतमणावाय इथीपसुविबुद्धिण। सयणासणसंवया विवित्त-

सयणासणं Utt. 30.28; अणावायमसंलोए अणावाए चेव होइ संलोए (सण्ठिलं) OghNi. 296; 313; J.M. आलोयणं पउंजइ गारवपरिवज्जितो गुरुसगासे एतमणावाय एतो एगस्स निस्साए KappBhā. 392.

अणावायमसंलोय (an-āvāyam-a-samloya < an-āpātam-a-samloka) *m.* a place not frequented by men and animals and out of general view, AMg. एतमवक्कमेव अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा Āyār. 2.1.1.44; 2.1.1.156; 2.1.1.58; अणावायमसंलोए ... उचारणं वोसिरे Utt. 24.17; 18; OghNi. 313; PavSāro. 709; 710; KappBhā. 413.

अणावासिउकाम (an-āvāsīu-kāma < an-āvāsītu-kāma) *adj.* not wishing to give accommodation, J.M. महे अणावासिउकामो वि साहुं दट्ठण संगलं ति काउं अवासेइ NisCu. 2.328.22.

अणाविअ (a-nāvia < ā-nāyita) *adj. (ppp. caus.)* caused to be brought, J.M. एण कारणेणं माणमिसेणं अणाविओ पसे SiSiVaKa. 718; Apa. अणाविउ सो सुयणासु मणेवि KarCu. 8.14.2.

अणाविट्ठि (an-āvītthi < an-āvṛṣṭi) *f.* [also अणाविट्ठी] drought, J.M. अविट्ठि अणाविट्ठी विस्मा विट्ठु विट्ठिसंथा काले। होहिंति दुस्समाए सुभावपरिणामजोणेणं PaṇṇCa.(V.) 20.87; S. (नायिका:) अणाविट्ठीपीडिओ आसी जणपदो TapaSāma. 6.4.28.

अणाविल (an-āvila < an-āvila) *adj.* not turbid or muddly, clear, AMg. हरए व सया अणाविले Sūy. 1.2.2.7; धम्मं हरए वमे संतितित्वे अणाविले अत्तपसव्वेसे Utt. 12.46; M. ताण निस्समद हिययं अणाविलाहर-सलिल-मुहधासु GandVa. 279. cf. अणाइल.

अणाविलप्पा (anāvilappā < an-āvilātman) *adj.* whose soul is not turbid (with passions, anger, pride, deceit and greed), AMg. सव्वाइ संगारं अइय धीरे ... अमयंकरे भिक्खू अणाविलप्पा Sūy. 1.7.28.

अणावुट्ठि (anāvuṭṭhi < anāvṛṣṭi) *f.* [also अणावुट्ठी] drought (absence of rain), AMg. अणावुट्ठी न भवइ Samav. 34.1; दुब्बिमख-मणावुट्ठी य नाम प(?)ब)लियं पवज्जि(ल्ली) ही(?) Tittho. 672; बलियं च अणावुट्ठी तय्या आसी य मज्झदेसस्स Tittho. 716; J.S. अश्वुट्ठि अणावुट्ठि सुवुट्ठि दुवुट्ठि सुभिकखं दुब्बिमखं ... मय-रोग कालसंजुते मत्थे वि जाणदि Sātāg. 5.5.79.

अणावुट्ठिबहुल (anāvuṭṭhi-bahula < anāvṛṣṭi-bahula) *adj.* having frequent droughts, AMg. भरहे णामं वामं पण्णसे ... अणावुट्ठिबहुले Jambuddi. 1.18.

अणावेक्ख (anāvekkha < an-apekṣa) *adj.* unexpected, J.M. महिला-सोक्ख-विमंढणं सोगुस्सेह-वरणं अणावेक्खं। वेहव्यं केण महे सीमारुद्धियं इमे दिण्णं TaṇLo. 355.

अणावेक्खिया (anāvekkhi-yā < an-apekṣi-tā) *f.* state of being disregarding, J.M. ण याइ संचारमि एहि अणावेक्खियाणं तुह पिदरं अण्णं वा रायकुलं ओलमिदुं VasoHI.(M.) 235.14.

अणास (a-nāsa < a-nāśa) *adj.* not destroyable, eternal, permanent, Apa. जो लेइ परिम्यहु अपमानु अविणासु अणानु अदित्ताणु BhaṇiKa. 314.2.

अणासंसा (an-āsamsā < an-āsamsā) *f.* without desire or hope, absence of hope, J.M. भो सो सुंदरीओ कि न थाणह ... पव्वज्जं पटिबज्जिय मुंचह पाणे अणासंसा(?)सं) KaKoPra. 14.13.

अणासंसि (an-āsamsi < an-āsamsin) *adj.* not wishing, not desiring, not hoping for, J.M. देस-कुल-जाइ-रुवी, संवयणी णि-जुओ अणासंसी KappBhā. 241; चेउयकुलणमणे उववारं कुणइ जो अणासंसी UpPay. 419; संविगो उ अमाई मइमं कप्पटिओ अणासंसी Pañcā-

अणासच्छिन्न

268

अणासिय

Pra. 15.12 (comm. अनाशंसी आचार्याधारापनाशंसारहितः सांसारिक-फलायनपेशो वा)

अणासच्छिन्न (a-gāsa-cchinna < a-nāsā-cchinna) *adj.* whose nose is not cut off, AMg. जे भिन्नू अरुं पडिगई ... धेरसस्स वा धेरियाए वा ... अणासच्छिन्नस्स अणोटुच्छिणस्स सकस्स देति, दंतं वा सातिज्जति ... तं सेवमाणं आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठणं उग्वातियं Nis. 14.6; 18.38.

अणासण (aṇāsana < an-aśana) *n.* abstaining from food, fasting, (a kind of penance), AMg. बुणिया कुलियं व लेबं, कस्य देहमणालादिहि Sdy. 1.2.1.13; पाओणिणाणइसु गत्थि मोवखो खारस्स कोणस्स अणासणं Sdy. 1.7.14 [Idu.]

अणासण्णे (aṇ-āsanne < an-āsanne) *adj.* [Loc.] [also अनासन्ने, अनासण्णे] not very near, AMg. वित्थण्णे दूरमोहाट्ठनासण्णे विलवज्जिणं ... उचारइणि वोसरे ChhNi. 314; नाइदूरमणासणे पंखी पडिपुच्छई Utt. 20.7; JM. उवविट्ठो उद्धरणीय ... नाइदूरमणासणे कुमारो KaKoPra. 6.17.

अणासन्नया (aṇ-āsanna-ya < an-āsanna-tā) *f.* not being near, JM. सम्मदिट्ठिणे ... अणासन्नयाए भोक्खमग्गस्स ... ण सकंति, ... पव्वज्जमज्जावसिं CampCa. 3.31.

अणासभोग (a-nāsa-bhoga < a-nāśa-bhoga) *m.* use without destruction, JS. उद सुण्णहि समय्ये अणासभोगे अदत्त-गहणम्मि : आउम्स(? रगु)गुववासा एउतर असइ मूलगुणं ChSath. 29 (comm. अनालोभिते उपवासद्वयम्)

अणासय (aṇ-āsa-ya < an-aśva-ka) *adj.* horseless, AMg. रहमुत्तं णं संगमि वट्टमाणे एगे रहे अणासय असारहि Vjy. 7.9.16 (7.188)

अणासय (aṇ-āsaya < an-āsaya) *adj.* not having any intention, AMg. अणासय जते दंतं दंष्ट आरत्तेट्ठणे Sdy. 1.15.11.

अणासय (aṇāsaya < an-aśana) *adj.* who has not taken food, Apa. चउपव्वपयारि अणासयहं। आउच्छइ वित्ति उवासयहं MahāPa. (P.) 62.21.2.

अणासयनिमित्तभाव (aṇāsaya-nimitta-bhāva < aṇāsaya-nimitta-bhāva) *m.* the nature of a cause which is without intention, JM. न य तस्स वि गुणदोसा अणासयनिमित्तभावो VisVis. 2.10.

अणासय (an-āsava < an-āstava) *adj.* without influx (of the Karmas), AMg. जे अणासवा ते अपरिस्सवा, जे अरिस्सवा ते अणासवा Āyār. 1.4.2.1; आवगुते सया दंतं छिन्नसोए अणासवे Sdy. 1.11.23 (comm. निगंडः आश्रयः प्राणातिपातः शिकः कर्मप्रवेशरूपो वस्तुत्स निराश्रयो p. 204.4); अणासवे तेसु परिववण्णा Sdy. 1.14.6; 2.2.64(714); तए णं से आववापुसे अणासवे अममे जाए Nāya. 1.5.35; सिद्धावातो अणासवो Pabbā. 6.5; अणासवो अवट्ठसो सुद्धो Pabbā. 7.23; 9.13; अणासवे अममे अकिं मे Uvav. 16.27; अणासवा थलववा कुसीला मिउं पि चंडं पकरिति सीसा Utt. 1.13; 30.2; 32.109; 35.21; तए णं समणे भगवं महावीरे परिणिज्जुडे अणासवे अममे Kapp.(1) 118; JS. तेसु वि सुद्धवज्जुता अणासवा सासवा सेसा PavSā. 3.45.

अणासा (aṇ-āsū < an-āsā) *f.* absence of hope, AMg. अणासए जो उ सट्ठज कंठए वईमए कणसरे स पुज्जो Dasave. 9.3.6.

अणासाइज्जमाण (aṇ-āsāija-māna < an-āsvādya-māna) *adj.* (ppp.) without being tasted, AMg. भोयसा ! सव्वत्थोवा पुगला अणासाइज्जमाणा अफासाइज्जमाणा अणंतगुणा Vjy. 1.1.6 (1.32); जे पोमाले पक्खेवाहारत्ताए मेणहंति - मेणगई च भागसइस्साई अफासाइज्जमाणं

अणासाइज्जमाणं विद्धं समागच्छति Pannav. 28.40(1817); सव्वत्थोवा पोमाला अणासाइज्जमाण Pannav. 28.41(1818)

अणासादं (aṇ-āsādam < an-āsvādam) *adj.* without taste, JS. लोभिमल्लोपिदं वा भुजंति मुणी अणासादं Māhā. 816(9)

अणासादमाण (aṇ-āsādamāna < an-āsāitayat) *adj.* (ppp.) [also 'सायमाण'] not giving trouble or harm, AMg. ते अणासादए अणासादमाणे वज्जसमाणं पाणां भूतां ... से अइइ सरणं Āyār. 1.6.5.4; से अणसादमाणे लाववियं भाणममाणे Āyār. 1.8.6.2; से अणसायमाणे तओ संजयमं वहुकसुए संजासंधारए सण्णता Āyār. 2.2.74(460); से अणासायमाणे तओ संजयमं ... उदए अहासियं पीपणा Āyār. 2.3.35 (491); 2.3.50(506); 2.3.52(507)

अणासादय (aṇ-āsādaya < an-āsātaka) *adj.* who does not harm or trouble, AMg. से अणासादए अणासादमाणे वज्जमाणं पाणां भूतां जीवां सत्तां जहा से दीव ... एवं भवइ सरणं महासुणी Āyār. 1.6.5.4.

अणासादयंती (aṇ-āsādayanti < an-āsādayanti) *f.* (pr. part.) who is not getting or obtaining, S. (विद्युक्) उज्जं जेव्व किं ण अणासि जहा से जेव्व अणासादयंतीए ति Ratth. 2.5.83; (नायिका) हा अणाहा अहं सहीए मणआए रंभाए अ पश्चिमालिगमुहं अणासादयंती विवज्जामि TapaSāma. 2.16.12.

अणासादिअ (aṇ-āsādia < an-āsādya) *ger.* not having obtained, S. (इंदक) येसमत्तेण विअ मवज्जोपव्वइ अणासादिअ ... दिट्ठं पो णाअवुं PratiYau. 1.6.16; (चेटी) पव्वसुण्णरोहमुक्का सरअ वेदवेदिआ कहं अणासादिअ पुमुदाअरं विट्ठइ TapaSāma. 1.12.26.

अणासादिअपुव्व (aṇ-āsādia-puvva < an-āsādita-pūva) *adj.* not tasted before, S. (विट) एदं पोमालिआमुदसंस्सगवड्डिअरसं तेहरआदे अण्णेण केण वि अणासादिअपुव्वं चउजं Nāya. 3.3.47.

अणासायणया (aṇ-āsāyana-ya < an-āsātana-tā) *f.* abstaining from disrespect (towards the religion), AMg. वायणाए णं निज्जरे जणवइ सुयस्स अणासायणयाए वट्टइ। सुयस्स अणासायणयाए वट्टमाणे तित्थधम्मं अवर्जइ Utt. 29.21.

अणासायणाविणय (aṇ-āsāyanā-vinaya < an-āsātana-vinaya) *m.* proper behaviour based on absence of insult or disrespect, JM. अह ओयधारिओ पुण दुविहो विणओ समासओ। होइ पडिक्खजोगज्जुअ तह य अणासायणाविणयो JussiveNi. 349; एसो मे परिहइओ विणओ पडिक्खज्जकणो ति विहो। वायवविहि विहाणं वेति अणासायणाविणयं DasaveNi. 324.

अणासायणिज (aṇ-āsāyanijja < an-āsātaniya) *adj.* (pr. part.) not to be disrespected or insulted, AMg. आव णं वट्ठुसहावाणं अण्वमिउजे अणइक्कमणिज्जे अणासायणिज्जे MahāNis. 5.25.

अणासायमाण (aṇ-āsāyamāna < an-āsvādayat) *adj.* (pr. part.) [also अणासाणमाथ] not tasting, not longing for, AMg. से निज्जु वा निज्जुणी वा अण्णे वा ... आहारमाणे ... न ... दाहिणं हणुयं संचरेआ आसाणमाणे ... से अणासायमाणे लाववियं ... सममिजाणिवा Āyār. 1.8.6.2; परस्स लाममयासाणमाणे ... अणमिल्लमाणे णो मणं उवावयं थियच्छति Pabbā. 4.451(1222[2]); अट्ठवीए उदमं अणासाणमाणे Nāya. 1.18.51; परस्स लामे अणासाणमाणे Utt. 29.23.

अणासास (aṇ-āsāsa < an-āsvāsa) *m.* want of confidence, JM. भवनुक्काणं च पुणो संसरणमओ अणासासो ViAvBhā. 1631; 2624; सव्वत्थ तहवि नत्थि ति नेव कुज्जा अणासासं DvāKu. 4.13.

अणासिय (aṇ-āsiya < an-āsīta) *adj.* (ppp.) unsupported, JM. अत्रे नोआगमओ समित्ताणसियं सुयं वेति। अर न सुयमणुवओगे नणु

अणासिय

सुयमणासियं नत्थि ViĀvBhā. 893.

अणासिय (anāsīya < an-asīta) *adj.* (ppp.) who has not eaten, hungry, fasting, AMg. अणासिया नाम महासियाला पागम्भियो तत्थ सया सभेवा Sōy. 1.5.2.20.

अणासुर (anāsura < ano'sura) *m.* a demon in the form of a cart (called Śakatisara), M. पच्छूण गट्टिकखण्णगुहस्सणं बालद्धि-सम्महुअं अणासुरं ŚāKāv. 3.8.

अणासेवणा (an-āsevanā < an-āsevanā) *f.* Jacobi - not cultivating sensuality, freedom from sinfulness, AMg. पडिह्हए आगमेत्ता आणवेत्ता अणमिक्खण Ayā. 1.5.1.1; 1.5.4.5; 1.8.2.3.

अणासेविय (an-āseviya < an-āseviya) *adj.* (ppp.) not used, AMg. मे भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... अणं वा पाणं वा ... अणासेवियं वा अणासेवियं ... णो पडिगंत्ता Ayā. 2.1.12.17 (331-332); 2.2.3(413); 2.5.10(555); 2.8.30(637) (comm. लोकमास्वादितमनास्वादितं वा p. 325b.2)

अणाह (a-nāha < a-nātha) *adj.* [f. -ā] having no master or protector, poor, helpless, AMg. तए णं मही अरहा ... बहूणं समणाणं य अणाहाणं य ... एगमेयं दिरण्णकोटिं दलयइ Nāyā. 1.8.198; तए णं नंदए पेक्खरिणीए बह्वे सणहा य अणाहा य ... अप्पेगइया प्हायति Nāyā. 1.13.24; दमं य पणिंदए ... असरणे अणहे अंधवे Pūhā. 1.13; तए णं बह्वे सगरोरुवाणं सणहा य अणाहा य ... पत्तिवसति Viā. 10; अणालो मि महामव नाहो मज्झ न विज्झई Utt. 20.9; अज्जाओ अणाहाओ बुद्धे य निदक्खइए पाणं। पासंतस्स सिण्हो हविज्ज अचत्तिवविओए ĀnāPaṭṭi(V.) 238; JM. एत्थं तु अणाहाणं सत्ताणं नाह ! कारणेण विणा । उवथारपरो सि तुमं PaṇṇaCa.(V.) 5.121; तत्थक्खणं य साहण-मणाहाणं VisVis. 1.19; M. तुम्हं सरण-पवण्णा विओय-अणाहा विवज्जामि Lāla. 647; Ś. (दाण्डिउय) अणाहो विअ वग्गेण त्ताइदमिह BhaḍAjū. 13.14; Apā. अणर व संयु अणाहु प णिवमि MahāPn.(P.) 78.26.5; दीणाणाहं पितामणि व्य JasCa. 1.23.5; पालिज्झि दीण-अणाह PaNāCa.(P.) 5.6.10; ओ नारइ जीउ निरावराहु । इहरति परत्ति वि सो अणाहु BhaviKa. 270.9; मज्झ अणाहि तुहुं सरणु PaṇṇSiCa. 4.62; इय विज्जंतं परिक्खमिय सुयत्तं वि सा धम्ममास । विगय-त्ताण अणाह परिमिद्धि-सुत्तजीमास SaṅKaṭṭa. 765.5; जीव अणाह सणह किय AṇāMahSām. 1; मुणि मणइ पुण वि जय सउ अणाहु AṇāhSām. 1.8.

अणाह (anāhu < an-ngha) *adj.* sinless, Apā. तहिं वित्तिवे-सि विताक्कणाहु । परेसं वित्थंअ अणाहु VāṇṇaCa. 9.14.4.

अणाहत्त (a-nāha-tta < a-nātha-tva) *m.* [also अणाहत्तण, अणाहत्तय] state of being without any protector or helper, helplessness, AMg. अणाहत्ते ज्जाभूयं सुट्ठ मे उवदेसियं Utt. 20.54; JM. पिता इहस(ति?) सरीर उवद(ति?) अणाहत्ते परविणसे JīvaḍāĀkhyā. 11.137; JāḍāJCa. 413; M. उइइ अणाहत्तेणं परविणसे ChaGa. 7; Apā. कहिउ जहट्ठिउ अणाहत्तयं महं सण AṇāMahSām. 11.5.

अणाहपिण्ड (a-nāha-piṇḍa < a-nātha-piṇḍa) *m.* food meant for orphans and destitutes, AMg. जे भिक्खू ... अणाहपिण्डे पडिमाहंदि Nis. 8.18.

अणाहुपुरिस (a-nāha-purisa < a-nātha-puruṣa) *m.* bereaved person, JM. अणाहुपुरिसे पुण जत्तिथा वेला मडयं चिट्ठइ (अस-ज्जाओ) ViMāPn. 41.12.

अणाहप्पा (a-nāhappā < a-nāthātman) *m.* succourless individual, JM. तए दुवे अणाहप्पाओ, अणो पुंय य उज्झिया ĀvTi.(II.) p. 716b.10.

अणाहमंडव (a-nāha-maṇḍava < a-nātha-maṇḍapa) *m.*

pavilion erected for the helpless (travelers), JM. एत्थ एक्कमि अणाह-मंडवे पविट्ठो KuṛMāKa. 55.10.

अणाहया (anāha-yā < anātha-tā) *f.* helplessness, state of having no succour, AMg. न य दुक्खा विमोयंति एसा मज्झ अणाहया Utt. 20.23; इमा तु अन्ना वि अणाहया निवा समेगसित्तो निहुओ सुगेहि मे Utt. 20.38; Apā. अणाहया अवर वि जण राय AṇāhSām. 2.1.

अणाहरण (aṇ-āharana < an-ādharaṇa) *adj.* intangible, AMg. अणाहरणमेयं दुइयं समगाउलो Viy. 18.3.25 (18.84) (comm. आधसुंमसमम् p. 743b.)

अणाहवंत (a-nāhavanta < a-nāthavat) *adj.* without ownership or right, JM. भयवं ! जइ अण हवंते दीणारे अहं गिण्हामि ता तुमं चव पमाणं JāḍāJCa. 69.14.

अणाहसाला (a-nāha-sālā < a-nātha-sālā) *f.* after-care home for the kinless, JM. जाता अणाहसाला, समणा वि य दुक्खिया पडियरता NisBhā. 3049; मोहण वा रोणेण ववहाणं मेसुयं पयत्तेणं। धम्मक-हाय निमित्ते अणाहसाला गविसणाय VāvaBhā. 4. gṛ. 292.

अणाहसालालय (anāha-sālālaya < anātha-sālālaya) *adj.* one who has taken shelter in an asylum for the poor and kinless, JM. होऊण चक्कवट्ठी पुइइवई विमउपट्टरच्छत्तो। सो चव नाम भुज्जो अणाहसालालओ होइ Ayā. 2.3.77 (comm. p. 119a.1)

अणाहार (aṇ-āhāra < an-āhāra) *adj.* 1 going without food, AMg. अणाहारो तुयंइया पुट्ठो तत्थ हिदासए Ayā. 1.8.8.8; 1.8.8.13; JŚ. अण्यं भिक्खुमणेसणमथ ते समणा अणाहारा Paṇṇa. 3.27; 2 such a living being as does not take food, JM. विंयत्तविमुद्ध-लेसा मपपज्जवणाणिणो अणाहारा । असण्णी अणागारोवओगिणो पुववपडिवज्जा ViāvBhā. 412; JŚ. आहाराणुवदिण अत्थि आहारा अणाहारा Sātāg. 1.1.175; *m.* 1 state of abstinence from food, AMg. एएहिं छहिं ठाणेहिं अणाहारो य जो भवे OghNi. 582; छट्ठं सरीरवोच्छेयणद्वया हो' अणा-हारो PūṇṇNi. 668; JM. तवो होइ । छट्ठं सरीरवोच्छेयणद्वया दोयणाहारो OghNiBhā. 294; JŚ. कम्मव अणाहारे वंधसंतो अपंतो य GomSā.(K.) 121; कम्मव अणाहारे पयदीणं उदयमेवाते GomSā.(K.) 332; 2 that which is not food, that which (when eaten as medicine etc.) cannot satisfy the hunger, JM. जे वा सुक्खत्तस्स उ संकत्तमाणस्स देति आसादं। सव्वो सो आहारो अकमणिहुं वडणाहारो NisBhā. 3793; अम्हे ण वाणामो को आहारो को वा अणाहारो NisCa. 3.257.20-21.

अणाहारग (aṇ-āhāraga < an-āhāraka) *adj.* [also अणा-हारय] (that category of living beings) which does not take food, AMg. दुविदा नेरइथा, ते जहा — आहारमा जेव अणाहारमा जेव Thāṇa. 2.1(69); नाणावरणिज्जे किं आहारय वंधइ, अणाहारय वंधइ ? Viy. 6.2.23 (6.49); अणाहारमाणं जीवेगिदियक्खवा छव्वेगा Viy. 6.4.7 (6.63); अणाहारसि कालओ केवनिंर होति ? Jivābhi. 9.42; अणा-हारय दुविदे पण्णत्ति । ते जहा — छउमत्थअणाहारय य केवलअणाहारय पण्णव. 18.97(1367); JŚ. अणाहारयसु पंच य एवं दृग्गं असविदेसु KasāPa. 48.

अणाहारभाव (aṇ-āhāra-bhāva < an-āhāra-bhāva) *m.* state of being without food, AMg. अणाहारय पं भते ! जीव अणाहार-भावेणं — पु-च्छा (किं पडम, अवदम ?) । गीयमा ! सिव पडमे सिव अपदमे Viy. 18.1.12 (18.6)

अणाहारि (aṇ-āhāri < an-āhārin) *adj.* beings who do not take nourishment, JŚ. आहारिअणाहारीसु उवजोमेसु च प-त्ताप-जत्तविसे-सणेहि विसेसिज्जण जा जीव-परिक्खा सा पळ्ळणा णाम Dhavaḍā. 2.441.10; आहारिणो वि अत्थि अणाहारिणो वि अत्थि Dhavaḍā. 2.420.1.

अणाहारिजिस्समाणा

270

अणिओग

अणाहारिजिस्समाणा (an-āhārijjissamāṇa < an-āharisya-māṇa) *adj.* [*R + pass. + ta.*] not going to be absorbed or assimilated, AMg. नेरइयाणं संते । ... अणाहारिया अणाहारिजिस्समाणा पोयगला परिणता ? Viy. 1.1.6 (1.16)

अणाहारिम (an-āhārima < an-āhāriya=an-āhārya) *n.* that which is not food, that which (when eaten as medicine etc.) cannot satisfy hunger, JM. अं पुण तिफलादिं दव्वं सुव्वं अणाहारिमं यस्मात् तदुपरिणत् पुनराहारं करिष्यति NisCa. 3.288.14.

अणाहारिय (an-āhāriya < an-āhārita) *adj.* (*ppp.*) not absorbed or assimilated, AMg. (नेरइयाणं) अणाहारिया अणाहारिजिस्समाणा पोयगला नो परिणता नो परिणमिस्संति Viy. 1.1.6 (1.16)

अणाहिअ (an-āhi-a < an-ādhi-ka) *adj.* freed from anxiety, M. अण्णो अण्णस्स मणो तुह्ण ण अणे अणाहिओ मह अप्पा SetuBa. 314; Apa. जिणवरहो अणाहिअ अक्खराउ। यउ एणविहि मेहहो सण्णराउ PaṇCa.(P.) 8.23.9.

अणाहिट्ठ (an-āhiṭṭha < an-ādhiṭṭa) *m.* [also अणाहिट्ठि, अणाहिट्ठि] name of the son of Vasudeva and Dhārīṇī (*lit.* not overcome or assailed), AMg. अट्ठमस्स अंगस्स अंतगद्धसाणं तच्चस्स वगस्स तेरस्स अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा — ... अणाहिट्ठि Antag. 3.2; एवं अणाहिट्ठि वि वसुदेवधरिणीसुए Antag. 3.118; JM. अवि य पियकलत्तं व साहिजसमवलोइअमपाहिट्ठिणा मेउल्लगं CaṇpCa. 184.16; सो (कण्ठो) अणाहिट्ठिसहिओ तं पयंसं गतो VasuH. 79.25; कलायरिओ य संगहिओ कुमारं गट्टउ कला अणाहिट्ठिपुनहे VasuH. 368.18; न चाएह तं वणु आरुहेउ अणाहिट्ठि VasuH. 370.9; तव्वयणाणंतमेव विण्णुणा सा पि तत्थ आपीया। निज्जिणित्ते अणओ वि हु तीएणाहिट्ठिणा तत्तो AkkhaMaKo. 75.3; तज्जणयणाहिट्ठि जिणिअण हरिस्स उवण्ह KumāPta. 259.27.

अणाहिद (an-āhida < an-āhita) *adj.* (*ppp.*) not pleased or grounded, not mindful, JS. समिदीसु य सुत्तीसु य अमविदा सीलसंयमगुणम्। परतत्तीसु पसत्ता अणाहिदा भावतुदीए BhaĀrā. 1953 (comm. अनाहता अशिरा वा)

अणाहुत (an-āhūta < an-āhūta) *adj.* (*ppp.*) [also अणाहूय] (food offered) without prior invitation (for a meal), uninvited, AMg. असंकरियथनाणाहुतमनीतज्जमणुहिट्ठं ... आहारं Viy. 7.1.20 (7.25); सुद्धं उडं गवैसियव्वं अकतमकारितमणाहूयमणुहिट्ठं Paṇbā. 6.7.

अणिअ (ania < anika) *n.* van of an army. PaṇLaNā. 630.

अणिअ (ania < an-rtā) *adj.* false, M. वक्काणि तस्स अणिआर खलुत्ति कोवी। वक्काणि मे सुणिअ होहिइ संतकोवी ŚaIKāv. 12.1.

अणिअतगहण (a-niata-gaḥaṇa < a-niyata-grahaṇa) *n.* uncertain comprehension, JM. जनि ते अणिअतगहणं किण्ण कत्तं तिविधमणुवलद्धीए। अचंतसरिसविकुणखणुक्कपमासपमणुद्धे Viā-Bha. 471(1) [JM.]

अणिअत्त (a-niatta < a-niyatta) *adj.* [*t. -ā*] (*ppp.*) not coming back, not returning, M. णइउरसुत्तहे जोइवणम्मि अइएवसिएतु दिअण्णत्तु। अणिअत्तासु अ राइसु पुत्ति किं दइमाणेण GaSaSa. 1.45.

अणिअदवेलं (a-niada-velaṇṇa < a-niyata-velaṇṇa) *adv.* at an irregular time, Ś. (विदूषका) अणिअदवेलं सुल्लमंडभूट्टो आहारो अण्णीअदि Śak. 16.6(2)

अणिअंतण (a-niantaṇa < a-niyantaṇa) *adj.* without restraint or hindrance, M. अणिअंतण-जेत्र-मग्ग-णिंतण्णित्तोसिरवारि-धोरणीहि KaṇVa. 3.53; Ś. (प्रियंवदा) अणिअंतणाणुओओ तवस्सिअणो णान Śak. 12.3(1)

अणिअमओ (a-niama-o < a-niyama-tas) *adv.* [*v. r.*

अणिअमओ cf. comm. अनियमात् कारणात्] because of absence of regularity, JM. इअ अणिअमवित्ति तं दइत्तु सद्धाणवी तदारंभे। अणिअमओ ण पवित्ती होइ तहा वारणाओ य PaṇVa. 1475.

अणिअमवित्ति (a-niaya-vitti < a-niyata-vṛtti) *f.* irregular behaviour, JM. इअ अणिअमवित्ति तं दइत्तु सद्धाणवी तदारंभे। अणिअमओ (? अणिअमओ) ण पवित्ती होइ तहा वारणाओ अ PaṇVa. 1475.

अणिउत्तिअ (a-niūcīa < a-nikuñcīa) *adj.* not contracted, M. अग्घंति सिस्सिर-सल्लिअ अणिउत्तिअ-वीच-भाणस-विवावा। खल-चुणिअ-कल्लमामेअ-वाहिणे गान-सीमता GaṇVa. 273.

अणिउण (a-niūṇa < a-nipuna) *adj.* not clever, not well-versed, JM. झाइज्जा निरवज्जं जिणायमाणं जणणईवाणं। अणिउणज्जणण्णये नयभंगवसागमवहणं JhāṇSa. 46; वित्तिवपस्सणिउणे वा निउणे वा होइ केणई असहू। दायातो वा सहुस्सा परकरणं कप्पती तां NisBhā. 650.

अणिउत्त (a-niutta < a-niyukta) *adj.* (*ppp.*) not engaged, not appointed for, JS. पासव्थो य कुसीलो संस्सोसुण्ण निगचरितो य। दंसणणाणवरित्ते अणिउत्ता मेदसंवेगा MāSa. 595(7); Apa. णवि मुण्हं सबत्तिविरोडु अह्म अणिउत्तहं को दावास तुह्म BhaViKa. 55.8.

अणिउत्ति (a-niutti < a-niyukti) *adj.* [*f.*] not appointed, not employed, Apa. केणवि अणिउत्ति केववधुत्ति सन्निय माय महाइ। न कइव्वउ पइउत्तहो सबजणमुत्तहो तोरि वसिस्वउ मइ वासइ BhaViKa. 224.3.

अणिउंतय (aniunta-ya < atimukta-ka) *m.* [Hom. (Gr.) 1.26; 178; 208] a kind of creeper, JM. अनुगो वर-आउउण-रम्मो चाउँउ-काउँउ तुह्म। लब्भइ, अणिउंतय-सुरहि-तंउण-अल-वहुल-मय-वट्टो KumāCa.(H.) 2.25; सुपइत्तं सुपडावे वेडिअल-नील-मिति-गम्भिअणं। अणिउंतय-पुल्ल-इरं बाज्जण वि कण-अवइरणं KumāCa.(H.) 2.40.

अणिएअ (a-niea < a-niketa) *adj.* without a fixed residence, houseless, AMg. असमाणे चरे भिक्खू नेव कुञ्जा परिगहं। असंसते गिहस्थिहि अणिएओ परिव्वए Utt. 2.19 [AMgD. gives the form as अणिकेय]

अणिएद (a-nieda < a-niketa) *adj.* without any dwelling-place, having no house, JS. ते णिममा सरीरे जन्थ-यमिदा वसंति अणिएदा। सवणा अपडिबद्धा विज्जु जह दिट्ठगट्ठा वा Mā a. 780(9)

अणिएयचारि (a-nieya-cārī < a-niketa-cārin) *m.* who wanders being without a house, a houseless wanderer, AMg. मे भूरपणे अणिएयचारी ओहंतरे वीरे अणंतचअण्णु। अणुत्तरं तप्पत्ति सूरिए वा वदोवणिदे व तनं पगासे Sāy. 1.6.6(357); स्वयंई सुगाई अच वीरे सव्वाइ दुक्खाई तित्तिकसमाणं। अस्मिं अमिद्धे अं एयचारी अमवत्तरे भिक्खु अमाविल्लया Sāy. 1.7.23(468)

अणिएयवास (a-nieya-vāsa < a-niketa-vāsa) *m.* dwelling without a residence or house, AMg. अणिएयवासो सन्यायपरिया अत्तायउंउं परिकिया य। अप्पोवहो पत्तइविअणया य विउरवरिया दसिणं पत्तण DasaVe. 12.5.

अणिएयवासवसही (a-nieya-vāsa-vasahī < a-niketa-vāsa-vasati) *f.* dwelling without any residence, JM. अण्ण-दिवस्सिम य तओ सव्वाइअणुओ य एओ य गणि-वसहा। अणिएय-वास-वसही विहरिस्सु महियल्ल-दल्लिम TarLo. 1623.

अणिओग (a-nioga < a-niyoga) *m.* absence of application, JM. एयं वीराण सासणं। अण्णहा अणिओगो JāṇSa. 34; Apa. अणि-ओग णिओग कताय-मेय भंअम-चरित-पाल-विवेय PaṇCa.(P.) 14.3.8.

अणिओग (anioga < anuyoga) *m.* [also अणिओय] explic-

अभिओगकरण

271

अभिगामसोक्ख

tion, interpretation, Apa. जहं समित्तं तहं ते तत्तं करंति आमगमअभिओगे संभरंति PañāCa.(P.) 13.14.9; 2 a division of the scriptures (based on their contents), Apa. पडमाणिओउ तुणि एवअन्ति PañāCa.(P.) 17.4.1.

अभिओगकरण (anīoga-karaṇa < anuyoga-karaṇa) *n.* use of *anuyoga* 'topical analysis of subject', J.S. अंगसुंरं यं वदुविदे गोअंगसुंरं वदुविदयिमेरे । रदगकरंयभूरी मुण्णो अभिओगकरणम्मि Bha-Ārā. 439.

अभिओगद्वार (anīoga-dvāra < anuyoga-dvāra) *n.* the topic of investigation, AMg. तत्थं पडमज्झयणं सामाज्यं । तस्स थं इमे चत्तारि अभिओगद्वारा (अभिओगद्वारा) सवन्ति । तं जहा — उक्कमे भिक्खवे अगुणं णए AggOz. 74; J.S. किं केष कस्स कस्स व केवविरे करिविथो य भावो य । छहिं अभिओगद्वारे सुखे भावणुपंतत्त्वा Māhā. 707(8)

अभिओगविद्याणय (anīoga-vijāṇa-ya < anuyoga-vijāṇa-ka) *m.* who knows scriptures well, or one who knows the use of Anuyoga (point of view), J.S. डव्वसिदि भावसिदि अभिओगविद्याणया विजाणंता । ण गु उड्डगमणकज्जे हेट्ठिउपदं एसंसि Bha-Ārā. 173 (comm. अनुयोगशब्दः भौमान्धवयनोऽपि इह चरणानुयोगवृत्तिर्गृहीतः । नेनायमर्थः आचाराज्ञज्ञः p. 309, 14)

अभिओय (a-nīoya < a-niyoga) *adj.* without command or order, Apa. नं वयमहंमि विन्तु अभिओयहो तं अवराडु खमहिं पुरस्सोवहो BhaViKa. 186.6.

अभिओयणिउत्त (anīoya-niutta < aniyoga-niyukta) *adj.* who engages himself in an improper act, Apa. सुहिं सरुई अन्नंसिं दोरहं ... पडयसिं अभिओयणिउत्तहं पासदउ सरीअ वणिउत्तहं BhaViKa. 179.9 (note : अभिओयणिउत्तहं is an equivalent in meaning of अकार्यकरणम्)

अभिओयनिउत्तिय (anīoya-niutti-ya < aniyoga-niyukti-ka) *adj.* one who engages himself in an improper act, Apa. अहिअं अभिओयनिउत्तियाइं किं वडणए उत्तपुत्तियाइं BhaViKa. 340.1.

अभिकंप (a-nīkampa < a-nīskampa) *adj.* [also अनिकंप] not firm, unsteady, AMg. केवलीं पूया आयाणमेयं — जे तथ्य समणो वा मज्झिमा वा छल्ल वा मत्थ वा ... दुवडे दुण्णिक्खिते अभिकंपे चलाचले ... अहिउत्तेज वा वत्तेज वा Āyāp. 2.2.46(411); मे भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... दुवडे दुक्खिक्खिते अभिकंपे चलाचले णो आयावेज वा णो पयावेज वा Āyāp. 2.5.36-38 (576-578); 2.6.39.4(609); ने भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेजं पूण ओणं पणिआ — पूणसि वा, मिहदुवसि वा ... दुवडे ... अभिकंपे चलाचले ओणं ओणं वा पणिआ वा पणिआ वा Āyāp. 2.7.11-13 (613-615); जे भिक्खु पूणसि वा मिहदुवसि वा ... दुवडे दुण्णिक्खिते अभिकंपे चलाचले टावं मेजं वा मिसेजं वा पिसिअहिं वा केपति NisCa. 12.9 (Cu. न निप्रकम्पं अभिप्रकम्प, अभिप्रकम्पत्वादिव चलाचलं) 14.24-27; 29-30; 16.40-50.

अनिकाइय (a-nīkāya < a-nīkācīta) *adj.* not hardened or cross (tutshood), JM. वत्थहाणिणो अलवत्तस्स अनिकाइयं वदणं भवति NisCa. 1.111.20.

अनिकाय (a-nīkāya < a-nīkāca) *adj.* not hardened or not confirmed (word etc.), JM. वत्थाइं ति अनिकाय-पियावणायं जेयो इरिअइ NisCa. 1.111.19.

अनिकट्ट (a-nīkattṭha < a-nīskṛṣṭa) *adj.* not emaciated or reduced physically (by penance), not having one's passions exhausted, AMg. चत्तारि पुरिसजाता पण्णत्ता, तं जहा — भिक्खुं गाममेगे भिक्खुं, भिक्खुं गाममेगे भिक्खुं, भिक्खुं गाममेगे भिक्खुं, भिक्खुं गाममेगे

अभिकट्ट Thāpa. 4.554(352); अभिकट्टे गाममेगे भिक्खुप्पा अभिकट्टे गाममेगे अभिकट्टप्पा Thāpa. 4.555(352) (comm. निष्कट्टः निष्कटितः तपसा कृतदेह इत्यर्थः । पुनर्निष्कटो भावतया कृतीकृतवयावत्वात्)

अनिकट्टप्प (a-nīkattṭhappa < a-nīskṛṣṭātman) *adj.* one whose mind is not purged of passions, AMg. चत्तारि पुरिसजाता पण्णत्ता तं जहा — भिक्खुं गाममेगे भिक्खुप्पा, भिक्खुं गाममेगे अभिकट्टप्पा, अभिकट्टे गाममेगे भिक्खुप्पा, अभिकट्टे गाममेगे अभिकट्टप्पा Thāpa. 4.555(352) (comm. निष्कट्टः आत्मा कृपादिना निमन्थनतः सः 27.30.8)

अनिकंत (a-nīkkanta < a-nīṣ-krānta) *adj.* (pppe.) not gone out, not overstepped (the threshold), M. इत्तिअं अदिट्टंइं भमिअ-मणिअं देहलीवेसं । ... एसो मग्गो बुद्धवदुणं GaSaSa. 6.25.

[अनिकावाइं *v.l.* for अणेमावाइं in AR and PSM : cf. Thāpa. 8.22(607)]

अनिकिणी (anīkīni < anīkīni) *f.* an army consisting of three *camas*, JM. सुम्माणि तिणिणं पक्का यं वाहिणीं सा वि तिगुणिया पियणाः पियणाउ तिणिणं यं चम्, तिणिणं चम्पुणिकिणीं मयिवा PañāCa.(V.) 56.6; Apa. तिहिं चम्पुहिं अनिकिणीं होइ माहु PañāCa.(P.) 12.5.8.

अनिकिखत्त (a-nīkkhitta < a-nīksipta) *adj.* (pppe.) [In Jaina scriptures, almost always in connection with *avakamma*, and to a lesser extent, with *dayā*] 1 not having abstained or refrained from, not having given up, AMg. तत्थं आरेणं जे तया पाणा, जेहिं समणोवासगस्स आयाणसो आमरणत्ताए दंडे निक्खित्ते, ने तया आरेणं विप्पज्झंति, विप्पज्झित्ता तत्थं आरेणं च वं थावरा पाणा, जेहिं समणोवासगस्स अट्टाए दंडे अनिकिखत्ते अणट्टाए दंडे निक्खित्ते तेसु पयावन्ति । तेहिं समणोवासगस्स अट्टाए दंडे अनिकिखत्ते अणट्टाए दंडे निक्खित्ते Sāy. 2.7.29 [2-9] (865 [2-9]); अस्स णं एसपाणां वि दंडे अनिकिखत्ते से णं एयंतवाले ति वत्तव्वं सिया? Vy. 17.2.10 (17-25); 2 not discontinued, observed without a break (as a vow), AMg. अनिकिखत्तेणं तवोअम्मंणं Vy. 2.1.44 (2.62); 3.1.16 (3.17); 3.1.20 (3.21); 20.85 [Idm.]; तए णं से मेइ अपगारे पडमं मासं नउव्वं चउव्वंणं अनिकिखत्तेणं तवोअम्मंणं तच्चं मासं अट्टमं अट्टमंणं अनिकिखत्तेणं तवोअम्मंणं (अप्याणं भावेमाणे विहरं) Nāya. 1.1.200; 1.13.36; 1.16.24; 1.16.106; 1.16.107; तए णं सा दोवई देवी छट्टंछट्टेणं अनिकिखत्तेणं आयंविअपरिमाहिएणं तवोअम्मंणं अप्याणं भावेमाणे विहरं Nāya. 1.16.211; छट्टंछट्टेणं अनिकिखत्तेणं तवोअम्मंणं संकोणं तवसा अप्याणं भावेमाणे Uvās. 76; तुव्वंहि अन्नंज्झाया समाया ... अनिकिखत्तेणं तवअम्मंसंज्झंणं ... अप्याणं भावेमाणे विहरित्तए Aṇṇāp. 30; Aguttaro. 3.22; 3.23; Vīsā. 1.2.12 [Idm.]; Uvav. 119 [Idm.]

अनिकिखत्त (a-nīkkhitta < a-nīksipta) *adj.* (pppe.) not taken out (from the dish), AMg. अट्टमं (अज्झयणं) आरंभितं दसु अनिकिखत्तमत्तपाणे MahāNis. 3.1.6.

अणिगण (a-nīgaṇa < a-nāgna) *m.* name of a tree *kalpachēṣṭa* supplying elements to the people living in *a-bharmābhūmi*, AMg. अन्नम्ममूमियां, मणुआणं दसविहा रुखा उयमेणत्ताए उयत्थिया पण्णत्ता, तं जहा — मन्तवया यं निगा ... गेहाणा अणिगणा यं Samav. 10.8; उत्तरजुराए णं जुराए-अहंवे अणिगणा पासं दुमण्णा ... अणिगणा वि दुमण्णा अणेगवहुविदिवहीत्तापरिणत्ताए वयवधिओए उव्वंया Jivābh. 3.395; Jambuddh. 2.13; (अप्यस्सकवण्णं) वत्थाइं अणिगणेसु Tittṭho. 1164; *v.l.* अणिगण, अणिगण.

अणिगामसोक्ख (a-nīgāwa-sokkha < a-nīkāma-saukhyā) *adj.* [also अनिकामसोक्ख] having not enough happiness,

अणिगूढं

AMg. णामदुक्खा अणिगामसोद्धता (कामभोगा) Utt. 14.13 [Ldn.]

अणिगूढं (a-nigūḍham < a-nigūḍham) *adj.* without concealment, AMg. निम्मोहियमणिगूढं सम्मं आलोचय मत्तिमं Ārāh-Paḍ.(V.) 331; Maruṇ.Vi. 100; J.S. निम्मोहियमणिगूढं सम्मं आलोचय सम्मं BhaĀrā. 546.

अणिगूहण (a-nigūhanā < a-nigūhanā) *f.* non-concealment, JM. अणिगूहणा कलममी सम्बन्ध पवत्तणं पसंतीणं YogSā. 34 (comm. शरीरे बहे)

अणिगूहत (a-nigūhanta < a-nigūhat) *adj.* (pr. part.) not concealing, disclosing, JM. अणिगूहतो विरियं न विरोहे चरणं तवसु-एलुं Āv.Ni. 1169.

अणिगूहिद (a-nigūhida < a-nigūhita) *adj.* (ppp.) not concealed, disclosed, J.S. अणिगूहिदवीरियओ जीविदतन्हा य वोच्छिण्णा BhaĀrā. 238; अणिगूहिदवलविरिओ कुणदि मदि भत्तोसरणे BhaĀrā. 156; अणिगूहिदवलविरिओ वेत्तावचं जिणोवदेसेण BhaĀrā. 307.

अणिगूहिय (a-nigūhiya < a-nigūhita) *adj.* (ppp.) not concealed, open, disclosed, AMg. अणिगूहियवीरियया (? वीर्यतया) जीविततन्हा य वोच्छिण्णा Ārāh-Paḍ.(V.) 151; वीरियभायारं वि हु अणिगूहियसत्तिवीरिया धणियं Ārāh. 27; JM. अणिगूहियवलविरिण साहुणा ताव होयसं Āv.Ni. 669; अणिगूहियवलविरिओ परब्रह्म जो जटुत्ताउत्तो Pañcā-Pra. 15.27; अणिगूहियवलविरियस्स होइ सुद्धो विसेसेण Pañcā-Pra. 19.34; विहिया अणिगूहियसत्तिणा सत्तमेण संतुलया GaySāSā. 2.

अणिगूहिय (a-nigūhiya < a-niguhya) *ger.* not having concealed, J.S. आजुत्तो तं तवसा अणिगूहिय अप्पणो सर्ति PavSā. 3.28.

अणिगच्छंत (a-niggacchanta < a-nirgacchat) *adj.* (pr. part.) not going away, JM. अणिगच्छंताणं गिगमणं साहुणं 'पुवदिट्ठे' ति अं पुवदिट्ठं तुण्णवरदि तत्थ ठायंति NiSā. 2.17.20.

अणिगमा (a-niggama < a-nirgama) *m.* not coming out, remaining at the same place, JM. गिदोसं सदोससणिगमे जतणा । सत्तयाणं ज्ञाणे वा आवरणे सद्धकरणे य NiSā. 562. सदोसं अतो अणिगमा तत्थेवसच्छंता जयणाणं अच्छंति NiSā. 2.18.32.

अणिगगय (a-niggaya < a-nirgata) *adj.* (ppp.) not come out, AMg. नेरइया णं भंते ! किं अणंतरनिग्गया परंपरनिग्गया अणंतरपरंपर-अनिग्गया ?... से केण्ठेणं जाव अणिग्गता वि ?... जे णं नेरइया विग्गहगति-समावत्तणा ते णं नेरइया अणंतरपरंपरअणिग्गया Vij. 14.1.14 (14.9-19); JM. देहाग्गिग्गयस्ससवि सकावहिक्कयाइयं विवित्तयओ । नेयस्सवि संघे वज्जममं पि ते जत्तं ViĀvBhā. 239.

अणिगगह (a-niggaha < a-nigraha) *m.* [also अदिग्गह] absence of restraint, AMg. तस्स (अवसस्स य वामाणि गोण्णाणि इमाणि हंति तीसं, ते अहा—अवसं ... अणिगगहो Paṇḍā. 4.2; J.S. पिमुत्तयमण्णणं अणिगगहो इदियणं य Māhā. 1025(11); *adj.* uncontrollable, AMg. तं (अलिक्कयणं) य पुम वदति ... उच्चच्छंता अणिगगहा अणियता ... अविस्सा Paṇḍā. 2.3; जे यावि होइ निक्कयणे बहे लुद्धे अणिगगहे Utt. 11.2; यद्धे लुद्धे अणिगगहे ... अविणीयं ति पुबई Utt. 11.9; यद्धे लुद्धे अणिगगहे ... पावसमये ति पुबई Utt. 17.91; M. अजइ अणिगगह-वडवग्गिभरिअ-नगो गणाहिधे (GaṇaSa. 5.2).

अणिगगहिय (a-niggahiya < a-nigrahiya) *adj.* (ppp.) [also अणिगगहीय, अणिगगहीय] who or which is not restrained or controlled, AMg. तद्ध-नेहि-लोभवत्था अत्ताण-अणिगगहिया वरंति कोहमाण-मायालोने अक्किण्णज्जे Paṇḍā. 5.6; कोहो य माणो य अणिगगहीया Dasava. 8.39; KavMāKa. 44.15; कोहो य माणो य अणिगगहीया MahāNis. 1.195; JM. जहा पाणिणो अणिगगहिय-काम-कोह-लोहाइयो

272

अणिज्जा

CaupCa. 215.29.

अणिगाल (aṇ-ingāla < aṇ-angāra) *adj.* free from fire, (a fault of *piṇḍasaṇḍe* called *ingāla*), AMg. ववगयसंजोगमणिगालं च विगयधुमं अयलोवणं ... भुजेजा पाणधरणदुयाय संजणं णं समियं Paṇḍā. 6.20 (अणिगालं च ति रागपरिहोइमल्लयैः comm. p. 112a.5); ववगय-नुय-चइय-चत्तेइं च फासुयं च ववगयसंजोगमणिगालं Paṇḍā. 10.8.

अणिज (a-nicca < a-nitya) *adj.* non-eternal, perishable, transient, AMg. से निचडविचेहि समियस पणं । दीव व धम्मं समियं उदाहु Sūy. 1.6.1; एवं खडु ... माणुस्सय भवे ... अणिजे सडणपण-विद्धं सणधम्मं Vij. 9.33.36 (9.170); माणुस्सय भवे ... अणिजे जलबुक्कय-समाणे Nāyā. 1.1.107; एवं खडु ... माणुस्सय भवे अधुवं ... अणिजे Antag. 3.69 [Ldn.]; एय अण्ये य पवमादी परिगइं सज्जिणंति अणंतं असरणं दुरंतं अधुवमणिजं Paṇḍā. 5.4; मुमुणिय णिचाणियं मुमुणिय सुत्तडवधारयं णिजं Nandī. 9.40; माणुस्सं च अणिजं वाहिरामरणवे-यगापउरं Uvav. 74.2 [Ldn.]; अणिजं तेसि विण्णयं परिणामं पोमलण उ Dasava. 8.58; अणिजे खडु भो । मणुयाण जीविण DasavaCa. 1.1; सम्मं अणिजमेयं माया य पिथा य पुत्त मज्जा य SāraPa. 22; अणिजे जीव-लेग्गिम्म किं हिंसाय पसज्जसी Utt. 18.11; इमं सरिंरं अणिजं Utt. 19.12; दव्वाइओ अणिगगह अह मावणमो अणिज्जाई Pañcā. 141; JM. अणिज-मायासमुत्तिं जंतुणे, पलोचय सच्चिमियं अणुत्तरं Āvā. comm. 429b.5; अणिजे पवण रूपे ... एय खडु अहिगारा अज्झयणममी विमुत्तीय Āvā.Ni. 342; सम्ममणिजं नाउ सोवट्ठणे वि पंडियजगेहिं न हु सोगो कायसो AkkhāMaKo. 49; सम्ममणिजं रिच्छह VicMañ. 100; 98; दुवक्कया-णुसरणओ पज्जया तस्स उ अणिजा SamSā.(H.) 61; J.S. जीविणवद्धा एय अधुव अणिजा तथा असरणा य SamSā. 74; चम्मसमयमणिजमवेदरं पणं ... देइ RaySā. 109; Bāṇu. 45; ण वि जाणदि जोग्गममेग्गं णिजमणिजं हेयमुवादेइ RaySā. 41; माणुपिदुसयणसंवासा य पीदी वि य अणिजा Māhā. 695(8); Apa. तहिं ठिउ चितइ भावण अणिज JanCa. 4.29.1; जेपइ अणिजु संपवविहोउ BhaṇḍiKa. 245.5; माविपि अणिजु चंचलविहोउ BhaṇḍiKa. 333.8; तिह तिह जयु अणिजु परिभावेइ SamhūSāCa. 11.1.9; लुद्धं सणु चितइ जयु अणिजु SudCa.(N.) 8.31.8; शाडय अणिज अणुवेवख तेण VaddhaCa. 1.14.1.

अणिजजागरिया (a-nicca-jāgariyā < a-nitya-jāgarikā) *f.* keeping awake (i.e. thinking) of the transitory nature (of the world), AMg. तण णं तस्स तामस्सिस्स वालतवस्सिस्स ... अणिजजाग-रियं जागरमणस्स इमेयाह्वे अज्झयिद ... मुमुणित्तया Vij. 3.1.36 (3.33); तय णं तस्स सोमिलस्स माहणस्स ... अणिजजागरियं जागरमाणस्स Nirayā. 50 [Ldn.]

अणिज्जत्तण (a-nicca-ttaṇa < a-nitya-tvaṇa) *n.* transitoriness, J.S. अथि सदो परदोवि य भिज्जिजित्तणा य णवत्था (भंगा) (GomSā.(K.) 877; 878.

अणिज्जभाध (a-nicca-bhāva < a-nitya-bhāva) *m.* the thought that all are transitory, AMg. पडमं अणिज्जभाधं ... चित्तणं सइमे Ārāh-Paḍ. 731.

अणिज्जमेरुसरूव (anicca-merū-sarūva < anitya-maryādā-svarūpa) *adj.* having the nature of indefinite limit or scope, JM. छणु अट्ठिओ उ कप्पो एत्तो मज्झिमनिग्गण विण्णमो । णो सुययं वणिज्जो अणिज्जमेरुसरूवो ति PañcāPra. 17.7.

अणिज्जय (a-nicca-ya < a-nitya-ka) *adj.* transitory, AMg. इमं पि अणिज्जयं दयं पि अणिज्जयं Āvā. 1.1.5.6.

अणिज्जया (a-nicca-yā < a-nitya-tā) *f.* transitoriness, AMg. अणिज्जयाईओ भावणा सव्वा ĀmPacc.(1) 14; भावेहि भावणाओ अणिज-

अणिच्चवाच

273

अणिच्छेच्छा

वाईओ तद् य बारस वि Ārāh. 70; J.M. सम्मं भवेज्ज भावणाओ सुभा ... एगत्ताऽणिच्चत्ता (? ता) ĀrāhPay. 63; लेयस्स अणिच्चया PaumCa. (V.) 5.178; परवसणम्मि सुहेण संसारणिच्चयं वड्ह लोओ CaupCa. 68.21; इय जाणिज्ज सुयलं संसारमणिच्चया वहु ! गहियं । उवसमसु सुंचु सुवं सोयं भवकारमणिद्धं CaupCa. 69.20; पन्निावसु तद् सम्मं अणिच्चयं सुवभाव- विसएसु ĀrāhMaKa. 105.39; ता वक्खणे हि अणिच्चयं KāiKa. 272.32; अहो अणिसया संसारस्स Erz. 27.21.

अणिच्चवाच (a-nicca-vā < a-nitya-vāda) *m.* the theory or doctrine of the transitoriness (of all things), J.M. एतंणिच्च- वाच अणिच्चवाच सत्तद्विसेसो LvPay. 445.

अणिचाणुप्पेहा (aniccānupphā < anityānupprekṣā) *f.* reflection on the transitoriness (of all things), AMg. धम्मस्स णं आणस्स उत्तरे अणुप्पेहाओ फणत्ताओ, ते जहा — एणाणुप्पेहा अणिचाणुप्पेहा Thāpa 1.68(217); Vy. 25.7.245 (25.608)

अणिच्छ (aṇ-iccha < an-iccha) *adj.* who is not desirous of, unattached, reluctant, J.M. इय संदेसण-संभासणेहिं संदीविओ मयवणणी । संभादीसुपरयणे उहइ अणिच्छस्स वि पनावा KappBhā. 2152; तरुणे वेत्तिस्सि पिवाह रयमादीसु होइ सडकरणं । इच्छमणिच्छं तरुणा देणा उवदि व ताओ वा KappBhā. 2304; J.S. अपरिगहो अणिच्छो भणिदो णाणी य णिच्छं धम्मं SamSā. 210; 211; अपरिगहो अणिच्छो भणिदो णाणी य णिच्छं अरणं SamSā. 212; 213; अपरिगहा अणिच्छा संतुट्ठा सुट्ठिमा चत्तिम्मि । अणि णीए वि सरीरे ण कंति सुणी ममत्ति ते Mūhā. 785(9)

अणिच्छण (aṇ-icchana < an-icchana -- an-eṣana) *n.* not according to one's own will, J.M. (इमे पुणा) पणित्थमम- प्पडिवड्ढलोयसुवंडुवुद्धी विमलास्यत्तं । सवावि अट्ठकरिस्स चाणो, अजुत्ते- वत्यअणिच्छणं च DvāKa. 1.12 (comm. अणिच्छणम् अनिष्टिकरणमिति वाक्)

अणिच्छंत (aṇ-icchantā < an-icchat) *adj.* (pr. part.) [f. -ā] not wishing, not willing, J.M. आयपरोमयरोला काइयभूमी य इच्छणिकरं । संता एगवणं पदोसतो अं च KappBhā. 2585; अह वितिय- ततिय-मंगसु एगतरग्गाहत्तो अणिच्छंतो, अउत्थे उमयओ अभट्ठवाच NisCa. 2.17.29; वसमा भणति ... ते पुण सुंउं कत्तरिमणिच्छंतस्स मंउं सि सुरो, तेण सो मुट्ठिजति NisCa. 3.251.16; सुं पि अणिच्छंतो एवं एक्कहाणीए पच्छ- से लोओ अजति NisCa. 3.251.17; जं सव्वहा न वीणं सुव्वेसु वि तं न रेणुहे व । पतेयमणिच्छंतो व्ह मिच्छसि सुदण माणं ? ViAvBhā. 201; इय विसयिअय तीव दाऊणं पारितोसियं राणं कड्हववि अणिच्छंतं पि ठवइ रज्जम्मि यणकुमरं SupāCa. 1.369; तओ सुवुट्ठिणा भणियं पुणसरो सल- हिज्ज अं तस्समणिच्छंतस्सवि संज्जंति सुयल्लामीहियाइ जहा पुणसराइणो ManKa. p. 32.6; ते अचंत-नेहेण परोप्परं विरहमणिच्छंता समुरया चेव वच्छत्तेक्कं परिवाटीर विंसे-की-या-विंसेहिं सज्जेसु चिट्ठन्ति Erz. 34.16; J.S. जमणिच्छंती महिलं अवत्तं परिजुंवेदं जदिच्छाए BhaĀrā. 931; S. (कभक) अत्तं तदो सो लोअणाणंमूदो अणिच्छंतस्स जेय पाअरअणस्स पिवादिओ यणक्कतणं बोनुदीमस्सवो MūhāRā. 107.7; (चेदी) भट्ठि- रिय ! एहा कण्वदिआ ... इदो तदो बोलेवंतं अणिच्छंतं णं पि बन्धं आकुड्ढ- अन्ती इदो एव आअच्छं SmbhāDhā. 2.12.10; Apa. भणिवि अणिच्छंतु वि कड्हयं करगविउं तं कम्मु SamKaCa. 692.7.

अणिच्छमाण (aṇ-icchamāṇa < an-icchat) *adj.* (pr. part.) [f. ā, ī] not wishing, not willing, having no desire, not be having according to one's own will, AMg. तम्ह इह-परलोए दुक्खणि सुया अणिच्छमाणं । उवओगो कायवो जीवइयाए सदा मुणिणा ĀrāhPaḍ. (V.) 514; तम्हा इह-परलोए दुहाणि मुणिणा अणिच्छमाणं ।

P.D. 35

उवओगो कायवो सया सुसावावविइए ĀrāhPaḍ. 608; J.M. जह वा सदीणरयणे भवणे कासइ पमाय-दप्पेणं । डज्जंति समादिते अणिच्छमाणस्स वि वसुणि KappBhā. 2151; अहवा अणिच्छमाणमवि किंनि उज्जोगिणो पवत्तंति तइए सारंति वा होज पविस्ती सुण्णि वा KappBhā. 238; इय अणुलोमण तेसि अउक्क-भयणा अणिच्छमाणेहिं । णिग्गमण पुव्वदिट्ठे ठाणं रुक्खस्स वा हेट्ठा NisBhā. 557; मए वि य क्कालाणवणजायसंक्ख अणिच्छ- माणेणावि एयस्स दक्खिणवाटुलथाए संमोवियं ति SamāKa. 89.13; विवभित्तेण कइयावि, उअये भोयणाय भाणिओ सो । वलिमद्वाए नीओ अणिच्छ- माणो वि करगहिओ TvMa. 120.26; इचाइ विलवती अणिच्छमाणी वला- मोडीए छूटा अनेचरे KāiKa. 260.24(35); तओ अणिच्छमाणं पि वड्हववि निवत्तिकण सागरदत्तं पयडा कुमर-वरयणु Erz. 44.27; J.S. तम्हा इहपर- लोए दुक्खणि सदा अणिच्छमाणेण । उवओगो कायवो जीवइयाए सदा मुणिणा BhaĀrā. 821; भियं पि सुयं बहिणिं अणिच्छमाणं कया विंसेइ । अंइ अजंइणिज्जं ण विज्जाणइ किं पि मयमत्तो Sūā. (V.) 76; M. तो सा अम्हेहिं तहिं अणिच्छमाणा वि कट्ठिक्क वरे उववेसिया सल्लया एकासणमज्ज- देसहिं Līhā. 874.

अणिच्छयार (aṇ-icchayāra < an-icchākāra) *m.* absence of will, lack of volition, J.S. जदि तं हवे अनुद्धं विदियं तदियं अणु- ण्णाए साहू । लहुए अणिच्छयारे ण देज्ज सायम्मिह गुरुण Māhā. 324(5) (comm. अणिच्छयारे-अनिच्छया)

अणिच्छिअ (a-nicchia < a-niścita) *adj.* not definite, end- less, J.M. अदिरामं वि जमयं अवरिट्ठं तिहुअणस्स वि वरिट्ठं । कड निच्छिअं पि मुणिवर । अणिच्छिअं देसि सुखनिवहं ViThū. 18.

अणिच्छिअ (aṇ-icchia < an-icchita -- an-īṣṭa) *adj.* not wished for, J.M. ViThū. 18.

अणिच्छिय (aṇ-icchiya < an-icchita -- an-īṣṭa) *adj.* (ppp.) [f. -ā] not desired, not wished for, J.M. तमणिच्छिय निच्छियमरणो विहरंत कुल्लयगामे । वड्ढभवणे जीवदिणे पारणयं पावत्तेणासि ViSta. (Dhā.) 22; J.S. कामुमत्तो महिलं गन्मागम्मं पुणो आवेणाय । सुलहं दुलहं इच्छिय- मणिच्छियं चावि पत्थेदि BhaĀrā. 923.

अणिच्छिय (aṇ-icchiya < an-īpsita) *adj.* not being desir- ed, Apa. होइ हुभासणो एव अविणीयउ । गिन्नु व सुट्ठु अणिच्छियसीयउ PaumCa. (S.) 81.4.7.

अणिच्छिय (a-nicchiya < a-niścita) *adj.* not definite, not certain, J.M. एयंताडसम्भूयं सम्भूयमणिच्छियं च वयमाणो । लोइयपरिच्छि- याणं वयणिज्जपइ पडर वादी SamāTa. 3.59.

अणिच्छियत्ता (anicchiyattā < anīpsita-tā) *f.* absence of the state of being desired, AMg. सया समितं च णं पोगला उवचिज्जंति सया समितं च णं तस्स आया दुरुवत्ताए ... अणिद्धत्ताए ... अणिच्छियत्ताए ... दुक्खत्ताए सो सुद्धत्ताए मुज्जो मुज्जो परिणमइ Vy. 6.3.2 (6.20); ऐरइया जे पोगले आहारत्ताए गेण्हंति ... ते अणिच्छियत्ताए -- एएसिं मुज्जो मुज्जो परिणमंति Paumv. 28.24(1805)

अणिच्छियत्थ (a-nicchiyattha < a-niścītārtha) *adj.* having no definite meaning, J.M. अणिच्छियत्थो सुविण-सखस्स उट्ठिओ अहयं । काउं पमाय-किक्कं अह सडिओ भाणुवेणे SamCa. 3.99.

अणिच्छियव्व (aṇ-icchiyavva < an-eṣṭavya) *adj.* (pot. part.) which should not be desired, undesirable, AMg. इच्छामि पट्ठिनिउं जो मे देवसिओ 'अइयारो कओ' काइओ वाइओ मापसिओ ... अणायारो, अणिच्छियव्वो तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 4.3; इच्छामि ठाइं काउस्सगं जो मे देवसिओ अइयारो ... अणायारो अणिच्छियव्वो ... जं खंदिं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 5.2.

अणिच्छेच्छा (aniccheccā < aniccheccā) *f.* desire for

अणिज

274

अणिट्फल

desirelessness, JM. (सिद्धमुखस्य लक्षणम्) रागादयो भावसत्त्वा ... अणि-
च्छेच्छा इच्छा PañSa. 49.

अणिज (a-nijja < a-nārya) *adj.* ignoble, Apa. जं राय आण
मंजहिं अणिज्जु CandappCa. (Y.) 4. 6. 9 v. l. अणज.

अणिज्जंत (a-nijjanta < a-niryat?) *adj.* (pr. part.) not being
taken out, JM. गोवो सत्तु उवांलंमो भगति - ण अणिज्जित्ठं अणिव्वसिये
अणुप्पात्तं अणिज्जंतं लब्धं NisCa. 3. 434. 8.

अणिज्जिण (a-nijjina < a-nirjina) *adj.* (ppp.) not re-
moved, not purged (Karmie particle), AMg. अणुगोववण्णे णेरइ ...
कम्मंमिं अक्खीणंमि ... अणिज्जिणंमि इच्छेत्ता माणुसं लोणं हव्वमागच्छित्तए
Thāpa. 4. 54 (245); कम्मंमिं अणिज्जिणंमि RāyPa. 751; गोयमा!
केवल्लिस्स चत्तारि कम्मंसा अक्खीणा अवेदिया अणिज्जिणा भवंति Pannav.
36. 82 (2170) (comm. अनिर्जणी: सामस्त्येनात्मप्रदेशेभ्योऽपरिष्ठादितः);
कम्मस्स ... अणिज्जिणस्स उदणं Kapp.(J.) 19; 23.

अणिज्जिय (a-nijjiya < a-nirjita) *adj.* (ppp.) not conque-
red, Apa. दुज्जय-मिच्छत्तारि-अणिज्जित्ठं (महामणि) VaḍḍhaCa. 2. 6. 6;
भूगोयस्सो अणिज्जिय-दणुवो VaḍḍhaCa. 4. 5. 5.

अणिज्जुद्ध (a-nijjuddha < a-nir-vyūddha) *adj.* not taken
out (of the context), AMg. पदाणं पुर्वि अण्णपदाय ... अविण्णायाणं
अणिज्जुद्धाणं ... (यमट्ठं) णो सद्विद्यं णो पत्तिव Sāy. 2. 7. 34 (870); =
Viy. 1. 9. 22 (1. 429) (comm. अनिज्जुद्धाणं ति महतो ग्रंथात् सुखलोपाय
संक्षिप्तमिति अनुग्रहपरमुनिः अनुद्धूतानाम् p. 100b-101a. 1) v. l.
अणिज्जुद्ध.

अणिज्जुद्धिता (a-nijjūhittā < a-nir-yuthayitvā) *ger.*
not having taken out, not having quitted, AMg. जाहे णं सके देविदे
देवताया सुदुमकायं अणिज्जुद्धिताणं भासं भासइ Viy. 16. 2. 15 (16. 39)

अणिज्जुद्धिया (a-nijjūhiyā < a-nir-yuthitā) *adj.* [f.] (ppp.)
not taken out (from the collected food), JM. अण्वोगडा उ तुज्जं
ममं तु वा जा ण ताव भिदिसइ। तत्थेव अच्छमाणी होइ अणिज्जुद्धिया अंसी
KappBhā. 3616.

अणिज्जहरंत (a-nijjharanta < a-nir-jharat + a-kṣiyamā-
na) *adj.* (pr. part.) not diminishing, JM. अणिज्जहरंत-हइ-णुमिअ-
सव्वदिस्सो (ससी) KumāCa. (H.) 6. 13.

अणिज्जाहत्ताणं (a-nijjhāittāṇaṃ < a-nir-dhyāya) *ger.*
without thinking, AMg. जे णं नो पभू पुरतो रुवाइ अणिज्जाहत्ताणं
पारित्ताए Viy. 7. 7. 26 (7. 152)

अणिट्ठ (aṇ-iṭṭha < aṇ-iṣṭa) *adj.* (ppp.) 1 undesired, evil,
AMg. इह खड्ग मम अण्णतरे दुक्खे रोगात्तं सनुप्पज्जेत्ता - अणिट्ठं अकंते
अपिण अणुम Sāy. 2. 1. 50 (672); दुविद्धा पोमला पन्नत्ता, तं जहा - इट्ठा
चेव अणिट्ठा चेव Thāpa. 2. 75 (233); जे पोमला अणिट्ठा अकंता अप्पिया
... ते तेहिं असंययत्ताए परिणमंति SamavPra. 187; जे पोमला अणिट्ठा
अकंता अप्पिया ... ते तेहिं सटीरसंयत्ताए परिणमंति Viy. 1. 5. 14
(1. 224); = Jivābhi. 1. 95; तए णं सा धारिणी देवी तं अणिट्ठं अकंते
... निरं सोचा Nāyā. 1. 1. 105; नो खड्ग वप्पइ ... अणिट्ठेहिं अकंतेहिं
अपिणहिं ... वापरणेहिं वापरित्ताए UvāS. 259; महानगरउज्जयिण-सरिसो
निधोसा मुक्खए अणिट्ठो Pañhā. 1. 27; नियदेवी विजयस्स अणिट्ठा अकंता
अप्पिया ... जाया यावि होत्था Vīvā. 25; अणिट्ठाहिं अकंताहिं ... वग्गूहिं
उवांलंमिता RāyPa. 767; णं कम्मस्स जीवेणं वद्धस्स ... ओदसविहे अणु-
भावे पण्णसे, तं जहा - अणिट्ठा सदा ... जाव अकंतस्स रता Pannav.
23. 20 (1684. 2); मणुया भविस्संति दुक्खा, दुवण्णा, दुमंभा, दुस्सा,
दुफासा, अणिट्ठा, अकंता, अप्पिया Jambuddi. 2. 133; जमणिट्ठं किंवि कयं
तमहं गरिहामि निस्सेसं Paḍḍā. 177; संकुड्यवलीचम्मो संपत्तो अट्ठमिं

दसं। नारीणं व अणिट्ठो उ जराए परिणामियो Tand. 53; JM. सदाविसय-
साहयणसारस्वगपरायणमणिट्ठं। सत्त्वाभिसं कपपरोवधायकमुत्तालं चित्तं
JhāSa. 22; सदां सुणिता महुरं अणिट्ठं करिज्ज चित्तं न हु तुट्ठ-रुद्धं Uvā-
Sat. 47; सिरिपासजिणो ... मिट्ठिपाणिट्ठो Siggham. 1; निअकज्जाइणि-
मित्तं सतासंतगुणदोसदीयथणं। परसक्खिअं पसंसा इट्ठमणिट्ठं च तविसओ
SarvaSa. 62; J.S. णट्ठमणिट्ठं सत्त्वं इट्ठं पुण जं तं लब्धं PavāSa. 1. 61;
मणुयसे वि य जीवा दुक्खं पावेति बहुविद्यपहिं। इट्ठाणिट्ठमु सया विद्योग-
संयोयं तिज्जं ŚraSa. (V.) 182; Apa. कयतिजोयमुगिरोट्ठ अणिट्ठं Mahā-
Pa. (P.) 102. 11. 1 (comm. अमुक्तस्वरूपः अक्रियो वा); तणुक्कट्ठाणिट्ठे
जायण अण्णणउ इट्ठेयोजोणेण JasCa. 4. 9. 12; कम सरीरकतिपरिमिट्ठं
यिसुदेवउ अणिट्ठं मइ कट्ठं JambūSaCa. 2. 2. 8; तो समरंगेण विरइवि
अणिट्ठं। एउ वडरिउ मारेसमि णिहत्तु VaḍḍhaCa. 3. 17. 9; वत्थंतउ हयसीउ
समुद्धिउ चक्काणि वडरियण-अणिट्ठिउ VaḍḍhaCa. 4. 12. 6; 2 (fig.)
adverse, Apa. माइ अणिट्ठं तुम्ह जो थामहो लुहमि लीह तट्ठ तणयहो णामहो
BhaviKa. 46. 7; m. adversary, Apa. कहहो कहहो णरहो विज्जाहरहो
अज्जवि कण्ण अणिट्ठं PaumCa. (S.) 12. 1 (opening verse); तुहं ण
मुणहि सिट्ठ अणिट्ठं विट्ठं MahāPa. (P.) 55. 7. 7.

अणिट्ठ (a-iṭṭha < a-iṣṭha) *adj.* unsteady, Apa. णं गरुड-
भइ अहिवर अणिट्ठं PañCaCa. (P.) 3. 14. 8.

अणिट्ठ (aṇ-iṭṭha < aṇ-iṣṭa) *adj.* an evil (person), J.S. सुहो
रुहो अणिट्ठ-पिसुणो सगव्वियेय्यो। ... समनउम्हको RāySa. 41.

अणिट्ठतर (aṇ-iṭṭha-tara < aṇ-iṣṭa-tara) *adj.* [f. &] (also
अणिट्ठतरिय, अणिट्ठतरक, अणिट्ठतरय, अणिट्ठतराए (old Dat. of अ ending)
more evil, more undesired, more disagreeable, AMg. तओ
णं णं निद्धाइ से जहानाम - अहिमडे इ वा जाव (एत्तो) अणिट्ठतराए वेव
Nāyā. 1. 9. 24; = Vīvā. 1. 1. 39; = Pannav. 17. 132 (1226); रयणप-
माए पुड्डीए नरगा एत्तो अणिट्ठतरका चेव Jivābhi. 3. 84; उप्पिणवेदणिज्जेसु
परएसु नेरइया एत्तो अणिट्ठतरियं चेव उप्पिणवेदणं पञ्चुभयमाणा विहरंति
Jivābhi. 3. 118.

अणिट्ठत्त (aṇ-iṭṭha-tta < aṇ-iṣṭa-tva) *n.* [अणिट्ठत्ताए Dat.
sg.] state of being undesired, evil, AMg. से नूणं मंते ! महाकम्मस्स
... आया दुक्खत्ताए ... अणिट्ठत्ताए ... सुज्जो सुज्जो परिणमइ ? इत्ता गोयमा।
Viy. 8. 3. 2 (8. 20); णेरइया जे पोमल आहारत्ताए णेणंति ते ... अणिट्ठ-
त्ताए णो सुइत्ताए पएहिं सुज्जो-सुज्जो परिणमंति Pannav. 28. 28 (2) (1805)

अणिट्ठदुट्ठासयहारि (aṇ-iṭṭha-duṭṭhāsaya-hārī < aṇ-iṣṭa-du-
ṭṭhāsaya-hārī) *adj.* which takes away or removes undesired
(evil) and wicked thoughts, Apa. अहिंसित्ताइ विणेरविहइ। ... मुणि
अणिट्ठदुट्ठासयहारिहिं चरणतंतट्ठिअवारिहिं MahāPa. (P.) 28. 1. 5;
(comm. न देहे विषये दृष्टा आदर्शोपेक्षता अनिष्टदुष्टाश्च ते आशयाश्च
मुनीनामभिष्टाशया निर्मलाभिप्रायान्तासनुदरन्ति अस्तुयन्ति ते; मुख्यतमीष्ट-
दुष्टाभिप्रायनाशकत्वा; तांतट्ठिहिं निमित्तः)

अणिट्ठंत (aṇ-iṭṭhanta < aṇ-iṣṭanta) *adj.* up to the undesi-
rable end, JM. तद्विषयं गुणिज्जइ सुहोहिं समथं अणिट्ठतो Jhā. 513.

अणिट्ठपह (aṇ-iṭṭha-paha < aṇ-iṣṭa-patha) *m.* path lead-
ing to an evil (cycle of birth and death), JM. तणुक्कट्ठायासंगे पंडिच-
कंसत्ता अणिट्ठपहो। वसणाणि रणुद्धाणि य, इदिदवसणा अणुत्तंति UvāSa.
327 (comm. अनिष्टं अनिलः संसारस्य पन्था मंगः)

अणिट्ठफल (aṇ-iṭṭha-phala < aṇ-iṣṭa-phala) *adj.* [f. &]
1 of which the result or consequence is evil, JM. देवो वि दु
अयरो पायं जं होइ बहु-अणिट्ठफलो UvāSa. 1012; उम्मग्गणुमोयणा
अणिट्ठफला PañCaPra. 11. 39; भावविट्ठणा वण्णादएहिं सुद्धा वि कूटस्वसमा।
उभयविट्ठणा पोथा सुइप्पया अणिट्ठफला PañCaPra. 3. 40; 2 which

अणिट्टकल

275

अणिट्ठिपत्त

forebodes evil, JM. गय, वानर, तत्, धेरे, सिहे तह पउमवीय कलसे य । पाएण दुस्समाए सुविणाणिट्टकलाधम्मे UvPay. 816.

अणिट्टकल (aṇiṭṭha-phala-a < aṇiṣṭa-phala-da) *adj.* [also 'फल्य'] which brings evil result, JM. सुण्णेहि जायइ सुयसावा-वगमो इहरहा उ । होइ विवजासो वि ण्णु अणिट्टकलो य सो नियमा UvPay. 860; अवरणमो दट्ठुवं अणिट्टकलयति वक्कथो UvPay. 874.

अणिट्टफास (aṇiṭṭha-phāsa < aṇiṣṭa-sparśa) *adj.* of which the touch or contact is unpleasant, JM. अणिट्टफासा समंततो दाया दाहिति Tithā. 999.

अणिट्टरिद्ध (aṇiṭṭha-riṭṭha < aṇiṣṭa-riṣṭa) *n.* approach of the undesirable calamity, misfortune, ill luck, JM. इओ य दल-देवो वि ... अणिमिस्सपुण्याणिट्टरिद्धसरो समसओ तनुदेसं CaupCa. 202.15.

अणिट्टवयण (aṇiṭṭha-vayana < aṇiṣṭa-vacana) *n.* undesirable words, AMg. अणिट्टवयणहि सुयसामाणि Paṇhā. 3.19.

अणिट्टवादि (aṇiṭṭha-vādi < aṇiṣṭa-vādin) *adj.* which denotes undesirableness, JM. कु-सओ अणिट्टवादी NisCa. 1.45.1.

अणिट्टवाय (aṇiṭṭha-vāya < aṇiṣṭa-pāta) *m.* undesirable descent or (next) bath, JM. जग्गमणिट्टवायं Paṇṣa. 19.

अणिट्टवास (aṇiṭṭha-vāsa < aṇiṣṭa-vāsa) *m.* undesirable living or habitation JM. आनीरसंकिंसेओ, मुक्खे तुच्छं उव्वा वडुया । नीयवणासिद्धा वि य, अणिट्टवासे अ माणुस्से UvMa. 232.

अणिट्टवियसव्वकालसंठप्पय (aṇiṭṭhaviya-savvakāla-saṁthappaya < aṇiṣṭhāpita-sarvakāla-saṁsthāpya) *adj.* which has to be arrayed and re-arrayed all the time indefinitely, AMg. माणुस्सं सरीरं ... अणिट्टविय-सव्वकाल-संठप्पय Vjy. 9.33(9.172)

अणिट्टसंघ (aṇiṭṭha-saṁgha < aṇiṣṭa-saṁgha) *m.* (v.l. अणेठ्ठसंघ) multitude of enemies, Apa. (नरिओ) ... इयाणिट्टसंघो पराणं दलंओ कुत्तप्पयाओ JambūSāCa. 4.5.8.

अणिट्टसंजोगज (aṇiṭṭha-saṁjoga-ja < aṇiṣṭa-saṁyoga-ja) *adj.* born of union or association with the undesired, AMg. विषविष्पयोगजुक्खं अणिट्टसंजोगं च जं दुक्खं ĀrahPaḍ. 860.

अणिट्टसंजोय (aṇiṭṭha-saṁjōya < aṇiṣṭa-saṁyoga) *n./m.* union or association with the undesired, J.S. पुण्णनुदस्स वि दीसदि इट्ठिओयं अणिट्टसंजोयं KattiAnn. 40.

अणिट्टसद (aṇiṭṭha-sadda < aṇiṣṭa-sābda) *m.* undesirable sound, sound foreboding evil, JM. नोइइ अणिट्ठ(अणिट्ट)सदे बति हाइ काल-वाताउ VasaBhā. 7.377.

अणिट्टस्सर (aṇiṭṭha-ssara < aṇiṣṭa-svara) *adj.* having an unpleasant voice, AMg. ते नं तंय पुमे भवति ... हीणस्सरे दीणस्सरे अणिट्टस्सरे अकंतस्सरे Phāṇa. 8.10[8.1597]

अणिट्टस्सरया (aṇiṭṭha-ssara-yā < aṇiṣṭa-svara-tā) *f.* state of having an undesirable or bad voice (not pleasing to the ear), AMg. दुहयामस्स ... ओदसंविहं अणुभावे पण्णसे ... अणिट्टस्सरया Paṇṇav. 23.20(1684[2])

अणिट्टाहार (aṇiṭṭhāhāra < aṇiṣṭhāhāra) *m.* undesired food (like mud etc.), J.S. गिरथयुस्स अणिट्टाहारो सेसणभिट्टमण्णादि Gom-Śā.(K.) 78.

अणिट्ठिय (a-ṇiṭṭhiya < a-ṇiṣṭhita) *adj.* (ppp.) 1 not terminating, unending M. अणवरअमणिट्ठिअमेस कणअ-वरिसं करो मुअइ GaudVa. 709; Apa. विसमहो दीहरहो अणिट्ठियहो, तिद्धयणवस्मीव-परिट्ठियहो । ओ काल-मुयंगहो उवरइ, जो अणु जे सव्वु उवसंयरइ PaṇṇCa.(S.) 78.2.2.3; तस-णादिहं मज्झि अणिट्ठिय-गवणे परिट्ठिय तस थावर बहुभेयहिं

एकैदिएहिं अणेयहिं PaṇṇCa.(P.) 16.2.9; गो-खीर-सरित धवउज्जलु तसि-कर-णिम्मलु पुण्ण-पवितु अणिट्ठिय ... सिव-सुहणिलउ परिट्ठिय PaṇṇCa.(P.) 18.3.9; जय सिवरूपावास अणिट्ठिय DhamPa. 5.4.4; उत्तरदाहिण दिसए परिट्ठिय । विजयायल रूपमय अणिट्ठिय VajjhaCa. 10.13.13; 2 unspent, unexhausted, Apa. आपस्स दिण्णु णिय किकरहुं । ... अवरइ मि अणिट्ठिय-भुयवल्हुं PaṇṇCa. (S.) 15.1.1.4; वम्महदंसेण उक्कठिउ सीहासणे असुर ण संठियउ । सुरसरसएहिं अणिट्ठियउ अवजलि करिवि समुट्ठियउ NāyCa. (P.) 5.12.12-13; 3 inexhaustible, Apa. पुव्वजिय-उज्जे परिट्ठिय अणेण अणिट्ठिय वसइ जेणए परिगयिउ PaṇṇCa.(P.) 8.1.12; होसंति अणिट्ठिय समरि वाण BhaviKa. 239.7.

अणिट्ठियगाव (aṇiṭṭhiya-gāva < aṇiṣṭhita-grāva) *adj.* which is not sharpened on a stone (i.e. naturally sharp), Apa. दस अखिरइ अणिट्ठिय-गावइ PaṇṇCa.(S.) 53.5.3 (comm. अनस्थित (?) गेण)

अणिट्ठुभय (aṇiṭṭhubhaya < aṇiṣṭhivaka) *adj.* [also अणिट्ठ, अणिट्ठअ/य] (the person) who withholds the urge of spitting or (the condition) in which the urge of spitting has to be withheld (as a religious austerity to inflict suffering upon one's body kīṇakheṣu), AMg. अट्ठरं च णं ... अणिट्ठहा सुतकसंमु-रोमणहा सव्वगायपिकम्मविष्पमुक्का निट्ठि Sāy. 2.2.66(714); से किं से कायकिंसे ? कायकिंसे अणेगविहे पण्णसे, तं जहा — ठापादीए उक्कुत्तासणिए ... अणिट्ठएण सव्वगायपिकम्मविष्पमुक्के Vjy. 25.7.210 (25.571); Uvav. 36; एसा भगवती अहिंसा जा सा ... अणिट्ठमएहिं अवंयएहिं ... समणु-जिण्णा Paṇhā. 6.6.

अणिट्ठुर (a-ṇiṭṭhura < a-ṇiṣṭhura) *adj.* 1 not unkind, not harsh (word), J.S. सुताणुवीधिवयणं अणिट्ठुरसककसं वयणं । ... एओ वाइयविणओ जहारिइ होदि काइव्वो MāA. 377.378(5); BhāAra. 123-124; 2 pleasing, soft, not rough, AMg. से किं तं पसत्थमण-विणए ? पसत्थमणविणए जे य नणे असावज्जे ... अणिट्ठुरे अकासे ... तहए-गारं मणो प्हारेज्जा Uvav. 40.

अणिट्ठुरोग्गीव (aṇiṭṭhuroggīva < aṇiṣṭhurodgrīva) *adj.* with neck tenderly or slowly raised, JM. अवसल्लिअ-मुत्त-निचउ-अणिट्ठुरोग्गीव-उत्तरण-मुत्तं ... कुरवयं कुडिअं KumāCa.(H.) 3.32.

अणिट्ठुवण (aṇiṭṭhuvana < aṇiṣṭhivana) *n.* (the condition of) withholding the urge to spit (one of the kīṇakheṣa penance), J.S. अथावमाससयणं अणिट्ठुवणा अकंठुणं तेव BhāAra. 226.

अणिट्ठि (an-iddhi < an-riddhi) *f.* absence of prosperity or pomp, AMg. महता अणिट्ठिसक्कारसमुदणं ममं सरीरस्स नहरणं केज्जाह Vjy. 15.141 (15.109); जह दीववासुजोगे बहु इट्ठी ईसि य अणिट्ठी Nāyā. 1.11.10(3); जह जलहिवायजोगे थेविट्ठी वडुयरा अणिट्ठी य Nāyā. 1.11.10(5); *adj.* not having the supernatural power, JM. विज्जाणं अट्ठुगं दो, अणिट्ठि इट्ठी अणिट्ठियरे KappBhā. 1910; अविवट्ठ-अमट्ठ-अणुट्ठीणं पि विट्ठण-रसदो KumāCa.(H.) 3.12.

अणिट्ठिपत्त (an-iddhi-patta < an-riddhi-prāpta) *adj.* (ppp.) [also अणिट्ठिपत्त] not attaining supernatural powers, AMg. अणिट्ठिपत्त-पमत्त-संजय-सम्मदिट्ठिपत्तजग-संलेज्जासाउय-कम्मभूमग-गम्भ-व-कंसियमणुस्सआहारयसरीरे SamavPit. 164; पंथेदिवतिरिक्खसोणिशा दुविहा पत्तत्त, तं जहा — इट्ठिपत्ता य अणिट्ठिपत्ता य Vjy. 14.5.7 (14.60); तो अणिट्ठिपत्त पमत्तसंजय-सम्मदिट्ठिपत्तजग-संलेज्जासाउय जाय परिणय Vjy. 8.1.69 (8.62); एवं जेव गेवेज्जगदेवा ... जइ अपमत्तसंजय-हितो उववज्जंति ... किं इट्ठिपत्तअपमत्तसंजय-हितो ... अणिट्ठिपत्तअपमत्तसंजय-हितो उववज्जंति Paṇṇav. 6.98(665); 21.72(1533); अणिट्ठिपत्तअपमत्तसंजयसम्मदिट्ठि

अणिद्धिपत्तारिय

(मणपञ्चवर्णाय) Nandl. 30; 23.

अणिद्धिपत्तारिय (a-niddhi-pattāriya < an-iddhi-prāptāriya) *adj.* Arians who have not attained prosperity or supernatural powers, AMg. से किं तं अरिया ? अरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — इद्धिपत्तारिया य अणिद्धिपत्तारिया य Pannav. 1.90(99); अणिद्धिपत्तारियाणविहा पणत्ता 1.92(101); 1.126(138)

अणिद्धिवंत (an-iddhi-vanta < an-iddhi-mat) *adj.* not having supernatural powers, Apa. इद्धि-अणिद्धिवंत दो भेयई अज्जव माणुस हंति अणेयई VaddhaCa. 10.19.7; हंति अणिद्धिवंत वहुभेयई VaddhaCa. 10.19.10.

अणिद्धिसंपन्न (an-iddhi-sampanna < an-iddhi-sampanna) *adj.* who has not acquired the status of preceptor, JM. सेहो ति अणीयत्थो जो वा गीतो अणिद्धिसंपन्नो KappBha. 5065.

अणिद्धिमंत (an-iddhi-manta < an-iddhi-mat) *adj.* [also अणिद्धिमंत] not having supernatural power, not having prosperity, AMg. छविहा अणिद्धिमंता मणुस्सा पन्नत्ता, तं जहा — हेमवंतगा, हिरण्यवंतगा Tthāna. 6.22(491)

अणिद्धीय (an-iddhi-ya < an-iddhi-ka) *m.* one without prosperity, without spiritual power, JM. सुत्थेसु अचित्तण भासेसे बुद्धेहेमगिलणे । बाले खमए बाई इद्धिमाई अणिद्धीया ĀvNi.(Malayagiri) comm. p. 346a. 2.

अणिद्धुअंत (a-niddhūanta < a-kṣarat) Deśi. *adj.* (pr. part.) not softening, not yielding, JM. धीरा अणिद्धुअंते वि णिच्चलवेह ही महिला KumaCa.(H.) 7.17.

अणिहव (a-ninhava < a-nihava) *m.* not concealing (the truth), JM. अणिहवे ति दारं—जस्स सगासे सिक्खितं तं तदेव भणित्वं । वायणापरियं णिहवंतस्स ... नत्थि कल्लण DasaveCa. p. 53. 1.

अणिहवण (a-ninhavana < a-nihavana) *n.* [also अणिहवण] not concealing (the truth) (one of the eight varieties of treatment of knowledge, AMg. काळे विणए बहुमाणे उवहाणे तहा अणिहवणे । वंजण अत्थ तदुभय विणओ णाणस्स अट्टविहो ĀrāhPaḍ. (V.) 89; JM. काळे विणये बहुमाणे उवधाने तहा अणिहवणे ... अट्टविहो णाणमायारो NisBha. 8; अणिहवणं अणवलावो तण्डिवक्खो अवलावो NisCa. 1.11.28; 1.12.12; काळे विणए ... अणिहवणे ... अट्टविहो णाणमायारो PañcāPra. 15.23; VIMāPra. 94.10; JS. काळे विणए उवधाने बहुमाणे तदेव (?) अणिहवणे BhaĀrā. 113.

अणितिय (a-nītiya < a-nītya) *adj.* transitory, AMg. इमं पि अणितियं Āyār. 1.1.5.6; से पुवं पेत्तं ... अणितियं असासत्तं च्योव-नइयं Āyār. 1.5.2.3; अणितिए अयं वासे Sūy. 1.8.12(422); एवं खलु ... माणुस्सए भवे ... अणुवे अणितिए Vīy. 9.33.33 (9.179); (9.176); Nāyā. 1.1.107; इमस्स ओरालयसरीरस्स ... अणुवस्स अणितियस्स Nāyā. 1.18.48; माणुस्सगा खलु कामनोगा अणुवा अणितिया Dasā. 10.28-10.32; Antag. 1.69; 1.76. cf. अणिच्च.

अणित्थंथसंठाण (anittthantha-saṁthāṇa < anittthan-stha-saṁsthāṇa) *adj.* having an irregular shape, JM. सत्ता अणित्थंथसंठाणा Pañcā. 46.

अणित्थंथ (anittthantha < anittthan-stha) *adj.* [also अणित्थंथ] not of a regular shape or size, AMg. छ संठाणा पन्नत्ता, तं जहा — परिमंडलं, वट्टं, तंसे ... अणित्थंथ Vīy. 25.3.1 (25.33); 25.3.4 (25.35); ओगाइगाइ सिद्धा भवत्तिमाणेण हंति परिहीणा । संठाण-मणित्थंथं जरामरणविण्यमुक्कणं Pannav. 2.64 (21.166); Uvav. 175; DevTha. 292; ĀvNi. 924; JM. संठाणमणित्थंथं जं भणियं अणित्थ-

276

अणिदापभूत

यानारं ViāvBha. 3172.

अणित्थंथसंठिय (anittthantha-saṁthiya < anittthan-stha-saṁsthita) *adj.* (ppp.) an irregular form or shape, indefinable figuration or shape (of the body), AMg. सुट्टमवणस्सइकाइया दुविहा पणत्ता, तं जहा — पन्नत्ता य अपन्नत्ता य तंहव, णवरं अणित्थंथ-संठिया Jivābhi. 1.67; (वायरपुटविहाइयाणं) सरीरगा अणित्थंथसंठिया Jivābhi. 1.74.

अणिदा (a-nidā < a-nidā) *f.* [also अनिदा] [the tradition explains it in many ways as seen in the commentaries, assigning the meanings, knowledge, experience, intentional and their opposites. They take *nīdā* and *a nīdā* as inst. sg. with meanings like knowingly or unknowingly, intentionally or unintentionally, with or without cause. Schulzring takes it to be a form of gerund *nīdāya*, *anidāya* with meanings consciously and unconsciously (Lehre p. 116). It is better to take *nīdā* as a noun with the meaning of *nīdāna* 'cause, source etc.' and the form as Inst. sg.], AMg. साय तह वेयणा भंव दुक्खा अणुवगमुवक्कमिया णिदाए वेव अणिदाए SamavPra. 172 (comm. तत्र निदया आभोगतः अनिदया त्वनाभोगतः तत्र संज्ञिन उभयतोऽ संज्ञितस्त्वनिदयेति p. 146b.1); कतिविधा णं भंते ! वेयणा पणत्ता, गोयमा ! दुविहा वेयणा पणत्ता, तं जहा — निदा य अनिदा य Vīy. 19.5.6 (MV.) (comm. निदायं ति नियतं दानं शुद्धिर्जीवस्य 'दैव शोधने' इति वचनात् । निदा ज्ञानमाभोग इत्यर्थः, तदनुक्ता वेदनापि निदा आभोगवतीत्यर्थः, च शब्दः समुच्चये अणिदा य त्ति अनाभोगवती; किं निदायं ति ककारस्य स्वाधिक्रम्यत्वान्निरासित्यर्थः p. 769b.3); तह वेयणा इवइ दुक्खा । अणुवगमुवक्कमिया णिदा य अणिदा य णायक्खा Pannav. 35.225(2025); कतिविहा णं भंते वेदणा पणत्ता, गोयमा, दुविहा वेयणा पणत्ता । तं जहा — णिदा य अणिदा य Pannav. (35).2077(MV.) (comm. निदा च अनिदा च, तत्र नितरां निश्चितं वा सम्पक् दीयते चित्तमस्यामिति निदा सामान्येन चित्तवती सम्पक् विवेकवती वा इत्यर्थः । इतरा तु अनिदा चित्तविकला सम्पक्पविवेकविकला वा p. 557b.10); JM. जो पुढवि समारभइ अण्डवि य सो समारभइ काए । अनियाए य नियाए दिस्से य तहा अदिस्से य ĀyārNi. 102 (comm. तथा अनियाए य नियइ ति अकारणेन कारणेन च p. 34a.8)

अणिदाण (a-nidāṇa < a-nidāṇa) *adj.* [also अणियाण, अनियाण] free from the bonds (of evil Karmas), AMg. जे निवुटा पावेहिं कम्महिं अणिदाणा ते विद्याहिया Āyār. 1.4.38 [Ldn.]; एत्थ वि समणे अणित्थिए अणिदाणे Sūy. 635 (MV.); अपरिगहसंभुडे य समणे ... सहइ ससणं भगवतो अणियाणे अमारवे अणुइ Pannā. 19.1; पुत्थीसमण मुणी भवेज्जा अणिदाणे अनुतुहं जे स भियन्नु Dasave. 10.13; (P. L. Vaidya) (On. by Agastyaśāmbha दिव्यादिभवेस् अणिद्रुद्रचित्ते अणिदाणे); JM. सुद्धासयवोणेण अणियाणो भवविगायाओ PañcāPra. 19.41; जम्हा एसो सुद्धो अणियाणो होइ ... तन्हा करेइ सम्मं PañcāPra. 19.44; JS. अणिदाणो य मुणिवरो वंजणपाचरणं विसोवेहि BhaĀrā. 1283; पुवं कदपरियम्मो अणिदाणो इहिदूणं मदियुद्धी Mañā. 33(2)

अणिदाणकड (a-nidāṇa-kada < a-nidāṇa-kṛta) *adj.* (ppp.) who has not acquired the bondage of (evil Karmas), who has not acquired an evil intention, AMg. अणिदाणकडा रामा सुवे वि य केसवाडनियाणकडा SamavPra. 247. gñ.2.

अणिदाणभूत (a-nidāṇa-bhūta < a-nidāṇa-bhūta) *adj.* (ppp.) being or becoming free from the (Karmic) bondage, AMg. अपडिण्णे भिक्खुं समादिपत्ते अणिदाणभूते सुपरिव्वज्जा Sūy. 1.10.1 [Ldn.] v.2. अणियाणभूत (MV.)

अणिदाणया

277

अणिदिय

अणिदाणया (a-nidāṇa-yā < a-nidāṇa-tā) *f.* [also अणि-दाणता, अणिदाणयः] the state of being free from (Karmic) bondage, AMg. तिहिं ठाणेहिं संपणे अणगारे -- संसारकंतारं बीईवण्जा, तं जहा -- अणिदाणयाण Thāṇa. 3.58(144); स्ववत्थ भगवया अणिदाणया पसत्था Thāṇa. 6.102(529); दसहिं ठाणेहिं जीवा आगमेसिभत्ताय कम्मं पगरंति, तं जहा -- अणिदाणयाण Thāṇa. 10.133(755)

अणिदायं (a-nidāyam < a-nidāyam) *adv.* unknowingly, unconsciously, AMg. गोयमा ! (जेरदया) मिदायं पि वेदणं वेदंति अणि-दायं पि वेदणं वेदंति Pannav. 35.17.20(2078)

अणिदिट्ठ (a-nidittha < a-nirdiṭṭa) *adj.* (ppp.) [also अणिदिट्ठ] not specified, not mentioned, JM. सच्छंदमणिदिट्ठे पावण निदिट्ठ अंजयंति Nāḥā. 4506; जमिति अणिदिट्ठं सुयं वेण्व Nāḥā. 1.6.29; सो य (अत्थो) अणिदिट्ठसूखो Nāḥā. 1.13.11; JŚ. ज्ञाण अलिंगमहणं जीवमणिदिट्ठपंठाणं Pañcattthi. 127.

अणिद (a-nidda < a-nidra) *adj.* sleepless, Apa. शुणद सुहिंदु सरद गुण समणे ... तुहुं अणिदु किं तुह वरसयणे MahāPu. (P.) 41.14.4; दुरयणित्तणु लोयणदं अणिदं आउ वि सत्तावीससमुदं MahāPu. (P.) 44.3.1.

अणिदा (a-niddā < a-nidrā) *f.* sleeplessness, JM. एकेण विणा भियमाणेण कट्ठाहं दुति दुक्खाइ । आलस्सो रणरणओडिणा Vaj-Lag. 780.

अणिदिट्ठसंठाण (a-niddittha-saṇṭhāṇa < a-nirdiṭṭa-saṇṭhāṇa) *adj.* one having no particular prescribed form, JŚ. ज्ञाण अलिंगमहणं जीवमणिदिट्ठसंठाणं SamSā. 49; NiySā. 46; PavSā. 2.80; BhāṇPā. 64. r.t. अणिदिट्ठसंठाण.

अणिदेस (a-niddesa < a-nirdeśya) *adj.* (pot. part.) indescribable, not specifiable, AMg. बहवे अण्णे अणिदेसा ... हयवरा Nāḥā. 1.17.14 [Jdn.] (comm. अणिदेस ति एकवर्णेन अव्यपदेशया-नित्यः), JM. सामन्नमणिदेसं सरूवनामाइकप्पणारिहं । जइ एवं अं तेणं गहियं सट्ठं ति तं किइ पु ? ViAvBhā. 252

अणिदेसकर (a-niddesa-kara < a-nirdeśa-kara) *adj.* who does not obey the instructions (of the teacher), not complying with (the instructions), AMg. आणाणिदेसकरे गुरुणमणुववायकारं ... अविणीयं ति बुचंइ Utt. 1.3.

अणिद्ध (a-niddha < a-snigdha) *adj.* not attached (not oily), AMg. जे य अगुण्य-अल्लुए ... अल्लुखय अणिद्धे ... ते सुनरु सुंयं सिद्धे Ārāh. 16.

अणिद्धारिअ (a-niddhāria < a-nirdhārita) *adj.* (ppp.) not ascertained, not determined, Ś. (सूत्रधार) तहिं अणिद्धारिअ-गुअत्थो सानाइओगट्ठाणनिअंतण-वत्तेण तवो अवसरिओ ताण निओएण सट्ठआहियअत्थं पउत्तो ... आभच्छामि SiMāñ. 1.12.8.

अणिघण (a-nidhana < a-nidhana) *adj.* eternal, not having an end, AMg. इच्छेण पंच महम्मूतः ... अणादिया अणिघणा Sāy. 2.1.90(656); JŚ. अणिघणमणंतविसयं केवलियं चावि पण्णसं Pañcattthi. 42.

अणित (a-ninta < a-niryat--a-nirgacchat) *adj.* [f. अणित्ति] (pr. part.) not going away, JM. वासकप्पमेरो इमं उवइवा होति ... एते गाडे जइ ण भिगच्छइ तो चउगुली पच्छिसे । ... अणितस्स आणादी दोसा आवसंभमणविराहणा य Nāḥā. 2.415.18; भंजंति अणित्तिओ गोवाड-पुरोहडे महिला Kappāḥā. 2201 (comm. महिला बहिरनिगच्छन्त्यो गोवाटक-पुरोहडानि भजन्ति पुरीपव्युत्सगादिना विनाशयन्तीत्यर्थः)

अणिद (a-niida < a-nindya) *adj.* (pot. part.) not blam-able (an epithet of Jina), Apa. वंदंदिउ देवदेवो जिणिदो । अणिदो

अणिदवंदाहिवंदो Rāḥā. 2.10.4; गीलंवस रइवस सुगणयण इदं भणिय अणिदो । तुहुं गच्छहि पेच्छहि कमजुयसु गच्छहि पुरउ जिणिदो MahāPu. (P.) 6.4.14; अणिदो खणिदो दिणिदो फणिदो JasCa. 1.18.1; सरीरं वावई सुकमणेहि जिणिदु अणिदु सुदेउ थुणेहि KarCa. 5.6.2; उवएसु अणिदो एउ जिणिदो तुव कहिउ VaddhaCa. 2.9.13.

अणिद (an-inda < an-indra) *adj.* 1 (of a class of gods) which has no Indra (overlord), AMg. चउवीसं देवट्ठाणा सइदया पणत्ता । सेसा अहमिदा अणिदा अपुरोहिता Samav. 24(1); नेवेस्सा देवा पुच्छा । गोयमा ! सव्वे समिद्धीया समज्जुइया समबला ... अणिदा अण्येसा अपुरोहिता अहमिदा Jvābhi. 3.1120; तत्थ णं बहवे हेट्ठिमनेवेस्सया देवा परित्तंति -- सव्वे समिद्धीया सव्वे समज्जुतीया सव्वे समजसा सव्वे सम-बला ... अणिदा अप्पेस्सा Pannav. 2.60(207); 2 [f. ā] (of a capital city) bereft of king or ruler, AMg. तेणं कालिणं तेणं समयण बलिचंचा रायहाणी अणिदा अपुरोहिता या वि होत्था Viy. 3.1.41 (3.37); 3 without Indra (the Lord of gods), JM. सा (अवराजिया गवरी) य अमरावइव अस्तविउहजणमणाणंदवारिणी अणिदा य CampCa. 6.1 [also without blame.]

अणिदसमीह (a-ninda-samīha < a-nindya-samīha) *adj.* whose wishes are free from blemishes (i. e. they are good and praise worthy), Apa. भविस्सजिणिद अणिदसमीह अहो सुणि सेणियराय निसीह MahāPu. (P.) 43.1.14.

अणिदा (a-nindā < a-nindā) *f.* absence or omission of self-reproach or self-criticism, JŚ. अपट्ठिकमणं अपटिसरणं अपरि-हारो अथारणा चव । अणियत्ती य अणिदा अगस्साइसोही अमयकुंभो Sam-Sā. 307.

अणिदिता (aninditā < aninditā) *adj.* f. [also अणिदिता] 1 name of one of the eight deities presiding over the eight quarters of the upper region of the sky, AMg. अट्ठ उडुलोगवत्थ-व्वाओ दिसाकुमारिमहत्तरियाओ पणत्ताओ, तं जहा -- मेधकरा, मेधवती, सुमेधा, मेधमालिणी । तोयधारा विविता य अणिदिता Thāṇa. 8.100(643); Jambuddi. 5.1.1; 2 name of one of the eight female deities presiding over the eight quarters of the lower region of the sky, AMg. अट्ठ दिसादेवयाओ वत्थव्वाओ ओहेलोए, भोमवरा भोगवती सुभोगा तह भोगमालिणी सुवच्छा तत्तो च सुमिता अणिदिता पुप्फमात्ता य Tittho. 144; ĀvTī. (H.) p. 121b.34; VasuH. 159.23.24; CampCa. 35.1.

अणिदिय (an-indiya < an-indriya) *adj.* (of living being) having no sense-perception (because they are still dormant or they have been belied in the liberated state by direct soul-perception), AMg. जइत्थि णं लोणे तं सव्वं दुपओआरं, तं जहा -- जीवचेव अजीवचेव ... सइदियचेव अणिदियचेव Thāṇa. 2.1(49); छन्विहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा -- एगिदिया वेइदिया, तेइदिया, चउरिदिया, पंदिदिया, अणिदिया Thāṇa. 6.11(483); जीवि णं म्हे ! गव्वं वक्कमाणे किं सइदिय वक्कइ अणिदिय वक्कइ ? गोयमा ! दव्विदियाइं पटुच्च अणिदिय वक्कइ । भाविदियाइं पटुच्च सइदिय Viy. 1.7.10 (1.340; 1.341); दुविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा -- सइदिया चव अणिदिया चव Jvābhi. 9.15; मणुस्सा ... इदियपरिणामेणं पंदिदिया अणिदिया वि Pannav. 13.19(942); JŚ. इदियापुवदिण अत्थि एइदिया ... पंदिदिया अणिदिया चेदि Sāy. 1.1.33; Apa. खयं गया महादिया सइदिया अणिदिया MahāPu. (P.) 40.12.29 (comm. भावेन्द्रियरहिताः); 2 (of knowledge) sans-sense perception or direct soul-perception, JM. अइवा जमिदियाणं पक्खसं किं तदेव पक्खं ? उवयारमेत्तओ तं पक्खसमणिदियं तच्चं ViAvBhā. 1692;

अग्निदिय

278

अग्निमादो

JŚ. पेच्छत्तस्स हु पाणं पच्चस्समग्निदियं होइ NiySā. 167; 3 (of soul) freed from senses in the liberated state, JŚ. असरीरा अविणासा अग्निदिया निम्मला विमुद्धप्पा NiySā. 48; अवावाहमग्निदियमणोवमं पुण्णपावणिममुक्कं NiySā. 178; मल्लहिओ कल्लवतो अग्निदिओ केवलो विमुद्धप्पा; परमेद्धी परमणिओ सिबंको सोसओ सिद्धो MokPā. 6; Apa. अमणु अग्निदिउ पाणमउ मुत्ति-विरेहिउ निमित्तु। अया इदिवविउउ ण वि ल्खस्सणु एहु णिहत्तु Pāṇamapp. I. 31; अया अचलु अमुत्तु अग्निदिउ Candappa-Ca. (Y.) 9.12.2; 4 (of bliss) trans-sensory or partly spiritual, JŚ. सो सुवण्णणदरिणी ल्हदि मुहस्सग्निदियमणंतं Pañcattā. 28.

अग्निदिय (a-nindiya < a-nindita) *adj.* (ppp.) 1 blameless, AMg. समुवाणं उठमेसिज्जा जहासुतमग्निदियं। लामलाभमि संहुट्टे पिंडवायं नरे मुणी Utt. 35.16; JM. पाणाविहं च कम्मं विज्झा-सिप्पाई गेयकूवाइ। अत्यस्तु साहयाइ अग्निदियाइ च एयाइ KavMaKa. 7.2 = JinadaĀkhyā. II. gā. 76; JŚ. जीवसुहावं पाणं अपडिहदंसणं अण्णमयं। चरियं च तेसु णियं अतिवत्तमग्निदियं मणियं Pañcattā. 154; गिहंति मुणी भिक्षं सुत्तेण अग्निदियं जे तु MāA. 826; 2 never defamed, reputed, excellent, Apa. खयं गवा महादिया सदिद्या अग्निदिया MahāPa. (P.) 40.12.20 (comm. भावेन्द्रियहिता अथवा अनिन्दिताः); बमणि भामिणि पुरिस अग्निदिय MahāPa. (P.) 60.28.9; सब्बहु अग्निदिउ पाणमउ जो मयमउ ण पत्तियइ JasCa. 3.28.11; पमगइ एउ साहु परमेसक केवलि जगि अग्निदिओ PaNāCa. (P.) 6.18.2; णवर नेरि-वंटाअइ दिअ आगव जे वायम्मि अग्निदिय DhamPā. 7.1.7; इदिय पमगइ करि सामि-कउ होहामु अग्निदिय अहि अज AntamSāh. 8.19.

अग्निदियगुण (aṇ-indiya-guṇa < aṇ-indriya-guṇa) *adj.* not subject to the properties of the senses, impervious to the properties of the senses, JM. अग्निदियगुणं जीवं अदिस्सं ससचकखुणो। सिद्धा पस्संति सबन्नु नाणसिद्धा य साहुणो SamarāKa. 168.15; ĀvTy. (Malayagiri) p. 319b.13.

अग्निदियंगी (a-nindiyāngī < a-ninditāngī) *adj.* [f.] of faultless body i.e. very beautiful, AMg. रत्तो तहि कोरलियस्स घूया मइ ति नामेण अग्निदियंगी Utt. 12.20.

अग्निदियत्तणय (aṇ-indiya-ttaṇaya < aṇ-indriya-tvaṇa-ka) *n.* state of being without sense-organs, JM. न य विज्झइ तमहणे णिं पि अग्निदियत्तणमो SūSūCa. 12.48.

अग्निदियपप्सा (aṇindiya-paesa < aṇindriya-pradeśa) *m.* space point of a living being having no sense organs (i.e. the liberated soul), AMg. जे जीवपप्सा ते निदमं (नियमा) अग्निदिय-पप्सा जीव अग्निदियपप्सा Viy. 10.1.8 (10.5)

अग्निदियानंतपाणसुह (aṇindiyāṇantaṇāṇasuba < aṇindriyāṇanta-jñāna-sukha) *adj.* (one) who has trans-sensory bliss and infinite knowledge, JŚ. णवि इदियकरणसुहा अवमहादीहिं गाहया अत्यं। णेव य इदियसोवस्तः अग्निदियानंतपाणसुहा GomSā. (J.) 174.

अग्निपुण्ण (a-nipphunna < a-nispanna) *adj.* that which has not taken place or materialized, Ś. (विपुष्क) वजस्स ... तुमहाणं समाअमे अग्निपुण्णे वि ... ण तस्य को वि विलंबो दीसइ SūMāA. 2.9.2 (p.35)

अग्निपेड (anippheḍa) *m.* [Hem. (Gr.) 4.177] impossibility of driving out, JM. पणिए पभुत्तलोमसि भवस्सणजय दारणिफेडगमोए। नवस्सण खड्दा विक्खय सुयंग दार अग्निपेडो UvPay. 80 (comm. अग्निपेडो निष्काशनाभावः)

अग्निबद्ध (a-nibaddha < a-nibandha) *adj.* [also अग्निबद्धय]

irrelevant, incoherent (word), JM. एवं न भासेज्ज अलिथं न फस्सं ... नाग्निबद्धं PañSū. 22 (comm. अग्निबद्धम्-विकथादि); एवंविधमग्निबद्धं जा जंपसि अम्ह पुरओत्ति SūSūCa. 7.106; Apa. वार वार अग्निबद्धउ जंपइ SudCa. (N.) 7.2.7.

अग्निबद्धय (a-nibaddha-ya < a-nibaddha-ka) *adj.* loosened, removed, Apa. अग्निबद्धउ थव दुग्गंधउ गुणहउ विण्णिधि ज्णइ Chakkamu. 3.4.20.

अग्निबंध (a-nibandham < a-nibandham) *adv.* without restraint, incoherently, JM. मा विलवि(?)उ अग्निबंधं वेत्तधरे निजउ वराई JinadaĀkhyā. II. gā. 47.

अग्निभच्छिअ (a-nibbhacchia < a-nirbhartsita) *adj.* (ppp.) not repudiated, not blamed, M. इतिअं य भामिअच्छं ... जहणमणिभच्छिअ-नेहलं च जीअं विलासाणं GaudVa. 776.

अग्निभंत (a-nibbhanta < a-nirbhānta) *adj.* not confused, JŚ. पुव्वसोणियमग्गेण आमु गच्छंति तं समादाय। अट्टिदमणियत्तंता य पिट्ठो ते अग्निभंता BhaĀrā. 1981 (comm. आलोकनं मुक्त्वा and अनालोकनानाः)

अग्निभिन्नपथ (a-nibbhinnattha < a-nirbhinnārtha) *adj.* (expression) whose meaning is not quite clear, Ś. (उर्वशी) अग्निभिन्नपथेण इमिणा वअणेण आक्षेपिइं मे दिअअ Vikramo. 3.9.24.

अग्निम (anīma < anīman) *f.* name of a female deity possessing the magical power of becoming minute, Apa. कालि कोमारि वाराहि ... अग्निम लहिमसि पण्णसि वज्जादणी PaumCa. (S.) 9.12.3.

अग्निमज्जिय (a-nī-majjiya < a-nī-māṇṇita) *adj.* (ppp.) (floor) not swept, M. मज्जयमवणं ... तो ते पण्डु-सोई अग्निमज्जिय-कुट्टिमं अनुत्थिय-वडायं JāA. 682.

अग्निमंजिया (anīmanjīyā < ?) *f.* name of a city in Saurāstra, JM. सोरठुदेसमज्जे पुरीए अग्निमंजियाभिहाणाए AkkhāMaKo. 49.1.

अग्निमंतिया (a-nīmantiyā < a-nīmantrya) *ger.* without inviting (a monk to ask whether he needs food), AMg. ते अणा-पुच्छिता अग्निमंतिया परिट्ठेवन्ति (तं सेवमाणे आवाजइ मायियं परिहारद्वयं उच्चातिथं) Nis. 2.44 [Ldn.] (comm. 'मत्स्यसिंह एतावद्विहितं जाते तस्य यदि भवतं प्रयोजनं भवेत् तदा गृहस्तु भवन्तः' एतं प्रकारेण तेरासःमन्त्रणम-कृत्वा, अगृह्यर्थः)

अग्निमंतेमाण (a-nīmantemāna < a-nīmantrayamāna) *adj.* (pr. part.) not inviting (to take food), AMg. ते भिववू वा भिक्खुणी वा सेव्वाइ पुण कुलाइ जाणंजा, ते जहा ... णिबंतेमाणाय वा अग्निमंतेमाणाय वा Āyār. 2.1.41 (346) (comm. अज्जादि सुनि ज्जमे न गृहीयाइ); Āyār. 2.2.48 (446)

अग्निमा (anīmā < anīman) *f.* a miraculous power (called variously as *gūṇa*, *iddhi*, or *catṭhā*) of assuming a very minute form, JM. आगासगासिजी कामदरणी ... विज्जा य दुण्णिवासा ... अग्निमा लप्पिमा य नायव्वा PaumCa. (V.) 7.136; JŚ. अग्निमादकुया थ तहा विज्जावचेण पाउणइ ŚrīA. (V.) 316; अग्निमा महिमा लप्पिमा पागम्म वसिच कामववितं। ईसस पावणं उह अट्ठुणा वत्तिपा समय ŚrīA. (V.) 513; Apa. अग्निमा महिमा लप्पिमा पावर ... य गुण अट्ठुंति देवाणं DhamPā. 5.1.3; अग्निमादय अट्ठुरिद्धिज्जया DhamPā. 6.3.6; अग्नि-मादय-गुण-गणहिं महंतउ VuddhaCa. 2.11.3; अग्निमादयगुणिहिं पविताइव VuddhaCa. 10.33.1.

अग्निमादो (a-nīmādo < a-niyama-taḥ) *adv.* improperly,

अणिमित्त

279

अणिमिसमिहुण

violating the rule. JŚ. तिवखंतो सुत्तयं अणिमादो वेव गच्छदि परत्था कोहादिकारणेहि तस्स अत्तयं हव छेदो ChePl. 163.

अणिमित्त (a-nimitta < a-nimitta) *adj.* having no cause or reason, wanton, AMg. जह उभयवायविरहं सुब्बा तरुसंपया विणुत्ति। अणिमित्तोभय-सच्छर-रुवेह विराहणा तह य Nāyā. 1.11.10(6); JM. जं ते तु संक्खिद्वं ते सुणिमित्तं च दोज्ज अणिमित्तं NisBhā. 614; Ś. (सीता) अणिट्ठाणि अगह्हाणि अणिमित्ताणि इदाणि करअंतस्स रावणस्स अश्रेण मरणं भविस्सिदि Abbdga. 5.16.2.

अणिमित्तदिवासुवण (a-nimitta-divā-suvana < a-nimitta-divā-svapna) *n.* sleeping at day-time without a justifiable reason, JM. वमणे तिसि सुण्णाय सुत्तूणं वंणयसंवरणअकरणे अणिमित्तदिवासुवणे ViMaPa. 91.32.

अणिमित्तवइरिय (a-nimitta-vairiya < a-nimitta-vairika) *adj.* entertaining a purposeless enmity, JM. अणिमित्तवइरियाणं खलाणं मग्गो चिय अउव्वो VajJag. 56.

अणिमित्तवच्छल (a-nimitta-vacchala < a-nimitta-vat-sala) *adj.* affectionate without any reason, disinterestedly affectionate, JM. तथ्युवविट्ठो अणिमित्तवच्छलो भुवणभूसणो भयवं CaupCa. 92.17(3)

अणिमित्तमित्त (a-nimittāmitta < a-nimittāmitra) *m.* an enemy for no reason, AMg. अणिमित्तमित्तेहि भंतीहि विदित्तित्त्व-विसओगो ĀrāPaḍ. 803.

अणिमित्तुकंठा (a-nimittukkaṇṭhā < a-nimittotkaṇṭhā) *f.* anxiety without reason, JM. किण्णरविलयाओ तथ्य गायंति। साहीणिययमाओ वि अणिमित्तुकंठाणडियाओ KavMaKa. 70.17.

अणिमित्तुदअ (a-nimittudaa < a-nimittodaya) *adj.* arising without (an apparent) cause, JM. छयस्स पिवासस्स व, सहइ-गेल्लणतो वि कित्तस्स। बाहिरणिमित्तवज्जो अणिमित्तुदओ इवति मोह NisBhā. 571.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *adj.* [f. -ā] not winking, winkless (usually of eyes, gaze; rarely of beings), AMg. सा देवा-जंदा माहणी ... समणं भगवं अणिमिसाणं दिट्ठीए पेहमाणी पेहमाणी चिट्ठर Viy. 9.33.13 (9.147); 9.33.14 (9.148); ते पेच्छमा ते सट्ठियं अणिमिसाणं दिट्ठीए लव्वओ ... सममिलोपंति ? Viy. 11.10.28[2] (11.112); तए णं सा वणमयूरी -- ते सत्थवाहदारणं ... अणिमिसाणं दिट्ठीए पेच्छमाणी चिट्ठर Nāyā. 1.3.18; 1.3.19; अणिमिसाणं दिट्ठीए पेहमाणा-पेहमाणा चिट्ठर Nāyā. 1.8.175; सा देवइ देवी ... अणमारे अणिमिसाणं दिट्ठीए पेहमाणी पेहमाणी सुमिरं निरिक्खइ Antag. 39; 115; तणं भगवं तित्थयरे अणिमि-साणं दिट्ठीए देहमाणे-देहमाणे Jambuddi. 5.67; ते देहइ भियापुसे दिट्ठीए अणिमिसाणं उ Uta. 19.6; JM. ते णं भगवं तित्थयरे अणिमिसाणं दिट्ठीए पेहमाणे AvTI.(H.) 134b.6; ताहि वि सचवियो अणिमिस-सुसणिद-दिट्ठीहि SanatKaKa. 107; Ś. (विदूषक) केवलं अणिमिसेहि णअणेहि भोगा दिट्ठोअंदि Viṭṭamo. 3.17.9; Apa. अणिमिस-अरोस-णीराव-जेत्तु SudCa.(N.) 1.9.10; नगर-निरक्खण-कउत्तिणि पत्ती, अणिमिस अच्छर भं त्वंती ViPaSam. 1.6.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *m./n.* fish, AMg. वडुअट्ठियं पुगलं अणिमिसं वा वडुकट्यं। अत्थियं तिदुयं विहं उच्छुखं व निवलिं Dasave. 5.73 [Jān.]; JM. सुळा सुहरा सीया तिमी शसा अणिमिसा मच्छा PMaNa. 60; देवो ... चेहगरुवेण अणिमिसे गेव्हति NisCu. 1.20.9; Apa. जे अवसाणं मयरहर अणिमिसं VaḍḍhaCa. 10.10.6.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *m.* 'a non-winking being' i.e. a god, a heavenly being, JM. समणा दो वि तओ ते

कालं काऊण अणिमिसा जाया। सोहम्मदवलोगे BhuvKavCa. 1740.

अणिमिसं (a-nimisaṃ < a-nimiṣaṃ) *adv.* without winking, unwinkingly, M. किं ण मणिओ सि वालअ गामणिअइ सुअण-समवत्। अणिमिससीसीसि वलंत-वअण-णअणइ-दिट्ठेहि GaSaSa. 4.70; JM. ढक्खि हत्थेण सुखं जं जंपसि अणिमिसं पलोयंतो VajJag. 612; Apa. कहिं वि रहसेहि उच्छडे वि को वि अणिमिसं। पियइ पियअहर SudCa. (N.) 7.18.13.

अणिमिसकेउ (a-nimisa-keu < a-nimiṣa-ketu) *m.* 'fish-bannered', the love-god Madana, Apa. हयपंतहु गुणवंतहु अणिमिस-केउकवंतहु MahāPu.(P.) 58.1.11.

अणिमिसच्छ (a-nimisaccha < a-nimiṣākṣa) *adj.* [f. -i] with unwinking eyes, AMg. सव्वे (विमाण) अवट्ठियवया सयंपभा अणिमिसच्छा य DevTha. 274; JM. एगनिसं तु पवत्तो ज्ञायइ साहू अणिमिसच्छो वि AvTI.(H.) 784a.7; नयरजुवईओ। पेच्छंति ... हरितेणं अणिमिसच्छो PannCa (V.) 8.169; पिच्छाइ अणिमिसच्छो तेसिंदिय-मुक्कवारो Dhutt. 1.69; M. पेच्छंति अणिमिसच्छा पडिआ हलिअस्स पिट्ठपंडुरिअं GaSaSa. 4.88; 1.73; *adv.* without winking the eyes, M. कीस उण अणिमिसच्छे अलइ-लव्वं पलोपंति LJa. 482.

अणिमिसजोअण (a-nimisa-joana = a-nimiṣa-locana (dyotana?)) *adj.* with unwinking eyes, Apa. विट्ठणियसिक्क भरडक्खियलयणु परं परं चियइ अणिमिसजोअणु BhaviKa. 63.12 [cf. णयणम्मि जोअणं DeNaMa. 3.50]

अणिमिसणअण (a-nimisa-naana < a-nimiṣa-nayana) *adj.* with winkless eyes, M. अणिमिसणअणो सअलो जीए देवीअओ गामो GaSaSa. 593.

अणिमिसणयण (a-nimisa-nayana < a-nimiṣa-nayana) *n.* [also अणिमिसनयण] winkless eyes, AMg. ईसि पवमारगतं काणं एगपोमलट्ठिताए दिट्ठीए अणिमिसनयणेहि ĀyāDas. 7.33; M. अणिमिस-णयणलोओ सुलोओ LJa. 252; Apa. अणिमिस-णयणजुयस्स SaṅKuCa. 485.7; अणिमिसनयणुव्वित्रिय णिसि जागंतियइ SamleKa. 147; *adj.* with unwinking eyes, AMg. अहं एगपोमलनिविट्ठिदिट्ठी अणिमिसणयणे ... णं विहरामि Viy. 3.2.22 (3.105); कप्पइ से वया-रियवाणिसं एगपोमलनिरुद्धदिट्ठिस्स अणिमिसणयणस्स ... ठाणं ठाइटए ĀyāDas. 7.73; JM. दुविहं तु निरवसेसं सव्वारिसं तदेक्रेओ य। सव्वा-सेसं सव्वे अणिमिसनयणा अहा देवा ViAvBhā. 3489; Apa. अणिमिसन-यणु अणोअणु दित्तिए सणुउ न होइ BhaviKa. 152.2; अणिमिसनयणवयणु अवलोयइ BhaviKa. 304.5.

अणिमिसत्त (a-nimisa-tta < a-nimiṣa-tva) *n.* godhood, divine nature, Apa. विणि वि संतइ मायापुत्तइ, अजुइ अणिमिसत्तु संपसइ MahāPu.(P.) 57.27.5.

अणिमिसदिट्ठी (a-nimisa-ditthi < a-nimiṣa-dṛṣṭi) *f.* [also 'दिट्ठि'] winkless (i.e. fixed) gaze, JM. महासुणिओ ... अणिमिस-दिट्ठोए पेच्छमाणो MaViCa.(G.) 19b.2(2); सव्वंमिओ इमीए अणिमिस-दिट्ठोए जोइओ स युवा SudCa. 3.173; अणिमिसदिट्ठोए निवो ते साहुं सव्वहा निरुव्वितो पिच्छइ KaKoPa. 14.15; Apa. मायाविणि अणिमिस-दिट्ठी किय RāNāCa. 10.4.13; अणिमिसदिट्ठिणं मुहुं नियइ णु Jambū-SaCa. 8.9.8.

अणिमिसपेच्छ (a-nimisa-pecchi < a-nimiṣa-prekṣin) *adj.* looking with unwinking eyes, M. इय जो जो दीसइ अंगवयवाण को वि उरेसो। सो सो ण देइ चलिइ अणिमिसपेच्छीण अच्छीणि LJa. 777.

अणिमिसमिहुण (a-nimisa-mihuna < a-nimiṣa-mithuna) *n.* couple of fish, Apa. अणिमिसमिहुणं रहवसं MahāPu.(P.) 67.5.2.

अणिमिसलोयण

280

अणियट्टि

अणिमिसलोयण (a-nimisa-loyaṇa < a-nimīṣa-locana) *adj.* having unwinking eyes, Apa. अणिमिसलोयणो होय वि थकु CandappaCa. (Y.) 8.11.6.

अणिमेष (a-nimesa < a-nimēṣa) *adj.* not winking, Ś. (विदूषक) अभिलाषाय मालाय अणिमेषेहि लोभणेहि -- पचमिणादा तदा दे लोअवाला Nāṣa. 3.10.70.

अणिम्मल्ल (a-nimmalla < a-nirmālya) *n.* not used and faded (garland), JM. तुह आया-ओमाल्ल सिरम्मि धरिओ, जहा अणिम्मल्ल (comm. तत्कालविकसितशतपत्रिकाचम्पकादि दाम) KumāCa. (H.) 1.29.

अणिम्मविडे (a-nimmavīḍa < a-nirmāpya) *ger.* without making fit, without refining or perfecting, JM. जं पि य दाहं जोगं, जस्स उ वत्थुस्स तं पि णु न सक्का । जोएउमणिम्मविडे तच्छण-दल-वेह-कुस्सेहि KappBhā. 217.

अणिम्माअ (a-nimmāa < a-nirmīta) *adj.* not performed or discharged, JM. नेच्छइ सम्मग्गमणं -- गरुवपडिवक्खंणं हियसाभियकज्जे अणिम्माअ VajJag. 169.

अणिम्माण (a-nimmāṇa < a-nirmāṇa) *n.* not preparing (a studied teacher), JM. वरिसत्तिणं ठाह तहिं, तओ जहिच्छे ठिई अणिम्माणे GurTaVi. 3.27.

अणिम्माद (a-nimmāda < a-nirmāta=anipūṇa) *adj.* not clever, skilful or capable, JS. जह ण बरेदि तिमिच्छे वाधिरस्स तिग्गि-च्छओ अणिम्मादो । ववहारमयाणंते ण सोधिकाओ विसुज्जेइ BhaĀrā. 463.

अणिम्मुकख (a-nimmukha < a-nirmokṣa) *n.* absence of (final) release, JM. नासे य सच्चनासे जीवनासे य जणिमवचाओ । ततो य अणिम्मुकखो दिक्खावेकल्लदोसो य ViĀvBhā. 2468.

अणिय (aṇiya < aṇika) *n.* front part, prow (Vedic usage), AMg. सचेण महासमुदमच्छं चिद्धंति, न विनज्जंति मूढाणिया वि पोया Paṇhā. 7.2 (comm. मूढं नियतदिग्गमनाप्रत्ययं 'अणियं' ति अग्रं तुण्डं अनीयं वा तत्प्रवर्त्तकं जनसैन्यं येषां ते तथा पोता बोधिस्याः) (Prakrit बोधिस्याः) p. 115a.10)

अणिय (aṇiya < aṇika) *n.* army, AMg. चमरस्स णं असुरिदस्स -- पंच संगामिया अणिया Thāṇa. 5.57-61(404); सक्कस्स णं देविदस्स पंच संगामिया अणिया Thāṇa. 5.64-65(404); धरणे य नामकुमारिदे ... सत्तण्हं अणियाणं ... संपरिबुडं Viy. 3.1.13 (3.14); 3.1.16 (3.17); खोमलिया देवा ... सत्तहिं अणिएहि ... संपरिबुडो Nāya. 1.8.202; काली देवी ... सत्तहिं अणिएहि ... संपरिबुडो Nāya. 2.1.10; सके देविदे देवराया ... सत्तहिं अणियाणं ... भज्जगए धवमाइक्खइ Uvaṣ. 2.40; सकेण महा-समुदमज्जे चिद्धंति न निमज्जंति मूढाणिया वि पोया Paṇhā. 7.2; (comm. मूढं नियतदिग्गमनाप्रत्ययं 'अणियं' ति अग्रं तुण्डं अनीयं वा तत्प्रवर्त्तकं जनसैन्यं येषां ते तथा तेषां पोता बोधिस्याः); बहवे रायाणो ... गल्लवृहा-इण्हि अणिएहि उत्तरंता अभिमुय हरंति परवणार्द Paṇhā. 9.4; सयोगाल-अग्गमहिणिएसिणियाणियआयरक्खेहि ... पविबुडो Uvaṣ. 37; सूरियाभे देवे ... सत्तहिं अणिएहि ... सद्धिं संपरिबुडे BāyPa. 7.47; सूरियाभे देवे ... दोहि अणिएहि संपरिबुडे BāyPa. 7.58; विज्जण णम देवे ... सत्तण्हं अणि-याणं ... आहवचं कारेमाणे ... विहरइ Jivābhī. 3.350; 3.446; बहवे भवणवाणी देवा ... साणं साणं अणियाणं ... आहवचं कारेमाणा विहरंति Pannav. 2.39(177); 2.35(182[2]); 2.41(188); 3.51 [Lda.]; दहिण्युभगे पांम देवे ... सत्तण्हं अणियाणं आहवचं कारेमाणे ... विहरइ Jambhū. 1.45; अट्ट दिसाकुमारीओ ... सत्तहिं अणिएहि सद्धिं संपरिबुडो Jambhū. 5.1; पभूणं चंदे जोतिसिंदे जोतिसराया ... सत्तहिं अणिएहि ... सद्धिं ... दिव्वाइ भोगाइ भुजमाणे विहरिस्स SāraP. 18.23; सत्तण्हं अणियाणं सत्तण्हं अणियासिवर्णं आहवचं कारेमाणे ... विहरइ Kapp.(S.) 9; पव

सपेहिता हरिणेमेसिं पायत्ताणियाहिवं देवं सदावेइ Kapp.(J.) 21; JM. ततो अणियाभिमुहो गओ VasuHī. 206.27; सत्तण्हं अणियाणं अणियाहि-वर्णं तह य सत्तण्हं KāKa. 124.

अणियंसिया (a-niyaṁsiyā < a-nivasanā) *adj.* [f.] without garments or articles (of a sādhvī), JM. उवेति अन्ना वि उ (सती) वचपत्तं, अवाउता जा अणियंसिया य KappBhā. 4117.

अणियच्छिय (aniyacchiya < a-dṛṣṭa) *adj.* (ppp.) not seen, JM. अणियच्छिय-सम्भावयव दुप्पपरिकलियलोयणो जाओ JambhūCa. 5.3; [cf. नियच्छिय < निदर्शित Paṇhā. 135]; Apa. तहिं अक्खरे कंचुइ दुवकु पासु ... अणियच्छिय-वहु पक्खलिय-वाणि PannCa. (S.) 22.1.8.

अणियट्ट (a-niyatta < a-nivṛtta) *adj.* (ppp.) who has not abstained (from worldly pleasures etc.), AMg. इह कामाणियट्टस्स अत्तुइ अवज्जइ । सोचा नेयाउयं मयं जं मुज्जो परिमस्सइ Utt. 7.25.

अणियट्टगामि (a-niyatta-gāmi < a-nivarta-gāmin) *adj.* (Sch. and Śī. can it be a-nivṛtta-gāmin?) who goes to a place of non-return (i.e. liberation), AMg. दुरणु-नरो मग्गो वीणाणं अणि-यट्टगामीणं Āyār. 1.4.4.1.

अणियट्टि (aṇiyatti < anivṛtti) *f.* [also अणियट्टि] an abbrev-iation for the 9th stage in the series of *gūṇasthānas*. Tradition gives the word two distinct meanings, (i) *anivṛtti*, non return, which means a person at this stage will not be permanently downgraded (i.e. lose the quality of *sangahava*), (ii) *anivṛtti* is explained as non-distinction between the various persons who have reached this stage as regards the purity of thoughts, JS. अणियट्टि-नादर-सांपराइय-पविट्ट-मुद्धिसंवरंते अट्ठि उवसमा खवा haṭṭAg. 1.1.17; (कसायो) ण च एदि पयंसेदुं अणियट्टी सुक्कंस्साए Māhā. 885(9); सिच्छो सासण मिसो अविरदस्समो य देसविरदो य । विरदा पमत्त इदरो अपुव्व अणियट्टि सुहमो य ... (चउटस जीवसमासा) GomSā.(J.) 9; होति अणियट्टिणो ते पडिसमयं जेस्सिमक्खणिणामा विमलयर-ज्ञाण ह्यवहसि-हाहिं निदुक्कम्मवणा GomSā.(J.) 57; GomSā.(K.) 912; पुरिसं चउ-संजलमं कामेण अणियट्टिपंचभागेसु GomSā.(K.) 101; अणियट्टि चरमजाणा तत्तारि वि एकहीण सुद्धस्स GomSā.(K.) 389; JM. करणं अट्ठापवचं वापुव्व-मणियट्टि वेव सम्वाणं । द्यरेमिं पदमे चिय भण्णइ करणं ति परिणामो Pañcā-Pra. 3.29 (comm. अन्योन्यं नातिवर्त्तन्ते परिणामा अस्मिन्नियतिवृत्ति-करणम् [quoted in AL.]; न निवर्त्तते नापैति मोक्षस्वकीयकल्पं सम्भवस्व-मनासाय इति पदशीलम्, परिणामो जीवाध्यवसायः PañcāPra. 3.29); Apa. पुगु अनुवुव्व अणियट्टि भण्णइ VajjhaCa. 10.36.8.

अणियट्टि (a-niyatti < a-nivartin) *m.* 1 one of the eighty-eight large planets (*Mahāgrahas*) (lit. which does not retrace its course, AMg. जंबुदीवे दीवे ... दो रंगाला ... दो दुक्कता, दो अणियट्टी ... दो भावेकं (all astronomical objects are considered as going in pairs) Thāṇa. 2.325(95); तव्व खल्ल मे अट्ठासीति महग्गदा णणत्ता, तं जहा: -- इगाल्लं ... मुव्वते, अणियट्टी SamP. 20.8; 2 name of a future Tathāhara (lit. who does not retreat), AMg. चउवीसं तित्थयरा भविरसंति, तं जहा: ... संवरे अणियट्टी य विज्जण विगते ति य Samv. 476.5; -- SamvPra. 251.4; -- Thāṇa. 1114-18; 3 *adj.* (of meditation) non-retrograde (bodily activity becoming subtle or infinitesimal), (the 3rd or 4th type of *subhāṭṭhāna*), AMg. सुक्कजाणे चउव्विहं चउपडोयारे णणत्ते, तं जहा: -- पुहत्तयित्ते सवियारी, सुद्धमकिणिए अणियट्टी, समुद्धिण्णकिणिए अप्पडिवाइ Thāṇa. 4.69(247), Viy. 25.7.216 (25.609); सुक्कजाणे चउव्विहं चउपडोयारे णणत्ते, तं जहा: -- पुहुत्तयित्ते सवियारी, एगत्तयित्ते अवियारी, सुद्धमकिणिए अप्पडिवाइ

अणियट्टवसम

281

अणियद

समुच्छिन्नकिरिण अणियट्टो Uvav. 30; Utt. 29.41 (Sukh. अनिवृत्ति शुक्रध्यानचतुर्धमेदरूपं ज्ञयति [p. 333a, 15])

अणियट्टवसम (a-niyatti-uvasama < a-nivṛtti-upāsama) *m.* suppression (of Karmas) obtaining at the (9th) stage of spiritual advancement called *anuyatti*, JŚ. अवगद्वेदपसु अणियट्टवसमपसु उवावमाणंतरं केवचिरे कालाभा होरि ? Sūp. 1.6.214.

अणियट्टिकरण (a-niyatti-karaṇa < a-nivṛtti-karaṇa) *m./f.* [नाम अणियट्टिकरणं] activity or modification at the (9th) *gunasthāna* called *anuyatti*, JAM. परिचयः य अणियट्टिकरणं CampCa. 14.32; JŚ. अथकमं भो मु अने संकोचितस पणो वि अणियट्टिकरणचरिमहि (GomSā. (K.) 332; कुसुमं संकोचिता पुणो वि अणियट्टिकरणवदुभावे GomSā. (K.) 332)

अणियट्टिगुण (a-niyatti-guṇa < a-nivṛtti-guṇa) *m.* the (9th) stage of spiritual advancement (*gunasthāna*) called *anuyatti*, JŚ. गच्छद विपुलमाणो पडिअथमं तगुणविसोदीणं अणियट्टि(?) ट्टिगुणं तथ वि सोदह पयट्ठीये पाडेइ Sūp. (V.) 529.

अणियट्टिगुणट्ठाण (a-niyatti-guṇaṭṭhāṇa < a-nivṛtti-guṇasthāṇa) *n.* the (9th) stage of spiritual advancement (*gunasthāna*) called *anuyatti*, JŚ. अणियट्टिगुणट्ठाणे मायारहिं न आगमिच्छंति GomSā. (K.) 332.

अणियट्टिबायर (a-niyatti-bāyara < a-nivṛtti-bhāḍara) *m.* the (9th) stage of spiritual advancement (*gunasthāna*), succeeding *paṇṇa-bāyara* < *saṃpatti-bhāra* and preceding *saṃpatti-saṃpatti* < *saṃpatti-saṃpatti*, when the gross passions (pride, deceit, anger and greed) are destroyed but the subtle (greed) still survives, *id.* non-occurrence of gross passions, JAM. निच्छ-दिट्ठी ज्ञातायेण य तद् सम्ममिच्छदिट्ठी य अविस्ममदिट्ठी विस्वविस्से पमते य ततो य अपमनो विस्सि-अनियट्टिबायरे मुदुमे उवसंत-स्तीणभोदे होइ मज्जेनी अजोनी य AvTt. (H.) 650a.10-11 (comm. 'अणियट्टि-अणियट्टि-बायरो' ति निट्ठिवादरोऽनिच्छिदादरथ, तत्र क्षपकथ्यन्तगतो जीवयामः श्रीगर्भनसक्तः निश्चिन्तादरो भण्यते, तत ऊर्ध्वं लोभानुवेदनं वावर्त्तयित्वा न मुदुमे वि लोभाज्जं वेदन् मुदुमो भण्यते)

अणियट्टियज्झाणविसेय (anuyattiya-jjhāṇa-viseṣa < anivartika-jjhāṇa-viṣeṣa) *m.* a kind of meditation from which one does not return, JAM. पुणे उवाचकिरियमणियट्टियज्झणविसेसमासा-इऊण खंवेअण भवेवगाहीणि मिद्धिमणुवत्तो CampCa. 75.23.24.

अणियट्टिवेदभाण (a-niyatti-vedabhāga < a-nivṛtti-veda-bhāga) *m.* that state of the 9th *gunasthāna* called *anuyatti* in which the sex sense persists, JŚ. अट्ठदलं चारिअयाऽपुअवे अणियट्टिवेदभावे य GomSā. (K.) 372.

अणियणा (a-niyāṇa < a-nagna) *adj.* which counters or covers awkwardness, one of the seven/ten types of trees fulfilling different needs of the primitive man, AMg. सत्तविहा खखा ... मत्तंगया य भिगा चित्तंगा वेव हंति चित्तरसा । मणियंगा य अणियणा सत्तमया वण्णकखः य Thāṇa. 7.65[1](556); दसविहा खखा ... मत्तंगया य भिगा तुडित्तंगा दीध-जोति-चित्तंगा । चित्तरसा मणियंगा नेहागारा अणियणा य Thāṇa. 10.142[1](766); Tttho. 46; JAM. मत्तंगा भिगंगा तुडियं च चित्तंगा (य) चित्तरसा नेहागारा अणियणा सत्तमया कण्णकख ति AvTt. (H.) 111a.1.

अणियतचारि (a-niyata-cāri < a-niyata-cārin) *adj.* wandering not regularly (at a fixed time and place), Śī.'s reading for अणियचारी at Sūy. 1.6.6 (अनियतम् अप्रतिबद्धं परियहा- P.D. 36)

योगाचरितुं शीलं यस्य, असौ अनियतचारी)

अणियतवित्ति (a-niyata-vitti < a-niyata-vṛtti) *f.* indefinite mode of leading life, i.e. having no fixed abode and livelihood, AMg. आधारसंपरा यउविहदा पणपता, तं अहा — संजमधुवमोगल्लुत्ते यावि भवइ, असंयगहियप्पा, अणियतवित्ती, पुडुसीय यावि भवइ Dasa. 4.4.

अणियत्त (a-niyatta < a-nivṛtta) *adj.* (pp.) 1 unfilled, unaccomplished, AMg. नइवेसमं चउवं च जीविय, जोउवं च कुसुम-समं । सेउवं च जे अणियत्तं, तिद्धि वि सुमायमोजाई Tānd. 109; (but conya says: यत्तैक्यं तद् अणियत्तं ति अभियम्); 2 not abstaining from, JAM. अणियत्ते पुण तीर एतंतेव इदि अहिगारे । तप्परत्ततो भवरागओ दइ अगहिगारि ति YogSā. 10; यउवे अणुववे तामभणेण अणियत्तस्स दोसा — मातरमवि गच्छंता AvTt. (H.) 823b.7; 3 encroaching, JŚ. एयं सयलमणंते अणियत्तं केवलं पार्ण BhaĀrā. 2104 (comm. निरुत्तिर्विनाशः)

अणियत्तकाम (a-niyatta-kāma < a-nivṛtta-kāma) *adj.* whose desire has not ceased, AMg. परिवयंते अणियत्तकामे अहो य राओ परितप्पमाणे । अन्नप्पमसे अण्णेऽमाणे वय्योति गच्छु पुनिसे जरे न Utt. 14.14.

अणियत्तगन्धतण्ड (a-niyatta-gantha-taṇha < a-nivṛtta-grantha-tṛṣṇa) *adj.* whose desire for binding (of pleasurable objects or feelings) has not ceased, AMg. अणियत्तगन्धतण्डा वहुमोहा सुवससेवणाऽउत्ता । (जे) ĀrahPaḍ. (V.) 869.

अणियत्तण (a-niyattana < a-nivartana) *n.* (when her love was) not given up, JAM. विज्झाहरसिंसा माणुओ ति अणियत्तणे असमगो य UvPay. 583.

अणियत्तदोस (a-niyatta-dosa < a-nivṛtta-doṣa) *adj.* not abstaining from sin, not absolved of sin, AMg. संवच्छरेणावि य एगमं पाणं हंगता अणियत्तदोसा । सेउण जीवाण वेहेण लग्गा सिया य योवं गहिणो वि तम्हा Sūy. 2.6.53(859)

अणियत्तंत (a-niyattanta < a-nivartat < a-nivartamāna) *adj.* (pr. part.) not coming, not returning, not going back, JŚ. पुज्जाभोगियमणेण आसु गच्छंति तं समदाय । अट्ठिमणियत्तंता व विट्ठो ते अणित्तंता BhaĀrā. 1981; M. अणियत्तं चितं पडिवाउअ अणुगवा दिट्ठी Jāṇa. 432.

अणियत्तमणा (a-niyatta-manā < a-nivṛtta-manas) *adj.* [f.] whose mind or resolve is undeterred, M. अणियत्तमणाए कओ सहसति तवोवणे वासो Jāṇa. 726.

अणियत्ति (a-niyatti < a-nivartin) *adj.* a proper name (lit. who does not fall back), Apa. अणियत्ति वि णामे रिसिंसार Mahā-Pu. (P.) 102.7.4.

अणियत्तिहउ (a-niyattillaya < a-nivṛttika) *f.* the 9th *gunasthāna*, stage of spiritual advancement, characterized by no fall (*anivṛtti*) to the earlier stage, Apa. पिसुणहि गुणटाणाई सि एयं । ... अणियत्तिहउ पवसु अगव्वंवे MahāPu. (P.) 11.29.12.

अणियत्तिविहार (a-niyatti-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* random (religious) tour, Apa. इयणहहि अणियत्तिविहारहि ... एम खविज्जइ कम्म पुराउ MahāPu. (P.) 7.16.6.

अणियत्ती (a-niyatti < a-nivṛtti) *f.* non-abstinence (from the point of view called *nīścaya-naya*), JŚ. अणियत्ती य अणिदा अगह्हाऽसोही अमयकुंभो SamSā. 307.

अणियद (a-niyada < a-niyata) *adj.* [f. -a] indefinite, JŚ. जीवो सहावणियदो अणियदगुणपज्जओ पसमओ Paṭṭaṭṭhi. 155.

अणियदगुणपज्जअ

282

अणियाहिवइ

अणियदगुणपज्जअ (a-niyada-guṇa-pajjā < a-niyata-guṇa-paryāya) *adj.* (soul) which has indefinite or varied attributes and modifications, (qualities and modifications not belonging to the soul, the heretical view), J.S. जीवो महावणियसो अणियदगुणपज्जअ परसमो Pañcāthi. 155.

अणियदवास (a-niyada-vāsa < a-niyata-vāsa) *adj.* having no fixed abode or habitation, J.S. वेत्तपरिमग्गणा वि य अणिवदवसे सुणा होति BhaĀra. 112.

अणियदविहार (a-niyada-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* garden (religious) tour, J.S. दत्त य सुत्तपरादे वत्तलं होति पेदादे । अग्निं विमं सिंहा विपयं सुनादी य अणियदविहारे BhaĀra. 67; सव्वत्थ अणियदो समासदो अणियदविहारो BhaĀra. 153.

अणियंत (a-niyanta < a-paśyat) *adj.* [√ यिञ् इश् Bha. (Gā.) 1.181] not seeing, not noticing, not attentive, Apa. अणियंतो केन्दो लज्ज वत्तहो नाणिणि माण्डे जा वरइ BhaViKa. 214 21.

अणियंतिद (a-niyantida < a-niyantita) *adj.* (ppp.) unrestrained, exuberant, J.S. (प्रतीहारी) अणियंतिदो श्रीकुलकोडाइला-इयवररविस्तीवरो हेमन्तो DaiRa. 5.31.3.

अणियम (a-niyama < a-niyamu) *m.* absence of regularity, exception, J.S. धरयतिविस्तरमुरगदेसु उपपणपडमालम्हि । कोदो माया मायो कोदुओ अणियमो वपि GomaSa. (J.) 288.

अणियमा (a-niyamā < a-niyamāt) *adv.* [abl. sz.] not invariably, J.M. (उपादाः) अणिसाईआयं तिण्डं परपचओअणियता SamTi. 3.33.

अणियमित (a-niyamita < a-niyamita) *adj.* (ppp.) uncertain, irregular, J.M. पुव्वणुपुव्विओ तं पव्वं पव्वणुपुव्विओ छट्ठं । जयइ गणितमणं अणियमितमणणुपुव्वीय ViĀvBhā. 6:30 (c. l. अनियमित)

अणियमेत्ता (a-niyameṭṭā < a-niyamya) *ger.* not having disciplined (by ascetic practices such as penances etc.), AMg. इह जीवियं अणियमेत्ता पमट्ठा समाधिजेपहि Utt. 8.14.

अणियय (a-niyaya < a-niyata) *adj.* (ppp.) [also अणियत, अणियय] 1 not predestined, (but caused by self-exhortation, circumstances and inherent nature etc.), AMg. एवमेतादे जंपेता वत्ता पणियताणिणो णिययाअणिययं सं अणानंता अट्ठिया Sāy. 1.1.2.1; अणियया सुव्व मादा Uvās. 6.20; 6.21; 6.23; 6.28 [Jdh.]; 2 undetermined, fickle, indeterminate, AMg. तं य पुण वदति केई अलियं पचा ... उक्कट्ठा अणियया अणियता अणिय मुक्कवाओ भवति अलियाहि जे अणिया Pañhā. 2.3; 3 [f. -ā] indefinite, not fixed AMg. पुट्टिकाया सुव्वं असुणी असुणीमूयं अणिययं वेणं वेदंति Pannav. 17.20 [Jdh.]; ता सुव्व वि भं मंडलवत्ता ... अणियता आयाम-विक्खंभ-परिपवेयं आहिता ति वपत्ता SāyPa. 1.26; J.M. आवस्सयं अणिययं करेइ होणसिस्सिविरीयं VavaBhā. 1 p. 118; सुवि लंभमि अणियया (वसति-पत्त्या) KappBhā. 567; पव्वत्ता सिक्खावत् अयगहणं च अणियओ वासो ViĀvBhā. 7; विसयपरिमाणमनिययमपचविसयंति तस्स मणसो व्व, मणसोवि विसयनियमो न झमइ जओ स सुव्वत्थ ViĀvBhā. 246; 4 having no specific destination, AMg. एसणासमियो लज्जु गामे अणियओ चरे Utt. 6.16.

अणिययलाम (a-niyaya-lābha < a-niyata-lābha) *m.* indefinite or uncertain obtainment, J.M. भिक्खासदो केव अणिययलाम-विसओ ति एमादी PañcāPra. 13.33.

अणिययवास (a-niyaya-vāsa < a-niyata-vāsa) *m.* absence

of a fixed abode or habitation, AMg. दंसणसोही विरकण भावणा अणिययकुसलत्ते । जणवयपरिक्खणा वि य अणियववासं सुणा हुंति ĀrahPaḍ. (V.) 100.

अणिययविहार (a-niyaya-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* random (religious) tour, AMg. पव्वन्मं परिहम्मविहारासु एकारसं पेदिदाराइ ... अणिययविहारो ĀrahPaḍ. (V.) 57.

अणिययसहाव (a-niyaya-sahāva < a-niyata-svabhāva) *adj.* (Karmā) of unstable nature (in respect of finality), J.M. अणिययसहावसेयं सोयक्कमकम्मुणो सख्वं तु Uvāy. 399.

अणियल (a-niyala < a-nigada) *adj.* undotted, without a letter, J.M. तिण्णो हि णाम अरज्जुओ वंदयविस्सो अणियलं से णिवासे CampCa. 374 12.

अणियवट्ठि (a-niyavattī < a-nivartin) *adj.* proper town, c. l. for अणिवट्ठि PañProN.]

अणियस (a-niyasa < aniyasa ?) *c. l.* for अणोपस given in PañProN.]

अणियाण (a-niyāṇa < a-nidāna) *adj.* [also अनियाण, अणियाण] free from desire (for pleasure is outcome of penances), free from sin of coveting (pleasure as a result of religious conduct), AMg. वि पिउट्ठा पवेदि अणोहि अणियाणा वि विवहिया Āyā. 1.8.1.4; 1.4.3.17; एव वि सव्वे अणियिस्से अणियाण ... आदाणतो पुव्वं पडिखिते Sāy. 1.16.1.10; ता णं से सइ अणियाण-यणोते अणगारे वाते ... अनियाणं अपुस्सुया Sāy. 2.1.37 (2.38); येरा भगवतो ... सोही अणियाणा अपुस्सुया Utt. 2.5.12 (2.36); तिहे) अणगारे ... सोहिण अणियाणा अपुस्सुया Nāyā. 1.1.194; सुणं ... अणियाणं अगारवे Pañhā. 19.11; 19.11; अणगारा भवत ... अनियाणा अपुस्सुया Uvāy. 126; अनियाणं अणोउट्ठे य जे स भिक्खु Dasave. 10.13; नित्तो एससोणओ अनियाणा अणोणो Utt. 19.91; सुव्वसाणं जिवायत्ता अणियाणे अणियंते Utt. 35.12; सम्मंउत्तं च अनियाणा मुक्कंस्सोणोटा Utt. 36.257; J.S. Māhā. 70(71); समोहो संवव-विरय-पडिहय-पचखायसावकस्सो । अणियाणो दिट्ठिपत्तो मायासंविजिओ Āv. 30; J.M. कुणओ व पस्सयाअवस्सं पडिहय-पचखावत्ता । तस्मंअमणोअरे च सेवओ धम्मणियाणं JhāṇSa. 12; मुहासवज्जणं अणियाणो सव्वरत्ताओ PañcāPra. 19.41; *m.* one who is free from desire etc., AMg. विविहणं वि पाण मा हणे, आयंइय अणियाणंउट्ठे Sāy. 1.2.3.21.

अणियाणभूय (a-niyāṇa-bhūya < a-nidāna-bhūta) *adj.* who gives no offence to creature or who is free from inflow of Karmas, AMg. अपडिण्णे भिक्खू गु समाहितते अणियाणभूयं पखिव-एत्ता Sāy. 1.19.1 (comm. Sī. न विसेने निदानमकहणं जंतुपु जंतुपु यस्यासविनिदानं; अनाश्रवभूतः कर्मोपायनराहतः p. 188) N.B. Sī. reads 'अणियाण भूतेसु'. AMgD. quotes अणियाणभूयं पखिवएत्ता.

अणियाहिवइ (aṇiyāhivai < anikādhipati) *m.* [c. l. अणियाहिवति, अणियाहिवति, अणियाहिवति] head or chief of army (mostly of the gods), AMg. अणियाहिवइ देवा ... माणुसं न्यायं हव्वममच्छंति Tūhāa. 3.80(142); 4.443(321); चरस्स णं अणियाहिवइ ... पंच संयामिता अणियाहिवती पत्तत्ता Tūhāa. 5.57(104); 58; 59; 69; तत्थ ... साणं अणियाहिवती ... सामितं करेमाणा ... विहरंति Pannav. 2.177(MV.); सुरियाभे देवे ... सत्तहि अणियाहिवईहि ... संपरिउड विहरइ RāyPa. 7; पचस्विमेणं सत्तणं अणियाहिवईणं सत्तं सदासणे विउव्वइ Rāy-

वर्षे भुंजेवउ DhamPar. 10.16.2.

अणिमु (anīsu < anīsam) *adv.* always, *Apa.* अणिमु करिज्जइ सहसुसवासण Chakkamam. 11.1.6; मूढमइ पाउ अणिमु वडारइ Chakkamam. 13.6.14.

अणिस्स (a-nissa < a-nīśra) *adj.* having no support, helpless, *AMg.* एवं अदत्ताणि समाययतो रूवे अतिष्ठो दुहिओ अणिस्सो 11.32.31, 32.32; 32.44; 32.57; 32.70; 32.82; 32.86.

अणिस्सर (an-issara < an-īśvara) *m.* not a king or a chief, *AMg.* इस्सरेण अडुवा गामेण अणिस्सरे इस्सरीकण । तस्स संग-हीयस्स, सिरी अतुल्लमाया Samav. 30.1.16; ĀyārDas. 9.2.16.

अणिस्सा (a-nissā < a-nīśrā) *f.* absence of attachment, *JM.* कुत्तरत्तियसहेसु अ सथणे अ जणे अ निच मुणिवसहा । विहरंति अणिससा UeMa. 152; विहरंति अणिससा नामात्तर-नगरमाईसु Na-PaṭKa. 5.119.

अणिसिओवसिय (a-nissiovasiya < a-nīśritopāśrita) *adj.* (ppp.) not resting on one who is taking up one or the other alternative, who follows impartiality, *AMg.* इचेतं पंचविहं ववहारं जदा-जदा, जहि-जहि, तदा-तदा, तहि-तहि अणिसिओवसित्तं, सम्मं ववहर-माणे समणे निगंथे आणाए आराइए भवइ Vjy. 8.8.9 (8.301) (comm. अनिश्रितेः सर्वांशसारहितैः, उपाश्रितः अङ्गीकृतः । ... अथवा निश्रितश्च शिष्यत्वादिप्रतिपक्षः, उपाश्रितश्च स एव वैवाच्यकरत्वादिना प्रत्यासत्तपरस्तो । अथवा निश्रितं रागः, उपाश्रितं च द्वेषस्ते । अथवा निश्रितं च आहारादि-लिप्ता, उपाश्रितं च शिष्यप्रतीच्छककुलावपेक्षा ते न स्तो यत्र तत्तयेति क्रिया-विशेषणम् । सर्वथा पक्षपातरहितत्वेन । यथावदित्यर्थः ।) Thāṇa. 5.124(421); Vava. 10.6; साहम्मियाणं अहिगरणंमि उपपणंसि तत्थ अणिसिओवसित्तो अपक्खमाही मज्झत्थभावभूते Thāṇa. 8.111[8] (649); ĀyārDas. 4.24(4)

अणिसिओवहाण (a-nissiovaḥāṇa < a-nīśritopadhāṇa) *n.* penance not dependent on any other (one of the twenty-four Yogasamūhāḥ), *AMg.* वत्तीसं जोगसंगहा पण्णत्ता, तं जहा ... आलोयणा ... अणिसिओवहाणं य Samav. 32.1[1]; ĀvNi. 1274 (comm. उपपदातीत्युपधानं तपः । ... ऐहिकानुष्मिकापेक्षाविवर्तं तपः p. 661a.9); Paṇḥb. comm. p. 146b.5.

अणिसिद (a-nissida < a-nīśrita) *adj.* knowledge of a thing based on the perception of its part or based on similarity (*lit.* knowledge not in contact with the object), *JŚ.* वत्थुस्स पदे-साओ वत्थुगहणं तु वत्थुदेसं वा । सयलं वा अवलंघिय अणिसिदं अणवत्थुगई GomSā.(J.) 312.

अणिसिय (a-nissiya < a-nīśrita) *adj.* (ppp.) [also अनि-स्सिय] 1 not based upon, not resting on, not dependent on (one or the other alternative), impartial (not taking sides), *AMg.* सितेहि मिकसु अस्सिते परिव्वण, असज्जमित्थीसु चएज्ज पूयणं । अणिसिय लोमणिं तहा परं ण मिज्जति कामगुणेहि पंडिए Āyār. 2.16.7(799); बहुइण-णमणंमि संतुडे सव्वहेहि णे अणिसिय । हरणं व सवा अणाविहं धम्मं पाडुर-कासि कासवं Sāy. 1.2.2.7(117); अगिदे सक्कासेसु आरंभेसु अणिसिय । Sāy. 1.9.35(471); एत्थं वि समणे अणिसिय अणिदाणे आदाणं च अइवायं च ... इथेवं जतो आदाणाओ पुवं पडिविरयं सिया Sāy. 16.4(635); इचेतं पंचविहं ववहारं जदा-जदा, जहि-जहि, तदा-तदा, तहि-तहि अणिसि-ओवसित्तं, सम्मं ववहरमाणे समणे निगंथे आणाए आराइए भवइ Vjy. 8.8.9 (8.301); महुकरसमा बुद्धा जे भवन्ति अणिसिया । नाणापिडरया दंता तेण बुच्चंति साहुणा Dasave. 1.5 (comm. कुलादिष्वप्रतिवद्धाः); परिकल्पासी सुत्तमादिइदिए, चउक्कायावगए अणिसिय । ते निद्धणे पुत्रमलं पुरेकडं

आराइए लोमणिं तहा परं Dasave. 7.57 (comm. द्रव्यभावनिश्चरहितः । प्रतिबन्धविमुक्त इत्यर्थः); अणिसिओ इहं लोः परलोए अणिसिओ । वासीचंदणकस्यो य असणे अणसणे तहा 11.1.19.92; पंचसमिए तिगुत्ते अणिसिस्स रागदोसमसरहि । कटवोपी कायसु MaccapVi. 326; 2 know-ledge (perception) which is not dependent on other means of knowledge (like scriptures, inference etc.), correct knowledge, *AMg.* छविहवा ओगहमती पण्णत्ता, तं जहा — विपपमोणिहति ... अणि-स्सियमोणिहति (comm. अनुमानादि विना); छविहवा ईहामती पण्णत्ता, तं जहा — विपपमीहति ... अणिसियमीहति, छविहवा अवाधमती पण्णत्ता, तं जहा — विपपमवेति ... अणिसियमवेति, छविहवा धारया [मती?] पण्णत्ता, तं जहा — वटुं धरेति ... अणिसियधरेति Thāṇa. 6.61-61.5101; JM. पुवंं मुयपरिकम्मियमइस्सं जं संययं मुयस्यं । तं निस्सियमियं पुण अणिसियं सरचउक्कं तु ViAvBhā. 169; जह उग्गाइ सामण्णउ विरेइदिया-इथा मेओ । तह उग्गाइ-सामण्णओ वि सममिरेइया ViAvBhā. 305; नाणासुइसमूहं वटुं पिहं मुणइ मिज्जत्थं । वटुविहमणेमयं मेओ विरमइइयां विपपमचिरेण तं विथं सरूवओ जं अणिसियमयिं ViAvBhā. 309 (comm. on 310, गामथादिरूपेण गृह्यते येयं विपपमोपलब्धिः, तद्विधितमित्यर्थः । इतरत्तु यत् परधर्मविशिष्टं वस्तु न गृह्यति किंतु यथावस्थितमेव तद् ... अतिश्रितं); 3 unadorned, unobstructed, *Apa.* अणिसियि-वासउत्त-पुव्व-धारि, विहरंतु अणिसिय-सुह-विहारि AvSuSam. 2.2; *adv.* without attach-ment, disinterestedly, *AMg.* जे जे मेयावचं अणिसियं दसविहं धरेति Paṇḥa. 8.6; JM. ते साहू जाया इयिउत्तिया अणिसित्तं तवं वेरिं AvTi. (11.) 358b.3-4.

अणिसियकर (a-nissiya-kara < a-nīśrita-kara) *adj.* acting impartially (without taking sides), *JM.* विपरिवादीयहिं संविगेहिं अणिसियकरेहिं । कज्जेसु जणिययं VavaBhā. 3.370 (comm. रागद्वेषपरिहारतो यथावस्थितं व्यवहारकारिभिः)

अणिसियवयण (a-nissiya-vayaṇa < a-nīśrita-vacana) *n.* impartial speech, speech free from attachment, *AMg.* वयण-संवा चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा — अट्थ (p.l. अणिसिय) वयणं या वि भवइ ĀyārDas. 4.6.

अणिसेयस (a-nisseyasa < a-nīśreyasa) *n.* absence of well-being, *AMg.* अणगारस्स इमे तओ ठाणा अहिताए ... अणिसेयसाए अणाणुगमियसाए भवन्ति Thāṇa. 3.388 [188.]

अणिसेस (a-nissesa < a-nīśreyasa) *n.* [also अणित्तस, अणित्तस्स] absence of well-being, *AMg.* अणगारस्स इमे तओ ठाणा अहिताए ... अणिसेसाए अणाणुगमियसाए भवन्ति Thāṇa. 3.188 (MV.); पंच ठाणा अपणिणाता जीयणं अहिताए ... अणिसेसाए अणाणुगमियसाए भवन्ति Thāṇa. 5.12(390); तओ ठाणा निमंयाणं वा निमंयाणं वा अहिताए ... अणिसेसाए -- भवन्ति Thāṇa. 3.383 [188.]; 3.525(223); एगइवणं भिक्खुपडिमं अणुपालेमाणस्स इमे तओ ठाणा अहिताए असुभाए ... अणिसे-साए (c.l. अणित्तेसाए, अणित्तस्साए) अणाणुगमियसाए भवन्ति ĀyārDas. 7.34.

अणिह (an-iha < an-iha) *adj.* not belonging to this world, [the commentators give various explanations to *iha* and then to *an-iha*. They derive it from *ham*-to injure (a-ni-han-), Schubring includes it under the word *iha* as its negative and also under *iha* equated with Pāli *nīha* and also Skt. *nīha* in the sense of 'sin' cf. *ayha*. Similar to Pāli is the situa- tion in Pāli with *anīha* and *nīha*. Schubring translates *anīha* as Rohiger 'undisturbed', 'calm'. In the light of Āpastamba-dharma-sūtra 2.21.10 मुनि ... ग्रामे प्राणवृत्तिं प्रतिलभ्य

अणिह

287

अणीय

अनिहोऽनसुय येन it is better to take it as *an-ihā* meaning 'not caring for this world, and also the other world.' Both Pālī and Pkt. *nīha* or *nīha* are due to metanalysis of *an-ihā* to *a-nīha* being contrasted with *anamatā*. AMg. इति कम्मं परित्राय सव्वसो, रह अपाकंखी पण्हि अणिहं एत्तं अप्पायं संपहाय पुणे सरीरं Āyār. 1.4.3.2 (comm. अणिहो सवति, भित्तये शिष्ये अष्टप्रकारेण कर्मणिति निहः p. 190b; 191a 1); इह अपाकंखी पण्हि अणिहं पुक्कावररायं जयमाणे Āyār. 1.5.3.2; एवं मे उट्ठिहं टिकप्पा ... अणिहं अन्ते चले अद्विहंसे परिवव्वा Āyār. 1.6.3.5; अणिहं सट्ठिपं सुसंभुटं धम्मद्वी उवहाणवीरिपं Sūy. 1.2.2.10(100); विम्वयम्ममि इत्ता सुमाही अस्सि सुठिवा अणिहं येरुत्ता Sūy. 2.6.42(82); अणिहं मे पुट्ठोऽहियासण Sūy. 1.2.1.10(101) (comm. निहन्त्ये इति निहः, न निहोऽनिहः क्रोधादिभिरधीहितः p. 18a); उवसंसे कंनिहो येरु Sūy. 1.8.18 (comm. निहन्त्येने प्राणिनः संसारे यथा मा निहा माया 113a; विम्वयम्ममि इत्ता सुमाही अस्सि सुठिवा अणिहं येरुत्ता Sūy. 2.6.42); उट्ठि न सुक्कायपूवणं च तण् ठियप्पा अणिहं मे स भिक्खु Dasev. 10.17 (Ca. अकुटिलं अणिहं वा अपरिसे) cf. गिह.

अणिह (aniha) *adj.* like, similar, resembling suspicious. DeNāMā. 1.51 (णिहं मुहं ए.उ. मुहं ... मुहं) अणिहं (comm. अणिहं मुहं मुहं च)

अणिह (a-nīha < a-nibha) *adj.* unbecomful, not semblant, showy or hypocritical, AMg. अलोक्कं विम्वु न रत्तेसु गिहो उट्ठो येरु जीविय-वाकिलंखी पण्हि न सुहाण-पूयणं च तण् ठियप्पा अणिहं मे स भिक्खु Dasev. 10.17; 11.16. अणिहं गहटिहं ... अणिहं वा अपरिसे p. 212.15; (comm. 11.) अणिहं शयमो येरु)

अणिहण (a-nihana < a-nidhana) *adj.* without end, endless. AMg. तं च सोयमा अणिहणं गोरवारमुविस्सियमवरसोयहि मिय सुदुरवगाहे सुवन्तोक्क-परमहेउभूयं MahāNis. 3.5.4; Apa. अणिहणहि अणाहहि गुमियकुवाडहि पणविमि अरुतयलिहि JāCa. 1.2.14.

अणिहण (a-nihana < a-?) Desl. without a shore [DeNāMā. 4.27 शिष्यं कूयं], Apa. सीगमिडुपमणिहणजळकीलउपडे MahāPa. (P.) 46.3.13.

अणिहणकरण (a-nihana-karana < a-nidhana-karana) *n.* observing non injury, Apa. अणिहणकरण विहाण पहाण VaddhaCa. 10.36.12.

अणिहणणिह (a-nihana-nīhi < a-nidhana-nidhi) *adj.* (one) who has inexhaustible or infinite treasure (of knowledge, faith, bliss and prowess), Apa. उट्ठु अणिहणणिहि धणणे वंदिउ MahāPa. (P.) 49.12.3.

अणिहत्त (a-nihata < a-nihata) *adj.* (ppp.) not overcome, unbeaten, AMg. नवदसरिमंडला ... महावला अणिहत्ता अपराइत्ता SamvāPa. 211.

अणिहत्तपुत्ता (a-nihada-putta < a-nihata-putra-kā) *adj.* [f.] (a woman) whose sons have not been slain in the battle, Ś. (मुन्दरका) साहु वीरसाहं साहु 1 अण्णसिं वि (१ पि) जम्म-तरे अणिहत्तपुत्ता पुविस्ससि VopāSam. 4.9.12.

अणिहय (a-nihaya < a-nihata) *adj.* (ppp.) [also अनिहय] who has never been struck down or overcome, AMg. वलदेव-वासुदेवा ... अइवला-अनिकया Paṇḍā. 4.5; Apa. एत्तहि वि महहो अणिहयमल्लो ... बहु पट्टु धणवरसुवहो BhaviKa. 229.12; कुरुपोयणवहई अणिहयमल्लहं सिडियई वलउ समच्छई BhaviKa. 242.14.

अणिहय (a-nihaya < a-nihata) *m.* the name of a monk; third of the thirteen chapters of the third section of the Anta-

gaḍaḍaḍaḍa, so called after its protagonist, AMg. तच्चस्स वगस्स अंतकडदसाणं तेरस् अज्झयणा पत्तत्ता, तं जहा — अणीयसे, अणन्तसेणे, अणिहय, विऊ देवजसे Antag. 18.

अणिहयरिउ (aṇihaya-riu < a-nihata-ripu) *m.* name of a monk, AMg. अंतकडदसाणं तच्चस्स वगस्स तेरस् अज्झयणा पत्तत्ता, तं जहा — अणीयसे, अणन्तसेणे, अजियसेणे, अणिहयरिऊ, देवमणे Antag. 3.1.2 [Ldn.]

अणिहारिम (a-nihārima < a-nirhāravat) *adj.* not going out from the group (gṛha) (owing to physical disability), JŚ. इव संनिहदुसणं भणियं अणिहारिमं अधीचारे BhaĀrā. 2015.

अणिहालिवदिस (a-nihāliya-disa < a-nibhālita-diś) *adj.* perplexed (i.e. not seeing the directions), Apa. विरे वि हु अणिहालिवदिसेण उच्छाहसति पुणु पोरिसेण MahāPa. (P.) 70.18.4.

अणिहिंसचय (a-nihī-saṇcaya < a-nidhi-saṇcaya) *adj.* not (disposed to) collecting wealth (treasure), AMg. तं भग्गणा ... एगपवणुकसाया अपिच्छ अणिहिंसचय अवंडा Titthā. 40.

अणिहुद (a-nihuda < a-nibhṛta) *adj.* (ppp.) unsettled, unsubdued, not tranquil, JŚ. अणिहुदपरमरहिदया तावो वग्गीव दुडु-दिययाओ BhaĀrā. 960.

अणिहुदमण (a-nihuda-maṇa < a-nibhṛta-manas) *adj.* whose mind is not settled or restrained, JŚ. अलविगये व उदयं सामणं गच्छ अणिहुदमणस्स, BhaĀrā. 133; अणिहुदमणसा इदियत्तपाणि णिमेणिहुदं प ठीरंति BhaĀrā. 1833; अणिहुदमणसा एदे इदिविदिया णिमे-णिहुदं दुक्खं Mahā. 731(8)

अणिहुय (a-nihuya < a-nibhṛta) *adj.* (ppp.) 1 unsettled, unsubdued, not tranquil, AMg. तं च पुण वरंति केड पावा असंजया अविदया अणियुय-परिणाम-उप्पवोणी पायवई भयंकरं Paṇḍā. 1.4; अदिण्णा-दाणं ... छिदमंतर-विबुर-वसण-मग्गण-उत्सव-मत्त-पमत्त-पसुत्त-चंगणास्सिवग-पायवपर-अणियुयपरिणाम-तक्करणवहुमयं अकट्ठं Paṇḍā. 3.1; अणिहुयि-यि-महापमरतुरियचरिय-खोउग्गमाण-नञ्जत-चवल-चंगल-नवलतुम्मंत-अयसमूहं ... संसारसंगरे Uvav. 32. 2 unsettled monk (i.e. heretic called विडिडि) JM. उड्डाफालाणि धरेति अणिहुया दुक्खं च तं होति । कज्जे तं च य दुम्मसति अमिक्खं - सिव्वंतदोसा य KappBha. 3955.

अणीइ (a-nīi < a-nīti) *f.* injustice, JM. अणीइ-ज्जाहं वित्ताहं न सप्परिस-चरित्ताहं KumāPra. 390.7; Apa. तं पविउ परोयसं सुर-पवह । अहो सहे अणीइ रक्खेहिं किय PaṇḍāCa. (S.) 15.3.4; तक्कर-सारीइ नह य अणीइ णिह दोसंति ण जेत्थु VaddhaCa. 3.1.13.

अणीइ (aṇ-īi < aṇ-īti) *f.* without calamity or drought, JM. KumāPra. 390.7.

अणीइपत्त (aṇ-īi-patta < aṇ-īti-patra) *adj.* having leaves without defects, JM. 'अणीइपत्ता' इति न विज्जे इति; गणुरिकादिरूपा येषु तान्यतीतीनि अतीतिनि पत्राणि येषां ते तथा Jambūddi. comm. p. 206.7. cf. अणइइपत्त.

अणीइस (aṇ-īsa < aṇ-īdṛsa) *adj.* not such, not of this kind, JM. अज्झा कहे ईइसस्स कत्तरयणस्स अणीइसे वेरे अहिलासो SamvāKa. 397.8; विसण वि अणीइसो अनुवणसो YogSā. 56.

अणीय (aṇiya < aṇika) *n.* [PālāNā. 48] [also अणीअ] annoy, AMg. से पं सण्णी ... पराणीयं आगयं सोधा ... पराणीयं सद्धिं संगामं संगामेइ Vīy. 1.7.19 (1.354); तयाणतरं च पं ... पायत्ताणीयं ... पुरओ अहाणुव्वीयं संपट्ठियं Uvav. 49; तण पं से भुरियाने देवे ... ओहि अणि (१ णी) एहिं संपरिबुडे RāyPa. 56; तण पं ते दोह वि राहं अणीया Nirayā. 138; इयाणीय, गयाणीय, रहाणीय, तेहव य पायत्ताणीय, महया सव्वओ

अणीयजस

288

अणु

परिवारिणः Utt. 18.2; M. गहिओ मतो आसंघियं च ते णिसिखराणीयं Jāṭ. 1168; मय-उव्वरिय-पलायंत-कायरे रक्खसाणीय Jāṭ. 1197; Apa. सीया-सुण्ण भग्ग अणीइ MahāPu. (P.) 58.22.4.

अणीयजस (aṇiya-jasa < anika-yaśas) *m.* name of one of the two sons of Devaki, Apa. (अह देवह-देविहिं दुत्ति पुत्त) ... विहु ताह अणीयजसो त्ति पट्ठु GāyāSān. 2.4.

अणीयय (a-ṇiyaya < a-ṇiyata) *adj.* uncertain, temporary, AMg. ठाणी विविदंठाणाणि चरस्संति न संजओ । अणीइय अयं वाने णाय-पहि य सुहो हि य Sāy. 1.8.12(422)

अणीयय (aṇiya-ya < anya-ka) *adj.* another, Apa. सुप्ति सुरहो मंदर मंदरहो ईदु ईदु अणीयय । १२ पक्कु णंदा वि सुय तुद ण विहालमि दीयउ MahāPu. (P.) 18.3.10.

अणीयल (a-ṇiyalla < a-ṇija) *adj.* (Hom. (Gr.) 2.163) not belonging to one-self, not one's relative, J.S. पीवल्लो वि कुद्धो कुणरि अणीयल यव सत्तु वा BhaĀrā. 1371.

अणीयस (aṇiyasa < aṇiyas-?) *m.* a monk, son of Nāga and Sulasā, AMg. तस्स णं नागसस गोहावस्स पुत्ते सुकसाए भारिदाए अत्तए अणीयसे नामं कुमारे होत्था Antag. 21; 22; 24; 26.

अणीयाहिवइ (aṇiyāhivai < anikādhivati) *m.* the commander of the army, AMg. तए णे तस्स मूरियामस्स देवस्स ... महया मड-यडगर-पहगरेणं पच अणीयाहिवइणो पुरओ अहाणुपुक्वीए संपत्तिया RāyPa. 53.

अणीस (an-īsa < an-īśa) *adj.* not a master of, S. (विदूषक) जं सत्तं पचहं सावदसमसाणेहिं ... मम गत्ताणं अनीसो णि संवुत्ते Sāk. 17.24(2); J.S. अण्णागी दु अणीसो ... सव्वं ईस्सवदं होदि GomSā. (K.) 880; 2 poor, Apa. गयउरि धणीणियणिच्चणीसु वणिगाहु सेयवाहु णिहीसु MahāPu. (P.) 89.15.3.

अणीसट्ठ (a-nīsaṭṭha < a-nīsaṭṭa) *adj.* [also अणिसिद्ध] 1 not going beyond a measure, JM. अपोलें मिदुपमं च पडिपुवं हत्थपूरिमं । तिपत्तियलमणीसट्ठं रयहरणं धारणं सुणी KappBha. 3878 (comm. हस्तमानावयहादस्फितिरम्), = (अणिसिद्धं) NisBha. 5801; 2 food given without the consent of the owner, AMg. जेपि य उद्धि-ठविय ... अच्छेज्जं चैव अणीसट्ठं ... न कप्पइ तं पिय परिघेत्तुं Paṇḍā. 10.7.

अणीसा (a-nīśa < a-nīśā) *f.* without or in the absence of *nīśa*, intervention or support of the higher authority (who receives a gift and hands it over to the monk or nun), JM. चेल्हे पुव्व भणिते, पडिसेहो कारणे जहा गहणं । गदरं पुण णाणत्तं णीसागहणं ण उ अणीसा KappBha. 4151; तम्हा तासि णिसिद्धं वत्थगहणं अणीसाए KappBha. 4158 (cf. comm. निशा नाम संज्ञातकादिना दीयमानं प्रव-तिन्या निवेदयति, प्रवर्तिनी गणधरस्य निवेदयति । ततो गणधरः स्वयमागत्य परीक्षाशुद्धं कृत्वा गृह्णाति p. 1129.29)

अणीहट्ठ (a-nīhaṭṭa < a-nīhṭa) *adj.* (ppp.) not taken out, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... वहिया णीहट्ठं वा अणीहट्ठं वा ... णो पडिगहत्ता Āyār. 2.1.12 [Ldn.], 2.5.5; 2.6.4.

अणीहमाण (aṇ-īhamāṇā < an-īhamāṇā) *adj.* [f.] (pr. part.) not wishing for, JM. अह नागिला वि पभणइ ... अणीहमाणं पि मं महसि UvMa. 128. gā. 55.

अणीहारि (a-nīhāri < a-nīhārin) *adj.* not going out of the place where one remains, AMg. अहवा सपरिकम्मा, अपरिकम्मा य आहिया । णीहारिमणीहारी, आहारच्छेओ य दोसु वि Utt. 30.13 (comm.

S. वइयाइसु जं अंते उट्टेउममाणं ठाइ अणिहारिं p. 603b.5)

अणीहारिम (a-nīhārima < a-nīhārima) *adj.* a kind of death called Bhattapaccakkhāpa and Pāvagāmanā in which the dead body is not taken away from the place where death occurs, AMg. पाओवगमणे दुविहं पणत्ते, तं जहा — णीहारिमं चैव अणीहारिमं चैव Thāṇa. 2.415(113); भत्तपचक्खणे दुविहं पणत्ते, तं जहा — णीहारिमं चैव अणीहारिमं चैव Thāṇa. 2.416(113) (णीहारिमं ति यइसत्तेरंउत्ते प्रीययते तत्ततः क्षीरस्य तिर्हणाया निस्सारणाद्विहारिमं, यत्सुमर्गिनिवन्तरादौ तद्विहरेणादन्तिहारिमं Thāṇa. comm. 94b.12); पाओवगमणे दुविहं पणत्ते, तं जहा — णीहारिमं य अणीहारिमं य Vīy. 25.7.201 (25.562); भत्तपचक्खणे दुविहं पणत्ते, तं जहा — णीहारिमं य अणीहारिमं य Vīy. 25.7.202 (25.563); जंघावल्परिहीणो रोगाउत्थंकिं करित्तियसरीयो । तस्स मरणं निरुद्धं भणिय-मणीहारिमं पटमं ĀrāhPaṇ. (V.) 896; JM. जइ वहि (मरणं) पडिक्खउ ओ अणीहारिमं, अह गच्छे तो णीहारिमं NisCa. 3.299.20; J.S. दुविहं तं पि (सण्णिरुद्धमरणं) अणीहारिमं पणसं य अप्पणसं य । जणपादं च पणसं उदरं च जणेप अण्णादं BhaĀrā. 2940.

अणीहिय (aṇ-īhiya < aṇ-īhita) *adj.* (ppp.) not desired or intended, JM. किं सद्धे किमसद्धे अणीहियं सद्धं एव किं जत्तं ? अइ पुक्कमिहिरुणं सद्धे त्ति मयं, तर्हि पुव्वं ViĀvBha. 257 (comm. तर्हि = असौ)

अणु (anu) *adj.* 1 infinitesimal, subtle, AMg. से अप्यं वः वहुं वा अणुं वा थूलं वा ... एण्णं चैव परिगहावती, एयदेवेनेमि मइअमयं भवइ Āyār. 1.5.2.4 (154); अणुं वा थूलं वा ... नेव सयं अद्वियं मेण्हेज्जा, नेव अण्णेहिं अद्वियं मेण्हेज्जा Āyār. 2.15.57 (783); अणु माणं च मायं च तं परिज्जाय पंडिए । सातागारवणिहुए उवत्तंतिणिहे चंद Sūy. 1.8.18; (नेरदया) दुविहः पोमग्या भिज्जंति, तं जहा — अणुं चैव वादरा चैव Vīy. 1.1.6 [1.6] (1.19.); (उउमत्ते ... मणुस्ते ... सद्धाई) अण्णं पि सुणेइ, वादराई पि सुणेइ Vīy. 5.64 [1.1n.]; जं पि य होज्जा हि दव्वजत्तं ... अणुं व थूलं व न कप्पति ओग्गं अद्वियंमि भिण्हेत्तं जे Paṇḍā. 8.3; जत्थ न कप्पइ ... अणुं व थूलं व तस-यावरदाय-दव्वजायं मणसा वि परिघेत्तुं Paṇḍā. 10.3; किं अण्णं मेण्हति ? वादराई मेण्हति ? Paṇḍā. 11.64 [Ldn.]; पुट्टोगाह अणंतरं अणुं य तह वायरे य उल्लंहे Paṇḍā. 11.69(1) [Ldn.]; अद्विज्जादणं पचक्खामि ... अणुं वा थूलं वा Dasave. 4.13; M. हरइ अणुं वि परमुणो मइअमि वि णिअणुं ण संतंओ GāṇḍVā. 76; विण्णणं पसिन्निअ जं विण्णं तं अणुं वि बहुलक्खे SāMaṇ. 2.24; 2 small or limited (in extent), AMg. पंवाणुस्यया पणत्ता Thāṇa. 5.2 (389); पुट्टोगाहमणंतरं-अणु-मह-आइ-विस्साणुपुक्वी य Jambuddi. 7.50; JM. सम्माणुसव्वविरइअहवायचरित्त-वायकरा KamVi. (1). 18; 3 (comparatively) small (in size); AMg. अत्थि णं यंते ! चंदिमसुरि-याणं हिट्ठि पि ताराख्वा अणुं पि तुळा वि ? Jambuddi. 7.168; ता अत्थि णं चंदिमसुरियाणं देवाणं हिट्ठि पि ताराख्वा अणुं पि तुळा वि SāMaṇ. 11.2 = 18.3; अत्थि णं चंदमसुरियाणं जव उत्थि पि ताराख्वा अणुं पि तुळा वि Jivābhi. 3.999; 4 smallest particle of matter, a molecule, an atom; JM. अवगाइताइरित्तं पि दुमेइ धाहिं जहाऽणुओऽमिहियं । एगपणत्तं खेत्तं सत्तपयता य से पुसणा ViĀvBha. 432; अणु दुअणुयइ दव्वे वारइ SāmaTa. 3.39; विदुयणविसयं कमहो संत्तिविउ-मणो अणुमि छउमत्थो । ज्ञायइ सुनिष्कयो ज्ञायं अमणो जिणो होइ JhāṇSā. 70; J.S. एगुत्तमेगादो अणुस्स णिद्धत्तं य लुक्खत्तं PavSā. 2.72(164); लुक्खेण वा तिगुणिदो अणु बज्जदि पंचगुणजुत्तो PavSā. 2.74(166); अणु खंय-वियण्णेण दुणोगलदव्वं हवेइ दुवियणं NiySā. 20; 5 a small particle (an atom) of time, J.S. लोयावासपयसद्वियाणवो मुखलाकस्स ŚrāĀ. (V). 20.

(V.) 20; 6 an infinitesimal part (of space), AMg. गोयमा ! (सुरिवा) अणुं वि गच्छति बायर् पि गच्छति Jambuddi 7.43; 7 small and negligible, M. (विदूषक) जं णं गुणं अलखिस्सम दिणं लक्खं पि तं ण अणुमेत्तं SthMān. 2.24; Apa. मिच्छह अणु मणु मणवे पि पाउ JaaCa 4.9.9; *adv.* subtly, Apa. मुञ्जह अणु णियमणविण्णासहि MahāPu.(P.) 44.3.2.

अणु (anu < anu) *part.* [anu in cpd. are treated as separate articles] according to, towards, following, M. हल सहि विचित्तेहे अणु गमणु इमं तपोवो ताव Jaa. 7.83; मरुमरुद्विचच्छं समणु विणिज्जो SthMān. 2.66; 2.11; Apa. तद् अणु अगय असियखवरि MahāPu.(P.) 61.18.16; अणु परिवारिण जयमं गुणं SudCa.(N.) 4.5.10.

अणु (anu < anya) *adv.* another, Apa. अणु जणवहो विलुत्त दुक्खं VajjhānCa. 1.1.11.

अणु (anu < anyat) *adv.* again, Apa. अणु जइ जगह वि अहिय-यस गुणंम तासु ण होइ। तो तसोउ वि किं धरं णिय-हिर-उपरि सोइ Paramapp. 2.6 (comm. अणु पुनः)

अणुअ (anu-a ?) Deśi. *m.* 1 a kind of corn, panicum miliaceum, [अणुओ आयर-अणुओ DeNaMā. 1.52]; JM. धन्नाई चउवोसं जव गोदुम साति वीहि सट्ठीअ। कुय अणुआ वंगू राख तिल मुग मासा य SthMān. 18 (comm. p. 99.10); 2 shape, figure (ākāra) DeNaMā. 1.52.

अणुअ (anu-a < anu-ga) *m.* [also अणुय] following, AMg. इकाई नागे मट्ठुडे होला -- अहम्मिअ अन्ममाणुअ अहम्मिउ Vira. 1.1.47; 1.3.7; 1.3.19.

अणुअ (anu-a < anu-ja) *m.* younger brother (lit. born afterwards), JM. पयस ओ सुमीव अणुओ चिय लवखो महावाह PaumCa.(V.) 28.100; S. (विदूषक) जवा गाअणुअ गंतव तवा गच्छामि Ssk. 25.20; Apa. सवणउ अणुअ सबगुससिहि, मा पउउ कराउ दुक्खदरिहि JambūSāCa. 2.5.7; तु अणुअ आसि जो सो वि वुह चक्कमहाअमणुअ। अहणणे सिवकुमार अमउ JambūSāCa. 3.5.10.

अणुअण्डिअ (anu-a-ghaṇṭiā < anu-ka-ghaṇṭikā) *f.* a small bell, PāliCaNā. 884.

अणुअंचि (anu-aṇṇiā < anu-ā ṇṇi-) *part.* [also अणुअंचि] having bowed down to [अणुअमणउअणुअंचिअमदिपकुअं य पायव्वं DeNaMā. 1.49 (अणुअमणउअं तथा अदिपकुअं अनुअमण.)] but Hem. (Gr.) 4.187 has कुरः ... अञ्जः। Apa. विरहवन्निअणुअंचिअअउ निव-नियअ अणुअंचिअ अउउ BhavKa. 30.8; तम् अणुअंचि पलट्टि विरह-हवितवियणं SandeRā. 139.

अणुअतणुअ (anu-a-taṇuā < anuka-tanuka) *adj.* very small and fine, AMg. अणुअतणुअमुकुमालयमदिदच्छवि ... कमलामेलं णमिणं अस्सरणं सेअवदे वमग सममिस्से JambūSāCa. p. 234a.3 (Idn. ed. 3.109 reads अणुअतणुअ)

अणुअत्त (anu-atta- < anu-vrt-) *v.* 1 to follow, to conform (to somebody's wishes or advice), Apa. सुहि जे सउ पट्टिकलपउ पर जे सहोयओ अणुअत्त PaumCa.(S.) 57.1.9; 2 to continue, to be effective, JM. सो पुण ण किंचि अणुअत्तेवि, असंगहितो अप्पापोसओ NisCa. 3.25.24; सव्वाणुअइ केइ ति -- सव्वकालं अणुअत्तेति NisCa. 3.339.16.

अणुअत्तअ (anu-atta-a < anu-varta-ka) *adj.* [also अणु-अत्तअ] who follows or complies with, obedient, JM. अतुरत्तो भत्तिगओ असुरे अणुअत्तओ विसेमन्तू। उज्जुत्तोअरित्तो इच्छियमत्तं लइ सइ ViAvBhā. 3492.

P.D. 37

अणुअत्तणा (anu-attanā < anu-vartanā) *f.* taking care of, attending upon, JM. सुदे सट्ठी इच्छकरे, असत्त सुहिय ओनाण लुदे य। अणुअत्तणा गिलाणे, चालण संकामा तत्तो KappBhā. 1874.

अणुअत्तमाण (anu-attamāṇa < anu-vartamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) (one) who follows or complies with (somebody's wishes), JM. छंदो -- अभिप्पाओ, तमणुअत्तमाणहि जहा त्पत्ति एवं च आराहियव्वो गुरुवणो ĀvCa. 1.121.4.

अणुअत्थं (anu-attham < anv-artham) *adv.* in the true sense of the term, Apa. (इणं णिणो मही माणिओ) अणुअत्थं पविय-पिओ (अणणीइव्वे अप्पिओ) MahāPu.(P.) 67.7.1.

अणुअंतरयार (anu-antarayara < anv-antarakara) *m.* (the time) taken by an atom to go from one space-point to another, Apa. अणुअंतरयस समउ मणिजइ MahāPu.(P.) 2.5.1.

अणुअंध (anu-andha < anu-bandha) *m.* continuity, consequence, Apa. वड्डइ रइ[-]अणुअंधेण भणु MahāPu.(P.) 29.13.5.

अणुअंपणिज (anu-aṃpanijja < anu-kampaniya) *adj.* (*part.*) deserving to be pitied or compassionate, S. (कपट-केलि) भभइ ! एसो वि तव अणुअंपणिजो इच्छीअणो HāsCa. p. 144.4.1. cf. **अणुकंपणिज**.

अणुअंपा (anu-aṃpā < anu-kampā) *f.* compassion, M. तो संनेण सरं रसंतरोउमभित्तिअनेण विरे। पीरसिकण पुल्लओ अणुअंपादू-मिअणणं सट्ठी SotūBa. 5.24; सहिअल-पट्टिअ-विंसुल विहीसुग विलाव-अअणुअंपा। रामेण वि पवणसुओ आणतो रक्खसाहिवइअरे SotūBa. 15.91. cf. **अणुकंपा**.

अणुअंपाणिहास (anu-aṃpā-niddosaṃ < anukampā-nir-dosaṃ) *adv.* (seemingly) innocently (as if) with compas-sion, M. गोला-विसमोअर-च्छेण अप्पा अरम्मि से मुक्को। अणुअंपाणिहोसं तेण वि सा गादमुवगुडा GāSaSa. (W.) 193.

अणुअर (anuara < anu-cara) *m.* [... अणुअरो सहाओ सहयरो य PāliCaNā. 98] attendant, S. (कपटकेलि) जगवसु सुगरअं जहा एसो वि अणुअरो भोदि HāsCa. p. 131.4.

अणुअरसंजुअ (anuara-sañjua < anucara-samyukta) *adj.* (*ppp.*) accompanied by attendant(s), JM. सकुत्तुओ अणुअरसंजुओ अ गिअत्तसनामसंविअरे BhuVKeVCa. 804.

अणुअहं (anuallaṃ < anu-kalyam ?) *adv.* Deśi. early in the morning, गोसम्मि अणुअं तह अणोलयाणुअविअणुअहा DeNaMā. 1.19; अलिणाएहि अमलिणी गाइ व्व अणोलणसु अणुअहं DeNaMā. 1.17.

अणुआ (anuā < apukā) *f.* a kind of corn, [अणुओ आयर-अणुअणु comm. अणुओ अ कृतिर्धानविशेषकेति द्वयर्थः। अणुआ यष्टिरिति अन्ये DeNaMā. 1.52]; JM. धन्नाई चउवीसं -- जव गोदुम साति वीहि सट्ठी य। कोइव अणुआ वंगू राख तिल मुग मासा य PaesSāro. 1064; *adj.* short (in stature), Apa. इंसि समसल देहे अणुआ SudCa.(N.) 4.5.8. cf. **अणुअ**.

अणुआस (anuāsa < anukāsa ?) *m.* [v. 1. अणुआस] expansion, AMg. तए णं सेणिए राया वहे पाउपपाए रथणीए ... लोयणविमआणु-आसणिमसंतविसदत्तियम्मि लोए ... सयणिज्जाओ उट्टेति Nāyā. (ĀS ed.) p. 183.19a (comm. अनुकाशो विकाशः प्रसर इत्यर्थत्वेन विमत्तश्चासौ वदमानो विशदश्चपष्टः स चासौ दक्षितश्चेति लोचनविषयानुयाशविशदक्षित-स्तस्मिन् लोके p. 22a)

अणुइअ (anuia) Deśi. *m.* a kind of corn (grams), अणुइओ चणए DeNaMā. 1.21 (comm. अणुइओ चणकः) cf. **अणुअ**, **अणुआ**.

अणुइअ (an-ua < an-udita) *adj.* (*ppp.*) [also अणुदिय]

not yet risen, JM. मिच्छत्तं जमुदिन्नं तं खीणं अणुदियं च उवसंतं ViyTī. p. 61a.1; अणुइए चैव दिग्गणहे CaupCa. 328.22.

अणुइअ (an-uia < an-ucita) *adj.* [also अणुइअ] improper, M. जं अणुइअं कुमारी-यणस्स लज्जा-पसहिय-कुलस्स । तं सविसेसं पियइदि मह हय-हियणं पारइ 1.118.487; S. (देवी) चिआलं एरणं एकरेसाव-त्ताणं दाव अम्हाणं अणुइअं SūMañ. 2.32.

अणुइएण (an-uinna < an-udinna) *adj.* (ppp.) [also अणुइएण] 1 water has not (yet) risen or come up, dormant, AMg. सो वेण ईचमच्छाकल्य खवेइ अरिमज्जाणण । अणुइएणाओ दुवरिमसएण सुव्वाओ पवटीओ ĀṇaPaṇ. (V.) 946; JM. तसो य इंसणतिणं तओइणुइएणं जह-न्नयवेयं । तसो वित्तिंयं एकं तओ य वेयं सुधनुदिने ViĀvBhā. 1298; रुणययाइअणा वि य दुविहा उवसाणतथ । विइयाए अकरणअणुइएणं अणु-अंगधरे एणिवयामि KamPay.(S.) 5.1; 2 (of leaves etc.) not yet sprouting or budding, AMg. अवाइंगरत्ता अणुइएणपत्ता निद्धूअइअइरु-वत्ता Uvav. 4.

अणुइएवेअणा (anūida-veanā < an-ucita-vedanā) *f.* undeserved suffering, S. (निपुणिका) देरी मगादि सदा वि अजो मइ पक्खवामी य म अणुइएवेअणा-दुविखइ उवेखइति Vīkrama. 2.0.24.

अणुउ (an-uu < an-utu) *m.* improper or inappropriate season, AMg. विसं पवाणिओ परिणमंति अणुदू(उ)सु इति पुणफळं Thāṇa. 5.213(169); -- SūraP. 10.129.30.

अणुउअ (anū-utija < anu-yuj-) *v.* to enjoin, to add, Apu. सित्तवयस चउरो अणुउअहि Candappan.(V.) 2.6.4.

अणुउग (anū-ugā < anu-guṇa) *adj.* having similar quality, M. (सुन्द) अणुउग-गई वारो Āṇaṇṇ. 4.6. cf. अणुगुण.

अणुऊल (anū-ūla < anu-kūlay-) *v.* to make friendly or reconcile, S. (पदयन्त्रिका) कथं दुदीअपहरणाटिआविच्छेदपट्ठो तादी-अदि । ता आव पदणं णिअमच्छिअ से पादपट्ठणं अअमत्थिअ मालदीए उवदि अणुऊलउम्सं MāMañ. 7.1.81.

अणुऊल (anū-ūla < anu-kūla) *adj.* [f. -ā] 1 favourable, S. (विदूषक) एसा दाणि अणुऊला दे अअमत्थणा Śāk. 24.6(2); (विदूषक) अणुऊलं एत्थ सर्वो एदं Vīkrama. 2.22.1; (बुद्धरक्षिता) जइ देववसणुऊलं गविस्सदि MāMañ. 4.2.4; (सीता) हिअअ अणुऊलो विअ दे देवो मम्महो अ BālīNa. 1.51.5; (रायिका) अम्महो, अणुऊलो विअ मह विही Āṇaṇṇ. 3.7.31; 2 convenient for (5th), conducive to (5th), M. कंण वच्छोपेडिअअत्थणं ता सुदेक-लक्खी-कअ-दिट्ठि-पाअं । जइट्ठनेट्ठ-गहमणुऊल दम्मरं तो सण्णिअं पवण्णा Uṣāṇi. 1.57; n. favourable time or sign (for 5th), S. (दिद्वार्यक) जइ अणुऊलं अविस्सदि तदो गमिस्सं MucchāRā. 124.2; Mg. (क्षपणक) शापका ण संपदं एदइइअ मलअवेदुअए अणुऊलेण अणणुऊलेण वा गअीअदि Mudrārā. 124.4.

अणुऊलदा (anū-ūla-dā < anu-kūla-tā) *f.* agreeableness, S. (मातृतो) सहि वरेहि अणुऊलदाए पसाइ MāMañ. 6.9.17; (राजा) णिवेदणं उण एक्कदेयसंवाअदिसिणेण वहं पि अणुऊलदा वि एत्थ संमविदा SūMañ. 1.30.3.

अणुऊलं (anū-ūlaṃ < anu-kūlaṃ) *adv.* favourably, pleasantly, M. अणुऊलं वत्तु जे दाउं अखलहं पि वेसे वि । कुवियं च पसाएउं सिक्खउ लोओ तुमाहिणे GaSaSa.(W.) 524.

अणुओअ (anū-oa < anu-yoga) *m.* inquiry, question, S. (प्रियंवदा) कलं विआरिअ । अणिअंतणणुओओ तवस्सिअणो णाम Śāk. 12.3. cf. अणुओग, अणुओय.

अणुओइय (anū-oiya < anu-yojita) *adj.* appointed or induced (to help others), AMg. अणुओइयवरवसहे णालकुलवंसणदिकरे

(णामज्जणवायएवरे) Naṇṇ. gā. 38 (comm. अनुओजिताः वैवाह्यादौ)

अणुओग (anū-oga < anu-yoga) *m.* [It means to apply oneself to, to put a question, application, to investigate, etc. It came to mean study of scripture, the method used to interpret them and finally developed into a system of explanation as in the expression *anuyoga-tattha*, which was further elaborated into a system consisting of such aspects as *Upakrama-begianing*, *Nityopā*-analysis of the meaning of a word from various points of view. *Anuyoga* comprehension and *Naya* a partial point of view] 1 mode of explanation, AMg. सुत्तथो खट्ठ पट्ठमा. बीओ निज्जुत्तिमीसओ भणिओ । तओ य निरस्सेसो एस विही होइ अणुओगे Viy 25.3.116 (25.97); अइ सुयणाणस्स उदेगो समुदेसो अणुण्णा अणुओगो पवत्तइ किं अंगपरिट्ठम्स ... अणुओगो पवत्तइ ? JāgSāndi. 2; 3.8.9; सुयणाणस्स ... अणुओगो य पवत्तइ AnuOg. 2-m; JM. सुयणाणे अणुओतेणाहिगयं सो चउविहो होइ DasaveNi. 3; निरुल्लवो नासो तिप, एणट्ठो सो उ वस्स निरुल्लवो । अणुओगएत्त भगवओ, तस इमं वज्झिआ पेया KappBhā. 150; तामं ठवगा दणिण, त्वेसे काळे य वणभावे य । एसो अणुओगएत्त उ, निरुल्लवो होइ सत्तिहो KappBhā. 151; अज्झ-यणिरुत्तणि य ववसाणाविही य अणुओगो KappBhā. 2; अणुओगे पट्ठविउ ति अत्थं सुणे ति ति वुत्तं भवति NisGa. 3.175.20; वयसवणएत्थामो वोच्छं ... आवस्सयाणुओगं ViĀvBhā. 1.6; 2; 1356; (उत्तरादि विद्व-तिधा श्रुते व्याख्यानायवाह) - पत्तय-अअस्सवय ... तह य अणुओगो Kam-ViD. 7; पवत्ताए विहाणं परदिगकिरिदा वएत्त ठवगा य . अणुओगणा-णुण्णा संहणो दइ पेअ PañVa. 2; अणुओगणणुणे अओ परं संवत्तामि PañVa. 131; 2 type of literature, one of the four divisions of Jain literature, AMg. कालिअमुयअणुओगएत्त धारए धारए य पुव्वाणं Naṇṇ. gā. 33; 87; JM. चरणपडिअटिहउं वेणिअरे निणिण अणुओगे Āyār. Śī comm. p. 11a.6; ठवत्तइ जोइणुओगो उवे ठव्वेण दव्वेउम्स । दव्वम्स पज्जेवण व, जोगो दव्वेण वा जोगो ViĀvBhā. 1388; 1404-1407; उवदिट्ठिअउत्तरणो अउत्तरणुओगएत्तअणुओगएत्त ... उट्ठमो सहइ जम्स करो MayāRā. 17; 3 teaching, AMg. जेसि इमो अणुओगो पवत्तइ अत्तावि अट्ठमहम्म ... वेदे संश्रियायमि Naṇṇ. gā. 33; 4 subject of disquisition, AMg. जइ आअस्सवयस अणुओगो आवस्सवणं किमंग अंगाइ AnuOg. 6; 5 4th part of *diṭṭhiyāṇa*, AMg. अउविहो दिट्ठिवाए पण्णेत्तं तं जहा — परिकम्मे सुत्ताइ पुव्वगए अणुओगे Thāṇa. 4.13 (262); से किं तं अणुओगे दुविहो पण्णेत्तं SamavPra. 147; से किं तं दिट्ठिवाए ? णं ठव्वभावपरुवणा आवविअत्ति । ते समासओ पवविहो पण्णेत्तं, तं जहा — परिकम्मे सुत्ताइ पुव्वगते अणुओगे नुल्लिया SamavPra. 100; 127; 129; Naṇṇ. 98.

अणुओगआदवणत्थं (anū-oga-ādhavaṇattham < anu-yoga-ārambhārtham) *adv.* for the sake of beginning the explanation, JM. वीए अणुओगआदवणत्थं काअस्सुगं वरमो ViMaPra. 64.12.

अणुओगतत्तिह (anū-oga-tattilla < anu-yoga-tatpara) *adj.* desirous of investigation or study of (the scriptures), AMg. मयगहणं आयरिओ कत्थ वयामो ति ? तत्थ ओअरिआ । सुमिआ भणति पट्ठमं तं चिअ अणुओगतत्तिह OghNi. 166 (comm. व्याख्यानायितः); = JM. KappBhā. 1525.

अणुओगत्य (anuogatttha < anuyogārtha) *m.* meaning resulting from investigation or inquiry, JM. अंगाणं किं सारो ? आवारो, तस्स इवइ किं सारो ? अणुओगत्यो सारो, तस्स वि य परुवणा सारो ĀyārNi. 16.

अनुओगदायय

291

अनुकृप

अनुओगदायय (anuoga-dāya-ya < anuyoga-dāya-ka) *adj.* *m.* an expounder (of the scriptures), JM. वंदितु स्वस्मिन्ने जिणे अ अनुओगदायय सव्वे ĀyārNi. 1.

अनुओगदारा (anuoga-dāra < anuyoga-dvāra) *n.* [also अनुओगदारा] 1 name of a canonical book dealing with the principles of interpretation, AMg. से किं तं पमाणे ? जहा अनुओगदारे तहा जेयव्वं Vty. 5.4.26 (5.97); 17.1.29 (17.17); से किं तं वक्कालियं ... दसुवेयालियं ... अनुओगदारां Nandi. 83; अनुओगदारां सम्मत्तां AnuOg. 606; JM. नावओ पुण परिहरंति मुत्ते, तं च संदिग्धओगदारां ĀvTī.(H.) 740a.8. < NisCh. 4.235.17; 2 a mode of interpretation, AMg. अयारस्स णं परिता वायणा, संवेज्जा अनुओगदारा Samav-Pra. 49.90; ये चत्थरि अनुओगदारा भवन्ति AnuOg. 75; आथारे णं परिता वायणा संवेज्जा अनुओगदारा Nandi. 87; 91; 96.

अनुओगदारासंख्या (anuoga-dāra-sāṅkhya < anuyoga-dvāra-sāṅkhya) *f.* the number of the modes of interpretation, AMg. तिष्ठिवायसुयपरिमाणसंख्या अणेगविहा पणत्ता, तं उहा --- अनुओगदारासंख्या ... पाटुत्तनां AnuOg. 495; कालियसुयपरिमाणसंख्या अणेगविहा पणत्ता ... पञ्चवमेया ... अनुओगदारासंख्या AnuOg. 494.

अनुओगदारात्थ (anuoga-dārattha < anu-yoga-dvārāttha) *m.* the meaning of one of the modes of interpretation, JM. ततो (गुरु) भवति-मुनेति बहुमि ते अनुओगदारात्थं तस्मै च Anu-OgCu. p. 1.4.

अनुओगधर (anuoga-dhara < anuyoga-dhara) *adj.* (*m.*) knower of the modes of interpretation, AMg. ततो अनुओगधरे सिग्गुत्तं ... पणिवयामि Kapp.(Th.) 13; अकारणअगुरुद्वारा अनुओगधरे पणिवयामि Kamlay.(S.) 5.1.

अनुओगनाम (anuoga-nāma < anuyoga-jñāna) *n.* the knowledge of the mode of interpretation called *Anuoga*, AMg. अनुओगनामगच्छो नाव्वो अपमसेहि Gāp.VI. 86.

अनुओगपटिकमणत्थे (anuoga-paṭi-kkamaṇātham < anuyoga-praṭi-kkamaṇātham) *adv.* for the sake of repentance for (the defects of) interpretation, JM. अनुओगपटिकमणत्थे करेमि काउमसम्ममिदं पठिय VimaPra. 61.29.

अनुओगमंडलि (anuoga-maṇḍali < anuyoga-maṇḍala) *n.* the place for the interpretation or recitation (of the sacred books), JM. तथ अनुओगमंडलि पमत्तिव गुणो निहिज्जे (इत्ता Vima Pra. 61.10.

अनुओगवरदारा (anuoga-vara-dāra < anuyoga-vara-dvāra) *n.* the excellent mode of interpretation, AMg. नगरमहादारा उव कम्महारणुओगवरदारा AnuOg. 96. 143; 603.

अनुओगसमप्ति (anuoga-samāpti < anuyoga-samāpti) *f.* completion of the session of interpretation, JM. अनुओगसमप्ति पदमल्लसमये अनुओगपटिकं (?) ये VimaPra. 61.18.

अनुओगागुत्ता (anuogāgannū < anuyogāgannū) *f.* permission to carry out investigation, JM. वम्हा वयसंपन्ना कालेनिअगहिअयसमुत्तथा । अनुओगपटिकं वेणा मणिया जिग्गिहि PañVa. 932.

अनुओगी (anuogi < anuyogin) *m.* the expounder of investigation or interpretation, JM. ताहि ओ निसेज्जितो अनुओगी पाणं पवविहं पणसं इच्छां मुत्ते कहेति ... ववखणं यरेति AnuOg. Cu. p. 4.14; अनुओगी लोगणं किउ संसयणासवो दहं होइ PañVa. 937; पच्छा य सोइणुओगी पववकाउमि निअमुज्जुत्तो PañVa. 972.

अनुओगिय (anuogiya < anuyogika) *adj.* pertaining to

Anuyoga (interpretation), JM. कज्जेसु जणियव्वं अनुओगिय गंधहत्थीहि Vavā3hā. 3.370.

अनुओगिय (anuogi-ya < anuyogi-ka) *adj.* who expounds (the scriptures), AMg. अनुओगियवरसहे णाल्लकुलवसण्णिकरे (वेदं) Nandi. 38.

अनुकट्टिपद (anu-kattī-pada < anu-kṛṣṭi-pada) *n.* [also अनुकट्टि] the rate of increase in an arithmetical series arrived by subtracting the lower number from the higher number and adding one to it, JS. अनुकट्टिपदं सुव्वद्वान्मस य संखमाओ दु GomSā. (K.) 905; अनुकट्टिपदेण हदे पनद पनयो दु होइ तेरिच्छे GomSā. (K.) 906; अट्ठण्हं पि य एवं आउ जहण्हिद्विस्स वरखंडं । आवय तावय खंडा अनुकट्टिपदे विसेसहिवा GomSā. (K.) 961.

अनुकट्टि (anukattī < anu-kṛṣṭi) *f.* [also अनुकट्टी and अनुकट्टि] an increasing arithmetical series in which the lower number is increased by a fixed number to become a higher number. This process describes the way in which the punities of a person increase, JS. तिरिसमुदाहारे ति तथ एमणि तिण्ण अणियंमदागणि -- पणण्णा, अनुकट्टी, तिच्च-वेदा ति SarAr. 4.2.6.246; अनुकट्टी णम द्विदि पटि द्विदिबच्चसमणट्ठण्णं समणसमसमणत्तं च पल्लेहि Dhavā. 11.349.11; अंतोतुदुसंसे पटिसमयसंखलोग-णिणाम । कमवूटा पुव्वगुणे अनुकट्टी णत्थि णियेण GomSā. (J.) 59; JM. गंतविसे सण्णी अमव्ववीवरस ओ ठिरेव्वो । समयवुदीए तस्स उ व्वा अनुकट्टिओ ततो PañSā.(C.) p. 131. 96. 78; वगं वरगे अनुकट्टि तिच्चवेदवणाह गुहम । उवयवयायपयवी कुवण्णनवमं असुभवगो PañSā.(C.) p. 131. 96. 79; एवं उवरि दुत्ता गन्तुं गंतमत्तटितिवंवा पटमट्टिटाण्णं अनुकट्टी आइ परिणिट्ठे PañSā.(C.) p. 131. 96. 84; पहासंखियमाणो जव विदयस्स होइ विदयस्मि । आ उक्कसा एवं उववाए वा पि अनुकट्टि Kamlay.(S.) I. 58.

अनुकट्टु (anu-kaddha < anu-kṛṣ-) *v.* 1 to drag, JM. कले काहिहि, पुणो वि अनुकट्टुह ĀvTī.(H.) 218a.5; 2 to repeat after (somebody's utterance), JM. ततो समोकरपुव्वं तिण्ण वाराओ कट्टिओ सामाइयं महासंवेगसारे, अनुकट्टियं सिहिकुसारेण SamasāKa. 182.15.

अनुकट्टुग (anu-kaddhaga < anu-karṣaka) *m.* one who drags, pulls along, or leads (a blind man), JM. सेवेज्ज धम्ममसे विहाणेण, ओओ विव अनुकट्टुगे, वाहिओ विव वेज्जे PañSu. 20.

अनुकट्टुमाण (anu-kaddhamāna < anu-karṣat) *adj.* [*f.* -i] (*pr. part.*) dragging along, trailing, AMg. (स) तं वट्टुसगियं अनुकट्टुमणी-अनुकट्टुमाणी जेवेव मयवं गोयमे तेणेव उवागच्छइ Vima. 16; से जहाणामए केइ पुरिसे उक्क वा -- पर्व वा मग्गओ कले अनुकट्टेमाणे-अनुकट्टेमाणे गच्छेज्जा Nandi. 19.

अनुकतणुक (anuka-tanuka < anuka-tanuka) *adj.* (of hair) short and fine, AMg. भइयं विणीयं अनुकतणुकमुकुमालोमनिह-उवि ... भावरयणं ... सेणावई कमेण समभिल्ले Jambuddi. 3.109. cf. अनुअतणुअ.

अनुकप्प (anu-kappa- < anu-kīp-) *v.* to think, to imagine, to direct or to impel (to choose an alternative), AMg. एसा वि दु अनुकप्पइ गावीरुदेण अहिउत्था Tittho. 615.

अनुकप्प (anu-kappa < anu-kalpa) *m.* one who follows or observes the prescribed rules, JM. णायचरणदुग्गाणं पुव्ववारियान अनुकित्तिं दुणइ । अनुगच्छइ गुणवारी अनुकप्पं तं विषाणाहि quoted from: Pañcākālpabhāṣya in AR and PSM.

अणुकम (anu-kama < anu-krama) *m.* serial succession, sequence, Aps. इय विस्मृतिपरिसहं सुपविसे अणुकमेण सुसुणेवि चरितं SudCa (N.) 1. 12. 17. cf. **अणुकम**.

अणुकमसो (anu-kamaso < anu-kramaśah) *adv.* serially, in the order of succession, respectively, JM. बारसजोयण तिजेव गाउआ जोयणं च अणुकमसो । वेदंदिथ वेदंदिथ चउरिंदिथ देहपुच्छं JivVij. 28; JS. साधारणवदरेतु असंखं भागं असंखया भाग । पुण्यापमपुण्याणं परिमाणं दोडि अणुकमसो GomSa.(J.) 211; हारदु सम्मं भिरुसं मुरदग गारय-चउकणुकमसं GomSa.(K.) 350; विण्णादे अणुकमसो छेदो आलोचना विउम्भसो ChnPl. 42.

अणुकंर (anu-kampa- < anu-kampaya-) *v.* (caus.) to cause someone to take pity, to evoke compassion, AMg. जं किं चि अहापाणं ति विवे खाइमसाइमं परेसि लद्धं । जो तं ति विवेणं नाणुकंये मणवयःकायसंयुटे स भिवसु Utt. 15. 12 (but Śān. यदि वा 'नाणुकंये' इत्यत्र 'न' पुरुषो अनुकम्पते p. 419a. 4; Sukh. 'ते' मुख्यलयात् तेसाहार-दिना त्रिभिरेव मनोवाकायलक्षणं प्रकाररूपेण 'न अनुकम्पे' बालग्लान्तीन् नोपकुन्ते च स भिद्विरिति शेषः p. 217b. 11)

अणुकंप (anu-kampa < anu-kampa) *m.* compassion, pity, AMg. अणुकंप पडुच तओ पडिणीया पत्ता, तं जहा — तवसिसडिणीय गिलाणपडिणीय सेहणडिणीय Tūhāpa. 208(MV.); JM. अणुकंपकणिअमणो विहविजणो बंकर धम्मं KumāCa.(JL.) 1. 20.

अणुकंपजुत्त (anu-kampa-jutta < anu-kampā-yukta) *adj.* full of compassion, JM. जीवाण दयदुए भणियं अणुकंपजुत्तं PaumCa (V) 11. 11.

अणुकंपण (anu-kampaṇa < anu-kampaṇa) *n.* compassion (the state of being in sympathy with), JM. परितावणमणुकंपण तिण्ह समथो अवे समथो KappBhā. 146G—OghNi. 600; Ogh-NiBhā. 72; साहित्यवयणवायण अणुमारुणदेसकालसंवरणं । अणुकंपणमणु-सात्तणवमंनरे करणं VavaBhā. 3. 151.

अणुकंपणद्वार (anu-kampaṇāthūe < anu-kampaṇārthāya) *adv.* [Dat. of अणुकंपणा] for the sake of compassion or pity, out of compassion, AMg. गोहालससं मेखडिपुत्तसं अणुकंपणद्वार पत्थं णं अंतरा सीयलियं तेवेजेसं 'नसिरामि Vaj. 15. 51 (15. 65); तस्स गळमसु अणुकंपणद्वार जयं भिद्वर Nāyā. 1. 1. 17; तए णं ते हजिगेमेली देवे सुलसए गहावयणीय अणुकंपणद्वार सुलसं गहावदणि तुमं च दो वि लमउउयाओ अरेइ Antag. 38; तए णं समणे सगवं महावोरे माउअणुकंपण-द्वार णिवारे निपफळे ... यवि होस्वा Kapp.(J.) 92.

अणुकंपणिज (anu-kampaṇijja < anu-kampaṇīya) *adj.* (pat. part.) fit to be taken pity on JM. कळकाज्ज न-याणई वालो । सो व अणुकंपणिजो KappBhā. 1467; 1468.

अणुकंपणीअ (anu-kampaṇīa < anu-kampaṇīya) *adj.* (pat. part.) [also अणुकंपणीय] fit to be taken pity upon, commiserative, to be pitied, JM. जवओ मणइ सुण सुणुरिस, उत्तमजणाणुकंपणीयं मह चरियं RaySeKa. 5b. 7; Ś. (अकुन्तला) तं जइ ओ अणुमदं तथा वट्ठ, जया तस्म राधसिणो अणुकंपणीआ होमि Śāk. 30. 22; (चित्रलेखा) सा अहं तह दंसणसमुत्थेण मअणेण वल्लं बाहीअमाणा भूओ वि महाएण अणुकंपणीअ ति Vikrama. 2. 15. 8.

अणुकंपदाण (anu-kampa-dāṇa < anu-kampā-dāna) *n.* alms out of compassion, Aps. अणुकंपदाणु किर दुत्थियण Caur-BhāSaṃ. 5. 18.

अणुकंपंत (anu-kāmpanta < anu-kāmpamāna) *adj.* (pr. part.) taking pity on, JM. आतावणसाहुस्सा अणुकंपंतस्स कुणति

गमो तु NisBhā. 5345 (Ca. अणुकंपंतो य पारणरहिणे भत्तादिथं सविसेसं देति)

अणुकंपपडिअरण (anukāmpa-paḍiarana < anukampā-praticarana) *n.* medical treatment out of compassion, JM. तेगिच्छिआरखो मरणं अणुकंपपडिअरणं OghNiBhā. 61.

अणुकंपय (anu-kāmpaya < anu-kāmpaka) *adj.* [also अणुकंपण] taking pity on, AMg. सनपस अगवओ महावोरस अणुकंपय णं देवे Āyār. 2. 15. 5(735); अत्तादि पुत्तिजाया पणत्ता, तं जहा — आयणुकंपय णाममेण णो पराणुकंपय, पराणुकंपय णाममेण णो आयाणुकंपय Tūhāpa. 4. 558(352); जवखे तहिं निदुयकसुवारी अणुकंपयो तस्स महा-मुणिसं Utt. 12. 8; अणुस्सुए णं जीवे अणुकंपय अणुस्सुए विगयसोमं चत्तिमोह-णिज्जं कम्मं खवेइ Utt. 29. 31 (prose); अणुकंपयं मुहिं वा वि बंनि नाभिसमेमहं Utt. 20. 9; तस्स णं ... द्वियाणुकंपयं देवेणं हणिणपमणिणा सुकवयणसंदिट्ठेणं ... गवमत्ताण आहरिए Kapp.(J.) 30.

अणुकंपया (anu-kāmpa-yā < anu-kāmpa-kā) *f.* compas-sion, pity, AMg. पाणाणुकंपयाय भूयणुकंपयाय ... अ-सिभावयाय सायवियणिज्जकम्मासरीरूपयोगमायाय कम्मसु उदणं सायवियणिज्जकम्मा Vaj. 8. 9. 100 (MV.); JM. महग्गिओ वि अणुकंपयाय तस्स धम्मं कहेइ RaySeKa. 13a. 8.

अणुकंपा (anu-kāmpā < anu-kāmpā) *f.* pity, compassion, AMg. इसविहे दाणे पणत्ते, तं जहा — अणुकंपा संगहं चैव भवा वाकुणिए ति य Tūhāpa. 10. 97(745); अणुकंपासवप्पादो नितकालमतिविमुद्धमपणाई SamavPū. 99 (MV. p. 446. 7); (कहे णं नंत जीवाणं सात वेदांगजा कम्मा कज्जंति) पाणाणुकंपाय भूयणुकंपाय ... पणाणं अदुवसयथाय ... अवसितावयाय Vaj. 7. 6. 24 (7. 114); अणुकंपं पडुच पुत्ता Vaj. 8. 8. 5 (8. 298); जीवाणुकंपाय सत्ताणुकंपाय ... से पाए अंतरा चैव संवारिए Nāyā. 1. 1. 181; अणुकंपपडिणीयद्वया वंते कुणइ जाणमाणां वि । एसणदोसं PīḍēNi. 596; 325; JM. नेळण सुणकरणे यदाइयण गिलाण अणुकंपा VavaBhā. 2. 30; अणुकंपा निव्वेओ संवेगो होइ तह थ एउम ति VajVaj. 17. 18; लखिज्जइ सम्मत्तं हियययं जेहि ताई पनेव । उवउम संवेगो तह निव्वेयणुकंपे अदियंके SamSot.(JL.) 43; अह सदावो ता उवउम-संवेग-निव्वेय-अणुकंपा-अदियंत्तं ति KaKaPra. 47. 1; तेवि वि अणुकंपाय मोवविआ नमुई Ezz. 3. 30; JS. पडिज्जइ तं (दुहिं) कियया तस्सेसा दोदि अणुकंपा Paṇeathā. 137; 13; पुणत्तसायवभूय अणुकंपा सुद्ध एव उवओगो Māhā. 237(5); Aps. अणुकंपइ (Inst.) सासइ मुरपुरीय अवमसमहिहयवळसंधि JastCa. 4. 18. 3; अणुकंपइ वयहरणदाणु PaumSāCa. 1. 119.

अणुकंपाकिरिया (anu-kāmpā-kiriya < anu-kāmpā-kriyā) *f.* act of compassion, JM. अणुकंपाकिरियाय अदयो वयंति देवलोमसु DhammoMā. 24.

अणुकंपापडिसेह (anu-kāmpā-paḍiseha < anu-kāmpā-praṭiseḍha) *m.* denial of (a request made out of) compassion, AMg. अणुकंपापडिसेहो कयाइ न (?) हिंइज्ज वा न था हिंइ OghNi. 415 (comm. वद चिदहं हिंइज्जा कदाचिच्च हिंइज्ज ति)

अणुकंपापर (anu-kāmpā-para < anu-kāmpā-para) *adj.* given to show compassion, given to pitying, JM. (सिया) अणुकंपापरे PaḍiSu. 23.

अणुकंपामिदु (anu-kāmpā-midu < anu-kāmpā-mṛdu) *adj.* tender with compassion, Mg. (पुरुष) पशुमालणकम्मदालणे अणुकंपामिदु एव शेत्तिप Śāk. 68. 3.

अणुकंपासंसिद (anu-kāmpā-samsida < anu-kāmpā-samsīta) *adv.* (ppp.) based on compassion, JS. रागो जस्स-पस्यो अणुकंपासंसिदो य परिणामो ... पुणं जीवमस आसवदि Paṇeathā.

135.

अणुकंपासय (anu-kampāsaya < anu-kampāsaya) *m.* compassionate intention, AMg. अणुकंपासयप्रयोगलिकालमविसुद्धमत्त-पाणई SamavPra. 99 (comm. अनुकंपा अनुक्रोशस्तत्त्वधान आशयः p. 127a 7)

अणुकंपि (anu-kāmpi < anu-kāmpin) *adj.* taking pity on, being compassionate, AMg. धम्मं ठिओ सव्वपाणुंकी तो होहिंसि देवो इओ विउव्वी Uet. 13.32; सव्वेहिं भूएहिं दयाणुंकी Uet. 21.13; Ś. (शकुन्तला) त्वा अओ दाव फडमं पिबद्दि त्ति अणुकंपिणा उव्वच्छेदिदो उडणण Śāk. 62.1; (निवेदय) मोहसा मि अणुकंपिणा अज्जेण। अब वा महाराणण Śāk. 13.16; (परिसंबध) सव्व-भूदाणुकंपिणो संओ कअ-अरणिज्जाए ... पेडअ-अरणिज्जा CandlLe. 1.12.12.

अणुकंपिद (anu-kāmpida < anu-kāmpita) *adj.* (pp.) [f. -a] taken pity on, Ś. (शकुन्तला) हिअअ समस्सस समस्सस, परिचत्तमच्छेण अणुकंपिदिदं देवण Śāk. 68.2.

अणुकंपिय (anu-kāmpiya < anu-kāmpita) *adj.* (pp.) [f. -a] full of compassion JM. पणिक उग्गमाई विज्जा अणुकंपिआ रयरे OḍhNiBhā. 116; Apa. तं निणुणवि सो वि अणुकंपिउ BhaviKa. 289.7.

अणुकंपेउग (anu-kāmpēuṇa < anu-kāmpayitvā = anu-kāmpya) *ger.* having taken pity on, J.S. अणुकंपेउग राणि करेइ आलोयणं कोउ Bhaṭṭa. 563.

अणुकर- (anu-kara- < anu-kṛ-) *v.* 1 to imitate, to follow, JM. (नदी) अज्जउत्त! को उण एसो अज्जउत्तवयणमणुकरेइ? CaupCa. 18.3; को उण एसो महणुभावो सव्ववाहपूरणस चेष्टियं अणुकरेइ SamasāKa. 439.1; 2 to resemble, Ś. (विदुषक) एसो सत्तिअ-कुमारो ... तह वट्ठअर भवंतं अणुकरेइ Vikrama. 148.6.

अणुकरणाकारावणनिसग्ग (anukarāṇa-kārāvaṇa-nisagga < anukarāṇa-kārāvaṇa-nisarga) *adj.* who, by nature, renders or causes to be rendered, the desired services (such as sewing or mending), JM. संसुंण संयोगे अत्तोवहि अन्नमदसंवासी। संगदकुलसगुणनिही अणुकरणाकारावणनिसग्गो VavaBhā. 3.152 (comm. अनुकरण नाम यस्मैविकल्पेति कुर्वन्त इष्टा वृत्ते -- इच्छाकारण तदेवमहं करिष्यामि, कुम्भे च, द्वारापणं वा न यत्नव्यं करणं अकुशालन्यासपीच्छाकारणं कारापयति तस्मिन् निरुधः स्वभावो यस्य सोऽनुकरणकारावणनिसग्गः)

अणुकह- (anu-kaha- < anu-kath-) *v.* to repeat (what has already been precisely expounded by the Ācārya), AMg. विसोहियं ते अणुकहयेने जे आतमावेण वियागरेज्जा Sūy. 1.13.3.

अणुकार (anu-kāra < anu-kāra) *m.* likeness, resemblance, M. (वेताळिक) मुधेतो मुउउंकिसरसिहासोहाणुकारे करे KapMāt. 3.25; (द्वितीयो वन्दी) जाआ एणकपाआ सरअवलहस्सुक्कवारणुकारा KapMāt. 3.28.

अणुकारि (anu-kāri < anu-kārin) *adj.* that follows or resembles, JM. अउवो पियामहाणुकारी को व(ए वि) एउ(ए सो) सडि-करो ति KaiKa. 48.27; केण एयं किज्जाणुकारिणा महुरेएण अमयरसेण व सवणाण सोअलमुपास्यं Rez. 2.13.

अणुकारिय (anu-kāri-ya < anu-kāri-ka) *adj.* who imitates, Apa. भमरकंकारसहाणुकारियवीणाविलासं JambūSāCa. 5.1.25.

अणुकिइ (anu-kii < anu-kṛti) *f.* [also अणुकिई] imitation, JM. पुव्वावरियाणं साणमहणेण य तवोविहाणेसु य अणुकिई करेइ Paṭisa-kāpa-Cūpi quoted in PSM; M. चक्राअमुक्खविहगाणुकिई जहा दे अणं व कीलणमहो तह होउ इड्ड ŚāKā. 9.6.

अणुकिट्ठि (anu-kitti < anu-kṛṣṭi) *f.* reduction of the intensity (of Kamma), J.S. समुदाणेण वि तच्चिय णहि अणुकिट्ठिमि गुणहाणी GomSā.(K.) 955. cf. **अणुकट्ठि**, **अणुकट्ठि**.

अणुकट्ठतवचरित्त (an-ukitttha-tava-caritta < an-utkṛṣṭa-tapaś-caritra) *adj.* whose austerity and conduct are not (as yet) excellent (widely reputed), J.S. कि पुण तरुणो अवट्ठस्सुदो य अणुकट्ठतवचरित्तो वा Bhaṭṭa. 332.

अणुकिण (anu-kinna < anu-kirna) *adj.* (pp.) crowded with, JM. नयराभि लक्षणेणं जियइ विज्जहराणुकिण्णाई। वयहा य वसे ठविया सत्तमु रयेणं साहीणा PaṇṇaCa.(V.) 91.7.

अणुकित्तण (anu-kittana < anu-kirtana) *n.* narration, description, JM. इय पउपरिणि विमलपुव्वभवाणुकित्तणं नाम तिसदं एवमं समत्तं PaṇṇaCa.(V.) 63 colophon.

अणुकित्ति (anu-kitti < anu-kṛti) *f.* ontology of, imitation of, J.S. उउहादिजिगवरणं णमणिअत्ति गुणणकित्ति च Māhā. 24.1)

अणुकिदि (anu-kidi < anu-kṛti) *f.* similar act, Ś. (शकुन्तला) को दाणि अणो धम्मकोअणुअणुसिणो तिणच्छणुकुवोमसस तव अणुकिदि पडिअजिज्जसि Śāk. 62.16.

अणुकुड्ड (anu-kudda < anu-kudya) *n.* (a place) adjacent to the wall, AMg. से अणुकुड्डेमु वा अणुगितीमु वा ... स भवे ओमहस्स पुव्वणुअववा णिट्ठ अहालदमवि ओमहे BṛKapp. 3.33; JM. अणुकुड्डे गितीमु ... णालव्वं जं जहि कमत्ते KappBhā. 4790; अणुकुड्डे उवकुड्डे कुमुसपीवं व होइ एगट्ठ KappBhā. 4791.

अणुकुण- (anu-kūṇa < anu-kṛ-) *v.* to imitate, to resemble, to emulate, M. (राजा) सुतोआणं दाणि अणुकुणइ कोस सिहियअं CandlLe. 1.41.

अणुकुंडलं (anu-kundalam < anu-kundalam) *adv.* adjacent to or near the ear-ring, M. अणुकुंडलमा-विदइण-सरस-कवरी-विल्लियअंस्मि। सीसम्मि कोमुओ फुरइ चारुनूडामणि-णिवेसी GaṇḍVa. 777.

अणुकूल (anu-kūla < anu-kūla) *adj.* 1 favourable, agreeable, pleasing (lit. along the bank), AMg. इमेओ य ते मणुअणुकूल-द्वियरुअओ मारियाओ Viy. 9.3.39 (9.173); एवाहिणं गूलंसि भूमेअपिणि मानसि एवांसि Nāya. 1.8.28; इदियाणुकूलसु सव्वविससु वड्ड Paṇḍa. 2.6; पुव्वरय, पुव्वपीलिय ... जे ते ... इयहि ... अणुकूल-पेम्मिआहि सद्धि अणुभूया Paṇḍa. 9.10; तिसला खसियाओ ... मणुअणुकूयाए विहारमूमी ... सुहंसुहेण तं गवमं परिवहइ Kapp.(J.) 58; JM. तिहि-करणं पसंथे नखसे अहिवहस्स अणुकूल। वेत्तूण निति वसमा OḍhNi-Bhā. 80; जे (उवसग्गा) संतमविगवरा ते अणुकूला, इतरे पटिकूला NiSāCa. 2.282.15; जा सो मोहविमूढो अणुकूलं कुणइ तोइ उवसग्गो ता इत्ति तोइ विमलं उप्पन्नं केवलं नाणं ViḍḍevCa. 1.140; Apa. अणुकूलं वाउ विणव-हो जाइ [बाइ?] PaṇḍaCa.(P.) 9.3.9; अणुकूलं समीरणं सुह संगट्ठ CandappaCa.(V.) 6.13.4; 2 (of wind) helpful and favourable (for sailing), AMg. तए णं ते ... वाणियया दक्खिणाणुकूलं वाएणं जेणव गंभीरं पोयट्ठाणे तेणव उवागच्छंति Nāya. 1.8.81; दक्खिणाणुकूलं वाएणं जेणव चंपाए पोयट्ठाणे तेणव उवागच्छंति Nāya. 1.8.84; 3 (of fortune) auspicious, favourable M. वोलेइ जइ ण देवो अणुकूलो होइ एत्ताहे Jhā. 630; 4 friendly and kind, obedient, JM. भोगहिं सेविमत्ता अणुकूल अणुववा जे उ KappBhā. 4432; उट्ठाणेजेज्जासणमाइएहिं गुरुस्स जे होत सयाणुकूला KappBhā. 4435; J.S. अणोणणुअणुकूलाओ अणोणणविरवखणाभिजुत्ताओ Māhā. 188(4); M. अइ-रमणीया रयणी सरओ विमलो तुमं च साहीणो। अणुकूल-परिवाणः

मण्णे तं णत्थि जं णत्थि *Litā*. 32; 5 concordant with, JM. अणुकूले य एण हियणुसुद्धी होइ दायव्वा *KālKa*. 39.19; Apa. पायेण महिलाउ जायंति मइयाउ जतरणुकूलाउ धणहरणलोलाउ *JasCa*. 3.27.3; धम्मामउ अणुदणु पियइं हुंति पियथम अणुकूल ण वा वि मंति *VaḍḍhaCa*. 1.11.10.

अणुकूलं (anu-kūlaṃ < anu-kūlam) *adv.* appeasingly, M. अणुकूलं वोसुं जे *Hem.(Gr.)* 2.217; Apa. अणुकूलउ अणुइ साविथार *PaṇṇaCa*. (P.) 1.12.3.

अणुकूलकारि (anukūla-kāri < anu-kūla-kārin) *adj.* who does favourable acts, AMg. जह आसा तह साह् वणिय व्व अणुकूल-कारिज्जा *Nāya*. 1.17.37.

अणुकूलण (anu-kūlaṇa < anu-kūlana) *n.* 1 making friendly, harmonizing, JM. तं ताण वहरं तम्मइज्ज जिह्मणी तच्चित्तण-कूलणत्थं न *SupāsaCa*. 12.10; 2 winning over, Apa. चकरवणु ... मुक्क ओणइं सकुलअणुकूलणु *CandappaCa*. (Y.) 4.15.7.

अणुकूलपवण (anukūla-pavaṇa < anukūla-pavana) *m.* favourable or helpful wind, JM. डेयो वि अगिणो उहइ हेइ पयरं पि हु त्ताणं । अणुकूलावणवेणा ण तु तत्त्विरइम्मि सिद्धमेयं तु *UvPay*. 474.

अणुकूलवहि (anu-kūla-vahi < anukūla-pathin) *adj.* along the way of the flow, favourable, Apa. महि पयइस अणुकूलवहि *MahāPa*. (P.) 36.8.5 (FN. अनुकूलपय अनुकूलवहः);

अणुकूलवाय (anukūla-vāya < anukūla-vāta) *m.* favourable wind, JM. अणुकूलवायनोल्लिख पक्ख-पावत-नावा य *Tarhā*. 885; Apa. अणुकूलवान् (?त) पसरियवणहि छाएउ राव सहु अरियणजसेहि *CandappaCa*. (Y.) 3.6.9.

अणुकूलविहि (anukūla-vihi < anukūla-vidhi) *m.* favourable fate or destiny, good luck, JM. अणुकूलविहिवतेण तुम्हहिं सहु संगमो *MaṇḍKa*. 26.5.

[**अणुकूलि** (anukūli < anukūlin) *adj.* one who gets favourably, JM. सुहरिजोगाणुकूलिणो भणिया *Sambodha Prakaraṇa* as quoted in PSM.]

अणुकोसा (anukosā < anukośā) *f.* name of a woman, mother of Bhāmapāla in his former birth, JM. विस्पो दासमामं विमुत्ती नामेण मेहिणी तस्स । अणुकोसा अइभूई पुत्तो सुण्हा य ते सरसा *PaṇṇaCa*. (Y.) 30.60.

अणुकुंत (an-ukkanta < an-utkrānta) *adj.* (ppp.) not violated or transgressed, AMg. एस विही अणुकुंतो मादणेण मइमया *Āyā*. 1.9.1.23; 1.9.2.16; 1.9.3.14; 1.9.4.17 (comm. अंतुक्रान्तं अनु-कीर्णं p. 306)

अणुकम- (anu-kkama- < anu-kram-) *v.* to proceed in due order, JM. बोहुज जीवसमामं समासओणुकमिस्सामि *Utesā*. 1.

अणुकम (anu-kkama < anu-krama) *m.* sequence, order, linear arrangement, JM. ततो राथा सं पुत्त भणति -- अण्ण जो ण सहइ अणुकमं सो जूतं वेइति *Āyā* (H.) p. 312b.3; -- Utt. comm. (S.) p. 147a.1; **अणुकमण** (anukkamena < anukramena) *adv.* [Inst.], AMg. दीहंते सव्वट्ठसिद्धे अणुकमणं सेसा *Aputtaro*. 170; JM. जाओ अणुकमण सुमणीओ तस्सणुत्तरो भाया *PaṇṇaCa*. (Y.) 9.4; पत्तो जहाणुकमणं तत्थ *Ev*. 14.2; Apa. संभासि वि सयल अणुकमणं बरिणजइ थाणंहरं कमेण *PaṇṇaCa*. (P.) 17.3.3; **अणुकमा** (anukkamā < anu-kramāt) *adv.* [acc.], JM. (दोसु वि अण्णे च) लोइअ कण्णासाई

अणुकम कारमा चउरो *OghNiBhā*. 12; Apa. अणु वि कहमि एउ सयलहेमि पवइपहाण अणुकम *SudCa*. (N.) 4.6.12; अह अणुकम-गहिय-नीसेस-विजाहर-रज-सिंति *SaṇḍuCa*. 659.1.

अणुकमण (anu-kkamaṇa < anu-kramana) *n.* crossing in order, stepping in order, AMg. (णई) जेसी भिदुगंसि पवजमाणा एगायताइ एगाइया *MV*. (णुकमणं करे त *Sūy*. 1.5.2.21.

अणुकमंत (anu-kkamanta < anu-kramat) *adj.* (pr. part.) following one another, AMg. ईगालर सि जलियं सुओइं ततोवमं भूमिमणुकमंता *Sūy*. 1.5.1.7; 1.5.2.4; वाला वला भूमि अणुकमंता *Sūy*. 1.5.2.5; 1.5.2.16 [MV. has अणुकमंता which also occurs in the ed. of Cūppā. * and short o are often confused]

अणुकसाइ (anu-kkasāi < anu-kaśāyin) *adj.* having very little passions, AMg. अणुकसाइ अणिक्खे अत्रापसो अलोअर ... नाणुत्तपेअ पवव *Utt*. 2.39 (comm. अल्पकपायो); अणुकसाइ लहुअप-भयवी चया गिहं एगचरे स भिक्खु *Utt*. 15.16 [also rendered in Sanskrit as an-ut-kaśāyin at *Utt*. 2.39 and explained as उत्तकारा-विषु इति इत्येवंशीलः उक्कपायो, न तथा अन्तुत्तपायो, not respectful (An-ohi)]

अणुकस्स (an-ukkassa < an-utkarṣa) *adj.* without elation, without pride, AMg. अणुकस्स अण्वल्लोण मज्जेण सुमि जावण *Sūy*. 1.1.4.2; *m.* non-maximum, not highest (deceit), JS. अणुकस्सो वेयणीयणमामं ... चउत्ता (of अनुमानं) *GomSāK*. 178; पवटीए मोहणिज्जा ... अणुमामं । उक्कमणुकस्स *KaṇṇiPa*. 22.

अणुकुइय (anu-kkuiya < anu-kucita) *adj.* (ppp.) [also अणुकुइय] slightly contracted or pressed, JM. छाइति अणुकुइय गंड पुण कंचुओ *Niṣṭhā*. 1401; छाएइ अणुकुइय उरोहं कंचुओ अणिक्विक्खओ *PaṇṇaCa*. 526; [the stanza in *OghNiBhā*. 317; छाएइ अणुकुइय उरोहं कंचुओ य is corrupt]

अणुकोश (anu-kkośa < anu-krośa) *m.* compassion, pity, M. (संवाहक) अत्राण दो दाणिं अणुकोशकिदेहि पइणेहि (वसंतसेना - कि उवरदावहो संदुसो) *Mgch*. 2.295.

अणुकोस- (anu-kkosa- < anu-krośaya-) *v.* to be compassionate towards, S. (सीता) ता जाव अणुकोसं णं आगच्छदि दाव इमानं वालसखाणं उअअपपण्णेण अणुकोससं *Prāṇ*. 5.6.5.

अणुकोम (an-ukkosa < an-utkrīṣṭa) *adj.* not good, JM. मोचणे विही इणमो । उक्कोपमणुकोसं भुमकवरसं तु भुज्जो *OghNiBhā*. 298.

अणुकोस (an-ukkosa < an-utkarṣa) *m.* not the maximum, AMg. उक्कट्टे अवदणमणुकोसं नेतीसं सामरोवमारं डिई एणत्ता *SambvPa*. 157; तत्थ णं अक्खमणुकोसं नेतीसं सामरोवमारं डिई एणत्ता *Nāya*. 1.16.24.

अणुकोस (anu-kkosa < anu-krośa) *m.* sympathy (lit. crying after), AMg. पीरजित्तिपुंस्सा ओहवला ... माणुकोसा अमच्छरी *Paṇḍ*. 1.5; S. (प्रतिहारी) अण्णओ अट्ठणी विण्णवेदि दारिअ त्ति दाये त्ति, अ वरीअउ किल महयणण अणुकोसो *Paṇḍ*. 2.14.1; M. (विदूषक) जइ दो वि अणुकोसो गुणाओ वा रिणेहो वा । देवस अत्थ किअण ता अणुपुंअहु वगई *SaṇḍuCa*. 3.13.

अणुकखण (anu-kkhaṇam < anu-kṣaṇam) *adv.* [anu-khaṇa in epd.] at every moment, S. (पाणिज्जात) परमुपसो विअ अणुसखमवत्तियवंसववृणणिणत्ताओ ... (सिद्धेउच्छेदो नाम महीमहेहो) *Anu-Saṇ*. 2.6.62 (p. 26); M. (विदूषक) उण पत्तरइ दाहोणुखणं दीहीहो *SaṇḍuCa*. 3.8.

अणुविस्त (an-ukkhitta < an-utkṣipta) *adj.* (ppp.) not raised, M. दिट्ठं अणुविस्तसुहं एसो मणो कुलवहणं *GSaṇḍa*. 5.25.

अणुविस्त (anu-kkhitta < anu-kṣipta) *adj.* (ppp.) thrown

अणुखणं

295

अणुगणेत

after, scattered after, AMg. तसो ... अणुक्खित्तंसि धूवंसि, पृथक् समुद्वाप्सु -- वाणिज्या नावाए दुरुद्धं Nāyā 1.8.67.

अणुखणं (anu-khanaṃ < anu-kṣaṇam) *adv.* every moment, JM. तत्सणमवि निच्छत्तमणुखणं जणर जीवाणं GaṇSādSa. 120 (comm. प्रतिक्षणम्)

अणुग (anu-ga < anu-ga) *m.* servant, attendant, JM. विरिज्जयविरुपिया अणुगद्धा DeNāMA. 7.66 (comm. विरिज्जो अन्वरः। विरुपिअं अभिलपितम्)

अणुग (anu-ga < anu-ga) *adj.* [f. -ā] [usually second member of a compound] coming after, following, resulting in, longing after, AMg. क्खण्णमासाणुगं य जीवे वराचरे हिंसर नेगस्वे Uta 32.27; सदाणुगमाणुगं Uta 32.40; 32.53; 32.66; 32.79; 32.92; समासीम-पदेच्छीणं सोयणासु अणालसा। गणिणी गुणसंपण्णा पदस्थ-परिज्ञाणा Gacchā 127; JM. सुवत्सुरावुरिदं दंष्ट्रवण्णाणुगं पणमिऊणं। नेहाइ-वत्सुरारे संवेगेणं भणिसुराणि VatthuSā. 1.1; JS. गुणपदण्यो छद्दा अणुगवट्टिवट्टमाणियरा GomaSā.(J.) 372.

अणुगत्र (anu-gaa < anu-gata) *adj.* (ppa.) followed, imitated, M. 'ते सङ्गे' 'किं मए ते विद्वअणुगणं धीरमस्सेहि ŚiKāy. 5.40.

अणुगच्छ- (anu-gaccha- < anu-gam-) *v.* 1 (usually with *paṭṭha* etc.) to go after, to follow, AMg. 'सिया वेगे अणुगच्छन्ति? अस्या वेगे अणुगच्छन्ति?' आणुगच्छमाणेहि अणुगच्छमाणे वहे न निव्वज्जे? Āyār. 1.5.5.2; आउसंतो समणा अणुगच्छादि तो ते वयं अणुगतं वयं गहावई मम एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अम्मुट्ठे ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Viy. 15.25(15.25); तए णं से जमालिस्स खत्तिव-कुमारम्प पिया ... जमालि खत्तिवकुमारं पिट्ठो अणुगच्छइ Viy. 9.33.73 (9.205); तए णं से सेणिए राया ... धाणिणि देवि पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. 1.1.66; से धणे सत्थवाहे ... चिलायम्प ... पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. 1.18.45; तए णं तुम्हे मंन, मम अणुगच्छइ Viā. 16; तए णं से भगवं सोयमे भियादंवि पिट्ठो समणुगच्छइ Viā. 17; वाणसंतरा देवा ... सहम्पत्तहत्थगया विजयं देवं पिट्ठो पिट्ठो अणुगच्छन्ति Jivabhi. 3.453; से किं ते छायाणुवायमती? ... जणं पुरिसं छाया अणुगच्छन्ति णो पुरिसं छायां धणुगच्छन्ति Pannav. 16.48 (1115); अयेमइया सहम्पत्तहत्थगया भग्ग रायाणं पिट्ठो पिट्ठो अणुगच्छन्ति Jambuddi. 3.10; 3.11; 3.86; 3.37; JM. जे इह परलोणं वा हितं सुयं तं खमं नुपेअवः निम्सयसु मेयस्साय उ अणुगच्छन्ते जे तु VacaBhā 10.321; S. (गौतमी) अणुगच्छन्ति इअं सु णो करुणपरिदेविणी संवत्ता Śāk. 64.153; Apu. सुयणु ससणु जाव अणुगच्छइ DhamPa. 2.16.13; 2 to go to or towards, to advance (in order to receive a distinguished guest etc.) [usually with *abhinukha* etc.], AMg. तए णं से विजए गहावई मम एज्जमाणं पासइ, ... आसणाओ अम्मुट्ठे ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Viy. 15.25(15.25); तए णं सा देवदत्ता गणिवा सत्थवाहदारए एज्जमाणे पासइ ... अम्मुट्ठे सत्तट्ठपयाणि अणुगच्छइ Nāyā. 1.3.12; तए णं सा देवई देवी ते अणगारे एज्जमाणे पासइ, पासित्ता ... अम्मुट्ठे, अम्मुट्ठेत्ता सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Antag. 3.25; तए णं सा भियादेवी ... भगवं गोयमं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अम्मुट्ठे, अम्मुट्ठेत्ता सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Viā. 1.1.29; ते कृणिए राया ... तिथयराभिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Cuvv. 21; तिथयराभिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ RāyPa. 8; Nirayā. 113; भग्गे राया ... चक्करवणाभिमुहे सत्तट्ठपयाहि अणुगच्छइ Jambuddi. 3.6; 5.21; अंजलिमउल्लियगहत्वे तिथयराभिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Kapp.(J.) 15.

अणुगच्छण (anu-gacchana < anu-gamana) *n.* going forward to receive a visitor, JM. अम्मुट्ठणं अंजलि आसणमाणं अभि-गहकिई अ। सुम्सुण अणुगच्छण संसाहण काय अट्ठविहो DasaveNi.

321 (comm. आगच्छतः प्रत्युद्गमम्)

अणुगच्छंत (anu-gacchanta < anu-gacchat) *adj.* (pr. part.) going after, following S. (सगरिका) सह संबद्धितो इमं जणं परिचरअ खणमेत्तदसणपरिचिदं जणं अणुगच्छंतो ण लज्जेहि Itatū. 2.0.42, 43.

अणुगच्छमाण (anu-gacchamāna < anu-gacchat) *adj.* (pr. part.) going after, following, AMg. 'सिया वेगे अणुगच्छन्ति? अस्या वेगे अणुगच्छन्ति?' अणुगच्छमाणेहि अणुगच्छमाणे कहे न निव्वज्जे? Āyār. 1.5.5.2; अणुगच्छमाणे विवहं भिजाणे तहा तहा सासु वक्कवेणे। ण कथयती भास विहिसण्णा Sāy. 1.11.23(602); से मरहाधिने परिदे ... तं दिव्वे चक्करवणं अणुगच्छमाणे-अणुगच्छमाणे जेणेव मागहसित्थे तेणेव उवा-गच्छइ Jambuddi. 3.18; 31.180.

अणुगच्छित्ता (anu-gacchittā < anu-gacchitvā anu-gamya) *ger.* having come to or towards, having advanced forward (in order to receive a distinguished visitor etc.), AMg. तए णं से विजए गहावई मम एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अम्मुट्ठे, ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता ममं तिकवुत्तो आवाहिणपयाहिणं वरेइ Viy. 15.25 (15.25); सा देवदत्ता गणिवा न सत्थवाहदारए एज्जमाणे पासइ, ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता एवं वयासी Nāyā. 1.3.12; सा भियादेवी ... भगवं गोयमं ... पासइ, आसणाओ अम्मुट्ठे, ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता तिकवुत्तो आवाहिणपयाहिणं वरेइ Viā. 1.1.29; तए णं जे कृणिए राया ... तिथय-गराहमहे ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जणं अंवेइ Cuvv. 21; (सूरि-यामं) भगवं म्हावीरं ... पासइ ... अम्मुट्ठे ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जणं अंवेइ RāyPa. 8; भग्गे राया ... चक्करवणाभिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वानं जणं अंवेइ Jambuddi. 3.6; 5.21; सुभदा सत्थवाही ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासइ ... अम्मुट्ठे ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वंदइ Nirayā. 113; अंजलिमउल्लियगहत्वे तिथयराभिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वानं जणं अंवेइ Kapp.(J.) 15.

अणुगच्छित्ताण (anu-gacchittāṇa=anu-gamya) *ger.* having advanced forward (to meet a distinguished visitor etc.), JM. अइ सत्तट्ठपयाई अणुगच्छित्ताण जिणवरे वरे। अंवेत्ति वामजणुं T.ttho 191.

अणुगच्छिय (anu-gacchiya=anu-gamya) *ger.* having accompanied, JM. दूरवाई अणुगच्छिय इसिय मगं भियत्तो सो MaViCa. (G.) 6b.7(1)

अणुगच्छिर (anu-gacchira=anu-gāmin) *adj.* following, going after, Apa. अणुगच्छिर-कडकडिरदसण-मेणि-वेताल-वीसणु SaṅKūCa. 583.4.

अणुगज्जेमाण (anu-gajjemāna < anu-garjayamāna=anu-garjat) *adj.* (pr. part.) shouting after or towards, AMg. अणुगज्जेमाणे इकारेमाणे पुकारेमाणे ... पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. comm. 240a.9.

अणुगण- (anu-gaṇa- < anu-gaṇay-) *v.* to go over something mentally, to ponder over something repeatedly, to memorize (a text), AMg. जे केइ साहू वा साहुणी वा ... विराहीयं सुसदथो-भयं सरमाणे एममविस्से पदम-वरम-पोरसीसु दिवा राओ य नाणुणु (ग) नेज्जा से णं गोयमा पाणकुसीळे नेए MahāNis. 3.36.2.

अणुगणेऊणं (anu-gaṇeṇaṇam < anu-gaṇayya) *ger.* having counted over, AMg. तसो य जावइयं तवोवहाणं अवोसंमंतो करेज्जा, तावइयं अणुगणेऊणं जहे जणेज्जा MahāNis. 3.32.8.

अणुगणेत (anu-gaṇenta < anu-gaṇayat) *adj.* (pr. part.) [also गणेत] reflecting or pondering over something repeatedly,

अणुगणह

296

अणुगर-

memorizing (a text), J.S. जिणवयणमणुगणेतो संसारमहम्मयं हि चित्तं ता Māhā. 807(9); जिणवयणमणुगणेतो देसविरण जहोमं ŚrāA.(V.) 330.

अणुगणह- (anu-gaṇha < anu-grah-) *v.* be kind or considerate to, M. पाह सोरि ... केदिआर ! अणुगणहसु माअं ŚrāA.V. 3.11.

अणुगत (anu-gata < anu-gata) *adj.* (ppp.) ever going on, continuous, AMg. वितियं च ... अलियवयणं भवणुणमववरं चिरपरिचिय-मणुगतं दुरंतं Paṇḍā. 2.1; ततियमदिण्णादाणं ... चिरपरितमणुगतं Paṇḍā. 3.26; cf. **अणुगय**.

अणुगदा (anu-gadā < anu-gatā) *adj.* (ppp.) (t.) connected, related, J.S. उहहमहत्तरियलोए विचिणादि सफअए ससंठाणं । एतेव अणुगदाओ अणुपक्खाओ य विचिणादि Māhā. 402(3)

अणुगंतव्व (anu-gantavva < anu-gantavya) *adj.* (ppr. part.) to be known or understood, AMg. देवा इमाए मायाए अणु-गंतव्वा — चउरासीति असीति Thāga. 7.128(583); तेणं भंते ! जीवा एगसमणं केवतिया उववज्जति ? अवसेसं ओह ओइयममए तदेव अणुगंतव्वं Viy. 24.1.72 (24.43); एवं एतेणं अभिलाषेणं इमा गहा अणुगंतव्वा Jivāhī. 3.5; 3.12; एमसि णं इमाओ गाहाओ अणुगंतव्वाओ Pannav. 1.48 (53[3]); 2.40(187); 15.55 (1003[2]); एवं इमाहि गाहाहि अणुगंतव्वं Jambudātā. 7.134; ते किं तं उवायनिज्जुत्तिअणुगमे ? इमाहि दोहि गाहाहि अणुगंतव्वं । तं जहा उदेत्ति निहंसे य AnuOg. 604; J.M. पजोसवणादिवसे लोयाणुवत्तीए इदो अणुगंतव्वो होइ । KāKa. 270.43; J.S. किं केण कस्म कत्त व केदिविओ य भावो य । छहि अणुओगदारे सव्वो भावाणुगंतव्वा Māhā. 707(8)

अणुगम- (anu-gama- < anu-gam-) *v.* 1 to follow, AMg. जाया एवहति भोए ते हं महे नाणुगमिस्समेको Utt. 14.34; J.M. वरवाहेणेण भणिंयं अहमवि तायं अणुगमिस्सं ŚrāA. 12.146; (pass.) अणुगम्मइ तेण तहि तओ व अणुगमणमेव वासणुगो ViĀvBhā. 913; 2 to go towards, J.M. अणुगमइ अभिसुहं विंय सत्तट्ठपयइ SupāSā. 2.438.

अणुगम (anu-gama < anu-gama) *m.* understanding or knowledge in accordance with the context, exposition with the help of various points of view of the *Anu-gga*, AMg. दियाहे णं ... जिणं वित्थरेणं मासियाणं ... अणुगमनिकलेवणयणमाणुनित्तोवकम ... वागरवणं देउणा SamāPā. 93; तस्स (सामास्यस्स) णं इमं चत्तारि अणुओगदरा भवन्ति, ते जहा — उवकम, णिकलेव, अणुगमे णए AnuOg. 75; ते किं तं अणुगम णयविहे पणत्ते । ते जहा — संतपयपक्खणया उववपमाणं, च खेतं फुसणा य । कालं य अंतरे नाग भाव अप्पवुं चव AnuOg. 105; J.M. सुत्ताणुगमे काहिंए तण्णासं लाववनिमिसे ViĀvBhā. 969 (comm. अनुगमो दिविओ वक्खमं, सज्जा — इवानुगमः नियेवत्तमपय 966); J.S. (जीवट्ठाणस्स अवयारो) अउववहो, उववणं, णिकलेवो, णोअ अणुगमो चेदि Dhavalā. 1.72.5.

अणुगमण (anu-gamana < anu-gamana) *n.* to follow up, to understand, to reach, J.S. अं ते वंथणिज्जं णाम तस्स इममणुगमणे कस्साओ SupāSā. 3.6(3).65; सुणिज्ज एतदुहं तदणुगमणुज्जं णहमोहो । पसमियरागोहो हवहि हवरपक्खो जीव Paṇḍāhī. 104; अणुगमरे वि गुरुण पसवयरागो ति पुणंति Paṇḍāhī. 136; वंदणमंसणेहि अणुदुट्ठाणु-मणपठिवकी । ... ण णिदिदा राववरियम्म Pavā. 3.47; J.M. अणुगम्मइ तेण तहि सओ व अणुगमणमेव वासणुगो ViĀvBhā. 913.

अणुगमिअ (anu-gamiā < anu-gata) *adj.* (ppp.) went after, M. (रणं) ओवाहेऊण खाउं कलमणुगमिओ दाणवो वाहणीयं ŚrāA.V. 7.32.

अणुगमिय (anu-gamiya < anu-gamiya) *ger.* having follo-

wed, AMg. से एगओ अणुगामियभावं पडिसंथाय तेव अणुगमिय हंता छेत्ता मेत्ता ... उक्खाइत्ता भवति Sōy. 2.2.19(709)

[**अणुगमिर** (anu-gamira < anu-gantī) DoNāMā. 6.127 !]
अणुगंपादाण (anu-gampā-dāṇa < anu-kampā-dāṇa) *n.* gift given out of compassion, J.M. अणुगंपादाणं पुण जिणेहि न कदिचि पडिसिद्धं SamāPā. 158.18.

अणुगंपिय (anu-gampiya < anu-kampita) *adj.* (ppp.) [used impersonally] pity was taken, J.M. विचिराए वम्मपरि-णामस्स न गहिआ कसाएहि । अणुगंपियं च णेणं SamāPā. 475.7.

अणुगम्म (anu-gamma < anu-gamiya) *ger.* having grasped, having followed, AMg. एओवमे तत्थ उइइ वीरे अणुगम्म अत्थं उववणं सुम्म Sōy. 1.14.11.

अणुगम्मंत (anu-gammanta < anu-gamiyamaṇa) *adj.* (pr. part. pass.) being followed by, J.M. अणुगम्मंतो रण्णा नयरीओ निगओ वाहि JinadaĀkhyā. v. 510.

अणुगम्ममाण (anu-gammamaṇa < anu-gamiyamaṇa) *adj.* (pr. part. pass.) being followed by, AMg. तए णं सा सोमा महुणी ... अणुगम्ममाणेहि ... तो संवाए रट्ठुएण सद्धि ... भोगमोसाउं भुजमाणी विहरिणए Niraṇ. 130; J.M. धूयाविओ य वि-सुंउळमाणंए राइणा अणुगम्ममाणो JinadaĀkhyā. 24.18; UpāyTī. p. 19a.14.

अणुगय (anu-gaya < anu-gata) *adj.* (ppp.) 1 followed by, following (both in the physical and the figurative senses), AMg. जिणवयणमणुगयमहियमासिया (नरा) SamāPā. 97; विराणुगओउंसे मे मोतम Viy. 14.7.2 (14.77); लोमस्स पथणिज्जं ... चिरपरिचियमणुगयं अवम्मदरं Paṇḍā. 4.15; एगच्छंते ससावरं सुंजिण वट्ठुं अपरिमिय-मणंसदमणुगय-महिच्छार-विरयमूलो Paṇḍā. 5.1 (comm. संतता); 8.1; 3.1 (comm. अविच्छेदनानुवृत्तं); सुविचविचणुगया ... सिद्धि विमायइ उंति तादणो Dasava. 6.68; पिच्छओसाणुगया Utt. 4.13; यानं विविहं समेच लोए सद्धि मेवणुगय य कोविपणा Utt. 15.15; रुवाणुगसाणुगय ... जीव Utt. 32.27; 32.40; 32.53; 32.79; 32.92; से किं तं निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे ? निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे अणुगय । ते ते निक्खेवनिज्जुत्तिअणुगमे AnuOg. 602, 605; छगदणुगयमणो जीवो मरणे अउववहो जइ वि ĀrāPaṇḍā(V.) 49; J.M. अणुग य समेवयो तेण समो-यमिं वरार । सामास्यं तोइणुगो ViĀvBhā. 966 (comm. पूर्वमेव गतः, अतिक्रान्तः, पूर्वमेवामिहितः); देविइ कहाहत्तिणाउं पुनरिद्धिपक्खणमइयं । अहं निवाणविज्जमण्णाणुगयमच्छं JhāPa. 9; (निक्खस्स दंउणं) जिणाणु-गयं णव । निवणणवट्ठं (वरं) य चरणववि इवइ (अणुगयं — obtained ?) ThāgaThā. 7 (comm. तेन दर्शनेन अनुगतं सद्धि वरं); M. अणुगंवाणुगयं वयणं Jhā. 135; विजाणुगया पट्ठा णामेण विजाणया Jhā. 282; 372; अणिवट्ठे वितं पडिवालइ अणुगया विट्ठी Jhā. 432; वज्जं अप्पदणुगयं Jhā. 607; Apā. अणुगयइ जणइ कुळमग्गाइस्स Jhā. 1.6.2; 2 found in or characterized by, AMg. अकत्तवत्तराणे देहाणुगय व पीळि-याउं य । अदिसवाउकाओ भणिओ वम्मदुमहणेहि PāṇḍN. 10 (comm. अरोतादि); 3 following each other (with anu-gga etc.), AMg. एवमिणिओदिवाणं तत्थ सुयणाणं, जत्थ सुयणाणं तत्थाविणोहोयिं । दो वि एयाइ अणुगमणमणुगयाइ NācTī. 44; J.M. अणोणणुगयणं 'इमे व' ते व' ति विमयणमज्जुत्तं । जइ दुइपाणिवाणं SamāPā. 1.47; (रूवाइ-पक्खा) ते अणोणणुगयया पणवणिज्जा भवत्थम्म SamāPā. 1.48; 3.8.

अणुगर- (anu-gara- < anu-kr-) *v.* imitate, follow the example of, J.M. मोत्तुण वणवासवेसं सव्वं चव विवासवेइ अणुगरेइ रि SamāPā. 331.19.

अणुगारण

297

अणुगिहीअ

अणुगारण (anu-garapa < anu-karapa) *n.* imitating, following the example of, JM. पालितयस्स सीसो व्व कुण्ड नागज्जुणो तओ भणि। नेमिअसिय गुणणे सव्वं पि कयं इमं नेण KumāPra. 179.4.

अणुगरिण (anu-garita < anu-kurvat) *adj. (pr. part.)* imitating, following the example of, JM. अण्हेहि ... दिट्ठं न मसुणामा-अणुगरितं (पुरं) SamanāKa. 98.9.

अणुगवेस- (anu-gavesa- < anu-gavesa-) *v.* to search for, AMr. तं भंडे अणुगवेसमाणे नि सव्वं अणुगवेसइ पण्यो भंडे अणुगवेसइ Vjy. 8.6.3.2.18.230.

अणुगवेसमण (anu-gavesamāna < anu-gavesamāna) *adj. (pr. part.)* being sought after, being searched for, AMr. गह्वर-... न भो तं विणिगमानसं चेइ भंडे अवहरेज्जा तस्म गं सति भंडे अणुगवेसमाणे नि आरमिआ कियिआ कियइ Vjy. 8.6.3.15.1290; इमे न भो कण्ठज्जगाम ... सव्वंतओ कण्ठं सुदक्खिअं अणुगवेसमाणे ... समो-वदइ Naya. 1.16.185; JM. दिया से अ अणुगवेसमाणे कमेज्जा तस्स अणुगवेसये दिया तं अणुगवेसमाणो नो कमेज्जा एव से कण्ठि NisāCa. 2.185.11.

अणुगवेसियव्व (anu-gavesiyavva < anu-gavesayitavva) *adj. (pr. part.)* should be searched for, AMr. थेरो य ते अणुगवेसियव्व दिया Vjy. 8.6.3.18.245; मे य अणुगवेसियव्वे दिया; मे य अणुगवेसमाणे कमेज्जा EpiKappa. 3.28; JM. इह खइ निमंदाण वा निमंदाण वा पाटिहारिण वा सगारियसंतिण वा सेआसंधरण विपणसज्जा मे व अणुगवेसियव्वे NisāCa. 2.185.11.

अणुगहण (anu-gahana < anu-grahana) *n.* appreciation, admiration, M. अण्हे पि अ तिसा सुणण्णणुगहणे पयत्ताओ Jhā. 301.

अणुगहिअ (anu-gahita < anu-grhita) *adj.* obliged, favoured (often equivalent to English expression 'grateful'), JM. सोहजओ अ अणुगहिअ D-SāMa. 8.26; M (नदी) ता कणीभट्ट तथ-भवंताणं सुमाअयणं विओओ। (सत्रवार) समिआ अज्जाए सइस्सेण सुवित्तं अणुगहिओ मिइ SāMa. 1.12.2.

अणुगहिइ (anu-gahida < anu-grhita) *adj. [t. -ā] (pp.)* obliged, favoured, JS. समणे गमि ... इट्ठरं। समणेहि तं पि पयदो पटिच्छ तं चेहि अणुगहिइ Paesā. 3.3; S. (राम) सव्वेयदार्ती (दिव्या-स्त्राणि) स्वप्नसुतिमुपश्रान्ति। (सुतः) अणुगहिइमिइ UralaCa. 1.15.3; Mr. (पुरुष) भट्टकेअ अणुगहिइमिइ Śāk. 69.1261 cf. **अणुगहिअ**.

अणुगाम (anu-gāmaṇ < anu-grāmaṇ) *adj.* along the village, AMr. ते वि ते अण्वईगो सुमासं ? अणुगामं, अणुगामीयं, अणु-कमिअं, अणुगमिअं ApāCa. 309.

अणुगामि (anu-gāmi < anu-gāmiṇ) *adj. [t. अणुगामिणी]* 1. who goes after, who follows, who pursues, JM. देसियदेसिय-समो ववेतो सव्वेइ लइइ सुइ। सुवत्ति एअ वधइ सेआ अणुगामिणे तस्स Aca. 1172; अणुगामवज्जमाणथ पण्डित्वाइयविहा जहा ओही KamVi. 19.8; अणुगामिणी अणे मे जण भणइ तथ वयाणे PaNaKa. (Dha.) 121; JS. ते न (ओल्लोअ) अणेवविहं देमोही पयमोही सुवोही ... अणुगामी ... एववेणसमणवसोते SāAca. 3.2.37; Apā. मिहि हरिहि सीय सुवमंदि जिह हउ अणुगामिणि थिय तुअं डिइ PaCa. 2.22.8; 2. who knows, AMr. भाएणे कइ भायाअ भागमोने समारमे। ईता छेत्ता पटिहत्ता आय-सुअणुगामो Sāy. 1.8.10.15 (comm. अउममुआसुडिअव); सुवद-भर अणुगामणे विमसंकाया ... जिआ एव ... तवया अपाणि भावेमणा विहरंति Uva. 25.

अणुगामिय (anu-gāmi-ya < anu-gāmi-ka) *adj.* who follows someone, who goes after, a follower, AMr. वणे मूडे P. 11.28.

जहा जंतु मूडे नेयाणुगामिण Sāy. 1.1.2.18(45); से एअओ आयहेउं वा गावहेउं वा अगारहेउं वा पयारहेउं वा पायणं वा सहवासियं वा निस्साए अदुवा अणुगामिण ... अदुवा सोवणियंहिण Sāy. 2.2.19(704); JM. राईए पच्छिम-जाम पाडलिउं अणुगामिओ सुथो उवलदो KuMaKa. 55.14; गहिअण सारम्यं वयाओ ताव जलहितीरमि। तथ थियां होही नो पि दु अणुगामिओ सुथो NāPaKa. 10.27.

अणुगामियभाव (anu-gāmiya-bhāva < anu-gāmika-bhāva) *m.* the status of a follower, AMr. मे एअओ अणुगामियसं पडिसंवाय तमेव अणुगामिय हंता छेत्ता भत्ता ... उअरात्ता भवति Sāy. 2.2.19(709).

अणुगारि (anu-gārī < anu-kārī) *adj.* imitating, JM. तियसपुरवरणुगारि जअउरं नाम सवरे SamanāKa. 10.2; तटिअसियाणु-गारि जोवणे Ez. 15.22.

अणुगाल (anu-gāla < anu-kāla + duṣkāla) *m.* days of famine (lean days), JM. अितं विहमाइ अण्विअं न कोयं य अणु-गालो GaPaVi. 3.138.

अणुगिइ (anu-gii < anu-kṛti) *t.* imitation, JM. देदिआइ-अणुगिइ मेगीरखेणा लोए। वण्णे य पवणम्मा इय अजाए निपाण Paesā-Pra. 9.37-38; पुअं भट्टागमस विराडसुणं सुथेण कोवणाणि मूअममाणं खेलाओ य कयाओ। तओ लोओ वि ताए जेव अणुगिर काउमारइ JagaJi-Ca. 137.31.

अणुगिज्झ (anu-gijjha < anu-grdh-) *v.* to become attached to, to be greedy of, AMr. रंसु गणुगिज्झता ताणुतणेअ पण्ये Ut. 2.29.

अणुगिण्ह (anu-giṇha < anu-grah-) *v.* [also अणुगेण्ह-] to favour, to oblige, S. (टोपरी) पाह ... अणुगेण्हंतु पदे ववमिइ दे भादो VajāSa. 1.21.1; (pass.) (विदूषक) ता अणुगेण्होअइ दाव एओ Vikramo. 2.7.3.

अणुगिण्हंत (anu-giṇhanta < anu-grhṇat) *adj. (pr. part.)* favouring, obliging, JM. अणुगिण्हंतो तह सुवविइमाणे भवसुत्तणं SopāCa. 3.219.

अणुगिण्हमाण (anu-giṇhamāna < anu-grhṇat) *adj. (pr. part.)* [also अणुगिण्हमाण] favouring, obliging, AMr. तं ण तुअं दुवयं रथं अणुगिण्हमाणो अकालपरिहीणं जेव कसिपुणे भवरे सोएणइ Naya. 1.16.132; कृणियं रायं अणुगिण्हमाणो सेवणं अट्टागसवं च हारे कृणियं रओ पचापिणइ Naya. 44.

अणुगिद्ध (anu-giddha < anu-grddha) *adj. (pp.)* hankering after, longing for, AMr. भावणे असणपाणत्स णायुगिदे रसेतु अवणिणे Ayā. 1.9.1.29; जे एयं उंटे अणुगिद्धा अण्णयरा ने कुसीलाणं Sāy. 1.4.1.12.

अणुगिद्धि (anu-giddhi < anu-grddhi) *t.* longing for, desire for, AMr. कामाणुगिद्धिअं सु दुअसं सव्वसं लोगसं सुदेवसस Ut. 32.19.

अणुगिरंत (anu-giranta < anu-kurvat) *adj. (pr. part.)* imitating, looking like, JM. दिट्ठं च तं गण अउरं सुरविआपायसण्ण-गिरंतं CampCa. 229.11.

अणुगिल- (anu-gila- < anu-gil-) *v.* to swallow, AMr. एवं भोगवइया वि सवरे सा छोइ छोइआ अणुगिलइ Naya. 1.7.8; 1.7.28.

अणुगिलित्ता (anu-gilitā < anu-gilitvā anu-girya) *ger.* having swallowed, AMr. अणुगिलित्ता सव्वसंमुअ जाया यावि होइया Naya. 1.7.8.

अणुगिहीअ (anu-gihīa < anu-grhīa) *adj. (pp.)* favour-

अनुगीया

ed, honoured, J.M. सिद्धिदुमारेण भणितं भयं अनुगीहीओ मिह Samarā-Ka. 163.9.

अनुगीया (anu-gīyā < anu-gītā) *adj.* (ppp.) (f.) said after, recited, AMg. महत्थरुवा वणपभुया गाहाणुगीया नरसंभवजे Uta. 13.12 (comm. Śān. तीर्थकुट्टगणधरादिभ्यः पश्चात् गीता अनुगीता 386a.12)

अनुगुण- (anu-guṇa- < anu-guṇa-) *v.* to repeat, to recite again and again, AMg. जिणवणमणुगुणिज्जा अहोणिस पावकलसइरे ĀrahPaṭṭi(V.) 76; J.M. सुतवदे सुवगटे अण्णे रिसिणो अनुगुणेति Kuv-MāKa. 34.12.

अनुगुण (anu-guṇa < anu-guṇa) *adj.* having similar qualities, M. विच्छाणइ मिअंके तुसारवरिसो अनुगुणो वि GaudVa. 857; J.S. अण्णा वि अरिअ अनुगुण-मिक्खावय एसगादिचारानं । मिहिणो सोही ChetN. 323: 324, cf. अनुउण.

अनुगुणं (anu-guṇaṇā < anu-guṇam) *adv.* according to suitability, J.M. ता गीयत्थमिति मुणिय अनुगुणं च वट्टिज तीथ DeāKa. 5.30.

अनुगुणंत (anu-guṇanta < anu-guṇat) *adj.* (pr. part.) repeating, muttering, AMg. सुत्तयमणुगुणंतो धिइनिचलवदकच्छाओ MahāPacc. 133.

अनुगुणियव (anu-guṇiyavva < anu-guṇilavya) *adj.* (pr. part.) should be repeated or muttered, J.M. अनुगुणियवओ पंचनमोकारो KāKa. 44.25.

अनुगुरु (anu-guru < anu-guru) *adj.* following the practice of the teacher, J.M. लोयुत्तरिया धम्मा अनुगुरुणो तेण ते वज्जा KappBhā. 995; कामे खलु अनुगुरुणो धम्मा तह वि दु न सव्वसाहम्मा KappBhā. 996.

अनुगुरुदेह (anu-guru-deha < anu-guru-deha) *m.* a small or big body, J.S. अनुगुरुदेहपनाणो उवसहारप्पस्सपदो वेदा Dav-Sān. 10.

अनुगूल (anu-gūla < anu-kūla) *adj.* favourable, J.M. अनुगूलनाय्यरोलि(विमाणयववदं अरियं विज्जाहरवत् SamarāKa. 375.10.

अनुगूहिय (anu-gūhiya < anu-gūhita) *adj.* (ppp.) concealed, kept secret, J.S. अनुगूहियवदविरिओ परिकामदि जो वडुत्तमा-उत्तो । विरियाचओ ति णादव्वो Mūla. 413(15)

अनुगुञ्जा (anu-gujjā < anu-grāhyā) *adj.* (f.) (pot. part.) to be favoured, Woo.ner p. 23.

अनुगुण- (anu-genha- < anu-grah-) *v.* to favour, to oblige, S. (अनसूया) इओ मिलादलेकदेसं अनुगुणह्दु महाराओ Śāk. (Pischel) 3.21.3; अनुगुणह्दु Pischel Mudrārā. p. 512 (?)

अनुगग (anu-ggai < anu-kṛti) *f.* imitation, J.M. एगमया व ज्ञाणे बुद्धी तित्थयरअणुगगई गस्या VavaBhā. I. p. 133a.

अनुगगय (an-uggaya < an-udgata) *adj.* (ppp.) [also अनुगत] not risen, not come out, AMg. जे णं जिगधि वा जिगंथी वा फाम्पसुणिज्जं असण-पाण खाइम-साइम अनुगगवे सुरिए पडिग्गाहिस्स Viy. 7.1.10 (7.24); भिक्खु थं ... असणं वा ... साइयं वा पडिग्गाहेत्ता आहार-माहारेमाणे अह पच्छा जाणेज्जा — अनुगगद सुरिए अत्थमिए वा उच्चार-पासवणं परिद्वेत्ता अनुगग सुरिए ण्णैति Nis. 3.89; BṛhKapp. 5.6-9 [Ldn.]; अत्थमयम्मि आइओ पुरथा य अनुगग । आहारमइयं सव्वं मणसा वि न पत्थप Dasava 416; J.M. अनुगग सुरे । उवगरणवउदसं पडिहेहिज्जइ दिणस्स पहरतिगे PavSāro. 591.

अनुगगह (an-uggaha < an-avagraha) *m.* 1 the place (resi-

dence) not permitted for Jain monks, J.N. ण गोथरो णेव य गोणि-पाणं गोवट्ट दुज्झति व जत्थ गावो । अन्धन्ध गोथं दिस्स जत्थ सुणं स एगगहो सेसमणुगगहो तु KappBhā. 4861; एगोअणुगगहविसे अगह एरिणे तयं तु पुरिसस्स । वचंत्थमि मिअणे सज्जाणनायायाय भवे (anupāV. 3.17; 2 a kind of punishment, J.M. पडिनिवणा य संय, आन्वय अनुगगहे य दोवव्वे । अनुगगत निरवसेने कसिणं पुण इरिव्वे होति NāBhā. 6616; NisCa. 4.386.5.

अनुगगह (anu-ggaha < anu-graha) *m.* favour, kindness, obligation, help, AMg. तित्थिय अनुगगहे एण्णो, तं अह — अथअनुगगहे, परअनुगगहे, तदुभयअनुगगहे Phāṇa. 3.413 (14); (comm. ज्ञासायुप-कारः p. 155b.1) मम दासियाभिमित्तो अनुगगहे वरे Nāva. 1.14 10; भगवओ महावीरस्स अंतवासी ... दावाणुगगहसत्था Uva. 24; तमणुगगं करेहम्हे मिक्खणं भिक्खुत्तामा Uta. 25.39; 22 मे अनुगगई कुळा साह होइमि तमिओ Dasava. 5.1.94; अतिहिमंविमाणो जाम ... अथअनुगग-हबुद्धीय संजयाणं दाणं Āv. 31; ओहेम उ निज्जुत्ति मुक्खं ... अनुगगहत्थं सुविहिथाणं OghNi. 2; J.M. ता वरेह वथपवाणं अनुगगई Utt.(Sāh.) p. 91a.5; अट्ठा अनुगगहम्मो अण्णसिअममंत्तुण सुग्गा KappBhā. 3348; 3358; अनुगगओ मे सि सुववयं YodSa. 34; वरेह मे अनुगगई Pāṇa. 28; महंती अट्ठाणं अनुगगहो KāKa. 47.2; भवव अनुगगहो मे विहिओ तुमहि परिदियरहि SupāCa. 7.150; सुदयक्खु-पाणजीहाणुगगहो होइ तह य विद्याओ य PavSāro. 1372; J.S. उदये जह मच्छाणं गमथाणुगगहकरं हवदि ओ Pāṇaṭṭi. 85; सुगहणुगगह-कुसलो सुत्तयवित्तारओ पडिबवित्तो Mūla. 153(4); असणं सुदणत्तमं पाणणमणुगगई तह पाणं Mūla. 600(7); Bhaṭṭā. 371; S. (सख्यौ) अज अनुगगहो विअ उअं अअप्पया Śāk. 10.24(1); (कुट्टमिवनो) अनुगो चलणे अनुगगत्तेण अप्पाणुगगहो Mudrārā. 187.1; (सुभगता) तणु जेव्व अनुगगई करंती अंगीवरंदु पदं अजो Dātā. 1.0.51; (राजा) सव्वं तुज्झ अनुगगहेण सखिं जं माणुणे व्वमद KapMān. 4.23; (शक्य-भिक्खु) भिक्खुसंघस्स अनुगगई करेण MatVPha. 12.32; Apa. जिग्गहु अवम अनुगगहु देज्जसु MahāPa.(P.) 5.11.1; कम्मसुद्धि णिग्गहु वि अनुगग NāyCa.(P.) 3.3.9; तह्दु देवि अनुगगद करहि तेव KarCa. 7.12.8; दिण्णाणुगगह सुग्गा सोरं निज्जद विअयवहणु गुमेरं Jambū-SāCa. 10.20.1.

अनुगगहकसिण (anuggaha-kasina < anugraha-kṛtsna) *n.* imposition of the whole period of punishment, which then cancels the remaining period of the earlier punishment, J.M. एत्तो समारुहेज्जा, अनुगगहकसिणेण विण्ण सेसम्मि । आकायणं सुणेज्जा पुरिस-च्चातं च विज्जाय NāBhā. 6618; अनुगगहकसिणं णाम दण्णं मासाणं आरोवियाणं छद्विस्सा गथा ताह अण्णे छम्मासो आवण्णो ताह जं तेण अद्वदं तं झोमितं जं पच्छा आवण्णं छम्मासिं तं वहति NisCa. 4.378.4.

अनुगगहकारि (anuggaha-kāri < anugraha-kārin) *adj.* who renders help, AMg. कोयाणुगगहकारिस्स भूनीदेस्स वडुकलं दाणं PindNi. 448 (comm. विण्णप्रदानादिना लोकोपकारिण); J.M. तस्स अत्थि बह मग्गा तुज्झ सरिच्छा अनुगगहकारिणो KappBhā. 1884, (comm.)

अनुगगहट्ठा (anuggahatthā < anugrahārtham) *adv.* [अनुगग] to show favour, AMg. इमं च मे अत्थि पभूयसत्तं संतुव्व अह अनुगगट्ठा Uta. 12.35.

अनुगगहट्ठाए (anuggahatthāe < anugrahārthāya) *adv.* [Dat. sg.] for showing favour, J.M. वोच्छे । थयविहिमागमसुद्धं सपरे-सिमणुगगहट्ठाए PavSāro. 6.1.

अनुगगहण (anu-ggahana < anu-grahana) *n.* help or contribution (of growth), J.S. एयस्स अनुगगहणं बहणं साहारणमेयस्स ।

अणुगहत्थं

299

अणुग्राहकसिण

पयस्स तं बहूणं ससासो ते पि होदि पयस्स SattAg. 5.6.3.123.

अणुगहत्थं (anuggahattham < anugrahātham) *adv.* for obliging or helping. AMg. ओहण उ निज्जुत्ति तुच्छं ... अणुगहत्थं सुविहियणं (OghNI. 2 (comm.). अनुज्जाय उपकारप्रयोजनं वक्ष्ये); M. पिय-ओ जेण तुमं अणुगहत्थं म्हा उवणीओ Jhā. 808.

अणुगहत्थि (anuggahatthi < anugrahārthi) *adj.* seeking favour, JM. मिण्हेति वारणं अणुगहत्थीसु जह रुई तेसि KappBhā. 3584.

अणुगहपरिहार (anuggaha-parihāra < anugraha-parihāra) *m.* exemption (from taxes) due to the favour (of king etc.). JM. रायगुणवेष मज्जायाणं भजतो एक्कं दो तिणिण वा सेवति जावतिय अणुगहो मे कल्लति तत्तियं कालं न दव्वादिस्स परिहरेज्जति तास्स कालं न दावतेवथ; 1. एत्त अणुगहपरिहारो NisCu. 4.280.4, 10.

अणुगहपुर्व (anuggaha-pūrvam < anugraha-pūrvam) *adv.* as a favour, kindly, S. (नदी) अणुगहपुर्वं कज्जेसु अणविज्जउ जहिच्छं SūMāh. 1.5.4.

अणुगहबुद्धि (anuggaha-buddhi < anugraha-buddhi) *f.* the thought of favour or obligation, JM. ता साहेउ गयवं उद्वेव-कारणं ? सि. अउ अणुगहबुद्धी अम्होवरं पि CampCa. 105.29.

अणुगहविघात (anuggaha-vighāta < anugraha-vighāta) *m.* help and obstruction, JM. सद्धिसुवं तु सिरायं ... रसहरणिना-महेत्ताणं जाणअणुगहविघातम् । सुह-अणुवाणजीहाणणुमहो होउ तह विघाओ य PāvSāra. 1372.72.

अणुगहिटुं (anu-ggahidum < anu-grahitum) *int.* for the sake of favour or obligation, S. (इंसक) अथ्य ! वसिसे तु अहं अत्ताणं अणुगहिटुं क्षालकाअणेण निउत्तो PratiYan. 1.13.3.

अणुगहिया (anu-ggahiya < anu-grahī) *adj.* m. helpful, favourable, JM. ओ गमणअणुगहिता सो भम्मो लोमपरिमणो ViAv-Bhā. 1854.

अणुगहीद (anu-ggahida < anu-grhīta) *adj.* (ppp.) favoured, obliged, S. (तायिका) अणुगहीद म्हा देवीए रईए Cand-Lo. 1.37.5.

अणुगहीय (anu-ggahiya < anu-grhīta) *adj.* (ppp.) [also अणुगहिअ] favoured, obliged, JM. तो एस्स अणो ... तह वावरियव्वो अणुगहीओ अहा होउ SopāsaCa. 8.297; अगलदसो भणति अणुगहितो म्हा सुद्धमहि Rev. 67.27.

अणुगहिय (an-ugghāhiya < an-udgrāhiya) *adv.* (cuss. ppp.) who is made to take up a bow (for alms), JM. सद्धसंगोअ-ग्गादिशम्मि उवणाइया भवे दोसा । वर्यइय आयरिण कयवयमणं च गहणं च KappBhā. 1578.

अणुगि (anuggi) DeS. m. body-guard, M. इह (होउ) वासो वार-वरैणुवाण एसो अणुगीण Jhā. 731.

अणुगिहीय (anu-ggihīya < anu-grhīta) *adj.* (ppp.) obliged, favoured, JM. अणुगिहीओ म्हा दिण्णनिमोण जीइवं म्हा च CampCa. 125.21; अहो अणुगिहीओ अम्हा भयवईए कुलदेवयाइ KuyMāKa. 202.31; अणुगिहीओ अहं भयवया SamasāCa. 97.3; जीए अणुगिहीया तुयसग-पासमिणो हुंउ MuSāvaCa. 13; अणुगिहीओ म्हा भवतेहि Jinda-Akhyā. 7.24.

अणुगसित (an-ugghasita < an-avagharṣita) *adj.* (ppp.) without being scrubbed, AMg. (आयंसा) अणुगसितनिम्मलाए छायाए समगुवदा (comm. अनवधर्षितनिर्मलाया छायाया समगुवदा युत्तः p. 70a.11) RāyPa. 149.

अणुगहाइम (an-ugghāima < an-udghāimat = an-udghātika) *adv.* (punishment) the period of which cannot be reduced, AMg. तओ अणुगहातिमा पण्णत्ता, तं जहा — इत्थकम्मं वरेमाणा, मेदुणं सेवेनाणा राइभोदणं मुंजमाणं Thāga. 3.471(203)

अणुगहाइय (an-ugghāiya < an-udghātika) *adj.* [also अणुगहातिय] (period of expiation imposed as a sentence) which has to be run without any respite or intermission (hence called long or major 'guru'), AMg. पंचविहे आथरपक्कप्पे पण्णरे, तं जहा — मासिण उग्गातिण, मासिण अणुगहातिण, चउम्मासिण उग्गातिण चउमसिण अणुगहातिण आरोवणा Thāga. 5.148(433); अट्ठावीसतिविहे आथरपक्कप्पे पण्णरे, तं जहा — ... उग्गातिवा आरोवणा अणुगहातिया आरोवणा Samav. 28.1; आवज्ज चउम्मासिणं परिहारट्ठाणं अणुगहाइय JhāKapp. 1.38; 2.16; 3.30; Vaya. 6.9; आवज्ज मासियं परिहारट्ठाणं अणुगहाइय Nā. 1.58; JM. उग्गाइ अणुगहाइ आरूवणा तिविहमो णिसीहे तु (comm. अनुद्-वर्तिकं यव गुरुमासःदि) PaṇḍhāTī. p. 145b.6; दुगसंभोगेण उग्गातियं अणुगहातिवं वा बहं संभवति ? भणति आवत्ती से उग्गातिवा काम्णे उ दायं अणुगहातियं, एवं उग्गायागुग्गायसंभवा NisCu. 3.67.25.

अणुगहाउ (an-ugghāda < an-udghāta) *adj.* (int. without any opening (expiation)) without reduction of (a period), JS. एक्कदिण्णमाइ कलणं कुणदि देवअवमे । तिरिण दोदेरिखलुग्गाइ मणुण अणुग्गाइं ChoPi. 54; सो पुण वाहिमिणाओ जदि णो लोचं करिज उग्गाइं; एइ पायच्छिउ करेज इथरो अणुग्गाइं ChoPi. 107; लोचो वि जदि ण दिण्णो पडिअणं णिमुणियं ण तद्विसे । तो खवणदुयं मासियमुग्गाइं तर(ह) अणु-ग्गाइं ChoPi. 108; पुव पुव वा निम्हो वा उग्गाओ वा तहा अणुग्गाओ । छम्मातिं य ररदो णत्थि तथो वीरजिगत्तिव्यं ChoPi. 204; चाउम्मासिय-वरिसियजुयंतरे लेव नेव अविचारे । उक्कास छट्ठ मासिय निलाणइयरेण अणुग्गाइं ChoSāh. 59. cf. अणुग्गात, अणुग्गाय.

अणुग्गाडिद (an-ugghāḍida < an-udghātita) *adj.* (ppp.) (of door) not opened, S. (दमयन्ती) राअसअपडुदोमं अणवरेसु अणुग्गाडिदद्वारा कोसा जूदणिणा पडीयति Nāga. 4.4.22.

अणुग्गाडिया (an-ugghāḍiya < an-udghātita) *adj.* [I.] (of a maiden) not subjected to cohabitation, (int. not opened), JM. जर पवरं जम्मि दिवसे परिणजसि तद्विसे नेव भत्तारेण अणुग्गाडिया समाणी मम सयासं पहिसि तो मुयामि DasaveTī. (II.) p. 41. 4. 7.

अणुग्गाय (an-ugghāya < an-udghāta) *m.* [also अणुग्गात] 1 (period of expiation) which admits of no reduction of the period (also called 'long' (guru)), JM. चउरो य अणुग्गाया KappBhā. 737; चउरो मासा हवंतअणुग्गाया KappBhā. 1510; पववावण सुंटावण मणसाउववे वि से अणुग्गाया KappBhā. 1414; 1430; एमेव कसो नियसा, इत्थीसु वि होइ आपुपुव्वीए । चउरो य अणुग्गाया पच्छकम्ममि ते लहुसा KappBhā. 4940; (comm. अनुद्दाता: उरुया मासा:); रातो य भोवणम्मि चउरो मासा हवंतअणुग्गाया KappBhā. 4961; (comm. अनुद्दाता: उरुको भवन्ति p. 1327); = NisBhā. 412; अणुग्गात NisBhā. 6116; n. JM. उग्गायमणुग्गायं आरूवणा तिविहमो णिसीहे तु AvTī. (II.) 690a.16; 2 to be punished with a period of expiation admitting of no deferment or interception, JM. दो थेरि त्थणि थेरी दोइ य तरुणीउ एक्किया तरुणी । चउरो य अणुग्गाया तत्थ वि आपाइणो दोसा KappBhā. 2087.

अणुग्गायकसिण (an-ugghāya-kasina < an-udghāta-kṛtsna) *n.* the whole period of expiation without any reduction in time, JM. अणुग्गायकसिणं जं कालं जहा मासगुग्गादि अहवा जं णितरं दिज्जमाणं अणुग्गातं भवति NisCu. 4.378.8.

अणुवायण

300

अणुचिद्विष

अणुवायण (an-ugghāyana < un-udghātana) *n.* [also अणुघातन] not inflicting an injury, not killing, AMg. से मेहावी जे अणुवायणस्स खेयन्ते Āyār. 1.2.6.5.

अणुवास- (an-ugghāsa- < anu-grāsaya-) *v.* [caus.] to help to eat, to feed, AMg. असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अणुवासेज्ज वा अणुपाएज्ज वा Nis. 7.78.

अणुवासंत (an-ugghāsanta < anu-grāsayat) *adj.* (pr. part.) who is helping to eat, who is feeding, AMg. अणुवासंतं वा अणुपाएंतं वा सातिज्जति Nis. 7.78.

अणुचय (anu-caya) *m.* re-formation of the atoms to their original form, JM. परमाणु खंभपीसण, सुरजलियामेहखेवदिट्ठता। तम्वडणे वाऽणुचया मणुयत्तं भवसमुद्धमं UvPay. 15.

अणुचर- (anu-cara- < anu-car-) *v.* 1 to go after, to follow, AMg. नक्खत्ततारगणं अवट्ठिया मंडला मुण्यव्वा। तेवि चण्णवाहिणावत्तमेव मेहं अणुचरंति Jivābhi. 3.838 v.11; = SūraP. 19.22 v.11; 2 to follow, to observe, to perform accordingly, JM. जिणकण्णोऽणुचरिज्ज (pass.) नेच्छिन्नो-त्ति मणिण पुणो मणइ ViĀvBhā. 2554; जे भवमच्चुल्लिग्गा भववोगहरं अणुचरंति SamarāKa. 130.8; परिमिणं सुल्लिणं पाणव्हाणाई (?) वावारमणुचरिस्सामिति MaViCa.(G.) 14b.13(2); एवं छम्मासतवं चरिउं परिहारिया अणुचरंति Utt. 28.33 (Sukh.) 323a.11; कामरत्तिस्सथाईणि गंधाणि सुणेऊणं नो आलोएज्जा ... जाव णं नो पायस्सिच्चं अणुचरेज्जा MahāNis. 3.41; ता वैथिऊण थियरं वट्ठ-इर-गयं अणुचरामि SurSūCa. 2.189; J.S. तो तं अणुचरदि पुणो अत्थत्थीओ पयत्तेण SamSā. 17; कम्मेहिं लो ण रंजदि किह तं पाणा अणुचरंति PavSā. 2.59; सदइह सत्सहावं जाणइ अप्पाणमण्णो सुद्धं। तं चिय अणुचरइ पुणो ईदिद-विसये णिरोहिता ĀrahSā. 9; Apa. पेच्छइ जाणइ अणुचरइ अण्णि अप्पउ जो जि Paramapp. 2.13; जे के वि धोर तव वय विहाण अणुचरइ साहु ते जणि पहाण PaNāCa.(P.) 4.10.7.

अणुचर (anu-cara < anu-cara) *m.* attendant, J.S. अणुचर-वहुसत्तहिआ कम्मक्खयकारणनिमित्ते DamPā. 29.

अणुचरग (anu-cara-ga < anu-cara-ka) *m.* [also अणु-चरय] helper or servant (or a monk in penance), JM. एवं छम्मासतवं चरिउं परिहारिया अणुचरंति। अणुचरय परिहारमयट्ठिए जाव छम्मासा PavSāro. 606.

अणुचरण (anu-carana < anu-carana) *n.* service, attendance, J.S. जो धम्मिणसु भत्तो अणुचरणं कुणदि परम-सद्दाए KaṭṭiAnu. 421.

अणुचरंत (anu-caranta < anu-carat) *adj.* (pr. part.) 1 who is following or going after, AMg. ते मेरुमणुचरंता पवाहिणावत्तमंडला सव्वे Jivābhi. 3.833 gā.10; = SūraP. 19.22 gā.11; 2 following, performing, AMg. सो होइ अणुपवसो अज्जाणं अणुचरंतो उ Gaecbā. 68; सामणमणुचरंतस्स कसाया तस्स उक्कडा हुंति ĀrahPaḍ. 606; J.S. सम्मत्तमणुचरंता करंति दुक्खक्खवं धीरा CāriPā. 19.

अणुचरमाण (anu-caramāṇa < anu-carat) *adj.* (pr. part.) performing, following, AMg. एवमादिवाणि तव-संजम-बंभेवरपातोव-धातियाई अणुचरमाणेणं बंभेवरं वज्जेयव्वाई सव्वकालं Panhā. 9.4; 9.10.

अणुचरिउं (anu-cariium < anu-caritum) *inf.* to follow, to go after, AMg. सणुरित्तियेसियं च मगं भीतो न समत्थो अणुचरिउं Panhā. 7.20.

अणुचरित्ता (anu-carittā < anu-carya) *ger.* after having followed, served, undertaken, AMg. धम्मं उरालं संजमं ... जइ बहूणि वासाणि अणुचरित्ता आराहिय-नाण-दंसेण-चारित्त-जोगा SamavPra. 97;

रायसिरिगक्कित्ता तवचरणं दुक्करं अणुचरित्ता CauSar.(V.) 14; JM. होऊण विस्सभूई धोरं संजममणुचरित्ता MaViCa.(G.) 1b.13(1)

अणुचरिदव्व (anu-caridavva < anu-caritavya) *adj.* (por. part.) should be followed or imitated, J.S. एवं हि जीवराया पादव्वो तह य सदहे दव्वो। अणुचरिदव्वो य पुणो सो चेव दु मोक्खकामेण SamSā. 18; 17.

अणुचरिय (anu-cariya < anu-carya) *ger.* having performed, AMg. जयण-वडण-सुविमुद्ध दंसेण एए अणुचरिय संजय करमसरीर-धेरं नविस्सति Panhā. 10.23; Apa. अणुचरियंतिमसयल विहि सहलीकय-निय दिक्खु SaṇṇKuCa. 684.8.

अणुचरिय (anu-cariya < anu-carita) *adj.* (ppp.) followed, attended, AMg. तए णं ते वले राया ... अणेगतालायराणुचरियं दसदिवसे ठित्तिवडियं करेइ Viy. 11.11.42 (11.151); अणेगतालायराणुचरियं ... ठिहवडियं दसदेवसियं करेइ Naṇṇā. 1.1.78; सहव्वले राया ... अणेगताला-चराणुचरियं दसरत्तं पमोयं उग्वोसावेइ Viva. 1.3.52 [Ldn.]; अणेगताला-णुचरिया ... चंपा नाम नयरी होत्था Uvav. 1; अणेगतालायराणुचरियं ... अट्ठाहियं महामहिमं करेइ Jambuddi. 3.12; 3.58; Kapp.(J.) 100; 102; J.S. सावसंयानुचरिये ... धम्मणारायत्ता वसंति रत्ति गिरिगुहासु Māhā. 795(9)

अणुचरियं (anu-cariyam < anu-caryam) *adv.* according to right conduct, AMg. अणुगमं अणुणदीयं ... अणुचरियं। से तं अव्वईसावे समासे AnuOg. 300.

अणुचरिया (anu-cariyā < anu-carikā) *f.* a path which is eight feet broad near the palace, AMg. से अणुकुट्टेसु वा ... अणुचरियासु वा अणुफरिहासु वा ... ओगहस्स पुव्वाणुव्वणा चिट्ठइ अहालंदमवि ओगहं BrhKapp. 3.33; JM. वत्ति-मिच्छि-कडग-कुडु पंथे मेरा य उग्वो रयणी। अणुचरियाए अट्ठ उ चउरो रयणीउ परिहाए KappBhā. 4792; (comm. on KappBhā. 4789 अत्र चरित्रात्तमग्राकारयोरपान्तराले हस्ता-ष्टकप्रमाणो मार्गः)

अणुचरिवि (anu-carivi < anu-carya) *ger.* having performed, Apa. इय विचित्तिह चरण अणुचरिवि SaṇṇKuCa. 782.1.

अणुचरेत्ताणं (anu-carettāṇam < anu-caritvāṇam = anu-carya) *ger.* having performed, AMg. सुपरिक्कं ... पायच्छिणं अणुचरेत्ताणं ... चिह्वंदणाइ अणुट्ठेज्जा MahāNis. 3.26.8.

[अणुचि PSM is a wrong entry for अणुचिद्व- at Erz. 43.5; 61.32]

अणुचिऊण (anu-ciūṇa < anu-cyutya) *ger.* having fallen down or dropped (of a soul coming down from heaven to a lower birth), AMg. अणुचिऊणेहागओ तिरियपवखीसु quoted in AR. p. 367, MahāNis. 6]

अणुचिट्ठ- (anu-citttha- < anu-sthā-) *v.* [v.l. अणुचेट्ठ] 1 to stay, to continue, to become firm and enduring, AMg. जे णं वंहे ण से कुप्पे वंदिता ण समुक्कते। एवमण्णे समाणस्स समणमणुचिट्ठत्ति Dasvā. 5.30; 2 to perform, AMg. संपयं वोहिओ सो वि दुम्महेण जहा तुमं। ... णूणं विक्कणुअं धम्मं जे सयं नाणुचेट्ठसि MahāNis. 6.32; JM. ता आणवेदु अज्जो, किमणुचिट्ठीअदु CaṇṇCa. 17.16; S. (सानुमती) जणभाउस्सुआ देवा जेव्व तथा अणुचिट्ठिस्सति Śāk. 84.11(6); (नदी) आणवेदु अज्जो को णिओओ अणुचिट्ठीअदु Ratnā. 1.5.5; (नेपथ्ये) जेण दे अज्ज सअंवरमहूसकोचिदाई[ई] मंगलाई अविधवाहिं सह अणुचिट्ठिस्स Naṇṇā. 2.30.24; (प्रथमा चेटी) तुमं असणो णिओअं अणुचिट्ठ Subhā-Dhā. 3.41.

अणुचिट्ठिय (anu-cittthiya < anu-tiṣṭhita = anuṣṭhita) *adv.*

अणुचिद्विषय

301

अणुचाकुड्य

(*ppp.*) done or performed. AMg. धी धी धी ! अहरेणं पेक्कं जं मेणु-
चिद्विषं MahāNis. 6.35; तथा कथं गया ते किं वा अणुचिद्विषं तुनप
SasSāṇa. 12.188; अणुचिद्विषं च वेण जहाचितियं Samyakkā. 89.10;
पुत्त मूळदेव, सुंदरमणुचिद्विषं तुम Brz. 43.5; Aṇa. इयञ्जीयवयण-विज्ञास-
पत्थु । एरिस अणुचिद्विषं मं समत्थु VāṇKa. 2.4.12.

अणुचिद्विषय (aṇu-cittiyavva-ya < anu-tiṣṭhitavya-
ka < anu-sthātavya-ka) *adj.* (*pot. part.*) which must be
practised or performed. AMg. एवद्धा आलोयणं दग्धं पायच्छित्तं करेउणं ।
निमित्तं त्वयंमं धम्मं जीएद्धं अणुचिद्विषयं MahāNis. 1.229.

अणुचिण (aṇu-cinna < anu-cinna) *adj.* (*ppp.*) [*an-* अणु-
चिद्ध] 1 coming in contact with, meeting. AMg. एवद्धा गुण-
समियम पीयओ नायकसणुचिण्णा एतिया पाया उएवनि Aṇa. 1.5.4.3
(163); 2 which has been practised, performed, followed or
observed. AMg. पुत्तवय ते एणुता पारं मयंति ते वधेहिंदा । एव-
पुत्तिसणुचिणं निजयणपदं मे मुदेवि Paṇṇ. 105; कद्धणं ... पुत्तपुत्तिसणु-
चिणं तंमं निजवणपदसस Paṇṇ. 110; पोरपुत्तिसणुचिणं कंति सोहिं
मुवत्तसिद्धा MahāV. 158; JM. पुत्तपुत्तिसणुचिणं अविस्सं नितयवंसस
SasSāṇa. 16.22; पयचित्तिं मयं । पुत्तपुत्तिसणुचिणं SuppS. 7.229;
इओ धम्मो वेण मुयं अणुचिणो KumāPā. 115.2; 3 which has been
accomplished. AMg. विजयसिद्धिं, जिजयसिद्धिं जिजयसिद्धिं ... ओधा-
जीविजयसिद्धिपदसस Paṇṇ. 1.1; 4 has performed or observed
(*active*). AMg. अरिं विस्सममपथा भवमणुचिणं Aṇa. 1.5.8.5
(221); 5 (*passive*) being performed. AMg. पोर मयद्वं उट्ठणं वेणं अणुचिणं MahāNis. 6.41; उवज्जो तिज्जिओ
न य अणुचिणो पयायसेणं MahāV. 372; विरियायो य अणुचिणो
OpāN. 249; JM. रुद्धिं वासमहससा तिस्सपुत्तसोदेणं धोएण । अणुचिणं
तामनिता अज्ञाततुति अणुचिणो UvMa. 81.

अणुचिणधम्म (aṇucinna-dhamma < aṇucinna-dharma) *adj.*
one who has practised religion (i.e. religious conduct), JM. एव अणुचिणं धम्मिणं योद्धं मूळो विमग्गं सली । तद्ध पाणुचिणधम्मो
नग्गं सोवसां मोत्तुणं (? मोत्तुणं) CaṇṇCa. 255.5.

अणुचिद (aṇ-ucida < an-ucita) *adj.* 1 not fit, improper,
S. (बहुविधी) तं अणुचिदं नु कुय्यद्वयपरसं निवर्तितुं MaṇṇāKa.
186.3; 2 wrong, unusual, undeserved, S. (चन्दनदास) किं ज
जाणदि अज्जो नवा अणुचिदो उवज्जो परिअणुअसस परिहवाओ वि महन्तं
दुवखं उपादेदि MaṇṇāKa. 29.9. cf. अणुचिअ.

अणुचिद (aṇu-cinta- < anu-cinta-) *v.* 1 to recall to
memory, AMg. हासं, किं, एवं वयं सहसावससियाणि य । अणुचिदो
वीणं नाणुचिदं कयाइ वि Utt. 16.6; = AṇCu. II. p.115; 2 to think
over, to ponder, AMg. सरदग्धं-तिरियग्धं-माणुस-देवत्तणं वरुत्तणं । जं
पत्तं सुह-दुक्खं ते अणुचिदं अणुचिदो Samth. 93.

अणुचित्त (aṇu-cintana < anu-cintana) *v.* thinking of,
meditating upon (something), JM. इयं करणकारणममरिसवमणु-
चित्तं नउयमेयं JhāṇSa. 23.

अणुचिन्ता (aṇu-cintā < anu-cintā) *f.* recalling to memory,
JM. आलंयणाइ वायपुत्तणपरिवट्ठणमुत्तिताओ JhāṇSa. 42.

अणुचित्तं (aṇu-cintum < anu-cintayitum) *inf.* to
think, AMg. न हं मरणमि उवग्गे सक्का बारसविहो सुदवखंओ । सव्वो
अणुचित्तं धेतं पि समत्थचित्तेण MahāPāc. 102; = ViāVāBhā. 3019.

अणुचित्तं (aṇu-cintedum < anu-cintayitum) *inf.* to
think, JS. ण य तम्मि देसथलं सव्वो बारसविहो सुदवखंओ । सत्तो
अणुचित्तं बलिणा वि समत्थचित्तेण BhaĀrā. 774; Maṭṭ. 92(2)

अणुचित्तमाण (aṇu-cintamāṇa < anu-cintayamāṇa) *adj.*
(*pr. part.*) [*f.* -णी] pondering, meditating upon, AMg. चउव्वि-
हाहिं बुद्धिहिं अणुचित्तमाणे अणुचित्तमाणे ... शिययइ Nāya. 1.1.43; अहे
पुढवित्तितापट्टरिं म्हुत्तिसणुत्तस अणुचित्तमाणस ... चोउउपुत्तइं सयमेव
अभिसमणायवाइ Nāya. 1.14.82; JM. सुम्हा सुत्थवाही अज्जा कवाद
लवणसुदोत्तरणं च कच्छिविणसं च पोयविणसं च पदमणं च अणुचित्तमाणी
अणुचित्तमाणी काल्धरमुणा संजुत्ता Vāṇ. 49; तस्सेव अणुचित्तमाणस
जाइसणं समुपणं Aṇṭṭi(Māyā) II. 385a.10.

अणुचिय (aṇ-uciya < an-ucita) *adj.* 1 improper, JM.
तस्स वेण अणुचियहारेण अजीरिपमाइं गेलणं जासं Nāya. 1.906.3;
जं विद्विषणयिधं ने तस्स पयज्जासि पक्खिं AṇṭṭiPā. 29; अणुचिय-
गीयत्तं निट्ठोवणाइ आसायणाओ ViāVāBhā. 3.30; Aṇa. चेइहिरि अणु-
चियइं जि गोत्तं वायवइं Caṇṇ. 12; अरिं ओयणं न य सवणं न अणुचिउ
वसणउ Caṇṇ. 21; अणुचिउ विवाउ सुह मूळो Antaraṇṇa. 5.35;
2 unestablished, not yet used to (concrete life), oby impli-
cation, a fresh entrant, JM. संकुचिय एणं आणणमाय मुयणे न
सोयसंफाओ । दुहवो ऐव्वं ने अणुचिय पाणाररुववाअया KappBhā.
3970 (comm. अनुचितः अभावितः शेष इत्यर्थः); 3 unsober, alien,
AMg. अणुचियइसं उव्वं कुयमयं आयाओ य तो पुत्तया वट्ठमं नयि
पुत्तया सुंदरविणं अरुवे वि Pūṇṇ. 204; 4 not a native, incom-
patible, [*f.*], JM. किं अणुचिया माणससरविवासिणो सव्ववही वरुम्हस
SamaṇKa. 7.1 cf. अणुचिद.

[**अणुचिइ** (aṇu-cī < anu-cintya) *ger.* after having
thought, etc. (for अणुचिइं) given by AR, AMgD. and PSM.]

अणुचेट्ठ (aṇu-cettha- < anu-cetṭ-) *v.* to practise, to
perform, AMg. किं पुणं ते तवं अणुचेट्ठो वेण परिसं पवरिद्धिं कमेज्ज
ति MahāNis. 2.11.15.

अणुचेट्ठिय (aṇu-cetthiya < anu-cetṭiya) *adj.* (*ppp.*) follo-
wed, performed, JM. भणित्ता तीणं सेट्ठी — अउउत्तः सोहणमणुचेट्ठियं वच्छेण
MaṇṇKa. 60.452.

अणुच्च (aṇ-ucca < an-ucca) *adj.* not high, (low), AMg.
आरणे उवविट्ठेज्जा अणुचे अकुप विरे Utt. 1.30; VāvaBhā. 7.211.

अणुच्चं (aṇ-uccarā < an-uccarā) *adv.* not very high, AMg.
ददरं तिलं सोवाणे पुव्वारुद्धं अणुच्चमुचिखं सलोहटं ण होइ Pūṇṇ. 364;
JS. अणुच्चमविलिद्धमनं ... धम्मं कहंति णिच्चं BhaĀrā. 652.3.

अणुच्चमंद (aṇ-ucca-manda < an-ucca-manda) *adv.*
neither high nor low, AMg. अल्लियममिलियमणलियमणुच्चमं अणुचरुत्तं
... धम्मं कहंति निच्चं AṇṭṭiPā(V.) 403.

अणुच्चरणीय (aṇ-uccaraṇiya < an-uccāraṇiya) *adj.* (*pot.*
part.) not worthy of mention, JM. अत्थेव अणुच्चरणीयतामयेओ ...
पट्टिवायणो MaṇṇKa. 28.13.

[**अणुच्चरिय** (aṇ-uccariya < an-uccārita) *adj.* (*ppp.*) not
uttered, not proclaimed, AMg. अनिगहियमिच्छदिट्ठं अणुच्चरियणा-
मवेज्जे सुज्जसिधे MahāNis. ? AR.]

अणुच्चसदं (aṇ-ucca-saddam < an-ucca-sābdam) *adv.*
in low speech or voice, JM. सं पुणं अणुच्चसदं योत्तंज्जमिवं पमासे
VāvaBhā. 1 Udd. (AR.); M. भणियं अणुच्चसदं अहोमुहं च सहि तस्स
Līlā. 620.

अणुचाकुड्य (aṇuccākūḍya < anuccākūcika) *adj.* (the
moak) not having low and firm bed. AMg. नो क्कपइ निग्गंथाण
वा निग्गंयोगं वा ... अणुचिगहिय-सेज्जासणिएणं हुत्तप। ... अणुचिगहिय-
सेज्जासणियस्स अणुचाकुड्यस्स ... णं संजमे दुराराहप अवइ Kapp(S.) 53

अणुचारिय

(comm. या शय्या अनुचा उचा न भवति ... अकुचा भवति निश्चला भवति ... एकद्वरतोचा दृढवधा शय्या तस्य साधोः भवति p. 192a.7)

अणुचारिय (an-uccāriya < an-uccārita) *adj.* (ppp.) not pronounced, not uttered, JM. सा पुण सुचे उकारिण भवति, अणुचारिण किं पुनः NisCa. 2. 2. 9.

अणुचुखित्त (an-uccukkhitta < an-uccotksipta) *adj.* (ppp.) not raised too high, AMc. तिरियायउज्जुमएण निणहई जं करेण पासंते एवअणुचुखित्तं PīṇḍNI. 365.

अणुच्छहंत (an-ucchahanta < an-utsaha-māna) *adj.* [f. -i] (pr. part.) who is not enthusiastic or eager, JM. (महं कंता) गमणं अणुच्छहंती किं खरवा दुट्ठसत्तेण PaṇḍCa. (V.) 18. 18.

अणुच्छिट्ट (an-ucchiṭṭha < an-ucchiṣṭa) *adj.* (ppp.) (food which is) not left over, JM. संसलो उ इयाणि सो पुण गोभत्तलेदए वेव। उच्छिट्टमुच्छिट्टं जं किञ्चित्कुम्भए सव्वं PavSāro. 116; Ś. (जेटी) हला! सेअणिरि! मनुअणुच्छिट्टं कुमुमाएअं आणेहि TapSāṇVa. 4 0. 3.

अणुच्छित्त (an-ucchitta < an-utthitta) *adj.* (ppp.) not arisen, not risen above, M. गहवलयमणुच्छित्ते धुवे व्व परिअत्तए णरिंद GaaḍVa. 238 (comm. तत्रानुस्थिते अनुक्षिप्ते इति वा संस्कृतमस्य मूलम्। गजोऽनुस्थितत्वमनुदृष्टमर्थं स्फीतत्वं विनीतत्वं विवक्षितम्। ध्रुवे तु न विद्यते उन्नित उन्नतो यस्मादन्यः सोऽनुस्थित इत्यर्थः)

अणुच्छेय (an-uccheya < an-uccheda) *m.* no break in income or no loss of wealth, JM. लच्छीए अणुच्छेओ उच्चियपविसी पहणविपओ य। रुवेण समं सीलं जइ लवभइ णवणकउम्म JugāJiCa. 151.4 (v. 1345)

अणुज (anu-ja < anu-ja) *m.* younger brother, AMg. जं मल्लणउणविहल्लकवल्लवित्तमच्छि ज्योतीओ वि। करचरणनयणकररुहअहर-दलं वरइ अणुजं व ViTha. 35; JM. काऊण रज्जामित्तेयं नियाणुजस्स कित्तिनिल्यामिहणस्स गओ वेयदुक्कवयं SamasāKa. 388.17.

अणुजत्ता (anu-jattā < anu-yātrā) *f.* a festive journey, attendance, following, AMc. वात्सहरा अणुजत्ता अत्थाणी जोग किट्ठ-अंके य PīṇḍNI. 88 (comm. स चान्यदा वासुगुहादनुवाचार्थं निर्गमनं कृतवान्); JM. ऊहिठ्ठिण अणुजत्ताणिगमण वंदिओ ĀvPi. (H.) 365a.6; अणया अणुजत्तं निग्गओ पेच्छइ कुमुमियं चूयं Erz. 54.37.

अणुजा- (anu-jā- < anu-yā-) *v.* 1 to follow, to go after, AMg. कतारमेव अणुजाइ कम्मं Utt. 13.23; 2 to go in (a procession etc.), M. अणुजाणे अणुजाई KappBhā. 3285 (comm. अनुयांनं यथावा तत्रासौ नृपतिः अनुयाति)

अणुजाइ (anu-jāi < anu-yāyin) *adj.* [n.] one who follows, a female servant, JM. एयाओ णणणीओ ... न भवंतरणुजाईणि नाह। धम्मं णमोत्तुण SupāsCa. 33.77; Apa. जसु अणुजाइ एहिं होइजइ। तसु छेजेण णवर अल्लिजइ SuḍCa. (N.) 8.10.4.

अणुजान- (anu-jāna- < anu-jñā-) *v.* 1 to consent, to approve, AMc. से महावीरे ... पावणं ... कीरंतं पि पाणुजाणिदथा Āyār. 1. 1. 4.8; न छणे भ छणावए, छणंतं णाणुजाणाति Āyār. 1.3.2.3; कडं न कडमणं न अममस्सं न पावणं। सव्वं तं णाणुजाणति Sāy. 1.8.21 (431); पिरपंतममिसे वा परिगिज्ज किस्समवि। अन्नं वा अणुजाणाइ, एवं इक्खता न मुचई Sāy. 1.1.2(2); 1.8.21(431); 1.10.22(494); अभि-मवत्त रिवं रायरिणि ... हरियाणि य ताणि अणुजाणतु Viy. 11.9.12; (11.61); तिविहं वा तिविहणं पडिक्कममाणे न करेति न कारवेति करंतं णाणु-जाणति Viy. 8.5.6 (8.337); यणे सत्थवाहि -- भइए सत्थवाहीए एयमहुं अणुजाणइ Nāva. 1.2.13; पच्छातुरस्स वि य मे अहापवित्तं विंति अणु-जाणइ Antag. 83; से सागरदत्ते सत्थवाहि मंगदसाए मारियाए एयमहुं

302

अणुजाणावणिय

अणुजाणइ Viṭṭa. 139; अणुजाणउ मे भगवं JāyPa. 68; ते उज्जाण-पाल्हा केसि कुमारसमणं वंदति ... अहापडिख्वं ओगाहं अणुजाणति JāyPa. 713; सोमिलमाहणरिणि अभिखखउ ... हरियाणि य ताणि अणुजाणउ ति कट्ठ पुरणिमं दिसे पसरइ Niraṇṇ. 95; जे भिक्खु सुचित्तकखमुंरिणि छिच्चा सज्जायं अणुजाणति Nis. 5.8; 'अणुजाणउ मे भगवं' ति कट्ठ समणं भगवं महावीरं ... यरखलसंपुट्ठेण गिण्हइ Kapp (J.) 28; जइ इच्छइ अणुजाणह वयगुलवन्थाणि दावेमि PīṇḍNI. 496; अणुजाणह णवइस्सामो अम्मो Utt. 19.10; न हु पाणवहं अणुजाणे Utt. 8.8; अन्नं वा गण्हमाणं पि न-णु-जाणति सत्थवा Dasseve. 6.14; इदिउं जावणिज्जाण निसीदियाण अणुजाणह मे मिउग्गहं Āv 10; गण्हइगुणसंपन्नं वामं पासमि ठावइमाणं। सुत्ताइं हुइइ सीति सुचित्तइ य अणुजाणे ĀrahPaṇ. 166; न किं तं खेतंणुणा? खेतंणुणा ओ णं जस्स खेतं अणुजाणति LahnNa. 23; तदुमणं उरेसामि ... अणुजाणामि JāyNa. 9; JM. अणुजाणमु एतो इमहे गमणकज्जं MaViCa. (G.) 6b.6(1); ता अणुजाणउ तामो पुज्जंतु गणेरथा इमे मज्ज Sur-SuCa. 1.226; अणुजाणह लेमि वयं, सुहंवरगुस्स एयमू JīnadaĀkhyā. 345; JS. अवोच्छित्तिनिमित्तं ... अणुजाणति दिस्सं सो एउ दिस्सा वो सि बोधित्ता BhaĀra. 275; Ś. (सक्यौ) अणुजाणाहि णो उडअममथाअ Śuk. 14.14; Apa. अणुजाणहि पिय-सहि जाहुं गंतु PaṇḍSiCa. 2.117; अणु-जाणइ कथुय-विमइ, विमलजइ ति पडिइ SaṇKaCa. 566.8; 2 to bid farewell, AMg. तओ णं सके देविंद -- महावीरस्स जन्तुवदपडिइ 'अणुजाणमि भंते' ति कट्ठ लीरोयसायरे साहवइ Āyār. 2.15.20(766); 3 to sanction, AMg. आसं वा हत्थि वा ... दासं वा दासि वा अणु-जाणज्जा। से तं सत्तिता लोइथा दववाणुणा LahnNa. 12; 4 to request, AMg. तथा णं गुक्के भगवतो महावीरस्स अहापडिख्वं ओगाहं अणुजाणह Āyār. 10.3.

अणुजाण (anujāna < anuyāna) *n.* fest or procession, JM. अणुजाण अणुजाई KappBhā. 3285 (comm. अनुयांनं रथयात्रा तत्रासौ नृपतिः अनुयाति); परिहरणा अणुजाणे KappBhā. 1659; 1768; 1769 (comm. अनुयांनं रथयात्रा उपदक्षणाववाप स्तानादेरपि); पहाणाणुजाण अद्वानसीसर ... उज्जाणमादीसु (मिलितानां) VavaBhā. 4.77.

अणुजाणंत (anu-jānanta < anu-jāna-) *adj.* (pr. part.) one who permits or allows, AMg. जे भिक्खु सुचित्तकखमुंरिणि छिच्चा सज्जायं अणुजाणइ अणुजाणंतं वा साहवइ Nis. 5.8; JM. अणुजाणंति य तदि इमे य गंतुं पडियरेति VavaBhā. 2.128.

अणुजाणपेक्खय (anu-jāna-pekkhaya < anu-yāna-prck-ṣakā) *m.* who observes the festive procession, JM. उज्जेणि वाहिरामाओ अणुजाणपेक्खओ आगओ ĀvPi. (H.) 577b.6.

अणुजाणविवि (anu-jānavivi < anu-jñāpya) *ger.* having permitted or allowed, Apa. अणुजाणविवि सुहि-सत्थण नूरुयण भत्ति करेवि SaṇKaCa. 718.6.

अणुजाणाव- (anu-jānāva- < anu-jñāpay-) *v.* [caus.] to cause to agree, to consent, to approve, AMc. न तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिइए, ते ओगाहं अणुजाणावेज्जा Āyār. 2.7.25(61).

अणुजाणावण (anu-jānāvāna < anu-jñāpana) *n.* taking permission, JM. विसयपेक्खे रणणे उ उंरुणं उगाहादिकइणा य। अणु-जाणावण विहिणा नेणाणुणाए संवाओ JāhāṇPa. 9.13 (comm. अनुज्ञापनं मुक्त्यर्थे कार्यमवग्रहस्य। विधिनागमनीत्या), अहो स्क! पुट्ठाणुजाणावणेण वण्णइ समणाण तहिं विहरिण MaViCa. (V.) 16b.13(2).

अणुजाणावणिय (anu-jānāvāniya < anu-jñāpaniya) *adj.* (pot. part.) fit to be permitted, approved, JM. पंचमंगलमहाद्वयसंय-पडिक्कमण सुयखेव-धीइण-नुअणुजाणावणिये वासनिक्केवं करेइ ViṭṭaPra. 10.29.

अनुज्ञाणाविउं

303

अनुज्ञोगि

अनुज्ञाणाविउं (anu-jānāvium < anu-jñāpayitum) *inf.* in order to take permission, JM. वास्वो वि अनुज्ञाणाविउं भगवंतं तहि चय उवयिद्धो KuVMAKa. 23.17-18; आर्यविल्लुसदर्थं वयमनुज्ञाणाविउं गुरुणो TarVaKa.(Jm) 142.

अनुज्ञाणाविउ (anu-jānāvīya < anu-jñāpya) *ger.* after having made known or getting permission, JM. अनुज्ञाणाविउ कालेन उपरान्तं सुववया वसिद्धं PavSāro. 691.

अनुज्ञाणावेउं (anu-jānāveum < anu-jñāpayitum = anu-jñāpya) *ger.* having taken the permission, JM. इय अनुज्ञाणावेउं जिणजमणसवचउदिमि विविधे SupāCa. 2.142.

अनुज्ञाणावेत्तण (anu-jānāvettae < anu-jñāpayitum) *inf.* to cause to permit, AMg. कपपड से लेवं अनुज्ञाणावेत्तण अनुज्ञाणह तं लेवाह । एवं से कपपड एवं अनुज्ञाणावेत्तण Vava. 2.28.

अनुज्ञाणावेयव्व (anu-jānāveyavva < anu-jñāpayitavya) *adj.* (*part.*) worthy of being asked permission, JM. अनुज्ञाणावेयव्वो जइहि दाहिणमिसादिहो देहो PavSāro. 684.

अनुज्ञाणित्तण (anu-jāṇittae < anu-jñātum) *inf.* to permit, to approve, AMg. एो मिसाओ अभिगिद्ध कपपति सिग्गयाण वा सिग्गयाण वा ... सज्जायणुजाणिता Thāpa. 2.168(60)

अनुज्ञाणिता (anu-jāṇittā < anu-jñāya) *ger.* having permitted, approved or allowed, AMg. अनुज्ञाणिता नणिवस्स रणो मिसिस्साम्म एयमद्धं पियं विवेदज्जाह AyārDas. 10.3; JŚ. परिपयग्गमाओ-विय अनुज्ञाणिता दिहं महजगस्स BhāArā. 2033.

अनुज्ञाणिय (anu-jāṇīya < anu-jñāta) *adj.* (*ppp.*) permitted, agreed to, JM. निवेदजा निवण्णो नमिउं । सव्वो निहिउत्ततो तेणवि अनुज्ञाणियं निहाणं तं SupāCa. 57.42.

अनुज्ञाणिय (anu-jāṇīya < anu-jñāta) *adj.* (*active*) agreeing with, AMg. संतिमं तओ आवाणा जेहि कीरइ पावगं । अभि-कम्मा य देसा य मणसा अनुज्ञाणिता Sāy. 1.1.2.26(53) [Ldn. Bollée anujāṇīya, *ger.* 'having given permission' Śi. अनुज्ञानीत]

अनुज्ञाणियव्व (anu-jāṇīyavva < anu-jñātavya) *adj.* (*part.*) should be permitted, JM. तो अनुज्ञाणियमिउं जहि चव उइद्धो तहि चव अनुज्ञाणियव्वो ति दसपुरमणया AvTl.(Muday.) 11.389b.1.

अनुज्ञाणिवि (anu-jāṇivī < anu-jñāpya) *ger.* having asked, JM. साह वि तमनुज्ञाणिवि तुरखवरसभाय संगओ परओ SupāCa. 61.31.

अनुज्ञाय (anu-jāya < anu-yāta) *adj.* (*ppp.*) followed, attended, AMg. बल्लदव-वासुदेवा य ... सोलस रायवरसहस्साणुजायमग्गा Paṇḍhā. 4.5; तण णं से भरइ राया ... अणेररायवरसहस्साणुजायमग्गे -- क्वणसमई ओगाहइ Jambuddi. 3.22; 3.36; JM. सो नुवुण्ण अनुज्ञाओ । लमो मोयरभरिअं काउं UpPaṇṇ. p. 106b.14.

अनुज्ञाय (anu-jāya < anu-jāta) *adj.* (*ppp.*) 1 *tr.* born after (i.e. younger brother), Apa. अनुज्ञायण णियाणं बद्धं MahāPu. (P.) 67.13.7; बंधवेण अनुज्ञायइ Chakkamma. 1.6.10; 2 born in, Apa. निस्सो अनुज्ञायउ अपिजइ SndCa.(N.) 6.18.5; 3 (born after) similar, AMg. तत्थ खळु इमं दसविह जोण पण्णत्ते, तं जहा — वसभाणुजाय वेणुयणुजाय SāraP. 12.29 (comm. वृषभस्यानुज्ञातः स्तुशो वृषभानु-ज्ञातः)

अनुज्ञिणे (anu-jīṇaṁ < anu-jīnam) *adv.* about the Jina, with Jina in view, JM. अनुज्ञिणमकारि संगीयमित्थीहि KumāCa. (H.) 2.66.

अनुजीव- (anu-jīva- < anu-jīv-) *v.* to depend upon for subsistence, AMg. दाराणि य सुवा चेव मित्ता य तह बंधवा । जीवंत-

मणजीवंति स्थं नानुज्वयति Utt. 18.14.

अनुजीवि (anu-jīvi < anu-jīvin) *adj.* [PāṭiNā. 199] who has to depend (on somebody) for subsistence or support, a servant, an attendant, JM. कया सविमसं सामंतप्यसुहाणमणुजीवीणं पसाया SamarāKa. 243.2.

अनुजीवित्तण (anu-jīvittāṇa < anu-jīvitvāṇa) *n.* dependence (for subsistence or support), servitude, Śi. (शूणखा) अहो अनुजीवित्तणस्स अगहअसा MahāViCa. 92.1.

अनुजीविवच्छल (anu-jīvi-vacchala < anu-jīvi-vatsala) *adj.* affectionate or kind to dependents, JM. अभाउ न संदेहो देवे सज्जद्वज्जसिरयणे । पयइअधिय अनुजीविवच्छले किंतु इहलोण SupāCa. 22.51.

[अनुजुज- (anu-jujja- < anu-yuj-) *v.* to inquire, to investigate (into the meaning of a word or a sentence), *tr.* to co-relate (the word/sentence with its meaning), JM. अनुजुजस्से [Dharmasamagaha 203; quoted in PSM.]

अनुजुत्ति (anu-jutti < anu-yukti) *n.* argument, justification, AMg. सव्वहि अनुजुत्तीहि अक्खता जवित्तण Sāy. 1.2.3.17(229); सव्वहि अनुजुत्तीहि मत्तिमं पटिउदिवा Sāy. 1.11.9(535) (Śi. युक्तिसंगता दुक्तयः अनुयुक्तयः तानिः अनुयुक्तिभिः p. 260b)

अनुजेट्ठ (anu-jettha < anu-jyeṣṭha) *adj.* 1 next to the best, JM. जेट्ठो य समणवन्तो सावयधम्मो य अनुजेट्ठो PaumiCa.(V.) 22.79; 2 next to the eldest, JM. जेट्ठमि विज्जमाणे उदिय अनुजेट्ठ-पूणमज्जुत्तं PaṇḍhāPa. 9.47; तीसे व सुओ महणो अनुजेट्ठो धरणकुमरस्स NāPaṇKa. 8.39.

अनुजेट्ठिया (anu-jetthiyā < anu-jyeṣṭhikā) *adj.* [1.] next to the eldest, next in age, Apa. अनुजेट्ठिय तस्स वि परिणि एह होसइ लयरारिह चंदेहे VāḥKa. 9.9.10.

अनुजोग (anu-joga < anu-yoga) *n.* [also अनुजोग] inquiry, investigation (in the meaning of scriptures) which gradually developed into a system of exposition of or elaboration upon a subject, AMg. खउय्विहे दिट्ठिवाण पण्णत्ते, तं जहा — परिकम्मं, सुत्ताइ, पुव्वगय, अनुजोगे Thāpa. 4.1(131) (comm. योजनं योगः, अनु-रूपोऽनुकूलो वा सूत्रस्य निजेनाभिव्येयं तह योगः इत्यनुयोगः p. 262); एगूणतीसविहे पावसुवपसंणे ण पण्णत्ते, तं जहा — विवहाणुजोगे, विज्जालु-जोगे, मंताणुजोगे, जोगाणुजोगे अण्णतिलियवक्कत्ताणुजोगे Samav. 29.1; JM. अनुणा जोगो अनुजोगो, अणु पञ्चाभावओ य देवे य । जम्हा पञ्चाभिहियं सुत्तं थोवं च तेणःणु KappBhā. 170; 2 inquiry about, question about (well-being), Śi. (राजा) सुस्तुद, अवि कुसलं सिधुपाहस्स ? (सुश्रुत) संपदं देवस्स कुसलाणुजोएण CandLe. 1.27.16.

अनुजोगगअ (anujoga-gaa < anuyoga-gata) *adj.* (*ppp.*) [also अनुजोगगय] forming part of the *anujoga*, AMg. दिट्ठिवावरस्स णं दस णामयेजा पण्णत्ता, तं जहा — दिट्ठिवाण ति वा ... पुव्वगतेति, अनुजोग-गतति वा Thāpa. 10.92(742) (comm. तथाऽनुयोगः — प्रथमानुयोगः, तीर्थेकरादि-पूर्वभवादि-व्याख्यानाग्रन्थो गण्डिकानुयोगश्च, भरतनरसतिवैजानां निर्वाणाननानुत्तरविसालवक्तव्यताव्याख्यानाग्रन्थ इति द्विरूपेऽनुयोगो गतोऽनु-योगगतः p. 491)

अनुजोगि (anu-jogi < anu-yogin) *adj.* who or which makes an inquiry or puts question, (that type of exposition) which begins with putting a question (and then answering it), AMg. छविहे पट्ठे पण्णत्ते, तं जहा — संसवपट्ठे, दुगहपट्ठे, अनुजोगो, अनु-लोमे, तहणाणे, अदहणाणे Thāpa. 6.111(534) (comm. अनुयोगो

अणुजोजन

304

अणुज्जगज्जाणय

व्याख्यानं प्ररूपणेति यावत् स यत्रास्ति तदर्थं यः क्रियत इति भावो, यथा — चउहिं समणहिं लोमो' इत्यादिप्ररूपणाय 'वहहिं समणही'त्यादि ग्रन्थकार एव प्रययति p. 375)

अणुजोजन (anu-jojana < anu-yojana) *n.* inquiry or investigation (into the meaning of a word or a sūtra) explained as joining together the word or the sūtra with its meaning, J.M. अणुजोजनःअणुजोमो मुयस्स नियण जमभिपण वावारी वा जोगो ओ अणुसो अणुकुओ वा ViAcIbā. 1386.

अणुज (anujja < anārya) *adj.* ignoble, Apa. पुण नुजहो, एयहं वह परउहेहिं अणुजहो JāsCa. 4.23.7.

अणुज (an-ujja < an-ūjas) *adj.* sad, depressed, AMg. णाउरउअणं अणुजं दोण विमणं विहरइ KappJā. 92; Apa. कियं देव-संवरं अणुजं जायइ पुरवदिणं अणुजं BhaṭṭKa. 191.12.

अणुजग (an-ujja-ga < an-rju-ka) *adj.* not honest, deceitful, crooked, AMg. (अलियवयणस्स) नमणि गोणायि होति तंसे, तं जहा — अरियं — अणुजं Paṇhā. 2.2; J.S. अलोयेतस्स अणुजगस दसेउ गुणदोरे BhaṭṭKa. 462.

अणुजंगी (an-ujjāngi < an-avadyāngi) *f.* 1 daughter of Lord Mahāvīra, wife of Jānāli, J.M. तस्स (जामालिस्स) भज्जा समिणी यूथा अणुजंगी नामा नीयं नमं पिददंसा Uṭṭa. Śān. p. 153. 1. 2; 2 *adj.* having an unblamable body, J.M. राया सनुइविजओ ति । तस्ससि अगगहिरी निवति देवी अणुजंगी CuNI. 443.

अणुजमंत (an-ujjamanta < an-udiyamat) *adj.* (pr. part.) not exerting, not striving, J.M. अणुजमंतो वि संविगपविखतो जो तस्स वा वीविज ममंसे NisCa. 1.129.7.

अणुजमया (an-ujjama-yā < an-udyama-tā) *f.* the state of being without effort, J.M. चरगाई तुगाहण, न य वच्छहाइ दंसे संका । श्री रोहि अणुजमया, निपगहदा य चरणमि KappBhā. 760.

अणुजमिउकाम (an-ujjamiu-kāma < an-udyamitu-kāma) *adj.* who has no desire to exert, J.M. जो पुण परिधेताण मूलसो आगसो सो चरितट्ठाण उजमिउकामो । अद्वा अणुजमिउकामो वि णाणदंउट्ठाण NisCa. 4.292.9.

अणुजय (an-ujja-ya < an-rju-ka) *adj.* 1 not upright, deceitful, crooked, AMg. तह आयरिओ वि अणुजयस्स खमणस्स दोस-सीहर । 1 वयइ दणुओहं णिव ĀrahPaṇ. (V.) 280; = J.S. BhaṭṭKa. 480; J.M. (चलुभावविहता) अणुजया (ते एवं विपरिणामणं कुवंति) NisCa. 3.29.2; 2 deformed, crooked (physically), Apa. सुपसंथि णरथि अणुजयहो गय दुट्ठ पासि सा नुजयहो JāsCa. 2.6.9.

अणुजल (an-ujjala < an-ujjala) *adj.* not burning, calm, peaceful, J.M. निम्पं निम्पसुणोपयं अंगविजं तु गाइए — अणुजभओ अरभो अणुजलमंसेओ AhrVi. 4.13.

अणुजा (anujjā < anavadyā) *f.* name of Lord Mahāvīra's daughter, Uṭṭ. free from blamish, AMg. समणस्स णं भगवओ नहा-वीरस्स यूथा कास्वोणेणं, तीणं णं दो णमधिज्जा अणुजा इ वा विददंसा उ वा Śi. on Āyān. 422a 11. cf. अणोजा.

अणुजा (an-ujjā < an-ujjā) *f.* permission, consent, J.M. अह लखसो अणुजं मनेऊणं एओयं एतो ।... पंवरइ समंजलीनयरं PaṇmCa. (V.) 38.24.

अणुजियत्त (an-ujjiya-tta < an-ūjita-tva) *n.* ignoble nature, meanness, J.M. एए चेव य दोहा स्वित्तमदरइत्तलियमीनुं पि । लयव अणुजियत्तं तहअयाणं अवन्नो य KappBhā. 419 (comm. अनुजितत्वं वरायवमुपदर्शितं भवति)

अणुजु (an-ujju < an-rju) *adj.* deceitful, not straight-forward, AMg. अप्पसिं य ठवियं ओसरणे होहिइ ति उस्सअणं । तं पागमियं वा करेइ उज्जु अणुजु वा PaṇNI. 289; J.M. एमं व वीयारे उज्जु अणुजु, तहेव पासवो । यम्मकइत्तकं व सवअर रासंसे मदी KappBhā. 4395; सो पुण पुरिसो दुविहो — उज्जु अणुजु वा आयउंउजा, मायावी अनायावि ति वुणे भवति NisCa. 2.16.17; Apa. मया दुविहो अणुजु अवउ BhaṭṭKa. 142.2; योर चर अणुजु अवउ BhaṭṭKa. 51.7.

अणुजुग (an-ujju-ga < an-rju-ka) *adj.* 1 deceitful, crooked, J.M. अविस्से वसथीए आणग-अणविण वि एमेव । उज्जुगमणु-जुगो वा सो चेव रामो हवर तथ KappBhā. 4690; अतिरिउता ठित्ताणं इथी पुरितो य विलययम्मट्ठी । उज्जुगमणुजुगा वा एताओ तथितो उज्जु NisCa. 552; एयाणि य अणयाणि य विपरिणामणयाणि वेहसा । उवहि-गियउप्पहाणा कुवंति अणुजुगा केइ NisCa. 2.28; 2 the details or specific features (as against general), J.S. नंत विउत्त-दिमण-पजवणाभावणीयं णम कम्मं तं छविकं — उज्जुगमणुजुगं मणोपदं आणदि, उज्जुगमणुजुगं वयिपदं आणदि, उज्जुगमणुजुगं कायपदं आणदि Paṇhā. 5.5.86.

अणुजुगदा (an-ujju-ga-dā < an-rju-ka-tā) *f.* deceitfulness, crookedness, J.S. माया य सविओमा णियतो वि य देवसा अणुजु-गदा NāṣPa. 88.

अणुजुभूय (an-ujju-bhūya < an-rju-bhūta) *adj.* (pp.) who is crooked or deceitful, J.M. एमं य अविस्से, दुविहो उव-धिम्म मंसिते चेव । पुच्छा अणुजुभूयि दट्ठ अणुजुभूयण KappBhā. 4688.

अणुजुय (an-ujju-ya < an-rju-ka) *adj.* deceitful, crooked, AMg. वंके वंकेसमायारे नियउहे अणुजुय (वाउउं तु परिणने) Uṭṭ. 31.23; J.M. उज्जुयस्स वि अणुजुओ SamvāKa. 81.5; Apa. तहिं चरिउ अणुजुयदोसइट्ठ BhaṭṭKa. 212.9; n. M. विहिया अणुजुयणं पुत्तव — भओ वि बंधणं पावर सणमि GāṣaSa. 789 (V.)

अणुजुयया (an-ujjuya-yā < an-rjuka-tā) *f.* deceitfulness, crookedness, AMg. अणुजुयमकमासुरीययोगसे पुच्छा । गयथा । काय-अणुजुययाए नावअणुजुययाए माउअणुजुययाए विसंयथे त्ति अलमनाम-कम्म जाय पयोसंथे Vjy. 8.9.108 (8.439)

अणुजुयवित्ति (an-ujjuya-vitti < an-rjuka-vṛtti) *f.* deceitful conduct, crooked conduct, Apa. न ववेहिं विधि अणुजुयवित्तिहि न ववेहिं पठ पि इक्क विणु नित्तिहि BhaṭṭKa. 190.11.

अणुजोइय (an-ujjoiya < an-udiyoti) *adj.* (pp.) not lighted, not brightened, J.M. न हि मराजुअण्य-मणु-वेविता मज्जाया DvāKu. 2.14.

[अणुज्जाइत्ता (an-ujjāittā anu-dhyāya) *pp.* [also अणुज्जायित्ता] given by AR and PSM. from Mañyāsūtri's commentary on Āy.]

[अणुज्जाण (an-ujjāṇa < anu-dhyāna) *n.* given by AR and PSM. from Mañyāsūtri's commentary on Āy.]

अणुज्जायते (an-ujjāyanta < anu-dhyāyat) *adj.* (pr. part.) PSM. cf. अणुज्जायते KuvāCa. (II.) 8.12.

अणुज्जाय (an-ujjāya < an-ujjāta) *n.* not given up, M. लभंसे (सिद्धिओ) अणुज्जाय विवरं न दीवलीयति Jān 1912.

अणुज्जाणय (an-ujjāṇaya < anu-dhyāṇaya) *adj.* (pp.) looking slightly, Apa. अणुज्जाणयिणपदो नोपपणुदिणं जाहिं पुणति रिछा Mabaṭṭa. (P.) 16.13.2 (P.N. अणु स्तोत्रम्)

अणुज्ञिअ

305

अणुद्धिय

अणुज्ञिअ (aṇujhiā) *adj.* Deśi. Given by Lakṣmī (Gr.) in the senses (1) प्रयत्न and (2) परिजामरित (प्रयत्नपरिजामरितबोरु-सिअओ (76) p. 180. 1.7)

अणुज्ञिजिरीउ (aṇu-jhijiriū = anukṣayanaśīla) *adj.* [f.] pining, languishing, wasting away, JM. अणुज्ञिजिरीउ आलोइऊण पहियस्त पहियजःअओ । धारामोक्खविहणं मेहाण गलति अंनुणि VajJag. 649.

अणुत्तिअन्नवह्वेर (aṇuttia-bbamhacera < anuṣṭhita-brahmacarya) *adj.* one who has practised celibacy, Lakṣmī (Gr.) p. 40. 12.

अणुट्ठा (aṇ-utthā < an-utthā) *adj.* not standing up, AMg. समणे पमाण उवगण सउणवावार टण उवणसे । आणण गमुदगाई उट्ठमण्टे अ जे सोत्ता OghNi. 70.

अणुट्ठाण (aṇ-utthāṇa < an-utthāṇa) *n.* the act of not standing up, JM. भणउम्ह कही अणुट्ठाणे देइ य अणुट्ठणे सोही Kapp-Bhā. 4460.

अणुट्ठा- (aṇ-utthā < an-utthā-) *v.* to perform, to execute, to carry out. AMg. सुहंमुहणं जं धम्मं सव्वो वि अणुट्ठा जणो MahāNis. 6. 185; JM. नाओ अहंहुओ तोणुट्ठति पराए भत्तीए SupāsCa. 53. 7; निमुणं समयमारं तन्मभियं(?) यमणुट्ठा जहासत्ति SupāsCa. 55. 89; M. हियय-समीहिय-अज्जुन्याहं अणुट्ठस्सं JJA. 993; Apa. जं आणइ ते सो वि अणुट्ठा NāyCa. (P.) 5. 6. 7.

अणुट्ठा (aṇ-utthā < an-utthā) *f.* 1 not standing up, JM. ऊणाणुट्ठमदित्तं यद्धो तथ गच्छए पुणो जं च । माई भदसभेई, वेणेण व अप्पणो छाए KappBhā. 1548; 2 absence of exertion, Apa. जणि णत्थि अणुट्ठइ तव वरण JāCa. 3. 25. 16.

अणुट्ठाण (aṇ-utthāṇa < an-utthāṇa) *n.* 1 absence of exertion, or efforts: AMg. ते ये भंते अणुट्ठाणं उदीरणमभियं कम्मं उदीरित्तं, ते किं उट्ठाणं ... उट्ठाहं ते अणुट्ठाणं Vj. 1. 3. 10[3] (1. 149); 1. 153; 1. 157; 1. 161; 1. 144 [Ldn.] इसा प्याख्या दिव्वा देविट्ठी ... किं उट्ठाणं ... उट्ठाहं अणुट्ठाणं (लद्धा) Uvas. 167; 168; 198; 2 not getting up, JM. आवणिय अणुट्ठाणं ओहवण बाहिरा थउदक्खिणाणा OghNiBhā. 112==; KappBhā. 1570.

अणुट्ठाण (aṇ-utthāṇa < anu-ṣṭhāṇa) *n.* [also अणुठ्ठाण] performance (of good or bad acts), AMg. एवं तेमि मगवतो अणुट्ठाणं जहा ते विद्यागेते Āyār. 1. 6. 3. 3; पावा पावाभिगमा ... पाणवहस्वाणुट्ठाणा ... पावं करेत्तु होति य बहुपणां Paṇhā. 1. 22; JM. अणुट्ठाणं विहि-पटिस्सहाणं तथ YogSa. 3; तह विअणुट्ठाणं विहिपटिस्सहसु YogSa. 3; 21; उन्निवमि अणुट्ठाणमि पवत्ती जयइ YogSa. 23; सामाअणुट्ठाणंमुट्ठे संमाअिमरणे SupāsCa. 54. 80; मूअमणोणुट्ठाणं सामाअयमाअं कुणइ SupāsCa. 54. 87; अणुभोअमि सव्वेअि अरहेताणं अणुट्ठाणं Paṇhā. 11; बज्जणुट्ठाणं जेण न वाहिज्जइ सव्वं निअमा KāKa. 37. 19; ता करेत्तु वि.पि कुसलाणुट्ठाणं MaṇoKa. 27. 27; विहियाणुट्ठाणं पुण कारगनिह रोयं तु सहहणं PavSāro. 916; विहियाणुट्ठाणाओ पाणं सव्वकम्मसअओवसभा PaṇhāPra. 2. 40; 3. 24; 16. 35; 16. 37; चारित्तं इह भजइ विहिपटि-सेहो य ओ अणुट्ठणे JambhCa. (P.) 5. 215; रुअम्माणुट्ठाणं चव करेत्तु Erz. 29. 20; J.S. ऊसखेसे ठविइ सुवीयसं वाण सव्वणुट्ठाणं GaySā. 78; मुअमतिहीय सिस्सणुट्ठाणं णस्सं सव्वं KaySā. 79; M. जं य लज्जा ण य विणओ ण कमारि-अणोअं अणुट्ठाणं JJA. 714; Apa. वत्ताणुट्ठाणं जणु धणदाणं पइ पोअिउ तुउ खत्तम JāCa. 1. 11.

अणुट्ठाणकारी (aṇutthāṇa-kārī < anuṣṭhāṇa-kārin) *adj.* who carries out the performance, JM. अणुसमथसमयसंस्थिय- P. 19. 39

विहियाणुट्ठाणकारी य UvPay. p. 42b. 7(73)

अणुट्ठाणगोयर (aṇutthāṇa-goyara < anuṣṭhāṇa-gocara) *adj.* the scope of which is (the prescribed) performance, which is a subject or province of practice or conduct, JM. भणइ पावच्छित्तं विहियाणुट्ठाणगोयरं चयं PaṇhāPra. 16. 38.

अणुट्ठाणत्त (aṇutthāṇa-tta < anuṣṭhāṇa-tva) *n.* the state of being (a prescribed) performance, JM. विहियाणुट्ठाणत्ते तस्स च एव ति ता कहं एव । पच्छित्तं णणु भण्यति PaṇhāPra. 16. 16.

अणुट्ठाणिज (aṇutthāṇija < anuṣṭhēja) *adj.* (pot. part.) ought to be performed, AMg. जे केउ ... आवस्सगादधिआणुट्ठाणि-ज्जेनु अट्ठाससीलग-सहस्सं अमिग्गेज्ज MahāNis. 3. 30. 7.

अणुट्ठावण (aṇ-utthāvaṇa < anu-utthāpana) *n.* causing (some one) to stand up, AMg. कण्णइ से अत्रयरं वेयावडियं वरेत्तए. ते जहा — उट्ठावणं वा अणुट्ठावणं ... वा वरेत्तए BhKapp. 4. 26.

अणुट्ठिउ (aṇ-utthiū < anu-ṣṭhātum) *inf.* to practise, to observe, JM. न सव्वहा समत्थोअहि ... समणत्तणमणुट्ठिउं MaViCa. (G.) 13b. 4(2)

अणुट्ठिउ (aṇ-utthiū < an-utthiū) *adj.* (ppp.) not active, not striving, J.S. इहलोगं चव जे मुपडियइ । सव्वथादीसु य जे अणुट्ठिउ संलिद्धमदी BhaĀrā. 1955.

अणुट्ठिउव (aṇ-utthiūva < anu-ṣṭhātavya) *adj.* (pot. part.) to be (or fit to be) staged or enacted, S. (नटी) णं अपु-वत्तए अणुट्ठिउवो अअं पओओ MaViPra. 4. 3.

अणुट्ठित (aṇ-utthita < an-utthita) *adj.* (pr. part.) when not standing up, JM. अहवा अविनिट्ठं चिअ पाणुयाउअंतुए गुहमादी । पदेति अणुट्ठिता चउगु लहुगा लहुग भित्तं KappBhā. 4425.

अणुट्ठिय (aṇ-utthiya < an-utthiya) *adj.* [f. -ā] (ppp.) 1 not risen up, not stood up (as a congregation after the conclusion of discourse), AMg. मेहं राअणियस्स कहं कहेमाणस्स तीते परिआए अणुट्ठिताए अभिआए ... दोअं पि तमेव कहं कहित्ता भवति — आसा-वगा तेहस्स Samay. 33. 1[28]; ĀvTt. (H.) 727a. 4; पेहाए ताए परिआए अणुट्ठियाए अभिआए ... जो तमणं पडिगाहेर Nis. 9. 11; Āyār-Das. 3. 3; अणुट्ठियाए कहं ĀvāhPaṇ. 306; JM. तह परिसं विय भिदइ तह किंची भणइ जह न सा भिदइ । ताए अणुट्ठियाए गुअमणियं सविअरं भणइ PavSāro. 147; 2 not active, not striving, AMg. एअ धम्मं मुहे णिअ सासए ... ते जहा — उट्ठिअस्स वा अणुट्ठिअस्स वा, सुअस्समाणेसु पवेअ संति विरत्तिं Āyār. 1. 6. 3. 3; 3 (thorn) not come out, not extracted, JM. वित्तिअ सयमुअरती अणुट्ठिअ मोअयाए नीहरइ । पमिअण-दंतमलादिपूरणं वणयवपलातो VavaBhā. 1. p. Ga. 9a. 38.

अणुट्ठिय (aṇ-utthiya < anu-ṣṭhita) *adj.* (ppp.) [also अणुडिय] done, performed, practised, AMg. ण दि णा पुरा अणुसुअं अट्ठा ते तह णो अणुट्ठियं । मुणिणा सानाअहियं णातएण Sāy. 1. 2. 55 [Ldn.]; JM. हरिसियवयणो इमे भणइ । मुअरमणुट्ठियं हेदि SurSāCa. 4. 199; इअ मणिअ तरवइणा सव्वं पि अणुट्ठियं तेहि VjKovCh. 2. 132; मुअरमणो गहियं सामाअयमणुट्ठियं पि मुअेण । सोमिण व जेण तयं अयं चिय सो फलं लइइ SupāsCa. 34. 1; सुअइ य वहररिणिणा कारणं पि तु अणुट्ठिय-भिगमस्स । वायगमथेसु तहा एअगया देसणा चव PaṇhāPra. 6. 45; ता संपयं मुअरमणुट्ठियं जमागया Erz. 15. 30; अजउत्तेणावि ... सव्वमणुट्ठियं Erz. 22. 31; 26. 7; J.S. णीहाइ तेसु अणुट्ठिअस्सु जदि रोगपसवणदिअंतं । तो तस्स हवदि हेदो ChCā. 132; Apa. कइलाहि अणुट्ठिउ अणकज्जु Dham-Pā. 9. 15. 4.

अणुद्विधेयं

306

अणुणविय

अणुद्विधेयं (an-utthiyanta < an-uttisṭhat) *adj. (pr. part.)* [also अणुद्विहंत] not standing (to show respect to), JM. आवनियन्तावयन्ति अणुद्विधेयं चतुस्तु हन्ति KampBha. 4122; उह ने अणुद्विधेया द्वियस्वस्वा उ दुस्वभाभागी। इय पाणे आवयन्ति अणुद्विहंतान् वीचुद्वे KampBha. 1131.

अणुद्विव्य (anu-utthivavya < anu-ṣṭhātavya) *adj. (f. &)* (pot. part.) to be (or let to be) done, performed, observed, or be made about, JM. ने कुते मुन्हाणं अणुद्विव्यं तथे पच्छ Supāc. 19.33; अणुद्विव्याणि जहासत्तीणं तवधरणाणि KāṭKa. 268.30; न य वि -- पाण्डसुद्धमविहीम् संया अणावरो वापि अणुद्विव्यो DvāKa. 1.6; जस दोसमुदी अणुद्विव्या पयोण ChāPa. 319.

अणुद्विहंत (anu-utthihanta < anu-ṭisṭhat) *adj. (pr. part.)* continuing to remain (as the head of the Ganga), JM. दुस्समुकटं निविस्व भगिने गुम्मा (चउं) अणुद्विहंति व। ग्मेवं (चउं गुम्मा) VavāBha. 4.289.

अणुदु (anuṭṭhu < anuṣṭubh) *n.* name of a metre called *Anuṣṭubh* or *Shloka*, M. अट्टारहल्लय-संखा-अणुदुसंखारे विरह-पमणा Jātā. 1233.

अणुदुभ (anuṭṭhubha < anuṣṭubh) *n.* name of a metre also called *Shloka*, AMg. दुस्ससुण्णदुभच्छंदविचपरिमाणो भणियं AnuOg. 142; JM. वचक्खरणणाणं अणुदुभाणं हवंति इमं सहस्सा Supāc. 659.

अणुदुउं (anuṭṭheūnā < anuṣṭhātum—anuṣṭhāya) *ger.* [loss of अ] having performed, JM. सामाज्यमुदुयं णुदुउं समाहिस्सणेण Supāc. 54.89.

अणुदुउणं (anuṭṭheūnān < anuṣṭhāya) *ger.* having performed, AMg. निविण्ण-काम-भोगे सुद्धमं अणुदुउणं विदुय-नय-सले सिज्जेज्जा MahāNis. 3.30.9.

अणुदुथेय (anuṭṭheya < anuṣṭheya) *adj. (pot. part.)* should be performed, JM. गाणुदुथेयं पमायावरणं ChāPa. 86.25; निर्वं पि अणुदुओ दग्गयारो वि उज्जम्मो SūSūCa. 14.85.

अणुदु- (anu-ṭhā- < anu-ṣṭhā-) *v.* to perform, to commit, M. वेयं मुहासमउलं अणुदुउं सेदो उ मन्हा तुज्जा तणओ सहिपतिमज्जे SūKāy. 1.3.

अणुदुहमाण (anu-ḍahamāna < anu-dahat) *adj. (pr. part.)* burning, setting on fire, AMg. से (नेयं) ने तओ पट्टिहणं पट्टितयसमाणं तमेव गोसालससं संकलिपुत्तससं सरीरं अणुदुहमाणे अणुदुहमाणे अंतो अंतो अणुपविट्ठे Vj. 15.79 (15.112).

अणुदुसुक (an-uddha-sukka < an-ūrdhva-śuśka) *adj.* not dried up at the top, JM. अद्धो वण्णो अणुदुसुको पमाणुओ (देसो थयवणो) VIMāPa. 113.39.

अणुण- (anuna- < anu-ni-) *v.* [a weakened base of अणुण- in Apā.] to entreat, to appease, to apologize, JM. इयं भणियं उवी वंधं हिंसे विवस्सुत्तियाणं। अणुणं मेति सो वि हु मणई महं जेव उह दोसो Supāc. 58.59; S. (वासवदत्ता) सखं जेव गदुअ अजउत्तं अणुणरसं Ratnā. 3.17.8; Apā. थैउ लंकं अतोणियं अणुणहि गनु वमयसिं जुज्जु PāmaCa.(S.) 57.4.8; अज वि देहि पुहसि मा पाससि अणुणहि सीरि समिओ MahāPu.(P.) 88.15.1; अणुणहि णियं णंणु देउ कामु MahāPu.(P.) 91.18.11; जाम्व ण उहइ महासइ सावि अणुणह ताभं परमसम्भायि BhaviKa. 196.4; परं निहिवि जइ अणुणउं सुमित तो मं नेदग्गपययित्ति BhaviKa. 216.4; व वि कामिणि अणुणइ वंत्तं केम परिहासायसल भणइ एम JambhāSāCa. 4.17.1.

अणुणअ (anunaa < anunaya) *n.* [also अनयय] entreaty, appeasement, apology, M. जणइ जणसवे अणुणअ-विद्विअ-माण-परिस्सं। अद्विस्सिदि विणआवसेदो सवेय वण्णो GāSāCa. 1.88; अणुणअ-पहाइआणं दुग्गवणां चिं वण्णो। अणुणोहइअ-सुगीअ तीणं चिरं वण्णो GāSāCa. 3.77; अथो अणुणअ-महं केविगीअ अणुअं सव्यं वुत्तीए। मल्लसहावो वि पिओ अविण्ण-सव्यं वण्णं वतिओ GāSāCa. 1.66; अहं सो विलक्का-दिअओ नमं अद्वयादं अमहिअणुणअं। एवकाणदरिदिं मुम्हेहि उवविस्सओ णेतो GāSāCa. 3.299; उह जं -- थ दोसो वं विहइ-अओस-महिआमोओ। अणुणयमुहं माण्णिणिणि सेणं णियं ण देउ Jātā. 92; ण मणइ मरीवहं वइ मणेण होउ जणई सायुआं ChāPa. 11.27; अणुणअ-वण-उल्ल-मुहं पुणो वि उंमणिअ-मणुणुन्निअ-विहंय SāhāCa. 10.69; S. (प्रियवरा) सदि पकिदिवसो सो उंमणं अणुणअं पडिअहदि SāhāCa. 39.27(4); (वसन्ततना) अथे अणुणओ वि मे सअं उणदेदि Apā. 1.20.4; JM. भणिओ य साणुणं तीणं विअ-वाणीणं Jātā. 39.10; Apā. एवहु वि लिहियउ अणुणयणउ MahāPu.(P.) 11.5.19; सो गुहसं मणह उव-ससइ अणुणण मय-वारणु VavāBha. 4.15.12; भणइ साणुणउं देवि सहसिं SūKāCa. 466.5.

अणुणअककस (anu-naa-kakkasa < anu-naya-kakkasa) *adj.* becoming tender with entreaty or appeasement, S. (विचक्षणा) अणुणअककसो तु कविस्सओ वक्खओ KāṭMa. 1.29.51.

अणुणइअ (anunaiia < anu-miya) *ger.* having entreated, S. (वृक्षार) अज्जं अणुणइअ मय अयं पवट्ठिस्सं ति SūMā. 112.8.

अणुणइउणं (anu-naiaṇān < anu-miya) *ger.* having reconciled, JM. अणुणइअं मेज्जुलिरादिं तीया कहिदि निखंहे UṇPay. p. 42. 1.21.52).

अणुणई (anu-naī < anu-nadi) *f.* [fem.] all along in the river, JM. सया मणइ अणुणई मणइ (माउमिं) AvṬ.(H.) 453a.6.

अणुणायव्वा (anu-naeyavvā < anu-neta:yā) *adj. (pot. part.)* [f.], should be won over or reconciled, JM. (रणो वृक्ष विजया जय) तइ ने अणुणायव्वा उह मणं सने आणतिकरिया होहि Vasa-Hi. 54.21.

अणुणदीयं (anu-nadiya < anu-nadikam) *adv.* [also अणुनदीयं] along the river, AMg. मे कि न अज्जइआवे समसे ? अणुणाने अणुणदीयं -- ने ने अव्वइआवे समसे AnuOg. 309.

अणुणंत (anu-ṇanta < anu-nayat) *adj. (pr. part.)* entreating, persuading, AMg. पुणेहिंये ते समसोअणुणंतं पिदंतयेत्तं च सुपथेण Uṇ. 11.11; Apā. एवयं पणइउं चि अणुणंतं PāmaCa.(S.) 50.7.2; अणुणंत-पणंत-मुणंतंमि देहि कट्ठा विमलसइ BhaviKa. 69.13; अणुणंतहो दोहइ विस्सु लंकं ना लमि अने एव परं देह JambhāSāCa. 9.3.11.

अणुणयपउणा (anunaya-paunā < anunaya-pragunā) *adj. (f.)* having the excellence in the form of supplication or docility, skilled in persuading, AMg. कट्ठं पि वट्ठं पि मणिया तुक्के विमरं च मा हु मुन्निज्जा। अनेयं व मणमणं अणुणयपउणा तेव्ववुअ Jātā-Paṭ.(V.) 227.

अणुणयवय (anunaya-vaya < anunaya-vacas cf. De-bru.) *n.* word of entreaty (Bāṭṭya, M. तो द्वियद्व-वट्ठ-विद्वि-एहि अणुणववयं-पसंगहि। अणुणववयं हि णिय-द्वियसाओ हि ने ण भविआओ Jātā. 1253).

अणुणविय (anu-naṇiya < anu-jñāpita) *adj. (caus. ppp.)* (one become a donor of dwelling places—*śigṛika*) when indu-

Shriv. 1.16.5 (GMB); अणुपणन नाकपण अणुहिते अणाङ्के ... मुणी भरे
Dhavao, 5.1.13; JM. जा दुखला होज भिर व अणुतो तांते निसण्णा

अणुनिनय (anu-ninaya < anu-nayat-ka) *adj.* (pr.

अणुणव-

308

अणुणवा

ण य उच्चसदा । पश्य संघादेन उज्जला य अणुणवा (?) अणुणया) वास
तिरंजली य VavaBhā. 7.264.

अणुणव- (anu-ṇṇava- < anu-jñāpay-) *v. (caus.)* 1 to ask permission, AMg. ते ओगहं अणुणवित्ता Āyār. 2.7.73(621); JM. पद्ममने श्रमो उ मगणा पुक्कणुणवे जइ तु । ता तेसि होइ सेत्ते अह पुण अचंतेति ययेण VavaBhā. 10.75; आसणं तुरियं तुरिए अधिद्वेत्ता पच्छा अणुणवेति NisGa. 2.320.2; असंवरस्स पुण तमेव अणुणवइ NisGa. 4.35.23; ते तं पडिमे ठिअं इन्द्रिण अणुणवेति -- अणुणवाह भगवं Āyār. 11.17a.7; 2 to cause to know, AMg. तत्थ चत्तारिणाणां ठप्पां ठवणित्तां णो उदिसंति णो समुदिसंति, णो अणुणवित्तंति सुयणाणस्स उदेसो समुदेसो अणुणवा अणुओरो य पवत्त AppOg. 2; JM. तओ ते अज्झयणं अणुणवइ VIMaPm. 49.9; 49.16; Apa. निय-निय-ठाणि अणुणवइ SaṅKuCa. 465.6.

अणुणव- (anu-ṇṇava- < anu-jñāpay-) *v. (pass. caus.)* to be permitted, AMg. तओ नुयवेथो अणुणवित्ता दोमु दिवसेमु Uvas. 10 (enclophon)

अणुणवणजयणा (anu-ṇṇavaṇa-jayanā < anu-jñāpina-yatanā) *f.* [also अणुणवण*, अणुणवण*] effort to be made (i.e. mode or method) of asking permission, JM. तिविहा जयणा-अणुणवणजयणा, सपवसजयणा, परपवसजयणा य NisGa. 4.42.5; कवरा सा तिविहा जयणा ? अणुणवणजयणा सपवसजयणा परपवसजयणा य NisGa. 4.35.31; इय पसाअणुणवणजयणा पिंदो पमुस्स ऊ वजो । तेसाणं तु अपिंदो सो वि य वजो दुविहदोसा KappBhā. 3562; काले च ठेवइ तहि वेइयपरिसादिवजमपेहं । अणुणवणजयणा पसा गहिइ जयणा इमा होति VavaBhā. 8.35.

अणुणवणया (anu-ṇṇavaṇa-yā < anu-jñāpana-tā) *f.* the state of approval or consent, AMg. तित्थगराणं पणवीसं भावणाओ पणत्ताओ, तं जहा -- उगहअणुणवणया उगहसीमज्जाणया Samav. 25.1.

अणुणवणा (anu-ṇṇavanā < anu-jñāpanā) *f.* asking permission or consent, JM. मयं य अविधिअणुणवणाय दिठ्ठो OghNi. comm. p. 140a.2, 9; अणीतस्स ण कप्पति, तिविहं जयणं तु सो न ज्ञाणाति । अणुणवणाइ जयणं स्पदस-परपसजयणं च NisBhā. 5231; देउलियअणुणवणा अणुणविए तम्मि जं च पाउमं KappBhā. 1496; इयं मयं अणुणेमणा अणुणवणा पणवणत्ति तेसि कीरइ NisGa. 2.17.17; वेत्ताण अणुणवणा VavaBhā. 10.17; 10.72; 10.73; इच्छा य अणुणवणा अवावाहं य जत्त जवणा य -- हट्ठणा हुंति वेदणए PavSāra. 99. cē. **अणुणवणा.**

अणुणवणी (anunnavanī < anujñāpanī) *adj. [f.]* (the speech) asking permission, AMg. पडिमपडिवणस्स णं अणारस्स कप्पति चत्तारि भासाओ भासित्ता, तं जहा -- जायणी, पुच्छणी, अणुणवणी, पुट्ठस्स वागरणी Thāpa. 4.22(237); ĀyārDas. 7.9. (r.t. अणुणवणी)

अणुणवंत (anu-ṇṇavanta < anu-jñāpayat) *adj. (pr. part.)* requesting for permission, JM. समयं पत्ता स्मयं अणुणवन्ता य समभागी GaTaVi. 2.177.

अणुणवित्त (anu-ṇṇavittā < anu-jñāpayitum) *inf.* [also अणुणवेत्त] to seek approval, or consent, AMg. पडिमापडि-वणस्स णं अणारस्स कप्पति तओ उवस्सया अणुणवेत्त Thāpa. 3.420 (196); मासियं णं भिक्खुपडिमे पडिवत्तस्स अणारस्स कप्पति तओ उवस्सया अणुणवेत्त ĀyārDas. 7.11. cē. **अणुणवेत्त**.

अणुणवित्ता (anu-ṇṇavittā < anu-jñāpya) *ger.* [also अणुणवेत्ता] having asked the permission, JM. तेहि उदगसाळा दिट्ठा, तं अणुणवेत्ता उदगसरसाणिणा भणित्ता -- जति उदगं घरं वा रक्खिस्सह

तो मे देमि ति NisGa. 4.36.16; Jā. अणुणवाग्गहणं असंगुठो अणुण-वित्ता वि BhaĀra. 1208.

अणुणवित (anunnavinta < anujñāpayat) *adj. (pr. part. caus.)* [also अणुणवेत्त] asking permission, JM. वसहिं अणुणवितो, जइ भणइ कइ अणं य्व तो न वेत्ते । सुद्धं पि न सो इच्छइ परस्स अपत्तियं भगवं KappBhā. 1396.

अणुणविय (anu-ṇṇaviya < anu-jñāpya) *ger.* having asked permission, AMg. तेसि पुक्कविय उ मं अणुणविय -- शिवस्सेज्ज वा Āyār. 2.1.54(3561); 2.7.36(607) (अडिण्णवणस्स) अहावरा दोचा भावणा -- अणुणवियपाणमोयमोइ, मे णिमंये Āyār. 2.15.39(784); साहम्मियउग्गहं अणुणविय परिमुज्जाता Samav. 25.1; इगिहणि ओगहं अणुणविय गेण्हियद्वं Paṇḍā. 8.4; गोदग्गपविट्ठो उ वजमुत्तं रु धारण । ओगासं फामुयं नत्ता अणुणविय थोदिये Dasave. 5.1.19; साहम्मिअपु-सासइ मज्झिमपुरिसं अणुणविय पुच्छे OghNi. 16; JM. ता जणणि-जणसु अणुणविय णिहामि भगवओ सदासं वयं ति JānadaĀkbyā. II. 71.25.

अणुणविय (anu-ṇṇaviya < anu-jñāpita) *adj. (ppp. caus.)* which is caused to be permitted, JM. पुक्खि विणिसय्याणं समयं पत्ताण होइ सव्वेत्ति । साहारणं तु वेत्ते जइ समी नेवअणुणवेत्ते GaTaVi. 2.172.

अणुणवित्तारं (anu-ṇṇavettāraṇ) < anu-jñāpya) *ger.* after having permitted or approved, JM. अज्झणपरिसंतो गिलाण-वुट्ठा अणुणवित्ताणं । संथाग्गएक्को अण्वयण निवज्जाणस्सोयं OghNiBhā. 156 (p. 107)

अणुणवेमाण (anu-ṇṇavemaṇa < anu-jñāpayat) *adj. (pr. part.)* asking permission, AMg. छदिं ठाणहिं निमंया -- साहम्मिवं कारुणत्तं समायरणाणं णावकमेत्ति, तं जहा -- अणुणवेमणा वा तुमिणी वा Thāpa. 6.3(177)

अणुणवेयव (anu-ṇṇaveyavva < anu-jñāpayitavya) *adj. (pot. part.) (caus.)* worthy of asking permission, JM. साह् अणीयवो यिनेइ -- पट्ठ अणुणवेयवो वचामि मयं पेच्छामि OghNiTi. p. 140b.5; तम्हा विहणं अणुणवेयवो OghNiTi. p. 140b.11.

अणुण्णा- (anu-ṇṇā- < anu-jñā-) *v.* to give permission to, Jā. जदि ते (ठाणं) इव अमुहं विदियं तदियं अणुणए साह MaBh. 324(5)

अणुण्णा (anu-ṇṇā < anu-jñā) *f.* [also अणुणा] consent, permission, approval, authorization, AMg. तिविहा अणुण्णा पणत्ता, तं जहा -- आयरियत्ताए उवज्जायत्ताए मयित्ताए Thāpa. 3.351(180); मणुस्स भवन्ति -- अयम्मिया अयम्मणुया (r.t. अयम्मणुणा) Sāy. 2.2.58 (713) (comm. अयं अयं अनुज्जा अनुमोदनं येषां ते); सुयणा-णस्स उदेसो समुदेसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्त AppOg. 2; JōgNa. 2; अंगवाहिरस्स -- अणुण्णा अणुओगो य पवत्त ? जइ अंगवाहिरस्स उदेसो -- अणुण्णा य पवत्त किं अंगपविट्ठस्स -- अणुण्णा -- पवत्त ? अंगवाहिरस्स अणुण्णा -- पवत्त ? जइ अंगवाहिरस्स -- अणुण्णा -- पवत्त -- किं कालि-यस्स -- अणुण्णा -- पवत्त, उक्कालियस्स -- अणुण्णा -- पवत्त ? जइ उक्कालियस्स अणुण्णा -- पवत्त, किं आवस्सयस्स -- अणुण्णा -- आवस्सय-वतिन्तिस्स -- अणुण्णा -- पवत्त ? AppOg. 3-5; JōgNa. 3-10; मे किं तं अणुण्णा ? अणुण्णा छविहा पणत्ता. तं जहा -- नामाणुण्णा ठवणाणुण्णा, दवणाणुण्णा, वेत्ताणुण्णा, कालाणुण्णा, भावाणुण्णा JāhNa. 1-28; JM. जं गालयत्तं पवं मे लाइ व पद्धममंगलं तं मे । जा य अणुण्णा सव्वइ व्हिच्छसि मंगलं तं तु KappBhā. 809; तस्साणुण्णा मुणीहि तंसे वरियव्वं MaViCa.(G.) 16b.13(2); Jā. तम्हा सव्वं संगे -- तं सव्वत्थ विचारहि करण-कारावणुण्णाहि BhaĀra. 1179 (comm. कृतकारिताभ्यामनुमोदनं)

अणुणात

309

अणुत्तर

अणुणात (anu-nāta < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, recommended, AMg. पंचहिं टाणेहिं अचलए एसंथे भवति, ते जहा — आणपडिहेहा ... तंय अणुणाते, विउले इदिवणिमहे Thāṇa, 5.201.455; णिं आसमंते च एस जोगो णेयवो ... असंकिळिटो सुद्धो स्ववणिमणुणातो Paṇḍā, 10.20.

अणुणाद (anu-nāda < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) allowed, permitted, admitted, JŚ. अणुणादमणुणादं भिक्षवं भिक्षुचमस्त्रिम-कृत्स्नु ... सुणी समाधिं Māhā, 815.9; णियमादु नणुसगदिणं णिवुदिगमणं अणुणादं Māhā, 1180.12; तव सुत्तसत्त ... समगो य । पविआआगम-वलिओ एयविहारी अपणुणादो Māhā, 1190.11; णिज्जावगमणंमदि समाधि-कामो अणुणादं Bhāṛa, 101; S. (गैतमी) अणुणादागमणासि तवोवण-देवदाहि Sāk, 46.18.

अणुणातिमित्तं (anu-nāti-nimittam < anu-jñāti-nimittam) *adv.* for the sake of permission, JM. तो अणुणातिमित्तं जहिं चैव उट्ठो तहिं चैव अणुणातिवकोसि वसपुरमागया Āv[ti] Malay, 11.339b.1.

अणुणाय (anu-nāya < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, AMg. णिं आसमं च एस जोगो णेयवो ... असंकिळिटो सुद्धो स्ववणिमणुणाओ Paṇḍā, 7.23; 8.13; 9.13; एवं अहंसमणुणाये सुभिक्षये संजणं कायमि द दत्तवं Paṇḍā, 7.14; JM. निवेदिआणु-णाया व पडिहारी VacaBhā, 232.11; युवज्जणुणाओ ... सो ... तमकिंति गतो VasaBhā, 62.11; तथो ... (सो) अणुणायमरहच्छेत्तता पुष्याने मीरीद-वंदणथे गओ Campā, 19.23.

अणुणेत्ता (anu-nāttā < anu-nāya) *ger.* having meditated on, having propitiated, AMg. विणवरणं हियणमणुणेत्ता (c.f. अणुणेत्ता) Samav[er]a, 97 (comm. P. 123a.11 पट्टी द्वितीयये । तेन जितवरान् हृदयेन मनसा अनुनीय प्राप्य । ध्यात्वेति यावत्).

अणुणह (aṇ-uṇha < an-uṣṇa) *adj.* not (too) hot, AMg. पाणयमणुणह-सिरिं दाववो होइ खममस ĀrahPaṇḍ(V), 718; अविरस-मद्विगंधे अच्छमणुणहं अणुणीयं ĀrahPaṇḍ, 739; जे य अणुण्य अलहुए अमित अरुणिणे अकुसमय अणिदे । तह य असीय अणुणहे ते सुमरसु संपयं सिद्धे ĀrahPaṇḍ(Su.), 16; JM. अणुणहसंवट्टियकसंगा गिण्हंति जे अत्रि त ते महासो quoted by AR from BṛhKapp, Uddāsa 3; JŚ. अविरस-मद्विगंधे अच्छमणुणहं अणुणीयं Bhāṛa, 1490.

अणुतडिया (anu-taḍiyā < anu-taṭikā) *adj.* along the edge, AMg. दव्वाणं पंचविहे मेइ पणत्ता, ते जहा — खंडमेइ ... अणु-तडियामेइ Pannav, 11.77(S87).

अणुतडियाभेद (anu-taḍiyā-bheda < anu-taṭikā-bheda) *m.* a break or fracture along the end or edge of a thing, AMg. दव्वाणं ... पंचविहे मेइ पणत्ता, ते जहा — खंडमेइ ... अणुतडियाभेद Pannav, 11.77(S87); मे वि. अणुतडियाभेद? जणं अगडाण वा तडागाण वा ... अणुतडियाभेद भवति, मे ते अणुतडियाभेदे Pannav, 11.77(S87); स्ववट्ठोवाइ दव्वाइ ... अणुतडियाभेदं भिज्जमाणाइ अणंतगुणाइ Pannav, 11.79(S87); JM. अणुतडिकाभेद इधुयनादिवत् Pannav, comm. p. 267a.10; (पुट्टालानां भेदः पञ्चधा भवति ... अनुतटिकाभेदोऽवतटभेदवत् Vjy, comm. p. 221.3).

अणुतंत (anu-tanta < anu-tantra) *n.* author of works called 'anatantra' (based on the original (māhā) doctrine), JŚ. तदो मूल-तंत-कत्ता वड्डमाण-भट्टाओ, अणुतंतकत्ता गोदम-सानी Dhavaṭā, 1.72.1.

अणुतप्प- (anu-tappa < anu-tap-) *v.* to repent, AMg. अह सणुतप्पई पच्छा भोधा पायसं व विसमिस्सं Sūy, 1.4.10(236);

तत्थिमा तव्या भासा जं वदताणुतप्पई Sūy, 1.9.20(462); लद्धे पिंहे अलद्धे वा नाणुतप्पेज पडिह Ut, 2.30; रसेसु साणुतप्पेज्जा नाणुतप्पेज्ज पणव Ut, 2.41; JM. काउं च नाणुतप्पई, एरिसओ निक्खिओ होइ KaṇṇBhā, 1319; वित्तिवपदे जो तु परं तावेत्ता नाणुतप्पे पच्छा NisBhā, 471; ता अकारणं अणुतप्पइ अंबा SamarāKa, 184.15; 185.5.

अणुतप्प (anu-tappa < anu-trapa) *n.* repentance, JM. तवु लज्जाए धाऊ अलज्जापीयो अहीण सुवंगो । होइ अणुतप्पे सो अविगल-इदिवपडिपुणो VacaBhā, 10.263.

अणुताव (anu-tāva < anu-tāpa) *m.* [PaṭiNā, 441] repentance, remorse, regret, AMg. उस्सासे अणुतावे कोहे माणे य मायलोमे य । चत्तारि व सण्णाओ नेरइयाणं तु परिणामं JivāBhā, 3.128; कप्पं न इच्छेज्ज सहायल्लिच्छु पच्छाणुतावेण तवप्पमाव Ut, 32.104; 20.48; JM. जायमिंवि अणुतावे पटिकरणेज्जाणया थ्येगे Āv[ti](H.), 564a.9; असेविने व किंथे णामेभादीहिं होति संवेगा । अणुतावो तत्तो खट्ट एसा सुफला सुणेयव्या PañcāPra, 15.3; नाएणुताव भूमिण तहाहस्सं सु मणुयत्ते UpPay, 11; UpPay[ti], p. 325; 320; M. कामउहणाणुतावा हरस्स तुह विक्खमेहिं णिवट्ठिआ GaudVa, 314.

अणुतावय (anu-tāva-ya < anu-tāpa-ka) *m.* one who repents, AMg. अबले जह अग्गाहए ... पच्छा पच्छाणुताव Ut, 14.33.

अणुतावि (anu-tāvi < anu-tāpin) *adj.* who repents, JM. जं काऊण वि पावं पाका पावंति परमपरिओसं । धीरा न कुणंन्दि यिय कएवि अणुताविणो दुक्खं UpPay[ti], p. 339.

अणुताविआ (anu-tāviyā < anu-tāpikā) *adj.* [L.] (anga-ge) giving pains to others, AMg. अणुताविं खट्ट मे भासं भासंति Sūy, 2.7.11(347).

अणुतुरित (anu-turita < anu-tvarita) *adj.* (ppp.) hurried after, JM. समतिकेते दिवसे नासे संवच्छरे व जाणाहि । णिव्वंते अणुतुरिते वडे य भुते अत्ति य AṅgVi, 235.21.

अणुत्त (anu-itta < anu-tva) *n.* being (comparatively) less, AMg. जहा जहा णं तेमिं देवाणं तव-णियम-वंसवेराइ ऊसियाइ भवति तहा तहा णं तेमिं णं देवाणं एवं पण्णायाइ, तं जहा — अणुत्ते वा तुल्ले वा JivāBhā, 3.969; JambhādE, 7.169; SūraP, 18.3.

अणुत्त (aṇ-utta < an-ukta) *adj.* (ppp.) [also अणुत्तय] not being told or asked, AMg. भासं पिय से भासमाणस्स जाव चत्तारि पंच देवा अणुत्ता चैव अबुट्ठंति Thāṇa, 8.10(597); JM. सो अडिगरणो जहियं सिद्धे मंसं अणुत्तमवि सिज्जे KaṇṇBhā, 182; Apa. जं दिण्ण कुमारहि चूयहत्तु ते मइ कयउ अणुत्तउ DhamaPa, 3.2.13.

अणुत्तणत्त (aṇ-uttanatta < an-uttānatva) *n.* non-haughtiness, humbleness, non-arrogance, JM. इमे गुणा ... अहासमासित्त-मरीणवित्ति, अणुत्तणत्तं सुयसीलया य DevKa, 1.13.

अणुत्तंत (anu-ṭtanta < anu-vartanta = anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) who follows, Vasa(Gr.) 4.5.

अणुत्तप्पया (aṇ-uttappayā < an-uttrapatā) *f.* absence of shame, free from sense of guilt, JM. आरोह परीणाहो तह अणु-त्तप्पया सूरीमि । पटिपुण्ण इदिवपहिं य थिरसंवयणो य बोधवो VacaBhā, 10.263.

अणुत्तम (aṇ-uttama < an-uttama) *adj.* 1 not best, wicked, JM. जं उत्तमचरियभिणं सोइ पि अणुत्तमा ण परेति PañcāPra, 2.31 (comm. असत्पुक्का); 2 which has nothing superior, incomparable, JM. महावीरो ... सम्मतमणुत्तमं एत्तो MaVāCa.(G.) 1b.9(1).

अणुत्तर (aṇ-uttara < an-uttara) *adj.* (often used as

अणुत्तर

310

अनुत्तरदंशि

a noun) (1) the best or unsurpassed (in respect of quality), AMg. अयं धम्मो अणुत्तरे Sūy. 1.2.2.24; से ... अणुत्तरे सव्वज्जोसि विज्जं Sūy. 1.6.5 (356); अणुत्तरं धम्ममिणं जिणानं Sūy. 1.6.7 (358); अणुत्तरे य ठाणे से कासवेण पवेदिते Sūy. 1.15.21 (627); (Cu. ठाणे आयतनं चरितठाणां); केवलस्स दस अणुत्तरा णणत्ता, तं जहा — अणुत्तरे णाणे ... अणुत्तरे लाववे Thāpa. 10.138 (763); निग्गंथे पावयणे सच्चे अणुत्तरे Vīy. 9.33.43 (9.177); = 9.33.44 (9.178); = Nāya. 1.1.112; मुणिवरत्तमो तमरओधविप्पमुक्को सुवस्सुहमणुत्तरं च पत्तो Nandī. 111; पुब्बि पि णं समणस्स भगवओ महावीरस्स माणस्साओ गिहत्थधम्माओ अणुत्तरे अभोश्श अप्पडिवाइ णाणदंसणे होत्था Kapp. (J.) 112; वेणज्ज निज्जरापेही आरियं धम्मसुत्तरे Utt. 2.37; इड्डी जुई जसो वण्णे आउं सुहमणुत्तरं। सुजो जत्थ मणुस्सेसु तत्थ से उववज्जई Utt. 7.27; अणुत्तरे भुंजिय कामभोगे अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो Utt. 13.35; अणुत्तरं संजमं पालइत्ता अणुत्तरं सिद्धिगई गओ Utt. 18.35; सुहावहं धम्मधुरं अणुत्तरं धारेह निव्वाणगुणावहं महं Utt. 19.98; इणमेव निग्गंथं पावयणं सच्चे अणुत्तरं केवलियं पडिपुणं Av. 28; JM. तरित्तु ते दुक्खभरं सुदुत्तरं खमण पावति सुहं अणुत्तरं UvaSat. 73; JS. निग्गंथं पावयणं इणमेव अणुत्तरं सुपरिसुद्धं BhaĀra. 43; धम्ममणुत्तरमिमं कम्ममलपडलपाडयं जिणवस्साइ Māla. 780 (9); Apa. निवउ अणुत्तरवयणविसेसउ BhaViKa. 137.1; तउ गुणसंगह तुज्झ मदि तुअ अणुत्तरवन्ति Heim.(Gr.) 4.372 [डसि-डस्स्यां तउ तुज्झ तुअ]; (2) (of Śrutajñāna), JS. तस्सेव सुदणाणावरणीयस्स अणुत्तरं पव्वणं कस्सामो। पावयणं ... अणुत्तरं ... पुव्वादिपुव्वं चेदि SatĀg. 5.5.50-51; (3) (in respect of location; a kind of heavenly abode (deva-vimāna) located at the extreme end (towards the zenith) of the heaven (in north, south, east, west and the zenith) called Vijaya, Vejayanta, Jayanta, Aparājita, and Sarvārtha-Siddhi, AMg. मेविज्जविमाणवाससते वीतीवत्तिता तेण परं दूरं गता णीरया णिम्मला वित्तिमिरा विमुद्धा पंचदिंसि पंच अणुत्तरा महत्तिमहालया विमाणा णणत्ता, तं जहा — विजय वेजयन्ते जयन्ते अपराजिते सव्वट्ठसिद्धे Paunav. 2.63 (210); सव्वे विमाणपवरे अणुत्तरे भुंजिज्ज से भोए Tittho. 91; पंचेवअणुत्तराई अणुत्तरगईहिं जाई दिट्ठाई। जत्थ अणुत्तर देवा भोगसुहं अणुत्तरं पत्ता DevTha. 221; तओ मेविज्जअणुत्तरादीसुं चिरमभिरमेज्ज ... सिज्जेज्जा MahāNis. 3.30.8; JM. धओ सो उववओ अणुत्तरे सुरविमाणमिमं PubCa. 205.2; Apa. णव गयणे विवाणु अणुत्तराई, तहो उवरि ठियं पंचोत्तराई (anuttara for anudisa) PaNāCa.(P.) 16.5.11; णव-अणुत्तरिपंचाणुत्तरलिं तिहुयणि महल। तहो सोवख वि कौ वण्णेवि सक्कु वि असक्कु SudCa.(N.) 2.9.10; (4) (of gods living in the Anuttara Vimānas), AMg. विजया वेजयन्ता य जयन्ता अपराजिया। सव्वत्थसिद्धगा चेव पंचहाणुत्तरा सुरा Utt. 36.214-215; JM. कयसंजमाओअणुत्तरसुरेसु वसिज्ज सुहजोगा। जायाओ जायाओ एव भवियव्वयानिओगेण PubCa. 221.14-15; JS. अणुत्तरिअणुत्तरदेवा एया-नयणी-सरीराणि Māla. 1070(12); Apa. तिज्जगणडि पेक्खति अणुत्तर MahāPa.(P.) 11.27.8; (5) (a kind of hell, located at the extreme end (towards nadir) in north, south, east, west and the nadir), AMg. अवेलोगे णं पंच अणुत्तरा महत्तिमहालया महानिरया पत्ता, तं जहा — काले महाकाले, रोख, महारोख अप्पटिठ्ठाणे Thāpa. 5.196(451) (comm. सर्वोत्कृष्टा — उत्कृष्ट-वेदनादिवाततः परं नरकामावादा p. 341); पंचेव अणुत्तरा नरगा Samav-Pra. 142; अहे सत्तमाए पंच अणुत्तरा महत्तिमहालया महाणरगा णणत्ता Jivābhi. 3.12; तमतमाए पुढवीए ... पंचदिंसि पंच अणुत्तरा महइमहालया महाणिरया णणत्ता Paunav. 2.27(174); अणुत्तरे भुंजियकामभोगे अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो Utt. 13.34; अणुत्तरेसु नरएसु वेयणाओ अणुत्तरा Mahā-Paee. 123; (6) (of the zenith and the nadir because the one

has no downward and the other has no upward extension), JM. दुपएभाइ दुहत्तर एगएसा अणुत्तरा चेव। चउरो चउरो य दिसा नउरता अणुत्तरा दुणि AyāNi.(Śi.) p. 14a.3. gā. 44 (comm. 'अनुत्तरा' वृद्धिरहिताः ऊर्ध्वोधिगृह्यं त्वनुत्तरमेव); (7) (in respect of sequence), the ultimate or the highest (knowledge viz. kevala-jñāna), AMg. अपुव्वकरणं अणुपविट्ठस्स अणंते अणुत्तरे जाव केवलवरणाण-दंसणे समुप्पन्ने Antag. 57; तस्स णं भगवतो ... अणंते अणुत्तरे केवलवर-णाणदंसणे समुप्पज्जिहति RāyPa. 814; समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे होत्था, तं जहा — ... हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे निव्वाधाए ... केवलवरणाण-दंसणे समुप्पन्ने AyāDās. 8.1; समणे भगवं महावीरे ... हत्थुत्तराहिं अणंते अणुत्तरे निव्वाधाए निरावरणे कसिणे पडिपुण्णे केवलवरणाणदंसणे समुप्पण्णे Kapp.(J.) 1; (8) the ultimate and the highest (form of existence (gati) viz. siddhagati, mokṣa or niretṭha), AMg. मूलपद-माणओगे णं अरहताणं भगवताणं पुव्वमवा ... अणुत्तरगती य ... कहिया Nandī. 111; इक्खारायवसभौ ... मोक्खं गओ अणुत्तरं Utt. 18.39; JS. सोहेतो य ससीलो निव्वाणमणुत्तरं पत्तो SūPa. 28; बोसट्ठचत्तेहा निव्वाण-मणुत्तरं पत्ता DandPa. 36; सत्तट्ठमवगाहणे निव्वाणमणुत्तरं लहदि Māla. 118(3); (9) having no next in order, youngest of the uterines, JM. जाओ अणुत्तमेण सुगीवो तस्सअणुत्तो माथा PaumCa.(V.) 9.4.

अणुत्तरं (an-uttaram < an-uttaram) *adv.* 1 to highest degree, AMg. अणुत्तरं तप्पति सूरिए वा Sūy. 1.6.6(357); JM. जया मुंडे भवित्ताणं पव्वइए अणगरिअं। तथा संवरसुकिट्ठं धम्मं फासे अणुत्तरं DasavTi.(H.) p. 158b. gā. 19 (comm. स्पृश्यत्वनुत्तरं-सम्यगासेवत इत्यर्थः); 2 ultimately, JM. ते उ उभयोवणीया सम्मदंसणमणुत्तरं होति SaunTa. 3.51.

अणुत्तरगइ (an-uttara-gai < an-uttara-gati) *adj.* having the highest existence, AMg. एस करेमि ण्णामं तित्थयराणं अणुत्तर-गईणं MahāPaee. 1; पंचेवअणुत्तराई अणुत्तरगईहिं जाई दिट्ठाई तत्थ अणुत्तर-देवा भोगसुहं अणुत्तरं पत्ता DevTha. 221.

अणुत्तरगति (an-uttara-gati < an-uttara-gati) *f.* the highest existence, AMg. अणुत्तरगती य जत्तिया, जत्तिया सिद्धा ... एवमादी भावा पट्माणओगे कहिया SamavPra. 128.

अणुत्तरगुण (anuttara-guṇa < anuttara-guṇa) *m.* unsurpassed or excellent virtue, JM. चिन्तु विहारेणअणुत्तरगुण विहरामअणुत्तरगुणं। आओ अब्भुज्यसासेणे विहिणा अणुत्तराणि KappBhā. 1282.

अणुत्तरगुणधर (an-uttara-guṇa-dhara < an-uttara-guṇa-dhara) *adj.* (v. l. for गुणतरपर at Utt. 12.1) possessing unsurpassed virtues, JM. गुणं अनुत्तरं धारयतीति अणुत्तरगुणधरो Utt. Cu.p. 293.10 [cf. Śāu. 337]

अणुत्तरगग (anuttaragga < anuttarāgrya) *adj.* [i. -ā] the highest (existence) on the top (of the world), AMg. अणु-त्तरगं परमं महेसी असेसकम्मं च विसोहइत्ता सिद्धि गतिं साइमंतपत्ते नाणेण सीलेण य दंसणे Sūy. 1.6.17(368)

अणुत्तरणवास (an-uttaraṇa-vāsa < an-uttaraṇa-vāsa) *m.* residence (i.e. existence) from which no escape is possible, JM. संबंधणसंजोगो संसाराओ अणुत्तरणवासो। तं श्रितु विष्णुमुक्का माइपिसुयाइ य सव्वेति UttNi. 62 (Ś. न विद्यते उत्तराणं पारगमनं अस्मिन् सति इति अणुत्तरणवासः अवस्थानं p. 43a.9)

अणुत्तरणाणि (anuttara-ṇāṇi < anuttara-jñānin) *adj.* having the highest knowledge (Kevalajñāna), AMg. एव से उदाहु **अणुत्तरणाणी** अणुत्तरदंसी Sūy. 1.2.3.22; = Utt. 6.17.

अणुत्तरदंशि (anuttara-dāmsi < anuttara-darśin) *adj.*

अणुत्तरदसम

311

अणुत्तरोववाह्य

who possesses the highest faith, AMg. एवं मे उदाहु अणुत्तरनाणी अणुत्तरंसी Sng. 1.2.1.22 = U. 6.17.

अणुत्तरदसम (anuttara-dasama < anuttara-dāsama) *m.* (the tales of) the ten monks who were born in the heavenly abodes and of *Śākyasūri*, Ap. अंतयद् दसमु अट्टमउ सुणिउ पवमउ वि अणुत्तरदसमु सुणिउ 1.2.3.22 = U. 7.2.6.

अणुत्तरनाणदंसणधरा (anuttara-nāṇa-dāmsaṇa-dhara < anuttara jñāna-dāna-dhara) *adj.* [also 'अणुत्तरनाणर' who possesses the highest knowledge and faith, AMg. एवं मे उदाहु अणुत्तरनाणी अणुत्तरंसी अणुत्तरनाणदंसणधरे अन्ता पायपुत्त भवत्त वेसासिण विद्यासिण Sng. 1.2.3.22 = U. 6.17.

अणुत्तरपरकम (anuttara-parakkama < anuttara-parīkrama) *adj.* whose progress is unsurpassed, JM. जिणं तित्थये भगवेण अणुत्तरपरकमे अविद्यापणी APT(H) 59a.5.

अणुत्तरपुण्यसंभार (anuttara-puṇya-sambhāra < anuttara-punya-sambhāra) *adj.* whose provisions of merits are unsurpassed, JM. अरहंता ... अणुत्तरपुण्यसंभारा ... अरहंता सुणं PañSn. 1.

अणुत्तरमहाणिरय (anuttara-mahā niraya < anuttara-mahā naraka) *m.* the great hell worst of their kind, and situated at the extreme ends in north, south, east, west, and the middle, PañPnX. 1.39.

अणुत्तरवाह (anuttara-vāi < anuttara-vādin) *adj.* of unsurpassed eloquence, AMg. (गमकह-सुरि ... दिट्ठ) पुण ... विट्ठिहरेण अणुत्तरवाणं PañPnS. 1.2.8.

अणुत्तरवासि (anuttara-vāsi < anuttara-vāsin) *adj.* abiding in the godly abode, (*dhara-simāna*) called *anuttara*, JS. इय मज्झिममाराधणमनुपाकितं सुरीरं हिवा । इति अणुत्तरवासी देवा नृविन्दुद वेसासि य DhaAra. 1931.

अणुत्तरविमाण (anuttara-vimāṇa < anuttara-vimāna) *m.* abode of gods, the best and the highest of its kind, situated at the extreme ends in north, west, south, east and in the zenith, ave in nadir, = Vāyana, Vajrayanta, Jāyanta, Aparāṇita and Sarvārtha-jāhān AMg. अस्ति मे भंते ! अणुत्तरविमाणा पणत्ता ? गोयना ! ऐव अणुत्तरविमाणा पणत्ता, तं जहा -- विआ. देवदंते, जवंते अपरार्गंते सख्वट्ठिणे Viy. 6.6.2 (6.121); अस्ति मे भंते ! अणुत्तरविमाणां अंहे सिद्धा परिणत्ति ? मे पण्टे समट्ठे Uev. 161; अणुत्तरविमाणा-पुटवी एक्कवीरं बोधयसयां वामे,पं Jivabāh. 3.1990; एक्कारसुत्तरं हेट्ठिमं तुसुत्तरं य मज्झिमए. सुयंमे उपरिनाः पंचेव अणुत्तरविमाणा Pañav. 2.62 (299.65, 157) : तं हे भंते पुटवाणुपुटवी ? सोहम्मे. ईसाणे. सुण्डुमारो. माहिंदे, थंमेलोए. भंताए, महाभुक्के. सहम्मारो. आपण, पाणए, आरणे, अज्जु. नेवेज्ज-विमाणे, अणुत्तरविमाणं, ईसिपवममा मे तं पुटवाणुपुटवी ApuOe. 173. cf. **अणुत्तर**.

अणुत्तरविमाणग (anuttara-vimāṇa-ga < anuttara-vimāna-ka) *adj.* in god or divine being, living in one of the *Anuttara-vimāṇas*, AMg. नयविहरेविज्जा सह पणविहणुत्तरविमाणाः देवा PañAra. 178. cf. **अणुत्तरविमाण** and **अणुत्तर**.

अणुत्तरविहारि (anuttara-vihāri < anuttara-vihārin) *adj.* who has had an excellent wandering life as a monk, AMg. दीपणिवदकच्छा अणुत्तरविहारिणे सुहसहाथा । साहिंति उत्तिमट्ठे सावयगहं-तरगया वि AññPajA V. 711, JS. थिस्विणिवदकच्छा अणुत्तरविहारिणो सुहसहाथा । साहिंति उत्तमट्ठे सावयगहंतेतरगं वि DhaAra. 1538.

अणुत्तरसुर (anuttara-sura < anuttara-sura) *m.* the highest or the unsurpassed god residing in the divine abode called *Anuttara-simāna*, AMg. अहिा बोमा पूयास्याण देविउत्तुर-सुरादे । ताण वि अंतो सीमाकोटी, तं नेण 'अरहंतो' VTTA. 12; JM. खीणिहि उ णिउवणं उवसंतिहि उ अणुत्तरसुरेसु (त्रति) KappAra. 2631.

अणुत्तरसुरत्त (anuttara-suratta < anuttara suratva) *m.* state of being (a god) in one of the *anuttara-simānas*, JM. ते वि समाहीणं बालं गया उववत्ता अणुत्तरसुरत्ताए KakkPn. 61.2.

अणुत्तरसोक्ख (anuttara sokkha < anuttara saekhya) *adj.* which has unsurpassed or highest bliss, Ap. लंहेदं सुमुक्ख अणुत्तरसोक्खु DhamPn. 9.12.10.

अणुत्तरोववत्ति (anuttarovavatti < anuttaropapatti) *f.* birth in the *Anuttara* heaven, AMg. अणुत्तरोववाइयदसाम् मे अणुत्तरोववाइयां नगरां ... पाओदगमणां अणुत्तरोववत्ति (i.e. अणुत्तरोववाओ) मुकुलपदायाती पुण बोहिल्याओ अंतविजियाओ य आपविज्जंति SamavPn. 97.

अणुत्तरोववाह्य (anuttarovavāya < anuttaropapātika) *adj.* [also अणुत्तरोववाहिय] whose rebirth is the last, reborn born among those of *anuttara* heavens, gods of *Anuttara-simāna*, AMg. अणुत्तरोववाइया मे देवा एव रवणि उड्डं उयंतेण पणत्ता Thāpa. 1.259.463; महावीरस्स अट्ठ सया अणुत्तरोववाइयां गतिहेत्ताणं ... अणुत्तरोववाइयसंपया होत्था Thāpa. 8.135.633; SamavPn. 45; अणुत्तरोववाइयां देवाणं विमाणा एक्कारस्स बोधयसया उड्डं उयंतेण पणत्ता SamavPn. 65; अणुत्तरोववाइयदसाम् मे अणुत्तरोववाइयां नगरां उववापाई वणसंटां आपविज्जंति SamavPn. 97; मे वि अणुत्तरोववाइया ? अणुत्तरोववाइओ पंचविहा पणत्ता SamavPn. 129; 170; पभू मे भंते ! अणुत्तरोववाइया देवा तत्थयया वेव समणा इहमएणं केवलिणं सिद्धि आल्लवे वा संलावे वा करेत्ताए Viy. 5.4.31-33 (5.103-107); अणुत्तरोववाइया देवा अय्यवेदणा अपत्तिजरा Viy. 6.1.16 (6.16); 6.6.7 (6.126); विज्जअणुत्तरोववाइय जाव अपरायिय Viy. 8.1.24 (8.25); 8.1.31 (8.31); 8.1.33; 37; 41; 45 (8.34-39); सख्वट्ठसिद्धकम्पातीति ... दुविहा पणत्ता, तं जहा -- पत्तत्ता-सख्वट्ठसिद्धअणुत्तरोववाइय अपत्तत्तासख्वट्ठ जाव परिणया वि Viy. 8.1.26 (8.26); पंचम मे भंते ! अणुत्तरविमाणेसु संवत्तविहंते विमाणे पणसमएणं केवसिया अणुत्तरोववाइया (अणुत्तरोववातिया) उववज्जंति Viy. 10.2.24 (12.36); इता, गोयमा ! जहा मे क्वं पयमट्ठे जाणामो तहा अणुत्तरोववाइया (अणुत्तरोववातिया) वि देवा पयमट्ठे अपत्ति पासंति Viy. 11.7.3 (14.78); मे केगट्ठेण जाव पासंति ? गोयमा ! अणुत्तरोववातियाणं अपत्ताओ नयोदव्व-वगणतो लद्धाओ अभित्तमत्तागघाओ भवंति Viy. 11.7.22 (14.79); भंते जहा वंतेणीए सख्वेसु उथवाएयव्वा जाव अणुत्तरोववाइय ति Viy. 12.9.7; 12.169; 12.9.23 (12.188); 14.7.13 (14.86); 14.7.13 [2] (14.87); अणुत्तरोववाइया मे भंते ! देवा क्ववतिणं कम्मावसेणं अणुत्तरोववाइयदेवताए उववत्ता ? Viy. 14.7.14 (14.88); बासमासपरिवाए समणं निमंथे अणुत्तरोववातियां देवां नेवकस्सं वीतिवयति Viy. 14.9.17 (14.136); 19.8.4 (19.79); 24.21.24 (24.309); 24.21.29 (24.306); एवं एणं अभिल्लवणं जहा ओमाहणसंटाणे वेउवियसरीरं पणिये -- जाव पत्तत्तासख्वट्ठसिद्धअणुत्तरोववाइयकम्पातीतिवमाथिवदवर्णं-विधवेउवियसरीरकाय-पयोपसिणए वा Viy. 8.1.67 (8.66); 8.1.68 (8.68); अणुत्तरोववाइय कम्पातीवा वेत्ताथिया एवं Viy. 8.9.61 (8.391); वेउवियसरीरमथोपावंधे मे भंते ! वि. देसवंधे -- एवं जाव अणुत्तरोववाइया Viy. 8.9.65 (8.392); अस्स जा दिइ(ती) सा भणियव्वा जाव अणुत्तरोववाइयाणं सख्वंधे एक्कं समयं Viy. 8.9.70 (8.395); 8.9.81 (8.402); महिस्स मे अरहंता पत्तालीसं समणसाहस्सीओ उक्कोसिया समणसंपया होत्था ... बीसं सया अणुत्तरोववाइ-

अणुत्तरोववाइयकप्प

312

अणुत्तरोववाइयसंपया

याणं Nāya. 1.8.232; एतास्मि णं भंते ! देवित्थीणं भवणवादिणीं ... सोधम्मकाणं जाव मेवेज्जकाणं अणुत्तरोववातिवाणं ... कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुदा वा Jivābhī. 2.148; जे पोमला इद्धा देता थिया सुमा मण्णणा मणामा ते तेहिं सरीरस्वातत्ताए परिणमिंति । एवं जाव अणुत्तरोववातिवा Jivābhī. 3.1090; अणुत्तरोववातिवा परममुक्खिला वण्णेणं पणत्ता Jivābhī. 3.1096; 3.1098; 3.1099; अणुत्तरोववातिवा सम्मदिद्धी, णो मिच्छादिद्धी, णो सम्मामिच्छादिद्धी Jivābhī. 3.1106; 3.1108; 3.1114; मेवेज्जादेवा किं प्पात्तं पभु विउव्वित्तए ? ... एवं अणुत्तरोववातिवा Jivābhī. 2.1116; अणुत्तरोववातिवा पुट्ठा । मोयमा ! ... अणुत्तरा फात्ता पञ्चुसवमाणा विहरंति Jivābhī. 3.1118; 3.1123; सोहम्मसिणम्पु णं भंते ! कप्पेसु देवाणं सरीरागा केरिसया रंथेणं पणत्ता ? जहा विमग्गणं रंथो जाव अणुत्तरोववाइयाणं Jivābhī. 3.1097; से किं ते कप्पातीया ? कप्पातीया दुविहा पणत्ता, तं जहा ... मेवेज्जगा व अणुत्तरोववाइया य Pannav. 1.130(145); से किं ते अणुत्तरोववाइया ? अणुत्तरोववाइया पंचविहा पणत्ता Pannav. 1.138(147); अणुत्तरोववाइयाणं देवाणं पज्जतापज्जत्तणं ठाणा पणत्ता ? Pannav. 2.63(210); एवं सिद्धवज्जा उव्वट्ठाणा वि भाणितत्वा जाव अणुत्तरोववाइ ति Pannav. 6.46(608); 6.60(638); एवं जंहेव मेवेज्जगदेवा तहेव अणुत्तरोववाइया वि Pannav. 6.98(655); आणय जाव अणुत्तरोववाइया देवा एवं चेव, णवरं-णो तिरिक्खञ्जोपिप्पु उव्वज्जंति Pannav. 6.113(676); अणुत्तरोववाइया पंचविहा Pannav. 21.55 (1520); मेवेज्जगदेवाणं एणं भवधारणिज्जे सरीरे । से णं समचउरसंउणत्तणं पणत्ते । एवं अणुत्तरोववातिवाणं वि Pannav. 21.62 (1526); एवं वासुदेवत्तं देहिंते पुट्ठाविहिंते वेमाणिहंति ते अणुत्तरोववातिवज्जेहिंते Pannav. 20.56(1465); अणुत्तरोववाइयस्स वि एवं चेव Pannav. 21.93(1557); उमस्स णं अरहो कोसलियस्स गइक्खणाणं ठिइक्खणाणं आगमसिद्धाणं वावीसं अणुत्तरोववाइयाणं सहस्सा णव व सवा Jambuddi. 2.81; अविसंखिण कप्पातीए विसेसिए मेवेज्जए य अणुत्तरोववाइय व AppOg. 216[17]; समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अट्ठ सवा अणुत्तरोववाइयाणं गइक्खणाणं ठिइक्खणाणं आगमसिद्धाणं उक्कोसिया अणुत्तरोववाइयाणं संपया होत्था Kapp.(J.) 145; (अरहओ णं अरिट्ठेमिस्स) सोलसमया अणुत्तरोववाइयाणं ... तीसं अजिया-सुथाई सिद्धाई Kapp.(J.) 182; उमस्स णं अरहओ कोसलियस्स वावीससहस्सा णवसया अणुत्तरोववाइयाणं गइक्खणाणं उक्कोसिया संपया होत्था Kapp.(J.) 225.

अणुत्तरोववाइयकप्प (anuttaravavāiya-kappa < anuttaropapātika-kalpa) *m.* [also अणुत्तरोववातिवकप्प] heavenly region of the gods whose birth is the last, AMg. कप्पातीतगंवेमाणिवा दुविहा पणत्ता, तं जहा ... मेवेज्जगकप्पातीतगंवेमाणिवा अणुत्तरोववाइयकप्पातीतगंवेमाणिया Viy. 8.1.16 (8.16); अणुत्तरोववातिवकप्पातीतगंवेमाणिव-देवर्षिचिदियोगपरिणया णं भंते ! पोमला कतिविहा पणत्ता ? Viy. 8.1.16 (8.17).

अणुत्तरोववाइयत्त (anuttaravavāiya-tta < anuttaropapātika-tva) *n.* the state of being born in the region called 'Anuttara', AMg. अणुत्तरोववाइयत्तासु णं अणुत्तरोववाइयाणं णगराई उज्जाणार्थं ... भत्तपच्चस्रणाई पाओदरमणार्थं अणुत्तरोववाइयत्ते उव्वत्ती मुकुल-पञ्चावार्थो पुणवोहिलमा अंतमिरियाओ य आदविज्जंति Nandī. 95.

अणुत्तरोववाइयदसा (anuttaravavāiya-dasā < anuttaropapātika-dasā) *f.* [also अणुत्तरोववातिवदसा] 9th Jaina Āgama text, AMg. जं पियं समणणं निम्भंथाणं उदिट्ठे ण्णीयं दुवालसं गणिपियं, तं जहा - आथरो ... अणुत्तरोववाइयदसाओ ... पहावागरणार्थं, विवासमुयं ... सुव्वमेयं मिच्छा Sāy. 2.1.35 [Ldn.]; पडिबुद्धे, तण्णं समणे भगवं महावीरे लसमव-परसमविद्यं चित्तविचिंतं दुवालसं गणिपियं ... उव्वद-सेत्ति, तं जहा - आथरं ... अणुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Thāna. 10.103 [Ldn.]; दस दसाओ पणत्ताओ, तं जहा - कम्मविवाणदसाओ,

अणुत्तरोववाइयदसाओ ... संवेवियदसाओ Thāna. 10.110(755); Samav-Pha. 88; से किं ते अणुत्तरोववाइयदसाओ ? SamavPha. 97; Nandī. 95; अणुत्तरोववातिवदसासु तित्थकरसमोत्तरणां परममेगात्तं जगद्विवाधि जिजातिमेसा य बहुचिरेता ... अणारगुणाणं वण्णओ SamavPha. 97; पवदणं पुण दुवाल-सं, तं जहा - आथरो ... अणुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Viy. 20.75 [Ldn.]; नवमस्स णं भंते अणुत्तरोववाइयदसाणं जाव संदेत्तेणं के अट्ठे पणत्ते ? Anuttro. 162; 164; अणुत्तरोववाइयदसाणं पदमस्स वगस्स दस अज्झयमा पन्नता Anuttaro. 165; 173; 175; उद णं भंते, समणेण जाव संपत्तेणं अणुत्तरोववाइयदसाणं दोचस्स वगस्स अयमट्ठे पणत्ते Anuttaro. 176; से किं ते सम्मसुयं ? सम्मसुयं ... दुवालसं, गणिपियं, तं जहा - आथरो ... अणुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Nandī. 65; 80; लोचुन-रिया भावाण्णणा ... आथरिए इ वा ... तिगणविमुक्केणं भावेणं आथरं वा सुसगं वा ... अणुत्तरोववाइयदसाओ वा अणुत्तरोववाइयदसाओ Nandī. 28; उद अणुत्तरोववाइयदसा उदेओ जाव अणुत्तरोववाइयदसाओ ... अणुत्तरोववाइयदसाओ सुव्वेसिं वि एणत्ति उदेओ JigNandī. 9; से किं ते लोचोसखिं मायसुयं ? ... तं जहा - आथरो ... अणुत्तरोववाइयदसाओ AppOg. 30.

अणुत्तरोववाइयदसाधर (anuttaravavāiyadasā-dhara < anuttaropapātikadasā-dhara) *mf.* who possesses the knowledge of the 9th Āgama text i.e. Anuttaropapātikadasā, AMg. तेषं कालेणं तेषं समणं समणस्स भगवओ महावीरस्स ववओ अणारा भगवंतो अप्पेगइया आथारया ... अप्पेगइया अणुत्तरोववाइयदसाधरा ... संजमेणं तवसा अण्णणं भावेमाणा विहरंति Uvva. 45; से किं ते खओसमनिष्कण्णे ? ... अणगविहं पणत्ते, तं जहा - खओवसणिं समवायधरे ... खओवसणिं अणुत्तरोववाइयदसाधरे ... से ते खओवसमनिष्कण्णे AppOg. 247.

अणुत्तरोववाइयदेव (anuttaravavāiya-deva < anuttaropapātika-deva) *m.* [also अणुत्तरोववातिवदेव] gods of the Anuttaravavāiya region, AMg. एवं अणुत्तरोववाइयदेवाणं वि, णवरं-एक्का रयणी Pannav. 21.71(1532); मेवेज्जणुत्तरोववाइयदेवा अवेवीया अपरियाता Pannav. 34.16(2051); अणुत्तरोववाइयदेवा णं भंते ! क्वनियं वेसे ओहिणा जणंति पासंति ? Pannav. 33.15(2007); अणुत्तरोववाइयदेवाणं एणं भव-धारगिज्जेण सरीरेण AppOg. 355[5].

अणुत्तरोववाइयदेवत्त (anuttaravavāiya-devatta < anuttaropapātika-devatva) *n.* the godhood of the resident of the anuttaravavāiya, AMg. जीवि णं भंते ! नारणेतियसमुत्थाणं समोहए समोहगिता जे भविण पंचम् अणुत्तरेम् महत्ति महालस्सु महाविमाणेम् अण्णवरंति अणुत्तरोववाइय-देवत्ताए उव्वज्जित्तए Viy. 6.6.8 (6.127); 11.7.4 (14.88).

अणुत्तरोववाइयदेवपुरिस्स (anuttaravavāiya-deva-purisa < anuttaropapātika-deva-puruṣa) *m.* [also अणुत्तरोववातिव-देवपुरिस्स] the divine male of the region called anuttaravavāiya, AMg. अणुत्तरोववातिवदेवपुरिस्स जहणं वासुपुत्तं उक्कोमेणं संवेज्जाई सगणेवमाई साइसेणं Jivābhī. 2.90; अणुत्तरोववाइयदेवपुरिस्सा असेवज्ज-गुणा Jivābhī. 2.96.

अणुत्तरोववाइयविमाण (anuttaravavāiya-vimāṇa < anuttaropapātika-vimāṇa) *m.* [also अणुत्तरोववातिव-विमाण] heavenly abode of the gods in their last rebirth, AMg. अणुत्तरोववातिव-विमाण परममुक्खिला वण्णेणं पणत्ता Jivābhī. 3.1076; JM. अणुत्तरोववा-इयविमाणेम् चउम् वि एणत्तीसं सगणेवमाई ठिरं(दी) जहणं उक्कोमेणं तेत्तीसं CampC. 85.1.

अणुत्तरोववाइयसंपया (anuttaravavāiya-sampayā < anuttaropapātika-sampadā) *f.* wealth (in the form of follo-
wers) who will be born in the highest heavens, AMg. समणस्स

अणुताल

313

अणुदिअर्ह

णं भगवतो महावीरस्य अट्टसया अणुत्तरोववाइयाणं गतिकहाणाणं ठितिकहाणाणं आयमेसिद्धाणं उक्कोसिया अणुत्तरोववाइयसंपया होत्था Thāṇa. 5.118 (653); = SamavPra. 45.

अणुताल (aṇ-uttāla < an-uttāla) *adj.* 1 not very loud, AMg. ताहे गोयमा अटीण-मणसा अणुताल-गंभीर-मदुराए भारतीए भणियं तेण आयरिणं जहा MahāNis. 5.13; 2 free from excitement, not disturbed, JM. तह चव पवरसीहासणट्ठिओ णिम्मओ अणुतालो । रितुवयणमसहमाणो ज़ुत्तिपटंते इमं मणइ CaupCa. 167.2.

अणुतालसम (aṇ-uttāla-sama < an-uttāla-sāma) *adj.* not having great exertion, M. कअकअजे तालसमे अश्रा पेच्छह भुए अणुतालसमे । णिदुओ राअसहाओ पडिवक्खस्स अ अवेउ राअसहाओ Setu-Ba. 3.15.

अणुतावल (aṇ-uttāvala < an-uttāvala) Deśi. *adj.* without eagerness or hurry, AMg. तए अज-प्पभिएँ जावज्जीवं ति-कालियं अणुतिणं अणुतावलंमणित्तिणं चेइए वेइयवेँ MahāNis. 3.29.5.

अणुतिण (aṇ-uttinna < an-uttinna) *adj.* (ppp.) not going beyond, JM. इहे जाव जरा परावइ न वा मच्चू सरीरं च जा, सत्थं वा पट्टिहाइ इइयवलं जाव तिथि सामगिया । ता तुम्हे भववासनासणकए जं लेयलोउत्तराणुत्तिणं पकरेह ते बहुगुणं संगापवमावहं DvāKu. 3.14.

अणुत्तुण (anuttuṇa < ?) Deśi. *adj.* devoid of pride or egotism, JM. वसणे विसायरहिया संपत्तीए अणुत्तुणा हुंति । मरणे वि अणुज्जिगा साहससारा य सप्पुसिमा AkkhaMaKo. 299. gā. 302.

अणुत्थाण (aṇu-tthāṇa < anu-sṭhāṇa) *n.* performance, JM. सहअप्पमत्तयाए संजमओएतु विविहभेएतु । जा धम्मियस्स वित्ती एयं बज्झं अणुत्थाणं SamarāKa. 649.8.

अणुत्थारय (aṇ-utthāra-ya < an-utsāha-ka) *adj.* lacking in enthusiasm, not enthusiastic, JM. अविरहि-विरहि-अवातव-पत्तं पक्षत्थयं अपहट्ठो । उच्छाहकरोत्थारयाण मलयाणिलो वाऊ Kumā(n).11. 3.15.

अणुदइ (aṇ-udai < an-udayin) *adj.* (Karmān) not becoming active, not producing its effect, AMg. जीवा नाणावरणित्थस्स कम्मस्स किं उदई, अणुदई ? गोयमा ! नो अणुदई, उदई वा उदइणो वा । एवं जाव अंतराइयस्स Vii. 11.1.12 (11.10); एवं उप्पलेइसण परिवाडी सव्वेसि कम्मणं उदई, णो अणुदई Vii. 35.1.10 (35.8); मोहणित्थस्स उदई, वा अणुदई; सेसणं सत्तणं वि उदई नो अणुदई Vii. 40.1.1 (40.1).

अणुदइय (aṇ-udai-ya < an-udayi-ka) *adj.* one not coming into operation or maturity, JM. साबाहा आउठिई आवलिगूणा उ जडित्तिसटाणे । एक्का ठिई जहणो अणुदइयाणं निहयसेसा PañSaṇ. (C.) 4.43 (p. 155b).

अणुदत्त (aṇ-udatta < an-udātta) *m.* low tone or voice, JM. तत्थ बज्झामामे चलयामे ... अणुदत्ते अपच्चुदगे ... पुप्फे फडे वा पादु-बभूने ... णत्थि वडं ति वूया AṇṇVi. 215.6.

अणुदय (an-udaya < an-udaya) *m.* 1 not rising (of the sun etc.), JM. ससि-सूरणं व करेमि अणुदयं उयमत्थमणं CaupCa. 293.29; 2 (Karmān) which is not operative (in producing the effect), JM. सत्तरसयं मिच्छे मीससम्म आहारजिणइणुदया KamTha. 13; निरवाणुपुडिवणुदया अणभावइणविलअंतो KamTha. 14; होइ अणाइ अणंतो अणाइसंतो धुवोइयाणुदओ PañSaṇ. (C.) 5.97 (p. 90); तत्थ न एयाणुदओ असुदए होति मिच्छस्स PañSaṇ. (C.) 5.125 (p. 96); 3.62 (p. 53); 5.144 (p. 99); इय मिच्छस्स अणुदए उवसमसम्मं मुण्येयवं KappBhā. 123; J.S. अणुदयतदियं णीचमओगिदुचरिमम्मि सत्त्वोच्छिण्णा UomSā. (K.) 341.

P. D. 40

अणुदयकाल (aṇ-udaya-kāla < an-udaya-kāla) *m.* the time at which (Karmān) is not operative, JM. देवनिरयाउ वेउ-वियवच्छकआहारजुयलत्तिथ्याणं । वंधो अणुदयकाले धुवोइयाणं तु उदयम्मि PañSaṇ. (C.) 3.56 (p. 52).

अणुदयगय (aṇ-udaya-gaya < an-udaya-gata) *adj.* [f. 'गया'] one not coming into operation (effective state), JM. पिंडपणइणं जा उदयसंयया तीए अणुदयगयाओ । संकामिऊण वेयर जं एसो थियुगसंयामो PañSaṇ. (C.) 5.80 (p. 163).

अणुदयजेट्ठ (aṇ-udaya-jetṭha < an-udaya-jyestha) *adj.* (the bondage of the 15 karmaprakṛtis) which is maximum during the period of inoperation, JM. नारयतिरिउरलुगं छेवट्ठेणिदि-थावरायावं । निहा अणुदयजेट्ठ उदयउक्कोसापराणाऊ PañSaṇ. (C.) 3.55 (p. 54).

अणुदयतुल्ल (aṇ-udaya-tulla < an-udaya-tulya) *adj.* (the lustre of Karmic particles in the process of udayatana) similar to that of the Karmans which are not operative, JM. अणुदयतुल्लं उव्वलणिमाणं जणिज्जं द्दीहउव्वलणे (फडुणं) PañSaṇ. (C.) 5.180 (p. 107).

अणुदयवइ (aṇ-udaya-vai < an-udaya-vati) *adj.* [f.] (types of Karmans) which have no operation (udaya) in their last moment, JM. अणुदयवइ इयराओ उदयवइं होति पयईओ PañSaṇ. (C.) 3.66 (p. 54); उदयवइणगट्ठिइ अणुदयवतियाण दुसमया एया । होति जहणं संतं दसणह पुण संकमो चरिमो PañSaṇ. (C.) 5.146 (p. 100); जं समयं उदयवइं विज्झइ दुचरिमयं तु ट्ठिइटाणं । अणुदयवइणं तमी चरिमं चरिमम्मि जं कमइ PañSaṇ. (C.) 5.178 (p. 107).

अणुदयसंकम (aṇ-udaya-sānkama < an-udaya-sāṃkrama) *m.* [also अणुदयसंकमण *n.*] the transformation (into one of the classes of Karmaprakṛtis) of immature or non-operative (Karmans), JM. संतं अणुदयसंकम उक्कोसाणं तु समऊणो PañSaṇ. (C.) 5.145 (p. 100); मणुयाणुपुडिविमीसण-आहारगदेवजुवलविग-लाणि । सुदुमादित्तिणं तित्थं अणुदयसंकमण उक्कोसा PañSaṇ. (C.) 3.64 (p. 54).

अणुदयावल्लिगा (aṇ-udayaāvaligā < an-udayaāvalikā) *f.* the duration of time called āvalikā of the inoperative Karmān, JM. संजलणसिणे दुसमयहीणा दो आवलीण उक्कोसं । फडुं निर्यट्टिइए पदमाए अणुदयावल्लिगा PañSaṇ. (C.) 5.182 (p. 108a).

अणुदवि (anudavi) Deśi. dawu, DeNāMā. 1.19 (comm. अणिअं अणोअयं अणुदवि अणुअहं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः)

अणुदहमाण (aṇu-dahamāṇa < anu-dahat) *part.* burning continuously, AMg. से (तेयं) तत्थ णो कम्मइ ... ततो पडिहते पडिनियत्तर पडिनियत्तिता तमेव सरीरयं अणुदहमाणे सह तेयसा भासं कुज्जा Thāṇa. 10.159(776).

अणुदावअर (aṇu-dāva-ara < anu-tāpa-kara) *adj.* causing repentance or remorse, Ś. (शाण्डिल्य) जुवदीज्जाणं अणुदावअरं ... उज्जाणं BhagAjjū. 14.4.

अणुदिअमत्त (an-udia-matta < an-udita-mātra) *adj.* before the rise of the sun, Mg. (वृद्धगोपालक) अणुदिअमत्ते पुये पणमह वव्वादलेण वीथेण BalCa. 3.1.

अणुदिअमं (anu-diasam < anu-divasam) *adv.* day by day, Ś. (प्रियंवदा) अणुदिअसं खु परिहीअसि अगेहि Śāk. 29.24(2).

अणुदिअहं (anu-diaham < anu-divasam) *adv.* [also in epd.] [Hem. (Gr.) 4.428; PāLaNā. 439] daily, day after day,

अणुदिज्जंत

314

अणुद्विह

M. अणुदिअहं वीससेहिं अंगेहिं ... किं सुवसि GaSaSa. 1.65; अणुदिअह-बडुमाणे (सिणेहे) GaSaSa. 2.13; ण किट्ठे अणुदिअह-विण्णनारुअ-संतावा । ... सानली मज्जा हिअआओ GaSaSa. 2.83; अणुदिअह-वड्डिआअर-विण्णण-गुणेहिं जणिअ-माहणो GaSaSa. 3.66; (राजा) अणुदिअहं विण्णुरंतो ... रिअत्तण्णदावणी विसउ KapMañ. 4.24.

अणुदिज्जंत (an-udijjanta < an-udiyamāna) *adj.* (*ppr.* *part.*) not coming to fruition, not becoming operative, JM. खीणमि उडणमि य अणुदिज्जंते य सेसमिच्छते । अंतोमुहुत्तमेत्तं उवसमसम्मं लहइ जीवो VāṭṭaBhā. 530.

अणुदिट्ठ (anu-diṭṭha < anu-dṛṣṭa) *adj.* (*ppp.*) seen immediately after, JM. तं सोऊण अणुप्तामसुणुदिट्ठा य सुत्तारादेवी Vasa-Hi. 317.17.

अणुदिट्ठयभियख (an-udīṭṭhaya-bhikkha < an-uddiṣṭa-bhikkṣā) *f.* the alms not meant for (a monk). Apa. अणुदिट्ठय-भियख-फलाणुमेउ संक्रमणागमसुद्धिउ JambhāSāCa. 10.21.9.

अणुदिणं (anu-dīṇaṃ < anu-dīnam) *adv.* [Apa. anuḍiṇ] everyday, day by day, daily, JS. भावहि अणुदिणु अतुलं विसुद्धावेण सुयणां BhaṭṭaPā. 90; भावहि अणुदिणु णिहिलं असप्पलावेण किं बहुणा BhaṭṭaPā. 118; S. (काञ्चनमाला) भट्टिणा अणुदिणं आआसीअदि अप्पा Bhaṭṭa. 1.18.21; M. वोलेताप अणुदिणं जहागअ-हियय-भावण GaudVā. 999; छिज्जंतेहिं अणुदिणं पच्चखम्मि वि तुमम्मि अंगेहिं GaSaSa. 4.47; JM. जह सरसे तह सुक्खे वि पायवे वइअ अणुदिणं विंशो ChaGa. 137; धम्म अणुदिणु नवि विज्जइ ChaGa. 134; (आउम्मि) तम्मि उ पुण छिज्जंते जाइ खयं अणुदिणं पि बलविरियं SasCa. 60; Apa. अणुदिणु जिण्तु इदिय-वइरि PaṇṇaCa.(S.) 12.11.8; गोठुंगणे अणुदिणु णारं छणु RāṭṭeCa. 4.13.5; अप्पा गुणमउ णिम्मलउ अणुदिणु जे दारयति Paramapp. 2.33; अणुदिणु ज्ञायहिं देउ जिणु लहु णिव्वाणु लहंति YogSā. 18.23.26; अणुदिणु सुहि पइसइ अलियवाणि JasCa. 4.13.14; जिण-सासणि अणुदिणु सणुराउ PaṇṇaCa.(P.) 1.10.2; अणुदिणु दिण्णु णिरंतरदाणउ BhaṭṭaKa. 19.3; अणुदिणु सज्झायसाणु करइ JambhāSāCa. 2.8.3; अणुदिणु णविय परमवड्ड-जिणवक्ख SasCa.(N.) 1.5.5; जय जय देव विणिंद पडु पडै ज्ञायइ अणुदिणु णियमणिग KacCa. 4.10.9; अणुदिणु ज्ञायइ देउ जिणु Paṇṇa. 193; सुलहिज्जइ अणुदिणु लोणहि PaṇṇaSiCa. 3.30; अणुदिणु ज्ञायहु दाणु धरेविणु DhamPar. 5.5.5; धम्मामउ अणुदिणु पियइ हुंति VaddhaCa. 1.11.10; कम्मि पुण अणुदिणु वि परिगमिह SaṅKuCa. 538.1.

अणुदिण्ण (an-udīṇṇa < an-udīṇṇa) *adj.* (*ppp.*) [also अणुदिण्ण] 1 not in operative stage, not created, not risen, AMg. अपुरिसपरक्कमेण अणुदिण्णं उदीरणामविंयं कम्मं उदीरिति Viy. 1.3.10 (1.1-9); को देउ खायोवसमिंयं ? खायोवसमिंयं तयवरणिज्जाणं कम्मणं उडिण्णाणं खण्णं अणुदिण्णाणं उवसमेण ओहिणाणं समुप्पज्जति Nandi. 14; विरुवरुवेहि य परिसहोवसमंहि अणुदिण्णकामज्जे यावि होइथा ĀyārDas. 90.53; JM. जो उ उडिणे खीणं मिच्छे अणुदिण्णमि उवसंते KappBhā. 129; JS. अणुदिण्णाओ दुच्चरिसमयं सव्वाओ पयडीओ Bhaṭṭa. 2124; 2 not uttered, not articulated, AMg. एवं अण्णयराणि वा तहप्प-गात्तणि अणुदिण्णां सुदरं उदीरिति Nis. 5.60.

अणुदिय (an-udīya < an-udita) *adj.* (*ppp.*) not operative, not producing effects, JM. मिच्छते जमुदिदं तं खीणं अणुदियं च उवसंतं ViyTi. p. 61a.1; अहवा दंरणमोहं पुवं उवसामइत्तु सामजे । पडमटिइमा-बलिवं दरेइ दोणहं अणुदियाणं KamPay.(S.) 5.33; सहणोसहणो कालं जह धणिओ एवमेव कम्मं तु । उदियाणुदिणु खवणा, होज्ज सिवा आउवज्जेसु KappBhā. 2692.

अणुदियहं (anu-diyaham < anu-divasam) *adv.* [also

अणुदीयहं] day after day, everyday, M. दीहच्छि कहा एसा अणुदियहं जे पदंति थिसुणंति Jala. 1333; JM. थिसिंता अणुदियहं वइअ कमलावइए पासम्मि SasCa. 1.115; उयरसिरी पवड्डए तीण अणुदियहं SupāsCa. 1.304; अणुदियहं थितस्स वि छिज्जंति न सायरस्स खयाइ Jinaśākhya. II. p. 25; भवणुज्जाणं चिट्ठइ अणुदियहं तप्परो धणियं Ezz. 68.39; सा वरसिमाहता अणुदियहं पेच्छए कुमरं Ezz. 69.39; गयभंगणपरिसङ्गणवण-वुवसाइ सहसु अणुदियहं Subhāṅgasaṇ. 75; मा छिज्जन्तु अणुदियहं Vāṭṭag. 193; Apa. बहुलम्मि सुसि जेम अणुदियहु मिज्जंति SasCa.(N.) 4.9.6; अणुदियहु कहावहि स-कुत्तल-वत्त PaṇṇaSiCa. 2.178.

अणुदिवं (anu-divaṃ < anu-divam) *adv.* early morning, at dawn, Lakṣmī.(Gr.) p.171.49.

अणुदिस (anu-disa < anu-dīśa) *m.* 1 region called Anu-disa (intermediate direction), JS. अणुदिस-अणुत्तर ... दासियदेवा SatĀg. 1.1.100; Apa. तिजयणाडि तिह पेवसहि अणुदिस । पंचाणुत्तर उज्जोविय दिस VaddhaCa. 10.34.14; उपपरि णव अणुदिस पमणिज्जहि DhamPar. 6.6.5; 2 *anudīśa* gods living in the *anudīśa* heaven, JS. अणुदिसणुत्तरदेवा एया खयाी सरीयाणि Māhā. 1070.12; पवरोवज्जा सत्तमि अणुदिस अणुत्तरा य लोमंते (पम्संति) Māhā. 1151.12; Apa. सुद्ध ओहिइ अणुदिस तुंवर । तिजयणाडि पेक्खंति अणुत्तर MāhāPa.(P.) 11.27.8.

अणुदिसा (anu-disā < anu-dīk) *f.* intermediate direction, AMg. अन्नतरीतो दिसातो वा अणुदिसातो वा आगतो अहमंति Āyār. 1.1.1.3; जो इसाओ दिसाओ वा अणुदिसाओ वा अणुत्तरइर Āyār. 1.1.1.6; से भिक्खु ... अण्णवरिं दिसं वा अणुदिसं वा पडिवण्णे धम्मं आइवखइ Sāy. 2.1.67(689); 2.1.50(711); इत्तिरियं सव्ववणं विविणा विवरित्तु अणुदिसाए उ Ārahāṇa(V.) 121; एकाविसव्वसम्म भिक्खुस्स कप्पइ आयरियवज्जसायाण इत्तरियं दिसं वा अणुदिसं वा उदिसित्त वा धारित्त वा Vāva. 2.26; 6.10; 7.1; पारंणं पणिं वा वि उडुं अणुदिसामवि Dasava. 6.34; वासावासं पज्जोसवियाणं कप्पइ णिग्गंधाण वा णिग्गंधीण वा अण्णवरिं दिमि वा अणुदिसिं वा अवणिज्जिव ... सत्तपाणं गंमसित्त Kapp.(S.) 61; JM. अणुपयसो रुओ तिणिअं लोणस्स मज्झयारम्मि । एत्त पमवो दिसाणं पमेव मवे अणुदिसाणं ĀyārNi. 12; JS. इत्तिरियं सव्ववणं विविणा विस्तिरिय अणुदिसाए दु Bhaṭṭa. 177.

अणुदीरग (an-udīraga < an-udiraka) *adj.* [also अणुदीरय] (some souls) not belonging to fruition any previous Karman, AMg. ते णं भंते ! जीवा नापावरणिज्जस्स कम्मस्स किं उदीरगा ? अणुदी-रगा ? गोयसा ! नो अणुदीरगा उदीरग वा उदीरगा वा Viy. 11.1.13 (11.11); JM. अजोगी अणुदीरगो ण्वयं KamPha.(D.) 24; एण दो खीण दुजोगीपुदीरगु अजोगि देव उवसंता SasCa.(D.) 42.

अणुदु (an-udu < an-ṛtu) *m.* not the proper season (for trees to bear flowers and fruits), AMg. विसुपं प्वाल्लिणो पणिणमेत्ति अणुदुमु देति पुं ? पुं प्फक्कं Jambhā. 7.12.3; cf. **अणुउ**.

अणुद्विह (an-uddiṭṭha < an-uddiṣṭa) *adj.* (food) not meant for or specially prepared for monks, AMg. निग्गंधी वा ... अ-यमकारियमसंकिययमगाहूतमकैतकउमणुदिट्ठं ... आहार-माहारति Viy. 7.1.20 (7.25); सुद्ध उडुं गवेसियव्वं अवतमकारित्तण्ण-द्वयमणुदिट्ठं Paṇṇa. 6.7 (comm. यावन्ति कारिन्दवज्जित p. 108a.14); JM. उडिठमणुदिठे (? डे) उडिठ (? डे) समापियमि वसंति VāvaBhā. 3.279.

अणुद्विस (anuddisa < anudīśa) *m.* kind of heavenly abodes (*deva-cimānas*), nine in number, situated just below the highest heavenly abodes — the *anuttara-cimānas*, JS. अणु-द्विस जाव अवराइविमाणवासियदेवसु असंजदसम्माइट्ठी SatĀg. 1.2.73;

अणुद्ध

315

अणुधम्म

गेविज्जनया गीवं अणुद्धिं हणुपएसम्मि (दाइज्ज) ŚrāA.(V.) 461; अविर-
दथां एक्कं अणुद्धिसांस्सि मुरोक्खेव हवे GomSā.(K.) 303; ततो ताणुत्ताणं
वासणमणुद्धिसाणं विज्जादि GomSā.(J.) 639. cf. **अणुद्धिस**.

अणुद्धं (aṇ-uddham < an-ūrdhvam) *adv.* not standing
erect (i.e. sitting), M. उब्भमणुद्धं च ठिआ दोलासु (विलया वणस्स-
इवणे विट्ठा) KumāCa.(H.) 22(26)

अणुद्धयत्त (aṇ-uddhaya-tta < an-uddhata-tva) *n.* ab-
sence of haughtiness, politeness, JM. एसिस्समणुद्धयत्तं एसो नयसंदरो
वयणविदो. १. विससन्नविणयउच्चिन्नुयाओ देवे अउव्वाओ UrPay. p.
345b. c. 136.

अणुद्धर (anuodhara < anuddhara) *m.* proper name of
a person, JM. चविंज जोइसियसुं कणयभानंदणो समुप्पन्नो। बहुगुण-
निहाणमो अणुद्धरो नाम विक्खाओ PaumCa.(V.) 39.79; 39.81;
Apa. वनुभूइ-भिल्ल धण-जण-वउं पट्टे उप्पणु अरिद्धउं। णामेण अणुद्धर
दुइरिस्स कणयप्पह-जणणि-जणिय-हरिस्स PaumCa.(S.) 33.9.2-3.

अणुद्धरण (aṇ-uddharana < an-uddharana) *n.* not fini-
shing (routine duties), JM. वसहिअप्पजणं कज्जाणं अणुद्धरणे अविहि
परिटुवणे ... (= चउगुण) VIMāPra. 88.39.

अणुद्धरा (anuoddhara < anuddharā) *f.* name of a nun,
JM. आभि तवा विक्खाया, अणुद्धरा नाम सवलणपल्ली PaumCa.(V.)
39.38.

अणुद्धरित्ता (aṇ-uddharittā < an-uddharitvā = an-udd-
hṛtya) *ger.* [also अणुद्धरित्ताण] not having uprooted, AMg. सद्धुं पि भावसलं अणुद्धरित्ता उ जो कुणइ कलं लज्जाण गारवेण य न हु सो
आराहओ मरणं MarapVi. 108; एगमवि भावसलं अणुद्धरित्ता य जो कुणइ
सलं (१ कलं) लज्जाण गारवेण य न हु सो आराहओ होइ ĀrāhPad.(V.)
329; Jś. एगमवि भावसलं अणुद्धरित्ताणं जो कुणइ कलं लज्जाण गारवेण
य न सो हु आराहओ होइ BhaĀrā. 540.

अणुद्धरिय (aṇ-uddhariya < an-uddharita = an-uddhṛta)
adj. (ppp.) not extracted or taken out, Jś. एवं तु भावसलं लज्जा-
गारवभएहि पडिवद्धं अयं पि अणुद्धरियं वदसील्लुणे विणासेइ BhaĀrā. 466.

अणुद्धरियसल (aṇ-uddhariya-salla < an-uddharita-
śālya = an-uddhṛta-śālya) *adj.* whose thorn has not been
extracted, JM. जहा सो आसो अणुद्धरियसलो बलं ण नेणइ NisCa.
4.301.29.

अणुद्धरी (aṇ-uddhari < an-uddharin) *f.* 1 a kind of
small and sticking out (*lit.* inextricable), AMg. तं रयणिं च णं
कुंथु अणुद्धरी णामं समुप्पण्णा जा टिया अचलमाणा छउमत्थाणं णिमंथाणं
णिमंथीयं य णो नवखुत्तासं हव्वं अगच्छइ जा अट्ठिया चलमाणा ... चक्खु-
कासं हव्वं अगच्छइ Kapp.(J.) 102; Kapp.(S.) 44; [P.J. अणुद्धरी-
Ca. अणु सरीयं थरेत्ति अणुद्धरी]: 2A name of a princess (daughter
of Sugriva), JM. सव्वेगसुद्धरीओ तेरस कत्ताउ वाणवरइस्स ... एसो
अणुद्धरी पुण सिरिकंता सुंदरी नेव PaumCa.(V.) 47.53; Apa. चंदेवत
सिरिकंताणुद्धरि ... परिणि भट्टार एवउ कणउ PaumCa.(S.) 44.11.5; 2B
name of wife of a Śreṣṭhin, JM. अरहमितो सेट्ठी, अणुद्धरी भज्जा
Āvā.(H.) 714a.7; 2C name of wife of a priest named Viśva-
bhūti, Apa. तहो विससभूय णामेण आसि सुपसिद्ध पुरोहिउ गुणइ रासि ...
तहो णाम अणुद्धरि पढम धरणि PaNāCa.(P.) 1.10.4.

अणुद्धरीय (anuoddhariya < anuddharika) *n.* two sensed
animalcule (*lit.* that which cannot be extracted), Jś. अणुद्धरीयं
कुंयो मच्छी काणा य सालिसित्तो य। पज्जत्ताण तसाणं जहण्ण-देहो विणिहिट्ठो
KattiApu. 175.

अणुद्धित (aṇ-uddhita < an-uddhṛta) *adj.* (ppp.) not
extricated or removed, JM. जं कुणइ भावसलं अणुद्धितं उत्तिमट्ठकालम्मि
दुल्लहवोहीयत्तं अणंतसंसारियत्तं च PañāPra. 16.38. cf. **अणुद्धिय**.

अणुद्धिय (aṇ-uddhiya < an-uddhṛta) *adj.* (ppp.) not
uprooted or extricated, AMg. जं कुणइ भावसलं अणुद्धियं उत्तिमट्ठ-
कालम्मि दुल्लहवोहीयत्तं अणंतसंसारियत्तं च MarapVi. 111; 228; Mahā-
Puer. 28; ĀrāhPaṇ. 216; ĀrāhPay. 6; OgāNi. 804; जं कुणइ
भावसलं अणुद्धियं मरणदेसकालम्मि। दुल्लहवोहीयत्तं अणंतसंसारियत्तं च Ārāh-
Pad.(V.) 296; JM. अप्यं पि भावसलं अणुद्धियं राय-वणियतगणहि। जायं
कट्ठयविकाणं किं पुण बहुयाइ पावाइ VIMāPra. 95.35; ŚrādhPraSū.
197b.1.3-5.

अणुद्धियदंड (aṇ-uddhiya-danda < an-uddhṛta-danda)
adj. 1 (a monk) who has not paid back his fine or punish-
ment (by expletion), AMg. उद्धियदंडो साह अन्निरेण उवेत्ति सास्यं
ठाणं। सो चियणुद्धियदंडो संसारपकडुओ होत्ति NisBhā. 6416; 2 (a
householder) who has not paid back (material) fine (because
he has none to pay), JM. उद्धियदंडो गिहत्थो असण-वसण-रहिओ दुही
होत्ति। सो चियणुद्धियदंडो असण-वसण-भोगवं होत्ति NisBhā. 6417.

अणुद्धुद (aṇ-uddhuda < an-uddhṛta) *adj.* (ppp.) not
having been extricated or taken out, Jś. जह णाम दव्वसलं अणुद्धुदे
वेदणुद्धिओ होइ। तह भिक्खु वि सल्लो तिक्खदुद्धो मयोव्विमो BhaĀrā.
464. cf. **अणुद्धुय**.

अणुद्धुदोस (aṇ-uddhuda-dosa < an-uddhṛta-dosa)
adj. (a monk) who has not thrown out (or confessed) his sin,
Jś. एवमणुद्धुदोसो माइहो तेण दुविसदो होइ BhaĀrā. 537.

अणुद्धुय (anuoddhuya < anuddhṛta) *adj.* taking or lift-
ing up (to play) [the word अणुद्धुय is used in the AMg. canon
with reference to a mṛdaṅga (a cymbal) used in a festival.
The commentators split it in two ways, (i) taking the first
element as the negative particle *an-* and (ii) taking it as *an*
upasarga ana. Once it occurs as an adjective of 'मारुण' (the
wind) in which it can only be the negative particle *an-* be-
cause the meaning is not 'blowing on high (uddhṛta) but along
the ground.' In other cases, the comm. on Viy. takes it as *an-*,
Atthā. both *an-* and *ana-*, Kapp.(J.) *ana-*, Jambuddi. *ana-*,
uddhṛta is given the sense of 'lifted up' or 'placed down.' The
most reasonable interpretation appears to be to take
uddhuya as lifting up, and the prefix to be *ana*, the meaning
being 'lifting up the cymbal properly to play', AMg. तप णं
से बले राया ... अणेगतालाचराणुचरियं अणुद्धुयमुसं ... दसदिवसे
ठिइवडियं करेइ Viy. 11.11.42 (11.151); रायगिहे नयरे ... अणुद्धुयमुसं ... ठिइ-
वडियं दसदिवसियं करेइ Nāyā. 1.1.78; तप णं से सिद्धत्थं राया ... अणु-
द्धुयमुसं ... दसदिवसं ठिइवडियं करेइ Kapp.(J.) 102; Vivā. 1.3.52;
तप णं से मरेह राया एवं वयासी ... अणुद्धुयमुसं ... अणुचकरयणस्स अट्ठा-
हिअं महामहिमं करेइ Jambuddi. 3.28; 3.41; 3.49.

अणुद्धुय (aṇ-uddhuya < an-uddhṛta) *adj.* not above (i.e.
along the ground), AMg. तेणं सिवेणं मउणं मारुणं अणुद्धुयं
भूमितलविमलकरणेणं ... सभं वा एवं वा सुनिज्जं सव्वतो समंता संपमज्जेअ
Jambuddi. 5.5.

अणुधम्म (aṇu-dhamma < anu-dharman) *m.* [cf. Pāli.
अनुधम्म] additional rules of religious behaviour, complete reli-
gious behaviour, duties taught after the original teaching,

अणुधम्मचारि

316

अणुन्नक्ता

AMg. अवहिसामेव पव्वण अणुधम्मो सुणिणा पवेइओ Sāy. 1.2.1.14; (Cū. अनुधर्मो अनु पश्चादभावे यथाऽन्येस्तीर्थिकेस्तथा वधेमातेनापि मुनिना प्रवेदितम् । अणुधर्मः सूक्ष्मो वा धर्मः p. 36.7.4); अनुगतो मोहं प्रत्यनुकूलो धर्मोऽनुधर्मः Śi. 381.4); अविद्याभावं अणुचितयेता आहारिया अणुविहीण सोहि (c.f. सोही) । १) विद्यागरे छणपओवजीवी एसोऽणुधम्मो इह संजयाणं Sāy. 2.6.25(821); (Śi. एषः अनन्तरकोऽनु पश्चादमोऽनुधर्मस्तीर्थिकरानुष्ठानादनन्तरं भवतीत्यनुना विशिष्यते p. 388b. 1.3; Cū. अनु पश्चादभावे, तीर्थिकराजीवोऽयमुपपद्यते); तम्हा ण भुंजति तहप्पगारं एसोऽणुधम्मो इह संजयाणं Sāy. 2.6.41(827); JM. स्पष्टदहसमभोमे अवि य विसेरेण विरहियतराणं । तह वि खवु अणइधं एसोऽणुधम्मो पवयणस्स Kapp.Bhā. 597 (comm. एणोऽनुधर्मः प्रवचनस्य तीर्थस्य)

अणुधम्मचारि (aṇu-dhamma-cāri < aṇu-dharma-cārin) *adj.* who observes the additional rules of religion, AMg. कामवस्स अणुधम्मचारिणो Sāy. 1.2.2.25; एयाणि गुणार्थे आहु ते वासवस्स अणुधम्मचारिणो Sāy. 1.2.3.20. cf. **अणुधम्म**.

अणुधम्मिय (aṇu-dhammiya < aṇu-dhārmika) *adj.* conforming to the stricter religion (the later *dharmika*), AMg. णो चेविमण वत्थण पिहिससमि तस्मि हेमते । से एएए आववहाण एतं खु अणुधम्मियं तस्स Āyār. 1.9.1.2.

अणुधारं (aṇu-dhāraṃ < aṇu-dhāram) *adv.* along the blade or edge (of the sword), M. अणुधारं संदेहेम-मोत्तिर तुह असिम्मि सचविद्या । लीला-दर-दाविअ-हार-मेत्त-पअइव जयलच्छी GandVa. 236.

अणुधाव- (aṇu-dhāva- < aṇu-dhāv-) *v.* 1 to follow, to go along, JM. मच्चं अणुधावसु KammCa. 22; 2 to follow, to pursue, (also mentally), JM. जो सुत्तपण वहुं सुयमणुधावइ पयाणुसारी सो PaṇḍāTi. p. 105b.4; PavSāro. 1503; बंचेमि त्ति सयणं वणी अहियइ मयसिर्लिवस्स । अणुधा(व)इ मयसिर्लिवो मुडो थयणं विमगंतो Kuv-MāKa. 58.19; चोअम ! छक्कायाणं तु संयमो दाअणुधाव ताव । मूलगुण-उत्तरगुणा दोणि वि अणुधाव ताव GuṇTaVi. 1.91; 3 to wander, to ramble, Apā. अणुधावइ काणणहं SaṇKaCa. 537.4 (c.f. अवधाव-)

अणुधावण (aṇu-dhāvana < aṇu-dhāvana) *n.* running after, chasing, JM. मुच्छान्निमीलियच्छो दुट्ठिओ पुव्वणि गाडकुड व्व । निवसुवपाणवहारिस्स पिट्ठिमणुधावणसिम्मिं SupāCa. 42.63; Ś. (विट्ठक) तुत्तणुधावणवट्ठित्तविणो रत्ति पि यिकानं मुट्ठव्वं गत्थि Sāk. 16.7.

अणुधावन्ती (aṇu-dhāvanti < aṇu-dhāvanti) *adj.* [f.] (pr. part.) running after, M. नेडुमहं (ण) हत्थमि मण गस्सुखुट्ठि-असमं महासुरहियअं । विट्ठा अणुधावन्ती अयित्वं पिअहत्थकम्मं व सिरी SetāBa. 4.24.

अणुधिय (aṇ-udhiya < aṇ-uddhṛta) *adj.* (ppp.) 1 not extracted (as thorn etc. from a foot), not removed or driven out, JM. अण्णो पुग जह आसो अणुधिय(? अणुधिय)सल्लो न जज्झपहियत्तो SasCa. 51 p. 104; 2 whose punishment is not lifted, JM. उद्धिय-वंडो साह अचियेण उवेइ साहयं ठायं । खुवि व अणुधिय(? अणुधिय)वंडो संसारपवड्डओ होइ SasCa. 58 (p. 104)

अणुनवण (aṇu-navaṇa < aṇu-jñāpana) *n.* [probably अणुन्नवणं] consent, permission, JM. आमंतेण खुड्डु रुक्क अणुनवणं विट्ठ उवओगो UghNiBhā. 239 (comm. गुण्णा यानुज्ञातः प्रवृत्तश्च)

अणुनाय (aṇu-nāya < aṇu-jñāta) *adj.* [f. -ā] (ppp.) permitted, allowed (both a person and an act), JM. संसत्तमत्तपाणे मत्तपपरिमोग अणुनाओ UghNi. 716 (comm. अनुज्ञातः); आहवणे मोक्कयं अणुनायाए तां नाह SupāCa. 41.144; (पावठाणार्थं) कारवियाइं कयाइं तह अणुनायाइं जाइं ताइं अहं 1... वोसिरामी VivMāh. 88; जुवरण्णो

अणुनाया तओ गया सा नियनिवासं MaSuvvaCa. 153.

अणुधरी (aṇudharī < ?) *f.* name of various women, JM. विस्सभूती नाम पुरोहिओ । तस्सोमयल्लेयहियाणुवत्तिणी अणुधरी नाम भारिया CampCa. 245.5; सुवगाए नवरीए थिनियसगरो गया, तस्स दुवे भज्जाओ, वन्धरी अणुधरी य VasaBh. 324.26; 338.16; 338.18; [AMg. also cites it from ĀvCa. as the name of a wife of Arhantmitra of Devāraṇatī]

अणुन्नय (aṇ-unnaya < aṇ-unnata) *adj.* not pressed, humble, AMg. अणुन्नय नावणण मेहसो न यावि पूयं गरहं च संजय Utt. 21.20 cf. **अणुण्णय**.

अणुन्नव- (aṇu-nnava- < aṇu-jñāpay-) *v.* 1 to ask permission, JM. दिवगतो निच्छुहणा अप्पभूदोसा अदिन्नदाणं च । तम्हा उ अणुन्नवणं पडुं च पभुणावसंठिठं (? ठुं) VavaBhā. 7.514; अह पुण अक्खय-चिट्ठे ताहे वो चोगां (? हे) अणुन्नवणं । तुम्मच्चयं इमे ति य जेण ने रविखयं तुमए VavaBhā. 8.122; 2 (pass.) to give permission, JM. तत्थ उ अणुन्नविज्जइ भिक्खुमवट्ठमोगहो निययं । दिवखादि भिक्खुभावो अहवा तस्यवयादीउ VavaBhā. 7.526.

अणुन्नवणा (aṇu-nnavanā < aṇu-jñāpanā) *f.* asking permission or consent, AMg. पडुग मत्थ सयमोगहो य गुग्गमाइया अणुन्न-वणा UghNi. 6.30; सु केव आलोयणा सु केव पट्ठिकमणा सु केव ओगहस्स पुव्वाणुन्नवणा चिट्ठइ अहालंदमवि ओगहं Vava. 4.29; 7.27 [lab.]; JM. इच्छा य अणुन्नवणा ... छट्ठणा हुंति वेदणए ĀvNi. 1218; सव्वहिं आसपहिं दाउं गुग्गो उ तेस जह बुड्डं । संयारे पेत्तण उवमिहो अणुन्नवणा VavaBhā. 8.79; 8.127; पत्ताण अणुन्नवणा सारविदसिद्धपुत्तमार्थं GuṇTaVi. 2.181; cf. **अणुण्णवणा**.

अणुन्नविउं (aṇu-nnavium < aṇu-jñāpayitum) *inf.* in order to seek approval, consent, JM. तह वि हु होमि कयत्तो नियय-सवग्गहमणुन्नविउं KumāPra. 218.24.

अणुन्नविउ (aṇu-nnavittu < aṇu-jñāpya) *ger.* [also अणु-न्नवेत्तु] having sought the permission, AMg. अणुन्नवेत्तु मेहावी ... तत्थ भुंजेज संजय Dhesave. 5.1.114; JM. पसेंते आसणहं य उवस्से उवट्ठिए । अणुन्नविउ मेहावी पिइयम्मं पडंजए PavSāro. 125.

अणुन्नविउ (aṇu-nnaviya < aṇu-jñāpita) *adj.* (ppp.) (caus.) being requested for permission, JM. अहवा समयं पत्ता, समयं केव अणुन्नविउ दोहि । ताहारणं तु तेमि दोहयि वग्गण ते होइ VavaBhā. 10.83. cf. **अणुण्णविउ**.

अणुन्नविउ (aṇu-nnaviya < aṇu-jñāpya) *ger.* having asked permission, AMg. अणुन्नविउ भुंजिए पाणमोयं जाइता साहम्मि-याण उग्गहं ĀrāhPaḍ. 718; JM. अणुन्नविउ भुंजिय पाणमोयणं जाइता साहम्मियाण उग्गहं PavSāro. 638; अणुन्नविउ गुग्गणं गामणुगामं विहरंतो JuggāJitā. 77.5; 81.22; तओ रायाणं अणुन्नविउ विओयदुववमुपपायंतो नावरज्जाणं JinadaĀkhyā. 24.17.

अणुन्नवेऊण (aṇu-nnaveūna < aṇu-jñāpya) *ger.* [also अणुन्नवेऊण] having asked the permission, AMg. जाउस्सालाउं दुव अणुन्नवेऊण ठायंति ĀrāhPaḍ. 79; = VavaBhā. 10.488; JM. मेज्जा संयारदुं अणुन्नवेऊण ठायमाणस्स VavaBhā. 8.136.

अणुन्नवेत्त (aṇu-nnavetta < aṇu-jñāpayitum) *inf.* to seek approval, consent, AMg. नो कप्पइ निमंथाण वा निमंथीण वा पुव्वा-मव ओगहं ओगिण्हित्त तओ पच्छा अणुन्नवेत्त Vava. 8.16; 8.11.

अणुन्नवेत्ता (aṇu-nnavettā < aṇu-jñāpya) *ger.* [अणुन्नविउ] having asked the permission, AMg. कप्पइ से सग्गारकं गहाय आवरियपायमूले उवेत्ता दोधं पि ओगहं अणुन्नवेत्ता परिहारं परिहरित्त Bṛh-

अणुनवेयव

317

अणुपंथ

Kapp. 1.39-41; पाटिहारियं वा सागरियसंतियं वा सेज्जासंधारं अणुनवेत्ता बाहिं नीणं Nis. 2.54; Vaya. 7.22; JM. बाहिरसिंतमि ठिओ अणु-द्वित्ता मिउगहं फांने AvNi. 1222. cf. अणुणवेत्ता.

अणुनवेयव (anu-nnaveyavva < anu-jñāpayitavya) *adj.* (*pot. part. caus.*) worthy of asking permission, AMg. से वत्थु वावडेमु वोगडेमु परपणिहिण्णु भिक्खुभावस्सुट्ठाए दोसं पि ओगहे अणुनवेयवे सिया BṛhKapp. 3.32; = Vaya. 4.21.

अणुन्ना (anu-nnā < anu-jñā) *f.* permission, JM. दिवस्सस् पच्छिमाए निहिं तु पडराए पच्छिमाए वा । उदेसज्जयणुन्ना न व रत्ति निहीहमादीयं VayaBhā. 7.203; आणांमंगो इयराणुन्नाइ महाणिहीहिंमि GurTaVi. 1.150; तो पडपुरओ सको व्व कुणइ चक्की अवगहाणुन्ना KumaPra. 218.25; अन्नं च दत्तमाए भत्ता विल होइ गुम्-अणुन्नाओ तदणुन्नाए य जओ नयवगाईवि वीरंति SurSaCa. 4.133.

अणुन्नाय (anu-nnāya < anu-jñāta) *adj.* (*ppp.*) approved, allowed, AMg. अम्मा-पिऊडिंणुन्नाओ जहाइ उवहिं तओ Uta. 19.85; 19.84; 23.22; पडिउट्टे तत्थय अन्नययं अणुन्नाय PihNi. 252; JM. तओ आलोक्किअ फाणपरियणं अणुन्नाया तेण गम्भपरिसाणं काउमारद्धा SamaraKa. 117.16; 121.3; तावत्थ अणुन्नायं कारणमि पेण वि VayaBhā. 9.73; = PavSara. 439; पुब्बाणुन्ना जा पुव्वएहिं गाईहिं इह अणुन्नाया VayaBhā. 7.521; वसंतदि य दिट्ठो गामो रमणिज्जभिवव-सज्जाओ । जं कायमणुन्नाओ अणुन्नाए भवे लहुओ KappBhā. 1553; 1500; कत्ताए भत्ता विल होइ गुम्-अणुन्नाओ SurSaCa. 4.133; न वि विचि अणुन्नायं पडिउट्टे वा वि निपवर्दिहिं SilaMa. 27.

अणुन्हा (an-unha < an-āṣṭa) *adj.* not hot, Ś. (प्रतीहारी) एसो ... अणुन्हो गिम्हो (? अणुन्हा) BalRa. 5.22.8.

अणुपइण्ण (anu-pa-inṇa < anu-pra-kīrṇa) *adj.* (*ppp.*) spread over, covering, AMg. (सिहिं) अणमणं इव अणुपइण्णं पिच्छइ Kapp.(J.) 46. [cf. अणुपइ]]

अणुपच्छाए (anu-pacchaein < anu-paścāt) *adv.* just behind or after, Ap. ने रिउ अणुपच्छाए लग्य तहो गय पासु पडीवा णिय-णिवहो PannCa.Ś. 1.6.8; रेइइ विज्जुत्तु अणुपच्छाए पडिवा-इत्तु व मरहो पच्छाए PannCa.Ś. 1.26.1.4.

अणुपच्छिम (anu-pacchima < anu-paścima) *adj.* the immediate next, Ap. पहिलरी सत्त-सपहिं सहिय अणुपच्छिम तिहिं सपहिं अहिय PannCa.Ś. 33.14.3.

अणुपट्टवग (an-upaṭṭhavaga < an-upasthāpaka) *adj.* who is not admitted to the Gaṇa for the fixed period of time, JŚ. उक्केण छ छम्मान उववाणुअण पारितो । गमइ वरिसाणि बारिस अणुपट्टवगो गणविद्धो ChePi. 269.

अणुपट्टवण (an-upaṭṭhavana < an-upasthāpana) *n.* [also अणुपट्टावण] non-admission or exclusion from the Gaṇa for a fixed period of time, JŚ. अणं वि एवमादी दोलं संवेत्तओ पमादेण । पावइ अणुपट्टवणं णियणपडिबद्धं साह ChePi. 269; ते पिअ अणुपट्टावणपारियगभेदो हेव दुविहं । सणपराणविभेदणिह अणुपट्टावणं दुविहं ChePi. 263.

अणुपट्टविज- (an-upa-ṭṭhaviija < an-upa-sthāpaya-) *e.* (*pass.*) [also अणुपट्टाविज] not to be admitted to the Gaṇa for a fixed period of time, JŚ. तेणायरिणं य सो परणमणुपट्टविज्जे साह ChePi. 271; तेण वि आयरिणं अणत्थणुपट्टविज्जदि जदि सो ChePi. 272; तेण वि अणत्थेयं तिणिं य चत्तापिपेचस्सत्ता । आयरियाण समीवि अणुपट्टाविज्जे कमसो ChePi. 273.

अणुपट्टविद (an-upaṭṭhavidā < an-upasthāpita) *adj.*

(*ppp. caus.*) who is not to be admitted to the Gaṇa for a fixed period of time, JŚ. पच्छिमणिया वि पुणो पुव्वुत्तालोचिदायण्यपासं । अणुपट्टविदो संतो णियंतिद्वेदि तत्पासं ChePi. 274.

अणुपट्ठि (anu-paṭṭhi < anu-prṣṭham) *adv.* one after another, in succession, AMg. विमलस्स णं अरहतो चोयालीसं पुरिस-जुगाइ अणुपट्ठि सिद्धाई Samav. 44.

अणुपट्ठिसिद्ध (anu-paṭṭhi-siddha < anu-prṣṭha-siddha) *n.* one, emancipated immediately after (somebody), AMg. विमलस्स णं अरहतो चोतालीसं पुरिसजुगाइ अणुपट्ठिसिद्धाई जाव प्पहीणाई Samav. 42[2] [MV.] [cf. अणुपट्ठि सिद्धाई]

अणुपत्ता (anu-patta < anu-prāpta) *adj.* (*ppp.*) [cf. -ā] -I who has reached or attained, AMg. तए णं से मयूर-पोयए ... जोवणमणुपत्ता ... विहरइ Nāya. 1.3.29; सा म्मालिया दारिया ... जोवणमणुपत्ता ... यावि होत्था Nāya. 1.16.37; ते णं उम्मुक्कालभावे ... जोवणमणुपत्ते पव्वइस्सइ Antag. 42; तए णं से दइपइण्णदार ... जोवणमणुपत्ते यावि भविस्सइ KāyPa. 809; तए णं सोमा उम्मुक्कालभावा विज्जय-परिणयमेत्ता जोवणमणुपत्ता ... जाव भविस्सइ Nāya. 129; तए णं से दारए उम्मुक्कालभावे विण्णय-परिणयमिसे जोवणमणुपत्ते सयमेव पेतियं दावं पडिउज्जति AyārDas. 10.24; JM. जोवणमणुपत्ता दिट्ठा य मया अन्न-दिग्गिं सा विचि ज्ञायमाणी Erz. 43.20; एस् नेसिं विवागो अणुपत्तो KappBhā. p. 533; 2 reached, came to (place), JM. तत्ती विहिय-पणामा उट्ठिय स-ट्ठागमणुपत्ता SurSaCa. 4.211; गया वि मयल-परिवार-संजुओ भवणमणुपत्तो Erz. 83.2.

अणुपदातव्व (anu-pa-dātavva < anu-pra-dātavya) *adj.* (*pot. part.*) should be given back, returned, AMg. साहम्मिया तत्थ वसति ... तेसिं अणुपदातव्वं Ayār. 2.1.10.133[405]; JM. इह खलु निगंथाण से व अणुगवेसियव्वे सिया से य अणुगवेसमाणे लभेज्जा तस्सेव अणुपदातव्वे NisCa. 2.185.14.

अणुपदाहिण (anu-padāhina < anu-pradaksina) *n.* circumambulation of a revered person or object, keeping the same to the right, AMg. तए णं से विज्जए देवे ... हरयं अणुपदाहिणं करमाणे-करमाणे पुरत्थिमेणं तोरणेणं अणुपविसति Jivabhi. 3.443.

अणुपदे- (anu-pa-de < anu-pra-dāpaya-) *e.* (*caus.*) to cause to give, AMg. जे भिक्खु वा जाव पविट्ठे समाणे णो अण्णउत्तियस्स वा गारत्थियस्स वा ... अमणं वा ... देज्जा वा अणुपदेज्जा वा Ayār. 2.1.1.11(330) (comm. अनुप्रदापयत् परेण वा गृहस्थादिना वा p. 324b.11)

अणुपदे- (anu-pa-de < anu-pra-dā-) *e.* to give back, to return, AMg. प्पास्स अट्ठाए पटिहारियं जाइत्ता णो अणमण्णस्स देज्जा वा अणुपदेज्जा वा Ayār. 2.7.1.9 (611) (comm. वृत्तकार्येयं प्रतीयं गृहस्थ-स्थेव ... समर्पयेत् p. 404a.9)

अणुपट्टामास (anu-paddutā-māsa < anu-pra-druta-māsa) *m.* a month which is merging into the preceding month, JM. तत्थ अन्नंतमासं ... अणुपट्टामासं ... एतापि पक्खमाणो ... जं किं पि अपसत्थं मरणमेतरेण पुच्छेज्ज ण भविस्सतीति व्वा AbhVi. 145.31.

अणुपंति (anu-pantim < anu-paṅktim) *adv.* in each following line, JM. इगाई सत्तं ठविउं मज्झं च आदिमणुपंति । उच्चिय-कमेण य सेसे जाणमहं स्ववओ भइ ThāpaTi. p. 293a.3.

अणुपंथ (anu-pantha < anu-patha) *adj.* (place) along the road, AMg. से अणुकुट्टेसु वा ... अणुपंथेसु वा अणुमंथासु वा सचेव ओगहस्स पुब्बाणुनवणा चिट्ठइ अहालंदमवि ओगहे BṛhKapp. 3.33.

अणुपन्न

318

अणुपरिहारि

अणुपन्न (anu-panna < anu-panna) *adj.* (ppp.) fallen to or entered into, JM. सइय-सुयंग-कुंजर-कुंरंग-सोडय-तवस्सिणो तुवमे । पुब्बं कल्लं काउं कोवेधा मरणमणुपन्ना Kumāra. 401.3.4.

अणुपभु (anu-pabhu < anu-prabhu) *m.* [also अणुपभु] person next (in rank) to the master or the supreme authority, heir-apparent, JM. पभु-अणुपभुणो आवंदणं तु पेह्लिति जाव नीणेमि Nisāhā. 1348; पभु पाम रावा अणुपभु जुवराया, सेणावतिभादिणो वा Nisāhā. 2.179.11; पभु अणुपभु [पौ व] निवेयं तु पेह्लिति जाव नीणेमि Kappihā. 574 (comm. प्रभू नाम राजा अनुपभुः सेनाधिपतिप्रभृतिकः p. 167)

अणुपय- (anu-paya- < anu-pat-) *v.* [also अणुवय-] to pursue, to chase, to fly after, JM. गंधहत्थी गंधमणुसरतो मम अणुवय-उमारदो VasuHi. 122.18; विश्वाय ईसायमाणीय अणुपयअण सा गहिया VasuHi. 126.16.

अणुपयट्ठ (anu-payatta < anu-pravṛtta) *adj.* (ppp.) (who has) followed or proceeded, JM. मूलदेवो वि, 'तूणं अवरणं दाही' विदेतो अणुपयट्ठो Erz. 60.28.

अणुपया- (anu-pa-yā- < anu-pra-yā-) *v.* to follow, J M. तीमं य मयमणुयत्तमाणो अणुपयाइ णं सिरिविजओ VasuHi. 316.20.

अणुपयाण (anu-payāṇa < anu-pradāna) *n.* [also अणुपयाण] act of offering food etc. (to monks), JM. वंदनमंसणं वा दाणाणुपयाणमेसि वज्जेई SamSat. (H.) 47; गउरवपिसुणं विवरणमिद्धासण-पाणखजसिद्धाणं । तं चिच दाणं बहुसो अणुपयाणं सुणी विति SamSat. (H.) 19 (comm. बहुसाः अनेकवारं दीयमानमनुपदानं 'सुनयो' महर्षयो ब्रुवत इति गाथायः)

अणुपयाहिणीकरेमाण (anu-payāhīni-karemaṇa < anu-pradakṣiṇī-kurvat) *adj.* (pr. part.) circumambulating (an object of reverence) keeping the same to the right, AMg. मही अरहा ... मणोरमं सीयं अणुपयाहिणीकरेमाणे मणोरमं सीयं दुहह Nāyā. 1.8.212; (से सरियामे देवे) ... तं दिव्यं जाणविमाणं अणुपयाहिणीकरेमाणे ... दुहहति RāyPa. 47.

अणुपरिणाम (anu-pariṇāma) *m.* modification of atoms, Jś. णिद्धा वा दुक्खा वा अणुपरिणामा समा व विसमा वा । समदो दुराधिगा जदि बज्जंति हि आदिपरिणिणा PavSā. 2.73.

अणुपरिंती (anu-pariṇīti < anu-bhramamānī) *adj.* [f.] (pr. part.) [Hem. (Gr.) 4.161], < pari + i-? who goes around, who wanders, JM. उड्ढुंतीह ... तं च मयं स्ववओ अणुपरिंती ... ण्यं च साहेमि TarVaKa. (Bha.) 105.

अणुपरिमाण (anu-parimāṇa) *adj.* having the measure of an atom, Jś. अणुपरिमाणं त्वं अंत-विहीणं च सण्णदे जदि हि Kaṭṭhi-Anu. 233.

अणुपरियट्ठ- (anu-pari-yatta- < anu-pari-vṛt-) *v.* to wander (through whirlpool of misery or worldly life), AMg. असमितदुक्खे दुक्खी दुक्खणमव आवट्ठं अणुपरियट्ठंति ति वेमि Āyār. 1.2.3.5; 1.2.6.5; 1.3.1.3; संसारपारकंखी ते संसारं अणुपरियट्ठंति Nāy. 1.1.2.32(50); सव्वं पाणा ... चाउरंतसंसारकंखं भुजो भुजो अणु-परियट्ठंस्संति Nāy. 2.76(719); अणंता जीवा ... चाउरंतं संसारकंखं अणु-परियट्ठंस्संति ... अणुपरियट्ठंति ... अणुपरियट्ठंस्संति SamavPra. 132; कंहे णं भंते जीवा ... संसारं अणुपरियट्ठंति Viy. 1.9.3 (1.391); 13.6.24 (13.110); तेण परं वीईवणज्जा, नो चव णं अणुपरियट्ठेज्जा Viy. 18.7.47 (18.153); सा रयणदीवदेवया लवणसमुदं अणुपरियट्ठइ Nāyā. 1.9.37; 1.2.67; Paṇḍā. 4.13; ताराहवा ते णं देवा ... मेहं अणुपरियट्ठंति Jāma-

buddi. 7.55; ता अमीई-सवणा खलु दुवे णक्खत्ता ... चंदेण सद्धिं जोयं जोयंति, जोयत्ता जोयं अणुपरियट्ठंति SūralP. 10.5; Nandi. 116; JM. अणाइयं अणवयणं संसारकंखं अणुपरियट्ठिंसइ Erz. 33.18 (n. अणु-परिवट्ठ)

[अणुपरियट्ठण (anu-pari-yattana < anu-pari-vartana) *n.* wandering, AR. and PSM.]

अणुपरियट्ठमाण (anu-pari-yatta-māṇa < anu-pari-var-ta-māṇa) *adj.* (pr. part.) one who whirls through (worldly life), AMg. से अवज्जमाणे हतोवहते जाती-मरणं अणुपरियट्ठमाणे Āyār. 1.2.3.3; गहिय अणुपरियट्ठमाणे Āyār. 1.2.5.4.

अणुपरियट्ठिता (anu-pari-yattitā < anu-pari-vartya) *ger.* having wandered through (the worldly life), AMg. पुब्बा-मेव योगसं खित्तिता पभू तमेव अणुपरियट्ठिताणं गिहिल्लण Viy. 3.2.33 (3.117); 9.33.112 (9.244); देवमवगहणारं संसारं अणुपरियट्ठिता Viy. 9.33.109; (9.241); अहं देवाणुप्पिया ! लवणसमुदे तिसत्तखुत्तो अणुपरि-यट्ठिता ... जं चि ... तं सव्वं ... एमंते एहमि Nāyā. 1.9.20; देवे णं ... केवलकणं जंबुदीवं ... तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठिता णं हव्वमाणच्छेज्जा Pannav. 36.81 (2169); = Jivābhī. 3.86; अभिरिसवणा दुवे पयखत्ता एमं राति एमं च सातिरेणं दिवसं चंदेण सद्धिं जोयं जोयंति, जोयत्ता जोयं अणुपरियट्ठंति, अणु-परियट्ठिता सायं चंदं णणिट्ठाणं समयेति SūralP. 10.5; देवे णं महिद्धिए जंबुदीवं ... अणुपरियट्ठिता णं हव्वमाणच्छेज्जा Uv. 136.

अणुपरियट्ठेउ (anu-pari-yatteuṃ < anu-pari-vartitum) *inf.* to wander through (the worldly life), AMg. ते मागंदिददारए अणुपरियट्ठेउं पयत्ता Nāyā. 1.9.20.

अणुपरियट्ठेयव्व (anu-pari-yatteyavva < anu-pari-vartitavya) *adj.* (pot. part.) ought to wander through frequently, AMg. तए णं सा रयणदीवदेवया सकवयण-संदेसण सुट्ठिणं लवणाहिवइणा लवण-समुदे तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठेयव्वे ति ... वट्ठु निउत्ता Nāyā. 1.9.19-20.

अणुपरियट्ठ- (anu-pari-yada- < anu-pari-a-) *v.* to wander through, AMg. ते णं देवा ... पदाहिणावत्तमंदलवारं मेहं अणु-परियट्ठंति Jivābhī. 3.842; ततो वि य उव्वट्ठिता संसारं बहु अणुपरियट्ठंति Utt. 1.15.

अणुपरिवट्ठमाण (anu-pari-vattamāṇa < anu-pari-varta-māṇa) *adj.* (pr. part.) wandering (through the worldly life), AMg. जाईपहं अणुपरिवट्ठमाणे तसयावरेहिं विणिवायमेइ Sūy. 1.7.3 (383) cf. अणुपरियट्ठमाण.

अणुपरिवट्ठिय (anu-pari-vattiya < anu-pari-vartita) *adj.* (ppp.) wandered through (the worldly life), AMg. णं अहं अज्जो ! अणादीयं अणवयणं दीहमद्धं चाउरंतं संसारकंखं अणुपरिवट्ठिः Viy. 15.154 (15.187)

अणुपरिवाडि (anu-parivādi < anu-paripāti) *f.* according to sequence, succession or order, AMg. एण्णं कमेयं णेयव्वा अणुपरिवाडीए Jambuddi. 7.130; JM. सेसाण विणवरणं अणुपरिवाडीए पुब्बजम्ममि । नरवइयम्मपुरीओ एयाओ मुरपुरिसमाओ PannCa. (V.) 20.11; 32.19; M. ओ विरणमि णहअळ ... अणुपरिवाडिपरिट्ठिअ-अण-कूट-वट्ठंत-महिरं सेउवहं SetuBa. 8.24; रहुणाहस्स वि बाणो अणुपरिवाडि-घटिअणुडिअकेअं । दहवअणुअणिहाअं ... अज्जओ SetuBa. 15.66; Apa. गायरणरगियरे पुणु भणित अणुपरिवाडिए वज्जरहु DhamPar. 3.13.9.

अणुपरिवाडी (anuparivādi < anuparipāti) *adv.* according to sequence, succession or order, JM. जं एह अवसरेण अणुपरि-वाडी सुहं व दुक्खं वा JinadaĀkhyā. II. 98.135.

अणुपरिहारि (anu-parihāri < anu-parihārin) *adj.* [also

अणुपरी-

319

अणुपवेस-

अणुपरिहारिण, अणुपरिहारिय] (a monk) who is under seclusion (parihāra), AMg. अणुपरिहारिणं करणिज्जं वेयावडियं । से तं अणुपरिहारिणं कीरमाणं वेयावडियं सङ्गजेज्जा Vaya. 2.5; JM. अणुपरिहारग-भावं चरति कण्ठद्वियत्तं च Uta. Sukh. p. 323a.12; PavSāto. 697; जतो जतो परिहारी गच्छति ततो ततो अणुपिट्ठो गच्छति अणुपरिहारी भण्णइ । अहवा परिहारणं अणु थोवं पडिल्लणादिसु साहज्जं करेती ति अणुपरिहारी भण्णति NisCh. 4.372.2; अणुपरिहारी परिहारियस्स सब्बं करणिज्जं तुमिणीओ करेति NisCh. 4.373.29; कण्ठद्वितो अणुपरिहारिओ वा असमत्थस्स असमात्ती आणं देति NisCh. 4.376.15; परिहारणुपरिहारी दुविहण उवगहण आधरिओ । उवगहति सब्बं वा, सवालवुड्डाउलं गच्छं NisBha. 6611; स्वकथापरिओ ति परिहारियस्स अपरिहारियस्स अणुपरिहारियस्स सवालवुड्डस्स य गच्छस्स दव्वभावेहिं सब्बहा उवगहं करेति NisCh. 4.376.21.

अणुपरी- (anu-pari- = anu-bhram-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.166] [pari+hi] 1 ego round, JM. चत्तारि य चउवसिं वित्थारो होइ उवरि सेलस्स । अट्ठावजे दीव वं य समुदे अणुपरी Thāpa. comm. p. 106b.9; पक्खउदे क पुत्तं पियस्स उवरि अणुपरीभि TarVaKa. (Bha.) 114.

अणुपवडुकल्लाण (anu-pavaḍḍha-kallāṇa < anu-pravḍḍha-kalyāṇa) *m.* a particular kind of penance in which pots full of bhikkhū are gifted to spiritually advanced persons on every 1st, 3th, 8th, 14th and the 15th day of the bright half of month for five years, at the end of which an idol of *pañcē-kalyāṇ* is installed and the community of monks is fed, Apa. तद् अणुपवडुकल्लाणमासु MahāPa. (P.) 29.13.7 (FN. शुक्रपक्षे प्रतिपत्-पञ्चम्यष्टमीचतुर्दशीर्धर्ममासीपु भूहारपूर्णमाजनानि सम्यग्दृष्ट्यो विविता देवानि पूर्णेषु पञ्च मासेषु पञ्चकषापीप्रतिमां प्रतिष्ठाप्य स्वभोजनं कृतव्यमिति)

अणुपवण्ण (anu-pavanna < anu-prapanna) *adj.* (ppp.) having obtained or acquired, AMg. अणुपवण्णेण उड्डा पलिपागमणु-पवण्णा ... इत्थि वेमया अण्वति Sūy. 2.3.76(732)

अणुपवाइत्ता (anu pavāittā < anu-pravācayitr) *m.* who teaches or propounds, AMg. आययिउज्झाणं गणंसि जे सुत्तपज्जवाते थारेति ते काले काले सम्मं अणुपवाइत्ता सब्ब Thāpa. 5.49(3) (299) cf. **अणुपवाइत्ता**.

अणुपवाइत्ता (anu-pavādetā < anu-pravādayitr) *m.* who teaches or expounds, AMg. आययिउज्झाणं गणंसि जे सुत्तपज्जवाते थारेति ते काले काले यो सम्ममणुपवाइत्ता भवति Thāpa. 5.167(3) (439) cf. **अणुपवाइत्ता**.

अणुपविट्ठ (anu-pavittā < anu-praviṣṭa) *adj.* (ppp.) entered into, joined, AMg. जे भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावडुकुलं पिंडवायपडियाण अणुपविट्ठं Āyār. 2.1.1.4(325); कालेण वा से अणुपविट्ठस्स असणं वा पाणं वा ... गो इवावत्ता भवति Sūy. 2.2.31(710); अत्थेगइया निगंवा ... एते मइ ... अट्ठविमणुपविट्ठ Thāpa. 5.1(417); पादलिंसंडे नयरं ... अणुपविट्ठे Vīva. 7.11; जतो णं ते जीवा (अओकुम्भी) बहिया-हिंता अणुपविट्ठा RāyPa. 756; (ते) णगराणि पट्ठणाणि अणुपविट्ठा Jambuddi. 3.81; जेणव सुण भवणं तेणव अणुपविट्ठा Nīyā. 21; सा खत्तियाणी ... सयं भवणं अणुपविट्ठा Kapp.(J.) 88; जे भिक्खु गाहावडुकुलं पिंडवायपडियाण अणुपविट्ठे Nis. 3.15; पिंडवायपडियाण अणुपविट्ठस्स (निगंधस्स) Vaya. 8.13; Dasā. 6.18; JM. इयं गुरुणा संलत्ते, वंदिय नयरं अणुपविट्ठो JhandaĀkhyā. 9th.344; इवे कइ पुरिसा पट्ठणमणुपविट्ठा Vasalli. 268.1.

अणुपविस- (anu-pa-visa- < anu-pra-viṣ-) *v.* 1 to

enter into, AMg. बहवे समणसाहणा णो संचायति ... भिक्खुभित्तप ... तेसि विण्णवागट्ठयाण रायंतेउरमणुपविसेज्जा Thāpa. 5.102(415); इन्धमसंठिसणा-वइ-सत्थवाहभिमिणं गिहाइ अणुपविसइ Nāyā. 1.14.43; ताइ चेव कुलाइ भत्तपाणाण भुज्जो भुज्जो अणुपविसंति Antag. 35; वाहणसालं अणुपविसइ Uvav. 44; अट्ठणसालं अणुपविसइ Uvav. 48; = Kapp.(J.) 8; बत्तीस रायसइस्सा ... अभिसंयमंडवं अणुपविसंति Jambuddi. 3.205; पुरन्ध्र-मिलेणं तोरणेणं अणुपविसइ RāyPa. 277; जाणसालं अणुपविसति Āyār-Das. 10.10; जे भिक्खु ... गाहावडुकुलं-पिंडवाय-पडियाण अणुपविसइ Nis. 2.39; 2 to enter into (the stage of investigation), AMg. सुनिणो-ग्गहं करेइ । करित्ता ईहं अणुपविसइ Kapp.(J.) 8.

अणुपविसंत (anu-pavisanta < anu-praviṣat) *adj.* (pr. part.) who is entering, AMg. जे भिक्खु ... पुरे संथुयाणि वा पच्छा-संथुयाणि वा कुलाइ पुब्बामेव पच्छा वा भिक्खुयारियाण अणुपविसंति अणुपवि-संतं वा सात्तिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारट्ठाणं उव्वातियं Nis. 2.38; 2.39.

अणुपविसमाण (anu-pavisa-māṇa < anu-pra-viṣat) *adj.* (pr. part.) [also अणुपविसमाण] who enters, AMg. केवली व्वा आयाणमेयं-आइण्णवमाणं संखइ अणुपविसमाणस्स पाण वा पाण वा अक्कं-पुडवे भवइ Āyār. 2.1.35; पंचहिं समणे निगंधे रायंतेउरमणुपविसमाणे नाइक्कमति Thāpa. 5.102(415); पक्खतिमिलेणं द्वावरेणं अणुपविसमाणे तं चेव पुरिसं कच्छुल्लं ... पासइ Vīva. 192; तुमं ... देवकुलं अणुपविसमाणं ... कइ पुरिसं एवं वट्ठेज्जा RāyPa. 756; 765; विणीधे रावहाणि ... अणुपविसमाणस्स Jambuddi. 3.184; 3.185.

अणुपविसित्त (anu-pavisittā < anu-praveṣṭum) *inf.* to enter, AMg. जुत्तं णं अम्मो ! ... मम चित्तसंभं अणुपविसित्तं ? Nāyā. 1.8.126.

अणुपविसित्ता (anu-pavisittā < anu-praviṣyā) *ger.* [also अणुपविसित्ता, अणुपवेसेत्ता], 1 having entered, AMg. (से भिक्खु) अणु-पविसित्ता गानं वा णवरं वा ... तणाइ जाइज्जा Āyār. 1.8.6.4; 1.8.7.4; से तत्थ कालेणं अणुपविसेज्जा, अणुपविसित्ता तित्थयरेवरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं ... आहारं आहारेज्जा Āyār. 2.1.123(301); अणुपविसित्ता ... रमणिज्जे पहाणमंडवंसि ... सुहणिसण्णे Nāyā. 1.1.24; ताणं णं से जाणसाळिण ... वाहणसालं अणुपविसइ अणुपविसित्ता वाहणाइ पच्चुवेवइ Uvav. 44; सुविामे देवे ... पुरन्ध्रमिलेणं दारेणं अणुपविसइ अणुपविसित्ता जेणव सीहासणे तेणव उवागच्छइ RāyPa. 277; Jambuddi. 3.443; भरहं गया ... मज्जागइ अणुपविसित्ता ... ण्हाणमंडवंसि ... सुहणिसण्णे Jambuddi. 3.9; सुविण आगासं अणुपविसइ ... अणुपविसित्ता अइ पडियागच्छइ Sūvāp. 2.1; से जाणसाळिण ... जाणसालं अणुपविसति, अणुपविसित्ता जाणाइ पच्चुवेवइति Āyār-Das. 10.11; जे भिक्खु माउग्गमास्स मेहुण-वडियाण अंगादाणं अग्ग-यरंसि अचिरंसि सोयंसि अणुपवेसेत्ता मुक्कपोगलं णिप्पायति ... से सेवमाणे आवज्जति चाउग्गमासियं परिहारट्ठाणं अणुपविसियं Nis. 6.10; 1.9; 2 having entered (the stage of investigation,) AMg. उत्तमइसे माहणे ... सुमिणोगहं करेइ । करेत्ता ईहं अणुपविसइ अणुपविसित्ता सुमिणायं अण्वोगहं करेइ Kapp.(J.) 8.

अणुपविसेउं (anu-paviseum < anu-praviṣyā) *ger.* after having entered, JM. पक्खी-पसुमाईणं जे भिक्खु सोयं कट्टमादीणि । अणुपविसेउं चाले मेहुणट्ठाणं आणादी NisBha. 2329.

अणुपवेस- (anu-pa-vesa- < anu-pra-viṣ-) *v.* to enter, AMg. समणे णिगंधे ... रायंतेउरमणुपवेसेज्जा Thāpa. 5.102(415)

अणुपवेस- (anu-pavesa- < anu-praveṣay-) *v.* (caus.) to cause to enter, insert, AMg. इत्थी ... मुक्कपोगलं-सिट्ठे व से वक्खे अंतो जोगीए अणुपवेसेज्जा । सुइं वा से मुक्कपोगलं अणुपवेसित्ता, परो व से

अणुपव्वइय

320

अणुपालित

सुक्कपोगले अणुपवेसेत्ता Thāpa. 5.103(416)

अणुपव्वइय (anu-pavvaiya < anu-pravrajita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] become a monk after (somebody), JM. अहमवि पुव्वणिगेहा-
गुराण्ण वरनताममणुपव्वइओ VasuHī. 178.2; सहस्सं खत्तिवाणं अणुपव्वइयं
VasuHī. 345.18; सा वि तमणुपव्वइया UttSukh. p. 699.13.

अणुपव्वय- (anu-pa-vvaya < anu-pra-vraj-) *v.* to re-
nounce (the worldly life) after (somebody), AMg. जो खलु देवाणु-
प्पिया : राया वा जुवराया वा ... थावचापुत्तं पव्वयत्तमणुपव्वइय, तस्स णं कण्हे
वासुदेवे ... जोगकलेमवदुमणीं पडिवहइ Nāyā. 1.5.26; मल्लि अरहं इमे अट्ठ
नायकुमारा अणुपव्वइसु Nāyā. 1.8.223; JM. तं जइ तुमं पूरेसि तो संपुण्ण-
मणोरहा तुमे नेव अणुपव्वइज्जा VasuHī. 6.19.

अणुपव्वयण (anu-pavvayana < anu-pra-vrajana) *n.*
renouncing, following (someone), JM. पव्वज्जा य नरिंदे। अणु-
पव्वयणं च भावणेगते KappBhā. 1351.

अणुपस्सओ (anu-passao < anu-pasāyatas) *adj.* (pr.
part.) [Gen. Sg.] one who knows or realises, AMg. बहुं सु
मुणियो भदं अण्णारस्स भिक्खुणो। सव्वतो विप्पमुक्कस्स एतंमणुपस्सओ
Utt. 9.16.

अणुपस्सि (anu-passi < anu-darśin) *adj.* who observes
or reflects upon, AMg. भूतेहिं जाण पडिवह साते। समिते पयाणुपस्सी
Āyār. 1.2.3.2; आरंभजीवी उभयाणुपस्सी Āyār. 1.3.2.2; विवृय कप्पे
पयाणुपस्सि णिज्झोसइत्ता Āyār. 1.3.3.2.

अणुपस्सिय (anu-passiya < anu-dṛṣya) *ger.* having refle-
cted upon, having considered, AMg. इरं अणुपस्सिया मुणी तीये
धम्ममणाययं तहा Sūy. 1.2.2.5(115)

अणुपहपयट्ठ (anu-paha-payatta < anu-patha-pravṛtta) *adj.*
going along the way taken by another, Apa. अग्रेसर सुणिवर
देवसेणु अणुपह-पयट्ठ पुणु सत्तुसेणु GāyaSām. 2.11.

अणुपाअ- (anu-pāa < anu-pāyaya-) *v.* (caus.) to cause
to drink, AMg. जे भिक्खू माउगामस्स मेहुणवडियाण अंधंसि वा पलियं-
कंसि वा णिहीयावेत्ता ... अणुपासेज्ज वा अणुपाएज्ज वा अणुपासंतं वा
अणुपाएतं वा सातिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारट्ठणं
अणुपाइयं Nis. 7.76.

अणुपाएत (anu-pāenta < anu-pāyayat) *adj.* (pr. part.
caus.) who makes someone drink, AMg. जे भिक्खू ... अणुपासंतं
वा अणुपाएतं वा सातिज्जति, तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारट्ठणं
अणुपाइयं Nis. 7.76.

अणुपाण (anu-pāna < anu-prāṇa) *adj.* full of minute
insects, AMg. जययं विहराहि जोगवं अणुपाणा पथा दुरुत्तरा Sūy.
1.2.1.11(99)

अणुपाण (anu-pāna < anu-prāṇa) *m.* breathing, respira-
tion, JM. एमेव विउव्वाहारनेअमासाणुपाणमणकमे। सुहुमा कमावगाहो
ऊण्णुगुल असंखेसो Sayaya.(D.) 76.

अणुपातित्ता (anu-pātittā < anu-patitā) *m.* [f.] coming
after, JM. सव्वाणुपातित्ता(त्ता)लोमस्स अतो लोभो णामिहितो NisCu.
1.130.29.

अणुपात्त (an-upātta < an-upātta) *adj.* (ppp.) not brought,
not received, JM. गोवो साहुं उवालेभो भणति ण अणिवितट्ठं अणिवचियं
अणुपात्तं (? अणुप्पात्तं) अणिवज्जंतं लब्धमि NisCu. 3.494.7.

अणुपाय (an-upāya < an-upāya) *m.* not a proper means,
JM. अणुपाओ खु एसो (परेवतावो) PaṇSu. 27.

अणुपाल- (anu-pāla < anu-pālay-) *v.* 1 to observe,

to practise, to stick to, AMg. जाए सदाए णिक्खेत्तो तनेव अणु-
पालिया Āyār. 1.1.3.2; मज्झन्थो णिज्जरपेही समाहिमणुपालए Āyār.
1.8.8.5; अयं चाययत्तरे सिया जे एवं अणुपालः Āyār. 1.8.8.19; जल्य
वि य णं सामाइयं देसावगासियं सम्ममणुपाले Thāpa. 4.362(314); खंदए
अणगारे मासियं भियखुपडियं ... अणुपालेइ, अणण, आराहइ Vīy. 2.1.41
(2.59); तं धम्मं सदहामि ... अणुपालेमि Āv. 29; संजमं अणुपालए
Dasave. 8.60; तमेव अणुपालेज्जा रुणे आयरियसम्मए Dasave. 8.60; S.
(प्रतिहारी) अहं य (? च) पुण सं अदियामणुपालेमि RāmMañ. 2.7.1;
2 to guard, to protect, AMg. (ते मणुस्सा) ... अट्ठअणुसयकसित्ता
चोउट्ठिं पिट्ठिकइगा. एण्णासीति रातिदियाइ अणुपालेति Jivābhi. 3.218
(comm. एकोनाशीति च रात्रिन्दिवानि स्वापत्यान्यनुपालयति p. 154b.14);
JM. सणकुमारो वि ... रज्जमणुपालेइ Erz. 26.8.

अणुपालइत्ता (anu-pālaittā < anu-pāliya) *ger.* having
observed, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं कासेवेणं पवरए, जं सम्मं
सदइत्ता ... अणणए अणुपालइत्ता बहवे जीवा सिज्जंति Utt. 29.1; JS.
एवं णाणाभवगइणेहि अट्ठ संजमकेटयाणि अणुपालइत्ता ... मणुसेमु उववण्णो
SāṭṭAg. 4.2.4.71; संजमं अणुपालइत्ता SāṭṭAg. 4.2.4.74; 4.2.4.92;
4.2.4.102.

अणुपालण (anu-pālaṇa < anu-pālana) *n.* observance,
JM. तीसं (पण्णाए) अणुपालणकारणकणं TerLo. 508.

अणुपालणा (anu-pālāṇā < anu-pālāṇā) *f.* observances
(even in difficulties), JS. क्खिण्ण तहणुमासा हवदि य अणुपालणाय
परिणामे। एदं पच्चक्खणं लदुव्विधं होदि णादव्वं Mūla. 641(7)

अणुपालणाकण (anu-pālāṇā-kappa < anu-pālāṇā-kal-
pa) *m.* steady observance of sacred rules, JM. अहुया अणु-
पालणाकयं। संसेवसमुदितं वोच्छाभि अहं समासं Pañcakaṭṭhapaṇṇāya.
(AR. p. 386)

अणुपालणाविसोहि (anu-pālāṇā-visohi < anu-pālāṇā-
viśuddhi) *f.* purity due to the observance (of the renuncia-
tion), JM. सा पुण सदहणा य विणयाणुमासणा चेव। अणुपालणाविसोही
मेव छट्ठी ĀvNi. 1586; ViĀvBhā. 2529 (quotation)

अणुपालणासुद्ध (anu-pālāṇā-suddha < anu-pālāṇā-śu-
ddha) *adj.* pure due to observance, AMg. पंचविधं पचक्खणो
पणत्ते तं जहा ... अणुपालणासुद्धे Thāpa. 5.221(466); JS. आदक उवक्खं
समे य दुग्गिक्खवुत्ति-कंतारे। जे पालिइ ण मग एदं अणुपालणासुद्धं Mūla.
641 = JM. ĀvBhā. 250.

अणुपालंत (anu-pālanta < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.)
[also अणुपालयंत, अणुपालेत] [f. -ā] who observes, AMg. तं धम्मं
... अणुपालंतो ... तस्स धम्मस्स अबुद्धिओ भि आराहणए Āv. 29; JM.
पइवइया वयमिव अणुपालयंती दिणवइमणुगया सेता MaṇoKa. 23.19; JS.
आउअनणुपालंतो बहुसो उक्कस्साणि जोगट्ठणणि गच्छदि SāṭṭAg. 4.2.4.26.

अणुपालयिदु (anu-pālyiduni < anu-pālyitum) *inf.* await-
ing, S. (रोहक) कयूखाए आगमणमणुपालयिदुमुवविट्ठेण पवट्ठाए निट्ठाए
मए सुविणियं दिट्ठं RāmMañ. 2.14.4.

अणुपालिउ (anu-pālium < anu-pālayitum) *inf.* to ob-
serve, to perform, JM. अह जोवणनणुपत्तो संजममणुपालिउ अचायंतो
UvPayTi. p. 99b.9d. 12.

अणुपालिऊण (anu-pāliūṇa < anu-pālya) *ger.* having
observed, JS. अणुपालिऊण एवं सावयधम्मं तओवसाणम्मि ŚrāĀ.(V.)
494.

अणुपालित (anu-pālita < anu-pālita) *adj.* [f. -ā] (ppp.)
constantly observed, AMg. अट्ठट्ठमिया णं भिक्खुपडिया ... अहासुत्तं.

अनुपालिता

321

अनुपुष्पी

जाव अनुपालिता वि भवति Thāpa. 8.104(645); एवं चउत्वं संवरदारं ... आणाए अनुपालितं भवति Paṇḍā. 9.14. cf. अनुपालिय.

अनुपालिता (anu-pālittā < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. संवत्तरिदे वरकणं ... आणाए अनुपालिता Kapp.(S.) 6.3.

अनुपालिता (anu-pālittā < anu-pālayit) *adj.* one who observes, AMg. मे गं सामास्यं देवावकासिदं नो सम्मं अनुपालिता भवति ĀyārDas. 6.9; 6.12-15.

अनुपालिद (anu-pālida < anu-pālita) *adj.* (ppp.) carried out, performed, JŚ. अनुपान्तिदो य दीहो परियाओ वायणा द मे दिण्णा BhaĀrā. 154.

अनुपालित (anu-pālita < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) [also अनुपालित] who observes or carries out, JM. भयवं पि संजम-मगुपरितो MaVāBhā.(G.) 96.9(21); तस्स मिस्सिस्स ... अट्टारसविहं वंभेत्तमगुपादेत्तस्स MaVāBhā.(G.) 126.8(24); JŚ. (पञ्चखाणं) सागार-मपायारं अनुपालितो ददधिदीओ Māhā. 636(7).

अनुपालिय (anu-pāliya < anu-pālita) *adj.* [f. -ā] (ppp.) observed, performed, AMg. एहिं अण्णेहि य ना सा अनुपालिया भगवती (अहिंसा) Paṇḍā. 6.6; 7.24; 10.21; सत्तसत्तिया णं भिक्खु-पडिमा ... अनुपालिया मव्वर Vava. 9.35; मासिबभिव्वुपडिमा ... आणाए अनुपालिया थावि भवति ĀyārDas. 7.28; 7.31; 7.35; अनुपालियो य दीहो परियाओ वायणा मए दिन्ना ĀyārDas. 104 = JM. KappBhā. 1281; JM. अनुपालिय दीहराट्ठयाओ मुमिण्णे ना पमायए UvPaṇṭi. p. 100a. gā. 24.

अनुपालिया (anu-pāliyā < anu-pālya) *ger.* after having observed, AMg. बहुधाणि उ वासाणि सामणमणुपालिया । मासिणं तु भत्तेणं सिद्धि पत्तो अनुत्तरं UH. 89.95.

अनुपालेऊण (anu-pāleūṇa < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. एवं पञ्चखाणं अनुपालेऊण सुविहिओ सम्मं MahāPacc. 142; एवं पञ्चखाणं अनुपालेऊण MarāṇVi. 323; JM. भयवं च ... वास लक्खं च सामणमणुपालेऊण Bz. 28.14.

अनुपालेत्ता (anu-pāleṭṭā < anu-pālya) *ger.* having performed, having carried out, AMg. पोसहं सम्मं अनुपालेत्ता समणे णिग्गं ... विहरति Uvav. 124; मे णं मण्णा छम्मासावनेसाउया जयल्लं पसवंति पसवित्ता एण्णक्कं राउंदिवाउं अनुपालेत्ति अनुपालेत्ता कालमासे काले किन्ना देवलोएस्स उवविज्जति Jivābhi. 3.630.

अनुपालेत्तु (anu-pāleṭṭu < anu-pālya) *ger.* having observed or performed, JŚ. इयमुक्कस्सियनारापणमणुपालेत्तु केवली भविवा BhaĀrā. 1929.

अनुपालेमाण (anu-pāleṃāṇa < anu-pālayamāṇa) *adj.* (pr. part.) who observes or performs, AMg. मे जहणामए समणोवायया ... पोसहं सम्मं अनुपालेमाण Sāy. 2.2.72(715); 2.7.4(843); एकात्तिदं भिक्खुपडिमे सम्मं अनुपालेमाणस्स अणमारस्स Thāpa. 3.389(188); पोसहं सम्मं अनुपालेमाण Sāy. 2.5.11 (2.15); Sāyā. 1.5.47; Uvav. 120 [140n.]; RāyPa. 698; 752; 789; एगराट्ठयणं भिक्खुपडिमे सम्मं अनुपालेमाणस्स अणमारस्स ĀyārDas. 7.35.

अनुपासमाण (anu-pāsaṃāṇa < anu-pāsyat) *adj.* (pr. part.) thinking or pondering over, AMg. किं मे फो पसइ ? किं व अप्पा ? किं वाहं खलियं न विवज्जयामि ? । इमेव सम्मं अनुपासमाणो अणागवं नो पडिबंथ कुञ्जा Da-save. 12.13.

अनुपि (? प्पि)च्छ (an-uppiccha) Deśi. *adj.* [DoNāMā. 1.29; उप्पिच्छं वस्सं कुपितं विपुरं चत्ति व्ययेन्] calm, undisturbed, JM. P. D. 41

तह पुप्पि किं न कयं, न बाहए जेण मे समत्तोडवि । इहिं किं कस्स व कप्पिस्सु सि धीरा अनुपि (? प्पि)च्छ UvMā. 140.

[**अनुपिट्ठि** (anu-piṭṭhiṃ < anu-prṣṭham) *adv.* one after another, in succession, AR. PSM's 2.1. for अनुपिट्ठि at Samav. 44]

अनुपिहा (anu-pihā < anu-prekṣā) *f.* reflection, meditation, JŚ. वदसमिदीयुत्तीओ थम्माएपिहा परिसहजओ य DavSām. 35.

अनुपुखं (anu-punkham < anu-punkham) *adv.* in such a way as to make (the next arrow) stick to the feathered end (of the earlier arrow) (in order to make a series), JM. आगेविद्य-धनुदो अंगपिडीए द.वाणि । अनुपुखं लायंते ता खिवर UvMāTī. p. 240. l.11; अनुपुखमावदंता वि आवया तस्स ऊसवा हुंति KumāPra. 33.1.

अनुपुव्वकड (anu-puvva-kaḍa < anu-pūrva-kṛta) *adj.* done or performed successively or serially, AMg. ण कुव्वइ महावीरि अनुपुव्वकडं रयं । रयसा संसुहीभूते कम्मं हेच्चाप जं मतं Sāy. 1.15.23(629)

अनुपुव्वट्ठिय (anu-puvva-tṭhiya < anu-pūrva-sthita) *adj.* (ppp.) standing serially or one after another, AMg. तीमे णं पुक्खरणीए तत्थ तत्थ देसे तहिं तहिं दहेवे पउमवरणोडरिया बुइया अनुपुव्व-ट्ठिया ऊसिया Sāy. 2.1.2(638); एवं पउमवरणोडरीवं अनुपुव्वट्ठियं (c.f. अनुपुव्वट्ठितं) ऊसियं जाव पडिखं Sāy. 2.1.6(639)

अनुपुव्वं (anu-puvvaṃ < anu-pūrvam) *adv.* [PāliNā. 606] [अनुपुव्वं in Cpl.] successively, one after another, in due order, serially, step by step, AMg. मारं पि य आवसं नरे अनुपुव्वं पाणेहि संजए Sāy. 1.2.3.13; (155); अनुपुव्वसुजायदीहणंगुलो Thāpa. 4.240(281); अनुपुव्वसुजायवप्पंमीरसीयलज्जा (पुक्खरणी) Vy. 13.9.24 (13.164); Sāyā. 1.4.3; अनुपुव्वसुसंहयंगुलीया (नरगणा) Paṇḍā. 4.7; अनुपुव्वसुजायइल्लवट्ठभावपरिणया Uvav. 4; 16; ताओ णं मणुइओ ... मुजंगअनुपुव्वताणव ... ललियवाहा Jambuddi. 2.15; 4.25; 4.35; Jivābhi. 3.597; 3.598; तत्थ खनु इमाओ एणवीसं पडिवतीओ कणत्ताओ ... ता अनुसमयमेव सूरियस्स ओया अण्णा उप्पज्जइ अण्णा वेअति ... एगे एवमाहंनु ... ता अनुपुव्वमेव ... वा अनुपुव्वसथमेव SāmP. 6.1; तओ (सा) कुल्लिदावत्त-वट्ठणुपुव्वजं ... सिरिं भगवदं पिच्छइ Kapp.(J.) 36; JŚ. अनुपुव्वमणुपुव्वं ... संक्रमे मण्णोवाया KusāPa. 30.

अनुपुव्वसो (anu-puvvaso < anu-pūrvaśah) *adv.* in serial order, one after another, AMg. सोलस एते गेगा अक्खाया अनुपुव्वसो Āyār. 1.6.1.2; उत्तरादं विमोहादं जुइंभंताणुपुव्वसो Uv. 5.26; इतो जीवविभत्ति बुच्छामि अनुपुव्वसो 36.48; JM. छत्तीसयाणि द्वाणाणि भणियाणुपुव्वसो VavaBhā. 10.328; सत्तरस मज्झिमार्गं पव-क्खामअणुपुव्वसो । मत्थको पढं वुत्तो AṅgVi. 76.15; 77.27; JŚ. उप्पण्ण माया अनुपुव्वसो णिहंतव्वा Māhā. 624(7)

अनुपुव्विगमाएस्स (anupuvviga-m-āesa < ānupūrvika-m-ādeśa) *m.* instruction which follows the sequence, JM. अनुपुव्विगमाएस्सो एवज्जासुत्तअत्थकरणं च ĀyārNi. 268.

अनुपुव्विविहारि (anu-puvvi-vihāri < ānu-pūrvī-vihārin) *adj.* who wanders (as a houseless monk) in unbroken series of period of time, JM. अनुपुव्विविहारीणं भत्तपरित्ता य इणिणी-मरणं ĀyārNi. 237.

अनुपुव्वी (anu-puvvi < ānu-pūrvī) *f.* [PāliNā. 465] 1 sequence, succession, AMg. अनुपुव्वीए संखाए आरंभाय तिउट्ठति Āyār. 1.8.8.2; इमे अट्ठमंगला अहाणुपुव्वीए संपत्थिया Sāyā. 1.8.215; RāyPa. 49-54; अनुपुव्वीए विसुद्धो गच्छइ सिद्धि धुयकिंलो ĀyPacc.

अणुपुष्पेण

322

अणुपत्त

(V.) 67: अणुपुष्पीसुजायपीवरंगुलिया (मणुया) Taml. 66: दत्तो जुगवासणि वि दोच्छामि जयाणुपुष्पीया Jāt-Ka. 33: मिउ-महवसंपणे अणुपुष्पि वाय-गतमं पसे Nandī. 67: 33: अणुपुष्पीय विस्सो सुखो सिद्धिं गच्छिं जादि Māla. 192: 24: 2 one of the 42 Nāmaśāstras, power of retaining, in migration, the form of the body possessed in the last birth, JM. निरयाणुपुष्पिपुत्रया अयावरयाविगलभंतो KamTha. (D.) 14: 15: 16: (अयं नामकनेणो दिभलवन्निशंतं भेदान् प्रविशदधिपुराह) ... संशानवन्नगंधासुफासअणुपुष्पिविहरगरे KamVi. (D.) 24: नउह सइ वडणु-पुष्पी गणपुष्पिवदुं तिगं निवाउज्जुं KamVi. (D.) 42: एण सुव्वं मरिउं अकय-तवा वंति तिगिय-जोणिमि तिगियाणुपुष्पिवज्जु-कड्डिउअंता वडह व्व KamMā-ka. 39: 4: PavSāro. 1263: 1269: J.S. (पयडीओ उत्तरा भव) यण्णस-गंधासमणुपुष्पी ... णाम वादार्थं Māla. 1237: (12)

अणुपुष्पेण (*anu-puṣṣeṇam* < *ānu-pūṣyeṇa*) *adv.* [dist.] [also अणुपुष्पेण] one by one, successively, in due order, serially, AMg. इह खय अतत्ताणं नेहि नेहि कुवेदि अभित्तणमं अभिसंभूय ... अभि-निबन्धेता अणुपुष्पेण महासुणी Āyā. 1.6.1.5; 1.6.2.1; 1.6.3.2; एवं ते रिस्सा दिवा य रातो य अणुपुष्पेण वायिता Āyā. 1.6.4.1; 1.8.8.1: अणुपुष्पेण महासोतं कासवेण पवेदियं ... अतन्निमु तरंये तरिस्सति अयागता Sny. 1.11.3501; अणुपुष्पेण लोमं ते उववत्त Sny. 2.1.13 (666): तण पे तस्स महव्वल्लस दागमस अम्मापियरो अणुपुष्पेणं दिव्वडिं वा अण्णमि य बहूणि गम्माधाग-अम्मापमादियारं कोउयारं केत्ति Vy. 11.11.49 (11.135): महस्स कुमारस्स अणुपुष्पेणं नामकणं पजेमथं ... वरंमु Nāya. 1.1.83; इमं मवूर-पोकं अणुपुष्पेणं सारक्खमाणा Nāya. 1.3.27; अणुपुष्पेणं अट्ठकम्मपणडीओ संवेत्ता Nāya. 1.6.4; सुद्धा सय-वाही तं दाम्मं ... अणुपुष्पेणं सारक्खंमाणी Viba. 47; Nāya. 32; से पुव्वमाहिण उअइ अणुपुष्पेणं परिमुज्जमाणे दीणे Uvav. 83; तस्स अम्मापियरो अणुपुष्पेणं ठितिवडियं करिस्सति UayPa. 803; J.S. अणुपुष्पेणहारं संवेदंती य सडिहइ देहं BhāArā. 247.

अणुपेक्खणा (*anu-pekkhaṇā* < *anu-prekṣaṇā*) *f.* medita-
tion, contemplation, reflection, J.S. जा तत्थ वायणा वा पुच्छणा वा ... अणुपेक्खणा वा ... जे चाग्गणे (च अमी अग्गे) एवमादिशा Sny. 4.1.55.

अणुपेक्खा (*anu-pekkhā* < *anu-prekṣā*) *f.* deep medita-
tion or contemplation (esp. consisting of a group of twelve, meant to help attain spiritual perfection), JM. त्रिदिया श्रीस । दास अणुपेक्खाम् य, निवयं भवेति अयाणं PānaCa.(V.) 11.77; J.S. एवमेव अनुपेक्खाओ अणुपेक्खाओ य विचिणादि Māla. 402: (5)

अणुपेह- (*anu-peha-* < *anu-prekṣ-*) *v.* to collect, to think, AMg. आगमपटिबेतो अणुपेहं जाव चोदस वि पुव्वे OghNl. 208 (comm. अणुपुष्पेणं करोति): JM. अह धाहिं ठानो पयि तद्दे 'मणे'ति मणसा अणुपेहिंति NlCh. 1.63.10.

अणुपेहण (*anu-pehana* < *anu-prekṣaṇa*) *v.* deep medita-
tion (esp. of twelve kinds helping spiritual perfection), JM. णाणं च पुण ... सिद्धंतसारसवणेण । कोलाइविजज्जवज्जणेण तत्राणुपेहणेणं च UvavTa. 1250: 6: J.S. पमिअण ... दस दस दो दो य जिणे दस दो अणु-पेहणं थोच्छे BāAya. 1.

अणुपेहणा (*anu-pehaṇā* < *anu-prekṣaṇā*) *f.* deep medita-
tion (esp. of twelve kinds helping spiritual perfection), J.S. इह दह दो दो अणुपेहणा पुच्छे Māla. 393: (5); पयियुणाय वायण पडिपुच्छ-
णाणुपेहणा य भम्मवहा Māla. 393: (5); Apn. अणुपेहणाउ दास संरुतु
अविस्तर-वाहिरत्तउ वरुतु PāNaCa.(P.) 5.8.8; इंसण पय्यथ अणुपेहणाउ,
सज्झाय झाण सुहभावणाउ PāNaCa.(P.) 14.3.9.

अणुपेहेत (*anu-pehanta* < *anu-prekṣamāna*) *adj.* (*pr.*
part.) meditating, reflecting, JM. वाउस्सुममि छिओ सुग जहा
पुट्ठुदेइ अव्वत्तं । अणुपेहेतो तद्द वाततो व्व चायइ ओट्ठुपुट्ठ PavSāro. 261
(comm. नमस्सकादिक् भिन्तयन्)

अणुपेहा (*anu-pehā* < *anu-prekṣā*) *f.* deep meditation
or reflection (esp. said to be of twelve kinds, which helps
attain spiritual perfection), AMg. दो यण्णसइ जिक्खमणपवेसण, णो
यण्णसइ वायण-पुच्छन-पयियुणायणुपेह-यममं पुअं र्निस्ताणः Āyā. 2.1.42
(318); 2.1.43 (318); 2.2.49-56 (47-45); 2.3.24-65 (4-23.3)
(466); 2.7.14-27 (618-619); JM. जे कळे तये पिले । ते होजे भावणा
वा अणुपेहा वा अहव चित्ता JāṇaSa. 2 (comm. अनु पथाइ भावे, वेअये
पेक्षा । एण च स्थितिध्यानाइ अण्य विस्संज्जयेइ); J.S. अज्झवणे परिवेइ
सवणे ज्झणे तहाणुपेहा Māla. 180: 1 (comm. अनुपेहानु धृतस्यैवस्तु-
धुवन्यवादिर्निस्तानु, धृतस्य शास्त्रस्यानुनिस्तान वा); धम्मसुअणुपेहाओ
अणुपेहाभावणाजुओ जोइ JāṇSa. 94: बोच्छे अणुपेहाओ भविअणाभं-
जणणीओ KattiApn. 1; Apn. अणुपेहा वाग्मं च निव भावेधि एक्कमणेण
Paḍo. 211; इयं संवृत्ताभिरुपि ... महात्वे ... सुवकीरियणं वाग्म अणु-
पेहउ भावणा विज्जुअम्मसु सुववृत्तिदिगमने तान एयरमो संधी समत्तो
JāṇaSaCa. 11.13.14. cf. **अणुपेहा**.

अणुपेहि (*anu-pehi* < *anu-prekṣin*) *adj.* one who reflects
on or considers, AMg. सव्वे जगे तु समय गुणही पियमथिअं कस्सइ
पो करेआ Sny. 1.10.7479; ते पुव्वनेणं ववणुणं नेगहिं वानगुणेसु
गिद्धे । धम्मस्सितो तस्स हियाणुपेही नित्तो इमं वयणमुदाहन्त्वा Uth. 13.15.
cf. **अणुपेहि**.

[**अणुपेहइ** AR and AMgD. wrong division of आगमणुपेहइ
Uth. 9.69]

अणुपेगन्ध (*anu-ppagantha* < *a-pragrantha*) *adj.* see
अणुपगन्ध.

अणुपण्णा (*an-uppanna* < *an-utpanna*) *adj.* (*ppp.*) which
has not arisen, AMg. ते ... बहूं वासां सामणपयिआं पाउमंति, पाउ-
मिआ अवाहसि उव्वमेत्ति वा अणुपणमि वा बहूं वत्तां पयक्खेत्ति Sny.
2.2.67 (714); 2.2.73 (715); आययिउ-उव्वज्जाणं पे नरंति अणुपण्णाइ
उव्वण्णाइं सुस्मं उव्वाइता भवति Thāpa. 7.6.544; वत्तामि एस्समा
पण्णा, ते जहा — अणुपण्णां सोमाइ उवाइता एमे पय्यणः ... अणुपण्णाणं
सोक्खानं उवाइता एमे पय्यणः Thāpa. 7.506 (539); बीमं असमाहिताप-
ण्णा, ते जहा — पण्णां अयिकवण्णां अणुपण्णां उवाइता मयइ Samav.
20: 3; ĀyāDas. 1.3; 4.29; 10.31: ते उउत्तयकपयिआं पाउमंति
पाउमिआ आवाह उव्वणे वा अणुपण्णे वा भत्ते एवमेत्ति Uvav. 128;
JM. पासीतमणुपण्णां संसत्तिदं पक्कं च ViA. 193. 49: तत्ताथे उट्ठिदं
न रि य अणुपण्णं विदामेत्ता AnVi. 7.10: उव्वट्ठिउत्त सुव्वं सया
अणुपण्णमयिणट्ठं SamTa. 1.11.

अणुपत्त (*anu-ppatta* < *anu prāpta*) *adj.* (*ppp.*) [*f.* -इ]
1 who has arrived, AMg. दीहसज्जा अउओइ पेदि इमे अणुपत्ताइ
वसिदामं Vy. 15.65 (15.58); पेदि ऐस्स अणुपत्ता समाणा UayPa.
765; 774: सिद्धिमगमणुपत्ता Dasaṇv. 3.15; पय्यमगमणुपत्ता जीव
गच्छंति सोमाइ Uth. 13.3: मगहाविसयं अणुपत्तं Thāpa. 719;
2 reached, obtained, got, AMg. मे ... दास ... जोव्वणमणुपत्ते Vy.
11.11.25 (11.134): उम्मुक्खाल्लसावे जोव्वणमणुपत्तं दारिये Vy. 15.128
(15.286); नंद ददुदरे ... जोव्वणमणुपत्ते Nāya. 1.13.33; Viba. 31;
तव ववल्लोवणु सहोदरे कणीवत्ते भाउ ... जोव्वणमणुपत्ते Antag. 3.59;
जोव्वणमणुपत्तं दारिये Nāya. 129; जीवा भोहिमणुपत्ता आववेत्ति मणुस्सं
Uth. 3.7; जोव्वणमणुपत्ते Kapp.(J.) 19; 32; 89. J.S. वेग्गमणुपत्तो

अणुप्पदा-

323

अणुप्पविट्ठ

संवेगपरायणो होदि BhaĀrā. 691.

अणुप्पदा- (anu-ppa-dā- < anu-pra-dā-) *n.* to give, to return, AMg. तं नो अण्णा भुजेज्जा, नो अहेसि अणुप्पदेज्जा ... अहेसि वा अणुप्पदेमाणे आवाज्ज न्ताउम्मासिधं परिहाण्डुअं उपाय्यं BphKapp. 4.11-12; आम्ता अन्नमल्लस्य अणुप्पदेज्ज Nis. 1.27; 1.31; तुमे ण्णसि देहि वा अणुप्पदेहि वा Vaya. 2.28.

अणुप्पदाउं (anu-ppa-dāum < anu-pra-dāum) *inf.* for the sake of giving or offering, AMg. नो खड्द मे भंते कण्ण ... अन्नउत्थिण वा वसिण ... नेहि असणं वा पाणं वा ... दाउं वा अणुप्पदाउं वा Uvas. 38; Aṅ. 40; परिहारदण्डियस्स भिक्खुस्स नो कण्ण अणुणं वा पाणं वा ... दाउं वा अणुप्पदाउं वा Vaya. 2.21; 3.16; कण्ण मे तस्स दाउं वा अणुप्पदाउं वा BphKapp. 4.10; तेष परं नो से कण्ण असणं वा ... दाउं वा अणुप्पदाउं वा BphKapp. 4.26.

अणुप्पदान (anu-ppadāna < anu-pra-dāna) *n.* giving or offering, AMg. अत्थि णं भंते ? नेरइयधं सक्कारे ति वा सम्माणे ति वा ... आसणाणुप्पदाने ति वा Viy. 14.1 (14.32); = 23.7.222 (23.285); J.S. अणुप्पदानं सम्पदि आसणाणं अणुप्पदानं च Māh. 329-30.

अणुप्पदायव्व (anu-ppadāyavva < anu-pra-dātavva) *adj.* (*pr. part.*) worthy of being given, AMg. जह्यव्व अणुप्पदिसमाणे धेरे पासिज्जा तत्थेसाणुप्पदायव्वे ति वा Viy. 8.6.1 (6.248).

अणुप्पदायित्ता (anu-ppa-dāvetā < anu-pra-dāpayitr) *m.* one who causes to be given, AMg. अहाकम्मं णं अणवज्जे ति सर्वं अन्नमल्लस्य अणुप्पदायित्ता (*v.t.* अणुप्पदावइत्ता) भवति Viy. 5.6.17 (5.143).

अणुप्पदाहिणीकरेमाण (anu-ppa-dāhīni-karemaṇa < anu-pra-dakṣiṇi-kurvāt) *adj.* (*pr. part.*) circumambulating, keeping the object to one's right side, AMg. तणं णं से जमाही खत्तिवुत्तारे ... सीहासणाओ अणुप्पदेज्जा सीधं अणुप्पदाहिणीकरेमाणे सीधं दुग्गह Viy. 9.33.69 (9.192); तणं णं से विज्ज देव ... उवागच्छिता ववसायसम्भं अणुप्पदाहिणीकरेमाणे अणुप्पदाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमिणे दारेणं अणुप्पदिसि Jivābhi. 3.452.

अणुप्पदेत्त (anu-ppa-denta < anu-pra-dadat) *adj.* (*pr. part.*) who gives or lends, AMg. ते भिक्खु अण्णो ण्णस्स अट्ठणं सुदं ताइसा अणमणस्स अणुप्पदेत्ति. अणुप्पदेत्तं वा सतिज्जति Nis. 1.31; 1.32; 1.33; 1.34 (1.61).

अणुप्पदेमाण (anu-ppa-demāna < anu-pra-dadat) *adj.* (*pr. part.*) who gives or lends, AMg. तं नो अण्णा भुजेज्जा नो अहेसि अणुप्पदेज्जा ... अहेसि वा अणुप्पदेमाणे आवाज्ज न्ताउम्मासिधं परिहाण्डुअं उपाय्यं BphKapp. 4.11-12.

अणुप्पन्न (an-uppanna < an utpanna) *adj.* (*ppp.*) not arisen, AMg. ते भिक्खु ण्णवाउं अणुप्पत्ताउं अहिगण्णवाउं उपायति Nis. 4.21; उप्पत्ताणुप्पत्ता मावा अणुप्पत्ताओ निहवव्वा MahāPacc. 21; J.M. पाओववण्णअणुप्पत्तं कायं विचि सणुप्पत्तं AṅgVi. 7.22. *v.t.* **अणुप्पण्ण**.

अणुप्पमाण (anu-ppamāṇa < anu-pramāṇam) *adj.* according to the measure, Apa. तीहीरं तुद्ध अणुप्पमाण होसति अणित्थि सुमं वाण BhaṅgKa. 239.7.

अणुप्पदाउं (anu ppayāum < anu-pra-dāum) *inf.* to give to another (which one has received), J.M. नो मे कण्ण ... अहत्तिथि वा ... असणं वा अणुप्पदाउं ViMaPra. 2.6.

अणुप्पयाण (anu-ppayāṇa < anu-pradāna) *n.* giving to another (what has been received by one), AMg. अणुप्पयाणमहेसि तं विज्जं परिज्जयिथा Sāy. 1.9.23 (150); अत्थि णं भंते ! पण्डित्थितिरिस्स-

जीणियाणं सक्कारे ति वा जाव पडिसंसाधणया ? हेता, अत्थि नो नेव णं आस-णाभिग्गे ति वा आसणाणुप्पयाणे ति वा Viy. 14.3.8 (14.38); J.M. तं चिय दाणं बहुसो अणुप्पयाणं सुणी विति SamSat.(H.) 49.

अणुप्पयाहिण (anu-ppayāhina < anu-pradakṣiṇa) *n.* circumambulation, keeping the object to one's right, AMg. तणं णं ते आभिओगिथा देवा ... विज्जं रावहाणि अणुप्पयाहिणं करेमाणं करेमाणं ... जेणव विज्ज देवे तेणव उवागच्छति Jivābhi. 3.445.

अणुप्पयाहिणीकरेमाण (anu-ppayāhīni-karemaṇa < anu-pradakṣiṇi-kurvāṇa) *adj.* (*pr. part.*) circumambulating (an object of reverence) keeping the same to one's right, AMg. तणं णं से विज्ज देव ... अलेकारियसम्भं अणुप्पयाहिणीकरेमाणे-अणुप्पयाहिणी-करेमाणे पुरत्थिमं दारेणं अणुप्पदिसि Jivābhi. 3.449; नेदं पुक्खरिणि अणुप्पयाहिणीकरेमाणे Jivābhi. 3.454; ववसायसम्भं अणुप्पयाहिणीकरेमाणे Jivābhi. 3.451; ते आभिओगा देवा ... विणीयं रावहाणि अणुप्पयाहिणी-करेमाणं जेणव भरेइ राया तेणव उवागच्छति Jambuddi. 3.208.

अणुप्परोध (an-upparodha < an-uparodha) *adj.* without obstruction or obstacle, J.S. थंदिहेणुप्परोध विथिण्णे 1- उच्चारदी विसज्जेज्जा ? ज्जा Māh. 321-32.

अणुप्पवत्त (anu-ppa-vatta- < anu-pra-vartaya-) *n.* to perceive, to grasp, J.M. सदिति भणिवमि जम्हा सव्वथाणुप्पवत्त बुद्धी। तो सव्वं तम्मत्तं नत्थि तदत्थंत्तरं विचि ViAvBhā. 2207.

अणुप्पवाइत्ता (anu-ppa-vāitā < anu-pra-vācayitr) *m.* [also अणुप्पवाइत्ता] one who teaches or instructs, AMg. आयवि-उवज्जाणं णं गणहि ज सुत्तपज्जवाते धारेति ते काले-काले णो सम्मणुप्पवाइत्ता भवति Thāṇa. 5.48(399); 7.6(344); 7.7(344); काले काले सम्भं अणुप्पवाइत्ता भवइ Thāṇa. 5.49(399).

अणुप्पवादपुव्व (anuppavāda-puvva < anupravāda-pūrva) *n.* the ninth Pārva, a portion of the twelfth Aṅga Aṅga of Jains called Dvāpārva, J.M. तस्स आसमित्तो सीसो. सो अणुप्पवादपुव्वे नेउणियं वत्थु पठति ViAvBhā.(II.) 316b.19.

अणुप्पवाएमाण (anu-ppa-vāemaṇa < anu-pra-vācaya-māṇa) *adj.* (*pr. part.*) one who reads (word for word), AMg. दह णं से मागहत्तिवाहिवाइ ... सरं णिवइवं पासइ ... सरं मेणइ, मेणित्ता अणुप्पवाइ, अणुप्पवाएमाणस्स इमेयाह्वे अण्णसिण उप्पण्णे Jambuddi. 3.26 (comm. वणोनुपूर्वीक्रमेण पठति); 3.29; 3.47; 3.133.

अणुप्पवाय- (anu-ppa-vāya- < anu-pra-vācaya-) *n.* to read (word for word), AMg. तणं णं से मागहत्तिवाहिवाइ ... सरं णिवइवं पासइ ... सरं मेणइ, मेणित्ता णामकं अणुप्पवाइ Jambuddi. 3.26; 3.47.

अणुप्पवाय (anu-ppavāya < anu-pravāda) *n.* [also अणुप्प-वाद] the ninth Pārva, portion of the twelfth Aṅga of Śve. Jains called Dvāpārva, AM. अस्माकं वत्तव्वणं तुक्कं चैव अणुप्प-वायं अत्थि णं से परियाण Sāy. 2.7.16 (852); पण्णस्स अणुप्पवायंमि (वत्थु पण्णस्स) SamavPra. 126.1; पण्णस्स अणुप्पवादमि (वत्थु पण्णस्स) Nandī. gā. 79; J.M. आसमित्ते य। नेउणियाणुप्पवाए ViAvBhā. 162; ViAvBhā. 2390; नेउणमणुप्पवाए अहिउओ वत्थुमासनिस्स ViAvBhā. 2391.

अणुप्पविट्ठ (anu-ppavittā < anu-praviṣṭa) *adj.* (*ppp.*) entered, AMg. आणंस्स गिहं अणुप्पविट्ठे Viy. 15.31; बहुलस्स माह-णस्स गिहं अणुप्पविट्ठे Viy. 15.47 (15.38); रेवतीए ... गिहं अणुप्पविट्ठे Viy. 15.153 (15.122); तंसि च णं अंतरंसि ... ससणं अणुप्पविट्ठे Nāya. 1.1.180; ससयं अणुप्पविट्ठं पाससि Nāya. 1.1.181; ते थिलए ... सुसुं

अणुपेहि

325

अणुबद्धवेररोह

धम्मकहा Thāpa. 3.230(465); से किं तं सज्जाणं, सज्जाणं पंचविहे ण्णत्ते, ते जहा — वायणा, पटिपुच्छणा, परियट्ठणा, अणुपेहा, धम्मकहा Vy. 25.7.236 (25.509); धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अणुपेहाओ ण्णत्ताओ, तं जहा — वायणा, पटिपुच्छणा, परियट्ठणा धम्मकहा Vy. 25.7.245 (25.608); से णं तत्थ वायणाणं पुच्छणाणं परियट्ठणाणं धम्मकहाणं णो अणुपेहाणं, कम्हा अणुपेहाओ ऽव्वमिति वट्ठु AppOg. 15; 482; वायणा पुच्छणा चैव तदेव परियट्ठणा । अणुपेहा धम्मकहा सज्जाओ पंचहा भवे Utt. 30.34; करेमि काउत्तसणं वेदणवत्तिपाणं धियं धारणां अणुपेहाणं बहुमाणीं टामि काउत्तसणं Av. 5.12.45; धम्मो वा परिहायइ गुणअणुपेहाम् य असत्तो PimāNi. 654 (comm. गुणं ग्रन्थपरावर्तने अनुत्तमा चिन्ता तयोः p. 177a.7; JM. इति यं न वि मोहइ पेहाइयं च संजमं वाडे । धानो वा परिहायइ गुणअणुपेहाम् य असत्तो OchNIbha. 291; टट्ठस्सरअणुपेहा KappBhā. 2591; 2 reflection, understanding of a topic as a means or object of concentration or meditation, AMg. धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आसंवाणा ण्णत्ता, ते जहा — वायणा, पटिपुच्छणा, परियट्ठणा, अणुपेहा Thāpa. 4.17(247); अणुपेहाणं णं भंने जीवि किं जणयइ, अणुपेहाणं णं आउवत्ताओ सत्तकम्मपयडीओ थणियथंणवद्धाओ सिद्धिबंधणवद्धाओ पकरेइ Utt. 29.23; 3 reflection or meditation on a number of objects or the objects themselves (which go on increasing upto 12), AMg. धम्मस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अणुपेहाओ ण्णत्ताओ, ते जहा — एसाणुपेहा, अण्णिआणुपेहा, असंणणुपेहा, संसारणुपेहा Thāpa. 4.68(247); मुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अणुपेहाओ ण्णत्ताओ, ते जहा — अंतवत्तिपाणुपेहा, विष्णणिमाणुपेहा, अममाणुपेहा, अवायणुपेहा Thāpa. 4.72(247); Vy. 25.7.249 (25.612); JM. तत्तोअणुपेहाओ वेस्सा लिंमं फले च नाऊण । धम्मं आइअ सुणी तणयजेणो तओ सुक्कं JhāṇSa. 29; मुक्कज्जाप-सुभावियचित्तो भित्तेइ ज्ञाणविमोडवि । णियमणुपेहाओ चत्तारि चरित्तसंपत्तो JhāṇSa. 89; समिइ सुत्ती धम्मो अणुपेहं परीसहा चरित्तं च । सत्तावत्तं भेया णत्तियमेयइ ऽ संवरणं SamsaCa. 14.71; J.S. अट्ठवमसरमंगत्तमण-संसारलोयममचित्तं । आसवसंवरणिज्जयम्मं बोहिं च चित्तवा JāAnu. 2; अणुव असत्तं पणिया संसारमंगमणमसुत्तं । आसवसंवरणमा णिज्जरोयाणुपेहाओ KattiAm. 2.

अणुपेहि (anu-ppēhi < anu-prekṣin) *adj.* reflecting, brooding on, AMg. पमीओ परलोयस्स कम्माणुपेहि अण्यो Utt. 5.11. 6f. **अणुपेहि.**

अणुपेहियव्व (anu-ppēhiyavva < anu-prekṣitavya) *adj.* (pot. part.) fit to be reflected on, worthy of reflection, JM. मय्पणिहणं सम्मं पणियव्वं सोयव्वं अणुपेहियव्वं PaṇSa. 14.

अणुपेहेमाण (anu-ppēhemāṇa < anu-prekṣamāṇa) *adj.* (pr. part.) reflecting, meditating over, JM. अणुव्वं पढमाणं वा नृणाणां वा अणुपेहेमाणं वा तित्थयरत्तामणोत्तं कम्मं वेधइ JngJiCa. 119.13.

अणुफरिहं (anu-pharihaṇ < anu-parikham) *adv.* along the ditch or trench, AMg. अणुगामं ... अणुफरिहं । से तं अव्वशभावे सनाइ AppOg. 300.

अणुफरिहा (anu-pharihā < anu-parikhā) *f.* a ditch or trench, AMg. से अणुकुत्तुं वा अणुफरिहाम् वा ... सवेव ओलहस्स पुव्वाणुत्तवणा चिट्ठइ JphKapp. 3.33.

अणुफलह (anu-phaliha < anu-parikha) *adj.* situated in a row or line (of the Samavaserana), Apā. वरो अणुफलहो थ अणुवमो मज्जे थिउ आइओ णवमो DhamPar. 6.6.7.

अणुफास (anu-phāsa < anu-sparśa) *m.* touch, effect, AMg. लोभस्सेसमणुफ(प्ता)से मन्ने अव्वयरावमि । से सिया सत्तिही-कामे

गिही एव्वइण न से Dasave. 6.19.

अणुफुसिय (anu-phusiya < anu-profiṣita) *adj.* (ppp.) wiped out, JM. अणुफुसियकसोलत्तलग्गवाहजलववा (सा) ... आगया आसमकयं SamarāKa. 344.5.

अणुवज्ज (anu-bajjha < anu-baddha) *adj.* (ppp.) attached, accompanying, JM. अणुवज्जवाहयसहअट्ठसत्तसुव्वुदत्ताअं उम्मिहा SetaBa. 11.60.

अणुवज्जमाण (anu-bajjhamāṇa < anu-badhyamāṇa) *adj.* (pr. part. pass.) who is attracted by, being spell-bound, JM. भयवं च कुंशू ... मुरकिंकरवहकर-तुरिय-नीथ-वाइयमीसत्तहाणुवज्जमाणो ... पत्तो सहसंबवणं VasaJi. 315.15; जणेण पिट्ठीहि अणुवज्जमायो पविट्ठो अमधमवणं गुयभवणसुरित्तं VasaJi. 334.9.

अणुवद्ध (anu-baddha < anu-baddha) *adj.* (ppp.) 1 attached, addicted to, acquired, AMg. परस्सं ऽव्वहरणमि निबं अणुवद्धे Nāya. 1.2.11; अणुवद्धणिंरत्तवेयणम् अमपुगिसंठुत्तम् Paṇḍā. 1.23; 3.17; 8.5; (नेरइथा) विंसे परममनुमनउल्लसणुवद्धं निचयम्वं पचाणुव्वमाणं दिहरति JivāJhā. 3.116; अण्णिनिमिलणमेत्तं अण्णि मुहं दुवखम्वं अणुवद्धं ĀrahPaṇ. 846; J.S. अणुवद्धतवोक्कम्मा खवणवसगदा तवणं तणुअंगा Māla. 831(9); णाणावरणादीया भावा जीविणं सुट्ठु अणुवद्धा Pāṇatthi. 20; S. (सीता) ववोत्तं अणुवद्धमुद्धवाअलीविहसिइ ... ण परिनुविइ अउउत्तेण Uttā-RāCa. 3.17.11; Apā. सम्मत्ते णयत्तिरिक्खहिं पुण अणुवद्ध ण त्ताइ ण्ण PaṇCa(P.) 3.6.9; 2 followed up to, accompanied, (to return later on), JM. नित्तवरसत्तिणं य जणेण निद्वेण तत्थ अणुवद्धा TarLo. 1173.

अणुवद्धं (anu-baddham < anu-baddham) *adv.* [in epd. closely connected (in a series) one after another] connectedly, continuously, AMg. भरइस्स णं रत्तो ... अट्ठ पुरिसज्जाइ अणुवद्धं सिद्धां सव्वदुवखण्णीणाइ Thāpa. 8.36(617); JM. दो चत्तारि डमेत्र य दिवसे ठासिय अणुवद्धं AvXi. 530 (comm. संततमेवेति अर्थः)

अणुवद्धचारि (anu-baddha-cārī < anu-baddha-cārin) *adj.* accompanying, going with attachment, AMg. वेस्सं वा सुस्सं वा वेस्माणुवद्धचारिणो भवेति SāPa. 20.2 (comm. मय्येचन्निम्ब-गतप्रमाणुचारिणो भवेति p. 259a.3)

अणुवद्धपिडियाभाअ (anu-baddha-piṇḍiyā-bhāa < anu-baddha-piṇḍikā-bhāga) *adj.* whose calves are properly formed, JM. अणुवद्धपिडियाभाओ ... महारायस्स पुत्तो मीहडमारो ति SamarāKa. 68.8.

अणुवद्धवास (anu-baddha-vāsa < anu-baddha-varṣa) *adj.* (season) in which rain is continuous, JM. भरइ अणुवद्धवासं न थरेइ य पायपुंछणयं UvMā. 368 (comm. अनुवद्धवयं वर्षाकांठ p. 471.10)

अणुवद्धविग्गह (anu-baddha-viggaha < anu-baddha-vigraha) *adj.* who has carried on a quarrel, JM. अणुवद्धविग्गहो थिय संमत्तवो निमित्तमाएली ... आत्तरियं भावणं कुणइ KappBhā. 1315.

अणुवद्धवर (anu-baddha-vera < anu-baddha-vaira) *adj.* who harbours enmity, JM. सन्नण्डधिकरणे पटिणीयं मुट्ठ अणुवद्धवेरे चउकुत्ता NisāBhā. 6334.

अणुवद्धवेरत्तण (anu-baddha-verattana < anu-baddha-vairavvāna) *n.* enmity which is formed, JM. जो सो अणुवद्ध-वेरत्तणेण आगतो सो इमाए जयगाए पडिसेहिज्जति NisCa. 1.293.27.

अणुवद्धवेररोह (anu-baddha-vera-roi < anu-buddha-vaira-rocin) *adj.* who likes to carry on enmity, J.S. अणुवद्ध-वेररोई असुरेस्सवज्जदे जीवो Māla. 68(2)

अणुबंध-

326

अणुबन्डाडोव

अणुबंध- (anu-bandha- < anu-bandh-) *v.* to tie, to bind, to acquire, Jñ. अणुबंध बहुधा वं मज्झस्स वंसंगदो संतो ŚāA.(V.) 79; Ś. (भीता) तां चैव विरपरिदिदां अवखरां पंचवटीं संश्लेषेण मं मंद-भारिणि अणुबंधं UttāKaCa. 3.6.4.

अणुबंध (anu-bandha < anu-bandha) *m.* 1 attachment, bond, addition, AMg. पट्टिपिहिय कामकलं कामवत्थासु सुयसु अणुबंधं BhaṭṭaP. 114; कोई हमायस्ता रसगिद्धो कुणश्च अणुबंधं ĀrāḥPaḍ.(V.) 419; JM. अमुगियवणे वि दिट्ठे अणुबंधं आणि कुडवंति SāṭṭaCa. 4.20. अर्थे ते उमिया संसारविषयणेण तीण उवर्णि अणुबंधेण SamarāKa. 279.2; वंमव्वयं च धारह परिगंहे सुवह अणुबंधं JinadaĀkhyā. 2.196; तथो मुणिणा वि जम्मंतरजणियेवराणुबंधं वुत्तो राथा Ezz. 25.11; लोमस्स धम्मस्स यं वं विमदं तव्वज्जणम्मी परमोणुबंधो DeaKa. 1.15; Jñ. अणुबंधोस-विग्गहसंस्तहो णित्तरपटिसेवी Bhaṭṭa. 153; M. अंसणेण पुत्तञ्च सुद्धु वि नेहाणुबंधपटिआं (GaSaSa. 3.36; णाउलभावो जोआणुबंधसज्जिअसास-परस्स GandVa. 813; सामाअते वि महीअलम्मि रवणीतमाणुबंधेण GandVa. 506; अलमव्वेराणासंवालावपरिगहणुबंधेण Lāṭa. 17; सिविण्यविट्ठमि जणं अणुबंधो पट्टइ उवाहो Lāṭa. 806; Ś. (सागरिका) किं इमिणा आआस्मेत्तफलणं दुहहजणपत्थपाणुबंधेण Ratnā. 2.0.39; Apa. अणुबंधं तिद्वु पेम्म त्वइ Jastā. 2.10.13; जो अणुबंधु करइ रइलेपडु BhaviKa. 301.3; 2 consequence (bound after), AMg. ववगव्वेराणुबंधा णं ते मणुया पणत्ता Jambuddi. 2.42; पच्छा कट्टयविवागा अणुबंधदुहावहा Utt. 19.12 (Śā. अतवच्छिद्वद्वद्वधिनः); JM. ताओ ता (भोगकिरियाओ) संपुण्णा पाउणइ सुंदरा अणुबंधेण Paṇṇa. 41; M. इय गिय-मइ मेत्त मुणिज्ज-भाण-णिगवम-सुहाणुबंधां (मोहणां) Lāṭa. 1081; 3 contact, M. आसण्णपसुण्णपाणुबंधावतं कममवरं Lāṭa. 1117; (वैतालिक) भूगोलं तिमि-राणुबंधमल्लिणं भूमीथरे व्व द्विणं KapMañ. 3.25; 4 continuity, AMg. आउं अज्जवसाणा अणुबंधो कायसंवहो Vy. 24. gā. 2 (comm. अणुबंधो ति विवक्षितं पर्यायेणाव्यवच्छिन्नतावत्थात्तनं p. 808b.14); JM. सत्तद्वगअणुबंधो परमव्वयं वेवल्लिम्मि सइ UttNI. 230 (comm. अनुबंधः सातत्येन मबनं तन्-मरणात् प्रशस्तं पण्डितमरणं); अट्ठाहिया व महिमा सन्मं अणुबंधसहिगा केइ PaṇṇaP. 8.48 (comm. पूजाविच्छेदमनिका); तित्थवरं वडुमाणा ... अणुबंधसुद्धिभावा रगादीणं असावा य PaṇṇaP. 8.27 (comm. सातत्येन); अणुबंधो इह पेओ अगहिविक्की सत्तावत्ती GaṭṭaV. 1.39 (comm. उत्तरोत्तरमुमसंतानाविच्छेदलक्षणः); 5 insistence, JM. देव इय एव देवस्स अणुबंधो, ता आसि भारिया न उण संयं ति SamarāKa. 45.6; 6 composition, M. क्कामं सउरिसाणं वि क्कहाणुबंधा विनिहंति GandVa. 902; अट्ठदोसा विवसंति संगमे क्कहाणुबंधा कमलायरा इव Lāṭa. 12; 7 a relative or dependant, M. सद्धं समुक्खाणिअ मेवणीए केसमिहं किन्त्तसाणुबंधं Uṣṭaṇi. 1.11.

अणुबंधण (anu-bandhana < anu-bandhana) *n.* [also अणुबंधा] attachment, tie, bond, AMg. वीयरामयाणं णं नेहाणुबंधणाणि, तग्हाणुबंधणाणि य कुच्छिज्जति Utt. 29.45; JM. तस्सेय एसंतरण्डुम्मसु-बंधेणा धट्ठणा PaṇṇaP. 12.45.

अणुबंधभाव (anu-bandha-bhāva < anu-bandha-bhāva) *m.* continuity, JM. भेण भोयं सुवयालणाए अणुबंधभावे य PaṇṇaP. 3.4 (comm. अनुबन्धभावः उता); गियभूणिणाए सरिसं पयं अणुबंधभावविही PaṇṇaP. 5.44 (comm. अविच्छेदस्य विधानं भवति); सिद्धी जावइ अणुबंधभावेण YogSa. 6 (comm. उत्तरोत्तराक्षेपेण)

अणुबंधसार (anu-bandha-sāra < anu-bandha-sāra) *m.* essence of prerequisites, JM. मा रूळ गयिथ एयं अगमणं सुवयाय-नाओ ति। सुद्धनिययममंहे सुवयअणुबंधसार ति UvPay. 182.

अणुबंधि (anu-bandhi < anu-bandhin) *adj.* [f. -णी]

following, coming after, consequent, JM. भणियं च राणा विनणे-णायासमेत्तकण्णं अहम्माणुबंधिणा य सोएणं SamarāKa. 127.13; Jñ. अणयारमंडसेवी जम्मणमरणाणुबंधीणि Māla. 742; Ś. (कलहं) कवं सरसरमणीआणुबंधिणी इत्थीअणकथा MālaMā. 1.25.8.

अणुबंधि (anu-bandhi < anu-bandhi) *adv.* continuously, without a break, AMg. अणुबंधि निरंतरया निरिउद्ध य धट्ठणा मुसली OghNīBha. 161 (comm. अणुबंधि निरन्तरम् p. 108b.13)

अणुबंधिअ (anu-bandhiā < anu-baddha?) Deśi. *m.* hiccup, हिकार, अणुबंधिअं DeNaMā. 1.44; तुह इति णामकित्तमणच्छि-आराणुबंधिअं हरइ DeNaMā. 1.43.

अणुबंधेल (anu-bandhella < anu-bandha-vat) *adj.* treated as an obligation, JM. वेयावचं न पट्ठि अणुबंधेलं ति सहसिं एको। एत्तो एव पयडइ धणियं UvPay. 235 (comm. अनुबन्धो अणुगमो अच्यवच्छेद इत्येकोऽयः p. 173a.2)

अणुबल (anu-bala) *n.* power of becoming very small, JM. सह सा भयइ मम अणुबलं देह कउम्भसो विण्णो, ताह सा गथा, तित्थयो पुच्छिओ UttNI. 177. Śā. 178a.2.

अणुबल (anu-bala < anu-bala) *n.* re-enforcement, assisting army, JM. तणु हण्णियाणं चोगणं अणुबले आगयं Vasulli. 56.11; Apa. समरंगणु जेम समाणिवअ अणुबलं संपडिउ जाणियइ Jambū-SāCa. 5.4.17.

अणुबिबिय (anu-bimbiya < anu-bimbita) *adj.* (ppp.) (as it) a reflection (of one's father), Apa. लच्छिणं अंकि मरिउ अणु-बिबिउ, निम्मच्छणउं वरेविणु चुविउ BhaviKa. 27.8.

अणुबुह- (anu-būha < anu-brmh-) *v.* to encourage, to augment, AMg. इट्ठाहिं ... वगुहिं दोयं पि तथं पि अणुबुहति Vy. 11.11.25 (11.134); आरिणीए देवीए सुविणे दिट्ठे ति कट्टु मुज्जो मुज्जो अणुबुहति Nāya. 1.1.29. cf. अणुबुह-.

अणुबुहमाण (anu-būhamāṇa < anu-brmhāt) *adj.* (pr. part.) encouraging, congratulating, praising, AMg. से सेणिण राया ... सस्सिरीयाहिं वगुहिं अणुबुहमाण ... एव वकासी Nāya. 1.1.29. cf. अणुबुहमाण.

अणुबुवण (an-ubbaṇa < an-ulbaṇa) *adj.* not prominent, JM. अणुबुवणकोपरविमाओ ... सीहकुमारो SamarāKa. 68.11.

अणुबुमड (an-ubbhada < an-udbhata) *adj.* 1 not protruding, AMg. पमया वि य नेति हंति ... अणुबुमडपसत्तववातपीणकुच्छी Paṇṇa. 4.8; ताओ णं मगुईओ ... विथडणाभा अणुबुमड-पसत्तव-पीणकुच्छी सण्णयवासा Jivābhi. 3.597; Jambuddi. 2.15; M. अविस्सुडुडुवा-णुमहुज्जुओ वयणकमलकयसाहो ... से णाणियावंसो Lāṭa. 772; 2 not arrogant, humble, modest, AMg. अनुबुमडाए णं जीव अणुबुमए अणुबुमड विगइसंमे चारित्तमोहपिज्जं कम्मं खेइ Utt. 29.29; JM. अणु-बुमडो अन्मसो अणुबुमडमयंनलो (सीसो) AMgVi. 4.13; Apa. वे वि सहबुमड वे वि अनुबुमड PaṇṇaCa. 18.40.7.11; अविस्सणु अणुबुमडु मुणिय-कात्तु णरणाहे विवइ सेजवाइ PaṇṇaCa. (1.) 6.7.8.

अणुबुमडवेस (an-ubbhada-vesa < an-udbhata-vesa) *m.* not a gaudy dress, JM. अणुबुमडवेसाडयस्स गयि ने उवइसणिअं CampCa. 7.20; अम्हे ताव वणिया ... अम्हणं संयथा वि अणुबुमडवेसगहणं ... अर्थदारो ति CampCa. 7.21.

अणुबुमडाडोव (an-ubbhadaḍdova < an-udbhataḍṭopa) *adj.* who is without a great pom, humble, JM. सवयं पि—अवयंविओ अवयलो वियाररहिओ अणुबुमडाडोवो ... अह साहिउं पवत्तो KuvMāKa. 30.12.

अणुभसुक

अणुभसुक (an-ubbha-sukka < an-ūrdhva-śuśka) *adj.* not dried up at the top, JM. वेणुमुद्धी बहु अणुभसुकं अनीडखस्य-मितादि KaKoPra. 40.27.

अणुभमग (an-ubbhāmagā < an-udbhāmagā) *adj.* (a monk) who does not wander along (for alms), JM. उब्भा-भगअणुभमग-सगच्छ-भगच्छजाणपट्ठाण । अच्छ तहियं समओ तत्तससइ स एव संवाडो KappBhā. 1839 (comm. अनुभ्रमकाणां — भौलग्रमे भिक्षा-परिभ्रमणशीलानाम्)

अणुभिय (an-ubbhiya < an-ūrdhviya < an-ūrdhvikṛta) *adj.* (ppp.) not raised, not insisted (anners), M. तो ते पण्ड-सोहं अणभियवद्धिम् अणुभियवदायं ... भवणयं Ljā. 682.

अणुभूय (anu-bbhūya < anu-bhūta) *adj.* (ppp.) experienced, AMg. सो तेव पं मए पगस्स वि वालत्तेण अणुभूय Antag. 11.

अणुभय (an-ubhaya < an-ubhaya) *adj.* neither (true nor false), Jś. गणवयगण पउती तच्चासञ्जुभयअणुभययम् GmSā(J.) 217.

अणुभयवच (an-ubhaya-vaca < an-ubhaya-vacas) *f.* speech which is neither true nor false, Jś. अणुभयवचि वियल-ज्जा ओयं (उओ) GmSā(J.) 211.

अणुभयवयण (an-ubhaya-vayana < an-ubhaya-vacana) *n.* speech which is neither true nor false, Jś. संतापं जगिस्सि य अणुभयवयणं तु वियल यो GmSā(J.) 679.

अणुभव- (anu-bhava < anu-bhū-) *v.* [*v.t.* अनुभव] 1 to experience, to suffer, to bear, AMg. ताणाविहारं दुक्खादि अनुभवन्ति पुणो पुणो । संसार वक्खवालमि वाहि-सञ्जु-जराकुले Sāy. 1.1.1.26 [*v.t.* अनु-हन्ति]; तहि पि निर्योषमं अणुभवन्ति वयणं ते Paṇḍā. 3.21; JM. तेनं विय पाणिगो गणपाउकतंलभणुभवदः । ते पि पि दुक्खस्सिदं जं जाण केवली सन्म MaVibh(G.) 5a.2.1; अथ रोथा देवी यं वा अवचत्तरणु-भवन्ति KivMāKa. 19.27; 2 to undergo, Jś. उअसदा कम्मसदा जिणवरवहेहिं पियसिणं भण्णिता । तेनं बिभूदो रत्तो दुद्धो वा वंणमणुभवदि PavSa. 43; अणवेसो परमाण पंउसंमो यं लयमसो ओ । जिहो वा लुक्को वा दुवेससिद्धिमणुभवदि PavSa. 103; अनुत्तमगादी अनुत्तमं गित्तत्तं यं लुक्खत्तं । परिणामो भविं जाव अणत्तमणुभवदि PavSa. 104; जिहत्तणं दुण्णो नदुण्णणिदेष वंणमणुभवदि PavSa. 106; 3 to have, to enjoy, to feel, AMg. बहुणि भत्ताणि अणत्ताणं यं छेवस्ता उवण्णा ... जह अनुभवन्ति ... सोवत्तां अणोवतां वंण भोत्ता उतामां SāyPra. 95; अथवाहं सोमये अणुभवन्ति कामं मिद्धा Vg. 11.12.21-11.198; [*v.t.* अनुभूति(ती)]; Jś. ते पुण उणिणत्ता दसिदा तहदि वि सय-सोवत्ताणि । जमंति अणुभवन्ति यं आमणं दुक्खत्तत्ता PavSa. 75; Jś. (असन्ना) अजवेव सउत्तला जीअदि ति उकंठासाहायं पत्तिंसे अणु-भवावि Sāh. 12.29.

अणुभव (anu-bhava < anu-bhava) *m.* [*v.t.* अनुभव] 1 suffering, undergoing (the effects), JM. उवदुण्णमुद्धो संयोसो खणमणुभवो वा वि । अणिकायमि कम्मं निक्काय पायमणुभवं ViĀv-Bhā. 2514; 2 experience, JM. एतो यं अपमाओ जावइ एवमिह अणुभवो दावे PaṇḍāIm. 3.14; जइ निउणं परिनितासि ता लुज्ज वि अणुभवो एतो SāhMa. 77.

अणुभव (anu-bhava < anu-bhāva) *m.* [*m.c.* shortened] intensity of the karmic bondage, Jś. सो पयडिडिदि-अणुभव-पासदो चउविहो वेओ Sāh(V.) 41 (*v.t.* for अनुभाव cf. विपयोडनुभावः TatvārSā. 8.22)

327

अणुभविद्व

अणुभवण (anu-bhavana < anu-bhavana) *m.* 1 experien-
cing, JM. तह तुलमि वि कम्मं परिणामाडकिखा विनेसाओ । मिणो-
णुभवणकालो जेडो मज्झो जहओ यं ViĀv-Bhā. 2600; उवदुण्णमुद्धो संयोसो
खणमणुभवो वा वि । अणिकायमि कम्मं निक्काय पायमणुभवं ViĀv-
Bhā. 2514; 2 experience, Jś. अक्खायं अणुभवणं वेवत्तियं GmSā-
Sā.(K.) 14.

अणुभवणसण्णा (anu-bhavana-saṇṇā < anu-bhavana-
saṁjñā) *f.* feeling, non-cognitive experience (enumerated
as sixteen — आहार भय परिगहं मेटुण सुख दुक्ख मोह विमिच्छा ।
योह माण माय लोह सोमं लोहं यं थम्मोह ĀyārNi. 39); JM. दव्वं
सच्चित्तं भवि अणुभवणजाण-सण्णा । मत्ति होइ जाणथा पुण अणुभवणा
कम्मसंज्जता ĀyārNi. 38.

अणुभवन्त (anu-bhavanta < anu-bhavat) *adj.* (pr. part.)
[*v.t.* अनुभवन्ति] 1 experiencing, suffering, undergoing, AMg.
तहि तहि च वम्मण-मरणाणि अनुभवन्ता ... मंमंति Paṇḍā. 1.32; 2 feel-
ing, JM. तओ हथीरयण-सुपंदाणं पाप्मं पंउतीणं सारसं अण-कासणु-
भवन्ते काउमागहं नियमं संभूणं Brz. 32.23; 3 enjoying, S. (वि-
रेखा) हया, एसो नणोरहल्ल-विआ-समाअम-मुहं अनुभवन्तो उवओअवसंमं
ओआते भिट्ठि Vikramo. 3.9.14.

अणुभवमाण (anu-bhava-māṇa < anu-bhavat) *adj.* (pr.
part.) experiencing, feeling, AMg. तए णं स जइ ... तायालोक्ख-
मणुभवमाणे विहरइ Nāya. 1.13.27.

अणुभवसिद्ध (anu-bhava-siddha < anu-bhava-siddha) *adj.* [also अनुभवं] proved by one's own experience, JM. आया
अणुभवसिद्धो, गम्मइ तह नित्तययगाईहिं (comm. स्वसंवेदनज्ञानानुभूतः p.
221) SamSā.(II.) 60; S. (गोहक) तिहेण विणा भिट्ठियणं अनुभव-
सिद्धं अभिणं परेसि RomMāh. 1.40.2.

अणुभवि (anu-bhavi < anu-bhavin) *adj.* (one) who
possesses experience, who experiences or knows, JM. तदुवरसेडि
सणओ तववावारेडि नोक्खंमाओ । इदियमिद्वस्स मई पंगववववाणुभविणो
व्व ViĀv-Bhā. 1658.

अणुभविअ (anu-bhavia < anu-bhūya) *ger.* having felt
or experienced, S. (विदूषक) तदा धनुविस्सो होमि तदा अणुदव्व-
धित्तापराधीनदाणं तव्वं दासीणं उतेहिं लविमोदणं भिट्ठियणं अणुभविअ
आआसधामि Nāsa. 1.26.4.

अणुभवित्ठ (anu-bhaviṭṭh < anu-bhavitum) *inf.* to ex-
perience, to suffer, AMg. वेअना अणुभवित्ठं जे संसारमि अवत्तए
Utt. 20.31. cf. अनुभवित्ठु.

अणुभविक (anu-bhaviṭṭh < anu-bhavitṭ) *m.* one who ex-
periences or enjoys, M. जेयूं पाउणो ते तहिसणुभविकं परिआणं रसणं
SāhKāy. 3.12.

अणुभवित्ता (anu-bhavitā < anu-bhūya) *ger.* having
experienced or suffered, AMg. ओरुणयिकणोहं दुक्खादि अणुभवित्ता
Paṇḍā. 1.29.

अणुभविद (anu-bhavida < anu-bhavitā < anu-bhūta) *adj.* (ppp.) experienced or felt, S. (देवी) अज मए भवकांर तुज्ज
पसाण्य अपुव्वं संविहाणं अणुभविदं वहिणिआणं रंरणेण KapMāh.
1.34.19.

अणुभविदव्व (anu-bhavidavva < anu-bhavitavya) *adj.*
(pat. part.) which has to be experienced or enjoyed, S.
(विष्वदा) इमाए अज्जुववत्तीए पइदा दे भत्तुणो गंइ अणुभविदव्वा मअल्ल्ही
Sāh. 44.18(4)

अणुभविदुं

अणुभविदुं (anu-bhavidum < anu-bhavitum) *int.* to bear, to put up with, Ś. (सीता) ण महम्मि इदिसं जीअलोअ-परिवत्तं अणुभविदुं UttaraCa. 7.15.4. cf. अणुभविउं.

अणुभव (anu-bhavva < anu-bhavya) *adj.* who is to attain liberation soon, [noted in PSM.]

अणुभाइय (anu-bhāiya < anu-bhāyika) *adj.* pertaining to the intensity of the Karmans, Apa. चउ भेउ वंधु भासइ जिणेसु, पडिठिदि अणुभाइय पणुम् CandappaCa.(Y.) 11.25.2.

अणुभाग (anu-bhāga < anu-bhāga) *m.* [the word comes from the root *bhaja-* with its original meaning 'to divide' and with *anu-* to distribute and comes to mean to rule, to control, to be powerful etc. (cf. *bhaga* a Vedic god). In Prakrit it has developed the additional meaning of 'power, capacity' and as applied to Karmans, its intensity, strength to produce good or bad effects. In this sense it is a synonym of the other word *anu-bhāva*, and the commentarial tradition takes them as *parigraha* of each other], [also अणुभाअ] 1 maturity of strength, intensity, rise and fruition of Karmans, AMg. तमाणु-भागं अणुवदयंता दुक्खंति दुक्खी इह दुक्खणं Sūy. 1.5.1.10(35); जीवाणु-भागं सुविनिर्तयंता आहारिया अणुविहीय सोहिं (v.l. सोहिं न विवागरे Sūy. 2.4.35(821)) दुहविवागेसु णं ... कम्माणं पावमाणं पाव-अणुभाग-फल-विवागा SamavPra. 99; अणुभागो कतिविहो कस्स Viy. 1.4.1 (MV.); सिद्धाणंभतभागो य. अणुभागो भवति उ। सव्वेसु वि पणसगं सव्वजीवि अइच्छियं Utt. 33.24; तम्हा एस्सि कम्माणं अणुभागे विवागिया। एस्सि सव्वरे चेव खवणे य जइ वुह Utt. 33.25; JM. डिइयंज्जवभाया, अणुभागो जोग्गय्यप्लिभाया। दुह य समाण समस Saḍḍi.(D.) 82 (comm. 'अनु-भागः' ज्ञानावरणादिकर्मणं अधन्यमध्यमादिभेदमिन्ना रसविज्ञाया); JŚ. जहणयं द्विदिवंज्जवसाणद्वानं सव्वमेदाणुभागं Saḍḍi. 4.2.6.272; इदं भयं उप्पण्णणाणपरिसी ... इड्ढिं डिदिं जुदिं अणुभागं ... जाणदि एस्सदि Saḍḍi. 5.5.98; पेज-दोस-विहत्ती द्विदिअणुभागं च वंणे चेव KasāPa. 3; 13; इय कम्मवंधणाणं पणसठिइयडिमयमणुभागं। जाणतो वि ण भुंजइ सो चेव जइ सुदो SamSa. 290; पयडि-द्विदि-अणुभागपदेसवंधं हिं सव्वदो मुक्को Paṇḍatthi. 73; पयडि-द्विदि-अणुभागपदेसवंधं हिं वज्जिदो अप्पा NiySā. 98; सव्वे पडिठिदिओ अणुभागपदेसवंधं पठाणाणि। जीवो मिच्छत्तवसा भसिदो पुण भावसंसारे Baṇḍa. 29; जोगा पयडिपेसा डिदिअणुभागं कसायदो कुणदि Mūla. 24(5) = GomSa.(K.) 257; पयडि-द्विदि-अणुभागपदेस-वंधो य चउव्हो होइ Mūla. 1227(12); एकेकं डिदिखंडपणकाल अणुभाग-सयाणि पांडइ Saḍḍi.(Y.) 519; पयडि-द्विदि-अणुभागपदेसमेदा दु चदुविधो वंधो DavSam. 33; सव्वेस्सि कम्माणं सति-विवाओ हउइ अणुभागो Katti-Appa. 103; 2 effulgence, splendour, miraculous power (caused by the intensity of the Karmans), AMg. तत्थ णं देवा महिड्विया भाव सहउत्था महाणुभागो महायसा महायला महासोक्खा Thāpa. 2.271; दिव्वं देवाणुभागं लळे Thāpa. 3.183 [MV.] (comm. अनुभागः अविन्या यद्विद्यवन्नादिका शक्तिः p. 144a.4); देसाणे देविंदे ... दिव्वं देवाणुभागं ... उवदंतिता ... पडिगय Viy. 3.27 [Ldn.]; ईसाणस्स देविंदस्स ... दिव्वं देवाणुभागं दिव्वं तयलस्सं असहमाणा ... वददंति Viy. 3.50 [Ldn.]; गोयसा। पणं एसागे अववाह देवे एसागेस्स पुरिस्स एसागेस्सि अच्छि-पत्तिसि ... दिव्वं देवाणुभागं ... उवदंतिता Viy. 14.114 [Ldn.]; वदवे असुरकुमरा देवा ... महासोक्खा महाणुभागो हारविवाइयवच्छा (comm. महाणुभागो अविन्यशक्तियुक्ताः p. 50a.2) Uvav. 33.

अणुभागकम्म (anubhāga-kamma < anubhāga-karman) *n.* Karmans with respect to its intensity, AMg. दुविहे कम्मे पणते,

328

अणुभागोदय

तं जहा — एस्सकम्मे य अणुभागकम्मे य Viy. 1.4.6 (1.190) (comm. संवसमानताविधौ रसस्तद्वत् कर्मानुभागकर्म p. 65a)

अणुभागग (anubhāgagga < anubhāgāgra) *n.* the initial state of intensity or intensity itself (of Karmans), JŚ. गियसा लदासमाणो अणुभागगेण वगणगेण। एसा कम्मे अहिया सुणेण गियसा अणतेण KasāPa. 77 (comm. एत्थ अगसरो समुदाय्यवाचओ। अणु-भागसमूहो अणुभागगं ... अथवा अणुभागो केव अणुभागगं)

अणुभागद्वान (anubhāga-tthāna < anubhāga-sthāna) *n.* occurrence of the intensity (of Karmans), JM. अणुभागद्वानं अणंतरपरविभत्तीहिं भावम्म वायरो सो मुदुमो सव्वसुणकुमसो Paṇḍatthi. (C.) p. 23b. r. 75; JŚ. अणुभागद्वाना जीवस्स ण उदयठाणा वा NiySā. 40.

अणुभागनिमित्त (anubhāga-nimitta < anubhāga-nimitta) *n.* the cause of the intensity of the Karmans (i.e. the passions), JŚ. परिणमदि सुणि-जीवो विविह-कसाएहिं डिदि-णिमिच्छेहिं। अणुभाग-निमित्तेहिं य वहेतो भाव-संसारे KattiAppa. 71.

अणुभागनामनिहत्ताउय (anubhāga-nāma-nihattāuya < anubhāga-nāma-niṣṭkātayuska) *n.* [also अणुभागनाम] the Karmans determining the life span, a variety of *nāmakarman*, the karmic particles determining the intensity of which are arranged in an order determined by the functional order, AMg. छव्विहे आउयबंधे पणसे, तं जहा — जात्तिनामनिहत्ताउय ... पदेस-नामनिहत्ताउय अणुभागनामनिहत्ताउय Viy. 6.8.27 (6.153) (comm. निवसे निवसें निषिद्ध कर्मपुद्गलानां प्रतिसमयमनुभवनादचरना p. 280 & 10) = Paṇḍav. 6.122(690); SamavPra. 176.

अणुभागबंध (anubhāga-bandha < anubhāga-bandha) *m.* kind of karmic bondage determining the intensity of (pleasurable or painful) experience, JŚ. जं तं बंधविहारं तं चउव्हं पयडिंधो. द्विदिवो, अणुभागबंधो पदेसवंधो चेदि Saḍḍi. 5.6.797.

अणुभागबंधज्जवसाणद्वान (anubhāga-bandhajjhasāna-tthāna < anubhāga-bandhādhyavasāna-sthāna) *n.* the state of mental activity causing the bondage of intensity, JŚ. एतो अणुभागबंधज्जवसाणद्वानपणवणाए Saḍḍi. 4.2.7.197.

अणुभागबंधठाण (anubhāga-bandha-thāna < anubhāga-bandha-sthāna) *n.* state of the (soul) determining the intensity (of the karmic bondage), JM. तत्तो असंखगुणिया अगणिकाया उ नेमि कायठिई। तत्तो संजम-अणुभागबंधठाणाणि(संसाणि Paṇḍatthi. 1051 (comm. अक्षानुभागबंधव्यस्तानीति वः शब्दार्थः ? उच्यते, तिष्ठत्यस्मिन् जीव इति स्थानम् अनुभाववन्त्यस्य स्थानमनुभाववन्त्यस्थानम्)

अणुभागसंकम (anubhāga-saṅkama < anubhāga-saṅkama) *m.* transition of intensity (from one type of Karmans to another), JM. अणुभागसंकमसमा अणुभाउवसामणा गियट्ठिम्मि। संकम-पणसमुदा पणउवसामणा चेत्य KamPay.(Ś.) 6.71.

अणुभागसंतकम्म (anubhāga-santakamma < anubhāga-satkarman) *n.* existence of Karmans having intensity, JM. मूदुत्तरपणइयं चउव्हिहं संतकम्ममयि नेयं KamPay.(Ś.) 7.1.

अणुभागोदय (anubhāgodaya < anubhāgodaya) *m.* the operative state of intensity (of a Karmans), JM. अणुभाग(गो)-दओ वि जहण तवरि आवरणविधवेयाणं। संजलणलोभस्समत्ताण य गंतूमाव-लिणं KamPay.(Ś.) 6.5; अणुभाग(गो)दओ वि उदीरणा तुहो Paṇḍatthi.(C.) 5.104.

अनुभाय

329

अनुभावनिहत्ताउयं

अनुभाय (anu-bhāya < anu-bhāga) *m.* intensity of the Karmans, J.S. कम्मस्सुद्वयं जीवं अवरे कम्माणुभायनिच्छति। तिक्वत्तण-मंदरणमण्हिं वो सो हवदि जीवो SamSā. 41; जीवस्स पण्थि वगो ण वगया णेव फट्ठया जेइ। वो अज्झप्यट्ठणा णेव य अनुभायट्ठाणाणि SamSā. 52; Apa. चउत्विहंअडि-टिदिहिं अनुभाय-णमसहिं विधिक्वदहिं ... कम्म अणाइकाय ... आवइ PaNāCa (P.) 6.17.1. cf. **अनुभाग, अनुभाव.**

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* result, consequence, effect, AMg. सातावेदनिजस्स णं कम्मस्स सत्तवियं अनुभावे पण्णते, तं जहा — मणुणा सदा ... वइसुहता Thāpa. 7.143(588); असाता-वेयणित्तस्स णं कम्मस्स सत्तवियं अनुभावे पण्णते, तं जहा — अभयणुणा सदा ... वइसुहता Thāpa. 7.144(588); समा (E.J. समया) णुभावेण ... सरपत्त-धुल्लिमत्ता ... मयंकरा वाया ... वारिदित्ति Vy. 7.6.31 (7.117); केणं वडुत्ति चंदो, एवितापी केण हेत्ति ... कालो वा जोहो वा केणुभावेण चंदस्स Jivābhi. 3.828.16; SūraP. 19.22.16; हरिवासे णं वासे सत्थ-तत्थ वेसे तहिं तदिं वहेव सुद्धा सुडुयाओ, — एवं जो मुहमाण अनुभावो सो चेव अपरिसिओ वत्तवो Jambhādī. 4.89; चयणोववासे ? उचरे ? सुविदा कति आहिया ? अनुभावे के व से वुरे ? एवमवाइ बीनई SūraP. 1.6.5; एवं वडुत्ति चंदो ... कालो वा जोहो वा. एयुभावेण चंदस्स SūraP. 19.22.20; छण्हं पि कम्माल्लसणं अनुभावं मुण्हं मे Uta. 31.1; जीवो अपाहनिहणो तव्मावणभावो यो संपारे। त्वियं सो भाविजइ मेलगदोसाणुभावेण Oghā. 775; 776; 777; J.M. णियवाणुभावसरिं सुहमसुहं जं कयं पुरा कम्मं। तं इदंति अठण्णा जीवा KāyMāKa. 80.30; पते य उचियकालं महापुरिस-गम्माणुभावेण जओ मे दोहली SamāsaKa. 61.7; अणं च दूसमाट्ठु-भावाओ मुयं KāiKa. 50.25; तत्थुण्णाणुभावेण ... तत्तिवासिणा अक्केण ... तजं पित्तो ... आससिओ Ezz. 21.31; अणुंया निव्वेओ एणंति अनु-भावा इच्छाणं VisVis. 17.8; J.S. गेण्हि देवो वेहं सुचरिदकम्माणुभावेण Māhā. 1055(12); M. णीससइ व विसम-विसणुभाव-दर-मुम्मिरो जलगो GaudVa. 478; गेण्हिं फंठकस्साइ वइवि रअणीअलागुभावेण। विहगावल्ग-रअत्तिविसम-आइ बीयाइ GaudVa. 1176; णिव्वइ व वरस्सिअल्लुसर-परिअहुवाणुभावेण LJP. 242; 1266.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* intensity of the Karmans, AMg. आइयत्तं णं सुजभागे ... सत्त कम्मफाडीओ मंदाणु-भावाओ तिक्वाणुभावाओ फक्रेइ Vy. 1.436 [Ldu.]; उक्वाण व सयं नेरइओ दवकम्मणा याधि अज्झवत्ताणमिं, अहवा कम्माणुभावेण Jivābhi. 3.129.6; कति फगडी वइ वंथति कतिहि व ठाणेहि वंथण जीवं। कति वेइ य पयडी अनुभावो कतिविहो कस्स Paṇṇav. 23.96.1(1664); कम्मस्स जीवं वइस्स फोगलपरिणामे पण्य कतिविहं अनुभावे पण्णते ... इसविहं अनुभावे पण्णते, तं जहा ... सोयावरणे ... फासविण्णाणवरणे Paṇṇav. 23.130(1679); अणुंयाण (सत्त कम्मफाडीओ) तिक्वाणुभावाओ मंदाणु-भावाओ फक्रेइ Uta. 39.23; J.M. पयइट्ठपण्णाणुभावविजं सुइसुहविहत्तं। जोगाणुभावचियं कम्मविवाणं विविनेज्जा Thāpa. 51; दव्वेणुणसिअपत्तव-भवाणुभावे अभावपरिणामे। जाण चउत्विहंअवं Āvīhā. 202 (comm. भवस्स भवकत्तेः अनुभावो तीव्रतमदुःखादिः) cf. **अनुभाग.**

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* majestic inster, splendor, power, authority, (powerful) personality, AMg. पासंतु ता मे ... दिव्वं देवाणुभावं लहे पत्तं अन्निमण्णाणयं Thāpa. 3.362 (183); 1.434 [Ldu.]; 3.366 [Ldu.]; Vy. 3.1.16 (3.17); 3.51 [Ldu.]; दिव्वं देवाणुभावे विण्णा लहे विण्णा पत्ते Uvās. 167; लोगाणु-भावयित्तं जोसिसयकं कपति अरहेता JāisKa. 12; महइण्ण महज्जुइय महव्वं महयसे महाणुभावं महानुव्वं KāyMā(J.) 14; J.M. एवं महाणुभावं अमहं तायमतिपे भदिरे सरीरद्विं कोरह Ezz. 9.8; अवस्सं रिन्निअल्लणुभावेण अइणं चेव सपजिस्सइ एवं Ezz. 61.34; S. (अदिति) संभावीआणु- P. D. 42

भावा से आदिही Śāk. 100.6; (सीता) एसो अनुभावोहगमेत्तपरिस-धूसरसिरी ... अज्जउत्तो आलिहिदो UtaRāCa. 1.32.1.

अनुभावअप्पावहुय (anubhāva-appā-bahuya < anubhāva-alpa-bahutva) *m.* few or more cases of the given intensity (of the Karmans), AMg. चउत्विहं अप्पावहुय ... अनुभाग (? व) अप्पा-वहुय पदेसअप्पावहुय Thāpa. 4.296(296) (comm. अनुभागं प्रति अल्प-बहुत्वम् 292a.5)

अनुभावउदीरणोवकम (anubhāva-udīraṇovakkama < anubhāva-udīraṇopakkama) *m.* the beginning of the process of activity with reference to intensity, AMg. उदीरणोव-कमे चउत्विहं पण्णते, तं जहा ... अनुभावउदीरणोवकमे, पदेसउदीरणोवकमे Thāpa. 4.293(296) (comm. प्रातोदयेन रनेन सहाप्रातोदयो रयो यो वेचने सा अनुभागीरीरणेति ... उपक्रमस्तु प्रकृत्यादिवेन पुहलानां परिणमत-समर्थ जीववीर्यमिति p. 221b.9)

अनुभावउवसामणोवकम (anubhāva-uvasāmaṇovakkama < anubhāvopasamanopakkama) *m.* the beginning of the process of suppression of the intensity, AMg. उवसामणोवकमे चउत्विहं पण्णते, तं जहा ... पणतिउवसामणोवकमे ... अनुभावउवसामणोवकमे Thāpa. 4.294(296)

अनुभावओ (anubhāva-o < anubhāva-tah) *adv.* as a result of, J.M. छम्मासिएण सुकथाणुभावओ जायवाइसरणेण ... पव्वज्जा जेण पडिज्जा GāpSādSa. 24.

अनुभावकम्म (anubhāva-kamma < anubhāva-karman) *n.* Karmans with respect to its intensity, AMg. दुविहं कम्मे पण्णते, तं जहा — पदेसकम्मे चेव अनुभावकम्मे चेव Thāpa. 2.265(79); चउत्विहं कम्मे पण्णते, तं जहा — पराडीकम्मे ... अनुभावकम्मे, पदेसकम्मे Thāpa. 4.604(362) (comm. यस्य अनुभावो यथचद्वरसो वेचने तदनुभावतो वेचं कर्मानुभावकम्मे)

अनुभावग (anubhāva-ga < anubhāva-ka) *adv.* having the intensity (of Karmans), J.S. अवरे अज्झवत्ताणे मुत्तिवमंदाणु-भावेण जीवं। मण्णति SamSā. 40 (comm. तारतम्यानुभाववत्त्वं शक्ति-माहात्म्यं गच्छति इति तीव्रमन्दानुभाववत्त्वं जीवं मन्यन्ते)

अनुभावणामनिहत्ताउय (anubhāva-nāma-nihattāuya < anubhāva-nāma-nidhattāyus) *n.* duration of life which is (serially) united with or fused with the *nāmakarman* in its aspect of intensity, [nihattā is taken to mean 'to be fused with' or united with unit by unit], AMg. छविके आउयवंधं पण्णते, तं जहा — जातिणामणिहत्ताउय ... अनुभावणामनिहत्ताउय Thāpa. 6.165 (336); एवं एतेणं अभिलावेणं जाव अनुभावनिहत्ताउयं Paṇṇav. 6.113 (672); Vy. 6.8.27.

अनुभावणिगाइय (anubhāva-nigāīya < anubhāva nikā-cita) *adv.* immobilised as regards intensity, AMg. चउत्विहं णिगाइय पण्णते, तं जहा — पणतिणिगाइय ... अनुभावणिगाइय Thāpa. 4.299 (296)

अनुभावणिघत्त (anubhāva-nidhatta < anubhāva-nidha-tta) *adv.* arranged in order (of fruition) of the intensity (of the Karmans), AMg. चउत्विहं णिघत्ते पण्णते, तं जहा — पणतिणिघत्ते, ठित्तिणिघत्ते अनुभावणिघत्ते, पणसणिघत्ते Thāpa. 4.298(296)

अनुभावनिहत्ताउय (anubhāva-nihattāuya < anubhāva-nidhattāyus-ka) *n.* (Karmans) determining the duration of life-period, arranged in the order (of its fruition), AMg. एवं एतेणं अभिलावेणं जाव अनुभावनिहत्ताउयं। एवं एते छप्पि य अप्पावहुइयगा

अणुभावबंध

330

अणुमह

जीवादीया भाणियव्वा Pannav. 6. 123(692)

अणुभावबंध (anubhāva-bandha < anubhāva-bandha) *m.* a kind of Karmic bondage determining its intensity, AMg. चउव्विहे बंधे पण्णत्ते, तं जहा — पणित्तिबंधे ठित्तिबंधे, अणुभावबंधे, पदेसबंधे Thāṇa. 4. 290(296) (comm. अनुभावो विपाकः । तीव्रादिरसभेदो रस इत्यर्थः । तस्य बन्धोऽनुभावबन्धः); Samav. 4. 5.

अणुभावबंधणोवक्कम (anubhāva-bandhaṇovakkama < anubhāva-bandhanopakkama) *m.* beginning of the Karmic bondage as regards its intensity, AMg. बंधणोवक्कमे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा — पणित्तिबंधणोवक्कमे ठित्तिबंधणोवक्कमे पदेसबंधणोवक्कमे Thāṇa. 4. 292(296)

अणुभावविप्परिणामोवक्कम (anubhāva-vippariṇāmanovakkama < anubhāva-vipariṇāmanopakkama) *m.* the beginning with the transformation of the intensity (of the Karmans), AMg. विप्परिणामोवक्कमे चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा — ... अणुभावविप्परिणामोवक्कमे Thāṇa. 4. 295(296)

अणुभावसंकम (anubhāva-saṅkama < anubhāva-saṅkrama) *m.* transition or change of intensity (from one type to another), AMg. चउव्विहे संकमे पण्णत्ते, तं जहा — पणित्तिबंधे ठित्तिबंधे अणुभावसंकमे पण्णत्ते Thāṇa. 4. 297(296)

अणुभावि (anubhāvi < anubhāvin) *adj.* experiencing, Ś. (सानुमती) किं उण जहाल्लिहियाणुभावी एसो Śāk. 81.5.

अणुभास- (anu-bhāsa- < anu-bhāṣ-) *v.* to repeat what is already said, AMg. मिलक्खु अमिलक्खुस्स जहा वुत्ताणुभासई । ण हेउं ते विजाणाति भासियं तस्सुभासई Sūy. 1. 1. 2. 15; तं चक्खु लोमसिह णायगा तु, मग्गासुभासंति हिं पयाणं Sūy. 1. 12. 12(546); JM. साहूणं अणुभासइ आयरिणं तु भासए सत्ते VavaBhā. 3. 154; ताहे तेसु उट्ठिप्पु विद्धो अणुभासइ, तं सुणेइ ĀvTi.(H.) 311a. 3; अणुभासइ गुरुवयणं अक्खरपयवज्जेहिं परिसुद्धं ĀvBhā. 249.

अणुभासण (anu-bhāsaṇa < anu-bhāṣaṇa) *n.* repeating what is already said, JM. साहज्जवयणवायणअणुभासणदेसकालसंवरणं । अणुभासणमुसासणपूयणममंतरं करणं VavaBhā. 3. 151.

अणुभासणा (anu-bhāsaṇā < anu-bhāṣaṇā) *f.* exact repetition, JM. (सोही) सा पुण सदहणा जाणणा य विणयाणुभासणा चैव । अणुपालणा विसोही भावविसोही भवे छट्ठा ĀvNi. 1586; सोही सदहणा जाणणा य विणयाणुभासणा चैव । ViĀvBhā. comm. on 2520.

अणुभासणासुद्ध (anu-bhāsaṇā-suddha < anu-bhāṣaṇā-suddha) *adj.* pure due to correct repetition, AMg. पंचविहे पच्चक्खणे पण्णत्ते, तं जहा — सदहणसुद्धे, विणयसुद्धे, अणुभासणासुद्धे, अणुपालणासुद्धे, भावसुद्धे Thāṇa. 5. 221(466); JŚ. अणुभासदि गुरुवयणं अक्खरपयवज्जेणं कमविसुद्धं । दोसविसुद्धी सुद्धं एवं अणुभासणासुद्धं Mūla. 643. (7)

अणुभासंत (anu-bhāsanta < anu-bhāṣamāṇa) *adj.* (pr. part.) [also अणुभासयंत], repeating after another, JM. गिण्हत्ति सवंगहीयं काले विणयाण सम्ममुवउत्तो । अणुभासंतो पवत्थु जाणगो जाणमासगासे PañcāPra. 5. 6; दिट्ठो य तेण पञ्चचारण साहूण सुत्तमणुभासयंतो सिहिकुमारो SamarāKa. 184. 5.

अणुभासमाण (anu-bhāsamāṇa < anu-bhāṣamāṇa) *adj.* (pr. part.) repeating after another, JM. विक्षस्स सुणइ पासिणुभासमाणस्स वक्खणं ViĀvBhā. 2512.

अणुभासय (anu-bhāsa-ya < anu-bhāṣa-ka) *adj.* who repeats (what is already spoken), JM. गुरवो वि तदुव्वस्स चैव अणु-

भासया नवरं । अरहंत-गुरुवज्जायभावओ तस्स गणहराणं पि ViĀvBhā. 3217.

अणुभासा (anu-bhāsā < anu-bhāṣā [bhāṣ-ā Inst. sg.]) *by* repetition, JŚ. विणयाण तहणुभासा हवदि य अणुपालणाय परिणामे । एदं पच्चक्खणं चदुव्विधं होदि णादव्वं Mūla. 641(7)

अणुभित्ति (anu-bhitti < anu-bhitti) *f.* a nearby wall, AMg. से अणुकुट्टेसु या अणुभित्तीसु वा ... ओगहस्स पुव्वणुनवणा चिट्ठइ अहालंदमवि ओगहं BṛhKapp. 3. 33.

अणुभुज- (anu-bhujja- < anu-bhuj-) *v.* to enjoy, Apa. करि जयकारु तुहुं अणुभुजं सुदु भिज्जु होहि दहगीवहो PaumCa.(S.) 12. 10. 9.

अणुभूइ (anu-bhūi < anu-bhūti) *f.* realization, M. मणमयी णिअविहवे णिअसंकोए भजम्मि ताणमई । वल्लिअवीसविअप्पा अणुभूई कावि मेतसद्वत्थो MahāMañ. 49.

अणुभूइमय (anu-bhūi-maya < anu-bhūti-maya) *adj.* of the nature of direct knowledge, JM. कम्मं तुह संदेहो मन्नसि तं नाणगोयारव्वं । तुह तमणुमाणासाहणमणुभूइमयं फले जस्स ViĀvBhā. 1611.

अणुभूइ (anu-bhūda < anu-bhūta) *adj.* experienced, JŚ. लुदपरिचिदाणुभूदा सब्वस्स वि कामभोगबंधकहा SamSā. 4; जे भोगा खलु केई देवा माणुस्सिया य अणुभूदा Mūla. 710(8); Ś. (देवी) बहुणि अवमुद-आणि इमस्सि राअउले अणुभूदाणि PratiYau. 2. 10. 2; (सिद्धार्थक) एवं अणुभूइपत्तिवयणसाओ अहं MudrāKā. 159. 2.

अणुभूय (anu-bhūya < anu-bhūta) *adj.* (ppp.) [f. -a] experienced, enjoyed, AMg. तओ पच्छा अणुभूयकहाणे ... फव्वस्ससि Nāya. 1. 1. 110; Antag. 3. 70; 3. 71; अणुकूलयम्मिकाहिं सद्धिं अणुभूया सयण-संपजोगा Pañhā. 9. 10; बहुसो सुहमणुभूयं न य सुहत्तहापरिच्छिण्णा MahāPacc. 64; JM. अणुभूया मे भत्तुणो सिरी VasuHi. 175. 3; एवं कामवाहिगाहिए अणुभूयजम्माइवेयणे PañSu. 40; 39; अणुभूया उदगरसा KappBhā. 3421; अणुभूया पिंडरसा KappBhā. 3480; मम परोक्ते किं तए अणुभूयं Erz. 9. 29; JŚ. तमणंतणुं पि ण एवसमवसिद्धाणुभूयलोकव-समं ŚrāĀ(V.) 538.

अणुभूयपुव्व (anu-bhūya-puvva < anu-bhūta-pūrva) *adj.* experienced previously, already enjoyed, AMg. कहिं णं मेहे मए अयमेवास्सवे अणिसंभवे अणुभूयपुव्वे Nāya. 1. 1. 169; AnuOg. gā. 68 (v. l.); JM. एस कोइ अणुभूयपुव्वरज्जो विहलियंगो Erz. 68. 5.

अणुभूस- (anu-bhūsa- < anu-bhūṣaya-) *v.* to adorn (with one's presence), Ś. (सखी) बीस दाणि महाराओ आसणवेदिं ण अणुभूसदि VeniSam. 2. 29. 5.

अणुमअ (anu-maa < anu-mata) *adj.* (ppp.) agreed to, approved, accepted, Ś. (सूत्रधार) अणुमअं इदं अम्हाणं SiāMañ. 1. 6. 5.

अणुमइ (anumai < anumati) *f.* name of a queen, Apa. मणिचलु वि सत्थियसुरहरहुं णिवडिदि हुउ अणुमइत्तणउ MahāPa.(P.) 61. 3. 12.

अणुमइ (anu-mai < anu-mati) *f.* permission, consent, approval, JM. कारावणमभियोगो परस्स इच्छस्स वा अणिच्छस्स । काउं सयं परिणते, अणिवारण अणुमती होइ NisBhā. 589; एतेहिं कारावण अणुमतीणं वयरम्मि गुरुतरो दोसो भवति NisCu. 2. 25. 12; पेदी भुमीकम्मं निसेवतो अणुमई दोसा KappBhā. 1783; अत्राणाणभुवगमजयणाहजओ अवज्जविरईए । एगव्वथाइ चरिमो अणुमइमित्तो ति देसजई KamPay.(Ś.) 5. 28; अणुमइविरओ य जई दोह वि करणाणि दोणिण न उ तरियं KamPay.(Ś.) 5. 29; इय करणकाराणामइविसयमणुचितणं चउम्भेयं JhānSay. 23; इकासीई सा करणकाराणामइताडिआ होइ ŚrāPraSu. p. 37b; जइ

अणुमइओ

331

अणुमण्णा

याम गइओ मि ति बजिओ वावि परिहरइ कजं । इति वि हु सुहसीलजणो परिहओ अणुमती मा मा GarTaVi. 3.152; स वि तस्साणुमइए तहेव वीचाहिइ Erz. 23.20; अणुमइएण ताओ, जायाओ तुज्ज जायाओ JīnadaĀkhyā. v. 337; नेव य एवं भमंति आगच्छेज्जासि इगिवाविह-अणुमइएणओ KaKoPra. 92.8; Apa. अणुमइ देइ ण पुच्छियउ इत्तमउ जिणउवउट्ट SāḍhaDo. 16.

अणुमइओ (anu-maio < anu-mati-tah) *adv.* by virtue of assent to or approval of (something), JM. दब्बव्याहिहं सम्मं णउण नयवओ तम्मि । तह थ (उ) पयट्ठाणं तत्तमावाणुमइओ स य (चव) PañcāḍPra. 6.49 (comm. तट्ठावाणुभवित्तः दब्बव्यस्तवप्रवृत्तिलक्षणार्थानुमोद-नात् तत्तमावाणुमनुमोदोऽभा भवति p. 124b.)

अणुमग (anu-magga < anu-mārga) *m.* 1 way which someone follows, path taken by someone, M. (Aev.) अणुमग-सुवगदा मे अहं वि हु कुवलयावलीं सुमे Līā. 900; तुइ इण्ण-सुह-संपत्ति-लाल्लो मइ अणुमगं Līā. 1151; सो अरथ जय वज्ज अणुमगं जाइ तत्थ तत्थव JīnadaĀkhyā. p. 105; (inst.) JM. तओ अणुमगण चलिओ वरी तयाभिमुं Erz. 7.22; सीहो विल्लो अणुमगेण कुमारस्स Erz. 20.26; अणुमगेणुवउओ भविण्ण विमोयणट्ठाण SurSaCa. 5.114; एवं विरिंत्तंती अणुमगेणव चट्ठिआ हे SurSaCa. 4.142; तो ते आउह-हत्था पहायिआ कुमारपत्तिया पुत्तिआ; वरहं अणुमगेणं गणियाण मयणरेहाण MaSuvaCa. 181; Apa. (Loc.) पिउ चवइ अणुमणि चवइ धरणि BhaviKa. 46.11; कित्तिसेण अणुमणि पवत्तइ BhavSiKa. 310.5; अणुमगें तहो पयिणहंरकु सोगइहि नुक्क णियउवउट्ट JasCa. 3.35.3; (in epl.) M. केवुइ-अणुमग-गया गयकुमावी तदि पत्ता Līā. 739; तो तवखय-गयाण-त-दारवालाणुमग-संलग्गो Līā. 141; 2 according to a (particular) way (List.) JS. तत्थ हि पंचविधारा णेया नुत्ताणुमगं ण SāA(V.) 219.

अणुमगाओ (anu magga-o < anu-mārga-tas) *adv.* 1 following the way taken by some one, M. पडिअस्स अ रुवइणो पडिओ अणुमगाओ मुनितातणओ SetuBa. 14.32; JM. अणुमगाओ थ पत्तं साहुवुवल्थं CampCa. 13.34; 2 according to the way taught, AMg. उप्पत्ताणुपदा माया अणुमगाओ गिहंतव्वा MahāPacc. 21; Marap-Vi. 203; JM. VavaBha. 10.172.

अणुमगगामि (anu-magga-gāmi < anu-mārga-gāmin) *adj.* who follows the way, Mg. (राइय) तज्ज अणुमगगामिणो ... इह एव मे जगल्लोओ तुमुलओ हुवीअदि VepiSāh. 3.2.33.

अणुमगचारि (anu-magga-cārī < anu-mārga-cārin) *adj.* [also 'धारि'] a follower of the path, one who follows the way afterwards, JS. गणायुग्मचारि गिन्ध्याणपुरं वज्जिधीरो Pañcāthi. 70; Apa. हं गच्छु कुंर अणुमगचारि KaCa. 7.3.2.

अणुमगजाय (anu-magga-jāya-ya < anu-mārga-jāta-ka) *adj.* [also अणुमगजात, अणुमगजाय, अणुमगजाय] born after (someone), AMg. महीण अणुमगजाय महदिने नामे कुनारे Nāya. 1.8.115; ईअथ पुत्ताणं अणुमगजाय्था संसुमा नामे दारिया Nāya. 1.185; मियादवी मियापुत्तस दारगस्स अणुमगजायय अत्तारि पुत्ते सव्वात्कंरविस्सिम वरेइ Vīva. 11; JM. अस्स अणुमगजातो फस्सुगयिखतो ĀyTT.(Malay.) II. 391b.10.

अणुमगय (anu-magga-yara < anu-mārga-cara) *adj.* one who follows the way, Apa. संजयउ तहि अणुमगयज JasCa. 2.6.8.

अणुमगल्लग (anu-magga-lagga < anu-mārga-lagna) *adj.* (ppp.) pursuing, in the wake of, following after, M. छाअणुमगल्लगो तुदिअं जिण्णाअवो व्व मलउच्छंणो SetuBa. 6.93; भग्गाणु-

मगल्लगा पेच्छंति इत्ताणं पयंगमणिवहा SetuBa. 15.6; JM. (सत्तहत्थी) सरोसरत्तच्छो । मज्झाणुमगल्लगो कमेडलं अइगओ सिव्वं Dhutt. 1.22; Apa. अरु सिइयसेणु अणुमगल्लगु GayaSāh. 2.8.

अणुमज्जन (anu-majjanān < anu-majjanam) *adv.* after the bath, M. इय दर-वविखय-मइरणुविह-तथोलपरिमलो हरइ । अणुमज्जण-माहरणावत्तवणो से पिय-सत्थो GandVa. 781 (comm. अनुमज्जनं मज्जनो-त्तरवाचनं)

अणुमज्जिता (anu-majjittā < anu-majjya) *ger.* having put together, JM. एवं मे जे भावा जहिं जहिं हुंति पंचसु गईसु । ते ते अणुमज्जिता दब्बपमाणं तण धीरा JivSa. 166.

अणुमण- (anu-mana- < anu-man-) *v.* to accord consent or approval, Apa. वेदणु भिदणु पडियमणु पुणहं कारण जेण । वरइ वरावइ अणुमणइ एक्कु वि णाणि ण तेण Paramapp. 2.64.

अणुमण (anu-maṇa < anu-manas- < anu-mati) *n.* (ab-)staining (from) giving consent or approval (= tooth preṭimā), JS. इंसग-वय-सामाअ-पोरुह-सचित्त-रायमते य । वंभारं-परिमह-अणुमण-उद्धिइ ऐसचिदो [? दे] य CāriPa. 21; = BāApu. 69; = SāA(V.) 4.

अणुमणचित्त (anu-maṇa-citta < anu-mana-citta < anu-mati-citta) *adj.* (a monk) who is inclined to give consent or approval (of cooking or getting food cooked for him), JS. पयणं व पायणं वा अणुमणचित्तो ण तत्थ वीहेदि । जेसंते वि सधादी ण वि सणो दिट्ठिसंयणो Māla. 930(10)

अणुमणग (anu-manana < anu-manana) *n.* the thought of giving consent or approval, JS. पयणं पायणमणुमणं सेवतो ण वि संजो होदि Māla. 934(10); जो अणुमणं ण कुणेदि गिहत्थ-वज्जेसु पाव-मुल्लेसु । भविचयं भावंतो अणुमण-विरओ हवे सो दु KattiApu. 388; पुटो वा अट्टो वा ... अणुमणं जो ण कुणइ सो सावो दत्तमो SāA(V.) 300.

अणुमणंती (anu-maṇanti < anu-mananti) *adj.* (f.) (pr. part.) thinking of, reflecting on, JM. रोयासि अणोरस्य (?) रत्तमोयणमणुमणं [? णं] ती TarLo. 1015.

अणुमणविर (anumaṇa-viraa < anumana-virata) *adj.* who abstains from giving consent, JS. जो अणुमणं ण कुणेदि गिहत्थ-वज्जेसु पाव-मुल्लेसु । भविचयं भावंतो अणुमण-विरओ हवे सो दु KattiApu. 388.

अणुमण- (anu-manna- < anu-manya-) *v.* [v.t. अणु-मन्न-] to assent, to concede, to permit, AMg. अम्माविरो ... अकमाइ नेव जमाळिस्स खत्तियकुमारस्स निवखमणं अणुमणिगथा Vīy. 9.33.45(179); थावच्चा गाहवइणी ... अकामिया नेव थावयापुस्स दारगस्स निवखमणमनुवत्तिथा Nāya. 1.5.19; आथ य पुत्ता ण हवति तां को णान ने अणुमणेज एथं Utt. 14.12; JM. अहं पि मारहे वासे सउणो विहरमाणे अणुमणे ति MaVīCa.(G.) 17a.12; अणुमणहं अहं भविस्सं ति KuvMāKa. 236.32; JS. विरियासु णाणुमणदि हवदि दि सो णट्ट-चारित्तो Paṇṇā. 3.65; S. (शकुन्तला) इदो अणणो ण वो गंतुं अणुमणे जदो असहाइणि मिह Sāk. 36.8.3; (Pischei); (मन्दारिका) अणुमणं तु मं महाणुमाओ MālaMā. 1.36.19; (भानुमती) अणुमणं तु मं अजउत्तो Vīva-Sāh. 2.16.5; (सुन्दरक) अणुमणं मं सुदुत्तं VepiSāh. 4.9.215; Apa. नामहं सालिमहंत्तरवयणं सुणिवि सुणिवि अणुमणिवि सयणं Bhavi-Ka. 43.1; किउ अन्हं [? हं] यित्तु अणुमणिवि BhaviKa. 41.6; अणुमणंवि बोहइ खयरउज JambūSāCa. 7.7.8.

अणुमण्णा (anu-maṇṇā < anu-manyā) *f.* [hapology :] [also अणुमन्ना] consent to or acceptance or approval of (a sin-

अणुमणिय

332

अणुमरण

ful act), AMg. साउं पज्जत्तं आथरेण काले रिउक्खमं निद्धं । तरुणविकथ-
णाए अमुंजमाणेवि अणुमन्ना PimūNi. 128; JM. आहावम्मियमादी भंडव-
मादीनु होति अणुमण्णा । रुक्खे अम्मावासो उवरि दोसे पस्सेस्सं KappBhā.
3159; 3333; निवण्हि ओसहेहि, ओर भणेज्जा करेमहेहि किरियं । तस्सडण्णो
य थामं, नाउं मायं च अणुमन्ना KappBhā. 1931.

अणुमणिय (anu-manniya < anu-manyita = anu-ma-
ta) *adj.* (ppp.) approved, accepted, permitted, Aps. परं परि-
क्रियं क्रियि अणुमणित BhaviKa. 89.4; अणुमणित रत्ति पमाय दिस्सि
JambūSāṭṭa. 2.8.11; अणुमणित ते सुनिपुणवेहि JambūSāṭṭa. 2.13.2.

अणुमणियगमण (anumanniya-gamana = anumata-ga-
mana) *adj.* one who has agreed to his going (being taken
along), JM. ततो भवविहहि सउणहि अणुमणियगमणो इव वीणियो वेवाळ्ण
VasūH. (II.) 179.9.

अणुमत्त (anu-matta < anu-mātra) *adj.* slight, very small
(in quantity or degree) (lit. of the size of an atom), JM. क्वि-
रुणे पिसुपत्ते अणुमत्तं जस्स दीसए नेव BhavKevC. 1699; Aps. पुण-
विहीणउ अणुमत्तु वि मुक्खु ण पावइ SudCa. (N.) 6.11.24.

अणुमद (anu-mada < anu-mata) *adj.* (ppp.) desired or
agreed, S. (धारी) अणुमदो अव्येण जोओ सि Avāṇā. 2.6.18;
(अनस्या) तथा अहं पेवखामि तथा तस्स अणुमदं भवं Sak. 38.12;
(चित्रय्या) अणुमदं मे Vikramāno. 2.11.5.

अणुमदी (anu-madi < anu-mati) *f.* assent, approval, JS.
गदित्ता पट्टिण्णं सुवासो चैव अणुमदी ति विहा Mātā. 414.5)

अणुमंतव (anu-mantavva < anu-mantavya) *adj.* (pot.
part.) that has to be conceived or thought of, conceivable,
JM. सर्वविओवळ्ळणुमरणओ तदहिओणुमंतव्यो ViAvBhā. 1600;
Aps. अणुमंतवउ विद्वामि सव्वु, जिह अया तिह पर गगडु सव्वु Dhama-
Par. 10.7.10.

अणुमंता (anu-mantā < anu-mantā) *m.* one who consents
or approves, JS. णाहं देहो ण भणो ण चैव वाणी ण दारणं तेरि । कत्ता
ण, ण दारविदा अणुमंतं णेव कत्तीं PavSa. 169; णाहं गाय्यन्मादो
तिरिव्वो भणुमंतवपञ्चाओ । कत्ता ण हि दारददा अणुमंता णेव कत्तीं N'y
85.77; 78; 79; 80; 81.

अणुमन्न (anu-manna < anu-manya) *v.* to assent, to
approve, to admit, AMg. इगतीसं सिद्धुणे अणुमन्ने सव्वविज्झणं
VasūSāṭṭa. 309; को पास ते अणुमन्ने पणं Utt. 14.12; JM. अणुमन्नसु
अविययं च मज्झा संजमहारहाम्भणं SupāSāṭṭa. 1.341; भस्सं पि दु वेत्ते
इह अणुमन्नं य जो असस । सो तस्स मंगलणो वचइ नरये च सिहो Jambū-
Ca. (I.) 16.127; न व छज्जीवित्तायोवसद्वहं निहत्थावत्थनणुमन्तं साणो
KaKoPra. 6.28; सहलीकुं मणुयत्त अणुमन्नम् सव्वसावित्तं AkkhāMa-
Ka. 105.10; ता ते अणुमन्नहं तुम्हे Evā. 25.21.

अणुमन्निय (anu-manniya < anu-manya) *ger.* having
complied with, AMg. सम्मत्तणुमन्निय तवं अपावसावो पुणो णणइ
BhāṭṭaP. 22.

अणुमन्नित्त (anu-mannida < anu-manyita = anu-mata)
adj. (ppp.) permitted, M. (राजा) देवीर अणुमन्नित्तोहि Rati.Mān.
3.10.

अणुमन्निय (anu-manniya < anu-manyita = anu-mata)
adj. (ppp.) 1 approved or permitted, AMg. एवं लोए पलित्तिम्म
अणुमन्नयेण य । अत्ताये तारस्सामि तुम्हेहि अणुमन्नियो Utt. 19.23;
2 affirmed, JM. समत्त्वसंघेण य अणुमन्नियं KāKa. (Bhav.) 272.16;
Aps. ता अणुमन्नित्तं नियमुहिण मणायवण्डुवारि SapKaCa. 483.6. cf.

अणुमणिय.

अणुमन्निय (anu-manniya < anu-manya) *ger.* having
thought of, having considered, Aps. उउउउ तुम्ह तणं आवन्नियि,
किउ अम्हं चित्तु अणुमन्नियि BhaviKa. 44.6.

अणुमन्नेवि (anu-mannevi < anu-mānayitvā = anu-mā-
nya) *ger.* having persuaded, having won over, Aps. मामहं
सालि महत्तवयणइ नुणिवि मुणिवि अणुमन्नेवि सयणइ BhaviKa. 45.1.

अणुमय (anu-maya < anu-mata) *adj.* (l. -ā) (ppp.)
approved, permitted, allowed, agreeable, AMg. अम्हं एमे पुत्ते
इहे वंते ... बहुमए अणुमय Vya. 9.33.35 (9.169); सणिकस्स एणो धारिणी
तामे देवी होत्था इद्धा वंता ... बहुमया अणुमया Nāya. 1.1.17; 1.5.29;
अम्हं एमे पुत्ते इहे वंते ... अणुमय Aṅg. 3.68 [Loh.]; सव्वस्स अणु-
मयाओ (नेउरीओ) Paṇḍā. 1.8; अहं विजयस्स खतियस्स पुत्तिव इद्धा ...
अणुमया आसी Vīvā. 20; नं पि य इमे सुरीरं इहे वंते पिये ... अणुमयं ...
अरमहि क्काम्भणीसत्तेहि वेणिगामि Uvaṇ. 87; अक्काम्भ अहं गुणुप होत्था
... समए बहुमए अणुमय RāyPa. 759; इह खड्ग जिगयं जिगगुमयं
जिगगुमयं निवह्मि Jivābh. 1.1; 3.397; भासा चउममारा, दणिण य भासा
अणुमयाओ Pūmav. 11.30 (809.96.192); स एं सस्स भारिया भविस्सइ
इद्धा वंता ... बहुमया अणुमया Niyāya. 3.125; नं पि य इमे सुरीरं ... इहे
वंते ... अणुमयं ... जावज्जीवाण धोणिगामि AṅgPa. (I.) 11; नत्तपरिअं
तुम्हाणुमयं पवज्जामि BhāṭṭaP. 35; अहं पि भवपियं, ते सुवं अणुमयं
मज्झा CaṇSa. 23; 26; ते किं ते उववायविज्जत्तिअणुमयं ? उरेसे निंदसे य
निगमं ... समोयारणाअणुमय AṅgPa. 96.133; एव जीवसजीवि य सोच्चा
सदहिज्ज य । सव्वत्तथाण अणुमयं रमेज्जा संजमे सुणी Utt. 39.249; वासा-
वासं पज्जोसवियाथं ... तहयणाराइ कुळारं अणुमयाइ भवेत्ति जय ते णो कवइ
अक्कनु वदत्ता Kapp. (S.) 19; अत्थि णं अणुमं तहावयाणि कडणि ...
अणुमयाणि भवेत्ति Vaya. 3.9; JM. कलभोवणे अ पयसा अने च सुभाव
अणुमयं जस्स VayaBhā. 10.461; तदणुमयं चैव ठाउयवं MaViCa. (G.)
15a.1(2); अणुमयनिगमेहि वि मृद्धिययणे अणुमन्तेहि KaKoPra.
10.22; मणइ संववसा जह संववित्थं अणुमयं च SaṇCa. 3.29; मज्जे
सव्वत्ते पडिज्जण लोचाममाणुमयं ; ताभायगिहि एमे क्विअ विचारं विचार-
रहिहि GāpSudSa. 96.

अणुमयत्थ (anu-mayattha < anu-matārtha) *m.* approved
or agreeable meaning, JM. भावासे पि य इविहं, वयमासे चैव णो य
वयमाने वयवाम अणुमयत्थं, आने ति हि जो नउ यके KappBhā. 841;
'कामे' अणुमयत्थं, 'खड्ग' मदी एमे अवयारेत्ति Niyāya. 1.399.27.

अणुमर (anu-mara < anu-mr) *v.* to die, to die after
somebody, to immolate oneself, AMg. उय पारितमरणे अणुमरइ
सहसुतो जाय PimūNi. 274; तत्थे पडियत्तणं च क्वलिणो अणुमरंति Aṅ-
gPa. (V.) 33; देसणत्तणसहसओ पडियत्तणं अणुमरंति AṅgPa. (V.)
46; JM. आजो अणुमरवसासणेया विहिणा अणुमरि KappBhā. 1252
(=man. अनु पश्चाट् संलक्षणात्तरकान्ये मरणं प्रतिपद्यमानः); जो वेत्ति सुम
पमवयि रत्ति वयइ सो तेण अणुमरइ VyaMāy. (I) p. 395a.10; अम्मो
ना मय अलिये पक्खि अणुमरेज इह ते सि KuVMaKa. 263.18; JS.
देसणत्तणसहसओ पडियत्तणं अणुमरंति Mātā. 75.2; तत्थे पडियत्तणं च
क्वलिणो अणुमरंति Mātā. 2.39.39(2); M. अणुमरिहि व मरंते वेज्जहि
व जिअंतवहं अणुमरा SetaBhā. 11.53; S. (1) (पुस्य) एसा दीनारा
समलविहिहं पुत्तअं मुणिअ ... अणुमरइ VepiSām. 1.9.11.

अणुमरण (anu-marāṇa < anu-maraṇa) *v.* self-immola-
tion, dying with or after somebody (on the funeral pyre),
M. अणुमरणत्थास्सिण-पिअअम-सुह-सिज्जिणीए GāSaSa. 5.7; अणुमर-
पत्थिआए पच्चाअ-जीविण पिअअममि GāSaSa. 7.33; गहिआणुमरण-मंडण-

अणुमरंती

333

अणुमुयंत

विधाओ व गाअ-गारीओ GandVa. 479; Apa. अणुमरण करणु कायहं लोइ BhaṭṭaKa. 225.4.

अणुमरंती (anu-maranti < anu-mriyamānā) *adj.* [*f.*] (*pr. part.*) immobiling, one who dies after (somebody), JM. पउमसिग्गि अणुमरंती नहया किन्हेण वि धारिया पवियणेण KaKoPra. 24.34.

अणुमहत्तर (anu-mahatara > anu-mahattara) *m.* [also अणुमहत्तर, अणुमहत्तर] officer next in order to the mahatara officer, JM. महत्तर अणुमहत्तर ललित्याण कंदुअ वंडपसिण य KappBha. 3574; तहिये व अत्तण्हिण, अणुमहत्तरतो धुरे ठाति KappBha. 3575; महत्तर अणुमहत्तर ललित्याण कंदुअ वंडपसिण य NisBha. 1198; अणुमहत्तरतो धुरे ठाति NisBha. 1199; मूलमहत्तर अत्तण्हिणं जो पुच्छ-विओ धुरे ठाति हो अणुमहत्तर NisCa. 2.114.19.

अणुमहंत (anu-mahanta < anu-mahat) *adj.* small or big, JS. जीवा पुगलआया थमाथममा तहव आयातुं। अत्थितमिह य थियदा अणुमहन्त्या अणुमहेता Paṇṇaṭṭi. 4.

अणुमाण- (anu-māna < anu-mānaya-) *v.* to consult with, to win over JS. (इतिन्तला) भूओ वि सहीअणं अणुमाणस्सं Śak. 55.96.1.

अणुमाण (anu-māna < anu-māna) *m.* [from mā- cf. anumāna Kāṭṭaka. 39.2] knowledge based on something similar, analogous knowledge, (*id.* thinking after something), AMg. बोदमवमाथहोमा उस्सवं बहुअः म्मुत्तसाणं। कट्टमल्लकट्टमाणं तेषणु-माणेण स्सवं ति Taṇḍ. 72; दोहि छायाणुमाणपमाणं ओमाण Sāraṭ. 9.3; M. जणंती कीट तुमं तुंयसि सेस-पुरिसाणुमाणेण पं SetaBa. 11.88; JS. (इतिन्तला) अचणो दिअआणुमाणेण पवसमि Śak. 60.14.5; Apa. तेषु वि सहरिमज्जाणुमाणु थिउ तिरियलोउ रज्जुव पमाण Paṇṇaṭṭi(S.) 1.11.4; सययमेइ ... पविसवि णरवद सणइ ... पयइ अणुमाणे विपवो भवणु कोनवमि जण संसारमहणु Paṇṇaṭṭi(P.) 2.2.4.

अणुमाण (anumāna < anumāna) *m.* [usually from mā- to measure, cf. अनुमा, better from man- 'to think'] inference, conclusion drawn by a logical process, AMg. केसिंदि तक्काइ अवुज्जसावं सुं पि वच्छेज्ज असुहणे। अवुस्स कालावियारं वधत्तं लडाणु-माणे य पेषु अट्ठ Sāy. 1.1.13.20.55.61; अहवा देउ चउविहं पवते, ते जहा — पवयवे अणुमाणे ओवस्से आगमे Thāga. 4.504.333; पमाणे वउविहं पणसे, ते जहा — पवयवे अणुमाणे ओवस्से आगमे Vix. 5.1.26.55.97; अणुमाण-उउ-पिट्ठुत्ताहिया वधविवागपरिणामा Nandi. gā. 68; नाणगुणमाणे चउविहं पणसे, ते जहा — पवयवे अणुमाणे ओवस्से आगमे AnuPr. 130; अणुमाणे सिंविहं पणसे, ते जहा — पवयवे. तेसुं, दिट्ठुत्ताह-ममे AnuPr. 440; JM. अणुमाणेउउ-पिट्ठुत्ताहिया वधविवागपरिणामा। दिअनिमोएकवदं वही परिणामिअ नाम ĀvNi. 127a.6; परोवसमिह वमणुमो य ViĀvBha. 90; मिअइ ओ नारओअणुमाणओ ViĀvBha. 2007; अत्थि ति निव्विगण्यो धीयो निव्वमाउ सुओ दिद्धी। यम्हा ? नुद्ध-पवता वउवक िगाए,तायाओ DasavaTT.(H.) p. 126a. gā. 29; आवास-पटाणुमाणओ DasavaTT.(H.) 130a. gā. 45; 46; पवकनाणुमाण-पणाग-वउकवे अ अणुण थियेति KavMaKa. 54.29; पवकणेण विउसेण य सगमिणं अणुमाणं प उवमां KavMaKa. 55.28; नं दव्वमदिट्ठुगुणं गुणेणंदेसेण दिट्ठु-गुणोत्तणुणममं ते दव्वं अण अणुमाणं Taṇḍ. 1320; इदिद्वे पवकवे परोवसेणुमाणमाओ होइ SāvaSa. 12; अणुमाणसेतरेण परोवसेणुवक्कणं मेह PubCa. 1.100. JS. नं अगिजइ इदिय-वावर-काव-चिट्ठाहिं। तं अणुमाणं मणदि तं पि णयं बहुविहं आण KattAṇu. 267; M. णिअआणुमाणणीसं क हिअइ दे विरम Pṣṭaḥ GāSaSa. 4.45; ओच्छिणं पवयवे ओच्छिणं

तम्मुहं च अणुमाणं MahāMañ. 5; JS. (विद्वपक) ण हि पवयवे वारणे चिकारेण तस्स अणुमाणं SāMañ. 2.23.47; Apa. अणु होइ अणुमाणि सिद्धउ JastCa. 3.22.5; केसिउ कहमि मुणहु अणुमाणे जम्मइ अण्वाणउ अण्वाणे JanāṇSāCa. 11.3.7.

अणुमाणइत्ता (anumānaittā < anumānayitvā) *ger.* (cas.) after having inferred, AMg. इउ आलोएणाओसा पवत्ता, तं जहा — आकपइत्ता अणुमाणइत्ता नं दिट्ठे वायरं व मुहुं वा। उअं सदाउलयं वहुअण अव्वत्त तस्सेवी Thāga. 10.79(732) = Vix. 25.7.191 (25.532) (comm. अणुमाणइत्ता अत्तुनात्थ, अनुमानं कृत्वा p. 949a.19); आसमसंथियाणि य बहुअं सत्तसथाइ अणुमाणइत्ता ... उक्तामिसुहस्स महपयमं पवयित्ता Niraṇṇā. 97; JM. आकपइत्ता अणुमाणइत्ता नं दिट्ठे वायरं च मुहुं वा ViMaPra. 96.5(52)

अणुमाणगम (anumāna-gamma < anumāna-gāmya) *adj.* (*pot. part.*) known from inference, JM. न थ सोअणुमाणगमो जम्हा पवयवपुवववं तं पि ViĀvBha. 2005.

अणुमाणिताण (anu-māṇittāna < anu-mānya) *ger.* after having taken the consent, AMg. एवं सो अस्माधिये अणुमाणिताण बहुविहं। ममसं दिइइ Utt. 19.86 [*cf.* अणुमाणिताण]

अणुमाणिथ (anu-māṇiya < anu-mānita) *adj.* (*pp.*) accepted, agreed upon, AMg. आकपिअ अणुमाणिथ नं दिट्ठे वायरं व मुहुं वा BhaĀrā. 562 = Mūla. 1032.11)

अणुमाणेउ (anu-māṇeṇa < anu-mānayitum) *inf.* to convince, to persuade, JM. अणुमाणेउ रायं सुयथाय विण्हाण विज्जादी। पच्छाकंउ करिते जहा तहा नेव सुओ उ VavaBha. 4.89.

अणुमाणेऊण (anu-māṇeṇa < anu-mānya) *ger.* after having inferred, AMg. अणुमाणेऊण सुं एवं आलोएणं ĀvāḥPaḍ.(V.) 350.

अणुमाणेदूण (anu-māṇedūna < anu-mānya) *ger.* having inferred (known by inference), JS. अणुमाणेदूण सुं एवं आलोएणं ततो पच्छा BhaĀrā. 472.

अणुमाय (anu-māya < anu-mātra) *adj.* of the size of an atom, little, AMg. अणुमायं वि मेहवी नायागोसं विवज्जा Dasava. 5.2.49 (comm. अणुमायसमि स्तोत्रमायसमि); सतिहिं च न तुव्वेजा अणुनावं पि संअ Dasava. 8.24.

अणुमायव (anu-māyavva < anu-māyavya) *adj.* (*pot. part.*) worthy of being known by inference, inferable, JM. (अया) अणुमायवो अनेज्जो इदिअणुमेहि Taṇḍ. 1326.

अणुमालि (anu-māli < anu-mālitvā < anu-mālayitvā) *ger.* having turned into garlands, Apa. कवयं मुट्ठिदि शुद्धं अणुमालि BhaṭṭaKa. 68.8. 10f. Maṇḍaḥi **मउणे**)

अणुमाविअ (anu-māvia < anu-māpita) *adj.* (*pp.*) (cas.) known by inference, M. (रात्र) तहाहरतियावइ अणुतिउहमं पणपणअणुमाविअं सुमिअंअणुतिउहमं SāMañ. 1.19.

अणुमिअ (anumia < anumita) *adj.* (*pp.*) known by inference, M. (रात्र) तहाहरतियावइ अणुतिउहमं पणपणअणुमाविअं सुमिअंअणुतिउहमं SāMañ. 1.19.

अणुमित (anu-mitta < anu-mātra) *adj.* of the size of an atom, little, Apa. थिय अणु-मितु वि दुवसइ सुहण ण सुकहि जोइ Paranaṇṇa. 2.120; थितु थियण अलीउए। अणुमितु वि तियंहु पुण को समत्तु इह वसुववीउए SāCa.(N.) 8.36.38.

अणुमुयंत (an-u(m)-muyanta < an-un-muñcat) *adj.* (*pr. part.*) not abandoning, AMg. अनेण वितेतेणं वण्णेणं भावमण-

सुयंतो उ । एवं यरमाणो खनु भावोनां मुनेयव्वं Utt. 30.23.

अणुमुहुत्तस (anu-muhuttassa < anu-muhūrtasya) *adv.* in the next moment, JM. ततो अणुमुहुत्तस एति कोमुदिका किलकिला-वेत्ती VasuH. 307.29.

अणुमेअ (anu-mea < anu-meya) *adj.* [also अणुमेय] in-ferable, M. कोदिय-व्वाणुमेयं जायं रणं व वण-गहणं Jāla. 453: (देवी) रोम-गुणमणुमेअ-चलणा कोलेति वा अंबुरा CandL. 1.33; Apa. अणु-दिट्ठयनिववकल्याणुमेउ संजनेआणागमसुद्धिहेउ JambhSācā. 10.21.9.

अणुमेसं (anu-mettam < anu-mātram) *adv.* of the size of an atom, very little, JS. जस्स हिदयेणुमेसं वा परदव्वम्हि विज्जं-रामे Pācāthi. 167; M. (विदूषक) जं उणं गुणं अलक्खिअ दिणं लवसे पि तं ण अणुमेसं SūMa. 2.24; Apa. जो अणुमेसु वि रउ मणि जाम ण मिलइ एत्थु Pācāthi. 2.81.

अणुमेरा (anu-merā < anu-maryādā) *f.* near the bound-ary, within the limit, AMg. से अणुमेरेणु वा अणुमिस्तीसु वा अणु-चन्यासु वा ... अणुमेरासु वा स जेव उगहसस पुब्बाणुणवणा विट्ठइ अहलंद-मवि उगहं JhāKapp. 3.29; JM. 'अणुमेरा सीमाए' ति नर्यादा, सीमा, ततो अनुमर्षादाध्यातुसीमायामित्येयोऽर्थः comm. on KappBhā. 4790.

अणुमोअग (anu-moaga < anu-modaka) *adj.* [also अणु-मोअय] one who agrees or gives consent to, JM. रहकारदाणअणु-मोअओ भिगो जह य वल्लेवो (मुगाइ लहइ) UvMa. 108; ता तस्सेव हिअट्ठो तस्सेपिआमणुमोअगाणं च । तह अप्पणो अ धीरो जोगस्ससणुआणई एव Pācāthi. 950.

अणुमोअणा (anu-moanā < anu-modanā) *f.* consent, JM. सम्मं अणुमोअणा गुणाण जहा । दक्खचरिया तह भावणा य मणुसुद्धिआइं VivMa. 6 (comm. अनुस्मरणम् recollection)

अणुमोअंत (anu-moanta < anu-modayat) *adj.* (pr. part.) one who agrees to or affirms, JM. अप्वहिअमायरंतो अणु-मोअंतो अ मुगाइ लहइ UvMa. 108 (comm. अनुमोदयश्च दानमानाभ्यां समर्थयथेत्यर्थः)

अणुमोअमाण (anu-moamāṇa < anu-modamāṇa) *adj.* (pr. part.) who consents to, JS. तेसि पि णत्थि बोही पावं अणुमोअ-माणं DāhPa. 13.

अणुमोअय (anu-moiya < anu-modita) *adj.* (ppp.) con-sented, agreed, approved, AMg. कथं ... कारियं ... अणुमोअयं पडिक्क-मामि ĀnāPācā(V.) 11; JM. चरियाणवित्ठणं मुकयं अणुमोअयं होइ JambhAkhya. 90.5; Apa. अणुमोअय वज्जेयहो धीय BhaviKa. 321.5; तो संतिमुआइ अणुमोइउ BhaviKa. 328.11.

अणुमोद- (anumoda- < anumodaya-) *v.* to approve, to give consent, JS. ण कोत्ति ण कोत्ति थ का(इ)क-रंत णणुमोइत्ति Māla. 801.9)

अणुमोदण (anu-modana < anu-modana) *n.* approval, consent, AMg. वरणकारावणाणुमोअणअट्ठविहअणिट्ठयम्मपिडि-गुरुसारो-पेक्षायाअलोचनविबोधिअसाण-उम्भमगनिगगद्वलतलं ... संसारसारं Paṇḍā. 3.29; JM. अणुमोअणकारावण, दुयिया ससज्जया समारंणं अणुमोअणं हु लउओ, वरणवणं मुक्तो दोओ NāBhā. 588; अणुमोअणं लउओ दोओ, कारावणं मुक्तो दोमवयः Nācā. 2.25.13; वरणवणमणंहि अणुमोअण उम्भमादिणो दोरा KappBhā. 3678; अणुमोअण-कारावणं पुण्णिवसेतस्स वा कणं KappBhā. 3612; JS. वरकारिअणुमोअणरहिइं तह पासुं पस्त्वं च Nācā. 63.

अणुमोदि (anumodida < anumodita) *adj.* (ppp.) appro-ved, consented, JS. वोच्छं अदिचारेइं कारिइ अणुमोदि अ वदे Māla.

199(5)

अणुमोय- (anumoya- < anumodaya-) *v.* 1 to approve, to accept, AMg. सिद्धाण सिद्धमावं असंसकम्मवखणं मुहमावं । संसण-नाण-सहावं, अणुमोयमो य तिविहेणं (AnSā. 21; 22; 23; 24; JM. अणुमोयइ सुकवाइं VivMa. 95. 2 to agree to, to affirm, AMg. दावं सीलं सुतवं मुगुणं सत्ताणमणुमोयं Paṇḍā. 59; 60; तिवियाणं देसविइं पजंता-राहणं च अणुमोयं Paṇḍā. 67; 88; वय-कारिय-अणुमोइयमहयं तं सव्व-मणुमोयं Paṇḍā. 100; तिक्कालं जं मुकयं तमहं अणुमोअयं सम्मं ĀnāPācā. 6; JM. अणुमोयमि सहसिं तं च उलसियणेमोचो VivMa. 61; Apa. अणुमोयि अणुमोअसु साहु-सुत्थं तुह होइ जेण जीहा पयत्थ TavSān. 3.2.

अणुमोय (anumoya < anumoda) *m.* approval, consent, JS. मण-वयण-काय-कय-कारिअणुमोयहिं वज्जिओ SūA.(V.) 79; तिस्सिउ पंमि लउ अणुमोयं BhaviKa. 332.4; अणुमोयं ताहि तिहे संपत्तगुणतरिण BhaviKa. 353.10.

अणुमोयण (anumoyana < anumodana) *n.* consent, appro- val, AMg. जं तं पिडवायमुद्धं ... वयकारियाणमोयण-नवकोटीहिं सुपरिसुद्धं ... फासुकेण भिकवणं वडिपुव्वं Paṇḍā. 10.8; JM. जणो वि हु दव्वत्थय-भेदो अणुमोयणं अरियं ति । एवं च कथं जेवं इयं मुद्धं तंतजुत्तीय Pācā- thā. 6.28; JS. अणुमोयणं तिरिया वि उत्तट्ठानं जहामोमं (यायंति) SūA.(V.) 248; Apa. जियकारियअणुमोयणमयहिं BhaviKa. 273.4; अणुमोयणमल्लेण रउ पाविउ BhaviKa. 329.1.

अणुमोयणा (anu-moyanā < anu-modanā) *f.* [also अणु-मोअणा] approval, consent, AMg. आहा अइं य वम्मं अयाहम्मं य अत्तवम्मं य । पडिसेवणं पडिमुणा संवाइअणुमोयणा येव Pācāthi. 95; पडि-सेवणमार्णं दाराणअणुमोयणावसाणाणं । जहसंभवं सरुवं सोदाहरणं पयक्खामि Pācāthi. 113; 118; JM. होउ मे एसा अणुमोयणा सम्मं विहिपुव्विणा Paṇḍā. 12; पणनियं सिरिवीरजिणं ... जिणवत्थपसवियं तदेव अणुमोअणं बुच्छं SarvaSā. 1.

अणुमोयणी (anumoyanī < anumodanī) *adj.* [f.] (the speech) giving consent or approval (to the sinful acts), AMg. तदेव सावज्जमणुमोयणी गिरा ओहारिणी जा य परोवराणी Dasava. 7.54 [i.e. अणुमोयणी]

अणुमुक्क (aṇ-ummukka < an-unmukta) *adj.* (ppp.) not abandoned, not free from, AMg. तान्नाप भवणं अणुमुक्का Paṇḍā. 4.3; (active) who has not given up, धीरणमणुमुक्को, तेण तुमं देव ! अरिहतो VāThā. 8.

अणुमुयंत (an-ummuyanta < an-unmuyant) *adj.* (pr. part.) one who does not leave, who does not abandon, JM. अरिहतनुक्कारो धराणं भववसयं कुरंताणं । हिअयं अणुमुयंतो विनुनियवाग्गो होइ AvNi. 924; सेने सकोसं मेटल. मूलसिद्धं अणुमुयंताणं पुव्वद्विटाण उगहो उमरंतरपहिणा दोण्हं KappBhā. 3605.

अणुमुह (aṇ-ummuha < an-unmukha) *adj.* with the face averted or turned away, JM. विहं साहुत्तं अणुमुहो पिट्ठासि ति जेण वाणमंतरणं दसिखेणं वि मुहं यवं Rez. 55.13.

अणुमुहस्सणं (aṇ-umha-ssaṇam < an-umha-ssanam) *adv.* without making hissing sounds, softly, M. अणुमुहस्सणं पण्डला विम्हअदा पत्ता डिसेइ थं भुविऊण SūKāy. 3.11.

अणुय (anu-ya < anu-ga) *adj.* following, given to, AMg. एकाइं नानं रट्ठुइ ... अहमिअ अयम्माणुयं Vivā. 1.1.47; गणुया ... धम्मिया धम्माणुया Uvay. 41; m. follower or companion (of one's superior in rank), Apa. जगसंनियं अविआरासियहिं अणुयहिं णिवक्खारा- सियहिं MahāPa.(P.) 15.8.11.

अणुय

335

अणुयास

अणुय (anu-ya < anu-ka) *m.* 1 atom, the smallest particle of matter, Apa. जगु जिस्तु तेहिं गिम्मिउ तेहिं अणुयहिं देवहु देहु MahāPa.(P.) 3.11.12; 2 smallest particle of time, Apa. कोळु मुणिज्जहिं ठवु तुहुं बट्टणखवण एउ । नयण्हें रासि विमिण जम तसु अणुयहं तह भेउ Parapa.p. 2.21; 3 fine particles (of Karma), Apa. विम्व-कसायहिं रणिवहं वे अणुया लग्गति । जीव-पण्हें मोहियहं ने जिण कम्म भणति Parapa.p. 1.62; 4 [A. -ā], a kind of food grain, JM. वसार् चउवीसं जव गोठुम सालि वीदि सट्ठी य । दोदव अणुया देगू राखय तिल सुवा भासा व Pavāsa. 1001; = DasaveTi. 103a.5.

अणुय (anu-ya < anu-ja) *m.* younger brother, (Bh. born after), Apa. भिवि जणीनींठणु वाहिय-संदणु अणुउ मणेण पहिट्टउ RūSe-cha. 5.11.17; पुण्येदु तहु अणुउ पवारिउ MahāPa.(P.) 57.11.19. ता जोहें अणुयहु दिट्ठि सुवहु MahāPa.(P.) 66.10.19; जेठुहु वय्यारुणकमल-सणि अणुयहु वि वणुधरि सोअमसामि । जयउ दोहिं मि दो गहिणीउ Mahā-Pa.(P.) 93.6.5.

अणुयंच- (anu-yañca < anu-ñic-) *v.* to turn towards, accompany (as a mark of respect), JM. संहिदुवारं आव अणुयंचइ KaKāPa. 15.12

अणुयत्त- (anu-yatta < anu-vṛt-) *v.* [also अणुयत्त-] to follow, to comply with, to conform to (somebody's wishes), AMr. अन्हे अणुयत्तिसो तहं हंहे Tittho. 737; JM. अणुयत्तं मे पंदमिव जोज्झा VasāHi. 333.20; अणुयत्तइ भणइ पिये अं कज्जं ते सुणइ भित्तिण, Gāṭṭhaka. 298; उदं जो अणुयत्तइ मम्मं रक्खइ गुण पवारइ Jīnada-Ākhyā. 11. p. 35-39 [p.94]; Apa. अपमसु कोरिउ अणुयत्तइ Bhavi-Ka. 310.5.

अणुयत्त (anu-yatta < anu-vṛtta) *n.* 1 behaviour, action, AMr. दंठो दणुयत्तो लज्जारहिओ जणो जातो Tittho. 912; 2 con- tinuation, JM. तह जव उगहम्मो अणुयत्तं सेमि राखमादीन । साहम्मि उगहम्मो मुत्तमिं अठमं पदमं VayaBhā. 8.1; 3 obedience, Apa. राज्जंउदं पिम्मइ न हंति अणुयत्तवेण वडंति वेत्ति BhaviKa. 209.2.

अणुयत्तण (anu-yattana < anu-vartana) *n.* observance, compliance, JM. अणुयत्तणपच्छे वेम्मणुपयडाइ व्हं सुवणु । मण्णं सिद्ध- वणुम हो मण्ण दणु उइ तथा वि ThāLo. 587.

अणुयत्तणा (anu-yattana < anu-vartana) *f.* [also 'अणुया'] behaviour or treatment towards the sick, JM. को बोळिइ गेल्ले इविहं अणुयत्तणं सियवेसं KaṇḍBhā. 1961; अणुयत्तणा उ एसा दवे विज्जे व वज्झा दुविहं KaṇḍBhā. 1972.

अणुयत्तन (anu-yattana < anu-vartana) *adj.* (pr. part.) observing, following, JM. सो पुण चरणकरणसञ्जाय अणुयत्तहि वेण- धान्तवो वि AvPa.(H.) 305a.2; कथं व कोवट्टिमणुवत्तेण भगवया चर- पणिसहाइ CampCa. 83.9; उदं अणुयत्ततो वेसो वि जतो पिया वेइ ThāLo. 12.

अणुयत्तमाण (anu-yattamaṇa < anu-vartamaṇa) *adj.* (pr. part.) [A. -ā, -ī] [also 'अणुयत्तण'] following (the example or precept), complying with (wishes) conforming to (expecta- tions), AMr. 37. जे से अणुयत्ते तुमारं असाभिजयवसणुयत्तमाण तुसिणीए सविट्ठइ Andā. 152; अणुयत्तया मुत्तियमस देवस वयणमणुयत्तमाण रायPa. 16; JM. विप्रयोगणिं पंजर्विहं ? उ ? इहिं जंदमणुयत्तमाणहि । आगहिओ सुवणतो गये वुविहं व्हं देइ ViAvBhā. 1151; तिमं णं मय- नणुयत्तमाणो अणुयत्ता णं तिस्सिविज्जो VasāHi. 316.20; तं च अणुयत्त- माणी अवकंता VasāHi. 352.5; हेस ! तह गतिमणुयत्तमाणी, साहसु मे पिये VasāHi. 359.11; रमणमणुयत्तमाणी सट्ठु वया चक्काई वि ThāLo.

367; तो तेणेभं रुगिया तस्स व जंदमणुयत्तमाणा हे ThāLoKa. 1Bhā. 282; सहइदं समत्थइ य कुणइ करावेइ व सुवज्जगामिवे । जंदमणुयत्तमाणी सुवज्जा- राहणं कुणइ Av(MahāPa.) [quoted by AR. Ref. not traced]

अणुयत्तय (anu-yattayaṇ < anu-yātrakam) *adv.* on a pleasure trip or journey, JM. वसार् च विम्वया अणुयत्तये आसेहि VasāHi. 175.9.

अणुयत्ति (anu-yatti < anu-vartin) *adj.* complied who com- plies with, JM. खीणसओ अहिहा वयणियो अदि य जीयत्तणुयत्ती KaṇḍBhā. 1781.

अणुयत्तिअ (anu-yattia < anu-vartita) *adj.* (pr. part.) [A. -ā, -ya] [also अणुयत्तिय] who has been complied with, JM. अणुयत्तिसो य उवयारं गाहिओ खइ खइ दव्वज्जतं विवरेइ ति AvPa.(H.) 306a.1; ते मणित्ठो रहमो पणइ एवं वयम्मि किर जणी । अणुयत्तिय भविससइ इय तह भावो न सो जतो Siggāsa. 5.42.

अणुयत्तिय (anu-yattiya < anu-vartita) *n.* act of comply- ing or obeying, JM. अणुयत्तिये न-थणइ पिय मि भणि पिय अणुयत्तिये मणइ । दाणेण न संपज्जइ नयि उवाओ सुवयणसस ThāLo. 29.

अणुयंध (anu-yandha < anu-bandha) *m.* [anubandha Loc. adv.] instantly, Apa. छट्ठणं नणुया अणुयंधं वासिय णं ववरीमा- चियं MahāPa.(P.) 2.11.19. cf. **अणुयंध**.

अणुयंपा (anu-yampā < anu-kampā) *f.* compassion, JM. अइवा समं संवेगं पिण्वेयं अणुयंपा (कायसम्मत्तं दक्खिइइ) Camp- Ca. 15.15; M. अणुयंपा वा हासो होइ अवहीणं व वज्जया (GandVā. 95; तो अणुयंपाणुयं वयणं पिय-साणिणं सुणेअ ThāLo. 115. cf. **अणुअपा**, **अणुकंपा**.

अणुयंपादान (anu-yampā-dāna < anu-kampā-dāna) *n.* giving out of compassion, JM. अणुयंपादानं पुण तित्थयेहि वि न कदिचि पडिसिइ CampCa. 78.12.

अणुयंपारइ (anuyampā-rai < anukampā-rati) *adj.* who has a liking for compassion, JM. अइवा ... प्रोवधारमिओ अणुयं- पारइ न एउ कम्मदंउलो वि नु नइवेउलो SamvāKa. 214.10.

अणुया (anuyā < anujā) *adj.* [A. -ā] younger sister, JM. साव- स्त्रीणं स्वरीणं वयथेअं राया । तस्स ... स्वदो नाम कुमानो. अणुया तुमरा नाम कइया व UvMā. 228.4.

अणुया (anu-yā < anu-yā-) *v.* to follow, to go after, JM. कोरी व अणुयाति अमरिओ VasāHi. 81.26.

अणुयाण (anu-yāṇa < anu-yāna) *n.* possession, JM. अइयाणीस का समोसरणं दा वि ज्ञायअणुयाणे । पियं पयि उमहं ? न हो, वरहीए भणय अवेत्ते KaṇḍBhā. 183a; समोसरणं दावो अणुयावो वीसाउ- गहिता एवमु सहुं सिन्धि ते समोसरणं NivCh. 2.333a.1. cf. **अणुजाण**.

अणुयाय (anu-yāya < anu-yāta) *adv.* (pr. part.) [also अणु- यात] who or whose way is followed by, AMr. जे उमं रायाणो ... वहीसं राववमसइअणुयातस्सा ViCh. 2.9.3 [p.103a. 103a. 3] मे भइहाहि पणि ... अनेनराववसइअणुयातस्सा Vāṇḍaṇḍa. 103; मे भइइ राया ... कवीसराववसइअणुयातस्सा Vāṇḍaṇḍa. 103; JM. सतो सनुराणुओ सुसुणिणी विट्ठीए दिमत्तो तिस्सियावओ VasāHi. 306.1.

अणुयाव (anu-yāva < anu-tāpa) *m.* repentance, JM. उओ य सनुयओ जाळणीए अणुयावो SamvāKa. 183.7; को वि व अणुयावो अंवा SamvāKa. 184.10.

अणुयावि (anu-yāvi < anu-tāpin) *adj.* one who repents, JM. पच्छाणुयावी महिलाणो होइ SamvāKa. 184.18.

अणुयास (anuyāsa < anukāśa) *m.* manifestation, expan-

अणुयोग

336

अणुरक्त

sion, AMg. लोचन-विसयाणुयाम-विसंत-विसदंरियमिम-लोण. Nāyā. 1.1.24.

अणुयोग (anuyoga < anuyoga) *m.* [also अणुयय] mode of explanation, AMg. एवं चैव अणुयोगे(?) जणह खलु सो सभणा माहणा Jambhās. 14.4; JM. तस्स णिस्सं इमे अणुयोगणसणुयोगो, निजेन अभिंवेये-नेत्यर्थः AnuOgCu. p. 5.4; ततो शेवि ओद्धेति अणुयोगे पट्टविते य गुरु णिसीवति AnuOgCu. p. 4.4. cf. **अणुजोग**.

अणुयोगकहण (anuyoga-kahana < anuyoga-kathana) *m.* statement of the mode of explanation, JM. इहं पि अणुयोगकालि-ज्जालियदिकम्मो जो दरिस्सिओ सो वि वस्स सुत(१८)स्स उदेसा पवत्तं इति जाणणत्वं भणितो, अणुयोगकहणे पुण ण सो लद्धो कलो घोसत्त्वो AnuOgCu. p. 5.14.

अणुयोगजोणि (anuyoga-joni < anuyoga-yoni) *f.* source of explanation, JM. तत्थ सव्वअणूत्तु सव्वकत्तसु सव्वकालिकोपकरणे सव्वत्थीगत्ते(?) य अणुयोगजोणिं वृथा AṅgVi. 139.13.

अणुयोगदार (anuyoga-dāra < anuyoga-dvāra) *n.* [also अणुयोगदार] mode of explanation, AMg. णायधम्मवद्धानं परित्ता वायणा संवेज्जा अणुयोगदार Nandī. 92; अणुत्तरोवयाइयदसासु णं परित्ता वायणा संवेज्जा अणुयोगदारा Nandī. 95; 97; JM. तारं न गुरुअणहणित्त-णत्तो इह अणुयोगदारदरिसणक्कमे य अणहिराणत्तणत्तो उदेसणादिभिरियासु य ठवणिज्जां ति भणितारं AnuOgCu. p. 2.4; 5.3; JS. एदेसि चैव चोद-सण्हं जीवसमासाणं परूणपट्टाणं तत्थ इमाणि अट्ठ अणुयोगदाराणि णायव्वाणि Bhavajā. 1.1.5.

अणुयोगधर (anuyoga-dhara < anuyoga-dhara) *adj.* who knows the mode or type of explanation, JM. जत्थ उ देसणहणं, तत्थसव्वेससारं सइयवरेणं। मोत्तूणं अहिरारं अणुयोगकरा पसंसति KappBhā. 3325; दव्वसिती भावसिती अणुयोगवराण जेसिमुवलद्धा। न हु उट्ठगमणकट्ठा इट्ठिलपथं पसंसति VavaBhā. 10.408.

अणुयोगविधि (anuyoga-vidhi < anuyoga-vidhi) *m.* detailed mode of explanation, details of performance, JM. सुसितायं विधी एसो सोलसण्हं पि आदितो। अणुयोगविधिं चैव संगहेण य मे सुण AṅgVi. 48.15.

अणुयोगविसज्जण (anuyoga-visajjana > anuyoga-visarjana) *n.* end of the explanation, JM. सो विसेज्जहिंओ अणुयोगी ... जहासत्ताय वससायं करेति ... ताहे सो जेट्ठेति णिसंजाय, पुणो गुरु तत्थ णिसीवद, ते य अणुयोगविसज्जणं उत्तरायं करेति AnuOgCu. p. 5.1.

अणुयोजण (anu-yojana < anu-yojana) *n.* the act of application (of modes of explanation), JM. अणुयोजणसणुयोगो सुत्तस्स णियण उमभिंवेयेण। वावरो वा ओगो जोऽणुरूवोऽणुक्कलो वा ViAv-Bhā. 636 [Idn.] (comm. इत्तस्स सवेत्ताथेत्तानुयोवत्तमनुयोगः। अथवा चूत्तस्स स्वाभिंवेयव्यापारो योगः, अनुरूपोऽनुक्कलो योगोऽनुयोगः); अणुयोग- (१ न) णमणुयोगो AnuOgCu. p. 5.4.

अणुरइ (anu-rai > anu-rati) *f.* love, attachment, Apa. दुज्जाण जग जह अणुरइ करंति PaNāCa.(P.) 10.10.4; किज्ज अणुरइ, ल्हो ओ मणअ Sūta.(N.) 8.2.4.

[**अणुरक्क** (anu-rakka < anu-rakta) *adj.* (ppp.) in love, enamoured, (mentioned in PSM.)]

अणुरंगा (anuraṅgā < anuraṅgā) *f.* a cart, JM. रह-रुद्धि-जण-सुरंगे, अणुरंगादीहिं एते कायवहो NisBhā. 3314; = KappBhā. 1916; अणुरंगादी जाणे गुंटादी वाहणे अणुणवणे। धम्मो ति व भत्ती य व, बालादि अविच्छेदे पट्टिउद्धे NisBhā. 5663 (Ch. अणुरंगा णाम धंसिओ)

अणुरंगि (anu-rāṅgi < anu-rāṅgin) *adj.* [f. अणुरंगिणी]

[also अणुरंगिआ, 'या] of the same size, AMg. सकायमणुरंगिणीण-कायाय मृगिण अणुपरियट्ठति SūraP. 10.74; सकायमणुरंगियाण-कायाय मृगिण अणुपरियट्ठति Jambuddh. 7.167.

अणुरंगिय (anu-rāṅgiya < anu-rāṅgita - anu-rāṅgiya) *adj.* (ppp.) loved, fondled, delighted, Apa. लुटु लुटु लस्य पुत्ति अणुरंगिउ BhaviKa. 287.10.

अणुरज (anu-rajja- < anu-rajya-) *v.* be attached, be delighted or to find pleasure in, be pleased, be devoted, to gratify, JM. अणुरज्जंति खणं जुवइओ खणण पुण विरज्जंति Erz. 86.11; M. जह संवज्जंति गुणा अणुरज्ज पयिणो जह य। ... तह कीरउ Līlā. 574; S. (चंदी) अणुरज्जरी विज पथ एदाण विट्ठी Nāgā. 1.17.7; Apa. को ण महंतहं मणु अणुरज्ज Vajjādhā. 2.1.7.

अणुरजण (anu-raṅjana < anu-raṅjana) *n.* excessive attachment, JM. सुच्छाणुरजणं वा रागोऽव दुसणं ति तो दोसो। सहस्स व भयणं इयं एक्केकट्ठि(?) ठि यपक्खा ViAvBhā. 2977.

अणुरजिउ (anu-raṅgiu < anu-raṅgiya) *adj.* (ppp.) is pleased, delighted, Apa. णवइ अणुरजिउ पयिणु रजिउ वरि वरि णविहिं बालिय SiVāCa. 1.18.12.

अणुरजिपुल्लिय (anu-raṅgielliya < anu-raṅgiya) *adj.* colored, painted, AMg. अणुरजिपुल्लियं रावल्छीयिं अज्जुणमुवणइदुर-पक्खयुवपट्टेइसमागं (छत्तरयणं) Jambuddh. 3.117.

अणुरजिय (anu-raṅgiya < anu-raṅgiya) *adj.* (ppp.) delighted, pleased, JM. महाभाग, तुमं मोत्तूणं न कणइ अणुरजियं मे अव-पुरिसेण माणसं Erz. 57.23.

अणुरक्त (anu-ratta < anu-rakta) *adj.* (ppp.) [f. -ā] [also अणूरत्त] attached, addicted or devoted to, finding pleasure in, loving, AMg. इमाओ ... भावाणुरत्तसव्वगमुंदरीओ Viy. 9.33.39 (9.173); मारियाण अणुरत्ताण अविरत्ताण मणणुकुलण सद्धि Viy. 12.6.8 (12.128); से तेवलिपुत्ते पोट्टिलाण मारियाण अणुरत्ते अविरत्ते Nāyā. 1.14.20; सुमालिया दारिया ... पइमणुरत्ता Nāyā. 1.16.62; 1.16.65; 1.16.84; 1.16.87; 1.16.90; निवन्दा नाम मारिया ... आणंइणं गाहा-वण्णा सद्धि अणुरत्ता अविरत्ता इट्ठा Uvās. 6; कोणिणण रण्णा ... सद्धि अणुरत्ता Uvās. 12; मरियन्ता नाम देवी ... पयिणा रण्णा सद्धि अणुरत्ता RājPa. 672; मारियाण अणुरत्ताण अविरत्ताण SūraP. 20.7; ते दोणह वि गइणं अणुरत्ता नियासामीसत्तणणुरत्ता ... जज्जंति Nāyā. 1.139; विज-सत्तणणुरत्तं Cand. 47; सावरो दो ... अत्तमन्नमणुरत्ता Utt. 13.5; मरिया ... अणुरत्ता Utt. 20.28; धम्मणुरत्ता Utt. 20.58; रुवाणुरत्तस्स नरस्स Utt. 32.32; सदाणुरत्तस्स नरस्स Utt. 32.45; गंवाणुरत्तस्स नरस्स Utt. 32.58; रत्ताणुरत्तस्स नरस्स Utt. 32.71; फासाणुरत्तस्स नरस्स Utt. 32.84; भावाणुरत्तस्स नरस्स Utt. 32.97; णिववणे अणुरत्ता Utt. 36.269; JM. पडिबज्जु मं भत्तं तुह युणेहिं अणुरत्तं AkkhaMaKa. 195.10; न य भावाणुरत्तचित्ता KāṭKa. 260.24; सा य वायभावाओ चैव अइव सम नेहाणुरत्ता Erz. 11.8; ता अहं पयिणि गुणाणणुरत्ता Erz. 59.17; अस्स भूमं अणुरत्ता सो तुज्ज य मेदहणहओ पुत्ति Vajjādh. 543; JS. तवयणं। कुर्वन्तो मूढमदी संसारसुहाणुरत्तो सो RājPa. 92; देहाणि अणुरत्ता ... ते सह-सम्मपरित्ता RājPa. 109; णिवमूढणुरत्तो RājPa. 6; देवगुग्गिमि य भत्तो साहम्मिय संजदेसु अणुरत्तो MokPa. 62; सनमूढगुग्गि अणुरत्तो MokPa. 101; विपवयणे अणुरत्ता Mūḍā. 72(2); मणुयाणं अन्तमयं विधिणा देहं विणिमिमयं जाण। तेहिं विरमणकज्जे ते पुण तत्थेव अणुरत्ता KāṭiAṅg. 83; M. अवरत्ताणुरत्ताणं देवो अस्स रोअ Ussāṇi. 4.20; S. (राजा) [वाचयति] सामिअ संभाविअजा जह अहं तुणं अमणिअ। तह अणुरत्तस्स जइ णाम तुह उवरी होमि Vikramo. 2.12; Apa. सहसु मिलहिं सयत्तं

अणुरक्तचित्ता

337

अणुराग

मणि अणुरक्तं सुअं वे वि पिहज्जइ PaNāCa.(P.) 1.12.19; विणदंशणमि अणुरत्तं SudCa.(N.) 1.7.15; अणुरत्तं ता-अणुरत्तं VāṇāCa. 2.16.7; अणुरत्तं-अणुरत्तं-चित्तं SamKuCa. 452.3; अवहराणि पि पि पणुअ अणुरत्तं वण्णं SamKuCa. 608.7; अणुरत्ताउ मत्ताओ अहं मा अयं मण्डिअ HemGr. 4.422.9.

अणुरक्तचित्ता (anuratta-cittā < anurakta-cittā) *adj.* [f.] one whose mind is attached (to someone), Apa. अणुरक्त-चित्तं एव अणुरक्तं कृणुअ वव निर्वहती वडुअवाव AvSaSa. 1.6.

अणुरक्त्य (anu-ratta-ya < anu-rakta-ka) *adj.* attached to, loving, AMg. पुंवे सुअवावडासा -- अणुरक्त्यमणुरक्त्या Nāya. 1.3.6; 1.8.10.

अणुरत्तलोयणा (anuratta-loyanā < anurakta-locanā) *f.* name of the queen of a king of Ujjayini, Devāśīma, given by Ali and PrātoN. on the authority of AvNl. 1304 which, however, actually reads: अणुरत्ता लोयणा

अणुरत्तसयल्लोय (anuratta-sayala-loya < anurakta-sa-kala-loka) *adj.* one whom all people love, JM. गुणहि लोयोऽणुरागमुद्वह । अणुरत्तसयल्लोयस्य दुति मत्थाओ निदीओ MaViCa.(H.) 3a.12.1

अणुरत्ति (anu-ratti < anu-rakti) *f.* devotion, attachment, JM. पवयण-अणुरत्ति -- वेह DvāKa. 9.12.

अणुरत्तिया (anurattiyā < anuraktikā) *adj.* [f.] attached to, loving, JM. फिअ स जूअं निय सनुं अणुरत्तियं निअं दइअं Jinada-Ākhyā. 98.116.

अणुरसियं (anu-rasiyaṃ < anu-rasitam) *adj.* (ppp.) (as predicate) a rumbling sound was produced, AMg. तं मेयोवरसियं गंभीरमद्रुमं कोमुअं मेहिं ताहेति । तजो निद -- गंभीरपडिमुअं पिव सारइ-एणं वलाहणं अणुरसियं मेरीय Nāya. 1.5.13.

अणुराअ (anu-rāa < anu-rāga) *m.* [fr. अनु+रज्-to colour after, to be favourable to] [नेहो, फिअं रजो य अणुराओ PaḍaNa. 269] 1 love, affection, attachment, JM. जो सो तस्स खंतओ सोऽवि तेहिं अणुराअ तेहिं चैव सअं अहउ AvTi.(H.) 304b.8; M. अणुराओ ति पविअओ थोअ-हुआस-अह-ति पडिअवाः आण-पथाण मुदासु तुअ विअंति निदुरं GandVa. 715; S. (वसन्तगोना) गुणो यमु अणुराअस्स कारणं ग उअ वल्लओ Mucch. 1.32.1; (प्रादेयी) णाणुराओ पथ अवज्जइ Paḍa. 5.11.3; (वसन्तिल्लया) दिट्ठिआ विअअहीणं हिगार-भंजरीअ उअसि अणुराओ संभाविअ विअअलाहो संवुत्तो SāMa. 1.33.2; (वसन्तिल्लया) अणुविअअणुराअविअणुअअणुरत्तपदंतगाअआनुसंतगमओ अंअं हिल्लोओ SāMa. 1.38.2; Apa. हुंति विसुअं मरणं जइ सुकउ अणुराउ SāMaDo. 25; अणुराअ दोअ वि गुण विहारं SudCa.(N.) 5.6.12; ता एअ किलअं काइ वड तणु उअसि अणुराउ Paḍa. 22; 2 devotion, JM. निअंअंमिअसंतपयअडिअविअअहिसरीणे । अणुराअणमणेओ वव मयणरेहाण दीसंतो AkkhaMaKo. 105.92; परमासमुस्सुता. अणुराओ धम्मसाहण परमो SamSat.(H.) 13; M. रामाणुराअमत्तो मल्लि अंअं वण्णअं वि वणअओ SetaBa. 2.63; Apa. अइ विविअदु वि कु वि एअइ परमपअ अणुराउ । अणि-अणी मिअ वटु मिणी एअइ असंय वि पाउ Pannapp. 1.114; (Inst. adv.) पेज्जिअ विअवक सेणियराणं पित्तिअ पियसणमि अणुराउ SudCa.(N.) 1.10.1; संतु गिरंअण सो जि मिअ तहिं किअइ अणुराउ Paḍa. 38; अवलोअय पळनी पुण पडिम अणुराउ वइअं पियमणि KarCa. 4.11.19; 3 desire, longing, JM. वंतामिअदिओ, वयपुणे भुत्तुमिअइं वुहिओ । जइ तइ सदणुअणे अणुराओ धम्मराओ ति SamSat. (H.) 15; M. तुहं उअणसंअणिओ इमीअं लज्जाउअअं अणुराओ । दुअयणाओ- P.D.43

रहो अय हियव अिय आइ परिणामं GaSaSa. 612 (W.); इअिअमसंतपण-राअवहुंतओउहलाइ । दुअंअं अणुअमणोअहंअं अ-अंति मिअणुअं GaSaSa. 622(W.); एअ वि ठवेति पंथा सणुअणविसाअविमुअंअं । गलिअणमणा-णुअं पडिअविअअल्लोअं अणुअं SetaBa. 2.46; गुणमिअणुराओ सुअण मिअणुअ सुअसंदहो । ओ तइ सयागओ सो मत्तामि गिरंअअर सविअओ Paḍa. 25; पविअंओ पुअकअहिं अममिअं केहि वि वयाओ । वुहिअं पंतो दुअइअणमणुअण अओ पअइ Paḍa. 269; ते तइ सोअण गिरं मयअर सविअइ तइ वि पमसि । एअ-विहो अणुराओ एअ-विअं वि दु वेरे नाओ Paḍa. 269; 8. (विअवका) दुअंअं वि ओ अणुअणुराओ पचवओ SetaBa. 2.46; (सागरिया) दुअइअण-अणुराओ लज्जा मअंअं अणुअं Rāva. 2.1; (वुअ-रसिया) मअरइअस उअरि विअअहीण मअअंतिआण दूरं आओविओ पयोअणुराओ MāMa. 3.6.25; (विअवक) जइ चित्तमअं पमंअं अणुराओ उअंअंति ता हिं कअं वेअणंअंअंविअणुअं KapMa. 3.12.1; Apa. हवइ वुअसु लवइ-अहिअओ णाणविणु थोअइ अणुराओ SudCa.(N.) 4.5.2; मणमण अणुराअण वियअइ वियअं वअअ । जओ मअउ जिअ जा लअइ दुअय दिट्ठि सा वुअइ SudCa.(N.) 4.8.9; (Inst. adv.) णिवडिउ जीहओ मडुमिअं लिअइ अणुराओ SudCa.(N.) 6.16.16; 4 appreciation, admiration M. (Inst. adv.) थोअइ निअयंअंअंविअणुअं वि पअइ ति नोअज्जा । अणुराअण पओओ गुणसु ओ मअअरं वइइ GaSaSa. 118(W.)

अणुराअ (anu-rāa < anu-rāga) *adv.* [in epl.] in accordance with rāga (pattern of music), M. अणुराअ-पडिअअं आअ-णंति य विअअमीअरं SetaBa. 1.65.

अणुराअइण (anurāa-inha < anurāga-cihna) *adj.* (the poem) marked by the word anurāga (at the end of each canto), M. सुअइ अणुराअ-इणं सीता-दुअअवअंअं उअसुअस वइ SetaBa. 1.12.

अणुराअंअ (anurāaṅka < anurāgāṅka) *adj.* (the poem) marked with the word anurāga (at the end of each canto), M. रावणवइ ति कअं अणुराअंअं सुअअअणपिअवेअं SetaBa. 15.95.

अणुराइ (anu-rāi < anu-rāgin) *adj.* passionately attached to, JM. अवि य दिअअंअणुअणुअं मे पियवयंसो SamarKa. 330.13; उअविओ कयन्नु, पडिअअ-सुरो गुणणुअणुअं पियवओ ... मूअओओ नाम रायउतो Erz. 56.2; 58.37.

अणुराइणी (anu-rāiṇi < anu-rāgiṇi) *adj.* [f.] [also अणुरागिणी] beloved, one who loves, one who is attached to, JM. नाहं अअ, एअतेण अणुरागिणी Erz. 58.34; Apa. णराहिवाणुरागिणी खिअसए (from लिअ) विलमिणी SudCa.(N.) 1.7.12.

अणुराइय (anu-rāiya < anu-rāgita--anu-rakta) *adj.* loving, affectionate, devotional, Apa. पणु पअइ का(?)ओ वि अणुराअय MāPa.(P.) 3.18.6; पणु पुअ मअइ अणुराअइ BāviKa. 89.3; अणुराअणुराअ BāviKa. 110.8; डेविणु मंगलअणुराअय पित्तितइ तहिं समअ परअय SudCa.(N.) 5.8.5; खाअअममराविराअओ विअअयण-मयअणुराअओ DhamPa. 1.8.2; 8.10.10; 8.12.5; अणुराअयअअ कामियमअइ SetaBa. 22.

अणुराइल (anu-rāilla < anurāga-sīla) *adj.* possessing attachment, JM. अणुराइलं तीण भण कस्स न चोरणं निअं SetaBa. 12.120; निअ-अवअअअअर मे पअ-मणं नवाणुराअइ (मुअसि) KumāCa. (H.) 3.87.

अणुराग (anu-rāga < anu-rāga) *m.* 1 colouring, AMg. पीअणुरागवअणा विअअ अणी य होति दीवा य । संअणुरागवअणा वाउकुमारा मुअयअ Pannav. 2.40.98.11(187); 2 love, devotion, attachment, affection, AMg. तं पुअअनेण कयाणुराअं नराहिअं कामणुअं निअं Utt. 13.15; JM. संअणुअण वडुओ संलावअणुरागकेलि-आअमवा । देती गु

अणुराग

कजियं गुं KappBhā. 1723 (comm. तुशब्द उभयत्रापि वितर्कः); खरदुसणेणं अणुरागसोत्थरंतहियणं PaumCa.(V.) 9.12; एसो वि हु अणुरागो एवं वि गण न तुट्टए व्हवि SurSuCa. 4.288; गुणेहि लोकोऽणुरागमुव्वहइ MaViCa.(G.) 3a.12(1); अणुरागागय-मरहट्टमाइ-मुएहि एअ पडिअं KumāCa.(H.) 1.48; जाओ अणुरागो कुमारस्स KaKoPra. 3.6; तओ रत्ता अणुरागेण पडिवनं Brz. 25.11; 12.13; 17.7; देवीसंववहारे ईसणओ तीए अणुरागो UyPay. 526; JŚ. गेहाणुराग आसा इच्छा लोभस्स य णामपेज्जा वीसं एगट्ठिया भगिदा KasaPa. 89. cf. अणुराय.

अणुरागय (anur-āgaya < anvāgata) *n.* [r as sandhi consonant] favourable arrival, agreeable arrival, AMg. हे खंदया ! सागयं खंदया ! ... अणुरायं खंदया ! सागयमणुरायं खंदया Viy. 2.1.20 (2.36) (comm. रेफ्सागमिकत्वाद् ... अन्वागतम् p. 117a. 1; cf. punarāgata)

अणुरागरत्त (anur-rāga-ratta < anu-rāga-rakta) *adj.* (ppp.) coloured with affection or attachment, affected or attached by passions, AMg. से जहाणामणे सम्णोवाससा ... (निगंये पावयणे) अट्ठिभिज्जेमाणुरागरत्ता Sāy. 2.2.72(715); 2.7.4; से सेलए राया ... अट्ठिभिज्जेमाणुरागरत्ते Nāyā. 1.5.47; अगिमित्ता भारिया ... धम्माणुरागरत्ता Uvās. 277; आगदे सम्णोवासए ... (निगंये पावयणे) अट्ठिभिज्जेमाणुरागरत्ते Uvās. 1.55 [Ldn.]; अम्मंसे परिववयए ... अट्ठिभिज्जेमाणुरागरत्ते Uvās. 120 [Ldn.]; तए णं से चित्ते सारही ... अट्ठिभिज्जेमाणुरागरत्ते RayPa. 698; सेणिए राया अचंतनेहाणुरागरत्ते Nirayā. 30; से णं दंसणसावए भवति, अमिगतजीवाजीवे जाव अट्ठिभिज्जेमाणुरागरत्ते ĀyārPa. 10.30.

अणुराधा (anurādā < anurādā) *f.* name of a constellation, AMg. अट्ट नक्खत्ता चंदेणं सद्धिं पमदं जोगं जातंति, तं जहा — कत्तिया ... अणुराधा जेट्ठा Thāna. 8.119(656) cf. अणुराहा.

अणुराय (anurāya < anurāga) *m.* love, affection, attachment, AMg. तए णं धावचापुत्तस्स अणुराणे पुरिससहस्सं धावचापुत्तस्स अंतियं पाउब्भयं Nāyā. 1.5.27; कामभोगाणुराणं कसं संपडिवज्जइ Utt. 5.7; JM. अणुरायपहविले । न मणो हिंकारवणे तुहलोणो RsaPañ. 24; एइ थिरं ते करंति अणुरायं RsaPañ. 30; अणुरायपुल्लयंणी रिज्जणं कंठमहं बुद्धइ GaKaKo. 211; JŚ. धम्माणुरायरत्तस्स चाउव्वणत्तस्स संवत्तं ŚrāA. (V.) 415; एवंविहं पि देहं पिच्छंता वि य कुणंति अणुरायं KattiAnu. 86; M. ता दुल्लहलंभ-ज्जाणुराय-रत्त-मउडयम्मि ओअदा Līā. 529; अवर-रिसावडु-बद्धाणुराय-तुरियं गओ सुरो Līā. 1070; सहवट्ठिमाणुराया सिणिद्धया भावयंतीए Līā. 492; जाआइ दुल्ल-दशआणुराअ-रणणअ-मुक्क-थामाण GaudVa. 1133; Apa. दुरियाहिं पलोट्टिए, वे वि साणुराया PaumCa.(S.) 63.10.1; धम्माणुरायं दंइयवत्ताउ NāyCa. 1.9.2; जणि साणुराउ सज्जनसहाउ PāNāCa.(P.) 1.11.13; परिवट्ठिउ विहिम्मि ममाणुराउ BhaviKa. 8.6; 148.3; 153.8; आसि निमित्तु जं जि अणुरायहो JambūSāCa. 11.1.11; पसरंति-अणुराय-रत्त-सोहमाण परिणिय-कुमारिय SaṇṇKaCa. 603.4; पियअणुराइ रयणिअ रमणीयव SandoRā. 15.7.

अणुरायजुय (anurāya-juya < anurāga-yuta) *adj.* (ppp.) possessing or having (H. joined with) love, devotion, attachment, Apa. णिवविहो अणुरायजुया SudCa.(N.) 8.22.3.

अणुरायणिम्भर (anurāya-ñibbhara < anurāga-nirbhara) *adj.* full of love or attachment, JM. अणुरायणिम्भरो सो भट्ठिदारियाए उवरिं CaupCa. 21.11; हा पुत्त ! लहिरुण अणुरायणिम्भरं तिहुयेणे वि अशुल्लं भत्तारं न पूरिया अम्हाणं मणोरहा CaupCa. 26.18; 'तहाणुराय-णिम्भरो' ति सामिणीए सयमेव विण्णायं CaupCa. 124.17; अणुरायणिम्भरं पि हु पेस्सं SubhāGaSam. 53.

अणुरायपयडण (anurāya-payaḍaṇa < anurāga-prakaṭa-

338

अणुरू

na) *n.* disclosing love or affection, M. गिमितं पुण अणुरायपयडणं CaupCa. 23.20.

अणुरायरत्त (anurāya-ratta < anurāga-rakta) *adj.* (ppp.) full of (H. coloured with) love or attachment, JM. सहसेज्जाओ वि चउरो जणो धम्माणुरायरत्तस्स । विवरीयायरणाओ सुहसेज्जाउ ति मंति PavSāro. 817; JŚ. भावाणुरायरत्ता जिणपणत्तन्मि धम्मन्मि Mālā. 779(9)

अणुरायवंती (anurāya-vantī < anurāga-vatī) *adj.* [f.] full of love or attachment, Apa. अणुरायवंतीहिं विहाणमत्तीहिं SudCa.(N.) 8.20.3.

अणुरायणल (anurāyāṇala < anurāgāṇala) *m.* fire (in the form) of love, Apa. पसरिय-अणुरायणलिण उक्ताविद्यंअस्सु SaṇṇKaCa. 627.6.

अणुराहा (anurāhā < anurādā) *f.* 1 name of a constellation, AMg. हत्थो चित्ता य साती य विसाहा तह य होति अणुराहा Thāna. 2.323(95); सातिआइया णं सत्त णक्खत्ता उत्तरदारिया पवत्ता, तं जहा — ... साति-विसाहा-अणुराहा ... उत्तरासाहा Thāna. 7.149(589); अणुराहानक्खत्ते चउतारे पवत्ते Thāna. 4.654(383); अणुराहाइया सत्त नक्खत्ता अवरदारिया पणत्ता Samav. 7.10; अट्ट नक्खत्ता चंदेण सद्धिं पमदं जोगं जोणंति, तं जहा — अणुराहा जेट्ठा Samav. 8.9; अट्टावीसं णक्खत्ता पणत्ता ... अणुराहा, जेट्ठा, मूलं Jambuddi. 7.128; जेट्ठामूलणं तिणिण — अणुराहा, जेट्ठा मूलो Jambuddi. 7.140; जे ते णक्खत्ता ... चंदेण सद्धिं जोयं जोणंति ते णं पणरस्स, तं जहा ... अणुराहा मूलो पुव्वासाहा SāraP. 10.2; पुत्तसडिस्सिणि मिगसिर रेवई य हत्थो तंइव चित्ता य । अणुराह-जेट्ठ-मूला नव नक्खत्ता गमणसिद्धा GaṇiVi. 11; 12; 31; एगसमण जाया दस्स वि य अणुराहजोगमि Tittho. 321; 532; JoisKa. 146; JM. ViMāPra. 37.15; एवं सव्वणक्खत्तेसु णामा भाणियव्वा — ... विसाहा तह य होइ अणुराहा AnuOg. 285.98.87; JM. अणुराहाए वीसं जिट्ठाए विआय पउरदिआहं RīṭṭSamu. 248; चित्त-अणुराह-अविद्धिकरो VatthuSā. 1.35; Apa. अणुराह-साइ-तिहिं उत्तराहिं, रेवइहि मूल-मियसिर-महाहिं PaNāCa.(P.) 13.6.3; 2 name of a woman, JM. चंदोयरस्स विरहं अणुराहादुक्खसंघट्टं PaumCa.(V.) 1.54; अणुराहा-गंदणु सबडु स-संदणु णु सो चंदोअरहो सुउ PaumCa.(S.) 40.5.10.

अणुरुज्झ- (anu-rujjha- < anu-rudh-) *v.* (pass.) to request, Hem.(Gr.) 4.248 [an alternative base for anu-rudh-] KumāCa.(H.) 7.83.

अणुरुध- (anu-rundha- < anu-rudh-) *v.* (pa-s.) to prevent, to stop, Hem.(Gr.) 4.248. KumāCa.(H.) 7.83.

अणुरुअ (anu-rūa < anu-rūpa) *adj.* agreeable, suitable, proper, fit, M. महिसाहअ-वसण-पिलं अणुरुअ-ट्ठाण-मुक्क-वगअररोसं SetuBa. 9.36; सएअव्वमहिअलं जाअं सूरवडणाणुरुअं तिमिरं SetuBa. 10.28; 12.32; 11.118; बोलेति णिअ-पमाणाणुरुअ-वासरक्खंदा GaudVa. 701; Ś. (लवङ्गिका) अणुरुआशुराआणुअंमहवीकिद-जोव्वणारंमं ... परव्वरा-वलोअणसुहं समासादिदं MālāMā. 3.12.19; (विदूषक) वअस्स तुम्हाणं अप्पाणुरुअं सासइ SthiMañ. 2.13.39.

अणुरुय (anu-rūya < anu-rūpa) *adj.* [f. -ā] similar, equal, fit, agreeable, M. लज्जालुयाणुरुया गुणमई बुद्धी Līā. 219; भोत्तुं विविहाहारं सुरसं कालाणुरुयं च Līā. 129; Apa. जाया कांउ सुत्तया-णुरुय ... दित्तमणचवल्गइ ति णाम MuhaPu.(P.) 81.7.4.

अणुरुव (anu-rūva < anu-rūpa) *adj.* agreeable, suitable, similar, fit, proper, worthy, AMg. बहुपुरिसपरंपरप्पल्लं कुलाणुरुवं कुलसरितं ... गुणनिष्कतं नामपेज्जं करेति Viy. 11.11.44 (11.133); एवं

अणुलेख्य

340

अणुलोमिय

नंदभाण्डव्येक्षणे अन्ते Jambūddī. 2.70; JM. नंदभाण्डव्येक्षणे सुम्भुरं वदइ VastuBh. 109.23; गणगतो योहरो ... ष्हाणगतो अणुलेख्यसो अधिवागगतो AñvV. 172.3; 2 *peeling, despoiling (of wall, or surface)*, AMr. मेखवसापूय-दिग्गमसुभिमिलित्ताणुलेख्यतला (णसा) Sāy. 2.2.39; = SamavPr. 14; Pāṇev. 2.20(167); = ĀyāBh. 6.5; 3 *unpleasant, unpleasant*, AMr. अखोवेअण-वणाणुलेख्यसुदे ... अहलनहरिइ Vñ. 7.20 (166); = Pañhā. 6.29; Ś. (चेली) दाव अहं कि(१ वि) सीसाणुलेखनं सुवारेमि SāyanaVā. 5.6.27.

अणुलेख्य (anu-leviya < anu-lepiya: anu lipta) *adj.* (*ppp.*) despoiled, (*fig.*) tainted (of soul by Karmic matter), JM. एसाणुलेखियो सो उववणी निउवइ नामे PāṇuCa(V). 82.78 [c.f. वसाणुलेखिय - वसाणुलेखिद urged on by the wind in the form of the Karmas];

[**अणुलोपत्ता** (an ulocttā < an-avalokya) *ger.* AMr. 1. records as c.f. of अणवलोकता without having seen];

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *adv.* in the same direction, M. मेखण तुरिममूके अणुलोमफ्फाविण दिलापाण । पडमे सारहेति परं सिद्धिअवात्तणोय्हा रामसरा SetaPa. 14.4.

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *adj.* [1. -a] 1 *agreeable, pleasing, (c.f.) following or in line with the natural growth of hair*, AMr. छविकं पेटु पण्णसे, ते जहा -- संसयपेटु, दुत्तरपेटु, अणुलोमी, अणुलोमि (comm. अनुल्लभणाय), तदणणो, अतदणणो Tāṇha. 6.11 (331); सा न्यगरीयेवेवया -- अणुलोमहि व पडिलोमहि य -- उवसममहि उवसमं केरिइ Nāya. 1.9.22; सो संवापेति वहुवाहि अणुलोमाहि जाव जावविण AñvV. 35; के केइ उवसग्गा -- अणुलोमा वा पडिलोमा वा ते उवसग्गे सुम्भे संइइ KappBh. 117; मा वइउ अन्तो वइ अणुलोमं अणुलोमवय्वे मिया Vaya. 8.11; (सीसं कुसला पसंसि) -- अणुलोमे निइ-उवविणसीरं Cand. 46; JM. मज्झम-नं-परिआरणादि जइ ने-उत्तो अटोसाव । अणुलोमा उवसग्गा एमेव इमं पि पासामो VayaBhā. 2.220; जइ चेव थ पडिलोमा अणुलोमसंसरस होंतिउयोसा व । एमेव अणुलोमा होंति अमायग्गे अण्णला VayaBhā. 2.221; जइउपत्तरा योसा जव थ जव थ तरंति अउ-वे । तथ वसंति अथेता अणुलोमे कि पि पडिलोम KappBhā. 2276; धुमिमाण अणुलोम-वय्वेहि राणो विपरिणमइ KāṭKa. p. 45.17; 2 *falling into line with, conforming to*, AMr. नो संवापेति मेहं कुमारं वहुं विस्वामुलोमाहि आयणाहि -- आधविण Nāya. 1.1.12; 1.1.17; 1.5.19; जइ खउ जिममं जिणाममं जिणामुलोमं जिणपणीमं -- रोक्काणा थेरा भग्गेतो जीवाजीवामिमायाममज्झमं पणवमं JivāBhā. 1.1; JM. उ-उत्ताणुलोम भावे थ थ तस्सुमिया जहि मवे विस्वा KappBhā. 1929; 3 *favourable*, AMr. नमग्गा -- अणुलोमवाउवेया Pañhā. 1.7; = Jambūddī. 2.16; JM. दग्गे कण्व-वमतणाभोग आहवतो थ थरिमा नु । पडिलोमपुववणा अहवतो होति अणुलोमा NibBhā. 90; Apa. अणुलोमे डि मुहवण-भोग PāṇuCa(V). 8.11.1; 4 *in descending order*, AMr. ओसुधिणी अणुलोमा पडिलोमुसुधिणी भगिया Tāṇha. 16; 5 *in the same direction*, AMr. बोलीण अणुलोम पडिलोमडेसु ठाइ तणहरि OzhNī. 39.

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *m.* an agreeable or friendly person, a kin, JŚ. अणुलोमा वा सत्त्वादिद्विणासुधा हवे जन्स BhaĀrā. 72.

अणुलोम (anu-loma < ānulomya) *n.* 1 *conduciveness, favourableness*, JM. देसीभासाइ कथं, जा बाहिया सा भवे हुत्ता उ । वंधउणुलोमण कथं, परिहारे होइ पुव्वं तु KappBhā. 3104; 3431; 2 *natural order*, JM. वय्वे दुहाणुलोमणं तह थ पडिलोमओ भवे वय्वं SarSūCa.

16.18; द्विदिणणुलोमेनं आसंक्कावियटणाभिहाणेण । आसंक्काणुलोमे नं जइ-आसंक्किये विरुद्ध PāṇuPr. 15.16.

अणुलोम- (anu-loma- < anu-lomay-) *c. f. can be agreeable, to win over*, JM. ने तथ भइतरं ने अणुलोमिअमि NibBhā. 2.17.18.

अणुलोम (anu-loma < ānu-lomya) *n.* order, sequence, JM. आलोयणाणुलोमे सुखवराइ उ पळओ विरुद्ध पणवणिणा केमेने जइ जइ पळिअपुहुं उ PāṇuPr. 15.17.

अणुलोमइत्ता (anu-lomaittā < anu-lomayitvā = anu-lomayya) *ger.* having made agreeable or favourable, (the opponent) by taking kindly to his contention, AMr. उविवेहि विवादे पणेने, ने जहा -- ओसकपरा, उवसकपरा, अणुलोमइत्ता, पडिलोमइत्ता सइता मेखइत्ता Tāṇha. 6.65.117.

अणुलोमकायकिरियता (anuloma-kāya kiriyatā < anu-loma-kāya-kriyāta) *f.* agreeable or pleasing physical activity, AMr. सादिल्या चउविवेहा पणत्ता, ने जहा -- अणुलोमवसमिने यावि भवति, अणुलोमकायकिरियता पडिअकपास-सुक्कासुभवा, सवसग्गेम् अणुलोमया ĀyāBh. 4.21.

अणुलोमगिरा (anuloma girā < anuloma-gur) *f.* agreeable or pleasing words, JM. पडिवाग्गुअं अविस्सुद्धा गमत्तोसा वा । अणुलोमगिरा [lost.]; गज्जा, खु गु-विमोनेने PāṇuPr. 2.20.

अणुलोमच्छाया (anuloma-ccāyā < anuloma-ccāyā) *f.* normal shadow (from foot to head), the diminishing shadow, AMr. पणवीसदिविण छाया पणवता -- अणुलोमच्छाया Sāra-P. 9.4.

अणुलोमण (anu-lomaṇa < anu-lomana) *n.* making agreeable, winning over, JM. इअ अणुलोमण मेमि NibBhā. 337; तइहा वउ पट्टवमं पुव्वं वसमा समे थ वग्गमहि । अणुलोमण पेत्तामं गिति अजिउडे पि ते वसमा KappBhā. 3573.

अणुलोमणा (anu-lomaṇā < anu-lomana) *f.* (placatory) invitation, JM. अउवे वक्काण, पाण अणुलोणाउउइ KappBhā. 3527 (comm. यदि सारं भवति तदा वक्कमणवय्वे: 'अणुलोमना' कजापता तथा अनेव्या अथा तस्य आह्वानं संसाधानं भवति)

अणुलोमपूजण (anuloma-pūyaṇa < anuloma-pūjana) *n.* propitiatory worship, AMr. अणुलोमपूजणाण अइ मे सणुअओ [सत्त्वाओ] उहइ वेइ Sāṇṭh. 74.

अणुलोमया (anu-lomayā < anu-lomatā) *f.* agreeability, conduciveness, JM. वेयणुलोमया खउ, सुत्तमि थ काव्वं अण्णमोहो; सुत्थपुव्वदिविया वि थ पळइगुणा वय्वेण KappBhā. 173.

अणुलोमवइसहित (anuloma-vai-sahita < anuloma-vāk-sahita) *adj.* having agreeable or pleasing speech, sat-speak, AMr. सादिल्या चउविवेहा पणत्ता, ने जहा -- अणुलोमवइसहिने यावि भवति ĀyāBh. 4.21.

अणुलोमवाउवेग (anuloma vāu-vega < anuloma-vāyu-vega) *adj.* having conducive (not creative) functioning of the humour called wind, AMr. ने पं मण्णया अणुलोमवाउवेग Tāṇh. 67; = Jambūddī. 2.16.

अणुलोमविलोमओ (anuloma-vilomao < anuloma-vile-matah) *adv.* by observing and reversing, in a given order and its reverse, JM. नंदभाण्डा व तहा अणुलोमविलोमओ तथा अवरो । भियखाल्लण पुटो विण्णओ बुद्धिहणीहि PāṇuPr. 19.18.

अणुलोमिय (anu-lomiya < anu-lomita) *adj.* (*ppp.*) made

अणुलोमिय

anulomiy, anulomiyā, J.M. एवं वि ताव प्राणह सिखिवद्धा ये न मुदरी होत । इह य परम्य य लेण मुनेतपुलोमिया एवं KappBhā. 399; अनुलोमियं व भाषे से वा अने वज्ज उ देवदहि VacaBhā. 7.494.

अणुलोमिय (anu-lomiyā < anu lomika) *adj.* anversible, reversible, J.M. अणुलोमियं तावत्तदुमे पुरिसादिस्वजिह्व । अहंवा अणुलोमियं साग ते नासं सारंवा ये भस्ममाणो अभासओ लब्धस PāvāyU. 1.29.17.

अणुलोमियव (anu-lomeyavva < anu lomayitavya) *adj.* anversible, reversible, J.M. anu-lomeyavva or to be supplimented, AMg. ना वहव प्राओ वा अणुलोमिं अणुलोमियव्वे दिया Vaca. 8.11.

अणुलोभ (anu lobha < anu lobha) *m.* infatuation or passion, J.S. अणुलोभं वेदतो संसायट भुसुसंगयो हो (SktS.V.) 224; अणुलोभं वेदतो जीवो उवापसो य खवगो वा GomSā.(J.) 174.

अणुलुप (anulaya < anulaka) *m.* an insect possessing a long proboscis, AMg. वेदिया उ ने जीवा दुविहा ने पत्तितिया ... पक्षोवापुस्य नेव तद्वेय य वज्जता Uti. 36.129.

अणुल्लगिज (an-ullavanājja < an-ullapanāya) *m.* of multicoloured (name), AMg. तत्थ य भिट्ठा अणुल्लगिज नाम संवसेलवानो प्रोवि MohaNi. 7.21.

अणुल्लसि (an-ullasi < an-ullasin) *adj.* not related, lumbic, J.M. वन्नाससवि असुअ विवि अणुल्लसि PāvāyU. 1. 27.11.

अणुल्लयित (an-ullāyita < an-ullāyita) *m.* vehicle in which the seats are hanging down, part of a vehicle, J.M. पव्वससस्येयं रवे गोपि [ये] वा वृत्ता । तत्थ उदंसामेनु उल्लयितं वृत्ता । अधो-नमेसु अणुल्लयितं वृत्ता AtāV. 106.19.

अणुल्लव (an-ullāva < an-ullāpa) *m.* repetitive speech, AMg. वसुत्थियं वयणविसाणे पत्ते, ते जहा — आलवे ... अणुल्लवे ... विवसोवे Thānā. 7.129(SA).

अणुल्लसिअ (an-ullāsia < an-ādraka) *adj.* not wet, J.M. अह वयोमं ताहे जण कवत्ता उल्ल तत्थ सगियं निसिय. अणुल्लसिओ नुवत्ता होवा उल्लो न तावे नत्थि ताहे भाणं सिकुण अरिअर. AvTū.(H.) 621.2.

अणुव (anu va < anu ja) *m.* younger brother, Apr. गम्ब-रेय ... पणवि विवाव-अह-वीउ-र. अविवि अणुवो वणियद सज्ज (विस्व संरिय) Vastūhā. 3.3.2.

अणुव (anuvā) Deśi. *m.* fence, vine-mat, हरे अशट-अणुवा य (comm. अशतो तथा अणुवो वल्लभादे) DeNāMā. 1.19; मणमणुवेण हतो DeNāMā. 1.19.

अणुवअ (anu-vaa- < anu-vraj-) *v.* to go after, to follow, अनुवजे: परिअगा: परिअगव: । एओ अनुवअर Lakṣmī.(G.) 313.13.1.10.

अणुवडुअण (anu valūna < anu-vrajitvānam = anu-vraj-ya) *ger.* having gone after, AMg. पाट्टिओ य पुच्छेज्ज वेदसायं अवेदसायं वा । अणुवडुअण य पुच्छे UghNi. 18 (comm. अनुवज्जं कृत्वा) J.M. अभीताय पूतो परिमेहे उ पुच्छतो तस्स अनुवडुअण मणाति — मा पूतो आणह NāSā. 2.24.31; एवयो वि अनुवडुअण दूं निवतो Vastūti. 6.8.

अणुवडु (an-uvāḍḍha < an-upadīḍḍha) *adj.* (ppp.) not taught (by scriptures or teacher), J.M. उस्सुत्तमणुवडुं सन्धेद्विर-मिये अणुवडुं SāBhāV. 21 = PāvSā. 122; मिच्छदिट्ठी नियमा ... सद्धहि असम्भावे उवडुं वा अणुवडुं Kan.Pāy.(S.) 5.25; J.S. मिच्छा-इट्ठी ... सद्धहि असम्भावे उवडुं वा अणुवडुं KasāPā. 108; BhaĀrā.

49; GomSā.(J.) 18.

अणुवइय (anu-vaiya < anu-vratika) *m.* one who observes (the minor) vows, Apr. एक्कविअं सो गउ अनुवइयउ MahāPa. (P.) 91.4.10.

अणुवइय (anu-vaiya < anu-vraiya) *ger.* having come after, J.S. ते परिसेवतुं दीक्षमणुवइय गहत्ती ओ उ । हो प्राणा अनुवइय मिच्छस विनयं पावे NāSā. 1199.

अणुवउत्त (an-uvattā < an-upayekta) *adj.* unperplexed, having mental attention, not engaged attentively, not atten-tive, AMg. पाज्जत्ता दुविहा पणत्ता, ते जहा — अणुवउत्ता य उवत्ता य । तत्थ यो जे ने अणुवउत्ता ने ण जातिं य पासति । तत्थ यो जे ने उवत्ता ने ण जातिं पासति Vāy. 5.1.100.2; 5.102.2; तत्थ यो जे ने अणुवउत्ता, ने ण न जातिं न पासति, अहोति Vāy. 18.70.71; [100.]; जे ने (महा) सणिभूया ने दुविहा पणत्ता, ते जहा — उवत्ता य अणुवउत्ता य । तत्थ यो जे ने अणुवउत्ता ने ण जा जातिं य पासति, अहोति ... उवत्ता ने ण जातिं पासति अहोति Pāṇāy. 15.18.100.2; 15.100.2.8; नेयमस्य एओ अणुवउत्तो आगमओ एओ उववत्तवे Apāṇā. 15.1; से ति त आगमओ उववत्तवे ? उरुत्त यो वंय पवे तिवियं ... जव नेगवत्त एओ आगमओ आगमओ एओ उववत्तवे, वो अनुवउत्ता आगमओ हो [मि] उववत्तवे ... एवं जावत्ता Apāṇā. 15.1.34; तिहं सण्णवामे आगम अनुवउत्तो भवत्तु कम्हा ? नउ जाणम अनुवउत्तो भ भवति Apāṇā. 15.1.35; अहोत्तु. संवमणे अणुवउत्तसुवउत्तनागमि: परिपक्वेण उ भवता एवरेण विवग्गा होमं UghNi. 13 (comm. सानु प्रव्वत्तववान:); J.M. दोहा उ न भुति विमये के वि । ओ अणुवउत्तकणे अपत्तमासज्ज व हवति KappBhā. 316 (comm. वदनुपयुक्तसाचोयस वयवन्); आगमओ अनुवउत्तोति हो उव्वे VāSāBhā. 29; आहो मने आभीरी हेट्ठओ छिता परिउत्ति आभीरी वि वारणेण अपिणति. कथमवि अनुवउत्तो णिणणे नहण वा अंदरे वामो भगो AvTū.(H.) 1036.2; एओ उ उव्वपम्मोअणुवउत्तसज्जव सुवमो Diṭṭhā. Sāh. 39; काएण अनुवउत्तो एउव्वमज्जं न अणुवतो । हिससवि वि न हो कउत्ताओ पमाथाओ JāṇāSā. 1. 767; संवरु सो सद्ध वस वि न विवि अनुवउत्ते VāSāPā. 36.19.

अणुवउत्त (an-uvattā < an-upadeśa) *m.* without instruction, AMg. जम्हा परसप अणुत्ते अंहेरु ... अनुवउत्त मिच्छाअगमिति Apāṇā. 525(2); J.M. असिवादीकत्तिया विक्कागिया य नक्कपमागी । उवासुअणुवउत्ता दुविहा आदिडगा भुति VacaBhā. 8.231; उवासाउविस-यम्मी विराय वि अगीओ अनुवउत्तो YogSā. 316; संविमोअणुवउत्तं य वेद दुत्तामियं कट्टिविवाय PāṇāPā. 12.17 (comm. सज्ज दुत्तामियं कट्टिविवायं) (संविमोअणुवउत्तं)

अणुवउत्तलद्ध (an-uvattā-laddha < an-upadeśa-laddha) *adj.* one who has not received instruction, uneducated, AMg. हो मूढ अदिड अनुवउत्तलद्धे RāyPā. 765.

अणुवओग (an-uvāoga < an-upayoga) *m.* absence of or lacking in attention, inattention, AMg. मे ति ते आगमो वव्व-वसस्ये ? जम्मे णे आवसस्य ति पदे निविसं छिने छिने ... गुम्भाओवयं । मे यो तत्थ वावगाय पुच्छगाय ... णो अणुवओग । कम्हा ? अणुवओगो उव-मिति वडु Apāṇā. 14: 182.

अणुवओगि (an-uvāogi < an-upayogin) *adj.* of no use, J.M. ते पुण (उदकउगववगायं) अणवफल्दे गहाहियं अनुवओमि ति PāṇāPā. 3.37 (comm. निअओवसन्)

अणुवकय (an-uvakaya < an-upakṛta) *adj.* (ppp.) (the context is in all cases Jāṇā's 'prophets') who are not obliged (by any one), AMg. अनुवकय-पराणुगह-परायणा उ जिणा अणवकया

अणुकारित्ता

342

अणुवहिन-

Nāya. 1.3.35; अनुवक्ष्यपरिहयया जे पर्थे निति मन्वानं ĀnāhPaḍ.(V.) 822; ĀnāhPaḍ. 74; अनुवक्षया व उवक्षया ĀnāhPaḍ. 31; JM. अनुवक्षयनामुनाहययया जे जिणānāhPaḍ. 39 (पुंस्त्विति सति Haribhaḍa. 1.397.17); अनुवक्षययसुगहपणे कमाने व जे तिद्वयणस्त ViĀvBhā. 2113 (comm. आलोचकाने निर्णयः);

अणुवकारित्ता (an-uvakāritā < an-upakārya) *ger.* not having obliged, JM. अणुव निति कर्तुं ईद्विगि वा नश्यति सोमिणहि निगति ... अनुवकारिता य अधिकारं भवति Nisān. 2.193.21.

अणुवक्र (anu-vakkam < anu-vakram) *adv.* in retrograde motion, returning, Ś. (विपुल) ता वरं सिम्यं अवक्रमस जाव अंगारओ राति विअ सा अणुवक्रं ण वरेदि Malavikā. 3.22.12.

अणुवक्रमकाल (an-uvakkama-kāla < an-upakrama-kāla) *m.* the period of time (in which) no *upātara* god is born, JŚ. सोवक्रमानुवक्रमकालं संवेज्जवारसिद्धिवाणे । आवलिअसंखमाणो संवेज्जवारणिमा कमसो GmSā.(J.) 205.

अणुवक्खडिअ (an-uvakḥḍiya < an-upaskṛta) *adj.* (ppp.) not properly dressed, not properly prepared, JM. तस्य पुत्रं जे गच्छतीसोवक्खडं तं गेण्हति पच्छा अभीसोवक्खडं णेति असतीअ अणुवक्खडिअ पि चरित्तएण्ण भवेमि गेण्हति Nisān. 1.148.1.

अणुवक्खा- (anu-vakkhā- < anu-vyākhyā-) *v.* to explain, to teach, JM. अनुपपत्ती गामडज्जाओ पढमो । तं खडु भो ! तमपु-वक्खानि AṅgV. 1.7; वागणोपदेशो गामडज्जाओ । तं खडु भो ! तमपु-वक्खानस्समि AṅgV. 7.12; अंगवयो गामडज्जाओ । तं खडु भो ! तमपु-वक्खानिस्समि AṅgV. 3.25; 135.13.

अणुवगयवच्छल (an-uvagaya-vacchala < an-upakṛta-vatsala) *adj.* kind even when not obliged, JM. णट्टविओ अनुवगयवच्छलो ति KavMāKa. 68.8.

अणुवगरिय (an-uvagariya < an-upakṛta) *adj.* (ppp.) without helping or obliging, JM. ति तु सो गोउलवणो अनुवगरिय न गमणं जुअ KumāPra. 43.21.

अणुवघाय (an-uvaghāya < an-upaghātika) *adj.* [also अनुवघायय] (a place) secure against impediments (to self-rest-ain), AMg. अणवघायमसंलोप परस्सणुवघाय ... उच्चरार्हणि वोसिरे Uṇ. 21.17; अणवघायमसंलोप परस्सणुवघाय (स्थितिं उपविशति) Ogh-Ni. 613 (comm. अनुवघाय ति उक्काअ यत्र न भवति उणुहादि तस्मिन्-नुपगतिक); JM. PavSāra. 709.

अणुवघाय (an-uvaghāya < an-upaghāta) *m.* absence of injury or harm, JM. भावाणुवघायवृत्तण, तेहि तु वडियव्वं Uv-Paḍ. 89.

अणुवघायट्ठा (an-uvaghāyattḥā < an-upaghātārthāt) *adv.* or non-injury, JM. तेहि अनुवघायट्ठा पवेयणासवण काउस्समो कीरइ ViMāPa. 47.11.

अणुवचय (an-uvacaya < an-upacaya) *m.* not collecting, not-accumulation, AMg. अणुवचयस्सअणुवचं, कस्मां अवचओ उवचि-याणं । अनुवचओ य न्चयं तम्हा अणुवचयमिच्छति AnuOg. 93.125; JM. अणुवचयस्सअणुवचं कस्मां अवचओ उवचियाणं । अनुवचओ य णवाणं तम्हा अणुवचयमिच्छति Uṇ. 6.

अणुवच- (anu-vacca- < anu-vraj-) *v.* to follow, Apa. अनुवचइ Rom.(Gr.) 4.107.

अणुवच्चवि (anu-vaccavi < anu-vrajya) *ger.* after follow- ing, Apa. तउ अवचयद्राणु भणवि चलिय अणुवच्चवि पणवि वि लोय वलिय JambāSRPa. 2.12.4.

अणुवजाय (an-uva-jāya < an-upa-jāta) *adj.* (ppp.) not occurring, not having, M. अनुवजाय-ओर-रायमओ (सो गुमिन्नाओ) Jāla. 13.5.

अणुवजुत्त (an-uvajutta < an-upayukta) *adj.* (ppp.) 1 not attentive, JŚ. णम-वज्जुत्ताणमसो अनुवजुत्तो आयमने दव्वददी अणेया वा अनुवजुत्तो आयमने दव्वददी Sāḍḍ. 1.1.56; उज्जुत्तएण्ण आ अनुवजुत्तो आयमने दव्वददी Sāḍḍ. 1.1.58; रावेण अनुवजुत्तो दव्वी-पुओ पडिअदि जो दु Māla. 626.73; तस्य आयमने दव्वददं णान संगह पाहुट्ट-जाणओ अनुवजुत्तो Dhavala. 1.21.1; 2 not used to, Ś. (स्वर्वा) अणुवजुत्तमसुणो अणं णो Sāk. 41.231.1.

अणुवज्ज- (anu-vajja- < anu-vraja-) *v.* [Rom.(Gr.) 4.162] to go, to follow, JM. मोक्खं वि हु अनुवज्ज KumāPa.(H.) 7.6.

अणुवज्जण (anuvajjana) DeS. *n.* to take care, nursing, विअणुवज्जणरहिआ अणवनिज्जति सुवरिआदि वणे DeNāMā. 1.11.

अणुवज्जंत (anu-vajjanta < anūdyamāna) *adj.* (p. part.) being requested or echoed, M. (व्या) मुआणुवज्जंतमुज्जट्ठिआ Kāḍḍ. 1.46.

अणुवज्जाया (an-uvajjāya < an-upādhyāya) *f.* not having the status of an *upādhyāyini*, JM. वयपरिणया य गीया बहु-परिवारा य निव्वियाना य । होउउ अनुवज्जाया अण्वरिणिआ वि जा सुद्धी VayaBhā. 7.411.

अणुवज्जिअ (anuvajjiam) DeS. *n.* 1 wrathfulness, पडिजण-णि अणवनिज्जिअं जे अनुवज्जिअं तह य DeNāMā. 1.11; 2 *adj.* (ppp.) gone, followed, अनुवज्जिअं गतिमि तु गमिआवदइअदिअम् DeNāMā. comm. on 1.41.

अणुवट्ठ- (anu-vatti- < anu-vri-) *v.* to follow, to observe, AMg. वरण ... छट्ठमत्तिअ अट्ठमवतं अनुवट्ठेति Vy. 7.9.20[3] (7.194); JM. छंदं जो अनुवट्ठ मन्ने न्चखड गुण पवणइ । सो स्ववि सागुणं देवान वि बहो होइ VajJag. 88.

अणुवट्ठण (anu-vattana < anu-vartana) *n.* following, attending upon, Ś. (विपय) एवाओ परं विअरहिअएण पणुओ अणं अनुवट्ठणे SāMā. 2.23.11 (Poma Univ. Journal, 1994)

अणुवट्ठणगाउम (an-uvattana-gāust. < an-apavartani-ya-āyuska) *adj.* (of gods and denizens of hell) whose life-span cannot be reduced or transferred, JM. चातुस्समभवइ कोटाओविअणस्स तेसां अनुवाओ अनुवट्ठणगाउम् इम्ममिअणुओ Kām-Paḍ.(Ś.) 1.75.

अणुवट्ठणीय (anu-vattaniya < anu-vartaniya) *adj.* [f. -ā] (pot. part.) to be followed by, Ś. (गच्छती) नइ दे अणं अनुवट्ठणीया MālaMā. 6.7.38.

अणुवट्ठंत (anu-vattanta < anu-vatamāna) *adj.* (p. part.) following, Ś. (द्रोपदी) तुवे वि खचयमो अनुवट्ठंतो [v.t. अनुवट्ठंतो] एव मे णाहस्स जीविदहस्स अहिइओ होइ VajSān. 6.29.9.

अणुवट्ठावणीय (anu-vattāvaṇi-ya < anu vartāvaṇi-ya) *adj.* [f. -ā] (pot. part.) has to be carried over in rotation, AMg. एव एवदुगतिवसंसा पेसिदिदिणं अनुवट्ठावणीया OghNi. 134.13.

अणुवट्ठि (anu-vatti < anu-vartin) *adj.* who follows or attends upon, Apa. विउ रायाणुवट्ठि गुणवतउ मायरेहिं सुउं निरि मुंअंतउ MahāPu.(P.) 92.19.7.

अणुवट्ठिज- (anu-vattijja- < anu-vrtiya-) *v.* (pass.) to be abided by (rules etc.) JŚ. इअ पचक्खो एमो भणिओ गुरुणा विगा

अणुवट्टेत्ता

343

अणुवत्ति

वि आणाए। अणुवट्टिअए जं तं परोक्ख विणओ ति विण्णेओ ŚrāA.(V.) 331.

अणुवट्टेत्ता (anu-vattettā < anu-vṛtya) *ger.* having followed, *fig.* having observed, AMg. अणुवट्टेत्ता कोडुवियपुरिसे सदावेइ Viy. 7.9.20[3] (7.194)

अणुवट्टंत (an-uva-tṭhanta < an-upa-tiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) not sticking, AMg. अणुवट्टेते तह वि हु सव्वं अवणितु तो पुणो लिंए। तज्जाय सच्चोप्पडगं घट्टारइअं ततो धोरे OghNi. 401.

अणुवट्टाविय (an-uva-tṭhāviya < an-upa-sthāpita) *adj.* (*ppp.*) (a monk) who has not been re-admitted (to the saṅgha after temporary expulsion), JM. अणुवट्टावियासहं अकयविहायं च मंडलीए उ। जो परिमुंजइ सहसा सो पुत्तिविराहो भणिओ ViMaPra. 38.5.

अणुवट्टावियअ (an-uva-tṭhāviya-a < an-upa-sthāpita-ka) *m.* (a monk) who has not been re-admitted (to the saṅgha after temporary expulsion), AMg. अथि यारं य केइ सेह-तराए अणुवट्टावियए कप्पइ से तस्स दाउं वा अणुप्पदाउं वा BrhKapp. 4.13.

अणुवट्टिअ (an-uvu-tṭhia < an-upa-sthita) *adj.* [*f.* -ā] (*ppp.*) (also 'वट्टिय') not initiated, not faithful, non-convert, AMg. एअ धम्मो ... पवेइए ... उट्टिअसु वा अणुट्टिअसु वा उवट्टिअसु वा अणु-वट्टिअसु वा Āyār. 1.4.1.2; अज्ज एते अणुवरया अणुवट्टिया पुणरवि तारिस्सा चेव Sāy. 2.1.54 (677[3]); 2.2.38 (Ldn.); उवट्टिअसु वा अणुवट्टिअसु वा सुस्सुसमाणेसु पवेइए Sāy. 2.1.57 (639); 2.2.51 (Ldn.); JM. परिआ वि दुविहा — उवट्टिया य अणुवट्टिया य JuggāJiCa. 2.32.

अणुवट्टिअ (anu-vaḍḍia < anu-patita) *adj.* (*ppp.*) [predicative use] set out (on a journey), Ś. (विदूषक) अद्वयतावियनिय-वरिणीहिण्णदक्खाहलपत्तं कुरवरणपरमत्थलमो समं ज्जेव अणुवट्टिओ Hammī-MaMa. 5.34.12.

अणुवट्टे- (anu-vaḍḍhe- < anu-vardhaya-) *v.* to increase, AMg. भोगं च से अणुवट्टेहि Nāya. 1.14.6, 60; अहं तुव्वं जायं च दायं च मायं च अक्खयनिहिं च अणुवट्टिस्सामि Nāya. 1.2.12; = Vivā. 137.

अणुवणीय (an-uva-nīya < an-upa-nīta) *adj.* (*ppp.*) not taken away, AMg. भंडं य से अणुवणीए सिया Viy. 5.6.6 (5.129)

अणुवण्णअंत (anu-vaṇṇaanta < anu-varṇayat) *adj.* [*f.* i.] (*pr. part.*) narrating, Ś. (विदूषक) भोदु एदं ज्जेव संकयं अणुवण्णअंति भट्टिआरिअं विणोइस्सं Nūṇa 2.24.8.

अणुवत्त (anu-vatta < anu-vṛtta) *n.* occurring for a second time, JM. टिट्ठेत्तो अरहंता अणगारा य बहवो उ जिगसीसा। वत्तणुवत्ते नज्जइ जं नरवणोऽवि पणमंति DasavoNi. 90; वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो अणुवत्तिउ महाजणं VavaBhā. 10.693; वत्तो नामे एकस्मि अणुवत्तो जो पुणो वितिय-वारं VavaBhā. 10.694; सो ववहारं जीएण कुणइ वत्तणुवत्तेण VavaBhā. 10.705; वत्तणुवत्तपणं जीएणं कयं भवइ एयं VavaBhā. 10.714.

अणुवत्त- (anu-vatta- < anu-vṛt-) *v.* 1 to go after, to follow, to imitate, JM. सिंगुज्जुगली आसो, अणुवत्ति सारहिं ण अत्ताणं। इयं संजमणुवत्ति वड्ढाअ अंकिओ साहू NisBhā. 6311; रायवू-याओ मोत्तुं राया तुमं अणुवत्त ता गव्वं मा काहिंति ĀvPi.(H.) 561a.2; जं च पुक्कंदा तवं पणेहति, तं पंडिका वि अणुवत्तेण VasuHi. 220.10; कणयण्टस्स मगरस्स घल्लि ति थित्तमणुवत्त मे बहुप्पयारं VasuHi. 362.8; 2 to be carried over, repeated, निगमणं तु अहिकयं अणुवत्ति वा तवाधिकाराओ VavaBhā. 1.140 (p. 87b. l. 2) (comm. अथवा अनन्तर-स्ये तपसोऽधिकारो अनुवर्तते); अहं सा वि तेऽणुवत्त सव्वविणाओ वहं जुत्तो ViAvBhā. 2407; संपडियं समीहियं जइ विही अणुवत्तस्सइ Caup-

Ca. 226.17; अणंतरभवन्मत्था भावणा अणामोगओ वि किंचि कालं अणुवत्तइ SamarāKa. 42.10; Apa. ता अणुवत्तइ निज्जु वि सायह UvKas. 49.

अणुवत्त (anuvatta < an-udvṛtta) *adj.* following, imposed (repentently), AMg. उप्पिणोदमणुवत्ते दंडे वासे य पडियमिंत्तिमि। मोत्तणा-देसतिगं चाउलउदगेऽवहुपसं PīṇNi. 18; उप्पिणोदमणुवत्ते दंडे वासे य पडिअमंते य। मोत्तणापसतिगं चाउलउदं बहुपसं OghNi. 344.

अणुवत्ता (anu-vattaga < anu-vartaka) *adj.* who follows, obeys or attends, AMg. गुरुणो छंदाणुवत्ता Sāy. 1.2.2 (142); JM. अणुवत्तामयमेव य तग्गहणं नाणुवत्तादेव ViAvBhā. 3568; अणुवत्ता विणीआ बहुखना निचमत्तिमंता य UvMa. 97; सो भिर से पडिसेहइ उवाय-पुव्वमणुवत्तो ताओ TarLo. 124.

अणुवत्तण (anu-vattana < anu-vartana) *n.* 1 the act of carrying over to a subsequent context, to get repeated, JM. अणुवत्तमयमेव य तग्गहणं नाणुवत्तादेव। अणुवत्तमे विप्रओ जमहिकया किंतु जरेण ViAvBhā. 3568; 2 action or behaviour in conformity with, JM. ततो तेण चित्तिरुणं तस्स वसाणुवत्तं कयं VasuHi. 67.7; अहो निम्भराणुराया ममोवरि देवीए ... अहो छंदाणुवत्तं SamarāKa. 239.1; JŚ. राणाणुवत्तणादी विणये उवसंपया नेया Māla. 140(4); M. अणुवत्तं कुणंते वेसे वि जणे अहिण्ण-मुहराओ। अप्पवसो वि हु सुयगो परवसो आहि-आइए GaSaSa. 3.65; 3 to turn towards, Ś. (यमुना) किं णाम अवराहित्तं जहिं तक्खणमणुवत्तं Bañhā. 7.35.6.

अणुवत्तणा (anu-vattana < anu-varṇāṇa) *f.* 1 repeating or practising regularly, JM. अणीयादाइण्णे खंते अणत्थ डिअ भावमि। सावाणुवत्तणुवत्तणाए तेसिं तु वसियव्वं UvPay. 840; अणुवत्त-णाए सेहा पायं पावति जोगयं परं। रयं पि गुणकरिअं उवइ सोहम्मणुणेण PañVa. 1.17; 2 conforming behaviour, JŚ. अणुवत्तणाए गुणवत्त-णेहि चित्तं हरंति पुरिस्सं BhaĀrā. 968; 3 following, attending upon (somebody), JŚ. दाणाणुवत्तणादी विणये उवसंपया नेया Māla. 140(4); Apa. ताहि वि कीरइ इह अणुवत्तण UvKas. 79;

अणुवत्तणारिह (anu-vattanāriha < anu-vartanārha) *adj.* worthy of being followed or obeyed, JM. अणुवत्तणारिहा जं समस्त-गुरु न संदेहो KaKoPra. 10.20.

अणुवत्तंत (anu-vattanta < anu-vartamāna) *adj.* (*pr. part.*) continuing (from a previous section), JM. परिहारयाहि-गारं अणुवत्ते अयं विसोओ उ। आवण्णदाणं संयरमसंयेरे चेव नाणत्तं VavaBhā. 2.62; सागारिय अहिगारे अणुवत्तंति कोइ सो होत्ति। संदिट्ठो व पभू वा विहवा सुत्तस्स संबो VavaBhā. 7.510.

अणुवत्तमाण (anu-vattamāna < anu-vartamāna) *adj.* (*pr. part.*) [v.t. अनुयत्तमाण], following, obeying, AMg. तए णं से मेहे कुमारे अम्मापियरमणुवत्तमाणे तुप्पिणीए संचिद्धइ Nāya. 1.1.115; = Antag. 3.78; अप्पेगइया ... अण्णमण्णमणुवत्तमाणो ... पाउअमंति Jam-buddi. 5.27; JM. (आसो) सारहिस्स छंदमणुवत्तमाणो गच्छति NisCu. 4.284.4; तमणुवत्तमाणो ... सुरवइविम्हयजणीए विभूइए गयपुरमणुपडिट्ठो VasuHi. 345.2. cf. अनुयत्तमाण.

अणुवत्तय (anu-vatta-ya < anu-varta-ka) *adj.* one who follows or complies with (wishes, code of conduct, teachings etc.) AMg. तत्थ णं चंपाए नयरीए दुवे सत्थवाहदारा परिवसंति ... अण्णमण्णछंदाणुवत्तया Nāya. 1.3.6; 1.8.10; अणुवत्तयं अमायं तं आयरियं पसंसंति Cand. 25. cf. अनुवत्ता.

अणुवत्ति (anu-vatti < anu-vṛtti) *f.* [lit. action or behaviour after someone or something] 1 in conformity with, as suited to, JM. पणओ थिबुवागारो तेण जहण्णोऽवही तयागारो। इयरो

अणुवल्लद्ध

346

अणुवहय

अणुवल्लद्ध (an-uva-laddha < an-upa-labdhā) *adj.* (ppp.) not available, not known, JM. अक्षतमणुवल्लद्धा वि ओहिनागस्स होति पच्चक्खा (दब्बा) KappBhā. 33; पुब्बं पि अणुवल्लद्धो विप्पइ अत्थो उ बोइ ओवम्मा KappBhā. 52; DasaveCū.(Aga.) 49.29; PaññaVa. 309.

अणुवल्लद्धि (an-uva-laddhi < an-upa-labdhī) *f.* absence, non-availability, JM. ति विहा य अणुवल्लद्धी, उवल्लद्धी पंचहा विइया KappBhā. 45; अक्षता सामन्ना, य विस्सुत्ती होइ अणुवल्लद्धीओ KappBhā. 46; सो जइ देहादक्षो तो पविस्सतो व नीसस्सतो वा । कीस न दीसइ, गोयम ! दुविहाऽणुवल्लद्धिओ सा य ViĀvBhā. 1682; उभयाणुल्लभाओ सव्वाणुवल्लद्धिओ सुण्णं ViĀvBhā. 1696.

अणुवल्लब्धमाणा (an-uvalabbha-māna < an-upalabbhā-māna) *adj.* (pr. part. pass.) which cannot be comprehended (directly), JM. एवं तु इहं आया पच्चक्खं अणुवल्लब्धमाणोऽपि । सुह-उक्ख-माएहिं गिज्झइ हेऊहिं अत्थि ति DasaveNi. 63.

अणुवल्लब्ध (an-uvalambha < an-upalambha) *m.* 1 (*lit.* not finding) absence (of knowledge), JM. अण्णाणं सो (यंजणा-वग्गहो) वेहरिणं व तत्कालमणुवल्लम्भाओ । न तस्सं तत्तो चिय उवल्लम्भाओ तओ नानं ViĀvBhā. 195; 2 absence (of sublation), JS. दोमु वि (उपरिमरसिम्हि) एदस्स पत्तएि बाहणुवल्लम्भा Dhavaḍa. 5.249.11.

अणुवल्लहिय (an-uvalahiya < an-upalabhya) *ger.* without obtaining or getting, JM. कओ य मे निज्झओ - अणुवल्लहिय अज्जउत्तं न स्थित्तामि VasuH. 205.23.

अणुवल्लित्त (an-uva-litta < an-upa-lipta) *adj.* (ppp.) not covered or tainted (with Karmic bondage), AMg. आहा-वम्माणि भुत्ति अण्णमण्णे सद्धम्मुणा । उवल्लित्ते ति जाणित्ता अणुवल्लित्ते ति वा पुणो Sūy. 2.5.8(761)

अणुवल्लेवय (an-uvalēva-ya < an-upalēpa-ka) *adj.* without any (Karmic) defilement, AMg. एको आया अकारको ... निक्किओ निग्गुणो य अणुवल्लेवओ ति वि य Pañhā. 2.7 (comm. अनुप-लेपकः कर्मवन्धनरहितः)

अणुवल्ल- (anu-valla- < anu-pālaya-) *r.* to guard, to protect, to preserve, Apa. अइ पडु पसाउ अणुवल्लहिं सो पइसारवाह मोक्कहिं Dhavika. 160.2.

अणुववण्ण (an-uvavaṇṇa < an-upapaṇṇa) *adj.* (ppp.) [*f.* -ā] improper, unsuitable, impossible, S. (विदूषक) अणुववण्णं खु ईदिसं तुइ Sāk. 75.11(6); (बटु) णं डु पिड्ढे अणुववण्णं णास Bālāhā. 4.9.10; (विदूषक) जइ एव्वं ता पक्को चेअ रओ मवे ति तस्स बहुविहदा अणुववण्णा SiāMañ. 2.27.30.

अणुववण्णा (an-uvavaṇṇa-ga < an-upapaṇṇa-ka) *adj.* not yet horn, AMg. जे णं नेरइया विग्गहगइसमावक्खा ते णं नेरइया अगंतर-परंपर-अणुववण्णा Vy. 14.1.8 (14.4)

अणुववायकारय (an-uvavāya-kāraya < an-upapāta-kā-raka) *adj.* not accompanied by, AMg. अणान्हिसकरे गुरूण-मणुववायकारय Utt. 1.3.

अणुववेय (an-uvaveya < an-upapeta) *adj.* (ppp.) not possessing, not endowed with, AMg. (काउलेस्सा) ... वण्णेणं अणु-ववेयाणं गण्णे अणुववेयाणं फासेण अणुववेयाणं ! भवेत्तारूवा Pannav. 17.132(1235) (comm. 365a.13)

अणुवसंत (an-uvasanta < an-upa-sānta) *adj.* (ppp.) 1 not pacified, not suppressed, not made dormant, AMg. चउ-त्थिहे कोहे पत्ते, तं जहा ... उवस्ते अणुवसंते Thāpa 4.88(249); कोहे उत्थिहे ... उवस्ते अणुवसंते Pannav. 14.9(963); JS. दोसेसु अणुव-

संतेसु BhaĀrā. 1446; 2 not of a peaceful nature, not satisfied, AMg. इह खडु संजुहेगं दुवे ठाणा पवसाहिज्जंति, तं जहा — धम्मे चेव अधम्मे चेव, उवस्ते चेव अणुवसंते चेव Sūy. 2.2.1(694); 2.2.75(717); ते णं भंते मणुया ... अणुवसंता कालमासे कालं किञ्चा कहिं गता Vy. 7.9.13 (7.181); जहा भुयाहिं तरिउ-जे दुकरं खयायो । तथा अणुवसंतेण दुकरं दमसागते Utt. 19.42; JM. अणुवसंते च सव्वेतिं सल्लहिं कहणा पुण VavaBhā. 4.115; अणुवसंता य जीवा बहुवेरपरंपराओ पावति VasuH. 331.23.

अणुवसम (an-uvasama < an-upa-sāma) *adj.* not having pacification (of the Karmans), whose Karmans are not pacified, JS. अपमतज्जदा अक्खवा अणुवसमा संखेज्जणा SūĀg. 1.8.8.

अणुवसम (an-uvasama < an-upa-sāma) *m.* 1 absence of pacification, not suppressed, non-pacification, non-satisfaction (of Karmans), JM. तत्त्व अणुवसमं इमो पिड्ढतो कज्जति NisCu. 2.22.19; 2 absence of peaceful nature, JM. कोहो वल्लो खरो अवहपरमच्छरो अणुसओ अ । चउत्तणमणुवसमो तामसभावो अ रंतवो UvMa. 392.

अणुवसमग (an-uvasama-ga < an-upa-sāma-ka) *adj.* stage (of the Guṇasthāna) which is not of the upa-sāma series (i.e. of Kṣāyika type where the Karmans are destroyed), JS. सीरादिपउट्ठणा तेरसखवगाडु अणुवसमगेसु GomSā.(K.) 622.

अणुवसमंत (an-uvasamanta < an-upa-sāmyat) *adj.* (pr. part.) who is not becoming calm, JM. तं वेत्तुं वेत्तिअं पुत्तं रज्जं उवेति उ समथो । असत्ती अणुवसमंतं निम्भेत्तवं तत्तो तांइ VavaBhā. 7.547; अणुवसंते निग्गम लिगदिग्गंण होइ आगांइ । इहंतरसंक्कणं निक्खु-मादी-कुल्लिगेणं VavaBhā. Pīthika. 3.121.

अणुवसंपज्जमाणागइ (an-uva-sampajjamāna-gai < an-upa-sampadyamāna-gati) *f.* motion which is carried on without the help of anything else, AMg. से किं ते विहायगइं सत्त-रसविहा पण्णत्ता । तं जहा — ... अणुवसंपज्जमाणागइ Pannav. 16.38(1105); से किं तं अणुवसंपज्जमाणागइ । जं णं एतेसिं चेव अण्णमण्णं अणुवसंपज्जित्ता णं मउत्तं Pannav. 16.122(1109)

अणुवसंपज्जित्ता (an-uva-sampajjittā < an-upa-sampadya) *ger.* without taking the help of, without keeping company with, AMg. जण्णं एतेसिं (सुथं जुवरायं वा ... सुत्थवाइ वा) चेव अण्ण-मण्णं अणुवसंपज्जित्ता णं मउत्तंति Pannav. 16.42(1109); नो ण्हं कप्पइ अण्णमण्णमणुवसंपज्जित्ता णं विहरित्तइ Vava. 4.26.

अणुवसु (anu-vasu < anu-vasu) *m.* a layman, AMg. वनु वा अणुवसु वा जाणितु धम्मं अहा-तहा Āyā. 1.6.2.1 (comm. वसुः साधुः अणुवसुः श्रावकः)

अणुवह (an-uvaha < an-upadha) *adj.* without de-cept, JM. अण्णहा अणुवहे चेवोवहाजुवे विइया PañSa. 29.

[अणुवहण (an-uvahana < anu-vahana) *n.* carrying on (by oral tradition), 'तवोवहणं सुवाणमणुवहणं' PSM. records it from the MSS. of Śrūtāsāda]

अणुवहय (an-uva-haya < an-upa-hata) *adj.* (ppp.) 1 unimpaired, not vitiated, AMg. जह कारणमणुवहयं कज्जं साहेइ अविकलं नियमा PīṇNi. 71; JM. संवेग-समावओ अणुवहयं वेत्तु एति तं चेव । अह होज्जा हि उवहओ सो वि य जइ होज गीयथो VavaBhā. 2.316; वेसाओ ... अणुवहयवीयं महादुक्खतरणो JambuCs.(G.) 132.10; भोयणरसण्णुणोऽवहयस्स णोऽसाउभोऽणो वि तथा । साउमि पक्खवाओ किरिया वि ण जायइ कयाइ UvPay. 670; 2 (active use) not harmful to, JM. ता एयमणुट्ठाणं हियमणुवहयं पहाणभावस्स PañāPra.

अणुवाहयकख

347

अणुवायकहणा

4. 39.

अणुवहयकख (an-uvahayakkha < an-upahatākṣa) *adj.* having unimpaired senses, AMg. सीलगुणसमगो अणुवहयकखो बळे च थामं च । विहरिज तवसमगो अरियाणो आगमसाओ MaruVi. 339.

अणुवहयजोणि (an-uvahaya-joni < an-upahata-yoni) *adj.* (a woman) whose womb (fertility) has not been impaired, JM. पंचपंचासणं वरिसाणं उवहयजोणी इत्थिया भवति, आरेश अणुवहय-जोणी (गर्भ गृहातीत्यर्थः) NicCh. 1. 128. 23.

अणुवहाण (an-uvahāṇa < an-upadhāṇa) *n.* absence of the basic penance, JM. अट्ठं (न्हं) पि एधाणं गोयमा के केइ अणुवहा-णेणं सुपसत्तं नाणसहीयंति अज्जावदंति वा समणुजागंति ते णं महापावकम्मा UvaSatTi. p. 62h. 9.

अणुवहाणग (an-uvahāṇa-ga < an-upadhāṇa-ka) *n.* that (sleep) which is without a pillow, AMg. जस्सुट्ठाए कीरइ णगमावे ... अंतवणं अणुवहाणं भूमिमेजाओ ... तसट्ठं आरोहेइ RayPaTi. (Malay.) p. 149b. 3 [Ldn. reads anuvāhāṇagam < anupāhāṇatkam Sū. 816]

अणुवहारिय (an-uva-hāriya < an-upa-dhārita) *adj.* (ppp.) which has not been comprehended, AMg. एसि णं भंते ! पदायं पुब्बि ... अणुवहारियायं एवमट्ठं णो मइहियं Sūy. 2. 7. 31 (870)

अणुवहास (an-uva-hāsa < an-upa-hāsa) *adj.* free from ridicule or derision, JM. उच्चिमिय (ह) गीयवाइयमुचियाण वयाइएहि अं रम्मं । धिगमुणपिइयं सद्धम्ममुज्झिजणं अणुवहासं PañcāPia. 9. 9.

अणुवहासं (an-uvahāsam < an-upahāsam) *adv.* without ridicule or derision, JM. ता रागचागमुगहनिगहपुव्यं तथा पयस्यव्वं । जह लोएणुवहासं गुणवली लहर उहासं DevKn. 8. 32.

अणुवहास (an-uvahi-a < an-upadhi-ka) *adj.* free from attachment, AMg. एत धम्मं सुदे ... सेवमेहिं पेवइए ... सोवपिण्णु वा अणुवहासु वा Āyā. 1. 4. 1. 2 (Salm. among the non-monks)

अणुवहुआ (anu-vahuā < nava-vadhū) *Def.* f. a bride, अणुवहुआइरजुवई DeNaMā. 1. 48.

अणुवहुज्झिअ (an-uva-bhujja < an-upa-bhujya) *ger.* without having eaten, S. (विदुषः) अणुवहुज्झिअ एदस्स सब्बसाणो तित्थअत्तायासुअस्स पिट्ठो आहिहीअदि SubhāDha. 1. 9. 17.

अणुवहेण (anu-vahena < anu-pathena) *m.* [Inst. used as *adv.*] along the path (taken by someone), JM. (हृत्पी) दीह-पसारिहत्थो कुमराणुवहेण सो लणो UvPayTi. p. 18b. 17 (gā. 425)

अणुवाअ (an-uvāa < an-upāya) *m.* not the means, Apa. पावायणं वि हु गाणुसाण । अणुवाअ एदु इच्छियसुहाण VāhKa. 5. 21. 1.

अणुवाइ (anu-vāi < anu-pātin) *adj.* [also अणुवाति] 1 who is addicted to or attached to, AMg. णव वंभेअअसुत्तीओ पन्नत्ताओ, तं जहा — ... सदाणुवाती रुवाणुवाती सिलोणाणुवाती ... यावि भवति Thāṇa. 9. 4 (663); नव वंभेअअसुत्तीओ, तं जहा — ... नो सदाणुवाइ, नो रुवाणुवाइ, नो गंधाणुवाइ, नो रसाणुवाइ, नो फासाणुवाइ, नो सिलोणाणुवाइ Samav. 9. 1; 9. 2; नो विभूसाणुवाइ भवइ से निग्गंथे Utt. 16. prose 12; नो सह-रुव-रस-नंध-फासाणुवाइ भवति से निग्गंथे Utt. prose 16; 2 conforming to (scriptural text), JM. अणुवाइ ची नज्झइ, जुत्तीपडिंयं खु भासए एसो VavaBhā. I. p. 114a. gā. 240 (comm. यद् भाषमाणः स यथाच्छन्दो ज्ञायते यथा खलु निश्चितं युक्तिसङ्गः ? त मेव भाषते तदनुपाति प्ररूपणम्); फाणवीसगस्स उ दिट्ठीवाओ दुवालसममं । सुणुणवीसवरितो अणुवाइ सब्बसुत्तस्स PañVa. 588 (comm. संपूर्णविशतिवर्षपयिणानुपाती योग्यः सर्वस्य सूत्रस्य) = UvPay. 1 p. 40a. gā. 7; UvaSat. comm.

on 14. gā. 7.

अणुवाइ (anu-vāi < anu-vādin) *adj.* a note in assonance with the *anśa* in the same *grāma*, JM. तत्थ वि संवादी विवादी अणुवाइ ... तहा तंती छिवियव्वा CaupCa. 153. 21.

अणुवाणह (an-uvāṇaha < an-upānatka) *adj.* shoeless, without any footwear, JM. ववगयमोहा समणा मोहच्छत्रस्स छत्तयं होउ । अणुवाणहा य समणा मज्झं तु उवाणहे हुतु ĀvNi. 356 (r. l. अणु-वाहण)

अणुवाद (anu-vāda < anu-vāda) *m.* 1 repetition, JM. भिसमायरओ व पुणो पुणो व कुच्छामि जमुदियं होइ । पुणत्तमणत्थं वेह अणु-वादादरारिंमु ViĀvBhā. 3577; 2 explanatory repetition, repetitive illustration, JS. रिव्वेदसामवेदा वागणुवादादिदेदसत्थाइ । तुच्छाणि ति ण गेण्हइ वेदियत्तो हवदि एसो Māhā. 258 (5)

अणुवादि (anu-vādi-anu-pātin) *m.* who agrees with, JM. सव्वरसाणुवादिणा विसेणव DasaVeCū. (Aga.) 37. 8; अणुवादि-अणुवादी पस्वणाचरणमाईसुं VavaBhā. 1. 239.

अणुवाय (anu-vāya < anu-vāda) *m.* [also अणुवाद] 1 doctrine based on *rinaga*, AMg. किरियं अकिरियं वेणस्याणुवायं अण्णाभियाणं पडियच्च ठाणं । स सव्वदाइ इव वेइस्ता अवट्ठिने सम्म स दीहरायं Sūy. 1. 6. 17; 2 saying again and again, repetition (as a blamish of speech), [उच्छुद्धो अनुवादः (repetition) खेदश्च DeNaMā. 1. 131] JM. भिसमायरओ व पुणो पुणो व कुच्छामि जमुदियं होइ । पुणत्त-मणत्थं वेह नाणुवादादरारिंमु ViĀvBhā. 3577.

अणुवाय (anu-vāya < anu-pāta or anu-vāda) *m.* (lit. going after or speaking after) with reference to, as regards, concerning, AMg. एसि णं भंते ! परमाणुपोगलणं सदाणणा-भेदाणु-वायणं अण्ठा-अंता पोगलपरिवट्ठा समणुसंतव्वा भवेतीति भक्खाया ? Viy. 12. 81 [Ldn.]; देसावगासियस्स समणोवासणं पंच अइवारा जाणियव्वा — सदाणुवाए, रुवाणुवाए Uvās. 54; = Āv. 88; दिसाणुवाएण सव्वत्थोवा Pannav. 3. 1 (213); सेताणुवाएण सव्वत्थोवा जीवा Pannav. 3. 125 (276); से किं तं छायाणुवायती ? जणं पुरिसं छायाणुगच्छति णो पुरिसे छायां अणुगच्छति । से तं छायाणुवाय (? त) गती Pannav. 16. 48 (115); जहेस्साइं दब्बाइं परियाइत्ता कालं करेति तदेस्सेसु उववज्जति ... से तं हेस्साणु-वायती Pannav. 16. 50 (1117); रुवाणुवाएण परिगहेण उप्पायणे रक्खण-सन्निओगे । वण विओगे य कहिं सुहं से संभोगकाले य अतित्तिलामे Utt. 32. 18; JM. आणयणं पेसवणं सद्धुवाओ य रुवाणुवाओ । वहिपोगल-पक्खेवो दोसा देसावगासस्स PavSāro. 284.

अणुवाय (anu-vāya < anu-vāta) *adj.* (place) of favourable wind, AMg. अहं भंते ! कोट्टपुडाण वा जाव केयइपुडाण वा अणुवायंसि उन्मिज्जमाणाय वा ... ठाणाओ वा ठाणं संकामिज्जमाणायं किं कोट्टे वाति जाव केयइ वाति Viy. 16. 7. 36 (16. 106); अणुवायंसि ... सव्वतो सगंता गंधा अभिणिस्सयंति Jambuddi. 4. 107; = RayPa. 30; Jivābhi. 3. 283.

अणुवाय (an-uvāya < an-upāya) *m.* absence of means, lack of means, JM. अकारणा नत्थिह कज्जसिद्धी न याणुवाएण वदेति तण्णा । उवाययं कारणंउपत्तो, कत्ताणि सोहइ पयत्तं च KappBhā. 4440; 1134.

अणुवायं (an-uvāyam < an-upāyam) *adv.* without (proper) means, JM. अणुवायं मणुयत्तमिह दुइहं भवसमुदम्मि UvPay. 14.

अणुवायकहणा (an-uvāya-kahaṇā < an-upāya-kathana) *f.* preaching (religion) without proper means, JM. सोच्चा उ होइ धम्मं स केरितो केण वा कहेयव्वो । के तस्स गुणा वुत्ता, दोसा अणुवाय-कहणाए KappBhā. 1134.

अनुवायगइ

348

अनुविद्ध

अनुवायगइ (anuvāya-gai < anupāta-gati) *f.* following motion, AMg. पदमे वा छम्मासे दोबे वा छम्मासे गत्थि पणरस मुहुत्ते दिवसे गत्थि पणरसमुत्ता राती गणत्थ राईदियाणं बहुवेड्डीए मुहुत्ताण वा चयोवच्चेणं, गणत्थ अनुवायगइए SāraP. 1.14.

अनुवायच्छिन्न (anuvāya-chinna < anupāya-chinna) *adj.* (ppp.) cut off by an inefficient means (leaving the possibility of further growth), JM. जो य अनुवायच्छिन्नो तस्सइ मूलाइं वत्थु भेदाय KappBhā. 946.

[अनुवायण] (anu-vāyana < anu-pātana) *n.* bringing down, PSM.]

अनुवायय (anu-vāyaya < anu-vācaka) *adj.* (word) which denotes or means, JM. पोसहसहो रुद्धीए एत्थ पव्वाणुवायो भणियो SupāsCa. 62.30.

अनुवायसंजुत्त (anuvāya-samjutta < anupāta-samyukta) *adj.* (ppp.) accompanied by improper means, JM. सुइसाहं पि कज्जं करणविहूणमनुवायसंजुत्तं । अन्नायदेसकाले विवत्तिमुवजाति सेहस्स KappBhā. 944.

अनुवालय (anu-vālanā < anu-pālanā) *f.* keeping (its intention), persevering, M. हिययाणुवालयमाविहिं गयणेहिं तदिसाहुत्तं । अलवं उवुट्ठ-मुहीओ न्ह वि अन्हे हि पत्ताओ Līlā. 435.

[अनुवालाकल्प] (anu-vālanā-kappa < anu-pālanā-kalpa) *m.* procedure for protection (of gāṇa), JM. अहुणा अणुपा(?)लणाकल्पं । संखेवसमुदिद्धं वोच्छामि अहं समासेण Pañcakalpa-bhāṣya-quoted by PSM and AR]

अनुवालय- (anu-vālaya < anu-pālaya-) *v.* to preserve, to practise, JM. साहयो धम्ममणुवालयंति DasaveCū.(Aga.) 30.8.

अनुवालय (anu-vālaya < anu-pālaya) *m.* one of the twelve followers of the Ājīvika sect, AMg. तत्थ खलु इमे दुवालस आजीवियोपासणा भवन्ति, ते जहा — ताळे, तालपल्ले ... अनुवालय, संखवालय ... कायरए Viy. 8.5.11 (8.242)

अनुवालिज्ज (anu-vāliṇa < anu-pālayitvā) *ger.* having observed (renunciation), JM. अहाउयमणुवालिज्ज विहिणा य मोत्तण देहं उवक्खो सोलससागरोवमाज वेमाणियत्ताए महासुक्ककपंमि SamarāKa. 102.12. cf. पव्वज्ज in 102.11.

अनुवालेत (anu-vāleṭa < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) awaiting, JM. अहमभियेए वि गमणे तुह चेवागणमणुवालेतो एतियं वेले ठिओ म्हि SamarāKa. 23.12.

अनुवास- (anu-vāsa < anu-vāsaya-) *v.* to observe (a vow), to carry out with devotion, AMg. एयं मोणं सम्मं अनुवासे-ज्जासि ĀyAr. 1.5.2.5.

अनुवासग (anuvāsaga < an-upāsaka) *m.* [also अनुवासय] one who is not a lay follower (of Jainism), AMg. जे भिक्खू नायगं वा अणायगं वा उवासगं वा अनुवासगं वा ... पव्वावेइ, पव्वावेत्तं वा सातिज्जति Nis. 11.84; 11.86; जे भिक्खू ... उवासगं वा अनुवासगं वा ... पडिगहगं ओमासिय ओमासिय जायति Nis. 14.38; 14.39; 8.12; 8.13; JM. अनुवासगोऽपि नायगम (?) गो अ) नायगो य । एते चेव दो विकप्पा NisCu. 3.229.2; जइधम्मं अकहेत्ता, अणु दुविधं सम्मं मंसवरिइ वा । अनुवासए कहित्ते चउजमला कालगा चउरो KappBhā. 1139.

अनुवासणा (anu-vāsana < anu-vāsana) *f.* [also अनुवासण] enima, AMg. वमणेहिं य विरेयेणेहिं य ... अनुवासणाहिं य ... इच्छंति एगमवि रोगायकं उवसमित्थ Nāya. 1.13.20; Vira. 23.

अनुवासरं (anu-vāsaram < anu-vāsaram) *adv.* daily,

JM. बहुइ जहा कलाए एकेकाएऽणुवासरं चंदो PavSāro. 1575; ततोऽणु-वासरं सो सत्थो वसिमे अइक्कमेऊण । अहक्कसो संपत्तो ... अइवि SurSa-Ca. 1.241.

अनुवासिय (anu-vāsiya < anu-vāsita) *adj.* (ppp.) 1 per-fumed, fomented, AMg. सव्वाउयसुरभिकुसुमंथानुवासिएणं मात्थणं Jambuddi. 5.5; 2 full of, engaged in, JM. आगमओऽणुवउत्तो संगलसदाणुवासिओ वत्ता ViĀvBhā. 29; Apa. अनुवासिय-परिवासियवयणि ... निम्मल्लिउ नाहु नरेण BhaviKa. 268.3.

अनुवाहण (anuvāhana < an-upānatka) *adj.* [also अनुवाहण] shoeless, having no footwear, AMg. ते जहाणामए अजो ! मए समणाणं ... अच्छत्तए अनुवाहणए ... परधरपेसे लद्धावलद्धवित्तीओ पण-त्ताओ Thāṇu. 9.62(693); अनुवाहणस्स उवाहणाओ दल्लय Nāya. 1.15.6; तए णं ददपइण्णे केवली ... अच्छत्तं अनुवाहणं अहियात्तिज्जंति ... तमट्ठं आराहेहिइ RāyPa. 816; Apa. अज्ज काई अनुवाहणु पार्थिइ PaumCa.(S.) 23.3.3.

अनुवाहणत्त (anuvāhanatta < an-upānaha-iva?) *n.* shoelessness, not having foot-ware, JM. केसुपाओ भिक्खा, अन्हा-णऽणुवाहणत्ते च JinadaĀkhyā. v. 354.

अनुविक्खा (anu-vikkhā < anu-prekṣā) *f.* reflection or thinking about (various topics), Apa. बारह अनुविक्खउ मणि वित्तइ CandappaCa.(Y.) 5.16.2. cf. अनुवेक्खा.

अनुविगमण (anuvigga-maṇa < an-udvigna-manas) *adj.* whose mind is free from worry, calm, JŚ. त्रिणवयणमणमंता अनुविगमणा परिवसंति Mūla. 794(9)

अनुविचि (anu-vici < anu-vicin) *adj.* one who diseri-minates, JŚ. आगाढाधच्चपयत्तचारिअनुविचिणो सण्डिवक्खा । अट्ठ गरा होंति पुणो सोलसथा अक्खसंचारे ChePi. 227.

अनुविज्जंत (anu-vijjanta < anu-vidyamāna) *adj.* (pr. part. pass.) being searched, being got, AMg. भयं णि अनुविज्जंते सुव्वंते जागिए इ वा । सोहेइ सव्व-पावाइं पच्छित्ते सव्वणुदेसिए MahāNis. 2.203.

अनुविण्णय (anu-viṇṇaya < anu-vijjāpya) *ger.* having made known, having taken permission, JŚ. आसणे आसणत्थं च उवसंतं उवट्ठिइ । अनुविण्णय मेधावी फिदियम्मं पंजंजे Mūla. 600(7)

अनुवित्ति (anu-vitti < anu-vṛtti) *f.* 1 favourable behavi-our, JM. एवं चिय परदेहेऽणुमाणओ गेहं जीवमत्थि ति । अनुवित्तिनि-वित्तीओ विज्ञाणमयं सल्ले व्व ViĀvBhā. 1564; अनुवित्तीए वि हु ओसहं व जो कुणइ वयमिणं मणुओ । पवणंजउ व्व पावइ सो इह लोए वि कळाणं KumāPra. 377.15; 2 (ironically) favourable behaviour, JM. तं तेत्तिह-पेम्मं तुह न केत्तिअं ? तेइहा य अनुवित्ती । न हु केत्तिलावि केइह-मित्थं कीइवि सट्ठो मणिओ KumāCa.(II.) 2.82; 3 imitative beha-viour, JM. एवं दव्वूलसमा होहिति उवासमा वि दुसमाए । पडिक्कलाण वि तेसि इयरे काहिति अनुवित्ति UvPayTi. p. 366b.1. cf. अनुवुत्ति.

अनुवित्तिबुद्धी (anuvitti-buddhī < anuvṛtti-buddhi) *f.* knowledge which recurs there, JM. गोत्तादओ गवांसु नियय-धाराणुवित्तिबुद्धीओ । परओ य निवित्तीओ सामन्नवित्तेसनामाणो ViĀvBhā. 2191 (comm. अनुगताकारबुद्धिः)

अनुविद्ध (anu-viddha < anu-viddha) *adj.* (ppp.) full of, mixed with, blended with, AMg. मयमवत्त-गंधुत्तमाणुविद्धं च धूववट्ठि RāyPa. 292; कालागर-पवर-कुंदुल्ल-तुल्ल-धूवगंधुत्तमाणुविद्धं Jambuddi. 3.12; 5.58; M. णिउणहसिआणुविद्धं सीआलंभावहारणविसंवा । सुणइ ण लक्खेइ पुढं अण्णविइणहिअओ पिआण दइसुहो SetuBa. 11.15; जायं

अणुविहाणओ

349

अणुवेल्

पविरल-तिमिराणुविह-संज्ञा-पहा-परिविखत् । मय-भिण्ण-सामली-गंड-वास-कसणा-
रणं गयणं Lila. 444.

अणुविहाणओ (anu-vihāṇao < anu-vidhānatas) *adv.*
because of the statement (of an outlet), JM. पार्वति सदांघा जं ते
पोमालमस्या सकिरिया वाउवहणाओ । धूमो व्व संहरणओ दाराणुविहाणओ
विसेसेणं ViĀvBha. 207.

अणुवीह (anu-vīi < anu-vīci) *adv.* [lit. along the wave]
in compliance with, AMg. सयं दुक्कडं ण वयह आइठो वि पक्कयहं बाले ।
वेयाणुवीह मा कासी चोइज्जंतो गिलाइ से मुज्जो Sūy. 1.4.1.19 (Cu. वेदः
प्रवेदः तस्य अनुवीचिः अनुलोमगमनं मेथुनगमनम् इत्यर्थः । Vṛtti — वेदः
पुंवेदोदयस्तस्य अनुवीचिः आनुकूल्यं मेथुनाभिलाषम्)

अणुवीह (anu-vīi < anu-vīci) *ger.* having considered,
having reflected on, AMg. सव्वेसिं पाणाणं ... सव्वेसिं सत्ताणं अणु-
वीह भिक्खू धम्ममाइक्खेज्जा । अणुवीह भिक्खू धम्ममाइक्खेज्जाणो णो अत्ताणं
आसायज्जा Āyār. 1.6.5.3-4; सव्वे चैव अणुवीह पासा Āyār. 1.4.3.1;
से ... गाहाइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अणुवीह उवस्सयं जाणज्जा Āyār.
2.2.47(445); अणुवीह निट्ठाभासी, समियाए संजए भासं भासेज्जा, तं जहा —
एगवयणं, दुवयणं Āyār. 2.4.3(521); भासमाणो ... अणुविह (अणुवीय
v.l.) विद्यागरे Sūy. 1.9.25 (comm. नैतद्वचः परात्मनोऽभयोर्वा बाधक-
मित्येवं प्रविचिन्त्य वचनमुदाहरेत्); आद्यं भूमं अणुवीह धम्मं अंजु [v.l.
अंजुं] समाहिं तमिणं सुणेह Sūy. 1.10.1 (comm. केवलज्ञानेन ज्ञात्वा ...
यदि वा ग्राहकमनुविचिन्त्य); तं जोइभूयं सततावसेज्जा; जे पाउकुज्जा अणुवीह
धम्मं Sūy. 1.12.19 [Ldn.]; 1.14.26; सव्वेसिं पाणाणं ... अणुवीह किट्ठए
धम्मं Sūy. 2.1.68(689); 2.2.52 [Ldn.]; इह खलु जिणमयं ... जिणप्पणीतं
... जिणाणुविण्णं जिणपसत्थं अणुवीह तं सदहमाणा ... भगवंतो जीवाजीवाभिगमं
नामज्जदयणं पण्णवसं Jivābhi. 1.1; अणुवीह सव्वं सव्वत्थ एवं भासेज्जा
पण्णवं Dasave. 7.44.2. JM. अहस्ससव्वे अणुवीह भासए, जे कोहलोह-
भयमेव वज्जए । स दीहरायं समुपेहिया स्त्रिया, सुणी दु मौसं परिवज्जए सया
ĀvTi.(H.) 658b.4.

अणुवीहभासणया (anuvīi-bhāṣaṇayā < anuvicintya-bhā-
ṣaṇatā) *f.* habit of speaking with deliberation, AMg. तित्थ-
गराणं षंजामस्स णुवीसं भावणाओ पण्णत्ताओ, तं जहा ... अणुवीहभासणया
Samar. 25(1)

अणुवीहभासय (anuvīi-bhāṣaya < anuvicintya-bhāṣaka)
adj. speaking with deliberation, AMg. अहस्ससव्वे अणुवीहभासए
जे कोह ... भयमेव वज्जए ĀrahPad. 747.

अणुवीहसमिति (anuvīi-samiti < anuvicintya-samiti) *f.*
proper behaviour after due deliberation, AMg. एवं अणुवीह-
समितिजोगेण भाविओ भवति अंतरण्या Paṇḍā. 7.17 (comm. अनुविचिन्त्य
पवालोच्य भाषणरूपा या समितिः सम्यक् प्रवृत्तिः सा अनुविचिन्त्यसमितिः)

अणुवीचिभासण (anuvīci-bhāṣaṇa < anuvicintya-bhā-
ṣaṇa) *n.* [also अणुवीचीभासण] speaking after due considera-
tion, speaking with deliberation (one of the five bhāṣaṇās),
JŚ. कोहभयलोहहासपहण्णा अणुवीचिभासणं चैव । विदियस्स भावणाओ वदस्स
पंचेव ता होति Mūla. 338(5); = BhaĀra. 1207 (comm. सूत्रानुसारि
वाक्यम्); हिदमिदपरिमिदभासा अणुवीचीभासणं च बोधव्वं Mūla. 338(5).

अणुवीचीपरिताव (anuvīci-paritāva < anu-vicintya-
paritāpa) *m.* mortification after due consideration, JŚ. अणु-
वीचीपरिताओ कायकिल्लेओ इवदि एसो Mūla. 338(5)

अणुवीचीसेवण (anu-vīci-sevana < anu-vicintya-sevana)
n. use after due consideration, JŚ. साहम्मिओवकरणस्सणुवीचीसेवणं
चावि Mūla. 339(5)

अणुवुत्ति (anu-vutti < anu-vṛtti) *f.* behaviour in conform-
ity with (the wish), JŚ. गणधरवसहादीणं अणुवुत्तिं छंदणिच्छाप
Mūla. 137(4)

अणुवूह (anu-vūha < anu-br̥mh-) *v.* to encourage, to
augment, AMg. कळाणकारणा णं तुमे सुविणा दिट्ठसि कट्ठ मुज्जो भुज्जो
अणुवूह Kapp.(J.) 11; 53.

अणुवूहइत्ता (anu-vūhaittā < anu-br̥mhayitṛ) *adj.* one
who praises or encourages, AMg. से किं तं वण्णसंजलणया (विणए) ?
वण्णसंजलणया चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा — ... वण्णवाइ अणुवूहइत्ता भवह
ĀyārDas. 4.22.

अणुवूहमाण (anu-vūhamāṇa < anu-br̥mhayat) *adj.* (pr.
part.) encouraging, praising, AMg. से सेणिए राया ... सत्सिरीयाहिं
वगुहिं अणुवूहमाणे ... एवं वयासी Nāya. 1.1.20.

अणुवूहइज्ज (anu-vūhiṇṇa < anu-br̥mhya) *ger.* greeting,
congratulating, JM. एवं वडुप्पगारं ताओ अणुवूहइज्ज पुणरवि उवायया
मम सगासं VasuHi.(M.) 81.16.

अणुवूहित (anu-vūhita < anu-br̥mhita) *adj.* (ppp.) prai-
sed, elevated, JM. तेहिं वि अणुवूहिते -- वण्णो कयःपोसि ĀvTi.
(Malay.) II. p. 395a.8.

अणुवूहइत्ता (anu-vūhettā < anu-br̥mhayitṛ) *adj.* one who
approves, one who applauds, AMg. सत्तहिं ठाणेहिं छउमत्थं जाणेज्जा,
तं जहा — पूयासकारमाणुवूहइत्ता भवति Thāya. 7.29(550) (comm. परेण
स्वस्य क्रियमाणस्य तस्यानुमोदयिता)

अणुवेक्खण (anu-vekkhaṇa < anu-prekṣaṇa) *n.* reflecting
on, brooding over, Apa. वादण पुच्छणा वि अणुवेक्खण Chakka-
mma. 11.8.3. cf. **अणुवेक्खा**.

अणुवेक्खणिज्जादा (an-uvekkhaṇijjadā < an-upekṣaṇiya-
tā) *f.* absence of negligibility, the state of not being over-
looked or disregarded, Ś. (विदूषक) अणुवेक्खणिज्जादाए अणुराएण वा
दंसणं ति तक्कणिज्जं एदं SāMsa. 1.22.15.

अणुवेक्खा (anu-vekkhā < anu-prekṣā) *f.* reflection or
thinking about (the various topics), JŚ. वंधणमोक्खे तक्काणरूवे
वारसणुवेक्खे RaySā. 60; भावहि अणुवेक्खाओ अवरे पणवीसभावणा भावि
BhāvPā. 94; तम्हा भावेज्ज अणुवेक्खं BāAnu. 37; 89; अणुवेक्खाहिं
एवं जो अत्ताणं सदा वि भावेदि Mūla. 768(8); अणुवेक्खा संवरहेदु विसेसेण
KattiAnu. 96; Apa. पहिलारउ टक्कारउ कहिउ अणुवेक्खासमभासहिं सहिउ
MabāPa.(P.) 6.7.8; चित्तह अणुवेक्खउ JasCa. 4.9.1; संसाराणुवेक्ख
भाविज्जह JambūSāCa. 11.3.1; बारह मणि अणुवेक्खउ कुरियउ Jambū-
SāCa. 11.1.4; अणुवेक्खाउ एम भावंतहो, निम्मलज्ञाणे वित्तु भावंतहो
JambūSāCa. 11.15.1; असरणअणुवेक्खउ जो वि पुणु अणुदिणु भावह
KarCa. 7.7.11; ज्ञाइय अण्विह अणुवेक्ख तेण VaddhaCa. 1.14.1.

अणुवेदयंत (anu-vedayanta < anu-vedayat) *adj.* (pr.
part.) [also अणुवेययंत v.l.] one who is experiencing, AMg.
तमाणुभाणं अणुवेदयंता दुक्खेति दुक्खी इह दुक्खेणं Sūy. 1.5.1.16.

अणुवेयण (anu-veyaṇa < anu-vedana) *n.* experiencing,
AMg. से य सम्मत्ते पसत्थसमतमोहणीयकम्माणुवेयणोवसमखयसमत्थे ...
पड्ठे Āv. 64; JM. अस्सकिल्लिदुक्कम्माणुवेयणे जो उ होइ परिणामो
SamaṭKa. 403.14.

अणुवेल् (anu-velam < anu-velam) *adv.* [PāLaNa. 153]
1 constantly, at every moment (lit. along the time or border),
JM. जीवेहिं ... 1 अणुवेल्सावयासुहपडिहहिं (विडवणा पत्ताओ) RāPaṇa.
42; 2 along the sea-shore, M. एक्को रुड-णर-मुहो अणुवेल् णिवडिओ

अणुवेलंधर

350

अणुव्राण

सुवेलो व्व भुओ SetuBa. 15.19.

अणुवेलंधर (anuvelandhara < anuvelandhara) *m.* a kind Nāgākumāra gods who guard the beach of the Lavaṇa ocean around Jambuddīva, facing the four sub-quarters, AMg. एत्थ णं चउण्हं अणुवेलंधरणगराण्हं चत्तारि आवासपव्वया पणत्ता Thāṇa. 4.331 (302); सव्वेसिं पि णं वेलंधर-अणुवेलंधर णागराण्हं आवासपव्वया सत्तरस-पक्खीसां जोजणसयां उड्डं उच्चैसेण पणत्ता Samav. 17(4); अणुवेलंधर-राण्हं पव्वया होति रयगमया Jivābbi. 3.747-750.

अणुवेह (anu-veha < anu-vedha) *m.* combination, group, AMg. सुत्तद्विपसु जुज्जर जइ अजोऽन्नाणुवेहो पिंडो PindNi. 56.

अणुवेहमाण (anu-vehamāṇa < anu-prekṣamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) considering, reflecting upon, AMg. उवेहमाणो अणुवेह-माणं वूया-उवेहाहि समियाए Āyār. 1.5.5.3; धुणे उरालं अणुवेहमाणे वेच्चाण लोयं अणपेक्खमाणे Sūy. 1.10.11 (*v.l.* अणवेक्खमाण- Cu.) *cf.* अणवेक्खमाण.

अणुवेहसलागा (anu-veha-salāgā < anu-vedha-salākā) *f.* a piercing stick, a pointed stick, JM. इमो सत्थोसो पत्थणसत्थयं ... अणुवेहसलागा वीहिमुहं सुसुहं NāCa. 3.214.7.

अणुव्वइ (anu-vvai < anu-vratin) *adj.* possessor of minor vow, one who accepts partial vows, a layman, JŚ. दिदचित्तो सुद्धमं अणुव्वइ सो हवे तिदिओ Kattāṇu. 336.

अणुव्वइय (anu-vvaiya < anu-vratika) *adj.* having a partial vow, AMg. पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं गिहिधम्मं पडिवज्जिस्सामो Uvav. 38; 58.

अणुव्वइय (anu-vvaiya < anu-vrajita) *adj.* (*ppp.*) followed, JM. वेदिऊणमवमुट्टिया गणिणी। अणुव्वइया य णाए SamarāKa. 687.4.

अणुव्वज- (anu-vvaja- < anu-vraj-) *v.* to follow, to go up, AMg. कायं अहे वि दंसंति बाहू उड्डु वक्खमणुव्वजे Sūy. 1.4.1.3 (249) *cf.* अणुव्वज-

अणुव्वजण (anu-vvajāṇa < anu-vrajana) *n.* following, going after (for taking leave), JŚ. अब्भुट्ठाणं सण्णदि आसणदाणं ... अणुव्वजणं (कायिकविनयं सप्तप्रकारकम्) Mūla. 382(3)

अणुव्वजमाण (anu-vvajamāṇa < anu-vrajat) *adj.* (*pr. part.*) following, Apa. सुणीण समाणु अणुव्वजमाणु। वरंणु जाम स गच्छइ ताम NāCa.(P.) 9.21.9.

अणुव्वट्ठ (an-uvvaṭṭa < an-udvṛtta) *adj.* (*ppp.*) not going to a wider birth, JM. नरएसु अणुव्वट्ठे दुगं चउळं सिया उ उव्वट्ठे ĀvNi. 825; तिरिएसु अणुव्वट्ठे ... मणुएसु अणुव्वट्ठे ĀvNi. 826; देवसु अणुव्वट्ठे ĀvNi. 827.

अणुव्वण (an-uvvāṇa < an-ulbāṇa) *adj.* not proud, humble, JM. सव्वस्सं हाऊणं निज्जूहा मारिया य विवदंता। भोगेहिं संविभत्ता अणुकूल अणुव्वणा जे उ KappBhā. 4432.

अणुव्वत (anu-vvata < anu-vrata) *n.* a lesser or minor vow of a layman, JM. तथा चउत्थे अणुव्वते सामण्णेण अणियत्तस्स दोसा — मातरमपि गच्छेज्जा ĀvTi.(H.) 823b.7. *cf.* अणुव्वय.

अणुव्वत्तिजमाण (an-uvvattijamāṇa < an-udvartyamāṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) not being turned over, AMg. तए णं से मयूरीअंडए अणुव्वत्तिजमाणे कालेणं समणं उज्जिमे Nāyā. 1.3.26.

अणुव्वद (anu-vvada < anu-vrata) *n.* partial vows of a layman, JŚ. पंच य अणुव्वदाइ सत्तसिक्खाउ देसजिधम्मो BhaĀrā. 2079; अणुव्वदमहव्वदेहिं य बालतवाकामणिज्जराय य। देवाजं णिवंध ...

जीवो GomSā.(K.) 807; उवओणं जाणित्ता अणुव्वदं पंचमं तस्स Kattā-ṇu. 340; छट्ठमणुव्वदघादे गुणवयसिक्खावपहिं उववासो ChePi. 342.

अणुव्वदि (anu-vvadi < anu-vratin) *adj.* one who accepts lesser vows of a layman, JŚ. धम्म-पयासण-वयणं अणुव्वदी होदि सो विदिओ Kattāṇu. 334.

अणुव्वय- (anu-vvaya- < anu-vraj-) *v.* to follow (the path of a monk), AMg. एवं वयं कामगुणेषु गिद्धा न भिक्खुणो मग्ग-मणुव्वयामो Utt. 13.30; जीवंतमणुजीवेति मयं नाणुव्वयंति य Utt. 18.14.

अणुव्वय (anu-vvaya < anu--vrata) *n.* lesser or minor vows of a Jain layman, AMg. महव्वए पंच अणुव्वए य Sūy. 2.6.6 (702); पंचाणुव्वया पन्नत्ता Thāṇa. 5.2(389); सम्येव पंचाणुव्वयाइं पडिवज्जंति Uvav. 57; तुमं पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स अंतियं पंचाणुव्वए ... पडिवज्जे Niraya. 103; गिण्हामि अणुव्वए पंच य अणुव्वयाइं ĀnPaCa.(V.) 2; एत्थं पुण समणोवाससधम्मो पंचाणुव्वयाइं Āv. 93; JM. न य सक्कए पव्वज्जं जइ पुण सोऽणुव्वयाइयं धम्मं। सविसेसं पि वरइ Ārāh-Pag. 42; पंच य अणुव्वयाइं गुणव्वयाइं च होति तिरेव DasaveNi. 247; अणुव्वयसमणो PaumCa.(V.) 13.28; अणुव्वयगुणव्वयसिक्खावय-गुणसंगयाणं सावगाणं MaViCa.(G.) 17b.1(2); एवं पंचाणुव्वयं सत्त सिक्खावइयं सावगधम्मं दुवालसविहं पडिवज्जंति Erz. 33.4; पंच य अणु-व्वयाइं DhammoMā. 18.11 = JambūCa.(G.) 16.650; वेत्तणुव्वया खलु थूलपाणवहविरयादी PañcāPra. 10.8; अणुव्वयाइं अहिगच्च YogSā. 27; JŚ. पंचेवणुव्वयाइं गुणव्वयाइं हंति तह तिणिण CāPiPa. 22 = ŚrāSā. (V.) 207; Apa. पंचमउ अणुव्वउ सो धरेइ PañSāCa.(P.) 3.9.11; सुणु नरवइ पंचाणुव्वयाइं BhaviKa. 274.5; जो पालइ पंच अणुव्वयइं SudCa. (N.) 4.4.8; तिहिं दिन्नइं पंच अणुव्वयाइं PaumSiCa. 1.113; मिय परिग्गह करहि अणुव्वयाइं DhamPar. 10.14.6.

अणुव्वयघाद (anu-vvaya-ghāda < anu-vrata-ghāta) *m.* violation of the minor vows of a Jain layman, JŚ. छट्ठ-अणुव्वद-घादे गुणवयसिक्खावयं तु उववासो ChePi. 307.

अणुव्वयण (anu-vvayaṇa < anu-vrajana) *n.* following (a person as a sign of respect), JM. सिक्खेवेण कयवंशणाणुव्वयणो निगजो साह JinadaĀkhyā. 4.24; तेसिमणुव्वयणट्ठा, पडिवइं पडिओ ततो DhamViPa. p. 54a.4.

अणुव्वयधर (anu-vvaya-dhara < anu-vrata-dhara) *adj.* who observes the lesser vows (of a layman), JM. सेसा अणुव्वय-धरा गिहिधम्मपरा हंति जे मणुया PaumCa.(V.) 11.24; अहवा अणुव्वय-धरो होऊण सील-संजमाभिरओ PaumCa.(V.) 70.40; जे य तिज्जि-गुणव्वय-अणुव्वयधरा तेसिं दुवे रेहाओ वरेइ VasuHī. 184.20; भरयच्छे निजधम्मो सावगपुतो अणुव्वयधरो ति UvPay. 506.

अणुव्वयधारि (anu-vvaya-dhāri < anu-vrata-dhārin) *adj.* one who observes the lesser or minor vows (of a layman), JM. वीयाणुव्वयधारी सामाइकडो य होइ तस्याए (पडिमा) PavSāro. 983.

अणुव्वयय (anu-vvaya-ya < anu-vraja-ka) *adj.* who follows another, AMg. दुवे सत्थवाहदारणा ... अण्णमण्णमणुव्वयया Nāyā. 1.3.6.

अणुव्वया (anu-vvayā < anu-vrajā) *adj.* [f.] faithful (*kt.* following her husband), AMg. भारिया मे महाराय अणुरत्ता अणुव्वया Utt. 20.28; JM. भज्ज अणुव्वय ĀvTi.(H.) 435b.7.

अणुव्वस (anu-vvasa < anu-vaśa) *adj.* dependent on, subservient to, AMg. एवं तुम्मे सरागत्था अन्नमन्नमणुव्वसा Sūy. 1.3.3.10(213)

अणुव्वान (an-uvvāṇa < an-udvāṇa) *adj.* not dried,

अणुव्याय

351

अणुसंज्ञा

slightly wet, AMg. पव्वाणं विचि अन्वाणमेव विचिच्च होअणुव्याणं OghNi. 488; ताहे तलपव्वाणा लेहा पुण होतणुव्याणा OghNi. 490; JM. पडिवाइऊण लेहं ज्झति अणुव्याण-अवसरत्तणो । तत्थेव असंवत्तिमिमं विमुत्तुं गओ राया KumāPra. 169.17; पडिवाइऊण लेहं अणुव्याणस्वरं ति असंवत्तिऊण । तत्थ जेव ठाणे मोत्तुण अट्ठिओ JugāJiCa. 55.21; तमणु-व्याणं मोत्तुं तहाविहे नरवरे खगं कज्जे । जादुट्ठिओ UvPayTi. p. 158a. gḍ. 34.

अणुव्याय (an-uvvāya < an-udvāta) *adj.* 1 not tired, not dejected, JM. एमेव य पाहुणए जगणणादं अणुव्याए VavaBhā. I. p. 64. gḍ. 46 (comm. अणुव्याए इति अपरिश्रान्ते); गुणतेणा वि गुणद्धा तवसंजमभास्वरणणुव्याया PubCa. 59.27; 2 wet (with tears), (lit. not dry), M. रणाम्मि व भमइ वराइयाए दिट्ठी अणुव्याया GāSaSa. 525 (Pat. ed.)

अणुव्यायण (an-uvvāyaṇa < anu-vāta(na)) *n.* along the wind, windward direction, JM. संवत्थिओ वहणो समुदवायाणुव्यायणेण इच्छियं पट्ठमं संपत्तो VavaBh. 62.5.

अणुव्विग (an-uvviggā < an-udvigna) *adj.* (ppp.) unworried, free from anxiety, undisturbed, AMg. तए णं से अरहणमए समणोवासए ... अणाउडे अणुव्विगो ... पोयवहणस्त एादेसंति वत्थेणं भूमिं पमज्जइ Naya. I. 8.73; तए णं से मागंरियदारमा ... अत्तथा अणुव्विगमा ... नो आदंति ... जक्खेण एदि लवणसमुदं मज्झमज्झेणं वीरिवयंति Naya. I. 9.38; तए णं से वमदेवे समणोवासए ... पिसायरूवेणं एयं वुत्ते अभीय अत्तये अणुव्विगो ... तुमिणीए धम्मज्झाणोवणए विहरइ Uvās. 96; तए णं से दिव्वे मिसायरूवे कामदेवं समणोवासयं ... अणुव्विगं विहरमाणं पासइ Uvās. 2.24; 2.28; 2.29; 2.30; 4.22; 4.23 [Ldn.]; तए णं से सदायुत्ते समणोवासए ... अणुव्विगो ... धम्मज्झाणोवणए विहरइ Uvās. 7.58; 7.59 [Ldn.]; तए णं से सुदंसणे समणोवासए ... अणुव्विगो ... भूमिं पमज्जइ Antag. 16.4; तम्हा पव्वज्जाइ अवि थूलमविप्पुयं अणुव्विगो । निम्मोहियमणिगूदं सम्मं आलोयए मत्तिं ArahPaḍ.(V.) 331; से गांमे वा नगरे वा गोयरगगओ मुणी । चरे मंदमणुव्विगो अव्वस्सिखेण चेयसा Dasave. 5.1.2; 5.1.121; अयंरिमणुव्विगं भासं तिसिर अत्तं Dasave. 8.48; JM. तत्तो ते अपरा-जिय-अणंतविरिया ... भोए मुजिऊण अणुव्विगमा VavaBh. 329.3; अह सो ... अणुव्विगो । परिमइ नयरमज्जे Erz. 73.25; देसंतरंमि पत्तस्स तत्तस्स पुत्तो तओ अवंतीए । तीय य पट्ठं लग्गो ओल्लगेउं अणुव्विगो UvMā. p. 109. gḍ. 6; दिनेइ न पव्वज्जं मज्झमणुव्विगमाणासा एसा UvMā. p. 208. gḍ. 32; Jḍ. तम्हा सत्तूलमूलं अविकूदमविप्पुदं अणुव्विगो ... सम्मं आलोचए सव्वं BhaAra. 546; M. वसणसु अणुव्विगमा ... सप्पुरिसा GāSaSa. 380 (W.); पोदुं भरंति सज्जा वि माउआ अण्णो अणुव्विगमा GāSaSa. 3.85.

अणुव्विच्छिअ (an-uv-vicchia < an-ud-vīcika) *adj.* where scorpions are not produced, M. जओ पोसमुज्जिगवणं । गिद्धिणं दिट्ठिम्मं कितरत्तिणमणुव्विच्छिअं पिसिअलं ŚrīKā. 1.26.

अणुव्विवाग (an-uvvāga < anu-vipāka) *m.* result or effect (suitable to) fitting fruition, AMg. एवं तिरिकवे मणुयामेरसु चउरंतणंतं तयणुव्विवागं । स सव्वमेयं इति वेदयित्ता वंखेज्ज कालं धुव-माचरंती Sūy. 1.5.2.25.

अणुसअ (an-uaa < anu-sāya) *m.* repentance, remorse, regret, AMg. रागहोसेण वि अणुसएण तं गोयम ! न गच्छं Gaeohā. 50; M. हियअं पलीविअ वि अणुसएण पुट्ठिं पलीवेसि GāSaSa. 1.33; णअर-वत्तिओ णडिज्जइ साणुसएण व्व सीएण GāSaSa. 1.77; अहिलीअ पंसुहीहिं छिविओसरिपहिं अणुसअ-विलोलाहिं (पहिंहिं) SetaBa. 2.16 (Rāma-dāsa); सहसाओअविराअं दहअमुहे तम्मि साणुसअददुव्वे SetaBa. 11.70;

Ś. (शकुन्तला) अणुसअविषट्ठिदस्स कथं दे संपदं संतावो Śak. 30.10(3) cf. **अणुसय**.

अणुसंवेयण (anu-samveyaṇa < anu-samvedana) *n.* feeling, experiencing, AMg. अणुसंवेयणमप्पाणेणं, जं हंतव्वं गाभित्थए Āyār. I.5.5.5.

अणुसंकम (anu-saṅkama < anu-saṅkrama-) *v.* to go to another, to approach another, AMg. भज्जा य पुत्ता वि य नायओ व दायारमदं अणुसंकमंति Utt. 13.23; = JM. KaKaPra. 151.34.

अणुसंकुल (anu-saṅkula) *n.* collection of atoms, Apa. अणुसंकुलं हत्थयल्लमल्ल जिह तिह गिहिल्ल णिरिक्खित्त (तिहुवणु) MāhāPu. (P.) 58.12.9.

अणुसंग (anu-saṅga < anu-saṅga) *m.* 1 contact, association, JM. तत्सयाणुसंगणुजउ व्वसोगतणोवल्लपसमेण । नो सोढं कुलंतेण ताहणं तण्णिचरणस्त UvPay. p. 403a. gḍ. 141; जेहिं अणुसंगओ धम्मीण वि होइ पावगइ SaṭṭhiSa. 27; मज्झडिई पुण एसा अणुसंगेणं हवंति गुण-दोसा । उक्किट्ठपुणपावा अणुसंगं न विप्पंति SaṭṭhiSa. 28; M. तुण पुव्वव-सुंदरीजणाणं नआणुसंगसंदं KaṇVa. 2.53; 2 consequence, Apa. अणुसंगं ताहं महाविणीय अणुमोश्य वज्जोयरहो धीय BhaViKa. 321.5; ता सिव-उकंठिय करयलि संठिय सुर-तर-सुह अणुसंगि द्युय BhaVSam. 2.19.

अणुसंगया (anu-saṅga-yā < anu-saṅgātā) *adj.* (ppp.) [f.] possessing, attached, following, M. सुंदरि वयंस-भावाणु-संगया अणुवमकुमारी (का एसा) Līhā. 785.

अणुसंगिय (anu-saṅgiya < anu-saṅgika) *adj.* occasional, incidental, of secondary importance, JM. जिणधम्मो मोखफल्लो सासयसोक्खो जिणेहिं पवत्तो । नरसुरसुहाइ अणुसंगियाइ इह कित्तिपल्लं व UvMā. p. 107. gḍ. 18; PaṇṇāPra. 8.45.

अणुसंघट्ठण (anu-saṅghaṭṭana < anu-saṅghaṭṭana) *n.* collision of atoms, Apa. अणुसंघट्ठणि सट्ठु विहावइ उट्ठित्त खणि णहयलि परिधावइ JāCa. 3.29.3.

अणुसज्ज (anu-sajja < anu-sajj-) *v.* to stick to, to continue (the line), to propagate, AMg. तीसे णं समा भारहे वासे ... छव्विहा मणुस्सा अणुसज्जित्था Viy. 6.7.9 (6.135) (comm. अनुसज्ज-वन्तः); अणुद्विगे णं भंते ! द्विगे भारहे वासे इमीए ओसपिणीए देवाणुवियानं केवत्तिव कालं पुव्वमए अणुसज्जिस्सति Viy. 20.8.10 (20.70); उत्तरकुराए णं कुराए छव्विहा मणुस्सा अणुसज्जति Jivābhi. 3.631; भारहे वासे कइ-विहा मणुस्सा अणुसज्जित्था Jambuddi. 2.50; कउव्विहा मणुस्सा अणु-सज्जिस्सति Jambuddi. 2.162; 2.164; नाणाहिप्पु रज्जसु अणुसज्जसु नाणदाणम्मि ArahPaḍ.(V.) 976; JM. दस जा अणुसज्जंती चोइसपुव्वीए पढमसंवयणं VavaBhā. 10.353 (comm. यावत्प्रथमं सहननं चतुर्दशपूर्वी च तावद्दशभावश्चित्ताणि अनुसज्जन्ति स्म); जा तित्थणुसज्जंती (? सज्जंति) अत्थि हु तेणं णु पच्छिअं VavaBhā. 10.365; दस (पायच्छित्ता) ता अणु-सज्जंती जा चउइतपुव्वि पढमसंवयणी PavSāro. 738; इत्तरसामाश्यछेय-संजना तह दुवे गियंठा य । बउसपडिसेवगा ता, अणुसज्जंते य जा तित्थं GurTaVi. 1.92.

अणुसज्जणा (anu-sajjaṇā < anu-sañjanā) *j.* attachment, continuity, AMg. उत्तरकुरमो गेतव्वो जाव मणुस्साणं अणुसज्जणा Jivābhi. 3.218; गहजुद्धोरोट्ठिइ, उव्वट्ठणा य अणुसज्जणा चेव Jivābhi. 3.631[3]; सुअस्स य अणुसज्जणाए अणासायणाए वट्ठइ Utt. 29.19 (Śān. पठंति च 'अणुसज्जणाए वट्ठइ, तत्र अनुसज्ज (अ) नमनुवर्तनं तत्र वर्तते । कोऽयं अव्यवच्छेदं करोति p. 584a.1.12); JM. अणुसज्जणा अट्ठ ArahNi. 362 (comm. अट्ठो पुराणं यावदयं धर्मः प्रवृत्तः । अट्ठो वा तीर्थकराणं यावदिति); तित्थाणुसज्जणाए आयहियाए परं समुदरति KappBhā. 1142; सपयस्सवण

अणुसज्जणा य दसचोदस अट्ट दुप्पसेह VavaBhā. 10.346; छक्कायसंजो जाव ताव अणुसज्जणा दोहं VavaBhā. 10.389.

अणुसज्जमाण (anu-sajjamaṇa < anu-sajjamāṇa) *adj.* (pr. part.) sticking to, following, AMg. जहा उत्तरकुराप वत्तवया जाव अणुसज्जमाण Jambuddi. 4.205; अणुसज्जमाणए पुण समाहिकामस्स सव्वमहरिय। इक्किं भावितो उवेइ पोरणवाहारे ĀrahPad.(V.) 421 = JŚ. BhaĀra. 698; JM. अहं पुण तुरियं वद्धपरियरो तं दित्तं अणुसज्जमाणो पहावियो मि VasuHi. 205.21.

अणुसज्जिय (anu-sajjiya < anu-sajjita) *adj.* (ppp.) made ready, JM. तओ तीए मणणसज्जियो पढो विविधवण्णां पडियाहिं दोहि वि जणीहिं VasuHi. 173.19.

अणुसंचय- (anu-sañcaya < anu-samcaya-) *v.* to gather, to collect, Apa. सुहकम्मए जीउ अणुसंचइ तित्थवरुणु गोत्तु संपज्जइ Jambū-SāCa. 11.7.8.

अणुसंचर- (anu-sañcara < anu-samcar-) *v.* to wander, to carry on, AMg. अत्थि मे आया ओववाइए। जो इमाओ दिसाओ अणुदिसाओ वा अणुसंचरइ, सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अणुदिसाओ जो आगओ अणुसंचरइ सोहं Āyār. 1.1.1.4; 1.1.1.6; जंसी विसण्णा विसयंगणाहिं दुहओ वि लोयं अणुसंचरति Sūy. 2.12.14(548) (Cū. द्विविधे-नापि प्रमादेन); अणुदुत्ता जे य सव्वत्था इय विज्जामणुसंचरे Utt. 18.30.

अणुरात्रं (anu-sañjham < anu-samdhyaṃ) *adv.* every evening, Ś. (अवलोकित) कवालकुंढला अणुसंशं समाअच्छदि MālaMā. 1.15.24.

अणुसट्ठ (anu-saṭṭha < anu-siṣṭa) *adj.* (ppp.) taught, instructed, advised, AMg. पव्वइही दुप्पसहो अणुरट्ठो नाइलज्जेणं Tittho. 832; JM. (अथ द्रविणजातं मार्गेयति वैधे विधिमाह) कवहुगमादी तवे, रूपे, पीते तहेव केवटिए। हिंइण अणुसट्ठादी, पूयल्लिगे तिपिह भेदो KappBhā. 1969 (comm. अलम्बे अनुशिष्टयादीनि प्रयोजक्यानि); अणुसट्ठार्या ? पुरि ण ठिवा करेति वार्यति ववहारं VavaBhā. 4.150; देहेण उ अणुसट्ठा लोए लोयुत्तरे व अप्पाणं VavaBhā. 4.73; अहवाऽणुसट्ठुवालमु-वगहे कुणति तिक्खि वि गुरु से NisBhā. 6612; चंपानयरीण सुभदा नागर-जणे अणुसट्ठा NisCu. 4.373.23; करुणापरेण तेणवि अणुसट्ठा महरवणेहिं SurSūCa. 11.26.

अणुसट्ठि (anu-saṭṭhi < anu-siṣṭi) *f.* 1 instruction, religious preaching, teaching, AMg. तिविहा अणुसट्ठी ण्णत्ता, ते जहा — आयअणुसट्ठी, परअणुसट्ठी, तदुभयअणुसट्ठी Thāna. 3.414(194); निजमया आयरिया संधारणयस्स दित्ति अणुसट्ठि ĀrahPad.(V.) 442; 170; अणुसट्ठि देइ गणिवसहो BhattaP. 52; सुणसु अणुसट्ठि BhattaP. 58; इच्छामो अणुसट्ठि मंते BhattaP. 155; अणुसट्ठि दित्ति निजवया Saṃth. 108; अत्थकम्मगरं तच्चं अणुसट्ठि (v.l. अणुसिद्धि) सुणेह मे Utt. 20.1; JM. आहरणं तदेसे चउहा अणुसट्ठि तह उवाळमो। पुच्छा निस्सावयणं होइ सुभदाऽणुसट्ठीए DasaveNi. 73; आयरिया दित्ति अणुसट्ठि KappBhā. 1541; अणुसट्ठी भम्मकहा विज्ज-निमित्ते य अंतो बहिं KappBhā. 1951; सेहाण य दित्ति अणुसट्ठि KappBhā. 3452; अज्जाण देति अणुसट्ठि KappBhā. 3748; गच्छेज्ज संजतीणं अणुसट्ठि गणखरो दातुं NisBhā. 1721; अणुसट्ठि वहं-तस्स उ भयेण खित्तस्स तेगिच्छं VavaBhā. 2.193 (p. 44); भणिया तेण नाइला, 'इच्छामो अणुसट्ठि' JambūCa.(G.) 29.17; वच्छं अणुसट्ठि उववहणमाइ कुणमाणो (संघो) NāPañKa. 1.25; अणुकूले य रए हिय-अणुसट्ठी होइ दावव्वा KāIka. 39.19; इच्छामि अणुसट्ठि अरहंताणं Pañ-Su. 9; Apa. अणुसट्ठि जहट्ठिय विहिय ताहं ViñKa. 11.35.9; सच्छं देमिऽणुसट्ठि निह JivānuSām. 2; 2 praise, JM. अणुसट्ठि थुइ ति पाट्ठा NisBhā. 6608; 3 permission, order, JM. इच्छामो अणुसट्ठि

पवज्जं देय मे भयवं SurSūCa. 6.209; पुण वि पइ सिंहासणमारुहिं ताण देइ अणुसट्ठि KūmāPra. 214.8.

अणुसट्ठिभोयण (anu-saṭṭhi-bhoyana < anu-siṣṭi-bhoja-na) *n.* food in the form of religious teaching or instruction, AMg. अहवा सुहपाणं से तहेव अणुसट्ठिभोयणं देइ ĀrahPad. 62; 882; सुहपाणएण अणुसट्ठिभोयणेण य सया उवग्गहिओ ĀrahPad.(V.) 785; JŚ. सुदिपाणयेण अणुसट्ठिभोयणेण य पुणो उवग्गहिदो BhaĀra. 436; 1608.

अणुसंध- (anu-sandha < anu-sam-dhā-) *v.* to join, to pick up, to connect, to conciliate, JM. भइ अणुसंधेहि पुणो वि पोहं MaṇoKa. 13.28; जन्मंतरमणुसंधं स तत्थ पुणं परं होइ UvPay-Ti. p. 402. gā. 115; Ś. (राजा) वअस्स सिविणं दिट्ठं तं अणुसंधेहि KapMañ. 3.2.4; (विचक्षणा) मा अणुसंधेहि। अणुणअणुसंधो क्खु कविजलो वग्गहो KapMañ. 1.20.49.

अणुसंधण (anu-sandhaṇa < anu-samdhāna) *n.* calming down, pacifying, JM. अत्ताणुसंधणपरा सुसावणा एरिसा हुंति ŚrāPra-Sū. Vṛtti. gā. 20 ? [quoted in PSM]

अणुसंधंत (anu-sandhanta < anu-samdadhat) *adj.* (pr. part.) [f. -ā] reflecting upon, thinking over, JM. किं एही ? देही दंसणं ति अज्जेव अम्ह सो सुहवो। अणुसंधंता तं चिय कहियं पि हु पियज्जना-लावं CaupCa. 109.1.

अणुसंधिअ (anu-sandhia < anu-samdhita ?) Deśi. *adj.* non-stop; *n.* hiccup, अविरचहिकसुं अणुसंधिअं (अणुसंधिअं अविरत्तं हिका च) DeNāMā. 1.59.

अणुसंधिअ (anu-sandhia < anu-samdhāya) *ger.* having ascertained, Ś. (बट्ट) जाणं दुव्वहत्तणं अणुसंधिअ ... णिहुदपदसंचारमक-मिअ ... भवतंममवुववण्णीहि BālKa. 4.0.25.

अणुसंधिय (anu-sandhiya < anu-sandhita) *adj.* (ppp.) accompanied with, M. एवं तं चाडुसयाणुसंधियं वयणं सुणेऊण। हियं आगयण-रसायलं म्ह पक्कुहियं सहसा Līla. 614.

अणुसंधिवि (anu-sandhivi < anu-samdhāya) *ger.* 1 having strung, Apa. धणु तत्तमूलनाले अणुसंधिवि BhaviKa. 110.1; 2 having recollected, Apa. अणुसंधिवि भणं सुयित्तं ताम BhaviKa. 341.3.

अणुसप्यंत (anu-sappanta < anu-sarpat) *adj.* (pr. part.) following, going after, M. अणुसप्यंतो सहसा सुलसं णलकुरो पत्तो Līlā. 327.

अणुसप्पिर (anu-sappira < anu-sarpanāśila) *adj.* who follows or goes after, M. (वणिअं) अणुसप्पिरछप्पअं वहंति KāmVa. 2.12.

अणुसम (anu-sama < anu-sama) *adj.* similar, identical, symmetrical, AMg. (मंजुसंठिया) ससिमुचकल्लकसणअणुसमजुगबाहु-वयणा य Thāna. 9.22[12] (673[128]) (comm. अनुसमाः अनुरूपा अविवमाः p. 450b.5)

अणुसमय (anu-samaya < anu-samaya) *adv.* [in opd.] every moment, always, JM. अणुसमयसमयसंतियविहियाणुद्वानकारी वि UvPayTi. p. 42b. gā. 73.

अणुसमयं (anu-samayam < anu-samayam) *adv.* 1 every moment, ceaselessly, AMg. तत्थ णं जे से अणाभोगनिव्वत्ति से अणु-समयं अविरहिए आहारुटे ससुप्पज्जइ Viy. 1.1.6 [2.4] (1.32); = 1.1.6 [3.4] (1.32); तारं दव्वाइं आवीची अणुसमयं निरंतरं मरंतीति Viy. 13.7.26 (13.133); (जीवा) अणुसमयं अविरहिया असंखेजा उववज्जंति Viy. 24.12.3 (24.187); = 41.1.4 (41.5); (वणस्सइकारओ) पदम-

अनुसमरंत

353

अनुसरिणं

वितिय-चतुर्थ-पंचमेसु गमेषु परिमाणं अनुसमयं अविरहियं अणंता उववजंति *Vij.* 24.16.1 (24.228); एयहिं पंचहिं अवसरेहिं रयमादिगितु । अनुसमयं चउव्विहगतिपेरंतं अनुपरियट्ठंति संसारं *Pañha.* 5.10. *gā.* 1; (पुढविकाइया) अनुसमयविरहियं उववाणं पणत्ता *Pannav.* 6.19(580); (पुढविकाइया) अनुसमयं अविरहियं असंवेजा उववजंति *Pannav.* 6.62(626); = 6.63 (632); जीवे ... दव्वाइ भासत्ताए ... निरंतरं गिण्हाणे ... अनुसमयं अवि रहियं निरंतरं गेण्हति *Pannav.* 11.70(878); गेरइयाणं ... अणाभोतणिव्वत्तिप (आहारे) ... अनुसमयविरहिए आहारेट्ठे समुप्पज्जति *Pannav.* 28.4(1796); = 28.29(1805); = 28.59(1826); तत्थेगे एवमाहंसु हा अनुसमयमेव सूरियस्स ओया अण्णा उप्पज्जे, अण्णा अवेति *SūraP.* 9.2; 17.1; कम्म-संस्विज्जमवं खरं अनुसमयमेव आउत्तो *ĀrāhPaḍ.* 71; = *Cand.* 91; आउयं च मणुयाणं । अनुसमयं परिहायइ *Tand.* 71; J.M. गुणसेदी दल-रयणाणुसमयमुदयादसंखगुणणाए । एयगुणा पुण कम्मसो, असंखगुणनिज्जा जीवा *Sayaya(D.)* 83; इच्चाइ बहु-वियणं अण्णाणं निदिऊणमणुसमयं *SanatKu-Ka.(H.)* 181; कम्मघणमहाजालं अनुसमयं बंधई जीवो *UvMa.* 463; J.S. अनुसमयमुदीरंती वदि वा समये उदीरेदि *KaṣāPā.* 61; 2 in a moment (smallest division of time), *AMg.* अनुसमयं साहुपयं साहु वुत्तो तहिं समये *Sanith.* 47; J.S. अनुसमयं पज्जती सव्वेसि चोववादीणं *Mālā.* 1050(12)

अनुसमरंत (anu-samaranta < anu-smarat) *adj.* (pr. part.) remembering, calling to mind, J.M. पंचपरमेट्ठिंतं अनुसमरंतो य सुद्धमावेण *UvPayTī.* p. 42b. *gā.* 77.

अनुसमवयणोववत्तिय (anu-sama-vayanovavattiya < anu-sama-vadanopapattika) *adj.* having similar, identical or symmetrical make or finish of the door, *AMg.* (मंजूसंठिया) ससिसुरचकलकखण-अनुसमवयणोववत्ती(?) ति या *Jambuddi.* 3.167 [12] (comm. अनुरूपा समा-अविषमा वदनीपपत्तिः — द्वारध्वता येषां ते तथा p. 259b.7)

अनुसंभर- (anu-sambhara- < anu-smṛ-) *v.* to remember, J.M. रोगस्सामवसन्ना बालकयं जं जुवाऽणुसंभरइ । जं कयमन्नमि भवे-तस्संवन्नकथुवत्थाणा *DasuveNi.(Bhā.)* 48 (p. 132a)

अनुसय (anu-saya < anu-śaya) *m.* [अवस्तयं अनुसयं च अनु-तावं *PāḷaNa.* 441] anger, remorse, jealousy, repentance, *AMg.* वदगयवेराणुसया णं ते मणुया पणत्ता समणाउसो *Jambuddi.* 2.28; अण्णाण-पमाणं अह्वा वि य अनुसयणओगेणं । जो चित्तेज *Tittho.* 262; J.M. भवियववावसाउ अनुसयपरवत्तरीपवंचाउ । विसयाणुसंगमगे लगे चित्ते विजित्तेह *UvMa.* p. 428. *gā.* 19; धीरंतरायकम्माणुसएण सो वि दंढणकुमारो *Viv-Maṇ.* 32; M. हिअं पलीविअ वि अनुसएण पुट्ठिं पलीवेसि *GāSaSa.* 1.33; गअर-वसिओ गडिज्जइ साणुसएण व सिएण *GāSaSa.* 1.77.

अनुसर- (anu-sara- < anu-smṛ-) *v.* to remember, *AMg.* तम्हा खडु नो निगंथे पुववरयं पुवकीलियं अनुसरेजा *Utt.* 16.8; J.M. अनुसरसु मणे नमोकारं *Utt.* *Sukh.* p. 137b. *gā.* 3; संभूयं सुहसंभूभावणं सरिमणुसरिमो *GauSadSa.* 13.

अनुसर- (anu-sara- < anu-sar-) *v.* to follow, J.M. जं चित्तेज्जा तथा तो सुयपरिवाडिमणुसरइ *ViAvBhā.* 161; उरनिहयसल्लुहे कम्मिव भोगे अनुसरामो *MaViCa.(G.)* 16b.4(2); M. सहआरमंजरिं ... भमर-जुआणा अनुसरंति *GāSaSa.* 4.31(W.); (राजा) णिहालगे लगे अनुसरइ सेए उडुगणो *CandLe.* 1.41; S. (शकुन्तला) कथं ! इदो वि मं अनुसरदि *Sāk.* 4.25(1); (विदूषक) वारुणीमणुसरदि भअवं दिसण्णाहो *Naiya.* 1.38.4; (विदूषक) अत्थणिरिसिहरकाणणं अनुसरदि भअवं सहस्स-स्सी *Ratna.* 3.4.40; Apa. जे जिणित्थइ अनुसरहिं पाय वि ते नि पत्तथ *SāDhaDo.* 117; अनुसरइ जम भोवंतरालु *BhaviKa.* 62.7; कर P. D. 45

जोडिवि विउसहो अनुसरमि *JambūSāCa.* 1.2.6; करिणिअव अनुसरइ णिउ पेम्मभरवसिय *SudCa.(N.)* 4.9.1; वेसा इव सायर अनुसरंति *SudCa.(N.)* 2.12.8; अह विवरे पसरउ सुखोउ अनुसरउ *KarCa.* 9.7.4; बम्मु तुरंतउ अनुसरहि *VaddhaCa.* 2.9.10; सिरि-वीयराय अनुसरसु पाय *ApāhSaṇ.* 2.20; (pass.) ता इउ पुरं तुंचवि निय बहु वंचवि अनुसरीअइ जिणराय-पय *AntKaṇSaṇ.* 3.29.

अनुसरओ (anu-sara-o < anu-sara-tas) *adv.* because of following, J.M. जइ सुयनिस्सियमक्खरमणुसरओ तेण मइचउइपि । सुयनि-स्सियमावचं तुह तं पि जमक्खरप्पभवं *ViAvBhā.* 167.

अनुसरण (anu-sarāṇa < anu-sarana) *n.* following (going after), J.M. अनुगममइ तेण तहिं तओ व अनुगमममेव वाऽणुगमो अनुणोऽणुसूवओ वा जं सुत्तथाणमणुसरणं *ViAvBhā.* 913.

अनुसरण (anu-sarāṇa < anu-smarana) *n.* recollection remembering, J.M. असंपओगाणुसरणं च *JhāṇSa.* 6; कास्तरे य जं पुणरणुसरणं धारणा सा उ *ViAvBhā.* 291; *SāDhaVi.* 112; तओ सो ... विज्जाणुसरणरितावहाणो ... गहिओ रायपुरिसेहिं *SamarāKa.* 231.20; णवकारेण विबोहो अनुसरणं सावओ वचाइ मे *PañcaPra.* 1.42.

अनुसरंत (anu-saranta < anu-sarat) *adj.* [f. -i.] (pr. part.) who follows, *AMg.* तम्मगमणुसरंते जह कुत्तारो (a bad guide) नरो होइ *Gaccha.* 30; एवं सारेयवो गणिणा वच्छलमणुसरंतेण *ĀrāhPaḍ.* (V.) 728; J.M. तं च अनुसरंती गया मि तं पदेसं सह जणेण *VasuHi.* 172.13; वह-बंधं च पुरओ दैति तियाला अनुसरंता *TarVaKa.(Bhā.)* 238; M. जत्थ वर-कामिणी-चलण-णेउरारावमणुसरंतेहिं *Lila.* 54; S. (मानु-मती) तदो सो मं अनुसरंतो एव लदामंडवं पविट्ठो *VepiSaṇ.* 2.37.3.

अनुसरंत (anu-sarant < anu-smarat) *adj.* [f. -i.] who remembers or recollects, J.M. दइयस्स गुणे अनुसरंती *PaumCa.(V.)* 99.7; Apa. अनुसरंतु गइयर-विआयइ *SaṇKuCa.* 702.5.

अनुसरमाण (anu-saramāṇa < anu-sarat) *adj.* (pr. part.) who follows or imitates, J.M. तत्थ य मइयरवित्ति अनुसरमाणो महिद-गेहमि *SupāsCa.* 3.4.

अनुसरमाण (anu-saramāṇa < anu-smarat) *adj.* [f. -i] (pr. part.) who remembers or recollects, *AMg.* निगंथस्स खलु पुववरयं पुवकीलियं अनुसरमाणस्स बंधयारिस्स बंधवेरे संका वा वंखा वा ... धम्माओ भंसेजा *Utt.* 16.7; J.M. हरिणि व्व जहइअ अनुसरमाणी तयं वेव *SamarāKa.* 66.1.

अनुसरि (anu-sari < anu-sarin) *m.* one who follows, a follower, J.M. आसायण परिहारो भत्तो सत्तीइ पवयणाणुसरी *Sambodha-Prakarāṇa.* 4. [PSM.]

अनुसरिउं (anu-sarium < anu-smartum = anu-smṛtya) *ger.* remembering, recollecting, J.M. गम्मउ उज्जाणम्मि चूलया-वयणमणुसरिउं *SurSuCa.* 4.1.

अनुसरिच्छ (anu-sariccha < anu-sadṛśa) *adj.* similar, comparable, J.M. जं जस्स अनुसरिच्छं अहियं तं तस्स हवइ भणियव्वं *PaumCa.(V.)* 94.70.

अनुसरित्ता (anu-sarittā < anu-smartṛ) *adj.* one who recalls or remembers, *AMg.* नो निगंथे पुववरयं पुवकीलियं अनुसरित्ता भवइ *Utt.* 16.7.

अनुसरित्ता (anu-sarittā < anu-sṛtya) *ger.* having followed, J.M. जुत्तं गुरुणा आगममणुसरित्ता जं पच्छित्तं आरुहं तं उवणारोवण-मंतेण ... दिजउ *NisCu.* 4.344.2.

अनुसरित्चूण (anu-sarittūṇa < anu-sṛtya) *ger.* having followed or wandered, J.S. संखेज्जमसंखेज्जणुणं वा संसारमणुसरित्चूणं

अणुसरिय

354

अणुसार-

BhaĀrā. 52.

अणुसरिय (anu-sariya < anu-sṛta) *adj.* [*f.* -ā] followed, JM. अङ्ककिस्स जुवरणो जोस ति मणमाणेण अणुसरिया, गया गियगपुरं सपरिवारा VasuHi. 310.29; M. आमुक्कासणसमुहं दो-तिणिण पयाई अणुसरियं Līlā. 248; Apa. उद्वचंढपीवरकरहिं भणु केहिं ण केहिं ण अणुसरिउ Kar-Ca. 3.14.10; अहह नरवर-चरिउ अणुसरिउ SaṇKuCa. 763.1; तं सवरि अणुसरिय पडियपावयमण SandeRā. 28.

अणुसरियव्व (anu-sariyavva < anu-sartavya) *adj.* (*pot. part.*) worthy of being followed, AMg. विज्जाम(?) अणुसरियव्वा न दुव्विपीयस्स होइ दायव्वा Cand. 8; तं तह अणुसरियव्वं अणवत्थपसंगभीएण MahāPacc. 31; [JM. अणुसरियव्वो सुहेण चित्तेण एतेव नमोक्कारा(?) वयन्नुर्यं मन्नमाणेण Āv.(Malay.) AR.] अणुसरियव्वो नमोक्कारो Samarā-Ka. 656.8.

अणुसरिया (anu-sariyā < anu-smartr) *adj.* who remembers or recollects, JM. उवलद्धा तत्थाऽऽया तच्चिगमे तदुवलद्धसरणो। गेहगववखोवरमे वि दुवलद्धाणुसरिया वा ViĀvBhā. 92.

अणुसरिवि (anu-sarivi < anu-sṛtya) *ger.* [also अणुसरेवि] following, Apa. कहिं वि अणुसरिवि पिउ पियहिं मुहपरिमलं SudCa.(N.) 7.18.9; ता कज्जय भणइ अणुसरिवि लज्ज अज्जु निसगिउ SaṇKuCa. 616.4; ता गंधव्व-विवाह-विहि अणुसरेवि परिणीय SaṇKuCa. 640.7.

अणुसरिस (anu-sarisa < anu-sadṛśa) *adj.* similar, equal, JM. मूलायरि रयणिओ अणुसरिसो तस्स होउ वज्जाओ VavaBhā. 2.350; अणुसरिसो संजोगो गामनडाणं व सुक्खाणं ĀvBhā.(Malay.) 122; मुंजामि तत्थ भोए अणुसरिसे देवलोयाणं VasuHi. 307.16; इमा एवं सुंदरूवा किह मण्णे अणुसरिसं वरं लहिज्ज VasuHi. 310.16; M. अणुसरिसं ति भणंती आहंत्तुण पडिआ थिरं थण-जुअलं SetuBa. 11.113; मुणालियाणुसरिसं भुया-जुयलं Līlā. 769; Apa. जहिं देसु वि तासु जे अणुसरिसु PannCa.(S.) 6.5.4; अणुसरिसेहिं वयसेहिं परियरिउ PannCa.(S.) 19.12.6; 60.10.9; 68.1.4.

अणुसरिसपरियण (anu-sarisa-pariṇa < anu-sadṛśa-pariṇa) *m.* suitable attendants or retinue, JM. अणुसरिस-परियणस्स वि जस्स सहीणइं सोकखाइं JinādaĀkhyā. II. v. 128.

अणुसरिसबल (anu-sarisa-bala < anu-sadṛśa-bala) *adj.* having equal strength, JM. ते दो वि चारूक्का अणुसरिसबला तहिं लम्मा VasuHi. 333.24.

अणुसरेदु (anu-saredum < anu-sartum) *inf.* following, Ś. (विदूषक) सव्वहा तुमं अणुसरेदु एसो म्हि बद्धपरिअतो SubhāDha. 1.17.32.

अणुसाधण (anu-sādhana < anu-sādhana) *n.* going after, following, JŚ. अब्भुद्धाणं किदियम्मं णवसणं अंजली य मुंडाणं। पञ्चगच्छण-मेत्तो पच्छिद अणुसाधणं चेव BhaĀrā. 119.

अणुसार (anusāra < anusāra) *m.* (in Cpds.) according to, in conformity with, JM. तओ पुव्वावेइय लेखाणुसारेण सव्वं दव्वं देवावेकण मंडिओ सुलाए आरोविओ Erz. 66.21; M. आलोओ परिपोलइ ससिणो छाया-णिवेस-वोच्छिणो। मलिणाणुसार-परिअ-कसण-च्छवि-मग-सवलो व्व GaudVa. 1108; सिज्जंति देवयाराहणेक्क-विचाणुसाराइं Līlā. 723; (राजा) वंटाहिं विंदुरिहासुरत्तुणिविमाणुसारं लहंती KapMañ. 2.31; Apa. तो पडिभट्टवमाले निहसंतिए थिरगंभीरकायहो। तक्कालाणुसारं परियच्छवि अविखउ चरिहिं रायहो BhaviKa. 236.2; चर पेसिवि सुविहियसंपयार रणि जाणिवि समविसमाणुसारं BhaviKa. 238.3.

अणुसार (apu-sāra < anu-svāra) *m.* [also अणुस्सार] the nasal sound and its symbol (a dot on the top of the letter),

AMg. गिरिस्सियमणुसारं अणक्खरं छेलियादीव Nandī. gā. 78; JM. ऊस-सियनीससियं ... गिरिस्सियमणुसारं, अणक्खरं छेलियादीयं KappBhā. 76; अणुस्सारं णाम पम्हुट्ठे अत्थे सयं वा संभरिते अण्णेण वा संभरिते जं अक्खर-विरहितं सद्धकरणं तणुस्सारं भण्णइ ĀvCu.(Malay.) p. 30.12; ऊससियं नीससियं ... निस्सियमणुसारं अणक्खरं छेलियादीयं ViĀvBhā. 501; अहि-गमया वण्णा इव जणुस्सारो तेगं (सुयमेव) ViĀvBhā. 503.

अणुसारओ (anusārao < anusārataḥ) *adv.* in accordance with, JM. दाणमह जहासत्ती सद्धासव्वेगकमजुयं णियमा। विहवाणुसारओ तह जणोवयारो य उचिओ ति PañāPra. 2.36.

अणुसारतुला (anusāra-tulā < anusāra-tulā) *f.* name of a metre, Apa. अणुसारतुलं कडुयत्तवज्जिओ सव्वलुडु छंदो SudCa.(N.) 12.2.8.

अणुसारि (anu-sāri < anu-sārin) *adj.* [1. अणुसारिणी] [Hem.(Gr.) 1.6] I who or which follows, AMg. इअ जोइसर-णिगीरिअभणिआणुसारिणीमिगओ। भत्तपरिअं BhattaP. 172; JM. सुंदरी इमेहिं निवित्तविसेसहिं अवस्स अम्हाणं न चिरकालाणुसारी एत्त किल्लो SamarāKa. 101.13; उद्धरिया जेण पयाणुसारिणा गयणाभिणी विज्जा। सुमहापदपुव्वाओ सव्वहा पस्सरसिण GaudSa. 29; भगणुसारि सद्धो पणवणिओ कियारो चेव। गुणराणी सक्कारंभसंगओ तह य चारिती PañāPra. 3.6; 9.38; 9.40; M. भमइ पयाणुसारी पवअवलस्स खलित्ठि-अपउच्छलओ। दुसभंगसद्विसमो महिणीहरिअगहओ समुहवगरओ SetuBa. 12.74; रक्खउ वो रोम-लआ माया-महिलत्तणे महुमहस्स। गूढोअर-तामरसाणु-सारिणी भमर-माल व्व GaudVa. 18; Apa. अहवइ ताय काइ विथारि पुव्वक्कियकम्महो अणुसारिं BhaviKa. 38.7; 2 according to, in conformity with, AMg. छव्विंहे विसपरिणामे पण्णत्ते, तं जहा — डेक्क, मुत्ते, णिवत्ति, मसाणुसारी, सोणिताणुसारी, अट्ठिमिजाणुसारी Tbhāna. 6.110 (533); M. सीसइ व जस्स ताराणुसारिणिगज-कलंक-वलयण। अत्तिणय-णाहि अज्ज वि समुव्ववो णिअअ-विवेण GaudVa. 1064; ता कि पायय-पुरिसाणुसारिणा णिक्कळे मरणेण। इइ णेच्छसि इह रज्जं ता एहि विसम्ह पायालं Līlā. 1014; Apa. अहो दुवक्क किं बहुवित्थारिं हउं जाणामि नियमइ-अणुसारिं BhaviKa. 234.7; किउ उज्जवण विहवअणुसारिहिं BhaviKa. 328.10.

अणुसारिअ (anu-sāria < anu-sārya) *ger.* having made to follow, having made to go after, Ś. (भट) अणुसारिअ णलागिरिणा गहीदो किल (वच्छराओ) PratiYau. 4.9.2.

अणुसारेण (anusāreṇa < anusāreṇa) *adv.* [in Cpds.] [Hem.(Gr.) 2.174] [also अणुसारेण] I in accordance with, AMg. एवं जहा पणवणाए गाहाणुसारेणं नेयव्वं जाव ... एयमि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति Viy. 22.4-6; तप णं तस्स मेहस्स अम्मापियरो इमे एयारूव पोइदाणं दलयंति ... गाहाणुसारेणं भाणियव्वं जाव पेसणकारियाओ Nāyā. 1.1.91; तस्स णं देसाणुसारेणं तयाणुरूव निव्वत्तेइ Nāyā. 1.8.119; 1.8.120; 1.8.129; सज्जेत्ता महीए विदेहराववरकवाए पायंउट्ठाणुसारेण रूव निव्वत्तेइ Nāyā. 1.8.131; एवं एणं अमिलवेणं उवजुजिअण भाणियव्वं ठाणप्पयाणुसारेणं Jivābbhi. 3.77; एवं ओरात्थिसंठाणाणुसारेणं भाणियव्वं जाव चउरिदियाणं Pannav. 21.86 (1543); एवं विजयाणुसारेणं जाव अप्पे-गइया देवा ... करंति जाव गंधवट्ठिभूयं Jambuddi. 5.57; JM. कयपवयण-प्पणामो वोच्छं चरणणुसंगं सयलं। आवस्सयाणुओगं गुरुवसाणुसारेणं ViĀvBhā. 1; 2 following, going after, depending upon, JM. ViĀvBhā. 1; Ś. (विदूषक) तत्थमवदो मिआणुसारेणं अस्समपदं पविट्ठस्स तावसकण्णआ सउंदला णाम मम अण्णदाए दंसिदा Śak. 16.12(2)

अणुसास- (anu-sāsa < anu-sās-) *v.* I to instruct, to preach, to teach, to convince, AMg. जं मे बुहा समणुसासयंति Sūy.

अनुसासन

355

अनुसुमरि

1.14.10(689); जे मग्गमणुसासई Sāy. 1.15.10(616); जं मे बुद्धाणु-
सासंति सीएण कस्सेण वा Utt. 1.27; एयं च अनुसासम्मी हेअहिं कारणेहिं
य Utt. 27.10; तह वि य अविस्समाणे अनुसासिज्जा तओ एवं ĀrāhPaḍ.
27; JM. सिज्जायेणुसासई आयरिओ KappBhā. 1551; 2 to rule,
to govern, to correct, AMg. मा पच्छ असाधुता भवे अवहेहि अनुसास
अप्यं Sāy. 1.2.2.7(149); एवं अदीणमणसो अत्ताणमणुसासए ĀurPacc.
(I.) 29; = MahāPacc. 13; 3 to advise, to persuade, JM. इय
बहुवियडुवयणेहिं जाव अनुसासए षणकुमारं SupāsCa. 1.357.

अनुसासन (anu-sāsana < anu-sāsana) *n.* advice, per-
suasion, instruction, order, AMg. अनुसासनमेव पक्खे वीरिहिं सम्मं
पवेइयं Sāy. 1.2.1.11(99); अनुसासनं पुढो पाणी वसुमं पूयणासु ते Sāy.
1.15.11(617); संदेव-माणुस्स-धीरकरण-करणाणि बोधण-अनुसासणाणि गुण-
दोसदरिणाणि SamavPra. 94; अनुसासनमोवायं दुक्कडस्स य चोयं Utt.
1.28; कस्स पि अनुसासनं। वेस्सं तं होइ मूढाणं Utt. 1.29; Utt. 6.10;
Utt. 20.57; JM. अनुकंपणमणुसासनं पूयणमभंतरं करणं VavaBhā.
3.151; 3.155.

अनुसासनविधि (anu-sāsana-vihi < anu-sāsana-vidhi) *m.* the method of instruction, JM. एत्थमणुसासनविही भणिओ
सामणमणुपसंसाए PañcāPra. 9.16.

अनुसासणिज (anu-sāsaniija < anu-sāsaniya) *adj.* (pot.
part.) fit to chastised, fit to be advised, JM. जंपसु विम्वरिआ
हं ? सीससु अनुसासणिजो सि KumāCa.(H.) 6.1.

अनुसासंत (anu-sāsanta < anu-sāsata) *adj.* (pr. part.)
[also अनुसासंत] instructing (someone); AMg. कल्लानमणुसासंतं
पावदिद्धिं ति मत्तर Utt. 1.38; JM. खणूडे अनुसासंतं सदावतं समुज्जए
VavaBhā. 4.275 (comm. कुस्वभावात् अनुशासन्तं सम्यग उच्यते);
राया अज्जाणमणुसासंतो संसारसहाव ... जाव चिट्ठइ ताव ... जणा संपत्ता
रायणं CaupCa. 70.11.

अनुसासितं (anu-sāsita < anu-sāsita) *inf.* to teach,
to instruct, AMg. अप्यो य परं नाहं कुतो अज्जाणुसासितं Sāy.
1.1.2.17(44); खोमेमि ते महाभाग इच्छामि अनुसासितं Utt. 20.56;
JM. तिपि अनुसासितं समीहामो MaViCa.(G.) 4b.7(1); धम्मज्जमवद्धरं
पुणो वि अनुसासितं लग्गो SupāsCa. 1.350; Apa. गहियणरूवजुयलोव्व
तिजयमणुसासितं रिस्सो JambūSāCa. 1.12.

अनुसासिज्जंत (anu-sāsijjanta < anu-sāsijjanta) *adj.*
(caus.) (pr. part.) being advised or instructed (by a precep-
tor), AMg. चउव्विहा एल्लु विणयसमाही भवइ। तं जहा — अनुसासिज्जंतो
सुत्ससइ Dasave 9.4.4; JM. अनुसासिज्जंतो सो मुइं सुत्तूण निवत्तमी-
वम्मि। नियगेइं संपत्तो SupāsCa. 15.268.

अनुसासितव्व (anu-sāsitaṃvā < anu-sāsitaṃvā) *adj.*
(pot. part.) [also अनुसासितव्वा] should be instructed, JM. एवं
पियददधम्मा वेयावक्कादिसु उज्जमंता अनुसासितव्वा DasaveCu.(Agastya)
p. 25.15; एवं असंज्ञादओ अण्णे मइवादिंसपण्णनिस्साए अनुसासितव्वा
DasaveCu. p. 26.14.

अनुसासिय (anu-sāsiya < anu-sāsiya) *adj.* (ppp.) [also
अनुसासिअ] trained, taught, instructed, AMg. बहुं पि अनुसासिए
जे तहचा समे दु से होइ अहंशपते Sāy. 1.13.7(563); इहरेण बुद्धेणु-
सासिए उ राणिणएणावि समवणं Sāy. 1.14.14(586); अनुसासिओ न
कुप्पेज्जा खंतिं सेवेज्ज एंडिए Utt. 1.9; JM. संविगाण सगासे बुच्छो तेहिं
अनुसासिय नियतो VavaBhā. 8.274; अनुसासियाणि कोमलुगिराए जायाणि
सुत्थाणि AkkhāMaKo. 105.88; दिद्धो पवयणगुणा राया अनुसासिओ य
विहिणा उ PañcāPra. 9.15; M. कअवज्जरणो वईअ नाए जणमणुसासिअ-

केवस्स णासे ŚriKāv. 2.10.

अनुसासिय (anu-sāsiya < anu-sāsiya) *ger.* having advised,
having instructed, AMg. अनुसासिय पुत्ताई सम्मापिय पुरजणं सयलं
ĀrāhPaḍ. 156; ĀrāhPay. 41.

अनुसिक्खिअ (anu-sikkhiya < anu-sikṣita) *adj.* (ppp.)
learnt or acquired, M. चलणेण विक्काइअवरिअं अनुसिक्खिअं तिस्सा
GāSaSa. 5.64.

अनुसिक्खिरी (anu-sikkhīri < anu-sikṣāśīlā) *adj.* [f.]
who learns or imitates, M. जं जं करेसि जं जं जप्पसि जह तुमं
णिअच्छेसि। तं तमणुसिक्खिरीए दीहो दिअहो ण संपडइ GāSaSa. 4.78.

अनुसिट्ठ (anu-siṭṭha < anu-siṭṭha) *adj.* (ppp.) 1 taught,
instructed, AMg. तत्तेण अनुसिट्ठा ते अवडिण्णेण जाणया। ण एस गियए
मग्गे असमिक्खा वई किई Sāy. 1.3.3.14; अनुसिट्ठं पि बहुविहं मिच्छदिद्धी
णरा अजुद्धीया। नदनिक्काइयकम्मा सुणैति धम्मं न य करेसि Pañhā.
5.10. gā. 3; 2 corrected, admonished, AMg. विउद्धितेणं समयाणु-
सिट्ठे इहरेण बुद्धेणुसासिते तु। अम्मुद्धिताए वडदासिए व अगारिणं वा
समयाणुसिट्ठे Sāy. 1.14.8.

अनुसिट्ठि (anu-siṭṭhi < anu-siṭṭhi) *f.* [p.1. अनुसिट्ठि]
1 teaching or instructing (by citing examples to bring out
the good points), AMg. तिहिवा अनुसिट्ठी पणत्ता, तं जहा — आय-
अनुसिट्ठी परअनुसिट्ठी तदुभयअनुसिट्ठी Thāpa. 3.414(214); आहणतदेसे
चउव्विहे पणत्ते, तं जहा — अनुसिट्ठी, उवालेभे, पुच्छा, निस्सावणे Thāpa.
4.501(335) (comm. p. 258a); JM. इहपरलोएसु हिओ सुव्ववहारी गुरू
ण मोत्तव्वो। अनुसिट्ठिमुवालेभे उवगाहं वेव जो कुणइ GurTaVi. 3.1
(comm. अनुसिट्ठि: स्तुतिरित्येकार्षीं p. 128b.1) 2 teaching,
sermon, precept, instruction, AMg. गुरुणा मइरसरेणं अनुसिट्ठी तस्स
तो देया Pañhā. 244; आयस्सगज्जनियमा कलं गच्छाम तो उ आयरिआ।
सपरिणं सगारिअ वाहिरिउं दिंति अनुसिट्ठि OghNi. 173; अत्यधम्मगई
तच्च अनुसिट्ठिं सुणेइ मे Utt. 20.1; JŚ. अनुसिट्ठिं देइ तहिं गणादिवर्णो
गणस्स वि य BhaĀrā. 280; जिज्जववा आयरिया संघारत्थस्स दिंति अनु-
सिट्ठि BhaĀrā. 720.

अनुसिण (an-usiṇa < an-usiṇa) *adj.* not hot or seorch-
ing (but cool or soothing), JM. अनुसिणपवासरूवं जिंयंगमुजोयप
इज्जोया। जइवुत्तरविक्खियजोइसखज्जोयमाइ व्व KamVi.(D.) 45.

अनुसील- (anu-sīla- < anu-sīlaya-) *v.* to perform, to
carry out, Apa. अनुसीलइ मुणि-किरिय मुणइ सयल-सत्थत्तु वेवइ Sap-
KuCa. 683.4.

अनुसीलयंत (anu-sīlayanta < anu-sīlayat) *adj.* (pr.
part.) observing, JM. कुमारो ... पेच्छइ — एये वागरणं परव्वेते ... अत्रे
अट्टरामहानिमित्तमणुसीलयंते KaKoPra. 6.14.

अनुसीलिय (anu-sīliya < anu-sīlita) *adj.* (ppp.) per-
formed, M. अनुसीलियं कलं तेण अज्ज एवंविहं पत्तं Līlā. 312; अनुसीलियो
पवडुइ णेहो जह तह करेयव्वो Līlā. 410.

अनुसुत्ति (anusutti) *Deśi. adj.* favourable, अनुसुत्ती अनुकुले
DeNaMā. 1.25 (comm. अलमलसम अनुसुत्ती कलं तुमं, मुंच मज्झ उवरिहं)

अनुसुमर- (anu-sumara- < anu-smṛ-) *v.* remember, to
recollect, JM. ता किरगदियाभिगइमणुसुमरइ इत्ति य मइप्पा DhaViPa.
33 comm. gā.146; (caus.) to cause to remember, to remind,
पुव्वकयाईं पक्खणमणुसुमरावेइ सा वेसा DhaViPa. 44 comm. gā.125.

अनुसुमरिय (anu-sumariya < anu-smṛtya) *ger.* remem-
bering, recollecting, JM. इय चज्जइइनिक्खं अनुसुमरिय MaViCa.
(G.) 11a.1(2)

अणुसुय-

356

अणुसोय

अणुसुय- (anu-suya < anu-svap-) *v.* to sleep after (the mother), AMg. अणुसुय सुयंतीए जागमाणीए जागरह गम्भो Tand. 30.

अणुसूआ (anusūā) *Deft. f.* about to deliver, अणुसूआ णिण्ड-पसवाए DeNaMā. 1.23 (comm. जह अलिआरं वंछसि ता अवलए रक्ख वेणुमणुअं)

अणुसूयक (an-usūyaka < an-utsuka) *adj.* not very eager, JM. कयणुं मइमं दंतं थिइतंमणुसूयकं । तिससमेयणुणज्जुसं विद् अंनं तु वायए AṅgVi. 10.20-21.

अणुसूयग (anu-sūyaga < anu-sūyaka) *adj.* tied with (earth etc.), AMg. अवरे वि य णं तेरिं तसयावरजोणियाणं अणुसूयगाणं सररीरा णाणावणा Sūy. 2.3.82(738)

अणुसूयग (anu-sūyaga < anu-sūcaka) *adj.* a variety of spy, JM. सुयग तहणुसूयग पडिसुयग सबसूयगा चेव । पुरिसा कयचित्तीया वसंति सामंतरज्जेसु VavaBhā. 1 p. 131 (comm. अनुसूयका नगराभ्यन्तरे चारुमुपलभन्ते)

अणुसूयत्ता (anu-sūyattā < anusyūtātā) *f.* connection with or dependence on (something), AMg. इहेगइया सत्ता णाणाविह-जोणिया ... णागाविहाणं तसयावरणं पाणाणं सररीरेसु सचिरेसु वा अचिरेसु वा अणुसूयत्ताए विउट्ठति Sūy. 2.3.82(738)

अणुसूरं (anu-sūram < anu-sūryam) *adv.* (going) along the sun, AMg. अणुसूरं पडिसूरं च उडुसूरं च तिरियसूरं च । समपायमेग-पायं गढोलीणादिहाणां ĀrahPaḍ. (V.) 144.

अणुसूरि (anu-sūrim < anu-sūryam) *adv.* (going) along the sun, JŚ. अणुसूरी पडिसूरी य उडुसूरी य तिरियसूरी य । उब्भामेग य गमणं पडिआमणं च गंतुं BhaĀrā. 222 (comm. अनुसूरि अनुसूर्य, सूर्य पश्चात्कृत्य यानं)

अणुसेदि (anu-seḍhim < anu-śrenim) *adv.* along the line, straight, AMg. परमाणुपोमलाणं भंते । किं अणुसेदि गती पवत्ति, विसेदि गती पवत्ति ? गोयमा ! अणुसेदि गती पवत्ति नो विसेदि गती पवत्ति Viy. 25.3.109(25.92); एगप्परम्मि अणुसेदि उववज्जित्तए से णं तिसमइयणं विगहेण उववज्जेजा Viy. 34.1.38 (34.15); 34.1.59 (34.26)

अणुसोइउं (anu-soium < anu-śocitum) *inf.* to lament, M. अणुसोइउं ण इच्छ ण देह अंगम्मि सा परम्मि [व] पहारं SetuBa. 11.117.

अणुसोइऊण (anu-soiūṇa < anu-śucya) *ger.* having lamented, JM. तओ अणुसोइऊण सुइरं ... मंतिवयणाणुरोहेणं भोए भुंजिउमाइत्तो CaupCa. 58.18.

अणुसोइय (anu-soiya < anu-śocita) *adj.* [f. -सोइया] lamented, JM. एवं सामाए गोत्तं मिज्जमार्गं सुणिऊण सा तस्स जाया सरिस-गाम-जुवरं-तरणीहिं ... काहिं वि तज्जिया, काहिं वि अणुसोइय ति KuvMā-Ka. 52.18.

अणुसोच- (anu-soca- < anu-śoc-) *v.* to lament, Ś. (गंधारी) ... तुमं वि (? पि) दाव एको जीवसि, कं अणं अणुसोचिस्सं VeniSām. 5.4.2.

अणुसोद्ध (anu-soḍhum < anu-soḍhum) *grd.* enduring (sufferings) again and again, JM. (भणियं कुमारेण) जेण दुहं अणु-सोद्धे होमि अम्मो समथो हं KaKoPra. 34.19.

अणुसोत्तजल (anu-sotta-jala < anu-sroto-jala) *n.* the water along the stream, M. (हिअं व पीअं तेण जुवाणेण) प्हाण-हलिदा-कडुअं अणुसोत्तजलं पिअंतेण GaSaSa. 3.46.

अणुसोय- (anu-soya- < anu-suc-) *v.* to brood or to

grieve over, AMg. भोगामेव अणुसोयंति Āyār. 1.2.4.2; अणुसोयह अणुज्जणं अन्नभवंतरगयं तु बालज्जो । न वि सोयह अप्पाणं फिलिस्समाणं भव-समुदे MaraṇVi. 589.

अणुसोय (anu-soya < anu-srotas) *n.* downward current of a stream (fig. of mundane life), AMg. अणुसाय सुहो लोगो पडिसोओ आसवो सुविहियाणं । अणुसोओ संसारो पडिसोओ तस्स उत्तारो DasaveCū. 2.3; Apa. पडिउ पवाहि लोउ सुपवंतहि । अणुसोयह पडिसोयह अंतरं न कुणहि KaSaKu. 17.

अणुसोयगामि (anu-soya-gāmi < anu-sroto-gāmin) *adj.* [f. -गामिणी] who goes along the current, JM. अणुसोयगामिणो बहुज्जा उ पडिसोयगामिणो थोवा GaṇSadSa. 13; पडिसोएण पयट्ठा, चत्ता अणुसोयगामिणी वट्ठी GaṇSadSa. 118 (comm. वट्ठि ति प्राकृतत्वात् स्त्रीलिङ्गनिर्देशः, वर्त्म)

अणुसोयचारि (anu-soya-cāri < anu-srotaś-cārin) *adj.* [also अणुसोत्तचारि] going downward along the stream, AMg. चत्तारि मच्छा पणत्ता, तं जहा — अणुसोयचारी, पडिसोयचारी ... मज्झचारी एवमेव चत्तारि भिक्खागा पणत्ता, तं जहा — अणुसोयचारी, पडिसोयचारी ... मज्झचारी Tbhāpā. 4.544(350); 5.199(453)

अणुसोयनियत्त (anu-soya-niyatta < anu-sroto-nivatta) *adj.* (ppp.) one who has turned back from the downward stream (of mundane life), JM. पडिसोयगामी अणुसोयनियत्ते, सया सुहजोणे एस जोनी विवाहिए PaṇSu. 41.

अणुसोयपट्टिय (anu-soya-paṭṭhiya < anu-srotaḥ-pra-sthita) *adj.* (ppp.) one who has set out along the downward stream of mundane life, AMg. अणुसोयपट्टिए बहुज्जणम्मि पडिसोयल-लक्खेण । पडिसोयमेव अप्पा, दायवो होउ कामेण DasaveCū. 2.2; JM. मुत्तं अणुसोयपट्टियजं भूरिं पि मुक्खस्थिणा, होयवं पडिसोयमगमण्णा DvāKu. 3.15 (comm. अविचारितरमणीयबहुजनप्रवृत्तिमार्गे गडुरिकाप्रवाहे)

अणुसोयपयट्ठ (anu-soya-payatta < anu-srotaḥ-pravṛ-tta) *adj.* (ppp.) set out on the downward stream (of mun-dane life), Apa. अणुसोयपयट्ठ संख न कु वि करइ, भवसायि ति पडंति न इक्कु वि उत्तरइ Cace. 31.

अणुसोयपरिवत्त (anu-soya-parivatta < anu-srotaḥ-pari-varia) *m.* an eddy in the downward current of the stream (of mundane life), JM. धणज्जणपवाहसरिआणुसोयपरिवत्तसंकेडे पडिओ । पडिसोएणाणीओ धवलेण व सुद्धयम्मरो GaṇSadSa. 123 (comm. अनु-स्रोतः प्रवाहमार्गस्तत्र परिवर्तः आवर्तः)

अणुसोयमाणी (anu-soyamāṇī < anu-śocantī) *adj.* (f.) (pr. part.) grieving over, JM. ताण गिहे सा क्वह विच्छइ ताओ य मयणविदुराओ । पियरेहिं सदुक्खेहिं धणियं अणुसोयमाणीओ SupāCa. 5.80.

अणुसोयसुह (anu-soya-suha < anu-srotaḥ-sukha) *adj.* happy in (moving along) the downward stream (of the mun-dane life), JM. अणुसोयसुहो लोगो पडिसोओ आसवो सुविहियाणं । अणु-सोओ संसारो पडिसोओ तस्स उत्तारो DasaveCū. 2.3.

अणुसुसट्ठ (an-ussatṭha < an-utsṛṣṭa) *adj.* (ppp.) who has not given up, JM. जिणवयणमणुस्सट्ठादो वि भुयंगा MaraṇVi. 522.

अणुसुसट्ठ (anu-sṣatṭha < anu-ṣiṣṭa) *adj.* (ppp.) taught, preached, JM. इय एवमणुस्सट्ठो रण्णा महुक्खरेहिं CaupCa. 149.5(6)

अणुस्सरण (anu-ssaraṇa < anu-smarana) *n.* remem-berance, recollection, JM. राखउरोवल्लसंययाणुस्सरणणुणेण य ससुप्पधं पच्चभिन्नणं SamarāKa. 535.6; न कयं जिणउवयसाणुस्सरणं तस्स किं सरणं

अणुस्सरंत

357

अणुहविदमन

VivMañ. 135.

अणुस्सरंत (anu-ssaranta < anu-sarat) *adj.* (*pr. part.*) one who follows, AMg. अंथं व नेयारमणुस्सरंता पाणाणि चेवं विणिहंति मंदा Sūy. 1.7.16(396)

अणुस्सरंत (anu-ssaranta < anu-smarat) *adj.* (*pr. part.*) one who is remembering, JM. तओ तं पुव्वकोउयं सनणुस्सरंतेण पुच्छिओ भयं मए तिलोयनाहो SamarāKa. 140.2.

अणुस्सरित्ता (anu-ssarittā < anu-sṛitya) *ger.* having followed, AMg. अंथं व नेयारमणुस्सरित्ता पाणाणि चेवं विणिहंति मंदा Sūy. 1.7.16(396)

अणुस्सित्त (an-ussitta < an-utsikta) *adj.* not proud, JM. गुरुणा अन्मणुणाओ अणुस्सित्तो अण्विदो । एवमासज्ज हि परो AugVi. 10.23.

अणुस्सियत्त (an-ussiyatta < an-utsiktatva) *n.* absence of pride or conceit, AMg. मदवयाए ण भते अणुस्सियत्तं जणेइ, अणुस्सियत्तेण जीवे भिउमहवसंपणे अडुमयट्ठाणाइं निट्ठेइ Utt. 29.49 (Śā. अत्र चानुत्सित्तत्वं - अनुच्छेद्वत् p. 591a.9)

अणुस्सुअ (an-ussua < an-utsuka) *adj.* not eager, AMg. अणुस्सुओ उरालेनु जयमाणो परिक्खए Sūy. 1.9.30(466); JM. चलिओ तलागतारे अदंतमणुस्सुओ सणियं UvPayTi.(H.) p. 26a.v.54.

अणुस्सुय (anu-ssuya < anu-śruta) *adj.* traditionally heard, AMg. उत्तर मणुयाण अहिया गामधम्म इइ मे अणुस्सुयं Sūy. 1.2.2.25(135); न हि नूण पुरा अणुस्सुयं Sūy. 1.2.2.31(141); भोच्चा वीयोदणं सिद्धा इइ मेयमणुस्सुयं Sūy. 1.3.4.4(228); तत्थोववाइयं ठाणं जहा मेयमणुस्सुयं Utt. 5.13.

अणुस्सुयत्त (an-ussuyatta < an-utsukatva) *n.* absence of eagerness, AMg. सुहसाएण अणुस्सुयत्तं जणेइ Utt. 29.29 (Dev. अनुत्सुकत्वं नित्यहृत्त्वम् p. 333a.4)

अणुस्सेअ (an-ussea < an-utseka) *m.* no increment, no addition, (i.e. exactly as it is), JŚ. आवासयाणसुचिदाण अपरिहाणी अणुस्सेओ BhaĀrā. 116 (comm. उत्तेकः आधिक्येन करणम्)

अणुहर- (anu-hara- < anu-hr-) *v.* to imitate, AMg. अमरवट्ठणं सुरूवं रुदेणं अणुहरंति Jambuddi. 3.138; JM. मणियं निवेण अणुहरइ देवि एसो कुमारस्स SurSūCa. 16.152; तत्तो तीए मणियं मणिणीए सुलोयणाए अणुहरइ SurSūCa. 8.190; 13.53; तथेव समुओ वि उक्कलिया-सय-पटो णिच्च-कलय-लाराडुव्वेविय-पास-अणो व्व दुगय-कुडुव्वो जि अणुहरइ KurMaKa. 6.25; 50.15; M. अणुहरइ णवर तिससा वामदं दाहिणदस्स GaSaSa. 4.3; Ś. (विदूषक) भो वअस्स ण एदे महुअरा णेउरसइ अणु-हरंति Ratnā. 1.18.2; Apa. अणुहरइ पुणु वि जइ सो ज्जे तासु PaumCa.(S.) 1.6.8; अप्पा पंगुइ अणुहरइ Paramapp. 1.60; अणुहरइ विरुव्हो सुलिणिरुव्हो सुक्कवोव्हि तसइ जणु JambūSāCa. 2.16.14; 9.9.11; सुरणाइ-अरइ अणुहरइ जह KarCa. 5.13.7; 1.16.9; सुपुरिस कंगुहे अणुहरइ भण कज्जे कवणेण Hem.(Gr.) 307.3; 4.18.6.

अणुहरमाणय (anu-hara-māna-ya < anu-hara-māna-ka) *adj.* [*f.* -mānī] (*pr. part.*) imitating, resembling, Apa. रावणसिद्धिअ अणुहरमाणी RitNeCa. 1.5.16; पडुखंधारहो अणुहरमाणउ BhaViKa. 132.5; रयणिहि सव्वर सुत्त हरि-बल अणुहरमाणा DhamPar. 1.20.10; णिच्चलु चउदहरज्जु पमाणउ तलि वेत्तासण अणुहरमाणउ DhamPar. 6.1.6.

अणुहरिय (anu-hariya < anu-hṛta) *adj.* (*ppp.*) (*lit.* taking after) imitating, resembling, JM. अणुहरिय थीर तुमे चरियं निययस्स पुव्वपुरिसस्स Erz. 27.26; Apa. जं अणुहरियउ अलिअंजणहो MahāPa.

(P.) 15.24.7; तं सरवरपाणिउ जुवइहिं माणिउ सुहयमणुसहो अणुहरिउ JambūSāCa. 4.19.22.

अणुहरी (anuharī < anuharī) *f.* name of a woman, JM. गोयमस्स माहणस्स अणुहरीए भज्जाए पुत्तो जातो VasuHi. 113.9.

अणुहव- (anu-hava- < anu-bhū-) *v.* to experience, to feel, AMg. गम्भवसहीविमुक्का सुंदरि सुक्खं अणुहवंति DevTha. 244; JM. विज्जहारा अणुहवंति सुहं समिदं PaumCa.(V.) 5.162; रुव्वो पुव्वकयं चिय अणुहवइ सुहासुहं कम्मं VijKaCa. 2.138; अणुहवउ विसयसुह-मणाए सद्धि KaKoPra. 4.45; JŚ. जेण विवाणदि सव्वं पेच्छदि सो तेण सोक्खमणुहवदि Pañcattthi. 163; 134; लद्धं णिहि एक्को तस्स फलं अणुहवइ सुजणत्ते NiySā. 157; सम्मादिट्ठी णाणी अक्खण सुहं कं वि अणुहवदि RaySā. 135; तत्थणुहवंति जीवा सकम्मणिव्वत्तिं सुहं दुक्खं Mūla. 717(8); कालमणंतं जीवो अणुहवइ सहाय(? व)सुक्खतमहं ĀrāhSā. 89; तस्मिं कए जीवोउयं अणुहवइ अणंतयं सोक्खं ŚrāSā.(V.) 45; 70; M. गिययायारविरुदं अणुहवइ इमं महादुक्खं Līla. 331; भणिओ पिय तण-याए दंसणसुहमणुहवत्ताहि Līla. 1278; Ś. (द्रौपदी) णाह सुमरामि अणु-हवामि अ VeniSam. 6.14.5; (देवी) आए साभिउ व्व अहमपि(? वि) निदाए सुदुरिइ(?) भविय (सद्धितीयभूत्वा ?) जाव निरासेसं सिज्जासुहमणु-भवामि RāmMañ. 3.10.58; Apa. अण्णमवत्तेरं कायं मं किउ दुक्खिउ जे अणुहवमि दुहु PaumCa.(S.) 19.6.10; सो जम्मि जम्मि अणुहवइ दुहु JasCa. 2.19.2; अणुहवइ फलं गियकम्महो BhaViKa. 193.4; 215.10; एक्कलउ तहिं दुहु अणुहवइ KarCa. 11.5.10; जो अणुहवइ सो जि परिदाणइ PaDo. 165; सुरसोक्खु अणोवमु अणुहवीय MayaReSam. 3.10.

अणुहवणीय (anu-havanīya < anu-bhavanīya) *adj.* (*pot. part.*) worthy of experience, JM. तस्स फलं ... परलोए पुग अज्जवि अणुहवणीयं वित्तेसेण SupāSā. 56.49.

अणुहवंत (anu-havanta < anu-bhavat) *adj.* (*pr. part.*) [*f.* -vanti] experiencing, AMg. कुलकोडिसिय-सहस्सेहिं अइहिं अणुण-एहिं तेइदियाण तहिं तहिं चेव जम्मणमरणणि अणुहवन्ता कालं संखेज्जकं भमंति Panhā. 1.33; JM. आणंदसोक्खमणुहवन्ताणं अइक्को पढममासो SamarāKa. 62.6; जहासमीहियसंपज्जंत-सयल-विसयणणं विसयसुहमणुहवन्तस्स वच्चंति वासरा ManoKa. 26.27; बहुयणपसंसेणेज्जं विसयसुहं अणुहवन्तस्स DhammoMā. 5.22; तओ तीए सह विसयसुहमणुहवन्तो चिट्ठइ Erz. 15.30; 17.20; Ś. (चित्रलेखा) इला एसो मणोरइ-लद्ध-पिआ-समाअमसुहं अणुहवन्तो उवहोअ-क्खमे ओआले चिट्ठि Vikramo. 3.9.17; Apa. गय पियरि भाय सिरि अणुहवन्त NāyCa.(P.) 4.6.4; मरुभूइ महासुदु अणुहवन्त PaNāCa. (P.) 1.19.3; अणुहवन्तु फलु दुव्वयवहो BhaViKa. 188.13.

अणुहवमाण (anu-havamāṇa < anu-bhavat) *adj.* [*f.* -māṇī] (*pr. part.*) experiencing, JM. तीए सह विसय-सोक्खं अणुहवमाणस्स राणो तस्स (वच्चंति वासराइ) SurEnCa. 1.171; एवं निविट्ठस्स ... वच्चइ कालो विसयसुहमणुहवमाणस्स VasuHi. 313.22; 315.6; सोयम्माओ य अणंतगुणविसिट्ठे ... पंचविसए अणुहवमाणी ... कौकण-वडेंसगमुवेमि VasuHi. 222.29.

अणुहवविरुद्ध (anu-hava-viruddha < anu-bhava-viruddha) *adj.* (*ppp.*) against experience, opposed to experience, JM. मा खिज्जसु ति'अणुहवविरुद्धमिह किं भणामि अइ SubhāPajjSaṃ. 29.

अणुहवसिद्ध (anu-hava-siddha < anu-bhava-siddha) *adj.* (*ppp.*) proved by experience, JM. आराहणासुरूवं अणुहवसिद्धं च फलमसंदिद्धं ĀrāhPaḍ.(V.) 2.

अणुहविउमण (anu-haviu-maṇa < anu-bhavitū-manas) *adj.* wishing to enjoy, JM. रससुहमणुहविउमणो कयलीहरए सुहपसुरो

अणुहविज्ज

358

अणुहो-

AkkhāMaKo. 105. 28.

अणुहविज्ज (anu-haviṭṭa < anu-bhūya) *ger.* having experienced, having enjoyed, JM. तो तं उज्जाणसिं कुमारी अणुहविज्ज पुरं अश्वओ VasuHi. 330. 7; JŚ. अञ्जसयमज्झगया तत्था (? त्य) णुहविज्ज विविहसुरोक्खे ŚāA.(V.) 266.

अणुहविज्ज- (anu-havijja- < anu-bhūya-) *v. (pass. base.)* being experienced, being felt, JM. किं सुणं, पञ्चस्वं चेव दिट्ठमणुहविज्ज य CaupCa. 28. 3.

अणुहविज्जमाण (anu-havijjamāna < anu-bhūyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being experienced, being enjoyed, JM. जह बहुभवकोडीसु वि ताण फलं अणुहविज्जमाणं पि MuSuvraCa. 95; विज्जाहरसिं अणुहविज्जमाणो विट्ठर JinadaĀkhyā. 29. 26; जं अणुहविज्जमाणं पि तीरप नेव सहिं Tara. 56.

अणुहविय (anu-haviya < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* enjoyed, experienced, JM. चिरकारं तत्थ विसयसुहं । अणुहवियं SupāsCa. 1. 105; केणेरिं दुक्खं अणुहवियं JinadaĀkhyā. II. 68. 5.

अणुहविय (anu-haviya < anu-bhūya) *ger.* [also अणुहविज्ज] having enjoyed, having experienced, AMg. सुरलोगमि सुरा वि हु ... अणुहसुहं । अणुहविय परिवडंती ArābPaḍ. 869; Ś. (भियया) एदं णअरवुत्तं अणुहविज्ज किं पि दुमण्णाअंती समिणी देवं पडिदोहेदुं तहिं जेव्व पत्थिदं सि MahāViCa. 160. 2; Apa. कुंति कण्णा वि । अणुहविय सुउ जाउ कण्णे ति विक्खाउ DhamPar. 4. 18. 5.

अणुहवियव्व (anu-haviyavva < anu-bhavitavya) *adj. (pot. part.)* to be experienced, to be felt or undergone, JM. अणुहवियव्वं मए अज्जवि नरएसु दुक्खां SupāsCa. 4. 241; अणुहवियव्वं च मए सयमेव पुराकयं कम्मं VijKeCa. 3. 110; 1. 75; किं पुण अणुहवियव्वं जं पुव्वज्जं मए कम्मं JinadaĀkhyā. II. 164.

अणुहारिणी (anu-hāriṇī < anu-hāriṇī) *adj. [f.]* which resembles, JM. अणहकंतगिराए अमयासाराणुहारिणीए तदो । इअ उचं देवीए KumāCa.(H.) 7. 92 (comm. अनुहरति सदृशीकरोत्येवंशीला)

अणुहाव (anu-bāva < anu-bhāva) *m.* 1 intensity or effect of Karman etc., JM. संपयं तस्साणुहावस्स वियलणेण ... मिहुणगा वेत्तुण णाहिकुलगरमुवट्ठिया CaupCa. 37. 16; सम्मत्तणुहावेणं देवत्तं तह सुमायुसत्तं च । पावेति केइ जीवा जिणिदम्ममाणुहावेणं CaupCa. 92. 21(7); तिब्बाणुहावकसाओयणं च कड्डियं मंडलगं SamaraKa. 403. 20; मुणिज्जण तह य तुब्भं जम्मं कम्माणुहावचरियं च SamaraKa. 656. 5; कुमरसुक्याणुहावा-वज्जियण SanatkuKa.(H.) 82; 2 noble nature or greatness, Ś. (सीता) महाणुभावा [v.l. 'हावा'] ईरिसं अवत्थंतरं अणुहाविदा MahāViCa. 196. 6; (सीता) सरिरणिममाणसरिसो णं से अणुहावो MahāViCa. 14. 2; 3 visible indication of emotion or sentiment (in rhetoric), Ś. (वसन्ततिलका) विहावाणुहावसंचारिणं एक्ककालं उवट्ठिंए आवरणभगे संवुत्ते SiāMañ. 2. 27. 54.

अणुहाविद (anu-hāvida < anu-bhāvita) *adj. [f. ds]* (ppp. caus.) made to experience, Ś. (सीता) महाणुभावा ईरिसं अवत्थंतरं अणुहाविदा MahāViCa. 196. 6.

अणुहिंदिअ (anu-hindia < anu-hindita) *adj. (ppp.)* persuaded, M. पहरिण किराणुहिंदिओ । तिसिरो विवलाइ Usāni. 2. 60.

अणुहुज्ज- (anu-huṇja- < anu-bhuj-) *v.* to experience, to enjoy, Apa. अणुहुज्जे रज्जु मणे सुएवि मउ PaumCa.(S.) 12. 5. 13; 15. 7. 6; लइ पत्थिवसुहाइ अणुहुज्ज अमयस्स कुमारओ JasCa. 4. 2. 1; सो यउमालिगिवदेहउ सयल-सुहइ अणुहुज्जे PaNaCa.(P.) 3. 16. 10; अणुहुज्ज मोय विहरच्छिय BhaviKa. 12. 9; अणुहुज्जि णाहु जो पुव्वज्जिउ Bhavi-

Ka. 307. 9; 150. 4; 258. 3; 341. 1; अणुहुज्जि मणुवफल दुलहु Jambū-SaCa. 10. 10. 16; होएविणु एकाहिं वे वि जण अणुहुज्जहु तुम्हइं मोय धर KarCa. 3. 10. 10.

अणुहुज्जिय (anu-huṇjiya < anu-bhukta) *adj. (ppp.)* experienced or enjoyed, Apa. रज्जावंखए गहिय णिव अणुहुज्जियलच्छी-सिव NāyCa.(P.) 6. 4. 13.

अणुहुज्जिवि (anu-huṇjivi < anu-bhujya) *ger.* having enjoyed, having experienced, Apa. सिंरि अणुहुज्जिवि कार्लं जेतं MahāPu.(P.) 94. 6. 3; अणुहुज्जिवि सोहण सा अवत्थ VilāKa. 4. 15. 10; अणुहुज्जिवि दुक्खु महा-विसालु VilāKa. 6. 13. 5; पल्लमणिउ अणुहुज्जिवि सुहु Chakkammu. 3. 9. 8; सुकविसहा सुहरसु अणुहुज्जिवि CandappaCa.(Y.) 2. 11. 4.

अणुहुत्त (anu-hutta < anu-bhukta) *adj. (ppp.)* [also अणुहुत्तय] felt, enjoyed, experienced, M. अणुहुत्तो करकंत्तो समल-अला-पुण्ण पुण्णदिअइमि GāSaSa. 7. 59; Apa. बढाउहिं पुव्वहं धित्ताइं लक्खां सट्ठि अणुहुत्ताइं MahāPu.(P.) 40. 15. 4; अणुहुत्तं संसारयं णो बढं हरिसा रयं MahāPu.(P.) 40. 1. 12; गउ णिसिंहिं संकेउ हरि सुरउ अणुहुत्तु SudCa.(N.) 8. 27. 3; अम्हइं इय दिक्ख लखव सिक्ख फलु दिट्ठउ अणुहुत्तउ MayaParāCa. 2. 37. 14.

अणुहुत्त (anuhunta < a-bhavat) *adj. (pr. part.)* which is not going to happen, not having, JM. अणुहुत्ता वि हु हुंतीए हुंति हुंता वि जंति अंतीए । इय जीए समं वट्ठंति गुणणा जयइं स लच्छी Jugā-JiCa. 59. 20 v. 676; Apa. अणुहुत्त वि गुण वित्थरइ CandappaCa.(Y.) 1. 2. 10. cf. अणुहोत्त.

अणुहुल्लिय (anu-hulliya = a-sphuṭita) *adj. (ppp.)* which has not borne fruit, JM. तओ अणुहुल्लियाए वक्खाणं पुच्छइ, ते वि वक्खाणंति, अणुहुल्लिय ति पाययस्स बहुप्यारत्तणओ अपत्तकलाणि कुहाणि मा तोइय, इत्थ को भावत्यो SamSat.(H.) p. 143b. 11.

अणुहु (anu-hūa < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* [Hem. (Gr.) 4. 64; PāḷaNa. 645] experienced, felt, M. अणुहुअमुणेअव्व विह-डिअविसमखरे वि संघडिअत्थे SetāBa. 4. 24; संचालिअणिकं अणुहुआहि वि मह सुअं चिअ गरुअं SetāBa. 4. 27.

अणुहुअमाण (anu-hūamāna < anu-bhūyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being experienced, Ś. (नन्दरोप) ता मा सु एदं दुक्खं गोवजणेहि अणुहुअमाणं ति BāḷRā. 1. 19. 1; = 1. 19. 15.

अणुहुइ (anu-hūi < anu-bhūti) *f.* feeling, experience, M. (राज) णेत्ताणं मअणविआरुभिमिराणं विच्छित्ति उण अणुहुइमेत्तेज्जा SiāMañ. 2. 1.

अणुहुद (anu-hūda < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* felt, experienced, Ś. (कर्पूरिका) अणुहुदमवि किं वीसरेसि RāmMañ. 1. 38. 30.

अणुहुय (anu-hūya < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* felt, experienced, AMg. तओ पच्छा अणुहुयकल्लाणे वड्डियकुलवंसंतु ... जाव पञ्चइसिं Viy. 9. 33. 41 (9. 175); JM. तं एस गहादुक्खं, अणुहुयं रायधूयार PaumCa.(V.) 17. 70; जं जणस्स तस्स कायव्वं तं तुमं चेव अणुहुयवधूयार जाणसि CaupCa. 109. 8; तस्स फलं अणुहुयं हल्लोएवि मए अहणेण SupāsCa. 56. 40; M. भणियं च मए पिय-सहि णिण्वं दिट्ठं सयं च अणुहुयं Līla. 568; किं जह मए वि एयं अणुहुयं चेय तुज्झ साहेमि Līla. 579; अणुहुयाण वि एक्केहिं दइय-दंसण-विसेस-सोक्खाणं Līla. 837; Apa. दिट्ठउ णिसुणउ अणुहुउ जं पि JasCa. 1. 20. 9.

अणुहो- (anu-ho- < anu-bhū-) *v.* [also अणुहु-] to feel, to experience, AMg. अज्जावाहं सोक्खं अणुहोति सासयं सिद्धा Viy. 11. 9. 33 (11. 88); तं अणुहोही ताव जावा, विपुलं माणुस्सणं इड्डिसकार-

समुपयं Nāyā. 1.1.110; = Antag. 3.70; **अनुभूति** सोकलं अनुभूती सासलं सिद्धा Paṇḍav. 2.67 v.22 (21[78]); = Uvav. 188; JM. ग व सराभि मूले यधि अनुभूति पचकलं KuvMāKa. 38.9.

अनुभूत (anu-hoṇam < anu-bhūya) *ger.* having experienced, JM. खणमाणंदसुहं अनुभूतं नरवरं इमं भणइ BhuvKevCa. 220.

अनुभूत (anu-honta < anu-bhavat) *adj. (pr. part.)* [also अनुभूत] feeling, experiencing, JM. सो हिलइ संसारे, दुक्ख-सहस्साइ अनुभूतो PaṇḍCa.(V.) 109.17; एए अनुभूतं चिअ जाणंति न तत्स हवं किं BhuvKevCa. 503.

अणु (aṇu) Deśī. a kind of rice, अणु अ सालिमेअम्मि DeNāMa. 1.5.

[**अणुकप्प** (aṇu-kappam < anu-kalpam) *adv.* according to the kalpa (conduct of great), JM. एत्तो वोळ्ळं अणुकप्पं Paṇḍa-kalpabhāṣya-PBM.]

अणू (an-ūna < an-ūna) *adj.* not less, not deficient, AMg. एमगेणं हिरण्णकोडि अट्ट य अणूणं सयसहस्साइ इमेयारुवं अत्थसंप-याणं दलयइ Nāyā. 1.8.198; पन्नासहस्साइ जोयणाणं अणूणं Jivābhi. 3.838 v.27; सत्त य सया अणूणा SūraP. 19.2 v.8; 19.22 v.28; JM. बायालीसहस्साइ जोयणाणं अणूणं। लवण-ससुदं ओमाहिज्ज अत्थित्थ पवओ रम्मो SurSūCa. 13.225; पत्थाहिंतो रम्मसुतो देवेउराहि वि अणूणो KumāCa.(H.) 4.25; Apa. इउ कहिउ जिगाममे फुडु अणूणु PaṇḍCa. (P.) 17.17.8.

अणूणय (an-ūna-ya < an-ūna-ka) *adj.* [also अणूणय] not deficient, AMg. एगा हिरण्णकोडी अट्टव अणूणया सयसहस्सा Ayār. 2.15.26[2]; छत्तीसहस्समणूणयाणं वागरणाणं देसणा SamavPra. 93; जाती-कुलकोटिसयसहस्सेहि अट्टहि अणूणएहि तेइदियाण तहिं तहिं चैव जम्मण-मरणाणि अणुइवता Paṇḍā. 1.33; 1.34; चुलसीय मंडलसयं अणूणं वेति सरस्स JōisKa. 209; आदिच्चाणं च भवे एतेव विधी अणूणिगा [v.i. अणूणो] सव्वो JōisKa. 133; JM. अह सगवं भवमहणो पुब्बापमणूणं। सयसहस्सं अणुपुब्बि विहरिज्जं AṇNi. 433; JŚ. णत्थि अणूदो अप्पं आया-सादो अणूणयं णत्थि BhaĀrā. 784; M. सीलं कुलं सहावं विज्जा-विणयं अणूणय-गुणं च Līlā. 493; Apa. परिणाविउ वित्थरिण कत्तायाइ तइं तउ अणूणं SaṇKuCa. 709.3.

अणूय (aṇūya < aṇūpa) *m.* watery place, JM. अणूय-विट्ठ-चित्तिव-सुय-ययविचार-देवयाणया। सिमिणस्स निमित्ताइ ViAvBhā. 1703 (comm. अनुयः सजलप्रदेशः)

अणूणाहरित (a-ṇūṇāhirit < a-nyūṇātirikta) *adj.* neither less nor more, AMg. अणूणाहरितपडिहेहा अविचयासा तहेव य। पदमं पयं पत्थं सेसाइ उ अण्णत्थाइ Utt. 26.28; = OghNi. 268.

अणूरत्त (aṇū-ratta < anu-rakta) *adj. (ppp.)* attached to, devoted to, loving, AMg. आसिमो भायरो दो वि ... अन्नमन्नमणु (! गु)-रत्ता अन्नमन्नहियसिणो Utt. 13.5.

अणूरु (an-ūru < an-ūru) *m.* theighless, an epithet of Aruṇa, JM. विइअंलमि अणूरु जाओ Dhutt. 4.41.

अणूवदेस (aṇūva-deśa < aṇūpa-deśa) *m.* a watery place, a place (region) having plenty of water, JM. अणूवदेसमि विचार-भूमी विहारलेताणि य तत्थ नत्थी VavaBhā. 4.90 (comm. तस्मिन् अनुवदेशे सजले देशे)

अणूसग (an-ūsaga < an-utsuka) *adj.* not eager, not impatient, JM. जहासति अंसंते अणूसगे PaṇḍSu. 38.

अणूसर (an-ūsara < an-ūsara) *adj.* a land which is not

saline, Apa. सव्ववण्णणणे अणूसरे ... मेरुसिहरिपुण्वे विदेहए ... रयणसंचवे गाम पट्ठं MahāPu.(P.) 41.2.7.

अणूसव (an-ūsava < an-utsava) *m.* not a joyous or festive occasion, JM. (विदूषक) संपयमूसवो तयगंतरमणूसवो, तओ हरिस-विसाएहिं चैव होववं CaṇḍCa. 19.5.

अणूसुगत (an-ūsuga-tta < an-utsuka-tva) *n.* absence of eagerness, not impatience, JM. इमे गुणा ... सव्वेसु कज्जेसु अणूसुगतं असुइभावो य अणिइयत्तं DvāKu. 1.14.

अणूहत्तवादि (an-ūhatta-vādi < an-ūhatta-vādin) *adj.* who speaks without thought or consideration, JM. काइयादि इमा तिहिवा गरहा ... पोचइगमादी मणसे गरहति, अणूहत्ताणा (?) वा)दी वा बहल-पणो वा NisCu. 3.28.7.

अणूहिउ (an-ūhiu < an-ūhya) *ger.* without thinking, JM. मासाचपलो चउहा असत्ति, अलिय, असोहणं वा वि। असमाजोगम-सम्भं अणूहिउं तं तु असमिकलं KappBhā. 753 (comm. अनुहित्वा, असमीध्य)

अणेअ (an-ea < an-eka) *adj.* not one, many, M. अह परि-अरो अणेओअरण-पहरण-सहं करसहस्सं। एकत्स वरोह वरज्जअत्स ते पाणि-कमलत्स GandVā. 321; दत्तणमाला। अज्जवि विणिहट्ठाणेअ-वीडिआ-रसमिव वमती GandVā. 344; Apa. अट्टेओ अमेओ अणेओ वि एओ (इमो देवेदेवो) MahāPu.(P.) 9.6.11 (comm. गुणपर्यायापेक्षयानेकोऽपि द्रव्यपर्यायापेक्षयैकः); गण अण्य ण दिज्जइ कित्ति लहिज्जइ लग्गइ दोस अणेअ जही PrāPaṇḍ. 2.208.

अणेअमेअ (aneā-bhea < aneka-bheda) *adj.* of many kinds, having many varieties, JM. जं च सरिरे रिट्ठं उप्पज्जइ तं हवेइ विट्ठं। तं विअ अणेअमेअं नायवं सत्थदिदीए RitSamu. 18.

अणेअवार (aneā-vāram < aneka-vāram) *adv.* many times, repeatedly, Ś. (देवी) अत्थि अंतेउरचारिणी सिंगारनंजरी ... अणेअवारं कअपरिक्खणा SiṅMāh. 2.27.12.

अणेअसो (an-easo < an-ekasaḥ) *adv.* many times, often, Ś. (उभे) अणेअसो (प्रत्यक्षीकृता विक्रिया) Śak. 96.23(7)

अणेय (a-neya < a-nyāya) *m.* injustice, Apa. किर हरइ दंडइ अणेउ MahāPu.(P.) 101.14.19.

अणेक (an-eka < an-eka) *adj.* [nu.] not one, many, Apa. भगण रत्तइ मंगल अणेक कइ विंगल भासइ PrāPaṇḍ. 1.36.

अणेकज्ज (anekajjha) Deśī. unsteady, fickle, चंचले अणेकज्जो DeNāMa. 1.30.

[**अणेकविह** (an-ekkaviha < an-ekavidha) *adj.* of many kinds, AMgD's variant for अणेगविह at Utt. 36.48]

अणेकसिद्ध (anekka-siddha < aneka-siddha) *m.* a group of aspirants who obtain spiritual perfection simultaneously (according to some not more than 32 at a time), AMg. एगा एकसिद्धाणं वग्गणा, एगा अणेकसिद्धाणं वग्गणा Thāṇa. 1.228(42)

अणेकपरंपरसिद्धकेवलगाय (anekka-parampara-siddha-kevala-nāṇa < aneka-parampara-siddha-kevala-jñāna) *n.* perfect knowledge of those many who have obtained liberation one after another, AMg. परंपरसिद्धकेवलगाणे दुविहे पत्ते, तं जहा — एकपरंपरसिद्धकेवलगाणे चैव अणेकपरंपरसिद्धकेवलगाणे चैव Thāṇa. 2.94(60)

अणेकानंतरसिद्धकेवलगाय (anekkānantara-siddha-kevala-nāṇa < anekānantara-siddha-kevalajñāna) *n.* perfect knowledge of those many who have obtained liberation the

अनेग

360

अनेगसरंख

very next moment, AMg. अणंतरसिद्धकेवलणाणे दुविहे पणत्ते, तं जहा — एकाणंतरसिद्धकेवलणाणे चव, अनेकाणंतरसिद्धकेवलणाणे चव Thāṇa. 8.93. (60) (comm. अनन्तरसिद्धो वा संप्रतिसमये सिद्धः । स चैकोऽनेको वा । cf. यस्मिन् समये सिद्धो जायते तस्मिन् समये वर्तमानम् अनन्तरसिद्ध-केवलज्ञानम् JainaLakṣaṇāṅśli. p. 46)

अनेग (an-ega < an-eka) *adj.* [m.] not one, more than one, many, AMg. उदयणिसिंस्या जीवा अनेगा Āyār. 1.1.3.7; जेमे जणा वेणइगा अनेगे Sūy. 1.12.3. 1.14.3; 2.6.1(787); पभू णं भंते ! ... अनेगाई जेयणाई गमित्तए Vīy. 3.4.7 (3.165). तए णं स पावा ... अनेगाई जेयणसयाई ओगाडा Nāya. 1.8.70; 1.9.9; 1.16.19; अनेगेहिं पुरिससएहिं ... इट्ठस रासी ... अणुप्पवेसिए Antag. 3.97 [Ldn.]; 6.14; (अदिणादाणस्त) नामवेज्जाणि होति ... अनेगाई Paṇḥā. 3.2; 9.2; एणपएणगाई पदाई जो पसरई उ सम्मत्त Pannav. 1.101 v.7 (110 v.125); अनेगाई कुंभसयाई उवट्टवेति Jambuddi. 3.129; 3.111; अनेगइयाओ अनेगेहिं कीलावणेहिं कीलावे Nīrayā. 40; से किं तं ठवणा-सुयं ? ... जणं कट्टकम्मे वा ... अक्खे वा दराडए वा एगो वा अनेगा वा ... ठवणा ठविजइ AṇuOg. 31; 35; गिहत्थाण अनेगाओ साहस्सीओ समागया Utt. 23.19; भत्तपच्चयखाणेण अनेगाई भवसयाई निरंभइ Utt. 29.41; आराहत्ताण गुणे अनेगे Dasave. 9.17; णो से कप्पइ एयं वा अनेगं वा अणुप्पवित्ता Kapp.(S.) 52; JM. एत्थ पडिसेवणाओ ... अनेगाओ गेयाओ NisBhā. 6432; समं तु अनेगेसुं परेसुं अणभिजोणमावलिथा Vavabhā. 4.324.

अनेगकरण (anega-karaṇa < aneka-karaṇa) *n.* (lit. making many) differentiation (among the various forms of a thing), JM. परिगमणं पज्जाओ अनेगकरणं गुण ति तुल्लया SaṃmTa. 3.12.

अनेगकिलेस (anega-kileśa < aneka-kleśa) *m.* many sufferings, JM. अनेगकिलेसायासदुहपउराओ समुत्तारे JuggāJiCa. 156.20.

अनेगक्खरिय (anegakkhari-ya < anekākṣari-ka) *adj.* having more than one letters, having many letters, AMg. दुणामे दुविहे पणत्ते, तं जहा — एगक्खरिय य अनेगक्खरिय य AṇuOg. 210; अनेगक्खरिय अनेगविहे पणत्ते AṇuOg. 212.

अनेगखंडि (anega-khaṇḍi < aneka-khaṇḍin) *adj.* (the town etc.) having many small exits, AMg. सीहगुहा नामं चोरपल्ली ... एगद्वारा अनेगखंडी Nāya. 1.18.18; सालाडवी नामं चोरपल्ली होत्था ... अनेगखंडी Vīvā. 1.3.6.

अनेगखंभसयसंणिविट्ठ (anega-khambha-saya-saṃniviṭṭha < aneka-stambha-śata-saṃniviṭṭā) *adj.* [also संनि-विट्ठ] resting on many hundred columns, AMg. एत्थ णं सेसदविया णाम उदगासाला होत्था — अनेगखंभसयसंणिविट्ठा Sūy. 2.7.5(844); समा सुहम्मा ... अनेगखंभसयसंणिविट्ठा RāyPa. 209; अश्कौलावासे नामं भोमेज्जविहारे ... अनेगखंभसयसंणिविट्ठे Jivābhi. 3.756; [this *adj.* is used to describe various objects like सीयं, मोहणधरं, चित्तसंभं, गोमंडवे, कूडगारसालं, पिच्छावरमंडवं सिद्धायतणे] JM. तं गच्छइ णं तुब्भे खिप्पामेव अनेगखंभसयसंणिविट्ठं ... विमाणं विउव्वेह JuggāJiCa. 124.24.

अनेगखिगजण (anega-khiṅga-jana < aneka-śṅga-jana) *m.* many voluptuous persons, Ś. (विदूषक) हा चेदियापुत्ति, ... अनेग-खिगजणउवासियरसणे RāmMañ. 1.34.12.

अनेगगणगायग (anega-gaṇa-nāyaga < aneka-gaṇa-nāyaka) *m.* many leaders of groups, AMg. सरा संगहकत्तारो अनेगगणगायगा Thāṇa. 7.43(553); तए णं से वरुणे नागनपुए ...

अनेगगणगायग ... संपरिवुडे Vīy. 7.9.20 (7.190); Nāya. 1.1.24; अहं अणया कयाइ ... अनेगगणगायगदंडगायग ... इय संधिवालेहिं सद्धि संपरिवुडे विहरामि RāyPa. 734; AṇuOg. gā.302; से भरहे राया ... अनेगगण-गायग-दंडगायग ... संपरिवुडे Jambuddi. 3.9.

अनेगगुण (anega-guṇa < aneka-guṇa) *m.* 1 many meritorious things, JM. दोसाणं परिहारो, चोयम जयगए कीरए तेसिं । पाते उ अलिप्पंते, तं दोसा होंतएणगुणा KappBhā. 476; 2 many times, JM. इयरत्थइवि भावसुए होज तय तस्समं जइ मणिज्जा । न य तरइ तत्तिं सो जमणेगगुणं तयं तत्तो ViāvBhā. 130; 137; 3 many virtues, JM. जलहिव्व अनेगगुणगणरयणरासी MaViCa.(G.) 2b.13(1)

अनेगंगिय (anega-āṅgiya < anekāṅgiya) *adj.* (bridge) having many steps, JM. (दुविधो य संकोमो खउ) एक्को दुविधो — एगंगिओ य अनेगंगिओ य NisCu. 2.34.9.

अनेगचारि (anega-cārī < aneka-cārīn) *adj.* wandering in many places, roaming randomly, AMg. जहा मिगे एग अनेग-चारि ... धुकोयरे य । एवं मुणी गोवरियं पविट्ठे Utt. 19.83 (comm. अनियतचारी)

अनेगचित्त (anega-citta < aneka-citta) *adj.* [f. -ā] one who has many minds (i.e. having an unsteady mind, one whose mind is after many things), AMg. अनेगचित्ते खलु अयं पुरित्ते, से केयणं अरिहए पूरइत्थए Āyār. 1.3.2.2 (comm. अनेकाणि चित्तानि कृषिवाणिज्यावलगनादीनि यस्य ... संसारसुखामिलाप्यनेकचित्त एव भवति); नो रक्खसीसु गिज्जेज्जा गंडवच्छासुअणमचित्तासु Utt. 8.18 (comm. अनेकसंख्यानि चञ्चलतया चित्तानि यासां)

अनेगछंद (anega-chanda < aneka-chandas) *m.* many views or opinions, AMg. अनेगछंदाभिह माणवेहिं जे भावओ संपारेइ भिववू Utt. 21.16 (comm. छन्दाः अभिप्रायाः)

अनेगजम्म (anega-jamma < aneka-janman) *n.* many lives, JM. देवस्स परीभोगो अनेगजम्मेसु दासणविवायो PañcāPra. 8.9.

अनेगजाइ (anega-jāi < aneka-jāti) *f.* many births, AMg. तत्थ णं सिद्धा भगवंता ... अनेगजाइ-जरा-मरण-जोणिवियं संसारकलंकलीभाव-पुणञ्जवगमवासवसहीपवंचं अइक्ता Uvav. 195.

अनेगजीव (anega-jīva < aneka-jīva) *adj.* possessed of many living units, AMg. कुंमिए णं भंते ! एणपत्तए णं एगजीवे अनेग-जीवे ? Vīy. 11.4.1 (11.47); पुप्फाई अनेगजीवाई Jivābhi. 1.71; तिघाडगस्स गुच्छो अनेगजीवो उ होति नायव्वो Pannav. 1.48 v.20(54); पुट्टवी चित्तमंतमयखाया अनेगजीवा पुट्टोसत्था अन्नत्थ सत्थपरिणएणं Dasave. 4.4 to 4.8.

अनेगजीविय (anega-jīviya < aneka-jīvika) *adj.* possessing many living parts or having many living things, AMg. पुप्फा अनेगजीविया Vīy. 8.219; 8.220 (Ldn.); = Pannav. 1.35(40)

अनेगजोगंधर (anega-jogaṇḍhara < aneka-yogandhara) *adj.* वज्रजोणेण पभासितमणेजोमंधराण साधूणं SūyNi. 1.1.1.16 (Cu. कथं पुणे ते अनेगजोगकरणा ? उच्यते — जतो अनेगविधलद्विसंपण्णा)

अनेगजस (anega-jhasa < aneka-jhaṣa) *m.* various kinds of fish, AMg. पाठीण-तिमि-तिमिगिल-अनेगजस ... बहुप्पगारा जलयर-विहाणाकर य एवमादी Paṇḥā. 1.5.

अनेगतड (anega-taḍa < aneka-taṭa) *m.* [in Cp.] many slopes, many precipices, AMg. रेवतणे णाम पच्चप होत्था, तुंमे ... अनेगतडकडगवियरउज्जरपदायपम्भारसिहरपउरे Nāya. 1.5.3.

अनेगतरंग (anega-taraṅga < aneka-taraṅga) *m.* many waves, Aps. कडिय कुटिल अनेगतरीणि SāṇḍaRā. 177.

